Morena Gaetano
Napol 30-3 914
Napol 30-3 93[illegible]

Garganulo Giuseppe

TEOLOGIA LITURGICA
162
N
32.
BIB.NAZ.NAPOLI
162
N
32

Digitized by Google

Digitized by Google

DE ANTIQUIS
ECCLESIÆ RITIBUS
LIBRI TRES

EX VARIIS INSIGNIORUM ECCLESIARUM PONTIFICALIBUS, SACRAMENTARIIS,

MISSALIBUS, BREVIARIIS, RITUALIBUS, ſive MANUALIBUS,

Ordinariis ſeu Conſuetudinariis, cùm manuſcriptis, tùm editis;

EX DIVERSIS CONCILIORUM DECRETIS, EPISCOPORUM STATUTIS ALIISQUE PROBATIS AUCTORIBUS PERMULTIS

COLLECTI ATQUE EXORNATI

A REVERENDO PATRE DOMNO

EDMUNDO MARTENE

PRESBYTERO ET MONACHO BENEDICTINO E CONGREGATIONE S. MAURI.

EDITIO NOVISSIMA

Ab eodem Auctore tertiam ultra partem aucta, & novis uberrimis Indicibus locupletata.

ACCEDUNT

I. Tractatus de antiqua Eccleſiæ Diſciplina in Divinis celebrandis Officiis.
II. De Monachorum Ritibus Libri V. denuo illuſtrati.
III. Manuſcriptorum Opuſculorum, ad Monachorum Ritus Appendix.

TOMUS QUARTUS.

ANTUERPIÆ, MDCCLXIV.

PROSTANT VENETIIS
In Bibliopolio Jo: BAPTISTÆ NOVELLI, ſub Signo
REDEMPTORIS.

Digitized by Google

ILL.MO AC REV.MO DOMINO,
DOMINO LUDOVICO
CALLINO
EPISCOPO CREMENSI

EDITOR OPERIS
S. P. D.

Quod erat ſummopere in votis, mihique a diuturnis temporibus vehementer expetitum, ILL.ME *ac* REV.ME PRÆSUL, *ut publico quopiam obſequii argumento, quanti æſtimem Te, atque colam, orbi univerſo manifeſtarem; id tandem per ſummam certe humanitatem, qua cæteris virtutibus tuis decus addere atque ornamentum conſuevisti, ultra ſpem, meritumque meum contigiſſe lubenter aſpicio. Quid*

enim vel mihi ardentius exoptandum, vel fortunatius evenire unquam potuiſſet, quam Te Virum, tantum præclara, & generoſa ſtirpe progenitum, atque in excelſo Sacratiſſimi Præſulatus faſtigio collocatum, eo uſque deſcendiſſe, ut liberaliter permitteres, hoc Monaſticorum Rituum volumen celeberrimo Nomini tuo inſcriberem; quo non modo præſenti ævo, verumetiam poſterit omnibus devotionem erga Te meam, ſtudiumque tui obſequentiſſimum palam profiterer? Cæterum, ut aperte dicam, haud equidem miror, abundare Te humanitatis officiis, cum ex ea Familia progenitus ſis, quæ rebus belli domique peregregie geſtis decus, meritumque jure ſibi comparavit genuinæ Nobilitatis, quæ ad tenuis fortunæ hominis ſe comiter, benigneque demittere non abhorret. Callina *Gens, quam Tu modo haud mediocriter illuſtras, protulit quamplurimos Viros, quorum præclare geſta, adhuc in veterum Hiſtoriit ad noſtri, ac poſteriorum inſtitutionem conſignata leguntur. Unum ſatis ſuperque ſit e tam florenti, vaſtoque campo ſeligere,* Getium Callinum, *qui cum Damaſcenæ Urbit mœnia ab Cruce-ſignatorum exercitu obſidione premerentur, omnium primus, admota ſcala, muros conſcendit, & contra refertiſſimam Saracenorum manum rem fortiter gerens inſigne vexillum defixit; tamque diu adverſus Hoſtes erectus atque alacer ſtetis, donec pluribus jam tentatus vulneribus, atque impar ferendæ Hoſtium turbæ, per eandem ſcalam, ſublato vexillo, impavidus repedavit. Quod luculentum facinus ob oculos Chriſtiani exercitus patratum adeo Imperatorem Conradum permovit, ut ei pro Gentilitio ſtemmate auream ſcalam, albumque in aureo campo Vexillum indulſerit, quod ad Poſteros tranſmiſit in perenne fortitudinis, ac bellicæ virtutis ſuæ monimentum. Atque non multo poſt Brixiana Urbs fortiſſimo civi ſuo applaudens militarem Pileum Getio dandum decrevit, qui ab Abbate S. Fauſtini, pompa celeberrima, ſingulis annis recurrentibus, omnium præſtantiori, qui per id temporis degeret, impertiri conſueveras; quo ſolemni Ritu etiam cæterorum Equitum ab Urbe delectorum Dux conſtituebatur. Hoc memorando Getii exemplo incitati quamplures Gentiles tui, militiæ, ac belli ſtudiis, artibuſque adeo inclaruerunt, ut operoſum nimis, atque prolixum foret, ſingulos recenſere Melitenſes Equites, alioſque ſacris Militaribus Ordinibus adſcriptos, qui rem Chriſtianam armis, & ſanguine augere, tuerique perpetuo ſatagerunt. Atque hinc Familia tua ad eum decoris, & famæ gradum adſcendit, ut ſemper inter primas nobilioreſque conſtituta, præcipuis honorum muneribus, non interrupta ſæculorum ſerie, in Patria perfuncta ſit. Teſtis mihi, ut veteres mittam, Clariſ. Pater tuus, qui ab Sereniſſimo Venetiarum Dominio eo loci ſemper eſt habitus, ut non uno exiſtimationis, & amoris argumento, quam ſibi carus acceptuſque foret, ſæpiſſime oſtenderit. Quoniam autem Chriſtiana Reſpublica non armis modo viriumque robore, verum etiam, & multo quidem magis, vitæ probitate, ſapientia, optimiſque conſiliis juvatur; non defuerunt in Gente Tua præclariſſimi Viri, qui hoc laudis genere potiſſimum celebrantur. Vivit adhuc, vivetque impoſterum nunquam intermoriturum nomen* Mutii Callini *Jadrenſis Archiepiſcopi, qui Tridentino Concilio interfuit, tantaque præſtitit doctrina, & Eccleſiaſtica eruditione, ut nemini graviſſimorum illorum Patrum ſecundus extiterit. Hujus Tu veſtigia preſſius ſecutus ita vitam, moreſque tuos inſtituiſti, ut dignus tandem evaderes, qui Eccleſiæ Cremenſi præficereris. Eccleſiaſticis eapropter ſtudiis ab ineunte ætate innutritus hoc* Edmundi Martene *de Monaſticis Ritibus eximium opus, benigno hilarique vultu excipies. Et quamquam eorum nihil latere Te poſſit, quæ in priori editione fuerant evulgata, tamen ſi tibi ſuppetet otium per eumdem Librum rurſus excurrendi, quam plura noviter addita deprehendes, quæ ipſius Clariſs. Auctor partim ex celebratiſſimis jam editis Operibus delibavit, partim vero ex ineditis Manuſcriptis nunc primum ad omnium revocavit uſuram; unde huic editioni noſtræ pretium acceſſit haud quaquam mediocre Videbis, quam ſolliciti, accuratique fuerint veteres Monachi in abſolvendis officiis omnibus, quæ ſive Deum, ſive reliquos hominum reſpiciunt. Cernes, quanta fuerit apud eos rerum Divinarum cura, quanta in Dei laudibus perſolvendis vigilantia, quanta in Sacramentorum uſu diligentia, quam denique ſedulam navarint operam, in hoſpitibus, ac egenis excipiendis, fovendis, alendiſque. Quæ cum ſingula luſtraveris, facile dignoſces Monachorum virtutes fuiſſe Te ſub Epiſcopalibus infulis æmulatum. Virtutum omnium Cultor egregius, quarum ſtudium Apoſtolus Paulus præſcribit Epiſcopis, unam præceteris, Principibus, Nobilibuſque Viris maxime dignam, delegiſti. Benignitas ea eſt, quam adeo tui propriam effeciſti, ut vel ipſo ore tuo ad lenitatem ſemper compoſito etiam tantum intuentibus exprimas. Hac duce ita florentiſſimi Gregis Tui, nec non exterorum animos devinxiſti, ut Te omnes incredibili propemodum veneratione, & amore proſequantur. Et ſane nihil magis homines protrahit, allicitque, quam ſuavitas concinnitaſque*

taſque morum, præſertim ſi in eo hominum genere occurrat, quorum dignitas & munus ſibi gravitatem atque ſeveritatem videtur tantummodo copulare. Hac ego humanitate tua fretus, illectuſque, confiſus ſum, me tibi ſiſtere, Te alloqui, librumque noviter a me recuſum offerre, quem velim accipias in perenne obſequii mei argumentum, virtutiſque tuæ ſincerum teſtimonium. Faxit Deus Optimus Maximus, ut diutiſſimo tempore incolumis atque ſoſpes vivas: ſic enim diutius gaudebit Brixia optimo Cive, Cremenſis Urbs Religioſiſſimo Paſtore recreabitur, ego humaniſſimo Mecœnate gloriabor.

Dabam Pridie Kal. Octob. MDCCXXXVIII.

EDITORIS MONITUM.

EGregium opus Clariſs. V. Edmundi Martene de Antiquis Eccleſiæ Ritibus *anno proxime elapſo, magnis ditatum incrementis, publicæ luci reddidimus: nunc amicorum precibus, atque re ipſa ſollicitati iſtud quoque* de Antiquis Monachorum Ritibus, *ut bene de Republica litteraria, quod unice ſatagimus, mereremur, illi eidem adjungere opportunum, & commodum arbitrati ſumus. Perſpeximus enim utroſque ritus tam arcte ſemet complecti, ut ægre ab invicem divelli, ac ſeparari paterentur. Ac quemadmodum plerumque ritibus Eccleſiarum Monachi ſeſe accommodarunt; ita ſubinde Eccleſiæ ipſæ Monachorum ritus nonnullos uſurpare, atque ad hunc uſque diem retinere dedignatæ non ſunt. Accedit, hoc Monaſticorum rituum volumen non levi acceſſione ab ipſo Clariſs. Authore locupletatum eſſe, & quamplurima typorum ſphalmata, quæ in Pariſienſi editione irrepſerant, fuiſſe ſublata. Tandem, quod operæ pretium nobis videtur, adjecta eſt ad calcem* APPENDIX *non exiguæ molis, quæ primo exhibet loco antiquas* Conſuetudines *inſignis Monaſterii S. Vitoni Virdunenſis, quas Cl. Author ab Eruditiſſimo Viro Domno* Auguſtino Calmet *Abbate Senonienſi recepit, erutas ex Vitoniano MSto, quæ nunc primum typis donantur. Haſce conſequitur* Capitulum generale *Nigrorum Monachorum Provinciæ Colonienſis, & Trevirenſis anno MCCCCXXII. in Monaſterio S. Maximini ad Muros Trevirenſes celebratum, quod ad hoc temporis ineditum, ex MSto Codice S. Laurentii Leodienſis deſcriptum eſt. Poſtremum locum obtinet* Regula S. Stephani *Ordinis Grandimontenſis Inſtitutoris, quam cum MSto Codice S. Victoris comparavit Cl. Author, præviiſque illuſtravit obſervationibus. Ut vero majori luce res ad Grandimontenſem familiam ſpectantes perfunderentur; aliquot Romanorum Pontificum Epiſtolæ, Statuta, aliaque plura id generis Ordinem Grandimontenſem reſpicientia hactenus inedita, ab Authore Clariſs. collecta heic in apertum protrahuntur. Hac porro ingenti acceſſione facile intelligent omnes, librum aliqua ex parte novum in hac editione noſtra recuſum fuiſſe. Neque enim amamus nos, quod plerique ſolent Typographorum lucelli gratia, librorum jam editorum numerum dumtaxat augere; ſed quotquot imprimi curavimus, effecimus ſemper, ut iis aliquid accederet, quo priſtino operi novus decor conciliaretur, haberentque litterati viri, quod eorum ſtudiis conducere non minimum poſſet. Quæ ita quum ſint, exiſtimamus, Eccleſiaſticæ antiquitatis, & diſciplinæ monaſticæ ſtudioſos hoc volumen eodem modulo, ac typis impreſſum, quibus tria priora de antiquis Eccleſiæ ritibus, lubenti promtoque animo ſuſcepturos, nobiſque addituros fore animum, ut majora in dies pro fovendis litteratorum ſtudiis moliamur, perficiamuſque.*

AUCTORIS
PRÆFATIO
AD LECTOREM.

ETſi poſt editas tot graviſſimorum Scriptorum de Ritibus Eccleſiaſticis lucubrationes, idem iterum argumentum tractare ſupervacaneum prorſus nonnullis fortaſſe videbitur; hanc tamen de Antiquis Monachorum Ritibus collectionem piis Lectoribus haud ingratam fore ſperamus; non ſolum quod ea ſit ſacrarum rerum natura, ut quamdam ſui reverentiam religioſis mentibus inſpirent; ſed etiam quod deliteſcentes hactenus, ac pene oblitæ Majorum noſtrorum conſuetudines ac ceremoniæ in ea contineantur; quarum cognitio haud parum conferre poterit, tum ad excitandum in nobis avitæ virtutis deſiderium, divinumque illum fervorem excitandum, quo ſuccenſi fuerunt ii, quos vel ut parentes colimus, vel ut fratres ſocioſve ejuſdem propoſiti ſuſpicimus; tum ad prælucendum iis, qui regularis obſervantiæ diſciplinam poſtmodum reſtituere aggredientur: quos duos potiſſimum hujuſce operis fructus eſſe poſſe conjicimus: atque utinam hæc conjectura ut ſpes noſtra non fruſtretur.

Et certe quis Majorum noſtrorum ſedulitatem in divinis celebrandis officiis, reverentiam in offerendis ſacrificiis, diligentiam in exequendis ſacris muniis, religionem in recolendis Chriſti myſteriis, pietatem in Sanctorum feſtis, attenta mentis conſideratione revolvat, qui ſtatim ad æmulanda chariſmata meliora non excitetur, moveatur, impellatur? Quis continuam, etiam in labore manuum pſalmodiam, jugem ſacræ lectionis meditationem, altum in omni fere loco & tempore ſilentium, aſſiduum orationis ſtudium obſervando, non continuo a vanis terreniſque deſideriis abducatur? Quis obſequia in infirmos, ſollicitudinem in morientes, preces & ſuffragia pro defunctis legat, ut non optet diſſolvi, ut citius eſſe poſſit cum Chriſto?

Jam vero ſi quis aliquando, Deo dante, collapſam in cœnobiis regularem obſervantiam inſtaurare meditatus fuerit; non pauca his in ritibus reperiet, quibus, quaſi norma quadam ad ordinem optimum rectamque diſciplinam reſtituendam, uti valeat. In primis advertere erit celeberrimum illud S. Benedicti effatum: *Nihil operi Dei præponatur*, quanta religione ab antiquis obſervatum ſit Monachis; (*) qui peregre profecturi, audito ad divinum officium ſigno, ſi nondum pedem e monaſterio extuliſſent, equo deſiliebant pſallentium choro adjungendi: Miſſam privatam celebraturi veſtes ſacras exuebant: caput novacula radentes, imperfectam tonſuram dimittebant, ut quantocius ad opus Dei concurrerent; quod ſtantes, nudis capitibus, oculis in terram defixis, pſalmos ex corde modulantes, omni interim artificum in oratorio ſtrepitu ceſſante perſolvebant. Hic reperiet chori adi-

tum

(*) Vid. Chronic. Andrenſe Spicil. tom. *9.* pag. 451.

tum ſolis religioſis hoſpitibus reſeratum, ſæculares viros rarius in Monachorum ſacris admiſſos, aliquando etiam penitus excluſos, eccleſiæ januas extra divini curſus officii omnino clauſas fuiſſe, aliaque id genus permulta, quibus pax, quies, & religio ſolent in monaſteriis conſervari. Hic proſpiciet quanto apud Majores noſtros ſilentium fuerit in pretio, quod ne levi quidem verbo violarent, manibus digitiſque in linguas mutatis, ſigno ſibi neceſſaria poſtulabant: id quod tanta religione cuſtodiebant, *ut qui in loquela digitorum neſciret exprimere fabam, caſeum, vel ova; vel in talibus errantes corripere, vel corrigere, vel negligere, vel contemnere*; hunc Abbatem habere recuſarent: qua de re ſcribens ad Remenſem Archiepiſcopum Stephanus Tornacenſis queritur de Elnonenſibus Monachis. Denique de receptione & inſtitutione novitiorum, de correptione culparum, de cura & ſollicitudine infirmorum, de legibus foras proficiſcentium fratrum, de jejunio & ſeceſſu Adventus, & Quadrageſimæ, aliaque hujuſmodi quæ ſingillatim recenſere præfationis ratio non ſinit, occurrent plurima, quibus optima in cœnobiis ſtabiliatur diſciplina.

Præterea licet in gratiam Religioſorum præſertim hanc veterum monaſticorum rituum collectionem ediderim: non iis tamen ſolis utilitatis aliquid adlaturam confido; ſed aliis etiam, maxime clericis viriſque eccleſiaſticis: quibus præter alios ritus, perplura de Miſſæ ſive ſolemnis, ſive privatæ ſacrificio, de Sacramentorum, præſertim Extremæ unctionis, & ſacri Viatici adminiſtratione, deque modo adjuvandi infirmos ad mortem, ut alia interim non pauca prætermittam, ultro ſe offerent & ſcitu digniſſima, & pietati fovendæ aptiſſima. At reſcire optabit forte an aliquis qua occaſione, quo ordine, qua methodo, quibuſve ex libris hos ritus collegerim.

Cum ad res monaſticas, & maxime Benedictinas, animum adjicere decreviſſem, ut huicce operi manum & calamum intenderem; auctor fuit mihi in primis noſter Johannes Mabillonius, qui cum vidiſſet probaſſetque, quem ſuper Regulam S. P. Benedicti ſcripſeram commentarium; hortatus eſt etiam ut antiquos Monachorum ritus, quorum aliquos, plurimis tamen prætermiſſis, jam attigeram, unum in volumen redigerem; ratus ad commune monaſticæ reipublicæ commodum hujuſmodi ſtudium poſſe aliquid aliquando conferre. Optimi Patris, ſtudiorum meorum adjutoris, mihique impenſe amici conſiliis parui; non eo quidem animo, ut laborem meum publici juris facerem (neque enim me eum exiſtimabam, qui luce publica dignum aliquid edere valerem,) ſed præſertim ut religioſæ ſolitudinis otia, immo furtivas, ut ita dicam, & ſubceſſivas poſt regularem obſervantiam horas in pium aliquod & mihi ſaltem utile opus impenderem.

Atque ut omnes veterum Monachorum ritus, quantum fas eſſet, uno hoc in volumine complecterer; illud in libros quinque dividere viſum eſt: quorum primus quotidianos ritus repræſentaret: ſecundus contingentes infra hebdomadam menſemque: tertius annuos exhiberet: quartus eos qui ad Sanctorum feſta pertinent: quintus denique extraordinarios incertiſque temporibus contingentes ob oculos poneret.

Hos omnes ex variis Ordinariis, Conſuetudinariis, Ritualibuſque tum manuſcriptis, tum editis, ex diverſis Italiæ, Germaniæ, Angliæ, Galliæque præſertim monaſteriis acceptis unum in corpus redigere conatus ſum.

Ad Italiam ſpectant antiquus Ordo celebrandi divini officii in domo S. Benedicti (ideſt in Eccleſia Caſſinenſi) ante Paſcha, Rituale, ſive Ordinarium ejuſdem monaſterii tempore Oderiſii Abbatis deſcriptum, & Farfenſes conſuetudines. Primum ex MS. codice Auguſtano ante annos nongentos exarato vulgavit noſter Mabillonius in veterum Analectorum tomo IV. eumdem poſtea paulo auctiorem tempore Bertharii Abbatis deſcriptum reperit in monaſterio Caſſinenſi, mihique ultro, uti & alia multa, communicavit. Ordinarium Caſſinenſe inveni Pariſiis in domo inſtitutionis Oratorii Domini Jeſu, ubi ad calcem Breviarii ejuſdem monaſterii litteris Longobardicis ſcriptum aſſervatur, mihique a R. P. domus Inſtitutionis Bibliothecario benigne commodatum eſt. Farfenſes conſuetudines ex MS. codice Vaticano annorum circiter 700. Romæ exiſtens deſcripſit noſter Johannes Durandus, eaſdemque eſſe cum Romanis S. Pauli, nobis poſt inceptam hujus operis editionem tranſmiſſis, deprehendi.

Germaniæ ritus antiquos, quales ſæculo decimo in omnibus paſſim monaſteriis obſervabantur, exhibuit eodem MS. Einſidlenſis ante annos 700. exaratus.

Con-

Conſuetudines Angliæ veteres habemus, tum in Regulari concordia Monachorum Sanctimonialiumque Anglicæ nationis, quam ſub Eadgaro Rege compoſuit S. Dunſtanus, non quaſi novas aliquas ceremonias inducens, ſed potius antiquas, uti ipſe teſtatur, a ſuperſtitioſis vitioſiſque ritibus expurgatas confirmans; tum in Statutis Lanfranci, quæ integro poſt ſæculo in præcipuis Angliæ Abbatiis recepta erant.

Multo plura nobis ſuppeditarunt Galliæ monaſteria. Ex Corbejenſi habuimus vetus Calendarium cum ordine celebrandi divini officii in Majori hebdomada; utrumque ab annis circiter 800. ſcriptum, antiquum Ordinarium ab annis 600., conſuetudines a 3000., & Rituale cum recenti Calendario anno 1411. a Stephano *De Renty* Officiali compactum: cum prædicto Corbejenſi ordinario extant antiquæ Cluniacenſis monaſterii conſuetudines tempore S. Hugonis a Bernardo Cluniacenſi monacho ſcriptæ, longe auctiores iis, quas Spicilegii tomo IV. ex Udalrico vulgavit noſter Acherius. Ab his haud multum diſcrepant Divionenſes S. Benigni, quas ab annis circiter 600. eleganter ſcriptas ex Divionenſi monaſterio accepi cum Rituali de novitiorum profeſſione, & mortuorum ſepultura. Ex ejuſdem quoque Aſceterii bibliotheca Beccenſis monaſterii Rituale annorum circiter 400. mihi ſuppeditatum eſt, Beccenſes inſuper Uſus antiquos reperi in monaſterio Lyrenſi, quorum duplex exemplar uno in volumine continetur, unum brevius annorum circiter 500. alterum auctius annorum 400. Lyrenſes Conſuetudines exhibuerunt duo codices MSS. qui annos 300. ſuperare non videntur. Collectaneum S. Petri ſupra Divam anno 1273. exaratum eſt, Ordinarium ejuſdem cœnobii non multo poſt. Ejuſdem videntur eſſe ætatis Conſuetudines S. Dionyſii in Francia, quas in duplici codice MS. offendi; uno in Dionyſiano monaſterio ante annos 400. ſcripto; altero paulo poſt in locupletiſſima bibliotheca Colbertina, quem cum Tullenſi S. Apri Ordinario annorum 400., & Conſuetudinibus Canonicorum Regularium S. Ruffi annorum 500, pro ſolita in omnes, ſed in noſtros præſertim urbanitate humaniſſime mihi commodavit ejuſdem bibliothecæ Præfectus Stephanus Baluzius, eruditione clariſſimus, libris editis omnibus notus, & adjuvandis viris litteratis natus. Præter hos duos Conſuetudinum S. Dionyſii codices, tertium inſuper, at recentius ſcriptum occurrit mihi in Dionyſiano monaſterio, quo ſemel tantum aut ſecundo uſus ſum. Ab his non multum recedunt Compendienſes S. Cornelii, quæ, ut & Laudunenſes S. Vincentii, Pariſienſes S. Germani, duplexque Breviarium Pariſienſe annorum ſunt 300. Rituale Anianenſis monaſterii lacerum annos habet 400. Porro quod de ætate MSS. hic ponimus, non ſic intelligi volumus, quaſi tunc primum inſtituti eſſent Ritus in iis contenti: nam longe antiquiores eſſe pro explorato habetur; ſed ætatem hic annotamus non Rituum, ſed codicum, ex quibus ſi quod deduci queat argumentum, non de Rituum recenti inſtitutione, ſed de conſtanti eorum ab antiquis traditione ad ea uſque tempora quibus deſcripti fuerunt eorum libri, interpretandum eſt: quamvis haud eamus inficias, nonnullos ſubinde proceſſu temporis iis inſertos fuiſſe, quos facili negotio deprehendent rerum antiquarum periti.

Præter enumeratos monaſticorum Rituum codices ſive manuſcriptos, ſive editos, qui ſingulis cœnobiis ſinguli proprii fuiſſe videntur; inſigniorum etiam Ordinum, ſeu Congregationum, puta Cartuſienſium, Ciſtercienſium, Grandimontenſium, Burſfeldenſium, & Caſalinorum Uſus, & Conſuetudines ſcrutatus ſum. Cartuſienſes repræſentarunt Statuta Guigonis, Statuta Riſſerii, (antiqua ſolent appellare) Statuta Guillelmi Raynaldi, (nova dicuntur) Statuta Franciſci a Puteo in tertia compilatione contenta, ac tandem Ordinarium Cartuſienſe anno 1581. typis Pariſinis mandatum, cum Miſſali anno 1541. impreſſo. Ciſtercienſes complectitur Nomaſticon Ciſtercienſe, in quo continentur liber Uſuum, Inſtituta, Inſtitutiones, antiquæ & novellæ definitiones Capitulorum generalium Ordinis Ciſtercienſis. Grandimontenſes offendimus in Conſuetudinibus Guillelmi Peſlicerii primi Grandimontenſis Abbatis, qui una cum Statutis nonnullis ejuſdem ordinis MSS. aſſervantur in bibliotheca S. Germani a Pratis. Burſfeldenſes in Ordinario, & Ceremoniali ante annos ducentos; Caſalinorum item in Ceremoniali anno 1531. compilato habentur.

Præſentem igitur collectionem ex his omnibus libris adornavi, in quibus quidquid reperi, confirmare, quidquid defuit, ſupplere ſtudui ex diverſis Sanctorum Actis, monaſteriorum Chronicis, & Hiſtoriis, antiquis Monachorum Regulis,

aliiſ-

aliiſque probatis Auctoribus perpluribus, quorum laudatas a me ſententias anſulis includi curavi. In fine habes duplicem Indicem; unum Voces Exoticas minuſque uſitatas explicantem; alterum Rituum hoc in volumine contentorum. Ceterum cum alienis curis hujus editionis executionem demandare coactus fuerim; fieri minime potuit, ut abſente me, Typographis Scripturæ minus pictæ nondum aſſuetis, errata quædam non ſubrepſerint; tametſi laudare ſatis nequeo diligentiam ac ſollicitudinem urbaniſſimi viri Johannis Aniſſonii, Civis ac Bibliopolæ Lugdunenſis, qui non modo operis editionem, verum etiam ejuſdem correctionem quantum ipſi per curas varias, & negotia quibus diſtrahitur, licuit, in ſe ſuſcipere non eſt gravatus.

Ceterum ſi hanc Rituum monaſticorum collectionem fratribus noſtris, quorum præcipue cauſa hunc laborem aggreſſus ſum, aliiſque rerum ſacrarum ſtudioſis viris probari intellexero, ad conſimilem Rituum eccleſiaſticorum editionem, operam ac diligentiam meam applicare non refugiam.

I N D E X
LIBRORUM, ET CAPITUM
HUJUS TOMI QUARTI.

LIBER PRIMUS.

De Ritibus quotidianis.

CAP. I. *QUo ritu veteres Monachi nocte ſurgerent.* Pag. 1.
CAP. II. *Quo ritu veteres Monachi nocturnas vigilias celebrarent.* 4.
CAP. III. *De Matutinis, ſive Laudibus.* 13.
CAP. IV. *De Prima.* 16.
CAP. V. *De Capitulo.* 18.
CAP. VI. *De Labore manuum quotidiano.* 23.
CAP. VII. *De Lectione.* 26.
CAP. VIII. *De Tertia, Sexta, & Nona.* 27.
CAP. IX. *De Refectione.* 29.
CAP. X. *De Veſperis.* 32.
CAP. XI. *De Collatione ante Completorium.* 35.
CAP. XII. *De Completorio & diei termino.* 37.

LIBER SECUNDUS.

De Ritibus per hebdomadam, & menſem contingentibus.

CAP. I. *DE Dominica, & primo de nocturnis ejus vigiliis.* 42.
CAP. II. *De Matutinis, & Prima diebus Dominicis.* 44.
CAP. III. *De ſolemni luſtralis aquæ benedictione, & proceſſione Dominicali.* 46.
CAP. IV. *De Miſſa, & primum de majori.* 49.
CAP. V. *De Miſſa matutinali.* 66.
CAP. VI. *De Miſſis privatis.* 68.
CAP. VII. *Variæ veterum Monachorum conſuetudines circa defectus in ipſo ſacrificio accidentes.* 73.
CAP. VIII. *De reverentia veterum Monachorum circa Sacrificium.* 77.
CAP. IX. *De Exhortationibus, ſive Collationibus veterum Monachorum.* 78.
CAP. X. *De conſuetudinibus fer. II. & V.* 79.
CAP. XI. *De feria VI. & maxime de diſciplina.* 80.
CAP. XII. *De conſuetudinibus Sabbati.* 81.
CAP. XIII. *De ritibus per menſem contingentibus, & maxime de Sanguinis minutione.* 83.

LIBER TERTIUS.

De Ritibus per annum contingentibus.

CAP. I. *GEnerales Adventus conſuetudines.* 86.
CAP. II. *Particulares Adventus conſuetudines.* 88.
CAP. III. *De vigilia Nativitatis Domini.* 91.
CAP. IV. *De Nativitate Domini.* 93.
CAP. V. *De ritibus infra Octavam Nativitatis Domini contingentibus.* 98.
CAP. VI. *De Octava Natalis Domini, & aliis conſuetudinibus ad menſem Januarium pertinentibus.* 100.
CAP. VII. *De Purificatione B. Mariæ.* 104.
CAP. VIII. *De Septuageſima &c. uſque ad feriam IV. in capite jejunii.* 107.
CAP. IX. *De capite jejunii.* 108.
CAP. X. *Generales Quadrageſimæ conſuetudines.* 111.
CAP. XI. *Particulares Quadrageſimæ conſuetudines.* 114.
CAP. XII. *De Dominica Palmarum, & tribus ſequentibus diebus.* 117.
CAP. XIII. *De Cœna Domini.* 122.
CAP. XIV. *De feria VI. Paraſceves.* 134.
CAP. XV. *De Sabbato Sancto.* 141.
CAP. XVI. *De Dominica Reſurrectionis.* 143.
CAP. XVII. *De Septimana Reſurrectionis Dominicæ.* 149.
CAP. XVIII. *De tempore Paſchali.* 151.
CAP. XIX. *De Rogationibus.* 153.
CAP. XX. *De Aſcenſione Domini ceteriſque uſque ad Vigiliam Pentecoſtes diebus.* 156.
CAP. XXI. *De Vigilia Pentecoſtes.* 158.
CAP. XXII. *De Pentecoſte, & ejus Septimana.* 160.
CAP. XXIII. *De feſto SS. Trinitatis.* 162.
CAP. XXIV. *De annua Commemoratione fratrum, & benefactorum defunctorum, deque jejuniis poſt Pentecoſtem.* 163.
CAP. XXV. *De feſto Sacratiſſimi Corporis Chriſti.* 166.
CAP. XXVI. *De Dominicis poſt Octavam Pentecoſtes uſque ad Adventum.* 168.
CAP. XXVII. *De Capitulis Generalibus.* 171.

LIBER QUARTUS.

De Feſtis.

CAP. I. *GEnerales quædam de feſtis conſuetudines.* 174.
CAP. II. *De feſtis in Adventu contingentibus.* 186.
CAP. III. *De feſtis ab Octava Epiphaniæ menſibus Januario, & Februario contingentibus.* 188.
CAP. IV. *De feſtis Martii, & Aprilis.* 190.
CAP. V. *De feſtis menſis Maji.* 194.
CAP. VI. *De feſtis Junii, & Julii.* 195.
CAP. VII. *De feſtis Auguſti menſis.* 200.
CAP. VIII. *De feſtis Septembris, & Octobris.* 203.
CAP. IX. *De feſtis menſis Novembris.* 207.
CAP. X. *Singulares quædam quorundam Monaſteriorum conſuetudines, quæ hoc in libro exciderunt.* 209.

LIBER QUINTUS.

De Ritibus incertis temporibus contingentibus.

CAP. I. *DE electione Abbatis.* 211.
CAP. II. *De Novitiis ad habitum recipiendis.* 218.
CAP. III. *Quæ Novitiorum tempore probationis diſciplina.* 222.
CAP. IV. *De Novitiorum benedictione, ſive profeſſione.* 223.
CAP. V. *De Puerorum oblatione, & diſciplina.* 230.
CAP. VI. *De cuſtodia Juvenum.* 235.

CAP. VII.

CAP. VII. *De Tonſura, & Raſura fratrum.* 236.
CAP. VIII. *De Ordine ad viſitandos Infirmos de vita periclitantes.* 240.
CAP. IX. *De modo adjuvandi Infirmi ad mortem.* 249.
CAP. X. *De ſepultura veterum Monachorum.* 253.
CAP. XI. *De ſepultura Monachorum extra Monaſterium morientium, & Hoſpitum.* 269.
CAP. XII. *De ſepultura Abbatis.* 271.
CAP. XIII. *De ſuffragiis pro defunctis, deque ſocietatibus apud veteres Monachos.* 273.
CAP. XIV. *De ſepultura ſæcularium in Monachorum monaſteriis.* 278.
CAP. XV. *De ſuſceptione Principum; aliorumque illuſtrium virorum in monaſteriis Monachorum.* 279.
CAP. XVI. *De variis Monachorum proceſſionibus, maxime Reliquiarum extra monaſterium.* 281.
CAP. XVII. *De fratribus in viam directis.* 285.
CAP. XVIII. *De locutione per ſigna.* 288.
CAP. XIX. *In quo varii de diverſis rebus Ritus referuntur.* 292.

A P P E N D I X.

Antiqua Conſuetudines inſignis Monaſterii S. Vitoni Virdunenſis, ſæculo, ut ajunt, X. ſcriptæ, e Vitoniano MS. eruit, & ad Auctorem miſit Reverendiſſimus Domnus Auguſtinus Calmet *Abbas Senonienſis.* 297.
Capitulum generale Nigrorum Monachorum Provinciæ Colonienſis, & Trevirenſis anno M.CCCCXXII. celebratum in Monaſterio S. Maximini ad Muros Trevirenſes, ex MS. Codice S. Laurentii Leodienſi. 302.
Regula S. Stephani Ordinis Grandimontenſis Inſtitutoris, collata cum MS. Codice S. Victoris annorum circiter 600. cum Obſervationibus præviis Auctoris. 306.
Adriani Papæ IV. Epiſtola ad Stephanum de Liciaco Priorem Grandimontenſem anno 1150. ex MS. Grandimontenſi. 321.
Bulla Alexandri Papæ III. ad Guillelmum Priorem Grandimontenſem anno 1269. ex MS. Grandimontenſi. 322.
Reformatio Ordinis Grandimontis ab Honorio III. Papa. ibid.
Collectio Statutorum ad uſum Ordinis Grandimontenſis editorum, ex MS. Monaſterii S. Nicolai Andegavenſe, cum Privilegiis Innocentii Papæ IV., & Clementis V. 326.
Statuta pro Reformatione Ordinis Grandimontenſis edita ab Abbatibus de Maſeriis, & de Saviniaco Ordinis Ciſtercienſis, & Prioribus de Ligete, & de Glanderii Ordinis Carthuſienſis. 338.
Statuta edita ab Abbate Meyſiaci, & Priore Fratrum Prædicatorum. 342.
Statuta Priorum, & Deffinitorum Capitulorum generalium Ordinis Grandimontenſis, collecta a Guillelmo Pellicerii Abbate Grandimontenſi. 344.
Confirmatio Domini Clementis Papæ VI. cujuſdam Concordia initæ inter Domnos Abbatem, & Priores Ordinis Grandimontenſis. 352.

FACULTAS REVERENDISSIMI P. GENERALIS.

FRater CLAUDIUS BOISTARD humilis Superior Generalis Congregationis S. Mauri in Gallia, Ordinis S. Benedicti: *Libros quinque de Antiquis Monachorum Ritibus, & variis Ordinariis, Conſuetudinariis, Ritualibuſque MSS. ex Antiquis Monachorum Regulis, ex diverſis Sanctorum Actis, Monaſteriorum Chronicis, & Hiſtoriis, aliiſque probatis auctoribus permultis collectos ſtudio & cura* D. EDMUNDI MARTENE, *ejuſdem Congregationis Presbyteri & Monachi*; & a quibuſdam noſtræ Congregationis Theologis examinatos & probatos, typis mandari permittimus. Datum in Monaſterio S. Germani a Pratis, die 25. Novembris anni 1687. ſub ſigno & ſigillo noſtro, & Secretarii noſtri ſubſcriptione.

Fr. CLAUDIUS BOISTARD, Generalis.

De mandato Reverendiſſimi Patris Superioris Generalis.

Fr. GEORGIUS LAUVEL, Secretarius.

D E

DE ANTIQUIS MONACHORUM RITIBUS LIBRI QUINQUE.

LIBER PRIMUS.

De Ritibus Quotidianis.

CAPUT PRIMUM.

Quo ritu veteres Monachi nocte ſurgerent.

I. IN quotidianis veterum Monachorum ritibus ſcribendis, non tam materiæ dignitatem, quam ipſam exercitiorum ſeriem attendendam exiſtimavi. Quapropter ab ipſo diei principio exordium ducens, ante omnia antiquum Monachorum ſurgendi modum referre mihi propoſui: ubi quatuor potiſſimum exponenda ſunt. 1. Quanam hora veteres Monachi ſurgerent. 2. Quomodo horam illam obſervarent. 3. Quo pacto ſeſe excitarent. 4. Denique quænam ſurgendo præſtarent.

II. Primum quod ſpectat, licet unam ſurgendi regulam Prophetæ Regis exemplum, qui media nocte ſurgebat ad confitendum Deo, ſibi propoſuerint, quotquot extitere veteres Monachi; tamen quia, ut bene notavit Cardinalis Bona, medium noctis duobus modis ſumi poteſt; ſtricte pro eo temporis puncto, quod æqualiter diſtat ab exordio noctis, & ab ejus termino; & late, pro quocumque temporis ſpatio, quod eſt inter duo ejuſdem noctis extrema: hinc varia apud eos exorta eſt ſurgendi diverſitas. Alii enim ſtricte & ad litteram prophetica verba accipientes, ne uno quidem momento citius aut tardius media nocte ſurgebant: Tales erant qui ad galli cantum vigilias nocturnas celebrabant, de quibus S. Chryſoſt. homilia 59. ad popul. Antioch. & homil. in Ep. 1. ad Timoth. *Galli cantu continuo Præpoſitus aſſiſtit, pulſatque modice pede jacentem, ſicque omnes una protinus excitat*; nam gallus tunc primum cantare incipit, cum mox in ſuo curſu medium iter peregit, & declinare incipit; unde etiam in antiquis Miſſalibus prima Miſſa quæ in die Natalis Domini media nocte celebrari ſolet, inſcribitur *Miſſa in galli cantu*. Tales etiam haud dubium erant qui ſub Sancti Baſilii Inſtitutis agebant; (Reg. fuſ. c. 37.) ter enim nocte laudes Deo perſolvebant; ſcilicet noctis initio, media nocte, & ante diluculum. Similiter qui Abbatis Iſaiæ regulam obſervabant, in cujus num. 57. lego: *Mediam noctem ad invigilandum orationi decerne, alteram vero medietatem requiei corporis tui*. Noctis medio pulſante matutinali ſigno, vita S. Berlendis Sæc. 3. Bened. parte 1. pag. 18. S. Columbanus etiam in regulæ c. 7. ad nocturnas vigilias medium noctis aſſignat, ſicuti & regula MS. incerti authoris cap. 2. Sed & Sanctimoniales in S. Eudociæ parthenone viventes *de more* circa mediam noctem ſurgebant, ex ejus vita n. 33. apud Boll. 1. Mart. Eadem hora ſurgunt etiam nunc alii communiter Ordines Religioſi, quod & ſumma cum laude obſervant Cathedralis Eccleſiæ Pariſienſis Canonici.

III. Alii vero quibus plus cordi erant vigiliæ quam ſomnus, etiam ante mediam noctem ſtrato exſurgebant ad confitendum Deo, quales erant S. Urſi Abbatis diſcipuli, * qui media nocte in oratorio vigilaſſe leguntur apud Gregorium Turonenſem; quos proinde antea ſurrexiſſe oportebat. Ex his inſigne nobis exemplum ſuppeditat Ruffinus ** in illis fratribus, qui quatuor noctis horis dormiebant, quatuor pſallebant, quatuor laborabant: ad quos noſtra ætate accedunt Monachi Cartuſienſes, qui quotidie duabus ante mediam noctem horis ſurgentes, maximam ejus partem Divinis laudibus impendunt, quamvis in ſua prima inſtitutione longe tardius ſurrexiſſe facile colligas ex Guigonis Statutis, cap. 29. quæ vigilias ita determinant, ut facto poſt nocturnos intervallo, *quod ad plus ſeptem pœnitentiales Pſalmos capere valeat. Sequuntur deinde Matutinæ Laudes, quas a Calendis Octobris uſque Paſcha lux terminat, exinde inchoat.*

IV. Ex oppoſito S. P. Benedictus inſignis Monachorum Patriarcha, & diſcretione præcipuus, Reg. c. 8. habita infirmitatis humanæ ratione diſcipulos ſuos modice amplius de media nocte dormire conſtituit, ut jam digeſti & alacres ſurgerent ad vigilias nocturnas celebrandas hora noctis octava. (*a*) Quomodo autem intelligenda ſit illa noctis octava hora, a nobis expoſitum eſt in Commentario Regulæ Benedictinæ cap. 8. Non defuerunt tamen e noſtris, qui etiam media nocte ſurgerent, ut ſunt Burſfeldenſes in Germania, Valliſoletani in Hiſpania, & pleræque Sanctimoniales in Gallia.

V. Mediam Magiſter iniit viam. Hic nimirum habita ratione temporum, hyeme qua prolixiores ſunt noctes, ante gallorum cantum; æſtate qua breviores, poſtea diſcipulos ſuos ſurgere inſtituit: Reg. mag. c. 33. „(In officio nocturno, *inquit*, uno tempore pſallantur ante pullorum cantum in hyeme nocturni, dicente Propheta. „Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi; & de æſtate item dicit, Nocte vigilat ſpiritus meus ad te Deus. „Hoc eſt de parte aliqua noctis poſt pullorum jam can-

A tum ſi-

* l. de vit. Pat. c. 5u.

** l. 3. de vit. Patr. n. 199.

(*a*) Eandem horam ad ſurgendum Canonicis aſſignat Crodegangus Metenſis Ep. in Regula pro ipſis edita cap. 15. Spicileg. tom. 1. & ordo Romanus in Cœna Domini.

„ tum ſignum fiat ſurgendi. Sed hoc a vigilantibus in „ hyeme cavendum eſt, ne nocturnos pullus aut antecedat aut deprehendat, quia largent noctes in tempora „ hyemis.

VI. Simile aliquid de Pariſienſibus noſtris S. Germani reperio in antiquis eorum conſuetudinibus manu exaratis, in quibus legitur: (Dominica prima in Adventu Domi„ni debent pulſari Matutinæ circa mediam noctem, vel „ ante; ita quod non gravetur conventus; & ſciendum „ quod debent pulſari Matutinæ de nocte a feſto S. Au„guſtini uſque ad Dedicationem; & de die debent pulſari „ a Dedicatione uſque ad dictum Feſtum Beati Auguſtini; c. 3. hoc eſt *a* die Aprilis xi. ad diem Aug. x8.

VII. S. Fructuoſus Bracarenſis Epiſcopus ter nocte laudes Deo a ſuis Monachis perſolvi conſtituit, ſcilicet ante mediam noctem, media nocte, & ante Matutinum. Hos omnes ſuperabant Abbatis Ammonii diſcipuli, quorum, teſte Paladio, (Monum. Eccleſ. Græc. tom. 3. p. 164.) *quidam tota nocte nequaquam dormiebant; ſed ſedentes, vel ſtantes uſque ad mane perſeverabant in oratione.*

VIII. Sed cum illis temporibus non eſſent horologia, quæret aliquis quo modo ſtatutas ſibi ſurgendi horas, quas per diem ex curſu ſolis, vel ejus umbra metiebantur, nocte dignoſcere poſſent; & hoc eſt ſecundum, quod hic nobis exponendum propoſuimus. Illud vero ſex potiſſimum modis præſtabant. Nam primo antiqui Monachi, teſte Caſſiano L. 2. c. 17. ex aſpectu ſiderum nocturnæ ſynaxeos horam explorabant: „ (Is autem, *inquit*, cui religioſi „ conventus commonitio, vel ſynaxeos cura committi„tur, non paſſim, ut libitum eſt, nec prout nocte fuerit „ expergefactus, aut opportunitas eum ſomni proprii ſeu „ inſomnii coartat, fratres etiam ad quotidianas vigilias „ exſuſcitare præſumit; ſed quamvis eum conſuetudo diur„na hora ſolita evigilare compellat; tamen ſollicite fre„quenterque ſtellarum curſu præſtitutam congregationis „ tempus explorans ad orationis eos invitat officium.) Idem a noſtris Cluniacenſibus obſervatum fuiſſe colligitur ex relatione de miraculis S. Hugonis, quæ habetur in Bibliot. Clun. pag. 448. & a Sanctimonialibus S. Odiliæ Hoemburg. ex quibus una „ (ſanctarum fœminarum, cujus „ miniſterium erat horam divini officii prævidere, ſurgens „ egreſſa eſt foras, at ſtellis contemplatis, ſciret ſi jam „ eſſet tempus ad ſignum nocturnale pulſandum,) ut „ ſcribit Anonym. in vita S. Odiliæ n. 17. & Append. ad ſæc. 3. p. 493. „ Similiter Drugo ex Cœnobita Flo„riacenſi factus eremita, explorabat ſtellarum in orta com„petentis horæ adventum, in qua Deo & protectori ſuo „ laudum præconia ſancto perſolveret Benedicto, teſte Aimoino in lib. 1. de mirac. S. Bened. nn. 15. ſæc. 4. part. 2. p. 361.

IX. Secundo ex lectionis prolixitate, aut pſalmorum numero, quos obſervator horarum recitatat, præſtitutam vigiliarum tempus agnoſcebat, „ (Porro pſallendi ſibi fa„ciat conſuetudinem, *inquit Petrus Damiani Opuſc.* 13. „ *c.* 17. ſi diſcernendi horas quotidianam habere deſide„rat notionem; ut quandocumque ſolis claritas, ſive ſtel„larum varietas nubium denſitate non cernitur, illic in „ quantitate pſalmodiæ quam tenuerit, quoddam ſibi ve„lut horologium metiatur.) Hunc ritum indicat Conc. Turon. 2. c. 14. ſtatuens, ut *ſchola labore communi conſtruatur, ubi omnes jaceant, aut Abbate, aut Præpoſito gubernante, ut dum duo vel tres viciſſim & legunt, & excubant, alii conſolentur.* Ubi obiter obſervandum eſt, in nonnullis olim monaſteriis aliquos ex fratribus tota nocte vigilaſſe, qui reliquos hora præſtituta excitarent. Sic Regula Magiſtri c. 31. duos quotidie fratres vigilare conſtituit, ut alios ſtatuta ad vigilias hora expergefacerent, quos & *Vigilgallos* nominat; duos autem vigilare juſſit, at ſi quem forte ſomno opprimi contingeret, alter ejus fratres ſuſcitandi vices expleret. Hi in Ordine S. Benedicti erant Decani ſive ſeniores, qui nocte ſolliciti ſuper Decanias manebant, vigilias noctis cuſtodientes, & lectos frequenter circumeuntes, ut docent Hildemarus & Bernardus Caſſinenſ. ſuper Reg. S. Bened. c. 22. Hujus rei praxim videre eſt in vita S. Leobini; * „ (cui obbedientiis „ humilitate cellarium creditum & temperandarum cur„ſus horarum, & vigiliarum diligentia committitur. Qua „ occupatione detentus per diem ſe lectioni vacare non „ poſſe comperiens, declinantibus ad dormiendum monachis „ pernoctabant intente: & in vita Aicadri Abbatis n. x8. „ Quadam nocte ille Paſtor egregius *vigilias divinas* ſuper „ gregem Dominicum faciens fratribus omnibus *præter cu„ſtodias* in lecto ſoporatis, vidit in parte meridiana um„bram horribilem, &c.

X. Tertio ex cereæ ardentis candelæ conſumtione. Ita Divionenſes S. Benigni conſuetudines cap. 6. de Apocriſario ſeu principali Sacriſta: *Horologium*, inquiunt, *dirigit, & diligenter temperat: de quo cum fieri poſſit ut aliquando fallatur, ipſe notare debet in cereo, & in curſu ſtellarum, vel etiam luna, ut alios ſurgere faciat.*

XI. Quarto clepſydris ſive aqueis horologiis utebantur; hinc Hildemarus: *Qui hæc rationabiliter vult facere, horologium aqua illi neceſſarium eſt.* **

XII. Quinto gallorum cantu ut plurimum regebantur Monachi, ad quem etiam nonnulli vigilias celebrabant. Regula S. Poſthumio ab Angelo tradita n. 11. „ (Expergectis nulla de ſæcularibus cauſa ingerenda, donec ad galli „ cantum fraternarum orationum communis hora ſucce„det.) S. Joannes Chryſoſtomus Monachorum vitam deſcribens in homil. 59. *ad* popul. Antioch. „ (Poſtquam gallus cantavit, „ ſtatim veniens Prælatus, & pede ſolum ſim„pliciter cædens omnes excitavit; mox ſtatim ſurgen„tes ſtant hymnos canentes propheticos multa cum vo„cis conſonantia.) Regula vivendi Monachis a S. Davide præſcripta apud Boll. 1. Mart. *Pullorum vero cantu excitati, Orationi & genuflexioni operam dantes, totam deinceps noctem inſomnem ducebant.* Galli cantum obſervabant haud dubiam noſtri Meldenſes S. Faronis, quorum baſilicæ ſonus ſigni cum gallo plaudenti reſpondiſſe dicitur apud Hildegarium in vita S. Faronis c. 120. ſæc. x. Similiter qui ſub S. Philiberto in Quinciacenſi monaſterio vivebant: *Hi enim gallo canente nocturnale initiantes officium* leguntur in vita S. Aicadri Abbatis n. 8. ſæc. x. p. 956. Idem de Stabulenſibus noſtris aſſerendum eſt, de quibus Godeſcalcus in vita Sancti Landeberti Epiſcopi n. 5. ſæc. 3. part. 1. p. 71. *Citius*, inquit, *gallorum cantus adfuit, nec mora fratres monaſterii pulſata ſigna ingrediuntur ad vigilias.* Denique poſteris temporibus excitatoriis uſi ſunt horologiis paulo ante vigilias aliquem ex fratribus edito ſtrepitu excitantibus, reliquos mox excitaturum. Horum uſus ab annis amplius quadringentis videtur apud Bernardum Caſſinenſem in Regulæ Benedictinæ cap. 8. ita ſcribentem: „ (Fa„cta autem jam hora octava, modicum erit amplius de „ media nocte, quando ſurrexit, *horologio excitante*, qui „ habet horologium cuſtodire, & accenſis lucernis Eccle„ſiæ, quæ poterant propter prolixitatem noctis fuiſſe „ obſcuratæ, ac pulſatis campanis ad dormientium fratrum „ excitationem poterit tranſire dimidia octavæ horæ, an„tequam ſurrexerint Fratres.) Ubi etiam obiter obſervandum eſt, eum, cui alios excitandi cura commiſſa erat, ſolitum fuiſſe Eccleſiæ lampades accendere, priuſquam ſurgendi ſignum faceret, quem ritum reſpicit locus ex miraculis S. Marii Abbatis n. 4. (Sæc. 1. Bened.) ubi dicitur: *quod quadam vice, quidam vir Religioſus ejuſdem viri Dei baſilicæ cuſtos cum circa medium noctis ad Eccleſiam veniret, ut lumen lampadi daret, extinctum reperit.* Et Anonymus in l. 3. de geſtis ſanctorum Rotonenſium cap. 5. (Sæc. 4. part. 2. p. 218.) *cum autem cuſtos ex more evigilaſſet, ut lampades recrearet &c.* Ubi vero ſurgendi hora adveniſſet, is cui alios expergiſcendi cura commiſſa erat, qui ut plurimum erat (*a*) Abbas ſeu Prælatus, ut ſupra vidimus ex S. Joanne Chryſoſtomo; quod etiam erga Clericos olim præſtabat Epiſcopus, ut adnotavit Mabillonius noſter agens de curſu Gallicano in Appendice ad Liturgiam Gallic. n. 40. Fratres excitabat, idque variis modis pro conſuetudine locorum, nutu ac voluntate Abbatum.

XIII. Primo enim alii propter ſilentii religionem dormientes ſolo corporis motu excitabant, ut patet ex citato Joanne Chryſoſtomo in homil. 59. ad pop. Antioch. & in Epiſt. 1. ad Timoth. *Galli cantu continuo Præpoſitus aſſiſtit, pulſat modice pede jacentem, ſic una omnes protinus excitat.*

XIV. Secundo voce aliqua altius prolata & decantata; & ita excitabantur Pachomiani: „ (Audito ſigno excitan„tis, *inquit Reg. S. Pachomii*, aut voce pſallentis, om„nes ſurgant currentes ad orationem; & in Vita S. Pachomii, c. 45. l. 1. de vit. Pat. „ *ab hora nona* uſque „ *ad* illud tempus quo frater qui nocturnis orationibus præ„erat *vocem mitteret*, & ad preces ſolitas excitaret, in„ſtantiam ſuæ ſupplicationis extendit. Quænam autem eſſet illa vox, omnino me fugit; conſtat tamen ex ſancto Auguſtino vocem *Deo gratias* a Monachis valde frequentatam; ex S. Hyeronimo voce *alleluja* vocatos fuiſſe ad collectam, quibus uti etiam Pachomiani potuerunt, aut forte hymnum

ali-

* Inter act. SS. O. S. B. ſæc. 1. pag. 123. Sæc. 2. pag. 965.

** Hild. in c. 8. Reg. S. B.

(*a*) S. Aasbreberta Abbatiſſa Paulacenſis Sorores excitabat ad nocturnas vigilias; ex ejus Vit. n. 16. ſæc. 3. part. 1. p. 34. S. Corbinianus ad matutinas laudes clerum excitaſſe legitur in ejus Vita ab Aribone ſcripta, n. 23. ſæc. 3. part. 1. p. 512.

Digitized by Google

aliquo, vel pſalmo ad rem venienti, pute, *In noctibus extollite manus veſtras in ſancta & benedicite Dominum*, & ſimilibus.

XV. Tertio ligneo crepitaculo; Hinc Leo Imperator in panegyrico de S. Chryſoſtomo: *His adhuc dubitantibus excubitor ad matutina cantica excitat ligni pulſibus*. Noſtri quoque Einſildenſes Monachi ad *ſonitum ligni* ſurrexiſſe leguntur in conſuet. Germaniæ n. 4.

XVI. Quarto malleo dormientium Fratrum oſtium percutiebant; ſic Adolius Tarſenſis l. 8. de vit. Pat. c. 104. *tempore conſueto excitatorio malleo pulſabat cellas omnium, eos congregans ad oratoria*: & S. Ephrem „ (Quando fores tuas nocte Frater pulſaverit, *inquit*, ut ad collaudandum Deum conſurgas, prompte atque alacriter te erige, ut & negligentes promtitudinem tuam cernentes, animum ſuum ad ſobrietatem vigilantiamque excitent.) His omnibus excitandi modis apud antiquos Monachos uſitatis uti potuerunt & noſtri Benedictini, quos etiam aliis uſos fuiſſe legimus. Paræ. 19.

XVII. Quinto etiam ſquilla ſive campanula Fratres excitabant, ut habetur in vita Sancti Benedicti Abbatis Anianenſis n. 52. ſæc. 4. Ben. part. 1. „ (Primitus ſiquidem quam ſignum horis nocturnis pulſetur, in Fratrum dormitorio ſquillam tangere juſſit, ut prius Monachorum congregatio orationibus ſulti propriè reſiderent per loca.) Sic in Fontanellenſi Monaſterio *ad matutinas vigilias de præfato Apoſtolo* Andrea *perſolvendas noſter Perrectarius nolam pulſavit pro Fratribus excitandis*, inquit Ingulfus ex Priore Fontanellenſi Abbas Croylandenſis in hiſt.

XVIII. Sexto ſola Eccleſiæ campana, ut ex citato ſupra Bernardo Caſſinenſi c. 8. Reg. S. B. *Et pulſatis campanis ad dormientium Fratrum excitationem*; quod clarius patet ex Petro Venerabili lib. 1. Mirac. c. 17. ubi loquens de Algero Monacho novitio, ſic habet: „ Viſum vero eſt ei quod ſignum in Eccleſia *more ſolito ad nocturnas laudes fratres excitans* pulſaretur, ſurrexit ergo & campanam, ut videbatur, fortiter reſonantem audiens, ad Eccleſiam feſtinabat. Et ſana aſſueti ſtatuta quotidie hora ſurgere, ſolo hoc ſigno facile expergefieri poſſunt.

XIX. Septimo pedum tripudio excitatos fuiſſe noſtros videmus in antiquis conſuetudinibus Monaſterii Floriacenſis, ubi legitur, quod quodam tempore ſolito ſonitu Fratres non excitentur, ſed ejus loco *Prior primus ſurgens tripudio pedum, & inceſſu duriori incedens expergefaciat ſoporatos*; & in M. S. conſuetudinibus Regulis S. Dionifii in Franciæ Monaſterii feria ſecunda in Rogationibus: *cum autem voluerit Prior ut ſurgant, ſonitu pedum eos excitet.*

XX. Octavo pueri virga excitabantur a ſuis Magiſtris, ut in MSS. Corbejenſis Monaſterii ordinario legimus. Ubi de Rogationib. *Tamen poſtquam pueri legere incipiunt, quos ad horam competentem Magiſter cum* VIRGA EXCITAT *quam quietius poteſt, amplius jacere non præſumunt*.

XXI. Nono denique Magiſter in Regula c. 32. hunc excitandi morem inſtituit: Ubi advenillet hora ſurgendi conſtituta, qui ex duobus vigilgallis ſive excitatoribus reperiebatur vigilans collegam ſuum lente excitabat, amboque ſurgentes ad lectum Abbatis cum reverentia veniebant, ubi oratione facta, dicebant ſibi lente hunc verſum *Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam*, quo completo, mox pulſantes pedes Abbatis ſuſcitabant eum: eo expergefacto dicebant ſimul *Deus*, quo audito Abbas ſurgens intrabat oratorium, & percuſſo indice tamdiu orabat, quamdiu univerſi Fratres ingreſſi eſſent.

XXII. Quartum quod attinet, ſcilicet quænam ſurgendo veteres Monachi obſervarent, omnino tacuit S. Benedictus, contentus dicere Reg. c. xx., ut „ [Facto ſigno abſque mora ſurgentes feſtinent ſe prævenire invicem ad opus Dei, cum gravitate tamen & modeſtia; & ut ſurgentes ad opus Dei ſe moderate cohortentur propter ſomnolentorum excuſationes:) quare quod ille ſilentio prætermiſit, aliunde nobis repetendum eſt.

XXIII. Primo itaque antequam Fratres ſurgerent, ſingulorum lectos viſitabat Præpoſitus. Sanctus Fructuoſus Bracar. Epiſcopus in Regula c. 3. „ (Priuſquam ſurgant ceteri, *inquit*, a vigiliariis Fratribus Præpoſitus excitetur, ut cum benedictione ſua & ſignum moveatur, & cunctorum lectula ab eo priuſquam conſurgant, ſtrenue viſitentur. Hoc quoque in omnibus nocturnis orationibus gerat, ut ſemper prior ſurgat Præpoſitus, quam ad ſurgendum reliqui moneantur; ut ipſe videat quis quomodo jaceat, ne aliquam laſciviam per incuriam quietionis dormiens incurrat.) Idem ad omnes curſus nocturnos cum ſurgunt Præpoſitis faciendum injungit Regula c. 2. cujuſdam ad Virgines, „ ut ſciant quæ cum fervore, vel quæ cum tepiditate ad curſum eſſurgunt, & eas quas tarditate, vel ſegnitia culpabiles repererint, prout culpa vel ætas fuerit, aut increpatione aut flagello corripiant.

XXIV. Secundo expergefacti omnes ſimul una ſurgebant: „ (ad nocturnas cunctis diebus, *inquit Regula S. Ferreoli* c. 13., ita omnes celeriter pariterque conſurgant, ut cunctis ſimul concurrentibus nullus inveniatur veniſſe poſterius.)

XXV. Tertio e lecto proſilientes ſigno crucis frontem muniabant cum invocatione ſanctiſſimæ Trinitatis, vel divini adjutorii petitione. Ita regula cujuſdam ad Virgines c. 14 „ (ad curſum vero cum feſtinatione ſurgentes, ſignum crucis fronti inferatur, ſimulque ſub ſilentio dicatur: Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me feſtina.) Idem habet Grimlaicus in regula Solitariorum c. 50.

XXVI. Quarto aqua luſtrali ſeſe perfundebant, ut ſuis præſcripſiſſe legitur Sanctus Benedictus Abbas Anian. Sæc. 4. Bened. part. 1. apud Ardonem in ejus vita num. 52. „ Surgentes vero concite juxta quod Regula præcipit, Fratres aquis ſe ſanctificatis perfundant.

XXVII. Quinto pergit Grimlaicus in prædicta Solitariorum Reg. c. 50. „ (& hoc cantantes, *ſcilicet* Deus in adjutorium, mox ad oratorium pergant, & proſtrati in terra humiliter cum lachrymis & gemitu orent. Expleta autem oratione, neceſſaria corporum ſuorum provideant. Inde revertentes illico nocturnum officium ſolemniter & devote incipiant.) Noſtri vero e contra primum corporeæ neceſſitati conſulebant, deinde in oratorium convolabant, ut ex ordine converſationis Monaſticæ didicimus, in quo antiquum ſurgendi ritum legimus in hæc verba cap. 1. „ (Nocturnis cum ad opus divinum de lectulo ſurrexerit, Frater primum ſignum ſanctæ crucis imprimat ſibi per invocationem Sanctæ Trinitatis; deinde dicat verſum *Domine labia mea aperies*; inde pſalmum *Deus in adjutorium meum intende*, totum cum *Gloria Patri*. Tunc provideat ſibi corpoream neceſſitatem naturæ, & ſic ad oratorium feſtinet pſallendo pſalmum *Ad te Domine levavi animam meam*, intrans cum ſumma reverentia & cautela, ut aliis orantibus non impediat. Tunc proſtratus in loco congruo effundat preces in conſpectu Domini magis corde quam ore; ita ut illius vox vicinior ſit Deo quam ſibi, tunc referat gratias Deo creatori ſuo, ita dicendo; *gratias tibi ago omnipotens Pater, qui me dignatus es in hac nocte cuſtodire, deprecor clementiam tuam piiſſime Domine, ut concedas mihi diem venturam ſic peragere in tuo ſancto ſervitio cum humilitate & diſcretione, qualiter tibi complaceat ſervitus mea, & praſta mihi hodie cum ſumma patientia tibi gratum exhibere ſervitium*. Cum vero noviſſimum ſignum ſonuerit, tunc omnes ſint parati ſtantes in loco ſuo in choro per ordinem.) Eadem iiſdem pene verbis offendes apud S. Dunſtanum in concordia regulari Anglicæ nationis Monachorum Sanctimonialiumque. Quid vero interim ex ſtatutis a S. Benedicto Anianenſi Abbate apud Ardonem, loco ſupra citato didicimus, ubi poſt prædicta verba ita ſubdit: „ (Et cuncta altaria humiliter, & cum reverentia percurrant, & ſic demum ad propria loca accedant; ſintque parati ut cum tertium pulſaverit ſignum, abſque mora ſurgentes, attonitis auribus Sacerdotem expectent, qui officium incipiendi ſortitus eſt.)

XXVIII. Porro quid in illa altarium circuitione agerent, ex antiquis Germaniæ conſuetudinibus accipiendum eſt: „) Hyemis tempore, ut Regula præcipit n. 32., poſt mediam noctem pulſetur ſignum in dormitorio, omneſque ſine mora ſurgentes pergunt ad neceſſaria qui volunt. Dehinc inſonat ſignum in eccleſia, illucque concurratur cum gravitate, & faciunt tres orationes dividendo ſeptem pſalmos, & circuiendo altaria. Interim alia ſigna pulſantur, quouſque Dominus Abbas intrat in chorum, & tunc incipiunt nocturnos.) Optabit forte an aliquis ſcire quænam eſſent illæ tres orationes, (a) quas altaria circuiendo recitarent; quapropter ſic eas ex citata jam Concordia Dunſtani ſubjicere operæ pretium exiſtimavimus.

XXIX. „ [In prima itaque oratione, *inquit ille*, decantat tres primos pœnitentiæ pſalmos, cum oratione Dominica, uti in ſequentibus, pro ſe ipſo primum intercedendo; poſt hos orationem iſtam *Gratias tibi ago omnipotens Pater, qui me dignatus es in hac nocte cuſtodire, deprecor clementiam tuam miſericors Domine*,

(a) Trinæ orationis ante nocturnos faciendæ fit mentio in vit. S. Foranani Epiſc. & Abb. nu. 16. Sæc. 5. Bened.

„ *ut concedas mihi diem venturum ſic in tuo ſancto ſervitio peragere cum humilitate & diſcretione, ut tibi complaceat ſervitus noſtra. Per Dominum, &c.*

XXX. „ Inde veniet ad ſecundam orationem, ubi ſequentes duos dicat pſalmos pro Rege & Regina, atque familiaribus cum oratione: *Deus qui caritatis dona per gratiam ſancti Spiritus tuorum cordibus Fidelium infudiſti, da famulis & famulabus tuis, pro quibus tuam deprecamur clementiam, ſalutem mentis & corporis, ut te tota virtute diligant, & quæ tibi placita ſunt tota dilectione perficiant. Per Dominum noſtrum &c.*

XXXI. „ Inde ad tertiam orationem veniens duos poſteriores pſalmos pro fidelibus defunctis decantet cum oratione: *Inveniant quæſumus Domine, animæ famulorum famularumque tuarum lucis æternæ conſortium, qui in hac luce poſiti tuum conſecuti ſunt ſacramentum. Per Dominum noſtrum &c.*

XXXII. In antiquo Breviario Caſſinenſis Monaſterii tempore Oderiſii Abbatis deſcripto habentur ad frontem tres orationes in prima, ſecunda, & tertia genuflexione, quæ ſic incipiunt: *Domine Jeſu Chriſte, Deus verus de Deo vero* &c. *Deus qui Moyſi famulo tuo* &c. *Domine Jeſu Chriſte qui nos per paſſionem*, &c. quæ tres orationes erant in ordine Romano ad feriam ſextam Paraſceves. Habentur prætetea in prædicto Caſſinenſi Breviario tres aliæ prolixæ orationes ad beatam Mariam Virginem directæ. Item tres aliæ Petri Epiſcopi Oſtienſis quæ reperiuntur in tom. 4. operum Petri Damiani, apud quem etiam alias offendes, quas omnes hunc ad uſum compoſitas eſſe exiſtimo.

Pergit idem Dunſtanus: „ (Et donec quidem pueri introeant Eccleſiam, unum continuatim pulſetur tintinnabulum; ipſi quoque pueri ingreſſi ut Trinitatis reverentia ab omnibus legitime teneantur, trina orantur oratione. Finitis vero tribus orationibus a pueris, ſonetur ſecundum ſignum, reſidentibus cunctis in ſedibus ſuis ordinatim, atque canentibus quindecim pſalmos graduum ſigillatim trina partitione uti ſuperiores ſeptem flectentes genua poſt quinque pſalmos facto ſigno a Priore. Iterum pulſatis reliquis ſignis ac finitis eiſdem pſalmis incipiant nocturnam.) Hæc autem 15. pſalmorum gradualium ante nocturnos recitatio eſt ex ſancti Benedicti Anianenſis Abbatis inſtitutione, ut ex Ardone ejus diſcipulo diximus Sæc. 4. Bened. part. 1. p. 212. ſic enim ille in ejus Vita n. 52. „ (Pſalmos autem cantare juſſit quinque pro omnibus fidelibus in toto terrarum orbe vivis; quinque etiam pro omnibus fidelibus defunctis; pro eis quoque qui nuper defuncti ſunt, quorum ad notitiam ſingulorum non ſtatim cauſſa pervenit, ut jugiter caneretur inſtituit nihilominus quinque. Decurſis vero pſalmis quinque pronus orationi incumbat, eos pro quibus cecinit Deo commendans; & tunc demum pro aliis rogaturus initium ſumat.) Hos vero pſalmos a ſingulis in choro ſuis in locis reſidentibus poſtquam altaria, ut ſupra diximus, circuiverant, ſecreto recitari inſtituit. Porro Cluniacenſes primos quinque pſalmos pro fratribus ſuis, & omnibus fidelibus defunctis dicebant; quinque ſequentes pro ſeipſis; poſteriores quinque pro Regibus & omnibus ſuis familiaribus adhuc viventibus, ut ſcribit Udalricus in Antiq. conſ. Clun. l. 1. c. 5. & ad ſingulas inciſiones eaſdem pene ac nos in Feria 4. Quadrageſimæ adhibebant preces. Poſtea vero pro 15. Pſalmis triginta hieme recitandi communis in monaſteriis mos obtinuit, ut ſequenti capite dicturi ſumus. Vid. Vit. S. Joannis Abbatis Gorzienſis n. 81. Sæc. 5.

XXXIII. Ita fere nocturnas vigilias ſurgendo præveniebant majores noſtri, ad quas tria nimirum ſigna pulſare ſolebant, ac primum inter & ſecundum ſignum altaria viſitabant, ſeptem pſalmos pœnitentiales cum tribus orationibus recitantes; inter ſecundum vero & tertium pſalmos graduales quindecim cum quibuſdam precibus. Non tamen omnibus placuit hujuſmodi ante nocturnos Pſalmorum recitatio. Hanc imprimis improbat auctor tractatus de Vita Solitaria inter opera S. Bernardi ad fratres de Monte Dei ſcribens in hæc verba: „ (In præveniendis nocturnis vigiliis non expedit multitudine pſalmorum obruere intellectum & exhaurire ſpiritum, vel extinguere; ſed quandiu ſobrius invenitur, pietati afficiendus eſt, & ſuo itinere dirigendus ad Deum, donec dilatato corde currere incipiat uſque ad finem operis Dei.) Et tamen ipſi, ad quos ille ſcribebat, Carthuſiani ex Guigonis ſtatutis nocturnum officium congruis in cella præveniebant vigiliis, „ (Quæ ab idibus Septembris, *inquit Guigo* c. 29. ſeorſim paulatimque creſcendo in Calendis Novembris perfectæ, quinquaginta pſalmis non nimis feſtine cantandis ſufficiunt; e quo tempore uſque ad Februarii Calendas taliter perſeverent; inde uſque ad Paſcha decreſcendo paulatim, ad tantum ſpatium quod Matutinis S. Mariæ ſufficiat redigantur; Ex quo uſque ad prædictas Septembris Idus in eadem quantitate perdurent.) Solent etiam nunc Carthuſiani * inter primum ſecundumque nocturnorum ſignum tres minimum quadrantes, aliquando integram horam inſumere; quo temporis intervallo matutinas de beata Virgine privatim recitant, aliiſque ſpiritualibus exercitiis vacant.

CAPUT II.

Quo ritu veteres Monachi nocturnas vigilias celebrarent.

I. DIvinis officiis antiquius eſſe Monachis nihil omnino debet, quibus proinde, ut ait S. P. Benedictus, nihil præponendum eſt. Quapropter ubi primum ſurrexerant priſci Monachi, id unum mente cogitabant, ut primos cordis affectus, prima oris ac linguæ verba, primos corporis motus Deo, ejuſque laudibus conſecrarent. Hanc ob rem ſtatim in unum congregati vigilias nocturnas tota mentis alacritate celebrabant, de quibus inquirendum eſt: Primo, quas in ſynaxi nocturna preces ac laudes adhiberent. Secundo, quas ad præſcriptum a S. Benedicto officium preces addiderunt noſtri. Tertio quoſnam inter orandum ritus obſervarent.

II. De precibus, quas in vigiliis nocturnis ad Deum effunderent antiquiores Monachi, conſtans & indubitata eſſe debet ſententia; eos pſalmorum decantatione, canticorum, hymnorum, antiphonarum, reſponſoriorumque modulatione, Scripturæ utriuſque & veteris & novi Teſtamenti lectione, orationum ſive collectarum uſu & frequentia plurimum delectatos; ſed de prædictorum numero ac quantitate non ita conſtat. Nimirum varius pro varia Monachorum ac Prælatorum voluntate extitit uſus; quæ res nos cogit ut ſingulorum hac de re ſtatuta, atque probatiſſimorum auctorum teſtimonia hic congeramus: atque ut ab Orientalibus, quos monaſtici propoſiti inſtitutores agnoſcimus, exordium ducamus; auctor eſt Caſſianus l. 2. de orat. c. 2. non unum fuiſſe apud eos pſalmorum in nocturnis conventibus dicendorum canonem, ſed multos ſuper hac re diverſos typos ac regulas ſibimet conſtituiſſe. „ [Quidam enim vicenos ſeu tricenos pſalmos & hos ipſos antiphonarum protelatos melodiis, & adjunctione quarumdam modulationum debere dici ſingulis noctibus cenſuerunt. Alii hunc modum etiam excedere tentarunt: nonnulli 18. Atque in hunc modum diverſa in locis diverſum canonis agnovimus inſtitutum, *inquit*, totque propemodum typos ac regulas vidimus uſurpatas, quot etiam monaſteria cellaſque comperimus.)

„ Sed longe aliter Ægypti Thebaidiſque Monachi. (Per univerſam Ægyptum & Thebaidem, *inquit idem Caſſianus* c. 4. duodenarius pſalmorum numerus tam in veſpertinis quam in nocturnis ſolemnitatibus cuſtoditur, ita dumtaxat, ut poſt hunc numerum duæ lectiones veteris ſcilicet ac novi Teſtamenti ſingulæ ſubſequantur: In die vero Sabbati, *inquit cap.* 6. vel Dominico, utraſque de novo recitant teſtamento, id eſt unam de Apoſtolo vel Actibus Apoſtolorum, & aliam de Evangeliis. Quod etiam totis quinquageſimæ diebus (id eſt a Paſcha ad Pentecoſten) faciunt hi, quibus lectio curæ eſt, ſeu memoriæ Scripturarum.)

III. Præterea ad ſingulos pſalmos orationem ſubjungebant ex eodem Caſſiano c. 8. quam colligebat Sacerdos e a cap. 7. & 10. non ſolum in fine officii, ut vult Carolus Cointius Ann. Eccl. ad an. 536. n. 27. duplicem diſtinguens orationem; unam mentalem cui vacabant omnes in fine cujuslibet pſalmi; vocalem aliam, cui *ſolus Sacerdos et ſemel*, ut officium concluderet; ſed etiam ad quamlibet orationem, ad quam in fine pſalmorum procumbebant, ut naturaliter indicare videtur ipſe Caſſiani textus c. 7. perſuadentque antiquiſſimæ collectæ, quæ in nonnullis MSS. in fine ſingulorum pſalmorum extant. Porro tam mentales orationes ſingulorum, quam vocalis collecta Sacerdotis, erant breviſſimæ.

IV. Hic autem nocturnæ ſynaxeos celebrandæ modus antiquitus conſtitutus per plura ſæcula penes cuncta Ægypti ac Thebaidos monaſteria intemeratus permanſit; „ (quia, *inquit Caſſianus* c. 4. non humana adinventione ſtatutus a ſenioribus affirmatur; ſed cælitus Angeli magiſterio patribus fuiſſe delatus.) Cum enim convenientibus antiquis patribus in unum, ut decernerent quinam modus quo-

* Nov. coll. ſtatut. Carth. part. 1. c. 23.

quotidiano cultui per univerſum fraternitatis corpus debe-
ret inſtitui, ac diſſentientibus illis ab invicem, aliis quin-
quagenos, aliis ſexagenos, aliis etiam plures pro animi
fervore inſtituere volentibus, medius inter eos Angelus
cum pſalmos undecim cum orationum interjectione de-
cantaſſet, duodecimumque ſub allelujæ reſponſione con-
ſummaſſet, ab univerſorum oculis repente ſubtractus quæ-
ſtioni pariter & cæremoniis finem impoſuit, atque ut di-
cit Caſſianus c. 6. „ [Exin venerabilis Patrum ſenatus
„ intelligens Angeli magiſterio congregationibus fratrum
„ generalem canonem non ſine diſpenſatione Domini con-
„ ſtitutum, decrevit hunc numerum tam in veſpertinis,
„ quam in nocturnis conventiculis cuſtodiri.]

V. Sed iſto pſalmorum canone non videtur fuiſſe con-
tentus Abbas Iſaias Regulæ c. 57. ſtatuens, ut media
nox ad invigilandum orationi; media requiei corporis da-
retur. Multo minus Abbas Iſidorus presbyter in Sci-
thi, qui de ſe ipſo referebat: * „ [Ego quando eram
„ juvenis & ſedebam in cella mea, non habebam
„ numerum pſalmorum quos dicebam in miniſterio Dei;
„ nox enim mihi & dies in hoc expendebatur.] Et hæc
quoad Orientales, quid vero Occidentales? Antiquiſſimus
omnium ordo pſallendi videtur illa quem ex Lirinenſium
diſciplina ſorori Cæſariæ aliiſque ſub ejus regula degenti-
bus Sanctimonialibus tradidit S. Cæſarius Arelatenſis Epi-
ſcopus in hunc modum: ** „ [In primo die Paſchæ...
„ ad nocturnos pſallantur pſalmi decem & octo; anti-
„ phonæ minores cum allelujaticis ſuis, & lectiones duæ,
„ hymnus & capitellum: hoc ordine toti ſeptem dies
„ ſunt celebrandi. Poſt Paſcha vero ipſi nocturni dicen-
„ di ſunt uſque ad Calendas Octobris, & uſque Calen-
„ das Auguſti ſexta feria tantum & Dominica vigilen-
„ tur. Poſt Paſcha vero uſque ad Pentecoſten ſexta fe-
„ ria ſemel reficiendum eſt, & poſt duodecimam ſex miſ-
„ ſæ futuræ ſunt, hoc eſt lectiones decem & octo me-
„ moriter dicendæ ſunt, & poſt pſalmi decem & octo,
„ antiphonæ tres. Poſt nocturnos vero miſſæ tres ad li-
„ brum fieri debent uſque ad lucem.] Quem locum quia
corruptus & obſcurus videtur ita explicat Carolus Coin-
tius tom. 1. ann. Eccl. p. 512. „ (Poſt Paſcha vero ipſi
„ nocturni dicendi ſunt uſque ad Cal. Oct. *id eſt*, poſt
„ Paſcha vero iidem nocturni dicendi ſunt ad Cal. Oct.)
quia ſcilicet breviores ſunt noctes, poſt Calendas autem
Octobris quia prolixiores ſunt noctes, ſecundos addit No-
cturnos, ut modo videbimus. Quod vero dicitur *uſque
ad Calendas Auguſti ſexta feria tantum & Dominica vi-
gilentur*, id eſt citius ad vigilias excitentur, propter ho-
rum dierum reverentiam & prolixius officium. Deinde
quia ſemel mentionem fecerat feriæ ſextæ, jejunium in
ea indicit a Paſcha ad Pentecoſten, tum miſſas quæ poſt
veſperas, & vigilias ejuſdem feriæ fieri deberent uſque
ad lucem, id eſt uſque ad Matutinas laudes ſubjungit.
Addit poſtea S. Cæſarius „ (a Calendis Octobris uſque
„ ad Paſcha addite ſecundos nocturnos, id eſt pſalmos
„ decem & octo, lectiones duas, & hymnum: Ad pri-
„ mos nocturnos in primo dicite: *Miſerere mei Deus ſe-
„ cundum magnam miſericordiam tuam*. In fine: *Rex æ-
„ terne Domine*, a ſecundo nocturno *Magna & mirabi-
„ lia*. Alia nocte ad primum nocturnum dicendum eſt:
„ *Media noctis tempus eſt*. Ad ſecundum *Æterne rerum
„ conditor*. Ad ſecundos nocturnos in primis incipite
„ *Miſerere mei Deus, miſerere mei*. Poſt nocturnos le-
„ gantur orationes tres, pſallantur antiphona, & reſpon-
„ ſus, & alia antiphona. Poſt hoc uſque ad lucem im-
„ pleantur miſſæ quatuor. Si fieri poteſt numquam mi-
„ nuantur, numquam maturius, numquam tardius exci-
„ tentur.) Hactenus vigiliarum ordo ex Regula S. Cæ-
ſarii ad virgines, prout extat apud Bollandum ad diem
xii. Januarii, ſed ea quæ ibidem de officio divino præ-
ſcribuntur; neque extant in Regula S. Cæſarii apud Stel-
lartium, neque apud Holſtenium, neque in Regula S.
Cæſarii Pictavii edita una cum Vita S. Radegundis an.
1261. hicque ordo non nihil diſcrepat ab eo, quem S.
Cæſarius inſtituit in Regula ad Monachos, in qua capite
20. hæc ratio pſallendi decernitur: „ (Vigilias a menſe
„ Octobri uſque ad Paſcha duos nocturnos faciant & tres
„ miſſas. Ab una miſſa legat frater folia tria, & orate,
„ legat alia tria & levat ſe; dicite antiphonam, reſpon-
„ ſorium & aliam antiphonam: antiphonas ipſas de ordi-
„ ne pſalterii.) Quidquid ſit, certe non multum diſcre-

pat ab eo quem præſcribit S. Aurelianus tam Monachis,
quam Sanctimonialibus, eſtque antiquiſſimus.

VI. Aliter S. Benedictus nocturnarum vigiliarum ca-
nonem inſtituit in hunc modum: *** „ (Hyemis tem-
„ pore præmiſſo in primis ℣. *Deus in adjutorium meum
„ intende: Domine ad adjuvandum me feſtina*. In ſecun-
„ do ter dicendum eſt. *Domine labia mea aperies; & os
„ meum annunciabit laudem tuam*; cui ſubjungendus eſt
„ tertius pſalmus, & *Gloria*. Poſt hunc pſalmus 94. cum
„ antiphona, aut certe decantandus. Inde ſequatur Am-
„ broſianum: Deinde ſex pſalmi cum antiphonis, qui-
„ bus dictis, dicto ℣. Benedicat Abbas. Et ſedentibus
„ omnibus in ſcamnis legantur viciſſim a fratribus in
„ codice ſuper analogium tres Lectiones, inter quas
„ & tria reſponſoria canantur; Duo ℟. ſine Gloria
„ dicantur, poſt tertiam vero Lectionem qui cantat di-
„ cat Gloria.... Poſt has vero tres Lectiones cum Re-
„ ſponſoriis ſuis, ſequantur reliqui ſex pſalmi cum alle-
„ luja canendi. Poſt hoc Lectio Apoſtoli ſequatur ex cor-
„ de recitanda, & verſus, & ſupplicatio litaniæ, id eſt
„ Kyrie eleiſon, & ſic finiantur vigiliæ nocturnæ. A
„ Paſcha autem (c. 10.) uſque ad Calendas Novembris
„ omnis, ut ſupra dictum eſt, pſalmodiæ quantitas te-
„ neatur, excepto quod Lectiones in codice propter bre-
„ vitatem noctium minime legantur; ſed pro ipſis tribus
„ lectionibus una de veteri teſtamento memoriter dica-
„ tur, quam breve ℟. ſubſequatur; & reliqua omnia ut
„ dictum eſt impleantur, id eſt ut numquam minus a
„ duodecim pſalmorum quantitate ad vigilias nocturnas
„ dicatur, exceptis tertio & nonageſimoquarto pſalmo.]
Quæ omnia a nobis fuſe ſatis expoſita ſunt in Commen-
tario ſuper Regulam B. P. Benedicti.

VII. S. Aurelianus in inſtituendis vigiliarum precibus
vix, aut certe parum diſcrepat a præſcripto S. Cæſarii
ad virgines pſallendi ordine: „ (Quotidianis, *inquit*, die-
„ bus ad nocturnos in primis directaneus dicatur *Miſe-
„ rere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam*.
„ Deinde pſalmi decem & octo, antiphona tria parvula;
„ lectiones Apoſtoli aut Prophetarum duæ, & capitellum.
„ Completis nocturnis dicite Matutinos. Et hæc quidem
„ a Paſcha uſque ad Calendas Octobris a Calendis vero Octo-
„ bris alii nocturni addendi ſunt, ad primos, dicendum eſt,
„ *Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam*;
„ ad ſecundos, *Miſerere mei Deus miſerere mei* directa-
„ neus dicendus eſt, Pſalmi decem & octo; Lectiones
„ duæ de Prophetis aut de Salomone. Hymnus ad pri-
„ mos nocturnos: *Rex æterne Domine*. Ad ſecundos *Ma-
„ gna & mirabilia*. Poſt dictos, quia noctes creſcunt
„ quotidie, ad librum facite miſſas tres. Unus frater le-
„ gat paginas aut tres, aut quatuor, quomodo menſu-
„ ra fuerit libri, ſi minute ſcriptus, aut majori forma
„ ternas paginas: ſi minor, quatuor; & fiat oratio. Ite-
„ rum legat tantum, & fiat alia oratio: tertio legat
„ idem tantum & ſurgite... Dicite antiphonam de pſal-
„ mis in ordine, poſtea reſponſum, deinde antiphonam,
„ iterum legat alius frater, & ſic impletis tribus miſſis
„ dicite Matutinarios canonicos.

VIII. Regula incerti Auctoris in appendice ad tom.
1. Operum S. Auguſtini nocturnum officium ita ordi-
nat: **** „ (Nocturnæ autem orationes menſe No-
„ vembri, Decembri, Januario & Februario antiphonæ
„ duodecim, pſalmi ſex, lectiones tres. Martio, Apri-
„ li, Septembri, Octobri antiphonæ decem, pſalmi
„ quinque, lectiones tres. Majo, Junio, Julio & Au-
„ guſto antiphonæ octo, pſalmi quatuor, lectiones duæ.)
Quis auctor ſit ille, aut quando ſcripſerit, ignoratur,
eſt ſaltem antiquiſſimus; nam ejus Regula reperitur in
MS. Corbejenſi ante mille annos exarato Regulæ S. Au-
guſtini vitis aptatæ præmiſſa.

IX. S. Columbani curſus expreſſus habetur in ejus
Regulæ capite 7. ſed ita obſcure, ut vix intelligi poſſit.
Quapropter ejus non verba ſed ſenſum hic referemus.
Itaque noctes prolixiores a brevioribus diſtinguens, hyemis
tempore, hoc eſt ab æquinoctio autumnali, hoc eſt ab
8. Calendas Octobris uſque ad Calendas Februarias, tri-
ginta ſex pſalmos cum duodecim antiphonis ad ſingulas
noctes diei præſcribit, ita (*a*) ut ſingulis tribus pſalmis
una interſeratur antiphona; a Calendis vero Februariis uſ-
que æquinoctium autumnale, hoc eſt toto vere, æſtate,
& autumni parte anteriori, viginti quatuor pſalmos cum

* l. 5. de vit. Pat. libel. 11. n. 17.
** Reg. S. Cæſ. ad virg n.66. apud Boll. 12. Jan.
*** Reg. S. Bened. c. 9.
**** Novæ edit. pag. 41.

(a) Ita S. Columbanus conjungens ſimul Vigilias Noctur-
nas cum Matutinis, nam ad vigilias pſalmos tantum duo-
decim, ad Matutinum bis denos biſque binos, hoc eſt vi-
ginti quatuor aſſignat, ut annotavit Menardus in Conc. Reg
c. 23. §. 9. pag. 339. & poſt eum Conc. Cointius Annal. Eccl.
Franc. an. 590. num. 53. pag. 377.

octo dumtaxat antiphonis eodem prorſus modo, hoc eſt ut ſingulis tribus pſalmis una interſeratur antiphona; aliset vero Dominicis & Sabbati vigiliis, ut dicemus, cum de die Dominica agemus. Hunc curſum S. Columbanus e ſenioribus acceperat, hoc eſt e Monaſterio *Benchor*, in quo vitam Monaſticam profeſſus fuerat.

X. Præterea S. Columbanus ibidem narrat quorumdam Monachorum curſum nocturnum e ſuo prorſus diverſum: „ (Sunt autem quidam Catholici, *inquit*, quibus idem eſt canonicus duodenarius pſalmorum numerus, ſive per breves, ſive per longas noctes; ſed per quaternas in nocte vices hunc canonem reddunt; ad initium ſcilicet noctis, ad mediumque noctis, ſive pullorum quoque cantum, ac matutinum. Curſus ſicut in hyeme parvus eſſe videtur, ita æſtate ſatis laborioſus, & gravis invenitur, dum crebris in noctia brevitate expeditionibus non tam laſſitudinem facit, quam fatigationem. Noctibus vero reverentiſſimis Dominicæ & Sabbati ad Matutinum ter idem volvitur numerus, id eſt ter denis & ſex pſalmis.) „ Horum vero Monachorum erant milla Abbates ſub uno Archimandrita.

XI. S. Iſidorus breves omnino facit vigilias nocturnas: (Reg. c. 7.) „ (In quotidianis, *inquit*, officiis vigiliarum primum tres pſalmi canonici recitandi ſunt; deinde tres miſſæ pſalmorum, quarta canticorum, quinta Matutinorum. In Dominicis vero diebus, vel feſtivitatibus Martyrum ſolemnitatis cauſſa ſingulæ ſuperadduntur Miſſæ.) Miſſas autem pſalmorum explicat Menardus (in not. ad conc. Reg. c. 23. §. 7.) collectas ſeu orationes, quæ olim dicebantur in fine pſalmorum, miſſam canticorum orationem, quæ in fine canticorum, & iſſam Matutinorum orationem, quæ in fine Matutinorum.

XII. S. Fructuoſus Bracarenſis Epiſcopus [Reg. c. 3.] tres ſingulis noctibus ad orandum vigilias conſtituit: „ (Ante mediam ſurgentes noctem duodenos per choros recitent pſalmos ſecundum conſuetudinem . . . . . Poſt pauſantes paululum medium noctis perſolvant officium: Ubi quatuor reſponſoria ſub ternorum pſalmorum diviſione concinantur, ita ut dictis tribus pſalmis unum ſubſequatur ℞. ſicque cum quatuor reſponſoriis duodecim canentur pſalmi. Sic poſt mediam noctem, ſi hiemis tempus eſt, ſedentibus cunctis, unus medio reſidens releget librum, & ab Abbate, vel a Præpoſito diſſerente cæteris ſimplicioribus quod legitur patefiat, ... ite demque duodenis iterum cantatis pſalmis adeant cubilia, paululumque quieſcentes; gallicinio jam ſonante, recitatis tribus pſalmis cum Laude & Benedictione ſua matutinum celebrent officium.) Itaque S. Fructuoſus tres conſtituit nocturnos, & in ſingulis duodecim pſalmos decantari decernit, quibus in ſecundo nocturno quatuor interſerit reſponſoria; ad Matutinum vero tres pſalmos cum Laude, hoc eſt ut opinor tribus poſterioribus pſalterii pſalmis, quos etiam S. Benedictus *Laudes* appellat, eo quod in iis creaturæ ad Dei laudem frequentius invitentur; & Benedictione, id eſt Cantico trium puerorum, quod eadem ratione *Benedictionem* appellat. Præterea Sanctus Fructuoſus ſingulis pſalmis orationes ad inſtar Ægyptiorum Monachorum adjici voluit, ut dicemus poſtea.

XIII. Magiſter duobus in locis Nocturnum præſcribit officium, ſcilicet Regulæ c. 33. & c. 44. ubi ſic loquitur. „ (Oportet in nocturnis ab Abbate dici verſum apertionis, deinde ℞. orationis, deinde in hyeme duodecim antiphonas ſine *alleluja*, deinde ℞. ſine *alleluja*, currente dumtaxat ſemper pſalterio: deinde aliud Reſponſorium jam cum *alleluja*, ut fiant ſexdecim impoſitiones, Lectionem Apoſtoli, Lectionem Evangelii, quam ſemper Abbas dicat. Si Abbas abſens fuerit, Præpoſiti vicibus; verſum & Rogus Dei. In æſtate vero a Paſcha uſque æquinoctium hyemale, quod eſt octavo Calendas Octobris, poſt ℣. apertionis, & ℞. Abbatis dici debent antiphonæ ſex ſine *alleluja*, deinde ℞. item ſine *alleluja*, deinde tres antiphonæ cum *alleluja*, currente ſemper pſalterio, ut ſuperius diximus: deinde aliud Reſponſorium jam cum *alleluja*, ut fiant duodecim impoſitiones; Lectionem Apoſtoli, Lectionem Evangeliorum, quam ſemper Abbas dicat: quod ſi abſens fuerit, Præpoſiti vicibus; deinde verſum & Rogus Dei.) Ad quorum intelligentiam eſt obſervandum Magiſtrum *Verſum apertionis* eſſe ℣. *Domine labia mea aperies &c.*, quem incipiente Abbate omnes intrantes oratorium ter dicebant ex Regulæ c. 32. Reſponſorium orationis vocat pſalmum *Venite exultemus Domino, jubilemus Deo ſalutari noſtro*, ſeu prima ejus verba: quod vero dicit currente pſalterio, intelligi poteſt, ut ad ſingulas antiphonas unus diceretur pſalmus vel plures, ſimiliter etiam ad reſp. ſine *alleluja*: Impoſitiones hoc loco intelligit, ut credo, intonationes. Quod autem dicit *Præpoſiti vicibus*, intelligit ut abſente Abbate, Præpoſiti qui plures erant, vicibus ſuis, hoc eſt ſucceſſive ut unus hodie, alter cras, Evangelium legat. Rogus Dei denique Magiſtro eſt oratio, quia per eam Deum rogamus. Præterea Magiſter in fine pſalmorum orationes Ægyptiorum more dicendas inſtituit Reg. c. 33.

XIV. Regula cujuſdam ad Monachos c. 20. ita habet: „ (Tribus conventibus diei, totidemque noctis tempore in eccleſia conveniendum: tres pſalmi in unoquoque conventu diei canendi ſunt; duodecim vero in nocturnis conventibus cantabuntur, præter illam miſſam, quæ celebratur ortu ſolis. Orationes vero & duæ Lectiones; una de Veteri Teſtamento, & alia de Novo.)

XV. S. Donatus c. 75. cum S. Columbano fere coincidit: in hoc dumtaxat diſcrepant, quod S. Columbanus annum dividat in duas partes inæquales, quarum prima omne tempus quod ab æquinoctio autumnali, hoc eſt ab 8. Cal. Oct. ad Calendas Februarii intercipitur, continet; altera tempus quod eſt a Calendis Februarii ad prædictum æquinoctium autumnale. E contra S. Donatus annum in duas partes æquales dividit, ſcilicet ab æquinoctio autumnali ad æquinoctium vernale, quo tempore ut S. Columbanus duodecim choras, hoc eſt pſalmos triginta ſex cum duodecim antiphonis; ab æquinoctio veris ad autumnale octo choras dumtaxat, id eſt viginti quatuor pſalmos cum antiphonis octo dicendos inſtituit.

XVI. Ad præſtitutum ſupra e S. P. Benedicto officium multa ſubſequentibus ſæculis e noſtris ſuperaddita fuerunt. S. Walaricus curſum tam monaſterialem, quam Gallicanum magno ſtudio ardeſcenter celebrabat. S. Albertus Abbas Gambiocenſis, qui poſt medium ſæculum ſeptimum vixiſſe creditur: „ (Tanta, *ut ſcribit Anonymus in ejus vita*, n. 12. in app. ad ſæc. 3. Ben. a. par. p. 532. plenus erat devotione ut SS. Patrum, beati ſcilicet Benedicti atque Columbani, ſed & omnem Romanum curſum uno die ſtrenua, ac pervigili meditatione expleret.) Et S. Serenicus „ (Abſque peculiari ſupplicatione Romanum ſeu Gallicanum, nec non & Sanctorum Patrum Benedicti ſeu Columbani curſum honoris ſingulis Domino decantabat) ita ſcribit Anonym. in ejus vita n. 15. ſæc. 2. p. 576. Quod ſatis probabile eſt obſervatum fuiſſe his in monaſteriis, quibus utraque & S. Benedicti & S. Columbani Regula obſervabatur; & quæ perennem Deo laudem decantabant, ſaltem quo ad Sancti Benedicti & Sancti Columbani officium.

XVII. Caſſinenſes circa medium ſæculum octavum tria quotidie perſolvebant officia, hoc eſt præter Regulæ officium, parvum S. Benedicti, & parvum item B. Mariæ Virginis; ſi tamen Petro Diacono fides ſit; hic enim in ſuo ſuper Regulam S. Benedicti commentario ad c. 64. ritum Electionis et Benedictionis Abbatis deſcribens ſic habet: „ (Hodie Abbas nihil aliud niſi panem & aquam comedat; & canonica ſeptem horarum officia in commemoratione B. P. Benedicti nunquam dimittat, ſalvo ſcilicet eo quod in honore S. Dei Genitricis perſolvi conſuetudo eſt. Quod etiam ſub diſtricto præcepto Caſſinenſi Congregationi Zacharias Papa obſervare præcepit, conſtituens ut omni tempore, tam æſtatis quam hyemis, tota nocturnale vel diurnale officium tota ut fratres in choro convenerint, incipiant officium a Sancto Benedicto, & eo expleto inchoent officium quod Regula præcipit, adjuncto etiam Sanctæ Dei Genitricis & Virginis Mariæ officio.] Et infra: „ [Hoc a Zacharia & ejus anteceſſore Gregorio Papa ſtatutum eſt, & per Apoſtolicam authoritatem præfixum, ut omni tempore tam æſtatis quam hyemis, diebus & noctibus, mox ut fratres in choro convenerint, incipiant officium in commemoratione S. Benedicti & eo expleto &c.] Porro officium illud S. Benedicti conſtabat ex invitatorio, hymno, antiphona, tribus pſalmis, verſu, tribus Lectionibus & tribus Reſponſoriis. Laudes vero ſicut in feſto Sancti Benedicti dicebantur. Ad varo reliquæ diei horæ dicerentur, omnino me latet. Similiter officium Beatæ Mariæ ad vigilias hymnum, antiphonam, tres pſalmos, verſum, tres Lectiones, totidemque Reſponſoria complectebatur. Laudes vero eodem fere modo, quo nunc a nobis, perſolvebantur; In quibus fiebat commemoratio S. Laurentii, S. Benedicti, omnium Sanctorum, & de pace. Ad Primam hymnus diverſus a noſtro, antiphona eadem, pſalmi *Deus in nomine tuo*: *Beati immaculati* uſque *Legem pone*. Lectio, ℞. breve, verſus, oratio, com-

commem. Sancti Benedicti, & de omnibus Sanctis. Eodem ritu Tertia, Sexta, Nonæ cum diviſionibus pſalmi 118, quas in canonico officio nunc obſervat Romanum Breviarium, Lectione, ℟. brevi, verſu, oratione, & commemorationibus S. Benedicti & de omnibus Sanctis celebrabantur Veſperæ cum duabus antiphonis, & 4. pſalmis, Lectione, ℟. brevi, hymno, verſu, antiphona, cantico *Magnificat*, oratione, comm. de S. Laurentio, & de omnibus SS. Completorium cum antiphona, tribus pſalmis Lectione, ℟. brevi, hymno, verſu, cantico Simeonis, antiphona, oratione, comm. S. Benedicti, omnium Sanctorum, antiph. *Salve Regina* & oratione *Omnipotens*; quæ omnia fuſe offendes in append. ad novam editionem Chronici Caſſin. pag. 20.

XVIII. Beatæ Mariæ officium etiam a S. Joanne Damaſceno quotidie celebratum fuiſſe ſcribit Vincentius Belloyacenſis in ſpec. hiſtor. 17. c. 103. Porro vivebat Damaſcenus anno 728. cujus officia de B. Virgine ritu Græco per totum annum extant MSS. in Monaſterio Cryptæ Ferratæ in agro Toſculano, ut ſcribit Joannes Bona in lib. de divina pſalmodia c. 12. §. 2. n. 2.

XIX. Sub finem ſæculi octavi vel ineunte nono S. Benedictus Abbas Anianenſis ad regolare officium curſum, id eſt officium Romanum perſolviſſe videtur, ex ejus vitæ n. 57. An vero in inſtitutis ab eo Monaſteriis legem hanc impoſuerit, non patet. Sub ejus tempora poſt nocturnas vigilias ſolebant Monachi matutinos pro defunctis celebrare, ut videre eſt in capitulo undecimo Monachorum ad Aniam directorum, cujus hic partem exſcribo: „ (Ut defunctorum vigilia hoc modo ab eis celebratur. Veſpera ſolito finita, ſtatim Veſperam cum antiphonis celebrant pro defunctis & poſt Completorium vigiliam cum antiphonis, vel reſponſoriis pleniſſime atque ſuaviſſime canunt, & poſt nocturnas intervallo matutinos pro mortuis faciunt.)

XX. Ante medium ſæculum IX. in Concilio Aquiſgranenſi Tom. 1. Anal. p. 53. „ (ſtatuerunt Epiſcopi concordante Domino Papa, ut Monachi a gravi opere & labore propter honeſtatem ſacerdotii eſſent; & loco laboris ad horas pſalmos quoſdam nominatos pro vivis & defunctis fidelibus canant cum orationibus ordinatis.) quemadmodum docet fragmentum hiſtoricum ejuſdem Concilii a Mabillonio editum. Quinam vero ſint illi pſalmi, certe nos latet. Hos eſſe conjicimus pſalmos familiares, quos ab eo tempore ſingulis horis adjiciebant omnes communiter Monachi, de quibus Udalricus ſibi compertum non eſſe fatetur, quare diverſitas illa a ſuis majoribus inventa ſit.

XXI. Ineunte ſæculo X. Ludovicus Rex Unerico S. Michaelis Monacho villam Fraxinum dictam ad reſtaurationem veteris Monaſterii conceſſit, ut ſcilicet in eo *geminatum die noctuque celebretur officium, canonici ſcilicet ordinis & monaſtici*, ut videre eſt in ejuſdem præcepto an. 904. tom. 4. miſcell. Baluz.

XXII. Eodem fere tempore Cluniacenſes plurima ad S. Benedicti curſum addidiſſe leguntur apud Udalricum l. 1. c. 2. In primis ad nocturnas vigilias poſt orationem Dominicam preces quatuordecim verſiculis comprehenſas dicebant, quibus diebus privatis extra Octavas, & dies Paſchales pſalmum quinquageſimum interponebant; idemque præſtabant ad Matutinos, Laudes, Tertiam, Sextam, Nonam, & Veſperos. Præterea poſt collectam ad nocturnos aliaſque horas, excepto Completorio, quatuor pſalmos addebant, quos tamen ad Veſperos & Laudes inter preces ante noviſſimum verſum perſolvebant; hos autem pſalmos pro familiaribus recitabant, idque cum his verſiculis: *Domine ſalvos fac Reges: Salvos fac ſervos & ancillas tuas: Fiat pax in virtute tua. A porta inferi*; & una de illis collectis: *Omnipotens ſempiterne Deus miſerere famulis & famulabus tuis*; & *Dirige quæſumus Domine famulos & famulas*; *Largire quæſumus Domine famulis & famulabus tuis: Prætende Domine*; quarum ſingulis adhuc ſubjungebatur: *& pacem tuam noſtris concede temporibus*; & *animæ famulorum tuorum requieſcant in pace*. Ex his pſalmis Dominicis, feſtiſque XII. Lect. octavis, a Natali Domini ad Epiphanium, & tempore Paſchali duos priores pſalmos primumque verſiculum ſubtrahebant. Inſuper a Calendis Novembris ad Cœnam Domini ante nocturnos pſalmos triginta decantabant ex Udalr. l. 1. c. 41. ab Octava autem Paſchæ ad prædictas Calendas quindecim dumtaxat pſalmos graduales ex c. 18. idque cum triplici inciſione, & precibus ad ſingulas inciſiones, hoc eſt ad ſingulos denos pſalmos, cum triginta dicebantur; vel ad quinos, cum quindecim tantum ex cap. 5. Denique expletis regularibus vigiliis Officium defunctorum, hoc eſt Vigilias cum Matutinis ſive Laudibus ex c. 41. idque a Cal. Novemb. ad Septuageſimam, quod præſtabant poſt Veſperos a Septuageſima ad prædictas Calend. ex c. 49. Matutinos tamen poſt Laudes de omnibus SS. reſervantes. Adeo vigebat apud eos divinæ laudis ſtudium. De prolixa hac Cluniacenſium pſalmodia audiendus eſt Johannes Monachus in vit. S. Odonis l. 1. c. 32. „ (In quotidianis diebus inter diei noctiſque curſus CXXXVIII. canebant pſalmos, ex quibus XIV. nos demſimus propter puſillanimorum animos, exceptis peculiaribus orationibus quas noſtri frequentant fratres, quæ videlicet modum pſalterii excedere videntur. Similiter duabus miſſis identidemque letaniis. Per ſingulas vero horas canonicas bis flectebant genua. In octavis quas diximus LXXV. tantum canebant inter prædictos curſus, & ſemel flectebant genua & bis reficiebant.)

XXIII. Quod de Cluniacenſibus dixi, idem in noſtris Germaniæ monaſteriis ſæculo 10. obſervatum paſſim fuiſſe docent antiquæ Einſidlenſis Monaſterii, ſeu potius totius Germaniæ conſuetudines n. 30. ſcilicet ut hyeme „ (privatis diebus per tria intervalla XXX. canant pſalmos diviſos per X. ſicut in æſtate quindecim partitos per V. Et præterea poſt Nocturnos agatur vigilia mortuorum & Matutini, ſcilicet a Calendis Novembris ad Septuageſimam, reliquo tempore poſt Veſperas, quod Dominicis feſtiſque diebus poſt cœnam præſtabant. Inſuper poſt officium defunctorum matutinos de omnibus Sanctis aliaſque preces decantabant: ſic enim ibidem aliquanto poſt ſubſequitur: Nocturnis ex more finitis, cantant duos pſalmos *Domine ne in furore tuo: Exaudiat te: Kyrie eleiſon; Pater noſter*: Preces, *Salvos fac ſervos & ancillas: Mitte eis Domine: Exſurge Domine*: collectæ; *Prætende: Da famulis*, uſque *per omnia ſæcula*; ſtatimque pro defunctis: *Exultabunt omnia*, Matutina per ordinem: *Pater noſter* cum precibus, *Requiem æternam: In memoria æterna; A porta inferi*; Pſalm. *De profundis*; Et iterum ℣. *Requiem æternam: Dominus vobiſcum: Oremus, Deus qui inter Apoſtolicos*; & *abſolve*, & iſtam; *Inveniat quæſumus Domine: Deus veniæ largitor, Per Dominum: Dominus vobiſcum: Requieſcant in pace, Amen*. Dehinc Matutini omnium ſanctorum; precibuſque finitis erigit ſe Presbyter, & dicat lente, *Dominus vobiſcum*: Orationem quam vult. Poſtea reſident cuncti generaliter cantantes pſalmos. *Deus auribus: Deus venerunt: Deus ultionum: Gloria Patri*. Duodecim graduales per tertium Gloria. His finitis *Kyrie eleiſon: Pater noſter*: pſ. *Domine refugium* cum precibus *Fiat pax. Salvos fac ſervos & ancillas tuas: Salvum fac populum tuum: Ab occultis noſtris: Eſto nobis Domine turris: Exurge Domine: Dominus vobiſcum: Oremus Deus a quo ſancta deſideria: Exaudi quæſumus Domine ſupplicum preces: Omnipotens ſempiterne Deus qui facis: Quæſumus omnipotens Deus: Per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum filium tuum*.

XXIV. In Regulari Concordia Monachorum Sanctimonialiumque Anglicæ nationis c. 1. & 2., quam circa id tempus edidit S. Dunſtanus Epiſcopus Cantuarienſis, nulla equidem fit mentio pſalmorum triginta ante nocturnos dicendorum; in ea tamen præſcribitur, ut „ (peractis nocturnis dicant duos pſalmos, *Domine ne in furore tuo*, & *Exaudiat te Deus*; unum videlicet pro Rege ſpecialiter, alterum pro Rege & Regina ac familiaribus, cum his collectis; *Quæſumus omnipotens Deus ut famulus tuus Rex noſter N. qui tua miſeratione, &c. Rege quæſumus Domine famulam tuam N. & gratiæ tuæ in ea dona multiplica, ut ab omnibus libera offenſis & temporalibus non deſtituatur auxiliis, & ſempiternis gaudeat inſtitutis. Per Dominum noſtrum &c.* Pro Rege & Regina, ac Benefactoribus: *Deus qui charitatis, &c.* ut ſupra vidimus in orationibus in viſitatione altarium faciendis.)

XXV. Sæculo undecimo S. Lanfrancus Cantuarienſis Epiſcopus decreta quædam edidit pro ordine S. Benedicti, in quibus etiam ſtatuit, ut hyeme ante Nocturnos triginta; æſtate vero quindecim pſalmi a Monachis decantentur: „ (Ab hac feſtivitate, *inquit c. 1. §. 1.*, ſcilicet omnium SS. uſque ad 5. feriam ante Paſcha, privatis diebus poſt orationes ante officia nocturna triginta pſalmi, ab *Ad Dominum cum tribularer* uſque *omnis ſpiritus laudet Dominum*. Primi decem pro defunctis ſine *gloria*, ſequentes decem pro congregatione bini cum una *gloria*, extremi decem pro familiaribus & benefactoribus, & hi bini cum una *gloria*; Singuli cum precibus ſuis, & collectis ſuis; & poſt nocturna, & familiares pſalmos, Officium mortuorum, & matutinæ Laudes de omnibus ſanctis, & *Verba mea*, ſi tricenarium habent.)

XXVI.

XXVI. Eodem ſæculo per multa noſtrorum Monaſteria parvum B. Mariæ ſemper Virginis officium celebrari cœpit, hortante & promovente in primis Petro Damiani; cujus tamen primarius inſtitutor dici non poteſt, cum uno ante ipſum ſæculo S. Udalricus Epiſcopus Auguſtenſis ſæc. 5. Ben. ,, (unum curſum *in honore Sanctæ* ,, *Mariæ Genetricis Dei*, & alterum de S. Cruce, tertium de omnibus SS. & alios pſalmos plurimos, ,, totumque pſalterium omni die explere ſolitus erat.) Denique ſub finem ejuſdem ſæc. xi. Sanctus Stephanus Grandimontenſis Ordinis inſtitutor ,, (exceptis eccleſiaſtici of- ,, ficii regularibus debitis, agenda videlicet diei, & Bea- ,, tæ Mariæ ac fidelium defunctorum, a prima die qua ,, venit in eremum uſque ad ultimum diem vitæ ſuæ ,, ordinem de S. Trinitate cum 9. lectionibus, & horis ,, canonicis ſingulis diebus ac noctibus devotiſſime cele- ,, bravit,) ut ſcribitur in ejus vita apud Labbe Tom. 2. Bibl. novæ.

XXVII. Circa initium ſæculi xii. S. Stephani Obazinenſis poſtea Abbatis primi diſcipuli matutinorum officiis ,, (vigilias B. Mariæ & omnium SS. adjungentes ,, nec non etiam ordinem defunctorum cum familiaribus ,, pſalmis non minimum noctis ſpatium inſumebant,) ut ſcribitur in ejus vita n. 7. Tom. 4. MSſ. Baluz. Cum officio regulare, Trinitatis & Incarnationis officium recitabat Franco Abbas Lobicenſis Sec. XII. Spicil. tom. 6. p. 631.

XXVIII. Ineunte etiam ſæculo duodecimo Ciſtercienſes, qui ne vel minimum quidem unguem a regula recedere ſtatuerant, ad regularem curſum nihilominus defunctorum officium adjecerant, ut diſcimus ex libro U. ſuum: ,, (A Calendis, *inquit*, Novembris uſque ad ,, primam Dominicam quadrageſimæ intervallo quod ſe- ,, quitur, privatis diebus agatur officium pro defunctis... ,, a prima Dominica Quadrageſimæ uſque ad feſtivitatem ,, omnium SS. celebretur poſt veſperas diei.) Exeunte vero eodem ſæculo etiam parvum Deiparæ Virginis officium quotidie decantare cœperunt, nimirum ex ſtatuto Capituli generalis anni 1194. quod hactenus ſumma cum laude, nulla cujuſcumque diei, ne quidem Reſurrectionis ſolemnitate excepta, ubique perſolvunt: * Eodem ſæculo Petrus Venerabilis Abbas Cluniac. ſtatuit n. 60. ,, (ut ,, ſicut ex conſuetudine aliæ horæ Sanctæ Virginis Matris ,, Domini in Eccleſia infirmorum, quæ in honore ipſius ,, conſecrata eſt, quotidie decantantur, & ejuſdem ibi ,, completorium cantaretur, & in omnibus horis ante ,, pſalmos præmitteretur verſus *Memento ſalutis author* ,, cum *gloria* ſua.) Ideo autem in capella infirmorum (quia ,, ejus horæ in conventu publico propter fratrum nume- ,, roſitatem & officiorum multiplicitatem, brevitate tem- ,, poris prohibente, cantari non poterant, ſaltem in ca- ,, pella ipſius a paucioribus ex integro cantarentur.)

XXIX. In lib. Uſuum Beccenſium circa initium ſæculii xiii. manu exarato, de hujuſmodi additamentis hæc ſcripta reperio: ,, (Omnibus feſtis per annum & octa- ,, vis, omnibus quoque diebus a Paſcha uſque ad Ca- ,, lendas Novemb. quindecim pſalmi dicuntur ante no- ,, cturnos, id eſt *Ad Dominum cum tribularer clamavi* ,, uſque *Laudate nomen Domini*, & diſtribuuntur ſicut ,, ſupra diximus eos diſtribui .... (*Hic duæ lineæ ſunt* ,, *abraſæ*) a Paſcha uſque ad Calend. Novembris poſt ,, Matutinas Laudes dicuntur Matutinæ de omnibus San- ,, ctis; dein *Exultabunt Domino*, & *Verba mea*, ſi dies ,, fuerint quibus debeant dici. Ab octavis Pentecoſtes ,, uſque Paſcha privatis diebus, niſi octavæ ſint, poſt ,, nocturnos ante Laudes matutinas dicuntur tres pſalmi ,, familiares: *Domine ne in furore*, & *Exaudiat te Deus*, ,, & *Deus in adjutorium*. A Cal. Nov. uſque Purifica- ,, tionem B. Mariæ privatis diebus poſt hos tres fa- ,, miliares pſalmos ante Laudes dicuntur vigiliæ, *Exulta-* ,, *bunt Domino*, Matutinæ de omnibus SS. *Verba mea*, ,, quod ſi octavæ aguntur, omiſſis tribus familiaribus ,, pſalmis, qui poſt nocturnos dicuntur, dictiſque vigi- ,, liis, & *Exultabunt Domino*, dicuntur Matutinæ Lau- ,, des, dein Matutinæ de omnibus SS. & *Verba mea* & ,, quia officium mortuorum de nocte dicitur, *Ad Domi-* ,, *num cum tribularer* ad horas diurnas in feſtis non di- ,, citur: a Purificatione S. Mariæ uſque Paſcha dictis ,, poſt nocturnos familiaribus pſalmis, ante Laudes dici- ,, tur *Exultabunt Domino*, Matutinæ de omnibus SS. ,, *Verba mea*, vigiliæ poſt veſperas dicuntur.

Sæculo decimo tertio; item & decimo quarto perſeverabat in noſtro S. Germani Pariſienſi Cœnobio laudabilis ante nocturnos hieme triginta, æſtate quindecim pſalmos decantandi conſuetudo, ut diſcimus ex Breviario ad uſum ejuſdem Monaſterii ante annos trecentos manu deſcripto, cujus initio præmittuntur preces ad diviſionem *pſalmorum triginta, vel quindecim*. Præterea in eodem Breviario deſcribuntur preces ad familiares pſalmos, qui poſt ſingulas horas dicuntur; quorum etiam in MS. conſuetudinibus ** frequens occurrit mentio, uti & defunctorum officii matutinorum de omnibus SS. curſuſque Beatæ Ma- Mariæ; ex quibus colligere licet, ad hæc uſque tempora præter pſalmos triginta ante nocturnos, duos in fine familiares pſalmos cum precibus, vigilias & matutinum defunctorum, Laudes de omnibus SS. ac Beatæ Mariæ ſemper Virginis officium quotidie celebratum fuiſſe, quod etiam in aliis Galliæ Monaſteriis ſatis probabile eſt obſervatum fuiſſe.

XXX. Burſfeldenſes Monachi c. 5., qui ſtrictioris obſervantiæ tramitem ſæculo decimo quinto aggreſſi ſunt, regularibus Vigiliis matutinum & Laudes B. M. Virginis præmittebant. Similiter, & Caſſinenſes (declar. Caſs. ad c. 8.); ſed a feſto S. Benedicti ad Calendas Octobris propter noctium brevitatem, & ut officium devotius & moroſius decantetur, Nocturnos & Laudes in choro non recitant; quod etiam in omnibus xii. Lectionum feſtis propter officii prolixitatem obſervant. Ita in declarationibus MS. an. 1520.; in editis vero an. 1604. non a feſto S. Benedicti; ſed a Purificatione Beatæ Mariæ nocturnos & Laudes recitari privatim ſtatuitur, quod & a Paſcha ad Calendas Novembris obſervatur in Congregatione Montis Oliveti conſtit. c. 10., ut habetur in eorum conſtitutionibus Romæ an. 1602. editis. Superiori etiam ſæculo Caſalini quotidie parvum B. M. officium dixiſſe videntur, quod & a nobis omnibus anni feriis, & feſtis ſimplicibus præſtatur; ita tamen ut Calendis Oct. ad Purificationem tantum nocturni & laudes in choro dicantur, reliquo tempore privatim. Hactenus de precibus, quas inter celebrandas nocturnas vigilias Deo effundebant veteres Monachi, deque additamentis ad Regulare S. Benedicti officium per noſtros factis: nunc quo ritu cuncta perſolverent, prout dederit Deus, aperiendum eſt.

XXXI. Quas in aliis Regularum Monaſticarum authoribus ſparſim advertimus, preces, ſcilicet, pſalmos, antiphonas, hymnos, cantica, Lectiones, reſponſoria, eaſdem in ſua Regula complectitur omnes S. Benedictus. Quapropter ordinem ab eo inſtitutum in referendis monaſticarum vigiliarum ritibus proſequi viſum eſt; ita tamen ut aliorum Monachorum uſus non prætermittamus.

XXXII. S. Benedictus igitur nocturnas vigilias a celeberrimo illo apud veteres Monachos verſiculo *Deus in adjutorium meum intende* auſpicatur. Nam quod ei oratio Dominica, ſalutatio Angelica, ſymbolum Apoſtolorum præmittantur, recentioris eſt Inſtituti, cujus primam mentionem in libro uſuum Ciſtercienſium tantum videre mihi licuit. In eo nimirum præſcribitur c. 18., ut ,, [dimiſſo officii ſigno faciant ſolitam orationem ſuper ,, miſericordias, id eſt *Pater noſter*, & *Credo in Deum*, ,, antequam verſum *Deus in adjutorium* decantent). Burſfeldenſes, ordin. c. 9. nocturnis vigiliis ter orationem Dominicam, totidemque ſalutationem Angelicam premittunt; ita ut poſt primam orationem, ſalutationemque Angelicam præſes chori ſubdat; ,, (*Pater de cælis Deus mi-* ,, *ſerere nobis*; poſt ſecundam: *Fili Redemptor mundi Deus* ,, *miſerere nobis*; poſt tertiam; *Spiritus Sancte Deus mi-* ,, *ſerere nobis*. In prima precatione fronti, in ſecunda ,, ori, in tertia vero pectori ſignum crucis pollice dex- ,, træ manus imprimentes,) idque nudis capitibus, proſtrato, vel ſaltem habita temporis ratione, incurvato corpore. Idem præſtabant in Gallia noſtri Caſalini, *** addentes inſuper antiphonam *Te invocamus, te adoramus, te laudamus, o beata Trinitas*. ℣. *Benedicamus Patrem & Filium cum Sancto Spiritu*. ℟. *Laudemus & ſuperexaltemus eum in ſæcula*; & collectam: *Omnipotens ſempiterne Deus qui dediſti famulis tuis in confeſſione veræ fidei æternæ Trinitatis gloriam agnoſcere, & in potentia majeſtatis adorare unitatem: quæſumus ut ejuſdem fidei firmitate ab omnibus ſemper muniamur adverſis. Per Dominum*.

XXXIII. Sed hujus ritus veſtigium nullum apud antiquiores vidi. Circa initium ſæculi decimi Notkerus Balbulus Monachus Sancti Galli **** horæ Nonæ officium dicturus, nullis præmiſſis precibus incipit a ℣. *Deus in adjutorium*. In antiquis Caſſinenſium conſuetudinibus ſub

Ode.

* Inſtitutiones Ciſt. dict. 3. c. 5. n. 9.
** MS. Brev. S. Germ. not. n. 340.
*** In Suppl. Breviar. Cong. Caſal. Bened.
**** Sæc. 5. Bened. p. 15.

Oderiſii Abbate, hoc eſt ſub finem ſæculi xi. manu exaratis, nullam precum præmittendarum mentionem animadverti, ſed neque apud Udalricum in antiquis Cluniac. conſuetudinibus circa idem tempus collectis. Huic tamen inſtitutioni locum præbuiſſe exiſtimo triplicem illam orationem, quam altaria circumeuntes ante ſingulas horas canonicas effundebant, ex quo factum eſt, ut omiſſa altarium viſitatione, preces & orationes retinerent, quas etiam ſubmiſſa voce recitamus; quod deinde ut alia permulta a Monachis tranſiit ad Clericos.

XXXIV. Porro verſum ad vigilias incipiebat ipſe Abbas; nam, ut notat noſter Menardus Reg. c. 23. ep. 3., moris olim fuit, ut Abbas officium inciperet, quod probat ex Regulæ Magiſtri c. 44. ubi dicitur „ (Oportet in „ nocturnis ab Abbate dici verſum apertionis, id eſt ℣. „ *Domine labia mea aperies*,) a quo Magiſter nocturnas vigilias incipit. Idem non obſcure ſignificare videtur S. Benedictus in Reg. c. 47. cum præſcribit, ut *pſalmos vel antiphonas poſt Abbatem ordine ſuo quibus juſſum fuerit imponant*. Primus ergo ipſe Abbas imponebat. Præterea cap. xi. ubi dicitur *incipiant matutinas*, in nonnullis MSS. legitur *incipiat matutinas*, ſcilicet ipſe Abbas, quam lectionem probat Menardus. Poſtea tamen uni ex Monaſterii Sacerdotibus id muneris demandatum eſt, qui ſcilicet per totam hebdomadam officium inchoaret, Miſſam majorem cantaret, Benedictiones ad menſam daret, alia id genus permulta impleret, quod ab annis minimum nongentis uſus obtinuit. Hic ex MSS. S. Germani Pratenſis conſuetudinibus clauſtro egredi prohibetur, & apud Cæleſtinos conſtit. tract. 1. cap. 9. §. 1. primus poſt ſuperiorem in choro ſtat.

XXXV. Dicitur autem verſus *Deus in adjutorium* verſo ad altare vultu, quem dum incipit Abbas aut Sacerdos Hebdomadarius, omnes crucis ſignum faciunt, verſum una cum ipſo proſequentes, & quidem aliquantulum *tractius* quam reliqua pſalmodia, ut præſcribunt Burſfeldenſes ord. c. 9. Paulo aliter Ciſtercienſes, lib. 85. cap. 68. nimirum dicto *Pater*, & *Credo*, & facto ſonitu, inquiunt, „ (Erigant ſe omnes, & verſi ad altare ſignent ſe, & rurſum inclinantes ſtent ibidem. Dicto itaque *Deus in* „ *adjutorium meum intende*, moroſa & trahendo a Sacer„ dote, cancellatis manibus incurventur profunde, donec „ *ad adjuvandum me feſtina* eadem moroſitate & gravitate „ compleatur.

XXXVI. Subjungit S. Benedictus verſum, *Domine labia mea aperies*, ter dicendum, a quo Magiſter, ut diximus, & Clerici nocturnum officium incipiunt; quem dum pronunciamus, ori crucis ſignum efformamus. Apud Burſfeldenſes imponitur a Cantore, ex eorum cerem. diſt. 2. c. 26. Eundem verſiculum ab omnibus oratorium ingredientibus etiam tertio dicendum, ipſo tamen Abbate incipiente, præſcribit Magiſter in Regul. cap. 32. Sequitur pſalmus tertius in directum, hoc eſt ſecundum quoſdam ſine cantu dicendus, ſive ut dicit Amalarius tom. 2. Anal. *ſine modulatione antiphonæ*.

XXXVII. Poſt hunc pſalmus nonageſimus quartus ab antiquis ſatis celebratus, a magiſtro *Reſponſorium orationis* (*a*) appellatus; c. 32. & 44. quem etiam ab Abbate decantari voluit, ut per illud ad Laudes Domini oves a Paſtore ſuſcitentur, atque invitentur. Eundem pſalmum ſpeciali ritu & ſolemnitate dici S. Benedictus decernit Reg. c. 9., nimirum cum antiphona, hoc eſt cum invitatorio, quod S. Pater antiphonam vocat, ut docet Radulfus Tungrenſis de obſer. canon. prop. 12.; aut certe decantandus, idque *omnino protrahendo & moroſe*, ut habet in cap. 43. ab uno nimirum, aut e pluribus, cucullis, albis, aut etiam cappis pro dierum ſolemnitate indutis, ad id muneris ſingulis hebdomadis a Cantore aut alio deſignatis, atque inde *hebdomadarii invitatorii* appellatis, quorum officium videſis apud Udalricum lib. 2. conſuet. Clun. c. 29. qui concinunt Benignianæ conſ. c. 32. & in lib. Uſuum Ciſter. c. 104. Modus autem quo debent invitatorium pſalmum decantare, ita deſcribitur in libro Uſuum c. 68. ubi agitur de Dominicis & feſtis: „ (*Venite* „ *exultemus Domino*, cum invitatorio dicetur ante gradum „ presbyterii a duobus fratribus, illo videlicet qui præſentem facit hebdomadam invitatorii, & illo qui præteritam „ fecit, qui venientes ad gradum inclinent, inceptoque „ invitatorio rurſus inclinent, & ſic deinceps ad finem „ ſingulorum verſuum tantum inclinent. Poſt repetitionem vero invitatorii iterum inclinent, & ſic redeant „ in ordinem ſuum. Privatis tamen diebus qui canit invitatorium, non inclinet antequam illud incipiat: Fratres vero habeant vultus ad altare ex quo invitatorium „ incipitur, donec *Gloria Patri* dicatur, & tunc humi„ liet ſe chorus contra chorum uſque ad *ſicut erat in principio*.) Quod vero hic ante gradum dicendus præſcribitur, idem habet Udalricus loco citato.

XXXVIII. Notandum vero quod de invitatorio ſcribit Amalarius in ſupplemento ad librum 4. de officiis divinis tom. 2. Anal., ubi de Regula S. Benedicti: nempe *quod invitatorium æſtivis diebus hebdomadalibus ſine modulatione antiphonæ ſolet dici*; quod Bernardus Caſſinenſis com. in Reg. S. Ben. c. 9. Burſf. ord. c. 9. in Gallicanis Monaſteriis ſuo tempore obſervatum fuiſſe docet, illud etiam S. Benedicti, *aut certe decantandus* intelligens de cantu in directum: *aut certe decantando*, inquit, *ſupple in directum, & ſine antiphona ſicut tertius pſalmus, quod in æſtate faciunt in partibus Gallicanis*. Idem faciunt Burſfeldenſes, quoties ad Nocturnos brevis tantum Lectio recitetur, excepto tamen tempore Paſchali, & hebdomada Pentecoſtes.

XXXIX. Poſt invitatorium ſequitur in Regula S. Benedicti Ambroſianus, ideſt hymnus ab Ambroſio hymnorum authore ita dictus. De hymnorum uſu apud veteres Monachos nihil apud Caſſianum, aliaſque Orientalium Patrum Regulas, ſed neque in Regula incerti authoris ſub nomine S. Auguſtini vulgata, neque in Reg. S. Columbani, S. Iſidori, S. Fructuoſi, Magiſtri, Donati, cujuſdam ad Monachos. Poſt exortam hereſim Arianam eos tum in Oriente, tum maxime Hilario & Ambroſio authoribus in Occidente ad refellendos injurios Verbo Dei errores hereticorum celebravit Eccleſia. Inter monachos ex primis eos ſuſceperunt S. Benedictus in Italia; Cæſarius & Aurelianus in Gallia.

XL. Porro cum hymnus proprie ſit cantus cum laude Dei, non niſi cum ſuavi vocis modulatione cantari debet, unde etiam a S. Benedicto ſtatim poſt invitatorium pſalmis præmittitur; „ (Vocati enim, *ut ait Johannes Bona* „ *de divin. pſalmod. c.* 16. §. 9., & invitati ad Deum „ illico gaudemus, & exultamus, ut ſi quæ ſunt adhuc „ torpentia corda ad invitantis vocem nondum ſatis commota, per hymni alacritatem & jubilationem ad pſalmos debita perſolvendos excitentur.) De hymnorum cantu apud Cluniacenſes audiendus eſt Udalricus lib. 2. c. 25.: „ (Quamquam illorum hymnorum melodia qui „ cantantur in Paſcha, ita ſit plana & in directum, & „ in ipſo ſacroſanctæ Dominicæ Reſurrectionis non magis ſolemnis, quam ſi iidem hymni ad aliquem, ut ita „ dicam, privatum diem pertinerent; quod nobis relictum „ a ſimplicitate Seniorum noſtrorum adhuc ire tenetur;) Hujuſmodi tamen cantum ipſe non probabat, unde ſubdit: „ (Et ſi qua perſona eſſet idonea, quæ id Domino Abbati ſuggereret & ſuaderet, forſitan emendari juberet.)

XLI. Hymno S. Benedictus pſalmos ſubjungit, & quidem cum antiphonis dicendos, quod tribus modis intelligi poteſt. Aliis enim pſallere cum antiphona idem eſt quam pſallere choris alternis ac diviſis; aliis pſallere cum cantu & modulatione; aliis, pſalmis certas quaſdam ſententias inſerere, quas antiphonas vocant, eo quod ad earum cenſum alternis verſibus viciſſim pſalmi decantentur. Quidquid ſit, certe utrumque quæri poteſt, an ſcilicet veteres Monachi alternis choris pſallerent, aut aliter; an pſalmos voce plana, ut ajunt, decantarent, aut ad meram potius recitationem accederent; an denique cum pſalmis etiam antiphonas, eo quo nunc in Eccleſia accipiuntur, ſenſu celebrarent.

XLII. Primum quod ſpectat, certiſſimum eſt antiquiores Monachos non diviſis choris, ſed unum dumtaxat, quem interim auſcultarent alii in ſilentio, medium pſalmos decantaſſe; quos quidem ita dividebant inter ſe, ut nunquam amplius quam quatuor Monachi in quavis numeroſa congregatione pſallerent. Rem ita explicat Caſſianus in lib. 2. de nocturnis orationibus c. 11.: „ (Prædictum „ vero duodenarium pſalmorum numerum ita dividunt, ſi „ duo fuerint fratres, ſenos pſallant; ſi tres, quaternos; „ ſi quatuor, ternos: quo numero numquam minus in „ congregatione decantant, ac proinde quantalibet multitudo convenit, numquam amplius pſallunt in ſinaxi quam „ quatuor fratres.) Non ergo omnes pſallebant, ſed ſoli ad hoc deſtinati Cantores; quod amplius patet ex ſequentibus Caſſiani verbis c. 12.: „ (Hunc ſane canonicum quem prædiximus duodenarium pſalmorum numerum tali corporis quiete relevant, ut has eaſdem congregationum ſolemnitates ex more celebrantes, abſque eo „ qui dicturus in medium pſalmos ſurrexerit, cuncti ſedilibus humilimis inſidentes ad vocem pſallentis omni „ cordis intentione dependeant.)

XLIII. Eundem ritum indicat S. Hieronymus Ruſticum

(*a*) In Conc. Reg. *Reſponſorium hortationis*.

eum Monachum inſtituens de forma vivendi epiſt. 4.: *Necdum*, inquit, *expleto ſomno ſurgere compellaris: Dicas pſalmum, in ordine ſuo, in quo non dulcedo vocis; ſed mentis affectus quæritur*. Ubi non dicit ut pſalmos ſimul cum aliis decantet, ſed pſalmum dicat *in ordine ſuo*: Hinc Regula SS. Serapionis, Macharii, Paphnutii, & alterius Macharii, *Adſiſtantibus*, inquit, *ad orationem nullus præſumat ſine præcepto, qui præeſt Patris, pſalmi laudem emittere*. Julianus Sabbas etiam teſte Theodoreto lib. 9. de vit. Patr. c. 2. diſcipulos ſuos docebat „ (poſt auroram duos ſimul exire in ſolitudinem: & unum quidem „ flexis genibus offerre eam quæ Domino debetur adorationem, alterum vero ſtantem Davidicos pſalmos canere quindecim. Deinde operis facta commutatione, alterum quidem ſurgentem canere, alterum vero humi „ procumbentem adorare; & id a mane uſque ad crepuſculum faciebant.) Ibi non præſcribitur cantus alternus, ſed uno canente alter auſcultans adorat nihil dicens. Idem in noſtris etiam Galliis multo poſt obſervatum fuiſſe patet ex Sancto Aureliano; nam in Regula ad Monachos ſtatuit, *ut in ordine pſallendi vicibus ſibi ſuccedant monachi*, & clarius in ordine quo pſallere debeant, quem regulæ ſubjicit c. 22.: *In primo die Paſchæ ad Tertiam ter Kyrie eleiſon, pſalmi duodecim, id eſt quatuor fratres terni pſalmos, & alleluiaticum ternum dicant*; ubi Caſſiano concinit. Eundem ritum primis Eccleſiæ naſcentis ſæculis apud Clericos uſitatum fuiſſe pluribus probat Ludovicus Thomaſſinus de diſc. Eccl. lib. 1. cap. 34. & 35. Hinc Euſebius convenientiam, quæ Eſſenos inter & Chriſtianos eſſet, deſcribens, lib. 2. c. 17. „ (Cum unus quiſpiam „ modulate ac decenter pſalmum canere aggreſſus fuerit, cæteri cum ſilentio auſcultantes extremas dumtaxat hymnorum partes concinunt.)

XLIV. Primis autem in Eccleſia alternum pſalmorum cantum induxiſſe perhibentur Flavianus & Theodorus Monachi; (nam quod de S. Ignatii viſione Angelorum alternis choris Deo concinentium narrat Socrates lib. 6. c. 8., non ſine fundamento mera tanquam fabula rejicitur.) Hi vero, ut ſcribit Theodoretus lib. 2. hiſt. Eccleſ. cap. 4. „ (licet honorem Sacerdotii nondum adepti eſſent, ſed „ adhuc inter laicos verſarentur; tamen diu noctuque „ cunctos ad ſtudium ac defenſionem pietatis animabant. „ Hi primi pſallentium choros duas in partes diviſerunt, „ & Davidicos hymnos alternis canere docuerunt; quod „ quidem tunc primum Antiochiæ fieri cœptum, inde „ ad reliquos pervaſit, & ad ultimos uſque terrarum fines „ perlatum eſt.) Idem teſtatur Theodorus Mopſueſtenus Flaviano & Theodoro coætaneus, cujus verba refert Nicetas in Theſaurum orthodoxæ fidei lib. 5. c. 30. quamquam ea pſalmodiæ ſpecies jam ante Flavianum & Diodorum e Syris uſurpata fuiſſe videatur. Vid. Henric. Valeſii Notas ad Socrat. l. 6. c. 8.

XLV. Eumdem pſallendi modum mox ſuſcepere aliæ etiam Orientis Eccleſiæ, ut patet ex Baſilio in Epiſtola ad Clericos Neocæſarienſes, nempe Ægypti, Libiæ, Thebaidos, Paleſtinæ, Arabiæ, Syriæ, &c. atque ab Oriente ad Occidentem, authore maxime Ambroſio tranſiit, cum perſequente virum Dei Juſtina Imperatrice Arriana, populoque in Eccleſia excubante, ne mœroris tædio contabeſceret, Orientalium pſallendi modum Mediolanum induxit; quem & Damaſus Papa ſtatuiſſe legitur in Breviario Romano.

XLVI. Quam in Eccleſia Antiochenſi Flavianus & Diodorus Monachi alternis choris pſallendi rationem introduxerant, ad alias mox Eccleſias dilatatam ſtatim etiam ut ſanctiorem ac devotioni fovendæ magis idoneam ſuſcepere paſſim Monachorum congregationes. Gregorius Nazianzenus quodam in carmine (Jamb. 18.) de Monachis ita canit

Nocturna cernis ut canat laudes Deo
Naturæ uterque ſexus oblitus ſuæ?
Quot, quamque ſancti? cernis Angelicum chorum
Qui nunc ſimul, *nunc* vicibus alternis *canit*:

Regula Pauli & Stephani c. 5. „ (Initium verſuum pſallentium in choro priores qui in eis ſtant, incipiant; „ aut ſi eis adverſatur infirmitas, hi incipiant quibus juſſerit Pater; quibus incipientibus mox omnes, ſi poteſt „ fieri, in prima aut ſecunda ſyllaba pariter unanimiter, „ & uno ore ſubjungat: ut non ſit diſſonantia cantantium, quæ maxime ab inordinato initio, & quodammodo contentioſa varietate ſolet accidere.) S. Fructuoſus: *mediam ſurgentes noctem duodenos per choros recitent pſalmos*.

XLVII. De Lirinenſi monaſterio res conſtat ex vetuſto auctore in Chronologia Lirinenſi, ubi S. Agricolus ex eo cœnobio raptus ad Eccleſiæ Avenionenſis Cathedram *voluit etiam horas canonicas, & divina officia deinceps in eadem Eccleſia, modo quo ſolerent in monaſteriis, alternis videlicet cantibus recitari*. Vid. Haeft. lib. 7. tract. 4. diſq. 5.

XLVIII. De S. Benedicto controverſia eſt, an ſcilicet alternis choris aut antiquiorum Monachorum more, de quibus Caſſianus, pſalli voluerit. Poſtremum hoc tuetur Menardus, ſed contrarium mihi perſuadet, primo quod licet S. Benedictus multa ex Ægyptiorum diſciplinis hauſerit, certiſſimum tamen eſt eum *conſuetum morem S. Ambroſii in nonnullis eccleſiaſticis elegiſſe*, ut ſcribit Amalarius in Supplemento de divinis offic. tom. 2. Anal. probabiliuſque videtur receptum fere ubique tum apud Monachos, quem apud Clericos alternis choris pſallendi morem, ut meliorem, ac pietati magis conſentaneum ſuſcepiſſe. Secundo quod ſuos S. Pater Benedictus velit ſtando divinis intereſſe officiis, ut oſtendimus in comm. cum tamen apud Ægyptios omnibus ſedentibus ſolus pſallens erectus ſtaret. Tertio quod S. Benedictus præſcribat c. 19. ut *ſic ſtemus ad pſallendum, ut mens noſtra concordet voci noſtræ*, non voci pſallentis, quod notat, pſalmos ab omnibus eſſe decantandos. Quarto tarde venientem ad opus Dei S. Pater c. 43. prohibet ſociari *choro pſallentium*, non auſcultantium: & certe uſitatum ab ipſo Ordinis noſtri naſcentis principio alternis choris pſallendi morem docet noſter Mabillonius, cujus hac in re judicium plurimum ponderis habere debet, nec ullum ſcio qui hac de re inficias aliquando iverit. Sane de Lindisfarnenſibus Monachis Ethelvolfus in carmine de viris piis Lindisf. ita canit:

E ſtratis properant ſonitatum adcurrere ſignum
Et reciproca ſuo modulantur carmina Regi
Pſalmis atque hymnis laudantes rite Tonantem:

cap. 20. Sæc. 4. part. 2. Vid. Haeft. lib. 7. Tom. 2. diſq. 5.

XLIX. Porro licet alternis choris pſallerent; pſalmi tamen ab uno aliquo imponebantur ſive incipiebantur, quem ſtatim reliqui omnes uno ore ita ſequebantur, ut nulla eſſet inter cantantes diſſonantia, ut vidimus ex Regula Pauli & Stephani: & hoc eſt quod S. Benedictus ait c. 47. *Pſalmos autem vel antiphonas poſt Abbatem ordine ſuo quibus juſſum fuerit imponant*. Quod munus Præpoſitis aſſignare videtur Regula Magiſtri, aut quibus juſſerint ipſi; ſic enim decernit: „ (Poſt Abbatem Præpoſiti vicibus „ eum juſſu ipſius imponant antiphonas, currente, ut diximus, ſemper pſalterio, poſtquam explicaverint Præ„ poſiti ſinguli, fratres de ſingulis decadis quibus juſſerint „ Præpoſiti, vicibus imponant.) Sed de his ſatis, nunc vero de cantu, quem intelligi cum *pſalli cum antiphona* præcipitur, aliqui volunt.

L. Conſtat primis Eccleſiæ ſæculis, cum adhuc in venis Fidelium pro nobis effuſus Chriſti ſanguis ferveret, pſalmos in modico vocis flexu decantatos fuiſſe, ut pronuncianti vicinior eſſet pſallens quam canenti; ſed refrigeſcente poſtmodum charitate ad excitandam Chriſtianorum & fidem & devotionem cum ſuavi vocis modulatione divina celebrari cœperunt officia. Cauſſam ſive occaſionem hujus inſtituti narrat Nicephorus l. 9. hiſt. c. 16. his verbis: „ (Cum jam per tria a Chriſto nato ſæcula ſimplex „ cantus ſive potius recitatio nullo modulationis fuco permiſta Chriſti populos nutriviſſet; ecce tibi Harmonius „ quidam Bardeſani hæreſiarchæ hereticus filius, mali „ corvi malum ovum cum ſua prava dogmata muſicis numeris includeret, & multi ex Syris propter verborum „ venuſtatem, & ſonorum ſuavitatem demulſi pauletim hæ„ reſes imbiberent; B. Ephræm ea re cognita, carmina ca„ tholicam fidem reſonantia veneficis Harmonii verſibus „ oppoſuit, clavo ſcilicet clavum trudens. Ea itaque ſua„ vi vocum ſonorumque flexu accommodata Syris audienda „ præbuit, & canenda.) Ab eoque poſteriores Eccleſiæ cantores modulorum formulas mutuati, magis atque magis eas auxerunt & propagarunt.

LI. Monachos quod ſpectat etiam melodiis delectatos fuiſſe ex Caſſiano manifeſtum eſt lib. 2. c. 2. „ (Quidam *inquit* vicenos ſeu tricenos pſalmos & hos ipſos antiphonarum protelatos melodiis, & adjunctione quarumdam modulationum debere dici ſingulis noctibus „ cenſuerunt.) Nonnullis tamen magis placuit ſola pſalmorum recitatio tamquam Monaſticæ ſimplicitati magis conveniens. S. Benedicto utrumque pſallendi genus arriſit; quoſdam enim pſalmos *in directum*, ſed multo plures *modulatis* vocibus decantandos eſſe decernit. Hac de re S. Iſidorus ita ſtatuit: „ (In vigiliis recitandi

ade-

„ aderit uſus; in Matutinis pſallendi canendique conſuetudo: ut utroque modo ſervorum Dei mentes diverſitatis oblectamento exerceantur, & ad laudem Dei ſine faſtidio ardentius excitentur.)

LII. S. Fructuoſus ſimplicem pſalmorum recitationem prætuliſſe videtur: „ (Ante mediam ſurgentes noctem duodenos per choros recitent pſalmos ſecundum conſuetudinem;) Et infra: „ (Gallicinio jam ſonante, recitatis tribus pſalmis cum Laude & Benedictione ſua Matutinum celebrent Sacrificium.) Quapropter quod aliquando pſalmos cantandos eſſe dicit, non de cantu melodico intelligendum eſt; ſed de recitatione juxta antiquorum ſcriptorum morem: apud quos *cantare* idem ſonat ac recitare, ut videre eſt apud Remigium Antiſſiodorenſem in explicatione canonis miſſæ (Bibl. Patr. Tom. 9.), ubi rationem reddens cur *Te igitur clementiſſime pater* tacite recitetur; „ (Idcirco, *inquit*, ut fertur, venit conſuetudo in Eccleſia, ut tacite ipſa obſecratio atque conſecratio a Sacerdote cantetur, ne verba tam ſacra vileſcerent.) Apud Bedam in epiſtola ad Egbertum Epiſcopum: „ (Sanctus Antiſtes Ambroſius hoc de fide loquens admonet, ut verba ſymboli Matutinis ſemper horis fideles quique decantent.) Apud Uldaricum in antiquis monaſterii Cluniac. conſuetudinibus c. 18. *Sacerdos qui privatam miſſam cantare voluit, poterit eam interim finire:* Apud Patrum Venerabilem ſtatut. 54. *de eadem matre Domini miſſa quotidie ſecreto decantetur*. S. Stephanus Abbas Obazinenſis ſubjectis etiam ſibi Sanctimonialibus ſimplicem duntaxat recitationem pſalmorum indixit: „ (Ita ſe habent, *inquit Anonymus ejus diſcipulus in ejus vit. lib.* 2. *n.* 3. pro modulo ſuo ut Monachi, excepto quod foras numquam egrediuntur, & quia ſummiſſa cantant, immo nec cantant, ſed quaſi legendo cum ſumma devotione horas diei concelebrant.) Tom. 4. Miſc. Baluz.

LIII. Tertium quod nobis inquirendum propoſueramus, eſt utrum, cum pſalmis antiphonas decantarent veteres Monachi. Antiphonæ nomine nihil apud authores frequentius; at vero nomini reſpondens ſignificatio non ſemper eadem. Socrates hiſt. l. 6. c. 8. hymnos ab Arrianis compoſitos, quoſque alternatim ſibi reſpondentes canebant, *antiphonas* appellat; & certe ſi vim nominis attendamus, *antiphona* idem ſonat atque cantus reciprocus: Nunc vero uſus invaluit, ut antiphonas vocaremus eas breves ſententias, quas pſalmis præponimus & ſubjicimus; ſive quia ad earum tonum pſalmi alternis verſibus concinantur; ſive quia earum pars ab uno choro decantaretur, alia ab altero; Antiphonas vero nullas niſi ex Scripturis deſumptas decantare ſolebant; Unde Regula Pauli & Stephani c. 14. „ Nullus, *inquit*, præſumat Reſponſoria vel antiphonas, quæ ſolent aliquo compoſito ſono pro ſuo libitu, & non ex canonica ſcriptura deſumpta canere in congregatione iſta, vel meditari vel legere.) Neque etiam eodem modo ſeu ritu ab omnibus canebantur: alii enim plures conſequenter ante pſalmos concinebant, de quibus Caſſianus l. 3. c. 8. *Cum ſtantes antiphonas tres concinuerunt inſidentes tres pſalmos uno modulante reſpondent*, ubi antiphonas diſtinguit a pſalmis: Sanctus Aurelianus in ordine pſalmodiæ quem Regulæ ſubjicit: *Perdictis pſalmis Kyrie eleiſon, & antiphonas ſex, Lectiones tres*, &c. alii vero ſingulis pſalmis ſingulas antiphonas interſerebant, quod præſcripſiſſe videtur S. P. Benedictus, cum pſalmos cum antiphonis dicendos eſſe decernit; nonnulli denique ad unam antiphonam plures pſalmos decantabant, & ita qui ſub S. Columbani ſanctique Donati vexillis militabant: hi enim, ut ſupra vidimus, ad ſingulas antiphonas tres pſalmos decantari decernunt.

LIV. Porro cum antiphonæ ſint quædam quaſi cantilenæ ad excitandam audientium devotionem compoſitæ, non niſi cum nota, & ſuavi modulatione vocis debent cantari, in quibus etiam imponendis hunc obſervari ordinem præſcribit Regula Magiſtri c. 46. „) Poſt Abbatem Præpoſiti vicibus cum juſſu ipſius imponant antiphonas, currente ut diximus ſemper pſalterio. Poſtquam explicaverint Præpoſiti, ſinguli fratres de ſingulis decadis quibus juſſerint Præpoſiti, vicibus imponant.)

LV. Quæritur inſuper, quonam corporis ſitu veteres Monachi pſallerent. Item an memoriter aut ex libro pſalmos expedirent? Utrumque jam tetigimus in commentario ſuper Regulam S. Benedicti ad caput nonum; de primo nihilominus aliqua breviter hic ſunt addenda.

LVI. Triplici nempe corporis ſitu pſalmos ab antiquis Monachis perſolutos fuiſſe reperio; ſtando ſcilicet, ſedendo, & erectis expanſiſque in Cœlum manibus. Primum pſallendi genus S. Benedicto multiſque aliis magis arriſit, magiſque decere Monachos fuſe ſatis probavimus in commentarii loco citato: Secundum Ægypti Thebaidiſque Monachis placuit; „ (Nam ut *dicit Caſſianus lib.* 2. *c.* 12. abſque eo qui dicturus in medium pſalmos ſurrexerit, cuncti ſedilibus humillimis *inſidentes* ad vocem pſallentis omni cordis intentione dependeant:) Ne quis tamen tantos viros mortificationi ac pœnitentiæ adeo devotis negligentiæ inſimulet, addit. „ (Ita namque jejuniis & operatione totius diei noctiſque aſſueſcunt, ut niſi hujuſcemodi refectione adjuventur, ne hunc quidem numerum *duodecim pſalmorum* ſtantes implere valeant. Nunc vero proh pudor! vix paucos repertas monachos nullis aut certe vix ullis laboribus deditos, qui divina ſtantes perſolvant officia; omnes quippe aut ſemper aut ſaltem per magnam divini operis partem ſedentes remanere videas. Alii vero expanſis manibus orare magis elegerunt; tales erant de quibus S. Joannes Chryſoſtomus hom. 14. in 1. Tim. „ (Cum ante lucem galli emittit vocem, omnes cum reverentia diſcuſſo ſopore conſurgunt a Præſule ſuo excitati, adſtantque ſacro choro, protinuſque expanſis manibus ſanctos concinunt hymnos.) Idem faciendum præſcribit Regula Fructuoſi Bracarenſis Epiſcopi c. 3. in fine pſalmorum cum dicitur *Gloria Patri*. „ (Ad omnem, *inquit*, pſalmorum finem, Gloria cantantes Deo proſternentur, in eo ſcilicet ordine ut nemo prius ſeniore aut incurvetur aut iterum ſurgat: ſed omnes ſumma æqualitate conſurgant, extenſiſque ad cœlum palmis orando perſiſtant, ſicut & æqualiter merguntur;) quod ab Ægyptiis Monachis apud Caſſianum mutuatus fuiſſe videtur; ita enim ſimilem illorum ritum narrat in lib. 2. c. 6. & S. Macharius quærentibus diſcipulis *Quomodo debemus orare?* Reſpondit, *Non opus eſt multum loqui, ſed extendere manus & dicere; Domine ſicut vis & ſcis miſerere*, ut ſcribit Anony. in ejus vit. c. 4. apud Boll. 15. Januarii: Hujus reſponſi praxim videre eſt in cap. 5. ejuſdem vitæ n. 35. Vid. Menard. in Conc. Reg. c. 25. §. 12.

LVII. Abſolutis ſex pſalmis S. Benedictus ſtatuit, ut dicto verſu benedicat Abbas. De hoc verſu extat capitulum 9. Monachorum Sangallenſium, ut *verſus in unoquoque concurſu altius & diſtinctius atque protractius honeſta dicantur*. De benedictione vero diximus in Com. illud tantum hic annotamus, Burſfeldenſes ad ſolam primam benedictionem ſtetiſſe, ad reliquas vero conſediſſe, ut ſtatuitur in eorum ordin. c. 9.

LVIII. Lectiones ſubjungit S. Benedictus; tres quidem, eaſque prolixas hyeme dicendas; unam brevem æſtate ex corde recitandam. Quot in nocturna ſynaxi Lectiones dicerent veteres Monachi, hic non recenſemus, cum ex ſupra citatis eorum Regulis id colligere quiſque facillimo negotio queat. Plura etiam de Lectionibus in Commentario a nobis digeſta ſunt, nimirum unde repeti, a quo, & ubi dici debeant, quomodo terminarentur, quare cum pauca nobis dicenda ſuperſint, tria tantum hic obſervare licet.

LIX. Primum eſt, non adeo breves fuiſſe veterum Monachorum Lectiones, quam eæ quas in noſtris Breviariis digeſtas videmus. Tria ad ſingulas Lectiones folia legi decernit S. Cæſarius in regula ad Monachos. S. Aurelianus in ordine pſalmodiæ „ (Unus frater, *inquit*, legat paginas aut tres aut quatuor, quomodo menſura fuerit libri; ſi minute ſcriptus aut majori forma, ternas paginas: ſi minor, quatuor.) Et ut de noſtris loquar, Cluniacenſes in una Septuageſimæ hebdomada integrum Geneſis librum legebant, Iſaiam intra ſex privatas noctes, Epiſtolam ad Romanos intra duas, ut ſcribit Udalricus lib. 1. Conſ. Clun. c. 1. & in pleriſque Monaſteriorum noſtrorum legendariis MSS. ad ſingulas Lectiones integri SS. Patrum ſermones aſſignantur, quod etiam a noſtris Caſſinenſibus ſub Oderiſio Abbate obſervabatur, ut in MS. ordine divinorum officiorum per totum annum ejuſdem Monaſterii Breviario Caſſinenſi ſubjecto paſſim videre eſt, licet aſſignatæ in eodem Breviario pro certis diebus ſint breviſſimæ; ſed illæ non legebantur in choro, ſed tantum ad viatorum uſum erant accommodatæ, quibus difficile fuiſſet magnos ampoſque libros ſecum deferre. At vix crederet aliquis quod in vit. S. Joannis Abbatis Gorzienſis legitur n. 81. ſæc. 5. „ (Lectiones hyemalibus vigiliis ita producebantur, ut Prophetis qui Calendis Novembribus ponuntur duabus fere hebdomadibus expenſis, aut denuo a quocumque eorum repeterentur, aut alia quædam adderentur; unde & eundem virum ſub unaquondam lectione Danielem totum dum tertius lectus aſſurrexiſſet, expleviſſe percepimus, &c.) Hæc Joannes Abbas Metenſis prædicti Johannis diſcipulus.

LX. Secundum eſt, non ſolum audientes, ſed lectorem ipſum lectionum tempore aſſediſſe. De aſſiſtentibus res

luce

Digitized by Google

luce clarius ex S. Benedicti regula c. 9. „ (Sedentibus omnibus in ſcamnis legantur vicissim a fratribus in codice ſuper analogium tres lectiones :) De Lectore vero rer nihilominus conſtat ex Regula Sancti Cæſarii ad Monachos c. 20. „ (Legat frater folia tria & orate, legat alia tria & levet ſe.] Ergo prius ſedebat, qui ſe levare jubetur. Idem patet ex S. Aureliano in ordine pſallendi ; „ (Quantum Abbati viſum fuerit, tantum legatur ; quando ſignum fecerit, qui legit, ſine mora conſurgat.)

LXI. Tertio, quia prolixiores erant Lectiones, ne ſomno gravati ſuccumberent audientes, aliquod opus manuum exercebant : Regula S. Pachomii c. 5. „ (Nec otioſus in collecta ſedebit : ſed funiculos in mattarum ſtramina manu celeri præparabit :) Regula S. Aureliani ad Monachos cap. 29. „ (Ad vigilias dum lectio legitur, aut de ſparta, aut de canape, aut aliud hujuſmodi manibus operamini, ut non ſomnus obrepat. Si vero Dominicus, aut feſti ſunt dies, cui ſomnus venerit, aliis ſedentibus jubeatur ſtare.) Regula Tarnatenſis c. 6. „ (Illud aſt etiam ſtudendum, ne ſomnum manus otioſæ invitent, atque ideo hæc erunt opera in vigiliis facienda quæ mentem non occupent, aut gravent operantis auditum, ſed quæ ſoporis poſſint repellere torporem.) Regula S. Cæſarii ad virgines c. 13. „ (In vigiliis ut nemo per otium ſomno gravetur, ita opera fiat, quæ mentem non retrahat a lectionis auditu.)

LXII. Aliter a noſtris ſomni torpor expellebatur. Unus ſcilicet ex fratribus accepta inter lectiones lignea laterna, chorum perluſtrabat ; & ſi quem dormientem offendiſſet, apposita ejus obtutibus laterna, excitabat ; Excitatus vero laterna accepta chorum eodem ritu luſtrare pergebat, & ſi quem alium ſomno occupatum deprehendiſſet, ejus oculis lumen ter objiciebat ; ſi tertia vice non evigilaſſet, eum expergefaciebat, & expergefacto laternam præbebat chorum ſimiliter luſtraturo : Ita apud Cluniacenſes, & alios pleroſque. Udalric. lib. 2. conſuet. Clun. c. 8.

LXIII. Lectionibus tria S. Benedictus interſerit reſponſoria ab uno vel a pluribus cantanda, choro reſpondente ſedendo, ita tamen ut in tertio ℟. pronunciante cantore *gloria Patri*, omnes pro ſummæ Trinitatis reverentia ſurgant.

LXIV. Deinde ſubjungit alios ſex pſalmos cum alleluja canendos, Lectionem ex Apoſtolo memoriter dicendam, verſum, letaniam ac demum orationes ſive collectas.

LXV. Letaniam intelligit S. Benedictus *Kyrie eleiſon*, quod ter dici ſolet hoc modo, *Kyrie eleiſon Chriſte eleiſon Kyrie eleiſon* : Cluniacenſes ſexies *Kyrie eleiſon*, ter *Chriſte eleiſon*, dicebant ; aliquando etiam novies utrumque, ut accepiſſe ſe teſtatur Petrus Boherius in primo ſuper Regulam S. Benedicti commentatio c. 9. Dicebatur autem „ (in unoquoque concurſu altius & diſtinctius atque protractius honeſte) ex capitulo 9. Monachorum Sangallenſium (in to. 1. c. Bal.) & quidem flexis genibus ex capitulo 7. in quo ſic habetur : „ (Ut finitis curſibus incepturi *Kyrie eleiſon* genua flectant, & non ante ſurgant, quam Sanctæ Trinitatis vocabulis perdictis Presbyter dicat *Per omnia ſæcula ſæculorum, Amen.* Surgentes autem humiliationem ſupplicationis ſibi invicem præbeant.) Hac de re ita Burſfeldenſes in ordin. c. 9. „ (Dicant alternatim per choros *Kyrie eleiſon Chriſte eleiſon Kyrie eleiſon*, quorum prima duo in directum, tertium vero terminatur in accentum, deinde proſtrati ſuper formas, &c.

LXVI. De collectis autem & orationibus nulla controverſia eſt ab antiquis Monachis frequentatas fuiſſe. Earum apud eos uſum quadruplicem advertere licet.

LXVII. Primo enim nonnulli ſingulis pſalmis ſingulas orationes collectas ſubjiciebant ; ita nimirum Ægypti Thebaidiſque Monachi, teſte Caſſiano lib. 2. de Noctürn. orat. c. 8. & 9. Idem ſtatuit in ſua Regula S. Fructuoſus Bracarenſis Epiſcopus c. 3. Immo longiores pſalmos intercidentes, duas treſve orationes ad eos faciebant, ut refert idem Caſſianus.

LXVIII. Secundo alii non pſalmis ſed Lectionibus orationes immiſcebant. Extat luculentum hujuſce ritus teſtimonium in regula S. Cæſarii ad Monachos cap. 20. „ (Legat frater tria folia, & orate ; legat alia tria & orate ; legat alia tria, & levet ſe ;) & apud S. Aurelianum in ordine pſallendi : „ (Unus frater legat paginas tres aut quatuor . . . & fiat oratio ; iterum legat tantum, & fiat alia oratio.

LXIX. Tertio quidam in fine tantummodo divinorum officiorum collectas decantabant, & ita S. Benedictus, qui ſemper in ultimo ordine orationem Dominicam dici & miſſas fieri præſcribit. Nam qui *miſſæ* nomine orationes intelligi nolunt, hi certe ignorant, aut forte nolunt qua in ſignificatione miſſæ vocabulum apud authores S. Benedicto ſynchronos, & maxime Regularum Monaſticarum ſcriptores uſurpetur : Unus hic nobis ſufficiet Cæſarius ad rem evincendam ; „ (Duos, *inquit in Regula ad Monachos* c. 20. nocturnos faciant & tres miſſas ; ab una miſſa legat frater folia tria, & orate ; legat alia tria, & orate ; legat alia tria & levet ſe,) ubi quod prius *miſſæ* nomine dixerat, *oratione* exprimit ; idem enim eſt ac ſi diceret (duos faciant nocturnos & tres orationes ; ab una oratione legat frater tria folia, & fiat oratio ; legat alia tria, & iterum fiat alia oratio ; legat alia tria, & levet ſe ;] Idem confirmatur ex ſecunda regula SS. Patrum ubi agens de ſynaxi ita habet c. 6. „ (Operam dabunt ſinguli fratres, ut tempore quo *miſſæ* fiunt, ſive die ſive nocte quandodiutius ad *orationem* ſtandum eſt, non deficiant.)

LXX. Quarto denique quidam & pſalmis orationes ſubjungebant, & in fine nihilominus officii perſolvebant : ſic præſcribit Iſidorus in Regula „ (Recitantibus, *inquit* c. 7. Monachis poſt conſummationem ſingulorum Pſalmorum proſtrati omnes humi pariter adorabunt, celeriterque ſurgentes pſalmos ſequentes incipient ;) Et iterum de veſperis : „ (In veſpertinis autem officiis primo lucernarium, deinde pſalmi duo, Reſponſorium unum, & Laudes, Hymnus, atque oratio dicenda eſt.)

LXXI. Similiter Magiſter Regulæ c. 33. orationes pſalmis ſubjungi præſcribit, & c. 44. in fine vigiliarum dici Rogum Dei. Neque omnino improbabile eſt hunc etiam ritum a Sancto Benedicto uſurpatum fuiſſe, licet de ſubjungendis pſalmis orationibus taceat, neque enim credibile videtur, eum ab omnibus fere Monachis hac in re diſcrepaſſe, maxime ab Ægyptiis, quos in plurimis æmulatum fuiſſe conſtat ; unde etiam in pluribus noſtrorum Monaſteriorum pſalteriis MS. extant in fine ſingulorum pſalmorum ſingulæ collectæ ſive orationes.

LXXII. Modum autem recitandi orationes ex Caſſiano repetere oportet : Rem ita exprimit in lib. 2. de Noct. orationibus : „ (Has igitur prædictas orationes hoc modo incipiunt atque conſummant, ut finito pſalmo non ſtatim ad incurvationem genuum corruant, quemadmodum facimus in hac regione nonnulli, qui necdum bene finito pſalmo in orationem procumbere feſtinamus, ad celebritatem miſſæ quantocius properantes . . . . Apud illos ergo non ita eſt ; ſed antequam flectant genua, pauliſper orant, & ſtantes in ſupplicatione majorem temporis partem expendunt. Itaque poſt hæc puncto breviſſimo procidentes humi velut adorentes tantum divinam clementiam, ſumma velocitate conſurgunt, ac rurſus erecti expanſis manibus eodem modo quo prius ſtantes oraverant, ſuis precibus intentius immorantur . . . cum autem is qui orationem collecturus eſt, a terra ſurrexerit, omnes pariter erigentur ; ita ut nullus antequam inclinetur ille, genuflectere, nec cum a terra ſurrexerit, remorari præſumat.) Simile aliquid habet S. Fructuoſus Bracarenſis Epiſcopus c. 3. „ (Sane in omnibus horarum ſingularum orationibus nocturno ac diurno tempore ad omnem pſalmorum finem gloria cantantes Deo proſternentur in terram : eo ſcilicet ordine ut nemo prius ſeniore aut incurvetur, aut iterum ſurgat ; ſed omnes ſumma æqualitate conſurgant, extenſiſque in cœlum palmis orando perſiſtant, ſicut & æqualiter merguntur.) Noſtros quod ſpectat, incepto a Sacerdote *Kyrie eleiſon*, omnes ad concluſionem uſque ultimæ collectæ in genua procumbant, ex citato ſupra c.7. Monachorum Sangallenſium, & ex antiquo ordine converſationis Monaſticæ decernente ut ſputum in oratorio „ (pede conculcetur ut cum *ad orationem curvantur*, veſtimenta eorum non ſordidentur ;) Ex vit. S. Mederici Abbatis Æduenſis num. 7. (ſæc. 3. Ben. p. 12.) ubi Anonymus de quodam agit Monacho, qui „ (ſtatim ut ſynaxeos oratiuncula conſueta finienda eſſet, & antequam genua flecteret, de Eccleſia exiret,) & ex Anonymo Sangermanenſi in libro de tranſlatione S. Germani c. 15. ſec. 3. Ben. p. 2. p. 102. „ (Finita autem veſpertina ſynaxi cum fratres ſe orationi proſtraſſent.) Idque non ſolum publice, ſed etiam privatim recitando officium, ut patet ex Ekkehardo juniori c. 3. ubi de Notkero Balbulo Monacho S. Galli privatim Nonam recitante : *Cumque ad preces ſynaxis ſe in terram proſterneret*, &c.

LXXIII. Collectas autem dicebat ipſe Abbas, ſeu alius quilibet, qui ſynaxi præerat, ut facile colligi poteſt ex Valafrido Strabone in libro de rebus Eccleſiaſticis c. 22. (Solebant, *inquit*, non ſolum inter officia miſſæ, verum etiam in aliis orationibus, conventibus & collocutionibus, qui cæteris aderant eminentiores, brevi oratione

opus

opus concludere, quod & in Sanctorum exemplis agnoſcimus, dum alii alios honorificentiæ cauſa orationes colligere poſtulabant.) Idque non obſcura innuit S. Benedictus c. 13. cum orationem Dominicam a Priore, id eſt Abbate, alta voce in Matutinorum Veſperarumque concluſione dici decernit. Vide Menard. in not. ad Conc. Regul. c. 55. §. 5. & tamen Odo Glannaf. in hiſt. Transl. S. Mauri n. 20. ſæc. 4. part. *Cum oratio*, inquit, *a Presbytero compleretur*.

LXXIV. De Reverentia vero, modeſtia ac ſilentio quod divinis aſſiſtentes officiis obſervabant, non eſt multum quod loquar. Audiendus hac de re Caſſianus in lib. 2. de noctur. orat. „ (Cum igitur prædictas Solemnitates, quas illi ſynaxes vocant, celebraturi conveniunt, tantum a cunctis ſilentium præbetur, ut cum in unum tam innumeroſa fratrum multitudo conveniat, præter illum qui conſurgens pſalmum decantet in medio, nullus hominum penitus adeſſe credatur; ac præcipue cum conſummatur oratio, in qua non ſputum emittitur, non excreatio obſtrepit, non tuſſis interſonat, non oſcitatio ſomnolenta diſſutis malis & hiantibus trahitur, nulli gemitus, nulla ſuſpiria etiam aſtantes impeditura promuntur, nulla vox abſque Sacerdotis prece concludentis auditur &c.) Simile aliquid occurrit in Regula Magiſtri c. 48. ubi agens de reverentia orationis: „ (Non frequens tuſſis, *inquit*, non excreatus aſſiduus, non anhelitus abundet; quia hæc omnia orationibus & pſalmis ad impedimentum a diabolo miniſtrantur; nam illud quod diximus ſuperius & in orationibus caveatur, ut qui orat ſi voluerit expuere, aut narium ſporcitias jactare, non in ante, ſed poſt ſe retro projiciat propter angelos in ante ſtantes;) Et in libro de converſatione monaſtica c. x. „ (Si forte alicui frequens tuſſis, aut phlegma evenerit, aut ex pectore aut naribus excreſcit, poſt dorſum projiciat, aut juxta latus, caute tamen & curioſe, ut infirmis mentibus non vertatur in nauſeam, & ſemper quod projicitur, pede conculcetur, ut cum ad orationem curvantur, veſtimenta eorum non ſordidentur.) Huc facit quod legitur de diſcipulis S. Stephani Abbatis Obazin. l. 2. n. 59. ejus vit. „ (Nullus eo præſente vel in Eccleſia vel in quolibet loco ubicumque conventus adeſſet incongrue oſcitare, vel ſubridere, aut loqui indiſciplinate, aut aliquod negligentiæ vel levitatis ſignum oſtendere prorſus audebat.)

LXXV. Ad hanc etiam reverentiam ſpectat, quod nudo capite divinis intererant officiis, ut patet tum ex Conſ. Germaniæ n. 35. in quibus indulgetur ſanguine minutis ut „ (dum ſederint, ſi expedierit, induant capita pilleis, & cum ſurrexerint, auferant, additurque „ numquam in choro ſtando habeant, nec ante altaria tranſeundo) tum ex privilegio Alexandri Papæ Tertii quo almutiorum uſum Monachis S. Germani a Pratis indulget, „ (Quia, *inquit*, nonnulli prædicti monaſterii Monachi frequenter graves infirmitates incurrunt propter frigus quod patiuntur, ex eo quod diſcoopertis capitibus ſemper omnes eccleſiaſticas horas canunt.)

LXXVI. Quanta ſollicitudine ſomnum in vigiliis vitarent, nemo eſt qui neſciat, ideo namque alicui manuum operi inter lectiones vacabant, ne forte obreperet; aut ſi forte obrepſiſſet, dormientem ſtare jubebant, quemadmodum jam vidimus: nonnulli etiam brevi oratorio exire permittebant; hinc Regula ſecunda SS. Patr. c. 6. „ (In vigiliis obſervandum eſt, quando omnes conveniunt, quicumque gravetur ſomno, *& exit foras* non ſe fabulis occupet; ſed ſtatim redeat ad opus ad quod convenitur;) Et regula S. Macarii cap. 15.: „ (Quicumque gravatur ſomno, *exeat foras*, non ſe fabulis occupet; ſed ſtatim redeat ad opus quo convenitur.) Et tamen alii ne ſemel ingreſſi oratorium egrederentur graviſſime prohibebant: Regulæ Sancti Pachomii cap. 11. „ (Quando in collecta orant fratres, nemo egredietur abſque juſſione majorum, niſi interrogaverit, conceſſumque ei fuerit exire pro naturæ neceſſitate.) Regula Tarnatenſis cap. 6. „ (In vigiliis dum Lectiones cunctis reſidentibus releguntur, vel quando orationi incumbunt, intrandi aut exeundi facultatem ſibi nullus æſtimet fuiſſe conceſſam. Qui vero communis neceſſitatis cauſa compellitur pſallentibus aliis, ſine cujuſquam motus timore diſcedat, continuo ad opus quod agitur, reverſurus.) Regula S. Iſidori cap. 7. „ (Nullique ante expletum officium licebit egredi, præter eum quem naturæ neceſſitas compulerit.) MS. Conſuetudines S. Benigni Divionenſis cap. 27. „ (Nullus etiam umquam debet exire de regularibus horis, exceptis Matutinis; donec omnino finiantur, niſi ſanguinet ei naſus, vel tanta paſſio percuſſerit eum, ut nullo modo poſſit ſtare ſive ſedere in choro, donec finita ſit hora, & donec ſi quilibet ſuſceptura eſt benedictionem, ſuſcipiat eam.) Tunc vero compellente neceſſitate „ (ſi propter aliquid de choro exit, *inquit Udalric. l. 2. c. 7.* vel ſi poſtea venit, quando hora eſt inchoata, in faciem ſuam inclinat omnibus ſimiliter inclinaturis;) porro „ (reverſus duos verſus ſuſtineat antequam ſedeat) ex lib. Uſuum Ciſt. c. 69. ubi etiam præſcribitur ut „ (Caveant qui de choro egrediuntur, ne plus foris quam duos pſalmos morentur, & ne amplius quam duo juxta ſe ſtantes ſimul exeant.)

LXXVII. Abſolutis autem nocturnis vigiliis S. Launomarus Abbas ſuum ſolebat foras egreſſus circuire monaſterium, ut ſcribit Anonymus in ejus vit. ſæc. 1. p. 347. „ (Hymnis itaque matutinis a Fratribus decurſis exit homo Dei ſecundum conſuetudinem luſtrare in circuitu cellulam,] quod etiam aliquando feciſſe legitur S. Bernardus in ejus vit. l. 1. cap. 5. Huic referri poſſet quod de S. Claro Abbate Viennenſi ſcripſit Anonymus in ejus vit. n. 9. ſæc. 2. „ (Erat ei conſuetudo nocte orationis cauſa deambulare per caſtrum, ubi cœnobium S. Blandinæ ſitum eſt.)

LXXVIII. Dictis hactenus nonnulla ſubjicere viſum eſt ex Divion. S. Benigni conſuet. quæ omnes regulares horas æqualiter reſpiciunt. In primis conſideratione dignum eſt quod dicunt c. 27. „ (Eſt conſuetudo ut nullus monaſterium egrediatur, poſtquam ad aliquam horam vel ad capitulum inceptum fuerit ipſum ſignum pulſari.) Id in aliis etiam monaſteriis vigebat. „ 2. (Similiter, *inquiunt*, obſervandum eſt dum pulſatur ad aliquam horam, ut nullus quoquam divertat, poſtquam audierit ſignum niſi ad eccleſiam tantummodo. 3. Sciendum eſt quod dum cantant fratres miſſam vel horas, vel aliud aliquid in choro, non licet alicui tenere librum apertum in tota Eccleſia, præter ad miſſam illos qui neceſſarii ſunt tantummodo ad ℟. & alleluja, & ad ejuſmodi, & hoc in choro ſolum, excepto eo qui lecturus eſt ad menſam fratrum. Is providet per conſuetudinem, ſi voluerit, lectionem extra chorum dum cantantur utræque miſſæ; nam in choro numquam providebit, niſi qui in cuſtodia eſt. 4. Sed & quandiu conventus in Eccleſia eſt ad miſſam ſive ad horam regularem, nullo modo debet quodlibet opus fieri in ea; nec vile, nec carum; nec parvum, nec magnum, nec etiam valde neceſſarium, quod faciat aliquem ſonitum, aut ullo modo conturbet, aut contriſtet Fratres, aut opus Dei quovis impedimento diſturbet. 5. In cunctis etiam officinis monaſterii, quæ intra murorum ambitum continentur, nemo unquam Fratrum loquitur, dum regularis hora canitur, excepto Infirmario, cui conceſſum eſt loqui non niſi de ipſa neceſſitate ad illam horam, ad quam infirmi comedunt, & notandum quod de ſolo completorio hoc non obſervatur; tunc enim vel Prior vel alii pro neceſſitate cum licentia remanentes nequeunt aliud obſervare.)

LXXIX. Denique præterire non poſſum antiquam & piam Monachorum ſub S. Winvvaloeo viventium conſuetudinem, quam refert in ejus vita tertia apud Boll. 3. Mart. Gurdeſtinus Monachus, his verbis: „ (Erat id moris Sancto ejuſque ſociis illic cohabitantibus, ut expletis omnibus uniuſcujuſque ſynaxeos horis, Deum orarent, ut unus ex eis quem vellet ipſe Deus ab iſta miſera vita eximeretur, qui unus pro omnibus Fratribus eſſet apud Deum interpellator in cœlis.

CAPUT III.

De Matutinis ſive de Laudibus.

I. HActenus de Nocturnis vigiliis, quas ſequitur in Regula S. Benedicti hyeme prolixum, æſtate brevius intervallum, de quo in Commentario ſatis. Nunc de Matutinis: Ita S. Benedictus aliique Scriptores antiqui vocabant illud officium, quod illuceſcente aurora celebratur, & a nobis *Laudes* appellatur, a voce *Matuta*, id eſt aurora, eo quod ad auroram, ut diximus, cantaretur. De Matutinis pauca nobis dicenda occurrunt; huc enim atque ad alias diei canonicas horas referenda ſunt maxima ex parte, quæ ſuperiori de nocturnis vigiliis cap. diſſeruimus; puta quæ de pſalmis, choris alternis, aut a ſolo pſalte dicendis, de cantu ſeu modulatione in officiis divinis adhibenda, de antiphonis pſalmis interſerendis, de ſitu corporis ad opus Dei ſervando, de pſalmis memoriter dicendis, de modo officium incipiendi, de Hymnis, Lectionibus, Reſponſoriis, & Collectis: hæc enim omnia non minus ad diurnas quam ad nocturnas horas pertinent. Id unum

ergo nobis dicendum ſupereſt, quibus ſcilicet precibus conſtaret Matutinum officium, adnotantes quoſdam etiam ritus ad iſtud officium forte ſpecialiter ſpectantes.

II. Matutino officio apud veteres Monachos nihil notius, at vero de precibus in eo dici ſolitis non item. De Orientalibus vix nobis ſupereſt aliquid: Illud tantum ex Caſſiano diſcimus l. 3. c. 3. quod in eo quotidie decantari ſoleret: *Deus meus ad te de luce vigilo*, & *In matutinis meditabor in te*, & *Preveni in maturitate & clamavi*; Et rurſum: *Prævenerunt oculi mei ad te diluculo, ut meditarer eloquia tua*. Ex quibus duo primi verſiculi pſalmo 62. duo poſteriores 118. continentur.

III. Diſtinctius aliquid de Occidentalibus Monachis diſſerere poſſumus. Et quidem in Galliis Matutinum officium cum pſalmis & orationibus teſte Caſſiano l. 3. c. 4. celebrare conſueverant; licet quos aut quot pſalmos vel orationes dicerent, non aperiat. S. Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus in ſua ad Monachos Regula ita præſcribit: „ (Poſt hoc dicant Matutinos, directaneum *Exaltabo te Deus meus & rex meus*; Deinde in ordine totus matutinarius in antiphonas dicatur.)

IV. S. Benedictus Matutinorum officium ita ordinat c. 13. „ (Diebus privatis Matutinorum ſolemnitas ita agatur: id eſt ut 66. Pſalmus dicatur ſine antiphona, ſubtrahendo modice ſicut in Dominica et omnes occurrant ad 50. qui cum antiphona dicatur. Poſt quem alii duo pſalmi dicuntur ſecundum conſuetudinem, id eſt 2. feria 5. & 35. 3. feria 42. & 56. 4. feria 63. & 64. 5. feria 87. & 89. 6. feria 75. & 91. Sabbatho autem 142. & canticum Deuteronomii, quod dividatur in duas glorias: nam cæteris diebus canticum unumquodque die ſuo ex Prophetis ſicut pſallit Eccleſia Romana, dicatur. Poſt hæc ſequantur Laudes, deinde Lectio una Apoſtoli memoriter recitanda, R. Ambroſianum, Verſus, Canticum de Evangelio, Litania, & completum eſt. Plane agenda Matutina vel Veſpertina non tranſeat aliquando, niſi in ultimo ordine oratio Dominica omnibus audientibus dicatur a Priore.)

V. S. Aurelianus in ordine pſalmodiæ ejus Regulæ ſubjecto Matutinum ita inſtituit officium: „ (Dicite Matutinarios, id eſt primo canticum in antiphona: deinde directaneum, *Judica me Deus*: *Deus Deus meus ad te de luce vigilo*: *Lauda anima mea Dominum*: *Laudate Dominum quoniam bonus eſt pſalmus*: *Lauda Jeruſalem Dominum*. Inde *Laudate Dominum de cælis*: *Cantate Domino canticum novum*: *Laudate Dominum in Sanctis ejus*: In antiphona dicite hymnum *Splendor paternæ gloriæ*: alia die *Æterne lucis conditor*, & capitellum *Kyrie eleiſon* duodecim vicibus: Omnibus diebus quotidianis ita impleatur.) Matutinum ergo officium ab aliquo cantico incipit, quod *in Antiphona* ſicut & hymnum poſt pſalmos vult dici; pſalmos vero numero 8. *Directaneum*: hoc autem duobus modis intelligi poteſt; nam aliquibus dicere vel pſallere cum antiphona idem eſt atque cantare cum aliqua vocis modulatione; pſallere directaneum quam pſalmos recitare. Alii vero pſallere *in Antiphona* idem arbitrantur eſſe, quam pſallere alternis choris, idque cum aliqua vocis melodia; pſallere *in directum* e contra hoc eſt a duobus ſimul choris, vel ab aliquo ſingulari pſalta pſalmos aliis audientibus decantante, quod S. Aureliano placuiſſe ſuperiori capite demonſtravimus. Regula incerti authoris S. Auguſtino adſcripta orandi pſallendique rationem deſcribens: „ (In matutinis, *inquit*, dicantur pſalmi iii. lxii. vi. & lxxxviii. cum debitis Antiphonis, Verſibus, & Reſponſoriis.)

VI. Regula S. Iſidori Matutinorum quidem mentionem facit, at nihil præſcribit. S. Fructuoſi curſus Matutinus ejus in Regula cap. 3. ſic deſcribitur: „ (Galicinio jam ſonante, recitatis tribus pſalmis cum Laude, & Benedictione ſua, matutinum celebrent ſacrificium.

VII. Regula Magiſtri c. 35. „ (Pſalmi namque Matutini dici debent omni tempore ſex, Reſponſorium unum, Verſum, Lectionem Capiteli & Evangelii, quæ ſemper Abbas dicit, & Rogus Dei.) Pſalmos autem cum antiphonis pſalli quatuor quidem ſine *alleluja*, duos cum alleluja præſcribit infra c. 39.

VIII. Ex his omnibus patet, quibus precibus & orationibus ſacrificium matutinum veteres Monachi conſummarent, ſcilicet pſalmis, canticis, hymnis, antiphonis, reſponſoriis, verſibus, collectis, & letania.

IX. Et quidem quoad pſalmos, eos dicere ſolebant qui Matutino tempore convenirent, & in quibus lucis orientis commemoratio fieret. Duos dumtaxat celebraſſe videntur in Oriente Monachi 62. & 118. ita prolixum, ut pluribus merito æquipolleat: Quatuor præſcribit Regula incerti Authoris S. Auguſtino adſcripta: Sex Regula Magiſtri, totidemque Regula S. Fructuoſi: Septem S. Benedictus: 8. vero S. Aurelianus. Ex his celebriores fuerunt poſteriores tres pſalmi *Laudate Dominum de cælis*: *Cantate Domino canticum novum*, & *Laudate Dominum in Sanctis ejus*, quos ſpeciali nomine *Laudes* appellabant antiqui, eo quod ad reddendas ſupremo Domino laudes nos frequenter invitent, quoſque ad Matutinum officium dici quotidie cum S. Benedicto decernunt Aurelianus & Fructuoſus Epiſcopi; quod etiam in Gallicanis Monaſteriis teſte Caſſiano l. 3. c. 6. obſervabatur. Hos ad pſalmos unus ex circatoribus Monaſterium luſtrare debebat ex ſtatutis Lanfranci cap. 4.

X. Pſalmos autem ad Matutinum decantari, hoc eſt cum ſuavi vocis modulatione dici, præcipit S. Iſidorus. Ex Regula vero Sancti Benedicti c. 7. primus pſalmus 66. in directum ſine antiphona modice ſubtrahendo; reliqui vero cum antiphona, hoc eſt cum cantu melodico debent perſolvi. Omnes autem ſub unica antiphona perſolvebant Burſfeldenſes ex eorum ordine c. 10.

XI. De canticis vero obſervandum tantummodo eſt, 1. quod a cantico Matutinum officium incipit S. Aurelianus, abſolvit S. Fructuoſus. 2. quod S. Benedictus duo ad Matutinum aſſignat cantica; unum ex veteri teſtamento, quod pſalmis interſerit; alterum ex Evangelio poſt verſum ante letaniam dicendum. 3. quod S. Benedictus ſingulis diebus canticum aliquod ex Prophetis canendum præſcripſerit, hoc ab Eccleſia Romana deſumpſiſſe. 4. Inter omnia celeberrimum fuiſſe illud trium puerorum, quod antonomaſtice S. Benedictus aliique veteres *Benedictionem* appellabant.

XII. Lectionem hymno præponit Sanctus Benedictus namque brevem ex Apoſtolo, dicendam ab eo qui Hebdomadarii vices gerit, idque memoriter. In Regula Magiſtri duæ aſſignantur, unam ex Apoſtolo, alteram ex Evangelio ab Abbate legendam.

XIII. De hymno, Reſponſoriis, verſu, & Antiphonis diximus ſuperiori capite. Antiphonam ad *Benedictus* nullam aſſignat S. Benedictus, & tamen uſus invaluit, ut ſemper etiam cum aliqua ſolemnitate diceretur: hanc ex antiquis Germaniæ conſuetudinibus Cantor incipere debet; idemque præſcribit lib. Uſuum Ciſterciənſium c. 115.

XIV. Abſoluto cantico ſubjungit S. Benedictus Letaniam, id eſt *Kyrie eleiſon*: *Chriſte eleiſon*: *Kyrie eleiſon*, de quo ſuperiori capite: novies repetitur a Carthuſianis, & ex S. Aureliano duodecim vicibus debet dici.

XV. Sequitur oratio Dominica ab Abbate clara & intelligibili voce dicenda, quod ſolis competit Benedictinæ familiæ Monachis. Poſt hanc collectæ ſive orationes, quibus in noſtro paſſim ordine preces præmittebant. Has preces ſic exhibet antiquiſſimum Caſſinenſis Monaſterii Breviarium tempore Oderiſii Abbatis litteris Longobardicis manu exaratum in Bibliotheca Inſtitutionis Oratorii Pariſiis aſſervatum.

Capitula per omnes Horas.

Ego dixi Domine miſerere mei
Sana animam meam
Convertere Domine aliquantulum
Et deprecare
Fiat Domine miſericordia tua ſuper nos
Sicut ſperavimus
Sacerdotes tui induant juſtitiam
Et ſancti tui exultent
Domine ſalvos fac Reges
Exaudi nos
Salvum fac populum tuum Domine &
Benedic hæreditati tuæ
Reges eos &
Oremus pro fidelibus defunctis
Requiem æternam
Requieſcant in pace
Amen
Pro fratribus noſtris abſentibus
Salvos fac ſervos
Pro afflictis & captivis
Libera eos Deus Iſrael
Mitte eis Domine auxilium de Sancto
Et de Sion

Eaſdem preces videre eſt in antiquo collectaneo MS. ad uſum Monaſterii B. Mariæ S. Petri ſupra Divam, & in MS. Breviario S. Germani e Pratis, in quibus tamen octavus verſiculus ſive capitulum ita exhibetur:

Animæ famulorum tuorum requieſcant in pace.

Et in fine alii tres verſiculi adduntur, ſcilicet

Domi-

Domine exaudi orationem meam.
Domine Deus virtutum converte nos
Dominus vobiſcum. Excepto uno aut altero verſiculo diſſimili eaſdem preces præſcribunt MS. conſ. S. Dionyſii in Francia, in quibus pſalmus 50. poſt 12. verſiculum interſeritur, atque hos credo eſſe quatuordecim verſiculos, quos ad Nocturnos, Matutinas, Tertiam, Sextam, Nonam, & Veſperos poſt orationem Dominicam dicebant Cluniacenſes l. 1. c. 2. quibus privatis diebus etiam pſalmum quinquageſimum interponebant, quod ex S. Benedicti Inſtitutione & conſuetudine tractum eſſe non ſine cauſſa crediderim, fretus hoc Caſſiani teſtimonio l. 3. c. 6. „ (Denique per *Italiam* hodieque conſummatis Matutinalibus quinquageſimus pſalmus in univerſis Eccleſiis canitur.) Hujuſmodi precum meminit Amalarius l. 4. de Eccl. off. c. 4. ſicut & pſalmi 50.

XVI. Porro iſthæc ad horas preces hujuſmodi dicendi conſuetudo apud Monachos eſt antiquiſſima, ut patet ex Regula S. Columbani in cujus c. 7. legimus: „ (Per diurnas terni pſalmi horas cum operum interpoſitione ſtatuti ſunt a *ſenioribus noſtris* cum *verſiculorum* augmento intervenientium, pro peccatis primum noſtris, deinde pro omni populo Chriſtiano, deinde pro Sacerdotalibus, & reliquis Deo conſecratis ſacræ plebis gradibus, poſtremo pro eleemoſynas facientibus: poſtea pro pace Regum, noviſſime pro inimicis noſtris; ne illis Deus ſtatuat in peccatum, quod perſequuntur & detrahunt nobis, quia neſciunt quid faciunt.) Et ex Reg. incerti Authoris apud Auguſtinum, quæ pſalmos cum debitis antiphonis, *verſibus*, & reſponſoriis dici præcipit. In Concilio etiam Clovehovienſi c. 30. „ (ſtatutum per canonicas orationum horas non ſolum pro ſe Eccleſiaſtici ſive Monaſteriales, ſed etiam pro Regibus, ac Ducibus, totiuſque populi Chriſtiani incolumitate divinam inceſſanter exorent clementiam) apud Spel. Tom. 1. pag. 254.

XVII. Poſt verſus dicuntur collectæ ſive orationes; & primum quidem ea quæ ad præſens officium pertinet, deinde aliæ commemorationes, & quidem magno numero.

XVIII. Circa quas obſervandum. Primo quod in nonnullis Monaſteriis fiebant poſt regulares Matutinos ſicut apud Cluniacenſes; in aliis poſt Matutinos de omnibus Sanctis, & ita in MS. conſuetudinibus Germaniæ, ſi tamen illæ commemorationes aliud quid eſſent, quam preces ſive verſiculi de adnotatis Sanctis; nihil enim ibidem præter verſiculos quibus præmittitur *preces*, legitur. In aliis denique poſt officium B. Mariæ, ſicque inſcribuntur in collectaneo S. Petri ſupra Divam: „ (Suffragia quotidianis diebus dicenda ad Veſperas & Matutinas poſt ſervitium Virginis glorioſæ) his in ſuffragiis locum primum habuiſſe commem. de Cruce, deinde de S. Maria; aliquando tamen præmiſſa fuiſſe ſuffragia SS. loci Patronorum, ut in Monaſterio S. Germani, & apud Grandimontenſes ex Conſ. Guil. Pelliceríi c. 8. 3. Inter commemorationes locum ubique obtinuiſſe commem. de Cruce, de S. Maria, de SS. Angelis, de SS. Petro & Paulo, de omnibus Apoſtolis, de S. Johanne Baptiſta, de S. Martino, de S Benedicto, quibus addebantur præcipui Monaſteriorum Patroni aliique Sancti, qui ſingulari aliqua veneratione in hic colebantur. 4. Apud Caſſinenſes Adventus tempore ad Oct. Epiphaniæ commemoratio de Cruce, & de Trinitate obmittebatur. 5. Hæc omnia ſcilicet oratio Dominica, preces, collectæ, ſuffragia ſub *Miſſæ* nomine S. Benedictus complexus eſt, cum dixit & *Miſſæ ſint*. 6. Ex his omnibus ſolæ apud nos remanſerunt commem. de Cruce, de S. Maria, de SS. Petro & Paulo, de S. Benedicto, de Monaſterii Patronis, quibus addimus de Pace. 7. Dicebantur collectæ a Sacerdote erecto, ceteris interim genuflectentibus ex ordin. Burſf. cap. 10 quamvis interim ſediſſe Cluniacenſes conſtet ex Per. Vener. ſtat. 56. „ (Et parvi ſcholares, dum ad ſuffragia SS. orationes dicuntur *more* conventus, ſedere permittantur.) 8. Dicta oratione de die ante Commemorationes dicebatur *Benedicamus Domino*; iterum in fine repetendum, ita in MS. conſuet. S. Germani a Pratis: Fuldenſes Monachi fratrum defunctorum commemorationem poſt Matutinas & Veſperas quotidie faciebant, ut diſcimus ex eorum libello ſupplici ad Carolum Imper. n. 1. „ (Pro defunctis ergo fratribus noſtris commemorationem illam quam quotidie bis habemus, id eſt poſt Matutinam celebrationem & Veſpertinam, quæ eſt antiphona, videlicet *Requiem æternam*, & prima pars pſalmi *Te decet hymnus Deus*, Verſus & collecta.

XIX. Iis omnibus Cluniacenſes Monachi quatuor addebant pſalmos, ut ſupra diximus, paſſimque uſus in noſtro invaluit ordine, ut duo ſaltem pſalmi cum precibus & collectis pro familiaribus ſcilicet vivis & defunctis adderentur. Quinam autem eſſent illi pſalmi, ex Regulari concordia S. Dunſtani c. 1. diſcere poſſumus; „ (præſcribit enim ut ad Laudes diei poſt *Miſerere mei Deus* &c. addant duos pſalmos pro Rege Reginaque & familiaribus: *Beati quorum* &c. *Inclina Domine*, quibus finitis cantent antiphonam de Cruce, inde antiphonam de B. Maria, & de Sancto cujus veneratio in præſenti colitur Eccleſia, aut, ſi minus fuerit, de ipſius loci conſecratione. Poſt quos eundum eſt ad Matutinales Laudes de omnibus Sanctis decantando antiphonam ad venerationem Sancti, cui porticus ad quam itur, dedicata eſt. Poſt quos Laudes pro defunctis.) Ad hos duos pſalmos ſuper formas procumbebant. De proceſſione, cujus hic mentio fit, agemus libro ſequenti. Matutini vero de omnibus Sanctis has complectebantur preces:

Antiphone.	*Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui* Pſal. *Dominus regnavit*.
Antiph.	*Laudemus Dominum quem laudant Angeli, cui Cherubim, & Seraphim Sanctus Sanctus Sanctus proclamant* Pſal. *Jubilate*.
Antiph.	*Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ præcipio vobis, dicit Dominus*. Pſal. *Deus Deus meus*.
Antiph.	*Sancti Spiritus & animæ juſtorum hymnum dicite Deo noſtro in æternum*. Pſal. *Benedicite*.
Antiph.	*Omnium Sanctorum chori laudate Dominum in excelſis*. Pſal. *Laudate Dominum*.
Capitulum.	*Sancti per fidem vicerunt regna, operati ſunt juſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones in Chriſto Jeſu Domino noſtro*.
Aliud cap.	*Reddet Deus mercedem laborum Sanctorum ſuorum, & deducet illos in via mirabili*.
Reſp.	*Juſti autem in perpetuum vivent. Et apud Dominum eſt merces eorum. Gloria Patri*.
Hymn.	*Jeſu Salvator ſæculi redemptis*.
℣.	*Mirabilis Deus*
℟.	*In ſanctis ſuis*
In Evang.	*Sancti Dei omnes intercedere dignemini pro noſtra omniumque ſalute*. Pſalm. *Benedictus*.
Preces	*Poſt partum Virgo inviolata permanſiſti.* *In conſpectu Angelorum* *Inter natos mulierum* *Nimis honorati ſunt* *Juſtorum animæ* *Ora pro nobis B. Benedicte* *Sacerdotes tui induantur* *Adducantur Regi virgines* *Exurge Domine adjuva nos* *Dominus vobiſcum*
Oratio	*Auxilium tuum nobis Domine placatus impende, & intercedente Beata Dei genitrice Maria cum omnibus Sanctis tuis, fac nos ab omni adverſitate liberari, & in æterna lætitia gaudere cum illis. Per eumdem.*

XX. Ita matutinum omnium Sanctorum officium ex MS. collectaneo Monaſterii de Sancto Petro ſupra Divam deſcripſimus. Idem reperire eſt in antiquis Germaniæ conſuetudinibus MS. exceptis duabus primis antiphonis, quarum loco habentur antiphona *Poſt partum*, & antiphona *Angeli eorum*, Cantico *Benedicite*, cujus loco habetur pſal. *Benedictus*, ſed forte amanuenſis eſt error; & Lectione ſive capitulo pro quo legitur: *Scimus quoniam diligentibus Deum*. In precibus etiam ſeu verſiculis nonnihil diverſum extat. Idem fere habent MS. conſuet. S. Dionyſ. in Francia, in quibus antiphona 4. eſt de S. Dionyſio.

XXI. Sed tempore Paſchali omnes pſalmi dicebantur ſub unica antiphona: *In velamenta clamant ſancti tui Domine alleluja alleluja alleluja*: ℟. cum *alleluja*; Antiph. in Evang. *Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, quodcumque petieritis fiet vobis alleluja alleluja alleluja*. In MS. S. Dionyſii conſuetud. poſt matutinos de omnibus SS. præſcribuntur Matutini mortuorum; poſt quos „ (dein-

„ deinde dicuntur pſalmi *Verba mea*: *Domine ne in furo-* „ *re*: *Dilexi quoniam*: *Credidi propter*: *De profundis*: „ *Pater noſter* in ſilentio, *& ne nos*: ℣. *A porta inferi* „ in audientia, & *Dominus vobiſcum*: oratio *Abſolve quæ-* „ *ſumus Domine* uſque *Requieſcant in pace*; poſt eant „ dormitum.

XXII. Abſolutis denique Matutinis Laudibus ſtatuunt Burſ. Ord. cap. 10. „ (Trinam omnes flexis genibus „ dicant Salutationem Angelicam, & dato conſueto ſigno „ a præſidente ſurgentes exeant ordine ſuo bini & bini; „ profunde inclinantes ſe ante gradum.) De hac Salutatione Angelicæ vid. præfationem ſæc. 5. Benedictin. numero 122.

XXIII. Porro quod ſupra cap. 1. obſervavimus apud noſtros in uſu fuiſſe, ut ante nocturnas vigilias tres a ſingulis altaria viſitantibus orationes dicerentur, id etiam de Matutinis Laudibus, aliiſque horis diei pariter eſſerendum eſt: De hujuſmodi orationibus interrogatus Udalricus lib. 3. cap. 18. conſuet. Cluniac. „ (Cujuſmodi eſſe debeant, „ & cujus quantitatis;) ita reſpondet: (Certe quod ſci- „ am, nullus modus certus eſt eis præfixus, quia non „ communiter fiunt, & unuſquiſque cum primum vene- „ rit in Eccleſiam, facit eas ſingulariter & ſeparatim: „ unus tamen ſeniorum novitium me docuit, ut ſeptem „ pſalmos dicerem inter ipſas tres orationes; verum quiſ- „ que quod voluerit, oret . . . . Cum autem tres ſi- „ militer orationes fiant, ſed communiter ante nocturnos, „ & poſt Completorium; & in hyeme in privatis ante „ Tertiam, de his forte poſſum aliquid, quod quæſieris, „ dicere. Nam quæ poſt Completorium fiunt, de his „ numquam me audiente quæſtio erat, ut amplius quic- „ quam ad ſingulas quam ſola Dominica oratio diceretur: „ De aliis cum quæſtio eſſet, ad ultimum Domno Ab- „ bati complacuit & hoc definivit, ut ad ipſas quoque „ oratio Dominica diceretur, ſed tractim, diligenter, & „ attente: & tamen ita illæ orationes ante Tertiam „ non ſolent tam breves quam ad Completorium termi- „ nari, nec illæ ante nocturnos maxime in noctibus lon- „ gioribus tam breves quam ante Tertiam; aliæ quoque „ orationes ſingulis horis præmittendæ, nihil ſunt am- „ plius quam eadem oratio Dominica. Ad ſolas Veſperas „ pro antiquo more plus aliquantulum producuntur, ut „ ſymbolum Apoſtolicum ſi videtur, poſſit apponi.) Hæc ille de Cluniacenſibus, apud quos prolixiores omnino erant quæ ante nocturnos fiebant orationes, deinde, quæ ante Tertiam. Reliquis vero horis nihil aliud dicebant præter orationem Dominicam, cui ad Veſperas Apoſtolorum ſymbolum adjiciebant. Udalrico concinunt Diviſiones S. Benigni Conſ. cap. 64. „ (Et quoniam de „ illis tribus orationibus quæ fiunt ante nocturnos tam „ in æſtate quam in hyeme, alibi dictum eſt, de cæteris „ quæ fiunt ante ſingulas horas, & poſt Completorium, „ dicere decrevimus. Orationes autem ſingulis præmit- „ tendæ horis, excepta Prima, ante quam rite ver. „ pſalmi dicuntur, nihil aliud vel amplius ſunt, quam „ Dominica oratio. Ad ſolas Veſperas pro antiquo mo- „ re magis aliquantulum oratio producitur, ut & ora- „ tio Dominica dicatur, & ſymbolum, ſi videtur, poſſit „ apponi. Poſt Completorium nihil aliud quam ipſa Do- „ minica oratio ad ſingulas orationes dicitur; orationes „ vero quæ fiunt ante nocturnos, vel in hyeme ante „ Tertiam, ſicut noctes vel dies producuntur vel corri- „ piuntur, producendæ vel corripiendæ ſunt.) Eadem videre eſt in antiquo Corbejenſi Ordinario.

CAPUT IV.

De Prima.

I. IGnotum primis Monachis Primæ officium, in Bethlaemitico primum Monaſterio, ubi Dominus noſter Jeſus Chriſtus natus ex Virgine humanæ infantiæ ſuſcepit incrementa, tempore Caſſiani inſtitutum; & inde ad Occidentales plagas propagatum, hac potiſſimum de cauſa introductum fuit: ad excutiendam nimirum quorumdam Monachorum inertiam, & ſomnolentiam, qui expletis nocturnis matutiniſque laudibus lecta repetentes, multo prolixius quam par eſſet, ſomno indulgebant, nempe ad Tertiam uſque, cum aliud officium, aliumve conventum ad hanc uſque horam agendum non haberent, ut fuſe narrat Caſſianus l. 3. de diurnis orat. c. 4. Et quidem primum „ (tribus pſalmis & orationibus ſecundum modum qui „ antiquitus in obſervatione Tertiæ, Sextæ, & Nonæ trinæ „ confeſſionis exemplo ſtatutus eſt,) officium Primæ, quam etiam Matutinam vocabant, celebrarunt: Hos tres pſalmos, idem Caſſianus indicat ejuſdem lib. c. 6. ſcilicet quinquageſimum, ſexageſimum ſecundum, & octogeſimum nonum, quos huic novellæ ſolemnitati aſſerit fuiſſe deputatos.

II. Nulla Primæ mentio fit in utraque S. Cæſarii Regula ad Monachos, & ad Virgines pro diebus privatis, ſed ſolum pro Dominica, idque in ſola ad Virgines Regula a Bollando edita.

III. S. Pater Benedictus clare & diſtincte, ut reliqua omnia, Primæ diſponit officium: „ (Prima hora, *inquit* „ *c.* 17. dicantur pſalmi tres ſingulatim & non ſub una „ gloria, hymnus ejuſdem horæ poſt verſum *Deus in a-* „ *diutorium meum intende* antequam pſalmi incipiantur. „ Poſt expletionem vero trium pſalmorum recitetur Lectio „ una, Verſus, & *Kyrie eleiſon*, & miſſæ ſint.) Pſalmos autem ſingulis diebus ſic variat, ut Dominica ad Primam quatuor capitula pſalmi 118. feria ſecunda primum, ſecundum, & ſextum pſalmum, & ita per ſingulos dies, tres per ordinem pſalmos uſque ad pſalmum 19. dicendos inſtituat: ita tamen ut nonus, & decimus ſeptimus pſalmi prolixiores dividantur in binas Glorias, & ſic Dominica ad vigilias ſemper a vigeſimo pſalmo incipiatur.

IV. Longe prolixius eſt Primæ officium a S. Aureliano in ordine pſallendi Regulæ ſubjecto diſpoſitum: „ (Poſt Matutinos, *inquit*, ad Primam duodecim pſal- „ mi dicantur; hymnus *Fulgentis auctor ætheris*; Le- „ ctiones duæ, una de veteri, alia de novo teſtamento „ & capitulum;) In Regula tamen ad Virgines, ſex tan- „ tummodo pſalmos aſſignat. Regula Incerti authoris S. „ Auguſtino adſcripta c. 1. pſalmorum numerum non proponit, ſed indefinite dumtaxat „ (ad Primam *inquit*, & „ Tertiam dicantur ſui pſalmi, antiphonæ duæ, Lectiones „ duæ.

V. S. Iſidorus nullo modo meminit Primæ, cujus licet mentionem faciat S. Fructuoſus, preces tamen in ea dicendas non notat; ternario autem pſalmorum numero non receſſiſſe crediderim, nam ad reliquas horas totidemque aſſignaſſe videtur Reg. c. 2. hancque numerum antiquis Monachis placuiſſe patet ex Caſſiano, S. Benedicto, & ex Regula Magiſtri c. 35., in qua etiam Primæ officium ita ordinatur: „ [Pſalmi namque per horas ſu- „ pra ſcriptas diei, id eſt Primam, Tertiam, Sextam, No- „ nam terni dici debent currente ſemper pſalterio, ſingu- „ la Reſponſoria, Lectionem Apoſtoli, Lectionem Evange- „ lii, quam ſemper Abbas dicat, cui ſi abſens fuerit, „ Præpoſiti vicibus dicant, poſt ipſum Rogue Dei.)

VI. Circa illud Primæ officium nonnulla obſervanda ſunt. Primo ejus inſtitutionem Caſſiano antiquiorem non eſſe, ut recte probat Gazæus in Commentario ad Caſſ. l. 3. c. 4. quidquid reclament nonnulli; nam quod aliqui ex priſcis Patribus mane orandum eſſe hortantur, hoc de Matutino, non de Primæ officio recte intelligitur, ut notavit Johannes Bona in lib. de divina pſalm. c. 6. §. 4. n. 2. ubi adverſariorum diluit argumenta.

VII. Secundo ejus inſtitutionis cauſam repetendam eſſe ex inertia & ſomnolentia quorumdam Monachorum, qui poſt Matutinas Laudes lecta repetentes, nulla alicujus conventus neceſſitate exire coacti, ſomno plus æquo indulgebant, ad Tertiam uſque ſtertentes in lectis; quorum pigritia novæ alicujus ſynaxeos obligatione excitanda fuit.

VIII. Tertio illud Primæ officium a Caſſiano alteram Matutinam appellari, eo quod mane ortu jam ſole celebretur.

IX. Quarto licet Prima a Matutinis alterum ſit ac vere diſtinctum officium; a nonnullis tamen eodem tenore conſequenter perſolvi: ita S. Aurelianus, nullo Matutinos inter & Primam interpoſito exercitio „ (Poſt Matu- „ tinos, inquit, ad Primam duodecim pſalmi dicantur:) Regula incerti authoris MS. c. 2. „ (A Sancto autem „ Paſcha uſque ad Calendas Octobris poſt Matutinum of- „ ficium mox Prima ſubſequatur; & B. Ælredus in Re- „ gula ad Virgines c. 14. ſaltem a Kal. Novembris ad „ Quadrageſimam albeſcente aurora Matutinas Laudes „ cum hymnis horæ Primæ perſolvant.) Quomodo vero illud breve, quod inter utramque horam intercipitur ſpatium, a noſtris tranſigeretur, oſtendes in Comm. ad c. 8. Notanda autem hic S. Benedicti Ananenſis Abbatis inſtitutio num. 52. quam refert Ardo diſcipulus ejus in vita ipſius ſæc. 4. Ben. part. 1. „ (Tempore quidem æſta- „ tis poſt expletum Matutinorum officium, mox egredi „ ab Eccleſia propter ſomnolentiam juſſit, ſeſeque calcean- „ tes, lotis faciebus, ad eccleſiam concite redeant, & ju- „ xta præfatum ordinem altaria cum reverentia circu- „ meant, ſenſiſque ſe aquis perfundant, & ſic deinceps „ ad loca conſtituta accedant diurnum expleturi honeſte „ officium.) Noſtri tamen Gorzienſes Matutinis Primam con-

continue ſubjungebant, ut docet Johannes Abbas Mettenſis in vit. Sancti Johannis Abbatis Gorzienſis num. 82. Sæc. 5.

X. Quinto, ut diximus, antiquis Monachis maxime placuit ternarius pſalmorum numerus, ut patet ex Caſſiano, S. Benedicto, & Magiſtro, quibus ante verſum *Deus in adjutorium* præmittunt noſtri Burſfeldenſes *Pater*, *Ave*, *Credo*, ut præſcribunt in cæremoniali c. 11. His etiam præmittit S. Benedictus hymnum, quem duodecim pſalmis ſubjungit S. Aurelianus. Tribus hiſce pſalmis ſubjungebant olim noſtri ſymbolum S. Athanaſii dictum, ut diſcimus ex catalogo Abbatum Floriacenſium Tom. 1. Miſc. Baluz., ubi de Theodulſo Abbate „ (Explanationem edidit „ ſymboli Sancti Athanaſii, quod a Monachis poſt tres „ regulares pſalmos ad primam quotidie canitur.) Idem patet ex Tullenſi S. Apri ordinario: „ (Omnibusdiebus Do„ minicis infra preces poſt *Domine exaudi* dicat *Quicumque* „ *vult*: Verſus *Benedicat nos*: collecta *Omnipotens ſem*„ *piterne Deus qui &c.* Ceteris autem diebus dicatur „ *Quicumque vult* ante antiphonam. Et infra in fer. 2. „ ad primam hymnus *Jam lucis*, antiphona *Servite Domi*„ *no*, pſal. *Beatus vir*: *Quare fremuerunt*: *Domine ne in* „ *furore*: *Quicumque vult*,) &c. Idem videre eſt in MS. S. Dionyſii conſuetudinibus ubi de feriis poſt octavam Epiphaniæ.

XI. Sexto Lectiones ad primam duas aſſignat S. Aurelianus, unam de veteri, aliam de Novo teſtamento, quibus ſubjungit Capitellum, ideſt verſiculum, quem Antiqui Capitulum appellabant, Lectionibuſque ſubjicere ſolebant; duas etiam Regula S. Auguſtino adſcripta, totidemque Regula Magiſtri, unam ex Apoſtolo, aliam ex Evangelio, quam ſemper legebat Abbas; S. Benedictus vero unicam dumtaxat.

XII. Septimo cum S. P. Benedictus ait *& miſſæ ſint*, miſſarum nomine intelligit non ſolum orationem Dominicam, ſed etiam preces & collectas. Has preces ex MS. Breviario Caſſinenſi hic deſcribere duximus operæ pretium.

Capitula ad Primam.

Et ego ad te Domine clamavi
Et mane
Repleatur os meum laude tua
Ut poſſim
Averte Domine faciem tuam a peccatis meis.
Et omnes iniquitates
Cor mundum crea in me Deus
Et ſpiritum rectum
Ne projicias me a facie tua
Et ſpiritum ſanctum
Redde mihi lætitiam ſalutaris tui
Et ſpiritu principali
Eripe me Domine ab homine malo
A viro iniquo
Eripe me de inimicis meis Deus meus
Et ab inſurgentibus
Eripe me de operantibus iniquitatem
Et de viris
Sic pſallam nomini tuo Deus in ſæc. ſæc.
Ut reddam
Exaudi nos Deus ſalutaris noſter
Spes omnium
Domine Deus in adjutorium meum intende
Domine ad adjuvandum
Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus & immortalis.
Agnus Dei qui
Benedic anima mea Dominum
Et omnia
Benedic anima mea Dominum
Et noli oblíviſci.
Qui propitius ſit omnibus....
Qui ſanat
Qui redimet de interitu vitam tuam
Qui faciat
Qui coronat te in miſeratione & miſericordia
Renovabitur

Confeſſio (*a*)

Confiteor Deo, & omnibus Sancti ejus, & tibi Pater, mea culpa peccavi nimis in cogitatione, locutione, delectatione, conſenſu, & opere; propterea precor te ut ores pro me.

Miſereatur tui omnipotens Deus, & dimittat tibi omnia peccata tua, liberet te ab omni malo, conſervet, & confirmet in opere bono, & perducat ad vitam æternam. Amen.

Indulgentiam & remiſſionem omnium peccatorum noſtrorum tribuat nobis omnipotens Deus.

Cap.

Converte nos Deus ſalutaris noſter
Et averte
Dignare Domine die iſto
Sine peccato
Fiat Domine miſericordia tua ſuper nos
Sicut ſperavimus

Eaſdem preces omiſſo primo verſiculo continet MS. Breviarium ad uſum Monaſterii S. Germani a Pratis, in quo etiam iſta ſuperadduntur capitula.

Sacerdotes tui induantur juſtitiam
Domine ſalvos fac Reges
Salvum fac populum tuum Domine, & benedic hæreditati
Fiat pax in virtute tua
Oremus pro fidelibus defunctis
Animæ famulorum famularumque tuarum requieſcant
Pro fratribus noſtris abſentibus
Pro afflictis & captivis
Mitte eis Domine auxilium de Sancto
Domine exaudi orationem meam.

XIII. Deinde ſequitur collecta. Eaſdem preces haud dubium dicebant Cluniacenſes noſtri, apud quos teſte Udalrico l. 1. c. 2. „) Ad Primam ſunt preces 31. verſicu„ lorum, & confeſſio ſuo loco eſt interponenda.) Quibus orationem Dominicam & ſymbolum Apoſtolicum præmittebant; quod etiam præſtabant noſtri Sandionyſiani uno aut altero verſiculo immutato. Circa confeſſionem vero, cujus hic mentio fit, illud obſervandum, quod ab antiquioribus, non inter preces, ſed ante pſalmum quinquageſimum diceretur, ut patet ex antiquiſſimo ordine converſationis Monaſticæ, cujus caput tertium ita incipit. „ (Convenientes vero fratres ad Primam, dum comple„ tur ipſum officium, ante pſalmum quinquageſimum do„ nent confeſſiones ſuas viciſſim, pariter ſupplici voto „ eorum certatim pro ſe orantes;) Quæ quidem verba in ſua ad Canonicos Regula cap. 18. tranſcripſit Crodegangus Mettenſis Epiſcopus Spec. Tom. 1. pag. 220. ubi „ [Poſt donent confeſſiones ſuas viciſſim, *addit*, „ dicentes *Confiteor Domino, & tibi frater quod peccavi* „ *in cogitatione & locutione, & opere, propterea precor te,* „ *ora pro me*. Et ille reſpondet *Miſereatur tui* &c.) forte etiam precibus pſalmum quinquageſimum immiſcebant.

XIV. Ad præſcriptum a S. P. Benedicto officium plurimas preces ſuperaddiderunt noſtri, de quibus ita ſcribit Dunſtani Concordia: „ (Finita Prima duos pſalmos „ *Domine ne in furore tuo* &c. 11. & *Miſerere mei Deus* „ &c. 1. canant; primum pro carnis tentatione cum pre„ cibus: *Probæ nos Domine*, & *Non inveniat nos pes ſu*„ *perbiæ* &c. Et collecta *Ure igne*. Sequentem vero pro „ defunctis fratribus cum collecta: *Inveniant quæſumus Do*„ *mine*, & prece *Animæ fratrum noſtrorum* &c. Et ſic „ more ſolito pœnitentiæ pſalmos percurrant devote in„ terpoſito pſalmo: *Inclina Domine*. His vero finitis lita„ nia, quam univerſi more ſolito proſtrati humiliter, nul„ lo excepto, ſigno pulſato compleant. Qua expleta, poſt „ orationem Dominicam intercanitur pſalmus: *In te Domi*„ *ne ſperavi* 11. cum ſequentibus precibus & orationibus.

XV. Ejuſdem ritus meminit Lantfrancus in ſtatutis c. 4. §. 11. „ (Surgentes *inquit*, fratres in nocturnalibus ſu„ is, & infantes & juvenes cum luminaribus ſuis veniant „ in Eccleſiam, & facta oratione cantent Primam, & „ pſalmos familiares cum ſuis collectis, & ſeptem pſal„ mos, & litaniam, inde exeunte &c.) Hæc ille exercitia diſponens ab Octobri ad Adventum. Atque hic ritus vigebat paſſim in ordine noſtro. (Udalr. l. 1. conſ. Clun. c. 2.] Cluniacenſes vero, qui ut jam diximus, poſt horas ſingulas quatuor pſalmos adjiciebant, ad Primam pſalmum 50. pro Abbatibus defunctis ſuperaddebant, quem pſalmo 141. quem ad omnes horas quarto loco dicebant pro defunctis, præponebant. „) Præterea, *inquit*, *Udal*„ *ricus ibid. c. 3.* Textus fidei ſcilicet *Quicumque* a S. „ Athanaſio conſcriptus, (cujus nonnullæ Eccleſiæ nec „ meminerunt niſi in ſola Dominica) nullo die obmitti„ tur, ut non dicatur a nobis, ſed in privatis diebus ſi„ mul cum aliis pſalmis, in Dominica poſt preces.)

XVI. Poſtea pſalmos pœnitentiales dicebant & letaniam, de qua ſic ſcribit Udalricus ibid. c. 5. „ (Leta„ nia ita inchoatur: *Kyrie eleiſon*: *Chriſte eleiſon*: *Chriſte* „ *audi nos* &c. ita deinceps nominantur de Sanctis plus minus

(*a*) Has preces dicebat Sacerdos Hebdomadarius, ſed confeſſionem Prior cum conventu ita faciebat, ut dicto a Priore *Confiteor*, conventus ſubjungeret *Miſereatur*; tum *Confiteor*: Poſtea Prior *Miſereatur*, quo dicto, reliquas preces reſumebat Sacerdos. Ita in MS. Conf. Sancti Germani a Prat.

„ Septuaginta tres. Sequentes verſus ad ipſam divinam pronunciationem deſtinandi ſunt quadraginta tres. „ Qui autem poſt Dominicam orationem, & poſt alios „ pſalmos antecedunt collectas, ſunt hujuſmodi: *Et veniat*, & de cætero iidem qui dicuntur ad pſalmodiam: „ *Deus auribus*, niſi hic ſolus: *Oremus pro fidelibus defunctis*: Collectæ *Deus cui proprium*: *Omnipotens ſempiterne Deus qui facis*: *Prætende Domine famul*. *Deus „ a quo ſancta deſideria*. A Paſcha uſque ad feſtivitatem „ Sancti Michaelis contra tempeſtatem Pſal. *Benedixiſti*: „ *A Domo tua*: *Abſolve Domine*: *Deus qui es ſanctorum ſplendor mirabilis*.) Ex quibus diſcimus præter ſeptem pœnitentiæ pſalmos, etiam alios letaniarum precibus poſt orationem Dominicam inſertos fuiſſe. Quinam vero eſſent illi pſalmi adjecti, docet nos MS. S. Germani a Pratis Breviarium in cujus letania quæ privatis diebus dicebatur poſt Primam, habentur Sanctorum invocationes numero 94. quibus recentiori manu additæ ſunt 16. verſus poſt invocationes 42. poſt *Agnus Dei* & & orationem Dominicam, Pſalmi *Deus in adjutorium*: *Levavi*: *Ad te levavi*: *Judica me Deus & diſcerne*. A Paſcha ad Cal. Octob. *Benedixiſti*. Deinde verſus novem cum prædictæ collectis adnotantur. In collectario MS. Monaſterii de S. Petro ſupra Divam extant invocationes Sanctorum ccc. verſus 41. Pſalmi duo, ſcilicet *Deus in adjutorium*: *Levavi oculos*, verſus novem & collectæ.

XVII. In antiquis etiam Germaniæ conſuetudinibus ſeptem pſalmorum pœnitentialium poſt primam dicendorum aliquoties fit mentio: Similiter in MS. S. Benigni Divionenſis conſuetudinibus c. 64. in antiquo Corbejenſi Ordinario; in vita S. Johannis Abbatis Gorzienſis n. 82. ſæc. 5. in vit. S. Stephani Abbatis Obazinenſis Septem pſalmorum & letaniæ. Ex quibus omnibus apparet receptam ubique paſſim prolixiorem illam, quam hic deſcribimus, pſalmodiam. Confirmant S. Dionyſii Conſuetudines antiquæ præſcribentes ut „ (Poſt Primam dicantur pſalmi familia„ res: *Domine ne in furore tuo*: *Ad te levavi*: *Miſerere „ mei Deus*: *Deus in adjutorium*: *Voce mea*: *Requiem „ æternam*: *Pater noſter*; *Et ne nos*: *Salvum fac*: *Salvos „ fac*: *Fiat pax in virtute*: *A porta inferi*: *Dominus vobiſcum*. Oratio *Largire quæſumus Domine*, & dicatur „ tota oratio: *Et pacem tuam*: *Et famulum tuum Re„ gem*. Oratio *Annue nobis Domine*, & *Animas famulo„ rum famularumque* totam; Similiter ad finem orationum „ dicatur *Per Dominum noſtrum*, ſi xii. Lect. fuerint; „ Si vero non fuerint, dicatur tantummodo *Per Chri„ ſtum Dominum noſtrum*. Deinde dicantur pſalmi vii. „ cum letania, poſt letaniam pſalmi *Deus in adjutorium*: „ *Levavi oculos*: *Ad te levavi*: *Judica me*: Iſti quatuor „ pſalmi dicendi ſunt ſemper poſt letaniam privatis die„ bus ab octavis Paſchæ uſque ad feſtum S. Remigii. „ Pro fructibus terræ dicitur pſalmus *Benedixiſti*. Deinde dicantur preces & orationes quæ ſequuntur poſt letaniam. Deinde cantetur miſſa matutinalis; & teneatur iſte ordo ab octavis Paſchæ uſque ad feſtum S. „ Remigii.) Et liber uſuum Beccenſium „ (A Paſcha „ *inquit*, uſque ad octavam Pentecoſtes omnibus privatis diebus, & omnibus privatis octavis per annum ad „ Primam dicuntur *Deus in adjutorium*: *Ad te levavi*: „ *Miſerere mei Deus* pro Prælatis: *Voce mea*: *Requiem „ æternam*: Deinde vii. pſalmi, poſt letania. Ab octavæ Pentecoſtes uſque Paſcha niſi feſtum aut octavæ „ fuerint, dicuntur ad Primam *Domine ne in furore* 2. „ *Ad te levavi*: *Deus in adjutorium meum*: *Miſerere „ mei Deus*: *Requiem æternam*: Deinde vii. pſalmi & „ letania .... In Quadrageſima feſtis diebus ad Pri„ mam 2. pſalmi familiares dicuntur: *Deus in adjutori„ um*: *Ad te levavi*: *Inclina Domine*; qui pſalmus dici„ tur pro pſalmis proſtratis, quia feſtis xii. Lectionum „ non dicuntur *Miſerere mei Deus*: *Ad Dominum cum „ tribularer*: *De profundis*: *Voce mea*, poſtquam tricenarium inceptum fuerit; nam ante vel poſt ſimiliter non „ dicuntur, ſi unum dicitur, aliud dimittitur. Septem „ pſalmi cum litania.) Et Tullenſe S. Apri ordinarium „ (Poſt Primam iſti ſex pſalmi dicantur, tres primi cum „ *gloria*, & tres ultimi ſub uno *Requiem æternam*: *Domine ne in furore* 2. *Ad te levavi*: *Deus in adjutorium*: *Miſerere*: *De profundis*: *Voce mea*: *Pater noſter*: *Et ne nos*; *Domine ſalvos fac Reges*: *Salvos fac „ ſervos*: *Domine non ſecundum*: *Fiat pax*: *A porta*: *Dominus vobiſcum*: collectæ: *Famulos & famulas tuas „ quæſumus Domine tuæ ſemper*: *Actiones noſtras*: *Annue „ nobis Domine*. Poſtea dicantur vii. pſalmi pœnitentiales „ cum letania.

XVIII. Hæc omnia fuſe retulimus teſtimonia, non ſolum ut inde clarum fieret, communem omnium Monaſteriorum Ordinis noſtri conſuetudinem fuiſſe vii. pſalmos cum letania recitandi, ſed etiam ut declararemus quos & quot pſalmos familiares, quas cum eis preces recitarent, qua in re non una fuit omnibus agendi ratio; nam alii duos duntaxat pſalmos familiares cantabant, ut videre eſt in Concordia Dunſtani; alii tres, ut Beccenſes; alii quatuor ut Dionyſiani; alii quinque, ut Cluniacenſes, Divionenſes, & Corbejenſes; (a) alii denique ſex ut Tullenſes Sancti Apri, quibus vii. pſalmos pœnitentiales & letaniam omnes ſubjiciebant.

XIX. Verum familiares pſalmos poſtea dimiſerunt Floriacenſes noſtri, ut diſcimus ex ſtatutis capituli Floriacenſis, Abbatum Floriaci, & Prioris, & conventus de Regula anno 1299. editis; nam ſtatutum ſecundum ita effertur: „ (De cætero pſalmi familiares in conventu „ non dicantur; ſed ſolummodo privatis diebus poſt *Domine exaudi orationem meam*, antequam Hebdomadarius „ dicat *Dominus vobiſcum*: *Miſerere mei* in Adventu & „ a die Mercurii cinerum uſque ad Paſcha.) Hanc tamen divini ſervitii diminutionem aliquo modo compenſant edito ſtatuto tertio, ut „ (Servitium B. Mariæ & mor„ tuorum magis ſolemniter fiat.) Præter familiares pſalmos, Veſperas etiam & Laudes omnium SS. ex ſolito ſervitutis penſo detraxerunt in ſtatuto quarto his verbis expreſſo: „ (Statutum eſt a Domno Guillelmo Abbate, „ & remiſſum quod aliquis non teneatur dicere Veſperas, „ neque Laudes de omnibus SS. ſed loco Veſperarum & „ Laudum dici in conventu una antiphona poſt ſuffragia „ cum collecta; videlicet *Salvator mundi*, vel *Beati eritis*.) Rejecerat jam antea ineunte ſæculo xii. prolixam illam pſalmodiam, quamvis non ſine ſcrupulo, Bernardus Abbas Tironenſis: querentibus enim diſcipulis deeſſe ſibi ad victum neceſſaria, nec ſatis ſupereſſe temporis propter officii & pſalmodiæ prolixitatem ad ea ſibi labore manuum comparanda, reſpondiſſe fertur (apud Boll. 14. April.) *Pſalmos quidem qui per omnia fere monaſteria ex more decantantur, niſi Dominus aliquid revelet vereor omittere*. Poſtea tamen Divino invocato auxilio, *imperavit dixitque ſe pro certo ſcire, quod Deus volebat illos laborando ſibi victum acquirere, quam rem multiplicibus pſalmodiis inſiſtere*, ut ſcribit in ejus vit. Gauffridus ejus diſcipulus.

CAPUT V.

De Capitulo.

I. CApitulum vocamus eam Monachorum congregationem, quæ mane fit in Monaſteriis ad Martyrologii, Necrologii, Sacræque Regulæ lectionem, culparum emendationem, ac laboris injunctionem diſtributionemque, a capitibus ſeu ſuperioribus cœnobiorum qui ſimul cum aliis conveniebant, ut volunt nonnulli, ſeu quod verius crediderim, a Regulæ *Capitulo* quod in ea legebatur, ita appellatam; ex quo factum eſt, ut tam ipſa congregatio, quam locus ubi fieret, ac res quæ in ea tractarentur, *Capitulum* nuncuparentur: qua de re fuſe ſatis Haeſ. lib. 8. Tr. 1. diſq. 1.

II. Tempus congregandi Capituli duplex apud noſtros reperio; poſt Primam ſcilicet, & poſt Tertiam. Primam aſſignat antiquiſſimus ordo converſationis monaſticæ c. 3. quod ſuæ ad Canonicos Regulæ inſeruit Chrodegangus Metenſis Epiſcopus c. 18. Similiter Antiquæ conſuetudines S. Benedicti Anianenſis Abbatis tom. 4. Analectorum, de quo etiam Ardo diſcipulus ejus in vita illius n. 52. ſæc. 4. Inſtituit ut „ (expleta Prima in unum congrega„ ti ſolvant capitulum.) Item antiquum S. Juſtinæ cæremoniale p. 1. c. 16. præſcribens ut Prima dicta, & Miſſa matutinali, fiat capitulum; denique Burſfeldenſes in cæremoniali diſt. 1. c. 4. Econtra tempus alterum notatur in vita S. Geremari Abbatis Flaviacenſis n. 15. ſæc. 2. „ (Tertia „ vero hora diei poſt lectionis diſputationem in capitulo „ ante pedes omnium proſtratus, &c.) & apud Adrevaldum in lib. Mir. S. Benedicti in Gallia c. 28. ſæc. 2. „ (Reſidentibus hora diei tertia, poſt lectionem capituli „ regularis Sanctorumque memoriam, &c.) At S. Dunſtanus in Regulari concordia Monachorum Sanctimonialiumque utrumque tempus decernit c. 1. & 5. ſcilicet æſtate poſt Primam, hyeme poſt Tertiam: Dunſtano ſubſcribit S. Lanfrancus in ſtatutis c. 1. §. 1. & 5. Idemque videre eſt in antiquis S. Germani a Pratis conſuet. & in lib. Uſuum Ciſtercienſ. c. 70. & 74. & quidem ut mihi videtur, omnino ad mentem S. Benedicti, nam cum ideo inter

(a) Quinque etiam pſalmorum poſt Primam dicendorum meminit Carolus Calvus in Diplomate de partit. bonorum Monaſt. lib. 6. de Re Diplom p. 5[illegible]7. & 5[illegible]9. Vide etiam Cart. Goteſcalchi Epiſcopi Anicienſis. ibid. p. 569.

inter alia convocetur capitulum, ut in eo fiat laboris diſtributio, & ex Regulæ Benedictinæ cap. 48. a Paſcha ad Cal. Octob. poſt Primam, & a prædictis Calendis poſt Tertiam laborandum ſit, recte omnino æſtate poſt Primam, hyeme poſt Tertiam capitulum inſtituitur.

III. Locus capituli erat clauſtro contiguus ad Orientem: ,, (In clauſtris conventum, *inſit Petrus Bleſenſis* ,, *ſer.* 25., quatuor loca cum propriis deputantur officiis: ,, In latere clauſtri Occidentali eſt Scholaris ſubjectio; ,, in eo quod contigit eccleſiam lectio moralis; in ipſa ,, eccleſiæ meditatio ſpiritualis; ad *orientem in capitulo* correctio materialis;) Hinc ordo antiquiſſimus converſationis Monaſt. rationem ad capitulum veniendi deſcribens: ,, (Veniant, *inquit c.* 3., omnes ad capitulum, & converſi ad orientem ſalutent crucem,) & antiquum Afflegienſis Monaſterii Rituale part. 1. c. 3. ,, (Quilibet ,, in medio capituli inclinet ſe profunde ad orientem) & revera in omnibus antiquis noſtræ congregationis Monaſteriis, in quibus manſi, ita eſſe perſpexi. In Fontanellenſi Monaſterio S. Anſegiſus ,, (Juſſit condere domum ,, juxta abſidam Baſilicæ ſancti Petri ad plagam Septentrionalem, quam conventus ſeu curiæ, quæ græce Beleuterion dicitur, appellari placuit propter quod conſilium in ea de quelibet re perquirentes convenire fratres ſoliti ſint,) ut habetur in ejus vit. n. 9. ſæc. 4. part. 1. p. 635. At in antiquæ Monaſterii S. Galli delineatione nullus eſt capituli locus, ſed omnes capitulares actus in ipſo clauſtro tractabantur, in ea parte ſcilicet quæ reſpiciebat ad Septentrionem, eratque eccleſiæ contiguæ.

IV. Porro congregabatur capitulum ad ſignum ſquillæ ſeu campanulæ ab ipſo Præpoſito ſive Priore pulſatum, ut diſcimus ex concordia Dunſtani c. 1. ,, (Facto ſigno a ,, Priore convenientes ad capitulum, &c.) clarius ex ſtatutis Lanfranci c. 1. §. 1. ,, (Tunc jubente Abbate, ,, Prior ſonet ſignum minimum, deinde omnes eant in capitulum.) Ex conſuetudinibus Germaniæ MS. nu. 4. ,, (Capitulum Prior minimo ſigno & collationem, ſed ,, breviter percuſſo annuntiet;) ex lib. Uſuum Beccenſium: ,, (Omnibus feſtis diebus dicta Prima, & facto parvo poſt pſalmos familiares ſpatio, ſonet Prior minus ſignum ad conveniendum in capitulo tandiu donec *Miſerere mei*, dici poſſit.) Apud Ciſtercienſes tamen capituli ſignum dabat ipſe Sacriſta: ,, (Poſt Miſſam matutinalem, *inquiunt c.* 70. in lib. Uſuum Sacriſta pulſet ,, ſignum ad convocandum fratres in capitulum.)

V. Vocati autem ad capitulum conveniebant non quidem tumultuatim; ſed, ut ait Lanfrancus in ſtatutis c. 1. §. 1. ,, (Duo & duo ſicut ſunt Priores; Majores ,, primo, poſtea Infantes;) & quidem Priore *ipſo præcedente* ex concordia Dunſtani c. 1.; Recitantes interim aliquas preces, ut decernunt Caſſinenſes in declarationibus ad cap. 17. his verbis: ,, (Secundum antiquam noſtram ,, conſuetudinem dicta Prima immediate proceſſionaliter ,, exeundo de Eccleſia commemorationem facimus de fratribus defunctis, familiaribus, & benefactoribus noſtris, ,, cum pſalmo *De profundis*, & oratione *Deus veniæ largitor* &c. & pergimus in capitulum.

VI. Intrantes capitulum, principalem primo locum, deinde ſeipſos invicem ſalutabant, tum ſedebant: ,, (Convenientes ad capitulum, *inquit Dunſtanus in conc. c.* 1., ,, ipſo præcedente, verſa facie ad orientem ſalutent crucem, & cæteris undique fratribus ſe vultu inclinato humilient.) Similiter antiquus ordo converſationis Monaſticæ c. 3. ,, (Veniant omnes ad capitulum, & converſi ,, ad orientem ſalutent crucem, & cæteris fratribus ſe undique humilient;) & antiquum Afflegienſis Monaſterii Rituale pr. part. c. 3. ,, (Venientes autem ad capitulum antequam ad ſuas ſeſſiones eant, quilibet in medio capituli inclinat ſe profunde ad orientem.) Idem obſervabant Carthuſienſes, ut patet ex antiquis eorum ſtatutis part. 1. c. 36. & part. 2. c. 12. ,, (Intrantes & ,, exeuntes de capitulo ad crucem nudatis capitibus inclinamus;) idem habent in nova coll. ſtat. 2. part. cap. 8. n. 1. Ubi obiter obſervabis antiquum morem crucis in medio capituli collocandæ: Ciſtercienſes vero hac de re ſic ſtatuunt lib. Uſuum cap. 70. ,, (Fratres autem audito ſigno conveniant in capitulum, inclinantes ante ſedes ,, ſuas, & cum ſederint, humilient ſe mutuo; veniente ,, vero Abbate, vel quolibet alio, qui capitulum tenere ,, debet, et omnes aſſurgant, inclinantes tantum Abbati ,, tranſeunti, eoque ſedente reſideant: Sed ille qui juxta ,, Abbatem ſeſſurus eſt, humiliet ſe profunde de loco ſuo ,, verſus Abbatem, nec tamen ſuper genua vel articulos; ,, & ſic reſideat.)

VII. Congregati omnes atque in unum ſedentes ad actus capitulares procedebant, ex quibus tres dumtaxat memorat Radulphus Tungrenſis in lib. de Obſervantia Canonum prop. 14. ,, (In officio autem capituli quod ,, fit poſt Primam fiunt tria: Primo memoria SS. in recitatione Martyrologii cum verſu *Pretioſa*, & capitulo ,, *Sancta Maria*. Secundo memoria defunctorum in anniverſariis recitandis cum *Miſerere mei Deus*, & collectis. Tertio quia tunc ad labores diurnos præparari debemus, addunt preces congruentes dicendo ter: *Deus* ,, *in adjutorium* &c.

VIII. Sed multo plures capitulares actus jure recenſere poſſumus. 1. Lectionem Martyrologii cum collecta ſequentia. 2. Divini invocationem auxilii ad reliquos diei actus per ℣. *Deus in adjutorium* &c. 3. Lectionem Regulæ aut alicujus homiliæ. 4. Commemorationem defunctorum & benefactorum per Lectionem Necrologii. 5. Commemorationem item benefactorum viventium cum precibus. 6. Officialium inſtitutionem. 7. Culparum correctionem. 8. Laboris injunctionem, de quibus ſingillatim & breviter pro modulo noſtro.

IX. Primus itaque actus capituli aſſignatur Lectio Martyrologii, Aquiſgranenſi ſynodo ſtatuente can. 66. ,, (Ut ,, ad capitulum *primitus* Martyrologium legatur;) quæ tamen lectio antea in uſo fuiſſe, docet antiquus ordo converſationis Monaſticæ, patetque ex vita Sancti Wandonis Abbatis Fontinellenſis, qui ſuo Monaſterio legitur dediſſe ,, (codicem in quo continetur Regula S. Benedicti, & ,, S. Columbani, & Martyrologium:) quia nimirum una cum Regula legebatur mane in capitulo, Spicileg. Tom. 3.

X. Circa hanc Martyrologii lectionem obſervandum: Primo quod lector in medio capituli conſtitutus benedictionem poſtulabat ad legendum: ,, (Et petat benedictio- ,, nem lector, & recitentur nomina Sanctorum,) inquit Ordo converſationis Monaſticæ, ann. 1659. Neapoli editus; Et liber Uſuum Ciſtercienſium c. 70. ,, (Lector vero ,, veniens ante analogium aperiat librum, & inclinet ſe ,, ad benedictionem.) Et Burſfeldenſe in ordin. c. 11. ,, (Procedat in medium qui lecturus eſt, ad benedictio- ,, nem humiliter ſe inclinans; qua data reſideant; ſed nemo ante præſidentem.) Hinc etiam in antiquo Caſſinenſi Breviario MS. a nobis jam toties citato, precibus, quæ Martyrologii lectionem ſubſequi ſolent, præmittitur illa Benedictio: ,, (Dies & actus noſtros in ſua pace diſponat omnipotens Dominus;) quæ in MS. S. Dionyſii conſuetudinibus incipit ſic: ,, (*In viam mandatorum*, eſtque a puero petende.) Et tamen ex antiquis Germaniæ conſuetudinibus MS. ad ſolam Prioris Sacerdotis nutum legi debet Martyrologium: ,, (Facto ſigno itur ad ,, capitulum, & ſedentibus cunctis, Prior Sacerdos dat lectori ſignum ut legat;) ſed neque in Concordia Dunſtani, neque in Decretis Lanfranci, neque in MS. conſuetudinibus S. Germani a Pratis ulla fit mentio petendæ benedictionis ad lectionem Martyrologii.

XI. Secundo eos ſemper annunciabant Sanctos, quorum natalis dies in diem ſequentem inciderat, ſive ut habet antiquus ordo converſationis Monaſticæ c. 3. ,, (quorum ,, feſta craſtina dies excipiet;) quibus diem menſis & lunæ præmittebant: ,, (Pulſabitur ad capitulum, *inquiunt* ,, *MS. conſuetudines S. Germani a Pratis*, & legentur calendæ & pronunciabitur qualis ſit luna, & quota fuerit, & annunciabuntur feſtivitates Sanctorum.) Et ceremoniale Burſfeldenſium c. 11. ,, (Lector . . . . leget ,, lectionem de Martyrologio, præmittens quotam menſis ,, & lunæ juxta computationem Kalendarii, & pronuntia- ,, tur non præſens dies, ſed ſemper craſtinus.)

XII. Tertio ,, (In illa lectione non dicet *Tu autem*; ,, ſed aliorum plurimorum Sanctorum) addunt conſuetudines S. Germani a Pratis: Ita nimirum lectionem Martyrologii concludebant. De hac clauſula ita in Chronico chronicor. fol. 166. ,, (Uſuardus qui juſſu Caroli Magni ,, compilavit Martyrologium, reperit ſingulis diebus pluſquam trecenta feſta concurrere; ideo ſtatutum fuit ut ,, diceretur: & aliorum plurimorum Sanctorum Martyrum, &c.) tuncque, ut ait liber Uſuum Ciſtercienſ. c. 70. ,, (Surgent fratres, & vertant ſe ad orientem dicentes verſum qui in collectaneo habetur, id eſt *Pretioſa* ,, *in conſpectu Domini*, Sacerdote hebdomadario incipiente;) quem ſequebatur dicenda a Sacerdote oratio: (Ipſi & omnes Sancti Dei intercedant pro nobis, ut mereamur a ,, Deo adjuvari, qui vivit & regnat in ſæcula ſæculorum, ,, *Amen*.) Cui quidem orationi religionis ac devotionis ergo in Beatiſſimam Dei Genitricem præmiſſum eſt a recentioribus Sacratiſſimum *B. Mariæ* nomen hoc modo: *Sancta Maria & omnes Sancti* &c. Neque enim reperitur in antiquo ordine converſ. Monaſticæ, neque apud Chrodegangum in Regula Canon. neque in MS. conſuet. S. Germani e Pratis, neque ceremoniali Burſfeldenſium: Hæc tamen

Digitized by Google

men additio non ita recentioris eſt inſtitutionis, nam extat in MS. Breviario Caſſinenſi Inſtitutionis Oratorii, in quo utrumque dicendi modum, diverſis tamen in locis reperi.

XIII. Hæc oratio, ut diximus, a Sacerdote dicebatur: in ordine tamen Monaſtico apud Hæftenum, & in MS. S. Germani a Pratis a *Priore* dici, præſcribitur, pro quo in editione Neapolitana habetur *Presbyter*. Hæc ſunt præcipue quæ Martyrologii lectionem ſpectant ſaltem pro diebus quotidianis.

XIV. Secundus Capitularis actûs erat divini invocatio auxilii ad omnes diurnos actus per ℣. *Deus in adjutorium*, preceſque aliquas, quas etiam nunc in fine Primæ recitamus; de quibus obſervanda ſunt nonnulla.

XV. Primo hujuſmodi preces non erant ſimplex præparatio ad laborem manuum, ut exiſtimant forte nonnulli; ſed ad omnes diurnos actus reſpiciebant, ut ſatis indicant iſta collectæ verba: *Dirigere & ſanctificare .... hodie corda* &c. Ad laborem vero manuum in fine capituli, poſt emendatas culpas, iterum dicebatur tertio ℣. *Deus in adjutorium meum*.

XVI. Secundo hic verſus nocturno ſilentio finem imponebat, ut diſcimus ex ordine Monaſticæ converſ. Neapoli edito, ubi poſt orationem: „ (Ipſi & omnes Sancti, *ſequitur*: Deinde dicatur verſus ad ſolvendum ſilentium, id eſt *Deus in adjutorium meum intende* &c.) & de hoc verſu intelligendum puto locum illum ex conſuetudinibus a Benedicto Abbate Anianenſi ſuis in Monaſteriis inſtitutis tom. 4. Anal. „ (Et nocturnum ſilentium ſemper ab eis cuſtodiri ſive intus, ſive foris ſint, „ quouſque in capitulo verſum dicant.) Ubi etiam obiter notandum eſt olim nocturni ſilentii finem alicujus ſigni ſonitu indicatum fuiſſe, ut diſcimus ex Adelerio Monacho in Appendice ad lib. Mirac. S. Benedicti in Gallia ab Adrevaldo c. 40. ſæc. 2. Bened. p. 292. „ [ut vero „ ſe lux diei terris clara infudit, fratribus ſomno exper- „ rectis, idem ſonitu fuſilis tabulæ, olim referandæ lo- „ cutionis gratia compactæ, Abbatem Theotbaſtum cum „ reliquis adſciſcens,] &c.

XVII. Tertio verſus ille: *Deus in adjutorium meum*, ter a Priore vel Sacerdote ex integro dicebatur; terque item a congregatione repetebatur, ut patet ex antiquo Ordine converſationis monaſticæ: „ (Dicatur verſus ad „ ſolvendum ſilentium, id eſt *Deus in adjutorium meum* „ *intende: Domine ad adjuvandum me feſtina* tribus vicibus, „ Priore incipiente, cæteris autem reſpondentibus idipſum „ tertio.) Extat hac de re capitulum undecimum Monachorum Sangallenſium in hæc verba ſæc. 4. Bened. part. 1. pag. 741. „ (Ut verſus ad capitulum, id eſt „ *Deus in adjutorium meum* a Presbytero ter, terque a „ congregatione repetitus dicatur, & dicta *gloria*, poſt „ hunc non adjungant *alleluja*:) Accedit ceremoniale Burſfeldenſium, in quo præſcribitur c. 11. ut a Sacerdote „ (ſubſequatur verſus *Deus in adjutorium meum inten-* „ *de*, quem tertio dicit ex integro, & toties repetitur a „ conventu, addita poſt ultimam repetitionem *Gloria Pa-* „ *tri*.) Dunſtanus vero non ita clare rem enuntiat, cum decernit in conc. c. 1. ut prædictus verſus „ (tertio re- „ petatur ab omnibus Priore incipiente.) in MSS. S. Dionyſii conſuetudinibus ſi dies privatus non fuerit, hic verſus præcipitur omitti.

XVIII. Quarto ad Litaniam ſeu *Kyrie eleiſon* flectebant genua, ſurgebantque ad orationis Dominicæ concluſionem: Ita in antiquis Germaniæ conſuetudinibus MS. quod confirmat capitulum 12. Monachorum Sangallenſium loco cit. „ (Ut *Kyrie eleiſon* orarent in capitulo, utrumque genu flectentes conſona voce tribus tantum vicibus „ dicant, id eſt *Kyrie eleiſon*: *Chriſte eleiſon*: *Kyrie elei-* „ *ſon*. Similiter in refectorio ſed ſine genuflectione;) Et antea antiquus Ordo converſationis monaſticæ: „ (Et „ flectentes genua orent, & dicat Prior *Et ne nos indu-* „ *cas in tentationem*, ceteri reſpondeant *Sed libera*; ſur- „ gentes iterum dicant verſum pariter *Reſpice in ſervos* „ *tuos* uſque in finem pſalmi, ſubjungentes *Gloria Pa-* „ *tri*;) Similiter concordia Dunſtani c. 1. „ (Et flectentes genua ſi tempus dictaverit: dicente vero Priore „ *Et ne nos inducas* ſurgant omnes, erectoque vultu di- „ cant *Reſpice in ſervos*, ſubjungentes *Gloria* humiliato „ capite;) Liber Uſuum Ciſtercienſium c. 70. „ (Proſternantur ſuper ſedes ſuperiores, aut incurventur ſuper „ genua ſecundum tempus, dicentes ſimul *Kyrie elei-* „ *ſon* .... & quando Sacerdos dixerit: *Et ne nos indu-* „ *cas in tentationem* erigantur, donec Sacerdos dicat: *Di-* „ *rigere & ſanctificare*, & tunc incurventur.) Denique ceremoniale Burſfeld: „ (Deinde letaniam ſcilicet *Kyrie* „ *eleiſon*: *Chriſte eleiſon*: *Kyrie eleiſon*: alternatim per „ choros dicant, & conſequenter proſtrati aut pro tempo- „ ris qualitate incurvati ſub ſilentio *Pater noſter* uſque ad „ *Et ne nos*, quo parem poſtquam erectis ad ſonitum „ Præſidentis fratribus Sacerdos dixerit, & conventus re- „ ſpondeat: *Sed libera nos a malo*, ſubjungat Sacerdos „ verſum: *Reſpice*) &c.

XIX. Quinto denique oratio *Dirigere* ita effertur in antiquo ordine converſationis Monaſticæ edit. Neapol. *Dirigere & ſanctificare digneris Domine Ieſu Chriſte fili Dei vivi hodie corda & corpora noſtra in via tua, & in operibus manuum tuarum, ut hic & in æternum per te ſalvi eſſe mereamur Salvator mundi, qui vivis & regnas in ſæcula ſæculorum Amen*. In antiquo autem Breviario Monaſterii Caſſinenſis Inſtitutionis Oratorii ita: *Dirigere & ſanctificare, & cuſtodire dignare Dominus Deus omnipotens Rex cæli & terræ hodie corda, & corpora noſtra, ſenſus, ſermones, & actus noſtros in lege tua, & in operibus mandatorum tuorum, ut hic & æternum per te ſalvi eſſe mereamur, qui vivis & regnas*. Brevius in Breviario MS. S. Germani a Pratis: *Dirigere & ſanctificare dignare Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus hodie corda & corpora noſtra in lege tua, & in operibus mandatorum tuorum, ut hic & in æternum te auxiliante ſemper ſalvi eſſe mereamur*. Hæc oratio ex antiquo Ordine converſationis monaſt. a Priore eſt dicenda; ex lib. uſuum Ciſterc. a Sacerdote; ad quam ex eodem libro, & cerem. Burſfeld. ſemper incurvari debent omnes. Ea finita, Prior ex eodem ordine monaſtico ſubjungebat *Adjutorium noſtrum in nomine Domini*; ceteri reſpondebant, *Qui fecit cælum & terram*.

XX. Tertius capitularis actus prædictas preces immediate ſequebatur lectio Regulæ de qua ſatis multa in Commentario ad Regulæ c. 66. ad hanc ſedebant omnes, ita tamen ut prius reſederat, qui capitulo præerat; in cujus fine ſubjungebat Lector: *Tu autem Domine*; ſed nullam initio videtur petiiſſe benedictionem. Prælectum Regulæ capitulum exponebat Prior, aut cui juſſerat ille, ut genuinus ejus ſenſus omnibus innoteſceret.

XXI. Dominicis feſtiſque diebus vice Regulæ aliqua homilia ex Patribus legebatur, unde etiam in MSS. cod una cum Martyrologio reperitur Regula, & initium Evangeliorum totius anni, cum quibuſdam homiliæ lineis ad hunc finem exaratis, ut videre eſt in MS. codice S. Germani a Patris notato N. ubi hujuſmodi Evangeliis hæc præmittitur inſcriptio: „ (In diebus Dominicis, feſtis „ ſemiduplicibus, & ſupra feriis 4. temporum Adventus „ 4. feria & 6. ac vigiliis Nativitatis, Pentecoſtes, feriis „ quoque octavarum Paſchæ, necnon Pentecoſtes, poſt „ lectionem Martyrologii legitur de Evangelio, cæteris „ autem diebus de Regula.) Vid. comm.

XXII. Lectionem Regulæ vel homiliæ excipit in MS. Sancti Germani a Pratis conſuetudinibus, & ceram. Burſf. lectio Necrologii, cujus tamen nulla fit mentio neque in antiquo ordine Monaſtico, neque in concordia Dunſtani, neque in ſtatutis Lanfranci, neque in MS. conſuetudinibus Germaniæ: nihilominus videtur Necrologiorum uſus ſatis antiquus; nam Regis Oſvvaldi depoſitionis diem annotatum fuiſſe in codice defunctorum legimus apud Bedam l. 4. hiſt. Angl. c. 14. quem etiam *Annalem* vocat; & ante Bedam Bertigrannus epiſcopus Cenomanenſis, in teſtamento ſuo, illuſtris Pariſienſis S. Vincentii monaſterii abbatem rogat, *ut nomen meum*, inquit, *in libro vitæ recitetur*, apud Mabillonium tom. 3. Analectorum pag. 121. Jam vero nonnullæ hac de lectione minutiæ ſunt obſervandæ.

XXIII. Primo. Ante quoſcunque adnuntiabatur Abbatum obitus, ſi ea die contigiſſet: Deinde Monachorum, tum externorum qui ſpeciali aliquo beneficio in Necrologio monaſterii meruiſſent inſcribi, quamvis in nonnullis promiſcue inſererentur Necrologiis.

XXIV. Secundo inter Abbates & Monachos alioſque hoc erat diſcriminis, quod anniverſaria Monachorum dies, per verbum *obiit* annunciaretur; Abbatum vero hoc modo *Depoſitio Domini N. Abbatis*; ſaltem ita in noſtro Pariſienſi S. Germani a Pratis Necrologio.

XXV. Tertio ad nomen Abbatis præmittebatur ubique vox *Domini*, non item ad monachorum, qui puro ac nudo nomine recitabantur.

XXVI. Quarto adjiciebatur gradus & ordo perſonarum; Abbas, Monachus, Præpoſitus, Cantor, Sacriſta, Epiſcopus, Sacerdos, Imperator, Rex, Regina, Miles, &c.

XXVII. Quinto Monachis monaſterii inſerebantur aliorum etiam cœnobiorum aſceteæ cum quibus ſocietatem habebant, aut omnes, aut aliqui tantum, quibus ex conventione ita conceſſum erat. Sic V. Beda ad Eadfridum Epiſcopum fratreſque Lindisfarnenſes ſcribens rogat in præf. d. vit. Scutberti n. 2. ut „ (me defuncto pro redemtione animæ

Digitized by Google

„ animæ meæ quaſi pro familiaris & vernaculi vaſtri ora-
„ re, & miſſas facere, & *Nomen* meum inter veſtra ſcri-
„ bere dignemini :) Cudbertus Abbas Wiremutenſis in
epiſt. ad Lullum Archiepiſcopum, quæ inter Bonifacii e-
piſtolas 95. : „ (nomina fratrum quæ ad nos miſiſtis ,
„ eum nominibus hujus Monaſterii fratrum dormientium
„ in Chriſto ſcripta continentur ;) Et in litteris Sociata-
tis inter Stabulenſe & Solemniacenſe Monaſterium , quæ
extant ſæc. 2. p. 1093. : „ (Nomina vero defunctorum
„ fratrum Stabulenſis cœnobii Martyrologio Solemniacen-
„ ſi conſcripta per ſingulos dies cum ſuorum fratrum an-
„ nivarſariis recitabuntur .)

XXVIII. Sexto . In Necrologiis Monachorum inſere-
bantur atiam Sancti ab Eccleſia ut tales recogniti ; non-
nulia hac de re exempla profert Haeſtenus l. 8. t. 1. diſq.
4. & in noſtro S. Germani a Pratis Necrologio Kalendis
Januarii reperitur depoſitio Domni Odilonis Abbatis .

XXIX. Septimo . Cum benefactorum nomina recite-
bantur, collata atiam ab his Monaſterio proferebantur be-
neficia preceſqua pro ipſis dicendæ : Extat hujus rei exem-
plum in Necrologio S. Germani a Pratis : „ (Pridie idus
„ Januarii obiit ..... Hugo Mareſcallus , anniverſarium
„ cujus & amicorum ſuorum, & Epiſcopi Johannis Bel-
„ macenſis Abbas Hugo totumque capitulum ſingulis an-
„ nis in perpetuum faciendum conceſſerunt : Per Odonem
„ enim clericum noſtrum prædict. Hugonis filium datum
„ eſt Eccleſiæ Beati Germani lignum Dominicæ crucis .
„ In die vero obitus prænominati Odonis anniverſarius
„ ille annis ſingulis celabrabitur .) Idem patet ex litte-
ris Richardi Archiepiſcopi & totius conventus eccleſiæ
Cantuarienſis ad Ludovicum Francor. Regem , in quibus
grates prædicto Regi referunt , ſuffragia ſua , ac preces
perplurimas concedunt, atque promittunt, „ (ut autem
„ nulla oblivione deleri debeant in poſterum hæc omnia,
„ in Martyrologio noſtro, *inquiunt* , ſcribi fecimus , &
„ ſingulis annis die recordationis veſtræ relegenda ſtatui-
„ mus.) Extant apud Reynerium de Apoſt. Bened. in
Angl. appendice 3. p. 254.

XXX. Octavo. Unius & ejuſdem defuncti per plures
dies commemoratio aliquando fiebat, cujus rei axamplum
nobis ſuppeditat Hugonis 3. Abbatis S. Germani a Pra-
tis, qui anno 1182. obiit , quædam charta fundationis ſeu
inſtitutionis ſui anniverſarii, in qua inter alia hæc decer-
nit : „ (Præter hæc etiam ut per illos ſex dies qui ſunt
„ inter primum anniverſarii diem & octavum , quotidia-
„ na de nobis fiat in capitulo memoria, & ibi nos con-
„ ventus ſicut in prima die & octava ſpecialiter & no-
„ minatim abſolvas.)

XXXI. Nono. Ad Majorem rei firmitatem & ſecuri-
tatem qui anniverſaria ſibi inſtituebant atque ſundabant ,
chartas hujuſmodi fundationis in capitulo legi quotannis
aliquando volebant, ut patat ex eadem prædicti Hugonis
charta, in cujus fine ita habetur : „ (Porro ut hæc om-
„ nia ſucceſſorum noſtrorum memoriæ facilius ſemper oc-
„ currant , & fidelius imprimantur ; præcipiendo ſub præ-
„ ſcripta ſtatuimus conditione , quatenus hujus noſtræ in-
„ ſtitutionis pagina, ſingulis annis in vigilia anniverſarii
„ noſtri poſt lectionem capituli coram omnibus in con-
„ ventu legatur.)

XXXII. Decimo. Præter ſpeciales preces quæ nonnul-
lis ea aliqua fundatione erant attributæ , fiebant & aliæ
quotidie pro defunctis , quas euntes a capitulo recita-
bant : „ (Surgentes a capitulo, *inquit Dunſtanus in con-*
„ *cordia* , canant quinque pſalmos pro defunctis , *Verba*
„ *mea : Domine ne in furore : Dilexi quoniam : Credidi :*
„ *De profundis* :) Eoſdem pſalmos aſſignant MS. conſue-
tudines Germaniæ , quos etiam poſt Matutinos dici præ-
ſcribunt conſuet. S. Dionyſii in Francia.

XXXIII. Undecimo . Ciſtercienſes lib. uſ. c. 70. nullam
videntur feciſſe defunctorum ſpecialem mentionem , ſed
generalem tantummodo ; nam lecta Regula , & tabella
officialium, lector conſequenter addebat : „ (Commemo-
„ ratio omnium fratrum & familiarium defunctorum or-
„ dinis noſtri :) deinde qui capitulum tenebat, ſubjunge-
bat . *Requieſcant in pace*. Reſpondebant *Amen*. Si tamen
abſolvendus aliquis erat defunctus, expoſita ſententia, ſi-
ve facto ſermone , ad cantoris admonitionem abſolvebatur.
Similiter ſi ultimus tricenarii dies commemorandus eſſet,
hunc cantor commemorabat . Ita etiam ſi breve recens
defuncti legendum foret, ab eodem legebatur.

XXXIV. Quintum capituli actum eſſe diximus com-
memorationem benefactorum viventium cum precibus pro
beneficiis ab ipſis collatis ; quod colligitur ex libello ſup-
plici Monachorum Fuldenſium ad Carolum Magnum Im-
peratorem, in cujus n. 1. ſæc. 4. Ben. part. p. 260. petunt
„ (quod liceat nobis orationum, & pſalmodiæ, & vigi-
„ liarum modum tenere , quem Patres noſtri habuerunt
„ pro amicis noſtris *viventibus* & defunctis , ideſt quoti-
„ dianam precem *pro te Domine Auguſte & pro liberis*
„ *tuis* & pro omni populo Chriſtiano, quam mane quan-
„ do in unum convenimus, & capitulum de Regula co-
„ ram fratribus legebatur, exſurgentes poſt lectionem ter
„ *℣. Deus in adjutorium meum intende* adjuncta *Gloria*
„ *Patri* cantantes , flexis genibus pſalmum L. cecinimus
„ ſimul cum verſibus & collecta.)

XXXV. Sextus capitularis actus a nobis deſignatus erat
inſtitutio ac nominatio officialium, quæ cum ſabbato fieret
in capitulo , non tam ad quotidianos ritus , quam ad eos
qui per hebdomadam aveniunt , ſpectat ; ac proinde in ſe-
quentem librum remittenda videtur.

XXXVI. Septimus erat culparum publica confeſſio, pro-
clamatio, & emendatio, de qua tria nobis breviter inqui-
renda ſunt 1. Quam ſit apud Monachos antiqua. 2. Quo-
ties & quando fuerit. 3. Quo modo.

XXXVII. Primum quod ſpectat, ſpontaneæ ac publicæ
culparum apud monachos confeſſionis antiquitatem ab ipſis
fera vitæ monaſticæ cunabulis repetere licet ; hanc in pri-
mis commendavit S. Baſilius, docuit ac recepit S. Bene-
dictus , aliique perplures præſcripſerunt. De S. Baſilio lu-
culentum extat teſtimonium in ſerm. de Inſtitutione Mo-
nachorum : (Completo die , *inquit ſerm. 1. de Inſtit.*
„ *Mon.* & abſoluto opere tum corporali tum ſpirituali ,
„ convenit ut unuſquiſque ante requiem conſcientiam in
„ corde ſuo judicet , & ſi quid fecit , quod non oportet,
„ vel cogitaverit aliquid eorum , quæ condemnantur ,
„ vel loquutus fuerit extra id quod decet , vel ad ora-
„ tionem fuerit negligens, ad pſalmodiam tædio anxius ,
„ vel communem vitam deſideravit : non abſcondat deli-
„ ctum ; ſed in communi annuntiet, ut per communem
„ orationem ſanatur morbus illius , cui tale malum con-
„ tigerit.) S. Benedictus „ (Collectis fratribus inobe-
„ dientem Monachum de infidelitate ſua & ſuperbia co-
„ ram omnibus increpavit,) ut ſcribit S. Gregorius l. 2.
„ dial. c. 18. & in Regula c. 46. præſcribit , ut ſi quis
„ (aliquid deliquerit, aut fregerit quidpiam , aut perdi-
„ derit, vel aliud quid exceſſerit , & non veniens conti-
„ nuo ante Abbatem, vel congregationem, ipſe ultro ſa-
„ tisfecerit & prodiderit delictum ſuum , dum per alium
„ cognitum fuerit , majori ſubjaceat emendationi .) S.
Iſidorus ter in hebdomada collationem fieri præcipit ,
„ (& ipſa quoque collatio, *inquit c.* 8. erit vel pro cor-
„ rigendis vitiis, inſtruendis moribus , vel pro reliquis
„ cauſſis ad utilitatem cœnobii pertinentibus ;) & alibi c. 15.
„ (Peccatum palam commiſſum , palam eſt arguen-
„ dum ..... qui ſponte culpam confitetur quam geſſit ,
„ veniam promereri debet , quam expetit.) S. Fruct. in
Regula monaſtica communi c. 13. „ (Propter hoc ergo
„ jugiter jubemus in collecta fratres adeſſe, & non pluſ-
„ quam ſeptem dies interponere, & per omnes dies Do-
„ minicos mores priſtinos & vitia emendare.)

XXXVIII. Tempus ad id exercitii deſtinatum non
unum fuit apud veteres monachos . Scribit Nebridius a
Mundelheim in Antiquario monaſtico p. 199. diem Do-
minicum illi deputatum fuiſſe , idque poſt Matutinos .
Diem Dominicum, ut modo vidimus , aſſignat S. Fru-
ctuoſus ; ſed S. Iſidorus „ (tribus *inquit c.*8. in Hebdo-
„ mada vicibus fratres poſt celebratam Tertiam dato ſi-
„ gno ad collectam conveniant.) S. Baſilius & S. Be-
nedictus nullum ad corrigendas culpas diem aſſignatum
determinat, quoniam id diebus ſingulis fieri volebant ; &
quidem S. Baſilius *completa die* . S. Benedictus poſt Pri-
mam æſtate, hyeme poſt Tertiam, ut communis Ordinis
uſus habuit ; & certe olim correctas fuiſſe quotidie cul-
pas, aut ſaltem dici potuiſſe, patet ex Hildemaro in Re-
gulam S. Benedict. in c. 46. ex antiquo Ordine conver-
ſationis Monaſticæ ; ex antiquis Germaniæ conſuetudini-
bus ; ex Concordia Dunſtani , Statutis Lanfranci , MS.
conſuet. Cluniacenſ. libro uſuum Ciſtercienſium , & Ce-
remoniali Burſfeldenſium . Idem canonicis ſuis præſcribit
Crodegangus Metteuſis Epiſcopus in Reg. c. 18. Idque
ipſum obſervant etiam nunc Caſſinenſes, exceptis tamen
feſtis. Nunc vero Fulienſium conſtitutiones c. 66. tres in
hebdomada dies ſtatuunt , fer. 2. 5. & Sabb. etiam in diebus
feſtis, niſi forte ſint ſermonis ad confitendas emendandaſque
culpas : Valliſolatani fer. 2. & 6. feſto 4. capparum aut de
præcepto non occupatas : Cœleſtini in Conſt. c. 19. §. 1. duos
item dies in monaſteriis principalibus ; 4. & 6. feriam , niſi
feſtum ſit duplex ; unicam in minus principalibus 4. vel
6. feriam : in Conſt. Cœleſtinorum MSS. c. 15. ſingulis
diebus aut ſaltem ter in Ebdomada 2. 4. & 6. feriis. In
non conventualibus vero bis 4. & 6. feriis . Idem ſemel dun-
taxat in Dominica præſtant Carthuſiani ex nova collect.

ſtatut.

Digitized by Google

ſtatut. Carthuſ. part. 2. c. 8. n. 4. Unicam etiam huic ſatisfactioni ſeriam 6. aſſignat Reg. Monachorum apud Hieron. c. 9.

XXXIX. De modo vix reperire licet aliquid apud antiquos; de noſtris vero multa nobis ſuppeditant antiquus Ordo converſationis Monaſticæ, MS. Germaniæ conſ., Concord. Dunſtani, ſtatuta Lanfranci c. 19. l. Uſ. c. 70. &c.

XL. Primo enim Ordo converſationis monaſticæ præſcribit, ut lecta expoſitaque Regula, „ (qui culpabilis eſt poſtulet veniam, & ſecundum modum culpæ judicium recipiat.) Ex propter ea antiquis Germaniæ conſuet. MS. Prior dicebat: *Si aliquid ſit loquendum, edicite*, ſive ut habent ſtatuta Lanfranci, liber uſuum Ciſtercienſium, ceremoniale Burſfeldenſium diſt. 1. c. 4. *Loquamur de ordine noſtro*.

XLI. „ [Tunc unuſquiſque, *ut proſequuntur conſuetudines Germaniæ n.* 33. apud ſe tractat, ſi aliquid deliquerit in loquendo, in manducando, in bibendo, in dormiendo; & ſi culpabilem per conſcientiam ſuam ſe perſpexerit, proſternet ſe ad terram, confitebiturque reatum; poſt interrogationem tamen Prioris ita dicentis: *Quid dicitis?* illiuſque reſpondentis *Mea culpa*, & Prioris *Surgite*, proclamantis; poſt iſtam interrogationem reddet rationem, accipietque voluntarie ſibi imperatam ſententiam, aut jejuniis, aut orationibus, ſæpe etenim præcipitur cantare ſeptem aut tres, aut duos, aut unum, cuncta ſecundum modum culpæ.) Contractius Udalricus in lib. 2. conſ. Clun. c. 17. „ (Poſtquam ventum fuerit ad ſermonem capituli, ſi quid ei exceſſus aliquo modo contingit, quod alius vidit, & digne potuerit reclamare, ipſe præveniens petit veniam, & illam veniam corpore toto proſtrato culpamque ſuam fatetur, quantacumque fateatur, tamen non amplius petit veniam, præter illam quam petiit.) Fuſius vero ceremon. Burſfeldenſium &c. „ (Cum aliis conſuetis expeditis, præſidens dixerit: *Loquamur de ordine*; Mox qui ſe in aliquo reum noverit, ſurgens veniat in medium ibidem pronus ſe in terram proſternens; & ita jaceat ſiniſtro plus incumbens latere, manibus ſimul & pedibus decenter ad invicem combinatis, interrogatus autem a præſidente: *Quid dicis?* Reſpondeat: *Culpam meam*, & ad juſſum præſidentis erectus, ſtans in eodem loco diſcooperto & parum inclinato capite, ſimpliciter, abſque omni palliatione, voce clara confiteatur negligentias ſuas. Expediant autem ſe primo, ſi illic fuerint, Novitii, Converſi, atque hoſpites; deinde Monachi ſuo ordine incipientes a junioribus. Non prohibentur duo vel tres aut plures ſurgere inſimul, & pro ſuis negligentiis veniam petere. Et cum plures fuerint ſimul in judicio; qui prior fuerit, in capite ſtet partis dextræ ex adverſo Crucifixi, & primus loquatur, & cum ſinguli dixerint culpas ſuas, judicentur, & de judicio dimittantur ſingulariter ſinguli, aut communiter pro ut caſibus exigentibus viſum fuerit Præſidenti: Dimiſſi vero de judicio redeant ad loca ſua. Novitii ſi ſint, mox ut fuerint expediti, aut certe ſi non ſit ab eis vel in eos proclamatio facienda, ſtatim ut dixerit Præſidens: Loquamur de ordine, ipſi exeant, intrantes eccleſiam vel dormitorium: Similiter faciant hoſpites, ita ut Novitii nullius alterius; hoſpites vero duntaxat Novitiorum proclamationi interſint. Die autem qua Converſis ſervatur capitulum, tam novitii quam hoſpites ante illorum expeditionem, & illi expediti ſimiliter exire debent ut præfertur.)

XLII. Publicam ſpontaneamque confeſſionem ſequebatur occultarum culparum publica etiam denunciatio, quam proclamationem Majores noſtri vocarunt, eamque ſatis innuit ipſe S. Pater Benedictus ſtatuens, ut delictum „ (dum per alium cognitum fuerit, majori vindictæ ſubjaceat.) Ab ea tamen abſtinent Caſinenſes, & nos eorum exemplo, licet omni tempore apud noſtros uſitata videatur. Proclamationis formulam hanc præſcribit Trithem. in exercit. Monach. „ (Dilectus frater noſter hoc vel illud commiſit, rogo, quatenus emendare ſe propter Dominum velit.)

XLIII. Ut autem aliquis accuſatus ſeu proclamatus eſſet, ſtatim in terra proſtratus dicebat *Mea culpa*: extat hac de re capitulum 13. Monachorum Sangallenſium, ſæc. 4. Ben. part. 1. p. 742. „ (Ut in capitulo ſeu ubicumque quis increpatus fuerit, ſtatim veniam petens dicat *Mea culpa*: & juſſus ſurgat, & ſic humiliter rationem reddat: Et ſi quiſquam hoc facere contempſerit, duplici vindictæ ſubjaceat;) Et in Concordia Dunſtani c. 2. „ (omnis autem frater pro quacumque cauſa increpatus ab Abbate, vel a quolibet Priore antequam verbum aliquod proferat, veniam petat, & dum a Priore interrogatus fuerit, quæ ſit cauſa per qua veniam poſcit, reſpondeat, atque ſuam profiteatur culpam, dicens *Mea culpa Domine*, hinc juſſus erigat ſe.) Idem habetur in Ord. converſationis Monaſticæ; & in ſtatutis Lanfranci c. 19. „ (Interrogatus more ſolito qui proſternitur, ad omnes vocias *Mea culpa* dicat;) & in MS. conſuetudinibus Cluniac. „ (in omnibus veniis quæ in capitulo petentur, dicendum vel reſpondendum *Mea culpa* ei qui capitulum tenet, cum dixit *Quid dicitis*.) Denique in libro Uſuum Ciſterc. cap. 70. „ (Qui clamatus fuerit, mox ut audierit nomen ſuum, non reſpondens in ſede ſua petat veniam tenenti capitulum, eumque interroganti *Quid dicitis?* Reſpondeat proſtratus *Mea culpa*; & ad juſſum illius erectus, ſi reus fuerit, humiliter culpam ſuam confiteatur, & de reliquo emendationem promittat.)

XLIV. Cum vero proclamaretur aliquis, omnes, qui ejuſdem erant nominis, proſtrati in terra veniam poſtulabant, niſi forte ſingulariter aliquis deſignaretur; „ (Eſt autem conſuetudo, *inquiunt MS. conſuet. Cluniac.* quod cum unus clamatur, omnes qui ejuſdem nominis ſunt, cujus eſt ille qui clamatur, debent ſe præſentare, donec clamator eligat, de quo dicit, niſi ipſe clamator adeo diſcreverit, & determinaverit, de quo dicat, ut nulla dubitatio ſit; & Lanfrancus in ſtatutis: „ (Si clamatur aliquis, qui commune cum uno aut pluribus nomen habeat, niſi clamans ita diſcernat & determinet, ut nulla dubitatio poſſit eſſe, omnes qui ejuſdem nominis ſunt cujus eſt ille, qui clamatur, ſtatim debent ſurgere, & ad veniam humiliter ſe præſentare, donec clamator determinate eligat, de quo dicat.) Idem habent Divionenſes S. Benigni conſ. c. 32. Porro ad vitandam omnem in proclamando ambagem, proclamatos aut a gradu, aut ab officiis deſignabant: „ (Ipſe autem determinatio, *inquit Lanfrancus*, ab ordinibus vel officiis, ſi fieri poſſit, debet eſſe hoc modo: Domnus Edwardus Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, Secretarius, Magiſter infantum vel juvenum, vel aliquid hujuſmodi, non Archidiaconus, non Londonienſis, non aliquid cognominatum de ſæculo.) Taliterque deſignatus pronus in terra *Mea culpa* dicebat, & ſic judicium expectabat. Illud autem judicium erat ad Abbatis arbitrium pro gravitate aut levitate culparum: „ (Poſtea autem, *inquit Udalricus l. c. conſ. Clun. c.* 17. pro eo pro quo eſt reclamatus, ſuſtinet quod Prælato videtur; vel vapulare, vel eſſe in culpa leviori, nam quæ ad graviorem culpam pertinet, de his non loquor hac vice;] quod prius judicium, nempe vapulare, ita deſcribit S. Lanfrancus cap. 19. „ (Suſcepturus judicium aut ſola groſſiori virga ſuper ſtamineam verberetur, & proſtratus jaceat; aut pluribus gracilioribus virgis, & nudus ſedeat; utrumque ad arbitrium ejus qui præeſt Ordini, conſiderata qualitate & quantitate culpæ. Dum corporalis diſciplina infertur, fratres omnes inclinato capite debent eſſe, & pio & fraterno affectu compaſſionem ſuper eum habere;) Et liber Uſuum Ciſtercienſium: „ (Verberandus poſtquam ab Abbate exui juſſus fuerit, mox aſſideat in eodem loco in quo ſtat, & exuens cucullum ponat eam ante ſe ſuper genua ſua, per caputium vero tunicæ exerat brachia, & totum corpus uſque ad cingulum, & conſiſtens inclinato capite nihil dicat niſi tantum *Mea culpa, Ego me emendabo*, quod crebrius repetat. Sed neque alius interim loquatur, niſi forte aliquis de Prioribus pro eo humiliter intercedat; qui autem eum verberat, non ceſſet a verbere uſque ad juſſionem Abbatis; qui dum quieverit, adjuvet illum frater ad induendum, qui indutus & erectus non ſe moveat, donec Abbas dicat, *Ite ſeſſum*; & tunc inclinans eat in locum ſuum.) Et Anonymus in Vit. S. Stephani, Abbatis poſtea Obaz. n. 17. „ [Si quis verberandus eſſet; mox exuto eo, quinquageſimus incipiebatur pſalmus, ut ad ſingulos verſus ſingulos ictus acciperet, quod ſi major eſſet culpa, ampliores pſalmi apponebantur, ut ampliori verbere ſulcaretur.) Tom. 4. Miſc. Baluz. Percutiebatur autem ab eo, cui juſſerat Abbas, aut Præpoſitus; hoc tamen obſervato „ (ne infantibus, vel juvenibus, aut novitiis id facere injungatur,) ut loquitur Lanfrancus c. 9. ſed neque ei qui eum proclamavit, id enim prohibent tam ipſe Lanfrancus, quam editæ, et MS. conſuet. Cluniacenſes & S. Benigni c. 32. & liber Uſuum Ciſtercienſium, in cujus c. 70. & illud habetur: „ (Ille qui inferioris gradus eſt, non debet verberare ſuperiorem, id eſt Diaconus Sacerdotem, ſed æqualis æqualem, vel ſuperior inferiorem.) Porro ad vitandam omnem, quæ hoc caſu contingere

gere

gere poſſet, inhoneſtatem, præſcribunt Cluniacenſis Monaſterii conſuetudines lib. 2. c. 17. ut „ (quando ſcilla pulſatur ad capitulum, ſtamineum ſuum undique detrahat, & boneſte componat, ut paratus ſit, ſi aliquo modo accuſatus judicium quærere jubetur,) quod idem habent Divionenſes S. Benigni conſ. c. 32.

XLV. Denique circa hujuſmodi proclamationes nonnulla nobis ſuperſunt obſervanda. 1. Poterat unus & idem Monachus pluries in eodem capitulo proclamari; „(Quod ſi alius de illo reclamaverit, *ait Udalricus l. 2. conſ. Clun. c. 19.*„ tunc quidem quoties de ſe reclamare audierit, toties quoque veniam petit;) & liber Uſuum Ciſterc. cap. 70. „ (Quando aliquis ſurgit in judicium clamatus ab alio, quoties clamabitur in ipſo judicio, toties ſatisfaciat.) 2. Proclamatus ab aliquo eundem vice verſa proclamare non poterat: „ (Et ſciendum, *inſit lib. Uſ. Ciſterc.* quod qui clamatus fuerit, non faciat clamationem ipſa die ſuper illum, qui eum clamavit;) & liber Uſuum Becc. „ (Clamatus frater clamantem ſe non reclamare audeat, quia videtur hoc ira dictante facere, & ſe velle revindicare.) 3. (Quod ſi ſedens & reclamationem de ſe audiens, *inquit Udalricus loc. cit.* prius quicquid reſponderit, quam veniam petierit, juſſus ut ſe proſternat in ipſo ſtroco ſuo, unam accipit percuſſionem.) Simile aliquid loquuntur Divionenſes S. Benigni conſ c. 32. 4. Merito monent Ciſtercienſes [lib. Uſ. Ciſt. c. 70. diſt. 1. c. 55.] ut „ (nullus faciat clamationem ſuper aliquem ex ſola ſuſpicione, niſi de hoc quod audierit, vel viderit, vel referri audierit;) quibus conſentiunt Burſfeldenſes qui hujuſmodi proclamationem feriis tantum ſextis ab inferioribus, quotidie tamen a Præſidente fieri permittunt: Cæterum ut recte ſtatuunt iidem Burſfeldenſes „ (Caveat qui proclamat, ne hoc faciat ex averſione vel rancore, ſed affectuoſo fraternæ dilectionis amore; non ex paſſione cum quadam animi indignatione, ſeu cordis amaritudine, ſed pia magis compaſſione, in ſpiritu lenitatis, & ita boneſte & modeſte in proclamando ſe gerat, ut nec voce, nec nutu, aut ſigno aliquo appareat quidquam indecens in proclamante, vel diſtortum, unde poſſit perturbari proclamatus, aut ſcandalizari circumſedentes puſilli.) Vid. Goffridi Abbatis Vindocinenſis Opuſc. 15.

XLVI. Quo autem animo fieri proclamatio, eodem etiam recipi debet ab eo qui accuſatur; nimirum in ſpiritu humilitatis & lenitatis, & cum firmo culpas amendandi deſiderio; abſit enim ut quiſquam proclamationem in ſe factam indigne ferat; aut memores animos in accuſantem ſe vel minimum conſervet; meminiſſe enim debemus hujus S. Bernardi ſententiæ ſerm. in Nat. S. Joan. Bapt. „ (Nemo vitia palpet, peccata diſſimulet nemo; nemo dicat: Numquid cuſtos fratris mei ego ſum. Nemo quod in ſe eſt, æquanimiter ferat, cum viderit Ordinem deperire, minui diſciplinam. Eſt enim conſentire ſilere, cum arguere poſſis. Et ſcimus, quia ſimilis pœna facientes maneat & conſentientes.)

XLVII. Tandem quæcumque acta fuerent in capitulo, ſub ſevero tegebantur ſilentio, unde liber Uſuum Beccenſium „ (Quæcumque aguntur in capitulo, *inquit*, confeſſio eſt, & ut confeſſio celari debet: Itaque ſi quis deprehenſus fuerit extra loqui de his, quæ acta ſunt in capitulo, diſtricte emendari debet.)

XLVIII. Denique his omnibus peractis ſurgentes a capitulo quinque pro defunctis pſalmos decantabant; ſcilicet *Verba mea*: *Domine ne in furore*: *Dilexi quoniam*: *Credidi* & *De profundis*, ut præſcribunt Conc. Dunſtani atque antiquæ Germaniæ conſuet. manuſcriptæ. Quibus finitis pulſata tabula mittebantur ad opera; & hic eſt ultimus capituli actus, de quo plenius ac fuſius capitulo ſequenti differendum eſt.

CAPUT VI.

De labore manuum quotidiano.

I. PRimæ & capitulo ſubjungit S. Benedictus Reg. c. 48. æſtate laborem manuum, hyeme lectionem „ (A Paſcha, *inquit*, uſque ad Calendas Octobris mane exeuntes a Prima uſque ad horam pene quartam laborent, quod neceſſarium fuerit; & infra: (A Calendis autem Octobris uſque ad caput Quadrageſimæ uſque ad horam ſecundam plenam lectioni vacent.) De utroque nunc breviter, de labore primum; deinde de lectione.

II. Quanto apud veteres Monachos labor habitus ſit in pretio, quibus de cauſſis ab iis ſit inſtitutus, quot horas in eo impenderent, quibus denique operibus potiſſimum vacarent, in Commentario ad Regulæ caput 48. fuſe ſatis proſequuti ſumus: nunc reſtat ut quo ritu, qui hujus operis præcipuus ſcopus eſt, illum perſolverent, paucis diſſeramus.

III. Ad omnes laboris manuum ritus perfecte expediendos, tria nobis tempora maxime conſideranda ſunt: nimirum quod laborem ipſum antecedit, quod concomitatur, & quod ſubſequitur.

IV. Primum quod ſpectat, ubi laborandi tempus advenisset, omnes in unum congregabantur ad ſignum alicujus inſtrumenti, tabulæ, aut tintinnabuli, ut diſcimus ex Reg. S. Pachomii art. 5. „ (Si ſignum datum fuerit, ut egrediantur ad opus;] ex S. Fructuoſi reg. cap. 6. „ (Dato ſigno, ſumptis ferramentis, congregantur in unum;) ex Concordia Dunſtani c. 1. „ (Si opus habuerint, pulſata tabula Prior auxilium prius invocet divinum;) ex lib. Uſuum Ciſterc. c. 75. „ (Finito capitulo, & præparatis fratribus ad laborem pulſetur tabula a Priore vel a Subpriore, vel certe ab alio, ſi Prior juſſerit, ipſis tamen majori utilitate forſitan occupatis, ad cujus ſonitum conveniant omnes exceptis infirmis & variis officiis deputatis.)

V. Conveniebant autem in capitulo, injungendum & faciendum opus accepturi c. 4. „ (Surgentes a capitulo atque ad opera exeuntes, *inquit antiquus Ordo converſationis monaſticæ*; & *capitulum 8. Monachorum ad Augiam directorum*: poſtquam biberint, vadunt ad capitulum, & quod eis injunctum fuerit, laborant.] Ciſtercienſes vero in auditorio, uti patet ex l. 7. c. 75. „ (Prior ſi domi fuerit, ſemper tabulam pulſet, & ordinet laborem ſuum in auditorio.)

VI. Congregati in orationem procumbebant divinum auxilium invocaturi: Regula Fructuoſi c. 6. „ (Dato ſigno ſumptis ferramentis congregentur in unum, factaque oratione pergent recitantes ad opus.) Regula Magiſtri c. 50. „ (Ipſum laboris opus terrenum, aut cujuſvis artis cum inchoant, oratione præcedente incipiant, eadem ſemper oratione & finiant.) Reg. cujuſdam ad Virgines: „ [Quando ad opera eundum eſt, iſtud capitulum pſallatur: *Sit ſplendor Domini Dei noſtri ſuper nos, & opera manuum noſtrarum dirige ſuper nos, & opus manuum noſtrarum dirige*:) Antiquus Ordo converſationis monaſticæ c. 4. „ [Surgentes a capitulo, atque ad opera exeuntes, ſimul omnes circumſtantes dicant verſum *Deus in adjutorium meum intende; Domine ad adjuvandum me feſtina*, ſubjungendo *Gloria Patri* & orationem Dominicam, flectentes genua. Poſt orationem Dominicam dicat Prior: *Adjutorium noſtrum in nomine Domini*, & reſpondentibus omnibus: *Qui fecit cælum & terram*, vadant ſimul aut ſeparatim ad opus injunctum ſibi.) Regula MS. incerti authoris c. 51. „ [Cum autem corporale opus manibus exercendum ei neceſſe fuerit, prius quam incipiat illud, ſecundum authoritatem S. Benedicti & Caſſiani Presbyteri dicat totum conſcius *Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me feſtina*, adjungendo *Gloria Patri*, & tunc uncta fronte, & corde inchoa opus illud.) Concordia Dunſtani c. 4. „ (Si opus habuerint, pulſata tabula, Prior auxilium prius invocet divinum dicens tertio, *Deus in adjutorium meum intende*, fratribus hoc idem reſpondentibus, & *Gloria*, *Pater noſter*, & *Adjutorium noſtrum*.) Idem fermo orabant Cluniacenſes, ubi ad locum laboris perveniſſent, ut & Divionenſes S. Benigni.

VII. Poſt orationem, ſi non prius, injungebatur unicuique, cui potiſſimum labori incumbere deberet. Hanc enim laboris injungendi cui cujus præcepto cæteri ſine querela obedirent, committit Regula Serapionis, Macharii, Paphnutii & alterius Macharii c. 10. nominatim S. Fructuoſus Decano: „ [Commoneantur Decani, *inquit c. 6.* a Præpoſito ſuo, quale opus debeant exercere, atque illi reliquos admoneant fratres, tum dato ſigno, ſumptis ferramentis, &c. Magiſter Abbati: „ (Mox ut exierint a Tertia univerſi Præpoſiti oculos habeant ad Abbatem, inquirentes eum quid jubeat ſuas operari decadas, & cum unicuique decadæ diverſum laboris aſſignaverit opus, mox obedientes vel a ſuis Præpoſitis ordinati aſſignatum laboris opus cum taciturnitate ſemper exerceant;) Sanctus Benedictus Abbas Anianenſis in conſuetudinibus quas in monaſteriis a ſe inſtitutis obſervari fecit, Priori, T. 4. Anal. „ (Exeundum *inquit*, ad opus quod præcipitur a Priore.) Similiter & Ciſtercienſes L. Uſ. 75. „ (Prior, reſidens in auditorio ordinet laborem ſuum;) eo tamen impedito, Subpriori aut alteri id muneris committunt: [Quod ſi aliqua gravi neceſſitate impediente tabulam pulſare, &

„ labo-

„ laborem, ſicut dictum eſt, ordinate non poterit, Sub-
„ prior vel cui injunctum fuerit, idem faciat; ſigno,
„ ſi poteſt, univerſa ordinans, quod ſi ſigno non potue-
„ rit, verbum faciat omnino brevtatum & de labore tan-
„ tum.)

VIII. Injuncto diſtributoque labore, ferramenta alia-
que id genus inſtrumenta ad ſuas operas idonea accipie-
bant; & quidam a Priore ex Regula Pauli & Stephani c.
35. „ (Euntes in qualecumque opus, ferramenta neceſſaria,
„ is qui inter ipſos vadit *Prior*, a cuſtode ferramantorum
„ mane adnumerata ſuſcipiat, & uni de minoribus ex his
„ qui cum eo ituri ſunt, quem ad hoc idoneum viderit,
„ cuſtodienda conſignet;) & ex libro Uſuum Ciſtarc. c.
75. „ (Ferramenta & alia inſtrumenta ad laborem neceſ-
„ ſaria Prior dividat pront viderit expedire.)

IX. Sumptis ferramentis, ad locum labori deſtinatum
prompti convolabant, & quidem præeunte Priore, ut præ-
ſcribit Regula S. Pachomii Abbatis art. 58. novæ edit. art.
59. „ (Si ſignum datum fuerit, ut egrediantur ad opus,
„ Præpoſitus antecedat eos;) & iterum: „ (Cumque
„ univerſæ domus in unum fuerint congregatæ, prioris
„ domus Præpoſitus omnes antecedet;) & liber Uſuum
Ciſterc. c. 70. „ (Exeuntes autem ſequantur Priorem vel
„ quem Prior juſſerit) quibus accedunt Burſfeldenſes in
ceremoniali diſt. 3. c. 9.

X. Pergebant autem bini aut ſinguli, ſummum ſervan-
tes interea ſilentium, aut certe pſalmos recitantes: Ita S.
Pachomius in Regula art. 59. nov. edit. „ (Pergent ju-
„ xta ordinem domorum & hominum ſingulorum, nec
„ loquantur mutuo; ſed unuſquiſque de Scripturis aliquid
„ meditabitur. Si forte eis aliquis occurrerit, & voluerit
„ cum aliquo eorum loqui, janitor Monaſterii qui huic
„ operi delegatus fuerit, occurret & reſpondebit ei,
„ eoque utentur nuntio; ſi janitor coram non fuerit,
„ Præpoſitus domus, vel alius cui hoc fuerit injunctum,
„ occurrentibus reſpondebit;) S. Fructuoſus Bracaren-
ſis Epiſcopus c. 6. „ (Ad opera cum agreſſuri ſunt,
„ orationem facturi invicem conveniant, qua expleta in-
„ cipiat Præpoſitus pſalmum, & ſic recitantes pergant ad
„ operationem.] Antiquus Ordo converſationis Monaſti-
cæ c. 4. „ (Vadant omnes ſimul aut ſeparatim ad opus
„ injunctum ſibi, cuſtodientes ſilentium decantent pſal-
„ mos, aut *Pater noſter*, aut bini, aut ſinguli juxta
„ quod congruum eſt, nihil aliud loquentes, niſi forte
„ de ipſa arte neceſſarium fuerit dicere, quod dicant
„ caute;) quæ quidem verba in ſua ad Canonicos Regula
c. 59. exſcribit Crodegangus Epiſcopus Mettenſis, addens
& illud: „ [Et quando inceperit opus ſuum, dicant
„ *Benedictus es Domine Deus qui adjuviſti me & conſo-
„ latus es me, Amen. Miſereatur noſtri omnipotens Deus.
„ Amen.*) Tom. 5. Spicileg. Antiquæ Farfenſis monaſ-
terii conſ. „ (Eant centatores pariter omnes, ut nullus
„ ſit excuſatus etiam Cellarius, uſque ad locum laboris.)
Cluniacenſium ritus deſcribit S. Udalricus in antiquis con-
ſuetudinibus Cluniac. Monaſterii l. 1. c. 30. his verbis:
„ (Qualiter autem fiat labor manuum, ut hoc etiam
„ digeram; in die quo agendum eſt, illico ut fratres
„ ſurrexerint factis orationibus, ſignum pulſatur ad Pri-
„ mam, quam alius pſalmis intermiſſis ſola ſequitur leta-
„ nia miſſaque matutinalis; capitulum quoque plus cor-
„ ripitur, quam in aliis diebus, nec cum pſalmodia, ut
„ moris eſt, itur ad Sanctam Mariam; ſed percuſſa ta-
„ bula, & præmiſſo *Benedicite*, Domnus Abbas pronun-
„ ciat *Eamus ad opus manuum*; Imponitur pſalmodia,
„ quæ poſt Primam eſt intermiſſa, ineadunt cum proceſſio-
„ ne, ita ut pueri ſint primi. Priores noviſſimi; cum
„ ventum fuerit ad locum operandi, verſi omnes ad O-
„ rientem per ordinem conſiſtunt, ad finem unius pſalmi
„ faciunt ante & retro, & Domno Abbate pronunciante
„ tunc dicunt hunc verſum: *Deus in adjutorium*, &c.
„ &c. ſequitur *Kyrie eleiſon*: *Pater noſter* verſus *Adjuto-
„ rium noſtrum*. Facta rurſus inclinatione incipiunt opera-
„ ri.) His nonnulla ſupplenda ſunt ex MS. conſuetudini-
bus ejuſdem monaſterii, & ex Benignianis c. 33. in qui-
bus indicitur labor faciendus in horto, tabula quinquies
percutiatur, ut Hebdomadarius ſequatur infantes, ut cum
pervenerint ad locum laboris, verſis omnibus ad orientem
medius inter eos Prior conſiſtat, ut ad *Gloria Patri* quod
poſt verſum *Deus in adjutorium* dicitur, ſuper genua in-
clinentur. Antiquæ Germaniæ conſuetudines MS. ita ha-
bent: „ (Poſt capitulum pulſantur tabulæ, Priorque dicit
„ *Benedicite*, & vadunt pariter ad obedientiam: & ante-
„ quam incipiant operari, dicunt verſum *Deus in adjuto-
„ rium* tribus vicibus, adjecto *Pater noſter*, cum verſu *A-
„ djutorium noſtrum*.) Et hæc de tempore quod ipſum
manuum laborem præcedit.

XI. Quod vero tempus ipſum laboris reſpicit, certe
aliud nihil intendebant veteres Monachi, quam ut injun-
ctum ſibi opus impigre perficerent. Laborantes autem aut
pſalmos decurrebant, aut mente divinis intenta omnino
ſilebant, aut certe cum quieto aliquo in loco laborerent,
librum aliquem legebant. Singulorum exempla profera-
mus. Quam celebre fuerit antiquis Monachis pſalmos &
orationes operibus admiſcere, luculento Caſſiani teſtimo-
nio comprobatur, cum de Ægyptiis Monachis loquens
lib. 3. cap. 2. hæc ſcribit; „ [Apud illos hæc officia quæ
„ Domino ſolvere per diſtinctiones horarum, & tempo-
„ ris intervalla cum admonitione compulſoris adigimur,
„ per totum diei ſpatium jugiter cum operis adjectione
„ ſpontanea celebrantur. Ita namque ab eis inceſſanter
„ operatio manuum privatim per cellas exercetur, ut pſal-
„ morum quoque, vel cæterarum ſcripturarum medita-
„ tio numquam penitus omittatur, cui preces & orationes
„ per ſingula momenta miſcentes, in his officiis quæ nos
„ ſtatuto tempore celebramus, totum diei tempus abſumunt.

XII. Quod de Ægyptiis narrat Caſſianus, id ſuis præ-
„ ſcribit S. Baſilius, Reg. fuſ. c. 37. „ (Dum manus ad
„ operandum movetur, lingua etiam quandoque, ſi fieri po-
„ teſt, quod ſane utilius eſſet ad fidei ædificationem; ſin mi-
„ nus, vel corde ſaltem in pſalmis, hymnis, & odis ſpi-
„ ritualibus, ſicut ſcriptum eſt *Laudetur Deus*, & preca-
„ tiones inter operandum abſolvantur; ut hoc pacto, &
„ gratias agamus ei qui manibus operandi facultatem, &
„ menti ſapientiam ad percipiendam operandi ſcientiam,
„ & materiam largitus eſt tam inſtrumentorum quam eo-
„ rum in quæ ſe extendent artificia;] & Regula Tar-
„ natenſis c. 8. (Arator ſtivam tenens alleluja cantat, ſu-
„ dans meſſor pſalmis ſe avocat, & dum palmitem cur-
„ vum tondet vinitor falce, aliquid Davidicum canat.)
Idipſum de Bethleemiticis Monachis refert Hieronymus
ep. 78. cujus verba deſcribit Regulæ iſtius author; &
S. Iſidorus l. 2. de Eccleſ. offic. c. 15. de Monachis lo-
quens „ (Canunt autem pſalmos manibus operantes, &
„ ipſum laborem tanquam divino celeumate conſolantur.

XIII. Eumdem hunc morem laudat & approbat S. Au-
guſtinus in libro de opere Monachorum: „ (Cantica di-
„ vina cantare, *inquit*, etiam manibus operantes facile
„ poſſunt & ipſum laborem tanquam divino celeumate
„ conſolari. An ignoramus opifices, quibus vanitatibus,
„ & plerumque etiam turpitudinibus theatricarum fabu-
„ larum donent corda, & linguas ſuas, cum manus ab
„ opere non recedant? Quid ergo impedit ſervum Dei
„ manibus operantem, in lege Domini meditari, & pſal-
„ lare nomini Altiſſimi? ita ſane ut ad illa diſcenda quæ
„ memoriter recolat, habeat ſepoſita tempora.) His
omnibus accedit regula cujuſdam ad Virgines quæ ſic
habet c. 12. „ (Illud inter omnia vel Abbatiſſa ſi præ-
„ ſens fuerit coerceat, aut Præpoſita quæ ejus vice relin-
„ quitur, ut nullam penitus Monacham fabulis otioſis, præ-
„ ter neceſſariam interrogationem, vacare permittat; ſed
„ in ipſo opere manuum operis Dei recordatio teneatur, id
„ eſt ut dum exterius per temporalem opportunitatem manus
„ operibus occupantur, interius mens cum linguæ me-
„ ditatione pſalmorum ac ſcripturarum recordatione dul-
„ ceſcat; ac ſi violatrix hujus Regulæ fabulatione dele-
„ ctetur, ſilentii pœna caſtigetur.)

XIV. Tam piam tamque laudabilem apud antiquiores
Monachos conſuetudinem ad noſtros etiam tranſiiſſe ma-
nifeſtum eſt. S. Cuthbertus Lindisfarnenſis primo Præpo-
ſitus deinde Epiſcopus „ (inter pſallendum operabatur
„ manibus] teſte Beda in ejus vit. c. 16. ſæc 2. Bened.
pag. 893. Idem de SS. Harlinde & Renula Abbatiſſis
ſcribit Anony. in earum vit. n. 12. ſæc. 3. part. 1. p. 659.
Idem de Rameſienſis Monaſterii in Anglia Monachis chro-
nic. ejuſdem Monaſterii 1. par. c. 27. De diſcipulis S. Be-
nedicti Abbatis Anianenſis res explorata eſt, teſtante Ar-
dona vitæ illius ſcriptore, n. 32. ſæc. 4. B. „ (Nec la-
„ borantium quis perſtrepere audebat: ſed manus opere,
„ linguæ occupabantur pſalmodiis; audientium enim, & re-
„ deuntium, ac laborantium ora divinis meditationibus
„ erant intenta;) & in conſuetudinibus quas in Mona-
ſteriis a ſe inſtitutis idem Benedictus obſervari voluit, To.
4. Anal. „ (Poſt lectionem autem capituli exeundum eſt
„ ad opus, quod præcipitur a Priore cum ſumma caute-
„ la in modulatione pſalmorum, vel ſpiritualium rerum
„ conlocutionibus, ne verba otioſe ſubripiant; ut juxta
„ regularem authoritatem uſque ad interrogationem non
„ loquatur.) Diſtinctius S. Dunſtanus faciendas preces
deſignat his verbis, in conc. c. 1. „ (Tunc cum de-
„ cantatione canonici curſus, & pſalterii operentur quod eis
„ injungitur; & MS. Germaniæ conſuetudines num. 33.
„ (Primitus cantant quinque pſalmos pro defunctis, qui
quo-

Digitized by Google

quotidie poſt capitulum pſallantur, ideſt *Verba mea: Domine ne in furore tuo: Dilexi quoniam. Credidi: De profundis: Pater noſter* cum precibus, & oratione. Poſt hos vero incipiunt Romanum curſum per ordinem. Quo completo pſalterium per totum, ſi tantum ſpatium temporis habent; & de Cluniacenſibus Udalricus l. 1. c. 30. „ (Hæc autem pſalmodia quæ cantatur inter operandum: Primum quæ remanſit poſt Primam, & poſt capitulum: Poſtea omnes Regulares horæ more Canonicorum a Prima incipientes, inter cujus etiam preces ſubjungitur etiam pſalmus quintus, & (e) ſeptem pſalmi per horas diviſi, tres qui remanent, toti inter preces Completorii dicuntur, & Completorium ipſum præcedunt; veſperi pro fidelibus defunctis adnectuntur pſalmi, qui ſolent dici pro familiaribus poſt Tertiam & poſt duas horas quæ ſequuntur. Si viſum fuerit Domno Abbati, ut amplius operentur; ampliatur quod pſalmodia de pſalmo *Ad Dominum cum tribularer* uſque ad finem pſaltarii, & tunc etiam a principio *Gloria Patri* &c. poſt tres pſalmos interpoſito.] Eadem habent Divionenſes S. Benigni conſuetudines c. 33. Tandem de primis S. Stephani poſtea Abbatis Obazinenſis Diſcipulis in ejus vit. n. 15. t. 4. Miſc. Baluz. „ (Providebatur omnino, ne aut lectio refectioni, aut labori manuum pſalmi deeſſent.)

XV. Aliis magis placuit omnino ſilere: ſic S. Pachomius in Reg. art. 35. „ (Operantes nihil loquantur ſæculare, ſed aut meditabuntur ea quæ ſancta ſunt, aut certe ſilebunt.) Regula Incerti authoris cap. 4. „ (Sedentes ad opera taceant, niſi forte neceſſitas operum exegerit, ut loquatur quis.) Regula S. Fructuoſi Bracarenſis Epiſcopi cap. 6. „ (Cum operantur, non inter ſe fabulas vel cachinnos conferant ſive laxarientur; ſed operantes intra ſe recitent taciti: Illi vero qui pauſant aut pſallunt aliquid, aut recitent pariter, aut certe ſileant.) Regula Magiſtri cap. 50. „ (Aſſignatum laboris opus cum taciturnitate ſemper exerceant.) Addit tamen poſtea „ (Pſalmos meditari, vel ſcripturas recenſere, vel de Deo aliquid loqui dumtaxat in abſentia Abbatis, humiliter tamen & lente, quamvis in illa hora fratres licentiam habeant.) Sed neque Ciſtercienſes noſtros aliquid loquutos fuiſſe, aut decantaſſe laborando legimus; de Sancto Alberico poſt S. Robertum primo Abbate ſolum hæc ſcribit Chryſoſtomus Herinquez. „ (Dum vero operi eſſet intentus, ne forte ſpiritus otio vacaret pſalterium Davidis inter manus ſumens, crebro ex intimis cordis penetralibus ſuſpirio, frequentibuſque piæ mentis orationibus cœlos penetrabat] in ejus vit. n. 3. apud Boll. Jan. 26. Nonnulli etiam inter laborandum lectionem adhibuerunt: eam a Sexta ad Nonam præſcribit Magiſter c. 50. his verbis: „ (Mox ergo ut e Sexta exierint, revertentes ad loca ſua ſuum perficiant opus, & in quo opere ſemper majore fratrum laborantium exhibenre cujuſvis codicis lectio quotidie ab uno literato legatur; ideo enim ordinavimus quotidie laborantibus legi, ut cum a malis taceamus, de bonis audimus & loquimur, numquam peccemus. Ipſe namque frater legat, quem Abbas per aliquam impoſſibilitatem neceſſitatis, non poſſe laborare agnoverit.] Regula S. Cæſarii ad Virgines c. 18. „ (Reliquis vero in unum operantibus una de ſororibus uſque ad Tertiam legat; de reliquo meditatio verbi Dei & oratio de corde non ceſſet.) Quæ verba ſuæ item ad Virgines Regulæ c. 20. inſeruit S. Donatus. Idem etiam exhortantur Caſſinenſes, præſcribuntque noſtræ Declarationes ad Reg. c. 48. Abſoluto finitoque labore ſtatim inſtrumenta Cuſtodi aut Priori reddebant: Regula S. Pachomii art. 66. nov. edit. „ (Cum ad domos ſuas pervenerint, ferramenta, quibus opus fecerunt, & gallicas tradent ei, qui ſecundus eſt poſt Præpoſitum domus; & ille inferet ea veſpere in cellulam ſeparatam ibique concludet.] Regula Pauli & Stephani c. 35. „ (Opere completo ab ipſo ſollicite ipſe recipiat ferramenta, & Cuſtodi contradat: ut nihil depereat oblivione ſolita & negligentia plurimorum.) Liber Uſuum Ciſterc. c. 75. „ (Revertentes autem de ipſo labore ponant inſtrumenta quæ detulerant, ubi ad laborem præparari ſolent, aut Priori reddant, exceptis forcipibus, ſarculis, furcis, taſtris, & facillis quæ per totum tempus tonſionis, ſarculationis, ſecationis, vel meſſionis unuſquiſque ſua circa lectum cuſtodire ſolet.)

XVI. Deinde decano opus deferebant, teſtante S. Hieronymo ep. 22. „ (Opus diei ſtatutum eſt *quod Decano traditum* fertur ad Oeconomum, qui & ipſe per ſingulos menſes Patri omnium cum magno tremore reddit rationem.) Et S. Auguſtino l. de mor. Eccleſ. c. 3. „ (Operantur ea quibus & corpus paſci poſſit, & a Deo mens impediri non poſſit; opus autem ſuum tradunt eis, quos Decanos vocant: [Quæ verba S. Iſidorus tranſcripſit in l. 2. de Eccleſ. offic. c. 15. ubi de Monachis. In regula vero „ (Quæcumque, *inquit*, operantur Monachi manibus ſuis, Præpoſito deferant; Præpoſitus autem Principi Monachorum.] Ita etiam S. Geraſimi diſcipuli „ [laborem manuum ſuarum, qui ab eis factus fuerat, Sabbato ferebant in Cœnobium] ut ſcribit Cyr. in vit. S. Euthymii n. 90. apud Boll. 20. Januar.

XVII. Tandem ut unde cœperant, inde quoque finirent abſolverentque laborem, oratione terminum imponebant operi: „ (Nam ipſum laboris opus terrenum, *inquit Magiſter*, aut cujuſvis artis cum inchoant, oratione præcedente incipiant, eadem ſemper & finiant.] Regula cujuſdam ad Virgines cap. 50. „ [Quando vero finitur opus, iſtud dicatur capitulum *Benedicat nos Deus, Deus noſter, & Benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ.*) Regula MS. incerti authoris cap. 11. „ (Peractum autem opus ſecundum authoritatem S. Benedicti, dic ante altare Chriſti: *Benedictus es Domine Deus, qui adjuviſti me, & conſolatus es me.*) Antiquæ Germaniæ conſuetudines MS. n. 33. „ (Facto etiam primo ſigno horæ Sextæ disjungant ab opere, verſumque cantant *Benedictus es Domine Deus*, qui tribus vicibus cum *Gloria: Pater noſter: Adjutorium noſtrum*; exinde intrantes oratorium &c.] De Cluniacenſibus audiendus eſt Udalricus l. 1. c. 30. „ (Poſtea Domnus Abbas cum primum voluerit, innuit fratribus ab opere ceſſare, & ad ſe magis appropiare; jubet ut aliquid legatur, citius tamen finiendum, quia ipſe facturus eſt inde ſermonem loquens aliquid tale, maxime de vita Patrum, quod ædificet audientes. Quo finito, iterum impoſita pſalmodia, revertuntur; quam & pueri cum primum clauſtri limen attigerint, altiore voce, legant, nec prius in capitulo conſiſtunt, quam conventus ante capitulum, Domno Abbate pronuntiante Verſum *Adjutorium*, faciant univerſi ante & retro, & iterum præmiſſo *Benedicite*, accipiunt licentiam loquendi.) Iterum vero poſt Nonam ad opus revertentes, laborando canebant pſalmos familiares, quos ex conſuetudine poſt Veſperas dicere ſolebant, Veſperas de omnibus ſanctis, & de defunctis, officium pro defunctis abſque matutinis Laudibus, *Deus auribus*, & *Verba mea*; deinde pſalmodiam ab eo loco quo eam intermiſerant mane. Finito autem labore revertebantur „ (& poſtquam reverſi fuerint, *inquit Udalricus*, ea eice ſermo fieri ſoles in clauſtro, e quo exurgentes, & facientes ante & retro, Domno Abbate ex toto pronuntiante, iterum dicunt hunc verſum: *Benedictus es Domine Deus*; & ſequitur: *Kyrie eleiſon*, cum familiari appendicio; & noviſſime verſus: *Adjutorium noſtrum*, & facto ante & retro datur licentia loquendi) quam loquendi licentiam eis indulgebat Abbas, aut Prior hoc modo: Præmiſſo *Benedicite*, dicebat Prior: *Levate manus, & loquimini de bono in clauſtro*, ex MS. conſuetudinibus in quibus hæc habetur differentia, quod in eis ſermo mane in clauſtro, ſero in ipſo laboris loco haberi præſcribitur, e contra vero apud Udalricum. Porro fiebat hoc ritu mane in clauſtro, inquiunt, „ (Legit unus infantum in loco, quem Armarius magiſtro ſuo oſtenderit, & idem Armarius eumdem locum Priori debet prius oſtendere, ut unde ſermo debet fieri, poſſit prævidere; qui puer quæſita atque ſuſcepta benedictione, legit duos, aut tres verſus, donec Prior ei ſignificet facere finem, & dicto: *Tu autem*, dicit prior: *Benedicite*; Et deinde exponit fratribus lectionem, vel cui ipſe præceperit. Quo facto ſurgunt omnes, & facientes ante & retro, Priore incipiente, tunc dicunt hunc ℣. *Benedictus es Domine Deus, qui adjuviſti me, & conſolatus es me*; ſequitur *Gloria*, & *Kyrie*, & *Pater noſter*, & noviſſime ℣. *Adjutorium noſtrum in nomine Domini*, & facto ante & retro præcipitur eis præmiſſo *Benedicite*, & lotis prius manibus loquantur in clauſtro.) Sero vero innuente Priore, ſeu Abbate, ſedebant omnes ſub arbore, aut alio aliquo apto in loco, & facta lectione, & inde ſermone, jubente Priore iterum parum operabantur, ac finito labore revertebantur. De hac poſt laborem lectione, & inde ſequente ſermone hæc habent Farfenſ. Mon. conſ. MS.: „ [Si duabus elcibus pergunt, ibi legatur lectio de libro, qui ad prandium legitur, ſi talis eſt, qui ædificet audientes, frater qui legit ad ſervitorem debet portare librum, & exponat Prior, vel cui ipſe juſſerit, omnibus ſub ſilentio ſedentibus . . . Poſt Nonam vero redeuntes in clauſtrum tandiu cantant pueri, qui ante procedunt ad introitum capituli, „ quouſ-

(e) MS. conſ. habet (& de ſeptem pſalmis quatuor inter preces aliarum horarum diviſis,

„ quouſque aduenentur cuncti : ex tunc reſidentibus ibi puer „ petat benedictionem, & legat lectionem de libro, quod „ ad collationem legitur, jubente Priore expleat, tum fa„ ciat ſermonem : Deinde ſurgant omnes, & faciant re„ verentiam; ipſe Prior dicat hunc ℣. *Benedictus es Do„ mine Deus meus* . . . .) Quando ſemel exeunt ad opera per dies, omnia aguntur ſicut in mane, niſi tantum quod lectio legitur in clauſtrum &c. Denique laborare nolentes juxta Apoſtoli præceptum a convivio excludit S. Ferreolus cap. 28. „ (Monachus abſque certis ſolemnitatibus, vel ma„ nifeſta ægritudine, diem ſine operatione tranſigentem a „ convivio decernimus excludendum, jubente beato Apo„ ſtolo, qui non laburat, non manducet .) Et infra : „ (Quiſquis ex his omnibus non elegerit, quo occupetur „ opere, famem cum improperio ſuſtinere contentus ſit); ſed de his ſatis.

CAPUT VII.

De Lectione.

I. AB operum labore nos, ut promiſimus, convertimus ad lectionis quietem, de qua potiſſimum quatuor conſideranda occurrunt; quibus ſcilicet in libris veteres Monachi lectioni vacarent; Unde & quo ritu Codices ab armario, ſeu bibliotheca reciperent, quot horas lectioni impenderent; quibus denique in locis lectioni operam darent. De primo diximus in Commentario ad c. 4. ſecundum, & tertium expendimus ad c. 48. quartum hic breviter expono.

II. Etſi de loco, ubi lectio facienda ſit, taceat S. Benedictus, qui etiam Circatores inſtitui voluit, quos plane circuire Monaſterium, cum fratres lectioni vacant, neceſſe non foret, ſi omnes uno legerent in loco; facile enim adverti poſſent abſentes: quo argumento „ (liqui„ do conſtat, *inquit Menardus not. in conc. Reg. c.* 55. „ §. 1. fratres non ſimul in certo quodam loco legere ſo„ litos; ſed habuiſſe cellas per Monaſterium ſparſas, in „ quibus lectioni vacarent, operi, orationi peculiari, „ quod ſatis liquet ex Beda l. 4. hiſt. Angl. c. 25. ubi „ agit de Monaſterii Coludiani incendio: nam & domun„ culæ, quæ ad orandum, vel legendum factæ erant, nunc „ in commeſſationum, potationum, fabulationum, & „ cæterarum illecebrarum cubicula converſæ.) Ex S. Iſidoro qui quamvis cap. 13. Regulæ ſtatuit, ut omnes fratres in uno conclavi dormiant, tamen cap. 1. cellulas fratribus aſſignat : „ (Cellulæ, *inquit*, fratribus ju„ xta Eccleſiam conſtituantur, ut poſſint properare quan„ tocius ad officium;) & ex S. Fructuoſo Epiſcopo Bracarenſi, qui cap. 6. regulæ ſuæ ſtatuit, ut „ (perfectæ „ ætatis Monachi habeant cellas, junioribus cum ſuis „ Decanis lectioni, & recitationi vacantibus, & ſi ve„ lit omnes uno loco pauſare;) ipſe etiam S. Benedictus cellam habebat in qua orabat, ut videtur lib. 2. dialog. S. Greg. cap. 11. „ (Præcepitque vir Dei, ſta„ tim eum in cella ſua in pſiatho, quo orare ſolebat, pro„ jici;) quod confirmare videtur Hildemarus infra citandus, com. in Reg. S. Ben. cap. 48. improbans lectionem „ (ſigillatim per cubicula, aut in dormitorio fieri,) & vita S. Wandregiſili ex Monacho Romanenſi, ſeu Monaſterii nunc S. Claudii, poſtea Fontanellenſis Abbatis n. 11. ſæc. 2. p. 530. „ (Quadam nocte cum oratione devotiſ„ ſime in cella ſua perduraret.) Nimirum cum adhuc Monachus Romanenſis eſſet. Tamen communis poſtea ordinis uſus obtinuit; ut ſicut certis horis occupari debent fratres in lectione divina, certo etiam eidem vacarent in loco, a quo abeſſe lectionis tempore nemini licitum eſſet; quere capitulum 5. Monachorum ad Augiam directorum ſæc. 4. Bened. part. 1. in app. „ (nullus, *inquit*, omnino „ fratrum, dum lectioni fratres vacant, ſit excuſatus a le„ ctione, quia omnes ibidem ſint præſentes una cum Pa„ *tre* Monaſterii;) & conſuetudines, quas S. Benedictus Abbas Anianenſis in Monaſteriis a ſe inſtitutis obſervari fecit, Tom. 4. Analect. „ (Conveniantur ad lectionem „ in locum deputatum ab omnibus, exceptis his, qui va„ riis officiis deputantur &c.) Idem etiam præſcripſiſſe videtur S. Fructuoſ. in regul. c. 3. Quatuor autem maxime loca a noſtris lectioni deputata reperio.

III. Primo enim in eccleſia lectioni vacaſſe docent capitula Monachorum ad Augiam directorum c. 8. „ (mox „ ad eccleſiam cum feſtinatione ſolent occurrere, ibique „ oratione facta, ſedentes *legunt* vel orant;) ſtatuta Lanfranci c. 2. §. 1. „ (alii vero fratres interim in choro „ ſedeant, & qui voluerint, legant.) Udalricus in antiquis Clun. conſuetudinibus l. 1. c. 18. „ (Pulſato ſigno „ ad Tertiam, & oratione facta, ſedent in choro le„ gentes;) & iterum l. 3. c. 18. „ (Si forte contige„ rit, quod ad horam refectionis panis, aut aliud quod non „ ſit coctum; pertinet quoque ad cellerarium, ut auferat „ malleum, ne cymbalum percuti poſſit, & interim fratres „ ſedent in choro ad lectionem.) Et ante hæc omnia S. Columbanus Abbas in atrio eccleſiæ librum legens inventus ſcribitur apud Jonam in vita S. Columbani n. 35. ſæc. 2. Bened.

IV. Secundus locus lectioni deputatus clauſtrum fuit: Antiquus Ordo converſationis Monaſticæ c. 9. „ (Cæteris „ horis lectioni vacent, & ſi fieri poſſit in uno loco, aut „ in clauſtro ſedeant.) Hildemarus in MS. commentario ſuper Regulam S. Benedicti ad c. 48. „ (Fratres cum „ lectioni vacant, iſto modo debent vacare: iſti, qui ſunt „ ſub cuſtodia, debent inſimul legere cum magiſtris ſuis; „ cæteri vero in clauſtro non ſingillatim per cubicula aut „ in dormitorio; ſed ſicut dixi in clauſtra.) Concordia Dunſtani c. 5. „ (Tertia vero peracta, & Miſſa ſubſe„ quente celebrata, uti Regula præcipit, ſedentes in clauſtro „ vacent lectioni.] Udalricus in antiquis conſuet. Cluniacenſis Monaſterii l. 1. c. 18. „ (Poſt Miſſam ſedent „ in clauſtro iterum legentes cum magna diſciplina & ſi„ lentio;) & iterum l. 1. c. 27. „ (Poſt capitulum ſedent „ omnes in clauſtro ad lectionem.) Petrus Bleſenſis ſerm. 25. „ (Inde eſt quod in clauſtro conventuum quatuor loca „ cum propriis deputantur officiis; in latere clauſtri oc„ cidentali eſt Scholaris ſubjectio; in eo quod contingit ec„ cleſiam lectio moralis; ad orientalem in capitulo, cor„ rectio materialis.) Liber Uſuum Ciſtercienſium c. 71. „ (Qui vero in clauſtro ſederint, religioſe ſe habent, „ ſinguli in ſingulos libros legentes.) Denique S. Bernardus ſer. 47. in Cant. „ (Qui forte paulo ante in clauſtro „ ſedentes in codicibus legeratis.) Quare non ita obvia cunctis erant olim clauſtra, ut modo cum magno animi dolore cernimus, neque ita aperta; ſed undique vitro clauſa, a quibus non recedebat Hebdomadarius, ut ex MS. conſuetudinibus S. Germani a Pratis liquet; Unde etiam inter reformatoria ſtatuta anno 1303. in capitulo congregato in Monaſterio S. Germani a Pratis ad reformationem ordinis noſtri facta decernitur, ut „ (Hebdomadarii per „ totam hebdomadam non exeant clauſtrum; ſed conven„ tum teneant, ſicuti moris eſt ab antiquo;) quod tamen de omnibus exercitiis intelligo.

V. Tertio legebant in capitulo, & maxime hyemis tempore, quo propter aeris intemperiem, & frigoris moleſtiam in clauſtro remanere difficillimum erat. Liber Uſuum Ciſterc. docens qualiter poſt vigilias agere deberent Monachi: „ (Poſt vigilias, *inquit* c. 47. vel poſt Offi„ cium defunctorum, ſi dicendum fuerit, accenſo lumi„ ne a ſervitore eccleſiæ ante armarium, & in capitulo, „ ſedeant fratres in ipſo capitulo, & legant qui volue„ rint, nec ſedeant in angulis niſi legentes, qui taliter ha„ beant capitia in capitibus, ut poſſit agnoſci ſi dormiant „ an non;) & Boherius in 1. ſuper Regulam S. Benedicti Commentario in c. 48. „ (Habet conſuetudo, quod fra„ tres horis lectionis non ſint per cellas, vel alia loca ſe„ parata; ſed quod ſint in uno loco, puta in capitulo, vel clauſtro.)

VI. Quarto ſub Sancto Philiberto Abbate legebant in dormitorio Gemeticenſes noſtri, ut patet ex ejus Vit. n. 7. ubi de dormitorio ſic ſcribitur ſæc. 2. „ (Singula per lecta „ lux radiat per feneſtras, vitrum penetrans lychnus fovet „ aſpectus legentis;) & Burſfeldenſes, quorum in ceremoniali decernitur diſt. 3. c. 22. ut „ [in dormitorio „ fratrum ita lecti ſint diſpoſiti, ut non minus quatuor aut „ quinque pedum latitudinis ſpatium ſit circa ſingulos le„ ctos, a lateribus invicem interſtitiis ſeparatos, & ha„ bentes ſinguli lumen a tetro, quatenus ſicut dormitioni „ vel meditationi, ita & pro tempore *lectioni*, loca ſin„ gulorum conveniant.]

VII. Præterea æſtatis tempore cum meridiano ſomno indulgere licitum eſſet, poterant in ſuis lectis legere, ut vidimus in Comment. ad c. 48. Reſtat ut circa lectionem ipſam nonnulla breviter obſervemus. Primo antequam lectioni ſe darent, aliquam ſemper præmittebant orationem: S. Fructuoſus Bracarenſis Epiſcopus c. 3. „ (Mox ut ad „ locum conſuetæ meditationis (id eſt lectionis, quam me„ ditationis nomine veteres frequenter appellabant) per„ venerint, ternos recitent pſalmos, & orationem ex in„ tegro finientes, meditentur uſque ad ortum ſolis.) Regula MS. incerti Authoris cap. 10. „ (Cum aperueris „ codicem, priuſquam incipies legare, dicere te oportet „ illud Davidicum tertio ſecundum authoritatem cujuſdam „ Patris: *Domine labia mea aperies, & os meum annun„ tiabit laudem tuam*; & *Da mihi intellectum, & ſeru„ tabor legem tuam, & cuſtodiam illam in toto corde meo*;

„ & tunc

Digitized by Google

„ & tunc lectio cum compunctione cordis incipienda eſt. „ Peracta autem lectione, dicere te oportet: *Confitebor tibi* „ *Domine in directione cordis, in eo quod didici judicia* „ *juſtitiæ tuæ, eructabunt labia mea*, uſque *quoniam man*„*data tua elegi*.]

VIII. Secundo qui variis erant officiis deputati, hujuſmodi lectionibus non tenebantur cum aliis intereſſe, niſi per otium ſibi liceret; quod tamen eorum conſcientiæ reliquebatur; cæteri vero ſub ſummo ſilentio attenti legebant. Ita præſcribunt antiquæ conſuet. S. Benedicti Abbatis Anianenſis Tom. 4. Analect. „ (Poſt opus, & Ter„tiam, & Miſſam, pleniter conveniatur ad lectionem in „ locum deputatum ab omnibus, excepto his qui variis „ officiis deputantur; ſed de his qui poſſunt, occurrant, „ quorum conſcientia ſibi teſtis eſt, utrum poſſiut, cuſto„dito ſummo ſilentio in intentione lectionis, niſi jubeat „ Prior alicui doctiori minus doctis fratribus, vel doctri„na indigentibus lectionem tradere, de cujus moribus ſe„curus ſit.)

IX. Tertio Ciſtercienſes tempore lectionis permittebant orationis cauſſa in eccleſiam ſedere, ut colligitur ex lib. Uſu. c. 71; præterea his qui minus erant in cantu periti in Antiphonariis, Hymnariis, Gradualibus, cantare; Lectoribus refectorii & collationis prævidere lectiones, quas auſcultabat Cantor, aut alius ab ipſo monitus.

X. Quarto „ (quod ſi aliquis neceſſe habuerit diverte„re alicubi, *addit liber Uſuum Ciſterc. loc. cit.*, librum „ ſuum in armario reponat, aut ſi in ſede ſua eum di„mittere voluerit, faciat ſignum fratri juxta ſedenti, ut „ illum cuſtodiat.] Ex Regula S. Iſidori c. 9. libros veſpere Cuſtodi redebant, eoſdem ſequenti mane ab eo recepturi: „ (Omnes codices, *inquit*, Cuſtos ſacrarii habeat „ deputatos, a quo ſingulos ſinguli fratres accipient, quos „ prudenter lectos vel habitos ſemper poſt veſperam red„dent. Prima autem hora codices ſingulis diebus petan„tur, qui vero ante vel tardius petierit, non eſt dandum „ illi. Hic vides quanta cura, quanta reverentia erga libros fuerit Monachorum: Adde quod ajunt Statuta Guigonis c. 28. cum de Cellæ utenſilibus: „ (Adhuc etiam „ libros ad legendum de Armario accipit duos, quibus „ omnem diligentiam curamque adhibere jubetur, ne fu„mo, ne pulvere, vel alia qualibet ſorde maculentur; „ libros quippe tamquam ſempiternum animarum noſtra„rum cibum cautiſſime cuſtodiri & ſtudioſiſſime volu„mus fieri, ut quod ore non poſſums, Dei verbum ma„nibus prædicemus.) Poſtrema hæc Guigonis verba in memoriam revocant ea, quæ ſcribit Hariulſus in Chronic. Centul. l. 3. c. 3. ubi recenſitis Monaſterii ſui libris, ſic exclamat Spicil. Tom. 4. „ (Hæ ergo divitiæ clauſtrales, „ hæ ſunt opulentiæ, cæleſtis vitæ dulcedine animam ſa„ginantes, per quas in Centulenſibus impleta eſt ſalubris „ illa ſententia: *Ama ſcientiam ſcripturarum & vitia non* „ *amabis*.)

CAPUT VIII.

De Tertia, Sexta & Nona.

I. QUam ſupra de aliis canonicis horis tractantes obſervavimus methodum, eadem & hoc capite tenere animus eſt, referentes nempe, quas & quot ad has horas Tertiam, ſcilicet, Sextam, & Nonam veteres Monachi decantarent preces; deinde quas a noſtris ad præſcriptum a Sancto Patre Benedicto officium ſuperadditas comperimus; Tum denique ritus, ſi ſpeciales aliqui præter relatos ſupra capite 2. ad has horas ſpectantes occurrant.

II. Tertiæ, Sextæ, Nonæque officium omnibus fere priſcis Monachis notum celebreque extitit, ex quibus tamen unicam Nonam Tabennenſiotæ, ſeu Pachomiani celebraſſe leguntur apud Palladium in hiſt. Lauſ. l. 3. c. 2. ſolam Tertiam, idque Dominicis Sabbatiſque dumtaxat Ægyptii apud Caſſianum l. 2. nu. 2., aliter tamen per alias provincias ubi, eodem Caſſiano teſte, erant „ (quibus in „ ipſis quoque diurnis orationum officiis, ideſt Tertia, „ Sexta, Nonaque, id viſum eſt, ut ſecundum horarum „ modum, in quibus hæc Domino redduntur, obſequia, „ pſalmorum etiam & orationum putarent numerum coæ„quandum;) hoc eſt, ut explicat Gazæus in Comment. ad hunc locum, ut „ (hora Tertia tres pſalmos, Sexta „ ſex, Nonaque novem perſolverent, quod proprie eſt ho„rarum & pſalmorum numerum exæquare.) *Addit Caſ*„*ſianus*: „ (nonnullis placuit ſenarium numerum ſingulis „ diei conventibus deputari.)

III. De Paleſtinæ vero, ac Meſopotamiæ, totiuſque Orientis Monachis alibi ſic loquitur l. 3. c. 2. „ (Itaque „ in Paleſtinæ vel Meſopotamiæ Monaſteriis, ac totius O„rientis ſupra dictarum horarum Tertiæ, Sextæ, Nonæ, „ ſolemnitates trinis pſalmis quotidie finiuntur, ut & o„rationum aſſiduitas ſtatutis temporibus Deo offeratur, „ & neceſſaria operationis officia conſummatis juſto mo„deramine ſpiritualibus obſequiis nullatenus valeat im„pediri.) Quem vero pſalmodiæ ordinem in ſuo Maſſilienſi Cœnobio ipſe inſtituerit omnino nos latet.

IV. S. Cæſarius in ſua ad Virgines Regula morem ſeu ritum pſallendi maxima ex parte ſecundum Lirinenſis Monaſterii Regulam conſtituens, præſcribit n. 58. apud Boll. 12. Jan. „ (ut quotidianis diebus ad Tertiam, Sextam, „ Nonam, ſeni pſalmi cum antiphonis, hymnis, lectio„nibus, vel capitellis ſuis dicantur;) ubi quoad pſalmorum numerum cum eis convenit, de quibus modo Caſſianus.

V. Ordinem a S. Benedicto inſtitutum ſic exhibet ejus Regula cap. 17. „ (Tertia vero, Sexta, & Nona eodem ordine celebrantur (nimirum quo Prima, de „ qua ſupra cap. 4.) oratio, ideſt verſus, hymni earumdem „ horarum, terni pſalmi, lectio, verſus, *Kyrie eleiſon*, & „ miſſæ ſint. Si major congregatio fuerit, cum antipho„nis: ſi vero minor, in directum pſallatur;) & ſequenti capite, quo ordine pſalmi dicendi ſint explicans, Dominica & feria ſecunda ſic pſalmum 118. diſtribuit, ut adſignatis ad Primam Dominicæ quatuor ejuſdem pſalmi capitulis, reliquis horis tam Dominicæ, quam feriæ ſecundæ terna capitula deputet. Reliquis vero diebus 9. pſalmos quotidie repetendos, nempe a pſalmo centeſimo nono decimo uſque ad centeſimum viceſimum ſeptimum.

VI. S. Aurelianus deceſſori ſuo S. Cæſario adhærens, pſallendi ordinem Virginibus ita decernit: „ (Quotidia„nis diebus ad Tertiam ſex pſalmos dicite, antiphonam, „ hymnum *Jam ſurgit hora tertia*, lectionem, & capitellum „ *Fiat Domine*. Ad Sextam ipſe numerus pſalmorum „ tenendus: antiphona dicenda, hymnus *Jam ſexta ſen*„*ſim volvitur*, lectio, & capitellum. Ad Nonam iſte „ ordo ſervandus, hymnus vero *Ter hora trina volvitur*.) Idem inſtituit in Regula ad Monachos, excepto quod pſalmos duplicat, duodecim ad ſingulas horas præſcribens.

VII. Regula incerti Authoris apud Auguſtinum de numero pſalmorum nihil definite decernit, ſed dumtaxat „ (ad Primam, *inquit c.* 1., & Tertiam dicantur ſui „ pſalmi, antiphonæ duæ, lectiones duæ, ſimili modo ad „ Sextam & Nonam dicantur ſui pſalmi cum debitis Reſ„ponſoriis, & Antiphonis.

VIII. S. Columbanus omnium horarum diei curſum eodem ritu ita diſponit c. 7. „ (Per diurnas terni pſalmi „ horas pro operum interpoſitione ſtatuti ſunt a ſeniori„bus noſtris cum verſiculorum augmento intervenien„tium, pro peccatis primum noſtris, deinde pro omni „ populo Chriſtiano, deinde pro Sacerdotibus, & reliquis „ Deo conſecratis ſacræ plebis gradibus, poſtremo pro e„leemoſynas facientibus, poſtea pro pace Regum, novıſ„ſime pro inimicis.) Hujuſmodi verſiculos ad officium S. Benedicti addidere poſteriores noſtri, ut ſupra vidimus c. 4. quod ex utriuſque S. Benedicti, & S. Columbani Regulæ conjunctione ortum eſſe ſatis probabile eſt.

IX. S. Iſidorus c. 7. Tertiæ, Sextæ, Nonæque officium ita ordinat „ [In Tertia, Sexta, & Nona tres „ pſalmi dicendi ſunt, Reſponſorium unum, Lectiones ex „ veteri novoque Teſtamento duæ, deinde Laudes, hymnus „ atque oratio.)

X. S. Fructuoſus Bracarenſis Epiſcopus Tertiam, Sextam, Nonam cum tribus etiam pſalmis perſolvendas eſſe decernit.

XI. Similiter & Magiſter, in cujus Regula c. 35. ſic lego: „ (Pſalmi per horas ſupra ſcriptas diei, id eſt Primam, „ Tertiam, Sextam, Nonam terni dici debent, currente „ ſemper pſalterio, ſingula reſponſoria, Lectionem Apo„ſtoli, Lectionem Evangelii, quam ſemper Abbas di„cat, aut ſi abſens fuerit, Præpoſiti vicibus dicent; poſt „ ipſam Rogus Dei.]

XII. Denique Regula cujuſdam ad Monachos „ (Tres, „ *inquit*, pſalmi in unoquoque conventu diei canendi „ ſunt.)

XIII. Atque hæ ſunt præcipuæ preces, quibus Tertiam, Sextam, Nonamque horas veteres Monachi celebrabant, nempe pſalmi, hymni, lectiones, verſus, reſponſoria, & orationes ſeu collectæ.

XIV. Pſalmorum ternarius numerus univerſis Paleſtinæ, Meſopotamiæ, totiuſque Orientis Monachis magis placuit; eumdem numerum ab his acceperunt in Occidente S. Benedictus, S. Columbanus, S. Iſidorus, S. Fructuoſus Epiſcopus Bracarenſis, & Magiſter; eumdemque præſcribit Regula cujuſdam ad Monachos: Hunc numerum duplica-

vit S. Cæſarius, quod etiam ali)s feciſſe aliis in provinciis, teſtatur Caſſianus, ſex has ad horas pſalmos decantari volentes; totidem præſcripſit Monialibus Sanctus Aurelianus; at 12. a Monachis perſolvi voluit ad Tertiam. Nonnulli pſalmorum numerum horis exæquabant; tres ad Tertiam, ſex ad Sextam, novem ad Nonam pſalmos decantantes.

XV. Hymnorum meminere dumtaxat S. Cæſarius, S. Benedictus, SS. Aurelianus & Iſidorus; & quidem pſalmis & antiphonis ſubjungunt Cæſarius, Aurelianus & Iſidorus; præponit vero S. Benedictus, cui & illud peculiare fuit inter omnes Monachos, quod horas canonicas a verſu *Deus in adjutorium* inchoet, quem ritum ab ipſo univerſalis Eccleſia recepit.

XVI. Lectiones nullas faciebant Orientales Monachi, ſaltem id non liquet; e contra Occidentales. Unicam tantummodo præſcribunt S. Benedictus, S. Cæſarius, S. Aurelianus; duas Regula incerti Authoris apud Auguſtinum (ſaltem ad Tertiam) S. Iſidorus & Magiſter; S. Iſidorus unam de novo, aliam de veteri Teſtamento; Magiſter primam ex Apoſtolo, ſecundam ex Evangelio ab Abbate dicendam.

XVII. Verſum unicum Lectioni ſubjungunt S. Benedictus, S. Cæſarius, & S. Aurelianus, plures congerit S. Columbanus, quos etiam forte reſponſoriorum nomine intelligunt alii.

XVIII. De collectis & orationibus diximus ſupra. Nunc additiones per noſtros ad ſtatutum a S. Benedicto officium factas inveſtigemus, poſtquam nonnulla retulerimus, quæ noſtri ante Tertiam præmittere ſolebant. Illud enim omitti non debet, quod in omnibus pene Ordinis noſtri Monaſteriis communi uſu receptum fuit, ut ante Tertiam fratres diurnos calceos induerent; manus faciemque lavarent, caput pectinarent treſque orationes officio præmitterent, quod ultimum, ut jam diximus, aliis horis erat commune: Ita Dunſtani concordia c. 1. decernit, ut „ (Vacent fratres lectioni uſque ad horam ſecundam, „ ſecundum Regulæ præceptum; tunc facto ſigno eant, „ & ſe diurnalibus induant calceamentis, nullus enim „ hoc debet præſumere antequam illud audiatur ſignum, „ exceptis Miniſtris, neque tunc ab aliquo intermittatur „ ſine licentia, ne præſumtione temeraria obedientiæ „ meritum lugubriter obnubilent: dehinc pſalmodiis de„ diti facies ſuas, uti mos eſt, lavet Schola univerſa cum „ Magiſtro, & Abbate: ſeniores vero, prout Deus uni„ cuique in corda eorum divino immiſerit inſtinctu, ſilenter „ ac tota mentis intentione opus ſuum in his obſequiis, „ ſicut in omnibus convenit orationibus, decorando cele„ brent, horas canonicas, vel ſeptem pœnitentiæ pſalmos, „ vel aliud quidpiam ſpiritnale ad tentationem diaboli„ cam devincendam pſallendo; ſicque loti veniant ad „ eccleſiam. Infantibus autem ad eccleſiam intrantibus, „ Ædituus primum ſonet ſignum, peractis tribus a pueris „ orationibus, uti prius a ſenioribus geſtum fuerat, diſpo„ ſiti ſinguli in locis ſuis campana pulſata incipiant ho„ ram Tertiam.) Hactenus S. Dunſtanus fuſe deſcribens, quo ritu fratres ad Tertiam ſe præparare deberent. Dunſtano ſubſcribunt antiquæ Germaniæ conſuetudines MS. n. 33. „ (Poſtea ſedent ſic legendo uſque ad horam ſe„ cundam: hora ſecunda pulſatur ſignum a Priore, in„ duuntque ſe calceamenta leviora, quam nocturnalia ſint; „ lotiſque manibus ac facie, intrent oratorium, orantque „ tribus vicibus inter altaria, ſicut in nocte, ut dicimus, „ fecerunt: Interea primum ſignum horæ Tertiæ auditur, „ veniuntque in chorum præſtolantes aliud; quo pulſato „ incipient Tertiam;) & ſtatuta Lantfranci l. 1. §. 1. „ (An„ tequam ſonet ſignum ad apparatum Tertiæ, nullus cal„ cies ſe diurnalibus ſuis, exceptis iis, quibus extra clau„ ſtrum cura obedientiæ injuncta eſt, & hi priuſquam exe„ ant, aliquantulum in clauſtro ſedere debent, & expecta„ re, ut prius infantes in Scholis ſuis legant. Cum appropinquaverit tempus horæ Tertiæ, pulſetur a Secretario „ modice ſignum minimum, quam ſquillam vocant, & „ ſtatim pergant in dormitorium, & calcient ſe diurna„ libus, & cutellos accipiant; deinde ad lavatorium va„ dant, & prius lavent ſe, & poſtea pectinent: dehinc „ ad eccleſiam veniant, aquam benedictam ſumant, in „ chorum vadant, & incumbentes terræ infantes expe„ ctent. Cum vero infantes loti fuerint, & ſe pectinare „ incœperint, pulſetur majus ſignum ad horam: acceden„ tes & ipſi ad aquam benedictam in chorum veniant, & „ dimiſſo ſigno, omnes ſimul tres orationes faciant; qui„ bus factis pulſetur minus ſignum, & canatur Ter„ tia;) & Udalricus l. 1. conſuetud. Clun. cap. 40. „ (Va„ camus lectioni uſque ad Tertiam; pulſatur ſcilla, & „ tunc primum diurnalibus nos calciamus, lotis manibus & „ facie, & pexo capite, imus ad Eccleſiam, & procum„ bendo ad orationem pueros expectamus, quibus ingredi„ entibus pulſatur ſignum; facimus tres orationes, pul„ ſatur ſcilla; cantatur Tertia, Miſſa quoque matuti„ nali adjuncta.) His accedunt Pariſienſes S. Germani a Pratis conſuetudines MS. fol. 10. „ (Quando tempus „ erit, calciatio pulſabitur, & ibunt in dormitorium, „ & venient lavare manus ſuas; & tunc pulſabitur Ter„ tia cum una campana groſſiori, & venient in chorum „ & erunt proſtrati, & terminabitur *Pater noſter* &c.) Ex his patet, tres, quas diximus orationes, cum proſtratione factas fuiſſe, quod innuunt ſatis iſta Lantfranci verba *Incumbentes terra*; Hæc tamen omnia, quæ retulimus, æſtate præſtabant ante Primam, ut conſtat ex Udalrico l. 1. conſ. Clun. c. 18. & ex MS. conſuet S. Dionyſii in quibus ab octavis Pentec. ad Cal. Novemb. hæc præſcribuntur: „ (mane pulſabitur ſonitus, & ſurgant omnes, „ eant ad lavatorium, & abluant facies & manus, & „ pectant capita, & accipiant aquam benedictam, & eant „ ad Eccleſiam, & faciant orationes, deinde ſedeant in „ clauſtro, uſque ad Primam & cantent, & legant in „ audientia, ad Primam eant &c.) immo etiam hye„ diebus Dominicis, & aliis forte diebus, quibus a jejunio abſtinebant, ut colligere licet ex MS. S. Germani a Pratis conſuetudinibus. Ut autem ad factas ad officium a S. Benedicto inſtitutum additiones veniamus, duos pſalmos Tertiæ ſubjungit S. Dunſtanus: „ (Poſt „ cujus terminum, *inquit*, dicant pro Rege, atque Re„ gina, & benefactoribus ſuis pſalmos: *Uſquequo Domine*, & *Miſerere mei Deus, miſerere mei*, ſubſequentibus „ præſcriptis collectis; deinde miſſam matutinalem cele„ brent.) Dunſtano concinunt antiquæ Germaniæ conſuetudines MS. n. 33. ſtatuentes, ut, „ (Cantata Tertia „ pſallant duos pſalmos: *Uſquequo: Miſerere mei Deus*, „ *miſerere mei*, cum precibus ſupradictis, & exeuntes in „ capellam proximam celebrant priorem miſſam.) Statuta Lantfranci duorum pſalmorum poſt Tertiam dicendorum explicite non meminerunt, ſed tantum, ut „ (In„ choato pſalmo *Miſerere mei Deus*, ſurgentes Miſſam „ matutinalem celebrent. (

XIX. Cluniacenſes quatuor Tertiæ, totidemque Sextæ & Nonæ pſalmos adjiciebant, teſtante Udalrico l. 1. Conſ. Cluniac. cap. 2. Idemque obſervabant noſtri Sandionyſiani, Tullenſes S. Apri, atque Beccenſes; ſed non ſemper iidem, ut patet ex Tullenſ. Ord. & lib. uſuum Becc. ubi etiam aliquando propter aliquas feſtivitates pſalmorum familiarium numerus minuitur. In MS. conſuetudinibus S. Germani a Pratis fol. 10. præſcribitur, ut poſt Tertiam dicatur „ (Tertia Beatæ Mariæ, & duo „ pſalmi familiares, & poſt Miſſa) nimirum matutinalis quæ tamen æſtate, ac diebus Dominicis hyeme poſt Primam dicebatur.

XX. Quod hic dicimus de additionibus ad Tertiam, idem de iis, quæ ad Sextam Nonamque fiebant aſſerendum eſt: nimirum duo, vel 4. pſalmi pro locorum conſuetudine, pſalmi familiares addebantur, quibus poſt Sextam, Letaniam ſubjungebant; deinde miſſam majorem, quam nos Conventualem appellamus: „ [Finita Sexta, *inquit* „ *Dunſtanus*, canant pſalmum *Deus miſereatur noſtri*, & „ *Domine exaudi* 1. pro Rege, Reginaque, & familiari„ bus, cum præſcriptis collectis; ſequitur litania, qua fi„ nita Cantor ad hoc more ſolito indutus miſſæ officium „ inchoet; finita miſſa pulſetur primum ſignum Nonæ, „ & agatur oratio .... Peracta Nona dicant pro Rege, „ Reginaque, & familiaribus pſalmos: *Qui Regis Iſrael*, „ & *De profundis*, & cum prænotatis collectis; dehinc „ pergant ad menſam.) MS. Conſuetudines Germaniæ n. 33. „ (Cantant Sextam duoſque pſalmos: *Deus* „ *miſereatur: Domine exaudi*. Qua cantata vadunt mini„ ſtri ad ſacrarium, & induunt ſe, aliique fratres ſe„ dent in choro: Paratis vero miniſtris pſalluntur duo „ C. & letania breviter recitata miſſaque celebratur ... „ & cantant Nonam, & duos pſalmos poſt Nonam: „ *Qui Regis: De profundis*.] Pariſienſes S. Germani a Pratis conſuetudines MS. poſt Sextam: „ (Sexta Beatæ „ Mariæ, & duo pſalmi familiares, antequam incipiatur „ *Kyrie eleiſon*, pulſabitur una campana, & Sacerdos „ reveſtiet ſe cum ſuis miniſtris; deinde pulſabitur miſ„ ſa cum duabus campanis .... ad Nonam antiphona „ &c. ... & poſtea de Beata Maria, & duo pſalmi „ familiares, & poſt ibit conventus in refectorium.)

XXI. S. Lantfrancus nullam pſalmorum facit mentionem ſed letaniæ dumtaxat miſſæque poſt Sextam celebrandæ. „ [Poſt Sextam, *inquit*, pulſato ad miſſam ſigno, „ oratione facta, dicatur ab infante litania; induantur, „ qui celebraturi ſunt miſſam.) Hanc tamen letaniam &

„ miſ-

miſſam æſtate poſt Tertiam dicebant, atque aliis etiam forte diebus, quibus hieme jejunium relaxabant, ut patet ex Dunſtani Concord. c. 6. & ex Udalrico l. 1. conſuet. Clun. cap. 18. Sed letaniam quandoque propter aliquam feſtivitatem, aut propter jejunium dimittebant, ut docent Conſuet. Sancti Dionyſii in Francia in quibus æſtate præſcribitur, ut „ (Poſt Tertiam ante miſſam dicatur letania quotidie, niſi pro aliqua feſtivitate, vel pro aliquo jejunio, ſicut eſt de Beato Joanne, & de Beato Petro, & de Beato Laurentio, & de Beata Maria, & de Beato Dionyſio, & de aliis jejuniis contingentibus dimittatur.)

XXII. Hæc vero litanie non erat adeo prolixa; ſed multo brevior, quam ea quæ poſt Primam diceretur; ut diſcere poſſumus ex Udalrico in antiquis Conſ. Cluniac. l. 2. c. d. ubi ſic loquitur: „ (Majorem miſſam in privatis diebus ſolet iterum letania prævenire, quæ tamen non eſt multum prolixa, tribus tantum Sanctis de ſingulis ordinibus nominandi.) Hanc videre eſt in MS. conſuet. ejuſdem Monaſterii, ex quibus deſcriptam accipe prout ſequitur: Kyrie eleiſon: Chriſte eleiſon: Kyrie eleiſon: Sancta Maria, ora pro nobis: Sancta Dei genitrix, ora; S. Virgo Virginum, ora: S. Michael: S. Gabriel: S. Raphael: S. Johannes: S. Petre: S. Paule: S. Andrea: Sancti notantur, qui honorabiliores habentur in Patria, S. Stephane (hic duæ lineæ abraſæ ſunt, quarum loco a Monacho, haud dubium Corbejenſi additæ ſunt hæ invocationes: S. Gentiane cum ſociis: S. Sebaſtiane; S. Adalarde: S. Ratberte: S. Præcordi: S. Maria Magdalene: S. Felicitas: S. Balthildis.) *Hic ſurgunt omnes.* Omnes Sancti orate pro nobis I. I. Propitius eſto, parce nobis Domine; Ab inſidiis diaboli, libera nos Domine; A fulgure & tempeſtate, libera. *A Paſcha, uſque ad Feſtum S. Michaelis dicitur*: Per Paſſionem & Crucem tuam, libera; Per glorioſam Reſurrectionem tuam, libera; Per admirabilem Aſcenſionem tuam, libera: Per gratiam Spiritus ſancti Paracleti, libera: In die judicii, libera: Peccatores, te rogamus audi nos: Ut pacem nobis dones, te rogamus: Ut miſericordia & pietas tua nos cuſtodiat, te rogamus: Ut Eccleſiam tuam regere & defenſare digneris, te rogamus audi nos: *Et ab oct. Paſcha, uſque ad feſtum S. Michaelis*: Ut fructus terræ dare & conſervare digneris, te rogamus. Ut nos exaudire digneris, te rogamus: Fili Dei, te rogamus audi nos I. I.: Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, parce nobis Domine: Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miſerere nobis. Sequitur introitus.

CAPUT IX.

De refectione.

I. UT ſolitos apud antiquos Monachos ad refectionem ritus omnes faciliori methodo referamus; tria, ut ſupra de labore manuum, tempora expendenda ſunt: nimirum ipſum quod immediate refectionem præcedit, tempus ipſum refectionis, & quod ſubſequitur.

II. Quod primum tempus reſpicit, illud ante omnia obſervatu dignum eſt, quod nonnullis in Cœnobiis adveniente refectionis tempore, antequam accederent ad menſam, omnes Monaſterii fores præcludebantur: ita S. Iſidorus præcipit Reg. c. 10., ut „ (Tempore quo refectionis debitum ſolvitur, clauſtra Monaſterii obſerentur, nec ullus extraneus intereſſe præſumat, ne quietem fraternam præſentia ſua impediat.) Optima ſane ſanctio, qua etiam nunc obſervant noſtri in celebri S. Udalrici Monaſterio Auguſtæ, quemadmodum in ſuo Germanico itinere refert Mabillonius noſter.

III. Secundo apud omnes omnino Monachos uſu receptum fuit, ut ſtatuta reficerent hora, quam prævenire, vel minimum, nefas ducebant. Hanc poſt Sextam æſtate, poſt Nonam hyeme expectabant noſtri in Eccleſia, ut patet ex antiquo Ordine Converſationis Monaſticæ c. 11. „ (Ad horam vero refectionis poſt expletionem expectant in Eccleſia pſallentes in choro, cum audierint cimbalum, ordinate & ſine ullo ſtrepitu feſtinent lotis manibus introire refectorium;) ex Capitulo 28. Monachorum Sangallenſium in append. ad ſæc. 4. Ben. part. 1. „ (Ut poſt omnes curſus, quando ad refectorium ire oportet, in Eccleſia illud ſignum, quod refectionem ſonat, expectent, niſi quem neceſſitas extra compellit.) Et in capitulo 6. Monachorum ad Augiam directorum: „ (Ut in oratorio poſt ſignum Sextæ omnes in loco ſibi deputato ſtantes, finita oratione, cum ſumma reverentia expectent, dum ſignum Præpoſitus pulſaverit ad refectorium, &c.) & in capitulo 8. „ (Finita veſpera, expectant ibidem, ſicut & ad Sextam fecerunt, dum ſignum ſonaverit ad refectorium.) Idem clarum eſt ex MS. Germaniæ conſuetudinibus.

IV. Hunc ritum e Pachomianis accepiſſe noſtri videntur; in Regula namque S. Pachomii ita lego: „ (Dimiſſa collecta, ſinguli egredientes, uſque ad cellulas ſuas, & uſque ad veſcendi locum, de Scripturis aliquid meditabantur.] Hyemis tamen tempore urgente frigore, finito officio, ad ignem accedentes refectionis horam expectabant; ut diſcimus ex ſtatutis S. Adalardi Abbatis Corbejenſis l. 2. c. 1. Spicil. Tom. 4. „ (Si æſtivum tempus fuerit, peractis his horis, poſt quas continuo in refectorio generaliter eundum ſit, oportet ut omnes cum ſilentio in Eccleſia ſubſiſtant, quo uſque audito ſigno cum reverentiam Deo dantes, exeant, & cum præfato ſilentio intrantes, & reſidentes, & exeuntes de refectorio ſinguli ad ea, quæ tunc ſecundum temporis ratio docuerit, vel juſſum fuerit, attendant: ſi autem hyems fuerit, & calefaciendi neceſſitas ingruerit, prout ei, qui præeſt, viſum fuerit, ſive ante, ſive poſt perfectum officium, aliquod intervallum fiat, quando ſe calefacere poſſint; ſin autem in Eccleſia expectent, ut ſupra.]

V. Tertio, ubi refectionis hora adveniſſet, ſonitu tintinnabuli, aut alicujus alterius inſtrumenti ad refectorium convocabantur: „ [Ad cibum non pergent, niſi generali ſonitu convocentur,) *inquit S. Pachomius art. 90. cod. Reg.* Hoc ſignum pulſabat Præpoſitus ex ſupra citato capitulo 6. Monachorum ad Augiam directorum, cui concinit Lanfrancus in ſtatutis §. 1. c. 1. „ (Cantata Nona, exeant Prior ad percutiendum cimbalum, hebdomadarii coquinæ, & qui ſervituri ſunt ad injuncta ſibi officia;) & Burſfeldenſes diſt. 3. c. 18. „ (Hora adveniente Prior, aut ille cui injunxerit, ſignum pulſet.) In antiquis vero Germaniæ conſuetudinibus MS. n. 33. hoc officium committitur Circatori: „ (Tunc exeat Circator, & tintinnabulum pulſat ad refectorium.] Pulſando autem aliquid meditari debet ex Regula S. Pachomii. „ (Qui percutit ad veſcendum, dum congregantur fratres, meditetur aliquid in percutiendo.)

VI. Quarto audito ſigno omnes illico convolabant in refectorium, quod intrantes ſuperius poſitam crucem ſalutabant, ex antiquo ordine Converſationis monaſticæ c. 11. „ (Sine ullo ſtrepitu feſtinent lotis manibus introire refectorium, ſalutantes crucem verſis vultibus ad Orientem.) Quem ritum præſcribunt Carthuſianorum ſtatuta, 2. par. c. 13. (Intrantes refectorium nudamus caput, & venientes ad ſedes noſtras inclinamus ad crucem;) & Burſfeldenſes diſt. 3. cap. 18. „ (Facto igitur ſigno, fratres intrent refectorium, & ablutis manibus inclinantes verſus Crucifixum, ſtent in ordine ſuo diſpoſiti ante menſas;] ubi notandum eſt, quod obſervavit Benedictus Haeftenus, not. ad ord. mon. conv. cap. 11. quia antiquo ritu Monachorum refectoria Orientem verſus ſpectabant, eoque loci ſuperioris menſa ſternebatur, cui crucis, aut crucifixi ſupereminebat imago; hinc Johannes Monachus in vita Sancti Petri Damiani c. 19. de eodem ſcribit: „ (Hic quoque vir tulit menſam Abbatis (Caſſinenſis) quæ Occidentem verſus fuerat conſtituta, & ad Orientem poſuit refectorii plagam, ubi videlicet imago crucifixi Domini fuerit in pariete per picturam expreſſa;) Quod confirmatur ex hiſtoria aurea Johannis ad an. 967. in qua refertur, quod mortuo Eadgaro Rege, ejectis de magnis Monaſteriis Monachis, & canonicis per Magnates intruſis, tractato ſuper hoc Wintoniæ Concilio. „ (Ibi imago crucifixi in capite refectorii Monachorum poſita, humanas exprimens voces dixit; Abſit hoc ut fiat, abſit hoc ut fiat, judicaſtis bene, mutaretis non bene:) Citatur a Clemente Reynero in appendice ſcript. 37. pag. 41., referturque in vit. S. Dunſt. n. 36. ſæc. 5.

VII. Quinto congregati verſum dicebant, cui ne quis deeſſet, ſumma diligentia cavebant; unde forte ad illum cantandam dependens ſuper menſam Abbatis ſignum pulſabant, ut patet ex Ordine monaſticæ converſ. cap. 11. „ (Et cum ſecundo ſignum ſonuerit ad menſam, omnes congregati ſimul dicant verſum, & orationem Dominicam inclinato corpore.) Clarius ex antiquis conſuetudinibus Germaniæ n. 33. „ (Exeat Circator, & tintinnabulum pulſat ad refectorium, cunctique pariter illuc venientes lavant manus, & intrant, expectantque Dominum Abbatem. Illo autem intrante pulſatur ſignum, quod pendet ſuper menſam ejus, & dicunt verſum) Et ex MS. conſ. S. Germani a Pratis: „ (Quando Prior venit in refectorium, omnes inclinabunt eum, & pulſabit

„ campanam, & incipiat Cantor ℣. *Oculi omnium*) De hoc verſu conſule Commentarium ad caput 43.

VIII. Sexto dicto verſu omnes ad menſas ſedebant, non quidem promiſcue, & prout ſe ſe quiſque exhibebat; ſed unuſquiſque ordine ſuo ad menſam ſuam: „ (Et data benedictione, *inquit antiquus Ordo converſ. mon.* a Priore, ſedeant ſinguli ordine ſuo ad menſam cum ſummo ſilentio;) atque a menſa ſua Abbate non jubente, tranſire nefas ducebant. Hinc Regula Pauli & Stephani c. 20. „ (Nullus præſumere audeat de ea menſa in qua comedere ſcriptus eſt, tranſire ad aliam, nec liceat cuiquam, alterum ad ſe de alia menſa venientem ad manducandum ſuſcipere: ſed unuſquiſque in menſa deputata comedat, ita ut ſi in menſa major pars fratrum abſens fuerit, reſidui uſque ad tres in numero ad ſuam ſedeant: infra autem hunc numerum remanentes in alia menſa comedant ſecundum ordinem deputatum.) Regula S. Pachomii art. 11. „ (Cum autem ad veſcendum venerint, ſedebunt per ordinem ſtatutis locis, & operient capita: ſtatim ut tibi a majore fuerit imperatum, ut de alia menſa ad aliam tranſeas, ire debebis, in nullo penitus contradicens.) Deni porro ad ſingulas menſas conſedebant ex Regula S. Iſidori c. 10. „ (Refectorium pariter cunctis fratribus unum erit, ad ſingulas menſas *deni* conveſcentes reſideant; reliqua turba parvulorum adſtent.) Hæc ſunt præcipua, quæ tempus ipſum refectionem præcedens reſpiciant, nunc quæ ad ipſam refectionem, omnibus ad menſas reſidentibus, ſpectant, inveſtigare oportet.

IX. In primis obſervandus ritus in Regula Magiſtri præſcriptus his verbis c. 23. „ (Egreſſa omni congregatione cum ſuo Paſtore de oratorio, poſt verſus, & orationem, Abbas in ſuæ menſæ cathedra ſedeat; mox omnis congregatio reſpondeat: *Deo gratias*, & omnibus adhuc ad ſuas menſae ſtantibus, caniſter ſupra menſam Abbatis pendens trochleæ fune deſcendat, ut a cælo videatur operarii Dei annona deſcendere: ſtatim ubi caniſter deſcenderit, ſignans univerſum panem Abbas, frangens & tollens ſibi prius annonam ſuam a Domino benedicendam, elevet manum, & ponens ante ſe, ſtantibus ad menſam ſuam, his qui cum eo manducaturi ſunt, erogat eis, ſtatim ut acceperint, oſculentur Abbatis manum, ſedeant tacentes: Deinde vocatis omnibus menſæ Præpoſitis, det eis totius menſæ ſuæ annonas, quibus dimiſſis, vocatis aliis tradat & ipſis, jam ſi Domino juvante multa fuerit congregatio, ſic faciet omnibus menſis. Qui Præpoſiti cum annonas, tam ſuas, quam ſuorum fratrum accipiunt, pro honore Majoris manus oſculentur Abbatis. Item cum ipſi in ſuis menſis fratribus erogant, pro humilitate manus eis a fratribus oſculentur, & poſtquam quis acceperit, ſedeat tacitus. Poſt omnium vero ſeſſionem levet ſe Hebdomadarius lectionis menſalis, & ipſe accipiens annonam ſuam oſculetur manum dantis, & commendet eam Cellerario, & reſideat in ſella cum codice, donec ingrediantur hebdomadarii coquinæ cum Cellerario, & ipſi accipientes annonas ſuas e Præpoſitis ſuis oſculentur manus eorum: ſimul & Cellerarius, quia ſub nullius decadæ numero continetur, de menſa Abbatis accipiat annonam ſuam, qui cum acceperit oſculetur & ipſe manum dantis, & ponet menſæ ſuæ. Mox primo Abbati, deinde omnibus ſimul ſibi, & ultimis ſingulos meros porrigant. Statim euntes Hebdomadarii miniſtrent in primo menſæ Abbatis; deinde allata diverſarum menſarum ab inferioribus fercula offerantur Abbati ſignanda. Sic etiam ſignat omne, quod apponitur, tam coctum, quam crudum in menſis. Qui ſignat cruce, ſic dicat ore: *Benedic Domine, quidquid ex hinc accepturi ſumus*, ut forte, quod non eſt opus, aut purgatur, ut cadet; aut illud, quod victui non proficit, ſine benedictione jactetur in terra, & pedibus conculcetur, ne res benedicta videatur pati injuriam. Quæ ergo fercula ſignata ſingulas ponantur per menſas, & cum miniſtraverint, ſedeant una cum Cellerario ad menſam Præpoſiti ſui, & manducent cum congregatione communiter.) Quibus in verbis nonnulla notanda ſunt. I. Cathedra Abbatis ad menſam ſedentis. II. Caniſter panis fune deſuper menſam Abbatis deſcendens. III. Ordo panis diſtribuendi. IV. Oſculum manus porrigentis annonas. V. Benedictio ferculorum. VI. Forma ipſius benedictionis.

X. Quod vero noſtros potiſſimum ſpectat, illud maxime cavebant, ne quidquam cibi corpus ante prægustaret, quam anima ſpirituali lectionis alimento reficeretur; ut diſcimus ex antiquis Clun. conſuetudinibus lib. 2. cap. 13. „ (Nihil omnino comedit, antequam lectio ſit incepta;) quod etiam obſervabant Burſfeldenſes, in quorum ceremoniali ſic lego diſt. 3. c. 18. „ (Fratres appoſitum non attingant cibum, priuſquam percepta ſententia aliqua de lectione, Præſidentem attingere ſignum perceperint.)

XI. Secundo nihil cibi, aut potus ante D. Abbatem percipiebant, ex antiquo Ordine converſationis monaſticæ c. 11. „ (Nulluſque præſumat quidquam accipere cibi, aut potus ante Domnum Abbatem; ipſe autem Abbas non tardet accipere.) Quod etiam in Regula Sancti Pachomii reperio art. 11. „ (Nec ante Præpoſitum domus tuæ manum in menſa extendas.) Similiter liber Uſuum Ciſterc. c. 76. „ (Incepta lectione fratres diſcooperiant panes, Priore tamen prius hoc faciente.]

XII. Priuſquam tamen quidquam comederent Cluniacenſes noſtri, his qui ad miſſam non communicaverant, hoſtias diſtribuebant, & quidem per manus Sacerdotis: „ (Nihil omnino comedat, *inquit Udalricus l.* 2. c. 23. niſi lectio incepta ſit, & antequam de manu Sacerdotis oblatam accipiat, ſi tamen eſt privata dies, & ſi ipſa die non communicaat.) Quonam vero ritu id fieret, explicat poſtea idem Udalricus his verbis l. 2. c. 30. „ (In privatis diebus hoſtiæ non conſecratæ portantur in refectorio, ut his qui ea die non communicaverunt per manus Sacerdotis, diſtribuantur, quod hoc ordine fieri ſolet; ut primum tribuat de ipſis hoſtiis Domno Abbati, poſtea cum ſint menſæ tres, utrimque ad dextram Domni Abbatis, ad unam menſam, poſtea ad omnes in alia parte; & ſic iterum redit ad dextram, & tribuentis manus e ſingulis oſculatur;) in MS. etiam Germaniæ conſuetudinibus num. 18. ad Hebdomadarii Presbyteri officium ſpectat *fratribus ablationes dare* ad menſam: At capitula Monachorum ad Augiam directorum hoc munus duobus Presbyteris committunt, decernentes cap. 7. ſec. 4. part. 1. „ (ut in refectorio facta benedictione veniant duo Presbyteri ad Abbatem frangentes panem, & dant ipſi eulogium fratribus, ſtantes antequam accedant ad menſam.) Idem videre eſt in antiquis S. Benigni Divionenſis conſuetudinibus cap. 21. „ (Privatis diebus, *inquiunt*, exceptis his, in quibus una tantum hoſtia offertur, hoſtiæ non conſecratæ in refectorium portantur ab Hebdomadario Sacriſta, & dividuntur ab eo æqualiter in duobus vaſculis ad hoc ipſum decenter præparatis, ut illis, qui eo die non communicaverint, per manus duorum Sacerdotum diſtribuantur, qui duo ſunt, Hebdomadarius majoris miſſæ & minoris; quod hoc ordine fieri ſolet, ut Hebdomadarius majoris miſſæ incipiat ab Abbate, vel ab eo qui loco ejus ſedet; deinde diſtribuat illis, qui ſedent ad menſas, quæ ſunt ad dextram Domini Abbatis, incipiens a prioribus. Hebdomadarius quoque minoris miſſæ diſtribuat illis, qui ſedent ad menſas, quæ ſunt ad ſiniſtram Domni Abbatis, ſimiliter incipiens e prioribus, & quicumque accipit, manum ipſius a quo accepit, oſculatur. Quicumque autem communionem ſacram accepit, ut ventum eſt ad eum, cum manu reverenter ſignum facit, ut erat in antea: ſimiliter & qui jam aliquid cibi prægustavit qualibet ingruente cauſſa.) Hunc ritum præſcripſerat Aquiſgranenſe Concilium c. 68. ſtatuens, ut „ (eulogiæ fratribus a Presbyteris in refectorio dentur;) eratque in uſu ante hæc tempora, ut patet ex libello ſupplici Monachorum Fuldenſium ad Carolum Imperatorem, in quo poſtulant inter alia c. 4. „ (quod communicationem fracti panis ante cibum quotidie ſumere non reſpuatur, ſecundum exempla præcedentium Patrum.) Porro illæ oblatæ ſive eulogiæ eæ ipſæ erant hoſtiæ, quas in miſſa fratres obtulerant, & conſecratæ non fuerant; ex oblatis enim omnibus unam aut tres, aut quinque dumtaxat conſecrare ſolebant, reliquas reſervabant in refectorium deferendas, ut diſcimus ex conſuetudinibus S. Benigni Divionenſ. ubi de Sacriſtæ Hebdomadarii officio hæc ſcribuntur c. 7. „ (Hoſtias, quæ offerendæ ſunt ad miſſam, ipſe offerentibus cum argenteo cocleari porrigit, & in ultimo ipſe quoque offert, hoſtias ſane oblatas in duobus vaſis ad hoc præparatis æqualiter partitur, quas ipſe cum uno æque de ſocus tacto cymbalo in refectorium defert, finitoque prandio eodem modo reportant.)

XIII. Tertio ſingulis ferculis ſingulas benedictiones dabant, ut præſcribit Regula Magiſtri cap. 23. & Regula cujuſdam ad Virgines, cujus hæc verba: „ (Quando in menſam cibus adminiſtratur, nulla prius cibum comedat, quam ſignum ad benedicendum inſonet, Abbatiſſa vero vigilet, ut confeſtim cum cibus miniſtratus fuerit, ſignum tangere procuret, & omnes cum ſignum audierint, una voce benedictionem rogent, quam vocem Abbatiſſe ſubſequatur dicens: *Dominus dignetur benedicere*.

„ Hoc

Digitized by Google

„ Hoc ad omnia fercula, vel pomorum ac potus admini-
„ ſtrationem obſervandum eſt ;) & antiquus Ordo converſ.
Monaſticæ c. 11. „ (Cum autem accipit Abbas panem,
„ dicat frater fratri : *Benedicite*, & reſpondeant, *Domi-*
„ *nus* ; & ſimiliter faciant de potu cum primum biberint ;
„ de cæteris pulmentis quæ tunc in menſa ſunt, non eſt
„ neceſſe amplius benedictionem petere . . . . Po-
„ ſtea vero quidquid pulmentarii ex coquina miniſtratur,
„ qui miniſtrat, a noviſſimo incipiat, & uſque ad Do-
„ mnum Abbatem miniſtrando perveniat, & tunc ſonent
„ cymbalum tacite, & dicant fratres : *Benedicite* æqua
„ voce & producte ; data benedictione in communi ex-
„ pectent (ſicut jam diximus) ut Abbas prius accipiat,
„ poſtea ſinguli dicentes : *Benedicite* ; & ſic accipiant.
„ Quando benedicunt cibum aut potum, aut aliud quid-
„ quam, non ſedendo, ſed ſtando benedicant ;) quod
etiam obſervaſſe videntur Cluniacenſes ex lib. 2. Clun.
Conſ. c. 35. Hanc benedictionem olim in aliquibus Mo-
naſteriis dabat Oeconomus ſive Cellerarius, ut patet ex
vita S. Samſonis n. 16. ſæc. 1. Bened., de quo ſcribitur
quod „ (lætus admodum refectorium ingreſſus eſt, eo quod
„ ipſe Oeconomus erat hujus Monaſterii, poculaque fra-
„ tribus benedicens, &c.) Sed in antiquis Germaniæ con-
ſuetudinibus MS. n. 18. hoc officium pertinet ad Hebdo-
madarium Sacerdotem, cujus erat ad menſam „ (fratribus
„ oblationes dare, & benedictiones cibi & potus : Deinde
„ gratias agere :) quamquam hoc olim ad Abbatem pertinuiſſe
videatur ex lib. 2. Dialogorum Sancti Gregorii Papæ c.
3. „ [Et cum vas vitreum, in quo ille peſtifer potus ha-
„ bebatur, recumbenti Patri *ex more Monaſterii* ad be-
„ nedicendum fuiſſet oblatum, extenſa manu *Benedictus*
„ ſignum crucis edidit.] Apud priſcos Monachos ab an-
tiquiore ſeu ſeniore. Unde Abbas Petrus Pionita excuſans
ſe cur ad ſenum menſam acceſſiſſet, * reſpondit : „ (Si
„ vobiſcum ſediſſem, velut *ſenem* fratres hortati me eſ-
„ ſent, ut primus *benedicerem*, & tanquam major vobis
„ habitus fuiſſem.) Hanc benedictionem crucis ſigno ſu-
per cibos efformato edebant : Sic S. Palemon S. Pachomii
Magiſter cibos *Crucis Chriſti ſigna* benedicere conſueverat,
ut legitur in ejus vit. c. 2. apud Boll. 11. Januarii, & in
Monaſterio Virginum ſub S. Æquitii diſciplina viventium,
quædam Sanctimonialis lactucam, quam *ſigno crucis benedi-*
cere oblita fuerat, mordens a dæmone correpta eſt ex lib.
Dialog. S. Greg. c. 4.

XIV. Denique Divionenſes S. Benigni conſuetudines
c. 21. „ (Quoties Sacerdos in refectorio, *inquiunt*, ſive
„ ad primum verſum prandii vel cœnæ, ſive ad generale,
„ ſive ad pulmentum benedici, tres cruces facit, unam
„ verſus menſam principalem, aliam verſus dextram, ter-
„ tiam verſus ſiniſtram : ad potum vero quando in phio-
„ lis portatur, non niſi unam. Quando vero, ut in die-
„ bus jejunii, in juſtis eſt potus, & cum ſcyphis pota-
„ tur, tres facit. Ad generale hanc benedictionem dat :
„ *Largitor omnium bonorum* ; ad pulmentum : *Omnipotens*
„ *Dominus benedic* ; & ſi pulmentum deeſt, viciſſim
„ prædicit eas ; ad potum vero viciſſim has dicit : *Dexte-*
„ *ra Dei omnipotentis bened. potum ſervorum ſuorum*.)

XV. Quarto ſic ibi invicem miniſtrabant, ut nullus ſibi
ipſi aliquid præter ſal & aquam apponere præſumeret. „
„ (De nullo guſtat generali, *inquit Udalricus. conſ. Clun.*
„ *l. 2. c. 23.* priuſquam benedicatur : ſibi ipſi nihil um-
„ quam apportat præter ſal & aquam, niſi forte generaliter
„ ſerviendo veniat ad ſedem ſuam.) Et hoc ipſum a no-
bis hactenus obſervatur. Sic porro pulmentaria miniſtrabant,
ut a noviſſimo inciperent, uſque dum miniſtrando perve-
nerint ad Abbatem, ex Ord. converſ. Monaſt. c. 11. Clu-
niacenſes tamen in adminiſtrandis fabis a principali menſa
incipiebant, in ſerviendis oleribus a noviſſimo ; Similiter
pitantiam primum Priori, generale noviſſimo adminiſtra-
bant, ex Udalrico lib. 2. conſ. Cluniac. c. 35. Alia ſer-
vitorum munia hic non attigimus, utpote quæ fuſius pro-
ſequuti ſumus in Commentario cap. 35. ſicuti quæ lecto-
rem ſpectant ad cap. 38.

XVI. Quinto ſummum in edendo ſilentium, ſummam
modeſtiam cuſtodiebant attendentes lectioni, cujus ab at-
tentione ne præſentibus & occurrentibus objectis, vel mi-
nimum diſtraherentur, cucullas deſuper oculos mittebant,
ita ut nihil præter menſam, & appoſitos in ea cibos cir-
cumſpicere poſſent : hujuſmodi erant Ægyptii, de quibus
„ Caſſianus lib. 4. cap. 17. „ (Apud Ægyptios, & maxime
„ Tabennenſiotas tanta veſcentibus ſilentii diſciplina ſerva-
„ tur, ut cucullis ultra oculorum palpebras dimiſſis, ne
„ ſcilicet liber aſpectus habeat curioſius copiam evagandi,
„ nihil amplius intueantur quam menſam, & appoſitos
„ in ea, vel quos ex ea capiunt cibus ; ita ut quem-
„ admodum vel quantum reficiat alius, nullus invicem no-
„ ret.) Tales Ammonæ Abbatis diſcipuli numero ter
mille, qui ut ſcribit Palladius in Lauſiac. cap. 48. „ (Vul-
„ tu tecto comederent, & ſe deorſum inclinantes, ne quis
„ proximum comedentem aſpiceret ; & tantum exercerent
„ ſilentium, ut viderentur eſſe in ſolitudine, unoquoque
„ occulte peragente ſuum vitæ inſtitutum ; ſolum autem
„ ſpecie quadam in menſa ſederent, conantes ſe invicem
„ latere.) Idem ſatis clarum eſt ex Regula S. Pachomii
art. 29. & 30. in editione codicis Reg. a quo non mul-
tum diſcrepat, quod ait Abbas Iſaias orat. 2. „ (Inter
„ veſcendum oculos in proximum tuum ne conjeceris,
„ neve reſpexeris huc & illuc ;) & Sanctus Ephrem.
tom. 3. de timor. Dei artic. 51. „ (Accumbis menſæ ? ut
„ homo comede, & ne huc illucque circumſpicias velut
„ immodeſtus & inſolens.) Hinc etiam illud S. Pachomii
in Regula : „ (Quod ſi quis vel loquutus fuerit, vel riſe-
„ rit in veſcendi tempore, aget pœnitentiam, & in eo-
„ dem loco mox increpabitur, & ſtabit, donec ſurgant
„ alii de veſcendo.)

XVII. Sexto ſummum præterea ſtudebant ad menſam
ſervare decorum, unde S. Dorotheus ſerm. 20. „ (Ne
„ impudenter, *inquit*, & irreligioſe manum tuam exten-
„ das, ut quæ ſunt ante fratrem tuum capias ;) & Iſaias
Abbas orat. 3. „ (Manum tuam ante te ſolum protende,
„ ſi quid autem ante alium poſitum eſt, ad id manum
„ injicias cave.) Huc etiam referendum eſt, quod præſcribit
liber Uſuum Ciſterc. c. 70. „ (Ex hinc nullus exeat de
„ refectorio, nullus etiam incedat comedendo, nullus ibi
„ abluat ſcyphum ſuum manu ; ſed liniat qui voluerit ;
„ nullus tergat manus vel cultellum ad mappulam, niſi
„ prius terſerit cum pane, qui voluerit ſal accipere, cum
„ cultello accipiat.)

XVIII. Septimo quod potum ſpectat, fratres ad miſ-
cendum deputatus reperio in capitulo 19. Monachorum
Sangallenſium, cujus hæc verba ſæc. 4. Bened. part. 1.
„ (Ut quatuor fratres juniores, ſeu quantus expoſcerit
„ neceſſitas, deputentur ad miſcendum, qui tamen refi-
„ ciantur cum cæteris ;) & in capitulo 7. Monachorum
„ ad Augiam directorum : „ (Ut autem ſignum Cellerarius
„ ad potum pulſaverit benedicendum, ſtatim octo vel decem
„ ſurgunt abſque ulla tarditate ad miſcendum fratribus.)
Cavet autem Regula SS. Pauli & Stephani c. 21. ne ni-
mis calix impleatur : „ (Nulli liceat, *inquit*, pincerna-
„ rum calicem ſic implere, ut transfundatur, ſed nec cui-
„ quam liceat, ut ſi ei ab infrunito Miniſtro transfuſus
„ oblatus fuerit, accipere ; Sed cum moderatione implere
„ debet, & competenter, dicente Apoſtolo : Omnia ve-
„ ſtra honeſte, & ſecundum ordinem fiant.)

XIX. Porro ſcyphum bibentes ambabus tenebant ma-
nibus, ut patet tum ex Udalrico, tum ex libro Uſuum
Ciſterc. & quidem Udalricus l. 2. c. 23. „ (Minime quo-
„ que, *infit*, bibit aliquando, niſi pateram cum ambabus
„ manibus tenendo, & numquam niſi ſedendo) Liber vero
Uſuum Ciſterc. c. 76. „ (Qui bibit, duabus manibus te-
„ neat ſcyphum.) Hunc priuſquam acciperent, cruce ſigna-
re ſolebant, ut docet exemplum S. Benedicti a S. Grego-
rio relatum l. 2. Dial. c. 3. & lib. Miraculorum S. Celſi
n. 5. apud Boll. 23. Febr., ubi puer Trevirenſis S. Eu-
charii Monaſterii *poculum oblitus ſignare*, a dæmone corre-
ptus dicitur. Hac in obſervantia plurimum commendabi-
lem ſed reddidit S. Wlſtanus Epiſcopus Vigornienſis, qui
ut refert Willelmus Malmesburienſis in ejus vit. n. 6. a-
pud Boll. 19. Jan. „ (Nullius umquam perſonæ contui-
„ tu, nec etiam in curia Regis poſitus, & ad menſam
„ ejus aſſidens, benedictiones, quas Angli ſuper potum
„ faciebant amiſit.)

XX. Denique cum S. Pater Benedictus vaſe vitreo uſus
fuiſſe referatur, non decet Monachos argenteis, aut alias
pretioſis uti pateris ; hinc conſtitutiones Othobonii Legati
an. 1248. editæ apud Spel. To. 2. Conc. Angl. „ (Di-
„ ſtrictius, *inquiunt*, inhibemus, ne quis Monachorum,
„ vel Monialium, ſeu Canonicorum Regularium ſcypho
„ argenteo vel pretioſiore in refectorio, vel in aliis locis
„ utantur, illum quaſi proprium poſſidendo.) Sed huic
repugnat conſtitutioni, quod legitur in Witlaphii Regis
Merciorum charta pro Monaſterio Croylandenſi an. 833.
data apud Ingul. in hiſt. Croyl. „ (Offerro etiam Refe-
„ ctorario dicti Monaſterii ad uſum Præſidentis quotidie
„ in refectorio ſcyphum meum deauratum, & per totam
„ partem exteriorem barbaris vinitoribus ad dracones pu-
„ gnantibus cælatum, quem crucibolum meum ſolitus
„ ſum vocare, quia ſignum crucis per tranſverſum ſcyphi
„ imprimitur interius, cum quatuor angulis ſimili im-
„ preſſione protuberantibus, & cornu menſæ meæ, ut ſenes
„ Mona-

* Apopht. Patr. t. 1. mon. Eccl. Græc. p. 647.

,, non indigeant reficientes ; ſed luce adhuc diei omnia ,, conſummentur. Sed & omni tempore ſive cœnæ, ſive ,, refectionis, hora ſic temperetur, ut cum luce fiant omnia ;) quod certe fieri vix poteſt, niſi undecima hora completa compleatur Veſpera. Regula Magiſtri ita habet: ,, (Prima ſic debet dici pungentibus jam radiis ſolis, & ,, Veſpere adhuc declinantibus radiis ajut ;) Sed hic recipit hyemale tempus, nam poſtea ſubdit c. 34. ,, (In ,, æſtivo vero tempore adhuc altius ſtante ſole *Lucernaria* ,, inchoentur propter breves noctes .) Nunc vero aliis utimur legibus , vixque nonæ horæ terminus expectatur ad inchoandas Veſperas, quas horas poſt meridiem tertia elapſa cantamus hyeme , ſemihora vero tardius æſtate ; & tamen vix aliquas in Eccleſia reperies Congregationes religioſas quæ , nobis propius accedant ad priſtinam diſciplinam .

X. Jam vero quod ſpectat ad preces ab antiquis monachis in Veſperis recitatas, ſcribit Caſſianus diverſos per diverſas Provincias diverſas ſuper hac re regulas ac typos ſibi conſtituiſſe ; ,, (Sed per univerſam Ægyptum , *inquit l.* 2. *c.* 3. & Thebaidem , ubi monaſteria non pro ,, uniuſcujuſque renuntiantis inſtituuntur arbitrio ; ſed per ,, ſucceſſiones ac traditiones majorum uſque in hodiernam ,, diem vel permanent , vel manſura fundantur, legitimum ,, orationum modum in veſpertinis conventibus , ſeu no- ,, cturnis vigiliis vidimus retentari .)

XI. Qui vero eſſet legitimus ille orationum modus, exponit ſequenti cap. 4. his verbis : ,, (Igitur per univerſam Ægyptum & Thebaidem duodenarius pſalmorum ,, numerus tam in veſpertinis , quam in nocturnis ſolemnitatibus cuſtoditur ; ita dumtaxat ut poſt hunc numerum duæ lectiones Veteris ac Novi Teſtamenti ſingulæ ſubſequantur c. 6. . . . . . In die vero Sabbati vel ,, Dominico utraſque de Novo recitant Teſtamento, ideſt ,, unam de Apoſtolo , vel actibus Apoſtolorum, & aliam ,, de Evangeliis.) Præterea ſingulis pſalmis ſingulas orationes interponebant ut ſupra vidimus ad c. 2.

XII. S. Pachomius in Regula de Veſperis ita decernit art. 155. codic. Reg. ,, (Per domos ſingulas ,, veſpere ſex orationes pſalmoſque complebunt , juxta ordinem majoris collectæ, quæ a cunctis fratribus in commune celebratur ;) & poſtea art. 186. ,, (Sex orationes facere veſpertinas juxta exemplum ,, majoris collectæ ,) in qua omnes fratres pariter ,, congregantur , ſummæ delectationis eſt ; & ita facile fiunt , ut nullum onus habeant , & ex onere naſcatur tædium ;) hoc ſtatutum tangunt ejuſdem Regulæ art. 24. 121. 125. 126. quod tamen nonnihil habet obſcuritatis . Quid enim hæc ſibi volunt : ,, (Juxta ordinem majoris collectæ , vel juxta ,, exemplum majoris collectæ ?) Forte congregabantur quotidie in unum omnes domus ſub veſpere , & ſimul adunatæ ſex pſalmos cum orationibus totidem decurrebant, idemque ſeparatim ſingulæ per ſe faciebant eodem ordine quo in majori collecta, vel poſt generalem dimiſſæ collectam , ſex orationes cum pſalmis perſolvebant eodem ritu & ordine quo plures, hoc eſt duodecim, in majori collecta decantaverant . Hujuſmodi ſex orationes non multo ante feciſſe videntur, quam ad dormiendum ſe ſepararent ex art. 126.

XIII. S. Cæſarius Epiſcopus Arelatenſis neque in ſua ad Monachos Regula , neque in ea quam Sanctimonialibus ſcripſit , Veſpertinum officium , ſaltem pro diebus quotidianis , ſatis explicat .

XIV. S. Benedictus vero duobus in locis ſuæ Regula Veſperarum diſponit officium ; primo c. 17. ,, (Veſpertina autem ſynaxis quatuor pſalmis cum antiphonis ,, terminetur, poſt quos pſalmos Apoſtoli lectio recitanda ,, eſt , inde reſponſorium , Ambroſianum , verſus , canticum de Evangelio , & litania , & oratio Dominica, & ,, fiant miſſæ ;) & cap. 18. expreſſius : ,, (Veſperæ autem ,, quotidie quatuor pſalmorum modulatione canantur . Qui ,, pſalmi incipiantur a centeſimo nono uſque ad centeſimum quadrageſimum ſeptimum ; exceptis his qui in diverſis horis ex eis ſequeſtrantur , ideſt a centeſimo ſeptimo decimo uſque ad centeſimum viceſimum ſeptimum, ,, & centeſimo triceſimo tertio & centeſimo quadrageſimo ,, ſecundo, reliqui omnes in Veſpera dicendi ſunt . Et ,, quia minus veniunt tres pſalmi , ideo dividendi ſunt, ,, qui in numero ſupra ſcripto fortiores inveniuntur, ideſt ,, centeſimus triceſimus octavus , & centeſimus quadrageſimus tertius , & centeſimus quadrageſimus quartus : ,, centeſimus vero ſextus decimus quia parvus eſt , cum ,, centeſimo quinto decimo conjungatur . Digeſto ergo ,, ordine pſalmorum veſpertinorum , reliqua id eſt lectiones , reſponſoria , hymni , verſus , vel cantica , ſicut ,, ſupra taxavimus, impleantur .) Hæc omnia poſtea expendemus .

XV. Sanctus Aurelianus , cui forte præiverat Sanctus Cæſarius in ſua ad Monachos regula , in ord. pſalm. has ad Lucernarium , ſive luminum accenſionem, & ad Duodecimam , ſive Veſperas , preces aſſignat : ,, [Ad Lucernarium omni tempore & feſtis & quotidianis diebus imprimis directaneus , poſtea antiphonæ duæ , Tertia ſemper ,, cum alleluja dicatur, hymnus una die : *Deus qui certis legibus* , alia die : *Deus creator omnium* , & capitellum . Ad ,, duodecimam pſalmos decem octo, antiphonam , & hymnum , lectionem , & capitellum .] Idem Sanctimonialibus præſcribit .

XVI. Regula incerti authoris apud S. Auguſtinum non ſatis explicite Veſpertinum Officium decernit , ſed implicite tantum præſcribit , ut idem ad Veſperas obſervetur, quod ad Nonam : Nonæ vero officium ita inſtituerat cap. 1. ,, (Ad Nonam dicantur ſui pſalmi cum debitis reſponſoriis, ,, & antiphonis .) Clarius Lucernarii preces deſignat his verbis : ,, (Ad Lucernarium autem pſalmus unus, reſponſorium unum, antiphonæ tres , lectiones tres :) Paulo aliter tamen in MS. codice Corbejenſi ante annos circiter mille exarato : ,, (Ad Tertiam pſalmus ad reſpondendum dicatur, deinde antiphonæ duæ , Lectio, ,, & Completorium . Simili modo Sexta & Nona . Ad ,, Lucernarium autem pſalmus, reſponſorius unus, antiphonæ quatuor, item pſalmus unus, reſponſorius , lectio , & Completorium ;) ubi nulla eſt Lucernarii , & Veſperarum diſtinctio , aliterque Tertiæ , Sextæ , Nonæ, & Veſperarum officium ordinatur , quam in editis , quod ſuperius has ad horas obſervare prætermiſimus ; forte etiam & Primæ : De hac enim mentionem fieri in verbo delero credimus .

XVII. S. Columbanus omnes diei horas æquales facit , hoc eſt Primam , Tertiam , Sextam , Nonam , & Veſperas , ut explicant Menardus, & Cointius (Reg. S. Col. c. 7.) qui tamen dubitat , an Prima a S. Columbano inter diurnas , & canonicas horas aſſignata fuerit ; ſingulis porro diurnis horis tres pſalmos cum verſiculorum augmento præſcribit .

XVIII. S. Iſidorus veſpertinum officium in regula ſic inſtituit Reg. c. 7. ,, (In veſpertinis officiis primo Lucernarium , deinde pſalmi duo , reſponſorium unum , & ,, Laudes , hymnus , atque oratio dicenda eſt ;) Per Lucernarium autem intelligit preces, quæ ad lucernæ accenſionem dicebantur , & per Laudes , tres ultimos pſalterii Davidici pſalmos , qui nos ad Laudes Creatori referendas ſpecialiter invitant ,

XIX. S. Fructuoſus in utraque Regula Veſperarum mentionem facit ; ſed de precibus ad eas faciendis ne quidem unum verbum ; has Magiſter in ſua Regula ſic nobis exhibet c. 36. ,, (Pſalmi Lucernariæ in hyeme dici debent ,, ſex currente ſemper pſalterio , reſponſorium unum , verſum , lectionem Apoſtoli , & Evangelii , quæ ſemper Abbas dicat , poſt hoc & Rogus Dei ;) a quibus unum pſalmum æſtate detraxiſſe videtur ; Et poſtea capit. 41. ,, (Pſalmi Lucernariæ cum antiphonis pſalli debent , in ,, quibus duo ultimi cum alleluja ; currente ſemper pſalterio , ſingula reſponſoria , verſus , lectio Apoſtoli , & Evangelii , quod ſemper Abbas dicat ſine alleluja , in Dominica vero cum alleluja . Nam omnes antiphonæ ipſo ,, die benedictionibus dictis cum alleluja pſallantur , & ,, genua non flectantur uſque ad ſecundæ feriæ futuros nocturnos .)

XX. His atque hujuſmodi precibus veſpertinum ſacrificium conſummabant veteres monachi , pſalmis ſcilicet , antiphonis , reſponſoriis , hymnis , verſibus , canticis , & collectis ſeu orationibus .

XXI. Pſalmorum duodenarius numerus Ægypti Thebaidiſque Monachis ſacratus extitit , utpote ab Angelo acceptus , a quo ne vel minimum unguem recedere volebant, hunc ſex pſalmis accrevit S. Aurelianus , minuit Magiſter ; hic enim pſalmos duntaxat ſex ad Veſperas , ille decem & octo præſcribit . S. Benedictus quatuor tantum pſalmis contentus fuit , alii etiam paucioribus ; ſed hos S. Benedictus cum ſuavi vocis modulatione cantari juſſit ,, (Veſpera , *inquit c.* 18. quotidie quatuor pſalmorum ,, modulatione canatur ;) pſalmos autem , & antiphonas poſt Abbatem ordine ſuo , quibus juſſum fuerit , imponi voluit c. 47. Sed uſus invaluit , ut pſalmos , imponente Cantore , chorus proſequatur ; immo olim id muneris committebatur pueris , in quo ſi deliquiſſent , ſine ulla miſericordia virgis excipiebantur , teſtante Nicolao Deſiacturа in ſuo ſuper Regulam S. B. com. in c. 45. ,, (Nar- ,, rant antiqui , *ait* , quod infantes pronunciare ſolent principium cujuſlibet verſus pſalmi , qui mos Cluniaco &

in

„ in quibuſdam aliis monaſteriis uſque in hodiernum diem „ ſervant, & tunc ſi fallunt, quia alios fallere faciunt, „ verberantur. Græci morem hunc retinent, quod unus „ habet ante ſe pſalterium, & dicitur medietatem ver-„ ſus, vel partem uſque ad punctum indirecte ſine can-„ tu, & chorus idem repetit cum melodia cantando.) Ita Nicolaus Defractura Monachus Caſſinenſis & Abbas S. Vincentii de Vulturno, qui præiverat Petrus Diaconus Monachus item Caſſinenſis in comment. ſuper Reg. S. Benedicti, ita ſcribens in c. 45. „ (Conſuetudo antiqui-„ tus fuit in Monaſterio Caſſinenſi, ut infans verſus pſal-„ morum pronunciarent; deinde chorus conſequeretur. „ Nam infans alta voce dicebat *Beatus vir*; deinde cæ-„ teri, *qui non abiit in conſilio impiorum*, & ſi defuiſſent „ infantes, alius quilibet. Similiter & lectiones, & anti-„ phonas ipſi pronunciant, ideo dicit SS. P. Benedictus, „ ut pro tali culpa vapulentur infantes.) In MS. etiam S. Germani Pratenſis conſuetudinibus cantum incipere non ſemel jubentur infantes.

XXII. Antiphonas autem quod ſpectat, notandum quod præſcribit liber Uſuum Ciſter. c. 78. (Ad Veſperas „ incipit Hebdomadarius primam antiphonam, ſecundam „ qui ante omnes ſtat in altero choro, exceptis Abba-„ tibus: tertiam ille qui ſtat poſt Hebdomadarium: quar-„ tam vero qui eſt ſecundus in altero choro. Abſente „ vero Hebdomadario, quicumque primam antiphonam „ incepit, ſive ſit ſuperior Hebdomadario, ſive inferior, „ ſi alius juxta ſe inferius ſupervenerit, tertiam anti-„ phonam ad imponendam nominat; ſi nullus inferior „ fuerit, & alius poſt primam antiphonam juxta ſe ſu-„ perius advenerit, tertiam antiphonam ad incipiendam „ nominet. Similiter faciat, qui ſecundam antiphonam „ incipit in alio choro.)

XXIII. Pſalmis & antiphonis ſubjungit S. Benedictus lectionem, & quidem de Apoſtolo; duplicem dicebant Ægypti Thebaidiſque Monachi, unam de Veteri, alteram de Novo Teſtamento, totidemque Magiſter, ſed ambas de Novo Teſtamento; nimirum unam de Apoſtolo, aliam de Evangelio, & quidem ab Abbate dicendam. Sanctus Aurelianus lectionem & capitellum præſcribit, id eſt lectionem & verſiculum.

XXIV. Hanc lectionem apud nos recitat Hebdomadarius, at ex Amalario l. 4. c. 7. a Paſtore proferebatur. Qua finita, reſpondemus *Deo gratias*: Deinde ſubjungitur breve, vel prolixum ℟. ab uno vel pluribus cantandum, hymnus, & verſus, de quibus ſup.

XXV. Canticum de Evangelio unus S. Benedictus ad Veſperas decantandum decernit, quod ex S. Patris inſtitutione ubique retinuit Eccleſia; ſaltem ante eum, qui illud ad Veſperas, aut decantaverit, aut decantandum juſſerit, neminem novimus. Ad hoc canticum, perinde ac ad pſalmos, antiphonam cantare ſolemus, quod tamen S. Benedicti textus non habet: hanc apud nos cantat Hebdomadarius; ſed olim ab ipſo Cantore privatis diebus imponebatur ex MS. conſ. Germaniæ num. 13.

XXVI. Canticum Evangelii ejuſque antiphonam ſequuntur litania, & oratio Dominica a Priore, ſive Abbate alta & clara voce dicenda, quod unus inter Monachos etiam præſcripſit ſingulari providentia S. Benedictus; deinde miſſæ, ſive orationes, & collectæ, de quibus omnibus ſupra diximus.

XXVII. Etſi prolixum ſatis videatur inſtitutum hic a Sancto Patre Benedicto Veſperarum officium; his tamen quibus nihil cordi magis fuit, quam Dei laudibus jugiter inſiſtere, eaſque ſemper in ore verſare, longe brevius viſum eſt; quapropter ut tam propriæ ſatisfacerent devotioni, quam populorum ædificationi ſaluberrimo omnino conſilio perplura ad S. Patris officium addiderunt, quod ſupra alias ad Horas canonicas obſervavimus, nunc etiam maxime ad Veſperas referendum eſt.

XXVIII. Præter orationes tres, quas ut ſupra diximus, ſingulis horis præmittere ſolebant Patres noſtri, ineunte ſeculo nono dictis regularibus Veſperis, Veſperas defunctorum conſequenter cantabant: „ (Veſpera ſolito finita „ (ut habent capit. Monach. ad Augiam directorum c. 51.) ſtatim Veſperam cum antiphonis celebrant pro defunctis.)

XXIX. Longe prolixior extitit Cluniacenſium pſalmodia; hi enim ſingulis diebus ad Veſperas quatuor pſalmos inter preces ante verſum noviſſimum recitabant pro familiaribus: Deinde Veſperas pro defunctis decantabant, quibus poſt cœnam a Septuageſima ad Calendas Novembris, etiam defunctorum vigilias addebant ex Udalrico l. 1. conſ. Clun. c. 38. 41. & 49 immo etiam Veſperis defunctorum Veſperas de omnibus SS. præmittebant, quas in Quadrageſimam perſolvebant in Eccleſia S. Mariæ, ad quam cum ejus cantico, id eſt *Magnificat*, procedebant poſt familiares pſalmos ex c. 3. & 4.

XXX. Piam Cluniacenſium conſuetudinem æmulati ſunt alii paſſim noſtrorum Monaſteriorum Monachi, ut patet ex MS. Germaniæ conſuetudinibus, in quibus idem præſcribitur, cum hoc tamen diſcrimine, quod Veſperis regularibus præmittitur in iis officium defunctorum, iiſque ſubjunguntur Veſperæ de omnibus Sanctis: „ (Ad pri-„ mum autem ſonitum veſpertini ſigni glomerantur in „ choro, *inquiunt n.* 33., poſt ſolito ordine incipiant „ Veſperas pro defunctis, atque vigilias, ſingulæque „ gloccæ pulſant; tuncque veſpertina laus canitur; de „ omnibuſque Sanctis Veſpera ſubjungitur.) Hic nulla eſt mentio pſalmorum pro familiaribus; at quod adeo ſollicite ad omnes reliquas horas perſolvebant, ad Veſperas omiſſum fuiſſe non credendum eſt: & hæc erat circa finem ſæculi decimi Germanorum conſuetudo.

XXXI. In Regulari concordia Monachorum, Sanctimonialiumque Anglicæ nationis eodem tempore a S. Dunſtano edita idem omnino videre eſt c. 5. „ (Temperius „ agatur Veſpera, cujus ſigna dum ſonant fratres poſt „ orationem in choro, juniores quidem ſpiritualis lectio-„ nis ſtudio ſinguli ſeriu occupati; ſeniores vero orationi-„ bus divinis intenti cum Domini gratia nuſquam vagan-„ tes ſedeant; Veſperas vero canentes duos poſt *Miſerere* „ *mei Deus, pro Rege, Reginaque, & familiaribus*, ad-„ dant pſalmos, id eſt *Benedixiſti Domine*, & *Domine exau-„ di* &c. Veſperis dictis, ſicut diximus ſuperius, agendum „ de antiphonis poſt matutinas, ita agatur poſt Veſperas, „ & vigilia, uſque ad Calendas Novembris.) Idem non obſcure colligitur ex Statutis Lanfranci, in quibus fit mentio de pſalmis familiaribus, de Veſp. omnium SS & de Veſperis defunctorum. Vigilias porro defunctorum cum unico tantum nocturno dicebant, ut patet ex Udalrico lib. 1. conſ. Clun. c. 3. & ex lib. Uſuum Ciſterc. c. 50. niſi occurriſſet anniverſaria alicujus defuncti dies, quæ frequentiſſima contingebat apud Clun. tunc enim cum tribus nocturnis offic. defunct. perſolvebant. In regali vero S. Dionyſii in Francia Monaſterio, aliquando cum novem lectionibus; aliquando cum unica tantum antiphona ſuper novem pſalmos, & tribus lectionibus officium defunctorum dicebatur, ut patet ex MS. conſuetudinibus ejuſdem Monaſterii, in quibus eundem pſalmodiæ modum, quem in Germania ex Einſidlenſibus conſuetudinibus, in Anglia ex Concordia S. Dunſtani, Statutiſque Lanfranci, & in Burgundia apud Cluniacenſes Udalrico advertimus, reperire eſt: „ (Eant, *inquiunt*, in clau-„ ſtro ad colloquendum uſque dum ſignum pulſetur; & „ tunc eant omnes ad orationes Veſpertinas; cum termi-„ natæ fuerint, incipiantur Veſperæ de omnibus SS. .... „ deinde ſequantur pſalmi familiares, poſt ſonet claſſicum „ cum duabus campanis, incipiantur Veſperæ de die; ..... „ poſt Veſperas fiat commemoratio de Trinitate, & de „ Cruce; poſt fiat proceſſio in capitio: deinde alia ſuf-„ fragia de Angelis, & aliis Sanctis; poſt ſuffragia ca-„ nantur Veſperæ mortuorum, ſi anniverſarium fuerit, „ vel officium præſentis mortui; ſi autem non fuerit, ca-„ nantur Veſperæ mortuorum ante magnas Veſperas, ... „ poſt cœnam dicatur vigilia mortuorum, uſque ad fe-„ ſtum omnium SS. excepto XII. lect. &c.) Idem haud dubium obſervabant etiam Pariſienſes noſtri S. Germani a Pratis, ut facile colligi poteſt ex MS. conſuetudinibus ejuſdem Monaſterii, in quibus frequens occurrit mentio Veſperarum de omnibus SS., officii defunctorum, pſalmorum familiarium. Non tamen quotidie proceſſionem (*a*) poſt Veſperas agebant, ſed verſa vice plurimos pſalmos, cum precibus, & orationibus ante Veſperas decurrebant, quos accipe ex MS. Breviario, ſeu collectaneo ejuſdem Monaſterii. (*b*)

Pſalmi pro pace ante Veſperas.

Deus auribus noſtris audivimus: Deus venerunt: Deus ultionum: Ad Dominum cum tribularer: Levavi: Lætatus ſum: Ad te levavi: Niſi quia: Qui confidunt: In converten-

(*a*) De hujuſmodi proceſſione anonymus in vit. S. Ermenoldi l. 2. c. 4. apud Boll. VI. Januar. „ (Veſpere Sab-„ bati cum poſt officium veſpertinum proceſſio ante altare „ S. Crucis ſolito ageretur.)

(*b*) De hujuſmodi pſalmis extat Petri Venerabilis ſtatutum 31. „ [ut pſalmi illi, qui a *Deus auribus* in-„ cipiunt, & poſt orationem, quæ fit ante Veſperas, de-„ cantari ſolent in omni 12. lectionum feſtivitate, intermit-„ tantur.

converteada: *Niſi Dominus*. *Beati omnes*: *Sæpe expugnaverunt*: &c. uſque *Laudate nomen Domini* (hæc verba &c. uſque *Laudate nomen Domini* ſubra linea tranſverſa ſunt)

Preces	*Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam.*
	Eſto nobis Domine turris fortitudinis.
	Memor eſto congregationis tuæ.
	Domine fac Reges ſalvos.
	Salvos fac ſervos & ancillas tuas.
	Fiat pax in virtute tua.
	A porta inferi.
	Dominus vobiſcum.

Oramus.

Deus a quo ſancta deſideria &c. cum aliis quatuor collectis.

XXXII. His precibus Veſperas de omnibus SS. prout reperiuntur in MS. collectaneo S. Petri ſupra Divam, ut ſupra de Matutinis fecimus, hic adiicere non erit forte abs re.

De omnibus SS. ad Veſperas.

Antiphona	*In conſilio juſtorum, & congregatione magna opera Domini.* Pſal. *Confitebor*
Antiphona	*Pretioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum ejus*: Pſ. *Credidi.*
Antiphona	*Euntes ibant & flebant mittentes ſemina ſua*: Pſal. *In convertendo.*
Antiphona	*Juſti confitebuntur nomini tuo, & habitabunt recti cum vultu tuo.* Pſal. *Eripe me.*
Capit.	Ut ſupra ad Laudes.
Reſp.	*Exultent juſti in conſpectu tuo. Delectentur in lætitia. Gloria Patri.*
Hymnus	*Chriſte Redemptor omnium.*
℣.	*Lætamini in Domino & exultate juſti.*
℟.	*Et gloriamini omnes recti corde.*
Antiph. in Evang.	*Sancti Dei omnes, qui eſtis concives ſupernorum civium, intercedite pro nobis.*

XXXIII. Tempore Paſchali dicebantur omnes pſalmi cum unica hac antiphona.

Sancti tui Domine florebunt ſicut lilium alleluja, & ſicut odor balſami erunt ante te alleluja. ℟. cum alleluja dicebatur. Antiphona ad *Magnificat*: *Alleluja; Ego ſum vitis vera, alleluja; vos palmites eſtis, alleluja, alleluja.* Idem omnino videre eſt in MSS. Germaniæ conſuetudinibus excepto capitulo, quod eſt: *Scimus, quoniam diligentibus Deum*, & precibus; in MS. S. Dionyſii in Francia conſuetudinibus except. precibus, & in Breviario MS. S. Germani a Pratis excepta oratione, quæ incipit: *Omnipotens Deus*, & antiphona ad *Magnificat*, quæ nonnihil variat, ſine precibus.

XXXIV. Ciſtercienſes poſt regulares Veſperas, Veſperas pro defunctis dicebant; quibus a Dominica 1. Quadrageſimæ ad Calendas Novembris vigilias eo, quo diximus, modo ſubjungebant, quas reliquo tempore nocte perſolvebant, ut docet nos lib. Uſuum Ciſt. cap. 50. Neque vero hic prætereunda eſt pſallendi ratio, quam ſuis Eremitis præſcripſit Petrus Damiani, ut ex his omnibus appareat, quam exiguum ſit, & iners noſtræ ſervitutis devotioniſque penſum: Ita porro loquitur eo in opuſculo 55. c. 9. quod de inſtitutis ſuæ Congregationis conſcripſit: „ (De „ pſalmodia vero hæc conſuetudo eſt, ut cum duo ſimul „ commorentur in cella, duo perſolvant in die pſalteria; „ unum pro vivis, & alterum pro defunctis: & illud „ quidem quod eſt vivorum, cum illis dicitur additamentis, quæ B. Romualdus apponit, quæ etiam nos non „ gravemus inſerere: ne nos conquereretur forte novitius, „ quæ ſibi magnopere noſcenda ſunt præteriiſſe: Decurſis plane quinque pſalmis, protinus ſubinfertur: *Gloria tibi Trinitas, æqualis una Deitas, & ante omne ſæculum, & nunc & in perpetuum. Orate pro nobis omnes ſancti Dei, ut digni efficiamur promiſſionibus Domini Dei noſtri Jeſu Chriſti. Pater noſter.* His expleris „ mox ſubditur: *Adjutorium noſtrum in nomine Domini*, „ *qui fecit cœlum & terram.* Et evolutis aliis quinque „ pſalmis, tunc dicitur: *Te Deum Patrem ingenitum, te* „ *Filium unigenitum, te Spiritum ſanctum paracletum,* „ *Sanctam & individuam Trinitatem, toto corde, & ore* „ *confitemur, laudamus, atque benedicimus, tibi gloria in* „ *ſæcula amen. Domine Deus in adjutorium meum intende, Domine ad adjuvandum me feſtina. Confundantur &* „ *revereantur inimici mei, qui quærunt animam meam,* „ *adjutor meus, & liberator meus eſto, Domine ne tardaveris. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto.* Quo „ finito rurſus dicitur: *Adjutorium noſtrum in nomine Domini.* Hæc igitur per quinquenos pſalmos alternatim „ ſemper adduntur, donec pſalterium cum tribus Dominicalibus, necnon & totius hebdomadæ canticis „ expleatur. His etiam non neglectis, quæ in fine pſalterii videntur adjecta, videlicet, *Te Deum laudamus;* „ *Nunc dimittis Domine ſervum tuum*; duobus ſymbolis: „ *Gloria in excelſis Deo*; *Pater noſter*, cum fide catholica: Poſtremo litaniæ, cum orationibus. Hæc omnia „ conſueto fine concludunt. Pſalterium vero pro defunctis, cum novem lectionibus dicitur, tribus nimirum „ per quinquagenos pſalmos (*a*): Qui autem ſolus moratur frater, pſalterium quidem vivorum totum per „ ſingulos dies adimplet; defunctorum autem ſive medium, ſive totum, juxta quod virium poſſibilitas adminiſtrat. Horarum autem pſalmodia canonica omnino ſicut fit in monaſterio, ita hic per ordinem nihilominus „ tota perſolvitur.) Idem habet Opuſc. 54. quod eſt de ordine Eremitarum Fontis Avellani. Quonam vero dixi tempore hujuſmodi pſalteria decantarent, an uno eodemque tenore conſequenter, an vero cum interciſionibus per certa intervalla ſervatis, nos latet; ſed hic iſta adnotare libuit.

XXXV. Finitis Veſperis olim Eccleſiæ januæ claudebantur, ut diſcimus ex Anonymo S. Germani a Pratis, qui principatu Caroli Magni translationem S. Pontificis deſcribebat ſæc. 3. part. 2. pag. 97 ſic enim capit. 7. „ (Cumque poſt ſinaxim veſpertinam fores Eccleſiæ juxta *mo*„ *rem* eſſent claudendæ, cuſtos Eccleſiæ cunctos, ut ad „ hoſpitia ſua redirent, admonuit:) quod confirmatur ex Herrico Autiſſiodorenſi Monacho, qui in lib. de miracol. S. Germani Epiſcopi ſic ait c. 46. „ (Factum eſt, „ ut officiis veſpertinis exactis generaliter, ut in cœnobiis mos eſt, univerſa vulgi concio a ſeptis Eccleſiæ cuſtodum inſtantia pelleretur.) Et certe non ſolum poſt Veſperas olim, ſed extra divini tempora officii fores Eccleſiæ in Monaſteriis ſemper clauſæ obſerataeque manebant, ut patet ex MS. S. Benigni conſ. & Cluniac. authore Udalrico l. 3. c. 12.

XXXVI. Egreſſi ab Eccleſia dormitorium aſcendebant, cultellos deponebant, abſtractis diurnalibus calceis, nocturnales induebant; inde ad lectionem privatam in clauſtro ſedebant, donec vocati ad refectorium poculum biberent, poſtque brevi ad collationem accedebant; & ita quidem hyeme, nam poſt Paſcha tota æſtate „ (poſt Veſperos cœ„ na *ſequebatur*, *l.* 1. *c.* 18. poſt cœnam cœna ſervitorum, poſt cœnam ſervitorum officium pro defunctis, „ poſt officium collatio, & ita ad Completorium;) de quibus nunc dicendum.

CAPUT XI.

De Collatione ante Completorium.

I. COllationem vocamus lectionem eam, quam S. P. B. Reg. 42. ante Completorium fieri inſtituit ex vitis, & collationibus Patrum, ex quibus collationis nomen eidem lectioni inditum eſt. S. Benedicti inſtitutum uti & alia multa pie æmulatus eſt S. Iſidorus in Regula ſic ſcribens: „ (Poſt veſpertinum autem congregatis fratribus oportet, vel aliquid meditari (*id eſt legere c. 7.*) „ vel de quibuſdam divinæ lectionis quæſtionibus diſputare, conferendo pie, atque ſalubriter, tantumque meditando, diſputandoque immorari, quo ad uſque Completorii tempus poſſit occurrere.) Idem faciendum decrevit S. Fructuoſus æſtate quidem poſt Veſperas; hyeme vero poſt nocturnas vigilias: „ (Sic poſt mediam „ noctem, *inquit c.* 3. ſi hyemis tempus eſt, ſedentibus „ cunctis unus medio reſidens relegat librum, & ab Abbate, vel a Præpoſito diſſerente cæteris ſimplicioribus, „ quod legitur, pateſiat. Quod quidem, & æſtate poſt „ Veſperam conſervetur, ut priuſquam compleant, liber „ legatur.]

II. Hanc ad lectionem convenire ſolemus in Eccleſia; idque omnino, ut videtur, ad mentem S. Benedicti, qui

(*a*) Hujuſmodi vigilias pro defunctis recitare conſueverat S. Aybertus ex Monacho Criſpinienſi reclutus in Hannonia, ut ſcribit Robertus Archidiaconus Oſtravandenſis in ejus vit. n. 14. apud Boll. 7. April.

qui eodem plane in loco lectionem fieri voluit, quo & Completorium cantari, ut ſatis innuunt hæc ejus verba: *Omnes ergo in unum poſiti compleant*. Id ipſum etiam e S. Dunſtano præſcriptum fuiſſe exiſtimet Haeftenus lib. 9. tr. 5. diſq. 2. conc. 1. quamquam S. Dunſtani textus non mihi videatur ſatis clarus: *facto ſigno in Eccleſiam initietur collatio*, inquit; incertum eſt enim an velit in Eccleſia ſignum collationis pulſari, quo dato initietur loco ſolito; an vero ſigno dato, collationem initiari in Eccleſia; vox enim *in Eccleſiam*, & ad prima, & ad ultima propoſitionis ejus verba poteſt referri. Et certe communis Monaſteriorum uſus aliud habuit. In MS. Germaniæ conſ. n. 33. etſi locus nullus nominatim notetur; extra Eccleſiam tamen fuiſſe conſtat.

III. Antiquus Ordo converſationis Monaſticæ locum collationis faciendæ deſignat capitulum: „ (Poſt Veſperas, *inquit c.* 12., hora competenti facto ſigno omnes conveniant in capitulo, & legatur Scriptura, quæ ædificet audientes:) Ita apud Haeftenum. Aliter enim legit editio Neapolitana: Eundem locum non obſcure aſſignat Hildemarus in ſuo ſuper Regulam S. Benedicti commentario c. 22. cum dormitorii candelas æſtate poſt capitulum, hyeme cum completur capitulum, accendendas eſſe dicit. Cluniacenſes etiam collationem agebant in capitulo, ut docent nos MS. conſuet. Monaſt. Cluniac. „ (Finita collatione, egreſſi de capitulo, &c. *& alibi*: Quotieſcumque fratres de collatione vadunt in refectorium ad caritatem, ſi altera candela fuerit in capitulo, quam lectoris &c.) & alibi paſſim. In noſtro etiam S. Germani a Pratis Monaſterio collatio fiebat in capitulo ex MS. conſ. infra citandis; His adde Caſſinenſium declarationes in cap. 42. Reg. in quibus lego: „ (Pro qua lectione pulſatur primum ſignum Completorii, & fratres omnes in capitulo conveniunt ad hujuſmodi lectionem.)

IV. Alium tamen locum aſſignat Nicolaus De Fractura & ipſe Caſſinenſis Monachus, cum explicans illa Regulæ Benedictinæ verba Comm. c. 42. „ (Sedeant omnes in unum, ita ſcribit, id eſt conveniant omnes in clauſtro ſi habent, vel in aliquem locum communem ad ſilentium tamen aptum.) Quem etiam in locum conveniſſe Ciſtercienſes exiſtimat Benedictus Haeftenus lib. 9. tr. 5. diſq. 2. unde & apud eos lectio collationis *Lectio clauſtri* appellatur.

V. Petrus Boherius utrumque hunc locum, ſcilicet clauſtrum, vel capitulum, ad collationis lectionem deſignat in r. ſuper Regulam S. B. Commentario ad c. 42. idque obſervabatur in ſuo S. Aniani Tomeriarum Monaſterio, ubi ipſe teſtatur, ad hæc verba: *Et lectis quatuor aut quinque foliis*, ſic ſcribens: „ (Iſtud optime apud nos ſervatur in quadrageſima, quo tempore in clauſtro legimus, aliis autem temporibus conſuevimus in capitulo ad hanc lectionem congregari.)

VI. Camaldolenſes etiam, ut ſcribit Haeftenus loc. cit., collationem fieri volunt in capitulo, vel clauſtro eccleſiæ proximiori; Valliſoletani in capitulo, vel loco qui choro vicinior eſt.

VII. Burſfeldenſes vero hac de re ſic decernunt diſq. 3. c. 4. „ (Collatio de qua capitulo Reg. 42. fit mentio, his diebus, quibus bis reficiunt Fratres, ſervatur in loco capitulari, aut clauſtro, vel alio aptiori, juxta temporis vel cujuslibet Monaſterii diſpoſitionem; reliquo vero tempore, id eſt in diebus jejunii in refectorio Fratrum ſolita conſuetudine fiat.)

VIII. Hanc ad lectionem dato ſigno in locum deputatum illico conveniebant, quo audito alior ſum divertere nefas ducebantur, unde MS. conſuetud. Cluniacenſium: „ (Dum pulſatur ſignum ad collationem, nullus debet ingredi dormitorium nec eccleſiam.) Nec cuiquam licitum erat abeſſe; quin etiam diverſis occupati commiſſis tenebantur occurrere; hinc capitulum nonum Monachorum ad Augiam directorum: „ [Ut ad collationem acceſſerint, omnes unanimiter occurrant debiles, & infirmi etiam, ſi de lecto ſurgere valuerint, veniant; quid de cæteris dicendum eſt? Lector autem tandiu legat, uſque dum omnes in unum poſiti compleant.) Immo qui certis de cauſis Completorio non intereſſe permittebantur ad lectionem collationis tamen cogebantur occurrere, ut patet ex MS. conſuetudinibus Cluniac. „ (Omnes qui remanent de Completorio, finita collatione, egreſſi de capitulo ad ſiniſtram partem introitus debent in triſantia remanere, donec toto conventu egreſſo, Abbati ſive Priori quærant licentiam remanendi, & ad ejus nutum tunc remanebant quique vel non.)

IX. Omnibus in unum congregatis Lector accedens ad analogium lectionem incipiebat; idque petita benedictione ex lib. Uſuum Ciſtercienſium: „ (Tunc Lector accepta benedictione legat. Huic benedictioni interſint omnes exceptis Priore, vel alio qui conventum tenuerit, Cellerariis &c.) ex MS. conſuetudinibus S. Germani a Pratis, & ex ceremoniali Burſfeldenſium diſt. 3. c. 4. De hujuſmodi Lectore ita ſcribit Boherius in r. Comm. ad c. 42. „ (Quod iſte Lector benedictionem in Miſſa diei Dominicæ accipiat, aut ad legendum per totam hebdomadam intret, in Regula non cavetur: Placet tamen, ſicut ſervatur apud nos, quod per Priorem eligatur die Sabbati, ut per ſequentem ſeptimanam prævi ſus devota hujuſmodi officium valeat adimplere.) Apud Ciſtercienſes Lector collationis is erat, qui præcedenti hebdomade legerat in refectorio, ex lib. Uſuum c. 106. Idpſum obſervabant etiam Beccenſes noſtri, ut ex MS. eorum Rituali colligere licet, ubi præſcribitur, ut „ (a Paſcha ad Pentecoſtan tota hebdomada debeat eſſe in refectorio ipſe cantor Lector, & ſequenti hebdomada ad collationem.) Quos vero tunc legerent libros, quantumque temporis hac in lectione impenderent, hic referre non moror, utpote quæ ſatis fuſe tractavi in Comm. ad cap. 42. Certe S. Benedictus collationes, aut vitas Patrum, aut certe aliquid quod ædificet audientes, legi voluit, idque quantum hora permittit: Hic tantum obſervandum eſt, quod præter lectionem, ipſe Abbas aut qui collationi præerat, ſermonem exhortatorium, aut ſaltem lectionis expoſititium ad congregatos fratres habebat: ut diſcimus ex his Hildemari verbis in c. 42. Reg. S. B. „ (Ex hoc ſciendum eſt, quia tempore collationis, & in loco collationis nullus debet loqui, niſi aut Lector qui legit, aut Abbas qui exponit, aut certe talis frater cui juſſerit tradere lectionem.) Idipſum clare & diſerte ſuis præſcripſit S. Fructuoſus Bracarenſis: „ (Sedentibus cunctis, *inquit* c. 3., unus medio reſidens relegat librum, & ab Abbate, vel a Præpoſito cæteris ſimplicioribus, quod legitur, pateſiat;) & S. Iſidorus c. 9. „ (De his autem quæſtionibus quæ leguntur, nec forte intelliguntur, unuſquiſque fratrum aut in collatione, aut poſt Veſperam interroget; & recitata ad locum lectione, ab eo expoſitionem accipiat, ita ut dum uni exponitur, cæteri audiant.)

X. Finita ad unum Abbatis collatione, & dicto ab Lectore: *Tu autem Domine*, &c. ſubjungebat Abbas: *Adjutorium noſtrum*, &c. & ſic intrabant ad Completorium: Ita antiquus Ordo converſationis Monaſticæ c. 12. „ (Finita lectione ſurgant omnes pariter, & dicat Domnus Abbas: *Adjutorium noſtrum in nomine Domini*. Reſpondeant omnes: *Qui fecit cælum & terram*, & recepto ſilentio nocturno cum reverentia intrent oratorium ad Completorium;) & lib. Uſu. Ciſterc. cap. 81. (Lectione igitur finita ſurgant omnes, & ſtantes verſi ad Orientem dicat Abbas: *Adjutorium noſtrum in nomine Domini*, & conventus reſpondeat: *Qui fecit cælum & terram*, & inclinantes omnes egrediantur eccleſiam.

XI. Succeſſu vero temporis antequam collationis lectioni finem imponerent, propinabatur certis diebus, idque ſatis frequenter, ſingulis fratribus hauſtus vini, atque hunc ritum *Caritatem* vocabant, quem integrum ex MS. conſuetudinibus S. Germani a Pratis referre hic non pigebit: ſic ergo ad Sabbatum ante Dominicam primam Adventus: „ (Expleto mandato pedum & manuum, Sacriſta accipiet licentiam ante pulpitum capituli per ſignum manus pulſandi collationem; expleto mandato, Cantor incipiet antiphonam; *Domum iſtam*. Tunc Hebdomadarius lectionis de collatione accipiet benedictionem, dicens *Domne jube*, &c. & Prior dabit benedictionem, quæ ſic incipit: *Angelorum cuſtodia*, quæ ſolum dicitur diebus, quibus fit mandatum. Cum autem dicti de lectione duo verſus vel circiter fuerint; Prior faciet ſignum Subpriori, vel ordinis alteri, ut exeat a capitulo caput proprium inclinando, & exiens ibit ad tympanum, & in fine unius verſus lectionis, quæ debet eſſe de libro Dialogorum Gregorii Papæ, percutiet tympanum; tunc ſurgent omnes, ibunt ordinatim in refectorium, ſubſequente Priore cum duobus cereis, qui debent accendi in medio capituli, antequam incipiat ut mandatum. Cumque conventus per ante illum tranſierit, qui tympanum pulſabit, omnes inclinabunt capita ſua coram eo tranſeuntes, conventus aſcendet ad menſas; Sed non ſedebunt, quouſque Prior ſederit ad daſium, & ſederit ſuper ſedem. Si vero Abbas fuerit ad collationem, conventus non erit ſuperius ad menſas, ſed ſtabunt inferius, donec Abbas tranſierit, & ſederit ad daſium ſupradictum; Et tunc debet legere Lector lectionis, & non antequam ſederit Prior, vel Abbas. Primo verſu dicto lectionis, quidam juvenis pulſabit uno ictu campanam, quæ pendet ſuper petram

„ elee-

Digitized by Google

„ petram eleemoſynæ, & tunc ſurgent quatuor, aut quinque, vel plures, & accipient modellos vitreos, aut argenteos, & implebunt eos vino. Et cum impleti fuerint, juvenis pulſabit campanam ſupra dictam; & tunc ibunt illi quatuor ordinare, unus juxta alium verſus daſium, & illis inclinatis coram primo gradu aſcenſus daſii, Cantor incipiet: *Benedicite*, & Hebdomadarius magnæ Miſſæ dabit benedictionem hanc: *Dextra Dei omnipotentis*, &c. quæ numquam dicitur niſi duo cerei magni poſiti fuerint coram Priore. Nota quod ſic debet fieri in omnibus diebus Sabbatis totius anni, & omnibus diebus Sabbativis totius anni, mandatum, niſi fuerit cauſſa, qua non poſſit convenienter fieri. Et ſciendum eſt, quod tale debet eſſe luminare in refectorio per totam hyemem, dum bibit conventus, qui antequam intret in refectorium, Refectorarius debet accendere ad daſium duos cereos, & in unaquaque tabula inferius tres cereos. Poſtea dabunt illi, qui modellos tenent, bibere Priori, & conventui, unicuique in ordine ſuo, incipientes ab antiquis uſque ad juniores. Completo potu, facient ante & retro in loco, ubi acceperunt benedictionem, & tunc venient, & ſedebunt juxta alios, & dabunt ſibi potum ad invicem, & quando Priori placuerit, finire faciet lectionem. Finita lectione Lector deſcendet, & faciet ante & retro, & ibit ſeſſum juxta alios; & tunc unus, qui expectabat illum, ſtans in medio refectorii, habens in manu plenum modellum vini dabit ei bibere. Et ſciendum eſt, quod conventus debet habere caritatem boni vini, quotieſcumque ſit mandatum. Finito potu Prior percutiet ſtalam tribus vicibus, vel quatuor; & tunc ſurgens dicet: *Adjutorium noſtrum*, &c. & conventus reſpondebit: *Qui fecit cælum*, &c. & facient ante & retro, & ibunt proceſſionaliter ad Monaſterium; & Prior ibit in locutorium Callatii, præcedentibus duobus cereis, & dicet: *Benedicite*, & dabit licentiam, cui ſibi placuerit, & videbitur expedire. Conventu autem ad eccleſiam, Sacriſta pulſabit Completorium cum una minima campana, & cum ſederit Prior ordinis, qui fuerit in choro, terminabit *Pater noſter*, & dicet: *Confiteor* cum conventu, tunc Hebdomadarius incipiet Completorium.)

XII. Quandonam inceperit iſte ritus, non liquet: Conſtat tamen eſſe antiquiſſimum, & annos minimum ſeptingentos ſuperare, ut patet ex Concordia S. Dunſtani, in qua præſcribitur, ut mandato peracto „(Facto ſigno in eccleſiam initietur collatio, curſumque dato tintinnabuli ſigno, refectorium introeant caritatis gratia. Quotieſcumque fratribus caritas, interim dum collatio legitur, præbetur, lectione finita, omnibuſque ſurgentibus, dicat Prior: *Sit nomen Domini benedictum*, & *Benedicamus Domino*, cæteris, ut mos eſt, reſpondentibus:) & in MS. conſuetudinibus Cluniacenſium extant hac de re duo capitula, in quorum uno dicitur eſſe Converſorum, & juvenum propinare caritatem de potu in refectorio; in altero agitur de accendendis ad eam candelis; ſed & Boherius id ſe vidiſſe teſtatur in Sublacenſi Monaſterio: „(Vidi, *inquit*, in ſpecu, & Monaſterio Sublacenſi, quod in medio lectionis hujuſmodi diebus jejunii potat conventus.) Verum non ſolum diebus jejunii, ſed aliis inſuper diebus propinatam fuiſſe hujuſmodi caritatem, docent nos MS. conſuetudines S. Germani a Pratis, in quibus etiam Dominicis diebus caritatem boni vini ad collationem præberi præcipitur.

XIII. Præterea ſingulis jejunii diebus ante collationem conveniebant hauſturi ſinguli calicem vini, ut patet ex Concordia S. Dunſtani, & conſuetudinibus S. Germani a Pratis, in quibus præſcribitur, ut Sabbatho ante Monachorum mandatum eant in refectorium *ad haurienda pocula*. Deinde peracto mandato initietur collatio, curſumque pergant ad refectorium ad percipiendam caritatem, unde accedant ad Completorium: quapropter cum præbebatur iſta ad collationem caritas vini, bis ſero conveniebant in refectorio, biſque bibebant.

XIV. Porro hæc diebus jejunii ſero bibendi conſuetudo eſt antiquiſſima; nam Magiſter in ſua Regula jubet c. 27., ut cum ad Nonam reficiunt Fratres, ſero ſinguli ſingulos caldos accipiant: Poſtea etiam Aquiſgranenſe Concilium c. 12. indulſit, „(ut ſi neceſſitas popoſcerit ob operis laborem, poſt refectionem veſpertinam, etiam & in Quadrageſima pari modo, & quando officium mortuorum celebratur, priuſquam lectio Completorii legatur, bibant.) Exhinc ad nos uſque pervenit iſte ritus, ut etiam in Monaſteriis, in quibus ſtrictior vigeret obſervantia, quæque ne vel minimum unguem ab Regulæ littera ſe recedere profiterentur, quales fuere Ciſtercienſes primi, poſt Veſperas tamen biberetur; ſed ad potum aliquid ſuperaddere cibi recentis omnino eſt conſuetudinis, quæ nec ducentos forte ſuperat annos, certe in conſuetudinibus quas Guillelmus ..... pius S. Germani Pratenſis Abbas anno 1395. conſcripſit, ne unum quidem verbum de pane, multo minus de fructibus addendis ad potum ſerotinum diebus jejunii regularibus, quid de quadrageſimalibus? Ne quid tamen diſſimulem, nonnihil aliquando cum potu manducaſſe leguntur Caſſinenſes in vetuſto codice annorum 800. in quo hæc ſcribuntur: „(Cum autem liberi a vindemia fuerint, ſtatim ad Nonam horam refecerint, & poſt Veſperas *guſtum manducent*, & bibunt iterum, quod in Regula non eſt ſcriptum. Similiter & Quinquageſima poſt refectionem ſecundum conſuetudinem antequam lectio legatur, tota hebdomada bibunt; quod nec in Regula dicitur. Quando autem mandatum faciunt, ſi Dominus abundantiam vini dederit, ſemper bibunt, ſi exiguum fuerit, abſtinebunt.) Sed hic *guſtum manducare* nihil aliud eſſe exiſtimo, quam tantillum quid quaſi prægustandum comedere, idque quando fratres ad Nonam reficiunt, non autem in Quadrageſima.

CAPUT XII.

De Completorio, & diei termino.

I. COmpletorii, ſive, ut alii volunt, Completæ nomen, & officium pene ignotum fuit Antiquis Monachis, quorum alii Matutina Veſpertinaque ſynaxi fuerunt contenti; alii Nonam, nonnulli vero etiam Tertiam, Sextam, & Nonam, his ſuperaddiderunt. Primus inter eos ſub *petitionis* nomine, quam poſt Euchariſtiam, ſive Veſperas initio noctis dici jubet, S. Baſilius Completorii meminiſſe videtur Reg. fuſ. c. 37. quamvis apud eum petitionem ab Euchariſtia non diſtingui cenſeat Joannes Bona Cardinalis de Div. Pſal. c. 21.; ſed nobis aliud ſuadere videtur ipſe S. Baſilii textus, multique non contemnendæ eruditionis viri, qui utrumque ab invicem ſecernunt: nihilominus tamen antiquiorem Baſilio, aut poſteriorem Græcum authorem aliquem, qui Completorii meminerit, ad hæc noſtra fere tempora nuſquam reperire eſt. Quidquid ſit, certe primus in Occidente, qui Completorii officium inſtituerit, nemine refragante agnoſcendus eſt S. Benedictus in Regula ſua cap. 17. ſtatuens ut „(Completorium trium pſalmorum dictione terminetur. Qui pſalmi directanei, ſine antiphona dicendi ſunt, poſt quos hymnus ejuſdem horæ, lectio una, verſus, *Kyrie eleiſon*, benedictio, & poſt Miſſæ fiant: & ſequenti capite 18., ut ad Completorium iidem pſalmi repetantur quotidie, ideſt quartus, nonageſimus & centeſimus trigeſimus tertius.)

II. Sanctum Benedictum non multo poſt ſecutus eſt S. Aurelianus in utraque ad Monachos, & ad Virgines Regula ita decernens: „(Quando repauſaturi eſtis in Schola, in qua manetis, completa dicatur; in primis directaneus, & pſalmus nonageſimus dicatur; deinde capitella conſuetudinaria.)

III. In vulgata inter opera S. Auguſtini incerti authoris Regula in Append. ad Tom. 1. c. 1. Completorium ac Veſperas eodem prorſus modo atque Sextam, & Nonam perſolvi præcipitur. At in eadem MS. Regula codicis Corbejenſis annorum circiter mille nulla ſatis aperta nobis fieri Completorii mentio videtur, niſi forte his verbis, quæ deſunt editis: „(Poſt hæc autem conſuetudinarii pſalmi ante ſomnium dicantur,) quibus pſalmis etiam lectiones præmitti voluit.

IV. S. Columbanus *ad initium noctis* duodecim pſalmos decantari imperat, per noctis autem initium Completorium intelligendum eſſe cenſent Menardus, & Carolus Cointius. In Regula S. Iſidori c. 7. mentio quidem fit Completorii, at de pſalmis precibuſque in eo dicendis ne quidem unum verbum.

V. S. Fructuoſus Bracarenſis Epiſcopus Completorium his verbis complecti videtur Reg. c. 2. „(Nocturno tempore prima noctis hora ſex orationibus celebranda eſt; ac deinde decem pſalmorum concentu, cum Laude, & Benedictionibus conſummanda in eccleſia eſt. Deinde oſculafacientes invicem, & reconciliationi alterutrum inſiſtentes, laxant mutuo debita, & pietate prona, qui ſegregati a cœtu fraterno ob negligentiam ſuam fuerant, merentur indulgentiam.

VI. Regula Magiſtri clarius & apertius Completorii meminit, cujus officium ita diſponit c. 37. (Pſalmi Completorii tres dici debent, Reſponſorium, Lectionem A-

„ poſtoli, Lectionem Evangeliorum, poſtquam ſemper „ præſens Abbas dicat rogum Dei, & verſum cluſorem.) Verſum cluſorem appellat, qui nocturni ſilentii indicaret initium, atque os & labia fratrum clauderet, nempe: *Pone Domine cuſtodiam ori meo & oſtium circumſtantiæ labiis meis*, ex cap. 30. ejuſdem Regulæ.

VII. Hæc ſunt quæ de Completorii officio apud monaſticarum Regularum Scriptores nobis reperire licuit. Cæterum ut cæteras horas diei canonicas, ita & Completorium a verſu *Deus in adjutorium* incipi voluit S. Benedictus, nam quæ a nobis nunc præmittuntur, poſterioris ſunt inſtituti. Lectio brevis ex epiſtola S. Petri, ad quam benedictionem poſtulamus, pro collationis lectione inſtituta fuit ad Completorium extra chorum dicendum, unde & in ejus fine ℣. *Adjutorium noſtrum* ſubjungimus, ut ſupra in fine collationis fieri vidimus. Id patet cum ex MS. conſuetudinibus S. Germani a Pratis, tum ex Ordinario Burſfeldenſium, in quibus nulla hujuſmodi brevis lectionis occurrit mentio; ſed maxime ex edito anno 1586. Breviario Congregationis Caſalis Benedicti in quo ſic lego: „ [Ad „ lectionem ante Completorium: *Jube Domne*, Benedictio: „ *Noctem quietam* &c. ℟. *Amen*. Lectio brevis extra „ chorum: *Fratres ſobrii eſtote* &c.) Verſus, *Adjutorium noſtrum in nomine Domini* finis erat collationis, ut diximus; dicebaturque in ipſo collationis loco; hunc tamen in choro cum omnes ad eccleſiam pervenerint, a præſidente dici volunt Burſfeldenſes in ord. c. 13.

VIII. Orationem Dominicam, quam deinde ſubjicimus primum reperi in MS. conſuetudinibus S. Germani a Pratis, in quibus præſcribitur, ut a collatione omnibus in eccleſiam ingreſſis Prior ordinis qui fuerit in choro, terminent *Pater noſter*. Burſfeldenſes orationem Dominicam & Salutationem dicunt, idemque præſtabant noſtri Caſalini, ut ex illorum Ordinario & iſtorum Breviario patet; ſed hæc omnia recentiora ſunt, vicemque tenent trium illarum orationum, quas olim Completorio, ut aliis diei horis præmittere ſolebant.

IX. Quam poſtea facimus, peccatorum confeſſio longe eſt antiquior, ut pote cujus non ſolum meminere MS. conſuetudines S. Germani a Pratis; ſed etiam multo anterior S. Dunſtani Concordia, quæ ſic habet c. 1. „ (Signo „ namque Completorii pulſato agatur oratio, qua finita „ facto ſigno a Priore, invicem ſibi dent confeſſionis ſalubre „ remedium;) & antea antiquiſſimus Ordo converſationis monaſticæ c. 12. „ (Et recepto ſilentio nocturno cum „ reverentia intrent oratorium ad Completam, orent cum „ intentione mentis, & dent confeſſiones ſuas alternatim, „ & incipiant Completorium.) Eumdem ritum, ſed poſt Completorium tantum obſervandum præcepiſſe videtur S. Fructuoſus Epiſc. Brac. c. 2. his verbis: „ (De„ inde valefacientes invicem & reconciliationi ac ſatisfa„ ctioni alterutrum inſiſtentes laxant mutuo debita): cujus rei praxim videre eſt in obſervationibus præviis ad Vit. S. Dunſtani n. 9. ſæc. 5. Hanc confeſſionem, quam Prior Ordinis cum conventu facere jubetur in MS. conſuetudinibus S. Germani a Pratis, & quidem ad ſignum Prioris ex Conc. Dunſtani, ſedem percutientis ex Conſ. S. Dionyſii, uni e noſtris, quos ſciam, omittunt Burſfeldenſes in ord. c. 13., qui dicto *Pater* & *Ave*, Completorium imponunt, & peragunt *Prout diſponit Regula*, hoc eſt a ℣. *Deus in adjutorium*.

X. Verſus *Converte nos* non extat in conſuetudinibus S. Germani; ſed dicto *Confiteor* cum conventu. „ (Tunc „ *inquiunt*, Hebdomadarius incipiet Completorium, & „ dicet *Deus in adjutorium*;) ſed neque in Ordinario Burſfeldenſium, ſed neque etiam nunc a Ciſtercienſibus dicitur, ut teſtatur Joannes Bona in l. de divina Pſalmodia c. 16. §. 4. Præſcribitur tamen in antiquis S. Dionyſii in Francia conſ. ubi hæc lego: „ (Eant ad collatio„ nem, deinde ad Completorium, poſt percutiet unus „ Prior ſuper ſedem, & dicat unus ad alterum: *Confi„ teor Deo*; deinde incipiatur a ſacerdote Hebdomadario: „ *Converte nos*.)

XI. Pſalmos ad Completorium tres ſine antiphona, eoſque quotidie repetendos S. Benedictus præſcribit totidemque Magiſter c. 42. ſed cum antiphonis pſalli inſtituit. Ex his celeberrimus omnium cenſendus eſt pſalmus nonageſimus, quem etiam ad Petitionem S. Baſilius, ad Completam S. Aurelianus decantari voluerunt. Dicto ultimo pſalmo, nocturnum ſilentium incipiebant Pariſienſes noſtri S. Germani, ut ex his verbis diſcimus MS. conſ. „ (Et ſciendum eſt quod poſt *Gloria* ultimi pſalmi, non „ debet aliquis de conventu vocari ad licentiam, nec ali„ cui loqui.)

XII. Pſalmos ſequebatur hymnus, quem pro temporis diverſitate variabant; ſcilicet a Paſcha ad Dominicam primam Novembris, omnibuſque diebus XII. Lectionum, ſive trium Lectionum ſolemnium, ſeu trium lectionum octav. dicebatur hymnus: *Te lucis ante terminum*; reliquo tempore: *Chriſte qui lux es, & dies*.

XIII. Poſt hymnum Lectio, Verſus, *Kyrie eleiſon*, Benedictio & miſſæ ſive collectæ ſubjiciuntur: Ubi S. Benedictus miſſis ſive orationibus benedictionem præmittit; & tamen communis uſus Ordinis obtinuit, ut non niſi poſt preces & collectam Benedictio detur, quemadmodum videre eſt in Vit. S. Aicadri Abbatis Gemeticenſ. „ (qui „ Completorio decantato, omnes ſua ſancta benedictione „ munivit, & eos Domino commendans ſimul cum eis ad „ cubile devenit;) n. 30. ſæc. 2. p. 966. clarius in conſuetudinibus S. Germani: „ (Poſtea, id eſt poſt verſum: „ *Cuſtodi nos*, dicetur: *Kyrie eleiſon: Chriſte eleiſon: Kyrie* „ *eleiſon: Pater noſter*: *Credo in Deum*, & preces: *Be„ nedictus es Deus Patrum noſtrorum*, & alias, Oratio: „ *Viſita quæſumus Domine*, & quando dicitur: *Et benedictio* „ *tua ſit ſuper nos ſemper*; unuſquique debet ſignare ſe: „ finita oratione dicetur: *Benedictio Dei omnipotentis*;) & iterum ſignabit ſe unuſquiſque tribus vicibus. Porro quod preces ſpectat, eas nobis ſic exhibet Breviarium MS. ad uſum S. Germani a Pratis.

Benedictus es Domine Deus Patrum noſtrorum
Benedicamus Patri & Filio cum ſancto Spiritu
Benedictus es Domine in firmamento cœli
Benedicat nos omnipotens Dominus
Dignare Domine nocte iſta
Fiat miſericordia tua Domine ſuper nos, ut ſupra,

nempe ad Primam, ubi poſt ultimum hunc verſiculum, alii decem ſubjiciuntur, quos etiam haud dubium dicebant ad Completorium. Apud Cluniacenſes preces ad Completorium erant verſiculorum ſeptemdecim, ut diſcimus ex Udalrico l. 1. c. 2. Sed Caſſinenſes videntur his ſex, quos hic repræſentamus, verſiculis fuiſſe contenti; hi enim ſoli in eorum antiquiſſimo Breviario extant.

XIV. Benedictio, cujus hic prima verba referuntur, integra affertur in prædicto Breviario S. Germani Pratenſis hoc modo: *Benedictio Dei omnipotentis Patris, & Filii & Spiritus ſancti deſcendat & maneat ſuper nos: Amen.* Quæ formula eſt antiquiſſima, ut patet ex Hildemaro infra citando, & ad hæc noſtra fere tempora apud noſtros in uſu fuit; illius enim meminit Boherius in 1. comment. ad c. 17. neque aliam proferebant Burſfeldenſes ſed neque etiam Caſalini.

XV. Hanc ad Benedictionem omnes in genua provoluti manebant, ita ſcribente Hildemaro in c. 20. Reg. S. B. „ (Ad ipſum officium Completorii tandiu debes jace„ re, quouſque dicat Sacerdos: *Benedictio Dei Patris*, „ *& Filii, & Spiritus ſancti*; & tu erectus reſpondeas: „ *Amen*.) Triplexque, ut modo vidimus, crucis ſignum efformabant, idque fronti, ori, & pectori, ex Burſfeldenſium Ordinario c. 13.

XVI. Quod autem a Sacerdote proferretur, Statutum erat Concilii Aquiſgranenſis c. 48. decernentis, „ [ut Be„ nedictio poſt Completorium a Sacerdote dicatur;) & tamen Petrus Boherius in 1. ſuper Regulam S. B. commentario ad c. 1. „ (Finita, *inquit*, concluſione oratio„ nis, dicit Abbas vel Prior: *Benedictio Dei omnipotentis*, „ &c.) De Caſſinenſibus ſuo tempore ita Bernardus Caſſinenſis Com. Reg. S. B. c. 17. „ (Si autem Abbas „ eſt in Completorio præſens, hæc ſibi benedictio reſerva„ tur; alias Sacerdos, qui agit officium, hanc benedictionem „ dicere conſuevit.) Apud Burſfeldenſes vero Ord. c. 13. datur a Præſidente.

XVII. Ab hac benedictione nemini fas erat abeſſe, ne quidem his qui juſtis de cauſis Completorio non interfuerant; hinc illud Lantfranci Statutum c. 16. „ (Dum „ regularem horam fratres in eccleſia dicunt, nullus comedat „ in refectorio, excepto ſolo Completorio; tunc enim li„ cet iis qui aliqua utilitate impediti ante illam horam ſe „ expedire non poſſunt, & fratribus qui de foris veniunt, „ comedere in refectorio, qui ſi ante collationem inci„ pientes comedere circa finem Completorii cœnam ſuam „ commode explere non valent, licet eis a menſa ſurgere, „ & in monaſterium ad benedictionem ire, & poſtea in „ refectorium ad complendam cœnam redire;) & hac etiam forte de cauſſa in noſtris olim monaſteriis audito Completorii ſigno claudebantur monaſterii portæ, ne mimirum ipſe janitor Completorio adſiſtens benedictionem percipere poſſet cum aliis, qua de re Anonymus in vita S. Agili Abbatis Resbacenſis n. 20. ſæc. 2. p. 324. „ (Con„ ſuetudo talis erat, quod janitor ut ſignum pulſabatur ad „ Completam, confeſtim portas monaſterii firmans, ei

claves

,, eleves deferebat.) Ubi obiter obſervabis antiquum ritum nocte claves monaſterii ad ſuperiorem deferendi, quem etiam videre eſt in regula Cujuſdam ad Virgines, ubi de Portario ita c. 3. (Claves oſtiorum, vel portæ nullatenus penes ſe nocte retineant; ſed ad Abbatiſſam nocte deferentes præſentent, & mane poſt ſecundam recipiant.) (*a*) Sed ad Completorium revertamur. ,, (Finito Completorio, *inquit c.* 1. *S. Dunſtanus*, & ad ultimum more ſolito *Miſerere mei Deus* decantato, addantur duo pſalmi: *Deus in adjutorium meum*, & *Levavi* pro Rege, & Regina, & benefactoribus.) Hi nimirum ſunt duo pſalmi familiares dicti, quos poſt ſingulas horas dicere conſueverant; eoſdem aſſignans antiquæ Germaniæ conſuetudines MSS. n. 33., totidemque recitabant olim Cluniacenſes teſte Udalrico l. 1. c. 4., licet alias ad horas quatuor pſalmos cantare conſueviſſent. In MS. vero S. Germani Pratenſis conſuetudinibus legimus, ,, (quod in diebus feriatis dicitur pſalmus ad preces *Miſerere mei Deus*; poſtea, ideſt poſt benedictionem, ut opinor; dicetur Completorium Beatæ Mariæ, niſi fuerit feſtum duplex.) Burſfeldenſes vero ſtatuunt c. 13., ut data benedictione, dictiſque pro revertentibus de via precibus, decantetur laus Beatæ Mariæ, hoc eſt antiphona cum collecta, deinde Completorium Beatæ Mariæ. De hujuſmodi Laude Beatæ Virginis extat Decretum capituli Generalis Anglorum monachorum anno 1444. Northamptoniæ celebrati c. 2. apud Clem. ,, (Ne ſerpens verſutus quos vigilantes nequit ſubvertere, dormientes nocturnaliter illudat; opus eſſe cenſemus, ante ſomnum ejus implorare ſuffragium, per quam extitit caput ipſius ſerpentis contritum: hinc eſt quod ſtatuimus, ut ſingulis diebus ſtatim poſt Completorium in honore B. Virginis una in choro cantetur antiphona, tractim, pariter, & devote; poſt quam ſequatur oratio de eadem;) quod jam diu ſancitum fuerat in capitulo Provinciali an. 1343. ibidem celebrato, Reyn. in epp. ſcript. 63. Idipſum obſervabant etiam noſtri Caſalini; & ante hos omnes Floriacenſes noſtri, ut diſcimus ex MS. Statutis capituli Floriacenſis Abbatum Floriaci, & Prioris ac conventus de Regula c. 4. ,, (In fine Completorii loco antiphonarum quæ dicuntur de B. Maria, videlicet: *Completi ſunt*, &: *Ecce completa ſunt*, debet alia antiphona, ſcilicet: *Alma Redemptoris*, aut: *Salve Regina*, ſeu quælibet alia antiphona ad libitum cantoris ſingulis diebus in conventu ſolemniter decantari.)

XVIII. Denique finito B. M. Completorio, Burſfeldenſes ſtatuunt c. 13. ,, (ut ab omnibus genuflexis, aut juxta tempus profunde incurvatis, dicatur: *Pater noſter: Ave Maria: Credo in Deum*. Poſtmodum ad ſonitum campanæ, ter *Ave Maria* a proſtratis.) Hæc autem poſt Completorium campanam pulſandi conſuetudo Burſfeldenſibus eſt multo antiquior; nam antea conſuetudines S. Dionyſii in Francia: ,, (Poſt Completorium, *inquiunt*, ſonet unus Prior unam campanam ter parum; deinde fiant orationes ab omnibus:) & ſub finem ſæculi X. MSS. Conſuetudines Germaniæ n. 33. ,, (Finita Completa primitus pueri faciunt tres orationes, & poſtea Abbas pulſat tintinnabulum, treſque orationes fundit ſimul cum Fratribus.)

XIX. Hujuſmodi campanæ ſonitus ſignum erat ad faciendas tres orationes, de quibus Uſus Beccenſes: ,, (Omnibus per annum diebus poſt Completam prius a pueris, dein a reliquo conventu fiant tres orationes; a Paſcha uſque ad octavam Pentecoſten, & omnibus feſtis per annum, & die ante feſtum, & Octavis corpore tantum inclinato, reliquo anni tempore genu in terram depoſito.) Nimirum ut diem ipſum a tribus orationibus inceperant, tribus pariter & claudere & terminare voluerunt. Has tres orationes ita nobis exhibet Concordia S. Dunſtani: ,, (In prima oratione canant pſalmos: *Uſquequo Domine*, & *Judica me Deus*: *Kyrie eleiſon: Pater noſter*, & preces: *Averte faciem tuam: Cor mundum: Ne projicias: Redde mihi lætitiam: Gratias tibi ago Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus, qui me dignatus es in hac die cuſtodire per tuam ſanctam clementiam: concede mihi hanc noctem mundo corde & caſto corpore ſic peragere, qualiter mane ſurgens gratum tibi ſervitium perſolvere poſſim; Per Dominum noſtrum &c.* In ſecunda oratione: *Deus miſereatur noſtri*, & *Niſi Dominus; Kyrie eleiſon: Pater noſter:* eaſdem preces, quas ſupra ad collectam: *Deus cui omne cor patet, & omnis voluntas loquitur, & quem nullum latet ſecretum, purifica per infuſionem ſancti Spiritus cogitationes cordis noſtri; ut perfecte te diligere, & digne laudare mereamur: Per Dominum noſtrum &c.* In tertia oratione: *De profundis: Kyrie eleiſon: Pater noſter*, eaſdem preces, collect. *Omnipotens mitiſſime Deus, qui ſitienti populo fontem viventis aquæ de petra produxiſti, educ de cordis noſtri duritia compunctionis lacrimas; ut peccata noſtra plangere valeamus, remiſſionemque te miſerante mereamur accipere: Per Dominum noſtrum &c. Omnipotens mitiſſime Deus reſpice propitius ad preces noſtras, & libera cor noſtrum de malarum tentatione cogitationum, ut Spiritus ſancti dignum fieri habitaculum mereamur inveniri: Per Dominum noſtrum*.

XX. In noſtro S. Germani Pratenſis cœnobio, finito B. Virginis Completorio, ſeu data benedictione, ante tres orationes dicebantur conſequentes prænotati hic a Dunſtano quinque pſalmi cum his precibus & collecta. (ex MS. conſuet. & breviario MS. S. Germ.)

Kyrie: Pater noſter.
Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine
Deus meus illumina tenebras meas
Quoniam in te eripiar a tentatione.
Et in Deo meo tranſgrediar murum
Deus illuminatio mea, & ſalus mea:
Quem timebo.
Dominus protector meus a quo trepidabo.
Exurge Domine adjuva nos,
Et libera nos propter nomen tuum Domine.
Dominus vobiſcum. Et cum Spiritu tuo.

Oratio: *Deus qui illuminas noctem, & lucem poſt tenebras facis; concede nobis, ut hanc noctem ſine impedimento ſatanæ tranſeamus, atque matutinis horis ad altare tuum recurrentes, tibi Deo gratias referamus.*

XXI. Iſthæc vero poſt Completorium quinque pſalmos recitandi conſuetudo eſt ex inſtitutione magni quondam Benedicti Abbatis Anianenſis, qui teſte Ardone ejus diſcipulo in ejus vit. n. 52. ſæc. 4. Bened. ,, (Poſt Completorium inſtituit, ut non pro libitu quis aut egrederetur, aut moretur in Oratorio; ſed hiemis tempore decem prius canat pſalmos; æſtate vero quinque; ſicque pulſato ſigno omnes pariter, juxta præfatum modum, altaria cuncta circumeant, & ſic ad lecta ſua ſinguli pauſaturi accedant.) Convenientius ergo ad primam inſtitutionem Sangermanenſes noſtri pſalmos quinque præmittebant orationibus, quas circumeundo altaria Benedictus Anianenſis fieri voluit: Ita tamen ut ,, (ad primum ex eis orationem Dominicam dicant & ſymbolum, cæteris orationem Dominicam, vel ſua confiteantur delicta;) inquit Ardo diſcipulus ejus. Has ad orationes ita procedendum ſanciunt conſuetudines S. Germani a Pratis: Dictis (prædictis quinque pſalmis cum precibus, & collecta; ,, (Prior ſurget, & ibit per medium chori ad orationes ſuas ante gradum, & conventus inclinabit eum; & poſtea deponent ſtalos ſuos, & ſequentur eum unuſquiſque in ordine ſuo; & tunc Prior inclinabit ſe, & duo antiquiores erunt juxta eum, & poſtea pueri habentes lanternas, & magiſter eorum debet eſſe in medio eorum; & quando Prior ſurget, omnes ſurgent, & ſignabunt ſe tribus vicibus, & tribus vicibus inclinabunt ſe; primo in medio chori, poſt ad dextram, & ultimo ad ſiniſtram.)

XXII. De hac oratione a pueris etiam facienda ita ſcribit Hildemarus in ſuo ſuper Reg. S. Benedicti Commentario c. 22. ,, (Poſt Completorium autem ſigno facto, debent exire de choro, & magiſter illorum debet accendere lucernam, & ire cum illis infantibus per ſingula altaria oratorii, & per unumquodque altare uſque dum oraverint, unus magiſter in ante, alter magiſter vadat in medio, & tertius magiſter retro. Deinde debent ire ad neceſſaria naturæ cum lumine, & magiſter ipſorum cum ipſis, qui ad exitum voluerint venire.)

XXIII. Abſolutis tribus orationibus, fiebat ſolemnis aquæ luſtralis aſperſio, idque a Sacerdote Hebdomadario ex Dunſtani Concordia, Germaniæ conſuetudinibus, S. Dionyſii in Francia, S. Germani a Pratis; vel ab ipſo Abbate ex lib. Uſuum Ciſtercienſium; ſive a Præſidente ut volunt Burſfeldenſes. Quod duobus modis fieri contingebat; vel enim cunctos ſuis in locis ſtantes circumgyrendo aſpergebat, vel ipſe ſtans ante oſtium ſingulos ante ſe tranſeuntes conſpergebat: Primum indicare videtur S. Dunſtanus c. 1. ,, (His peractis, *inquit*, conſpergantur a Sacerdote Hebdomadario benedicta aqua, & ſic pergant ad requiem ſuam cum ſummæ tranquillitatis

(*a*) In Nunbergenſi S. Erendrudis Monaſterio Vviradis Abbatiſſa fores Monaſterii ſui, quotidie nocte claudere, & mane reſerare ſolebat, ut diſcimus ex Cæſario in lib. ir. S. Erendrudis num. 6. (Et mane ante diluculum venit ad portam Monaſterii, expectans quando veniret Abbatiſſa, & januas reſeraret, quod per ſe ſingulis diebus, & noctibus faciebat,) ſæc. 3. Bened. part. 1. p. 352.

litaris voce, & reverentia ;) Similiter conſuetudines Germaniæ n. 13. „ (Et Presbyter ſpargit ſingulos benedicta aqua, ſicque revertentur ad lectulos ;) & conſuetudines S. Dionyſii in Francia : „ (Poſt orationes eat Sacerdos ad aquam benedictam, de qua aſpergit conventum, poſt aſperſionem eant omnes dormire uſque ad Matutinas ;) hic enim nulla fit mentio Fratrum ante Sacerdotem venientium ; ſed tantum eos ſpargere jubetur : Secundum præſcribunt Sangermanenſes conſuetudines, in quibus Hebdomadarius Miſſæ primus exire de choro jubetur, tum additur : (Poſt orationes ibit Prior ad aquam benedictam, ſubſequente conventu ; Hebdomadarius autem Miſſæ dabit eis de aqua benedicta ;) Divionenſes S. Benigni c. 21. „ (Sacerdos Hebdomadarius ante alios exit de choro ad aquam benedictam, ut de ea ſingulos reverenter aſpergat ;) & liber Uſuum Ciſtercienſium c. 82. „ (Completa autem oratione, exiens Abbas aſpergat ſingulos aqua benedicta poſt ſe ordinatim egredientes :) Burſfeldenſes vero in Ordinario ſuo c. 13. ſtatuunt, ut „ [dato ſigno a Præſidente, ſurgentes exeant : egreſſi vero ſtent ordinate foris oſtium, præſtolantes aſperſionem aquæ benedictæ a præſidente faciendam .)

XXIV. Poſt aſperſionem aquæ benedictæ, nulla interpoſita mora, aſcendebant dormitorium, ut patet ex modo dictis, niſi quod S. Dunſtanus permittit c. 1., ut „ (ſi quis poſt hæc devotionis ſuæ forte fervore bis diutius incumbere voluerit, agat quidem hæc, ſed audito ſigno æditui, quo reſides ad egrediendum vocat, nihil moretur :) Signum hoc editui erat haud dubium ad obſerandas eccleſiæ fores, quas nocte clauſas tenebant, ut patet ex Vit. Sanctæ Liobæ ubi de monaſterio Sanctæ Tettæ (c. 5. ſæc. 3. part. 2. p. 248.) „ (Alio quoque tempore contigit, ut ſoror cui oratorii cura commiſſa erat, cum poſt Completorium cubitum itura fores eccleſiæ obſeraret, claves univerſas ipſa nocte neſciens perderet, &c.] & ex conſuetud. S. Benigni c. 6. „ (Sacriſta poſt Completorium attendit diligenter, ut portarius cum aliis æque duobus, ne quis latro latendi poſſit habere occaſionem : oſtium deinde eccleſiæ clauſtro vicinum clauſum ſera obſerat, & obfirmat clavi, quæ nimirum clavis a latere ejus noctu numquam recedit.]

XXV. Ingreſſi dormitorium propriæ conſcientiæ vacabant examini, antequam ſeſe lectulo committerent : „ (Facta aquæ luſtralis aſperſione, *inquiunt Burſfeldenſes in ord. c. 13.*, quiſque petat cellæ ſecretum, præeuntibus junioribus, ad recolligendum ſe de negligentiis ſuis.) Idem Virginibus in ſua Regula ſciendum præſcribit Ælredus Abbas : „ (Proſtrata lectulo pudicitiam tuam commenda, & ſic ſigno crucis armata, revolve animo quomodo die illo vixiſti ; ſi verbo, ſi opere, ſi affectu Domini tui oculos offendiſti ; ſi levior, ſi otioſior, ſi negligentior debito fuiſti ; ſi plus cibo crudior, potu diſſolutior metas neceſſitatis exceſſiſti ; ſi ſubreptum tibi aliquid horum deprehendis, ſuſpira, pectus tunde, & hoc ſacrificio reconciliatam ſponſo ſponſus excipiat.) Hoc tamen præſtabant olim, priuſquam de eccleſia aſcenderent in dormitorio, ut videre eſt in antiquo Ordine converſationis monaſticæ, ubi, ſic lego : „ (Expleto officio, ſcilicet Completorii, ſummum ſilentium teneant, & ore, & corde fiant orationes ſecretæ, & recordatio peccatorum cum gemitu, & lacrimis, & fletu, ſine ſuſpirio, ita ut nullus alii noceat ; tunc agant gratias Deo ita referendo : Gratias tibi ago Domine &c. ut ſupra ex S. Dunſtano, & ſic cum magna cautela vadant ad dormitorium.

XXVI. Præter diurnorum peccatorum ſuorum diſcuſſionem peculiaribus etiam orationibus incumbebant, de quibus Regula Abbatis Iſaiæ c. 18. „ (Ora multum ante cubitum, quamvis defatigatus ſis ab itinere ;) & iterum c. 57. „ (Antequam vero cubitum eas, vigila per duas horas in oratione, & laudibus ; & tunc corpori tuo da requiem.) Specialius S. Fructuoſus ipſas orationes ſingillarim determinans : „ (Cum demum pergentes ad cubilia, *inquit c. 2.*, atque in unum cuncti coeuntes ob perfectionem pacis, & reorum abſolutionem, cantatis tribus pſalmis juxta morem, cum Laude & Benedictione, ſymbolum Chriſtianæ fidei communi omnes recitent voce ; ut fidem ſuam puram coram Domino oſtendentes, ſi, quod dubium non eſt fieri vel accidere, ut nocturno quiſquam tempore evocetur a corpore, commendatam jam fidem ſuam & expiatam ab omni ſcandalo conſcientiam proferat ante Deum.) Hujuſmodi orationis meminit etiam Regula cujuſdam ad virgines c. 9., ubi appellatur *oratio ad ſomnum capiendum* ; eamque commendat S. Athanaſius in tract. de Virginitate his verbis : „ (Sive cubitum vadis ad ſomnum capiendum ; ſive cubitu ſurgis, non abſiſtat hymnis Dei a labiis tuis.]

XXVII. His omnibus ita peractis, ſuo ſinguli ſeſe collocabant in lecto, aliquas interim preces iterum recitantes, de quibus Ordo converſationis monaſticæ c. 12. „ (Et dum ad proprium lectum frater acceſſerit, dum ſe collocat, dicat pſalmum : *Deus in adjutorium meum intende* totum, cum *Gloria Patri* ; & poſtea dicat verſum : *Pone Domine cuſtodiam ori meo, & oſtium circumſtantiæ labiis meis* ; & ſic muniat ſe ſigno venerabili S. Crucis, & dormiat in Domino : Amen.) & S. Fructuoſus c. 2. „ (Poſt deinde adeuntes cubilia ſummo cum ſilentio, & abitu tacito, greſſuque quieto : nec ullus ſe vel ultra cubiti ſpatium jungens ad alterutrum, vel ſaltem alium reſpicere audens, pergat ad lectulum ſuum ; ubi tacitæ orationi inſiſtens, pſalmoſque recenſens, ultimo oratione ſuam quinquageſimi pſalmi recitationem atque oratione conſummet : nec ſtrepere, nec mutire auſus, aut excreare, cum gratia nocturni ſomni capiat ſilentium.) Neque vero hic prætereundum eſt, quod monet Gotgo Cartuſiæ majoris Prior ad ſuos fratres de Monte Dei, ſic ſcribens c. 11. „ (Iturus ad ſomnum ſemper aliquid defer tecum in memoria, vel cogitatione, in quo placide obdormias, quod nonnumquam etiam ſomniare juvet, quod etiam vigilantem te excipiens in ſtatum heſternæ intentionis reſtituat : ſic tibi nox ſicut dies illuminabitur, & nox illuminatio tua erit in deliciis tuis, placide obdormies, in pace quieſces, facile evigilabis, & ſurgens facilis, & agilis eris ad redeundum in id, unde non totus diſceſſiſti.] Sic haud dubium gerebat ſe ſanctiſſimus Cluniacenſis Abbas Odilo de quo Jotſaldus Monachus in ejus vita c. 5. apud Boll. Janu. 1. „ (Cum ſæpius illum pſallentem ſomnus exciperet, tamen pſalmus ab ore dormientis non recedebat ; ut ſi neſcires, vigilare eum putares.) Vid. ejus deceſſoris S. Majoli vit. authore Syro l. 3. n. 37.

XXVIII. Omnibus ſuis in lectis compoſitis S. Dunſtanus præſcribit, ut iterum aqua luſtrali conſpergatur dormitorium : „ (Omni etiam nocte, *inquit c. 1.*, poſt Completorium aſpergatur domus requietionis eorum, recumbentibus eis, propter illuſiones diabolicas,) & MS. conſ. Germaniæ n. 18. Hebdomadarii Sacerdotis eſt, „ (Poſt Completorium ſuper fratres aquam benedictam ſpargere, & per omnes illorum lectulos ;) S. Fructuoſus autem perluſtrari a Præpoſito lecta imperat c. 3. „ (Præpoſitus in medio conſiſtens dormitorio, quo uſque cuncti quieſcant ; omnibus jam cubantibus circumeat ſilenter lecta ſingulorum, ne quis aut tarde ſe jactet, aut extra regulam occultis muſſitationibus vacet ; & ut plenius perſcrutans geſta ſingulorum & merita, intelligat, quem quomodo veneretur ut ſuſcipiat. Similiter & aut Decanus alius, aut quiſquam e fratribus bene probatus aſſiſtat in receſſu communi, quouſque quiete ſe tradant cuncti ; ne aut fabulas inter ſe ventilent vanas, aut ridiculis ſtudeant, aut quodlibet noxiale vitium conſueſcant ;) & Regula cujuſdam ad Virgines c. 2. „ (Itemque poſt Completam lectos omnium cum luminaribus viſitent Præpoſitæ, ut omnium aſpergiſcentem ſenſum, vel tepeſcentem ex oratione agnoſcant.) Idipſum præſtabat in Gemeticenſi cœnobio S. Aicadrus Abbas, ut ſcribit Anonymus in ejus vit. n. 30. ſæc. 2. p. 967. „ [Itaque fratribus in lectis locatis, totum dormitorium inſtirando gyravit, ſeque Dominicæ cuſtodiæ in loco deſtinato ſtatuit, hanc orationem decantans : Suſcipe Domine preces noſtras, & muro cuſtodiæ tuæ hoc ſanctum ovile circumda, & omni adverſitate depulſa, ſit hoc ſemper domicilium incolumitatis & pacis per Dominum noſtrum &c. Finita denique oratione, & ob confirmationem dicentes : Amen ; convertit ſe ad Dominum, &c.]

XXIX. Denique Burſfeldenſes volunt, ſera obfirmetur dormitorium dum quieſcunt ibidem monachi : „ (Prior autem ante ſignum repoſitionis januas dormitorii firma clauſura munire procuret.) Neque ſolum dormitorium nocte obſerabatur, ſed etiam clauſtrum, ut patet ex conſ. S. Benigni ſupracitatis, & ex vita S. Stephani Abbatis Obazinenſis l. 3. n. 13. tom. 4. Miſc. Baluz. „ (Et quia idem clauſtrum ut pote nocturnis horis obſeratum erat, feſtinanter ad eccleſiam perrexit, &c.)

XXX. Porro dormire extra dormitorium abſque

gravi

gravi alique neceſſitate nemini fas erat; qua de re habemus ſtatutum Floriacenſis capituli Abbatis Flor. & Prioris ac Conventus de Regula anni 1244. „ [Omnes in „ uno dormitorio ſimul ordinate jaceant, exceptis iis, quos „ pro neceſſitate monaſterii ſolus Prior viderit excludendos.) Idem ſtatuitur in decretis capituli Generalis Provinciarum Bituricenſis, & Burdigalenſis in monaſterio S. Auguſtini Lemovicenſis an. 1367. celebrati, in quibus expreſſe prohibetur, ne ulli etiam officiarii extra dormitorium jaceant, alioquin diſciplinæ ſubjaceant, „ (vel portionem „ quotidianam non recipiant conſuetam, in uſus pauperum „ convertendam;] & Capitulum Generale Anglorum monachorum an. 1444. c. 2. „ [A Completorio omnes tam „ obedientiarii, quam alii cum conventu ad dormitorium „ ſe transferant ad pauſandum, nec aliunde ſe divertere „ valeant, niſi licentiam habuerint ſpecialem, quam qui„ dem a Præpoſito concedi firmiter inhibemus, niſi ſub„ ſit cauſa rationabilis atque juſta, vel niſi Major in mo„ naſterio cum aliquo ex cauſa juſta, vel meriti exigen„ tia diſpenſare voluerit.) Ab hac tamen lege Ciſtercienſes (l. Uſ. c. 82.] eximere videtur Sacriſtam, Cellerarium, cuſtodem infirmorum, Hoſpitularium, & alios forſan, quibus etiam Burſfeldenſes locum alium dormitioni aptum deputant; & certe quod Sacriſtam ſpectat, olim in aliquo eccleſiæ angulo proprium lectulum habebat, ut patet ex vit. S. Liudgeri l. 2. n. 19. ſæc. 4. Bened. ex hiſtor. transl. S. Mauti n. 22. ibid. ex ſerm. de S. Marculfo n. 2. ibid. ex Lamberto monacho Trevirenſi in hiſt. de Inventione & mir. S. Mathiæ n. 9. apud Bol. 24. Febr. ex vit. S. Petri Urſeoli n. 14. ſæc. 5. & ex conſ. S. Benigni.

XXXI. Eodem quod jam obſervaſſe debueramus, ſero poſt Completorium, vel etiam antea, omnia Monaſterii loca Abbas perluſtrabat, una cum ſocio, ut videre eſt in actis S. Agili Abbatis Resbacenſis, ubi deſcribitur n. 20. „ (Veſpere circumiens officinas Monaſterii . . . unius tan„ tum potius fratris ſolatio, qui vocabatur Brandolinus) & in vit. S. Stephani Abbatis Obazinenſis Ord. Ciſt. l. 2. n. 54. ſæc. 2. p. 322. „ [Dum quadam die Sabbati poſt „ Completorium officinas circuiret ex more &c.) Tom. 4. Miſc. Baluz.

XXXII. Tanta vero erat apud eos ſilentii nocturni religio, ut ſi quis vel minimum ſtrepitum edidiſſet, aut aliorum ſomnum in aliquo perturbaſſet; ſtatim ad Crucem pœnitentiæ gratia ire jubebatur: Extat hujus rei exemplum in vita S. Auſtrobertæ Abbatiſſæ Pauliacenſis n. 15. ſæc. 3. part. 1. p. 34. „ [Die quadam matutinis „ expletis, cum ſorores feſſis corporibus poſt laborem ſe „ in lectulis collocaſſent, in ipſo lucis crepuſculo, cum „ aurora terram perfunderet, & ipſa volens cognoſcere, „ an cunctæ quieſcerent, progrediebatur leviter per dor„ mitorium, inſpiciens lectulos ſingularum; evigilanſque „ Præpoſita neſciens eſſe Dei famulam, valde eam incre„ pavit, dicens: Cur ita agis Soror, quare inquietas qui„ eſcentes? vade, inquit, ad Crucem: Illa autem gaviſa „ cucurrit quantocius.] Idem erat uſus in Stabulenſi Monaſterio, ut patet ex Vit. S. Landeberti Epiſcopi n. 5. qui cum mediante nocte orationis cauſſa ſurrexiſſet „ (por„ rectaque manu arreptiſque ſandalibus, de quibus „ unus elapſus corruens de manu ejus cecidit in pavimen„ tum, ſonuſque ejus quieſcentium aures inquietavit. „ Hæc audiens Pater Monaſterii neſciens, quis hoc egiſ„ ſet, ait qui iſtum ſomnum fecit, ſtatim ambulet ad „ Crucem: Tunc Sacerdos religioſus illico obedientiam „ ſine mora ſequens &c.]

Sed de his ſatis, noſque interim dum quieſcentes in dormitorio fratres relinquimus, ab hujuſce de Veterum Monachorum ritibus libri lucubratione quieſcamus.

LIBER SECUNDUS.

DE RITIBUS

PER HEBDOMADAM, ET MENSEM OCCURRENTIBUS.

CAPUT PRIMUM.

De Dominica, & primo de nocturnis ejus vigiliis.

I. QUos in fine prioris libri dormientes dimiſimus veteres Monachos, hos in hujuſce principio ad celebrandas diei Dominicæ vigilias nocturnas iterum excitare neceſſe eſt. Nimirum ut ſingularis eſt inter alias dies Dominica; ita ſingulares eam decebant vigiliæ, licet eodem modo, ac ritu apud Ægypti Thebaidiſque Monachos, ac privatis diebus, celebratas fuiſſe Caſſianus indicare videatur l. 2. c. 6. nempe cum 12. pſalmis, totidemque orationibus; quibus binas addebant lectiones, cum hoc dumtaxat diſcrimine, quod privatis diebus, una ex Veteri, altera ex Novo dicebatur Teſtamento; Sabbatis vero Dominiciſque diebus utraque de Novo; ſcilicet una de Apoſtolo, vel Actibus Apoſtolorum, alia de Evangeliis. De reliquis Orientis Monachis nihil certi, aut explorati habemus.

II. Si tamen de Dominica, ac de Sabbato, quorum par fuit apud eos cultus, ſimilis ubique ſolemnitas, & devotio, idem judicium ferre liceat; certo affirmare poterimus eos per totam fere noctem, ſi poſtremas duas horas excipias, vigilias inſomnes perduxiſſe; tales enim eorum Sabbato vigilias deſcribit Caſſianus his verbis lib. 3. c. 8. „ (Sane vigilias, quæ ſingulis hebdomadibus a Veſpere „ illuceſcente Sabbato celebrantur, idcirco ſeniores hye„ mali tempore, quo noctes ſunt longiores, uſque ad „ quartum gallorum cantum per Monaſteria moderan„ tur; ut poſt excubias totius noctis reliquis duabus „ ferme horis reficientes corpore ſua, nequaquam per „ totum diei ſpatium ſomni tempore marceſcant, requie „ brevis hujus temporis pro totius noctis refectione „ contenti.) Quod confirmat Cyril. Scythop. in vit. S. Sabæ n. 32. tom. 3. mon. Eccl. græc. p. 265. „ (Sanxit „ etiam, ut Sabbato quidem ſynaxis in Eccleſia a Deo „ condita, Dominica vero in Deiparæ templo celebrare„ tur, nec non ſine intermiſſione a Veſpera uſque ad ma„ ne vigiliæ in utraque Eccleſie diebus feſtis & Dominicis „ fierent.]

III. Quas porro per tantum temporis ſpatium preces perſolverent, non ſatis indicat Caſſianus, cum ait: „ (Eas „ tripartitis diſtinguunt officiis, ut labor hac diverſitate „ diviſus, delectatione quadam defectionem corporis re„ levet. Nam cum ſtantes Antiphonas tres concinuerint, „ humi poſt hæc vel ſedilibus humillimis inſidentes tres „ pſalmos uno modulante reſpondent, qui tamen ſinguli „ e ſingulis fratribus viciſſim ſuccedentibus ſibi præben„ tur, atque his ſub eadem quiete reſidentibus ternas adj„ iciunt lectiones.) Niſi forte quis dicat, repetitis eos vicibus idem pluries præſtitiſſe, ut dictis tribus lectionibus, tres aliæ ſuccederent antiphonæ, quibus tres alios ſubjungerent pſalmos, pſalmiſque lectiones totidem; neque enim placet, quod dicit nonnemo, antiphonas, atque lectiones illas valde fuiſſe prolixas, aut lente admodum fuiſſe decantatas.

IV. Clarius atque diſtinctius, qui per Occidentem Monachis tradiderunt regulas, vigiliarum Dominicarum officia precaſque deſcribunt: Sanctus Cæſarius in ſua ad Monachos Regula Dominicas vigilias in hoc dumtaxat diſcernit e nocturnis dierum privatorum, quod privatis diebus tres tantum miſſas, ſive orationes, cum lectionibus dici velit, Dominicis vero ſex, quibus ſubjungit Matutinos: (Omni Dominica, *inquit c.* 21., ſex miſſas facia„ ta: Prima miſſa ſemper reſurrectio legatur; dum re„ ſurrectio legitur, nullus ſedeat; peractis miſſis dicire „ Matutinos.) Miſſam autem hic intelligo orationem ſimul cum lectione; nam lectionibus orationes præmittit, & immiſcet privatis diebus S. Cæſarius, ut patet ex c. 20. Reſurrectio vero, cujus hic fit mentio, eſt Lectio ex Evangelio de Reſurrectione Domini, quæ alternis Dominicis mutabatur, ut patet ex ejuſdem Regula ad Virgines, ubi idem præſcribit his verbis n. 69. apud Boll. xii. Jan. „ (Omnibus vero diebus Dominicis ad vigilias Evan„ gelia legantur, ſed ſemper in prima miſſa una reſurre„ ctio legatur, altera Dominica, altera reſurrectio, ſic & „ tertia, ſicque quarta.) S. Aurelianus Cæſario ſubſcribit in utraque ad Monachos, & ad Virgines Regula, aut certe parum ab eo diſcrepat.

V. S. Benedictus Veterum Monachorum æmulatus exempla, nocturnas Dominicæ vigilias ab hora noctis octava, vel etiam prius ad auroram uſque perduxit (ut probavimus in commentario; ideo enim Matutinos, qui *incipiente luce* dicendi ſunt, vigiliis conjunxit) quare perplura ad privatarum noctium vigilias ſuperaddidit, nempe lectiones novem, totidemque reſponſoria, tria cantica, hymnum *Te Deum laudamus*, lectionem de Evangelio, hymnum *Te decet laus*, & Benedictionem, quæ omnia videre eſt in ejus Regulæ c. 11. ubi ſic loquitur: „ (Do„ minico die temperius ſurgatur ad vigilias. In quibus vi„ giliis teneatur menſura, ideſt modulatis, ut ſupra diſ„ poſuimus, ſex pſalmis, & verſu; reſidentibus cun„ ctis diſpoſite, & per ordinem in ſubſelliis; legantur in „ codice, ut ſupra diximus, quatuor lectiones, cum reſ„ ponſoriis ſuis, ubi tantum in quarto reſponſorio di„ catur a cantante *Gloria*, quam dum incipit, mox om„ nes cum reverentia ſurgant; poſt quas lectiones ſequan„ tur ex ordine alii ſex pſalmi, cum antiphonis, ſicut „ anteriores, & verſu. Poſt quos iterum legantur aliæ „ quatuor lectiones, cum reſponſoriis ſuis ordine quo ſu„ pra. Poſt quas iterum dicantur tria cantica de Prophe„ tis, quæ inſtituerit Abbas, quæ cantica cum alleluja „ pſallantur. Dicto etiam verſu, & benedicente Abbate, „ legantur aliæ quatuor lectiones de Novo Teſtamento „ ordine quo ſupra. Poſt quartum autem ℟. incipiat Ab„ bas hymnum *Te Deum laudamus*, quo perdicto legat „ Abbas lectionem de Evangelio, cum honore, & tre„ more ſtantibus omnibus; qua perlecta reſpondeant om„ nes: *Amen*; Et ſubſequatur mox Abbas hymnum: *Te* „ *decet laus*; & data benedictione incipiant Matutinos.) Hactenus S. Benedictus, cujus verba poſtea exponemus.

VI. S. Columbanus etiam reverendiſſimis Sabbati, ac Dominicæ noctibus divini curſum officii plurimum auxit; ſed ejus textus cum adeo ſit obſcurus, ut vix intelligi poſſit, ſenſum ejus tantum hic referimus ex cap. 7. „ [Itaque habita ratione temporum brevium, longarum„ que noctium, ſtatuit ut hyeme, ideſt a Calendis No„ vembris ad Calendas Februarii, ad reverendiſſimas Sab„ bati, ac Dominicæ noctes ſeptuaginta quinque pſalmi „ cum antiphonis viginti quinque decantentur; ita ut ſin„ gulis tribus pſalmis una interſeratur antiphona, & to„ tum pſalterium duabus illis noctibus ex integro decur„ ratur. A Calendis vero Februariis ad Calendas Majas „ ſingulis hebdomadis ternos detrahit pſalmos, cum una „ antiphona; ita ut Sabbato Calendis Majis proximo tri„ ginta ſex tantum pſalmi cum antiphonis duodecim di„ cantur, ſicque fiat per totum tempus, quod a Calendis „ Majis ad ſolſtitium æſtivale, ſeu 8. Calendas Julias in„ tercedit; a ſolſtitio vero æſtivali ſenſim augeatur curſus „ nocturnus Sabbati, & Dominicæ per tres pſalmos, uſ„ que ad Calendas Novembris, in quibus pſalmi 75. cum „ antiphonis 25. decantandi ſunt.] Vid. Carol. Coin„ tium Ann. Eccleſ. Franc. ad an. 590. n. 43. & ſequentibus.

VII. S. Columbano in omnibus pene concinit S. Donatus in ſua ad Virgines Regula c. 75. nimirum „ [to„ ta hyeme quæ a Calendis Novembris incipit, & finit „ in Calendis Februarii) pſalmis ſeptuaginta quinque, cum antiphonis 25. noctes Sabbati, & Dominicæ conſecrat, e quibus primo poſt Calendas Februarii Sabbato 15. pſalmos cum antiphonis 5. detrahit; ita ut pſalmi 60. cum antiphonis 20. dicantur: deinde alternis hebdomadis uſque ad æquinoctium veris tres pſalmos cum una antiphona; ab æquinoctio vero veris ad Calendas Majas tres etiam pſalmos cum una antiphona ſingulis hebdomadis, ita ut Calendis Majis triginta ſex pſalmi duodecimque antiphonæ perſolvantur; ſicque per totam æſtatem, uſque

ad

ad æquinoctium autumnale, ſive ad 8. Calendas Octobris fiat. Ab æquinoctio vero autumnale ad Calendas Novembris ita curſum auget, ut Sabbato primo 5. choræ, ſive quindecim pſalmi cum antiphonis 5. ſuperaddantur, reliquis vero Sabbatis ſingulis ſingulæ choræ, ſive tres pſalmi, & una antiphona; ita ut ad Calendas Novembris pſalmi 75. & antiphonæ 25. dicantur.

VIII. S. Iſidorus c. 7. Dominicis noctibus unicam tantum miſſam ſuperaddare videtur. Sanctus Fructuoſus mentem ſuam ita explicat c. 3. „ (Sabbatorum vero, & „ Dominicarum noctium curriculis ſeno miſſarum ſuper adjecto officio, ſenis etiam miſſis vigiliæ, cum ſuis re„ ſponſoriis celebrentur, ut Reſurrectionis Dominicæ ſo„ lemnites ampliori officiorum pſalmodia magis hono„ retur.)

IX. Regula cujuſdam ad Monachos n. 30. ad antiquam Orientalium Monachorum praxim accedit: „ (In bis vero conventibus, *inquit*, idest Sabbati, & Dominicæ, uſque ad gallorum cantus miſſa celebrande eſt, & quomodo vires uniuſcujuſque ſuffarre potarint, excubiæ peragendæ ſunt.] Ubi gallorum cantum non pro primo, qui fit poſt mediam noctam; ſed pro ultimo cantu, qui proxime ante lucem auditur, ſumandum exiſtimo; hoc enim ſenſu frequenter *gallorum cantus* ſimpliciter prolatus ſumitur apud authores; ut videre eſt in Regula S. Columbani c. 7.

X. Magiſter denique nocturnas Dominicæ vigilias non immutat; ſed præſcribit tantum c. 45. ut „ (omnibus „ diebus Dominicis Benedictionibus dictis, omnes anti„ phonæ, vel reſponſoria, cum alleluja dicantur uſque „ ad ſecundæ ſatiæ nocturnos: & genua non flectan„ tur, quia Dominica Paſchalis Reſurrectio imputa„ tur.) Sed ad S. Benedicti textum noſtrorumque ritus redeamus.)

XI. Igitur Sanctus Benedictus, qui privatis diebus duos dumtaxat nocturnos ad vigilias præſcripſerat, tres omnibus diebus Dominicis aſſignat; ita ut ſex pſalmi ſingulis duobus primis nocturnis, quemadmodum privatis noctibus, dicarentur: ad tertium vero nocturnum, ne recederet a ſacrato 12. pſalmorum numero, tria cantica cum antiphonis, aut alleluja canendis pſalmis, vel canticis quatuor lectiones ſubjungit cum totidam reſponſoriis. Dictoque poſtea hymno *Te Deum laudamus*, lectione de Evangelio, hymno *Te decet laus*, tandem benedictione ſive collecta totum terminat officium. His in omnibus perſolvendis certos quoſdam ritus adhibuerunt Patres noſtri, in quibus referendis nunc incumbendum eſt.

XII. In primis Invitatorium, quod privatis diebus ab uno dumtaxat *Hebdomadario Invitatorii* dicebatur, Dominicis diebus a duobus, nempe ab Hebdomadario, & ab eo qui præcedenti hebdomada Hebdomadarii vicibus functus erat, concinabatur: Ita liber Uſuum Ciſtercienſium agens de Vigiliis Dominicis: „ (*Venite exultemus*, inquit „ c. 68. cum Invitatorio dicatur ante gradum Presby„ terii a duobus fratribus; illo videlicet, qui præ„ ſentem facit Hebdomadem Invitatorii, & illo, qui præ„ teritam fecit:) Quod etiam obſervabant Cluniacenſes, quoties apud eos a duobus Invitatorium diceretur, ut patet ex Udalrico l. 2. c. 29.

XIII. Pſalmos, uti privatis diebus, cum vocis modulatione cantari voluit S. Benedictus, ſed hoc omnino cum longe majori gravitate: Hos ad pſalmos antiphonas præmittebant, unam ſcilicet ſingulis duobus pſalmis. Primam ex MS. conſuetudinibus Germaniæ n. 12. imponabat Hebdomadarius cantus ſive melodiæ, ſecundam tertiamque Abbas in utroque nocturno, ad cantica prædictus Hebdomadarius: cum vero ſingulis pſalmis præmittarentur antiphonæ, reliquæ a prioribus ſuo dicebantur ordine: „ (Hoc ſit officium Hebdomadarii melodiæ: Primam in primo noctur„ no, & ſecundam ad Matutinum inchoet antiphonam, „ & ad Cantica ..... Domnus Abbas ſecundam & „ tertiam tam in primo nocturno, quam in ſecundo, ſeu „ matutina poſſideat omni tempore antiphonam: octa„ vam quoque ℟. & duodecimam lectionam; a Priori„ bus deinde incipiantur antiphonæ per ordinem venlendo „ ad juniores.) Apud Ciſtercienſes primam ad vigilias antiphonam Abbas imponebat, pſalmum vero ſecundus ab eo, reliquas antiphonas omnes ordine quique ſuo deſcendendo ad inferiores, vel pro ut notati erant; ita tamen ut cum clericorum ultimus ſuam intonaret antiphonam, pſalmum imponeret ſuperior ab illo; ita enim habet liber Uſuum c. 68. „ (Abbas incipiat primam antiphonam, vel „ alleluja in primo nocturno; qui ſi defuerit, ille qui „ prior eſt in illo choro, in quo eſt invitatorium. Cæte„ ra vero alleluja Hebdomadarius: qui autem incipit anti„ phonam, aut alleluja, reverenter, & paululum a podio „ ſemotus ſtet uſque ad metrum, nec inclinet, donec „ primus verſus impleatur. Pſalmum autem incipiat, & „ intonet, qui juxta eum ſtat inferior, tam per diem, „ quam per noctam, ſimiliter ſemotus a podio uſque ad „ metrum. Illo tamen, qui noviſſimus eſt Clericorum, in„ cipiente ſuam antiphonam, tunc tantum qui ſuperior „ illo eſt, pſalmum imponet .... Et notandum, quia „ quotieſcumque ille, qui noviſſimus in choro eſt, antipho„ nam ſuam impoſuerit, tunc penultimus, & alii ſuperiores „ ordine retrogradiendo antiphonas, quotquot ſuperſunt in „ eodem choro dicendæ, etiamſi quis eorum aliam anti„ phonam ad idem officium impoſuit, incipiat .... Quod „ ſi antiphona adſcripta fuerit Abbati, & ipſe dixerit: „ ſi Invitatorium in dextro choro fuerit, ille qui „ juxta eum ſtat, incipiat eam, deinde ſuam. Si autem „ in ſiniſtro, ſimiliter faciat. Eodem modo unuſquiſque „ incipiat antiphonam illius, qui ſuperior illo ſtat, ſi „ defuerint. In noſtro Sancti Germani Pratenſis Monaſterio primam antiphonem incipiebat Hebdomadarius cantus, alias vero pueri, ut videre eſt in MS. conſuet. ejuſdem Monaſterii. At merito dubitaverit aliquis, an is fuerit tempore Sancti Benedicti antiphonarum uſus, quas olim, ſaltem aliquibus in locis, ad ſingulos pſalmorum verſiculos repetabant. Sub finem ultimi pſalmi cujuſque nocturni lectiones decantaturus accedebat ad analogium: „ (Lectu„ rus lectionem, *inquiunt Bursfeldenſes in ord. c. 9.*, dum „ dicitur penultimus verſus ſexti pſalmi ante *Gloria Pa„ tri*, accenſo lumine accedat ad gradum; & facta ibi„ dem profunde inclinatione, incedens per medium cho„ rum cum gravitate humilianſque ſe parumper ante Ab„ batem, veniat ad analogium; ubi mox finito verſiculo, „ inclinans ſe verſus præſidentem, eadem voce qua lectu„ rus eſt, benedictionem (*a*) petet. Quam perceptam non „ legat, donec tumultus reſidentium conquieſcat. Lectio„ ne autem finita, eadem diſciplina qua venerat, redeat „ ad gradum; & ibidem ſupra genua proſtratus veni„ am petat. Ita ſe gerat, qui primam, qui quintam, & „ qui nonam leget lectionem: qui autem cæteras lecturi „ ſunt, eant legere, dum reſponſorium canitur ante „ verſum.) Hæc illi, quæ deſumſiſſe videntur ex lib. Uſuum Ciſt. c. 68. Quem porro in dicendis lectionibus ſerverent ordinem, aliunde aperere oportet. Hildemarus, cujus hac in re plurimum valere debet authoritas, in ſuo ſuper Regulam S. Benedicti Commentario ad c. 38. ita ſcribit: „ Iſte ordo debet eſſe in eccleſia legendi: Prius debent le„ gere quatuor infantes, deinde quatuor Presbyteri, deinde „ tres Diaconi, poſtea Abbas.) Ultimam ergo lectionem

Ab-

(*a*) Has benedictiones accipe ex antiquo codice Colbertinæ Bibliothecæ not. 6201. ab annis circiter 700. exarato.

Benedictiones Lectoribus.

Heredes regni cæleſtis nos faciat pietas Patris.

Alia.

Regem Regum ſentiamus propitium Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum.

Spiritus principali nos repleat gratia conditoris noſtri.

Trinitas Sancta repellat a nobis noxia cuncta.

Ille nos benedicat, qui ſine fine vivit & regnat.

Ineffabilis Deitas ad amorem ſui erigat mentes noſtras.

Ignem ſui amoris accendat Dominus in cordibus noſtris.

Omnipotentis gratia deducat nos ad æterna gaudia.

Lumine ſuæ claritatis mentes noſtras irradiet propitiatio Trinæ majeſtatis.

Ille nos protegat per tempora, cujus eſt in ſæculum miſericordia.

Auxilium ſuæ pietatis impendat Dominus nobis.

Preces in ſe ſperantium exaudiat Rex Regum.

Dominus virtutum, & Rex gloriæ nos dignetur benedicere.

Pax Chriſti multiplicetur in cordibus noſtris.

Rex Regum reſpiciat in auxilium noſtrum.

Redemtor omnium repleat in bonis deſiderium noſtrum.

Conſortes ſupernorum civium faciat nos Rex Regum.

Propitians devimus viſitando purificet mentes noſtras.

Ille nos benedicat per tempora, qui dixit, lux fiat, ante ſæcula.

Virtus & ſalus omnium intendat in adjutorium noſtrum.

Preces ſupplicum benignus exaudiat Dominus.

Trinitas inſeparabiliſque Unitas Deus nos benedicat.

A præſenti tribulatione, & ab æterna damnatione eripiat nos Rex gloriæ.

Æternus Dominus æternam benedictionem nobis conferre dignetur.

Greſſus noſtros Dominus ab errore convertat, & viam pacis & caritatis oſtendat.

Digitized by Google

Abbati tribuit, idque uſus in omnibus Ordinis noſtri Monaſteriis obtinuiſſe videtur, ut prope infinitis teſtimoniis comprobari poteſt. Luculentum nobis exhibet Odo Abbas Glannofolienſis in hiſtoria Tranſl. S. Mauri n. 21. „ (Tempore Gauzlini Abbatis in ſolemnitate Innocentium, cum nocturnum officium fratres in eccleſia S. Salvatoris celebrarent, & duodecimam lectionem idem Abbas, *ut in Congregationibus Monachorum mos eſt*, recitaret &c.) Sæc. 4. part. 2. 177. Idipſum videre eſt in MS. Germaniæ conſuetod. ſupr. cit. n. 12. apud Udalricum in conſuetud. Cluniacenſium l. 3. c. 2., ubi ſic loquitur: „ (Quandiu eſt (Abbas) in conventu, numquam omittitur, ut non ad octavum reſponſorium noretur, & ad duodecimam lectionem, ad quam incedenti & recedenti univerſi aſſurgunt;) & in libro Uſuum, & Rituali Beccenſis Monaſterii „ (ad octavum ℟. & ad XII. lectionem Abbas ſcribitur.) Extat etiam nunc in noſtro S. Dionyſii in Prancia Monaſterio ad Uſum Abbatis, vel eo abſente, Prioris hac de re Codex MS. in quo lectio XII. cum VIII. reſponſorio pro omnibus XII. lectionum feſtis deſcripta habetur.

XIV. Ex antiquis Germaniæ conſuetudinibus n. 12. „ (Octava quoque lectio librorum inſpectori, & XII. reſponſorium Cantori omni tempore aſſignetur.) Sed tam in Rituali, quem in libro Uſuum Beccenſium „ (ad octavem lectionem, & ad XII. reſponſorium Prior ſcribitur;) de reliquis vero lectionibus id tantum accipere liceat, quod habent Germaniæ conſuetudines: „ (A Prioribus, incipiantur antiphonæ per ordinem veniendo ad juniores; ſed reſponſorium a junioribus derivetur ad Priores; ſimiliter lectiones.)

XV. Idipſum obſervant etiam nunc Carthuſienſes Monachi, in quorum antiquis ſtatutis hæc lego: „ (In officio duodecim lectionum, qui inferior eſt ordine, primam lectionem legit, & ſinguli per ordinem ſingulas. In officio trium lectionum terni lectiones legimus; unus de inferioribus primam, de mediocribus ſecundam, & de ſuperioribus tertiam;) & in nova collectione Statutorum p. 1. c. 16. n. 1. „ (Diebus XII. lectionum Prior ſemper legit duodecimam, & ultimus in ordine licet ſit novitius primam, & ſequuntur ſinguli per ordinem, alias etiam ipſe Procurator, ſi alique evenerit ei.)

XVI. Quod pertinet ad reſponſoria ex MS. Germaniæ conſuetudinibus Hebdomaderius melodiæ primum *clarificet reſponſum*. Reliqua vero reſponſoria a junioribus ad Priores derivare debent. In MS. etiam conſuetudinibus tam Compendienſis, quam Sandionyſiani Monaſterii primum Reſponſorium Cantor concinere jubetur. Octavum reſponſorium ad Abbatem pertinebat, ut patet ex dictis. Duodecimum vero ad Priorem: quamquam in antiquis Germaniæ S. Dionyſii in Prancia, & Compendienſis Monaſterii conſuetudinibus duodecimum *Cantori* aſſignetur. Porro antiquæ Germaniæ conſuetudines præſcribunt, ut „ (uniuſcujuſque nocturnæ quartum reſponſorium poſt *Gloria* a capite repetatur, & excelſius cantetur.) Saltem in ſummis feſtivitatibus.

XVII. „ (Finito ultimo reſponſorio, hymnum *Te Deum laudamus* Abbas imponere jubetur, quem dum cantant fratres, humilient ſe ad *Sanctus*, *Sanctus*, ſurgentes ad *pleni ſunt*, & dum finiunt canticum, vertant ſe ad Altare,) inquit lib. Uſuum Ciſterc. cap. 68. Hanc autem humiliationem ita explicant Burſfeldenſes in Ordinario c. 9. „ (Humilier ſe chorus contra chorum profunde inclinantes ad *Sanctus*, *Sanctus*, *Sanctus*, erigentes ſe ad *Dominus Deus Sabaoth*;) adduntque: „ (Ad verſum autem *Te ergo quæſumus*, proſternent ſe univerſi recumbentes ſuper formas uſque ad finem verſus, qui cantari debet aliquantulum maturius cæteris ab utroque choro in ſimul . . . . , Ita etiam ut poſt finem talis clauſulæ inter ſurgendum modice reſpiretur . . . partem vero ultimi verſus hujus hymni, ſcilicet: *Non confundar in æternum*, uterque chorus ſimiliter cantet.)

XVIII. His adde, quod de S. Odilone Abbate Cluniacenſi ſcribit Petrus Dam. in ejus vit. c. 3. apud Boll. 1. Jan., quod „ (conſtitutus in choro, pſallentium, cum ad illum veniretur ex modulantium alternatione verſiculum: *Tu ad liberandum ſuſcepturus hominem, non horruiſti Virginis uterum*, in terram ſe proſterneret.)

XIX. Lectio S. Evangelii ex Regula pertinet ad Abbatem, & tamen ex communi ordinis uſu Sacerdoti Hebdomadario commiſſa eſt, cujus rei exemplum tradit Anonymus in l. 3. de geſtis SS. Rotonenſium c. 1. ſæc. 4. p. 2. p. 215. „ (Peractis vero reſponſoriis cum lectionibus, tempus adfuit, quando S. Evangelium recitari fratribus debuiſſet; tunc unus ex fratribus Presbyter religioſus Omis nomine ex more ſe induit ſanctis Veſtibus, & cœpit Evangelium legere cunctis ſtantibus, & cum ſilentio attente audientibus.) Ritum ita exponit Udalricus in antiquis Cluniacenſis Monaſterii conſuetudinibus l. 2. c. 30. ubi agens de Sacerdote hebdomadario ita habet: (Quoties autem ſiunt XII. Lectiones, poſt nocturnos lectorus Evangelium non prius exit de choro, quam ex alternatione modulantium ventum fuerit ad illum verſiculum: *Pleni ſunt cœli & terra*; & tunc feſtinanter lavatis manibus, ſacrarium intrat, veſtitus alba, ſtola, & caſule; rurſus verſiculo illo impoſito: *Per ſingulos dies*, præcedit tenens ambabus manibus Evangelii textum reverenter contra pectus reclinatum, quem etiam accedens ponit in medio altaris, & cum incenſo facit ſuper eum crucis ſignum ſemel tantum; inclinat ſe ad orationem maxime Dominicam; ad ultimum verſum hymni præſignati erigens ſe tollit textum de altari deoſculato, & pergit ad analogium; contra quem etiam conventus totus converſus inclinat; matutinis laudibus inceptis, non movet ſe e loco uſque dum dixerit cum aliis: *Gloria Patri*, & aliquantulum inclinans; quibus ſe erigentibus ipſe quoque recedit: verum ſemper accelerat, ut prius ſit reverſus in chorum, quam prius pſalmus finiatur;) & Boherius in t. ſuper Regul. S. Benedicti Commentario ad c. 11. „ (Mos autem apud nos inolevit, quod ſemper Hebdomadarius Miſſæ majoris hoc legit Evangelium. Indutus Sacerdotalibus indumentis, & altare incenſato, venit ad pulpitum contra altare poſitum, in quo legere habet Evangelium; & facta humili ſupplicatione ante & retro, ſalutatoque populo, ac Evangelio thurificato, ipſum legit. Et hoc verum cunctis diebus Dominicis, & feſtivis; aliis autem diebus ſimplicibus XII. lectionum non induitur Presb. veſtibus ſacris; nec legitur, in dicto pulpito ante altare; ſed in analogio, ubi lectiones leguntur;) & in conſuetudinibus Monaſterii S. Germani Pratenſis: „ (Incipiet Prior *Te Deum laudamus*; tunc Hebdomadarius Miſſæ ibit accipere albam, ſtolas, & manipulum, & caſulam; & accipiet librum Evangeliorum, & ibit ad magnum altare cum ſociis ſuis; videlicet tribus Monachis, quorum duo portabunt duos cereos, & alter thuribulum; & veniens coram altari, inclinabit, & faciet orationes ſuas privatas, & incenſabit Corpus Domini, & altare; & accipiet librum ſuper altare, & veniens ad pulpitum inclinabit conventum, & poſito libro ſuper pulpitum, incipiet Evangelium finito *Te Deum laudamus*; & dicet *Dominus vobiſcum*, & conventus dicet *Et cum ſpiritu tuo*. Et perleget Evangelium, ſicut in Miſſa ſolet fieri . . . Finito Evangelio, reſpondet conventus: *Amen*. Et Hebdomadarius incipiet hanc antiphonam *Te decet laus* quæ dicitur omnibus diebus poſt Evangelium, & iſte ordo tenendus eſt in omnibus diebus feſtis XII. lectionum. Poſt antiphonam dicet orationem, poſtea incipiet Laudes in eodem loco.) Alter Burſfeldenſes noſtri præſcribunt cap. 9., ſcilicet, ut „ (*Te Deum*, finito, vertant ſe ad altare; lecturus autem Evangelium accendens ad ſummum altare, præmiſſaque genuflexione, ac ritu privatim celebrantium benedictione accepta, accedat ad analogium cum reverenti inclinatione ad feneſtram Venerabilis Sacramenti, ſi eam pertranſire habuerit. Et accepta ſtola, dum dicitur *Initium*, vel: *Sequentia ſancti Evangelii ſecundum N.* ſignet ſe, fronti, ori, & pectori figuram crucis pollice imprimentes: Ad *Gloria tibi Domine* inclinet verſus altare, & mox erecti non mutent facies donec incipiatur Benedictio, idest collecta immediate ſequens, ad quam reducentes, facies ab altari, chorus contra chorum ſe humiliet, ut moris eſt.) Quibus in verbis notandum, primo quod lecturus Evangelium, textum ejus deſuper altari deſumebat. 2. Quod benedictionem ritu privatim celebrantium accipiebat. 3. Quod tranſiens ante feneſtram SS. Sacramenti inclinabat, quod proinde non ſervabatur in altari. 4. Quod cum ſola ſtola legeret Evangelium. Sed de his ſatis.

CAPUT II.

De Matutinis, & Prima diebus Dominicis.

I. NOcturnis Dominicæ vigiliis Matutinos cum S. Benedicto adjungunt Cæſarius & Aurelianus Arelatenſes Epiſcopi, quos etiam cum ſpeciali officio, & precibus decantari volunt. Et quidem S. Cæſarius in ſua ad Monachos regula cap. 21. inſtituit, ut ad Dominicæ Matutinos dicatur primum „ (Directaneo. *Exaltabo te Deus meus, & Rex meus*. Deinde: *Confitemini*. Inde: *Cantemus Domino*: *Lauda anima mea Dominum*: Benedictionem: *Laudate Dominum de cœlis*: *Te Deum laudamus*: *Gloria in*

„ excel-

Digitized by Google

„ excelſis Deo; & capitellum omni Dominica ſic dicetur.) Et in Regula ad Virgines n. 69. „ (In primis, *inquit*, dicita directaneum parvulum: *Confitemini*, cum antiphone: *Cantemus Domino*, & omnes matutinarii cum alleluja dicantur.] Sanctus Aurelianus vero „ (Ad Matutinos, *inquit*, in primis directaneum *Exaltabo te Deus meus, & Rex meus*: Inde: *Judica me Deus*, & *Deus Deus meus ad te de luce vigilo*, cum *alleluja*. Deinde: *Confitemini Domino* cum *alleluja*. Inde: *Cantemus Domino*, & ipſum ſic: Poſtea: *Lauda anima mea Dominum*: *Laudate Dominum quoniam bonus eſt pſalmus*: *Lauda Jeruſalem Dominum*: totos tres cum *alleluja*; deinde benedictio dicenda eſt. Poſt benedictionem *Laudate Dominum de cælis*: *Cantate Domino canticum novum*: *Laudate Dominum in ſanctis ejus* cum *alleluja*: *Magnificat anima mea Dominum*, aut cum antiphona, aut cum *alleluja*, hymnum; *Gloria in excelſis Deo*, & capitellum .... Sic omni die Dominico, & omnibus majoribus feſtivitatibus, in quibus ab opere vacabitis.) Speciales etiam ad Dominicos Matutinos preces, & pſalmos adhibebant laudati e Sancto Columbano in Regula Monachi c. 7., qui cum privatis diebus duodecim ad Matutinos pſalmos recitarent; „ (Noctibus reverendiſſimis Dominicæ ſcilicet vel Sabbati, *inquit*, ad Matutinum ter idem volvitur numerus, id eſt ter denis & ſex pſalmis.) S. Benedictus vero precum & orationum numerum Matutinis Dominicis augendum eſſe non cenſuit, eumdem omnino ſervans ordinem, quem diebus privatis; ſed in hoc perſolvendo nonnullos ritus ſpeciales obſervaverunt ejus poſtea diſcipuli, & Patres noſtri; quos hic referre noſtri exiſtimamus eſſe officii.

II. In primis ergo obſervandum eſt, quod dum Sacerdos lecto Evangelio collectam concluderet, ſignum ſeu claſſicum ad Laudes tandiu reſonaret, quoad pſalmus *Deus miſereatur noſtri*, & *Gloria Patri*, terminaretur; ſaltem id colligere licet de Beccenſibus noſtris ex libro Uſuum Becc.

III. Secundo Sacerdos incepto eodem ipſo in loco quo Evangelium legerat, verſu *Deus in adjutorium*, revertebatur in Sacriſtiam, ſacerdotalibus indumentis depoſitis mox reverſurus in chorum ante *Gloria* pſalmi *Deus miſereatur noſtri*: „ (Matutinis Laudibus inceptis, *inquit Udalricus l. 2. conſ. Clun. c. 30.* non ſe movet a loco, uſquequo dum dixerit cum aliis *Gloria Patri*, & aliquantulum inclinans, quibus ſe erigentibus ipſe quoque recedit; verum ſemper accelerat, ut prius ſit reverſus in chorum, quam primus pſalmus finietur.) MS. conſuetudines ſic habent: „ (quibus ſe erigentibus, ipſe diſcedit ferens ſimiliter textum, ut apportavit, donec Secretarius accipiat; verum ſemper accelerat) &c.

IV. Tertio revertebatur indutus alba, & manipulo, ex conſuetud. S. Germani e Pratis, in quibus ſic lego: „ Poſtea incipiet Laudes in eodem loco, antequam diſcedet a loco; & tunc recedet cum ſociis ſuis, & veniet in veſtiarium, & expoliabit caſulam, & veniet in chorum indutus alba, & habens manipulum in brachio tentum.) Ideo autem revertebatur ante gloriam primi pſalmi, haud dubium ut primam poſſet incipere antiphonam, unde etiam MS. conſuetudines S. Germani Pratenſis: „ (poſt *Gloria* & *Deus miſereatur*, Hebdomadarius incipiat antiphonam.)

V. Quarto ſub finem hymni reverſus in Sacriſtiam aſſumptaque cappa, thure adolebat altaria: „ (In fine hymni *inquiunt conſuetudines S. Germani Pratenſis*, ibit Sacerdos in veſtiarium, & ſi Abbas fuerit in choro, Sacerdos apportabit incenſum ad benedicendum ei; & ſi non fuerit, ipſemet benedicet, & ibit incenſare Corpus Domini, & duo altaria, & Corpora Sanctorum, & ibit circa ſacrarium intus indutus cappa.) Modum vero altaris incenſandi ita deſcribit Udalricus in conſuetudinibus Cluniacenſis monaſterii; (a) „ (De incenſo ita geritur, ut primum incenſet faciem altaris, tunc ſuperficiem, manu ter cum incenſo porrecta per diverſa loca latitudinis altaris, & ſemel in tranſverſum, tam retro dextrum cornu altaris, tum cornu altaris ſiniſtrum. Incenſat etiam altaria quæque minora choro proxima, & ſanctæ Crucis altare, faciens per ſingula cum incenſo crucis tantummodo ſignum.] Addunt conſuetudines MS. „ (Qui poſtquam in chorum redierit, dat incenſum majori Priori, ſive Abbas ſit in choro, ſive non; ſi Abbas eſt poſt eum: ſi non eſt, ſimiliter ſicut Abbati.) Tempus porro ſuum ſic temperabat, ut radiens per chorum non ambularet, dum diceretur: *Gloria Patri*.

VI. Quinto poſt dictam ad officium diei pertinentem collectam, Sacerdos revertebatur ad Sacriſtiam, alteri de choro ſignificans, ut conſueta Sanctorum ſuffragia diceret. Ita MS. conſuetudines Cluniacenſis monaſterii, & Divionenſes S. Benigni c. 20. „ (Quando finita collecta vadit in veſtiarium ſe ſive ad Veſperas, ſive ad Matutinos ſemper debet uni de choro ſuo ſignificare, ut dicat ſuffragia Sanctorum.) Dicta autem iſta prima collecta ſubjungebatur *Benedicamus Domino*, ex conſuetudinibus S. Germani a Pratis, etiam ante ſuffragia.

VII. Sexto cum S. P. Benedictus, finitis Dominicæ diei Matutinis, cum exeuntes, tum intrantes benedici velit ſervitores; hujuſmodi benedictio ante SS. ſuffragia dabatur, ut patet ex conſuetudinibus Sangermanenſibus, ubi ſic lego c. 35. „ (Dicto *Benedicamus*, Hebdomadarii coquinæ exeuntes accipient benedictionem ad gradum dicentes: *Benedictus es Domine*, &c. tribus vicibus, & hoc idem tertio repetet conventus; & Sacerdos dicet: *Salvos fac ſervos*: *Converte Domine*: *Dominus vobiſcum*. Oratio: *Deus cui humilium*. Intrantes autem in officio coquinæ poſt ipſos accipient benedictionem & dicent: *Deus in adjutorium* tribus vicibus, & conventus ſimiliter repetet hoc idem tertio; & Sacerdos dicet *Salvos fac ſervos tuos*: *mitte eis auxilium de Sancto*: *Dominus vobiſcum*: Oratio: *Miſericors*, &c. poſt hæc fiet memoria de Patronis noſtris Vincentio, & Germano, vel alicujus Sancti, ſi in ipſa die ſupervenerit, & poſtea ſuffragia SS. & duo pſalmi familiares, & poſt Matutinæ B. Mariæ.) De hac benedictione ſervitorum ſatis diximus in comm. ad c. 35. Regulæ.

VIII. Septimo poſt hæc in MS. conſuetudinibus S. Germani a Pratis facienda præſcribitur proceſſio, cujus uſus apud monachos eſt antiquiſſimus; ut ſi S. Benedicto non antiquior, ſaltem ejuſdem cum eo temporis: nam S. Cæſarius Arelatenſis Epiſc. in ea pſallendi ratione, quam magna ex parte ex Lyrinenſium diſciplina Sanctimonialibus tradidit, inſtituit n. 69. apud Boll. XII. Janu. „ (ut in ſolemnitatibus ipſis, impletis Matutinis, & hymnum dicant: *Te Deum laudamus*. Tum ſubdit. In exteriore oratorio *procedendum eſt*, & dicendus eſt directaneus parvulus. Poſt hoc canticum; *Cantemus Domino*, deinde Benedictio trium puerorum, poſt benedictionem hymnus *Gloria in excelſis Deo*.) Idemque faciendum ſtatuit poſt Veſperas. An vero idem in ſuis monaſteriis inſtituerit S. Benedictus, non liquet; conſtat tamen hunc ritum apud noſtros eſſe antiquiſſimum; & annos circiter nongentos minimum obtinere, ut patet ex charta S. Angilberti Abbatis Centulenſis ab Hariulpho in chronico Centulenſi relata l. 2. c. 11. ſpecil. to. 4., ubi de divinorum officiorum inſtitutione ita habetur: „ (Matutinali etenim ſeu Veſpertinali Officio conſummato, mox omnes chori ordinabiliter ſe ante ſanctam Paſſionem congregent, decem tantum pſalmiſtis unicuique choro remanentibus, & ſic per portam S. Gabrielis, & per ſalam Domini Abbatis ambulando, per occidentalem clauſtri regionem cantando veniant ad S. Mariam; ubi oratione pro temporis ratione depoſita, remeando veniant ad S. Benedictum in orientali parte clauſtri ſitum, inde gradus arcuum intrent ad S. Mauritium; ſicque intrantes S. Richarii Baſilicam, reſtituantur ſuis choris.) Hujuſmodi proceſſionis meminit S. Dunſtanus in Concordiæ c. 1., ſic ſcribens: „ (Poſt pſalmos familiares, & nonnullas commemorationes, eundum eſt ad matutinas Laudes de omnibus Sanctis, decantando antiphonam ad venerationem Sancti, cui porticus, ad quam itur, dedicata eſt; poſt quas Laudes de defunctis;) & MS. conſuetudines S. Dionyſ. in Francia mox citandæ.

IX. De hac porro proceſſione nonnulla obſervanda ſunt. 1. Quod nonnullis in monaſteriis quotidie celebraretur, ut in Centulenſi S. Richarii ex citata Angilberti charta, in Anglicanis, in quibus recepta erat S. Dunſtani Concordia ex eadem Concordia in Regali S. Dionyſii ex ejuſdem conſuetudinibus MS. quæ ab octava Pentecoſtes ad Cal. Novembris quotidie præſcribunt in capitio faciendam proceſſionem. In aliis vero non niſi Dominicis aliiſque diebus ſolemnibus; ut in Pariſienſi S. Germani a Pratis, quod ad primævam hujus proceſſionis inſtitutionem magis accedere videtur, ut colligere eſt ex S. Cæſario ſupra citato; apud quem primam ejus mentionem mihi reperire licuit.

X. Secundo cum in noſtris olim monaſteriis duo ad minus haberentur oratoria ſive eccleſiæ; fiebat iſthæc proceſſio ab eo in quo matutinas Laudes celebraverant ad aliud; immo etiam in pluribus ſi plura duobus eſſent oratoria; ut apud Centulenſes, qui ab eccleſia S. Richarii ad S. Mariam; inde ad S. Benedictum, tum ad S. Mauritium procedebant. Aliquando tamen ad ſacellum aliquod

(a) Eadem fere leguntur in Benignianis conſ. c. 20.

quod ejuſdem oratorii fiebat, maxime in eorum Sanctorum feſtis, quibus illud altare conſecratum erat; id videre eſt paſſim in conſuetudinibus S. Dionyſii, & S. Germani a Pratis.

XI. Tertio, bini & bini *Præeuntibus duobus cereis* procedebant, ex MS. conſuet. S. Germani; idque impoſita a Cantore vel alio antiphona, aut reſponſorio de Sanctis, quibus eccleſia, ad quam procedebant, erat dedicata. Aliquando cum antiphona cantabant canticum: *Benedictus*, aut *Magnificat*: Ita Cluniacenſes noſtri atque Sandionyſiani ex utroramque monaſterii conſuetudinibus; abſolutoque reſponſorio ſubjiciebat Sacerdos orationem, ſeu collectam tempori, aut loco congruentem.

XII. Quarto fiebat hujuſmodi proceſſio in aliquibus monaſteriis ante Sanctorum ſuffragia, ut patet ex conſuetudinibus S. Dionyſii in Francia, in quibus ſic lego: „ Poſt „ Matutinas dicantur commemorationes de Trinitate, & „ de Cruce; deinde proceſſio in capitio, & incipietur „ una antiphona de Beato Dionyſio, ad illam antiphonam „ dicatur: *Benedictus Dominus Deus Iſrael*. Ante oratio„ nem dicatur: *Dominus vobiſcum*; & dicat Sacerdos ora„ tionem, quam voluerit de B. Dionyſio. Ad finem oratio„ nis dicet *Per Dominum noſtrum*, uſque *Per omnia*; poſt „ fiat commemoratio de B. Maria, poſt comm. de Vir„ gine ſequuntur alie SS. ſuffragia, ſcilicet de Angelis, „ & aliis SS. hic ordo teneatur per omnes hebdomadas „ ab octava Pentecoſtes ad Nativitatem Domini.

XIII. Quinto his omnibus expletis quod ſupererat pſalmodiæ, ſcilicet Laudes de omnibus SS. pro defunctis, aliosque pſalmos perſolvebant, aut eodem in loco, aut in ea eccleſia, ubi Regulare celebraverant officium. Et hæc de Dominicis matutinis.

XIV. De Prima vix nobis ſingulare aliquid obſervandum occurrit. A illam excitati confeſtim e ſtrato ſurgebant, lotiſque manibus ac facie, pexoque capite, ad privatas orationes veniebant in eccleſiam, ubi Dominicis diebus illud peculiare erat, quod habent Pariſienſes S. Germani conſuetudines his verbis: „ (Et venient in medio chori, & „ non debent accipere de aqua benedicta ad portam mo„ naſterii (ideſt eccleſiæ) diebus Dominicis; ſed in omni„ bus aliis diebus accipient; poſt hæc facient orationes „ privatas, & revertentur in clauſtrum, & ſedebunt in „ clauſtro, donec pulſabitur ad Primam, quæ debet pul„ ſari in magna turri cum una campana;) & liber Uſuum Ciſterc. c. 69. „ (Revertentes ad Primam aſpergant ſe „ aqua benedicta, *excepta Dominica*.)

XV. Audito horæ Primæ ſigno, in chorum conveniebant, quam more ſolito decantabant, cum hoc tantum diſcrimine, quod ſub finem precum ante collectam, ſymbolum vulgo S. Athanaſii appellatum dicerent, poſt cujus *Gloria*, dicto: *Benedicat nos Deus Deus noſter*, & *Dominus vobiſcum*, ſubjungebat Sacerdos hanc de Trinitate collectam *Omnipotens ſempiterne Deus, qui dediſti famulis tuis in confeſſione veræ fidei æternæ Trinitatis gloriam agnoſcere, & in potentia majeſtatis adorare unitatem, quæſumus, ut ejuſdem fidei firmitate, ab omnibus ſemper muniamur adverſis. Per Dominum, &c.* (*ex MS. Brev. S. Germ. a Pratis.*)

XVI. In noſtris Angliæ monaſteriis duplex dicebatur collecta; una ante, altera poſt dictum Athanaſii ſymbolum; ut patet ex hoc Statuto Capituli generalis Northamptoniæ an. 1343. celebrati c. 1. apud Reyn. in app. 3. „ (Statuimus inſuper, ut ad Primam Dominicis diebus „ tantum poſt collectam: *In hac hora hujus diei* dicatur „ ſymbolum Athanaſii, videlicet: *Quicumque vult*; ſequa„ turque oratio de Trinitate; *Omnipotens ſempiterne Deus*. „ Diebus autem ferialibus pſalmi pœnitentiales cum lita„ nia dicantur in choro poſt Primam.) Prima autem collecta, cujus hic mentio fit, ita habetur in Breviario MS. S. Germani a Pratis: Pro feſtis XII. lect. ad Primam: *In hac hora hujus diei quæſumus Domine tua nos reple miſericordia, ut per totum diem exultantes in tuis laudibus delectemur. Per Dominum.*

XVII. Poſt collectam in MS. conſuetudinibus S. Germani ſubjungitur Prima Beatæ Mariæ, deinde duo pſalmi familiares, nulla 7. pſalmorum facta mentione, quos forte cum aliis pſalmis dicebant poſt capitulum, ut colligere licet ex l. Uſuum Becc. „ (Feſtis diebus poſt capitu„ lum, facto intervallo, ſeptem pſalmi dici poſſunt.)

CAPUT III.

De ſolemni Luſtralis Aquæ benedictione & Proceſſione Dominica.

QUod privatis diebus partim lectioni, partim labori, veteres monachi impendebant tempus medium Primam inter & refectionem, hoc diebus Dominicis totum pietati diviniſque laudibus conſecrabant. Inde eſt, quod priſci illi Ægyptii Patres nocturnis veſpertiniſque officiis diebus privatis contenti; Sabbato & Dominica etiam *hora tertia ſacræ communionis obtentu* conveniebant, quemadmodum refert Caſſianus lib. 3. cap. 2., & Regula SS. Serapionis, Macharii, Paphnutii, & alterius Macharii. „ (Die autem Dominica, *inquit c. 9.* nihil „ aliud agant, niſi Deo vacent, ne pro aliqua occaſione „ ſe velint, aut alios excuſare; tamen conteſtor fratres, quod „ nulla operatio in die illa ſancta comperiatur; niſi tan„ tum hymnis, & pſalmis, & canticis ſpiritualibus dies „ illa tranſigatur.) Benedictus etiam ubi de labore manuum diebus privatis agendo dixit, addit c. 48. „ (Domi„ nico die lectioni vacent omnes;) & alibi Meminit Miſſæ die Dominico celebrandæ, decernens c. 38. „ (ut lecturus „ Dominica ingrediatur, qui ingrediens poſt miſſas, & com„ munionem, petat ab omnibus pro ſe orari.) Hanc Miſſam apud noſtros præcedebat proceſſio; hancque ſolemnis aquæ luſtralis benedictio, ut diſcimus ex MS. Germaniæ conſuetudinibus n. 27. „ (Die Dominico, *inquiunt*, poſt „ Miſſam matutinalem non Tertia, ſed aqua efficiatur be„ nedicta; deinde proceſſio.) De utriſque, priuſquam de Miſſa diſſeramus, paucis dicendum.

II. De Benedictionis aquæ inſtitutione, variiſque ejus effectibus multa hic congerere non eſt animus; hanc enim Apoſtolis referendam eſſe, & ab Alexandro Papa ſolemni Decreto confirmatam ad effugandos dæmones, morboſque pellendos, inſidias inimici diſſipandas, omnemque ejus poteſtatem effringendam, nemo eſt qui neſciat. (Alex. Epiſt. tom. 1. conc.) Quibus vero potiſſimum temporibus apud antiquos fieret, omnino nos latet, niſi quod ſolemnis inter alias ſemper fuerit ad baptizandos catechumenos Paſchalibus, Pentecoſteſque diebus aquæ benedictio. Notat præterea Menardus ad ſacr. S. Greg., moris eſſe apud Græcos, ut ſacro Epiphaniorum die „ (omni„ bus ad fontes convenientibus cum lampadibus, & thu„ re; ibi multis precibus aqua benedicatur, tum ad ba„ ptiſmum, tum ad varios uſus Chriſtianorum. Sacerdos „ ſanctam crucem rectam in aquam mergit, & ex eadem „ aqua templum & populum aſpergit.)

III. Circa medium ſæculum nonum præceptum de benedicenda ſingulis diebus Dominicis aqua reperio in quadam homilia Leonis Papæ IV. de cura Paſtorali, in qua ſic lego: (to. 8. conc. p. 34) „ (Omni die Dominica „ ante Miſſam aquam benedicite, unde populus aſperga„ tur, & ad hoc proprium vas habete,) & in Capitulis Hincmari Remenſis Epiſcopi ad Presbyteros parochiæ ſuæ anno 852. datis c. 5. to. 8. conc. p. 569. „ (Ut omni „ Dominico die quiſque Presbyter in ſua eccleſia ante „ Miſſarum ſolemnia aquam benedictam faciat in vaſe ni„ tido, & tanto miniſterio convenienti; de qua populus „ intrans eccleſiam aſpergatur, & qui voluerint in vaſcu„ lis ſuis nitidis ex illa accipiant, & per manſiones, & „ agros, & vineas, ſuper pecore quoque ſua, atque ſuper „ pabula eorum, nec non & ſuper cibos, & potum ſuum „ conſpergant.)

IV. Hunc ritum a Clericis ad monachos tranſiiſſe certiſſimum eſt, tum ex Udalrico, tum ex lib. Uſuum Ciſt. Ordo. Burſ. & conſuet. S. Germani Pratenſis (ſi tamen a monachis, ut & multa alia, illum non acceperint ipſi Clerici:) „ (Miſſa matutinali finita, *inquit Udalricus l. 1.* „ *conſ. Clun. c.* 10., confeſtim a Sacerdote qui majorem „ Miſſam cantabit, ſal & aqua conſecratur,) cujus conſecrationis ritum fuſe omnino deſcribunt MS. conſuetudines Cluniacenſes his verbis: „ [In diebus Dominicis poſt „ Evangelium Miſſæ minoris, Hebdomadarius majoris ma„ nus, & faciem, atque os abluit, & poſtmodum reve„ ſtiarium petit, ac ſacerdotalibus veſtimentis, ſola caſula „ uſque ad introitum Miſſæ dimiſſa, ſe induit. Poſtea „ chorum ingreditur, ſic expectans donec eadem Miſſa „ finiatur. Si dies Dominica non eſt, facta oratione, & „ ſecundo ſigno pulſato, Tertiam incipit: ſi vero adeſt „ Dominica; confeſtim ut Miſſa matutinalis fuerit finita, „ ab eodem Hebdomadario ſal & aqua conſecratur; niſi „ forte ſit in illis feſtis, quando alba deaurata induitur; „ tunc enim alius pro eo ſtola munitus facit conſecratio„ nem, ac officinarum perluſtrationem. Benedictione ſuper „ ſalem & aquam ſingulari data; dum miſcet ſalem

„ aquæ

Digitized by Google

„ aquæ, dicit ſub ſilentio: *Commixtio ſalis & aquæ pariter in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti fiat ſacramentum ſalutare*, & aſpergendo faciens de ipſo ſale ter ſignum Crucis; quo facto dicit: *Dominus vobiſcum*: *Oremus*: *Deus invictæ virtutis*. Poſt cujus finem ponit librum ſuper analogium, quod ſemper ante altare eſt: & accipit ſparſorium, & mittit prius in ipſum vas, in quo aqua conſecrata eſt, miſcens aliquantulum utrumque. Inde abſtrahens, mox cum ſiniſtra manu girones albæ accipiens, & ante ſe tenens, ſpargit primum de aqua benedicta ſuper pavimentum in circuitu majoris altaris, & exiens per januam ferream, quæ eſt ad ſiniſtram partem altaris, vadit primum ad altare Apoſtolorum Philippi & Jacobi, & tranſit ante ipſa tria altaria, quæ ſunt poſt majus altare, uſque ad altare S. Johannis Evangeliſtæ & Jacobi fratris ejus, & tandem redit ſuper gradum, ſemper ſpargendo aquam. Converſus autem qui eum comitatur, jugiter portat urceolum continentem aquam benedictam ſumptam ex illo vaſe, in quo conſecrata fuit, poſtquam Sacerdos ſparſorium primo inde abſtrahit. Poſtquam autem ſuper gradum redit, ſingulos cum aqua benedicta reverenter aſpergit, & ad ultimum infantes. Quo peracto, librum deſuper analogium accipit, & præmiſſo tantum: *Dominus vobiſcum*, dicit: *Oremus*: *Exaudi nos Domine ſancte*; moxque converſis duobus, altero crucem, altero qui portat aquam benedictam, præeuntibus, exit de choro; & veniens ante altare B. Johannis, dicit hanc orationem, præmiſſo: *Dominus vobiſcum*: *Omnipotens Deus qui ſacerdotum miniſterio, &c.* conventu interim ſtante in choro. Sciendum autem, quod quoniam ad hanc & paulo ante dictam collectam minime expectet, ut antiphona poſt ℣. & item poſt *Gloria Patri*: repetita finiatur; ſed ſi prius quam finita ſit, poterit omnes aſperſiſſe, audientibus duobus converſis, & reſpondentibus: *Et cum ſpiritu tuo*, & *Amen*, primam dicit in choro, ſecundam extra chorum: Si vero prius finiatur antiphona quam omnes aſperſerit, expectatur a conventu in choro manente, donec utramque finierit collectam, ipſo conventu reſpondente, & audiente. Quibus finitis Armario antiphonam, ſeu reſponſorium incipiente, præcedit Sacerdos cum duobus converſis, & per eccleſiam B. Mariæ ad domum infirmorum primum vadit, inde rediens in eandem eccleſiam, unam collectam de eadem Dei Genitrice, præmiſſo ℣. *Poſt partum Virgo*, & in Adventu Domini: *Benedicta tu in mulieribus*, præmiſſoque: *Dominus vobiſcum*, tonali pronunciatione dicit. Deinde reliquas officinas cum duobus converſis perluſtrat; primum dormitorium, poſtea refectorium, coquinam regularem, & cellarium, & in ſingulis, ſicut in domo infirmorum factum eſt, ipſe proprias orationes dicit; & converſorum unus in circuitu cujuſque aquam benedictam ſpargit. De quibus converſis ſciendum eſt, quia ille qui fert aquam, ad dextram Sacerdotis, ille vero qui Crucem, ad ſiniſtram debet eſſe, quando in uno loco ſtant; quando autem vadunt, aqua præcedit, & crux ſequitur, & deinde Sacerdos. Conventus autem facit primam ſtationem in eccleſia S. Mariæ, ſecundam, Sacerdotem expectando ante dormitorium, tertiam ante refectorium, quartam ſimul in veſtibulo eccleſiæ, ubi & una collecta dicitur: *Domine Jeſu Chriſte qui introitum*; duobus audientibus converſis, & reſpondentibus, quintam facit ipſe Sacerdos cum conventu ante Crucem a Paſcha uſque ad octavam Pentecoſtes, ubi rurſus præmiſſo verſiculo: *Dicite in nationibus*, & præmiſſo: *Dominus vobiſcum*, tonali pronunciatione dicit de ipſa Cruce collectam: *Reſpice quæſumus Domine ſuper hanc familiam*. His rite peractis, Armario antiphonam ſeu ℟. incipiente, præcedentibus converſis duobus, chorum ante alios ingreditur; & etſi omnes in albis fuerint; tunc enim prior omnium in choro ſtat cum aliis, niſi alba deaurata indutus ſit, quia tunc ſtat ſuper pavimentum ante altare juxta ultimam ſtationem chori; & tunc affertur ei ſcabellulus in quo ſedeat. Reliquis omnibus Dominicis ſtat aliquantulum juxta majus altare ſuper pavimentum ſuperiori parte, & ibi quoque ſedes illi affertur, in qua ſedeat, qui poſtquam in ſtationem ſuam erit, expectat donec omnia ſigna pulſari converſi deſinant, & mox ſine qualibet mora dicit: *Conſtitues eos principes*, reſpondente conventu: *memores erunt*, adjungente, *Kyrie*. Finita autem Dominica oratione ſub ſilentio dicit: *Et ne nos*: *In omnem terram*: *Exultabunt ſancti in gloria*: *Dominus vobiſcum*; & tunc ſurgit, vertitque ſe verſus caput eccleſiæ, & ſtans dicit hanc orationem: *Oremus*: *Via ſanctorum omnium*, qua finita continuo incipit Tertiam.) Eadem fere habent Divionenſes S. Benigni conſuetudines c. 20.

V. Brevius & ſolemnius etiam Caſſinenſes in pervetuſto Rituali, ſeu Ordinario tempore Oderiſii Abbatis litteris Longobardicis manu exarato: * „ (Convenientibus in choro fratribus, Presbyter Hebdomadarius indutus pluviali cum Diacono, ac Subdiacono, vel cum Acolyto, necnon cum aliis tribus Acolythis, & cum Presbytero, qui aquam benedictam per omnes officinas aſperſurus eſt induti nigris caſulis, venientes ante altare pergant ad dextram; alii ad ſiniſtram, & ſtent uſque dum Presbyter Hebdomadarius benedicat aquam ante altare. Mox autem ut benedicta fuerit, incipiatur in choro: *Aſperges me Domine*, cum Pſalm. *Miſerere mei Deus*: *Et ſecundum*: *Amplius*: *Gloria Patri*: *Sicut erat*. Et incipiat Sacerdos aſpergere aquam ſanctificatam per altaria, dehinc per ordinem cunctis fratribus; interea venientibus ante altare Diacono, & Subdiacono, & duobus Acolythis cum cruce, & incenſo dicat Præsbyter orationem. Et incipientibus in choro antiphonam: *Signum ſalutis*, exeat prius Sacerdos cum ipſis miniſtris. Deinde alia Crux, quæ præcedat congregationem, poſt quam omnes exeant bini & bini cantantes antiphonas ad proceſſionem diſpoſitas. Interim vero alius Presbyter cum Acolytho induti lineis, vadant per omnes officinas Monaſterii ſpargendo aquam ſanctificatam, quos ſequatur Hebdomadarius cum Diacono, & Subdiacono, & Acolythis cum Cruce, & incenſo. Proceſſio autem fiat in circuitu clauſtræ diſpoſite & ordinate, incedentibus binis & binis. At ubi ad fores eccleſiæ redierint, expectent Hebdomadarium; ut dicat orationem ad introitum eccleſiæ; qua finita ingrediantur omnes ſimul eccleſiam, cantando antiphonam S. Mariæ, quam ſubſequatur antiphona S. Benedicti; deinde dicta oratione ante altare, incipiat Tertiam.)

VI. Ex his plurima obſervanda occurrunt. Primo quod ſolemnis aquæ conſecratio fiebat finita Miſſa matutinali ante Tertiam, idque a Sacerdote Hebdomadario, & præſente conventu; qua tamen in re ab aliis Ordinis noſtri Congregationibus diſcrepant Burſfeldenſes, ſtatuentes, ut præveniens conventum Sacerdos aquam ſanctificatam faciat, antequam congregetur conventus: Ita enim illi in Ordinario c. 42. „ (Omni die Dominica tempeſtive ordinetur ſal & aqua a Sacriſta ſuper gradum presbyterii, cum aſperſorio & collectario; pulſatoque ſigno ad Tertiam, Sacerdos hebdomadarius cum miniſtris ſine mora veniat ad armarium ad induendum ſe, & cum induti fuerint ſicut intereſſe ſolent horæ, mox præveniendo pulſum ingrediantur chorum: & benedicatur a Sacerdote ſal & aqua juxta formam in collectario deſcriptam.) Nulla hactenus præſentis conventus mentio: Additur: „ (Sub hujuſmodi autem benedictionis mora pulſus fiat, & congregetur conventus.) Idem præſcribunt in ſuo ceremoniali c. 17. Caſalini.

VII. Secundo benedicturus aquam Sacerdos pluviali indutus apud Caſſinenſes, vel omnibus quibus ad Miſſam, una excepta caſula, veſtibus, ut apud Cluniacenſes, ea propter veniebat ante majoris altaris gradus, adſiſtentibus ſibi miniſtris, ſcilicet duobus converſis apud Cluniacenſes, vel Diacono, Subdiacono, tribus Acolythis, & Presbytero omnibus caſulis nigris indutis, ut apud Caſſinenſes, ibique aquæ benedictionem faciebat. Pariſienſes vero Sancti Germani in ſuis MS. conſuetudinibus, hæc præſcribunt: „ (In fine Miſſæ matutinalis Hebdomadarius Miſſæ magnæ, & Hebdomadarii Evangelii, Epiſtolæ, tres Servitores, duo qui cantabunt ℟. duo qui cantabunt Alleluja, & Hebdomadarius cantus reveſtient ſe; ita quod Sacerdos habebit ſtolas & manipulum; Diaconus manipulum; & Subdiaconus ſimiliter; omnes alii erunt in albis. Sacerdos & Diaconus debet habere albam paratam & etiam Subdiaconus, & miniſtrabitur aqua in pelvim, & ſal, & veniet ad gradum Sacerdos, & incipiet benedictionem ſalis.)

VIII. Tertio cum Sacerdos preces ad benedictionem ſalis & aquæ inſtitutas decantaret: „ (Quidam de Servitoribus eccleſiæ, *inquiunt Sangermanenſes conſuetudines*, tenebit ſal juxta illum, & alter ſanctam Crucem a ſiniſtris ſecus illum;) reſonantibus interim duabus campanis quandiu duraret ipſa aquæ benedictæ conſecratio, ex eiſdem conſuetudinibus.

IX. Quarto facta ſalis & aquæ conſecratione; utriuſque etiam fiebat a Sacerdote commixtio; idque, ut ait Rabanus, ex divina authoritate: „ (Quod autem ſal ſanctificatum, *inquit l. 2. Inſtit. Cleric. c. 55.* aquæ immi-

„ ſce-

* Extat ad calcem breviar. Caſſin. inſtit. orat. Pariſ.

ſcetus, ex divina authoritate proceſſit; quia illud per Eliſeum in fontem mitti juſſit, ut ſanaretur ſterilitas aquarum Jerico:) *additque*: (natura ſalis & aquæ vicina & conjunctiſſima eſt, quia ejuſdem elementi ambo ſunt, & idem officium & ſignificationem habent. Nam aqua a ſordibus mundat, ſal putredinem fugat, aqua nitorem præbet, ſal ſinceritatem adhibet,) &c.

X. Quinto peracta aquæ benedictione, fiebat ejuſdem aſperſio tam apud Caſſinenſes, quam apud Cluniacenſes, Ciſtercienſes, Sangermanenſes, alioſque communiter Ordinis noſtri Monachos, diſcrepantibus etiam hac in re ſolis Burſfeldenſibus, & Caſalinis, apud quos abſoluta aquæ ſanctificatione, Sacerdos cum miniſtris advenienti congregationi ſeſe adjungebat in choro, ſtatim abſque ullo intervallo Tertiam incepturus, quam ſequebatur aſperſio. Ita quippe illi in Ordinario ſuo; „ (Benedictione quoque & pulſu, (ſcilicet quo fratres in chorum vocati ſunt) pariter conſummatis, jungatur conventui Sacerdos, & miniſtri, & ſtet Sacerdos immediate poſt fratres cappatos in choro ſuo . . . Subdiaconus vero immediate ſub Sacerdote ſtet, & Diaconus poſt fratres locum alterius chori obſervet; & ita omni tempore collocentur, quando interſunt horæ ante Miſſam . . . Finita autem hora & cantore inchoante antiphonam ad aſperſionem,) &c. Idem fere habent in ſuo ceremoniali c. 17. Caſalini.

XI. Sexto. In hac aquæ ſanctificatæ aſperſione majus altare circumeuntes primum irrigabant; deinde circinlore etiam altaria, ut patet ex conſuetudinibus Clun., Rituali Caſſinenſium, & ceremoniali Caſalis Benedicti, in cujus capite 57. ſic lego: „ (Poſt aſperſionem ſummi altaris, eo ritu & cætera altaria, quæ tantum in cancello ſunt, aſpergat, nec opus aſt, ut ad alia divertat.) Singulare aliquid addunt Sangermanenſes conſuetudines: „ (Et Sacerdos irrigabit magnum altare, & poſt altare B. Germani, & Sancta Sanctorum, & poſt circa Sacrarium.) Ciſtercienſes & Burſfeldenſes unum aſpergabant majus altare ritu in lib. Uſuum Ciſtercienſium his verbis deſcripto c. 55. „ (Cantore imponente antiphonam, ſumat Sacerdos ſparſorium, qui intingens in aqua, aſcendat ad altare, inclinans ad gradum ipſius altaris: Deinde aſpergat aquam ante ipſum altare, & incipiens e dextra parte, circumeat illud aſpergendo, quo uſque perveniat in anteriorem partem, ubi inclinans aſpergat Presbyterium hinc & inde;) & in Ordinario Burſfeldenſium c. 42. „ (Sacerdos intincto ſparſorio in aquam, accedat ad altare, ac ad illius gradus accepta venia, aſpergat ipſum circa medium, in utrumque cornu, & poſtea circuiens altare per gyrum, aſpergat ſimiliter & presbyterium hinc & inde.)

XII. Septimo. Facta altarium aſperſione, ipſe conſequenter conventus aſpergebatur, idque duobus modis; vel Sacerdote ad chorum accedente, omneſque ſuis in locis ſtantes circumgyrando aſpergente; vel choro ipſum ad Sacerdotem ſtantem ad gradus altaris accedente, & ab eo pertranſeundo ante ipſum aſperſionem aquæ recipiente. Primum obſervabant Caſſinenſes, Cluniacenſes, Burſfeldenſes, & Caſalini, poſterius Ciſtercienſes. Sangermanenſes, & Carthuſienſes Monachi: „ (Et deinde veniet ad gradum Sacerdos, (*ita habent Sangermanenſes conſuetudines*) & tranſibit conventus per chorum juxta illum, & aſperget eum Sacerdos de aqua benedicta, & præcedent illi qui ſunt in albis, & poſt Prior, & alii unuſquiſque in ordine ſuo, & revertetur in ſedibus ſuis;) & lib. Uſuum Ciſtercienſium c. 55. „ (Sacerdos vero ſtans ſupra gradum Presbyterii aſpergat prius Abbatem, poſtea ſeipſum, deinde Miniſtros, & cæteros accedentes e ſuperiori parte chori.) Fuſius antiqua Carthuſienſium Statuta 1. part c. 43. n. 6. „ (Aqua benedicta, vadens Sacerdos ad aſpergendum eam, tranſit per ſiniſtrum chorum, veniens ad gradum altaris inclinat; incipienſque antiphonam: *Aſperges me*, aſpergit ſemel ante faciem altaris, ſemel ad dexterem, ſemel ad ſiniſtram partem; aſcenditque gradum a parte Evangelii, & altare circuit aſpergendo, venienſque ad gradum primo aſpergit Abbatem, ſi adſit, deinde Priorem, & hoſpites Religioſos, poſtmodum Monachos per ordinem, deinde Diaconum, ſi ſit indutus cuculla eccleſiaſtica, deinde illum, qui aquam attulit, & ſeipſum. Rediensque Sacerdos per ſiniſtrum chorum aſpergit infimum Monachum, ſi ſit ad oſtium eccleſiæ, poſtea Clericum, & Converſos, & hoſpites ſæculares.) Ex his poſtremis verbis, patet infirmos Monachos, Fratres laicos, ſeu ut loquimur, Converſos, alioſque ſæculares viros etiam hoſpites, chorum non intraſſe, utpote quos Sacerdos ad ipſum eccleſiæ, ſeu chori oſtium aſpergeret; & certe quoad ſæculares hoſpites, hos expreſſis verbis excludunt Guigonis Statuta c. 10. his verbis: „ (In chorum noſtrum hoſpites tantum Religioſos introducimus;) idque omnino juxta veterum Monachorum praxim, qui ſæculares viros ſuis ſacris non permittebant intereſſe, ut videre eſt in vit. S. Johannis Reomaenſis n. 50. ubi prædictus S. Joannes Agreſtium quemdam, qui die Dominico ad Monaſterium venerat, „ (ut ab ore Joannis Corpus conſecratum Chriſti mereretur accipere,) ab eccleſia dimiſiſſe ſcribitur, dicens (in Append. ad ſæc. 1. Ben.) „ (Non ideo hæc facimus, quod caſſecrari velimus ſuæ caritatis præſentiam, ſed ne videamur SS. Patrum irrita præcepta facere, neve præſumamus regularem laxare cenſuram.) Burſfeldenſes etiam fratres laicos in choro non admittebant, unde & in Ordinario „ (choro utroque expedito, *inquiunt cap.* 40. declinet Sacerdos ad eccleſiam inferiorem, fratres laicos, familiam, & hoſpites illic aſpergendo.) Apud Ciſtercienſes vero non Sacerdos, ſed Secretarius aquam hoſpitibus, & familiæ portabat ex lib. Uſuum loco citato. Porro apud Caſalinos cerem. cap. 17. Sacerdos Abbati ſparſorium aqua benedicta intinctum porrigebat, quod ille accipiens primo Sacerdotem aſpergebat, deinde ſeipſum, poſtea vero Sacerdos cunctos.

XIII. Octavo impoſitam a Cantore vel Presbytero antiphonam chorus interim proſequebatur cum tribus pſalmi 50. verſiculis, & *Gloria*, id tamen ſolis Caſſinenſibus, quod ſciam, peculiare fuit, aliis primo verſiculo contentis; „ (eaque finita antiphona, *inquit liber Uſuum Ciſterc. c.* 55., Sacerdos intermittens aſperſionis officium, verſus ad altare dicat, collectam: *Exaudi nos* in loco quo ſtat. Et incepta Tertia, poſt *Gloria Patri* cœptam ſubſequatur aſperſionem. Quæ ſi forte ad *Gloria* primi pſalmi nondum perfecte fuerit, Presbyter ſtans in eodem loco uſque poſt *Gloria Patri* aſperſionem intermittat, qua peracta, ſedeat in locum ſuum, & ſedeat cum miniſtris.) Econtra vero apud Cluniacenſes, ſi finita antiphona necdum Hebdomadarius aſperſionem conſummaſſet, conventus expectabat; ſin autem Prior ipſe aſperſionem abſolviſſet, quam chorus antiphonam, collectas ſub ſilentio dicebat, reſpondentibus ſibi converſis.

XIV. Nono, peracta aquæ ſanctificatæ aſperſione, dictaque collecta, ordinabatur per clauſtri circuitum proceſſio. Proceſſionum uſus apud Monachos eſt antiquiſſimus, ut vidimus præcedenti capite ex S. Cæſario, duas ſolemnibus diebus ſtatuente proceſſiones in exteriori oratorio; unam poſt Matutinos, alteram poſt Veſperos; & patet ex Magiſtri Regula, quæ proceſſionis diebus feſtis in albis faciendæ meminit, cum loquens de veſtimentis fratrum, inter alia hæc dicit cap. 81. „ (Et habeant ſingulas paraturas lineoſtimas ſubtiliores, quas in diebus feſtis ſolum in proceſſionibus utantur.) Et clarius de noſtris ex libello ſupplici Monachorum Fuldenſ. in cujus cap. 19. poſtulant „ (ut crucis gloriatio in ſingulis diebus Dominicis fiat ante Miſſam, fratribus omnibus circa vicina quæque loca Monaſterii crucem ſequentibus, hymnos & antiphonas cantantibus, ſicut apud Majores noſtros uſus erat, in diebus Dominicis, Paſſionis, & Reſurrectionis Domini gloriam celebrari.) Neque ſolum Monachi, ſed etiam Sanctimoniales diebus Dominicis proceſſiones agebant: ut patet ex vit. S. Cunegundis apud Boll. 3. Mart. n. 52. „ (Quadam die cum ipſa cum conventu crucem [nam dies Dominicus erat] ſequitur, Abbatiſſa defuit,) &c. Inchoato autem a Cantore ℟., vel antiphona; præeunte cruce, bini & bini per clauſtrum in cucullis procedebant; in his tamen Monaſteriis, in quibus duo exiſtebant oratoria, primum in eorum alterum; deinde per clauſtri circuitum incedebant. Interim Sacerdos Hebdomadarius „ (uno converſo cum cruce ſiniſtro ejus lateri jugiter adhærente, & altero conſecratam aquam præferente, perluſtrat clauſtri officinas, *inquit Udalricus l.* 1. *c.* 10., in ſingulis unam collectam benedictionalem dicendo; 1. Domum infirmorum: 2. Dormitorium: 3. Refectorium: 4. Coquinam regularem: 5. Cellarium.) Idem videre eſt in MS. conſuetud. S. Germani a Pratis, in quibus ipſa proceſſio incipit poſt dormitorii benedictionem. Sollemnius omnino Caſſinenſes, apud quos „ (alius Presbyter cum Acolytho induti lineis vadant per omnes officinas, ſpargendo aquam ſanctificatam; quos ſequitur Hebdomadarius cum Diacono, & Subdiacono, & Acolythis cum cruce, & incenſo.) De noſtris vero Germaniæ Monaſteriis ita Einſidlenſes conſuetud. n. 57. „ (In proceſſione vero illa nihil aliud feratur niſi aqua benedicta, crux, miſſale ante Presbyterum, & ipſe Sacerdos in collo ſuo Phylacterium cum ligno Domini gerat.) Denique de primis diſcipulis S. Stephani Obazinenſis poſtea Abbatis in ejus vit. l. 2. n. 22. tom. 4. Miſc. Baluz. Diebus

Do-

Digitized by Google

Dominicis tam ipſe quam fratres lectionibus, & Miſſarum celebrationibus inſilebant agentes proceſſionem per clauſtrum, & ſingulas officinas ſingulis benedictionibus perluſtrantes.

XV. Apud Ciſtercienſes, & Bursfeldenſes, qui nullas diebus Dominicis proceſſiones celebrare conſueverant; incipit a Sacerdote in eccleſia aquæ luſtralis aſperſione, alter omnes clauſtri officinas eadem aquæ perluſtrabat; ut videre eſt in libro Uſuum Ciſtercienſium c. 55. in quo ſic habetur: „ (Interim vero Miniſter recipiat aquam in quolibet vaſe de urceolo, in quo eſt aqua benedicta, & habens ſparſorium aliud, clauſtrum aſpergat, & officinas, ſcilicet capitulum, auditorium, dormitorium, & dormitorii neceſſaria, calefactorium, refectorium, coquinam, cellarium. Rediens autem de officinis, ſi quid ſupereſt ei de ipſa aqua, infundat in receptaculum, quod eſt ad introitum eccleſiæ ad hoc deputatum;) & in Ordinario Bursfeldenſium: (Cantore inchoante antiphonam ad aſperſionem, accedens ad gradus Presbyterii unus ex conventu Sacerdos, vel Diacon ad hoc a Priore ordinatus, accipiat ex urceolo, in quo eſt aqua benedicta, partem ejuſdem aquæ in vaſe alio, & habens ſparſorium aliud, & ſtolam, clauſtrum circumeat aſpergendo officinas ejus, ſcilicet capitulum, auditorium, dormitorium, & dormitorii neceſſaria, calefactorium, refectorium, coquinam, & cellarium.)

XVI. De Carthuſienſis etiam hæc habent antiqua eorum Statuta 1. part. cap. 43. nu. 7. „ (Aſperſione autem facta, aquam unus e fratribus accipit, & per omnes officinas, & per cimiterium ſpargit, poſtea in vas, quod ad domum inferiorem portandum eſt, mittit; tandem poſt epiſtolam, eam reddit Procuratori.) De Caſalinis vero MS. ceremoniale cap. 17. „ (Fratribus poſt proceſſionem chorum ingredientibus, mox petita venia, Sacerdos & Clericus præcedentis hebdomadæ egrediantur chorum, & ſumpta ſtola cum aſperſorio, & aquæ benedictæ, eant ad officinas Monaſterii aſpergendas; videlicet dormitorium, calefactorium, infirmitorium, coquinam, refectorium, cellarium, ut moris eſt; clauſtrum enim jam aſperſum eſt a Clerico.) Scilicet tempore proceſſionis, quam præeunte clerico cum aqua benedicta Subdiacono cum cruce, Diacono, & Sacerdote, poſtea ſubſequente conventu per clauſtri circuitum faciebant. Iſthæc porro apud Monachos officinarum perluſtratio eſt antiquiſſima, utpote quam videre eſt in antiquo Ordine in domo S. Benedicti ante Paſcha, quem ex pervetuſto codice ab annis fere nongentis exarato edidit Mabillonius noſter Tom. 4. Anal., in quo ad Dominicam Reſurrectionis hæc leguntur: „ (Item Dominico die vadunt cum antiphona, & aqua ſancta per ſingulas manſiones.) In ipſa vero refectorii ſtatione dum Sacerdos orationem recitaret, omnibus in ſalariis benedictum & conſecratum ſal ponebatur ex conſuetud. MS. Cluniacenſis Monaſterii, & S. Benigni Divionenſis infra referendis l. 5. c. 5.

XVII. Decimo, unam duntaxat ad proceſſionem Dominicam ſtationem faciebant Caſſinenſes, ad fores ſcilicet Eccleſiæ, expectantes Sacerdotem officinas interim perluſtrantem, ut diceret orationem. Hæc ſtatio poſtea congruentius viſa in ipſa Eccleſiæ navi eſſe facienda: Apud Cluniacenſes quatuor fiebant ſtationes, quibus a Paſcha ad Pentecoſten quintam addebant: „ (Conventus eum expectando, *inquit Udalricus l. 1. c. 10.* facit primam ſtationem in Eccleſia S. Mariæ, ubi & una collecta de ipſa tonali eſt pronunciatione dicenda: ſecunda ante dormitorium: tertia ante refectorium: quarta ſimul cum ipſo in veſtibulo Eccleſiæ: quinta a Paſcha, uſque ad Pentecoſtem ad ſanctam Crucem, ubi rurſus mos eſt, ut de illa una collecta dicatur:) ſextam addebant noſtri Divionenſes S. Benigni, nempe ad tumulum S. Martyris, cujus etiam ſimul, & ſepulchrum Sacerdos incenſabat. In Pariſienſi S. Germani a Pratis Monaſterio tres fiebant ſtationes; in majori S. Mariæ capella, ubi Sacerdos irrigato altari, finito reſp. ante gradum, ℣. & orationem de ea cantabat: 2. ante refectorium, dum Sacerdos illud ingreſſus orationem in eo diceret: 3. *In medio navis Monaſterii* ideſt Eccleſiæ.

XVIII. Undecimo, completa oratione, vel finito ℟. in iis Monaſteriis, in quibus ad ſtationem navis non dicebatur; imponebatur antiphona, vel ℟. de Patronis loci, ſeu Monaſterii, reſonantibuſque interim campanis, chorum omnes intrabant; ubi finita antiphona, vel ℟., humiliati ſuper formas conventu, ex conſuet. S. Germani, Sacerdos ante altare verſus, orationem Dominicam, & collectam: *Viam ſanctorum omnium* dicebat, ſtatimque Tertiam incipiebat, ſine *Pater noſter*, inquiunt conſuetudines S. Germani a Pratis. Apud Caſalinos antiphona ad ingreſſum chori, erat de Beata Maria, ad cujus prima verba omnes genu flectebant; poſtea ſurgentes, & antiphonam proſequentes, chorum ingreſſi ad ima ſe ſubſellia collocabant; verſa ad altare facie donec Sacerdos aſtantibus ſibi miniſtris, ℣. Kyrie eleiſon, orationem Dominicam, & collectam: *Viam ſanctorum omnium*, ad quam inclinabat conventus, conſummaſſet, ex cerem. c. 17. De hac porro collecta ſcilicet: *Viam ſanctorum*, & altera, quæ ante portam Eccleſiæ diceretur: *Domine Jeſu Chriſte*, ita ſcribit Udalricus l. 1. c. 10. *Neſcio ſi apud Teutonicos, ita ſunt in uſu*, de aliis vero non meminit, utpote quæ omnibus erant notæ.

XIX. Porro antequam capitulum iſtud abſolvam, prætermittenda non videtur laudabilis Monachorum S. Galli ſæc. 10. conſuetudo, quæ ſæculares viros, cujuſcumque conditionis exiſterent, etiam Dominicis diebus feſtiſque proceſſionem ſequentes, clauſtrum ingredi non permittebant, ſine prævio duce, & niſi monachica cuculla indutos, ut videre eſt apud Ekkeherdum juniorem in vita Notkeri Balbuli n. 21. & 22. apud Boll. 6. April.

CAPUT IV.

De Miſſa, & de majori primum.

§. I.

De Miſſa, uſque ad Evangelium.

I. CUm Sacroſanctum Miſſæ ſacrificium multis jam ante ſæculis, apud Monachos quotidie offeratur; quæreretur forte non nemo, quod ſuperiori de ritibus quotidianis libro illud prætermittentes, in hunc, qui eſt de ritibus per hebdomadem contingentibus, de eo diſſerere diſtulerimus. Sed propoſiti noſtri ratio ea fuit, quod licet nunc Miſſam quotidie celebrent Monachi, non tamen ita conſueverant, in prima ſui inſtitutione; quo tempore Sabbatis tantum, Dominiciſque diebus hora diei tertia ſacræ communionis obtentu conveniebant, ut docet in primis Caſſianus l. 3. c. 2. & nominatim de Pachomianis inſinuat Palladius Lauſ. c. 38. & 69. Clarius tamen de Nitrienſibus, de quibus „ (Solum, *inquit*, Sabbato & Dominico congregantur in Eccleſiis, & ſe invicem excipiunt.) Ipſe S. P. Benedictus Reg. c. 48. ubi quotidiana diei exercitia temporaque diſponit, omnia autem labori, aut lectioni, aut pſalmis conſecrat ſpatia, nulla Miſſæ facta mentione, cujus duntaxat meminit, cum de lectore menſæ præcipit, ut Dominico die poſt Miſſas, & communionem ingrediatur ad legendum. In antiquo etiam Ordine converſationis Monaſticæ, in quo ſingillatim cuncta diei exercitia deſcribuntur, ne quidem unum verbum de Miſſa. Quin & ipſi Cartuſienſes Monachi in ipſo Ordinis ſui naſcentis exordio Miſſas ſingulis diebus non faciebant, ut docet Petrus Bleſenſis epiſt. 123. ad Richardum Londonienſem Epiſcop. ſcribens his verbis: *Raro ſacrificat Cartuſienſis Ordo*, & alibi epiſt. 86. ad Alexandrum Monachum, qui hac de cauſa Ordinem deſerere volebat. „ (Hoc in Ordine Cartuſienſi cauſaris, & arguis, quod ſingulis diebus Miſſas non faciunt, atque hujus religionis, aut potius ſuperſtitionis obtentu tuum machinaris egreſſum.) Immo, quod de Nitrienſibus Monachis affirmat Palladius in Lauſ. c. 7. apud eos fuiſſe octo Presbyteros, ex quibus unus duntaxat, ſcilicet primus, quandiu viveret, Sacerdotis fungebatur officio; id de primis S. Brunonis diſcipulis non obſcure innuit Guigo in vit. S. Hugonis Epiſc. n. 11. apud Boll. 1. Aprilis, ubi S. Brunonis ſocios recenſens, inter alios nominat Hugonem „ (quem cognominabant, *inquit*, Capellanum, eo quod ſolus ex eis Sacerdotis fungeretur officio.)

II. Quandonam vero apud Monachos invaluerit uſus, & conſuetudo quotidie Miſſas ſolemniter decantandi, certo definire non poſſumus. Conſtat plane, morem hunc apud eos eſſe antiquiſſimum, ut prorſus mirari ſubeat, quod de Cartuſianis hic ſcribitur. Certe religioſiſſimi omnium Regulæ Benedictinæ obſervatores Monachi Ciſtercienſes, ab ipſis Ordinis ſui primordiis Miſſas quotidie decantabant, ut patet ex libro Uſuum cap. 84. licet ab iis tempore ſecationis, & meſſionis conventus nonnumquam abeſſet; quo caſu *minuti, & infirmi extra chorum, & de infirmitorio* ea præſtabant, quæ præſens conventus præſtitiſſet. Idem in aliis Ordinis Monaſteriis ante Ciſtercienſes generaliter obſervatum fuiſſe colligitur tam ex Udalrico, quam ex MSS. conſuet. Cluniac. Germaniæ, & Benignianis, ex Lanfranci Statutis, & ex Concordia Dunſtani ſæculo x. edita. Ita in Prioratu S. Launomari

de Magenciaco n. 3. (extat Sæc. 4. part. 2.) Miſſa ſingulis diebus ſolemniter cantabatur; ut diſcimus ex donatione Guillelmi Ducis Aquitaniæ ann. 1064. facta, in qua poſtulat, ut pro ſe ad *Miſſam quotidianam unam orationem cantent*. Sub finem ſæculi IX. Frotarius Bituricenſis Epiſcopus Bellilocenſibus Monachis Orbaciacum villam conceſſit, ut annuatim cuſtodi Eccleſiæ vini modii decem tribuerentur, unde ſacrificium *quotidie* Domino offerant; ut videre eſt in vit. S. Rodulfi Epiſ. Bituric. n. 12. ſæc. 4. part. 2. p. 163.

III. In Centulenſi S. Richarii Monaſterio duæ quotidianæ Miſſæ ſolemnes decantabantur tempore S. Angilberti Abbatis ſpicil. tom. 4. hoc eſt ineunte ſæculo IX., ut patet ex ejus charta ab Hariulfo relata in chron. Centul. l. 2. c. 11. In editis etiam circa idem tempus capitulis Monachorum ad Anglam directorum ſex reperio c. 7. „ (quotidie deputatos fratres, ſaciam offerentes oblationem, incipientes ab Abbate, omnes per ordinem;) & in conſuetudinibus S. Benedicti Abbatis Anianenſis decernitur (tom. 4. Anal.) ut „ (poſt opus & Tertiam, „ & *Miſſam* pleniter conveniatur ad lectionem.) Denique S. Guillelmus Dux Gellonenſis Monaſterium anno 804. condidit ſæc. 4. in quo *perpes oblatio*, *juge ſacrificium* offerretur, ut ſcribit Anonym. in ejus vit. n.8. quod ego de quotidiano interpretor, maxime cum Gellonenſe Cœnobium Anianenſi ſubjectum fuerit. Idem videre eſt in regula MS. incerti authoris ex cujus cap. 2. a Paſche ad Cal. Octobr. *poſt Tertiam Miſſarum ſolemnia celebranda ſunt*, & prædictis Cal. ad Paſcha *poſt Nonam*.

IV. Sæculo octavo in Kitzingo Monaſterio *virginibus Chriſti Miſſas quotidie celebravit* earum Capellanus, & ſundator, ut ſcribit Anonymus in vit. S. Hadelogæ n. 5. apud Boll. 2. Feb. & Ceolfridus Abbas in Anglia, (Bede in vit. S. Bened. Epiſcop. lib. 2. n. 17.) qui anno 716. apud Lingonas diem clauſit extremum „ (primo mane „ Miſſam in Eccleſia B. Dei genitricis ſemperque Virginis „ Mariæ, & in Eccleſia Apoſtoli Petri pridie nonas Julias feria V., communicantibus, qui aderant,) cantaſſe legitur; ſi feria V. ergo non ſolum Dominica.

V. Tandem S. Bertilla, quæ poſt medium ſæculum VII. Kelenſe Sanctimonialium regebat Monaſterium „ (quotidie quoque pro ſalvatione animarum fidelium, & „ recto ſtatu S. Eccleſiæ Dei, Domino hoſtias ſacras „ ſuos jubebat offerre Sacerdotes,) ut diſcimus ex Anonymo in ejus vit. num. 6. ſæc. 3. part. 1. p. 24. & S. Serenicus in pago Oximenſi confeſſor, qui medio etiam ſæcul. VII. florebat (in ejus vit. n. 15. ſæc. 2.) „ (humilitatis gratia Sacerdotalem gradum ſuſcipere renuebat, „ ipſum, quod acceperat Diaconatus officium, *quotidie* „ ſollicitus Deo exhibebat, *per ſingulos enim dies* ſacris „ altaribus, Sacerdotique miniſtrando adſtans, oblationes „ Deo pectore caſto, menteque devote offerre ſtudebat;) & ante hæc omnia in quadam S. Euthymii Laura, qui anno 405. in ſolitudinem ſeceſſit, *ſacra myſteria quotidie peragebantur*, teſte Cyrillo Scytopol. in vit. S. Euthymii n. 45. tom. 2. monum. eccl. Græc. Ex quibus omnibus patet, quam longo jam uſu receptum ſit apud Monachos, ut Miſſa quotidie ſolemniter decantetur: quonam vero ritu cuncta peragerent jam inquirendum eſt.

VI. Omnium ad inſtar nobis hanc in rem eſſe debent Caſſinenſes noſtri, quorum proinde ritus antiquos in celebratione Miſſarum ex pervetuſto Inſtitutionis Oratorii rituali MS. hic ex integro referre operæ pretium exiſtimamus, oſtenſuri poſtmodum, in quibus aliis conſentiant, & in quibus diſcrepent: Hi autem tales ſunt.

VII. Tertia „ (finita Sacerdos cum miniſtris vadat induere ſe ſacris veſtibus, & cum inceperint Clerici „ in choro gloriam poſt introitum, procedant, antecedente „ eum Diacono, & Subdiacono, cum libro Evangelii, & ante Subdiaconum Acolytho cum thimiamata, „ ante quem duo alii Acolythi procedant cum incenſis „ luminaribus, & ſic ordinate exeant e ſecretario, & „ ut pervenerint ante altare, incipiat Sacerdos antiphonam: *Introibo ad*, cum pſalmo: *Judica me Deus*. „ Deinde faciant confeſſionem, Diacono ſtante ad dextram Sacerdotis, & Subdiacono tenente librum Evangelii contra faciem ejus; ubi autem finierint confeſſionem, Subdiaconus apertum librum Sacerdoti præbeat „ oſculandum, & ſtatim dum inceperint in choro *Kyria eleiſon*, Acolythi deponant candelas in pavimento. „ Diaconus vero finita confeſſione accipiat thuribulum de „ manu Acolythi, & accedens oſculetur altare, quem „ ſubſequatur Sacerdos, & inclinatus ſecrete oret prius, „ deinde ſurgat, & oſculetur altare, & ſic accepto „ thuribulo de manu Diaconi, facit incenſum ſuper altare, & reddat eidem Diacono porrigens ei oſculum. „ Diaconus ergo faciat incenſum circum altare, & revertens odorem præbeat Sacerdoti, redditoque thuribulo „ ipſi Acolytho, ſtet poſt Sacerdotem, & Subdiaconus „ retro poſt eum. Finientibus in choro *Kyrie*, ſi tempus „ fuerit, dicat Sacerdos: *Gloria in excelſis Deo*. Sciendum quod ab hac Dominica (*Adventus*) uſque in „ natali Domini, & a Septuageſima, uſque in cœna „ Domini: *Gloria in excelſis Deo*, ad Miſſam non canent, exceptis feſtivitatibus S. Andreæ, & S. Thomæ, & Purificatione, & Annunciatione S. Mariæ, „ S. Scolaſticæ, S. Benedicti. Præterea nec miniſtri induunt tunicas ſeu Dalmaticas; ſed in nigris planetis ad Miſſam procedunt, exceptis feſtivitatibus SS. & Cœna Domini, & Sabbato ſancto. Finita itaque *Gloria*, Sacerdos verſus ad populum dicat: *Dominus vobiſcum*, & „ orationem, qua dicta Subdiaconus verſus contra altare „ legat epiſtolam, quam dum incipit, Sacerdos & „ Diaconus ſedeant in ſedilibus ſuis in dextra parte altaris, juxta quos & Subdiaconus poſt lectam epiſtolam „ ſedeat. Deinde cantetur graduale, & alleluja. Tunc „ ſurgat Diaconus, & inclinato capite, petat benedictionem a Sacerdote, & ſic pergat ad altare, accipiatque librum Evangelii ex eo, quem oſculetur, partemque ejus in ſiniſtro humero ponens, præcedentibus ante „ eum candelis, & incenſo, vadat legere Evangelium „ verſus ad Septemtrionem, vel Meridiem; quod ſtatim ut incipit, candelæ deponantur in pavimento, „ & ſtet ante eum Acolythus cum incenſo uſque dum „ finiatur; & tunc primum præbeat odorem Diacono, & „ Diaconus oſculato Evangelio recedat; quod Subdiaconus accipiens præcedente eum Acolytho cum incenſo præſentet oſculandum Sacerdoti, deinde cæteris in „ choro. Sed finito Evangelio extinguendæ ſunt ipſæ „ duæ candelæ ab Acolythis in loco ſuo; & Sacerdos oſculato Evangelio dicat: *Credo in unum Deum*. „ Sciendum tamen eſt, quia hoc ſymbolum non in omni feſto debet cantari, niſi tantum in diebus Dominicis, & in ſolemnitatibus Domini, ideſt Nativitate, „ Epiphania, Ypopanti, Reſurrectione, Aſcenſione, Pentecoſte, Transfiguratione, S. Crucis, S. Angeli, & in „ feſtivitatibus S. Mariæ, & in natalibus Apoſtolorum, „ & ſolemnitate Omnium SS. & Dedicatione Eccleſiæ. Hoc ergo finito, vertat ſe Sacerdos ad populum „ dicens: *Dominus vobiſcum: Oremus*. Deinde incipientibus in choro offertorium, qui miniſtraturi ſunt abluant manus. Tunc Subdiaconus accipiat calicem cum „ vino, & corporali deſuper, & patenam cum oblatis „ de manu Acolythi; veniatque ante altare, ferens calicem in ſiniſtra manu, & patenam in dextra. Tunc Diaconus prius accepto corporali, ornet altare in dextro latere, deinde accipiens patenam cum oblatis offerat Sacerdoti. Calicem vero ipſe Diaconus ponat ſuper „ altare, iterumque acceptam ampullam a Subdiacono „ cum aqua fundat in calicem, faciens crucem, & operiat eum dimidia parte ipſius ſindonis. Ita tamen „ ordinandum eſt, ut calix, & oblatæ juxta ponantur; calix in dextra parte, oblatæ in ſiniſtra; & „ reddatur patena Subdiacono. Tunc Sacerdos ſuſcepto „ thuribulo a Diacono facit incenſum ſuper calicem, & oblatas, & reddat thuribulum Diacono, cum quo Diaconus „ faciat incenſum in circuitu altaris, & præbens incenſum „ Sacerdoti reddat Acolytho, ipſeque ſtet in loco ſuo „ poſt Sacerdotem. Inter hæc Sacerdos inclinatus contra altare oret; Deinde ſurgens oſculetur altare; „ verſuſque ad populum petat pro ſe orari. Tunc Subdiaconus vadat poſt altare, & tenens patenam in manibus, ſtans erectus, reſpiciat contra faciem Sacerdotis. „ Finita itaque ſecreta, & oratione Dominica revertatur „ Subdiaconus, & offerat patenam Diacono, & Diaconus „ Sacerdoti; Sacerdos autem cum dixerit: *Per omnia ſæcula ſæculorum*, rumpat oblatam in dextro latere ſuper calicem, dicens: *Pax Domini*, & ſic dimittat eamdem particulam in calicem; poſtea dicat: *Agnus Dei*, „ & oſculato altari convertat ſe, & det pacem primum Diacono, deinde Subdiacono, & cæteris per ordinem, & communicent. Quo finito dicit orationem „ ad complendum, & in fine Diaconus dicit: *Benedicamus Domino*. Hoc tamen ſciendum eſt, quod in omnibus ſolemnitatibus, vel SS. feſtivitatibus, & in omnibus per annum Dominicis diebus, quando *Gloria in excelſis Deo* ad Miſſam canitur, debet dicere in fine: „ *Ita miſſa eſt*, cæteris autem diebus ſive Dominicis, ſive ſolemnitatibus non dicitur niſi *Benedicamus Domino*. „ Tunc demum revertantur ad ſecretarium ordinate ut „ venerant, cantantes hymnum trium puerorum & *Laudate Dominum in ſanctis ejus*. Ad Miſſam autem ordo

qui

„ qui ſuperius ſcriptus eſt ad celebrandam Miſſam, obſervandus eſt, quandocumque feſtum celebratur cum XII. lectionibus: In diebus autem quotidianis, incipientibus in choro introitum procedat Presbyter a Secretario, antecedentibus eum Diacono, & Subdiacono, & Acolytho cum incenſo, lineis albis induti; & venientes ante altare, data confeſſione, omnia ut ſupra peragant. Et hoc ſciendum eſt, quia omni tempore, quando prima oratio dicitur ad Miſſam, liber poni debet in dextra parte altaris, & quando præparari debet altare, removeatur in ſiniſtra; & poſt communionem reducatur in dextra, & ibi dicatur oratio ad complendum. Et hoc ſciendum eſt, quia quotieſcumque ad Miſſam ſymbolum canitur, exceptis præcipuis feſtivitatibus, duo Subdiaconi, & duo Acolythi ad Miſſam induantur; ut cum idem ſymbolum canitur, ſimul in utroque choro ab eiſdem incenſum fratribus, & oſculandum Evangelium præbeatur; ipſi etiam Subdiaconi poſtquam a Sacerdote pacem acceperint, eandem pacem in choro deferant, & oſculatis utriuſque chori primatibus, ad altare ſicut venerant, redeunt, ſicque omnes fratres ſe invicem ac per ordinem oſculantur. In feſtivitatibus tamen duabus per annum, ſcilicet Nativitat. & Reſurrect. omnes ſingillatim ad pacem a Sacerdote accipiendam ad altare accedimus, & ſic omnes per ordinem invicem oſculamur.)

VIII. Hactenus Caſſinenſium in Miſſarum celebratione ritus ſatis fuſe proſecuti ſumus; nunc quæ ſit eorum cum aliis concordia, quæ diſcrepantia, inveſtigare oportet. Volunt itaque in primis, ut dicta Tertia, *Sacerdos cum miniſtris vadat induere ſe ſacris veſtibus*, quæ ſcilicet induendæ ſuperſunt; Tertiam enim ut patet ex ſuperiori capite, cantabat ſacris veſtibus indutus; ſed non omnibus; quod omnibus privatis diebus, maxime quibus bis reficiebant, præſtabat, ut conſtat ex Udalrico l. 2. c. 30. de Sacerdote Hebdomadario ita diſſerente: „ (In privatis diebus quotiens bis comeditur, priuſquam ſignum pulſetur ad Tertiam, manus lavat ex more, ut oratione facta mox Sacerdotalibus induat ſe, & Tertiam imponat. Qua finita litania, qua Miſſa prævenitur, cum decantata fuerit uſque ad illum verſiculum: *Omnes ſancti*, exit de choro, ut caſula quoque veſtiatur, & cum proceſſione veniat ante altare. Si dies eſt talis, ut non niſi ſemel comedatur; veſtit ſe inter cantandum litaniam: Et ſi proceſſio agenda eſt, ut in 4. & 6. feria in Quadrageſima, non ſe veſtit, donec & ipſa jam facta fuerit.) Eadem fere habent Divionenſes S. Benigni conſuet. cap. 20. & liber uſuum Ciſtercienſium cap. 53. „ (In XII. lectionibus Sacerdos induat ſe ad celebrandam Miſſam cum Diacono, & Subdiacono, quos adjuvent ad induendum præteritæ ſeptimanæ Hebdomadarii .... ad Tertiam ambo maneant in presbyterio cum Sacerdote, ubi eis & ſedere ad pſalmos liceat. Finita Tertia exeant, & unus miniſtrorum, qui adjuverunt eos ad induendum, pulſet ſignum & accendat duas candelas, quæ ſolent ardere juxta altare, hinc & inde, & abſconſam cum lumine ſuper altare, ſi neceſſe fuerit, præparet: Alter vero deſerviat Sacerdoti in induenda caſula. Poſtea infundat ei aquam in manibus: Diaconus vero ſumat ſtolam, & aſpergat manus aqua data ſibi a Miniſtro, & Subdiaconus ſimiliter, quas tergant Sacerdos, & Diaconus ad terſorium ſibi deputatum, Subdiaconus vero ad alterum.

IX. Sacris acceptis veſtibus Caſſinenſes ad altare non accedebant, niſi incepta in choro poſt introitum *Gloria*, quod obſervabant etiam Benigniani, Sangermanenſes noſtri ex conſuetudinibus MS. mox citandis, & Ciſtercienſes ex libro Uſuum. Introitum autem vocamus antiphonam illam, quam chorus cantat, & Sacerdos ut aſcendit ad altare legit cum verſu, & gloria; de qua Udalricus in antiquis Cluniacenſis monaſterii conſuetudinibus l. 1. c. 8. „ (In Dominicis diebus ad majorem Miſſam introitus poſt verſum dimidius ſolet recantari, poſt *Gloria Patri*, totus;) & MS. conſuetudines c. 106. „ (In diebus Dominicis, & in minoribus feſtivitatibus, ad majorem Miſſam introitus poſt verſum dimidius recantatur: In mediocribus autem, quæ vel in albis, vel in cappis ſunt, & in quinque præcipuis Dominicis, & in vigiliis quinque præcipuarum feſtivitatum, totus recantatur, & in majoribus vero aliquando verſus dicitur, & poſt ſingulos introitus totus repetetur, & ſemper poſt gloria.) Et cæremoniale Caſalis Benedict. c. 18. „ (Qui quidem introitus bis tantum dicitur, præterquam in ſummis & duplicibus majoribus in quibus triplicatur. (Rationem reddunt conſ. Grand. c. 129. „ (In præcipuis feſtivitatibus ter cantatur introitus, propter tres leges, ſcilicet naturalem, Moſaicam, & legem Evangelicam gratiæ, quia in unaquaque Deus habet præcones ſuos, quod ſignificat ter repetitum officium.)

X. Olim poſt introitum integer decantabatur pſalmus, ut docet Menardus noſter in notis ad librum Sacramentorum S. Gregorii Papæ. Quamvis Alcuinus in lib. de divinis off. c. de celebratione Miſſæ, nullam pſalmi aut verſiculi faciat mentionem, ſed antiphonæ immediate ſubjungat *Gloria*: „ (Primo, *inquit*, omnium dicitur antiphona ad introitum .... deinde imponitur *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto* .... & hoc, *ait*, ad nutum Diaconi ait Cantor, ſicut & *Kyrie eleiſon*, qui ad hoc miniſterium admittitur, ut officium integre peragi poſſit.) Quæ poſteriora verba: *Et ad nutum Diaconi ait Cantor*; explicant MS. Germaniæ conſ. num. 18. ubi dicitur eſſe Diaconi *Gloria Patri*, nutu ſuo incipere a Præcentore, & *Kyrie eleiſon*, forte quia totius introitum repeteret Cantor, donec ſibi Diaconus innueret, aut *Gloria*, & *Kyrie* omitteret, ſi non ſignificaſſet. Porro introitum Miſſæ Cæleſtinum Papam authorem agnoſcunt, idem Alcuinus de div. offic. c. quid *ſignificent veſtimenta*, & Amalarius l. 3. de offic. c. 5. „ (Officium Miſſæ, *inquit Alcuinus*, addidit Cæleſtinus Papa, & conſtituit, ut pſalmi CL. ante Sacrificium pſallerentur antiphonatim ex omnibus, quod antea non fiebat, niſi tantum Epiſtola Pauli recitabatur, & ſanctum Evangelium, & ſic Miſſa celebrabatur. Quod nos ita intelligimus, quia ex omnibus pſalmis excerperet antiphonam, quæ pſalleretur in officio Miſſæ, nam antea inchoabatur Miſſa a lectione, qui mos adhuc retinetur in vigilia Paſchæ, & Pentecoſtes.)

XI. Incepta itaque *Gloria* in choro, Sacerdos cum miniſtris ad altare procedebat hoc ordine: duo primum Acolythi cum luminibus, deinde alter Acolythus cum incenſo, poſtea Subdiaconus ferens Evangeliorum librum, cum Diacono, ac tandem ipſe Sacerdos. Eundem pene ordinem advertere licet in MS. conſuetudinibus S. Germani a Pratis, in quibus ſic lego: „ (Sic autem ibit Sacerdos ad altare: primo præcedet thuribulum, & poſt duo cerei, & Subdiaconus ferens textum, & Diaconus ferens miſſale, & Sacerdos habens caſulam albam, nimirum ſi tempus exigat, & Diaconus, & Subdiaconus ſuo modo, & non debent intrare ſacrarium donec cantetur *Gloria Patri*.)

XII. Quis fuerit apud Cluniacenſes ordo procedendi ad altare, habemus ex Udalrico, & conſuetudinibus eorum MS. idem nimirum, qui apud Caſſinenſes; nam ex MS. conſuet. c. 100. reliquos miniſtros ad altare procedentes præcedunt ſimul duo ferentes candelabra, tertius thuribulum; & ex Udalrico l. 2. cap. 32. „ (Diaconus Sacerdotem præcedere ſolet ad altare.) Hoc unum Cluniacenſibus erat ſingulare, quod Subdiaconus librum Evangeliorum, Sacerdos vero *codicem miſſalem in brachio ſiniſtro*, deferret, ex Udalrico l. 2. c. 30. & 31. quod tamen Abbate celebrante præſtabat Diaconus, ex MS. conſ. c. 34. Sed hoc agebant apud Ciſtercienſes Diaconus, & Subdiaconus ante Tertiam, teſtante libro Uſuum Ciſt. c. 53. his verbis: „ Quibus indutis, Diaconus, & Subdiaconus cum manipulis eant præparare altare, petentes veniam ad gradum altaris, & ponentes textum ſuper analogium, & miſſale ſuper altare in dextro cornu, in ſiniſtro vero ponat terſorium, &c.) In antiquis Germaniæ conſuetudinibus n. 18. proceſſionis ad Miſſam ordo committitur Diacono: „ (Diaconi eſt .... proceſſionem ad introitum ordinare, & incenſum ponere, *Gloria Patri* nutu ſuo incipere a præcentore, & *Kyrie eleiſon*, Presbyterum quoque de ſacrario manu ad altare deducere;) cum tamen apud alios præcederet. De Ciſtercienſibus autem ita liber Uſuum c. 53. „ (Pulſato ſigno a miniſtro exeant de veſtiario, & ordinetur ante altare, quod eſt in prima ſtatione, habentes vultum ad ingreſſum chori, ita ut Subdiaconus prior ſit, & Diaconus poſterior, & Sacerdos noviſſimus; & ſic maneant uſque ad *Gloria Patri*; & cum inde ſe moverint, inclinent ante ipſum altare. Deinde ingredientes inclinent rurſus ad gradum Presbyterii, & ſic aſcendentes divertat Diaconus ad dextram, & Subdiaconus ad ſiniſtram, Sacerdos vero inter eos tranſeat ad altare, & dum tranſit inclinent ei.) Grandimontenſes vero ex Guillelmi Pellicerii conſuetudinibus cap. 129. præſcriptum a Caſſinenſibus ſervabant ordinem.

XIII. Ut autem ad altare pervenerat Sacerdos, habens Diaconum a dextris, Subdiaconum a ſiniſtris tenentem librum Evang. incipiebat antiphonam: *Introibo ad altare*, cum

re, cum pſalmo: *Judica*; deinde confeſſionem. Hunc ritum, quem etiam nunc religioſe obſervamus, apud antiquos nobis reperire non licuit, nam licet ab oratione, & confeſſione Miſſam inciperent, non tamen ab antiphona pſalmoque prædictis. De Cluniacenſibus ita ſcribit Udalrici l. 2. c. 30. „ (Sacerdos ad altare accedens portat & ipſe codicem miſſalem in brachio ſiniſtro, quo depoſito in dextrum cornu altaris, inclinat ad orationem maxime Dominicam, vel ſi magis voluerit: *Domine ſancte &c.*, oſculatur altare, & textum Evangelii, dat locum Diacono, ut ſtare poſſit prope dextrum cornu altaris, ipſe quoque ſtat prope ſiniſtrum, & inclinat contra Diaconum ſimiliter inclinem, dicit confeſſionem, cujus etiam forma ita eſt præſcripta, ut nec ad Miſſam, nec ad horas quibus eſt dicenda, verbis amplioribus dicatur quam hujuſmodi: *Confiteor Deo, & omnibus ſanctis ejus, & vobis, pater, quia peccavi in cogitatione, locutione, & opere, mea culpa; precor vos orate pro me.* Reſp. *Miſereatur veſtri omnipotens Deus, & dimittat vobis omnia peccata veſtra, liberet vos ab omni malo, conſervet, & confirmet vos in omni opere bono, & perducat vos ad vitam æternam amen;*) De Ciſtercienſibus liber Uſuum cap. 53. „ (Tunc Sacerdos incurvus ante medium altaris faciat orationem, & Diaconus ſimiliter retro ipſum, & Subdiaconus poſt Diaconum, qua completa erigant ſe. Deinde Sacerdos oſculato altari ſignet ſe. Diaconus vero ſignens ſe inclinet, & pergat oſculari ſiniſtrum cornu altaris. Quo oſculato inclinet, & eat in dextram partem, ſtans ſub gradu altaris paululum remotus a pariete, & Subdiaconus retro ipſum. Sacerdos autem deſcendens ſub gradu altaris, inclinet circa medium altaris ad dicendam confeſſionem, Diacono exiſtente ad dextram, Subdiacono ad ſiniſtram, & dicant invicem confeſſionem Sacerdote incipiente . . . . . qua dicta erigant ſe, & ſic accedat Sacerdos ad librum, qui eſt ſuper dextrum cornu altaris. Quam confeſſionem ſi ea hora complere non potuerint, dicant poſtea, cum eis vacuum fuerit.) MS. conſuetudines S. Germani a Pratis; „ (Et venient coram altari & dicet Sacerdos *Confiteor*, & ſicut ei placuerit, faciet, prout habuerit in conſuetudine.) Quibus ex verbis colligitur has preces ſive orationes ad Sacerdotis libitum extitiſſe. Burſfeldenſes ſuas nobis exponunt in Ordinario ſuo c. 43. ubi ſic lego: „ Venientes ante altare reverenter inclinent, diſpoſitiſque Diacono a dextris, & Subdiacono a ſiniſtris, Sacerdos inter illos ſtans circa altaris medium ſupplici devotione legat verſus ſubſequentes, ſcilicet *Judica me Deus, & diſcerne: Quia tu es Deus fortitudo mea: Emitte lucem tuam: Et introibo ad altare Dei: Confitemini Domino quoniam bonus: Dignare Domine die iſto*; tres primos cum ſilentio ſolus, reliquos vero cum miniſtris. Deinde inclini dicant invicem confeſſionem, Sacerdote incipiente ſub hac forma: *Confiteor Deo, B. Mariæ, omnibus SS. & vobis fratres, quia peccavi nimis mea culpa per ſuperbiam, cogitatione, locutione, opere, & omiſſione; precor vos orare pro me.* Et inter pronuntiandum hæc verba: *cogitatione, locutione, opere, & omiſſione*, tertio pectus tundat, & continuo miniſtri precando ſubjungant: *Miſereatur tui omnipotens Deus per interceſſionem B. Mariæ, & omnium Sanctorum, & dimittat tibi omnia peccata tua, & perducat ad vitam æternam*; Sacerdote reſpondente *Amen*. Miniſtri ſuam ſubſequantur confeſſionem modo prædicto. Quibus ſimili modo Sacerdos precatur ſubinferens: *Indulgentiam, & remiſſionem omnium peccatorum noſtrorum tribuat nobis omnipotens, & miſericors Dominus: Amen.* Confeſſione peracta erigant ſe miniſtri, ac etiam Sacerdos; ſignanſque ſe ſubjungat ex more, *Aufer a nobis Domine* . . . . qui accedens ad altare impreſſo ſigno crucis labro illius, ipſum oſculatur, dicens: *Tuam crucem adoramus Domine, tuam glorioſam &c.* Deinde ad latus ſiniſtrum etiam textum Evangelii illic apertum, ſibi a Subdiacono exhibendum (ſi tale feſtum fuerit, ideſt ſummum, majus aut minus, in quo plenarius deferri ſolet) poſt hoc divertens ad dextrum cornu altaris, aperto miſſali dicet: *Adjutorium noſtrum in nomine Domini*; & miniſtris reſpondentibus: *Qui fecit cælum & terram*, mox incipiens legat Introitum Miſſæ cum miniſtris. Incipientes autem, & iterum repetentes introitum, Sacerdos ſignando ſe parum incurvus genua, & ad gloriam introitus modica caput inclinet. Finito introitu eodem loco dicant: *Kyrie eleiſon*, Sacerdote incipiente, & miniſtris reſpondentibus.)

XIV. Denique de Caſalinis noſtris ita in eorum ceremoniali MS. c. 18. „ (Poſtquam Sacerdos & Miniſtri ad Miſſam Conventualem præparati, ritu, & ordine prætactis, veſtiarium ingreſſi fuerint, Diaconus & Subdiaconus ſine tunicis, excepto in magnis ſolemnitatibus, Subdiacono tamen præeunte, ſimul exeant ad altare diſcooperiendum, ſuper quod Subdiaconus in dextro cornu ponat Miſſale, Diaconus vero corporalia explicet, & ſuper illa calicem, quem ſecum veniens cum pane detulit, nodatum reclinet. Clerico interim vinum & aquam deferente, & luminaria juxta ritum Monaſterii accendente; quibus peractis ſimul ſedeant ad veſtiarium, & ita moderentur omnia, ut antequam introitum repetat chorus, in veſtiarium ſeſe recipiant; quo repetito, & antequam finiatur, Sacerdos crucem ferens, complexis manibus una cum Miniſtris eodem ritu incedentibus ordinate procedant a veſtiario ad altare, dicentes alternatim Sacerdos videlicet cum Diacono & Subdiacono pſalmum: *Judica me Deus, & diſcerne*, &c. cum *Gloria Patri*, & *Sicut erat*; & genua ſimul flectentes ad primum altaris gradum, Diacono ad dextram, Subdiacono vero ad ſiniſtram, Sacerdote in medio eorum conſtitutis . . . Tunc Sacerdos det crucem, quam a Sacriſtia ad altare ſecum detulit, Diacono, & ſi ſit Abbas, Subdiacono, quam ſuper altare ponat; & antequam inclinent, dicat Sacerdos, vel Abbas oculis in cœlum erectis: *Oremus, actiones noſtras*, &c. qua finita, & non ante, inclinent profunde ſimul omnes, moxque pariter ſe erigentes ſignet ſe Sacerdos dicendo: *In nomine ✠ Patris, ✠ Filii, ✠ & Spiritus Sancti. Amen.* Deinde: *Et introibo ad altare Dei*, & reliqua: dicens *Confiteor* profunde cum Miniſtris inclinet, non ſe erecturis, donec & ipſi abſolutionem a Sacerdote acceperint, Sacerdos tamen Miniſtris *Confiteor* dicentibus, ſe erigens ſubjungat: *Miſereatur veſtri omnipotens Deus, & dimiſſis omnibus peccatis veſtris, perducat vos ad vitam æternam*, ſemper erectus Diaconus, & Subdiaconus, Miniſtri reſpondeant: *Amen*, ad altare ſimul accedentes, ſicut ſunt ordinati, dictis omnibus, quæ prædicenda ſunt, veluti in privata Miſſa tractavimus; vid. inf. c. 6. Illud quoque ſimul reverenter oſculentur; tunc divertentes ad dextrum cornu altaris . . . . Miniſtri cum Sacerdote dicant introitum Miſſæ, Diacono ad dextram, Subdiacono vero ad ſiniſtram conſtitutis . . . . *Kyrie eleiſon* ſimiliter cum Sacerdote alternatim pronunciare debent.)

XV. Poſt hæc præſcribitur in Rituali Caſſinenſium altaris per Sacerdotem incenſatio, in qua tria maxime notanda ſunt. 1. quod Sacerdos reddens thuribulum Diacono, eidem oſculum porrigeret. 2. quod Diaconus accepto a Sacerdote thuribulo circum altare incenſum faceret. 3. quod poſt hæc Diaconus revertens odorem præberet Sacerdoti. De hac altaris incenſatione, ita ſcribit Udalricus lib. 2. cap. 32. officium Diaconi apud Cluniacenſes referens: „ (Porrigit incenſum, quo impoſito, porrigit quoque ipſum thuribulum, quod poſtea recipiens, ſi eſt dies ſolemnis, incenſat altaria quæque proxima choro, & maxime ipſius altaris principalis cornua poſteriora.) In MS. vero conſuetudinibus c. 99. Diaconus thuribulum a Sacerdote „ (recipiens, ipſum Sacerdotem incenſat, & caſulam inter brachia trahit;) ex quibus etiam habemus, quod diebus privatis uſque poſt offertorium incenſum non offerretur. Singulare aliquid addunt Sangermanenſes conſuetudines, ſcilicet quod conventus etiam incenſaretur: „ (Et incenſato altari, *inquiunt*, Diaconus incenſabit ſacerdotem, & poſt ſervitor eccleſiæ conventum.) Servitores eccleſiæ vocabant Acolythos thuribulum, & candelabra ad Miſſam, aliaque divina officia deferentes, de quibus Udalric. lib. 2. c. 33. & MS. conſuetud. c. 100. Conſuet. S. Benigni c. 22. addunt: „ (In ſolemnitatibus quoque Sanctorum, in quorum honore altare aliquod de eccleſia dedicatum eſt, ubi etiam tunc luminare tam in nocte, quam in die ardere debet, & in quatuor diebus Paſchæ, & Pentecoſtes, tam illud, ante quod luminare pro aliqua feſtivitate arſerit, quam illud de S. Maria, & illud de S. Benigno, & illud de Crucifixo, incenſatur ad majorem Miſſam.)

XVI. Interim incepto in choro *Kyrie*, Acolythi candelas in pavimento deponere jubentur in Rituali Caſſinenſ. hi apud Cluniacenſes & Benignianos, ut pervenerant ad altare, unus ad dextram, & alter ad ſiniſtram ſe collocabant; inceptoque etiam in choro *Kyrie*, candelabra deponebant, eadem ad Evangelium relaturi ex MS. conſuet. c. 100. Apud Caſalinos noſtros ceroferariorum uſus nullus extitit, exceptis duplicibus majoribus, & maximis ſolemnitatibus, in quibus, ut habet eorum ceremoniale MS. c. 18. „ (ob reverentiam ſolemnitatis duo adhibebuntur, qui Sacerdotem, & Miniſtros cum luminaribus ad altare præcedentes, ad cornua altaris ſe collocabunt,

„ can-

„ candelabra ſua ſemper tenentes, donec Sacerdos confeſſione peracta cum Miniſtris ad altare conſcendat; tunc retrocedantes candelabra ſua ſuper altaris gradum, ſicut in Veſperis & Laudibus ejuſdem ſolemnitatis, collocare debent, ea denuo reſumturi, cum inſtitterit hora Evangelii.)

XVII. Finito in choro *Kyrie*, ad quod tam Burſfeldenſes ex Ord. c. 49. quam Caſalini ex cerem. MS. c. 19. denudabant capita, Sacerdos imponabat hymnum: *Gloria in excelſis*, quem ſolus chorus proſequebatur; neque enim Sacerdos olim ſolemniter celebrans hunc hymnum integrum dicebat, immo ſolis Epiſcopis illum cantare licebat non Presbyteris, niſi forte in die Paſchæ, ut patet ex lib. Sacramentorum S. Greg. Pap. qua de re queritur Berno Abbas Augienſis in libro, quem de quibusdam rebus ad Miſſam ſpectantibus compoſuit c. 2. „ (Cur non liceat omni die Dominico, vel natalitiis Sanctorum Presbyteros illum hymnum canere, quem nato in carne Domino Angeli cecinere dicentes, *Gloria in excelſis Deo*, quod ſi conceſſum eſt illum cantare in Paſcha ſecundum prætitulationem Miſſalis, non multo minus licitum puto in Nativitate Domini, quando primum cœpit audiri ab hominibus in terris, qualiter ab Angelis canebatur in cœlis.) Porro apud Caſalinos Miniſtri una cum Sacerdote introitum, *Kyrie*, *Gloria in excelſis Deo*, *Credo*, *Sanctus*, & *Agnus Dei*, dicebant ex eorum cerem. MS. c. 17. Carthuſienſes aut Monachi *Gloria* canunt in cornu Epiſtolæ ex Ordinario c. 25. non elevatis manibus ex antiquis Statutis 1. part. cap. 43. Incipiente autem Sacerdote *Gloria in excelſis*, chorus ad altare ſe convertebat, proſequente Cantore, *Et in terra pax*, vultum ut antea reducebat ex lib. Uſ. Ciſterc. c. 56. Ord. Burſfeld. c. 49. cerem. Caſalin. c. 19. Inclinans ad verba: *Adoramus te: Suſcipe deprecationem noſtram*; & inſuper apud Caſalinos ad *Gratias agimus tibi*, quod etiam cum Burſfeldenſibus obſervabant ad Sanctiſſimum *Jeſu* nomen tam initio, quam in fine prædicti hymni, ad cujus extrema verba: *Cum ſancto Spiritu*, *ſignent ſe*, inquit lib. Uſuum Ciſterc. *& convertantur ad altare*.

XVIII. Porro Angelicum hymnum in Adventu, & a Septuageſima uſque ad Paſcha dicere uſus non tulit, neque apud Caſſinenſes ex eorum Rituali, neque apud Cluniacenſes ex Udalric. l. 1. c. 8. & conſuetud. MS. neque apud Divionenſes ex Benignianis conſuetud. c. 29. neque apud Ciſterc. ex lib. Uſuum c. 63. ſed neque apud alios. Immo neque in ipſo Purificationis die, ſi in Septuageſima accidiſſet, olim dicebatur, ut patet ex Alcuino in lib. de Eccleſ. off. cap. de Purificatione S. Mariæ; „ (Quod etiam, *ut ſcribit Micrologus l. de eccleſ. obſ. c.* 2. numquam poſt meridiem legitur dicendum, niſi in Cœna Domini, ubi Chriſma conficitur, & in Sabbatis Paſchæ, & Pentecoſtes.)

XIX. Quare autem iſtis temporibus omittatur, vid. apud Amalar. l. 1. c. ... & l. 3. c. 40. ſcilicet in Septuageſima, quia tempori triſtitiæ non competit hymnus lætitiæ, & in Adventu, quia tempus Veteris Teſtamenti ſignificat: „ (Vidi, *inquit*, tempore priſco *Gloria in excelſis Deo* prætermitti in diebus Adventus Domini, & in aliquibus locis dalmaticas; habet enim & iſtud aliquid rationis ad inſinuandum tempus Veteris Teſtamenti,) &c.

XX. Finito *Gloria in excelſis Deo*, Sacerdos ad populum converſus dicebat *Dominus vobiſcum*, & quidem apud Cartuſianos in cornu epiſtolæ, ex antiquis eorum Statutis 1. part. c. 43. & ex Ord. 25. ubi etiam obſervandum, quod apud Burſfeldenſes in Ord. c. 43. & 49. Diaconus etiam ſe cum Sacerdote convertebat, non tamen Subdiaconus; choro interim nudo capite, facie ad altare converſa, ex eorum Ordinario, & caput humiliter inclinante, ex cerem. MS. Caſal. c. 19. qui reſpondens, *Et cum ſpiritu tuo*, ſignabat ſe, & ad altare convertebatur, reclinans ſe ſuper miſericordias, donec epiſtola inchoaretur, ut præſcribit liber Uſuum Ciſterc. c. 56.

XXI. Poſt hæc Sacerdos orationem ſive collectam ſubjungebant dicens: *Oremus*, quam ad vocem „ (Flexis poplitibus modice ſe humiliet, *inquiunt Burſfeldenſes in Ord. c.* 43. Similiter faciat repetendo: *Oremus*, ante ſecundam collectam, necnon ad *Oremus* in ſecretis & complendis.) Unicam vero collectam aſſignat Rituale Caſſinenſium, unicam lib. Sacramentorum S. Gregorii Papæ l. 4. c. 8. unicam etiam Dominicis diebus Benignianæ conſuet. c. 29. & Udalricus in antiquis conſuet. Monaſterii Cluniac. c. 6. plures vero privatis diebus, quas ibidem notat, agens de majore Miſſa privatis diebus: „ [Prima collecta præmiſſa, *inquit*, hæ rite ſequuntur: *Deus cujus dextra B. Petrum: Concede quæſumus omnipotens Deus, ut interceſſio nos: Quæſumus omnipotens Deus, ut famuli: Omnipotens ſempiterne Deus, qui facis: Deus a quo: Omnipotens ſempiterne Deus, miſerere famul.* Ab octavis Paſchæ uſque ad feſtum S. Michaelis: *A domo tua quæſumus*.) In MS. conſuet. c. 103. his omnibus præmittitur oratio: *Concede nos*, & oratione: *Deus, a quo ſancta deſideria*, ſubjungitur: *Prætende Domine famulis & famulabus tuis*, ex quibus, ut dicit idem Udalricus „ (quarta eſt pro Regibus, aliiſque Principibus, quinta pro Epiſcopis, & Abbatibus noſtris, ſexta pro familiaribus noſtris, ſeptima pro Regibus Hiſpaniarum per vices.] MS. vero conſuetud. „ (quarum quinta eſt pro Regibus ... ſexta pro Epiſcopis, & Abbatibus noſtris, ſeptima pro pace, octava pro noſtris familiaribus. *Addit Udalricus*: Et aliæ collectæ, ſi eſt cauſſa, pro qua opus fuerit, adjiciuntur, ut v. g. pro iter agentibus, pro infirmis, vel pro qualibet alia tribulatione ſuperveniente.)

XXII. Quod Ciſtercienſes ſpectat, hos diebus Dominicis duas ad Miſſam collectas cantaſſe credimus, ex his verbis libri Uſuum c. 32. „ (Omnes Dominicales collectæ, quæ binæ dicuntur,) &c. Quatuor vero privatis diebus certo affirmamus ex eodem libro, ubi hæc inter alia leguntur cap. 38. „ (Privatis diebus non amplius quam quatuor collectæ ad Miſſam in conventu dicantur, exceptis octavis Domini, commemorationibus, octaviſque Sanctorum, & illis quatuor diebus, qui ſequuntur diem Circumciſionis, & feria 6. poſt octavas Aſcenſionis: aut ſi abbas unam tantummodo collectam dicendam adjunxit; vel præſens defunctus fuerit; excipitur etiam tricenarium quod fit poſt generale Abbatum capitulum, cujus collecta idest: *Deus veniæ largitor*, per omnes triginta dies, exceptis ſolemnitatibus XII. lect. tam ad Veſperas, quam ad Laudes, & ad Miſſas continuetur.) De Burſfeldenſibus, Cartuſianiſque Monachis vid. eorum Ordinarium, Burſfeldenſ. cap. 51. Cartuſienſium cap. 26.

XXIII. Dicta per Sacerdotem collecta, (Subdiaconus verſus contra altare legit epiſtolam, *inquit Rituale Caſſinenſium l.* 2. *c.* 31. atque inchoans lectionem, vel ea finita, ad utramque vicem facit ante & retro ibidem, ubi lecturus eſt,) ut ait Udalricus, ſive, ut habent liber Uſuum Ciſterc. c. 54. Ord. Burſfeldenſium cap. 43. Ceremon. Caſalin. cap. 18. „ (Inclinat priuſquam incipiat legere, & poſtquam legerit.)

XXIV. Hanc tam apud Ciſtercienſes, quam apud Burſfeldenſes, & Caſalinos, legebat ad gradus Presbyterii ante medium altaris, & quidem apud Caſalinos ſuper analogium ibidem ab Acolytho præparatum: „ (Qui ſi forte in ipſa epiſtola erraverit, *inquit liber Uſuum loco citato*, perlecta epiſtola ſatisfaciat ibidem;) quod etiam præſcribunt Caſalini in ceremoniali MS. immo ſi taliter erraverit, ut inde ſcandalizetur chorus, etiam in choro poſt Miſſam. Apud Cartuſienſes Monachos (Ord. Cart. c. 30.) abſente Subdiacono, procurator legit Epiſtolam, „ (abſente procuratore, unus ex Diaconibus; quod ſi unus tantum ſit Diaconus, & nullus Subdiaconus, abſente procuratore, ultimus in ordine Sacerdos epiſtolam legit.)

XXV. Epiſtolam ſequebatur Graduale, ſive ut alii loquuntur, Reſponſum; deinde alleluja, quod apud Cluniacenſes, teſte Udalrico lib. 2. cap. 8. a duobus in albis cantabatur Dominicis diebus; ita enim ille de Miſſa majore in diebus Dominicis agens: „ (Graduale a duobus albatis cantatur; ita ut verſu finito a principio repetatur; Item alleluja a duobus;) MS. conſuetudines c. 106. „ (R. a duobus albatis canitur in Dominicis, & in minoribus feſtis; quod ſi in cappis omnes ſunt, a tribus, vel a quatuor ſecundum quod Armario videtur, canitur; ita ut verſu finito, ſemper a principio repetatur. Item *alleluja*, a duobus, vel ſi in albis, aut in cappis fiat ſolemnitas, a tribus, vel quatuor, ſeu a pluribus ſecundum nutum Armarii.) Idem habent Benignianæ conſ. c. 29. & MS. conſuetudines S. Germani a Pratis ad Dominicam primam Adventus: „ (R. *Univerſi, qui te*, &c. V. *Vias tuas Domine*, quem duo Monachi cantabunt in albis; *alleluja*, quam duo Presbyteri cantabunt in cappis ſimiliter.) Simplicius & forte religioſius Ciſtercienſes noſtri lib. Uſ. c. 56. apud quos „ (in omnibus præcipuis feſtivitatibus, ſicut & cæteris diebus *Reſponſoria*, *alleluja* cantantur communiter ab utroque choro.) Idem obſervabant noſtri Caſalini, (cerem. MS. c. 28.) qui tamen in majoribus duplicibus ita præſcribunt. „ (Reſponſorium inchoabitur a duobus fratribus junioribus albis indutis, verſuſque ab eiſdem decantabitur; alleluja vero cum V. a duobus Cantoribus tantum.)

XXVI. Interim inchoante Subdiacono Epiſtolam, Rituale Caſſinenſium præſcribit, ut „ (Sacerdos & Diaconus ſedeant in ſedilibus ſuis in dextra parte altaris, juxta quos & Subdiaconus poſt lectam epiſtolam ſedeat.)

Idem videre eſt apud Cluniacenſes, teſte Udalrico, qui de Sacerdote „ (ad epiſtolam, *inquit l. 2. c. 30.*, ſedet uſque dum ad Evangelium venitur ;) & de Diacono cap. 32. „ (Cum Sacerdos ſederit, ipſe quoque ſedet, prius tamen Sacerdote innuente, nec ſedet abſque licentia ejus ;) conſentiunt Benign. conſ. cap. 22. De Ciſtercienſibus in libro Uſuum c. 53. „ (Interim Sacerdos uſque ad Evangelium ſedere, & in Miſſali legere poteſt, & Diaconus ad nutum ejus ſedere, & in textu legere, ſi voluerit.) De Burſfeldenſibus in eorum Ordinario c. 43. „ (Subdiaconus deſcendat legere Epiſtolam, . . . Sacerdos vero declinans ab altari ad dextrum latus, in medio ſedilis illic pro ſe & Miniſtris præparati ſe collocet.) De Cartuſienſibus Monachis in eorum item Ordinar. „ [Finitis orationibus Sacerdos defert Miſſale clauſum ad alterum cornu altaris, ante medium ejus inclinando . . . Tum pergit ad cathedram cum ſimili inclinatione, manus tenens ſimul inſertas : ubi recepta a Diacono mappula, libroque aperto, epiſtolam attente audit, aut legit, cum reſponſorio, & alleluja, vel tractu.) Tria hic obſervanda eſſe cenſimus. Primum, quod epiſtola olim a ſolo Subdiacono legeretur, graduale & alleluja, ſive tractus in ſolo choro cantaretur, non autem a Sacerdote, quamvis ei ſedenti prædicta legere apud Ciſtercienſes & Cartuſianos liceret. Secundum, quod ſedenti Sacerdoti aſſidere Diacono non liceret, niſi juſſiſſet ille ; immo nec ipſi etiam Sacerdoti, ſi præſens Abbas extitiſſet, ut patet ex MS. conſuetudinibus Germaniæ n. 21. „ (Presbyter vel Diaconus præſente Abbate non ſedeant abſque illius licentia.) Tertium, quod lecta epiſtola, Subdiaconus etiam cum Sacerdote & Diacono reſideret tempore reſponſorii, & alleluja ; quamvis apud Ciſtercienſes lib. Uſ. c. 53. „ (Perlecta Epiſtola Subdiaconus ſedeat juxta Diaconum, aut eat in chorum cantare cum aliis, ſi neceſſe ; fuerit) & apud Burſfeldenſes in Ordin. c. 43. „ (Miniſtri, id eſt Diaconus, & Subdiaconus, expleto miniſterio ſuo, ſocientur conventui ad adjuvandum in cantu, ſi propter paucitatem fratrum, aut alias opportunum viderint ; alioquin conſidere poterunt Sacerdoti, Diaconus ad dextram, Subdiaconus ad ſiniſtram.)

§. II.

De Miſſa ab Evangelio uſque ad Canonem.

I. AD Evangelium, quod, finito in choro *Alleluja*, dicebatur a Diacono, ſex præcipue obſervabant Caſſinenſes. 1. Surgens ante Diaconus inclinato capite benedictionem a Sacerdote poſtulabat. 2. Evangelium vel ad Septentrionem, vel ad Meridiem pronuntiabat. 3. Incipiente eo Evangelium Acolythi candelas in pavimento deponebant. 4. Finito Evangelio Acolythus incenſi odorem præbebat Diacono. 5. Oſculato poſtea per Diaconum Evangelio, Subdiaconus, præcedente cum Acolytho cum incenſo, primum Sacerdoti, deinde cæteris de choro oſculandum textum præſentabat. 6. Acolythi finito Evangelio candelas ſuas ſuo in loco extinguebant. Hæc omnia ſigillatim obſervare placuit, ut facilius poſtea aliorum cum Caſſinenſibus concordiam, diſcordiamque demonſtraremus.

II. Primum quod ſpectat, generalis & ubique recepta conſuetudo fuit, benedictionem ad Evangelii lectionem petendi, licet in modo & forma non unus ubique uſus fuerit. Hanc apud Caſſinenſes Diaconus, uti obſervavimus, inclinato capite poſtulabat ; quonam vero in loco, ibi non dicitur. Apud Cluniacenſes, Benignianos, Burſfeldenſes, Caſalinos in cornu altaris ſiniſtro ; a Sacerdote in cornu altaris dextro ſtante „ (Diacono lecturo, *inquit Udalricus agens de Sacerdote Hebdomadario l. 2. c. 30.*, det benedictionem hujuſmodi : *Deus miſereatur veſtri, & benedicat :* Ea vice ſtat prope dextrum cornu altaris, & Diaconus prope ſiniſtrum ;) Ordinarium Burſfeldenſium c. 44. „ (Ad ſiniſtrum cornu altaris Diaconus textum Evangelii utraque manu ante pectus tenens, humiliet ſe verſus Sacerdotem ad benedictionem, quam ſubmiſſa voce petat his verbis : *Domne jube benedicere*, & Sacerdos in dextro cornu ſtans eadem voce reſpondeat ;) Et Caſalinorum MS. ceremoniale poſtquam præſcripſit, ut Diaconus ante medium altaris genuflexus præmittat orationem : *Munda cor meum*, &c. (quod iis ſolis ex antiquioribus ſingulare, quod ſciam, fuit) ſubjungit cap. 18. „ [Librum Evangeliorum clauſum ante pectus utraque manu tenens, ad ſiniſtrum altaris cornu genibus flexis petat benedictionem a Presbytero dicens : *Jube Domne benedicere* ; & Sacerdos ad eum converſus manibus junctis in dextro cornu altaris dicat, *Dominus ſit*, &c.) Apud Ciſtercienſes lib. Uſ. c. 53. Diaconus ab eo loco, ubi Evangelium erat pronunciaturus, benedictionem petebat, & quidem ab Abbate, non a Sacerdote, niſi forte in ejus abſentia ; „ (Diaconus vero ponens textum ſuper analogium, vertat ſe ad Abbatem, humiliter petens benedictionem ſub ſilentio dicens : *Domne jube benedicere* ; ſive ad Sacerdotem, ſi Abbas defuerit ;) quod & præſente Abbate obſervabant Burſfeldenſes cap. 4. „ (Quod ſi Miſſam cantat alius ab Abbate, *inquiunt in Ordinario*, & ille tamen primus fuerit in choro, antequam cantus finiatur, tempeſtive Diaconus portans utraque manu textum, deſcendat in chorum, & ſtans contra Abbatem humiliato capite, ut moris eſt, ab eo benedictionem petat, & ſuſcipiat.) Divionenſes etiam S. Benigni ab Abbate, aut Epiſcopo præſente benedictionem petebant ex conſ. c. 20.

III. Benedictionis hujus forma hæc erat apud Cluniacenſes lib. Uſ. c. 53. *Deus miſereatur veſtri & benedicat* ; apud Ciſtercienſes : *Dominus ſit in corde & in ore tuo, ut digne annuntiet Evangelium Chriſti* ; apud Burſfeldenſes in ord. c. 44. *Dominus ſit in corde tuo & in labiis tuis ad digne annunciandum Evangelium pacis*, dando ſignum Crucis ; apud Cartuſianos in ord. c. 26. *Dominus ſit in corde tuo, & in labiis tuis, ut recte nobis pronuncies Evangelium pacis* ; apud Caſalinos denique ces. MS. c. 8. *Dominus ſit in corde tuo & in labiis tuis, ut digne, & competenter annuncies ſanctum Evangelium pacis. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*, miniſtrum ſignando, & reſpondeat Diaconus. *Amen.*

IV. De benedictione incenſi, quæ aliquibus in locis ante Diaconi Evangelium cantaturi benedictionem, in aliis poſtea fiebat, nullum quidem verbum in Rituali Caſſinenſium ; ſed neque apud Udalricum, neque in libro Uſuum Ciſtercienſium. Cluniacenſium tamen ritus MS. conſuetudines ita nobis repræſentant c. 34. „ (Sacerdos antequam benedictionem det, ſi dies feſtus eſt, ponit incenſum in thuribulum, Converſo tenente ipſum thuribulum, & Diacono acerram : quo accepto de manu Diaconi oſculantis ei manum (ſic ſemper quando ei aliquid ad Miſſarum ſolemnia dat) facit ſuper textum tantummodo crucis ſignum cum ipſo thuribulo ; Diaconus autem accepta benedictione, accipit textum & ante pectus portans pergit ad analogium ; Subdiaconus vero, ſi dies feſtus eſt, præcedens portat pulvillum, & ponit ſuper analogium, Converſus pulvillum cum analogio incenſat cum uno tantum ſigno crucis, ac Diaconus textum deſuper ponit, & Evangelium inchoat.) Idem habent Benigniani conſ. c. 20. MS. vero Sancti Germani Pratenſis ita : (Verſus finem alleluia, faciet ſignum ille, qui tenet chorum, & ſurgent de ſedibus ſuis ſervitores eccleſiæ, & ibunt ; & accipiet unus thuribulum & incenſum, & porriget Diacono ad benedicendum ; & Diaconus porriget Presbytero, & Sacerdos debet incenſare corpus Domini, & altare ; & Diaconus accipiet benedictionem a Sacerdote in ſiniſtro altaris cornu dicens : *Domne jube benedicere*, & dicet Sacerdos : *Dominus ſit in corde tuo*.) Apud Caſalinos ſingulari, ut credo, ritu benedicebatur incenſum ad Evangelium, quem ritum ita deſcribunt in ceremonialis MS. c. 18. „ (Diacono incipiente : *Dominus vobiſcum*, vel ante, Subdiaconus ipſe ſuper gradum altaris in dextro cornu genua flectens, utraque manu teneat acerram ſive vas incenſi a Sacerdote benedictionem poſtulans, atque dicens : *Benedic Pater* ; Presbyter vero benedicendo dicat : *Ab illo benedicaris, in cujus honore cremaberis, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Amen* reſpondeat miniſter ſive Diaconus. Quo benedicto mox imponat ipſe Subdiaconus cum cocleari in thuribulum a clerico præſentatum, cum eo crucem faciendo.] Apud Cartuſianos Ord. Cart. c. 26. „ (Cum impoſituras eſt Sacerdos incenſum thuribulo, quod ſolis diebus capituli adoletur ; imponendo nihil dicit.) Denique de hac incenſi benedictione pauca hæc præſcribunt conſuetudines Germaniæ n. 21. „ (Ad Evangelium, ſi placuerit, incenſum ponat Abbas ſuper ignem.)

V. Secundo Evangelium ad Septentrionem vel Meridiem legebant Caſſinenſes ; ad analogium Ciſtercienſes, Burſfeldenſes, & Caſalini ; ad Aquilam vero Sangermanenſes : „ [Et veniet Diaconus cum ſociis ſuis, *inquiunt MS. conſ.* videlicet Subdiacono, & thuribulo, & duobus cereis ad Aquilam, & inclinabit conventum.] Diacono autem incipiente Evangelium, tam ipſe, quam Sacerdos ac conventus (a) ſignabat ſe, & quidem ad hæc verba : *Initium*, vel *Sequentia ſancti Evangelii*, fronti, ori, & pectori

(a) Hujus rei videre eſt exemplum ſæculo 9. in lib. Mir. S. Bertæ n. 1. Sæcul. 3. part. 2. pag. 454. *Poſtquam autem Diaconus S. Evangelii initium incepit, præfatus Salomon manum ad ſe ſignandum elevavit, &c.*

pectori crucis ſignum imprimentes; & ad reſp. *Gloria tibi Domine*, verſus altare ſe humiliantes, ex Ord. Burſf. c. 44. & cetam. MS. Caſal. c. 18. Apud Ciſtercienſes vero Diaconus dicens: *Initium*, vel *Sequentia ſancti Evangelii* ſignabat ſe, reliqui autem ad *Gloria tibi Domine* ex lib. Uſ. c. 53. Apud Benignianos, dum dicit Diaconus: *Sequentia ſancti Evangelii*, ſingulas cruces cum pollice, & in fronte, & in pectore ſibi facit, cum reſpondetur: *Gloria tibi Domine* unam ante faciem ſuam cum digitis, *inquiunt in conſ. c.* 20. „ (& ita proſequebatur Lectionem; Acolytho interim continuo thurificante,] ex Ordinerio Burſfeldenſ. cap. 44. Apud Caſalinos tamen dicto per Diaconum, *Sequentia ſancti Evangelii*, mox ſine mora offerebat illi Subdiaconus thuribulum, quo ileus Evangeliorum librum tribus quatuorve revolutionibus incenſabat, redditoque Subdiacono thuribulo, & ab eo Clerico, Evangelium proſequebatur.

VI. Perlecto autem Evangelio, *inſit liber Uſuum Ciſterſienſium c.* 13. „ (ſi forte erraverit Diaconus in ipſo, vertat ſe ad Orientem, ſatisfaciens eo modo quo Subdiaconus.) Similiter Caſalini in ceremoniali MS. „ (Quod ſi contingat Diaconum errare inter legendum Evangelium, more Subdiaconi per omnia ſatisfaciat.]

VII. Tertio, quod incipiente Evangelium Diacono, Acolythi apud Caſſinenſes candelas ad terram deponere jubantur, ſolis, quod ſciam, Caſſinenſibus ſingulare extitit. Idem & de præbendo poſt Evangelium Diacono odore incenſi, ſentiendum eſſe exiſtimo; quia ex MS. conſuet. Germ. n. 18. ad ipſum pertinebat Diaconum „ (thuribulum offerre poſt Evangelium Presbytero, & per utia alteria deferre; deinde ſolummodo Abbati.) De extinguendis vero tunc Acolythorum cereis, hanc rationem reddit ritus antiquus celebrandi Miſſam a Menardo editus in appendice ad lib. Sacrament. S. Greg. Papæ p. 275. „ [Evangelio lecto candelabra extinguentur, immolatione enim veri agni, typici ceſſavit immolatio, & cætera myſteria, quæ in lege continebantur, & Prophetis per candelabra deſignatis.) Forte quibuſdam in locis viguerit uſus, cereos ad initium tantum Miſſæ, & ad Evangelium accendendi, id ſaltem ſuſpicari licet de Burſfeldenſibus, quorum in Ordinario hæc lego: „ (Priuſquam finiatur cantus ante Evangelium, Sacerdos & miniſtri ſurgentes ordinent, præparentque ſe ad officii ſequentia proſequenda; miſſali & textu Evangelii in pulpitis, ſeu locis ſuis collocatis, *accenſis cereis*, præparatoque thuribulo.) Quibus ex verbis patet, aliquos ad Evangelium cereos accenſos fuiſſe, an acolythorum? certe nulli-bi reperire licuit.

VIII. Quod vero tandem obſervavimus apud Caſſinenſes, de textu Sacerdoti, reliquiſque de choro ad oſculandum præbendo, hoc communi conſuetudine noſtris in monaſteriis ubique receptum fuiſſe conſtat. De Cluniacenſibus tacet equidem Udalricus, ſed ex MS. conſuetudinibus c. 96. res eſt manifeſta: „ (Prius tamen quam Sacerdos procedat ad offerendam, oſculatur textum, in privatis diebus ad majorem Miſſam a miniſtro, & ad minorem, quotiens cappa non eſt in choro, a Converſo ſibi delatum. Qui textus, poſtquam Sacerdos oſculatus fuerit, ſemper debet deferri illi, qui primus offert, vel qui ſolus facit offerendam. In Dominicis autem, & feſtis diebus, & ad alias matutinas Miſſas, in quibus ille, qui tenet chorum, cappa induitur, Subdiaconi eſt ferre textum, prius Sacerdoti, deinde illi qui facit offerendam, deinde Archichoro, deinde per dextrum chorum, inde ſiniſtrum, deinde his qui ſunt in minore choro, & poſtea his qui ſtant ad formas in dextro, ad ultimum & ipſis hic qui ſtant & in ſiniſtro, & ſemper de utroque choro; poſt alios, qui in eadem ſunt parte, infantes oſculantur. Qui dum per chorum tranſit, omnes altius inclinent illi, & ſi alicui tale quid contigerit, ſignum ſibi cum manu facit, ut erat in antea, & inclinat. Quo completo ad Presbyterum redit, Converſo ipſum textum reddit, qui ante armariolum prædictum tenet, ut hi qui ſunt extra chorum, illic venientes oſculari poſſint, & ſic tandem ipſum textum ſuper altare ponit.) Quibus in verbis nonnulla ſunt obſervanda. 1. Quod in Miſſis quotidianis ſolus Sacerdos cum eo, qui offerendam eſſet facturus, textum oſcularetur, non quidem a Subdiacono, ſed a miniſtro vel Converſo ſibi præſentatum. 2. Quod Dominicis ac feſtis, omnibus etiam in choro adſiſtentibus a Subdiacono oſculandus præberetur. 3. Quod nocturnam illuſionem his diebus paſſis Evangelium oſculari non liceret; hos enim notant hæc verba: *Si alicui tale quid contigerit*. 4. Quod ipſis & extra chorum exiſtentibus, licet ab aliquo quam Subdiacono, Evangelii textus obſculandus præberetur.

IX. De Pariſienſibus noſtris S. Germani a Pratis MS. conſuetudines: „ (A Diacono, perlecto Evangelio, Subdiaconus accipiet Evangelium, & portabit Sacerdoti ad oſculandum, & tunc accipiet textum argenteum, & portabit in choro, & dabit oſculari primo Priori; & ſi Abbas fuerit, ad Miſſam Diaconus dabit Evangelium oſculari ei, & poſt dabit Subdiaconus oſculari textum illi, qui tenet chorum, poſtea antiquioribus a parte chori Domini Abbatis uſque ad novitios ultimos, poſt hæc incipiet a parte chori Prioris a ſenioribus uſque ad noviſſimos, & poſtea ponet textum ſuper altare;) & de Burſfeldenſibus in eorum Ordinario c. 44. „ (Evangelio finito, & oſculato per Diaconum textu, ipſum Subdiaconus accipiat, & oſculandum exhibeat Sacerdoti, ac deinde accedens inferius ante ſtallum Abbatis, ſi primus fuerit, eidem Evangelium exhibiturus, a quo cum reverenti geniculatione oſculatur. Quod ſi feſtum præcipuum fuerit, ideſt ſummum majus, vel minus, oſculum præbeatur cum textu gemmato, interius Sacerdoti, exterius vero cæteris per ordinem fratribus in choro, Subdiacono eumdem utraque manu circumferente ſuper cuſſinum, aut pectus.) Apud Ciſtercienſes vero ex lib. Uſuum c. 53. Cartuſianos ex Ordin. c. 29. & antiq. Stat. part. 1. c. 43. & Caſalinos ex ceremoniali MS. c. 18. ſolus Sacerdos, & poſt eum Diaconus textum Evangelii oſculabantur, quem tamen præſenti Epiſcopo prius offerebant Cartuſienſes & Caſalini. Neque vero abſque obſervatione prætereundum eſt, quod in Rituali Caſſinenſium ſub finem legitur. „] Et hoc ſciendum eſt, quia quotieſcumque ad Miſſam ſymbolum canitur, exceptis præcipuis feſtivitatibus, duo Subdiaconi & duo Acolythi ad Miſſam induantur, ut cum idem ſymbolum canitur, ſimul in utroque choro ab eiſdem incenſum fratribus, & oſculandum Evangelium præbeatur;) & tamen prius dixerat: „ (Diaconus oſculato Evangelio recedat, quod Subdiaconus accipiens, præcedente eum Acolytho cum incenſo, præſentat oſculandum Sacerdoti, deinde cæteris de choro:) quæ quomodo conciliari debeant, aliorum relinquimus judicio: hoc unum obſervandum; quod in utroque textu Acolythus cum incenſo Subdiaconum textum oſculandum offerentem præcedit; quod etiam præſcribitur in antiquo ritu celebrandi Miſſam, quem ex codice Prioratus Salicoſeni Ord. Canonic. S. Auguſt. edidit Menardus in app. ad lib. ſacr. S. Greg. p. 275. Apud Divionenſes S. Benigni miniſtrorum altaris erat textum obſculandum præbere, cum id muneris non obiret Subdiaconus, ex conſ. S. Benig. c. 25.

X. Poſt hæc Sacerdos oſculato Evangelio dicebat: *Credo in unum Deum*; quod diebus Dominicis, aliiſque Domini noſtri Jeſu Chriſti, B. Mariæ, Apoſtolorum, S. Michaelis, Omnium Sanctorum, Dedicationiſque eccleſiæ ſolemnitatibus tantum canebant Caſſinenſes. Eadem fere habent, ſed pro majori tantum Miſſa, Lanfranci Statuta, in quorum capite primo §. 11. hæc habentur: „ (In omnibus Dominicis diebus, & in prima die Dominicæ Nativitatis ad majorem Miſſam tantum, & in die Dominicæ Circumciſionis, & Epiphania, & in prima die Paſchalis ſolemnitatis, & in die Aſcenſionis, & in prima die Pentecoſtes, & in feſtivitate Omnium Sanctorum, & in Dedicatione Eccleſiæ, & in omnibus feſtivitatibus B. Mariæ, & in die Paſſionis Apoſtolorum Petri & Pauli, & in cæteris feſtivitatibus aliorum Apoſtolorum dicatur ad majorem Miſſam *Credo in unum Deum*; nam ad matutinalem Miſſam in conventu numquam dicitur.) De Apoſtolis tamen extat Pet. Venar. Stat. 57. „ (Ut in feſtivit. XII. Apoſtolorum *Credo in unum Deum* ad Miſſam majorem dicatur, ſive ad alias quaſlibet Miſſas, quæ extra conventum cantentur. Cauſſa hujus inſtituti fuit, aliarum eccleſiarum & pene omnium rationabilis mos, quam ab antiquis Patribus inſtitutum retinent.) De Ciſtercienſibus ita liber Uſuum c. 65. „ (In die Natalis, Circumciſionis, & Epiphaniæ Domini: in die Paſchæ, Aſcenſionis, & Pentecoſtes, & omnibus diebus Dominicis, & ad omnes Miſſas, niſi ſint pro Defunctis, *Credo in unum Deum* dicatur. Porro in Inventione, & Exaltatione ſanctæ Crucis, & in ſolemnitate S. Coronæ, & in omnibus ſolemnitatibus S. Mariæ, & in omnibus ſolemnitatibus Apoſtolorum, & Evangeliſtarum, in feſtivitate omnium Sanctorum, & Dedicatione eccleſiæ, tantum ad propriam Miſſam ipſius ſolemnitatis dicatur.) MS. conſuetudines S. Germani a Pratis ſymbolum tantum cantandum notant in feſtivitatibus Domini, B. Mariæ, SS. Apoſtolorum, Omnium Sanctorum, Dedicationis eccleſiæ, SS. Vincentii, & Germani, omnibuſque Dominicis diebus. Burſ-

felden-

ſeldenſes Ord. c. 95. in Natali Domini, & per ejus octavam ad Miſſas de ipſo feſto, in Circumciſione, Epiphania, in dia Paſchæ, & per totam octavam, in dia Aſcenſionis Domini, in die, & per totam oct. Pentecoſtes, in feſto Corporis Chriſti, & omnibus Dominicis, & quidem ad omnes Miſſas, niſi pro defunctis. Porro in feſtis Inventionis & Exaltationis S. Crucis, B. Mariæ, SS. Apoſtolorum, Converſionis & Commemorationis S. Pauli, in octavis Corporis Chriſti, Epiphaniæ, Aſcenſionis, Viſitationis, Aſſumtionis, & Nativitatis B. Mariæ, nec non Apoſtolorum Petri & Pauli, ſed non infra octavas, inſuper in feſto omnium Sanctorum, Dedicationis eccleſiæ tantum ad propriam Miſſam ipſius ſolemnitatis, ſymbolum dicebant.

XI. Notandum vero, quod de ſymbolo ſcribit Berno Augienſis Abbas in libello de quibuſdam rebus ad Miſſam ſpectantibus c. 2. quod nempe ad ſua uſque tempora in eccleſia Romana non cantaratur ad Miſſam; ejus verba hæc ſunt: ,, (Nam ſi ideo, ut ſæpe dictum, illum Angelicum hymnum prohibemur in feſtivis diebus cantare, ,, eo quod Romanorum Preſbyteri non ſolent eum canere, poſſamus ſimili modo poſt Evangelium ſymbolum ,, reticere, quod Romani uſque ad hæc tempora divæ ,, memoriæ Henrici Imperatoris nullo modo cecinerunt; ,, ſed ab eodem interrogati, cur ita agerent, me coram aſſiſtente, audivi eos hujuſmodi reſponſum reddere; videlicet quod Romana Eccleſia non fuiſſet aliquando ulla hæreſeos feca infecta, ſed ſecundum S. Petri doctrinam in ſoliditate Catholicæ fidei permanere inconcuſſa, & ideo magis his neceſſarium eſſe illud ſymbolum ſæpius cantando frequentare, qui aliquando ulla hæreſi potuerunt maculari. At Dominus Imperator non ante deſiit, quam omnium conſenſu id Domino Benedicto Apoſtolico perſuaſit, ut ad publicam Miſſam illud decantarent; ſed utrum hanc conſuetudinem ſervent ,, adhuc, affirmare non poſſumus, quia certum non tenemus.) Bernonis textus quo modo ſit intelligendus, explicavimus in libro primo Rituum eccleſiaſticorum cap. 3.

XII. Porro non legimus Sacerdotem olim, vel miniſtros ad ſymbolum, vel hymnum Angelicum ſediſſe ad Miſſam, ut nunc moris eſt; immo quod hymnum angelicum ſpectat, Ordo Romanus expreſſe dicit: ,, (Sedere autem ,, non oportet Pontificem, antequam dicant *amen* poſt ,, primam orationem,) & de ſymbolo liber Uſuum Ciſtercienſium c. 53. ,, [Sacerdos dum *Credo in unum Deum* dicitur a conventu, ſtet in eodem loco, donec illo ,, cantato dicet: *Dominus vobiſcum*.) Quod vero conventum attinet, ad verba: *Et homo factus eſt*, genuflectebat, & ad *Adoratur* inclinabat, tam apud Ciſterc. ex l. Uſ. c. 56. quam apud Burſf. ex Ord. c. 39. & Caſalinos ex ceremon. MS. c. 19.

XIII. Poſtea Sacerdos ſalutato conventu, lotiſque manibus, interim dum chorus offertorium decantaret, panem & vinum, ſacrificii materiam offerebat; quonam vero ritu, ita habemus in Caſſinenſium Rituali: ,, (Hoc ergo ,, finito, vertat ſe Sacerdos ad populum dicens: *Dominus* ,, *vobiſcum*: *Oremus*. Deinde incipientibus in choro offertorium, qui miniſtraturi ſunt, abluant manus; tunc ,, Subdiaconus accipiat calicem cum vino, & corporali deſuper, & patenam cum oblatis de manu Acolythi, veniatque ante altare ferens calicem in ſiniſtra manu, & patenam in dextra, tunc Diaconus prius accepto corporali, ornet altare in dextro latere; deinde ,, accipiens patenam cum oblatis, offerat Sacerdoti. Calicem vero ipſe Diaconus ponat ſuper altare; iteromque ,, acceptam ampullam a Subdiacono cum aqua fundat in ,, calicem faciens crucem, & operiat eum dimidia parte ipſius ſindonis. Ita tamen ordinandum eſt, ut calix, & oblatæ juxta ponantur; calix in dextera parte, ,, oblatæ in ſiniſtra, & reddatur patena Subdiacono.) Hic nulla fit mentio offerendæ, qua unus olim, vel plures de choro, immo etiam omnes, panem & vinum in Miſſa conſecrandum ad Sacerdotem accedentes offerebant; cujus ritus meminiſſe videntur capitula monachorum ad Augiam directorum n. 2. ,, (Sunt equidem ſex per brevem deputati fratres ſacrem offerentes oblationem, incipientes ab Abbate, omnes per ordinem, ſicut & nos ,, aliquando fecimus;) Et Concordia S. Dunſtani c. 1. ,, (Deinde Miſſam matutinalem celebrent, ad quam ſecunda feria dexter offerat chorus, ſiniſter ad principalem Miſſam, tertia rurſum feria ſiniſter offerat ad matutinalem, dexter ad principalem, ſicque alternati in ,, eo hebdomadam percurrent;) & MS. conſuetudines Germaniæ n. 21. ,, (Quando XII. lectiones faciunt, Abbas tantummodo offerat ad generalem Miſſam, vel pro ,, eo aliquis Priorum; privatis autem diebus ſi pro defunctis cantaverint, omnes, nullaſque omittat ſine con- ,, ſcientia Prioris. Ad generalem vero Miſſam ſecunda ,, feria ſiniſter chorus, tertia dexter, & ſic vicibus ſibi ſuccedant uſque ad Sabbatum. Domnus etiam ,, Abbas, quoties ei viſum fuerit, idipſum agat ..... ,, oblationem quoque tempore ſuo nullus prætermittere ,, audeat abſque permiſſu Prioris.) Et Udalricus pluribus in locis, ſed maxime in l. 2. c. 12. ubi ritum hunc deſcribit his verbis: ,, (In privatis diebus ad Miſſam matutinalem; quia cuncti offerunt, curat Hebdomadarius Apocriſarii ,, ſive theſaurarii adjutor, ut inter calices mediocres ad ,, hoc ſolum factos, & inter ampullas cum vino habeat quinque, & totidem patenas, cum hoſtiis, quas ordinatim ponit forinſecus prope chorum, ſuper tabulam ,, deſuper coopertam, & panno intrinſecus amictam, ut ,, inde fratres eas accipiant cum offertoriis oblaturi ad ,, majorem Miſſam, quia non offertur niſi ab uno choro, tres tantum calices ſeu ampullæ præparantur, & ,, Hebdomadarius ſtat in choro ſiniſtro tenens in manu ,, auream patenam, & ampliorem hoſtiis refertam, quas ,, cum aureo cochleari offerentibus diſtribuit ſigillatim;) & lib. 1. c. 8. Ad majorem Miſſam Dominicæ: ,, (Niſi ,, unus offert, ſed quinque ſimul hoſtias, ut qui voluerint, ,, poſſint communicare;) & cap. 9. ad Miſſam matutinalem Dominicæ ſolus Prior offert unam tantum hoſtiam. Ad recipiendas autem offerentium oblationes paululum ab altari procedebat Sacerdos cum miniſtrorum aliquo, hoc eſt Subdiacono, ex Udalrico l. 2. c. 30. ,, (Subdiaconus, *inquit*, calicem retinens & patenam, comitatur Sacerdotem præcedentem aliquantulum contra ,, fratres, ut a ſingulis offerant, vel puero;) ut diſcimus ex MS. conſuetudinibus Cluniac. ,, (Ad majorem Miſſam de calice in his diebus, & corporali unus ,, interim miniſtrorum ſervit; ad minorem unus tantum, qui & cum Sacerdote ad offerendam procedit, calicem & patenam cum linteolo jugiter tenens, ut in ,, altero vinum, in altero hoſtiæ oblatæ ponantur. Si quis ,, autem eſt Sacerdos, vel Levita, de his qui offerunt, vinum ipſe infundit in calicem, cæteri omnes, cujuſcumque ſint ordinis tam vinum quam hoſtias offerant Sacerdoti.) Hoc in textu obſervandum eſt, quod pueri manu nuda calicem non tangebant, ſed involuta tantum linteo.

XIV. Porro cum nullum hoc de ritu verbum extet in Rituali Caſſinenſium, nullum in antiquo ritu celebrandi Miſſam Maurilio Rotomagenſi Archiepiſcopo inſcripto, quem ex codice MS. Prioratus Saliceſani apud Velocaſſes Ordinis Sancti Auguſtini Canonicorum edidit Menardus noſter, nullum in libro Uſuum Ciſtercienſium, nullum in Ordinario Burſfeldenſium, aliiſque recentioribus, ſignum eſt jam tunc ex illis temporibus abire in diſſuetudinem cœpiſſe, quamvis in Parienſi S. Germani Monaſterio ad finem uſque ſæculi decimi quarti perſeveraverit, ut patet ex conſuetudinibus MS. quas Guillelmus Epiſcopi Abbas ejuſdem Monaſterii anno 1395. conſcripſit, ubi dicitur quod Subdiaconus poſt Evangelium textum præbebit oſculandum: ,, (Et poſtea ponet textum ſuper altare, & accipiet calicem cum offertorio, & veniet ad ,, ſuſcipiendam oblationem, unus de Prioribus ordinis ,, debet facere oblationem, & debent poni ibi hoſtiæ ad conſecrandum.) Fluxerat apud noſtros hic ritus ex antiqua Eccleſiæ conſuetudine, qua fideles quique in Miſſa communicaturi, panem & vinum Sacerdoti offerebant manum ejus dextram offerendo oſculantes, ut diſcimus ex conſuet. MS. Guillelmi primi abbatis Grandimontenſis c. 129. quo de argumento vid. Menardum in notis ad librum Sacramentorum S. Greg. Papæ pag. 371. & Mabillonium in Præfatione ad ſæc. 3. Benedict. part. 1. pag. 40. obſervat. 7. certa ſæculo adhuc decimo oblatio vini in Sacrificio fiebat a Laicis ex Transl. S. Glodeſindis, n. 42. ſæc. 4. part. 1. p. 446. & ex vit. B. Mathildis Reginæ n. 24. apud Boll. 14. Mart. ,, (Mos quippe fuerat ,, S. Dominæ, quotidie Sacerdoti ad Miſſam præſentare oblationem panis & vini, pro ſalute, & utilitate totius ,, Sanctæ Eccleſiæ.] Sed revertamur ad Caſſinenſium ritus.

XV. Ante omnia præſcribunt, ut qui miniſtraturi ſunt, abluant manus. Apud Cluniacenſes Subdiaconus interim dum Evangelium cantaretur, manus ſuas lavabat, Diaconus dum oblatio fieret, Sacerdos vero poſtea, ut diſcimus tum ex Udalrico, tum ex MS. conſuetud. Quod Subdiaconus anticiparet manus lavare, hanc rationem reddit Udalricus lib. 2. c. 30. nimirum ,, (ut ipſe ad miniſterium calicis ſit paratus,) quero nempe ad recipiendas oblationes cum patena tenebat. Quonam vero ritu Diaconus, Sacerdoſque manus abluerent, habemus ex MS. Conſuet. c. 69. ,, (Diacono aqua cum manutergio apportatur,

& a

Digitized by Google

„ & a duobus Converſis, qui de manutergio ſerviunt,
„ brachium utrumque oſculatur; ſimiliter poſtea fit Sa-
„ cerdoti, qui lavatis manibus accedit ad altare.) Apud
Ciſtercienſes econtra lib. Uſ. c. 53. primus Sacerdos „(a-
„ qua ſibi a Subdiacono de ampulla data, & in pelvi
„ ad hoc præparata, recepta digitos abluebat, tergebatque
„ *ad linteum ad hoc deputatum*, ſed poſt factam ſuper
„ oblata thurificationem,) interim vero dum Sacerdos
ſecreta ſub ſilentio diceret „) miniſter ille, qui thuribu-
„ lum obtulerat *Sacerdoti*, deferebat Diacono, & Sub-
„ diacono aquam ad lavandum manus ſuas.) Apud
Burſfeldenſes Ord. Burſf. c. 44. ſolus Sacerdos binos u-
triuſque manus digitos abluebat, ſed poſt thurificatio-
nem, interque lavandum dicebat: *Lavabo inter innocentes
manus meas, & circumdabo altare tuum Domine: Veni
ſancte Spiritus &c.* uſque *congregaſti*. Idem pene erat ritus
Caſalinorum. Sed apud Cartuſienſes Ord. Cartuſ. c. 26.
n. 18. & 20. vide etiam c. 29. cum dicitur ſymbolum
„ (dicto: *Et homo factus eſt*, Sacerdos manus abluit,
„ dicens verſum: *Lavabo inter innocentes manus*, cum
„ uno aut duobus ſequentibus, aquam infundente Dia-
„ cono; cum vero non dicitur *Credo*, lecto offertorio,
„ inclinans ad altaris medium, pergit ad cornu Epiſto-
„ læ, ubi primum manus lavat, & corporale ſuſcipit;
„ Diaconus vero quoties tractaturus eſt calicem aut cor-
„ porale, toties digitos lavare debet, niſi lotio hujuſ-
„ modi jam præceſſerit, quin etiam ſunt lavandæ poſt rerum
„ conſecratarum tractationem, quando finis imponitur.]

XVI. „ (Tunc Subdiaconus, *inquit Rituale Caſſinen-
„ ſium*, accipiat calicem cum vino, & corporali deſuper,
„ & patenam cum oblatis de manu Acolithi.) Hic ca-
lix cum corporali &c. conſervari ſolebat in armariolo
altari proximo, quale erat illud, quod deſcribit Udalric.
l. c. c. 30. his verbis. „ (Propter hoc ipſum factum
„ eſt armariolum novum, ante faciem majoris altaris, opti-
„ me compaginatum, & intrinſecus pannis veſtitum, in
„ quo nihil aliud reconditur, præter illa utenſilia, quæ
„ neceſſaria ſunt ad Miſſarum ſolemnia dumtaxat in con-
„ ventu generaliter agendarum; præcipue duo calices
„ aurei, cum patenis diverſæ quantitatis; & duo corpo-
„ ralia, unum duplum, ſicut omnia corporalia ſolent eſ-
„ ſe ad privatas Miſſas, alterum ſimplum. Minor calix
„ cum duplo corporali ad matutinalem Miſſam, major
„ cum ſimplo ad majorem; nam & unum ſimplum
„ ſemper jacet in ſiniſtro cornu altaris, ut e Prioribus
„ noſtris accepi, propter hoc, ut ad manum poſſit eſſe
„ contra periculum ignis, contra quod ſi forte contige-
„ rit, creditur a multis, quia multum valeat capſulum.
„ Item ibi eſt patena mediocris, & argentea, & aurea
„ ſcutella, habens operculum ejuſdem metalli fabrili ope-
„ re colligatum, ibi ampullæ ad ſubminiſtrationem vini,
„ & aquæ, nam & in ampulla vinum ante conſecratio-
„ nem ſolet offerri. Ibi urceus argenteus cum appendi-
„ tio ſuo ad manuum ablutionem, ibi linteola plura,
„ ſine quibus ſingula ſacrata vaſa nec leventur, nec quo-
„ quam portantur. Ipſum autem armariolum habet in
„ medio tabulatum, ut quæque ſacratiora ſunt ſurſum,
„ cætera deorſum. Ad initium Miſſarum reſeratur a majore
„ cuſtode Eccleſiæ, vel ejus ſuffraganeo, qui eſt hebdoma-
„ darius; panno totum deſuper operitur, qui & patenam ibi
„ ponit ſimul cum corporali; calicem vero cum linteolo in
„ longum extento tenens, & deſuper operiens portat ad
„ amphoram aquæ, quæ de ſtanno ſemper eſt in Eccle-
„ ſia, & in loco competenti, ut omnes ibi calices la-
„ ventur, quorum uſus eſt ad privatas Miſſas. Ibi quo-
„ que tunc hebdomadarius apportatum calicem diligenter
„ lavat aqua bis infuſa, & ſi non eſt Sacerdos vel Le-
„ vita, quærit ad hoc Vicarium alterius ordinis, ut in
„ quarta feria, & Sabbato, manu interius miſſa bene
„ quoque in fundo ipſe calix confricetur, ne forte ali-
„ quantulum fœtiſcat, propter vini crebram infuſionem;
„ ergo lavatus reportatur, & ponitur ſuper armariolum.)
Hunc locum licet valde prolixum, cui ſimile legitur in
Benignianis conſ. c. 21. ex integro referre libuit, tum
quia nonnullos ritus continet, quos prætermittere par non
erat, tum ut majorum noſtrorum exemplo diſcamus,
quanta cum reverentia res ſacras contingere conſervareque
debeamus. Extat etiam nunc in Regali S. Dionyſii prope
Pariſios monaſterio hujuſmodi armariolum a latere ſum-
mi altaris politum, huic ad uſum deſtinatum, in quo va-
ſa ſacra ad majorem Miſſam inſervientia ſumma cum re-
ligione ſervantur; viſunturque etiam in multis aliis mo-
naſteriis, licet nunc alios ad uſus deſtinata. Hæc obiter
dicta ſint.

XVII. Apud Cluniacenſes Subdiaconus calicem prius
patenamque recipiebat, nimirum dum cantaretur Evange-
lium, teſtante Udalrico loco citato: „ (Subdiaconus, *in-
„ quit*, anticipat lavare manus, ut ipſe ad miniſterium
„ calicis ſit paratus, quem interim dum Evangelium le-
„ gitur, accipiens ſimul cum corporali, & patena, ex-
„ peritur, ſi quid aquæ in illo remanſit inter lavandum.)
Similiter apud Benignianos, ſed apud Ciſtercienſes, Bur-
ſfeldenſes, Caſalinos, adhuc prius: nimirum apud Ciſter-
cienſes ante Tertiam: „ (Diaconus & Subdiaconus cum
„ manipulis, *inquit liber Uſuum c. 53.* eant præparare
„ altare, petentes veniam ad gradum altaris, & ponen-
„ tes textum ſuper analogium, & Miſſale ſuper altare
„ in dextro cornu. In ſiniſtro vero ponant verſorium
„ ſub palla, cui benedicta ſuperponitur. Quatuor enim
„ pallæ abſque ſudario ſuper altare poni debent. Poſtea
„ præparent miniſterium, quod eſt juxta altare, in quo
„ miniſtratur, ponentes calicem deſuper cum corporali,
„ & ipſi miniſtri, & piſcinam ....) Facta vero confeſ-
ſione „ (Diaconus, ſi ſpatium habuerit, antequam Sacer-
„ dos dicat *Dominus vobiſcum*, ponat corporale ſuper al-
„ tare, & liniens calicem intus aquæ, miniſtret panem
„ ſuper patenam, & vinum in calice, Subdiacono ei mi-
„ niſtrante &c.) Similiter & Burſfeldenſes Ord. c. 43.
„ (Diaconus ſi ſpatium habuerit, antequam Sacerdos di-
„ cat: *Dominus vobiſcum*: ſin autem poſt finem collecta-
„ rum, extendat ſuper altare corporale in longum, non
„ tamen explicet, ne pulveribus maculetur, miniſtrans pa-
„ nem ſuper patenam, & vinum in calice.) Apud Ca-
ſalinos vero Cerem. MS. c. 18. choro Miſſæ introitum
canente, Diaconus & Subdiaconus exibant ad altare diſco-
operiendum, ſuper quod Subdiaconus in dextro cornu Miſ-
ſale ponebat. Diaconus vero corporalia explicabat, & ſu-
per ea calicem, quem ſecum veniens cum pane detulerat,
nudatum reclinabat, Clerico interim vinum & aquam de-
ferente, & lumina juxta ritum monaſterii accendente. Pro-
pius ad Caſſinenſium noſtrorum ritus monachi Cartuſien-
ſes [Ordin. Cartuſ. c. 26.) apud quos cantato in ſym-
bolo *Et homo factus eſt*, lotiſque manibus, Diaconus „ (mox
„ capſam corporalis apertam profert Sacerdoti, ut ipſe ſu-
„ mens corporale, ſic idem ſuper lapidem altaris conſecra-
„ tum expandit, ut aliqua ſit diſtantia utrimque tam in-
„ ter frontem altaris, quam illius tabulam, & corporale;)
ſi vero non cantetur ſymbolum, lecto Offertorio, lotiſ-
que manibus „ (corporale ſuſcipit, ſi hæc jam ante non
„ egerit: deinceps calicem accipit a Diacono oſculante ma-
„ num ejus.)

XVIII. Allatis per Subdiaconum calice, patena cum
oblatis, & corporali; „ (Tunc *ſubjungit Rituale Caſſin.*
„ Diaconus prius accepto corporali, ornet altare in de-
„ xtro latere. Deinde accipiens patenam cum oblatis of-
„ ferat Sacerdoti; calicem vero ipſe Diaconus accipiens
„ ponat ſuper altare. Iterumque acceptam ampullam a
„ Subdiacono cum aqua, fundat in calicem faciens cru-
„ cem, & operiat eum dimidia parte ipſius ſindonis.
„ Ita tamen ordinandum eſt, ut calix & oblatæ juxta
„ ponantur, calix in dextra parte, oblatæ in ſiniſtra.)
Hic multa ſunt obſervanda. Primo, quod Diaconus cor-
porale non in ipſo altaris medio explicabat, ſed in dextra
ejus parte; *Accepto corporali ornet altare in dextro latere;*
econtra apud Ciſtercienſes c. 53. in medio: „ (Diaconus
„ autem, *inquit liber Uſuum*, diſplicet corporale, habens
„ tres plicatus in latum, & quatuor in longum, medium
„ latitudinis ponens in medio altaris.) Similiter & Bur-
ſfeldenſes in Ordinario c. 44. Apud Cluniacenſes, & Be-
nignianos ſingulari omnino ritu corporale explicabatur, quem
ita deſcribit Udalricus lib. 2. cap. 30. Diaconus „ (utrum-
„ que corporale, vel quod in altari ſemper jacet, vel quod
„ Subdiaconus apportavit, accipiens expandit; pollicem
„ tamen, & indicem utriuſque manus combinatos dili-
„ genter conſtringit, ne vel ipſa corporalia cum eis tangat,
„ cum quibus hoſtias habebit in proximo tangere, & tra-
„ ctare;) quod lotis manibus præſtabat, dum Sacerdos
oblationes reciperet.

XIX. Secundo Diaconus oblata Sacerdoti patena cum
pane, calicem ſuper altare ponebat; haud dubium, ut
una utriuſque ſimul oblatio fieret, non ſeparata, ut nunc
uſus obtinet, quod patet ex libro Uſuum Ciſtercienſium
c. 53. Diaconus „ (ſtatim poſt *Oremus*, apertis manibus
„ de offertorio, tenens ſiniſtra manu pedem calicis, de-
„ xtra patenam offerat Sacerdoti, ſimul utramque ma-
„ num ejus ſemel oſculans: *Sacerdos ſimul utrumque
„ aſſumens* deponat juxta corporale ad dextram partem,
„ relinquens ea Diacono præparanda, & poſtea trahat ſe
„ ad ſiniſtrum cornu altaris, ibidem conſiſtens, donec
„ recipiat thuribulum ad thurificandum calicem;) Ex
MS.

MS. Conſuetudin. Guillelmi primi Abbatis Grandim. c.
529. „ (Poſt offerendam dictam , Sacardos accipit celi-
„ cam cum pane, vino, & aque mixta, & offert in me-
„ dio elteris :) Ex Ordinario Burſfeldenſium c. 44. „ (Poſt-
„ quam Sacerdos offertorium dixerit, ipſe Diaconus ad
„ dextram ejus ſtans, teneſque ſiniſtre manu pedem ca-
„ licis, dextra autem patenam, parum elevatas ſuper el-
„ tari, offeret Sacerdoti dicens ſubmiſſa voce : *Immola*
„ *Deo ſacrificiam laudis, & redde Altiſſimo vota tua* ,
„ quod in Miſſis ſoli Abbeti adſcriptis fieri conſuevit ;
„ Sacerdos vero elevatis manibus dicens : *Veni inviſibilis*
„ *ſanctiſicator, ſpes aterne Deus, Bene†dic*, facit deſuper
„ crucis ſignaculum , comploſiſque manibus dicendo: *Quid*
„ *retribuam Domino pro omnibus, qua retribuit mihi*, &
„ continuo ſubjungens, *Calicem ſalutaris accipiam*, ipſam
„ oblationem de manibus Diaconi ſuſcipiet, teneuſque
„ eam parum elevatam ante pectus, hanc tota devotio-
„ ne proſequitur orationem : *Suſcipe ſancta Trinitas*
„ *hanc oblationem* , ut dum in illa , ſeu aliunde ,
„ quolibet loco *Jeſus* vel *Maria* dixerit, reverentiam
„ faciet modica incurvendo genua . Finita autem
„ oratione , cum dicit In *nomine Domini Jeſu Chriſti* ,
„ facta cruce cum calice, ipſum ſuper corporale depo-
„ net in ſecundo plicatu anterioris & ſiniſtræ, dextræ-
„ que partis, & panem ante calicem .) Ex Ceremonia-
li MS. Caſalis Benedicti c. 15. „ (Abſoluto offertorio,
„ cum dextra manu removeat parvum corporale , quod
„ eſt ſupra calicem , & continuo calicem cum patena ,
„ & oblate eccipiens , honeſte ante pectus teneat eleve-
„ tum, oculiſque ſurſum erectis , ac reverenter toto
„ corpore paululum inclinetus, & contra altare modice
„ appodiatus dicat hanc orationem : *Grata ſit tibi Domi-*
„ *ne Deus hac oblatio, quam tibi offerimus pro noſtris*
„ *delictis, & Eccleſia tua ſancta catholica , amen* .) Quod
etiam patet ex Ordinario Cartuſienſium c. 26. n. 20. Et
tamen olim, ſaltem in aliquibus Eccleſiis, rem panis, quam
vini, ſua utriuſque eret ſpecialis ac ſingularis oblatio :
ut videre eſt in antiquo Ordine celebrandi Miſſam, quem
ex codice Tilliano edidit Menardus noſter in Appendice
ad librum Sacramentorum S. Gregorii Papæ p. 269. In
eo enim diſtinctæ, & diverſæ preces leguntur, ad obla-
tionem primum obletarum, deinde calicis.

XX. Tertio non legimus in prædicto Caſſinenſium Ri-
tuali, Diaconum infudiſſe vinum in calicem, ſed tantum
Subdiaconum patenam cum oblata, & calicem cum vi-
no obtaliſſe Diacono, Diaconum vero Sacerdoti, quod ſi-
gnum eſt, jam ante vinum in calicem infuſum fuiſſe, &
forte ante Miſſam ; quod apud Ciſtercienſes, & Burſfel-
denſes præſtabat ipſe Diaconus ſtatim poſt confeſſionem,
ut ſupra vidimus apud Caſalinos ante Evangelium imme-
diete ; Cartuſiani vero vinum in calicem fundunt, priuſ-
quem Miſſe incipiatur . Alius apud Cluniacenſes uſus o-
mnino vigebat : nimirum unus ſaltem ex præcipuis choro
adſiſtentibus panem vinumque in Miſſa conſecrandum of-
ferebat, ut ſupra vidimus : qui , ſi Sacerdos aut Levita
extitiſſet, vinum ipſe in calicem ſibi a Subdiacono tenen-
te exhibitum infundebat, alioquin ipſe Sacerdos ; quo ex
vino tantum reſervebantur, quantum conſecrationi ſuffi-
ceret ; reliquum vero eliam in calicem transfundebatur
a Subdiacono : „ (Conſumate antem oblatione , *inquit*
Udalricus , ... Subdiaconus portat hoſtias ad Diaco-
„ num ſecus altere ſtantem, & ſe operientem , ut de
„ omnibus tres, quas voluerit , eligat ad conſecrandum ;
„ propter quod dimiſſa patene cum hoſtiis ſuper altare ,
„ vinum quod oblatum eſt, funditur ab ipſo quoque
„ Subdiacono in alterum calicem, tantumque relinquit ,
„ quod ſufficit ed conſecrationem .)

XXI. Quarto Diaconus ex Caſſinenſium Rituali aquam
in calicem non miſcabat, niſi poſt oblatum Sacerdoti ca-
licem. Hunc ritum videre eſt in ſupra citato antiquo or-
dine Miſſam calebrandi Codicis Tilliani , in quo poſt o-
rationem, quem Epiſcopus calicem offerens dicebat , alia
ſubjungitur oratio *ad miſcendam vinum cum aqua : Deus*
qui humana ſubſtantia &c. Apud Ciſtercienſes, & Burſ-
feldenſes vino in calice infuſo , ſtatim miſcebatur aqua ;
neque a Diacono, aut Subdiacono, verum ab ipſo Sa-
cerdote, aut Abbate . „ (Et notendum, *inquit liber U-*
„ *ſuum c.* 53. quia ſive Diaconus , ſive Subdiaconus ſit, qui
„ miniſtret, prius vinum infundat. Deinde ampullam
„ cum aque Sacerdoti tradet, *quando eam viderit magis*
„ *expeditum*, & Sacerdos aquam in calicem fundat, deinde
„ poſita patena ſuper calicem , cooperiat eam de offerto-
„ rio ;) Et Ordinarium Burſfeldenſium : Diaconus „ (mi-
„ niſtrans panem ſuper patenam, & vinum in calice ,
„ aquam vero miniſtrante Diacono miſceat Abbas *per ſe*
„ & fiat mixtura cum parvo cocleari in omni Miſſe .

„ Infuſa autem aque dicat : *Fiat hac commixtio vini* , &
„ & *aqua pariter ſalutare ſacramentum* . *In nomine Pa-*
„ *tris*, & *Filii*, & *Spiritus ſancti*.) Cartuſiani etiam
vinum, ut diximus , Ord. Cartuſ. c. 26. ante Miſſam ,
aquam vero tantum ad offertorium mittunt in calicem ;
„ (tunc enim Sacardos calicem accipit a Diacono oſcu-
„ lante manum ejus : ibidemque expectet, calica ſuper-
„ poſito altari, donec Diacono aquam infundente dixerit :
„ *De latere Domini noſtri Jeſu Chriſti exivit ſanguis* , &
„ *aqua in remiſſionem peccatorum*, & addens : *In nomine*
„ *Patris*, & *Filii*, & *Spiritus ſancti*. *Amen*, integram
„ oblationem ſignaverit.) Caſalini vero (Cerem. MS. c. 18.)
eodem ſimul tempore vinum, & equam in calica miſcebant ; ſed
Diaconus vinum, Sacerdos aquam fundebat , idque imme-
diate , antequam Sacerdos Evangelium legeret : „ (Diaco-
„ nus tamen illic exiſtens, calicem ſiniſtra manu teneat
„ ſine patena ; dextero vero urceolum vini in manu Sub-
„ diaconi accipiens , coram presbytero vinum fundat in
„ calicem ; presbyter vero ſumto parvo cocleari paululum
„ equæ ſimiliter infundat, atque dicet : *Fiat hac commi-*
„ *xtio vini* , & *aqua pariter ſalutare Sacramentum ; In*
„ *nomine Patris*, & *Fi*+*lii*, & *Spiritus Sancti*. *Amen*
„ reſponſo, ſubjunget hanc orationem : *Deus qui huma-*
„ *na ſubſtantia* , &c. Quo facto, Diaconus ipſe calicem
„ ſuper corporale collocet, atque cooperiat, ſicut in
„ privatis Miſſis fieri conſuetum eſt , quo facto ad
„ dicendum Evangelium properet Sacerdos .) Quonam
vero ritu aque miſceretur in calice apud Cluniacenſes ,
docet Udalricus l. 2. c. 30. his verbis : „ (Vinum quod
„ oblatum eſt, funditur eb ipſo quoque Subdiacono in
„ alterum calicem , tantumque relinquit, quod ſufficit
„ ad conſecrationem ; ad quod tamen ipſe non miſcet a-
„ quam , quia ei nec vinum, nec aquam licet infundere
„ ſed allatam ampullam aquæ ſimul cum calice dat Dia-
„ cono, ut ille miſceat ; dat & linteolum , ut calix deforis
„ tergatur diligenter , ne forte quid vini , vel aquæ
„ exterius remaneat, & conſecratum pereat . Hac vice
„ non cavet dignus Diaconus, quorum ſupra memini ,
„ disjungere , qui has hoſtias jam poſuit , quas erat po-
„ ſiturus ; & ſic tandem calice ſuper altare polito, Sub-
„ diaconus cum patena & ampulla revertentes, patenam
„ hoſtiis refertam ponit ſuper ermariolum, & patenam
„ in loco quo ſolet reſerveri .) Simile aliquid habent
conſ. Benign. c. 21. Nec vero hic prætereundum eſt ,
quod in antiquo ritu celebrendi Miſſam codicis Salicoſani
legitur , „ (Centur equem linteo cooperiaro in feſtis Dia-
„ cono deferat , quem Diaconus vino miſceat . . . . . .
„ aliis diebus miniſtret eam Acolythus .)

XXII. Quinto Caſſinenſes calicem dimidie ſindonis ,
ideſt corporalis, parte cooperiebant , idque etiam nunc præ-
ſtant monachi Cartuſienſes , corporale ſuper calicem re-
plicantes, quod & preſcribitur in lib. Uſuum Ciſt. c. 53.
& in Ordinario Burſfeldenſium c. 44. his verbis : „ (Pli-
„ catu vero extremæ partis corporalis calicem operiat , &
„ patenam ſub corporali in dextra parte abſcondat , ita
„ tamen ut circumferentiæ ejus pars alique extenſe re-
„ maneat .)

XXIII. Sexto Caſſinenſes calicem, & obletes ita col-
locabant, ut calix dextram, oblatæ ſiniſtram partem obti-
nerent, cujus ritus rationem hanc reddit Codex Prioratus
Salicoſani : „ (Sacerdos oblationem ita componat , ut in
„ dextera parte hoſtiæ calicem conſtituat, a dextro enim
„ latere Domini ſanguis defluxit & aqua ;) & tamen
Ciſtercienſes , Burſfeldenſes, Caſalini, Cartuſienſeſque
monachi panem ante calicem non a latere collocabant ,
ſed ita, ut cum plures conſecrarent obletas, unam ante
calicem, reliques ſeparatim diſponerent. Cluniacenſes ,
teſte Udelrico lib. 2. c. 30. tres quotidie conſecrabant
hoſtias, quas ex omnibus obletis eligebat Diaconus , Sub-
diacono reliquas ſuper patenam in armariolum deferen-
te ; ſed Dominica quinque conſecrabant : „ (Tametipſi
„ unus offert, *inquit Udalricus l.* 1. *c.* 8. ſed quinque
„ ſimul hoſtias , ut qui voluerint , poſſint communi-
„ care .

XVIV. Ex his quinque mutabantur „ (quatuor cum
„ illis , quæ in pixide, & in aurea columba ſuper altare
„ pendente jugiter ſervabantur, maxime propter infirmos
„ quidquid de eis eveniat, viaticum ſit in promtu.)
Nimirum, quod hoc loco prætermittendum non fuit , ſin-
gulis Dominicis Corpus Domini renovare ſolebant, neque
ultra unius hebdomadæ ſpatium eaſdem ſacratas hoſtias
reſervare fas erat, ut patet tum ex Udalrico l. 2. c. 30. tum
ex Germaniæ conſ. n. 21. tum ex lib. Uſ. Ciſt. c. 53. qua
de re extat Concilii Eboracenſis in Anglia anno 1195. De-
cretum in hæc verba : (Providcatur etiam, ut in pixide
„ munda, & honeſta hoſtia reſervetur , ſingulíſque Domi-
„ nicis

„ nitis diebus renovetur.) Concilii Londonenſis anno 1200. Can. 1. apud Spel. Tom. 2. „(Renovetur quoque hoſtia ipſa ſingulis Dominicis diebus, habeaturque certitudo circa ipſam Euchariſtiam, ita quod non ſumat non conſecratam pro conſecrata.) Concilii Wigornienſis an. 1240. „(Circa ſpecies, quæ exiguntur ad hoc Sacramentum, quod piæ recordationis W. prædeceſſor noſter ſtatuit in prima conſtitutione, approbantes, & verba canonis diſtincte proferenda, de hoſtiis conſecratis non ultra ſeptem dies conſervandis, ut forte per vitium, vel diuturnam conſervationem humiditatem contrahant, aut mucorem quapropter abominabiles guſtui, vel aſpectui turpes appareant, firmiter præcipimus, quod ipſe ſuper hoc provide ſtatuit, obſervari.) Concilii Exonienſis an. 1287. c. 4. „(Habeat Sacerdos parochialis propter infirmos ſemper hoſtias conſecratas, quas ultra ſeptem dies conſervari firmiter prohibemus, &c.) Concili Wintonienſis an. 1308. „(Ne autem ipſa Euchariſtia communicantibus reddatur abominabilis; præcipimus, quod ipſa in vaſe mundo, & contra vintorem *, ſeu humiditatem apto, & non ultra octo dies poſtquam conſecrata fuerit, conſervetur.) Quibus accedunt conſtitutiones Richardi Epiſcopi Sarum apud Spelmannum Tom. 2. Concil. Angl. ad an. 1217. decernentes, ut „(Euchariſtia in munda pixide conſervetur, nec ultra ſeptem dies ſerventur hoſtiæ conſecratæ, ſed qualibet hebdomada die Dominica innoventur.) Conſtitutiones Richardi Epiſcopi Dunelmienſis an. 1220. & Conſtitutiones Epiſcopi anonymi an. 1237. ibidem rem eandem ſtatuentes. Cartuſienſes tamen Monachi Euchariſtiam non renovabant, niſi bis in menſe, ex tertia ſtatutorum compilatione c. 1. §. 62.

XXV. Porro cum renovaretur Euchariſtia, Diaconus ante oblationem a Sacerdote faciendam, conſervatas in pixide conſecratas hoſtias ad altare deferebat, deponebatque, ut patet ex MS. conſuetudinibus S. Germani a Pratis, ubi ad Dominicam primam Adventus hæc lego: Subdiaconus „(accipiet calicem cum offertorio, & veniet ad ſuſcipiendam oblationem juxta altare, unus de Prioribus ordinis debet facere oblationem ...... & debet Sacriſta deponere Corpus Domini, & Diaconus illud ſuſcipiens honorifice cooperiet eum juxta calicem. Oblatione facta ſuſcipiet eam Diaconus, & cum magna diligentia ordinabit hoſtias, & cooperiet calicem.) Ritum hunc paulo fuſius deſcribunt Burſfeldenſes in Ordinario c. 44. „(Quod ſi vaſculum, in quo ſervatur communio ſacra pro infirmis, deferri debeat ſuper altare, ſub *Credo*, aut alias dum magis vacat, apportetur a Diacono, quem præcedat Subdiaconus ferens manu una cereum ardentem, & alia ſtillam **. Quam intereundum continuo pulſet, quod ſimili modo fiat, dum circa antiphonam poſt finem Miſſæ refertur in locum ſuum. Diaconus vero ſtans ante altare in dextro cornu verſa facie ad chorum, tenenſque utraque manu vaſculum, ſive cum ipſum apportaverit, ſive cum ipſum referre voluerit, cum eo ſignum crucis faciat verſus chorum;) & Caſalini in ceremoniali MS. c. 18. „(Quoties ſub Miſſa conventuali pretioſiſſimum Chriſti Corpus e ſacrario, ubi reponi conſuevit, ſuper altare fuerit deferendum, poſtquam cum Presbytero Miniſtri ex integro dixerint *Credo*, Diaconus ipſe præcedente Subdiacono cum thuribulo, quod ſemper eſt adhibendum, etiam die privato, ſi contingat pretioſiſſimum Chriſti Corpus e loco ſuo transferri ſive deponi; caroferariis tamen cum duobus tædis verſus ſacrarium præeuntibus, ac omnibus genua flectentibus, illud incenſet. Quo facto illud ad altare perferat, & ſuper corporalia demittat; Subdiacono inter eundum, & redeundum, ſi fieri poteſt, a latere thurificante. Sic tamen moderentur omnia in ipſo acceſſu ad altare, ut dum chorus canit: *Et homo factus eſt*, ſub illis verbis dictum pretioſiſſimum Corpus ſuper altare prorſus reponatur, omnibus tam propter verba hæc: *Et homo factus eſt*, quam propter reverentiam Dominici Corporis genua flectentibus. Repoſito autem Dominico Corpore ſuper altare, Diaconus genua flectens in medio illud reverenter incenſet, Sacerdote e medio altaris paululum ſemoto, atque juxta ſiniſtrum altaris cornu genua flectente; quod & obſervetur, quando idem pretioſiſſimum Sacramentum ad ſacrarium refertur.) Apud Cluniacenſes hoc præſtabat Diaconus ante Miſſam, teſtante Udalr. l. 2. c. 30. his verbis: „(Sciendum quoque, quoniam omni die Dominico Corpus Domini mutatur, & dum Sacerdos procedit ad pacem, recens conſecratum a Diacono in pixide cortica reponitur .... Prædictam autem pixidem, dum pſalmi familiares poſt Tertiam dicuntur, Diaconus de columba jugiter pendente ſuper altare, bene cum linteolo de pulvere exterius terſe abſtrahit, & ſuper dextrum cornu ſub coopertorio ponit, Miſſaque finita in eodem loco reponit.) Idem habent Divionenſes S. Benigni conſ. c. 21. Hic obiter obſervandum eſt, Burſfeldenſes, Caſalinoſque noſtros, ſaltem communiter, extra altare Chriſti Corpus Euchariſtiæ reſervaſſe; Sangermanenſes vero, Benignieni, Cluniacenſeſque ſuper altare, idque in columba aurea ſuſpenſum, ut de Cluniacenſibus adfirmat Udalricus l. 1. c. 8. Sed de his ſatis; Miſſæ celebrandæ ritus proſequamur.

XXVI. Facta panis ac vini per Sacerdotem oblatione, ſuper oblata ſolebant incenſum adolere; cujus rei antiquum habemus exemplum inter Patr. apophtegm. tom. 1. Mon. Eccleſ. Græc. p. 491. ubi dicitur de Abbate Iſaaco „(quod cinerem thuribuli oblationis manducaret cum pane ſuo.) Ritum vero ita exprimit Rituale Caſſinenſium. „(Tunc Sacerdos ſuſcepto thuribulo a Diacono, facit incenſum ſuper calicem & oblatas, & reddat thuribulum Diacono, cum quo Diaconus faciat incenſum in circuitu altaris, & præbens incenſum Sacerdoti reddat Acolytho, ipſeque ſtet in loco ſuo poſt Sacerdotem.)

XXVII. Hic tria notanda: 1. quod Sacerdos ſolo thurificaret oblata. 2. quod Diaconus poſtea in circuitu altaris incenſum ferret. 3. quod deinde ſolus Sacerdos a Diacono incenſaretur. Eadem videre eſt in antiquo ritu celebrandi Miſſam codicis Salicoſani: „(Sacerdos oblationem ita componat, ut in dextra parte hoſtiæ calicem conſtituat, ... ſicque corporali cooperta incenſum deſuper offerat, & ſic Diacono præbeat; Diaconus vero in circuitu altaris deferat, poſtea Sacerdoti; deinde Miniſtro reddat, ut clero populoque deferat.) Amplius aliquid præſtabant Cluniacenſes, quibus Udalricus l. 2. c. 30. „(Sacerdos interim calicem & hoſtiam incenſans, facit cum incenſo ſuper ambo tres cruces, & unum quaſi circulum. Incenſat quoque contra utraque altaris cornua, dextrum & ſiniſtrum, quantum manum extendere poſſit, pedibus tamen immotis: Deinde reddit thuribulum Diacono, qui prius incenſat Sacerdotem, & caſulam inter brachia verſus pedes trahit, poſtea faciem dextri cornu altaris, & ſuperficiem, ad extremum ſiniſtri faciem & ſuperficiem. Si vero dies feſtus adeſt, quinque illa altaria & principalia proxima incenſat, & illud, ad quod conventus ad Veſperos, & Matutinas Laudes ivit, ubi & cereus tam in nocte, quam in die ardet .... Poſtquam autem Diaconus altare, vel ſi talis eſt dies, altaria incenſaverit, & aliquem Epiſcopum, vel Abbatem, ſi forte affuerit, juxta columnam ciborii ſtans, thuribulum Converſo reddit, a quo & incenſatur .... Converſus quoque, ſi cappa eſt in choro, prius illum incenſat, qui ea indutus eſt; Deinde incipiens a dextra, eodem modo & ordine thuribulum portat, quo ſuperius diximus, his qui ſunt in choro majori vel minori; hoc plus faciendo, quod in minorem chorum exit prius ad dextram, poſtea ad ſiniſtram. Poſt hoc vero exiens incenſat eos, qui extra chorum ſunt, incipiens ab introitu chori in ſuperiori parte, deinde alios, ſicut ſunt in ſtationibus ſuis per circuitum; poſtremo ipſa minora altaria, quæ ſunt prope chorum, quæ a Diacono non incenſantur, in anteriori parte, & in latere dextro, & in ſiniſtro, non tamen præſumit ſuper altare manum extendere. Quod ſi aliquem Sacerdotem Miſſam ibi cantantem oſtenderit, vel ipſe, vel Diaconus, ſi competenter fieri poteſt, ei thuribulum offert, & ipſe altare, vel ſacram oblationem incenſans ei thuribulum reddit, ipſeque Converſus, vel Diaconus eum reverenter incenſare, & caſulam inter brachia aptare non negligit. Cum autem; *Per omnia ſecula*, &c. ante præfationem audierit, ſi jam de incenſandis altaribus redit, vel ſi ibi præſens eſt, ut in privatis diebus, vadit poſt Sacerdotem retro, &c.) In hoc ergo diſcrepabant a Caſſinenſibus. 1. quod non ſolum oblata thurificaret Sacerdos, ſed utrumque inſuper cornu altaris, eodem tamen in loco ſtans, & pedibus immotis. 2. prius Sacerdotem, quam altare Diaconus incenſabat. 3. præter Sacerdotem Diaconus etiam Epiſcopo, aut Abbati incenſum præbebat. 4. certis diebus (id autem Dominica præſtabat ex Udalrico ibid.) etiam quinque minora altaria incenſabat. 5. Diaconus ipſe a Converſo incenſabatur. 6. chorum poſtea eoſque qui erant extra chorum idem Converſus incenſabat. 7. etiam minora altaria, quæ Diaconus non incenſaſſet; ubi etiam notandum, quod Sacerdoti eiſdem in altaribus celebranti thuribulum offerret; quæ quidem omnia offendes in conſuetudinibus S. Benigni c. 21. niſi quod Diaconus majus, & matutinale tantum altare incenſaret. Cum

Clunia-

* *f.* mucorem.

** *forte* ſquillam.

Cluniacenſibus etiam conveniebant in aliquibus Pariſienſes noſtri S. Germani, in aliis diſcrepabant. Horum ritus ita repræſentant antiquæ conſuetudines MS. ejuſdem Monaſterii: „ (Poſt hæc miniſtrabitur incenſum Diacono ad benedicendum, & poſt Diaconus dabit Sacerdoti thuribulum oſculata manu; incenſatis Corpore Domini, & altari, ſuſcipiet Diaconus thuribulum, & ſtabit retro Sacerdotem, & incipiet Sacerdos: *In ſpiritu*, inclinans ſe toto corpore, erigens ſe, vertat faciem ſuam verſus conventum dicens: *Orate*, &c. & tunc debet Diaconus accipere Sacerdotem per inferiorem partem caſulæ, & incenſabit eum, & poſt etiam altare, & Sancta Sanctorum, & etiam ſacrarium. Interim Subdiaconus præparabit patenam ſuam ſuper altare B. Germani, & tunc Sacerdos dicet ſecretam ſuam. Interim incenſabit ſervitor eccleſiæ conventum.] De Ciſtercienſibus ita liber Uſuum: „ (Unus miniſtrorum, cujus officium eſt, teneat thuribulum ante Abbatem, vel ante Sacerdotem, ſi Abbas deeſt, Subdiacono incenſum tenente. Poſito itaque incenſo in thuribulo, qui thuribulum tenet, offerat illud Sacerdoti, oſculans ei manum; quod Sacerdos accipiens thurificet calicem iſto modo: Semel volvat illud circa calicem, ſemel thurificet dextram partem altaris deſuper, ſemel & ſiniſtram, ſemel quoque anteriorem; quod dum fecerit, Diaconus ponat manum ſuam ſub aſella ipſius tenens ei caſulam, ut expeditius poſſit agere. Quo facto, reddat thuribulum Diacono . . . . . Diaconus autem thurificet prius dextram partem ipſius altaris bis deforis, deinde elevans manum thurificet bis crucem, & inde tranſiens per retro altare ad ſiniſtram partem, thurificet eam, ſimiliter & crucem; deinde reddat thuribulum Subdiacono, qui ponat illud ubi poni ſolet.) Borſfeldenſium ritus habemus in eorum Ordinario c. 44. his verbis: „ (Thuribularius præparet thuribulum, & tradat Subdiacono, Diaconus vero incenſum tenens in dextra ante Sacerdotem, illo benedicente hoc modo: *Acceptum ſit hoc incenſum omnipotenti Deo, & ſit benedictum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, imponet thuribulo, ipſumque thuribulum accipiens a Subdiacono, tradat Sacerdoti, manum ei oſculando. Sacerdos vero accepto thuribulo adoleat hoc modo: primo cum thuribulo ſuper oblationem tres cruces faciat, deinde ter volvat girando circa calicem, deinde ſemel thurificet dextram partem altaris deſuper ſemel & ſiniſtram, ſemelque anteriorem, & interim legat: *Incenſum hoc a te Domine benedictum aſcendat* . . . Diacono ſupponente manum ſub aſcella Sacerdotis, & tenente ei caſulam, ut expeditius poſſit agere. Quo facto reſtituat Sacerdos thuribulum Diacono genuflectenti ante ſe ad dextrum cornu altaris, qui ſuſcepto thuribulo in dextra, ac ſiniſtra trahens oram caſulæ, ipſum Sacerdotem trina vice thurificet, & poſtea altare, incipiendo a parte dextra & circa medium, elevans manum verſus crucifixum, & poſtremo ſiniſtram partem, & inde tranſiens per retro altare, thurificet, ut moris eſt fieri in Veſperis, & Laudibus. Poſtea reddat thuribulum thuribulario, qui incenſatis primo Diacono, deinde Subdiacono, accedat ad chorum illic thurificando ſingulos ordine ſuo.) Caſalini denique in ceremoniali MS. cap. 18. ſuum thurificandi ritum ita deſcribunt Sacerdos „ (primo cum thuribulo ſupra calicem unam crucem reverenter faciat, deinde ter lente ducendo ipſum circumgyret calicem, poſtmodum thurificet dextram altaris partem ſemel & ſiniſtram, non ſe inde movendo, ſemelque inferiorem per longum ipſius altaris thuribulum ducendo: Interim vero dum hæc peragit, dicat *Incenſum*, &c. Interim etiam Diaconus caute ſublevat caſulam Sacerdotis, ut expeditius thurificare poſſit. Thurificatione peracta, Presbyter Diacono reddens thuribulum dicat: *aſcendat*, &c. & reſpondeatur. *Amen*. Diaconus vero illud a Sacerdote reverenter ſumens, mox genua flectat ad dextrum altaris cornu, & Sacerdotem ad ſe converſum incenſet, quo incenſato oram caſulæ ipſius ſiniſtra manu accipiens, illam deoſculetur, exinde ad reliqua altaria, ſi quæ in cancello ſint, aſſumto ſecum uno ex thurificatoribus, ſi plures ſunt, ſubſequente thurificando pergat.) Tandem apud Cartuſianos Ord. Cart. c. 26. & ant. ſtat. 1. part. c. 43. Sacerdos „ [thurificaturus dicit: *Dirigatur Domine oratio mea, ſicut incenſum in conſpectu tuo*; poſtea thurificat ſemel ſuper calicem & hoſtiam in modum crucis, dicens: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Amen*; & ſemel in modum coronæ ducens thuribulum ab Epiſtolæ cornu verſus alterum poſt calicem, deinde ſemel ad crucem, ſemel ad cornu Epiſtolæ, ſemel ad cornu Evangelii, & ter interius ante faciem altaris. Redditoque thuribulo Diacono, lavat digitos, & extergit ſtans in cornu altaris, donec Diaconus ter ad Corpus Domini thurificaverit. Quo facto ad medium altaris rediens expectat, donec Diaconus, qui interim altare circuit, reverſus fuerit.) Hæc omnia fuſius, quam forte par erat, referre oportuit, eo quod in ſingulis ſpeciales, diverſoſque ritus advertimus. Ceterum quod de aliorum altarium a Diacono incenſatione dicitur, hoc etiam nunc in noſtro S. Dionyſii in Francia Monaſterio obſervabatur: ibi enim incenſato a Sacerdote majori altari, Diaconus recepto thuribulo ad altare SS. Martyrum pergit, ac deinde ad Regum Chriſtianiſſimorum ſepulchra, tandemque ad chorum.

XXVIII. Poſtea Sacerdos oſculato altari, converſus ad populum rogabat pro ſe orari dicens: *Orate fratres pro me peccatore*, quod apud Cartuſianos Ord. Cart. c. 26. non dicit, niſi abſoluto in choro offertorio. (a) Tunc vero, ut ſubjungit Rituale Caſſinenſium „ (Subdiaconus vadat poſt altare, & tenens patenam in manibus, ſtans erectus reſpiciat contra faciem Sacerdotis.] Quod Caſſinenſibus extitit ſingulare, nam apud Cluniacenſes, Benignianos, Ciſtercienſes, Burſfeldenſes, Caſalinos, Subdiaconus non pone altare facie ad Sacerdotem converſa ſtabat; ſed retro Diaconum, manu ſuſtentans involutam patenam, quam apud Ciſtercienſes, & Burſfeldenſes initio præfationis, apud Caſalinos poſt *Sanctus* a Diacono accipiebat. Apud Cluniacenſes vero alius vigebat uſus, nimirum poſtquam conſecrandas hoſtias de patena Diaconus acceperat, eandem oblatis plenam ad armariolum Subdiaconus reportabat, aliamque aſſumens, primum linteolo ibidem jugiter dependente tergebat; deinde involutam manumque ſuſtentandam ſecum deferens pone Diaconum ſeſe collocabat. In Divionenſi S. Benigni Monaſterio patenam in XII. Lectionibus ſuſtentare ſolebat unus Miniſtrorum, manens pone Subdiaconum, ex conſ. c. 21.

XXIX. Præfationi Sacerdos præmittebat ſecretas orationes, ſic dictas, eo quod ſecreta, & ſub ſilentio dicerentur; *ita ut a nullo alio audiretur*, ut habet antiquus ordo Romanus ad uſum Monaſterii Morbacenſis accommodatus, Tom. 1. Anecdotorum noſtrorum. De his ita Burſfeldenſes in Ordinario c. 44. „ (Diacono vero ſub ſilentio orante pſalmum: *Exaudiat*, cum tribus verſibus ſequentibus; Sacerdos dicat ſecretas præmittendo: *Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat. Oremus*, &c. quas dum legit, teneat manus expanſas ſuper calicem, combinatis tantum digitis conſecratis utriuſque manus. Dicendo: *Per omnia*, in fine ultimæ ſecretæ, manus levet ſuper humeros.) Idem, omiſſo *Domine exaudi orationem meam*, obſervat apud Cartuſienſes in Ord. c. 26. Sacerdos, choro interim tacente, & cum Sacerdote ſecrete orante, quod etiam faciebant Grandimontenſes ex MS. conſ. Guillelmi primi Abbatis Grandim. cap. 129. dicto „ (*Orate fratres* a Sacerdote, ipſe Sacerdos ſtatim incipit dicere ſecretas orationes Miſſæ, quo Sacerdote orante, debet chorus fratrum orare cum eo ſecrete, & poteſt quilibet in Miſſa præſens dicere, ſicut Clericus *Domine exaudi orationem meam*: vel *Exaudi deprecationem meam*, vel Sacerdoti oranti ſecreto: *Suſcipiat Dominus ſacrificium de manibus tuis, & dimittat tibi omnia peccata tua.*) Secretas ſequebatur præfatio, quæ pro diverſitate temporis, aut feſtivitatis, erat diverſa; tot quippe habebant præfationes diſtinctas, quot ſere feſtivitates, ut paſſim videre eſt in antiquis Miſſalibus, & in MS. conſuetudinibus S. Germani a Pratis, ſub quarum finem hæc leguntur: „ (Sequitur videre, quando dicatur præfatio: In vigilia natalis Domini, in die ad tres Miſſas, in natali ſancti Stephani, & Johannis Evangeliſtæ, nec non SS. Innocentium, in Circumciſione Domini, in Epiphania, in feſto S. Vincentii, in Hypapanti Domini, in vigilia Paſchæ, & in die, & reliquis VII. diebus ad utramque Miſſam, in Aſcenſione Domini ad utramque Miſſam, in vigilia Pentecoſtes, & in die, & reliquis ſeptem diebus ad utramque Miſſam; in ſolemnitate ſanctæ Trinitatis ad utramque Miſſam, in Nativitate S. Johannis Baptiſtæ, in die Apoſtolorum Petri & Pauli, & generaliter omnibus feſtis omnium Apo-

ſtolo-

(a) Obſervandum hic antiquum Petri Venerabilis ſtatutum, ne ad Miſſam matutinalem & majorem, ſtatum cantu offerendæ uſque ad præfationem, conventus, ut olim fiebat, ſtare cogatur; ſed mox, ut cantus ceſſaverit, qui ſedere voluerint, ſedeant, tamen ut, cum Sacerdos converſus ad chorum dixerit: *Orate fratres*, modeſte ſcabellis elevatis in illis ſubſelliis, quæ iiſdem ſedilibus inhærent, acclives ex more reſideant privatis diebus: feſtivis autem inclinentur ante formas.

„ ſtolorum, & etiam Evangeliſtarum, quæ ſic incipit: *Te Dominum ſuppliciter exorare*; in Transfiguratione Domini, in die Aſſumptionis S. Mariæ, in octavis ejuſdem ad utramque Miſſam, in nativitate ejuſdem, & octavis ejus, & generaliter in omnibus feſtis beatæ Mariæ, in feſto omnium SS. in Dedicatione Eccleſiæ, in Inventione ſanctæ Crucis præfatio: *Qui ſalutem humani generis*; ſimiliter in Exaltatione ſanctæ Crucis eadem præfatio, in feſto Sacramenti, & oct. ejuſdem præfatio: *Quia per incarnati*.) & in libro Uſuum Beccenſium, in quo capitulum 53. extat: „ (Quando debet dici ad Miſſam *Credo in unum Deum*, & præfatio, & quot collectæ ad majorem Miſſam;) ubi quod præfationem ſpectat, ita habetur; „ (Omnibus Dominicis diebus, & omnibus feſtivitatibus quæ in cappis, vel in albis fuerint, præfatio dicitur, & in aliis ſimplicibus feſtis, & in vigiliis feſtivis, ſi Dominica avenerint, ad majorem Miſſam præfatio dicatur; item in nocte Natalis, vel illuceſcente die, infra octavas, quando vel magna vel matutinalis Miſſa de die Nativitatis dicitur, præfatio ipſius diei dicatur; ſi aliunde fuerit, præfatio non dicitur; in vigilia, & in die Pentecoſtes præfatio dicitur: in cœna Domini, & octo diebus Paſchæ; ſimiliter & Pentecoſtes ad utramque Miſſam præfatio ipſius diei dicitur; octava tamen die Paſchæ matutinalis Miſſa de Dominica dicitur, hoc eſt: *Quaſi modo geniti*, & ideo præfatio non dicitur, octava die Pentecoſtes Miſſa matutinalis de Trinitate dicitur, & præfatio, ideſt *Qui cum Unigenito tuo* dicitur: privatis diebus ad Miſſam matutinalem præfatio numquam dicitur, niſi feſtive pro defunctis dicatur, vel de feſtivitate, cujus quatuor reſponſoriorum a duobus dicitur, die jejunii dicitur, ſi die jejunii dicitur.) His adde MS. conſuetudines Cluniacenſia monaſterii c. 102. ita ſtatuentes: „ (His quoque tantum diebus præfationem ad Miſſa dicimus: vigilia Nativit. Domini, & ad tres Miſſas ipſius diei, natali S. Stephani, & S. Johannis Evangeliſtæ, Sanctorumque Innocentium, Circumciſione Domini, Epiphania, Hypapanti Domini, vigilia Paſchæ, in die ſancto Paſchæ & reliquis ſeptem diebus ad utramque Miſſam, Aſcenſionem Domini ad utramque Miſſam, vigilia Pentecoſtes, & in die, & reliquis ſeptem diebus ad utramque Miſſam, in ſolemnitate ſanctæ Trinitatis ad utramque Miſſam, S. Johannis Baptiſtæ, vigilia Apoſtolorum Petri & Pauli, & die Feſto S. Laurentii, Aſſumptione S. Mariæ ad utramque Miſſam, Nativitate ejuſdem, ſolemnitate omnium Sanctorum, & S. Andreæ, & Dedicatione Eccleſiæ;) ſed hujuſmodi præfationes ad decarium numerum reſtrinxit Conc. Wiſmonaſterienſe ann. 1175. quem nunc retinemus, ſervabantque olim noſtri Divionenſes S. Benigni, rejectis aliis quibuſcumque, ex Conſ. S. Benigni c. 28.

XXX. Quonam vero ritu dicerentur, ita deſcribit lib. Uſuum Ciſterc. c. 53. „ (Ut autem *Sacerdos* finierit ſecretas, retrahat ſe contra medium altaris dicens: *Per omnia ſæcula ſæculorum*, ſed non elevans manus uſque ad *Surſum corda*. Diaconus autem audiens: *Per omnia ſæcula ſæculorum*, veniat poſt ipſum Sacerdotem ſupplicans ad altare, & iter habens faciem ad Sacerdotem uſque ad *Pater noſter*. Subdiaconus eadem hora accipiat patenam offertorio coopertam, & veniat poſt Diaconum, ſupplicans circa altare. Deinde erigens ſe, ſupponat ſiniſtram manum brachio dextro, et levius ferat ipſam patenam; qui Subdiaconus ſignet ſe ad *Sanctus* de ipſa patena; Diaconus ſimiliter ſignet ſe, manens curvus, dum ipſe dixerit; *Sanctus Sanctus Sanctus* breviter ſub ſilentio. Finita vero præfatione, Sacerdos inclinet ſe ante dicens, *Sanctus Sanctus Sanctus* breviter, & ſignans ſe, mox incipiat: *Te igitur*;) Et Burſfeldenſes in Ordinario ſuo: „ (Sacerdos dicendo: *Per omnia* in fine ultimæ ſecretæ, manus levet ſupra humeros: Ad *Surſum corda* crucem pectori imprimat cum pollice dextræ manus: Poſtquam dixerit: *Gratias agamus Domino Deo noſtro* manus conjungat, inclinans reverenter cum capite, inclinet etiam paruimper conjungendo manus ad *Per Chriſtum Dominum noſtrum*. Ad *Sanctus* autem profundius incurvatur, complexis manibus, quarum extremitates digitorum labium altaris contingant, ita maneus uſque ad *Benedictus*, quod dum incipit, erigendo ſe cruce ſignat.) Porro apud Ciſtarcienſes ad *Sanctus* ſe ſe conventus inclinabat; ad *Pleni ſunt* ſe erigebant, & ad *In nomine Domini* ſignabat ſe, ex lib. Uſ. c. 56.

§. III.

De Canone uſque ad finem Miſſæ.

I. DE Canone, ut vocant, Miſſæ uſque ad orationem Dominicam ne quidem unum verbum in Rituali Caſinenſium, vixque aliquid de eo reperire licet apud Udalricum, aut in MS. conſ. Cluniac. Benig. lib. Uſuum Ciſterc. conſuetudinibuſque Sangermanenſibus. Burſfeldenſes, & Caſalini eoſdem, aut pene eoſdem, ac nos, ritus obſervabant. Si quid autem diverſum, aut ſingulare alicubi fuerit obſervatum, hic breviter adnotandum eſt.

II. Illud autem imprimis prætermittendum non fuit, quod de Cluniacenſibus ſcribit Udalricus l. 2. c. 30. præſcribuntque conſ. S. Benigni c. 21. „ (Unus autem miniſtrorum, qui ſemper duo debent eſſe, ſtans cum flabello prope Sacerdotem, ex quo muſcarum infeſtatio exurgere incipit, donec finiatur, eas arcere a ſacrificio, (*a*) & ab altari, ſeu ab ipſo Sacerdote non negligit. Diaconus vero, Subdiaconus, & unus miniſtrorum, ſi dies feſtus eſt, acclives poſtea manent orationi intenti.) & MS. conſuet. Guillelmi primi Abbatis Grandim. „ [Dicente ergo Sacerdote: *Te igitur*, & uſque, *ſed libera nos a malo*, Diaconi, & alii miniſtri in orationibus humiliato capite perſevarare debent.] Secundo Cartuſienſes, Ord. Cart. c. 27. ad hæc verba; *In primis quæ tibi offerimus*, elevabant manus, & expanſas in modum crucis tenebant uſque ad *Hæc igitur*. (*b*)

III. Tertio Ciſtercienſes facta conſecratione, hoſtiam & calicem adorandum populo non oſtendebant, ut patet ex libro Uſuum 53. „ (Cum pervenerint ad *Qui pridie quam pateretur*, ſumat hoſtiam, & elevans ante calicem paulo altius inter alios digitos, quos ad hoc conſervavit, benedicat: ſi vero plures fuerint, non deponens ipſam, quam tenet, & ſimul omnes benedicat; & iterum utraque manu eam teneat, uſquequo dicat: *Hoc eſt enim corpus meum*; & tunc remittat eam in loco ſuo. Cum autem dixerit: *Simili modo poſtquam cœnatum eſt*, accipiat calicem ſtringens corporale cum calice inter utramque manum, & ſic elevet eum paululum uſque ad ſignum faciendum, & tunc deponat, faciens ſignum crucis deſuper, quod poſtquam fecerit, elevet ſicut ſuperius, donec dicat: *In mei memoriam facietis*; & tunc dimittat.) Ita primi Ciſtarcienſes, qui tamen non multo poſt in capitulo Generali ann. 1215. ſtatuerunt, (Inſtit. Ciſt. diſti. 3. c. 25.) ut „ (cum Miſſæ celebrantur, conſecratione peracta, hoſtia elevetur. In Miſſis vero de conventu, in ipſa elevatione minor campana uno ictu pulſetur, & omnes qui audierint, exceptis his, qui in dormitorio fuerint, petant veniam, nec a terra ſurgant, qui in choro fuerint, donec poſt conſecrationem elevet manus.) Caſalini, ceram. MS. Caſ. c. 19. ad elevationem SS. Sacramenti cantabant ſtropham; *O ſalutaris hoſtia*, idque *propter inſtantes neceſſitates bellorum & hereſim*.

IV. Quarto. Tam apud Ciſtercienſes, quam apud Cartuſienſes (Ord. Cartuſ. c. 27.) Sacerdos poſt conſecrationem manus expanſas in formam crucis tenebat, quas tamen dimittebat, cum calix, aut hoſtia eſſet ſignanda; ſed hanc manuum expanſionem, licet a nonnullis fieri conſiteantur, Burſfeldenſes prohibent in Ordinario c. 45.

V. Quinto. In noſtro S. Germani Pratenſis monaſterio ad hæc verba: *Supplices te rogamus*, Diaconus manus lavabat ex MS. conſuetudinibus: „ (Quando Sacerdos dicet: *Supplices*, Diaconus inclinabit toto corpore, ſicut &

(*a*) Hunc ritum reſpicere videtur locus ex vit. S. Euthymii nu. 78. tom. 2. monum. Eccleſ. Græc. „ (Aliquando una Sabbatorum ille quidem Deo miniſtrabat, eique incruentum offerabat ſacrificium: Donatianus autem adſtabat ad dextram partem cum myſtico illo ventilabro.) Et Theoſteriſtus in vit. S. Nicetæ Hegumeni Monaſterii Medicenſis in Bithynia n. 14. apud Boll. 3. April. „ [Quando divina peragebantur myſteria ...... S. Athanaſius intendendo ad rem animo adſiſtebat, liturgicum tenens flabellum, erat enim Diaconus, &c.) & Vanuſinus Abbas in vit. S. Petri Abbatis Cavenſ. num. 11. apud Boll. 4. Martii: „ (Cum in eccleſia S. Johannis Miſſas celebraret, & quidam flagelli miniſterium negligenter exhiberet, lampadem impulit, & oleum ſuper altare fudit, &c.) Denique Hildebertus Epiſc. Cœnom. epiſt. 8. quem vid. & Clament. l. 8. c. 12. Porro iſti apud noſtros diſtincti erant a Diacono, Subdiacono, Ceroferariis, & Thuribulario, quorum officium deſcribitur in Benignianis Conſuet. c. 25.

(*b*) Cujus ritus fit mentio in MS. conſ. Guillelmi primi Abbatis Grandim. c. 129. & in vit. S. Elphegi Cantuar. Epiſc. num. 12. apud Boll. 19. April. „ Cum manus eccleſiaſtico more tanſas in altum porrigeret, &c.

„ Saoerdos; & tunc ibit lavare manus ſuas, & veniet retro Sacerdotem;) quem ritum a Cluniacenſibus mutuati erant Sangermanenſes noſtri, ut patet ex Udalrico l. 2. c. 30. ita ſcribente: (Notat tamen Diaconus, quando Sacerdos ad *ſupplices te rogamus*, inclinatus ſe erexerit, & tunc quoque ipſe ſe elevans, ut quatuor digitos, quibus Dominicum corpus tangendum, & dividendum eſt, abluat; in partem ante ſupra dictum armariolum receſſit ... Digitis ablutis, & terſis ad locum ubi primitus inclinis manebat, redit.)

VI. Sexto. Paulo antequam Sacerdos orationem Dominicam inciperet, Diaconus accedens ad Sacerdotem diſcooperiebat calicem, aut ſolus, aut apud Sangermanenſes & Grandimontenſes, ut ſimul cum Sacerdote, ut apud Cluniacenſes, & Ciſtercienſes, prius tamen oſculato altari, ut obſervabant Ciſtercienſes; aut humero Sacerdotis, ut præſcribunt MS. conſuetudines ſancti Germani a Pratis; aut altari ſimul & humero Sacerdotis, ut de Cluniacenſibus narrat Udalricus, & Grandimontenſibus præſcribit Guillelmus primus eorum Abbas in MS. conſuet. c. 129. quod etiam habent Divionenſes S. Benigni conſ. c. 21.

VII. Factis a Sacerdote cum Dominico corpore ſuper calicem crucibus, ſtatim Diaconus eundem cooperiebat apud Cluniacenſes, Divionenſes & Ciſtercienſes, quod tamen Sangermanenſes non præſtabant, niſi ad *Panem noſtrum*; Grandimontenſes niſi finita oratione Dominica. Interim Subdiaconus accedens ad Diaconum, patenam quam hactenus ſuſtinuerat, eidem tradebat, ille vero Sacerdoti. Rem ita deſcribit Udalricus l. 2. c. 30. „(Subdiaconus non prius ſe erigit, neque de loco in quo poſt Diaconum acclivis, ex quo *Sanctus* inceptum fuerat, manſerat, recedit, donec a Sacerdote *Panem noſtrum* in oratione Dominica dicatur. Sed tunc inde ſecedens, atque reverenter incedens & linteamen de patena devolvens, manuque linteaminis parte involuta ipſam tenens, partem ejuſdem linteaminis pendere ex induſtria facit, ut Diaconus quoque cum digitis mediis linteamine involutis eamdem patenam ab ipſo oſculante ei manum accipiens, finita oratione Dominica offerat Sacerdoti; propter quod tamen pollicem & indicem minime disjungit, ſicut tunc non disjunxit, quando calicem cum Sacerdote levavit. (Idem habent conſ. Benignianæ c. 21. in quibus additur. „ (Cum in duodecim Lectionibus patenam miniſter tenet, ipſe eam Subdiacono, ille vero diacono, ut dictum eſt, offert;) & MS. Conſuetud. S. Germani a Pratis: „ (Subdiaconus incepto *Pater noſter*, debet diſcooperire patenam, & quando dictum fuerit: *Panem noſtrum*, debet venire ad altare, & tradere patenam Diacono, & oſculari manum ejus; & Diaconus dabit eam Sacerdoti, dum opus fuerit; & tunc venient juxta Sacerdotem, & flectent genua, & dicent *Agnus Dei*.] Finita oratione Dominica, & tradita Sacerdoti patena, Diaconus & Subdiaconus genua flectebant, ut habent conſuetudines S. Germani, vel quid ſimile faciebant; quod non obſcure inſinuat Udalricus l. 2. c. 30. dum ait: „ (Poſtquam vero Diaconus Sacerdoti patenam obtulit, ibi prope dextrum cornu altaris orationi, ſi ſapit, intentus manet acclivis, donec: *Per omnia ſæcula ſæculorum* dicatur;) quæ etiam verba leguntur in Benignianis Conſ. c. 21.

VIII. Sacerdos vero acceptam patenam deponebat ſuper corporale ad calicis pedem, ex Udalrico, & Conſ. Benign. c. 21. ſubtus, vel ſi conventus ibat ad pacem, ſuper, ex lib. Uſ. Ciſt. vel tandem ad caput elevatam tenebat ex Ordinario Burſfeld. c. 45. Poſtea ſacram hoſtiam ſumens tres dividebat in partes: deinde pacem Diacono, ceteriſque dabat; tum ſacram communionem volentibus communicare diſtribuebat: hæc tria breviter tangit Rituale Caſſinenſium, his verbis: „ [Sacerdos autem cum dixerit, *Per omnia ſæcula ſæculorum*, rumpat oblatam in dextro latere ſuper calicem, & cum ipſa particula oblatæ faciat crucem ſuper calicem dicens: (*a*) *Pax Domini*, & ſic dimittat eamdem particulam in calicem; poſtea dicat *Agnus Dei*, & oſculato altari convertat ſe, & det pacem primum Diacono, deinde Subdiacono, & cæteris per ordinem, & communicent.)

IX. De fractione hoſtiæ ita MS. Conſuetudines Grandimont. c. 29. „ (Sacerdos poſt orationem Dominicam dictam, in fine orationis: *Libera nos quæſumus Domine ab omnibus malis*, &c. Dominicum corpus in tres dividit, & cum illa parte, quam calici immittit, dicit: *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum*, & parte hoſtiæ poſita in calice, a Sacerdote pax Diacono, & a Diacono Subdiacono datur;) quibus ex verbis colligimus hoſtiæ particulam nun ante *Agnus Dei*, ut apud Caſſinenſes olim, & etiam nunc apud nos obſervatur, in calicem fuiſſe immiſſam; ſed poſtea: Ea ſiquidem immiſſa, ſtatim Diacono pacem dabat Sacerdos, quam tamen, niſi præmiſſo *Agnus Dei*, non præbebat. Hæc clarius patent ex libro Uſuum Ciſtercienſium, in quo præſcribitur c. 53., ut Sacerdos „ (dicendo: *Per eumdem Dominum noſtrum*, frangat Corpus Domini ſuper calicem in tres partes, & dicto *Per omnia ſæcula ſæculorum*, faciat ad *Pax Domini* intra calicem unam crucem, & aliam ad *ſit ſemper*, tertiam ad *vobiſcum*; & poſtquam ter dixerit *Agnus Dei*, & dimiſerit in calicem illam partem Dominici corporis, quam tenebat in dextra manu, dicens: *Hæc ſacroſancta commixtio*, totam orationem ſub ſilentio, divertat os ad Diaconum oſculans illum;) & Ordinarium Burſfeldenſium cap. 45. „ (Dicto ter *Agnus Dei*, mittat ipſam particulam in ſanguinem dicens: Fiat *hæc commixtio*;) Ceremoniale Caſalinorum c. 16. „ (Continuo ſubjungat Sacerdos: *Agnus Dei*: quo ter dicto, mittat ſimpliciter ſine ſignaculo ipſam particulam, quam dextra manu tenet, in calicem dicendo: *Hæc ſacroſancta commixtio*:) Apud Cartulienſes vero in ord. c. 27. Sacerdos particulam ipſam dimitit in calicem, cum reſpondetur: *Et cum ſpiritu tuo*; & tunc dicit: *Agnus Dei*, ſemel, excutiendo digitos in calicem, & ipſum cooperit.

X. Duas alias particulas ſuper patenam depoſitas, prius excuſſis ſuper calicem digitis, corporali regebat, ut patet ex Udalrico l. 2. c. 30. „ (Unam particulam, ut mos eſt, mittit in calicem, duas ſupra patenam, & cum corporali tegit utramque; prius tamen ſuper ipſum calicem digitis, quibus tetigit, diligenter fricat, & excutit, ne quid forte inter frangendum de corpore Domini adhæſerit;) quæ totidem verbis leguntur in Benignianis conſ. c. 21.

XI. De pace plurima dici poſſent, hanc olim ad Miſſam omnes Chriſti fideles per mutuum oſculum ante communionem ſibi dabant, ut patet ex Tertulliano in l. de orat. Innocentio Papa I. in epiſt. ad Decentium Eugubinum Epiſcopum, Auguſt. ſer. 83. de diverſis, qua de re vide Menard. in not. ad l. Sacram. S. Greg. p. 376. Idem in ſignum mutui amoris & unitatis præſtabant veteres monachi, unde S. Benedictus in Regulæ cap. 63. præſcribit, ut omnes ſecundum converſionis ordinem accedant *ad pacem*; & Adrevaldus in vita S. Aigulfi Abbatis Lirinenſis ſæc. 2. de Columbo monacho omnium flagitioſiſſimo narrat, quod in inſula Capraſia, ſacro. Reſurrectionis Dominicæ die, Diaconatus officio fungens; „ (Cum ad id loci ventum eſſet, quo Corporis & Sanguinis Chriſti ſacramenta percepturi oſcula ſibi invicem libant, ille infelix non dubitavit a ſe ſic crudeliter multatis oſcula porrigere, non columbina, ſed prorſus corvina, aut certe canina.)

XII. Pacis dandæ ritus apud eos diverſi extiterunt; aut enim per oſculum, aut per inſtrumenti porrectionem id exequebantur. Aliquando etiam ſolis altaris miniſtris, aliquando omnibus in choro exiſtentibus, aliquando uni dumtaxat choro idque per vices dabatur. Hac de re ſic ſcribit Udalricus in antiquis Cluniacenſis monaſterii conſuetudinibus l. 2. c. 30. Sacerdos „ (manus interim cum ſummo ſtudio claudens, & in modum crucis ad pectus applicans, vertit ſe primum Diacono reverenter inclinanti, & caſulam duobus mediis digitis poſt pacis oſculum inter brachia aptanti, dans illi pacem. Deinde Subdiacono; & in procedendo contra conventum duobus miniſtris, ad ultimum veniens ſuper gradum ante analogium dat pacem ceteris, ſicut annotari decrevimus, in quinque præcipuis feſtivitatibus toto conventui; cæteris autem diebus exceptis Sabbatis, in quibus eveniunt jejunia quatuor temporum, & exceptis Miſſis jejunii, in feſtivitatibus Quadrageſimæ, & reliquis jejuniis, in quibus feſtivitas 12. lectionum evenerit, quando una hoſtia offertur, & pax uni Diacono datur, ſic itur ad pacem: in tertia, & quinta feria, & Sabbato ſemper dexter chorus vadit ad pacem; præter illum, cui tale quid in nocte contigit: in ſecunda, quarta, & ſexta ſiniſter; In Dominicis autem alternatim, ut alter chorus in una, alter in altera, ſicut alternatim incipiuntur hymni, antiphonæ, & Pſalmi, ab uno choro, in una hebdomada, ab altero in alia. Si vero reveſtiti ſunt in cappis ſeu in albis, ſecundum dignitatem ordinis ibunt ad pacem, ut primo loco Sacerdotes,

(*a*) Apud Burſfeldenſes ad *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum*, conventus fronti, ori, & pectori pollice dextræ manus crucis ſignum imprimebant, ex Ordin. Burſfeld. c. 49. Apud Ciſterc. dicto ſemel *Agnus Dei*, conventus genuflectebat, factaque mora unius *Pater noſter*, Cantor ſecundum *Agnus Dei* ſubjungebat, ex lib. Uſuum c. 56. Sangermanenſes etiam ſecundum & tertium *Agnus Dei* non cantabant, niſi facta Fratrum communione, ex conſuet. MS.

„ dotes, ſicut ſunt priores, ſecundo Diaconi, tertio Subdia-
„ coni, deinde alii, ſicut ordo eorum exigit; ad extremum
„ Converſi. Si autem aliqui ſunt in cappis, & aliqui in
„ albis, & aliqui in frocis, vel cucullis, ſecundum digni-
„ tatem ordinis, prius ibunt hi qui in cappis, deinde qui in
„ albis, poſtremo qui in frocis, ſeu cucullis erunt, ſicut
„ ſemper prout ad converſionem venerunt, ſeu a Domno
„ Abbate lavati ſunt, ſive ſint Cantores, ſive Converſi...
„ privatis autem diebus Converſus qui ſervit de candela-
„ bro, quia alba indutus eſt, primus poſtquam Sacerdos
„ ſuper gradum venerit, vadit ad pacem.) Hactenus
Udalricus fuſe, ſed clare Cluniacenſium ritus exprimens,
quibus fere in omnibus concinunt Divionenſes S. Benigni
Conſuetudin. c. 21. in quibus additur: „ (Sacerdote ad
„ pacem procedente, Diaconus ad altare accedit, nuſquam
„ recedens, donec Sacerdos redeat.) His ſubjicienda ſunt
nonnulla, quæ habentur in MS. Germaniæ conſuetudi-
nibus n. 21., his verbis: „ (Ad pacem Cantor inter
„ majores, & pueros vadat propter *Agnus Dei*. Pueri
„ cum magiſtris ſuis intermixti.) Et infra: „ (Illi
„ quoque eant ad pacem, qui oblationem obtulerent.)
De Ciſtercienſibus liber Uſuum Ciſtercienſium: „ (Sa-
„ cerdos, *inquit c.* 53., divertat os ſuum ad Diaconum
„ oſculans illum, & Diaconus Subdiaconum, ſibi invicem
„ ſupplicando, & Subdiaconus ſimiliter alium, ſi pacem
„ quæſierit, eundo ad gradum;) & alibi c. 57. „ (Pa-
„ cem, niſi communicatores, nemo accipiat, niſi forte
„ Priorem neceſſe fuerit, ut hoſpitibus porrigat, aut Sub-
„ prior abſente Priore, aut qui ſuperior tunc fuerit ex
„ omnibus in choro, ſi uterque defuerit. Diebus vero
„ Dominicis & feſtis, quibus ſolent ire Fratres ad com-
„ munionem, prior illorum, qui communicare voluerit,
„ veniens ad gradum accipiat a Subdiacono pacem: quo
„ redeunte ad altare, qui communicaturi ſunt, ordine
„ ſuo accedant ad Priorem, ita ut prior ſtet ad gradum,
„ ubi pacem accepit, quo uſque, qui poſt eum primus
„ eſt, pacem ab eo acceperit. Qua data ſecedat in dex-
„ trum chorum noviciorum, relicto ad gradum cui dedit.
„ Qui & ipſe ubi ſequenti pacem dederit, manente ibi
„ ſimiliter cui dedit, cedat poſt priorem. Et iſtis inte-
„ rim facientibus ad invicem confeſſionem, cæteri ſequan-
„ tur per ordinem eo modo, quo deſcriptum eſt de pri-
„ mis, pacem ab invicem accipientes ordinatim poſt prio-
„ rem ſeſe collocantes, bini & bini alterutrum confiten-
„ tes, vultus ſuos poſt confeſſionem ad altare vertentes,
„ nec ad ſua ſtalla uſque poſt perceptam communionem
„ revertantur. Porro noviſſimus novitio dabit pacem oc-
„ curranti ſibi in medio chori, qui portabit & Conver-
„ ſo, cum ſe ad oſtium chori oſtenderit; deinde ordi-
„ nans ſe ultimus cum penultimo confitetur.)

XIII. Apud Grandimontenſes MS. conſ. c. 129. „ A
„ Sacerdote pax Diacono, & a Diacono Subdiacono da-
„ tur duntaxat.) Caſſinenſes etiam tempore Bernardi
Caſſinenſis, pacem ſibi, ſaltem omnes, quotidie non da-
bant, ſed diebus tantum ſolemnibus, ut colligere eſt ex
eodem Bernardo in comment. ad Reg. S. Benedicti c.
63. ubi ſic loquitur: „ (Quod manifeſtius apparere poteſt
„ apud nos in Natali Domini, Reſurrectione & Pente-
„ coſte, quoniam ſinguli poſt *Agnus Dei* ante communio-
„ nem ab Abbate pacem aſſumunt, & qui prior aſſumſit,
„ ſecundus in ordine ſtat, & accedit ſecundus ab Abba-
„ te pacem ſumpturus, qua percepta, a Priore ſtante pa-
„ cis oſculum ſumit, & ſtat juxta Priorem; accedit ter-
„ tius ad Abbatem, & ſumta pace ab Abbate, & primo,
„ & ſecundo ſtantibus, ſtat & ipſe.) Sic omnes ordinatim
accedunt ad pacem, & ſinguli a ſingulis pacem ſumunt.

XIV. De ſuo S. Aniani S. Pontii Tomeriarum mona-
ſterio Petrus Boherius, relatis mox citatis Bernardi Caſſi-
nenſis verbis, in ſuo item Commentario ad reg. S. Bened.
primo ita loquitur: „ (Hoc quidem apud nos non ſerva-
„ tur quia in Miſſa monachorum, qui mundo ſunt mor-
„ tui, ſicut in Miſſa mortuorum pax non datur, & eſt ra-
„ tio, quia in perturbatione hujus mundi non ſunt; verum-
„ tamen Abbas ſolus, vel Prior abſente Abbate, vel a-
„ lius poſt ipſos proxime ſtans, ipſis abſentibus, recipit
„ quotidie pacem in Miſſa conventuali Diacono mini-
„ ſtrante.) Hac forte ratione Burſfeldenſes a danda ſibi
invicem pace abſtinuerunt, ſaltem nullum hac de re ver-
bum extat eorum in Ordinario. Caſalini, Cartuſienſeſque
non per oſculum, ſed per inſtrumentum pacem ſibi exhi-
bebant, quod ita præſcribit Ceremoniale MS. Caſal. c.
18. „ (Pacem Sacerdoti utriſque manibus Diaconus re-
„ verenter offerat, Magnatibus ſeu Eccleſiaſticis ſive Lai-
„ cis, ſi qui præſentes fuerint, ut Epiſcopis & Conſuli-
„ bus, quam ubi oſculati fuerint, illam ipſe quoque mox
„ oſculetur, oſculandamque Subdiacono tradat, Subdiaco-
„ nus vero illam thurificatoribus Clericis, Ceroferariis;
„ demum omnibus Fratribus communicaturis, qui per or-
„ dinem ex utroque altaris latere tunc genua flectunt,
„ & propterea tempeſtive ante majus altare ſe ordinare
„ debent, & qui illam offeret, ſequetur ex integro unum
„ ordinem, poſtea alterum.) Vid. Ordinar. Cart. c.
27. n. 12. & c. 29. num. 15.

XV. Data omnibus, quibus danda erat, pace, Sacer-
dos primus, deinde ſinguli per ordinem ſacram commu-
nionem percipiebant. De communione ſatis multa in
commentario; hic dicendum mihi tantum ſupereſt, quo-
nam ritu perciperetur, quod ut expediam, ſingulas ſingu-
lorum conſuetudines per ordinem referre viſum eſt. Clu-
niacenſium ritus habemus in eorum MS. conſuetudinibus,
& apud Udalricum l. 2. c. 30. ubi ſic deſcribuntur:
„ (Sacerdote ad pacem procedente, Diaconus ad altare
„ accedit, duaſque hoſtias, vel ſi plures fuerint, ut in
„ Dominicis, frangit, & dividit; quas Sacerdos non divi-
„ ſit, duaſque particulas illius hoſtiæ, quam Sacerdos
„ diviſit, ſeparatim dimittit, ut de altera ipſe, de altera
„ Sacerdos communicetur, & ſi priuſquam Sacerdos re-
„ deat, perfecerit; nuſquam tamen recedit. Mox vero
„ ut Subdiaconus, & miniſtri pacem acceperint, manus
„ abluere in piſcina, quæ eſt prope altare, non negli-
„ gunt, & Subdiaconus patenam auream ad calicem per-
„ tinentem, quam poſuerat ſuper armariolum, reportat
„ ponens ſuper altare, & ſimul linteolum extenſum in
„ tranſverſo altaris; & poſtea ſtat inclivis inter reclina-
„ torium, & dextrum cornu altaris, uſque dum redeat.
„ Qui rediens, & aliam portiunculam Dominici corpo-
„ ris, quam ſumpturus eſt, de patena accipiens, cum
„ duobus mediis digitis ſiniſtræ manus, patenam modi-
„ ce Diacono porrigit, & ſuper calicem ipſam portiun-
„ culam ſumens, poſtea eundem calicem cum ſanguine Dia-
„ cono dat. Unus autem de miniſtris tollit de armario
„ ſcutellam, & allatam tenet cum linteolo ſuper reclina-
„ torium, quod eſt, quantum puto, propter hoc maxi-
„ me factum inter duas ciborii columnas: ſuper quod
„ Diaconus mittit patenam, in qua Dominicum corpus
„ eſt diviſum, calicem quoque cum Sanguine dat Sub-
„ diacono intrinſecus ſtanti inter reclinatorium & alta-
„ re, qui tenebit eum reclinem, quam conjunctius po-
„ terit, erga ſcutellam: communicat primus Diaconus,
„ & poſt eum alii forinſecus accedentes, eo ordine quo
„ & ad pacem, & præter illos, qui in albis ſunt, an-
„ tequam communicent cuncti veniam petentes, & ma-
„ num Sacerdotis oſculantes, tam illi, quam alii. Si quis
„ autem, qui non ſit de illo choro, qui vadit ad pacem,
„ voluerit communicare, facto inde ſigno illi, qui ſer-
„ vat ordinem, ſi Domnus Abbas, vel Prior abeſt, ac-
„ cedit tam ad pacem, quam ad communionem in ſuo
„ ordine. Debent autem ſinguli ita ſe ſcutellæ adjunga-
„ re, ut ſi forte inter ſumendum Corpus Domini ali-
„ quando vel de ore ſumentis, vel de manu porrigen-
„ tis lapſum fuerit, niſi in ſcutellam cadere poſſit. Quot-
„ quot autem ipſum Corpus ſacrum dederit, ſingulis San-
„ guine prius intinguit. Communicatis autem omnibus,
„ qui voluerint, & noviſſime Subdiacono, qui ſemper
„ per conſuetudinem ad majorem Miſſam communica-
„ re debet, exceptis his diebus, in quibus tantum una
„ hoſtia conſecratur, & communicato illo, qui tenet
„ ſcutellam; ſi Corpus Domini ſupereſt, vel ſi videtur
„ ſibi, cooperitur ipſa ſcutella, & qui tenet eam, non
„ ſe ſubmovet inde, quouſque Sacerdos calice a Subdia-
„ cono recepto, Sanguinem ſumat, vinumque quo poſtea
„ calicem lavat, infuſum ab eodem Subdiacono in alte-
„ ra manu tenente ampullam, & cum altera involuta
„ linteolo, quod cum patena ſuper altare poſuerat, ſu-
„ blevante calicis pedem. Diaconus percepta communio-
„ ne prope armariolum venit, ut cum vino ſe altero
„ calice digitos abluat, quibus Dominicum corpus tre-
„ ctavit, miniſtro qui ſupererat, cum ampulla funden-
„ te vinum, & pedem calicis ſublevante; quem ablu-
„ tos ad calicem prius tergit, deinde ad faciem, &
„ eam partem, quam terſit, ori applicat, & vinum ſumit
„ vertens ſe ad Orientem; & tunc corporalia plicare,
„ & librum miſſalem de ſiniſtro cornu altaris in dextrum
„ ponere, & ad locum illum, ubi prior collecta eſt in
„ proximo dicenda, vertere accelerat. Subdiaconus vero
„ mox, ut Sanguinem ſumſit Sacerdos, & vinum quo
„ poſtea calicem lavit, accipit ab eodem calicem, oſcu-
„ lans ei manum; & a Diacono patenam calicis, ab al-
„ tari ſemper impoſitam uno corporali acceptam; nam al-
„ teram in locum ſuum ſuper altare reponit, & tunc il-
„ le, qui tenet ſcutellam, altius eam elevans vadit ante ſi-
„ niſtrum cornu altaris, & Subdiaconus remanet cum ca-

„ lice ante dextrum; poſt Sacerdotem tenens cum altera manu calicem, cum altera patena paromper ſublevata cum corporali. Verum contra ipſos totus conventus pro reverentia Dominici corporis, & ſanguinis veniam petit ..... Mox autem ut ille miniſter, qui ſuperſuderat, digitis Diaconi vinum ſuperfudit, accedit intra reclinatorium, deferens alium calicem minorem cum ampulla, quam ſubminiſtravit Diacono, & poſt ab eodem recipit, ut Sacerdos quoque digitos illos lavet, quibus Dominicum corpus tractavit, quos numquam in majoris Miſſæ calice abluere licet. Quo ſumpto iterum vinum in calicem funditur, ut ipſe aliquantulum calix abluatur, & a Sacerdote ſumatur.) Hactenus Cluniacenſium ritus ab Udalrico deſcripti. Divionenſes S. Benigni in MS. ejuſdem monaſterii conſuetudinibus c. 21. ita habent: „(Mox vero, ut Subdiaconus pacem accepit, fiſtulam argenteam, cum qua ſanguis Domini ebibi ſolet, in ſacculo ex panno mundiſſimo ad hoc ipſum facto reconditam, de armariolo Diacono defert; ipſeque eam accipiens, ſuper corporale juxta calicem ponit. Idem vero Subdiaconus ad dextram partem ſecedens, intendit orationi, uſque dum redeat Sacerdos. Qui rediens, & illud Dominici corporis, quod ſumturus eſt, de patena accipiens; poſtquam ſe, & Diaconum oſculante ſibi manum communicaverit, mediis digitis utriuſque manus patenam indutam eidem Diacono porrigit. Subdiaconus autem interim tollit de armariolo ſcutellam, & allatam tenet cum linteolo ſuper dextrum cornu altaris, ſuper quam Diaconus mittit patenam, in qua Dominicum corpus eſt poſitum; excepto quando non niſi una hoſtia conſecratur; quia tunc prædicta ſcutella minime apportatur. Sacerdos vero accipiens præfatam fiſtulam, & longiorem a gibbo partem deorſum in Domini ſanguinem mittens; breviorem vero, quæ & ſuperior, ori immittens; poſteaquam de ſanguine Domini ſumſerit, eundem calicem cum ſanguine, & fiſtula Diacono dat. Qui accipiens fiſtulam ſubtus digitos ſacros, duobus primis digitis manus dexteræ, manu vero ſiniſtra calicem defert ad altare huic officio deputatum, linteoque mundiſſimo reverenter ornatum; totuſque conventus pro reverentia Dominici Corporis & Sanguinis veniam petit. Illis tamen diebus in quibus non niſi tres hoſtiæ conſecrantur, expectat, ut ſimul cum Subdiacono patenam ferente ad præfatum altare deveniat. Qui poſtquam illuc pervenerit, juxta dextrum cornu altaris ſtans, manu ſiniſtra calicem per medium ſuper ipſum, duobus vero, ut dictum eſt, digitis fiſtulam in ipſius calicis medio inter ſumendum Domini ſanguinem jugiter tenet; donec omnes, & ad ultimum ipſe quoque percipiat. (a) (Debet autem vinum in ampulla juxta eum jugiter eſſe; ut quando opus eſſe perſpexerit, eodem vino Dominicum Sanguinem augere poſſit.) Communicant vero poſt Diaconum & alii, eo ordine accedentes, quo ad pacem, & præter illos, qui in albis ſunt, antequam communicent, cuncti veniam petentes, & manum Sacerdotis oſculantes tam illi, quam alii. Si quis autem privatis diebus, qui non ſit de illo choro, qui vadit ad pacem, voluerit communicare; facto inde ſigno illi, qui ſervat ordinem, ſi Domnus Abbas vel Prior abeſt, accedit tam ad pacem, quam ad communionem in ſuo ordine. Debent autem ſinguli ita ſe ſcutellæ adjungere; ut ſi forte inter ſumendum aliquando Corpus Domini, vel de ore ſumentis, vel de manu porrigentis lapſum fuerit, niſi in ſcutellam cadere non poſſit. Quotquot autem ipſum corpus Sacerdos dederit, ſingulis ſanguinem Diaconus cum fiſtula dabit. Communicatis autem omnibus qui voluerint, & noviſſime Subdiacono, qui ſemper per conſuetudinem ad majorem Miſſam communicare debet, exceptis his diebus, in quibus tantum una hoſtia conſecratur; ſi corpus Domini ſupereſt, vel ſi videtur ſibi, dat eum ſumendum Subdiacono, aut recondit in pipſide. Quo facto ille, qui tenet ſcutellam, altius eam elevans, vadit ante ſiniſtrum cornu altaris: ubi Diaconus juxta dextrum ſtando Domini ſanguinem percipientibus ſubminiſtrat. Verum contra ipſum totus conventus pro reverentia Dominici Corporis veniam petit. Sciendum autem quoniam, ſi quilibet poſt communem veniam ſupervenerit, nec in choro, nec extra chorum veniam petere debet. Similiter poſtquam aliquis communicaverit, præter hanc communem, nullam veniam conſuetudinaliter petit. Mox autem, ut Subdiaconus cum ſcutella diſcedit; ille miniſter, qui digitis Diaconi vinum ſuperfudit, accedit deferens ſiniſtra linteolo involutum calicem, dextra vero ampullam cum vino, ut Sacerdos quoque lavet digitos illos, quibus Dominicum corpus tractavit, quos numquam in majoris Miſſæ calice abluere licet. Quo ſumpto, iterum vinum in calicem funditur, ut ipſe etiam calix aliquantulum proluatur, & a Sacerdote ſumitur; quod dum ſumit, faciem verſus altare, vel verſus Orientem vertit. Duo autem Converſi, qui portant candelabra, & tertius tenens thuribulum, poſtquam Sacerdos e pace redierit, continuo accipiunt tenentes ea ante gradum ſublevata, nec prius recedunt, quam Diaconum cum Domini ſanguine recedentem comitando, candelabra juxta eum hinc inde deponant: tunc quoque ille, qui fert thuribulum, de ante altare diſcedit. Privatis vero diebus, ille qui portat candelabrum, eodem omnino modo ante gradum & accedit, & diſcedit, quo dictum eſt de duobus in XII. lect. Sciendum vero, quoniam quoties non niſi una hoſtia conſecratur ad majorem Miſſam, eadem Miſſa cum calice minoris Miſſæ cantatur; & tunc neque patena a Subdiacono ſuſcipitur, neque Converſus de candelabro ſerviens, poſtquam Sacerdos poſt ablutionem digitorum vinum calici infuſum biberit, amplius operitur. Subdiaconus autem perveniens ad ſupra dictum altare, quamtumlibet clara dies ſit, tamen cum cereo patenam, ſuper quam Domini corpus fractum fuit, diligentiſſime conſideret: Si quid forte minutiſſimum de eodem remanſerit, & ſi quid viderit remanſiſſe, ſive talis ſit particula, quæ convenienter ſumi poſſit, ſeu minutiſſima, & indiviſibilis, & atomo ſimilis, hanc non manu tangere præſumit; ſed in eo tantum loco, ubi eam viderit, linguam ſummatim applicando levat & ſumit, ſicque patenam cum linteo ponit. Quod ſi Subdiaconus, aut Diaconus eſt in cuſtodia; Cuſtodis eſt, tunc cereum ad hoc teno videndum tenere; ſin autem unius ſervitorum Eccleſiæ. Expletis vero omnibus, qui Sanguinem Domini ſumturi erant, ipſe etiam Subdiaconus accedens ſumit. Diaconus quoque poſtmodum fiſtulam de calice levans, & ori admovens, poſtquam eam ex utraque parte ſugendo, Sanguine vacuaverit, Subdiacono eam interim cuſtodiendam committit, ipſeque reſiduum Sanguinem cum ea particula Dominici corporis, quam Sacerdos in eum miſerat, per anteriorem partem calicis ſumit. Poſt hoc fiſtulam ab eo, qui eam duobus primis digitis manus dextræ per gibbum inverſam in longum ſuper lævam extenſam tenuerat, accipiens, primum illam partem, quæ in Domini, de hinc illam, quæ in Fratrum ore fuit; utramque verſa vice deorſum tenendo, & vinum cum ampulla fundendo, deforis abluit, poſtmodum per medium concavitatis ipſius bis, hinc inde ſemel mittendo vinum currere facit, ſicque eam Subdiacono panno mundiſſimo ad hoc ipſum deputato tergendam tradens, hoc idem vinum, ſicut & aliud quo poſt eum eundem calicem lavat, vertendo ſe verſus Orientem, per anteriorem, ut ſupra, partem calicis ſumit. Deinde patenam a Subdiacono accipiens, diligentiſſime eam vinum ſuper infundendo abluit, & illam ſuperfuſionem Subdiacono eodem modo, quo ipſa prius, ſumendam tribuit, & poſt eundem calicem, quo vinum illud patenæ ſuperfuſum fuerat, alio vino abluens, ſimiliter eidem ſumendum. Poſtquam patenam, ut fiſtulam, prius tergendam tradit. Et tunc non alio vino ipſum calicem abluit, niſi forte tale aliquid poſtea ibi diligenter cum cereo reſpiciendo remanſiſſe cognoverit. Quando autem in majori calice aureo Miſſa cantatur, tunc poſtquam Sanguis Domini bibitus fuerit, ipſe calix ſemel, & iterum diligenter abluitur; ipſaque ablutio in alterum calicem funditur. Prædicta vero omnia de fiſtula, vel patena in alio calice complentur. His expletis Diaconus ad altare majus reverenter corporale plicat, & ibidem relinquit ſuper altare ..... Subdiaconus vero calicem cum patena accipit, & ſic cætera quæque ſacrata ſuo loco componit.) De Ciſtercienſibus hæc in libro Uſuum Ciſtercienſium c. 53. leguntur: „(Sacerdos dicat orationem *Domine Jeſu Chriſte*, qua dicta, ſtatim ſumens Corpus Domini cum calice, utraque manu applicet ad ſe: & ſic percipiat Corpus Domini ſuper calicem; deinde Sanguinem. Itaque depoſito calice ſuper Corporale non cooperto, vertat ſe ad dextrum cornu altaris, & poſita ibi patena cum hoſtiis, ſumat hoſtiam de vaſculo præparato a Diacono, quam ponat ſuper pate-

(a) *Quæ anſulis includuntur* addita ſunt in margine, ſed eadem, ut videtur, manu.

pitetenam, & unam vel plures, ubi neceſſe fuerit, ex illis, quæ ibi ſunt, recondat in illo vaſculo: hoc autem fiat tantum Dominicis diebus, & in cœna Domini. Vaſculum autem illud ſuper altare dimittetur uſque poſt Miſſam; quo facto, Sacerdos communicet Diaconum, & Subdiaconum de tertia parte: deinde de aliis hoſtiis cæteros, qui communicaturi ſunt. Provideat autem, quantum poterit, ne aliqua pars Dominici corporis remaneat. Diaconus vero accedens ad communionem, non oſculans manus Sacerdotis, ſublevet albam ab anteriori parte, flectens genua juxta altare, & reſupinato capite ſub manu Sacerdotis, convenienter aperto ore percipiat Corpus Domini. Quo percepto ſurgat, & ſupplicat: ſimiliter & Subdiaconus, quod poſtquam fecerit, ſumens fiſtulam, ſi tunc neceſſaria eſt, eat ad ſiniſtram per retro altare. Quod ſi tunc neceſſaria non fuerit, ſequatur Diaconum. Qui Diaconus veniens ante calicem inclinet, & ad nutum Sacerdotis accipiat illum, ſumatque Sanguinem eadem parte calicis, qua & Sacerdos; nec tangat eam manu, donec vino abluatur; quod ſi unus, vel duo tantum poſt eum communicaturi ſunt, miniſtret eis Sanguinem eadem parte calicis, qua ipſe recepit; ita ut ipſe dextra manu calicem tenens, ſiniſtram mento illorum ſupponat. Qui vero percepturi ſunt Diaconi, vel Subdiaconi, ſiniſtra manu pedem calicis tenentes ad os ſuum, ſicut ſibi viderint expedire, coaptent. Quod ſi plures fuerint, Diaconus percepto Sanguine, ibidem ponat calicem ſuper ſiniſtrum cornu altaris tenens illum, Subdiacono ſibi aſſiſtente, atque adjuvante hoc modo: ſcilicet ut dextram manum teneat expanſam juxta labium calicis deforis; ſiniſtra vero teneat pedem ipſius calicis; Diaconus autem teneat utraque manu in calice fiſtulam a Subdiacono antea præparatam. Qui Subdiaconus percipiat Sanguinem cum fiſtula, priuſquam ſe componet ad tenendum calicem, eo modo quo diximus. Dum autem fratres percipiunt Sanguinem, infundatur vinum in calice a Diacono, cum opus fuerit, de ampulla a Subdiacono ante præparata juxta altare. Si quid autem reſiduum fuerit de ipſo Sanguine, bibat illud cum calice, poſtquam fiſtulam reddiderit Subdiacono. Quam fiſtulam antequam reddat, in quantum potuerit, ab utraque parte ſugendo, a Sanguine Domini evacuet, & calicem reddit Sacerdoti, non oſculans ei manum. Subdiaconus vero tenens fiſtulam contra faciem ſuam in tranſverſo, eat ad Sacerdotem per retro altare miniſtrare ei vinum in calice. Sacerdos autem antequam recipiat calicem, ſi quæ hoſtiæ integræ ſuperfuerint communicatis, repoſitat in vaſculo. Qui recepto calice, reſpergat digitos ſuos in ipſo calice, quem ponens ſuper altare, eat ad piſcinam abluere ipſos digitos in aqua. Quibus terſis ad medium linteum ad hoc ipſi præparatum, redeat ad altare ſumere vinum quod dimiſit in calice. Quo ſumto, iterum aſpergat calicem vino. Quo hauſto, ponet illum non reclinatum ſuper altare juxta patenam. Similiter nec ad privatas Miſſas reclinetur. Ex hinc Subdiaconus tenens fiſtulam aſſiſtat altari, habens faciem in patena uſque ad finem collectæ. Interim Diaconus compleet corporale ſuper altare, & vertens ad Poſtcommunionem referat Miſſale ad dextrum cornu altaris;) & alibi c. 58. (Qui primi ſunt, ordine ſuo accedant ad communionem, venientes vero ad gradum altaris proximum incumbant ſuper articulos manuum; aſcenſoque gradu, flexoque genu juxta cornu altaris, & ſuſcepta Euchariſtia, cum ſe erexerint, inclinent, & ſic per retro Sacerdotem accedant *ad Calicem*; ubi iterum inclinantes hauriant, & rurſus inclinent regredientibus ab altari. Sacriſta ſtans in capite ſiniſtri chori Novitiorum vinum propinet, inclinans ſingulis, ſicut & ipſi inclinatur a ſingulis ante, & poſt ſuſceptionem, quod non ſolum hic, ſed etiam ubique quoties vel dant, vel ſuſcipiunt aliquid faciendum eſt. Quibus peractis inclinantes ad altare aſcendant ad ſtalla ſua.)

XVI. In Ordine Grandimontenſi cap. 129 tenetur hoc de conſuetudine, quod omnibus diebus Dominicis communicat Diaconus, & Subdiaconus in Miſſa miniſtrantes Presbytero celebranti, inquit Guilielmus primus Abbas in MS. conſuet. quonam vero ritu id præſtarent, ni fallor, ibi non exprimitur.

XVII. Apud Burſfeldenſes c. 45. dicto ter *Agnus Dei*, Sacerdos ſubjungebat orationem *Domine Jeſu Chriſte, qui ex voluntate Patris*, &c. qua finita, tundendo ter pectus; dicebat: *Deus propitius eſto mihi peccatori*; & compluſis manibus; modice inclinatis genibus ſemel ſubjungebat: *Domine non ſum dignus*. Deinde ſeipſum communicabat, tum hauſto in calice vino, dicebat: *Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti*, &c. Poſtea alios binos & binos communicabat, fratrumque communione peracta, ſubjungebat: *Quod ore ſumſimus*, &c. Interim ablutionem digitorum faciens ſuper calicem, collegit prius reliquias per excuſſionem corporalis ſuper patenam, hauſtaque ablutione, iteratam ablutionem digitorum, & calicis cum aqua faciebat piſcinæ infundendam.

XVIII. In Caſalis Benedicti Congregatione cap. 18. Sacerdos ſumto pretioſo Corpore & Sanguine Domini, fratres binos & binos communicabat, qui propterea, Cantore in choro *Agnus Dei* incipiente, ad altare bini accedebant, ſuſceptaque ſacra communione retro altare divertentes, vini paululum degustabant; ibique uſque ad finem Miſſæ genuflexi manebant, donec Sacerdos ultimam collectam concluderet. (Illud autem notandum, quod cantores ad percipiendam ſacram communionem cappas deponebant.) Communicatis omnibus, utramque de manu Subdiaconi Sacerdos ablutionem ſumebat; adſtante etiam cum pelvi Clerico, ultimam ut calicis ablutionem, quæ ſola fiebat aqua, reciperet. Abbas autem celebrans, poſt ultimam ablutionem miniſtrantibus Diacono, & Subdiacono, manus lavabat.

XIX. Peracta eo quo diximus modo communione, Sacerdos orationes ad complendum cantabat; quarum in fine Diaconus converſus ad populum: *Ite Miſſa eſt*; vel non converſus: *Benedicamus Domino* ſubjungebat, & ſic Miſſæ finis imponebatur: nam, quod poſtea Evangelium S. Johannis ſuperaddimus, recentioris eſt inſtituti, cujus nulla mentio in Rituali Caſſinenſium, Conſuetudinibus Germaniæ, aut Cluniacenſium, libro Uſuum Ciſtercienſium, neque in Ordinario Carthuſienſium. Immo Rituale Caſſinenſium expreſſe jubet, ut dicto *Ite Miſſa eſt*, aut (*Benedicamus*, revertantur ad ſecretarium ordinate, ut venerant, cantantes hymnum trium puerorum, & *Laudate Dominum in Sanctis ejus*.) Prima ritus illius mentio occurrit mihi in Ordinario Burſfeldenſium, ubi ſic lego: [Tam Diaconus, quam Sacerdos, ſtent verſis vultibus ad chorum dum cantatur: *Ite Miſſa eſt*; ſed antequam plene finiatur, circa concluſionem ſeſe reducant ad altare; ſin autem, cum *Benedicamus Domino*, aut *Requieſcant in pace* concluditur, manent verſis faciebus ad altare. Poſtremo Sacerdos reſponſo *Deo gratias*, vel *Amen*, ſubjungat dicens ſubmiſſa voce, *Fidelium animæ*, niſi Miſſa fuerit pro defunctis &c. Diacono reſpondente *Amen*; & inſuper: *Sit nomen Domini benedictum, ex hoc nunc & uſque in ſæculum*. Deinde crucem pollice imprimat altari ipſum oſculando, & mox erectus dicit ſub ſilentio: *Cœleſti benedictione bene†dicat nos*, crucem faciendo ante ſe verſus crucifixum; deinde vertens ſe ad meridiem, dicendo: *Omnipotens Pater* †, & ad occidentem dicendo: *& Fi†lius*, & ad ſeptentrionem quoque dicendo: *& Spiritus † Sanctus*, ſingulas cruces faciat ſiniſtra manu ante pectus collocata; ſicque benedictione completa, incurvatus ante altare dicat hanc orationem: *Placeat tibi Sancta Trinitas*. Deinde erigendo ſe dicat: *Dominus vobiſcum*, & *Initium ſancti Evangelii ſecundum Joannem*, &c.

XX. Finita Miſſa Sacerdos cum Miniſtris, ordine quo venerant, in Sacriſtiam revertebantur: „ (Recedens autem Sacerdos ab altari, *inquit Udalricus*, dat Miſſalem Diacono, ut ab eo reportetur;) quæ verba leguntur etiam in Benign. conſ. c. 21. Sed apud Ciſtercienſes cap. 83. (Finita Miſſa Sacerdos incurvet ſe ante medium altaris, faciens orationem ſolus ſine Diacono. Qua facta erigat ſe, & oſculans altare ſignet ſe,) ex lib. Uſuum Ciſtercienſ. ibid. Interim vero Diaconus „ (dicto *Benedicamus Domino*, vel *Ite Miſſa eſt*, inclinet; deinde iens ad altare transferat inde calicem, & patenam ſuper miniſterium ſumens ibi lingua ſua, ſi quid de Corpore Domini remanſerit ſuper patenam. Et poſtea accipiens fiſtulam, abluat eam vino, & poſtea patenam; quod bibens infundat aliud vinum circumliniens ipſum calicem intus, quod iterum percipiat. Tertio infundat vinum, eo modo circumliniens, quod perficiat Subdiaconus. Et adhuc alia vice infundat, ſi neceſſe fuerit, quibus lotis, & deterſis ad linteum, quo Sacerdos paulo ante digitos ſuos deterſit, recondat ea, & corporalia cum calicibus.)

XXI. Apud Cluniacenſes vero Diaconus mutatas a ſe, dum pacem præberet fratribus Sacerdos, hoſtias, finita Miſſa, loco conſueto reponebat, ex Udalrico lib. 2. c. 30. quod Burſfeldenſes præſtabant circa antiphonam poſt finem Miſſæ; Caſalini vero „ (mox finita Fratrum communione.. Miniſtris cum thure, & luminaribus præeuntibus,

,, tibus, omnibuſque in choro pronis flectentibus;) ex Decrem. MS. cap. 18. Porro exutas Sacerdotis, & Diaconi veſtes ſacras Converſi notati ad candelabra, & thuribulum infra ſuam hebdomadem complicare ſolebant ex conſ. S. Benigni c. 24.

XXII. Denique poſt Miſſam Lector hebdomadarius benedictionem poſtulabat; qua de re in comm. ad c. 38.

XXIII. Neque vero hic prætereunda eſt optime S. Stephani Grandimontenſis inſtitutio, quam ſcriptam habemus ejus in Regula his verbis c. 5. ,, (Dominicis etiam & feſtis diebus, quibus eis (ſæcularibus viris) convenit in ,, eccleſiis divinis intereſſe officiis, ſi ad audienda Miſſarum ſolemnia apud vos frequenter venerint, eos ne recipiatis; ſi vero quandoque Deo inſpirante, vos viſitare voluerint, a divinis non excludantur officiis.)

XXIV. Hactenus de Miſſa ſatis: Cæterum ritus hic deſcripſimus quales obſervarentur Dominicis diebus; cum vero quotidie Miſſam decantare publica cœperunt Monachi, privatis diebus non adeo ſolemniter celebrabant, & quidem quod Caſſinenſes, Cluniacenſeſque ſpectat, privatis diebus uno contenti erant Acolytho ſacros Miniſtros ad altare cum incenſo præeunte. Hic apud Cluniacenſes (conſuet. Clun. MS. c. 99.) procedebat ad altare candelabrum deferens, ad offertorium miniſtrabat de incenſo, ſoluſque id omne præſtabat, quod Dominicis, feſtiſque xii. Lectionum tres exſolvebant.

XXV. Præterea ,, (privatis diebus ad majorem Miſ- ,, ſam ſemel incenſum offertur, ſcilicet poſt offerendam, ,, & ſolummodo ſacra oblatio, quæ eſt in altari principa- ,, li, incenſatur,) inquit Udalricus l. c. c. 30. hinc MS. conſuetudines c. 34. ad Evangelium ,, (ſi dies privatus ,, eſt, textus non incenſatur, neque analogium, neque ,, a Subdiacono portatur pulvillum.)

XXVI. Inſuper nec hymnus angelicus, nec ſymbolum Nicænum privatis diebus decantabantur; & Diaconus in fine Miſſæ non *Ite Miſſa eſt*, ſed *Benedicamus Domino* pronunciabat.

XXVII. Ciſtercienſes, Burſfeldenſes, & Caſalini Miſſam cum uno dumtaxat Miniſtro quantum conjicere poſſumus decantabant, ſive *de Miſſis in quibus tantum unus Miniſter fuerit* cap. 54. in lib. Uſuum Ciſt. 46. in Ordinario Burſfeld., & 20. in Cæremoniali Caſal.

XXVIII. Hanc autem ad Miſſam hebdomadatim celebrandam omnes Monaſterii Sacerdotes ſuo quique ordine in tabella notabantur, nec cuiquam ſas erat, niſi urgente gravi neceſſitate, vices ſuas alteri committere; qua de re extat Decretum inter Statuta in capitulo ad Sanctum Germanum a Pratis congregato anno 1303. promulgata; præſcribens cap. 10., ut ,, (omnes qui ſcripti erunt ad ma- ,, gnam Miſſam, celebrent ipſam per totam hebdoma- ,, dam & completam, nec per alium dictam Miſſam ce- ,, lebrari facient, niſi legitima neceſſitas excuſet eos,) &c. Neque ipſi vel occupatiſſimi rerum Monaſterii adminiſtratores, quos Officiales vulgo nuncupamus, ab hoc munere eximebantur, unde inter MS. Statuta Abbatum Lyrenſium iſtud habetur, extant in cod. MS. nu. 498. ,, (Ille Monachus, qui fuerit Cuſtos operariorum vineæ, ,, minimus erit in omnibus officiis in Monaſterio, & in ,, Refectorio, excepta Miſſa, quam celebrabit, ſicut alii, ,, loco ſuo, & ponetur in tabella ſicut alii, &c.) Immo ipſi etiam Monachi in Prioratibus habitantes, ad ſuam ordine ſuo hebdomadam perſolvendam, ad Monaſterium accedere cogebantur, quod videre eſt in edito anno 1283. a R. de Rommillejo Abbate de Lyre, aſſentiente ejuſdem loci conventu, Statuto his verbis: (ex MS. codice Mon. de Lyre) ,, (Anno Domini MCC. octogeſimo tertio ſta- ,, tutum eſt in Capitulo per Dominum R. de Rommil- ,, lejo Abbatem Lyræ, per voluntatem & aſſenſum ejuſ- ,, dem loci Conventus, ob religionis augmentum, & ſalu- ,, tem animarum, quod omnes Monachi moram facientes ,, in Prioratibus noſtris de Capellis, de Deſerto, exceptis ,, Prioribus, venient unuſquiſque in ordine ſuo ad domum ,, noſtram de Lyra ad majorem Miſſam celebrandam. ,, Quod ſi Abbas abſens ſit, Prior de clauſtro, vel alius ,, qui vice Prioris conventum cuſtodit, poterit eoſdem Mo- ,, nachos in ſeptimanis ſuis ad hoc mandare.) Forte etiam huc reſpexerit Carolus Magnus in charta ad Manaſſem Flaviniacenſem Abbatem, in qua Flaviniacenſibus concedens Cœnobiolum conſtruere apud Corbiniacum: ,, (Et ,, præcipimus, *inquit apud Labb. Biblioth. nov. Tom.* 1., ,, ut Monachi, quos ibi mittetis, ne aliquando mandatorum ,, Dei viam obliti, ſæpius in Flaviniacum revertantur Cœ- ,, nobium, ibique officia ſua confirment.) Clarius & expreſſius Egilis Abbatis Flaviniacenſis litteræ (extant in Vit. Egil. n. 6. ſæc. 4.) ,, (Ut ſemel in anno ſinguli, qui ,, Sacerdotali, ſeu Levitico funguntur officio, per ſingulas ,, hebdomadas repræſentent ſe Flaviniaco, ibique ſibi com- ,, miſſum celebrent officium, quo expleto nemo eorum ,, ad cellam Corbiniacenſem regredi audeat, donec ab ,, Abbate loci ipſius, & a Fratribus probata ejus vita in- ,, timota, ſancto ſuique propoſiti voto imperetur regreſ- ,, ſus.) Denique notandum eſt, quod de S. Wiſtano Epiſcopo Wigornienſi ſcribit Willelmus Malmesburienſis apud Boll. 19. Jan. ,, (Quotieſcumque Wigorniæ eſſet, ,, Miſſam majorem impiger cantabat, dicens id ſe rependere ſeptimanarii officio, quo ipſe pro Epiſcopatu ,, abſolvi nolebat.) Cathedrali Wigornienſi deſerviebant Benedictini.

XXIX. Qui vero Sacerdotis Hebdomadarii, Diaconi, Subdiaconi, aut ſervitoris officio hanc ad Miſſam functi erant; eadem miniſteria ſequenti hebdomada explebant ad Miſſam matutinalem, de qua nunc paucis agendum.

CAPUT V.

De Miſſa Matutinali.

I. PRæter majorem Miſſam quam Conventualem appellare ſolemus, multis jam ante ſæculis in omnibus paſſim Ordinis noſtri Monaſteriis uſus obtinuit, ut mane poſt Primam (a) æſtate, vel hyeme poſt Tertiam alia ſolemniter celebretur, Matutinalis vulgo appellata, eo quod mane decantetur, ut paſſim teſtantur Monaſteriorum tum editæ, tum manu deſcriptæ Conſuetudines, Statuta Lanfranci, & Concordia Dunſtani, cujus rei luculentum nobis teſtimonium exhibet charta S. Angilberti pro Monaſterio Centulenſi, in ejuſdem Monaſterii chronico l. 2. c. 11. ab Hariulpho relata, (Tom. 4. Spicil. p. 470.) ubi hæc inter alia leguntur: ,, (Illud etiam obſervari præcipue de- ,, votione mandamus, ut nulla dies prætereat abſque ſa- ,, crarum Miſſarum decantatione, videlicet, ut ſi non ,, plus, vel xxx. a Fratribus diverſorum chororum per di- ,, verſa altaria Miſſæ quotidie agantur, exceptis illis duo- ,, bus de conventu, quæ *mane*, & meridie ſolemniſſime ,, celebrantur, &c.) & Beda Venerabilis in vit. S. Benedicti Biſcopi n. 17. l. c. (ſæc. 2. Bened.) ubi refert Ceolfridum Abbatem, qui anno 716. obiit, ,, (primo *ma-* ,, *na* Miſſam in eccleſia B. Dei Genitricis....... quin- ,, ta feria communicantibus, qui aderant,) cantaſſe.

II. Hæc Miſſa in quampluribus Monaſteriis quotidie cantabatur, in nonnullis certis quibuſdam dumtaxat diebus, in aliis vero nunquam; unde nulla Miſſæ matutinalis mentio in Rituali, ſive Ordinario Caſſinenſium tempore Oderiſii Abbatis deſcripto. Ciſtercienſes (lib. Uſuum Ciſterc. c. 60.) Dominicis tantum, certiſque ſolemnitatibus duas in conventu Miſſas celebrabant, quod nonnullis diebus etiam faciebant Burſfeldenſes (Ord. Burſfeld. c. 47.). Cluniacenſes vero, & alii communiter Nigri Monachi quotidie.

III. Cantabatur in altari Capitaneo, ſive Cardinali, (hoc erat primum altare in apſide, ſeu in fronte Baſilicæ pone majorem aram locatum, ut docet me Mabillonius noſter in Not. ad lib. 2. Mir. S. Bertini ſæc. 3. Bened.) unde *Miſſa Cardinalis* aliquando dicitur, nonnunquam in aliis altaribus, ſed præcipue in eorum SS. Feſtis, quibus dicata ſacrataque erant; rarius in ara majori.

IV. Dicebatur autem vel pro Monaſterii benefactoribus, vel pro neceſſitatibus perſoniſque publicis; unde S. Angilbertus in ſua pro Centulenſibus Monachis charta (Spicil. Tom. 4. p. 470.) jubet, ut in duabus de conventu Miſſis, quæ mane & meridie ſolemniſſime celebrantur ,, (quo- ,, tidie memoria Sanctiſſimi Papæ Adriani, & Glorioſi Do- ,, mini mei auguſti Charoli, conjugis & prolis ejus te- ,, neatur, qualiter juxta verbum Apoſtoli, pro Regibus, ,, & omnibus, qui in ſublimitate ſunt conſtituti, Salva- ,, tori Deo noſtro obſecrationum, vel orationum gratiae ,, jugiter perſolvamus;) & S. Dunſtanus in Concordia Regulari Monachorum, Sanctimonialiumque Angliæ c. 1. præſcribit, ut ,, (eadem matutinalis Miſſa pro Rege, ,, vel quacumque neceſſitate imminente celebretur.) Aliquando pro particularibus ſæcularium hominum neceſſitatibus, ut videre eſt in libro Miraculorum S. Berecharii Abbatis n. 13. ſæc. 2. Bened. ubi Adſo Dervenſis Monaſterii Abbas pro Heriberto Comite gravi morbo laborante Miſſam celebrari matutinalem juſſiſſe ſcribitur.

V. In præcipuis anni Solemnitatibus dicebatur de die feſto: concurrentibus duobus ſimul officiis, aut Sanctorum feſtis, de minus principali, alias ſemper votive de Trinitate, vel de B. Virgine Dei Genitrice Maria, vel de Defunctis, aut hujuſmodi. Extant hanc in rem generalia nonnulla Statuta pro Monaſterio Sancti Germani a Pratis ad calcem MS. conſuetudinum ejuſdem Monaſterii, quæ hic ſubjicimus.

,, Pri-

(a) In Bobienſi Monaſterio ſæc. 10. dicebatur poſt Matutinos, ex lib. Mir. S. Columbani Abbatis c. 7. ſæc. 2. p. 44.

„ Primo notandum eſt, quod omnibus Dominicis diebus de Adventu Domini, Miſſa matutinalis debet eſſe de Dominica, niſi fuerit feſtum trium lectionum. Per hebdomadem, niſi XII. Lectiones fuerint, vel feſtum trium lectionum, major Miſſa fiet de Dominica.

„ A Paſcha uſque ad Aſcenſionem Domini, omnibus diebus Dominicis, exceptis XII. Lectionibus alicujus Sancti, vel tribus, Miſſa matutinalis erit de Reſurrectione: *Reſurrexi*; ſi feſtum evenerit, fiet de Dominica.

„ A Nativitate Domini uſque ad Purificationem B. M. ſimili modo: *Puer natus eſt nobis*. Si aliis Dominicis diebus feſtum de tribus lectionibus evenerit, tertium nocturnum erit de ſancto; ſi hiſtoriis aliis cantata fuerit, & Miſſa matutinalis erit de ſancto ſimiliter. Si non; nihil fiet niſi Memoria, & Miſſa matutinalis erit de Trinitate, vel de Sancto.

„ Quotieſcumque conventus fuerit in albis, Dominicis diebus, Miſſa matutinalis erit de Dominica cum tribus orationibus tantum, ſcilicet de Dominica, de Feſto, & *Eccleſiæ tuæ*, niſi fuerit Feſtum aliquod trium Lectionum.

„ Quotieſcumque Feſtum duplex fuerit, Miſſa matutinalis erit de Feſto, niſi interfuerit aliquod Feſtum. Et eſt ſciendum, quod quando fuerint XII. Lectiones ſimplices, Miſſa matutinalis erit de S. Vincentio, vel de S. Germano, vel pro Defunctis.

Et in libro Uſuum Beccenſium iſtæ ſequentes de Matutinali Miſſa, quæ etiam ibidem *parva* appellatur, Rubricæ continentur.

„ Ab Octave Pentecoſtes uſque ad Adventum, Dominicis diebus dicitur parva Miſſa de Trinitate, niſi ſit Feſtum, quod aliquam pietatem habeat. Quod ſi aliqua feſtivitas XII. Lectionum evenerit, & officium non eſt reſervandum, de Dominica dicitur parva Miſſa, etiamſi ſimul aliqua feſtivitas fuerit, de qua parva Miſſa ſoleat dici, niſi de ea tertius Nocturnus dicatur, & Laudes. Similiter ab octava Epiphaniæ uſque LXX.; & ab octave Paſchæ uſque Pentecoſten.

„ A LXX. uſque feriam quartam in capite jejunii, ſi ſit feſtivitas 3. Lect. de Dominica; parva Miſſa de ea, ſicut alio tempore.

„ In Adventu, & ab Adventu uſque Paſche, die Dominica dicitur parva Miſſa. Si aliquod Feſtum trium Lect. occurrerit, & in Adventu, & in XL. Comm. ad Veſperas, & ad Laudes, & ad Miſſam matutinalem. A Paſcha uſque ad Aſcenſionem de Reſurrectione, niſi ejuſmodi, id eſt 3. Lectionum contingat Feſtum; quod ſi contigerit, poſt primam Collectam dicitur de Reſurrectione collecta, & poſt de Trinitate.

„ In duplicibus Feſtis, ſive ſolum quartum ℟. a duobus dicatur, dicitur parva Miſſa, unde magna, niſi alia occurrat Feſtivitas, vel neceſſitas, unde Miſſam oporteat dici. Similiter in quibuslibet Feſtis XII. Lect. niſi Dominica, quando officium non eſt reſervandum.

„ Sciendum, quod ſi in Dominica, vel in Feſtis XII. Lect. dicitur parva Miſſa, de aliqua neceſſitate, & non de Feſto, debet dici: *Gloria in excelſis Deo*.

„ Per totam ſeptimanam Paſchæ quælibet alias feſtivitas eveniat, de Reſurrectione: per totam Pentecoſtes, de Pentecoſte parva Miſſa dicatur, Comm. de Feſtis.

„ In XL. feria ſecunda pro Congregatione, quarta pro pace, ſexta pro familiaribus parva Miſſa dicatur, omnibus aliis diebus privatis per annum parva Miſſa pro Defunctis dicatur, niſi neceſſaria res contingat, unde eam dici oporteat .... In præcipuis Feſtis a Nativitate Domini, Paſcha, Pentecoſta, Aſſumptione S. Mariæ, Feſto omnium Sanctorum, quælibet cauſſa eveniat, non aliunde quam de ipſa Feſtivitate Miſſa matutinalis dicitur.

Et in MS. conſuetudinibus monaſterii Corbejanſis fol. 28. „ (Prima Dominica Adventus Domini uſque ad octavam Epiphaniæ, cantabimus Dominicis diebus Miſſam matutinalem, & magnam de Dominicis, niſi feſta evenerint.)

„ Ab Oct. Epiphaniæ, uſque ad LXX. cantabimus Dominicis diebus Miſſam matutinalem de Trinitate, niſi feſta evenerint.

„ A Prima Dominica LXX. uſque ad octavam Pentecoſtes, cantabimus Dominicis diebus Miſſam matutinalem, & magnam de dictis Dominicis, niſi feſta evenerint.

„ A die Trinitatis, uſque ad primam Dominicam Adventus Domini, cantabimus Dominicis diebus Miſſam matutinalem de Trinitate, niſi feſta, vel octavæ SS. evenerint.) Denique in MS. conſ. Guillelmi primi Abbatis Grandim. circa medium ſæc. 14. editis c. III. „ (In omnibus feſtivitatibus unius Ordinis, de quibus dictum eſt ſupra cap. 81 poteſt dici Miſſa matutinalis de B. Maria, vel de familiaribus, vel pace.

„ In diebus Dominicis a Purificatione Beatæ Mariæ uſque ad Dominicam in Paſſione Domini, & a quindena Pentecoſtes uſque ad Adventum Domini, Miſſa matutinalis de ſancta Trinitate dicitur cum oratione *Omnipotens ſempiterne Deus, qui dediſti*, ſecunda de B. Mariæ, tertia de S. Johanne Baptiſta, quarta de omnibus Sanctis, quinta *Eccleſiæ tuæ*; & hæc vera ſunt, niſi proprietas ſupervenerit feſtivitatis trium lectionum.

„ Per tempus Reſurrectionis Domini, diebus Dominicis Miſſa matutinalis dicitur de Reſurrectione cum oratione, & præfatione Paſchali.

„ Per Adventum Domini, die Dominica dicatur Miſſa matutinalis de B. Maria cum oratione: *Deus qui de Beatæ Mariæ Virginis utero*, niſi, ut prædictum aliqua proprietas feſtivitatis impediat. Miſſa Dominicalis in Adventu, & ab oct. Paſchæ uſque ad Aſcenſionem Domini, in ſequentibus hebdomadis bis, vel ter in ſeptimana, certis feriis poteſt major Miſſa dici, exceptis diebus feſtivitatum 9. lectionum, in quibus matutinalis dicitur Miſſa Dominicalis, vel de mortuis; major de feſto 9. Lectionum.

„ Et dicitur Miſſa matutinalis omni die Lunæ, & omnibus aliis diebus ferialibus per annum, niſi proprietas aliqua, ut dicitur, impediat, de mortuis cum tribus, vel quinque orationibus.)

VI. Quod ſitus hanc ad Miſſam pertinentes ſpectat, præter ea, quæ modo de majori Miſſa diſſeruimus, pauca nobis dicenda ſuperſunt. Nam licet ſolemniter cantaretur, non tamen ea cum celebritate, qua major Miſſa.

VII. In ea ſiquidem unus miniſtrabat Acolythus, etiam diebus Dominicis; qui, ut ex MS. conſuetudinibus Cluniacenſibus c. 99. & S. Germani de Pratis, ad Domin. I. Adv. diſcimus, ſacros miniſtros, ad altare cereum ſine candelabrum deferens præcedebat, eaque omnia ſolus præſtabat, quæ ad majorem Miſſam tres præſtare ſolebant.

VIII. Rarius incenſum in ea offerebatur, niſi forte in præcipuis feſtis, in quibus etiam major ſolemnitas obſervabatur: „ (Ad minorem Miſſam, *inquit Udalricus l. 2. c. 30.* niſi ſigna pulſentur, numquam incenſum offertur; hoc eſt neque ad Introitum, neque ad Evangelium, neque ad offerendam.)

IX. De orationibus ſeu collectis in ea dicendis Udalricus agens de Dominicali Miſſa matutina: „ (Poſt primam, *inquit l. 1. c. 9.*, collecta ſecunda eſt de Trinitate, poſtea hæ omnes, quæ in privatis diebus ad majorem Miſſam dicuntur, noviſſime: *Sanctorum tuorum*.) Et liber Uſuum Beccenſium: „ (Feſti diebus, ſi de alia feſtivitate, quam ipſius diei ſolemnitate, parva Miſſa dicitur; poſt primam collectam dicitur collecta de principali feſto, poſt de ſancta Maria, & de omnibus SS. & ſic dicuntur collectæ pro familiaribus. Similiter in Dominicis diebus, quibus de Trinitate, vel de Reſurrectione parva Miſſa dicitur, ſi hoc contingat, poſt primam collectam dicitur collecta de Trinitate, vel de Reſurrectione. In aliis Dominicis, quibus parva Miſſa dicitur, de Dominica; ſi aliunde contingat dici, non reſumitur collecta de Dominica; de Trinitate tamen ſemper dicitur collecta .... Similiter privatis diebus ſi pro alia re, quam pro defunctis, parva Miſſa dicitur, poſt primam collectam reſumuntur per ordinem collectæ pro defunctis. In omnibus feſtis ad parvam Miſſam collectæ pro defunctis dimittuntur. Quod ſi quartum ℟. a duobus dicitur, etiam *Sanctorum tuorum* dimittitur. Poſt Primas collectas, de S. Maria, & de omnibus SS. & ſic pro familiaribus collectæ dicuntur. Similiter *Sanctorum tuorum* in Ramis palmarum dimittitur.]

X. Reliqua quæ ad Miſſam matutinalem ſpectantia dicenda ſuperſunt, partim ab Udalrico, partim ex Benignianis conſ. accipere oportet, pauca enim nobis aliunde dicenda occurrunt. Igitur Udalricus hæc ſubdit in capite a nobis ſupra citato, „ (cantetur autem abſque ſymbolo Apoſtolico, niſi aliquando eveniet, ut propter aliquam tribulationem plebs ruſticana convocetur ad eandem Miſſam audiendam; tunc non omittitur. Si eſt in XL. abſque Tractu; ſi in Paſchali tempore, cum uno tantum *Alleluja*. Solus Prior offert unam tantum hoſtiam. A Diacono accipit pacem aliena foris chorum de popularibus dandam. Diaconus quoque ex more communicat.

XI. Ubi quod de ſymbolo omittendo dicitur, ex Benignianis conſuetudinibus c. 28. & ex Sangermanenſibus confirmatur; quod vero ab uno Priore offerendum eſſe aſſerit,

repu-

repugnat Dunſtani Concordiæ c. 1. præſcribentis, ut alternis diebus ad oblationem ſinguli chori offerent; concinunt tamen Udalrico Benignianæ conſuetudines cap. 26., ex quibus tamen in ſolemni, pro defunctis, aut pro aliqua neceſſitate Miſſa omnes offerebant ubi quod ſolemnes Miſſas defunctorum ſpectat, notandum quod habent eædem conſuetudines: „ (Poſtquam altare principale a Diacono incenſatum fuerit, thuribulum Converſo reddit, „ caſulam exuit, & ſuper ſiniſtrum humerum complicatam ponit, ſicque eam uſque ad Poſtcommunionem gerit, & tunc ſicut in principio eandem induit. Subdiaconus vero mox ut *Kyrie* incipitur caſulam ſuam exuit, „ itemque lecta epiſtola reinduit uſque ad finem Miſſæ non „ exuturus. Ad hujuſmodi Miſſam aliquis puerorum, vel „ juvenum recturus chorum cappa induitur, & e duobus „ pueris albatis ℟. cantatur, ita ut ℣. finito, a capite „ repetatur. Aliquando talis, tamque celebris anniverſarius „ agitur, ut pueri ℟. cantaturi ſericis tunicis induantur, „ & duo fratres cappis ad Tractum cantandum.) De aliis vero ſolemnibus item alibi c. 24. „ (Quod ſi talis „ matutinalis Miſſa fuerit, ad quam tres obſequantur „ *Converſi*, poſt Evangelium duo ſe diveſtiant, & tertius, poſtquam portaverit thuribulum poſt offerendam „ per chorum & extra chorum. Candelabra quæ ibi remanent, Secretarius Hebdomadarios inde aſportat. „ Quando vero ad ipſam matutinalem unus obſequitur „ tantum, non ſe exuit uſque poſt communionem, quia „ dum communio ſuſcipitur, candelabrum tenet, & tunc „ tantum expectat, ut ſecundum vinum poſt ablutionem „ digitorum Sacerdos ſumat, & mox diſcedens diveſtire „ feſtinat.)

XII. Denique in Gellonenſi olim S. Guillelmi monaſterio, expleta matutinali Miſſa, Sacerdos cum ligno ſalutiferæ crucis populum benedicere ſolebat, ut diſcimus ex libello Miraculorum S. Guillelmi monachi Gelloneniſis n. 2. in app. ad ſæc. 4. Bened. part. 2.

XIII. Præter majorem matutinalemque Miſſam, in omnibus pene noſtræ Galliæ monaſteriis tertia etiam ſolemniter cantabatur, immo in aliquibus & quarta; ſed hæc recentioris ſunt inſtituti, quæ vix alterum tertiumve ſæculum ſuperent, alioquin vero apud veteres tertiam Miſſam reperies. Audiendæ ſunt hanc in rem Divionenſes S. Benigni conſuetudines c. 26. „ [Sciendum eſt, quoniam cum quotidie duas Miſſas in conventu dicamus, „ in feſtis Quadrageſimæ, & in diebus jejunii, in quibus „ feſtum XII. lect. evenerit, ſi obitus fratris contingat, „ tertiam addimus. Prima igitur eſt pro fratre, ſecunda „ de feſtivitate, tertia de jejunio. De duabus vero, quas „ reliquis diebus cantamus, altera eſt de die; altera, ſi „ dies privatus eſt, pro defunctis. Quod ſi etiam in diebus jejunii, præter Quadrageſimam, evenerit feſtum „ trium lectionum, minor Miſſa erit de feſtivitate, major de jejunio, niſi pro obitu fratris remaneat; qui ſi „ contigerit, minor Miſſa erit pro defuncto, & ad majorem dicetur collecta de feſtivitate poſt primam Collectam.)

CAPUT VI.

De Miſſis Privatis.

I. NEceſſarie materiei connexio exigit, ut poſtquam de majori, matutinalique Miſſa diſſeruimus; de Miſſis etiam privatis aliquid dicamus; maxime cum injunctum olim Abbatibus, ac Presbyteris legamus, ut Dominicis diebus ad monaſteria ſua ſeſe reciperent, Miſſamque iis diebus celebrarent, quod videre eſt in Concilio Cloveshovienſi anno 747. celebrato c. 14. apud Spelm. to. 1. Conc. Angl. „ (Ut Dominicus dies legitima veneratione „ a cunctis celebretur, ſitque divino tantum cultui dedicatus, omneſque Abbates ac Presbyteri iſto ſacratiſſimo „ die in ſuis monaſteriis, atque eccleſiis maneant, Miſſarumque ſolemnia agant.)

II. De privatis Miſſis 5. hic inquirenda ſunt. 1. Quam frequenter olim apud monachos celebrarentur. 2. Quibus horis. 3. Quibus in altaribus. 4. Quo ritu. 5. De Miſſis votivis.

III. Etſi nunc in omnibus Religioſorum hominum familiis ſinguli quotidie celebrare ſoleant Sacerdotes, idque olim multi cum laude & religione præſtiterint ex monachis non pauci: ut S. Goar. Eremita, cui, teſte Wandelberto in ejus vit. n. 7. ſæc. 2. p. 283. n. 27. „ (Erat „ ſolemnis conſuetudo, ut omni die Miſſarum ſolemnia „ celebrans ſacrificium Corporis & Sanguinis Chriſti pro „ ſtatu eccleſiæ offerret:) S. Geremarus Abbas Flaviacenſis, de quo anonymus in ejus vita ibid. p. 480. „ (offerebat illi ſacrificium per ſingulos dies cum lachrymis, & contritione cordis.) Kalenſes monachi, quibus Bertilla Parthenonis Kalenſis Abbatiſſa n. 6. ſæc. 3. par. 1. p. 24. „ (quotidie quoque pro ſalvatione animarum „ fidelium, & recto ſtatu ſanctæ Eccleſiæ Domino hoſtias ſacras jubebat offerre;) S. Aldelmus Abbas Meldunenſis ac deinde Epiſcopus (ibid. p. 224.), qui Romæ exiſtens Miſſas *nullo die prætermiſit*, ut ſcribit Herpesfeldius citatus in ejus elogio hiſtorico n. 7. Ceolfridus Abbas in Anglia, qui ut teſtatur Beda, Romam pergens „ (ea die quo monaſterio ſuo profectus abiit, uſque ad „ diem quo defunctus eſt .... quotidie Miſſa cantata „ ſalutaris hoſtiæ Deo munus offerebat;) S. Hermelandus Abbas Antrenſis, qui „ (Ordinatus tanta Sacerdotalis officii perfectione vigebat: ut cum devotus Deo oblationem ſtudioſe quotidie offerret, maceratione ſui „ corporis ipſa hoſtia viva fieret;) S. Wando Abbas Fontanellenſis, de quo Chronographus ejuſdem monaſterii: „ (Victimam quoque hoſtiæ ſalutaris quandiu capitis habuit lumina, immolabat quotidie. Etſi, inquam, nonnulli olim quotidie celebraverint Presbyteri; idque ipſum ſolitariis permittere videatur Grimlaicus in regula Solitariorum c. 36. tamen paucorum erat iſta virtus, peneque omnes auguſtiſſimi myſterii horror a quotidiano celebrandi uſu arcere ſolebat. Nam præter Nitrienſes monachos, apud quos ut ſupra diximus, ex octo Presbyteris unus dumtaxat ſacroſanctum ſacrificium offerebat, ſingularia hæc, quæ produximus, aliquorum monachorum exempla, qui quotidie offerrent, quid aliud docent, quam alios non ita frequenter celebraſſe? Nam ſi generalis Miſſas dicendi conſuetudo extitiſſet apud omnes Monachos, fruſtra illi hac de re, tamquam de ſingulari aliquo facinore, laudarentur, cum aliis omnibus foret commune.

IV. Neque alia nobis deſunt argumenta, quibus monachos Sacerdotes olim quotidie non celebraſſe probetur. Nam illud quod hujus capitis initio protulimus, Concilii Cloveshovienſis ſtatutum Abbatibus Presbyteriſque præſcribens Miſſas Dominicis diebus canere, hoc manifeſtiſſime evincit. S. Rodingus Abbas Bellilocenſis feſtivis dumtaxat diebus celebrabat, ut colligitur ex ejus vita, auctore Ricardo Abbate n. 12. in app. ad ſæc. 4. part. 2. p. 535. florebat autem poſt medium ſæculum ſeptimum; & ſæculo X. S. Anſteus Abbas Metenſis ſæc. 5. p. 388. „ [omnibus Dominicis, & feſtivitatibus Sanctorum celebrioribus Miſſas publice dixit: ad hoc nequaquam quarta feria privatim.) Quod de eo tanquam aliquid ſingulare refert Joannes Abbas Mettenſis in vit. S. Joan. Abbatis Gorzienſis n. 68. Præterea non videmus Cluniacenſes ex Udalrico, Alemannos monachos ex conſ. Germaniæ, ſed neque Ciſtercienſes Presbyteros quotidie Miſſas feciſſe; immo de Ciſtercienſibus conſtat ex libro Uſuum, Presbyteros ſæpius in ipſis etiam Dominicis non celebraſſe; ſed privatim tantum communicaſſe: (Omnibus Dominicis diebus communicet, qui potuerit, Sacerdotes tamen, qui per „ ſeptimanam cantant, ſi die Dominico non cantant, in eorum ſit poteſtate communicare, vel non. Cæteris vero „ diebus, qui forte Dominica non communicaverit, poterit communicare, ſi voluerit.) De Cartuſienis vero exploratum eſt, ipſis olim quotidie ſacrificium offerre non fuiſſe licitum; ut patet ex Petro Bleſenſi in epiſtola, quam ſcripſit ad Alexandrum Cartuſianum novitium, ut eum in vitæ monaſticæ propoſito retineret, quod ille volebat abjicere, eo quod Miſſas quotidie canere ſibi fas non eſſet. Vigebatque iſthæc apud Cartuſianos conſuetudo, etiam circa medium ſæculum 14. ut patet ex Petro Boherio in Apparatu ad Conſtitut. Bened. Papæ XII. ubi ad c. 27. ita inquitur: „ (Unde non quotidie, immo raro „ ſacrificat Cartuſienſis Ordo; ſicut enim ſolet generari ex aſſiduitate contemtus, ſic accenditur ex ipſa raritate „ devotio.) Aliam rationem reddit Guigo in Statutis c. 14. „ (Raro, *inquit*, hic Miſſa canitur, quoniam præcipue ſtudium & propoſitum noſtrum, eſt ſilentio & „ ſolitudini vacare &c.) Inſuper in editis circa annum 1198. Statutis Petri Abbatis Silvæ majoris iſtud legitur: „ (Monemus omnes noſtros ſubditos in Sacerdotio conſtitutos, pſalterium, & ter in ſeptimana Miſſarum ſolemnia ſtudeant celebrare;) & in promulgatis anno 1303. in Capitulo ad ſanctum Germanum a Pratis congregato, Statutis n. 50. (extant in MS. Cod. n. 498.) decernitur „ (quod omnes Sacerdotes intus commorantes bis „ celebrent, vel ad minus ſemel Miſſas ſuas infra menſem;) & Benedictus Papa XII. in ſua ad monachos Benedictinos Conſtitutione c. 27. ita ſcribit. „ (Monemus inſuper „ univerſos Priores, adminiſtratores, & monachos ipſius „ Ordinis ſeu Religionis in Sacerdotio conſtitutos, intra eccleſias, monaſteria, & alia loca eorum conven-

„ tualia

Digitized by Google

„ tualia reſidentes; ut eorum quilibet bis vel ter: qui „ vero in Prioratibus, vel aliis locis non Conventualibus, „ aut in ſcholis, ſive alibi fuerint; & ſi non frequentius, „ ſaltem ſemel in ſeptimana, ſalva honeſtate, & debita „ devotione Miſſas ſtudeant celebrare;) quam Conſtitutionem renovarunt congregati in Compendienſi S. Cornelii monaſterio Abbates Provinciarum Remenſis & Senonenſis in Capitulo Generali an. 1379. cap. 29. ita ſtatuentes: „ (Item monemus, quod monachi Sacerdotes, „ cujuſcumque conditionis exiſtant, Miſſas ſuas celebrent „ ter vel bis ad minus qualibet ſeptimana, ſecundum „ prædictas conſtitutiones; niſi de conſenſu Abbatis, vel „ Prioris in ejus abſentia, ex cauſa rationabili, & expreſſa „ duxerint abſtinendum;) & congregati apud Nortamtoniam in Capitulo Provinciali Abbates Angliçani an. 1343. decernunt (c. 1. n. 5. extat apud Reyner. in app. 3. p. 152.) „ (ut id, quod de Miſſarum celebrationibus in conſti„tutionibus Benedictinis ſtatutum extitit, inviolabiliter „ obſervetur. Et ne hæc tranſgredientium culpa pertran„ſeat aliqualiter impunita; ſtatuimus, ut ſi quis Ordinis „ noſtri Sacerdos harum conſtitutionum in ea parte tranſ„greſſor extiterit, vel ultra quatuor dies continuos ſine „ licentia, & cauſa rationabili ſuo manifeſtata Prælato, „ a celebratione ceſſaverit; in capitulo publice proclame„tur, & quo uſque id, quod negligenter omiſerit, cor„rexerit, extra refectorium non manducet, nec clauſtrum „ permittatur exire; ſi autem talis in cella extiterit, ei „ uſque ad ſufficientem emendam cernes præcipimus ſub„trahi: ipſique de uno genere piſcium tantummodo mini„ſtrari.) Idem renovatum eſt in Capitulo anni 1444. c. 2. ibid. pag. 119. Denique in editis an. 1531. conſtitutionibus Congregationis Caſalis Benedict. c. 2. lego: „ (Sacerdotes autem omni tempore, & ultra triduum „ ſine celebratione abſque Abbatis licentia non vacent;) & in impreſſis Romæ anno 1602. conſtitutionibus Congregationis Montis Oliveti part. 2. c. 62. „ (Singuli Sa„cerdotes ſingulis Diebus Dominicis, & ſolemnibus infra „ hebdomadam occurrentibus Miſſam celebrent, item mo„nachi, qui ſtant ex ea parte chori, in quo ſtat Heb„domadarius, quotidie per illam hebdomadam altaris „ ſacrificium offerant.) Tandem impreſſæ Romæ an. 1619. Cœleſtinorum conſtitutiones Tract. 1. c. 2. §. 6. „ (Omnes Presbyteri, quoad fieri poterit, ſæpius tam ex „ debito pro mortuis perſolvendo, quam ex devotione „ Miſſas celebrent; officiales quidem ſingulis diebus fe„ſtis, & ter ſaltem in hebdomada; cæteri autem Sa„cerdotes tertio quoque die, niſi fuerint impediti. „ Prælati vero pariter ſæpius celebrent, & quotidie (ſi „ legitime impediti non celebrant) Miſſam audiant, niſi „ noſtrarum eccleſiarum onera ſæpius celebrari requirant.) Ex quibus omnibus patet, non ita frequenter Sacerdotes monachos olim Miſſas feciſſe, ut nos autem piam fidelium devotio religioque cogit, incruentum ſacrificium in dies ſingulos offerre; an vero majori devotione aut religione judicent alii. Nunc videamus, quibus potiſſimum horis privatas Miſſas canerent.

V. De Miſſæ privatæ celebrandæ hora audiendus eſt in primis Udalricus in antiquis Cluniacenſis monaſterii conſuetudinibus l. 2. c. 30. ſic loquens: „ (Hæ ſunt au„tem vices, in quibus Sacerdotes poſſunt hujuſmodi Miſſas „ abſque licentia cantare: quotidie ante Primam, ſi ta„men Prima non conjungitur matutinis Laudibus, ut „ ſæpius in hyeme; & poſt capitulum uſque ad Tertiam; „ aut ſi capitulum eſt poſt Tertiam, uſque ad Sextam, „ nec minus poſt Nonam; ſi tamen fratres non ierint „ dormitum. Aliquando poſt Evangelium majoris Miſſæ „ aliquis Sacerdotum licentiam accipere poteſt, quod ta„men reprehenditur, ſi frequentiùs voluerit, & in uſu „ habere.) Hanc conſuetudinem poſtea antiquavit Petrus Vener. Stat. 6. decernens „ (ut dum major Miſſa in con„ventu cantatur, nullus alicubi in toto monaſterio Miſ„ſam cantet, quia occaſione illarum Miſſarum in tantum „ major & principalis Miſſa negligebatur, ut vix quarta „ pars, cum eadem celebraretur, adeſſent.) MS. vero conſuetudines habita temporum ratione ita decernunt: „ (A Paſcha uſque ad Idus Septembris, & in omnibus „ XII. Lectionibus, & in omnibus octavis, & a Nativitate „ Domini uſque ad octavas Theophaniæ, Sacerdotes can„tant Miſſas ſuas quotidie ſine licentia ante Primam, „ & poſt capitulum ante Tertiam; poſtea vero non can„tabunt abſque licentia. Ab Idibus autem Septembris „ uſque ad Calendas Octobris ſimiliter ante Primam; poſt „ Capitulum vero ad omnia intervalla; quæ ſunt inter „ regulares horas, donec incipiat pulſari ſignum ad ora„tionem majoris Miſſæ; niſi forte in jejuniis 4. tem„porum evenerit aliqua feſtivitas XII. Lectionum, in qua „ quia poſt Tertiam cantatur feſtive Miſſa, petenda eſt „ licentia, ſicut in omnibus feſtis Quadrageſimæ ad u„tramque Miſſam. A Cal. quoque Novembris uſque in „ Paſcha, cantant uſque ad Tertiam ſine licentia, ita „ tamen ſi prius ſe laverint, vel ad lavatorium fuerint, „ vel ea intentione ut lavent, de ſede ſua ſurrexerint, „ antequam ſcilla pulſetur, quæ eſt ſignum calceandi fra„tres; poſt capitulum ad omnia intervalla quæ ſunt in„ter regulares horas, donec incipiat pulſari ſignum ad „ orationem majoris Miſſæ, poſtea vero numquam can„tabunt ſine licentia.)

VI. Et hæc quoad Cluniacenſes, quibus concinunt Divionenſes S. Benigni ex conſ. cap. 12. Quod vero noſtra Germaniæ monaſteria ſpectat; in his Quadrageſimali tempore minimo ſigno poſt Sextam dabatur licentia Presbyteris Miſſas celebrandi, quo tempore etiam permittebatur infantibus lineolas ſcribere; pro qua eadem ratione idem æſtate ſignum, capitulum inter & Tertiam, dabatur: Dominicis vero, diebuſque ſolemnibus, dum Miſſa matutinalis dicebatur, cantabant ex Presbyteris quicumque volebant, ut docent MS. Germaniæ conſuetud. n. 5. Farfenſes horam aſſignant: „ (Mox ut exierint ex matuti„nalibus officiis, ſi dies fuerit.)

VII. De Ciſtercienſibus liber Uſuum Ciſtercienſium: „ (Per totum, *inquit c.* 59. annum poſſunt fratres can„tare Miſſas privatim tempore lectionis, & poſt offeren„dam Miſſæ in conventu, etiam in XL. excepta feria „ quarta in capite jejunii. In feſtis autem Quadrageſimæ, „ quibus laboramus, & in feſto S. Mauritii, quando die „ jejunii evenerit, teneatur, ſicut in decimo quarto capite „ continetur. Diebus autem quibus duæ Miſſæ canun„tur, ſtatim poſt Primam poſſunt Sacerdotes cantare „ privatim, ubi Abbati viſum fuerit, exceptis Miſſis je„juniorum. Porro in XL. ſi feſtivitas in qua non labo„ramus, per ſeptimanam evenerit, non cantent niſi poſt „ offerandam: quod ſi habuerint ſpatium cantandi ante „ majorem Miſſam, non permittetur eis ipſam Miſſam „ dimittere. Omnibus vero diebus, in quibus jejunamus, „ nec laboramus, poteſt cantare Miſſam uſque ad No„nam, & in XL. uſque ad Veſperas, qui voluerit, & „ cui vacuum fuerit. Qui quoties dubitaverit, ne ab hora „ præoccupetur, ſi cantaverit, interroget Sacriſtam per „ ſignum; ſi annuerit, cantet: ſi contradixerit, dimit„tat.)

VIII. In Lyrenſi B. Mariæ monaſterio, qui vinearum Cuſtos inſtitutus erat, is quotidie hora poſt mediam noctem quarta operariis Miſſam cantabat, uſque illa hora Miſſas cantandi antiqua ſatis conſuetudo; ut patet ex vita S. Galli Abbatis n. 25. ſæc. 2. p. 245., qui aliquando dum fratres „ (poſt laborem matutinalis officii lectos ſuos reviſerent, primo diluculo) Miſſam cantaſſe legitur; & ex vit. S. Wunebaldi, in qua Presbyter quidam valde diluculo eccleſiam intraſſe ad Miſſam faciendam dicitur, n. 22. ſæc. 3. Ad viaticum vero infirmis præbendum quacumque hora Miſſam celebrabant, ut colligitur ex S. Odone in vita S. Geraldi Comitis Aureliacenſis l. 3. c. 7. in bibl. Clun. cui ut viaticum exhiberetur, Sacerdos poſt Completorium celebraſſe dicitur.

IX. De altaribus, in quibus veteres monachi celebrarent, duo nobis hic notanda occurrunt. Primum eſt, quod eodem in altari Sacerdotes duo abſque neceſſitate eodem die ſacrum Miſſæ ſacrificium unſquam offerebant. Extat hujus rei luculentum teſtimonium in citata jam a nobis S. Angilberti charta, Spicil. To. 4. c. 11., in qua præſcribit; ut „ (nulla dies prætereat abſque ſacrarum Miſſarum „ decantatione; videlicet, ut ſi non plus, vel triginta a „ fratribus diverſorum chororum *per diverſa altaria* Miſſæ „ quotidie agantur.)

X. Quare in Divionenſi S. Benigni monaſterio, jejunii Quadrageſimalis initio ſingulis Sacerdotibus ſuum aſſignabatur altare, in quo Miſſam in poſterum celebraret; ut docet nos MS. Ceremoniale ejuſdem monaſterii, quod vidit Mabillonius noſter. Idipſum obſervabant noſtri Caſalini reſpectu Epiſcoporum, ut diſcimus ex Ceremoniali MS. c. 13. „ (Non præſumat Sacerdos celebrare in ali„quo altari ubi ipſa die Epiſcopus celebraverit.) Carthuſienſes autem „ (bini & bini in ſacella, quibus per Sa„criſtam deputati ſunt) celebrant; ut habetur in eorum Ordinario c. 32. n. 2. Secundum eſt, quod in viam directi altaria iis in locis erigebant, in quibus exiſtebant, hæcque altaria *viatica* appellabantur, ut diſcimus ex Petro Boherio in Apparatu ad Benedicti Papæ XII. Conſtitutionem, ubi ad c. 27. ſic loquitur: „ (Ex hoc vi„detur, & ex c. L. Regulæ noſtræ, ac etiam de conſ. diſt. „ 1. Concedimus, licere nedum Abbati (c. eodem). Abba„tes. Immo etiam monacho, ubi erit altare viaticum eriga„re,

„ re, cum aliquando habeant etiam ſecundum Regulam extra monaſterium proficiſci; ut patet in Regulæ c. LXVII. Sed contrarium credo, niſi habeant ſpeciale privilegium. De privileg. c. ſi. l. vi. de pœn. diſt. t. ſicut. Et hoc eſt quod dicit ſalva honeſtate, &c. Non tamen faciliter eſt eis denegandum.) An vero locus is intelligendus ſit de altaribus portatilibus, quale erat illud, quod Fontanellenſi monaſterio largitus eſt Sanctus Wlframnus, cum monachicum ſponderet votum, ſcilicet „ (altare conſecratum in quatuor angulorum locis, & in medio reliquias continens Sanctorum in modum clypei, quod ſecum, dum iter ageret, vehere ſolitus erat,) ut teſtatur Jonas in vita Sancti Wlframni c. 5. ſæc. 3. part. 1. p. 359. aliis judicandum relinquo. Hujuſmodi altari utebantur haud dubium Sandionyſiani Monachi, in caſtra Caroli Magni adverſus Saxones profecti, quibus „ (ſollemnia ara, tum lignea tabula erat, quæ linteo adoperta modum altaris efferebat,) ut ait anonymus in l. 1. Mir. S. Dionyſ. c. 20. ſæc. 3. part. 2. p. 350., & Fuldenſes monachi ſub Rabano Abbate, qui in translatione SS. Reliquiarum, *in prato* Miſſarum ſolemnia propter multitudinem celebraſſe *ſub dio* leguntur, in vit. Rabani authore Rudolpho ejus diſcipulo n. 26. ſæc. 4. part. 2. p. 11. Antiqua altaria portatilia plura vidimus, duo in Leodienſi S. Laurentii monaſterio, tertium, in Padernenſi S. Petri vulgo Abdingoff dicto, de quibus vide quæ diximus in noſtro ſecundo Itinere litterario.

XI. Hic præterire non poſſum quod de Baſilicæ Anianenſis a S. Benedicto conſtructæ altari refert Ardo ejus diſcipulus, in ejus vita n. 26. S. Benedictus „ [in altari, quod potiſſimum præ ceteris videtur, tres aras cenſuit ſubponi .... altare vero illud forinſecus eſt ſolidum, ab intus autem cavum ... retrorſum habens oſtiolum, quo privatis diebus incluſæ tenentur capſæ cum diverſis reliquiis Patrum.)

XII. Quod ſpectat ad ritus inter celebrandum obſervari ſolitos, obſervandum primo, quod ſolus Sacerdos numquam ſine comite ſocio celebrabat (*a*); hinc ſanctus Gallus Miſſam cantaturus ſæc. 2. p. 245. „ (vocavit Magnoaldum Diaconum ſuum, dicens illi: Inſtrue ſacræ oblationis miniſterium, ut poſſim divina ſine dilatione celebrare myſteria,) ut ſcribit Walfridus Strabus in ejus vit. c. 26. Hic ex Concilio Eboracenſi an. 1195. celebrato c. 1. apud Spel. t. 2. debebat eſſe *Litteratus*; & apud Cluniacenſes, & Farfenſes Converſus monachus erat.

XIII. Ciſtercienſes duos minimum adhibebant teſtes, quorum munia deſcribit lib. Uſuum c. 59. his verbis: „ (Qui autem cantare voluerit, duos teſtes habeat, unum clericum qui ei miniſtrare poſſit; qui ſi Acolythus tantum fuerit, non præſumat calicem deferre ſuper altare, neque panem, & vinum miniſtrare, neque Sacerdoti offerre: cætera vero poteſt adimplere. Quod ſi Sacerdos, vel Diaconus, vel Subdiaconus fuerit, poteſt panem & vinum in calice miniſtrare, atque Sacerdoti offerre; aquam tamen non niſi Sacerdos, qui cantat, admiſceat. Alter vero frater, ſi laicus eſt, nihil horum præſumere debet, niſi aquam afferre, & Sacerdoti infundere, antequam induatur ſacerdotalibus veſtibus, candelam, vel lampadem accendere. Presbyterium poteſt aſcendere, tam ipſe, quam cæteri laici, non ſolum ad Miſſam; ſed quoties neceſſe fuerit; gradum tamen altaris non aſcendunt, niſi propter aliquam neceſſitatem eis præcipiatur, vel quando communicant.]

XIV. De hujuſmodi miniſtro hæc ſtatuunt congregati Nortamptoniæ ad Provinciale Capitul. an. 1343. Abbates Anglicani c. 5. apud Reyn. elem. in app. 3. p. 153. „ (Statuimus, ut noſtri Ordinis Sacerdotes, ſine monacho, vel alio Religioſo ſocio, aut ſaltem honeſto clerico non celebrent Miſſas ſuas; & ut præſto ſint hujuſmodi clerici celebrare volentibus, ſtatuimus ut in ſingulis monaſteriis, altaribus ſingulis per Prælatos honeſti deputentur miniſtri, quibus exhibeantur victualia de communi eleemoſina, vel aliunde, prout Prælati duxerint ordinandum.) Idem renovant in Capitulo anni 1444. c. 2.

XV. Secundo ad Miſſas etiam privatas ſignum aliquod pulſabant, ut patet ex Valafrido in vita S. Galli c. 26. „ (Et ſigno pulſato, oratorium ingreſſi proſtraverunt ſe in orationem, & cœperunt Miſſas agere.)

XVI. Tertio, etſi B. Benedictus ſolis itinerantibus femoralia concedere videatur; tamen nullus Sacerdos ſacrum, & incruentum ſacrificium abſque femorali offerre præſumebat, ut colligitur ex vit. S. Conſtabilis Abbatis Cavenſis apud Boll. 17. Feb. n. 11. in quo refertur, quod Roſſamandus monaſterii Prior „ (quodam tempore cum petenti pauperi femoralem lineam tribuiſſet, ſequenti die, ut propoſuerat, pro veneratione ejuſdem patris Miſſas celebrare non potuit; ſubito tunc adfuit, qui ei ſua femoralia detulit, atque tanti patris obſequio aptum fecit.) Ideo enim ille Miſſas celebrare non poterat, quia datis pauperi femoralibus carebat, quæ cum aliunde accepiſſet, ſacro obſequio aptus factus eſt.

XVII. Quarto Sacerdos ad altare ſacris ſe veſtibus induebat, ut videre eſt apud Udalricum in antiq. Clun. Monaſt. conſ. l. 2. c. 30. ubi ſic loquitur: „ [Sacerdos ſi Miſſam privatam cantare voluerit, innuit *Converſo* cum ſigno Crucis, quod eſt ſignum Miſſæ cantandæ; qui continuo ſequens illum ad locum, ubi ſunt utenſilia recondita ad ſolemnia Miſſarum; accendit candelam, ponit in brachium ſiniſtrum veſtimentum ſacerdotale, & deſuper librum miſſalem. Sacerdos autem primo manus ſuas lavat, & tergit, mittit hoſtiam cum cocleari ſuper patenam: Calicem quoque lavat, & tergit. Item in ampullas duas mittit vinum, & aquam, quas & cum ſiniſtra lavat, & cum dextra calicem, ſuperpoſitis patena, & corporali. Ita præcedens Converſum ſequentem pergit ad altare, ubi eſt cantaturus; cujus linteum complicatum explicat, ponit calicem, & librum miſſalem. Ad veſtimentum non eſt improviſum, nec omiſſum, ut ad ſingula altaria una ſit tabula, in qua ponatur, unumque lignum patulum, & muro infixum, ſuper quod ponuntur ampullæ; pendet quoque in promptu manutergiolum, ad quod Sacerdos poſtquam ſe induerit, lavatus tergit ſummitates digitorum, quibus neceſſario tangit res ſacratas.) Idem patet ex Antiquioribus Farfenſis monaſterii conſ. in quibus præſcribitur, ut Sacerdos „ [mox ut exierint ex matutinalibus officiis, ſi dies fuerit, annuat uni ex Converſis, quali velit, & ... ex tunc ext, & accipiat librum, & albam, & ponat ad unum ex altaribus: nam nulli eſt licentia aliunde auferre, poſtquam acceptum habet. Denuo revertatur in ſacrarium, & accipiat hoſtiam, & calicem; tunc perfundat eum cum aqua infuſorio, atque tergat linteolo, priuſquam habuerit miſſum vinum, & aquam. Converſus, qui adjuturus eſt eum, accipiat candelam, & accendat, & pergat ad locum, ubi ſacra agere debet.)

XVIII. Quinto notandum quod ait ibidem Udalricus. „ (Sacerdos quando ſe veſtit ad Miſſam privatam, ſi pulſatur ſignum ad horam regularem, & necdum ſtolam miſit ſuper collum, exuens ſe ceſſat a Miſſa, & pergit ad Horam.) Idem habent Conſ. S. Benigni n. 13. Reliquos Miſſæ privatæ ritus, quia nos aliunde deficiunt antiqua monumenta, ex MS. Cluniacenſium conſuetudinibus, & Divionenſibus S. Benigni c. 13. repetere oportet; ibi enim omnes deſcribuntur, prout ſequuntur: „ (Sacerdos Miſſam cantaturus, primum abluere debet manus cum vaſe in Eccleſia parato ad hoc opus, tum parans hoſtiam ad hoc opus in patenam, abluto calice ſimpliciter, aut ſi neceſſe fuerit, cum digitis, immittit in ipſum vinum, & aquam, & tergit; qui premens corporale cum pollice ac patenam, accipit calicem manu dextra, ſiniſtraque binas ampullas, & ſocius ejus veſtimentum, limbum ejus ſubtus ponendo cum miſſali, & candela; & adeunt altaris ſacroſancta, ubi in loco ſuo poſitis ampullis, & tenendo calicem, ipſe a parte dextra, & ſocius a ſiniſtra aptant altare velamentis; ſicque ponit calicem in medio altaris, ac miſſalem in parte dextra. Poſt exuens tunicam facit ante altare metaneam. Interim ſocius ejus veſtimentum dialigat, amictum diſplicatum capiti applicat, albam a parte capitis tenendo plicatam, ora expanſa cum cingulo, & manipulo donat. Hinc ipſe Sacerdos intertenendo ſtolam *Confiteor* dicit, reſpondet ſocius: *Miſereatur veſtri* cum *Confiteor*, ſed antequam reſpondeat: *Miſereatur veſtri*, ipſam oſculando ſibi imponit, adjungendo: *Indulgentiam, & remiſſionem omnium peccatorum noſtrorum*, cum *Adjutorium noſtrum in nomine Domini*; ſicque caſulam induit, quam etiam ſocius ſtudio-

(*a*) Contrarium tamen videtur ex vita S. Wunebaldi, in qua Presbyter quidam eccleſiam valde diluculo intraſſe dicitur ad Miſſam faciendam pro eo; unde ſuaviſſimo odore recreatus exivit ad conſortem hujus miraculi quærendum; quod certe non feciſſet, ſi ſocium Miſſæ miniſtrum habuiſſet. Idem colligere eſt ex vit. S. Meginradi Eremitæ, qui a ſicariis Miſſam celebrans ſolus inventus eſt, ac poſtea occiſus eſt, ſæc. 4. part. 2. Vide tamen regulam Crodegangi ad Canonicos cap. 77. Spicil. tom. 1.

Digitized by Google

„ ſtudioſe intar brachia plicat, & amictum deſuper aptat.
„ Tunc ablutis digitis ac terſis (a) orationem bravam
„ facit acclinis, qua terminata erectus ſe crucis ſignacu-
„ lo munit: Poſt oſculato altari dicenda in miſſali circum-
„ ſpicit, moderata Introitum cum *Gloria*, ad quam ſe
„ inclinando, & *Kyrie eleiſon* ipſe inchoando, abſque
„ tono, ad dextram dicit. Sed lectures Epiſtolam ad
„ ſiniſtram tranſit, ibique reliqua uſque poſt commenio-
„ nem canit. Dum collectas primas, medias & ultimas
„ dicit, ſocius ejus acclinis aſt; ſed ad Canonem erectus
„ in diebus feſtis, & octavis; & ſuper genua proſtratus
„ diebus privatis.

„ XIX. Quando debet recitare Evangelium, oſcula-
„ tur altare & ipſum; ſingulas crucas ad *Sequentia San-*
„ *cti Evangelii* in fronte & in pectora ſibi depingit cum
„ pollice, ac tertiam cum digitis duobus ante ſe ad *Glo-*
„ *ria tibi Domine*. Quo lecto, & oſculato, præſentat
„ ſocio ad oſculandum; & offertorium, & calicem por-
„ rigit ad offerendum, ac recipit facta offerenda hone-
„ ſte plicatum. Inter dicendum offarendam, val poſt,
„ corporale in medio altaris diſplicat, hoſtiam, & ca-
„ licem a ſocio accipiens, in ipſo aptat, patenam ſub
„ corporale tectam locat; binos utriuſque manus digitos
„ lavat, & combinat; orationi ſe inclinat, quam oſcula-
„ tiona altaris terminat. Inde verſus ad adſtantes, divinæ
„ meditationi inſiſtare mentibus, & voce ſupplicat. En or-
„ dine collectas Secretarum, quo primas contra calicem,
„ ſtando, ſociaſque *Per Dominum noſtrum* replicat; atque
„ in ultima: *Per omnia ſæcula ſæculorum*, alta pronunciat.
„ Inter dicendum, *Surſum corda*, digitos utriuſque ma-
„ nus, quatuor primis combinatis, reverentar uſque ad
„ humeros alevat; præfationem recitat, qua dicta ad
„ *Sanctus, Sanctus, Sanctus* ſe humiliat, & cum dicit:
„ *Benedictus, qui venit*, ſe inclinis ſignat. Dum inchoat:
„ *Te igitur clementiſſime Pater, per Dominum noſtrum*
„ *Jeſum Chriſtum filium tuum*, ſe erigit; ſed acclinis uſ-
„ que ad altare, quod & oſculatur, *Supplices rogamus*,
„ *& petimus* dicit. Et inter: *Hæc dona, hæc munera,*
„ *hæc ſancta ſacrificia illibata*, tres cruces ſuper utram-
„ que oblationem facit.

„ XX. Hinc uſque ad *Quam oblationem*, ſimplicitar
„ quæque proſequens, ubi dicit: *Benedictam, adſcriptam*
„ *ratam*, tres cruces communes facit ſuper utrumque.
„ Dum dicit: *Corpus & ſanguis*, duas ſemotius ſuper
„ hoſtiam & calicem. Dum dicit: *Accepit panem*, accipit
„ hoſtiam quatuor primis digitis ad hoc ipſum ablutis,
„ & præparatis, & uſque contra pectus levat. Et di-
„ cto: *Gratias agens*, ponit. Dum dicit: *Benedixit*,
„ crucem deſuper facit. Iterumque dum dicit: *Accipite*,
„ accipit, & tenet, uſquequo dicat: *Hoc eſt corpus me-*
„ *um*. Item dum dicit: *Accipiens hunc præclarum cali-*
„ *cem*, accipit ipſum coopertum corporali; dictoque
„ ut ſupra: *Gratias agens*, ponit; & ad *Benedixit*, be-
„ nedicit, & ad: *Accipite*, accipit, ac tenet uſque: *In*
„ *mei memoriam facietis*. Item dum dicit: *Hoſtiam puram,*
„ *hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam*, facit tres com-
„ munes cruces ſuper utrumque, & unam ſeper corpus,
„ dum dicit: *Panem ſanctum vitæ æternæ*; alteram ſuper
„ calicem, ad *Calicem ſalutis perpetuæ*. Ad: *Supplices*
„ *te rogamus*, ſe inclinat. Dum dicit: *Ex hac altaris*
„ *participatione*, altare oſculando ſe alevat; & inter di-
„ cendum: *Sacroſanctum Filii tui Corpus & Sanguinem*,
„ Corpori & Sanguini ſingeles cruces imprimens, ſe-
„ metipſum tertia cruce ſignat. Itam ad: *Sanctificas*,
„ *vivificas, benedicis*, tres communes cruces ſuper utram-
„ que facit. Ad: *Præſtas nobis*, calicem diſcooperit,
„ corpus Dominicum accipiens. Inter dicendum: *Per*
„ *ipſum, & cum ipſo, & in ipſo*, tres cruces dextra,
„ ſiniſtra calicem tenens, de ipſo corpore per medium
„ calicis peragit. Cum dicit: *Omnis honor, & gloria*,
„ extra calicem in ſummitate ipſius duas crucas impri-
„ mit. *Per omnia ſæcula ſæculorum* dicendo, corpus Domi-
„ nicum intra calicem primis digitis tenens, ipſum cali-
„ cem de corporali ambabus manibus lavas petemper,
„ ac ſuſtentat. Ad: *Præceptis ſalutaribus*, poſito cali-
„ ce, corpus Domini in corporali ponit, digitis quatuor
„ intra calicam fricatis, deque ipſo corporali ſicut antea
„ erat, calicam operit. *Pater noſter*, cum *Libera nos quæ-*
„ *ſumus Domine*, uſque *ab omni perturbatione ſecuri* di-
„ cit. Tunc calicem diſcooperiens, corpus Domini acci-
„ pit. Inter dicendum: *Per eundem Dominum noſtrum*
„ *Jeſum Chriſtum filium tuum*, particulam dextram Do-
„ minici corporis digito ſecans, non penitus ſeparat, &
„ dum: *Qui tecum vivit, & regnat in unitate Spiritus*
„ *ſancti* dicit, ſiniſtram particulam ax toto dividit, me-
„ diæque conjungit; ac dum: *Per omnia ſæcula ſæculorum*
„ dicit, dexteram particulam prandit. Ad: *Pax Domini*
„ *ſit ſemper vobiſcum*, tres veloces cruciculas de ipſa
„ particula per medium calicis facians, in Sanguinem
„ mittit. *Agnus Dei* per ſe incipiendo canit. Panem ſo-
„ cio, ſi vivorum eſt Miſſa, porrigit. Primum ſe me-
„ dia particula; poſt ſocium tertia, venie uſque ad ter-
„ ram, & oſculationa manus præmiſſa, communicat, ſi
„ nutu ſignificavarit. Deinde ſanguinem ſumit. Tunc
„ ſocius ſibi prima, & tertia vice in calice ſuper qua-
„ tuor digitos primos, qui corpus Domini tractaverunt,
„ vinum infundit, quos debet targere poſt ablutionem
„ in anteriori parte calicis, unde Sanguinem ſumſit. Dein-
„ de ad faciem ſuam; ſicque calicam ſocio, ſi commu-
„ nicavit, tribuit, & recipit, oſculaturque manum ſo-
„ cius, dum calicem Sacerdoti reddit. Hoc explato, cor-
„ porale plicat, & dicta communione, miſſalam ad dex-
„ tram ponendo Miſſam conſummat. Quod ſi vivorum
„ Miſſa aſt, & collect. pro defunctis dixarit, dicto *Ite*
„ *miſſa eſt*, vel *Benedicamus Domino*, poteſt adjungere:
„ *Animæ omnium fidelium defunctorum requieſcant in pace*,
„ ita alta, ut reſpondeat ſocius: *Amen*. Ita libro clau-
„ ſo, manus ſub caſula tenendo, ſocius per ſummitatem
„ capitis accipit ipſam, Sacerdos manipulum cum ſtola,
„ atque albam per manicas, & ſocius . . . . de
„ . . . . cum amict . . . . . ſſime eptant, quibus
„ plicatis, & cum conjunctis, Sacerdos metaneam coram
„ altara facit, tunicam induit, manus in piſcina abluit,
„ calicam accipit, altare cooperit, uterque quæque in ſuo
„ loco honeſte compoſita reſtituit.)

XXI. In his omnibus plura obſervanda ſunt 1. Quod ante Miſſam vinum, & aquam in calicem infunderent: idem præſtabant Cartuſienſes, ſaltem quoad vinum; nam unam, aut duas aquæ guttas cum cocleari poſt offertorium immittebant, ex eorum ordin. c. 32. in quo tamen additur; *niſi prius hoc fecerit* Sacerdos. Vigebat tamen ſæculo x. hodiernus, poſt Evangelium in calicem fundendi vinum uſus; ut patet ex Folcuino in libro Miraculorum S. Urſmari Abbatis Laubienſis, n. 15. ſæc. 3. part. 1. pag. 261. „ (Retulit idem Presbyter nobis,
„ quod dum quodam die in ipſa Eccleſia, cui in recom-
„ penſationem jam dicti beneficii ſerviebat, Miſſas age-
„ rat, lecto Evangelio vas, quod conſuetudinalitar ju-
„ xta altare cum vino pendebat, in calicem verſat &c.)
Hic conſideranda ſunt verba Conſuetudinum S. Benigni c. 12. „ (Eſt etiam conſuetudo, quatinus dum ponit
„ hoſtiam ſuper patenam, vel vinum, aut aquam in ca-
„ licem, & facit hujuſmodi apparatum, vel etiam qui-
„ libet tractans hoſtias, quæ ſunt ſacrandæ, non dicat
„ pſalmos, vel aliquas orationes movendo labia, niſi me-
„ ditatur tantum in corde ſuo; ne forte de ſaliva ejus
„ quicquam inſiliat ſuper hoc, quod apparatur, aut offertur.)

XXII. Secundo, notandum quod confeſſionem induendo ſe cum miniſtro faceret, quod etiam præſcribunt Farfenſis monaſterii conſ. licet non niſi poſtea id præſtaret apud Ciſterc. ut patet ex libro Uſuum: „ (Sacerdos autem indutus, & aſperſis digitis aqua, dicat confeſſionem
„ ante gradum altaris medius inter adjutores ſuos, ita
„ quod clericus ſit ad dextram, laicus ad ſiniſtram.)

XXIII. Tertio, notandum quod Epiſtolam & reliqua uſque ad Poſtcommunionem in ſiniſtra altaris parte diceret.

XXIV. Quarto, quod dicto Evangelio librum ſocio oſculandum præberet.

XXV. Quinto, quod miniſter ad offertorium panem, & calicem Sacerdoti offerret, quod tamen prohibent Ciſtercienſes in libro Uſuum, cap. 59.

XXVI. Sexto, quod ablutos pro oblationem digitos combinaret: eoſque deinceps non disjungeret, quod nos tantum poſt conſecrationem præſtamus.

XXVII. Septimo, quod poſt conſecrationem Corpus, & Sanguinem adſtantibus videndum non alevaret, quod jam ſuperius obſervavimus in Ciſtercienſibus.

XXVIII. Octavo, quod ſpectat ad cruces in canone faciendas: obſervandum hac de re conſultum fuiſſe olim a Bonifacio Epiſcopo Germanorum Apoſtolo Zachariam Papam, quod ſcilicet, quibuſve in locis faciendæ eſſent; ut videre eſt in epiſt. Zachariæ, quæ extat in ejus vit. ſæc. 3. part. 2.

XXIX. Nono, notandum, quod in Miſſis etiam privatis pax daretur circumſtantibus: extat hujus rei exemplum in Actis diſceptationis inter Abbatem de Bello in Anglia,
& Epi-

(a) Hic Divionenſes conſuetud. ad marginem addunt
„ [Debet calicem aſpicere, ne aliquid de fragmento Do-
„ minici Corporis per negligentiam ſit remanſurum; poſtea
„ intus vinum, & aquam mittere & calicem tergere; de-
„ inde orationem bravem facit acclivis.)

& Epiſcopum Ciſtercienſem apud Spelmannum ad ennum 1157. Tom. 2. „ (*Percantatu* itaqua Miſſæ Cenone „ uſque ad: *Pax Domini*, Epiſcopus, ut *moris eſt*, pa- „ ee e Sscerdota accepta, Regi detulit, deinde Abbati, „ multis plurimum mirentibus, porreeit.) Idem ſuperiori ſæculo obſervabant adhuc noſtri Caſslini, quorum in Ceremonieli MS. c. 13. hæc lego: „ (Miniſter pacem „ ſuper eltare ſumens reverenter inelinet, obletaque ambabus manibus pace; cum Sacerdos ad eum dixerit: „ *Pax tibi frater*, reſpondeat ipſe: *Et cum ſpiritu tuo*; „ & dum defert paeem aliis oſculandem, dicit ad ſingulos, *Pax tecum frater*. Cuilibet enim religioſo, vel ſæ- „ culari cum datur pee oſculanda, dici debet: *Pax tecum* „ *frater*; & oſculans illem reſpondeat ſimiliter ſummiſſa „ voce: *Et cum ſpiritu tuo*.) Ciſtercienſes ſibi invicem pacem non dabant, niſi præſentibus hoſpitibus, aut fratribus communicaturis: oblatam ſibi tamen aetra monaſterium recipiebant: ut præſcribit liber Uſuum c. 59. his verbis: Sacerdos „ (pacem non debit, niſi forte præſen- „ tes fuerint illi Miſſæ hoſpites, vel frater communica- „ turos . . . . notendum vero quod Abbates, Monachi, „ & Converſi quando Miſſas audiunt in Eccleſiis, quæ „ non ſunt de Ordine noſtro, ſicut ceterl, pacem acci- „ piunt, ſi eis offertur.)

XXX. Decimo, notandum, quod ſeipſum, & miniſtrum eedem hoſtia Sacerdos communicabat.

XXXI. Undecimo Evangelium Sanɛti Johannis in fine Miſſæ omittebant.

XXXII. Duodecimo, quod finita Miſſa manus laveret Sacerdos. Hanc retionem affert Udelricus l. 2. e. 30. „ (Finita Miſſa cum redierit, nec tunc omittit lavere „ ſummitatas digitorum maeime propter celicem & pro- „ pter corporale reportendum.) Hujuſce ritus fit mentio in l. 2. de Geſtis SS. Rotonenſium c. 1. „ [Accelere huc „ concham æneam eum equa, in qua lavant ſancti Sa- „ cerdotes manus ſuas poſt immolationem ſacrificii;) & in vit. S. Popponis n. 47. apud Boll. 5. Jan. „ (Hora tunc „ erat, qua vir Dei Miſſarum ſolemnia aeplaverat, cum „ miniſtri aquam ad abluendas manus, vel os porrexarent;) & in lib. 1. Dial. S. Victorie Papæ III. num. 5. „ (Qui- „ cumque febre detentus hauſiſſet ex aque, quæ de ma- „ nibus ejus deſluebat, dum poſt Miſſarum ſolemnia a- „ bluaretur, mox ſanitate recepta liberaretur.) An vero hue etiem referendus ſit locus ex vite S. Stephani Abbatis Obazinenſis l. 2. n. 33. „ (eccedens enim ad Miſſam, „ antequam eem conſummeſſet, aquam de puteo vere „ tunc novam ad ebluendas manus, & calicem detule- „ runt.)

XXXIII. Decimotertio, his omnibus etiem illud addendum, quod ſubdit paulo poſt idem Udalricus; (Interim „ dum hora cantetur, ſi Miſſam finierit, & ipſe venire „ potuerit in chorum ante *Gloria* primi pſalmi, Conver- „ ſum dimittit cum veſtimento complicato, vel non com- „ plicato, & ipſe pergit ad Horam. At ſi venire poteſt, „ non ſe movet a loco, nec Converſus, quouſque hora „ finiatur.) Extat hanc in rem inter Capituls Sancti Adalardi Abbatis Corbejenſis de admonitionibus in congregatione c. 32. ſæc. 4. p. 758. „ (Ut Presbyteri Miſſa „ ſua aepleta, ad Sextam, vel Nonam, ſi convenienter „ poſſunt, occurrant.)

XXXIV. Decimoquarto, denique prætereri non poſſum, quod de S. Stephano Obazinenſi legitur in ajus vit. 2. n. 60. „ (Peracte Miſſa, mox ſanctum eltare lintea- „ minibus eptiſſime componebat; ut nihil ejus intectum „ maneret; nihil foras ex linteamine turpiter promine- „ ret, ſed cuncta deſuper plene, deorſum æqualiter pen- „ dentia, undique bene parata, pulvere mundata relin- „ queret, nihilque circumcirca eo diſcedente indecens, „ vel incongruum remaneret. Veſtimenta, quibus aeue- „ batur, quamquam miniſtri hinc inde parati aſſiſterent, „ propriis manibus ipſe plicabat, ut & minus promtos hac „ ſedulitate inſtrueret, & exemplum aliis daret, ne quis „ quantislibet occupationibus implicatus hoc facere recu- „ ſaret.) Superiori ſæculo ſpecieles in Miſſis etiam privatis ritus obſarvabant noſtri Caſalini, quos his breviter perſtringere neceſſarium ducimus.

XXXV. In primis Sacerdos præmiſſa ſacramentali confeſſione, & brevi Paſſionis Chriſti meditatione, hiſce precibus ad celebrandum ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium ſe ſe præparebat: *Veni creator Spiritus*, &c. *Veni Sancte Spiritus*, &c. ℣. *Emitte*, Oretio, *Deus qui corda*: Pſalmus *Credidi*: *Kyrie eleiſon*: *Pater noſter*: ℣. *Oſtende nobis Domine miſericordiam*: *Domine exaudi orationem*: Oratio: *Aures tua pietatis*, &c.

XXXVI. Deinde exuens cucullam dicebat: *Exue me Domine veterem*; manus levando: *Largire ſenſibus noſtris* &c. tergendo manus: *Da Domine virtutem*. Tunc genuflectens: *Fac me quæſo omnipotens* &c. Ad amictum: *Pone Domine galeam*. Ad elbam; *Indue me Domine*. Ad cingulum: *Præcinde Domine*. Ad manipulum: *Merear precor Domine*. Ad ſtolam: *Redde mihi Domine*. Ad caſulam *Indue me Domine ornamenta*: E Sacriſtie procedendo: *Deduc me Domine in via mandatorum tuorum*, &c. Pſalm. *Judica*. Ad eltaris gradus accedens ſimul cum miniſtro genuflectebat, ſurgenſque calicem aptabat, pergens ad miſſalem, officium quærebat, reverſus in medio altaris dicebat ſubmiſſa voce: *Actiones noſtras* &c. altera in labio ejuſdem ſignando, quo deoſculato ad gradum ipſius retrocedebat, ubi facta inclinatione dicebat: *In nomine Patris*, &c. *Et introibo ad altare Dei*: *Confitemini Domino quoniam bonus*: Miniſtro ad ſingula reſpondente. Subjungebat confeſſionem, & abſolutionem: *Adjutorium noſtrum*; *Domine exaudi*: *Dominus vobiſcum*; tum profunde inclinatus: *Aufer a nobis*. Progrediendo ad altere; *Conſcientias noſtras*; factoque ſigno crucis in medio eltaris, illud deoſculabatur: inde accedens ad librum, inclinando dicebat: *Tuam crucem adoramus*. Poſtea incipiens Introitum, ſe ſignabat, manus ſuper margines libri tenens, quod Introitum repetendo iterum prælibat. *Kyrie eleiſon* eodem in loco incipiebat, procedendo in medio alteris illic perficiebat.

XXXVII. Poſt Epiſtolem dicto Alleluja, vel Tractu, Sacerdos apertum librum in cornu ſiniſtrum deferebat dicens: *Domine labia mea aperies*, ante medium altaris paululum inclinando. Quibus peractis, obletis a miniſtro vini, & aquæ ampullis, vinum infundebat in calicem primum, tum aquam cum parvo cocleari dicens: *Fiat hæc commixtio vini*, *& aquæ pariter ſalutare ſacramentum in nomine Patris*, *& F✠ilii*, *& Spiritus ſancti*, ſignando calicem, & reſponſo: *Amen*; ſubjungebat, *Deus qui humanæ ſubſtantiæ*, & continuo patena cum pane ſuper calicem poſita, cooperiebatur cum parvo corporeli. Deinde priuſquam Evangelium inciperet, dicebat: *Jube Domne benedicere*: *Dominus ſit in corde meo*.

XXXVIII. Ad Evangelium miniſtro reſpondente *Gloria tibi Domine*, Sacerdos converſus ad medium altaris inclinabat; & in fine reſponſo: *Deo gratias*, librum ſignabat, & oſculabatur dicens: *Per Evangelica dicta*. Ad hæc ſymboli verba: *Et homo factus eſt*, genuflectebat, erigens ſe tantum ad: *Reſurrexit*. In defunctorum Miſſis ad hæc offertorii verba: *Hoſtias & preces tibi*, calicem tenebat Sacerdos.

XXXIX. Lecto offertorio, calicem cum patena, & oblata deſuper accipiens, paululum inclinatus hac oratione oblationem faciebat: *Grata ſit tibi Domine Deus hæc oblatio*, *quam tibi offerimus pro noſtris delictis*, *& Eccleſia tua ſancta Catholica*. *Amen*: ſub cujus finem crucis ſignum cum calice faciebat; deinde accepta patena, oblatas ſuper corporale dimittebat; ipſamque patenam medie ſui parte ſub corporali abſcondebat; interim dicens: *In nomine ſancta*, *& individuæ Trinitatis*, *Patris*, *& Filii*, *& Spiritus ſancti deſcendat Angelus benedictionis*, *& conſecrationis ſuper hoc munus oblatum*. *Amen*; calicem ipſum ſignando; poſtea divertens ad cornu altaris dextrum dicebat: *Lavabo inter*, &c. manus abluens, & tergens; revertenſque ad alteris medium: *Veni ſancte Spiritus*, *reple* &c. ubi perveniens, inclinatus addebat: *In ſpiritu humilitatis*, cujus in fine altare ſignabat, & oſculabatur; tum extenſis ſuper calicem manibus, ſubjungebat: *Veni inviſibilis ſanctificator*, calicem deſuper ſignando. Poſtea converſus ad populum dicebat: *Orate fratres*, cui miniſter reſpondebat: deinde dicto: *Domine exaudi orationem meam*, ſecretas recitabat, & præfationem.

XL. Ad Canonem eoſdem fere ritus obſervabant, quos nunc habemus in uſu, excepto quod Sacerdos oſculaturus altare, prius illud ſignabat; peracta conſecratione, brachia in modum crucis expanſa tenebat; ante orationem Dominicam quinque cum hoſtia ſuper calicem cruces faciebat, poſtea corpus Dominicum a latere dextro revarenter oſtendens populo. Ad hæc verba: *Et dimitte nobis debita*, pectus tundebat; fractam hoſtiæ particulam in calicem non mittebat, niſi poſt ter dictum: *Agnus Dei*, idque dicendo: *Hæc ſacroſancta commixtio*. Poſtea cooperto calice, utraque manu corpus Dominicum ſuper patenam ſuſtinens dicebat orationem: *Domine Jeſu Chriſte*, *qui dixiſti*; qua finita, corpus Dominicum oſculabatur ſubjungens: *Pax tua Chriſte mihi ſit ſemper*. *Amen*. Poſtea corpus Domini in patenam dimittebat, patenam vero ſuper calicis pedem reclinabat, miniſter autem utriſque manibus pacem oſculandam Sacerdoti offerebat: quam ipſe oſculando dicebat: *Pax tibi frater*, *& Eccleſiæ ſanctæ Dei*; miniſtro ſubmiſſe voce reſpondente: *Et cum ſpiritu*

tuo

quo pater. Deinde duas alias orationes ſubjungebat, ac ter: *Domine non ſum dignus*, manu dextra pectus percutiens, ſiniſtram pectori applicans: tum genuflectens corpus Domini accipiebat dicens: *Panem cœleſtem*. Facta communione, primo vinum in calice accipiebat, quo hauſto dicebat: *Corpus tuum Domine*. Poſtea accedens ad cornu altaris digitos vino ſimul, & aqua in calicem abluebat dicens: *Quod ore ſumpſimus*: *O ſacrum convivium*: *Nunc dimittis*. Sumptaque ſecunda hac ablutione, miniſter ſolam aquam in calicem fundebat, quam Sacerdos circumducens, tandem in pelvim, vel in piſcinam effundebat, calicem linteolo tergens. His peractis, Sacerdos in medio altaris conſtitutus dicebat: *Agimus tibi gratias*, poſtea Poſtcomunionem, & reliqua. Dicens vero Evangelium S. Johannis, corporalia plicabat &c. Hæc ſunt præcipua, quæ Miſſæ privatæ ritus ſpectant; quæ vero de Miſſis votivis reſtant dicenda, breviter expedio.

XLI. Miſſas votivas vocamus eas, quæ nec officio diei in quo dicuntur, nec ipſi tempori conveniunt. Harum uſus apud antiquos non plane infrequens extitit; maxime earum, quæ pro defunctis, pro infirmis, pro iter agentibus, pro neceſſitatibus publicis dicebantur; de quibus Miſſas proprias videre eſt in antiqua Liturgia Gallicana, & in lib. Sacramentorum S. Gregorii Papæ. Quæ vero nunc de Spiritu ſancto, de Cruce, de Beata Maria, de Sanctis dicuntur, harum uſus non ita videtur antiquus, quippe Alcuinus Miſſarum de Trinitate, de Angelis, de Cruce, de Spiritu ſancto, & B. Maria in Sabbatho author eſſe dicitur apud Gavantum Comm. in rub. Miſs. part. 1. tit. 4. Et certe ipſe, ut ſcribit in ejus vita Anonymus n. 26. ſæc. 4. „ (celebrabat omni die Miſ„ſarum ſolemnia multa cum honeſtatis diligentia, habens „ ſingulis hebdomadæ diebus Miſſas deputatas proprias;) poſtea etiam Miſſas de Cruce votivas dictas fuiſſe reperi ſæculo x., quo Sacerdos quidam ad altare S. Wiboradæ ſepulchro appoſitum, *Miſſam de ſancta Cruce feria ſexta* omni hebdomada celebraturum ſe ſpopondit; ut teſtantur Acta ejuſdem S. Wiboradæ n. 38. ſæculo xi. Cluniacenſes de Trinitate votivas Miſſas dicebant, ut patet ex Udalrico. Ciſtercienſes in inſtitutionibus Capitul. Ciſterc. omni Sabbatho aliqua feſtivitate vacuo, Miſſam ſolemniter dici de B. Maria præſcribunt; & in libello antiq. definitionum: „ (Omni die, *inquiunt diſt*. 5. *c*. 2. quo Miſſa quo„tidiana cantatur pro defunctis, debet dici Miſſa de B. „ Maria; præter feſta Natalis Domini, Paſchæ & Pente„coſtes; in quibus tribus diebus nec de ipſa, nec pro „ defunctis privatim dicitur.) In MS. conſuetudinibus Guillelmi primi Abbatis pro Ordine Grandim. ſæc. 14. editis, aſſignantur feria ſecunda Miſſa de SS. Angelis, tertia de S. Maria, quarta de Sancto Stephano inſtitutore Ord. Grand. quinta de Spiritu ſancto, ſexta de ſancta Cruce, Sabbato de ſancta Maria. Atque ante hoc tempus Miſſas votivas de privatis aliquibus ſanctis non legi, licet Petrus Damiani ad Deſiderium Abbatem Caſſinenſem ſcribens, opuſ. cap. 3. dicat: „ (Nos etiam in eremis ſive monaſteriis, „ quorum videlicet ad Chriſti gloriam miniſtri ſumus, tres „ per hebdomadas ſingulas dies ſanctis aſſignatos habemus, „ ad quorum honorem Miſſas ſpecialiter celebramus;) Iſtæ enim Miſſæ, ut ex conſequentibus patet, erant feria ſecunda de Angelis, pro Defunctis, feria ſexta de S. Cruce, & Sabbato de S. Maria.

XLII. Porro hujuſmodi Miſſas omni die, etiam feſtivitate præcipua ſolemni cantare ſolebant; quod cum Lyrenſibus noſtris grave eſſet, ſcilicet Miſſas de defunctis in die Natalis Domini, Paſchæ, &c. dicere „ (conceſſum eſt „ a Domino Abbate Gilleberto propter reverentiam & „ honorem Sanctorum, & propter pacem cordium aliquo„rum, qui ferebant moleſte, ut in præcipuis feſtis can„tarent pro defunctis; quod hi, qui in tabula fuerint ad „ Miſſam pro defunctis in his ſolemnitatibus, ſcilicet Na„talis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, Aſſumptione B. „ Virginis, Annunciatione ejuſdem, & omnium Sancto„rum, in præcedenti feria ſe adquittent. Similiter ſi tri„cennale fuerit in conventu pro Monacho nuper defuncto, „ ille, qui in die unius dictarum ſolemnitatum debe„ret habere Miſſam pro mortuo, præcedenti die ſe ad„quitabit; & nihilominus in die ſolemnitatis ipſius red„det Miſſam in capitulo, acſi eam eadem die celebraſſet. „ Qui vero ad Miſſam de Sancto Spiritu ſcribuntur, „ in his feſtivitatibus, ſcilicet Natalis Domini, Paſchæ, „ Pentecoſtes, cantabunt de die; tamen poſt primam col„lectam dicent orationem; *Familiam*, hoc antiquum „ eſt.) Ita MS. Statuta Abbatum Lyrenſium. Porro Gilbertus, de quo hic, dictus *De Haia*, Lyrenſe Monaſterium regebat an. MCCLX. At multo ante hæc tempora nonnullis religio fuerat, Dominicis diebus Miſſas de defunctis celebrare, ut patet ex antiquioribus Farfenſis Monaſterii conſ. in quibus hæc leguntur: „ (Solent vero inter„rogare, ſi liceat quotidie orare, aut ſacrificium Deo offerre „ pro mortuis: quibus reſpondetur, quia plerique in Do„minicis diebus ſacrificium pro mortuis non offerunt, pro„pter ſingularem reverentiam Dominicæ Reſurrectionis, „ videlicet quia ille ſolus inter mortuos liber fuit, Deo val„de condecet, ut ejus ſingularis Reſurrectio venerabili„ter ab omnibus, & ſine alicujus admixtione defuncti ce„lebretur.) Ciſtercienſes etiam nonnullos dies excipiebant a Miſſis votivis, ut docet nos liber Uſuum c. 50. in quo hæc habentur: „ (Miſſæ quoque pro defunctis non ſo„lent cantari Dominicis diebus, & ſolemnitatibus, quibus „ ſermo fieri debet in capitulo, niſi præſens defunctus fue„rit. Miſſa vero quotidiana, quæ ſolet dici pro fratribus „ noſtris defunctis, tantum intermittenda eſt die Paraſce„ve, & ſequenti Sabbato, & die Paſchæ, Pentecoſtes, „ & Natalis Domini. Hebdomadarius Miſſæ illius quo„tidianæ cantet de Feſto ad altare, ubi Miſſa eadem can„tari ſolet, & dicat collectam: *Inclina*, in ſecundo loco: „ ſi tricenarium fuerit, ſubjungat: *Deus cui proprium*. „ Quod ſi his tribus diebus præſens defunctus ſupervenerit, „ ſupradictus Hebdomadarius dimittat Miſſam de feſto, & „ agat Miſſam pro eo, & dicat primam collectam pro eo, „ ſcilicet; *Inclina*; ſecundam vero: *Omnipotens ſempiterne Deus, cui numquam* pro illis, quibus *Inclina* dice„batur. Et ſi tricenarium fuerit, dicat tertiam: *Deus* „ *cui proprium*. Ad utramque vero Miſſam in conventu, „ quandiu præſens fuerit, dicatur collecta pro eo. Qui „ cantant privatim, collectam tantum dicant pro eo, tam „ ante ſepulturam, quam poſtea; poterit tamen cantare „ pro eo, qui voluerit.)

CAPUT VII.

In quo referuntur nonnullæ Veterum Monachorum conſuetudines circa defectus in ipſo ſacrificio accidentes.

I. HActenus de Miſſa majori, Matutinali, privataque ſatis. Reliquum eſt, ut nonnullas Patrum noſtrorum conſuetudines circa defectus in earum celebratione contingentes, ex MS. ſive editis libris referamus.

Ex Statutis Lanfranci.

Cap. xi. *De negligentia circa Corpus Domini*.

II. „ Cum de Corpore, vel de Sanguine Domini tan„ta negligentia aliquo caſu accidit, ut cadat deorſum, „ ſive in alium locum, ubi plene percipi non poſſit, quo „ ceciderit, & utrum ad terram inde aliquid venerit, „ quam citius fieri poſſit, indicetur res Abbati, vel Prio„ri, qui adjunctis ſibi aliquibus Fratribus propere veniat „ ad locum, ubi hoc contigerit. Et ſi Corpus ceciderit, „ vel Sanguis effuſus fuerit ſuper lapidem, aut terram, „ aut lignum, aut mattam, aut tapetem, aut aliquid „ hujuſmodi, pulvis terræ colligatur, pars illa lapidis ra„datur, pars ligni, mattæ, tapetis, aut ſi quid aliud eſt „ hujuſmodi, abſcindatur, & in ſacrarium projiciatur. Quod „ ſi locus, ubi ceciderit, manifeſte deprehendi nequiverit, „ & tamen ſeorſum cecidiſſe conſtiterit, in loco, & cir„ca locum, in quem maxime cecidiſſe crediderint, ſimi„liter colligatur, radatur, abſcindatur, & in ſacrarium „ recondatur. Hi vero, quorum negligentia hoc evene„rit, in proximo capitulo humiliter culpam ſuam dicant, „ judicium ſuſcipiant nudi, & injungatur eis pœniten„tia, vel de jejunio, vel judiciis, vel pſalmis, vel aliquid „ hujuſmodi. Quibus de judicio ad loca ſua reverſis, om„nes Sacerdotes, qui tunc præſentes erunt, ſurgant, „ & ad judicia ſuſcipienda cum omni devotione ſe offe„rant; tunc ille, qui capitulum tenet, ſeptem tantum quos „ voluerit de ipſis, ad ſuſcipienda judicia retineat, & cæ„teris ire ſeſſum præcipiat. Finito capitulo, omnes ſimul „ proſtrati dicant ſeptem pſalmos in Monaſterio, incipien„tes eos pſallere, cum exeunt de capitulo. Quos ſequa„tur *Pater noſter* cum his capitulis, & collecta: *Sit ſu*„*per nos miſericordia tua Domine*: *Ne memineris iniqui*„*tatum noſtrarum antiquarum*: *Dominus vobiſcum*. *Oremus*: „ *Exaudi quæſumus Domine preces noſtras, & confiten*„*tium tibi parce peccatis; ut quos conſcientiæ reatus ac*„*cuſat, indulgentia tuæ miſerationis abſolvat*. *Per*; aut il„lam collectam: *Deus cui proprium eſt miſereri ſemper*; aut „ aliam pro peccatis. Si vero ſuper corporale, vel ſuper „ aliquem honeſtum pannum Sanguis ceciderit, certum„que fuerit, quo ceciderit, pars illa panni in aliquo cali-

„ ce abluatur, & prima ablutio a fratribus abſumatur, reliquæ duæ in ſacrarium projiciantur. In primo autem capitulo dicta culpa, hi ſoli tantum, quorum negligentia hoc avenit, ſupradictam diſciplinam ſuſtineant; Fratres vero omnes ſeptem pſalmos cum capitulis, & collecta, ſicut ſuperius dictum eſt, in Monaſterio dicant; ſi ipſa dia brevis pro defuncto in capitulo lectus fuerit, prius canant *Verba mea*, pergentes in eccleſiam; poſtea ſeptam pſalmos, ſicut ſuperius dictum eſt; ſi vero allo aliquo modo de hoc Sacramento levior negligentia evenerit; ex judicio Abbatis, vel Prioris leviori vindicta frater, cujus culpa hoc contigerit, puniatur.

Ex MS. Conſuetudinibus Monaſterii Cluniacenſis.

Cap. XCIII. *De negligentia Sanguinis & Corporis, ſi acciderit, quidpiat.*

III. „ Si da Sanguine Domini ſuper corporale ceciderit aliquid, recidendum eſt ipſum corporale, ac reliquiarum loco reſervandum. Si ſuper palliam altaris, incidenda aſt particula illa, & pro reliquiis raſervanda eſt. Si ſuper caſulam, ſimiliter agendam eſt. Si in tarram, estergendus aſt locus, atque radendus, ſive ſit lapis, ſive terra, ipſeque pulvis in ſactario, vel in piſcina tadendus. Ie autem, cui accidit hæc negligentia, ſub habitu ſtamineo cingulo tenus ſa nudare debet, ut petita vania juſſu Abbatis judicium accipiat. Poſt hæc ſurgentes de aliis Sacerdotibus ſeptem juſſu Abbatis, judicia in ſtamineis accipiant, & poſt capitulum ſeptem pſalmi a toto conventu proſtrato canantur cum varſu: *Domine non ſecundum peccata noſtra facias nobis*; & collecta, *Exaudi quæſumus Domine ſupplicum preces*. Si ſuper altaris pallam de Corpore Domini aliquid ceciderit, non eſt tanta negligentia, ſicut da Sanguine: pars itaque illa, in qua cacidit, vino abluitur, ſed non ideo inciditur. Ille vero, cui talis evenerit negligentia, veniam in capitulo petens, juſſu præſidentis competens ſuper ſtemineam judicium accipit cum illo, cujus occaſione tale quid acciderit. Si vero in terram Dominicum ceciderit corpus, ſimili per omnia modo agendum eſt, ſicut ſupradicta docet de Sanguina narratio. Quod ſi in Domini Sanguine muſca, vel aranea, vel tale quid ceciderit, quando talis ras ſine periculo non poteſt glutiri; nam neceſſe eſt aut vomitum, aut ipſam conſequi mortem; ut jam probatum eſt, idcirco igne cremandum aſt. Satisfactio autem hujuſmodi caſus in arburio præſidentis eſt, quod ſcilicet illi, cui hoc accidit, aut judicium accipera jubeat, vel pſalmos canare injungat, aut etiam poblice eleemoſynas dara, vel in conventu pſalmos, prout ſibi viſum fuerit, jubeat decantari.

Ex MS. Libro Uſuum Beccenſium, & Conſuetudinibus B. Mariæ de Lyra.

Cap. LXXIV. *De negligentia altaris.*

IV. „ Si forta alicui fratri contigerit negligentia de Sanguine, & Corpore Domini, ſi certus eſt, debet indicare Abbati. Si mediocris culpa aſt, ut eum ſine lumine cantat, val cum guttam, vel micam videt poſt actionem (*a*), & neſcit, unde ſit, ſiva digiti poſt conſecrationem alicubi tetigerint, vel aliquid hujuſmodi avenarit, pro talibus nudus ipſe judicium ſuſcipiet. Et ſi ſine vino (*b*), vel ſina ſtola, aut manipulo cantaverit, cum eo ſuſcipient diſciplinam Converſi, & (*c*) qui videbuntur participes culpæ, pro vino (*d*), vel ſtola, ceſſabit a Miſſa (e), & majorem pœnitentiam ſuſtinebit ſecundum viſum præſidentis. Similiter Levita, ſi ſina ſtola legarit Evangelium, diſciplinam, & ceſſationem officii ſui ſuſtinebit pro diſpoſitiona Abbatis (*f*); ſi ſina manipulo, judicium tantum ſuſcipiet.

„ V. Si vero Corpus Domini, quod ipſe avertat, ceciderit, vel Sanguis effuſus fuerit, aut vinum, quod poſt Sanguinem mittitur, ſive micæ de patena perierint; abluantur panni, ſuper quos ceciderint prius vino, poſt aqua, & ipſa binæ ablutiones bibentur a fratribus, qui affuerint, tertio laventur in ſacrario. Frater, cui hoc acciderit, accipiat veniam in capitulo, & ſuſcipiet judicium, a Miſſa ceſſabit, diſciplinas, jejunia, pſalmos, ſecundum diſpoſitionem Abbatis. Totus conventus, primus Abbas, deinde omnes a Priore uſque ad noviſſimum, judicium accipient VII. L. ictus ſecundum conſuetudinem Monaſterii; poſt abſolvat Abbas Fratram, & omnes alios. Deinde ſurgentes poſt *Verba mea*, cantet VII. pſalmos proſtrati ante majus altare; preces: *Poſt partum virgo*: *Exultabunt Sancti*: *Domine non ſecundum*: *Ne memineris*: *Domine exaudi*: *Dominus vobiſcum*; collecta: *Concede nos*: *Ineffabilem*; *Deus cui proprium eſt*. Si ſuper lapidem vel ad terram, aut ſuper lignum, aut fœnum ceciderit, aut colligatur, val radatur, quicquid poterit, & lotum diligenter in ſacrario raponatur, & lavatura bibatur.

Item Cap. LXII. *Si Presbyter tota nocte vigilaverit.*

VI. „ Si quis per totam noctem vigilaverit, aliquo negotio ſua culpa intentus, non debet ipſa die Miſſam cantara. Si vero eum aliis fratribus ierit dormitum, & cauſſa infirmitatis dormira nequiverit, cantabit, ſi voluerit.

Item ex MS. Rituali Beccenſis Monaſterii, & ex MS. Conſuetudinibus Beatæ Mariæ da Lyre.

Incipit de emendatione Sacramenti.

VII. „ Si forte alicui fratri acciderit negligenria da Corpore & Sanguine, &c. *ut ſupra*, *uſque* Ipſe nudus pro talibus ſuſcipit judicium. Si quis ſine altare benedicto cantaverit, ſolus judicium habebit, & ceſſabit a Miſſa pro diſpoſitione Præſidentis. Si ſina vino, vel ſtola, &c. *ut ſupra*, *uſque* ſi ſine manipulo cantaverit, judicium tantum ſuſtinebit, quiſquis ille fuerit.

VIII. „ Cum vinum, vel aqua non mittuntur in calicem pro obliviona (*g*), ſi ad *Per ipſum* vel *Agnus Dei* hoc averterit, mittat tunc vinum, vel aquam, & dicat *ſimili modo* uſque *in mei memoriam facietis*. Deinde facit *Per ipſum*, & dicat *Pater noſter*, etiamſi jam dixerit, & cætera, quæ ſequuntur. Et ne hoc alicui eveniat, habaat in uſu levare corporale, & videra (*h*) calicem, antequam dicat *ſimili modo*. Inde ſolum (*i*) judicium accipit (*k*), & ceſſabit a Miſſa octo diebus, val quindecim, cum pſalmis, & jejunio feria 4. & 6. ſecundum diſpoſitionem Præſidentis.

IX. „ Si muſca, vel pulex tangit, vel inſidet ſuper Corpus, vel locum, ubi eſt, ſolus Sacerdos judicium accipit, & VII. pſalmos tantum dicat. Si vomit poſt Miſſam pro infirmitate, etiam in ſacrario, vel in alio loco, extra calicem, vel extra (*l*), quo non poſſit obſervari, omnes judicium accipere (*m*), & illum ceſſare, cum aliud de infirmitata, & neceſſitata; aliud de incuria, & negligentia judicandum ſit. Et tamen de hac re pro veneratione, & reverentia Sacramenti, ultra modum fieri minime poteſt.

X. „ Si forte Corpus intinctum ponatur in cruce corporalium, vel alicubi (*n*) extra calicem ceciderit, totus conventus judicium habebit, prima & ſecunda & tertia lavatura bibetur (*o*): ille ceſſabit a Miſſa, ut dictum eſt. Si vero Corpus non tinctum, quod ipſe Dominus avertat, extra corporalia ceciderit, vel Sanguis effuſus fuerit, aut vinum, quod poſt Sanguinem mittitur, ſiva micæ de patena perierint, ſimiliter conventus judicium habebit, panni ſuper quos ceciderint, abluentur (*p*) prius vino, deinde aqua, & ipſæ binæ ablutiones a Fratribus, qui affuerint, bibentur; tertio laventur in ſacrario. Si ſuper lapidem, aut terram, aut lignum ceciderit; radatur, quantum poterit, & lotum diligenter in ſacrario reponatur, lavatura vero (*q*) bibatur. Si vero ſuper mattam, vel fœnum ceciderit, comburatur fœnum, vel illa pars mattæ, ſuper quam ceciderit, & in ſacrario cinis mittatur: Frater cui hoc acciderit, accipiat veniam in capitulo, & poſtea judicium ad duplum alio.

(*a*) *Lyr.* acceptionem.
(*b*) *Lyr. addit:* Aqua
(*c*) *Lyr.* Et miniſtri.
(*d*) *Lyr. addit:*
(*e*) *Lyr. addit:* 8. vel 3. diebus ad minus, & tres diſciplinas ſuſcipiet ſecundum viſum præſidentis.
(*f*) *Lyr.* ſecundum viſum præſidentis.
(*g*) *Lyr.* per oblivionem.
(*h*) *Lyr. addit* intus.
(*i*) *Lyr.* ſolus.
(*k*) *Lyr.* accipiat.
(*l*) *Lyr. addit* vas.
(*m*) *Lyr. addit* vidi.
(*n*) *Lyr.* aliquid.
(*o*) *Lyr.* bibatur.
(*p*) *Lyr.* laventur in ſacrario; *reliqua deſunt uſque* ſi ſuper.
(*q*) *Lyr.* autem.

aliorum; deinde vadit ſedere: tunc Abbas, vel Prior, qui tenet Capitulum, ſurgit (*a*) ſolus, & accipit judicium, & poſt vadit ſedere ſurgentibus omnibus: deinde omnes a primo uſque ad noviſſimum VII. ictus judicium ſuſcipient, ſecundum conſuetudinem monaſterii. (*b*) Novitii, ſi qui ſunt, qui non habent Capitulum, non revocentur in Capitulum ad judicium accipere. Fratres ejuſdem monaſterii, qui præſentes non fuerint uſque ad octo dies, ſuſcipient judicium, cum omnes ſederint, ſurgit ille per cujus manum hoc acciderit (*c*), & ſtans ante analogium abſolvitur (*d*) cum omnibus aliis, deinde injungit (*e*) ei Abbas, vel Prior pœnitentiam ſecundum modum culpæ, & conſuetudinem loci; ſcilicet diſciplinas, jejunia, quinquaginta pſalmos cantabit (*f*), quandiu a Miſſa ceſſabit ſecundum diſpoſitionem Abbatis. Deinde ſurgentes, poſt *Verba mea* cantent 7. pſalmos proſtrati ante majus altare, (*g*) ſubjungentes: *Kyrie eleiſon* tet: *Pater noſter. Et ne nos: Poſt partum: Exultabunt ſancti: Domine non ſecundum: Ne memineris Domine: Domine exaudi orationem: Dominus vobiſcum.* Oratio: *Concede nos famulos*: Oratio: *Deus cui proprium.* Oratio: *Ineffabilem miſericordiam tuam Domine nobis clementer oſtende, & ſimul nos a peccatis omnibus exue, & a pœnis, quas meremur, eripias. Per Dominum.* (*h*)

Item. *De eodem poſt acceptionem.*

XI. „ Quidam frater cantaverat, poſt acceptionem hoſtiæ, & vini hauſtum, tribus, vel quatuor vicibus, fratrem cogente nimia neceſſitate, excreavit; in ipſa excreatione quartam partem hoſtiæ ſalutaris ſuper mattam ejecit. Comperit hoc ſtatim, & cum omni humore, quem expuerat illam partem hoſtiæ, quam ejecit, ore ſuſcepit, & mattam, ut potuit, lavavit in ſacrario; propter hoc omnes ſuſceperunt judicium, & ille frater XL. diebus ceſſavit: inſuper in pane, & aqua fuit, quandiu placuit Abbati; forte tunc corpus fratris defuncti jacebat in eccleſia, & ideo poſt ſecundum *Verba mea*, dixerunt pſalmos proſtratos.

De offenſione extra monaſterium facta.

XII. „ Si fratri in cella commoranti, vel alicubi extra monaſterium ſuum infortunia de Corpore vel Sanguine Domini evenerit; hic cum ad monaſterium ſuum redierit, ſolus ſine conventu judicium accipiet, & pœnam pro modo culpæ ſuſtinebit, ſecundum diſpoſitionem præſidentis.

Ex MS. Rituali Corbejenſis monaſteri, MSS. conſuetudinibus ejuſdem, nec non & S. Cornelii Compendienſis.

De negligentiis, ſi accidat nobis aliqua ad altare, quod abſit; hic continetur, quod agere debemus.

De effuſione Sanguinis.

XIII. „ Si de Sanguine Domini ſuper corporale ceciderit aliquid; recidendum eſt ipſum corporale, & reliquiarum loco reſervandum. Si ſuper mappulam benedictam altaris, incidenda eſt particula illa, & cum reliquiis reſervanda. Si ſuper caſulam; ſimiliter eſt agendum. Si vero in terram; extergendus eſt locus, atque radendus, ſive ſit lapis, ſive ſit terra, ipſeque pulvis in ſacrario, vel in piſcina ponendus. Is autem, cui accedit hæc negligentia, & miniſter, vel miniſtri ejus ſumentes veniam in capitulo, debent recognoſcere coram Abbate, vel Priore qui capitulum tenet, & præcepto præſidentis debent judicium accipere, & poſt judicium dictus Abbas, vel Prior debet Sacerdoti, cui hæc negligentia accidit, injungere, ut in tribus feriis ſextis in pane & aqua jejunet, vel tria pſalteria dicat, & tres Miſſas pro defunctis celebret, & ſeptem judicia private accipiat, & miniſtro, vel miniſtris ejus debet injungere, ut unuſquiſque ſeptem pſalmos dicat; & poſt omnis conventus debet judicium accipere, & poſt capitulum 7. pſalmos proſtratus dicere cum ℣. *Domine non ſecundum peccata noſtra*, & collecta: *Exaudi quæſumus Domine ſupplicum preces*, & Eleemoſinator debet paſcere XXXI. pauperes de pane, & vino, & carnibus.

De corpore Domini ſuper mappulam benedictam altaris, vel ad terram lapſo.

XIV. „ Si aliquis Sacerdos celebret divina, & infra canonem Miſſæ poſt *Verbum caro factum*, ſi eadem caro, ſcilicet Corpus Dominicum ſuper mappulam altaris ceciderit, dictus Sacerdos Corpus Dominicum capiens, reponet ſuper corporale, & poſt Miſſam locum mappulæ, ubi Corpus Dominicum cecidit, abluet de vino ſuper piſcinam: & ſi ſuper dictam mappulam benedictam de Corpore Domini aliquid ceciderit, non eſt tanta negligentia, ſicut de Sanguine: pars autem illa, in qua cecidit, vino ablutus ſuper piſcinam, ſed non ideo inciditur: is autem cui talis negligentia accidit, & miniſter, vel miniſtri ejus debent recognoſcere in capitulo coram Abbate, vel Priore, qui capitulum tenet, & præcepto præſidentis debent judicium accipere, & poſt judicium dictus Abbas, vel Prior debet Sacerdoti injungere, ut 7. pſalmos dicat. Si vero ad terram Corpus Dominicum ceciderit; ſimili modo per omnia agendum eſt, ſicut ſupradicte docet de Sanguine narratio.

De Sacerdote qui cantet Miſſam uſque ad: Simili modo, *vel uſque ad*: Pater noſter, *ſine miniſtratione vini & aqua, vel totam Miſſam ſuam ſine prædicta adminiſtratione.*

XV. „ Si contingat, quod aliquis Sacerdos celebrans divina proſpiciat ad: *ſimili modo*, vel ad: *Pater noſter*, vinum cum aqua non eſſe miniſtratum in calice, hoſtiam, quæ (*i*) poſita erat ſuper corporale ſine adminiſtratione vini & aquæ, debet tollere de dicto corporali, & ponere ſuper mappulam benedictam, & aliam hoſtiam ſuper patenam calicis debet apponere, & vinum cum aqua in calicem miniſtrare, & iterum incipere hanc orationem, ſcilicet: *Suſcipe quæſumus omnipotens Deus*; & ſi celebret pro defunctis, debet reincipere: *Hoſtias & preces tibi* (*k*) *Domine offerimus*, vel: *Domine Jeſu Chriſte*, & ſubmiſſe dicere, ſicut: *Suſcipe quæſumus omnipotens Deus*, & poſt Miſſam hoſtia, quam poſuerat ſuper mappulam benedictam, debet uti, vel tradere miniſtro ſuo ad utendum. Et ſi talis negligentia accidat Sacerdoti, qui cantet matutinalem Miſſam, vel magnam, ſicut ſuperius eſt expreſſum, debet facere, ſed: *Per omnia ſecreta*, & *Dominus vobiſcum*, & *Surſum corda*, & *Gratias agamus*, & præfationem debet ſubmiſſe propter ſcandalum dicere; & Diaconus prope eum ſtans ad ſingula (*l*) reſpondere. Ille Sacerdos cui hæc negligentia accidit, & miniſter, vel miniſtri ejus debent recognoſcere in Capitulo coram Abbate, vel Priore, qui capitulum tenet, & præcepto præſidentis debent judicium accipere, & poſt judicium dictus Abbas, vel Prior injunget Sacerdoti, ut quinquaginta pſalmos dicat, & tria judicia private ſumat, & miniſtro, vel miniſtris ejus injungat, ut unuſquiſque VII. pſalmos dicat. Et ſi totam Miſſam ſuam dictus Sacerdos celebret ſine amminiſtratione vini & aquæ; ipſe, & miniſter, vel miniſtri ejus recognoſcentes in capitulo, præcepto illius qui tenet capitulum, debet ei injungere, ut in una feria ſexta in pane & aqua jejunet, vel unum pſalterium dicat, & quinque privata judicia ſumat; & miniſtro, vel miniſtris ejus injungat, ut unuſquiſque VII. pſalmos cum letania dicat, & poſt omnis con-

Tom. IV. G 2 ven-

(*a*) *Lyr.* ſurgat ſolus, & alius, qui ſecundus eſt ab illo, vadat ſedere in locum ſuum; Abbas vero accipit judicium, & poſtea vadit ſedere.

(*b*) *Lyr. deeſt* novitii *uſque* cum omnes ſederint.

(*c*) *Lyr.* accidit.

(*d*) *Lyr.* abſolvatur ſimul.

(*e*) *L.* injungat.

(*f*) *L.* cantare.

(*g*) *L.* in choro, ſi forte tunc Corpus fratris defuncti jacuerit in eccleſia; poſt ſecundum *Verba mea* in chorum intrabunt, & dicent VII. pſalmos, ut dictum, ſubjungentes, &c.

(*h*) *L. addit*: Pro offenſione Sacramenti, XL. diebus a Miſſa debet ceſſare in audientia, ſed ex XL. diebus poteſt Prælatus in ſecreto XX. relaxare pœnitenti, ſi placet; & pro unaquaque die, quibus a Miſſa ceſſabit, L. pſalmos dicere debet, & VI. feria in pane, & aqua jejunare. Quando ſacram facit frater communionem, & media pars Corporis in calicem ceciderit, de alia media parte debet fieri fractio quoquo modo fiat, tres partes ſemper fieri debent de Corpore, niſi totum in calicem ceciderit ...... ſi alicui accidat, ut naſus Sanguinem Domini tetigerit, & ipſum abluerit, ipſe ſolus judicium habebit.

(*i*) *Comp.* præpoſita.

(*k*) *Comp.* Domine Domino.

(*l*) *al.* ſingulas.

ventus debet judicium accipere in Capitulo, & poſt Capitulum vII. pſalmos proſtratus dicere cum ℣. *Domine non ſecundum p. n.* & collecta: *Exaudi quæſumus Domine ſupplicum preces*.

De Sacerdote qui cantat Miſſam, & miniſtrat in calicem aquam ſine vino.

XVI. „ Si aliquis Sacerdos celebrans divina, miniſtret in calicem aquam ſine vino, non eſt ſacramentum; quia ſubſtantia deficit; ideo maxima (a) eſt negligentia. Is autem cui hæc negligentia accidit, & miniſter, vel miniſtri ejus debent recognoſcere in capitulo coram Abbate, vel priore, qui capitulum tenet, & præcepto præſidentis debent judicium accipere, & poſt judicium dictus Abbas, vel Prior debet injungere Sacerdoti, ut in una feria (b) vI. in pane & aqua jejunet, vel unum pſalterium dicat, & quinque judicia privata ſumat, & miniſtro vel miniſtris ejus præcipiat, ut unuſquiſque in una feria ſexta in pane & aqua jejunet, vel unum pſalterium dicat, & quinque privata judicia ſumat; quia (c) miniſtro, vel miniſtris pertinet ut ponentes vinum in hora ſua, vel aquam, & ſtatim retro facientes ſciant ſine dubio, quid (d) miniſtrent Sacerdoti. Poſtea omnis conventus debet judicium accipere, & poſt capitulum vII. pſalmos proſtratus dicere cum ℣. *Domine non ſecundum peccata noſtra*, & collecta: *Exaudi quæſumus Domine*.

De Sacerdote qui miniſtrat in calicem vinum ſine aqua ad Miſſam ſuam.

XVII. „ Si aliquis Sacerdos celebrans divina miniſtret in calicem vinum ſine aqua neſcienter, ipſe & miniſter vel miniſtri ejus cognoſcentes in capitulo, præcepto illius, qui capitulum tenet, debent judicium accipere, & poſt judicium ille, qui tenet capitulum, injungat Sacerdoti, ut tribus vicibus vII. pſalmos dicat, & miniſtro vel miniſtris ejus injungat, ut unuſquiſque ſimiliter tribus vicibus vII. ſpalmos dicat.

De Sacerdote qui cantat Miſſam ſuper altare non benedictum.

XVIII. „ Si aliquis Sacerdos celebret divina (e) ſuper altare non benedictum, ipſe, & miniſter, vel miniſtri ejus debent recognoſcere in capitulo coram Abbate, vel Priore, qui capitulum tenet, & præcepto præſidentis debent judicium accipere, & poſt judicium dictus Abbas, vel Prior debet injungere Sacerdoti, ut in una feria ſexta in pane & aqua jejunet, vel unum pſalterium dicet, & tria judicia privata accipiat; & miniſtro, vel miniſtris ejus injungat, ut unuſquiſque vII. pſalmos dicat: deinde omnis conventus debet judicium accipere in capitulo, & poſt capitulum vII. pſalmos dicat: deinde omnis conventus debet judicium accipere in capitulo, & poſt capitulum vII. pſalmos proſtratus dicere, cum ℣. *Domine non ſecundum peccata*, & collecta: *Exaudi quæſumus Domine*.

De Sacerdote qui cantat Miſſam ſine ſtola, & manipulo.

XIX. „ Si aliquis Sacerdos cantet Miſſam ſine ſtola, & manipulo, ipſe & miniſter, vel miniſtri ejus recognoſcentes in capitulo coram Abbate vel Priore, qui capitulum tenet, debent judicium accipere, & poſt judicium dictus Abbas, vel Prior præcipiet Sacerdoti, ut tribus vicibus vII. pſalmos dicat, & miniſtro, vel miniſtris ejus injunget, ut vII. pſalmos dicat. (f)

De Sacerdote qui cantat Miſſam (g) ſine igne.

XX. „ Si aliquis Sacerdos celebret divina ſine igne, ipſe (h), & miniſter vel miniſtri ejus recognoſcentes in capitulo coram illo, qui Capitulum tenet, accipiant (i) judicium, & poſt judicium, ille qui tenet Capitulum, injungat Sacerdoti, ut vII. pſalmos dicat, & miniſtro, vel miniſtris ejus præcipiat, ut unuſquiſque vII. ſpalmos dicat.

De Sacerdote qui tangit Corpus Dominicum de (l) digitis inunctis.

XXI. „ Si aliquis Sacerdos celebrat (m) divina, tangat (n) Corpus Dominicum de alio digito, vel de aliis digitis, quam de primis quatuor digitis, eundem locum digiti, vel digitorum, de quo vel de quibus Corpus Dominicum tetigerit, de vino in calicem debet abluere de ablutionem (o) primorum quatuor digitorum, & poſt Miſſam debet ad confeſſionem ire, & pro dicta negligentia pœnitentiam accipere, & facere.

De Sacerdote qui per oblivionem ſinat (p) cadere Corpus Dominicum ante Pater Noſter *in calicem*.

XXII. „ Si aliquis Sacerdos celebrans divine, per oblivionem, vel auſteritatem frigoris, ſinat cadere ante *Pater noſter* Corpus Dominicum in calicem, propter hoc dictus Sacerdos non ſinet, ne faciat cruces ſuas, quæ faciendæ ſunt de duobus digitis, ſcilicet de pollice, & de indice, veluti ſi teneret Corpus Dominicum inter duos digitos prædictos, & ne levet calicem ad: *Pater noſter*, & cooperiatur (q), & diſcooperiat de corporali, & ne faciat cruces ſuas ad *Pax Domini*, ſicuti ſi fractionem de Corpore Domini feciſſet, & ne dicat poſt *Agnus Dei*, *Hæc ſacroſancta commixtio*. Is autem cui hæc negligentia accidit, & miniſter, vel miniſtri ejus recognoſcentes in Capitulo coram Abbate vel Priore qui Capitulum tenet, præcepto præſidentis accipiunt judicium, & poſt judicium dictus Abbas, vel Prior debet injungere Sacerdoti, ut dicat vII. pſalmos cum letania, & tria privata judicia aſſumat.

De Sacerdote qui per oblivionem ante Pater noſter, *fiat (r) fractionem*.

XXIII. „ Si aliquis (ſ) Sacerdos celebrans divina, faciat fractionem ante *Pater noſter*, per oblivionem, de tribus partibus fractionis unam ſuper aliam poſitis cruces, ſi aliquæ faciendæ ſunt, uſque ad *Pater noſter*, debet facere, & dictas tres partes fractionis ad *Pater noſter* inter digitos ſuos ſuper calicem tenere, & prædictis tribus partibus fractionis ſuper calicem tenens (t), & prædictis tribus, quantum debet, tentis prædictas tres partes ſuper patenam, & ſuper corporale ante ſe debet ponere uſque ad *Per eundem*, de *Libera nos quæſumus Domine*, & crucem (u), quam ante faciem ſuam de patena calicis ſolet facere, de duobus digitis, ſcilicet de indice & de medio debet facere ut ad *Per eundem*, de *Libera nos*, duas partes fractionis ex una parte, & aliam ex altera capiens facit cruces ad (x) *Pax Domini*, ſicut ſolet facere, & non ponat ſuper patenam corporale, donec locum dictæ patenæ, ubi Corpus Dominicum tetigit, de vino in calicem abluerit, & illud vinum utatur. Is autem, cui talis negligentia accidit, & miniſter, vel miniſtri ejus recognoſcentes in Capitulo coram Abbate, vel Priore qui Capitulum tenet, præcepto præſidentis accipiunt judicium, & poſt judicium dictus Abbas, vel Prior debet injungere Sacerdoti, ut vII. pſalmos dicat cum letania.

De Sacerdote, qui per oblivionem ſinit (y) cadere in calicem illam partem fractionis, de qua debet facere cruces ad Pax Domini.

XXIV. „ Si aliquis Sacerdos cantat Miſſam, & faciat poſt *Agnus Dei* fractionem, & illa pars fractionis, de qua debet ad *Pax Domini* cruces facere, cadit in calicem, unam partem de aliis duabus partibus debet ſumere, & de illa cruces ad *Pax Domini* facere, & quando cruces ſunt factæ, illam partem cum alia parte, quam

(a) *Comp.* magna.
(b) *Comp.* una feria.
(c) *Comp.* Et ſciendum eſt quod.
(d) *Comp.* quia.
(e) *al.* miſſam.
(f) *Comp.* dicant.
(g) *Comp.* Miſſam ſuam.
(h) *Comp.* & ipſe.
(i) *Comp.* accipiant.
(l) *Comp.* digitis.
(m) *Comp.* celebrans.
(n) *Comp.* tangit.
(o) *Comp.* & ablutionem. *al.* de ablutione.
(p) *Comp.* Sinit.
(q) *Comp.* cooperiat. *al.* cooperiantur.
(r) *Comp.* facit.
(ſ) *Comp.* quis.
(t) *Comp.* & prædictis tribus partibus fractionis ſuper calicem, quantum debet, tentis, prædictas tres partes.
(u) *Comp.* ad crucem.
(x) *Comp.* &
(y) *al.* Sinat.

Digitized by Google

„ quam inter digitos ſuos tenet, pariter debet ponere, &, *Hæc ſacroſancta commixtio* poſt *Agnus Dei* dicere pro illa parte, quæ in calicem (*a*) ante cecidit. Is autem cui hæc negligentia accidit, poſt Miſſam debet ad confeſſionem ire, & pro dicta negligentia pœnitentiam accipere & facere.

XXV. „ Quod ſi in Sanguine Domini muſca, vel aranea vel tale quid ceciderit; quoniam talis res ſine periculo non poteſt glutiri; nam neceſſe eſt (*b*) aut vomitum, aut ipſam conſequi mortem, ut jam probatum eſt: idcirco igne cremandum eſt. Satisfactio autem hujuſmodi caſus in arbitrio præſidentis eſt, quod ſcilicet illi, cui hoc accidit, aut judicium accipere jubeat, vel (*c*) pſalmos canere injungat, aut etiam publice eleemoſinas dare, vel in conventu pſalmos, prout ſibi placitum fuerit jubeat decantari.

XXVI. „ Si contingat, quod aliqua negligentia prædictarum negligentiarum alicui Sacerdoti in monaſterio iſto (*d*) manenti, vel prope monaſterium illud commoranti accidat, quod abſit, non debet divina celebrare, donec de dicta negligentia ſit recognitus in Capitulo, & pœnitentia competens ab Abbate, vel Priore, qui Capitulum tenebit, ſit ei injuncta.

De prima ablutione poſt perceptionem Corporis & Sanguinis Domini (*e*).

XXVII. „ Si contingat alicui Sacerdoti divina celebranti, quod aliquid primæ ablutionis poſt perceptionem de calice ſuper caſulam, vel ſuper mappulam benedictam cadat, quod abſit, ſimili modo per omnia agendum eſt, ſicut ſupradicta docet de Sanguine Domini narratio.

De ſecunda ablutione poſt perceptionem.

XXVIII. „ Si aliquis Sacerdos Miſſam cantet, & aliquid ſecundæ ablutionis poſt perceptionem de calice ſuper caſulam, vel ſuper mappulam benedictam cadat, quod abſit, particola illa caſulæ, vel mappulæ, ubi ablutio dicta ceciderit, erit recidenda, niſi dicta caſula magni ſit pretii, & ſi magni pretii ſit, non reſcindetur; ſed abluetur poſt Miſſam a Sacerdote de vino in calicem, & dictus Sacerdos utendo ſumet vinum jam dictum. Is autem cui hæc negligentia accidit, & miniſter, vel miniſtri ejus recognoſcentes in capitulo coram Abbate, vel Priore, qui Capitulum tenet, præcepto præſidentis debent judicia accipere, & poſt judicia dictus Abbas, vel Prior injungat Sacerdoti, ut pro dicta negligentia quinquaginta pſalmos dicat, & tria judicia privata ſumat, & miniſtro, vel miniſtris præcipiat, ut quiſque VII. pſalmos dicat.

XXIX. „ Si aliqua gutta ſecundæ oblutionis poſt ablutionem de digitis Sacerdotis divina celebrantis ſuper mappulam benedictam ceciderit, illa particula dictæ mappulæ, ubi ceciderit, non reſcindetur (*f*), nec abluetur; ſed Sacerdos pro tali negligentia ad confeſſionem debet ire, & pœnitentiam accipere, & facere.

De tertia ablutione poſt perceptionem.

XXX. „ Si alicui Sacerdoti divina celebranti contingat, quod aliquid tertiæ ablutionis poſt perceptionem de calice ſuper caſulam, vel ſuper mappulam benedictam cadat, quod abſit, particula illa caſulæ, vel mappulæ, ubi ablutio dicta ceciderit, poſt Miſſam de aqua ſuper piſcinam a Sacerdote abluatur, & in capitulo ipſe, & miniſter, vel miniſtri ejus recognoſcentes coram Abbate, vel Priore, qui capitulum tenet, præcepto præſidenti debet judicium accipere, & poſt judicium dictus Abbas, vel Prior injungat Sacerdoti, ut pro negligentia prædicta VII. pſalmos cum letania dicat.

XXXI. „ Si aliquis Sacerdos cantet Miſſam ſine adminiſtratione vini & aquæ, vel ſine adminiſtratione vini tantummodo, non debet dicere poſt perceptionem: *Quod ore ſumſimus*, & poſt Miſſam: *Placeat tibi* (*i*).

C A P U T VIII.

De reverentia veterum Monachorum circa ſacrificium.

I. HUic de negligentiis in ſacrificio contingentibus Capitulo, aliud de priſcorum Patrum noſtrorum reverentia circa idem ſacrificium ſubjungere viſum eſt; quam quidem reverentiam in duobus dumtaxat, ſcilicet in conſecrandæ materiæ confectione, & in vaſis ſacriſque veſtibus, & ornamentis, quibus in ſacrificio utebantur, conſiderabimus.

II. Materia ſacrificii duplex eſt: panis, & vinum; de utraque materia MS. Lyrenſis monaſterii conſuetudines ita decernunt: „ (Sex ſunt conſideranda in ſacrati altaris hoſtia; ut ſolida ſit, & recta; rotunda & rigida; ſine macula, ſine rimæ ſciſſura. Similiter in vino quatuor ſunt conſideranda, color, & ſapor; ut purum ſit, & non accidum. In aqua duo ſunt conſideranda, ut munda ſit, & recens. De vino tantum debet poni in calicem & amplius, quantum quo tertia pars hoſtiæ competenter enatare queat; de aqua tantum non plus, quantum poſſit abſorberi aqua a vino.) De vino nihil præterea nobis dicendum occurrit ex antiquis authoribus; de pane plurima, & primo quidem obſervandum eſt, oblatis ſeu pane Euchariſtico præparando, ac conficiendo duo potiſſimum tempora ab antiquis monachis eſſe attributa; ante Natalem Domini nimirum, & ante Paſcha.

III. Hæc duo ſignanter tempora notat Udalricus in antiquis Cluniacenſium Conſuetudinibus l. 3. c. 13. „ (Quotieſcumque, *inquit*, fieri hoſtias neceſſe fuerit, præcipue tamen ante Domini Natalem, vel ſanctæ Reſurrectionis diem fieri ſolent.) Cui concinunt Divionenſes S. Benigni conſuet. c. 8. Et quidem de primo extat luculentum exemplum in lib. Miracul. S. Wandregiſili c. 29. ſæc. 2. p. 558. „ (Tempeſtate quadam cum vigilia adeſſet Nativitatis Dominicæ, & ſodales ſuas ſanctimoniales fœminas multimoda prece rogitaret) ſcilicet fœmina a S. Wandregiſilo ſanata, modo ne ad ignem accederet, „ (ut oblatas, quas oblatura Domino in craſtinum erat, formarent, ignique, cui appropinquare non audebat, decoquerent, & minime impetraret; acceſſit ad ignem, ferroque, quo imprimendæ ac decoquendæ erant oblatæ, arrepto; mox nervi manus ejus dextræ contracti ſunt &c.) De altero in vita S. Radegundis Reginæ apud Fortunatum n. 16. ſæc. 1. Bened. p. 322. „ (Tum more S. Germani jubet ſibi molam ſecretiſſime deferri, ad quam tota Quadrageſima tantum laboravit; quantum quatriduana refectio poſtulavit; oblationem etiam ſuis manibus faciens, locis venerabilibus inceſſabiliter diſpenſavit.) Et tamen MS. Germaniæ Conſuetudines n. 21. præſcribunt, ut: „ (Corpus Domini cum per Dominicas renovetur, oblatæ per duodecim dies.)

IV. Secundo. Etſi conficiendis hoſtiis nobiles quaſdam fœminas olim religionis ergo operam dediſſe legamus, tamen non niſi ſacratis Deo perſonis id muneris committi ſolebat, ut minus ſanctimonialibus; & quidem in Croylandenſi monaſterio ad Subſacriſtam pertinebat hoſtias & oblationes pinſere, ut patet Ingulfi hiſt. p. 132. & ex manuſcriptis Germaniæ Conſuetudinibus n. 21. „ (A Cuſtode de Presbytero quidem, & Diacono componi debent;) quod etiam ſumma cum religione obſervabant Cluniacenſes, & Divionenſes noſtri, ut diſcimus ex Udalrico l. 3. c. 13., & conſ. S. Benigni c. 8. licet frumentum, ex quo conficiebantur hoſtiæ, granatim electum, atque a fratribus lotum uni commendarent „ (famulo non laſcivo, qui portans illud ad molendinum, molam lavabat utramque, operiebatque ſurſum & deorſum cortinis, ſeipſum *induens* alba, & ſuper caput *mittens*, & *alligans* ſuper humerale, ideſt amictum, ut nihil de facie præter oculos *poſſet* apparere.) Perſeveravitque hic ritus uſque ad ſæculum XV., ut patet ex Bernardo Tergenſenſi Priore in libello MS. de materia Euchariſtiæ ſacramenti adverſus quorumdam circa hoc dubia, & errores, cujus ſub finem ita ſcribit: „ (Agite igitur caute, & ſecuram, immo certam partem eligite. Dubia, immo reprobata parte prætermiſſa, ſectamini in hac re morem, & ritum Patrum præcedentium monachorum, qui pro ſtatu, & lege habuerunt, ſuiſque poſteris in ſcriptis reliquerunt; ut ſibimet ſuis manibus de granis tritici exquiſitis, & electis pro ſacramenti debita materia mundas conficere oblatas: quod & hodie cum ſumma diligentia multi Clauſtralium ſollicite obſervant. Et revera merito ac juſte, quia res ipſa tam gravis & ardua idipſum rationabiliter expoſcit: ſuntque non modice culpandi, quin & arctius arguendi, qui oblatas manibus laicorum confectas pro ſacrificio acceptant, de quibus tamen dubitatur, an de debita materia exſiſtat. Graviſſime autem reprehendendi, & puniendi veniunt, qui tales oblatas in ſacrificio ſcienter aſſumunt, quia juxta magnorum, & potiorum ſententiam Doctorum in ejuſmodi conficere non poſſunt. Vellem ego numquam potius miſſare, quam ſic damnabiliter idololatrare, & populo, quantum in me eſſet, occaſionem idolola-

(*a*) *Comp.* calice.
(*b*) *Comp.* necere eſt.
(*c*) Vel *deeſt in Comp.*
(*d*) *Comp.* canenti.
(*e*) *Comp* Domini noſtri J. C.
(*f*) *al.* recinditur.
(*g*) *Comp.* tibi ſancta Trinitas,

trandi præſtare.) Ita homo ſæculi XV., cujus verba licet paullo antiquiora, hic tamen referenda duximus.

V. Tertio. Ex frumento quantumlibet naturaliter bono & puro, granatim tamen a fratribus electo conficiabantur, ut diſcimus, tum ex Udalrico, & Bernardo Tarpenſi citatis, tum ex MS. Germaniæ conſuetudinibus n. 21. „ (Super tabulam, *inquiunt*, ſingula eligantur grana, mola ex alio frumento mundetur, multipliciter farina purificetur, maſſa ſine fermento conficiatur.) Quibus accedunt Divionenſes S. Benigni c. 8. „ (Frumentum, de quo faciendæ ſunt hoſtiæ, quantumlibet bonum ſit naturaliter, & purum; tamen granatim eligitur, nec per alias perſonas, quam per ipſos fratres. Cum ergo ita fuerit electum, lavatur ſtudioſe, & in panno nitido diffuſum ſiccatur ad ſolem, colligitur deinde in ſaccum non qualemcumque, ſed qui ad hoc ſolum de bono panno conſutus eſt, & reſervatus:) Hæc autem frumenti granatim eligendi cura Novitiis potiſſimum committebatur, ex eiſdem conſ. c. 30.

VI. Quarto. Conficiebantur hoſtiæ a fratribus jejunis: „ (Nam poſt prandium, *inquit Udalricus l. 3. c. 13.* hujuſmodi opus gerere non licet;) & quidem ſummum interim ſilentium ſervantibus, ut diſcimus ex libro Uſuum Ciſterc. c. 114. Sacriſta „ (alba indutus hoſtias faciat in loco mundis linteis cooperto; etiam extra terminos, ſi neceſſe fuerit, in *ſilentio* tamen. Cui duo fratres ſcapularibus induti ita ſubminiſtrent, ne aliud quam ipſas hoſtias manibus tractare cogantur, quorum unus ignem ſollicite faciat; alter vero inſtrumentum ferreum ad coquendas hoſtias teneat, & cum eas faciunt, *non loquantur*;) Et multo ante S. Pachomius in ejus vit. c. 47. l. 1. de vit. Patr. „ (Præceperat fratribus, qui in piſtoria arte laborabant, ut quando facerent oblationes, nihil loquerentur ſupervacuum; ſed apud ſemetipſos ſalutaria meditarentur eloquia.) De Cluniacenſibus ita ſcribit Udalricus l. 3. c. 13. „ (Canunt pſalmodiam, quæ remanſit, *ſcilicet poſt Laudes & Primam*, & ſi voluerint horas de S. Maria, ad alias omnino horas tenent ſilentium, & ſummopere cavent, ut non modo ſaliva, ſed nec flatus eorum aliquomodo ad hoſtias pertingere poſſit. Solus Converſus „ (*is ferrum tenebat*,) ſi quid opus fuerit, breviter famulis innotaſcit, qui faciunt focum, non niſi de aridis lignis, & ad hoc de induſtria præparatis;) quæ verba leguntur etiam in Benig. conſ. c. 8.

VII. Quinto. Conficientes hoſtiam intus albis erant induti, ut patet libro Uſuum Ciſtercienſium mox citato; immo & amictis vultum præter oculos ex integro operientibus, ut diſcimus ex MS. Germaniæ conſuet. n. 21. „ (Maſſa ſine fermento conficiatur, maceretur ab ipſis, ſi reveſtiti ſint, capitibus coopertis, & conſtrictis;) clarius ex conſuet. S. Benigni & ex Udalrico loco citato, quo etiam teſte, erant „ (albæ & amictus quidam huic ſolo negotio deputati.)

VIII. Sexto. Diebus ad hoſtias faciendas aſſignatis, qui huic negotio erant deputati (erant autem tres Presbyteri, vel Diaconi cum quarto Converſo apud Cluniacenſes & Benignianos) finitis nocturnis, ſumtis calceis, facie manibuſque lotis, capita pexebant; deinde ad altare S. Benedicti Matutinas Laudes, Primam cum vet. pſalmis, & litania privatim cantabant; poſtea tres Presbyteri, vel Diaconi albis & ſuperhumeralibus, eo quo, diximus modo induti, unus eorum farinam conſpergabat & compingebat ſuper tabulam nitidiſſimam, habentem limbum in circuitu; conſpergebat aqua frigidiſſima: quia inde fiunt hoſtiæ candidiores. Alii duo hoſtias formabant, Converſus vero in manibus chirotecas habens ferrum tenebat, in quo ſex ſimul hoſtiæ coquebantur, coctæ cultello abradebantur, cadebantque in diſco deorſum in tabula impoſito, & linteo jugiter cooperto. Eademque die non cum fratribus, ſed cum ſervitoribus reficiebant, & pro tanti laboris levamine, de Apocriſario pitantiam, & pigmentum habebant ad prandium. Conſ. S. Benigni pro pigmento habent abſintiatum.

IX. Quod ſpectat ad vaſa & ornamenta ad uſum ſacrificii deſtinata; etſi noſtros frequentius legamus argenteis, aureis, aliaſve pretioſis vaſis uſos fuiſſe, ut videre eſt in vita S. Anſegiſi Abbatis, qui Fontanellenſibus ſuis legavit „ [calicem aureum mirifice factum, duas hinc inde habentem anſulas, gemmis pretioſiſſimis decoratum,) ut in ejus vita n. 17. ſæc. 4. Bened. non defuerunt tamen, qui propriæ profeſſionis, paupertatiſque Chriſti Domini memores, monachos magis decere, & Chriſto magis placere exiſtimaverunt ſacrificium in vilis, pauperiſque materiæ vaſis offerre. Ex quibus eximium habemus exemplum in vita S. Galli Abbatis ſæc. 2. p. 245. qui vas argenteum ad altaris officium recuſans, fertur reſpondiſſe: „ (Beatiſſimus Columbanus in vaſis æneis Domino ſolet ſacrificium offerre ſalutis, quia fertur Dominus & Salvator noſter clavis æneis cruci confixus.) Huic certe non cedit S. Benedictus ſecundus, Anianenſem intelligo, qui teſte diſcipulo ejus Ardone in ejus vita n. 14. ſæc. 4. „ (vaſa ad Chriſti conficiendum corpus nolebat ſibi eſſe argentea; ſiquidem primum ei fuerunt lignea; deinceps vitrea, ſic tandem conſcendit ad ſtannea.) His addere poſſem etiam S. Winoci monachos, qui ſæculo etiam X, vaſa vitro utebantur ad ſacrum Miſſæ ſacrificium offerendum, ut videre eſt in vit. S. Winoci c. 12. ſæc. 3. p. 309. De aliis vero ornamentis, quomodo ſe geſſerit idem Benedictus Anianenſis, ita ſubdit præfatus Ardo: „ (Planetam vero refutabat habere ſericeam, & aliquis illi dediſſet, mox aliis ad utendum præſtabat.) Hoc in genere plurimum laudandi ſunt noſtri Ciſtercienſes, de quibus author Exordii magni Ciſterc. l. 1. c. 27. ita ſcribit: „ (Confirmarunt etiam, ne retinerent cruces aureas vel argenteas, ſed tantum ligneas coloribus depictas, neque candelabra, præter unum ferreum; neque thuribula, niſi cuprea, vel ferrea, neque caſulas, niſi de fuſtaneo, vel lino, ſive panno, ſed ſine auro, vel argento. Pallia vero omnia, & cappas, atque dalmaticas, tunicaſque ex toto dimiſerunt. Calices non aureos, ſed argenteos, & ſi fieri poſſet, deauratos; fiſtulam argenteam, & ſi poſſibile, ſit deauratam; ſtolas quoque ac manipulos de panno tantum, ſine auro & argento haberi voluerunt. Pallæ quoque altarium, ut de ligno fierent, & planæ ſine pictura, ſtatuerunt: & ut ampullæ ad miniſterium altaris ſine auro & argento eſſent.) Quæ quidem omnia ea parte confirmant Inſtitutiones Ordinis Ciſtercienſis diſtinctione 1. cap. 7. & 9. His adjicio Geigonis Decretum pro Cartuſianis c. 40. „ (Ornamenta aurea vel argentea, præter calicem & calamum, quo Sanguis Domini ſumitur, in eccleſia non habemus; Pallia, tapetiaque reliquimus;) & antiqua Cartuſianorum ſtatuta 2. p. c. 32. „ (Ornamenta aurea, vel argentea, præter calicem, in eccleſia non habemus, niſi forte in ſtolis aut manipulis, ſive in ſignaculis librorum. Caſulas de boccarum, & de ſerico albo ſuſtinemus, pallia tapetiaque reliquimus. Aurifrigia de caſulis removeantur.

X. Vide etiam Udalricum l. 3. cap. 14. de corporalibus abluendis, quem exprimunt Divionenſes S. Benigni conſuet. c. 9.

CAPUT IX.

De exhortationibus, ſeu collationibus Monachorum.

I. ETſi nullum legamus a Sancto Benedicto tempus aſſignatum ad faciendas inter fratres exhortationes, idque ipſum in arbitrio Abbatis reliquiſſe videatur, ut cum expedire viderit, pro ædificatione aliquid breviter dicat; hic tamen ea de re tractare viſum eſt, tum quia ſatis probabile eſt Dominicis diebus a noſtris omiſſos non fuiſſe exhortatorios ſermones, tum quia id expreſſis verbis Benedictinis Abbatibus præſcribit celebratum anno 747. Cloveshoviæ Concilium apud Spelm., in cujus c. 14. ita habetur: „ (Quartodecimo ſtatuitur loco, ut Dominicus dies legitima veneratione a cunctis celebretur, ſitque divino tantum cultui dedicatus, omneſque Abbates, ac Presbyteri iſto ſacratiſſimo die in ſuis monaſteriis, atque eccleſiis maneant, Miſſarumque ſolemnia agant, omiſſiſque exterioribus negotiis, ac ſæcularium conventibus, atque itineribus, niſi inexcuſabilis quælibet cauſſa urgeat; religioſæ converſationis, ac bene vivendi normulam de ſacræ Scripturæ eloquiis ſubjectis famulis prædicando inſinuent;) & Clemens Papa VIII. in decreto pro reform. Reg. n. 38. „ (Valde opportunum erit, ſi in quolibet conventu ſingulis hebdomadis habeatur ſermo de religioſa diſciplina, regulæque obſervantia.) Legimus tamen & apud Hieronymum ep. 22., & apud Auguſtinum de mor. Eccl. c. 31., quotidie conveniſſe veteres Monachos ad audiendum Patrem; ex quorum teſtimoniis patet, tam antiquas apud Monachos eſſe exhortationes, quam ipſa monaſticæ inſtitutionis origo; quod etiam probant, quæ nobis ſuperſunt SS. Baſilii Magni, Macharii, Cæſarii homiliæ, ſancti Ephræm Parænesis, ſancti Dorothei doctrinæ, aliorumque plurimorum ſermones.

II. Exhortationis officium ad ipſum pertinebat Abbatem: „ (Conveniunt autem, *inquit Auguſtinus lib. de mor. Eccl. c. 31. agens de cœnobitis*, diei tempore extremo

de ſuis

,, de ſuis quiſque habitaculis, dum adhuc jejuni ſunt, ad ,, audiendum *illum Patrem*.) Aliquando vices ſuas uni ex ſuis committebat alteri, ut diſcimus ex Theodori Studitæ teſtamento apud Baronium ad an. 826., ubi Præpoſitum alloquens: ,, (Obſervabis, *inquit*, prorſus, ut cate- ,, chaſim ter qualibet hebdomada facias veſperi, vel per ,, temetipſum, *vel alium quempiam e filiis*; quoniam a ,, Patribus traditum eſt, & ſalutare.) Ita apud Noſtros in Corbejenſi monaſterio Paſchaſius nondum Abbas ,, (co- ,, ram Fratribus Evangelium, uti conſuetudinis eſt diebus ,, ſolemnibus ... exhortandi gratia) tractabat, uti ipſa teſtatur in Prologo in Matthæum; & in Mayſiacenſi cœnobio B. Geraldus ,, (fratribus in Capitulo fluenta prædi- ,, cationis effundebat, & eos ſpirituali cibo jugiter reficie- ,, bat) ut ſcribit in ejus vita Bernardus diſcipulus ejus tom. 3. Miſcell. Baluz. Aliquando etiam, honoris ac reverentiæ cauſſa, aliarum congregationis Monachos, & maxime Abbates de divinis Scripturis aliiſque ædificationis ſermonibus loqui & rogabant, & cogebant, quod quam plurimis exemplis demonſtrari poſſet.

III. Unum hic dumtaxat profero ex S. Bernardo, qui de Cluniacenſibus loquens: ,, (Ipſorum, *inquit Apol. ad* ,, *Guill. Abb.*, me commendavi orationibus, interfui col- ,, lationibus, ſæpe & de ſcripturis, & de ſalute animarum ,, habui ſermonem cum multis, & publice in capitulis, ,, & privatim in cameris.)

IV. Exhortationis locus erat Eccleſia, aut capitulum, aut locus aliquis communis. Et quidem Theodorus Studita, teſte Michaele ejus diſcipulo: (Eccleſiam *petiiſſe legitur*, tum ,, ſacris operaturus, tum verba facturus ad fratres;) & ſanctus Wulframnus ex Epiſcopo Senonenſi Monachus Fontanellenſis ſæc. 3. pert. 1. p. 364. ,, (plura S. exhortationis ,, verba inter ſacra Miſſarum ſolemnia) fratribus loquutus eſt, ut ſcribit Jonas in ejus vit. n. 13. t. 1. Bib. p. 679. Epiſt. 22. Econtra vero ſanctus Stephanus ordinis Grandimontenſis inſtitutor, mane ,, (diſcipulos in capitulo inſtrue- ,, bat,) quemadmodum legimus in ejus vita apud Labbeum, quod in more fuit apud Cluniacenſes, ut patet ex ſupra citato S. Bernardi loco.

V. Quanta vero aviditate, quanto ſtudio, quo fructu, loquentem auſcultarentur, diſcendum ex Hieronymo: ,, (Poſt ,, horam, *inquit*, nonam in commune concurritur: Pſalmi ,, reſonant, Scripturæ recitantur ex more, & completis ora- ,, tionibus: cunctiſque reſidentibus, medius, quem Patrem ,, vocant, incipit diſputare; quo loquente tantum ſilentium ,, fit, ut nemo alium reſpicere, nemo audeat excreare. ,, Dicentis laus in fletu eſt audientium. Tacitæ volvuntur ,, per ora lachrymæ, & ne in ſingultus quidem erumpit ,, dolor. Cum vero de regno Chriſti, & de futura bea- ,, titudine, & de gloria cœperit annunciare futura, videas ,, cunctos moderato ſuſpirio, & oculis ad cœlum levatis ,, intra ſe dicere: Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & ,, volabo, & requieſcam.)

VI. Similia habet ſanctus Auguſtinus de mor. Eccl. c. 31. ,, (Et conveniunt ad ſingulos Patres terna, ut mini- ,, mum, hominum millia, nam etiam numeroſiores ſub ,, uno agunt, audiunt autem incredibili ſtudio, ſummo ſilen- ,, tio; affectiones animorum ſuorum, prout eos pepulerit ,, differentis oratio, vel gemitu, vel fletu, vel modeſto & ,, omni clamore vacuo gaudio ſignificantes.) Plurimum hac in re commendandi ſunt noſtri Fontanellenſes, apud quos, teſte Aigrado in vita ſancti Ansberti n. 19. ſæc. 2. Ben. ,, (quadam die cum more ſolito edicta divinæ le- ,, gis in conventu omnium recitaret Ansbertus, ita afflu- ,, entia eloquiorum illius nimio caritatis ardore reddita ,, ſunt Audientium corda flammivoma, ut plurimi ex illis ,, ad lachrymas compulſi immenſas cunctipotenti Deo gra- ,, tias redderent) &c.

VII. Huc referendæ ſunt diſputationes, ſeu collationes, quas certis per hebdomadam diebus faciebant; de quibus ſanctus Pachomius in regula art. 2. cod. Reg. art. 156. ,, (Diſputatio autem a Præpoſitis domorum per ſingu- ,, las hebdomadas tertio fiet;) *Et iterum de Eccl. off. l.* 3. ,, (Per ſingulas hebdomadas binæ diſputationes, id ,, eſt catecheſes a Præpoſito complebuntur;) Et S. Iſidorus agens de Monachis c. 15. ,, Conveniunt diebus ſin- ,, gulis interpoſitis, dum adhuc jejuni ſunt, in collatio- ,, ne ad audiendum Patrem;) & in regulæ c. 8. ,, (ad au- ,, diendum in collatione Patrem tribus in hebdomada vicibus ,, Fratres, poſt celebratam tertiam, dato ſigno ad colle- ,, ctam veniant;) Et ſanctus Fructuoſus Bracarenſis Epiſcopus in prima Regula c. 29. ,, (Ter per omnem ,, hebdomadam collecta facienda eſt.) In hoc differebant exhortationes, & collationes, quod unus dumtaxat in exhortationibus, in collationibus vero plures loquerentur. Nullus tamen ab Abbate non juſſus ſermonem proferre audebat, ut diſcimus ex Regula ſancti Iſidori c. 8. ,, (Se- ,, dentes autem omnes in collatione tacebunt, niſi forte ,, quem auctoritas patris præceperit, ut loquatur;) ſed loquentem omnes cum ſummo ſilentio audiebant, & quidem ſedentes ordine quiſque ſuo: ,, (In ipſa diſputatio- ,, ne, *inquit S. Pachomius n.* 21. ſedentes ſive ſtantes fra- ,, tres ſuum ordinem non mutabunt, juxta domorum ,, ordinem, & hominum ſingulorum. [Si quem vero ſomnus occuparet, hic ſtatim juſſus ſtare cogebatur, unde idem Pachomius n. 2. ,, (Si quis dormitaverit ſedens, Præ- ,, poſito domus, vel monaſterii Principe diſputante, ſtatim ,, ſurgere compellatur, & tamdiu ſtabit, donec ei jubea- ,, tur ut ſedeat.)

VIII. Præcipuus autem collationis ſcopus erat ad corrigenda vitia, & mores inſtruendos: ,, (ipſa quoque col- ,, latio, *inſit Iſidorus*, erit, vel pro corrigendis vitiis, in- ,, ſtruendiſque moribus, vel pro reliquis cauſſis ad utilita- ,, tem cœnobii pertinentibus;) *& S. Fructuoſus c.* 20. ,, (Ter per hebdomadam collecta facienda eſt, & regu- ,, læ Patrum legendæ, diſſerendum, vel a ſeniore, & ca- ,, ſtigatio, ac ſermo ædificationis proferenda ad fratres, ,, negligentiæ emendandæ, excommunicatis miſerendum, ,, & procacibus, ſive duræ cervicibus iterum irroganda cen- ,, ſura.) Quod dicit, Patrum regulas in collatione eſſe legendas, intelligendum eſt ex his, quæ Sanctus Iſidorus citatis verbis, ſubjungit: ,, (Quod ſi talia deſunt, pro ,, conſuetudine tamen diſciplinæ nequaquam erit omitten- ,, da collatio, ſed in præfinitis diebus, cuncti pariter con- ,, gregatis, præcepta Patrum regularia recenſenda ſunt, ut ,, qui necdum didicerunt, percipiant, quod ſequantur; qui ,, vero didicerunt, frequenti memoria admoniti ſollicite ,, cuſtodiant, quod noverunt.)

IX. Præterea, ſi quis tam in privatis, quam in publicis lectionibus difficultatis aliquid offendiſſet, difficultatem in collatione proponebat, ejuſque ſolutionem efflagitabat: ,, (De his autem quæſtionibus, *inquit S. Iſidorus c.* 9., ,, quæ leguntur, nec forte intelliguntur, unuſquiſque fra- ,, trum aut in collatione, aut poſt veſperum Abbatem ,, interroget, & recitata ad locum lectione ab eo ex- ,, poſitionem accipiat, ita ut dum uni exponitur, cæteri ,, audiant.] Ab his autem, qui difficultates in collatione proponebant, unum maxime deſiderabat apud Caſſianum Abbas Neſteros, quod exprimit his verbis Coll. 14. c. 9. ,, (Nihil in collatione ſeniorum proferre audeas, niſi ,, quod interrogare te, aut ignoratio nocitura, aut ratio ,, neceſſariæ cognitionis impulerit, ut quidam vanæ glo- ,, riæ amore diſſenſi, pro oſtentatione doctrinæ ea, quæ ,, optime norunt, interrogare ſe ſimulant.) Quod vero collationi adſiſtentes attinet: ,, (Illud, *inquit*, omni obſer- ,, vantia cuſtodire te convenit, ut etiamſi ea, quæ optime ,, noſti, forte audieris, in collatione proferri, non ex hoc ,, quod tibi jam nota ſint, aſpernanter faſtidioſeque ſuſcipias, ,, ſed ea cordi tuo aviditate commendes, qua debent deſi- ,, derabilia ſalutis verba, vel auribus noſtris indeſinenter ,, infundi, vel de noſtro jugiter ore proferri.)

X. Denique ſummopere cavebant, ne qui prætextu quovis abeſſet a Collatione: ,, (Quando ſignum inſonue- ,, rit, ut conveniant, & audiant præcepta Majorum, nullus ,, remanebit, *inquit S. Pachomius art.* 23.) & alibi art. 188. ,, (Quando Præpoſiti domorum fratres de converſatione ,, ſanctæ vitæ docebunt) abſque graviſſima neceſſitate nullus aberit.

XI. Tales erant veterum Monachorum Collationes; noſtros vero quod ſpectat, ſuis in collationibus quæſtiones de Scripturis Sanctis, de Vitis Patrum, & de Sancta Regule potiſſimum movebant; qua in re notandum plane, quod de S. Cuthberto narrat Venerabilis Beda in ejus vita c. 16. ſæc. 2. p. 892. ,, [Sæpius in cœtu Fratrum de ,, Regula diſputans, cum acerrimis contradicentium fati- ,, garetur injuriis, exſurgebat repente, & placido vultu, ,, atque animo egrediens dimittebat conventum, ac ſequente ,, nihilominus die, quaſi nihil objectionis pridie ſuſtinuiſ- ,, ſet, eadem quæ prius monita eiſdem dabat auditoribus, ,, donec illos paulatim, ut diximus, ad ea quæ vellet, ,, converteret.] Vid. Burſfeld. Cerem. diſt. 3. c. 11. vel Haeftenum l. 9. tr. 5. diſq. 7.

CAPUT X.

De conſuetudinibus feriæ ſecundæ,
& feriæ quintæ.

I. Conſuetudines, ſeu Ritus feriæ ſecundæ, & feriæ quintæ ſub uno brevi comprehendimus capitulo. Et quidem ad feriam ſecundam ſpectant preces ſingulares, quas pro benefactoribus nonnullis in Cœnobiis hac die faciebant,

Digitized by Google

bant antiquiores Patres noſtri, maxime Fuldenſes, in ſuo ad Carolum Imperatorem libello ſupplici n. 1. poſtulantes ut ſibi liceat facere „ (in ſecunda quaque feria uniuſcujuſque ſeptimanæ orationem pro omnibus eleemoſynas ſibi tribuentibus, ideſt eundem pſalmum L., quem tota Congregatio juxta Corpus Beati Martyris ſimul proſtrata cantavit cum oratione Dominica, & verſibus;) & Hirſaugienſes, quibus Urbanus Papa Secundus præcipit, ut pro Epiſcopis ſui Monaſterii privilegia non perturbantibus „ [agatur omni feria ſecunda privata Miſſa defunctorum,] ut videre eſt in ejuſdem privilegio a Trithemio relato in Chron. Hirſaug. an. 1079.

II. Ad quintam vero feriam pertinet ſolemnis jejuniorum relaxatio, quam excepta Quadrageſima pari religione feria quinta, ac Dominica Monachis præſcribit in Regula Magiſter: „ (Omni, inquit c. 28., tempore in ſeptimanæ duobus diebus ad Sextam reficere debent, hoc eſt feria quinta, & Dominica, cæteris aliis in ſeptimana diebus ad Nonam horam reficere oportet, &c.) Eandem remiſſionem ſuis Eremitis indulget Petrus Damianus in Opuſculo, quod de inſtitutis ſuæ Congregationis conſcripſit (Opuſ. 15. c. 6.), idemque de Eremitis Fontis Avellani narrat Opuſc. 14. ubi eorum vivendi rationem deſcribit. Jejunium etiam ſolvebant noſtri Sandioniſiani feria quinta in gratiam Sanctorum Martyrum Dionyſii & Sociorum, MS. conſ. S. Dion., quorum hac die parvum officium trium. Lect. ſicut & Compendienſes de ſuis Martyribus, ita peragebant, ut adveniente feſto XII. Lectionum, tertium nihilominus nocturnum cum Laudibus obtinerent S. Martyres etiam in Adventu, ſaltem primis hebdomadibus; quamvis in Adventu jejunarent feria quinta. Jejunium etiam nunc relaxant feria quinta Caſſinenſes, aliique Congregationis S. Vitoni, & ſtrictioris obſervantiæ in Belgio Monachi.

III. Inſtituti ſui rationem hanc reddit Magiſter, quod feria quinta Chriſtus ad cœlos aſcenderit: [Ideo, inquit c. 28., omni tempore quinta feria non licet jejunare, quia Aſcenſa Domini ipſo die omni anno occurrit; Dominica vero die ideo non licet jejunare, quia Reſurrectio Domini imputatur;) ubi reſpexit haud dubium ad Melchiadis Papæ decretum, qui ut ſcribit Alcuinus de div. off. c. de Septuag. „ (Conſtituit, ut nemo præſumeret in prima & quinta feria jejunare; in prima propter Domini Reſurrectionem; in quinta, quia in ea cœnavit Dominus cum diſcipulis ſuis, & in ea aſcendit in cœlum.) Idem ſcribit Anonymus apud eundem Alcuinum ep. 109. & Walfridus Strabo in lib. de reb. eccleſ. c. 20. ubi aliam hujus inſtituti cauſſam profert, ſcilicet quod „ (Pagani his diebus quaſi jejunia frequentabant:) ſed hanc legem poſtea temperavit Gregorius Papa Secundus, qui teſte Notkero in Mart. pridie Idus Febr. „ (ut in Quadrageſimali tempore quinta feria jejunium, atque Miſſarum celebratio fieret, quod non agebatur, inſtituit.)

IV. Quod de officio feria quinta faciendo de Sanctis Monaſterii Patronis, ex Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuetudinibus modo dicebamus; id in aliis etiam paſſim Ordinis noſtri Monaſteriis legem obtinuit. Hujus rei exemplum videre eſt in Croylandenſi Ingulfi hiſtoria, ubi in gratiam Miraculi meritis S. Guthlaci patrati „ (Decrevimus omnes, inquit Ingulfus, ſemper in futurum divinum officium de Sanctiſſimo noſtro Guthlaco, quandocumque feria quinta vacare contigerit, in choro ſolemniter perſolvendum.)

V. Alii diem alium hujuſmodi officio conſecrabant; Æduenſes Sancti Martini feria ſecunda Sancti Hugonis ſui quondam Monaſterii Monachi commemorationem agebant, uti obſervavit noſter Mabillonius ſæc. 5. in Obſerv. præviis ad ejus vit. n. 10. Tornodorenſes Sancti Michaelis ſingulis feriis tactus canonicum de S. Theodorico Aurelianenſi Epiſcopo officium extra Adventum, & Quadrageſimam celebrabant, ut teſtatur Carolus Sauſſeyus lib. 8. Annal. Eccl. Aurel.

CAPUT XI.

De Feria ſexta, & maxime de Diſciplina.

I. DUo ſunt potiſſimum mortificationum genera, quibus hac die de Paſſionibus Chriſti per pœnitentiam participare ſolent Monachi; jejunium nempe, & diſciplina. De jejunio feriæ ſextæ, quod olim in ſolo pane, herbiſque hortenſibus peragebant ex Caſſinenſibus noſtris plerique, multa paſſim occurrunt; de diſciplina vero hic breviter pro modo noſtro differendum.

II. Diſciplinam vocamus ſalutiferam per verbera corporis afflictionem, cujus uſus apud veteres Monachos duplex extitit, primo ad emendandas, corrigendas delinquentium culpas, ſecundo pœnitentiæ majoris, aut mortificationis cauſſa.

III. Verberibus olim caſtigata fuiſſe Monachorum, & maxime Benedictinorum delicta, patet tum ex Regula, tum ex vita S. Benedicti: ex Regula, quæ in incorrigibiles verberum vindictam procedere jubet, c. 28., ex vita, in qua Monachum orationis tempore vagum virga percuſſiſſe legitur c. 4. Ita etiam Benedictus alter Anianenſis in ejus vit. n. 24. ſæc. 4. nimirum Præpoſitum quemdam ab officio depoſitum, & Monaſterio egreſſum, atque latrocinia exercentem, captum ob ejus inſipientiam virgis levigare juſſit, cædendoque ad meliorem frugem revocavit. Idem patet ex Concilio Venet. in cujus Canone VI. hæc lego: In Monachis quoque par ſententiæ forma ſervatur, „ quos ſi verborum emendatio non emendaverit, etiam verberibus ſtatuimus coerceri:) & Concil. Agath. c. 38. „ (Clericum aut Monachum ſine commendatitiis vagantem, ſi verborum increpatione non emendetur, etiam verberibus ſtatuimus coercere.)

IV. De correptionis modo licet, tam ipſe S. Benedictus, quam prædicta Concilia; non tamen aliæ Sanctorum Monachorum Regulæ, quæ etiam ictuum numerum diſterminant. Hunc triginta novem percuſſiones excedere non permittit Regula Pachomii art. 87. præcipiens, ut Fratrum perturbatorem, & in malitia perſeverantem, extra Monaſterium poſitum *ante fores triginta novem* verberent. Idem & in deprehenſum in furto Monachum decernit art. CXI., quem numerum quinquies ſe accepiſſe teſtatur Apoſtolus Cor. II.

V. Totidem percuſſiones præſcripſerat Sanctus Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus, teſte Cypriano in ejus vit. apud Surium 27. Auguſt. denique hunc numerum, ut legitimum, approbat S. Aurelianus in ſua ad Monachos Regula n. 41., præcipiens, ut „ (pro qualibet culpa, ſi neceſſe fuerit, flagelli accipere diſciplinam, nunquam legitimus excedatur numerus, ideſt triginta novem.) Et tamen S. Fructuoſus c. 15. jubet, ut „ (ſi ſolus cum ſola fabulare deprehenditur, centum ictibus flagellorum extenſus publice verberetur.]

VI. Ex poſtremis his S. Fructuoſi verbis habemus, non ſolum determinatum fuiſſe percuſſionum, ſive ictuum numerum; ſed etiam de more fuiſſe, ut publice verberarentur; quod amplius patet ex Regula S. Macharii ſtatuentis c. 27., ut „ (Abbas coram omnibus Fratribus reſideat, & eum exhiberi jubeat, & virgis purgetur, & oratio fiat;) & ex Regula S. Pachomii art. 87. „ (Verberabunt eum ante fores triginta novem.) In monte Nitriæ erat in eccleſia ad palmam „ (ſuſpenſum flagellum ad caſtigandos Monachos, qui delinquebant,) ut teſtatur Palladius in Lauſ. cap. 7.

VII. An vero ſuper nudam cutem, aut ſuper ſtamineam, ibi non explicatur; ſatis probabile tamen eſt nudos omnino ſcapulis verberatos fuiſſe, maxime cum plerique ſint inverecundi, quos non tam confuſio, quam pœna convertere, & ad meliorem frugem reducere poſſit; ſaltem id colligi poſſe videtur ex verbis Sancti Benedicti, dum ait c. 27. „ (Acrior ei accedat correctio,) quæ verba gravem aliquam pœnam corpori infligendam eſſe potius, quam pudorem, denotant: quamquam in Concilio Aquiſgranenſi decernatur c. 14. „ (ut nudi pro qualibet culpa coram Fratrum obtutibus non flagellentur;) quod etiam in Statutis Lanfranci obſervare licet: „ (Suſcepturus judicium, aut ſola groſſiori virga ſuper ſtamineam verberetur, & proſtratus jaceat, aut pluribus gracilioribus virgis, & nudus ſedeat, utrumque ad arbitrium ejus, qui præeſt.) Contrarius tamen uſus viguit apud Cluniacenſes, ut ex ſequenti Petri Venerabilis Statuto 63. diſcimus: „ (Statutum eſt, ne ſtamineæ, quæ ex more antiquo propter graviora quælibet Fratribus actius flagellandis ſcindi ſolebant, & uſque ad cingulum violenter detrahi, ulterius ſcinderentur, ſed staminea integra manente, verberibus ſubjiciendus Frater, ea ex toto exueretur. Cauſa inſtituti hujus fuit, ut & frequens damnum ſciſſarum ſtaminearum vitaretur, & plenius nudatus Frater expeditius verberaretur.)

VIII. Quæ punitendis olim Fratrum delinquentium culpis ab antiquis Patribus inſtituta eſt verberum multa; hanc in ſe ultronei peccatorum ſuorum tortores pœnitentiæ cauſſa adhibuerunt & ex antiquis, & ex recentioribus Monachis non pauci. Plurima praxeos hujuſce nobis ſuppetunt exempla, ex quibus pauca dumtaxat proferre lubet. S. Kentigernus ex Monacho Epiſcopus Glaſcuenſis Boll. 13. Jan. „ (in die Paraſceves plagis virgarum, & nuditate, & crebris genuflexionibus diem cum nocte continuavit. Sabbato autem Sancto, & uſque ad horam „ Re-

„ Reſurrectionis Dominicæ, tempore divini officii excepto,
„ in quodam ſepulcro ſe flagellando latitabat,) ut legitur
in ejus vitæ num. 18. ſæc. 2. S. Bavo a ſervo olim e ſe
vendito corpus ſuum flagellis cædi poſtulavit, ex ejus vita
nu. 10. ſæc. 3. S. Pardulfus Abbas „ (Quadragesimis
„ temporibus omni nudato corpore a diſcipulo ſuo virgis
„ cædi ſe præcipiebat,) teſte Anonymo in ejus vita n. 5.
S. Guillelmus ex Duce Monachus Gellonenſis in ejus vit.
nu. 31. ſæc. 4. (recolens ejus occiſionem, illas injurias,
„ illam accuſationem, alapas, ſputa, flagella, omnemque
„ deriſionem, a Fratre familiari, & amico ſingulari
„ fecit ſe in conclavi pro Christo expoliari, pro illo a-
„ djudicari, ſe judice condemnari, ſicque cædi virgis,
„ & acriter flagellari.) Sanctus Popo Abbas Stabulenſis
„ (carnem jejuniis, flagellisque atterebat, ut quidquid
„ vitioſum ſua caro adverſus ſpiritum concepiſceret, ipſe
„ flagellis propria ſibi manu illatis extergeret,) ut ſcri-
bit Everhelmus in ejus vita n. 59. Boll. 25. Jan. ſed quod
de S. Dominico Loricato refert Petrus Damiani Opuſc. 15.
c. 14. omnem pene exſuperat ſenſum: „ (Idem ſenex,
„ Dominicus nomine, nonnumquam uno die continuato
„ cum nocte, novem pſalteria meditando decurrit, & in-
„ terim pene ſemper utraque manu, ſcopis armata nudum
„ corpus afficit,) in vit. S. Dom. c. 10. & Opuſc. 50.
c. 14. Alia iterum vice duodecim pſalteria continentes
abſolvit, ac decimum tertium incepit, virgis interim indeſi-
nenter ſe cædens. Vid. Hieron. Monach. Camaldul. in ſerm.
de S. Romualdo num. 23. apud Boll. 7. Feb. Et hic
erat apud Monachos diſciplinarum uſus ad undecimum
uſque ſæculum, in quo, quod hactenus fuerat aut delin-
quentium Monachorum pœna, aut ſpontanea ultro pœniten-
tium ſatisfactio, commune nonnullis in Cœnobiis evaſit
omnium Monachorum exercitium, agente in primis
Petro Damiani, qui in Cœnobiis a ſe inſtitutis morem
invexit, diſciplinas feriis ſextis univerſaliter faciendi, ut
ipſe teſtatur ad Deſiderium Caſſinenſium Abbatem ita
ſcribens, Opuſc. 33. cap. 3. „ (Sexta quoque feria vivi-
„ ficæ cruci non inconvenienter adſcribitur, quæ ſcilicet dies
„ pendentis in cruce glorioſo Sanguine purpuratur, qua
„ die omnes Fratres noſtri, quos utique Monaſterialis
„ ordo connectit, hoc etiam ad cumulum propriæ ſalutis
„ adjiciunt, ut & ſe mactent in capitulo vicaria colliſio-
„ ne ſcoparum, & inſuper celebrent in pane & aqua je-
„ junium.) Idem in omnibus quibuſcumque potuit Mo-
naſteriis, qua verbo, qua exemplo obſervari laboravit, nec
diſtitit, quin in principe, & capite omnium Monaſteriorum,
Caſſinenſe intelligo, piam hanc ſalutaremque conſuetudi-
nem introduceret. Ideo enim, ut ſcribit Leo Marſicanus
Chron. Caſſin. l. 3. c. 25. „ (ad Monaſterium veniens,
„ cum verbo pariter & exemplo ad Dei ſervitium quoſcum-
„ que poſſet ferventer accenderet, tandem permiſſionem
„ Domni Abbatis ab omni congregatione obtinuit volun-
„ taria oblatione, in remiſſionem peccatorum omnium,
„ ut ſextæ feria per totum annum pane & aqua conten-
„ ti, diſciplinam ſinguli facta confeſſione perciperent.)
Leoni ſuffragatur Joannes Petri diſcipulus in ejus vita,
ubi poſtquam invectæ ab eo in aliquibus Monaſteriis conſue-
tudinis feria ſexta jejunium in pane & aqua peragendi,
& ſcoparum diſciplinam in capitulo ſuſcipiendi mentio-
nem fecit, ſubdit cap. 19. „ (Denique omnis illius ad-
„ hortatio adeo cooperante Domino fructificaſſe dignoſci-
„ tur, ut inſigne illud quoque Caſſini montis Cœno-
„ bium tanto eam fervore ſumſiſſet, quod præfata omnia
„ inter regularia mandata conſcribenda ſtatuiſſet.) Caſſi-
nenſis Monaſterii exemplum quamplurima alia Monaſte-
ria ad ſui imitationem pertraxit, ut diſcimus ex eodem Pe-
tro Damiani Opuſc. 43. ad Monachos Caſſinenſes hunc
in modum ſcribente: „ (Obſervatio ſextæ feriæ, dile-
„ ctiſſimi, quam veſtra ſancta devotio dedicavit, & jejunii
„ ſalutaris inediam, & apoſtolicorum verberum diſcipli-
„ nam, quos hominum multitudines ad exemplum ſalutis
„ extraxeris, & tanquam novella divinæ plantationis oli-
„ ve in exuberantium germinum propagine pullulave-
„ rit, teſtes ſunt non modo Monaſteria veſtra, hoc eſt,
„ quæ ſuorum gaudent imitari veſtigia Magiſtrorum, ſed
„ & multitudines urbium, atque villarum, quæ ſe
„ communiter ingerentes, atque lætantes idipſum pleuſi-
„ biliter arripiunt inſtitutum.) Adeo feliciter recepta per
univerſa paſſim Italiæ Monaſteria diſciplinæ obſervatio ad
alias, etiam exteras nationes, brevi diſſeminata eſt, quod
probat liber Miraculorum S. Virgilii Epiſc. Saltzburgenſis
n. 7. ſæc. 3. Ben. part. 2. p. 318., in quo refertur „ (quod
„ Monachus quidam de *Rottenbuklach* diutino langore ſcapulæ
„ laborans, dum in comitatu Abbatis ſui quodam tem-
„ pore iter ageret, prætaxata paſſione graviter correptus,
„ accepta via defecit viribus corporis deſtitutus. Cæterum
„ juxta monachicæ Regulæ rigorem forte diem, in quo
„ flagella carnis monachi de *more* ſuſcipiunt, adeſſe, con-
„ tingit, & cum cæteris, qui tunc aderant, etiam ille
„ morbidus coram Domino Abbate proſternitur caſtigan-
„ dus; partem quoque dorſi, videlicet ſaniorem, plagis
„ exponens, cum bene ecaratam ſenſiſſet, alteram quoque
„ cui pepercerat, in honore S. Virgilii flagellari ſuppli-
„ citer poſtulavit, poſt cujus petitionis effectum plena-
„ riæ ſalutis adeptus eſt præſidium.) Atque ita ad nos
uſque pervenit diſciplinarum feria ſexta uſus, opera S. Petri
Damiani potiſſimum inſtitutus, & promotus; quamvis
ipſe illius author videri minime voluerit; nam ſcribens
ad Petrum Cerebroſum monachum: „ (Hoc itaque di-
„ ſciplinæ genus, *inſt. l. 6. ep.* 27. nequaquam modernis
„ aſt ſtudiis noviter adinventum... nam, & ante nos
„ omnibus fere ſanctis monaſteriis, hæc diſciplinæ regula
„ nequaquam fuit incognita, etſi non adeo frequentata,
„ unde & ſingulos annos pœnitentiæ millenis ſcopis re-
„ dimere conſueverant.) Porro inſtitutum iſtud a ſe
tantopere promotum omni niſu conſervare ſtuduit; unde
cum ſuadente Stephano S. R. E. Cardinali Caſſinenſes
diſciplinam aliquandiu intermiſiſſent, ſcripto ad eos opu-
ſculo 43. *de Laude flagellorum*, multis rationibus ad prio-
rem obſervantiam revocare conatur; quod & ab ipſis ob-
tinuiſſe pie credimus. Ipſe tamen ad Congregationis
ſuæ eremitas ſcribens l. 2. epiſt. 34. hanc eis diſciplinæ
legem tulit: „ (Adhibito diſcretionis moderamine con-
„ ſtituimus, ut ad diſciplinam ſibimet ingerendam nullus
„ in eremo compellatur; quem vero ſanctus ad hanc
„ fervor impellit, per quadraginta pſalmos in unoquo-
„ que die diſciplinam ſibi facere liceat: ita dumtaxat,
„ ut quadragenarium hunc pſalmorum numerum non ex-
„ cedat. In duabus autem Quadrageſimis, quæ videlicet
„ Natalem Domini, vel ſacroſanctum Paſcha præcedunt,
„ uſque ad ſexaginta pſalmos cum diſciplina procedere li-
„ ceat; neque hanc menſuræ, quam præfigimus, regu-
„ lam temeraria, quod abſit, quiſque præſumtione tran-
„ ſcendat.) Legis hujus cauſſam diſcipulis ſuis ibidem
ſignificat his verbis: „ (Propterea ſcilicet corpora ve-
„ ſtra viribus effœta deficiunt, & aliquando ſicut a qui-
„ buſdam creditur, tot alliſionibus labefacta langue-
„ ſcunt: nimirum cum nonnulli veſtrum unum conti-
„ nuum, vel etiam duo pſalteria quotidie cum diſcipli-
„ na decurrant. Huc accedit, quia plerique fratres veni-
„ re volentes ad eremum, cum hæc audiunt, perculſi
„ formidine deterrentur. Et quia diſciplina durior cre-
„ ditur, quam ſentitur; & auſterioris eſt formidinis,
„ quam doloris; cum eam apud vos, tam longam fieri
„ fratres quique debiles audiunt, medullitus expave-
„ ſcunt, & ab acceſſu protinus eremi revocantur.) Hæc
de diſciplina brevi delibaſſe ſufficiat, qui plura deſide-
raverit videat Bened. Hæftenum lib. 8. tract. 4. in-
tegro.

C A P U T XII.

De conſuetudinibus Sabbati.

I. INter Sabbati conſuetudinibus recenſendæ ſunt, I.
Singularis noſtrorum erga Deiparam Virginem Ma-
riam devotio. II. Officialium inſtitutio. III. Monaſterii
munditiæ.

IV. Fratrum mandatum. V. Scrutatio lectorum. VI.
Denique operis manualis ab hora nona ceſſatio. Hæc o-
mnia breviter perſtringenda ſunt.

II. Addictum ab initio fuiſſe ſolido B. Virginis cultui
Benedictinum Ordinem nemo eſt, qui neſciat. Teſtantur
hoc tot tamque docta plurimorum Monachorum ad ejus
laudem Scripta, ædificata inſigniorum Cœnobiorum ad
ejus honorem templa; inſtitutæ de ea ſpeciales feſtivita-
tes, & alia id genus permulta. Ne quam vero diem (*a*) aut
hebdo-

(*a*) In multis olim monaſteriis una quotidie Miſſa de B.
Maria dicebatur. De Tironanſibus habemus exemplum in
vita B. Bernardi primi Abbatis Tiron. n. 76. apud Boll. 14.
Aprilis, qui „ (ad honorem ipſius B. M. Miſſam de ea
„ pro ſalute omnium monaſterio ſuo beneficia impendentium,
„ & maxime Canonicorum Carnotenſium, ſingulis diebus
„ perpetuo celebrari inſtituit: quæ uſque in hodiernum diem
„ ſolemniter celebratur,) inquit Gaufredus. De Cluniacen-
ſibus extat Petri Venerabilis Statutum 54. „ (ut ad altare
„ matutinalis Miſſæ; quod eſt conſecratum in honore B.
„ Mariæ, de eadem matre Domini Miſſa quotidie ſecreto
„ cantetur.) Idem de Ciſtercienſibus colligitur ex vita B.
Vvalteri de Birbeko n. 7. apud Bolland. 22. Januar. „ (Hic
„ enim Miſſæ quotidianæ, quam in Conventu de Domina
„ noſtra celebrarent, ſemper intereſſe voluit.)

hebdomadam abſque ſingulari etiam ejuſdem cultu tranſigerent, præter parvum Beatæ Virginis officium, quod primi omnium quotidie recitandum, & ſuſceperunt, & ubique propagare ſtuduerunt; etiam integrum in hebbomada diem Sabbati ejus cultui conſecrarunt: hoc non obſcure ſignificare videtur Petrus Damiani, cum ad Deſiderium Caſſinenſem Abbatem ſcribens ait op. 33. c. 3. „ (Pulcher etiam mos in nonnullis Eccleſiis inolevit, ut ſpe„ cialiter ad ejus Sanctæ Mariæ honorem per omne Sab„ batum Miſſarum celebrent officia, niſi forte feſtivitas, „ vel feria quadrageſimalis obſiſtat.) Hæc plane obſervabat haud dubium, in ſuis monaſteriis, & eremis, ut ex conſequentibus colligitur. Eamdem inſtitutionem, forte etiam hortante Petro Damiani, in ſuo Cluniacenſi monaſterio invexit S. Hugo Abbas, ut diſcimus ex antiquo Corbejenſi Ordin. tempore S. Hugonis MS. cujus hæc verba: „ (Sciendum quoque, quod a Domno Hugone totius „ religionis præcipuo cultore, in communi capitulo, „ rogatu, & aſſenſu Fratrum ſancitum eſt, ut ab octa„ vis Pentecoſtes uſque ad Adventum Domini, etiam „ per octavas S. Benedicti, & his ſimiles, & ab octavis „ Epiphaniæ uſque ad LXX. cantetur Miſſa major de „ intemerata, & perpetua Virgine Maria Dei genitrice, „ ſpe noſtra ſingulari, poſt Filium ſuum in illis Sabbatis, „ quæ vacant a feſtivitatibus vel a ferialibus Epiſtolis, „ vel Evangeliis, quæque quolibet modo in aliis feriis „ per hebdomadam dici potuerint, ſive a Dominicali offi„ cio duabus vicibus, vel amplius dicto, etiam ſi una vi„ ce ad miſſam minorem dictum ſit, & alia per hebdo„ madam ad majorem, & in octavis ſimiliter dicto, ſcili„ cet ad minorem Miſſam in Dominica, & in alia feria. „ Quod etiamſi Sabbatum occupatum ſit, in una aliarum „ feriarum, quæ a feſtivitatibus, vel ferialibus Epiſtolis, „ vel Evangeliis, ſeu Dominicali officio, modo, quo „ ſupra dictum eſt, vacuæ fuerint, in toto jam dicto „ tempore eadem commemoratio celebretur.) Idem decretum a Benignianis noſtris ſtatim receptum fuiſſe docent S. Benigni conſuet. c. 68. De Dionyſianis habemus Sugerii Abbatis conſtitutionem apud Cheſnium tom. 4. pag. 546. Primi quoque S. Stephani poſtea Abbatis Obazinenſis diſcipuli in ejus vit. l. 1. n. 22. „ (Sabbato ſole„ mniſabant ob honorem B. Mariæ Dominæ noſtræ cum ɪx. „ lect. & duabus Miſſis, quibuſdam eas feſtivis decanta„ tionibus illuſtrantes ob honorem, & reverentiam illius „ almæ Dei Genitricis.) De Ciſtercienſibus idem conſtat ex lib. inſtitutionum, in quo hæc lego: „ (In omnibus „ Sabbatis omnino vacantibus, Miſſa de B. Maria ſole„ mniter cum tribus miniſtris, ſine flexione genuum, omiſ„ ſis uſitatis collectis, in conventu cantabitur cum *Glo„ ria in excelſis*, & præfatione: *Et te in veneratione* &c. „ Idipſum, qui Sabbato cantaverint privatim de B. Ma„ ria obſervant.) Denique Rituale Becenſis monaſterii totum officium ita diſponit: „ (Ab octava Pentecoſtes uſque ad Adventum, ſi Sabbata vacant, totum dicunt de „ S. Maria, præter lectiones a Calendis Novembris uſ„ que ad Adventum, & ab Oct. Epiphaniæ uſque ad „ caput jejunii. Si vero feſtum 3. lect. in iis Sabbatis „ evenerint, comm. tantum habeat ad majorem Miſſam, „ quæ erit feſtiva de S. Maria. Si vigilia feſtiva, vel „ non feſtiva, vel Quatuor temporum evenerit, Miſſa „ matutinalis erit feſtiva de S. Maria, & comm. ad eam „ de feſto trium lect. ſi fuerint, & tunc non fit comm. „ ad majorem Miſſam de S. Maria. Quando agitur de „ S. Maria, & unum de Quatuor temporibus evenerit, „ & hæc quatuor ſimiliter evenerit, id eſt comm. de S. „ Maria, vigilia, jejunium, & feſtum 3. lect. Miſſa „ matutinalis erit de vigilia, poſt primam collectam ora„ tio: *Inclina Domine*, cum cæteris: major Miſſa de jeju„ nio prima comm. de S. Maria, deinde de feſto, om„ nes tamen horæ diurnæ uſque ad Veſp. de ſancta Ma„ ria. Sciendum autem, quod infra omnes oct. Sabbato „ totum fit de S. Maria, comm. tamen fit ad Veſp. „ & ad Laudes de oct. & ad majorem Miſſam, excipiun„ tur oct. Nat. Domini, & Paſchæ, & Pentecoſtes. Item „ in Sabbatis Adventus Domini, & a capite jejunii uſ„ que ad Paſcha, nihil fit de Sancta Maria, niſi tantum „ Miſſa matutinalis non feſtiva, & tunc non fit comm. „ de ea ad majorem Miſſam) &c.

III. Porro iſtud B. Mariæ in Sabbato officium a monachis Occidentalibus, id eſt Benedictinis, acceperunt Clerici, ut tradit Baronius ad annum 1056. quod ſi credimus Radulfo Tungrenſi, l. de can. obſerv. propoſ. xx. factum eſt in Concilio Claromontanſi ann. 1096. in quo Urbanus Papa ſecundus, & ipſe Benedictinus, ſtatuit „ (quod horæ B. Mariæ Virginis quotidie dicantur, „ officiumque ejus diebus Sabbatorum ſolemniter fiat.) Miſſæ vero hæc dia dicendæ auctorem faciunt Alcuinum monachum Benedictinum, qui illam, aliaſque de Trinitate, de Angelis, de Spiritu ſancto, de Cruce, ad precem S. Bonifacii Moguntini Epiſcopi, qui & ipſe Benedictinus fuerat, compoſuit, ſi Gavanto fides ſit.

IV. Officialium inſtitutio, de qua hic, ea præſertim officia reſpicit, quæ hebdomadatim apud monachos exercebantur, ut ſunt ea, quæ MS. Germaniæ conſuetudines recenſent his verbis n. 14. „ (Officium hoc proſequatur „ ordine. Primum choro præficiatur Hebdomadarius harmoniæ, deinde Miſſæ legantur & epiſtolæ, & Reſponſo„ rium, alleluja quoque, & Evangelium. Poſtea lector „ menſæ fratrum, & alius ſervitorum, aliquis colla„ tionis, ſeu novitiorum. Tunc ſervitores Eccleſiæ in„ ferantur, omni tempore ex illis, qui laici converſi „ ſunt, vel qui minoris utilitatis ſunt in choro: ad ulti„ mum coquinæ.) Horum inſtitutio duobus modis fiebat: vel etiam prius notati in tabella ſeu brevi, publice pronunciabantur in Capitolo ſabbatino, vel notati in tabella, patenti aliquo in loco omnium obtutibus exponebantur. Prior antiquis magis placuit, ut patet ex MS. Germaniæ conſuet. n. 10. „ (Breve Cantorum, & lectorum, ſeu „ ſervitorum pridie antequam in *capitulo recitetur* ſcribi „ debet, verb. gr. ſi Sabbato eſt legendum, ſexta fe„ ria ante Nonam ſit compoſitum &c.) ex libro Uſuum Ciſtercienſium c. 70. in quo præſcribitur, ut in Capitulo finita lectione Regulæ, Lector „ (accipiens tabulam, le„ gat breve, ſi ipſo die legendum fuerit;) huncque ri„ tum reſpicere videtur Leo Marſicanus, cum loquens de Caſſinenſi monaſterio tempore Deſiderii Abbatis fulmine icto (chron. Caſ. l. 3. c. 21.), inter alios fulminis effectus „ (in capitulo, *inquit*, officiales excidit tabulas, „ ipſumque tabularium quaſi mortuum reddidit.) Poſteris tamen magis arriſit modus poſterior, unde ceremoniale S. Juſtinæ part. 1. c. 4. „ (habeat Sacriſta tabulam in „ choro, vel juſſa, prout Prælatus ordinaverit; in qua „ ſecundum ordinationem Superioris, tales officiales, qui „ poſſunt ipſa officia bene & ædificatorie complere, ha„ beat deſcriptos ordinate; & diviſim per choros. Primo „ Hebdomadarios officii, ſecundo Cantores, tertio Suc„ centores, quarto Antiphoniſtas. Tabulam hanc ſem„ per ordinet Sabbato, antequam pulſetur tertium ſignum „ Veſperarum.)

V. Formulam vero ſive deſcribendi, ſive pronunciandi officiales, diſcere poſſumus ex ea, quam ex Bernardo Caſſinenſi refert Arnoldus Wion his verbis:

Ceremonia ſacri Monaſterii Caſſinenſis facta per D. Bernardum Abbatem Caſſinenſem.

„ Vicarius ordo poſtulat, ut in hac futura hebdomada „ canat Nonnus Amicus Miſſam, Epiſtolam frater Deſi„ derius legat, Evangelium, reſponſorium, & verſum fra„ ter Vincentius canat, lectionem memoriter frater Tho„ mas legat; lucernam frater Andreas procuret: coqui„ næ ſervitium Nonnus Remigius cum fratre Macario fa„ ciat; lectionem ad menſam frater Antonius legat; ad „ Collationem, vel ad Capitulum frater Maurus legat; „ ſervitium Eccleſiæ Nonnus Jacobus cum fratre Baſilio „ miniſterio ſuccedat.

VI. Apud Ciſtercienſes, cum lector tabulæ majorem aliquem ſe pronunciabat, eum *Nonnum* nominabat; ſi inferiorem, *frater*; & ita etiam ſe ipſum pronunciabat. Hinc liber Uſ. c. 70. „ (Quod ſi Subprior Capitulum „ tenet, & qui legit Prior ipſius fuerit, ſi eum pronun„ ciaverit, fratrem eum nominet, & ſic etiam ſe ipſum „ nominet.) Addit liber Uſuum, „ (& dum breve reci„ tatur, qui nomen ſuum intellexerit, inclinet;) quod multo ante præſcriptum reperitur in antiquis Germaniæ conſuetudinib. n. 14. his verbis: „ (Obſervandum tamen „ eſt, ut cum monachus nomen ſuum audit recitare, „ devotiſſime ſe inclinet, & corde gratias agat.) Sed „ quid ſi in aſſignato ſibi officio exequendo impar ſit? „ (Cui autem hebdomada aliqua aſcripta fuerit, ſi intel„ ligat ſe illam propter quamlibet incommoditatem non „ poſſe complere, poteſt inde miſericordiam in præſen„ ti capitulo quærere, nam extra non licet quod tamen „ ſi pro gravi neceſſitate fieri contigerit, ſequenti capi„ tulo veniam petat, & neceſſitatem intimet,) inquiunt Ciſtercienſes in libro Uſuum.

VII. Quæret aliquis cujuſnam eſſet hujuſmodi officiales inſtituere, & in tabella notare. Reſpondebit Haeftenus ex Statutis Lanfranci, fuiſſe Cantoris, cui etiam munus illud aſſignant Ciſtercienſes, Burſfeldenſes, & Valliſoletani. Apud Cluniacenſes autem, Armarii, quod probat ex vetuſto Affligenienſi Rituali, patetque ex Udali-

Digitized by Google

rico l. 3. c. 10. At forte Cantor ipſe etiam Armarius erat. Sed paulo aliter præſcribunt MS. conſuetudines Germaniæ n. 14. in quibus nimirum diverſis hoc munus committitur: „(Hoc omne prætaxatum breviarium, ſicut „ jam diximus, pridie antequam ſit legendum, ſcribi de„bet ſuis ſcilicet authoribus *per antiquam conſuetudinem.* „ Hebdomadarius Cantor ſolummodo ſcribat capita anti„phonarum, & pſalmorum, & Reſponſoriorum quo„que, & verſuum. Cantor nomine inchoantium, & can„tantium in die, etiam Reſponſoriorum, quis vel alter „ canat. Armarius lectoris Miſſæ etiam, Epiſtolæ, E„vangelii, menſis Fratrum, Servitorum, Novitiorum „ collationes profecutores. Tandem a Cellerario coquinæ „ cultores aſſignentur.) Addent tamen „(notandum „ vero, quod non jugiter hoc attendi poteſt:) ubi certe illud obſervatu dignum eſt, quod non ſolum officiales in tabulis notabant, ſed etiam cantanda omnia per hebdomadam, ita ut „(unicuique antiphonæ, vel Reſponſo„rio nomen monachi tribuatur, & pſalmus, & verſus;) qua de re hæc reperio in antiquo libro Uſuum Beccenſium n. 20. „(In omnibus feſtis XII. lectionum poſt heb„domadarium ſcribuntur in tabula, in primo nocturno „ Abbas, & Prior: ſi hebdomadaria fuerit in choro Ab„batis, hoc eſt in dextro; poſt hebdomadarium ſcribitur „ Prior, dein Abbas: ſi hebdomadarius in choro Prioris, „ hoc eſt in ſiniſtro; poſt hebdomadarium Abbas, dein „ Prior; & ſic cæteri per ordinem huic inſcribuntur. Ad „ quartam Lectionem Armarius idest Cantor, ad VIII. „ ℟. & ad XII. Lect. Abbas; ad VIII. Lect. Prior, & „ ad XII. ℟. ſi ℣. ℟. a duobus dicitur, cum Abbate, „ Cantor, & Capellanus Abbatis; cum Priore duo ſimiliter „ ſcribuntur, quos Cantor voluerit; in præcipuis feſtis „ plures ſcribuntur.)

VIII. Ne quis vero in eodem ſæpius exercendo officio plus æquo gravaretur, præter officialium tabellam, apud Cluniacenſes erat & alia *non inutilis*, inquit Udalricus l. 3. c. 10. in qua fratres, qui ſerviebant in coquina, omnes per ordinem ſcribebantur, ne forte contingeret, ut quilquam frequentius, quam alius, eo munere fungeretur. Et tamen Lanfranci ſtatuta volunt, ut omnes fratres ad omnia „ officia notentur „(non conſiderato converſionis ordine, „ aut voluntate eorum; ſed ſecundum quod Cantori vi„ſum fuerit, honeſtatem, aut ædificationem in hoc vigi„lanter conſideranti.)

IX. Porro mos iſte notandi officiales in tabella, a monachis etiam tranſiit ad Canonicos, ut videre eſt in Concilio Baſileenſi ſeſs. 21. cap. 7.

X. De monaſterii munditiis, quas Sabbatho fieri S. Benedictus præſcribit regulæ c. 35. illud rursum obſervandum venit, quod ſcribit Hildemarus Comm. in Reg. S. B. c. 35. morem ſui temporis, haud dubium, referens: „(Nunc quia labor grandis eſt, eo quod non poſſunt „ ſervitores in coquina ſervire, & iterum porticus ſcopare, „ & cæteras munditias facere; idcirco dividitur iſto mo„do; id eſt: In die Sabbati ſcopatur coquina, & lavan„tur lapidea, & ſcutellæ, ſive etiam ſcamna; in altera „ vero ſequenti hebdomada, ſcopant totas porticus, id „ eſt ante coquinam, & ante refectorium. Capitulum „ vero, & dormitorium, ante veſtiarium debet Came„rarius ſcopare; & ante baſilicam Baſilicanus. Refecto„rium vero Cellerarius debet ſcopare; ſi labor illi fue„rit, debet petere adjutorem a Decano.) Nos vero ita Sabbatinis diebus munditias monaſterii peragimus, ut nullus ab hoc munere eximatur, in quo exſolvendo, quid cuique ſit verrendum, poſt ſolitas preces, pro libitu, & voluntate aſſignat ſuperior. Præter has monaſterii munditias, erant & aliæ, pedum ſcilicet, a ſervitoribus coquinæ ex regulæ præſcripto Sabbato faciendæ, quas vulgari nomine Mandatum appellamus, de quibus diſſimus in commentario ad c. 35. dictiſque nihil ſuperaddendum credimus, niſi quod in noſtro Sancti Germani a Pratis monaſterio, duplex Sabbato fiebat mandatum poſt Veſperas. Utrumque ſic deſcribunt MS. ejuſdem monaſterii conſuetudines: Poſt Veſperas: „(ibit conventus „ in dormitorium, & diſcalceabunt ſotulares, & acci„pient butas, & facient Mandatum in clauſtro prout „ conſuetum eſt; poſtea ſonabitur tympanum, & ibit „ conventus ad potum; Hebdomadarius Miſſæ dabit „ benedictionem: *Potum ſervorum ſuorum filius Dei* „ *benedicat*. Poſtea prior pulſabit campanam daſii, & „ conventus ibit in capitulum; Hebdomadarii coquinæ „ intrantes, & exeuntes accipient linteamina, & præ„cinget ſe illis; & quando parati fuerint, Prior per„cutiet tabulam ſæpius, & tunc intrabit capitulum, „ & ſedens diſcalciabit ſe, & omnes alii ſimiliter, & „ Prior incipiet: *Mandatum novum*; & tunc lavabunt „ pedes Prioris illi Hebdomadarii, habentes aquam ca„lidam in tintinnabulis, & ſic lavabunt pedes omnibus „ in ordine. Interim cantabunt antiphonas, cantore inci„piente: antiphona: *Ubi eſt Charitas*; antiphona: *Ibi nec ira* „ *eſt*; antiphona: *Chriſtus deſcendit*; antiphona: *exemplum* „ *præbuit*, & alias, prout tempus exquiſierit. Expleto „ Mandato pedum & manuum, Sacriſta accipiet licentiam „ ante pulpitum capituli per ſignum manus pulſandi col„lationem.)

XI. Forte primum Mandatum, erat Mandatum pauperum; ſecundum Monachorum; vel primum manuum, ſecundum pedum; quod aliis expendendum relinquimus. Verum non ſolum pedes lavabantur; ſed ipſa etiam indumenta pedum, ſaltem id de pueris affirmat Udalricus, & MS. conſuet. Cluniac. „(In omni quarta feria, ſi eſt „ privata dies, & in Sabbato lavant calceos ſuos poſt veſ„peras) inquiunt, ubi de pueris; quibus conſentiunt, ni fallor, Conſ. Farfenſes.

XII. Cum S. Benedictus fratrum lecta frequenter ſcrutari præſcribat, id ſaltem in hebdomada ſemel fieri neceſſe erat. Huic officio Sabbatum aſſignat Regula cujuſdam ad Virginem, his verbis: „(Omnibus Sabbatis, poſt „ horam orationis nonam, tam ſenior, quam juniores „ præpoſitæ, lectos omnium ſororum viſitent, & faciant „ propter earum negligentias inquirendas, aut ſi aliquid in„veniatur illicite, & ſine comeſtu retentum.) Idem bis in hebdomada fieri præſcribit S. Fructuoſus Reg. c. 17. ſemel in menſe S. Iſidorus Reg. cap. 14.

XIII. Reſtat, ut de ceſſatione operum manualium ab hora nona Sabbati, quo majori cum devotione, & reverentia Dominica obſervaretur, aliqua proferamus exempla; Egregium ſuppeditat nobis Regula Magiſtri, edito hanc in rem ſingulari capite *De Ceſſatorio Dominicæ*, ubi ſic loquitur; „) A nona hora Sabbati poſt refectionem in „ æſtate jam legant; in hyeme a nona in Sabbato, ſicut „ conſtitutum eſt ſuperius, non operentur; ſed etiam, „ & ſequenti die Dominico ab omni opere laboris ceſ„ſent, & etiam a meditatione quotidianæ conſuetudinis „ per tres horas in die, in utriſque temporibus hyemis, „ vel æſtatis. Sed poſt miſſas Eccleſiæ, pro voluntate „ ſua, quis quid voluerit, aut delectatus fuerit, ex ſuo „ arbitrio legat: vel omnem licentiam repauſationis ha„beant; ut lætentur ſibi ad requiem diem Dominicum „ conſtitutum.) Aliud exemplum profert Anonymus, in vita Sancti Aicadri Abbatis Gemmeticenſis n. 25. ſæc. 2. „(Quadam die, quæ nominatur Sabbatum, quo ſo„lent Monachi exercere novitia, ſanctus Dei famulus „ *Aicadrus* præcepit cuidam Monacho Procuratori ſuo, „ ut capillos ſancti ſui capitis, cum forcipe adæquaret; „ qui illico feſtinanter explens, hoc quod a ſancto Patre „ viſum fuerat, forcipe allata, hoc quod illicitum erat „ prætergredi, cum ſumma reverentia fieri procurabat; „ eratque jam illo in die, tanquam hora diei nona tran„ſacta, & hoc adtentiſſimus animarum ſanctarum pro„curator aliis præventus, & occupatus curis, minime ſan„cto ſuo ſtudio, tunc hoc pro excolenda memoria com„mendabat;) cui cum diabolus exprobaret: „(Hora „ nona tranſacta eſt, operari non licet;) tunc reſpondiſſe fertur: „(Et hora nona tranſacta habetur, & hoc, „ quod hic in proprio corpore injuſte egi, ipſe peccavi; „ attamen opus male a me inceptum omittatur nunc im„perfectum.

CAPUT XIII.

De Ritibus per menſem contingentibus & maxime de ſanguinis minutione.

I. QUæ de priſcis monachorum ritibus per menſem contingentibus, apud authores reperire licuit, pauca ſub uno capitulo comprehendere neceſſe fuit. In his primo obſervandum eſt, quod præſcibit S. Fructuoſus in Regula monaſtica communi c. 10. „(Per ca„pita menſium Abbates de uno confinio, uno ſe copu„lent loco, & menſales litanias ſtrenue celebrent, & pro „ animabus ſibi ſubditis auxilium Domini implorent.) Huc referendum eſt, quod in libello ſupplici ad Carolum Imperatorem poſtulant Fuldenſes monachi n. 1. nempe ut „(in Calendis omnium menſium unam vigiliam, & „ quinquaginta pſalmos pro fratribus defunctis ſibi di„cere liceat.) Et Statutum monachorum Provinciarum Bituricenſium, & Burdegalenſium in Capitulo Provinciali an. 1367. editum, apud Labbeum Bibliothecæ novæ Tomo 2. pag. 758. ut „(ex filiali affectio„ne in quolibet Provinciarum monaſterio hujus Ordinis „ ſingulis menſibus a modo Miſſa S. Spiritus ſolemniter

celebre-

„ celebretur in qua convenient Abbas, & alii admini-
„ ſtratores, & monachi, pro ſalute, & incolumitate SS.
„ in Chriſto Patris Domini Domini Urbani Papæ, &
„ ſui Sancti Collegii Cardinalium, ut poſt decurſum præ-
„ ſentis vitæ perveniant ad vitam ſempiternam.)

II. Secundo. Inter menſis conſuetudines referre oportet antiquum morem rationis reddendæ ab Oeconomis de ſua adminiſtratione, cujus meminit S. Hieronymus ad Euſtochium ſcribens ep. 22. „ (Opus diei ſtatutum eſt,
„ *inquit*, quod Decano traditum ſertur ad Oeconomum,
„ qui & ipſe per ſingulos menſes Patri omnium cum
„ magno tremore reddit rationem.) Idem Præpoſito, cui omnem monaſterii ſubſtantiam committit, S. Fructuoſus injungit in Regula monaſtica communi c. 11.
„ (Quod per ſingulos menſes expenſum fuerit, per o-
„ mnium capite menſium rationem ſuo Abbati faciat, &
„ hoc cum tremore, & ſimplicitate, & vera cordis hu-
„ militate, tanquam Domino redditurus rationem.) Hujus rei praxim apud Noſtros videre eſt in vita S. Johannis Gorzienſis, qui prius monaſterii ſui Cellerarius
„ (quæcumque nummis, vel quibuslibet aliis rebus expen-
„ dit, ſummam eorum in breve notatam Abbati, poſt
„ hebdomadam, aut menſem reddidit,) ut refert in ejus vit. Johannes Mettenſis Abbas n. 73. ſæc. 5.

III. Tertio, S. Poppo Abbas Stabulenſis „ (trecentos
„ ſingulis calendis Chriſti pauperes plene reficiebat,) ut ſcribit Everhelmus in ejus vit. n. 60. apud Boll. 25. Jan.

IV. Quarto, MS. Germaniæ conſuetudines præſcribunt n. 22., ut „ (Sanguinis minutio generaliter fiat in Calendis (*a*), niſi forte occurrerit præcipua ſolemnitas,
„ pro qua re, aut anticipanda erit, aut differenda in poſt-
„ modum;) quæ res nos impellit, ut de ſanguinis minutione aliquid hic loci dicamus: licet ſtatutum legamus in Concilio Aquiſgranenſi can. 11. „ (ut certum phle-
„ botomiæ tempus non obſervent: ſed unicuique, ſecun-
„ dum quod neceſſitas poſtulat, concedatur; & ſpecialis
„ in cibo, & in potu tunc conſolatio præbeatur;) Neque apud Udalricum, neque in MS. Cluniacenſium conſuetudinibus ullos videamus dies aſſignatos ad ſecandam venam, conſtetque olim magna cum religione in omnibus paſſim monaſteriis obſervatos fuiſſe Aquiſgranenſis Synodus Canones, quibus tamen hac in re, præter antiqua Germaniæ monaſteria, in quibus præcitatæ MS. conſuetudines erant in uſu, derogarunt Ciſtercienſes, Burſfeldenſeſque monachi. Et quidem Ciſtercienſes permittentes lib. Uſuum cap. 90. ut „ (quater in anno minui poſſint,
„ & ſi fieri convenienter poteſt, his minuantur menſibus:
„ Februario, Aprili, Septembri, quarta vero minutio cir-
„ ca feſtivitatem S. Johannis fiat;) quibus fere conſentiunt Burſfeldenſes cum ſtatuunt diſt. 3. c. 14. ut
„ (quater in anno habeant minutio generalis, ſcilicet ante
„ Adventum Domini, ante quinquageſimam, poſt octa-
„ vam Paſchæ, & poſt feſtum Sancti Bartholomæi congruo
„ obſervato tempore;) Sed & Guigo in antiquis Cartuſienſium monachorum Statutis „ (Minuimur, *inquit* c.
„ 39. in anno quinquies: poſt octavas Paſchæ, poſt ſo-
„ lemnitatem Apoſtolorum Petri, & Pauli, ſecunda
„ hebdomada Septembris, ſeptimana ante Adventum,
„ & hebdomada ante Quinquageſimam;) Et antiquæ Præmonſtratenſium Statuta diſt. 1. cap. 53. „ (Minutio
„ quoque in terminis illis fiat; prima erit feria 2. poſt
„ octavas Paſchæ, ſecunda poſt feſtum B. Johannis
„ Bapt. tertia poſt Nativitatem B. Mariæ, quarta poſt fe-
„ ſtum B. Martini hyemalis, & quinta in Purificatione,
„ feſta autem in diſpoſitione Abbatis remanebit.

V. Cluniacenſes vero nullos, ut diximus, ad minutionem ſanguinis dies determinatos habebant; ſed cum opus eſſet „ (omni tempore præter quadrageſimam conſuetu-
„ dinaliter,) ut habent MS. conſuetudines, minuebantur, obtenta tamen licentia, quam modo ibidem his verbis deſcripto petebant: „ [Licentia minuendi a Domno Ab-
„ bate petenda eſt, ſi in tali loco ſit, quo is, qui mi-
„ nuendus eſt, ſine licentia ire poſſit. Eodem modo ob-
„ ſervandum eſt, ſi Domnus Abbas defuerit, a majori
„ Priore. Cum vero ille, a quo petenda eſt licentia, in
„ Capitulo eſt; ſtatim finito Capitulo, ibidem ſigno pe-
„ tenda eſt; aut ſi tunc non fuerit commodum, poſtea;
„ ſi vero ea die locutio fuerit in clauſtro, ſi poteſt ſedere
„ juxta Priorem, verbo petitur; ſi non potuit ſedere, ſi-
„ gno petitur.

VI. Porro in hujuſmodi generalibus minutionibus n. 22. procurabat Prior, ut „ (unus Presbyter, Diaconus,
„ Cellerarius, ideſt Hebdomadarius coquinæ, vel Refe-
„ ctorarius, menſæ Lector, & Servitor, cuſtos Eccleſiæ
„ ideſt, remaneant uſque in quartum diem, ut nec divi-
„ no nec humano careant ſervitio,) quemadmodum loquuntur MS. Germaniæ conſuetud. ſive ut habet lib. Uſuum Ciſterc. ap. 90. „ (qui extra chorum pro infirmitate eſt, do-
„ nec chorum intraverit. Hebdomadarii quoque Miſſæ, aut
„ coquinæ, vel lectionis menſæ, non ſe minuunt, niſi
„ pro gravi neceſſitate miſericordiam in capitulo petenti-
„ bus conceſſum fuerit. Reverſus vero de via eodem die,
„ non ſe minuat, niſi de conſilio Abbatis;) in quibus fere conſentiunt Burſfeldenſes diſt. 3. c. 54.

VII. Præterea ſummopere præcavebant, ne duodecim Lectionum feſtum in ſecundam tertiamve minutionis diem incideret, aut jejunium aliquod, quod temere violari non poſſet; ut nimirum poſſent nocius recreari. Inſuper qui certa diſtinctaque tempora ad minutionem ſanguinis habebant, abſque urgente graviqne neceſſitate, ab ea in quadrageſima abſtinebant; quo caſu Sabbato ad ſemper præſtabant, ut ſequenti die Dominico, una jejunio liberios refici poſſent. Qui vero omni tempore, ſed tamen cum licentia, minui poterant; abſtinebant nihilominus a Dominica Paſſionis ad Paſcha: ita Cluniacenſes apud Udalricum, & MS. conſuetud. quibus Lanfrancus addit ſtat. c. 53. tres dies poſt Paſcha, totidemque poſt Pentecoſten, feſtumque omnium SS. „ (quia, *inquit*, in craſtino omnes Sacer-
„ dotes pro defunctis Miſſas celebrare, & reliqui pſalmos
„ pro Miſſis ordinatos dicere debent.) Addunt Floriacenſes conſuetudines c. 1. „ (Ex quo incipitur O in ad-
„ ventu, nullus ſanguine minuatur, niſi cui in capitulo
„ petita venia conceditur.)

VIII. Adveniente autem minutionum die ita ſe gerebant: „ (Tempore hyemis, *inquiunt Germaniæ conſuetu-*
„ *dines*, a Calendis ſcilicet Octobris, uſque ad Quadra-
„ geſimam, quando ad Nonam comedunt fratres, die
„ Calendarum, Horæ temperius pulſentur, atque poſt
„ menſam tabula Prioris manu percuſſa congregentur o-
„ mnes, etiam & miniſteriales, antequam reficiantur.
„ Dictoque *Benedicite*, interroget ſingulariter Prior, qui-
„ bus ſit neceſſarium venas incidere, cumque didicerit,
„ conſignet eis vaſcula, quæ ibi præparata debent eſſe
„ ab infirmorum ſervitore . . . . . Deinde facto ſigno,
„ communiter in refectorium pergant bibituri potionem;
„ unde exeuntes exuant ſe diurnalibus calceamentis, &
„ induantur nocturnalibus. Inde conveniant in domo huic
„ miniſterio congruenti, in quo inveniatur grandis
„ ignis, & clare ardens, factus a prædicto ſervitore.
„ Quod ſi domus non potuerit eos capere, faciant hoc
„ per turmas, & vices ſuas. Aqua ibi ſit, ligamen-
„ ta brachiorum penes ſe habeant: cultellos jam habeant
„ depoſitos ad lectos ſuos; quando mutaverint indumen-
„ ta pedum, verſum ſibi imponant: *Deus in adjutorium*
ter: *Gloria*: *Kyrie eleiſon*: 1.1: *Pater noſter*: *Adjutorium*
„ *noſtrum*: *Benedicite*. Tunc prout ſunt, ſibi invicem
„ ex charitate ſerviant, & perficiant ibi hoc, quod ſe-
„ ro, & mane regularibus additum eſt horis, ſcilicet,
„ & Veſperas de omnibus Sanctis, pro defunctis etiam,
„ cum ſequenti vigilia, necnon, & *Deus auribus no-*
„ *ſtris*. Nullus loquatur ibi, præter Priorem, & Deca-
„ num ſine licentia; nullus pro arbitrio ſuo, quaſi tarde
„ faciens, nimium diminuat ſanguinem, ne corde palpi-
„ pitet, & in opere Dei ſit ſegnior, nec poſſit cum aliis
„ conſuetudinem ſervare. Iterum per turmas ſuas rede-
„ untes refectorium, offeratur eis a Cellerario panis
„ tantummodo, & vinum, vel potius aqua, quæ tunc
„ cum ſuppis, ut fertur a Medicis, ſalubria eſt; cum
„ autem ſignum ſonuerit Veſperæ, eant in oratorium;
„ & dum complentur quatuor pſalmi primi ipſius horæ,
„ ſedeant ibi: & dum ſederint, ſi expedierit, induant
„ capita pilleis, & cum ſurrexerint, auferant; numquam
„ in choro ſtando habeant, nec ante altaria tranſeun-
„ do, &c. . . . . . Poſt Veſperas autem vadant in refe-
„ ctorium, & dentur unicuique tria ova teneræ cum
„ pane, & vino, dicto ante Verſu, & Benedictione.
„ Quod ſi plus eis datum fuerit; gratia eſt, non debitum.
„ Poſt Completorium mox eant in dormitorium. Infir-
„ morum miniſter, ſive Decanus, vel Circatores vigilan-
„ ter prævideant, ne incaute ſopoſati exſanguinentur.)

IX. Hactenus, & quidem ſatis fuſe MS. Germaniæ conſuetudines minutionis ordinem, ſeu ritum antiquum deſcribentes; ſequenti nocte minuti vigiliis interereut ex eiſdem conſuetudinibus, ſed ſedentes, ad officium defunctorum exibant, lectos repetentes, toto & integro intervallo, uſque ad matutinos dormientes. Poſt Capitulum refectorium adibant, ubi eis a Cellerario ſerviebatur, conſuetumque refectionis ordinem tenebant. Poſt fratrum

vero

[*a*] Sanctus Johannes Gorzienſis „ (In ſanguinis minu-
„ tione, quam plus menſe differre vix poterat, curam cor-
„ poris non reſpuebat) in ejus vit. n. 93. ſæc. 5. p. 397.

vero cœnam, ipſi cum ſervitoribus cœnabant. Sequenti nocte, & die idem præſtabant: Tertia vero nocte ſtando regulares pſalmos canebant, nec quicquam cibi, antequam miniſteriales panem, & vinum ſumerent, accipere præſumebant; qua hora nihil aliud præterea, quam caſeum habebant, mox cum aliis cœnaturi. Et hic erat apud eos minutionis ordo tempore hyemali. Æſtate vero, ſive a Paſcha ad Idus Octobris, eumdem omnino morem ſervabant; ſed non comedebant quicquam uſque poſt Miſſam publicam, & tunc ſolummodo panem, & vinum cum caſeo; quia mox poſt Sextam erant refecturi: ferie tamen IV. & VI. hyemalem ordinem obſervabant. Apud Ciſtercienſes (lib. Uſuum cap. 90.), etſi certa eſſent aſſigneta ad minutionem tempora, non tamen ſimul omnes minuebantur, ſed Prior in Capitulo dicebat: „(Illi qui ſedent ad illam, vel ad illam tabulam minuentur:) quod diebus prandii Tertiam inter & Sextam, idque poſt Evangelium, vel ante, ſi neceſſe eſſet, præſtabant; diebus jejunii Sextam inter & Nonam. Minuti pergebant in refectorium, aliquid, ſi volebant, prægustare; & exinde tempore lectionis, & laboris, aut in lecto jacere, aut ſedere in capitulo, vel clauſtro poterant. Jejunium per tres dies ſolvebant, lautioribus etiam cibis, quantum tamen Ciſtercienſium paupertas patiebatur, reficiendi. Completorium, & vigilias nocturnas aut in infirmitorio, aut in capitulo ſimul dicebant, in quibus vigiliis, inquit liber Uſuum „(poſſunt breviores quam in conventu lectio„nes fieri, & ſub una benedictione tres, ſi tres tantum „dicendæ ſunt, vel quatuor in duodecim lectionibus le„gi.) Officium defunctorum omittebant „(Cæteras „vero horas diei, *ſubdit idem lib. Uſuum*, non extra „cantare, ſed intus ex integro auſcultare debet.)

X. In Statutis Lanfranci cap. 13. hæc aſſignantur ad minutionem tempore, ſcilicet „(in hyeme poſt Evange„lium majoris Miſſæ; in æſtate poſt Nonam ante Veſ„peras; in Quadrageſima poſt Veſperas.) Minuendi antequam vena aperiretur, verſum: *Deus in adjutorium meum intende*, ter dicebant, omniaque ſummo cum ſilentio perſolvebant. Chorum uſque in craſtinum minutionis diem poſt orationem Primæ, vel Tertiæ non intrabant, duobuſque diebus mixtum ſumebant in refectorio. In craſtino vero minutionis die clamati in Capitulo ſurgebant, ad petendam veniam ſe offerebant; ſed jubente Priore ſtantes loquebantur. Si levis culpa eſſet, indulgebatur; ſi talis, quæ diſciplina corporali mulctari deberet, in aliud tempus differebatur.

XI. Apud Cluniacenſes vero minuendi poſt Evangelium Miſſæ, præmiſſo ter verſu, *Deus in adjutorium*, &c. id ſummo cum ſilentio præſtabant: minuti refectorium intrabant, panem & vinum ſumturi, per tres dies jejunium ſolvebant, ad nocturnos. His tribus diebus dormientes non ſuſcitabantur, ad intervallum (*a*) in lecto pauſabant, proclamati in capitulo veniam non petebant, ſed pro venia inclinabant, quæ omnia fuſius offendes apud Udelricum l. 2. cap. 22. & in MS. conſuetudinibus. Vide Gerini Abbatis Sancti Albani Statutum de minutione, apud Matthæum Pariſium in vitis viginti trium Abbatum S. Albani pag. 65.

(*a*) Hunc morem reſpicit Johannes Abbas Mettenſis in vita Sancti Johannis Gorzienſis, ubi de Angilramno monacho Gorzienſi refert, quod „(niſi ob ſanguinis minutionem „e ſomno poſt nocturnos) abſtineret, ſæc.5. Bened. pag.388.

LIBER TERTIUS,
DE RITIBUS
Per annum contingentibus.

CAPUT PRIMUM.

Generales Adventus conſuetudines.

ANnum ab Adventu more Eccleſiaſtico auſpicamur, cujus generales primum conſuetudines; deinde ſpeciales referre inſtituimus. Adventus autem nomine intelligimus præparationem ad Domini noſtri Jeſu Chriſti diem Natalem, ad quem tribus potiſſimum rebus præparabant ſe veteres Monachi; precibus, jejuniis, & ſeceſſu ab hominum communi conſortio.

II. Et quidem precibus iiſdem Dominicam Nativitatem præveniebant, quas ad id adhibere ſolet univerſalis Eccleſia, quæ etiam ſpeciales præces, & officia pro Adventu Domini inſtituit. Sed hujuſmodi officia non a Dominica quarta ante Domini Natalem, ut nunc fit, incipiebant; ſed prius: nam & in ordine Ambroſiano, ut & in Mozarabo, ſex de Adventu Domini Miſsæ aſſignantur, pro totidem, haud dubium, Dominicis Nativitatem Domini præcedentibus, exiſtimatque Mabillonius noſter Lit.Gall. l. 2. c. 1. non ſine fundamento veteres Gallos ab Sancti Martini feſtivitate Adventum inchoaſſe. In Ordine vero Gelaſiano nonniſi quinque de adventu Domini Miſſæ adnotantur, ex quo colligimus Adventum Domini olim multis in locis a Dominica quinta ante Nativitatem Domini incæpiſſe (*a*) Id certe non obſcure innuit Amalarius lib. 3. de eccl. offic. c. 40. vid. l. 4. c. 30. cum de Adventu Domini ita ſcribit: „ (In antiquis libris Miſſalium & „ Lectionariorum reperitur ſcriptum: *Hebdomada quinta* „ *ante Natalem Domini:* totidem enim Lectiones habentur in Lectionario, & totidem Evangelia a tempore „ memorato per dies Dominicos, uſque ad Nativitatem „ Domini.) Vidit hujuſmodi Lectionarium, ſive Homiliarium in Bibliotheca Augenſi Mabillonius noſter Analect. tom. 4. p. 632., uti ipſe teſtatur, juſſu Caroli Magni a Paulo Diacono digeſtum, & ab annis octingentis manu deſcriptum, cujus initio habetur pro „ (hebdomada quinta an„ te Natale Domini Homilia in Evangelium ſecundum „ Johannem: *Cum ſublevaſſet oculos Jeſus, & vidiſſet,* „ *quia multitudo maxima venit ad eum,* &c. pro hebdo„ mada quarta ante Natale Domini, homil. in Evange„ lium ſecundum Matthæum: *Cum appropinquaſſet Je-* „ *ſus Jeroſolimis, & veniſſet Bethphage:* pro hebdomada ter„ tia ante Natale Domini, homil. in Evangel. ſecundum „ Matth. *Erunt ſigna in Sole,* &c. pro hebdomada ſecun„ dum Johann. *Cum audiſſet Johannes in vinculis,* &c. pro „ hebdomada prima ante Natalem Domini, homil. in Evan„ gel. ſecundum Johann. *Miſerunt Judæi ab Jeroſolymis.*) Extat etiam in noſtra Bibliotheca S. Germani de Pratis codex nu. 627. ab annis circiter quadringentis manu exaratus, in quo continentur homiliæ Dominicis diebus in Capitulo vice Regulæ per annum legendæ, ita incipiens: „ (Do„ minica quinta ante Adventum Domini: *In illo tempo-* „ *re cum ſublevaſſet oculos Dominus Jeſus,* &c. Deinde Domi„ nica prima in Adventu: *In illo tempore cum appropin-* „ *quaſſet,* &c.] reliqua ut in codice Augenſi. Idem videre eſt in Statutis Lantfranci pro Ordine Sancti Benedicti c. 1. §. 2., in quibus poſt Octobris, & Novembris conſuetudines annus incipitur a Dominica ante Adventum Domini, in qua legebatur Evangelium: *Cum ſublevaſſet.* Hac in Dominica ſpecialis agebatur de SS. Trinitate memoria. Duo primi vigiliarum nocturni de ea dicebantur, Laudes, atque Horæ diurnæ uſque ad Veſperas, Tertium nocturnum tantum cum commemoratione ad Laudes obtinebat Dominica. Hac die ſermo habebatur in capitulo, matutinaliſque Miſſa de Dominica, major de SS. Trinitate dicebatur, Sed & in Breviario, ſive in Ordinar. Caſſinenſi Inſtitutionis Oratorii, in quo quatuor dumtaxat de Adventu Domini aſſignantur Dominicæ, ultimo loco, ſi bene memini, ſcribitur officium SS. Trinitatis; quod ſigno eſt, etiam Dominicam illam, quæ Adventum præcedit, & a qua videtur Lantfrancus annum incipere, etiam apud Caſſinenſes noſtros ab annis circiter ſexcentis SS. Trinitati fuiſſe dicatam. Et tamen in antiquiſſimo Bedæ Venerabilis Homiliario, cujus meminit noſter Mabillonius in ejus vita, quatuor ſolum Homiliæ habentur ante vigiliam Nativitatis Domini, ſcilicet in Evangelium *Miſſus eſt:* in Evangelium *Exſurgens Maria:* in Evangelium *Fuit Johannes in deſerto;* & in Evangelium *Johannes teſtimonium perhibet;* quod eſt indicio, multo jam ante tempore uſum obtinuiſſe, ut Adventus a Dominica quarta ante Natalem Domini inciperet.

III. Circa preces in Adventu dicendas, nihil nobis ſpecialiter notatu dignum in præſenti occurrit, niſi quod in Adventu uſque ad octavam Epiphaniæ, omittebatur a noſtris commem. de Cruce; „ [ea videlicet ratione, *in-* „ *quiunt MS. Lyrenſis Monaſterii conſuetudines,* quia non „ natum, vel adhuc parvulum inconveniens eſt prædica„ re crucifixum. Omittebant etiam Caſſinenſes noſtri Commem. de SS. Trinitate; utramque Sandionyſiani, Compendienſeſque Monachi uſque ad Purificationem B. Mariæ, ex eorum MS. conſuet. Cartuſienſes Commem. de Cruce uſque ad ſecundam feriam poſt octavam Paſchæ; de B. Maria uſque ad primam diem poſt octavam Epiphaniæ, ex Stat. Guigonis cap. 2. n. 1. Eadem ratione proceſſionem poſt Laudes, & Veſperas toto Adventu ad Crucem, & ad S. Mariam non faciebant. Præterea preces ad nocturnos Matutinos, & Veſperas mutabant, quas ſic repræſentat Breviarium Caſſin. Inſtitutionis Oratorii, Item Capitula in Adventu Domini uſque in vigilia Nativitatis, & a capite Quadrageſimæ uſque in Cœna Domini in noctur. & Laud. & Veſperis.

Oremus pro omni gradu Eccleſiæ.
Sacerdotes tui induant
Pro Paſtore noſtro.
Beatus qui intelligit
Pro Regibus & Imperatoribus noſtris.
Salvos fac Reges
Pro Epiſcopis, & Abbatibus.
Deus conſerva eos, & nos cum
Pro cuncto populo Catholico.
Salvum fac populum
Pro pace & unitate Eccleſiæ.
Fiat pax in virtute
Pro fratribus & ſororibus noſtris.
Propter fratres meos, &
Pro iter agentibus.
O Domine ſalvos eos fac
Pro fidelibus navigantibus.
Exaudi nos Deus ſalutaris noſter
Pro adverſantibus & calumniantibus nobis.
Domine ne ſtatuas illis
Pro diſcordantibus.
Pax Dei quæ exuperat
Pro pœnitentibus.
Convertere Domine aliquantulum
Pro eleemoſynas facientibus.
Diſperſit dedit pauperibus
Pro afflictis & captivis.
Libera eos Deus Iſrael
Pro fidelibus defunctis.
Requiem æternam
Pro peccatis & negligentiis noſtris.
Domine ne memineris
Adjuva nos Deus ſalutaris noſter.
Et propter honorem nominis
Pro fratribus noſtris abſentibus.
Salvos fac ſervos
Mitte eis Domine auxilium de ſancto.
Et de Sion

IV. Eaſdem omnino preces videre eſt in Brevario S. Germani a Pratis, & in Collectaneo S. Petri ſupra Divam, ſed in priori adduntur hi duo verſiculi: *Domine exaudi orationem meam: Domine Deus virtutum converte nos.* In poſteriori: *Domine exaudi orationem meam: Et clamor.*

(*a*) Vide Menardi notas ad Sacram. S. Gregorii Papæ. p. 215.

nor. Pſalmus *Miſerere mei Deus. Domine Deus virtutum
converte nos: Et oſtende: Dominus vobiſcum.* Et hæc de
precibus: nunc de jejunio.

V. Etſi nullum antiqui Regularum Monaſticarum con-
ditores videantur indixiſſe in Adventu jejunium; non
minus tamen certum veteres Monachos, & maxime Be-
nedictinos, ſingulari jejunio Chriſti Domini Natalem præve-
niſſe. De Orientalibus egregium habemus Diederici Mo-
nachi in præf. ad hiſt. Illation. S. P. Benedicti teſtimo-
nium, cujus hæc verba: „ (In diebus Dominicis Adventus
„ Orientales Monachi, velut in Quadrageſima, auſterius ſo-
„ lent vivere, & ſub maxima inſtitutionis Monaſticæ diſci-
„ plina vigilantius Natale Domini expectare.) De Bene-
dictinis luculentum habemus exemplum apud Bedam Ve-
nerabilem lib. 3. hiſt. c. 27., ubi de Egberto Presbytero
& Monacho in Anglia hæc habentur: „ (Addidit votis,
„ quæ diximus, ut ſemper in Quadrageſima non plus quam
„ ſemel in die reficeretur, & non aliud quam panem, & lac
„ tenuiſſimum, & hoc cum menſura guſtaret ... Cujus
„ modum continentiæ etiam quadraginta diebus ante Na-
„ tale Domini, totidem quoque poſt peracta ſolemnia Pen-
„ tecoſtes, hoc eſt Quinquageſimæ, ſemper obſervare cu-
„ rabat.)

VI. Huic certe non cedebant Petri Damiani Diſcipuli,
de quibus Ipſe de Inſtitutis ſuæ Congregationis agens:
„ (Duabus, *inquit Opuſcul.* 15. *c.* 6. illis Quadrageſimis,
„ quæ vel Natale Domini, vel Sanctum Paſcha præce-
„ dunt, nonnulli fratres hic ſunt, qui totam hebdomadam
„ jejunando tranſcurrunt, & quotidie, exceptis Domini-
„ cis diebus, in pane & aqua vivunt. Quidam etiam fra-
„ tres in utriuſque Quadrageſimæ non ſolum quibuſque fe-
„ ſtivitatibus, ſed & Dominicis diebus coquinalibus ab-
„ ſtinent, quod nos in Dominicis diebus primo quidem
„ propter excellentiam Sanctæ Reſurrectionis curavimus
„ prohibere, ſed rurſus coacti ſumus fraterna ſupplicatio-
„ ne permittere. Veſcuntur autem pomis, & herbarum
„ radicibus, et leguminibus infuſis, vel etiam elixis;)
& infra agens de Eremitis in latere Montis Suavicinii
habitantibus: „ (In prædictis duabus Quadrageſimis conſue-
„ tudo tenuit, ut neque Monachis, neque Laicis vini,
„ vel etiam piſcis perceptio concederetur, exceptis his qua-
„ tuor feſtivitatibus, Sancti ſcilicet Andreæ, Beati Benedi-
„ cti, & Dominica Palmarum, & Cœna Domini.)
Quod de Laicis in prædicta eremo habitantibus, aut hoſ-
pitantibus intelligendum eſt. His adde, quæ ſcribit Nico-
laus De Fractura Comm. in Reg. S. Bened. cap. 15. æta-
tis ſuæ morem haud dubium referens: „ (Quadrageſima
„ Sancti Martini celebratur ſecundum quoſdam ab Adven-
„ tu Domini uſque ad Feſtum Natalis, ſecundum alios a
„ proximo ſequenti die Sancti Martini uſque ad Natale,
„ & hoc in Monaſterio Caſſinenſi. Nonnulli alii, qui ad
„ frugem melioris vitæ ſuſpirant, celebrant Quadrageſimam
„ Sanctæ Crucis de menſe Septembri, & hoc ſpecialiter
„ ſervatur in Romania, ubi conſueverunt eſſe viri longe
„ arctioris vitæ, quam alibi.) Hujuſmodi Quadrageſi-
mam obſervabat Johannes Cellerarius, poſtea Abbas Gor-
zienſis, cujus in vita n. 93. ſæc. 5. Bened. hæc legimus:
„ (Regulam tolerabiliorem aſſumſit, ut duas tantum
„ Quadrageſimas in anno peragerat, unam ante Nativita-
„ tem Dominicam, alteram ante Paſcha; priorem quidem
„ Idibus Septembris, cum nona hora fratres prandium re-
„ petunt, incipiens: ſequentem ab octava Epiphaniæ; Do-
„ minica III. & V. communem ceteris tenens refectio-
„ nem; reliquos quatuor abſtinebat dies, pane tantum &
„ aqua lege ipſa contentus, quam diximus;) præterea
Concilium Saliſburgenſe anno 1281. celebratum ſtatuit can.
3., ut „ (a Feſto Sancti Martini ab omnibus Religioſis
„ uſque ad Nativitatem Domini jejunium obſervetur;)
cum multo jam ante tempore Concilium Turonenſe ſe-
cundum can. 16. an. 570. indixiſſet Monachis, ut in De-
cembri uſque ad Natale Domini jejunent. Hinc veteres
conſuetudines Fontanellenſes: „ (Sciendum eſt *inquiunt*,
„ quod in omnibus Feſtis Adventus fratres ſemel in die
„ reficiunt.)

VII. Neque vero hoc ita Monachis extitit ſingulare,
quin etiam Clericis ac Canonicis fuerit commune, ut patet
ex Crodegangi Regula pro Canonicis cap. 35. Spicil. tom.
1. „ (Ab ipſo tranſitu Sancti Martini uſque ad Nata-
„ lem Domini, a carne omnes abſtineant, & uſque ad
„ Nonam jejunent, & omnibus his diebus in refectorio
„ reficiant.) Hinc etiam S. Aldricus Cenomanenſis Epi-
copus ad Canonicorum ſuorum refectionem in die Ordina-
tionis ſuæ, quæ 21. Decembris, & in die Dedicationis,
quæ 22. contingebat, donat ad „ (piſces emendandos de
„ argento ſolidos quinque, de caſeo autem modium unum,)
ut videre eſt in privilegio ab eo hanc in rem confecto,
quod refertur in ejus geſtis num. 31. Tom. 3. Miſc. Ba-
luz.

VIII. Quid, quod ſæcularibus viris eamdem legem per
multa ſæcula conſtitutam eſſe legimus? Concilium Matiſ-
conenſe primum an. 581. celebratum decrevit can. 9. ut
„ (a feria Sancti Martini uſque ad Natale Domini ſecun-
„ da, quarta, & ſexta Sabbati jejunetur, & ſacrificia
„ quadrageſimali debeant ordine celebrari;) quod ex In-
ſtitutione Perpetui Epiſcopi Turonenſis eſſe ſcribit Gre-
gorius Turonenſis item Epiſcopus in hiſt. l. 10. c. 31 Au-
thor Epiſtolæ ad Bibianum Santonicæ civitatis Antiſtitem,
ſub falſo Auguſtini nomine, quem ex codice S. Petri Car-
notenſis ante annos octingentos MS. vulgavit Mabillonius
Liturg. Gallic. p. 458 „ (Apud nos itaque nos ex ejus
„ (*S. Martini*) ſolemnitate abſtinentia a carnibus, vel
„ conjugali copula filiis Eccleſiæ indicatur, ut ad Nativi-
„ tatem Domini ſecurius communicent.) Plus aliquid di-
cit Anaſtaſius Sinaita: ille nimirum in ſingulari tracta-
tu, quem de tribus Quadrageſimis edidit, reprehendit eos,
qui Quadrageſimas Apoſtolorum, ideſt poſt Pentecoſtem
ante Feſtum SS. Petri & Pauli, & ante Natalem Domini,
quam S. Philippi appellat, inventum eſſe Monachorum, &
non ab Apoſtolis & Patribus eſſe inſtitutas aſſererent, ex
quibus, inquit tom. 3. Monum. eccl. græc. „ (Nonnulli
„ diebus octodecim abſtinent dumtaxat carne, & caſeo,
„ & ovis; quidam vero carne ſola, qui reliqua come-
„ dunt, excepto uno die; alii autem pari modo abſtinent
„ diebus XII. tantum, alii ſex, alii quatuor;) & poſtea:
„ (Apoſtoli XL. dierum jejunium, & preces cunctis fide-
„ libus ſtatuerunt, idque ſervatum fuit e SS. Patribus, &
„ ſeptem Conciliis Generalibus, atque decretum fuit
„ jejunium non quinque, vel decem dierum, ſed qua-
„ draginta. Vocatur autem Natalis Domini jejunium,
„ quia in fine quadraginta dierum occurrit ſalutaris Na-
„ tivitas Domini noſtri Jeſu-Chriſti, duoque bona pera-
„ guntur, nam exſequimur traditionem Apoſtolorum, ſi-
„ mulque præpurgamur in occurſum, & adorationem Je-
„ ſu Chriſti Domini noſtri.) Aiſtulfus Rex Longobar-
dorum in diplomate Monachis Nonantulenſibus anno 753.
conceſſo, extat in vit. S. Anſ. Abbatis Nonant. ſæc. 4.
l. 6. c. 187. ab eiſdem exigit: „ (Pro benedictione in
„ Quadrageſima majore XL. Lucios, & in Quadrageſima
„ Sancti Martini ſimiliter permiſſum ipſius Monaſterii con-
„ ſignatos in Papiam, aut in Mantuam, ſive, ſi fueri-
„ mus, *inquit*, Ravennam.) In Capitularibus etiam Regum
a Benedicto Levita collectis iſtud habetur: „ (Admoneant
„ Sacerdotes, ut jejunia tria legitima in anno agantur,
„ ideſt quadraginta dies ante Nativitatem Domini, & qua-
„ draginta dies ante Paſcha, ubi decimas anni ſolvimus,
„ & poſt Pentecoſten quadraginta dies.) Et Rabanus de
Inſtit. Cleric. l. 2. c. 22. „ (Authoritate divinæ Scriptu-
„ ræ Eccleſia morem obtinuit, & univerſale jejunium in-
„ cipiens in nono menſe in decimum extenditur, ideſt uſque
„ ad diem Natalis Domini pertingit. Congrua itaque
„ diſpoſitione a Magiſtris Eccleſiæ hoc loco jejunium qua-
„ drageſimale fieri conſtitutum eſt, ut ante diem Natalis
„ Domini jejunio, & abſtinentia noſmetipſos caſtigemus;
„ quatenus venientem Redemptorem digna converſatione
„ ſuſcipere poſſimus.) Nicolaus Papa I. ad Bulgaros:
„ (Hæc jejunia Sancta Romana Eccleſia ſuſcipit antiqui-
„ tus, & tenet, quadrageſimali videlicet tempore, quod
„ eſt ante Paſcha, poſt Pentecoſten, ante Aſſumptionem
„ S. Mariæ Dei Genitricis, necnon ante Natalis Domini
„ feſtivitatem.) Sæculo X. Ratherius Veronenſis Epiſco-
pus in Synodica ad Presbyteros, Spicil. tom. 2. p. 264. „ (In
„ Adventu Domini, niſi feſtivitas incedat, quatuor heb-
„ domadibus a carne noveritis abſtinendum, & coitu.)
Sæculo XI. Concilium Salingeſtadenſe ann. 1022. celebra-
tum c. 2. „ (ut quatuordecim dies omnes Chriſtiani
„ ante feſtivitatem S. Johannis Baptiſtæ, in abſtinentia
„ ſint carnis, & ſanguinis, niſi infirmitate impediente,
„ aut alicujus feſti ſolemnitate, quæ in illo Epiſcopio ce-
„ lebris habetur, intercedente, & ante Nativitatem Do-
„ mini ſimiliter.) Sæculo XII. in Abrincatenſi Conci-
lio an. 1172. celebrato c. 11. apud Spel. tom. 2. „ In Ad-
„ ventu Domini, omnibus, qui poterunt maxime aut cle-
„ ricis & militibus, jejunium & abſtinentia carnium indica-
„ tur.) Denique inſequenti Sæculo XIII. Bracarenſi Ar-
chiepiſcopo Innocentium III. conſulenti: „ [Utrum jeju-
„ nandum ſit in Adventu, cum inde ſentiant diverſi diverſa,
„ quibuſdam dicentibus, ſed paucioribus, jejunandum eſſe;
„ pluribus vero ſe ad hoc aſſerentibus non teneri.) Reſpon-
ſum eſt: „ [Jejunium etiam apud nos in Adventu Domi-
„ ni agitur.] Hoc tamen nonnullis jam ab hinc Sæculis
remiſſum eſt, unde Urbanus Papa V. ſtatim ab ipſa Ordi-
natione ſua: „ (Volens curiales Eccleſiaſticos ſic honeſte

vivere, quod eſſent ceteris in exemplum, pœnaliter ordinavit, quod omnes generaliter, & indiſtincte in Adventu Domini ab eſu carnium abſtinerent;) Raineld. an. 1370. num. xi. Ex hoc non ſolum apud Clericos aut ſæculares viros, ſed etiam apud Monachos, ut patet ex Nicephori Conſtantinopol. Patriarchæ Synodico Canone xx. tom. 3. Monum. eccleſ. græc. p. 447. „ (In jejunio SS. Apoſtolorum, & jejunio Sancti Philippi oportet, ut Monachi, qui in Monaſterio reſident, per quartas & ſextas ferias ſemel ad Veſperam cibum ſumant, qui vero opera faciunt, poſt horam ſextam edant, & guſtent, ac veſpere cœnent.)

IX. Nunc vero eo devenimus, ut a ſolis Monachis, Religioſiſque familiis, qualecumque jejunium in Adventu ſervetur. Huic addebant noſtri ab adipe abſtinentiam, exceptis certis ſolemnitatibus; ita quippe Dunſtanus in Concordia c. 2. „ (In Adventu Domini pinguedo interdicitur, ſcilicet lardi, niſi feſtivis diebus.) Lanfrancus in Statutis cap. 1. §. 2. „ (Dominicis, & aliis feſtis, quibus duodecim Lectiones faciunt, adipem comedant in Adventu.) Udalricus in antiquis conſuet. Cluniac. l. 1. c. 44. „ (In Adventu Domini, quoties duodecim fiunt Lectiones, abſtinemus ab adipe) forte non abſtinemus; nam privatis diebus abſtinebant, quod amplius patet ex hoc Petri Venerabilis Statuto n. 15. „ (Statutum eſt, ut omni die Adventus Domini, excepta prima Dominica, ab adipe, qui in xii. Lect. in uſu eſſe ſolebat, omnes abſtineant.) MS. conſuetudines S. Dionyſii in Francia; „ (Fratres in toto Adventu adipem non comedant.) Compendienſes Sancti Cornelii ad Dominicam primam Adventus: „ (Hac die comedant fratres ſagimen, ceteris vero diebus uſque ad Natale Domini non comedant ſagimen.) Denique Gerardus Abbas S. Theoderici prope Remos in literis de victu Monachorum an. 1232. datis: „ (In Quadrageſima, & in Adventu, & aliis diebus, quibus ſagimine non utitur, oleo, vel caſeis competentes conficiuntur pulmentaria;) & tamen octo dumtaxat diebus ſubtrahit adipem Aquiſgranenſis Synodus c. 77.

X. Supereſt ut de Monachorum in Adventu ſeceſſu in ſolitudine aliquid dicamus, quod unico conficimus exemplo a Beda Venerabili relato in vita S. Cuthberti Lindisfarnenſis Epiſcopi c. 42. ſæc. 2. de Eadberto Lindisfarnenſi item Epiſcopo, qui in remotiore a monaſterio loco „ (ſemper Quadrageſimæ tempus agere, in hoc quadraginta ante Dominicum Natale dies in magna continentia orationis, & lachrymarum devotione ducere conſueverat.)

XI. Præterea ad generales Adventus conſuetudines pertinet antiquus ritus imagines velandi, non ſecus ac in Quadrageſima; quod diſcimus ex antiquo Ordinario Canonicorum, ut credo Regularium, MS. quod habetur in Bibliotheca Colbertina n. 2756. ubi ad Dominicam primam Adventus ita legitur: „ (Ante Primam cooperiantur tabulæ, & capſa, & ſic uſque ad Nativitatem permaneant.) Inſuper quod Diaconus & Subdiaconus non dalmaticis, aut tunicis; ſed caſulis, ſive, ut vocant, Planetis, utebantur ad Miſſam: „ (In Adventu, *inquit Lanfrancus c. 2. §. 2.* omnibus Dominicis, & feſtis diebus ad Nativitatem Domini *Gloria in excelſis Deo* minime dicatur, ad majorem Miſſam Diaconus, & Subdiaconus caſulis ſint induti;) & Rituale Beccenſis monaſterii: „ (Ad majorem Miſſam omni Dominica, & feſto die per Adventum, & a Septuageſima uſque ad Paſcha erunt Diaconus & Subdiaconus in caſulis, niſi in vigiliis Natalis Domini, & in Cœna Domini, & Sabbato Paſchæ.) Hujuſmodi caſulæ apud Caſſinenſes nigri erant coloris, ex MS. eorum Ordinario, tempore Oderiſii Abbatis exarato: „ (Præterea, *inquit*, nec miniſtri induunt tunicas ſeu dalmaticas; ſed in nigris planetis ad Miſſam procedunt, exceptis feſtivitatibus SS. & Cœna Domini, & Sabbato ſancto;) & tamen in MS. S. Germani Pratenſis conſuetudinibus ad Dominicam primam Adventus Sacerdos *Caſulam albam* habere jubetur; ex MS. etiam Rituali Corbejenſi: „ (Dominicis diebus Adventus, & in omnibus feſtis xii. lectionum, exceptis principalibus, ad magnam Miſſam Diaconus & Subdiaconus induuntur de albis caſulis in loco dalmaticæ & tunicæ.) Quiſnam porro eſſet harum caſularum uſus diſcimus ex Dunſtani conc. c. 3. „ (Subdiaconus, *inquit*, quoties caſula induitur, exuat eam, dum legit Epiſtolam, qua lecta rurſus ea induatur. Diaconus vero, antequam ad Evangelium legendum accedat, exuat caſulam; & duplicans eam circumponat ſibi in ſiniſtra ſcapula, annectens alteram ſummitatem ejus cingulo albæ. Peracto communionis ſacramento, induat eam antequam collecta finiatur.

XII. Huc etiam referri poteſt Othobonis in Anglia Legati Conſtitutio pro monachis Benedictinis ann. 1248. apud Speim. tom. 2. Conc. Angl. pag. 285. quæ nimirum præſcribit, „ (ut Summorum Pontificum ſpectantes ad monachos Conſtitutiones in ſingulis monaſteriis, bis in anno, in principio ſcilicet Adventus Domini, & in capite Quadrageſimæ, omnibus fratribus convocatis in capitulo legantur.)

CAPUT II.

Particulares Adventus conſuetudines.

I. ADventus officium Sabbato ante Dominicam primam Adventus uti nunc, ita olim incipiebant veteres monachi; & quidem ad Veſperas, in quibus pſalmos & antiphonas de pſalterio decantabant, lectionem ſive capitulum, & reliqua de Adventu. In hymno: *Conditor alme*, ad ſtropham *Te deprecamur*, omnes ſe inclinabant, & Sacerdos cappa induebatur ad thuribulum, ex MS. Compendienſis monaſterii conſuetudinibus. Finitiſque Veſperis proceſſionem ad S. Mariam faciebant, ex Udalrico in antiq. Clun. conſ., Ordinario Corbejenſi, MS. Conſuetudinibus S. Germani a Pratis, & S. Dionyſii.

II. Ad lectionam collationis ante Completorium legebant toto Adventu, Sandionyſiani quidem Smaragdi Diadema monachorum; Corbejenſes S. Bernardi homilias ſuper *Miſſus eſt*, præterquam in vigilia, & die feſto SS. Fuſciani & ſoc. in quibus legebatur SS. Martyrum paſſio; Pariſienſes S. Germani, S. Gregorii Papæ Dialogos; atque ea in collatione ſingulis fratribus caritas vini exhibebatur hac die, modo a nobis ſupra deſcripto lib. 1. c. xi.

III. Dominica ad nocturnas vigilias invitatorium: *Ecce venit Rex, occurramus obviam Salvatori noſtro*, a duobus dicebatur monachis, & quidem in eccleſiis monachorum Cathedralibus, *in cappis*, ex Lanfranci ſtatutis; alibi vero *in albis* tantum indutis, ex eiſdem ſtatutis, Udalrico, l. 1. c. 11. MS. conſ. S. Dionyſii, & S. Germani Fontanellenſis monaſterii, & ex Rituali Beccenſis monaſterii. In Compendienſi tamen monaſterio *in froccis*.

IV. Primam Nocturnorum antiphonam in Pariſienſi Sancti Germani monaſterio imponebat Hebdomadarius cantor, alias pueri. Prima apud Caſſinenſes incipiebant: *In medio Eccleſiæ*, a noſtris diverſa.

V. Lectiones in prima ſecundaque vigilia octo legebant de Iſaia Propheta, quam in Adventu, ſive ſeſectorio, ſive in choro totum percurrebant; ſed integrum intra ſex privatas noctes abſolvebant Cluniacenſes, teſte Udalrico l. 1. c. x., cui Epiſtolam S. Leonis Papæ de Incarnatione Domini, aliosque SS. Patrum, & maxime S. Auguſtini, ſermones ſubjungebant. Ab his non multum recedebant Corbejenſes noſtri; qui detractis ex Prophetia Lectionibus pro quatuor Dominicis: reliquum prophetiæ paucis abſolvebant; poſtque Epiſtolas Leonis Papæ, ſermoneſque S. Auguſtini legebant, ita quippe illi in Ordinario ſuo: „ (Quamvis autem de Iſaia ad omnes Dominicas Adventus lectiones excipiantur, tamen ab eo loco, in quo prima Dominica lectiones finiuntur uſque in finem, tota in privatis noctibus legitur, & eo finito Epiſtolæ Leonis Papæ de Incarnatione Domini, & ſermones D. Auguſtini ſequuntur.) Iſaiæ etiam præmittebant S. Hieronymi prologum in ejuſdem prophetiam, quem item ad primam lectionem Dominica prima Adventus legebant Pariſienſes noſtri S. Germani, Sandionyſiani, & Compendienſes, ut in eorum MS. conſuetudinibus videre eſt, in cujus fine lector dicebat: *Explicit prologus*: tum: *Tu autem*; Legentes vero prophetiam dicebant: *Hæc dicit Dominus*, ex conſ. Compen. Lectiones autem ſingulæ a ſingulis per ordinem legebantur, quartam tamen cantor, octavam Prior, duodecimam Abbas legebat, id quod in feſtis xii. lectionum obſervabant Fontanellenſes.

VI. Primum nocturnorum Reſponſorium quod cum tribus ℣. dicitur, magna cum ſolemnitate decantabant Noſtri B. Mariæ Lyrenſes, rem ita definiunt in ſuis conſuetudinibus: „ (Tres ℣. primi Reſponſorii primæ hiſtoriæ Adventus dicuntur ab Hebdomadario, & a duobus ſenioribus, qui priores ſunt ordine; ita ut ſi Hebdomadarius ſit de choro Abbatis, qui prior eſt in choro Prioris dicet ſecundum ℣. ſi autem Hebdomadarius eſt de choro Prioris, qui prior eſt in alio choro, dicit ſecundum verſum; & tertium Prior de alio choro: ſic etiam fit Dominica ſecunda. Caveat autem, qui ſcribit tabulam, ne illos ſcribat in primo nocturno ad Lectionem vel Reſponſorium.) In Beccenſi tamen monaſterio ſolus Hebdomadarius tres verſus dicebat. Porro primum iſtud Reſponſ. quod incipit *Aſpiciens*, infra hebdomadam non repetebant, exceptis Ciſtercienſibus l. Uſ. c. x.,

qui

qui privatis diebus cum ſolo ultimo verſu illud cantabant.

VII. Ad Cantica Sangermanenſes hanc præmittebant antiphonam: *Cantate Domino canticum novum, laus ejus ab extremis terræ.* Cantica vero cum Corbejenſibus eadem dicebant, quæ etiam nunc apud nos in uſu extiterunt. Aliter vero Sandionyſiani, Compendienſeſque monachi, in quorum antiquis conſ. MS. „ (ad Cantica antiphona: *alleluja in illa die*, Cantica: *Confortate*) notantur.

VIII. Cantica ſubjungebant Lectiones quatuor ex homilia in Evangelium: *Cum appropinquaſſet*. Ita communiter in omnibus monaſteriis, quamvis in Pariſienſi S. Germani de Pratis legeretur homilia in Evangelium ſecundum Marcum: *Principium Evangelii Jeſu Chriſti filii David, ſicut ſcriptum eſt in Iſaia Propheta, ecce ego mitto Angelum.* Ultimum Reſponſorium poſt *Gloria* repetendum erat ex MS. conſ. S. Dionyſii, S. Germani, & Rituali Corbejenſi; quod tamen vetant Compendienſes conſuetudines.

IX. *Te Deum laudamus*, & Evangelium cantabant ritu a nobis lib. 2. deſcripto

X. Finitis nocturnis vigiliis, qui Evangelium ſolemniter cantaverat (hic erat communiter Hebdomadarius) inceptis Laudibus, recedebat cum ſociis in veſtiarium caſulam exuturus, deinde, ut habent conſuetudines S. Germani, redibat *in chorum indutus alba, & habens manipulum in brachio tantum.* Primam antiphonam: *In illa die* imponebat; reliquas, ut erant in ordine, tam apud Sandionyſianos, quam apud Compendienſes incipiebant Priores. Lectionem, ſive capitulum: *Ecce dies veniunt*, legebant Sangermanenſes, cum tamen in Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuetudinibus adnotetur lectio: *Benedictio & claritas*, quam Lectionem, exceptis quinque principalibus feſtivitatibus, Nativitatis, Paſchæ, Pentecoſtes, Aſſumptionis B. Mariæ, & S. Dionyſii, omnibus per annum Dominicis dicebant. ℟. *Super te Hieruſalem*, cantabat Hebdomadarius cantus.

XI. „ (In fine hymni, *inquiunt MS. S. Germani conſ.* ibit Sacerdos in veſtiarium: & ſi Abbas fuerit in choro, Sacerdos apportabit incenſum ad benedicendum ei; & ſi non fuerit, ipſemet benedicet, & ibit incenſare Corpus Domini, & duo altaria, & corpora SS. & ibit circa ſacrarium intus indutus cappa;) licet Lanfrancus dumtaxat ſtatuat c. 1. §. 2. „ (ut ad *Benedictus*, Sacerdos in albe incenſet altaria.

XII. Finitis Laudibus, pſalmiſque familiaribus, & in aliquibus locis Matutinis B. Mariæ, Proceſſionem ad S. Mariam faciebant, circa quam iſtud obſervabant MS. conſuetudines S. Germani: „ (Quotieſcumque cantatur ℟. ad Proceſſionem, dicitur *Dominus vobiſcum*; & quando cantatur antiphona, non dicitur: *Dominus vobiſcum*.) Dictaque oratione, Laudes de omnibus cantabant. Poſtea: *Verba mea*.

XIII. Ad Primam *hymnus cantandus erat ſicut Conditor*, ex conſ. Dionyſ. & Comp. Antiphona ex Laudibus, unde etiam ad Tertiam, Sextam, & Nonam deſumebantur. Singulis horis ſingula capitula, ſinguli verſus, ſingulæ collectæ erant adſignatæ; ita tamen ut capitulum & collectæ Tertiæ eadem eſſent, quæ ad Veſperas. Hac die Sermo in capitulo habebatur apud Fontanellenſes.

XIV. Hac die Miſſa major majori etiam ſolito ſolemnitate celebrabatur: *Magna Miſſa*, inquiunt Dionyſianæ, Compendienſeſque conſuetudines, *feſtive celebretur*; quod quaſi explicando ſubjungunt: „ [. Qui chorum tenuerit, feſtivam cappam habeat, miniſtri altaris feſtivis infulis induantur.) Diſtinctius conſuetudines Sancti Germani: „ (Hebdomadarius incipiet Miſſam indutus cappa ſerica, ſic autem ibit Sacerdos ad altare: primo præcedet thuribulum, & poſt duo cerei, Subdiaconus ferens Textum, & Diaconus & Subdiaconus ſuo modo... *Kyrie eleiſon* cantabitur in cantu illo, qui cantatur in feſtis quinque caereorum...., ℟. (*id eſt gradnale*) *univerſi qui te &c.* ℣. *Vias tuas Domine*; quem duo monachi cantabunt in albis; *Alleluja*, quam Presbyteri cantabunt in cappis ſimiliter &c.] Juxta conſuetudines Fontanellenſes, „ (Sacerdos, & Diaconus, & Subdiaconus induti caſulas procedunt ad altare quando incipietur *Gloria Patri*. Et hæc conſuetudo omnibus diebus Adventus, & Septuageſimæ uſque ad Paſcha) obſervari debebat. Hac in Miſſa legebant Evangelium ſecundum Marcum: *Principium Evangelii*, ut ad Nocturnos; (a) e contra ad matutinalem, quæ etiam erat de Adventu, Evangelium ſecundum Matthæum: *Cum appropinquaſſet*, ſed hoc Sangermanenſibus erat peculiare; nam alii matutinalem Miſſam de Trinitate, majorem de Dominica prima Adventus cantabant; & in ea legebant Evangelium: *Cum appropinquaſſet*. Poſt lectum Evangelium apud Fontanellenſes Subdiaconus textum Abbati primum, deinde Sacerdoti, utrique apertum oſculandum præbebat.

XV. „) Poſt Miſſam ibit conventus in dormitorium, *Conſuetudines Sancti Germani exſcribo*, & revertetur in clauſtrum & ſedebit ibi, quo ad uſque pulſabitur ad Meridiem .... Quando pulſabitur ad Sextam, conventus ibit in chorum...., & debent accendi tres lampades ad gradum ad Sextam, & ad Nonam. Interea pulſabitur tympanum, & ibit conventus lavare manus ſuas, & intrabunt in refectorium... Lectio debet eſſe de expoſitione Evangelii: *Principium Evangelii &c. Adventum Dominicæ prædicationis* &c., & poſt de Iſaia Propheta. Poſt Lectiones Matutinorum, conventus debet habere duplices mappas, & caritatem boni vini, & pitantiam. Poſt campanam eleemoſinæ debet pulſari groſſiore campana propter Nonam, & debet cantari Nona ſtando uſque ad *Kyrie*... Poſt Nonam venient in clauſtrum, vel in cimeterium.)

XVI. Circa Veſperas nihil peculiare notandum occurrit; antiphonæ enim & pſalmi ſicut per annum; reliqua de Adventu; ſed ℟. quod apud Pariſienſes & Dionyſianos cantabat Hebdomadarius cantor, Compendii cantabat ſolus *puer*.

XVII. In feriis adventus Fontanellenſes ſeptem pœnitentiales pſalmos cum letania recitabant, deinde ſedebant in clauſtro, & Miſſæ privatæ celebrabantur, tum hora competenti Secretarius petebat licentiam pulſandi ad calceamentum. Infra hebdomadam Officium ita agebatur de Adventu, ut tamen pſalmi, & antiphonæ de feria dicerentur; quamvis in MSS. conſuetudinibus S. Dionyſii, & S. Cornelii Compend. *alleluja* ſecundi nocturni cum ſpeciali de Adventu antiphona adnotetur. Ad minores diei Horas antiphonæ de Laudibus Dominicæ repetebantur, ſaltem ex Dionyſianis conſuetudinibus. Invitatorium ubique notatur; *Regem venturum Dominum*; aliud proinde quam in Dominica. Reſponſorium ad Laudes, & Veſperas, ex conſ. S. Dionyſii, a puero dicendum erat. In iiſdem conſuetudinibus poſt Primæ pſalmos ſcribitur ſymbolum *Quicumque*. Feriæ IV. & VI. ſpecialem ad Miſſam Epiſtolam & Evangelium habent conſuetudines S. Germani a Pratis, & Fontanellenſes; & quidem IV. fer. Epiſtolam: *Patientes eſtote*: Evangelium: *Venit Johannes Baptiſta* Fer. VI. Evangelium: *Dicebat Johannes*.

XVIII. Sandionyſiani & Compendienſes feriam V. Sanctis Martyribus Monaſterii ſui Patronis, & Sabbatum B. M. ita conſecrabant, etiam in Adventu, ut adveniente his diebus feſto XII. Lect. tertium nocturnum cum Laudibus de SS. Martyr. aut de B. Maria celebrarent.

XIX. Sabbato ad Veſperas oratio præcedentis Dominicæ notatur in Ordinario Caſſin. conſuet. S. Dionyſii, & Sancti Cornelii Comp. ſecus in conſuet. Sancti Germani; quod in ſequentibus etiam Sabbatis obſervabatur.

XX. Dominica 2. Adventus idem omnino Ordo ſervabatur, qui in Dominica prima, excepta forte ſolemnitate; nam & ℟. primum cum tribus ℣. dicebatur, ut patet ex conſuet. S. Dionyſii, & S. Cornelii Compendienſis; & ultimum etiam poſt *Gloria* repetebatur, quod præter prædictas conſuetudines, præſcribunt etiam MS. S. Germani. Ad Laudes antiphonæ a Prioribus dicebantur; id quod omnibus Adventus Dominicis faciendum decernunt Compendienſes, & Dionyſianæ conſuetudines, & Rituale Beccenſis Monaſterii.

XXI. Invitatorium tamen in diverſis Monaſteriis diverſum erat, & quidem in Compendienſi idem quod Dominica prima; in Pariſienſi *Surgite vigilemus*; in Dionyſiano; *Ecce venit*. Evangelium ubique idem, ſcilicet: *Erunt ſigna*. Ad Primam, aliaſque Horas diurnas antiphonæ non de Laudibus, ut prima Dominica; ſed aliæ, quæ etiam in diverſis monaſteriis erant diverſæ.

XXII. Infra hebdomadam idem ordo, qui in prima hebdomada. Feria IV. ad Miſſam Evangelium: *Amen dico vobis, non ſurrexit*, notatur in conſuet. S. Germani; fer. VI. Evangelium: *Johannes teſtimonium*. Aliter conſ. S. Dionyſ. in quibus legu„ (Iſta Evangelia dicantur per hebdomadam ad magnam Miſſam, vel ad matutinalem. Cum videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt; *aliud:* Cum videritis abominationem deſolationis ſtantem, ubi non debet.) Ubi etiam ex MS. conſuetudinibus Corbejenſis monaſterii obſervandum eſt, quod cum propter aliquod feſtum, Miſſa feriæ IV. vel VI. cantari non poterat, ſequentis hebdomadæ aliquo die reſumebatur.

XXIII. Circa Dominicam tertiam pauca nobis obſervanda ſunt: Invitatorium in antiquiori Ordinario Corbejenſi notatur: *Prope eſt jam Dominus*, in conſuet. S. Dioniſii, & S. Cornelii: *Ecce venit plenitudo temporis*; in MS. S. Germani: *Rex noſter adveniet*. Secundum primi no-

(a) Hoc idem Evangelium à Cluniacenſi etiam legit voluit Petrus Venerabilis, Statut. 9.

ctorni Reſponſorium ſpeciali ſolemnitate cantabatur; ite quippe conſuetudines S. Dionyſii, quibus concinunt Compendienſes S. Cornelii „ (Secundum ℟. *Bethlem civitas*, „ quod cantabit aliquis bene cantans, cui tamen juſſerit „ Cantor; & poſt verſum repetatur.)

XXIV. Evangelium: *Cum audiſſet Johannes in vinculis*. Reliqua ut ſuperiori Dominica. In antiquiori Corbejenſis Monaſterii Ordinario infra hebdomadam tertiam ſingulis feriis adnotentur ſpeciales antiphonæ ad Laudes, & ad Horas, in quarta ſeptimana iiſdem feriis repetendæ, & tamen in Lyrenſibus conſuet. & Rituali Beccenſi, cui concinere videntur conſuet. Grandim. c. 4. pro quarta tantum ſeptimana præſcribuntur; licet ita ut ſi aliqua quartæ hebdomadæ feria aſſignatæ ſibi antiphonæ dici non poſſunt, eadem feriæ præcedentis hebdomadæ dicantur: ut ſi v. g. feria 2. quartæ hebdomadæ aliquo feſto impediatur, feria ſecunda tertiæ ſeptimanæ dicantur antiphonæ aſſignatæ pro feria ſecunda quartæ hebdomadæ.

XXV. Inter omnes Adventus ferias celebris omnino fuit apud antiquiores Benedictinos feria quarta quatuor Temporum, in qua legitur Evangelium de Annunciatione Dominica: hac ſcilicet die, quæcumque adveniens feſtivitas XII. etiam Lectionum in ſequentem feriam quintam rejiciebatur; hac die omnes Monachi, quos Monaſterii contineret ambitus, ipſi etiam infirmi, qui de lecto conſurgere poterant, nocturnis vigiliis intereſſe tenebantur, ut nimirum audirent Evangelium, idque, ut habent conſuetudines S. Germani a Pratis, *ob reverentiam Incarnationis Jeſu Chriſti*. Evangelium ex integro homiliæ Venerabilis Bedæ Presbyteri præmittebant, & quidem ritu ſolemniſſimo; qua de re juvat hic conſuetudines S. Dionyſii in Francia deſcribere: „ (Dum cantantur pſalmi primi, „ erit Hebdomadarius Miſſæ, & Sacerdotalibus indutus „ veſtibus, & candida caſula ob honorem Virginis Ma„ riæ, cum Miniſtris, qui ferant thuribulum, & candela„ bra. Legatur Evangelium ex integro cunctis ſtantibus: „ *Miſſus eſt Angelus*, &c. Antequam legat, dicto ver„ ſu, dicatur ab Abbate, vel a Priore, *Pater noſter* ſub ſi„ lentio, & poſt dicatur, *Et ne nos*, & ℣. *Oſtende nobis* „ vel *Adjutorium noſtrum*; deinde legatur Evangelium, „ quo perlecto non reſpondeatur *Amen*, ſed dicat Diaco„ nus, *Omelia Vener. Bedæ Presb. de eadem Lectione*, & „ legantur tres Lectiones de Omelia: *Exordium noſtræ* „ *redempt*. Omnes infirmi, qui poſſunt ire, eſſe debent „ uſque poſt Evangelium; & poſtea veniant ad capellam „ infirmorum, & ibi Capellanus finiat Matutinas. ℟. *Miſ*„ *ſus eſt*, quod debet cantare puer. ℟. *Ave Maria*. ℟. „ *Suſcipe verbum*. Non debet Prior legere tertiam Lectio„ nem, nec Cantor tertium ℟. cantare, niſi in vigilia „ Natalis Domini, vigiliæ Pentecoſtes, & vigilia Aſſum„ tionis B. Mariæ, & vigiliæ Beati Dionyſii.) Eadem iiſdem pene verbis leguntur in MS. conſuetud. Compendienſis Monaſterii, in quibus tamen Evangelio non ℣. *Oſtende nobis*, ſed *Dominus vobiſcum* a Sacerdote præmittitur.

XXVI. In MS. conſuet. S. Dionyſii Invitatorium aſſignatur *Regem venturum*; in Sangermanenſibus: *Prope eſt jam Dominus*, quod ab hac die uſque ad Nativitatem Domini cantare ſolebant Beccenſes noſtri, ut patet ex eorum Rituali: Minores B. Mariæ Matutinas hac die dimittebant Compendienſes noſtri.

XXVII. Ad Miſſam orationi, quæ dicitur ante Prophetiam, præmittebant Dionyſiani: *Dominus vobiſcum*, non autem orationi, quæ dicitur ante Epiſtolam; e contra Sangermanenſes noſtri, qui ad prandium expoſitionem in Evangelium hac die legebant. Præterea hac die, & ſequentibus feriis ſextam, & Sabbato ad Laudes, & per Horas ſpeciales antiphonæ dicebantur; ut patet ex conſuet. Sancti Dionyſii, S. Germani, Grandimontenſ. & Compendienſ.

XXVIII. Feria v. ejuſdem ſeptimanæ Sermones S. Auguſtini de Incarnatione Domini, videlicet: *Legimus Sanctum Moyſen*, & *Vos inquam convenio*, *o Judæi*, ad vigilias recitabant Ciſtercienſes, ut diſcimus ex lib. Uſ. c. 1. De ſuis Martyribus Dionyſiani, et Compendienſes noſtri; ſi tamen nondum incepta fuiſſet antiphona *O Sapientia*, alioquin commemorationem tantum de iis ad Laudes, & Veſperas faciebant.

XXIX. Feria VI. ad vigilias tres Lectiones ex homilia in Evangelium *Exſurgens Maria*, quod cum ſua expoſitione ad prandium legebant Sangermanenſes, qui idem ſequenti etiam Sabbato præſtabant.

XXX. Circa Sabbatum quatuor Temporum vix aliquid dicendum occurrit, niſi quod hac die Matutinalem Miſſam de B. Maria cantabant noſtri Sandionyſiani, immo & Sangermanenſes, idque ſolemniter; de Majori vero Miſſa conſuetudines S. Germani a Pratis hic exſcribere juvat: „ (Poſt Tertiam fiet Miſſa matutinalis, poſt Miſſam matutinalem fiet capitulum, poſt capitulum ſedebit conven„ tus ad parlamentum, & quando tempus fuerit, pulſabi„ tur ad Sextam; poſt Sextam ibit conventus in dormitori„ um & veniet ad lavatorium lavare manus ſuas, & ibit „ per partem clauſtri, ubi fit raſura, in Monaſterium; & „ pulſabitur una campana, & terminabitur *Pater no*„ *ſter*; & erunt omnes in ſedibus ſuis, videlicet anti„ quiores a parte navis, & facient ante & retro, & venient „ antiquiores e parte ſacrarii, & non debet dici Letania. „ Tunc Sacerdos revelliet ſe, & omnes illi, qui ſcri„ pti fuerint ad officia; & pulſabitur Miſſa cum duabus „ campanis, ſicut ſolet fieri diebus privatis; Hebdomada„ rius cantor debet tenere cantum indutus cappa, & inci„ piet Miſſam. Introitus: *Veni & oſtende*. Pſal. *Qui* „ *Regis*: *Gloria*: *Kyrie eleiſon* Sacerdos dicet *Oremus*, ſine „ *Dominus vobiſcum*, ad omnes orationes uſque ad ulti„ mam orationem. Prima oratio: *Deus qui conſpicis*; „ Lectio prima quam quidam Subdiaconus debet legere in „ modo, quo legitur ad Matutinas, & debet accipere „ manipulum ſuper aquilam, & perlecta lectione depone„ re ſuper aquilam, & finiatur in modo, quo finiuntur „ Lectiones Defunctorum: *In diebus illis clamabunt*: ℟. „ quod quidam puer cantabit, & non reiterabit illud: „ *A ſummo cælo*. ℣. *Cæli enarrant*; poſt hoc ℟. dicetur „ oratio ſecunda: *Concede quæſumus omnipotens*. Lectio ſe„ cunda, quam Subdiaconus leget in modo prædicto: *Hæc* „ *dicit Dominus*: *Lætabitur deſerta*; ℟. quod alter puer „ cantabit: *In Sole poſuit*, ℣. *A ſummo cælo*. Oratio tertia: „ *Indignos nos*: Lectio tertia quam alter Subdiaconus vel „ Diaconus leget: *Hæc dicit Dominus ſuper montem*; ℟. „ quod puer cantabit: *Domine Deus virtutum*; ℣. *Exci*„ *ta Domine*. Oratio: *Præſta quæſumus omnipotens Deus*, „ *ut fiat*. Lectio, quam alter Diaconus, vel Subdiaconus „ leget: *Hæc dicit Dominus Chriſto meo*: ℟. quod puer ſi„ militer cantabit, & non reiterabit illud: *Excita Domi*„ *ne* ℣. *Qui regis Iſrael*: Oratio: *Preces populi tui*; „ poſt hanc lectionem quidam de antiquioribus leget hanc „ lectionem modo prædicto: *Angelus Domini*, uſque *Ma*„ *gnificabant in fornace dicentes*. Poſt hanc lectionem tres „ Presbyteri cantabunt benedictiones: *Benedictus es Do*„ *mine*, & reiteratur ad unumquemque verſum *Et lauda*„ *bilis*, & alii *Laudabilem*, & alii *Et laudabilis*, & alii „ *Et laudaſti*; & poſt *Gloria* reiterabunt: *Benedictus*. „ Tunc Sacerdos dicet: *Dominus vobiſcum*. Oratio: *Deus* „ *qui tribus*. Tunc more ſolito leget Subdiaconus Epiſtolam: „ *Fratres rogamus vos*. Tractus, quem duo Presbyteri can„ tabunt: *Qui regis Iſrael*, &c.) Sed ex MS. conſuet. Lyrenſ. Mon., (Sint Subdiaconi, qui legunt quatuor primas „ lectiones, quintam quilibet Sacerdos.) De Sabbati ejuſdem Miſſa hæc habent conſuetudines Fontanellenſes: „ (Accenſis ante altare tribus cereis, incipiatur Miſſa. Heb„ domadarius cappa indutus, *Veni & oſtende*. Sacerdos & „ Diaconus, & Subdiaconus ferens textum Evangelii ſine „ caſula ingrediantur ad altare, & tres Converſi ferant „ candelabra, & lectiones, & reſponſoria per ordinem „ dicantur. Quatuor fratres ante altare Benedictionem „ cantent. Similiter alii duo Reſponſorium. Poſt Evan„ gelium Subdiaconus feret textum per chorum ad de„ oſculandum,) &c.

XXXI. Dominica IV. vix aliquid ſpeciale habebat: Invitatorium ad eam notatur in conſuet. S. Germani: *Prope eſt jam Dominus*; in Dionyſ. & Compendienſibus: *Ecce venit plenitudo temporis*; Evangelium: *Miſerunt Judæi*. Infra hebdomadam dicenda iſta Evangelia aſſignant conſuetudines S. Dionyſii: *Venit Johannes Baptiſta prædicans*. Aliud: *Initium Evangelii Jeſu Chriſti Filii Dei*. Aliud: *Venit Johannes in omnem regionem Jordanis*.

XXXII. Præterierem pene majores, ut vocant, ad *Magnificat* antiphonas, a litera O incipientes, quas die Decembris 16. inchoabant noſtri Majores; nos vero 17. tantum; prætermittentes octavam quam illi dicebant, antiphonam: „ (O virgo Virginum, quomodo fiet iſtud, quia „ nec primam ſimilem viſa es, nec habere ſequentem. Filiæ „ Jeruſalem quid me admiramini? Divinum eſt myſterium „ hoc, quod cernitis;) cujus meminit Amalarius in lib. de Ordine antiph. c. 13.

XXXIII. His in dicendis hunc ordinem inſtituunt Floriacenſis Monaſterii conſuetudines: „ (Antiphonam O pri„ ma die dicit Abbas, ſecundam Prior, tertiam Hortola„ nus, quartam Cellerarius, quintam Theſaurarius, ſextam „ Præpoſitus, ſeptimam Armarius, octavam Magiſter ope„ ris, erat & Capicerius.) Addunt: „ (ea die, qua „ canitur O, pitantia de bono vino in refectorio ad pran„ dium cum phialis propinanda eſt, & in vigilia Nativi„ tatis Domini.) In antiquo etiam S. Germani a Pratis

Pittan-

Pittantiario omnibus diebus, quibus cantetur antiphona O, pittantiæ injungitur, primamque antiphonam; *O Sapientia*, Abbas imponere jubetur; & tamen bis octo ante Nativitatem Chriſti diebus majori ſeſe jejunio, & abſtinentia conſtringebant cæteri Monachi, ut patet ex Regulæ Magiſtri decernentis c. 45. „ (Octo illos dies, qui præcedunt „ Natalem Domini, in jejuniis Quadrageſimæ, vel abſti- „ nentia, vel illas orationes, quæ pure ſolent in Quadra- „ geſima fieri, ſimiliter a fratribus celebrentur, ut ad inſtar „ Quadrageſimæ triſtitiæ, ut placabiles ſervi ſupra „ quotidianum debitum amplius exercentes ſervitium, Na- „ talem Domini noſtri in ſtipendiis, vel donis lætitiæ mox „ adveniſſe lætemur.)

XXXIV. His porro diebus nemini licebat veniam aperire: „ (Ex quo O incipitur, nullus ſanguine minuetur „ niſi cui in capitulo petita venia conceditur,) inquiunt Floriacenſ. conſuetud., quibus conſentiunt Sandionyſienæ, & Compendienſes.

XXXV. „ (Vigilia S. Thomæ Apoſtoli, *inquit Lanfrancus in Statutis c. 1. §. 2.*, ſi dies Dominicus non „ fuerit, radantur fratres, & ſic balneentur, qui volunt „ balneari, ut duobus diebus ante Dominicam Nativitatis „ ſint omnes balneati, ſi neceſſe ſit, in ipſo Apoſtolicæ „ feſtivitatis die, balneari poſſunt;) qua de re plura a nobis dicta ſunt in Comm. ad cap. 36., ubi unum obſervat Hildemarus Comm. in Reg. S. Bened. c. 36. ut ſcilicet ſinguli ſingulis in tinis ita ſe balneent, ut alter ab altero videri nequeat; ſed integrum balneandi ritum, & ordinem ex Lanfranco deſcribere juvat: ita porro ille loco citato „ (Ipſa autem balnea hoc ordine diſponantur: præce- „ dente die debet Abbas, aut qui tenet ordinem, provi- „ dere unum ſenem religioſum, atque prudentem, cui „ præcipiat curam habere de ipſis: qui commoneant „ fratres, qua hora ire debeant, & videre, quam ordinate „ ibi ſe contineant, qui ſenior illuc pergens videat qualiter „ ſint præparata, & quales famuli ibi ſint deputati, „ ſcilicet non infantes, nec juvenes, ſed ætate provectio- „ res. Quod ſi aliquid incongruum viderit, indicet Ca- „ merario, & ille ſtatim emendet; reverſuſque ſenior in „ clauſtrum commoneant fratres, quod opus eſſe cognoverit. „ Sed hoc caveat, ne adoleſcentes, & novitii ſimul eant „ ſed cum ſenioribus. Illi vero fratres, quos commonue- „ rit, poſtquam raſi fuerint, accipientes veſtimenta, quæ „ mutare debent, pergant ad locum in quo balnea præ- „ parantur; ibique exuentes veſtimenta ſua, ſic ordina- „ te, ut in dormitorio facere conſueverunt, intret unuſ- „ quiſque, ubi ei fuerit demonſtratum; & depoſito velo, „ quod ante eos pendet, ſedeat cum ſilentio. Si quid „ vero ei neceſſarium fuerit, modeſte ſigno aliquo petat; „ famulus vero elevato velo deferat illi celeriter, quod „ petit, & ſtatim revertatur. Poſtquam ſatis ablutus fue- „ rit, non delectetur ibi diutius demorari. Surgens vero „ calciatus, atque veſtitus, ſicut in dormitorio con- „ ſuevit, ablutis manibus, revertatur in clauſtrum. Ado- „ leſcentes, qui ſunt in cuſtodia, cum cuſtodibus ſuis „ eant, & revertantur. A Prima uſque ad Completo- „ rium omnibus horis poſſint ire fratres ad balnea, ſed „ nullus præſumat ire, abſque licentia fratris, cui com- „ miſſum eſt.)

XXXVI. Dies vigiliam Nativitatis Domini antecedens præ cæteris celebris habebatur, de qua MS. S. Dionyſii conſuetudines, quibus conſentiunt Compendienſes, ita habent: „ (In die præcedente vigiliam Natalis Domini, ad „ Veſperas antiphona de feria, quam Hebdomadarius de- „ bet incipere: Cap. *Gaudete*. ℟. *Veni ad liberandum*, „ quod cantetur a duobus pueris. Hymnus: *Conditor*. ℣. „ *Rorate cæli*, ab uno puero. Ad *Magnificat* antiphona: „ *O Virgo Virginum*. Oratio: *Concede quæſumus*, ut *magnæ* „ *feſtivitatis*. *Benedicamus* a duobus pueris. Sacerdos in- „ duatur ad referendum thuribulum alba cappa; ad „ Veſperas ſonet claſſicum, & ad Laudes. Poſt Veſperas „ nulla fiat commemoratio, nec vigilia mortuorum.)

XXXVII. Addunt conſuetudines Compendienſes: „ (In die ſuper vigiliæ Natalis Domini Veſperæ & Horæ „ de B. Maria non dicantur; non ibunt proſtrati ad Veſ- „ peras, nec ad Horas cæteras.)

XXXVIII. Tandem pergunt conſuet. Dionyſianæ: „ (Cuſtodi, ut die primo ante vigiliam Natalis Domini, „ dicas ſine oblivione hanc antiphonam in Matutinis, „ Laudibus & ad Primam: *Conſtantes*, & ad *Benedictus* „ antiphonam: *Orietur*, & Miſſa matutinalis ſit ipſa die „ pro defunctis.)

„ (Ipſa die (ut habent conſuetudines Fontanellenſes) „ fiat raſura in clauſtro hoc modo: In fine Capituli fa- „ cta defunctorum abſolutione, ſonetur tertio iſta tabula „ a Priore uſque ad *Benedicite*. Et ſi breve defuncti af- „ fuerit, eatur in Monaſterium cantando *Verba mea*, & „ ſonentur ſigna. Hoc facto, revertantur omnes, & re- „ ſtineant ad raſuram, cum gravitate tamen; iterum can- „ tando *Verba mea*, & adjungantur pſalmi familiares, „ & nemo ibi vel quiſpiam loqui præſumat, antequam „ dicatur a Priore, *Benedicite*. Sed cum raſi fuerint, „ exeant de raſura, & eant ſeſſum in aliam clauſtri par- „ tem, ibi poſſunt loqui ordinate.]

CAPUT III.

De vigilia Nativitatis Domini.

I. CIrca vigiliam Nativitatis Domini tria potiſſimum nobis examinanda ſunt; Officium, Miſſa, & Capitulum.

II. Officium, quod a nocturnis vigiliis incipiebat, longe feriis cæteris ſolemnius erat. Invitatorium, quod in Ordinario Caſſinenſium: *Surgite vigilemus*, in lib. Uſuum Beccenſium, & conſ. S. Dionyſii, S. Germani, & S. Cornelii Comp. *Hodie ſcietis*; in collectaneo S. Petri ſupra Divam: *Præſtolantes*; denique in lib. Uſuum Ciſt. c. 3. *Levate capita veſtra*, adſignatur, a duobus fratribus *in albis* ſemper cantabatur in monaſteriis S. Dionyſii, S. Cornelii Compendienſis, B. Mariæ Beccenſis, & de Lyra, & S. Petri ſupra Divam: quod etiam cum Dominica dies in vigilia Nativitatis evenerit, præſcribunt Statuta Lanfranci c. 1. §. 2. Conſ. S. Benigni Divionenſis c. 53. & antiquius Corbejenſis monaſterii Ordinarium: ſin minus quemadmodum privatis per Adventum diebus ſaltem uſque ad Laudes; quod uſque ad Veſperas præſtabant Ciſtercienſes.

III. Antiphonæ ex lib. Uſuum Becc. a pueris dicendæ & pſalmi de feria occurrente, verſus, lectiones, & ℟. quæ ad ipſam vigiliam pertinerent, pro quibus in Ordinario Caſſinenſi lectio prima notatur de Tractatu S. Hilarii Epiſcopi: *Cum eſſet deſponſata*; duæ poſteriores de ſermone S. Severiani Epiſcopi: *Audiſtis fratres*. In antiquis vero Cluniacenſis monaſterii conſuetudinibus apud Udalr. lib. 1. c. 46. homilia Origenis: *Quæ fuit neceſſitas* quam etiam habent MS. conſuetudines S. Germani de Pratis.

IV. Primam Lectionem Diaconus, tertiam Abbas, vel Prior legebat. Primum Reſponſorium Hebdomadarius, tertium Cantor cantabat, ex Dionyſianis, Compendienſibusque conſuetudinibus. In Lyranſi tamen monaſterio primum ℟. cantabat puer; ad tertium vero duo ſeniores ſcribebantur.

V. Pro ſecundo nocturno antiphonam: *Alleluja completi ſunt*; a puero dicendam ſignant conſuetudines S. Dionyſii, Cap. *Sobrie, & juſte*. ℣. *Craſtina die*, orationem: *Conſcientias*; quamvis alias notent conſuetudines S. Germani, & collectaneum S. Petri ſupra Divam.

VI. Cum die Dominica accidiſſet vigilia Nativitatis, antiphonæ, pſalmi, Lectiones, & ℟. primi, & ſecundi nocturni erant de Dominica; Invitatorium, cum integro tertio nocturno, Laudibus, & horis diei de vigilia.

VII. Porro ſive Dominica, ſive quacumque alia die eveniſſet vigilia Nativitatis Domini, nulli abeſſe a nocturnis vigiliis licitum erat; immo nec ipſis infirmis: „ (Omnes monachi, *inquiunt conſ. S. Germani*, qui ſunt in- „ fra muros, debent eſſe ad Matutinas, niſi fuerint gra- „ viter infirmati;) hoc eſt ita, ut de lecto non poſſint ſurgere, ut fer. 4. quatuor temporum.

VIII. Nocturnis vigiliis Caſſinenſes, Matutinas Laudes immediate ſubjungebant, ut ex eorum diſcimus Ordinario: „ (Finito nocturno incipiant Matutinos duobus „ ſonantibus ſignis . . . . . . Sacerdos vero indutus plu- „ viali faciet incenſum;) Cum tamen aliis in Cœnobiis juxta Regulam ſepararentur; quod hac die potiſſimum præſtabant etiam ii, qui ex inertia nocturnis Matutinas Laudes aliis diebus conjungebant, ut de ſuo monaſterio fatetur Petrus Buherius in primo ſuper Regulam S. B. commentario c. 8. „ (Cum vero tres, vel unam lectionem habe- „ mus, *inquit*, fit intervallum, quo ſolum cum ſigno a- „ licujus ſonitus, quod Abbas, vel Prior facit in choro, „ unum ſecreto dicimus: *Pater noſter*; & pervenit forſan „ hæc contraria obſervantia ex inertia monachorum, qui „ in ipſo intervallo dormitabant, non meditationi inſer- „ viebant, ... ſervemus tamen hujuſmodi interval- „ lum, ne ex toto tranſgreſſores hujus capitis videamur, „ in Vigilia Natalis Domini.) Buherio conſentiunt MS. conſuetudines S. Germani a Pratis, cum de vigilia Nativitatis Domini ita loquuntur: „ [Si autem dies Dominica „ non evenerit, poſt duos nocturnos, incipientur Matu- „ tinæ B. Mariæ, & ibit conventus, ſicut ſolet, proceſ- „ ſionaliter in capellam; poſtea ibidam cantabunt: *Exultabunt*, pro defunctis, & *Verba mea*; & aſcendent in dor-

„ dormitorium omnes; tunc pulſabitur una campana, & „ venient in chorum, & erunt proſtrati ſuper formas, „ & ab illo tunc non debemus venire ſuper formas, uſ- „ que dum tranſierint oct. Epiphaniæ, & terminabitur: „ *Pater noſter*, & Sacerdos incipiet Laudes.) Quid vero in illo intervallo agerent, diſcimus ex antiquiori Ordinario Corbejenſi: „ (Quando autem privata die acciderit „ vigiliæ Nat. ad intervallum, quod eſt inter officium, & „ Laudes, interim dum conventus eſt ad S. Mariam, ver- „ tuntur formæ minores, cooperiantur formæ majores „ tapetibus, paratur chorus, & totum presbyterium.)

IX. Laudes ſolemni ritu cantabantur, ad quas pulſabatur *claſſicum* ex MS. conſuetudinibus S. Dionyſii, quod ex Statutis Lanfranci, lib. Uſuum Beccenſium, Ordinario „ & conſuet. Corbejenſis monaſterii, conſuetudinibus Lyrenſium, interpretor *Omnia ſigna*. Claſſico tamen præmittebant veteres parvum unius campanæ ſignum, ut patet ex Statutis Lanfranci, conſuetudinibus Cluniacenſium, S. Benigni, & antiquo Corbejenſi ordinario, in quo Laudes in vigilia Natalis Domini celebrandi ritus deſcribitur his verbis: „ (Ante Laudes pulſatur ſignum, quod in „ aliis privatis diebus pulſari ſolet, congregantur omnes, „ faciunt orationes acclives; quibus factis, pulſantur o- „ mnia ſigna; accenduntur quinque cerei ante altare; & „ tres poſt ipſum altare; diſcooperitur altare jam para- „ tum; cantantur matutinæ Laudes ſolemniter, nec alii „ pſalmi, quam feſtivales dicuntur, id eſt: *Dominus regna-* „ *vit*, & ceteri; Hebdomadarius incipit primam antiphonam, „ & Priores reliquas. Capitulum: *Paulus ſervus Chriſti*: „ ℟. *Judæa, & Jeruſalem*. ℣. *Conſtantes*, cum *Gloria* „ *Patri* cantant tres; & ipſi canent *Benedicamus Domino*. „ ℣. *Craſtina erit vobis ſalus, dicit Dominus*. Hymnus, „ qui per totum Adventum. Sacerdos ad *Benedictus* „ cum cappa incenſet altare; Converſus, qui portat „ thuribulum, eſt in albe. Antiphona in Evangelio: *O-* „ *rietur ſicut ſol*: collecta: *Deus qui nos redemtionis no-* „ *ſtræ*.) Hactenus antiquius Corbejenſe Ordinarium, cui concinunt Benignianæ conſ. c. 53. in cujus verbis multa obſervanda ſunt. Primo hic non dicitur, a quo Laudes ſint celebrandæ, quod ſupplendum eſt ex conſuetudinibus Compendienſibus, in quibus ſcribitur *Abbas cantabit Laudes*, quamquam ex conſ. S. Germani *debet Hebdomadarius incipere Laudes*. Secundo, quod prima antiphona dicitur ab Hebdomadario eſſe imponenda. Idem in Statutis Lanfranci, lib. Uſuum Beccenſium, conſuetudinibus S. Germani, S. Dionyſii, S. Cornelii Comp. & B. Mariæ de Lyra, præſcribitur. Tertio, quod ſubjungit reliquas antiphonas ab antiquioribus eſſe decantandas, habent etiam Dionyſianæ, Compendienſeſque conſuetudines. Sed ex lib. Uſuum Beccenſium ab iis, *quibus in choro Cantor dixerit*: Lyrenſes vero conſuetudines ſub diſtinctione ita loquuntur „ (Ad „ Laudes primam antiphonam inchoabit Hebdomadarius, „ alias juniores; ita quod junior habeat in choro ſuo „ ultimam, & debent ſcribi in tabula; & ſi ſit Domini- „ ca, ſeniores incipiant, ſicut agitur in Adventu, & in „ LXX. Dominicis diebus.) Quarto, etſi capitulum hic, & ab aliis adſignetur: *Paulus ſervus Chriſti*; eveniente tamen Dominica, habetur in Dionyſianis, Compendienſibuſque conſ. Cap. *Benedictio, & claritas*. Quinto, reſponſorium apud alios omnino diverſum: Dionyſiani, & Compendienſes: *Craſtina die*: Sangermanenſes: *o Juda*; Beccenſes, & Lyrenſes: *De illa occulta*; Cluniacenſes; *Judæa, & Jeruſalem*, cantabant, quod apud Sangermanenſes *a tribus fratribus*, apud Cluniac. & Dionyſianos a *duobus*, apud Compendienſes *a duobus pueris*, apud Lyr. & Beccenſes *ab Hebdomadario* cantabatur. Sexto, quod Sacerdos ad *Benedictus* cum cappa altaria incenſare dicitur, concordat cum Ordinario Caſinenſium, & Dionyſianis conſuetudinibus præſcribentibus, ut *Hebdomadarius induatur ad thuribulum deferendum, habeat albam cappam*; ex libro tamen Uſuum Beccenſium, collectaneo S. Petri ſupra Divam, conſuetudinibus Lyrenſium, & alba & *manipulo* tantum induebatur: ex Statutis Lanfranci, ſola *alba*. Septimo, orationi, ſeu collectæ Laudum addebantur ſuffragia Sanctorum, ex eodem Ordinario, quod etiam præſcribunt Statuta Lanfranci, lib. Uſuum Beccenſium, collectaneum S. Petri ſupra Divam, conſue. S. Germani, & Beatæ Mariæ de Lyra; ſed Dionyſiani, Compendienſeſque nullam faciebant commemorationem. Porro finitis ſuffragiis, aliiſque precibus revertebantur ad ſtrata; ſed apud Cluniacenſes, Divionenſes, Corbejenſeſque Sanctorum ſuffragia ſtatim ſequebatur Prima, pſalmique familiares, quibus finitis omnis conventus cubilia repetebat, atque *interim*, ut proſequitur Corbejenſe Ordinarium, *Philateria ſuſpenduntur, & quod reſtat de ornatu eccleſiæ, adimpletur*. Alibi tamen, clareſcente dumtaxat aurora, Prima cantabatur, ad quam aliaſque diurnas Horas antiphonæ propriæ adſignatæ erant, quas ex lib. Uſuum Beccenſium, conſuetudinibuſque Lyrenſium imponebant pueri, ſicut & hymnum ad Primam, ex conſuetudinibus S. Dionyſii, & S. Cornelii Compendienſis.

X. In gratiam porro ſolemnitatis de pſalmodia nonnihil remittebant aliqui; nam v. g. quindecim dumtaxat pſalmos vigiliis nocturnis præmittebant Beccenſes, atque Lyrenſes, idque ſi ſupra ſeptimanam vigilia eveniſſet; neque poſt Laudes officium defunctorum decantabant. An præter Sanctorum commemorationes aliquid prætermitterent Dionyſiani, Compendienſeſque monachi, certo affirmare, aut negare non poſſumus; conſtat vero eos, poſt Primam ſeptem pſalmos, & letaniam prætermiſiſſe, ſicut & Corbejenſes; hi in vigilia Nativitatis Domini officium defunctorum ſub una antiphona decantabant, hoc eſt quinque Veſperarum pſalmos ſub antiphona: *Placebo*, novem nocturnorum ſub antiphona: *Dirige*, tribus primis lectionibus, & tribus ℟. Laudes ſub antiphona, *Exultabunt*, & quinque collectis; ita MS. conſuetudines ejuſdem monaſterii. Sed hujuſmodi remiſſiones recentiorum videntur eſſe temporum, nam antiquiores nihil, aut fere nihil de ſolita pſalmodia relaxabant, ut patet in Cluniacenſibus, de quibus Udalricus lib. 1. cap. 46. „ (In „ vigilia Natalis Domini, *inquit*, nocturni fiunt, ſicut in „ quolibet privato die, triginta pſalmis præcedentibus, „ nec quid remanet de cætera pſalmodia, quæ vel in „ choro, vel in Eccleſia S. Mariæ cantari ſolet ante „ matutinas Laudes . . . . Prima non ſeparatur ab ipſis „ matutinis Laudibus, nec a Prima ſolito more ſeptem „ pſalmi cum letania, pſalmus quoque *Miſerere* pro de- „ functis Abbatibus, licet duo alii remaneant, præcedens „ & ſequens, ſicut etiam poſtea ad omnes horas;) & in Statutis Lanfranci, in quibus præſcribitur, ut „ (triginta „ pſalmi dicantur . . . . cætera ſicut retroactis diebus, ſci- „ licet officium mortuorum, memoriæ de omnibus San- „ ctis, & poſt primam *pſalmi, & letania*.)

XI. Veſperæ ſolemni ritu cantabantur, quem ita deſcribunt Dionyſianæ Compendienſeſque conſuetudines: „ (Ad „ Veſperas ſint omnes in albis, tres cantores in choro „ aſſiſtant cappis feſtivis induti, & Dominus Abbas feſtiva „ cappa induatur. Cantor debet incipere primam anti- „ phonam; *Judæa, & Jeruſalem*, reliquas incipiant Prio- „ res. Antiphona *Hodie ſcietis*. Antiphona: *Completi ſunt*, „ antiphona: *Cum eſſet*. Pſalmi ſunt de feriis. Capitu- „ lum: *Paulus ſervus*. ℟. *O Juda, & Jeruſalem*, & „ cantetur a quatuor in cappis, & poſt *Gloria* reincipie- „ tur. Hymnus: *Veni Redemtor*. ℣. *Hodie ſcietis*. Ad „ *Magnificat* antiphona: *Dum ortus*, & dicatur ter Ora- „ tio: *Deus qui nos redemtionis*.) Ubi obſervandum. 1. Abbatem ad Veſperas celebrantis officium geſſiſſe, eumque feſtiva cappa, ſive ut habet collectaneum S. Petri ſupra Divam, *ſerica* indutum. 2. Omnes monachos albis indutos fuiſſe. 3. Primam antiphonam, quam Cantor hic imponere jubetur, ex libro Uſuum Beccenſium, inceptam fuiſſe ab Hebdomadario, reliquas ab his, quibus Cantor injunxiſſet: apud Lyrenſes vero primam Hebdomadarius, reliquas ſeniores incipiebant. 4. Alias antiphonas aſſignant, & collectaneum S. Petri ſupra Divam, & conſuetudines S. Germani e Pratis, & Fontanellenſes, ſcilicet: *antequam convenirent*: *Joſeph fili David*: *Completi ſunt*: *Ecce completa*. Alias antiquum Corbejenſe Ordinarium, nempe: *Levate capita*: *Scitote quia*: *Completi ſunt*: *Ecce completa ſunt*. 5. Quia pſalmi dicebantur de feria, cum vigilia Natalis Domini quinta, & ſexta feriis eveniſſet, tres tantum dicebantur antiphonæ, tot ſcilicet, quot pſalmi cantabantur; nam iis diebus unus in binas glorias pſalmus dividitur, quamquam in collectaneo S. Petri ſupra Divam Pſalmi de Dominica aſſignantur. Conſuetudines Fontanellenſes præſcribunt, Pſalm. *Dixit Dominus Domino meo*, *Confitebor tibi*, *Beatus vir*, & *De profundis*. 6. Capitulum in antiquo Corbejenſi Ordinario, collectaneo S. Petri ſupra Divam, conſuetud. S. Germani notatur: *Propter hoc ſciet populus*; in Lyrenſium, & Fontanellenſium conſuetudinibus: *Populus qui ambulabat in tenebris*. 7. ℟. Quod in Ordinario Corbejenſi erat. *Verbum caro factum eſt*: in conſ. S. Germani: *Propter nimiam*, in conſuetudinibus Fontanellæ: *O Juda*; ex collectaneo S. Petri ſupra Divam, a duobus tantum in cappis cantabatur; ex conſuetudinibus vero S. Germani, a quatuor etiam in cappis, quorum *Indumenta* erant *rubea*. 8. Aliam ad *Magnificat* antiphonam habent collectan. S. Petri ſupra Divam, & conſuet. S. Germani, nempe: *Ecce jam venit*; Ordinarium Corbejenſe: *Cum eſſet deſponſata*. 9. Liber Uſuum Beccenſium, conſuetudineſque Lyrenſium addunt comm. de S. Anaſtaſia cum antiphona: *Accinxit*, & *Gloria*; & de S.

Maria

Maria cum antiphona: *Neſciens mater*, ſine *Gloria*, ℣. *Poſt partum*, & Vaſp. *Omnium Sanctorum*; collectaneum S. Petri ſupra Divam, comm. B. Mariæ per antiphonam; *Sancta, & Immaculata*, ℣. *Poſt partum Virgo*: *Dominus vobiſcum*, & orationem de S. Anaſtaſia cum antiphona: *Accinxit*, ℣. *Adjuvabit*; de reliquiis cum antiphona: *Corpora Sanctorum*; de omnibus ſanctis cum antiphona: *Laudem dicite*.

XII. Ad Hymnum Completorii, ceterorumque horarum, uſque ad octavam Epiphaniæ, addebantur hæ duæ piiſſimæ ſtrophæ: *Memento ſalutis author*, & *Gloria tibi Domine, qui natus es de Virgine*, addunt Tullenſes S. Apri: „ (Ad Completorium dicto verſiculo: *Cuſtodi nos Domine*, incipiatur a Cantore, etiamſi Abbas fuerit præſens, hæc antiphona: *Ecce completa ſunt*, & cantetur canticum: *Nunc dimittis*, quo dicto cum *Gloria Patri*, & finita prædicta antiphona, ſine nota illa, quæ dici ſolet in fine aliarum antiphonarum, dicatur *Kyrie eleiſon*, &c.) Hactenus de officio vigiliæ Nativitatis Domini fuſius fortaſſe, quam par ſit, nunc de Miſſa breviter.

XIII. Miſſa in vigilia Nativitatis Domini duplex: matutinalis, & major. Matutinalis in monaſterio Corbejenſi, & S. Germani de Pratis de Defunctis; in Beccenſi, Lyrenſi, ac Compendienſi de Beata Maria, idque ut loquuntur Compendienſes conſuetudines, *ſicut in* XII. *Lectionibus*; in Dionyſiano propria: *ſi oculi* dicebatur. Si Dominica vero eveniſſet, utique de Dominica, major vero de Vigilia.

XIV. Majoris Miſſæ ritus breviter deſcribit Lanfrancus in ſtatutis c. 1. §. 2. his verbis: „ (Poſt Sextam facto intervallo, pulſetur ſignum, conveniant fratres in eccleſiam, orationem communiter faciant, letania minime dicatur: induantur Miſſam celebraturi, Sacerdos honorifice, Levita dalmatica, duo Subdiaconi tunicis; unus ad Prophetiam & alter ad Epiſtolam; duo in albis ad ℟. Cantor Hebdomadarius cappa; ad chorum tres Converſi; unus ad thuribulum, duo ad candelabra; pulſatur claſſicum; ad Canonem ſupra formas proſternantur;) & Dionyſ. conſuet. „ (Ad Miſſam ejuſdem diei ſonet claſſicum, & ſint omnes in albis; Miniſtri altaris feſtivis induantur infulis, duo procedentes ſint cum Diacono. Qui tenet chorum, habeat albam cappam, & incipiat feſtive officium: *Hodie ſcietis*: *Kyrie* feſtive . . . ℟. *Hodie ſcietis* a duobus: & ſi Dominica fuerit, dicatur: *alleluja*, *Craſtina die delebitur*, a tribus,) His concinunt conſuetudines Comp. „ (Ad Miſſam ſonet claſſicum, & ſint omnes in albis, Abbas Miſſam cantabit, unus ex Cantoribus feſtiva cappa induatur; miniſtri altaris feſtivis infulis induantur. Officium *Hodie ſcietis* ter dicatur: ℟. a duobus cantatur.) Conſuetudines Lyræ, & liber Uſuum Beccenſium de Miſſa hæc pauca dicunt: „ (Ad majorem Miſſam . . . . . . tunicis induentur ad Epiſtolam, & Diaconus Dalmatica;) & *Udalricus*: „ (major Miſſa ſolemniter celebratur, Subdiaconis indutis tunica, Diacono dalmatica, qui tenet chorum, cappa, vel qui gradualem cantant.)

XV. His de officio, Miſſaque breviter relatis, reſtat ut de capitulo aliquid paucis ſubjungamus; quædam enim hac die ſingulariter obſervabantur, quæ nec relatu exiſtimamus indigna. 1. Solito diutius a Priore capitulum pulſabatur, ut ſcilicet omnes qui erant in monaſterio, „ (cunctis occupationibus prætermiſſis, *ut loquitur Lanfrancus*, & quidam tam ſani quam infirmi, qui ire poſſunt,) ut habent Dionyſ. conſ. venire poſſent ad pronunciationem Adventus Domini noſtri Jeſu Chriſti. 2. Omnibus in capitulo congregatis, ſedentibus, lector ſolito more Martyrologii Lectionem auſpicabatur. Cumque ad eum locum, qui Nativitatem Domini annunciat, perveniſſet; tam ipſe, quam omnes alii mox in terram procumbebant, „ (gratias agentes, propter ejus ineffabilem pietatem, qua mundum a laqueis diaboli redempturus deſcendit,) *inquit S. Dunſtanus in conc. c. 3.* ac tandiu in oratione proſtrati manebant, quoad Abbas, ſeu quivis alius capituli Preſes ſurgeret; atqui hic ritus in omnibus monachorum monaſteriis, & congregationibus, quantum ſaltem mihi innoteſcere potuit, obſervabatur; licet nonnullis in locis proſtrationis, orationiſque ſpatium eſſet omnino determinatum; nam in antiquis Lyrenſium conſuetudinibus ſcriptum reperio: „ (In capitulo cum audierint pronunciare Nativitatem Domini, proſternant ſe omnes, etiam lector; & dicat unuſquiſque ſub ſilentio Pſal. *Miſerere mei*; quando ille, qui præſidet, ſurrexerit, omnes ſurgant:) & in Corbejenſibus: „ (Pulſabunt capitulum prolixe, ut omnes poſſint venire in capitulo ad veniam; incepto verſu: *Jeſus Chriſtus* a lectore, omnes ſurgant; & prædicto verſu finito, omnes proſternent ſe ad terram, & dicent orationes; quidam dicunt: *Memento ſalutis author*, & *Maria mater*, & *Gloria tibi Domine*; alii alias orationes. Surgente Abbate, vel illo qui capitulum tenebit, omnes alii ſurgent;) & conſuet. Floriacenſes: „ (In vigilia Nativitatis Domini, quando in capitulo Nativitas Domini a puero pronunciatur, omnes in faciem cadant: & tunc in ſilentio dicant ter: *Gloria tibi Domine, qui Natus es de Virgine*, & poſt lectionem fit ſermo, Poſtea lector ab eo loco, unde deſierat, lectionem proſequebatur. 3. Finita lectione ſilentium ſolvebant *ſecundum conſuetudinem*; ut habet Caſſinenſe Ordinarium, hoc eſt per ℣. *pretioſa*, ſolitaſque preces perſolvebant; quamquam ex antiquo Corbejenſi Ordinario, *ad ipſum verſum capituli non dicitur*: *Deus in adjutorium meum*. 4. Regula S. Benedicti hac die non legebatur, ſed ejus loco Evangelium: *Cum eſſet deſponſata*. 5. „ (Poſtea debet eſſe ſermo, poſtea debet commendari eleemoſina,) inquiunt S. Germani conſuetudines. „ 6. (Hac die non pronuntiatur brevis tabulæ in capitulo;) addunt Divionenſes S. Benigni conſ. cap. 53. „ (quoniam pronunciatus eſt pridie ante vigiliam, quod ob providentiam majoris ſervitii ipſius ſolemnitatis quam aliarum, fit, ut duobus diebus ante feſtivitatem ſciantes fratres, cui officio quiſque deputatus ſit, proſpiciant ſibi, ne negligentia eveniet de alicujus officio.) 7. Prætereundum non eſt, quod ait Udalricus: „ (Tranſacto capitulo, non caremus licentia loquendi, & iterum poſt Sextam, quia per totam futuram ſeptimanam debemus generaliter eſſe tacentes, niſi quantum loquimur in capitulo, & ad confeſſionem.) Denique de diei hujus capitulo hæc habent Conſuetudines Fontanellenſes: „ (Miſſa matutinali finita, ſonetur campana, ad cujus ſonitum feſtinent omnes, nullus remaneat, nullus excuſetur, quin ſine mora ad pronunciationem Salvatoris omnes conveniant, & cum hora fuerit, omnes pariter ſe proſternant ad terram, & ita in devotione cordis & compunctione lacrymarum, jaceant, quouſque audiant ſonitum a priore. Cum vero audierint, ſtatim omnes ſurgant, atque reſideant, & ſi qui forte, quod abſit, defuerit, cum primitus in capitulum venerit, objurgetur coram omnibus & coram omnibus de negligentia ſatisfaciat) &c.

CAPUT IV.

De Nativitate Domini.

I. SAcratiſſimam Nativitatis Domini noctem fere inſomnem pertranſibant veteres monachi, quod ex dictis ſuperiori libro de Nocturnis Dominicæ diei vigiliis facile colligi poteſt, patetque ex Regula S. Cæſarii ita ſtatuente in recap. n. 15. „ (Natale Domini, & Epiphania ab hora tertia noctis uſque ad lucem vigilandum eſt.) Hoc etiam antiquis Ordinis noſtri monachis ſolemne fuit, ut ad auroram uſque Nocturnas laudes protraherent, quod maxime ſuadent omnes fere, quotquot viderim, manuſcriptæ conſuetudines, decernentes, ut finitis matutinis Laudibus, *ſi nondum apparet lux*, lecta repetant; alioquin ſecundam Miſſam, vel Primam incipiant: quæ certa conditio apponenda non fuiſſet, ſi profunda adhuc nocte nocturnas laudes ſoliti fuiſſent terminare; ſed non ita forte circa ſuas incipiebant vigilias; nam in antiquis Germaniæ conſuetudinibus n. 30., ſolum præcipitur, ut *media nocte ſurgant, & ſonent omnia ſigna*, ſive ut alii loquuntur, ſonet claſſicum. Hoc claſſico fratres ad vigilias excitabantur, quemadmodum ex lib. Uſ. Bec. & ex conſuet. Lyrenſium diſcere licet; „ (In nocte, *inquiunt*, Nativitatis Domini, cum tempus fuerit, ſonent omnia ſigna ad excitandum conventum.) Quis vero eſſet ſignorum ad vigilias nocturnas pulſandorum modus, docent veteres Germaniæ conſuetudines n. 1., his verbis; „ (Nocte Natalis Domini, & S. Paſchæ cum ſurgendum fuerit ad nocturnos, percutiantur primo omnia ſigna; deinde ſingillatim, ad ultimum omnia.) Sed antequam fratres excitemus, inſignem Floriacenſium noſtrorum ritum præmittendum cenſemus. Hunc ita nobis exhibent illius monaſterii conſuet. „ (In eadem vigilia poſt Completorium ponit Capicerius cereos ante unumquodque altare, qui accenſi poſſint ſufficere tota nocte, donec dieſcat. Et ante matutinum Sacriſta maturius ſurgens cæteris, accenſis cereis ſuper altare P. Benedicti, reveſtitus cuncta altaria thurificet, quæ ſunt in monaſterio.) Obſervandum etiam illud, quod de Cluniacenſibus ſcribit Udalricus l. 1. c. 46. „ (In ipſa nocte Nativitatis Domini, priuſquam conſurgatur ad Nocturnos, quatuor cerei per quatuor angulos clauſtri accenduntur, jugiter uſque

ad

„ ad diem aſſeri, quintus in olla marmorea pellucida „ ponitur in medium lavatorii.) Idem habetur in Benignianis conſuetudinibus, in antiquo Corbejenſi Ordinario; & in Dionyſianis conſuetudinibus: „ (In quatuor angulis clauſtri ponantur quatuor lucernæ cum cereis ardentibus per totam noctem.) Addit præterea Udalricus: „ (Quamvis autem Miſſarum ſolemnia ter ſint celebranda, tamen cantica quindecim graduum non prætermittimus ante nocturnos.) Quod item legitur in Ordinario Corbejenſi, & in conſuetudinibus S. Benigni c. 54 ſed in Dionyſianis, & Compendienſibus conſ. abſolute habetur: „ (Ad matutinas non dicatur: *Ad Dominum* „ *cum tribularer*.)

II. Nocturnas vigilias ſolemniſſimo omnium ritu perſolvebant, quem deſcribunt ſingulæ monaſteriorum conſuetudines. Has de verbo ad verbum hic repræſentare, nec vacat, nec expedit; Dionyſianas, in quibus major nobis viſa eſt ſolemnitas, exhibemus, quid in aliis notatu dignum, exiſtimamus poſtea relaturi: ſic ergo loquuntur: „ (Invitatorium: *Chriſtus natus eſt*, quod cantetur a quatuor in cappis inter duo altaria, & remanebunt quatuor „ Cantores in choro, & dicent ſingulas antiphonas prioribus ad incipiendum ... Tres lectiones de Iſaia; ad unamquamque dicitur: *Hæc dicit Dominus*; quarta lectio ſermo, qui dicitur: *Audite filii*; ad illam dicatur: „ *Tu autem*. Primum ℟. *Hodie nobis*, & cantabitur a quatuor qui chorum tenent; in quo ℟. dum dicitur: *Naſci dignatus eſt*, petant omnes veniam ſuper genua, ℣ *Gloria in excelſis*, & *Gloria Patri*; & poſt recipiatur. „ Secundum ℟. *Hodie nobis*. Tertium ℟. *Quem vidiſtis* „ In omnibus Nocturnis deferantur duo thuribula a duobus Sacerdotibus, qui cappis induantur, & thurificent altaria, & conventum ex integro. Quartum ℟. *O magnum myſterium*, quod cantetur a quatuor in cappis, qui non remanebunt in choro. In ſecundo nocturno .... Lectio de Evangelio: *Exiit edictum*, & dicatur a Diacono, qui fuit ſcriptus ad Evangelium in tertia hebdomada præterita, ℟. *Beata Dei Genitrix*. Sexta Lectio de Evangelio: *Paſtores loquebantur*, quam legat Diaconus de ſecunda hebdomada præterita, ℟. *Beata viſcera* a duobus. Septima, & octava lectio de ſermonibus Nativitatis. Septimum ℟. *Beata & venerabilis* a tribus in froccis. Octavum ℟. *Sancta & immaculata*, quod cantet Domnus Abbas cum quatuor aliis in cappis, qui non remanebunt in choro .... Nonam lectionem legat Diaconus præſentis hebdomadæ: *In principio*, ℟. *O Regem cœli* a duobus: *In principio* a duobus. Tres extremæ lectiones de eodem Evangelio. ℟. *Verbum caro*, a tribus in froccis. ℟. *Deſcendit de cœlis* a ſeptem in cappis, qui remanebunt in choro uſque poſt Evangelium. Poſt *Te Deum laudamus*, legat Domnus Abbas Evangelium: *Liber generationis*, & ſit indutus candide infula ob honorem Virginis Mariæ. Oratio: *Deus qui hanc ſacratiſſimam noctem*: poſt anntus infula induat albam cappam, & fiat proceſſio in cappitio, & cantetur ℟. *Sancta & immaculata*; & dicatur Oratio: *Deus qui ſalutis æternæ*. Poſtquam thurificaverit ejuſdem oratorii altare, & poſt cantentur ibi matutinæ omnium Sanctorum, & dicetur: *Verba mea*, niſi ſit tricenarius pro aliquo defuncto, alioquin dimittatur; poſt eat conventus in dormitorium ad neceſſaria, & cum redierit, eant ad ignem, qui in calefactorio debet præparari, & abluant ibi manus; milites debent dare aquam omni conventui, poſt eant ad Miſſam de media nocte.) Hactenus Dionyſianæ conſuetudines, quibus, ut ſæpe alias, conveniunt in multis Compendienſes ſancti Cornelii: quid vero aliæ? Certe quod invitatorium hic a quatuor in cappis dicitur eſſe cantandum, in omnibus pene Ordinis noſtri monaſteriis obſervabatur. Hi ex conſ. S. Germani debebant eſſe Presbyteri; ſed ſolemnius aliquid peragebant Caſſinenſes noſtri, apud quos *ſex Clerici pluvialibus induti* cantabant Invitatorium; Fontanellenſes, in quorum conſuetudinibus præſcribitur, ut „ (cantor „ vel ejus vicarius cum quinque aliis fratribus reveſtiatur „ ad invitatorium.) Et Tullenſes S. Apri, ex quorum Ordinario ſeptem in albis & cappis invitatorium concinebant. Lectiones 1. nocturni apud Caſſinenſes, omnes de Iſaia Propheta; apud Cluniacenſes, Corbejenſes, & Compendienſes, ut hic tres primæ de Iſaia Propheta; quarta vero de libro Sapientiæ: *Ego ſapientia*; quæ tamen apud Compendienſes eadem erat, quæ apud Dionyſianos. Quod de genibus hic ad primum Reſponſorium flectendis ſcribitur, habetur etiam in conſuetudinibus S. Germani, S. Cornelii, Corbejenſis monaſterii, ejuſque Ordinario. Primum etiam ℟. duo duntaxat cantabant apud Corbejenſes: apud Sangermanenſes vero ſolus hebdomadarius; apud Compendienſes quatuor, uti apud Dionyſianos. Sed apud Tullenſes ab omni ſimul conventu: „ (Mox autem ut primum ℟. „ ſcilicet: *Hodie nobis*, fuerit inceptum, *inquiunt in Ordinario*, ſurgant omnes fratres de ſedilibus ſuis, & cantor aliquantulum altius ipſum ℟. incipiat, & chorus „ ipſum proſequatur; & cantetur ab omni conventu ſtante, finitaque repetitione poſt ℣. cum ad ſecundam Lectionem benedictio data fuerint, reſideant omnes fratres, „ ut prius, in ſedilibus ſuis.) Quod de thurificandis ad Tertiam lectionem altaribus hic notatur, præſcribunt etiam Statuta Lanfranci, conſuetudines Cluniacenſes apud Udalricum l. 1. c. 11. Compendienſes, & S. Germani Pratenſis, idque communiter in omnibus Ordinis noſtri monaſteriis obſervabatur. Quod quartum primi nocturni ℟. ſpectat, ita de eo Concordia Dunſtani: „ (In quarto ℟. ut „ honorificentius agatur, duo ſimul cantent illud,) quod in multis haud dubium monaſteriis obſervari ſolebat. Quod in fine trium lectionum Dionyſiani *Hæc dicit Dominus*, in fine vero quartæ lectionis *Tu autem* dicebant; idem etiam præſcribunt conſuetudines Fontanellenſes, quæ etiam addunt: „ (Caveat unuſquiſque, ne de choro exeat, donec „ prima antiphona ſecundi nocturni, videlicet *Hodie vita*, „ dicatur, ad quam cum dicitur, *Omnes ipſum adoremus*, „ omnes genuflectentes adorent adventum Salvatoris.)

III. Lectiones, quæ ſecundo nocturno hic adſcribuntur, eædem, eodemque ritu in Compendienſi S. Cornelii monaſterio legebantur; ſed in Caſſinenſi pro quinta lectione ſermo S. Ambroſii Epiſcopi: *De ortu Salvatoris*: pro ſexta ſermo S. Aug. *Natus eſt nobis hodie*; pro ſeptima alius ejuſdem ſermo: *Commendat nobis*; pro octava alius item ejuſdem S. Doctoris; *Vos, inquam, convenio*, legebantur. De Corbejenſi vero antiquum ejus Ordin. ita habet: lectio „ (quinta & ſexta de ſermone B. Aug. *Hodie veritas*, ſeptima & octava de ſermone S. Fulgentii: *Cupientes aliquid*.) Octavum etiam ℟. uti & duodecimum quinque cantabant apud Compendienſes. Quod ſpectat ad Reſponſoria, Fontanellenſes præſcribunt, ut ea bini, & bini cantent, „ (quartum vero quatuor fratres cantent, octavum vero quatuor cum Abbate, duodecimum cantor cum quinque ſenioribus.)

IV. Ad tertium nocturnum eaſdem Lectiones habebant noſtri Compendienſes, quas & Dionyſiani; ſed Caſſinenſes legebant tractatum S. Hilarii Epiſcopi: *A tranſmigratione*, homil. B. Greg. Papæ: *Quia largiente Domino*, homil. Venerabilis Bedæ: *Nato in Bethleem*, tractatum S. Auguſtini Epiſcopi: *Intuentes*. Cluniacenſes, uti & Corbejenſes ad Nonam, duaſque ſequentes lectiones aſſumebant homiliam V. Bed. in Evangelium: *In principio*, duodecimam ex homilia S. Gregorii Papæ in Evangelium: *Exiit edictum*; ex Statutis vero Lanfranci pronunciabantur Evangelia hæc: *Liber Generationis*: *Exiit edictum*: *Paſtores*: *In principio*. Circa ultimum ℟. hæc præſcribit Tullenſe S. Apri Ordinarium „ (XII. ℟. „ ſcilicet: *Verbum caro*, debet reiterari hoc modo: Finita repetitione poſt *Gloria Patri*, cantatur a Cantoribus in medio choro hæc proſa: *Quem æthera*, & poſt finem cujuslibet verſiculi proſæ reſpondet chorus neuma ſuper illum verſiculum, quibus finitis, reincipitur a Cantoribus idem ℟. *Verbum caro*, & chorus proſequitur.)

V. Quod, finito, *Te Deum laudamus*, cantatur Evangelium; ſolemni ritu legebant Caſſinenſes noſtri: Ita quippe antiquum eorum Ordinarium: „ (Finito duodecimo „ ℟. incipiat Abbas hymnum: *Te Deum laudamus*, deinde pergat in ſecretarium, & induat ſe planeta, & veniat ad altare, quem præcedant duo Diaconi, & duo Subdiaconi pluvialibus induti cum thuribulis, & duo Acolythi induti in albis, portantes candelabra cum luminaribus, & dum pervenerit ad altare, oſculetur illud, tollatque Evangelium deſuper altare, & legat ſuper analogium verſo vultu ad altare: *Liber generationis*; & cum legitur, Diaconi ſtent juxta Sacerdotem; deinde Subdiaconi cum thuribulis, & incenſo. Quo finito, & dicto: *Amen*, incipiat: *Te decet laus*, & dicat orationem, deinde revertatur in ſecretarium, & præparet ſe cum miniſtris ad celebrandam Miſſam.) Miſſam ergo nocturnis vigiliis immediate ſubjungebant Caſſinenſes, uti & Compendienſes, quorum antiquæ conſuetudines hæc ſcribunt: „ (Dum legitur Evangelium, miniſtri præparare debent altare; duo cerei ponantur in choro. Hebdomadarius, qui in tertia præterita hebdomada fuit ad officium, induatur feſtive cappa, & incipiat Miſſam: *Dominus dixit*;) ſed & Dunſtani Concordia: „ (Evangelium, *inquit*, poſt *Te Deum Laudamus* ab Abbate more ſolito legatur, dicta oratione ſub ſilentio, egrediantur miniſtri, ut calcient ſe, lavent, & induant ſub feſtinatione, omnibuſque ſignis motis agatur Miſſa.)

Alii

Alii vero finita oratione: *Deus qui hanc ſacratiſſimam noctem*, proceſſionem agebant ad B. Mariæ Capellam, vel ad Crucifixum, vel ad altare quodlibet; pro qua proceſſione Abbas exutus planeta, ſive caſula, cappam induebat; Cantor autem imponebat, apud Cluniacenſes quidem, & Corbejenſes ℞. *Confirmatum eſt*; apud Beccenſes, Lyrenſes, & eos qui ſtatuta Lanfranci tenebant, antiphonam; *O Beata Infantia*; in monaſterio S. Germani a Pratis, Fontanellenſi, Tullenſi S. Apri, & S. Petri ſupra Divam: *O mundi Domina*; qua finita, ſubjunctis V. & oratione, cantabant Laudes de omnibus Sanctis, & ſi tricenarium eſſet: *Verba mea*; ſed pro laudibus de omnibus SS. quas ſolis Laudibus Nativitatis ſubjungit Concordia Dunſtani, Collectaneum S. Petri ſupra Divam habet ſolum Commemorationem de reliquiis.

VI. His completis omnibus, vel in dormitorium aſcendebant, naturæ neceſſariis proviſuri, vel urgente frigore accedebant ad ignem, quem ex Udalrico l. I. c. 46. Ordinario Corbejenſi, & conſuetudin. Floriac. & Benign. circa unam nocturnorum lectionem accendere debebant monaſterii famuli, vel Cellerarius ipſe; ſed in libro Uſuum Ciſterc. hoc munus committitur duobus Converſis, qui jubente Cellerario „ (ignem in calefactorio monachis ad intervallum „ calefaciendis,) præparabant; „ (finita namque poſt „ Evangelium collecta, inquit c. 4., exibit conventus de „ Eccleſia, & lampadibus in clauſtro, & in lavatorio accenſis ab illo fratre, qui in capitulo per intervalla poſt „ nocturnos lumen ſolet deferre, ſedebunt fratres in clau„ ſtro, & qui voluerit, calefaciat ſe.)

VII. Poſtmodum lotis aqua calida manibus, pexo capite, calciatis pedibus, ſignis omnibus ſonantibus, ad chorum revertebantur Miſſam primam cantaturi; quam tamen omnium SS. Laudibus immediate ſubjungebant noſtri Tullenſes.

VIII. In inſignioribus Ordinis noſtri monaſteriis omnes hanc ad Miſſam albis induebantur, ut in Einſidlenſi, aliiſque Germaniæ cœnobiis, in Dionyſiano prope Pariſios, & in monaſterio S. Petri ſupra Divam dicto. In nonnullis tamen ſolus Sacerdos cum miniſtris; hoc eſt Diacono uno, Subdiaconis duobus; uno ad Prophetiam; altero ad Epiſtolam, tribus Converſis ſive Acolythis, tribus Cantoribus ad chorum regendum, duobus ad ℞. ſeu Graduale, ad *alleluja* item duobus reveſtiebantur; atque ita præſcribunt Lanfranci ſtatuta, conſuetudines Cluniacenſ. apud Udalricum, & S. Germani a Pratis, quibus in ordinario Corbejenſi & conſ. S. Benigni c. 54. additur: *Infantes etiam albis reveſtiuntur*. Cantores duos ante ſe cereos ſuper candelabra poſitos, vel a latere habebant, ℞. autem vel *alleluja* cantaturi ſuper gradus Presbyterii ſtabant, reſponſorioque, & *alleluja* cantato, tribus ſe Cantoribus adjungebant, una cum ipſis chorum recturi. Sed in Beccenſi, atque Lyrenſi monaſteriis unus Succentor cappa indutus chorum regebat, in Dionyſiano Hebdomadarius cantor.

IX. Sacerdotis & miniſtrorum indumenta in Dionyſiano quidem monaſterio erant *albi coloris*, ſed in Corbejenſi & Pariſienſi S. Germani *rubei*.

X. Hanc Miſſam communiter non celebrabat Abbas, ſed alius ex dignioribus, in libro Uſuum Becc. & conſuet. Lyrenſium Priori, aut ejus vice Subpriori hoc munus committitur. In antiq. Cartuſienſium ſtatutis primo in ordine, ſeu, ut Ordinarium, Vicario.

XI. Impoſito a Cantore, ſeu Cantoribus introitu, quem tertio dicebant Beccenſes, atque Lyrenſes, Sacerdos non cum miniſtris ad altare accedebat; ubi certe illud notandum eſt, quod habent Conſuetudines S. Dionyſii in Francia: „ (Eant ad Miſſam de media nocte, & ſint omnes „ in albis. Sacerdos induatur albe infula, Diaconus alba „ dalmatica, Subdiaconus albe tunica. Cum Diacono procedant duo Diaconi, & cum Subdiacono duo Subdiaconi cum „ textibus, Hebdomadarius habeat albam cappam & inci„ piat officium: *Dominus dixit*.)

XII. Hymnum Angelicum ſine Cantoris annunciatione Sacerdos inchoabat, ut diſcimus ex lib. Uſ. Bec. & conſ. Lyr. quo impoſito, omnia pulſabantur ſigna uſque in finem; choroque reſpondente: *Et in terra pax hominibus*; *omnes flectant genua*, inquiunt conſ. Lyr. quibus concinunt Sangermanenſes.

XIII. In hac porro Miſſa *una offertur hoſtia*, inquit Udalricus l. 1. c. 46., *& pax ab uno recipitur*. Quiſnam vero ille ſit, diſcimus ex Ordinario Corbejenſi, in quo hæc lego: „ (Hæc Miſſa non prævenitur generali oratione, nec „ ad majus altare canitur; neuma pro ſequentia canitur; „ una tantum ad illam hoſtia offertur ab Abbate; vel a „ Priore, & ab eodem ſolo pax a Diacono ſuſcipitur.) Idem habent Divionenſes S. Benigni conſ. c. 54. in quibus tamen aſſignatur ſequentia: *nato canant*.

XIV. De cetero Miſſam ſolito more proſequebantur: unam hic addo ex conſuetudinibus Lyrenſium: „ (Omnes, „ qui ad hanc Miſſam reveſtiti fuerint, poſſent exire poſt „ communionem, & deponere veſtimenta ſua, exceptis Diacono, & illo qui cappam facit;) ſed liber Uſuum Beccenſium hæc tantum habet: „ (Poſt *Sanctus* exuant ſe„ qui ad ℞. & *alleluja* induti fuerunt.) Præterea ex Ordinario Tullenſi Diaconus, & Subdiaconus communicabant: Ex antiquis etiam Cartuſienſium ſtatutis, Diaconus.

XV. Finita Miſſa pulſabantur omnia ſigna pro Laudibus, quas ipſe Sacerdos ad altare incipiebat dicens: *Deus in adjutorium meum*. „ (Deinde, *inquit Ordinarium Caſſinenſium*, „ revertatur in ſecretarium, & exutus planeta induat ſe „ pluviale, & veniens ante altare cum Diaconibus, & Sub„ diaconis indutis pluvialibus, facta reverentia, ſtent in capite „ chori, ita ut unus Diaconus cum uno Subdiacono ſtent „ juxta Sacerdotem ex uno choro; alter vero Diaconus „ cum Subdiacono, alio in capite alterius chori.) Sed hic ritus peculiaris fuiſſe videtur Caſſinenſibus, alibi enim ſolus Sacerdos cappa indutus revertebatur in chorum; immo conſuetudines Lyrenſium hæc tantum continent: „ (Dicto: *Ite miſſa eſt*, ſonat claſſicum, dum chorus reſpon„ det: *Deo gratias*. Interim Sacerdos dicat orationem: „ *Placeat*, & remanente claſſico, finitaque oratione, di„ cat ipſe Sacerdos, qui Miſſam cantavit: *Deus in ad„ jutorium*, & agantur matutinæ Laudes, & ſic exeat Sa„ cerdos, & deponat caſulam, & ſtolam; & cum alba „ & manipulo intret in chorum ad gloriam de *Deus mi„ ſereatur noſtri*.) Hunc pſalmum hic loci omiſſum poſt pſalmum *Deus Deus meus*, dicebant noſtri Tullenſes. Finitis Laudibus, conſueta ſuffragia cum duobus pſalmis familiaribus addebant, ut patet ex Udalrico l. 1. c. 46. Ordinario Corbejenſi, lib. Uſuum Becc. conſuet. Lyr. & S. Benigni c. 54. quamquam in collectaneo S. Petri ſupra Divam hæ dumtaxat aſſignentur commemorationes: de S. Maria, de S. Anaſtaſia, & de omnibus SS., & Statuta Lanfranci, unam de Sancta Anaſtaſia cum pſalmis familiaribus habeant commemorationem; immo Dionyſianæ, Compendienſeſque conſuetudines nullam S. Anaſtaſiæ mentionem faciunt, quin & a pſalmis familiaribus dicendis abſtinendum eſſe præcipiunt.

XVI. Matutinis Laudibus Dunſtanus Laudes de omnibus SS. ſubjungit, quas alii poſt nocturnos, & proceſſionem cantabant. Poſtea, ſi nondum appareret lux, ſtrata repetebant.

XVII. Luce apparente fratres majori eccleſiæ ſigno excitabantur, qui ſtatim e cubilibus proſilientes, in eccleſiam lotis prius manibus convolabant; ubi præmiſſis con„ ſuetis orationibus, Miſſam ſecundam cantabant; & quidem „ in omnibus communiter monaſteriis eodem plane ritu, „ quo & prima, licet in nonnullis non ita ſolemni. Nam v. g. in Dionyſiano monaſterio omnes hanc ad Miſſam ſicut ad priorem, albis non induebantur.

XVIII. Hæc Miſſa, quia matutinalis vicem tenebat, ab iis miniſtris cantabatur, qui ad majorem, præcedenti hebdomada notati fuerant. Unde etiam nec in altari majori, ſed in minori, ſive ut habet liber Uſ. Bec. *Matutinali* celebrabatur; qua in re uni forte ab aliis diſcrepabant Corbejenſes noſtri, qui primam Miſſam in alio, ſecundam in majore altari cantabant; qui etiam rubeum colorem, quo ad priorem Miſſam uſi fuerant, ad hanc mutabant in album. De introitu hujus Miſſæ hæc habent Lyrenſium conſuetudines: „ (Officium: *Lux fulgebit*, quod dicatur per totum, & „ deinde reiteretur uſque: *Et vocabitur*, ubi dicatur: *Glo„ ria*, & ſic dicatur totum.).

XIX. Collectas habebat duas: unam de feſto, alteram de S. Anaſtaſia; quibus tertiam de B. Maria addebant Tullenſes, Beccenſes, atque Lyrenſes, in quorum etiam uſibus, conſuetudinibus, & Ord. mentio fit prophetiæ ante Epiſtolam dicendæ, uti ad primam Miſſam; & quidem ſine intervallo medio Evangelium ſuper analogium ante majus altare dicebatur, ex libro Uſuum Beccenſium, & conſuet. Lyrenſium; ad offertorium tres offerebantur hoſtiæ, ut diſcimus ex Udalrico, conſ. S. Benigni c. 54. & Ordinario Corbejenſi, ut nimirum communicandi ſufficere poſſent. Præfatio eadem, quæ ad primam Miſſam, ſcilicet: *Quia per incarnati verbi myſterium*; quamquam alia hanc ad Miſſam aſſignetur, tam in libro Uſuum Becc., quam in conſ. S. Dionyſii, & Tullenſi Ord. nempe: *Quia noſtri Salvatoris*. Ad pacem omnes accedebant, apud Cluniacenſes quidem, & Benignianos; ſed apud Corbejenſes unus dumtaxat chorus. Poſtea fiebat communio, non tamen omnium, niſi forte apud Cluniacenſes, Benignianos & Corbejenſes, qui volentibus hanc ad Miſſam communicandi licentiam indulgebant; ſed puerorum tantum ex conſuetudinibus S. Germani, S. Dionyſii, & S. Cornelii, quibus in ſe-

Digitized by Google

in recentioribus Corbejenſium conſuetudinibus adduntur
infirmi. Apud Ciſtercienſes vero, lib. Uſ. Ciſt. c. 4. ſoli
Infirmi, & diverſis officiis deputati communicabant. Apud
Tullenſes Diaconus, Subdiaconus & Miniſtri altaris; apud
Cartuſienſes Diaconus cum Laicis, & Redditis, ea antiq.
ſtat. 1. Part. c. 5. „ (Poſt Miſſam de Luce celebretur
„ Miſſa S. Mariæ ſolemniter ad ſanctum Kylianum, cujus
„ officium uſque ad octavam diem: *Puer natus eſt*,) in-
quit Ordinarium S. Petri ſupra Divam, ſed hoc illi mona-
ſterio peculiare extitit. Nam in aliis Miſſam de Luce pro
matutinali celebrabant, idque in altari matutinali, cujus rei
veſtigium aliquod etiam nunc reſtat in Dionyſiano, & San-
germanenſi cœnobiis, in quorum primo Miſſa ſecunda in al-
tari S. Dionyſii, in altero autem in ſacello majori Beatæ
Mariæ ſolemniter decantatur.

XX. Quæret fortaſſe non nemo, quonam tempore ſa-
cerdotes privatas Miſſas facerent? Reſpondebunt ſancti
Germani de Pratis conſuetudines: „ (Poſt Evangelium,
„ qui erit paratus, poterit ire celebratum, & hoc licentia
„ habita:) Liber Uſuum Ciſtercienſium c. 4. „ (Ad hanc
„ Miſſam non cantentur Miſſæ privatæ, donec offerende
„ compleatur, exceptis Miſſis pro communicandis Conver-
„ ſis;) Uſus Beccenſes: „ (Interim dum Canon dicitur,
„ poſſunt privatas Miſſas cantare, qui volunt: & hoc ſi-
„ ne licentia.) Conſuetudines Lyrenſium; „ (Interim dum
„ Canon dicitur, poſſunt privatas Miſſas cantare Celerarii
„ cum licentia;) in alio codice non exprimitur vox *Ce-
lerarii*; Tullenſe S. Apri Ordinarium: (Hac Miſſa fini-
„ ta poſſunt Sacerdotes uſque ad Tertiam privatas Miſſas
„ celebrare, ut Tertiæ poſſint cum cæteris intereſſe; om-
„ nes enim monachi, & pueri, Converſi, & Converſæ
„ in hac die Euchariſtiam accipere debent;) Petrus Ve-
nerabilis ſtat. 72. „ [Statutum eſt, ut in Nativitate
„ Domini nullus ex fratribus ante finem Miſſæ illius,
„ quæ de luce dicitur, & quæ de more in conventu can-
„ tatur, Miſſam alicubi vel dicat, vel audiat. Excepti
„ ſunt ab hac conſtitutione infirmi, qui in infirmaria
„ comedunt, de quibus antiquus mos conſtituit, ut ſicut
„ ſancto die illo tres Miſſæ in conventu cantantur, ita
„ eis eodem tempore tres ſimiliter Miſſæ in capella ſan-
„ ctæ Mariæ, quæ eorum officiis deputata eſt, celebren-
„ tur.) Cujus ſtatuti rationem hanc reddit: „ (Quia,
inquit, ſolebant Sacerdotes non quidem ex conſuetudi-
„ ne, ſed ex quadam inconſiderata feſtinatione, ſtatim poſt
„ Evangelium illius Miſſæ, cum quibuſdam aliis, qui vel eos
„ juvabant, vel communicare ad eorum Miſſas volebant,
„ a conventu recedere, ac ſibi unuſquiſque Miſſam de die,
„ cujus introitus eſt: *Puer natus eſt nobis*, celebrare.
„ Ita fiebat, ut non ſolum chorus pene vacuus remane-
„ ret; ſed non, quod de ipſa Miſſa poſt Evangelium re-
„ ſtat, audiret.) Iſtud ſtatutum obſervaſſe videntur Dio-
„ nyſiani, ac Compendienſes noſtri, quorum conſuetudines
„ hæc habent: „ (Si aliquis Miſſam cantare voluerit, &
„ ſonante Prime veſtire ſe nondum inceperit, propter hoc
„ non dimittatur etiam hac ſolemnitate, nec in quatuor
„ reliquis feſtis principalibus.)

XXI. Miſſæ prædictæ Caſſinenſes immediate ſubjunge-
bant Primam, ſed alii communiter aſcendebant dormito-
rium, calciamenta diurna ſumebant, manus & faciem la-
vabant, caputque pexebant: tum revertentes in chorum, præ-
miſſis tribus orationibus conſuetis, Primam cantabant,
quam ſequebatur capitulum ſolito brevius, quod etiam non-
nulli conſummabant in choro. Hoc in capitulo generalis
fiebat peccatorum confeſſio, & abſolutio, ut diſcimus ex
Dunſtani Concordia c. 3. „ (Finita Prima, venientes ad
„ capitulum, poſt cætera ſpiritualis ædificationis colloquia,
„ petant humili devotione omnes fratres ab Abbate, qui
„ vices Chriſti agit, poſtulantes multiplicium indulgentiam
„ exceſſuum, dicentes: *Confiteor*; & Abbas reſpondeat:
„ *Miſereatur*. Demum ipſe Abbas ſolo tenus ſe proſternens
„ eadem a fratribus petat.) Idem modus confeſſionis pri-
me Paſchalis ſolemnitatis die ita agatur. De hoc capitulo
hæc habent antiquæ conſuetudines Fontanellenſes: „ (In
„ capitulo fiat ſermo, ad quem omnes conveniant, & illa
„ die ceſſent clamores, uſque ad craſtinum, & oretur pro
„ Eccleſia Sancta Dei, pro omnibus Archiepiſcopis, E-
„ piſcopis, Abbatibus, & fratribus noſtris. Finito capitu-
„ lo abſolvantur defuncti, & eant in monaſterium can-
„ tando: *Verba mea*.)

XXII. Parvo poſt capitulum intervallo, præmiſſis ſo-
litis orationibus, Tertiam cantabant, ad quam ſe pri-
us omnes induebant. Tertiæ, ſi Natalis Domini feſti-
vitas Dominica eveniſſet, aquæ luſtralis benedictionem, de-
inde proceſſionem, ut in Dominicis, præmittebant. Hym-
num ad tertiam eodem cantu, quo & *Veni Creator*, decur-
rebant; ſaltem id præſcribunt conſuetudines S. Dionyſii
in Francia. Ad antiphonam pronuntiantes hæc verba. *Om-
nes ipſum adoremus*, omnes in genua procumbebant, idque
generaliter, ubique ab omnibus obſervabatur.

XXIII. Poſt Tertiam proceſſionem etiam in Dominicis
faciebant, & quidem in cappis, ex ſtatutis Lanfranci; poſt
proceſſionem Miſſam ſolemni ritu decantabant. Utriuſque or-
dinem deſcribunt fuſe Caſſinenſes in Ordinario, & Dionyſiani
in conſuetudinibus MS. huncque his propriis eorum verbis
apponere non judicamus otioſum.

XXIV. „ (Ad miſſam majorem, *inquiunt Caſſinenſes*,
„ omnes ſimul in capitulo fratres induantur pluvialibus,
„ & ingreſſi eccleſiam cantent Tertiam; finita Tertia,
„ ſic ordinatim incedant ad proceſſionem: unus frater
„ pluviali indutus ferens crucem omnes præcedat, quem
„ cuncti fratres bini, & bini ſubſequantur. Deinde ali-
„ us indutus imperatoria veſte ferat auream crucem, poſt
„ quam ſeptem Acolythi albis induti bini & bini ſubſequan-
„ tur, ferentes totidem candelabra cum luminaribus; poſt
„ quos tres Acolythi induti tunicis cum ſingulis thuri-
„ bulis; deinde ſex Subdiaconi induti tunicis libros E-
„ vangeliorum portantes, totidemque Diaconi induti dal-
„ maticis bini & bini ſic procedant: duo Subdiaconi præ-
„ cedant, & duo Diaconi ſubſequantur; ſeptimus autem
„ Subdiaconus, qui lecturus eſt epiſtolam, ferens librum
„ in quo die legendum eſt Evangelium, poſt eos ince-
„ dat, quem Diaconus, qui Evangelium lecturus eſt,
„ ſubſequatur; poſt quos Domnus Abbas, vel Sacerdos,
„ qui Miſſam celebraturus eſt, pluviali indutus incedat,
„ & eum Acolythus manu T (*a*) ferens ſequatur.
„ Cumque a choro exire perceperint, incipiat Abbas
„ antiphonam: *Hodie Chriſtus*, deinde *Virgo hodie*, &
„ reliquæ antiphonæ per ordinem, & ℟. *Dies ſanctifica-
„ tus*, & ℣. ac Abbas poſt omnes ſtans imponat antipho-
„ nam: *Gloria in excelſis*; Clericis autem in choro abe-
„ untibus, tres ante altare cantent Trophos, Abbas ve-
„ ro cum præfatis miniſtris pergat in ſecretarium, & in-
„ duat ſe veſtimento, cum quo Miſſam celebraturus eſt.
„ In choro vero Clericis incipientibus *Gloria Patri*, pro-
„ cedant ad altare cum omnibus ſecum indutis ordine præſcri-
„ pto. Finito introitu, Clerici imponant *Kyrie*, & continuo
„ Acolythi ponant candelabra in pavimento, tria in dex-
„ tra parte, & tria in ſiniſtra, & unum in medio; De-
„ inde Sacerdos dicat *Gloria in excelſis*. Deinde orationem.
„ Poſt finitam orationem tollantur candelabra de loco prio-
„ ri, & ponantur in una linea per mediam eccleſiam.
„ Subdiaconus autem, qui lecturus eſt Epiſtolam, finita
„ oratione, aſcendat in gradum, & verſus contra altare Epi-
„ ſtolam legat; & dum legit, Diaconi, Subdiaconi, &
„ Acolythi cum Sacerdote vadant ad ſedendum ordina-
„ te.

XXV. „ Epiſtola lecta, duo Clerici vadant, & in
„ ipſo gradu cantent graduale. Illis vero recedentibus,
„ alii tres aſcendant, & cantent *Alleluja*. Poſt hoc in
„ choro cantent ſequentiam. Poſt Diaconus, accepta be-
„ nedictione, veniat ad altare ad deferendum Evangeli-
„ um, levans illud in manu, & ferens in ſiniſtro humero;
„ præcedentes eum duo Subdiaconi cum thuribulis, & duo
„ Acolythi portantes candelabra; & dum tranſierit Diaconus
„ per medium chorum, inclinet ſe in utraque parte di-
„ cens *Orate pro me*, & unus chorus dicat ſecrete: *Do-
„ minus ſit tecum*, & alter: *Spiritus Domini ſuper te*.
„ Venientibus ante (*) admonem dividantur ipſi Acolythi,
„ & tranſeant Diaconus, & Subdiaconi per medium eo-
„ rum; Subdiaconus autem, qui legit Epiſtolam, aſcendat
„ ante Diaconum, & teneat incenſum ſuper analogium.
„ Interim vero alius Subdiaconus vertens ſe ad Diaconum,
„ porrigit ei brachium ſuum ſiniſtrum, quo ponat Evan-
„ gelium, ut ibi aperiatur ei locus, in quo ſignum lectio-
„ nis poſitum fuerit, & Diaconus intus poſito digito ſuo
„ in loco lectionis, aſcendat ad legendum, & ſic Subdia-
„ coni reddentes thuribula Acolythis, qui debent ſtare contra
„ Evangelium, ipſi ſtant in locis ſuis poſt Diaconum.
„ Diaconus vero vertat ſe ad ſeptentrionalem partem, &
„ legat Evangelium, quo incipiente Acolythi ponant can-
„ delabra in pavimento, uſque dum perlegatur, & eo fi-
„ nito Acolythi extinguant luminaria, quæ ante eum du-
„ cebant.

XXVI. „ Deſcendente autem Diacono, Acolythi por-
„ rigant ei incenſum, Subdiaconus vero qui legit Epi-
„ ſtolam, recipiat Evangelium, & revertentibus ad altare
„ omnibus, ordine quo venerant, ipſe ante pectus ferens
„ Evangelium, præbeat illud oſculandum Sacerdoti aper-
tum;

(*a*) Ita in MS. hæc litter. T thuribulum, aut quid ſi-
mile ſignificat.

(*) *f.* ambonem.

„ tum ; deinde clauſum cæteris in choro juxta conſuetudi-
„ nem. Finito Evangelio, mox cæteri quinque Acoly-
„ thi ſumentes reliqua candelabra ſua extinguant, & po-
„ nant illa poſt altare per ordinem cum aliis duobus. In-
„ terim pergant in ſecretarium ſeptem Subdiaconi cum
„ Acolythis quatuor, qui deferant ſeptem calices cum o-
„ blationibus hoc modo: primo antecedant duo Acolythi
„ cum accenſis candelabris; dehinc duo alii cum thuribu-
„ lis, poſt quos ipſi Subdiaconi duo & duo incedant,
„ ferentes aureos calices ſingulos, poſtremo autem Sub-
„ diaconus, qui legit Epiſtolam, bajulans calicem aureum
„ majorem; & ita ordinate per medium chori pergant
„ ad altare, omnibus ſe hinc inde illis, cum tranſierint,
„ reverentiſſime inclinantibus. Finito autem ſymbolo,
„ & dicto *Dominus vobiſcum*, Diacones lotis manibus,
„ pergant ad parandum altare. Poſt hæc de manu unius-
„ cujuſque Subdiaconi oblationes recipiens, offerat Sacer-
„ doti, & Sacerdos ponit de more ſuper altare, & ſic
„ peragitur Miſſa ordine ſuo.) Hactenus Caſſinenſium
ritus, in quibus mihi multa forent notanda, quorum non-
nulla patent ex dictis ſuperiori libro de Miſſa majori; u-
num hic obſervo, ritum ſeptem calices ad altare deferen-
di, quem tamen improbaſſe videtur Gregorius Papa ſe-
cundus, cum reſpondens ad Bonifacium Epiſcopum dicit,
congruum non eſſe, *duos vel tres calices in altario pone-
re, cum Miſſarum ſolemnia celebrantur*. Hos calices, quan-
tum mihi conjicere licet, ad altare deferebant, vel ad
recipiendas omnium monachorum oblationes, vel ad com-
munionem fratrum, quia omnes, exceptis infantibus, &
infirmis, hanc ad Miſſam communicabant. Quandiu per-
ſeveraverit apud monachos hic ritus, omnino me latet,
ejus veſtigium aliquod reſtat in noſtro Sancti Dionyſii
monaſterio, in quo ſingulis Dominicis, & feſtis præci-
puis, in quibus fit communio ſub utraque ſpecie, etiam
nunc duo ad altare deferuntur calices, in quorum uno con-
ſecrat, in altero ſe purificat. Hæc obiter dicta ſint, nunc
Dionyſianas conſuetudines audiamus.

XXVII. „ (Ad Tertiam revestiant ſe fratres, cantent
„ hymnum: *Nunc ſancte*: vel: *Veni creator*. Antiphona:
„ *hodie intacta*, quam incipiat Cantor; cum dicetur: *Ipſum
„ adoremus*, omnes petant veniam ſuper genua. Capitulum
„ *Multifarie*. ℣. *Tamquam*. Oratio: *Concede quæſumus*.
„ Poſt Tertiam fiat proceſſio in Capicio, in qua præ-
„ cedant tres cruces, & aquæ benedicta, & thuribulum;
„ & ſeptem Diaconi ſint induti dalmaticis, cum totidem
„ Subdiaconibus, qui deferant ſeptem textus, & Sacer-
„ dos, qui deferat brachium S. Simeonis. Et incipiat
„ Cantor antiphonam: *O beata infantia*, &c.: *Stirps*; quo
„ dicto, dicant duo pueri ℣. *Poſt partum virgo*, & Sa-
„ cerdos Orationem: *Deus qui ſalutis*: deinde incipiat
„ Cantor ℟. *Verbum caro*: & ſi opus fuerit *In principio*.
„ In novi ℟. *Deſcendit de Cœlis* ℣. a tribus: Deinde
„ Domnus Abbas dicat ℣. *Viderunt omnes*, & oratio-
„ nem: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui hanc*. Ad In-
„ troitum chori antiphona: *Verbum caro*, & ℟. *Sancta
„ & Immaculata*, ſi opus fuerit. Poſt proceſſionem aſſi-
„ ſtant tres Cantores in choro, regias virgas in manibus
„ tenentes, & ſint monachi parati præviſi a Cantore ante
„ altare Sanctorum Martyrum, qui tropos decantent:
„ *Hodie cantandus eſt*. Similiter & in Paſcha. Finitis
„ tropis, incipiant Cantores officium: *Puer natus eſt*,
„ & cum incipitur: *Gloria Patri*, ingrediatur Domnus
„ Abbas ad altare cum ſeptem Diaconibus, & totidem
„ Subdiaconibus, & aliis ſenioribus, cui obviam procedant
„ monachi a Capicio cum candelabris criſtallinis, & cruce
„ Domini Caroli Imperatoris, quæ ponatur retro altare
„ S. Trinitatis, & deſuper criſtallina candelabra ponan-
„ tur in ordine, & in medio altare parvum pretioſum:
„ deinde incipiat Cantor: *Kyrie* feſtive, & poſt dicatur:
„ *Gloria in excelſis*, quo dicto, ſequatur oratio: *Conce-
„ de quæſumus omnipotens Deus*. Subdiaconus vero ſce-
„ ptrum ad Miſſam in manu teneat, & ſilizion, & le-
„ gat Epiſtolam in parvo textu: *Multifarie*. ℟. *Viderunt
„ omnes*, a tribus *Alleluja*: *Dies ſanctificatus* a quatuor;
„ qui autem ℟. vel *Alleluja* cantaverint, in ſpecioſis e-
„ burneis cantent. Sequentia: *Chriſti hodierna*. Poſt ſe-
„ quentiam incipiat quidam bene cantans a Cantore ro-
„ gatus, ante ſanctos Martyres antiphonam ante Evan-
„ gelium: *Verbum caro*, tenens parvam crucem in manu;
„ & tunc procedat ipſe, qui crucem tenet, & Converſi
„ cum candelabris, & thuribulo uſque in lectorium;
„ Diaconus vero extremus veniat portans honorifice te-
„ xtum in manibus uſque ad lectorium, ibique leget E-
„ vangelium: *In principio erat*. Poſt Evangelium faciet
„ ante aquilam Diaconus ante & retro, & poſtea redeat
„ ad altare, & præparet altare, & calicem, & de ho-
„ ſtiis, tantum quantum neceſſe fuerit illis, qui com-
„ municabunt. Dum vero cantatur *Credo*, afferantur au-
„ rea vaſa per chorum inter duo altaria, & ibi ſtent in
„ ordine, uſque dum incipiatur offertorium: *Tui ſunt
„ Cœli*, & ſic faciant offerendam Domno Abbati, vel
„ Sacerdoti, qui Miſſam cantaverit: Cantor vero extre-
„ mus offerat pretioſam ampullam cum aqua, nummi
„ vero, qui offeruntur, pauperibus erogentur. Ipſa die
„ debent omnes fratres communicare, etiam illi, quibus
„ aliquid tale contigerit, exceptis his, qui in gravi cul-
„ pa ſunt: Præfatio dicatur: *Quia per incarnati*. Com-
„ munio: *Viderunt omnes*. Poſtcommunio: *Praſta quæ-
„ ſumus*: Diaconus dicat: *Ite Miſſa eſt* feſtive, & ſonent
„ omnes campanæ.) Hactenus Dionyſianæ conſuetudi-
nes, quibus in nonnullis Compendienſes conveniunt,
in nonnullis diſcrepant. Conveniunt maxime in eo,
quod ante Evangelium etiam antiphonam decantari vo-
lunt: „ (Poſt ſequentiam, *inquiunt*, incipiat aliquis bene
„ cantans antiphonam: *Verbum caro*, & teneat crucem,
„ dum incipiet antiphonam, poſtquam autem inceperit
„ antiphonam, tradat eam Converſo, qui eam deferat
„ ante Diaconum.) Differunt autem in eo, quod com-
munionem etiam iis, quibus tale quid contigerat, ſub-
ſtrahunt. Singulare vero illud addunt: „ (Poſt Miſſam
„ ſonet claſſicum, Abbas, vel ille, qui Miſſam canta-
„ verit, poſt accipiat crucem Caroli, & faciat Benedi-
„ ctionem, & ſic in ceteris feſtivitatibus principalibus.)

XXVIII. In aliis aliorum monaſteriorum conſuetudi-
nibus, vix aliquid ſingulare occurrit, quas proinde con-
ſulto prætermittimus: unum duntaxat ex Ordinario Cor-
bejæ, & Benigoianis conſ. hic addo, quod mihi non vi-
detur eſſe prætermittendum: „ (primo pulſato ſigno ad
„ Tertiam, & oratione facta, albis induuntur omnes,
„ accipiunt quoque manipulos.)

XXIX. Ad Veſperas omnes albis induebantur ex Dio-
nyſianis, Compendienſibuſque conſuetudinibus, atque hy-
mno proſam: *Beata es virgo*, præmittebant, ex iiſdem
conſuetudinibus.

XXX. Porro quia vices Chriſti Abbas agere creditur,
ut ait S. Benedictus, ad exhibendum humilitatis exem-
plum, cujus formam in ſalutifera ſua Nativitate Dominus
ac Redemptor noſter hac die induit, antiquæ apud No-
ſtros conſuetudinis fuit, ut Abbas ſacro Nativitatis Do-
mini die coquinæ officium exerceret, quod patet, tum
ex Udalrico ita ſcribente l. 1. c. 46. „ (Aliquando qui-
„ dam forte libellus venit in manus noſtras ſimulans, quod
„ olim ſcriptus eſſet ante plures annos, in quo inter cæ-
„ tera habebatur noſtram eſſe conſuetudinem, ut in Na-
„ tali Domini miniſterium coquinæ Domnus Abbas, &
„ Cellerarius cum Decanis ſimul faciant; quod ideo ta-
„ cere nolui, ut animadvertas, a quanta ſanctitate locus
„ noſter inceperit; quamquam modo non ſit, nec abſque
„ maxime importunitate eſſe poſſit idipſum humilitatis, &
„ Religionis exemplum &c.) tum ex MS. conſuet. Ly-
renſis monaſterii, in quibus in die Nativitatis Domini
„ (ad coquinam ſcribitur Domnus Abbas, Cellerarius, &
„ duo Hebdomadarii, ſimiliter in die Paſchæ, & Pente-
„ coſtes, & in feſtivitate ſanctæ Trinitatis, & in Aſſum-
„ tione S. Mariæ, & in feſto omnium SS.) In altero
codice pro: *Cellerarius*, habetur, *& Baillivus*, & pro:
Et in feſto omnium Sanctorum, legitur: *Et in omnibus
feſtis, in quibus Venite cantatur a quatuor monachis*; tum
denique ex Benignianis conſuetudinibus cap. 53. in qui-
bus hebdomadarii coquinæ notandi erant „ (Domnus Ab-
„ bas, & cum eo omnes, qui adſunt.) Atque hic fuit
communis monaſteriorum uſus, de quo Fontanellenſes
conſuetudines: „ (Sciendum, quod iſta hebdomada Pa-
„ ſchæ, & Pentecoſtes, Abbas debet eſſe hebdomadarius
„ coquinæ, cum quatuor bajulis ſuis, ſcilicet Cellerario,
„ Camerario, Secretario, Theſaurario, cum duobus Heb-
„ domadariis: & unus obedientiarium forenſium debet
„ legere ad menſam.) Vide etiam Eigilis Abbatis Ful-
denſis Sæculo IV. Benedictino part. 1. pag. 240. cum
Mabillonii notis.

XXXI. Pro concluſione laudabilem S. Alberti Abbatis
Gambronenſis adjicio conſuetudinem, quam refert Ano-
nymus in ejus vita his verbis n. 13. in ſupp. ad ſæc. 3.
„ (Hujuſmodi conſuetudinis tenorem obſervabat, quate-
„ nus ſcilicet annuatim bis centum ſolidos in eleemoſinæ
„ erogaret; in die videlicet Cœnæ Dominicæ ..... & in
„ die Nativitatis ejuſdem Domini noſtri Jeſu Chriſti.)

CAPUT V.

De Ritibus infra octavam Nativitatis contingentibus.

I. ANtequam ritus ad divinum officium infra octavam Dominicæ Nativitatis pertinentes inveſtigemus, duas celebriores priſcorum monachorum conſuetudines referre operæ pretium exiſtimavi; una generalem jejuniorum relaxationem complectitur, altera continuum his octo diebus ſilentium.

II. Prima patet 1. ex Concilio Turonenſi 2. in quo monachorum ordinantur jejunia: „ (Et quia, *inquit c.* „ 18. inter Natalem Domini, & Epiphaniam omni die „ feſtivitates ſunt, itemque prandebunt. Excipitur tri- „ duum, quod ad calcandam gentilium conſuetudinem „ Patres noſtri ſtatuerunt privatas in Calendis Januarii „ fieri litanias;) ex Regulis ſancti Aureliani ad monachos, & S. Donati ad Virgines c. 79. quæ vacuum jejuniis relinquunt tempus, quod Natalem inter, & Epiphaniam Domini intercipitur; ex Regula S. Iſidori, quæ inter ferias, in quibus monachorum jejunia conquieſcunt „ (placuit etiam, *inquit c.* 11. Patribus a die Natalis „ Domini, uſque ad diem Circumciſionis, ſolemne tem- „ pus efficere, licentiamque veſcendi habere,) ex Regula Magiſtri c. 45. „ (In Natale vero Domini uſque E- „ piphaniam, omnes antiphonæ, & ℞. die noctuque cum „ *alleluja* pſallantur, & genua ipſis diebus non flectan- „ tur, neque jejunetur, neque abſtinatur,) ex Petro Damiani opuſc. 15. c. 6. ubi agens de inſtitutis ſuæ Congregationis: „ (In feſtivitatibus et 12. lect. *inquit*, „ quæcumque venerint ab Idibus Septembris, uſque ad „ Reſurrectionem Domini, ſemel tantum reficiant fra- „ tres excepta videlicet his ſolemnitatibus omnium San- „ ctorum, Sancti Martini, & S. Andreæ, hebdomade „ Natalis Domini, & uno die Epiphaniæ, & Hypopan- „ ti.) ex conſuetudinibus Cluniac. apud Udalricum lib. 1. cap. 43. „ (Per octavas S. Martini, & per octavas „ Dominicæ Nativitatis, & Epiphaniæ duabus vicibus „ manducamus;) quibus concinit Petrus Venerabilis in Statutis c. 14., ſaltem quoad oct. Nativitatis; ſicut & Compendienſes conſuet. Idem de Primis Carthuſianis narrat prædictus Petrus Venerabilis lib. 2. Mir. cap. 28. „ (Se- „ mel in die ſemper comedant, exceptis octo diebus Na- „ talis Domini &c.) quod patet ex Guigonis ſtatutis c. 8. His etiam octo diebus noſtri Caſſinenſes volatilibus veſcebantur, ut diſcimus ex epiſtola Theodemari ad Carolum Magnum Imperatorem: „ (Volatilia numquam, niſi in die Natalis Domini, ſi eſt unde, uſque ad dies octo comedimus.) Hic locus occaſionem præbuit iſti Concilii Aquiſgranenſis conſtitutioni c. 78. „ (Ut vola- „ tilia in Natali Domini, & in Paſcha tantum quatuor die- „ bus, ſi eſt unde, comedant; ſi vero non fuerit unde, „ non requiratur per debitum.) Hinc etiam Angeſiſus Abbas Fontanellenſis in ejus vit. ſæc. 4. p. 639. monachis ſuis in teſtamento ſuo aſſignat in Natali Domini „ (Aucipaſtas, pulliſpaſtas, pullos, & ova;) & Carolus Calvus in quodam præcepto pro monachis Sancti Germani Pariſienſis, „ (refectiones . . . de volatilibus cum pulpa- „ tiis in Natale Domini tribus diebus, & in Paſcha ſimi- „ liter tribus inteſragabiliter ab Abbate miniſtri ſuffi- cienter) decernit, ſæc. 3. part. 2. p. 120.

III. Alteram de continuo ſilentio conſuetudinem refert Udalricus in antiquis Cluniacenſium conſuetudinibus, cum de vigilia Nativitatis Domini loquens „ (tranſacto, *inquit* „ *l. 1. c. 46.* capitulo, non caremus licentia loquendi, & „ iterum poſt Sextam, quia per totam futuram ſeptima- „ nam debemus generaliter eſſe tacentes, niſi quantum „ loquimur in capitulo, & ad confeſſionem;) & certe inter quinque capitula, quæ receptis Conc. Aquiſgr. capitulis permiſcuerunt Centuriatores Capit. Baluz. p. 1092. quartum, ita habetur: „ (Ut in hebdomada Paſchæ in „ clauſtro non loquantur, ſed lectio divina ab omnibus „ teneatur; ſimiliter in hebdomada Pentecoſtes, & in „ omnibus diebus Dominicis, ſeu in Natali Domini, & „ in omnibus Sanctorum feſtis præcipuis.) Iſtud inſtitutum exacte ſervabat S. Guillelmus Abbas Divionenſis etiam in extremis poſitus „ (expletis ſolemnibus totis octo dierum „ Nativitatis Domini *nihil omnino loquens*, oculos tantum ad Deum erigens,) ut ſcribit de eo Glaber Rodulphus in ejus vit. c. 16. His præmiſſis, ad ea quæ cultum divinum ſpectant, veniamus.

IV. Prima dies infra octavam Nativitatis Domini, S. Stephani Protomartyris feſtivitati conſecratur, cujus ſolemnitati duo potiſſimum conferunt; ejus ſcilicet in octave Natalis Domini occurrentia, & ſingularis illa prærogativa, qua primitias Martyrum præ cunctis Chriſti diſcipulis referre meruit: hinc Lanfrancus in Statutis „ (tres, *inquit*, „ ſequentes feſtivitates, idest B. Stephani, Johannis Apo- „ ſtoli, SS. Innocentium uno eodemque modo celebren- „ tur. Eccleſia his tribus diebus, ſicut in die Dominicæ „ Nativitatis, ornata permaneat.) Hinc apud Noſtros Sandionyſianos quatuor in cappis, perinde atque in Natali Domini, Invitatorium ad Nocturnos cantabant, ex quibus duo in choro remanere debebant: omnia reſponſoria e duobus; exceptis quarto, quod e tribus; octavo, quod e quatuor; & duodecimo, quod e quinque cantabatur. In Noſtro etiam Sangermanenſi, ut & Corbejenſi monaſterio, Invitatorium in cappis a quatuor cantabatur; ſed in Caſſinenſi, Beccenſi, & S. Petri ſupra Divam a tribus; & quidem junioribus Diaconibus, ex collectaneo ejuſdem monaſterii; in Tullenſi S. Apri a duobus item in cappis, ut & in Compendienſi S. Cornelii: hic etiam quartum, octavum, & duodecimum ℞. cantabatur e tribus. His adde, quod habet antiquum Corbejenſe Ordinarium: „ (Ad octa- „ vum ℞. viginti quatuor cerei de ciborio accenduntur.) Hac die apud Caſſinenſes, ut & duobus ſequentibus diebus, lect. 12. cum ſuo ℞. erat de Nativitate Domini.

V. Laudes cum proprio de ſancto Stephano officio celebrabantur, in quibus, ut ad Nocturnos, & Veſperas hymnos ab S. Ambroſio, vel Prudentio compoſito, ex ſtatuto Petri Venerabilis num. 68. cantabant noſtri Cluniacenſes. Ad hymnum, albam, & cappam induere ſolebat, qui altari incenſum erat delaturus; quod in noſtro Pariſienſi S. Germani monaſterio, in Compendienſi, & Dionyſiano duo præſtabant, Hebdomadarius, & cum eo alius; qui cappas rubeas induti, venientes per chorum, benedicto ab Abbate, incenſo, ſacrarium, & chorum thurificabant; quos comitabantur duo juvenes in albis conventum poſtea incenſaturi; ſed in aliis communiter monaſteriis ſolus Sacerdos alba, & cappa indutus cum thuribulario in alba, incenſum deferebat, ut patet ex Tullenſi S. Apri Ordinario, & collectaneo S. Petri ſupra Divam.

VI. Finitis Laudibus fiebat commemoratio de Nativitate, cui certis in locis addebantur comm. de Beata Maria, ut in Beccenſi, Lyrenſi, Tullenſi, & S. Petri ſupra Divam; ſed Caſſinenſes noſtri matutinis Laudibus de S. Stephano integras de Nativitate Laudes ſubjungebant; quod & aliis de S. Johanne, de SS. Innoc. & de S. Silveſtro feſtis diebus ſimiliter præſtabant. Miſſa matutinalis de Nativitate, major de feſto dicebatur; Matutinalis introitus: *Puer natus eſt* cum Epiſtola, & Evangelio primæ Miſſæ, quæ dicta erat media nocte: *Exiit edictum*. Major ſolemniter in cappis, vel minimum in albis. Primum præſcribunt Caſſinenſe Ordinarium, Dionyſianæ conſuetudines, Uſus Beccenſes, qui & illud habent ſpeciale: „ (Ad Miſ- „ ſam omnes cappas habebunt, & pueri tunicas:) Poſterius obſervabant Tullenſes S. Apri, Pariſienſes S. Germani, & in monaſterio S. Petri ſupra Divam. Miſſæ ſolemnem proceſſionem præmittebant Sandionyſiani, quam ita deſcribunt eorum MS. conſuetudines; „ (Ad magnam „ Miſſam ſint omnes in cappis, & ante Miſſam fiat pro- „ ceſſio cum parva cruce, & aqua benedicta, & incenſo, „ & candelabris; & dicatur antiphona: *O beata infantia*; „ eant in Capitio, fiatque ſtatio ad S. Cucuphatem; poſt „ antiphonam dicatur ℣. *Poſt partum* a duobus pueris: „ deinde cantetur reſponſorium: *Ecce jam coram*. ℣. a „ duobus: *Karitatis*; & poſt dicatur ℣. a duobus: *Ste-* „ *phanus vidit*, & Oratio: *Omnipotens ſempiterne Deus*: „ Quatuor procedentes ſint cum Diacono, & totidem Sub- „ diaconi cum Subdiacono. Deſcendendo de Capitio inci- „ piat Cantor ℞. *Sancte Dei pretioſe*, & non eant in „ navi; ſed cum venerint ad paſſum, eant per rubeas por- „ tas in choro:) Deinde de Miſſa ſubjungitur: „ (Ad „ Miſſam tres Cantores in rubeis cappis in choro aſſiſtant „ & incipiant officium: *Etenim ſederunt*: *Kyrie clemens* a „ quatuor bene cantantibus. Oratio; *Da nobis*. Epiſtola: „ *Stephanus plenus*. ℞. *Sederunt principes* e tribus. *Alleluja* „ *Video cælos* a quatuor, ſequentia &c.) apud Fontanellenſes levitæ chorum tenebant cum baculis paſtoralibus. In aliis tamen monaſteriis, ut in Sangermanenſi, & Compendienſi, unus dumtaxat Cantor indutus cappa rubea Miſſam inchoabat: ℞. ſeu Graduale, atque alleluja pro conſuetudine monaſteriorum: nam in Beccenſi v. g. quatuor ℞. quinque alleluja; in Lyrenſi tres ℞. quatuor alleluja; in Pariſienſi S. Germani tres in cappis ℞. totidemque etiam in cappis *Alleluja*, in Compendienſi S. Cornelii duo tantum ℞. tres alleluja cantabant. *Kyrie*, *Gloria in excelſis*, *Sanctus*, *Agnus* cum adjectis piis devotiſque nonnullis vocibus paſſim dicebatur. Denique Miſſa finita, in Corbejenſi S. Petri monaſterio omnia ſigna pulſabantur.

VII. Poſt Sextam conventus in refectorium ad comeſtionem

Digitized by Google

nem procedebant, ubi duplices mappas, & pitantiam habere debebat, ex conſuet. S. Germani.

VIII. Veſperæ cum antiphonis, & pſalmis ad Sancti feſtivitatem pertinentibus cantabantur; quod duobus etiam ſequentibus diebus obſervabatur; unde quod in Tullenſi S. Apri Ordinario, Dionyſianis, Compendienſibus, atque Lyrenſium conſuetudinibus aſſignantur ad Veſperas, uſque ad Epiphaniam antiphonæ: *Tecum principium*, & aliæ cum pſalmis de Nativitate, recentioris videtur eſſe inſtituti, cui refragantur antiquum Corbejenſe Ordinarium, in quo ſingulæ ad pſalmos antiphonæ de S. Stephano notantur, Benignianæ conſuetudines c. 54. Udalricus l. 1. c. 47. Lanfranci Statuta c. 1. §. 2. cujus de tribus ſequentibus diebus hæc verba: „ [Ad Veſperas ſuper pſalmos imponant antiphonas de ipſis feſtivitatibus, quibus, & quas „ Cantor præceperit;) & Concordia Dunſtani, qui veteres Nationis ſuæ conſuetudines retinuiſſe ſe teſtatur, nam c. 3. „ (ad Veſperas ipſius diei, *inquit*, ſcilicet Natalis Do„ mini, dicantur antiphonæ: *Tecum principium*, & reli„ quæ, reliquis vero tribus diebus dicantur antiphonæ de „ ipſis ſanctis, cum pſalmis ipſi ſolemnitati competenti„ bus.)

IX. ℟. Pro conſuetudine locorum cantabant; nam in Pratenſi Sancti Germani monaſterio a quatuor monachis in frocis; in Compendienſi, & S. Petri ſupra Divam, a duobus in cappis dicebatur.

X. Hymno præmittebant proſam Sandionyſiani noſtri, eratque conſuetudinis nonnullis in locis ad Veſperas majorum ſolemnitatum proſas de Sancto, vel SS. qui colebantur, decantare; quod etiam nunc, ſi bene memini, obſervans Sueſſionenſes noſtri Sancti Criſpini ad primas Veſperas Sanctorum Martyrum, quas cum Cathedralis Eccleſiæ Canonicis decantant.

XI. Incenſum eodem, quo ad Laudes, modo offerebatur. Poſt Veſperas fiebant commemorationes; ſed non uno eodemque modo; nam quibuſdam in locis prima commemoratio erat de S. Johanne, altera de Nativitate, ut in Pariſienſi S. Germani a Pratis monaſterio; in aliis addebatur memoria de S. Maria, ut in Lyrenſi; in aliis hiſce tribus commemorationibus addebatur memoria de SS. loci, ut videre eſt in rituali Beccenſi, & in Tullenſi S. Apri Ordinario, in quo commemoratio de S. Johanne facienda præſcribitur cum antiphona, *Gloria Patri*, verſu, & collecta. Sed in Dionyſiano, & Compendienſi monaſteriis prima commemoratio fiebat de Nativitate, ſecunda de Sancto Johanne, quam faciebant procedendo ad altare ejuſdem S. Apoſtoli, cantantes antiphonam: *Ecce ego*, canticum *Magnificat*, ℣. *valde honorandus eſt*, & collectam: *Eccleſiam*. Hujuſmodi commemorationes cum antiphona, cantico: *Magnificat*; & oratione frequenter occurrunt in Ordinario Caſſinenſi, & hac ipſa die commemorationem de Nativitate hoc modo faciebant. Denique in monaſterio S. Petri ſupra Divam primum fiebat comm. de Nativitate, deinde de S. Maria, poſtea proceſſio in capella in albis cum ℟. *Apperuit caro*, & collecta: *Eccleſiam*, ac tandem ibidem memoria de Reliquiis, denique de omnibus Sanctis. In his nihilominus monaſteriis, in quibus prima erat commem. de S. Johanne, fiebat etiam proceſſio poſt Veſperas, & Laudes, & quidem *cum incenſo*, ex Ordinario Tullenſi.

XII. Feſtum S. Johannis Evangeliſtæ conſimili prorſus modo celebrabatur ubique, immo forte ſolemniori, ſaltem quibuſdam in locis; nam v. g. apud Fontanellenſes reveſtiebantur ſex Sacerdotes ad Invitatorium, in Compendienſi Monaſterio a quatuor in cappis, in Monaſterio S. Petri ſupra Divam, a tribus ſenioribus item in cappis, dicebatur. Lectiones primi Nocturni ex Ordinario Corbejenſi, & Dionyſ. conſuet. initium libri Apocalypſeos. Secundum ℟. Compendii „ (Duo Sacerdotes ex ſenioribus „ cantabant.) Lectiones ſecundi Nocturni in Ordinario Corbejenſi. Sermo de Eccleſiaſtica Hiſtoria: *Audi fabulam*; in Dionyſ. conſuetudinibus de vita ipſius: *Secundam poſt Neronem*. Laudes eodem prorſus modo, quo de præcedenti, cum Comm. de Nat., de S. Stephano, & ceteris, atque proceſſione.

XIII. Miſſa matutinalis de Nativitate cum Commem. S. Johannis, & S. Stephani, Epiſtola, & Evangelio ſecundæ Miſſæ Nativitatis. Ad Tertiam in Dionyſianis conſuetudinibus aſſignatur hymnus: *Veni Creator*; in Compendienſ. *Nunc ſancte nobis*, ſub cantu *Veni Creator*.

XIV. Poſt Tertiam Miſſa de S. Johanne cum Commem. Nativ. & S. Stephani, eodem ritu, quo die præcedenti; hoc uno excepto, quod in Dionyſiano Monaſterio ante Evangelium ab uno cantabatur ad altare SS. Martyrum antiphona: *Ecce ego Johannes*. Hæc Miſſa ut minimum erat in albis, quibuſdam in locis in cappis: Miſſæ præmittebant noſtri Dionyſiani proceſſionem, ut in die Natalis Domini.

XV. Veſperæ eodem modo, quo præcedenti die cum Comm. de Nativ., de S. Stephano, de SS. Innocentibus, eo ritu quo pridie de S. Johanne, & de aliis; in quibus hoc unum ſpeciale habebant Compendienſes, quod ℟. apud eos a quatuor in cappis cantabatur; & Dionyſiani, quod proſam in iis non cantabant. In Fontanellenſi Monaſterio factis commemorationibus „ (ingrediebantur duo, vel qua„ tuor infantes tunicis induti incipientes hoc reſponſori„ um: *O quam glorioſum*.)

XVI. Feſtum SS. Innocentium eandem per omnia ſolemnitatem obtinebat, quam duobus præcedentibus diebus deſcripſimus, maxime S. Stephani. Hoc unum dumtaxat notandum, quod in Ordinario Caſſinenſi continetur his verbis: „ (Ad Miſſam Diaconus & Subdiaconus in nigris „ planetis procedant, & nec *Gloria in excelſis Deo*, nec „ *Alleluja*, nec *Credo in unum Deum* dicatur, excepto ſi „ Dominica evenerit;) ex his nonnulla quibuſdam in locis obſervabantur; in aliis nihil omnino „ (in Natali In„ nocentium, *inquit Udalricus lib.* 1. c. 47., quod aliæ „ eccleſiæ non cantant *Gloria in excelſis*, nec *Alleluja*, hoc „ minime curatur a nobis.) Miſſa matutinalis de Nativitate, ſcilicet tertia.

XVII. Tres ſequentes infra octavam dies uno eodemque ritu colebantur: de his generatim S. Dunſtanus in Concordia hæc habet: „ (His autem diebus inter Inno„ centium feſtivitatem, & octavas Domini, quia *Gloria in* „ *excelſis Deo* ob tantæ feſtivitatis honorificentiam ad Miſ„ ſam celebratur, ad Nocturnum, & ad Veſperam, uti „ ad Miſſam, ſicut in uſum hujus Patriæ indigenæ tenent, „ omnia ſigna pulſentur; nam honeſtos hujus Patriæ mores „ ad Dominum pertinentes, quos veterum eſſe didicimus, „ nullo modo abjicere; ſed undique, uti diximus, cor„ roborare decrevimus. Ad Matutinas ob rem prædictam „ licet *Te Deum laudamus* non canatur, & Evangelium „ minime feſtivo more legatur; cereus tamen accendatur, „ & ſigna pulſentur omnia, & thuribulum thurificando „ deportetur: hinc uſque Epiphaniam Domini pſalmi ad „ Veſperas ad feriam pertinentes cum antiphonis dicantur;] & hæc quidem ubique obſervata eſſe videntur, maxime quoad altaria thurificationem. Invitatorium a duobus in cappis cantabatur, ex Tullenſi S. Apri Ordinario. Tres Lectiones ad Nocturnos legebantur ex homilia in Evangelium: *Exiit edictum*, prima quidem die; ſecunda vero ex homilia in Evangelium *Paſtores*; tertia in Evangelium: *In principio*. Pſalmi familiares Nocturnos inter & Laudes uſque in craſtinum octavæ Epiphaniæ, & Vigiliæ mortuorum uſque in craſtinum octav. S. Johann. non dicebantur, ex prædicto Tullenſi Ordinario.

XVIII. Ad Laudes pſalmi ſub una tantum cantabantur antiphona quotidie mutanda, ut patet ex antiquo Corbejenſi Ordinario, conſ. S. Dionyſii, S. Cornelii Compend. & Rituali Beccenſi, ſed in conſuet. Sancti Benigni c. 54., in Tullenſi S. Apri Ordinario, tres ad Laudes notantur antiphonæ, una ad tres primos pſalmos, altera ad canticum: *Benedicite*, tertia ad *Laudate*; in quo Ordinario, & illud lego; „ [Matutinæ B. Mariæ non dicantur, Laudes „ omnium SS. dicantur; & *Verba mea*, & *Domine exaudi*. „ Ad Primam hymnus ſolemniter cantetur, ut in die Na„ talis Domini, antiphona: *Chriſtus Dominus*, & infra an„ tiphonam cum dicitur, *Adoremus omnes*, flectant omnes „ genua, & capita denudent ... ſeptem pſalmi non dicantur, „ nec litania, quicumque ſit dies. Pſalmi familiares poſt quaſ„ libet horas dici dicuntur, ut in feſtis duodecim Lectionum „ dici ſolent. Poſt Primam facto intervallo, quo fratres le„ ctioni vacant, capitulum teneatur, feſtive non legetur, „ loco Regulæ lectio de Evangelio legatur: *Exiit edi„ ctum*, cum homilia: *Naſciturus in carne*: *Verba mea* poſt „ capitulum dicatur, poſt capitulum Miſſa matutinalis can„ tetur.)

XIX. Hæc matutinalis Miſſa, uti & major, dicebatur de Nativitate Domini cum una ex tribus ejus diei Miſſis; quamvis nonnullis in locis majorem ad Miſſam quotidie tertia adſumeretur, ut apud Sanctum Dionyſium; in aliis minor Miſſa, ſive matutinalis, erat de Sancto Stephano, ut in Beccenſi Monaſterio.

XX. Ad Veſperas antiphonæ de Nativitate: *Tecum principium*, cum pſalmis ſuis: & incenſum ad *Magnificat* ab uno minimum Sacerdote alba & manipulo induto. Antiquæ conſuetudines Fontanellenſes præſcribunt, ut in feſto S. Thomæ Martyris Magna Miſſa in cappis canetur.

XXI. Dominica infra octavam Nativitatis notantur in Ordinario Caſſinenſi, ad primam, ſecundamque vigiliam ſermones S. Leonis, & S. Auguſtini, ad tertiam de homilia Dominicæ. In aliis vero communiter Monaſteriis, ſi Domi-

nica in unam ex his tribus diebus incidiſſet, duo primi Nocturni de Dominica dicebantur, tertius cum Laudibus de Nativitate; quamvis in his variæ eſſent Monaſteriorum rubricæ.

XXII. De feſto Sancti Sylveſtri hæc habet Caſſinenſe Ordinarium: „ (Ad Primam canetur Miſſa de Nativitate. Si venerit die Dominico in prima vigilia, & ſecunda omnia de Sancto; in tertia vero de Dominica, Evangelium de Dominica, Matutini de Sancto; poſtea vero de Nativitate. Ad Primam canetur Miſſa de Sancto cum introitu, & oratione de Nativitate, vel oratione aliorum Sanctorum, Ad Tertiam de Dominica. Ad Veſperas de Sancto. Lectio, ℟. breve, & Hymnus de Nativitate, antiphona ad *Magnificat: Magnum hereditatis myſterium*; Poſtea dicatur antiphona S. Sylveſtri, *Magnificat*, & oratio; deinde S. Stephani S. Johannis, & SS. Innocentium.) In aliis vero Monaſteriis tanta erat in hujus ſancti cultu, & officio diverſitas, quot erant Monaſteria: nam verbi gratia in aliquibus integrum habebat officium cum commem. de octavis, ut in Tullenſi S. Apri; in aliis duo primi de Sancto Nocturni dicebantur, tertius cum Laudibus, & Miſſa matutinali de Nativitate, ut in Beccenſi B. Mariæ; in aliis duo item primi Nocturni de eo, tertius vero cum Laudibus, & Miſſa matutinali de S. Columba, cum commem. de Sancto, de Nativitate, aliiſque octavis, ut in Pariſienſi S. Germani; in aliis ſola de eo fiebat ad Laudes, Veſperas, & Miſſam commem., ut apud Cartuſianos. Denique in aliis transferebatur poſt octavam Nativitatis, ut apud Sanctum Dionyſium.

CAPUT VI.

De octava Natalis Domini, & aliis conſuetudinibus ad menſem Januarium pertinentibus.

I. QUantum Eccleſiæ octava Natalis Domini attulit gaudii, tantum procul dubio lætitiæ detraxerunt profanæ gentilium ſuperſtitiones. Hi enim Calendas Januarii Jano Deo ſuo ſacrantes, nimium ipſi obſequium ſeſe præſtare exiſtimaverunt, ſi in omne ſe ſpurcitiarum genus immergerent. Hinc „ (quidam, ut *ſcribit Alcuinus de divin. offic.*, mutabant ſe in ſpecies monſtruoſas, in ferarumque habitus transformabant: alii in fœmineo geſtu mutati virilem vultum effœminabant: aliqui phanaticis auguriis profanabantur, perſtrepebant ſaltando pedibus, tripudiando plauſibus: nonnulli ita auguria obſervabant, ut focum de domo ſua, vel aliud quodcumque beneficium cuiquam petenti minime tribuerent. Diabolicas etiam ſtrenas, & ab aliis accipiebant, & ipſi aliis tradebant; nec non etiam menſulas plenas ad manducandum tota nocte paratas habebant, credentes, quod Calendæ Januarii per totum annum præſtare poſſent;) aliaque id genus permulta peragebant, de quibus vid. Menard. in not. ad Conc. Reg. c. 50. §. 4. Horum ineptæ lætitiæ, quam etiam laxato ſinu amplexi ſunt permulti veri Dei Chriſti cultores, jejunii univerſalis triſtitiam, publicaſque litaniarum ſupplicationes oppoſuit Eccleſia, ut multa nos docent veterum Scriptorum teſtimonia, ex quibus unum dumtaxat, quod Monachos nominatim ſpectat, ex Concilio Turonenſi ſecundo referre libuit: ita enim deſcribens Monachorum jejunia: „ (Et quia, *inquit*, inter Natalem Domini, & Epiphaniam omni die feſtivitates ſunt, itemque prandebunt. Excipitur triduum, quod ad calcandam gentilium conſuetudinem Patres noſtri ſtatuerunt, privatas in Calendis Januarii fieri litanias, ut in Eccleſiis pſallatur, & hora octava in Calendis ipſius Circumciſionis Miſſa Deo propitio celebretur,) ut nimirum ad Nonam jejunium ſolvere poſſent. Sed his miſſis, Eccleſiaſticos noſtrorum ritus hanc ad diem pertinentes perſcrutari tentemus.

II. Duas hac die ſolemnitates celebrabant majores noſtri; octavam ſcilicet Nativitatis Domini, & ejus Circumciſionem; unde in quibuſdam eorum Ordinariis inſcribitur octava Natalis Domini, in aliis Circumciſio Domini. De Circumciſione Domini generatim Lanfrancus in Statutis: „ (Circumciſio, *inquit*, Domini celebratur, ſicut una de tribus ſuperioribus feſtivitatibus [ſcilicet S. Stephani, S. Johannis, & SS. Innocentium, excepto quod aula Monaſterii non ornatur, quæ quinta Dominicæ Nativitatis die diſparari debet;] tantam tamen ſolemnitatem apud alios communiter nobis advertere non licuit; nam primo ad Veſperas antiphona de Nativitate: *Tecum principium*, &c. vel de S. Sylveſtro: *Juravit*, incipiebant pueri in Lyrenſi, Beccenſi ac Tullenſi S. Apri Monaſteriis, Capitulum legebat Abbas, ex Ordinario S. Petri ſupra Divam. ℟. *Sancta & immaculata*, in Dionyſiano, Compendienſique Monaſteriis duo cantabant in cappis, cujus loco ℟. *Verbum caro*, a duobus item hebdomadariis cantandum ſubſtituebant Tullenſes S. Apri; Beccenſes vero, atque Lyrenſes ℟. *Benedictus, qui venit*. Incenſum autem ad *Magnificat*, ut ſupra. Collecta pro diverſitate Monaſteriorum diverſa: in antiquo Corbejenſi notatur Oratio: *Deus, qui ſalutis*; in Tullenſi, Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuetudinibus: *Deus, qui nobis nati Salvatoris*; in Rituali Beccenſium, cui concinunt conſuetudines Lyrenſium: *Reſpice nos*, qua finita, dicto *Benedicamus Domino*, fiebant commemorationes ſolitæ de S. Sylveſtro, de S. Stephano, aliiſque octavis, de B. Maria, & SS. loci: deinde proceſſio, & quidem cum incenſo, ex Ordinario S. Apri, cui ſuccedebant Veſperæ omnium Sanctorum; idque quæcumque dies evenirat, ut habet idem Ordinarium. In Dionyſianis tamen, & Compend. conſuet. nullæ præſcribunt commemorationes.

III. Ad Nocturnos Invitatorium in cappis quidem, ſed a duobus tantum cum eodem cantu, quo die Natalis Domini dicebatur, in Tullenſi, Beccenſi, & Dionyſiano Monaſteriis; in quorum poſtremo quartum ℟. duo dumtaxat, octavum tres, duodecimum quatuor cantabant, cum plures id aliis tribus diebus præſtarent. Paulo ſolemnius aliquid agebant apud S. Petrum ſupra Divam, cujus Ordinarium nocturnorum officium ita deſcribit: „ (Ad Matutinum Invitatorium tres Monachi in cappis ... in 1. Nocturno, ad Cantica, & ad Laud. incipiat Hebdomadarius antiphonam; ceteras vero utrimque ſeniores: deinde ceteri, ſicut in ordine. Reſponſoria autem ſingula primi, ſecundi, & tertii Nocturni canant duo; octavum vero Abbas, Cantor, & Subcantor; ſi autem Abbas defuerit, duo tantum. Prior & duo alii ſenes, quibus in tabula impoſitum fuerit, canant duodecimum reſponſorium.] Hic nulla fit mentio lectionum, pro quibus in MS. S. Dionyſii conſuetudinibus aſſignantur octo de ſermone: *Veniens in carne*, & quatuor de Evangelio: *Poſtquam conſummati ſunt dies octo*; ſed Caſſinenſes ſeptem primas de Sermone S. Auguſtini, octavam cum ſuo ℟. de S. Baſilio, quatuor poſtremas de homilia faciebant. Ad Laudes, & per Horas antiphonæ: *O admirabile commercium*, pro quibus in Ordinario S. Petri ſupra Divam notantur: *Ante Luciferum*, &c. deinde commemorationes ſolitæ de octavis, &c. ſed Caſſinenſes primam commemorationem faciebant de Sancto Baſilio, cum antiphona *Benedictus*, & collecta.

IV. Miſſa matutinalis pro diverſitate Monaſteriorum diverſa; nam Caſſinenſes de Sancto Baſilio; Lyrenſes, & Beccenſes de Sancto Stephano, aut aliqua ex octavis; Tullenſes, Dionyſiani, ac Compendienſes de octava Natalis Domini: *Puer natus*, ut in die; Cluniacenſes, Divionenſes, & Corbejenſes: *Vultum tuum*, cum Epiſtola & Evangelio de die octava canebant; in Monaſterio vero S. Petri ſupra Divam, de B. Maria: *Salve S. Parens*, cum Epiſtola: *Quanto tempore*: ℟. *Benedicta*, Evangelio: *Erat Joſeph*, Credo, Præfat. *Et te in veneratione* dicebatur. Major Miſſa de die octava: *Puer natus*, cum Evangelio, *Paſtores loquebantur*, cui & illud ſubjungebant antiqui: *Et poſtquam conſummati ſunt dies octo*, &c. ut videre eſt apud Udalricum l. 1. c. 47. in conſuet. Sancti Benigni c. 54., in antiquo Corbejenſi Ordinario, & in M. conſuetudinibus Canonic. Regularium Sancti Rufi. Hac de Miſſa hæc habent conſuet. S. Dionyſii in Francia: „ (Poſt Tertiam canetur Miſſa, & ſint omnes in cappis, & ſint Diaconi duo cum Diacono, & duo Subdiaconi cum Subdiacono cum textibus, unus Cantor teneat chorum, Officium: *Puer natus*. *Kyrie* feſtiva. Oratio: *Deus qui nobis*. Epiſtola, *Apparuit gratia*. ℟. *Viderunt* a duobus. *Alleluja*, *Multifarie* a tribus, vel *Dies ſanctificatus*. Sequentia *Lætabundus*. Evangelium: *Poſtquam conſummati*. *Credo* dicatur. Offert. *Tui ſunt cœli*. Præfatio: *Quia per incarnati*. Communio: *Viderunt omnes*;] quibus addendum ex aliis Ordinariis, & Conſuet. *Communicantes* ſicut in die Natalis Domini. In Calendario S. Petri ſupra Divam, ut & in Lyrenſi, Circumciſio Domini notatur *in cappis*; ſed ex Tullenſi S. Apri Ordinario Miſſa tantum *in albis* decantari debebat. Graduale, & Alleluja quod ſpectat, utrumque a tribus in Cœnobio S. Petri ſupra Divam cantabatur; in Lyrenſi ℟. a tribus, alleluja a quatuor; in Beccenſi vero ℟. a quinque, alleluja a ſeptem. Ad Veſperas antiphonæ ex Udalrico, *O admirabile* cum reliquis de Laudibus, pro quibus in antiquo Corbejenſi Ordinario, & aliis legimus antiphonas: *Tecum principium*. Reliqua, ut in hujuſmodi feſtis.

V. In-

V. Inſequentes tres dies octavis SS. Stephani, Johannis, & Innocentium ſacratos, quos cum duodecim Lectionibus notant recentiores Corbejenſis Monaſterii, & S. Germani a Pratis conſuet. uti & Tullanſe S. Apri Ordinarium, ſaltem quoad duos priores dies, celebrabant antiqui cum pſalmis ferialibus, & tribus dumtaxat lectionibus, quas ex Epiſtolis Apoſtoli nonnulli, ex ſermonibus de Sanctis alii deſumebant. Atque ita Caſſinenſes ex eorum Ordinario, Cluniacenſes ex Udalrico l. 1. c. 47. Corbejenſes ex antiquo eorum Ordinario, Beccenſes ex lib. Uſuum, & Rituali Beccenſium, Lyrenſes ex MS. eorum conſuetudinibus, uti etiam in Monaſterio S. Petri ſupra Divam.

VI. Quod vero horum dierum diſpoſitionem ſpectat, ita breviter Udalricus l. 1. c. 47. „ (Ad nocturnos hymnus, & ſuper pſalmos antiphonæ de Natali Domini; „ cætera de prætatis Sanctis, uſque dum major Miſſa ſit „ conſummata. Super Veſpertinales pſalmos una tantum „ antiphona, & hæc de Natali Domini.) Paulo fuſius liber Uſuum Beccenſium: „ [Octavæ vero S. Stephani, „ S. Johannis, SS. Innocentium, ſi ſuper ſeptimanam „ evenerit, fient, ſicut fit quælibet trium Lectionum feſtivitas ſupra ſeptimanam eveniens; ideſt Invitatorium, „ Verſus, Reſponſoria, Antiphonæ ad Laudes, Hymnus, „ Reſponſoria. Item antiphona ad Primam, & ad Tertiam, & Miſſa de ipſa feſtivitate. Lectiones ex Epiſtolis, „ hymnus ante Nocturnos, & antiphonæ ſuper Nocturnos, „ item ad Sextam, & ad Nonam antiphona, & Verſus, „ & ad Veſperas prima antiphona de Nativitate. Si autem in Dominica, & ipſa Dominica ab officio vacat, „ omnes Nocturni, & Laudes, & major Miſſa fiet de „ octavis; ſuper Nocturnos, & ad Laudes una tantum „ antiphona: ad Veſperas antiphona, & pſalmi, qui in „ ipſo die feſtivitatis. Si autem in Dominica officium „ fuerit dicendum, hoc eſt: *Dum medium*; totum fiat „ de Nativitate uſque ad tertium Nocturnum, tertius „ Nocturnus, & Laudes fient de octavis, minor Miſſa de octavis; major, & diurnæ Horæ de Dominica, „ ideſt de Nativitate. Antiphona: *Dum medium*, quia ad „ Laudes non poteſt, ad Veſperas dicetur.) Ab octava porro Domini ad Septuageſimam, Dominicis privatiſque diebus ad Nocturnos legebantur ex integro S. Pauli Apoſtoli Epiſtolæ, quibus ſermones de Nativitate, vel Epiphania Domini ſubjiciebantur, ſi non ſufficerent ipſæ.

VII. Epiphania Domini una ex præcipuis Chriſti Domini feſtivitatibus ſemper extitit in Eccleſia, etiam cum vigilia celebrata: ſed hæc vigilia aliquibus in locis cum jejunio agebatur, ut patet ex antiquo Corbejenſis Monaſterii Calendario, in quo *Nonis* Januarii *Jejunium*, *& Miſſa hora nona* notantur, ex Concilio Moguntino anno 1020. celebrato, ubi inter cætera per annum jejunia eccleſiaſtica recenſetur vigilia Epiphaniæ; ex MS. conſuetudinibus Canonicorum Regularium S. Rufi, in quibus ubi de vigilia Epiphaniæ, legitur c. 18. „ [& quia jejunium eſt, poſt „ Sextam Miſſa cantabitur.) In aliquibus vero ſine jejunio, ut patet ex Concilio Turonenſi ſecundo, in quo Monachis conceduntur prandia uſque ad Epiphaniam, excepto triduo in Calendis Januarii, quod ad calcandam gentilium ſuperſtitionem jejunio conſecrabant; ex Regulis S. Aureliani, & S. Donati ad Virgines, in quibus a jejunio excipitur illud omne ſpatium, quod inter Natalem Domini, & ejus Epiphaniam interjacet; ex Concordia Dunſtani, in cujus capite tertio hæc lego: „ (In vigilia Epiphaniæ Domini jejunium minime exſequitur;) ex Statutis Lanfranci c. 1. §. 2. „ [In vigilia Epiphaniæ non jejunetur;) ex Udalrico, cum loquens de vigilia Epiphaniæ: „ (eo die, „ *inquit*, non jejunamus;) ex Ordinario S. Petri ſupra Divam l. 1. c. 47. „ (In vigilia Epiphaniæ ad Miſſam *Gloria* „ *in excelſis*, *alleluja* cantatur, non enim ſolemne jejunium agimus. }

VIII. Scio equidem virum clariſſimum Johannem de Leonibus Silvanectenſis Eccleſiæ Cathedralis Decanum, in ſingulari, hac de re tractatu, edito, exiſtimare, immo contendere olim ubique jejunium, omni remota exceptione, obſervatum fuiſſe; ſed præterquam quod decreta SS. Aureliani, Donati, atque Dunſtani, aut tacuit, aut ignoravit; ea, quæ reſpondet ad Concilii Turonenſis canonem 18., ad Statuta Lanfranci, & ad authoritatem Udalrici, plane non evincunt. Nam primo, quod ait Concilium Turonenſe, prandia ad Sextam Monachis conceſſiſſe dumtaxat, non duplicem refectionem; omnino contra ſe facit. Quis enim rerum antiquitatis, vel novitius ignoret, apud antiquos idem fuiſſe, & refectionem licet unicam in die acceleraſſe, & jejunium violaſſe? Conceſſo igitur Monachis in vigilia Epiphaniæ prandio, jejunii relaxationem induham fuiſſe concedere neceſſum eſt. Deinde, quod ait, hæc Concilii verba: *Inter Natalem Domini, & Epiphaniam*, intelligenda eſſe de vigilia Epiphaniæ, quaſi diceretur inter Natalem, & vigiliam Epiphaniæ, eo ſenſu, quo dicimus a Paſcha uſque ad Pentecoſten non eſſe jejunandum, licet vigilia Pentecoſtes cum jejunio celebretur; aliquatenus valeret, ſi nulla facta fuiſſet exceptio, ſed cum exceptio firmet Regulam in contrarium, & Concilium permittat Monachis prandia a Natali uſque ad Epiphaniam, excepto triduo in Calendis Januarii, ſignum eſt, conceſſiſſe etiam in vigilia Epiphaniæ, alioqui dixiſſet excepto triduo, & vigilia Epiphaniæ; & certe, ſi vigilia Epiphaniæ celebranda fuiſſet cum jejunio, non triduo, ſed quinque omnino diebus jejunium a Concilio indictum fuiſſet, ut multi alii fecerunt; et quid enim vagum unum diem a Calendis Januarii ad Epiphaniam eximere a jejunio?

IX. Ad Lanfranci Statuta, & Udalrici authoritatem primo reſpondet, eorum verba intelligenda eſſe de jejunio Eccleſiaſtico, non de jejunio Regulæ; ita ut Monachi more ex regula præſcripto jejunarent, licet jejunium more eccleſiaſtico non obſervarent; quod confirmat authoritate Petri Damiani Monachi Benedictini Opuſc. 55. cap. 2. permittente iis „ (quibus aliter ſuaderi non poteſt, in vi- „ gilia Epiphaniæ, cum liquaminibus & vina percipere.) At jejunia Regularia olim apud Monachos a jejuniis eccleſiaſticis non differebant, nam in Quadrageſima ad Veſperam tantum ex regula reficiebant, aliis temporibus ad Nonam, cui jejunandi modo nihil ſuperaddebant jejunia eccleſiaſtica. Deinde, quis ſibi perſuadeat, Monachos ex profeſſione ſua pœnitentiæ addictos, magna cum obſervantia vitam alioquin agentes, ſæcularibus viris remiſſius jejunaſſe, ita ut dum reliqui Chriſti fideles jejunium eccleſiaſticum obſervarent, Monachi ſtrictioris obſervantiæ regulare tantum cuſtodirent? Petri Damiani authoritas ipſi nullatenus favet; nam præterquam quod ad ſolos congregationis ſuæ Eremitas loquitur, non ad alios Monachos Benedictinos; ſequentia ejus verba contrarium evincunt; nam poſtquam dixit: „ (Epiphaniorum quoque vigilias … „ dignum eſt jejunare;) paulo poſt ſubdit: „ [Hic, „ ut arbitror, ſtomachabitur vitæ mollioris aſſertor, hic „ rugas contrahit fumantis adulti diſputator clamitans me „ peregrina jejunia noviter introducere, quæ nulla Patrum „ valeam authoritate firmare;) quæ verba oſtendunt, non ſolum ubique, aut ſaltem fere ubique, jejunium obſervatum non fuiſſe; ſed jam diu obſoletum & antiquatum fuiſſe; alioquin non timeret accuſari novitatis, tanquam peregrina inducens jejunia, quæ nulla valeret Patrum authoritate firmari.

X. Secundo reſpondet, hæc verba addita fuiſſe ad Lanfranci textum; ſed hoc ad aſſerendum niti deberet antiqui alicujus MS. authoritate, in quo hæc verba deſiderarentur; deinde eſto, addita atque inſerta fuerint, certe hoc fieri omnino non potuit, niſi ab aliquo antiquo Monacho, idque juxta uſum Monaſterii ſui; ac proinde jam olim a jejunio abſtinebant Monachi, etiam obſervantiores, in vigilia Epiphaniæ, nihil enim iſtis in ſtatutis, quæcumque tandem illa additamenta facta ſint, exiſtit, quod ab optima Monaſteriorum obſervantia abhorreat. Nam quod capite nono præſcribitur, ut Cellerarius eadia, qua ejus ſententia Regulæ in capitulo legitur, *honeſtum*, *& feſtivum ſervitium* in refectorio fratribus exhibeat, intelligendum eſt, remota omni ſuperfluitate, ut fieri ſolebat certis anni ſolemnitatibus, quod communi Monaſteriorum diſciplinæ illis temporibus non repugnabat, cum plura hujuſmodi exempla reperire ſit apud Udalricum.

XI. Ad Udalrici textum ait, ea verba: *Eo die*, &c. referenda eſſe ad diem Epiphaniæ, non ad ipſam vigiliam. Hæc reſponſio aliquatenus valeret, ſi dixiſſet, *In die*; hac enim loquendi ratione intelligebant ſequentem diem feſtum; at cum dicat, *eo die*, intelligit haud dubium diem, cujus hactenus officium ordinaverat, ſcilicet vigiliam Epiphaniæ. Quod confirmat communis Monaſteriorum praxis, quam oſtendunt Concordia Dunſtani, Statuta Lanfranci, & Petri Damiani verba a nobis ſupra relata, quibus præſcribens Eremitis ſuis jejunium in vigilia Epiphaniæ, timet, ne audiat novitatis amator, & peregrina introducens jejunia, quod certe non faceret, ſi jejunium in vigilia Epiphaniæ ubique obſervatum fuiſſet.

XII. Ceterum hæc non diximus, quaſi ventris, atque gulæ vellemus eſſe patroni; aut ſuperſtitioſas ſæcularium potationes vindicare quas non ſolum improbamus; ſed & omnino damnamus; fatemurque, has jejuniorum relaxationes eſſe meras indulgentias, ac diſpenſationes præter Regulam S. Benedicti, quæ nullum ab Idibus Septembris ad Paſcha diem a jejunio excipit; quibus non diu poſt Udalricum uſi fuerunt Cluniacenſes; nam Petrus Venerabilis in ſtatutis enumerans dies, quibus a jejunio abſtinendum erat, unam recenſet diem Epiphaniæ, non vigiliam, ne-

que octavam, in qua prius jejunium omnino relaxabant: hortamurque eos, ſi qui forte adhuc exiſtant, qui vigilia Epiphaniæ non jejunent, ut memores Regulæ, priſtinumque Monachorum rigorem æmulati, non ſolum jejunent ſolito ſeverius, ſed in aliis etiam pœnitentiæ operibus ſeſe exerceant, quo iratum de profanis ſæcularium hominum conviviis divinum numen aliquatenus placare poſſint; ſed his miſſis, ad ea, quæ divinum ſpectant officium, veniamus.

XIII. Ad Nocturnas vigilias, Laudes, & Horas diei omnia fere de Nativitate Domini cantabant. Invitatorium: *Chriſtus natus eſt*, in cantu feriali, & quidem ab uno duntaxat puero cantabatur, ex Ordinario S. Apri; licet in Monaſterio S. Petri ſupra Divam a duobus in albis diceretur. Hymnus, & antiphonæ ſuper pſalmos feriales, cum tribus ℟. de Nativitate, tres Lectiones de Epiſtolis Apoſtoli notant Uſus, atque Rituale Beccenſium, conſuetudineſque Lyrenſium; de ſermone S. Leonis Papæ: *Exultemus in Domino*, conſuet. Grandimontenſium; in Ordinario vero S. Apri „ [de Evangelio ſine titulo. Et prima, *inquit*, legatur ab uno puero.)

XIV. Ad Laudes unica ſuper pſalmos dicebatur antiphona: *O admirabile*, ex Udalrico, antiquo Corbejenſi Ordin., conſuet. Lyrenſ., & Canonicorum Regularium S. Rufi, & Tullenſi S. Apri Ordinario, in quo & illud habetur: „ (De S. Maria fiat commemoratio, ordine quo ſupra, ſed Matutinæ ejus non dicentur, nec poſt Laudes fiet proceſſio; Laudes autem omnium Sanctorum, & cetera more ſolito dicentur.) Ad Primam antiphona: *O admirabile*: aliæque ſequentes ad ceteras Horas.

XV. Evenientе autem vigilia Epiphaniæ in Dominica, octo primæ Lectiones de Epiſtolis S. Pauli, reliquæ de homilia in Evangelium, *Defuncto Herode*, cetera omnia de Nativitate.

XVI. Miſſa, *Dominus dixit ad me*, vel *Lux fulgebit*, cum Evangelio, *Defuncto Herode*. Prima apud Udalricum, & in Ord. Corbejenſi aſſignatur; ſecunda in Tullenſi, & Dionyſianis conſuetudinibus; aliquibus in locis cum *Gloria in excelſis*, in aliquibus ſine.

XVII. Miſſa matutinalis in lib. Uſ. Becc. conſ. Lyrenſium, & Ordinario S. Petri ſupra Divam, de B. Maria; in Rituali Beccenſi de S. Thoma; in Dionyſianis conſ. de S. Simeone Monacho; licet in codice Colbertino earumdem conſuetudinum ita legamus: „ (In quacumque die vigilia Epiphaniæ evenerit, Miſſa matutinalis ſit de Epiphania, cum candelabris, & thuribulo, & ornamentis albis, & feſtivis, & pulſetur ad eamdem Miſſam, ut in XII. Lect. Offic. *Lux fulgebit*. *Kyrie*, ut & in XII. Lect. *Gloria in excelſis* dicatur. Oratio: *Corda noſtra*. Epiſtola: *Apparuit benignitas*: ℟. *Benedictus qui*, a duobus pueris. *Alleluja*. *Dominus regnavit*, a duobus juvenibus. Evang. *Defuncto Herode*. Offertorium: *Dominus enim*. Comm. *Tolle puerum*.)

XVIII. Veſperas ſolemniter de Epiphania cum una tantum antiphona: *Stella iſta*, cantabant antiquiores, ſaltem id notant Statuta Lanfranci conſuet. S. Benigni c. 54. antiquum Corbejenſe Ordinarium, liber Uſuum Beccenſium, conſuet. Lyrenſ.; unde quod in Tullenſi S. Apri, & S. Petri ſupra Divam Ordinariis, Dionyſianis, Compendienſibus conſuet. aſſignantur antiphonæ: *Tecum principium*, & reliquæ de Nativitate a Prioribus dicendæ, recentioris forte videbitur inſtituti. ℟. *In Columbæ*, quod a quatuor in cappis, ex Dionyſ., Compendienſ. Sangermanenſibuſque conſuetudinibus cantabatur, vel a Cantore, & alio item in cappis, ut in Tullenſi S. Apri Monaſterio; pro quo in Ordinario S. Petri ſupra Divam ponitur ℟. *Venit lumen*, a duobus Hebdomadariis etiam in cappis cantandum. Hymnus *Veni Redemtor*, vel, ut habent conſuetudines S. Dionyſii, *a patre unigenitus*, vel, ut Tullenſe S. Apri Ordinarium, *Enixa eſt*, & *Hoſtis Herodes*; ubi etiam notandum, quod ibidem ſcribitur: „ (Per omnes Horas hujus Feſti, dicitur *Gloria tibi Domine, qui apparuiſti hodie*, & per octavas dicatur: *Qui apparuiſti ſidere*, in die octava dicitur; *Qui apparuiſti hodie*.)

XIX. Antiphona ad *Magnificat*: *Magi videntes ſtellam*, ex Ordinario S. Petri ſupra Divam, & conſuet. S. Dionyſii, tribus vicibus repetenda. Cetera, ut in aliis feſtis ſolemnioribus. Unum hic addo ex Ordinario S. Petri ſupra Divam, de proceſſione ad Completorium, quæ huic Monaſterio, quantum ſcire potui, extitit ſingularis: „ (Ad Completorium innuente Cantore Sacerdoti Hebdomadario Miſſæ, & quatuor aliis de juvenibus, reveſtiant ſe poſt orationes Completorii; Sacerdos ſcilicet in alba & cappa deferens thuribulum, ceteri in albis deferentes, primus aquam benedictam, ſecundus crucem, tertius & quartus duo candelabra; deinde Sacerdos & ..... cum ſummo ſilentio agant proceſſionem, primo in dormitorio, deinde in capella infirmorum, egredienteſque capellam dicant antiphonam: *Ecce Sacerdos*, ℣. *Juſtum deduxit*, collectam: *Miſericordiam tuam*. Thurificatoque altari procedant in cimiterium dicendo Pſalmum: *De profundis*: *Pater noſter*: ℣. *A porta inferi*: Orationes ...... *Fidelium*, quibus dictis, revertantur per unum infirmorum, deinde per Monaſterium ad ſingula lecta Sacriſtarum.)

XX. Nocturnæ Epiphaniorum vigiliæ apud veteres monachos percelebres omnino extiterunt, eamdem habentes ſolemnitatem, quam in Natali Domini advertere licebat; hinc Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus in ſua ad Sanctimoniales Regula, in recap. n. 15. „ (Natale Domini, & Epiphania ab hora tertia noctis, uſque ad lucem vigilandum eſt;) & S. Aurelianus in utraque ad monachos, & Virgines Regula: „ (In Natali Domini, & in Epiphania tertia hora noctis ſurgite, dicite unum nocturnum, & facite ſex miſſas de Iſaia Propheta; iterum dicite ſecundum nocturnum, & legantur aliæ ſex de Evangelio. In Epiphania ita: In primis unum nocturnum; Deinde de Daniele Propheta facite illas ſex miſſas, & nocturnos, & iterum de Evangelio ſex, Matutinos eo ordine, ſicut in Paſcha ſcripſimus, aut Dominicis;) Quæ quidem deſumſit ex Regula S. Cæſarii, pro ut exiat apud Bollandum, in qua hæc ſequuntur; „ (Natalis Domini, & Epiphania ab hora tertia noctis, uſque ad lucem vigilandum eſt, ita ut ante nocturnos Miſſæ ſex de Prophetia Iſaiæ, & poſt nocturnos miſſæ ſex de Evangelio dicantur. In Epiphania ante nocturnos miſſæ ſex de Daniele fiant, poſt nocturnos de Evangeliis miſſæ ſex;) ubi idem utrobique ritus præſcribitur, cum hoc ſolum diſcrimine, quod S. Aurelianus miſſas, ſeu Lectiones ſingulis nocturnis ſubjungit, econtra Sanctus Cæſarius Lectiones ſex præmittit, deinde duos eodem tenore nocturnos, poſtea ſex Lectiones ſubjicit.

XXI. Solemnes etiam apud Noſtros Epiphania vigilias ſemper habuit, hinc quatuor in cappis Invitatorium cantare ſolebant, ſicuti preſcribunt MS. conſuetudines S. Germani, S. Dionyſii, & S. Cornelii Compendienſis. Hi in monaſterio S. Petri ſupra Divam erant *Ballivus*, *Coquinarius*, *Granetarius*, *& Celerarius*, ex Ordinario ejuſdem monaſterii; ſed in Tullenſi S. Apri monaſterio id præſtabant Cantor, & duo cum eo Hebdomadarii tantum in albis, & cappis, nec plures adſignant Lanfranci Statuta. Porro circa hujus diei Invitatorium, notandum, quod in Caſſinenſium Ordinario continetur his verbis: „ (Ad nocturnos poſt Pſalmum, *Domine quid multiplicati*, cantetur in choro antiphona: *Venite adoremus*, & alter chorus eamdem repetat; dehinc alter chorus incipit Pſalmum: *Venite exultemus Domino*, & per unumquemque verſum ipſius pſalmi repetatur prædicta antiphona.)

XXII. Ad nocturnorum Lectiones in eodem Ordinario adſignantur, quatuor primæ de Iſaia Propheta, quinta & ſexta ſermo S. Auguſtini, ſeptima ſermo S. Maximi, octava S. Fulgentii, tres ſequentes homil. S. Gregorii Papæ, Lectio 12. ſermo S. Leonis Papæ. In Corbejenſi Lectiones primi nocturni etiam de Iſaia, ſecundi de ſermone S. Fulgentii: *Noſtis fratres cariſſimi*, qui integer legebatur; ſed Dionyſianæ conſuetudines aliquid habent ſingulare: „ (Primæ tres Lectiones, *inquiunt*, de Iſaia: *Hæc eſt hereditas ſervorum Domini*, & in fine cujuslibet dicatur: *Hæc dicit Dominus*, ... Quarta Lectio de ſermone: *Nuper celebravimus diem*, & in fine hujus, & aliarum ſequentium dicatur: *Tu autem*. In ſecundo vero nocturno aſſignant Lectiones *de ſermonibus Epiphaniæ*; in tertio de Evangelio: *Cum natus eſſet*.)

XXIII. Omnia reſponſoria ibidem notantur a duobus cantanda, primum quidem a duobus chorum tenentibus, reliqua ab aliis, quartum a tribus, octavum a quatuor, duodecimum a quinque. In Ordinario etiam S. Petri ſupra Divam reperio: „ (Singula ℟. canant duo monachi, quartum vero, & octavum tres, duodecimum autem quatuor, ſicut in tabella viderint ordinari.)

XXIV. Poſt *Te Deum laudamus*, Evangelium, *Cum natus eſſet Jeſus*, habent quidem Corbejenſe Ordinarium, & alii; ſed Cartuſienſes monachi hoc quidem Evangelium ad Miſſam cantant, ad nocturnos autem Evangelium ſecundum Lucam de Chriſti Baptiſmate: *Factum eſt, cum baptizaretur omnis populus* &c. uſque ad initium ſequentis Cap.: *Jeſus autem plenus Spiritu ſancto regreſſus eſt ab Jordane*; ſed & Grandimontenſes, licet ordinem Romanum ſequentes, poſt 9. ℟. idem Evangelium ſolemni ritu cantabant; ſic quippe Guillelmi Pellicerii primi Abbatis conſ. MS. c. 10. „ (Poſt cantatum IX. ℟. dicitur Evangelium: *Factum eſt*, ſicut in die Natalis Domini, cum incenſo, &

cereis

„ cereis accenſis. Quo finito, dicitur mox: *Te Deum* „ *laudamus*, , & Oratio, & *Benedicamus* &c. In Laudibus more ſolito peraguntur. Hac die Eccleſia dicit „ duo Evangelia, unum cantatur in Matutinis poſt ix. ℟. „ de Baptiſmo Chriſti . . . . ſecundum Evangelium, quod „ legitur in Miſſa, eſt de Magis.) E contra apud Noſtrates antiquos Gallos ad nocturnas vigilias legebant Evangelium ſecundum Matthæum de Adoratione Magorum, ad Miſſam vero Evangelium ſecundum Matthæum, & ſecundum Lucam, de Chriſti Baptiſmo, tum ſecundum Johannem de Nuptiis in Cana Galileæ, quæ tria Evangelia uno contextu, eodemque tenore legebantur.

XXV. Laudes ſolemniter cum propriis antiphonis, in quibus hymnus: *Hoſtis Herodes impie*, in Dionyſianis Compendienſibuſque conſuetudinibus; ſed in antiquo Corbejenſi Ordinario „ (Hymnus incipit ad hunc verſum: *Enixa eſt puerpera*, & poſt hos tres verſus, ſequitur totus hymnus: *Hoſtis Herodes impie.*) Idem videre eſt in Benignianis cap. 54., in Ordinario S. Petri ſupra Divam & S. Apri Tullenſis. In quorum poſteriori loco primum verſus: *Tria ſunt munera*, vel alius aſſignatur; idemque præſcribitur poſt Tertiam.

XXVI. Miſſa de Epiphania Domini: *Ecce advenit*, utraque, matutinalis, & major; ſed major longe ſolemnior eodem nimirum ritu, quo in Nativitate Domini; ſaltem apud Caſſinenſes, & Dionyſianos, immo & apud alios, ſi pauca fortaſſis exceperis: poſt cujus introitum duos verſus ſubjungebant antiqui ſcilicet: *Deus judicium tuum Regi da* &c., *Reges Tarſis, & inſulæ* &c., uti & poſt collectam duas Epiſtolas, unam de Iſaia: *Surge illuminare* alteram de Apoſtolo: *Apparuit benignitas*. Ita in antiquo Corbejenſi Ordinario. In Dionyſiano, Compendienſique monaſterio ante Evangelium, cantabatur antiphona: *Hodie cœleſti*; ſicuti in Natali Domini: *Verbum caro*. Denique in Tullenſi S. Apri monaſterio, incœpto ſymbolo fratres deponebant cappas, exceptis chori rectoribus, quod alibi non legimus.

XXVII. Miſſæ ſolemnem præmittebant proceſſionem in cappis eodem ordine, quo in Nativitate Domini, in qua apud Floriacenſes portabantur *duæ cruces aureæ, & dextera aurea*; apud Dionyſianos autem ab uno Sacerdote *brachium Sancti Simeonis*. Si vero Epiphania in Dominicam incidiſſet, alteram etiam ante Tertiam faciebant, quemadmodum vidimus in Nativitate Domini. Utriuſque ordinem ita præſcribit Ordinarium S. Petri ſupra Divam: „ (Si in Dominica evenerit, nihil agatur de ipſa Domi- „ nica infra octavam, proceſſio tantum ſic ordinetur: ante „ Tertiam ſanctificet Sacerdos aquam; deinde faciat cum „ cruce, & aqua benedicta proceſſionem, dicendo ora- „ tiones conſtitutas, ad revaſtiarium, dormitorium, ca- „ pitulum, Refectorium, collect. ante portas Eccleſiæ: „ quibus dictis, dicat etiam antiphonam: *Deſcendi in* „ *hortum*, vel aliam de S. Maria, & ſic intret chorum „ Sacerdos in primo gradu dicens ℣. & orationem, qua- „ liter in Dominicis fieri conſuevit. Hora igitur cantata „ induant omnes cappas a Cantore ſibi miniſtratas, ſtan- „ tibus interim miniſtris Miſſæ ante majus altare, cum „ aqua benedicta, cruce, candelabris, thuribulo uno, Dia- „ cono cum texto, Subdiacono cum quaſella eburnea; thu- „ rificet Abbas altare, deinde textum, crucem, & ge- „ ſtandas reliquias: Inceptoque ℟. *Tria ſunt munera* a „ Cantore, procedant ordinate more ſolito per clauſtrum, „ & galil., finitoque ℟. incipiat Abbas antiphonam: *Ho-* „ *die cæleſti ſponſo*, ad introitum chori, & ſic incipiat „ Cantor officium: *Ecce advenit*. Tertio cantetur omni- „ no &c.) Sed ex Statutis Lanfranci nulla fiebat in Epi- „ phania Domini proceſſio, niſi forte Dominica eveniſſet „ (tunc enim, *inſit*, fit in albis ante Tertiam per clau- „ ſtrum, Sacerdote eunte per officinas, ſicut mos eſt in „ Dominicis diebus.)

XXVIII. Ad pſalmos ipſius Veſperæ antiphonæ de eadem ſolemnitate præſcribuntur in Dunſtani Concordia; ſecus apud alios, qui omnes una voce, unanimique conſenſu antiphonas de Nativitate Domini: *Tecum principium*, ad Veſperas aſſignant.

XXIX. Quod ad officium infra octavam Epiphaniæ ſpectat; cum nulla Sanctorum occurreret feſtivitas, totum officium fiebat de Epiphania, cum pſalmis ferialibus, tribuſque de Epiſtolis Apoſtoli Lectionibus, hoc nimirum ordine: Invitatorium, & hymnus de Epiphania, deinde una ſuper ſex feriales pſalmos antiphona de Epiphania; verſus ante Lectiones Apoſtoli, & ℟. de Epiphania, uti & ſequens antiphona ſuper pſalmos feriales ſecundi nocturni. Capitulum, ℣. & collecta ad Epiphaniam pertinebant. Ad Laudes una ſuper omnes pſalmos antiphona ex Laudibus diei, quarum antiphonæ infra octavam viciſſim dicebantur, v. g. hodie: *Ante luciferum*, cras: *Venit lumen*, & ſic deinceps. Quod pertinet ad Miſſas, ex Caſſinenſi Ordinario „ (matutinalis de Defunctis, major de „ Epiphania ſolemniter;) Grandimontenſes matutinalem Miſſam de B. Maria, alii alias etiam forte cantabant.

XXX. Dixi ſuperius, ſi nulla occurret SS. feſtivitas, neque enim eo gaudebat olim octava Epiphaniæ privilegio, ut nullum Sanctorum feſtum proprium infra ipſam officium haberet, ſicut nunc fit; hinc antiquum Caſſinenſium Ordinarium „ (In feſto S. Severini, *inquit*, duo- „ decima Lectio, & Miſſa ad Primam de Epiphania ca- „ nantur, reliqua de Sancto;) & in feſto „ (S. Pauli „ Eremitæ fiant duæ lectiones cum reſponſoriis de conf. „ & matutinam; ad Miſſam de Epiphania adjungatur „ Introitus, & oratio de ſancto;) & in Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuetudinibus fer. v. infr. oct. Epiphaniæ officium de SS. Martyribus monaſteriorum ſuorum Patronis, & Sabbato de S. Maria præſcribitur, ſicut & officium S. Luciani, quod cum duodecim Lectionibus celebrabant Dionyſiani, cum ſola commemoratione in Laudibus de Epiphania: Compendienſes vero licet non ita ſolemniter, tamen cum duobus de S. Luciano, & ejus ſociis nocturnis, tertium cum Laudibus Epiphaniæ ſacrantes.

XXXI. Dominica infra octavam Epiphaniæ totum fiebat officium de Epiphania, cum una tantum antiphona ad ſingulos nocturnos ſuper pſalmos Dominicales, & ad Laudes. Octo primæ Lectiones de Epiſtolis Apoſtoli, quatuor ultimæ de homilia in Evangelium Dominicæ. Octavam Epiphaniæ cum eodem Invitatorio, eodem hymno, iiſdem antiphonis, & pſalmis, quam in ipſo die, celebrabant olim Caſſinenſes noſtri; ſed ad primi nocturni Lectiones ſermonem S. Auguſtini accipiebant, in ſecundo vitam S. Hilarii Epiſcopi legebant, cum quatuor ℟. de de Confeſſ., in tertio homiliam de Evangelio cum ℟. de Epiphania. In Laudibus comm. S. Hilarii cum Miſſa matutinali de eo ad Primam. In veſperis etiam commem. ejuſdem S. Hilarii, & S. Felicis. Quid vero ſi Dominica eveniſſet? „ (Si Dominico die, *inquiunt in Ordina-* „ *rio*, venerit ipſa octava, Invitat., antiphonæ ad noctur- „ nos, & ℟. de octava canantur, Lectiones quatuor fiant „ de homilia de Dominica, quatuor vero de S. Hilario „ cum ℟. ſuis, reliqua omnia de octava fiant. Ad Pri- „ mam canatur Miſſa de Dominica, & adjungatur ora- „ tio S. Hilarii.)

XXXII. In aliis etiam Ordinis noſtri monaſterii octavæ Epiphaniæ Domini ſolemniter cum Lectionibus xii. celebrabatur, ſed diverſimode: alii enim ut Lyrenſes, atque Beccenſes, duos primos nocturnos cum Miſſa matutinali, & commemoratione ad utraſque Veſperas de S. Hilario cantabant; tertium vero nocturnum cum omnibus horis diei, & majori Miſſa de octava. Alii integrum de octava officium faciebant cum Invitatorio, hymnis, antiphonis, & pſalmis, ℣. & ℟. de die feſto; ad cantica tamen Laudes minoraſque diurnas horas antiphonas de Chriſti baptiſmate aſſumebant, atque ita in Tullenſi S. Apri, in Compendienſi Sancti Cornelii, in Dionyſiano, & S. Petri ſupra Divam monaſteriis, cum ſola commemoratione in Tullenſi ad utraſque Veſperas, primo S. Remigii, deinde S. Hilarii, cujus officium ix. Lectionum ſequentem in diem rejiciebant noſtri Compendienſes, & S. Petri ſupra Divam. Sed Dionyſianis illud fuit ſingulare, quod S. Hilarii feſtum propria die ſolemniter celebrantes, octavæ Epiphaniæ officium in ejus vigilia facerent, hoc eſt die Januarii duodecima: ad cujus ſolemnitatem ſtatuunt, ut Invitatorium a duobus in cappis dicatur, quartum, octavum, duodecimum ℟. ſit duplex, antiphonæ Laudum a prioribus incipiantur, & ad majorem Miſſam omnes ſint in cappis.

XXXIII. Illud etiam in hoc octavæ Epiphaniæ officio erat peculiare, quod non idem ad cantica, idem poſt *Te Deum laudamus*, pronunciabatur Evangelium: nam in antiquo Corbejenſi Ordinario, libro Uſuum Beccenſium, conſuetudinibus Lyrenſium ad cantica, ſive ante homiliam notatur Evangelium: *Vidit Johannes venientem ad ſe*; poſt *Te Deum laudamus*: *Factum eſt cum baptizaretur omnis populus*. In Benignianis vero, Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuetudinibus, ad Cantica Evangelium: *Venit Jeſus a Galilæa*; poſt *Te Deum*, Evangelium: *Factum eſt, cum baptizaretur*. Sed illud familiare ſatis extitit antiquis, ut plura circa idem myſterium Evangelia eodem die pronunciarent, cujus rei plurima nobis ſuppetunt exempla in Gallicana Liturgia.

XXXIV. In Veſperis antiphonæ: *Tecum principium* &c.

Digitized by Google

&c. a capitulo de S. Hilario, aut de S. Remigio, aut de utroque ſimul. Ab octavis Epiphaniæ ad Septuageſimam uſque vix aliquid dicendum occurrit, unum hic dumtaxat ex Tullenſi S. Apri Ordinario obſervare licet; præter Dominicales Epiſtolas, & Evangelia ad Miſſas feriar. IV. & VI. proprias etiam Epiſtolas, & Evangelia fuiſſe pronunciata: „ (Nimirum Dominica I. poſt oct. Epiphaniæ „ Epiſt. *Habentes donationes*. Evang. *Nuptiæ factæ*; feria 4 Epiſt. *Audiſtis diſpenſationem*. Evangelium: *Regreſſus eſt Jeſus*; fer. 6. Evangelium: *Deſcendit Jeſus* „ in. Dominica 2. Epiſt. *Nolite eſſe prudentes*. Evangel. „ *Cum deſcendiſſet*; fer. 4. Epiſt. *Fidelis ſermo*. Evangel. „ *Circuibat Jeſus totam*; fer. 6. Evangel. *Exeuntes Phariſæi*. Dominica 3. Epiſt. *Nemini quicquam*. Evangelium: *Aſcendente Jeſu*; fer. 4. Epiſt. *Sicut per unius*. „ Evang. *Venit Jeſus in patriam*; fer. 6. Evangel. *Factum* „ *eſt euntibus*. Dominica 4. Epiſt. *Induite vos*. Evangelium: *Confiteor tibi*; fer. 4. Epiſt. *Scimus, quoniam* „ *judicium*. Evang. *Offerebant Jeſu*; fer. 6. Evangelium: „ *Homo quidam habebat*.) Cum vero propter brevitatem temporis, quod inter Epiphaniam, & Septuageſimam nonnunquam intercipitur, omnia Dominicarum officia, & Evangelia pronunciari non poſſent, id præſtabant diebus ferialibus infra ultimam ante LXX. hebdomadam. Illud etiam non omittendum, quod ab octava Natalis Domini ad Purificationem Beatæ Mariæ, quotidie Nativitatis Domini commemorationem faciebant; ſaltem ita præſcribunt MS. S. Dionyſii conſuetudines, & Compendienſes: Adde, quod habent conſuetud. Compendienſes: „ (Miſſa „ matutinalis uſque ad Purificationem: *Puer natus*; ſimiliter & omni feria 6. vacante dicatur totum officium: *Puer natus*, ut in die Natalis, ſecunda oratio „ ſit de Dominica.)

CAPUT VII.

De Purificatione Beatæ Mariæ.

I. QUem profanis, ſuperſtitioſiſque luſtrationibus, quaſi Diis Manibus juſta reddituri, antiqua gentilium religio dicavit diem hunc vera, ſinceraque religione Chriſti Domini in templo Præſentationi, ejuſque Genitricis Purificationi conſecravit Eccleſia; de cujus feſtivitatis nominibus, & antiquitate pluribus agit Menardus noſter in notis ad librum Sacramentorum Sancti Gregorii Papæ p. 40. & ſeq. quem ſi lubet, conſule, & rotetim antiquos noſtrorum hoc in feſto ritus accipe.

II. Quinque potiſſimum in hac ſolemnitate inveſtiganda ſunt; ejus vigilia, nocturnum, diurnumque officium, cereorum benedictio, proceſſio, & Miſſa.

III. Vigiliæ purificationis meminere maxime Dionyſianæ, Compendienſeſque conſuetudines; Dionyſianæ quidem in hæc verba: „ In vigilia Purificationis B. M. magna Miſſa feſtive celebretur, ut in XII. Lectionibus: „ Officium: *Puer natus eſt*: *Kyrie*, ut in XII. Lect. *Gloria in excelſis* dicatur, ſi tamen in LXX. evenerit, non „ dicatur. Oratio: *Concede quæſumus omnipotens Deus*, „ *ut nos unigeniti*, ſecunda oratio de Martyribus, tertia „ de omnibus SS. Epiſtola, ℟. *alleluja*, Evangelium, „ Offert. Communio, ut in die Natalis Domini, & ſciendum, quod ante Miſſam ſonat Claſſicum, & letania non „ dicitur: Compendienſes vero ſic: „ (Tertio Nonas „ Februarii, Purificatio B. M. In vigilia ad Miſſam officium. *Puer natus*, totum officium, & oratio, & Epiſt. & Evangelium, ut in die Natalis; Præfatio non „ dicitur, Miſſa B. M. in mane non cantetur; omnia „ fiant, ut privatis diebus.)

IV. Ad vigiliam referri etiam poſſunt primæ Veſperæ, & Completorium: Veſperæ autem ſolemniter cantabantur cum antiphonis de Circumciſione Domini: *O admirabile commercium*, & pſalmis de feria, ex Lanfranci ſtatutis, Compendienſibuſque conſuetudinibus; pro quibus Dionyſianæ aſſignant Pſalm. *Dixit Dominus*: *Confitebor*: *Beatus vir*. *De profundis*; Beccenſes vero pſalmos de confeſſ., ſcilicet: *Dixit Dominus*: *Beatus vir*: *Laudate pueri*: *Credidi*: quia eo die de S. Severo Epiſcopo, & Confeſſore officium fecerant. Alii antiphonas de Nativitate: *Tecum principium*, &c. cum ſuis pſalmis dicebant. Atque ita Tullenſes S. Apri, Pariſienſes S. Germani, & in monaſterio S. Petri ſupra Divam.

V. Capitulum: *Ecce ego mitto Angelum* ℟. *Obtulerunt*, vel aliud, quod in Dionyſiano, Compendienſique monaſteriis a quatuor cantabatur in cappis. In Tullenſi a Cantore, & alio fratre item in cappis.

VI. Hymnus non ubique idem: in Dionyſiano, Compendienſi, & S. Petri ſupra Divam monaſteriis cantabatur: *Quod chorus vatum*; in Pariſienſi S. Germani: *Ave maris ſtella*; in Tullenſi S. Apri: *Lux maris*. Infra cujus hymni unumquemque verſum, *inquit ordinarium ejuſdem Monaſterii*: „ (Cum dicitur *Ave ave*, flectant omnes genua, capita denudantes.)

VII. Antiphona ad *Magnificat*: *Cum inducerent*, ex MS. S. Dionyſii conſuetudinibus ter dicenda erat; qua finita, *inquit ordinarium S. Apri* „ (more ſolito dicatur *Pater noſter*, preces non dicantur; ſed ℣. *Gaude Maria*, vel alius. Collecta; *Erudi quæſumus*: *Benedicamus* flori orto, dicatur; unus Cantor dicat litteram & alius neuma ſuper litteram.) Nulla hic aſſignatur commemoratio; ſed neque in Dionyſianis, Compendienſibus, Pariſienſibus conſuetudinibus, niſi forte de Septuageſima, ſi ea die eveniſſet; ſed in ordinario S. Petri ſupra Divam, de reliquiis, ac de omnibus SS. notatur commemoratio.

VIII. Poſt Veſperas fiebat proceſſio ad S. Mariam, cum incenſo, ex Ordinario Tullenſi, cantando ℟. *Gaude Maria* cum ſua Proſa: *inviolata*: qua in proceſſione oratorii thurificabatur altare, ex Dionyſianis conſuetudinibus.

IX. Ad Completorium quod ſpectat, notanda ſunt hæc verba Tullenſis S. Apri Ordinarii: „) Hac nocte ad „ Completorium dicto verſiculo: *Cuſtodi nos Domine*, „ incipitur a Cantore hæc antiphona: *Lumen ad revelationem*, & canitur Canticum: *Nunc dimittis*, quo dicto „ cum *Gloria Patri*, & prædicta antiphona finita ſine jubilo in fine, dicitur *Kyrie* &c. quæ ſolent in Completorio dici.) Hic adde quod ibidem, & in Ordinario S. Petri ſupra Divam præſcribitur: „ (Ad hymnum Completorii, & horarum diei canientur finaliter ℣. *Memento ſalutis auctor*, *Gloria tibi Domine*, *qui natus es*.)

X. Nocturnæ vigiliæ ſolemni ritu cantabantur, quarum ſolemnitati illud maxime conferebat, quod apud Dionyſianos Invitatorium a quatuor in cappis cantabatur, ſingula ℟. a duobus, quartum ℟. a tribus, octavum a quatuor, duodecimum a quinque, cujus in fine ſubjungebant proſam: *Inviolata*. Quod de Invitatorio hic a quatuor in cappis decantando dicimus, in multis haud dubium monaſteriis ſervabatur; præter Dionyſianum, res conſtat de Compendienſi; ſed in Beccenſi Beatæ Mariæ, & in Tullenſi S. Apri id præſtabant duo Hebdomadarii item in cappis, cum tertio Cantore, vel alio, cui ipſe injunxiſſet. Porro invitatorium idem erat cum noſtro, nempe: *Ecce venit ad templum* &c. de quo Tullenſe S. Apri Ordinarium: „ (Invitatorium: *Ecce venit*, & cum tres Cantores dixerint: „ *Dominator Dominus*, chorus reincipiat modice altius ipſum „ Invitatorium.)

XI. De hymno hæc ſubjungit: „ (In primo nocturno duo hymni, ſcilicet: *Quem terra*, & *O glorioſa*, ſimul dicantur;) ſed Pariſienſes S. Germani unico contenti, primum ad Vigilias, ſecundum ad Laudes decantabant; in aliis etiam monaſteriis alii adhibebantur hymni; in Dionyſiano: *A ſolis ortu*; in Compendienſi: *Quod chorus vatum*, dicebatur.

XII. Lectiones in antiquo Corbejenſi Ordinario notantur „ [de ſerm. B. Auguſtini. *Hodiernus dies magnum* „ *nobis contulit gaudium*. Alios: *Sic namque fratres per* „ *prophetam*.] In Dionyſianis vero conſuetud. octo Lectiones de ſermone: *Si ſubtiliter a fidelibus*.

XIII. Cantica ex officio Nativitatis Domini deſumebantur, ſcilicet: *Populus gentium*, ſive ut alii habent: *Populus qui ambulabat*: *Urbs fortitudinis*: *Lætare Jeruſalem*, idque in omnibus monaſteriis; ſaltem hæc aſſignant Statuta Lanfranci, conſ. S. Benigni, antiquum Corbejenſe Ordinarium, liber Uſuum Ciſtercienſium, & Beccenſium, Dionyſianæ, Compendienſeſque conſuetudines, uti & Tullenſe S. Apri Ordinarium, neque alii alii codices refragantur.

XIV. Quatuor ultimæ Lectiones ex homil. in evang. *Poſtquam impleti ſunt*. Ultimum ℟. *Gaude Maria*, quod poſt verſum repetebatur, eique ſubjungebatur Proſa: *Inviolata*, ex Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuet., Ordinario Tullenſi, ac Rituali Corbejenſi, & quidem a duobus bene cantantibus, apud Dionyſianos, & Compend. Laudes ſolemniter etiam cantabantur, in quibus hymnus: *Quem ſenex*, in Dionyſianis Compendienſibuſque conſuetudinibus adſignatur; *O glorioſa Domina*, in Pariſienſibus S. Germani; *Lux maris*. in Tullenſi S. Apri Ordinario; in quo etiam hæc habentur: „ (Matutinæ B. Mariæ non „ dicantur, Laudes omnium Sanctorum, & *Verba mea*, & pſal-

Digitized by Google

,, & pſalmi familiares poſt horas debent dici.) Circa reliquas horas diei nihil ſingulare dicendum occurrit. Veſperæ cum antiphonis de Nativitate: *Tecum principium* &c. dicebantur ubique, idque cum hymno: *Inviolata integra*, ex Dionyſianis conſuetudinibus, cum tamen Pariſienſes S. Germani, & Tullenſe Ordinarium eum, qui ad primas Veſperas dictus eſſet, adſignent.

XV. Cereorum benedictio, ſive, ut alii loquuntur, conſecratio ſimul cum proceſſione conjungenda eſt, quia revera ſimul conjungebantur olim, ipſaque cereorum conſecratio in proceſſione fiebat, aut ſaltem hæc illam immediate ſequebatur.

XVI. In antiquioribus Ord. noſtri monaſteriis in alio oratorio extra propriam eccleſiam, aut ſaltem in aliquo ſacello, quo proceſſionaliter pergebatur, cerei conſecrabantur. Caſſinenſes in oratorio S. Martini, Einſidlenſes, aliique Germanorum monachi, Cluniacenſes, Corbejenſes, Divionenſes, uti & Tullenſes S. Apri, in oratorio B. Mariæ; Dionyſiani in capitulo, hoc eſt in ſuperiori parte eccleſiæ id præſtabant. S. Dunſtanus nullum locum ſpecialiter aſſignat huic rei; ſed generatim ſtatuit, ut ,, (in Purificatione ,, S. Mariæ ſint cerei ordinati in Eccleſia, ad quam ,, fratres ire debent, ut inde petant luminaria.) Illuc ante, ſive poſt Tertiam omnes in cappis, aut minimum in albis procedebant. Ita S. Dunſtani Concordia; ,, (Euntes autem, *inquit*, ſilenter incedant pſalmodiæ dediti, & omnes albis induti, ſi fieri poteſt, vel aeris ,, permiſerit temperies.) Et conſuetudines Germaniæ c. 3. n. 30. ,, (In Purificatione S. Mariæ poſt matutinalem ,, Miſſam, pergant in oratorium ſanctæ ejuſdem Dei Genitricis, omnes in albis, & ibi canant Tertiam, qua ,, finita cappis ſe induant, deinde benedictis ab Abbate cereis &c.) Corbejenſes, Cluniacenſeſque cappas deferebant, quas ex præſcripto S. Hugonis Abbatis ad Miſſam deponebant. Sed integrum hic proceſſionis ordinem ex vetuſto Caſſinenſium Ordinario deſcribere juvat: ,, (Finita Tertia, accedente cruce, bini & bini incedant ad ,, proceſſionem cantantes ℟. *Videte mirabilia*, antiphonam: *Hoc erat*, antiphonam: *Cum inducerent*. Poſt ,, quos duo Acolythi, cum incenſis candelabris, & alii ,, duo cum thuribulis, dehinc duo Sacerdotes purpureis ,, induti planetis, geſtantes præ manibus icones habentes ,, imaginem B. Mariæ; tertius vero Sacerdos poſt eos ſolus ſimiliter indutus ferat habentem Præſentationem ,, Chriſti in templo: poſt hunc duo Subdiaconi in dalmaticis, quorum unus ferat benedictionem cereorum in ,, manibus, quos omnes ſequatur Abbas, ſive Sacerdos ,, pluviali indutus, & ſic ordinate ingredientes eccleſiam ,, S. Martini, vadat Abbas, aut Sacerdos, qui Miſſam ,, celebraturus eſt, ad altare, & oret; dehinc oſculetur altare, & Diaconus ſimiliter, & ſic juxta morem incipiat ,, benedicere cereos.) Brevius MS. conſuet. S. Dionyſii ,, (Poſt Tertiam fiat proceſſio in capitulo, ut in Aſſumptione B. Mariæ, & ſi eſt Dominica, primo per clauſtrum, & cantetur antiphona: *O beata infantia*, ℣. ,, *Poſt partum Virgo*, Oratio: *Deus qui ſalutis*; ſic præcedentes cum Diacono, totidem cum Subdiacono, & ,, Sacerdos quidam ferat brachium S. Simeonis, poſt orationem benedicat Domnus Abbas cereos.) Nonnulli tamen extra monaſterium, ſeu propriam eccleſiam non procedebant; ſed ad principale baſilicæ altare cereos conſecrabant: Ita Beccenſes, Lyrenſes, Compendienſes, Cartuſienſes, & Caſalini; ita etiam decernit Lanfrancus in Statutis: ,, (Ad Tertiam ſint omnino albis induti; dicta ,, Tertia ponatur ante altare tapetum; ubi ſupra ponantur candelæ, quas benedicat Sacerdos.) Sed Pariſienſes S. Germani, uti & Burſfeldenſes, cereos conſecrabant ad gradus Presbyterii, quemadmodum diſcimus ex illorum conſuetudinibus MS. ,, (Poſt Miſſam matutinalem Sacriſtæ ponent tapetum unum ad *gradum* & ponent cereos congregatim ſuper tapetum: Abbas vero poſt Tertiam benedicet eos: Indutus vero erit indumentis Pontificalibus; duo cerei cum candelabris ponentur ante ,, cereos alios, facta benedictione cereorum &c.) & ex iſtorum Ordinario clarius c. 30. ,, (Abbas cum miniſtris præparetur, mox procedat ad benedicendum ex ,, more candelas, benedictionem peragens juxta formam ,, in collectario deſcriptam, & fiat ſuper analogio in gradibus Presbyterii collocato, candelis illic antea a Sacriſta diſpoſitis.)

XVII. Benedictionis formam tradit Udalricus l. 1. c. 48., his verbis: ,, (Candelæ, quæ conſecrandæ ſunt, ibi ,, conſecrantur cum hac benedictione: *Adeſto ſupplicationibus noſtris*. Alia: *Domine Deus creator*.) Idem habent conſ. S. Benigni c. 44., antiquum Corbejenſis monaſterii Ordinarium, in quo & illud additur: ,, (In fine dicitur: ,, *Per omnia ſecula ſeculorum, amen: Dominus vobiſcum*, ,, *Et cum Spiritu tuo, Surſum corda, Habemus ad Dominum, Gratias agamus Domino Deo noſtro, Dignum & juſtum, Vere dignum & juſtum eſt, æquum & ſalutare, nos tibi ſemper, & ubique gratias agere Domine ſancte* ,, *Pater omnipotens æterne Deus, fons & origo totius luminis*. Sicut in collectaneo continetur;) quam benedictionis formam habet etiam antiquum S. Germani a Pratis breviarium, ſeu potius collectaneum. Aliam videre eſt in Tullenſi S. Apri Ordinario, ſcilicet: ,, (Sacerdos dicat ,, *Dominus vobiſcum*, Oremus: *Cæleſti lumine*: Alia: *Omnipotens clementiſſime*. Item: *Domine ſancte Pater*. Item: ,, *Immenſæ majeſtatis*. Item: *Omnipotens ſempiterne Deus*.) Aliam item exhibet S. Petri ſupra Divam Ordinarium his verbis: ,, (Finita vero Hora, & ſtante Abbate juxta altare, incipiat Cantor antiphonam: *Hodie Maria Virgo* qua cantata, dicat Abbas verſum: *Notum fecit*. *Dominus vobiſcum*, unam orationem ſcilicet; *Exaudi* ,, *quæſumus Domine*, ſtatimque ſubſequatur ℟. *Gaude* ,, *Maria* cum ℣. *Gabrielem*, quem canant quatuor ,, ſenes, ſicut ſunt in albis parati, ℣. *Poſt partum*, ſolemniter dicatur: *Dominus vobiſcum*, & oratio: *Deus* ,, *qui ſalutis*, deinde antiphona: *Venit lumen*: ℣ *Benedictus qui venit*, conſequentur duæ orationes, nimirum: ,, *Cæleſti lumine*, & *Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus*.) Cartuſienſes, & Caſalini unica oratione conſecrabant, præmiſſo ab utriſque: *Dominus vobiſcum*, ſcilicet Cartuſienſes Orat. *Deus ineffabilis potentia*; Caſalini vero Orat. *Domine Jeſu Chriſte lux vera*. Illud autem notatu dignum eſt, quod apud Dionyſianos Abbas cereos benedicens, *Sancti Simeonis brachium* dextra ferebat: apud Cartuſienſes vero Diaconus benedicendos tenebat.

XVIII. Facta Benedictione, ſola cereos aqua luſtrali aſpergebant Dionyſiani, Compendienſes, Tullenſes, Ciſtercienſes & Cartuſiani; eaque apud Cartuſianos a Procuratore cum aſperſorio ad Sacerdotem allata: ſed Caſſinenſes, Cluniacenſes, Beccenſes, Lyrenſes, Burſfeldenſes, & Caſalini ad aquæ benedictæ aſperſionem, thuris etiam in cereos incenſationem adhibebant: Pariſienſes vero ſancti Germani, Divionenſes S. Benigni, & Corbejenſes, cereos non incenſabant, niſi thurificato prius altari; ita quippe iſti in antiquiori Ordinario: ,, (Poſt conſecrationem ,, aqua benedicta aſperguntur, & prius incenſato altari ,, incenſantur;) & illi in MS. conſuetudinibus: ,, (Et ,, dabitur incenſum Abbati ad benedicendum; Abbas autem incenſabit majus altare tantum, poſtea cereos. Incenſatis vero cereis, aſpergat eos aqua benedicta.) Idem videre eſt in Ordinario S. Petri ſupra Divam: ,, (Deinde Abbas aſpergat cereos aqua benedicta, offerens ,, incenſum ſuper altare, & ſuper cereos, canentibus interim omnibus antiphonam: *Hodie B. Virgo Maria*, dictoque ℣. *viderunt oculi mei*, ſubſequantur duæ orationes ſcilicet: *Immenſæ majeſtatis*, &, *Omnipotens ſempiterne Deus*.)

XIX. Præter hanc cereorum benedictionem, benedicebatur etiam & ignis, unde eſſent illuminandi, ſaltem id præſcribunt MS. conſ. Canonicorum Regularium S. Rufi hæc in verba: ,, (Igitur poſt Tertiam induti Sacerdos ,, in cappa, miniſtri in albis, & Ceroferarii duo, & ad ,, crucem tertius, paratiſque cereis, & igne de ſilice vel ,, criſtallo, noviter excuſſo prius a Sacrario, cum *Miſerere mei Deus*, procedant ad altare S. Auguſtini, ibique Sacerdos benedicat ignem, & poſt dicat ibi Sacerdos ,, orationem, *Domine ſancte Pater O. Æ. D. benedicere* ,, *dignare ignem iſtum, quem nos*. Alia: *Domine Deus* ,, *Pater omnipotens, lumen indeficiens, conditor omnium luminum*, cum pſal. *Lætatus ſum*. Deinde veniant ad altare majus, ubi benedicens cereos, aſpergat eos aqua ,, benedicta.) Idem præſtabant etiam Cartuſienſes monachi, ut patet ex his Ordinarii eorum verbis. ,, (Completa benedictione cereis, cerei, & lampades, quæ ,, ante ipſam benedictionem extinctæ fuerant, & benedicta lucerna accendi debent;) ſed hanc ignis benedictionem abſque precibus, & collectis, cum ſola aquæ benedictæ aſperſione faciebant: nimirum ,, (Diaconus candelam in laterna accenſam ſuper altare ponebat) completaque benedictione, tam lucerna, quam ipſi cerei aqua luſtrali con ſpergebantur.

XX. Benedicti ergo cerei, igne etiam benedicto, ſive non benedicto accendebantur, diſtribuebanturque; ſed hæc cereorum diſtributio duobus modis fiebat, vel ab Abbate, ſeu Sacerdote, qui eos benedixerat, ad quem ſinguli bini & bini de choro accedebant; vel a cuſtode, hoc eſt Sacriſta ſingulos in choro remanentes conveniente. Primum

Digitized by Google

mum in uſu fuiſſe apud Caſſinenſes docet nos vetus eorum Ordinarium, cujus hæc verba: „ (Tunc illuminentur, & mane Sacerdotis, ſeu Abbatis pro miniſtris altaris, deinde fratribus per ordinem expendantur, ipſo incipiente: *Lumen ad*; deinde cantant canticum: *Nunc dimittis*, & poſt omnes verſus ejus ipſa antiphona repetatur. Sequitur antiphona: *Hodie beata*.] Idem eidere eſt in ſupra citatis conſuetudinibus Canonic. Regularium: „ (Finita oratione, agrediuntur fratres bini & bini, ſicut ſunt ordinati in choro, & accedentes ad Sacerdotem accipiunt ab eo ſinguli cereos, oſculantes manum ejus, quibus acceptis redeunt ordinati in choro.] Idem etiam obſervabant Cartuſienſes, & Caſalini, ut patet ex rubricis utrorumque Miſſalis: Cartuſienſis verba hic non ſunt omittenda: „ (Primoque Epiſcopus, & Abbas, ſi affuerint: Deinde Prior ad gradum altaris genua flectens, de Sacerdotis manu candelam accipit, & oſculatur manum Sacerdotis; & poſtea Religioſi hoſpites ſi adſint, poſtmodum primus in ordine, & ſic per ordinem; poſtea Laici fratres & Redditi. Diaconus eʼrimus duas ſimul candelas porrigit Sacerdoti, quarum unam de ipſius manu accipit, alteram retinet Sacerdos ſibi.

XXI. Poſterior vero modus in omnibus pene Ordinis noſtri monaſteriis receptus fuit, ut patet ex antiquis Germaniæ conſuet. n. 30. „ (Benedictis ab Abbate cereis, inchoet Cantor antiphonam: *Ave gratia plena*. Tunc a Cuſtode diſtribuantur cerei, ſequaturque alia antiphona *Adorna*, quia finiantur radeant ad majorem eccleſiam, & dum introierint, incipiat Abbas antiphonam: *Cum induceretur*, deinde pulſantur omnia ſigna, & ſic incipiant Introitum. . Ex Concordia Dunſtani c. 3. „ (Abbas ſtola & cappa indutus benedicat candelas, & conſpergat aqua benedicta, & thurificet; & ſic accepto cereo ab Æditimo, pſallentibus cunctis, accipiant ſinguli ſingulos, acceptoſque accendant.) Ex Statutis Lanfranci c. 1. §. 2., „ (Poſtea dividat eas, ſingulis ſingulas tribuens; cum autem cœperint accendi, Cantor incipiat antiphonam: *Lumen ad revelationem*, &c.) Ex vetuſto Corbeienſi Ordinario: „ (Armarius unum de fortioribus cereis ad opus Diaconi eligit, & ſimiliter in ramis palmarum unam de palmis. Inter accendendum autem dicitur antiphona: *Lumen ad revelationem*, quam Abbas, vel Armarius, accenſo Abbatis cereo, incipit ac poſt verſum ejuſdem, qui ait: *Nunc dimittis Domine*, repetit, poſt diviſionem cereorum dicitur collecta: *Domine Deus Pater omnipotens, lumen indeficiens*.) Clarius ex libro Uſuum Ciſterc. c. 46. „ (Cantor itaque cum Abbati candelam accenſam obtulerit, imponat antiphonam: *Lumen ad revelationem*, ſed etiam ſubjungat ℣. *Nunc dimittis*, et in libris invenitur; interim Secretarius ſuo adjutus ſolatio, & quibus a Priore juſſum fuerit, reliquas candelas monachis, & novitiis, ac converſis, laicis, feminæ etiam, atque hoſpitibus, ſi affuerint, diſtribuat.) Ex lib. Uſuum Beccenſium: [„ Dicta Tertia ponatur ante altare tapetum, ubi ſuperponantur candelæ, quas benedicat, & incenſet, & aſpergat aqua benedicta Sacerdos alba, & ſtola indutus, quibus benedictis, cuſtos dividat eas, ſingulis ſingulas tribuens: cum autem cœperit accendi, Cantor incipiat antiphonam: *Lumen*,) ſive ut habet alius codex: „ (Dicta Tertia Abbas cappa indutus, ſtola, manipulo; vel Sacerdos ſtola totum, & manipulo indutus cum alba benedicat candelas ante altare, & incenſet, & aſpergat aqua benedicta; quibus benedictis accendant cereum Abbatis, & Cantorum, & eorum qui in conventu ſunt: . Tunc Cantor incipiat: *Lumen ad revelationem gentium*, ℣. *Nunc dimittis* . . . Cum hæc cantantur, Secretarii dividunt candelas ſingulis, & Cantor præparat proceſſionem.) Ex Tullenſi S. Apri Ordinario: (Iis finitis, aqua benedicta earum aſpergat, & a Cantoribus incipiatur: *Venit lumen tuum*, qua finita, incipiatur a Cantoribus: *Lumen ad revelationem*, & cantetur ab omnibus cum pſalmo: *Nunc dimittis*, & per unumquemque verſum repetatur antiphona: *Lumen*... Interim Sacriſta incipit in dextro choro a ſuperioribus, & ſocius ſuus in ſiniſtro cereos fratribus, & converſis, ſororibus quoque, & extraneis, ſi affuerint, diſtribuendo.) Ex Ordin. S. Petri ſupra Divam; „ (Quibus finitis, accenſo cereo Abbatis, ubi accenderit alios, imponat antiphonam: *Suſcipiens Jeſum*; deinde ſuſcipientibus a Secretario omnibus, & accedentibus, ordinetur proceſſio;) ex conſuet. Lyr. „ (Quibus dictis, accendant cereum Abbatis & aliorum, Cantore incipiente antiphonam: *Lumen ad revelationem* ... Dum hæc geruntur, Secretarii dividunt candelas ſingulis, incipientes a ſenioribus;) Denique ex Ordinario Burſfeldenſium c. 30. „ (Diaconus ipſi Abbati candelam tradat . . . . Interim Sacriſta ſuo adjutus ſolatio candelas monachis, novitiis, converſis, & aliis fratribus laicis, ſeu etiam hoſpitibus diſtribuet.)

XXII. Facta cereorum diſtributione, proceſſionem inchoabant, aut inceptam jam proſequebantur, pro qua vetus Caſſinenſe Ordinarium: „ (Expenſis, *inquit*, cereis, imponit chorus antiphonam; *Exurge Domine*, pſalm. *Deus auribus*, & *Gloria*; deinde ad repetitionem: *Opus quod*. Tunc dicat Sacerdos: *Oremus*, & Diaconus *Flectamus genua*, & alter, *Levate*, niſi forte Dominica dies fuerit, & dicat orationem: *Erudi quæſumus*; quo facto, revertantur ad eccleſiam S. Benedicti, ſicut venerant, cantando antiphonas has: *Ave gratia*, & *Adorna*, ante eccleſiam: *O Dei genitrix*: & ſic intrantes eccleſiam, incipiant Miſſam;) & conſuetudines S. Germani a Pratis: „ (Poſt ordinabitur proceſſio: Diaconus portabit jocale argenteum, conventus ibit per chorum ad proceſſionem in capellam, Cantor incipiet antiphonam: *O beata infantia*; Abbas incenſabit altare capellæ, & aſperget aqua benedicta, incenſato altari ad ſtallum ſuum redibit: Capellanus tenebit librum coram eo; ℣. *Poſt partum*, poſt ℣. *Dominus vobiſcum*. Oratio: *Perfice in nobis Domine gratiam tuam*. Finita oratione, ferentes aquam, crucem, & cereos, exibunt primo, poſtea conventus totus ordinate, Abbas extremus exibit, & ibunt omnes per clauſtrum, non fiet ſtatio in navi monaſterii, immo ibunt directe in chorum, antiqui ſtabunt in ſtallis circa majus altare, & juniores ſtabunt in ſtallis ſuis, ſicut eſt conſuetum diebus Dominicis, Abbas ibit in reveſtiarium, & induet ſe reveſtimentis ſolemnibus.) Illud autem obſervandum in Dionyſianis conſuetudinibus, quod in antiphona: *Reſponſum accepit*, quæ ad ſtationem in navi eccleſiæ cantabatur, ad verba; *Accepit eum*, unuſquiſque textum ſuum, & cruces accipiebat, ſtando, donec illic finiretur.

XXIII. Miſſa ſolemniter, ut in hujuſmodi ſolemnitatibus fieri ſolebat, cantabatur, ſed apud Cluniacenſes, Divionenſes, & Corbeienſes ſine cappis, idque ex S. Hugonis Abbatis præſcripto, „ (non ad diminutionem tantæ ſolemnitatis; ſed ut expeditius ipſi ceras portantur, & ne ipſæ cappæ ex deſcendente cera detrimentum patiantur,) inquit vetus Ordinarium Corbeienſe; quæ cauſſa etiam extitit, cur apud Pariſienſes S. Germani tres cantantes *alleluja*, non induebant cappas, ſcilicet *propter cereos*, quos ex antiquo Ordinis noſtri uſu tenebant ubique accenſos uſque ad offertorium; hoc enim tempore unuſquiſque celebranti Sacerdoti ſuum cereum offerebat: „ (teneant luminaria in manibus, *inquit S. Dunſtanus* c. 3., donec poſt oblationem ea Sacerdoti offerant,) quod diſtinctius explicat Udalricus l. 1. c. 48. „ (ad offerendam oblatis primo hoſtia, & vino, offeruntur quoque, Diacono inchoante, candelæ.) Similiter antiquum Corbeienſis monaſterii Ordinarium, & Divionenſes S. Benigni conſuetudines c. 54. „ (ad offerendam primo oblatis hoſtiis, & vino; offeruntur quoque ab omnibus, ab illis etiam, qui aliis diebus non vadunt ad offertorium, & etiam ab infirmis, cerei, inchoante Diacono;) Lib. Uſuum Ciſtercienſium c. 47. „ (Poſtquam Diaconus Evangelium legerit, & Abbati munus Deo ſacrandum obtulerit, ipſeque Diaconus idem munus more ſolito ſuper altare ordinaverit, Abbas candelam ſuam reddat Sacriſtæ, & Diaconus Abbati ſuam offerat, & poſtea Subdiaconus: deinde veniat Abbas ad gradum Presbyterii, & ceteri offerant candelas ſuas, a Prioribus incipientes, manum Abbatis, vel Sacerdotis ſi Abbas defuerit, oſculando. Quas candelas Sacriſta, & ſolatium ejus a manu Abbatis ſuſcipientes extinguant;) Conſ. S. Germani a Pratis: „ (Poſt offertorium omnes poſt Priorem offerent cereos ſuos ad manum Abbatis.) Idem continetur in Ordinario S. Petri ſupra Divam, & in Tullenſi S. Apri. Denique Burſfeldenſes c. 30. „ (Poſtquam, *inquiunt*, jam Deo ſacrandum munus incenſaverit Abbas, Diaconus candelam ſuam Abbati offerat, deinde Subdiaconus, & conſequenter ceteri ordine ſuo, ſecundum tempus converſionis venientes per retro altare, candelas ſuas offerant, deoſculantes ſinguli dextram Abbatis in cornu altaris dextro. Sacriſta vero eaſdem candelas ſuſcipiens extinguat, intingens eas aqua, quæ ibidem ejus procuratione habebitur in promptu;) Cartuſienſes in ord. c. 46. (Finito offertorio, ſed dilata thurificatione, offerimus Sacerdoti ad gradum altaris cereos; primo Diaconus ſuum, atque celebrantis: deinceps alii eodem ordine, quo ſuſcepti fuerunt cum genuflectione ſimul & oſculo manus, ſicuti prius.) Uni ab aliis diſcrepabant Caſſi-

nenſes

neaſes noſtri, quorum in Ordinario hæc lego: „[Intrantes „ eccleſiam incipiant Miſſam, & uſqua ad finem cereos „ ipſos teneant.] Singulare ail etiam quod apud Beccenſes, atque Lyreoſes, Abbatis, ſeu Sacerdotis celebrantis cereus accenſus remanebat, non ſolum tempore Miſſæ, ſed uſque poſt Completorium: „(Qui cantat Miſſam, „ inquit Liber Uſuum Beccenſium, tenaat aſſidue cereum „ ſuum in manu uſque ad offertorium; tunc ponantur in „ dextra parte altaris ſuper unum candelabrum, & iterum „ ſumat eum ad ultimam orationam; cereus ille non ex„ tinguitur poſt Miſſam: ſed poſt Completorium; ſed „ tota die ardeat ante majus altare ſuper unum candela„ brum;) & conſuetudines Lyræ: „(Unuſquiſque au„ tem aſſidue teneat cereum ſuum in manibus uſqua ad „ offertorium, finito offertorio offerat Cantor ſive Abbas, „ vel Prior, ſi ſunt in choro, & non cantant Miſſam, „ hoſtiam & vinum, ut mos eſt; & deinde cereum ſuum, „ ceteris ſubſequentibus, qui tenent chorum, & aliis per „ ordinem . . . Qui cantat Miſſam, teneat aſſidue cereum „ ſuum in manu uſque ad offertorium; poſt offertorium „ ablotis manibus, rurſum accipiat cereum in manu ſini„ ſtra inter digitos; ad *Qui pridie*, accipiat eum Levita, „ & teneat eum uſque ad *Unde memores*, & iterum tra„ dat eum Sacerdoti uſque ad *Per ipſum*: deinde teneat „ eum Levita, vel Subdiaconus uſque ad poſtcommunio„ nem: dicto *Ite miſſa eſt*, vel *Benedicamus*, accipiat „ Secretarius cereum, & ponat ſuper candelabrum ante „ altare, & non extinguatur poſt Miſſam; ſed poſt Com„ pletorium, ut ardeat tota die.]

XXIV. Hæc ſunt præcipue, quæ cereos ſpectant. Ceterum hac in Miſſa, ſi feſtum Purificationis in Septuageſima accidiſſet, tractus a quatuor monachis, aut ſex, aut octo, ſecundum locorum conſuetudinem, cantabatur. Poſt ſequentiam ab uno cantore cantante dicebatur apud Dionyſianos antiphona: *Nemo erat*, apud Compendienſes; *ſenex*. Præfatio, *Quia per incarnati*. Denique in Ordinario Corbejenſi hæc lego: „[Ad majorem Miſſam duæ „ collectæ ad complendum leguntur.] Et hæc de feſto Purificationis, quibus & illud addo, quod in Ordinario Caſſinenſi continetur: „(ab hac dia uſqua in palmis, „ quotiens bis in die comedunt, ſurgentes a menſa expe„ ctent ſervientes, ut ſimul cantent Nonam.] Idem habetur in MS. Germaniæ conſuet. n. 30., in Cluniac. apud Udalric. l. s. c. 48., in Statutis Lanfranci c. s. §. in l. Uſ. Beccanſium, conſuet. Lyr., ut ſcilicet poſt Nonam omnes ſimul in refectorio ad potum pergerant, quod tamen cavent Divionanſes S. Benigni conſ. c. 54.

CAPUT VIII.

De Septuageſima &c. uſque ad feriam in capite jejunii.

I. HAc die triſtitiæ tempus incipit in Eccleſia; hinc ſolemnis *alleluja* depoſitio, de caſu Adami ad nocturnos Lectio, ornamentorum ad divina myſteria mutatio, & alia id genus nonnulla, quæ pro inſtituti noſtri ratione paucis perſtringenda ſunt.

II. Etſi Regula S. Benedicti uſque ad XL. *alleluja* cantari permittat, multis tamen jam ante ſeculis uſus apud noſtros invaluit, ut ſecundum communem Eccleſiæ conſuetudinem, ex toto dimitteretur in LXX. Extat hac de re Decretum Concilii Aquiſgranenſis c. 30., ſtatuentis, ut *alleluja in Septuageſima dimittetur*, quod in omnibus communiter Ordinis Benedictini monaſteriis poſtea receptum fuit, qua de re conſule dicta in Comm. ad c. 15.

III. Sed in deponendo *alleluja* non una extitit monaſteriorum, monachorumve conſuetudo. Alii enim a Veſperis Sabbati, alii poſt Veſperas a Completorio, alii ſola Dominica LXX. ad nocturnos illud omittere incipiebant. Primum obſervabant in monaſterio Sancti Petri ſupra Divam, ut diſcimus ex Ordinario ejuſdem monaſterii: „(Dominica prima Septuageſimæ: Sabbato ad ix. pul„ ſatur unum de minoribus ſignis, ad Veſperas præter„ mittitur *alleluja*, & deinceps;) & recte, ut mihi videtur, omnino, nam Dominicæ officium a Sabbato incipit. In aliis tamen vulgo etiam ad Veſperas retinebatur, in quibus etiam omnino ſolemniter cantabatur, hoc eſt ad omnes antiphonas, tam ſuper pſalmos, quam ad Canticum *Magnificat*, ut videre eſt in antiquo Corbejenſi Ordinario, Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuetudinibus, Tullenſi S. Apri Ordinario, & conſuetudinibus MS. Canonicorum Regularium S. Rufi: immo etiam in ℞. quod poſt Lectionem ſive capitulum dicitur, quemadmodum præſcribitur in antiquis Corbejenſi, Tullenſique Ordinariis, & in Breviario S. Germani a Pratis, in quo etiam pro antiphona ad *Magnificat* cantantur undecim *alleluja*: *Benedicamus* etiam cum duplici dicebatur *alleluja*, excepto Corbejenſi monaſterio, in cujus Ordinario antiquo hæc legimus: „[*Benedicamus Domino* ſine *alleluja*, quia num„ quam *alleluja* ad *Benedicamus Domino* apponitur, niſi „ quando a duobus, vel a pluribus ante altare canitur. „ Poſt Veſperos nec ad ſuffragia SS., nec ad Veſperos de „ omnibus SS., ſed nec aliud aliquid uſque in vigilia Pa„ ſchæ, *alleluja* dicitur:] Sed in Beccenſi, atque Lyrenſi monaſteriis *alleluja* etiam ad Completorium retinebatur, ut diſcimus ex iſtorum conſ., & illorum libro Uſuum, in quo hæc habentur; „(Sabbato ante Septuageſimam ad „ Veſperos, & Completorium dicitur: *Alleluja*; ad Ma„ tutinum; *Laus tibi Domine*.

IV. Ad nocturnos Invitatorium a duobus in albis cantabatur, ſaltem in inſignioribus monaſteriis: in Compendienſi tamen in froccis. Ad Lectiones primi ſecundique nocturni, præmiſſo S. Hieronymi prologo, Eptateucum incipiebant, quem ex integro ante Quadrageſimam, ſive in choro, ſive in refectorio decurrebant, quemadmodum videre eſt in Caſſinenſi, antiquoque Corbejenſi Ordinario, & apud Udalricum. Et quidem Caſſinenſe Ordinarium: „(Lectiones, *inquit*, in prima & ſecunda vigilia fiant „ de Eptatico, qui hac nocte ponendus eſt ad legendum, „ & totus legatur uſque in quarta feria caput jejunii; in „ tertia vigilia homilia legatur.) Apud Cluniacenſes, & Corbejenſes integer Geneſeos liber infra primam hebdomadam in ſolo choro legebatur, detractis tamen inde nonnullis Lectionibus ad alias Dominicas: teſtatur Udalricus l. s. c. s. cum de Lectionibus per annum legendis ita loquitur: „(Ut incipiam de librorum omnium antiquiſ„ ſimo id eſt octoteucho, hic liber, ut mos eſt generalis, „ & in aliis eccleſiis, & Septuageſima, ponitur ad le„ gendum. In ipſa Dominica fiunt Lectiones ſatis bre„ ves, præter ad primam lectionem, prologus ille: *Deſi„ derii mei*, expenditur totus. Per ſequentes noctes ita „ procedunt, ut in illa una ſeptimana Geneſis per„ legatur, & in eccleſia tantum. In Sexageſima Exodus „ inchoatur, & ſimul cum aliis voluminibus, quæ legun„ tur. Legitur utrumque, & in eccleſia, & in refecto„ rio, ita ut ubi Lectionis terminus fuerit lectæ, ibi „ ſemper initium fiat legendæ die ſequenti; & ſi non „ ante, tamen intrante Quadrageſima ex toto perlegitur „ Octoihenchus, ex quo tamen ad Dominicas ſunt lectiones „ exceptæ.) Et antiquum Corbejenſe Ordinarium: „(O„ cto Lectiones de Geneſi: ad primam lectionem prologus „ totus legitur, ad reliqua ſeptem legitur uſque: *Fluvius „ autem quartus ipſe eſt Eufrates*, & in ipſa hebdomada „ totum, quod reſtat, in eccleſia, legitur, quamvis ad „ quinque Dominicas, vel inde excipiantur.) In MS. etiam Sancti Dionyſii in Francia conſuetudinibus hæc lego: „(Et „ debet provideri, ut a Septuageſima uſque ad Quadra„ geſimam legatur Geneſis ex integro ad matutinas, re„ liqui vero libri qui ſequuntur, legantur in refectorio „ ad prandium.) Ciſtercienſes vero l. Uſ. c. 11. hac de re ſic decernunt: „(A Septuageſima uſque ad Dominicam, „ qua libri dividuntur, pars Geneſis ad vigilias legatur „ ea quæ vigiliarum Lectionibus per totum hoc tempus „ ad arbitrium Cantoris convenienter ſufficere poſſit, re„ liqua vero pars, ſi quid ab his vigiliis reſiduum eſt, „ aliique libri, qui ſequuntur, uſque ad libros Regum in „ refectorio legantur; ubi hoc ſollicite provideatur, ut „ ante Dominicam, qua canitur officium: *Judica me „ Deus*, perfecti ſint.) Paulo aliter Lanfrancus in Statutis c. s. §. 3. „(Quinque libri Moyſi, *inquit*, & Jo„ ſue, & Judicum, & Ruth, ad legendum ponantur in „ Dominicis diebus, & ceteris xii. Lectionibus uſque ad „ Paſcha.)

V. Ad Laudes, prima antiphona ab Hebdomadario, reliquæ a Prioribus incipiebantur, ex MS. conſuetud. S. Dionyſii, Tullenſi Ordinario, & S. Petri ſupra Divam.

VI. Miſſa Matutinalis ſi ante Purificationem LXX. contigiſſet, de Nativitate; ſi poſtea, de Trinitate ſaltem ita præſcribunt S. Dionyſii conſuet. Major feſtive quidem ſed ſine *Gloria in excelſis*, ſine *Ite miſſa eſt*, ſine *alleluja*, & ſequentia, cujus loco tractus cantabatur a duobus in medio chori ex Ordinario S. Petri ſupra Divam, & Tullenſi S. Apri, ubi tractuum cantandorum ritus deſcribitur his verbis: „(Tractus *De profundis*: hunc tractum duo „ fratres in tabula nominati cantant in albis, & circa finem „ cujuſque verſus chorus reſiduum ſumens, finit ipſum ver„ ſum: finito autem ſic ultimo verſu, duo qui cantant, re„ incipiunt primum verſum, & chorus proſequitur; quod „ de aliis tractibus ſimiliter faciendum eſt diebus Domini„ cis, & feſtis xii. lectionum, in quibus feſtive legitur „ ab hac die uſque ad cœnam Domini. In omni autem

tra-

„ tracta tam in Dominicis, quam in feſto ſeder chorus, præterquam in Annunciatione Dominica, Tractus Dominicalis per hebdomadam non dicitur.) Apud Ciſtercienſes vero „ (Omnes tractos ab utroque choro alternatim cantentur,) inquit liber Uſuum c. 15.

VII. Hac etiam ad Miſſam, nec Diaconus dalmatica, nec Subdiaconus tunica, ſed planetis nigris utebantur apud Caſſinenſes, ut ſupra vidimus in Adventu; Caſſinenſibus ſubſcribit Lanfrancus in Statutis his verbis c. 1. §. 3. „ (Dalmatica & tunica ad Miſſam, uſque ad cœnam Domini minime induantur, loco earum caſulis miniſtri veſtiantur;) & conſuetudines S. Dionyſii in Francia: „ (Et ſciendum eſt, quod ab hac die uſque in Paſcha non induitur Diaconus dalmatica, nec Subdiaconus tunica; ſed induantur infulis, niſi Miſſa ſit de aliquo ſancto, & niſi ſit feria v, vel Sabbatum, & Miſſa ſit de Beato Dionyſio, vel de Beata Maria.) Idem videre eſt in Tullenſi S. Apri Ordinario, & in MS. S. Cornelii Comp. conſuetudinibus. Ceterum quia triſtitiæ tempus in Septuageſima incipere diximus, ab hac die adipem ex toto dimittebant, qua de re in Comm. ad cap. 39., ſed ex hac triſtitia nonnihil excuſſerant noſtri Dionyſiani, quorum MS. conſuetudines hæc habent: „ (Et ſciendum eſt, quod in v. feria, & Sabbato, & XII. Lectionibus reficiunt fratres bis uſque feria IV. in capite jejunii.)

VIII. Infra hebdomadam propriæ ſingulis diebus dicebantur ad *Magnificat*, & ad *Benedictus* antiphonæ, cum quibus etiam in feſtis duodecim, triumve Lectionum commemorationem faciebant, ut patet ex Dionyſianis conſuetudinibus; licet in feſtis nullam noſtri Tullenſes de tempore memoriam ad Veſperas, Laudeſve facerent.

IX. Ad Miſſam privatis diebus tractum non cantabant. Feria IV. & VI. eam cum propria Epiſtola & Evangelio celebrabant. Epiſtolas & Evangelia hæc nobis repræſentat Tullenſe S. Apri Ordinarium. Infra hebdomadam LXX. „ (Feria IV. Epiſtola: *Feſtinemus ingredi*; Evangelium: *Egreſſus Jeſus ibat*; feria VI. epiſtola de Dominica: Evangelium: *Factum eſt, dum complerentur*; & infra hebdomadam LX. Feria IV. Epiſt. *Recogitate*. Evangelium: *Qui non eſt mecum*; feria VI. Epiſtola de Dominica: Evangelium: *Interrogatus Jeſus*.) In Dionyſianis conſuetudinibus nulla infra Septuageſimam notentur Evangelia; infra LX. vero „ (Evangelia infra hebdomadam dicenda ad magnam Miſſam, vel matutinalem: *Congregata ſunt*. Aliud *Congregata eſt ad Jeſum*; & infra L. *Egrediente Jeſu*. Aliud *Proficiſcente*.)

X. De feſto trium Lectionum infra hebdomadam quomodo fieret, ita deſcribunt Dionyſianæ conſuetudines: „ (Si tres Lectiones de aliquo ſancto evenerint, ita fiant. Invitatorium de Sancto, Hymnus, antiphonæ, pſalmi ad ambos nocturnos de feria, verſus de ſancto, Lectiones de Geneſi, ℟. de Sancto. In ſecundo nocturno capitulum, verſus, & oratio, & cetera omnia ad Laudes, & ad horas in die de ſancto ſint. Idem ordo teneatur in omnibus aliis feriis, qui & in ſecunda feria uſque in capite jejunii.) In feſtis vero XII. lect. totum officium de Sancto cum Comm. feriæ fiebat; in LX. & L. idem omnino ordo Divini Officii ſervabatur; ſed in Tullenſi Ordinario Lectiones ad primum, ſecundumve nocturnum in LX. ſic incipiunt: *Nemo qui neſciat*; in L. vero *Fides eſt religionis*, quæ erant haud dubium ex ſermone alicujus ſancti.

XI. Unum hic de L. obſervandum reſtat ex Concordia Dunſtani: „ (A Quinquageſima, *inquit c. 3.*, quadrageſimalem teneant abſtinentiam more ſolito.) Dunſtanum explicant Germaniæ conſuetudines decernentes, ut in quinquageſima ova, & caſeum dimittant; hinc de Cluniacenſibus Udalricus lib. 1. c. 49. „ (In quinquageſima, *inquit*, quia de cetero nec caſeum, nec ova comedimus, poſt Veſperos ad cœnam de ipſis ovis cocta in pipere habemus generale, quod toto anno amplius non contingit, ut aliud quid ea vice habeamus, præter ſolum panem, &, ſi forte ſunt in promptu, cruda poma, vel ea quæ in ferramento characterato de conſperſione farinæ tenuiſſimæ fiunt, & ab hominibus Romanæ linguæ nebulæ, a noſtratibus appellantur oblatæ.) Simile aliquid extat in antiquo Corbejenſi Ordinario, & in libro conſuetud. S. Benigni Divionenſis, ex quibus octo ova duobus monachis apponi debebant, & pittantia de pane cocis miniſtrari.

CAPUT IX.

De Capite jejunii.

I. CAput jejunii appellarunt majores noſtri quatuor illos dies, qui Dominicam primam XL. præcedunt, & a quarta feria, a cineribus fidelium pœnitentium capitibus imponendis cinerum dicta, incipiunt; in quibus conſuetum pſallendi ordinem per annum, ſaltem multis in locis, retinuerunt noſtri, una excepta ad *Benedictus*, & ad Veſperas antiphona, quæ erat propria, ſicut & oratio. Hinc Compendienſes S. Cornelii conſuetudines: „ (Feria quarta, *inquiunt*, omnia fiant de feria, ad *Benedictus*, antiphona *cum jejunatis*, oratio *Concede nobis Domine*. Ad horas dicantur antiphonæ, & orationes de feria;) & infra. (In iis quatuor diebus omnia fiant de feriis, præter antiphonam ad Ben. & ad Magn. & orationem.) Suffragantur conſuetudines S. Dionyſii in Francia, e quibus ſuas acceperunt noſtri Compendienſes, in quibus etiam ad nocturnos Lectiones de Geneſi aſſignantur. Cluniacenſes vero propria etiam capitula ad nocturnos habebant, atque ad horas diurnas, teſtante Udalrico l. 1. c. 50. his verbis: „ (In capite jejunii inchoatur, ut nec ad nocturnos, nec ad alias horas capitulum, quam quod de jejunio ſit, dicatur.) Udalrico ſubſcribunt, & vetus Corbejenſis monaſterii Ordinarium, & Divionenſes S. Benigni conſuetudines.

II. De collectis autem addit Udalricus: „ (Ad tertiam, & ad alias horas ſequentes collectæ pro peccatis, quarum prima eſt: *Exaudi quæſumus Domine*,) (quæ nimirum per totam XL. dicebantur, ut habet vetus Corbejenſe Ordinarium.) „ (Ad Matutinas Laudes, & Veſperos de ipſa die. Ad nocturnos eædem, quæ per totum annum in privatis noctibus dicebantur;) idque per totam Quadrageſimam, ex Ordinario Corbejenſi, quibus pene conveniunt Divionenſes S. Benigni conſuetudines ſic ſcribente c. 53. „ (Ad Tertiam, & duas ſequentes Horas collectæ pro peccatis, ſicut & per totam XL. in diebus privatis. Ad Matutinos, vel Veſperos de die. Ad nocturnos ſicut capitula, ſic etiam collectæ de inſtanti tempore dicuntur, ſecundum quod in collectaneo continetur.) Singulare eſt illud, quod in Tullenſi S. Apri Ordinario legimus, nimirum ad nocturnos IV. feriæ Lectiones de Evangelio: *Cum jejunatis*. Capitulum: *Convertimini ad me*, & collectam: *Concede nobis Domine præſidium*. Ad Laudes Capitulum: *Convertimini ad Dominum*. ℟. *Adjutor meus*; Antiphonam ad Benedictus: *Cum jejunatis*, & collectam: *Præſta Domine fidelibus*. Ad Primam antiphonam: *Me etenim*. Ad Tertiam antiphonam: *Quare jejunavimus*; capitulum de jejunio, collectam ut in Laudibus. Ad Sextam antiphonam: *Quis ſcit, ſi convertatur*. Capitulum & collectæ de jejunio. Ad Veſperas capitulum de jejunio, ℟. *ſpes mea*, ad Magnificat antiphona: *Theſaurizate vobis*, & collectam: *Inclinantes*, reliqua omnia de feria. His conſentit in nonnullis S. Petri ſupra Divam Ordinarium. Breviter vero hac de re Cartuſienſes in ſuo c. 47. n. 5. „ (In Capite jejunii capitula nocturna, & diurna, orationes quoque ad Laudes, Tertiam, & Veſperas mutamus; ſed non verſiculos; ad Sextam tamen, & Nonam infra hebdomadam, orationes conſuetæ per annum uſque ad Cœnam Domini non mutantur.) Hæc de officio feriæ IV. in capite jejunii pauca dicta ſufficiant, nunc de cinerum benedictione, quæ huic diei peculiaris eſt, brevi diſſerendum eſt.

Cinerum benedictio tam apud monachos, quam apud clericos ſolemni ritu ſemper celebrata fuit. Huic in monaſterio Sancti Petri ſupra Divam ſolemnis peccatorum abſolutio præmittebatur, cujus ritus in ejuſdem Ordinario, & collectaneo deſcribitur his verbis „ (Poſt Sextam revertantur fratres ad colloquium, interim nonum pulſetur de majoribus ſignis ad abſolutionem, cumque tempus fuerit, ſonetur præparatio Miſſæ, & tunc procedant in dormitorium, venienteſque in capitulo diſcalcient ſe, lavent, præparent, veniant in oratorium. Reveſtitus interim Abbas alba parata, manipulo, ſtola, & cappa ſerica, vadens ad altare incipiat ſeptem pſalmos, quos idem, & omnes proſtrati dicant; quibus finitis, dicta oratione Dominica: *Pater noſter*, erigat ſe ſolus Abbas dicens: *Et ne nos*. Preces: *Salvos fac ſervos tuos Deus*: *Eſto eis Domine turris fortitudinis, a facie inimici*: *Nihil proficiat inimicus in eis, & filius iniquitatis*: *Mitte eis Domine auxilium de Sancto, & de Sion*: *Domine exaudi orationem*: *Exurge Domine, adjuva nos, & libera nos propter*: *Dominus vobiſcum*. Oremus: *Adeſto Domine ſupplicationibus &c.*, alia oratio: *Exaudi Domine preces noſtras &c.* alia oratio:

„ *Præ-*

„ *Præveniat hos famulos* &c. *Adeſto Domine* &c. alia oratio: *Præſta quæſumus Domine his famulis* &c. alia oratio: *Domine Deus noſter, qui offenſione* &c. hic non dicens Oremus, *Dominus Jeſus Chriſtus, qui dixit diſcipulis ſuis* &c. neque hic: *Abſolutionem, & remiſſionem omnium peccatorum veſtrorum, tribuat vobis omnipotens, & miſericors Dominus. Amen*. Poſtea pariter ſurgant, & ſic Abbas ſtans ad altare, benedicat cineres.)

IV. Cauſſam hujus inſtitutionis diſcimus ex MS. conſuetudinibus Guillelmi Pellicerii primi Ordinis Grandimontenſis Abbatis, in quibus poſtquam præſcripſit, ut feria quarta cinerum, poſt Primam dicantur ſeptem pſalmi cum litaniis, & quibuſdam precibus, rationem reddens, „ (Quia, *inquit* c. 14. antiquitus in capite jejunii omnes pœnitentes, qui publicam ſuſcipiebant pœnitentiam, ante portas Eccleſiæ ſe repræſentabant Epiſcopo civitatis, nudis pedibus, & ſacco induti, vultibus in terram dimiſſis, reos ſe eſſe cognoſcentes; ubi erant Presbyteri parochiales correctiones eorum cognoſcentes, & injuncta eis pœnitentia pœnitentes in Eccleſia introducebant; & Epiſcopus cum Clericis proſtratis, pro abſolutione eorum ſeptem pſalmos pœnitentiales decantabant, cinerem in capita eorum mittebat, & aquam benedictam ſuper eos ſpargebat, & poſtmodum eis denunciabat, quod ſicut Adam projectus eſt de Paradiſo, ita & ipſi pro peccatis ab Eccleſia abjiciuntur.) Quæ omnia fuſius in Ordine Romano videre eſt. Hujus ritus fit mentio in vita S. Elphegi Epiſcopi n. 5. ſæc. 5. „ (Dies erat cinerum, & Pontifex pro more pœnitentes Eccleſiæ liminibus excludebat.) Ex his, uno excepto S. Petri ſupra Divam monaſterio, apud Noſtros ſola remanſit cinerum ſupra capita monachorum impoſitio cum aquæ luſtralis aſperſione; ſed priuſquam in capita mitterentur cineres, ſolemniter in Eccleſia benedici ſolebant. Ritum deſcribit antiquum Caſſinenſium Ordinarium his verbis: „ (Ipſa die ad collectam primitus veniat Sacerdos cum miniſtris ante altare, induti nigris caſulis, & benedicet cinerem; poſt hæc incipiat chorus antiphonam: *Exaudi nos Deus*. Pſal. *Salvum me fac Deus*, & *Gloria*; & ponatur ſuper capita omnium cinis cum aqua ſanctificata, ita dicendo: *Memento homo, quia pulvis es, & in pulverem reverteris*: interim canatur antiphona: *Immutemur*: quo finito, dicatur antiphona. *Exurge Domine ad*, ut moris eſt, & dicta oratione: *Deus qui humiliatione*. Item ad proceſſionem antiphona: *Juxta veſtibulum*. ℟. *Emendemus*. ℣. *Peccavimus*: antiphona: *Parce Domine*; & vadant omnes excalceatis pedibus in circuitu clauſtri, & ingreſſi ad Eccleſiam incipiant letaniam, & ſic cantent Miſſam; deinde Veſperam. Antiphona ad *Magnificat*: *Theſaurizate vobis*.) Hactenus Caſſinenſe Ordinarium, cujus in verbis plurima ſunt obſervanda. Primo, quod ſolemnis cinerum benedictio fierat poſt Nonam, idipſum decernit etiam Dunſtanus in Concordia; „ (Quarta feria capitis jejunii, *inquit* c. 3. Nona decantata, Abbas ſtola ornatus benedicat cineres;) & tamen in omnibus aliis, quæ mihi videre licuit tam Statutis quam Ordinariis, ſeu conſuetudinariis, ad Sextam tantum facienda præſcribitur.

V. Secundo, ſolemnis cinerum benedictio fiebat apud Caſſinenſes non ab Abbate, ſed a Sacerdote Hebdomadario: quod etiam in Statutis Lanfranci, Tullenſi S. Apri Ordinario, & libro Uſuum Becc. præſcribitur, idque privatim, ut videtur ex eodem libro Uſuum Becc. „ (Poſt Sextam cum exierit conventus ab oratorio, Hebdomadarius benedicat cineres;) communiter tamen aliis in monaſteriis id ipſe Abbas præſtabat, aut eo abſente Prior, vel Sacerdos, ut videre eſt in Concordia Dunſtani, Ordinario Corbejenſi, conſuetudinibus S. Benigni, Sancti Dionyſii, S. Cornelii, Beatæ Mariæ de Lyra, & aliis.

VI. Tertio, Abbas, ſive Sacerdos benedicturus cineres, apud Caſſinenſes quidem procedebat ad altare cum miniſtris indutis *caſulis nigris*. In monaſterio Sancti Petri ſupra Divam Abbas ſtolam, manipulum, & cappam, quam ad abſolutionem acceperat, ad cinerum benedictionem retinebat; ſed alibi paſſim cineres cum ſola ſtola benedicebat, quibuſdam quidem in locis ad altare, in aliis in Presbyterio; atque ita ex Dunſtani Concordia, Lanfranci Statutis, Udalrico, Corbejenſi Ordinario, conſuetudinibus S. Benigni, Tullenſi Ordinario, conſ. Lyræ, & Ordinario Burſfeldenſium. Verum apud Ciſtercienſes lib. Uſuum c. 13. „ (Abbas, accepta a ſecretario ſtola, & paſtorali virga in Presbyterio, verſo vultu ad Aquilonem benedicit cineres.)

VII. Quarto, in Ordinario Caſſinenſium non exprimitur, quibus precibus fieret cinerum ſolemnis benedictio. Unica tantum collecta rem conficiebant antiqui; hæc apud Cluniacenſes, Cartuſienſes, & Caſalinos erat: *Deus qui non mortem*; apud Corbejenſes: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui primo homini*; apud Pariſienſes S. Germani: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui misereris*; quam una cum collecta: *Deus qui non mortem*, & tertia: *Omnipotens ſempiterne Deus parca metuentibus* &c. continet Sancti Petri ſupra Divam collectaneum; ſed hujuſmodi Benedictioni multas alias preces præmittebant, quas nobis exhibet Tullenſe S. Apri Ordinarium his verbis: „ (Dum Sexta cantatur, præparet ſe Hebdomadarius Miſſæ cum ſuis miniſtris ad celebrandam Miſſam, poſt Sextam vero eat idem Hebdomadarius alba indutus cum ſtola, & fanulo, ad ſtallum ſuum in choro cum ſuis miniſtris. Puer autem alba indutus ad gradum crucem teneat, aquam benedictam, & vaſculum cum cineribus a Sacriſta ibidem præparatis, & incipiatur a Cantore antiphona: *Exurge Domine*, quam dum incipit, omnes, qui ſunt in choro, flectant genua, & ſtatim reſurgant dictam antiphonam cantantes, finito ℣. ſine *Gloria Patri*, reincipitur ab omnibus dicta antiphona, ordine quo prius; qua finita, Hebdomadarius Miſſæ dicat: *Domine non ſecundum peccata*; ſequitur *Pater noſter*, & fratres proſternant ſe ſuper formas. Tunc Hebdomadarius Miſſæ dicat: *Et ne nos*. Preces: *Domine ne memineris*: *Dominus vobiſcum*. Collecta: *Exaudi quæſumus Domine ſup.* & Reſponſo ab omnibus: *Amen*, erigant ſe fratres, & incipiatur a Cantore antiphona: *Exaudi nos Deus*, & chorus proſequitur pſalmum: *Salvum me fac Deus*. Finito verſu ſine *Gloria*, reincipitur ab omnibus ipſa antiphona; qua finita, Hebdomadarius Miſſæ dicat: *Ne reminiſcaris Deus*. Sequitur: *Pater noſter*; tunc fratres proſternant ſe ſuper formas, ut prius; tunc Hebdomadarius Miſſæ dicat: *Et ne nos*. Preces: *Oſtende nobis Domine*: *Dominus vobiſcum*. Collect. *Deus qui juſtâ*; iis finitis erigant ſe omnes; tunc Hebdomadarius Miſſæ eat ad gradum, & faciat benedictionem ſuper cineres dicendo: *Dominus vobiſcum*. Collect. *Omnipotens ſempiterne Deus, qui misereris*. Priore de ſolis coram ipſo Hebdomadario cineres tenente. Item collect. *Deus qui non mortem*. Item collect. *Deus qui humiliatione*. Iis finitis, & aquam benedicta ſuper cineres aſperſa &c.) Alii alias preces præmittebant: Lanfrancus in Statutis c. 1. §. 3. decernit, ut omnes „ (faciant orationem unam communiter: qua facta pulſentur duo ſigna inchoante infante: *Exurge Domine*: pſalm. *Deus auribus noſtris*. His expletis, dicat Sacerdos: *Oſtende nobis Domine*. Sequatur: *Kyrie eleiſon*: *Pater noſter*: *Et ne nos*. Pſalm. *Deus miſereatur noſtri*. Capitulum: *Et veniat ſuper nos*. Collecta pro peccatis: *Exaudi quæſumus ſupplicum preces*.) Eaſdem continent Lyrenſis monaſterii conſuetudines; eaſdem etiam ſive ante, ſive poſt benedictionem dicendas habet & liber Uſuum Beccenſium; eaſdem etiam liber Uſuum Ciſtercienſium, una excepta ultima collecta, cujus loco aſſignatur: *Concede nobis Domine præſidia*. In veteri Corbejenſi Ordinario, & Benignianis conſuetudinibus ita continentur: „ (Facta oratione, quæ fieri ſolet ante proceſſionem, finitaque antiphona: *Exurge Domine* cum verſu, & *Gloria Patri*, & dicto a Sacerdote verſu: *Oſtende nobis, Domine*, dicitur ab omnibus: *Kyrie*, & Sacerdos Hebdomadarius, dicto: *Et ne nos inducas*, incipit pſalmum: *Deus miſereatur*, quo finito cum *Gloria Patri*, addit hunc verſum: *Et veniat ſuper nos*, & coll. *Concede nobis Domine quæſumus præſidia militiæ*; quibus dictis ſtans D. Abbas, vel Sacerdos, ſi ipſe non adeſt, cum ſtola tantum benedicit cineres.) Burſfeldenſes, & Caſalini unica præmiſſa antiphona: *Exaudi nos Domine, quia benigna*, cum verſu: *Salvum me fac* & *Gloria*, repetitaque antiphona cineres benedicebant; ſed hæc forte fuſius, quam par ſit: ad cetera veniamus.

VIII. Quinto facta cinerum benedictione „ (ponatur ſuper capita omnium, *inquiunt Caſſinenſes*, cinis cum aqua ſanctificata, ita dicendo, Memento &c.) ubi quod ajunt cinerum cum aqua ſanctificata capitibus omnium eſſe imponendum, exponendum eſt ex Lyrenſis monaſterii conſuetudinibus MS. in quibus ritus iſte cinerum imponendorum præſcribitur hoc modo: poſt benedictionem „ (Abbas redeat ad gradum ante analogium, & ſtet ibi cum ſtola, & baculo, & Subdiaconus ad dexteram ejus, qui teneat cineres, & Diaconus ad ſiniſtram, qui aſpergat accedentes ad cineres aqua benedicta: tunc Cantor incipit antiphonam: *Immutemur*, & aliam: *Inter veſtibulum*. Interim accedant fratres ad ſumendos cineres, & Abbas mittat eos ſuper capita eorum ita dicens: *Memento homo q. c. es, & in p. r.*; & Diaconus aſper-

„ aſpergat eos aqua benedicta. Poſtquam omnes acceperint cineres, aſſumat [illegible] ſtolam, vel Subprior, ſi Prior deeſt, & det cineres Abbati ;) & ex libro Uſuum Beccenſium : „ (Poſt orationem reſpondentibus omnibus : „ *Amen*, accipiant Sacerdotes Hebdomadarii ſtolas, & cineres, & Diaconi Hebdomadarii aquam in pelvim, „ tunc Cantor incipiat antiphonam : *Immutemur : Juxta* „ *veſtibulum. Emendemus ;* tunc mittant Sacerdotes cineres ſuper capita fratrum dicentes : *Memento homo, quia* „ *pulvis es, & in pulverem reverteris* ; & Diaconi aſpergant aquam deſuper, Sacerdos Hebdomadarius majoris „ Miſſæ dabit primum Abbati ; deinde ceteris ex parte „ ejus, Sacerdos Miſſæ matutinalis primum Priori, & „ ceteris ex parte ejus. Poſtea Sacerdos Hebdomadarius „ dabit Diacono ſuo, ſimiliter & alius Sacerdos, alio „ Diacono. Poſtea vero Sacerdos Hebdomadarius ſocio „ ſuo, ablata prius ab illo ſtola ſua ; Abbas deinde aſſumta ſtola dabit cineres Sacerdoti Hebdomadario ; ſi Abbas defuerit, loco ejus ſocius, ſi minor conventus fuerit, „ unus Sacerdos ſufficiat.) Ubi obiter obſervabis, eum, qui cineres fratribus imponeret, ultimum omnium a digniori chori accepiſſe, quod confirmant vetus Corbejenſe Ordinarium, & Divonenſes S. Benigni conſuetudines cap. 53. „ (Poſtquam autem omnibus cineres dati ſunt, etiam infantibus, & ad extremum infirmis, Domno Abbati, vel Sacerdoti Prior dare debet, vel unus de Prioribus, ſi ipſe non eſt Sacerdos ;) & Tullenſe S. Apri Ordinarium : „ (Interim imponat Hebdomadarius Miſſæ „ cineres ſuper capita adſtantium, incipiens a miniſtris altaris, & poſtea ſuperioribus fratribus dicendo : *Memento homo* &c. quibus peractis, ille qui in choro primus „ eſt, imponat cineres ſuper caput Hebdomadarii Miſſæ ;) & tamen apud Ciſtercienſes, Burſfeldenſes, & Caſalinos, primus omnium, depoſita ſtola ab Hebdomadario, cineres recipiebat : „ (Abbas ſtola depoſita, *inſit* „ *lib. Uſuum Ciſterc. c.* 13. veniens ante gradum, & „ ſub illo flexis genibus, ab Hebdomadario Miſſæ prius „ ſacros accipiat cineres, quibus acceptis, erigens ſe reſumta ſtola, ſtet ſupra gradum, & verſus ad chorum „ ſuper ſingulorum capita mittat cineres benedictos, incipiens a miniſtris altaris, omnibus flectentibus genua in „ terra, & dum mittuntur, ſedeat, qui voluerit.) Idem fere legitur in Ordinario Burſfeld. c. 31. Cartuſienſes vero in diſtribuendis cineribus hunc ſervant ordinem in rub. Miſs. „ (Cinere benedicto, & aqua ſancta aſperſo, Diaconus „ incipit antiphonam : *Exaudi*, & flectens genua ad gradum altaris, primus aſpergitur a Sacerdote, dicente ipſo „ per ſingulos : *Recognoſce homo, quia pulvis es, & in* „ *pulverem reverteris :* deinde Epiſcopus, vel Abbas, ſi affuerint : deinde Prior aſpergitur cinere a Sacerdote, & „ Sacerdos a Priore, vel eo abſente, vel celebrante, a vicario : & ab ipſo Sacerdote hoſpites Religioſi, ſi adſint, „ poſtea monachi per ordinem ; deinde Converſi, & poſtea „ laici ſæculares, ſi adſint :) Sed apud Ciſtercienſes lib. Uſuum cap. 13. „ (extra chorum familiæ, & hoſpitibus, „ ſi affuerint, Prior adjuncto ſibi aliquo fratre imponit „ cineres.)

IX. Sexto, interim dum imponebantur cineres, impoſitam a Cantore antiphonam : *Immutemur*, & *Exurge*, chorus proſequebatur, Unicam apud Divionenſes, & Corbejenſes decantabat, qua finita, remanebat ſub ſilentio, ut diſcimus ex antiquo Corbejenſi Ordinario, & libro conſuetudinum S. Benigni Divionenſis c. 55. „ (quos cum orſus „ fuerit ſingulis imponere, armarius incipit antiphonam : „ *Immutemur* ... finita vero prædicta antiphona, ſiletur „ ab omnibus, donec cineres dati ſunt.) Alii plures cantabant antiphonas, & preces.

X. Septimo, quid de ſuperſtite cinere faciendum eſſet, tacet Caſſinenſium Ordinarium, quod proinde repetendum eſt ex libro conſuet. S. Benigni Divionenſis, in quo hæc leguntur : „ (Cineres vero, qui, ut prædictum eſt, hac die „ fratrum capitibus imponantur, ex induſtria fiunt de cremiis ſarmentorum, qui etiam ſtudioſe mundantur, & cribrantur, & benedicti conſervantur ab infirmario, ut morientibus fratribus cum cilicio ſubſternantur.) His conſentiunt Floriacenſes conſuetud.

XI. Octavo, abſoluta cinerum aſperſione, dictiſque precibus, & collecta, ſequebatur proceſſio, quam ubique nudis pedibus faciebant ; unde poſt Sextam exeuntes de choro ad loquendum, calceos, antequam cineres benedicerentur, deponebant, eoſdem poſt Miſſam tantum, antequam Nona diceretur, reſumturi : „ (Poſt Sextam, *inquit* „ *Lanfrancus in Statutis c.* 1. §. 3. revertantur in clauſtrum locuturi, cum tempus fuerit, pulſetur unum de minoribus ſignis, quo pulſato, ſtatim ſilentium fiat in „ clauſtro : diſcalcient ſe, & pergant abluere manus, „ & ſic vadant in Eccleſiam ... Poſt hæc benedicat Sacerdos cineres ... hoc facto exeant ad proceſſionem „ &c.) Poterat tamen nonnullis in Cœnobiis hac de re miſericordiam fratribus Abbas indulgere : hinc Dionyſianæ conſuetudines ad feriam IV. in capite jejunii : „ (Et ſint, „ *inquiunt*, nudis pedibus, niſi per miſericordiam remittatur, uſque ad finem Miſſæ ; ſed tamen miniſtri altaris ſint calceati ad Miſſam.) Non tamen apud Cluniacenſes lib. 1. c. 41. licet „ [D. Odilo vir plane miſericordiæ, „ perpendens, quam difficile nonnulli fratrum pati poſſent, ut in tanta hyemis aliquando aſperitate nudis „ quoque pedibus procederent, hujuſmodi proceſſionem „ in IV. & VI. feria a Calendis Novembris uſque ad caput jejunii, pro pietate ſua indulſerit,) teſte Udalrico. Hanc proceſſionem Caſſinenſes, Tullenſes, & Compendienſes, in circuitu clauſtri faciebant ; Corbejenſes verſus cimiterium ; Pariſienſes S. Germani ad oratorium B. Mariæ ; Dionyſiani ad *oratorium B. Mariæ de ſancto Clemente*, hoc erat infirmorum oratorium, ad cujus introitum, inquiunt conſuetud. S. Dionyſi : „ (Incipiat Cantor antiphonam : „ *Ave Regina*, vel *Alma*, vel aliam quamlibet de B. Maria, deinde dicat Sacerdos verſum : *Ora pro nobis ſancta* „ *Dei genitrix*, vel alium quemlibet ; orationem : *Famulorum tuorum*, vel aliam quamlibet de B. Maria ; poſt „ orationem proſternantur fratres, & dicatur oratio Dominica : Poſt orationem incipiat Sacerdos pro defunctis pſal. „ *Lauda anima mea*, vel *De profundis*, verſum : *A porta* „ *inferi*, orationem : *Deus cujus miſeratione* ; poſt orationem dicat : *Per Dominum ; Requieſcant in pace.*) In reditu proceſſionis incipiebatur letania a duobus pueris, qui pervenientes in chorum, ſtabant in medio choro, donec dictam letaniam finiſſent, quemadmodum præſcribit Tullenſe Ordinarium ; idque in omnibus monaſteriis obſervatur. Burſfeldenſes proceſſioni ſeptem pœnitentiæ pſalmos præmittebant : Ciſtercienſes vero, & Cartuſienſes nullam proceſſionem facientes, abſoluta cinerum aſperſione, ſtatim Miſſam inchoabant, ad quam, ſaltem Ciſtercienſes, nudis remanebant pedibus, exceptis tamen celebrante, & miniſtris altaris, qui depoſitos ad benedictionem cinerum calceos reſumebant ad Miſſam.

XII. Hac in Miſſa vix aliquid ſingulare occurrit. Ante collectam Diaconus præmittebat : *Flectamus genua*, ipſeque ex Ordinario Sancti Apri dicebat, *Levate*, & ad orationem ſuper populum in fine : *Humiliate capita veſtra Deo*, ad quam chorus uſque in finem remanebat inclinis, idque in omnibus ſervabatur monaſteriis per totam quadrageſimam, uſque in cœna Domini. Tractus : *Domine non ſecundum* &c. quem omni feria 2. 4. & 6. in XL. cantabant. De hoc tractu ſic ſcribit Tullenſe S. Apri Ordinarium : „ (Et ſciendum „ eſt, quod iſte tractus ab hac die uſque ad Paſcha II. „ IV. & VI. feria ad Miſſam de jejunio, cantatur a toto „ choro in hunc modum : fratres chori, in quo eſt hebdomada, cantant primum verſum, fratres alterius chori ſecundum, & fratres, qui cantaverint primum, cantent, „ & tertium verſum, quem dum incipiunt, fratres utriuſque chori flectant genua, dictoque *Salutaris noſter*, erigant „ ſe, & infra dictum verſum fratres utriuſque chori dicant „ ſimul, *Et propitius*, & ſic finiatur tractus ab omnibus.) Præfatio : *Qui corporali jejunio*, privatis diebus per totam XL. dicenda.

XIII. Nono, apud Caſſinenſes Miſſam ſequebantur Veſperæ, ac proinde refectio non niſi poſt Veſperas, ut in XL. fiebat ; ſed in aliis communiter Monaſteriis abſoluta Miſſa, conventus calceos reſumebant, Nonam mox cantaturus : „ (Poſt Miſſam, *inſit lib. Uſuum Beccenſium*, ſonet Nona, ut ſolet, & facta oratione eant omnes ſe recalciare, & ſic canant Nonam ;) & conſuet. Lyræ :) „ Proceſſio ſit nudis pedibus, etiamſi feſtum XII. Lectionum ſit, poſt Miſſam ſonet Nona, & terminata oratione eant omnes ſe recalceare, & ſtatim revertantur in „ chorum ; non tamen per ablutorium, & ſic cantetur Nona.)

XIV. De feſtis autem hac die contingentibus ita Lanfrancus in Statutis c. 1. §. 3. „ (Si in capite jejunii feſtivitas XII. Lectionum evenerit, non celebratur ipſa die, „ ſed differtur in craſtinum.) Corbejenſes, & Divionenſes, aut in ſequentem feriam V. rejiciebant hujuſmodi feſta, aut præcedenti feria III. illa celebrabant : „ (Illud „ autem, *inquiunt conſuet. S. Benigni Divionenſ. c.* 55., „ non eſt ignorandum, quia ſi evenerit feſtivitas XII. Lectionum in capite jejunii, vel in craſtino, vel in præcedenti III. feria mutatur, quia numquam ipſa die apud „ nos feſtivitas agitur.) Nonnulli Miſſa de feſto XII. Lectionum poſt Tertiam decantata, Miſſam de jejunio poſt Sextam celebrabant, atque ita Beccenſes, Lyrenſeſque noſtri : „ [Si in hac IV. feria, *inſit liber Uſuum Beccenſium*,

feſti-

„ feſtivitas XII. Lectionum occurrit; dicta Tertia, & Miſ„ſa de feſto, ſedeant in clauſtro; & iterum poſt VI. ſe„deant in clauſtro; & ſonante ſigno ibi ſe diſcalcient.) Idem habent conſuet. Lyræ, in quibus additur: „ (Et „ fiat, ſicut ſupra dictum eſt, hoc eſt, benedictio cinerum, „ proceſſio, & Miſſa de jejunio.)

XV. De feſto vero trium Lectionum nihil hiſce diebus, neque in XL., quamvis de SS. Martyribus Dionyſio, & ſociis ejus in Dionyſiano; de SS. Cornelio, & Cypriano in Compendienſi Monaſterio, feria V., & Sabbato de B. Maria ad Laudes, & Veſperas fieret per totam XL. commemoratio, cum Miſſa matutinali. Tullenſes etiam de feſto trium Lectionum in XL. commem. ad primas Veſp, & Laudes faciebant.

XVI. Quid vero de feſto XII. Lectionum tribus ſequentibus diebus? Docent conſuetudines S. Benigni c. 55. ſupra citatis verbis hæc adjungentes: „ (Si autem in qua„libet trium ſequentium dierum, eodem modo celebrant: „ quemadmodum in alio tempore extra XL., ſi dies je„junii aſſet, celebraretur.) Idem habet Corbejenſe vetus Ordinarium.

XVII. „ (Feria V. & VI., inquiunt Caſſinenſes in Or„dinario, finita Nona faciant letaniam in choro;) recte in choro, quia hac ſexta feria ſequenti proceſſio haud fiebat. De Sabbato autem tacuit, quia ea die non dicebatur letania ante Miſſam, ut diſcimus ex conſuet. S. Dionyſii. Denique his tribus diebus Lectiones ad Nocturnos ex homilia in Evangelium agebant noſtri Tullenſes, de Geneſi Sandionyſiani, quam Sabbato ad Nocturnos abſolvebant.

XVIII. Duo mihi, quæ ad caput jejunii ſpectant, breviter obſervanda reſtant: Prim. in veteri Corbejenſi Ordinario, & in conſuetudinibus S. Benigni continetur his verbis: „ (Ipſa die & VI. feria, quæ ſequitur, & in omni „ feria II. IV. & VI. totius XL., præter primam feriam „ ſecundam, niſi feſtum XII. Lectionum in eis eveniat, „ generale in refectorio non datur; ſed herbæ crudæ pro „ generali, quamvis omni die, præter VI. feriam Para„ſceve, duo cocta pulmentaria ſecundum præceptum B. „ Benedicti conſuetudinaliter tribuantur.) Secundum item exprimunt Statuta generalia pro Monaſterio Sancti Germani a Pratis: „ (A die cinerum uſque ad feſtum om„nium Sanctorum, debet fieri mandatum de tribus pau„peribus in eleemoſyna;) & conſuetudines S. Dionyſii in Francia: „ (In ipſa die fit mandatum, & ſcribantur „ quotidie in tabula uſque in vigilia omnium Sancto„rum.) Huic mandato omnes tenebantur intereſſe, ut diſcimus ex conſuetudinibus Floriacenſis Monaſterii, in quibus præſcribitur, ut „ (quicumque mandatum trium „ pauperum qui craſtina die [cinerum nempe] incipie„tur, perdiderit; veniam in capitulo, ſicut pro regulari „ hora petere debet.) Iſtud mandatum obſervant etiamnum noſtri Sandionyſiani a feria IV. in capite jejunii ad feſtum omnium Sanctorum, ſed nec quotidie, nec etiam ab omnibus, ſed ter tantum in hebdomada, idque ſolum a Celebrante Hebdomadario, qui cum ſocio Acolytho tribus pauperibus peregrinis manus abluit, ſingulis panem cum denario impertitur, ſpiritualique eos inſtructione reficit. In Monaſterio S. Theodorici prope Remos ſolis diebus Dominicis, a capite jejunii ad feſtum omnium Sanctorum, pauperum mandatum fiebat, ut diſcimus ex litteris Johannis de Fago Abbatis anno 1289. datis in hiſtoria MS. ejuſdem Monaſterii.

XIX. His adde laudabilem Trenorcienſium noſtrorum conſuetudinem, qui pauperibus ad ſe confluentibus ſingulis annis in principio quadrageſimæ ſal dare conſueverant, ut patet ex quodam additamento ad tranſlationem S. Filiberti nu. 3. ſæc. 4. part. 1. Sed neque prætermittere poſſum, quod Statuta S. Adalardi Abbatis Corbejenſis l. 1. c. 2. „ (Primo die jejuniorum Quadrageſimæ, adeo ut ſpati„um habeant confeſſiones renovare) Monaſterii ſervis ab opera Dominica parcendum eſſe decernunt, hoc eſt ab obſequio dominio debito.

CAPUT X.

Generales Quadrageſimæ conſuetudines.

I. GEnerales Quadrageſimæ conſuetudines duplicis erant generis, aliæ ad officium, cultumque Divinum, aliæ ad diſciplinam obſervantiamque regularem pertinebant. Inter primas merito recenſendus eſt mos antiquus extendendi veli ad Sanctuarium, quo altare, Sacerdos in eo ſacrificans, Miniſtrique ipſi ſervientes, toto quadrageſimali tempore abſconderentur. Illud Dominica prima Quadrageſimæ poſt Completorium appendebatur, ut diſcimus ex Statutis Lanfranci decernentis c. 1. §. 3. ut „ [Domi„nica prima Quadrageſimæ poſt Completorium ſuſpenda„tur cortina inter chorum, & altare;) & ex libro conſuetudinum S. Benigni Divionenſis c. 56. „ (Poſt Comple„torium appenditur velum inter altare, & chorum, quod „ nullus præter Sanctuarii Cuſtodes, ejus Miniſtros, ab„ſque rationabili cauſſa audet tranſire.) His ſuffragatur liber Uſuum Beccenſium: „ (Dominica poſt completam „ debet Secretarius tendere cortinam inter chorum, & al„tare, & Crucifixum cooperire;) & liber Uſuum Ciſterc. c. 15. de Dominica prima XL. ſic ſcribens: „ [Hac „ die poſt Completorium cruces cooperiantur, & cortina „ ante Presbyterium tendatur, quæ ita omnibus diebus „ privatis per XL. uſque ad quartam feriam ante Paſcha „ poſt Completorium remanebit.) Iſtud tamen poſt IX. præſtabant Tullenſes noſtri, quorum Ordinarium ad Dominicam primam XL. „ (Hac die, inquit, poſt IX. ante „ Sanctuarium cortina a Sacriſta tendatur, & cruces in „ eccleſia cooperiantur.) Burſfeldenſes feria IV. in capite jejunii, ſeu potius die præcedenti: ita enim in Ordin. c. 31. „ [Veſperæ autem diei præcedentis diem cinerum, cru„ces, & imagines cooperiantur, & cortina ante Presby„terium tendatur, quæ omnibus diebus privatis uſque ad „ quartam feriam hebdomadæ palmarum dum canitur: *Et* „ *velum Templi ſciſſum eſt*, remanebit.) Quod ait, *privatis diebus*, indicat Dominicis, feſtiſque diebus velum abſtractum fuiſſe, idque etiam privatis diebus in Miſſa ad elevationem SS. Corporis, & Sanguinis Chriſti fiebat, ut docet in primis Tullenſe S. Apri Ordinarium, his verbis: „ (In feſtis vero SS. XII. Lectionum & Dominicis, die „ præcedente ad Veſperas a conſpectu Sanctuarii cortina „ abſtrahenda eſt, & in die feſti poſt Completorium retre„henda: ſimiliter ſingulis diebus ante elevationem Do„minici Corporis abſtrahatur, & ea facta retrahatur.) Idem & ad Miſſam pro præſente defuncto, & ad novitii benedictionem præſtabant Ciſtercienſes, quorum liber Uſuum c. 15. hæc habet: „ (In Sabbatis vero, & in vigiliis „ SS. duodecim Lectionum ante Veſperas a conſpectu Pres„byterii eſt cortina retrahenda, & in craſtino poſt Comple„torium eſt remittenda. Similiter retrahatur ad Miſſam „ pro præſenti defuncto, & ad exequias: *Non intres in ju*„*dicium*, donec ſeptem pſalmi finiantur poſt ſepulturam, „ & ad benedictionem novitii.) Idem habet Ordinarium Burſfeldenſium, ſubjungitque c. 31. „ (Et omnibus etiam „ privatis diebus ad elevationem Dominici Corporis, & San„guinis Miſſæ conventualis, quæ cantatur in ſummo alta„ri.) Addit vero liber Uſuum Ciſtercienſium: „ (Ad Miſ„ſam vero privatis diebus, ut Sacerdos libere ab Abbate, „ ſi affuerit, ad Evangelium legendum benedictionem petat, „ Subdiaconus cornu cortinæ in parte Abbatis modice retra„hat, & data benedictione, ut prius erat, remittat. Diaco„nus vero accedat ad cortinam, ubi ſublevata eſt, quærens „ benedictionem.)

II. Secundo non modo Sanctuarium, ſed Cruces, Imagines, aliaque Eccleſiæ ornamenta velabantur, quod feria ſecunda ante Tertiam præſtabant: „ (Feria ſecunda, in„quit Lanfrancus in Statutis c. 1. §. 3., ante Tertiam de„bent eſſe coopertæ, crux, coronæ, capſæ, textus, qui „ imagines de foris habent;) & liber conſuetudinum S. Benigni Divionenſis c. 56. „ (In craſtinum poſt letaniam „ cuncta auferuntur ornamenta; quæ vero auferri ne„queunt, velantur, id eſt coronæ, capſæ, cruces, colum„næ, linteamina altarium, offertoria quoque, manu„tergia, albæ etiam quotidianæ mutantur: diebus Do„minicis & privatis ad majorem Miſſam Sacerdos caſula „ utatur fuſca;) & liber Uſuum Beccenſium: „ (Ante „ Tertiam Secretarius altaria cooperiat, & crucem, & coronas, „ & capſas, quæ ſunt ſuper altaria.) Id tamen in alio exemplo faciendum *poſt Completorium*, *etiam Dominica*, præſcribitur, uti & in conſuetudinibus Guillelmi Pellicerii pro Ordine Grandimontenſi c. 14. in quibus legitur: „ (Do„minica prima Quadrageſimæ poſt Completorium coope„riuntur cruces, & imagines uſque ad Paraſcevem, „ quia velata fuit facies Chriſti in cruce, cum fuit captus „ a Judæis.) Floriacenſes præcedenti Sabbato id obſervabant, ſi tamen non ſit mendum in editis earum conſuetudinibus, quarum ſunt hæc verba: „ (Sabbato in capite je„junii poſt Veſperas appenditur velum inter chorum, & „ altare, & cuncta auferuntur ornamenta; quæ vero aufer„ri nequeunt velantur. Item aquila, tabernaculum Pa„tris noſtri Benedicti, capſa S. Mauri, & Crucifixus, „ altaria capitis palliis operiuntur.) Cartuſienſes feria IV. „ cinerum; ſic quippe in Ordinario c. 47. loquuntur: „ (Eodem cinerum die ante Sextam, cruces, & imagines „ velamus, in Paraſceva detegendas, & ſimiliter inſtrumenta, „ quibus pax datur;) quod retinent ex Guigonis Statutis

c. 4. Burſfeldenſes c. 31. etiam pridie. „ (Veſpere autem die prædentis diem cinerum, *inquiunt*, croces & imagines cooperiantur.) Et tamen in vetuſto Caſinenſis Monaſterii codice, circa Bertharii Abbatis tempora ſcripto, hæc leguntur: „ (Dominica die, quæ eſt ante palmas, non canunt ℟. minorem cum *Gloria*; & ſecunda feria in ipſa hebdomade iconas velant, & coronas, & theſauros eccleſiæ tollunt; & ad altaria induunt veſtimenta nigra.) Obſervandum vero, quod habet liber Uſuum Ciſtercienſium c. 15. „ (Si acciderit per hos dies Quadrageſimæ, ut crux, quæ eſt retro altare cooperta, tollatur inde pro quolibet defuncto, vel infirmo communicando, ſive inungendo, diſcooperiatur, quoadusque proprio loco, ſcilicet, ſuper altare reſtituatur.) Idem habet Burſfeldenſe Ordinarium c. 31.

III. Tertio, etſi Dominicis diebus ad nocturnas vigilias Lectiones ex Sacris Scripturis dicerentur; non tamen privatis diebus; in his enim omnibus in Monaſteriis paſſim Sermones S. Auguſtini ſuper Pſalmos XV. Graduales legebant. De Cluniacenſibus res patet ex Udalrico l. 1. c. 1., cujus hæc verba: „ (In aliis noctibus Quadrageſimæ legitur Expoſitio S. Auguſtini ſuper pſalterium, & maxime ſuper xv. cantica graduum.) Udalrico aſſentit liber conſuetudinum S. Benigni Divionenſis c. 56. „ (In privatis noctibus de Expoſitione Beati Auguſtini ſuper xv. cantica graduum uſque in Paſſione Domini per XL. legitur;) & liber Uſuum Ciſtercienſium c. 11. „ (A prima autem Dominicæ Quadrageſimæ, qua ſcilicet libros dividimus, ad vigilias in eccleſia privatis diebus utimur tractatibus S. Auguſtini ſuper pſalmos, uſque ad Dominicam, qua Hieremias inchoatur.) Idem videre eſt in Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuetudinibus, & alibi: uni diſcrepabant ab aliis noſtri Tullenſes S. Apri in Ordin., qui „ (a feria ſecunda poſt primam Dominicam XL. uſque ad Dominicam in Paſſione Domini diebus ferialibus ... Lectiones de Evangeliis ipſius temporis, ℟. de ipſis Dominicis aſſumebant;) licet idem etiam videre ſit in Dionyſianis conſuetudinibus codicis Colbertini.

IV. Quarto per totam XL. alii ad Horas diurnas, præter Primam & Completorium, Hymni privatis diebus dicebantur, quam conſueti per annum; „ (In feria ſecunda, *inquit Udalricus l.* 1. *c.* 52. Quadrageſimæ inchoantur Hymni de jejunio ad matutinas Laudes, ad Tertiam, & ſequentes Horas. Soli nocturni neſcio quid hic commiſerant, qui cum in Advento Domini, & toties in ſolemnitatibus ſpecialem hymnum habeant; in Quadrageſima hoc amiſerunt, in qua etiam tam parva Hora, ſicut eſt Tertia, non caret hymno alio, quam conſueto, ideſt: *Ternis ter horis numerus*;) & vetus Corbejanſis Monaſterii Ordinarium: „ (ſecunda feria hymni tam ad Laudes, quam ad omnes Horas, præter Primam, & Completorium, ad quas omni tempore idem ſunt, mutantur; ad Nocturnos tamen hymni feriales, qui in privatis diebus alio tempore dicuntur: ideſt: *Somno refectis artubus*, cum reliquis non mutantur uſque in Paſſione Domini;) concinit liber conſuetudinum Sancti Benigni Divionenſis c. 56. Quinam vero eſſent illi Hymni, diſcimus tum ex Tullenſi S. Apri, & S. Petri ſupra Divam Ordinariis, tum ex Dionyſianis conſuetudinibus, in quibus etiam ad Nocturnas vigilias proprius hymnus adſignatur, ſcilicet: *Audi benigne*. Ad Laudes: *Jam Chriſtus ſol*. Ad Veſperas: *Ecce tempus idoneum*, uſque ad Paſſionem Domini. Ad Tertiam vero: *Dei fide*. Ad Sextam: *Qua Chriſtus hora*. Ad Nonam: *Ternis ter horis*, uſque in cœna Domini. Ita in Ordinario S. Petri ſupra Divam; Iidem in Tullenſi continentur, excepto Veſperarum hymno, cujus loco habetur: *Summe largitor*; & in Dionyſianis conſuetudinibus, in quibus ad Nocturnos: *Summe largitor*; ad Veſperas, *Audi benigne*, leguntur. In Dominicis tamen hymnos de jejunio haud cantabant, teſtante Udalrico l. 1. c. 51. his verbis: „ (Per omnes Dominicas uſque ad Paſſionem Domini, nullus hymnos de jejunio cantatur; ſed iidem, qui extra Quadrageſimam in Dominicis diebus,) quod de ſolo Veſperarum hymno intelligendum eſſe, docent conſuet. S. Benigni Divionenſis, decernentes cap. 56. ut „ (nullus hymnus in diebus Dominicis totius XL. ad diurnas horas mutetur, præter ad Veſperas.) Hanc nihilominus legem haud obſervabant Tullenſes noſtri, qui Dominica ad Nocturnos cantabant: *Ex more docti*; Ad Laudes: *Dicamus omnes*; Ad Veſperas: *Summe largitor*, ſed neque Dionyſiani, aut Compendienſes, qui ad Nocturnos: *Summe largitor*, ad Laudes: *Jam Chriſte*, ad Veſperas: *Audi benigne*, dicebant.

V. Quinto „ (Sunt autem adhuc & alia, *inquit Udalricus l.* 1. *c.* 52., quæ in præfata feria (ſecunda ſcilicet) ſolent inchoari: duo pſalmi, qui per ſingulas horas dicuntur a proſtratis, & majores preces ad Matutinas Laudes, & ad Veſperos, ſcilicet: *Oremus pro omni gradu eccleſiæ*.) Has preces majores, quæ etiam in Adventu dicebantur, retulimus in hujuſce libri c. 1. Pſalmi vero illi duo, qui pſalmi proſtrati, eo quod a proſtratis dicerentur, appellati ſunt; & ad ſolitos familiares pſalmos ſuperadditi ſunt, hac potiſſimum ratione recitabant, ut præcepto S. Benedicti de augendo ſolito ſervitutis penſo ſatisfacerent, ut patet ex Dunſtani Concordia c. 31. ubi ſic loquitur: „ (Et quia Regulæ tenemur documentum, in his ſanctis diebus XL. aliquid nobis augendi divinæ ſervituti ad ſolitum penſum noſtræ ſervitutis, cenſuimus, ut a capite XL. uſque ad Cœnam Domini, feſtivis exceptis diebus, quotidie poſt expletionem uniuſcujuſque horæ, duos pſalmos proſtrati ſolo oratorii peroremus devoti; eo ſcilicet ordine, ut Matutinis finitis mox dicantur duo pſalmi: *Domine ne in furore* 1. & *Ad Dominum*: *Kyrie eleiſon*: *Pater noſter*, & preces pro peccatis, & oratio. Ad Primam: *Beati quorum*, & *Levavi*, & reliqua ut ſupra. Ad Tertiam: *Domine ne in furore* 2. & *Lætatus ſum*. Ad Sextam: *Miſerere mei Deus*, & *Ad te levavi*. Ad Nonam: *Domine exaudi*, & *Niſi quia Dominus*. Ad Veſperam: *De profundis*, & *Qui confidunt*. Ad Completorium: *Domine exaudi* 2. & *In convertendo*, ut videlicet per ſingulas horas unus dicatur pſalmus pœnitentiæ, & alter graduum.) De hujuſmodi proſtratis pſalmis hæc habet liber conſuetudinum Sancti Benigni Divionenſis: „ (Sunt autem & alia, quæ in prædicta feria inchoantur, ideſt duo pſalmi, qui poſt ſingulas horas a proſtratis dicuntur, & ſicut nihil eſt medium inter quatuor pſalmos, qui poſt horas dicuntur, & iſtos duos, præter ad Veſperas, & Matutinum; ſic etiam verſus, & collectæ amborum conjunguntur, & in fine ſingularum collectarum dicitur, & ad beneficia recolenda q. t. d. t. u. g. *Per Dominum*. Ad ſingulas horas unus de ſeptem pſalmis, & unus de canticis graduum, ſicut ſunt in ordine, dicuntur; ad Veſperos vero duo de canticis, qui & Priores dicuntur, & duo de ſeptem pſalmis, ſicut ſunt in libro pſalmorum. Et ſciendum eſt, quoniam quicumque pſalmos proſtratos perdiderit, veniam in capitulo, ſicut pro regulari hora, petere debet;) ubi contra, quod ſtatuit Dunſtanus, nulli ad Completorium pſalmi proſtrati aſſignantur; ſed vice verſa quatuor ad Veſperas notantur, quod etiam in aliis, tum Ordinariis, tum Conſuetudinariis offendes. In Tullenſi S. Apri Ordinario quinque ad Veſperas pſalmi proſtrati ſignantur, nempe: *Qui confidunt*: *In convertendo*: *De profundis*: *Domine clamavi*: *Domine exaudi* 2.; preces vero, & collectas ad pſalmos proſtratos reperies in conſuetudinibus S. Dionyſii in Francia: in quibus etiam & illud peculiare habetur, quod ſingulis XL. feriis, novæ, & ſingulares antiphonæ aſſignantur ad minores Horas diei. Præterea ad VII. Pœnitentiæ pſalmos, qui poſt Primam dicuntur, pſalmus: *Inclina Domine*; poſt, *Miſerere mei*, addebatur in Monaſterio S. Petri ſupra Divam. Quaſnam preces ad ſolitum penſum addiderint Caſſinenſes noſtri, haud ſatis exploratum habemus. In antiquo eorum Ordinario ad feriam ſecundam poſt Dominicam primam Quadrageſimæ, hæc præſcribuntur: „ (Finito Matutino pro defunctis, canantur hi pſalmi; *Domine ne in ira tua* 1.: *Exaudi Deus*: *Exaudiat te*, & *Gloria*. *Deus auribus*: *Deus venerunt*: *Deus ultionum*, & *Gloria*. *Ad Dominum dum*, uſque *Laudate nomen Domini*. Deinde canantur Matutini omnium Sanctorum, & fiat intervallum ... Exeuntes a Prima, vacent Lectionibus uſque ad plenam Tertiam, ſicut Regula præcipit, tunc canteut .... & poſtea canatur Miſſa pro defunctis. Deinde omnes convenientes in capitulo ſolvant ſilentium; & infra poſt Sextam *canatur Veſpera pro defunctis*.) An vero quotidie iſthæc perſolverent, non conſtat. Præter communes hujuſmodi preces fiebant & aliæ particulares, & privatæ, de quibus conſuetudines S. Dionyſii in Francia: „ (Et ſciendum eſt, quod unuſquiſque debet dicere: *De profundis*: unaquaque die XL., vel per ſingulas hebdomadas ſeptem pſalmos pœnitentiales;) & Compendienſes: „ (Unuſquiſque debet dicere unaquaque die Quadrageſimæ totius unum pſalmum, quem tamen juſſerit Prior, aut ſeptem pſalmos in hebdomada.)

VI. Sexto. Quod ſpectat ad Miſſas, major quotidie de die dicebatur cum præfatione: *Qui corporali jejunio*, quam tamen diebus Dominicis non cantabant: matutinalis vero Dominicis quidem de Trinitate, vel de Dominica ipſa; privatis vero diebus pro defunctis, aut aliæ votivæ, de quibus hæc lego in libro Uſuum Beccenſium: „ [In Quadrageſima hæ Miſſæ dicendæ ſunt ad Miſſam matutinalem:

ſer

„ fer. II. pro Epiſcopo, & Abbate, & Congregatione Monaſterii. Officium: *Memento noſtri Domine*. Epiſtola: *Si iniquitates*. Reſp. *Propitius*. *Alleluja: Domine refugium*. Evang. *Petite & dabitur vobis*: Offertorium: *Sperent* Comm. *Inclina aurem*. Feria quarta pro pace. Officium: *Da pacem Domine*. Epiſt. *Orationem faciebant Sacerdotes*. ℟. *Lætatus ſum*. *Alleluja: Qui poſuit*. Evangelium: *Amen dico vobis*. Offertorium: *Deus tu convertens*. Communio: *Amen dico vobis*. Feria VI. pro Comite, ſeu pro cunctis familiaribus. Officium: *Salus populi*, Epiſtola: *Orationem faciebant Sacerdotes*: ℟. *Protector noſter aſpice*: *Alleluja*. *Domine refugium*. Evangelium: *Amen dico vobis*. Offertorium: *Sperent in te*. Communio: *Amen dico vobis*;) ubi certe mirari ſubit, quod in Miſſa Quadrageſimæ aſſignetur *Alleluja*.

VII. Septimo. Certis per hebdomadem diebus proceſſiones nudis pedibus faciebant: „ (Tribus diebus in hebdomada, *inquit Caſſinenſe Ordinar.*, II. IV. VI. feria finita IX. faciant proceſſionem in circuitu clauſtri diſcalceatis pedibus. Antiphona ad proceſſionem: *Exurge Domine, adjuva*; Pſal. *Exurge quare*: *Gloria*: *Kyrie*: *Chriſte*: *Kyrie*: *Oremus*: *Flectamus genua*: *Levate*, & dicatur oratio, in fine Diaconus: *Procedamus in pace*: Reſp. *In nomine Chriſti*. Deinde procedant cantando antiphonam: *Ego ſum Deus*, & reliquas de letaniis majoribus. Venientes autem ante eccleſiam incipiant letanias (*a*), quibus finitis, incipiant Introitum ad Miſſam.) In aliis Monaſteriis IV. tantum & VI. feria hujuſmodi proceſſiones nudis pedibus faciebant ordine, qui ſupra in feria IV. cinerum deſcriptus eſt. Illud tantum erat diſcriminis, quod feria VI. pſalmus: *Deus in adjutorium*, pro pſalmo *Deus miſereatur noſtri*, qui feria IV. dicebatur. De hac proceſſione Statuta Lanfranci: „ (Ad hanc proceſſionem nullus vadat calceatus, niſi Sacerdos, & Levita; ſi quis pro infirmitate nudis pedibus ire nequiverit, de proceſſione remaneat; redeuntes de proceſſione, nullus præſumat ſe calceare ſine licentia;) hoc autem præſtabant poſt Miſſam ante Veſperas.

VIII. Octavo. „ (Ea hac die, *inquit Ordinarium S. Petri ſupra Divam*, uſque ad clauſum Paſcha non agimus principaliter Lectiones de Sancta Maria in Sabbatis, propter ſolemne jejunium. Dignum eſſe videtur ut in ipſis Sabbatis poſt Matutinas diei, ipſius quoque glorioſæ Virginis Matutinæ aliquantulum prolixius, atque decentius, quam diebus ceteris, decantentur, & poſt tertiam lectionem ℟. *Ad nutum Domini*, vel *Chriſti Virgo*, cantetur; Miſſa quoque matutinalis de ipſa ſeſtaliter celebretur, vel, ſi neceſſe fuerit, V. feria, ſive III. præcedenti.)

IX. Nono. Quod ſpectat ad feſtivitates infra Quadrageſimam evenientes, ita de illis Lanfranci Statuta c. 1. §. 3. „ (Si feſtivitatem celebrari in XL. contigerit, præcedenti die dum cantatur *Agnus Dei* ad majorem Miſſam colligatur cortina, & auferantur de choro formæ, quæ auferri ſolent in XII. Lectionibus; Miſſa finita, agatur oratio veſpertina, ſicut Sabbato. Poſt collecta de feſtivitate, dicatur antiphona de feria cum *Gloria Patri*: pſalmi proſtrati minime dicantur: poſt Veſperas de omnibus SS. canantur Veſperæ mortuorum, vigilia mortuorum minime agatur; in die feſtivitatis poſt Matutina de omnibus SS. dicantur Matutina mortuorum; poſtea revertantur ad lectos. Poſt Primam, dictis conſuetis pſalmis familiaribus cum capitulis & collectis ſuis, dicantur ſeptem pſalmi cum letania. Per ſingulas horas uſque ad Veſperas, a Prima incipientes dicant pſalmum: *Inclina Domine*, pro his quos proſtrati dicturi erant. Poſt capitulum ſedeant in clauſtro cum ſilentio, uſque dum pulſetur ſignum ad Tertiam. Infantes quoque poſt capitulum ſuum deſcendentes de dormitorio, hoc intervallo in ſcola ſua ſedeant, & legant. Totam diem ſolemniter agant. Utræque Miſſæ ad majus altare celebrentur: ad Miſſam jejunii nec letania præmittatur, nec ad canonem ſupra formas curventur. Ad Veſperas, niſi in craſtino ſit feſtivitas XII. lectionum, tres ſigna dicant: *Deus auribus noſtris*, poſt collectam feſtivitatis collectam de feria cum *Gloria Patri*, poſt Veſperas de omnibus SS. Veſperas pro defunctis, vigilia mortuorum ipſa die minime agatur; poſt Completorium cortina extendatur, & formæ in chorum referantur.) Lanfranco conſentit in multis liber conſuetudinum S. Benigni Divionenſis, quibus etiam aliqua ſuperaddit, e quo hanc in rem ſingulari capite *de feſtivitatibus Quadrageſimæ*, in quo c. 57. hæc leguntur: „ (In SS. Vigiliis, vel omnibus Sabbatis poſt Sextam, majus altare ornatur pallio, & ad majorem Miſſam dicente Sacerdote; *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum*, cortina in ſemetipſam replicata removetur, & formæ in directum vertuntur. Poſt Veſperas antiphona de jejunio cum collecta, & poſt Matutinum ſimiliter. Ante nocturnos, XV. tantum cantica graduum dicuntur; verumtamen poſt Matutinas de omnibus SS. non remanent Matutini pro defunctis, ſicut nec Veſperæ, quæ ſunt pro familiaribus, nec pſalmus L. poſt Primam pro defunctis, nec ſeptem pſalmi cum letania: Officium vero pro defunctis nec in vigilia, nec in die agitur, niſi brevis deforis afferatur, vel frater in monaſterio finiat, ſed pro eo ad omnes pſalmos familiares poſt Horas, *Ad Dominum cum tribularer* dicitur. Poſt capitulum, finito *Verba mea*, cantantur a toto conventu in majori Eccleſia XXX. pſalmi e capite pſalterii incepti, & ſemper tribus finitis adjungitur *Gloria Patri*. Hæc autem ſunt capitula, & collectæ, quæ poſt hos XXX. pſalmos dicuntur *Kyrie*: *Et ne nos*: *Oſtende nobis Domine*: *Fiat miſericordia*. *Salvos fac ſervos, & ancillas*: *Mitte eis Domine*: *Fiat pax*: *Oremus pro fidelibus defunctis*: *Dominus vobiſcum*; Oremus: *Deus cui proprium eſt*: *Prætende Domine*: *Abſolve Domine*: *Omnipotens ſempiterne Deus qui vivorum*. Poſt pſalmos XXX. in Eccleſia decantatos, ſedemus ad lectionem in clauſtro, & qui volunt, vadunt ad confeſſionem, donec Tertia pulſetur: facta vero oratione induant ſe omnes Hebdomadarii in alia ſeptimana ad Miſſam, quæ Miſſæ ad majus altare, poſt Tertiam, feſtivo more cantetur, cujus officium omne a præfatis Hebdomadariis præteritæ ſeptimanæ completur; tres hoſtiæ offeruntur, *in* calice majoris Miſſæ ſanctum immoletur ſacrificium, pacem omnes accipiunt. Miſſam vero jejunii in calice matutinalis Miſſæ canitur, ad quam una tantum hoſtia offertur, ſolusque Prior pacem a Diacono percipit, quæ conſuetudo in Sabbatis jejunii quatuor temporum per omnia ſervatur. Expleta Miſſa de feſtivitate, ſedent in clauſtro. Poſt Nonam vero non dicitur letania ante Miſſam; ſed mox, ut Sacerdos finierit collectam poſt pſalmos familiares, incipit Cantor officium de jejunio. Ad eamdem Miſſam dicuntur ipſæ collectæ, quæ ſolent dici quotidianis diebus. Utræque Miſſæ ad majus altare canantur. Hymni ad diurnas Horas iidem, qui in Dominicis. Quod ſi in die Dominica evenerit aliqua feſtivitas, differtur in II. feriam celebranda; ſi vero in aliis diebus evenerit, plenites fit uſque ad IV. feriam, quæ ſequitur Ramos palmarum; nam ſi in ipſa feria, vel poſtea in hebdomade aliqua feſtivitas evenerit, uſque ad V. feriam ſequentis ſeptimanæ eſt differenda; & tunc ita celebratur, ſicut conſuetudo, & altitudo ejus exigit; tantum tamen, ſi privata fuerit, propter Paſchalem ſolemnitatem magis fit, quod Invitatorium fit in albis. Sciendum autem, quoniam feſtum III. Lect. quandocumque in XL. contingat, nihil aliud inde fit, quam commemoratio ad Veſperas, & Laudes, & ad Miſſam.) Tullenſe S. Apri Ordinarium pauca hæc habet: „ (In feſtis vero SS. XII. Lectionum, poſt Tertiam dicatur Miſſa de feſto, quam cantabit Hebdomadarius Miſſæ, & poſt Miſſam dicatur Sexta, qua dicta fit intervallum competens uſque ad IX.; poſt IX. vero Miſſa de jejunio celebrabitur ab Hebdomadario præcedentis ſeptimanæ, poſt Miſſam dicentur Veſperæ;) Brevius Caſſinenſes: „ (Si venerit aliqua feſtivitas SS. intra XL., quarta Lect. & Reſp. fiat de feria, Miſſa de SS. canatur ad Tertiam, & de feria ad Nonam.) Hæcque fuit generalis Monaſteriorum conſuetudo, ut XII. Lect. feſtivitas proprium obtineret officium cum commemor. feriæ in Laud., & Veſp., & Miſſam ad Tertiam: feſta vero trium Lect. communiter ſolam commem. ad Veſp. & Laud., & quibuſdam etiam in locis ad Miſſam: in aliis vero nihil omnino. Ciſtercienſes vero primo Miſſam de jejunio, poſtea Miſſam de feſto celebrabant, ex lib. 2. Uſuum c. 14.

X. Hactenus generales Quadrageſimæ conſuetudines, quæ cultum Divinum ſingulari reſpiciunt ratione, retulimus; nunc eas, quæ ad diſciplinam obſervantiamque regularem pertinent, brevi expediamus. In primis, quia quadrageſimale tempus pœnitentiæ potiſſimum eſt conſecratum, hanc illis diebus non ſolum actu, ſed habitu etiam ipſo foris demonſtrare nitebantur; hinc raſuram, quam quindenis quibuſque diebus exercebant, in XL. penitus obmittebant, Aquiſgranenſi Concilio ſtatuente c. 6. „ (ut in XL. niſi in Sabbato ſancto, non radantur,) cui concinunt Germaniæ veteres conſuetudines c. 31. „ (A prima quoque hebdomada Quadrageſimæ non ſe radent uſque in ultimam;) Et Petrus Damiani opuſc. 15. c. 18.

(*a*) Letaniarum tempore quadrageſimali dicendarum meminit Aimoin l. 1. de Mir. S. Bened. n. 19. ſæc. 4. p. 2. p. 363.

„ (Radant autem caput per menſes ſingulos, excepta quadrageſima duabus, quæ nimirum ſine lavacro capitum tranſigendæ ſunt;) Et Petrus alter, Venerabilis nimirum Abbas Cluniacenſis, ſtatuens ſtat. 3. ut fratres radantur „ (Sabbato præcedente eamdem primam Dominicam Quadrageſimæ, *nec deinceps niſi* feria tertia hebdomadæ Palmarum.) Unus hic ab aliis diſcrepat Dunſtanus c. 2. decernens, ut „ (per tres priores hebdomadas ſint inraſi, mediante vero quadrageſimali tempore raſuræ officio priorum evellant ſuperfluitatam.)

XI. Eadem ratione a pedilavio, ſeu, ut vocamus, *mandato*, quod ſingulis per annum Sabbatis exercebant, in Quadrageſima abſtinebant. Extat hac de re præceptum in Regula Magiſtri ſancientis, ut „ (in ipſis quadraginta diebus in monaſterio fratribus ab hebdomadariis pedes non laventur, ſolummodo diſcalceentur; ſupervenientibus quibuſvis extraneis laventur, propter illius mulieris teſtimonium, quæ lavit, & de alabaſtro unxit pedes Salvatori cœnanti.)

XII. Secundo, quia non ſolum contritione corporis peccata redimuntur, ſed etiam eleemoſina; hinc laudabilis in noſtro Pariſienſi S. Germani monaſterio mos duodecim per Quadrageſimam paſcendi pauperes, quibus ipſe Abbas in cœna Domini pedes lavabat. Huc referendum eſt, quod in vita S. Anſcharii legimus: „ (In Quadrageſimæ vero tempore, quatuor pauperes in Brema ad eſcam ſuſcipi jubebat, duos ſcilicet viros, & duas fœminas; & viris quidem ipſe cum fratribus pedes lavabat; fœminas vero in prædicto hoſpitali pauperum vice illius quædam Deo ſacrata, quam ipſe in Dei voluntate, & religionis amore probatam habebat) n. 61. ſæc. 4. part. 2. p. 108. Vid. vit. S. Adalhardi n. 13. apud Boll. 5. Febr.

XIII. Tertio, in MS. S. Cornelii Compendienſi conſuetudinibus ad Dominicam I. XL. hæc lego: „ (Hac die habebant fratres pulmentum; & omnibus diebus uſque ad Paſcha, ad collationem dant fratres ad caritatem,) hos eſt pergant in refectorium hauſtum vini, ſine pane percepturi, quæ ſola illis temporibus erat ſerotina collatio; nec aliud mihi ſignificare videntur conſ. S. Benigni Divionenſis c. 56. cum ſcribunt poſt Veſp. dicendas eſſe „ (Veſp. de omnibus Sanctis, & pro defunctis. Poſtea in refectorio. Poſt ſervitores agant officium mortuorum, ſiſque poſtea bibent,) quod noſtris indultum eſt, maxime in Concilio Aquiſgran.

XIV. Quarto, quod jam obſervavimus in Comm. ad c. 49. tribus per hebdomadam diebus II. IV. VI. ſcilicet feria continuum e noſtris ſervabatur ſilentium, idque in omnibus omnino monaſteriis lege inviolabili cuſtodiebatur: ut patet ex Caſſinenſi Ordinario, libro Uſuum Beccenſium, Ordinario S. Petri ſupra Divam, conſuetudinibus S. Benigni Divion., S. Dionyſii in Francia, Fontanellæ, & aliis. Quibus etiam diebus in Dionyſianis conſuetudinibus præſcribitur, aut ſaltem permittitur monachis acceſſus ad confeſſionem: „ (Feria II. *inquiunt*, & IV. & VI. non loquantur fratres in clauſtro, & in his tribus diebus, poſt capitulum uſque ad Sextam eant, qui voluerint, ad confeſſionem.)

XV. Quinto, inter generales XL. conſuetudines recenſeri etiam poteſt Othobonis Legati conſtitutio pro monachis Benedictinis in Anglia an. 1248. facta, apud Spelm. T. 2. Conc. Angl., ut ſcilicet Summorum Pontificum conſtitutiones ad monachos ſpectantes „ (in ſingulis monaſteriis bis in anno, in principio ſcilicet Adventus Domini, & in capite Quadrageſimæ omnibus fratribus convocatis in capitulo legantur.)

XVI. Sexto, quam privatis diebus ad Veſperam accipiebant refectionem, hanc feſtivis diebus, poſt Miſſam ſtatim etiam in XL. percipiebant, ut patet ex vita S. Gertrudis Abbatiſſæ Nivialenſis ab Anonymo coævo deſcripta c. 11. ſæc. 2. in cujus feſtivitate „ (quæ V. hebdomade in XL. in ſexta feria, contigerat, omnes, qui ad hanc ſolemnitatem illuc convenerant, ſive viri, ſive fœminæ, monachi, ac virgines Chriſti, cum honore, & reverentia celebrarunt diem illum, & poſt expleta ſolemnitate Miſſarum, tunc ſumſerunt cibum cum gratiarum actione gaudentes de omnibus eſcis, quibus licitum fuit XL. tempore comedere: ſola autem matrona ea die non comedit,) ſcilicet Adula Matrona religioſa, quæ quaſi dubitans de Miraculis S. Gertrudis dixerat: „ (Abſit hoc a me, ut pro hac ſolemnitate aliquid extra ſolitum penſum noſtræ ſervitutis augere velim in refectionem;) quibus in verbis tria obſervat Mabillonius noſter. I. Delectum ciborum in XL. illo tempore ſervatum fuiſſe. II. In SS. feſtis per XL. occurrentibus nonnihil de jejunii ſeveritate remiſſum fuiſſe. III. Sextæ feriæ jejunium tunc temporis abſque ullo ſibi uſu celebratum fuiſſe. De jejunii remiſſione luculentum habemus teſtimonium apud Petrum Damiani, cum agens de Ordine Eremitarum fontis Avellani, hæc habet opuſc. 14. „ (Ecce enim de duabus illis Quadrageſimis, quæ vel Natalem Domini, vel ſanctum Paſcha præcedunt, licet ego taceam, vos tamen ſcitis, quia nonnulli hic ſunt, qui abſque diebus Dominicis, duplex illud quadrageſimale ſpatium totum jejunando tranſcurrere ſoleant, exceptis his tribus ſolemnitatibus, S. videlicet Andreæ, vel S. Benedicti, & Annunciationis Dominicæ &c.) Quod certe dicit, non quaſi duplicem illis diebus refectionem acciperent; ſed quia *Sacratiſſimis illis diebus*, vinum, & piſcium eſum illis conceſſerat, & jejunare illos exiſtimabat „ (qui panem cum ſale, & aqua percipiunt: ubi autem præter hæc aliud aliquid additur, *inquit*, perfectum jejunium non vocatur.)

XVII. Si quæ ſuperſunt monachorum veterum conſuetudines in XL., has in Comm. ad c. 49. attigimus, quibus proinde ſuperſedendum eſt; hic tantum aliqua ſuperaddam exempla ad ea, quæ de receſſu monachorum per XL. in ſolitudinem diximus. Primum habemus in magno Euthymio Abbate, & Theoctiſto, de quibus Cyrillus Scytopolitanus in vit. S. Euthymii n. 11. to. 2. mon. Eccl. græc. p. 220. „ (Cum ergo eſſet tam fraternus inter eos conſenſus, in Cutilæ ſolitudinem quotannis proficiſcebantur octavo die, poſt feſtum Luminum, ſeparati quidem ab omni humano contubernio, ſoli Deo autem ſolo verſantes per precationem, & totum tempus, quod intercedebat, tranſigentes in ſolitudine, donec advéniſſet dies feſtus Palmarum.) Idem prodebat & Gabrielius ex eodem Cyrillo ibidem n. 103. Aliud ejuſmodi receſſus exemplum profert idem Cyrillus, in vita S. Sabæ Abbatis n. 22. to. 3. mon. Eccl. græc. p. 249. ubi ſic loquitur: „ (Quia ergo ſolebat Euthymius 14. Januarii menſis in vaſtam ſolitudinem recedere, illicque peragere Quadrageſimam; Sabas more penitus immutato, poſt S. Antonii memoriam proficiſcebatur, atque magni Euthymii commemorationem celebrabat, quæ 20. Januarii menſis die peragitur, ſicque poſtea in vaſtam ſecedebat ſolitudinem, ab omni humana converſatione ſejunctam, ſe uſque ad feſtum Palmarum, atque ita faciebat ſeſe quotannis.) Huc etiam adduci poſſet Pauli Abbatis exemplum de quo Ruffinus narrat l. 3. de vit. Patr. n. 72. quod „ (in una Quadrageſima cum ſextario lenticulæ, & parvo aquæ vaſcelo perduravit, & unam mattam faciens, eamdem texebat, & retexebat, ut tantummodo foris exiret.) Et de noſtris inſigne eſt illud, quod de Eadberto Lindisfarnenſi Epiſcopo refert Beda Venerabilis, quod ſcilicet in remotiore a monaſterio loco „ (ſemper Quadrageſimæ tempus agere .... in magna continentiæ, orationis, & lachrymarum devotione conſueverat;) c. 32. ſæc. 2. Et de Sancta Segolena Abbatiſſa Troclarenſi Anonymus in ejus vit. c. 13. in app. ad ſæc. 3. quod „ (in Quadrageſima ſe retruſit in cellula, donec fuiſſet tranſacta.) Et de S. Petro Abbate Cavienſi Venuſinus Abbas in ejus vit. n. 2. apud Boll. 4. Mart. „ (Remotioris vitæ ſtudium gerens, ejuſdem ſacræ Quadrageſimæ dies in monte S. Eliæ, qui Cavenſi monaſterio eminus præeminet, obſervare conſueverat.) Vide S. Gennadii Epiſcopi Aſturicenſis elogium hiſtoricum, n. 6. ſæc. 5. p. 37. E contra vero ſæc. IX. moris fuit monachis Caſſinatibus, & S. Vincentii ad Vulturum „ (caritatis gratia diebus ſanctæ Quadrageſimæ ſe invicem viſitare,) ut obſervat noſter Mabillonius ad vitam S. Bertharii Abbatis Caſſinenſis, n. 6. ſæc. 4. p. 2. non quidem, ut fabulis vacarent; ſed ut „ (de ſuo invicem ordine loquerentur.)

CAPUT XI.

Peculiares Quadrageſimæ conſuetudines.

I. PArticulares Quadrageſimæ conſuetudines ſunt eæ, quæ non omnibus, ſed certis quibuſdam hujus temporis diebus conveniunt; quas hoc capitulo brevi referre neceſſe eſt. Quadrageſimam a Dominica prima auſpicamur cujus ad primas Veſp. Pſalmi, & antiphonæ de feria per annum dicebantur, Lectio, ſive Capitul. ex Apoſtolo: *Hortamur vos*, quod ex Udalrico, veteri Corbejenſis monaſterii Ordinario, libro conſuetudinum S. Benign. Divion. in omnibus Dominicis ad utraſque Veſperas, Laudes, & Tertiam dicebatur: ex Dionyſianis vero conſuetudinibus quotidie ad Veſperas, & inſuper Dominicis ad utraſque Veſperas, & Tertiam.

II. Ad nocturnos Invitatorium a duobus in albis cantabatur, ex Statutis Lanfranci, Udalrico lib. 1. c. 11., libro Uſuum Beccenſium, conſuet. S. Dionyſii, & Ordin. S. Pe-

Digitized by Google

S. Petri ſupra Divam. Lectiones ad primum, ſecundumque
nocturnum de ſermone S. Leonis Papæ: *Licet nobis dile-
ctiſſimi*, aſſumebant Corbejenſes, Divionenſes, Sandiony-
ſiani, & Compendienſes; eumdem etiam, ſed ſub nomine
Sancti Maximi, legebant Cluniacenſes, teſte Udalrico l.
1. c. 51. De Caſſinenſibus hæc lego in veteri eorum Or-
dinario: „ (Dominica I. Quadrageſimæ lect. in prima vi-
„ gilia fiant de ſermone S. Leonis Papæ: *Prædicaturus*
„ *vobis*; in II. de ſermone S. Auguſtini. Lectio tertia:
„ *Semper quidem dilectiſſimi*, VIII. *Moiſes quadraginta*
„ *diebus*. In tertia vigilia legatur homilia;) ſcilicet in
Evangelium hujus diei, quam etiam alii ad tertium no-
cturnum legebant.

III. In Laudibus Lectio, ſive capitulum: *Hortamur vos*,
ſicut diximus, pro qua Lectionem ex Apocalypſi: *Benedictio*,
juxta Regulam adhibebant noſtri Dionyſiani; Tullenſes vero
ex Apoſtolo: *Fratres eratis aliquando*.

IV. Miſſam matutinalem nonnulli de Dominica; omnes
tamen communiter de Trinitate, „ (In qua, *ait Tullenſe*
„ *Ordinar.*, cantetur tractus de Dominica: *Qui habitat*,
„ uſque ad illum verſum: *In manibus portabunt*. Si vero
„ ad dictam Miſſam non poteſt cantari dictus tractus, ad
„ magnam Miſſam integer cantabitur;) quod plane Tul-
lenſibus ſingulare fuiſſe crediderim.

V. De majori, ita conſuetudines S. Dionyſii in Francia:
„ (Miſſa feſtive celebretur, ſicut in Dominica prima Ad-
„ ventus, excepto, quod non cantetur ſequentia. Hebdo-
„ madarius habeat feſtivam cappam, miniſtri altaris feſti-
„ vis induantur infulis.) Hanc Miſſam *in albis* cantabant
Floriacenſes, & Pariſienſes Sancti Germani, ut diſcimus
ex utrorumque conſuetudinibus: „ (In iſta prima Domi-
„ nica XL. eſt conventus in albis;) inquiunt Floriacen-
ſes, & Sangermanenſes: „ (Dominica in Brandonibus
„ feſtum in albis in quinque cereis.) In ea tractus: *Qui
habitat*, a toto conventu, *utriſque alternantibus choris*, ut lo-
quuntur conſuetudines S. Benigni, cantabatur; in Diony-
ſiano tamen monaſterio e x i i. dumtaxat *in albis*; in Compen-
dienſi *a ſex*, *vel ab octo*; in Corbejenſi *a ſex ſenioribus ſuper
pulpitum*, ut habet vetus Ordinarium; in conſuetudinibus
tamen ejuſdem monaſterii hæc lego; „ (Sex fratres can-
„ tabunt tractum retro chorum.) Tullenſes, qui primam
hujus tractus partem in Miſſa matutinali cantaverant, in ma-
jori, primo verſu cantato, ſtatim incipiebant: *In manibus
portabunt*, unde deſierant. De cetero, nihil ſingulare occur-
rit in hac die notandum, plura nobis ſuggerit ſequens feria
ſecunda.

VI. Primo enim „ [hac die, *inquit Lanfrancus c.* 1.
„ §. 3. incipiant portare abſconſam ad ſecundam tantum
„ lectionem.)

VII. Secundo, ſolemnis fiebat librorum diſtributio, ad
quam præmiſſa Lectione, ex Regula de obſervatione Qua-
drageſimæ, cui & partem præcedentis capitis, quæ agit
de Quadrageſima, addebant noſtri Compendienſes, habe-
batur inter fratres ſermo exhortatorius, quem Abbas,
ſive quilibet alius capituli præſes, aut ab eo nominatus,
de præſenti lectione faciebat: apud Beccenſes, & Lyren-
ſes erat *De Inſtitutione pſalmorum proſtratorum*, *&* *ab-
ſtinentia ciborum*, *&* *de lecta Regula*. Si feſtum duodecim
Lectionum hac die contigiſſet, duplex fiebat Lectio; una
Evangelii præſentis feſti, altera Regulæ. Utramque ſi-
mul conjungit Lanfrancus in Statutis decernens, ut „ (ſi
„ hac die feſtivitas x i i. Lectionum evenerit, legantur
„ Lectiones in capitulo, una de Evangelio, & altera de
„ obſervantia Quadrageſimæ; altera legatur ſtatim poſt
„ alteram; lecta poſteriore Lectione, tunc primum di-
„ cat Lector: *Tu autem Domine*.) Utramque vero Le-
ctionem dividebant Cluniacenſes, & utrique ſermonem
ſubjungebant, teſtante Udalrico l. 1. c. 52. „ (Si qua fe-
„ ſtivitas eodem die x i i. Lection. agenda evenerit, tunc
„ in capitulo duæ lectiones leguntur, duoque ſermones;
„ anterior de feſtivitate, ſequens de Quadrageſima.)
„ Idem videre eſt in libro conſuetudinum S. Benigni Di-
vionenſis c. 56. „ (Si autem quælibet feſtivitas x i i. Lect.
„ in ipſa ſecunda feria evenerit, cum, ut moris eſt, in capi-
„ tulo dicto verſu Evangelica lectio fuerit recitata, & poſt
„ abſolutionem defunctorum ſubſequenter expoſita, iterum
„ puer accedens ad Lectorium ſententiam B. Benedicti de
„ obſervatione Quadrageſimæ, ſine benedictione legit; qua
„ juxta morem rurſus explanata, Armarius recitat in tabulis
„ omnium fratrum nomina, quibus præterito anno eadem
„ die libri dati ſunt &c.) Idem habet vetus Corbejenſe
Ordinarium. Conſuetudines autem S. Dionyſii duplicem
præſcribunt lectionem; ſed unicum ſermonem: „ (Si ipſa
„ die x i i. Lectiones evenerint, poſt lectionem Evangelii,
„ & poſt abſolutionem defunctorum, ſubſequenter Regu-
„ la ſupra dicta; & poſtquam expoſita fuerit, nominet
„ Cantor, quem librum quiſque anno præterito acceperit.)
Sed Lyrenſes, atque Beccenſes, quæcumque hac die feſtivi-
tas x i i. Lectionum accidiſſet, una contenti Regulæ Le-
ctione, & uno ſermone erant; poſt quem libri diſtribue-
bantur modo a nobis in comm. ad c. 48. deſcripto, qui
ubique idem erat.

VIII. Tertio, librorum diſtributioni generalem etiam
præmittebant confeſſionem Caſſinenſes noſtri: rem ita ex-
ponunt in antiquiori Ordinario; „ (Deinde omnes con-
„ venientes in capitulo ſolvant ſilentium ſecundum conſue-
„ tudinem, dehinc Abbas faciat confeſſionem, & ad eam
„ accipiens orationem ſurgat, & ſic omnes ſimiliter faciant,
„ & fratres confeſſionem, & Abbas ſuper eos dans ora-
„ tionem, ſedeant omnes; tunc unuſquiſque de manu Bi-
„ bliothecarii Librum accipiat ſuo ordine, incipientes a ſe-
„ nioribus.) An vero ea reſpiciant conſuetudines Lyræ,
cum dicunt: „ [Ipſa die fit ſermo a præſidente in ca-
„ pitulo de inſtitutione pſalmorum proſtratorum, & abſti-
„ nentia ciborum; poſtea loquentur de ordine; deinde præſi-
„ dens proferat ſententiam pro criminibus, qui numerari
„ ſolent in hac die, pro quibus & ſententia datur, Deinde præ-
„ ſidens de offenſis ſuis in ſubditos, & ſubditorum in ſe
„ loquatur. Poſtea dicat: *Confiteor*: & ſubditi reſpon-
„ deant: *Miſereatur*; capientes veniam in terra, tam ſub-
„ diti, quam Prælatus, & facta abſolutione a Prælato ſur-
„ gant; tunc Cantor legat tabulam librorum &c.) An
vero de excommunicatione certorum criminum, puta pro-
prietatis, incontinentiæ, &c. quam feria ſecunda primæ
hebdomadæ XL. pronunciabant Anglicani monachi ex eo-
rum Statutis c. 6., quæ extant apud Reynerium in appen-
dice p. 156.? forte utrumque. In rituali Beccenſis mona-
ſterii præſcribitur ſolum, ut poſt ſermonem „ (loquantur de
„ ordine; deinde præſidens de offenſis ſuis in ſubditos, &
„ ſubditorum in ſe loquantur, tunc omnes in terra veniam
„ capiant, & facta abſolutione, ſine *Confiteor*; Cantor
„ legat tabulam librorum.)

IX. Quarto, facta librorum diſtributione, & data uni-
cuique jejunandi licentia, inſtituebantur ab Abbate Circa-
tores, qui juxta Regulam horis, quibus vacant fratres lectio-
nibus, monaſterium circumirent: facta librorum diſtributione
„ (datur ab Abbate fratribus licentia cum diſcretione, &
„ moderate jejunandi; *inquiunt conſuetudines S. Benigni c.*
„ 56. Deinde Circatores ſurgentes ante Domnum Abbatem
„ veniunt, & providetur de eis, utrum idonei ſint, ſi ſint,
„ quot oporteat, vel plus; præcipiturque eis, ut ſecundum
„ Deum *Circam faciant*, nulli pro qualibet gratia parcentes,
„ nec per malitiam quemquam clamantes. (Idem legitur in
veteri Corbejenſi Ordinario. Ciſtercienſes, & Burſfeldenſes,
qui libros Dominica 1. Quadrageſimæ diſtribuebant, Circato-
res etiam Dominica poſt librorum diſtributionem inſtituebant,
ut patet tum ex lib. Uſuum Ciſterc. c. 15. tum ex Ordin.
Burſfelden. c. 32.

X. Quinto notandum, quod poſt Lectionem ex Regula,
antequam libri diſtribuerentur, præſcribitur in uno codice con-
ſuetudinum Lyræ, his verbis: „ (Tunc pronuntietur a
„ Cantore Miſſa de ſancto Spiritu, & alia pro fidelibus, quæ
„ debentur illis, qui libros fecerint, & dederint iſti Ab-
„ batiæ, & illis qui faciunt eleemoſynam leproſis in die Pal-
„ marum ad ſermonem, & quinque Miſſæ pro fidelibus, pro
„ fratribus de Nova defunctis. Orat. *Inclina*: *Deus veniæ*: *Ec-
„ cleſiæ*: *Sanctorum Fidelium* &c. ab unoquoque Sacerdote de-
„ bentur; ab aliis L. pſalmi quinquies; ab aliis C. *Pater
„ noſter*:) In Rituali etiam Beccenſis monaſterii præſcri-
bitur, ut „ (præſidens abſolvat omnes, tam vivos, quam
„ defunctos, qui circa libros laboraverunt, ſeu ſcripſerunt,
„ vel dederunt.)

XI. Sexto. „ [In eodem die, *inſit lib. Uſuum Becc.*,
„ pulſentur omnia ſigna ad vigilias mortuorum, & in-
„ choatur tricenarium in conventu, hoc eſt ſeptem plena
„ officia, & *Verba mea* diebus xxx. pro cunctis fratribus
„ monaſterii, pro parentibus, pro benefactoribus, & fa-
„ miliaribus ipſius loci, ſimul & pro cunctis fidelibus de-
„ functis, ſicuti fieri mos eſt pro fratribus noviter defun-
„ ctis.) In Floriacenſis vero monaſterii conſuetud. datur
ab Abbate licentia unum *pſalterium ex conſuetudine* reci-
tandi.

XII. Septimo denique mirum eſt, quod ſcribit Udalricus
ad hanc diem: „ (Vide quoque quali humanitate Patres
„ noſtri ipſam Quadrageſimam voluerunt initiari; eo namque
„ die, prout ipſis placuit, habemus ad refectionem panem
„ ſolito meliorem, & calidum, & generale piſcium, ſi quo-
„ modo inveniri poterit, & pigmentum, ad cujus propina-
„ tionem ſcilla non ſonatur.)

XIII. Feria quarta primæ hebdomadæ Quadrageſimæ je-
junium quatuor temporum in menſe Martio celebraba-
tur, ut nunc fit, licet ejus terminus nondum accidiſſet,
ſed

Digitized by Google

ſed poſtea futurus eſſet; „(qui mos unde primo inoleverit, *inſit Udalr.*, du induſtrie & ſtudio, an ex negligentia, neſcio, niſi hoc ſcio, contra uſum eſſe multarum Eccleſiarum, tam in Romana lingua, quam in Teutonica.) Officium hujus diei nihil habebat ſingulare; ſed eodem modo, & ritu, quod privatis diebus celebrabat: unum dumtaxat habent conſuetudines Dionyſianæ codicis Colbertini, in quibus ad nocturnos aſſignantur Lectiones *de expoſitione Evangelii: Acceſſerunt ad Jeſum Scribæ, & Phariſæi*. Sed Dionyſianus codex conſtanter retinet Lectiones de expoſitione S. Auguſtini in pſalmos, ut aliis diebus. Si quid ergo ſingulare hanc ad diem pertinet, in una Miſſe continetur; in qua nimirum duæ epiſtolæ, duoque ℞. canebantur.

XIV. Ad orationem, quæ primam præcedebat Epiſtolam, præmittebatur; *Dominus vobiſcum*; ad alias tantummodo *Oremus*. Ita conſuetudines Benignianæ, Dionyſianæ, Compendienſes, ac Tullenſe Ord. Secus tamen in Ordinario S. Petri ſupra Divam, in quo præſcribitur, ut „(ad Miſſæ majoris collectam non dicat Sacerdos: *Dominus vobiſcum*; ſed *Oremus*; poſt ℞. vero dicat Sacerdos: *Dominus vobiſcum*, & collectam de die, poſtea faciat memoriam, de quibus agenda eſt.) Ad ſecundam collectam non præmittebant noſtri Tullenſes *Flectamus genua*; ſed tantum ad primam; econtra Dionyſiani, & Compendienſes ad utramque.

XV. Prima lectio, quam vulgo Prophetiam appellamus, ex Benignianis conſuetudinibus in tono Epiſtolæ cantabatur; & quidem *ab uno puero in albis, & cum titulo*, ex Ordinario Tullenſi. Hic in monaſterio S. Petri ſupra Divam erat *miniſter candelæ*, ſive Acolythus, qui licet novus, unum tamen ad altare ſacros miniſtros præcedens deferebat candelabrum, ut ſupra eidimus, qui *manipulum, ſi Subdiaconus eſſet*, accipiebat.

XVI. Quod ſequebatur ℞. *Tribulationes*, ab uno puero cantabatur, ex Dionyſianis conſuetudinibus, ut & ſequens Epiſtolam tractus: *De neceſſitatibus*. Quonam vero pacto hunc tractum cantarent noſtri Corbejenſes, exprimunt eorum conſuetudines his verbis: „(Feria quarta qua cantatur; *Reminiſcere*, cantabunt duo fratres tractum: *De Neceſſitatibus*, mox ut cantaverint primum verſum, conventus repetet eumdem verſum, & cantabit, & poſt dicti duo fratres cantabunt ſecundum verſum, & conventus repetet tractum in medio, ſcilicet; *Vide humilitatem*; & poſtea prædicti duo fratres cantabunt tertium verſum, & conventus repetet tractum: *De Neceſſitatibus*, & cantabunt primum verſum.) Huicque tractui ſubjungebant alterum: *Domine non ſecundum*, ex Rituali ejuſdem monaſterii, Dionyſianis, Compendienſibus, & Tullenſi Ordinario; a quo tamen abſtinebant, ſi ea die feſtum XII. Lect. accidiſſet, ex Rituali Corbejenſi.

XVII. Sequentis Sabbati Miſſe majorem habebat ſolemnitatem, ad eam ſiquidem Cantor indutus cappa, aut minimum alba, chorum regebat; quinque præter epiſtolam Lectiones dicebantur, totidemque Reſponſoria, aliaque nonnulla fiebant, quæ circumſtantium devotionem excitabant, & pietatem. Hac de Miſſe ſic loquuntur conſuetudines S. Benigni Divionenſis c. 56. „(Sabbato major Miſſa non prævenitur letania, nec ad eam amplius collectarum, quam de officio, eſt dicendum, nec offertur, nec pax recipitur niſi ab uno, & una tantum hoſtia, nec in refectorio dantur hoſtiæ;) & infra: „(in Sabbato illi, qui cantant ℞. ad Miſſam, totum verſum finient, & conventus ℞. a capite incipit: qui autem benedictiones cantant, non finiunt primum verſum, ſed inceptum ab eis chorus perſequitur, & finit; ceteros vero, ut mos eſt, totos finiunt, choro, quod repetendum eſt, repetente. Hebdomadarius, qui cum cappa chorum regit, non ponit thus in thuribulum poſt offertorium; non enim fit niſi tantum in diebus feſtis. Notandum autem, quod in omnibus Sabbatis quatuor temporum illi, qui faciunt officium, donec verſus offerendæ finiatur, expectant, ſcilicet illi qui Lectiones præter epiſtolam legerint, & ℞. cantaverint, præter infantes, & poſtea albas deponunt. Cantor vero, qui cum cappa tenet chorum, aliis ad orationem procumbentibus, non procumbit, & illam orationem quæ fit ante IX., de choro exit.)

XVIII. Ad Orationes, quæ Lectionibus præmittuntur, non dicebat: *Dominus vobiſcum*; ſed tantum: *Oremus: Flectamus genua*; econtra ad collectam, quæ ante epiſtolam dicebatur; *Dominus vobiſcum*, ſed ſine *Flectamus genua*, præmittebant.

XIX. Lectiones ex Tullenſi Ordinario legebant *pueri in albis*; & quidem *cum titulo*. Hi in monaſterio S. Petri ſupra Divam erant *Novitii*, eo excepto, qui quintam Lectionem legebat; erat enim Diaconus. Apud Beccenſes quatuor primas Lectiones legebant quatuor *Subdiaconi*, quintam *Presbyter*. Apud Dionyſianos quatuor poſteriores Presbyteri, primam *ille, qui facit platenum*, inquiunt conſuetudines Dionyſianæ.

XX. Singulas Lectiones ſingula ſequebantur ℞. ab aliquibus in albis cantanda ex Benignianis conſuetudinibus modo citatis, excepta quinta, poſt quam hymnus: *Benedictus es*, cantabatur, & quidem a *quatuor Sacerdotibus*, ex Dionyſianis conſuetudinibus; ſed in Compendienſi, atque Tullenſi monaſterio a duobus tantum fratribus. In Corbejenſi a ſex. Modum autem illum cantandi ita exprimit Tullenſe Ordinarium: „(Hymnus *Benedictus es*, eo modo, quo dictum eſt in Adventu, cantetur in albis a duobus fratribus, qui in præcedenti Dominica nominati fuerunt ad tractum.) Modus autem Adventus talis erat „(cum prædicti duo fratres dixerint: *Patrum noſtrorum*, chorus reincipiat: *Benedictus es*, & totum verſum finiat, & poſt unumquemque verſum idem chorus reſpondeat: *Et laudabilis*. Cumque prædicti duo fratres inceperint: *Gloria Patri*, ſurgant omnes de ſedilibus ſuis; reincipioque primo verſu hymni: *Benedictus es* a prædictis duobus fratribus, chorus ſtans reſpondeat: *Domine Deus*, & totum verſum finiat:) aliter Corbejenſis monaſterii conſuetudines: „(Sequenti, *inquiunt*, Sabbato cantabunt ſex monachi tractum: *Benedictus es*, mox ut cantaverint primum verſum, conventus repetet eumdem ℣. & cantabit, & poſt tres monachi de dictis ſex monachis cantabunt unum ℣. & alii tres cantabunt alium ℣. & conventus repetet ad unumquemque ℣. *Hymnum dicite*; & quando tractus erit cantatus, iterum dicti ſex monachi incipient principium primi verſi de dicto tractu, ſcilicet: *Benedictus es*; & conventus cantabit illum primum verſum.) Benigniani & Compendienſes pro hymno *Benedictus*, hac die cantabant: *Benedicite*.

XXI. Poſt epiſtolam, tractus: *Laudate Dominum*, cantabatur a duobus, ex Ordinario Tullenſi, & S. Petri ſupra Divam, conſuetudinibuſque S. Cornelii; & quidem *Sacerdotibus*, ex Dionyſianis conſuetudinibus. Quonam vero loco tam ipſe tractus, quam præcedentes benedictiones cantarentur, habemus ex libro Uſuum Beccenſium, nimirum „(ubi leguntur Lectiones, *inquit*, ibi cantantur benedictiones. Tractus vero in XL. inter cortinam & altare ante analogium, quod ibi poni debet poſt benedictionem;) & conſuet. Lyræ: „(Ubi leguntur Lectiones, ibi cantatur Benedictus, tractus vero ante aquilam.) Ordinarium vero S. Petri ſupra Divam: „(Cantent duo ad analogium hymnum: *Benedictus es Domine* …… Cantent duo ad gradum omnino tractum: *Laudate Dominum*.)

XXII. Denique in fine Miſſæ non dicebant: *Humiliate capita veſtra Deo*, ex lib. Uſ. Becc. & conſ. Lyræ.

XXIII. „(Dominica ſecunda XL. ut decet, devotiſſime celebretur, *inquit Ordinarium S. Petri ſupra Divam*, & ut ſupra dictum eſt, Sacerdos Sabbato circum ad Veſperas reveſtitur. Hæc igitur Dominica, & aliæ, quæ ſequuntur, ſuum plene habeant ſervitium, nec carebunt ſuis utriſque Veſperis, etiamſi ſupervenerit feſtum in albis.) Lectiones ad primum, ſecundumque nocturnum ex libro Geneſis: *Senuit Iſaac*. De cetero nihil ſingulare occurit, præter ea, quæ tractum utriuſque Miſſæ reſpiciunt, de quo breviter liber Uſuum Becc., & conſuetudines Lyræ: „(Dominica ſecunda XL. non dicitur ℞. ad Miſſam matutinalem, ſed tractus: *Dixit Dominus mulieri*. Ad Miſſam majorem ℞. *Juſtus es Domine*, & tractus: *Benedicam Dominum*;) & Tullenſe S. Apri Ordinarium: „(Ad matutinalem Miſſam tractus: *Lætatus ſum*: fratres qui ſunt in choro, in quo eſt hebdomada, dicant primum verſum, & fratres alterius chori ſecundum, & ſic de aliis; & infra ultimum verſum uterque chorus dicet: *In turribus tuis*, ; & ſic finitur:) Ad Majorem vero Miſſam, (tractus: *De neceſſitatibus*, cantetur a duobus pueris, & circa finem cujuſque verſus, chorus reſiduum ſummens finiat verſum, finito ultimo verſu ſequatur alius tractus a duobus fratribus in albis cantandus, ſcilicet: *Dixit Dominus mulieri*.) Dionyſiani unicum ad majorem Miſſam tractum: *Dixit Dominus mulieri*; Cartuſienſes: *De neceſſitatibus* cantabant. Infra hebdomadam nihil ſingulare occurrit; ſed neque ſequenti hebdomada tertia, niſi quod in Ordinario Tullenſi feria. Sexta etiam ad minores Horas propriæ aſſignantur antiphonæ, ſcilicet ad Primam: *Aquam quam ego*: ad Tertiam: *Dixit Samaritana*; ad Sextam: *Mulier venient*; ad Nonam, *Domine ut video*.

XXIV. Dominica IV., vulgo Dominica *Lætare* appellata ab Introitu Miſſæ, qui ab hac incipit voce, paulo majorem

jorem habebat ſolemnitatem; hac ſiquidem die apud Floriacenſes erat *conventus in albis*, uti & apud Noſtros S. Germani a Pratis, quorum conſuetud. hæc habent: „ (Dominica in medio XL. qua cantatur *Lætare*, in vigiliis „ ipſius Dominicæ debet eſſe ſermo in capitulo, & eſt „ illa Dominica feſtum in albis, in quinque cereis.) In quibuſdam monaſteriis, & forte in omnibus eamdem omiſſo ſolemnitatem, quam ſupra ad Dominicam primam advertimus, obtinebat. De Dionyſiano, & de monaſterio Sancti Petri ſupra Divam res conſtat, tam ex illius conſuetudinibus, quam ex iſtius Ordinario: „ (In hac „ Dominica, *inquiunt conſuetudines Dionyſianæ*, omnia feſtive celebrentur, ut in prima Dominica Quadrageſimæ: „ Invitatorium: *Populus Domini* in albis;) & Ordinarium S. Petri ſupra Divam: „ (Dominica IV. XL. quæ „ cantatur officium: *Lætare Jeruſalem*, ſicut prima XL. „ celebratur.) Sed omnium ſolemniſſime Compendienſes noſtri; ita quippe MS. eorum conſuetudines: „ (Sabbato mediæ XL. parabitur eccleſia, ſonebit claſſicum; ad Veſp. ℟. *Audi Iſrael* a duobus in froccis. Sacerdos induetur ad thuribulum. Ad M. antiphona: „ *Nemo te*. Oratio: *Prætende Domine*: *Benedicamus* a „ duobus in cappis: ad Completorium pulſabuntur duæ „ majores campanæ, & ad Primam in Dominica . . ad „ Tertiam antiphona: *Nemo te*. Omnes ſint in albis, „ & fiat proceſſio, & deferatur ſanctuarium . . . poſt proceſſionem faciat Abbas ſermonem ad populum, vel cui „ juſſerit ipſe, & recitetur indulgentia Domini Papæ, & „ faciat benedictionem ſuper populum.)

XXV. Feria III. infra hebdomadam in Tullenſi Ordinario ad Primam proprie notatur antiphona: *Unum opus feci*. Ad Tertiam: *Et me ſcis*. Fer. IV. ad Primam: *Ille homo qui dicitur*; ad Tertiam: *Interrogetus cæcus*: ad Sextam: *Dixi vobis*, Feria VI. ad Primam: *Lazarus amicus*.

XXVI. Dominica in Paſſione Domini, quam veteres *Dominicam medianam* appellabant, novas eiuquas habebat conſuetudines, novoſque uſus, quos recenſet vetus codex conſuet. S. Benigni Divion. his verbis: „ (In Paſſione „ Domini tantum ad ℟., & ad Invitatorium pſalmum „ dimittitur *Gloria Patri*, nam ad officia Miſſarum dicitur, ſicut in alio tempore; commemoratio quoque de „ ſancta Cruce dimittitur, uſque in Paſcha; capitula „ etiam, & verſiculi, & collectæ, quæ hactenus dicebantur, hymni quoque ad Matut. vel Veſperos, & ad „ nocturnos poſt primum verſum pſalmi Invitatorii ipſum „ Invitatorium non a capite, ſed ab eo loco: *Et dixi*, „ *ſemper errant*, incipitur; eo ſcilicet quod in fine *Gloria* „ *Patri* non dicitur. Ad Primam Lectionem prologus „ de Hieremia legitur, ad reliquas ſeptem de eodem Prophete. Legitur autem in eccleſia tantum, ita ut uſque „ ad Lamentationem ad Cœnam Domini ſit finitus.) Ubi quod ait, *Gloria Patri* ad officium, ſeu Introitum Miſſæ obmittendum non eſſe, habetur etiam in veteri Ordinario Corbejenſi, & in antiquis conſuetudinibus Cluniacenſis monaſterii apud Udalricum l. 1. c. 54., ſed hoc iſtis monaſteriis extitit peculiare, cui refragatus praxis aliorum monachorum. Hinc etiam Udalricus l. 1. c. 54. „ (In „ Paſſione Domini, *inquit*, *Gloria Patri* ſi ad nullum cantatur Reſponſorium, cantatur tamen ad Introitum; quem ne „ iterum contra uſum faciamus aliarum eccleſiarum.) Rationem vero cur in Reſponſoriis, Invitatoriis, & Introitum Miſſæ *Gloria Patri* dimittamus, hanc afferunt conſuetudines Grandimontenſes cap. 15. „ (Quia a Dominica in Paſ„ ſione Domini incipit Eccleſia recitare ignominiam Paſ„ ſionis Chriſti, & gloria Chriſti cum ignominiis Paſſionis ejus dicenda non eſt congrue.)

XXVII. Commemorationem, & proceſſionem ad crucem etiam obmittebant alii, uſque ad octavam Paſchæ, uti & memoriam de Trinitate uſque ad Pentecoſten.

XXVIII. Hymni novi erant ad Veſp. *Vexilla regis prodeunt*; ad Nocturnos; *Pange lingua*; ad Laudes: *Luſtra ſex*. Sed Cartuſienſes hymno: *Vexilla regis* tam in Veſperis, quam in Matutinis, uſque ad Cœnam Domini utuntur, diviſione facta pro Laudibus ante verſum: *Arbor decora*; ut habetur in eorum Ord. c. 48. n. 11. Porro circa hos hymnos notandum, quod habent conſuetudines Floriacenſium: „ (Sabbato in Paſſione hymni cantantur „ magis protracte, & diſtincte, quam alio tempore. „ Dum cantatur: *O crux ave*, omnes pariter genua flectunt.) Conſuetudines S. Dionyſii in Francia, & Compendienſes tantum habent: *Inclinent ſe ad omnes ob reverentiam Dominicæ Paſſionis*: Tullenſe autem S. Apri Ordinarium „ (Infra hymnum cum dicitur: *O crux ave*, „ omnes cum ſumma devotione flectant genua, & capita „ deponant, & cum dixerint: *Spes unica*, ſurgant.)

XXIX. Circa nocturnorum Lectiones illud obſervandum quod integram Hieremiæ Prophetiam ad Cœnam Domini legerent in eccleſia, præmiſſo ad primam Lectionem prologo, unde tres primas Lectiones faciebant noſtri Dionyſiani, quarum in fine dicebatur quidem: *Tu autem Domine*, cujus loco Prophetiæ Lectiones hac clauſula terminabantur: *Hæc dicit Dominus*. Tullenſe Ordinarium addit: *Convertimini ad me & ſalvi eritis*. Ciſtercienſes vero Hieremiæ Prophetiam, tam in choro, quam refectorio legebant ex lib. Uſuum cap. 16.

XXX. Præterea „ [hac nocte (ſcilicet Sabbati ante „ Dominicam Paſſionis,] *inquit Tullenſe Ordinarium*, „ & Sabbato ante Palmas ad collationem finitis antiphonis, „ quæ in mandato ſolent quolibet Sabbato dici, ſurgant „ fratres de ſedilibus ſuis, & cantent hos duos Verſus: „ *O Crux ave ſpes*: *Te ſumma Deus Trinitas*.)

XXXI. Inſuper „ (Dominica in Paſſione, *ſic habent* „ *conſuetudines Corbejenſes* . . . Corpora Sanctorum, & „ crux majoris altaris velabantur duobus vexillis rubeis.)

XXXII. Denique ex Ordinario S. Petri ſupra Divam. „ (In capitulo imponendæ ſunt Paſſiones Evangelicæ, quæ „ in ella hebdomade ſunt dicendæ.)

XXXIII. Tandem ad majorem Miſſam, „ (Commi„ xtione Corporis & Sanguinis Domini facta, & oratio„ nibus dictis, & *Agnus Dei*, & data pace; Sacerdos ſu„ per altare tenens Corpus Dominicum, & calicem, can„ tet communionem, ad cujus inceptionem totus conven„ tus ob reverentiam Paſſionis Dominicæ proſternat ſe in „ terra cum ſumma devotione; cumque dicta communio „ a Sacerdote finita fuerit, omnes a terra ſurgant.) Ita Tullenſe Ordin.

XXXIV. Porro ab hac die uſque ad Paſcha nullus ſanguine minuebatur, niſi petita in capitulo venia, & obtenta licentia, ut ſupra obſervavimus, & hic expreſſe habent Floriacenſes, & Dionyſianæ conſuetudines.

XXXV. Infra hebdomadam vero nihil occurrit notandum, niſi forte quod habet Caſſinenſe Ordinarium his verbis: „ (Ab hac die uſque in feria 4. in cœna Domi„ ni in quotidianis diebus legantur duæ lectiones de Pro„ pheta; tertia vero de feria. Si autem feſtivitas S. Be„ nedicti intra hos dies evenerit, prima intra octavam le„ gatur de Hieremia, ſecunda de homilia, tertia de S. „ Benedicto.) Ubi obiter obſervabis, celebratas illis temporibus in LX. octavas.

CAPUT XII.

De Dominica in Ramis Palmarum, (a) *& tribus ſeq. diebus*.

I. INter omnes Quadrageſimæ Dominicas ſolemniſſima ſemper extitit, quæ numero eſt poſtrema; ſed myſterio & ſolemnitate prima, a Ramis Palmarum hac die benedicendis *Dominica Palmarum* appellata, quæ proinde proprium jure meretur Capitulum, in quo potiſſimum conſiderare oporteat Regulare officium, Palmarum benedictionem, proceſſionis ordinem, utriuſque matutinalis, & majoris Miſſæ, immo & privatarum Miſſarum ritus ſpeciales, & alia nonnulla, quibus in perquirendis naturalem tamen rerum ordinem proſequi ſatius exiſtimavimus.

II. Igitur ad nocturnos Invitatorium: *Ipſi vero*, a duobus in albis cantabatur ex Lanfranci Statutis, Udalrico lib. 1. c. 11., lib. Uſuum Beccenſium, Dionyſiacis, Compendienſibuſque conſuetudinibus ad cujus ultimum verſum „ (mox ut cantaverint, *Ipſi vero non cognoverunt vias* „ *meas*, conventus reſpondebit, *Quibus juravi*,) inquiunt Corbejenſes conſuetudines, quibus concinit Tullenſe S. Apri Ordinarium hæc ſcribens; „ (Poſtquam illi duo qui „ cantant: *Venite*, dixerint hunc ℣. *Quadraginta*, uſque „ *quibus juravi*, chorus incipit & finit, quod ſequitur, „ ſcilicet: *quibus juravi*: Poſtea illi duo, qui cantant *Ve*„ *nite*, reincipiant: *Ipſi vero*, choro idipſum proſe„ quente.)

III. Etſi in omnibus communiter monaſteriis a Dominica Paſſionis ad Cœnam uſque Domini, Jeremiæ Prophetia ad nocturnas vigilias quotidie legeretur, idque ipſum cum ſumma religione obſervaverint perplures; ab hac tamen communi regula deflectebant nonnulli; alias ad hanc Dominicam lectiones adſumentes. Ita vetus Caſſinenſium ordinarium Dominica in Palmis „ (Octo, *in*„ *quit*, Lectiones legantur de expoſitione S. Hieronymi ſuper „ Matthæum: *Scitis quia poſt*: quatuor de homilia S. Johan„ nis Chryſoſtomi;) & Dionyſianæ conſuetudines MS. „ [qua-

(a) Dominica Palmarum in lib.3. de geſtis SS. Rotonenſium c.1. dicitur *Sabbatum Sanctum*, ſæc. 4. part. 2. p. 215,

„ (quatuor primæ Lectiones de Prophetia Zachariæ : *E-*
„ *xulta ſatis*, ad finem quarum dicatur : *Hæc dicit Do-*
„ *minus*. Sequentes quatuor Lectiones de ſermone: *Deus*
„ *Deus meus*, ad finem quarum dicatur: *Tu autem* . .
„ Quatuor Lectiones de Evangelio : *Cum appropinquaſſet*
„ *Jeſus*.) Denique Tullenſe S. Apri Ordinarium, *Le-*
ctiones, inquit, *ſic incipiunt* : *pſalmi vigeſimi primi* ; de-
inde quatuor poſtremas Lectiones adſignat de Evangelio:
Cum appropinquaſſet.

IV. „ (℟. Nonum : *Ingrediente Domino*, quod can-
„ tet aliquis bene cantans,) inquiunt conſuetudines Dio-
nyſianæ, poſt verſum reincipiebatur ex eiſdem, & Com-
pendienſibus conſuetudinibus.

V. Ad Laudes, & per horas antiphonæ propriæ, omiſ-
ſis ſuffragiis tam ad Laudes, quam ad utraſque Veſperas,
ex Dionyſianis, Compendienſibusque conſuetudinibus; li-
cet in Tullenſi Ordinario ad Laudes adſignetur comme-
moratio de *Trinitate*, poſthac uſque ad oct. Pentecoſtes
non facienda.

VI. Miſſam Matutinalem *de Trinitate* notant conſue-
tudines Dionyſianæ, & Compendienſes; cum tamen o-
mnes alii Miſſam de die canerent, in qua illud præcipue
obſervandum, quod in ea Paſſio non legeretur, ſed E-
vangelium : *Cum appropinquaſſet*, quod etiam privatis in
Miſſis obſervabant, ut patet ex Lanfranci Statutis c. 1.
§. 4. „ (Sacerdotes ad privatas Miſſas unam tantum col-
„ lectam dicant ; Evangelium : *Cum appropinquaſſet* .
„ Paſſionem nullus legat, niſi fratres, qui in formis can-
„ tent.) Ex Udalrico l. 1. c. 34. „ (In Ramis Palma-
„ rum ad Matutinalem Miſſam non niſi una collecta eſt
„ dicenda, nec Paſſio legitur; ſed illa tantum Lectio
„ S. Evangelii : *Cum appropinquaret Jeſus*, quod etiam
„ cunctis Sacerdotibus, qui privatas Miſſas cantaverunt,
„ præcipitur; ut ſint parati ad duas proceſſiones, quæ
„ illo die ſunt agendæ.) Ex libro conſ. S. Benigni Di-
vionenſis c. 57. „ Sabbato ante ſanctum diem Palmarum
„ capſæ in craſtinum ad proceſſionem ferendæ præparan-
„ tur ; in craſtinum nec ad Miſſam matutinalem, nec ad
„ Miſſas privatas Paſſio legitur; ſed illud Evangelium :
„ *Cum appropinquaret Dominus Jeſus*.) Idem habet ve-
tus Corbejenſe Ordinarium ; & MS. conſuetudines S.
Dionyſii in Francia : „ (Et eſt ordo, *inquiunt*, quod ſi
„ quis Miſſam privatim cantaverit, non legat Paſſionem;
„ ſed Evangelium : *Cum appropinquaſſet* ;) & Compen-
dienſes : „ (Si quis Miſſam privatam cantare voluerit,
„ non Paſſionem leget ; ſed Evangelium : *Cum appropin-*
„ *quaret* ;) Tullenſe etiam S. Apri Ordinar. „ (In o-
„ mnibus privatis Miſſis, *inquit*, quæ de Dominica di-
„ cuntur, in hac die non legatur Paſſio, ſed Evangelium
„ Miſſæ matutinalis, ſcilicet : *Cum appropinquaſſet* ;) &
Conſuetudines Grandimontenſium c. 15. „ (In hac Domi-
„ nica Ramis palmarum cantatur Miſſa matutinalis de
„ eodem die cum duobus, aut tribus verſibus, tractus,
„ & cum Evangelio ; *Cum appropinquaſſet* ;) Conſue-
„ tudines S. Germani a Pratis ; (Quando aſſimus circa
„ finem tractus, Sacriſta pulſabit unam parvam campa-
„ nam pro congregando Domno ad audiendam Paſſionem;
„ quia ipſa una non debet legi niſi in magna Miſſa .)
Denique rubricæ Miſſalis Caſalis Benedicti l. 3. c. 12.
„ (prius fiat proceſſio, & dicatur Evangelium : *Cum*
„ *appropinquaſſet*, ubi conſuetum eſt, quod etiam in miſ-
„ ſis privatis dicendum erit, non autem Paſſio : niſi cui
„ fuerit a ſuperiora conceſſum.) Ex quibus poſtremis var-
ſiæ diſcimus, aliquibus fuiſſe conceſſum ad privatas Miſ-
ſas Paſſionem legere ; & certe illud Cellerario permittunt
conſuetudines Cornajantes, his verbis : „ (Nullus leget paſ-
„ ſionem, niſi ſolus Cellerarius privatim ;) immo omni-
bus ante capitulum. Liber Uſuum Beccenſium, & ritua-
le ejuſdem monaſterii : „ (Ante Primam, *inquit*, poſ-
„ ſunt Paſſionem legere ad privatas Miſſas, quicumque
„ voluerint ; poſt capitulum nequaquam, niſi licentia ,
„ vel pro aliqua neceſſitate ;) quæ totidem verbis haben-
tur in conſuetudinibus Lyrenſium.

VII. Præterea hac in Miſſa matutinali una dumtaxat
collecta dicebatur, nec tractus ex integro cantabatur, ut
patet ex citatis modo Grandimontenſium conſuetudinibus
& inſuper ex Tullenſi Sancti Apri Ordinario : „ (Tractus
„ *Deus Deus*, cantatur uſque ad illum verſum, *Libera*
„ *me* ; fratres chori, in quo eſt hebdomada, dicant pri-
„ mum verſum, & fratres alterius chori ſecundum, &
„ ſic de aliis.)

VIII. Denique „ (in hac Miſſa, *inquit Tullenſe Or-*
„ *dinarium*, communio dicatur, antequam Corpus & San-
„ guis Domini ſumatur a Sacerdote. Idem fiat ad ma-
„ gnam Miſſam.)

IX. Interim dum hæc Miſſa cantaretur, aquæ Luſtralis
benedictionem, atque ad officinas monaſterii proceſſionem
ab uno Sacerdote faciendam præſcribit Concordia Dunſta-
ni c. 3. his verbis : „ (Dominica die Palmarum, quia
„ major reſtat proceſſio agenda, illa quæ ſolet in clau-
„ ſtro agi, interim dum matutinalis Miſſa canitur, aga-
„ tur a Sacerdote tantum, conſperſionem & benedictio-
„ nem agente.) Et conſuetudines Germaniæ n. 22.
„ (Mox vero poſt capitulum omnes induti albis, Pres-
„ byter Hebdomadarius cum cruce tantummodo, & aqua
„ benedicta agat benedictiones per omnes officinas, dum
„ a cæteris matutinalis Miſſa completur.) In aliis tamen
monaſteriis, finita Miſſa matutinali proceſſio ſolito more
fiebat per clauſtrum ab omnibus ; & quidem albis indu-
tis, ut patet ex Lanfranci Statutis c. 1. §. 4. „ (Poſt
„ matutinalem Miſſam benedicatur aqua, ad quam fiet
„ omnes albis induti, fiat proceſſio per clauſtrum, ut mos
„ eſt omnibus Dominicis diebus. Ex Udalrico l. 1. c. 34.
„ (Sint omnes parati ad duas proceſſiones, quæ illo die
„ ſunt agendæ : Prior poſt Matutinalem Miſſam ſale &
„ aqua conſecratis, ſicut mos eſt cunctis Dominicis diebus,
„ per clauſtrum ; ulterior poſt Tertiam.) Ex libro con-
ſuetudinum S. Benigni Divionenſis c. 57. „ (Ipſa die,
„ *ſcilicet Palmarum*, duæ fiunt proceſſiones ; poſt matu-
„ tinalem Miſſam, prior per clauſtrum, ſicut mos omni-
„ bus Dominicis, nec ad ipſam aliud cantatur, quam in
„ præcedentium Dominicarum proceſſionibus ; poſterior vero
„ poſt Tertiam cum frondibus & Palmis ante majus al-
„ tare ſacratis ; utræque tamen aguntur fratribus omni-
„ bus albis indutis.) Idem habet vetus Corbejenſe Or-
dinarium, & Liber Uſuum Beccenſium. „ (Poſt matu-
„ tinalem Miſſam, *inquit*, omnes albas induti, agant
„ proceſſionem per clauſtrum, & cetera, ut mos eſt,
„ in die Dominica.) Conſuetudines vero S. Dionyſii in
Francia hæc ſcribunt : „ (Poſt *Sanctus* Miſſæ matutina-
„ lis, induantur omnes albis, & poſt eamdem Miſſam
„ aqua benedicta, & proceſſio eat per clauſtrum in al-
„ bis, ſicut in aliis Dominicis, præter quod non ibunt
„ in navi ; ſed redeant per portas eburneas in choro, &
„ ad ipſam proceſſionem cantetur antiphona ; *Cum faederis*
„ ad Introitum chori antiphona : *Turba multa* ; deinde
„ cantetur Tertia.) In alio vero codice Bibl. Colberti-
næ : „ (Poſt *Sanctus* Miſſæ matutinalis, induantur o-
„ mnes albis, & poſt eamdem Miſſam fiat aqua benedi-
„ cta, & eat Sacerdos, qui benedixit aquam, per offici-
„ nas dicendo orationes. Interim cantetur Tertia :) cui
concinit Ordinarium S. Patri ſupra Divam his verbis :
„ (Miſſa matutinalis de Dominica ; poſt elevationem Cor-
„ poris Chriſti ad ipſam Miſſam reveſtiant ſe omnes al-
„ bis, ſanctificata quoque aqua a Sacerdote, & aſperſa
„ more ſolito, faciat idem Sacerdos proceſſionem cum
„ cruce, & aqua benedicta, canentibus interim ceteris
„ in choro Tertiam.) Tullenſe vero Ordinarium : „ (Fi-
„ nita Miſſa matutinali, *inquit*, hebdomadarius Miſſæ
„ faciat aquam benedictam, qua more ſolito aſperſa,
„ Domnus Abbas, vel eo abſente, Prior incipiat Ter-
„ tiam, interim portetur aqua benedicta per clauſtrum,
„ & ceteras officinas, ſicut mos eſt in aliis Dominicis.)
Idem habent Corbejenſes conſ. Poſt hæc cantata Tertia, vel
etiam prius, fiebat extra monaſterium proceſſio, & ſolemnis
Palmarum benedictio ; ſed iſthæc Palmarum benedictio, ſeu
conſecratio quibuſdam in monaſteriis in propria peragebatur
Eccleſia, ut apud eos, qui Lanfranci Statuta obſervabant,
apud Cluniacenſes, Divionenſes, Corbejenſes, Beccenſes,
Tullenſes, Sangermanenſes, Ciſtercienſes, Burſfeldenſes, &
Caſalinos ; in aliis extra propriam eccleſiam, atque ita
præſcribunt Concordia Dunſtani, Germaniæ conſuetudines
Caſſinenſe Ordinarium, Dionyſianæ, Floriacenſeſque con-
ſuetudines ; & quidem omnibus in cappis exiſtentibus, ex
Germaniæ conſuetudinibus. Benedictionis vero ordinem
ita deſcribit vetus Caſſinenſe Ordinarium : „ (Congregati
„ omnes in eccleſiam, expoſitis in medio Palmarum, &
„ olivarum Ramis ; incipiant in choro : *Hoſanna filio David*,
„ qua finita Sacerdos dicat orationem : *Deus quem diligere* :
„ Lectio : *Venerunt filii Iſrael*. Sequitur antiphona : *Col-*
„ *legerunt*. Verſus *Unus autem*. ℟. *Ne forte* ; & legatur
„ Evangelium ſecundum Matthæum : *Cum appropinquaret*
„ *Jeſus* ; poſt hæc ſequatur benedictio olivarum, atque
„ palmarum, qua expleta, aſpergatur ſuper eas aqua ſan-
„ ctificata, & thus adoleatur.) Paulo aliter Tullenſe
Sancti Apri Ordinarium : „ (Dicta Tertia Subdiaconus
„ Hebdomadarius alba & dalmatica indutus cum famulo
„ veniat ad gradum chori, in quo ſolet quotidie Epiſtola
„ legi, & ibi legat Epiſtolam : *Venerunt filii Iſrael*, qua
„ lecta ſine intervallo, Hebdomadarius Sacerdotalibus in-
„ dutus veſtibus, thuribulario, & Ceroferariis ipſum præ-
„ cedentibus, veniat, & ſtet juxta Ramos arborum ante
majus

majus altare ab Eleemoſinario locatos, & ſuper pulpitum ibidem præparatum, legat Evangelium. *Cum appropinquaſſent Bethphage*, thuribulario ei thuribulum offerente, ut librum Evangelii incenſet, duobus Ceroferariis adſtantibus hinc & inde, ſicut mos eſt ad Matutinos, cum Evangelium legitur. Perlecto itaque Evangelio, fiat benedictio ſuper Ramos arborum ab Abbate, & in ejus abſentia a Priore induto alba, ſtola, & cappa, thuribulario juxta eum ſtante, ſine cruce tamen, & cereis, & ſic incipiat benedictionem: *Dominus vobiſcum*. Oremus; *Deus cujus Filius*, Item collecta: *Deus humane* Item alia; *Benedic Domine*. Finitis collectis, aquam benedictam ſuper ramos arborum, & Palmas aſpergat, & incenſet.) Grandimontenſes facta in capitulo proceſſione, ibidem palmas benedicebant, ordine in conſuetudinibus Guillelmi Pelliceri c. 15. his verbis deſcripto: (Legitur lectio: *Dicite filiæ Sion*, in modum lectionis, non Epiſtolæ. Et poſt ſequitur ℟. *Chriſtus factus eſt*. ℣. *Propter quod & Deus*. Deinde legitur Evangelium, ſicut in eccleſia: *Cum appropinquaſſet*: Poſtea benedicuntur cum tribus orationibus, deinde aqua benedicta aſperguntur, & incenſentur.) Alii, præmiſſo dumtaxat unico Evangelio: *Turba multa*, uſque *Totus mundus poſt ipſum abiit*, Ramorum benedictionem peragebant: „(Cantata Tertia, *inquit Lanfrancus in Statutis c. 1. §. 4.*, legatur Evangelium *Turba multa*, poſtea accedens Abbas, aut Sacerdos benedicat Palmas, & flores, & frondes ante majus altare ſupra tapetum poſitas, aquam benedictam aſpergat, & incenſet.) Et Liber Uſuum Beccenſium; „(Dicta Tertia, Diaconus, cui Cantor juſſerit, legat Evangelium: *Turba multa*: & poſtea ponetur tapetum ante altare; & deſuper flores, & frondes, & palmæ, quas benedicat Sacerdos alba, & ſtola indutus, benedictas incenſet, & aſpergat aqua benedicta.) Idem videre eſt in Concordia Dunſtani, & Ordinario Sancti Petri ſupra Divam. Ex conſ. tamen Germaniæ, & Dionyſianis præmittebatur Evangel. *Cum appropinquaſſet*. Sed juvat referre integrum ritum, quem deſcribunt conſuetudines Lyræ his verbis: „(Poſt tertiam dum pſalmi familiares dicuntur, exeat unus Diaconus non ille, qui lecturus eſt paſſionem, & induat ſtolam, & manipulum. Finitis pſalmis familiaribus, adoleat incenſum, & intret Converſis candelabra, & thuribulum præferentibus, & Diaconus ferat librum Evangelii. Secretarius habeat analogium præparatum ante altare, palmis & frondibus jam coram poſitis. Cumque venerit Diaconus ante analogium, leget Evangelium: *Turba multa*, ſine ante & & retro; quo lecto, faciat ante & retro; & eat ſolus in veſtiarum, Converſi ibi remanentibus cum thuribulo, & candelabris; depoſitaque ſtola, & manipulo, revertatur in chorum. Interim Abbas in cappa, ſtola & manipulo, vel Prior, aut Sacerdos in alba, ſtola & manipulo tantum benedicat frondes, & palmas incenſet, & aqua benedicta aſpergat.)

X. Benedictionem vero unica oratione: *Omnipotens ſempiterne Redemtor*, abſolvebant Divionenſes S. Benigni, Corbejenſes S. Petri, Pariſienſes S. Germani, & Carnutienſes monachi. Unicam etiam orationem: *Deus cujus Filius pro ſalute*, adhibebant Caſalini; ſed in collectaneo S. Petri ſupra Divam quatuor adnotantur, ſcilicet: *Omnipotens & miſericors Deus*: *Deus cujus Filius pro ſalute*. *Deus qui Jeruſalem veniens*; *Chriſte Jeſu fili Dei vivi*.

XI. Benedictæ Palmæ fratribus diſtribuebantur, & quidem a *Priore*, ex Germaniæ conſuetudinibus, vel a *Secretariis*, ex Statutis Lanfranci; ſive, ut habent Benignianæ conſuetudines, & lib. Uſuum Beccenſium, ab *Eccleſiæ cuſtodibus*. Tulleoſe Ordinarium duobus fratribus hoc munus committit, „(quorum unus in dextro a ſuperioribus incipiens, & alius in ſiniſtro choro fratribus Palmas, & Ramos benedictos diſtribuebant.) Hi ex Floriacenſis monaſterii conſuetudinibus erant *Theſaurarius*, & *Capicerius*: Dionyſianæ ſolum *Capicerium* nominant. Carnutienſes, & Caſalini eodem ritu, ac in Purificatione Beatæ Mariæ candelas, hac die Palmas diſtribuebant.

XII. Interim vero dum iſthæc Palmarum diſtributio fieret, Caſſinenſes cantabant antiphonam: *Ante ſex dies*; alii: *Pueri Hebræorum*, quas ex Concordia Dunſtani, & Germaniæ conſuet. exclamabant *Pueri*; in aliis monaſteriis ipſe Cantor. Carnutienſes ℟. *Collegerunt*, cantabant.

XIII. Ramorum benedictionem, ac diſtributionem ſequebatur ſolemnis extra monaſterium proceſſio, in qua deferebantur Reliquiæ, mane ad locum, ad quem procedebant, clam delatæ, ut patet ex MS. Germaniæ conſuetudinibus; „(Mane in Palmis, *inquiunt c.* 13. cuſtodes præparent diligenter quoddam portatorium in modum feretri, in quo reponantur parvæ capſæ, ſive textum Evangeliorum, deſuper quoque appendantur philacteria, ſive boxæ Reliquiarum; ferant autem illud latenter ante horam primam ad eccleſiam, ad locum, quo procedere debent, & cruces, & candelabra, & thuribulum, & aquam benedictam, & textum Evangelii, & albas flores, Palmas, & omnia quæ proceſſioni illi conveniunt.) Idem videre eſt in Lanfranci Statutis, ex quibus etiam deferri debebat hac in proceſſione Corpus ſacrum Domini, quod & obſervabant noſtri Beccenſes, atque Lyrenſes. Interim Lanfrancum hic audiamus: „(Cantore incipiente antiphonam: *Occurrunt turbæ* (*inquit*,) exeant duo Sacerdotes albis induti, qui portent feretrum, quod parum ante diem ab eiſdem Sacerdotibus illuc debet eſſe delatum, in quo & Corpus Chriſti debet eſſe reconditum.)

XIV. Hujus autem proceſſionis ordinem inſtituebat Abbas in capitulo, ut diſcimus ex Lanfranci Statutis c. 1. §. 1. „(Evangelium pronuncietur: *Cum appropinquaſſet*, de quo & lectio, & ſermo in capitulo, in quo capitulo ordinet Abbas, vel Prior proceſſionem, & quid quiſque portare debeat, & qualiter ordinate eant, ac redeant fratres.) Hunc ordinem deſcribit idem Lanfrancus non multo poſt his verbis: „(Præcedant famuli cum vexillis, ſequatur Converſus ferens ſitulam cum aqua benedicta, alii duo portantes duas cruces; item duo cum duobus candelabris accenſis deſuper cereis; alii duo ferentes duo thuribula igne, & thure referta, quod thus in thuribulo debet ponere, vel Abbas, ſi in choro eſt, converſis thuribula, & acerram cum thure deferentibus; vel ipſe Cantor, ſi Abbas deeſt; ipſe enim diſtribuit, quæ portanda ſunt, & proceſſionem ordinat: hos ſequantur duo Subdiaconi portantes duos textus Evangeliorum, poſt quos Laici monachi, deinde infantes cum magiſtris, poſt quos ceteri fratres præcedentes Abbatem, qui ultimus procedit, duo, & duo ſicut ſunt priores.) Brevius conſuetudines Germaniæ „(Cum vero de illo loco exituri ſunt, ordinatim procedant cum præcedenti aqua benedicta, crucibus, thuribulis, candelabris, Evangelio; ac proſequatur illud portatorium ab Abbate, & Presbytero dilatum cum ſumma gravitate . . ., Quod ſi Priori grave fuerit illud ferre onus, Presbyteris illud committat.) Paulo aliter vetus Caſſinenſium Ordinarium; „(Hora Tertia omnes fratres induti ſe albis lineis ſtent in choro, & cantent Tertiam . . . Expleta Tertia expendantur in choro ſtolæ, vel manipuli per Presbyteros, Diaconos, ac Subdiaconos, & ſic, bini, & bini procedant ad Eccleſiam S. Martini cantando antiphonam: *Cum audiſſet Populus*, poſt quos Sacerdos pluviali indutus cum miniſtris tunicis, ſeu dalmaticis veſtitis procedat, ſimul & Acolythi cum incenſo, & luminariis.) De eodem ordine hæc habent conſuetudines Floriacenſis monaſterii; „(Præeunt vexilla, & draco; deinde omnes cruces, & capſa S. Mauri a duobus albatis Sacerdotibus, a Subdiacono unus textus, & duo candelabra a duobus pueris; deinde novitii, & ceteri, ſicut in ordine; ad ultimum Domnus Abbas cum cappa rubea, & virga paſtorali:) Liber vero conſuet. S. Benigni Divionenſis: „(Antequam exeant, omnia ſigna tangantur, deinde inchoata antiphona, *Cum appropinquaret Dominus*, quam ſequatur, *Cum audiſſet populus*, egreditur in prima fronte aqua benedicta, ſequuntur cruces aureæ duæ, textus Evangeliorum duo, candelabra quatuor, thuribula duo, deinde omnes Converſi, ad ultimum (*a*) Cantores, pueri vero medii inter Converſos, & cantores incedunt. Famuli ſartores ante proceſſionem vexilla ferunt.) Et liber Uſuum Beccenſium cap. 57.: „(Famuli ſumant vexilla, unus tantum Subdiaconus ferat textum (alter codex addit *ſine manipulo*,) Converſi aquam benedictam, diſcoopertam crucem, thuribulum, atque candelabra; quos ſequuntur pueri, deinde juniores; poſtremo Priores omnes albis induti, duo, & duo pergant.) Denique liber Uſuum Ciſtercienſium c. 17. „(Incipiente Cantore antiphonam: *Occurrunt turbæ*, exeat Subdiaconus cum aqua benedicta, ſubſequente Diacono cum cruce diſcooperta, quem ſubſequatur conventus eo ordine, quo ſtat in choro, Laicis monachis præeuntibus, ita ut Abbas, vel Sacerdos Hebdomadarius, ſi Abbas defuerit, eat poſterior, & poſt ipſum novitii, poſt novitios vero Laici fratres: & fiat proceſſio tantum per clauſtrum.)

XV. Pervenientes ad locum deſtinatum faciebant ſtationem, quam fuſe deſcribit Lanfrancus his verbis: „(Cum autem

(*a*) Per Cantores intelligitur chorus univerſus cantans, Anti-Cantor

Digitized by Google

autem perventum fuerit ad ipſum locum, fiat ſtatio a toto conventu. Cantore autem incipiente antiphonam, *Occurrunt turbæ*, exeant duo Sacerdotes albis induti, qui portent feretrum, quod parum ante diem ab eiſdem Sacerdotibus illuc debet eſſe delatum, in quo & corpus Chriſti debet eſſe reconditum: ad quod feretrum præcedant ſtatim, qui vexilla portant, & cruces, & cetera, quæ ſuperius dicta ſunt. Et ſtantibus iis, qui feretrum portant ſtabunt, & ipſi a dextra, & a ſiniſtra ipſius feretri ordinate, ſicut venerunt. Pueri vero accedentes ſtabunt verſis vultibus ad ipſos reliquos cum magiſtris ſuis, & quibuſdam Cantoribus, qui auxilio eis eſſe poſſunt. Majores vero verſi erunt ad invicem eo modo, quo in choro ſtare ſolent. Sic autem ordinetur hæc ſtatio, ut modicum intervallum ſit inter pueros, & majorem conventum: finita antiphona, *Occurrunt turbæ*, incipiant pueri, & qui cum eis ſunt, antiphonam, *Hoſanna filio David*, flectentes genua, & in principio, & in fine antiphonæ, quia in utroque *Hoſanna* dicitur; quam antiphonam chorus repetat, & ſimiliter genua flectat: deinde a pueris cantetur antiphona: *Cum Angelis*, in fine tantum antiphonæ genua flectentibus, quæ antiphona a conventu repetatur, & ſimiliter venia accipiatur. Taliter his peractis, Abbate, vel Cantore incipiente antiphonam, *Ave rex noſter*, tranſeant portitores feretri per medium ſtationis, præcedentibus his, qui vexilla portant, & ceteris ſuperius dictis portitoribus, ſervato ab omnibus ordine ita redeundo, quem habuerunt in eundo, quibus tranſeuntibus flectent genua non ſimul omnes; ſed ſinguli hinc, & inde, ſicut feretrum tranſibit ante eos.) Brevius liber Uſuum Beccenſium: „ (Cum autem ad locum ſtationis pervenerint, ſtent fratres per ordinem, ſicut ſolent in choro; pueri vero verſi ad feretrum genua flectentes dicant antiphonam, *Hoſanna filio David*; qua dicta flectant pueri tantum genua, quam repetant omnes ſimiliter flectentes genua. Item pueri flectant genua, & dicant antiphonam: *Dignus es Domine*, totam, qua finita, ut primum flectant genua: cum autem inchoaverit Cantor antiphonam, *Ave Rex noſter*, tranſibunt latores feretri per medium chori, & ipſis tranſeuntibus flectant (*a*) omnes genua, ſequenteſque feretrum cantent antiphonas.) Aliqua ſupperaddunt conſuetudines Lyræ, ſuorum ſtationem ita deſcribentes: „ (Cum autem ad locum ſtationis venerint, ſtent fratres ordinate, ſicut in choro ſolent, vertantque vultus ſuos ad feretrum; tunc Cantor innuat quatuor fratribus, qui ſtent in medio proceſſionis, & dicant excelſa voce antiphonam, *Dignus es Domine* totam, quam chorus repetat flectendo genua. Item Cantores antiphonam, *Hoſanna*: Item chorus antiphonam, *Dignus es*. Omnes iſtæ antiphonæ dicuntur a choro, & a Cantoribus flectendo genua, in inchoatione uniuſcujuſque, ac deinde Cantor antiphonam, *Occurrunt turbæ*. Item Cantor antiphonam: *Flectentes genua*: antiphonam: *Ave Rex noſter*; chorus autem flectat genua in inchoatione hujus antiphonæ. Tunc Abbas, vel Prior, ſi Abbas abſens eſt, eat per mediam proceſſionem uſque ad Euchariſtiam, & dicat verſum de Cruce, *Omnis terra*; *Dominus vobiſcum*. Oratio, *Perpetua nos quæſumus*; deinde fiat ſermo ad populum ſedentibus omnibus; finito ſermone, & prece dicta a Presbytero, & facta collecta leproſis, revertatur proceſſio.)

XVI. Qui extra monaſterium Palmas benedicebant, pervenientes ad locum ſtationi deſtinatum, benedictionem ibidem peragebant, qua facta, & dictis forte nonnullis antiphonis, aut ℞. ad propriam revertebantur Eccleſiam. Sermonem ad populum addebant Floriacenſes noſtri, Cluniacenſes, Divionenſes, Corbejenſeſque, dictis prius nonnullis antiphonis, aut ℞. ubi notandum, quod ad antiphonam *Ave Rex noſter*, omnes ubique flectebant genua. Pariſienſes S. Germani ſtationem ſuam in MS. ſuis conſuetudinibus ita repræſentant: „ (Ibimus ad S. Petrum cantando illa, quæ habebimus cantare. Quando appropinquabimus ad Eccleſiam, Cantor incipiet unum ℞. de S. Petro; tres Domni cantabunt verſiculum, poſt reinceptionem ℞. Domnus Abbas dicat orationem, poſt orationem nos inclinabimus nos metipſos ad *Pater noſter*; quando *Pater noſter* erit terminatum, Cantor incipiet iſtam antiphonam: *Ave Rex noſter*, & capiemus venias flexis genibus; dum cantabitur iſta antiphona, Diaconus præparabit ſe pro legendo Evangelium, & portabit incenſum ad Domnum Abbatem pro benedicendo, & incenſabit altare, & ſuum Evangelium, & ibit incenſatum Domnum Abbatem, & accipiet benedictionem a Domno Abbate, poſt Evangelium erit ſermo... poſt ſermonem nos revertemur.) Ciſtercienſes, qui proceſſionem in clauſtro peragebant, tres in ea ſtationes faciebant, unam *juxta dormitorium*, alteram *juxta refectorium*, tertiam *juxta Eccleſiam*, „ (Et in unaquaque ſtatione, *inquit liber Uſuum cap.* 17. Diaconus, & Subdiaconus habeant vultus ſuos verſos, & crucem verſam ad conventum; & in ambulando, & in ſtando Subdiaconus ante Diaconum ſit. Porro in ultima ſtatione incipiente Cantore, *Ave Rex noſter fili David*, inclinet ad crucem conventus genibus, & manibus in terra poſitis: & omnes erecti deinceps ſtent converſi ad crucem, uſque dum incipiatur *Gloria laus*. Interea dum hæc antiphona, *Ave Rex noſter* canitur, Secretarius analogium, quod ipſe ante Tertiam collocavit in capitulo cum textu Evangeliorum, & ſtola ad locum, ubi Diaconus Evangelium lecturus eſt, deferat, hoc eſt ante oſtium Eccleſiæ. Circa finem itaque antedictæ antiphonæ, *Ave Rex noſter*, Diaconus crucem ſanctam Subdiacono porrigat, qui & ipſe interim Subdiaconus aquam benedictam juſſum ponat. Cum vero ſtola amictus Diaconus fuerit, parum ſe movendo ab analogio, ab Abbate benedictionem petat, & poſtea verſus circa Orientem Evangelium legat, Subdiacono ante eum cum cruce adſtante, & ad conventum vultum ſuum habente. Quo perlecto, ſtolam deponat, & crucem recipiat, atque Subdiaconus aquam benedictam reſumat. Tunc etiam conventus ſtet verſis vultibus ad invicem. Duo autem fratres, qui jam a Cantore præmoniti eſſe debent, circa finem Evangelii Eccleſiam intrent: & clauſo oſtio, ſtantes verſa facie ad proceſſionem, verſus, *Gloria laus*, uti in libro ordinati ſunt, cantent, quibus finitis, & & ab eiſdem fratribus principio eorumdem verſuum: *Gloria laus*, repetito, revertantur ad proceſſionem, & ſtent in ordine ſuo. His igitur peractis inchoet Abbas ℞. *Ingrediente Domino*, & Eccleſiam omnes illud cantando intrent.)

XVII. Præter eam, quam modo deſcripſimus ſtationem, fiebat & alia ad portam monaſterii, ſeu Eccleſiæ monaſterii, in qua *foribus clauſis*, *intus monaſterium* (id eſt Eccleſiam) a quatuor fratribus cantetur, *Gloria laus*, ut loquuntur conſuet. Floriacenſes. Hi ex Udalrico, lib. conſuetudinum S. Benigni, veteri Corbejenſi Ordinario, & conſuetud. Sancti Germani a Pratis, cappis erant induti, chorumque regebant ad Miſſam; at ex Concordia Dunſtani id præſtabant *pueri*, ex conſuetudinibus Lyræ *quinque, vel ſex de junioribus fratribus*. Finito hymno, adduiſque forte nonnullis antiphonis, aut ℞. Cantore, vel Abbate imponente: *Ingrediente Domino*, aperiebantur fores Eccleſiæ, quam ſtatim conventus ingrediebatur, tranſeundo ſub capſa reliquiarum, ut patet ex conſ. Floriacenſis monaſterii, „ (Conventu, *inquiunt*, ingrediente in Eccleſiam ſubtus capſam S. Mauri;) Et ex conſuet. S. Germani a Pratis: „ (Nos tranſibimus per ſub capſam, & ipſam oſculabimur, & ſtabimus ordinatim in navi monaſterii, & incipietur: *Gloria laus*;) in navi enim ſtationem ſecundam faciebant. Tertiam etiam in ea addunt conſuetudines Lyræ ante crucifixum diſcoopertum: „ (Deinde faciant ſtationem, *inquiunt*, ante crucifixum, qui diſcooperiatur, & incipiat Cantor ℞. *Collegerunt*, & tres ſeniores, vel quatuor dicant ℣. *Unus autem*; quo finito cum regreſſu incipiat Abbas, vel Cantor antiphonam: *Multa turba*, & ingrediantur chorum.)

XVIII. Statuta Lanfranci, ut & liber Uſuum Beccenſium, præter primam ſtationem tres alias adſignant; primam ad portam civitatis, aut alium locum conſtitutum, in quo depoſito feretro Corpus Domini capiente ſuper menſam pallio coopertam, cantabatur *a pueris*, & aliis forte, ſibi a Cantore adjunctis, hymnus: *Gloria laus*; ſecundam ad portam monaſterii, ſeu Eccleſiæ, in qua cantabatur ℞. *Collegerunt*, cujus ℣. *Unus autem*, dicebant tres, quatuorve fratres, & quidem Cappis a Secretario acceptis, ex Statutis Lanfranci; tertiam in navi *ante crucifixum prius detectum*, in qua concinebatur ℞. *Circumdederunt*, a tribus, vel quatuor fratribus in cappis, ex Statutis Lanfranci;

(*a*) Ideo toties flectebant genua ante feretrum, quia in eo reconditum erat Chriſti Domini Corpus, ut patet ex his præcedentibus verbis: „ (Ipſo die Secretarius ſummo mane debet feretrum mittere per fratres cum lumine ad locum, ubi proceſſio debet ire, in quo debet honeſte reponi Corpus Domini cum reliquiis.) Eumdem ritum viguiſſe in Angliæ monaſterio S. Albani diſcimus ex Matthæo Pariſ. in vit. 23, Abbatum S. Albani pag. 61. ubi deſcribit vaſculum, ſeu Scrinium eleganter a Simone Abbate elaboratum, ad portandum Corpus Domini in Ramis palmarum ad proceſſionem.

ci; vel ab omnibus, ex lib. Uſuum Bec., in quo omnes genuflectebant.

XIX. Unicam in tota proceſſione præſcribunt Burſfeldenſes c. 34. in qua collocata decenter a Sacriſta Cruce, primum cantabatur a duobus: *Gloria laus*, deinde antiphonæ nonnullæ, poſtea „ (Finita ultima antiphona, *inquiunt*, accedat Abbas cum miniſtris ad crucem: & flexis in terra genibus, manibuſque complosis ſuppliciter adoret crucem, & parum elevando ipſam incipiat hunc verſum: *O crux ave*, & poſtea: *Te ſumma Deus*, quos verſus conventus proſequatur una cum Abbate, univerſi genua flectentes: finitis vero his verſibus, & Cantore incipiente ℟. *Ingrediente Domino*, intrent chorum.) Hactenus de proceſſione ſatis, & forte pluſquam ſatis, qua peracta, inquit Tullenſe Ordinarium: *Auferantur cappæ, & dalmaticæ, excepto Cantore.* Nunc Miſſam quæ illam ſequebatur, videamus.

XX. Miſſa ſolemniter ab Abbate cantabatur, & quidem in *purpureis caſulis*, ut loquitur vetus Caſſinenſium Ordinarium, cui concinit liber conſ. Benigni Divionenſis cap. 57. his verbis: „ (Ad Miſſam Sacerdos autem utatur veſtimentis, & caſula rubea utatur) In ea unus, tres, quatuorve Cantores pro locorum conſuetudine cappis induti chorum regebant, qui Introitum Miſſæ abſque *Gloria* incipiebant: „ [ſiquidem ab hac die uſque in Cœna Domini, ad Introitum *Gloria* non dicitur, *juxta Caſſinenſe Ordinarium.* ℟. *Tenuiſti manum*, dicebatur a duobus bene cantantibus,] ut habent conſuetudines Dionyſianæ l. 1. c. 54. Tractus vero „ [a ſolis quatuor Cantoribus hinc, & inde, conventu interim conſidente, & ex toto tacente, ſicut etiam tacet ad ceteros tractus,] ut ait Udelricus. Ex veteri Corbejenſium Ordinario, Tractus „ (in pulpito a quatuor ex una parte Cantoribus, & quatuor ex alia) cantabatur: ex recentioribus vero conſuetudinibus eorum id præſtabant *ſex monachi retro chorum*: Rituale autem Beccenſis monaſterii hæc habet: „ (Tractum dicant octo fratres viciſſim, ita tamen, ut tertium verſum ſemper dicat conventus, & finem ultimi verſus, ſtantibus tum Cantoribus ibi uſque ad finem, chorus Abbatis primum verſum finiet.) Conſuetudines Dionyſianæ hoc munus XII. fratribus committunt, quamvis ex codice Colbertino, conſuet. Lyræ, & Ordinario Sancti Petri ſupra Divam, tractus alternis cantaretur choris.

XXI. „ (Interim dum tractus cantetur, *inquit Tullenſe S. Apri Ordin.*, eat Diaconus ad locum, in quo lecturus eſt Paſſionem, cum Subdiacono, & Thuribulario tantum, & ſine cereis.) Locum iſtum diſcimus ex Compendienſibus S. Cornelii conſuet. in quibus habetur: *Epiſtola, & Paſſio legantur in Lectorio*; & quidem cum *ſtola & manipulo tantum*, ex Ordin. S. Petri ſupra Divam, ſine *Dominus vobiſcum*, & ſine *Gloria tibi Domine*, ex Caſſinenſi, & Tullenſi Ordinariis, & conſuetudinibus Lyræ; quamvis ex Dunſtani Concordia ad tres Primas Paſſiones, ex conſuetudinibus Germaniæ ad duas primas: *Dominus vobiſcum*, ſine *Gloria tibi Domine* tamen; ex conſ. Grandimontenſium lib. 1. cap. 54. ad primam utrumque diceretur. Ad Paſſionem omnes tenebantur intereſſe, *nec quiſquam ullius obedientiæ occaſione*, ut loquitur Udelricus, *deeſſe* præſumebat; ideoque circa finem tractus ſquilla, ſive campanula pulſabatur ad eos congregandos, qui variis officiis deputati aliorſum detinebantur, ut paſſim videre eſt in omnibus pene Ordinariis, & conſuetudinariis; „ (Quando Diaconus dicet, *Tradidit ſpiritum*, (*inquiunt conſ. S. Germani, a Pratis*,) nos capiemus venias flexis genibus, & quando Domnus Abbas ſurget, nos ſurgemus.) Hic ritus non ita videtur antiquus, ut potequam ſilent omnes, quos viderim hanc in rem antiqui; ejus tantum meminere libellus antiquarum definitionum Ordinis Ciſterc. diſt. 5. c. 5. ſtatuens, ut „ (Quotieſcumque in Paſſionibus Domini noſtri Jeſu Chriſti nominabitur articulus ſanctiſſimæ mortis ejus, omnes genu flectatur, petendo veniam humiliter & devote.) Et poſtea Ordinarium Burſfeldenſium: „ (Cum inſonuerint hæc verba: *Et inclinato capite emiſit*, vel: *Tradidit ſpiritum*, aut: *Expiravit*, nudis capitibus mox omnes procedentes flexis genibus ſumma devotione orent: *Pater noſter* & *Ave Maria*. Poſtea erecti uſque ad conſummationem reliduæ partis Evangelii ſe gerant, ut mores eſt, ſub aliis Evangeliis.)

XXII. Ad offertorium poſt oblationem panis, & vini, omnes ſuo quique ordine Ramos quos hactenus per totam Miſſam manu geſtaverant, incipiente Diacono, Sacerdoti offerebant. Uni hac in re ab aliis diſcrepant Caſſinenſes, qui *Palmas uſque ad finem Miſſæ omnes tenere debent in manibus*, ut loquuntur in veteri Ordinario, quod etiam obſervent Cartuſienſes monachi, Cart. Ordin. cap. 48. n. 17. Ciſtercienſes vero lib. Uſuum c. 17. in reditu proceſſionis, *Ramos quos manu geſtant, intrantes chorum ſuper gradum Presbyterii deponunt.*

XXIII. Porro hujuſmodi Palmæ, ut ajunt conſuetudines Grandimont. „ (reſervantur propter cineres faciendos anno ſequenti; licet quidam faciant dictos cineres de ſarmento vitis.) Notandum vero, quod habet codex vetuſtiſſimus Caſſinenſium circa Bertharii Abbatis tempore ſcriptus, ut ſcilicet poſt Miſſam „ (pergant omnes cum proceſſione ad refectorium, decantantes iterum: *Turba multa*, cum pſalmo: *Jubilate Deum*, & data oratione revertuntur omnes ſacerdotalis gradus ad expoliandum ſe; poſt hæc omnes reficiant.)

XXIV. Hac die poſt prandium pauſabant in lectis cum omni ſilentio, incipiebantque apud omnes monachos nigros meridianæ; addunt tamen conſuetudines Germaniæ; *Si menſis eſt Aprilis*, quod alii non habent. Meridianam ſequebatur Nona; poſt Nonam vero pergebant in refectorium potum percepturi. Rem ita enarrant conſuetudines S. Benigni Divionenſis c. 54. „ [Ea die incipitur meridiana, hora Nona ſcilla ſonet modica, ſurgunt de lectulis ſuis, lotis manibus, & faciebus, ſive peſtinati vadunt in Eccleſia; Cuſtos vero cum viderit infantes venientes, ſonet majus ſignum, donec expleatur oratio in conventu; & ſic incipitur Nona. Poſt itur in refectorium: fratres Hebdomadarii coquinæ de præterite ſeptimana deferant aquam ad bibendum cum refectorario. Poſt inclinent ſe ante, & retro, vadant ſedere, & facto ſigno a Priore bibat, cui placuerit, de vino cum juſtitia ſua, & non cum anapis; deinde Prior det modice culpas in ſcilla tribus vicibus, ſic agitur uſque Calendas Octobris.) Ordin. S. Petri ſupra Divam legit: *Uſque ad XIII. Cal. Octobris ſingulis diebus, quibus jejunium defuerit.* De hac conſuetudine, cujus paſſim mentionem faciunt Ordinaria, & conſuetudines monaſteriorum, dicemus in commentario ſuper Reg. S. P. Benedicti.

XXV. Denique unum hic addo ex Udalrico: „ (Antiquitus, *ait*, in illa Dominica non dicebatur officium defunctorum, nec modo quoque pſalmus ille: *Ad Dominum cum tribularer*, officii vicarius.]

XXVI. Tribus ſequentibus diebus propriæ ad Laudes, & Horas cantabantur antiphonæ, agebanturque officia SS. quorum forte feſtivitas his diebus contigiſſet: quamquam feriam quartam excipiant conſ. S. Benigni, & Ordinarium Corbejenſis monaſterii, ex quibus quæcumque feſtivitas feria IV. & ſequentibus eveniens poſt Paſcha rejicienda erat, ut referendis infra.

XXVII. „ (Fer. 2. Hebdomadæ ſanctæ, *inquiunt conſuetudines Floriacenſes*, poſt Miſſam de ſancta Maria legitur pſalterium in choro, ad finem dicitur *Requiem*, & debent omnes proſtrati ſuper formas: Cereus Paſchalis debet hodie fieri.)

XXVIII. De duobus ſequentibus diebus hæc conſuetud. Germaniæ nu. 23. *Tertia & quarta feria radendum eſt, & balneandum*; quod ex Statutis Lanfranci ita debet intelligi, ut „ (feria tertia radendi ſint fratres in clauſtro ſimul ipſa die, & in craſtino debent eſſe balnea præparata,) qua de re actum eſt ſupra cap. 2.

XXIX. De feria item tertia liber Uſuum Beccenſium: „ (Feria tertia ante Tertiam debet Ortolanus mundare refectorium, & poſt Completorium clauſtrum; Secretarius quoque tunc Capitulum, & feria IV. Eccleſiam.) quæ omnia fieri jubent etiam conſuet. Grandimontenſium c. 15.

XXX. Ad quartam feriam multo plura pertinent. Primo enim Caſſinenſes in veteri Ordinario ſanciunt, ut „ (ad Capitulum poſt pronunciationem menſis & lunæ dicatur: *Cœna Domini, quando cœnavit cum diſcipulis ſuis*, & mox projiciant ſe omnes in terra gratias agentes Deo cum ſilentio; & ſtatim ſurgentibus cunctis, dicat Sacerdos: *S. Maria, & omnes Sancti intercedant*, & reliqua, ſicut eſt conſuetudo, quod ſimiliter feria V. & Sabbato fiat.)

XXXI. Deinde proceſſio ſolita ante Miſſam prætermittebatur ex Lanfranci Statutis, Benignianis conſuetudinibus & Lyrenſibus: rationem reddunt Benignianæ conſuetudines c. 57. his verbis: „ (In hac IV. feria eſt quaſi XL. claudenda, in qua officium Miſſæ aliquantulum eſt prolixius propter duas Lectiones, & Paſſionem; ideoque Majores noſtri decreverunt, ut in illo die non ſolum nulla feſtivitas celebraretur; ſed nec proceſſio, nec officium defunctorum ageretur.) De officio defunctorum dicemus poſtea.

XXXII. Ad Miſſam quod ſpectat, duæ in ea Lectiones

nes dicebantur, & Paſſio ſecundum Lucam. Ad orationem, quæ primæ Lectioni præmittitur, dicebant: *Dominus vobiſcum*. Oremus: *Flectamus genua*, & *Levate*. Lectio prima juxta Tullenſe S. Apri Ordinarium, *ab uno puero in albo, & cum titulo* cantabatur: Lectionem ſequebatur R. ab uno puero, vel a toto conventu decantandum; dictaque deinde collecta, cum *Oremus*, ſine *Flectamus genua*, Subdiaconus Epiſtolam legebat, quam excipiebat tractus; *Domine exaudi*, a duobus fratribus ex Ordinario S. Petri ſupra Divam, & Tullenſi, atque ex recentioribus Corbejenſium conſuetudinibus; & quidem *in albis*, ex prædictis Ordinariis. Hi ex Tullenſi erant, *qui præcedenti Dominica nominati fuerunt ad tractum*. Apud Dionyſianos vero, *duo Sacerdotes in albis*: modum vero prædicti tractus concinendi, docent Corbejenſis Monaſterii conſuetudines, his verbis: „ [Feria quarta ſequenti cantabunt duo Monachi tractum ad magnam Miſſam: *Domine exaudi*. Mox, ut cantaverint primum V., conventus repetet eundem verſum, & cantabunt; & poſt prædicti duo Monachi cantabunt alium V., & conventus repetet tractum in medio, ſcilicet: *Et clamor meus*, & ſic uſque in finem dictus tractus cantabitur; & poſt prædicti duo Monachi iterum incipient principium primi V. de dicto tractu, & conventus cantabit eumdem R....) Breviter Caſſinenſes Ordinar.: „ (Ad Miſſam unus frater indutus alba linea cantet tractum: *Domine exaudi*, & poſt omnes V. ejus, ad unum verſum repetatur in choro: *Domine exaudi*, & ad alium: *Et clamor meus*.) Hujus ritus rationem innuunt conſuetudines S. Germani a Pratis, nimirum quia tractus *eſt loco Reſponſorii*. Hunc tamen cantabant noſtri Tullenſes: „ (More aliorum tractuum per Dominicas XL. huicque ſubjungebant alium tractum *Domine non ſecundum peccata*.)

XXXIII. Sub finem tractus ſcilla, ſive campanula pulſabatur ad congregandos abſentes, ut nempe Paſſionem audirent, in qua cum Diaconus ad illa verba: *Et velum templi ſciſſum eſt*, perveniſſet, cortina deponebatur, aut ſaltem trahebatur.

XXXIV. Poſt Miſſam, omnibus pulſatis ſignis, Veſperarum celebrabant officium, quas Abbas ſolemniter decantabant; & quidem *in cappa rubea*, ut ajunt conſuetudines Dionyſianæ; licet ex conſuetudinibus Sancti Germani à Pratis, Domnus, qui cantabit Veſperas, habebit cappam de pallio albo. Propter hujus officii, dieique ſolemnitatem plurime de ſolita pſalmodia detrahebant, qua de re audiendus in Statutis Lanfrancus c. r. §. 4. „ (Ante Veſperas non dicantur pſalmi; *Deus auribus noſtris*; pulſentur ſigna, ſicut in feſtis diebus. R. *Circumdederunt me*, Hebdomadarius canat. Preces, *Ego dixi Domine*. Pſalmus ad preces ſolummodo, *Miſerere mei Deus*. Pſalmi proſtrati non dicantur. Poſt Veſperas de omnibus SS. dicantur Veſperæ pro de defunctis: officium mortuorum, quod poſt menſam dici ſolet, non dicatur.] Ex tota ergo pſalmodia præter pſalmum: *Miſerere mei Deus*, nihil aliud dicebatur, quam Veſperas de omnibus SS., & Veſperas defunctorum, ad quas etiam prætermittebant antiphonas noſtri Divionenſes S. Benigni c. 57. *Ad (placebo Domino) non dicuntur antiphonæ ipſo die*, inquiunt in conſuetudinibus; nonnulli tam Veſperas, quam vigilias defunctorum etiam omittebant; quod tamen ſub conditione decernunt Corbejenſes noſtri in veteri Ordinario, ſcilicet *niſi brevis deforis afferatur, vel frater in Monaſterio finiatur*; quod etiam habet lib. conſuet. S. Benigni, additque: „ Miſſa vero pro fratre illo, quo deforis brevis affertur, donec privata dies poſt octavas Paſchæ veniat, non dicetur: pro fratre autem, qui in Monaſterio finierit, poſtquam Miſſa matutinalis in IV. feria dicta fuerit, uſque in Paſcha in V. feria Paſchæ differtur, & tunc eodem modo celebrabitur, ac ſi præſens eſſet defuncti corpus.)

XXXV. In Monaſterio tamen S. Petri ſupra Divam Veſperis diei præmittebantur etiam Veſperæ de B. Maria cum SS. ſuffragiis.

XXXVI. De Completorio vero ſic loquuntur Caſſinenſes in veteri Ordinario: „ (Ad Completorium autem ſonet tabula, & Abbas faciat confeſſionem, & ſic incipiant tenere pſalmos ſine *Gloria*, & in fine trium pſalmorum nihil dicatur, niſi V. *Cuſtodi nos Domine ut*, & ſic apud ſe unuſquiſque finiat Completorium, & in fine Sacerdos, aut Abbas det benedictionem.)

XXXVII. Denique cortina, quæ hactenus ante altare dependerat, poſt Completorium deponebatur, ex Statutis Lanfranci, conſuet. Lyræ, & Corbiæ, atque Rituali Beccenſis Monaſterii.

CAPUT XIII.

De Cœna Domini.

I. PErvenimus tandem ad magna, & Sacroſancta Myſteria, quæ triduo ante Paſcha coluntur, & celebrantur, in quibus tot, tam frequentes, tamque diverſi ritus occurrunt, ut in iis referendis, & exponendis, ſingulis diebus ſingula merito conſecrari debeant capitula, & ut a Cœna Domini, quam jure *Paſcha Domini* appellant conſuetudines Germaniæ, incipiamus, quis nocturnum diurnumve officium novo ritu novo ordine decantandum, quis novas capituli obſervantias, utramque pauperum & fratrum Miſſam, utramque refectionem, & mandatum, collationem aliaſque hujus diei ritus brevi queat capitulo comprehendere, cum teſte Udalrico l. 1. c. 12. *in toto anni tempore non eſt ullius diei obſequium tam multiplex, & tam prolixum, ut in Cœna Domini*, in quo proinde referendo diutius non eſt immorandum. Et ſi nocturnus, diurnuſque Officii Divini curſus ex Regula S. Benedicti, omni anni tempore eodem ritu celebrandus, nihilominus antiquis noſtris Patribus viſum eſt, ut Romanum pſallendi ordinem, ne a reliquis Chriſti fidelibus diſſiderent, triduo ante Paſcha ſuſciperent. Hoc, ſi credimus Hildemaro Comm. in Reg. S. Bened. c. 14., ſub Ludovico Pio Imperatore potiſſimum factum eſt, authoritate congregati in Francia Concilii, forte Aquiſgranenſis, in quo reluctantibus licet nonnullis Abbatibus, Epiſcopi de conſenſu aliorum Abbatum ſanxerunt, ne hoc triduo Monachi in divinis officiis ab Eccleſia Romana diſcreparent; qui tamen, volentibus Epiſcopis Paſcha etiam e Monachis, Romano more celebrari, fortiter reſtiterunt; antiquior tamen ſaltem in nonnullis Monaſteriis hujus ritus extitit origo, quam S. Gregorio Magno tribuere videtur Amalarius in Supplemento ad l. IV. de Divinis Officiis tom. 2. Anal. Et certe antiquo ordine officii, in domo S. B. ante Paſcha, quem ex cod. ante annos 900. deſcripto, edidit noſter Mabillonius, præſcribitur, ut in Cœna Domini „ (Congregati omnes in oratorio verſum non dicant, nec vocatorium, nec Presbyter compleat, nec orationem dicant, niſi tantum ſimpliciter incipiant antiphonam, novem pſalmi dividantur in tres vices, tres, tres, tres cum novem R. majoribus, & novem Lectionibus de Lamentatione Jeremiæ, & tractu de Paſſione Domini;) quæ omnia coincidunt cum officio Romano, quod in omnibus omnino Monaſteriis, ſaltem multis in rebus, poſt prædictum Concilium admiſſum fuiſſe conſtat. „ (In quibuſdam vero locis, *inquit Amalarius in præfato ſupplemento*, non ignoro, in Paſſione Domini tribus noctibus XII. pſalmos, & XII. Lectiones cum reſponſoriis agi: ubi prætermittuntur hymni & cantici, quippe qui pertinent ad lætitiam: ut in prima nocturna quatuor pſalmi in ſolito more dicantur, & in ſecunda itidem quatuor, in tertia quoque quatuor. Officia tamen inchoationis, ac tertium amittunt pſalmum; itemque Invitatorium, ſicut in Theophania non recitant.)

II. Porro antequam nocturnas vigilias celebrarent, accenſis prius cereis, gradales quindecim pſalmos ſub ſilentio recitebant, ut ex Lanfranci ſtatutis, Udalrico, Benignianis, Floriacenſibus, Dionyſianis, Compendienſibus, Laudunenſibus, Sangermanenſibus, Lyrenſibuſque conſuetudinibus, veteri Ordinario Corbejenſi, & libro Uſuum Beccenſium conſtat. Rem ita enarrant Divionenſes S. Benigni conſuetudines: „ (Cœna Domini ante vigilias, velum quod pendet ante altare, & chorum, penitus aufertur, & XV. candelæ in modum Pyramidis ante ſanctum altare accenduntur, & quæ ab initio Matutinorum uſque ad finem paulatim, & æqualiter extinguuntur, ad nocturnos eodem modo pulſantur ſigna, quo in XII. Lectionibus, tribus peractis orationibus, XV. cantica graduum ſub ſilentio ab unoquoque dicuntur, per ſingulas inciſiones ſuper formas procumbitur.] Quibus in verbis notandum primo, quod ante vigilias nocturnas velum, ſeu (ut vocant) cortina penitus auferebatur, alii pridie poſt Completorium id præſtabant.

III. Secundo. Quod quindecim cereos ſeu candelas ad nocturnos accenderent: totidem aſſignant Udalricus, conſuetudines S. Vincentii Laudunenſis, conſuetudines Corbejenſis Monaſterii, conſuet. Grandimont., & Breviarium Caſalis Benedicti: tot nimirum, quot pſalmi, aut antiphonæ tam ad vigilias, quam ad Matutinos canterentur: „ (quæ conſuetudo, *inquit Udalricus*, ſatis nota eſt, & Eccleſias omnes, quæ in iſtis ſunt partibus, generalis.) MS. Germaniæ conſuetudines præſcribunt, „ (antequam primum fiat vigiliarum ſignum, omnia quæ præparata ſunt, accendantur luminaria, videlicet XVIII. & VII.

hoc

hoc eſt viginti quinque; totidem etiam præſcribunt Floriacenſis Monaſterii conſuetudines, tot nimirum, quot antiphonæ, & reſponſoria ad Nocturnos, & Matutinos cantantur; totidem etiam accendebant Beccenſes noſtri, præſcribentes, ut „ (per unamquamque antiphonam, & per unumquodque ℟. extinguat Secretarius candelam unam.) Sed & Ordo Romanus notat, quod „ (accenduntur in quibuſdam locis in hac nocte viginti quatuor lumina, & extinguuntur per ſingulas Lectiones, & Reſponſoria.) Caſſinenſes non ſatis clare explicant, quot cereos ad Nocturnas vigilias accenderent, ſed omnia ſecundum Romanam conſuetudinem peragebant; in ordine autem Romano numerus candelarum definitus non legitur. In vetuſto codice Corbejenſis Monaſterii ab annis circiter 800. manu exarato, in quo Ordo Romanus illius Monaſterii conſuetudinibus reperitur adaptatus, decernitur, ut ante vigilias *eccleſia omni lumine ſit decorata, id eſt xxxix. luminaribus*, quot fortaſſe accendebant etiam Caſſinenſes.

VI. Tertio. Hujuſmodi cereos accendebant *in modum Pyramidis ante ſanctum altare*; Floriacenſes *ſuper pronas*; Caſſinenſes, & Corbejenſes ex citato codice ſparſim per omnem eccleſiam.

V. Quarto. Cereos *ab initio Matutinorum uſque ad finem paulatim, & æqualiter* extinguebant, hoc eſt, *ante ſingulos pſalmos*, ut explicat Udalricus l. 1. c. 12., ſive *in fine cujuslibet pſalmi*, ut habet Breviarium Caſalis Benedicti, ſive incepta qualibet antiphona, ut decernunt Laudunenſes S. Vincentii conſuetudines. Qui cereos viginti quinque accendebant, per ſingulas antiphonas, & ſingula reſponſoria ſingulos etiam extinguebant, ut patet ex citato libro Uſuum Beccenſium, & ex Statutis Lanfranci, in quibus idem præſcribitur; ſed Caſſinenſes ita luminaria ab Introitu Eccleſiæ incipiebant extinguere „ (ut peracta prima vigilia, tertia pars eſſet extincta; media autem vigilia, iterum tertia pars; tertia vero vigilia, omnia ſint extincta, exceptis ſeptem lampadibus, quæ ſunt ante altare extinguendæ ad Matutinum,) inquit vetus eorum Ordinarium; quod fuſius explicat codex Corbejenſis his verbis: „ (Lumen autem ab initio cantus nocturnæ inchoetur extingui, hoc tamen ordine, ut ab introitu ipſius eccleſiæ incipiatur paulatim tutari, ut v. g. peracto primo nocturno videatur eorum tertia pars extincta eſſe, medio nocturno iterum tertia pars, tertio vero nocturno expleto, exceptis ſeptem lampadibus, nihil luminis relinquatur; quod hoc modo ordinare poſſumus: primo nocturno cum incipit Cantor primam antiphonam, ſit Cuſtos paratus, & tutat unam lampadem ab introitu eccleſiæ, & cum finierit ipſum pſalmum, aliam tutat; & cum audierit ſecundam antiphonam, tutat tertiam; & pſalmo finito, tutat quartam; & quando tertia antiphona inchoatur, quintam lampadem tutat, & cum finitur ipſe pſalmus, tutat Sextam; & dum orant, tutat ſeptimam; cum vero lector primam Lectionem legerit, tutat octavam; & inchoato primo ℟. tutat nonam; & cum Lectio ſecunda legitur, tutat decimam; audito vero ſecundo ℟. tutat undecimam; quando autem tertia Lectio inchoatur, tutat duodecimam, & ſic inchoato tertio ℟. tutat decimam tertiam: iſta eſt tertia pars luminis Eccleſiæ. In ſecundo quoque nocturno ipſum ordinem tutationis, quem in primo conſtituimus, obſervet: porro in tertio nocturno cum audierit primam antiphonam, tutat lampadem unam: & ſecunda antiphona inchoata, tutat aliam; & cum tertiam audierit, tutat tertiam; quando autem prima Lectio ejuſdem nocturnæ legitur, tutat quartam, & cum ſecunda incipitur, tutat quintam; tertia vero cum inchoatur, tutat ſextam; & ita fit, ut nihil luminis remaneat, niſi 7. lampades, quæ in Matutinis hoc ordine extinguuntur. Initium primi pſalmi ſit cuſtos paratus in loco dextræ partis eccleſiæ prope lampadibus, ut ubi audierit antiphonam, tenens cannam in manu ſua, tutet lampadem unam; in fine vero pſalmi ipſius tutat aliam in ſiniſtra parte; in ſecundo pſalmo cum audierit antiphonam, tutat aliam in dextra parte, & ſic unam ex una parte, alia ex alia tutatur uſque ad Evangelium; in Evangelio tutetur mediana lampada.) Hujus porro ritus fit mentio in lib. Mirac. Sancti Urſmari Abbatis Laubienſis n. 18. ſæc. 2. Bened. part. 1.

VI. Quinto, tres orationes de quibus fit mentio, erant, quibus circum viſitando altaria nocturnos præveniebant, de quibus egimus in libro primo. His omnibus peractis, & recitatis flexis genibus, & cum ſolitis inciſionibus in ſilentio xv. pſalmis gradualibus, nocturnos incipiebant ab antiphona, *Zelus domus*, quam inſpicabatur Hebdomadarius, ex Statutis Lanfranci, lib. Uſuum Becc., conſuetudinibus S. Benigni, S. Dionyſii, S. Vincentii, & S. Germani a Pratis: reliquas antiphonas imponebant fratres, *ſecundum quod in tabella notatum fuerit*, *ut in* XII. *Lectionibus*, quemadmodum habent Benignianæ conſuetudines. Impoſita prima antiphona, omnes petebant veniam, hoc eſt flectebant genua, idque ab omnibus, ſaltem nigris monachis, obſervabatur. Tres porro tantum antiphonas, treſque pſalmos dumtaxat ad ſingulos nocturnos percurrebant; ſed pſalmos ſine *Gloria*; cujus loco in fine pſalmorum: *Miſerere noſtri Domine, miſerere noſtri*, cantabant Grandimontenſes monachi ex conſuetud. Guillelmi Pellicerii c. 16. Poſtea dicto verſu, ut in officio mortuorum, & oratione Dominica ſub ſilentio, tres Lectiones cum totidem ℟. dicebant.

VII. Tres autem primas lectiones ex Lamentatione Hyeremiæ Prophetæ deſumebant, quas *ſine cantu, & ſolutis alphabetis* legebant, ut diſcimus tum ex Statutis Lanfranci, tum ex Udalrico, conſuetudinibus S. Benigni Divionenſis, & veteri Corbejenſium Ordinario; neque enim tum apud monachos inoleverat ſingularis Lamentationes decantandi modus, recentioris omnino inſtituti; qui nec ſimplicitatem, nec modeſtiam redolet monaſticæ vitæ convenientem, & curioſitati potius, quam pietati ac devotioni adſiſtentium excitandæ aptus comprobatur, quem merito a ſuis Eccleſiis procul eliminarunt noſtri Caſſinenſes ſuis in declarationibus etiam anni 1642. ſtatuentes, in Reg. 19. n. 3. „ (ut in Hebdomada Sancta nullo pacto varietur, aut mutetur cantus tam in Lamentationibus, & *Benedictus*, & Paſſione Domini, quam in aliis omnibus; ſed ſecundum ritum, & morem antiquum Congregationis fiat, ut ſimplicitas, & uniformitas ſervetur in omnibus, ne ſcandalizentur Laici hujuſmodi vanitatibus.)

VIII. Legebantur autem, ſine præmiſſa benedictione, & ſine ſolita concluſione, *Tu autem Domine*, cujus loco in Breviario Caſalis Bened. legitur, *Jeruſalem, Jeruſalem, convertere ad Dominum Deum tuum*. Alii Lectiones, ut in officio defunctorum, terminabant.

IX. In ſecundo nocturno Lectiones ex S. Auguſtino ſuper pſalmos decurrebant; in tertio vero nocturno ex Epiſtolis Apoſtoli, ſed in MS. S. Dionyſii conſuetudinibus ad tertium nocturnum notantur Lectiones ex Evangelio: *Ante diem feſtum Paſchæ*, ſine *In illo tempore*, hoc eſt ea homilia in Evangelium iſtud. Ultimum cujuſque nocturni ℟. dicebatur ſine *Gloria*, & in fine repetebatur.

X. Finito ultimo ℟. Laudes, quas Ciſtercienſes dividebant, & *regulariter circa diem* canebant, pulſatis omnibus ſignis ſtatim incipiebat Hebdomadarius ab antiphona, quam imponendo, omnes illico flectebant genua, ut ſupra ad nocturnos; at apud Grandimontanenſes *unuſquiſque per ſe* præmittebat orationem Dominicam. In Laudunenſi vero S. Vincentii monaſterio prima incepta antiphona altare diſcooperiebant.

XI. Incepto autem pſalmo: *Laudate Dominum de Cœlis*, Cuſtodes puerorum ad eos accedebant, ſicque inter eos ſtabant, ut unus inter duos eſſet, *qui ambos per manicas* tenebat, ut ait Udalricus, & ſic ſciret, quid agerent; quod ideo maxime faciebant, ne omni Eccleſiæ lumine extincto, profundis noctis tenebris exterrerentur; eam ob cauſam in Pariſienſi S. Germani monaſterio Cuſtodes ipſi laternas ſub froccis accenſas tenebant: „ (Quando erit verſus finem de *Laudate Dominum de Cœlis*, (*inquiunt conſuet. hujus monaſterii*,) Cuſtodes puerorum exibunt de choro, & accipient laternas eorum, & accendent intus candelas, & venient in chorum inter pueros, ne pueri timeant, laternæ erunt ſub froccis ſuis:) Ex conſuetudinibus autem Germaniæ omnino choro exibant, & in dormitorium deducebantur: „ (*Ad Laudate Dominum de Cœlis*, magiſtri totet infantes ſe conſtituant, quibus exeundi fratres dent ſpatium, ut cum laternis ante ſibi paratis ab oſtio Eccleſiæ dormitum pergant.) Tunc vero omnia monaſterii, hoc eſt, Eccleſiæ luminaria, quæ remanebant accenſa, a Sacriſta, ſive Capicerio extinguebantur „ (Præter unam, *inquit Lanfrancus*, quæ in choro ardeat, quæ & ipſa Cantore incipiente antiphonam: *Traditor autem*, extinguatur.) Caſſinenſes incepta antiphona: *Traditor autem*, præter ſeptem lampades, quas ad antiphonas, & pſalmos Laudum extinxeſſent, ſeptem alias, quæ ante abſidam pendebant, extinguebant.

XII. Repetita antiphona, *Kyrie eleiſon* ſingulari prorſus ritu decantabant, quem ita deſcribunt in veteri Ordinario: „ (Antiphona: „ *Traditor* finita, mox incipiant canere: *Kyrie eleiſon*; & pergant tres Clerici ante altare, & cantent verſum *Domine miſerere*, & chorus per unumquemque verſum repetat *Kyrie*, ſive *Chriſte*; qui-

„ bus finitis omnes inclinati cum ſilentio cantent *Pater* „ *noſter*, & orationem; deinde accendatur ante altare „ candela una uſque ad lucem diei.) Hunc ritum clarius, & diſtinctius exprimit Dunſtanus in Concordia: „ (Comperimus, *inquit*, etiam in quorumdam Religioſorum Eccleſiis quiddam fieri, quod ad animarum compun- „ ctionem ſpiritualis rei indicium exorſum eſt, videlicet, „ ut peracto quidquid ad cantilenam illius noctis pertinet, „ Evangeliique antiphona finita, nihilque jam cereorum „ luminis remanente, ſint duo ad hoc idem deſtinati „ pueri in dextera parte chori, qui ſonora pſallant vo- „ ce, *Kyrie eleiſon*, duoque in ſiniſtra parte ſimiliter, „ qui reſpondeant, *Chriſte eleiſon*: necnon & in Oc- „ cidentali parte duo, qui dicant, *Domine miſerere no-* „ *bis*; quibus peractis, reſpondeat ſimul omnis chorus: „ *Chriſtus Dominus factus eſt obediens uſque ad mortem*. „ Demum pueri dexterioris chori repetant, quæ ſu- „ pra eodem modo, quo ſupra, uſquequo chorus finiat „ quæ ſupra, idemque tertio repetant eodem ordine, qui- „ bus tertio finitis agant tacitas genuflexo more ſolito pre- „ ces.)

XIII. Similiter liber Uſuum Beccenſium: „ Cum pſal. „ *Laudate Dominum*, jam prope dictus fuerit, injungat „ Cantor quatuor fratribus, quibus voluerit, dicendos „ verſus, *Kyrie eleiſon* poſt *Benedictus*: finita jam prope „ antiphona, venient fratres, qui verſus cantabunt, & „ ſtabunt, ubi hoſpites accipiunt benedictionem; alii „ vero duo, qui reſpondebunt: *Kyrie eleiſon*, ſtabunt ante „ gradum, ubi legitur Epiſtola. Finita antiphona incipient „ illi, qui in choro ſunt ita: *Kyrie eleiſon*, alii duo, qui „ ante eos ſunt, reſpondeant ſimiliter: *Kyrie eleiſon*; & „ illi duo, qui in choro ſunt: *Kyrie eleiſon*, alii „ duo: *Chriſte eleiſon*, item primi ℣. *Qui paſſurus* „ *adveniſti*, alii duo *Chriſte eleiſon*; item primi ℣. *Qui* „ *prophetice*, alii duo; *Chriſte eleiſon*; item primi ℣. „ *Qui expanſis*, alii duo: *Kyrie eleiſon*, item primi: *Ky-* „ *rie eleiſon*, alii duo: *Kyrie eleiſon*; primi: *Domine mi-* „ *ſerere*, conventus: *Chriſtus Dominus*; tunc quatuor Can- „ tores ſimul: *Factus eſt obediens uſque*, conventus; „ *Mortem autem crucis*. Similiter in craſtino, & in Sab- „ bato. Illi autem duo, qui ſtant, ubi legitur Epiſtola, „ in eodem loco, finito: *Kyrie eleiſon*, curvent genua, „ & dicant preces duo, qui ſunt in choro ſuper formas. „ Preces: *Ego dixi Domine*. Pſalm. *Miſerere* tantum. O- „ ratio: *Reſpice quæſumus Domine*; & facto ſono a ma- „ jore, proferatur laterna cum lucerna, & ſurgant omnes, „ & revertantur ad ſtrata.) Idem habent conſuetudines Lyræ. Simile etiam aliquid innuit Ordinarium S. Petri ſupra Divam, ex quo duo Presbyteri in medio chori alta voce incipiebant: *Kyrie eleiſon*; duo vero novitii reſpondebant: *Domine miſerere*; item, & Dionyſianæ, Compendienſeſque conſuetudines: ſed Statuta Lanfranci, Udalricus, conſuetudines S. Benigni, vetus Corbejenſis monaſterii Ordinarium, coſuet. S. Germani, S. Vincentii Laudunenſis, & Germaniæ, nullam hujuſce ritus mentionem faciunt; ſed tantum, ut „ [finita antiphona, curventur ſuper formas, „ ſub ſilentio dicentes, *Kyrie eleiſon*, *Pater noſter*. Preces „ *Ego dixi Domine*: Pſalmum *Miſerere mei Deus*, ſolum „ ſine *Gloria Patri*; collectam: *Reſpice quæſumus Domine*, „ ſignoque facto ab Abbate, vel Priore ſurgentes incli- „ nent, ſicut ſolent, ante & retro, & ſtet unuſquiſque in „ loco ſuo, uſquequo Magiſter infantum laternas accenſas „ in chorum deferat, & ipſis infantibus tribuat, Secretari- „ us quoque accendat lumen ante altare, unde juvenes „ laternas ſuas accendant. His ita peractis revertantur om- „ nes ad lectos ſuos.) Ita Lanfrancus, cui ſubſcribunt alii.

XIV. Completis abſolutiſque Matutinis, nullum legimus apud veteres monachos editum fuiſſe fragorem, ſeu ſtrepitum, ut nunc fit, cujus ne mentionem quidem faciunt rubricæ Breviarii Caſalis Benedicti; ſed ſonitum tantum ab Abbate, vel Priore ſuper formas, qui aliud nihil erat præter ſignum, quo fratribus licentia daretur exeundi, & dormitorium repetendi, ut patet tum ex citato Lanfranco, tum maxime ex veteri Corbejenſi Ordinario: „ (Signo facto per ſonitum a Do- „ mno Abbate, vel Priore conſurgunt, & laternis cum „ lumine apportatis per magiſtrum puerorum, & aliis lumi- „ naribus per Secretarios, donec conventus poſſit exire, „ eunt dormitum;) & ex conſuet. S. Cornelii „ (Poſt „ hæc Dominus Abbas faciat ſignum, & eant omnes dor- „ mitum.)

XV. Porro ex MS. Germaniæ conſuetudinibus nocturnos ita temperabant, ut in tenebris complerentur; quod tam de Laudibus, quam de nocturnis intelligendum eſt; quamvis Ciſtercienſes l. Uſuum c. 20. Laudes a nocturnis ſeparatas circa diem decantarent, idque regulariter, hoc eſt juxta Regulam S. Benedicti, ſive cum pſalmis, & precibus a ſancto Patre ad Laudes conſtitutis; nam & in eis hymnum dicebant, & Abbas orationem Dominicam alta voce pronunciabat.

XVI. De officio vero B. Mariæ, quod in quibuſdam monaſteriis quotidie dicebatur, hæc lego in veteri Ordinario S. Petri ſupra Divam: „ (De ſervitio ſanctæ Mariæ, in „ quo reddendo tenetur quilibet, quotieſcumque non di- „ citur in conventu, exceptis aliquibus ſolemnitatibus, qua- „ rum ſervitium partium ad laudem ejus pertinet, ut eſt „ Nativitas Domini &c. hujuſmodi: Servitium nempe de „ ſancta Maria his, & hujuſmodi diebus, quibus in „ conventu minime dicitur, quamvis ſit annualis feſtivitas „ & partim non ſit de ipſa ſervitium celebratum, non „ negligat unuſquiſque reddere prout melius potuerit; „ ut qui ejus ſine intermiſſione ſalutari indiget auxi- „ lio, ſervitium ipſius continua devotione ſtudeat fre- „ quentare;) & Rubricæ Breviarii Caſalis Benedicti: „ [Of- „ ficium B. Mariæ non dicitur in choro; ſed ſeorſum a „ ſingulis, aut binis fratribus uſque ad Veſp. Sabbati in albis.)

XVII. Officium Primæ deſcribunt conſuetudines S. Dionyſii in Francia his verbis: „ (Apparente aurora, pul- „ ſetur campana, & ſurgant omnes ad horas, & cantetur „ Prima hoc modo: non dicatur, *Deus in adjutorium*; ſed „ incipiatur, *Jam lucis*, abſque *Deo Patri*, & accipiant „ omnes veniam ſuper genua, & ad omnes Horas, dum „ incipitur hymnus; poſtea incipiatur a puero antiphona, „ *Dominus tamquam ovis*, & canentur pſalmi, *Uſquequo* „ *Domine*; *Dixit inſipiens*: *Domine quis*, & non dicatur „ *Gloria*, poſt ullum pſalmum uſque in vigilia Paſchæ ad „ Veſperas, nec dicatur: *Quicumque vult*, uſque in octa- „ vam Paſchæ. Poſt tres pſalmos prædictos dicatur anti- „ phona, & verſus in directum: *Exurge Domine*, nec „ dicatur capitulum ad aliquam Horam; dicto verſu, „ dicatur *Kyrie*: *Pater noſter*, & preces ſub ſilentio, & „ pſalmus *Miſerere*, & Oratio *Domine Deus, qui nos*, ab- „ ſque *Dominus vobiſcum*; & poſt Primam non dican- „ tur pſalmi familiares; ſed ſeptem pſalmi cum letania, & „ poſt letaniam ſedeant in clauſtro.)

XVIII. Idem videre eſt in conſuetudinibus S. Cornelii Compendienſis, in quibus multa obſervare licet. 1. Præmiſſa oratione Primam incipiebant ab hymno, non a ſolito verſu, *Deus in adjutorium meum*; quod confirmant Statuta Lanfranci, Udalric. Corbejenſe Ordinarium, conſuetud. S. Benigni Divionenſis, S. Vincentii Laudunenſis, & S. Germani a Pratis. In MS. tamen Germaniæ conſuetudinibus n. 24. hæc lego: „ (Cum autem claruerit dies, a Cuſtode „ ſigno dato, horam Primam cantaturi conveniant, in qua „ non dicatur: *Deus in adjutorium* alte, ſed a ſingulis ſilen- „ ter ſuper ſcamna; deinde more ſolito incipiat hymnum: „ *Jam lucis*, *Deo Patri*; & *Præſta Pater*, & *Gloria Pa-* „ *tri* dimittantur.)

XIX. Caſſinenſes Primam incipiebant ab antiphona: *Ait Pilatus*, cui ſtatim ſubjungebant pſalmos, a quibus ex Concordia Dunſtani lib. Uſuum Beccenſium, conſuetudinibus Lyræ, & Ordinario S. Petri ſupra Divam, Prima exordium ducere debebat, cujus initio, ſicut ad nocturnos, & Matu- „ tinos in genua procumbebant.

XX. Secundo, in hymno ultimam ejus ſtropham, quæ Trinitatis laudem continere ſolet, prætermittebant. Idem patet ex citatis conſuetudinibus Germaniæ, Statutis Lanfranci, Udalrico, Corbejenſi Ordinario, conſuetudin. S. Benigni, & S. Vincentii Laudunenſis.

XXI. Tertio, Pſalmos conſuetos, hoc eſt Regulares a S. Benedicto inſtitutos ſubjungebant, ex Statutis Lanfranci, Udalrico, Ordin. Corb., conſuet. S. Benigni; & quidem cum *antiphona*, *&* *tono*, quod etiam ad alias Horas, uſque ad Completorium ipſa die faciebant: pſalmis ſymbolum: *Quicumque*, ſed ſine *Gloria* addit Lanfrancus. Alii canonico more pſalmos: *Deus in nomine*: *Beati immaculati* &c. decurrebant. Ita præſcribunt Concordia Dunſtani, Caſſinenſe Ordinarium, liber Uſuum Becc. conſuet. Lyræ, & Ord. S. Petri ſupra Divam.

XXII. Quarto, Verſum, & quæ ſequuntur, preces ſolitas, ſine pſalmis familiaribus, ſed tantum cum pſalmo: *Miſerere mei Deus*, ſub ſilentio ita dicebant, ut cum perventum eſſet ad confeſſionis locum, Abbas ſignum ederet, ut diceretur ipſa confeſſio, *ita ut ab invicem audiatur*, inquiunt conſ. S. Benigni, & Ord. Corbejenſe, abſolutiſque precibus, ſolita officium terminabant collecta, quam neque ad Primam, neque ad Completorium mutabant. In Beccenſi, Lyrenſi, & S. Petri ſupra Divam monaſteriis preces bini, & bini, vel terni dicebant; ſed in Congregatione Caſalis Benedicti Primam, aliaſque Horas ita perſolvebant: præmiſſa in primis ſub ſilentio oratione Dominica, & Salutatione Angelica, pſalmos Canonicorum more in directam pronunciabant, quibus finitis dicebant antiphonam;

nem: *Chriſtus factus*; deinde flexis genibus: *Pater noſter*,
cui ad Primam addebant: *Confiteor*, pſalmum: *Miſerere*
& collectam: *Reſpice*.

XXIII. „ (His tribus, *inquit Dunſtanus*, Prima pe-
„ racta, pſallant pſalterium ex integro unanimiter in
„ choro, poſt quod letaniam agant proſtrati, deinde le-
„ ctioni vacent.) Idem habent conſuetud. Floriacen-
ſium, a quibus ſuas haurire potuit ipſe Dunſtanus;
ſed alii hac die pſalmos duntaxat ſeptem pœnitentiales,
ſine *Gloria*, cum letania more ſolito perſolvere conten-
ti erat.

XXIV. Poſt Primam Caſſinenſes capitulum celebrabant.
„ (Finita Prima, *inquiunt in Ordinario*, abſolvatur capi-
„ tulum ſecundum conſuetudinem, Lector autem dicto
„ datario, & luna, adjungat: *Paraſceve Dominus noſter*
„ *Jeſus Chriſtus crucifixus eſt*. Lectione completa, Ab-
„ bas faciat ſermonem, deinde confeſſionem eo ordine,
„ quo in capite XL., quo expleto unuſquiſque librum,
„ quem in capite XL. acceperat, quemadmodum Bibliothe-
„ carius ex tabella recitaverit, in præſenti reddat.) Alii
poſt Tertiam, quam ſicuti Sextam, & Nonam eodem
modo, quo Primam cantabant, hoc eſt cum hymno,
antiphona, pſalmis Regularibus &c.; vel cum antiphona
& pſalmis Canonicorum, vel tandem cum ſolis palmis Ca-
nonicorum, ſine præmiſſa antiphona capitulum tenebant.
Audiendæ ſunt hanc in rem MS. Germaniæ conſuetudi-
nes num. 2. „ (Statim poſt Tertiam capitulum adeunt,
„ *inquiunt*, verſum tacite dicentes, & ſermone a Priore
„ audito, recitentur conſuetudines illorum dierum. De-
„ inde jubente Priore, & nominante Camerario ſurgant
„ non ſimul; ſed ſinguli, & recipientes calcearia cum un-
„ cto & ſapone in buxis, illi, qui diſtribuit, humilient
„ ſe manibus defixis in terra; remanente vero coram
„ Priore curvent genua, capite in terram ſupreſſo; hoc
„ in omni dato, & accepto fiat; accipientes quoque nova,
„ vetera reddant.) Quibus ex verbis, & ex citato Caſſi-
nenſi Ordinario diſcimus, quales fuerint hac die capitula-
res actus: primus nimirum erat Lectio Martyrologii, in
qua præmiſſis die, & luna annunciabatur Paraſceves,
ſeu Paſſio Domini noſtri Jeſu, cujus ad verba omnes in
terram procumbebant. Legebatur autem ſine prævia bene-
dictione, & ſine: *Tu autem* in fine; quidquid enim his
tribus diebus, ſive in choro, ſive in refectorio, ſive in
capitulo, abſque petita benedictione, & ſine: *Tu autem* lege-
batur; „ (tantum enim inclinat; *inquiunt conſ. S. Benigni*
„ *c.* 55. ille, qui in capitulo, vel in Eccleſia, vel in refe-
„ ctorio legit, antequam lectionem incipiat in loco, ubi ſo-
„ let.) Laudunenſes tamen S. Vincentii conſuetudines ita
„ ſtatuunt. „ (Puer ibi legens inclinando ſe ſumit benedictio-
„ nem in ſilentio ad legendum.) Secundus actus continebat
verſum, preceſque inde conſequentes, quas ſub ſilentio dice-
bant, ut patet tum ex citatis Germaniæ conſuet. tum ex Statu-
tis Lanfranci, ex Udalrico, Corbejenſi Ordinario, conſue-
tudinibus S. Benigni & S. Vincentii, ſed ex conſuetudi-
nibus Lyrenſis monaſterii Sacerdos dicebat moderate: *Pre-
tioſa in conſpectu Domini*, ſine *Gloria*, & ſine *Dominus
vobiſcum*; ex libro Uſuum Beccenſ. „ (Lecta Lectione
„ de ſanctis dicant duo, & duo ſub ſilentio verſum: *Pre-
„ tioſa in conſpectu*, ſine *Gloria*, ſine *Kyrie eleiſon*, ſine
„ *Dominus vobiſcum*;) ex conſuetudinibus vero S. Cor-
nelii Compend. „ (*Pretioſa eſt*, & *Iſti*, & *omnes ſancti*,
„ dicatur in audientia, cetera ſub ſilentio.)

XXV. Tertius actus, lectio Regulæ modo prædicto,
quam ſequebatur *Sermo*, vel de præſenti feſtivitate, vel
de ipſius Regulæ expoſitione.

XXVI. Quartus, Sermonem in Ordinario Caſſinenſi
ſequitur confeſſio, de qua in vita S. Stephani Abbatis
Obazinenſis n. 15. tom. 4. Miſc. Baluz. „ (In die vero
Cœnæ Dominicæ, quæ miſericordia plena eſt, generali
„ ſupplicatione ab univerſis venia petebatur, ut quidquid
„ per totius anni circulum deliquiſſent, hac ſacra & ſole-
„ mni indulgentia deleretur. Tunc Venerabilis ſenior to-
„ tus lacrymis perfuſus, & peccata ſua ante oculos ſibi
„ reducens, confiſus de Dei miſericordia, & ſibi, & aliis
„ indulgentiam tribuebat, & peccatorum vincula in
„ Dei verba laxabat.) Confeſſionem etiam præſcribunt
conſuetudines S. Dionyſii in Francia, & S. Cornelii Com-
pendienſis; ſed poſt factam calceorum diſtributionem:
„ (Ad finem capituli, *inquiunt Compendienſes*, dicat Do-
„ mnus Abbas, *Confiteor*, & reſpondeant *Miſereatur*; &
„ *Confiteor*: & Abbas: *Miſereatur*, & *abſolutionem*.)
An vero iſthæc confeſſio eadem ſit cum abſolutione, quam
tunc temporis præſcribunt Floriacenſes conſ., de qua e-
tiam in conſuetudinibus S. Germani a Pratis hæc lego:
„ (Poſt ſermonem nos dicemus ea, quæ erimus di-
„ cturi feria quinta, quando Domnus Abbas præcipiet
„ ire quæſitum baculum paſtoralem, & ſtolam, & librum
„ pro faciendo abſolutionem, tunc ibitur quæſitum;]
quæ quidem abſolutio fiebat in capitulo præmiſſis ſeptem
pſalmis pœnitentialibus, ex collectaneo ejuſdem monaſterii;
illius fit mentio in vita S. Hugonis Abbatis Cluniacenſis
n. 46. auctore Hildeberto Cœnomanenſi Epiſcopo apud
Boll. 29. Aprilis.

XXVII. Alii poſt ſermonem horum dierum legebant
conſuetudines: „ (*Sermone audito a Priore, recitentur*
„ conſuetudines illorum dierum, *inquiunt conſ. Germaniæ*
„ n. 24. & *Statuta Lanfranci c.* 1. §. 4. factoque ex ea
„ (Regula) ſermone, correctis, quæ corrigi oportet, di-
„ cantur conſuetudines, quæ agendæ ſunt ab ipſo capitulo,
„ uſque ad craſtinum capitulum; dehinc ordinentur, quæ
„ ad ſervitium totius diei ordinanda ſunt;) & Udalricus
L. 1. c. 12. „ (Antiqua conſuetudo erat ſatis probabilis,
„ ut in iſto die, & præcedenti, & in ſequenti, etiam
„ per totum annum quotiens tale aliquid debuerit fieri,
„ quaſi novum, pro qualitate temporis, hoc in capitulo
„ ab uno puero ediceretur, qui ſi quid mendoſum pro-
„ ferret, non eſſet talis perſona cui contradici non au-
„ deretur. Nunc autem neſcio propter quid hoc eſt mu-
„ tatum, etſi Domnus Abbas non adeſt, nec Prior, ta-
„ lis multum inde peritus præcentori vel alii fratri
„ alicui potius quam puero imperat hoc munus.) I-
dem, vel quid ſimile habent conſuetudines S. Benigni,
& vetus Corbejenſe Ordinarium. In Ordinario etiam S. Pe-
tri ſupra Divam hæc lego: „ (Poſt Tertiam veniant in
„ capitulum, ubi conſuetudines ad hanc diem pertinentes
„ commemorant, qui eas noverint, ſeniores.) Huc re-
ferri debet quod habent conſuetudines Lyræ: „ (In ipſo
„ capitulo debet loqui de mandato, & debent aſſignari,
„ qui ſerviant de Converſis: ſi vero minus ſunt Converſi
„ de Clericis fortioribus aſſignet;) & Compendienſes:
„ Hebdomadarii coquinæ venturæ hebdomadæ hac die in
„ tabula recitentur.)

XXVIII. Ultimo tandem ex Ordinario Caſſinenſi, ac-
cepti in capite Quadrageſimæ libri reddebantur quod ſolis
(quod ſciam) Caſſinenſibus ſingulare extitit; alias in
Germaniæ conſuetud. ultimo notatur loco calceorum di-
ſtributio, de qua etiam Udalricus l. 1. c. 12., Corbejenſe
vetus Ordinarium, conſuetudines Floriacenſes S. Benigni,
S. Dionyſii, S. Germani, & S. Cornelii. Modum eos
diſtribuendi deſcribit liber conſuetudinum S. Benigni Di-
vionenſis his verbis: „ (Jubente Domno Abbate ſurgit
„ Camerarius, & ſuffraganeus ejus, per eos fratribus ad
„ ſe vocatis ipſa calceamenta erogantur, in quibus ſin-
„ gulorum nomina fratrum ſunt in particulis pergameni
„ adſcripta, & ex utraque parte a prioribus incipitur, ac-
„ cipientes nova, reddant vetera, ut pauperibus tribuan-
„ tur. Sunt etiam ibi nocturnales æſtivales parvi ſine
„ filtro, ut quibus neceſſarii fuerint, ut eſt infirmis, qui
„ aſſidue morantur in infirmaria, erogentur.) Ipſi autem
calcei prius in capitulo, dum Tertia cantaretur, vel etiam
antea, ſuper perticas afferebantur. Præter calceamenta
alia etiam veſtimenta, quæ neceſſitatem patientibus erant
eroganda, hoc in capitulo ſimul dabantur, ut diſcimus ex
conſuet. Germaniæ; quibus tamen in rebus cujuſque loci
poſſibilitas proſpiciebatur.

XXIX. „ (Poſt capitulum, *inquiunt conſuetudines Lyræ*
„ dicatur *Verba mea*, & oratio a Sacerdote. Si defunctum
„ habent, & ſi breve legitur, eant in eccleſiam canen-
„ do: *Verba mea*, & ſigna ſonet: Sexta feria & Sabba-
„ to breve non legitur, quia non itur in eccleſiam.)
Idem videre eſt apud alios; pſalmos autem alta voce,
preces ſub ſilentio dicebant.

XXX. Poſt capitulum etiam conſuetudines Floriacenſes
præſcribunt faciendam eſſe raſuram; conſuetudines Sancti
Germani a Pratis permittunt his, qui vellent, *ire ad con-
feſſionem*, & *ad peculiares diſciplinas*.

XXXI. Caſſinenſes, qui ſtatim poſt Primam in capi-
tulum conveniebant, præſcribunt, ut „ (Tertia finita ca-
„ natur Miſſa pauperibus, qua completa inducantur paupe-
„ res in atrio eccleſiæ, & ordinentur ad ſedendum. Poſt
„ hæc veniat Abbas cum omnibus fratribus ante illos, &
„ adorent eos ponentes capita ſua in terram, & ſurgen-
„ tes incipiant eis lavare pedes per ordinem, incipientes
„ a ſenioribus; ceteris interim fratribus reſidentibus, &
„ antiphonas ipſius officii canentibus. Quo finito, ci-
„ bum ac potum illis miniſtrantibus, & dent ſingulis
„ ſingulos denarios. Finitis omnibus dicantur de more:
„ *Suſcepimus Deus*, & cap., & oratio; & iterum flexis ge-
„ nibus adorentur, & dimittantur.) Alii vero non ſta-
tim poſt Tertiam; ſed poſt capitulum, vel poſt Sextam;
Miſſam quidem pauperibus cantabant, eiſque largam &
pinguem eleemoſynam largiebantur, mandatum autem

poſt majorem Miſſam ante Veſperas rejiciabant, excepto tamen Dunſtano, qui in ſua Concordia hæc ſcribit: „ (Sexta peracta, celebretur Miſſa pauperibus ante ad hoc collectis, ſecundum numerum, quem Abbas prævidarit; dehinc collectis in locum congruum, eant fratres ad agendum mandatum, ubi canentes antiphonas eidem operi congruentes, lavent, & extergant pedes pauperum, atque oſculentur; & data aqua manibus eorum, dentur eis etiam cibaria, fiatque ſecundum Abbatis arbitrium in eis diſtributio nummorum.) Sed quæret aliquis, quot nimirum pauperibus illhæc Miſſa canaretur, quid in ea pauperes, vel monachi præſtarent, quæque, qualiſve eis eleemoſyna diſtribueretur. Primum non exprimunt Caſſinenſes, ſed neque Dunſtanus, neque Lanfrancus. Conſuetudines Germaniæ indafinita decernunt ut „ (poſt Sextam proviſor pauperum *multitudinem* indigentium in aliqua certa eſſideat;) &c. Nonnihil amplius habet Udalricus, cum dicit, ut in capitulo poſt calceamentorum diſtributionem, „ (pronuncietur, quanti fratres ſint in clauſtro, ut tanti quoque pauperes ad mandatum admittantur; & inſuper quantum viſum fuerit pro amicis noſtris Domno Abbati: ipſis autem pauperibus continuo a Sacerdote, qui Miſſam matutinalem cantaturus eſſet, cantatur ad altare ſanctæ crucis.) Idem legitur in libro conſuetudinum S. Benigni Divion. c. 58., & in veteri Corbejenſi Ordinario: cujus praxim videre eſt in vita S. Hugonis auctore Hildeberto Cœnomanenſi Epiſcopo n. 46. apud Boll. 29. Aprilis. Rem abſoluta definiunt Floriacenſis monaſterii conſuetudines his verbis: „ (Ipſa die poſt capitulum Sacerdos, qui Miſſæ minoris Hebdomadarius eſt, cum Diacono cantat Miſſam de die ad altare Sanctæ Crucis ad centum pauperes,) quod adhuc in hujuſce ſæculi currentis principio obſervabant Floriacenſes noſtri.

XXXII. Idem præſcribunt conſuetudines S. Germani a Pratis: „(Quando abſolutio erit facta, *inquiunt*, Domnus Abbas mittat quæſitum *centum pauperes*, & debent ire Camerarius, & Subcamerarius, & Eleemoſynarius, & Subeleemoſynarius, & tres vel quatuor fortiorum Religioſorum. Quando pauperes fuerint reperti, ipſi adducentur ad navam monaſterii . . . . . Hebdomadarius miſſæ matutinalis ibi celebratum ad altare S. Crucis &c.) quam Miſſam una cum miniſtris in Vincentiano monaſterio cantabant *Pauperes Clerici*.

XXXIII. Hac in Miſſa, quæ de die in altare crucis cum Diacono cantabatur, communicare debebant *pueri & juvenes homines*, ex conſuetud. S. Germani a Pratis; *pueri & infirmi*, ex Dionyſianis, & Compendienſibus: *Monachi qui ad majorem non poſſunt propter occupationes*, ut habent conſuetud. Lyræ, & lib. Uſuum Beccenſium; Pauperibus vero ipſis ſingulis ſingulæ diſtribuebantur oblatæ ſive hoſtiæ non conſecratæ, ut diſcimus ex Statutis Lanfranci, ex Udalrico, veteri Corbejenſi Ordinario, conſuetudinibus S. Benigni, & Floriacenſis monaſterii; quare vero non conſecratæ, docent cum Udalrico conſuetudines S. Benigni c. 58. „ (Et ſingulis, *ajunt*, ſingulæ dantur hoſtiæ non conſecratæ, finita Miſſa, non enim congruum eſt, ut ita indiſcrete communicent, quorum conſcientie neſcitur.) Ritum autem eos communicandi tradit Lanfrancus in Statutis; „ (Expleta Miſſa communicat Sacerdos ipſos pauperes de oblatis non conſecratis, ſigno tantum S. Crucis in nomine Domini ſuper eos facto.) Ex conſuetudinibus tamen Germaniæ n. 24. ex omni pauperum multitudine XII. eligebantur, poſtea ſeparatim reficiendi, qui reipſa communicabant: „ (Dum autem hoc agitur, *inquiunt*, audiant Miſſam XII. pauperes, & ſervitor eorum, atque communicent; poſtea in hoſpitale, manſe eorum diligentes præparata & refecta, manducent.) Niſi forte hunc locum intelligas de communione panis non conſecrati, ut apud Lanfrancum, & alios. Completa Miſſa pauperibus erogabatur eleemoſyna, quæ in edulijs maxime conſtabat: „ (Veniens Abbas cum quibus voluerit, *inquiunt conſuetudines Germaniæ* n. 24., diſtribuat eis panem, & vinum, legumina, ſeu farinam, ſal, vel cetera hujuſmodi, ſecundum poſſibilitatem loci.) Udalricus l. 1. c. 12. „ (In hoſpitali autem reficiendis bine dantur edulia fabarum, & milii.] Idem habent conſuetudines Floriacenſes, S. Benigni, & vetus Corbejenſe Ordinarium; conſuetudines S. Germani hæc ſcribunt: „ (Poſt Miſſam Camerarius ducet pauperes in illud cimiterium, & faciat eos lavare pedes ſuos, & dabit cuilibet duo aleta, & plenam ſcutellam fabarum, & unum ſcopam vini, & unum panem.) Denique conſ. Lyræ: „ (Finita Miſſa eant pauperes in ſalam, det eis Celerarius manducare, & bibere uſque ſufficientem refectionem.) Hanc eleemoſynam ex conſuetudinibus Germaniæ faciebant ante Miſſam multitudini pauperum, ex quibus XII. tantum Miſſam audiebant, communicabant, & poſt Miſſam reficiebantur: alii vero omnes omnibus poſt Miſſam: factaque eleemoſyna pauperibus aqua calida pedes lavabant, ut nimirum abſterſis groſſioribus ſordibus, id Abbas poſtea minori cum repugnantia præſtaret. Hæc omnia miſericordiæ opera ad inſtar veterum monachorum, qui largas in Cœna Domini eleemoſynas in pauperes profundere ſolebant, noſtri præſtabant; cujus rei egregium nobis exemplum ſuppeditat Johannes Moſchus in Prato ſpir. c. 85. ubi de monaſterio Theodoſii Antiocheni Abbatis, loquens hæc habet „ (Conſuetudo fuit, ut in Cœna Domini pauperes omnes, & pupilli religionis hujus confluerent huc, & acciperent medium tritici ſextarium, benedictiones tredecim, & ſextarium vini, mediumque ſextarium mellis pro quolibet.) Hæc porro eleemoſyna ad tritici *quingentos* modios aſcendebat, ut conſequentibus patet.

XXXIV. Poſt Nonam ſolemnis habes novi ignis benedictio, de qua hæc lego in veteri Corbejenſi codice: „ [Eadem vero die Cœnæ Domini excutiant ignem de lapide in loco foris baſilicæ ſub idem oratorium; ſin vero, in loco quo conſideraverit Prior, ita ut ex eo igne candela poſſit accendi, quæ candela in arundine debet poni, & a Cuſtode eccleſiæ portari præſenti populo, & de ipſo igne continuo in eadem eccleſia, vel loco accenditur; lampada una ſervetur uſque in Sabbatum ad illuminandum cereum, qui eodem die benedicendus eſt. Cuſtos vero, ſicut jam diximus, accipiat candelam in manu ſua illuminatam in cannam, & pergat proſequente eum populo cum ſupplici ſilentio, ita ut ſummitas candelæ, qua illuminatur altare, verſe inclinate reſpiciat illam eccleſiam, quo ſunt ingreſſuri . . . quæ tamen eccleſia prius abſque lumine erit, præparatis ante altare VII. lampadibus, ita compoſitæ, ut abſque ullo impedimento cujuſcumque tardationis, manu Cuſtodis poſſint accendi, ac deinceps præparatis Cuſtodibus, omni lumine decoratur eccleſia;) & Concordia Dunſtani: „ (Hora congrua agatur Nona, quæ cantare ob arcanam cujuſdam myſterii indicium, ſi ita placuerit, induant ſe fratres, & pergant ad oſtium eccleſiæ ferentes haſtam cum imagine ſerpentis, ibique ignis de ſilice excutiatur. Illo benedicto ab Abbate candela, quæ (*a*) more ſerpentis infixa eſt, ab illo accendatur, ſicque æditus haſtam deportante, cuncti fratres chorum ingrediantur, unuſque dehinc cereus ex illo illumineiur igne.) Ubi non videmus aliquid, ſive ante benedictionem ignis procedendo, ſive poſtea revertendo in chorum, cantatum fuiſſe, quod neque in Ordinario Caſſinenſi præſcribit, neque conſuetudinibus Germaniæ; immo expreſſis decernunt verbis, ut procedant omnes cum ſilentio: aliter tamen viſum eſt poſteris, ut ex conſequentibus ſatis patebit, & primo quidem ex conſuetudinibus S. Benigni Divionenſis c. 58., in quibus ipſæ preces tam procedendo, quam redeundo aſſignantur, & integer ritus ita deſcribitur: „ (Poſt Sextam majus altare pallio ornetur, quod nequaquam aufertur, donec Veſperi finiantur. Lapis berillus, de quo ignis eſt producendus, ſub cuſtodia Apocriſarii ſervatur, quem Præcentori adhibet, ut ab eo ignis proferatur; qui licet induſtria Præcantoris a lapide producatur, vel de ſilice excutiatur, a famulo tamen Secriſtæ præparatur; & accenditur. Poſt Nonam Priores ſtatim mutentur verſus altare, atque mox ſine qualibet ſigni expectatione, ſicut in duobus ſequentibus diebus, Sacerdote induto alba, & ſtola, vel Domno Abbate, cæteriſque ad Miſſam ſervituris majorem, & infantibus, a Domno Abbate, vel Priore incepto L. pſalmo, fit proceſſio ad novum ignem conſecrandum: ante ipſam portatur aqua benedicta, thuribulum ſine igne, & crux; ut novus ignis poſtquam conſecratus fuerit, & aſpergatur, & incenſatur: portatur quoque pertica, ſuper quam ferendus eſt ignis ab illo, a quo portandus eſt, qui in proceſſione procedit. Ad benedicendum dicitur hæc oratio; *Domine Deus Pater omnipotens, exaudi nos lumen*. Ad Proceſſionem poſt *Miſerere mei Deus*, cantantur hi pſalmi: *Deus in nomine tuo: Miſerere mei Deus, miſerere mei: Deus miſereatur: Deus in adjutorium: Ad Dominum cum tribularer*, & ceteri, quantum uſque ad ingreſſum chori dici poteſt; ita ut ad eum ex præſcriptis pſalmis redeundo incipiatur, ubi eundo finis factus eſt; per mediam namque eccleſiam revertetur proceſſio uſque in chorum, præfatos pſalmos canendo: unus vero de infantibus in ſconſa a magiſtro ſuo ſibi præparata affert candelam „ accen-

(*a*) f. in ore.

„ accenſam, ut præſto ſit ignis, ſi extinguatur, qui ſuper perticam portatur. Ipſo die fertur a Magiſtro Cuſtode eccleſiæ, in craſtino a Priore, in Sabbato ab Abbate, vel Sacerdote. Dum agitur proceſſio, ſignæ complicantur; cum autem proceſſio in chorum redierit, pulſatis omnibus ſignis, continuo ſimul ligata ſuſpenduntur uſque in Sabbatum.) Idem videre eſt apud Udalricum, & in Corbejenſi Ordinario. Idem etiam fere habent conſuetudines Floriacenſes, in quibus hic Ordo proceſſionis inſtituitur: „ (Ad proceſſionem primum ibunt pueri cum magiſtris; deinde Domnus Abbas alba parata & virga paſtorali ornatus, & cappa candida, poſtea Priores, ad ultimum Novitii.) His adjicio Beccenſium conſuetudines, prout habentur in libro Uſuum Beccenſium: „ (Poſt nonam induatur Abbas, vel Prior, vel Sacerdos Hebdomadarius, alba cum ſtola, & manipulo; ſimulque Diaconus, & Subdiaconus cum manipulis, & Acolythus, & Cantor Hebdomadarius, & duo fratres Hebdomadarii ad reſponſorium, treſque Converſi ad thuribulum, & candelabra deferenda; & ſic ordinate poſt Abbatem omnes reveſtiti ad ignem in clauſtro canentes: *Miſerere* ſine *Gloria*, cum toto conventu; Diaconus inter thuribulum, & candelabra ferentes ferat haſtam cum tribus cereis; cumque ad ignem venerint, ſtet conventus ordinata verſis vultibus ad invicem, reveſtiti ad illam proceſſionem antecedunt; deinde Priores; tunc dicat Sacerdos ſuper ignem, *Dominus vobiſcum*, deinde oratio, *Domine ſancte Pater*, & reſponſo *Amen*, aſpergat aquam benedictam ſuper ignem; & miſſis prunis tunc primum in thuribulum, & thure ſuppoſito incenſet ignem; deinde accenſis cereis revertentes per medium chorum reveſtiti, & poſt eos Priores, ut ſicut primi venerint, ita primi in eccleſia revertantur, & dicant hos pſalmos: *Deus in nomine tuo: Miſerere mei Deus, miſerere mei: Deus miſereatur: Deus in adjutorium*: eodem modo faciant duobus diebus ſequentibus.] Idem fere habent conſuetudines Lyræ. In Tulleſi vero S. Apri Ordinario nonnihil diverſum legitur: „ (Poſt ix. eant pueri, & ceteri Miniſtri lotum manus ſuas, & præparent ſe ad officium Miſſæ, & dum parati fuerint, eat conventus ad benedicendum novum ignem in clauſtro a Sacriſta paratum, & talis in iſta proceſſione ordo ſervetur; primo procedant Miniſtri altaris albis induti, crucem, thuribulum, & aquam benedictam portantes: deinde ſequatur Diaconus alba indutus cum ſtola, & fanulo, candelam ſine lumine portans; poſtmodum Sacerdos indutus alba cum ſtola, & fanulo: deinde ſequantur fratres in ordine ſuo, ita ut, qui primi ſunt in choro, primi exeant bini & bini cantantes pſalmum: *Miſerere mei*; finito pſalmo ſine *Gloria Patri*, dicatur, *Pater noſter*; Sacerdos dicat, *Et ne nos*; Preces: *Signatum eſt ſuper nos*: *Illumina oculos*: *Dominus illuminatio mea*: *Exurge Domine*: *Dominus vobiſcum*, Oremus: *Domine Deus e lumen*. Interim dum collectæ dicuntur, thuribularius ignem in thuribulo ponat, & incenſum. Facta ergo benedictione ignis, Sacerdos ipſum ignem aqua benedicta aſpergat, & incenſet; poſtmodum Diaconus candelam de igne benedicto aſcendat. His omnibus peractis, revertantur omnes ad eccleſiam ordine, quo venerint, cantando pſalmum: *Dominus illuminatio mea*. Finito pſalmo ſequitur Miſſa.) Denique conſuetudines S. Dionyſii in Francia: „ (Poſt ix. induatur Sacerdos alba, & ſtola, & eat ad novum ignem benedicendum cum Miniſtris, qui ferant aquam benedictam, & crucem, & candelabra, & thuribulum, & lanternam; qui ignis præparari debet in quodam angulo clauſtri, & cantent hunc pſalmum: *Miſerere*; & cum pervenerint ad ignem, dicat hanc orationem: *Dominus vobiſcum: Domine Deus Pater omnipotens lumen inde*. Poſt orationem aſpergatur ignis aqua benedicta, & impleatur thuribulum ipſo igne, & accendantur cerei, & candela portanda ſuper perticam, quæ ipſo die ferenda eſt a Magiſtro Cuſtode Eccleſiæ, in craſtino a Priore, Sabbato ab Abbate, vel a Sacerdote, & redeuntes cantant hunc pſalmum: *Dominus illuminatio*.)

XXXV. Idem fere habent conſuetudines Compendienſes. Hæc fuſius forte quam par fuit, referre libuit, ne qua forte alicujus Monaſterii, quantum in nobis eſt, conſuetudo excideret: ceterum hujuſce benedictionis novi ignis nullam ad hanc diem mentionem faciunt Statuta Lanfranci, Ordinarium Sancti Petri ſupra Divam, neque uſus Ciſtercienſes, neque Laudonenſes S. Vincentii conſuetudines.

XXXVI. Benedictionem novi ignis excipit tam in Dionyſianis, quam in Compend. conſ. ſolemnis ſuper populum benedictio, cujus ritum ita deſcribunt Dionyſiani: „ (Deinde debet Abbas ſe præparare, & ſocii ſui, & abſolutionem facere populo in lectorio, & deferatur ibi clavus, & Corona Domini, & brachium S. Symeonis, & crux, & thuribulum, ac candelabra. Ante abſolutionem faciat Domnus Abbas ſermonem ad populum, aut cui juſſerit, & poſt ſermonem fiat abſolutio hoc modo: proſternantur omnes in choro, & dicant ſeptem pſalmos pœnitentiales, & *Gloria Patri*, & antiphonam quæ incipienda eſt a Cantore. Antiphona *Ne reminiſcaris*: deinde dicatur: *Kyrie eleiſon* ter: *Pater noſter*. Preces; *Salvos fac ſervos*: *Eſto eis Domine*: *Mitte eis Domine*; *Nihil proficiet*: *Exurge Domine adjuva*: *Domine exaudi orationem meam*: *Dominus vobiſcum*, Oratio: *Adeſto Domine ſupplicationibus*. Alia: *Præſta quæſumus Domine*. Alia oratio; *Deus humani generis*. Abſolutio: *Omnipotens*. Item alia; *Dominus Jeſus Chriſtus*; poſt dicat Diaconus; *Humiliate vos ad benedictionem*. Sequitur benedictio: *Benedicat nos Deus*. Et alia.) Brevius conſuetudines Compend.: „ (Poſt hæc Domnus Abbas, & ſocii ejus eant in lectorium cum Sanctuario, & cereis, & thuribulo, & fiat ſermo ad populum: deinde proſternant ſe omnes fratres, & dicantur ſeptem pſalmi cum antiphona *Ne reminiſcaris*, ſine cantu, *Kyrie eleiſon*: *Pater noſter*; & ſic fiat abſolutio.) Hujuſmodi abſolutionem faciebant noſtri Corbejenſes poſt Sextam, ut diſcimus ex eorum Conſuet. manuſcriptis: „ (Cantata Sexta, *inquiunt*, ſonabitur abſolutio duobus ſignis ter, ut gentes conveniant, & fiet ſermo ad populum; finito ſermone conventus procumbet ſuper formas, & dicet ſeptem pſalmos; dictis ſeptem pſalmis, Domnus Abbas indutus cappa abſolvet populum, & benedicet duobus brachiis, quæ duo Diaconi induti tenebant prope eum.) Ad hancce abſolutionem, quam aliquando faciebat Epiſcopus Diœceſanus, ut in Laudunenſi Sancti Vincentii Monaſterio, Confeſſionem, ſive *Confiteor Deo*, præmittebant pſalmis pœnitentialibus ipſi Laudunenſes.

XXXVII. Abſolutione completa, quæ tamen non omnibus fiebat in Monaſteriis, vel ſtatim poſt novi ignis benedictionem, pulſatis omnibus ſignis in poſterum non ſonandis, Miſſa ſolemniter cantabatur; & quidem in paramentis *rubeis*, ex Laudunenſibus, Dionyſianiſque conſuetudinibus, & Rituali Corbejenſi: Sacerdote *feſtivo*, & *aureo indumento* veſtito, ex lib. conſuet. S. Benign. c. 58; omnibus *in albis* exiſtentibus, ex Dunſtani Concordia, conſuetudinibus Germaniæ, & S. Dionyſii in Francia; ad quam, inquiunt Caſſinenſes in Ordinario, „ (induantur cum Sacerdote duo Diaconi, & duo Subdiaconi, duo quoque Acolythi cum thuribulis, & duo cum candelabris.) S. Lanfrancus duos etiam ad ℟. cantandum notat; in libro Uſuum Beccenſium, & conſuetudinibus Lyræ unicus quidem Diaconus, ſed duo Subdiaconi ad Miſſam nominantur, & quidem Diaconus cum dalmatica, Subdiaconi cum tunica; quod etiam obſervabant alii.

XXXVIII. Miſſæ Introitus: *Nos autem*, qui ex Laudunenſibus, & Compen. S. Cornelii conſuetudinibus ter repetendus erat, & ubique fere cum *Gloria* dicendus; quo incepto, inquit vetus Ordo Corbejenſis pro hebdomada Sancta, Miniſtri „ (procedant cum candelis ad Miſſam, & dum venerint ante altare, proſternat ſe Sacerdos ſuper oratorium uſque ad repetitionem verſus; finito Introitu non dicat (chorus) *Kyrie eleiſon*, nec Sacerdos: *Dominus vobiſcum*, ſed tantum, *Oremus*, & det orationem, &c.) Quod ait, *Kyrie* non eſſe dicendum, huic videtur Monaſterio peculiare. Nullam porro mentionem hymni Angelici, *Gloria in excelſis Deo*, facit, quem etiam expreſſis verbis reticendum eſſe dicit Lanfrancus in Statutis: „ (Miſſa feſtive celebretur, *Gloria in excelſis Deo* minime dicatur, niſi Epiſcopus Miſſam celebret, chriſma faciat.) Udalricus l. 2. c. 12. „ (Pulſatis omnibus ſignis cantatur Miſſa feſtive, tamen abſque *Gloria in excelſis*.) Quæ verba etiam extant in lib. conſuet. S. Benign. c. 58. Tullenſe Ordinarium „ (*Gloria in excelſis* non dicitur, niſi Epiſcopus celebret. (Idem patet ex Dionyſianis conſuet. & tamen conſuetudines Germaniæ, & vetus Caſſinenſe Ordinarium expreſſe dicunt: „ (*Gloria in excelſis Deo* cantatur. Qua incipiente, *pergit Caſſinenſe Ordinarium*, ſtatim pulſentur omnia ſigna, & peragatur Miſſa ordine ſuo.] Et tamen in vetuſto Caſſinenſium codice circa tempus B. Deſiderii Abbatis ſcripto legitur: „ (Feria v. quæ eſt in vigilia de Cœna Domini ... ad Completorium in ipſo die ſignum non tangunt, ſed tantum tabulas uſque ad Miſſam ſero in Sabbato Sancto.) Alii omnia ſigna pulſabant ante introitum Miſſæ & continuo ſimul ligata ſuſpendebant uſque Sabbatum; quamvis ex MS. Germaniæ conſuet. etiam hac die poſt Miſſam a

ad Man-

ad Mandatum, & Veſperas omnia pulſarentur.

XXXIX. Quod de *Gloria in excelſis*, hoc de *Dominus vobiſcum* cum codice Corbejenſi decernit Dunſtanus, ut ſcilicet „ (minime dicatur, niſi ab Epiſcopo tantummodo, ubi chriſma conficitur.) Alii vero communiter dicebant, ſed ſine *Flectamus genua*. Poſt Epiſtolam reſponſorium, ſive graduale a duobus concinebatur, & quidem Sacerdotibus, ex Dionyſianis conſuetudinibus. De Evangelio hæc habet antiquus Ordo Corbejenſis pro Majori hebdomada: „ (Evangelium legatur ſecundum Johannem, ſed nec Diaconus cum legerit, *Dominus vobiſcum* dicat, ſed inchoat: *Sequentia S. Evangelii ſecundum Joannem. In illo tempore ſciens Jeſus, quia venit hora ejus*, uſque *Quemadmodum feci vobis, ita & vos faciatis.*] Poſt Evang. ſymbolum omittebatur, præterquam apud Cartuſianos, & forte Pariſienſes S. Germani a Pratis.

XL. Ad offertorium tot apponebantur hoſtiæ conſecrandæ, quot fratribus hac die, ac ſequenti communicandis ſufficerent: „ (Interim dum offerenda cantatur, *inquit lib. conſuet. S. Benigni*, accedit ad altare Armarius (id eſt Cantor,) ut provideat de hoſtiis miniſtratis a Secretario, & ponat ad conſecrandum, quantum neceſſe fuerit fratribus ipſa die, & in craſtino.) Idem legitur in Ordin. Corbejenſi, & in conſuet. Floriac. Hoc munus in Dionyſianis, & in libro Uſuum Beccenſium Diacono committitur.

XLI. Præfatio in Dionyſianis conſuet. hæc notatur: *Quem in hac nocte*; in Tullenſi Ordinario, *Communis. Communicantes: Hanc igitur*, & *Qui pridie*, erant propria.

XLII. Ad pacem omnes accedebant apud Cluniacenſes, Divionenſes, Corbejenſes, Dionyſianos, & Cartuſienſes; in Beccenſi, atque Lyrenſi Monaſteriis ſolus *Diaconus, & Cantor*. In Tullenſi S. Apri, & S. Patri ſupra Divam, uti & apud Burſfeldenſes, & Grandimont. nullus, nimirum „ (propter Judam proditorem Domini, & fallax ejus oſculum, *inquiunt conſuet. Grandim. c. 16.*) Dunſtanus a ſolo Epiſcopo in Euchariſtiæ acceptione pacis oſculum Presbyteris, ter *Agnus Dei* decantato, dari voluit; ab aliis vero, *inſit*, minime præſumatur. In veteri etiam ordine Corbejenſi hæc lego: neque *Agnus Dei* cantetur, neque oſcula celebrentur.

XLIII. Data pace ubi dari conſueverat, omnes ſacram communionem percipiebant. De hac communione hæc habet prædictus Ordo Corbejenſis Monaſterii pro Hebdomada Sancta: (Sacerdos vero cum fregerit Sancta, mittat unam partem in calicem, & ex alia communicet; porro tertiam in altare dimittat, & confirmetur a Diacono de calice, & illo tantummodo die; poſtquam confirmaverit, a Sacerdote ponat calicem ſuper altare, & accipiat Diaconus patenam majorem, mittetque in eam de ſancta oblatas integras, & ponat juxta calicem in ſiniſtro latere, & duo Subdiaconi veniant, unus cum patena, & alius cum calice utriuſque vacuis, & tollat Diaconus cum majore patena ex oblatis, quantum ſufficere poſſit ad communicandum populum, & de calice ſimiliter, & mittat in patenam, & calicem, quæ Subdiaconi tenent in manibus, & ſtatim illud, quod remanet ſuper altare, cooperietur a duobus Diaconibus, utrumque ſindone munda; & de illa alia juxta altare faciat confractionem, redeant ad Sacerdotem, ut communicent ipſi, & reliqui per ordinem;) & in Tullenſi Sancti Apri Ordinario: „ (Poſt ultimum *Agnus Dei*, ille qui primus eſt in choro, dicat: *Confiteor*, & fratres reſpondeant, *Miſereatur tui*; deinde dicant & ipſi: *Confiteor*, & ille qui primus eſt, dicat, *Miſereatur veſtri*: item dicat: *Indulgentiam*, & reſponſo ab omnibus *Amen*, accedant fratres ad ſacram communionem, dimittatur aliqua pars de Corpore Chriſti in calice, & portetur a Diacono ſuper altare B. Apri, & teneat ibi calicem, & unus puer ampullam, in qua ſit vinum, quod in calicem fundatur, cum neceſſe fuerit, donec biberint omnes fratres Monachi; ſanctificatur enim vinum per Corpus Chriſti conſecratum, & in calice depoſitum, cum dicitur: *Fiat hæc commixtio*: Sacriſta vero habeat alium calicem, & urceum cum vino ad altare S. Chriſtophori, ut ibi bibant Converſi, & converſæ, qui Corpus Domini ſuſceperunt.)

XLIV. Omnes porro hac in Miſſa de manu Abbatis communicabant *in vivam repræſentationem illius ſanctiſſimæ Cœnæ quam Dominus noſter una cum ſuis Apoſtolis celebravit*, inquiunt Cartuſienſes in Ordinario c. 49. n. 6. nec cuiquam his ſanctis diebus a ſacra ſe communione ſubtrahere licitum erat, nec illis etiam, quibus tale quid nocte contigiſſet. Nullus ergo hac die celebrabat præter Abbatem, & eum, qui Miſſam pauperum ceciniſſet; id enim expreſſe prohibent lib. Uſuum Ciſtercienſium, lib. Uſuum Beccenſium, conſuetudines Lyræ, & Ordinarium Burſfeldenſium. Apud Ciſtercienſes vero privata Miſſa cantabatur „ (pro Converſis communicandis, ubi multitudo exigebat, & ipſa Miſſa ſit de die,) inquit lib. Uſuum c. 21.; inſuper Miſſa de Sancta Maria, ad quam nullus hac die communicabat, & quotidiana pro defunctis. In quibuſdam tamen Monaſteriis, ut in Floriacenſi S. Benedicti, Divionenſi S. Benigni, Corbejenſi S. Petri, Fontanellenſi S. Vandregiſili, Compendienſi S. Cornelii, Pariſienſi S. Dionyſii permittebatur privatas celebrare Miſſas; ſed non aliam quam de die, & quidem ſine igne, ſi ante novi ignis benedictionem cantaretur. Porro ſingulare eſt illud, quod extat in MS. S. Germani a Pratis conſuetudinibus: „ (Poſt Primam dicentur ſeptem pſalmi, & letania, & poſtea veniemus ſeſſum in clauſtro; Sacerdotes ibunt dictum Miſſas ſuas, & omnes debent celebrare illas, & celebrabunt ſine igne, & dicent: *Credo: Communicantes*, & *Hanc igitur*, & *Qui pridie*, quod non dicitur niſi ſolummodo in illa die.) Alii vero non Sacerdotes communicabant „ (quia, *inquiunt infra*, omnes debemus eſſe confeſſi, & communicaſſe;) & in Rituali Corbejenſis Monaſterii ad Cœnam Domini: „ Sciendum, quod omnes Presbyteri tenentur dicta die dicere Miſſas ſuas, & omnes ante ignem benedictum poſſunt dicere Miſſas ſuas, ad quas Miſſas *Agnus Dei* dicitur, ſed pax non datur;) ſed & Laudunenſes S. Vincentii conſuetudines: „ (Omnes Sacerdotes, *inquiunt*, debent hac die Miſſam celebrare, vel communicari.) At hæc recentioris videntur inſtituti.

XLV. Interim dum fratres communicarent, ſeu potius facta fratrum communione, Veſperas cantabant noſtri Dionyſiani, & Compendienſes, modo in conſuetudinibus Compendienſibus his verbis deſcripto: „ (Poſtquam omnes communicaverint, dicat Domnus Abbas orationem ſub ſilentio: *Refecti vitalibus*. Poſt *Sanctus* ſonent Veſperæ, ut in quarto ℟. duplici, & poſt communionem cantentur hoc modo: Hebdomadarius chori incipiat antiphonam: *Calicem*; Pſal. & ceteræ antiphonæ dicantur ſicut in libro: ad *Magnificat* incipiat Hebdomadarius, *Canentibus*. *Gloria Patri* non dicitur, poſt hæc dicat Sacerdos orationem ad altare. *Reſpice*. *Dominus vobiſcum* dicatur ante & poſt, & dicat Diaconus *Benedicamus Domino*, ut in quarto ℟. duplici.) In Dionyſianis vero ita habetur: (*Dum fratres communicant, cantentur Veſperæ* hoc modo: Hebdomadarius incipiat antiphonam: *Calicem*..... poſt *Magn.* dicat Sacerdos: *Dominus vobiſcum*, orationem: *Refecti vitalibus*, poſt orationem dicat Diaconus: *Benedicamus Domino*, & ſic finiatur Miſſa. Si quis ad Veſperas præſens non fuerit, dicat orat. poſt *Magnificat*, *Reſpice*.) Sed hoc duobus illis Monaſteriis extitit ſingulare; nam in aliis facta communione, ſtatim Miſſa per orationem finiebatur ſine *Ite Miſſa eſt*, ut patet ex veteri ordine Corbejenſi pro Hebdomada Sancta: „ [Communicent ipſi, & reliqui per ordinem, & data oratione poſt communionem, Diaconus non dicat: *Ite Miſſa eſt*; ſed ipſa oratione finiantur univerſa. Ipſa vero oblata, quæ ſuper altare cooperta remanſerant, ſerventur in craſtinum juxta conſuetudinem.)

XLVI. Ritum ſacræ Euchariſtiæ poſt Miſſam recondendæ habemus tam apud Lanfrancum, quam apud Udalricum, & alios, quos hic referimus: „ (Expleta Miſſa, *inquit Lanfrancus*, fiat oratio veſpertina ſupra formas. Interea Sacerdos, præcedente proceſſione, cum ad altare venit, vadat ad locum conſtitutum decentiſſime præparatum, ibique reponat Corpus Domini, incenſato ipſo loco, & ante repoſitionem, & poſt repoſitionem; ante quem locum lumen continue ardeat.) Udalricus l. 1. c. 12. „ (Finita Miſſa, tabula percutitur pro ſigno ad orationem Veſperorum quam formis iterum explicatis faciunt procumbendo. Interea vero reconditur Dominicum Corpus a Sacerdote, retro altare ponitur in patena aurea, & patena inter ſcutellas aureas, & adhuc ſcutellæ inter tabulas argenteas, quæ factæ ſunt ad textum Evangelii. Eo autem, quo ab altari portatur cum cereis, & plurimo incenſo.) Liber conſuetudinum S. Benigni Divionenſis cap. 58. „) Miſſa autem finita, tabula percutitur pro ſigno ad orationem Veſperorum, quæ iterum formis verſis, & explicatis fit fratribus ſuper eas procumbentibus. Poſt orationem Corpus Dominicum diligenter a Diacono, & ab Armario undique patenis obvolutum, in tabulis quoque locatum, & a Sacerdote incenſatum, cum candelabris, & thuribulo defertur retro majus altare, & in loco editiori ab Apocriſario reponitur, nec una hora ſine lumine manet; interim vero conventus ſedet in choro.) Tullenſe

S. Apri

Digitized by Google

S. Apri Ordinarium: „ (Miſſa finita, involvat Sacerdos Euchariſtiam in corporali, & portetur ab ipſo in armario retro majus altare, Ceroferariis, Thuribulario & Diacono ipſum præcedentibus, & ibi reſervetur uſque ad craſtinum.) Conſuetudines Lyræ: „ (Dicto a Sacerdote, *Placeat tibi Sancta Trinitas*, ipſe & Diaconus, adſtante etiam Cantore, & Sacriſta, hoſtias conſecratas corporalibus involvant diligenter, & linteo altaris iterato; tunc Sacerdos offerat incenſum, & cum Diacono eam ferat cum ſumma diligentia in locum conſtitutum, omnibus flectentibus genua, converſis cum candelabris, & thuribulo præcedentibus. Sacriſta extendat pallium, & unam tuillam ſuper Corpus Domini, & cereum coram eo accendat, qui jugiter ardeat uſque ad tenebras, quando omnia luminaria extinguuntur; & ſtatim poſt ſonitum Præſidentis reaccendatur.) Laudunenſes S. Vincentii conſuet. „ (In fine Miſſæ Majoris ponatur Corpus Chriſti reverenter cum vaſe argenteo in Armario juxta altare, & duo cerei jugiter ardentes ante Corpus Domini.) Rituale Corbejenſis Monaſterii: „ (Poſt finem Abbas cum Miniſtris ſuis, & cum torſeis illuminatis portabit in non magno calice Corpus Domini, cum reliquiis Sanctis in clauſore, (id eſt in Armario, ubi aſſervantur reliquiæ, ex Conſuet.,) & quando portabit, tunc Cantor incipiet alta voce communionem: *Hoc Corpus*) In Beccenſi Monaſterio ſtatim poſt communionem ante finem Miſſæ Euchariſtia reſervanda cuſtodiebatur, ut diſcimus ex libro Uſuum Beccenſ. „ (Communicant omnes, nec non & pueri. Poſt hæc ferat Diaconus hoſtias conſecratas corporalibus involutas, prius a Sacerdote incenſatas in locum conſtitutum, Converſis præcedentibus, & thuribulo, & candelabris; quas dum levat, flectant omnes genua, cumque depoſuerit, offerat incenſum. Secretarius extendat deſuper pallium, & coram accendat cereum, qui jugiter ardeat ibi uſque ad Laudes, &c.) Clarius in alio codice: „ (Communicatis omnibus Sacerdos, & Diaconus, adſtante etiam Cantore, hoſtias conſecratas corporalibus involvant; & ſic deſuper calicem poſitas linteo altaris iterato involvant. Tunc Sacerdos offerat incenſum, & Diaconus, omnibus genua flectentibus, cum ſumma diligentia ferat eas in locum conſtitutum, Converſis cum candelabris, & thuribulo præcedentibus. Interim dicat Cantor Hebdomadarius poſt communionem, *Dominus Jeſus*. Cum vero depoſuerit Levita hoſtias, offerat incenſum, & ſic revertatur ad altare. Tunc Sacerdos dicat, *Dominus vobiſcum*, dicat poſtcommunionem Miſſæ, & Diaconus, *Benedicamus* feſtive, ut in die XII. Lect. Secretarius extendat pallium ſuper Corpus Domini, & cereum coram accendat, qui jugiter ardeat uſque ad tenebras, quando omnia luminaria extinguuntur.)

XLVII. Ex dictis hactenus patet, quam longe abfuerint monachi a magno illo apparatu, quem pro recondenda Euchariſtia noſtris temporibus videmus eſſe invectum, quem non ſine magna animi diſtractione præparare poſſumus, & ad inſtituti monaſtici ſimplicitatem minus accedere merito probi cauſantur. Multo magis laudandi ſunt Cartuſienſes monachi (in ord. Cart. c. 49. n. 6.) qui Euchariſtiam reponi volunt „ (in loco conſueto majoris altaris, prohibentes fieri pro ea reſervanda, more ſæcularium, monumenta, vel alios apparatus, *inquiunt*, noſtræ ſolitudini non convenientes.) Et Burſfeldenſes in ordin. cap. 36. qui ſimpliciter poſt Miſſam ſacram Euchariſtiam includunt „ (feneſtræ, in qua ſacramentum recondi conſuevit.) Ciſtercienſium hanc in rem ritus is eſt: „ (Poſt pacem, *inquiunt in lib. Uſ. c.* 21. Corpus Domini de vaſculo ſupra altare ſumatur, & ſuper patenam illa hora ſumendum ponatur, linteum etiam, mox de eodem vaſculo auferatur, aliudque illa hora a Sacriſta præſentatum in eodem ponatur, illoque mutato ab eodem Secretario, mox Abbas, vel qui cantat Miſſam partem ſacræ communionis in craſtinum ſervandam in vaſculo ante notato honorifice recondat; & tunc linteum vetus in patena diligenter excuſſum, ſuper piſcinam comburatur, cineresque ejus in eam projiciantur.)

XLVIII. Quid vero poſt Miſſam ante refectionem agerent, paucis docet nos Dunſtanus in Concordia: „ (Peracta Miſſæ celebratione, *ait*, omnes ad mixtum pergant: poſt mixtum, quos voluerit Abbas ex fratribus ſecum adſumens, ſuum peragat Mandatum: quo peracto Veſperas celebrent; dehinc refectionem fratrum agunt.) Tria ergo præſtabant, primo mixtum omnes accipiebant, ſecundo pauperum Mandatum peragebant, tertio Veſperas cantabant. Tria hæc paucis expendenda ſunt, monaſteriorum his de argumentis conſuetudines referendo.

XLIX. Ad primum quod attinet, hæc lego in veteri Ordine officii in domo S. Benedicti ante Paſcha Anal. to. 4. „ [In Cœna Domini agatur Miſſa ad Veſperum; ita intrantes in refectorio accipiant ſingulas biberes, & panem, & quicquid ibi appoſitum fuerit;) quæ ſane de cœna, ſive integra refectione intelligi nequeunt. Nam mox ſubdit: *Et poſt Mandatum cœnat*. Statuta Lanfranci c. 1. §. 3. rem non tantum, ſed modum etiam exprimunt. Decernunt enim, ut recondito SS. Sacramento „ (vadant in refectorium accipere mixtum: ingreſſi autem refectorium faciant ante & retro ante ſedilia ſua, & conſidentes ſumant mixtum de pane tantum, & potu, quem ſuper juſtitias ſuas a Refectoriis in ſciphis poſitum invenerint.) Et Udalricus l. 1. c. 12. „ [poſtquam ſe exuerint, qui ad Miſſam ſervierunt, Domnum Abbatem præcedentem omnes ſequuntur, (ſederunt interim in choro) & eunt in refectorium, ut mixtum accipiant tantum unuſquiſque de libra ſua, & potio eis pigmentata propinatur. Quando conſederint, vel quando ſurrexerint, nihil dicunt de verſo, ſolummodo ante faciunt & retro.) Liber conſuetudinum S. Benigni Divion. c. 59. „ (Diveſtitis his, qui ad Miſſam ſervierunt, Domnum Abbatem præcedentem omnes, ſicut eſt ordo eorum, ſequuntur, ut mixtum capiant quiſque de pane ſuo: nullus tamen debet inde guſtare, donec Domnus Abbas incipiat, & potio eis pigmentata in ſcyphis propinatur a juvenibus, & Converſis, ad quam tabula refectorii non percutitur. Ad ſecundum vel conſurgendum nihil dicitur, tantum ante & retro quiſque facit:) quæ totidem pene verbis exeunt in Ordinario Corbejenſi. Ritus hujus cauſam indicare videntur Floriacenſis monaſterii conſuetudines ita ſcribentes: „ (Poſt Miſſam cum omnes in choro adunati fuerint, & Domnus Abbas advenerit, ibunt in refectorium, ut celebrent Cœnam. Primum ibunt pueri cum magiſtris, poſtea Domnus Abbas, deinde priores, ad ultimum novitii; diſtribunturque a fratre, qui piſtoribus præeſt, panes azymi fratribus. Refectorarius debet prævidiſſe, ut antequam conventus veniat, in ſingulorum ſcyphis vinum propinet.) Quibus ex verbis diſcimus, hunc potiſſimum conſuetudinem apud monachos fuiſſe inſtitutam, ad Cœnam Dominicam repræſentandam, quod innuunt panes azymi, & vinum fratribus porrectum. Inde confirmant Laudunenſes S. Vincentii conſuetudin. in quibus hæc lego: „ (Miſſa finita, Conventus ſedet in choro, donec illi qui ad Miſſam miniſtraverint, ſint diveſtiti. Tunc Prior præcedit, & ſeniores poſt eum, ſicut ſunt in ordine, pueri vero in ultimum, annoce in modum proceſſionis, ſicut quotidie fit ad proceſſionem capituli; & venientes in refectorium ſedent ad menſas unuſquiſque in ſuo ordine; Menſæ debent eſſe copertæ. *Hoſtiæ* vero ponantur per menſas ſuper panes. Facta benedictione a Priore cum ſilentio, qui voluerit, accipiat hoſtiam, & comedat, Priore tamen incipiente.) Idem porro vigebat uſus in Dionyſiano, S. Germani de Pratis, Compendienſi, Beccenſi atque Lyrenſi monaſteriis. De Beccenſi monaſterio hæc legimus in lib. Uſ. Beccenſium: „ (Cum miniſtri altaris fuerint diveſtiti poſt Miſſam, veniant in chorum ad reliquos, ubi finita oratione pergant ad refectorium, ordinata proceſſione duo & duo, ſicut ſtant in capitulum, id eſt primi priores, deinde juniores, poſt eos novitii; faciantque ante & retro in loco ſuo in refectorio. Abbas, ſi tunc defuerit, expectabitur, cumque venerit, aſſurgent ei omnes: quo ſtante infra menſam ſuam, dicat moderata voce una cum ceteris: *Benedicite*, & Præſidens, *Largitor omnium bonorum benedicat cibum ſervorum ſuorum*. Deinde cœnent de eo, quod præ illis eſt. Qui poſtea venerit, accedat ante gradum, & petita licentia faciat ante & retro tantum, & pergat ad locum ſuum, & cœnet.) Idem habent conſuetudines Lyræ. In Dionyſiano tamen monaſterio, priuſquam ad mixtum pergerent, Abbas duodecim pauperibus mandatum faciebat: „ [Poſt Miſſam, *inquiunt conſuetudines hujus monaſterii*, faciat Domnus Abbas, vel Prior mandatum XII. pauperibus in honore XII. Apoſtolorum, & detur eis panis, & vinum, & calceamenta, & indumenta; poſtea eant ad cœnam, Abbate præcedente; nullus tamen guſtare debet, donec Abbas incipiat ad conſedendum vel ſurgendum. Non percutitur tabula; ſed tantum fit ante & retro.) In MS. vero Germaniæ n. 24. non omnibus, ſed miniſterialibus tantum, & pueris mixtum conceditur; reliquis interim in choro ſedentibus, & Abbate mandatum XII. pauperum peragente: „ (Cum *Ite Miſſa eſt*, dictum fuerit, primum ſignum fiat ad Veſperas, & poſt orationem exuti albis miniſteriales, & pueri ſument

libi

ſibi panem & biberem; & ceteri in choro ſedeant: Domnus vero Abbas, cum quibus voluerit prioribus, facto ſigno tabulæ, pergant ad Mandatum XII. pauperum cantando tacite pſal. *Verba mea*, adjuncto, ſi opus eſt, pſalmo *Domine ne in furore*. Cum autem pervenerint, adoratis illis, & pedibus lotis, & manibus, & oratione data, poſt oblationem potus dentur eis juxta facultatem loci, veſtimenta, calciaria, denarii. Conſignet autem, quid ſinguli offerant eis, qui cum eo ſunt; quibus iterum adoratis revertantur in eccleſiam more ſolito canentes pſalmum, *Miſerere mei Deus*, & *De profundis*.) Hoc eſt mandatum illud, quod aliis in monaſteriis non a ſolo Abbate cum aliis paucis, ſed ab omnibus; nec duodecim tantum pauperibus, ſed tot, quot ſingulis in cœnobiis erant monachi, & benefactores; neque tempore mixti, ſed poſtea peragebatur: de quo fuſius in omnibus monaſteriorum ordinariis.

L. Inſtar omnium nobis hanc in rem eſſe debent S. Benigni Divionenſis conſuetudines c. 59., quas hic ex integro referimus, ſi quid apud alios ſingulare exſtiterit ſubinde notaturi. Mandatum ergo ſic deſcribunt: (Interim autem (dum ſumitur mixtum) pauperes in clauſtrum introducti ordinentur in tribus triſantiis clauſtri ex utraque parte; cum autem videbitur Abbati, ut ſurgant, exeunt eo ordine, quo ingreſſi ſunt; ultimi omnium infantes exeunt, qui cum oſtium refectorii egreſſi fuerint, divertunt ſe cum magiſtris in ſcholam, ibique faciunt Mandatum. Domnus Abbas vero uſque ad oſtium auditorii procedit, aliis ſequentibus, ſicut ſunt priores de ſuo choro ad eandem partem: alter chorus quippe ad aliam partem vadit, prioribus præcedentibus. Tunc Dominus Abbas, vel ſi ipſe abfuerit, Armarius incipit antiphonam, *Dominus Jeſus*, & mox ſuper genua venia ab univerſis petitur. Pſal. *Deus miſereatur noſtri*, finita prædicta antiphona, ſubjungitur, & per ſingulos verſus ejuſdem pſalmi communiter ab omnibus cantatos ipſa antiphona repetitur. Deinde pſalmus *Beati immaculati*, & dicuntur verſus alternatim a choris, & poſt octo verſus quaſi in loco Gloriæ ipſa antiphona repetitur; de quo pſalmo tamdiu canitur, quamdiu pedes pauperum lavantur. Incepta autem antiphona, & petita venia, Domnus Abbas, & cum eo unus, vel duo de choro ſuo, acceptis conchis, & aqua, incipiunt ex una parte triſantiæ, quæ propior eſt, ipſis lavare pauperibus pedes quiſque ſuo; totidemque fratres de eodem choro, miniſtratis eis terſoriis, accipiunt conchas ab ipſis, & allata aqua lavent ſimiliter aliis; & totidem alii de eodem choro eodem modo poſt eos, & alii poſt illos. Similiter omnino faciunt ex altera parte triſantiæ, quæ eſt propior prato, alii de altero choro, alii poſt alios, ſicut eſt ordo eorum, venientes, & miniſtratis terſoriis lavantibus, conchas ab eiſdem recipientes. Duo autem fratres jugiter ſerviunt de aqua, & manutergio redeuntibus de pedum lavatione, ſtantes juxta cuppam, in qua eſt aqua. Nam in illo angulo clauſtri, qui proximus eſt eleemoſynariæ extra triſantiam, cuppa quædam plena aqua calida poſita eſt, & alia prope lavatorium ad opus noviciorum, qui ex illa parte faciunt Mandatum, & ad utramque ſinguli fratres ſtantes infundunt aquam cum bachili jugiter in conchas, ſi opus eſt. Illi autem, qui ſerviunt de aqua, & manutergio, ſicut & iſti mutantur, cum opus eſt. Poſtquam autem quiſque ſuo pauperi laverit pedes, innuit Abbas, ut eodem modo lavent illis, qui ſuperfuerint, recipientes a prioribus; non enim ſine præcepto Abbatis mos eſt id fieri. Cum vero adhuc ventum fuerit, ut ad manus pauperum aqua miniſtretur, incipiuntur aliæ antiphonæ pertinentes ad mandatum, ut, *Mandatum novum: Poſtquam ſurrexit Dominus*, & hujuſmodi; & omnino eodem ordine, & eodem modo, quo pedes laverit, miniſtrant aquam manibus. Quo facto, & tabula ſemel a Priore percuſſa, prius vino in aliquot ſcyphis infuſo, quod eſt ſignum petendæ benedictionis ad potum, Abbas de loco ſuo ſub ſilentio elevata manu dat benedictionem; & tunc quiſque ſicut pedes, & manus laverit, ita propinent potum, quem in cadis a Cuſtode vini appoſitum ex utraque parte juxta cuppas aquæ, unde laveti ſunt pedes, & manus, accipiunt, & cum ipſo potu dantur etiam a ſingulis fratribus ſingulis pauperibus duodenarii, quos Camerarii, alter ex altero choro, & alter ex altero, fratribus miniſtrant, quo peracto percutit Prior ter tabulam, quod eſt ſignum, ut omnes ſurgant, ſedent enim omnes, dum potus miniſtratur; ſed & dum pedes, & manus laventur, ſedent, qui voluerint, ſicut in choro, unus inter duos ſtantes, & unus inter duos. Poſtquam autem ad tabulæ percuſſionem omnes ſurrexerint, dicit Domnus Abbas, ſicut ad cotidianum mandatum fit: *Oſtende nobis Domine miſer. tuam*, tantum ut poſſit audiri; reſpondente autem conventu: *Et ſalutare tuum da nobis*, inclinentur omnes ſuper genua, dicendo ter *Kyrie eleiſon*; non enim tunc petunt venias. Finito *Pater noſter*, proſequitur D. Abbas capitula, & coll. ſicut ad quotidianum mandatum fit, & reſponſo *Amen*; factoque ante & retro ab omnibus, incipit mediocriter *Miſerere mei Deus*, pergendo ad eccleſiam; tunc infantes præcedunt Domnum Abbatem in eccleſiam, ſequuntur ceteri, ſicut ſunt priores, & cantantes *Miſerere mei Deus*, ita ut alter chorus alterum audiat, & finiunt ipſum pſalmum in choro ſine omni capitulo, & proſtratione, & collecta, &c.) Hactenus Divionenſes Sancti Benigni conſuetudines, in quibus plurima obſervatu digna occurrunt.

LI. Primo enim congregabantur in clauſtro pauperes, dum ſumeretur mixtum tribus in triſantiis, hoc eſt lateribus clauſtri; & ex utraque parte utriuſque triſantiæ ordinebantur. Hoc munus conſuet. Laudunenſes, Eleemoſynario; liber Uſuum Becc. & conſuetudines Lyræ, Eleemoſynario, & Cellerario committunt his verbis: „(Dum cœnant, Eleemoſinarius, & Cellerarius de loco ſuo elevata manu petant licentiam exeundi a præſidente, & faciant ante & retro in eodem loco, id eſt coram ſedibus ſuis, & non ante gradum menſæ, poſt ante & retro ſtatim exeant, & adducant pauperes in clauſtro; quibus adductis, unus eorum reverſus in refectorium faciat ſignum præſidenti; tunc ſurgant omnes, & exeant de refectorio ordinate duo & duo; ſed unus poſt alium, incipientes a junioribus, ultimus Domnus Abbas, & faciant ſtationem ante pauperes, verſis vultibus ad illos.

LII. Secundo, Infantes non cum magiſtris ſuis ad ſcholam, hoc eſt in ea parte clauſtri, ubi erat ſchola infantium, divertentes, ſeparatim mandatum ſuum faciebant.

LIII. Tertio, incepta ab Abbate, vel Cantore antiphona ad Mandatum, omnes flectebant genua; & quidem *ante pauperes*, ex conſ. S. Dionyſii, Fontanellæ, Lyræ, & lib. Uſ. Becc. c. 36. ut *adorent Chriſtum in pauperibus*, ut habet Lanfrancus, *quibus poſt pauſam erectis*, inquiunt Burſfeldenſes in Ordinario, *lavent pedes pauperum*.

LIV. Quarto, unuſquiſque pauperi ſuo pedes manuſque lavabat, tot enim aſſumebantur pauperes, quot erant monachi; unde in hujus diei capitulo poſt calciamentorum diſtributionem „(pronuntiatur, *inquit Udalr. l. 1. c. 12.* quanti fratres ſint in clauſtro, ut tanti quoque pauperes ad Mandatum admittantur, & inſuper quantum viſum fuerit pro amicis noſtris Domno Abbati;) & quia ſic numerum excedebat monachorum, propter amicos & benefactores; propter infirmos, & hoc anno mortuos, quibus etiam ſuus ſingulis attribuebatur pauper; vel lotis ab unoquoque ſuo pauperi pedibus, priores, ſeu antiquiores reſiduis pauperibus, quiſque ſuo, pedes iterum incipiendo lavabant, ut hic in conſ. S. Benigni; vel nonnullis ſtatim ab initio plures aſſignabantur pauperes lavandi: apud Fontanellam „(ipſi Abbati quatuor, & unicuique fratri duos, Abbatibus hujus loci defunctis & fratribus eo anno mortuis, unicuique duos) aſſignabant: „(Tunc eleemoſynarius, *inquit liber Uſuum Beccenſium*, aſſignet unicuique ſuum (*ſcilicet pauperem*) per virgam, quam manu tenet, Priori duo, tres, vel quatuor. Abbati quinque, vel ſex vel ſeptem aſſignet; quo facto, percutiat Prior tabulam tribus ictibus, & ſtatim incipiat Cantor antiphonam *Dominus Jeſus* &c.) & conſuetudines Lyræ: (Tunc Cellararius aſſignet unicuique ſuum per virgam, quam manu tenet; priori duo, & ſi ultra numerum conventus ſunt, ſex pauperes pro comite, qui hoc aſſignavit; & Abbati tres. Converſi habent ſicut monachi, & infirmi, & monachi de S. Agilo;) ſed apud Ciſtercienſes: „(Cellerarius, *inquit liber Uſuum c.* 21., qui denarios ad opus pauperum monachis porrigit, extremis in ordine monachis innuat, ut in pauperibus infirmorum, & abſentium monachorum, & porterii, qui in ultimo ordine pauperum collocandi ſunt, mandati officium adimpleant:) Infantes vero in Floriacenſi S. Benedicti monaſterio duodecim tantum pauperibus mandatum faciebant, ex conſ. ejuſdem monaſterii.

LV. Quinto, ſic omnes ſuo pauperi pedes lavabant, ut non tamen ſimul omnes id obſequii præſtarent; ſed primum Abbas cum uno, aut altero ex uno choro; & Prior cum totidem ex altero, mandatum duobus, tribuſque pauperibus facerent, quibus alii duo, vel tres ex utraque parte ſuccederent, & ſic de cæteris. In percelebri Turonenſi monaſterio trecentis pauperibus pedes lavabantur.

LVI. Sexto, lotos pauperum pedes, & terſos oſculabantur *ore & oculis*, inquit Lanſrancus: deinde manus eodem ordine lavabant.

LVII. Septimo, benedictum ab Abbate vinum poſtea ſuo quiſque pauperi propinabat, tum denarios duos, vel quatuor, vel etiam unicum pro more monaſterii dabat, ſive, ut habet Laufrancus „ (quot Abbas præceperit, „ iterum oſculantes eorum manus.) Addit lib. Uſuum Ciſt. eod. c. 21. „ (qui denarii flexis genibus ſunt „ dandi.] In Vincentiano Lauduni monaſterio ipſe Armarius denarios pauperibus diſtribuebat, *deoſculando manus omnium*.

LVIII. De Veſperis, quæ Mandatum pauperum ſtatim ſequebantur, hæc ſubinferunt conſuetudines S. Benigni Divionenſis c. 59. „ (Secretarius autem poſtquam pedes „ pauperum viderit ablutos, in clauſtro coram oſtio eccle„ſiæ ad Veſperas tabulam percutit; videlicet tot vicibus, „ quot ſolent ſigna ad Veſperos pulſari: prius namque „ percutitur ad orationem Veſperorum ante Mandatum, „ ſecundo ad ablutionem manuum, tertio dum propinatur „ vinum, Cum autem finito mandato, ut dictum eſt, „ *Miſerere mei Deus* incipitur, ante Introitum eccleſiæ in „ ea parte, quæ eſt verſus capitulum, quamplures tabu„læ ad hoc proviſæ a Decano, & emptæ a Secretario, a „ Cuſtodibus Eccleſiæ, & aliis converſis vice ſignorum ad „ claſſicum percutiuntur, eodem modo, quo ſigna ſolent „ pulſari; videlicet in primis duæ, ſicut de ſcilla fit; de„inde paulatim aliæ, donec omnes inſimul feriantur; qui„bus remanentibus, tribus ante altare cereis accenſis, „ inchoatur a puero antiphona: *Calicem ſalutaris*, & Veſ„peri more canonico cum quinque pſalmis. Ad inceptionem „ ab omnibus veniæ petuntur, & aperte illa tantum die „ uſque ad proſtrationem ſuper formas dicuntur; poſtea „ vero quiſque finit per ſe, quod reſtat; & ex hac hora, „ ſicut jam dictum eſt, quiſque ſingulariter, & cum ſi„lentio per ſe cantant omnes Horas uſque ad Veſperos „ Sabbati, toto conventu verſo ad altare, exceptis his, quæ „ ſuperius dicta ſunt.) Quibus in verbis obſervandus primo ritus pulſandi ad Veſperas, quem innuunt Lanfrancus in Statutis, Udalric. l. 1. c. 12. & vetus Corbejenſe Ordin.

LIX. Secundo, Veſperas incipiebat puer ab antiphona *Calicem*; ſed in Conſuet. Laudunenſium, Ordinario S. Petri ſupra Divam, & conſ. S. Germani a Pratis, Fontanellenſes, hoc munus Hebdomadario committitur, qui apud Fontanellenſes incipiebat *alta voce*, *Calicem ſalutaris*, in Ordinario Cartuſienſi antiquiori, ex choro Cantoris; reliquas antiphonas, ex Ord. S. Petri ſupra Divam, imponebant *Juniores*.

LX. Tertio, incepta antiphona omnes petebant veniam, hoc eſt flectebant genua, idque paſſim obſervabatur ubique. Cantabantur autem Veſperæ *ſonora voce*, ut loquitur Dunſtanus, ſive, ut habet lib. Uſuum Ciſterc. *alte*, vel ut Rubricæ Breviarii Caſalinorum, *cum tono*; poſt *Magnificat* tamen, cujus antiphonam ex lib. Uſuum Beccenſ.; conſ. Lyræ, & S. Vincentii Cantor imponebat, preces ſub ſilentio dicebantur: lib. Uſuum Beccenſium, & Conſ. Lyræ habent, *Preces ſub ſilentio duo, & duo*.

LXI. Veſperas vero de omnibus Sanctis prætermittebant, ex Germaniæ conſ. numero 24. ſed Cartuſienſes, finitis Veſperis Canonicis, *Veſperas de Dominica more conſueto* dicunt.

LXII. Addunt conſuetudines S. Benigni c. 19. „ (Converſi „ autem, qui neſciunt Horas per ſe cantare, tres pſalmos, „ vel toties pſalmum L. ad Horas alias dicunt, & quatuor „ ad Veſperos.)

LXIII. De refectione, quæ ſtatim poſt Veſperas fiebat, iſta paulo poſt ſubjungunt prædictæ Conſuetudines S. Benigni ibid. „ (Finitis Veſperis, pro cimbalo percutitur „ tabula, & in refectorio pro ſcilla, ubi ſicut in capi„tulo, quæ dicenda ſunt, omnia, præter lectionem, „ ſub ſilentio dicuntur. Sacerdos vero finito *Pater noſter* „ cum eodem ſilentio, facit benedictionem elevata manu „ ante prandium, & ad generale; & poſt prandium „ gratias agit, omnibus ſub eodem ſilentio, cum videtur „ eis tempus, reſpondentibus; & Domnus Abbas ad cari„tatem potus ſub eodem ſilentio dicit, *Adjutorium noſtrum* „ *in nomine Domini*, & tabulæ percutiuntur ad omnia, „ ad quæ ſcilla, vel cymbalum ſolent pulſari. Eodem mo„do facit Secretarius cum tabulis omnia, quæ cum ſignis „ ſolent fieri, etiam poſt prandium, & Sextam; & Prior „ ad capitulum, & poſt Completorium. Dum conventus „ in refectorio ad prandium progreditur, remorantes Se„cretarii altaria cuncta diſcooperiunt. Finito prandio, „ Domnus Abbas facit ſignum, quando ſurgendum ſit, „ ſicut ad finem omnium Horarum, & dicto verſu ſub „ ſilentio, & incepto *Miſerere mei Deus*, ad Eccleſiam, „ ſicut mos eſt, progrediuntur, inde dormitorium aſcen„dentes, diurnales calceos ponunt, & nocturnales in„duunt.) Ubi quod de tabula pro cymbalo, aut ſcilla „ percutienda dicit, ubique obſervabatur. Similiter, quod de verſu, ciborum benedictione, & gratiarum actione, poſt prandium, excepto pſalmo, ſub ſilentio dicendis; licet in conſuetudinibus Lyræ hæc legam: „ (Eant in refecto„rium, & percutiat præſidens tabulam diutius, deinde „ dicat: *Benedicite*, humili voce, & verſus, ſine gloria „ dicatur *Kyrie eleiſon* ter, *Et ne nos*, Oratio: *Benedic Do*„*mine*, ut ſolet;) quibus conſentiunt Statuta Lanfranci, & liber Uſuum Beccenſium; Laudunenſes vero S. Vincentii conſuetudines ſic habent: „ (Benedictio fit ab unoquoque „ ſub ſilentio, lectori datur benedictio ſub ſilentio, in fine „ lectionis non dicitur *Tu autem*, ſed tria, aut quatuor „ verba ultima reincipiuntur a Priore, poſtea a Lectore „ finiendo, ſicut Lectiones pro defunctis; poſtea redduntur „ gratiæ ab unoquoque ſub ſilentio.) Ex Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuetudinibus, poſt prandium verſus, & pſalmus cantandi, reliqua ſub ſilentio dicenda. Conſuet. Grandimontenſium c. 16. ita ſtatuunt: „ (Ad „ prandium incipimus: *Edent pauperes, & ſaturabuntur*, „ ſine *Gloria*, & ſine *Kyrie eleiſon*; ſed dicto *Pater no*„*ſter*, non dicitur *Et ne nos*; ſed Sacerdos dicit: *Benedic* „ *Domine dona*, & ſequitur ſine *Jube Domne*, & ſine „ *Tu autem*. Poſt prandium: *Memoriam fecit*, dicitur ſine „ *Gloria Patri*: *Agimus tibi* non dicitur; ſed ſequitur: „ *Miſerere mei Deus*, ſine *Gloria Patri*, & ſine *Kyrie* „ *eleiſon*; & *Pater noſter* dicitur ſub ſilentio; *Retribuere* „ *digneris* non dicitur.] Cartuſienſium vero antiqua ſtatuta 1. part. c. 13., & recens eorumdem Ordinarium: „ (Dato ſi„gno, refectorium intramus; ubi non dicitur: *Benedicite*; „ ſed tantum: *Edent pauperes* incipitur a Priore, nec „ ſequitur *Gloria*: dictoque ſub ſilentio: *Kyrie eleiſon*: „ *Pater noſter*, Prior more ſolito dicit: *Et ne nos inducas*, „ & reſpondetur: *Sed libera nos a malo*; de hinc non præ„mittens: *Oremus*, prandium benedicit dicens: *Benedic* „ *Domine dona tua*; reſpondetur: *Amen*; Lector autem „ ſine *Jube Domne*, & titulo prætermiſſo, inchoat lectio„nem: quam etiam ſigno dato terminat ſine *Tu autem*, „ ſicut horum dierum verſiculi terminantur. In fine vero „ prandii finito verſu: *Memoriam fecit*, ſine *Gloria*, dicit „ Sacerdos: *Agimus tibi gratias*, reſpondetur: *Amen*, „ omnibus verſa facie ad crucem remanentibus. Incipien„teſque *Miſerere mei Deus* ſolito more, ipſum ſine *Glo*„*ria Patri* in Eccleſia finimus: *Kyrie eleiſon*: *Pater no*„*ſter*, & cætera, quæ ſequuntur: inclinati ſuper miſeri„cordias ſub ſilentio perſolventes.) Sed Caſſinenſes *facto* *ſigno*, *intrantes in refectorium* dicebant *verſum ex more*, finitaque refectione pergebant *cum verſu in eccleſiam juxta morem*. Quod etiam de lectione, ſine benedictione, & ſine *Tu autem* facienda, hic dicitur, ubique obſervabatur; hanc finiebant Sangermanenſes noſtri ad inſtar Lectionum nocturnorum; & Laudunen. S. Vincentii, ut Lectiones pro defunctis.

LXIV. Ad altarium denudationem quod ſpectat, non una eademque erat monachorum conſuetudo. Alii enim ſtatim poſt capitulum hæc præſtabant; atque ita Anglicani monachi, Sanctimonialeſque ſub Dunſtano, cujus hæc Concordiæ verba c. 3. „ (Facto namque capitulo, diſ„calciant ſe fratres, & intrantes Eccleſiam, more obe„dientiæ lavent pavimenta Eccleſiæ; Sacerdotibus interim „ cum miniſtris altaris benedicta aqua ſacra altaria lavanti„bus; ea enim die non fit celebratio Miſſæ in aliquo „ altari, donec lavetur; quibus peractis, lotis pedibus „ recalcient ſe.] Alii majoris Miſſæ tempore „ (hac die, „ inquiunt conſuetudines Fontanellenſes, poſt evangelium, „ lavantur a Sacerdotibus altaria ex vino, & aqua, can„tando ſuppreſſa voce, *circumdederunt*, & dimittantur „ diſcooperta uſque Sabbato ſancto.) Altare vero majus, poſt dictam Miſſam, & delatam ad locum ſuum Euchariſtiam „ (Sacerdos exutus caſula cum ſtola, & alba „ præcinctus manipulo lavet, omnibus alta voce cantan„tibus, *circumdederunt*, cum ſuo verſu, Abbate incipien„te,) alii facta corporis Dominici elevatione: „ (Poſt „ elevationem Corporis Chriſti, *inquit Ord. S. Petri ſupra* „ *Divam*, abluant Sacerdotes bini, & bini altaria percir„cuitum, dicentes ℟. *Circumdederunt me viri*, ℣. *Dede*„*runt in eſcam meam fel, & in ſiti mea*, collectam; *Reſ*„*pice quæſumus Domine ſuper hanc familiam*. Deinde faciant „ memoriam de Sanctis, in quorum honore conſecrantur „ altaria, cum antiphonis, ſine ℣. & oratione; quibus „ peractis revertantur in chorum.) Caſſinenſes Veſperarum initio altaria denudabant: „ (Finita Miſſa, *inquiunt* „ *in Ord.* ſtatim incipiat Cantor antiphonam ad Veſperas,

„ peras, *Calicem*. *Pſal.* *Credidi*; incipientibus in choro „ primam antiphonam, duo Acolythi induti nigris planetis incipiant expoliare altaria, quæ a Veſpera hujus diei „ nuda maneant uſque ad horam ſeptimam Sabbati.) Compendienſes, qui Veſperas in ipſa Miſſa dicebant, ea finita, ſtatim expoliabant alteria: „ (Dicat Diaconus *Benedicamus Domino*, (ſcilicet in fine Miſſæ,) ut in quarto „ ℟. duplici; poſt hæc denudentur omnia altaria a Capitiariis, & laventur equa, & vino, & ſic remaneant denudata uſque in vigilia Paſchæ. Dum levantur alteria, „ dicatur antiphona, & oratio de ſancto, cujus eſt altare, „ quod lavatur.) Apud Grandimontenſes, ex conſuetud. Guillelmi Pellicerii primi Abbatis: „ (Poſt Veſperas die „ cœnæ diſcooperiuntur altaria in ſignum, quod Chriſtus „ fuit ſpoliatus, qui Chriſtus altare ſignificat.) Ciſtercienſes etiam lib. Uſuum c. 21. ante Veſperas, facto ſcilicet pauperum mandato, hoc præſtabant: „ (Expleto „ pauperum Mandato, *inquiunt*, Sacriſta mox aſcitis ſibi „ fratribus, quot neceſſarios habuerit, altaria diſcooperiat, „ & pallas, quas inde tulerit, honeſte aptet.) Idem habet Ordinar. Burſfeldenſium: Alii vero tempore refectionis, ut notatur in citatis conſuetudinibus S. Benigni, quibus accedunt conſuetudines Germaniæ n. 24. in quibus hæc lego: „ (Dum autem cœnaverint, deputentur, qui altaria denudent, & lavent tam de aqua, quam de vino: „ ſervientes etiam, qui uſque Completorium, ſi expedit, „ pavimentum Eccleſiæ abluant; adeo autem ſolet eſſe „ hic dies occupatus, ut de lavatione Eccleſiæ omniumque „ ſuorum ornamentorum in auro, & argento uſque in craſtinum differatur;) Statuta Laufranci: „ (Interim „ dum fratres in refectorio ſunt, Secretarii diſcooperiant „ omnia alteria.) Vetus Corbejenſe Ord. „ (dum conventus „ in refectorium ad prandium progreditur, remorantes Secretarii altaria cuncta diſcooperiunt.) Liber Uſuum Beccenſium: „ (Dum cœnant, Secretarius diſcooperiat altaria.) Idem habent conſuet. Lyræ: Caſalini vero „ (Poſt refectionem, *inquiunt*, Sacerdos cum Acolytho denudat altaria dicendo antiphonam: *Diviſerunt ſibi veſtimenta* „ *mea*, *& ſuper veſtem meam miſerunt ſortem* cum toto „ pſalmo: *Deus Deus meus reſpice*;) & Laudunenſes S. Vincentii conſuetudines: „ (Poſt prandium diſcooperiantur altaria, ſed non lavantur uſque in craſtinum.) Denique Cartuſienſes monachi id præſtant poſt mandatum fratrum in capitulo, quod refectionem communiter ſequebatur; de quo proinde hic dicendum; neque tamen omittendum puto, quod in Germaniæ conſuetudinibus n. 24. legitur his verbis: „ (Provideat Abbas, ut in honore illius, cujus „ vice fungitur, diligenter fratribus ſerviat in refectorio.)

LXV. Finita ergo refectione, omnes aſcendebant dormitorium, nocturnalea calceos ſumturi; inde deſcendebant in clauſtrum pedes lavaturi; cœnatiſque ſervitoribus, refectorium ingrediebantur ad potum; poſtea pulſata a Priore tabula in capitulum conveniebant, ubi mandatum (*a*) fratrum peragebant. Rem fuſe omnino deſcribit Laufrancus in Statutis c. 1. §. 4. quem hic in exemplum veterum monachorum adduco: „ (Poſtquam fratres a menſa ſurrexerint, & de monaſterio, ac dormitorio ſolito more redierint, levent ſibi pedes, ut Sabbato fieri ſolet. Præparentur cuncta, quæ ad Mandatum ſunt neceſſaria. „ Refectis ſervitoribus, & pedibus ablutis, pulſetur tabula, & ad bibendum in refectorium vadat. Poſt hæc „ egreſſis fratribus de refectorio, Prior clauſtri jubeat ut Abbate percutiat tabulam ad Mandatum; ingreſſi in capitulum fratribus, Priore clauſtri ſedente in loco Abbatis, præcingant ſe linteis Abbas, & Prior; & inchoante Priore clauſtri antiphonam, *Dominus Jeſus*, veniant in capitulum Abbas ad dextram, & Prior ad ſiniſtram, ſequentibus eos fratribus, qui ad ſervitium eorum ipſa die in capitulo fuerint ordinati; & utrique flexis „ genibus lavent pedes fratrum, & tergant, & oſculentur. „ Camerarii præſto eſſe debent, qui madefactis terſoriis, „ alia miniſtrent, quotiens opus fuerit. Lotis omnium, qui „ in capitulo ſunt, pedibus, ſedeant foris ante capitulum Prior, „ & prædicti ſervitores cum eo, quorum pedes præcinctus „ terſorio Abbas flexis genibus abluat, & tergat, & oſculetur, ſervientibus ſibi fratribus ad hoc obſequium deputatis. Poſt hæc ſedeat Abbas in ſedem ſuam, ad quem „ Prior præcinctus terſorio veniens cum fratribus ſibi deputatis, lavet pedes ejus, & tergat, & oſculetur, & „ ablutis manibus ſuis ſtatim deferat ſibi aquam ad abluendas manus, uno eorum, qui ſibi ſervierunt, tenente manutergium: deinde redeunte Priore clauſtri in locum Abbatis, exeat Abbas, & accipientes ipſe, & Prior bacilia cum aqua, & manutergia, duo fratres, qui „ de coquina ipſa ſeptimana ſerviunt, qui inter ceteros „ adjutores, ad hujus mandati obſequium ordinari debent, „ ſerviant omnibus ad abluendas manus, ſicut ſervierunt „ ad abluendos pedes. His expletis exeat Abbas, & Prior, „ & ſervitores eorum, & ante capitulum præbeat eis Abbas aquam ad abluendas manus, tenente manutergium „ uno eorum fratrum, qui ad hoc obſequium ei deputati „ ſunt. Quo peracto, præcedens Abbas, & ceteri ſequentes eum introeant capitulum, & faciant ante, & retro, ſicut ſolet fiari die Sabbati ab eis, qui Mandatum fecerunt. Poſtea pergat Abbas ad ſedem ſuam, „ ſurgente conventu donec ſedeat, reliqui ſimiliter ad loca „ ſua.) Hactenus Laufranciani ritus ad Mandatum fratrum in capitulo obſervati, in quibus quatuor potiſſimum obſervare licet. Primo, quod ipſo Mandati tempore Prior clauſtri ſedem Abbatis in capitulo occuparet. Secundo, quod Abbas, & Prior, ſcilicet *Major* a priore clauſtri diſtinguendus, iſtud Mandatum peragerent. Tertio, quod lotis omnium fratrum pedibus, Abbas *foris ante capitulum* Priori, aliiſque ſervitoribus Mandati obſequium exhiberet. Quarto, quod ipſi Abbati ſuam in ſedem reverſo, idem Prior ipſe præſtaret.

LXVI. Laufranco, quo ad duo priora concinunt liber Uſuum Beccenſ. in ſecundo exemplari, conſuetudines S. Dionyſii, S. Germani a Pratis, & S. Cornelii Compendienſis; niſi quod in lib. Uſuum Beccenſ. conſ. S. Germani, & S. Cornelii non *Prior clauſtralis*, ſed *Prior* in ſedem Abbatis ſedere jubetur; voces diverſæ, ſed res eadem. Aliis in monaſteriis, in quibus Abbas ſolus, vel cum aliis a Priore Mandati obſequium præſtabat, Magnus Prior ſedem Abbatis in capitulo tenebat. Ita apud Cluniacenſes, Divionenſes, Corbejenſes, Ciſtercienſes, Burſfeldenſes, & alii. Porro antequam Abbas, & Prior ad Mandatum ſeſe accingerent, Hebdomadarii coquinæ, quibus ex Regula Mandatum Sabbatis ſingulis facere incumbit, omnium pedes lavabant; ſed non tergebant, præterquam Abbatis, & Prioris; & hoc apud Dionyſianos. Lotis aliquorum pedibus, Abbas ipſe præcinctus linteo (*b*) iterum lavabat, tergebat, & oſculabatur ſingulorum pedes. Rem cum Udalrico, & veteri Corbejenſe Ordinario ita enunciat liber conſ. S. Benigni Divionenſis c. 60. „ (Hebdomadarii coquinæ primum lavant pedes fratrum, ſed non „ tergunt, qui cum ex utraque parte laverint octo, aut „ decem fratribus pedes, procedit Domnus Abbas incipiendo a capite, ſequens eos cum tribus, vel amplius adjutoribus, qui iterum lavant, & tergunt.) Ubi numeroſa adeo eſſet monachorum congregatio, ut omnium lavandis pedibus Abbas ſufficere non poſſet, unus ex Prioribus, vel etiam alii duo, ſi viſum fuiſſet, qui ex utraque parte Mandatum facerent, ei in adjutorium dabantur, ut, teſte Udalrico apud Cluniac. l. 2. c. 12. quod certe ſemper faciunt Ciſtercienſes libro Uſuum c. 21. „ (ita ut „ Abbas duodecim tantum, id eſt quatuor monachorum, quatuor novitiorum, & quatuor fratrum laicorum pedes lavet, quod ſi numerus defuerit novitiorum, de fratribus „ laicorum ſuppleatur.) Neque vero prætereundum eſt, quod apud Cartuſienſes monachos (Ord. Cart. c. 49. n. 12.) Prior aſſiſtentibus ſibi procuratore, & duobus antiquioribus fratribus Mandatum perficit, *nudatis pedibus*, *& capite*, tam ſuis, quam adjutorum ejus.

LXVII. Lotis omnium fratrum pedibus, Abbas, adjutores ejus, & ſervitores capitulo egrediebantur, quibus duo ex ſenioribus mane in capitulo deſignati Mandatum exhibebant: „ (In capitulo, *inquiunt Flaviacenſium conſuetudines*, duo ſenes deſignantur, qui extra capitulum „ Domno Abbati, & omnibus adjutoribus ejus pedes, & „ manus lavent.] Idem videre eſt in antiquo Corbejenſi Ord. & in libro Conſuetud. S. Benigni, in quibus additur: *Quod tamen dudum ſolebat in capitulo fieri*. In Beccenſi etiam monaſterio Abbas Priori, & Prior Abbati pedes lavabat in capitulo; ſed antea uterque extra capitulum linteum, quo erat præcinctus, deponebat, & reſumebat. Similiter in Lyrenſi, ubi ſolus Abbas Mandatum peragebat, lotis omnium pedibus, Abbas, & Prior ſimul capitulo exibant: Abbas linteum depoſiturus, Prior linteo, alio tamen, quam Abbatis, ſeſe præcincturus; tum ingredientes capitulum Prior Abbatis pedes lavabat. In Pariſienſi S. Germani monaſterio, qui ad Mandatum ſervierent, ipſi ſibi invicem pedes lavabant „ (ſcilicet unus alteri „ obſequendo, & hoc erit ante capitulum,) inquiunt conſuet. ejuſdem monaſterii. Similiter apud Ciſtercienſes: „ (Peracto obſequio, *ſic habet lib. Uſuum*, Abbas duorum „ ſervitorum ſuorum pedes lavet, ceterique ſibi invicem „ lavent:

(*a*) Lotionis pedum in Cœna Domini meminit Beda in vit. S. Cuthberti c. 18. ſæc. 2.

(*b*) Præcingebant autem ſe ex Ord. Burſfeld. c. 36. cum in antiphona: *Ante diem feſtum*, perventum eſſet ad hæc verba: *Surrexit præcinxit ſe*.

Digitized by Google

,, lavent: Noviſſime vero alter ex ſibi deputatis, Prior ſcilicet in eodem loco Abbatis pedes laver, alter vero tergat, & oſculetur &c.,) ſed hoc intra capitulum. Interim vero dum Mandatum fieret, antiphonas, & ℟. ad præſentem actionem pertinentia, ut Sabbato fieri ſolet, decantabant; ſed ſub Mandati finem duo optime cantantes a Cantore deſignati medium in capitulum prodibant hymnumque: *Tellus ac æthra jubilent*, a Flavio Cabilonenſi Epiſcopo compoſitum, modulaturi, ad cujus ſingulas ſtrophas, chori primam ſtropham repetebant. Hunc hymnum edidit Menardus noſter in notis ad lib. Sacrament. S. Greg. Pap. p. 78.

LXVIII. Et hæc quidem de Mandato fratrum in capitulo, in quibus ne quidem mentionem fecimus Caſſinenſium ritum, qui cum ſint ſingulares, hic eos ex integro referre operæ pretium exiſtimavimus. Tales autem ſunt: ,, [Poſt hæc tacto ſigno intrantes in refectorium dicunt ℣. ex more, Lector autem non petat benedictionem; ſed incipiat tantum legere. Tunc fratres, poſtquam comederint, quæ illis appoſita fuerint, nondum tamen cœna completa, tacto ſigno a Priore, ſurgant, imitantes Salvatorem, & euntes in capitulum lavent pedes utriuſque ad invicem, tam Abbas, quam ceteri fratres per ordinem. Manſionarii vero deferentes partem lintei Salvatoris, unde extersit pedes diſcipulis, præparent illud honorifice, ubi Mandatum fieri debent, ante quod duo candelabra accendantur, & Acolythus cum incenſo ſtet ante illud. Antiphonæ ad Laudes: *Paſtquam*. Pſalmus. *Deus miſereatur*. *Ut cognoſcamus* &c.. Tunc ſurgant tres Clerici, & cantent ℣. *Ubi charitas*, & per omnes verſus repetatur a ſedentibus; *Ubi charitas*. Interim vero dum ℣. cantantur, per ordinem omnes fratres partem præfati lintei ſingillatim genibus flexis adorent, & oſculentur. Finitis autem ℣., dicitur: *Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon*: *Pater noſter*. Capit. *Salvos nos fac Domine Deus noſter*: *Ut confiteamur*: *Memento noſtri Domine*; *Memento congregationis*: *Domine exaudi*. Oratio: *Deus cujus cœna ſacratiſſima*, & ita omnes pariter revertantur in refectorium ad explendam cœnam, & ea finita pergant, cum verſu in Eccleſiam juxta morem.)

LXIX. De ſanctimonialibus quæret aliquis, an ſibi pedes, virorum ad inſtar, lavarent. Hac de re interrogatus olim a Bonifacio Moguntino Epiſcopo Zacharias Papa (in vit. S. Bon. l. x. cap. 52. ſæc. 3. part. 2. pag. 78.) reſpondit in hæc verba: ,, (Inquiſivit & hoc fraternitas tua, ſi liceat, Sanctimoniales fœminas quemadmodum viri faciunt, ſibi pedes abluere, tam in Cœna Domini, quam in ceteris diebus. Hoc Dominicum præceptum eſt, quod qui per fidem impleverit, habebit ex eo laudem; etenim viri, & mulieres unum Dominum habemus, qui in cœlis eſt.) Certe S. Berta Congregationis Vallis Umbroſæ Abbatiſſa Diſcipularum ſuarum pedes in Cœna Domini laviſſe dicitur in ejus vit. n. 7. apud Boll. 24. Mart.

LXX. Huic prætermittere non licet, quod quibuſdam in monaſteriis, præter illud fratrum Mandatum, & aliud pauperum, quod ante Veſperas fiebat, ut vidimus, Abbas e cœna egrediens duodecim iterum pauperibus pedes lavaret. Extat inſignis hujus rei locus in Floriacenſis monaſterii conſuetudinibus: ,, (Poſt menſam eat Domnus Abbas cum ſociis ſuis in eleemoſynam ad faciendum Mandatum XII. pauperibus, ut pedes, & manus eorum abluat. Deinde ipſis ſingulis offerat panem, & vinum cum duobus erenciis, & XII. denarios;) & in conſ. S. Germani a Pratis: ,, (Poſt comeſtionem nos reddemus gratias in ſilentio; poſt gratias nos aſcendemus dormitorium, & revertemur in clauſtrum lotum pedes noſtros; omnes debent lavare pedes ſuos in clauſtro, quando erit quaſi complete lotio ſuorum pedum, Domnus Abbas ibi factum Mandatum XII. pauperibus, quos pavit in iſta Quadrageſima; ad iſtud Mandatum debent eſſe Baillivi forinſeci. Quando Mandatum erit factum, Domnus Abbas ibit in eccleſiam cantando: *Miſerere mei Deus*, & revertetur in refectorium.)

LXXI. Hactenus de Mandatis in Cœna Domini fieri ſolitis ſatis: ſupereſt, ut de colatione, & de Completorio aliquid breviter dicatur. Collationem ſtatim poſt cœnam faciebant Caſſinenſes, alii poſt Mandatum fratrum; unde nec capitulo exibant, ſed ſub finem Mandati, ſcilicet cum lavarentur manus, Diacones prius lotus cum miniſtris pergebat in ſacriſtiam, unde alba, ſtola, & dalmatica indutus, reverſus in capitulum collationis lectionem ex Evangelio inchoabat. De hac collatione breviter Caſſinenſium Ordinarium ,, (Poſtquam vero omnes fratres a cœna ſurrexerint, adeant collationem. Cunctis autem reſidentibus, veniat Diaconus indutus dalmatica, præcedentibus quatuor Acolythis, cum luminaribus, & incenſo; & incipiat legere Evangelium in ſono lectionis: *Amen, amen dico vobis, non eſt ſervus .... ſurgite eamus hinc*. Tunc vadant omnes in refectorium ad bibendum, & dum biberint, perlegatur Evangelium, quouſque viſum fuerit Abbati, & tunc bibat Lector, & qui cum eo ſteterint: Deinde Abbas dicat, *Adjutorium noſtrum in nomine Domini*: *Sit nomen*; *Benedicamus Domino*: & ſic pergant ad completorium.) Hæc illi breviter, quæ fuſius alii proſequuntur, ex quibus nonnulla ſufficienda ſunt.

LXXII. Primo ergo apud Caſſinenſes Diaconus cum quatuor Acolythis procedebat indutus dalmatica; ſimiliter ex Lanfranci Statutis, lib. Uſuum Becc. & conſuet. Lyræ *albe*, *ſtola*, *manipulo*, & *Dalmatica*; cum tamen apud alios ſola *alba*, & *ſtola* indutus legatur, ut in Germaniæ conſ., apud Udalricum l. 1. c. 12., lib. conſ. S. Benigni, & Ordin. Corbejenſi; quidam addunt *manipulum*, ut Pariſienſes S. Germani. His de indumentis ita ſcribunt Benignianæ conſuetudines c. 60. ,, (Cuſtos Eccleſiæ ad ſanctum Evangelium legendum Diacono auream exhibet amictum, feſtivam albam, ſtolam ſimul, & cinctorium ſericum;) & conſuet. S. Dionyſii in Franc. ,, (Induatur Diaconus alba deaurata, & ſtola feſtiva cum texto.) Hunc textum ex Germaniæ conſuet. ferebat unus ex tribus Acolythis.

LXXIII. Secundo, priuſquam a ſacrario Diaconus progrederetur, incenſum in thuribulo *abundantiſſime* imponebat, ex Statutis Lanfranci, conſ. S. Benigni, & Ordinario Corbejenſi; ſed in Pariſienſi S. Germani, Dionyſiano, Compendienſique monaſteriis Abbas in capitulo thus in thuribulo ponebat.

LXXIV. Tertio, Diaconus non petita benedictione lectionem ex Evangelio ſecundum Johannem, *Ante diem feſtum Paſchæ*, incipiebat, ſtantibus omnibus, donec primus verſus legeretur, ex Statutis Lanfr. conſ. S. Benigni, & Ordin. Corbejenſi; ſed in Dionyſiano, Compendienſique monaſteriis ſtabant ad hæc uſque verba, *Exemplum enim dedi*; apud Cartuſienſes, & Grandimontenſes ad iſta: *Et cum recubuiſſet*; Pariſienſes S. Germani, uſque dum ſederet Abbas. Abbate enim ſedente omnes ſedebant, horum in monaſterio, ut & in Vincentiano, Diaconus benedictionem petebat; (ſed ſilenter Diaconus offeret thus Domno Abbati ad benedicendum, & incenſabit ſuum Evangelium, & Domnum Abbatem, & accipiet benedictionem a Domno Abbate in ſilentio, & incipiet legere Evangelium hodiernum,) inquiunt conſuetudines S. Germani.

LXXV. Quarto, ubi ad hæc Evangelii verba: *Surgite eamus*, perventum eſſet, pulſata a Priore tabula, præeunte Diacono, omnes capitulo egreſſi refectorium intrabant; in quo primum præmiſſo, *Poculo caritatis*, ex conſuet. Grandimont. reſpondebatur, *Amen*. Tum Diaconus inceptam in capitulo lectionem ab eo loco, unde deſiverat, proſequebatur, & quidem impoſito prius in thuribulo incenſo, texto, & analogio incenſato, ex Lanfranci Statutis, idque ad nutum Prioris clauſtralis, ſive Subprioris in Abbatis loco recumbentis. Audiendæ ſunt hanc in rem Laudunenſes S. Vincentii conſuetudines: ,, (Cum perventum fuerit ad illum locum, *Si quis diligit me*, tunc Prior, & Refectionarius licentiati ab Abbate exeunt capitulum, & percutit Prior tabulam, Refectionarius aperiens oſtia refectorii præparet vinum in juſtis melius ſolito. Quando vero ventum eſt ad illum locum, *Surgite eamus hinc*, tunc ſurgunt omnes euntes in refectorium, Abbate tantum præcedente, ceteris ſequentibus, ſicut ſunt in ordine. Juvenis quidam debet portare lectorium ante Levitam. Cum autem ſunt in refectorium, tunc incipit lectionem ad illum locum, quo in capitulo fecit finem.]

LXXVI. Quinto, infuſum in phialis vitreis, ſive ſcyphis vinum benedicebat Hebdomadarius Sacerdos, ex Lanfranci Statutis, vel ille, qui cantaverat Miſſam pauperum, ex conſuetudinibus Lyræ, vel ipſe Subprior ſedens in loco Abbatis, ex conſuet. Compendienſ.; & quidem ſub ſilentio, ex lib. conſuet. S. Benigni, & Ordinario Corbejenſi; vel ſaltem humili voce, ex Statutis Lanfranci, vel alta omnino voce, ut Cartuſienſes (in ord. Cart. c. 49.), apud quos ,, (tam Prior, quam Religioſi alii capita detegentes, dataque a Prælato benedictione, ſcilicet, *Potum ſervorum ſuorum filius Dei benedicat*, quam terminat, ſicut Lectiones hujus tridui, abſque reſponſo: *Amen*, ſedent omnes, ut prius, & bibunt;) quod etiam feciſſe videntur Lyrenſes noſtri, ut colligitur ex eorum conſuet. ,,) Et dicant: *Benedicite*, ſicut fit Sabbatis, & Sacerdos, qui cantaverit Miſſam pauperibus, det benedictionem: *Largitor omnium bonorum*.) Hujus vero benedictionis dandæ modum deſcribunt conſuet. S. Benigni

Digitized by Google

his verbis: „ (Tacente lectore, omnes ſub ſilentio di- „ cunt, *Benedicite*, & Sacerdos ſurgens elevata manu „ cum ſigno crucis facit benedictionem eodem modo ſub „ ſilentio.)

LXXVII. Sexto, benedictum hoc modo vinum Abbas, & qui cum eo Mandatum fecerant, Priori, ſeu Subpriori, ſive Priori clauſtrali primum, deinde ceteris omnibus propinabant, eorum manus oſculantes, quod tunc bibebant. Miniſtrato omnibus fratribus, etiam infantibus, vino, Diacono, & ejus Acolythis ſua offerebatur phiala; deinde ſervitoribus, noviſſime & ipſi Abbati ad ſuam ſedem accedenti, a Priore recedente paullulum. Quibuſdam in locis ſtatim poſt Priorem offerebatur Diacono, & Acolythis vinum; ſed non niſi finita lectione bibebant; quod ubique obſervabant; quapropter finita, ſine *Tu autem Domine*, lectione, depoſita dalmatica, ſtola, & manipulo, vel ſola ſtola, ubi ſolam induebat, ſuper analogium, candelabris, & thuribulo ſuper menſam Abbatis, ſecto ante, & retro ad ipſum Abbatem accedebant; Diaconus juxta eum, Acolythi juxta Diaconum, non ut erant priores ſedentes, ubi omnium noviſſime bibebant. Diaconus autem lectionem continuabat ad hæc uſque verba, *Locutus eſt Jeſus, & ſublevatis*, ex Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuetud., vel uſque ad nutum Abbatis, ut apud omnes alios. Prohibent porro Cartuſienſes monachi „ (Nectar, „ & alias quaſcumque vini, & ſpecierum confectiones mi- „ niſtrari) ad collationis potum, contra communem monachorum conſuetudinem, de qua Petrus Vener. in ſtatut. 21. „ (Statutum eſt, ut ab omni mellis, ac ſpecierum „ cum vino confectione, quod vulgari nomine pigmentum „ vocatur, Cœna Domini tantum excepta, qua die mel „ abſque ſpeciebus vino mixtum antiquitas permiſit, omnes „ Cluniacenſis Ordinis fratres abſtineant.) Hic vero obſervare liceat, quater hac die Majores noſtros ad refectorium acceſſiſſe; primo poſt Miſſam, ſecundo, poſt Veſperas ad refectionem, tertio, poſt ſervitorum refectionem ad potum, quarto, tempore collationis ad charitatem: bis tantum notat vetus Ordo Divini officii in domo S. Benedicti ante Paſcha tom. 4. Anal. bis Caſſinenſe Ordinarium tempora Oderiſii ſcriptum; ad refectionem, quam tamen dividebant, ſive intermittebant, & ad collationem; ſimiliter Grandimontanſes, & Cartuſienſes.

LXXVIII. Septimo, finito potu, & dicto ſub ſilentio, *Adjutorium noſtrum in nomine Domini*, ex Conſ. Germaniæ, S. Benigni, S. Dionyſii, & Comp., & Ordin. Corbejenſi; vel humili voce ex Lanfranci Statutis; vel alta voce, ut innuere videntur conſuetudines Lyræ c. 60. pergebant in Eccleſiam ad Completorium, & quidem „ (præeunte pro- „ ceſſione, Diacono textum ad pectus, & ſtolam in manu „ plicatam ferente,) ut habent Conſ. S. Benigni: ex Statutis vero Lanfranci duo Secretarii analogium, & dalmaticam, cum textu, & ſtola, & manipulo ad monaſterium, hoc eſt Eccleſiam deferebant.

LXXIX. Congregati in Eccleſia, & pulſata tabula; Completorium *Canonico more*, ex Concordia Dunſtani, vel cum pſalmis ſolitis, & hymno, ſine *Preſta Pater*, & ſine capitulo, cum precibus, & collecta conſueta, ſine *Dominus vobiſcum* ante, & poſt, ex Dionyſ., Compendienſibuſque conſuetudinibus cantabant; & quidem *ſonore*, ex eadem Dunſtani Concordia; vel ſaltem ſummiſſe, ſive, ut habet lib. Uſuum Ciſt. c. 21. *mediocri voce*, ita ut pſalmodiæ ſonus clare, & diſtincte reſonet, quod etiam obſervabant Caſalini; vel tandem omnino *per ſe ſub ſilentio*, ut loquuntur Divionenſes S. Benigni, Floriacenſe S. Benedicti Conſuet., vetus Corbejenſe Ordinarium, & alii; ſive, ut conſuetud. Germaniæ, *ſingillatim*. Liber Uſuum Beccenſium in ſecundo exemplari habet: „ (Duo, & duo „ ſub ſilentio;) Lanfrancus in Statutis: „ (Bini, aut terni ſub ſilentio;) additque: „ (Poſt Completorium tres „ orationes ſolito more faciant, Prior tabulam percutiat „ tribus ictibus, poſt orationes infantum, ſicut ſcillam „ pulſare ſolet.)

LXXX. De pſalmodia vero ad officium regulare ſolito addita, hæc habent conſuetudines Germaniæ: „ (Notan- „ dum ſane, quod illis tribus diebus, pſalmi poſt horas „ diurnales interea canendi non relinquantur, videlicet „ poſt Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Veſperam. „ Poſt Primam quoque, illis decantatis, ſequatur *Deus au-* „ *ribus noſtris*, avtte. pſalmos; deinde ſeptem pœniten- „ tiales cum litania ſua; ceteri dimittantur, de omnibus „ SS., & pro mortuis ſimiliter;) & tamen ex Ordinario Corbejenſi, & conſ. Sancti Benigni, pſalmi familiares prætermitti debebant.

LXXXI. Ad benedictionem itinerantium quod attinet, audiendus eſt Udalricus l. 1. c. 12. „ (Si quis autem fratrum foris poſitus Paſchali ſolemnitati vult intereſſe, in IV. feria „ debet veniſſe. At ſi forte per negligentiam contigerit, „ ſive ſit noſter profeſſus, ſive monachus extraneus, ut „ non veniat, niſi in ipſis tribus diebus; poſt quamlibet „ horam finitam, poſtquam ſe fratres ad ſonitum levaverint „ de formis, ſolitam benedictionem habebit; nemo tamen „ illum oſculatur ab eo momento Cœnæ Domini, quo „ pax in Eccleſia generaliter eſt data, uſque dum pax ite- „ rum detur in præfato Sabbato ſancto ad communio- „ nem.)

LXXXII. Supereſt, ut de oleo infirmorum unum verbum addam ex conſuetud. S. Benigni c. 60. „ (De oleo „ ſancti Chriſmatis præteriti anni, ſi quid reſiduum fuerit, „ pridie, id eſt IV. feria ante Cœnam Domini, in loco apto, „ atque mundiſſimo igne crematur, vel etiam in abditiſ- „ ſimo, ac ſecretiſſimo reconditur loco. De oleo quoque „ catechumenorum, ſeu infirmorum ſimiliter eſt agendum. „ Inde cura Apocriſarii per ſtrenuum legatum, ſive Cle- „ ricum, ſive laicum, cum ampullis tranſmittitur ad E- „ piſcopum Lingonenſem, ut ſacræ unctionis oleum in „ die ſancto Cœnæ Domini confectum fratribus tranſmit- „ tat;) & conſuet. Floriacenſes: „ (De oleo infirmorum „ præteriti anni, ſi quid reſiduum fuerit, in loco apto, „ & mundiſſimo reconditur, vel igne crematur; quando „ novum oleum ad nos a Præpoſito Villaris infra octo dies „ delatum fuerit. Hodie fit eleemoſyna de pane, & vino „ omnibus, qui voluerint;) quod de eleemoſyna facienda hic additur, in memoriam revocat laudabilem S. Alberti Abbatis Gambronenſis conſuetudinem, qui, ut ſcribit in ejus vita Anonym. n. 12. in app. ad ſæc. 3. „ (Annuatim bis „ centum ſolidos in eleemoſyna erogaret, in die videlicet „ Cœnæ Dominicæ; .... & in die Nativitatis ejuſdem „ Domini Jeſu Chriſti.)

CAPUT XIV.

De Feria VI. Paraſceves.

I. FEria Sexta Paraſceves, in qua Salvatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti Paſſionem & mortem celebramus, ſuas habebat nocturnas vigilias cum eadem ſolemnitate, iiſdemque ritibus, atque Cœna Domini. In 1. nocturno de Lamentatione Jeremiæ Prophetæ lectiones deſumebant: in 2. de ſermone S. Auguſtini ſuper Pſalmos; in 3. ex Epiſtola ad Hebræos; pro quibus ex MS. conſuetudinibus S. Dionyſii in Francia „ (tres Lectiones de paſſione, *De-* „ *curſis dilectiſſimi*, dicendæ erant.) His omnes intereſſe debebant etiam infirmi, Unde Lanfrancus in Statutis: „ (Fe- „ ria Sexta, *inquit*, ante nocturna pulſatur tabula in clau- „ ſtro, & ante Cellarium, & ante *domum infirmorum* „ ad excitandos dormientes.)

II. Ad Primam nudis omnes pedibus conveniebant, ex communi & univerſali monaſteriorum noſtrorum uſu, quod abſolute præſcribunt Dunſtanus in Concordia, Udalricus l. 1. c. 13. conſuetudines Germaniæ, Floriacenſes, Divionenſes, Dionyſianæ, Compendienſes, & Lyrenſes, vetus Ordinarium Corbejenſe, & S. Petri ſupra Divam, liber Uſuum Ciſtercienſium c. 21. & Beccenſium; ſub conditione vero Lanfrancus, conſuetud. S. Germani a Pratis, atque S. Vincentii Laudunenſis, & recens Corbejenſis monaſterii Rituale, conſuetudines Fontanellenſes, ſcilicet niſi *pro nimia frigoris aſperitate* miſericordia concedatur, ſive, ut loquuntur Laudunenſes conſuetudines, *niſi ſit frigus horridum*; neque enim pro quovis frigore calceos retinebant; quo caſu *officio tantum*, inquit Lanfrancus, *interſunt nudis pedibus*, & pro hac gratia, ait Rituale Corbejenſe, uti & Fontanellenſes conſuetudines, *quilibet tenetur dicere ſeptem pſalmos*; ſive in pium aliquem uſum permutabitur ex conſ. Laudun. & ſic remanebant nudi uſque ad Veſperas, tunc enim factis orationibus trinis lotos aqua calida pedes calciabant, ac Veſperas cantabant, Id porro monachis non ita extitit ſingulare, quin etiam laicis fuerit commune, quod diſcimus ex vita S. Conſtabilis Abbatis Cavenſis ineunte ſæc. 12. n. 16. apud Boll. 17. Feb. ubi hoc lego: „ (In ſancta præterea die Paraſceves tum „ de diverſis partibus multitudo virorum & mulierum, ſi- „ cut mos eſt Chriſtianæ religionis, ſanctum diem illum „ *diſcalceatis pedibus*, & cum lachrymis ſacra loca viſitando „ celebraret, contigit quod multi ad hunc ſanctum locum „ venerunt.)

III. Primam autem cantabant *ſub ſilentio* in omnibus omnino monaſteriis; licet hoc non exprimat Caſſinenſe Ordinarium; in cœnobio S. Petri ſupra Divam *bini vel terni*; & quidem cum iiſdem pſalmis, eodemque ordine ac die præcedenti, hoc eſt Canonicorum more, vel cum pſalmis regularibus pro monaſteriorum conſuetudine; niſi quod

apud

apud Caſſinenſes primus pſalmus dicebatur, *Deus Deus meus reſpice in me*, deinde, *Beati immaculati*.

IV. Primam ſequebantur more ſolito pſalmi pœnitentiales, ex conſ. Lyræ, *ſub ſilentio*, etiam dicendi, ex Udalrico vero, conſuet. S. Benigni, & Ordinario Corbejenſi, *manifeſte*, ſive, ut loquitur S. Petri ſupra Divam Ordinarium, *in audita*, Dionyſianæ, Compendienſeſque conſuetudines *in audientia*, hoc eſt alta voce; cum „ letania „ (quæ, *ut ait Udalricus l. 1, c. 13.*, nihil „ ſui juris, & conſuetudinis carebit in verſibus & col- „ lectis.)

V. Poſtea exeuntes in clauſtro totum ex integro pſalterium Abbate incipiente decurrebant, „ [quod cum in- „ cipitur, omnes accipiant veniam ſuper genua,) (inquiunt conſuet. Compendienſes,) quibus ſuffragantur Dionyſianæ; poſtea tamen ſedebant, ut patet ex veteri Corbejenſium Ordinario, in quo ſic legor „ (Finita autem letania, exeunt fratres in clauſtrum, ibique ſedentes capel- „ los non habentes in capite, communiter cantent totum „ pſalterium, quod incipit Domnus Abbas ibidem ſedens, „ donec finiatur; qui ex una parte triſantiæ ſedent unum ver- „ ſum dicunt, qui ex alia, alium.) Hoc Fontanellenſes, & Ciſtercienſes non in clauſtro, ſed in *capitulo* faciebant, ex lib. Uſ. Ciſt. c. 22. Caſſinenſes finitis Matutinis pſalterium canere incipiebant, de quo tamdiu decurrebant, donec Primæ tempus adveniſſet; qua finita, pſalmos ubi dimiſerant, reincipientes, pſalterium cum letania & orationibus abſolvebant. Hactenus pſalterium integrum noſtri Trevirenſes S. Maximini recitant.

VI. Iſtud pſalterium aliquibus in locis pro defunctis maxime dicebatur, ut colligimus ex Corbejenſis monaſterii Rituali hæc præſcribente: „ (Abbas cum conventu in ec- „ cleſia, vel in capitulo debent dicere totum pſalterium pro „ *Mortuis*. In principio quilibet debet dicere, *Pater no-* „ *ſter*, *Ave Maria*. *Oremus pro cunctis fidelibus Dei de-* „ *functis*: *Beatus vir*, & in fine, *Requiem*; *Pater noſter*, „ & *Ave Maria*: *Et ne nos*; ℣. *A porta inferi*. Collecta, „ *Fidelium*, & *Requieſcant in pace*, *Amen*.) Alias preces pſalterio ſubjungebant Laudunenſes S. Vincentii, quas in conſuetudinibus exprimunt his verbis: „ (Finito ab om- „ nibus pſalterio, in fine dicitur *Laus tibi Rex æternæ glo-* „ *riæ*: *Kyrie eleiſon*; *Chriſte eleiſon*, *Kyrie eleiſon*, *Pater* „ *noſter*. Domnus Abbas: *Et ne nos*. ℣. *Adoramus te* „ *Chriſte*: ℣. *Domine non ſecundum peccata*, ℣. *Domine ne* „ *memineris*. ℣. *Adjuva nos Deus*: ℣. *Domine exaudi ora-* „ *tionem*: *Oremus*. Collecta: *Reſpice quæſumus Domine ſu-* „ *per hanc familiam*. Collecta: *Exaudi quæſumus Domine* „ *ſupplicum preces*. Collecta: *Deus qui juſte iraſceris*. Col- „ lecta: *Deus cui proprium*. Collecta: *Eccleſiæ*. Collecta: „ *Ineffabilem per Dominum noſtrum*: *Domine exaudi*, *Be-* „ *nedicamus Domino*.]

VII. Completo pſalterio, addit Lanfrancus: „ [Vadant „ ad confeſſionem, qui voluerint, uſque ad horam officii;] & Ordinarium S. Petri ſupra Divam: „ (Completo pſal- „ terio ſedeant in clauſtro, in orationibus, pſalmis, le- „ ctionibus, diſciplinis, & confeſſionibus uſque ad horam „ ſervitii.) Denique conſuetudines S. Germani a Pratis: „ (quando pſalterium erit dictum, illi qui volunt ire ad „ confeſſionem, & ad privatas diſciplinas, habebunt am- „ plum ſpatium.) Ad diſciplinas quod ſpectat, notandum plane, quod de Joffrido Croylandenſi Abbate ſcribit Petrus Bleſ. in continuata Ingulfi hiſtoria ad ann. 1114. „ (Conſtituit, & injunxit, ut in die Paſſionis Domini no- „ ſtri Jeſu Chriſti, quem Paraſcevam divina pagina nomi- „ nat, Abbas iſtius domus ſeſe coram omnibus in capitulo „ excuſet, & verbera propriæ carnis regulariter ſuſcipiat, „ & totus conventus in ordine ſuo id idem faciat.) Si- „ militer Burſfeldenſes in Ordinario c. 37. (In Paraſceve „ poſt Primam regularem in capitulo, poſtquam Abbas „ dixerit: *Loquamur de ordine*, ſinguli fratres per ordinem „ petita venia pro ſuis negligentiis, & in memoriam Do- „ minicæ Paſſionis diſciplinam ſuſcipiant de manu præſi- „ dentis.)

VIII. Appropinquante hora tertia ad tabulæ ſignum dormitorium aſcendebant, lotiſque manibus, & facie, pexoque capite, in eccleſiam conveniebant; ubi præmiſſis ſolitis orationibus, Tertiam, uti & reliquas diei Horas ſub ſilentio dicebant Cluniacenſes, & Corbejenſes in Eccleſia B. Mariæ; Divionenſes in oratorio S. Benedicti, hoc eſt in cappella infirmorum Tertiam dicebant, propterea quod interim ſcopis mundaretur Eccleſia, vel paulo ante ſaltem, & nondum excitatus pulvis requieſceret. „ (Dum pſalterium „ canitur, *inquiunt conſuetudines Benignianæ c. 61.*, omnis „ Eccleſia a famulis Eleemoſinarii ſcopis diligenter emunda- „ tur, quemquam in aliis ſolemnitatibus non agatur, niſi „ quando fratres hora prandii generaliter veſcuntur. Tertia „ ad S. Benedictum cantetur, ſi pulvis majoris Eccleſiæ „ nondum eſt ſedatus. [

IX. Poſt Tertiam conveniebant in capitulum, ubi primo Martyrologium eodem ritu legebant, quo die præcedenti, & terminabant, *ſicut Lectiones mortuorum*, inquit rituale Corbejenſis monaſterii. Hac in lectione lector primum pronunciabat: *Sabbato Dominus quievit in ſepulchro*, quod dum cantaret, „ (omnes ſe in terram projiciant, „ *inquiunt Caſſinenſes in Ordinario*, & ita apud ſe unuſ- „ quiſque verſum ad ſolvendum dicat; hoc eſt in terra „ proſtratis, & ſub ſilentio.) Secundo dicto verſu Lector Regulæ lectionem juxta conſuetudinem pronunciabat, nulla petita benedictione, & ſine ſolita concluſione. Tertio lectionem Regulæ excipiebat ſermo, vel de ipſa Regulæ lectione, vel potius, ut habent conſuetudines Lyræ, ex Evangelio illius diei. Apud Compendienſes *Paſſio* exponebatur, ſed *poſt capitulum*; „ (& apud Corbejenſes fie- „ bat in eccleſia ſermo ad conventum, & ad populum ſi- „ mul,) ex eorum Rituali, ſed poſt Sextam. Quarto „ (poſt ſermonem, *addit Lanfrancus*, narrentur, & „ ordinentur, quæ agenda ſunt uſque ad craſtinum capitu- „ lum.) Sive, ut alii exponunt, legantur conſuetudines hujus diei. Ultimo denique dicto ſub ſilentio, *Verba mea*, exibant in clauſtro, ubi ſub ſilentio lectioni, pſalmiſque vacabant; ſed in Ordinario S. Petri ſupra Divam præſcribitur, ut „ (dicto *Verba mea*, veniant in chorum, in quo „ dicant ſeptem pſalmos proſtrati, quibus finitis cum ℣., „ & collecta aſſueta, ſedeant in clauſtro.)

X. Item *poſt Tertiam*, hoc eſt interim dum capitulum teneretur, vel poſtea, præſcribunt conſuetudines S. Benigni c. 61. „ ut (diſcooperientur cruces, coronæ, capſæ, & „ cetera, quæ Quadrageſimali tempore fuerant adoperta,) quæ totidem verbis leguntur in MS. conſ. Cluniacenſis monaſterii; & Laudunenſes S. Vincentii: „ (Poſt Ter- „ tiam diſcooperitur Crucifixus, & omnes imagines eccle- „ ſiæ.) Sed Caſſinenſes id præſcribunt duntaxat poſt Sextam, ad quam etiam legendam eſſe Paſſionem ſecundum Marcum decernunt: „ (Finita Sexta, *inquiunt in* „ *Ord.* legatur ante altare Paſſio Domini ſecundum Mar- „ cum, quo finito diſcooperiant omnes cruces & præparent „ crucem de ligno Domini ante altare, ut ſpecialiter, ac „ licenter adorent, quicumque voluerint uſque ad horam „ officii.) Ubi quod de Paſſione ad Sextam legenda dicitur, in memoriam revocat illud quod in ordine officii in domo S. Benedicti ante Paſcha ſcribitur to. 4. Anal. „ (In „ Sexta feria ad Tertiam legunt Paſſionem Domini ſe- „ cundum Matthæum, ad Sextam ſecundum Marcum; „ hora vero Nona legunt lectionem de Oſee Propheta, „ ſequitur gradalis cum quinque verſiculis: *Domine audi-* „ *vi*; deinde lectio de Exodo, & tractus, *Qui habitat in* „ *adjutorio*. Poſt hæc Paſſio Domini ſecundum Johannem „ ſequeter.

XI. Sexta autem, uti & reliquæ Horæ diurnæ, ſub ſilentio dicebatur, & *poſt hanc horam*, ait S. Petri ſupra Divam Ordinarium, *accipiat communiter diſciplinas*, præter eas, quas privatim accipere ante Tertiam permiſerat.

XII. Dicta Nona, fiebat ſolemnis novi ignis benedictio, ut die præcedenti; ad quam omnes, qui ad officium erant „ ſervituri, *albis* induti procedere debebant, ex Udalrico l. 1. c. 13., immo ipſi etiam infantes, ex Benignianis Conſ. & Ordinario Corb. Ad eam Abbas *ſtola*, & *cappa* ornatus incedebat, ex Conſ. S. Germani a Pratis, & quidem *rubea*, *baculum paſtoralem manu gerens*, ut videntur innuere Floriacenſes; „ [ad quam ſane proceſſionem, „ (ita ſcribunt MS. Cluniacenſis monaſterii conſ.) nihil „ aliud quam aqua benedicta, crux cum incenſo, & thu- „ ribulo defertur,) tamen in Tullenſi S. Apri Ordinario, hæc lego: „ (Iſta die poſt Nonam eant ad benedi- „ cendum novum ignem eodem modo, & ordine, quo „ prædictum eſt in feria V. præcedenti, *excepto quod crux* „ *non portetur*.] Hæc omnia peragebantur hora diei octava, ut diſcimus ex pervetuſto Corbejenſis monaſterii ordine pro Hebdomada ſancta, in quo hæc continentur: „ (Ho- „ ra octava faciunt de igne, ſicut fecerunt in quinta feria, „ & a Præpoſito portatur, & ſeptem lampades ejus mani- „ bus illuminantur, & de candelis, quantum Priori videtur.) Ad candelas quod ſpectat: „ (Hac die, (ajunt Conſ. S. „ Benigni,) unus ſolus cereus coram altare ardet, poſt- „ quam novus ignis conſecratus eſt, & in craſtino, donec „ Miſſa incipiatur.) Reverſi autem a proceſſione hac *Converſi*, ſic vocabant Acolithos, candelabra, & thuribulum deferentes, ex Benignianis conſuet. albas exuebant: reliqui vero ſacerdotalia indumenta, ſtatim ad altare pro officio procedebant. Porro in monaſterio S. Dionyſii in Francia non omnes; ſed „ (quædam pars de conventu ad novum ignem „ benedicendum, ſicut pridie,) procedebat.

XIII. Solemnem ignis benedictionem excipiebat officium, pro quo unicum dumtaxat cereum accendebant Caſſinenſes, Divionenſes, & Corbejenſes; duos Ciſtercienſes & Burſfeldenſes. Ad illud procedebat Abbas, ſive Sacerdos cum miniſtris, hoc eſt cum duobus minimum Diaconis, totidemque Subdiaconis apud Caſſinenſes, omnes „ (induti nigris caſulis, pedibuſque diſcalceatis;) licet ex Statutis Lanfranci „ (Sacerdos, & Levita ſoli; Sacerdos „ in caſula, Diaconus in ſtola;) Ordinarium Sancti Petri ſupra Divam addit, *& manipulo*, procederent ad altare, quibus conſentiunt Germaniæ conſuetudines, in quibus Presbyter cum Diacono *induti planetis fuſcis*; Cluniacenſes MS. & Divionenſes Sancti Benigni, in quibus „ (Sacerdos indutus caſula fuſca, & ferens ſiniſtra Miſſalem „ librum, cum Diacono) procedere jubentur: His proxime accedit Tullenſe S. Apri Ordinarium, in quo legimus: „ (Et nota, quod Abbas debet facere officium „ Miſſæ, & cum eo Hebdomadarius Miſſæ procedere al„ ba indutus.) In Concordia Dunſtani cum Abbate ſcribuntur Diaconus, & Subdiaconus. Similiter in Lyrenſi monaſterii conſuetudinibus, in quibus & duo candelabra ferentes & in libro Uſuum Becc., in quo duo Converſi ad candelabrum, & tertius ad thoribulum adjiciuntur. In Rituali Corbejenſis monaſterii generatim ſcribitur, ut „ (Ab„ bas indutus de caſula nigra, & mitra alba cum mini„ ſtris) eat ad altare majus. Apud Burſfeldenſes Abbas *Cappam* gerebat, non caſulam. Reliqui vero omnes, qui ad officium erant ſervituri, albis induti remanebant in choro, de quibus illud notandum eſt quod habent Compend. S. Cornelii conſuetudines: „ (Nullus legat, vel „ cantet, qui non ſit Sacerdos, omnes qui legunt, vel cantant, albis induantur, (quod confirmant vetus Ordinarium Corbejenſe, & liber conſ. S. Benigni, cum dicunt: „ (Sciendum eſt, quod omnes qui ea die ad officium ſer„ viunt, & ad crucem, debent eſſe Sacerdotes;) in conſuetudinibus tamen S. Benigni additur, *Præter Diaconum* hinc Dionyſianæ conſuetudines primam lectionem ab uno Sacerdote inchoari & cantari volunt. Idem videre eſt in Laudunenſium S. Vincentii conſuet.

XIV. Officium autem ducebat initium e lectione, ſeu Prophetia Oſee, quam tamen non incipiebat ante Subdiaconus quam Abbas, ſeu Sacerdos ad altare perveniens, præmiſſa oratione mentali, ad ſuam ſedem ſe recepiſſet, in qua & ſedebat. Ita nos docent vetuſtiſſimus Ordo Corbejenſis monaſterii pro Majori hebdomada: „ (Procedat Sacerdos de ſacrario, qui dum veniens de ſacrario proceſ„ ſerit ante altare ad orandum ſuper oratorium, ſicut „ mos eſt; ſtatim ut ſurrexerit, cum ſilentio aſcendat ad „ ſedem; quo ſedente, ſtatim Subdiaconus aſcendat ad „ legendum;) Caſſinenſe Ordin. „ (Et venientes ante „ altare, proſtrato omni corpore, in terram diutius orent; „ inde ſurgentes oſculato altari, vadant ſedere; & mit„ tatur parvum linteum ſuper altare nudum de ſub Evange„ lio, & candela illuminetur uſque ad finem officii, „ Sacerdote autem ſedente, & innuente Diacono, Sub„ diaconus aſcendat in grado ad legendum.) MS. conſ. Cluniacenſis monaſterii: „ (Sacerdos indutus caſula fuſca „ ferens ſiniſtre Miſſalem librum, cum Diacono ad „ altare procedit, ubi tamen nec orationem facit, nec „ confeſſionem; ſed mox poſito in altari libro ſeſſum va„ dit. Idem habetur in Benignianis, nec obſcure innuitur in Concord. Dunſtani, non defuerunt tamen qui lectionem ante inciperent, quam Sacerdos ad ſacrum altare procederet. Ita Ciſtercienſes, quorum in libro Uſuum hæc leguntur: „ (Legatur ſine titulo Lectio *In tribulatione*, „ mane a quodam fratre a Cantore præmonito; quam „ dum inceperit, ingrediatur Abbas cum miniſtris ad altare „ nudis pedibus, orationem ſolitam prætermittentes ante „ altare.) Et Tullenſes S. Apri teſtante eorum Ordinario: „ (Facta benedictione *ignis*, & reverſis in cho„ rum fratribus, unus puer alba indutus, adſtans ante cru„ cem in choro, ferialiter, & ſine titulo legat hanc le„ ctionem, *In tribulatione*; interim dum legitur, Sacer„ dos calceatis pedibus, cum miniſtris nudis pedibus, ex„ cepto Diacono, qui eſt calceatus, ingreditur ad altare „ ſine aliqua proceſſione.)

XV. Nonnulli officium auſpicabantur ab oratione, *Deus a quo Judas*, quam ſequebatur lectio Oſee. Ita ex Statutis Lanfranci, libro Uſuum Beccenſium, conſuetudinibus S. Dionyſii, S. Cornelii, Lyræ, & Ordinario S. Petri ſupra Divam. Carnutenſes, & Grandimontenſes etiam confeſſionem præmittebant, De Grandimontenſibus res patet ex eorum MS. conſuetudinibus „ (In hac die Paraſce„ ve, Nona dicta, & *confeſſione facta*, incipiuntur lectio„ nes ſine pronunciatione nominum Prophetarum cum „ tractibus &c.) De Cartuſianis ex eorum Ordinario: Omnibus „ (congregatis, accenſiſque candelis, portæ „ chori aperiuntur, & per totum officium patent, & „ Celebrans *confeſſionem facit* ad altare, & orationem „ more ſolito; deinde ſeſſum vadit, ſedetque conventus. „ Poſtea ſequitur lectio: *In tribulatione*, quam dicit ul„ timus titulo prætermiſſo;) quæ pene iiſdem verbis extant in antiquis Statutis 2. part. c. 53.

XVI. Lectionem ita incipiebant Caſſinenſes: (Hæc „ dicit Dominus: *In tribulatione ſua*; ſed alii priora „ hæc verba, *Hæc dicit Dominus*, quæ non ſunt e „ Prophetæ textu, prætermittebant; eamque non in „ tono Epiſtolarum, ſed matutinarum lectionum can„ tabant.)

XVII. Prophetæ lectionem ſequebatur tractus *Domine audivi*, a duobus cantandus, ex conſuetudinibus Germaniæ, & quidem *in albis*, ex Statutis Lanfranci; iiſque *Diaconis*, ex Tullenſi S. Apri Ordinario; vel *Presbyteris*, ex Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuetudinibus, & aliis; vel a duobus *Hebdomadariis*, ex Ordinario S. Petri ſupra Divam. Ex Ordinario vero Corbejenſi, & conſuetudinibus S. Germani e Pratis a tribus Cantoribus concinebatur. Modum iſtius tractus cantandi diſcimus ex Rituali Corbejenſi, in quo legimus: (Tres Presbyteri dicent tractum „ *Domine audivi*, quem verſum repetet Conventus in prin„ cipio, & in fine, & in aliis verſibus, repetet in uno „ medietatem, in alio totum verſum,) cui conſentit Udalricus l. 1. c. 13.

XVIII. Tractu „ (finito dicat Sacerdos *Oremus*, & „ Diaconus *Flectamus genua*, & alter Diaconus dicat „ *Levate*. Tunc Sacerdos dicat orationem: *Deus a quo* „ *& Judas*, (inquit Caſſin. Ordinarium. Similiter vetuſtiſſimus Ordo Corbejenſis pro Majori hebdomada. „ (Poſt „ lectionem cantetur canticum: *Domine audivi*, cum verſibus „ ſuis, & dicat Sacerdos *Oremus*, & Diaconus *Flectamus* „ *genua*, & orent; & dum dixerit *Levate*, ſurgant; & Sa„ cerdos det orationem, *Deus a quo & Judas*.) Et tamen Tullenſes S. Apri, Ciſtercienſes, Cartuſiani, & Burſfeldenſes orationem abſolute incipiebant ſine præmiſſo: *Flectamus genua*.

XIX. Qui officium ab oratione *Deus a quo Judas*, auſpicabantur, hic aliam dicebant collectam, nempe, *Deus qui peccati veteris*.

XX. Interim „ (alter Subdiaconus (*Ordinarium Caſſinenſe exſcribo*;) aſcendat ad legendum lectionem li„ bri Exodi: *In diebus illis dixit ad Moyſen, & Aa*„ *ron*.) Eamdem lectionem ſine prioribus verbis, *In diebus illis*, cantabat apud Tullenſes *puer in albis*, ſicuti priorem; quam ſequebatur tractus a quatuor monachis, & quidem Presbyteris decantandus, ex Conſuet. S. Dionyſii, S. Germani, & S. Cornelii, vel a ſex Sacerdotibus, ex Ordinario & Rituali Corbejenſi: „ (Finita ſecunda lectione ſex „ Presbyteri dicent tractum *Eripe me*; tres ex una par„ te, & tres ex alia.) In monaſterio S. Petri ſupra Divam, ſicut & in Tullenſi S. Apri tractus iſta ab omnibus, hoc eſt ab utroque choro cantabatur. Sed Tullenſes huic tractui ſubjungebant, *Domine non ſecundum peccata*. In antiquo codice Caſſinenſi annorum 800. lectioni de Exodo ſubjungitur „ (tractus, *Qui habitat in adjutorio*, „ & ut modernis placet, tractus *Eripe me Domine ab homine malo*.)

XXI. Poſtea legebatur Paſſio ſecundum Johannem ab uno dumtaxat Diacono. Hic ex dictis, ſaltem multis in locis, debebat eſſe Sacerdos; „ (& Presbyter qui dicet eam, (inſit Corbejenſe rituale) habebit in collo unam „ ſtolam nigram, ſicut habet ille, qui facit aquam bene„ dictam in Dominicis diebus, cum manipulo nigro in „ ſiniſtro brachio.) Ad eam nec candelabra, nec thuribulum deferebant, præterquam in Beccenſi monaſterio, in quo „ (ad Paſſionem tenebant Converſi candelabra, „ & thuribulum, incenſato prius altari a Sacerdote,] uti legitur in libro Uſuum Becc., & in Lyrenſi, ubi „ (candelabra ſine thuribulo] gerebant; denique in monaſterio S. Petri ſupra Divam, in quo „ (ſtante uno ſolo miniſtro cum thuribulo] Paſſio legebatur; ſed illis hoc monaſteriis extitit ſingulare contra morem, & conſuetudinem omnium fere monaſteriorum.

XXII. Ubi vero Diaconus, qui ex conſuetudinibus S. Vincentii vultu ad altare converſo Paſſionem legebat, ad eum Evangelii locum, *Partiti ſunt ſibi veſtimenta*, perveniſſet, aptatæ prius ſuper altari duæ ſindones, hinc inde a duobus fratribus in modum furantis rapiebantur; quod munus in Statutis Lanfranci, Dionyſianis, Compendienſibus, Lyrenſibuſque conſuetudinibus duobus ex revestitis committitur; in conſuet. MS. Clun. monaſterii duobus cantoribus in Sangermanenſis duobus qui cantaverant tractum; in lib. Uſuum Becc. duobus Sacriſtis;

in

Digitized by Google

in Ordinario Caſſinenſi duobus Subdiaconis, in Concordia Dunſtani, conſuetudinibus Floriacenſium, & Ordinario Tullenſi duobus Diaconis, & quidem *cum planetis*, ex conſuetudinibus Germaniæ, ex conſuetudinibus Fontanellenſibus *duo fratres induti cappis*; in Benignianis, Ordinario S. Petri ſupra Divam, & Rituali Corbejenſi duobus Sacerdotibus. In pervetuſto Corbejenſi ordine pro Majori hebdomade hoc tantum poſt Paſſionem faciendum præſcribitur: „ (Hæc expleta, ſtatim duo Diaconi nudant al-
„ tare ſindone, quæ prius fuerat ſub Evangelio poſita,
„ in modum furantis; & ponant eam in ſacrario, & Sa-
„ cerdos veniet ante altare, det orationem, &c.) Non tamen remanebat altare omnino nudum; ſed una deſuper palla coopertum erat; licet ex lib. Uſuum Becc. & conſuet. Lyræ deberet eſſe altare nudum, libri nudi, nudum analogium. Abſoluta paſſione Diaconus apud Borsfeldenſes librum oſculabatur; & hoc ipſe ſolus; apud Cartuſienſes defertur Sacerdoti. Apud Fontanellenſes Levita oſculabatur altare, deinde ſcindebat caſulam.

XXIII. Sequebantur ſolemnes orationes pro omni gradu Eccleſiæ, quas Sacerdos ad altare reverſus cantabat. Prima „ [finita, dicat Sacerdos, *Oremus*, & Diaconus
„ *Flectamus genua*, & orent diutiſſime, uſque dum di-
„ cat Diaconus; *Levate*,) (inquit vetuſtiſſimus Ordo Corbejenſis) atque ita ſe gerebant ad ſingulas orationes, præterquam ad eam, quæ pro perfidis Judæis, qui flexo genu Dominum irridebant; ad hanc enim genua non flectabant; ſed tamen omnes inclinabant, ex Benignianis, & MS. Clun. conſ.

XXIV. Ad Crucis adorationem, quæ ſolemnes excipiebat orationes, non uni fuerunt omnium cœnobiorum ritus; ſed ſingulis fere in locis plane ſingulares, ac diverſi, quos hic omnes referre etſi videatur prolixum, fortaſſis tamen non erit penitus otioſum.

Ex vetuſtiſſimo Corbejenſi Ordine pro majori Hebdomada.

XXV. „ Poſt orationem, præparatur Crux ante alta-
„ re, interpoſito ſpatio inter ipſam & altare, ſuſtentata
„ hinc inde a duobus Acolythis, poſito ante eam orato-
„ rio; & veniet Sacerdos, & adoratur, & deoſculatur
„ crucem; deinde Presbyteri, & Diaconi, & ceteri per
„ ordinem. Sacerdos vero redeat ad ſedem, uſque dum
„ omnes ſalutent: Presbyteri vero duo Priores, mox ut
„ ſalutaverint, intrant in ſacrario, vel ubi poſitum fue-
„ rit Corpus Domini; Sacerdos vero ſedeat, dum ſalutat
„ populus crucem; nam ſalutante Pontifice, & populo
„ crucem, canunt ſemper antiphona, *Ecce lignum Cru-*
„ *cis*, *in quo ſalus mundi pependit: Venite adoremus*, di-
„ catur pſalmus CXVII., qua ſalutata, & repoſita in
„ loco ſuo, deſcendat Sacerdos ante altare, & dicat: *Ore-*
„ *mus Præceptis ſalutaribus*.

Ex Caſſinenſi Ordinario.

XXVI. Orationibus finitis, „ (Sacerdos accipiens cru-
„ cem in manibus ſuſtentatam hinc inde a duobus Aco-
„ lythis, verſus chorum dicat alta voce antiphonam,
„ *Ecce lignum*, totam; & cum dixerit, *Venite*, mox
„ omnes in choro flexis genibus adorent ipſam crucem,
„ & ſurgentes repetant eandem antiphonam cum pſalmo,
„ *Beati immaculati*, & per unumquemque verſum ejus
„ eadem antiphona repetatur. Interea veniens Sacerdos
„ cum miniſtris adoratam deoſculetur crucem; deinde ce-
„ teri per ordinem, incipientes a ſenioribus; & poſtquam
„ dicti fuerint ſex, vel octo verſus de prædicto pſalmo,
„ veniant tres Clerici albis induti ante crucem chori ſi-
„ niſtri, & canant, *Agios o theos*, chorus etiam per
„ unumquemque verſum alternatim reſpondeat: *Sanctus*
„ *Deus*, *Sanctus Fortis*, *Sanctus immortalis*, *miſerere no-*
„ *bis*. Quo finito, iidem ipſi incipiant ante crucem: *Po-*
„ *pule meus*, cum verſibus iſtis, *Quia eduxi te*, Chorus
„ quoque per unumquemque verſum viciſſim reſpondeat.
„ Quibus expletis, alii tres Clerici ſimiliter albis induti,
„ venientes ante crucem incipiant hymnum: *Crux fidelis*,
„ & in choro ſimiliter reſpondeant: *Crux fidelis*, & illi
„ ante crucem, *Pange lingua*, per ordinem. Expletis
„ his omnibus, calcient ſe Sacerdos, & miniſtri.)

Ex antiquis Germaniæ conſuetudinibus n. 25.

XXVII. Orationibus dictis, „ (vadant duo reveſtiti
„ poſt præcipuum altare, quo crux parata, & provoluta
„ eſt; & incipiant: *Populemeus*, quibus alii reſpondeant
„ cum planetis terræ incumbentes: *Agios*. Deinde omnis
„ congregatio flexo genu, *Sanctus Deus*. Dum hoc ca-
„ nitur, deferatur crux ante altare, & dicatur verſus,
„ *Quia eduxi te*, ſequatur vero *Agios*, quibus omnibus
„ reſpondebat, *Sanctus Deus*. Dum hoc canitur, con-
„ ſtituatur crux in loco, ubi adoranda eſt, canaturque
„ verſus: *Quid ultra*, reſpondentibus duobus *Agios*, &
„ adorantibus, ſimiliter congregatio adorans ſubjungat,
„ *Sanctus Deus*. Deinde proſternat ſe Abbas ſuper tapetia
„ ibi extenſa, omneſque fratres tantummodo remaneant,
„ qui bene canunt *Crux fidelis*, *Pange lingua*, *Crucem*
„ *tuam*, dum cæteri proſtrati tres compleverint oratio-
„ nes. Poſt tertiam vero orationem, offeratur Abbati
„ virga arundinea, qua ſuppoſita linteo, & ſubito por-
„ recte in altum, revelet crucem, clamans voce magna,
„ *Ecce lignum Crucis*, cui pluribus additis verſibus, dum
„ deoſculatur crux, qui reſidui ſunt, iiſdem orationibus ſe
„ terræ proſternant, aliis cantantibus: *Cum fabricator*,
„ *Salve Crux*, *O Crux ſplendidior*, lignum quoque Do-
„ mini offeretur adorandum a Presbytero.)

Ex Dunſtani Concordia c. 4.

XXVIII. „ Quibus expletis per ordinem, ſtatim præ-
„ paretur crux ante altare, interpoſito ſpatio inter ipſam,
„ & altare, ſuſtentata hinc inde a duobus Diaconibus.
„ Tunc canant, *Populo meus*; reſpondentes autem duo
„ Subdiaconi ſtantes ante crucem canant græce: *Agios o*
„ *theos*, *agios iſchiros*, *agios athanatos*, *eleiſon imas*; item-
„ que ſcola idipſum latine: *Sanctus Deus*. Deferatur
„ tunc ab ipſis Diaconibus ante altare, & eos Acolythus
„ cum pulvillo ſequatur, ſuper quem ſancta Crux pona-
„ tur; antiphonaque finita, quam ſchola reſpondet latine,
„ canant ibidem, ſicut prius: *Quia eduxi vos per deſer-*
„ *tum*. Idem vero reſpondeant Subdiaconi græce, ſicut
„ prius. *Agios*, ut ſupra; itemque ſchola latine ut prius,
„ *Sanctus Deus*; itemque Diaconi levantes crucem ca-
„ nant ſicut prius, *Quid ultra*; item Subdiaconi ſicut prius,
„ *Agios*, ut ſupra; itemque ſchola latine, *Sanctus Deus*,
„ ut ſupra. Poſt hæc vertentes ſe ad clerum, nudata cru-
„ ce dicant antiphonam: *Ecce lignum Crucis*, antiphonam:
„ *Crucem tuam adoramus*, antiphonam: *Dum fabricator mun-*
„ *di*, *Pange lingua*. Illico ea nudata, veniat Abbas ante
„ crucem ſanctam, ac tribus vicibus ſe proſternat, cum
„ omnibus fratribus dexterioris chori, ſcilicet ſenioribus
„ ac junioribus; & cum magno cordis ſuſpirio ſeptem
„ pœnitentiæ pſalmos cum orationibus ſanctæ Cruci com-
„ petentibus decantando peroret.

XXIX. „ In prima quidem oratione tres pſalmos pri-
„ mos cum oratione: *Domine Jeſu Chriſt adoro te in*
„ *crucem aſcendentem*; *deprecor te*, *ut ipſa crux liberet me*
„ *de Diabolo percutiente*. *Domine Jeſu Chriſte adoro te*
„ *in ipſa vulneratum*; *deprecor te*, *ut ipſa vulnera reme-*
„ *dium ſint animæ meæ*. *Domine Jeſu Chriſte adoro te de-*
„ *ſcendentem ad inferos liberare captivos*; *deprecor te*, *ut*
„ *non ibi me dimittas introire*. *Domine J. C. adoro te re-*
„ *ſurgentem ab inferis*, *aſcendentem ad Cælos*; *deprecor te*
„ *miſerere mei*. *Domine J. C. adoro te venturum judica-*
„ *turum*; *deprecor te*, *ut in tuo adventu non intres in ju-*
„ *dicio cum me peccante*; *ſed deprecor te*, *ut ante dimit-*
„ *tas*, *quam judices*; *qui vivis & regnas*.

XXX. „ In ſecunda duos medios cum ſequenti oratio-
„ ne; *Domine J. C. glorioſiſſime conditor mundi*, *qui cum*
„ *ſis ſplendor gloriæ*, *coæternus Patri*, *ſanctoque Spiritui*;
„ *ideo dignatus es carnem ex immaculata Virgine ſumere*;
„ *& glorioſas palmas tuas in crucis patibulo permiſiſti con-*
„ *figere*, *ut clauſtra diſſipares inferni*, *& humanum genus*
„ *liberares de morte*; *reſpice*, *& miſerere mihi miſero*, *op-*
„ *preſſo facinorum pondere*, *multarumque nequitiarum la-*
„ *be polluto*; *non me digneris derelinquere piiſſime Pa-*
„ *ter*; *ſed indulge*, *quod impie geſſi*, *exaudi me proſtra-*
„ *tum coram adoranda glorioſiſſima Cruce tua*, *ut merear*
„ *tibi mundus aſſiſtere*, *& placere conſpectui tuo qui cum*
„ *Patre*.

XXXI. „ A tertia ultimos duos cum oratione: *Do-*
„ *mine omnipotens Jeſu Chriſte*, *qui tuas manus mundas*
„ *propter nos in cruce poſuiſti*, *& de tuo ſancto Sanguine*
„ *nos redemiſti*; *mitte in me ſenſum*, *& intelligentiam*,
„ *quo modo habeam verum pœnitentiam*, *& habeam bonam*
„ *perſeverantiam omnibus diebus vitæ meæ*, *Amen*. Et eam
„ humiliter deoſculans ſurgat. Dehinc ſiniſterioris chori
„ omnes fratres eadem mente devota peragent; nam ſa-
„ lutata ab Abbate, vel omnibus cruce, redeat ipſe Ab-
„ bas ad ſedem ſuam, uſque dum omnis clerus, ac po-
„ pulus hoc idem faciat.

Ex Statutis Lanfranci c. 1. §. 4.

XXXII. Orationibus expletis, „ (depoſita caſula, & ſtolis, revertantur Sacerdos, & Levita in chorum in albis. Tunc duo Sacerdotes, quibus Cantor juſſerit, induti albis accedant ad crucem, quæ debet eſſe præparata, & cooperta ad altare matutinale; quam accipientes ferant eam paulatim progredientes, & cantantes verſus, *Popule meus*. Duo Levitæ in albis ſtantes ante gradus, ante altare majus reſpondeant, *Agios o theos*; Chorus autem dicat: *Sanctus Deus*; Sacerdotes, *Quia eduxi vos*, Levitæ, *Agios*, Chorus, *Sanctus*, Sacerdotes, *Quid ultra*, Levitæ, *Agios*], Chorus, *Sanctus*. Tunc Sacerdotes crucem ferentes, veniant ante altare, & cum finierint *Sanctus*, ſtatim diſcooperientes eam incipient ambo antiphonam *Ecce lignum*; & tunc demum omnes flectant genua; repetatur antiphona cum verſibus pſalmi: *Beati immaculati*, quantum Cantori viſum fuerit. Dehinc canantur alia ad hoc ſervitium pertinentia, quantum opus fuerit; tapetia ſint extenſa ante altare, ſuper quæ proſternantur, primum Domnus Abbas, & induti; interim in locum eorum, qui tenent crucem ſuccedentibus aliis; deinde ceteri, ſicut eſt ordo eorum; & non pauliſper adorantes jaceant, ſed breviter, & pure orantes. Poſtea, unuſquiſque oſculetur pedes Crucifixi, & poſt revertatur in chorum; quod ſi convenerint aliqui Clerici, vel laici volentes adorare crucem, portetur eis crux in alium locum, ubi aptius adorent eam; quæ ſi per chorum tranſierit, flexis ad terram genibus adoretur a fratribus, non ſimul omnibus, ſed ſicut portabitur coram eis. Adorata ab omnibus cruce, portitores ejus elevantes eam, incipiant antiphonam; *Super omnia ligna cedrorum*; & ſic vadant ad locum, ubi eam collocare debent; tunc petant omnes veniam flexis ad terram genibus.) Eadem fere videre eſt apud Udalricum l. 1. c. 13., ubi portitores crucis non ſolum *albis*, ſed etiam *caſulis* indui debent, & infirmi poſt pueros adorare; nimirum *qui quocumque modo, aut per ſe poſſunt, aut alio ſuſtentante accedere*, ut habent conſ. S. Benigni cap. 61., & Corbejenſe ordinarium, in quibus idem conſtituitur. Eadem fere habent etiam Laudunenſes Sancti Vincentii conſuetudines.

Ex conſuetudinibus S. Dionyſii in Francia.

XXXIII. „ (Interim dum orationes dicuntur, conventus adoret crucem in capitulo. Finitis vero orationibus, quatuor Sacerdotes induti infulis ſint ibi parati. Ex quibus duo incipiant hanc lamentationem: *Popule meus*, & alii duo reſpondeant: *Agios o theos*, & conventus: *Sanctus Deus*, *Sanctus fortis*. Poſtea illi quatuor deferant crucem ante martyres, ibique Domnus Abbas, & miniſtri altaris crucem adorent. Deinde prædicti quatuor deferant crucem ante majus altare, & erigatur in altum, & detegatur, & incipiatur antiphona a Cantore: *Ecce lignum* cum pſalmo: *Beati immaculati*, qui dum incipitur, accipiant omnes veniam ſuper genua. Deinde auferatur clavus a pectore, & corona de capite Crucifixi, & deferatur crux a duobus clericis albis indutis ante altare matutinale, ibique adoretur a populo. Interim cantetur hymnus: *Pange lingua*, & *Luſtra*, & ad unumquemque ℣. dicatur: *Crux fidelis*.

Ex conſuetudinibus S. Germani a Pratis.

XXXIV. „ (Poſt iſtas ſollemnes orationes, conventus ibit ſe diſcalciatum: (ſi nimirum caleos retinendi indulta ſit miſericordia) Domnus Abbas veniet in veſtiarium, & ſe diſcalciabit, & poſt veniet in chorum. Quatuor Domni, qui cantaverint ultimum tractum, capient quatuor infulas albas; duo, qui erunt retro crucem, cantabunt: *Popule meus*, & illi, qui erunt ante: *Agios*, & conventus reſpondebit ter: *Sanctus*; & ter accipiemus venias flexis genibus. Quando iſte cantus erit finitus, unus Sacerdotum, qui cantaverit: *Popule meus*, flectet genua, & diſcooperiet crucem, & accipiet ipſam inter manus ſuas, & levabit in altum, & incipiet iſtam antiphonam: *Ecce lignum*; & nos capiemus venias flexis genibus. Domnus Abbas ibit adoratum crucem, & nos quilibet communiter in ſuo ordine. Quando crux fuerit adorata, ille, qui eam tenuerit, veniet ipſam adoratum, & unus alius accipiet ipſam; quando ipſam adoraverit ipſe, accipiet ipſam inter manus ſuas, & portabit eam in ſacrarium cantando iſtam antiphonam: *Super omnia ligna cedrorum*, & nos capiemus veniam flexis genibus.

Ex conſuetudinibus S. Cornelii Compend.

XXXV. „ Finitis orationibus, duo ex iis, qui cantaverunt tractum: *Eripe me*, induti caſulis deferant Crucifixum aureum ante Martyres, & ibi cantent ℣. *Popule meus*; reliqui duo minores ſimiliter infulis induantur, & ſint ante crucem juxta Sanctuarium, & reſpondeant: *Agios o theos*; conventus vero reſpondeat: *Sanctus Deus*. Poſt hæc incipiat Cantor ſtans juxta crucem: *Ecce lignum*; & cum inceperit, omnes flectant genua, & tunc Crucifixus aureus diſcooperiatur, & ante magnum altare deferatur, ibique a Domno Abbate, & conventu adoretur. Tunc Crucifixus argenteus diſcooperiatur, & ceteri. Poſt hæc deferatur Crucifixus aureus ad gradus Presbyterii, & ibi a populo adoretur. Interim cantentur hymni: *Pange lingua*, & *Luſtra*.

Ex Tullenſi S. Apri Ordinario.

XXXVI. „ (Interim dum orationes dicuntur, duo Presbyteri in tabula nominati, *Popule meus*, cantaturi, induant ſe albis, ſtolis, & fanonibus, & caſulis; completiſque orationibus prædictis, Sacerdos depoſita tantummodo caſula, & Diaconus depoſitis ſtolis, cum ceteris Miniſtris ab altari diſcedant, & in chorum veniant; prædicti autem duo Presbyteri in fine orationum prædictarum cantent: *Popule meus*, ſtantes juxta crucem; unus ad dexteram crucis, & alius ad ſiniſtram, habentes reſpectum verſus Diaconos, qui cantaverunt tractum: *Domine audivi*, & Diaconi verſus ipſos; qui Diaconi ſtent ſuper ultimum tapetum in medio chori poſitum, & poſt unumquemque ℣. reſpondent: *Agios o theos*; cumque dixerint: *Imas*, reſpondet chorus: *Sanctus Deus*, *Sanctus fortis*, *Sanctus & immortalis*, ad quamlibet clauſulam genua flectendo; poſt ultimum vero ℣. prædicti duo Presbyteri crucem detegant; & omnibus eandem repræſentantes, incipientes hanc antiphonam: *Ecce lignum*, & omnes, qui ſunt in choro, proſequantur flectentes genua. Tunc unus ex duobus Presbyteris in veſtiarium redeat, & ſacras veſtes deponat, & in chorum ad alios revertatur; alius vero Presbyter juxta crucem remaneat, caſulam tantum deponendo, ipſam crucem per brachia tenens, ſingulis adorantibus ad oſculum debet porrigere. Finita prædicta antiphona, incipiatur alia antiphona: *Crucem ſanctam*. Alia antiphona: *Dum fabricator*. Alia. *O admirabile*. His dictis, ſequitur hymnus: *Crux fidelis*, & ſi neceſſe fuerit, alius hymnus: *Vexilla Regis*. Interim dum iſta cantantur, adoretur crux ab omnibus; ita ut, qui primi ſunt in choro, primo procedant bini & bini ad adorandam crucem, & ultimo ultimi, cum duplici corporis proſtratione, & una genuum flexione in hunc modum: prima proſtratio fit ſuper primum tapetum, ſecunda ſuper medium, & in unaquaque proſtratione fit aliqua mora a proſtratis; ſuper tertium vero tapetum fratres genua ante crucem flectentes, & moram non facientes, pedes crucifixi oſculentur, reliquiaſque ibi pendentes, & evangelium;) (dependebant enim ex collo, & brachiis crucifixi ſacræ reliquiæ) „ (poſt monachos Converſi adorent crucem. His igitur peractis, antequam crux auferatur, incipiet Cantor ℟. *Tuam crucem*, & chorus proſequitur, & infra ℟., & in ℣. cum dicunt fratres: *Adoramus*, flectant omnes genua. Finita itaque repetitione poſt ℣. Abbas, vel in ejus abſentia Prior, accipiens crucem, ipſamque ſurſum erigens, incipit antiphonam: *Super omnia*, & fratres proſequantur, portaturque crux ab ipſo ſuper altare B. Petri.

Ex libro Uſuum Beccenſium.

XXXVII. Expletis orationibus „ (Sacerdos diſcalciatus cum Diacono revertatur in chorum in albis, eant que duo fratres, qui ſecundum tractum cantaverunt, Converſis præcedentibus eum candelabris, & thuribulo, ad locum, ubi crux a Secretario debet eſſe præparata, & pallio cooperta; quorum unus prius eam incenſat, & ſic tenentes eam in ipſo loco coopertam, dicant verſi ad populum antiphonam: *Popule meus*, alii duo, qui primum tractum cantaverunt, ante altare ſtantes, reſpondeant: *Agios*, ter flectentes genua; Bajuli procedentes paululum dicant alium verſum; ſimiliter ad tertium. Poſt hæc afferant crucem ante altare, & diſcooperientes eam dicant antiphonam: *Ecce lignum*, quem chorus repetat flectendo genua. Poſtea adorant crucem, choro interim canente antiphonam, ſicut in gra-

dali

Digitized by Google

„ dali continentur. Tunc diſcoperiant crucifixum; cum
„ autem adorata fuerit, reportat eam unus bajulorum in-
„ cipiens ad introitum chori eccelſa voce antiphonam:
„ *Super omnia*, ahorus ſubjungens: *Tu ſola excelſior*,
„ flectar genua, & poſita cruce in loco ſuo, Sacerdos
„ recalceatus reſumat ſtolam, & caſulam; poſt accedat ad
„ altare, &c.) Idem, aut fere idem habent conſuetudi-
nes Lyræ. In libro Uſuum Ciſtercienſium, conſuetudinibus
Grandimontenſium, Ordinario Burſeldenſium vix aliquid
ſingulare reperitur, quod ad aliquam ex prædictis conſue-
tudinibus referri non poſſit, ſed neque in Rituali Corbe-
jenſi, niſi quod in eo præſcribitur, ut adorata cruce „ (eant
„ omnes ad altare matotinale, oſculando reliquias, & ac-
„ cipiendo aquam benedictam, & via per quam itur, &
„ revertitur ad altare matotinale, debet eſſe ſtrata tapeciis.
„ Apud Fontanellenſes facta crucis adoratione. „ (ſuſcipiant
„ Sacerdotes crucem, & dicant verſum *Super omnia*. Tunc
„ deponent in præparatum locum ſupra ſepulcrum, ubi
„ cum honorificentia recondatur canendo ℟. *Jeruſalem lu-*
„ *ge.* ℣. *Plangent*, & operiatur linteamine mundo, &
„ ſuper caput ejus corporale pro ſudario ponatur, dicendo
„ antiphonam: *In pace*, & *cara mea*. Sitque ibi omni
„ hora lumen, cum odorato thura, claudatur ſepulcrum,
„ canendo hanc antiphonam: *Sepulta Domine*.)

XXXVIII. Adorata, eo quo diximus modo, cruce, re-
ſumtiſque e Sacerdote, & ſacris Miniſtris veſtibus, Miſſa
abſolvebatur, & ſacra communio peragabatur; pro qua
Diaconus, & ſubdiaconus, ex Dunſtano, conſuetudinibus
Germaniæ, & Rituali Caſſinenſium, vel duo Sacerdotes
albis induti, ex Udalrico, vel Abbas ipſe, ſive Sacerdos
officium peragens cum Miniſtris, thuribulo, & candelabris
pergebant ad locum, ubi poſita pridie fuerat Eucharitia;
eamque adoratam ad altare referebat. Ritum hunc ita deſ-
cribunt conſuetudines Germaniæ.

XXXIX. „ (His peractis, *id eſt adorata cruce*, de ſa-
„ crario procedant Diaconus, & Subdiaconus cum Corpo-
„ re Domini, & alius cum calice, habens vinum, & a-
„ quam, præcedentibus candelabris. Deinde a Diacono
„ expandatur corporale ſuper altare, & quæ appoſita ſunt,
„ miniſtrent deſuper.) Caſſinenſe Ordinarium: „ (Ex-
„ pletis his omnibus, calcient ſe Sacerdos, & Miniſtri;
„ dehinc lotis manibus, Diaconi, & Subdiaconi ab altari
„ pergant in ſacrarium, ubi poſitum eſt Corpus Domini,
„ quod pridie remanſit, & accipientes illud in duabus pa-
„ tenis; Diaconi quidem ipſas patenas, Subdiaconi vero
„ duos calices cum vino non conſecrato, miſſa ibi ad
„ altare deferant. Tunc Diaconi offerant ipſas patenas
„ Sacerdoti, qui ponat eas ſuper altare; calices vero
„ Diaconus de manu Subdiaconorum accipiens, ipſa ſuper
„ altare ponat.) Clarius & diſtinctius Statuta Lan-
franci: „ [His ita geſtis, Sacerdos reſumta caſula cum
„ ſtola, & Diaconus ſtola, præcedentibus Converſis cum
„ candelabris, & thuribulo, vadant ad locum, ubi quin-
„ ta feria Corpus Domini fuit repoſitum; & poſito in-
„ cenſo in thuribulo incenſat illud, & ſic tradat Diacono
„ ad reportandum; in eundo, & redeundo Converſos ſe-
„ quatur Diaconus, Sacerdos extremus veniat. Cum ap-
„ propinquant altari adorent omnes fratres Corpus Domini
„ flexis genibus;) & conſuetudines S. Benigni: „ [Poſt
„ adorationem Sanctæ Crucis, ſollicite procuret Apocriſa-
„ rius, ad præparationem Sacroſanctæ Euchariſtiæ ne-
„ ceſſaria quæque adhibere, ideſt candelabra argentea
„ cum cereis, thuribulum quoque feſtivum cum copia
„ incenſi, caſulas tres, unam ſcilicet Domno Abbati, vel
„ Hebdomadario, aliam vero Sacerdoti, cui ab Armario
„ patena cum Corpore Domini ferenda committitur, ter-
„ tiam quoque altari nihilominus Sacerdoti, qui calicem
„ cum vino, & aqua bajulat. His rite peractis proceditur
„ ad locum cum cereis, & incenſo: Corpus Domini-
„ cum manibus Apocriſarii productum Sacerdoti tradi-
„ tur; indeque ad altare cum proceſſione redditur: om-
„ nes aſſurgunt, genua flectunt; altare linteo candidiſſimo
„ a Præcentore operitur, deſuper corporale extenditur,
„ calix veluti ad Miſſam ſuperponitur, & cooperitur,
„ & juxta eum patena cum Corpore Domini ponitur.)
Idem habent Cluniacenſis Monaſterii conſuet. MS. Fuſius
adhuc MS. conſuetudines S. Germani a Pratis: „ (Alii
„ Sacerdotes involvent ſe ſuis infulis, & accipient can-
„ delabra, & thuribulum, & ibunt in veſtiarium; Do-
„ mnus Abbas ibit in veſtiarum, & accipiat manipulum,
„ & ſtolam, & infulam, & ibit in ſacrarium ipſe cum
„ Diacono nudi pedes, ſua proceſſione præcedente ipſum,
„ & trahat ſe verſus pronos ad dicendum ſuum *Confiteor*
„ conventui, & conventus trahet ſe juxta ipſum: quan-
„ do ipſe dixerit ſuum *Confiteor*, ipſe ibi armariolum ca-
„ licum, ubi Corpus Domini eſt, ſua proceſſione præce-
„ dente ipſum, & aperiet ipſum, & flectat genua, &
„ incenſabit Corpus Domini, & accipiet ipſum inter ma-
„ nus ſuas, & portabit ſuper magnum altare, cantan-
„ do: *Hoc Corpus*. Poſtcommunionem quam cantaverant,
„ quando ipſe ibidem ipſum portaverat; & nos capiemus
„ venias flexis genibus: Domnus Abbas ſumet vinum in
„ calice inter manus ſuas, & Diaconus miniſtrabit ſibi
„ vinum, & aquam, & deplicabit ſuum corporale, &
„ cooperiet ſuum calicem corporali.)

XL. Denique Rituale Corbejenſis Monaſterii: „ (Hoc
„ facto, Domnus Abbas cum Miniſtris ſuis ibit ad majus
„ altare, & reaccipiet ſtolam, manipulum, & caſulam
„ ſuam; & Prior ibit ad altare matutinale, & ibi acci-
„ piet ſimiliter & caſulam cum ſtola, & manipulo totum
„ nigrum, & ibunt ſimul Abbas cum Priore, cum can-
„ delabris, thuribulo, & torceis illuminatis, ad reliquias,
„ & ibi ante Corpus Domini, & reliquias, Domnus Abbas
„ adminiſtrabit in uno calice vinum, & aquam, ſicut fit
„ quotidie ad Miſſam. Item Corpore Chriſti adorato, &
„ incenſato, Cantor, qui ibi debet eſſe præſens, incipiat
„ communionem: *Hoc Corpus*, alta voce, & apportabunt
„ Prior calicem cum aqua, & vino primitus adminiſtrato
„ per Abbatem in calice; & Abbas in magno calice coo-
„ perto ſecundus Corpus Domini. Finito cantu commu-
„ nionis: *Hoc Corpus*, ſtatim ſine intervallo, tunc to-
„ tus conventus ibit ad majus altare poſt eos, & dicet
„ Abbas, *Confiteor*, & totus conventus reſpondebit, *Mi-*
„ *ſereatur*, &c., & ſtatim Abbas oſculabit altare, & di-
„ cet cum cantu: *Oremus præceptis ſalutaribus*.)

XLI. His omnibus addo Laudunenſes Sancti Vincentii
conſuet.: Adorata cruce, & ſuper altare collocata
„ (tunc Domnus Abbas, vel Sacerdos faciens officium,
„ venit in ſacrarium. Ibi deponit ibi Abbas cappam, vel
„ Sacerdos Caſulam, & aſſumunt aliam caſulam cum ſto-
„ la, & manipulo; ſi Abbas, cum baculo paſtorali, &
„ mitra alba; quibus indutis redit in chorum ad altare
„ cum quatuor Sacerdotibus, qui cantaverunt, *Populе meus*,
„ & *Agios o theos*, qui omnes induti ſunt albis, quorum
„ duo juniores deferunt candelabra, tertius thuribulum,
„ quartus calicem cum vino, & aqua, & accedit Ab-
„ bas ad locum, in quo repoſitum eſt Corpus Domini-
„ cum; deinde ipſum cum reverentia incenſatum, vel
„ thurificatum accipit, & reportat ſuper majus altare, po-
„ ſtea unus Sacerdotum infundat vinum, & aquam in ca-
„ licem. Hoc facto, Abbas, vel Sacerdos, qui facit offi-
„ cium accipit hoſtiam pridie ſacratam, & ponit ſuper
„ corporale diſplicatum, poſtea cooperit calicem de corpo-
„ rali. Hoc facto, dicit, *Confiteor Deo &c.*, omnibus
„ audientibus, & reſpondentibus, *Miſereatur veſtri*. Dicto
„ *Confiteor*, incipit Domnus Abbas, vel Sacerdos, *Ore-*
„ *mus præceptis*.) Aliis referendis ſuperſedeo, unum hic
obſervo; nimirum eos, qui candelabra ante Euchariſtiam
deferrent fuiſſe Sacerdotes, quod patet tum ex ſupra di-
ctis, tum ex Ordinario S. Petri ſupra Divam, Rituali
Corbejenſi, conſuetudinibus S. Germani a Pratis, denique
ex Floriac. in quibus hæc lego: „ (Duo Sacerdotes can-
„ delabra deferunt, & unus veſtitus caſula incenſum, quando
„ defertur ad altare ſacra Euchariſtia.) In vetuſtiſſimo
Corbejenſi Ordine pro Majori hebdomada, dum peragi-
tur crucis adoratio, a duobus Sacerdotibus, qui ea pri-
mis adoraverant, Euchariſtia ad altare afferenda præſcri-
bitur.

XLII. Collocato ſuper altare Chriſti corpore, Sacerdos
alta voce dicebat: *Oremus, præceptis ſalutaribus moniti*,
cum oratione; *Libera nos*; deinde miſſo in calice de Chri-
ſti corpore, ſeipſum primo ſub ſilentio; deinde alios com-
municabat. Ita vetuſtiſſimus Ordo Corbejenſis pro Majo-
ri hebdomada: „ (Deſcendat, *inquit*, Sacerdos ante alta-
„ re, & dicat, *Oremus, præceptis ſalutaribus: Pater no-*
„ *ſter qui es in cœlis*. Sequatur *Libera nos quæſumus Domine*;
„ cum dixerint: *Amen*, ſumat de ſancta; & ponat in
„ calice nihil dicens, & communicant omnes cum ſilen-
„ tio, & expleta ſunt verba: „ (Tunc *ſcilicet poſita*
„ *ſuper altare Euchariſtia*, Sacerdos dicat, *Oremus, præce-*
„ *ptis*; deinde, *Libera nos*, in modum orationis; poſt
„ hæc tollat particulam de Corpore Domini, & immittat
„ in calicem nihil dicens, & ſic communicent omnes cum
„ ſilentio.) Idem videre eſt in Concordia Dunſtani, in
conſuetudinibus Cluniacenſis monaſterii apud Udalr. l. 1.
c. 13., & in manuſcriptis, in Ordinario Corbejenſi, &
in conſuetud. S. Benigni Divionenſis, in quibus cap. 61.,
ſic lego: (Subſequitur Sacerdos, & dicit alta voce,
„ *Præceptis ſalutaribus moniti*, cum oratione Dominica,
„ & ſequenti collecta; *Libera nos*; cum vero dixerit, *Per*
„ *omnia ſæcula ſæculorum*, ſumit de ſancta, & dimittit
„ in calicem, ſanctificaturque vinum non conſecra-
„ tum per panem ſanctificatum. *Pax Domini ſit ſemper*
„ *vobiſcum*, non dicitur, quia nec ſignum pacis eo die
da-

Digitized by Google

datur; deinde communicat primus Sacerdos de ſanctis; ac poſtmodum cunctis per ordinem diſtribuit. Quidquid de Corpore Domini ſuperfuerit, a Sacerdotibus, de quibus hac die omne miniſterium in Eccleſia impletur, diligenter ſuſcipitur, atque ſumitur.) Notat Udalricus idem olim in monaſterio Cluniacenſi obſervatum fuiſſe; ſed ſuo tempore; ſi quid ex Euchariſtia remanſiſſet, reſervatum fuiſſe. In MS. Germaniæ conſuetud. præſcribitur, ut ,, [poſtquam Presbyter dixerit, *Præceptis ſalutaribus moniti*, & *Libera nos quæſumus*, *Domine*; ſilenter ſubjungat, *Pax Domini*, de Corpore Domini mittentes in calicem;) ſed hoc contra morem aliorum monaſteriorum. In Dionyſianis etiam conſuetudinibus ſolitas orationes, *Domine ſancte*, *Pater*, & alia, *Domine Jeſu Chriſte* in Ordinario Burſfeld. orationem *Domine Jeſu Chriſte fili Dei vivi* Sacerdos ſub ſilentio ante communionem dicere jubetur. Nonnulli orationem, *Libera nos quæſumus*, poſt orationem Dominicam ſub *ſilentio* dicebant, ita ex Lanfranci Statutis, libro Uſuum Beccenſium, conſuetudinibus Lyræ. His etiam omnibus nonnulla præmittit Lanfrancus in Statutis ,, (Collocato, *inquit*, ſuper altare Chriſti corpore, facta in calice vini, & aquæ commixtione, dicta a Sacerdote cum Diacono *confeſſione*, facta ſuppliciter a Sacerdote ad altare oratione, incenſet Sacerdos Corpus Chriſti, & calicem; deinde dicat mediocri voce; *Oremus*, *Præceptis ſalutaribus moniti* &c.) Quidam confeſſionem, antequam Chriſti Corpus ad altare deferretur, præmittebant; ut Pariſienſes S. Germani. Alii alios ritus obſervabant, ex quibus hic Tullenſes deſcribo: Chriſti corpore ,, *depoſito ſuper altare*, miſſo in calice vino cum aqua, ipſum calicem cooperit Abbas, converſuſque ad conventum dicit, *Confiteor Deo*, & reſpondetur ab omnibus, *Miſereatur tui*; iterum dicunt: *Confiteor*, Sacerdos reſpondet, *Per Paſſionem Domini*, & *Indulgentiam*, & reſponſo ab omnibus, *Amen*, dicat: *Adjutorium noſtrum*, & accedat ad altare dicens: *Aufer a nobis*, ipſum altare oſculando; deinde accepto thuribulo a Diacono, calicem incenſet; poſtea inclinans ſe dicat, *In ſpiritu humilitatis*; quo dicto, erigens ſe, dicat alta voce, & teſtive, *Oremus præc. ſalut. mon.* & *Pater noſter*, & chorus reſpondeat, *Sed libera nos a malo*: deinde dicat Sacerdos: *Amen. Oremus Libera nos quæſumus*, & cum dicit: *Per eundem Dominum*, Corpus Domini more ſolito in tres partes dividat, ac deinde dicat alta voce, *Per omnia ſecula ſeculorum*, & reſpondente choro, *Amen*, ipſe unam partem Corporis Dominici in calicem mittat, nihil dicens, *Pax Domini* non dicitur, nec *Agnus Dei*, nec pax datur, & antequam Sacerdos ſumat Corpus Chriſti, dicat orationes ſolitas. Interim qui primus eſt in choro, dicat *Confiteor* & fratres ſimiliter, ut in feria v. jam dictum eſt; quo dicto omnes accedant ad ſacram communionem eo modo, & ordine, quo dictum eſt in feria v. præcedenti.) In MS. Sancti Germani a Pratis conſuetudinibus, poſt orationem Dominicam hæc præſcribuntur.

XLIII. ,, (Quando *Pater noſter*, erit dictum, Dominus Abbas dicet ſuas orationes tales, quales Deus ipſum docuerit, & dicat: *Libera nos quæſumus*; poſtea incipiet, *Per omnia*, alte, non cantando ulterius; poſtea communicabit ſe, & Diaconum, & conventum; quando Diaconus communicaverit, ipſe accipiet calicem, & feret ſuper altare matutinale, & conventus ibit illuc potum cum tugurio argenteo, ſecundum quod ipſi communicaverint; quando ibidem potaverint, ipſi ibunt potum in uno calice, qui erit ad alium angulum altaris. Quando conventus prædicta adimpleverit, unus vinum portabit Domno Abbati ad ſumendum in calice, mites dignos ſuos, & conventus aſcendet dormitorium, & revertetur in clauſtrum lotum pedes ſuos, & debent calciare novos ſotulares, & debent reddere veteres pro dando pauperibus.) In Rituali Corbejenſis monaſterii etiam præſcribitur, ut antequam Sacerdos communicet, dicant; *Summe Sacerdos*, ac ſi deberent dicere Miſſam. Illud autem notandum, quod in Floriacenſis monaſterii conſuetudinibus legitur his verbis: ,, (Illud vero corporale, ubi corpus Dominicum reconditum fuit, debet Capicerius ſervare, & abluere, antequam in eo cantetur.)

XLIV. Peracta communione, Veſperas cantabant,, (ſub ſilentio, *ſive ut loquitur Dunſtanus*, privatim in loco ſuo; ubi *Caſſinenſes*, *lenta voce*, *& quidem cum* eiſdem, ſicut in quinta feria, pſalmis, antiphonis, precibus collectis; niſi quod pro pſalmo: *Voce mea*, qui dictus eſt quinta feria, hac die dicitur pſalmus, *Benedictus Dominus Deus meus*, inquit Lanfrancus in Statutis, cui ſerto accedunt conſuetudines Lyræ decernentes, ut ,, (quatuor pſalmi, qui dicti ſunt feria v. ad Veſperas, dicantur iterum, quinta antiphona *De manu filiorum*, Pſal. *Benedictus Dominus Deus*, ad *Magnificat*, antiphona, *Si male locutus*. Oratio, *Deus qui pro nobis*,) & Udalricus: ,, (Veſperi decantantur ſub ſilentio, & cum iiſdem pſalmis prioris diei, niſi primus auferatur, & pro eo ponitur in noviſſimo pſalmus centeſimus quadrageſimus tertius.] Idem habent Laudunenſes S. Vincentii conſuetudines, in quibus ad mutatos pſalmos ipſæ etiam antiphonæ mutantur. In Ordinario Caſſinenſi hi tres poſteriores pſalmi ad Veſperas adnotantur: *Voce mea*: *Benedictus Deus*: *Exaltabo te Deus meus*. Antiphona ad *Magnificat*: *Velum templi*.

XLV. ,, (Cum ſilentio cantatis Veſperis, *inquiunt Germaniæ conſuetudines* n. 25. jam vicina nocte eant in refectorium, reficiunt tantummodo pane calido, cum crudis herbis, & aqua; quod autem juxta Regulam eis dandum eſſet, pauperibus a Cellerario, & Coquinariis exhibeatur,) quibus accedit codex Caſſinenſis circa Bertarii Abbatis tempora ſcriptus: ,, (Acta Veſpera, reficiant panem, & aquam tantum, & legumen infuſum;) Et hæc erat generalis omnium monaſteriorum conſuetudo; licet in conſuetudinibus, & Rituali Corbejenſis monaſterii, *Vinum*, *& piſces*, pueris, & infirmis indulgeantur. Abſtinentiores etiam exſtiterunt Majores noſtri, quibus ex Concilio Aquiſgr. præſcribebatur, *ut in Paraſceve non aliud*, *niſi panis*, *& aqua ſumatur*; quod diu retinuerunt noſtri Laudunenſes S. Vincentii: Immo nonnulli ab omni cibo, & potu hac die abſtinebant, hinc Regula Magiſtri c. 58. ,, (Extra infirmos, infantes, & ſenio pervinctos, quicumque die ſanis reficere voluerit, ſine accepta benedictione, & non ſignata refectione reficiat, ut a gula ſua, vel a ſemetipſis communicati erubeſcant, cum aliis ſuperponentibus, pro Dei ſperanda mercede unum diem non poſſe jejunium voluntarie pertranſire, cum aliis ab invito interdum per triduana tranſire jejunia indigentiæ imponat neceſſitas;) & Theodorus S. Pachomii diſcipulus in epiſt. Ammonii Epiſcopi ad Theophilum, apud Boll. 14. Maji: ,, Qui imbecilliore utuntur valetudine circa Veſperam, ſola Paraſceve excepta, cibo ſe recreent.) ,, (Accedentibus vero ad menſam fratribus, *ita loquuntur Divionenſes S. Benigni conſuetudines* c. 61. Magiſter Sacriſta aliquot in Eccleſia de honeſtioribus retinet Sacerdotibus, qui cuncta altaria, aqua, & vino diligenter abluant; qui tamen non calceatis, ſed nudis hoc pedibus expleant: quidquid autem liquoris in majori altare fuſum fuerit, ſpongiis colligitur, indeque expreſſum in ſacrariis reconditur.) Idem habetur in Statutis Lanfranci, apud Udalricum l. 1. c. 13., & in MS conſ. Cluniac. monaſterii. In Rituali etiam Corbejenſi hæc lego: ,, (Interim quando conventus erit in refectorio in prandio, Sacriſta cum tribus aliis Presbyteris induti in albis cum ſtolis palmarum, ibunt ad majus altare, & omnia altaria, in quibus conſuetum eſt quotidie celebrare Miſſas in Eccleſias noſtras; lavabunt ea, ad quodlibet altare cantando ℟. *Circumdederunt me*, uſque ad verſum;) quibus accedunt liber Uſuum Beccenſium, & conſuetudines Lyræ, decernentes, ut dum fratres reficiant ,, (Secretarius abluat omnia altaria, prius aqua, & poſt vino, cum hyſopo, vel buxo; capſæ, & coronæ diſcooperiantur, & monaſterium paretur:) Denique Laudunenſes S. Vincentii Conſuet. (Poſtea itur comeſtum panem, & bibendum aquam ſolum. Iterum Secretarii camiſis induti lavant altaria de vino, & aqua, & ad quodlibet altare cantatur hoc ℟. *Circumdederunt*. Poſt refectionem ſedent in clauſtro &c.) Ciſtercienſes, lib. Uſuum c. 22. vero dumtaxat volunt, ut ,, (laici fratres refectionis hora Eccleſiam mundent.)

XLVI. Peracta cœna apud Floriacenſes Abbas duodecim pauperibus pedes lavabat: ,, (Poſt manſam, *inquiunt Conſ. Floriac.*, eat Domnus Abbas cum ſociis ſuis in eleemoſynam ad Mandatum, ut duodecim pauperibus pedes, & manus abluat; deinde ipſe ſingulis, ſingulos offerat denarios, ſimiliter & in craſtino faciat.)

XLVII. ,, (Poſt prandium ſervitorum, *addunt Conſuet. S. Benigni c. 61.*, *quibus etiam alia conſentiunt*, ſicut aliis diebus, itur in refectorium quaſi bibendi cauſa, cum nihil ibi, niſi qui voluerint, aquam bibant; de collatione itur ad caritatem in refectorium, & de vino, quod tunc propinatur, nullus præſumere debet abſtinere, ut non quantulumcumque guſtet;) ſed Laudunenſes nullam caritatis ad collationem faciunt mentionem. Denique tam Benignianæ Conſ., quam Corbejenſe Ordinarium ,, (ipſa etiam die, *inquiunt*, fit eleemoſyna de pane, & vino, omnibus, qui volunt;) & liber

Uſuum

Uſuum Ciſterc. c. 12. „ (Fratres laici poſt Completo„ rium clauſtrum, & capitulum mundant.]

XLVIII. Unus ſupereſt ritus, quem duobus tantum in locis offendi, ſcilicet in Concordia Dunſtani, poſt Crucis adorationem, & in Tullenſi Ordinario ſtatim poſt Veſperas. Hunc prout ibidem deſcribitur, propriis eorum verbis hic refero; & ut a Dunſtani Concordia incipiam: „ (Quia, *inquit*, ea die depoſitionem Corporis „ Salvatoris noſtri celebramus, uſum quorumdam Religio„ ſorum imitabilem, ad fidem indocti vulgi, & neo„ phytorum corroborandam, æquiparando ſequi, ſi ita „ cui viſum fuerit, vel ſibi taliter placuerit, hoc modo „ decrevimus: ſit autem in una parte altaris, qua va„ cuum fuerit, quædam aſſimulatio ſepulchri, velamenque „ quoddam in gyro tenſum; in quod, dum ſancta Crux „ adorata fuerit, deponatur hoc ordine: Veniant Diaco„ ni, qui prius portaverunt eam, & involvant eam ſindo„ ne in loco, ubi adorata eſt; tunc reportent eam cantan„ tes antiphonas, *In pace in idipſum*; *Habitavit*. Item, „ *Caro mea requieſcet in ſpe*, donec veniant ad locum „ monumenti; depoſitaque Cruce, ac ſi Domini noſtri „ J. C. corpore ſepulto, dicant antiphonam, *Sepulto Do„ mino ſignatum eſt monumentum*, *ponentes milites*, *qui* „ *cuſtodirent eum*. In eodem loco, ſancta Crux cum omni „ reverentia cuſtodiatur, uſque Dominicam noctem Reſur„ rectionis; nocte vero ordinentur duo fratres, aut „ tres, aut plures, ſi tanta fuerit congregatio, qui ibidem „ pſalmos decantando excubias fideles exerceant.) Tullenſe vero S. Apri Ordinarium: „ (Finitis igitur Veſ„ peris, & Sacerdote caſula tantum depoſita, Diacono„ que in alba, ſtola, & fanulo, & Thuribulario, & „ Ceroferariis in albis exiſtentibus, accipietur Crux ab ipſo „ Sacerdote ſuper altare S. Petri, & fiat proceſſio ad ſe„ pulchrum; in qua proceſſione iſte ordo ſervetur: Pri„ mo, procedant Ceroferarii, ſubſequetur Thuribularius, „ & poſt ipſum Diaconus, corporale geſtens involutum; „ ſi vero Domnus Abbas faciat officium, Presbyter, qui „ ei ſervivit ad Miſſam, crucem portabit, & Abbas „ poſt crucem ibit; deinde ſeniores in ordine, & poſtmo„ dum juniores, dicentes ſeptem pſalmos pœnitentiales „ .... *Gloria Patri*. Ii autem, qui portant cereos, thu„ ribulum, corporale, & Crucem, faciunt ſtationem ad „ oſtium ſepulchri, verſus portalles clauſtri, ad ultimum „ vero pueri; portetur crux in ſepulchro a Sacerdote, qui „ fecit officium in Miſſa, ſive ſit Abbas, vel alius; ip„ ſumque præcedant ceroferarii, thuribularii, & Diaconus; „ & collocet ipſam Crucem ſuper altare, ponatque cor„ porale involutum ſuper aſpectum crucifixi, & alium pan„ num ſuper ipſum corporale, incipiendo has antiphonas „ alta voce, & chorus proſequetur antiphonam, *In pace*, „ antiphonam, *Habitabit*, antiphonam, *Caro mea*, anti„ phonam, *In pace factus eſt*. Iis finitis, egrediatur per „ aliud oſtium ſepulchri, eo ordine, quo per primum ſunt „ ingreſſi. Tunc Sacerdos, qui facit officium, ſive ſit „ Abbas, ſive alius, claudat oſtium ſepulcri, incipiens hoc „ ℟. *Sepulto Domino*, & chorus proſequetur, finitaque „ repetitione poſt ℣. a loco recedit proceſſio, & oſtium „ ſepulcri firmetur a Sacriſta.)

C A P U T XV.

De Sabbato ſancto.

I. SAbbato ſancto ſeptem potiſſimum inveſtiganda ſunt. 1. Ornatus altarium, 2. Ignis novi benedictio, 3. Cerei Paſchalis item benedictio, 4. Prophetarum lectio, 5. Aquæ luſtralis benedictio cum ſua litania, 6. Miſſa, 7. Denique Veſperæ. Nam reliqua pene omnia, eodem modo, & ritu, quo die præcedenti, peragebant. Ita nocturnas vigilias cum novem dumtaxat pſalmis, totidemque lectionibus celebrabant, tribus ſcilicet ex Lamentatione Hieremiæ Prophetæ, tribus ex S. Auguſtino ſuper pſal. tribus denique ex Epiſtola ad Hæbreos, *Chriſtus aſſiſtens Pontifex*, pro quibus Dionyſianæ conſuetudines aſſignant *ſex Lectiones de Evangelio*; *quod ſic incipitur*, *Veſpera ſabbati*, *quæ luceſcit*: Compendienſes notant ſimpliciter homiliam, lib. Uſuum Beccenſium ſermonem *S. Hieronymi de Veſpera Sabbati*.

II. Matutini, Prima, Tertia, Sexta, & Nona, ut pridie: niſi quod Caſſinenſes, qui pridie ad Primam pſalmum, *Deus Deus meus*, cantaverant, Sabbato, *Deus in nomine tuo* &c. dicebant. Poſt Primam ſeptem pſalmos cum litania omittebant Compendienſes noſtri, quod ipſis ſolis forte fuerit ſingulare. Alii finita Prima ſedebant in clauſtro, & tunc, ut loquuntur conſ. S. Germani a Pratis, juvenes homines cantabant hiſtoriam paſchalem. „ (Ad „ initium capituli, *inquiunt Floriacenſes S. Benedicti con„ ſuetudines*, debent omnes congregari, ut dum pronun„ ciatum fuerit, *Reſurrectio Domini noſtri Jeſu Chriſti*, „ petant omnes veniam, & dicant ſub ſilentio, *Gloria* „ *tibi Domine*, *qui ſurrexiſti*. Poſt quæ fit ſermo.) Sermonem prætermittebant Pariſienſes S. Germani. Præterea *Sabbato Paſcha*, inquiunt Lyrenſes con. *leguntur præcepta in capitulo*, *ibique ſunt Abbas*, *& Baillivi*, *& omnes alii*, Poſt capitulum, & poſt Sextam ſedebant in clauſtro *ad Colloquium*, eodemque die fiebat raſura, ex Lyrenſium conſuetudinibus. Hæc minutiora adnotare libuit, ne quid forte prætermiſiſſe videremur.

III. Ornatus altarium non uno apud omnes fiebat tempore, Cluniacenſes ex Udalrico lib. 1. c. 14., Floriacenſes, Divionenſes, Laudunenſes, Corbejenſes, & Pariſienſes S. Germani, finitis ſtatim Matutinis id præſtabant. Idem præſcribunt Germaniæ conſuetudines, & Dionyſianæ, poſt Primam; Statuta Lanfranci ante, & poſt capitulum; Caſſinenſe Ordinarium poſt Sextam; Tullenſe ante officium. Circa hunc altarium ornatum notandum maxime quod in conſuetudinibus Germaniæ num. 26. præſcribitur his verbis: „ (Poſt Primam vero ornetur Eccle„ ſia tabulis, cortinis, coronis, lampadibus, candelabris, „ cereis. Dum autem hoc agitur, obſeratæ ſint januæ Eccle„ ſiæ; cum vero abſides, & altaria ornanda fuerint lin„ teaminibus, palleis, capſis, & diverſis reliquiarum cru„ cibus, & philacteriis, buxis quoque, & pixidibus, & „ textis; ſeu cum protendendæ fuerint meliores cortinæ, „ albis ſint induti Cuſtodes; quod etiam in ſummis feſtis „ eodem modo ſervetur. A famulis, ut adſolet, nihil „ hujuſmodi tractetur; ſed ſi expedit, dentur cuſtodibus „ fratrum ſolatia, quorum adjutorio expeditius, & di„ ligentius id perficiant. Altare majus ſit coopertum lin„ teis uſque ad Miſſas, & a Miſſis uſque ad Veſperas, „ & a Veſpere uſque ad Evangelium tertii nocturni.) His adde, quod in Dionyſianis lego conſuetudinibus. „ (Interim, [ideſt poſt Primam.) Domnus Abbas, & „ Priores, & ſocii Abbatis ſuccincti mundent intra Sancta „ ſanctorum.

IV. Ad officium, quod, dicta Nona, ab ignis novi benedictione incipiebat, conveniebant omnes *albis* induti ex conſuetudinibus Germaniæ, S. Dionyſii Fontanellæ, B. M. de Lyra, atque Ordinario Tullenſi, & S. Petri ſupra Divam; quamvis ex lib. Uſuum Becc., & Conſ. S. Germani a Pratis, ii ſoli induerentur, qui ſerrituri, lecturi, aut cantaturi erant ad Miſſam, & officium. Quia vero prolixius erat hac die ſervitium, ideo hora diei ſeptima conveniebant, ut diſcimus ex vetuſtiſſimo Ordine Corbejenſi pro Majori hebdomada, cujus hæc verba: „ (Sab„ bato ſancto hora VII. veniant omnes in Eccleſia, & „ excutiant ignem ſuper portam, & illuminetur candela, „ & ab Abbate portetur, proſequente eum populo cum „ ſilentio.)

V. Quamvis in omnibus communiter Ordinis noſtri monaſteriis tribus, ante Paſcha diebus, hoc eſt Cœna Domini, Paraſceve, & Sabbato ſancto, fieret ignis novi benedictio; nonnullis tamen in locis, ut apud Laudunenſes, Ciſtercienſes, Burſfeldenſes, Caſalinos, immo, & eos, qui Lanfranci ſtatuta obſervabant, ſolo Sabbato ſancto; apud Caſſinenſes ſola feria quinta peragebatur, unde in veteri eorum Ordinario ad feriam quintam in Cœna Domini præſcribitur „ (ut de hoc igne, ſtatim ut excuſſus, & „ benedictus fuerit, lampas una accenſa ſervetur in ſecre„ tario ad illuminandum cereum, qui Sabbato benedicen„ dus eſt.) Cartuſienſes vero ignis novi, uti & Paſchalis cerei benedictionem omnino prætermittebant. S. Lanfrancus, qui ſolo Sabbato ſancto novum ignem benedici ſtatuit, eam hoc ordine celebrari jubet: „ (Poſt Nonam, „ *inquit*, induantur, qui officium ſunt celebraturi, & ad „ officium ſpecialiter ſerrituri, & infantes omnes, Sacer„ dos alba, & ſtola; cæteri albis induti in choro re„ deant. Dehinc procedant ad ſacrandum ignem, canen„ tes pſalmum L. Primus omnium Secretarius, qui haſtam „ portat, in qua ſacratum ignem reportet; dehinc porti„ tor aquæ benedictæ, poſt hos, qui portant crucem, & „ thuribulum; dehinc Sacerdos, qui ignem ſacraturus „ eſt, poſt quem infantes, dehinc reliqui induti, poſt „ quos alii fratres, ſicut procedunt Dominicis diebus. „ Sacrato igne projiciat Sacerdos aquam benedictam ſuper „ eum, & poſtea ex carbonibus ipſius ignis impleatur „ thuribulum, quo impleto, imponat Sacerdos thus, „ & incenſet ignem. Tunc accendatur cereus, quem „ portare in haſta debet Secretarius; accendatur, & „ candela in laterna, ut ſi forte in eundo extinguetur ce„ reus, ex ea accendatur; hanc laternam portare debet „ unus de Magiſtris puerorum. Ad hanc proceſſionem

ean.

Digitized by Google

„ candelabra non portantur. Eumdem ordinem ſervent
„ in redeundo, quem habuerunt in eundo. Revertentes
„ dicant hos pſalmos, *Deus in nomine tuo*, *Miſerere mei*
„ *Deus*, *miſerere mei; Deus in adjutorium*; in ſede E-
„ piſcopali canatur a duobus pueris hymnus: *Inventor*
„ *Rutili*. Ignis ſanctificatus, qui in clauſtro remanſit,
„ a famulis Cellerarii colligatur, & ex hoc igne omnes
„ foci in omnibus officinis prius extincti accendantur.)
Quod de focis monaſterii ex igne benedicto accendendis
hic dicitur, in Dionyſianis, Compendienſibuſque conſue-
tudinibus continetur, atque de omnibus omnino mona-
ſteriis, ut exiſtimo, obſervabatur. Ciſtercienſes, & Burs-
feldenſes in ipſa Eccleſia ad gradum Presbyterii ignem be-
nedicebant. Notandum vero, quod ex benedicto olim in
Laudunenſi S. Vincentii monaſterio igne in Cathedrali
B. Mariæ Eccleſia deferebatur, unde nec Abbas ignem
benedicebat, quin delaturus ad prædictam Eccleſiam ignem
nuntius a Canonicis miſſus adveniſſet.

VI. Ad ignis novi benedictionem in Ordinario Tullen-
ſi adjicitur etiam incenſi benedictio ſtatim facienda: „
„ (Hac die, *inquit*, poſt Nonam eant ad benedicendum
„ novum ignem, ſicut in feria VI., omnes ſumus in al-
„ bis, Diaconus indutus alba, ſtola, fanulo, & dalmati-
„ ca, portet lanceam cum candela; unus puer portet ba-
„ cinum cum incenſo. Facta benedictione ignis, fiat bene-
„ dictio incenſi in hunc modum: *Oremus*, *Veniat omni-*
„ *potens Deus*. Poſtea aſpergatur aqua benedicta ſuper
„ incenſum; Diaconus vero candelam de igne novo accen-
„ dat.) Sed hoc Tullenſi Sancti Apri Monaſterio videtur
fuiſſe ſingulare, utpote de quo altum ubique ſilentium,
tam in Ordinariis, ſeu Conſuetudinariis, quam in Colle-
ctaneis, quæ mihi videre licuit; licet in Floriacenſis Mona-
ſterii conſuetudinibus legamus: „ (Sabbato Sancto quidquid
„ incenſi habetur, juxta Diaconum benedicentem cereum
„ Paſchalem defertur, ut ab eo benedicatur;) quod in a-
liis utique Monaſteriis etiam obſervabatur, ut colligi fa-
cile negotio poteſt ex Ordinario Corbejenſi, conſuet. S.
Benigni Divionenſis, & Sancti Germani a Pratis, in qui-
bus idem præſcribitur, verum hoc non in ignis novi, ſed
in cerei Paſchalis benedictione, neque a Sacerdote, ſed
a Diacono, quod certe faciebat cum ad hæc benedictionis
verba perveniſſet, *Curvet imperia*: „ (Et dicto uſque
„ ad hunc locum, *Curvet imperia*, (inquiunt Laudunen-
„ ſes conſuetudines,) ſequitur benedictio ſuper incenſum
„ dicenda a Diacono, & legenda, cunctis audientibus:
„ *Dominus vobiſcum: Oremus: Veniat omnipotens Deus*,
„ Finita oratione, Diaconus ponit incenſum in thuribulo
„ & incenſat cereum cantando, ſicut prius: *In hujus i-*
gitur, &c.)

VII. Peracta ignis novi benedictione, Diaconus indu-
tus amictu aurato, & alba, ſtola etiam, & dalmatica, ut
loquuntur S. Benigni conſuetudines, cereum Paſchalem,
petita prius benedictione, ex Statutis Lanfranci, benedi-
cebat; hanc orationem quaſi voce legentis proferens: *E-*
xultet jam angelica turba cælorum; poſtea voce ſublimio-
re, *Surſum corda*, &c. inquit Dunſtanus in Concordia,
cui concinunt Germaniæ conſuetudines hæc in verba;
„ (Primam benedictionem compleat in modum legentis,
„ deinde illuminato de igne novo, ſecundam decantet in
„ modum præfationis.) „ (In hac benedictione cum
„ ventum fuerit ad illum locum: *Suſcipe ſancte Pater*
„ *incenſi hujus*, Armarius in eo, foraminibus ante præ-
„ cavatis, crucem facit cum V. granis incenſi,) inquiunt Di-
vionenſes S. Benigni conſuetudines, adduntque „ (ipſe etiam
„ cereus per manum Diaconi ejuſdem incenſi fumo per-
„ funditur;) hinc Statuta Lanfranci c. *62*. „ (Unus autem
„ ex Converſis, cum tempus fuerit, indicante Cantore defe-
„ rat Abbati ignitis carbonibus plenum thuribulum, in quo
„ thure injecto, accedat ad Diaconum, & juxta eum ſit,
„ ut cum tempus fuerit, accipiat ab eo thuribulum, & in-
„ cenſet cereum.) Modum autem ſeu ritum cerei thurifi-
candi, diſcimus ex conſuetudinibus S. Germani a Pratis,
in quibus hæc extant; „ (Quando Diaconus erit ad ver-
„ ſum, qui eſt ante illum: *In hujus agitur*, ipſe ponet
„ thus in ſuo thuribulo; quando ipſe incipiet *In hujus*
„ *igitur*, ipſe ibit incenſatum cereum in gyro.) Ad
hæc verba: *Rutilans ignis accendit*, tunc primum Diaconus
cereum benedictum accendebat; quo tempore reliquos ce-
reos matricularius accendebat, ut exiſtimare fas eſt ex Be-
nignianis conſuetudinibus. In Laudunenſibus conſuet. præ-
ſcribitur, ut cerei ante Corpus Chriſti ardentes extin-
guantur, & ex novo igne rurſum accendantur. In Pariſi-
enſi S. Germani Monaſterio præpoſitus de Domno Martino
cereum accendebat. Sed nonnullis in locis prius accende-
batur cereus Paſchalis, quam benedictio inciperetur; ita
videre eſt in vetuſtiſſimo Ordine Corbejenſi pro Majori
hebdomada, in quo Paſchalis cerei benedictio poſt lectionem
Prophetarum præſcribitur in hunc modum: „ (Expletis
„ lectionibus, regrediuntur foras, præcedentibus cum duo-
„ bus Notariis, cereos tenentes, & induantur Sacerdo-
„ tes, & Diaconi, & Miniſtri, & Clerici dalmaticis, &
„ ſtolis, & omni ornamento, & *illuminetur cereus*, qui
„ eodem die benedicendus eſt, de igne, qui V. feria ex-
„ cuſſus eſt, & intrent in eccleſiam, & benedicatur a
„ Diacono, ſicut in Sacramentorum continetur;) & in
Concordia Dunſtani c. 5. „ (Poſito vero cereo ante al-
„ tare, ex illo *accendatur* igne [ſcilicet benedicto), quem
„ Diaconus more ſolito benedicens, hanc orationem qua-
„ ſi voce legentis proferens dicat: *Exultet jam*, &c.]
Circa hanc orationem, ſeu benedictionem, cui ſeptenam
litaniam præmittebant Dionyſiani, & Compendienſes, no-
tandum maxime, quod refert Udalricus lib. I. c. 15. „ (In
„ cujus quodam loco cum aliquando non bene haberetur
„ *O felix culpa*, & quod peccatum Adæ neceſſarium eſ-
„ ſet, ante hos annos Dominus Abbas optime fecit,
„ quod fecit abradi, & ne amplius legeretur, interdixit.)
Interim vero dum dulci modulatione caneretur, fratres
in choro ſtabant, ex Ordinario Corbejenſi, & Benignia-
nis conſuetudinibus, ſed in Ordinario Tullenſi „ [ad
„ benedictionem cerei cum Diaconus incipit præfationem
„ ſedent fratres; cum vero dicit: *Oramus te D.*, capita
„ inclinant aliquantulum ſurgendo; cum autem dicit;
„ *Precamur ergo te*, ſurgunt omnes.]

VIII. Cereo Paſchali, qui ex libro Uſuum Ciſtercien-
ſium c. 23. *pondus trium librarum panis regularis* excede-
re non debebat, annum Dominicæ Incarnationis, Indi-
ctionem, & currentem Epactam inſcribebat Armarius.
Hanc inſcriptionem ita nobis exhibent Floriacenſis Mona-
ſterii conſuetudines.

Hæc eſt notitia ſcripturæ brevis, quam debet
Armarius deponere in cereo Paſchali.

„ *In nomine individuæ Trinitatis. Amen.*
„ *Ad honorem Dei omnipotentis, & S. Matris Eccleſiæ,*
„ *& B. Mariæ ſemper Virginis, & B. Patris Benedicti,*
„ *& Sanctorum, quorum reliquiæ continentur, & nomina*
„ *venerantur in præſenti eccleſia, & omnium Sanctorum,*
„ *in glorificanda Reſurrectione Domini noſtri Jeſu Chriſti*
„ *unigeniti Filii Dei, cereus iſte ſanctificatus eſt, & accen-*
„ *ſus*. Deinde qualis ſit annus Dominicæ Incarnationis,
„ quot anni ſunt ab obitu Patris Benedicti, & a Trans-
„ latione in hoc Floriacenſe Cœnobium, & a relevatio-
„ ne ejus; qualis eſt Indictio, Epacta currens a biſexto,
„ circulus Lunæ, terminus Paſchæ, littera Dominicalis,
„ dies Dominicus Paſchæ, Luna ipſius diei, & aureus nu-
„ merus; Pontificante N. Papa, & quot anni ſunt Ponti-
„ ficatus ejus: Regnante illuſtriſſimo Rege Francorum N.
„ & quot anni ſunt regni ejus, & a Nativitate ejuſdem.)

IX. Accenſus autem cereus, ex Lanfranci Statutis, ar-
debat uſque in craſtinum poſt Veſperas, ex lib. Uſ. Ciſt.
uſque poſt Completorium ſequentis etiam diei; quoties
vero deberet accendi, tradit Tullenſe S. Apri Ordina-
rium his verbis: „ [Cantore autem ardeat uſque poſt No-
„ nam ſequentis diei, & in die ad Veſperas, omnibus e-
„ tiam Dominicis diebus, ac etiam in feſtis, in quibus
„ feſtive legitur ad Matutinam uſque ad Aſcenſionem
„ Domini, ad magnam Miſſam, & in vigilia Aſcenſionis
„ ad Veſperas, & in die ad Miſſam, & ad Nonam ardeat ſi-
„ militer: die vero Aſcenſionis poſt IX. a Sacriſta de loco
„ ſuo auferatur;] & Burſfeldenſe: „ [Cereus autem
„ continuo ardeat uſque poſt Completorium in craſtinum,
„ & inſuper tribus diebus proxime ſequentibus, necnon
„ omnibus diebus Dominicis, & feſtis XII. Lect. uſque
„ ad diem Pentecoſtes incluſive, & in Veſperis, Laudi-
„ bus; & Miſſa dumtaxat.]

X. Hactenus de benedictione cerei Paſchalis, prout in
omnibus communiter Monaſteriis peragebatur; ubi de
Caſſinenſibus nullam fecimus mentionem, quorum cum
ſpeciales fuerint hujus benedictionis ritus; hos hic,
prout in vetuſto eorum Ordinario extant, referre viſum eſt
operæ pretium; tales autem ſunt: „ (Hora Nona ingrediantur
„ ſecretarium Sacerdotes, & Miniſtri, & induant ſe veſti-
„ mentis ſolemnibus, & antecedente Acolytho cum accen-
„ ſa candela in arundine, procedant de more in eccleſiam
„ cum ſilentio, & inclinati ad altare vadant ſedere; qui
„ autem Lectiones legere, & tractus debent cantare, o-
„ mnes induti pluvialibus ſunt in capite utriuſque chori
„ per ordinem. Tunc Diaconus poſtulata benedictione
„ a Sacerdote, tollat benedictionem cerei deſuper altare,
„ & egrediens per medium chori inclinato capite dicat
„ fratribus: *Orate pro me*, quem præcedant duo

„ Sub-

Subdiaconi, & prædictus Acolythus ferens cereum in arundine. Diaconus aſcendens in ammonem dicit tribus vicibus alta voce: *Lumen Chriſti*; reſpondeant omnes: *Deo gratias*, ſimiliter tribus vicibus. Interim Acolythus illuminet cereum magnum, qui benedicendus eſt; & poſt hæc Diaconus incipiat benedictionem ipſius; *Exultet*; qua expleta, revertatur ad altare, & tunc accendantur ad altare in duobus candelabris duo cerei, & de ipſo igne accendatur in omni domo, quia omnis ignis interior extingui debet.) Ita Caſſinenſe Ordinarium, ubi, quod prius ex vetuſto Ordine Corbejenſi, & Concordia Dunſtani obſervavimus, cereus Paſchalis ante accendendus dicitur, quam benedictio incipiatur, quod etiam in Ordine Romano præſcribitur; quare quod ex aliis diximus, recentioris videtur inſtituti.

XI. Cerei benedictionem accipiebat Prophetiarum lectio, quæ tamen, & ex antiquo Ordine divini Officij in Domo Benedicti ante Paſcha Tom. 4. Analect., & ex vetuſto Ordine Corbejenſi pro Majori hebdomada, præmitti debebat, accenſis prius duobus cereis, quos tenebant Acolythi duo, unus a dextris altaris, & alter a ſiniſtris, ex prædicto Ordine Corbejenſi, Concordia Dunſtani, & Ordinario Caſſinenſi; & præmiſſa confeſſione, ex conſuetudinibus Grandimontenſium c. 16. „ (Cerei benedictione expleta, ſtatimque facta confeſſione, legitur prima lectio,) quod ipſis, & Cartuſienſibus videtur extitiſſe ſingulare.

XII. Primam lectionem, ex Dunſtani Concordia, incipiebat *Subdiaconus*, ex Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuetudinibus, Ordin. Sancti Petri ſupra Divam, *Prior*, ex Conſ. Germaniæ *Abbas*; ſed ex libro conſuet. S. Benigni Divionenſi, Corbejenſi, Tullenſique Ordinariis omnes Lectiones a Prioribus cantabantur, quibus conſentiebant hac in re Ciſtercienſes in libro Uſuum ita decernentes: „ (Et ſciendum eſt, quia ordo fratrum has lectiones legentium incipitur a Prioribus; in Sabbatis vero quatuor Temporum a minoribus;) & Cartuſienſes, apud quos „ (Lectio prima legitur a Priore, vel eo abſente, ab antiquiore, & ſic ſucceſſive per ordinem.) In libro Uſuum Beccenſium: „ (ad primam lectionem ſcribitur Prior, deinde Cantor, & alii de majoribus, Presbyteri tamen, vel Diaconi;) & in Lyrenſi Monaſterio „ (legebat primam Prior, ſecundam Cantor, ceteras majores, prout Cantor in tabella illos diſpoſuerat.) Denique ex conſuetudinibus S. Vincentii Laud. „ (Omnes Cantores tam in tractibus, quam in lectionibus debent eſſe Sacerdotes, & induti albis:) lectionemque non pronunciabant, niſi accepto prius manipulo.)

XIII. Has autem ſine titulo legebant, aſcendentes *in ambonem*, ut præſcribunt & vetuſtiſſimus Ordo Corbejenſis, & Dunſtani Concordia, vel *ad gradus*, ut loquitur Caſſinenſe Ordin.

XIV. Lectiones dumtaxat tres adſignat Dunſtani Concordia, nimirum: 1. *In principio creavit*. 2. *Factum eſt in vigilia*. 3. *Hæc eſt hereditas*. Primæ lectioni ſubjungit orationem: *Deus qui mirabiliter*; ſecundæ tractum: *Cantemus Domino*; & orationem: *Deus cujus antiqua miracula*; tertiæ orat. *Deus qui Eccleſiam tuam*; tract. *Sicut cervus*; orat. *Concede quæſumus omnipotens Deus*. Quartam lectionem addunt Germaniæ conſuetudines, Udalricus lib. 1. cap. 15., Corbejenſe Ordinarium, Laudunenſes, Dionyſianæ, Compendienſeſque conſuetudines, Cartuſienſeſque, & Caſalini, ſcilicet: *Apprehendent*, quæ apud eos eſt tertia; huic tractum: *Vinea facta*; & orat. *Deus qui nos ad celebrandum*, quartæ vero tractum: *Attende cælum*; orat. *Deus qui Eccleſiam tuam*; tract. *Sicut cervus*; orat. *Concede quæſumus*, ſeu *omnipotens ſempiterne Deus*. Subjiciunt Germaniæ conſuet. Laudunenſes, & Cluniacenſes apud Udalricum, atque Ordinarium Corbejenſe, ſed Cartuſienſes poſt quartam lectionem tractum: *Sicut cervus*, cum orat. *Deus qui Eccleſiam* dumtaxat dicunt; Caſalini; orat. *Deus qui Eccleſiam*; tract. *Sicut cervus*, & orat. *Concede*. Quintam lectionem ſuperaddunt liber Uſuum Beccenſium, Tullenſe S. Apri, & S. Petri ſupra Divam Ordinarium, cum quatuor tractibus; ſcilicet poſt ſecundam lectionem: *Cantemus Domino*, a duobus Presbyteris *ſuperioris gradus*; poſt tertiam: *Vinea facta*, a duobus Presbyteris *mediocris gradus*; poſt quartam: *Attende cælum*, a duobus Presbyteris *inferioris gradus*, cui orationem: *Deus humilium celſitudo*, ſubjiciebant; poſt quintam, quæ incipiebat: *Nabuchodonoſor*, tract. *Sicut cervus*, a duobus *juvenibus*, ex Tullenſi Ordin.

XV. Duodecim lectiones præſcribit vetus Caſſinenſe Ordinarium, eaſque fere eaſdem, quas modo legimus cum quatuor tractibus: uno poſt quartam, altero poſt octavam, tertio poſt decimam, ultimo poſt ultimam lectionem. Duodecim etiam lectiones notat antiquus Ordo officii in Domo Benedicti ante Paſcha: „ (Sabbato, *inquit Tom. 4. Analect.*, poſt horam Nonam pulſato ſigno intrent in oratorio; dicta oratione, incipiunt Lectiones XII., cum XII. orationibus, totidemque gradalibus, & ſequuntur benedictiones, & benedictio cerei, & aquæ;) ſed Ordo Romanus quatuor tantum adſignat. Has porro lectiones, ex vetuſto Ordine Corbejenſi pro Majori hebdomada, *plane*, ex Ordinario Tullenſi, *feſtive media nota ſubtracta*, cantabant.

XVI. Circa orationes vero illud notandum, quod abſque ſalutatione, & ſine *Flectamus genua*, in omnibus communiter Monaſteriis dicebantur; licet contrarium doceat vetuſtiſſimus Ordo Corbejenſis pro Majori hebdomada, præſcribens, ut prima prophetia „ (perlecta, dicat Sacerdos, *Oremus*, & Diaconus, *Flectamus genua*, & orent, quouſque Diaconus dicat, *Levate*. Inſtituti ſui rationem reddere videntur inferius noſtri Corbejenſes his verbis: „ (Et interrogavimus nihilominus Domnum Apoſtolicum Adrianum, ſecundum mandata veſtra, ſi in Paſchali Sabbato debent flecti genua, dum lectiones recitantur; & ipſe reſpondit, hoc debere omnimodis fieri; cui cum diceremus, & quomodo Sacerdotes, vel Miniſtri, ſeu Clerus cum ſtolis, & planetis poſſit in terram proſterni? Ille adjecit, non debere * Sacerdos, Miniſtros, vel Clerum ſtolis prius, planetiſque veſtiri, niſi tunc demum, cum novum lumen introducitur, ut cereus benedicatur.)

XVII. Sequebatur litania, & quidem *tripla*, ex Lanfranco, Udalrico, & quibuſdam aliis; *trina*, *quina*, vel *ſeptena* ad nutum Prioris, ex conſuetud. Germaniæ, „ (quod ſic intelligo, ut ſingulæ invocationes, aut ter, aut quinquies, aut ſepties repetantur,) & quidem a duobus in cappis incipienda. De hac litania audiendus eſt in primis Lanfrancus in Statutis: („ Ultima oratione dicta, Cantor, & alter frater, quem voluerit, induti cappis incipiant in choro litaniam ternam hoc modo: Cantores, *Kyrie eleiſon*; dexter chorus ſimiliter reſpondeat, *Kyrie eleiſon*; deinde ſiniſter, & cetera eodem modo uſque ad finem litaniæ, ternos ſanctos de unoquoque ordine dicant. Ad ſingula Sanctorum nomina uterque chorus inclinet, Cantores ad nullum: incepta litania fratres accedant ad formas, ſicut in XII. lect. ad tertiam, Sacerdos revertatur in ſecretarium, & depoſita caſula, & ſtola, redeat in chorum. Cum dixerint Cantores, *Omnes Sancti orate pro nobis*, exeant de choro Sacerdos, Levita, Subdiaconus, tres Converſi; & induat ſe Sacerdos caſula, Levita dalmatica, Subdiaconus tunica. Finita litania pronuncient Cantores tribus vicibus alta voce: *Accendite*; & tunc primum accendantur candelabra, & cætera luminaria, quæ ante altare, & circa altare ſunt.) Atque ita in omnibus communiter monaſteriis Ordinis noſtri obſervabatur. Præterea ad verba, *Peccatores*, deponebantur chordæ ſignorum, ut *ſint paratiora*, ajunt Benignianæ conſuetudines, & Corbejenſe Ordinarium, „ (pulſari, pronunciato *Accendite*, & incipiente *Kyrie eleiſon*; pulſari vero ceſſant, antequam *Gloria in excelſis* incipiatur.) In monaſterio S. Germani de Pratis duo Domini cantabant ipſam litaniam *Gallice en Treble*, ut loquuntur ejuſdem monaſterii conſuetudines MS.

XVIII. In Dionyſiano, Compendienſique monaſteriis benedicebantur fontes, atque ideo duplex litania dicebatur: „ (Poſtea, *inquiunt Dionyſianæ conſuetudines*, eant ad fontes cantantes quinam letaniam, & benedicantur fontes; Capiciarius autem accipiat aquam benedictam de fontibus in uno vaſe, antequam criſma mittatur, & ſervet illam uſque in craſtinum; quia tunc non fit aqua benedicta. Poſt benedictionem fontium incipiat Cantor verſum, *Tibi laus*. Poſt redeant in choro cantantes ternam letaniam, & cum dixerint, *Accendite ignem Dei* accendantur omnes lampades, & cerei.) Idem habent Compendienſes, quibus concordat Dunſtanus præſcribens, ut „ (finita oratione inchoentur litaniæ ſeptenæ ad Introitum ante altare. Poſtea deſcendat Abbas cum ſchola, canentes litanias quinas ad fontes benedicendos. Sequitur, *Omnipotens ſempiterne Deus*, & præfatio: his expletis, redeunt ad altare cum letania terna, & antequam cantatur *Gloria in excelſis Deo*, magiſter ſcholæ dicat alta voce: *Accendite*, & tunc illuminentur omnia luminaria eccleſiæ.

XIX. In Ordine Romano præſcribitur, ut in monaſteriis, ubi baptiſmus non fit, „ (aqua benedicatur a Sacerdote, & ſpargatur in omni Domo;) atque ita Caſſinenſe Ordinarium „ Lectionibus expletis, *inquit*, rever-

„ tatur

* *Lege* Sacerdotes.

Digitized by Google

tatur Sacerdos in ſecretarium, dehinc benedicatur aqua a Sacerdote privatim, & aſpergatur in omni domo; deinde illuminentur candelæ, & pergant tres Clerici ante altare, & incipiant canere litanias, & unus chorus reſpondeat ſimiliter, & alter id ipſum ſubſequatur.]

XX. Finita letania Miſſam ſolemni ritu cantabant, pro qua „ (cum dicitur: *Agnus Dei*, *ait Caſſinenſe Ordinarium* procedat Sacerdos de ſecretario, antecedentibus ſe miniſtris, ritu ſolemni. Finitis letaniis, & *Kyrie*, ſonent omnia ſigna, & dicat Sacerdos: *Gloria in excelſis Deo*.)

XXI. Hæc Miſſa ſolita antiphona ad introitum carebat incipiebatque a ſolemni *Kyrie eleiſon*, quod dum imponebat Cantor in choro, Sacerdos accedens ad altare, ſolita confeſſione præmiſſa, atque altari thurificato, ex Tullenſi S. Apri Ordinario, lib. Uſ. Becc., conſuet. Lyræ, lib. Uſ. Ciſterc., conſuetudinibuſque Grandimontenſium, *Gloria in excelſis Deo*, incipiebat; & quidem *Cantore eas deferente*, ex Tullenſi Ordinario; licet ex lib. Uſ. Becc., & conſuet. Lyræ, *ſine annunciatione Cantoris*. Chorus autem reſpondens, *Et in terra pax*, flectebat genua, ex lib. Uſ. Becc., & conſ. Fontanellæ, & Lyræ. Interim omnia pulſabantur ſigna uſque ad finem hymni, apud Ciſtercienſes, uſque ad *Domine Deus Rex cœleſtis*, quibuſdam tamen in cœnobiis ante pulſabantur ſigna, quam *Gloria* inciperetur.

XXII. Hymnum Angelicum excipiebat collecta, collectam Epiſtola *in pulpito*, ex Dionyſianis conſuetudinibus Epiſtolam *alleluja*; *Confitemini*, quod ex Dionyſianis, Compendienſ., Laudunenſibuſque conſuetudinibus conſtabat e tribus, ex aliis quibuſdam e duobus; apud Caſſinenſes vero hoc modo: Epiſtola „ (expleta, Sacerdos cum miniſtris ad altare *alleluja*, & chorus reſpondeat *alleluja*; illi ab altari dicant ℣. *Confitemini Domino*. Deinde cantent in choro tractum, *Laudate Dominum*.) In Germaniæ conſuetudinibus cum alleluja jungitur ſequentia quam ſequitur tractus, ſcilicet: *Laudate Dominum omnes gentes*. Poſt hæc Evangelium, „ (ad quod non portatur niſi thymiama tantum,] inquiunt conſuetudines Germaniæ, ac proinde ſine candelabris, quibus concordant vetuſtiſſimus Ordo Corbrienſis pro Majori hebdomada, Caſſinenſe Ordinarium, & Corbejenſe, Dunſtani Concordia, Lanfranci Statuta, Udalricus, conſuet. S. Benigni Divionenſis, S. Vincentii Laudunenſis, Tullenſe Ordinarium; ubi etiam notandum eſt, quod ait Lanfrancus: „ (Quando legitur Evangelium, non teneantur candelabra; ſed ſolum thuribulum. In hac conſuetudine concordant omnes fere principales monachorum Eccleſiæ, quæ noſtro tempore majoris authoritatis ſunt, ſicut & in eo, quod offerenda, & *Agnus Dei*, & communio ad hanc Miſſam non dicuntur, licet cetera feſtive dicantur. In quibuſdam quoque non improbandæ authoritatis cœnobiis, nec ante a Sacerdotem ad altare procedentem hac die candelabra portantur.) Inter hujuſmodi non improbandæ authoritatis cœnobia accenſeri debet Cluniacenſe, Divionenſe S. Benigni, Corbejenſe S. Petri, &c.

XXIII. Dicto Evangelio „ (ſi quis Sacerdotum privatim Miſſam cantare voluerit, *inquit Udalricus*, licentiam accipere poteſt, & ſimiliter incipiat a *Kyrie eleiſon*.) Idem habent Benignianæ, Laudunenſeſque conſuetudines, & Ordinarium Corbejenſe, ſed hæc forte intelligenda ſunt eo modo, quo loquuntur Comp. S. Cornelii conſuetudines, cum dicunt: „ (Hac die nullus debet cantare, niſi magna neceſſitate cogente, & tunc etiam per certam licentiam, & hora idonea;) nam ut ait liber Uſ. Ciſtercienſ. c. 23. „ (In hac die nulla Miſſa privata ab aliquo eſt dicenda,) generaliſque Ordinis erit conſuetudo, ut omnes in Miſſa communicarent; licet aliquibus in locis licentiam factam legamus Sacerdotibus poſt Evangelium, ſive poſt letaniam, Miſſam celebrandi.

XXIV. Poſt Evangelium, quod ex Compendienſibus S. Cornelii conſuetudinibus, *in lectorium* cantabatur, Sacerdos dicto *Dominus vobiſcum*, ſubjungebat *Oremus*; ſed offertorium, *Agnus Dei*, & communionem non dicebat. Unus poſt Evangelium offerebat *Pater*, ex lib. conſ. S. Benigni Divionenſis c. 60.; ad pacem omnes accedebant, ex eodem libro, conſ. Germaniæ, Udalrico l. 1. c. 19. Ordinario Corbejenſi, conſuet. S. Dionyſii, miſſalique Cartuſienſium; ſed ex Concordia Dunſtani, „ (pacem non debent dare, niſi iis, qui communicant:) apud Caſſinenſes vero, Compendienſes, Beccenſes, atque Lyrenſes nulli pax dabatur.

XXV. Sumpto pretioſo Corpore, & Sanguine Domini, Sacerdos fratres omnes communicabat, ex conſ. Germaniæ, Udalrico, conſ. S. Benigni, Corbejenſi, & Tullenſi Ordinariis, lib. Uſ. Beccenſium, &c. Diaconum primum & Subdiaconum, deinde miniſtros altaris, tum eos, qui chorum in cappa tenebant, poſtea reveſtitos ceteros, ac tandem reliquum conventum.

XXVI. „ (Dum vero communicantur, *ait Caſſinenſe Ordinarium*, cantent pro Veſpere antiphonam, *Alleluja, alleluja: In velamento*, & pſalmum, *Laudate Dominum omnes gentes*. Lect. hymnus, aut ℣. non dicatur; ſed tantum antiphona, *Veſpere autem Sabbati*, Pſal. *Magnificat*; poſt hæc dicat Sacerdos orationem ad complendum.)

XXVII. Ita nimirum Caſſinenſes veſpertinam hac die ſynaxim breve abſolvebant, quibus concordant Dunſtanus in Concordia, lib. Uſuum Beccenſium, conſuetudines Lyræ, S. Dionyſii, & Compendienſes, S. Petri ſupra Divam Ordinarium, conſuetudines Grandimontenſium, Miſſale Ceſalmorum: licet ad *Alleluja*, antiphonam *In velamento* ſubjunxiſſe non videantur, pro qua Dionyſianæ, Compendienſeſque conſuetudines, cum Ordinario S. Petri ſupra Divam, habent ant. *Crucifixus*. Antiphonam. *Veſpere autem Sabbati*, ad *Magnificat* ter cantabant Dionyſiani, & Compendienſes, quam ſine neumate dicebant Beccenſes, Lyrenſes, & in monaſterio S. Petri ſupra Divam in cujus Ordinario hæc ſuperadduntur: „ (Facta interim benedictione incenſi ab Abbate, dicat idem ipſas Veſperas, ſtans ante altare cum miniſtris; poſtea dicat ſolemniter: *Dominus vobiſcum*, & poſtcommunionem *Spiritum nobis Domine*, & a Diacono conſequenter: *Ite Miſſa eſt*, decantetur.) Sic illi Veſperas cum Miſſa cantabant, in qua „ (poſt Sanctus, *inquiunt Dionyſianæ conſ.* ſonent Veſperæ, & dum conventus communicatur, ſonent omnes campanæ in choro & in turribus.)

XXVIII. Sed aliter in multis aliis monaſteriis, in quibus Veſperæ monaſtico more ſolemniter dicebantur. Ita conſuet. Germaniæ n. 26 „ (Dicto ite Miſſa eſt, *inquiunt* pulſetur lignum ad Veſperas, & oratione præmiſſa, exuti quoque albis, ſignis etiam ex more datis, cantent Veſperam ſecundum Regulam S. Benedicti, deinde de omnibus Sanctis.] Lanfrancus in Statutis c. 1. §. 4. Celebrata ſero Miſſa, Sacerdote incipiente: *Per Dominum noſtrum*, incipiant pulſari duæ ſquillæ ad Veſperas ut mos eſt in maximis feſtivitatibus. Reſponſo *Deo gratias* ad *Ite Miſſa eſt*; fiat oratio Veſpertine; qua finita, vadant infantes in refectorium, ſi aliqui adeo parvi ſunt, ut uſque poſt Veſperas expectare non poſſint. Interim pulſentur majora ſigna duo & duo, ad ultimum pulſatis omnibus ſignis, cantentur Veſperæ, ut decet, ſolemniter. Hebdomadarius Cantor incipiat, *Alleluja*; et aliqua antiphona, ex quo Cantor præceperit: Pſalmi *Confiteantur*, Capitulum, *Si conſurrexiſtis*, ℟. *Angelus Domini locutus eſt*, hymnus, *Ad Cœnam agni providi* ℟. *Reſurrexit Dominus*, ad *Magnificat*: *Veſpere autem Sabbati*, Collecta: *Deus qui hanc ſacratiſſimam noctem*, poſt Veſperas procedant ad Crucifixum.) Idem habet Udalricus l. 1. c. 14. & Corbejenſe Ordinarium „ (Miſſa celebriter peracta, *inquit*, ſtatim, ut mos eſt, in hujuſmodi ſolemnitatibus, duæ ſcillæ pulſentur ad Veſperas, ſicut & ſigna ſequentia bina, & bina pulſantur: fit oratio, & tunc demum diſcooperitur altare; Domnus Abbas, ſi vult, non diveſtitur; ſed indutus cappa venit ad Veſperas, & ſedes ejus cortinis lineis a Secretariis propter cappam ornatur, conſueti pſalmi cantantur; id eſt, *Confiteantur tibi*; cum alleluja, quæ eſt ſecundum melodiam antiph. *Crucifixus*; Capitulum: *Si conſurrexiſtis*, &c. . . . . ad *Magnif.* antiphona: *Veſpere autem*, quæ ter repetitur, & ad ultimum melodia ipſius antiphonæ cum *alleluja* iteratur; Collecta: *Deus qui hanc ſacratiſſimam noctem*, ſuffragia SS., quorum prima antiphona eſt: *Alleluja*, *Sancta Dei Genetrix alleluja*, & pſalmi familiares non omittuntur, proceſſio, quæ ad B. Mariam fieri ſolebat, mutatur ad Crucifixum;) quæ totidem pene verbis extant in lib. conſuet. S. Benigni c. 60. Denique Cartuſienſe Ordinarium cap. 49 „ (poſt complendam, & *Ite Miſſa eſt*, cum duplici *alleluja*, ſuoque reſponſo, Sacerdos ſtatim Veſperas incipit dicens: *Deus in adjutorium*, &c.)

XXIX. „ (Finita Miſſa, acta Veſpera, *ait vetuſtiſſimus codex Caſſinenſis tempore Bertharii Abbatis ſcriptus*, pergunt ad refectorium antiphonam cantantes: *Veſpere Sabbati*, & dicta ibidem oratione, exeuntes Preſbyteri, & Diaconi, exuent ſe veſtimenta Sacerdotalia; poſt hæc faciunt refectionem; inde cantant Completorium.)

XXX. Ad refectionem hujus diei quod ſpectat, paucis Floriacenſis Monaſterii conſuetudines: „ (In refectorio, *inquiunt*, generale pictum a Cellerario procuretur, & pittantia vini cum phialis propinetur.] Subdit Caſſinenſe

nenſe Ordinarium : inde „ (ſurgentes cantent pſalmum: *Confitemini Domino*, uſque in octavam Pentecoſten ;) & conſuetudines Grandimontenſium: „ (Poſt prandium, finito pſalmo *Miſerere mei Deus*, cum *Gloria Patri*, ſtatim cantatur ℟. *Hæc dies*, ſine verſu, quo finito dicitur: *Dominus vobiſcum*, & ſequitur oratio: *Retribuere dignare* ; *Dominus vobiſcum*, & *Benedicamus Domino*, *alleluja* : *Deo gratias, alleluja*.)

XXXI. „ (Poſt refectionem, *inquiunt Ciſtercienſes in lib. Uſuum*, more ſolito faciant Mandatum.) Iſtud Mandatum ad ſolam manuum ablutionem reſtringit Dunſtanus in Concordia : „ (Eadem vero die, *inſit*, tempore Mandati aqua manibus tantum data a Miniſtro caritatis officio præbeatur ;) ſed ex MS. Germaniæ conſuet. Mandatum in Paſchæ vigilia omnino prætermittebatur, uti apud Cluniacenſes, ex inſtituto S. Odilonis, teſte Udalrico l. 1. c. 14., idque communis Monaſteriorum uſus habuit, unde Dionyſianæ conſuetudines, nulla Mandati facta mentione „ (Poſt refectionem, *ajunt*, ſedeant in clauſtro uſque ad collectionem, & ad collationem eant in refectorium ad caritatem. Completorium eodem ordine celebretur, quo & poſt octavam Paſchæ, ſcilicet pſal. *Cum invocarem* ; *Qui habitat* : *Ecce nunc* ; hymnus : *Te lucis*, & dicatur ℣. *Quæſumus author* ; *Gloria tibi Domine, qui ſurrexiſti* ; Capitol. *Tu in nobis es* ; ℟. *Cuſtodis nos* ; Oratio: *Viſita*.] Et tamen ex Dunſtano Completorium Canonicorum more erat dicendum.

XXXII. Unum hic addere oportet ex Floriacenſis Monaſterii conſuet., ut nimirum „ (Poſt Completorium mittat Capicerius ante unumquodque altare cereos, qui accenſi poſſint ſufficere, donec diaſcat.]

CAPUT XVI.

De Reſurrectione Dominica.

I. VEnerandam cunctis Chriſti fidelibus Dominicæ Reſurrectionis ſolemnitatem, quanta devotione celebraverint veteres Monachi, nec lingua differere, nec calamus ſcribere ſufficiunt ; maxime cum legamus, eos pluribus ex Monaſteriis ſimul in unum hac die conveniſſe, ut Divinis Myſteriis una participantes, Dominicæ Reſurrectionis ſolemnitatem tam ex numero fratrum, quam ex mutua devotione amplificarent, ut de Tabennenſibus, ſive Pachomianis narrat in primis Sanctus Hieronymus [Præf. ad Reg. S. Pach. num. 7.) his verbis : „ (Omnium Monaſteriorum Princeps unum habetur caput, qui habitat in Monaſterio ; diebus Paſchæ, exceptis his, qui in Monaſterio neceſſarii ſunt, ad illum omnes congregantur, ut quinquaginta millia fere hominum Paſſionis Dominicæ ſimul celebrent feſtivitatem.) Extat hac de re in codice Regul. p. 59. S. Pachomii epiſtola „ (ad univerſa Monaſteria, ut cuncti fratres congregentur in Monaſterium majus, quod vocatur Baum, in diebus Paſchæ, & ſit omnium una ſolemnitas ;) & pag. 66. Theodori „ (Epiſtola ad omnia Monaſteria de Paſcha,) qua Præpoſitos hortatur, ne quem abſque gravi neceſſitate ab hac lege diſpenſent.

II. S. Cæſarius, & S. Aurelianenſis Arelatenſes Epiſcopi, ex omnibus tam Sanctorum feſtivitatibus, quam Chriſti Domini ſollemnitatibus unius Dominicæ Reſurrectionis officium ſingulari ſtudio inſtituerunt, cujus ordinem in ipſorum regulis ſcilicet S. Cæſarii ad Virgines apud Bollandum, S. Aureliani vero & ad monachos, & ad Virgines videre licet. Ad noſtros quod ſpectat, nullam certe prætermiſerunt operam, quominus tantæ feſtivitati congrua devotione, & ſollemnitate reſponderent. Idcirco Fontanellenſes conſuetudines præſcribunt, ut „ (hac nocte ante vigilias Secretarius convocatis ex majoribus fratribus ſex vel octo, induantur albis, & levent Crucifixum de Sepulcro, & ponant eum in loco ſuo, cantantes ſuppreſſa voce ℟. *Chriſtus reſurrexit*. Dehinc ſonentur matutinæ.) Floriacenſes „ (in ipſa nocte, *inquiunt in conſ.* prius ceteris Sacriſta ſurgat ad Matutinas, & accenſis cereis ſuper altare S. Benedicti, cuncta altaria thurificet.) Et noſtri Beccenſes in lib. Uſuum Beccenſium : „ (Dominico ſancto ad vigilias claſſicum ſonat ad excitandos fratres, qui poſt orationes eant omnes lavare manus, & loti induantur albis, tam priores, quam juniores. Interim ſonent ſigna duo, & duo per intervalla, ut ſolent, & paratis omnibus ſonent claſſicum, & vigilias ; & matutinas more Canonicorum agant.) Idem habent conſ. Lyræ, Ordinarium S. Petri ſupra Divam, & S. Apri Tullenſis. Solemnius & adhuc aliquid agebant Corbejenſes monachi, apud quos „ (Dominica in feſto Reſurrectionis Domini ad Matutinas e principio uſque in finem totus conventus erit indutus in cappa rubea,) ut loquitur Rituale Corbejenſe.

III. In monaſterio S. Petri ſupra Divam ante vigilias dicebat „ (unuſquiſque quindecim pſalmos cum collectis aſſuetis,) ex Ordinario ejuſdem monaſterii, in quo & illud additur : „ [Servitium quoque ſanctæ Mariæ non oblviſcatur, tenetur quilibet.) Tullenſes etiam S. Apri quindenos ante nocturnos recitabant pſalmos.

IV. Porro licet in Concilio Aquiſgranenſi, Epiſcopis volentibus monachos, relicto S. Benedicti officio, ad horas Clericorum Canonicas in die S. Paſchæ adſtringere, fortiter reſtiterint Abbates, ut auctor eſt Hildemarus in Commentario ſuper Regulam S. Benedicti ; ipſi tamen poſtea plurimos ceſſiſſe ultro fatendum ; ſive antea nonnulli, ex reverentia Sedis Romanæ, ita agere conſueviſſent, ſive plures, poſt hæc deſidia breviorem Romanum curſum prolixiori S. Benedicti officio præferre perſuaſerit. Ita Caſſinenſes, ex veteri Ordinario, Dunſtanus, ex Concordia, Beccenſes, ex libro Uſuum, Lyrenſes, Dionyſiani, Compendienſes, ex ſuis conſuetudinariis, Corbejenſes ex conſuetudinibus, & Rituali Corbejenſi, & in monaſterio S. Petri ſupra Divam, officium hac die totum Canonicorum more celebrabant ; ſed hoc non ſtatim, ſed ſenſim, nunc apud iſtos, nunc apud illos receptum eſt. Nam perplures, ex illuſtrioribus Ordinis noſtri monaſteriis monachi inſtitutum a S. Benedicto officium conſtanter tenuerunt : Ita Einſidlenſes, aliique Alemanni, ex conſuetudinibus Germaniæ, Cluniacenſes, ex Udalrico l. 1. c. 15. Divionenſes, ex libro conſuetudinum ejuſdem monaſterii c. 63., Corbejenſes, ex veteri Ordin. ; Lanfrancus, ex Statutis, Pariſienſes S. Germani a Pratis, ex conſ. ejuſdem monaſterii, denique Caſalini, & alii perplures Regulare S. Benedicti officium hac die perſolvebant : quod autem alios poſtea moverit ad Romanum ſuſcipiendum curſum, certe aut reverentiæ erga ſedem Apoſtolicam, aut negligentiæ torpor fuit. Ad primum reſpexit S. Dunſtanus in ſua Concordia ita ſcribens : „ (In die S. Paſchæ, ſeptem canonicæ horæ a monachis, in Eccleſia Dei, more canonicorum, propter authoritatem B. Gregorii Papæ Sedis Apoſtolicæ, quam ipſe antiphonerio dictavit, celebrandæ ſunt.] Ad poſterius forte nonnulli, licet antiquos maxime proclives ad prolixam pſalmodiam fuiſſe conſtet ; ubi ſane venit in mentem, quod ſcribit Bertrandus monachus in tripartito libro Mir. S. Roberti Abbatis Caſæ Dei diſt. 3. n. 4. „ (Vir Domini Robertus mutato habitu Canonicorum, divinum tamen officium in vigiliis S. Paſchæ, & Pentecoſtes mutare noluit. Illo autem ad æthereas ſedes evecto, ejus diſcipuli quia, inquiunt, monachi ſumus, in tam excellentibus feſtivitatibus XII. lect. monachorum more, non tres uſu Canonicorum exequi debemus. Quo cum ab omnibus ſtatutum fuiſſet, contigit, ut ſequenti die Sancto Paſchæ, non ſine nutu divino, ut creditur, nullus e tanta multitudine evigilarat, donec aurora eluceſceret. Non valentes itaque XII. lectiones, tres more paterno divinitus correcti, & hinc deinceps gratanter cœperunt excolere.)

V. Qui horas Canonicas more Clericorum perſolvebant hi ad nocturnas vigilias præmiſſo in primis ℣. *Domine labia mea aperies* ; quem ſequebatur ℣. *Deus in adjutorium*, deinde invitatorium a quatuor *in cappis* canendum, vel a ſeptem in cappis, ſcilicet Cantore, duobus Hebdom., & aliis quatuor in tabella notatis, ut in Tullenſi monaſterio, totum officium tribus pſalmis, cum tribus antiphonis, tribus lectionibus, cum tribus reſponſoriis, ad memoriam triduanæ Domini ſepulturæ, ut ajunt conſuet. Grandim. c. 17. & hymno *Te Deum laudamus*, conſummabant.

VI. Quatuor invitatorii Cantores, qui in monaſterio S. Petri ſupra Divam erant *quatuor Ballivi*, ex Dionyſianis conſuet. atque ex Compendienſibus in choro remanebant, poſt cantatum *inter duo altaria*, apud Dionyſianos, invitatorium ; ſtatimque *unus ex quatuor* indutis, incipiat antiphonam : *Ego ſum*, inquiunt Compendienſes S. Cornelii conſuetudines, quam apud Dionyſianos imponebat Hebdomadarius, hymno apud omnes prætermiſſo. Apud Lyrenſes, etiam primam antiphonam : „ (Hebdomadarius, ſecundam, & tertiam Abbas, & Prior alterius chori) incipiebant. Omnes antiphonæ bis dicebantur, ex lib. Uſuum Beccenſ., & conſ. Lyræ, idque ſine neumata.

VII. Primam lectionem ubique cantabat Diaconus Hebdomadarius, ſecundam, ex Ordinario Tullenſi, libro Uſ. Beccenſ., & conſ. Lyræ, Prior, tertiam Abbas ; vel ſi Epiſcopus vigiliis intereſſet, ſecundam Abbas, tertiam Epiſcopus : „ (Cum autem Epiſcopus ; *addunt conſuetudines Lyræ*, dixerit : *Jube Domne benedicere*, conventus reſpondeat : *Ora pro nobis Pater* ; tunc data ab ipſo benedictione, leget lectionem.)

VIII. Suam porro lectionem Diaconus cum magno apparatu, & ſolemnitate cantabat. Ritum nobis exhibent Dionyſianæ conſuetudines his verbis: „ (Prima lectio a Diacono, alba, & dalmatica induto, qui veniens ſtet ante Abbatem, & Abbas benedicat incenſum, & ſic cum miniſtris, qui ferant candelabra, & thuribulum, eat ad aquilam, & cum dixerit Abbas: *Et ne nos*, ſtatim dicat Diaconus: *Jube Domne*, & legat lectionem; poſt lectionem exuatur dalmatica, & indutus cappa redeat in chorum;) & Compendienſes: „ (Diaconus indutus feſtive dalmatica veniat in chorum cum cereis, & thuribulo; Diaconus ponat thus in thuribulo; & Abbas benedicat; poſtquam Diaconus thurificaverit altarie; redeat in chorum; tunc dicat Abbas: *Et ne nos*, quo dicto Diaconus dicat; *Jube Domne*;) Et lib. Uſuum Beccenſium: „ (Cum tertius pſalmus incipitur, exeat Diaconus cum tribus Converſis, & induat dalmaticam, ſtolam, manipulum: Diaconus ipſe ponat incenſum, & cum finitus fuerit pſalmus, cum antiphona, & verſu: *Surrexit Dominus vere*, intret, Converſis candelabra, & thuribulum præferentibus. Poſitum ſit analogium ante cereum, quod accenſet Converſus. Diaconus non facit ante, & retro in principio; ſed in fine: alii vero, qui lecturi ſunt, ad utrumque; ad Evangelium accendentur luminaria. Poſt primam lectionem duo candelabra, quæ Converſi tenuerunt, deponantur ante altare.) Idem habent conſuetudines Lyræ, quibus concinit S. Petri ſupra Divam Ordinarium. *Aliæ duæ lectiones*, addunt Dionyſianæ conſ. *in cappis leguntur*. In Tullenſi Cœnobio tres legebantur in cappis.

IX. Præterea „ (in Reſurrectione Domini, ad quamcumque lectionem thurificantur altaria ſimul, & chorus,) inquiunt Floriacenſes S. Benedicti conſuetudines; & Dionyſianæ „ (ad unamquamque lectionem deferantur duo thuribula, & thurificentur altaria, & conventus ex integro.) Similiter Tullenſe S. Apri ord. „ (ad quamlibet lectionem debet incenſum portari a duobus Presbyteris, in albis, & cappis, quibus Sacriſta injunxerit, qui Sacriſta a junioribus Presbyteris incipiat gradatim aſcendendo.) ſed liber Uſuum Beccenſium præſcribit tantum, quod „ (ad ſecundam lectionem duo Sacerdotes incenſabunt, & majus, & minus altare, ac deinde totum conventum incenſabunt.) Idem ſtatuunt conſuetudines Lyræ; ſed ab uno tantum Sacerdote faciendum, adduntque: „ (Hoc facto, ſtatim exeat, & cappa exutus redeat in chorum in alba.)

X. Ad reſponſoria quod ſpectat: primum in Dionyſiano monaſterio a quatuor, qui chorum tenebant, ſecundum a quinque in cappis, tertium a ſeptem etiam in cappis concinebatur. In Compendienſi S. Cornelii primum a quatuor in cappis, a quinque ſecundum in frocis, a quinque ſimiliter & tertium. In Lyrenſi vero, primum duo Hebdomadarii, ſecundum tres monachi, tertium quatuor item monachi. Addunt Dionyſianæ, Compendienſeſque conſuetudines, unumquodque reſponſ. cum *Gloria Patri* dicatur, & poſt gloriam reincipiatur. Tullenſe vero S. Apri Ordinarium ita decernit; „ (Primum ℟. *Angelus Domini*, cantetur a duobus inferioribus Presbyteris: mox autem ut ipſum inceptum fuerit, Cantor aliquantulum altius reincipiat ipſum ℟., & chorus proſequatur. Secundum ℟. *Angelus Domini*, cantetur a duobus mediocribus Presbyteris. Tertium vero ℟. cantetur a tribus in cappis candidis, ſcilicet a Cantore, & duobus aliis, & poſt unumquodque ℟. dicatur *Gloria Patri*.)

XI. Poſt tertium Reſponſorium ſingularem ritum præſcribit in Concordia Dunſtanus his verbis: „ (Dum tertia recitatur lectio, quatuor fratres induant ſe, quorum unus alba indutus ac ſi ad aliud agendum ingrediatur, atque latenter ſepulcri locum adeat; ibique manu tenens palmam quietus ſedeat; dumque tertium percelebratur ℟., reſidui tres ſuccedant, omnes quidem cappis induti, thuribula cum incenſo manibus geſtantes, ac pedetentim ad ſimilitudinem quærentium quid, veniant ad locum ſepulcri; aguntur enim hæc ad imitationem Angeli ſedentis in monumento, atque mulierum cum aromatibus venientium, ut ungerent Corpus *Jeſu*. Cum ergo ille reſidens tres velut erroneos, ac aliquid quærentes, viderit ſibi adproximare, incipiat mediocri voce dulciſone cantare: *Quem quæritis?* Quo decantato fine tenus, reſpondeant hi tres uno ore: *Jeſum Nazarenum*; quibus ille: *Non eſt hic, ſurrexit, ſicut prædixerat, ite, nunciate, quia ſurrexit a mortuis*. Cujus juſſionis voce vertant ſe illi tres ad chorum dicentes: *Alleluja, ſurrexit Dominus*. Dicto hoc, rurſus ille reſidens, velut revocans illos, dicat antiphonam: *Venite, & videte locum*: Hæc vero dicens ſurgat, & erigat velum, oſtendatque eis locum cruce nudatum; ſed tantum linteamina poſita, quibus crux involuta erat. Quo viſo deponant thuribula, quæ geſtaverunt in eodem ſepulcro, ſumantque linteum, & extendant contra clerum, ac veluti oſtendentes, quod ſurrexit Dominus, & jam non ſit illo involutus, hanc canant antiphonam: *Surrexit Dominus de ſepulcro*; ſuperponantque linteum altari. Finita antiphona, Prior congaudens pro triumpho Regis noſtri, quod devicta morte ſurrexit, incipiat hymnum: *Te Deum laudamus*, quo incepto, una pulſantur omnia ſigna, poſt cujus finem dicat Sacerdos verſum: *In Reſurrectione tua Chriſte*, verbo tenus, & initiat matutinas dicens: *Deus in adjutorium*:) His affine eſt, quod in Tullenſi S. Apri Ordinario legitur his verbis: „ (In tertio ℟. dum dicti tres Cantores cantant ℣. primum, quatuor eant ad majus altare, & ſumant ibi duas cruces, & duo candelabra cum cereis, ſedeantque in chorum cum Thuribulario, & ſtent ad gradum chori expectantes ibi reiterationem ℟. poſt *Gloria Patri* faciendam: finita vero reiteratione, poſt *Gloria Patri*, reincipiatur idem ℟. a Cantoribus, & chorus proſequitur, vaduntque omnes cantando cum proceſſione ante altare S. Crucis, præcedentibus, crucibus, Thuribulario, & Ceroferariis: tres vero Cantores, qui & *Mariæ* dicuntur, vadant ad altare S. Apri, & accipiant vaſcula ibi poſita; finitoque ℟. eant ad ſepulcrum capitibus velatis amictibus ſuis, & cantent: *O Deus quis*: Puer vero, qui Angelum repræſentat, ſtans in ſepulcro palmam manu tenens, & in capite fanulum largum habens, reſpondeat; *Quem quæritis?* Mariæ: *Jeſum Nazarenum*. Angelus; *Non eſt hic*. Interim reſpondeant Mariæ: *Alleluja; Reſurrexit Dominus*. Angelus: *Venite, & videte*. Finita hac antiphona, exeat Angelus de ſepulcro per oſtium ante; Mariæ vero intrent per oſtium retro, & offerant vaſcula ſua oſculantes altare; poſtea exeant de ſepulcro per oſtium, per quod Angelus exivit, capitibus denudatis, & ſtantes ante crucifixum converſæ ad populum incipiant hanc antiphonam: *Surrexit*, & chorus proſequatur: *Dominus de ſepulcro*, & reſiduum antiphonæ. Interim duo ſocii Cantoris ad loca ſua revertantur, & cum aliis ſtant fratribus, ſolo Cantore in medio remanente. Finita vero prædicta antiphona, incipiatur a Cantore: *Angelus Domini*, & chorus proſequatur, & cantetur ſimiliter: *Reſpondens autem*, & in fine dicatur *Alleluja*. Interim, dum hæc cantantur, portetur ab Abbate incenſum in ſepulcrum, duobus Ceroferariis ipſum præcedentibus. Finito autem *alleluja* prædicto, incipiatur ab Abbate, Cantore, ſibi innuente: *Te Deum laudamus*: quo cantato uſque, poſt *Sanctus*, revertantur omnes in chorum, reſiduum prædicti hymni cantando. Finito hymno, pronuncietur Abbati a Cantore ℣. *Surrexit Dominus vere*, vel *Reſurrexit Dominus*; poſtea incipiantur Laudes ab Abbate.) Ejuſdem etiam ritus meminiſſe videntur Burſfeldenſes in Ordinario ſuo c. 39. ſcribentes: „ (Quoniam ſecundum conſuetudinem, quæ inolevit in ſæcularibus maxime Eccleſiis, ut finito officio in Paraſceve, crux in ſepulcro, quaſi ſepeliendo recondi, & in nocte Reſurrectionis Dominicæ, ante pulſum campanarum, ſilenter inde ſuſtolli, ac per circuitum Eccleſiæ, aut cœmeterii deferri ſolet cum cantu convenienti ſubmiſſa voce: ubi hujuſmodi conſuetudo in noſtris monaſteriis hactenus ſervata fuerit, præſertim ſi populum habeat; deinceps ſervari poterit, ut eſt moris.)

XII. In aliis vero monaſteriis, finito tertio ℟., Abbas hymnum *Te Deum* imponebat, ad quem „ (duo de ſignis majoribus ſonent, *inquit lib. Uſ. Becc.*, Cum inceperint: *Per ſingulos dies*, ſonent claſſicum ad Laudes uſque ad finem; deinde dicto verſu; *Surrexit Dominus de ſepulcro*, Sacerdos incipiat Laudes:) pro hoc verſu Dionyſianæ, Compendienſeſque conſuetudines habent ℣. *Surrexit Dominus vere*. Paullo aliter Caſſinenſes, quorum in Ordinario ſic lego: „ (Finita tertia lectione, incipiat Abbas hymnum: *Te Deum laudamus*; tunc pergat cum miniſtris, & induti pluvialibus pergant in chorum; finito hymno, dicatur, *Te decet laus*, & ſonentur ſigna, & incipiat Sacerdos: *Deus in adjutorium*.) Laudes porro canebant cum quinque antiphonis, totidemque pſalmis, ſine capitulo, hymno, *Kyrie*, *Pater noſter*; ſed poſt *Benedictus*, dicta antiphona, Sacerdos ſubjungebat: *Dominus vobiſcum*, tum orationem; quam ſequebantur matutini omnium SS. In aliis tamen monaſteriis, ut in Dionyſiano, Compendienſi, & Lyrenſi dicebatur capit.: *Expurgate*, quod ſequebatur verſus, *Surrexit Dominus de ſepulcro*, vel alius ab uno, vel duobus pueris decantandus; poſt quem Abbas anti-

Digitized by Google

antiphonam ad Benedictus imponebat. Primam Matutinorum, ſive Laudum antiphonam, ex Dionyſianis, & Compend. conſuetudinibus, imponebat Hebdomadarius, reliquas Priores; antiphonam ad *Benedictus* Abbas, & hæc ter dicebatur. In Beccenſi monaſterio, poſt orationem fiebat comm. de cruce, & de Beata Maria tantum; in Lyrenſi de feſto XII., vel III. lect. ſi eveniſſet, deinde de Cruce, & de ſancta Maria; „ (Poſtea, *inquiunt*, dicat puer „ *Benedicamus Domino*, & revertantur ad ſtrata;) prætermiſſis Matutinis de omnibus SS., & proceſſione ad crucem, ex lib. Uſ. Beccenſ. Dionyſiani nullam faciebant commemorationem; ſed finitis cum una collecta Laudibus, & impertita coquinæ ſervitoribus benedictione, Matutinos de omnibus Sanctis cantabant.

XIII. Qui vero Regulare S. Benedicti officium conſtanter retinuerant, pulſatis, ut mos eſt in præcipuis ſollemnitatibus, ſignis, cantatoque a quatuor in cappis invitatorio tres percurrebant nocturnos, cum duodecim pſalmis, & tribus canticis juxta Regulam; Ad ſingulos nocturnos unam dumtaxat præmittebant antiphonam, ex Udalrico l. I. c. 15., & Ordinario Corbejenſi; nimirum ad primos ſex pſalmos: *Ego ſum, qui ſum*, ad ſex ſubſequentes; *Poſtulavi*, & ad cantica: *Ego dormivi*; licet ex conſuetudinibus Germaniæ, pſalmi in utroque nocturno, ſicut & cantica, *ſub primo alleluja* intonarentur. Pſalmos autem non alios cantabant, quam inſtitutos a S. Benedicto ad diem Dominicam, ſcilicet, *Domine in virtute tua*, ut patet, ex Statutis Lanfranci c. 1, §. 5., & Ordinario Corbejenſi. Cantica: *Qui eſt iſte, qui venit de Edom*, quæ ex libro conſuet. S. Benigni, & Ord. Corbejenſi dicebantur „ (in „ omnibus Dominicis, uſque ad octavam Pentecoſtes, & „ etiam in ipſis octavis, & in Aſcenſione Domini.] De ℟. hæc habent Germaniæ conſuetudines n. 27. „ „ (Bini, & bini ℟. cantant & a Cantore, ſi expedit, „ altius, aut mitius a capite unumquodque incipitur; „ quartum vero poſt gloriam repetitum tractius totum „ cantetur.) Cetera omnia, ut in præcipuis ſollemnitatibus fieri ſolebant, peragantur; de quibus vide ſuperius dicta c. 4. de Nativitate Domini, & inferius dicenda libro ſequenti de feſtis. Tam pro nocturnis, quam pro Matutinis, de quibus hæc tantum adnotanda ſunt, ex conſ. Sancti Benigni, & Ordinario Corbejenſi; „ (Ad „ Matut. omnes antiphonæ, poſtquam pſalmis, ante quos „ incipiuntur, finitis cantatæ fuerint, melodiam earum „ cum *alleluja* reincipitur ſicut & illius melodia de *Benedictus*. Capit. *Expurgate*, vetus. ℟. *Surrexit Dominus* „ *de ſepulcro*.] Hymnus: *Aurora*: ℣. *Hæc dies quam fecit* qui exceptis nocturnis, Prima, & Completorio, ad omnes horas dicebatur.

XIV. De Prima ita Concordia Dunſtani „ (Ad Primam „ quatuor pſalmi: *Deus in nomine tuo*, & *Confitemini* „ *Domino* prima tantum feria; *Beati Retribue*, cum „ *alleluja*, & capitulo, & verſu: *Hæc dies* directo a „ puero prolato; deinde *Kyrie eleiſon*, & oratio Dominica, cum ſymbolo, nec non & preces, ſolito ritu ſubſequente collecta.) Et conſuetudines Sancti Dionyſii: „ (Ad primam non dicatur hymnus, nec per totam hebdomadam, nec ad alias Horas; ſed pſalmi in directum „ abſque antiphona dicantur; *Deus in nomine* cum *Gloria*: „ *Confitemini* & alii cum *Gloria Patri*, & *Beati immaculati*; *Retribue*; quibus dictis, dicatur ℟. *Hæc dies*, „ poſt quod dicat Sacerdos: *Dominus vobiſcum*, & *Oremus*; *Concede quæſumus omnipotens Deus*. In ipſa die, „ & tribus ſequentibus non dicantur pſalmi familiares.) Atque ita ſere alii Clericorum more canonicas horas celebrantes. Tertiam vero, Sextam, & Nonam cum tribus pſalmis, ſeu tribus binis octonariis, ex pſalmo 118., verſu, & oratione; ſine hymno, antiphona, & capitulo cantabant. Sed Tullenſes S. Apri Romanum ad ſolas vigilias, & Laudes officium recepiſſe videntur; nam & Horas diurnas cum hymnis, & capitulis cantabant; & Veſperas ſub una antiphona cum quatuor pſalmis: *Laudate pueri*; *Laudate Dominum omnes gentes*, *Laudate Dominum quoniam*; *Lauda Jeruſalem*, capitulo, hymno, &c. more monachorum.

XV. Miſſæ matutinalis nulla fit mentio in Concordia Dunſtani, nec in MS. Germaniæ conſuetudinibus; immo expreſſe Dunſtanus ait; „ (His ſeptem diebus non canimus: *clarius vero Germaniæ conſuetudines*: Miſſa quoque „ non celebrabitur, præter publicam;) & ſevera ſolebant omnes ad majorem Miſſam communicare. In omnibus tamen communiter Monaſteriis cum Miſſa majori dicebatur ſaltem Miſſa matutinalis, quam cum unica tantum collecta dicendam decrevit Lanfrancus in Statutis, cum commemorat. de Cruce, de B. Maria, de Reliquiis, de omnibus Sanctis, & de feſto hac die contingente, cujus ad Laudes facienda eſſet memoria Ordinarium Sancti Petri ſupra Divam. In Dionyſiano vero Monaſterio *omnia*, *ut ad magnam Miſſam*, dicebantur ex conſuet. ejuſdem Monaſterii, in quibus additur: „ (Et ad ipſam Miſſam matutinalem „ communicent pueri;) & ſimiliter in Floriacenſis Monaſterii conſuet. „ (Ad Miſſam matutinalem debent pueri „ communicare, & cæteri, qui voluerint,) ut nimirum aliquid indigentes prægustare valerent; unde ibidem conſequenter ſubjungitur: „ (Expleta Miſſa, illico pueri „ reficiunt, & a Cellerario ſinguli duo ova ſuſcipiunt.)

XVI. „ (Hanc poſt Miſſam, *inquiunt Compendienſes* „ *S. Cornelii conſuetud.*, ſint omnes in albis, & fiat aqua „ benedicta, deinde Tertia cantetur.) Idem innuere videtur Ordinarium Sancti Petri ſupra Divam, in quo præſcribitur etiam, ut ad aquæ benedictæ aſperſionem cantetur ℟. *Vidi aquam*, licet in Pariſienſi S. Germani Monaſterio cantaretur: *Aſperges*, & a Burſfeldenſibus antiphona: *In die Reſurrectionis*, Caſſinenſes autem hac die aquam luſtralem non conficiebant, ſed tantum dicta Tertia aſpergatur, *inquiunt in Ordinario*, per fratres aqua, quæ alia die benedicta fuit; neque Dionyſiani forte, qui in ſuis conſuetud. volunt dumtaxat, „ (dum cantatur Tertia, Sacerdos eat per officinas cum Cruce, & aqua benedicta.) Hanc ad proceſſionem reſpicit haud dubium Ordo officii in Domo S. Benedicti ante Paſcha, Tom. 4. Analect. dum ait: „ . Dominico die, *Reſurrectionis ſcilicet*, vadunt cum antiphona, & aqua ſancta per ſingulas manſiones;) de qua etiam liber conſuetud. S. Benigni Divionenſis: „ (Proceſſio vero per omnes officinas eodem modo fit, quo in aliis Dominicis; nec etiam oratio: *Via ſanctorum*, remanet, ſicut alibi dictum eſt, ſicut nec in qualibet Dominica, quæcumque ſolemnitas „ accidat;) quod idem habet vetus Corbejenſe Ordinarium.

XVII. Poſt Tertiam ſolemnis fiebat proceſſio, & quidem *in cappis*, & ex Statutis Lanfranci, *ut in Natali Domini* inquiunt conſuetudines S. Dionyſii. Cantanda hac in proceſſione præſcribit vetus Caſſinenſium Ordinarium his verbis: „ (Antiphonæ ad proceſſionem: *Sedit Angelus*: *Ego* „ *ſum a, & ω*: *Dicant nunc*. *Poſt paſſionem*: *Crucifixum*; in „ introitu eccleſiæ antiphona: *Chriſtus reſurgens*.] Conſuetudines vero S. Benigni: „ (Ad proceſſionem poſt aquam benedictam antiphona: *Vidi aquam*; deinde itur ad S. Mariam cum antiphona: *Tota pulchra*, quæ „ non finitur abſque *alleluja*; & ibi dicto verſu, & collecta de eadem S. Maria, id eſt *Poſt partum*, & *Gratiam tuam Domine*, ſequitur antiphona: *In die Reſurrectionis*. Alia: *Sedit Angelus*, Ad ſtationem dicunt quatuor, ſex Cantores ℣. *Crucifixum*, ipſo die tantum, „ ad introitum antiphona: *Chriſtus reſurgens*: ante Crucem dicit Sacerdos verſum, & collectam, qui modus „ proceſſionis, & cantus in omnibus Dominicis tenetur uſque Pentecoſten, excepto quod ſolo die Paſchæ ad introitum chori incipitur ℟. *Et valde*, aliis vero Dominicis ℟. vel antiphona dicitur de Sanctis, in quorum honore fundata eſt eccleſia.) Idem habet Corbejenſe Ordinarium. Vide Udalricum; denique conſ. S. Dionyſii in Francia: „ (Poſt Tertiam fiat proceſſio per clauſtrum, ut in „ Natali Domini, & cantetur antiphona: *Vidi aquam*: „ *Sedit Angelus*, & *Crucifixum*: aſcendendo in capitio ℟. „ *Stirps Jeſſe*, cum *Alleluja*, ℣. *Poſt partum Virgo*: Orat. „ *Gratiam tuam*, vel *Famulorum*, deſcendendo de capitio ℟. *Et valde mane*, in navi, *Chriſtus reſurgens*, ℣. „ *Dicant nunc*, a tribus, poſt dicat Sacerdos ℣. *Surrexit* „ *Dominus vere*, vel alium quemlibet de Reſurrectione, „ Orat. *Concede quæſumus omnipotens Deus*, *ut qui feſta Paſchalia*. Ad introitum chori: *Salve feſta dies*: *Ecce renaſcentis*: *nomque triumphantis legious inferni*.] Quod ſpectat ad hanc proceſſionem notandum maxime, quod in Pratenſi S. Germani conſuetudinibus legitur: „ (Exiſtante vero conventu in capella B. M. Abbas incenſabit altare B. Mariæ, poſtea tumbas Abbatum, poſt „ dicet verſiculum, &c.)

XVIII. „ (Poſt proceſſionem, *addunt Dionyſiana conſuet.*, aſcendunt juxta Sancta Sanctorum quidam bene „ cantantes, alii in dextro latere, alii in ſiniſtro latere „ aſſiſtentes, bene & honorifice tropos ſcilicet: *Quem* „ *quæritis*; conjubilantes, & ſibi invicem reſpondentes; „ & cum intonuerint, *Quia ſurrexit*, dicens, *Patri*, mox „ Archicantor, & duo ſocii ejus aſſiſtentes in choro regias „ virgas in manibus tenentes, incipiant officium.) Hunc ritum accepiſſe videntur a Caſſinenſibus, quorum Ordinarium hæc habet: „ (Proceſſione finita, vadat Sacerdos „ poſt altare, & verſus ad chorum dicat alta voce, „ *Quem quæritis?* & duo alii Clerici ſtantes in medio chori „ reſpondeant: *Jeſum Nazarenum*; & Sacerdos: *Non eſt hic*: „ illi vero converſi ad chorum dicant: *Alleluja*. Poſt

„ hæc alii quatuor cantent tropos, & agatur Miſſa or-
dine ſuo.) Aliquid hujuſmodi præſtant etiam nunc noſtri
Remigiani Remenſes.

XIX. Miſſa ſequebatur ſollemniter *in cappis*, ex Ordin.
Caſ., conſuet. Germaniæ, Sancti Germani a Pratis, &
aliis; cujus Introitum cum duplici verſu; *Domine proba-
ſti me* & *Hæc dies*, *quam fecit*, & cum *Gloria*, ex Udal-
rico l. 1. c. 15., Ordinario Corb., & Benignianis conſuetud,
ter repetebatur. Poſtea cum jubilaverint *Gloria Patri*, in-
quiunt Dionyſianæ conſuet. „ (Domnus Abbas feſtivis
„ indutus veſtimentis, cum ſeptem Diaconibus, totidemque
„ Subdiaconibus textus deferentibus, & Converſis antece-
„ dentibus cum thuribulo, & candelabris duobus, cui
„ obviam ex capitio fratres uſque ad altare Sanctæ Tri-
„ nitatis cum Cruce Domini Karoli Imperatoris retro al-
„ tare, & candelabris criſtallinis adveniunt, Crucem Do-
„ mini Karoli inter alias duas ponentes, deſuper quoque
„ candelabra criſtallina. Domnus namque Abbas per cho-
„ rum veniens ſubtus campanas ante principale altare cum
„ ſuo comitatu adſiſtat, dicens ibi: *Confiteor*. Poſt *Con-
„ fiteor* autem offerentur ei convenienter textus a Sub-
„ diaconibus, quos omnes in ordine oſculetur; poſtea cum
„ tremore, & reverentia ad altare accedat.)

XX. „ (Poſt orationem, *pergunt eædem conſuetud.*, acce-
„ dant fratres, quos præviderit Archicantor infra Sancta
„ Sanctorum, ante Corpora Beatorum Martyrum, qui
„ honorifice conjubilant *Chriſtus vincit*, *Chriſtus regnat*,
„ *Chriſtus imperat*, & conjubilantibus illis, reſpondeat
„ hæc eadem chorus ſimiliter.) Eodem modo Com-
pendienſes Sancti Cornelii: „ (Dum dicitur oratio, tres
„ bene cantantes, quibus tamen juſſerit Cantor, adſcen-
„ dant ad oratorium Sanctæ Trinitatis, & ſtantes re-
„ tro Martyres, cantent ibi: *Chriſtus vincit*. Poſt hæc
„ legatur Epiſtola;) & Rituale Corbejenſis Monaſterii:
„ (Eadem die ad magnam Miſſam poſt collectam dicitur
„ *Chriſtus vincit*, per duos Presbyteros.)

XXI. Interim ita proſequuntur Dionyſianæ conſuetud.
„ (Subdiaconus regia tunica indutus, ſceptrum tenens in
„ manu, pulpitum aſcendat, & Epiſtolam legat: *Expur-
„ gate vetus*. Poſt Epiſtolam cantetur a tribus in pretioſ-
„ ſiſſimis tabulis eburneis ℟. *Hæc dies*. ℣. *Confitemini*
„ & quatuor perſonæ cantent: *Alleluia*: *Paſcha noſtrum*,
„ & *Epulemur*. Deinde incipiat Archicantor ſequentiam:
„ *Fulgens præclara*, ad finem, cujus tranſmittat Cantor
„ quemdam bene cantantem in capitio ante Martyres, qui
„ honeſte ante Evangelium intonet antiphonam; *Crucem
„ ſanctam ſubiit*, quam dum inceperit, teneat crucem in
„ manu; deinde Converſus accipiat crucem de manu e-
„ jus, qui antiphonam intonuit, & antecedat Diaconum
„ & Converſi alii cum candelabris, & thuribulo, & a-
„ ſcendant pulpitum, & legatur Evangelium, *Maria Mag-
„ dalene*.)

XXII. Paucis Compendienſes conſuetudines: „ (Poſt
„ hæc legatur Epiſtola: *Expurgate*, ℟. *Hæc dies*, a tri-
„ bus *alleluia*, *Paſcha*. *Epulemur* a quatuor, ſequentia
„ *Fulgens*, antiphona ante Evangelium; *Crucem ſanctam*,
„ Evangelium: *Maria Magdalene*.) In Monaſterio S.
Germani a Pratis tres Monachi etiam cantabant ℟., ſeu
graduale *in cappis*, quatuor *alleluia*. In Beccenſi „ (℣.
„ quatuor, ℟. quinque, alleluja octo in albis cappis canta-
„ bant), ex Rituali ejuſdem Monaſterii. Apud Cluniacenſes
ex Udalrico l. 1. c. 15., Divionenſes S. Benigni ex lib. conſ.
hujus Monaſterii, & Corbejenſes ex eorum veteri Ordi-
nario: *Duo paria cantorum hinc & inde*, vel ſi videbatur,
plures ſtatuebantur ad proſam concinendam; quibus cho-
rus *per neumas* reſpondebat, ex conſuet. Benignianis,
& Ord. Corb.

XXIII. „ (Poſt dicatur Credo, *inquiunt conſuetudines
„ Dionyſianæ*, quæ dum cantatur, afferatur a ſenioribus
„ Regalis offerenda per chorum uſque inter duo altaria,
„ a dextris, & a ſiniſtris ſtent in ordine, quo uſque Dom-
nus Abbas dicat: *Oremus*: tunc fiat offerenda;) deinde
de offertorio: „ (Interim offertorium cantetur ita: duo
„ cantent: *Ab increpatione*, *& ira*, dicto ℣. incipiat
„ Cantor: *Terra tremuit*;) nimirum tropos ad offerto-
rium cantabant, ſicut & ad *Agnus Dei*; & ad commu-
nionem: „ (ad *Agnus Dei* tropi quidam adjiciuntur, & com-
„ munio poſt verſum ſuum iteratur, *inquit Udalricus l. 1.
„ c. 15.*) & Corbejenſe Ordin. „ (Ante ultimum *Agnus Dei*,
„ & ante communionem, quæ poſt *Gloria Patri* repeti-
„ tur, cantatur antiphona: *Venite populi*, ad quam cum
„ venitur, ad ipſum locum; *Adoremus*, omnes petunt
„ veniam uſque in terra, quemadmodum in Natali Do-
„ mini;) ſed de his audiendæ ſunt iterum conſuetudines
S. Dionyſii; „ (Ante communionem duo cantent proſam
„ ante aquilam: *Laus, honor*, *virtus*, & Cantor reſpondeat
Paſcha noſtrum; quo dicto aſcendant fratres, quos juſ-
„ ſerit Cantor, ante Martyres, & ibi jubilant: *Emitte
„ Domine benignitatis Angelum*, in quo cantu deprecatur,
„ ut illo die ſancta digne mereantur tractare; poſtea di-
„ catur poſtcommunio; *Spiritum nobis*:) & Compendien-
ſes: „ (Ad offerendam cantetur tropa a duobus: *Ab in-
„ crepatione*, . . . ad communionem cantetur tropa a duo-
„ bus: *Laus*, *honor*.)

XXIV. Hæc Miſſa præfationem propriam, *Communican-
tes*, & *Hanc igitur*, habebat; in ea omnes communicabant
etiam Presbyteri, ut ſupra obſervavimus, quod etiam fa-
ciunt Monachi Cartuſienſes, ex Rubricis Miſſalis Cartuſi-
enſis an. 1531. editi, in quibus hæc lego: „ (In die ſan-
„ cto Paſchæ primam Miſſam cantat Hebdomadarius, in qua
„ dicitur Kyrie Dominicale, ... & communicant Dia-
„ conus, & fratres Laici . . . Miſſa major ſollemniſſime
„ a Præſidente cantatur, & Diaconus cum toto conventu
„ communicet;) & in eorum Ordinario c. 50. decernitur
Epiſcopo Miſſam vice Prioris celebrante, Prior ipſe „ (cum
„ aliis ab Epiſcopo communionem recipiat;) ſed ab
hac ſe lege ſenſim eruerunt Monachi, unde in Tullenſi
S. Apri Ordinario hæc lego: „ (Die ſancto Paſchæ a mane
„ uſque ad Tertiam fratres, qui privatas Miſſas voluerint
„ celebrare, cantare poſſunt, ut Tertiæ cum ceteris poſ-
„ ſint intereſſe;) & infra: „ (Hac die Diaconus tot ho-
„ ſtias conſecrandas apponat, ut in ipſa die fratribus, qui
„ non celebraverunt, Converſis, & ſororibus ſacra com-
„ munio ſufficiat, exceptis pueris, qui mane communi-
„ cant de manu Magiſtri.) Obiter hic notaverim, plures
olim ab uno Sacerdote, quibuſdam in eccleſiis, ſacro Paſcha-
tis die Miſſas celebratas fuiſſe, qua de re extat Decre-
tum Concilii Lambethenſis anno 1206. cap. 1. apud Spelm.
Tom. 2. Concil. Angl. „ (Bis in diem Miſſam nullus ce-
„ lebrare præſumat, niſi in diebus Nativitatis, & Reſur-
„ rectionis Dominicæ.) Immo etiam aliis diebus, ut
patet ex libro de geſtis S. Aldrici Epiſcopi Cenomanenſis
ſæculo IX., ſi bene memini, To. 3. Miſc. Baluz. p. 51. ubi
inſtituiſſe dicitur, ut in die ſuæ conſecrationis unuſquiſque
Presbyter Miſſas decantaret, & clerici pſalterium; ſimi-
liter pro ſe mortuo in die ſuæ depoſitionis: hæc per tranſ-
ennam dicta ſint. Ad propoſitum revertor.

XXV. „ (Poſt Miſſam, *inquiunt conſuetudines Com-
„ pendienſes*, omnes campanæ pulſentur, & fiat benedictio
„ de cruce Karoli;) & antea MS. Germaniæ conſuetudines:
„ [Poſt Miſſas omnia pulſentur ſigna per totam hebdo-
„ madam.)

XXVI. Poſt Miſſam, Sextam, & poſt Meridianam No-
nam eodem ritu cantabant, quo ſupra diximus, Tertiam.

XXVII. Veſperas omnes ſacris veſtibus induti ſollemni-
ter decantabant, cujus rei luculentum habemus teſtimo-
nium in hiſtoria Translationis SS. Martyrum Criſanti, &
& Dariæ ad Monaſterium Prumienſe, ab authore ſæculi
IX. deſcripta n. 17. refertur in vit. S. Marc. Abb. Prum.
ſæc. 4. part. 1. p. 617. „ [Eſt conſuetudo loci, ut die
„ ſollemnitatis Paſchalis, Clerici, (ideſt Monachi,) veſ-
„ pertinum celebrantes officium, ita ſacris induantur, ut
„ in Miſſarum agitur celebratione. Factum eſt igitur, ut
„ cuſtos de more cum aliis indutus, lampades accenſurus
„ eccleſiæ procederet; ſed dum incaute progrederetur po-
„ ſitus ſub lampadibus, oleum lampadis cecidit, atque
„ partem planetæ, qua forte indutus erat, non abſque
„ deformitate infecit;) cappas, non planetas deferebant noſtri
Sandionyſiani, quorum in conſuet. hæc lego: „ (Ad Veſ-
„ peras ſint omnes in cappis, tres Cantores aſſiſtant in
„ choro cappis induti.) Compendienſes tantum habent;
„ (Ad Veſperas ſint omnes in albis, tres Cantores ſint
„ in cappis.) Hactenus Rotomagenſis noſtri S. Audoeni,
„ (Veſperas cantant albis induti.]

XXVIII. Quomodo autem Veſperas cantarent ii, qui
curſum Romanum receperant, diſcendum ex Dunſtani Con-
cordia: „ (Ad Veſperam: *Dixit Dominus*: *Confitebor*: *Bea-
„ tus vir*, cum antiphona, ſine capitulo: graduale ideſt
„ ℟. *Hæc dies*, ſine ℣. *alleluia* cum verſu, & ſequentia.
„ Poſt inchoetur antiphona in Evangelio, & collecta;)
quibus concordant ſaltem fere in omnibus Dionyſianæ,
Compendienſeſque conſuetudines, in quibus antiphona
ſuper tres præfatos pſalmos notatur: *Alleluia*, & *Cognove-
runt* cum capitulo: *Expurgate*, ℟. *Hæc dies*, cum ℣. *Con-
fitemini*, a conventu dicendo, *Alleluia Paſcha noſtrorum*,
Epulemur a quatuor vel tribus in cappis, ſequentia *Victi-
mæ Paſchali*, ℣. *In reſurrectione* a duobus pueris, anti-
phona ad *Magnificat*; *Et reſpicientes*, ex Dionyſianis conſ.
ter dicenda, ex Comp. *bis* Addit Dunſtanus: „ (Dehinc
„ eatur ad fontes, pſalmum: *Laudate pueri*, cum antiphona
„ canentes, quem ſequatur collecta. Inde vero revertentes
„ chorum, vel oratorium, quod eis competens videbitur

„ adeant,

„ ardeant, pſalmum: *In exitu* decantantes, quem propria ſequatur collecta.) Veſperis præmittebant Dionyſiani Veſperas omnium Sanctorum.

XXIX. De Completorio rurſum Dionyſianæ, Compendienſeſque conſ. „ (Ad Completorium tres pſalmi: *Cum invocarem*; *In te Domine ſperavi*, uſque *in manus: Ecce nunc*; poſt pſalmos: *Alleluja*; *Hæc dies*; deinde *Dominus vobiſcum*, & orat. *Praſta quæſumus omnipotens, & miſericors Deus*, ut in reſurr:ct.) ſed Concordia Dunſtani pſalmos ſubſequitur „ (capitulum, & ℟. exhinc: *Nunc dimittis* cum antiphona concinitur, conſequentibus horæ precibus, cum collecta, & benedictione.)

XXX. Qui vero Regulare S. Benedicti officium retinuerant, Veſperas, & Completorium ſolito more cantabant excepto quod „ (cum ad omnes alias horas antiphonæ dicantur, ad ſolos Veſperos ſuper pſalmos non antiphonæ, ſed *alleluja* cantatur de melodia antiphonæ: *Scio quod Jeſum*,) inquit Corbejenſe Ordinarium. Et hæc quoad divinum officium. Ad reliquas conſuetudines quod attinet, pauca omnino ad noſtram pervenerunt notitiam.

XXXI. In primis illud notandum, quod ex antiqua ordinis conſuetudine, in Natali Domini, & Paſchali ejus Reſurrectione, Abbas coquinæ officium exerceret, ut ſupra vidimus capite 4. hujus libri; hinc S. Petri ſupra Divam Ordinarium ad diem ſacrum Paſchæ præſcribit, ut data ab Abbate egredientibus coquinæ hebdomadariis benedictione, „ (idem Abbas cum ceteris ingredientibus a Priore benedictionem recipiat;) ſimiliter & Tullenſe „ (Abbas Præpoſitus, & duo Hebdomadarii coquinæ ingredientes accipiant benedictionem;) & tamen in manuſcriptis Germaniæ conſuetudinibus lego, ut in die Reſurrectionis Dominicæ „ (in coquina fratrum nihil præparetur, uſque in quinta feria;) quod maxime notandum.

XXXII. Deinde ex præſcripto Concilii Aquiſgranenſis ſtatuto, poterant monachi ut in octava Natalis Domini, & in Paſchali Reſurrectionis ejus, volatilibus veſci; qua de re vide ſupra c. 5., & teſtamentum Anſegiſi Abbatis Fontanellenſis ſæc. 4. part. 1.; ſed hoc privilegio non gaudebant noſtri Floriacenſes, quorum antiquæ conſuetudines victum monachorum in die Paſchæ, & infra octavam ita conſtituunt: „ (Ad prandium debemus habere tria fercula: primum ova farſa, ſecundum piſces, tertium ſæpias, & porrectam ab Hortolano, & Piſtinario bracellos, & pittantiam de optimo vino a Cuſtode vini, & ſero gaſtellos. Fer. 2. 3. & 4. & in octava ſtrutas debemus habere, & in Aſcenſione quoque, ac Inventione Crucis . . . . . Feria 2. Paſchæ ad prandium debemus habere roſcellas, & per totam hebdomadam pitantiam vini. Fer. 3. ad prandium debemus habere ova farſ. Fer. 4. ad prandium ſtrutas. Fer. 5. ova frixa, Fer. 6. ad prandium ova elixa, & in Sabbato ſimiliter cum ſapore.) Ubi nulla omnino volatilium fit mentio.

XXXIII. His adjungendum eſt, quod in Germaniæ conſuetudinibus his verbis continetur: „ [Menſe fratrum provolutæ ſint mantilibus, prædictis quoque quatuor diebus pane ſcaldato utatur, terniſque potionibus, primam miſceant pueri, ſecundam Diaconi; tertiam Presbyteri.)

XXXIV. Tertio, notanda eſt illa laudabilis Floriacenſium conſuetudo, qua „ (expleta cœna, *ut ajunt veteres conſ. Flor.*, Abbas vadit cum omnibus pueris in eleemoſinam ad Mandatum XII. pauperibus.)

XXXV. Hi erant fortaſſis duodecim illi pauperes, de quibus Aimoinus monachus Floriacenſis in libro 1. de Miraculis S. Benedicti c. 12. ſæc. 4. part. 2., ubi refert quemdam contractum a ſancto Patre ſanatum, & Richardum Abbatem „ (in numero duodecim egenorum eum haberi inſtituiſſe, quos diligens boni antiquorum cura Patrum in hoc noſtro Floriacenſi cœnobio, ob duodecim Apoſtolorum numerum, communibus ſtipendiis diatim ali, ac veſtiri ſancivit;) de quibus etiam agere videtur antiquus author in vita S. Oſvvaldi n. 21. apud Boll. 29. Feb.

XXXVI. Quarto, denique „ (hodie, *inquiunt eædem Floriacenſes conſuetudines*, debet Theſaurarius centum pauperes in eleemoſynam introducere, & ſingulis ſingulos denarios diſtribuere.)

CAPUT XVII.

De Septimana Reſurrectionis Dominicæ.

I. SEptimana Reſurrectionis Dominicæ, quam *Septimanam majorem* vocat Udalric. l. 1. cap. 16. ſolemniſſimos olim apud monachos habuit quatuor priores dies, in quibus tam ex Statutis Lanfranci, quam ex libro conſ. S. Benigni Divionenſis, Ordinario Corbejenſi, Udalrico, conſuetudinibus S. Dionyſii, Miſſa cantabatur in cappis, vel minimum in albis, ut in Tullenſi S. Apri Ordinario, & conſuetudinibus S. Germani a Prarls conſtituitur. Hinc Ciſtercienſes in libro Uſuum „ (tribus, *inquiunt c.* 25., diebus, qui Paſchæ diem ſequuntur, erunt fratres in lectione, nec laborabunt; quia hos tres dies pro veneratione S. Reſurrectionis ſolemnes habemus, ſicut feſtum alicujus Apoſtoli;) & Cartuſienſes in Ordinario c. 50. n. 5., de Paſchate, & ejus octava: „ (Totos priores quatuor dies celeberrimos ducimus, quemadmodum de Domini Nativitate dictum eſt;) quamvis Caſſinenſes videantur tres tantum primos dies ſolemniter celebraſſe. Primum diem ſuperiori capite inveſtigavimus, reliquos præſenti diſcutiemus.

II. Quo ritu veteres monachi tre poſt Paſcha dies celebrarent, ex Lanfranci Statutis c. 1. §. 5. potiſſimum requirendum eſt, in quibus totam hebdomadam ita diſponit: „ (Tribus ſequentibus diebus ante vigilias pulſentur ſigna duo & duo; ad Invitatorium tres in cappis; pſalmi feriales dicantur, ſex ſub una antiphona, & ſex ſub alia. Duo & duo primum, & ſecundum ℟. tertium tres. Laudes ſub una antiphona; ad thuribula duo Sacerdotes cappis induti ad Laudes, & ad Veſperas. Miſſa matutinalis cum una collecta; ad majorem omnes ſint cappis induti: ad Veſperas per totam hebdomadam ſub una antiphona dicantur pſalmi, qui in die Paſchæ ad Veſperas dicti ſunt.) De reliquis vero diebus ita ſubjungit: „ (Tribus ſequentibus diebus ad Invitatorium duo in frocis: ad nocturna pſalmi feriales, tres lectiones de pronunciato Evangelio. Major Miſſa, & cetera, ſicut in XII. Lectionibus. In hac hebdomada non loquantur in clauſtro. Miſſa matutinalis: *Reſurrexi*: omnes horæ cum antiphonis canantur.) Paullo fuſius, & paullo aliter Divionenſes S. Benigni conſuetudines c. 63. „ (Feria ſecunda, ſicut in aliis noctibus ejuſdem ſeptimanæ duo tantum ſigna ante nocturnorum inceptionem, ſicut in privatis noctibus, pulſantur, quamvis alia ſint; alia enim ſigna pulſantur in hac hebdomada, & in hebdomada Pentecoſtes, & Natalis Domini, quam in privatis noctibus. Nocturni cum duodecim pſalmis, ſicut ſunt per ferias, ordinate aguntur, puer unus Invitatorium cantat, tres lectiones ex Evangeliis fiunt. Ad extremos pſalmos nocturni ſecundi cerei de ciborio accenduntur: ad preces nocturnorum altare diſcooperitur, & quatuor cerei de ſeptem ante altare accenduntur, tres enim accenſi erant. Collectæ habentur in collectaneo, quæ per ſingulos dies tam ad VI., quam IX., & ad nocturnos dicuntur: deinde pulſantur omnia ſigna, de cetero omnia feſtive fiunt. Sacerdos ipſa die, & duobus ſequentibus cum cappa ad Laudes incenſat altaria; ceteris autem tribus cum cappa. Antiphonæ quæ in Dominica ad Laudes cantatæ ſunt, poſtea ſingulæ per ordinem ad ſingulos Matutinos ab Hebdomadario inceptæ cantantur uſque ad Sabbatum, ad alias Horas habentur antiphonæ de Evangelio. Ad ſolos nocturnos, & Veſperos ſuper pſalmos non niſi *alleluja* cantatur ad melodiam quarumlibet antiphonarum formata, quæ ita cantantur, ſicut in alio loco dicetur, ℟. IV. quæ in prima die, & ſecunda ad Laudes, & Veſperas dicuntur, ita deinceps toto Paſchali tempore variantur, ut duo in una die, & alia duo in alia dicantur. Sabbato invitatorium *Alleluja alleluja alleluja*. Deinceps tam ad nocturnos, quam ad Laudes, & ceteras Horas, excepto ad cantica de Evangelio, *alleluja*, dicitur uſque ad Aſcenſionem Domini, quod quo ordine fiat, alibi diſponetur, verſiculi etiam horarum, & Veſperorum in hac die incepti uſque ad Aſcenſionem tenentur. Miſſa matutinalis per totam hebdomadam: *Reſurrexi*; ad crucifixum cantatur, ad quam viciſſim *Alleluja*; *Paſcha noſtrum*, & *Epulemur* dicitur; ad alias vero Miſſas matutinales Dominicarum ad arbitrium Armarii dicuntur *alleluja*, una tantum collecta per quatuor dies, per alios vero omnes, quæ ſolent, dicuntur; per quatuor etiam dies major Miſſa in cappis agitur pſalmi quoque per totam hebdomadam ad Veſpera, ſunt: *Dixit Dominus*, & tres ſequentes. In Sabbatos vero: *Confiteantur*, in quo ad Miſſam duæ *alleluja* dicun-

tur, ideſt: *Hæc dies*, & *Laudate*.) His per omnia conforme eſt vetus Corbeienſis monaſterii Ordinarium, & Udalricus l. 1. c. 16. Idem fere in aliis peragebatur monaſteriis.

III. Ex Ordinario S. Petri ſupra Divam, feriis II. III. & IV. *in cappis*, V. VI. VII. *quaſi in albis* celebrabatur: Prædictis autem tribus primis feriis, inquit, „ (ſurgentes ad Matutinas facta trina oratione, dicant communiter utrimque XV. pſalmos. Invitatorium cantent tres in cappis.) Simili prorſus modo invitatorium in Beccenſi monaſterio cantabatur. In Dionyſiano vero, & Tullenſi S. Apri, a duobus *in cappis*; in Compendienſi S. Cornelii a duobus *in froccis*; in Pariſienſi S. Germani ab uno duntaxat puero. Hymnus ex Ordinario Tullenſi: *Aurora lucis*, uſque *Claro Paſchali*, atque ita per totam hebdomadam.

IV. Duos duntaxat ad vigilias nocturnos faciebant cum pſalmis de feria, ex quibus ſex ſub una antiphona cum tribus lectionibus, ſex alios cum altera antiphona, capitulo, ℣. oratione Dominica, & collecta decurrebant. Sed qui curſum Romanum die Dominica receperant, illum etiam infra hebdomadam quotidie retinebant (a) ut patet ex Concordia Dunſtani, & Dionyſienſis, Compendienſibuſque conſuetudinibus: non tamen omnes; nam v. g. in Ceſſincenſi monaſterio, S. Petri ſupra Divam, & Tullenſi S. Benedicti officium infra hebdomadam perſolvebatur, teſtantibus eorum ordinariis, in quibus ad vigilias duo nocturni cum pſalmis de feria aſſignantur, idem de Beccenſi cœnobio credere licet.

V. Ab hac porro „ (nocte *ait Tullenſe ordin.*, uſque ad craſtinum Trinitatis inter nocturnos, & Laudes non dicuntur pſalmi familiares.)

VI. Laudes cum antiphona ſuper omnes pſalmos decantabant, has „ (Hebdomadarius Miſſæ incipiet, *inquiunt Pariſienſes S. Germani conſuet.* & poſt pſalmum: *Deus miſereatur*, induet ſe alba parata, & veniat in chorum cum manipulo.)

VII. Poſt capitulum de Laudibus, duo monachi cantabunt ℟. de Laudibus in froccis, addunt eædem conſuetudines, quibus concinit Ordinarium S. Petri ſupra Divam; quamvis ex Tullenſi id præſtarent *duo pueri* tantum. Hymnus ex eodem Ordinario: „ (*Claro Paſchali*. Poſt hymnum, *ita pergunt conſuetudines S. Germani*, Hebdomadarius Miſſæ induet cappam de ſerico, & amoto manipulo thurificabit majus altare, & ſacrarium, & Priorem; ſequetur autem juvenis indutus albe, qui concentum poſtea inceoſabit.) His concordant Tullenſe, & S. Petri ſupra Divam Ordinaria.

VIII. Finitis Laudibus fiebat proceſſio *ad Crucifixum*, & quidem tribus primis diebus *cum incenſo*, ex Tullenſi Ord., aliis vero tribus ſequentibus ſine incenſo; & *cum duobus accenſis cereis* per totam hebdomadam, ex conſ. S. Germani.

IX. Poſt verſum, & collectam de cruce, in monaſterio S. Petri ſupra Divam impoſita a Cantore antiphona de B. M:, omnes eandem cantando proſequentes in chorum redibant, & Sacerdos in alto gradu, ℣. & Collectam, *Gratiam tuam*, dicebat. „ (Qua Finita, *inquit Ordinarium ejuſdem monaſterii*, mox incipiant Matutinas ſanctæ Mariæ, cujus ſervitium non mutetur, præter in Sabbatis, excepto quod ad antiphonas, & ℟., *alleluja* adjungatur; quibus rite cantatis, fiat memoria de reliquiis, cum *Gloria Patri*, deinde de omnibus SS., & ſic finis fiat.)

X. „ (Die jam clara, *pergit idem Ord.* pulſata ad Miſſam S. Mariæ, celebretur ſolemniter Officium: *Salve ſancta parens* &c.) Hæc Miſſa cum præfatione, *Communicantes*, & *Hanc igitur*, de Reſurrectione per totam cantabatur hebdomadam.

XI. Præter hanc Miſſam celebrabatur & altera matutinalis ſolemniter de Reſurrectione: *Reſurrexi*; dicebaturque ad *altare S. Crucis* per totam hebdomadam, ex Ord. Tullenſi, cum præfatione, *Communicantes*, & *Hanc igitur*, de Reſurrectione.

XII. Ad Primam, III. VI. & IX. antiphonæ propriæ ex Evangeliis propriis cujuſque diei deſumtæ, cum pſalmis Regularibus, reliqua pro more, niſi quod „ (VII. pſalmi pœnitentiales cum letania non dicantur ad Primam uſque ad craſtinum octavarum Paſchæ) inquit Tullenſe Ordinarium.

XIII. De majori Miſſæ vero Caſſinenſes in Ordinario: „ (Ad Miſſam vero pluvialibus omnes induti chorum ingredimur,) *inquiunt*, idem aliis in monaſteriis plurimis obſervabatur, ut ſupra notavimus, vel minimum in *albis*; ſed Caſſinenſes ſecunda, & tertia tantum feria, alii etiam quarta hoc præſtabant: has in Miſſa duo apud Dionyſianos *procedentes* adſiſtebant, ℟. a duobus, *alleluja* a tribus cantabatur: ex Rituali vero Beccenſis monaſterii, ℟. à quatuor, *alleluja* a quinque. Sequentia ſingulis diebus propria, *Credo*, præfatio, *Communicantes*, & *Hanc igitur*, de Reſurrectione.

XIV. Huic Miſſæ ſolemnem olim proceſſionem feria ſecunda præmittebant, ut diſcimus ex vetuſto Ordine officii in Domo S. Benedicti tom. 4. Analect., ubi de eadem feria hæc leguntur: „ (Secunda feria exeunt cum cruce, & patrociniis, *ideſt reliquiis*, & aqua ſancta per ſingulos labores, redeuntes agunt Miſſam in S. Petro;) ſive, ut habet codex Ceſſincenſis circa tempus Bertharii Abbatis ſcriptus: „ (Sequenti feria ſecunda exeunt mane cum cruce, & codicibus ſacris, & aqua benedicta, per ſingulas domos dantes orationes, & benedictiones; & redeuntes ad eccleſiam cum letania; peracta Miſſa reficiunt.) De eadem proceſſione ita ſcribit Anonymus in lib. 2. Mir. S. Bertini Abbatis Sithivenſis cap. 11. „ (Quamobrem I utrum ſancivit induſtria, fratres omni anno veſtitos ſecunda feria Paſchæ cum reliquiis, & pſallentiis, ſicut mos eſt per totam illam hebdomadam, per diverſas officinas facere, ideſt pomarium viſitare, & in ipſo monticulo completa oratione ad publica ſolemnia reverti.) Quibus ex verbis declaratur non tantum ſecunda feria, ſed per totam hebdomadam per diverſas monaſterii officinas celebratam fuiſſe hujuſmodi proceſſionem: eam, quæ tertia feria agebatur, ſuſe proſequitur præfatus codex Caſſinenſis in hæc verba: „ (Feria III. in albis, quando monachis major feſtivitas eſt, deſcendunt omnes a furſum cum theſauro, ceroſtandis, crucibus, cantantes, & pſallentes. Eo quidem die magnum eis exhibetur epulum a Præpoſito majore. Et deorſum ſimiliter exeunt cum ornato, & theſauro eccleſiaſtico, cantantes, & pſallentes, & ſic ſe pariter conjungunt ad S. Petrum in civitate. Preſbyteri, Diaconi, Subdiaconi omnes veſtimenta ſacerdotalia, & ante pectus alii cruces aureas, alii capſas habentes, & ſalutant ſe invicem omnes; & incipiunt illi deorſum: *Benedictus qui venit in nomine Domini*, & ſubſequantur ipſi deſurſum ſimiliter: *Benedictus qui venit in nomine Domini*. Quo finito, dicit Sacerdos excelſa voce orationem. Ita expletis veniant omnes ad unum ad Domnum Abbatem, & ad reliquos deſurſum ſalutantes, & pacem dantes, in primis Sacerdotes, Diaconi, Subdiaconi, poſtea ſeniores, & reliqui fratres; incipiunt litaniam illi deſurſum, & intrant omnes in S. Petrum, & data oratione a Preſbytero, cantant Tertiam, & legunt Lectionem ſecundum conſuetudinem; inde incipiunt *Miſerere*. Incipiunt Miſſam; Introitus: *Venite benedicti Patris mei*, & lectio quæ feria VI. Item tonus Alleluja, *pſalmus tuus David* ℟. Proſa communis, in gradali alleluja; ℣. *Cæli enarrant gloriam Dei*, ℣. *Expectans expectavi Dominum*, & Ipſi verſi plane in græcum; Evangelium quod in feria VI. Preſbyter vero perſonat Miſſam. Reliqui autem egrediuntur foras cantantes, & pſallentes, ac deorſum pergentes. Mox igitur ut appropinquaverant prope monaſterium ... quin non longe ab ipſo negotiantum foro incipiunt litaniam, cum qua egrediuntur in eccleſiam Domini Salvatoris, & expleant eam; qua expleta, pauſent modicum, & lotis manibus, induunt ſe omnes pariter Sacerdotes, & Levitæ .... ſacris, optimiſque veſtimentis, & procedunt ante, & ordinata in atriis Beati Principis Michaelis Archangeli, expectantes venerabilem virum, & Sacerdotem, nec dubium, quin Berthariam Abbatem; at ubi ſtipatus adeo cœleſtis exſequia iidem pervenerit, mox ſimul omnes pariter reboant campanæ, & fiet proceſſio cum ſignis, & fanulis, cereis, crucibus, ceroſtandis, codicibus ordinatis; & Domnus Abbas illum ante pectus codicem, quem Bertharius mirifice Domino, Beatoque conſtruxit Benedicto. Et introeundo ad ædem poſt tonum incipiant introitum: *Aqua ſapientiæ potavit eos*; & omnia ordine ſuo complebuntur, ut mos eſt. Poſt Sextam vero eant decantando in refectorium, ubi & cantent: *Te Deum Laudamus*, gratias agentes omnipotenti Deo, qui eos ab adverſis eripuit, & cœnobium cum inhabitantibus incolume cuſtodivit; poſt datam orationem exeunt ad expoliandum, & poſt modicum revertuntur ad refectionem. Hoc honeſte completo, poſt refectionem aſſumentes veſtimenta ſua, & depoſito ornatu, valedicentes Patri, fratribuſque, redeunt ſurſum.)

XV. Veſperæ ſub una antiphona cum iiſdem pſalmis,

(a) Et tamen in vetuſto Ordin. Divini officii in Domo S. Benedicti tom. 4. Anal. hæc leguntur: *Secunda, & tertia Feria faciunt octo lectiones; reliquis diebus uſque in octava ſexta, & uſque in Pentecoſten omni nocte tres lectiones.*

mis, qui die Dominica dicti fuerant, decantabantur, pro cujuſque monaſterii conſuetudine; ſed Beccenſes per totam hebdomadam hos pſalmos perſolvebant: *Dixit Dominus*: *Laudate pueri*: *Laudate Dominum omnes gentes*: *Lauda Jeruſalem*, ex lib. Uſuum Becc. capitul. ex Ordinario Tullenſi: *Facta eſt vox*. ℟. *Surrexit Dominus de ſepulcro*, ex eodem a duobus pueris decantandum; vel a duobus Hebdomadariis *in cappis ſericis* ex Ord. S. Petri ſupra Divam. Hymnus: *Jam Paſcha*, ad quem ex eodem Ordin. ,, (reveſtiantur duo Sacerdotes in cappis cum duobus miniſtris in albis, de incenſo morem ſolitum facientes.)

XVI. Poſt Veſperas fiebat proceſſio ad crucem, ut ſupra ad Laudes, cum ℟., ℣., & collecta. Qua dicta, in monaſterio S. Petri ſupra Divam, comm. de S. Maria, de reliquiis, & de omnibus Sanctis ſequebatur, quibus Hebdomadarii: *Benedicamus Domino*, iterum ſubjungebant.

XVII. Et hic erat trium Paſcha proxime ſequentium dierum ordo, quamvis apud Dionyſianos feria quarta cæteris amplius aliquid ſolemnitatis haberet ad utraſque Veſperas, & ad Miſſam, in qua quatuor procedentes cum duobus Cantoribus adſiſtebant; ℟. tres, *alleluja* quatuor decantabant. E contra vero in monaſterio S. Petri ſupra Divam ſecundæ Veſperæ quartæ feriæ minus erant ſolemnes, nam duo Hebdomadarii cantabant ℟. *in cappis non ſericis* tantum, & unus duntaxat Sacerdos in cappa cum uno miniſtro in alba incenſum faciebat, & ℟. de Cruce ad proceſſionem ſine ℣. *Dicant nunc*, cantabatur.

XVIII. De reliquis tribus ſequentibus diebus vix aliquid dicendum occurrit. Idem in iis ordo, qui in præcedentibus; ſed non eadem ſolemnitas ſervabatur. Invitatorium tantum in frocis cantabatur, in Laudibus, & Veſperis non portabatur incenſum, ſaltem apud Tullenſes. Major Miſſa propria ſicut aliis diebus; ſed ad inſtar feſtorum XII. Lectionum ſimplicium tantum celebrabatur, cum præfatione, *Communicantes*, & *Hanc igitur*, de Reſurrectione, ſed ſine *Credo*. *Benedicamus* ad Veſperas ſine duplici *alleluja*; In ſolo S. Petri ſupra Divam Ordinario ſollemnius aliquid lego; ,, (Duo Hebdomadarii in albis cantent Invitatorium, ad Laudes, & ad Veſperas induat Sacerdos albam, & manipulum, ℟. & *Benedicamus Domino*, cantetur a duobus, & de proceſſione venientes cantent antiphonam de S. Maria: *Paradiſi porta*, dictoque ℣., & collecta a Sacerdote in choro, incipiat idem mox Matutinas Virginis glorioſæ, quas ſequentur Laudes omnium Sanctorum .... ad Veſperas fiat proceſſio, dictoque ℟. *Chriſtus reſurgens*, ſine verſu redeant in chorum cantantes antiphonam de S. Maria, ubi Veſp. omnium Sanctorum dicant &c.) Hic nulla fit mentio officii mortuorum; & revera ,, (*Placebo*, & *Dirige* per hebdomadam Paſchalem non dicitur, niſi fortaſſe corpus defuncti præſens fuerit in conventu.)

XIX. Sabbatum nonnihil diverſitatis habebat, ut patet ex Ordin. S. Petri ſupra Divam, & ex Tullenſi S. Apri, in quo ad vigilias hymnus: *Rex æterne*, ad Laudes: *Aurora lucis* totus notatur ad officium de tempore uſque ad Aſcenſionem cantandus: in Miſſa vero ℟. ſeu graduale non dicebatur; ſed *alleluja* duplex.

XX. De feſtis infra hanc ſeptimanam contingentibus audiendæ ſunt Lyrenſis monaſterii conſuetudines; ,, (Si feſtum XII. Lectionum, vel trium infra octabas Paſchæ evenerit, vel etiam in albis, ad utraſque Veſp., & ad Laudes, & ad Miſſam matutinalem commemorationem tantum habebit, & non plus.) De ſolis ergo feſtis in cappis ſolemnitas agebatur: Ita feria VI. Inventionem S. Clavi celebrabant olim noſtri Dionyſiani, ut diſcimus ex antiquis eorum conſuetudinibus, in quibus prædicti feſti officium hoc ritu ordinatur: ,, (Ad Veſperas ſuper pſalmos antiphona: *Alleluja mane nobiſcum*, Pſalmi de Paſcha. Capitulum: *Chriſtus factus eſt pro nobis*. ℟. *Hæc dies quam fecit*. ℣. *Lapidem quem*. *Alleluja*. *Dulce lignum* a quatuor in cappis. Sequentia: *Victimæ*. ℣. *Nos autem gloriari*. Ad *Magnificat* antiphona: *O Crux ſplendidior*. Oratio: *Deus qui præclara ſacri Clavi Dominici inventione*. *Benedicamus*, ut *Clementiam*. Poſt fiat commemoratio de Paſcha; antiphona: *Tulerunt Dominum*. Oratio: *Deus qui diverſitatem*.) Hæc de primis Veſperis, in quibus partim de Reſurrectione, partim de Inventione S. Clavi officium fiebat. Ad nocturnos, matutinas Laudes, totumque officium diei eumdem ordinem, quem ſupra in Paſcha vidimus, obſervabant; ſed totum de Inventione S. Clavi officium celebrabant, Invitatorium a quatuor in cappis, unica ſuper tres pſalmos antiphona, tres lectiones de Evangelio: *Simile eſt regnum cælorum theſauro*, tria ℟., ex quibus primum a quatuor, de quibus duo remanebant in choro, ſecundum a quinque, tertium a ſeptem cantabatur, hymnus: *Te Deum*, cum ℣. *Adoramus te Chriſte*. In Laudibus commemoratio de Reſurrectione. Ad I. III. VI., & IX. pſalmi, & antiphonæ de Reſurrectione cum duabus orationibus, una de Inventione S. Clavi, quæ prima erat ad III. VI., & IX.; poſterior ad I.; altera de Reſurrectione, quæ ad I. erat prima, ad alias horas poſterior. Miſſa matutinalis propria de Reſurrectione: *Eduxit eos*; Major de Inventione S. Clavi antequam fiat ,, (proceſſio in capitio in cappis, inquiunt Dionyſianæ conſ. ſex procedentes cum Diacono, & totidem cum Subdiacono, & deferantur Clavus, & corona, & brachium S. Simeonis: & cantetur ℟. *Stirps Jeſſe*, deinde ℣. *Poſt partum*, a duobus pueris. Poſt dicat Sacerdos orat. *Famulorum tuorum*, deſcendendo de capitio. Incipiat Cantor ℟. *Dulce lignum*. ℣. *Hoc ſignum*, & ℣. *Crux fidelis*, ſi opus fuerit; & eant in navi, & cantetur ibi ℟. *Clavum refulgens*, ℣. *Dicant nunc igneis*, a tribus, ad introitum chori antiphona: *O Crux ſplendidior*.)

XXI. Ad Miſſam tres Cantores, ℟. *Hæc dies*; ℣. *Benedictus qui venit*, a tribus alleluja, *Dulce lignum* a quatuor, ſequentia: *Victimæ Paſchali laudes*, Præfatio *Te quidem Domine omni tempore*, *Communicantes*, & *Hanc igitur*, &c. Veſperæ ut pridie.

XXII. Hæc ſunt potiſſimum, quæ pertinent ad Paſchalem Reſurrectionis Dominicæ hebdomadam, in qua perpetuum ſervabant ſilentium, ut diſcimus ex Statutis Lanfranci, cui conſentit liber Uſuum Beccenſium his verbis: *in illa hebdomada non loquantur in clauſtro*; & Concilium Aquiſgran. in canone quarto ex quinque additis a Centuriatoribus ad receptos Concilii Aquiſg. Canones. Item Corbejenſe Ordinarium, cujus verba maxime ſunt notanda: ,, (Per octo dies Paſchæ, & Pentecoſtes, & Natalis Domini, & in Rogationibus, & in omni ſecunda, & quarta, & ſexta feria XL., & in omnibus XII. lectionibus nulla fit locutio in clauſtro;) quæ totidem verbis præſcribit lib. conſ. S. Benigni Divionenſis c. 64.

XXIII. In hac etiam ſeptimana Caſſinenſes poſt nocturnos, juxta Regulam, intervallum faciebant uſque ad Matutinos, quos cum Matutinis de omnibus SS. ad auroram dicebant; ſed 2., & 3. feria Matutinos cum nocturnis eodem tenore cantabant, & intervallum a Laudibus ad Primam, quæ orto jam ſole perſolvebatur, cuſtodiebant.

CAPUT XVIII.

De tempore Paſchali.

I. TEmpus Paſchale totos quinquaginta dies complectitur, qui a Paſcha ad Pentecoſten intercipiuntur; ſed quia jam ſeptem primos diſcuſſimus, & tres Rogationum, Aſcenſioniſque cum ejus octava, & vigiliæ Pentecoſtes, propria merentur capitula; hic Paſchalis temporis nomine eos duntaxat intelligemus dies, qui a Dominica in albis ad Rogationes reperiuntur, quos hoc capitulo examinabimus. Itaque ut a Dominica *in albis* dicta incipiamus, Sabbato ad primas Veſperas pſalmi de feria, hoc eſt: *Confiteantur* &c. ſub una antiphona dicebantur. Hoc modo: *alleluja*, *& experuns* &c. ut apud Dionyſianos & Compendienſes; vel *alleluja ſurrexit*, ut apud Tullenſes; vel *alleluja crucifixus*, ut apud Pariſienſes S. Germani. Capitulum in veteri Corbejenſi Ordinario, & collectaneo S. Germani a Pratis: *Omne quod natum eſt*; in Dionyſianis, & Compendienſibus conſuet. *Si conſurrexiſtis*. In rituali Beccenſi, & conſ. Lyræ: *Expurgate*, omnibus Sabbatis uſque ad Aſcenſionem dicendum. ℟. *Expurgata*, ex præfatis conſuetudinibus Dionyſianis, & Comp. a duobus *in cappis*; *Surrexit Dominus*, apud Sangermanenſes a duobus *in frocis*; *mane nobiſcum*, apud Tullenſes *a duobus pueris*.

II. Hymnus, *Ad cœnam agni*. ℣. *In reſurrectione*, vel alius, Antiphona ad *Magnificat*, ex Tullenſi Ordinario: *Currebant duo*; ex Dionyſianis, & Comp. conſuet. atque Corbejenſi Ordinario: *Cum eſſet ſero*, & quidem bis dicenda, hoc eſt, ante, & poſt *Magnificat*, ut explicant Dionyſianæ conſuetudines. Hæc antiphona omnibus Sabbatis ad Aſcenſionem uſque ad *Magnificat* dicebatur, ex conſ. Compendienſibus.

III. Ad *Magnificat* duo deferebantur thuribula, ex Dionyſianis conſuetudinibus; ſed apud Pariſienſes S. Germani, & Tullenſes S. Apri, id præſtabat ſolus Miſſæ Hebdomadarius *alba*, & *cappa* indutus, & quidem *rubea*, ex conſuet. S. Germani, cum juvene Thuribulario alba induto. Commemoratio feſti XII., vel III. lect. ſi occurriſſet; deinde de S. Trinitate, de S. Maria, & de S. loci, & non plus, juxta rituale Beccenſis monaſterii, & conſuetudines Lyræ, in quibus tamen omittitur ultima. Finitis Veſperis fiebat proceſſio ad crucem; & quidem cum incenſo, apud Tullen-

Digitized by Google

Tullenſe S. Apri; ſed & in omnibus communiter Ordinis noſtri monaſteriis uſus obtinuerat, ut poſt Veſperas, & Laudes proceſſio ageretur ad Crucem; cujus ritus meminiſſe videtur l. c. Mirac. S. Benedicti c. 4. ſæc. 3. & tamen conſuetudines S. Germani a Pratis ad hanc diem „ (poſt Veſperas, *inquiunt*, puer incipiet: *alleluja ſancta Dei genetrix*, & conventus ibit in cappellam cum duobus cereis, poſt antiphonam, ℣. *Poſt partum Virgo*, Oratio: *Gratiam tuam*.)

IV. Completorium monaſtico more jam ubique cantabatur, cujus ad hymnum hæ duæ addebantur ſtrophæ. *Quæſumus author omnium*, & *Gloria tibi Domine*.

V. Hic vero non prætereundum eſt, quod in veteri Caſſinenſium Ordinario legitur: „ [Sabbato poſt Mandatum, dicta *Gloria* canetur: *Reſurrexit Dominus a mortuis*, uſque in Aſcenſionem.]

VI. Ad nocturnos Invitatorium e duobus *in cappis*, ex Dionyſianis, Compendienſibus, & S. Germani conſuetudinibus, atque ex Tullenſi Ordinario; vel etiam a tribus, item *in cappis*, ex Lanfranci Statutis, & Ordinario S. Petri ſupra Divam.

VII. Hymnus: *Te lucis auctor*, ex Dionyſ. Compendienſibuſque conſ.; vel: *Rex æterne Domine*, ex Tullenſi Ordinario: in fine vero hymnorum, tum ad nocturnos, quam ad Horas addebantur hæ duæ ſtrophæ: *Quæſumus author omnium*, & *Gloria tibi Domine*, idque uſque ad Aſcenſionem.

VIII. Unica ſuper ſex pſalmos, vel tria cantica, in ſingulis nocturnis antiphona; quæ incipiebat e voce *alleluja*. Lectiones in primo, & ſecundo nocturno, in vetuſto Caſſin. Ordinario notantur ex Epiſtola Johannis: *Quod fuit ab*, ex Ordinario Corbejenſi, libro conſ. S. Benigni Divionenſis, lib. Uſuum Beccenſ.; & ex Breviario Caſalis Benedicti, ex Actibus Apoſtolorum: *Primum quidem*, quæ ex prædicto Ord. Corbejenſi ad hæc verba: *Et erit quicumque invocaverit*, finem accipiebant, & inde per hebdomadam, ex eiſdem item Ord. & conſuet. legebantur; ſed ex Statutis Lanfranci, lib. Uſuum Becc., & Ordinario Tullenſi ad utriuſque nocturni Lectiones aſſumebantur: Sermones Paſchales; ex Dionyſianis vero Compendienſibuſque, & Grandimontenſium conſ. liber Apocalypſis, qui infra tres hebdomadas ex toto percurri debebat. In tertio vero nocturno homil. in Evangelium: *Cum ſero eſſet*.

IX. Reſponſoria eadem, quæ in die Paſchæ, ex Udalrico l. 1. c. 17. lib. conſ. S. Benigni c. 64., & Corbejenſi Ordinario; quæ quidem omnia, ex Ord. S. Petri ſupra Divam, a duobus cantabantur, excepto duodecimo, quod a tribus; apud Dionyſianos a quatuor. Hic notandum, quod in Tullenſi S. Apri Ordinario legitur: „ (Ab hac Dominica, uſque ad diem Pentecoſtes, & a Dominica poſt Trinitatem, uſque ad Dominicam, quæ cantatur: *Si bona*, omnibus Dominicis diebus ad Matutinum in quarto loco cujuſque nocturni parva ℟. cantantur, & a pueris debent cantari. Idem fiat in feſtis XII. lect. propria reſponſoria non habentibus Dominica præcedenti, uſque ad decollationem Sancti Joannis Bapt. Et notandum, quod quotiens ℟. parva ad nocturnos dicuntur, tertium ℟. a Priore debet cantari, ſeptimum ab Abbate, & undecimum a Cantore.)

X. Laudes ſub antiphona unica ad omnes pſalmos. Pſalmi uſque ad Pentecoſten: *Dominus regnavit*: *Jubilate*: *Deus Deus meus*, &c. Capitulum: *Omne, quod natum eſt*, ex rituali Beccenſi, conſuet. Lyræ, Breviario S. Germani a Pratis, & Caſalis Benedicti; *Benedictio, & claritas*, ex Dionyſianis, & Comp. conſ.; *Chriſtus reſurgens*, ex Tullenſi Ordinario. ℟. ex eodem: *Surrexit Dominus vere*, a duobus pueris; ex Dionyſ. conſ.: *Surrexit Dominus de ſepulcro*. Hymnus: *Aurora lucis*, vel: *Jeſu noſtra redemptio*, pro locorum conſuetudine Antiphona, ad *Benedictus* bis dicenda, ex Compend. conſuet. hic incenſum porrebatur ab uno Sacerdote. Poſt collectam nulla commemoratio, ex Dionyſ. conſ. Finitis Laudibus, ad crucem ſine mora procedebant; *Redeuntes autem in choro*, inſit Ord. Sancti Petri ſupra Divam, dicant antiphonam: *Paradiſi porta*; deinde dicant Matutinas Virginis glorioſæ, in quibus, tam ad *Benedictus*, quam in Veſperis ad *Magnificat*, antiphonam: *alleluja ſancta Dei genetrix*, cum collecta: *Gratiam tuam*, uſque in craſtinum S. Trinitatis, ex Rituali Corbejenſi dicebant, & omnibus, ſive parvis, ſive prolixis ℟. *alleluja* addebant.

XI. Ad primam, aliaſque diei Horas canonicas propriæ antiphonæ, quæ ab *alleluja* incipiebant.

XII. Miſſa matutinalis in veteri Caſſinenſium Ordinario aſſignatur de Reſurrectione, major haud dubium erat de Dominica, *Quaſi modo geniti*. Caſſinenſes imitati ſunt Ciſtercienſes monachi in libro Uſuum cap. 16. ita ſcribentes: „ (Dominica in octavis Paſchæ, prima Miſſa erit: *Reſurrexi*: & ſecunda: *Quaſi modo geniti*.) Econtra Lanfrancus in Statutis Miſſam matutinalem de Dominica: *Quaſi modo geniti*, majorem de octava: *Reſurrexi*, deſignat. Lanfrancum, ut opinor, explicant Udalricus l. 1. c. 17. Vetus Corbejenſe Ord., & liber conſuetudinum Sancti Benigni Divion., cum ad Miſſam matutinalem notent officium: *Quaſi modo*, ad majorem vero idem „ (præter, quod ſolus Introitus cum introitu: *Reſurrexi*, mutetur, & prius *alleluja* eſt: *Poſt dies octo*.) Quamvis omnes alii Miſſam matutinalem de Dominica: *Quaſi modo geniti*, majorem vero de octava, ut in die Paſchæ, *Reſurrexi*, ex integro, aut ſaltem paucis mutatis, cantarent. Ita præſcribunt liber Uſuum Becc., conſ. Lyræ, S. Dionyſii, S. Cornelii, Tullenſe Ordin., & S. Petri ſupra Divam.

XIII. Hanc ad Miſſam, unicam dumtaxat orationem dicebant Compendienſes noſtri: plures vero Beccenſes, Lyrenſeſque monachi; nimirum de die, de oct. Reſurrectionis, de feſto, ſi occurriſſet, de Trinitate, & reliquas, præter *Sanctorum tuorum*.

XIV. Hi etiam communem præfationem, uti & Tullenſes S. Apri cantabant; ſed in Ordinario S. Petri ſupra Divam, conſuetudinibus S. Dionyſii in Francia, & in libro Uſuum Ciſtercienſium, ad utramque Miſſam æqualiter notantur præfatio: *Te quidem Domine omni tempore*, & *Communicantes*, & *Hanc igitur oblationem*. De Miſſa majori ita liber Uſuum Ciſtercienſium c. 26. „ (Secunda hujus diei Miſſa ea veneratione agetur, qua fit in feſto unius Apoſtoli.) Hæc ex Lanfranci Statutis, conſ. Dionyſianis, & Ordinario S. Petri ſupra Divam, *in cappis*; ex Tullenſi *in albis* celebrabatur. In ea duo procedentes apud Dionyſianos aſſiſtebant: Veſtimenta vero in Pariſienſi S. Germani monaſterio, erant *rubra*. Sequentiam autem: *Victimæ Paſchali*, quæ hac die dicebatur, etiam aliis diebus Dominicis, uſque ad Aſcenſionem cantabant Dionyſiani, & Compendienſes noſtri. Ante hanc Miſſam proceſſio fiebat *in albis*, ex Lanfranco.

XV. Veſperæ ſub unica antiphona, *alleluja* cum pſalmis Dominicæ, eodem pene ritu, quo pridie celebrabantur, de quibus aliud nihil ſingulariter occurrit.

XVI. Infra hebdomadam totum officium de Reſurrectione, ad nocturnos Invitatorium, *alleluja*, *alleluja*, *alleluja*, ſex utriuſque nocturni pſalmi ſub unica antiphona, quæ incipiebat ab *alleluja*. Hos excipiebant tres Lectiones, cum totidem ℟. de Dominica præcedenti. Atque ita in omni feriali officio toto tempore Paſchali; hoc eſt, uſque ad Pentecoſten, tam apud Caſſinenſes, quam alios; hinc S. Petri ſupra Divam Ordinarium: „ (Et notandum, *inquit*, quod non agimus feſtum trium Lectionum de aliquo ſancto a Paſcha, uſque ad Pentecoſten; ſed tantum memoriam, & Miſſam matutinalem, ſi vacat; ſed in ipſis feriis agimus tres lect. de ſollemnitate Paſchali;) qua in re derogabant haud dubium Regulæ S. Benedicti, quæ unicam dumtaxat, eamque brevem lectionem præſcribit a Paſcha ad Calendas Novembris. Idem faciebant olim Caſſinenſes non ſolum Paſchali, ſed toto æſtatis tempore, ut diſcimus ex Epiſtola Theodemari ad Carolum Magnum: „ [Quæ de re, *inquit*, Majores noſtri ſtatuerunt, ut hic in ſacro noſtro Cœnobio, quod juxta ſanctum illius corpus inſtitutum eſt, tres quotidianis diebus æſtivo in tempore, ex Veteri Teſtamento lectiones in codice legantur, ne a ſancta Romana Eccleſia diſcrepare videantur.]

XVII. Haſce tres Lectiones ex lib. Actuum Apoſtolorum infra hanc hebdomadam deſumebant Caſſinenſes, Corbejenſes, & Tullenſes, ex veteri eorum Ordinario, & Divionenſes, ex libro conſ. S. Benigni, & qui Lanfranci Statuta ſequebantur: ex Apocalypſi vero Dionyſiani, & Compendienſes, ex ſuis conſuetudinibus, ad Laudes pſalmi: *Dominus regnavit* &c. ex veteri ordine in Domo S. Benedicti tom. 4. Anal., & aliis; quos ſub una propria antiphona, ſicut alias Horas diurnas cantabant; quæ quidem antiphona initium, & finem habebat ab alleluja.

XVIII. Laudes nullo ſervato intervallo nocturnis, olim ſaltem tempore Paſchali, conjungebant, ut dicimus tum ex Udalrico lib. 1. cap. 18, tum ex Ordinario Corbejenſi, tum denique ex lib. conſ. S. Benigni Divionenſis: „ [Nocturnos, *inquiunt*, Matutinæ ſequuntur nullo pſalmo interpoſito, vel oratione præmiſſa; ſed cum dicitur: *Per Dominum*, de collecta, incipit Secretarius pulſare ſignum ad matutinas Laudes:] e contra Caſſinenſes in Ordinario. „ (Ab hac die, *ajunt*, uſque ad Dominicam Pentecoſten, finito nocturno, cantetur Matutinum pro defunctis, dehinc facto parviſſimo intervallo cantent Matutinum; deinde Matutinum omnium SS., & facto intervallo cantetur Prima, ac Miſſa pro defunctis,

„ ctis, & ſic ſolvant ſilentium.) Quod de defunctorum officio hic dicitur, monet me oppoſiti apud Dunſtenum Statuti: „ (Veſperæ, *inquit*, & Matutinæ de omnibus Sanctis, ab octavis Paſchæ non canantur antiphona, uſque „ octavam Pentecoſtes, vigiliæque pro defunctis, & pſalmi pro benefactoribus non ſolent cani, & litaniæ ante „ Miſſam; quoniam e genuflectione ordo Eccleſiaſticus declinari admonet, omnimodo intermittantur.) Nimirum hoc expetebat communis Reſurrectionis Dominicæ lætitia, quæ luctus ullum triſtitiæque ſignum non ſolet admittere. Et tamen communis ordinis uſus obtinebat, ut etiam tempore Paſchali, officium pro defunctis diceretur; licet alia hora. Immo Miſſam matutinalem de defunctis cantabant Caſſinenſes, ut modo audiebamus, uti & Cluniacenſes, ex Udal. l. 1. c. 21.

XIX. Major Miſſa de Dominica præcedenti: *Quaſi modo geniti*, cujus Evangelium duas dividebatur in partes, quæ alternis diebus recitabantur; ſcilicet feria ſecunda: *Cum eſſet ſero*, uſque *Thomas unus ex duodecim*; feria vero tertia, inde uſque in finem, & ſic aliis diebus. Sed ex Ordinario S. Petri ſupra Divam, omni tertia, & quinta feria, uſque ad Aſcenſionem major Miſſa de Reſurrectione: *Reſurrexi*, cum unico *alleluja*, in *die Reſurrectionis*, cantabatur. Unicum etiam *alleluja* in privatis miſſis, & matutinali dicebant Ciſtercienſes toto tempore Paſchali, ex lib. Uſuum c. 27.

XX. Ad Veſperas, ſicut ad reliquas diurnas Horas, pſalmi feriales ſub unica antiphona, reliqua omnia de Reſurrectione cum antiphonis ad *Magnificat*, ex Evangelio deſumptis; iiſque finitis Caſſinenſes memoriam de Cruce per antiphonam: *Crucifixus*, de S. Maria, de SS. Angelis, de S. Johanne, de SS. Apoſtolis, de S. Benedicto, & de S. Scolaſtica, faciebant.

XXI. Ad pſalmos familiares quod ſpectat, toto Paſchali tempore, aut eos ommittebant omnino, aut ſaltem duos ex ſolitis detrahebant, ut patet ex Udalrico l. 1. c. 4., & 18., ex Ord. Corb., conſuet. S. Benigni, & Ordinario Tullenſi; ſicut & pſalmum L. *Miſerere mei Deus*, quem inter preces extra tempus Paſchale, dicere conſueverant.

XXII. De feſtivitatibus vero SS. infra Paſchale tempus evenientibus, ſequentes regulas, ex lib. conſuetudinum Sancti Benigni Divionenſis c. 65. accipe: „ (Quæcumque „ Sanctorum feſtivitas a Paſcha uſque ad Pentecoſten evenerit, quamcumlibet reverenda, & colenda, tamen ad „ nocturnos non plures cantantur antiphonæ, quam una „ *alleluja* ſuper pſalmos ſenos, & alia ſuper alios ſenos, „ excepta Beatæ Mariæ Annunciatione, & tranſitu B. „ Benedicti, quorum ſollemnitas cum inter Paſchalem hebdomadam agitur, ſimiliter ad nocturnos, & per omnes horas, antiphonæ canuntur, etiam ad Veſperos, ſicut in alio tempore; quod ſcilicet non fit de B. Ambroſio, vel Sancto Marco, eo quod careant proprietate cantus; quorum ſcilicet feſtivitas ſi in eadem Paſchali hebdomada evenerit, ſuper omnia celebrabitur, veluti ſi eveniret in ſequentibus diebus, excepto quod ad Miſſam „ loco primi allelujæ canitur ℟. eidem feſtivitati conveniens. Cæterum ad nocturnos, ad Laudes, vel ad reliquas Horas non antiphona, ſed *alleluja* canitur, quod „ non ageretur, niſi propter ipſam feſtivitatem. Si talis „ eſt feſtivitas, quæ proprias habeat antiphonas, ut SS. „ Apoſtolorum Philippi, & Jacobi, vel S. Crucis ad Matutinum; hæ non omittuntur cantari ad Matutinum, „ & ad reliquas horas: et ſi non habet, niſi quæ communes ſunt de quibuslibet SS., ut antiphona: *In cæleſtibus regnis*, & ſimiles; hæc nec ad Matutinum, nec „ ad ullam Horam regularem cantantur; ſed tantum *alleluja*, & eo modo, quo earumdem antiphonarum eſt „ melodia: ſi autem propriæ habentur antiphonæ, ut de „ SS. Apoſtolis Philippo, & Jacobo, tunc ſuper cantica, „ non *alleluja*; ſed antiphona *alleluja*: *Ego ſum vitis*, „ cantatur. Ipſæ antiphonæ de Sanctis quotidie in Paſchali tempore cantantur ad ſuffragia SS., & ad Matutinum, „ & ad Veſperos de omnibus SS. & in feſtis ad cantica, „ de evangelio ad Veſp., & ad Matutinum. Notandum „ autem, quod toto Paſchali tempore, in natali unius „ Martyris, vel Confeſſoris eſt Evangelium; *Ego ſum vitis vera*; de pluribus Martyribus: *Hoc eſt præceptum meum*, &: *Hæc mando vobis*. Hoc etiam toto tempore non „ dicitur. Ad Veſp. ℟. *Sancti tui Domine benedicent te*: „ ſed in loco ipſius: *Juſtorum animæ in manu Dei ſunt*.) Hactenus Divionenſes S. Benigni conſ., quibus concinit vetus Ordin. Corbejenſe, & Udalricus l. 1. c. 20. His adde, quod paucis addit Caſſinenſe Ord. „ (In feſtivitatibus SS., quæ a Paſcha, uſque in octavam „ Pentecoſtes, ad Veſperas *alleluja*, & pſalmi de ipſo die. „ Lectio vero ad ipſam feſtivitatem pertinens dicatur. „ *Alleluja*, ℣. *Pretioſa*. *Alleluja*, ℣. *Confitebuntur*. Iſta „ tantum *alleluja* cantentur ad Veſperas in vigilia, ſive in „ die; & ad Miſſam. Antiphona ad *Magnificat*: *Filiæ* „ *Jeruſalem*.)

XXIII. Dominica prima poſt octavas Paſchæ eumdem prorſus ordinem in divinis officiis obſervabant, ad cujus primas Veſperas, hoc eſt ad Veſperas Sabbati, collectam de Dominica præcedenti dicebant Caſſinenſes, Dionyſiani, & Compendienſes; de ſequenti Corbejenſes, atque Tullenſes; quam regulam in aliis etiam Sabbatis retinebant.

XXIV. In nocturnis ad Invitatorium, apud Caſſinenſes, antiphonam unus chorus: *Surrexit Dominus*, alius tantum *alleluja* cantabat. Dionyſiani, Compendienſes, & Tullenſes aliud Invitatorium dicebant.

XXV. In primo, ſecundoque nocturno, octo Lectiones de Epiſtola prima S. Petri Apoſtoli, quatuor de homilia, ſcilicet in Evangelium: *Ego ſum Paſtor bonus*, deſumebant Caſſinenſes noſtri; ſed in Ordinario Corbejenſi, libro conſ. S. Benigni, S. Dionyſii, S. Cornelii, Ordinario Tullenſi, octo primæ Lectiones notantur, ex libro Apocalypſis, *quæ ſic incipiunt*: *Johannes Apoſtolus, & Evangeliſta*, inquit Tullenſe S. Apri Ordin.; & inde legebant, uſque ad hæc verba: *Et dabo unicuique veſtrum, ſecundum opera veſtra*.

XXVI. Si qua XII. Lect. feſtivitas hac die eveniſſet, de ea celebrabatur officium; & Miſſa matutinalis erat de Dominica: ſi vero trium lection.; tertium nocturnum obtinebat, cum ſola comm. de Reſurrectione: Ita ex Dionyſ. conſuet.

XXVII. Dominica 2. poſt octavas Paſchæ, eumdem in omnibus ordinem habebat. Ad nocturnos, octo primas Lectiones, ex Epiſtola ſecunda S. Petri Apoſtoli: *Simon Petrus*, ſignant Caſſinenſes in Ordinario; alii, ex libro Apocalypſis, ab eo ſcilicet loco: *Poſt hæc vidi, & ecce oſtium apertum in cælo*, uſque *interficere gladio, & morte, & beſtiis terræ*, ut habet Corb. Ord. Lectiones tertii nocturni, ex homil. in Evangelium.

XXVIII. Dominica tertia poſt octavas Paſchæ, tam apud Caſſinenſes, quam apud alios, octo primæ Lectiones erant ex Epiſtola Canonica S. Jacobi Apoſtoli, de qua legebant ad hæc uſque verba; *ſuperexaltat autem miſericordia judicium*, ut præſcribitur in Ordinario Corbejenſi.

XXIX. „ (Dominica quarta, in prima vigilia legantur „ Epiſtolæ S. Johannis: *Senior electæ*, &: *Senior Gajo*. In „ ſecunda Epiſtola S. Judæ; *Judas Jeſu Chriſti ſervus*:) inquiunt Caſſinenſes in Ordinario; ſed in Corbejenſi notatur Epiſtola prima S. Petri Apoſtoli: *Petrus Apoſtolus Jeſu Chriſti*, uſque *Converſi eſtis nunc*: In Dionyſianis vero conſuetudinibus Epiſtola S. Johannis: *Quod fuit ab initio*, alii Epiſtolas canonicas generatim deſignant.

C A P U T X I X.

De Rogationibus.

I. SOlemnes triduo ante Aſcenſionem Rogationes, quarum inſtitutionem Mamerto Viennenſi Epiſcopo referunt Avitus Viennenſis item Epiſcopus, Greg. Turon. l. 2. hiſt. c. 34., Sidonius Apollinaris l. 1. c. 7., & alii; celebres non ſolum apud Clericos, ſed etiam apud veteres Monachos ſemper extiterunt, qui etiam Clericorum ad inſtar ſolemnes extra proprium Monaſterium proceſſiones his diebus facere conſueverant, ut patet ex vit. S. Gildaſii Abbatis Ruyenſis n. 31. ſæc. 1. Bened. „ (Igitur cum dies Rogationum eſſent, & ipſi (S. Gildaſii diſcipuli) orationis „ gratia ad quoddam oratoriolum, quod ipſe in honore Sanctæ Crucis conſtruxerat, veniſſet, invenerunt navem „ ..... cum ſancto corpore integro, &c.) Idem videre eſt in libro Mir. S. Bercharii Abbatis Dervenſis n. 19. ſæc. 2. p. 853., in vit. S. Winoci cap. 13. ſæc. 3. part. 1. p. 309., & in Epiſtola Cuthberti, quæ extat in vita Venerabilis Bedæ ibid. p. 538. & quia propter hujuſmodi proceſſiones ſolitum tempore meridiano ſomnum capere non poterant, dictis poſt Regulares Matutinos, omnium SS., & defunctorum Laudibus; ſolito diutius ad ſtrata reverſi dormiebant, ſcilicet ad ortum uſque Solis; & tunc non conſueto ſonitu excitabantur; ſed „ [Prior primus ſurgens tripudio pedum, & inceſſu duriori incedens expergefaciebat ſoporatos,] ut loquuntur Floriacenſes S. Benedicti conſuet., quibus concinunt Dionyſiani, & Compendienſes. Pueros vero prius excitabant ipſi eorum Magiſtri, idque *virga*, & *quam quietius* poterant, ut cum Ordinario Corbejenſi præſcribunt Divionenſes S. Benigni conſuetudines cap. 65.

II. Poſt Primam pſalmoſque, qui ſequuntur familiares omiſſam poſt Matutinas pſalmodiam, idest: *Deus auribus*, „ (& ſi cujus defuncti tricenarius ageretur.) *Verba mea*,

dice-

Digitized by Google

dicebant, ex Udalrico l. 1. c. 2. Corbejenſes, & Divionenſes *Deus auribus*, &c. proxime ante Veſperas reſervato, *Verba mea*, &c. tantummodo hoc tempore cantabant, quod Dionyſiani, & Compendienſes, defunctorum Matutinis omiſſis, poſt Regulares Laudes dicebant.

III. Hanc pſalmodiam, quæ quinque pſalmorum decantatione abſolvebatur, excipiebant ſeptem pœnitentiales pſalmi cum letania, ſtatimque matutinalis Miſſa conſequebatur; ſed Dionyſiani, & Compendienſes & pſalmos pœnitentiales cum letania dimittebant, & Miſſam matutinalem ſolito more non dicebant, niſi quis dicere velit, hanc eos ad Tertiam uſque diſtuliſſe.

IV. Hæc in omnibus aut ſaltem fere omnibus Ordinis noſtri Monaſteriis, *ad altare majus* celebrabatur, ut patet ex Statutis Lanfranci, libro conſuet. S. Benigni c. 65., Ordin. Corbejenſi, lib. Uſuum Beccenſ. in primo exemplari, & aliis; & quidem *de Jejunio*, idque cum *nigra caſula*, ex Benignianis conſuet., & Ord. Corbejenſi; ,, (cum ,, uno Converſo reveſtito, & Diacono, & Subdiacono,) inquit Rituale Beccenſis Monaſterii, ,, (& fiat *per omnia*, ſicut fieri ſolet ad majorem Miſſam ſuper ſeptimanam.] Introitus Miſſæ, *Exaudivit*; poſt collectam de jejunio, prima comm. de feſto III. Lect., ſi forte tunc eveniſſet, ſecunda de S. Maria, tertia de SS. loci; quarta de omnibus Sanctis, nec amplius, inquit prædictum Rituale Beccenſe, cui ſuffragantur conſuetudines Lyræ, in quibus pro collecta de SS. loci, habetur collecta de Sanctis Reliquiis. Udalric., Benignianæ conſuet., Corb. Ordin. ſolitas orationes adſignant, & in fine: *Sanctorum suorum*.

V. In hac Miſſa omnes quidem offerebant ſed una dumtaxat conſecrabatur Hoſtia, ut diſcimus ex Lanfranci Statutis, Udalrico lib. 1. cap. 21., lib. conſuet. S. Benigni c. 65. & Ordin. Corb.; in Beccenſi vero Monaſterio duo; in Lyrenſi unus dumtaxat offerebat, ex Rituali Beccenſ., & conſuet. Lyræ.

VI. Ad pacem vero unus accedebat. Hic ex Lanfranci Statutis, Benignianis conſuetudinibus, Corbejenſique Ordinario, erat *Prior*; ſed in Rituali Monaſterii Beccenſis, duo perinde ad pacem, ut ad offertorium, notantur.

VII. Miſſam matutinalem ſequebatur capitulum, in quo Regula S. Benedicti ſolito more legebatur, & ordo in proceſſione ſervandus recitabatur, omiſſo ſolito verſu: *Deus in adjutorium*, &c. & loqutione in clauſtro. Dionyſiani, & Compendienſes ſtatim poſt Primam ſuum tenebant capitulum, & poſt Tertiam ad majus altare Miſſam cantabant, & quidem feſtive, pulſato prius claſſico, cum unica tantum oratione, & unico alleluja, a duobus juvenibus cantando, ut præſcribitur in Dionyſ. conſuet.

VIII. Poſt Tertiam pueri accipiebant mixtum; Statuta Lanfranci addunt: *Et infirmi, qui jejunare non poſſunt*; caſeumque a Cellerario accipere debebant, ex Flor. conſ.

IX. Dicta Sexta, dormitorium aſcendebant quaſi meridianam ſimulaturi; ſed ſtatim nudis pedibus, lota facie pexiſque capitibus, ad eccleſiam pro proceſſione deſcenſuri. Antequam vero inciperetur proceſſio, omnibus in choro congregatis, & terminata oratione, *infit Lanfrancus*: ,, (Incipiat infans antiphonam: *Exurge Domine*. Interim pulſentur duo ſigna. Cantata antiphona, hoc eſt repetita ,, poſt verſum, & *Gloria*, ut habent alii, dicat Sacer- ,, dos: *Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam*, ſequatur ,, *Kyrie eleiſon. Pater noſter*. Pſalmus: *Deus miſereatur* ,, *noſtri*; in craſtino: *Deus in adjutorium meum*: dehinc ,, Sacerdos: *Et veniat ſuper nos*, collectam pro peccatis, ,, ideſt, *Mentem familiæ*, ut alii ſcribunt.] Atque ita in omnibus Monaſteriis uſus obtinebat, niſi quod in Pariſienſi S. Germani, & in Tullenſi S. Apri, non *puer*, ſed *Cantor* imponebat antiphonam: *Exurge*; & in Dionyſiano dicta prædicta antiphona cum verſu: *Deus auribus*, ſtatim ſequebatur oratio: *Mentem familiæ*.

X. Impoſita autem antiphona: *Exurge*, omnes in genua procumbebant, eam proſequentes; idemque in ejus repetitione præſtabant. Ad orationem Dominicam ſuper formas jacebant, ex Tullenſi Ordinario.

XI. Iis finitis precibus ,, (duo Secretariorum, alter ,, in dextro choro, alter in ſiniſtro, in ſcutellis tenent Phy- ,, lacteria, miniſtrantes ipſa duobus aliis, qui dividunt ea ,, fratribus. Infantibus vero, & his, quibus tale quid in ,, nocte contigerit, minime dantur. Interim vero dum ,, hoc totum fit taceatur in choro ab omnibus, deinde ,, priuſquam exeant, pulſantur omnia ſigna.) Ita Divionenſes S. Benigni conſuetudines cum Corbejenſi S. Petri Ordinario. Phylacteriorum autem nomine hic ſacræ intelligendæ ſunt Reliquiæ, quas his in proceſſionibus deferebant Majores noſtri, ut patet ex vit. S. Winoci Abbatis cap. 13. ſæc. 3. part. 1. ,, (Dies Rogationum advenerat, po- ,, pulus cum crucibus, & *reliquiis*, & *cambuca* Sancti longius proceſſerat; ſed tardius ſolito Monaſterium repedave- ,, rat, &c.) & ex epiſt. Cuthberti ad Cuthvvinum de obitu Venerabilis Bedæ, (extat in vit. Bed. ſæc. 3. part. 1.) qui accidit in vigilia Aſcenſionis, hoc eſt feria quarta Rogationum: ,, (Mane illuceſcente, ideſt quarta feria, præce- ,, pit diligenter ſcribi, quæ cœperamus, & hoc facto, ,, uſque ad tertiam horam ambulavimus; deinde cum ,, Reliquiis Sanctorum, ut conſuetudo illius diei poſcebat;) & ex libro Mir. S. Trudperti nu. 16. apud Boll. 26. April. ,, (Occurrerunt Rogationum dies, in quibus San- ,, ctorum Reliquias, & imagines moris eſt circumferri.) De Reliquiis, quas deferebant Floriacenſes noſtri, audiendæ ſunt veteres eorum conſuetudines: ,, (Conventus erectis ſubſelliis, miſericordiis aſſidebit, & oratio ter- ,, minabitur. Tunc Abbas, vel ſi defuerit, Sacerdos Heb- ,, domadarius albatus thurificat altare, & Reliquias; thu- ,, rificatione autem facta, Sacerdos cum Diacono, & duo- ,, bus Subdiaconis, duobuſque Converſis, qui omnes antea, ,, dum duo ſigna pulſabuntur, reveſtiti ſunt, tollent Re- ,, liquias, cereos, & textum; ita ut Sacerdos ſpongiam, ,, Levita a dextris, & Subdiaconus a ſiniſtris ejus alias ,, Sanctorum Reliquias, & alter Subdiaconus textum, duo- ,, que Converſi hinc & inde duos cereos bajulant, & in ,, chorum redeunt.) De Dionyſianis vero hæc habent eorum conſuetudines: ,, (Poſtea fit proceſſio hoc modo: ,, Clerici proceſſionem præcedant, poſt hos unus de matri- ,, culariis indutus alba ferat aquam benedictam, & alter ,, in alba ferat Crucem magnam, quæ eſt retro altare ,, Sanctæ Trinitatis, & alter in alba Lanceam Regis Dago- ,, berti, & unus Monachus ferat crucem, quæ in Domi- ,, nicis diebus ſolet deferri ad proceſſionem; poſt hos ,, alter Monachus in alba ferat baculum B. Dionyſii, ,, quos ſequuntur duo Clerici in cappis, qui ferant feretrum ,, S. Firmini; poſt hos quidam Monachus ferat Lanternam ,, cum cereo accenſo juxta feretrum, & alii duo cum can- ,, delabris, & alter cum thuribulo; Sacerdos vero, & ,, Diaconus induti albis ferant in collis ſuis duo phylacteria, ,, & Subdiaconus indutus ferat parvum textum; & ita ,, fiat proceſſio.] Aliquando Monachorum reliquias deferebant Clerici, ut vocant, ſæculares, ut patet ex his Dionyſianis conſuetudinibus, ex quibus duos Clericos S. Firmini feretrum detuliſſe diſcimus, & ex Ordinario Tullenſi præſcribente, ut ,, [ſocius Sacriſtæ, & Presbyter. ,, S. Maximini induti albis, & cappis portent feretrum.) Remis etiamnum in noſtro Sancti Remigii Archimonaſterio ad proceſſiones Rogationum parvam S. Gibriani capſam deferunt Clerici, ſeu Canonici vicinæ S. Timothei eccleſiæ, ſi bene memini.

XII. Proceſſionis ordinem ita proſequuntur veteres Floriacenſis Monaſterii conſuetudines: , (Egreditur pri- ,, mo portitor aquæ benedictæ, poſtea crucifer, dein portitor ,, textus, duobus ceroferariis comitantibus, ſubinde Sacerdos, ,, hinc inde coambulantibus Levita, & Subdiacono; iſtos ,, ſubſequatur Schola cum Magiſtris, dehinc conventus ,, novitiis perambulantibus, & ceteris ordine ſuo ſubſequen- ,, tibus; Abbate vero noviſſimo.)

XIII. Eundem pene ordinem præſcribit Lanfrancus in Statutis: ,, (Poſtea, *inquit*, ſonantibus ſignis, exeant ,, proceſſuri canentes, incipiente Cantore, quæ ad proceſ- ,, ſionem pertinent. Præcedant famuli cum vexillis, ſeque- ,, tur Converſus cum aqua, poſt quem alius cum cruce, ,, dehinc Subdiaconus ferens textum, poſt quem fratres ,, Laici, dehinc infantes cum Magiſtris, poſt quos Canto- ,, res, extremis prioribus, & præcedentibus juniori- ,, bus, ſicut eſt ordo eorum.) Lanfranco conſentiunt Udalricus l. 1. c. 21., Corbejenſe Ord.; & Divionenſes S. Benigni conſuet. c. 65. his verbis: ,, (Priuſquam exeant pul- ,, ſantur omnia ſigna, poſtea Armarius incipit antiphonam: ,, *De Jeruſalem*; famuli vexilla præferunt, ſequuntur duo ,, Converſi, unus qui portat crucem, alius aquam bene- ,, dictam, ſed ille ante crucem, poſt quos Subdiaconus ,, ferens textum, deinde Converſi, quos pueri ſequun- ,, tur, & deinde Cantores, ſicut eſt ordo eorum, novi- ,, tiis præcedentibus.) Corbejenſes cruci appendebant phylacterium. Apud Udalricum verò nulla fit mentio vexillorum; communis tamen uſus Ordinis noſtri obtinuit, ut his diebus ad proceſſionem deferrentur, ut patet ex citatis locis, ex lib. Uſuum Beccenſium, ex conſuetudinibus Lyræ, & ex Odilone Monacho S. Medardi Sueſſionenſis in hiſtoria Tranſl. SS. Sebaſtiani, & Gregorii c. 44. ſæc. 4. part. 1., ubi Ludovicus Pius Imperator in Medardenſi Monaſterio incarceratus loquitur de haſtis ,, (quibus vexil- ,, la tempore litaniarum ferenda aptantur.) Hic etiam obiter obſervare licet, eos, quos Lanfrancus *fratres laicos* vocat, qui etiam ante pueros, & novitios ad proceſſionem incedebant, ab Udalrico libro 1. cap. 21., libro conſ.

S. Be-

S. Benigni Divionenſis, & Ord. Corbejenſi, appellari *Converſos*.

XIV. „ (Ad egreſſum vero eccleſiæ, (ita proſequuntur Floriacenſis Monaſterii antiquæ conſuetudines,) parati ſunt duo clientes Eleemoſynarii hinc inde cum baculis, egredientibus ſingulis ſingulos baculos porrecturi; & cum ad eccleſiam, quo pergitur, ventum fuerit, eodem modo eos a ſingulis recepturi; & deoun cum exierint reddituri, & cum ad majorem eccleſiam reditum fuerit, eoſdem, & eodem modo recepturi.) Idem habent Statuta Lanfranci, Udalric. lib. 1. cap. 21., liber conſuet. S. Benigni cap. 65. & Corbejenſe Ord. Addunt Floriacenſes conſuetudines: „ (Notandum, quod quotiens baculos accipimus, toties capptia capitibus imponimus; nec licet reducere, donec baculos reponimus.) Ratio autem propter quam baculos accipiebant, hæc erat; quia nudis pedibus hac in proceſſione incedabant, quo caſu ſemper baculos deferebant, ut diſcimus ex conſuet. Floriacenſis Monaſteriis: „ (Quoties fratres nudis pedibus muros caſtri egrediuntur, ſimiliter de baculis fiat;) & ex Ordinario Corbejenſi: „ (Ad exitum Galileæ Monaſterii ſunt præparati duo famuli Eleemoſynarii, hinc & inde cum gemino faſce baculorum, quos conſuetudinaliter fratres portant, quotieſcumque nudis pedibus exeunt extra Monaſterium ad proceſſionem.) Baculos, ſeu virgas deferunt etiam nunc Divionenſes noſtri ad proceſſionem; ſed nudi pedibus non procedunt; idem præſtant etiam Majoris Monaſterii Monachi, cum ad Cathedralem, & ad S. Martini eccleſias procedunt; ab hac etiam lege olim diſpenſari permittebant conſuet. S. Dionyſii in Francia; diſpenſabantque de facto Lyrenſes Sacerdotem, Diaconum, & Subdiaconum; Beccenſes inſuper aquæ, & feretri bajulos, qui calceatis pedibus procedebant.

XV. Procedentes, antiphonas, reſponſoria, pſalmos, & hymnus decantabant. Ad ingreſſum eccleſiarum, ad quas pergebant, antiphonas, vel reſponſoria de SS. Eccleſiarum Patronis imponebant, quibus finitis, verſum, & orationem ſubjungebat Sacerdos, quibuſdam in locis cum *Dominus vobiſcum*, in aliis ſine. Ex Statutis Lanfranci addebat infans: *Benedicamus Domino*. Dionyſianæ conſuet. pſal. *Miſerere*, vel *Lauda anima*, cum ℣., & oratione de defunctis ſubjungebant.

XVI. Ad introitum vero eccleſiæ *quiſque ſicut intrat*, inquiunt Divionenſes S. Benigni conſuetudines c. 65. „ (ponit ſuum phylacterium ſuper altare, & poſito petit veniam; dexter chorus ad dextrum cornu, & ſiniſter ad ſiniſtrum; & illi, qui ea diſtribuerunt, aptant ea ſuper altare, & cum poſt finem Miſſæ eadem repetant fratres, non debet quis niſi ſuum accipere, & tunc non petitur venia.] Idem habet Corbejenſe Ordinarium, in quo, ſicut & in eiſdem Benignianis conſuet. & apud Udalric. lib. 1. cap. 21. hoc additur: „ (Cantata autem antiphona, vel ℟. ad introitum eccleſiæ de SS., in quorum honore fundatus eſt locus, collectaque præmiſſo verſiculo ſubjecta cum tono, faciunt orationem cum inclinatione conſueta, cantatur Nona; cantanda quoque in majori eccleſia, ſigno pulſato ad horam competentem a Cuſtode, eccleſiæ, ab infirmis, qui ad proceſſionem exire non potuerunt; qua incepta Hebdomadarius Sacerdos, & Diaconus, & Subdiaconus euntes in Presbyterium raveſtiuntur, ibique Sacerdos reveſtitus finit eam.) Ex Statutis Lanfranci, & ex libro Uſuum Beccenſium in primo exemplari, Nonam non cantabant; ſed tantum inclinati orationem faciebant, atque interim Sacerdos, & Miniſtri ſacras veſtes ad Miſſam induebant; ex ſecundo vero exemplari, & conſuetudinibus Lyræ approximantes eccleſiæ, ad quam pergebant, Sacerdos, & Diaconus *antecedebant ſe reveſtire*, ut dicta de SS. eccleſiæ patronis collecta, ad quam flectebant genua, ſtatim Miſſa ſequeretur.

XVII. Hanc porro ad Miſſam omnia neceſſaria ornamenta prius a Sacriſta eo deferebantur, quo proceſſionem faciebant, ut diſcimus tum ex Statutis Lanfranci, tum ex Ordinario Corbejenſi, tum denique ex libro conſ. S. Benigni c. 65., in quibus hæc legimus: „ (Secretarius enim per famulos ſuos præmiſit veſtimenta, vinum, & aquam, & calicem, & quidquid neceſſarium eſt ad Miſſam; hoc eſt thuribulum, duos cereos, qui ponuntur ad cornua altaris, offertorium, pallas altari ſuperponendas libroſque neceſſarios.) Immo non ſolum præmittebat, ſed ea ipſe aptabat, ex Lanfranci Statutis.

XVIII. Miſſa dicebatur de jejunio: *Exaudivit*, cum unica commemoratione de SS. loci; ita ex Statutis Lanfranci, Udalrico, Ord. Corbejenſ., & Benignianis conſuet.; Lyrenſes tres faciebant commemorationes: 1. de S. Maria, 2. de SS. loci, 3. de omnibus SS.; totidem notat liber Uſuum Beccenſ. in primo exemplari; in ſecundo autem additur, & quarta: *Deus, a quo ſancta deſideria*: & ad cappellam decuria quinta: *Deus cujus miſeratione*; immo, ſi neceſſe eſſet, & ſexta pro pluvia, vel pro ſerenitate. Dionyſiani, & Compendienſes aliam Miſſam cantabant, ſcilicet: *Salus populi*, cujus prima oratio erat: *Ineffabilem miſericordiam tuam*, ſecunda de Sancto: *Da quæſumus omnipotens Deus*, tertia de omnibus SS. *Concede quæſumus omnipotens Deus, ut interceſſio*. Epiſtola: *Si iniquitates*. *Alleluja*: *Oſtende nobis*, Evangelium ex Miſſa de jejunio: *Petite, & accipietis*. Offertorium: *Sicut in holocauſtum*. Communio: *Amen dico vobis*.

XIX. Notandum quod habent Divionenſes S. Benigni conſuetudines: „ (Cum lectum fuerit evangelium, *inquiunt c. 65.*, coci, & ceteri, quorum eſt ad menſam fratrum ſervire, accipientes licentiam revertuntur; ſimulque duo fratres, qui cappis induti, nudis tamen pedibus, proceſſionem ad introitum eccleſiæ ſunt recepturi in redeundo, cantantes mediocriter litaniam, quam conventus rediens cantaturus eſt.) Idem videre eſt in Ordinar. Corbejenſi, & apud Udalricum, niſi quod ex Udalrico „ (letaniam breviter in choro iterato ſunt cantaturi, ea melodia, & his verſiculis, qui ad hoc ſunt inventi.) Idem etiam habet Lanfrancus, ſed de fratribus tantum, qui proceſſionem recepturi erant: „ (celebrata fere Miſſa, *inſit*, duo fratres, qui cappis induti debent dicere *Agnus Dei*, ad portas Monaſterii inclinantes ſe ante & retro regrediantur, ſumentes ſecum aliquos & famulis, quibus juſſum fuerit, & dicentes inter ſe letaniam, quam conventus in reditu cantaturus eſt.

XX. Subdit Lanfrancus: „ [Expleta Miſſa, accedant ſtatim fratres, quibus juſſum fuerit, & ſtantes in medio pronuncient litaniam. Interim Sacerdos, & qui ad Miſſam ſervierunt, expediant ſe; & ſic revertuntur in chorum: poſt *S. Johannem*, & *Omnis chorus Prophetarum*, pronuncient illum Sanctum duabus vicibus, in cujus nomen eſt eccleſia dedicata. Poſtea inclinantes ſe omnes ante & retro, regrediantur eo ordine, quo venerunt: Cantores litaniæ producant, aut brevient ipſam litaniam; ſecundum quantitatem itineris, qui in redeundo pergere debent poſt infantes, ante reliquum conventum cantorum.] Idem habent Benignianæ conſuetudines, & Corbejenſe Ordinarium, ex quibus etiam phylacteria reſumenda erant, antequam inciperetur litania; quæ quod dicitur eſſe brevianda, aut producenda, tribus modis poteſt intelligi, vel de reſecandis, ſeu dimittendis, aut addendis SS. Invocationibus, vel de inferendis, aut non inferendis certis precibus ad SS. Invocationes, ut, *Exaudi, exaudi*, &c. vel de brevianda, aut producenda ipſa melodia invocationum.

XXI. Pergit Lanfrancus: „ (Cum autem proceſſio rediens ante Monaſterii introitum venerit, ſtatione facta, litaniam finiant; qua finita, Cantores ejus in ordinem ſuum redeant, & prædicti duo Cantores, qui præceſſerant cappis induti, nudis pedibus, ante portas Monaſteriis ſtantes dicant: *Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miſerere nobis*; Chorus ſimiliter reſpondeat. Cantores: *Suſcipe deprecationem noſtram, qui ſedes ad dexteram patris*; Chorus: *Agnus* Dei, ſicut ſupra. Cantores: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto; ſicut erat in principio, & nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum, amen*. Interim præcedentibus, qui vexillum portant, & cetera, quæ ſuperius dicta ſunt; ſequantur Cantores, & reliquus conventus. Dicta *Gloria*, reſpondeat conventus, *Agnus Dei*, ut ſupra. Conventu intrante Monaſterium, pulſentur ſigna. Cantores: *Exaudi Deus*; conventus; *Orationem populi tui*. Cunctis fratribus chorum ingreſſis, collocata cruce, & reliquis, quæ portata ſunt, in locis ſuis, prædicti duo Cantores in medio chori ſtantes, pronuncient litaniam: *Sancte Sanctorum Deus miſerere nobis*; Priores a parte altaris ſint, reliqui poſt eos, ſicut eſt ordo eorum.) Lanfranco conſentiunt Divionenſes S. Benigni conſuetudines, & Corbejenſe Ordinarium, niſi quod repetito poſt *Gloria*, *Agnus Dei*, omnino ſileri volunt, donec omnibus chorum ingreſſis, incipiatur altera litania; ſic quippe loquuntur: „ (Finito *Agnus Dei* ſiletur, donec ſecunda letania in choro incipiatur; & Cantoribus, ſicut dictum eſt, præcedentibus, ſequitur totus conventus in chorum, & omnia ſigna pulſantur, donec tota proceſſio in chorum tractim ſit ingreſſa. Omnes autem, ſicut intrant, portant phylacteria ſua ſuper altare, & quiſque poſtquam poſuerit, veniam ante altare petit. Prædicti vero duo Cantores cum cappis in choro, ubi Archichori ſtare ſolent, expectant ſignorum ceſſationem; illis enim ceſſantibus, incipiunt letaniam,

quæ

,, quæ ſolet dici poſt hujuſmodi proceſſionem, ad quam
,, Armarius debet eſſe juxta illos, ne fallantur, ſicut &
,, ad priorem letaniam; coci & ceteri, qui poſt Evangelium
,, accipientes licentiam reverſi ſunt, omnes debent eſſe.
,, Cantores letaniæ non inclinant ad ipſam, ceteri ad quod-
,, cumque *Sancte Sanctorum*, inclinant ſuper ſcabella conſi-
,, dendo, & ad nomina SS. præter Angelorum.)

XXII. Hactenus Benignianæ conſuetudines totam leta-
niarum proceſſioniſque ſeriem proſequentes. Dionyſiani,
Compendienſes, Beccenſes, atque Lyrenſes nullam ad por-
tam Monaſterii, ſeu eccleſiæ ſtationem faciebant: ,, (ſed
,, reverſi ad proprium Monaſterium, *inquiunt conſuet. Ly-*
,, *ræ*, finiant Cantores, quod cantant, & tunc Cantor in-
,, cipiat antiphonam ad introitum,) ſcilicet de B. Maria,
quam ſequebatur verſus, & oratio a Sacerdote dicenda *cum
genuflectione*. Dionyſiani cantabant ℟. *O conſtantia Marty-
rum*; Compend. antiphonam de omnibus Sanctis

XXIII. Paulo aliter noſtri Caſſinenſes; nam proceſſio-
nem a letania incipientes, Miſſam in loco, ſeu eccleſia,
ad quam pergebant, cantabant: ,, (Inde egredientes, *inſit*
,, *vetus eorum Ordinarium*, veniant ante portam majorem
,, & interim cantantibus antiphonam: *Pro pace* & ℟. *Ci-*
,, *vitatem*, & *Tu univerſorum*; deinde antiphonam: *Signum*
,, *ſalutis* ponantur a Sacerdote cruces tres cereas inſuper li-
,, minari portæ ejuſdem, & aqua ſanctificata reſpergantur,
,, & data ibi oratione: *Mæſtorum refugium*, revertantur
,, cantando antiphonam: *Salvator mundi*, & ſic ingredian-
,, tur eccleſiam S. Benedicti cum antiphona, & oratio-
,, ne, ſicut conſuetudo eſt.)

XXIV. Tandem his omnibus peractis, ,,) Expleta le-
,, tania, *inquit Lanfrancus*, pulſetur ſignum ad Nonam,
,, factaque oratione Nonæ, vadant in clauſtrum lavare
,, pedes, quibus lotis revertentes in chorum, pulſato alio
,, ſigno, cantent Nonam.) Beccenſes ex ſuo Rituali, &
Lyrenſes ex ſuis conſuet. lotis pedibus accipiebant mix-
tum: ,, [Terminata oratione, eant ad Mandatum, &
,, ad mixtum,] inquiunt, adduntque: ,, (Iſtis tribus die-
,, bus, ſi proceſſio exierit in refectorium, a junioribus in-
,, cipiuntur.) Dionyſiani, & Compendienſes terminata
oratione, Nonam conſequenter cantabant, ad quam ex
Compediensſis Monaſterii conſuetudinibus ſedebant fatigati
proceſſionis labore; eaque finita, lotis, calceatiſque pedi-
bus, ad cœnam in refectorium pergebant.

XXV. Cum vero propter ingruentem pluviam foras pro-
dire non poterant, Miſſa matutinalis erat de defuncti,
& proceſſio nudis pedibus fiebat in clauſtro; ita ex libro
Uſuum Beccenſium. Ciſtercienſes nullas faciebant pro-
ceſſiones; ſed ,, (poſt Tertiam pulſato ſigno, ſicut ad
,, Miſſam pulſari ſolet, *ſic habet lib. Uſ. c.* 28., duo fra-
,, tres ante gradum Presbyterii ſtantes, cantent litaniam,
,, fratribus in utroque choro inſimul reſpondentibus; &
,, ſtantibus ad invicem verſis vultibus, ſicut ad Miſſam ſo-
,, lent. Cartuſienſes & proceſſionem, & letanias omnino
omiſiſſe videntur, ſaltem nulla earum fit mentio eorum in
Ordinario.

XXVI. De refectione horum dierum hæc lego in Beni-
gnianis conſuetudinibus: ,, (Deinde pulſato cymbalo; cum
,, videtur Priori, verſus finem lavationis pedum, in
,, refectorium pergunt: his tribus diebus ſunt bancalia in
,, capitulo, generale in refectorio (*recentiori manu* de
,, flatonibus] caritas de meliori vino in fialis portata, lac
,, in pulmento, herbæ crudæ poſt pulmentum, ideſt lactu-
,, cæ, vel hujuſmodi.) Idem iiſdem verbis in Ordina-
rio Corbejenſi continetur, hoc addito: *hoſtiæ non portan-
tur in refectorio*; a quibus non multum recedunt Floria-
cenſes S. Benedicti conſuetudines, in quibus hæc habentur:
,, (His tribus diebus, poſt cymbali pulſationem, qui
,, voluerit ſine licentia, bibet de abſinthio melle confecto,
,, quod Refectorarius ante præparavit, & poſuit in ſcyphis
,, ſingulorum; & habemus generale piſcium in refectorio,
,, & flacones, qui ad initium prandii apponi debent, &
,, herbæ crudæ, & lactucæ vel hujuſmodi.

XXVII. ,, (Poſt refectionem vero, *inquiunt Dionyſ.*
,, *conſuet.*, ſedeant in clauſtro quouſque Prior det licenti-
,, am eis dormiendi; *conſuet. Compendienſes habent*, niſi
,, Prior juſſerit, ut eant dormitum.)

XXVIII. Ad Regulare vero horum dierum officium
quod ſpectat, audiendus eſt hic Lanfrancus: ,, (His tri-
,, bus diebus, *inſit in Statutis*, ad nocturna, capitula, &
,, collectæ de Reſurrectione, & ad Veſp. ſecundæ, & ter-
,, tiæ feriæ: ad matutinas vero Laudes, & ad Tertiam,
,, & ad Sextam, & ad Nonam capitulum, & collectæ de
,, jejuniis.) Liber autem Uſuum Beccenſium: ,,) Die-
,, bus Rogationum ad nocturnas legant ſermones ad ipſos
,, dies pertinentes, capitula, & oratio duobus diebus ad
,, Nocturnos, & ad Laudes, diurniſque Horis, uſque ad
,, proceſſionem, & ad Miſſam de jejunio; deinceps, ideſt
,, ad Nonam, & ad Veſperas de Reſurrectione. Vigilia
,, Aſcenſionis totum de Reſurrectione uſque ad Veſperas.)

XXIX. Quia vero longior proceſſionis via fatigatos non-
numquam fratres reddebat, ad nonnullas Regularis officii
Horas ſedendi concedebatur indulgentia, ut jam vidimus
ex conſuet. Compendienſibus ad IX.; declarantque id
amplius Floriacenſes in quibus hæc lego: ,, [Et propter
,, laborem proceſſionum, & jejuniorum, qui voluerit, in-
,, cuſtodito ſedendi ordine, ad Veſperas, Completorium,
,, & nocturnas vigilias reſidebit.) Eadem ratione con-
ſuetum defunctorum officium omittebant, ſolis Veſperi,
poſt Veſperas, & Laudibus poſt Laudes contenti, ut vides
re eſt apud Lanfrancum, Udalricum in Ord. Corbejenſ. -
in Benignianis conſuet., lib. Uſ. Beccenſium, & aliis.
Lanfranci verba hic ſufficiant: ,, (Ad Veſperas ſecunda,
,, & tertia feria, pulſentur ſigna, ſicut privatis diebus;
,, inter ſigna dicantur pſalmi: *Deus auribus noſtris*; poſt
,, Veſperas de omnibus Sanctis, dicantur Veſperæ mor-
,, tuorum: vigilia mortuorum his diebus non agatur, ſi
,, proceſſio extra clauſtrum perrexerit; alioquin agatur, ſi-
,, cut ſolet. (Unum hic addendum eſt de benedictione re-
vertentium de via, ex Benignianis conſuetud., & Ordin.
Corbejenſi: ,, (Si quilibet frater deforis his tribus diebus
venerit, ad alias horas, quæ in Monaſterio dicuntur, be-
,, nedictionem ſuſcipiet; ad ſolam Nonam, quæ ad eccle-
,, ſiam illam, ad quam ad proceſſionem itur, dicitur, be-
,, nedictionem non habebit.)

XXX. Quæret aliquis, quid de feſtis his tribus contin-
gentibus fieret. Huic quæſtioni ſatisfacit Lanfrancus his
verbis: ,, (Si in his tribus diebus feſtivitas XII. Lect.
,, evenerit, totum ſervitium noctis, & diei de ipſa
,, feſtivitate agatur. Dicta Tertia, & pulſatis omnibus ſi-
,, gnis Miſſa ipſius feſtivitatis, ſicut alio tempore, ſolem-
,, niter celebretur; proceſſio vadat, ſicut aliis diebus, ex-
,, cepto quod calceati, & ſine baculis ibunt: Miſſa jejunii
,, ad Monaſterium, quo proceſſerint, celebretur. Si autem
,, feſtivitas trium Lect. evenerit, commemoratio ipſius tan-
,, tummodo fiat ad Veſperas, & ad Matutinas Laudes,
,, & ad priorem Miſſam de jejunio.) Lanfranco con-
ſentit Rituale Beccenſis Monaſterii, ex quo ne quidem com-
memoratio jejunii ad Miſſam de feſto agenda erat; ſed ab eo
diſcrepabant omnino noſtri Dionyſiani, quorum anti-
quæ conſuetudines hæc ferunt: ,,) Si feſtivitas XII.
,, Lect. evenerit in his tribus diebus, nihil fiat de ea; ſed
,, ſi poteſt fieri, poſt Aſcenſionem reſtituatur, de feſto tri-
,, um Lect. nec commemoratio fiat.) Mediam viam ine-
unt Compendienſes conſuetudines: ,, (Si aliquod feſtum
,, trium evenerit Lect., *inquiunt*, infra hos tres dies,
,, nihil fiet de eo; ſi vero aliqua feſtivitas XII. Lect., vel
,, octava Dedicationis infra hos dies evenerit, omnia fi-
,, ant de feſto, vel de octava Dedicationis. Ad Veſperas
,, & Matut. fiat commemoratio tantummodo de die. Pri-
,, ma Miſſa de feſto ad altare majus cantabitur, qualecum-
,, que fuerit illud feſtum, ultima Miſſa de die.)

XXXI. Hactenus de Rogationibus ſatis, in quibus idem
ordo ſingulis diebus ſervabatur, ſi pauca forte excipias, quæ
minimi omnino ſunt momenti. Unum hic addo Brunonis
Epiſcopi Lingonienſis ſtatutum in gratiam Beſuenſium
noſtrorum, quod refert Johannes Monachus in Chronico
Beſuenſi Spicil. Tom. I. p. 536. his verbis: ,,(Inter ce-
,, tera igitur, quæ huic loco contulit, ſtatuit, ut de eccleſiis a
,, ſex leugis, vel infra a Beſua, tempore Rogationum, om-
,, nes tam viri, quam mulieres cum oblationibus ad SS.
,, Apoſtolorum Petri, & Pauli limina convenirent:) ideſt
ad Monaſterium Beſuenſe SS. Apoſtolis Petro, & Paulo
factum: deinde refert ejuſdem Brunonis Epiſcopi Char-
tam ea de re datam an. 1008., ex qua & illud notandum
plane diſcimus, quod Rogationum tempore ex prædictis lo-
cis fideles olim Lingonas peccatorum remiſſionem acceptu-
ri convenirent, quod ille commutavit, Monachis Beſuen-
ſibus dicto tempore facultatem tribuens, confeſſiones præ-
dictorum audiendi.

CAPUT XX.

De Aſcenſione Domini, ceteriſque diebus uſque ad Pentecoſten.

I. AScenſionem Domini noſtri Jeſu Chriſti, eodem
protſus modo, ac ritu celebrabant olim Divionenſes,
Corbejenſes, & Patilienſes noſtri, atque ejus Epiphaniam,
paucis forte exceptis, quæ ad tempus Paſchale potiſ-
ſimum ſpectabant: unde nec in deſcribendo ordine in ea
ſervando plurimum morantur, cum ex dictis ſupra de Epi-
phania Domini res obvia cuique, & manifeſta fieri poſſit.

Si quid

Si quid ergo apud alios ſingulare, aut forte fuſius, & diſtinctius expreſſum exiſtat, aliunde prorſus repetendum eſt. Atque ut a primis Veſperis, unde ipſa feſtivitas incipiebat, ducamus exordium: „ (In Aſcenſione Domini, *inquit Tullenſe S. Apri Ordinarium*, ad primas Veſperas „ Domnus Abbas a principio Veſperarum indutus alba, „ & cappa, faciat officium, & in ejus abſentia Prior. „ Idem faciant in ſecundis Veſperis. Ad primas Veſperas „ ſuper pſalmos antiphona: *alleluja*. *Sicut veniet*, inci„ piatur ab Hebdomadario. Pſalmi: *Laudate pueri*: *Lau„ date Dominum omnes gentes*: *Laudate Dominum quo„ niam bonus*: *Lauda Jeruſalem*.) Alii ſub uno *alleluja*, vel una antiphona, quæ incipiebat ab *alleluja*, pſalmos feriales dicebant; niſi aliqua feſtivitas alicujus Sancti eo die accidiſſet: tunc enim pſalmos de feſto, ſub una de eo antiphona decantabant, reliquumque officium de Aſcenſione celebrabant.

II. Capitulum, ſeu lectio, ex Actibus Apoſtolorum: *Primum quidem* &c. in omnibus fere monaſteriis, pro quo in Dionyſiano, & Compendienſi dicebatur: *Unicuique noſtrum data eſt gratia* &c. Reſponſorium: *Omnis plenitudo*, a quatuor in cappis cantandum, ex Dionyſ. Compendienſibuſque conſuetudinibus, idem notatur in Ord. Corb.; ſed in Tullenſi ejus loco habetur ℟. *Exaltare*, *a Cantore & alio fratre in albis*, *& cappis candidis* cantandum. Hymnus, ex Corb., Tullenſi Ordin.: *Hymnum canamus*; ex Dionyſianis, & Comp. conſuet. *Æterne Rex*. ℣. a duobus pueris dicendus, ex Tullenſi Ord. Ad *Magnificat*. „ (Portetur incenſum a Domno Abbate, & duobus Can„ toribus ℟., (proſequitur Tullenſe Ord.) ſi vero Prior „ faciat officium: a Priore portetur, & uno Cantore: „ duo quoque thuribularii ſint in albis.) Et Dionyſ. conſuet.: „ (Deferantur duo candelabra, ante Sacerdotes „ deferentes thuribula.) Antiphona vero ad *Magnificat* ex Dionyſ. conſ. ter dicenda erat.

III. „ (Poſt *Pater noſter*, loco precum *inquit Tullenſe „ Ord.*, dicatur ℣. *Aſcendens Chriſtus in altum*, vel a„ lius de feſto.) Dicta collecta, nulla fiebat comm., ex Dionyſ. conſ., ſed *Benedicamus Domino*, cum alleluja cantabatur, ex Ordinario Tullenſi, ac poſtea cum incenſo proceſſio fiebat ad S. Crucem.

IV. Ab his porro Veſperis Ciſtercienſes Paſchalem cereum uſque in integrum diem ſequentem continuo arſurum accendebant, ut diſcimus, ex libro Uſuum c. 29., cujus hæc verba. „ (In Aſcenſione Domini ad Veſperas cereus „ Paſchalis accenſus non extinguatur uſque in craſtinum, „ poſt Completorium. Tunc vero ab Eccleſia ſubleve„ tur.) Ad hos proxime accedebant Pariſienſes noſtri S. Germani, qui cereum Paſchalem omnibus horis canonicis, exceptis nocturnis, uſque ad cantica, & ad Miſſam accendebant; extra vero divini tempora officii alium in capella B. Mariæ cereum inceſſanter arſurum, uſque poſt diei Completorium, qui & ipſe, cum ardebat cereus Paſchalis, ad horas canonicas extinguebatur.

V. Ad Nocturnos, Invitatorium a quatuor *in cappis*, ex quibus duo remanebant in choro, apud Dionyſianos; cantabatur apud Tullenſ. a Cantore, & duobus Hebdomadariis in albis, item & cappis. Hymnus in Ord. Tullenſi: *Jeſu noſtra redemptio*, in Dionyſ. conſ.: *Te lucis auctor*. Singuli pſalmi, ſub ſingulis antiphonis. Lectiones ad primum, ſecundumque nocturnum aſſignant Dionyſianæ conſ. „ (octo de homilia: *Qui crediderit*, *& baptizatus fuerit*: „ ad tertium vero nocturnum, quatuor lectiones de E„ vangelio; *Euntes in mundum univerſum*.) In veteri autem Corbejenſi Ordinario ſimpliciter notantur ad nocturnos lectiones de expoſitione S. Gregorii Papæ: *Et Dominus quidem Jeſus poſtquam locutus eſt eis*: an vero in tribus nocturnis dicerentur, ubi non exprimitur. Singula Reſponſoria, poſt Lectiones a duobus, quartum a tribus, octavum a quatuor, duodecimum a quinque cantabatur. Ita ex Dionyſ. conſ. In Laudibus ſingulis pſalmis ſingulæ præmittebantur antiphonæ, quæ etiam excepta quarta, ad horas dicebantur. Capitulum, apud Dionyſ.: *Primum quidem*. Hymnus: *Jeſu noſtra redemtio*; apud Tullenſes cap. *Conveſcens*, Hymnus: *Æterne Rex altiſſime*. Antiphona ad *Benedictus*, ex Dionyſ. conſ. bis dicenda; hic duo deferebantur thuribula, apud Tullenſes tamen unicum, ex quorum Ordinario, poſt orationem Dominicam, pro precibus ℣. de Aſcenſione, & poſt collectam: *Benedicamus Domino*, cum *alleluja* dicebatur. Poſt Laudes proceſſio cum incenſo, ad altare S. Crucis, in qua poſt antiphonam de cruce, ℟. & collecta de præſenti feſto ſequebatur. Addit idem Ordinarium: „ (Verba mea, & familiares pſalmi, „ hac die more ſolito dicuntur, ſed poſt Nonam non di„ cuntur.)

VI. Ad Primam, aliaſque horas antiphonæ de Laudibus, ut diximus. In fine hymni cujuſque horæ addebantur hæ duæ strophæ: *Da nobis illuc ſedula devotione tendere*, & *Gloria tibi Domine*, *qui ſcandis*. Ita ex Udalrico l. 1. c. 22. Corb. Ord. Benigni conſ. &c. Miſſa matutinalis de Aſcenſione eadem cum majori, niſi quod Dionyſiani in ea Symbolum omittebant, & Lyrenſes propriam præfationem, quod utrumque Tullenſes dicebant.

VII. Ad Tertiam omnes erant in albis, ex Dionyſianis conſ.: Tertiam ſequebatur proceſſio, quam in clauſtro tantummodo faciebant Cluniacenſes, Divionenſes, & Corbejenſes, ſed in omnibus communiter Ordinis noſtri monaſteriis magno cum apparatu, & populi frequentia extra monaſterium fiebat; teſtes ſunt hanc in rem omnes pene, quotquot ſunt monaſteriorum conſuetudines, ex quibus nonnullas hic referimus. In primis Floriacenſes: „ (In „ die Aſcenſionis Chriſti, *inquiunt*, ad finem Tertiæ, re„ liquiæ, & ornamenta ſuper altare ponuntur, poſt Ter„ tiam ab Abbate, & altero Sacerdote, qui bajulaturus „ eſt dexteram, cappis indutis, thurificantur cum duobus „ thuribulis. Deinde porrigit Sacriſta cruces Converſis: „ & Armarius textus Subdiaconis. Omnes cruces tam „ aureæ, quam argenteæ portantur; & tres aurei textus. „ Præeuntibus autem vexillis, & dracone, ſequitur ba„ julus aquæ benedictæ. Poſt iſtos Ceroferarii. In ſin„ gulis crucibus quatuor phylacteria portantur; noviſſime „ portatur maxima crux aurea cum ſex phylacteriis, & „ ſpongia in medio ponatur; deinde capſa S. Mauri a „ duobus Sacerdotibus, poſtea thuribula, deinde textuum „ bajuli, deinde bajulus dextræ amictus cappa, cum Ce„ roferariis, poſt illum pueri cum magiſtris, inde novicii, „ & ceteri ordine ſuo, Abbate vero noviſſimo. Et ad „ proceſſionem totum caſtrum circumeunt, & famuli „ prepoſiti a turba undique conventum cuſtodiunt, atque „ in navi ad ſtationem ſedes antea conventui præpa„ rant.)

VIII. Conſuetudines S. Dionyſii. „ (Poſt Tertiam fiat „ proceſſio circa muros; & ſciendum eſt, quod in ipſa „ proceſſione debent deferri clavus, & corona, & reliqua „ omnia, quæ in tribus diebus præcedentibus deferen„ da prædiximus. Ante proceſſionem dicatur oratio: *Reſ„ pice quæſumus Domine ſuper hanc familiam tuam*. Mox „ incipiatur a duobus bene cantantibus: *Salve feſta dies* „ & ℣. *Ecce renaſcentis*, & alii, qui ſequuntur; ad u„ numquemque ℣. conventus reſpondeat: *Salve feſta dies* &c.)

IX. Hanc proceſſionem faciunt etiam nunc noſtri Dionyſiani, huicque intereſſe debent omnes, ne uno quidem excepto, Canonici Eccleſiæ S. Pauli; ſed prædictas reliquias ad eam non deferunt.

X. Tullenſe S. Apri Ordinarium: „ (Dum cantatur „ matutinalis Miſſa, præparetur feretrum S. Apri; finita „ matutinali Miſſa, cantatur Tertia, qua finita ſignificet „ Sacriſta quatuor Presbyteris, qui portent feretrum B. „ Apri in albis tantum, & ſtolis. Idem vero Sacriſta „ portet caput ipſius. Præparatis igitur miniſtris, qui por„ taturi ſunt cruces, textus, caput, & feretrum B. A„ pri, duo fratres a Cantore præmoniti in medio ſtantes „ cantent ℣. *Salve feſta dies*: *Qua Deus ad cælos*, & „ cum dixerint duos primos ℣., chorus ipſos reiteret e„ xeundo per januam templi, & fiat proceſſio per prata, „ & campos; & Decanus de vico præcedat aquam benedi„ ctam, duoque pueri portent cereos, thuribulumque por„ tetur: prædictique duo fratres, qui cantant: *Salve feſta* „ cantant alios verſus, & poſt dum quoſque ℣., chorus „ reſpondeat: *Salve feſta*; finitiſque verſibus Cantor in„ cipiat ℟. *Viri Galilæi*. . . . . Reverſiſque fratribus, „ non fit ſtatio in media Eccleſia; ſed ſtatim ingrediantur „ fratres chorum, & incipiatur a Cantore: *O Rex glo„ riæ*, choruſque proſequatur; qua finita, ſtatim ſequa„ tur Miſſa.) Denique recentius Rituale Corbejenſis monaſterii: „ (Die Aſcenſionis Domini proceſſio erit valde „ ſolemnis, totus clerus villæ debet intereſſe cum ſuper„ pelliciis, & cappis ſericis. Portantur ad proceſſionem „ corpora B. Gentiani Martyris, cum corpore B. Ada„ lardi Abbatis, & ejus caput, cum brachiis, & aliis „ reliquiis, vexillis præcedentibus &c.) Præterea Rituale Beccenſis monaſterii, & conſ. Lyræ. Proceſſionem ſtatim ſequebatur Miſſa; ſed in Pariſienſi S. Germani monaſterio, poſt proceſſionem immediate debebat eſſe ſermo in choro, ex MS. conſ. ejuſdem monaſterii.

XI. Hæc Miſſa erat valde ſolemnis, ut tantam decebat feſtivitatem. De ea conſ. S. Dionyſ. in Francia: „ (Cantetur Miſſa feſtive, & ſint omnes in cappis, ſex „ procedentes, tres Cantores. Officium: *Viri Galilæi* „ &c.) ad hanc procedebat „ (Sacerdos cum miniſtris e „ veſtiario ad altare per medium chori, dexteram auream

bajulans, benedictionem dans conventui ad dextram, & ad ſiniſtram;) ut loquuntur Floriacenſes S. Benedicti conſ. Ad introitum duo dicebantur verſiculi, ut diſcimus ex Benignianis conſuet., ſcilicet: *Omnes gentes*, & *cumque intuerentur*. Primum *alleluja* tres monachi, ſecundum quinque cantabant, ex Lyrenſis monaſterii conſ.; ſed ex Rituali Beccenſi primum quatuor, poſterius ſex in quibuslibet cappis cantabant. Præfatio, & *Communicantes*, propria.

XII. Ad refectionem tam propter præſentis feſti ſolemnitatem, quam propter proceſſionis laborem, ſolito paullo lautius excipiebantur; hinc Floriacenſes S. Benedicti conſuetudines: „(Ipſo die, *inquiunt*, in refectorio ad prandium mortees, generale piſcium, mortariola, pitantiam de optimo vino debemus habere, & ad cœnam rutas.)

XIII. Officium Nonæ ſingulari modo ac ritu celebrabant hac die noſtri Tullenſes S. Apri, quem ita deſcribunt in ſuo Ordinario. „(Hac die Nona cantetur in albis, fratres vero non mutabunt loca ſua in choro. Si Domnus Abbas faciat officium in Nona, a principio Nonæ cappa induatur; ſi vero Prior, vel alius officium faciat, remanebit in alba tantum, ut ceteri fratres, donec incenſum portabit. Ad IX. antiphona: *Videntibus illis*. Cap. *Igitur qui convenerant*, ℣. *Dominus in cælo*; poſt ℣. vero Cantor in medio choro ſtans, indutus cappa candida, incipiat *Kyrie lux, & origo*; deinde incipiatur a Cantore: *alleluja*: *Aſcendens*, & chorus proſequatur; poſtea cantatur ſequentia: *Rex omnipotens Domine*. Interim porrectur incenſum ab illo, qui facit officium, induto cappa candida. Si vero Domnus Abbas faciat officium, Hebdomadarius Miſſæ indutus cappa candida cum eo procedat. Cappa vero, quam portat Abbas, poterit alterius coloris eſſe, quam candida, thuribularius vero ſit in alba, ut alii fratres. Finita ſequentia, non dicitur: *Pater noſter*, nec ℣.; ſed immediate poſt ſequentiam dicatur: *Dominus vobiſcum* alta voce, ut in Veſperis. Collecta: *Da quæſumus omnipotens Deus illuc tuorum*: deinde dicatur a duobus pueris: *Benedicamus Domino*, *alleluja*, *alleluja*. Ad hanc Nonam quinque lampades in lampario accendantur, & ſeptem cerei in caſtro, & cereus Paſchalis, qui poſt IX. debet auferri a Sacriſta. Poſt IX. eant fratres in refectorium potatum.)

XIV. Ad Veſperas in eodem Ordinario ſub unica antiphona notantur pſalmi: *Dixit Dominus*: *Laudate pueri*: *Laudate Dominum quoniam bonus*, & *Lauda Jeruſalem*; pro quibus Dionyſianæ, Compendienſeſque conſ. habent pſalmos de Dominica, ſine comm. niſi forte ſequentis feſti, ſi evenerit.

XV. Infra octavam Aſcenſionis ad nocturnos pſalmi feriales in utroque nocturno ſub unica antiphona, tres lectiones de Actibus Apoſtolorum, qui a capite incipiebantur, & legebantur uſque ad Pentecoſten; licet jam inde ad nocturnos proxima poſt octavam Paſchæ hebdomada lectum fuiſſet, ut patet tum ex Corbejenſi Ord., tum ex Benignianis conſ. tum ex Dionyſianis; ſed Tullenſe de inceptis canonicis Epiſtolis infra hanc octavam legebant contra communem, ut videtur, ordinis morem. Ad Laudes omnes pſalmi de tempore Paſchali, hoc eſt: *Dominus regnavit* &c. ſub unica antiphona. Similiter ad Veſperas pſalmi feriales ſub unica item antiphona. Miſſa de Aſcenſione, ſine *Gloria in excelſis*, ſine *Credo*, ſine *ſequentia*, ſine *Communicantes* proprio, cum unico *alleluja*; ita Tullenſes S. Apri, qui & in craſtino Aſcenſionis Evangelio: *Recumbentibus*, addebant aliud Evangelium: *Ego mittam promiſſum*. Apud Dionyſianos, & Compendienſes eadem Miſſa, quæ in feſto, cum unico *alleluja*, in qua etiam, ex Compendienſibus conſ. Introitum, & communionem alternis diebus mutabant, ſcilicet hodie Introitus: *Aſcendit Deus*; Communio: *Pater cum eſſem*; cras vero Introitus: *Viri Galilæi*; Communio: *Pſallite*; & ſine præfatione propria, quæ ex Benignianis conſ. „(amplius non dicitur, quam in primo die ad utramque Miſſam, & in octavo ad majorem.) In Lyrenſi vero monaſterio feria ſexta major Miſſa de Dominica dicebatur: *Vocem jucunditatis*, cum commemoratione de Aſcenſione. Idem & in Beccenſi.

XVI. Sabbato, ex communi monaſteriorum conſuetudine officium cum tribus lectionibus de B. Maria: Ita in Dionyſiano, Compendienſi, Lyrenſi, Beccenſi, & S. Petri ſupra Divam, quod in iſto ita tenaciter obſervabatur, ut Sabbato majori aliquo feſto impedito, officium B. Mariæ feria VI. celebraretur: ita quippe in Ordinario hujus monaſterii: „(Sabbato quidem fiat principaliter ſervitium Virginis glorioſæ, niſi feſtum evenerit XII. lect.; nam tunc præcedenti feria VI. quod non eſt in conſuetudine noſtra, agendum eſt; vel ſi melius decreverint, in fer. III. Rogationum; hoc tamen obſervato, quod de jejunio, & proceſſione ordinatum eſt.)

XVII. Dominica infra octavam Aſcenſionis, ad nocturnos octo lectiones ex libro Actuum Apoſtolorum notantur in Ordinario Caſſinenſi, quatuor poſtremas de homilia. In Compendienſibus etiam Sancti Cornelii conſuetudinibus adſignantur Lectiones ex Actibus Apoſtolorum; in Tullenſi vero Ordinario, ex Epiſtola Sancti Johannis: *Quod fuit ab initio*. Commemoratio de octava Aſcenſionis, in utriſque Veſperis, & Laudibus in quibus pſalmi ſub unica dicebantur antiphona. Miſſa matutinalis de Aſcenſione, major de Dominica; ſed Dionyſiani Dominica infra octavam Aſcenſionis ſolemne de Sanctorum Reliquiis officium celebrabant cum proprio officio; ſequenti vero feria ſecunda pro defunctis fratribus, & benefactoribus Miſſam, & officium defunctorum cantabant, qua de re alias.

XVIII. Octava Aſcenſionis ad primas Veſperas pſalmi feriales ſub unica antiphona, cum commemoratione, apud Dionyſianos, de Beato Dionyſio. Ad nocturnos pſalmi, ut in die, cum unica in ſingulis nocturnis antiphona. Duodecim lectiones, octo quidem de ſpeciali aliquo ſermone, quatuor de homilia. Ita Dionyſiani, Compendienſes, & Tullenſes; at Caſſinenſes pſalmos feriales cum tribus dumtaxat lectionibus, ſicut aliis diebus, recitabant. Miſſa matutinalis, apud Dionyſianos de B. Dionyſio, major de octava. Ad Veſperas pſalmi, ut in die ſed ſub unica antiphona. Denique ante collationem, propter ſequentis Sabbati ſolemnitatem, mandatum hac die fiebat, ex Ordinario Corbejenſi, Tullenſi, Benignianis conſuetudinibus, & Compendienſibus.

XIX. Eveniens autem hanc in octavam feſtum XII. Lectionum, in ſequentem feriam VI. rejiciebant, ex Ordinario Sancti Petri ſupra Divam.

XX. De ſequentibus duobus diebus paucis Divionenſes S. Benigni conſuetudines: „(Duobus diebus, qui intra octavam Aſcenſionis, & S. Pentecoſten interpoſiti ſunt, ita agendum eſt: Invitatorium: *alleluja*, *alleluja*, *alleluja*. Capitula, & hymni, & ℟., & verſiculi, & collectæ, excepta: *Concede*,) omnia ſicut in octavis dicenda ſunt. Miſſa, ex Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuetudinibus ſexta feria de Dominica; ex Ordinario Tullenſi de Spiritu ſancto. Ad Veſperas vero ejuſdem feriæ ſonabat claſſicum, ex Dionyſianis conſ. ex quibus etiam, & ex Compendienſibus Sacerdos induebatur ad thuribulum, neque ulla fiebat commemoratio.

CAPUT XXI.

De Vigilia Pentecoſtes.

I. VIgilia Pentecoſtes tantam cum Sabbato ſancto affinitatem habet, ut ſi pauca forte excipias, eoſdem omnino ritus, eaſdem conſuetudines habere videatur. Solum Regulare officium prorſus diverſum erat, de quo proinde, antequam ritus ad Miſſam pertinentes inveſtigemus, aliqua præmittenda ſunt.

II. Et primo quidem Invitatorium a duobus *in albis* cantabatur, tam ex Dionyſianis Compendienſibuſque conſuetudinibus, quam ex Ordinario S. Petri ſupra Divam.

III. Tres dumtaxat lectiones cum totidem Reſponſoriis. Lectiones autem erant de Evangelio: *Si diligitis me*; ex quibus „(prima a Diacono, ſecunda ab aliqua perſona, tertia ab Abbate, vel a Priore) legebatur, ſaltem ita apud Dionyſianos, quibus accedunt Compendienſes. In Beccenſi, Lyrenſique monaſterio Lectiones ita incipiebant: *Quia hodie S. Spiritus*, quibus nec Evangelium præmittebant, licet ipſæ Lectiones eſſent de Evangelio. Idem in Tullenſi S. Apri obſervatum fuiſſe ſuadet ejuſdem monaſterii Ordinarium, cujus hæc verba: „(Ad Matutinum Lectiones de Evangelio: *Si diligitis me*, ſine titulo legantur, & ferialiter puer legat primam Lectionem.) Primum ℟. ab Hebdomadario, ſecundum a quolibet, tertium a Cantore ex Dionyſianis conſuetud. cantabatur, ex Comp. tertium etiam a Cantore dicebatur.

IV. Ad Laudes pulſabatur claſſicum, duo deferebantur thuribula, nullaque fiebat commemoratio: Ita apud Dionyſianos, qui nequidem de feſto XII. lectionum hac die faciebant aliquid: „(Si autem in hoc Sabbato, *inquiunt in ſuis conſ.*, XII. Lectiones evenerint, nihil omnino fiat, nec reſtaurentur, niſi fuerit de S. Barnaba Apoſtolo, & de detectione Beatorum Mart. Dionyſii, Ruſtici, & Eleuterii; & tunc in providentia Cantoris ſit reſtituta.) In Cod. Colbertino additur: *Et de B. Peregrino*, poſt: *Et*

Et Eleutori. Paulo aliter noſtri Beccenſes, quorum in libro Uſuum hæc lego: „ [Quæcumque feſtivitas in Vigilia Pentecoſtes evenerit XII. Lectionum, feria ſexta Veſperas habebit; ad Matutinum de feſto tertium reſponſorium; & lectiones, quæ inſcribuntur ipſi Sabbato. Ad Laudes, & ad Primam *alleluja* dicuntur. Miſſa matutinalis de feſto; poſt I. collectam; *Inclina Domine*; poſt Miſſam nihil penitus de feſto.) His ſuffraganeæ conſuet. Lyræ ita decernentes: „ (Quæcumque feſtivitas trium lect. vel XII. lect. in vigilia Pentecoſtes evenerit, Miſſam matutinalem habebit, ad Matutinum tertium ℟. de feſto lect. quæ inſcribitur ipſo Sabbato, ſcilicet: *Quia hodie ſancti Spiritus*: Evangelium non pronunciatur, licet Lectiones ſint de Evangelio. Feria VI. de feſto erunt Veſperæ; poſt Miſſam matutinalem nihil penitus fiet de feſto.) Tullenſes vero ſub diſtinctione hæc ſanciunt: „ (Si feſtum XII. lect. in quo feſto ad Matut. ſit feſtive legendum, eveniat in Vigilia Pentecoſtes, totum officium uſque ad Veſperas de feſto dicetur, de vigilia non fiet commemoratio, nec ad Veſperas, nec ad Laudes: Si vero feſt. XII. lect. in quo feſto ad Matutines ſit ferialiter legendum, cadat in Vigiliam Pentecoſtes, duo primi nocturni, & horæ diei de feſto dicentur, tertius vero nocturnus, & Laudes de Vigilia erunt in hunc modum; Ad Cant.: *alleluja: Sic veniet*. Cantica: *Quis eſt iſte; Venite: Expecta me*. ℣. *Exaltare Domine*. Lectiones de Evangelio: *Si diligitis me* &c.) In Laudibus commemoratio de feſto: „ (Si vero feſtum trium lectionum cadat in vigiliam Pentecoſtes, fiet de illo feſto commemoratio tantum ad primas Veſperas & ad Laudes; reliquum officium de vigilia dicetur.) Miſſa matutinalis in Dionyſianis conſuet. conſignatur: *Sicut oculi*; in lib. Uſuum Becc. *De defunctis*; in Ordinario S. Petri ſupra Divam, & Comp. Sancti Cornelii conſuetudinibus *de Beata Maria*.

V. Poſt Miſſam matutinalem, exeuntibus e capitulo locutio permiſſa erat in clauſtro; poſt Tertiam indictum ibidem ſilentium: Ita Udal. l. I. c. 23., Corb. Ord., conſ. S. Benigni c. 66., & S. Dionyſii in Francia: Eodem tempore, hoc eſt poſt Tertiam, ex Benignianis conſuet. *infantes ibant in refectorio*.

VI. Poſt Sextam aſcendebant dormitorium eodem modo, quo in Rogationibus, pauſabantque in lectis ſuis, donec audito ad officium ſigno vocarentur. Pulſabatur autem, ex veteri Caſſinenſium Ordinario, *octava hora mediante*; ſed Corbejenſes noſtri Adrianum Papam „ (precuntati, qua hora in Sabbato Pentecoſtes conveniens ſit ad Lectionum officium ingredi? Reſpondit ille, *hora ſexta hoc fieri oportere*,) uti ſcribunt ipſi in pervetuſto ordine pro majori hebdomada: & hanc fuiſſe communem aliorum monaſteriorum conſuetudinem exiſtimo, nam quod poſt Sextam lectos petere jubentur, hoc penitus omittebant noſtri Dionyſiani, eratque apud alios potius meridianæ ſimulatio, quam vere dormitio; unde ſtatim lotis manibus, & facie, pexiſque capitibus, in chorum deſcendebant, ut colligerent ex prolixitate officii, & cœna, quæ Veſperas præcedebat.

VII. Audito ergo ad officium ſigno, conveniebant in chorum, ubi præmiſſa oratione, omnes albis induebantur ut legimus in Lyrenſibus, Dionyſianis, Compendienſibus, & Fontanellis conſuetudinibus, in utroque Tullenſi, & S. Petri ſupra Divam Ordinario, & in Rituali Corbejenſi; quamvis ex Statutis Lanfranci, & libro Uſuum Beccenſium ii ſoli albis eſſent induti, qui miniſtraturi, cantaturi, vel lecturi eſſent aliquid. Fontanellæ conſuetudines addunt; „ (Cereus ante altare accendatur, & ardeat uſque poſt Miſſam.)

VIII. „ (Deinde veniente Sacerdote cum miniſtris, *inquit Caſſinenſe Ordin.*, indutis ſolemnibus indumentis, & ſedentibus in locis ſuis ad altare, legatur in gradu Lectio prima abſque pronuntiatione libri Geneſis qui autem debent Lectiones legere, vel tractus cantare, induti albis lineis ſtent in capite utriuſque chori; & tractus ita canantur ſicut in Sabbato ſancto.) Ut ergo primum acceſſiſſet Sacerdos ad altare, nulla alia præmiſſa oratione, ſuam ſedem petebat; quod præter Caſſin. Ordinarium docent nos liber Uſuum Becc., Rituale ejuſdem monaſterii, & conſ. Lyræ, quæ Sacerdotis ad altare ingreſſum ita deſcribunt: Fratres „ [revertentes per ablutorium in chorum, faciant orationem, & poſt induantur omnes albis paratis, Sacerdos indutus caſula, XII. lect. cum Diacono tantum ſtola & manipulo, & duobus Converſis candelabra deferentibus, ingrediatur: Tunc non faciat orationem, nec confeſſionem; ſed inclinet tantum ad altare, & ſic eat ſedere; & Converſi deponant candelabra.) Quibus ſuffragatur Miſſale Caſalis Benedicti, cujus Rubricæ in vigilia Pentecoſtes hæc habent: (Poſt Sextam „ (Sacerdos indutus caſula, miniſtri vero ſtola, & manipulo: abſque luminaribus, & incenſo, e ſacrario prodeunt, factaque reverentia ante altare, in locis ſuis ſedent;) ſed ex Ord. S. Petri ſupra Divam „ (Abbas Sacerdotalibus veſtimentis ornatus veniebat ad altare dicens orationem: *Deus qui Sacramento*.) Cartuſienſes vero ex Ordinario ſuo c. 52., & Grandimontenſes ex conſuet. Guillelmi Pelliceri primi Abbatis Grand. c. 21. Lectionibus confeſſionem præmittebant.

IX. Lectiones dumtaxat quatuor legebant; & quidem ubique eaſdem, ſcilicet 1. *Tentavit Deus*, 2. *Scripſit Moyſes*, 3. *Apprehendent ſeptem mulieres*, 4. *Audi Iſrael*. In Concordia Dunſtani ſecunda, & tertia Lectio notantur, *Apprehendent*; ſed eſſe Typographi errorem mihi dubium non eſt. In ſolo S. Petri ſupra Divam Ordinario quinque Lectiones aſſignatas deprehendi, eaſque ab aliis diverſas ſcilicet, 1. *Tentavit Deus*, 2. *Menſe tertio*, 3. *Nunciavit*, 4. *Apprehendet*, 5. *Hæc eſt hebdomada*; ex quibus primam legebat Prior, alias alii ordine antiquiores. Eumdem ordinem in legendis Lect. obſervabant noſtri Tullenſes, & Cartuſienſes. Aſt in conſuetudinibus Lyræ ad primam Lectionem inſcribitur Prior, ad ſecundam Cantor, ad tertiam quilibet ex ſenioribus. Modum autem Lectiones legendi ita deſcribit Tullenſe Ordinarium, ſcilicet *ſine titulo, & feſtive, media nota ſubtracta*. Ex eodem Ordinario prima Lectione incepta, Sacerdos ingrediebatur ad altare *ſine aliquo proceſſionis apparatu*.

X. Singulas Lectiones ſequebantur ſingulæ collectæ, quibus poſt ſecundam, tertiamque Lectionem præmittebatur tractus cantandus a duobus; poſt quartam vero Lectionem duæ dicebantur collectæ, quibus interſerebatur tractus. *Sicut cervus*. Has collectas ſine ſalutatione, ſeu ſine *Dominus vobiſcum*, & ſine *Flectamus genua* dicebant. Primus vero tractus: *Attende cœlum*, ex Tullenſi Ordin. „ [a duobus Presbyteris ſuperioris gradus cantabatur, ſecundus; *Vinea facta*, item a duobus Presbyteris mediocris gradus, tertius: *Sicut cervus*, tandem a duobus juvenibus.)

XI. Ultimam collectam excipiebat letania trina, ſeu tripla, ut in Vigilia Paſchæ, & quidem a duobus *in cappis* cantanda, ex Lanfranci Statutis, & lib. Uſuum Becc. Quid autem eſſet letania *tripla*, docet nos Tullenſe S. Apri Ordinarium ita decernens: „ (Cantetur letania puerilis a duobus, qui cantaverunt: *Sicut cervus*, & fit trina in hunc modum: Illi duo, qui cantant, primo pronunciant, dexter chorus reſpondet eis, dextroque ſiniſter.) Itaque tripla letania hæc erat, cujus ſingulæ Sanctorum invocationes ter pronunciabantur. Addit idem Ordinarium: „ (Cumque dictum fuerit: *Per ſanctam Reſurrectionem tuam*, dicatur: *Per Adventum Spiritus ſancti Paracliti, libera. In die judicii, libera*, & cum dictum fuerit; *Ut fructus terræ dare, & conſervare digneris*, dicitur: *Ut gratiam Spiritus ſancti cordibus noſtris clementer infundas, Te rog. Ut noſtri miſerere digneris*.)

XII. Dionyſiani, & Compendienſes duas cantabant letanias, unam quinam procedendo ad fontes, alteram ternam inde revertendo; quod ita deſcribunt in ſuis conſuetudinibus: „ (Poſt orationem eant ad fontes cantantes quinam letaniam, & Acolythus ferat criſma, & alius crucem, & alii duo ferant candelabra; & benedicantur fontes ordine ipſo, quo & in Vigilia Paſchæ, & antequam criſma mittatur in fontibus, accipiat Capicianus aquam in uno vaſe, & ſervet eam uſque in craſtinum; quia in die Pentecoſtes non fit aqua benedicta. Poſt incipiat Cantor ℣. *Tibi laus*; deinde redeuntes in choro, incipiatur a duobus terna letania.) Hactenus Dionyſianæ conſ. Idem habent Compendienſes.

XIII. His duobus letaniis tertiam ſeptenam præmittebat Dunſtanus, cujus Concordia hæc habet: „ (Finita oratione, inchoantur letaniæ ſeptenæ ad introitum ante altare: Poſtea deſcendat Abbas cum ſcola canente litanias quinas ad fontes benedicendos, ſequitur oratio, & præfatio. His expletis, redeunt ad altare cum letania ternæ.) Tres etiam letanias dicebant noſtri Corbejenſes, ut diſcimus ex eorum Rituali: „ (Finitis tractibus, *inquit*, dicetur prima letania, & ſecunda ſicut in Vigiliæ Paſchæ, & erit Domnus Abbas indutus de cappa rubea, & ibimus omnes ad fontes benedicendos ad Eccleſiam S. Leonardi cum proceſſione decenti, ſicut fecimus in Vigilia Paſchæ; & fontibus benedictis, tertia litania dicetur; & quando dicetur *Per gratiam ſancti Spiritus paracliti*, revertemus omnes in choro.)

XIV. Sub finem litaniæ, dicto *Accendite*, ut ſupra Sabbato ſancto accendebatur cereus benedictus, & alia altaris luminaria, nam prius „ (unus cereus ſolummodo ante illam

„ horam

,, horam debet eſſe accenſus ante altare,) ut notat Lanfrancus, omniaque monaſterii ſigna pulſabantur; ſive tunc ut habent conſ. S. Benigni, ſive impoſito *Kyrie eleiſon*, ut præſcribit Lanfrancus: ſive ad *Gloria in excelſis*, ut ejus mos fuit.

XV. ,, (Interim vero venit Sacerdos præcedentibus ,, miniſtris, cum thuribulo, & candelabris, & texto: ,, poſitoque texto ſuper altare, facta oratione, dataque ,, confeſſione, ceſſatiſque ſignis, dicitur *Gloria in excelſis.*) Ita Benignianæ conſuet. Imponebat autem hymnum angelicum, *deferente ei Cantore*, ex Ord. Tull., vel *ſine annuntiatione Cantoris*, ut habet lib. Uſuum Beccenſium.

XVI. Hæc Miſſa, cui apud Dionyſienos aſſiſtebant *duo procedentes*, omnino feſtive cantabatur, ut in vigilia Paſchæ, cum unica collecta. Poſt Epiſtolam: *Alleluja*, *Confitemini* a duobus, qui poſt verſum repetebant *alleluja*. ,, (Poſtea, *inquit Tullenſe Ord.*, Cantor incipiat tractum ,, *Laudate Dominum omnes*; primum ℣. dexter chorus ,, dicat, & ſiniſter alium, & in fine dicat uterque cho- ,, rus: *Et veritas Domini*. Interim eat Diaconus ad le- ,, gendum Evangelium, & cum eo Subdiaconus, cum ,, Thuribulario, & Ceroferariis.) Cantabatur porro Evangelium in *lectorio*, ex conſ. Comp.

XVII. ,, (Finito Evangelio, *pergunt Benignianæ conſ.* ,, infirmi audiunt in oratorio ſuo Miſſam a *Kyrie*, incepta; & poſtea Nonam, & reficiunt: Eodem modo ,, in Sabbato ſancto audient Miſſam, & reficiunt.) Idem habet Corbejenſe Ord. Ad pacem ibant omnes, qui poterant, *Agnus Dei*, ſimul cum communione dicebant, & non generaliter communicabant. ,, (Denique ad finem Miſ- ,, ſæ, *inquiunt Benignianæ conſ.* pulſatur ſignum quotidia- ,, num ad ix., fit oratio ſuper genua, exuitur Sacerdos ,, cum miniſtris, cantatur Nona, itur in refectorium) Atque ita communiter in aliis monaſteriis; ſed Caſſinenſes Miſſæ Nonam præmiſiſſe videntur. Poſt prandium, ſeu potius cœnam ſedebant in clauſtro: Dionyſiani vero dormiebant uſque ad Veſperas.

CAPUT XXII.

De Pentecoſte, & ejus ſeptimana.

I. UT Vigilia Paſchæ pene per omnia ſimilis erat Vigiliæ Pentecoſtes; ita & inter utraſque reverendiſſimas has ſolemnitates nulla, aut certe vix ulla, reperire eſt diſcrepantia; neque enim Adventui Spiritus ſancti minus deferendum putarunt antiqui, quam Dominicæ Reſurrectioni; unde & eoſdem pene ubique ritus, & obſervantias advertere licet. Primas Veſperas omnes *albis* induti cantabant noſtri Dionyſiani, & Compendienſes, quod in aliis multis monaſteriis obſervatum fuiſſe mihi dubium non eſt. Omnes *pſalmi feriales* ſub unica antiphona ex Udalrico, Ord. Corb., conſ. S. Benigni, S. Dionyſii, & S. Cornelii: ſed ex Ordinario Tullenſi, & Fontanellenſi, hi dicebantur pſalmi: *Laudate pueri*; *Laudate Dominum omnes gentes*; *Laudate pueri Dominum quoniam*: *Lauda Jeruſalem*: ℟. a quatuor *in cappis*: Reliqua omnia ut moris erat in hujuſmodi ſolemnitatibus. Preces ſolitæ non dicebantur, ſed pro eis unus de feſto verſiculus: ita ex Ord. Tullenſi, quod cum *alleluja*, *Benedicamus Domino* dici præſcribit; & infra addit: ,, (Hac etiam nocte poſt ,, Completorium portet Sacriſta incenſum, ſicut ordinatum ,, eſt in Ordinatio de officio Sacriſtæ.)

II. Nocturnas vigilias eodem ritu celebrabant, quo in Reſurrectione Dominica; hoc eſt in albis, vel cappis, præmiſſa altarium thurificatione, &c. Iis pene dumtaxat exceptis, quæ ad utramque ſolemnitatem ſpecialius pertinebant; hinc nonnulli Regularem Sancti Benedicti ordinem in pſalmis, Lectionibus, Reſponſoriis, alii Clericorum obſervabant: Ita S. Dunſtanus ,, (Illa Dominicæ, ,, *ait*, nocte tribus pſalmis, totidemque Lectionibus, ,, cum ℟. agitur nocturna laus.) Idem videre eſt in Ordinario Tullenſi, & Dionyſ. Compendienſibuſque conſuetudinibus; Dionyſianæ hæc ſcribunt: ,, (Ad initium ,, Matutinarum ſonet claſſicum, & non dicantur quindecim ,, pſalmi. Matutinæ eodem ordine celebrentur, quo & ,, in die Paſchæ. Primitus incipiatur: *Domine labia*, & ,, poſt, *Deus in adjutorium*. Poſt *Gloria Patri* cantetur ,, inter duo altaria a quatuor in cappis Invitatorium; ,, *alleluja*; *Spiritus Domini*. Illi quatuor, qui cantave- ,, rint, in choro remaneant, & non cantetur hymnus; ſed ,, incipiat Hebdomadarius ſuper pſalmos antiphonam: ,, *Factus eſt repente*. Pſal. *Magnus*. Antiphona *Confirma* ,, Pſal. *Exurgat Deus*. Antiphona: *Emitte ſpiritum* ,, *tuum*. Pſal. *Benedic* 11. ℣. *Confirma*. Tres Lectiones ,, de Evangelio: *Si quis diligit*; a Diacono, ut in die ,, Paſchæ, aliæ duæ lectiones in cappis legantur. ℟. *Dum complerentur* a quatuor, qui chorum tenent, ℣ *Repleti ſunt*, non dicatur *Gloria Patri*. Ad unamquamque lectionem deferantur duo thuribula. Secundum ,, ℟. a quinque prioribus in cappis. *Repleti ſunt*. ℣. *Loquebantur variis*, non dicatur *Gloria Patri*. Tertium ,, ℟. *Advenit ignis*, ℣. *Invenit eos*, a ſeptem in cappis, ,, & dicatur *Gloria Patri*, & poſt gloriam repetatur: *Te Deum laudamus*. ℣. *Repleti ſunt*. Omnes legentes, & ,, cantantes remaneant in cappis in choro uſque poſt Matutinum.) Ex Tullenſi etiam S. Apri Ordinario, Abbas indutus cappa nocturnum officium, incipiebat a ℣. *Domine labia*: ,, (Invitatorium cantabatur a ſeptem in albis, & cappis, ſcilicet a Cantore, & duobus Hebdomadariis, & aliis quatuor in tabella nominatis.) Primam Lectionem Diaconus, ſecundam Prior, tertiam Abbas, omnes in cappis, ſimiliter & ℟. in cappis cantabantur, ,, (& ad quamlibet Lectionem, *inquit*, debet incenſum ,, portari a duobus Presbyteris albis, & cappis indutis, ,, quibus Sacriſta injunxerit; qui Sacriſta a junioribus ,, Presbyteris incipiat gradatim aſcendendo.) Primum ℟. a duobus inferioribus Presbyteris, ſecundum a duobus Presbyteris mediocribus, tertium a tribus, ſcilicet a Cantore, & aliis duobus fratribus, & ad unumquodque *Gloria Patri* dicebatur, quo dicto in tertio ℟., a Cantoribus iterum imponebatur idem ℟., illudque chorus proſequebatur.

III. Ad Laudes ſingulis pſalmis ſingulæ permittebantur antiphonæ; primam imponebat Hebdomadarius, reliquas Priores; ſive ut loquitur Tullenſe Ordinarium, Domini, quibus Cantor prænuntiaverit. Pſalmus *Deus miſereatur*, pſalmo *Deus Deus meus* ſubjungebatur. Capitulum *Cum complerentur*. ℣. *Spiritus Domini replevit*, omiſſo hymno & ℟., ſed Tullenſes & capitulum, & ℟., & hymnum & ℣. prætermittebant; ſtatimque finita quinta antiphona, incipiebant ,, (ab Abbate prænuntiata ſibi a Cantore antiphona, ad *Benedictus*,) quæ ex Dionyſienis conſ. *ter* dicebatur; eaque finita, omiſſa oratione Dominica, ſtatim dicto *Dominus vobiſcum*, ſubjungebatur collecta; deinde *Benedicamus Domino* cum *alleluja*. Addit Tullenſe Ordinarium: ,, (Deinde hebdomadarii coquinæ ,, egredientes accipiant benedictionem, Hebdomadarius ,, Miſſæ dicat collectam; ita tamen ſi Abbas faciat officium: quo dicto Domnus Abbas, Præpoſitus, duo Hebdomadarii coquinæ ingredientes, accipiant benedictionem; Hebdomadarius Miſſæ dicat collectam, ſi Abbas faciat officium, & ſic finiuntur Matutinæ.) Nimirum ut in Natali, & Reſurrectione Domini, ita & in Pentecoſte Abbas coquinæ officium exercebat. Tandem ita concludit: ,, (Nulla fiat comm. nec Matutinæ B. Mariæ in conventu hac nocte dicuntur. *Verba mea* poſt ,, Laudes non dicimus, nec poſt capitulum, nec pſalmos ,, familiares ad Horas uſque ad feriam v. ſequentem.)

IV. Qui vero regularem S. Benedicti curſum ſequebantur, ut præſcribunt Lanfrancus, Udalricus, conſ. S. Benigni, & Corbejenſe Ord. ii ſingulos nocturnos ſub ſingulis antiphonis cantabant, quarum tamen melodiæ cum alleluja non iterabatur. Pſalmi erant de Dominica. Octo Lectiones *de propoſitione Beati Auguſtini ſuper Evangelium: Si diligitis*, ut præſcribit Corbejenſe Ordinarium. Reliqua omnia ut in Paſcha.

V. Ad Primam, aliaſque diurnas horas jam Regularem S. Benedicti ordinem omnes ubique obſervabant, ut patet ex Dunſtano, & aliis; eundemque per totam Hebdomadam tam nocte, quam die ſequebantur: Duas vero ſtrophas de feſto ad hymnum cujuſque Horæ tam in die, quam infra ejus octavam addebant, excepto forte ad Tertiam.

VI. Porro ad Primam debebat Theſaurarius ,, (centum ,, pauperes procurare de pane, & vino, & carne, ac ,, tres minutes ſingulis dare, *ex conſuet. S. Benedicti Floriacenſis*.) Similiter ex antiquo Corbejenſi Ordinario, ,, (Secretarius in ipſa die Pentecoſtes paſcit de pane, & ,, vino, & carne tot pauperes, quot fratres fuerint in ,, monaſterio, & pro eo dicitur ad majorem Miſſam ,, ſub ſilentio collecta: *Omnipotens ſempiterne Deus miſerere famuli*, poſt primam collectam,) (a) conſ. Floriacenſes addunt: ,, (In capitulo fit abſolutio, & omnes ,, debent eſſe.)

VII. Capitulum autem præcedebat Miſſa matutinalis de die cum ℣. ad Introitum ex Rit. Corb., & unico *Alleluja*, ex Ord. Tullenſi: In ea pueri communicabant ex conſ. S. Dionyſii.

VIII. Ad Miſſas privatas quod attinet, hæc lego in præfato Corbejenſi Rituali: ,, (In Vigilia Pentecoſtes, & ,, in

(a) Vide Statuta S. Hugonis Abbatis Cluniac. in Bibliotheca Cluniac., vel ejus vitam auct. Anonym. n.16. apud Boll. 29. Apr.

„ in die omnes Presbyteri debent dicere Miſſas ſuas, & „ in die pueri, & infimi debent ſe communicare;) & in Ordinario Tullenſi: „ [Die ſancto Pentecoſtes e mane uſque ad proceſſionem fratres, qui privates Miſſas celebrare voluerint, poſſent cantare, ut proceſſioni cum „ ceteris poſſint intereſſe.)

IX. Ex eodem Ordinario Tullenſi, poſt Miſſam matutinalem Hebdomadarius Miſſæ faciebat aquam benedictam, quam dum benediceret, Cantor dividebat cappas, & dalmaticas. Benedicta aqua per chorum aſpergebatur, & ut Dominicis mos erat, per clauſtrum, aliaſque officinas deferebatur. Interim præparabant ſe pueri, & miniſtri, qui cruces, textuſque delaturi erant, quibus præparatis, ſolemnis per clauſtrum fiebat proceſſio, quam ſequebatur Tertia. Dionyſiani hac die aquam non conſecrabant, ſed ex benedicta pridie omnes monaſterii officinas, dum cantabatur Tertia, per unum Sacerdotem aſpergebant.

X. Ut autem Tullenſium ritus proſequamur „ (finita „ proceſſione, *inquiunt in ſuo Ordinario*, & reverſis in cho„ rum fratribus, ſignificet Cantor ſeptem Cantoribus „ cappis rubeis indutis, qui eant ad gradum ante al„ tare, & accipiant cereos ardentes ad gradum ſub lampa„ rio a Sacriſta poſitos, & incepta Tertia incipiatur ab ipſis „ hymnus *Veni creator*, cereoſque ardentes in manibus „ teneant, & cantent viciſſim dictum hymnum; ipſi „ unum V., & chorus alium. Cantor autem chorum „ regat, finitoque hymno prædicto prædicti ſeptem Can„ tores deponant cereos in loco, quo eos prius accepe„ rant, & revertatur quiſque eorum ad ſtallum ſuum in „ choro; Cantor autem in medio choro ſtans, de quocum„ que choro ſit hebdomada, incipiat hanc antiphonam: „ *Non vos relinquam*,) &c.

XI. Ad hymnum: *Veni creator*, (a) qui ex Benignianis conſuetudinibus, & Ordinario Corbejenſi ad ſolam Tertiam per quatuor dumtaxat dies cantabatur; omnes petebant veniam, „ (& thus multum accendatur ante altaria, „ *inquiunt Dionyſiana conſ.* ut tota fumo odorifero repleatur eccleſia.) Similiter & Compendienſes: „ (Tantum „ thuris ante majus altare, & minus, & ante Crucifi„ xum accendatur, ut tota repleatur eccleſia.) Apud Corbejenſes autem projiciebatur ignis cum aqua de campanili, quamdiu conventus prædictum hymnum decantaret, ex Rituali monaſterii Corbejenſis. His maxime notandum id, quod in MS. Fontanellenſis Cœnobii conſuetudinibus legitur: „ (His quatuor diebus, accenſis ſeptem cereis in „ candelabro, dumque Abbas monitu cantoris incipiat hym„ num *Veni creator*; ad cujus invocationem tam clauſtrales, „ & præpoſiti, & etiam infirmi, exceptis omnino debili„ bus, ſine excuſatione omnes conveniant.)

XII. Proceſſio ſolemnis eodem modo, quo in die Paſchæ, ſicuti & Miſſa, cujus Introitus ex Ordinario Tullenſi ter canebatur, unde & verſus ad eum duo dicebantur, ut diſcimus ex Benignianis conſ. & Ord. Corbejenſi, ſcilicet: *Exurgat Deus*, & *Confirma hoc Deus*. Antiphona ante Evangelium apud Dionyſianos, & Compendienſes: *Hodie completi ſunt*. Præfatio, *Communicantes*, & *Hanc igitur* propria. Denique „ (hac die Diaconus tot hoſtias conſe„ crandas apponat, *inquit Tullenſe Ordinarium*, ut in ipſa „ die fratribus, qui non celebraverint, Converſiſque, & „ ſororibus ſacra communio ſufficiat.)

XIII. Veſperas, ut pridie *in albis*, ex Dionyſianis, & Comp. conſ. cantabant; pſalmos omnes Dominicales ſub una antiphona; ſed Tullenſes eos repetebant, quos in primis Veſperis cantaverant; reliqua omnia, ut in ſolemnioribus feſtis.

XIV. Infra hebdomadam omnia, ut in hebdomada Paſchali, niſi quod regularem S. Benedicti curſum omnes ubique obſervabant. Tribus ſequentibus diebus, hoc eſt fer. 2., 3. & 4., Invitatorium ad Nocturnos a duobus in cappis, ex Dionyſ., & Ord. Tullenſi. Pſalmi utriuſque nocturni de feria ſub unica antiphona. Tres Lectiones, quarum primam legebat Diaconus, de Evangelio cum tribus R. ex quibus primum cantabat Hebdomadarius. Miſſa matutinalis de die *Spiritus*; majus propria in cappis, vel ſaltem, ut præſcribit Tullenſe Ordin. cum Pariſienſibus S. Germani conſuetudinibus, in albis: ad Veſperas pſalmi de die Pentecoſtes ſub unica antiphona, cætera ut in hebdomada Paſchæ. Caſſinenſes infra hanc hebdomadam Miſſam matutinalem non cantabant.

XV. Ceterum ſicut in hebdomada Paſchali ita & in hac, qua de agimus, ſolemnes extra monaſterium proceſſiones agebant, cujus rei exemplum videre eſt in vita S. Winoci Abbatis c. 17. ſæc. 3. part. 1., cujus corpus quot-annis ad locum priſtinæ quietis deferebatur, cum Adventum Spiritus ſancti celebrat Eccleſia: aliud nobis ſuppeditat Anonymus in vit. Aldrici Epiſcopi Senonenſis ſæc. 4. part. 1. p. 575. his verbis: „ (Erat autem conſuetu„ do, quod Ferrarienſis cœnobii congregatio finita feſtivitate „ Pentecoſtes cum ſolemni pompa ſingulis annis caſtrum „ Nantonis peteret, obſequia devotionis reddiˈtura, & „ ſuffragia SS. petitura.] Sed & in monaſterio S. Theoderici unus ex monachis feria 3. poſt Pentecoſten ſacras ejuſdem Sancti reliquias ad ſolemnem proceſſionem Remos deferebat; ut videre eſt in hiſtoria MS. illius monaſterii ad an. 1289.

XVI. Feria quarta, item ſexta, & Sabbato ſolemne jejunium celebrare ſolemus. Iſtud jejunium, quod Quatuor temporum appellamus, celebrabant olim noſtri Caſſinenſes hebdomada ſecunda menſis Junii uſque ad Nonam, ut diſcimus ex antiquo Ordin. Caſſinenſi circa Bertharii Abbatis tempora deſcripto, hoc eſt circa finem ſæculi IX. Eodem tempore etiam obſervandum præſcribunt Concilium Moguntinum ſub Carolo Magno Imperatore, cui 30. Epiſcopi, Abbates 25. interfuerunt, can. 34. Aliud Concilium item Moguntinum ſub Henrico ſecundo Imperatore, cui interfuere Epiſcopi duodecim, quod citat Micrologus in libro de obſervationibus eccleſiaſticis c. 25., & Concilium Rothomagenſe anno 1072. ut refert Odericus l. 4. hiſt.

XVII. Alii ſtatim poſt Dominicam Aſcenſionem iſtud jejunium celebrabant, ut patet ex S. Iſidoro lib. 1. de eccl. offic. c. 37., cujus hæc verba: „ [Secundum jeju„ nium eſt, quod juxta canones poſt Pentecoſten alio die „ inchoatur, ſecundum quod & Moyſes ait: Initio men„ ſis Hordearii facietis vobis hebdomadas ſeptem. Hoc „ jejunium a pleriſque ex authoritate Evangelii poſt Domi„ ni Aſcenſionem completur, teſtimonium illud Do„ minicum hiſtorialiter accipientibus, ubi dicit: *Nunquid* „ *poſſunt filii ſponſi lugere, quandiu cum illis eſt ſponſus,* „ *venient autem dies, quando auferetur ab illis ſponſus, &* „ *tunc jejunabunt* &c.) Sed Gregorius Papa ſeptimus, teſte Micrologo in libro de obſervationibus eccleſiaſticis c. 25. iſtud jejunium Apoſtolica authoritate ad hebdomadam Pentecoſtes revocavit, cujus decreto ſtatim paruerunt omnes paſſim monachi, inprimis Caſſinenſes, qui ex Ordinario temporibus Oderiſii Abbatis deſcripto, intra *ipſas octavas* Pentecoſtes jejunabant. Similiter & Divionenſes S. Benigni, quorum ex conſuetudinibus cap. 66. „ (numquam ante Pentecoſten, vel poſt octavas ipſius ... „ ſed in ipſa hebdomada Pentecoſtes ſecundum authorita„ tem doctorum) fiebat hoc jejunium; ſed & Micrologus loco ſupra citato probat authoritate S. Leonis Papæ, S. Gregorii Magni, & S. Hieronymi æſtivale Quatuor temporum jejunium ab antiquis infra hebdomadam Pentecoſtes celebratum fuiſſe: & certe hoc exigebat ipſius officium, quod ad Pentecoſten omnino pertinebat, ut patet ex Udalrico l. 1. c. 27., & Ordin. Corbejenſi, ubi præſcribitur, ut hoc jejunium, „ (ſi contigerit extra Pente„ coſten, non alia tamen officia, quam & ad Pentecoſten „ pertinentia, ex more cantentur.)

XVIII. Quod ſpectat ad ritus hoc in jejunio obſervari ſolitos, Feria quarta Miſſa matutinalis de die, hoc eſt *Spiritus*, ſolemniter omnino cantabatur, quapropter audito ad Tertiam ſigno omnes conveniebant in chorum ubi facta oratione, albis induebantur; tum cantata Tertia omnes cappas accipiebant. Ita ex Udalrico l. 1. c. 27., Dionyſianis conſ., & Rituali Beccenſis monaſterii. Idem præſcribunt Divionenſes S. Benigni conſuetudines, & Corbejenſe Ordinarium; ſed ſolis dumtaxat *Cantoribus*, quo nomine intelligo non ſolum eos, qui chorum ex officio regebant; ſed omnem cantantium chorum, hoc eſt omnes qui canebant in choro. Ex conſuetudinibus autem S. Germani e Pratis, & B. Mariæ de Lyra, atque Tullenſi S. Apri Ord. hæc Miſſa ſolum cantabatur in albis, eratque eadem, quæ in feſto Pentecoſtes, excepta epiſtola, quæ ex Actibus Apoſtolorum, ſicut & Evangelium, de præſenti feria legebatur. Poſt Sextam cantabatur Miſſa de jejunio, de qua hæc vetus Caſſinenſe Ordinarium: „ (In quibus „ videlicet jejuniis extra aliorum conſuetudinem jejuniorum, „ & hymnus Angelicus, & ſymbolum, & præfatio „ canantur; miniſtri quoque altaris non planetis, ſed dal„ maticis, & tunicis induantur; neque genua ad oratio„ nes flectantur;) & tamen Dunſtani Concordia: „ (Il„ la, *ait*, hebdomada Pentecoſtes ſolemniter celebra„ tur, ſicut Paſchalis; excepto quod jejuniorum diebus „ *Gloria in excelſis Deo* non canitur, & *Alleluja* pro gra„ dualibus canitur, & Veſperæ de omnibus SS. dicuntur;)

(a) Hymnus, *Veni creator*, ad Tertiam non canebatur ante S. Hugonem, qui illum hanc ad horam in die Pentecoſte dicendum inſtituit, ſi credimus Anonymo in ejus vita n. 16. apud Boll. 29. April.

& Dionyſianæ conſuetudines „ (ad hanc Miſſam non di„ catur *Gloria in excelſis*.) Idem habet, lib. Uſuum Ciſterc.

XIX. Hanc porro Miſſam celebrabat Hebdomadarius præteritæ hebdomadæ, in qua duæ Collectæ, duæque Lectiones dicebantur. Primæ Collectæ præmittebant *Dominus vobiſcum*, ſine *Flectamus genua*, Oratio: *Mentes noſtras*, quam ſequebatur prima lectio „ (ab uno puero in „ alba, & cum titulo cantanda, ex *Ordinario Tullenſi*, „ poſtea *alleluja*, & ℣., ſecunda oratio ſine *Dominus vo„ biſcum*, ſed tantum: Oremus *Præſta quæſumus omnipo„ tens Deus*.) Denique „ (nec offertur, nec pax recipi„ tur niſi ab uno, & una tantum hoſtia, *inquit Corbejenſe „ Ordin.*,) cui conſentit Udalricus l. 1. c. 27. Ciſtercienſes Miſſam matutinalem de jejunio, poſt Tertiam Miſſam de die ſolemniter decantabant, ex lib. Uſuum c. 31.

XX. Ad refectionem, quam ad IX. agebant, ſolitæ non offerebantur, oblatæ, atque ab adipe abſtinebant. Ita Cluniacenſes ex Udalrico lib. 1. c. 27., & Corbejenſes ex Ordinario.

XXI. Hæc potiſſimum ad feriam IV. pertinent; de VI. vero, & Sabbato ita ſcribit Udalricus: „ (In diebus „ jejunii ſecuturis, nihil eſt aliter agendum, excepto „ quod nec cappis, nec albis generaliter induuntur, & „ collectæ, quæ dicuntur in privatis diebus ad Miſſam „ majorem, non omittuntur ... & in Sabbato poſt offeren„ dam, qui ℟. cantaverit, & Lectionem legerit, „ præter epiſtolam, cum albis aſſat indutus, ſolet ſe exuere. „ Cantor qui tenet chorum in cappa, aliis ad orationem „ procumbentibus, non procumbit; & ad illam orationem, „ quæ fit ante Nonam, exit de choro.) Idem fere habent Benignianæ conſ. c. 66., & Corb. Ord. Præterea Sabbato major Miſſa non præveniebatur litania, ex eodem Udalrico. Inſuper omnes Lectiones *in albis cum titulo* legebantur a pueris, ex Ord. Tullenſi, eaſque non ℟. ſed *alleluja* ſequebantur, quæ *de ipſis feriis* ex Ord. Caſſinenſi repetebantur. Finita Nona Paſchale tempus finiebat. At Ciſtercienſes feriæ poſt Pentecoſten ſecunda alleluja dimittebant, ex l. Uſ. c. 31. De ſilentio tota hac hebdomada ſervando nihil hic præter ea, quæ diximus, ubi de oct. Natalis Domini, & de ſeptimana Paſchali.

CAPUT XXIII.

De feſto SS. Trinitatis.

I. ETſi Sanctiſſimæ Trinitatis feſtum apud veteres monachos paſſim celebratum fuiſſe non videatur, ut patet ex Bernone Abbate Augienſi in lib. de quibuſdam rebus ad Miſſam ſpectantibus c. 3., ubi probat octavam Pentecoſtes hac die celebrandam eſſe; ex Micrologo in lib. de eccleſiaſticis obſervationibus, ubi negat, improbatque hac die feſtum SS. Trinitatis celebrari debere; quia Dominici dies ejus honori deputati ſunt; ex Statutis Lanfranci c. 60., in quibus *ad utramque Miſſam* aſſignatur Introitus: *Spiritus Domini*, ut in die Pentecoſtes, non de Trinitate; ex veteri Caſſinenſium Ordinario tempore Oderiſii Abbatis deſcripto, in quo præſcribitur, ut „ (Do„ minica octava Pentecoſtes antiphona ad Invitatorium, „ hymnus ſicut in die; Lect. 7. fiant de ſermone S. Au„ guſtini: *Erat homo*, octava de libro Regum, cum ℟. „ *Præparate*. In tertia vigilia legatur de homilia ... Ad „ Primam antiphona, *Spiritus Sanctus*.... Antiphona ad „ Veſperas, ſicut in die.) Denique ex Radulpho Tungrenſi, qui ſub finem ſæc. decimi quarti florebat, in libro de obſervantia Canonum, propoſitione 16. ubi ſic loquitur: „ (Super octava vero Pentecoſtes magna eſt adhuc diverſi„ tas. Cum enim Romani in hac Dominica imponerent „ hiſtoriam Regum, nec ſervarent feſtum Trinitatis; a„ liquæ nationes, ut Alamanni, eadem die ſervant octavas „ Pentecoſtes in hebdomada, & Dominica ſequenti, ſer„ vantes officium Trinitatis. Alii, ut Gallici, plures illo „ die plenum faciunt feſtum Trinitatis cum octavis ma„ joribus. Hodiernis vero temporibus Romæ, & in curia „ Romana ſolemnis habetur feſtivitas S. Trinitatis in octa„ va ſupra dicta, quod etiam plures Alemanni ceperunt „ ſequi poſtea.)

II. Conſtat tamen, feſtum SS. Trinitatis eſſe antiquiſſimum, ejus officium cuidam Stephano Leodienſi attribuit Micrologus loco citato (not. in l. 11. p. 563.) immo reperitur ejus Miſſa in libro Sacramentorum S. Gregorii Papæ, unde Menardus, „ (non eſt dubium, *inquit*, quin „ fuerit olim celebratum; ſed poſtea intermiſſum, tan„ demque a Romanis Pontificibus inſtauratum.) Certe aliqualem ejus ſolemnitatem factam fuiſſe Dominica ante Adventum oſtendimus in 2. hujus libri capite; an vero etiam hac Dominica? Quidquid ſit, certiſſimum eſt, multis jam abhinc ſæculis debitum SS. Trinitati honorem hac die apud monachos ſpeciali feſto redditum fuiſſe, quod probat in primis Concordia Dunſtani: „ (Rurſus in octa„ vis, Dominica non repetitur: *Spiritus Domini*, eo „ quod ſeptem tantum colimus dona Spiritus ſancti, ſed „ agitur illa hebdomada de ſancta Trinitate;) Drogo Bergenſis monachus in libro Mirac. S. Winoci Abbatis c. 4. ſæc. 3. par. 1. „ (Mos habetur mortalibus Bergen„ ſis pagi, ut octavis Pentecoſtes, die ſcilicet, qua SS. „ Trinitatis unius ac veri Dei commemoratio recolenda „ celebratur, ſeu celebrando recolitur, deportari oſſa Ve„ nerabilis Patris Winoci, utriuſque ſexus ſequente mul„ titudine &c.) Udalricus l. 1. c. 25. „ (octavus dies Pen„ tecoſtes non tam pro octava, quam pro commemoratione ſanctæ Trinitatis celebratur:) Liber conſuetudinum S. Benigni Divionenſis c. 66., & Ord. Corbejenſe, in quibus eadem verba leguntur, liber Uſuum Ciſtercienſium c. 31., ubi de Sabbato poſt Pentecoſten, „ (in quo „ Sabbato nihil eſt ad Veſperas cantandum de feſto Pen„ tecoſtes, ſed de ſancta Trinitate.) Denique omnes noſtri codices Ordinariorum aut conſuetudinum. Ac demum ubique tam apud Clericos, quam apud monachos generaliter receptum fuit. Extat hac de re bulla Benedicti Papæ XIII. in qua per univerſam eccleſiam feſtum SS. Trinitatis celebrari præcipit eodem ritu, & ſolemnitate, quibus feſta Nativitatis, Reſurrectioniſque Dominicæ, pareſque indulgentias concedit, atque in feſto Corporis Chriſti.

III. Quod ſpectat ad ritus hac in die obſervari ſolitos, erant certe ſolemniſſimi; ſaltem in præcipuis, & omnibus paſſim monaſteriis. Hinc S. Petri ſupra Divam Ordinarium: „ (In octava Pentecoſtes celebretur annualiter „ ſolemnitas ſanctæ, & individuæ Trinitatis.) „ (Ad cujus „ priores Veſperas, *inquit Udalricus*, quod alias raro fieri „ ſolet, ſuper ſingulos pſalmos ſingulæ cantantur antiphonæ „ de ſancta Trinitate;) quæ verba denotent magnam omnino feſtivitatem. Iſtæ antiphonæ, ut diſcimus ex Ordinario Tullenſi, & Compendienſibus S. Cornelii conſuetud. erant *Gloria tibi Trinitas*: *Laus & perennis*: *Gloria laudis*; *Laus Deo Patri*: quas etiam modo cantamus, & videre eſt in MS. Breviario S. Germani a Pratis, & in edito Caſalis Benedicti. Primam ex Ordinario Tullenſi, & conſ. Lyræ imponebat Hebdomadarius; reliquas, ſeniores, ſeu primis ex fratribus, quibus conſentire videntur Compendienſes S. Cornelii conſuet. Ex vetuſto tamen Corbejenſi Ordinario illas imponebant *Infantes*; ſed hoc fieri prohibent Divionenſes S. Benigni conſ. c. 66. In regali S. Dionyſii prope Pariſios monaſterio unica ſuper pſalmos dicebatur antiphona: *Gloria tibi Trinitas*; Pſalmi autem tam ex prædictis conſ. quam ex Compendienſibus, Ordinario, Tullenſi, & Breviario MS. S. Germani a Pratis erant de feria: *Confiteantur* &c.

IV. Capitulum apud Udalricum l. 1. c. 25. in Ordinario Corbejenſi, & Breviario S. Germani a Pratis notatur: *Benedictio & claritas*; in Ordinario Tullenſi, Dionyſianis, Compendienſibus conſ. *Benedictus Deus & Pater*; in Lyrenſis monaſterii conſ. *Gratia Domini*, denique in Ordinario S. Petri ſupra Divam, & Breviario Caſalis Benedicti: *O altitudo divitiarum*.

V. Reſponſorium: *Benedictus Dominus*, pro quo in Ordin. S. Petri ſupra Divam: *Honor virtus*; & in Breviario S. Germani; *Magnus Dominus*, ex Dionyſianis, Compendienſibuſque conſ. a quatuor in *cappis* cantabatur ex Ord. Tullenſi „ (a duobus Hebdomadariis in albis & „ cappis.)

VI. Hymnus: *O lux Beata Trinitas*, pro quo conſ. Lyræ, & Ordin. S. Petri ſupra Divam: *Adeſto Sancta Trinitas*. ℣. ſequens ex Ordin. Corbejenſi, & Tullenſi, Breviariis S. Germani, & Caſalis Benedicti: *Verbo Domini cæli* &c., ſed Dionyſianæ, Compendienſeſque conſ. habent: *Benedicamus Patrem*. Antiphona ad *Magnificat*: *Gratias tibi Deus*, quæ ex Dionyſianis conſ. duplicari debebat. Hic duo deferebantur thuribula, ex dictis conſuet., unicum ab Hebdomadario Miſſæ alba, & cappa induto ex Ord. Tullenſi. Collecta *Omnipotens* &c., *Benedicamus Domino*, ſine *alleluja*, & ſine comm., oct. Pentecoſtes, Conſuet. Lyræ aſſignant primam comm. de feſto, ſi occurrat; ſecundam de S. Maria. Poſt quam fiebat proceſſio ad Crucifixum cum antiphona: *O Crux*, pro qua Benignianæ conſ., Corb. Ordinarium, ſicut & Tullenſe aſſignat ℟., verſum, & collectam de Trinitate. Compendienſes procedebant ad altare SS. Trinitatis, cum ℟. *Summæ Trinitati* cujus verſus, *Benedictus es Domine*, cantabatur a quatuor.

VII. De nocturnis pauca hæc habent Divionenſes S. Benigni conſuetudines: „ (Ad nocturnos omnia ſigna „ pro ſcilla pulſantur, & omnia in ipſa feſtivitate fiunt

quo-

Digitized by Google

„ quæcumque in quinque præcipuis aguntur; excepto quod „ ad nocturnos tria pallia ſuper altare non ponuntur, & „ octavum ℞. non repetitur, & ornamentorum apparatus „ in proceſſione non deferius,) Idem habet Corbejenſe Ordinarium, additque; „ (& quod ſequentia ad Miſſam non „ dicitur; ſed neume de *Benedicta ſemper*; item & quod „ hercie non illuminatur) ad nocturnos, ſed res paulo fuſius repetenda eſt.

VIII. Itaque Invitatorium *a quatuor* cantabatur, & quidem *in cappis*, ex Dionyſianis, & Comp. conſ. ſed ex Tullenſi Ordinario tantum „ (a duobus Hebdomadariis in „ elbis, & cappis,) Hymnus ex Udalrico, Ordinario Corbejenſi, Breviariis S. Germani, & Caſelis Benedicti: *Tu Trinitatis unitas*; ex Ordinario Tullenſi, & Compendienſium conſuetudinibus: *Nocte ſurgentes*; ex Dionyſianis conſ. Jeſu *Chriſtus*. Pſalmi de Dominica ſub unica in ſingulis nocturnis antiphona, ex Dionyſianis conſ., ſcilicet in primo noct. antiphona; *Adeſto Deus unus*, in ſecundo: *Caritas Pater*; in tertio: *Ex quo*; ſed alii proprias antiphonas, ſingulas ad ſingulos proprios pſalmos habuiſſe videntur.

IX. Lectiones primi, ſecundique nocturni octo de ſermone S. Leonis Papæ aſſignat vetus Corbejenſe Ordinarium. Octo de ſermone: *Credimus S. Trinitatem*, Dionyſianæ conſ. & Breviarium Caſalinum, ubi prædictus ſermo Alcuino adſcribitur: In tertio vero nocturno „ (Evangelio, „ *Erat homo ex Phariſæis*, pronunciato, nulla tamen ejus „ homilia legitur; ſed ſermo S. Gregorii Nazianzeni, ſci„ licet *De ſolemnitate hodierna*,) inquit Udalricus, & cum eo Corb. Ordinarium, At Dionyſianæ conſuet. aſſignant „ (quatuor Lectiones de Evangelio: *Erat homo*,] hoc eſt ex homilia de dicto Evangelio. Lectiones primi, ſecundique nocturni ſolita clauſula: *Tu autem Domine*, non terminabantur; ſed ex conſuetudinibus S. Cornelii, iſta: *Una, & vera Deitas* &c., quam ſolam in fine tertiæ Lectionis dici volunt Dionyſianæ conſ. Ex eiſdem conſuetudinibus ſingula Reſponſoria cantabantur e duobus, quartum vero e tribus, octavum a quatuor, duodecimum e quinque. In iiſdem etiam cantica *Quis eſt iſte* &c. ponuntur, pro quibus Comp. conſ., & Tullenſe Ord. habent; *Domine miſerere*: *Audite qui*: *Miſerere*.

X. In Laudibus pſalmos omnes ſub una antiphona: *O beata, & benedicta*, cantabant noſtri Dionyſiani; ſed alii ſingulis pſalmis ſingulas præmittebant antiphonas, quibus unum addebant verſiculum, hoc modo: Antiphona: *O beata, & benedicta, & glorioſa Trinitas, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus*. ℣. *Tibi laus, tibi gloria, tibi gratiarum actio*. Pſalmus: *Dominus regnavit*. Antiphona: *O beata, & benedicta unitas, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus*. ℣. *Miſerere, miſerere, miſerere nobis*. Antiphona: *O vera, ſumma, ſempiterna Trinitas, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus*. ℣. *Tibi laus, tibi gloria, tibi gratiarum actio*. Antiphona: *O vera, ſumma, ſempiterna unitas, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus*. ℣. *Miſerere, miſerere, miſerere nobis*. Antiphona: *Te jure laudant, te adorant, te glorificant omnes creaturæ tuæ, o beata Trinitas*. ℣. *Tibi laus, tibi gloria, tibi gratiarum actio*.

XI. Ita ex Breviario Caſalino, eaſdem antiphonas cum ſuis ℣. habet Breviarium MS. S. Germani a Pratis, idem obſervabant Compendienſes, & Tullenſes noſtri; ſed Tullenſes poſt pſalmos antiphonis verſiculos præponebant. Capitulum *Benedictio, & claritas*, pro quo Dionyſianæ conſuetudines habent: *Benedictus Deus & Pater*, Caſalinum Breviarium: *O altitudo*. ℟. in ſingulis fere monaſteriis diverſum cantabatur, *a duobus* ex Dionyſ., & Comp. conſ., ac Tullenſi Ordin. Hymnus ex Udalrico, Breviario S. Germani, & Caſalino: *Splendor paternæ gloriæ*; ex Ordinario Corb. *Te laudat*; ex Dionyſ. conſ. *Implera gaudent*; ex Comp., & Ord. Tullenſi: *Ecce jam noctis*. Reliqua, ut mos erat in hujuſmodi ſolemnitatibus. Ad horas diei, antiphonæ de Laudibus, quarta prætermiſſa; ſed ſine verſiculis.

XII. Miſſæ matutinalis ex Udalrico, conſ. S. Benigni, Ordinario Corbejenſi, Tullenſi, S. Petri ſupra Divam, Comp. conſuetudinibus, & Dionyſianis, in codice Colbertino de Spiritu ſancto: *Spiritus Domini*: major de Trinitate. Ex codice vero Dionyſiano matutinalis de Trinitate, major de Spiritu ſancto; quamquam in margine inferiori legatur: „ (Miſſa matutinalis de Spiritu ſancto, magna „ Miſſa de Trinitate;) quæ verba rubra linea expuncta ſunt, & alia manu hæc ſubſtituta: „ (utraque Miſſa ſit „ de Trinitate, ad magnam Miſſam ſequentia: *Veni ſancte* „ *Spiritus*.] Ex Rituali autem Beccenſi, matutinalis Miſſa de Trinitate, major partim de Spiritu ſancto, partim de Trinitate cantabatur. Denique ex Lyr. conſ. utraque Miſſa de Trinitate.

XIII. De Miſſa matutinali nihil ſpecialius; qui eam de Spiritu ſancto cantabant, Miſſam de die repetebant, excepto graduali, ſeu ℟. *Beata gens*, pro primo alleluja, quod ſequebatur *Alleluja, Veni ſancte*, ſine proſa; licet in Dionyſianis conſ. codicis Colbertini, duo etiam habeantur alleluja. Qui eorum Miſſam de Trinitate dicebant, ad Introitum aſſumebant: *Benedicta ſit ſancta*, poſt collectam comm. de feſto, ſi contigiſſet, deinde de B. Mariæ in Lyrenſium conſ.; quibus Beccenſis monaſterii Rituale addit de SS. loci, de omnibus SS., & omnes alias, præter *Sanctorum tuorum*, Epiſtola in eodem Rituali, & conſ. Lyræ: *Gratia Domini*; in Dionyſianis; *Scitis, quoniam cum gentes eſſetis*. ℟. *Benedictus es*. *Alleluja, Benedictus es*. Evangelium in Rituali Becc., & conſ. Lyræ: *Cum venerit Paraclitus*; in Dionyſianis: *Erat homo*. Offert. *Benedictus ſit*. Præfatio, *Communicantes*. & *Hanc igitur*, ex Dionyſ. conſ. de Spiritu ſancto; ſed Rituale Beccenſe, & conſ. Lyræ „ (Præfatio, *inquiunt*, non dicitur ad hanc „ Miſſam, quia de Trinitate eſt. Communio: *Benedicimus*.)

XIV. „ (Poſt *Sanctus* Miſſæ matutinalis, *addunt Dionyſianæ conſ. in utroque codice*, induantur omnes albis, „ & fiat aqua benedicta, & deferatur per officinas, ſicut „ in aliis Dominicis, & priuſquam eat proceſſio, inci„ piat Cantor antiphonam: *Ego ſum alpha* &c.) Hanc etiam proceſſionem faciebant noſtri Tullenſes S. Apri *in albis*; Compendienſes *in cappis*, de qua hæc ſcribit Udalricus: „ (Ad proceſſionem per clauſtrum, & ad ſtatio„ nem in veſtibulo Eccleſiæ, id ipſum cantatur, quod in „ priore Dominica; ad ſanctam Crucem, & in chorum „ cum Reſponſoriis, quæ ſunt de ſancta Trinitate, redi„ tur;] quibus fere ſimilia extant in Benignianis conſ., & in Ord. Corbejenſi. Proceſſionem, ſive Tertiam, ſequebatur Miſſa, & quidem ſolemniſſime, *ſicut in die Natalis Domini*, inquiunt conſ. Lyræ, omnibus exiſtentibus *in cappis*, ex Dionyſianis, & Compendienſibus conſuet., tribus Cantoribus chorum regentibus, ex Compendienſibus, cum quatuor procedentibus, ex Dionyſianis. Hæc Miſſa, ut diximus, fere ubique erat de Trinitate; ſed ex Udalrico, Benignianis conſ., & Ord. Corb. ſine graduali, cum duplici alleluja, 1. de Trinitate: *Benedictus es*, 2. de Spiritu ſancto: *Veni ſancte Spiritus*. In Dionyſiano tamen conſuet. codicis Colbertini notatur graduale: *Benedictus es Domine*, a tribus cantandum, & unicum *alleluja*, *Benedictus es Domine*, a quatuor, & poſt ſequentia, *Profitentes unitatem*. Ex Rituali Beccenſi ad hujus Miſſæ Introitum cantabatur: *Spiritus Domini*, Epiſtola *Vidi oſtium*, *alleluja, Paraclitus* a quatuor, 2. *Libera nos* a quinque, proſa: *Benedicta ſit*, Evang. *Erat homo*, Offert. *Confirma*, Poſtcommunio, *Factus eſt*.

XV. Veſperæ non erant adeo ſolemnes; nam 1. ex Ordinario Tullenſi antiphonas imponebant infantes, licet ex conſuetudinibus Lyræ, prima ab Hebdomadario, reliquæ a ſenioribus inciperentur: Deinde ℟. a duobus tantum cantabatur; ex Dionyſianis conſ. *in cappis*, ex Comp. *in froccis*. Præterea antiphona ad Magnificat ſemel dumtaxat dicebatur, unicumque a Sacerdote deferebatur thuribulum. In codice tamen Colbertino præſcribitur, ut „ (deferantur duo „ thuribula a duobus Sacerdotibus in cappis.) Tandem poſt Veſperas fiebat commemoratio, 1. de *Spiritu ſancto* cum antiphona: *Hodie completi ſunt*, deinde de Reſurrectione cum antiphona: *Chriſtus reſurgens*: Ita ex Udalrico, Benignianis conſ., & Ord. Corbejenſi: Collectam quidem de Spiritu ſancto dicebat Hebdomadarius; de Reſurrectione is, qui Sanctorum ſuffragia faciebat. In conſ. Lyræ, 1. commemoratio de feſto, ſi ſit, ſecunda de Cruce ſine genuflexione, tertia de ſancta Maria. „ (Poſt cœnam ca„ natur pſalmus *Miſerere mei Deus*,] inquit Caſſin. Ordinarium.

XVI. Denique „ (per totam hebdomadam, *addunt Benigniana conſ.*, quamvis octavæ de ſancta Trinitate non „ agantur, tamen niſi propter aliquam feſtivitatem rema„ neat, major Miſſa inde cantatur, excepta ſexta feria, „ & Sabbato, & antiphona ad Veſperas ad *Magnificat*.) Idem habet Corb. Ordinarium. Feria IV. in Ord. Tullenſi ad Miſſam aſſignatur Epiſtola: *Si Chriſtus prædicatur*, & Evangelium: *Cum induxerint vos*; feria VI. Evang. *Acceſſerunt quidam*.

CAPUT XXIV.

De annua commemoratione Fratrum & Benefactorum defunctorum, aliiſque anniverſariis, deque jejuniis poſt Pentecoſten.

I. DUo mihi hoc capitulo tractanda propono; Primum eſt de generali, & annua fratrum, & benefactorum defunctorum commemoratione, aliiſque anniverſariis; alterum de jejuniis olim apud Monachos poſt Pentecoſten obſervari ſolitis. Quod de fratrum, benefactorumque defunctorum annuis precibus hoc loco agam, facit maxime antiqua apud monachos conſuetudo, altera poſt octavas Pentecoſtes die fratrum defunctorum memoriam celebrandi, quam videre eſt in primis in Regula S. Iſidori c. 23. ſtatuentis, ut „ (pro ſpiritibus defunctorum altera die poſt Pentecoſten ſacrificium Deo offeratur, ut beatæ vitæ participes facti, purgatiores corpora ſua in die reſurrectionis recipiant;) & apud noſtros in antiquis S. Benigni Divionenſis conſuetudinibus c. 66. „ (Eſt & aliud, quod conſtitutum eſt apud nos, ut in ſecunda feria hujus hebdomadæ, nempe SS. Trinitatis, ſemper agatur; ſcilicet, ut pro cunctis in cymiterio noſtri monaſterii quieſcentibus ſpecialiter ac ſtudioſa memoria fiat; quod etiam per omnia loca noſtra fit.) Deinde exponentes, quo pacto ageretur: „ (Poſt Veſperos regulares, *inquiunt*, & ſuffragia SS., priuſquam procedatur ad Eccleſiam S. Mariæ, pulſatis omnibus ſignis, ſicut in feſto omnium SS., in choro aguntur Veſperæ pro defunctis, & poſt cœnam officium, & in ſequenti die Miſſa matutinalis, ad quam tractus a duobus albatis Cantoribus dicitur, cunctique Sacerdotes, qui ipſa die Miſſam cantaverint, ſpecialiter pro eis cantant; & alii ſeptem pſalmos. Verum & ad Miſſas, & ad Veſperos, & ad officium, & Matutinum, primo dicenda eſt collecta: *Deus, cujus miſeratione*. Duodecim quoque pauperes de pane, vino, & carne reficiuntur, & cunctis aliis pauperibus ſupervenientibus miſericordia de pane, & vino impendatur.)

II. Hactenus Divionenſes S. Benigni conſuetudines, quibus conſentiunt Udalricus l. 2. c. 26., & Corbejenſe Ordinarium, in quo iſtius inſtituti author perhibetur S. Hugo Abbas Cluniacenſis, cujus temporibus videtur ſcriptus codex Corbejenſis; ſicut & apud Udalricum loco citato, & c. 42.; ſed in Ordinario Corbejenſi fer. III.; apud Udalricum vero II. ut in Benignianis conſuet.; & certe inter Statuta S. Hugonis, quæ reſervantur in Bibliotheca Cluniacenſi, illud continetur; ſed feria v.: „ (Decretum eſt etiam ab eodem Patre cum conſenſu fratrum, generale officium fieri ſingulis annis feria v. poſt octavas Pentecoſtes, pro cunctis in cimiterio hujus loci quieſcentibus, ita ut, ſicut in feſtivitatem omnium SS. agitur, dicto Veſpere, omnia ſigna pulſentur pro Veſperis, & poſt cœnam pro officio, & in ſequenti die pro Miſſa, in qua tractus, *De profundis*, a duobus Cantoribus canatur, cunctique Sacerdotes, qui illo die cantaverint Miſſam, *Deus, cujus miſeratione*, ſpecialiter pro eis cantent, & alii pſalmos VII.: ac XII. pauperes reficiantur, & quidquid ea die de refectione remanſerit, eleemoſynæ tribuatur. Sed & per omnia loca huic loco ſubjecta, hoc idem agi pro cujuſque loci cimiterii defunctis ſancitum eſt; videlicet, ut in monaſteriis, ubi congregatio fratrum eſt, nec minus hoc perficiatur; ſed in cellis, ubi non pluſquam v. aut III. commorantur, ſi tot pauperes reficere nequeunt, ſaltem vel quot ſunt fratres, tot paſcantur.) An vero diu perſeveraverit apud Cluniacenſes pia iſthæc inſtitutio, certa inter Petri Venerabilis Statuta octavum ita concipitur: „ [Statutum eſt, ut omnium monachorum Cluniacenſium defunctorum anniverſaria dies ab univerſis Congregationis fratribus vigilias S. Michaelis Archangeli more anniverſariorum ſolemnium fiat, & vigilia Converſionis S. Pauli aliud eodem modo anniverſarium pro omnibus utriuſque ſexus parentibus univerſorum fratrum congregationis noſtræ.) Circa eadem tempora „ (Domnus Abbas Thobaldus *Pariſienſis S. Germani monaſterii*, communi aſſenſu capituli ſtatuit, ut omni anno feria tertia poſt octavas Pentecoſtes agatur anniverſarium in conventu pro his, qui in cimiterio requieſcunt, *ut legitur in Necrologio ejuſdem monaſterii codic. 640. fol. 12.*) Eandem diem obſervabant noſtri Beccenſes, ut diſcimus ex eorum uſibus, & Rituali, in quo hæc habentur: „ (Singulis annis feria tertia poſt oct. Pentecoſtes, ſi dies vacuus fuerit de feſto XII. lect. vel feſtivo anniverſario, vel officio uniuſ mortui; commemoratio fratrum noſtrorum, qui in cimiterio requieſcunt, & omnium fidelium defunctorum fiat. Unuſquiſque Sacerdos unam Miſſam, alii VII. pſalmos, alii L. *Pater noſter* dicant. Oratio ad *Placebo*, *Dirige*, *Exultabunt*, & ad Miſſam matutinalem Orat.: *Deus, cujus miſeratione*; deinde: *Inclina Domine* cum cæteris. Tractus: *Qui Lazarum*. *Voca mea* dicitur ad pſalmos familiares. Si vero pro aliquo feſto primum *Placebo* non habuit, habeat in die.) Lyrenſes ſequenti hebdomada idem faciebant, nimirum poſt oct. SS. Trinitatis, in qua „ (Cantor debet pronunciare in capitulum, quod unuſquiſque Sacerdos teneatur decantare unam Miſſam pro his, qui noſtro in cimiterio requieſcunt; ceteri pſalmos. Orat.: *Deus, cujus miſeratione*, claſſicum ſonat ad vigiliam, & ad Miſſam tantum, (ut loquuntur eorum conſuetudines), quamvis in altero codice anniverſarium iſtud feria 3. poſt oct. Pentecoſtes notetur, & qui Miſſam non cantant, L. pſalmos recitare jubeantur. Alii alios dies obſervabant; ſed ex omnibus celeberrimum eſt illud, quod in Fuldenſi monaſterio ab Eigile Abbate inſtitutum eſt. Hic nimirum, teſte Candido ejus diſcipulo in ejus vita n. 25. ſæc. 4. part. 1. „ (Anniverſarium Styrmis primi Abbatis, & fundatoris monaſterii Fuldæ, & memoriam omnium fratrum noſtrorum de hac luce defunctorum in natale S. Ignatii, id eſt XVI. Cal. Januari, ... in Miſſarum celebratione, pſalmodiis, & oratione ſancta celebrare ſancivit.) Anno 880. hoc apud Fuldenſes ſtatutum prodiit: „ [*Singulis annis generaliter omnium defunctorum in IV. feria, quæ conſtat ante palmas, memoriam habeant, & celebrent jejuniis, pſalmodiis, miſſis, & eleemoſynis.*

III. In Regali S. Dionyſii in Francia monaſterio iſtiuſmodi anniverſarium celebrabant feria II. infra octavam Aſcenſionis Dominicæ, quo die in MS. conſ. hujus Cœnobii præſcribitur, ut pridie „ (Poſt Veſperas fiat vigilia pro fratribus, & benefactoribus, & pro cunctis fidelibus defunctis. Ad Veſperas ℟. *Quomodo confitebor*, a quatuor in cappis, Oratio: *Deus veniæ largitor*: *Inclina Domine aurem tuam*, & *Deus, cujus miſeratione*. Ad vigilias Invitatorium *Regem, cui omnia*, a quatuor in cappis. Novem pſalmi, novem lectiones. *Audiſtis fratres cariſſimi*, in Lectione Evangelica;) novem ℟., ex quibus tertium a duobus, ſextum a tribus, nonum a quatuor cantabatur. Ad Laudes orat: *Beatorum Martyrum tuorum Dionyſii*: *Annue nobis Domine, ut animæ famulorum*: *Deus fidelium lumen animarum*. Major Miſſa feſtive, quatuor cum præcedentibus, tribus Cantoribus, tribus orat. ſicut ſupra ad Veſperas, ℟. *Si ambulem* a quatuor, tractus *De profundis* a toto conventu &c.

IV. In collectaneo, & Ordinario S. Petri ſupra Divam infra octavam Tranſlationis S. Benedicti inſcribitur ſolemne Anniverſarium pro benefactoribus, in quo, præter officium defunctorum, quod ſolemniter cantabatur, & eleemoſynas, quæ pauperibus poſt exhibitum ipſis jejunis mandatum diſtribuebantur, matutinalis Miſſa ſolemniter in albis celebrabatur pro defunctis. Major vero pro vivis, cujus Introitus: *Salus populi*, de octava autem Sancti Benedicti privata ab aliquo Sacerdote.

V. Ciſtercienſes ex Statuto capituli Generalis an. 1150. Libell. antiq. defin. diſt. 5. c. 6. *In unoquoque menſe per annum* unum anniverſarium in ſingulis totius Ordinis domibus celebrabant, de quo, ſalvis fundatorum anniverſariis, præter Miſſarum hebdomadarios, quicumque ea die Miſſam cantarent, celebrare tenebantur.

VI. Denique in litteris Abbatum Moſomenſis, & Marchianenſis monaſterii ad Abbates S. Theoderici, & S. Criſpini (Hiſt. MS. S. Theod. ad an. 1279.) quibus eos monaſteriorum ſuæ Provinciæ Viſitatores conſtituunt, inter alia capituli Generalis Statuta, quæ volunt obſervari, generale iſtud habetur „ (quolibet anno celebrentur tres Miſſæ in conventu, una videlicet de Spiritu ſancto, una de B. Virgine pro ſtatu totius Ordinis noſtri; & tertia pro defunctis fratribus.)

VII. Præter generalia hæc anniverſaria, particularia nonnulla pro Regibus, Principibus, aliiſque Illuſtribus Perſonis in die depoſitionis illorum multis in monaſteriis celebrabantur, ut Childeberti Regis in Pariſienſi S. Germani monaſterio, Dagoberti in Dionyſiano, Caroli Calvi in Compendienſi. Plura hujuſmodi anniverſariorum adducit exempla noſter Mabillonius in præf. ad ſæc. 3. Bened. part. 1. n. 101. pag. 78. quo eorum probat antiquitatem, quibus aliqua licet addere, ſcilicet Wulafii Regis Merciorum in monaſterio Croylandenſi apud Ingulfum ann. 833. S. Aldrici Epiſcopi Cœnomanenſis apud Cœnomanos in ejus vit. n. 21. & ſeq. Tom. 3. Miſcel. Baluz. circa medium ſæculum nonum. Frotarii Epiſc. Bituricenſis in Bellilocenſi Cœnobio, ex vit. S. Rodulfi ſæc. 4. Bened. part.

2. p.

2. p. 163. ſub finem ejuſdem ſæcul. Warnerii Epiſcopi Lingonenſis in monaſterio S. Benigni, ineunte ſæculo x., ex Chronico S. Benigni an. 912. to. 1. Spicil. Henrici cujuſdam in monaſterio Beſuenſi, ineunte ſæculo xi. ex Chronic. hujus monaſterii tom. 1. Spic. p. 548. Willelmi Ducis Aquitaniæ in monaſterio S. Launomari de Magentiaco apud Arvernos annos 1064., ex Chronico hujus monaſterii. Denique apud Ciſtercienſes Honorii Papæ, 15. Cal. Aprilis, Regis Philippi, x. Idus Julii, Regis Ludovici, 6. Idus Novembris, Regis Richardi, feria 3. poſt oct. Paſchæ, ex lib. Inſtitution. cap. Ciſt. diſt. 3. cap. 14.

VIII. Sed quæret aliquis, quonam ritu particularia iſthæc anniverſaria celebrarent; rem exemplis demonſtramus; primum erit de Childeberto Rege Chriſtianiſſimo in Eccleſia S. Germani Pariſienſis Epiſcopi; cujus anniverſarium ita deſcribitur in MS. conſ. hujus Aſceterii: „ (In vigilia anniverſarii Childeberti Regis, Eccleſiæ noſtræ fundatoris, debet ejus anniverſarium in capitulo ſolemniter commendari, Eccleſia debet parari, & debet eleemoſyna de triginta panibus, & triginta ſcopis vini poſt anniverſarium prædicti Childeberti commendari. Puer, qui legit lectionem in capitulo, debet legere poſt lectionem: *Quindecim obierunt*, Sub-eleemoſynarius debet eodem die in capitulo afferre brevia defunctorum, & debent abſolvi, quando anniverſarium commandabitur ſupra ſcriptum. Finito capitulo, debent dici duabus vicibus, *Verba mea*, & omnes campanæ omnium turrium debent pro tanto patrono ſolemniter propulſari. Tumba dicti Regis debet parari, cereus debet accendi coram tumba, qui ardere debet ſtatim inceſſanter a fine capituli uſque ad craſtinum poſt Completorium. Quando incipietur *Placebo*, Sacriſta debet accendere cereos candelabri, & Angelorum, & debent accendi ſeptem cerei ante corpora Sanctorum, & quatuor ante tumbam, cum illo, qui inceſſanter, ſicut diximus, ardere debet. Quando incipietur *Placebo*, Prior, & Subprior induent ſe albis ſingulis, & accipient duas cappas purpureas cum thuribulis, & accipient benedictionem incenſi ab Abbate, ſi in choro fuerit, poſtea incenſabunt majus altare, & matutinale, & tumbam dicti Regis ſolemniter, duobus miniſtris ipſos ſequentibus, qui conventum poſtea incenſabunt: Similiter fiat ad *Benedictus*. Miſſa defuncti Regis debet ab Abbate, vel Priore, ad majus altare cum Diacono, & Subdiacono indutis tunica, & dalmatica ex purpureo celebrari. Luminare erit ſimile ad Miſſam, quale fuit ad: *Placebo*, & *Dirige*; Cantor, qui chorum reget, habebit cappam purpuream; monachi vero, qui cantabunt ℟., & tractum, habebunt cappas purpureas; cantoris autem ſit providentia, ut Miſſa privata ad altare matutinale ſubmiſſa voce celebretur. In refectorio autem debent poni duplices mappæ, duplicem pittantiam; de clarato autem quilibet habebit unam juſtitiam, & duos gaſtellos, & ponetur ad Daſium pro Rege defuncto panem, vinum, pittantiam, claratum gaſtelli vini.)

IX. Longe ſolemnius eſt illud, quod pro Dagoberto Rege deſcribitur in MS. Dionyſii conſuetudinibus ad diem Januarii 19. in hæc verba: „ (Ad Veſperas fiat duplex feſtum de Domno Dagoberto Rege hoc modo: Campanæ dupliciter ſonantur; & cantantur Veſperæ de omnibus SS., & de S. Launomaro Abbate; ... deinde celebretur feſtive obſequium Regis: antiphona: *Placebo*, ... ℟. *Congregati ſunt* a quatuor in cappis, & poſt ℣. repetatur, ℣. *Audivi vocem*, antiphona: *Ego ſum reſurrectio*, & dicatur tertio; & deferantur duo thuribula a duobus Sacerdotibus in cappis. *Pater noſter* dicatur ſub ſilentio, deinde dicatur a ſacerdote pſalm. *Lauda anima*, ℣. *a porta inferi*, Oratio: *Præſta Domine, quæſumus, ut anima famuli tui Dagoberti*. Oratio: *Quæſumus Domine pro tua pietate miſerere animæ tuæ Natildis*. Oratio: *Fidelium Deus*, & dicantur ad unum *Per Dominum* ... ad Matutinas dicantur xv. pſalmi, dum campanæ dupliciter ſonant, cantentur Matutinæ aliquantulum celeriter de S. Launomaro ... Poſt hoc celebretur vigilia Regis: Inter duo altaria cantetur Invitatorium a quatuor in cappis: *Regem, cui cuncta*; quatuor Cantores in choro remaneant: Hebdomadarius incipiat antiphonam: *Dirige*, Pſalm. *Verba mea*. Antiphonæ, pſalmi, & ℣. ſicut in vigilia mortuorum, antiphonæ incipiendæ ſunt a Prioribus, Sex primæ lectiones ſint de expoſitione Evangelii, ſcilicet *Audiſtis fratres cariſſimi*. Primum ℟. *Abſolve* a quatuor in cappis, qui cantaverunt Invitatorium; tertium, ſextum, nonum ℟. ſint in cappis, ſecundum ℟. *Memento mei* a duobus, tertium, *Quomodo confitebor* a tribus (in codice Colbertino a quatuor in cappis:) quartum ℟. *Cognoſcimus Domine*, a duobus, quintum *Ne tradas Domine*, a tribus, ſextum *Libera me*, a quinque; ſeptimum ℟. *Rogamus te*, a duobus, octavum ℟. *Deus æterne*, a tribus, 12. ℟. *Congregati*, a ſeptem in cappis. Ad unumquemque nocturnum prævideat Theſaurarius duos Sacerdotes, qui thurificent altaria, & ſepulturam Regis, & conventum. Tres extremæ Lectiones de vita ipſius. Nonum ℟. poſt ℣. recitetur, & dum cantatur, ſonent quatuor campanæ a quatuor clericis, quaſi *Te Deum laudamus*: Deinde intonet claſſicum, & incipiat Hebdomadarius antiphonam *Exultabunt* .... ℟. *Tuam Deus* a duobus (codex Colbert. a quatuor in cappis) ℣. *A porta inferi*, ad *Benedictus* antiphona, *Cognoſcimus*, & dicatur ter, duo thuribula deferantur a duobus Sacerdotibus, ut ad Veſperas, *Pater noſter* dicatur ſub ſilentio, deinde duo pſalmi *Ad Dominum cum tribularer*, & *De profundis*, ℣. *In memoria*. Orat. *Deus indulgentiarum*, alia Orat. *Inveniat quæſumus Domine*, alia: *Animabus quæſumus Domine*, & dicantur ad unum *Per Dominum* .... Prima feſtive ſonet, pſalm. *Confitemini* xv., *Beati immaculati* uſque *Legem pone*, ℟. *Manus tuæ*, ℣. *Audivi vocem*, Orat. *Inclina Domine*, alia Orat. *Inveniat*, alia: *Animabus*. Poſt dicatur Prima de die, ... & non dicatur vii. pſalmi; non dicatur in capitulo ſententia; ſed Evangelium: *Omne quod*. Ad Tertiam omnes ſint in albis, pſal. *Legem pone* uſque *Defecit*, ſine antiphona, abſque *Deus in adjutorium*. ℟. *Quomodo*. ℣. *Ne tradas*. Orat. *Præſta Domine quæſumus*. Orat. *Quæſumus Domine pro tua pietate*. Orat. *Fidelium*. Poſt dicatur Tertia de die .... Miſſa matutinalis de S. Launomaro ... Ad magnam Miſſam ſint omnes in cappis, tres Cantores aſſiſtant in choro in cappis nigris, vi. procedentes, *Kyrie elemens rector* a quatuor cantatur, orationes quæ ad Veſperas. Epiſtola: *Vir fortiſſimus*. ℟. *Si ambulem* a quatuor, Sequentia *De profundis exclamantes*. Ante Evangelium dicatur antiphona: *Salvator omnium*. Evangelium: *Omne quod dat*, & thurificetur ſepultura ipſius Regis a duobus Sacerdotibus a principio Evangelii uſque ad finem offerendæ. Offert. *Erue Domine*, & dum canitur, offerant omnes panem, & vinum, cum offertoriis, & ampullis pretioſis. Præfatio dicatur *Qui mortem noſtram*. Communio: *Ego ſum*. Ad Sextam pſalm. *Defecit*, uſque *Mirabilia*. ℟. *Ne tradas Domine* ℣. *a porta inferi*. Orat. *Abſolve Domine*; Orat. *Quæſumus Domine*. *Fidelium* .... Ad 9a. de Rege pſal. *Mirabilia*, uſque *Ad Dominum cum tribularer*. ℟. *Rogamus te*. ℣. *In memoria*. Orat. *Annue nobis*: *Inveniat*: *Animabus*, ... Ad Veſperas campanæ dupliciter ſonent, ſicut pridie, & cantentur Veſperæ de omnibus SS., & de SS. Martyribus Fabiano, & Sebaſtiano ... Poſtea cantentur Veſp. de Rege, & celebrentur ſicut pridie, excepto ℟. *Quomodo confitebor* a quatuor in cappis, & antiphona ad *Magnificat*: *O Chriſte precamur*. Per totum diem poſt horas Regis dicantur horæ diurnæ.) Ubi inter alia multa, illud ſingulariter notandum, quod vita Regis ad nocturnos legeretur, & horæ diurnæ pro eo de defunctis cantarentur.

X. Hæc de anniverſariis maxime obſervanda fuerunt, nunc de jejuniis.

XI. Intermiſſa toto tempore Paſchali jejunia ſtatim poſt celebratum S. Spiritus Adventum ab antiquis monachis obſervata eſſe conſtat ex omnibus, quotquot ſcriptæ ſunt, monachorum regulis: ſed hæc jejunia quibuſdam erant quotidiana, quibuſdam tantum interdiana.

XII. Quotidiana fuerunt maxime Orientalibus Monachis, ut patet ex Reg. S. Antonii n. xi. tom. 3. monum. Eccleſ. græc., ex Regula SS. Serapionis, Macharii, Paphnutii, & alterius Macharii c. 9., ex Anaſtaſio Sinaita in tractatu de tribus quadrageſimis, ubi redarguit eos, qui quadrageſimas Apoſtolorum, & Natalis Domini, hoc eſt jejunium, quod a Pentecoſte ad feſtum SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli, & quod quadraginta ante Natalem Domini diebus ſervaretur, inventum eſſe Monachorum auſu temerario affirmare non dubitarent. Occidentales vero Monachi interdiana, ſive alternis diebus obſervanda jejunia ſuſceperunt: ita S. Cæſarius, S. Benedictus, S. Donatus quarta & ſexta tantum feria tota æſtate jejunium præſcribunt; S. Iſidorus Reg. cap. 12. „ (Interdianum jejunium poſt Pentecoſten alia die inchoatum uſque ad æquinoctium autumnale producit.) Similiter Fructuoſus Epiſcopus *interdiana* poſt Pentecoſten jejunia uſque ad Calendas Octobris decernit, quotidiana tamen die xvii. Junii ad diem vi. Auguſti, ut notat Menardus noſter in notis ad Concord. Reg. c. 50. §. Regula Solitariorum c. 24. a

Pan-

Pentecoſte ad Calendas Octobris IV. VI. & VII. feria. Similiter & Regula MS. incerti authoris cap. 5., quæ etiam feria II. III. & V. jejunium ad Abbatis relinquit arbitrium. Non defuere tamen ex Occidentalibus, qui celebrata ſemel Pentecoſte quotidiani ſibi jejunii legem impoſuerint. Ita præſcribunt Regula Tarnatenſis cap. 9., Regula Cujuſdam ad Monachos cap. 13., Cujuſdam ad Virgines cap. 11., & Regula Magiſtri cap. 28. hic tamen feriam V. excipit; ita etiam primi S. Stephani Abbatis Obazinenſis Diſcipuli ex ejus vita num. 15. tom. 4. Miſcell. Baluz. In Concilio Turonenſi ſecundo, ubi Monachorum ordinantur jejunia, decernitur, ut „ (poſt quin-„ quageſimam, (ideſt tempus Paſchale,) tota hebdo-„ mada exacte jejunent; poſtea uſque ad Calendas Au-„ guſti ter in hebdomada jejunent, II. IV. & VI. „ feria, exceptis his, qui aliqua infirmitate conſtricti „ ſunt.)

XIII. Nec certe mirum videri debet, Monachos poſt Pentecoſten aliquos quotidianum obſervaſſe jejunium, cum idem etiam ſæcularibus viris uſque ad Aſſumtionem B. Mariæ impoſitum fuiſſe tradat Anaſtaſius Sinaita loco citato, ubi contendit, jejunium illud ab Apoſtolis, & SS. Patribus inſtitutum fuiſſe, licet poſtea per diſpenſationem fuerit interciſum; „ (partim, *inquit*, quia incurrebat in „ jejunio ethnica, ſeu Armeniorum, Jacobitarum, Ne-„ ſtorianorum, adhucque ſæpe etiam Iſmaelitarum; par-„ tim, meæ quidem ſententia, propter hominum negli-„ gentiam, animique relaxationem. Sancitum autem fuit, „ uſque ad feſtum SS. Apoſtolorum jejunare, ſicque poſtea „ ſolvere jejunium: deinde ab initio Auguſti jejunare uſ-„ que ad obitum Deiparæ.) De hoc jejunio in Conſti-„ tutionibus Apoſtolorum lib. 5. cap. ult. ſic lego: „ (Poſt „ Pentecoſten celebrate hebdomadam unam, & poſt illam „ jejunate;) & in vetuſto Corbejenſi Calendario ab annis circiter 800. MS. „ (Calendis Junii denunciatio jejunii;) quod certe de jejunio Quatuor temporum nequit intelligi, quod aut in hebdomada Pentecoſtes, aut in ſecunda Junii ſeptimana obſervabatur; alioquin alia Quatuor temporum jejunia denuncianda ibidem inſcriberentur, quod tamen non reperitur, ſed tantum „ (Calendis Martii denunciatio je-„ junii ante Paſcha, Calendis Decembris denunciatio jeju-„ nii (ante Natale Domini,) & Calendis Junii denun-„ tiatio jejunii hujus,] Apoſtolorum dicti, quæ tria ſunt jejunia, de quibus Anaſtaſius Sinaita.

XIV. Illud tamen Apoſtolorum jejunium non erat adeo ſolemne, ut exiſteret omnino inviolabile; unde inter Synodicos Canones Nicephori Patriarchæ Conſtantinopolitani vigeſimus ita habetur tom. 3. monum. Eccl. græc „ (In „ jejunio SS. Apoſtolorum, & jejunio S. Philippi (hoc „ eſt jejunium ante Natale Domini) oportet ut Monachi, „ qui in Monaſterio reſident, per ferias quartas, & ſextas „ ſemel ad Veſperam cibum ſumant; qui vero opera fa-„ ciunt, poſt horam ſextam edant, & guſtent, ac veſpera „ cœnent.) Et certe, ſi Micrologo credimus, hoc jejunium non omnium, ſed pœnitentium dumtaxat erat: (Illa, *in-„ quit lib. de eccleſ. obſ. c.* 25., quadrageſima poſt Pente-„ coſten non omnibus, ut hoc jejunium Quatuor tem-„ porum, ſed ſolis pœnitentibus obſervanda imponitur: „ nec in hoc tantum triduo, ſed in omnibus triduis, „ vel etiam diebus ſex hebdomadarum cuſtodiri jube-„ tur.)

XV. Ceterum, ut ad noſtros redeamus, cum S. Benedictus jejunium poſt Pentecoſten abſolute præſcribere non videatur, ſed tantum, ſi labores agrorum non habuerint, aut æſtatis nimius æſtus non fuerit; hinc forte factum eſt, ut in pluribus Ordinis noſtri Monaſteriis, iſtud jejunium labore manuum commutaretur; excepta tamen prima hebdomade, in qua IV. & VI. feria jejunabatur. Ita videre eſt apud Udalricum lib. I. cap. 28., in Ordinario Corbejenſi, in Conſuetudinibus S. Benedicti Floriacenſis, & S. Benigni Divionenſis cap. 66.

XVI. Quibus autem jejunabant diebus, poſt Tertiam *pueri minuti ſanguine, & infirmi*, quibus data erat licentia, accipiebant mixtum, & ante Miſſam nudis pedibus proceſſio fiebat, niſi forte his diebus eveniſſet vigilia, cujus Miſſa ſolemniter celebraretur: tunc enim proceſſio ex toto dimittebatur, ut præſcribit Lanfrancus.

CAPUT XXV.

De feſto Sacratiſſimi Corporis Chriſti.

I. FEſtum Sacratiſſimi Corporis Chriſti ab Urbano Papa IV. anno 1262. inſtitutum, conceſſis indulgentiis omnibus illud honore debito recolentibus, non videtur ſtatim apud Monachos fuiſſe receptum, ac celebratum, utpote cujus nullam mentionem faciunt noſtri codices etiam recentiores, ut ſunt Compendienſes Sancti Cornelii conſuetudines, quæ vix trecentos ſuperant annos, & S. Germani a Pratis, quas Guillelmus cognomento Epiſcopi Abbas pro ſuo Monaſterio, deſcribi curavit anno 1395. Primam hujus feſti mentionem reperi in MS. conſuetudinibus Monaſterii Fontanellenſis, in quibus lego: „ (Anno Domini „ MCCCXXIV. die Veneris ante nativitatem B. Johan-„ nis Baptiſtæ decretum eſt in capitulo a Domno Guillel-„ mo Abbate in communi, quod feſtum Euchariſtiæ fiet duplex ſolemne.) Deinde in editis a Guillelmo Pellicerii conſuetudinibus pro Ordine Grandimontenſi cap. 23. & 24., & in novis Carthuſienſium Statutis a Guillelmo Rainaldi anno 1368. compilatis, poſtea in Breviariis S. Germani a Pratis, & S. Dionyſii in Francia annorum circiter 300. In recentioribus item S. Dionyſii conſuetudinibus ejuſdem fere ætatis, in Rituali Corbejenſis Monaſterii anno 1411. a Stephano de Conty Monacho, & Officiali Corbejenſi ordinato, in Ordinario Tullenſi ad calcem, ſed recentiori manu in Burſfeldenſi, & Carthuſienſi anno 1585. impreſſo Pariſiis, ex quibus omnibus, quæ nobis de tanti feſtivitate Myſterii dicenda ſunt, depromemus.

II. Quatuor potiſſimum de Sacratiſſimi Corporis Chriſti ſolemnitate hoc capite ſunt inquirenda: 1. ejus officium: 2. proceſſio: 3. expoſitio: 4. indulgentiæ hac die conceſſæ.

III. Officium de feſto Corporis Chriſti integrum habetur in Breviario S. Germani a Pratis, idem omnino cum eo, quod modo recitamus; ſervato tamen Eccleſiæ Romanæ ordine pro regulari S. Benedicti, quem hac die non ſequebantur; unde ad utraſque Veſperas quinque pſalmos ſub totidem antiphonis decantabant. Lectio, ſive capitulum erat ex Epiſtola ad Corinthios; ℟. prolixum in primis Veſperis, *Homo quidam fecit cœnam magnam*, in ſecundis *Panem cæli dedit eis*; Hymnus *Pange lingua*; ℣. *Panem de cælo*, &c. antiphona ad *Magnificat*, in 1. Veſperis, *O quam ſuavis*, in 2. *O ſacrum convivium*.

IV. Ad Nocturnos Invitatorium, *Chriſtum Regem*; Hymnus, *Sacris ſolemniis*. Ad ſingulos Nocturnos tres antiphonæ, tres pſalmi, tres Lectiones, tria ℟. In 1. & 2. Nocturno Lectiones de ſermone S. Thomæ Aquinatis ſine titulo, in 3. Nocturno ex homilia in Evangelium: *Caro mea vere eſt cibus*. Poſt IX. ℟., Hymnus, *Te Deum*, quem ſequebatur integrum de die Evangelium.

V. Ad Laudes, horaſque diurnas cum noſtro convenit prædictum Breviarium, niſi quod proprias ad VI., & IX. collectas aſſignat. Econtra Breviarium S. Dionyſii in Francia juxta Regulam quatuor dumtaxat ſub una antiphona: *Sacerdos in æternum*, in primis Veſperis, *Vincenti dabo*; in ſecundis, pſalmos inſtituit; nempe *Dixit Dominus*: *Confitebor*: *Credidi*: *Lauda Jeruſalem*. Nocturnos cum duodecim pſalmis, duodecim Lectionibus, totidemque Reſponſoriis diſponit; ſex nimirum pſalmos in primo Nocturno ſub una antiphona: *Fructum ſalutiferum*, ſex iterum in ſecundo ſub ſola antiphona: *Introibo ad altare Dei*. In tertio Nocturno Cantica: *Beatus vir, qui in ſapientia*, &c. pro quibus in Breviario Valliſoletano anno 1600. impreſſo habentur ex Iſaia: *Deus judicii Dominus*: *Et dabitur pluvia ſemini tuo*: *Juravit Dominus in dextera ſua*; & in Breviario Caſalis Benedicti: *Mandavit Dominus nubibus deſuper*: *Confiteantur Domino miſericordiæ ejus*: *Lauda Jeruſalem Dominum*. Lectiones in primo, ſecundoque Nocturno, tam in Dionyſiano, quam in Caſalino Breviario, de ſermone Sancti Thomæ Aquinatis, ſed in Dionyſiano ſine titulo: in tertio Nocturno homilia Sancti Auguſtini in Evangelium: *Caro mea vere eſt cibus*. Ad Laudes etiam in Dionyſiano omnes pſalmi ſub una antiphona: *Sapientia*. Ad horas diurnas antiphonæ, quas nos in Laudibus cantamus, ex quibus quinta in omnes Veſperarum pſalmos concinebatur; ad *Magnificat* vero antiphona: *O ſacrum viaticum! O ſuavis animæ cibus*. Et hæc quoad officii diſpoſitionem.

VI. Quod ſpectat ad ſolemnitatem, audiendum eſt Tullenſe S. Apri Ordinarium: „ (In eodem feſto, *inquit*, „ ad utraſque Veſperas Domnus Abbas a principio Veſ-„ perarum indutus albe, & cappe faciat officium. Ad „ utraſque Veſperas antiphona, ſi ſit in dextro, a Can-„ tore incipitur, ſi in ſiniſtro, ab Hebdomadario, & „ cæteræ a primis Dominis. Pſalmi, ut in libro con-„ tinetur. Capitul. *Dominus Jeſus*. ℟. *Homo*, a Can-„ tore, & Succentore. Hymnus: *Pange lingua*. ℣. „ *Panem de cælo*. Ad *Magnificat*: *O quam ſuavis*. „ Hic portetur incenſum. Poſt *Pater noſter*, loco pre-„ cum dicitur verſus: *Panem cæli*, vel alius de proprietate „ .... Poſt Veſperas non fit proceſſio .... Ad Matut. „ Invitatorium: *Chriſtum regem*, a ſeptem Cantoribus...

Ad

„ Ad Laudes .... poſt *Pater noſter*, loco precum ℣. *Panem de cœlo.*

VIII. Proceſſionem hujus diei ita deſcribunt recentiores S. Dionyſii conſuetudines: „ [Poſt Tertiam fiat ſolemnis proceſſio apud Stratam in cappis hoc modo: In primis proviſo per Capicerium de competenti luminari, & honeſto, deportatur Sacroſanctum Corpus Domini de loco ſuo ſuper altare SS. Trinitatis, cantando devote, flexiſque genibus antiphonam: *O ſacrum viaticum*, qua finita, accipiatur Corpus Domini ab Abbate, & ab eo ſub pallio ſerico, quod ligatum, & extenſum cum quatuor lanceis, quatuor Diaconi procedentes dalmaticis feſtivis induti portabunt, cum honore, & reverentia deferatur; aſſiſtentibus eidem hinc & inde Priore, & Subpriore, qui deferant Clavum Domini, & Coronam; vexillis ante, & Canonicis S. Pauli proceſſionem præcedentibus. Ad exitum chori incipiet Cantor antiphonam: *Ego ſum alpha*, deinde ℟. *Felix namque.* ℣. *Ora pro populo*; poſtea ℟. de Trinitate, quæ ſequuntur, vel de ipſis, quantum opus fuerit, præter ſextum, ſcilicet *Honor*, quod poſtea cantabitur in eccleſia de Strata: ℟. *Benedicat nos*. ℣. *Deus miſereatur noſtri*: ℟. *Benedictus Dominus*. ℣. *Replebitur*. ℟. *Quis Deus magnus*, ℣. *Notam feciſti*: ℟. *Magnus Dominus*, ℣. *Magnus Dominus*: ℟. *Gloria Patri*, ℣. *Da gaudiorum*: ℟. *Honor virtus*. ℣. *Trinitati*: ℟. *Deum time*, ℣. *Timentibus Deum*: ℟. *Summæ Trinitati*, ℣. *Præſtet nobis*: ℟. *Benedicamus*, ℣. *Benedictus es*. Cum autem venerit prope eccleſiam B. Martini, tunc incipiat Cantor antiphonam: *Martinus ſignipotens*. Qua finita, ad Introitum eccleſiæ de Strata; ℟. *Vir inclitus*, deinde ℟. *Honor, & virtus*: ℣. a tribus *Trinitati*: ℣. a Sacerdote: *Panem cœli dedit eis*. Oratio: *Deus, qui nobis ſub Sacramento*. Poſtea incipiat Cantor antiphonam: *O Beate Dionyſi*, qua finita, dicatur a Sacerdote ℣. *Mirabilis Deus*, & Oratio: *Benedictionis tuæ*. Deinde in reditu proceſſionis ad eamdem de choro incipiat Cantor ℟. *Beata es Virgo Maria Dei Genitrix*, ℣. *Ave Maria*; poſtea vero reſumantur ℟. de Trinitate, ubi dimiſſum fuerat, uſque videlicet ad Introitum Eccleſiæ B. Dionyſii, non faciendo ſtationem aliquam ad portam Caſtelli, & ſi neceſſe fuerit, cantentur ℟. *Dum ſacrum*: *Vir inclitus*: *Pretioſus*: *Hi Sancti*. Ad ingreſſum autem eccleſiæ incipiat Cantor antiphonam: *Ave Regina Cœlorum*, & poſtea, ſi opus fuerit, antiphonam: *Salvator mundi*. Deinde repoſito Corpore Domini honorifice in loco ſuo, cantetur ſolemniter magna miſſa. Quando autem propter pluviam non poterit proceſſio fieri ad Eccleſiam de Strata, tunc fiet per clauſtrum in cappis, & deponatur, deferaturque Corpus Domini, ſicut ſupra. Tunc autem primo cantabitur antiphona: *Ego ſum alpha*; deinde ℟. *Cœnantibus illis*, & poſtea fiat ſtatio in navi, & cantatur ℟. *Paratum panem*, & ℣. a tribus, deinde ℣. & oratio, ut ſupra. Ad Introitum chori ℟. *Honor virtus*. Poſtea cantetur Miſſa.) In prolixa hac deſcriptione notandum: 1. nullam in ea fieri mentionem benedictionis cum Sanctiſſimo Sacramento ſuper populum dandæ: 2. in proceſſione via aliquid de ſolemnitate Corporis Chriſti cantatum fuiſſe, ſe omnia fere aut de SS. Trinitate, aut de B. Maria, aut de B. Dionyſio. Idem advertere licet in Rituali Corbejenſis Monaſterii, hujus diei proceſſionem ita deſcribente: „ (Proceſſio eſt major, & ſolemnior, & magis devota de toto anno, quia corpora SS. & alia omnia, quæ portantur in die Aſcenſionis Domini ad proceſſionem, cum vexillis portantur ſimiliter in iſta proceſſione, & cum prædictis portetur Corpus Domini conſecratum reverenter per Prælatum, ac ſi diceret magnam Miſſam, cum torſeis ardentibus, & cum toto Clero in ſuperpelliceis, & cappis ſericis; & populus conſuevit habere cereos magnos de ſuis Confraternitatibus ardentes, cum aliquibus torſeis, quæ non fiunt in aliis proceſſionibus. Item ad dictam proceſſionem Cantor incipiet primum, & ſecundum ℟. de hiſtoria cum ℣., & tertium, ſi neceſſe fuerit; poſtea proſam: *Ave Maria*, & de Sancto Gentiano. ℟. *Sanctiſſimi Martyris Gentiani*; de S. Adalardo, *B. Adalardus*, de omnibus Sanctis, ℟. *Concede*; poſtea, *Gaude Maria* cum verſu, ſi neceſſe fuerit, & cum proſa: *Inviolata*. Item ad ſtationem in noſtra Domine antiphona: *Tota pulchra es*, ℣. *Poſt partum*: Collecta, *Famulorum*. Redeundo ad S. Petrum, ℟. *Accepit Jeſus*, & ℟. *Ego ſum* cum verſu; & quando Prælatus portabit Corpus Chriſti ad majus altare, tunc faciet ibi de Corpore Chriſti, ſicut fit in magna Miſſa, & pulſabitur una parva campana ad majus altare, & Cantor incipit alta voce communionem: *Hoc Corpus*, & reponetur Corpus Chriſti in vaſe, in quo conſuevit poni ſuper majus altare, & hoc facto incipietur magna Miſſa.) Brevius Cartuſienſium Ordinarium c. 53. n. 13. „ (Poſt Tertiam cantatam ante Miſſam fiat proceſſio, in qua venerabiliter deferatur a Priore ſacris veſtibus, etiam caſula, induto, Sanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum, ſingulis perſonis Ordinis candelas accenſas deferentibus (excepto Diacono crucem ferente), & Monachis cantantibus hymnum: *Pange lingua*, cum aliis ejuſdem ſolemnitatis, ſi opus ſit; donec peracta proceſſione idem Sanctiſſimum Sacramentum ſuper altare repoſitum fuerit.) Hæc una eſt apud Cartuſianos proceſſio, cujus ne quidem mentionem faciunt alia eorum ſtatuta, etiam nova, immo jam ea Statutis Guigonis c. 6., quam ex antiquis 1. parte, cap. 2. n. 16. prohibetur omnino, *ne in ulla ſolemnitate proceſſionem* faciant. Proceſſionem ſequebatur Miſſa ſolemnis, in qua apud Cartuſianos, ex tertia ſtatutorum compilatione cap. 1. nn. 31. fiebat „ (communio generalis pro non celebrantibus, Converſis, & Donatis, ſicut in feſto Nativitatis, Paſchæ, & Pentecoſtes.) Poterant tamen Sacerdotes celebrare, nam paulo poſt additur: („ ob reverentiam tantæ ſolemnitatis celebrare, & communicare poſſumus, nocturna fragilitate non obſtante; præmiſſa tamen confeſſione.) Hæc Miſſa habetur in Breviario S. Dionyſii ad calcem, eadem omnino cum ea, quam modo cantemus, excepto Introitu; *Ego ſum panis vivus*, ℣. *Panis enim verus eſt*; & Graduali: *Niſi manducaveritis*: ſed infra octavam noſtram cantabant, mutatis Offertorio, & Communione; ad Offertorium enim dicebant: *Portas cœli*; ad Communionem: *Qui manducat*.

VIII. Ad expoſitionem quod ſpectat, abſtinuiſſe ab ea in principio Monachos inde colligimus, quod nullam ejus mentionem faciant Tullenſe S. Apri Ordinarium, conſuetudines S. Dionyſii, aut Rituale Corbejenſis Monaſterii; immo hic expreſſis præſcribitur verbis; ut facta proceſſione, „ (reponatur Corpus Chriſti in vaſe, in quo conſuevit poni ſuper majus altare, & hoc facto incipiatur magna Miſſa;) confirmaturque ex Chronico S. Benigni Divionenſis ad annum 1513. Spicil. tom. 2., in quo Theobaldus quidam fundaſſe, & inſtituiſſe dicitur „ (luminare in die ſolemnitatis Corporis Chriſti, & per octavas; pro quo debent duo cerei ante *armariola lapidea, in quibus reconditur prædictum Sacramentum*, continuo diu, noctuque lucere.)

IX. Primi, quos expoſitionis meminiſſe offendi, ſunt Burſfeldenſes; idque dumtaxat ad utraſque Veſperas, & ad Miſſam, nihilque amplius. Modum vero SS. Sacramenti exponendi, ita deſcribunt in Ordinario: „ [Sacerdos Hebdomadarius in profeſto hujus diei duas conſecret hoſtias magnas, quarum altera recondatur in monſtrantia ad hoc aptata cum vitro perſpicuo, quæ poſt finem Miſſæ deportetur obvoluta linteo mundo, & includatur capſellæ, in qua Corpus Dominicum pro infirmis conſervari conſuevit. Ad utraſque autem Veſperas hujus diei Abbas indutus, ut moris eſt in ſolemnitatibus, cum Miniſtris procedens mox in ipſo introitu ad chorum, aſcendit ad locum, in quo reconditum ſervatur hoc Venerabile Sacramentum; ac præmiſſa venia monſtrantiam extrahat de capſella, eam deferendo ad altare, præcedentibus ſe duobus Ceroferariis, & Thuribulario. In gradibus vero altaris ſiſtat greſſum verſa facie ad chorum, tenenſque monſtrantiam utraque manu, Ceroferariis hinc & inde dextram, lævamque ante ſe collocatis, & Thuribulario in medio, incipit primo hunc ℣. *O ſalutaris hoſtia*, quo a conventu terminato; ſubſequatur & hunc: *Uni, trinoque Domino*, conventu eumdem ſimiliter continuante, circa cujus finem facto ſigno Crucis ante ſe cum monſtrantia, eaque reverenter collocata in altari, tranſit petita venia cum oſculo altaris, ad ſedem ſuam. Finitis autem Veſperis eodem ritu, quo allatum eſt hoc Venerabile Sacramentum, refertur in locum ſuum, niſi quod loco prædictorum verſuum cantentur hi verſus: *Tantum ergo Sacramentum*, & *Genitori Genitoque*. Poſt Tertiam regularem iterum modo præmiſſo Abbas monſtrantiam afferens, ipſamque ante ſe reverenter tenens, ut præfertur, ſtet in gradibus altaris, & ante ſe Miniſtri, Ceroferarii, & Thuriferarius exitum proceſſionis præſtolantes, &c. Poſt proceſſionem Abbas reponat Sacramentum in altari, illicque remaneat per totam Miſſam, poſt cujus finem, data benedictione cum Sacramento, ipſum recludat intra capſellam ſuam.) Soli ergo Cartuſienſes, quod ſciam, per continuum diem exponi Sacram Euchariſtiam præſcribunt in impreſſo anno 1582. Pariſiis Ordinario, ubi ſic loquuntur c. 53. n. 13. „ (Volumus illud omnibus

„ ado-

Digitized by Google

adorandum proponi per totas octavas, cum duobus cereis, quandiu ibidem aliquod a conventu officium perſolvitur, ante altare jugiter ardentibus, aut certe extra divinum officium, cum uno cereo ſimul cum lampada ardente.) Sed tamen hæc verba non extant in novis Cartuſienſium Statutis, neque in tertia Statutorum compilatione.

X. Supereſt, ut de indulgentiis hoc feſtum debita cum reverentia celebrantibus conceſſis aliquid dicamus, quod ſufficienter exprimunt in Ordinario Burſfeldenſes cap. 40. his verbis „ (Dominica proxima præcedente hanc feſtivitatem, Præſidens in capitulo publicare debet indulgentias a Summis Pontificibus, intereſſentibus divinis, aut alias in ipſo die feſto, & per octavam ejus conceſſas; & exhortari omnes ad digna ſe præparandum, & divinis officiis tota devotione intereſſendum, ut tantæ beneficiis fieri mereantur participes. Indulgentiæ autem a Romanis Pontificibus pro Veneratione feſti Corporis Chriſti conceſſæ Chriſti fidelibus vere pœnitentibus, & confeſſis hæ ſunt: Primo Urbanus Papa IV. inſtitutor feſti hujus conceſſit intereſſentibus primis Veſperis hujus feſti, 100. dies, Matutinis, 100., Miſſæ, 100. ſecundis Veſperis, 100. & pro qualibet horarum reliquarum diei feſti, ideſt Prima, Tertia, Sexta, Nona, & Completorio, 40.; necnon per octavam ejuſdem feſti pro qualibet die, 100. Summa totius numeri 1340. ſi bis Completorium numeres. Martinus Papa V. conceſſit in primis Veſperis diei feſti, 200., in Matutinis, 200., in Miſſa, 200. in ſecundis Veſperis etiam 200.; in ſingulis vero horis, ideſt Prima, Tertia, Sexta, Nona, & Completoriis duobus, 80. Inſuper per octavam ejuſdem feſti diebus ſingulis in Matutinis, 100., in Miſſa, 100., in Veſperis, 100.; & in qualibet cæterarum horarum, ſcilicet Prima, Tertia, Sexta, Nona, & Completorio, 40. Item, qui in ipſius Sacramenti profeſto jejunium, vel aliud pium opus, juxta ſuorum confeſſorum conſilium fecerint, 100., & qui proceſſionem ſequuntur, etiam 100. dies indulſit: Summa 4980. Et conſequenter Eugenius Papa IV. ſimiles per omnia indulgentias conceſſit, ſicut Martinus prædeceſſor: Summa omnium indulgentiarum dictorum trium Pontificum ſimul dierum 11300.; & nihilominus uterque prædictorum, Martinus videlicet, & Eugenius, conceſſit celebrantibus pro pace Eccleſiæ, ſeu etiam communicantibus in die feſto, ſive etiam infra octavam pro qualibet vice 100. dies. Et qui ſequuntur, aut præcedunt Sacramentum cum luminari, quando defertur infirmis communicandis, ſimiliter 100.; qui autem ſine luminari, 40. ſingulis vicibus.) Pro conſequendis prædictis indulgentiis Cartuſienſes in novis Statutis 1. part. cap. 2. nu. 20. hæc habent: „ (Feſtum Corporis Chriſti feria v. poſt octavas Pentecoſtes ſolemniter celebretur, cujus octavæ fiunt eo ritu, & ea ſolemnitate, quibus fiunt octavæ Aſſumptionis Beatæ Mariæ, hoc adjuncto, quod ob præceptum Apoſtolicum, & indulgentiam conſequendam, Miſſa diebus ſingulis per octavas de ſolemnitate cum nota cantatur in conventu, vel etiam ſine nota poſt Miſſam conventualem feſti XII. Lectionum, toto remanente conventu, & anniverſaria reddantur in privato;) & infra nu. 29. „ (Per iſtas octavas dicendo horas in oratoriis infra cellas, gaudemus indulgentia, acſi in eccleſia diceremus, quia ſic Ordini a Domino noſtro Papa Urbano V. miſericorditer eſt indultum.)

XI. Ad vigiliam hujus feſti quod ſpectat, „ (quando prædictum feſtum in vigilia B. Johannis Baptiſtæ occurrerit, *inquiunt præfata Statuta nu. 21.*, fiat abſtinentia feria IV. præcedenti, & in ipſo die Euchariſtiæ jejunium ſine lacticiniis, dicenturque duæ Miſſæ in conventu, prima de feſto, ſecunda de vigilia . . . . . Quando vero ambæ ſolemnitates prædictæ, ſcilicet Corporis Chriſti, & Sancti Johannis Baptiſtæ, concurrent uno die, præcedenti fiat abſtinentia ſimiliter pro ambabus, & Miſſa de vigilia S. Johannis dicetur in conventu, & ad omnes Miſſas de vivis commemoratio de eadem.) De octava vero hæc ſcribit Corbejenſis Monaſterii Rituale: „ (A die Sancti Sacramenti altaris uſque ad craſtinum octavarum, ſi eveniant aliqua feſta XII. Lect., nihil faciemus de eis, niſi ſolum memoriam ad Veſperos poſt *Benedicamus* in die octavarum. Item in Dominica infra octavas dictæ ſolemnitatis faciemus memoriam ad Veſperos, & Laudes de Dominica, & Miſſa matutinalis erit de Dominica, & ſi feſtum alicujus Sancti trium Lect. eveniat in die dictæ ſolemnitatis, vel in aliis diebus per octavas, nos faciemus memoriam ad Veſperos, & Laudes de dicto Sancto, & in craſtino Miſſam matutinalem de eo. Item per octavas dictæ ſolemnitatis non dicitur in conventu officium mortuorum, nec Miſſa, nec facimus horas noſtras de noſtra Domina, nec de SS. Apoſtolis Petro, & Paulo, nec de aliquo Sancto trium Lectionum. Item, ſi eveniat infra octavas vigilia Nativitatis B. Johannis Baptiſtæ, jejunabimus: & erit tunc magna Miſſa de jejunio, niſi in Dominica evenerit; quia tunc Miſſa matutinalis eſſet de jejunio, & magna Miſſa de Sacramento; ſed in alia die ambæ Miſſæ dicuntur ad majus altare; & ſi dicta dies B. Johannis infra dictas octavas eveniret, faciemus horas noſtras de S. Johanne Baptiſta, & non de Sacramento;) & Rubricæ præmiſſæ Breviario Valliſoletano: „ (Infra octavam Corporis Chriſti fit tantum de feſtis quatuor capparum, cum commemoratione octavæ, inferiora transferuntur.) Similiter Rubricæ Breviarii Caſſinis Benedicti: „ (Infra octavam Corporis Chriſti quodcumque feſtum occurrens ob indulgentiarum beneficium, & reverentiam SS. Sacramenti transfertur, præter duplex majus, & ſummum.)

CAPUT XXVI.

De Dominicis poſt octavam Pentecoſtes uſque ad Adventum.

I. HActenus omnes fere conſuetudines anni pro modulo noſtro proſequuti ſumus; quæ forte etiam nunc ſuperſunt, has brevi hoc capitulo inveſtigare proponimus, reliquas uſque in Domini Adventum Dominicas paucis percurrentes; de quibus generales haſce leges nobis repræſentant Divionenſes S. Benigni conſuetudines cap. 67., & Corbejenſe S. Petri Ordinarium: „ (Poſt commemorationem S. Trinitatis, in illa Dominica, quæ prima occurrerit, cantantur ℞. de Libro Regum, & tenentur uſque ad Calendas Auguſti, ideſt: *Deus omnium*. Dominica prima menſis Auguſti inchoantur ℞. de Libro Salomonis, ideſt: *In principio*, & tenentur uſque in Calendas Septembris; quibus ſemel cantatis, tertium, ſeptimum, & undecimum in cæteris Dominicis ad nocturnos cantantur de S. Trinitate; quartum vero in tribus nocturnis non ſolum ex eo tempore, ſed etiam a Paſcha uſque ad Calendas Septembris, Ambroſianum erit, niſi in albis feſtum fiat, aut in Dominica inceperit hiſtoria nondum dicta: & ad ℞. & ad Veſperas: *Sicut erat*, & ad matutinas Laudes non dicitur: *Si bona ſuſcepimus*, ſi incipit ante Calendas Septembris, *Sicut erat*, ad Veſperos dimittitur, & ad Matutinas Laudes dicitur. A Calendis autem Septembris uſque in Paſſione Domini dimittitur in Veſperis, & dicitur ad Laudes: *Sicut erat*, & ad quartum ℞. in tribus nocturnis in XII. Lectionibus, niſi duplex fuerit, & ad tertium in tribus Lectionibus. Dominica prima menſis Septembris inchoantur ℞. *Si bona ſuſcepimus*, & cantantur in duabus Dominicis ipſius menſis; aliis vero duabus in una canitur ℞. *Peto Domine*, & in alia, *Adonai Domine Deus*. Dominica prima menſis Octobris inchoantur ℞. *Adaperiat Dominus cor veſtrum*, & tenentur uſque ad Calendas Novembris; & hymnus: *Primo dierum*, & *Æterne rerum conditor*, hic incipiunt cantari durantes uſque in Paſſione Domini. Dominica prima Novembris inchoantur ℞. *Vidi Dominum*, & tenentur uſque in Adventum Domini.

II. „ De ordine quoque librorum ſupradictorum, ſupradicto tempore in Eccleſia, ſeu in refectorio legendorum breviter memorandum videtur. In prædicta Dominica, illa ſcilicet, quæ ſecunda poſt Pentecoſten, & prima eſt poſt octavam, incipitur liber Regum, & Lectiones inde exceptæ leguntur in aliis Dominicis uſque in Calendas Auguſti. Libri Salomonis, & Eccleſiaſticus, & libri Sapientiæ uſque in Calendas Septembris. In Calendis Septembris Job per duas hebdomadas, deinde per alias duas Tobiæ, Judith, Eſter, & Eſdræ. In Calendis Octobris libri Machabæorum uſque in Calendas Novembris. In Calendis Novembris ponitur ad legendum Ezechiel Propheta, Daniel, & XII. minores Prophetæ, uſque ad Adventum Domini.

III. „ Et notandum, quoniam in omnis hiſtoriæ inceptione ab octavis Pentecoſtes, uſque ad Adventum hoc conſiderandum eſt, ut ſi menſis citra v. feriam intreverit, in Dominica præcedenti hiſtoria incipiatur, niſi feſtivitas XII. Lect. in ea eveniat, pro qua uſque in ſequentem Dominicam perducatur ipſa inceptio, exceptis duobus ſolis, in quibus hoc aliquando obſervari non poteſt, ideſt: *Deus omnium*, & *Peto Domine*. Si vero in v. feria menſis intraverit, vel VI., vel Sabbato, in ſequenti Dominica incipietur; niſi, ut dictum eſt, impediatur per feſtum XII. Lect.

IV.

Digitized by Google

IV. „ De hac autem Dominica, quæ poſt octavam Pentecoſten prima occurrit, & de hac ſeptimana non abs re erit ſi plus aliquantulum dicatur, quam de aliis; quia nonnulla, quæ in iſtis tenentur ad obſequium divinum, tenentur etiam per omnes Dominicas, & ſeptimanas uſque ad Adventum Domini, niſi pro aliqua feſtivitate mutentur.

V. „ Primo ad Veſperos in Sabbato capit. *Benedictus Deus*, quod etiam tam in Dominicis, quam in privatis diebus ſemper eſt idem. ℟. *Dominus, qui eripuit*. ℣. *Miſit Deus*: Hymnus: *O lux*, ℣. *Veſpertina oratio*. Antiphonæ de hiſtoria Regum. Collecta: *Deus in te ſperantium fortitudo*.

VI. „ Ad nocturnos quatuor Invitatoria viciſſim habentur, ideſt: *In manu tua Domine*: *Adoremus Dominum, quia ipſe fecit nos*; de quibus alius ordo non ſervatur, niſi ſecundum quod Armario placuerit, tantum ante Adventum omnia cantata ſint. In 1. nocturno ℣. *Memor fui nocte*; in 2. *Media nocte*; in 3. *Exaltare Domine*. Hymnus: *Nocte ſurgentes*; in Matutinis Laudibus: *Ecce jam ſolis*. Ad Cantica, quæ ſunt: *Domine miſerere noſtri*: *Audite qui*: *Miſerere Domine*, *Alleluja* dicitur, ut antiphona; *De Sion exibit lex*.

VII. „ Ad Matutinas Laudas ſuper tres pſalmos: *Alleluja*, ut antiphona: *Dico vobis*; ad Hymnum trium puerorum propriæ habentur antiphonæ; ad *Laudate Dominum*, *Alleluja*, ut antiphona: *In Domino*. Capitulum: *Benedictio, & claritas*. ℟. *Hæc eſt dies*, ℣. *Dominus regnavit*. Antiphona in Evangelium: *Homo quidam erat dives*.

VIII. „ Ad Primam *Alleluja*, ut antiphona, *Hortus concluſus es*. Capit. *Regi autem ſæculorum*, quod tam in Dominicis, quam in omnibus duodecim Lect. dicitur, excepto Adventu, & Septuageſima. Collecta de S. Trinitate; *Omnipotens ſempiterne Deus*, quæ ad hanc horam in omnibus Dominicis per totum annum eſt dicenda, nec pro aliqua vel præcipua feſtivitate mutanda.

IX. „ Poſt conſecrationem ſalis, & aquæ antiphona: *Aſperges me*. Ad proceſſionem in eundo ad S. Mariam antiphona, vel ℟. de ipſa in omnibus Dominicis uſque ad Adventum. Hæ duæ antiphonæ ſolæ cantantur ad proceſſionem per clauſtrum viciſſim, una in una Dominica, & alia in alia, ideſt: *Cum venerit*: *Oremus dilectiſſimi*. *Omnipotens Deus*; ſed ſi opus fuerit quid addi, antiphona: *Dimitte nobis Domine*. Ad ſtationem in veſtibulo Eccleſiæ ℟. aliquod de S. Trinitate. Ad Introitum antiphona, vel ℟. aliquod de Sanctis, in quorum honore locus præcipue conſecratus eſt.

X. „ Ad Tertiam *Alleluja*, ut antiphona: *Chriſti virgo*. Cap. *Deus caritas eſt*. ℣. *Ego dixi Domine*. Ad Sextam *Alleluja*, ut antiphona: *Inter natos*. Cap. *Alter alterius*. ℣. *Dominus regit me*. Ad Nonam *Alleluja*, ut antiphona: *Innuebant*. Capit. *Empti enim eſtis*. ℣. *Ab occultis*. Ad Veſp. ℟. *Quam magnificata ſunt*; in privatis diebus: *Adjutorium noſtrum*; in Sabbato: *Magnus Dominus noſter*. ℣. *Dirigatur oratio*, excepto Sabbato, per totam hebdomadam.

XI. „ In privatis noctibus cap. ad nocturnos: *Vigilate*; ad Matutinum: *Nox præceſſit*; ad Primam cap. *Pacem & veritatem*. Collecta: *Domine Deus qui*, quæ duo in privatis diebus ita ſunt conjuncta, ut nullo tempore ab invicem ſeparentur ad Primam. Ad Tertiam Cap. *Sana me Domine*. ℣. *Adjutor meus*. Ad Sextam, & Nonam eadem ſunt capitula, quæ in Dominicis, & iidem verſus; & collectæ ad Tertiam, Sextam, & Nonam ſunt de cotidianis, quaſcumque volueris; duabus primis exceptis, quæ in Dominicis ad Sextam, & Nonam dicuntur. Ad Completorium capitulum: *Tu autem in nobis es Domine*, & Collecta: *Viſita quæſumus Domine*, ita ſunt immobilia, ut ſive ſit dies privatus, ſive ſolemnis, ipſa nequaquam moveantur. Quod ſi XII. Lect. fiunt, & non ſit dies Dominica, ad Primam dicitur collecta: *In hac hora hujus diei*.

XII. „ In Sabbatis ad Veſperos ſuper canticum de Evangelio antiphona de hiſtoria dicitur, de qua ℟. in craſtino dicuntur; ad Matutinos, & ſecundos Veſperos de Evangelio. In privatis noctibus ad Matutinos eſt antiphona de ipſo cantico: ad Veſperos iterum de Evangelio.

XIII. „ Eo quoque Sabbato, in cujus ſequenti nocte ſunt aliqua ℟. inchoanda, non dicitur ad Veſperos feriale, ℟., ſed unum de ipſis ℟. inchoandis. Collecta, quæ ad quamlibet Dominicam pertinet, eſt dicenda, & in Sabbato ad Veſperos, & poſt nocturnos ad Evangelium, & ad Matutinas Laudes, & ad matutinalem Miſſam, ad Tertiam, ad majorem Miſſam, & iterum ad Veſperos. Similiter fit in ſolemnitatibus XII. Lect., quibuſdam exceptis, quas invenire potes aliquando habere collectam ad ſolam vigiliam, & aliam deinceps; aliquando ad vigiliam, & Evangelium unam tantum, & deinceps aliam. In privatis autem noctibus habentur in collectaneo, & hæ quæ dicendæ ſunt ad nocturnos, & hæ quæ ad Matutinum, & quæ ad Veſperos.„) Hactenus Divionenſes Sancti Benigni conſuetudines ſuæ de Lectionibus, Reſponſoriis, Verſibus, Antiphonis, Collectiſque in Dominicis poſt Pentecoſten dicendis; ubi ſub nomine libri Regum intelligendi ſunt etiam libri Paralipomenon, qui ex Statutis Lanfranci uſque ad Calendas Auguſti una cum libris Regum ad nocturnos legebantur. Libri Eſdræ nullam mentionem fecit Caſſinenſe Ordinarium; idem tamen hac in re decernunt cum Benignianis conſuetudinibus Lanfrancus in Statutis, vetuſtiſſimus Ordo Corbejenſis pro majori hebdomada, & conſuetudines Dionyſianæ. Hic unum deſiderari poſſe videtur, ut ſcilicet Miſſarum officia, Epiſtolas, & Evangelia in Dominicis præfatis dicenda, de quibus omnino tacent Divionenſes conſuetudines, aliunde ſuppleamus, quod ex conſuetudinibus S. Dionyſii, Tullenſi S. Apri Ordinario, Miſſalibuſque Cartuſienſium, & Caſalinorum præſtare tentabimus.

XIV. Itaque Dominica 1. poſt octavas Pentecoſtes Miſſæ officium: *Domine in tua miſericordia*; Collecta: *Deus in te ſperantium fortitudo*; Epiſtola: *Deus caritas eſt*; Evangelium: *Homo quidam erat dives*. Feria IV. ex Tullenſi Ordinario Epiſtola: *Mortificate*; Evangelium; *Nolite putare*. Feria VI. Evangelium: *Impoſſibile eſt, ut non*.

XV. Dominica 2. poſt oct. Pentecoſtes officium Miſſæ: *Factus eſt*; Collecta: *Sancti nominis tui*: Epiſtola: *Nolite mirari*; Evangelium: *Homo quidam fecit cœnam magnam*. Feria IV. ex Ordinario Tullenſi Epiſtola, & Evangelium Dominicæ. Feria VI. ſi Miſſa ſit de Cruce, Evangelium: *Aſſumſit Jeſus XII. diſcipulos*.

XVI. Dominica 3. poſt oct. Pentecoſtes officium Miſſæ: *Reſpice in me*; Collecta: *Deprecationem noſtram*; Epiſtole: *Humiliamini ſub potenti*; Evangelium: *Erant appropinquantes*. Feria IV. ex Ordinario Tullenſi Epiſtola: *Omne quodcumque*; Evangelium: *Eſto conſentiens*: Feria VI. Evangelium: *Introivit Jeſus*.

XVII. Dominica 4. poſt oct. Pentec. officium Miſſæ: *Dominus illuminatio*; Collecta: *Protector in te ſperantium*; Epiſtola: *Exiſtimo, quod non ſunt condigna*; Evangelium: *Eſtote miſericordes*. Feria IV. ex Ordinario Tullenſi Epiſtola: *Induite vos*; Evangelium: *Cum veniſſet Jeſus*. Feria VI. Evangelium: *Interrogaverunt Jeſum diſcipuli*.

XVIII. Dominica 5. poſt oct. Pentec. officium Miſſæ: *Exaudi Domine vocem*; Collecta: *Da nobis Domine*; Epiſtola: *Omnes unanimes*; Evangelium: *Cum turbæ irruerent in Jeſum*. Feria IV. ex Ordinario Tullenſi Epiſtola: *Obſecro primum*: Evangelium: *Confiteor tibi*. Feria VI. Evangelium: *Offerebant Jeſu parvulos*.

XIX. Dominica 6. poſt oct. Pentec. officium Miſſæ: *Dominus fortitudo*; Collecta: *Deus qui diligentibus te*; Epiſtola: *Quicumque baptizati*, in Dionyſianis vero conſuetudinibus: *Sicut per unius Dei*; Evangelium: *Amen dico vobis, niſi abundaverit*. Feria IV. ex Ordinario Tullenſi Epiſtola: *Habemus gratiam*; Evangelium: *Cum egreſſus eſſet*. Feria VI. Evangelium: *Venit Jeſus in regionem*.

XX. Dominica 7. poſt oct. Pentec. officium Miſſæ: *Omnes gentes*; Collecta: *Deus virtutum*; Epiſtola: *Humanum dico*, pro qua Dionyſianæ conſuetudines habent: *Quicumque baptizati ſumus*; Evangelium: *Cum turba multa*. Feria IV. ex Ordinario Tullenſi Epiſtola: *Nihil damnationis eſt*; Evangelium: *Acceſſerunt ad Jeſum*. Feria VI. Evangelium: *Abiit Jeſus Sabbato per ſata*.

XXI. Dominica 8. poſt oct. Pentecoſtes officium Miſſæ: *Suſcepimus Deus*, Collecta: *Deus cujus providentia*; Epiſtola: *Debitores ſumus*, pro qua Dionyſianæ conſuetudines: *Humanum dico*; Evangelium: *Attendite a falſis*. Feria IV. ex Ordinario Tullenſi Epiſtola: *Cum adhuc peccatores*; Evangelium: *Dixit Johannes ad Jeſum*: *Magiſter vidimus*, Feria VI. Evangelium: *Væ vobis ſcribæ*.

XXII. Dominica 9. poſt oct. Pentecoſtes officium Miſſæ: *Ecce Deus*; Collecta: *Largire nobis*; Epiſtola: *Non ſimus concupiſcentes*, pro qua conſ. Dionyſianæ: *Debitores ſumus*; Evangelium: *Homo quidam erat dives, qui habebat villicum*. Feria IV. ex Ordinario Tullenſi: *Neſcitis, quoniam cui exhibuiſtis*; Evangelium: *Qui fidelis eſt in minimo*. Feria VI. Evangelium: *Rogabat Jeſum*.

XXIII. Dominica 10. poſt oct. Pentec. officium Miſſæ: *Dum clamarem*; Collecta: *Pateant aures*; Epiſtola: *Scitis quoniam cum gentes eſſetis*, pro qua conſ. Dionyſianæ: *Non ſimus*; Evangelium: *Cum appropinquaret Jeſus*

Jeruſalem. Faria IV. ex Ordinario Tullenſi Epiſtola: *Non omnis caro*, Evangelium: *Cum videritis circumdari*. Feria VI. Evangelium: *Attendite vobis*.

XXIV. Dominica 11. poſt oct. Pentec. officium Miſſæ: *Deus in loco*; Collecta: *Deus qui omnipotentiam*; Epiſtola: *Notum vobis facio*, pro qua conſuet. Dionyſianæ: *Non omnis caro*; Evangelium: *Dicebat Jeſus ad quoſdam, qui in ſe confidebant*. Feria IV. ex Ordinario Tullenſi epiſtola: *Neſcitis quoniam corpora veſtra*; Evangelium: *Qui non eſt mecum*. Faria IV. Evangelium: *Interrogatus Jeſus a Phariſæis*.

XXV. Dominica 12. poſt oct. Pentec. officium Miſſæ: *Deus in adjutorium*; Collecta *Omnipotens ſempiterne Deus, qui abundantia*; Epiſtola: *Fiduciam talem habemus*, pro qua conſuet. Dionyſianæ: *Scimus quoniam ſi terreſtris*; Evangelium: *Exiens Jeſus de finibus Tyri*. Feria IV. ex Ordinario Tullenſi Epiſtola: *Non prædicamus noſmet*; Evangelium: *Tranſeunte Jeſu*. Feria VI. Evangelium: *Cœpit Jeſus exprobrare*.

XXVI. Dominica 13. poſt oct. Pentecoſte officium Miſſæ: *Reſpice Domine*; Collecta: *Omnipotens, & miſericors*; Epiſtola: *Abrahæ dictæ ſunt*; pro qua conſuet. Dionyſianæ: *Nolite jugum*; Evangelium: *Beati oculi*. Feria IV. epiſtola ex Ordinario Tullenſi; *Scimus quoniam ſi terreſtris*; Evangelium: *Abeuntes Phariſæi*. Feria VI. Evangelium: *Dum iret Jeſus per civitates*.

XXVII. Dominica 14. poſt oct. Pentec. officium Miſſæ: *Protector noſter*; Collecta: *Omnipotens ſempiterne Deus da nobis*; Epiſtola: *Spiritu ambulate*, pro qua conſuet. Dionyſianæ: *Abrahæ dictæ*; Evangelium: *Dum iret Jeſus in Jeruſalem*. Feria IV. Epiſtola ex Ordinario Tullenſi: *Nolite ducere jugum*; Evangelium: *Venit ad Jeſum leproſus*. Feria VI. Evangelium: *Cum veniſſet Jeſus ad turbam*.

XXVIII. Dominica 15. poſt oct. Pentec. officium Miſſæ: *Inclina Domine*; Collecta: *Cuſtodi quæſumus Domine*; Epiſtola: *Si vivimus Spiritu*, pro qua conſ. Dionyſianæ: *Spiritu ambulate*. Evangelium: *Nemo poteſt duobus*. Feria IV. ex Ordinario Tullenſi Epiſtola: *Gratias agamus Deo*; Evangelium: *Audiſtis quia dictum eſt*. Feria VI. Evangelium: *Factum eſt in una dierum*.

XXIX. Dominica 16. poſt oct. Pentec. officium Miſſæ: *Miſerere mihi Domine*. Collecta: *Eccleſiam tuam*; Epiſtola: *Obſecro vos ne deficiatis*, pro qua conſuet. Dionyſianæ: *Si Spiritu vivimus*; Evangelium: *Ibat Jeſus in civitatem*. Feria IV. ex Ordinario Tullenſi Epiſtola: *Videte ne quis vos ſeducat*; Evangelium; *Exiens Jeſus de finibus*. Feria VI. Evangelium: *Venit Jeſus de finibus*. Feria VI. Evangelium: *Venit Jeſus Betſaida*.

XXX. Dominica 17. poſt oct. Pentec. officium Miſſæ *Juſtus es Domine*; Collecta, *Tua nos Domine*, Epiſtola: *Obſecro vos ego vinctus*; Evangelium: *Cum intraret Jeſus in domum cujuſdam*. Feria IV. in jejuniis IV. temporum officium Miſſæ poſt Sextam: *Exultate Deo*; Collecta, præmiſſo: *Dominus vobiſcum*, & quidem cum *Flectamus genua*, quod tamen non habent conſuet. Dionyſianæ, nec Miſſale Cartuſienſium; *Miſericordia tua*; Lectio: *Ecce dies veniunt*; ℟. *Propitius eſto*; Collecta: *Præſta quæſumus Domine*; Epiſtola: *Congregatus eſt omnis*; Evangelium: *Reſpondens unus de turba dixit; Magiſter*. Feria VI. officium Miſſæ; *Lætetur cor*; Collecta ſine *Flectamus genua*: *Præſta quæſumus omnipotens Deus, ut obſervationes*; Epiſtola: *Convertere Iſrael*; Evangelium: *Rogabat Jeſum quidam Phariſæus*. Sabbato officium Miſſæ. *Venite adoremus*; Collecta ſine *Dominus vobiſcum* cum *Flectamus genua* ex Ordinario Tullenſi: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui per continentiam*. Lectiones a pueris in albis, & cum titulis canendæ; ℟. a conventu cantanda ex eodem Ordinario. Prima Lectio: *Locutus eſt Dominus ad Moiſen dicens: Decimo die*; ℟. *Propitius eſto*; Collecta: *Da nobis quæſumus Domine*; Lectio ſecunda: *Locutus eſt Dominus ad Moiſen dicens: quinta decimo*; ℟. *Protector noſter*; Collecta: *Tuere quæſumus*; Lectio tertia: *Domine Deus noſter paſce populum*; ℟. *Dirigatur*; Collecta: *Præſta quæſumus Domine ſic nos*; Lectio quarta: *Factum eſt verbum Domini ad me*; ℟. *Convertere*, pro quo conſuetudines Dionyſianæ habent: *Salvum fac populum* a Sacerdote; Collecta; *Ut nobis Domine*; Lectio quinta: *Angelus Domini*, qua finita, inquit Tullenſe Ordinarium, „ (duo fratres, qui Dominica præcedenti nominati fuerunt ad *Alleluja*, cantent in albis hunc hymnum: *Omnipotentem*, & cum dixerint: *Semper adorent*, chorus reſpondet: *Omnes per ævum*: deinde prædicti duo cantent alios verſus, & per unumquemque verſum chorus reſpondet: *Et benedicunt*; finitis verſibus prædicti duo incipiunt: *Omnipotentem*, & chorus reſpondet; *Semper adorent*, & finit verſum;) Sed in Dionyſiano monaſterio benedictionem *Omnipotentem* cantabat *aliquis Sacerdos bene cantans*. Deinde Sacerdos præmiſſo: *Dominus vobiſcum*, dicebat collectam: *Deus qui tribus pueris*: Epiſtola: *Tabernaculum*; Tractus: *Laudate*, ex S. Dionyſii conſuetudinibus a duobus Sacerdotibus; Evangelium: *Arborem fici*. In hoc quatuor temporum jejunio comedebant ad Nonam, ut diſcimus ex Codice Caſſioculi circa Bertharii Abbatis tempora deſcripto; ſi vero infra hanc hebdomadam jejunium non incidiſſet, tunc ex Ordinario Tullenſi feria IV. Epiſtola, & Evangelium de Dominica deſumebantur; Feria VI. ſi Miſſa eſſet de Cruce, Evangelium: *Aſſumpſit Jeſus duodecim diſcipulos*.

XXXI. Dominica 18. poſt oct. Pentec. officium Miſſæ: *Da pacem*; Collecta: *Da quæſumus Domine populo*, pro qua conſuet. Dionyſianæ: *Omnipotens ſempiterne Deus miſericordiam*; Epiſtola: *Gratias ago Deo meo*, cujus loco conſuetudines Dionyſianæ ſubſtituunt: *Obſecro vos ego vinctus in Domino*; Evangelium: *Acceſſerunt ad Jeſum Phariſæi*. Feria IV. ex Ordinario Tullenſi Epiſtola: *Mortificate membra*, Evangelium: *Simile factum eſt regnum cælorum homini, qui ſeminavit*. Faria VI. Evangelium: *Simile eſt regnum cælorum grano ſynapis*.

XXXII. Dominica 19. poſt oct. Pentec. officium Miſſæ: *Salus populi*; Collecta: *Dirigat corda noſtra*, cujus loco conſuet. Dionyſianæ ſcribunt: *Fac nos quæſumus*; Epiſtola: *Renovamini ſpiritu*, pro qua Dionyſianæ conſuetudines: *Gratias ago Deo meo*; Evangelium: *Aſcendens Jeſus in naviculam*. Feria IV. ex Ord. Tullenſi Epiſtola: *State, & tenete*; Evangelium: *Acceſſerunt ad Jeſum diſcipuli ejus dicentes: Ediſſere*. Faria VI. Evangelium: *Interrogatus Jeſus a diſcipulis de conſummatione*.

XXXIII. Dominica 20. poſt oct. Pentec. officium Miſſæ: *Omnia quæ feciſti*. Collecta: *Omnipotens, & miſericors Deus*, pro qua Dionyſianæ conſ. *Da quæſumus Domine populo tuo*; Epiſtola: *Videte quomodo caute*, cujus loco conſuet. Dionyſianæ: *Renovamini*; Evangelium: *Loquebatur Jeſus cum diſcipulis ſuis in parabolis dicens: Simile factum eſt regnum cælorum homini Regi*. Feria IV. ex Ordin. Tullenſi Epiſtola: *Denunciamus vobis*; Evangelium: *Dicebat Jeſus cuidam Principi Phariſæorum; Cum facis prandium*. Feria VI. Evangelium: *Beati eritis cum vos oderint*.

XXXIV. Dominica 21. poſt oct. Pentec. officium Miſſæ; *In voluntate*; Collecta: *Largire quæſumus Domine*, pro qua conſ. S. Dionyſii: *Dirigat corda*: Epiſtola: *Confortamini in Domino*, cujus loco Dionyſianæ conſuetudines habent: *Videte quomodo*; Evangelium: *Erat quidam Regulus*. Faria IV. ex Ordinario Tullenſi Epiſtola: *Finis præcepti*; Evangelium: *Cum intraſſet Jeſus in Synagogam*. Feria VI. Evangelium: *Cum veniſſet Jeſus in domum Petri*.

XXXV. Dominica 22. poſt oct. Pentec. officium Miſſæ: *Si iniquitates*, Miſſale Cartuſienſium habet: *Dicit Dominus*; Collecta: *Familiam tuam*, pro qua conſ. Dionyſianæ: *Omnipotens ſempiterne Deus univerſ.* Epiſtola: *Confidimus in Domino Jeſu*, cujus loco conſuet. Dionyſianæ ſcribunt; *Confortamini in Domino*; Evangelium: *Simile eſt regnum cælorum homini Regi, qui voluit rationem*. Feria IV. ex Ordinario Tullenſi Epiſtola: *Obſecro primum omnium*; Evangelium: *Amen dico vobis, quia ſi quis dixerit*. Feria VI. Evangelium: *Videte quid audiatis*.

XXXVI. Dominica 23. poſt oct. Pentec. officium Miſſæ: *Dicit Dominus*, pro quo Miſſale Cartuſianorum: *Si iniquitates*; Collecta: *Deus refugium*, Dionyſianæ conſuet. legunt: *Largire quæſumus*; Epiſtola: *Imitatores mei*; cujus loco conſ. Dionyſianæ: *Confidimus in Domino*; Evangelium: *Abeuntes Phariſæi*. Feria IV. ex Ordinario Tullenſi Epiſtola: *Nolite erubeſcere*; Evangelium: *Cum veniſſet Jeſus*. Feria VI. Evangelium: *Convenerunt ad Jeſum*.

XXXVII. Dominica 24. poſt oct. Pentecoſtes officium Miſſæ ubique, ut in præcedenti Dominica; Collecta: *Excita Domine tuorum fidelium*, pro qua Dionyſianæ conſuetudines habent: *Familiam tuam*; Epiſtola: *Non ceſſamus pro vobis*, cujus loco Miſſale Caſalinum exhibet: *Ecce dies veniunt*; Evangelium: *Loquente Jeſu ad turbas*, pro quo Miſſale Caſalinum: *Cum ſublevaſſet oculos*. Faria IV. ex Ordinario Tullenſi Epiſtola: *Nolo vos ignorare myſterium*; Evangelium: *Interrogavit Jeſum unus de Scribis*. Faria VI. Evangelium; *Venit Jeſus in*.

XXXVIII. Dominica 25. poſt oct. Pentec. officium Miſſæ in Ordinario Tullenſi: *Benedicta ſit*; Collecta: *Excita Domine*; Epiſtola: *Ecce dies veniunt*; Evangelium: *Cum ſublevaſſet*. Eadem habet Miſſale Cartuſianorum præter Introitum, cujus loco ſcribunt: *Si iniquitates*. Dionyſianæ vero conſuetudines officium Miſſæ ut in Dominica præcedenti; Collectam: *Deus refugium*; Epiſtolam: *Mortificate membra veſtra*; Evangelium; *Simile factum eſt regnum cælorum homini, qui ſeminavit bonum ſemen*. Feria IV.

ex

ex Ordinario Tullenſi Miſſa de Spiritu ſancto; Feria VI. de Cruce cum Evangelio: *Aſſumſit Jeſus XII. Diſcipulos.*

XXXIX. Dominicam 26. poſt oct. Pentecoſtes ſolæ repræſentant S. Dionyſii conſuetudines cum officio Miſſæ, ut in Dominica præcedenti; Collecta: *Excita Domine quæſumus;* Epiſtola, *Imitatores Dei eſtote;* Evangel.: *Cum ingreſſus eſſet Jeſus in via.*

XL. Hic notandum eſt. I. Non eamdem ubique ſeriem collectarum, Epiſtolarum, aut Evangeliorum obſervatam fuiſſe, ut patet ex Dionyſianis conſuetudinibus, quæ paſſim variant, atque ab aliis diſcrepant. II. Ferias IV. ſpeciales habuiſſe epiſtolas, ſpecialia Evangelia; ferias item VI. propria Evangelia hic ex Ordinario Tullenſi relata, de quibus etiam in Rituali Beccenſis monaſterii has rubricas lego: „ [Epiſtolæ, & Evangelia de feria IV & VI. „ poſſunt dici feria II., vel III., vel V., vel Sabbato, „ quando non fit de S. Maria; ita tamen ut VI. feria non „ dicatur ante IV., nec IV. poſt VI.; ſed ante legatur „ IV., & in loco ejus, ſi neceſſe ſit, VI. ſic VI. Sabbato, & in „ ejus loco IV. Item alio tempore feria VI. dicitur, de „ Cruce niſi ſit feſtum, & Sabbato de S. Maria; feria „ VI. tunc dicitur aliis diebus etiam feria IV., & feria „ IV. ante dicatur. Si de Dominica fuerit Miſſa matuti„nalis, prima die vacua ſuper ſeptimanam dicatur Miſſa „ de Dominica, ſi fuerit vacua. Item ſi major Miſſa in „ die fuerit Dominica, de feriis ſupradictum teneat or„dinem.) III. Viginti ſex poſt octavam Pentecoſtes Dominicas numerant Dionyſianæ conſuetudines, viginti quinque Tullenſe Ordinarium, & Cartuſianorum Miſſale, viginti quatuor dumtaxat Caſalinum. Totidem numeraſſe Ciſtercienſes docet liber Uſuum Ciſterc. c. 32. Cum vero ſupradictus numerus aut ſuperaret, aut inferior eſſet, quid facto tunc opus eſſet, ibidem decernitur his verbis: „ (Ab octavis Pentecoſtes uſque ad primam Dominicam „ Adventus Domini ſunt ſeptimanæ viginti octo, quan„do prolixius eſt ſpatium temporis; quando vero brevius, „ viginti tres. Dominicalia officia ſunt viginti quatuor; „ proinde in majori ſpatio temporis quatuor extrema offi„cia ſingula per binas hebdomadas, ideſt: *Omnia quæ* „ *feciſtis*, cum ſua Collecta, Epiſtola, & Evangelio dua„bus dicantur hebdomadis: *In voluntate tua*, duabus: *Si* „ *iniquitates*, duabus: *Dixit Dominus ego cogito*, duabus. „ Si tres hebdomadæ numerum exceſſerint officiorum, ſi„militer fiat de tribus ultimis officiis; ſi duæ, de dua„bus idem fiat; ſi una, *Dixit Dominus* bis dicatur. „ Cum vero hebdomadarum numerus minor fuerit numero „ officiorum, *In voluntate*, & *Si iniquitates*, in una di„cantur hebdomada; *Dixit Dominus* bis in ultima, ita ta„men quod in Dominica dicetur Collecta: *Deus refugium* „ *noſtrum & virtus*, Epiſtola: *Imitatores mei*, Evangeli„um: *Abeuntes Phariſei:* Infra hebdomadam collecta di„citur: *Excita Domine*, Epiſtola: *Ecce dies veniunt*, E„vangelium: *Cum ſublevaſſet.*

XLI. Quæret aliquis, quid faciendum erat, cum in Dominicam feſtum aliquod XII. Lectionum incidiſſet? Sed huic quæſtioni facit ſatis vetus Caſſinenſe Ordinarium, cujus hæc verba: „ (Ab hac etiam Dominica (ſcilicet „ prima poſt octavam Pentecoſtes) uſque in Adventum „ Domini, ſi venerint in eis (Dominicis) feſta SS. un„de XII. Lectiones fieri debeant, in prima, & ſecunda „ vigilia omnia fiant de SS.; in tertia de Dominica, & „ ℟. de hiſtoria Evangelii de Dominica; Matutini de „ SS., deinde antiphona, *Benedictus*, & oratio de Domi„nica; ad Primam dicatur & Miſſa de SS.; ad Tertiam „ de Dominica, & reliquæ de Sanctis, exceptis Nativita„te, & Decollatione S. Johannis, & feſtivitate SS. Petri „ & Pauli, Transfiguratione Domini, Aſſumtione S. „ Mariæ, Exaltatione S. Crucis, Dedicatione S. Benedi„cti, & ſolemnitate omnium SS., in quibus feſtivitati„bus nihil de Dominica fiat. Præterea in feſtivitatibus S. „ Laurentii, Nativitatis S. Mariæ, Dedicatione S. Angeli, „ S. Martini, ſi venerit in die Dominico, poſt oratio„nem de Sancto dicatur antiphona, *Benedictus*, & oratio „ de Dominica, & antiphona, & Miſſa ad Primam; „ reliqua omnia de ipſa feſtivitate fiant.) His adde Petri Venerabilis Statutum 2. „ (Ne propter ullam XII. Le„ctionum feſtivitatem Dominicale officium intermittatur, „ illis feſtivitatibus exceptis, quæ ex more in cappis, vel „ albis fiunt, & quæ proprietatem nocturni cantus habent, „ hoc eſt integra ℟., & exceptis octavis Apoſtolorum Pe„tri, & Pauli, & Aſſumtionis S. Mariæ: Præter iſta, „ quæ excepta ſunt, ſi XII. Lectionum feſtivitas die Do„minico occurrerit, VIII. primas Lectiones cum ℟. ſuis „ dies Dominica obtinebit, reliquas IV. cum Matutinis, „ Laudibus, & Miſſa tantum matutinalis, ſibi Sancti il„lius commemoratio vindicabit;) & Statutum 3. „ (Nul„la prorſus ſolemnitas die Dominico proveniens com„memorationem Dominicæ dici ad Matutinos, & ad Veſpe„ros impediat.)

XLII. Denique hoc caput claudent antiquæ Farfenſis monaſterii conſuetudines „ (de Dominicis diebus, vel „ feſtis, ſeu quotidianis quot luminaria a Secretariis accen„di in eccleſiis debentur Dominicis, vel omnibus feſtis, „ quibus XII. Lectiones faciunt omnibus temporibus: „ præter quando in cappis celebrant, hoc modo faciant, „ In prima vigilia accendantur, antequam ſignum ſonet, „ quinque luminaria per loca conſtituta, videlicet unum „ ante altare majus, quod die noctuque ardeat, alterum „ in choro prope Abbatem ante analogium, tertium ante „ altare, ſeu extra chorum, quartum in brachio partis „ aquilonaris in ſecretario ante altare S. Benedicti, quin„tum auſtrali parte extra chorum in introitu eccleſiæ. „ Expleto itaque cantico graduum adaugeantur duo ante „ altare majus. In tertio nocturno Diacono, Evangelio „ pronuntiato, *Et reliqua* dicente, ſtatim duo Secretarii „ diſcooperiant tabulam, tertium accendant candelabrum, „ & analogium deferatur. Ad matutinas Laudes dicto: „ *Benedicamus Domino*, extinguantur. Ad Miſſam tribus „ duo adjungantur, quæ Converſi deferunt, & fiant quin„que. Ad Veſperum tria ſint ante altare. Feriatis die„bus ſimiliter faciant per loca deſtinata, præter illa, quæ „ junguntur in tertio nocturno. Duæ candelæ ſint accenſæ „ ante principale altare. Expleto cantico graduum, tertia „ eſt, quæ ibidem ſemper erit arſura, expletis duobus no„cturnis extinguantur binæ candelæ, uſque dum dicitur „ vigilia mortuorum, & Matutinum eorum; in Laudes „ iterum accendantur, priuſquam ſonetur. Ad Miſſam tres „ ſint ante altare; ad Veſperum duæ; nam omnibus diebus „ Sabbatorum ad Veſperam ſemper ſint tres lampades ante „ altare accenſæ. Similiter cunctis diebus vigiliarum San„ctorum, ſive Sanctarum, quibus XII. Lectiones efficiun„tur in craſtino.]

CAPUT XXVII.

De Capitulis Generalibus.

I. UT de Capitulis Generalibus ultimo hocce capite diſſeram, facit eorum apud antiquos etiam monachos annua celebratio, quæ cum ſtatutum, fixumque diem paſſim non haberet, viſum eſt opportunum ſub iſtius libri finem de illis tractationem rejicere. Eſt autem Capitulum generale multorum congregatio monaſteriorum ſimul in unum convenientium, de mediis promovendæ virtutis, & tuendæ, reſarciendæve diſciplinæ regularis tractandi cauſſa.

II. Capitulorum generalium antiquitatem ab ipſis vitæ cœnobiticæ primordiis repetere licet, utpote quorum mentionem facit Regula S. Pachomii primi monachorum in communi viventium Patris; ſic enim n. 27. in cod. Reg. „ (Præpoſitus domus, qui implet hebdomadam, & alius, „ qui venturam ſuſcipiet, Principeſque monaſterii habe„bunt curarum videndi, quid operis prætermiſſum ſit, vel „ neglectum, & excuti facient mattas, quæ ſuper pavi„mentum in collecta expandi ſolent, numerantque ſuni„culos, quos per ſingulas hebdomadas torſerunt, & eo„rum ſumma deſcribent in buxis, & ſervabunt uſque „ ad tempus *annuæ congregationis*, quando reddenda eſt „ ratio, & peccata omnibus dimittuntur.) Hinc ejuſdem S. Pachomii epiſtola *ad univerſa monaſteria*, *in cod. Regul. pag.* 62. „ (ut congregentur omnes monaſteriorum „ Principes, & domorum Præpoſiti in monaſterium, quod „ vocatur Baum, viceſimo die menſis, qui apud Ægyptios „ appellatur Meſore, ut rite omnium peccatorum, atque „ operum remiſſio compleatur;) quo reſpiciens S. Hieronymus, & fuſius exponens, quæ tractarentur in illa congregatione „ (menſe, *inquit in præf. ad Reg. S. Pa*„*ch.*, cui vocabulum eſt Meſore, ideſt Auguſto, inſtar „ jubilæi remiſſionis dies exercentur, & peccata omnibus „ dimittuntur, reconciliantur que ſibi, qui aliquam habent „ ſimultatem, & diſponuntur monaſteriorum capita, Diſ„penſatores, Præpoſiti, Miniſtri, prout neceſſitas poſtu„larit.]

III. Apud Noſtros aliquam Capituli generalis ſimilitudinem nobis repræſentat congregatum in Aquiſgranenſi palatio, juſſu Ludovici Pii Imperatoris, hortante Benedicto Abbate Anianenſi, Concilium ex univerſis pene Ordinis noſtri Abbatibus conflatum, in quo perutiles ad Regulæ S. P. Benedicti obſervationem leges conditæ ſunt. Non multo poſt, ideſt ſub medium ſæculum Nonum, apud Caſſinenſes, „ (mos erat, ut pridie Calendas Septembris „ conventus ad hunc locum fieret, *inquit Leo Oſtienſis in* „ *chr. lib.* I. *c.* 31. *vel* 32., una cum Præpoſitis ſuis

„ univerſorum hujus cœnobii in circuitu Monachorum, docendi ab Abbate, quid facere, quid cavere, quidve corrigere, ſeu qualiter ſub Dei præſentia, & timore, cum regulari obſervatione vivere debeant, Sequenti vero die ordinabantur, & deſcribebantur, atque deſtinabantur in obedientias per ſingulas, prout opportunum erat, provincias.) Poſtea ſæculo XII. frequentior apud monachos eſſe cœpit Capitulorum generalium celebratio, maxime apud Ciſterc. Grandim., & Cartuſ., immo & apud Canonicos Regul. Ciſtercienſes ab ipſis Ordinis ſui cunabulis Capitula Generalia congregaſſe docet Charta caritatis, qua primum unquam conſtitutionibus uſi ſunt, auctore, ut creditur, S. Stephano, qui S. Bernardum ad converſionem venientem ſuſcepit; in ea ſiquidem hæc inter alia c. 3. continentur: „ (Omnes Abbates de Ordine noſtro ſingulis annis ad Ciſtercienſe Capitulum generale omni poſtpoſita occaſione conveniant, illis ſolis exceptis, quos corporis infirmitas retinuerit; qui tamen idoneum nuntium delegare debebunt, per quem neceſſitas remotionis eorum valeat capitulo nuntiari, & illis item exceptis, qui in remotioribus partibus habitantes, eo termino venerint, qui eis fuerit a capitulo conſtitutus; quod ſi quis alia quacumque de cauſſa a Capitulo generali noſtro remanere præſumſerit, in ſequentis anni capitulo pro culpa veniam petat, nec ſine gravi animadverſione pertranſeat. In quo quidem Capitulo generali de ſalute animarum ſuarum tractent, & in obſervatione S. Regulæ, & Ordinis, ſi quid emendandum fuerit, vel agendum, ordinent, bonum pacis, & caritatis inter ſe reforment.)

IV. Quinam vero eſſent illi Abbates, qui quotannis Ciſtercium ad Capitulum convenire non tenebantur, declarat liber Inſtitutionum Ciſterc. diſt. 5., his verbis: „ (Abbates de Hybernia, Scotia, & Sicilia tribus annis remaneant, & quarto anno veniant ad Capitulum generale. Abbates vero de Syria, & Paleſtina ſeptimo anno veniant. De Abbatibus qui ſunt in Norvegia, Græcia, & Livonia, provideant Patres Abbates, ut ad minus tertio anno viſitentur, & anno quinto veniant ad capitulum generale. Abbates vero de Hungaria duobus annis remaneant a capitulo, & tertio anno veniant. Abbas de *Quierth* quinto anno veniat.) Hæc ideo retulimus, ut inde pateat, quam copioſa, & ampla eſſet apud Ciſtercienſes Capituli generalis congregatio, ad quam tot, tantarumque regionum Abbates convenirent. Celebrata etiam fuiſſe a monachis Grandimontenſibus ab ipſo Ordinis ſui exordio Capitula generalia diſcimus ex vita S. Stephani inſtitutoris Ordinis Grandimontenſis, apud Labbeum tom. 2. Bibliot. novæ, ubi „ (tempore Domini Bernardi V. Prioris Grandimontis coadunato in Grandimonte Capitulo generali, celebrata dicitur translatio Corporis B. Stephani ſequenti die Nativitatis Præcurſoris, ac præconis Domini Salvatoris.) (Bernardus autem Prior ſucceſſit Stephano de Liciaco, qui, ut ſcribit Bernardus Guidonis, obiit anno 1165.) Inde eſt Petri Cellenſis Abbatis epiſtola 7. libri 8. Priori, & fratribus Grandimontis, in qua inter alia: „ (Dies, *inquit*, Domini Sanctus eſt, ſolemnitas S. Johannis Baptiſtæ, quando ad matrem pulli Gallinæ revolant, & de ſingulis locis veluti rivuli ad locum, unde exierunt, refluunt, ut de paterna inſtructione, & correctione ſeparato meatu copioſius, & fortius iterum fluant. Servanda, & tenenda eſt hæc probabilis, & ſancta conſuetudo, quia non tantum ab homine, & per hominem, ſed etiam a lege, & Deo hæc approbata eſt inſtitutio. Clarius in epiſtola 22. ejuſdem libri ad eoſdem: „ (Videtur mihi meatus ſuos fluvius Paradiſi, quaſi ad ſinum originalem revocare, cum de ſingulis partibus orbis ad diem B. Johannis Baptiſtæ ſolemnem contingit Priores veſtros in unum convenire &c.

V. Cartuſienſes vero ſub Baſilio poſt Guigonem Priore tertio generalia capitula tenere cœperunt, quorum correctioni tam Cartuſiæ Priorem, quam alios Ordinis ſuperiores ſubjecerunt, ut patet in antiquis eorum Statutis 2. parte cap. 1., hinc Galterius Epiſcopus Lingonenſis in charta fundationis Cartuſiæ Luvigniacenſis anno 1177. a ſe factæ, Spic. tom. 4. „ (eam exemtam ab omni juriſdictione ordinaria tradit generali capitulo dictæ religionis in perpetuum corrigendam.) De Canonicis Regularibus luculentum habemus teſtimonium Jacobi de Vitriaco in Hiſtoria Occidentali cap. 23. ubi de Canonicis Regularibus Aroaſiæ in Belgio hæc habet: „ (Semel in anno ſub primo, & principali Abbate generale concilium celebraturi conveniunt, ut omnes unanimiter hujus Ordinis Abbates, ſecundum quod religioni videtur expedire, corrigant corrigenda ... reſecent ſuperflua, inſtituant, & addant, quæ fuerint ſuperaddenda; vel ſecundum temporum, aut rerum mutationem, quæ fuerint commutanda, commutent, & novis ſupervenientibus ita vetera rejiciantur, quod vetuſtiſſima veterum, prima ſcilicet antiquorum Patrum inſtituta firmiter, & inviolabiliter obſerventur.) Congregata ſunt inſuper eodem ſæculo XII. alia monachorum Ordinis S. Benedicti Capitula generalia, ut patet ex epiſtola S. Bernardi 91. *ad Abbates Sueſſione congregatos*. Poſtea vero anno 1216. Innocentius Papa III. in Concilio Lateranenſi generalem hac de re legem pro monachis omnibus edidit, quæ continetur his verbis c. 12. „ (In ſingulis regnis, ſive provinciis, fiat de triennio in triennium, ſalvo jure Diœceſanorum Pontificum, commune capitulum Abbatum, atque Priorum, Abbates proprios non habentium, qui non conſueverunt tale capitulum celebrare; ad quod univerſi conveniant præpeditionem canonicam non habentes, apud unum de monaſteriis ad hoc aptum, hoc adhibito moderamine, ut nullus eorum plus quam ſex evectiones, & octo perſonas adducat. Advocent autem caritative in hujus novitatis primordiis duos Ciſtercienſis Ordinis Abbates vicinos, ad præſtandum ſibi conſilium, & auxilium opportunum, cum ſint in hujuſmodi capitulis celebrandis ex longa conſuetudine plenius informati, qui abſque contradictione duos ſibi de ipſis aſſocient, quos viderint expedire, ac ipſi quatuor præſint capitulo univerſo, ita quod nullus eorum authoritatem prælationis aſſumat, unde cum expedierit, provida poſſint deliberatione mutari. Hujuſmodi vero capitulum aliquot certis diebus continue juxta morem Ciſtercienſis Ordinis celebretur, in quo diligens habeatur tractatus de reformatione Ordinis, & obſervatione regulari; & quod ſtatutum fuerit, illis quatuor approbantibus, ab omnibus inviolabiliter obſervetur, omni excuſatione, & contradictione, ac appellatione remotis; proviſo nihilominus, ubi ſequenti termino debeat capitulum celebrari: Et qui convenerint, vitam ducant communem, & faciant proportionabiliter ſimul omnes communes expenſas, ita quod ſi non omnes potuerint in eiſdem, ſaltem plures ſimul in diverſis domibus commorentur. Ordinentur etiam in eodem capitulo religioſæ ac circumſpectæ perſonæ, quæ ſingulas Abbatias ejuſdem regni, ſive provinciæ, non ſolum monachorum, ſed etiam monialium, ſecundum formam ſibi præfixam, vice noſtra ſtudeant viſitare.)

VI. Non multo poſt Greg. Papa IX. in Bulla ſingulari ad Cluniacenſes decernit, ut „ (generale Capitulum Abbatum, & Priorum, tam conventualium, quam minorum Cluniacenſis Ordinis, ſive immediate, ſive aliquo medio ſint ſubjecti, apud Cluniacum annis ſingulis celebretur;) cui quidem capitulo tres Priores Cartuſienſis Ordinis vult intereſſe, „ (non ut aliquam juriſdictionem exerceant, ſed ut ipſos, *inquit*, inſtruant, & dirigant, diligentiam ipſorum, vel negligentiam reſcribant Sedi Apoſtolicæ annuatim.] Eamdem de capitulo annuatim celebrando conſtitutionem poſtea renovavit Nicolaus Papa IV. in Bulla item ad Cluniacenſes. Cum autem hujuſmodi generalia Capitula negligarentur, Concilium Saltzburgenſe anni 1274. inter alia primum hoc edidit Capitulum: „ (Cum Abbates Ordinis S. Benedicti Saltzburgenſis Provinciæ Capitula ſua Provincialia longis retro temporibus non curaverint celebrare, propter quod circa regulares obſervantias idem Ordo non mediocriter eſt collapſus; nos eiſdem Abbatibus noſtræ Provinciæ firmiter, & diſtricte præcipiendo mandamus, ut Provinciale capitulum ſuum infra feſtum Reſurrectionis venturum proximo celebrent, juxta formam a Sacris canonibus eis datam, in quo de moribus corrigendis, tam in ſeipſis, quam in ſuis ſubditis tractent, & ordinent diligenter &c.,) & aliquot ante annis, hoc eſt anno 1260. inter alia de monachis decreta Concilium Colonienſe cap. 20. „ (Item ſtatuimus, *inſit*, quod omnes Abbates nigri habitus Ordinis S. Benedicti noſtræ Diœceſis, ſingulis annis in Exaltatione S. Crucis capitula Coloniæ teneant, vel apud Sanctum Pantaleonem, vel apud Sanctum Martinum, ut ibidem obſervantia Regulæ cum diſcretione teneatur.) Tandem Benedictus Papa XII. in ſua ad monachos Benedictinos conſtitutione, ſtatuta de convocandis Capitulis generalibus innovat, diſtinguitque duo Capitulorum generalium genera; unum ex omnibus Provinciæ Abbatibus, ſeu Prioribus proprios Abbates non habentibus, quod Provinciale nuncupat: alterum ex omnibus Abbatibus, Prioribus, aliiſque Obedientiariis ab aliquo majori monaſterio dependentibus, quod generale appellat: Illud ſingulis trienniis celebrari decernit, iſtud quotannis. Hæc duo Capitulorum generalium genera in Chronico Beccenſi licet advertere, in quo anno 1264. idi

bus

Digitized by Google

bus Maji Eccleſia Beccenſis combuſta dicitur: „ (Abbate „ Roberto tunc apud Lexovias ad Capitulum Abbatum „ generale exiſtente,) & anno 1243. Henricus Abbas obiiſſe in vigilia Natalis ſancti Johannis Baptiſtæ „(præ„ ſentibus ad hoc Prioribus omnibus Ordinis Beccenſis, „ tam ciſmarinis, quam tranſmarinis, qui ad hoc ibi „ convenerant, ut intereſſent Capitulo generali eodem die „ celebrando.) Denique Johannes Trithemius ſcribit, Capitulorum generalium celebrationem a Conſtantienſi Concilio fuiſſe inſtauratam. Nunc vero vix ullus Ordo monachorum, aut congregatio exiſtit, quæ ſua non habeat Capitula generalia.

VII. De tempore Capituli generalis celebrandi vix aliquid definiri poteſt, cum conſtet hac de re varias fuiſſe monachorum conſuetudines: Pachomiani 20. die menſis Auguſti, Caſſinenſes 1. Septembris, Ciſtercienſes in feſto Exaltationis ſanctæ Crucis, cujus in vigilia ante Tertiam Ciſtercium ingreſſi, poſt Tertiam Miſſæ de Spiritu ſancto intererant, alii aliis temporibus conveniebant, ut ex hactenus dictis facili negotio colligi poteſt. In hiſtoria MS. ſancti Theoderici monaſterii prope Remos, ad annum 1279. indictum reperio Capitulum in monaſterio S. Quintini in Inſula feria 6. poſt feſtum SS. Philippi, & Jacobi.

VII. De forma tenendi capituli, ritibuſque in eo ſervandis conſulendæ ſunt cujuſque congregationis conſtitutiones. Interim vide, ſi lubet Benedicti Papæ XII., aliorumque Pontificum hac de re decreta, acta capitulorum generalium monachorum Anglorum apud Raynerium Clementem in appendice, & apud Spelmannum.

LIBER QUARTUS, DE FESTIS.

CAPUT I.

Generales quædam de feſtis conſuetudines.

QUem ſuperiori libro perluſtravimus anni circulum, hunc iterum ad deſcribendas varias in feſtis conſuetudines percurrere neceſſe eſt. Priuſquam tamen de cunctis ſingulatim dicamus, generales quaſdam de feſtis conſuetudines ab antiquis traditas hic præmittere pretium operæ duximus.

Ex Statutis Lanfranci.

§. 1. *De quinque præcipuis feſtivitatibus.*

I. „ (Quinque ſunt præcipuæ feſtivitates, ideſt Natale Domini, Reſurrectionis ejus, Pentecoſtes, Aſſumtio S. Genetricis Dei Mariæ, Feſtivitas loci. Servatis omnibus, quæ de Sabbato ſancto dicta ſunt, in harum feſtivitatum vigiliis ornetur totum monaſterium, & omnia altaria ſecundum facultatem loci, ſicut honeſtius fieri poteſt; mundentur officinæ, & clauſtrum; ſedilia refectorii, capituli, clauſtri tegantur, bancalibus ſternatur introitus. Ad Miſſam jejunii induantur honeſte, qui eam ſunt celebraturi, Sacerdos honorifice, Diaconus dalmatica, Subdiaconus tunica, tres Converſi, Cantor Hebdomadarius cappa, duo fratres ad Reſponſoria. Ante Miſſam pulſentur ſigna, ſicut in feſtis diebus, litania minime dicatur, *Kyrie eleiſon* feſtivum canatur, una tantum collecta dicatur. Si feſtivitas in hac die evenerit, Miſſa matutinalis de ea cantetur. Ad IX. duo majora ſigna pulſentur; ad Veſperas duo minima, dehinc gradatim duo, & duo ad extremum omnia. Inter ſigna luminaria monaſterii omnia accendantur. Ante ſingula altaria, quæ extra Presbyterium ſunt, ſingula luminaria ardeant; antiphonas ſuper pſalmos, quibus Cantor præceperit, incipiant; ℟. quatuor in cappis canant, antiphona ad *Magnificat* ter dicatur; Abbas, & Prior cappis induti incenſent utraque Presbyterii altaria ante, & deſuper, utrique ſimul, ſinguli ſingula latera. Parati ſint duo alii Sacerdotes, Hebdomadarii ſcilicet majoris Miſſæ, & minoris, qui thuribula de eorum manibus accipiant; & hinc, & inde per altaria, quæ extra ſunt, circumferant: Qui revertentes in chorum, Abbati prius, Priori poſtea ferant; poſt eis, qui ℟. cantaverunt, non ambo ſimul; ſed unus hinc, & alter inde; dehinc duo Converſi in albis ceteris fratribus. Abati de libro ſerviet, qui thuribulum accepit. In his vigiliis tabulæ refectorii debent eſſe coopertæ.

II. „ In craſtino ante nocturnas vigilias ad excitandos fratres pulſentur omnia ſigna; dehinc gradatim duo, & duo ad extremum omnia. Ad Invitatorium quatuor in cappis. Terna Reſponſoria in tribus nocturnis duo & duo, quartum quatuor, octavum quinque, duodecimum ſex canant. In tribus nocturnis, dum legitur tertia lectio, duo Sacerdotes cappis induti incenſent altaria majus, & minus; dehinc ferant Abbati, & Priori & ceteris fratribus per ordinem. Octavum, & duodecimum ℟. poſt gloriam e capite repetantur. Pronuntiato Evangelio, altare diſcooperiatur, & omnia luminaria accendantur, *Ad Te Deum laudamus* duo majora ſigna pulſentur, lecto Evangelio collecta dicatur, pulſatis omnibus ſignis inchoet Sacerdos matutinas Laudes; dehine in veſtiarium rurſus caſulam, & ſtolam deponat; & ſic in alba cum manipulo in chorum redeat; incepto hymno exeat, manipulum deponat, cappam induat, & cum alio fratre ſimiliter cappa induto, ſicut ad heſternas Veſperas, cum thuribulis per altaria vadat, duobus Converſis cum eis indutis in albis. Si Abbas Evangelium legerit, poſt Evangelium indutus cappa in chorum revertatur: antiphona ad *Benedictus* ter dicatur.

III. „ Ad Primam duo majora ſigna pulſentur, tres cerei ante altare accendantur. Similiter ad Tertiam, & Sextam, & Nonam Capitulum breviter peragatur. Miſſa matutinalis cum una collecta, & præfatione dicatur: dum Sacerdos in canone eſt, remanentibus infantibus cum magiſtris ſuis in choro, qui ante Miſſam debent eſſe induti, ceteri pergant induere ſe; qui accipientes e Secretario veſtimenta extra ſecretarium ſe induant; Si vero parvus locus eſt, exeant aliqui in clauſtrum, vel capitulum, & ibi induant ſe: Meliores vero albæ tribuantur Prioribus, & honeſtioribus perſonis; unuſquiſque mox ut indutus fuerit, revertatur in chorum. Miſſa peracta, ſi dies Dominicus non fuerit, ceſſante majore ſigno, quod incepto ultima collecta Miſſæ pulſari cœpit, fiat oratio Tertiæ; poſt orationem pulſato alio ſigno cantetur Tertia: Si vero Dominicus fuerit, expleta matutinali Miſſa, non pulſato adhuc Tertiæ ſigno, fiat aqua benedicta, ſicut aliis Dominicis diebus fieri ſolet: Dum cantatur: *Aſperges me*, pulſetur majus ſignum ad Tertiam. Aſperſa aqua benedicta, vadat Sacerdos per officinas cum portitoribus aquæ, & crucis: ceſſante ſigno fiat oratio Tertiæ; qua expleta pulſato alio ſigno canetur Tertia. Sacerdos interim, qui per officinas ivit, revertens ante introitum monaſterii dicat orationem ſolitam; dehinc intrans ante unum de altaribus: *Via ſanctorum*.

IV. „ Dicta Tertia, diſtributis cappis, diſpoſitis in choro a Cantore, qui ea, quæ portanda ſunt, portare debent; exeant omnes hoc ordine proceſſuri. Primum Converſus ferens ſitulam cum aqua benedicta, dehinc duo portantes duas cruces, poſt quos duo cum duobus candelabris accenſis deſuper cereis, alii duo ferentes duo thuribula igne, & thure plena; hos ſequantur duo Subdiaconi tunicis induti, portantes duos Evangeliorum textus, poſt quos infantes cum magiſtris ſuis, extremi Abbas, & Priores, præcedentibus aliis binis, & binis, ſicut eſt ordo eorum. Cum proceſſio de choro incipit exire, pulſentur duo majora ſigna non ceſſatura, uſque dum proceſſio in chorum ſit reverſa, ceſſentque alia ſigna; procedentes per majores januas monaſterium introeant, & ante crucifixum ſtationem faciant; qua facta, expleto cantu, quem inceperant, incipiat Abbas, vel Cantor, quod ad ipſum idem pertineat, & ſic ſonantibus omnibus ſignis chorum introeant, iiſque ceſſantibus Miſſam incipiant.

V. „ Ante Miſſæ Introitum ſternatur unum, aut duo tapetia per tranſverſum chori, ubi ſtare debeat Cantor, & ceteri, quos ad ſe vocaverit ad chorum regendum. Omnes cerei, qui in coronis ſunt, & cetera luminaria, quæ in choro, & presbyterio, & ante crucifixum ſunt, accendantur, Cantor provideat, quot, & qui, quæ ſingulariter cantanda ſunt cantent. Ad ſequentiam duo majora ſigna pulſentur. Communio, ſi opus fuerit, repetatur cum ℣. & *Gloria Patri*. Expleta Miſſa pulſentur omnia ſigna, unuſquiſque veſtimentum ſuum, & cappam, utraque bene plicata, deferat Secretario ad arcam.

VI. „ Feſtivæ mappæ ſuper tabulas refectorii ſint extenſæ, ita ut ante pendeant, ſint & quotidianæ, lotæ tamen, ſuper quas manducent fratres; mantergia etiam candida, & honeſta ſuper terſoria quotidiana ſint extenſa; quæ mantergia poſt capitulum a Camerariis ſunt extendenda; nullus tamen fratrum debet ibi manus tergere, niſi ſolummodo ad refectionem primam, & ſero ad cœnam.

VII. „ Ad Nonam duo majora ſigna pulſentur. Ad Veſperas agatur de ſignis, & cereis, ſicut actum eſt ad Veſperas præcedentis diei. Poſt cœnam, refectis ſervitoribus, colligant Refectorarii mappas feſtivas, & bene plicatas reddant Celerario conſervandas; Camerarius vero honeſtiore terſoria accipiat, & cuſtodiat.

§. 2. *De feſtivitatibus præcipuis ſecundæ claſſis.*

I. „ Sunt aliæ feſtivitates, quæ magnifice celebrantur, quamvis non æqualiter ſuperioribus; ſunt autem hæ; Epiphania, Purificatio S. Mariæ, feſtivitas S. Gregorii, Annunciatio Chriſti, octava dies Paſchalis ſolemni-

tatis

„ tetis, feſtivitas S. Alfegi Martyris, Aſcenſio Chriſti, feſtivitas S. Auguſtini Anglorum Archiepiſcopi, Octave Pentecoſtes dies Nativitas S. Johannis Baptiſtæ, Paſſio Apoſtolorum Petri, & Pauli, Translatio S. Benedicti, Nativitas S. Mariæ, feſtivitas S. Michaelis, feſtivitas omnium SS., feſtivitas S. Andreæ, Dedicatio Eccleſiæ. Harum omnium feſtivitatum præcedentibus diebus ornentur altaria, Presbyterium, chorus membra monaſterii, ex utraque parte chori pulſentur ſigna, ſicut in præcipuis feſtivitatibus; accendantur duæ partes omnium coronæ Presbyterii, & omnia luminaria, quæ circa majus altare ſunt, & cereus ante crucifixum: Antiphonæ ſi propriæ habentur, quibus Cantor præceperit, ſuper pſalmos imponant; ſin autem cum una antiphone de feſtivitate canatur. Reſponſorium duo in cappis. Antiphona ad *Magnificat* bis dicatur; duo Sacerdotes cappis induti ad thuribula, ſicut ſuperius de præcipuis feſtivitatibus dictum eſt. Miſſæ vigiliarum Aſcenſionis Chriſti, Johannis Baptiſtæ, Apoſtolorum Petri, & Pauli, & omnium SS. feſtive celebrentur: ſi qualibet harum vigiliarum, vel alia aliqua, quæ feſtiva celebretur, Dominica die evenerit, totum ſervitium noctis, & Miſſa matutinalis de Dominica agatur; major vero Miſſa cum *alleluja* poſt Reſponſorium, de vigilia dicatur, excepta Dominicæ Nativitatis vigilia; in qua, ſi ita evenerit, in tertio nocturno de ipſa vigilia cantatur, & legitur: In craſtino ante nocturnas vigilias pulſentur ſigna bina, & bina, dehinc ſimul omnia. Ad Invitatorium tres in cappis, tria Reſponſoria in tribus nocturnis, duo & duo cantant, quartum tres, octavum quatuor, duodecimum quinque, quod poſt Gloriam a capite repetatur. Pronunciato Evangelio, altare diſcooperiatur, luminaria, ſicut ad Veſperas præcedentis diei, accendantur. Antiphona ad *Benedictus* bis dicatur, & thuribula ſimiliter circumferantur.

II. „ [Ad Primam duo ſigna pulſentur, tres cerei accendantur: Similiter ad Tertiam, & Sextam, & Nonam. Ornentur ſedilia, extendantur mappæ, & terſoria, ſicut ſupra dictum eſt. Miſſa matutinalis de ipſa ſolemnitate cum una collecta, niſi ſit feſtivitas alicujus ſancti, unde commemoratio fiet; quod ſi evenerit, matutinalis Miſſe erit de ſancto, & collecta prima; ſecunda de ipſa ſolemnitate, & non amplius. Sacerdotes ad Miſſas privatas ſimiliter collectam unam.

III. „ (Dicta matutinali Miſſa canatur Tertia, celebretur Miſſa in cappis, excepta Purificatione S. Mariæ, in qua ad Miſſam ſint omnes albis induti, propter cereos, præter Cantorem, & eos, qui circa eum ſunt, quos cappis indutos eſſe oportet. Excipiuntur quoque B. Gregorii, & Dominicæ Annuntiationis feſtivitates quando intra Quadrageſimam celebrantur; in his enim ſimiliter ſint albis induti, præter ſupradictos, & eos, qui Reſponſorium, & tractum cantant; hi namque, præcipiente Cantore, accedentes ad cantandum, cappas in choro induant, & cum percantaverint, venientes in veſtiarium, eas ibi deponant: Cantor quot, & quos voluerit, ad ſe vocet: numerus cantantium ℟. & *alleluja*, & cetera, quæ cantanda ſunt, in arbitrio Cantoris ſit. Celebrata Miſſa, pulſentur omnia; (*a*) ſi aliqua harum feſtivitatum Dominica die evenerit, dicta matutinali Miſſa, fiat aqua benedicta, & proceſſio per clauſtrum, ſicut ſolet Dominicis diebus; omnes tamen ſint albis induti. Ad nonam pulſentur duo ſigna, & agantur Veſperæ ſicut præcedenti die...

§. 3. *De feſtivitatibus tertia claſſis.*

I. „ Sunt aliæ tertiæ claſſis feſtivitates, quæ non tantopere celebrantur; hæ autem ſunt: feſtivitas S. Vincentii, Converſio S. Pauli, Philippi, & Jacobi, Inventio S. Crucis, Jacobi Apoſtoli, S. Petri in Calendis Auguſti, Laurentii Martyris, octava dies Aſſumtionis S. Mariæ, Bartholomæi Apoſtoli, Auguſtini Doctoris, Decollatio S. Johannis Baptiſtæ, Exaltatio S. Crucis, Matthæi Apoſtoli, Simonis, & Judæ, B. Martini, Thomæ Apoſtoli, & ſi quæ aliæ feſtivitates ita celebrari inſtituantur. Pridie ante has feſtivitates parentur duo Presbyterii altaria Presbyterium, & chorus. Ad Nonam, & ad Veſperas pulſentur ſigna, ſicut privatis duodecim lectionibus, niſi quod majora ſigna pulſari debent. Tria candelabra ante altare, & cetera luminaria, quæ circa ſunt, accendantur. Veſperæ cum una antiphona de ipſa feſtivitate canantur, niſi præcedat feſtivitas, de qua dicantur Veſperæ uſque ad capitulum. Reſponſorium, ſi propria hiſtoria eſt duo fratres canant in frocis ſuis; ſi non eſt propria hiſtoria, ſicut in feſtivitatibus quorumdam Apoſtolorum; aut ſi jam cantata eſt, quemadmodum octave die Aſſumtionis S. Mariæ duo pueri canant breve Reſponſorium: Sacerdos indutus cappa incenſet altaria, Converſus ſit in alba.

II. „ In craſtino ad invitatorium duo in cappis, tria ℟. in tribus nocturnis, ſinguli ſingula, quartum ℟. duo, octavum tres, duodecimum quatuor, quod poſt Gloriam repetatur: pronunciato Evangelio, diſcooperiatur altare, & accendantur luminaria, ſicut pridie ad Veſperas. Ad *Te Deum laudamus* duo mediocria ſigna pulſentur; poſt lectum Evangelium Sacerdos in chorum redeat in alba, ad Laudes duo pueri breve Reſponſorium, ſive ſit propria hiſtoria, ſive non, & ad Veſperas ſimiliter.

III. „ Ad Primam pulſetur unum de majoribus ſignis; accendantur duo cerei ante altare, & per omnes horas uſque ad Veſperas.

IV. „ Ad Miſſam in choro omnes ſint in albis, præter cantorem, & eos, qui ſecum erunt, qui etiam cappis induti chorum regere debent.

V. „ Ad Nonam pulſetur ſignum, ſicut ad Primam; antiphonas ſuper pſalmos ad Veſperas imponent juvenes, quibus Cantor præcepit; cetera agantur, ſicut ad Veſperas præcedentis diei....

§. 4. *De quinque Dominicis principalibus.*

I. „ Quinque dies Dominici ſunt, qui communia quædam inter ſe habent ſeparata a ceteris diebus Dominicis, Dominica videlicet prima de Adventu Domini, Dominica prima Septuageſimæ, Dominica prima Quadrageſimæ, Dominica in medio Quadrageſimæ, Dominica in Palmis. In his duo Invitatorium canant in albis. Sacerdos lecto Evangelio, exutus in veſtiario caſula, & ſtola, revertatur in chorum in albis cum manipulo, exiturus incepto hymno, & incepta antiphona ad *Benedictus* ſimiliter in alba intraturus, & incenſum per altaria portaturus. Chorus ab heſterna die debet eſſe paratus, & per chorum juncus ſparſus. Ad utraſque Veſperas, & ad Laudes duo fratres in frocis ℟. canant. Tabulæ refectorii ſint coopertæ, honeſta manutergia ſint extenſa ſuper terſoria ſicut in omnibus feſtivitatibus, in quibus Invitatorium in cappis canitur, quæ extendantur, & colligantur, ſicut ſuperius dictum eſt.

§. 5. *De feſtivitatibus XII. Lectionum.*

I. „ In omnibus feſtivitatibus XII. Lectionum, quæcumque ſint, & in omnibus diebus, qui infra octavas ſunt, in quibus in clauſtro non loquuntur monachi, quamvis ipſi dies trium Lectionum ſint, & in omnibus vigiliis, in quibus Miſſæ pulſatis omnibus ſignis feſtiva aguntur, & in omnibus Sabbatis jejuniorum Quatuor Temporum, cum Cantor inchoaverit; *Gloria Patri* ad officium, Sacerdos ingrediatur ad altare, ferens miſſale manibus ſuis, præcedentibus tribus Converſis cum candelabris, & thuribulo, Subdiacono poſt eos cum textu, Subdiaconum ſequente Diacono; & poſito miſſali ſuper altare, faciat orationem ſupplicitar inclinatus: Diaconus quoque ſimiliter faciat; factaque oratione, ſignet ſe Sacerdos, & oſculetur textum Evangelii, quem Subdiaconus ſuper altare poſitum habere debet; Diaconus quoque ſimiliter ſignans ſe faciat ante & retro, & veniens ad ſiniſtram Sacerdotis oſculetur cornu altaris; dehinc faciant ſimul confeſſionem; qua facta, impoſito a Sacerdote thure in thuribulo, tribuat Diaconus Sacerdoti thuribulum, Sacerdos incenſet altare ante, & deſuper, reddatque Diacono; Diaconus incenſet utraque altaris latera, & altare matutinale, & ſic reddat Converſo; qui deferens in chorum, offerat primum Cantori, & ipſi, qui cum eo ſunt; dehinc in dextero choro omnibus per ordinem, & ſic in ſiniſtro; deinde infirmis, qui extra chorum ſunt; Duo vero Converſi, qui tenent candelabra ante altare, non dimittant ea, uſqueque inchoetur: *Kyrie eleiſon*, quo inchoato, depoſitis candelabris revertantur in chorum. Ad Evangelium, dum canitur offerenda, vel verſus offerendæ, Converſus afferet thuribulum cum acerra Cantori, quicumque ille ſit, qui chorum tenet; ſi feſtivitas ſit XII. lect., vel feſtivi dies ſint trium Lect. intra octavas ſuperius deſcriptas: Cantor vero cum viderit tempus eſſe, ponat incenſum in thuribulo, & mittat Diacono ad altare, & Diaconus tribuat Sacerdoti, niſi Abbas, vel Epiſcopus in choro ſit, vel Miſſam celebret; quod ſi evenerit, ad ipſum deferatur thuribulum cum acerra, ad Introi-

„ tum,

(*a*) *Suple* ſigna.

Digitized by Google

„ tum, & ante Evangelium a Diacono, & Converſo; poſt offerendam a Cantore, & Converſo. Circa finem Miſſæ, cum perventum fuerit ad prioris collectæ *Per Dominum noſtrum*, deponant duo Converſi candelabra ante altare, & ſic cum eo, qui thuribulum tenet, revertantur in veſtiarium. Expleta Miſſa, ſequatur Sacerdos præcedentem Diaconum ferentem miſſale, ſi feſtivitas trium Lect. eveniat in aliqua die Dominica, vel in alia feſtivitate alicujus Sancti, quæ propriam hiſtoriam habeat, vel ſi propriam hiſtoriam non habet, in albis tamen, vel in cappis fit: commemoratio de feſtivitate trium Lect. ſolummodo fiat ad priores Veſperas, & ad matutinas Laudes, & Miſſa matutinalis de ea cantetur; ſi vero hiſtoria jam alia die Dominica cantata eſt, aut ille alia feſtivitas XII. Lect. hiſtoriam propriam non habet, nec in albis, nec in cappis fit; antiphona de feſtivitate, de qua tres Lectiones fierent, ad cantica pronuntietur, & deinceps totum ſervitium uſque ad finem ultimæ collectæ de ea agatur: poſt *Benedicamus Domino*, fiat commemoratio feſtivitatis, de qua octo Lectiones fuerint: omnes quoque horæ de illa dicantur, ſermo in capitulo, & major Miſſa; matutinalis vero, unde Laudes fuerunt. Si feſtivitas alicujus Sancti, de qua XII. Lectiones ſunt, eveniat in die Dominica, de qua hiſtoria jam cantata ſit, aut ſubſequente Die Dominica cantari poſſit; totum ſervitium noctis, & diei de Sancto agatur; Miſſa tantum matutinalis de Dominica dicatur: tertium enim nocturnum de Dominica die numquam erit, niſi præcedentia duo de ea fiant.

Ex Udalrico lib. I. de antiquis conſuetudinibus monaſterii Cluniacenſis c. XI.

I. „ *Interrogatio*. In aliis feſtis, ſi proceſſionem non faciatis, numquid tamen alia omnia tenetis, & obſervatis, quæ in Dominicis diebus ſunt obſervanda, aut eſt quidquam, quod addere ſoleatis? *Reſpond.* Alia ſunt plura, in quibus nihil agitur amplius, quam in qualibet Dominica die; & alia ſunt, in quibus hoc ſuperadditur, quod Invitatorium cantaturi albis induantur, & quod Sacerdos, lecto poſt nocturnos Evangelio, cum alba redit in chorum, & albatus ad canticum Evangelii altare incenſet: ut in depoſitione S. Hilarii, in octavis Epiphaniæ, in feſto S. Agnetis, S. Agathæ, S. Matthiæ; in depoſitione S. Gregorii, S. Benedicti, in Annunciatione S. Mariæ, in octave Aſcenſionis, in depoſitione S. Conſortiæ Virginis, in octava S. Johannis Baptiſtæ; in Tranſlatione S. Martini, in octava Tranſlationis S. Benedicti, in Depoſitione S. Bricii, in octava S. Martini, in Depoſitione S. Clementis, in octava S. Andreæ, in Nativitate S. Luciæ, in Depoſitione S. Silveſtri; & hoc ipſum fieri ſolet in quinque Dominicis diebus, ideſt in prima Dominica Adventus, in Septuageſima, Quadrageſima, & Ramis palmarum.

II. „ Sunt alia, quæ in hoc præcellunt, quod formæ in choro tapetibus cooperiuntur: quod ad Veſperos, & Matutinas ante altare cerei quinque accenduntur cum alias niſi tres; quod Sacerdos altaria incenſat in cappa, quod ad eaſdem horas duo pueri Reſponſoria decantant, & *Benedicamus* pronunciant; quod ad nocturnos duo Lectores, & non plures, Reſponſoria quartum, octavum, & duodecimum cantant; quod ipſum Reſponſorium duodecim (*a*) recantant; quod ad majorem Miſſam omnes, qui cantare ſciunt, ſunt in albis; quod poſt alleluja quædam melodia neumatum cantatur, quod ſequentiam quidam appellant: ut in Depoſitione S. Mauri, in Nativitate S. Vincentii, in Converſione S. Pauli, in Natali Apoſtolorum Philippi, & Jacobi; in Inventione, & Exaltatione S. Crucis, in Depoſitione S. Martialis, in Exceptione Reliquiarum S. Gregorii, in Natali S. Jacobi, in Depoſitione S. Germani, in Inventione S. Stephani, in octave Aſſumtionis S. Mariæ, in Nativitate S. Bartholomæi, in Nativitate SS. Juliani, & Hermetis, in Decollatione S. Johannis Baptiſtæ, in Nativitate S. Marcelli Martyris, in Exceptione S. Marcelli Papæ, in Nativitate S. Ægidii, in Nativitate S. Mauritii, in Nativitate S. Dionyſii, in Depoſitione S. Lucæ, in Nativitate S. Aquilini, in Nativitate Apoſtolorum Simeonis, & Judæ, in Nativitate S. Quintini Martyris, in Depoſitione S. Odonis Abbatis, in Nativitate S. Thomæ Apoſtoli: Inter quas tamen feſtivitates Inventio, & Exaltatio S. Crucis hanc habent prærogativam, ut ad majorem Miſſam cappis omnes induantur.

III. Item quædam ſunt in hoc ſuperiores, quod in choro duo dorſalia, & ſex in presbyterio ſuſpenduntur; quod hi duo, qui Invitatorium ſunt cantaturi, tam cappis induantur, quam omnes ad majorem Miſſam; quod ad Veſperos, & Matutinas ſuper canticum Evangelii in tria membra diviſa ter cantatur (*b*), primo ante ultimum verſum, tertio poſt *Gloria Patri* ſimul ab omnibus: quod melodia ſolemniore, quam in aliis diebus, cantatur hymnus Tertiæ, & duarum ſequentium horarum, & Prima ſolemniore, quam etiam in Dominica: quod Miſſa majore finita omnia ſigna pulſantur; ut in Natali S. Johannis Evangeliſtæ, & Innocentium, in Circumciſione Domini, in depoſitione S. Odilonis, in Nativitate S. Marcelli Papæ, in Nativitate S. Fortunati; in Cathedra S. Petri, ſi evenerit extra Quadrageſimam, in illis tribus diebus Paſchæ, & Pentecoſtes, in depoſitione S. Majoli, in commemoratione S. Pauli, in octava SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli, in Tranſlatione S. Benedicti, in Natali S. Laurentii, in Nativitate S. Mariæ, in Nativitate S. Matthæi, in feſtivitate S. Michaelis, in Nativitate S. Andreæ. Ubi tamen notandum, quod Matutini (*c*) excipiuntur in illis tribus Paſchæ, & Pentecoſtes, & quod antiphonæ non recantantur, ut etiam nec in Nativitate S. Marcelli Papæ, & S. Matthæi.

IV. „ Item ſunt, quæ in hoc ſupereminent, quod Invitatorium quatuor cantant, quod ſingula Reſponſoria cantant duo vel plures, quod ad Veſperos, & Matutinos non pueri, ſed majores cantant Reſponſoria, quod duo thuribulis incenſant, quod ad matutinalem, & majorem Miſſam non niſi una collecta eſt dicenda; quod ſeptem cerei ante altare accenduntur, quod in choro quatuor pallia, & in Presbyterio octo ſuſpenduntur: ut in Nativitate S. Stephani, in Epiphania, in Ipapanti Domini, in ejus Aſcenſione; in Nativitate S. Johannis Baptiſtæ. Hoc autem de prima collecta ad matutinalem Miſſam habent & illi tres dies poſt primum non ſolum Paſchæ, & Pentecoſtes, ſed etiam Natalis Domini.

V. „ Item ſunt aliæ, in quibus hoc apponitur, quod tota Eccleſia a fine, uſque ad finem dorſalibus adornatur, & coronæ accenduntur, quod inter nocturnos altare principale ter incenſatur; ad tertiam Lectionem, ad ſeptimam, & ad undecimam, & thuribulum ab ipſo Sacerdote, qui incenſavit, cappa induto portatur generaliter ad fratres & in choro, & extra chorum; ut ad ad Vincula S. Petri, in Feſtivitate omnium SS. in depoſitione S. Martini, in Dedicatione Eccleſiæ, ſi evenerit extra Quadrageſimam.

VI. „ Solæ quinque principales feſtivitates ad ſuperlativum gradum quodammodo pertingunt; ideſt Natalis SS. Petri, & Pauli, Aſſumtio S. Mariæ, cum tribus feſtis Dominicis; quæ hoc habent ſingulare, quod ad nocturnos vice ſtillæ pulſantur omnia ſigna, & poſtea non ſingula, ſed duo ſimul, ſicut etiam ad Veſp., quod illud triangulare ante S. Crucem dependens accenditur, quod illi quoque maximi cerei tres poſt altare principale, & ſeptem ad S. Crucem accenſi de Veſperis uſque ad Veſperos, immo uſque ad Completorium ita perdurant: quod ad nocturnos tria diverſi coloris pallia ſuper altare principale mittuntur ſingulatim auferenda; primo ad finem quarti ℟. item octavi, & poſt cantica; quod proceſſio per clauſtrum tam ſolemnis agitur, ut non ſolum crucis, ſed etiam textus Evangelii, candelabra, & cetera quoque mobilia ornamenta portentur. In octavis Pentecoſtes commemoratio S. Trinitatis, & Annunciatio S. Mariæ, ſi contigerit extra Quadrageſimam celebranda, hoc ſolum minus habent, quod ad nocturnos tria pallia non ire mittuntur ſuper altare, & proceſſio eo apparatu non agitur. Proſa, vel quod alii ſequentiam vocant, non cantatur, niſi in v. feſtis principalibus, in Epiphania, in Aſcenſione Domini, in Tranſlatione S. Benedicti, & in Nativitate S. Mauritii. Hoc quoque ſciendum de ipſis feſtivitatibus, quia ſi duæ continuatim celebrantur, & præcedens majoris eſt reverentiæ, de præcedente quoque ſecundi Veſperi dicuntur ex toto, & de ſequente non niſi antiphona, & collecta: quæcumque autem feſtivitas in Quadrageſima celebretur, nihil ei amplius ullo modo defertur, quam uni diei Dominicæ ex his quinque, quarum ſupra memini, exceptis.

Ex libro conſuetudinum S. Benigni Divionenſis de SS. feſtivitatibus quomodo agantur, c. v.

I. „ Solemnitates, de quibus apud nos non fiunt niſi

(*a*) Forte *duodecimum* (*b*) *deeſt* antiphona.

(*c*) *al.* nocturni.

„ niſi tres Lectiones, hæ ſunt: Octava Sancti Stephani protomartyris, octava Innocentium, Luciani, ſociorumque, Viventii Confeſſoris, Felicis Presbyteri, Marcelli Papæ, & Martyris, Antonii Abbatis, Priſcæ Virginis, & Martyris, Fabiani Papæ, & Martyris, octavâ S. Agnetis, Ignarii Epiſcopi, & Martyris, Valentini Martyris, Tiburtii, Valeriani, & Maximi, Vitalis Martyris, Andeoli Martyris, Athanaſii Epiſcopi, Alexandri, Eventii, & Teodoli, Gordiani, & Epimachi, Majoli Abbatis, Nerei, Achillæi, & Pancratii, Potentianæ Virginis, Urbani Papæ, & Martyris, Nicomedis Martyris, Marcellini, & Petri Martyrum, Medardi Epiſcopi, Primi, & Feliciani Martyrum, Baſilidis, Cirini, Naboris, & Nazarii, Cirici, & Vilitæ Martyrum, Marci, & Marcelliani Martyrum, Gervaſii, & Prothaſii Martyrum, Decem militum Martyrum, Johannis, & Pauli Martyrum, Hyrenei, ſociorumque, Leonis Papæ, Proceſſi, & Martiniani, ſeptem Frarrum, Praxedis Virginis, Chriſtophori Martyris, Nazarii, & Celſi Martyrum, Felicis, Simplicii, Fauſtini, & Beatricis Martyrum, Abdon, & Sennen Martyrum, Machabæorum, Euſebii Epiſcopi, & Martytis, Stephani Papæ, & Martyris, Sixti, Feliciſſimi, & Agapiti Martyrum, Donati Epiſcopi, & Martyris, Cyriaci, ſociorumque, Tyburtii Martyris, Taurini Epiſcopi, Ypoliti Martyris, Euſebii Presbyteri, octava S. Laurentii, Agapiti Martyris, Timothei, & Symphoriani Martyrum, Audoeni Epiſcopi, Geneſii Martyris, Hermetis Martyris, Sabinæ Virginis, Felicis, & Adaucti Martyrum, Priſci Martyris, Remacli Epiſcopi, Marcelli Martyris, Proti, & Jacincti Martyrum, Cornelii, & Cypriani Martyrum, Nichomedis Martyris, Euſemiæ Virginis, & Martyris, Luciæ, & Geminiani Martyrum, Coſmæ, & Damiani Martyrum, Marci Papæ, Calixti Papæ, & Martyris, Valerii Martyris, Criſpini, & Criſpiniani Martyrum, Florentii Martyris, Quintini Martyris, Ceſarii Martyris, quatuor Coronatorum, Theodori Martyris, Mennæ Martyris, Felicitatis Martyris, Criſogoni Martyris, Saturnini Epiſcopi, & Martyris, Criſanti, Mauri, & Dariæ Martyrum, Octava S. Andreæ, Anaſtaſiæ Virginis. Sciendum autem, quod de feſtivitatibus ſupradictis III. Lect. quod eadem Collecta, quæ dicitur etiam ad III., dicitur etiam ad Veſperas, & ad Laudes, & ad Miſſam; de feſto vero XII. Lect., quæ unam tantum Miſſæ collectam habent, ſciendum eſt, quod ad utroſque Veſperos, ad Evangelium, ad matutinas Laudes, ad Tertiam, & ad Miſſam, una eademque collecta dicitur; ſed de his feſtis, videlicet XII. Lectionum, paullo latius diſſeramus.

II. „ Sciendum quippe, quia ſunt quædam de illis, quæ ita abſolute aguntur, ut formæ ſolummodo complicentur, quod eſt judicium intermittendæ genuflectioni. Ad Veſperos quoque, ad Matutinos, atque ad officium Miſſæ, omnia ſigna, exceptis majoribus, pulſantur: ad quam etiam Cantor, qui chorum regit, cappa induitur, Diaconus dalmatica, Subdiaconus tunica, pro quibus a LXX. uſque in Paſcha, & in toto adventu caſula utuntur, ad Veſperas etiam a Sacerdote alba induto incenſum offertur, quarum hæc eſt notitia: Feſtivitas S. Georgii, Johannis ante portam Latinam, Gengulfi, & Majoli, Deſiderii Lingonenſis, Tranſlatio S. Martini, Mariæ Magdalenæ, Germani Autiſſiodorenſis, Arnulfi Epiſcopi, Philiberti, Auguſtini Doctoris, Ordinario Beati Gregorii, Gorgonii, Lamberti, Sequani Abbatis, Andochii, ſociorumque, Hieronymi, Remigii, Leodegarii, Dionyſii cum ſociis, Bricții, Gregorii Turonenſis, Paſchaſiæ, Columbani, Ceciliæ, Clementis, Agerici, Vitoni, Nicholai, Ordinatio S. Ambroſii, Luciæ, Silveſtri, Gregorii Lingonenſis, Agnetis, Vincentii, Policarpi, Johannis Abbatis, Agathæ, Scholaſticæ, Cathedra S. Petri, Gregorii Papæ.

III. „ Sunt quoque & aliæ his per omnia conſimiles, excepto quod Cantores Invitatorii albis induuntur, & Sacerdos lecto Evangelio cum alba in chorum revertitur, ad Evangelii canticum oblaturus incenſum, quæ ſunt hæ: Marci Evangeliſtæ, Barnabæ Apoſtoli, Lucæ Evangeliſtæ, Mathiæ Apoſtoli, octava Epiphaniæ, octava Aſcenſionis, octava S. Johannis Baptiſtæ, octava Apoſtolorum, octava S. Benedicti, octava S. Mauritii, octava Dedicationis, octava S. Martini.

IV. „ Sunt præterea in anno V. Dominicæ, quæ præ ceteris paullo feſtivius hoc modo celebrantur: omnia videlicet ſigna pulſantur, Invitatorium in albis canitur, ad Matutinum incenſum defertur, in refectorio tabulæ cooperiuntur: Quarum prima eſt Dominica LXX., item Dominica prima XL., & media Dominica, in ramis palmarum, Dominica etiam Adventus Domini prima: Inter quas Dominica ramis palmarum in hoc excellit... nec infantes capitulum tenent, & ad Miſſam matutinalem non niſi una collecta dicitur.

V. „ Sunt & aliæ ſolemnitates, in quibus præter illa, quæ in aliis ſuperius memoravimus gerenda, hæc omnia adduntur: formæ ſcilicet tapetibus cooperiuntur, quinque cerei ante majus altare illuminantur, Sacerdos ad ad officium veſpertinum, & matutinale incenſum oblaturus alba ſimul & cappa induitur; ad IV. VIII., & XII. ℞. pro arbitrio Armarii Cantores adduntur; cetera vero ſingillatim ponuntur; ad majorem Miſſam omnes Cantores albis induuntur, textus Evangeliorum aliquanti de vilioribus ſuper altare pro ornamento ponuntur, tabulæ quoque refectorii cooperiuntur; hæ autem feſtivitates ſunt: Hylarii Epiſcopi, Sebaſtiani Martyris, Converſio S. Pauli, Geminorum, Philippi, & Jacobi, commemoratio S. Pauli, Apollinaris, Jacobi Apoſtoli, Petri ad vincula, Inventio S. Stephani, Radegundis, Mammetis, Bartholomæi, Decollatio S. Johannis Baptiſtæ, Simonis, & Judæ, Thomæ Apoſtoli, Roberti Abbatis, octava S. Mariæ, octava S. Benigni.

VI. „ Et quia jam ſuperiori narratione de minoribus feſtivitatibus, qualiter celebrari debeant, paucis diſſertum eſt; nunc reſtat, ut de eminentioribus, atque præcipuis compendioſe tractemus; quæ nimirum cum ſint celeberrimæ atque mirabiles, non tamen uno eodemque modo celebrantur; ſed quadrifaria ratione diſtinguuntur; ſunt namque in eis quædam inferioris ordinis, in quibus præter illa, quæ in aliis ſupra memoratis deſcripta ſunt, hæc omnia adduntur: Presbyterium namque Eccleſiæ, chorus quoque bancalibus, & tapetibus adornatur, altare etiam majus ſuis decoratur ornamentis, ante quod ad Veſpertinum, ac matutinale, vel etiam Miſſæ officium, quinque cerei accenduntur; retro etiam ad cantica incepta quinque cerei ponuntur, donec ad finem Matutinorum ardentes. Porro ad nocturnos, ad Primam quoque, & Tertiam, Sextam, & Nonam ante S. altare tres tantum accenduntur, duo etiam candelabra cum cereis accenſis ad Miſſam ardent ſuper altare; qui cantant ℞. ad Veſperas in omnibus feſtis in frocis ſunt, Invitatorium duo in cappis dicunt. Ad majorem Miſſam omnes cappis utuntur, Sacerdos feſtivis, atque auratis veſtibus induitur, thuribulum feſtivum circumfertur, oblatio ſacri myſterii cum vino a Priore offerenda, a Sacerdote cappa induto exhibetur, ante initium Miſſæ, & poſt finem omnia ſigna tanguntur: hujuſmodi ergo feſtivitatum prima eſt in exordio anni Circumciſio Domini, deinde octava Paſchæ, Inventio S. Crucis, Exaltatio ejuſdem, Michaelis, Laurentii, Andreæ Apoſtoli, SS. Innocentium.

VI. „ Sunt & aliæ honorabiliores, atque eminentiores, in quibus omnia ſuperius deſcripta geruntur, iſta etiam inſuper adjiciuntur, medietas oratorii palliis adornatur, ad Veſperos, & Matutinos duo thuribula perferuntur, & omnia altaria incenſantur; Invitatorium a quatuor fratribus canitur, antiphona de *Magnificat*, & *Benedictus* ter repetitur; ideſt finito *Suſcepit Iſrael* ſemel, finito *Sicut locutus eſt* iterum, finito *Sæculorum amen* tertio. Reſponſoria duo, & duo cantant, exceptis IV., & VIII. & XII. ad quæ plures mittuntur, præterea accenduntur quoque ad cantica incepta XV. cerei de ciborio, uſque ad finem Matutinorum ardentes. *Ad Dominum cum tribularer*, qui in XII. Lect. loco officii cantatur, in iſtis jam ſolemnitatibus intermittitur. Miſſa quoque matutinalis cum una tantum collecta agitur. Ad Tertiam non habentur manipuli, ſicut nec in aliqua feſtivitate in cappis, in qua non fit proceſſio, exceptis qui ſerviunt de quolibet negotio; hi quandocunque reveſtiuntur, habent manipulos. *Kyrie eleiſon*, *Gloria in excelſis*, *Sanctus*, ſine omni additamento tam in his, quam in omnibus feſtis. *Agnus Dei* cum verſibus canitur propter moram fratrum, qui pacem accipiunt: harum itaque feſtivitatum iſtud eſt indiculum: Nativitas S. Johannis Baptiſtæ, Natalis Apoſtolorum Petri, & Pauli, Nativitas S. Mariæ, Tranſlatio S. Benedicti, Tranſitus S. Martini, Tranſlatio, ſeu Revelatio S. Benigni, Natalis S. Stephani protomartyris, Natalis S. Johannis Evangeliſtæ.

VIII. „ Sunt item aliæ excellentiores, in quibus cuncta ſuperius prælibata ad liquidum explentur, pauca etiam adjiciuntur, tota videlicet palliis, ſeu doſſalibus adornatur Eccleſia, philacteria in circuitu altaris appenduntur; quæ quoties appenduntur, ſive auferuntur, tam ille, qui porrigit, quam ille, qui ſuſcipit, albis induuntur: Ad vigilias omnibus cereis, quæ ſunt in

„ cir-

„ circuitu ciborii, videlicet viginti quatuor, ad cantica incepta accenſis Eccleſia illuſtratur. Ad nocturnos quoque incenſum ternis a ternis Sacerdotibus cappa indutis defertur. De collatione itur ad caritatem in refectorium in hujuſmodi feſtis, ſicut etiam in præcipuis. Sciendum quoque, quod multis aliis vicibus itur de collatione ad caritatem, cum videtur Domno Abbati, aut Priori calor nimius eſſe, aut cum eſt magnum intervallum inter finem cœnæ, & collationem, aut cum in craſtino jejunium generale debet eſſe. Hujuſmodi vero ſollemnitates non niſi vi. inveniuntur; Epiphania Domini, Purificatio S. Mariæ, Aſcenſio Domini, Natalis S. Mauritii, (a) Apollinaris, Dedicatio Eccleſiæ. Quæ cum ſint per omnia æquales, tamen in Dedicatione Eccleſiæ hoc tantummodo additur, ut per omnia altaria luminaria mittantur, ex quo in Vigilia Veſperi incipiuntur pulſari, donec in craſtino Completorium finiatur, ſtudioſeque curatur, ut per cuncta altaria Miſſa de ſolemnitate celebretur. Eodem modo fit in feſtivitate omnium SS.

IX. „ Reſtant illæ nominatiſſimæ, atque excellentiſſimæ ſollemnitates totius univerſalis Eccleſiæ ſpeciali gaudio ſuſcipiendæ, prædicandæ pariter, & celebrandæ; idest Natalis Domini noſtri Jeſu Chriſti, Sanctum Paſcha, Penteceſten, Aſſumtio Beatiſſimæ Dei genitricis Mariæ, atque Feſtivitatem omnium SS., quæ ob amorem ſpecialis Patroni noſtri præclari, ac glorioſi Martyris *Benigni*, qui ipſa die pro Chriſto Martyrium ſumſit, apud nos inter præcipuas ſollemnitates habetur. Iſtæ igitur v. feſtivitates cæteras, quaſi quodam ſuperlativo gradu tranſcendunt, in quibus omnia ſuperiori narratione latius explicata exacte complentur, hæc etiam inſuper adjiciuntur: Omnis ſcilicet Baſilica ornamentis ſuis ex integro decoratur. In vigiliis enim ante initium majoris Miſſæ formæ cooperiuntur, & omnia ſigna pulſantur, quinque cerei ante altare accenduntur, Hebdomadarius Cantor chori præſidens cappa induitur, Sacerdos quoque feſtivis, atque auratis utitur indumentis, Diaconus dalmatica, Subdiaconus tunica, Cantores etiam qui gradale, vel *Alleluja*, ſive tractum ſunt cantaturi, nihilominus cappis utuntur; omnes infantes albis reveſtiuntur, ... pacem omnes accipiunt, hoſtiæ in refectorium non feruntur, more etiam feſtivo tabulæ cooperiuntur, ante majus altare ſeptem candelabra ponuntur. Signa etiam veſpertinalis alternatim ſonant bina, & bina, ℟. ad Veſperos tres cantant, Hebdomadarius, ut mos eſt, & alius cum Abbate reveſtitur; poſt Completorium autem Secretarius portat incenſum, aquam benedictam cum lucerna per omnes officinas; prius tamen in dormitorium, ut tutamen ſit omnibus in ipſa nocte. Ante nocturnos omnia ſigna tamdiu pulſantur, quamdiu ſcilla ſolet; alternantibus poſtmodum ante nocturnum claſſicum ſignis, univerſa lumina Eccleſiæ accenduntur, Invitatorium quatuor cantant, Altare majus tribus palliis myſtica ratione cooperiens, & unum eorum ad gloriam quarti ℟. aufertur, aliud vero ad gloriam octavi, tertium vero, poſt Evangelii pronunciationem, quando etiam tabula, & reliqua altaris ornamenta deteguntur, ſuper quod etiam a principio vigiliarum, uſque ad finem majoris Miſſæ, duo cerei in candelabris lucent; octavum ℟. poſt gloriam a capite, ſicut xii. repetitur. Ante Primam calices aurei, ceteraque ornamentorum inſignia ſuper altare ponuntur, nec auferuntur, quo uſque Sexta finiatur, infantes capitulum non tenent.

X. „ Poſt Tertiam agitur proceſſio feſtiva per clauſtrum, vel ſi Dominica dies fuerit, poſt matutinalem Miſſam, quæ nimirum proceſſio hoc diſponitur ordine: Primo loco ponitur aqua benedicta, ſecundo tres cruces, deinde textus Evangeliorum duo a duobus Subdiaconibus tunicatis feruntur, habentes utroque latere bis bina candelabra, ante ſe vero duo thuribula; ſequuntur deinde & ſupra memorata ornamentorum inſignia, videlicet brachia SS. auro, & argento incluſa, ſcrinia quædam cum reliquiis SS., philacteria, & alia hujuſmodi multa, quæ ab ipſo Æditua aliquantis Cantoribus, minus tamen cantandi peritis, ferenda traduntur: imago autem Dei genitricis, ac pueri Jeſu, quæ depicta eſt in tabula aurata, ſolummodo in die Natalis Domini, in Purificatione quoque, & Aſſumtione ejuſdem glorioſæ Virginis deportatur. Notandum autem, quod in omnibus proceſſionibus, quæ in hujuſmodi fiunt feſtivitatibus, ſicut & in illis, quæ per ſe habent proceſſionem, quæcumque die eveniant, ſicut eſt Aſcenſio, Purificatio S. Mariæ, ramis palmarum, ſemper totus cantus eſt de ipſa feſtivitate per clauſtrum, & etiam ad ingreſſum chori...... Egrediente proceſſione chorum, pulſantur duo majora ſigna, donec eadem reingrediente omnia inſimul pulſentur, ſine cappis itur, ſicut in omnibus proceſſionibus, niſi cum hujuſmodi perſona ſuſcipitur. Ante introitum Miſſæ ſternitur quoddam tapete ſub pedibus armarii, & eorum, qui cum eo ſunt, ne junci fimbriis capparum adhæreant.

XI. „ [Sequentia cum neuma canitur, quod non fit, niſi in hujuſmodi feſtis, & in Epiphania, & Aſcenſione Domini, & in Tranſlatione S. Benedicti, & in Nativitate Sancti Mauritii, & in Dedicatione Eccleſiæ, & in Annunciatione Dominica, quando in Paſchali tempore celebratur, & in commemoratione ſanctæ Trinitatis. Ad majorem Miſſam v. hoſtiæ offeruntur, multo etiam plures adjiciuntur, quia in his v. ſolemnitatibus omnes ad pacem accedere, omneſque debent communicare, etiam infantes.

Ex eiſdem conſuet. S. Benigni capite 68.

I. „ (De feſtivitatibus trium Lect., quæ poſt octavam Pentecoſtes eveniunt, hoc modo fit: tres Lect. cum tribus ℟., habent, & ipſæ Lectiones de aliquo ſermone, vel homelia ſunt excerptæ, quæ ad hoc maxime competere videntur; quamquam non ita fiat in Paſchalibus diebus, vel poſt Calendas Novembris, in quibus etſi tria ℟. cantantur de SS.; tamen Lectiones ſunt de eo libro, qui tunc temporis eſt legendus. Propter feſtivitatem iii. Lectionum ad nocturnos nec hymnus, nec antiphonæ, nec pſalmi feriales mutantur. Invitatorium, Capitulum, Verſus, & Collectæ de feſto ſunt dicenda. Ad Matutinum autem omnia mutantur, & ſinguli pſalmi habent antiphonas ſuas de feſto, ſicut & reliquæ horæ, uſque ad officium Miſſæ. Cum officio Miſſæ feſti memoria ex toto clauditur, & finitur; & in ipſa vigilia Capitulum, & deinceps cetera ad Veſperas ſunt de feſto. Sed ſi avenerit, ut Sanctorum hujuſmodi in aliqua Dominica, vel in aliquo feſto xii. Lect. memoria ſit agenda; in Sabbato, vel in vigilia poſt Veſperas regulares dicitur antiphona, ℣., & collecta de ill. Ad nocturnos iv. extremæ Lectiones, cum canticis, & Evangelio, fiunt de ipſis, & poſtea pleniter matutinum & in die Miſſa matutinalis: niſi in ea Dominica hiſtoria incipiatur, vel in Dominicis Adventus, & lxx., vel ſi in feſto xii. Lectionum contingit, quod feſtum fiat in cappis, vel in albis; tunc enim poſt Matutinum ſicut poſt Veſperas, memoria tantum fit, cum antiphona, verſu, & collecta; & ſemper in die Miſſa matutinalis; niſi pro fratre, qui in Monaſterio ipſa die ſepeliendus ſit, remaneat. Quod ſi contigerit, poſt primam collectam majoris Miſſæ collecta dicitur de ipſa trium Lect. feſtivitate. Eodem modo in hebdomada Paſchali, & Pentecoſtes, & in octava S. Benigni, ſi contigerit feſtum trium Lect. nec fit, niſi commemoratio ad Veſperas, & Matutinas, & collecta ad minorem, vel ad majorem Miſſam. Sciendum quoque, quod in privatis diebus quæcumque de Sanctis collecta dicta fuerit ad Veſperas; nec ad Matutinas, nec ad Tertiam, nec ad majorem Miſſam mutatur.

Ex eiſdem conſuet. caput 72.

De feſtivitatibus quomodo retineant, ſeu perdant capitulorum loca.

I. „ In feſtivitatibus, quæ duobus, vel tribus diebus continuatim eveniunt, ſciendum ſummopere eſt, quod ſecundum, quod dignitates earum exigunt, mutantur capitula ad Veſperas, v. g., ſi hodie quædam privata feſtivitas xii. Lect., & cras futura ſit in albis; ad Veſperas erit capitulum, totumque quod ſequitur, de feſtivitate futura in craſtino; de hodierna vero ſolummodo commemoratio fiet poſt Veſperas, niſi fuerit Dominica; in Dominicis enim nihil inde ſolet fieri, etiamſi privata ſit feſtivitas, quæ ſequitur, niſi in Adventu, & XL. Similiter, ſi craſtinum, quæ in albis erit, ſequatur ſolemnitas in cappis; mutabitur eodem modo capitulum ad Veſperas.

II. „ (Eadem quoque ratione, ſi hodie eſt feſtivitas in cappis, & cras futura ſit in albis, non mutabitur capitulum; ſed tantum commemoratio de craſtina fiet. Sic per omnes feſtivitates tenetur, ut quæ majoris dignitatis habetur, ſemper aut auferat, aut retineat capitulum. Hoc obſervatur etiam in duabus feſtivitatibus in albis, ut quæ majoris dignitatis fuerit, ſemper vindicat ſibi principatum capituli. Si vero aliquando for-

„ ſe

(a) Sextus Apollinaris, altera manu eſt additus antiqua tamen.

te contigerit, quatenus tres ſolemnitates tribus diebus continuatis eveniant, quarum prima ſit in albis, & poſtrema in cappis, aut e converſo prima in cappis, poſtrema in albis: tertia autem quæ eſt media, privata ſit, ſicut quædam Dominica; ipſa privata non habebit alios Veſperos, niſi in die ſuo pſalmos uſque ad capitulum, ſive poſtrema feſtivitas, ut dictum eſt, in albis ſit, ſive in cappis, ſive etiam ſit talis Dominica, in qua debeat hiſtoria incipi. Si vero duæ feſtivitates XII. Lect. eveniunt in uno die, niſi in craſtino ſequatur tertia XII. Lect., ſimiliter ipſa die celebrabitur una, & in craſtino altera. Si vero in craſtino contigerit feſtivitas alia XII. Lect. pridie ante feſtivitates ſupradictas celebrabitur una, & in ipſa die altera, & ſi in Dominicis extra Adventum, & lxx., & xl., & extra illam, in qua incipitur hiſtoria, aut in qualibet privata ſolemnitate XII. Lect., evenerit feſtivitas XII. Lect. tertium nocturnum, & matutinas Laudes erunt de ipſa feſtivitate XII. Lect., & minor Miſſa, niſi pro obitu fratris remaneat. Et ſi Dominica fuerit, non fiet inde comm. ad Laudes. Si vero in Dominicis de Adventu, vel lxx., ſeu xl., vel in illa, in qua debeat hiſtoria incipi, ſeu quæ ſunt in cappis, vel in albis, ſeu etiam infra hebdomadam Paſchalem, vel Pentecoſtes, vel infra octavam S. Benigni, evenerit feſtivitas trium Lect., nihil fiet ad Matutinum, niſi quantum ad Veſperas, videlicet tantum commemoratio; minor vero Miſſa in Dominicis, & feſtis inde cantabitur, niſi pro obitu fratris remaneat. Quæ ſi evenerit ad majorem Miſſam, dicetur collecta poſt primam collectam; in hebdomada vero Paſchæ, & Pentecoſtes dicetur collecta ad minorem Miſſam poſt primam collectam, niſi eadem minor Miſſa pro obitu fratris dicatur, & tunc ad majorem dicetur. In octavis vero S. Benigni ſemper ad majorem Miſſam ſolummodo dicetur poſt primam collectam. Simili modo fit in omnibus feſtis, quibus ad minorem Miſſam non dicitur niſi una collecta: Nec dicitur niſi *Ad Dominum cum tribularer*; hoc eſt in omnibus illis, in quibus omnia ℟. ſunt duplicia, & in ramis palmarum, quæ tantæ dignitatis habetur, quantæ & aliæ, quæ prædictæ ſunt, ſolemnitates; ſed quia non eſt conſuetudo quod unquam in xl. feſtum fiat duplex, ideo non ſunt ℟. ejus duplicia; ipſa tamen per omnia alia retinente dignitatem ſuam.

Ex eiſdem conſuet. caput 73.

De Dominicis, quæ retineant, vel quæ perdant capitula feſtis ſupervenientibus.

I. „ Generaliter poteſt dici de omnibus Dominicis, in quibus non eſt alia ſolemnitas, quam ipſa Dominica, excepta ramis palmarum, quæcumque feſtivitas XII. Lect. in ſecundam feriam eveniant, ſemper mutatur capitulum in ipſa Dominica ad Veſperos; mutato autem capitulo, poſtea nulla de Dominica memoria fit, exceptis illis de Adventu, & xl. In Dominicis vero, in quibus hiſtoria incipitur, & in eis de lxx., unus omnino modus eſt, ſcilicet, ut ſi in Sabbato eveniat feſtum in albis, aut cappis, aut cujus Invitatorium in albis ſit; non mutetur capitulum, nec quævis memoria fiat de eadem Dominica. Si vero privata fuerit feſtivitas, mutabitur capitulum ad Veſperas in Sabbato, & poſtea in memoria de feſtivitate fiet. In aliis autem omnibus Sabbatis extra Adventum, & XL. quæcumque feſtivitas XII. Lect. eveniat, numquam mutatur capitulum. Item hæ tres Dominicæ, videlicet prima de Adventu, & LXX., & XL., omnimodo ſimiles ſunt. In Sabbatis, ante quas ſi evenerit feſtivitas in cappis, aut in albis, non mutatur capitulum; ſed tantum antiphona, & collecta de Dominica dicitur. Si autem evenerit feſtivitas, cujus Invitatorium ſit in albis, mutabitur capitulum. In Sabbato autem mediæ XL., quæcumque feſtivitas eveniat, mutatur capitulum, ſicut in ramis palmarum. In aliis vero Sabbatis Adventus, & XL., non mutatur capitulum, ſi evenerit feſtivitas, cujus Invitatorium in albis ſit. Si autem minor fuerit, continuo mutatur. Præterea eſt una Dominica, ſcilicet ea, quæ Adventum præcedit, quæ habet unam ſolam memoriam; ideſt ad Matutinum propter antiphonæ, & collectæ proprietatem, quæ numquam dimittitur, quæcumque feſtivitas in ea evenerit. Et ſi feſtivitas trium Lect. in ea evenerit, nihil inde fit ad Matutinum, niſi memoria tantum. Sciendum autem, quoniam in æſtivis Dominicis, in quibus incipienda eſt hiſtoria, ſi evenerit feſtivitas XII. Lect., aut protelabitur ipſa inceptio hiſtoriæ uſque ad ſequentem Dominicam, & celebrabitur ipſa feſtivitas: aut ſi non eſt opportune producenda, in craſtino fiet feſtivitas.

Ex Statutis S. Petri Venerabilis Abbatis Cluniacenſ. nu. 52.

I. „ [Statutum eſt, ut magnæ illi coronæ ex ære, auro, argentoque elegantiſſime compoſitæ, quæ in medio chori forti catena ſuſtentata dependet, accenſi cerei non imponantur, niſi in quinque præcipuis feſtis, & feſto Dedicationis Eccleſiæ, & omnium Sanctorum; in reliquis vero feſtivitatibus, quibus accendi ſolebat machina illa ferrea, quæ vulgo Erza vocatur, pro illa lampadibus vitreis illuſtretur. Vide ſi iubet, Stet. 67. & 73.

Ex antiquis conſuetudinibus Monaſterii Fontanellenſis.

„ Ab octava Euchariſtiæ uſque ad Adventum Domini feria III. ſi non feſtum fuerit de S. Wandregeſilo, fiat memoria cum tribus Lectionibus. Feria V. ſimiliter de Sancto Wlfrano, ſi vacat. Sabbato de B. Maria, ſi vacat, cum debita reverentia.

„ Item ſecunda hebdomada poſt Pentecoſten, quarta, & ſexta feria, ſi feſtum non fuerit, incipiunt jejunia S. Benedicti, & eiſdem diebus exeant fratres ad miſſam, & ad proceſſionem per clauſtrum cantent poſt *Exurge*, antiphonam *Propitius eſto Domine*; alia antiphona *Iniquitates noſtræ*, cum letania.

Ex libro Uſuum Ciſtercienſium c. 14.

De feſtis SS., quæ a capite jejunii uſque ad Dominicam in palmis evenerint.

I. „ (Si feſtivitas duodecim Lect. in qua laboramus privatis diebus, a capite jejunii uſque ad Dominicam in palmis evenerit; primo dicatur Miſſa de jejunio, dimiſſis uſitatis collectis; quam cantet Hebdomadarius hebdomadæ præteritæ, eamque conventus ex toto audiat. Qua finita, ac recalceato conventu, ſi IV. feria in capite jejunii fuerit, ſequatur Miſſa de feſto canenda a præſentis hebdomadæ Hebdomadario, & poſt offerendam privatæ Miſſæ agantur; ad quam Miſſam ad induendum, & exuendum juvent illi, qui ad præcedentem hoc idem fecerunt; huic Miſſæ Converſi non intererunt. Idipſum teneatur de feſto S. Mauritii, cum in jejuniis quatuor temporum in Septembri evenerit. Conventus ad *Te igitur* prioris Miſſæ in XL. ſuper formas proſternatur; horæ vero totius diei, ſine flectione genuum peragantur, & de feſto fiant. Quod ſi feſtum, in quo non laboramus, fuerit; prima Miſſa de jejunio erit: ſed non ſolemniter, & ad *Te igitur* proſternantur fratres, quod ad Miſſam ſolemnem poſt Tertiam non fiet. Sane memoriæ commendandum eſt, quod flexio genuum ad *Te igitur* in die XII. Lect. non fit niſi in XL.

Caput 24. De feſtis SS., quæ poſt Sabbatum ante Dominicam in palmis, uſque ad octavas Paſchæ occurrunt.

I. „ Si feſtivitas B. Benedicti Patris noſtri, ſeu alia feſtivitas XII. Lect. qua non laboramus, poſt Sabbatum, quod præcedit Dominicam palmarum, uſque ad feriam V. ſeptimanæ Paſchæ illuxerit; ipſa feria V. agatur: ſi duæ; quæ prima eſt, agatur V. feria, ſequens in Sabbato. Quod ſi poſt Sabbatum, quod præcedit Dominicam in ramis palmarum, uſque ad Cœnam Domini, & a V. feria Paſchæ, uſque poſt octavas, feſtivitas XII. Lect. in qua laboramus, evenerit; pro feſto XII. Lect. ad Veſperas in vigilia, & ad Laudes, ad Miſſam, & ad Veſperas illius diei commemoratio fiat: Feſtum vero de quo commemoratio fieri ſolet, aſſueta commemoratione terminetur. Si autem a Cœna Domini, uſque ad feriam V. Paſchæ feſtivitas XII. Lectionum occurrerit, in qua laboramus, vel unde commemorationem agimus, nulla inde fiat mentio.

Cap. 33. De ſollemnitatibus, quibus non laboramus, & quæ Dominica non evenerint.

I. „ Omnibus ſollemnitatibus, quibus non laboramus, & quæ Dominica non evenerint, etiamſi commemoratio alicujus Sancti fiat, nihilominus utraque Miſſa de ſollemnitate ſit, præter quam in feſto B. Bernardi, & in

„ De-

Decollatione S. Johannis Baptiſtæ, & exceptis feſtivitatibus, quæ a capite jejunii, uſque poſt octavas Paſchæ; & jejuniis quatuor temporum, & Rogationum, & in ſeptimana Nativitatis Domini, & Pentecoſte evenerint: In Inventione vero, & Exaltatione S. Crucis quia vigiliæ partim de SS. ſunt, partim de S. Cruce, de SS. Miſſa matutinalis ſit, etiamſi Dominica evenerit; & de Cruce major. Inventio S. Crucis, ſi Dominica ante Aſcenſionem evenerit, Miſſa matutinalis erit de Dominica, & de Cruce major.

Cap. 34. *De ſollemnitatibus, quibus non laboramus & quæ Dominica evenerint.*

I. „ In ſollemnitatibus iterum, quibus non laboramus, & quæ Dominica venerit, niſi fuerint illæ feſtivitates, quibus ſermo fit in capitulo, Miſſa matutinalis erit de Dominica: niſi propter proprietatem alicujus Sancti, vel propter præſentem defunctum differenda ſit, & major de ſollemnitate. In Purificatione tamen B. Mariæ, ſi in LXX., vel LX., aut L. evenerit, Miſſa matutinalis erit de Dominica, & major de ſollemnitate. Ante Adventum autem, cum unum Dominicale officium duas tenere contingit hebdomadas, illud officium ſecunda non repetitur Dominica ad Miſſam matutinalem, ſi in ea XII. Lect. ſolemnitas celebratur; ſed utraque Miſſa erit de feſto. Simili modo fiat ante LXX.

Cap. 35. *De ſollemnitatibus, quibus laboramus & quæ Dominica evenerint.*

I. „ In ſollemnitatibus, quibus laboramus, & quæ Dominica evenerint, ſimiliter Miſſa matutinalis erit de Dominica, niſi propter præſentem defunctum differatur; & major de ſollemnitate, præter quam in octavis Apparitionis Domini, cum illam LXX. coegerit, ne in ipſis *Domine ne in ira tua* cantetur, & in Adventu, LXX., L., & XL. Dominica tamen in palmis, & octava die Paſchæ, ſi feſtivitas S. Ambroſii evenerit; ad Miſſam matutinalem collecta dicatur de eo.

Cap. 43. *De feſtis SS., quæ Dominicis diebus vel in Aſcenſione Domini evenerint.*

I. „ Feſtivitates SS. in quibus non laboramus, ſi in octavo die Paſchæ, vel in die Aſcenſionis, vel in LXX. vel in Dominica, in qua aliqua hiſtoria incipienda eſt, quæ ſequentem Dominicam non habuerit, evenerint; in craſtinum celebrabuntur. Purificatio tamen B. Mariæ numquam differatur. Et ſi illa hiſtoria duas Dominicas, vel plures habuerit, & illæ Dominicæ feſtivitates forſitan præcipuas habuerint, hiſtoria dicatur in illa feſtivitate, quæ minoris videtur authoritatis; & feſtivitas in craſtino dicatur. Minores autem feſtivitates, in quibus XII. Lect. habemus, & operamur, in tali neceſſitate intermittentur, & commemoratio ad Veſp., & ad Laudes, ac Miſſa matutinalis fiat de ſancto, & iterum commemoratio ad Veſperas illius diei. Miſſa tamen matutinalis non erit de S. Ambroſio, ſi Dominica in palmis, vel octavo die Paſchæ evenerit, ſed collecta dicetur de eo. Ubi vero ſupra dicta neceſſitas non intervenerit, minores feſtivitates non omittantur, nec differantur; ſed ſuo die celebrentur, etiamſi quælibet hiſtoria incipienda eſt, quæ aliam habeat Dominicam, in qua cantari poſſit, excepto ſi in Dominica LXX. hujuſmodi evenerit feſtum.

Cap. 44. *De feſtis SS., quæ evenerint Sabbatis.*

I. „ In Sabbatis Adventus Domini, & LXX., L., & XL., ſi feſtum fuerit; Veſperæ de Dominica dicantur, & fiat de Sancto commemoratio. Si feſtum Purificationis, & Annunciationis B. Mariæ, & feſtum S. Benedicti, & Dedicationis Eccleſiæ, & aliquod feſtum in quo non laboramus, Sabbato infra octavam Paſchæ evenerit, excipiantur ab iſta lege, & habeant feſta illa plenarias Veſperas ſuas, & commemoratio fiat de Dominica. In Sabbatis ceteris habeant omnia feſta plenarie Veſperas ſuas, niſi ſupervenerint aliæ ſolemnitates, quæ eis debeant anteferri. Et notandum, quia feſtum S. Mathiæ, quod ſecundo die biſexti ſemper debet agi, ſi in aliquo Sabbato, præter Sabbatum, quod præcedit LX., eo anno quo contigit biſextus, evenerit, in ipſo Sabbato, hoc eſt prima die biſexti agetur.

Ex Ordinario Burſfeldenſi.

Cap. 21. *De diverſitate feſtivitatum.*

I. „ Feſta XII. Lect. ſunt in quadruplici differentia: aliud enim dicitur ſummum, aliud medium, aliud duplex, aliud ſimplex. Summa, & duplicia ſubdividentur; quia ſummorum aliud majus, aliud minus. Simplicium quoque aliud de SS., aliud de tempore. Summa majora ſunt: Nativitatis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, Trinitatis, Sacramenti, Aſſumtionis Mariæ, Omnium SS. Dedicationis Eccleſiæ, S. Benedicti, & Patroni cujuslibet Eccleſiæ, maxime in natalitio illius, ſi forte patronus plura habuerit feſta, quæ non oportet omnia, ut ſumma, celebrare.

II. „ Summa minora ſunt: Epiphania, & Aſcenſio Domini, Purificatio, Annunciatio, Viſitatio, Nativitas, & Conceptio B. Mariæ, Natalitium SS. Petri, & Pauli Apoſtolorum, commemoratio S. Benedicti.

III. „ Media ſunt Natale S. Stephani protomartyris, Johannis Evangeliſtæ, Circumciſio Domini, feria 2. & 3. Paſchæ, & Pentecoſtes, octava Paſchæ, Nativitas S. Johannis Baptiſtæ, Michaelis, Martini, & Patroni cujuslibet Diœceſis.

IV. „ Duplicia majora ſunt Andreæ, Philippi, & Jacobi, item Jacobi, Bartholomæi, Matthæi, Simonis, & Thaddæi, Thomæ, Matthiæ, Lucæ, & Marci, Laurentii, Gregorii, Ambroſii, Auguſtini, Hieronymi, Nicolai, Mariæ Magdalenæ, Catherinæ, Inventionis, & Exaltationis S. Crucis.

V. „ Duplicia minora ſunt IV. feria in hebdomada Paſchæ, & Pentecoſtes, Innocentium, Converſionis S. Pauli, & commemorationis S. Pauli, Cathedræ Petri, & ad vincula ejus, Johannis ante portam Latinam, Decollatio Johannis Baptiſtæ, Bernardi, Elizabeth, Scolaſticæ, octava Epiphaniæ, Aſcenſionis, Corporis Chriſti, Viſitationis, Aſſumtionis, Nativitatis B. Mariæ, & SS. Petri, & Pauli.

VI. „ Simplicia de SS. ſunt omnia alia feſta ſuperius non expreſſa. Simplicia vero de tempore ſunt omnes Dominici dies, exceptis ſupra nominatis. De Patronis etiam Eccleſiarum noſtrorum monaſteriorum, nec non Diœceſum, & SS. in monaſteriis quieſcentibus poteſt unumquodque monaſterium ſolemnitatem peragere, non obſtante, quod in noſtro communi Calendario non habeantur; dummodo aliis, quam in noſtro ordinario habentur, materiis non utantur.

Cap. 22. *De ſummis feſtis transferendis, & anticipandis.*

I. „ Summum feſtum majus, & minus, ſeu etiam medium quocumque die evenerit, ibi celebretur; exceptis prima, & quarta Dominica Adventus, Dominica prima XL., cum quatuor ſequentibus, & tota hebdomada palmarum, nec non die Sancto Paſchæ, & Pentecoſtes, cum tribus proxime ſequentibus diebus, feſtoque Aſcenſionis, Trinitatis, & Corporis Chriſti. Occurrens ſiquidem in aliqua dictarum quinque Dominicarum XL., transfertur in craſtinum; excepto feſto Annunciationis Dominicæ: quod quocumque die evenerit ante Dominicam palmarum, ibi agetur. Similiter ubi Andræas, vel Thomas patronus fuerit, & in Dominicam ceciderit, aut feſtum quodlibet ſimile, in die Aſcenſionis, Trinitatis, ſeu Corporis Chriſti illuxerit; in craſtinum transfertur. Occurrens autem in Dominica, ſive in hebdomada palmarum, anticipatur in Sabbato præcedenti. Annunciatio nihilominus etiamſi in die Paſchæ, vel infra octavas Paſchæ illuxerit, anticipanda erit in dicto Sabbato palmarum, juxta conſuetudinem quarumdam Eccleſiarum; quod ſi ipſum Sabbatum alio feſto præoccupatum fuerit, illud cedere debet, etiamſi dignius fuerit, ad quintam feriam precedentem, ut primum agatur, quod ordine kalendarii fuerit primum: qui ordo non eſt abſque neceſſitate mutandus.

II. „ Similiter, ſi duo feſta de eadem hebdomada palmarum fuerint anticipanda primum in quinta feria ſervabitur, & ſecundum in Sabbato. Benedictus autem ſi ordinarie in VI. feriam Dominicæ paſſionis ceciderit, ibidem ſervetur. Quod ſi in die Paſchæ, vel Pentecoſtes, aut aliquo trium dierum ſequentium feſtivitas aliqua ſumma, vel media occurrat, ipſa transferenda erit in V. feriam ſequentem; excepta Annunciatione, ubi fuerit prædicta conſuetudo, ut anticipetur. Quod

ſi V.

ſi v. feria Paſchæ, vel Pentecoſtes alia feſtivitate occupetur, illa tranſibit ad diem ſequentem: ut feſtivitatum ordo ſervetur, quem diximus, non abſque neceſſitate debere tranſmutari. Quæ neceſſitas locum utique haberet, ubi Georgius eſſet Patronus, & caderet in tertiam feriam Paſchæ: quia nequaquam caderet ei Marcus, in v. feriam ſequentem occurrens. Quin immo Georgio ad vi. feriam tranſlato, Marcus, & letania conſueta in ſuo ſervarentur die, niſi forſan ex conſuetudine Eccleſiæ Diœceſanæ, Marcus cum letania foret ad alium diem tranſponendus. Dedicatio Eccleſiæ ſi fuerit mobilis, quia videlicet ii. iii., vel iv. feria Paſchæ, vel Pentecoſtes facta ſit, & inſtituta celebrari, minime tranſmutatur. Sin autem habuerit limitatum diem in Kalendario, præſcriptæ anticipationis, ſeu tranſlationis legi ſubjacebit. Sic, ubi tamen alia fuerit conſuetudo Diœceſanæ Eccleſiæ in hujuſmodi ſervandis feſtivitatibus, ea etiam a noſtris ſervetur in tali diœceſi conſtitutis, maxime ſi fuerit de feſtivitatibus præcipuis, aut alias talis, ut non poſſit abſque nota variari talis conſuetudo.

Cap. 23. De feſto duplici anticipando, vel transferendo.

I. „ Duplex feſtum incurrens in aliqua Dominica Adventus, in Dominica LXX., vel L. aut in aliqua Dominicarum Quadrageſimæ, excepta Dominica palmarum; ſimiliter occurrens in die Aſcenſionis, Trinitatis, vel Sacramenti, ſeu in octave Paſchæ, vel Sacramenti, aut in Dominica, in qua neceſſe ſit hiſtoriam Dominicalem ſervari, eo quod non ſit alia vacans a feſto digniori, transfertur in craſtinum. Occurrens vero in diem Paſcæ, aut Pentecoſtes, ſeu in aliquo trium dierum ſequentium, transfertur in v. feriam ſequentem. Sin autem evenerit in Dominica, vel hebdomada palmarum, anticipabitur juxta modum præmiſſum capitulo præcedenti. Præterea ſi loci alicujus Patronus forſan non habeatur in Calendario noſtro, aut ſolam ibi aſcriptam habeat commemorationem, & in die illius concurrat feſtum duplex Eccleſiæ generalis, illud feſtum Eccleſiæ cedere debet Patrono loci, v. g. ubi Chriſtophorus eſſet Patronus, cujus Natalis eſt in die S. Jacobi, ſimiliter ſi Dedicatio Eccleſiæ occurrat in die Exaltationis S. Crucis; feſtum Exaltationis, quod duplex eſt, cedere debet Dedicationi; ſed quia ſequentem diem invenit occupatum cum octava Nativitatis B. Mariæ, quæ nihilominus eſt duplex, anticipatur in præcedenti; & in ſimilibus ſimiliter fiat. Neque enim feſtum qualecumque anticipandum, vel transferendum, in octavam ſolemnem tranſponetur; nec octavæ tali aliquando de loco ſuo cedet in diem alterum, ut ibi celebretur. Quin immo ſi concurrat cum feſto digniori, aut hiſtoria eo die neceſſario imponenda, ipſa octave officio carebit, ſola ad utreſque Veſperas, & Laudas commemoratione contenta. Sin etiam occurrat cum octava feſtum æquale, aut minus, octava ſervatur ex integro, & feſtum transferatur in craſtinum. Quod ſi hiſtoria cum octava, aut feſtivitate concurrens aliam Dominicam habeat, in qua poſſit imponi, ibi imponatur, ne octave, aut feſtivitas ſuo fraudetur officio. Notandum autem, quod ſi hiſtoriæ aliquæ duas, vel plures habuerit Dominicas, ſingulas videlicet feſtivitatibus occupatas: ipſa hiſtoria in ea dici debet feſtivitate, quæ minoris videtur eſſe authoritatis, & feſtivitas in craſtino celebrari.

Cap. 24. De feſto ſimplici transferendo.

I. „ Feſtum xii. Lect. ſimplex, ſi die aliqua privatæ hebdomadarum Paſchæ, vel Pentecoſtes, ſimiliter ſi in die Sacramenti, aut infra octavam hujus feſti evenerit, pro eo ad utraſque Veſperas, & ad Laudes commemoratio fiat. Feſtum vero, de quo alias ſola commemoratio fieri conſuevit, his diebus conſueta commemoratione terminetur. Si autem hujuſmodi commemorationis, aut xii. Lect. ſimplex feſtivitas in Cœna Domini, Paraſceve, aut vigilia Paſchæ, ſeu in die Paſchæ, vel Pentecoſtes ceciderit, nulla de ipſo mentio eſt habenda. Alias quocumque die evenerit feſtivitas ſimplex xii. Lect., etiam infra octavas, ibi agatur; niſi ipſa dies potiori feſtivitate occupata, aut Dominica fuerit, in qua hiſtoriam imponere neceſſe ſit. Quo caſu, ſimplex primum transfertur in craſtinum, qui craſtinus ſi ſimiliter occupetur, ſcilicet potiori feſtivitate, feſtivitas ſimplex ſola commemoratione contenta officio carebit, ſin autem craſtinus ſimplici tantum feſtivitate occupetur, ille locum dabit priori, & ſequenti die celebrabitur; numquam enim feſtum ſimplex anticipandum erit, aut ultra craſtinum differendum.

Cap. 25. Pluribus concurrentibus feſtivitatibus, cui earumdem aſcribenda ſit Veſpera.

I. Si duobus feſtis xii. Lect. ſibi invicem ſuccedentibus, primum fuerit ſummum majus, aut ſummum minus, aut medium; ipſum retinebit ſecundas Veſperas ex integro, niſi ſequens fuerit æque, aut magis ſolemne. Similiter ſi primum fuerit duplex, ipſum ſecundas recipiat Veſperas: niſi ſequens etiam duplex fuerit, aut ſolemnius, aut certe Dominica LXX. vel Dominica L., aut aliqua Dominicarum XL., vel Adventus Domini: vel niſi alicubi aliud in antiphonario ſpecialiter invenietur expreſſum. Quod ſi ſimplex fuerit primum feſtum, tunc ſemper ſua ſecunda Veſpera privabitur, niſi ſequens fuerit Dominica, cujus hiſtoriæ prius ſit ſervata. Concurrentibus autem tribus, aut pluribus feſtis, ſi primum fuerit ſummum majus, aut ſummum minus, aut medium, & ſequens fuerit duplex, aut ſimplex, & tertium æquale ſecundo, tunc primum habebit ſecundas Veſperas ex integro, quia præcellit; ſecundum retinebit ſecundas Veſperas, quia primas non habuit; niſi ipſum ſecundum fuerit Dominica ſimplex; quia tunc ſequens habebit primas Veſperas. Et nota, quod feſtum carens primis Veſperis recipit commemorationem poſt *Benedicamus*; carens vero ſecundis Veſperis retinebit antiphonas ſuperiores, & poſt *Benedicamus* commemorationem: niſi feſtum inſtans habeat antiphonas ſibi aſcriptas in primis ſuis Veſperis, ſicut habent omnia media, & ſumma majora, & minora; & ſi proprias antiphonas non habeant, recipiunt eas, quæ in ſuo communi ſignatæ, vel deſcriptæ ſunt in ſecundis Veſperis ſuper pſalmos.

Ex Ceremoniali Caſalis Benedicti.

Cap. 25. de diverſis ſolemnitatibus quomodo agatur, & primo de ſummis.

I. „ Feſta ſunt in multiplici differentia; quædam enim ſunt feſta ſumma, alia duplicia majora, duplicia minora, ſemiduplicia, & ſimplicia. Summa feſta ſunt hæc: Nativitatis Domini, Reſurrectionis, Pentecoſtes, SS. Trinitatis, Euchariſtiæ, Aſſumptionis B. Virginis Mariæ, Omnium Sanctorum, Tranſitus B. P. N. Benedicti, feſtum præcipui Patroni cujuslibet Monaſterii, & feſtum Dedicationis Templi. Et die eorumdem feſtorum ſummorum vigiliæ immediate præcedente, non dicuntur vigiliæ mortuorum in choro, ut ſit plus temporis pro munditiis faciendis. Vigiliæ quoque earumdam ſolemnitatum fiunt more xii. Lect., & præfatio communis dicitur. Duplicia feſta majora ſunt hæc: Circumciſio Domini, Epiphania, Aſcenſio Domini, Purificatio B. Virginis Mariæ, Annunciatio, Nativitas, Conceptio, Nativitas B. Joh. Baptiſtæ, Natale Apoſtolorum Petri, & Pauli, Veneratio B. P. N. Benedicti, cum Miſſa pro gratiarum actione, quæ poſt collectionem omnium fructuum celebratur de SS. Trinitate in unoquoque Monaſterio, cum proceſſione ſingulis annis, die a Prælato Monaſterii conſtituta. In quibus duplicibus majoribus, & ſummis, incumbit Abbati officium celebrare. Duplicia minora feſta ſunt hæc: feſtum B. Stephani protomartyris, Johan. Evang., Mauri Abb., Converſionis S. Pauli, Scholaſticæ Virg., Viſitationis Beatæ Mariæ Virg., Mariæ Magdalenæ, Transfigurationis Domini, Laurentii Levitæ, & Mart., Michaelis Archangeli, Martini Epiſc., & ſingulorum Apoſtolorum.

II. „ Semiduplicia feſta ſunt hæc: Hieronymi Presbyteri, Gregorii Papæ, Ambroſii Epiſc., Aug. Epiſc., Nicolai Epiſc., commem. S. Pauli, Bernardi Abbatis, & cætera, ſi qua in Calendario continentur.

III. In feſtivitatibus itaque ſummis Invitatorium inchoabitur a quatuor antiquioribus, qui in tabula dictarum ſolemnitatum annotabuntur, cuculla tantum induti, ab utroque choro ad analogium ſimul procedentibus. Pſalmus etiam *Venite*, uſque ad illa verba, *Jubilemus Deo*, ab ipſis quatuor ſimul imponentur, & ultima ipſius Gloriæ particula, *& in ſæcula ſæculorum amen*, ab eiſdem ſimul omnibus reaſſumitur. Verſus autem ipſius pſalmi alternatim a duobus ipſorum quatuor diverſi chori decantabuntur. Verſiculi Nocturnorum, necnon & omnium Reſponſoriorum, demptis quarto, octavo, duodecimo, Laudum, & Veſperarum, a duobus

„ fratribus in medio chori decantabuntur. Quarti vero ℟., & octavi, Laudum, & Veſperarum a quatuor, duodecimi a quatuor antiquioribus, qui etiam in tabula annotabuntur, & ab Abbate; nec repetitur a capite ℟. aliquod præter duodecimum; & hoc in ſummis tantum duplicibus majoribus: in illis enim poſt ℣. duodecimi ℟., dictoque *Gloria Patri* Cantor alterius chori ℟. a capite repetit. In Veſperis tamen, & Laudibus eorumdem feſtorum numquam repetitur a capite. Ad ultimum ℟. egrediantur Ceroferarii, & clerici Thurificatores veſtire albas, & præparare ignem, incenſum, & candelabra cum cereis. Poſtquam Abbas *Te Deum laudamus* impoſuerit, procedant a Sacriſtia ambo Ceroferarii albis induti, & eos accenſos deferentes, qui facta prius reverentia Dominico Corpori, per utrumque latus chori, ad Abbatem pervenientes, verſus eum reverenter inclinent, illicque ſiſtant a regione, tenentes candelabra ſua, donec a ſede ſua Abbas prodierit: choro autem proſequente hymnum: *Te Deum laudamus*, accendantur luminaria ſecundum qualitatem feſti. Abbate itaque una cum Cantoribus, & Capellano in Sacriſtiam a Ceroferariis deducto, aſſumant omnes albas, & cappas tantum præter Abbatem, qui & ſtolam cum cappa aſſumere debet. Et interim parent Miniſtri, ſive Clerici parvum analogium ante medium altaris majoris ad gradum altari proximum, & deſuper ponant Miſſale, vel librum Evangeliorum; Clerici vero Thurificatores ſint ſolliciti ut ignem habeant, & incenſum ſemper paratum: qui ſic induti circa finem dicti hymni *Te Deum* ſimul ad altare procedere debent in hunc modum: procedant Ceroferarii ante oſtium Sacriſtiæ, egreſſum Abbatis præſtolantes, ſequantur Cantores bini incedentes, & poſtremo Abbas cum Capellano ſua croſſa ſubſequente. Pervenientes autem hoc ordine ad gradum Presbyterii, ſuper illum ſimul genua flectant, Abbate ſe in medio collocante, & Capellano poſt eum genua flectente. Quibus ſic genua flectentibus, aſcendat ſolus Abbas ſuper gradum, & verſa facie ad chorum, benedicat incenſum, Capellano benedictionem petente, atque dicente: *Benedic Pater*; quod facere debet unus Clericorum abſente Capellano, veluti quando Prior facit officium, quo benedicto, ſumtoque incenſo cum cocleari, ſignum faciens ponat ipſe Abbas illud incenſum in thuribulum a Clerico Thurificatore ſibi reverenter præſentatum, qui non incenſet altare; ſed mox finito *Te Deum*, verſa facie ad altare, & non ad aquilonem, ante analogium ipſum conſtitutus, pronunciet Evangelium; & dum chorus reſpondet: *Gloria tibi Domine*, Abbas factis ſignaculis, ſicut ſupra dictum eſt, ſtans textum Evangeliorum incenſet. Illo autem pronunciante Evangelium, ſtent poſt eum Cantores hinc inde, paullo remotius ab analogio conſtituti, & inter eos Capellanus: Ceroferarii vero inter altare, & ante analogium ſtare debent, ſe mutuo a regione proſpicientes. Unus autem Clericorum teneat Abbati lucernam. Perlecto Evangelio, imponat Abbas hymnum: *Te decet laus*, poſtea dicat orationem ad diem pertinentem, finiens illam *Per Dominum*; quæ verba ubi pronunciaverit, Clericus continuo amoveat pulpitum e medio cum libro, & cum a choro reſponſum fuerit: *Amen*, imponat Abbas: *Deus in adjutorium meum intende*, & illic cum Miniſtris remaneat, donec chorus pronunciaverit: *Gloria Patri*, uſque *Sicut erat*; Ceroferariis ad cornua gradus altaris verſa facie ad Orientem conſiſtentibus; choro autem pronunciante: *Sicut erat*; procedat Abbas cum Miniſtris ad chorum ordine, quo ad altare prius proceſſerat. Poſtquam vero Abbas in ſedem ſuam ſe receperit, Ceroferarii facta prius inclinatione verſus eum, candelabra ſua reponant ante gradum altaris, ea denuo reſumturi, poſtquam ℣. pronunciaverint, qui canticum *Benedictus* antecedit, ut idem fiat per omnia in Veſperis poſt ℣., qui *Magnificat* præcedit; candelabra autem ſua ſuper gradum deponentes, vel ea inde auferentes, ſemper genua flectant reverenter ſuper ipſum gradum; redeuntes autem Ceroferarii, dimiſſis candelabris, jungant ſe choro, Abbas primam antiphonam Laudum ſibi a Cantore reverenter annunciatam imponat. Cantores autem pſalmos, ſicut in Veſperis, in chori medio ſimiliter imponere debent, & ſollicitus ſit Capellanus, ut tempeſtive de collectario, & libris aliis, & lucerna provideat Abbati, & occupatis Ceroferariis ipſe lucernam teneat; Ceroferarii enim poſt ℣. ante *Benedictus* decantatum, procedentes ad altare illud reverenter diſcooperire debent, & candelabra ſua reſumentes, parique ſemper paſſu ambulantes, ad Abbatem properent, ante quem ſe prius humilient, verſis vultibus ad altare, Impoſito autem *Benedictus*, mox procedat Abbas ad altare incenſandum cum Capellano ſuo, ſenioribus Thurificatoribus, & Ceroferariis, Cantoribus in choro remanentibus. Qui tamen Thurificatores debent ſubſequi Ceroferarios: & eſt notandum, quod ſemper Thurificatores præcedere debent Cantores, ſive eundo ad altare, ſive redeundo ad Sacriſtiam. Capellanus autem, quando croſſam non portat, ſubſequitur Abbatem; quando vero portat, antecedit; qui etiam in utraſque Veſperas occupabit primam ſedem ſedium infimarum chori, & ad Laudes primam ſupremarum prope Abbatem, ut miniſtret ea, quæ erunt ei neceſſaria. Qui ſimul ad altare pervenientes offerant reverenter Abbati incenſum, & thuribulum ritu præmiſſo; factoque ſigno Crucis ſuper illud nihil dicens; quia jam ſemel benedictum eſt, cum cocleari imponat incenſum in thuribulum, ut prius, a Clerico Thurificatore ſibi reverenter præſentatum, & illud a manu Capellani accipiens, poſtquam ſtando incenſaverit illud, altare deoſculetur, & illud incenſet in modum, qui ſequitur: primo medium ipſius altaris deſuper tribus, vel quatuor agitationibus ducendo thuribulum, & paululum inclinet caput; inde ſe non movendo tres, vel quatuor revolutiones faciat verſus cornu dextrum; poſtea ſimili modo cornu ſiniſtrum incenſet, quo facto profunde prius inclinando diſcedat. Altare majore incenſato, accipiant duo thuribula duo Thurificatores, qui cum Abbate præſtutes ſunt, cum Clericis ſuis ad alia altaria incenſanda properent, duobus Ceroferariis, cum ad chorum revertitur, præcedentibus. Sollicitus ſit autem Capellanus ipſo Abbate incenſante, ut cappam reverenter ſublevet, ut expeditius thurificationem agere valeat, & quoties thurificando inclinat, toties & ipſe Capellanus uniformiter inclinare debet. Si autem Corpus Dominicum alibi, quam in majori altari eſſet repoſitum, incenſare debet: quibus peractis, thurificatores Abbatem in ſtallio ſuo, ubi fuerit conſtitutus, reverenter incenſent, & poſtea Cantores; quo facto, thurificatores jungant ſe Cantoribus, tradentes thuribula ſua Clericis, ut omnes etiam thurificent; quibus thurificatis, Clerici utrumque chorum thurificent non ceſſando a thurificatione, etiam inter cantandum *Pater noſter*, & *Gloria Patri*; ad quod tamen inclinat chorus; in ea ſiquidem exhibetur reverentia Divinæ Majeſtati, ſicut & in ipſa inclinatione: cum autem ad finem chori pervenerint, illic paullulum ſiſtant, thurificationem tamen minime intermittentes, donec factis tribus, aut quatuor agitationibus thuribuli verſum ſummum altare, ad illud reverenter inclinant, demum ad chorum ſe convertentes, facta ſimili inclinatione diſcedant; Ceroferarii vero incenſatis Cantoribus, & Thurificatoribus, in medio chori poſt analogium dimittant ſua candelabra, ne impedimentum præſtent Clericis utrumque chorum incenſantibus, vel ſimul illa teneant, donec fuerit incenſatus chorus, niſi prius forte anguſtentur imponere *Kyrie eleiſon* ante Abbatem cum candelabris, quo ante Abbatem impoſito cum candelabris, ante eumdem reverenter illa teneant, donec ipſe Abbas *Pater noſter* cum collectis, ſi quæ fuerint, pronunciaverit. Dum vero canitur *Benedicamus Domino* a Cantoribus, & a Thurificatoribus, demiſſis candelabris ante Abbatem, eant ipſi Ceroferarii cooperire ſummum altare, moxque ad Abbatem revertantur, ut completis omnibus, illum ad Sacriſtiam cum Cantoribus, & Thurificatoribus, & Capellano reducant, eodem ordine, quo ingreſſi fuerant, diſcedentes: Sacriſtiam ingreſſi continuo Cantores, & Thurificatores ſe convertant verſus Abbatem, illoque pertranſeunte paullulum inclinent. Et eſt advertendum, quod ſi in ſolemnitate ſumma, vel duplici majore contingat Abbatem abeſſe, vel eo præſente impediri, quominus officium celebret, tunc Priore, vel alio Presbytero quocumque officium celebrante, per omnia ſimilis ritus ceremoniarum obſervabitur, ac ſi Abbas ipſe officium celebraret; ipſe autem celebrans ultimam ſedem in choro Prioris tenebit, repetit paratum, & antiphonas ad *Benedictus*, & *Magnificat* etiam Abbate præſente imponet, & in fine orationem Dominicam pronunciabit, cum Evangelio nocturnorum, ceteraque ad officium pertinentia explebit: non tamen benedicet, aut alia præeminentiæ ſigna faciat. Abbas tamen ante ſe taperum habebit, ſicut celebrans officium. Sciendum eſt autem, quod quando Abbas facit officium, ad ipſum ſpectat decantare totum officium nocturnorum cum Laudibus, horam regularem, quæ majorem Miſſam præcedit cum ipſa Miſſa, & utriuſque Veſperis, & gratiis ad utramque refectionem, ſi dies binæ refectionis fuerit, reliquas diei horas peraget Hebdomadarius;

„ ſi eu-

„ ſi autem alius officium præter Abbatem celebret, iti-
„ dem faciet, ſicut & Abbas.

Cap. 26. De hora regulari, quæ majorem Miſſam præcedit in iiſdem ſolemnitatibus.

„ I. Pulſato primo ſigno cum duabus majoribus cam-
„ panis ad horam decantandam, quæ majore præcedit Miſ-
„ ſam, feſtineut omnes fratres veſtiti albis, & hoc in ſum-
„ mis tantum feſtivitatibus, Epiphaniæ, & Purificationis
„ B. Mariæ; Aſcenſionis Domini, propter proceſſionem,
„ quæ in his diebus, quamvis non ſint ſumma feſta, ta-
„ men ſolemniter celebrantur. In aliis autem feſtivitati-
„ bus quantuncumque ſolemnibus, duplicibus majoribus
„ & ceteris, nulli veſtientur albis, præter Sacerdotem,
„ Cantores, & Miniſtros: ſecundo autem ſigno pulſante,
„ Abbas indutus albis cum ſtola, & manipulo tantum,
„ una cum Diacono, & Subdiacono, præeuntibus Cero-
„ ferariis, & Capellano croſſam, ſive pedum ante eum
„ nullo medio deferente, ad chorum procedant; factaque
„ ſimul maxima reverentia Dominico Corpori, ad loca
„ ſua ſinguli eant, ſicut alio tempore, quando ſimilis
„ hora decantatur. Abbate itaque in ſede ſua collocato,
„ Ceroferarii ante eum ſimul juncti candelabra ſua tene-
„ ant, verſis vultibus ad alterum chorum, ſic permanen-
„ tes, donec incipitur hymnus ejuſdem horæ, cum Ab-
„ bate tamen dicente: *Deus in adjutorium meum intende*,
„ vultus ad altare convertant, & cum ipſo pariter redu-
„ cant. Hymno autem impoſito deferant ea ad gradum
„ altaris, & revertantur ad chorum, e regione ſe collo-
„ cantes in imis ſedibus ante Diaconum, & Subdiaconum
„ niſi quando induuntur albis omnes fratres; tunc enim
„ ſic in ordines ſuos collocentur; dicto autem ab iiſdem
„ Ceroferariis ℣. ipſius horæ, reaſſumant candelabra ſua
„ ante Abbatem ſe collocantes, ſicut prius, donec abſo-
„ luta hora omnibus genua flectentibus, flectant & ipſi
„ genua ante ipſum Abbatem, verſis vultibus ad alterum
„ chorum; cum autem Abbas finierit collectam principa-
„ lem ipſius horæ dicendo *Per Dominum*, &c. continuo
„ diſcedant Miniſtri ad altare, dalmaticas ſuas ſuper u-
„ trumque altaris cornu a Sacriſta prius delatas cum gra-
„ vitate induant, ut parati ſint abſoluta hora Abbati oc-
„ currere ante analogium, ubi cappam ſuper dictum ana-
„ logium prius repoſitam honeſte ſumentes, illa Abbatem
„ induant. Quod ſi dies Dominicus fuerit, non erit ne-
„ ceſſe dictos Miniſtros pro ſumendis dalmaticis egredi;
„ ſed aſſument eas inter dandam fratribus aquam benedi-
„ ctam. Interim fratres omnes cappas illic prius delatas
„ aſſumant. Abbas itaque, ubi cappam aſſumſerit, proce-
„ dat cum Miniſtris præeuntibus, ſicut prius ante horam
„ ingreſſus fuerat altare: pervenientes ad gradum Presby-
„ terii illic ſiſtens Abbas convertat faciem ſuam ad cho-
„ rum, ſicut in Laudibus dictum eſt, incenſumque bene-
„ dicat: benedicto vero incenſo, ſacras reliquias ſuper al-
„ tare a Sacriſta ante horam tempeſtive delatas, ſtando
„ ſuper ipſum gradum thurificet; poſtea reverenter in-
„ clinando, reſtitutoque thuribulo, ſacras reliquias ſumturus,
„ prius genua flectat in terram: quo facto, illas reve-
„ renter accipiat, & ad chorum ſe convertat, una cum
„ Miniſtris ante eum exiſtentibus, & dorſo contra inni-
„ tentibus. Fratribus igitur cappis induti, ceſſanteque ſtre-
„ pitu, imponant Cantores ℟. proceſſionabiliter decan-
„ tandum.

Cap. 27. De proceſſione.

II. „ Proceſſio autem ordinetur: Præcedat aqua bene-
„ dicta, deinde Crux, procedant fratres bini, & bini, ex
„ utroque latere procedentes; poſt eos incedant Cantores
„ ſimul juncti medium locum circa finem tenentes, poſt-
„ modum Diaconus, & Subdiaconus, ſigillatim libros
„ Evangeliorum, & Epiſtolarum, vel ſacras reliquias
„ deferentes. Poſt Diaconum eant Ceroferarii ſimul e-
„ tiam juncti: noviſſimus ſit Abbas cum ſuo Cappella-
„ no, ante ipſum Abbatem pedum, ſive croſſam defe-
„ rente; Clerici vero Thurificatores accepto thure, per
„ utrumque latus inter Diaconum, & Subdiaconum thu-
„ ribula ſua lente agitantes, & reverenter incedant; ſicque
„ moderentur omnia, tam cantu, quam proceſſu, ut ℣.
„ reſponſorii in navi decantandus, ſi fieri poſſit, ſemper
„ occurrat. Pervenientes itaque ad navem Eccleſiæ, illic
„ ſtationem faciant, & non ante, ibique in medio a duo-
„ bus Cantoribus, adjunctis ſibi duobus ſenioribus, ℣.
„ Reſponſorii decantetur; quo finito, Clerici ſumto
„ thure, primo Abbatem thurificent, dehinc Diaconum,
„ & Subdiaconum, non ſolum reſpectu eorum, ſed pro-
„ pter Sanctorum Reliquias; & poſtea crucem redeundo
„ ad chorum thurificent. Choro autem repetitionem ℟.
„ poſt ℣. proſequente, principalis Cantor antiphonam Ab-
„ bati denunciet, ſeu alteri ejuſdem chori officium cele-
„ branti: ſimiliter faciat Cantor ſiniſtri lateris iis, qui
„ ſunt ſui chori. Unde illam antiphonam finito ℟. proſe-
„ quentes fratres chorum ingrediantur, in ſedibus ſe collo-
„ cantes, qui omnes Abbate pertranſeunte profunde incli-
„ nent, vel ob reverentiam Reliquiarum SS. genua fle-
„ ctant. Abbas autem cum miniſtris ad analogium, quod
„ eſt ante gradum antiphonam decantaturus. Quo facto,
„ ad ſacriſtam miniſtris ſemper præviis procedant, eo ritu
„ quo venerant prius, & fiat pulſus omnium ſignorum
„ pro miſſa ſolemniter decantanda, & accendantur lumi-
„ naria omnia ſecundum ritum monaſterii. Interim fratres
„ omnes exuant cappas ſuas præter Cantores, Sacriſta vero
„ cum ſocio ſuo mox illas ad veſtiarium deferat. Quibus
„ rite peractis, inchoetur introitus Miſſæ poſt ℣. repe-
„ tendus, & iterum poſt *Gloria Patri*, in qua Miſſa ſe
„ gerant, tam miniſtri, quam conventus ſicut ſupra di-
„ ctum eſt in Miſſa conventuali, excepto quod ℟. im-
„ ponetur a duobus Presbyteris junioribus cappis indutis
„ in ſupradicto magno analogio, ubi etiam epiſtola, &
„ evangelium decantantur, ut in quibuſdam monaſteriis;
„ alias vero in analogio ante gradum Presbyterii; a qui-
„ bus etiam ipſius Reſponſorii ℣. decantabitur: *Alleluja*
„ vero, tractus, & proſa ab ipſis duobus Cantoribus
„ cum duobus aliis ſenioribus ſibi adjunctis in cappis in-
„ dutis, ſignoque ab eiſdem Cantoribus vocatis, proſe-
„ quantur; quæ quidem omnia a conventu fient ſecun-
„ dum decantationem notarum. In feſtis ſummis Quadra-
„ geſimalibus dicitur tractus ab ipſis Cantoribus, & aliis
„ duobus in tabula deputatis, alternatim: Cantoribus
„ tamen incipientibus, omnes enim tractus alternatim di-
„ cuntur; præter *Domine non ſecundum*, qui dicitur ab
„ utroque choro ſimul; ultimus tamen verſus ſcilicet; *A-
„ djuva nos*, & ſimul cum genibus flexis dicitur. Extra
„ tempus XL. poſt alleluja dicitur proſa in his feſtivitati-
„ bus ſummis tantum, & per earumdem octavas fit, ut
„ in Miſſali notandum eſt, quibus adduntur dicendi ulti-
„ mi ℣. proſæ de Corpore Chriſti, per ejuſdem feſti o-
„ ctavas, incipiendo a ℣. *Ecce panis Angelorum* &c., &
„ ad finem uſque proſequendo. In aliis vero feſtivitatibus
„ quantumcumque ſolemnibus non dicitur proſa, præter-
„ quam in veneratione B. P. N. Benedicti, docente ſat
„ juſta ratione. Notandum, quod in proceſſione celebran-
„ da nec ad aliquod particulare altare, neque ad capitu-
„ lum, vel officinam aliquam inclinatio fiet; ſed ante ſe
„ unuſquiſque tantum caput inclinabit reverenter, quo-
„ ties antedicta loca pertranſire contigerit; quod & ſem-
„ per ab omnibus obſervandum eſt, quando conventuali-
„ ter, vel privatim hujuſmodi locis occurrerint. Quo ad
„ utraſque Veſperas, in dictis ſolemnitatibus omnia fiant
„ eo ritu, & ordine, ſicut prædictum eſt in Laudibus.
„ Inchoato ultimo pſalmo, duo deputati per ſignum fa-
„ ctum a Cantoribus, cum reverentia verſus Abbatem
„ exire debent pro aſſumendis cappis, ſicque tempeſtive
„ redire, ut una cum Cantoribus ℟. imponant, & ℣.
„ *Benedicamus Domino*, ſimul decantent. Idemque ſignum
„ faciendum eſt a Cantoribus his, qui in navi ſunt di-
„ cturi ℟. verſum, & his qui cantaturi ſunt in choro
„ *alleluja* cum ipſis Cantoribus. Abſolutiſque Veſperis ſi-
„ mul cum Abbate, & Capellano pedum, ſive croſſam
„ deferente, cum Cantoribus ad veſtiarium redire debent.
„ In die autem Dominico Reſurrectionis poſt Veſperas
„ reſponſo a choro *amen* in fine collectæ diei, incipiunt
„ Cantores ℟. *Chriſtus reſurgens* &c., & fit ſtatio in na-
„ vi eccleſiæ ante Crucifixum, & in proceſſu ipſius
„ incedent Ceroferarii cum eo, qui crucem cum cappa
„ rubra bajulat, hoc eſt ante cum cruce primi, & non
„ cum ſuperiore, eo quod nullas deferat reliquias; dein-
„ de omnes fratres bini, & bini, & poſt eos duos ſenio-
„ res Thurificatores, deinde Cantores, quos ſequetur Ca-
„ pellanus, & ultimo loco Abbas. Clericorum vero unus
„ poſt dorſum ejus, qui crucem bajulat, eandem
„ thurificet, cum chorus genibus flexis cantat: *Reſurgen-
„ tem adorent*. Dicto a ſuperiore: *Fidelium animæ per
„ miſericordiam Dei requieſcant in pace*, mox procedant
„ omnes ad chorum dicentes ſubmiſſa voce: *Pater noſter*,
„ & *Ave Maria*, & *Sub tuum præſidium* dicatur in
„ choro more ſolito, quo dicto ſacriſtam ordine, quo
„ venerant, adeant. Præterea notandum eſt, quod quan-
„ do Abbas facit officium, pedum, ſive croſſa a Capellano
„ ſive pedifero defertur, non tamen ſemper; deferat

circum illam eundo, & redeundo ad horam regularem, quæ majorem Miſſam præcedit, ſtareque debet, atque conſidere in ima ſede ante Abbatem in penultima, deferreque ad proceſſionem, ſi fieri debeat: in Introitu vero Miſſæ non portat Capellanus, ſed Diaconus, ſumere tamen illam debet, quando Abbas aſcendit ad altare deoſculandum, dicendo; *Conſcientias noſtras quæſumus Domine*, & antequam imponat Abbas hymnum: *Gloria in excelſis Deo*, eam Diacono offeret eam reſumendam, cum chorus reſpondet: *Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis* &c. Ubi autem Diaconus inchoaverit: *Dominus vobiſcum*, pro Evangelio concinendo, ipſe Capellanus pedum teneat, donec Abbas inclinatione facta in medio altaris, ſe recipiat in dextrum cornu ipſius altaris, qui tunc pedum accipere debet a dicto Capellano, eidem reſtituendum, Diacono ultimam periodum Evangelii abſolvente; quod tamen ab ipſo Capellano teneri debet, uſquequo Abbas *Credo*, ſi dicendum fuerit, impoſuerit, & inſuper quoties Abbas imponit alta voce: *Dominus vobiſcum*, vel *Per omnia*, Capellanus Diacono pedum offerre debet, excepto quod ad *Dominus vobiſcum* de præfatione ipſe Capellanus poterit tenere. Ideo vertente folia Diacono intendere convenit, potiſſimum cum propriæ præfationes ſunt ipſis feſtis, de quibus agitur, attributæ; omnes enim præfationes dicuntur, ut habentur in miſſali, præter illam, quæ de jejunio eſt, nam licet dicatur a capite jejunii uſque ad Dominicam in ramis palmarum; non tamen dicitur diebus Dominicis, cum ſatis conſtet diebus Dominicis non eſſe jejunium. Tandem poſtcommunione a choro decantata, Diaconus a Capellano pedum accipiat, nec illi ipſum reſtituat, donec *Ite Miſſa eſt*, vel *Benedicamus Domino*, nec non benedictio ab Abbate data fuerit; qui quidem Capellanus poſt genuflexionem, quæ fieri ſolet ad *Verbum caro factum eſt*, immediate Abbatem cum croſſe præcedat redeundo ad Sacriſtiam cum ceteris miniſtris. Eſt etiam ſciendum, quod quotieſcumque Abbas cantet, ſeu pronunciat. *Deus in adjutorium*, Capitulum, & orationem, ſive *Pater noſter* ad Veſperas, & horam, quæ majorem Miſſam præcedit, Capellanus croſſam ante illum reverenter tenere debet; tamen nunquam tenet, ſed neque portat ad Matutinas, & Laudes, niſi in die Nativitatis Domini.

Cap. 28. *Quomodo agantur majora duplicia Feſta.*

I. „ In duplicibus majoribus feſtis Invitatorium a duobus Cantoribus tantum imponetur, verſiculi reſponſoriorum ſimiliter a duobus in uno tantum choro exiſtentibus, ubi ℟. impoſitum fuerit, decantabuntur, duodecimi ℟. verſu excepto, qui a quatuor ſenioribus dicitur in medio chori ad analogium, & repetetur a capite in altero choro. ℟. in Laudibus & Veſperis inchoabitur in medio chori ab ipſis Cantoribus, & verſiculi eorumdem cum *Benedicamus Domino*, ab eiſdem tantum decantabuntur, ℣. nocturnorum & horarum e duobus junioribus, ſicut in ſummis imponentur. Ad Miſſam vero, quæ ſine proceſſione celebranda eſt, niſi quando Miſſa pro gratiarum actione celebratur poſt collectionem fructuum, & niſi fuerit dies, quæ ex inſtitutione proceſſionem habeat, ut dictum eſt c. 26. de ſummis feſtivitatibus, Sacerdos, & miniſtri ſe per omnia gerant, ſicut in ſummis feſtis, & conventus ſimiliter, demto quod ℟. inchoabitur a duobus fratribus junioribus albis indutis, verſuſque ab eiſdem decantabitur, *alleluja* vero cum verſu a duobus Cantoribus tantum; tempore XL. tractus dicitur ab ipſis Cantoribus, & aliis duobus Sacerdotibus mediocribus in tabula deputatis, qui poſt inchoatum hymnum, parvo ſigno ab ipſis Cantoribus vocati, & licentia a ſuperiore petita, exeant. Cum Abbas incipiet decantare antiphonam pro *Magnificat*, exibunt a Sacriſtia ad gradus altaris, ut cum pervenerit ad eos Abbas, perficiat omnia, ſicut in ſummis, & ipſi a Clericis thurificatis in choro, petita venia, facta ſimul & reverentia Abbati ad Sacriſtiam redeant. Ad Laudes autem ſolus Abbas cum Capellano, Ceroferariis, & unico Clerico albis induetur, qui Capellanus a thurificatione altarium, ſi quæ fuerint in cancello ipſius eccleſiæ, in choro reverſus Abbatem thurificabit, quo thurificato, tradat thuribulum Clerico, ut eum etiam thurificet; dehinc utrumque chorum, ut moris eſt. Cum autem a ſolo Priore, ſive alio Sacerdote officium peragitur, a ſolo Clerico incenſabitur, & ſic intelligendum eſt de Subpriore primo, vel ſecundo in monaſteriis, ubi ſunt Abbates Commendatarii, in quibus Priore clauſtrali (nam vice Abbatis fungitur) officium celebrante, junior thurificator egredietur pro thurificatione facienda, & cuncta faciet ſicut in Veſperis, incenſatoque Patre Priore, dabit thuribulum Clerico, a quo ſimiliter incenſabitur; dehinc ab eodem Clerico continuabitur chorus Prioris, & poſtea chorus Subprioris primi.

Cap. 29. *Quomodo agantur feſta duplicia minora.*

I. „ In duplicibus minoribus Invitatorium a duobus verſiculariis hebdomadæ videlicet præſentis, & præteritæ imponitur. ℣. autem omnium ℟. in nocturnis a duobus etiam in choro ſuo decantabuntur; ℣. aut ℟. Laudum & Veſper. ab eiſdem verſiculariis in medio chori perſolventur; nullum vero ℟., vel antiphona e capite repetitur. In Laudibus nulli veſtiuntur albis, neque thurificetur; ſed ſimpliciter ab Hebdomadario omnia peraguntur; officium tamen B. Virg. Mariæ in nocturnis, & Laudibus conventualiter non dicitur, nec ſiunt commemorationes quotidianæ. Et eſt notandum, quod quoties non dicitur officium B. Virg. Mariæ in choro, extra chorum debet dici; non dicuntur quotidianæ commemorationes; ſed reſerventur poſtea dicendæ in eodem officio ſummiſſa voce; quod quidem officium non deambulando, ſed genibus flexis devote perſolvendum eſt, nec detineantur pro eodem officio dicendo fratres inviti, quia forſitan, vel ex parte, vel ex toto abſolverunt. Ad Miſſam duo Cantores tantum cappis veſtiuntur: qui tempeſtive pro ipſis aſſumendis a choro egredi debent, ut ſtatim finita Hora, chorum ingredi parati ſint; ℟. a duobus fratribus junioribus in tabula depoſitis non indutis albis; *alleluja* autem ab ipſis Cantoribus, ſicut in duplicibus majoribus decantabitur. Tempore LXX. ab ipſis Cantoribus ℟.; tractus vero ab utroque choro alternatim decantabitur. Aſſiſtit & thurificator cum miniſtris in Miſſa ſolus, qui & officium clerici ſimul per omnia adimplebit. Similiter & cum Hebdomadario veſtietur in Veſperis Clericus thurificator, a quo poſt thurificatum Hebdomadarium continuabitur chorus Abbatis, ſi præſens fuerit; alias chorus Prioris. Eodem ritu fiet in ſummis duplicibus majoribus poſt thurificatos Cantores in monaſteriis, in quibus unum tantum habetur thuribulum. Et in benedictione incenſi talis ritus teneatur, ſicut de Abbate dictum eſt in ſummis, videlicet cum pervenerit ad gradum altaris, primum genu flectat, aſcendens ſuper gradum verſa facie ad chorum, benedicat incenſum a Clerico præſentatum, quo benedicto, ſumtoque incenſo cum cocleari, ſignum faciens ponat ipſe illud in thuribulum, qui facta prius inclinatione ſtans primum altare incenſet.

Cap. 30. *Quomodo agantur ſemiduplicia feſta.*

I. „ In feſtis ſemiduplicibus agitur officium per omnia, ſicut in duplicibus minoribus, demto quod officium B. Virg. Mariæ dicitur in nocturnis in choro, & in Laudibus, ℣. reſponſoriorum in nocturnis ab uno tantum cantatur, demtis 4. 8. „ & 12. qui a duobus in ſuo choro more præmiſſo decantantur. In Miſſa a duobus Cantoribus cappæ aſſumuntur. ℟. & *alleluja*, ſicut in duplicibus minoribus peraguntur, in Miſſa, & utriſque Veſperis thurificatur, in quibus etiam Hebdomadario cappa aſſumitur pro thurificatione peragenda.

Cap. 31. *Quomodo agantur feſta ſimplicia XII. Lectionum.*

I. „ In feſtis ſimplicibus, & per quaſcumque octavas Invitatorium a duobus dicitur. ℣. omnes reſponſoriorum nocturnorum, Laudum, & Veſperarum, atque ceterarum Horarum ab uno tantum dicentur, & illis diebus nulla fit thurificatio. Miniſtri altaris alba, ſtola, & manipulo veſtiuntur; ℟. in Miſſa a Cantore imponitur, & cum ſuo ℣. a toto choro proſequitur, *alleluja* vero a duobus fratribus in medio chori decantatur; in LXX. tractus loco *alleluja* dicitur alternatim ab utroque choro, ut in duplici minore.

Ex Ordinario Carthuſienſi.

Cap. 1. *De diviſione, & multiplicitate Divini officii, deque feſto ſollemni.*

I. „ Officium canonicum quotidie fit, aut feſtivale, aut temporale. Porro feſtivalis officii quatuor ſunt gene-

Digitized by Google

„ genera, quæ diverſo modo, diverſoque celebrantur ordine, quorum tria XII. Lectiones ſingillatim habent, & quartum tres dumtaxat. Ex feſtis XII. Lect. habentibus unum ſolemne ſeu candelarum, aliud autem capituli, tertium vero XII. Lect. feſtum vocamus. Temporale autem officium aut eſt Dominicale, aut feriale.

II. „ Feſtum ſolemne celebratur cum capitulo & refectorio, & in eo quatuor candelæ, ſeu cerei accenduntur ad utraſque Veſp., Matut., & Laudes; unde etiam feſtum candelarum vocatur; thus etiam in eo adoletur in utriſque Veſperis, & Laudibus; habet autem totum officium integrum incipiendo a primis Veſperis uſque ad Completorium ſequentis diei incluſive, niſi impediatur per concurrentiam alterius feſti ſolemnis, de qua dicetur infra, excepta ſolemnitate Compaſſionis glorioſiſſimæ ſemper Virg. Mariæ, ut ſuo habetur loco.

III. „ Ad primas autem ejus Veſperas unam tantum dicimus antiphonam ſuper pſalmos feriales: etiamſi eodem die feſtum Capituli, aut duodecim Lect. celebretur, exceptis duabus ſeptimanis Paſchæ, & Pentecoſtes: in quibus pſalmi Dominicales ſemper ad prædictas Veſperas dicuntur: quamvis Annunciatio Dominica, aut Dedicatio eccleſiæ in illis contingant. Excipiuntur etiam ſolemnitates SS. Stephani, Johannis Evang., & Innoc., de quibus primis Veſperis fit tantum commemoratio.

IV. „ Magnum etiam ℟. ad primas Veſperas in omni ſolemnitate dicitur, & Invitatoria, Hymni, Pſalmi, ad Matutinas, & ad Laudes, Lectiones, ℟., ℣., antiphona, & cetera omnia in ipſis Veſperis, Matutinis, Laudibus, & ceteris Horis de ſolemnitate dicuntur, & cantus eſt ſolemnis.

V. „ Solemnitates autem ſunt hæ: Nativitas Domini, Circumciſio, Epiphania, Paſcha, Aſcenſio, Pentecoſtes feſta SS. Trinitatis, Euchariſtiæ, & Transfigurationis Domini, Purificatio, Annunciatio, Compaſſio, Viſitatio, Aſſumptio, Nativitas, Præſentatio, & Conceptio B. Virginis Mariæ, feſta SS. Stephani, Johannis Apoſtoli, & Innocentium, feſta SS. Joſeph, & Benedicti, Inventionis S. Crucis, Nativitatis S. Johannis Baptiſtæ, Petri, & Pauli, Magdalenæ, Annæ, Exaltationis S. Crucis, S. Michaelis, Brunonis, Omnium SS., Reliquiarum, S. Hugonis Lincolnienſis, & Dedicationis Eccleſiæ.

VI. „ (Feriis ſecunda, tertia, & quarta poſt Paſcha, & Pentecoſten, Veſperæ ſolemniter celebrantur cum quatuor cereis: ſed ad Matutinas habentur tantum tres Lectiones, & duo nocturna; & ad Laudes etiam quatuor cerei accenduntur.

Cap. 2. De feſto Capituli.

I. „ Feſtum Capituli caret candelarum, & cantus ſolemnitate, capitulum dumtaxat, & refectorium habens, cantanturque in eo hymni Dominicaliter; quando tamen occurrit infra octavas Natalis Domini, hymni ſolemniter cantantur.

II. „ Hujus feſti officium incipit a capitulo primarum Veſperarum incluſive, & uſque ad Completorium ſequentis diei incluſive durat; niſi propter concurrentiam alterius feſti aliter ſit faciendum, prout infra dicetur.

III. „ Quod quidem capitulum in ipſis Veſperis, ℟. parvum, hymnus, pſalmi, ℣., Lectiones, ℟., & cetera omnia in Matutinis, Laudibus, Horis, & ſecundis Veſperis ſunt de feſto. Magnum ℟. ad primas Veſperas hujus feſti non dicimus: excepto feſto SS. Philippi, & Jacobi.

IV. „ Feſta autem capituli in toto ordine celebranda hæc ſunt. S. Antonii Abbatis, Vincentii Martyris, Converſionis S. Pauli, Agathæ Virginis, Mathiæ Apoſtoli, Thomæ de Aquino, Gregorii Papæ, Ambroſii Epiſc., Marci Evangeliſtæ, Philippi, & Jacobi Apoſtolorum, Barnabæ Apoſtoli, Jacobi Apoſtoli, Laurentii Mart., Bernardi Abb., Bartholomæi Apoſtoli, Auguſtini Epiſc., Decollationis S. Johannis Baptiſtæ, Matthæi Apoſtoli, Hieronymi Presb., Lucæ Evang., Undecim millium Virginum, Simonis, & Judæ Apoſtolorum, Catharinæ Virginis, & Mart., Andreæ, Apoſtoli, & Thomæ Apoſtoli.

V. „ Præter hæc feſta volumus ea coli a noſtris, quæ ſacra Concilia ſtatuunt colenda eſſe. Quapropter ab operibus manuum ceſſare debemus in omni feſto, quod per Diœceſim, in qua domus ordinis ſita eſt, feſtive celebrabatur: etiamſi apud nos fuerit feſtum Capituli; ſed feſtum III. Lect. tantum, aut trium, aut etiam nullum. Propter alia vero feſta etiam XII. Lect. a prædictis operibus non ceſſamus. Occurrente etiam feſto civitatis, vel Diœceſis, in qua ſunt domus ordinis, dicatur Miſſa de eodem feſto in conventu poſt Miſſas privatas in domibus, ad quas ſæculares de facili poſſunt convenire.

VI. „ Permittimus etiam ſingulis domibus alia feſta cum capitulo, aut etiam ſolemniter celebrare, quæ ex antiqua conſuetudine, vel de ſpeciali conceſſione, cum capitulo, aut ſolemniter hactenus celebraverunt.

Cap. 3. De feſto XII. Lectionum.

I. „ Feſtum XII. Lect. ſimpliciter illud vocamus, quod ſine capitulo, & refectorio celebratur. Officium vero hujus feſti per omnia ſimile eſt officio feſti Capituli, niſi quod Matutinæ, Laudes, & Veſperæ ejus in conventu dicuntur, ceteræ Horæ in cellis.

II. „ Feſta autem XII. Lect. hæc ſunt: Dies oct. Epiphaniæ, Aſcenſionis, Corporis Chriſti, Nativitatis, Viſitationis, & Aſſumtionis glorioſiſſimæ Virginis, & feſta SS. Agnetis, Hugonis Epiſc. Gratianopolitanis, Petri ad vincula, Mauritii, & Sociorum ejus, Dionyſii, & Soc. ejus, Clementis Papæ, Thomæ Epiſc. & Mart. & quæcumque feſta Capituli transferri contigerit, in rationem & ordinem tranſeunt feſti XII. Lect.

III. Notandum inſuper, quod ſi feſtum alicujus Apoſtoli XII. Lect. ſive capituli occurrat, unam tantum habens orationem propriam; ipſa quidem oratio ad utraſque Veſperas, & ad Matutinum poſt Evangelium, & ad Laudes, & Tertiam dicitur. Ad Sextam vero oratio: *Exaudi nos Deus*, & ad Nonam oratio: *Protege Domine*, de communibus Apoſtolorum; quod ſi nullam orationem habeat propriam, ſumentur orationes de communi officio.

IV. „ Et ſi alicujus Martyris, vel plurimorum Martyrum, aut unius Confeſſoris Epiſcopi, aut unius Virginis XII. Lect. feſtum unam tantum habeat propriam orationem; ipſam ad utraſque Veſperas, & poſt Evangelium, & ad Laudes, & Tertiam dicimus; ad VI. primam de communibus, & ad IX. ſecunda de eiſdem. Si vero nullam propriam habeat orationem; prima quidem de communibus ad utraſque Veſperas, poſt Evangelium, & ad Laudes, & ad III. dicitur; ſecunda vero ad VI. & IX.

Cap. 4. De octavis, & vigiliis feſtorum præcipuorum.

I. „ Præcipua quædam feſta celebrantur cum octavis. Sunt autem octavarum quatuor differentiæ, aliæ enim ſunt ſolemnes, aliæ feſtivales, aliæ feriales, aliæ ſimplici octava contentæ ſunt:

II. „ Solemnes octavæ ſunt: Natalis Domini, Paſchæ & Pentecoſtes, intra quas uſque ad octavam diem incluſive hymnos ſolemniter cantamus, & de ipſis octavis totum officium quotidie facimus, niſi feſtum aliquod XII. Lect. impediat, de quo ſit infra has octavas celebrandum; quamquam infra octavas Paſchæ, & Pentecoſtes de nullo feſto occurrente fiat officium, niſi de Annunciatione Dominica, aut Dedicatione Eccleſiæ.

III. „ Feſtivales octavæ ſunt Epiphaniæ, Aſcenſionis, Corporis Dominici, Viſitationis, Aſſumtionis, & Nativitatis B. Virg. Mariæ: infra quas officium quidem totum de ipſis octavis fit, niſi occurret feſtum XII. Lectionum; ſed hymni dominicaliter cantantur; verumtamen infra has oct. nec genua flectimus, nec *Miſerere mei* dicimus, nec de feſto trium Lect. aliquid præter comm. ad Veſp. & ad Laudes facimus: unde feſtivales dicuntur, & octava die feſtum XII. Lect. facimus.

IV. „ Feriales octavæ ſunt S. Johannis Bapt., Apoſtolorum Petri, & Pauli, & S. Brunonis; infra quas officium de ipſis oct. non facimus; ſed de feſto occurrente, ſive XII., ſive III. Lect. fuerit, vel de feria. Verumtamen de ipſis octavis quotidie infra oct. fit comm. in Veſperis, & Laudibus, & die octava fit de ipſis octavis feſtum XII. Lect.: niſi occurrant in Dominica, aut feſto XII. Lect., vel infra octavas feſtivales; tunc enim fit de eis tantum comm.

V. „ Porro octavæ ſimplici octava contentæ, ſunt octavæ SS. Stephani, Johann., & Innoc.; de quibus infra oct. earum nulla fit comm.; ſed die tantum octava fit de illis feſtum III. Lect. cum Miſſa propria.

VI. „ Præcipue etiam quædam feſta habent vigiliam. Porro inter vigilias primum, & præcipuum locum obtinet vigilia Natalis Domini: cujus officium incipit a

„ a Laudibus, & ſolemniter cantatur. Quod ſi in Dominica evenerit, in ipſa etiam fit, & incipit a verſiculo tertii noct., qui ante Lectiones dicitur.

VII. „ Secundum locum inter vigilias tenent vigiliæ Paſchæ, & Pentacoſtes; poſt quas ſequuntur vigiliæ Aſcenſionis Domini, Aſſumtionis glorioſiſſimæ Virginis, S. Johannis Bapt., Apoſt. Petri, & Pauli, & omnium SS.; quæ nullum habent officium, præter Miſſas proprias; de quibus ſuo loco tractetur.

VIII. „ Poſtremum locum inter vigilias obtinent vigiliæ SS. Matthiæ, Jacobi, Bartolomæi, Mathæi, Simonis, & Judæ, Andreæ, & Thomæ Apoſt., & Laurentii Martyris; quæ nec officium, nec Miſſas habent proprias; ſed commemorationes tantum in aliis miſſis, ut infra dicetur.

Cap. 5. De feſto trium Lect.

I. „ Officium feſti III. Lect. incipit a primis Veſp. a capitulo, niſi majori feſto impediatur, & terminatur ad VI. incluſive. In hoc feſto omnes hymni ad omnes Horas, & pſalmi ad utrumque nocturnum cum ſuis antiphonis dicuntur de tempore, ſeu de feria: Lectiones de ſacra Scriptura tunc currente: Invitatorium vero, V., R. magna, & parva, pſalmi, & antiphonæ Laudum, & ceterarum Horarum, uſque ad VI. incluſive, cum orationibus ad omnes Horas de feſto dicuntur, & de communi SS. ſumuntur, niſi proprium aliquid habeatur. Hora VI. perſoluta, de feſto III. Lect. nihil amplius fit.

II. „ Si hujuſmodi feſtum propriam orationem habeat, dicimus eam in Veſp., nocturno, Laud., & ad III.; ad VI. vero dicimus primam orationem de communibus. Si non habeat propriam, dicimus primam de communibus ad Veſp., Laud., & III.; ſecundam vero ad nocturnum, & VI.; & hæc intelligenda ſunt, quando nihil ſpeciale ponitur. Quod ſi una ex communibus orationibus ſit tali feſto appropriata; illa dicitur ad Veſp., noct., Laud., & III., & altera ad VI. tantum.

III. „ Porro primum capit. de communi SS. in feſto III. Lect. dicitur ad Veſp., & III.; ſecundum capit. dicitur ad noct., & VI., & tertium ad Laudes.

IV. „ Facimus autem feſtum III. Lect. quoties in Kalendario occurrit nomen alicujus Sancti, de quo non exprimitur, quod ſit feſtum ſolemne, vel Capituli, vel XII. Lect., vel quod de eo ſola commem. fit. Verumtamen ſæpius impeditur officium III. Lect. propter occurrens aliud feſtum, vel octavas, ut infra dicetur de commemorationibus, & concurrentia feſtorum.)

CAPUT II.

De feſtis in Adventu contingentibus.

I. ANnum, ut ſuperiori libro, ab Adventu Domini more Eccleſiaſtico incipimus, ac proinde a feſtis, quæ ſolent, & poſſunt in Adventu contingere, ex quibus primum occurrit III. Calendas Decembris vigilia S. Andreæ, quæ una cum feſto S. Saturnini, & S. Cryſanti ſignatur in vetuſtiſſimo Corbejenſi Calendario his verbis „ (III. Cal. vigilia Sancti Andreæ, & Natale S. Saturnini, & Sancti Criſanti,) & in recentiori, quod Rituali Corbejenſi præmittitur: „ (Saturnini Martyris, Criſanti, & Dariæ Martyrum, vigilia XII. Lectionum.) In aliis tamen communiter Monaſteriis feſtum S. Saturnini Mart. duntaxat in vigilia S. Andreæ, cum tribus tantum Lectionibus celebratur hoc modo: In primis Veſperis a capitulo de communi unius Martyris; ad nocturnas vigilias Invitatorium: *Regem martyrum*, hymnus, antiphonæ, pſalmi de feria: tres Lectiones *de Prophetia*, hoc eſt *de Ezechiele, & ſi eſt in Adventu*, de *Iſaia*, ajunt Dionyſianæ conſuetudines; R. communi unius Martyris, ſicuti capitulum, V. & oratio, in ſecundo nocturno. Laudes, & Horæ diei cum Miſſa matutinali, ſine ulla vigiliæ, ſive in officio, ſive in Miſſa, commemoratione: atque ita in Dionyſiano, Pariſienſi S. Germani, Compendienſi S. Cornelii, Beccenſi S. Mariæ, Tullenſi S. Apri, & in Sancti Petri ſupra Divam monaſteriis. In Dionyſiano quidem, & S. Germani tam in Adventu, quam ante Adventum; in aliis vero monaſteriis ſolum ante Adventum; nam in Adventu S. Saturnini feſtum ſolam habebat commemorationem: Major autem Miſſa de vigilia S. Andreæ, ſine ulla S. Saturnini memoria cantabatur cum officio proprio: *Dominus ſecus mare Galileæ*, & quidam in monaſterio S. Petri ſupra Divam, *ſolemniter quaſi in albis*. Quod ſi dicta vigilia in Adventu evaniſſet Dominica; Miſſa matutinalis de vigilia cum comm. S. Saturnini, & alleluja *Per manus*; major de Dominica. Infra hebdomadam, Miſſa matutinalis de Adventu; major de vigilia cum commemor. S. Saturnini, non vero de Adventu: „ (Si vero Sabbato fuerit, *inquit Ord. S. Petri ſupra Divam*, ſervitium fiat principaliter de S. Maria, cum Miſſa matutinali feſtali, ad quam memoria de S. Martyre non obliviſcatur.)

II. Pridie Cal. Decembris feſtum S. Andreæ Apoſtoli, quod in Calendario Lyrenſi, Ordinario Tullenſi, & conſuetudinibus S. Germani, *in albis*: in Ord. S. Petri ſupra Divam ſignatur *in cappis*: poteſt conſiderari, vel Sabbato ante Dominicam primam Adventus Domini, aut in ipſa Dominica, vel feria ſecunda eveniens. Si primum; integras habebat primas Veſperas, hoc eſt unam ſuper pſalmos feriales antiphonam, capitulum, hymnum, V., antiphonam ad *Magnificat*, & collectam de S. Andrea: nocturnas vigilias, Laudes, Horas diurnas, Miſſam, & ſecundas Veſperas uſque ad capitulum; a capitulo enim officium de Dominica incipiebat cum comm. S. Andreæ poſt Veſperas, quam commemorationem faciebant Caſſinenſes, cum antiphona: *Domine Jeſu Chriſte*, cantico, *Magnificat*, & oratione. Si ſecundum, in ſequentem feriam ſecundam rejiciebatur; & tunc ex Ordinario S. Petri ſupra Divam, & Corbejenſi Rituali, ſubſequens S. Eligii feſtum in tertiam feriam transferebatur. Dominica autem ad Veſperas officium tantum a capitulo de S. Andrea fiebat, cum commemoratione Dominicæ; quamvis in rituali Corbejenſi integras videatur habuiſſe primas Veſperas. Illud autem maxime notandum eſt, quod præſcribit Beccenſis monaſterii Rituale: „ (Si vero feſtum Apoſtoli Dominica evenerit, in craſtino fiet: commemoratio tamen fiet Sabbato ad Veſperas de Apoſtolo, antiphona: *Cum carnifices*. Oratio de vigilia.) Idem porro obſervabatur, cum in feriam II. S. Andreæ feſtum incideret.

III. Ad officium quod ſpectat, totum erat proprium, exceptis hymnis nocturnarum vigiliarum, & Laudum; qui erant de communi, ex Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuetudinibus, & antiphonis, quæ in Ordinario Tullenſi ad ſecundas Veſperas aſſignatur de communi; *juravit*; quamquam etiam proprias habeant Dionyſianæ, Compendienſeſque conſuetudines. In primis Veſperis unica tantum ſuper pſalmos feriales dicebatur antiphona, R. ex Dionyſianis conſuetudinibus, a quatuor *in cappis* cantabatur, ex Compendienſibus, a duobus item in cappis, ex Ord. Tullenſi ante Adventum *a duobus Hebdomadariis*; infra Adventum *a ſolo Hebdomadario*. Antiphona ad *Magnificat* tam in Dionyſiano, quam in Compendienſi monaſterio bis cantabatur; & in illo duo deferebantur thuribula: in Tullenſi S. Apri unicum *ab Hebdomadario Miſſæ, alba, & cappa induto*, & thuribulario in alba exiſtente, ſi feſtum ante Adventum celebraretur; alioquin in Adventu *ab Hebdomadario Miſſæ in alba tantum, & famulo*, Thuribulario ſine alba aſſiſtente. Preces ex Dionyſianis conſ. tantum uſque ad: *Domine ſalvum fac Regem*, recitabantur. Poſt Veſperas fiebat proceſſio cum R. de S. Andrea, & quidem, ex Ord. Tullenſi, *cum incenſo*.

IV. Ad nocturnas vigilias Invitatorium, ex Dionyſ. conſ. a quatuor *in cappis*; ex Compendienſibus, a duobus tantum *in cappis rubeis*, ex conſ. S. Germani. Octo primæ Lectiones de paſſione S. Andreæ, quatuor ultimæ de homilia. De Reſponſoriis hæc tantum habet Tullenſe S. Apri Ordinarium: „ (Quartum vero R. cujuslibet nocturni erit duplex, ſi ſit ante Adventum; ſi vero ſit in Adventu, non erit duplex.) Laudes eodem, quo Veſperæ ritu celebrabantur cum propriis ad ſingulos pſalmos antiphonis. In monaſterio S. Germani a Pratis, *viginti quatuor lampades a principio matutinarum uſque in finem* accendebantur; matutinas autem hic intellige nocturnas vigilias cum Laudibus: præterea *tres lampades de gradu omnibus horis diei, excepto Completorio*.

V. „ (Miſſa matutinalis de S. Andrea, omnia ut ad magnam Miſſam, præter Credo, & præfationem, *inquiunt Dionyſ. conſ.*) Major ſolemniter cum quatuor procedentibus, & duobus Cantoribus ex iiſdem; ſed in Adventu *ſine Gloria in excelſis*. R. in Pariſienſi S. Germani monaſterio cantabatur *a tribus antiquis Monachis*, cappis rubeis indutis; ſimiliter, & *alleluja*. Hanc ad Miſſam omnes aliquibus in monaſteriis erant *in cappis*, in quibuſdam *in albis* tantum; ſed hoc in Tullenſi S. Apri ante Adventum, in Adventu vero minime.

VI. Feſtum S. Andreæ Apoſtoli, apud antiquos cum octava celebrabatur, ut patet ex vetuſtiſſimo Corbejenſi Calendario, ex libro Miraculorum S. Baboleni Abbatis Foſſatenſis c. 5. ſæc. 2. Bened., & conſuetudinariis noſtris; ſed qui-

Digitized by Google

quibuſdam in locis cum tribus Lectionibus diebus infra dictam octavam, ut apud Compendienſes, & Grandimontenſes; in aliis cum ſola dictis diebus commemoratione ad Veſp. Laud. & Miſſam, ut apud Dionyſ., & Tullenſes; in aliis denique ſine Lectionibus, & abſque ulla commemoratione diebus infra octavam; ſed cum tribus dumtaxat, vel XII. Lectionibus in ipſa die octava, & ita apud Pariſienſes S. Germani, Corbejenſes S. Petri, & Beccenſes B. Mariæ.

VII. Calendis Decembris in vetuſtiſſimo Corbejenſi Calendario ſignatur *Natale Sancti Eligii Epiſcopi*, ſimiliter in Calend. Lyrenſi, in Rituali Corbejenſi, & Dionyſianis conſuetudinibus cum XII. Lect. hoc eſt VIII. de ejus vita, & IV. de homilia. In conſuetudinibus S. Germani feſtum S. Eligii Epiſcopi, & SS. Martyrum Criſanti, Mauri, & Dariæ cum XII. Lectionibus; hoc eſt VIII. de S. Eligio, & quatuor de Sanctis Martyribus; e contra in Calendario Beccenſi VIII. Lectiones de SS. Cryſanto, & Daria præſcribuntur, & quatuor de S. Eligio; ſed in Ordinario Tullenſi tres tantum de SS. Martyribus Criſanto, Mauro, & Daria Lectiones cum comm. S. Agerici leguntur. Compendienſes hac die feſtum SS. Reliquiarum celebrabant, & ſequenti die feſtum S. Eligii cum XII. Lectionibus; octo ſcilicet de S. Eligio, & quatuor de octava S. Andreæ.

VIII. Pridie Nonas Decembris celebramus S. P. Benedicti feſtum *Illationis*, aliis *Tumulationis*, aliis *Tranſlationis*. Quæ quamquam olim *in diebus Dominici Adventus per omnes Gallias cum reverentia* excoleretur, quemadmodum author eſt Tortarius monachus in l. Mir. S.B.c.33. ſæc.4. p. 2. patetque ex Diederico in præfatione ad Hiſtoriam illationis B. P. Benedicti; nullam tamen ejus reperimus mentionem in vetuſtiſſimo Corbejenſi Calendario, neque in recentiori; ſed neque in Beccenſi, Lyrenſi, Caſalis-Benedicti, neque in Ordinario Tullenſi. In vetuſtis tamen Martyrologiis quam multis inſcriptum legitur hoc feſtum, ſicut & in alio Corbejenſi Calendario annorum circiter 800., quod libro Paſtorali S. Gregorii Papæ præmittitur in hæc verba: *pridie Nonas Decembris Depoſitio Benedicti Abbatis*. Quod notavit Mabilonius, notis in obſerv. præviis ad hiſtor. Illat. S. Benedicti. Reperitur etiam in S. Dionyſii, S. Germani a Pratis, & S. Cornelii Compendienſis conſuetudinibus cum officio duodecim Lectionum; in conſ. quidem S. Germani proprio, exceptis hymnis de communi; in Dionyſianis vero, & Compendienſibus partim proprio, partim de communi: propria ſunt autem in Dionyſianis ℟. ad Veſperas, antiphona ad *Magnificat*, & collecta; 8. Lectiones in primo, ſecundoque noct.; quartum, octavum, duodecimumque ℟.; omnes Laudum, & horarum antiphonæ, & ℟.: Reliqua de communi. In Compendienſibus ad primas Veſp. ℟, antiphona, collect. in noctur. VIII. Lect. 4., & 8. ℟., reliqua de S. Andrea, aut de communi Confeſſorum eſſe videntur.

IX. Hac die in recentiori Corbejæ Calendario notatur feſtum S. Barbaræ Virg., & Martyris cum XII. Lect., in Ordinario Tullenſi cum ſola commemoratione.

X. Nonis Decembris in vetuſtiſſimo Corbejenſi Calendario ſignatur *Natale Sanctæ Criſpinæ Martyris*.

XI. Octavo Idus Decembris feſtum S. Nicolai eodem modo ac ritu, quo feſtum S. Andreæ, celebrandum præſcribitur in S. Dionyſii, S. Cornelii, & S. Germani conſuetudinibus, & in Ord. Tullenſi. Illud ſolum ſignantius exprimunt, quod Dionyſianæ conſuet. quartum ℟. a tribus, octavum a quatuor, duodecimum a quinque cantandum decernunt; & Compendienſes, atque Tullenſe Ord., quod utramque matutinalem, & majorem Miſſam de Sancto dici volunt: quod etiam, ſed ſub conditione, ita præſcribunt Dionyſianæ conſuetudines; „ (Miſſa matutinalis de S. „ Nicolao: omnia ut ad magnam Miſſam, ſi autem tem„ pus exquiſierit propter Evangelia, quæ ſiunt de Adven„ tu, fiat Miſſa de Adventu.) Præterea tam apud Dionyſianos, quam apud Compendienſes, & Tullenſes duodecimum in nocturnis vigiliis ℟. ſequebatur proſa, ex Dionyſ. conſuet. a duobus cantanda, quæ ex Tullenſi Ordin. incipiebat: *Soſpitati*.

XII. Officium in Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuetum proprium, partim commune. XII. Lectiones ex vita Sancti legebant noſtri Sandionyſiani. Idem feſtum in Calendario Lyrenſi inſcribitur *in cappis*. Cum autem Sabbato contingebant, ex Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuetudinibus, ex Rituali Corbejenſi, & ex Ordinario Tullenſi, in ſecundis Veſperis fiebat a capitulo de Dominica, cum commemoratione S. Nicolai. Si vero Dominica, in ſequentem feriam rejiciebatur; & tunc octava S. Andreæ ex Rituali Corbejenſi, Compendienſibuſque conſuetudinibus, Sabbato præcedenti celebratur; ex Dionyſianis autem in ſequentem feriam III. transferebatur. Ex Rituali Beccenſi ſolam habebat ad Veſperas, & Laudes memoriam cum Miſſa matutinali. Ita etiam ex conſ. S. Germani. Apud Caſſinenſes vero Sabbatum S. Nicolao conſecratum erat, ſecunda S. Ambroſio.

XIII. VII. Idus Decembris in vetuſtiſſimo Corbejenſi Ordinario ſignatur *octaba Sancti Andreæ*, quæ ex Rituali Beccenſi cum tribus tantum Lectionibus *de prophetis*, celebrabatur; ex Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuetudinibus cum XII. Lectionibus. Hac die Pariſienſes Sancti Germani, & Tullenſes S. Apri officium de S. Ambroſio celebrabant, cujus in primis Veſperis commemorationem tantum faciebant, poſtea de S. Andrea. Ad nocturnas vero vigilias duos primos nocturnos, cum horis diurnis, & majori Miſſa S. Ambroſio; tertium vero nocturnum cum Laudibus, & Miſſa matutinali prædicto Apoſtolo conſecrabant. In Foſſatenſi S. Mauri monaſterio octo Lectiones S. Baboleno, & quatuor S. Andreæ olim attributas legimus in lib. mir. S. Baboleni ſæc. 2. Bened.

XIV. Cum vero hæc S. Andreæ octava in Dominicam incideret, ex conſuetudin. S. Germani a Pratis ſolam habebat comm.; ex Dionyſianis in ſequentem feriam ſecundam transferebatur.

XV. VI. Idus Decembris Intemeratæ Virginis Mariæ Conceptionem recolimus, cujus feſtivitatis inſtitutio apud Hiſpanos eſt antiquiſſima, utpote quæ S. Ildephonſum Toletanum Epiſcopum agnoſcit authorem, ſicuti legimus in ejus vita: „ (Feſtum Conceptionis S. Mariæ, quo ſcilicet „ ipſa concepta eſt, celebrari conſtituit; & ejus conſti„ tutione per totam Hiſpaniam ſolemniter colitur VI. Idus „ Decembris.) Hujus ſolemnitatis quam fuerint obſervantiores Hiſpani, patet ex l. 12. legis Viſigothorum tit. 6. ubi Ervigius Rex lege lata præcipit, ut a Judæis obſerventur feſta Chriſtianorum, in his „ (feſtum Sanctæ Vir„ ginis Mariæ, quo glorioſa Conceptio ejuſdem Genitri„ cis Domini celebratur.)

XVI. Sed apud cæteras nationes tardius audiri cepit feſtum Conceptionis Virginis Mariæ. Illud in Anglia circa finem Sæculi Chriſti XI. S. Anſelmus Cantuarienſis Archiepiſcopus, invexiſſe dicitur in Concilio London. anno 1328. apud Spelmannum. Illudque non multo poſt celebrari fecit *in cappis* Gaufridus Abbas S. Albani in Anglia, qui obiit anno 1146. ut refert Matth. Pariſius in vit. 23. Abbatum S. Albani. Sæculo XII. Lugdunenſis Eccleſia idem feſtum celebrare incepit, quod improbavit S. Bernardus ſcripta ad Canonicos Lugdunenſes epiſtola 174.; ſed Bernardum ipſum improbavere non pauci, ferturque aliquam gloriæ illius maculam hoc factum inuſſiſſe. Rem narrat ex viſione Converſi cujuſdam Ciſtercienſis Nicolaus monachus S. Albani in epiſtola ad Petrum Cellenſem, quæ exſtat inter ejuſdem Petri epiſtolas l. 9. epiſt. 9. hæc in verba: „ (In Clarevallenſi collegio quidam Converſus bene reli„ gioſus in viſu noctis vidit Abbatem Bernardum niveis „ indutum veſtibus, quaſi ad mamillam pectoris furvam „ habere maculam; quem ex admiratione triſtior alloqu„ ens, quid eſt, inquit, Pater, quod nigram in te macu„ lam video? Et ille, quia de Dominæ noſtræ Conce„ ptione ſcripſi non ſcribenda, ſignum purgationis meæ „ maculam in corpore meo porto.) Lugdunenſes Canonicos æmulatæ ſunt ſtatim univerſæ pene Galliarum Eccleſiæ, ut diſcimus ex Attonis Prioris monaſterii S. Petri de Regula ſtatuto, quod hic referimus: „ (Anno Incar„ nationis Dominicæ 1154. ego Atto Prior monaſterii S. „ Petri de Regula, præſente Domino Vaſatenſi Epiſco„ po Guillelmo Arnaldi, collaudante totius noſtri capi„ tuli benigna unanimitate, ſtatuimus, ut feſtum de B. „ Dei genitricis Mariæ Conceptione, quod jam fere per „ totam Galliam devotiſſime ab omni Chriſtiano percele„ bratur populo, hoc & a fratribus noſtris, & tota plebe „ venerabiliter deinceps ſolemniſetur; ita ut bini, & bi„ ni ℟. ad Matutinus cantent, & in craſtino ad majoris „ Miſſæ celebrationem fratres omnes cappas induant, niſi „ forte tempus ſit pluvioſum.) In Ordinario etiam monaſterii B. Mariæ de S. Petro ſupra Divam præſcribitur, ut *Conceptio S. Dei genitricis Mariæ annualiter celebretur*, hoc eſt omnium ſolemniſſime; ſed hoc non ita generatim apud univerſos monachos, qui paullo ſerius Conceptionis officium recepiſſe videntur, ut pote cujus nullam mentionem faciunt Tullenſe S. Apri Ordinarium, nullam Rituale Beccenſis monaſterii, nullam Dionyſianæ conſuetudines, nullam Corbejenſes, & iſtæ ſatis recentes. In monaſterio S. Theoderici prope Remos primum celebratum eſt anno 1296., idque ad petitionem Henrici monachi ejuſdem aſceterii, & Prioris de Athis, ut diſcimus ex conventione facta inter Johannem de Fago Abbatem, & ejus monachos, in qua hæc leguntur, Hiſtor. MS. S.

Theod.

Theod. „ (Statuimus, & etiam inter nos unanimiter ordinemus, ut feſtivitas Conceptionis prædictæ glorioſæ Virginis Mariæ fiat, ex nunc ſingulis annis in noſtro monaſterio, & in perpetuum celebretur, prout conſuetum eſt feſtivitatem Nativitatis ipſius Dei genitricis in dicto Monaſterio celebrari. (In Compendienſi etiam S. Cornelii monaſterio cum officio Nativitatis ejus celebrabatur „ (excepto quod Proſa non dicitur ad XII. ℟., *inquiunt conſuetudines, ejuſdem Monaſterii* .) Similiter & in Pariſienſi S. Germani, ubi Conceptionis Deiparæ ſolemnitatem plurimum auxit Guillelmus Epiſcopi ſub finem ſæc. XIV. Abbas illius monaſterii . Qua vero de cauſſa ad id motus fuerit, ita exprimunt ab eo editæ conſuetudines MS. „ (Feſtum Conceptionis B. Mariæ Virginis antiquitus erat feſtum duplex ; ſed quia tempore Domini Guillelmi Abbatis hujus loci fuit magna controverſia inter venerabilem Univerſitatem Pariſienſem, & fratres Prædicatores, ſeu Jacobitas, qui graviter circa dictam Conceptionem B. Virginis errabant, & glorioſam Virginem in libe da... increpabant, ſeu impugnabant ; quapropter multi ipſorum fratrum male tractati errores ſuos publice revocaverunt, & in carceribus poſiti poſt multas deriſiones quas propter hoc paſſi ſunt a prædicta Univerſitate, privati fuerunt ; & ideo prædictus Abbas Guillelmus tertius ſub hoc nomine motus devotione, ad laudem, & gloriam Benedictæ Virginis, ſlarois, & ordinavit illud feſtum celebrari in parvis cappis, & per omnia fieri, ut in talibus feſtis eſt fieri conſuetum .) In Corbejenſi etiam monaſterio, ex quo ſemel in eo admiſſa eſt, illhæc feſtivitas ſolemniter celebrabatur, unde & in recentiori Calendario inſcribitur *Principalis*, & in Rituali hæc habentur : „ (Si feſtum Sanctæ Conceptionis Virginis evenerit in ſecunda Dominice Adventus evenerit, faciemus de dicto feſto, & tunc in die Sabbati ſuper pſalmos dicetur antiphona : *Ibo mihi* ; & totum reſiduum Veſperarum, ſicut in ipſius Nativitate . Matutini erunt principales cum tribus Lectionibus, ſicut continetur in antiphonariis, & breviariis noſtris ,] quod certe fieri non ſolebat , niſi in diebus ſolemnibus.

XVII. Hac die Tullenſes noſtri de S. Romarico comm. faciebant . In vetuſtiſſimo autem Corbejenſi Calendario *Natale Sancti Sabini* inſcribitur .

XVIII. IX. Idus Decembris in vetuſto Corbejenſi calendario ſignetur *Natale Sanctæ Eulaliæ*, cujus officium cum tribus Lectionibus faciebant noſtri Dionyſiani .

XIX. III. Idus Decembris *Natale Sancti Damaſi* , cujus ſolam comm. præſcribunt Tullenſe Ordinarium , Beccenſe Rituale, & Calendarium, Lyræ ; officium trium Lectionum conſ. Dionyſianæ . Hac die Pariſienſes S. Germani feſtum SS. Martyrum Fuſciani, Victorici, & Gentiani cum XII. Lectionibus celebrabant , Corbejenſes ſolemniter cum octava, & comm. S. Damaſi . Quapropter „ (ſi feſtum B. Fuſciani, Victorici, & Gentiani, *inquiunt in Rituali*, in tertia Dominica Adventus Domini advenerit , non removebitur ; & in vigilia eorum ad magnam Miſſam Subdiaconus, & Diaconus erunt induti de tunica, & dalmatica rubeis ; & ſi vigilia eorum in feria V. evenerit, ad Veſperos ſuper pſalmos non dicuntur, niſi tres primæ antiphonæ . In die .... ad magnam Miſſam dicitur *Gloria in excelſis* ..... Miſſa matutinalis erit de Dominica, nec dicetur in illa *Gloria in excelſis* ; ſi in alia die, quam in dicta Dominica dictum feſtum evenerit , tunc Miſſe matutinalis erit de prædictis Martyribus .... Item in caſu, quo dictum feſtum erit in prædicta tertia Dominica, tunc die Lunæ poſt quartam Dominicam faciemus de octavis, & in dicta Dominica ad Veſperos capitulum erit de Martyribus ; & ſi dictæ octavæ eveniant in die Mercurii quatuor temporum tunc faciemus de dictis octavis in die Martis præcedente ; & ſi prædictæ octavæ eveniant in die Veneris, vel Sabbati quatuor temporum , nos faciemus de dictis octavis in die Jovis præcedente.)

XX. Pridie Idus Dec. in Corb. Cal. *Natale Sancti Vualerici*. De Sancto Wallerico tres Lectiones præſcribunt Dionyſ. conſ. Idibus *Natale Sanctæ Luciæ Virginis*, cujus officium cum XII. Lect. præſcribitur in S. Dionyſii, S. Germani, S. Cornelii conſ., in Ordinario Tullenſi , in Calendario Lyrenſi, Beccenſi , & Corbejenſi recentiori ; apud Dionyſianos, & Comp. in primis Veſperis ℟., antiphona ad *Magnificat* ; in noct. quartum , octavum , & duodecimum ℟., cum antiphonis ad Laudes , & Horas, & ſecundas Veſperas, erant propria ; apud Pariſienſes S. Germani etiam antiphonæ, & etia reſponſoria nocturnorum propria . Eveniens in Dominica feſtum S. Luciæ transferebatur in ſequentem feriam II. Ita ex Compendienſibus conſuet.

XXI. XIX. Cal. Januarii in Corb. Cal. *Natale S. Victoris* ; in recentiori S. *Nicaſii*, & ſociorum Martyrum cum XII. Lect. ; in Beccenſi *S. Judoc* Confeſſoris cum XII. Lect. in Pariſienſibus S. Germani conſuet. *Sancti Maximini* cum XII. Lect. ; in Comp. cum ſola commemoratione .

XXII. XVIII. Cal. Jan. in vetuſto Corb: Cal. *Natale Sancti Maximini Epiſcopi* .

XXIII. XVII. Cal. Jan. ibid. *Natale S. Valentini*.

XXIV. XIV. Cal. Jan. ibid. *Natale S. Gregorii Martyris*.

XXV. XIII. Cal. Jan. ibid. *Natale S. Anaſtaſii Martyr.* ; in Lyrenſi, & Beccenſi, vigilia S. Thomæ , de qua Rituale Beccenſe „ (vigilia S. Thomæ habebit majorem Miſſam , niſi in Dominica evenerit , vel in una trium dierum Quatuor temporum .)

XXVI. XII. Cal. Januarii ſignatur in vetuſtiſſimo Corbejenſi Calendario *in India Translatio S. Thomæ Apoſtoli* qua die ejus feſtivitas ab Eccleſia colitur, & officium in noſtris ordinariis, & conſuetudinariis notatur ; & quidem *in albis* in Calendario Lyrenſi, eique Corb. *In albis de tribus cereis*, in conſuetud. S. Germani , *in cappis* vero in Dionyſ. : „ (Ad magnam Miſſam , *inquiunt*, ſit conventus in cappis niſi miſericordia in capitulo facta fuerit , & tunc tamen induent ſe ſex monachi , qui chorum tenebunt, & cantabunt ℟., & *alleluja* . ℟. autem , ſeu graduale a duobus in cappis, *alleluja* a tribus item in cappis ; ſed in monaſterio S. Germani „ (℟. duo juvenes, *alleluja* cantabunt tres Sacerdotes in cappis .) Ad reliquum vero officium quod ſpectat , pene totum erat ex communi . Invitatorium *a duobus in albis*, ex conſ. S. Germ. ; a duobus item in *cappis* ex Dionyſianis . In Laud. pro commemoratione Adventus antiphona : *Nolite timere* , quæ ex Tullenſi S. Apri Ordinario ter cum *Benedictus* cantanda erat , hoc eſt ſemel antequam ipſum canticum inciperetur ; iterum ante ℣. *Illuminare*, & tertio poſt *Gloria Patri* . Cum vero contingebat feſtum S. Thomæ in craſtinum transferri, Dominica nihilominus ad Laudes dicebatur prædicta antiphona : *Nolite timere* ; cum autem in Sabbatum Quatuor temporum incidiſſet, eo die habebat officium ; ſed major Miſſa de jejunio, matutinalis de Sancto canebatur : ita ex Dionyſianis, Compendienſibuſque conſ., & Rituali Corbejenſi . Hæc ſunt præcipua, quæ ad feſta per Adventum potiſſimum pertinent .

CAPUT III.

De feſtis ab octava Epiphaniæ, menſibus Januario, & Februario contingentibus .

I. DE feſtis ab vigilia Natalis Domini ad octavam uſque Dominicæ Apparitionis egimus ſuperiori libro ; reſtat igitur, ut quæ a prædicta octava incidunt, pauca hic breviter perſtringamus.

II. Itaque XIX. Calendas Februarii occurrit in vetuſto Corbejenſi Calendario Natale *S. Felicis Martyris*. In Dionyſianis, Compendienſibuſque conſ. *S. Felicis Confeſſoris*, cum tribus Lectionibus in Dionyſ. , cum ſola comm. in Compendienſibus : Nam XII. hac die Lect. de SS. Conſ. Hilario, & Remigio faciebant . Pariſienſe S. Germani hac die etiam SS. Confeſſores Hilarium , Remigium , & Viventium cum octo Lectionibus, & Sanctum Felicem Martyrem cum tertio nocturno, & Laudibus colebant .

III. XVIII. Calendas Februarii feſtum S. Mauri Abbatis diſcipuli S. P. Benedicti, ubique , excepto in veteri Corbejenſi Calendario, ſignatum reperimus cum officio XII Lectionum , ad cujus Miſſam ex Ordinario Caſſinenſi & Sancti Petri ſupra Divam omnes erant in *albis* , in ea legebatur Evang. : *Nemo accendit lucernam*, ex Dionyſianis conſ. In ſecundis Veſperis fiebat comm. S. Marcelli Papæ, & quidem cum antiphona, *Magnificat*, & oratione, ex Ord. Caſſinenſi.

IV. XVII. Calendas Feb. in veteri Corbejenſi Calendario habetur *Natale S. Marcelli Papæ*, & *S. Furſei Epiſcopi*, unde etiam in recentiori aſſignantur *Marcelli Papæ & Martyris* XII. *Lect. Furſei Abbatis quatuor Lect.* Idem videre eſt in antiquo ordin. In conſuetudinibus etiam S. Germani ſignatur feſtum S. Marcelli Papæ, & Martyris cum XII. Lect. ; In Dionyſianis , Comp. , Ord. Tullenſi, & S. Petri ſupra Divam, & in Rituali Beccenſis monaſterii cum III. Lectionibus, quæ erant ex epiſtolis Apoſtoli.

V. XVI. Calendas Februarii in vetuſto Corbejenſi Calendario recolitur *Depoſitio Antonii monachi*, cujus feſtivitatem magna cum animi exultatione celebrabant Orientales monachi ; hinc S. Euthimius Abbas, teſte Cyrillo in ejus vit. n. 106 apud Bol . XX. Jan. „ (cum adveniſſet dies feſtus Divini Antonii præcepit (Diſcipulis ſuis) , ut

vigi-

„ vigilent in templo per totam noctem,) quas ille vigilias cum eis peregit, morti licet proximus. Sed apud Noſtros non adeo fervens extitit erga ſanctiſſimum Abbatem ſtudium, cujus nullam mentionem faciunt Dionyſ. conſuetud., Calendarium Beccenſe, Lyrenſe, & recens Corbejenſe: ejus commemorationem dumtaxat præſcribunt Ordinarium S. Petri ſupra Divam, & Tullenſe S. Apri, in quibus tres de S. Sulpitio Lectiones cum comm. S. Antonii legimus.

VI. In Compendienſis S. Cornelii monaſterii conſuetudinibus aſſignantur hac die VIII. *Lectiones de S. Antonio*, IV. *extremæ de S. Sulpitio*. Pariſienſes S. Germani ſequenti die octo Lect. de Sancto Antonio, quatuor cum Laudibus de S. Priſca faciebant; hodie vero XII. Lectiones de S. Sulpitio legebant, cujus feſtum in Calendario Lyrenſi inſcribitur *in albis*; in Dionyſianis conſuet., recenti Calendario Corbejenſi, Ord. S. Petri ſupra Divam, & Tullenſi cum tribus tantum Lectionibus.

VII. XV. Cal. Februarii *Natale S. Priſcæ*, cujus officium cum tribus tantum Lect. ubique lego.

VIII. XIV. Cal. Febr. *Natale Mariæ*, *& Marthæ*, inquit vetus Corbejenſe Cal.; in recentiori vero ita legitur, *Marii*, *Marthæ*, *Audifax*, *& Abacuc Martyrum* cum tribus Lect.; ſed in Dionyſianis, Compendienſibuſque conſ., atque in Ordinario S. Petri ſupra Divam, hac die inſcribitur *feſtum S. Launomari Abbatis* cum officio trium Lectionum; in conſuet. S. Germani cum XII.

IX. XIII. Cal. Febr. *Natale SS. Martyrum Fabiani*, *& Sebaſtiani*, quorum officium ubique cum XII. Lectionibus; & quidem in Dionyſiani, & S. Germani conſuetudinibus, & in Ordinario Tullenſi *proprium* reperi: apud Dionyſianos Invitatorium in nocturnis vigiliis *a duobus in cappis* cantabatur; IV. ℟. a duobus, VIII. a tribus, XII. a quatuor. Caſſinenſes XII. Lectionum faciebant de SS. Martyribus *Maria*, *& Martha*, de quibus etiam poſt Laudes memoriam agebant cum antiphona, *Benedictus*, & collecta I. Tullenſes vero principale feſtum de S. Sebaſtiano faciebant, de S. Fabiano autem ſolam commemorationem. Feſtum SS. Fabiani, & Sebaſtiani in recentiori Corbejenſi Calendario inſcribitur *in cappis*; in conſ. etiam S. Dionyſii ad marginem recenti manu ſcriptum legimus: *ad Miſſam ſint omnes in cappis*, ℟. & *alleluja* a tribus *in cappis*. Et Ordinario etiam S. Petri ſupra Divam Miſſa *feſtaliter* cantabatur, Compendienſes duas orationes, unam de S. Fabiano, alteram de S. Sebaſtiano; ſed ſub eadem concluſione cantabant.

X. XII. Calendas Februarii feſtum *S. Agnetis Virginis* cum proprio officio XII. Lect. ubique notatur; ejus comm. ad primas Veſperas cum antiphona: *Stans Beata*, & *Magnificat*, & *Oratione* faciebant Caſſinenſes, ex antiquo eorum Ordinario. In antiquis conſuetudinibus Fontenallen. monaſterii inſcribitur feſtum *in albis*.

XI. XI. Calendis Februarii in veteri Corbejenſi Ordinario ſignatur *Natale Sancti Vincentii Martyris*, quem ſingulari paſſim devotione Benedictinus Ordo ſemper coluit, unde in omnibus noſtris ordinariis, & conſuetudinariis aſſignatum ipſi legimus proprium officium cum XII. Lectionibus, & cum Miſſa *in albis*: Ita in Calendario Corbejenſi, Lyrenſi, Beccenſi, conſuet. Compendienſibus, Ord. S. Petri ſupra Divam, atque Tullenſi; ſed in hoc ſub hac conditione, ut ſi contingat ante LXX. Miſſa celebretur in albis, ſi poſtea minime. Apud Dionyſianos vero ſolemnius: Hic nimirum ad primas Veſperas ℟. a quatuor cantabatur *in cappis*: Duo ad *Magnificat*, & ad *Benedictus* deferebantur thuribula. Invitatorium *a quatuor in cappis*: Singula nocturnorum ℟. a duobus, quartum a tribus, octavum a quatuor, duodecimum a quinque cantabatur. De Miſſa vero hæc habent eorum antiquæ conſ. „ (Miſ„ ſa matutinalis ad majus altare ſit, ... magna Miſſa „ ad oratorium ſanctæ Trinitatis; quatuor procedentes „ ſint, & ſint omnes in cappis. Duo Cantores in choro „ aſſiſtant.) Sed omnium ſolemniſſime Pariſienſes S. Germani, ex quorum antiquis conſuetudinibus, in vigiliæ *omnes intranei*; *& extranei* intereſſe capitulo debebant; Miſſa matutinalis de Sancta Agnete; major de vigilia S. Vincentii cantabatur. Officium autem diei ita deſcribunt: „ (Abbas cantabit Veſperas, ſeptem cerei accendentur „ ante Corpora SS., & ſex ad Angelos, & candelabrum „ accendetur, lampades choreæ debent accendi, uſque „ ad craſtinum inceſſanter. Ad Veſperas antiphona: *Di„ xit Sanctus Vincentius*, ... ℟. *Valerius igitur*, quod „ quatuor monachi cantabunt in cappis rubeis .... Poſt „ hymnum Prior, & Subprior induent ſe cappis rubeis „ cum duobus juvenibus indutis albis; Poſt ℣. ibunt in „ chorum, & deferent incenſum Abbati ad benedicendum. Poſt benedictionem Abbas, & Prior incenſabunt „ majus altare, & ſacrarium: Deinde Abbas revertetur „ in chorum: Prior vero, & Subprior incenſabunt altaria „ choreæ, & altare Crucis; poſtea intrabunt chorum, & „ incenſabunt Abbatem: Tunc duo juvenes prædicti ac„ cipient thuribula de manibus eorum, & incenſabunt eos „ primo, poſtea regentes chorum, & conventum, poſt „ Veſperas fiet memoria de S. Agnete ..... Ad Matu„ tinas pulſabuntur omnes campanæ omnium turrium: In„ vitatorium quatuor monachi cantabunt in cappis rubeis; „ ... omnis rota, & duodecim lampades lampaderii de„ bent accendi, in circuitu chori accendentur ſexaginta „ quatuor cerei, & tres ad pronos, qui debent ardere „ per totas Matutinas: ad cantica accendentur ſeptem ce„ rei ante corpora SS., & ſex ad Angelos, & ſeptem „ cerei candelabri. Duo monachi induent ſe cappis rube„ is in I. nocturno, 2., & 3., & acceptis thuribulis in„ cenſabunt Abbatem, & Priorem, & poſtea conven„ tum. Ad *Te Deum*, Abbas induet ſe, & cantabit „ Evangelium: *Niſi granum frumenti*, poſt Evangelium „ dicetur oratio ab eodem: *Omnipotens ſempiterne Deus*; „ poſtea revertetur in chorum indutus cappa rubea, & „ cantabit Laudes. Ad hymnum Prior, & Subprior in„ duent ſe cappis, & facient, ſicut factum fuit ad Veſ„ peras. Ad primam omnia ſigna pulſabuntur in majori „ turri. Antiphona *Aſſumtus* ... Tres cerei accendentur „ ad pronos, ad Primam, Tertiam, Sextam, & No„ nam .... Poſt Tertiam fiet proceſſio ſolemnis aeldeſ, „ & ſermo in choro. Ad majorem Miſſam accendentur „ ad pronos ſexdecim cerei, ſeptem cerei candelabri ac„ cendentur, & ſex cerei Angelorum, & ſeptem cerei „ ante corpora SS.; Cantor reget chorum, conventus e„ rit in cappis ... (in refectorio) debent poni ſuper „ menſas duplices mappæ, cum duabus pitantiis, & ceri„ tata boni vini; quilibet monachus habebit ſcopum cla„ reti.)

XII. Caſſinenſes ad S. Vincentium adjiciebant S. Anaſtaſium; hinc in Ord. „ (Poſt Veſperas de S. Agnete, „ poſt orationem dicatur antiphona S. Vincentii, *Magnificat*, „ & oratio, adjuncta oratione S. Anaſtaſii. (Et in die „ ad nocturnos) in prima, & ſecunda vigilia legatur paſ„ ſio S. Vincentii, in tertia S. Anaſtaſii.)

XIII. X. Cal. Februarii Natale S. Emerentianæ notatur cum tribus Lectionibus, in conſ. S. Dionyſii, & S. Cornelii, in Ord. S. Petri ſupra Divam, in Calendario Beccenſi, Lyrenſi, & recentiori Corbejenſi. Sed Pariſienſes S. Germani de octava S. Vincentii officium faciebant cum tribus Lectionibus de Scriptura currente, hoc eſt de Epiſtolis Apoſtoli, aut de Geneſi: Dominica vero infra octavam pſalmos Dominicales ſub una de Sancto Vincentio in ſingulis nocturnis antiphona cantabant; octo Lectiones de Scriptura currente, quatuor de homilia in Evangelium: *Si quis vult poſt me venire*. Invitatorium autem, hymnus, antiphonæ, reſponſoria erant de S. Martyre.

XIV. IX. Cal. Februarii officium de S. Timotheo Epiſcopo & Martyre aſſignat antiquum Corbejenſe Ordinarium; idemque in recentiori Calendario notatur cum XII. Lect. ſed Dionyſianæ, Compendienſeſque conſuetudines feſtum S. Babylæ, & ſociorum cum tribus Lectionibus de Scriptura currente ſignant.

XV. VIII. Cal. Februarii *Converſio S. Pauli* cum proprio XII. Lectionum officio ubique ſignatur; eamque eodem modo celebrari volunt conſ. S. Germani, atque S. Andreæ ſaltum. Invitatorium ex Dionyſianis conſ. a duobus *in cappis* cantabatur. Lectiones in nocturnis vigiliis in Ordinario Caſſin. aſſignantur „ (quatuor de Actibus Apoſto„ lorum, quatuor de ſermone S. Auguſtini, una de tra„ ctatu S. Hieronymi: *Theophilus*, reliquæ tres Lectiones „ de ſermone S. Auguſtini.) In Ordinario Corbejenſi: „ (Primæ quatuor Lectiones de Actibus Apoſtolorum: „ *Saulus adhuc ſpirans*; quatuor vero, quæ ſequuntur de „ moralibus, incipiantes ubi dicitur: *Rinoceros iſte*. *Beato „ igitur Job typum Eccleſiæ tenenti dicitur*; *numquid volet Ri„ nocerus ſervire tibi*; terminentur autem ubi dicitur, *nunc „ autem & flens dico*, *inimicos Crucis Chriſti*, ad hujus fi„ nem verſus terminantur.) In eodem Ordinario, uti & in Dionyſianis conſuetudinibus, & in Ord. S. Pet. ſupra Divam notatur comm. *S. Projecti* cum Miſſa matutinali. In conſuetudinibus etiam S. Germani, S. Cornelii, Ordinario Tullenſi, Cal. Beccenſi, & Lyrenſi aſſignatur ejuſdem *S. Projecti* commemoratio; ſed in vetuſtiſſimo Corbejenſi Calendario ſequenti die tantum legitur: *Natale S. Projecti Martyris*. Miſſa major in Ordinario S. Petri ſupra Divam, Calendario Beccenſi, Lyrenſi, & recentiori Corbejenſi ſignatur *in albis*; in conſuet. Dionyſii *in cappis*, in qua ex Ord. S. Petri ſupra Divam non dicebatur *Credo*.

XVI. VII. Calendas Februarii feſtum S. Polycarpi Epiſ-

Digitized by Google

II. Nonis Martii *Natale ſanctæ Perpetuæ, & Felicitatis Martyr.* cum ſola comm. notatur in Ordinario S. Petri ſupra Divam, & in Calandario Lyrenſi, cum tribus Lectionibus, ſi extra XL. avenilſet, in Dionyſienis conſaac. At non exprimitur in Ordinario antiqao Corbejenſi, in Tullenſi, in conſ. S. Germani, & S. Cornelii, neque in recenti Corb. Calendario nec in Beccenſi.

III. VI. Idus Martii Pariſienſes S. Germani „ (feſtum S. Drictovei Abbatis (celebrabant) ſimili modo, & eadem forma, ſicut feſtum Cathedræ S. Petri.)

IV. IV. Idus Martii feſtum S. Gregorii Papæ in Ordinario S. Petri ſupra Divam, conſuet. S. Germani a Pratis, & recenti Corbejenſi Calandario inſcribitur *in albis*. In ordinario etiam Corbejenſi, in Tullenſi, in Cal. Becc. in Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuetudinibus cum XII. Lectionibus, propriis antiphonis, & nonnullis Reſponſoriis. Ad hoc feſtum referendum eſt, quod legitur in MS. Germaniæ conſuetudinibus n. 21. „ (In Quadrageſima ſi advenerit Cathedra S. Petri, Miſſa S. Gregorii, S. Benedicti, Adnunciationis S. Mariæ, ſuper ſcamna non jaceant, ſolummodo XXX. pſalmi remaneant ante nocturnos, & illi, qui poſt horas canantur. Ceteri vero canantur, id eſt illi, qui proſtrati dicantur, & poſt Matutinum de omnibus SS. Sequantur Matutini mortuorum, *Deus auribus noſtris*. Hora Prima ſicut in die Dominica ſonatur; qua finita, ſequantur juxte conſuetudinem duo pſalmi proſtrati, deinde ſeptem cum letania, Miſſa mortuorum, vel pacis; poſt capitulum pulſatur ſignum ad reveſtiendum: & ſic canent Tertiam, deinde Miſſam de Sancto *feſtive*; ſonent tota ſigna, eant quoque ad pacem, & communionem omnes, cetera ſecundum conſuetudinem ſeptimanariam fiant; id eſt ac poſt IX. Miſſa de jejunio fiet, vigilia mortuorum non dimittatur. Si in ipſe XL. die Dominice una harum ſolemnitatum ſupervenerit, Sabbato erit faciendum;) & in Dionyſianis conſuetudinibus: „ (De S. Gregorio fiant XII. Lect. In vigilie ante Miſſam non dicatur letania, neuma dicetur, pſalmi proſtrati non dicantur, nec vigilia mortuorum. (Ad Veſperas,) ℟. *Iſte eſt de primoribus*, a duobus in frocis . . . . Sacerdos habeat cappam ad thuribulum deferendum. (In nocturnis quartum ℟. a duobus, octavum a tribus, duodecimum a quatuor.) Poſt Tertiam celebretur Miſſa feſtiva, Hebdomadarius feſtivam habeat cappam, miniſtri altaris feſtivis induantur veſtimentis .... ℟. *Juravit Dominus*, e duobus in cappis, & tractus ſimiliter a quatuor &c.) S. Gregorii feſtum non exprimitur in veteri Corbejenſi Calendario, ſaltem hac die.

V. Idibus Martii in vetuſtiſſimo Corbejenſi Calendario ſignatur *Natale Sancti Jacobi Apoſtoli, & Lucæ Evangeliſtæ*; in Compendienſibus conſ. *Suſceptio Beatorum Martyrum Cornelii, & Cypriani*.

VI. XVI. Calendas Aprilis in Cal. veteri Corb. *Depoſitio ſancti Patricii Epiſcopi*.

VII. XIV. Calendas Aprilis *Feſtum Tranſlationis S. Mariæ Magdalenæ* eodem modo, quo Cathedra S. Petri, celebrabant Pariſienſes S. Germani.

VIII. XIII. Calendas Aprilis iidem S. Wlframni feſtum cum duodecim Lect. recolebant, cujus ſola comm. in monaſterio S. Petri ſupra Divam fiebat. Sed Caſſinenſes hac die vigiliam S. Benedicti celebrabant hoc modo: „ (In vigilia S. Benedicti antiphona ad Invitatorium *Regem Confeſſorum*, hymnus, antiphona, & pſalmi de feria; duæ Lectiones legantur de ſermone Petri Hoſtienſis Epiſcopi ℟. *Puer Domini Benedict.* Tertia Lectio, & Reſponſorium, & cetera juxte morem fiant de feria ... antiphona ad *Benedictus: Sanctiſſime*, & non incumbant in proſperis uſque ad antiphonam de Cruce. Antiphona *Benedictus* & oratio de feria. Miſſa de feria canatur ad Tertiam cum letanie, additis orationibus defunctorum: de vigilia ad Nonam.)

IX. XII. Calendas Aprilis Tranſitus S. Patris Benedicti, cujus apud antiquos ſolemnitatem impediebat ipſum Quadrageſimale tempus cujus luctus feſtivitatem lætitiam ægre admittit; hinc in Beccenſi Calendario non rubeit ſed nigris caracteribus inſcribitur cum XII. tantum Lect. In Ordinario Tullenſi ejus officium eodem prorſus modo ordinatur, atque in feſto Cathedræ S. Petri & ſimilium. In Calendario recenti Corbejenſi ſolum notatur *in albis*; quæ una olim erat ejus ſolemnitas in Pariſienſi S. Germani monaſterio; quam nec ipſam abſolute obſervebant noſtri Dionyſiani quorum conſuetudines antiquæ hæc ferunt: „ (Poſt Tertiam celebretur Miſſa feſtive: & ſint omnes in albis, niſi per miſericordiam relaxatur:) at ad primas Veſperas ℟. ad nocturnos, Invitatorium a duobus *in cappis* tantum. Quartum ℟. a duobus, octavum a tribus, duodecimum a quatuor decantabatur; quod certe illo in monaſterio pro magna non reputabatur feſtivitate. Poſtea tamen ſenſim & ſine ſenſu SS. Patris cultus apud dilectos filios augeri cœpit; unde in Ordinario S. Petri ſupra Divam ejus feſtum abſolute inſcribitur *in cappis*, & in conſuetudinibus S. Germani hæc lego: „ (Feſtum S. Benedicti Abbatis ſolebat celebrari antiquitus, ſicut feſtum Cathedræ S. Petri; ſed nunc eſt feſtum in parvis cappis.) Inter Statuta etiam Lyrenſis monaſterii ad augmentum ſolemnitatis hujus feſti iſtud reperitur: „ (Anno Domini MCCLXXVIII. ſtatutum eſt in pleno Capitulo per voluntatem Domini Roberti de Ganville tunc Abbatis Lyræ, per conſenſum conventus ejuſdem loci, quod feſtum S. Benedicti in XL. ſolemniter celebretur in cappis: Ita videlicet, quod ad Majorem Miſſam, quæ erit de eo, dicetur *Kyrie*, *Gloria*, *Sanctus*, *Agnus* cum verſibus, & *Credo*, & ſonabit claſſicum poſt Miſſam, *Placebo*, & *Exultabunt* non dicentur, nec VII. pſalmi cum letania ad Primam; pſalmi vero ſamiliares, ſicut in Dominicis XL. dicentur;) quibus anno 1304. hæc ſuperaddidit cum conventus conſenſu Guillelmus Hedouard ejuſdem monaſterii tunc Abbas: ſcilicet „ quod feſtum S. Benedicti in XL. ſolemniter celebretur in cappis, & erunt tres ad *Venite*, & proceſſio ſolemnis per clauſtrum . . . . . ad primas Veſperas antiphona ſuper pſalmos, ſive ſit Dominica, ſive qualibet feria: *Vir Domini Benedictus* tantum. Capitulum: *Juſtus cor ſuum* &c.) In conſuetudinibus etiam Dionyſianis codicis Colbertini longe ſolemnius officium ordinatur; Nempe ut in primis Veſperis ℟., & ad nocturnos Invitatorium a *quatuor in cappis* decantetur, VIII. Lectiones *de vita* ipſius, quatuor ultimæ *de ejus tranſitu* dicantur; omnia ℟. a duobus, quartum a tribus, octavum a quatuor, duodecim a quinque, concinantur: „ (Ad Miſſam ſint omnes in cappis, quatuor procedentes, duo Cantores in choro aſſiſtant.) ℟. *Domine prævenisti* a quatuor. Denique in Compendienſibus S. Cornelii conſuetudinibus altera manu hæc ſcripta leguntur: „ (XII. Cal. Aprilis principale feſtum B. Benedicti, ad Veſperas omnes ſint in albis, & tres Cantores in choro. Antiphona ſuper pſalmos: *Sanctiſſime*, pſalmi de feria, Capitulum: *Juſtus cor ſuum*. ℟. *Pater inſignis* a quatuor in cappis ... Ad *Magnificat* antiphona: *Exultet omnium*, ter dicatur ... Invitatorium: *Confeſſorum Regem* a quatuor in cappis. Ad Miſſam ſint omnes in albis.) Sed omnium ſolemniſſime Caſſinenſes, qui, ut diſcimus ex eorum antiquo Ordinario etiam in Quadrageſima de S. Benedicto octavas celebrabant: In die vero poſt Tertiam „ (Omnes fratres, *inquiunt*, induti pluvialibus faciant ſolemnem proceſſionem & canteut antiphonas has: *Pater Sanctus*: *Non aſpicias* ℟. *Cœperunt*, antiphona ante eccleſiam, *Hodie Sanctus Benedictus*, & celebretur Miſſe ſolemniter; qua finita, canetur Sexta; & ſic vadant ad ſe exuendum, & cum viſum fuerit, canatur Miſſe de feria deinde IX.)

X. De diebus autem infra octavam ita proſequuntur: „ (Intra octavam antiphona ad Invitatorium, *Regem Confeſſorum*, hymnus, antiphonæ, pſalmi, duæ Lectiones, ℟. de feria dicantur; tertia de S. Benedicto.) Laudes de S. Benedicto; deinde antiphona, *Benedictus* & oratio de feria, Miſſa de feria, adjuncto introitu, & oratione S. Benedicti. Poſt Veſperas antiphona, *Magnificat*, & oratio de feria, „ (Reliqua omnia de quotidianis fiant; & ad Matutinas, & Veſperas non incumbant in proſperis, niſi ab ipſa antiphona crucis.)

XI. „ (Dominica infra octavam Lectio tantum octave cum ℟. ſuo, & ad Matutinam antiphona, pſalmi, & oratio; & Miſſa ad Primam, & Veſpera tota fiat de illo, reliqua omnia de Dominica.) Similiter in feſto Annunciat. ad utraſque Veſperas, & Laudes commemoratio S. Benedicti, & feriæ: Ad vigilias octave Lectio, cum ℟. ſuo, de S. Benedicto.

XII. „ (In octava S. Benedicti omnia canantur, ſicut in die ejus. Lectiones ſeptem de vita ipſius, octava, & ℟. de feria, in tertia vigilia de homilia Pauli Diaconi.)

XIII. Quæret aliquis, quomodo celebraretur feſtum S. Benedicti, cum in Dominicam palmarum, aut infra Hebdomadam ſanctam incidiſſet? Sane varias fuiſſe monaſteriorum hac in re conſuetudines certiſſimum eſt; nam Beccenſes ſolam de eo commemorationem ad utraſque Veſperas Laudes, & Miſſam matutinalem die Dominica, & infra hebdomadam ad majorem faciebant. Tullenſes a Dominica in ſequentem feriam ſecundam transferebant officium, quod in primis Veſperis a capitulo incipiebant, cum comm. Dominicæ. De Lyrenſibus hæc lego in ſupra citato ſtatuto Roberti de Ganville Abbatis Lyrenſis: „ (Si Sabbato ante pal-

„ mas

„ mea evenerit, Veſperæ erunt de Dominica; ſi in ipſa Dominica evenerit, mutabitur in craſtinum, ac ſi deinceps evenerit, fiet uſque ad Cœnam Domini; ſi in Cœna Domini evenerit, feria IV. habebit commemorationem tantum ad Veſperas.) In Statuto vero Guillelmi Hedonard additur: „ [nec amplius reſtaurabitur; ſi vero Sabbato ante palmas evenerit, Veſperæ erunt de feſto, quia tres ſunt ad *Venite*.) De ſequentibus diebus hæc habet S. Petri ſupra Divam Ordinarium: „ (Si igitur hæc feſtivitas in Cœna Domini, vel in Paraſceve, aut in Sabbato Sancto Paſchæ evenerit; octava die poterit celebrari, & tunc cum antiphonia, & ℟. *alleluja* adjungatur; ſi autem in die Paſchæ evenerit, juxta conſuetudinem capituli celebrabitur;] & Dionyſianæ conſuetudines ex Cod. Colbert. „ Si hoc feſtum die Cœnæ, vel die Paraſceve, vel Sabbato Paſchæ evenerit; infra octavam Paſchæ reſtituatur, & ſic fiat: Ad Veſp ſuper pſalmos: *alleluja ecce nomen*, pſalmi de Paſcha, capitulum: *Juſtus cor ſuum*, ℟. *Hæc dies*, ℣. qualis fuit ad Miſſam, *alleluja*: *Vir Domini* a quatuor in cappis, hymnus *Victimæ*, ℣. *Os juſti*, ad *Magnificat* antiphona, & oratio, & *Benedicamus*, ut ſupra; poſt fiat commemoratio de Reſurrectione, antiphona, & oratio, quæ ad diem pertinet. Ad Matut. Invitator. *alleluja jubilemus Deo*, pſal. *Venite* feſtiva a quatuor in cappis, ſuper pſalmos antiphona: *alleluja triſtitia*, pſal. *Beatus vir*; pſal. *Quare fremuerunt*; pſal. *Cum invocarem*; tres Lect. de Evangelio: *Ecce nos reliquimus omnia*; ℟. *Eodem vero anno*, a duobus in cappis, qui remanebunt in choro ad peragendum officium; ſecundum ℟. *Statu namque die*, a quatuor in froccis, tertium ℟. *Pretioſus Confeſſor*, a quinque, & repetatur *Te Deum laudamus*, poſt dicetur ℣. a Sacedote: *Ora pro nobis Pater Benedicte*. Ad Laudes antiphona: *alleluja Ecce nomen tuum*, capitulum, ℣. ad *Benedictus* antiphona, & oratio ut ſupra. Ad horas non dicantur hymni; ſed pſalmi, ut in feria ſecunda poſt Paſcha, & ℟. *Hæc dies*. Ad Primam duæ orationes; prima de Reſurrectione, ſecunda de Sancto: *Præſta quæſumus omnipotens Deus, ut de doctrina*. Ad Tertiam duæ orationes; prima: *Omnipotens ſempiterne* Deus, *qui hodie*, ſecunda de Reſurrectione. Ad Miſſam ſint omnes in cappis; Officium, Orat. Epiſt. Evang., & cetera omnia, ut ſupra notata ſunt; excepto ℟. *Hæc dies*, & verſu, quale evenerit, & *alleluja vir Domini*. Ad VI. duæ orationes; prima: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui radiantibus*, ſecunda de Paſche. Ad IX. duæ orationes; prima: *Annue tuis famulis*, ſecunda de Paſcha. Ad Veſperas ſuper pſalmos antiphona: *Alleluja*, pſalmi: *Dixit Dominus*: *Beatus vir*: *Credidi propter*. Capitulum ut ſupra, ℟. *Hæc dies*, ℣. ut ad Miſſam, *alleluja*: *Os juſti*, hymnus: *victimæ*, ℣. ad *Magnificat* antiphona, & oratio ut ſupra.) Aliter Guigonis Prioris Carthuſ. Statuta c. 4. „ (Si Annunciatio, vel feſtivitas S. Benedicti quartam hujus hebdomadæ tranſierint feriam, nullam poſtea de ipſis fecimus mentionem.)

XIV. Ceterum in gratiam ſolemnitatis nonnihil de ſeveritate jejunii quadrageſimalis remittebant; hinc Petrus Damiani Opuſc. 15. c. 6. „ (Piſces, & vinum, excellentium ſolemnitatum lætitia invitante,) his diebus indulget eo in opuſculo, quod de inſtitutis ſuæ congregationis conſcripſit; idemque de Eremitis fontis Avellani recitat præcedenti opuſculo; ſed excedere videtur ſupra citatum Roberti de Gauvilla Abbatis Lyræ Statutum, in quo hæc adduntur; „ [In refectorio habebit conventus de coquina I. generale, & unam pittantiam, ſicut feſtis in albis conſuevit habere, & quinque fercula dabuntur ad ſcillam; & Pittantiarius, qui pro tempore fuerit, ſecundam pittantiam ordinatam de bonis piſcibus, de conventus pittantiis ſine ullo contamine providebit.)

XV. VIII. Calendas Aprilis Annunciationem B. Mariæ recolimus, in cujus vigilia inquiunt Dionyſianæ conſuetudines, „ (ſonet capitulum diutius ſolito, ut omnes accurrant ad initium Lectionis, & cum pronunciata fuerit Annunciatio a Lectore, accipiant omnes veniam ſuper genua, & qui præſens non fuerit, clametur.) Similiter Compendienſes: „) Annunciato Dominica in capitulo pronuncietur alta voce; omnes debent convenire, & flectere genua in terram, dum pronunciatur;) & Rituale Corbejenſis Monaſterii: „ (In vigilia Annunciationis Dominicæ, Lector, qui legit Lectionem in dicta vigilia in capitulo, quando incipiet legere primum verſum tunc omnes debemus ſurgere, & ſtabimus ſupra pedes noſtros, donec verſus de Annunciatione perlegerit; & tunc, finito verſu, omnes debent in capitulo flectere genua ad terram, dicendo devote ſemel. *Ave Maria*; & tunc reſiduum Martyrologii, & totius capituli debet fieri, ſicut in aliis diebus.)

XVI. Diverſis autem modis adnunciabatur; nam v. g. in vetuſto Corbejenſi Calendario ita inſcribitur: *Conceptio Chriſti, & Paſſio Domini*; in Calendario Lyrenſi; *Annunciatio Chriſti*; in Beccenſi: *Annunciatio Chriſti, & Crucifixio ejus*; in Ordinario Corbejenſi, & Tullenſi: *Annunciatio Dominica*; in Ord. S. Petri ſupra Divam: *Annunciatio Dominica initium Redemptionis humanæ*; in conſuetudinibus S. Dionyſii: *Annunciatio B. Mariæ*.

XVII. Ejus feſtum in antiquo Corbejenſi Ordinario, in Tullenſi, in Dionyſianis conſuet. eodem modo celebrandum præſcribitur, atque feſtum Sancti Patris Benedicti; quamvis, ad Dionyſianas conſuetudines quod ſpectat, in Codice Colbertino illud ſingulare additur: ad Miſſam „ (ſex Procedentes ſint cum Diacono, & totidem Subdiaconi cum Subdiacono, tres Cantores in choro Aſſiſtentes.... ℟. *Tollite portas*, a quatuor, ... ante Evangelium dicatur ante Martyres antiphona: *O Virgo Virginum*.) In Calendario Lyrenſi inſcribitur, *in albis*; in recenti Corbejenſi, *Sub principale*; in Ordinario S. Petri ſupra Divam, *Annuale*, id eſt ſolemniſſimum. Conſuetudines autem S. Germani hæc habent: „ (Feſtum Annunciationis Dominicæ ſecundum ordinationem antiquam celebrabatur, ſicut feſtum duplex in parvis cappis; licet nunc ſecundum ordinationem modernam celebretur, ſicut feſtum annuale.) Hoc in Monaſterio conventus totum officium tam diurnum, quam nocturnum in majore B. Mariæ cappella celebrabat; inque ſecundis Veſperis erat in cappis; Capicerius vero, Sacriſta, & infirmi, *in nota ſubmiſſa voce*, prædictum officium cantabant in choro; ſed & in omnibus aliis B. Mariæ ſolemnitatibus infirmi omnes, qui non erant in conventu, & quibus injunctum erat, Veſperas, Matutinas horas, in dicta cappella cum nota ſubmiſſa voce cantabant.

XVII. Quando Annunciatio B. Mariæ infra hebdomadam Sanctam incidebat, eædem paſſim vigebant conſuetudines, quas ſupra vidimus in feſto S. P. Benedicti; & tunc quando poſt Paſcha celebrabatur, longe ſolemniores ritus obtinebant: nam v. g. ex antiquo Corbejenſi Ordinario, conſuetudinibus S. Benigni, ac Udalrico, & ex Statutis Lanfranci, excepta proceſſione, quæ non fiebat, ſimilis erat per omnia quinque præcipuis ſolemnitatibus. In Dionyſiano etiam Monaſterio idem fere erat Ordo Divini Officii, qui in feſto S. Benedicti, ſed ritus auguſtiores. In I. Veſperis antiphona ſuper tres pſalmos; *alleluja dabit ei Dominus*, poſt ℟. *alleluja*, *Miſſus eſt*, a quatuor in cappis, antiphona ad *Magnificat* ter, duo Sacerdotes ad thuribula. In nocturnis Invit.: *Ave Maria*, a quatuor *in cappis*, I. ℟. a quatuor *in cappis*, ex quibus duo remanebant in choro; 2. ℟. a quinque *in cappis*, 3. ℟. a ſeptem *in cappis*, qui remanebant in choro uſque poſt *Te Deum*. Antiphona ad *Benedictus* bis, &c. Porro ſive ante, ſive poſt Paſcha totum officium erat proprium, & quidem devotiſſimum.

XIX. Tertio Calendas Aprilis in Dionyſianis conſuet. ſignatur feſtum *S. Reguli Confeſſoris* eodem modo celebrandum, quo ſupra *S. Diluvni feſtum*.

XX. Calendis Aprilis in vetuſtiſſimo Corb. Calendario altera manu ſcribitur: *Natale Sancti Walarici Confeſſoris*.

XXI. IV. Nonas Aprilis in Cal. Lyr. *S. Mariæ Ægyptiacæ*.

XXII. Pridie Nonas Aprilis *Depoſitio S. Ambroſii Epiſcopi* ſignatur in vetuſtiſſimo Corbejæ Calendario, cujus feſtum hac die notatur cum XII. Lect., in Calendario Lyrenſi, Beccenſi, Corbejenſi, Ordinario antiquo Corbejenſi, & conſuet. Compend., in Ordinario S. Petri ſupra Divam *in albis*, in conſuet. S. Germani *in albis de tribus cereis*, in conſuet. Dionyſianis, ſicut feſtum S. Mathiæ, in Ord. Tullenſi cum ſola commem.

XXIII. „ (Si feſtivitas iſta in hebdomada pœnoſa, vel hebdomada Paſchali evenerit, nihil fiet de ea;) inquiunt conſuet. S. Germani, ſed Rituale Beccenſis Monaſterii: „ (Si infra octavas Paſchæ evenerit, ad utraſque Veſperas, & ad Laudes, & ad Miſſam matutinalem, inquit, commem. habebit, ſi in ipſis octavis evenerit, commemoratio ſimiliter fiet, & mutabitur in craſtinum. Similiter fiet de quolibet feſto XII. Lect. etiamſi ſit in albis.] Rituale vero Corbejenſe; „ (Si feſtum S. Ambroſii Doctoris, vel S. Geraldi Abbatis e die Cœnæ Domini uſque ad octavas Paſchæ eveniat, nihil faciemus de feſto uſque ad craſtinum, *Quaſi modo*, niſi ſolum memoriam poſt Veſperas in die, *Quaſi modo*; & tunc in die Lunæ ad Veſp. capitulum erit de S. Ambroſio, & poſt *Benedicamus*, faciemus memoriam de S. Geraldo.] Denique apud Dionyſianos, cum natale S. Ambroſii infra octavas Paſchæ eveniſſet, cum tribus

Le-

Digitized by Google

Lectionibus tantum, eodem modo, quo ſupra vidimus in feſto S. Benedicti, & Annunciationis, celebrabant.

XXIV. Nonis Aprilis in recenti Corbejenſi Calendario *feſtum S. Gerordi Abbatis*, cum xII. Lect.

XXV. VI. Idus Aprilis *feſtum S. Dionyſii Corinthiorum Epiſcopi* celebrabant noſtri Dionyſiani; ita ut ad primas Veſperas ℟. a quatuor *in cappis*, ad nocturnos omnia ℟. a duobus; primum quidem *in cappis*, quartum a tribus, octavum a quatuor, duodecimum a quinque; ad Laudes a duobus *in cappis* cantaretur, ad Miſſam item ℟. a quatuor *in cappis*, ut præſcribitur in codice Colbertino. Nam in Dionyſiano tantum non legimus ſolemnitatem. Infra octavam Paſchæ officium cum tribus tantum Lectionibus habebat, eumdemque ſervabant ordinem, quem in feſto S. Benedicti poſt Paſcha deſcripſimus.

XXVI. Tertio Idus Aprilis in vetuſtiſſimo Corbejenſi Calendario legitur: *Natale S. Leonis Papæ*, cujus in ſolo S. Petri ſupra Divam Ordinario repetimus commemorationem ſine officio.

XXVII. Idibus Aprilis vetus Corbejenſe Calendarium habet: *Natale S. Euphemiæ Virginis*.

XXVIII. XVIII. Calendas Maji: *Natale SS. Tiburtii, Valeriani, & Maximi*. Quod ubique ſcribitur aut cum ſola commem., aut cum tribus tantum Lectionibus. Feſtorum vero trium Lectionum tempore Paſchali hæc erat ratio, ut in primis Veſperis a capitulo officium eſſet de feſto; in nocturnis Invitatorium, hymnus, pſalmi, & Lectiones de tempore præſenti; verſus autem, ℟. capitulum, oratio, cum Laudibus, & horis de Sancto.

XXIX. XIII. Calendas Aprilis in recenti Corbejæ Calendario legitur *feſtum Leonis Noni Papæ*, cum tribus Lectionibus. Hic fuerat olim Tullenſis Epiſcopus, cujus proinde officium in Ordinario S. Apri inſcribitur cum xII. Lectionibus; ita tamen, ut ſi ante Cœnam Domini eveniſſet, ſolam ad utraſque Veſperas, & Laudes commem. cum Miſſa matutinali haberet; ſi in triduo ante Paſcha, nihil penitus; ſi in die Paſchæ, ſolam ad Veſperas commemorationem; ſi infra octavam, commem. ad primas Veſperas, & Laudes; ſi in octava Paſchæ, transferretur in craſtinum; & tunc Dominica ad Veſperas commemorationem haberet; ſi in aliquam Dominicam poſt octavam Paſchæ, duos primos nocturnos, tertium vero Dominica obtineret.

XXX. XI. Cal. Maji notatur in vetuſtiſſimo Corb. Calendario *Paſſio S. Cæſarii Diaconi*.

XXXI. X. Calendas Maji *Inventionem Corporum SS. Martyrum Dionyſii, Ruſtici, & Eleutherii*, cum xII. Lectionibus recolebant Pariſienſes noſtri S. Germani, ita tamen, ut infra hebdomadam pœnoſam ea quidem commem. haberet; ſed Dionyſiani ſive in octava, ſive poſt octavam Paſchæ, hoc feſtum ſolemniter celebrabant; ita ut in primis Veſperis ℟. a quatuor *in cappis*, antiphona ad *Magnificat* ter cantaretur, duoque thuribula a duobus Sacerdotibus deferrentur; in nocturnis Invitatorium a quatuor *in cappis*, omnia ℟. a duobus, quartum a tribus, octavum a quatuor, denique unum a quinque concinerentur; poſt Tertiam proceſſio *in albis* ad Stratam, in qua deferebantur clavus, & corona, & tria vexilla, & aliæ reliquiæ, præter feretrum S. Firmini, quæ ſolebant deferri in Rogationibus, ibique matutinalis Miſſa celebrabatur. Sin autem proceſſio ad Stratam fieri non poſſet propter aeris intemperiem, fiebat *in cappis* per clauſtrum; major Miſſa in cappis, cum ſex procedentibus, & tribus Cantoribus, 1. *alleluja* a tribus, 2. a quatuor, ſequentia, ante Evangelium ante Martyres antiphona: *O Beate Dionyſi*.

XXXII. Quod ſi infra hebdomadam Paſchæ eveniſſet, eodem ordine, ritu, & ſolemnitate, celebrabatur, ac feſtum Annunciationis, addita proceſſione ad Stratam. Strata autem eſt Prioratus ab Monaſterio dependens, in altera orbis parte ſitus.

XXXIII. IX. Calendas Maji *Natale S. Georgii Martyris* in Calendario Lyrenſi, & recenti Corbejenſi cum ſola comm. notatur; in Beccenſi, Dionyſienſi, Compendienſibuſque conſ. cum tribus Lect.; in Ordin. S. Petri ſupra Divam cum xII. Lectionibus; in conſ. S. Germani *in albis de quinque tereis*; in Ordinario Caſſinenſi una conjungitur cum *S. Adalberto*; ita ut octo primæ Lectiones de S. Georgio, quatuor poſteriores de S. Adalberto fierent; & ad Matutinas, & Miſſam orationi S. Georgii adderetur ſecunda de S. Adalberto; in Tullenſi vero duo primi nocturni de *S. Georgio*, tertius nocturnus cum Laudibus S. Gerardo Epiſcopo adſcribitur.

XXXIV. VII. Calendas Maji: *Natale Sancti Marci Evangeliſtæ*, quod in Calendario Beccenſi, Lyrenſi, Corbejenſi recenti, & in conſuet. S. Germani inſcribitur *in albis*. Hac die jejunium obſervabatur, ab adipe abſtinebatur, proceſſioneſque, ut in Rogationibus, celebrabantur. De hujuſmodi proceſſionibus hæc lego in Caſſinenſi antiquo Ordinario ad feſtum Sancti Marci: „ (Finito capitulo
„ temporius, & convenientibus omnibus in eccleſia diſcalceatis pedibus, incipiant antiphonam ad proceſſionem: *Exurge Domine*, pſalmus: *Exurge quare*, *Gloria*, & *Oratio*; & ſic exeuntes pergant ad eccleſiam S. Mariæ cantando antiphonas has: *Ego ſum Deus*: *Populus Sion*: *Kyrie*: ℣. *Domine miſerere*: *Kyrie*: *Peccavimus*; *Quia pius es*: *Servi tui*; quibus finitis, incipiant pſaltatium cantantes interim antiphonas, prout opportunum fuerit, ſive pro pluvia, ſive pro ſerenitate. Cum autem ad eccleſiam, qua pergunt, appropinquaverint, incipiant antiphonam de S. Maria. Si vero ſpecialius aut pro pluvia, aut pro ſerenitate, orandum eſt; in atrio eccleſiæ S. Mariæ canent ℣. S. Ambroſii: *Squalent arva*, ſive *Obduxere polum*; & ita ingreſſi eccleſiam, data oratione a Sacerdote, factis lateniis, cantent Miſſam: *Exaudi de templo*. Qua finita, exeant cum antiphona S. M.; & ea finita, iterum incipiant pſalmos, ubi prius dimiſerunt; & ita revertentes, cum appropinquaverint ad eccleſiam SS. dicant antiphonam ipſius, & intrantes portam dicant antiphonam Sancti Martini, & orationem; deinde S. A. SS. Petri, & Pauli, & ſic ingredientes eccleſiam majorem, dicta antiphona Sancti Benedicti, & S. Scholaſticæ, & oratione ante altare facta hora . . . .) Fuſius conſuetudines Dionyſianæ: „ [Poſt Sextam fiat proceſſio ad S. Remigium; ipſa die jejunabunt fratres, & adipem non comedent. Ante proceſſionem dicat Sacerdos orationem: *Mentem familiæ*, vel *Reſpice quæſumus*, ad proceſſionem, quæ dicitur *Letania major*, debent Clerici proceſſionem præcedere, poſt hos unus ex matriculariis indutus alba feret aquam benedictam, & alter in alba ferat crucem, quæ eſt retro altare SS. Trinitatis, & alter in alba lanceam Regis Dagoberti, & Monachus quidam ferat crucem parvam, quæ Dominicis diebus ſolet deferri ad proceſſionem; poſt hos alter Monachus in alba feret baculum S. Dionyſii, poſt ſequentur duo Clerici Sacerdotes in cappis portantes feretrum S. Firmini; poſt hos ſequatur Monachus quilibet, qui feret laternam cum cereo accenſo, & duo cum candelabris, &c. (ſicut in Rogationibus) poſt Miſſam incipiat Cantor antiphonam: *Lux perpetua*, qua finita, incipiatur letania a duobus Monachis: *Pater de cœlis Deus* uſque portam caſtelli, & ibi dicat Sacerdos orationem: *Omnipotens ſempiterne Deus, ædificator*: deinde incipiatur litania ab his, qui prius cantabant, & incipiant, ubi ante ſinierant, & eant cantantes uſque ad pantera, & ibi incipiatur a duobus bene cantantibus letania: *Omnes Sancti*, & chorus reſpondeat: *Orate pro nobis*. Cantores: *Sanctorumque omnium Rex*; chorus: *Miſerere nobis pie Rex Domine J. C.* Cantores: *Deus Creator omnium libera nos*; chorus: *Miſerere nobis*, ut ſupra. Cantores: *Bone Jeſu protege nos ubique ſemper*; chorus: *Miſerere nobis*, ut ſupra. Cantores: *Fortis ubique in prælio defende nos*; chorus: *Miſerere nobis*. Cantores: *Ab inimicis libera noſtris nos Domine Deus Sabaoth*; chorus: *Miſerere nobis*. Cantores: *Largitor pacis pacem perpetuam tribue nobis*; chorus: *Miſerere nobis*. Cantores: *Redemptor noſter Redemptio tua ne pereat in nobis*; chorus: *Miſerere nobis*. Cantores: *Cunctorum ſcelera noſtrum dimitte Rex Domine Deus noſter*; chorus: *Miſerere nobis*. Cantores: *Animas noſtras ſuſcipe in pace benigne Jeſu*; chorus: *Miſerere nobis*: Cantores: *Ut tecum regnemus in cœlis in ſæculorum ſæcula amen*; chorus: *Miſerere nobis*; & ſic eant cantantes uſque in navim, ibique Cantores dicant: *Agie Chriſte exaudi tuum populum, quem redemiſti*; & chorus reſpondeat, *Agie Chriſte*, ſimiliter, ut ſupra. Cantores: *Agnus Dei qui tollis peccata Mundi*, chorus: *Miſerere nobis*. Cantores. *Suſcipe deprecationem noſtram, qui ſedes ad dexteram patris*; chorus: *Agnus Dei*, ut ſupra. Cantores: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto, ſicut erat*; & cum dicunt: *Gloria Patri*, intrent in chorum; chorus: *Agnus Dei*. Ibi ante aquilam Cantores dicant: *Exaudi Deus*; chorus: *Preces noſtras*. Cantores: *Exaudi Chriſte*; chorus: *Orationes populi tui*. Sacerdos, & duo Miniſtri altaris ſint proſtrati ante majus altare, donec finiatur letania. Interim Cantores dicant: *Sancte Sanctorum Deus*. chorus: *Miſerere nobis*. Cantores: *Sancta Maria*; chorus: *Intercede pro nobis*. Cantores: *Sancte Michael*, chorus: *Intercede pro nobis*. Cantores: *Sancte Gabriel*; chorus: *Intercede pro nobis*. Cantores: *Sancte Raphael*; chorus: *Intercede pro nobis*; Cantores: *Sancte Petre*; chorus: *Intercede pro nobis*. Cantores: *Sancte Paule*; chorus: *Intercede pro nobis*. Cantores: *Sancte Johannes*; chorus: *Intercede pro nobis*. Cantores: *Sancte* Dio-

„ *Dionyſi*; chorus: *Intercede pro nobis*. Cantores: *Sancte Ruſtice*; chorus: *Intercede pro nobis*. Cantores: *Sancte Eleutheri*; chorus *Intercede pro nobis*. Cantores: *Omnes Sancti*; chorus: *Intercedite pro nobis*. Cantores: *Exaudi Deus*; chorus: *Voces noſtras*. Cantores: *Exaudi Deus*; chorus: *Ill. Pap. vita*. Cantores: *Exaudi Deus*; chorus: *Ill. Regi vita*. Cantores: *Exaudi Deus*; chorus: *Exaudi Deus exercitui Francorum vita*. Cantores: *Exaudi Deus*; chorus: *Orationes populi ſui*. Cantores: *Kyrie eleiſon*. Poſt letaniam incipiat Cantor antiphonam: *Laudem dicite*, poſt dicat Sacerdos ℣. *Exultabunt Sancti*, & orat. *Concede quæſumus omnipotens Deus, ut intercesſio*. Poſt cantatur Nona.)

XXXV. „ (Si in hebdomada Paſchæ evenerit, *inquit Ord. S. Petri ſupra Divam*, in ſequenti eſia celebretur die, quæ in capitulum fuerit ordinatum;) & Tullenſe S. Apri: „ (Si feſtum S. Marci infra octavas Paſchæ, vel in die octavarum Paſchæ evenerit, in ſecundam feriam ſequentem transferetur, ... & in eadem ſecunda feria, qua ejus feſtum colitur, fiet proceſſio ad S. Georgium, ſicut in letania majore eſt ordinatum. Conſiderandum tamen eſt, quod quando feſtum Sancti Marci cadit in craſtinum Paſchæ, non transfertur, ſed fit de ipſo tantum commemoratio..... & eo anno non fiet proceſſio ad S. Georgium;) & Rituale Beccenſe; „ (Si feſtum Sancti Marci infra octavas Paſchæ evenerit, ad utraſque Veſperas, & Laudes, & ad Miſſam matutinalem commem. habebis. Si vero in ipſis octavis evenerit, commemorat. habebis ſimiliter. Miſſæ matutinalis: *Quaſi modo*, 1. commem. de Reſurrectione, 2. de S. Marco. In craſtino tota feſtivitas reſtaurabitur, ſed non erit proceſſio, nec jejunium, nec Miſſa de jejunio ..... Item, ſi poſt octav. feſtum S. Marci evenerit; jejunium erit, proceſſio fiet nudis pedibus, niſi inclementia remaneat, prima Miſſa erit de S. Marco *in albis* ad majus altare, major Miſſa erit de jejunio. (Denique Rituale Corbejenſis Monaſterii: „ [Si feſtum Sancti Marci Evangeliſtæ Epiſcopi, & Martyris in hebdomada Paſchali, vel in die, *Quaſi modo*, evenerit, non reſtaurabimus jejunium, nec proceſſionem.)

XXXVI. VI. Calendas Maji in vetuſtiſſimo Corbejenſi Calendario ſignatur *Natale S. Gregorii Papæ*, & *Depoſitio Sancti Richarii*. In antiquo vero ejuſdem Monaſterii Ord. *SS. Confeſſorum Richarii*, & *Richarii*; quorum feſtivitas in recenti Corbejenſi Calendario inſcribitur in *cappis*. De S. Richario *antiphonas*, & *reſponſoria*, vel *hymnos*, compoſuit olim Alcuinus, teſte Hettulpho in Chronico Cent. lib. 2. c. 11. Spicil. tom. 4. „ (ut magni Patris feſtivitas nihil minus congrui officii habere videretur.)

XXXVII. V. Calendas Maji in eodem vetuſtiſſimo Corbejenſi Calendario legitur *Adventus Caleſti Papæ*, & *Sancti Valeriani*.

XXXVIII. IV. Calendas Maji ibidem *Natale Sancti Vitalis*, quod fere ubique reperitur cum tribus Lectionibus, vel cum ſola commemoratione.

CAPUT V.

De Feſtis menſis Maji.

I. Antequam ſingula menſis hujus feſta ſingillatim proſequar, obſervandum tam ex antiquo Corbejenſi Ordinario, quam ex antiquis S. Benigni conſuetudinibus; quod in omnibus XII. Lection. ſolemnitatibus tempore Paſchali contingentibus, ſinguli vigiliarum nocturni ſub uno decurrebantur *alleluja*: ſimiliter Matutinæ Laudes, & aliæ diurnæ Horæ; niſi forte proprium haberent officium, quod contigit in feſto S. Benedicti, Annunciationis, SS. Philippi, & Jacobi, atque Inventione Sanctæ Crucis, tunc enim tam die, quam nocte omnes decantabantur antiphonæ, ſicut aliis temporibus. Præterea „ (notandum eſt *inquit Ordinarium S. Petri ſupra Divam*, quod a Sancto Paſcha uſque ad Calendas Octobris, quotquot advenerint feſtivitates XII. Lect., etiamſi in albis fuerint, niſi proprium habeant hiſtoriam, pſalmi ad ipſas pertinentes ad nocturnos, & ad Laudes dicantur cum ſingulari antiphona, & ℟. ſcribantur in tabula feriali. In ſimplicibus autem XII. Lect. apponantur parvula ℟. ab octava Paſchæ, uſque dum incipiantur hiſtoriæ de libro Job: *Si bona*.)

II. Cal. Maji Natale SS. Apoſtolorum Philippi, & Jacobi in Calendario Lyrenſi, recenti Corbejenſi, Ordinario Tullenſi, & S. Petri ſupra Divam, conſuetudinibus S. Germani, & S. Cornelii inſcribitur *in albis*; & quidem in Ordinario Tullenſi cum commemoratione, & Miſſa matutinali de Sancto Sigiſmundo; item cum commemoratione Sanctæ Walburgis Virginis: in conſuet. S. Germani cum commem. & Miſſa matutinali de S. Amatore: in Dionyſianis vero præſcribitur, ut in 1. Veſperis ℟. a quatuor *in cappis* decantetur, antiphona ad *Magnificat bis* recitetur, duoque thuribula deferantur. In nocturnis vero Invitatorium a quatuor *in cappis*, ſingula ℟. a duobus, quartum a tribus, octavum a quatuor, duodecimum a quinque, utraque Miſſa de Apoſtolis decantetur; *major in cappis*, cum quatuor procedentibus, duobus cantoribus, & præfatione: *Qui Eccleſiam tuam*; quamvis in codice Colbertino aſſignetur præfatio: *Te Domine ſuppliciter*. In 2. Veſp. commem. S. Athanaſii, & de Reſurrectione.

III. VI. Nonas Maji in conſuet. S. Germani, & S. Dionyſii habetur feſtum S. Athanaſii cum tribus tantum Lect. In Compend. Tranſlatio SS. Cornelii, & Cypriani cum XII. Lect.

IV. V. Nonas Maji ſignatur in vetuſtiſſimo Corbejæ Calendario *Natale SS. Juvenalis, Alexandri, Eventii, & Theoduli, & Inventio Sanctæ Crucis*; & in Ordinario, *SS. Alexandri, Eventii, & Theoduli, & Inventio Sanctæ Crucis*. In aliis vero Calendariis, *Inventio S. Crucis, & Natale SS. Alexandri, Eventii, & Theoduli*. In celebrandis hisce feſtis mirum eſt, quam variæ fuerint Monaſteriorum conſuetudines; nam Caſſinenſes in primis Veſperis S. Crucis commemorationem de SS. Martyribus cum antiphona, *Magnificat*, & oratione faciebant. In nocturnis primam ſecundamque vigiliam SS. Martyribus conſecrabant; tertiam S. Cruci, in qua Cantica: *Domine audivi*. *Ante ſat*: *Elevatum eſt*, dicebatur, cum XI. Lect., quæ *geſta de Inventione S. Crucis* explicabant. Laudes de Cruce cum commem. SS. Martyrum per antiphonam, *Benedictus*, & orationem. Horæ diurnæ de S. Cruce. Ita & in antiquo Corbejenſi Ordinario duo primi nocturni, cum commem. in utrique Veſp., & Laudibus SS. Martyribus adſcribuntur; reliquum officium. S. Cruci cum canticis in 3. nocturno *Domine audivi*: *Pro iniquitate*. *Egreſſus es* additque: „ (Et ſciendum eſt, quod in hac feſtivitate, & in Exaltatione ejuſdem S. Crucis evenit, quod in aliis non invenitur, ſcilicet, quod major Miſſa non eſt, neque Horæ, unde priores nocturni;) quod etiam præſcribitur in Statutis Lanfranci, & in ordinario S. Petri ſupra Divam. In recenti Corbejenſi Calendario, in Lyrenſi, & Beccenſi, IV. primæ Lectiones, ac proinde primus nocturnus Inventioni S. Crucis, VIII. ſequentes SS. Martyribus aſſignantur; e contra in Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuetudinibus primus nocturnus eſt de SS. Martyribus, duo ſequentes cum omnibus, id eſt XII. Lectionibus de Inventione SS. Crucis. Sed in Tullenſi Ordinario, & in conſuet. S. Germani totum officium obtinet Inventio S. Crucis cum ſola commem. SS. Martyrum. Hoc in ultimo Monaſterio officium paullo ſolemnius, quam in aliis locis celebrabatur.

V. In primis Veſperis hymnus: *Vexilla Regis*, ex Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuet. ſine ℣. *O crux ave*, dicendus. In quibuſdam Monaſteriis hymnus alius.

VI. In hoc porro omnes conveniebant, quod matutinalis Miſſa de SS. Martyribus, major de S. Cruce cantabatur *in albis*; antequam „ (proceſſio fiat, *inquiunt Dionyſiana conſuet.*, cum clavo, & corona, & brachio S. Simeonis ad crucem, & cantetur ℟. *Hoc ſignum*, & oratio: *Sancta quæſumus Domine*.... Poſt Miſſam autem Sacerdos, & Miniſtri cum reliquiis in clauſtro, ... Benedictione, referant in capitio reliquias, & dicat ibi Sacerdos orat. *Reſpice quæſumus Domine ſuper hanc familiam tuam*.) Neque vero hic prætereundus eſt antiquus Caſſinenſium ritus, quem ipſi deſcribunt in veteri Ordinario tempore Oderiſii Abbatis deſcripto: „ [Poſt Symbolum, „ *inquiunt*, antequam Sacerdos dicat: *Dominus vobiſcum*, unus ex Sacerdotibus pergens in Secretarium, tollat inde Crucem cum ligno Domini, & deferat ante pectus ſuum, antecedentibus ſe Acolythis cum candelabris, & incenſo, & veniens ante altare, ibi collocet Crucem, & ſic Sacerdos, ac Miniſtri in locum ſuum recedentes. Illi in choro, qui ante ipſam Crucem tres Clerici cantaturi ſunt verſus: *Crux beata nitet*, mox, ut inceperint, Sacerdos ab altari veniens cum omnibus Miniſtris adoret Crucem; deinde omnes per ordinem: quibus finitis, Sacerdos dicat: *Dominus vobiſcum*, & ſic canent offertorium, & peragatur Miſſa ordine ſuo.)

VII. Pridie Nonas Maji *feſtum S. Johannis ante portam Latinam*, in Dionyſianis conſuetudinibus notatur cum tribus tantum Lectionibus, licet ei cederent in feria V. S. Dionyſii officium, & Sabbato B. Mariæ. In codice tamen Colbertino inſcribitur cum XII. Lect., ſicut in Ordinario S. Petri ſupra Divam, & Tullenſi S. Apri, in Calendario Lirenſi, & Beccenſi, ſed in recenti Corbejenſi *in albis*, in conſuet. S. Ger-

S. Germani *in albis de quinque cereis*; verum non exprimitur in vetuſto Corbejenſi Calendario. Caſſinenſes duplex hac die feſtum celebrabant, Tranſlationem S. Matthæi, & Paſſionem S. Johannis ante portam Latinam de quorum officio hæc præſcribunt in antiquo Ordinario: „ (In Tranſlatione S. Matthæi, & Paſſione S. Johannis „ ante portam Latinam, qui pergunt ad S. Martinum, „ legant in duabus vigiliis de Tranſlatione S. Matthæi: „ in tertia de Paſſione S. Johannis. Qui autem ſtant ad „ S. Benedictum, in duabus vigiliis legant de S. Johanne, „ in tertia de S. Matthæo cantent in nocte, & die, & „ cetera alia ſint communia, & poſt orationem Apoſtoli „ unius, dicatur alterius.)

VIII. VIII. Idus Maji in vetuſtiſſimo Corbejenſi Calendario ſignatur *Inventio Sancti Michaelis Archangeli in monte Gargano*, de quo Caſſinenſe Ordinarium: „ (In Inventione S. Michaelis Archangeli ... octo Lectiones de „ Inventione ipſius, nona, & decima ex commentario S. „ Hieronymi, reliquæ ex ſermone S. Epiphanii . . . ad „ Tertiam antiphona: *Cœleſtis miles*. Lect. *Factum eſt* „ *prælium*, induti albis lineis intrant.) Alibi Inventionem S. Michaelis non legimus, pro qua in recenti Corbejæ Calend. habetur feſtum Tranſlationis S. Gentiani, *duplex* XII. Lect.

IX. VII. Idus Maij *Tranſlatio S. Nicolai*, notatur in Calendario Lyrenſi, Beccenſi, & recenti Corbejenſi, cum tribus Lect.; & in Ord. S. Petri ſupra Divam, cum ſola commem.

X. VI. Idus Maji in vetuſto Corbejenſi Calendario inſcribitur *Natale S. Gordiani, Cirilli, & Petri*; in recenti, in Beccenſi, & Lyrenſi, conſuet. S. Dionyſii, & S. Germani, Ordinario Tullenſi, *Gordiani, & Epimachi*, cum tribus Lect.; in Ord. S. Petri ſupra Divam, cum ſola commem.

XI. V. Idus Maji conſuet. S. Germani e Pratis ſignant *feſtum S. Majoli Abbatis* XII. Lect. Dionyſianæ SS. Confeſſorum *Majoli, & Mamerti* XII. Lect.; Ord. S. Petri ſupra Divam commemor. *S. Majoli*, item *S. Mamerti*; Ord. Tullenſe *S. Gengulfi*, cum XII. Lect., & commem. *S. Majoli*.

XII. IV. Idus Maji vetus Corbejenſe Cal. *Natale SS. Nerei, & Achillei, & S. Pancratii Martyrum*; ſignatur etiam in recentiori, Lyrenſi, Beccenſi, Ord. Tullenſi, & conſuetud. S. Germani, cum tribus Lect.; in Ord. S. Petri ſupra Divam, cum ſola commem. Dionyſianæ conſuetudines habent officium „ (de Sancto Hypolito, Nereo, „ Achilleo, & Sancto Pancratio], cum XII. Lectionibus Miſſa matutinali de Sanctis Martyribus ad altare S. Hypoliti; & majori ad majus altare de ſolo S. Hypolito.

XIII. III. Idus Maji in eodem veteri Corbejenſi calendario legitur: „ (Dedicatio Baſilicæ S. Mariæ, & Natale „ S. Martini Presbyteri.) In recenti *ſancti Servatii Epiſcopi* cum tribus Lect.

XIV. XVII. Calendas Junii in recenti Corbejenſ. cal. *ſancti Honorati Epiſcopi* cum XII. Lect. In Dionyſianis conſ. S. Peregrini Epiſcopi, & Martyris cum XII. Lect., & Miſſa majori *in cappis* ejus in oratorio, Mat. de eodem ad majus altare.

XV. XVI. Calendas in vetuſto, & in recenti Corbejenſi calendario *ſanctæ Potentianæ Martyris*, & in Dionyſianis, Compendienſibuſque conſ. cum tribus Lectionibus; in Ord. S. Petri ſupra Divam, & in Tullenſi cum ſola comm.; ſed in Beccenſi calendario legitur *ſancti Dunſtani Archiepiſcopi* cum XII. Lect.

XVI. XIV. Cal. Junii *ſancti Auſtregeſili* cum tribus Lectionibus in Dionyſ. conſuet. in Ord. autem ſancti Petri ſupra Divam cum ſola comm.

XVII. XIII. Cal. in cal. Lyræ *ſancti Ethelberti Regis, & Mart.* 3. Lect.

XVIII. X. Cal. in eodem Ordinario S. Petri ſupra Divam comm. *ſancti Deſiderii Epiſcopi & Martyris*.

XIX. IX. Cal. ibid. comm. *SS. Donatiani & Rogatiani fratrum Martyrum*, quorum officium cum tribus Lectionibus deſcribitur in Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuetudinibus.

XX. VIII. Calendas Junii in veteri Corb. calendario legitur: *Natale ſancti Urbani Epiſcopi*, in aliis pluſimis *Papæ & Martyris*, cujus officium cum tribus Lectionibus notatur in recenti Corbejæ calendario, & in Beccenſi, in S. Germani, S. Dionyſii, & S. Cornelii conſuetudinibus, in Ordinario S. Petri ſupra Divam; hic tamen, ſi poſt Pentecoſten celebretur, alioquin cum ſola comm.; in Ord. Tullenſi cum XII. Lect.; in calendario Lyrenſi cum IV. Lectionibus, & VIII. de *ſancto Adelmo Epiſcopo*.

XXI. VII. Cal. Junii in calendario Beccenſi rubeis litteris ſcriptum eſt natale *ſancti Auguſtini Anglorum Apoſtoli* cum XII. Lect., ex Ord. S. Petri ſupra Divam propriæ erant.

XXII. VI. Cal. Junii in eodem cal. Becc. *ſancti Hildeverti Epiſcopi* tres Lect.

XXIII. V. Calendas Junii in vetuſto Corbejæ calendario: *Pariſius depoſitio ſancti Germani Epiſcopi & Confeſſoris*, cujus officium cum tribus Lectionibus notatur in recenti calendario, & in Ordinario S. Petri ſupra Divam, modo poſt Pentecoſten contingat, in Dionyſianis conſuet. cum XII. Lectionibus. Pariſiis vero in ſuo ipſius monaſterio ſollemniſſime celebrabatur, ut feſtum Sancti Vincentii ſupra 22. Januarii, cum octavis.

XXIV. IV. Cal. in Dionyſ. conſ. *ſancti Maximi Epiſcopi, & Conf.* cum tribus Lect.; in Ord. Tullenſi *ſancti Maximi* cum XII. Lect.

XXV. III. Cal. vetus Corbejæ cal. *Cœnobio Centula SS. Confeſſor, Caidoci Adriani, Madelgiſili*.

XXVI. Pridie Cal. Junii in eodem calendario *Natale ſanctæ Petronillæ Virginis*; notatur etiam in recenti, in Dionyſianis, Compendienſibuſque conſ., in Ordinario Tullenſi, & S. Petri ſupra Divam cum tribus Lect. Hanc ad diem pertinet laudabile Joffridi Abbatis Croylandenſis ſtatutum, quod refert Petrus Bleſenſis in continuata Ingulphi hiſtoria Croylandenſi his verbis: „ (Ego Joffridus „ peccator, Eccleſiæ glorioſi Confeſſoris, & piiſſimi A- „ nachoritæ Guthlaci Abbas dictus, divino conſilio, & „ fratrum meorum conſenſu, e Deo mihi commiſſorum; „ ſtabilivi pro ſalute, & requie animarum Patrum, & „ Matrum noſtrarum, Fratrum, & Sororum noſtrarum, „ parentum, & omnium benefactorum noſtrorum, & „ pro omnibus, quibus obnoxii, & debitores ſumus, & „ quibus eleemoſynas, Miſſas, & orationes ſpopondimus, „ & quorum eleemoſynas recepimus; *in ultimo die menſis Maji* mandatum pauperibus facere, & eos paſcere, & unicuique pro Chriſti amore unum denarium „ erogare, ut ipſi nos paſcant, & reficiant in noſtra ultima neceſſitate . . . . . . precor ergo devoto corde, & „ verbo dulciſſimo fratres, & ſucceſſores meos, ut illud „ bonum ſtatutum teneant, & cuſtodiant, ut animæ eorum ſemper in Chriſto Domino requieſcant.)

CAPUT VI.

De Feſtis menſium Junii, & Julii.

I. CAlendas Junii ita ſignat vetus Corbejenſe calendarium: *Calendis Junii denunciatio jejunium*, (a) *& dedicatio S. Nicomedis Martyris*. De jejunio menſis Junii diximus in ſuperiori libro: S. Nicomedis autem nomen reperitur in Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuetudinibus, & in Rituali recenti Corbejenſi cum tribus Lectionibus. In Ordinario vero Tullenſi hac die ſcribitur *Tranſlatio S. Apri* cum commemoratione S. Nicomedis. Hanc Tranſlationem ſolemniter celebrabant, ita ut: „ (ad „ primas Veſperas Domnus Abbas a principio Veſperarum „ indutus alba, & cappa faceret officium, ℟. a Cantore, „ & alio fratre in albis & cappis concineretur;) Abbas ad Magnificat incenſum faceret, præcedentibus eum duobus Reſponſorii Cantoribus, duobus item Thuribulariis in albis; poſt orationem Dominicam non preces dicerentur, ſed ℣. *Sacerdos Dei Aper*, vel alius; ad nocturnos Invitatorium „ (a quinque cantaretur fratribus in albis, & „ cappis; ſcilicet a Cantore, & duobus Hebdomadariis, „ & aliis duobus in tabula nominatis;) In Laudibus incenſum ab Abbate præcedente eum Hebdomadario Miſſæ alba, & cappa induto, cum Thuribulario in alba deferretur; nec poſt orationem Dominicam preces, ſed ℣. dicerentur. Miſſa matutinalis de S. Nicomede; major in cappis de feſto, cujus Introitus triplicari debebat, ab Abbate, cum quo procedebat Hebdomadarius Miſſæ, celebrabatur. Cum in vigiliam Pentecoſtes incideret, primam Miſſam de feſto cantabat Prior, ſecundam de vigilia Abbas.

II. IV. Nonas Julii in veteri Corb. calendario *Natale SS. Marcellini, & Petri*, habetur etiam in Beccenſi, & Lyrenſi, in Ordinario Tullenſi, & in conſ. S. Cornelii cum tribus Lect.; in Dionyſianis, & calendario recenti Corbejenſi cum XII. Lect.

III. Nonis Junii in eodem veteri Corbejæ calendario *Natale Sanctæ Filmulæ Virginis*; deinde altera manu *Tranſlatio S. Præcordii Confeſſoris*. Hæc Tranſlatio in recenti calendario notatur *in cappis*. Eodem die Dionyſianæ conſ. ſignant *feſtum S. Bonifacii Martyris* cum tribus Lect.

IV. VI. Idus Junii in veteri Corbejenſi calendario legitur *Natale S. Medardi Epiſcopi*, altera manu additur *&*

(a) leg. *jejunii*.

Gildardi, horum nomen in recenti etiam inſcribitur cum officio *in albis*; in Dionyſianis Compendienſibuſque conſuetudinibus cum XII. Lect; in conſ. S. Germani *S. Medardi* ſolius cum XII. Lect., in Ord. Tulienſi cum III. Lect.

V. V. Id. Junii in eodem Corbejæ calendario antiquo *Natale SS. Primi & Feliciani*, extat etiam in recenti, in Beccenſi, in Lyrenſi, in Ordinario Tullenſi, in S. Germani, & S. Cornelii conſuetudinibus cum III. Lect. In Dionyſianis vero cum ſola comm. & Miſſa matutinali: major enim in cappis cum officio XII. Lectionum de SS. Dionyſio, & ſociis, quorum hac die detectionem recolebant, celebrabatur.

VI. IV. Idus Junii in S. Germani, & S. Dionyſii conſ. *feſtum ſancti Landerici Epiſcopi, & Confeſſoris* cum XII. Lect.

VII. III. Idus Junii in veteri Corbejæ calendario legitur: *Depoſitio Barnabæ Apoſtoli*; cujus officium ubique cum XII. Lectionibus legitur; ſed ſine ſolemnitate; in ſolis S. Germani conſuetudinibus inſcribitur *in albis de tribus cereis*.

VIII. Pridie Idus Junii *Natale SS. Baſilidis, Cirini, Naboris, & Nazarii*, ſcribitur in noſtris Calendariis, conſuetudinariis, & in Ordinario Tullenſi cum tribus Lect.

IX. XVIII. Calendas Julii notatur in vetuſtiſſimo Corbejæ calendario *Translatio S. Aniani Epiſcopi*; deinde altera manu *Rufini, & Valerii*. In recenti, & in Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuet. habetur *SS. Rufi, & Valerii*: nomen cum tribus Lect.

X. XVII. Cal. Julii in eodem Corbejenſi calendario altera manu ſcribitur *Natale S. Viti Martyris*. Reperitur etiam cum tribus Lect. in Ord. Tullenſi, & in conſ. S. Germani: In calendario Beccenſi, & Lyrenſi *SS. Viti, & Modeſti Martyrum* cum tribus item Lect.; denique in Dionyſianis, Compendienſibuſque conſuet. *SS. Viti, Modeſti, atque Creſcentiæ* cum tribus Lect.; in recenti cal. Corbejenſi cum XII. Lect.

XI. XVI. Calendas Julii in cal. Lyrenſi, & Beccenſi natale *SS. Cirici, & Julitæ* Martyr. cum tribus Lect.; ſimiliter in Dionyſianis, Compendienſibuſque conſ., & in recenti Corbejæ calendario; ſed in conſ. S. Germani hac die notatur *feſtum SS. Martyrum Fereoli, & Ferrutionis, Feſtum in albis de quinque cereis*.

XII. XV. Cal. Julii in veteri Corbejæ calendario *Natale ſancti Aviti, & Marcelliani Martyris*, quo die in Dionyſianis conſuetudinibus præſcribitur officium trium Lectionum *de S. Avito Presbytero, & Confeſſore*.

XIII. XIV. In eodem Corbejenſi calendario notatur *Natale SS. Marci, & Marcelliani*, quod in noſtris calendariis, & conſuetudinariis cum tribus Lectionibus inſcribitur.

XIV. XIII. Calendas Julii ibidem ſcribitur *Natale SS. Gervaſi, & Protaſi*; extat etiam in recenti Calendario, & in Ord. Tullenſi cum tribus Lectionibus; in conſ. S. Germani, S. Dionyſiii, & S. Cornelii, &. in Ordinario Caſſ. cum XII. Lect.; octo ſcilicet *de paſſionibus eorum, & quatuor de S. Ambroſio*; ſicut & in Calend. Lyrenſi, & Beccenſi, in quibus rubeis ſcribitur litteris. In Ordinario S. Petri ſupra Divam ſignatur *in albis*.

XV. XI. Calendas Julii præfatum Corbejenſe vetus calendarium ſignat *Natale S. Euſebii Epiſcopi*, de quo tres Lectiones hac die præſcribunt Dionyſianæ conſuetudines. Pro eo in calendario Beccenſi notatur feſtum *S. Leufredi* cum tribus Lectionibus; in calend. Lyrenſi cum XII; in conſ. S. Germani *in cappis parvis* cum officio proprio, & octava; veſtimenta autem miniſtrorum erant viridia.

XVI. X. Cal. Julii in veteri Corbejæ calendario altera manu *Natale S. Paulini Epiſcopi*; habetur etiam in recenti his verbis inſcriptum, *Paulini Hortolani Epiſcopi, & Confeſſoris*, cum tribus Lect.; ſed in Dionyſianis conſuetudinibus legitur natale *SS. X. millium Martyrum* cum tribus Lectionibus, & comm. S. Paulini; in codice Colbertino autem, ſicut & in conſuet. S. Cornelii Comp. XII. Lectiones præſcribuntur. In calendario Lyrenſi hac die notantur tres Lectiones *S. Achacii, ſociorumque ejus*.

XVII. IX. Calendas Julii vigilia S. Johannis Baptiſtæ, nimirum tanta eſt Præcurſoris Domini prærogativa, ut etiam cum vigilia ejus feſtivitas celebraretur. Hanc vigiliam noſtri ſolemnem faciebant in monaſterio S. Petri ſupra Divam; ita ut ad nocturnos Invitatorium a duobus Hebdomadariis *in albis* cantaretur, ad Laudes claſſicum pulſaretur, ad *Benedictus* incenſum a Sacerdote *in alba, & manipulo* portaretur, Miſſa *quaſi in albis* concineretur. De hac Miſſa, quæ propria erat, obſervandum quod legitur in Ord. Carnotenſi: ,, (In vigilia ſancti Johannis Baptiſtæ ad Miſ ,, ſam adjungatur Introitus pro ſancta Phebronia & oratio.)

XVIII. VIII. Cal. Julii Nativitas S. Johannis Baptiſtæ quam omni ſemper ſolemnitate celebravit Ordo monaſticus, maximeque Benedictinus, ob ſingularem, quo Sanctus Pater, ac Legiſlator noſter Præcurſorem Domini proſequutus eſt, honorem; ad cujus gloriam proprium Oratorium ſuper proſtrata Apollinis, & Veneris delubra erexit, in quo etiam poſt mortem ſepultura donari voluit. Quapropter ad primas hujus ſolemnitatis Veſperas, quæ totæ, & integræ erant de S. Johanne, cum proprio officio ad omnes horas, ℟. ex Dionyſ. conſ. a quatuor in cappis cantabatur, ad *Magnificat* duo thuribula deferebantur, antiphona bis recitabatur. Ad nocturnos Invitatorium etiam a quatuor *in cappis*; ſingula ℟. a duobus, quartum a tribus, octavum a quatuor, duodecimum a quinque decantabatur. Ex Compend. etiam S. Cornelii conſuetudinibus in I. Veſperis ℟., & in nocturnis Invitatorium a quatuor in cappis dicebatur. In monaſterio S. Germani a Pratis totum officium, ſicut Inventio S. Crucis, celebrabatur. Ad Horas diurnas proprii ex Dionyſianis, & Compendienſibus conſuetudinibus, hymni de S. Johanne concinebantur; ſcilicet ad Tertiam: *Ut queant laxis*; ad VI. *Antra deſerti*; ad IX. *Ceteri tantum*. Ex Tullenſi vero S. Apri Ordinario ſolitis Horarum hymnis hæc addebatur ſtropha:

Baptiſta veri luminis
Ac præco juſti judicis
Ut deviantes corrigat
Se ſupplicantes audiat.

XIX. ,, (Ad Miſſam vero omnes induti pluvialibus ,, intrent chorum,) inquit Caſſinenſe Ordinarium: ex conſuetudinibus etiam S. Dionyſii, calendario Lyrenſi, & Ordinario S. Petri ſupra Divam omnes *in cappis* Miſſæ tenebantur intereſſe. Ex conſ. autem S. Germani, S. Cornelii, & Ordinario S. Apri *in albis*. Hanc ante Miſſam, ſcilicet *poſt Tertiam*, addunt Dionyſianæ conſuet. ,, (fiat ,, proceſſio in cappis ad oratorium S. Johannis, cum parva ,, cruce, & aqua benedicta, & thuribulo, & candelabris ,, & Diaconus ferat reliquias ſancti Johannis, & cum eo ,, quatuor Diaconi ... & ſi Dominica fuerit, fiat proceſſio ,, per clauſtrum in cappis.)

XX. Ne quid vero hujus feſti ſolemnitati deeſſe videretur, etiam cum octava celebrabatur: de qua pauca hæc Caſſinenſe Ordinarium: ,, (Intra octavam, tam die, quam ,, nocte omnia fiant de S. Johanne cum pſalmis de feria. Dominica intra octavam in prima, & ſecunda vi- ,, gilia omnia de S. Johanne fiant, cum pſalmis de feria; ,, in tertia vigilia, & Evangelium de Dominica, & Miſ- ,, ſa ad Tertiam: reliqua de S. Johanne: Ad proceſſio- ,, nem ℟. *Præcurſor*;) & Udalricus l. 1. c. 32. ,, (Cele- ,, bratur autem ejus Nativitas cum octavis, nec ſunt plures ,, SS. pro quibus hoc fiat, tantum aliæ quatuor feſtivita- ,, tes ſimiliter aguntur, id eſt Natalis SS. Apoſtolorum Pe- ,, tri, & Pauli, Translatio S. Benedicti, Aſſumtio S. ,, Mariæ, & Depoſitio S. Martini; de quibus ut primo ,, dicam, quid omnes communiter habent; prima nocte ,, poſt Laudes, & præcedentes Veſperos agitur proceſſio ,, ad altaria ſingulorum, excepto natali Apoſtolorum Petri ,, & Pauli, in quorum honore eſt ipſum altare principale. ,, Agitur autem cum aliquo ℟., collecta quoque aliqua ,, ſequente, cum tonali pronunciatione. Per totam ſin- ,, gularum feſtivitatum ſeptimanam venia non petitur ad ,, initia Horarum, nec procumbitur ſuper formas ad pre- ,, ces. Item ad ſingulas Horas de pſalmodia non minus ,, omittitur, quam in Paſchali tempore, quotiens XII. Le- ,, ctiones non fiebant. Octavus dies totus eſt ſolemnis XII. ,, Lectionibus agendus: In ea quoque Dominica ſi qua ,, venerit, non aliud legitur, vel cantatur, quam de ,, ipſis. In privatis noctibus etiamſi ſit tempus æſtivum, ,, tamen tres Lectiones cum tribus ℟. fiunt; principalis ,, quoque collecta, quæ in primo die ad majorem Miſſam ,, dicebatur, poſtea uſque ad octavum diem ſemper eſt ,, dicenda ad Laudes, Tertiam, majorem Miſſam, & ,, Veſperos. Præfatio autem tantum in primo die ad utram- ,, que Miſſam, in octavo die ad ſolam majorem. Hoc ſo- ,, lum minus habent, & ab aliis diſſimile Nativitas San- ,, cti Johannis, & Translatio Sancti Benedicti, quod in ,, octava nocte noviſſima nocturnorum ℟. ſunt de his mi- ,, noribus; ut eſt: *Juſtus ut palma*. Quod tamen omnibus ,, eiſdem feſtivitatibus, quæ in æſtate veniunt, eſt commune, ,, Dominica interveniente, ſimilia ℟. cantentur.] Idem videre eſt in veteri Corbejæ Ordinario, & conſ. S. Benigni c. 68. Præterea infra octavam ad Miſſam Evangelium: *Dixit Zacharias*, cantabatur tam ex Lyrenſibus conſ., quam ex rituali Beccenſi monaſterii. De Domi-

nica

nica vero infra octavam hæc habet Ord. S. Petri ſupra Divam: „ (Si autem Dominica dies in ipſa occurrerit, ſervitium integre fiat de ipſa Dominica; & memoria de octava cum ſecundo tantum nocturno, ac Miſſa matutinali.)

XXI. VII Calendas Julii in Calendario Beccenſi de Translatione S. Eligii aſſignantur VIII. Lectiones, & IV. de octava S. Johannis. De hac S. Eligii translatione hæc habet Ordinarium S. Petri ſupra Divam: „ (In ſecundis Veſperis, poſt collectam de die fiat commem. de Dominica, ſi eſt, in choro, de ſancta Maria; deinde procedant in infirma. Proceſſio ad S. Eligium ad cappellam S. Eligii, cantando ℟. *Miles Chriſti*. Finitis itaque omnibus dicant ibi tres monachi, vel quatuor Veſperas, & in craſtino totum ſervitium de S. Eligio, cujus ordinatio ipſa die recolitur; ſed de ipſa feſtivitate nihil agitur in conventu.)

XXII. VI. Calendas Julii vetuſtiſſimo Corbejenſi calendario notatur *Natale SS. Johannis, & Pauli*, habetur etiam in recenti, in Beccenſi, in conſ. S. Dionyſii, & S. Cornelii, & in Ord. Tullenſi cum tribus Lectionibus; ita tamen ut ad nocturnos hymnus, & antiphonæ eſſent *de S. Johanne Baptiſta*, reliqua *de SS. Martyribus*. In Dionyſianis tamen Conſuetudinibus codicis Colbertini, & in conſuet. S. Germani SS. Martyribus aſſignantur XII. Lectiones; in Ordinario Caſſinenſi XII. Lect. *de paſſionibus eorum, duodecima de S. Johanne*. In Ordinario S. Petri ſolemniter celebrandum *in cappis*, cum ſecundo nocturno, memoria, & Miſſa matutinali de SS. Martyribus Johanne, & Paolo. Ante majorem proceſſio facienda deſcribitur in hæc verba. „ (Sacerdos Miſſam celebraturus cum ſtola & manipulo deferat caput S. Wamberti: Deinde duo in cappis ſequantur deferentes feretrum cum corpore, præcedentibus aqua benedicta, cruce, candelabris, & incenſo, ac ceteris ad hoc pertinentibus. Cum vero pervenerit ad januam Galileæ, tranſeant omnes ſubtus feretrum, & ſic venientes in chorum Cantor incipiat officium ſacræ Miſſæ.)

XXIII. IV. Calendas Julii in vetuſtiſſimo Corbejenſi calendario ſignatur *vigilia S. Petri, & Pauli*. Quo die in Dionyſianis conſuetudinibus tres de S. Leone Lectiones ad nocturnos, cum Miſſa matutinali præſcribuntur, ſed in Compendienſibus tres nocturnorum Lectiones octavæ S. Johannis Baptiſtæ attribuuntur cum ſola S. Leonis comm.; in Ordinario etiam Tullenſi nihil præter commemorationem S. Leonis. Porro major Miſſa ubique de vigilia SS. Petri, & Pauli, & quidem ex Ordinario S. Petri ſupra Divam ſolemnis *quaſi in albis*. De utraque hujus diei Miſſa ita antiquum Corbejenſis monaſterii Ordinarium „ (In vigilia ſummorum Apoſtolorum Petri, & Pauli eſt depoſitio Leonis Papæ, de quo Miſſa matutinalis cantatur, ad quam generalis oblatio non omittitur, ſed pax ab eo ſuſcipitur, poſt primam collectam ceteræ, quæ ſequuntur omnes ſunt de defunctis; quod ſimiliter fit quotiens eadem Miſſa in diebus privatis non dicitur pro defunctis; nam in XII. Lect. nihil inde fit. Omnino eodem modo agitur de feſtivitate B. Euſebii Presbyteri in vigilia Aſſumptionis B. Mariæ. Major Miſſa ita ſolemniter agitur, ſicut in ſuis ſimilibus vigiliis, ad quam infantes albis induuntur.) His conſentiunt Divionenſes S. Benigni conſuetudines c. 68. excepta ſolemnitate ad majorem Miſſam, & matutinali, quæ de S. Hiraneo cum comm. S. Leonis dicenda decernitur. Idem etiam videre eſt apud Udalricum l. 2. c. 33., qui Miſſæ majoris ſolemnitatem ita deſcribit: „ (Ad majorem Miſſam pulſantur omnia ſigna, & propter quod non angelicus hymnus, nec alleluja cantatur, alia ſolemniter omnia fiunt. Chorus, ut ajunt, ab uno tenetur in cappa; ℟. a duobus cantatur in cappis; Subdiaconus veſtitur tunica; Diaconus dalmatica: unus offert, omnes accipiunt pacem, *Kyrie eleiſon*. *Sanctus*: *Agnus Dei*, ſingula cum quotidiana melodia cantantur.) Circa hanc Miſſam notandum, quod in antiquo Caſſinenſi Ordinario præſcribitur: „ (In vigilia Apoſtolorum Petri, & Pauli ad Miſſam repetatur Introitus S. Johannis, & oratio; deinde oratio S. Leonis.) Obſervandum etiam, quod in Rituali Corbejenſis monaſterii legitur: „ (In dicta vigilia, & in die omnes Presbyteri debent ſuas Miſſas dicere de dictis Apoſtolis; ſed quia ad dictam vigiliam, & ad dictam diem veniunt plures Presbyteri Religioſi, & ſæculares cum devotione ad lucrandas indulgentias; ideo permittunt Religioſi eccleſiæ Corbejæ, quod prædicti peregrini Presbyteri dicant Miſſas ſuas, & in hoc bene faciunt; quia Religioſi Eccleſiæ Corbejæ poſſunt poſt prædictos duos dies devote dicere illas Miſſas ſuas lucrando indulgentias, ſicut faciunt extranei Presbyteri peregrini ſi velint; quia a vigilia B. Johannis Baptiſtæ, uſque ad primam Dominicam menſis Julii incluſive, tantæ ſunt indulgentiæ in qualibet die, ſicut ſunt in die SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli; (& poſtea:) Item in dicta vigilia poſt VI. pulſabuntur duæ campanæ ter, & fiet ſermo ad conventum, & ad populum; & poſt ſermonem Dominus Abbas debet dicere Miſſam, & erit luminare principale, & ornamenta rubea.)

XXIV. III. Calendas Julii in vetuſto Corbejenſi calendario inſcribitur *Natale S. Petri*, & ſequenti die *Natale S. Pauli*. In aliis vero Calendariis hac die notatur *Paſſio*, ſeu *Natale Apoſtolorum Petri, & Pauli*; & ſequenti *commemoratio S. Pauli*, Quanta veneratione SS. Apoſtolos Petrum, & Paulum hactenus coluerit Ordo Benedictinus, teſtantur innumera prope eorum in honorem conſtructa monaſteria; ut mirum videri non debeat, ſi apud eos aliorum fere omnium SS. ſolemnitatem ſuperaverit hoc feſtum, quod totum officium habebat proprium. Ad primas ejus Veſperas ℟. a quatuor in cappis decantabatur; antiphona ad *Magnificat* bis dicebatur, deinque thuribula deferebantur. Ad nocturnos Invitatorium a quatuor in cappis, ſingula ℟. a duobus, quartum a tribus; octavum a quatuor, duodecimum a quinque concinebatur. Lectiones ex Ordinario Corbejenſi, & Dionyſianis conſuet. VIII. de ſermone S. Leonis Papæ: *Omnium quidem SS. ſolemnitatem*, quatuor ex Evangelio; *Venit Jeſus in partes*: ſed Caſſinenſes octo primas *de paſſionibus eorum*, legebant, nonam ex commentario S. Hieronymi ſuper Matthæum: *Venit Jeſus*; tres ultimas de ſermone S. Auguſtini. At omnium ſolemniſſime nocturnas vigilias SS. Apoſtolorum celebrabant noſtri Cluniacenſes, in quibus, teſte Udalrico L. 1. c. 41. integram noctem inſumebant: „ (In Natali SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli, *inquit*, nocturni & Matutinæ Laudes tantæ ſunt prolixitatis, ut ſemper die adhuc clara incipiantur, & numquam niſi die adhuc clara finiantur.) Invitatorium ex Ord. Tell. a quinque concinebatur in cappis. Ad horas diurnas hymnis omnibus addebatur hic verſiculus: *Vos ſæculi juſti judices*. Utraque Miſſa communiter de SS. Apoſtolis celebrabatur; ſed apud Caſſinenſes matutinalis de S. Johanne; major de SS. Petro, & Paulo cantabatur, ad quam *omnes induti pluvialibus ſtent in choro*, inquiunt in Ordinario. Idem præſtabatur in Dionyſiano, Lyrenſi, & S. Petri ſupra Divam monaſterio; ſed in Pariſienſi S. Germani, & in Compendienſi S. Cornelii Miſſa ſolum erat *in albis*. Miſſam in nonnullis monaſteriis præcedebat ſolemnis proceſſio, maxime in iis, quæ ſanctis Apoſtolis erant conſecrata. Solemniſſimam nobis repræſentant Dionyſianæ conſuetudines his verbis: „ (Poſt Tertiam fiat proceſſio in cappis, ut in Aſſumtione B. Mariæ, & deferantur tria vexilla, & aqua benedicta, & duo candelabra, & thuribulum, & Sacerdos quidem ferat brachium S. Simeonis, & cum Diacono ſex Diaconi, & cum Subdiacono totidem Subdiaconi, & Cantor incipiat ℟. *Stirps Jeſſe*, & fiat ſtatio ad oratorium B. Mariæ, & ibi dicatur ℣. a duobus pueris: *Poſt partum*, & a Sacerdote oratio: *Famularum tuorum*: Deſcendendo de capitio dicatur ℟. *Iſti ſunt duæ olivæ*, & eant in navem, & ibi cantetur ℟. *Cornelius*, ℣. *Cum oraſſet* a tribus, poſt dicat Sacerdos ℣. *Tu es Petrus* oratio: *Deus qui Eccleſiam tuam*. Ad introitum chori antiphona: *Hodie illuxit nobis*. Poſt incipiatur Miſſa: tres Cantores in choro aſſiſtant &c.) Ante Evangelium dicebatur antiphona; *Hodie illuxit*. Ex Rituali vero Corbejenſi proceſſionem inter, & Miſſam ſermo publice ad conventum, & populum pronunciabatur. In ſecundis Veſperis duæ dicebantur collectæ: una *de S. Petro*, altera *de S. Paulo*; licet Veſperæ *de ambobus Apoſtolis* communiter agerentur.

XXV. Sequenti die, ut diximus, fiebat commemoratio S. Pauli cum XII. Lectionibus, & officio proprio. Ad nocturnos unicam tantum ſuper ſex pſalmos, & tria cantica antiphonam præmittebant noſtri Dionyſiani, & Compendienſes: Pariſienſes vero S. Germani ſingulos dicebant pſalmos cum ſingulis antiphonis; ſingulisque antiphonis verſiculos adjungebant. Lectiones in primo, ſecundoque nocturno deſumebant noſtri Dionyſiani, & Compendienſes *de ſermone Johannis Epiſcopi*: *Beatus Paulus*, in tertio ex Evangelio: *Ecce nos reliquimus omnia*. Corbejenſes ex veteri Ordinario octo Lectiones *de ſermone S. Auguſtini Epiſcopi*: *Filioli audite nos, & liberete vos*. Caſſinenſes etiam *octo de paſſionibus ejus*: *Cum veniſſem Romam*; tres ſequentes de homilia; duodecimam vero cum ſuo ℟. *de S. Johanne*.

XXVI. Quartum ℟. apud Dionyſianos a duobus, octavum a tribus, duodecimum a quatuor ſimul cantabant.

XXVII. In Laudibus fiebat comm. S. Johannis Ba-

Ptiſtæ, quam cum antiphone, cantico *Benedictus*, & oratione faciebant Caſſinenſes. Nonnulli commemorationem de S. Petro adjungebant, alii penitus obmittebant; quidam etiam memoriam de S. Martiale Epiſcopo, & Confeſſore addebant, ut Corbeienſes ex antiquo Ord., Becenſes, atque Lyrenſes ex Calendario ſuo; ſed in monaſterio S. Petri ſupra Divam præter commemorationem, ſecundum etiam habebat nocturnum cum Miſſa matutinali. Miſſam vero matutinalem de S. Johanne cantabant Caſſinenſes, & Dionyſiani.

XXVIII. Major Miſſa de S. Paulo, & quidam ex Ord. S. Petri ſupra Divam, & ex conſuet. S. Germani *in albis*, ex Dionyſianis *in cappis*. Hanc apud S. Dionyſium prævaniebant proceſſione, de qua conſuetudines: „ (Poſt „ Tertiam fiat proceſſio ad S. Paulum in cimiterio in al- „ bis, cantando ℟. *S. Paule &c.*)

XXIX. Calendis Julii octavas S. Johannis Baptiſtæ cum XII. Lectionibus ſignant Calendarium Beccenſe, Lyrenſe, recens Corbejenſe, conſ. S. Germani, S. Dionyſii, S. Cornelii, Ord. Caſſinenſe, Tullenſe S. Petri ſupra Divam; ſed Dionyſiani, Compendienſes, & Beccenſes tertium nocturnum cum Laudibus, & Miſſa matutinali de SS. Apoſtolis, Petro, & Paulo faciebant: alii vero ſolam eorum memoriam in Laudibus cum Miſſa matutinali: Tullenſes addebant comm. *de S. Theobaldo* Confeſſore. Unica ad ſingulos nocturnos, & Laudes antiphona contenti erant noſtri Compendienſes, & Dionyſiani: Caſſinenſes vero in Ordinario ſuo hæc habent: „ (In octava „ S. Johannis ad nocturnos antiphonæ tres in prima vigi- „ lia, & tres in ſecunda de S. Johanne. Et in prima „ quidem vigilia legantur de ſermone ipſius; in ſecunda „ de Apoſtolis, in tertia tractatus S. Ambroſii: *habet SS. editio* ... Evangelium, & cetera omnia, ſicut in die „ ejus.)

XXX. VI. Nonas Julii in veteri Corbejenſi calendario ſcribitur *Natale SS. Proceſſi, & Martiniani*, de quibus ſolam memoriam cum Miſſa matutinali præſcribunt Ordinaria S. Apri Tullenſis, & S. Petri ſupra Divam; tres Lectiones calendarium Beccenſe, conſuet. S. Germani, & S. Dionyſii hoc modo: „ (In nocturnis Invitatorium *Re- „ gem Martyrum*, hymnus, & antiphonæ de Apoſtolis, „ Lectiones, ℟., capit., ℣., & oratio, de S. Martyri- „ bus.) In conſuet. S. Cornelii hac die notatur *feſtum S. Martialis Epiſcopi, & Confeſſoris* cum octo Lectionibus de ipſo, & quatuor *de SS. Proceſſo, & Martiniano*, quibus etiam tertium nocturnum conſecrabant noſtri Lyrenſes; duos priores vero *S. Swithano Epiſcopo*. In recenti Corbejenſi calendario inſcribitur ſolemnitas Viſitationis B. Mariæ *Principalis*, cum comm. *SS. Proceſſi, & Martiniani*.

XXXI. V. Nonas Julii in veteri Corbejenſi calendario legitur altera manu ſcriptum: *Apud Edeſſam Sancti Thomæ Apoſtoli*; & in recenti: *Tranſlatio S. Thomæ Apoſtoli commemoratio*. Principale ergo officium de SS. Apoſtolis Petro, & Paulo agebatur, de quibus quomodo celebrarentur octavæ, paucis accipe ex Ord. Caſſinenſi: „ (Infra „ octavas Apoſtolorum .....antiphonæ ad nocturnos, & „ per omnes canonicas horas, una S. Petri, & alia S. Pau- „ li dicatur; ſimiliter Reſponſoria, & Matutinum; ſed „ & Lectiones breves eodem modo dicantur. Dominica „ infra octavam Invitatorium, hymnus ut ſupra, anti- „ phonæ de ipſis Apoſtolis; una ex uno, alia ex altero: „ pſalmi de Dominica; Lectiones fiant de ſermonibus fe- „ ſtivitatis eorum; tertia vigilia cum Evangelio, & Miſ- „ ſa ad Tertiam de Dominica, reliqua de Apoſtolis;) & ex libro conſuetudinum S. Benigni Divionenſis c. 68. „ (Infra octavam diebus privatis ad nocturnos ſi evenerit „ ut pſalmi ſint in ipſo nocturno, ad quos iſtæ pertinent „ antiphonæ, dicentur: *Clamaverunt; Conſtitues: Princi- „ pes: Dediſti*; ſi non iſtæ: *Tollite jugum meum: Jam „ non dicam; Jugum enim; Tradent*. ℣. Reſponſorium „ primum, & tertium de S. Petro; ſecundum de S. Pau- „ lo. Ad Laudes, & Veſperas, & ad ceteras antiphonæ „ communes de ambobus, vel de pluribus Apoſtolis: ſed „ in Dominica infra octavam ad horas non aliæ antiphonæ „ quam; *Hoc eſt præceptum meum*, & quæ ſequuntur: „ collectæ, & capitula ad Horas de pluribus Apoſtolis, „ & Miſſæ; per octavam de pluribus Apoſt., præter col- „ lectam, quæ eſt de ipſis;) quibus conformis eſt Udalricus l. 1. c. 33., & Corbejenſe Ord.

XXXII. IV. Nonas Julii in veteri Corbejenſi calendario ſignatur *Tranſlatio S. Martini*; in Ordinario S. Petri ſupra Divam *Ordinatio S. Martini*, in recenti Corbejæ calendario, *Ordinatio, & Tranſlatio S. Martini*. Feſtum Tranſlationis S. Martini notatur in omnibus noſtris calendariis, ordinariis, & conſuetudinariis, cum XII. Lectionibus ex quibus quatuor poſtremas de SS. Apoſtolis cum Laudibus dicebant noſtri Beccenſes, & Compendienſes, aliis ſola commemoratione SS. Apoſtolorum, & Miſſa matutinali contentis.

XXXIII. Pridie Nonas Julii octava Apoſtolorum Petri & Pauli cum XII. Lect. de qua Divionenſes S. Benigni conſuetudines: „ [In octava eorum Introitum de pluri- „ bus Apoſtolis, hymni ſicut in prima die, antiphonæ ad „ nocturnos viciſſim de ambobus dicuntur: videlicet pri- „ ma de S. Petro: *In plateis*, ſecunda de S. Paulo: „ *Qui operatus eſt*; atque in hunc modum aliæ alternatim „ ſubſequuntur: ℟. vero in unoquoque nocturno primum „ de S. Petro, ſecundum de S. Paulo, tertium commu- „ ne de ambobus, quartum Ambroſianum de pluribus „ Apoſtolis: Antiphona ad cantica, ſeu ad Laudes, & „ ad ceteras Horas, de ambobus communes, vel de „ pluribus Apoſtolis dicuntur, ſicut & capitula, & col- „ lectæ.) His conſentiunt Udalricus l. 1. c. 33., & vetus Corbejenſe Ordinarium. In Dionyſianis, & Compendienſibus conſuetudinibus unice ſuper pſalmos, & cantica in ſingulis nocturnis, & Laudibus antiphona præſcribitur: Lectiones vero aſſignantur octo de ſermone Sancti Maximi, & quatuor de homilia in Evangelium; In ordinario vero Caſſinenſi octo de ſermone Sancti Maximi, nona ex commentario Sancti Hieronymi, reliquæ tres de ſermone S. Aug. Si vero ipſa octava in Dominicam incidiſſet, octo Lectiones de Apoſtolis, cum ℟. *Conſtitues*; „ (vi- „ gilia tertia de Dominica, & Evangelium, & Miſſa ad „ Primam; reliqua de octavis.)

XXXIV. Nonis Julii in Ordinario S. Petri ſupra Divam inſcribitur *Tranſlatio S. Thomæ Cantuarienſis, feſtum in albis*. In Dionyſianis, & S. Germ. conſuet. *feſtum S. Martialis* cum XII. Lect.

XXXV. VIII. Idus Julii in eodem ordin. „ [SS. Mar- „ tyrum Kyliani Epiſcopi, Colonati Presbyteri, & Thotnani „ Diaconi feſtum in cappis.)

XXXVI. VI. Idus Julii *Natale SS. VII. fratrum*, de quibus in noſtris communiter calendariis, Ordinariis, & conſuetudinariis tres aſſignantur Lectiones; ſed Caſſinenſes hos SS. Martyres cum XII. Lectionibus recolabant: ex quibus octo de paſſionibus eorum, nona de homilia S. Gregorii, tres ultimæ de paſſionibus *SS. Rufinæ, & Secundæ*, erant, quarum commemorationem in primis Veſperis cum antiphona, *Magnificat*, & oratione faciebant. In nocturnis vero ad Tertiam vigiliam antiphonam, canticaque de virginibus, cum tribus ultimis Lectionibus, ut diximus, & ℟. ſuis cantabant: Reliqua omnia de Martyribus.

XXXVII. V. Idus Julii legitur in veteri Corbejenſi calendario *Natale S. Benedicti Abbatis*. Id eſt feſtum Tranſlationis ejus in Gallias, cujus celebritas per omne Francorum regnum olim recepta erat, teſtante Orderico Vitali l. 4. p. 517. „ (Benedicti Tranſlationem Ciſalpini „ Cœnobitæ ſingulis annis ſolemniter, & devote celebrant „ V. Idus Julii;) & Tortario monacho in libro Mir. S. P. Benedicti c. 44. ſæc. 2. part. 2. „ [Tranſlatio Pa- „ tris ejuſdem agebatur, quæ æſtatis tempore per omnem „ Galliam ſingulis celebratur annis.) Immo non ſolum apud Gallos; ſed apud ceteras etiam nationes, ut diſcimus ex ejuſdem Tortarii c. 1e., & 32.: „ (Menſe Julio Tranſ- „ latio ejuſdem glorioſi Patris non modo apud Gallos, ſed „ etiam apud complures nationes celebriter recolitur.) Et certe de Anglia res manifeſta eſt, ex Ingulfi hiſtoria Croylandenſi ad an. 975.; ut mirum ſit, quonam ſcrupulo moveri potuerint Caſalis Benedicti monachi, qui hoc feſtum ſub nomine *Venerationis B. Patris Benedicti* celebrabant.

XXXVIII. Feſtum Tranſlationis S. Patris Benedicti in calendario Lyrenſi, Ordinario S. Petri ſupra Divam, & Dionyſianis conſuetud. inſcribitur *in cappis*, alii ut minimum celebrabant *in albis*, & quidem cum proprio officio, & cum octava omnes. De ſaltem autem hujus officio audiendæ ſunt in primis Divionenſes S. Benigni conſuetudines: „ (Depoſitio Præceptoris noſtri Sancti Benedicti cum ſit „ in XL., non eſt opportunum propter ipſam XL., ut „ ita ſolemniter, & cum octava celebretur, propterea, „ quod tunc non poſſumus, in ejus Tranſlatione facimus; „ de qua qualiter facta fuerit, vel cujuſmodi perſona in „ Gallias ejus ſacroſancta oſſa attulerit, manifeſto ſcriptu- „ rarum teſtimonio non caremus, quod in ipſius feſtivitatis „ prima nocte legitur ad nocturnos; in aliis noctibus per „ octavam legitur pulcherrimus ſermo Beati Odonis Abba- „ tis de eodem Sancto Patre. In vigilia ad Veſperos ℟. „ *Sanctus Benedictus*; & ſciendum, quod illi, qui cantant „ ℟. ad Veſperos, tam in hac, quam in omnibus feſtis „ ſunt in froccis, vel cucullis. Collecta: *Interceſſio*, quæ „ ad

„ ad Evangelium, & Laudes, & Tertiam, & ſecundos „ Veſperos dictur; & ſicut in prima die, ſic per totas o- „ ctavas. Ad Tertiam non habentur manipuli, niſi con- „ tinget in die Dominica, ſicut nec in aliquo feſto in „ cappis, in quo non fit proceſſio, exceptis pueris, & „ Converſis, qui de thuribulo ſerviunt, & candelabris: „ hi enim quandocumque reveſtiantur, habent manipulos, „ ſequentia cum neuma canitur: *Kyrie eleiſon*, *Gloria in* „ *excelſis*, *Sanctus*, ſine omni additamento ſunt, tam „ in hac, quam in omnibus feſtis, *Agnus Dei* cum ver- „ ſibus canitur, propter moram fratrum pacem accipienti- „ um. Illi tres cerei, qui ad alias Horas accenduntur, „ quoties illi viginti quatuor de ciborio ad Matutinas il- „ luminantur, ad ſolum Completorium non illuminantur.] Idem videre eſt apud Udalricum l. t. c. 34., & in an- tiquo Corbejenſi Ord. in quo illud additur: „ (antiphona „ de *Magnificat*, & *Benedictus* ter reperitur, ſicut in „ omnibus feſtis in cappis, quæ habent proprietatem can- „ tus, excepta feſt. S. Johann. Evang., & SS. Innoc., „ & Circumciſione, & in Inventione, & Exaltatione S. „ Crucis; finito *Suſcepit Iſrael puerum*, ſemel reperitur, „ finito *ſicut locutus eſt*, iterum, finito *ſæculorum amen*, „ tertio.) In Dionyſianis, Compendienſibuſque conſue- tudinibus antiphona ad *Magnificat* bis tantum dicenda præ- ſcribitur, nec niſi unica ad ſingulos nocturnos, ad Laudes, & ad Veſperos præmittebatur. Fontanellenſes poſt oratio- nem S. Benedicti commemorationem faciebant S. Scho- laſticæ. Hac die noſtri Tullenſes comm. S. Hidulfi fa- ciebant.

XXXIX. IV. Idus Julii Dionyſ. conſuetudines tres ha- bent Lectiones de S. Martyribus *Hermagora*, *& Fortunato* hoc modo: „ (Invitatorium; *Regem Martyrum*, hy- „ mnus, & antiphonæ de oct. S. Benedicti; ℣., Le- „ ctiones, ℞. capitulum, ℣., & oratio de SS. Martyri- „ bus.)

XL. III. Idus Julii in conſuetudinibus S. Germani e Pra- tis feſtum *S. Thuriavi Epiſcopi* in *parvis cappis*, cum officio proprio, octave, & ornamentis coloris viridis.

XLI. Pridie Idus in Dionyſianis conſ. tres Lectiones de *S. Foca Martyre*, ut ſupra de SS. Hermagora, & For- tunato.

XLII. Idibus Julii in Ord. Tullenſi *Diviſio Apoſtolorum* cum xii. Lect.

XLIII. XVII. Cal. Aug. ibid. *S. Aprонiа* Virg. cum xii. Lect. In vetuſtiſſimo Corbejenſi calendario, *Adventus B. Caſſiani Epiſcopi*.

XLIV. XVI. Cal. Auguſti Beccenſe Calendarium *feſtum S. Alexii* inſcribitur cum xii. Lect. *in albis*. Compen- dienſes conſuetudines *feſtum S. Sperati*, *& ſociorum ejus*, in cujus primis Veſperis ℞., & in nocturnis Invitatorium a quatuor *in cappis*, & major Miſſa *in albis* cantabatur.

XLV. XV. Calendas Aug. octava S. Benedicti cum xii. Lectionibus. Eodem die *S. Arnulfi Epiſcopi*, *& Martyris*, cui in Calendario Beccenſi, conſuet. S. Diony- ſii, & S. Cornelii adſcribitur tertius nocturnus; ſicut in Calendario Lyrenſi *SS. Arnulfo*, *& Claro Mart*. In Ord. S. Petri ſupra Divam Sancto Arnulfo tribuitur ſecundus nocturnus, commemoratio, & Miſſa matutinalis, ſed Pa- riſienſes S. Germani ſequenti die S. Arnulfi feſtum *in albis* ce- lebrabant.

XLVI. XII. Calendas Auguſti in vetuſtiſſimo Corbe- jenſi Calendario ſignatur *Natale S. Vulmari Confeſſoris*; in recenti *Sanctæ Margaritæ Virginis* cum tribus Lectionibus, & commem. *S. Vulmari*; in Dionyſianis etiam conſuetu- dinibus aſſignatur S. Margaritæ tres Lectiones; in Com- pendienſibus, in Calendario Beccenſi, & Lyrenſi a t s.; in Ord. S. Petri ſupra Divam celebrabatur *in albis*; in conſ. Sancti Germani, ſicut feſtum S. Johannis Baptiſtæ; ſed in Ordinario Tullenſi comm. tantum de illa notatur pridie Idus Julii.

XLVII. XII. Cal. Auguſti in vetuſto Corbejæ Cal. *Na- tale S. Praxedis*. Notatur etiam in recenti, in Lyrenſi, Beccenſi, conſ. Dionyſ., Comp. & in Ordinario Tullenſi cum tribus Lectionibus, cujus loco in Ord. S. Petri ſupra Divam inſcribitur *feſtum S. Victoris* celebrandum *in albis*; in conſ. S. Germani, ſicut feſtum S. Johannis Baptiſtæ cum octave, & cum comm. *S. Praxedis*.

XLVIII. XI. Calendas Auguſti *S. Mariæ Magdalenæ* in Beccenſi, Lyrenſi, & recenti Corbejenſi Calend. a t t. Lect.; in noſtris etiam ordinariis, & conſ. inſcribitur *in albis*; in conſ. S. Dionyſii *in cappis*, cum quatuor procedenti- bus, & duobus Cantoribus ad Miſſam. Ex eiſdem conſ. ℞. in 1. Veſp., Invitat. in nocturnis *a quatuor in cappis*, ſingula ℞. a duobus, quartum a tribus, octavum a quatuor, duodecimum a quinque concinebatur. Notatur in eiſdem etiam conſuet., in Calendario Lyrenſi, Beccenſi, & re- centi Corb. commem. de S. Wandregeſilo; in Ordinario S. Petri ſupra Divam, & in conſuetudinibus S. Germani comm., & Miſſa matutinalis.

XLIX. X. Cal. Auguſti in vetuſto Corbejenſi Calenda- rio *Natale S. Apollinaris*; extat etiam in recenti, & Dio- nyſ. conſ. cum a t t. Lect.; in Calendario Lyrenſi, Bec- cenſi, conſ. S. Germani, S. Cornelii, Ordinario S. Petri ſupra Divam cum tribus tantum Lect.

L. IX. Calendas Auguſti in recenti Corbejenſi Calen- dario, Compendienſibuſque conſuetudinibus notatur *feſtum S. Chriſtinæ Virginis* cum tribus Lect.; in Dionyſianis cum xii.

LI. VIII. Calendas Auguſti in veteri Corbejæ Calen- dario legitur *Natale S. Jacobi Zebedei Apoſtoli*, *fratris Jo- hannis*, *& Sancti Chriſtophori*, *& Sancti Firmini Epiſcopi*; in recentiori, in Beccenſi, & Lyrenſi, in antiquo item Corbejenſi Ordinario, S. Petri ſupra Divam, in Compen- dienſibus conſ. *S. Jacobi Apoſtoli*, *Chriſtophori*, *& Cucu- fatis Martyrum*; in Ordinario Tullenſi *S. Jacobi*, *S. Chri- ſtophori*, *& S. Glodeſindis*; in conſ. S. Dionyſii *S. Cucufa- tis Martyris*; in Pariſienſibus S. Germani *Translatio S. Ger- mani*, *feſtum S. Chriſtophori*, *& Cucufatis Martyrum*. Et quidem in Calendario Beccenſi, Lyrenſi, recenti Corbe- jenſi, Ordinario S. Petri ſupra Divam, & in Tullenſi fe- ſtum S. Jacobi inſcribitur *in albis* cum comm. SS. Marty- rum, de quibus præterea Miſſam matutinalem præſcribunt Ordinarium vetus Corbejenſe, & S. Petri ſupra Divam. Tullenſe vero de S. Chriſtophoro, cum comm. S. Glo- deſindis; in quo plane notatu dignum eſt, quod de bene- dictione pomorum ibidem præſcribitur „ (In hac Miſſa „ novorum pomorum fiat benedictio, quæ poma e Sacriſta „ præparanda ſunt; benedicenda enim ſunt infra canonem, „ poſt iſta verba: *Infra quorum nos conſortium non æſtima- „ tor meriti*, *ſed veniæ*, *quæſumus*, *largitor admitte*; po- „ ſtea fiat a Sacerdote benedictio pomorum ita dicendo: „ *Benedic Domine & hos fructus novos pomorum*, *quos tu* „ *Domine rore cœli* &c. uſque ad finem, & in fine oratio- „ nis dicatur: *Qui tecum vivit*, *& regnat in unitate Spi-* „ *ritus S. Deus per omnia ſecula ſeculorum amen*; poſtea „ dicatur: *Per quem hæc omnia*.) In Compendienſibus etiam S. Cornelii conſ. præſcribitur facienda pomorum be- nedictio, ſed non infra matutinalem, verum poſt majorem Miſſam; in Dionyſianis poſt Miſſam matutinalem.

LII. Pariſienſes vero S. Germani hac die ſolemniter celebrabant Translationem S. Germani, ſicut feſtum S. Vincentii, cum officio proprio, comm. SS. Chriſtophori, & S. Cucufatis, & cum octava; ſi tamen facta non fuiſ- ſet in prædicti Sancti Tranſitu; quo caſu „ (fiet *ſequitur* „ *ejuſdem monaſterii conſuet*. tribus diebus ſequentibus poſt „ translationem, ſicut tribus diebus poſt Paſche in omni- „ bus:) ſequenti vero die S. Jacobi Apoſtoli *feſtum in al- bis de tribus cereis* recolebant, ſicut & Dionyſiani, qui hac die S. Cucuphatis celebritatem ſolemniter agebant cum proprio officio, in cujus primis Veſperis ℞. a quatuor *in cappis*, antiphona ad *Magnificat* bis decantabatur, duo thu- ribula deferebantur. In nocturnis Invitat. a quatuor in cap- pis, ſingula ℞. a duobus, quartum a tribus, octavum a quatuor, duodecimum a quinque concinebatur. Miſſæ ma- tutinalis ad majus altare de S. Cucuphate, cum memoria S. Chriſtophori, ſicut etiam in Veſperis, & Laudibus: Ma- jor in cappis celebrabatur. Sequenti vero die cum eadem, aut fere eadem ſolemnitate S. Jacobi feſtum agebatur. E contra Compendienſes hac die S. Jacobi, ſequenti SS. Mar- tyrum Chriſtophori, & Cucufatis ſolemnia cum xii. Lect. recenſebant.

LIII. VI. Calendas Auguſti in conſ. Comp. tres Lectio- nes de S. Hermolao, & ſociis ejus.

LIV. V. Calendas Auguſti „ (Duplex feſtum B. Pan- „ taleonis Martyris, *inquiunt eadem conſuetudines*, Palliis „ melioribus Eccleſia adornetur in capitio, & in choro, „ & in navi; & oratorium ejus palliis adornetur ad Veſ- „ peras ..... ℞. *Miles Chriſti* a quatuor in cappis ... „ (poſt Veſperas) fiat proceſſio ad oratorium ipſius; ℞. „ *Sanctiſſimi*, ℣. a quatuor in cappis ... Invitat.: *Vin- „ centem mundum* a quatuor in cappis ... Lect. de paſ- „ ſione ejus, tota paſſio legatur. (Ad Miſſam) omnes „ ſint in albis, & tres Cantores in choro.) Hæc car- ptim Compendienſes Cornelii conſuetudines, ex quibus idem feſtum cum octave recolitur. Reperitur etiam Na- tale S. Pantaleonis in Calendario Lyrenſi, & Beccenſi cum comm. *S. Sanſonis*, de quo S. Petri ſupra Divam Ordin. xii. Lectiones præſcribit cum memoria, ſecundo noctur- no, & Miſſa matutinali de S. Pantaleone. In recenti Cor- bejæ Calendario tres Lect. aſſignantur de SS. Nazario, Celſo, Pantaleone Martyre cum comm. S. Samſonis. In conſ. S. Germani a t t. Lect. *SS. Martyrum Nazarii*, *Celſi*,

& Pan-

Digitized by Google

& Pantaleonis: in Dionyſianis XII. Lect. de conſecratione majoris altaris cum commem. Sancti Pantaleonis, de quo etiam in Ord. Tullenſi III. Lect. notantur.

LV. IV. Calendas Auguſti ſignatur in veteri Corbejenſi Calendario *Natale SS. Simplicii, Fauſtini, & Beatricis*; in recenti *Felicis, Simplicii, Fauſtini, & Beatricis*: de quibus tres Lectiones aſſignant Calend. Lyrenſe, Beccenſe, recens Corbejenſe, conſ. S. Dionyſii, S. Germani, & Ord. Tullenſe.

LVI. III. Calendas Aug. in eodem veteri Calendario Corb. *Natale SS. Abdon, & Sennes*: extat etiam in recenti, in Beccenſi, Lyrenſi, conſ. S. Germani, S. Dionyſii, S. Cornelii, & in Ord. Tullenſi cum tribus Lect.

LVII. Pridie Calendas Auguſti legitur in eodem veteri Calendario *Natale S. Germani Epiſcopi, & Confeſſoris*, de quo XII. Lectiones aſſignantur in recenti Calendario, in Ord. S. Petri ſupra Divam, & in Tullenſi, in conſuetudinibus S. Germani, & S. Dionyſii; VIII. in Compendienſibus cum quatuor de octava S. Pantaleonis; tres in Lyrenſi Calendario: In Beccenſi vero VIII. Lectiones de S. Neoto Abbate, & IV. de S. Germano.

CAPUT VII.

De Feſtis Auguſti menſis.

I. MEnſis Auguſti feſtis integrum hoc caput conſecramus, utpote quibus plurimum præ ceteris menſibus abundat, iiſque non inferioris gradus; comprehendit enim Apoſtolos, illuſtres Martyres, Confeſſores, & Virgines inſignes, & ſuper omnia horum cunctorum excellentiſſimam Reginam Deiparam Virginem Mariam; Regemque SS. omnium Sanctiſſimum ejus Filium, cujus glorioſam Transfigurationem hoc menſe feſtivis honoribus recolimus: ex his occurrit primum.

II. Calendis Auguſti in vetuſtiſſimo Corbejenſi Calendario *Paſſio SS. Machabæorum VII. fratrum cum matre ſua*; deinde altera manu *S. Petri ad vincula*. S. Petri ad vincula feſtum in omnibus noſtris Calendariis, Ordinariis, & conſuetudinariis reperitur: SS. vero Machabæorum in Calendario Lyrenſi, & in Ordinario S. Petri ſupra Divam reticetur; quorum etiam loco in antiquo Corbejenſi Ordinario, recentique Calendario ſubſtituitur comm. *S. Juſtini Martyris*; ſed in Ordinario Tullenſi, & in conſuetudinibus S. Germani a Pratis illis additur memoria *S. Euſebii Epiſc., & Mart.*

III. S. Petri ad vincula feſtum in Ordinario Tullenſi, S. Petri ſupra Divam, & conſuet. S. Germani inſcribitur *in albis*; at Dionyſiani Miſſam cantabant *in cappis*. In Corbejenſi monaſterio erat ſubprincipale feſtum, ex recenti Calandario.

IV. Miſſa matutinalis erat de SS. Machabæis, quorum etiam memoriam in Veſperis, & Laudibus faciebant. Caſſinenſes vero totum hujus diei officium ita diſponebant: In primis Veſperis: „ (antiphona ad *Magnificat: Petrus*
„ *autem*; deinde antiphona de SS. Machabæis: *Fulgebunt*:
„ *Magnificat*, & oratio. In nocte in prima, & ſecunda
„ vigilia omnia fiant de Sanctis. Antiphona ad Cantica,
„ *Petrus autem*, Lectiones quatuor fiant de homilia ....
„ Ad Benedictus antiphona: *Quodcumque Benedictus*, &
„ oratio, & antiphona de SS. Ad Primam cantatur Miſ-
„ ſa de SS.]

V. IV. Nonas Auguſti in veteri Corbejæ Calendario *Natale S. Stephani, ſcilicet Papæ, & Martyris*, quod in omnibus fere Calendariis, Ordinariis, & conſuetudinariis noſtris notatur cum tribus Lectionibus; & quidem de Evangelio: *Homo quidam nobilis*, ex Ordinario Tullenſi.

VI. III. Nonas Auguſti in veteri Corbejæ Calendario altera manu ſcriptum legitur: „ (Hieroſolymis Inventio
„ B. Protomartyris Stephani, Gamalielis, Nicodemi, at-
„ que Abibæ.) Reperitur etiam in omnibus noſtris Calendariis, Ordinariis, & conſuetudinariis cum XII. Lect.; in recenti vero Corbejenſi Calendario, in Tullenſi Ordinario, & in conſuetudinibus S. Germani inſcribitur *in albis*. Officium in omnibus communiter monaſteriis erat proprium. Dionyſiani, & Compendienſes unicam dumtaxat ad ſingulos nocturnos, & Laudes antiphonam dicebant. Pariſienſes S. Germani principale officium de S. Stephano, cum comm. *SS. Gamalielis, Nicodemi, atque Abibonis* in Veſperis, & Laudibus, & cum Miſſa matutinali de eiſdem faciebant.

VII. Pridie Nonas Auguſti Compendienſes S. Cornelii conſuetudines ſignant XII. Lect. *de octav. S. Pantaleonis*; Dionyſianæ tres *de S. Juſtino Martyre*.

VIII. Nonis Auguſti in veteri Corbejæ Calendario legitur *depoſitio S. Caſſiani Epiſcopi, & Confeſſoris*: in Lyrenſi *Dominici Jacobini*; in Ordinario Tullenſi, & conſ. S. Dionyſii tres Lectiones *de S. Memmio*.

IX. VIII. Idus Auguſti vetus Corbejenſe Calendarium ſignat *Natale S. Xiſti, & S. Feliciſſimi, & Agapiti*. Reperitur etiam in recenti, in Beccenſi, in Lyrenſi, & in Ordinario Tullenſi, cum tribus Lectionibus; at in his omnibus deſideratur feſtum Transfigurationis, ſicut & in Ordinario S. Petri ſupra Divam; quod tamen eſt antiquiſſimum, maxime apud Græcos. Ejus mentionem faciunt Petrus Venerabilis in ſtatuto 5. antiquum Caſſinenſe Ordinarium, conſ. S. Dionyſii, S. Germani, & S. Cornelii; in quibus inſcribitur cum XII. Lectionibus: Dionyſiani tamen, & Compendienſes tertium nocturnum, cum Laudibus, & Miſſa matutinali de SS. Martyribus cantabant; quibus Pariſienſes S. Germani ſolam comm. cum Miſſa matutinali concedebant. Totum officium erat proprium de *Trinitate*, ex conſ. S. Dionyſii, S. Cornelii, & S. Germani; ſed Dionyſii, & Comp. unicam tantum ad ſingulos nocturnos, & Laudes antiphonam dicebant.

X. Ad Miſſam omnes erant *in albis* ex conſ. S. Germani, & Ord. Caſſinenſi, in quo hæc efferuntur: „ (In
„ Transfiguratione Domini .... hora tertia omnes albis
„ induti ſtent in choro. Hac die benedicantur uvæ novæ ad
„ Miſſam.) Iſthæc uvarum ſolemnis benedictio reperitur etiam in omnibus fere Ordinariis, & conſuetudinariis noſtris; ut in antiquo Corbejæ Ordinario, in Tullenſi S. Apri, in conſ. S. Germani, S. Dionyſii, & S. Cornelii, & apud Udalricum l. 1. c. 35., & quidem infra canonem, ſive matutinalis, ſive majoris Miſſæ facienda. Ritum ita deſcribit antiquum Corbejenſe Ordinarium: „ (In hac feſti-
„ vitate benedicuntur uvæ, quæ primum lavantur diligen-
„ ter a cuſtode Eccleſiæ, & in ſcypho ponuntur argenteo.
„ Ad horam poſtmodum benedictionis, antequam ſcilicet
„ dicatur ad Miſſam: *Per quem hæc omnia Domine ſemper*
„ *bona creas*, ſumuntur ab Armario, & altari cum reve-
„ rentia applicantur: Benedictio vero ita ſilenter dicitur,
„ ut nec a Diacono, vel Armario audiatur. Benedictione
„ peracta, Armarius uvas ab altari reportat, & Secretario
„ reddit. Sacerdos vero illas ad menſas, a prioribus inci-
„ piens, unicuique diſtribuit, ut ſervitoribus aliquantum
„ remaneat. Ipſi vero, cum fuerit in ſeda ſua, unus ex
„ prioribus, vel Armarius dat,... ſervitoribus ille dat,
„ qui ad primum verſum dederit benedictionem. Quod ſi
„ in feſto S. Sixti nondum poſſunt inveniri uvæ, quando
„ primitus inveniri poterunt, eodem modo benedicentur.)
Uvæ iſtæ benedictæ in refectorio diſtribuebantur, ut hic, & in Ordinario S. Apri dicitur; idque loco hoſtiarum, ſive oblatarum, ex Udalrico l. 1. c. 35. Fit autem uvarum hac die benedictio antiquiſſima tam apud Græcos, quam apud Latinos, cujus authorem faciunt Eutychianum Papam; qua de re vide Menardi notas in lib. Sacramentorum Sancti Gregorii Papæ p. 173.

XI. Præter hanc uvarum benedictionem, „ (ſunt &
„ aliæ tres ſpecies, *inquit Udalricus loco citato*, quæ ex mo-
„ re in refectorio benedicuntur; ideſt novellæ fabæ, no-
„ vellus panis, & muſtum (& hoc modo) Lectio prius
„ inchoatur, poſt cujus verſum primum, ſtat Sacerdos in
„ medio refectorii ante menſam principalem, & præmiſ-
„ ſa ſalutatione, ſingula benedicit; fabbas ita: *Benedic*
„ *Domine hos fructus*; pro pane: *Benedic Domine crea-*
„ *turam iſtam panis*; pro muſto: *Domine omnipotens Je-*
„ *ſu Chriſte, qui ex quinque panibus, & duobus piſcibus,*
„ *quinque millia hominum ſatiaſti* &c.) De hac benedictione hæc ſubjungit vetus Corbejenſe Ordinarium: „ (Quan-
„ do autem primitus muſtum eſt benedicendum, non
„ inde caritas facienda eſt ad prandium, ſive ad collatio-
„ nem; ſed potius mittendum eſt in juſtis, talique per
„ omnia modo benedicendum, ſicut benedicuntur fabæ
„ novæ, & panis novus; poſt primum verſum videlicet
„ lectionis. Hæc benedictio ſine ſtola fit in refectorio.)
Quonam vero tempora ageretur iſta benedictio, nos latet.

XII. VII. Idus Auguſti vetus Corbejenſe Calendarium ſignat *Natale S. Donati*, ſcilicet Epiſcopi, & Martyris: extat etiam in recenti, Lyrenſi, Beccenſi, conſ. S. Dionyſii, S. Germani, S. Cornelii, & in Ord. Tullenſi cum tribus Lect.

XIII. VI. Idus Auguſti in eodem veteri Corbejenſi Calendario *Natale S. Ciriaci*; recens addit: *Largi, & Smaragdi Mart.*, ſicut & Lyrenſe, Beccenſe, Dionyſianæ conſ., Compendienſes S. Germani, & Ordinarium Tullenſe, ubi notatur cum tribus Lect.

XIV. V. Idus Auguſti in eodem veteri Corbejenſi Calendario *vigilia S. Laurentii*; in recenti, Beccenſi, Lyrenſi *S. Romani Martyris* cum *vigilia* S. Laurentii; in Ordinario S. Petri ſupra Divam, S. Apri Tullenſis, conſ. S.

Germa-

Digitized by Google

Germani, S. Dionyſii, & S. Cornelii officium trium Lect. notatur de S. Romano, cum Miſſa matutinali: Major vero de vigilia, & quidem ſolemniter: *quaſi in albis* ex Ord. Sancti Petri ſupra Divam.

XV. IV. Idus Auguſti in omnibus noſtris Calendariis, Ordinariis, & conſuetudinariis, reperitur *Natale S. Laurentii Martyris* cum proprio officio XII. Lect., inſcribiturque *in albis*, tam in Calendario Lyrenſi, Corbejenſi recenti, quam in conſ. S. Germani, & in Ordinario Tullenſi. Similiter Caſſinenſe Ordinarium in feſto S. Laurentii „ (ad „ Miſſam omnes induti albis lineis intrant chorum;] Sed in conſuetudinibus S. Dionyſii, & Ordinario Sancti Petri ſupra Divam notatur *in cappis*.

XVI. Feſto S. Laurentii in noſtris fere omnibus libris octava adſcribitur, multiſque jam ante ſæculis id uſus obtinuit, ut patet ex Aimonio l. I. de Mirac. S. Benedicti n. 22. Quonam vero modo officium infra octavam fieret, ita præſcribit antiquum Caſſinenſe Ordinarium: (Intra o„ ctavam ita fiat: Invitatorium, hymnus, antiphona ad no„ cturnos, & poſt omnes canonicas horas de S. Laurentio „ dicantur; Lectiones duæ legantur de Sanctis, qui veni„ unt intra ipſas octavas, cum ℟. ſuis; tertia vero de S. „ Laurentio, Matutinum, & Miſſa de SS. fiant; & adjuncto „ introitu, & oratione de S. Laurentio:] Aliter vetus Cor„ bejenſe Ordinarium: „ (Hæc feſtivitas habet jejunium „ in vigilia, de qua & notandum eſt, quod cum habeat „ octavas XII. Lect.; tamen nulla memoria inde fit, donec „ in octava die, propter imminentes feſtivitates.) Econtra in utroque Sancti Petri ſupra Divam, & Sancti Apri Tullenſis Ordinario quotidie de Sancto Laurentio commemoratio facienda præſcribitur.

XVII. III. Idus Auguſti vetus Corbejenſe Calendarium ſignat *Natale S. Tyburtii, & S. Gaugerici*, ſimiliter & recens cum tribus Lect. Lyrenſe *S. Taurini Epiſcopi in albis* cum comm. *S. Tyburtii*; item Beccenſe *S. Taurini* cum XII. Lect., & comm. *S. Tiburtii*; cui ſecundum nocturnum cum comm., & Miſſam matutinali tribuit Ord. S. Petri ſupra Divam; reliquum vero officium *S. Taurino*; ſed Or. Tullenſe, conſ. S. Germani, S. Dionyſii, & S. Cornelii, hac die notant tres Lect. *de S. Tyburtio*.

XVIII. Idibus Auguſti in veteri Corbejæ Calendario *Natale S. Hypoliti*; in aliis additur: *ſociorumque ejus*; notaturque in Calendario Beccenſi, Lyrenſi, Ord. Tullenſi, & S. Petri ſupra Divam cum tribus Lect.; in recenti Corbejæ Calendario, & conſ. S. Germani cum XII.; in Dionyſianis *feſtum duplex* cum proprio officio, ſaltem quo ad antiphonas, ℟., & Lectiones, quæ erant XII. *de paſſione ejus*. Primæ Veſp. in ejus oratorio cantabantur ℟. a quatuor *in cappis*, duo thuribula deſerebantur poſt Veſperas redeundo in chorum antiphona, & *Magnificat* de Beato Dionyſio. In nocturnis, qui in ejus pariter oratorio dicebantur, Invitatorium a quatuor, ſingula ℟. a duobus, quartum a tribus, oct. a IV., duodecimum a quinque. Poſt Laudes revertendo in chorum antiphona, *Benedictus* de S. Dionyſio; poſtea Matutinæ de omnibus SS. Miſſa matutinalis ad majus altare de S. Hypolyto. Major in ejus oratorio *in cappis*, cum quatuor procedentibus, & tribus Cantoribus.

XIX. XIX. Calendas Septembris vigiliam Aſſumtionis Glorioſſimæ Virginis Mariæ ſolemniter celebrabant antiqui, non ſecus ac vigiliam ipſius Natalis Domini, Paſchæ, aut Pentecoſtes. Quapropter primas etiam Veſperas, aut ſaltem commemorationem pridie obtinebat, ut patet tum ex Ordinario S. Petri ſupra Divam, S. Apri Tull.; tum ex Dionyſianis conſuetudinibus. Ad nocturnos, Invitatorium a duobus *in albis* concinebatur, ex Ordinario S. Petri ſupra Divam, conſ. Dionyſii, & S. Cornelii. Tres Lectiones dicebantur ex Evangelio, *Factum eſt, cum loqueretur Dominus*, ex Ord. Tullenſi; ſeu: *Extollens*, ex conſuetudinibus S. Germani; vel: *Exurgens Maria*, ex Dionyſianis, Compendienſibuſque conſ. Primam Lectionem in Dionyſiano monaſterio cantabat *Diaconus*; tertiam *Abbas*, vel *Prior*. Hic obiter obſervandum, quod habent conſ. S. Germani: Matutinis „ (omnes debent intereſſe, & imbe„ cilles retro chorum.)

XX. Ad Laudes pulſabatur claſſicum, antiphonæ a prioribus imponebantur, ad *Benedictus* incenſum offerebatur, commemoratio cum Miſſa matutinali de S. Euſebio.

XXI. Ad Primam hymnus *Memento ſalutis author*, ex conſ. S. Germani, poſt quam pſalmi familiares quidem; ſed non ſeptem pœnitentiales recitabantur, ex eiſdem conſuetudinibus, & Compendienſibus.

XXII. „ (In capitulo, *inquit Ord. S. Petri ſupra Di„ vam*, ad Lectionem primam debent omnes adunari, & „ Prior debet plus pertendere campanam, quam ceteris „ diebus; cum autem audierint Aſſumtionem B. Mariæ pro„ nunciari, cadant omnes in facies ſuas, & faciat unuſ„ quiſque orationem, prout Deus donaverit.)

XXIII. „ [Major Miſſa, *ait idem Ordinarium*, de vi„ gilia quaſi in albis magnifice celebretur;) & Dionyſianæ conſ.: „ (Magna Miſſa de vigilia, & ſint omnes in „ albis. Hebdomadarius habeat feſtivam cappam, mini„ ſtri altaris feſtivis induantur ornamentis.) Idem habent Compendienſes S. Cornelii conſ. Introitus Miſſæ apud Pariſienſes S. Germani, & Tullenſes S. Apri: *Salve ſancta parens*; apud Dionyſianos, & Compendienſes: *Vultum tuum*: Hi legebant Evangelium in Lectorio. De præmittendis autem hanc ad Miſſam audiendæ ſunt Divionenſes S. Benigni conſuetudines cap. 68. „ (In vigilia Aſſumptionis S. „ Mariæ ante Miſſam vertuntur formæ, & aliæ cooperiun„ tur; letania non dicitur, neque poſtquam Miſſa incipitur, „ fratres ſuper formas proſternuntur; infantes albis induun„ tur, Cantores, qui cum cappis cantaturi ſunt ℟. ſtant „ ſuper pavimentum Presbyteri, ſicut in hujuſmodi fe„ ſtis, alter a dextris, & alter a ſiniſtris. Ad finem Miſ„ ſæ: *Benedicamus Domino* dicitur, niſi dies Dominica „ ſit) Idem habet antiquum Corbejenſis monaſterii Or„ dinarium, in quo illud additur: „ (Similiter alba cappa „ eſt Hebdomadarii, qui præeſt choro, & caſula Sacerdo„ tis, & dalmatica Diaconi, & tunica Subdiaconi.) Et hæc de vigilia Aſſumtionis privatis diebus. Cum vero in Dominicam incidiſſet, integræ Matutinæ cum pſalmis Dominicalibus de B. Maria, tam ex Dionyſianis, quam ex Compendienſibus conſuetudinibus dicebantur; vel duo primi nocturni de octava S. Laurentii, tertius cum Laudibus, horis, & majori Miſſa de vigilia, ex conſ. S. Germani; vel integri duo primi nocturni, cum canticis, & Miſſa matutinali de Dominica; cetera de vigilia, ex Ord. S. Petri ſupra Divam; vel denique nihil de ipſa vigilia præter comm. in Veſperis, & Laudibus, & majorem Miſſam de vigilia, ex Ord. Tullenſi; quo caſu „ (Sabbato „ præcedenti poſt Veſperas diei, *inquit*, pro Veſperis om„ nium SS. dicentur Veſperæ de S. Maria, & poſt Laudes „ Dominicæ diei pro Laudibus omnium SS. Laudes de San„ cta Maria.)

XXIV. XVIII. Calendas Septembris Aſſumtio Glorioſiſſimæ Virginis Dei genitricis Mariæ in noſtris omnibus Calendariis, Ordinariis, & conſuetudinariis notatur; eratque apud Noſtros una ex quinque præcipuis anni feſtivitatibus; in qua proinde eoſdem omnino ritus obſervabant, quos in Natali, in Reſurrectione Domini, in Adventu Spiritus ſancti, & in feſtis patroni cujuſque loci deſcripſimus; quos proinde hic repetere videtur otioſum: eos dumtaxat referemus, qui ad hanc feſtivitatem noſcuntur ſingulariter attinere. Nihil itaque de ſolemnitate Veſperarum, quæ cantabantur in albis, ex Dionyſianis, Compendienſibuſque conſ.; nihil de nocturnorum, in quibus Invitatorium a quatuor, vel ſeptem in cappis, ℟. a pluribus, quædam etiam in cappis concinebantur; & ad quartam cujuſque nocturni Lectionem incenſum offerebatur, ut videre eſt in Ordinario Tullenſi; nihil de Laudibus; nihil de proceſſione ſolemni ante majorem Miſſam, quæ omni cum apparatu fieri ſolebat. Primum ergo obſervabimus, quod præſcribit Tullenſe S. Apri Ordinarium: „ (A principio, *in„ quit*, Veſperarum vigiliæ hujus Aſſumtionis, uſque poſt „ magnam Miſſam, in die ardeat cereus ante altare Sanctæ „ Mariæ.) Hoc in aliis etiam monaſteriis in quibuſdam SS. feſtis uſus obtinuit, ſed amplius aliquid habent Divionenſes S. Benigni conſuetudines: „ [Illi magni cerei, „ *inquiunt c. 68.*, qui ſunt poſt majus altare, & circa „ crucem, tam in hac feſtivitate, quam in ſui ſimilibus, „ & in feſtivitate S. Trinitatis, in vigilia ante Veſperas „ accenduntur, & ipſa die poſt Completorium extingu„ untur.) Idem habet antiquum Corbejenſis monaſterii Ordinarium; videnturque hunc ritum a Romana S. Mariæ majoris Eccleſia accepiſſe; nam ut tradit Petrus Venerabilis l. 2. Mirac. c. 30. „ (mos eſt Romanorum feſtum il„ lud Aſſumtionis Matris Domini inter univerſas anni fe„ ſtivitates præcipuo honore colere, ſpeciali devotione ve„ nerari. Unde eſt, quod inter plura devoti animi ſui erga „ præcelſam Virginem ſigna, cereos maximos faciunt, & „ eos ante paratos vigilia feſtivitatis ad nominatam Ec„ cleſiam deferunt, atque veſpertina hora, vel circa ac„ cendunt ..... manent ergo Romanorum cerei a Veſ„ pertinis, ut dixi, horis uſque ad ſequentis diei Sextam, „ vel Nonam horam in Eccleſia Matris Domini, ad ho„ norem utriuſque accenſi; & feſtive Miſſæ ſolemniis con„ ſummatis, ſinguli a propriis Dominis ab Eccleſia repor„ tantur.)

XXV. Ad Primas Veſperas unica ex Benignianis conſuetud., Ordin. Corbejenſi, atque Tullenſi dicebatur antiphona ſuper pſalmos; plures in ſecundis Veſperis a Prio-

ribus

ribus poſt Cantorem imponendæ: ex Dionyſianis vero, Compendienſibuſque conſuetudinibus plures tam ad primas, quam ad ſecundas Veſperas. Pſalmi in primis Veſperis de feria; in ſecundis Veſperis, ex Ordinario Corbejenſi, & Udalrico: *Dixit Dominus: Lætatus ſum: Niſi Dominus ædificaverit: Memento* ſimiliter, ex Dionyſianis conſuet. in quibus additur alia die *Lauda Jeruſalem*, ſcilicet ultimo loco; ex Ordin. Tullenſi *Dixit Dominus: Laudate pueri: Lætatus ſum: Memento*; ex conſ. S. Germani: *Dixit Dominus: Laudate pueri: Lætatus ſum: Niſi Dominus*. Hymnus ad utraſque Veſp. *Ave maris ſtella*, vel ut in Ord. Tullenſi l. 5. c. 36. *O quam glorifica*: „ (Ad omnes vero hymnos horarum, *inquit Udalricus*, additur: „ *Gloria tibi Domine, qui natus es*;) vel *matrem per integerrimam*, ut habet Tullenſe Ord.; vel *Memento ſalutis*, & *Gloria tibi Domine*, ut Dionyſianæ conſ. Ad nocturnos hymnus: *Quem terra, pontus*, & *O glorioſa*, ſimul ex Ordinario Tullenſ. Lectiones XII. ex adſcripto S. Hieronymo ſermone: „ [Cogitis me o Paula, qui, *ut ait Udalricus*, „ cum tantæ ſit excellentiæ, ad nonam Lectionem nequaquam pronuntiatur Evangelium; ſed omnes Lectiones de eodem ſermone fiunt.) Idem habet Corbejenſe Ordinarium; idem etiam non obſcure colligitur ex Benignianis conſuetud.: In Dionyſianis tamen aſſignatur tantum ad octo primas: ad tertium vero nocturnum quatuor Lect. ex Evangelio: *Intravit Jeſus*. Aliud Evangelium præſcribitur apud Udalricum, & in vetiquo Corbejenſi Ord., nempe: *Repleta eſt Spiritu*; idem tamen cum Dionyſianis habent Evangelium conſuet. S. Germani, & Tullenſe Ordinarium.

XXVI. Poſt Laudes comm. de S. Laurentio tam ex Ord. Caſſinenſi, quam ex conſ. S. Germani; ſed Dionyſiani nullam omnino faciebant commemorationem.

XXVII. Ad Miſſam „ (omnes vadunt ad pacem, inquiunt *Divionenſes S. Benigni conſuetudines c. 68.*, & „ ad communionem, præter illos, quibus quid dormiendo contigerit, ſicut in Pentecoſte, & Natali Domini, „ & feſto omnium SS.; in Paſcha vero, & in tribus præcedentibus diebus numquam propter illud dimittitur pax, „ vel communio.) Idem habet antiquum Corbejenſe Ordinarium, confirmatque Johannes monachus in vita S. Odonis libro 2. num. 21. ſæc. 5. his verbis: „ [Præterito „ iſto menſe Augusto ipſa die Aſſumtionis B. Mariæ, in „ Aventino Monaſterio fuit Pater noſter. Rogatus eſt „ autem a Domno Balduino Abbate, ut ipſa die ob amorem S. Mariæ ibi Miſſam celebraret, & ſuis manibus Corpore, & Sanguine Domini eos communicaret, „ &c.] Hæc Romæ acta ſunt; & tamen Tullenſe S. Apri Ord. „ (Die Aſſumtionis B. Mariæ, *inquit*, fratres, qui „ privatas Miſſas voluerint celebrare, a mane eaſque ad „ Tertiam cantare poſſunt, ut Tertiæ poſſint intereſſe cum „ ceteris; (addit nihilominus poſtea.) „ Hac die Diaconus tot hoſtias conſecrandas apponat, ut ipſa die fratribus, qui non celebraverunt, Converſiſque, & Sororibus „ ſacra communio ſufficiat.) Hæc ſunt præcipua, quæ ad Aſſumtionis Deiparæ Virginis diem feſtum ſingulariter pertinet; unum hic addo ex Benignianis conſuetud. c. 68., aliis tamen feſtis commune: „ (Sciendum eſt, *inquiunt*, „ quod in quinque præcipuis feſtis non debent equitare „ fratres, vel Monaſterium ingredi, vel egredi: quod ſi „ aliquis interveniente neceſſitate, vel negligentia in aliqua „ v. feſtivitatum Monaſterium ingreſſus fuerit, ſicut ille, „ qui piſces advehit, benedictionem per Horas non accipiet.) Idem habet Corbejenſe Ordinarium. Aſſumtio B. Mariæ in Dionyſianis, & S. Germani conſuetudinibus ſolemnes habent octavas ab omni alio feſto vacantes, ſed neque in antiquo Corbejenſi Ordinario alicujus Sancti officium in ea reperi, neque in Ordinario S. Petri ſupra Divam. Tres poſt feſtum ipſum dies ex Dionyſianis, & S. Germani conſuetudinibus erant prorſus ſolemnes, quemadmodum in Reſurrectione, & in Pentecoſte, in quibus Dionyſiani quidem Miſſam canebant *in cappis*; Pariſienſes S. Germani in *albis*. Singulis diebus novæ legebantur Evangelia, de quibus ad Nocturnos tres cantabant Lectiones, ſcilicet ſecunda die ex Dionyſianis conſuet.: *Cum eſſet deſponſata*, ex Sangermanenſibus: *Repleta eſt Spiritu Sancto Elizabeth*. Tertia die ex Dionyſ. conſuet.: *Miſſus eſt*; ex Sangermanenſ.: *Extollens vocem*. Quarta die ex Dionyſianis conſuet.: *Factum eſt dum loqueretur*; ex Sangermanenſibus: *Stabant juxta crucem*. Quinta die ex Dionyſianis conſuet.: *Erat Joſeph, & Maria Mater*; ex Sangermanenſibus: *Repleta eſt Spiritu Sancto Elizabeth*. Sexta die ex Dionyſianis, atque Sangermanenſibus conſuet.: *Stabant juxta crucem*. Septima die ex Dionyſianis: *Exurgens Maria*: Octava in utriſque: *Intravit Jeſus*. In antiquo Corbejenſi Ordinario duo dumtaxat aſſignantur Evangelia viciſſim repetenda, ſcilicet: *Repleta eſt*, & *Intravit*. Vide Patri Venerabilis Statutum. In eodem Corbejenſi Ordinario, & in Benignianis conſuetudinibus illud inſuper habetur: *Per totas octavas locutio eſt in clauſtro*; Corbejenſe Ordinarium addit: *excepta die octava*.

XXVIII. Nonnulli tamen occurrentes hanc in octavam feſtivitates celebrabant; ita in Compendienſibus S. Cornelii conſuetudinibus XVI. Calendas Septembris feſtum *S. Balſemii* ſolemniter celebrandum inſcribitur; in Ordinario Tullenſi *S. Arnulphi* cum XII. Lect., & commem. octavæ Aſſumtionis: „ (Tunc pro Veſperis omnium Sanctorum, „ *inquit*, Veſperæ de Sancta Maria dicentur, & pro Laudibus omnium Sanctorum, Laudes de Sancta Maria,] idemque aliis in feſtis infra hanc octavam incidentibus præſcribit.

XXIX. XVI. Calendas Septembris vetus Corbejenſe calendarium ſignat *octabas S. Laurentii*, de quibus ſolam commemorationem præſcribunt conſ. S. Germani, Lyrenſe, atque Beccenſe calendarium; tres Lectiones cum ſuis ℟. Tullenſe Ordinarium; ita tamen ut hymnus, & antiphonæ nocturnorum eſſent de B. Mariæ: Caſſinenſes vero octavæ S. Laurentii officium ita diſponunt: „ (In octava autem omnia fiant de S. Laurentio. Pſalmi de feria, tres Lectiones de S. Maria. Si autem ipſæ octavæ die Dominico „ venerint; Invitatorium, hymnus, antiphonæ tres in prima „ vigilia, & tres in ſecunda vigilia de S. Laurentio dicantur. In ſecunda de S. Mariæ, in tertia de Dominica, & „ Evangelium. Matutinum de S. Laurentio, deinde antiphona, & oratio de S. Maria; poſtea vero antiphona: „ *Benedictus*, & oratio de Dominica. Ad Primam antiphonæ, & Miſſa de S. Laurentio, adjuncta oratione S. Mariæ. Ad Tertiam Miſſa de Dominica, reliqua omnia de „ S. Laurentio;) ſed in recenti Corbejæ calendario octo Lectiones aſſignantur de S. Laurentio, & quatuor de S. Mariæ. Dionyſiani autem nequidem comm. de S. Laurentio faciebant.

XXX. XV. Calendas Septembris in vetuſtiſſimo Corbejenſi calendario legitur *Natale S. Agapiti, & S. Martini Papæ*, in recenti tantum *S. Agapiti Martyris*, de quo in conſ. S. Germani, in Ord. Tullenſi, in Lyrenſi, atque Beccenſi calendariis ſola præſcribitur commemoratio.

XXXI. XIV. Calendas in vetuſto Corbejæ calendario altera tamen manu, & in recenti *Magni Martyris*, de quo commemorationem notant cal. Lyrenſe, atque Beccenſe, & Ord. Tullenſe.

XXXII. XIII. Calendas Septembris in præfato Corbejæ calendario vetuſto *Natale S. Filiberti*, ſimiliter & in recenti, de quo memoriam notat Ord. Tullenſe; XII. Lect. calend. Lyrenſe; octo Beccenſe cum quatuor de B. M.

XXXIII. XII. Calendas Septembris vetus Corbejenſe calendarium *Natale S. Thimothei, & S. Symphoriani*; ubi, quod certe mirum eſt, nihil de octava B. Mariæ Aſſumtionis, quam ubique cum XII. Lectionibus ſignatam reperimus, & quidem cum majori Miſſa *in albis* ex conſ. S. Germani, S. Cornelii, & calendario Lyrenſi; immo *in cappis* ex conſ. S. Dionyſii, & Ordinario S. Petri ſupra Divam. Minor, ſeu matutinalis Miſſa *de SS. Martyribus Timotheo, & Symphoriano*, de quibus memoriam etiam in Veſperis, & Laudibus agebant; Sangermanenſes vero de S. Timotheo dumtaxat, rejecto S. Symphoriani in diem ſequentem feſto; de quo officium ſolemne *in albis de quinque cereis* celebrabant. Caſſinenſes de SS. Martyribus nil omnino feciſſe videntur, ex quorum vetiquo Ordinario hæc dumtaxat excerpſi: „ (In octava omnia fiant, ſicut in die ejus. Octo Lectiones fiant de ſermone Autperti Abbatis: *Adeſte dilectiſſimi fratres*, quatuor vero de homilia. Si „ ipſæ octavæ die Dominico evenerint; in prima, & ſecunda vigilia omnia fiant de S. Maria, ſicut in die ejus. „ Tertia vero vigilia de Dominica, & Evangelium, & Miſſa ad Primam; reliqua omnia de octava.) De Dominicarum infra octavam hæc habentur: „ (VIII. Lect. legantur de S. Maria; octava tamen, ſi quidem evenerit intra „ octavam, legatur de S. Laurentio. In tertia vigilia homilia de Dominica, & Evangelium. Matutinum de ſancta „ Mariæ, & Miſſa ad Primam.)

XXXIV. X. Calendas Septembris in Lyrenſi, Beccenſi, & recenti Corbejæ calendario, & in Ordinario Tullenſi *feſtum SS. Timothei & Apollinaris Martyrum* cum tribus Lect. notatur; in Dionyſianis *S. Oſmannæ Virginis* cum officio XII. Lect. cujus Invitatorium a quatuor *in cappis*, ſingula ℟. a duobus, quartum a tribus, octavum a quatuor, duodecimum a quinque cantabatur. Major Miſſa *in cappis* cum quatuor Procedentibus, & tribus Cantoribus. Sed in codice Colbertino officium S. Oſmannæ in diem o. Septembris rejicitur, & pro eo hac die legitur officium ſolemne *S. Bernardi* Abbatis cum XII. Lect. cujus Invitatorium

rium a duobus *in cappis*, quartum ℟. a duobus, octavum a tribus, duodecimum a quatuor cantabatur. Major Miſſa *in cappis*.

XXXV. IX. Calendas Septembris in vetuſtiſſimo Corbejenſi calendario inſcribitur *Natale ſancti Bartholomei Apoſtoli, & depoſitio Audoeni Epiſcopi*. Sancti Audoeni feſtum in ſequentem diem rejiciebant noſtri Dionyſiani, XII. Lectiones hodie de S. Bartolomeo facientes, cum quarto ℟. a duobus, octavo a tribus, duodecimo a quatuor, & majori Miſſa *in cappis*. De S. Audoeno nihil omnino in Ordinario Tullenſi; commemoratio tantum cum Miſſa matutinali in conſ. S. Germani, S. Cornelii & in Ord. S. Petri ſupra Divam, quatuor poſtremæ Lectiones in Lyrenſi, atque Beccenſi calendariis: feſtum vero S. Bartolomei in Ordinario Tullenſi, S. Petri ſupra Divam, conſ. S. Germani, & recenti Corbejæ calendario inſcribitur *in albis*.

XXXVI. VIII. Calendas Septembris in vetuſtiſſimo Corbejæ calendario *Natale ſanctæ Hunegundis*: habetur etiam in recenti cum tribus lect. In Ordinario Tullenſi *S. Geneſii Martyris* tres Lectiones. In calendario Beccenſi *S. Ludovici Regis* XII. Lectiones; inſcribitur etiam in conſuetudinibus S. Germani *in albis de quinque cereis* cum XII. Lectionibus, Evangelio: *Confiteor tibi Pater*, & comm. cum Miſſe matutinali de ſancto Geneſio. Dionyſiani vero XII. Lect. de ſancto Audoeno, ut diximus, faciebant.

XXXVII. VII. Calendas Septembris Pariſienſes S. Germani XII. Lect. officium de S. Philiberto Abbate celebrabant.

XXXVIII. VI. Calendas Septembris in veteri Corbejenſi calendario ſignatur *Natale S. Rufi*, ſimiliter in recenti, Beccenſi, & Lyrenſi, Ordin. Tullenſi, conſuetudinibus S. Dionyſii, & S. Cornelii cum tribus Lectionibus, pro quo conſuetudines S. Germani habent „ (feſtum SS. „ Martyrum Georgii, Aurelii atque Nataliæ, feſtum in „ parvis cappis,) cum proprio officio; ſaltem quoad antiphonas, & ℟. & cum octava. In primis Veſperis accendebantur lampadas choreæ non extinguendæ, uſque in craſtinum poſt Completorium. In Laudibus, & Miſſa matutinali comm. *S. Rufi* faciebant.

XXXIX. V. Calendas Septembris in antiquo Corbejenſi calendario notatur *Natale S. Hermetis*; in recenti, & in antiquo Ordinario *S. Auguſtini Epiſcopi, & SS. Martyrum Hermetis, & Juliani*, de quibus tertius Nocturnus præſcribitur, ſicut & in Dionyſianis conſuet., in Ordinario vero S. Apri Tullenſis, *S. Hermetis* ſolius, de quo etiam ſecundum Nocturnum cum Miſſa matutinali notat Ordin. S. Petri ſupra Divam; ſed in Calendario Lyrenſi, atque Beccenſi de S. Hermete comm. tantum legitur, in conſuet. S. Germani de SS. Hermete, & Juliano. E contra in Compendienſibus S. Cornelii conſuet. ſolemne officium de S. Hermete aſſignatur, cum comm., & Miſſa matutinali de S. Auguſtino. S. Auguſtini feſtum in Ordinario S. Petri ſupra Divam, conſuet. S. Germani, Calendario Lyrenſi, atque Beccenſi inſcribitur *in albis*. In antiquo Caſſinenſi Ordinario duodecima Lectio de Paſſione S. Hermetis cum Miſſa ad Primam legitur.

XL. IV. Calendas Septembris vetus Corbejenſe Calendarium ſignat *Natale Sanctæ Sabinæ, & S. Johannis Baptiſtæ*. De S. Sabina ſolam commemorationem cum Miſſa matutinali ad ſummum reperimus in libris noſtris: Caſſinenſes addunt octavam Lectionem cum ſuo ℟. Integrum vero officium ubique notatur de S. Johannis Baptiſtæ Decollatione cum XII. Lectionibus: ſcilicet ex Ordinario Caſſinenſi VII. *de homilia Bedæ*, octava de *S. Sabina*, nona ex commentario S. Hieronymi, tribus ſequentibus de Sermone S. Auguſtini. Quartum ℟. apud Dionyſianos a duobus, octavum a tribus, duodecimum a quatuor cantabatur. In Laudibus commemorationi S. Sabinæ præmittebant Pariſienſes S. Germani memoriam *S. Mederici*. In eorum conſuetudinibus, ut in Calendario recenti Corbejæ, & in Ordinario S. Petri ſupra Divam, feſtum Decollationis S. Johannis Baptiſtæ inſcribitur *in albis*, quibus conſonat antiquum Caſſinenſe Ordinarium: Dionyſiani autem Miſſam cantabant *in cappis*, Tullenſes propter Dedicationis feſtum, Decollationem S. Johannis Baptiſtæ, & memoriam S. Sabinæ in ſequentem diem rejiciebant.

XLI. III. Calendas Septembris in veteri Corbejæ Calendario *Natale S. Feliciſſimi, & Adaucti*; in recenti Calendario *Felicis, & Adaucti*; de quibus tres notat Lectiones, ſicuti Compendienſes, & Dionyſianæ conſuetudines; XII. Calendarium Beccenſe: Lyrenſe autem VIII. de *S. Agilo*, & quatuor de prædictis Martyribus; conſuetudines S. Germani VIII. Lect. *S. Fiacrio*, & IV. de Martyribus de quibus commemorationem tantum habet Tullenſe Ordinarium.

XLII. Pridie Calendas vetus Corbejæ calendarium ſignat *Natale S. Paulini, Epiſcopi*, de quo tres Lectiones præſcribunt conſuet. Dionyſianæ, memoriam tantum Tullenſe Ordinarium.

CAPUT VIII.

De Feſtis, Septembris, & Octobris menſium.

I. CAlendis Septembris in vetuſtiſſimo Corbejæ calendario ſignatur *Natale S. Priſci, & Tranſlatio S. Nazari*: altera manu additur *Natale S. Firmini Epiſcopi*. In recenti vero *Firmini Epiſcopi VIII. Lect., Priſci Martyris IV. Lect., Ægidii Abbatis commemoratio. SS. Priſci, & Ægidii* notatur etiam comm. in Ordinario Tullenſi; ſed in calendario Lyrenſi, atque in Ordinario S. Petri ſupra Divam duodecim Lectiones adſcribuntur S. Ægidio Abbati; S. Priſco autem ſola commemor. Illi tamen in calendario Beccenſi tertius conceditur nocturnus, duobus primis S. Ægidio conſecratis. Similiter in conſ. S. Germani tertius nocturnus S. Priſco attribuitur; duo autem primi *S. Lupo Epiſcopo*, S. Ægidii officio XII. Lect. in ſequentem diem rejecto. Sed Dionyſiani, & Compendienſes utriuſque officium, SS. ſcilicet *Confeſſorum Ægidii, & Lupi*, cum comm. S. Priſci, hac die cantabant; & quidem Compendienſes *in albis*. In Ordinario etiam S. Petri ſupra Divam *feſtum S. Ægidii* inſcribitur *in albis*.

II. IV. Nonas Septembris in Beccenſi, & recenti Corbejæ calendario *S. Antonii Martyris* tres Lectiones præſcribuntur.

III. III. Nonas Septembris in eodem recenti Corbejæ calendario notatur *Ordinatio S. Gregorii Papæ* cum tribus Lect.; in conſ. S. Germani cum VIII.: in Ord. S. Petri ſupra Divam *in albis*. In Ordinario autem Tullenſi *feſtum S. Manſueti in albis*, cum octava, & comm. S. Gregorii; item S. Remacli.

IV. Pridie Nonas Septembris in conſuet. S. Dionyſii *S. Marcelli Martyris* cum tribus Lect.; in calendario recenti Corbejæ *S. Bonifacii Epiſcopi, & Martyris* cum tribus item Lectionibus; in conſ. S. Germani *S. Bernardi Abbatis* XII. Lect.

V. Nonis Septembris in Dionyſiani, Compendienſibuſque conſuet. *S. Bertini Abbatis* tres Lect.; in recenti Corbejæ cal. XII.

VI. VII. Idus Septembris in eodem recenti calendario *Sancti Evurtii Epiſcopi, & Confeſſoris* tres Lectiones; in Dionyſianis conſ. SS. Confeſſorum *Evurtii, & Clodoaldi* XII. Similiter in conſ. Sancti Germani VIII. Lectiones de Sancto Clodoaldo; tertius nocturnus cum Laud. de S. Evurtio; ſed major Miſſa de vigilia B. Mariæ ab Abbate celebranda, de qua ſic ſcribunt: „ (Ad Miſſam magnam „ debent eſſe tapeta ſuper formas, & debent accendi „ tres cerei ad pronos, & duo ante corpora SS. Dominus „ Abbas, vel Prior, qui celebrabit Miſſam, habebit indumenta albe, cum miniſtris ſuis, & Cantor, vel Sub„ cantor, qui tenebit chorum, & illi, qui cantabunt ℟. „ vel alleluja: ſcilicet bini, & bini, induti erunt cappis „ albis. Introitus: *Salve S. Parens*: *Gloria in excelſis Deo* „ &c.) & infra memorandum illud ſuæ erga Deiparam Virginem pietatis monumentum addunt: „ (Debemus in „ hac vigilia Nativitatis, & in omnibus aliis vigiliis „ Beatæ Virginis jejunare.) Noſtri etiam Compendienſes vigiliam Nativitatis B. Mariæ cum tribus Lectionibus celebrabant.

VII. VI. Idus Septembris in vetuſtiſſimo Corbejæ calendario ſignatur *Natale S. Adriani, & Nativitas S. Mariæ*. De S. Adriano ſolam commemorationem invenimus in noſtris libris, cum Miſſa matutinali in quibuſdam. Totum autem officium de Nativitate B. Mariæ, cui in recenti Corbejæ calendario inſcribitur ſolemnitas *Principalis*; in Ordinario S. Petri ſupra Divam, & conſuetudinibus S. Germani *Annualis*. In his, & Dionyſianis, Compendienſibuſque, atque etiam in Rituali Corbejenſis monaſterii ſolemnis ante Miſſam proceſſio præſcribitur; & quidem in Dionyſianis *ſicut in die Aſſumtionis*; in Sangermanenſibus ſic: „ (Dum cantabitur Tertia, Cantor præparabit Sanctuaria ad majus altare; poſt Tertiam Abbas incenſabit „ majus altare, & Sanctuaria; poſtea revertetur in cho„ rum, & ordinabitur proceſſio: Cantor incipiet ℟. *Stir*„ *ps Jeſſe*, & ibit conventus proceſſionaliter ad capellam. „ Abbas aſperget altare capellæ aqua benedicta, & thu„ rificabit; poſtea revertetur ad ſtallum ſuum, & dicet „ ℣. *Poſt partum Virgo*: *Dominus vobiſcum*: oratio: „ *Supplicationem ſervorum tuorum*. Cantor incipiet ℟. „ *Hodie natu eſt*; ſi opus fuerit per clauſtrum: *Ad* „ *nutum Domini*, & *Solem juſtitiæ*, & hoc in medio navis; quo „ cantato, incipietur ab Abbate, vel Cantore antiphona:

„ *Nati-*

Nativitas tua. Conventus veniet cantando in chorum.) Sequebatur Miſſa ſolemnis *in cappis*, tam ex his conſuetudinibus, & Dionyſianis, quam ex Ord. Caſſinenſi, Tullenſi, S. Petri ſupra Divam, & calendario Beccenſi; & quidem apud Dionyſ. eum ſex Procedentibus, & tribus Cantoribus, & antiphona: *Nativitas tua* ante Evangelium, quam etiam cantabant noſtri Compendienſes.

VIII. V. Idus Septembris in utroque Corbejenſi calendario legitur *Natale S. Gorgoni, & depoſitio S. Audomari Epiſcopi*. S. Gorgonii officium XII. Lectionum notatur in Ordinario Tullenſi, & in Dionyſianis conſuetud.; ſed in his tertius nocturnus cum Laudibus B. Mariæ octavæ tribuitur: In codice tamen Colbertino præſcribitur hac die S. Oſmannæ officium, ut ſupra diximus, rejecto S. Gorgonii feſto in diem ſequentem, de quo ſolam memoriam ſcribunt conſuetudines S. Germani, S. Cornelii, Ordin. S. Petri ſupra Divam, & Calend. Beccenſe.

IX. III. Idus Septembris in utroque Corbejæ cal. *Natale SS. Proti, & Jacincti*, de quibus ſolam memoriam habent noſtri codices, excepto Caſſinenſi Ordinario, in quo notatur cum XII. Lect., præter duodecimam, quæ „ (de S. Eugenia dicatur „ *inquit*, & ad Matutinum, & Miſſam addatur cantus, & oratio pro ea.)

X. Pridie Idus Septembris octavam B. Mariæ cum XII. Lect. celebrabant noſtri Compendienſes.

XI. Idibus Septembris in Dionyſianis conſ. notatur memoria *de ſancto Maurilio*, de quo duodecim Lectiones præſcribunt Ordin. S. Petri ſupra Divam, & conſuetudines S. Germani: in quibus tamen tertius nocturnus cum Laudibus octavæ Nativitatis B. Mariæ tribuitur.

XII. XVIII. Calendas Octobris in vetuſto Corbejenſi calendario ſignatur *Exaltatio S. Crucis, & Natale SS. Cornelii, & Cypriani*. De SS. Cornelio, & Cypriano in antiquo Caſſinenſi Ordinario, in Corbejenſi item antiquo, in Tullenſi S. Apri, & S. Petri ſupra Divam notantur duo primi nocturni, cum Miſſa matutinali, & comm. in utriſque Veſperis, & Laudibus; & quidem in Caſſinenſi cum antiphona, *Magnificat*, vel *Benedictus*, & collecta: reliquum officium de S. Cruce. In Calendario Beccenſi, & recenti Corbejenſi quatuor primæ Lectiones Exaltationi S. Crucis tribuuntur, VIII. poſteriores SS. Martyribus. E contra Dionyſiani, & Compendienſes primum nocturnum cum Miſſa matutinali de SS. Martyribus cantabant, reliquum officium de S. Cruce: Compendienſes autem vigiliam SS. Martyrum *in albis* ſolemniter celebrabant.

XIII. In calendario Lyrenſi VIII. primæ Lectiones Exaltationi S. Crucis: IV. poſteriores SS. Martyribus aſſignantur; ſed conſuetudines S. Germani integrum de Exaltatione S. Crucis officium habent, SS. Martyrum feſto alterum in diem tranſlato.

XIV. „ (Ad majorem Miſſam, *inquiunt Caſſinenſes in veteri Ordinario*, adoretur crux cum ligno Domini eodem ordine, quo in Inventione ejus.) Id communis Ordinis Benedictini uſus obtinuit; quamvis in modo variæ fuerint monaſteriorum conſuetudines. Divionenſes ſancti Benigni c. 68. ſuum ita exprimunt: „ (In Exaltatione S. Crucis poſt Tertiam, ſicut in Paraſceve, ſtatim totus chorus, & pavimentum ante altare tapetibus ſternitur, antequam officium Miſſæ incipiatur, & crux ab Armario duobus faſterlis, dum Miſſa minor cantabatur, cooperta apportatur a duobus albatis, qui de poſt majus altare exeunt uſque ad gradum ante altare principale. Tunc a tenentibus diſcooperta cruce, & ab Armario incepta antiphona: *Ecce lignum crucis* omnes petunt veniam ſuper genua. Finita autem ſupradicta antiphona, ſequitur alia, ideſt *Crucem tuam*, quæ & repetitur per ſingulos verſus pſalmi: *Deus miſereatur*. Si vero hoc finito, nondum omnes adoraverint, incipit Armarius Antiphonam: *O crux ſplendidior*, & *O Crux viride lignum*, atque alios cantus de Cruce, donec ſani, & infirmi omnes adoraverint. Adorata autem Cruce ab omnibus, quemadmodum in Paraſceve, etiam infantibus, ſicut eorum ordo exigit, adorant infirmi, qui quocumque modo, aut per ſe poſſunt, aut alio ſuſtentante accedere. Quo completo, illi qui tenebant crucem, elevantes eam recedunt, eadem hora ab Armario incepta antiphona: *Super omnia ligna*, quæ dum incipitur, iterum venia ab omnibus petitur. Poſt hæc ſi qui convenerint populares, defertur eis in alium locum, & adorant. Antiphona autem finita, ſtatim omnia ſigna pulſantur, & Miſſa incipitur.) Idem habetur in antiquo Corbejenſi Ordinario, a quibus vix diſcrepat Udalricus l. I. c. 38. Beccenſium ritus in libro Uſuum ita deſcribitur; „ (In Exaltatione S. Crucis ante Tertiam ſint omnes albis induti, uti mos eſt in hujuſmodi ſolemnitatibus. Poſt Tertiam Sacerdos Hebdomadarius deponat ſtolam, & cum Diacono majoris Miſſæ eat ad locum ubi Crux habetur velis adornata, quam prius incenſatam ab eodem Sacerdote, afferant ad ſiniſtram altaris partem, & diſcooperientes ipſam dicant antiphonam: *Ecce lignum*, quam repetentes omnes flectant genua. Secretarius autem habeat tapete ſtratum ante altare. Choro repetente præſcriptam antiphonam, afferant eam ipſi ante altare, a quibus poſt Dominum Abbatem primum adoretur; cum vero adoratur, cantentur, antiphona: *Crucem tuam*, pſalmus: *Deus miſereatur noſtri*: *O Crux ſplendidior*. Poſtquam omnes adoraverint, inchoet Sacerdos excelſa voce antiphonam: *Super omnia*, & omnes flectant genua, ℟. *Tu ſola*. Repoſita autem Cruce in loco ſuo, ſonet claſſicum, & ſolemniter celebretur Miſſa.) Paulo aliter Ordinarium S. Petri ſupra Divam: „ (Poſt VI., vel, ſi Dominica eſt, poſt III., Sacerdote ante altare, cum Cruce, aqua benedicta, candelabris, & incenſo, incipiat Cantor antiphonam: *O crux glorioſa*, & fiat proceſſio circa clauſtrum, & per Galileam ante Crucifixum, præcedentibus ſenioribus ordinatim; finita itaque antiphona, incipiat Abbas antiphonam: *Sanctifica nos*; depoſita deinde cruce in loco decenter ornato, adorent eam cum una tantummodo venia; Cantore interim incipiente antiphonam de Laudibus, & ceteras, quæ ſequuntur. Quibus rite peractis, Abbas, vel Sacerdos erigens crucem incipiat antiphonam: *Super omnia ligna*, pulſatis itaque ſignis, & accenſis luminaribus, celebretur Miſſa ſolemniter;) & Tullenſe S. Apri: „ (Interim dum Miſſa matutinalis cantatur, Sacriſta præparet reliquias ſuper altare S. Mauritii. Finita Miſſa, cantetur Tertia in choro. Interim induant fratres albas, & ponantur in lancea reliquiæ, & vexilla; duo pueri teneant cereos juxta lanceam, unus hinc, & alius inde: Thuribularius ſit ibi. Finita Tertia, qui præeſt, incenſet reliquias, & incipiatur a Cantore antiphona: *Iſti enim*, & reliquiæ eleventur in altum. Finita antiphona, qui præeſt, dicat ℣. *Glorioſus Deus*, & collectam: *Propitiare*. Iis peractis, Sacriſta cappa indutus accipiat crucem argenteam, & fiat proceſſio per clauſtrum cantando ℟. *Per tuam crucem* cum ℣. nulla fiat ſtatio, etiam ſi ſit Dominica. Ad introitum chori incipiatur antiphona: *Venerabilis Aper*. Proceſſione facta, omnes qui in choro ſunt, eodem ordine, quo ad communionem accedunt, crucem adorent, genibus primo flexis ante crucem, & moram non facientes ſurgunt, & crucem oſculentur. Interim cantentur iſtæ antiphonæ: *Salve rex*: *O Crux viride*: *O Crux ſplendidior*. Iis dictis, Sacriſta elevet crucem in altum, & Cantor incipit ℟. *Tuam crucem*, chorusque proſequitur. Finita repetitione poſt ℣., qui præeſt, accipiat crucem de manu Sacriſtæ, & incipiat antiphonam: *Super omnia*, & cantatur ab omnibus; ipſe vero crucem reportat ad locum ſuum. Finita dicta antiphona, ſequitur Miſſa.) Denique conſ. S. Dionyſii in Francia: „ (Poſt Tertiam adoretur Crux ita: Tres Sacerdotes in cappis deferant clavum, & coronam, & reliquias Crucis; & deferantur duo candelabra, cum thuribulo; & cantetur antiphona: *Ecce lignum*: & ſic eant ante altare S. Trinitatis, ibique adoretur Crux a conventu, & dum adoratur, cantetur pſalmus poſt antiphonam: *Beati immaculati*, & ℣. *Crux fidelis inter omnes*, & hymnus: *Pange lingua glorioſi*, & alii ℣. qui ſequuntur, quantum opus fuerit. Poſt adoratam crucem eant Sacerdotes cum reliquiis in clauſtro, & faciant benedictionem, & poſt cantetur magna Miſſa.) Permanet hactenus apud noſtros Dionyſianos hæc conſuetudo laudabilis, eamdem videre eſt in conſ. S. Germani, & Grandimontenſium c. 59. quibus referendis ſuperſedeo.

XV. Duo hic addunt Divionenſes S. Benigni conſuetudines, primum: „ (ſciendum eſt, *inquiunt*, de hac feſtivitate, quoniam multum congruere videtur, ea die jejunium debere fieri, quo Crux adoratur; propter quod conſtitutum eſt apud nos, ut ſi jam dicta feſtivitas evenerit in IV., vel VI. feria, vel Sabbato; ea ſeptimana jejunium quatuor temporum agatur, etiamſi ejus rectus terminus minime ſit; & quando hoc evenit, de SS. Cornelio, & Cypriano ad Miſſam, de S. Cruce poſt primam collectam, una tantum collecta dicitur, ſicut fieret, ſi eadem die ſepelitio fratris accideret, etiamſi jejunium non eſſet.) Quod inſtitutum S. Odiloni tribuitur apud Udalricum l. I. c. 38., & in antiquo Corbejæ calendario, in quo hæc adduntur: „ (Ad Miſſam autem de jejunio, cum, ut dictum eſt, feſtum evenit, non vadit ad offerendam, niſi ſolus Prior, & unam tantum hoſtiam offert; ad pacem quoque ſolus vadit. Eodem que-

„ quoque modo fit in omni jejunio, cum evenit feſtivitas xii. Lectionum.) De jejunio iv. temporum quando incipi debeat, diximus alibi.

XVI. Alterum quod habent Benignianæ conſuetudines ita exprimitur: „ (nec ignorandum, quod in Idibus Septembris, quæ ſunt una die ante hanc feſtivitatem, ea ipſa die incipit jejunium monachorum, & poſtmodum diebus privatis non niſi ſemel comeditur, in quibus eodem modo nos habemus, quemadmodum per totam æſtatem, quoties jejunium fiebat. Similiter in xii. Lect. quibus hic comedimus, per omnia facimus uſque ad Calendas Octobris.) Hic duo continentur. 1. Jejunium Monachorum Regulare ipſo Iduum die, ſive pridie ante Exaltationem S. Crucis incipere. 2. Retinendas eſſe æſtatis conſuetudines uſque ad primam menſis Octobris diem; quod utrumque etiam de Cluniacenſibus refert Udalricus l. 1. c. 39. Contrarium tamen legimus in Dionyſianis conſuetudinibus, in quibus poſt diſpoſitum Exaltationis S. Crucis officium hæc adduntur: „ (Ab hac die uſque in Paſcha ſemel in die comedent fratres, & amodo non dormiant poſt prandium, quando jejunant.) Codex Colbertinus addit: „ (niſi in Dominicis diebus uſque ad feſtum S. Remigii.) Et in Ordinario S. Petri ſupra Divam ad feſtum Exaltat. S. Crucis: „ (Ipſa namque die ſecundum Regulam jejunia noſtra inchoantur, & conſuetudo æſtivi temporis tranſmutatur.) Vid. commentarium noſtrum ad cap. 41.

XVII. XVII. Cal. Octobris in vetuſto Corbejenſi calendario ſignatur *Natale S. Nichomedis*; in aliis noſtris calendariis inſcribitur octava Nativitatis B. Mariæ *in albis*, ſicut in Ord. S. Petri ſupra Divam, & conſ. S. Germani cum comm. & Miſſa matutinali de S. Nichomede; ſed in Tullenſi S. Apri Ordinario ejuſdem S. Apri officium ſollemniter decantandum hac die inſcribitur hoc modo: „ (Ad primas Veſperas D. Abbas a principio Veſperarum indutus albis, & cappa faciat officium, & in ejus abſentia Prior. Cantor, etiam alius frater ab ipſo rogatus induti albis, & cappis regant chorum: ad ipſas autem Veſperas prima antiphona ſuper pſalmos incipiatur ab uno regentium chorum, ſcilicet ab illo, in cujus choro hebdomada eſt, & alter regens chorum intonet pſalmum; alias autem antiphonas regentes chorum fratribus ſuperioribus injungant deſcendendo; unus vero chorum regentium intonet pſalmum, ſcilicet, ille in cujus choro antiphona incipitur . . . . ℟. *Glorioſus vir* cantetur a duobus fratribus in albis, & cappis, quibus regentes chorum injunxerint; dictoque a Cantoribus: *Glorioſus vir*, regentes chorum reincipiant modice altius: *Glorioſus vir*, chorusque reliqua Reſponſorii proſequatur . . . Ad *Magnificat* antiphona: *S. Aper*; duo chorum regentes intonent *Magnificat*: ſi vero Abbas præſens non fuerit, antiphona ad *Magnificat* a Cantore incipiatur, & alius frater chorum regens intonet ſolus *Magnificat*. Hic portetur incenſum a duobus in albis, & cappis. Si Domnus Abbas faciat officium, duo Cantores ℟. procedant cum eo; ſi vero Prior faciat officium unus Cantor ℟. cum eo procedat. Thuribularii ſint in albis, qui primo incenſent regentes chorum, poſtea quiſque eorum ſuum incenſet chorum: Poſt *Pater noſter* preces non dicuntur; ſed loco precum dicitur ℣. *Sacerdos Dei Aper*, vel *Ora pro nobis* . . . . Poſt Veſperas fiat proceſſio ſine incenſo ad S. Mariam . . . . & pro Veſperis omnium SS. dicantur Veſperæ de S. Maria hoc ordine: ſuper pſalmos antiphonæ: *Felix valde*; pſalmi: *Lætatus ſum*: *Niſi Dominus*: *De profundis*: *Memento*: *Lauda Jeruſalem*; cap. de ipſo feſto, ℟. *Specie tua*, hymnus *Ave maris*, ℣. *Ora pro nobis*, ad Magn. antiphona: *Nativitas tua*, ℣. poſt antiphonam *Benedicta tu*, vel alius; ſed *Poſt partum* non dicitur; collecta: *Famulis tuis*, poſtea fit commemoratio de omnibus SS.

XVIII. „ (Hac nocte poſt Completorium portet Sacriſta incenſum, ſicut ordinatum eſt in Ordinario de officio Sacriſtæ.)

XIX. „ (Hac nocte ante Matutinas quiſque frater dicat ſolus ſub ſilentio xv. pſalmos; Invitatorium: *Accedant omnes* cantetur a vii. fratribus in albis, & cappis; ſcilicet a Cantore, & duobus Hebdomadariis, & aliis quatuor fratribus in tabula nominatis . . . Notandum, quod ſi hebdomada in dextro choro fuerit, & prima antiphona 1. noct., & ad cantica antiphona, & prima antiphona Laudum, & ad horas diei antiphonæ a Cantore incipi debent; ſi vero hebdomada in ſiniſtro choro fuerit, ab Hebdomadario incipiantur . . . . in quolibet nocturno ad quartam Lectionem incenſum debet portari a duobus Presbyteris indutis albis, & cappis, quibus Sacriſta injunxerit, qui Sacriſta incipiat a junioribus Presbyteris, gradatim aſcendendo.)

XX. „ (Poſt Laudes non fiat proceſſio; pro Laudibus omnium SS. dicantur Laudes de S. Maria; & ad ejus Laudes antiphonæ, pſalmi, capitulum, ℟., hymnus, ℣., & ad B. antiphona, ſicut prima die Nativitatis ejus dicantur, collecta: *Famulis tuis*. *Verba mea*, & pſalmi familiares hac die non dicantur.)

XXI. Miſſa matutinalis de oct. B. Mariæ: „ (Poſt Miſſam matutinalem cantetur Tertia. Interim Cantor dividat cappas; dictaque Tertia, expectamus Canonicos majoris eccleſiæ, qui debent eſſe in ſiniſtro choro, & nos in dextro; qui Canonici debent chorum regere, & totum officium Miſſæ adimplere. Hac die ad proceſſionem ℟. *Tua ſunt*, & fit proceſſio eodem modo, & ordine, quo dictum eſt in Dedicatione. In hac proceſſione canonici vadunt ante nos, & nos poſt ipſos; ſed Decanus, & aliæ perſonæ vadunt poſt Priorem . . . . ſequitur Miſſa: *Statuit*, Introitus debet triplicari, duo Cantores regant chorum, *Cunctipotens* a tribus cantetur; infra *Gloria in excelſis*, tres cantent ℣. *Ieſus* &c. Si hoc feſtum cadat in feriam iv.; tres Miſſas habebimus in conventu: prima erit de octava B. Mariæ, ſecunda de S. Apro, & tertia de jejunio, quam inter Sextam, & Nonam celebrabit Hebdomadarius magnæ Miſſæ.)

XXII. Poſt ſecundas Veſperas „ (pro Veſperis omnium SS. dicantur Veſperæ de S. Maria.)

XXIII. Poſtridie „ (finita Miſſa, quatuor Presbyteri a Sacriſta rogati in albis, & ſtolis deponant feretrum S. Apri in cellis ſua. Interim pulſentur timpana magnæ turris, & cantetur aliquod ℟. de S. Apro. Quo finito, Sacerdos, qui Miſſam celebravit, cappa indutus incenſet feretrum, & dicat ℣. cum collecta de S. Apro, poſtea cantetur vi. niſi ſit jejunium iv. temporum.) Hæc omnia fuſius forte, quam par fuit, retulimus, eo quod ſingulares aliquos ritus ab aliorum monaſteriorum ritibus diverſos contineant, quos reſcire alicujus fortaſſis operæ pretium fuerit.

XXIV. XVI. Calendas Octobris in vetuſto Corbejæ calendario ſignatur *Natale S. Euſemiæ, & SS. Lucii, & Geminiani*, de quibus tres Lect. notantur in recenti, & in conſ. Dionyſianis, item in calendario Lyrenſi, & Beccenſi tres Lect. de *S. Euphemia*. Pariſienſes S. Germani hac die feſtum SS. Cornelii, & Cypriani cum xii. Lect. celebrabant, ex quibus iv. poſtremæ, cum Laudibus, & Miſſa matutinali de SS. Lucio, & Geminiano & memoria S. Euphemiæ: Compendienſes vero de octava SS. Martyrum Cypriani, & Cornelii tres cantabant Lect. Tullenſes tres item de octava S. Apri cum commem. S. Euphemiæ; item SS. Lucii, & Geminiani.

XXV. XV. Calendas Octob. in vetuſto Corbejenſi Calendario notatur *Natale S. Lamberti Epiſcopi*, de quo tres Lect. aſſignantur in recenti, & Beccenſi, in Ord. S. Petri ſupra Divam, & conſuet. S. Dionyſii, xii. in conſuet. S. Germani, ſola commem. in Ord. Tullenſi.

XXVI. XII. Cal. Octob. vigilia S. Matthæi, de qua nihil præter Miſſam, quæ etiam Miſſæ Quatuor Temporum cedere debebat. Ad nocturnos autem tres Lectiones de *SS. Martyribus Fauſta, & Evileſio* notant Dionyſianæ conſuetudines.

XXVII. XI. Calendas Octob. in veteri Corbejenſi Calendario inſcribitur *Natale S. Matthæi*; inſcribitur etiam in aliis Calendariis, Ordinario S. Petri ſupra Divam, S. Apri Tullenſis, & conſuet. S. Germani *in albis*; in Calendario quidem Lyrenſi, atque Beccenſi, cum commem. *S. Laudi Epiſcopi*, cui inſuper tribuit matutinalem Miſſam Ord. S. Petri ſupra Divam; ex conſuet. S. Dionyſii ad Miſſam omnes erant *in cappis*; ſed reliquum officii non erat ita ſolemne. Compendienſes vero hac die octavam SS. Cornelii, & Cypriani celebrabant *in albis*; feſtum vero S. Matthæi in ſequentem diem; S. Mauritii in tertium transferebant. Si autem „ (S. Matthæi ſolemnitas in aliquo dierum jejunii iv. Temporum evenerit, *inquit Ord. S. Petri ſupra Divam*, Miſſa matutinalis fiet de Apoſtolo ſolemnis, *Credo* quoque, & *Præfatio* de Apoſtolis dicatur; & major Miſſa, cum ſic evenerit, de jejunio celebretur.)

XXVIII. X. Cal. Octob. vetus Corbejæ Calendarium habet *Natale S. Mauricii cum ſociis ſuis*, de quibus xii. Lectiones notantur in noſtris Calendariis, & in conſuet. S. Germani, & S. Cornelii. In Ordinario autem S. Petri ſupra Divam, inſcribitur *in albis* cum proprio ſervitio; ſed Dionyſiani ſolemne ejus officium fere totum proprium celebrabant cum octava, ex quo primas Veſperas, Nocturnos, & majorem Miſſam *in cappis*, cum quatuor Procedentibus, in SS. Martyrum oratorio cantabant: ad Noct. autem Invitatorium a quatuor *in cappis*, ſingula ℟. a duobus quartum a tribus, octavum a quatuor, duodecimum a quin-

que concinebatur. Tullenſes etiam S. Mauritii feſtum cum Miſſa majori *in cappis* octava, & eadem fere celebritate quo feſtum S. Apri recolebant; matutinalem autem Miſſam *in albis* de octava S. Apri cantabant.

XXIX. IX. Cal. Octob. in veteri Corbejæ Calendario legitur *Natale S. Lini Papæ, & Natale S. Marci Evangeliſtæ*, pro quibus in recenti tres Lectiones de S. Thecla ficut in Dionyſianis conſuet. præſcribuntur.

XXX. VIII. Cal. in conſuet. S. Germani *feſtum SS. Martyrum, Andochii, Tirſi, & Felicis* cum XII. Lect.; in Dionyſianis *S. Geremori Abbatis* cum tribus.

XXXI. VII. Cal. Octob. in veteri Corbejæ calendario ſignatur *Natale S. Firmini Epiſcopi*; in recenti inſcribitur *in albis*; in Dionyſianis conſuetud. *in cappis*; in Compendienſibus ſimplex XII. Lect.

XXXII. VI. Cal. Octob. in veteri Corbejæ Calend. *Depoſitio S. Euſebii Epiſcopi*; in Dionyſianis conſuet. tres Lect. *de SS. Martyribus Cypriano, & Juſtina*.

XXXIII. V. Calendas Octobris in vetuſtiſſimo Corbejenſi Calendario *Natale SS. Coſmæ, & Damiani*, de quibus XII. Lectiones aſſignantur in recenti, & conſuet. S. Germani; tres in Calend. Beccenſi, & in Dionyſianis conſuet. commemoratio tantum in Ordinario Tullenſi.

XXXIV. IV. Calendas Octob. in conſuet. S. Dionyſii *octava S. Mauritii* cum XII. Lect., cujus comm. cum Miſſa matutinali ſequenti die faciebant noſtri Tullenſes.

XXXV. III. Calendas Octobris in veteri Corbejenſi Calendario legitur *Dedicatio Baſilicæ S. Michaelis Archangeli*. Conſignatur in noſtris omnibus libris cum proprio officio XII. Lect. ſolemni; & quidem in Ordinario S. Petri ſupra Divam cum octava; in Tullenſi cum octava & Miſſa de vigilia; in recenti Corbejæ Calendario, in Ord. S. Petri ſupra Divam, & conſuet. S. Dionyſii inſcribitur *in cappis*, in conſuet. S. Germani, S. Cornelii, & in Ord. Tullenſi *in albis*. Unum hoc in feſto fuit iſtud ſingulare, quod videlicet „ (finito verſu offerendæ majoris Miſſæ, „ *inquiunt Divionenſes S. Benigni conſuetudines c. 68.*, „ & repetito: *Et aſcendit fumus aromatum*, duo Levitæ cum „ duobus thuribulis, in quibus abundantur in choro Armarius, vel Domnus Abbas, ſi celebrat Miſſam, thus „ miſit, incenſant altare; alter a dextris, & alter a ſiniſtris; ac ſe iterum contra ſe invicem thuribula librantes, quorum alterum mittit illuc Armarius de choro, alter vero „ eſt, qui legit Evangelium, qui non prius incenſationem dimittant, donec offerenda finiatur.) Ejuſdem ritus meminere Dionyſianæ conſuetudines his verbis: „ (A „ principio offerendæ uſque in finem thurificent duo Sacerdotes majus altare, & altare B. Martyrum, & conventum.) Compendienſes: „ (Offertorium: *Stetit Angelus*, „ a principio uſque in finem Diaconus, & Subdiaconus thurificent altare; deinde more ſolito Diaconus thurificet „ Sanctuarium, & cetera.) Pariſienſes S. Germani: „ (Quidem Diaconus poſt Evangelium induet ſe ſtola, manipulo, & dalmatica alba; & incipiet poſt finem offertorii „ coram altari majori: *Et in conſpectu Angelorum*: poſtea „ Diaconus majoris Miſſæ, & alius Diaconus, qui incipit „ ℣., majus altare incenſabunt, deinde incenſabunt altare S. Michaelis in turri majori, & ibunt per medium „ chorum, & revertentur in chorum, & incenſabunt „ Priorem. Poſtea Diaconus, qui incepit: *In conſpectu*, „ deponet omnia veſtimenta ſua, & Diaconus alius pro „ celebratione Divini Officii remanebit.) Ordinarium Sancti Petri ſupra Divam: „ (Ad majorem Miſſam poſt „ Evangelium canant proſam duo in medio chori: *Salus* „ *Deo noſtro*. Qua finita, Diaconus ſtans ad dextrum „ cornu altaris, thurificanſque ipſum, incipiat offertorium „ *Stetit Angelus*, & ſic cantetur communiter in choro.) Denique ejuſdem ritus mentionem faciunt antiquum Ord., & Rituale Corbejenſis Monaſterii, quibus referendis ſuperſedeo. Divionenſes Sancti Benigni conſuetudines addunt: „ (In hac etiam feſtivitate per conſuetudinem dum „ fratres cœnant, debet Camerarius ponere unam novam „ pelliciam ad lectum eorum, quibus novit ſe debere.)

XXXVI. Pſalmi in ſecundis Veſperis, ex Statutis Lanfranci, conſuet. S. Dionyſii, S. Cornelii, & Rituali Beccenſi: *Dixit*: *Confitebor*: *Beatus vir*: *Confitebor*; ex Ord. Tullenſi: *Dixit*: *Confitebor*: *Laudate pueri*: *Confitebor*: ex conſuet. S. Germani: *Dixit*; *Beatus vir*: *Laudate pueri*: *Confitebor*.

XXXVII. Pridie calendas Octobris *feſtum S. Hieronymi* cum XII. Lectionibus, quod in Calendario Beccenſi, conſuet. S. Germani, & Ord. S. Petri ſupra Divam inſcribitur *in albis*, „ (Hac die, *inquiunt Benigniana conſuet.* „ *c. 68.* ultimum vale meridiana ſuſcipit, & propinatio „ aquæ in refectorio.)

XXXVIII. Calendis octobris in vetuſtiſſimo Corbejenſi Calendario conſignatur *Natale S. Remigii Epiſcopi, & Tranſlatio S. Vedaſti Epiſcopi, & Natale Sancti Piatoni & Sancti Germani Epiſcopi*. De SS. Confeſſoribus *Germano & Remigio* duodecim Lectionum officium aſſignans Dionyſianæ conſuetud. Similiter *de SS. Remigio, Vedaſto, & Germano* antiquum Corbejæ Ordinarium, conſuet. S. Germani, & S. Cornelii, Calend. Lyrenſe, & Beccenſe; item *de SS. Remigio, Germano, Vedaſto, & Bavone* Ordin. S. Petri ſupra Divam. In recenti vero Corbejæ Calendario de *SS. Remigio, Germano, & Vedaſto*, VIII. Lect. notantur, *de SS. Bavone, & Piatone*, IV. Sed Tullenſe Ord. XII. Lectiones de ſolo *S. Remigio* præſcribit, cum comm. *SS. Vedaſti, & Germani*. Hac die novæ incipiebant conſuetudines, de quibus videri poſſunt Udalricus l. I. c. 40., conſuet. S. Benigni cap. 69., & Corb. antiquum Ord.

XXXIX. VI. Nonas Octobris *feſtum S. Leodegarii Epiſcopi, & Martyris*, de quo XII. Lect. notant Calendarium Beccenſe, recens Corbejenſe, conſuet. S. Dionyſii, & S. Germani; tres Cal. Lyrenſe, Ord. S. Petri ſupra Divam, conſuet. S. Cornelii; ſolam comm. Ord. Tullenſe. In vetuſto Corbejæ Calend. conſignatur tantum V. nonas *Paſſio S. Leodegarii Martyris*.

XL. IV. Nonas Octobris in conſuet. S. Germani, & S. Cornelii XII. Lectiones de S. Franciſco aſſignantur: in Cal. Lyrenſi tres.

XLI. III. Nonas vetus Corbejæ Calendarium habet *Natale Sanctæ Criſtæ*.

XLII. Pridie Nonas octobris *S. Fidis Virginis, & Martyris*, tres Lect. notantur in Calendario Beccenſi, Dionyſianis, & Compend. conſuetudinib. Hac die octavam S. Michaelis cum XII. Lectionibus recolebant noſtri Tullenſes.

XLIII. Nonis Octob. in vetuſto Corbejæ Calendario ſignatur *Natale Sancti Marci, & Marcelli*: in recenti additur: *& Apulloji Martyrum*, de quibus tres Lectiones ſcribit. De *S. Marco Papa* tres Lectiones præſcribunt Beccenſe, & Lyrenſe Calend., conſuet. S. Dionyſii, S. Germani, & S. Cornelii, atque Tullenſe Ord.

XLIV. VIII. Idus Octob., in recenti Corbejæ Calendario, in Beccenſi, & conſ. S. Germani tres Lect. *de S. Demetrio*; in Ord. Tullenſi tres de *S. Liberia Virgine, & Martyre*; ſed noſtri Dionyſiani hac die vigiliam SS. Martyrum ſolemniter celebrabant. Hæc vigilia primas habebat Veſperas, Invitatorium a duobus in albis, tres Lectiones cum tribus ℟. primam Lectionem Diaconus, tertiam Abbas, vel Prior, primum ℟. Hebdomadarius, tertium Cantor ipſe cantabat. Laudes erant ſolemnes, ſicuti major Miſſa; quæ *in albis* cum duobus Procedentibus celebrabatur.

XLV. VI. Idus Octobris *Paſſio, SS. Dionyſii, Ruſtici, & Eleutherii*, in Ordinario Tullenſi, & Calendario Beccenſi, inſcribitur cum XII. Lect.; in Calendario Lyrenſi *in albis*; in Ordinario S. Petri ſupra Divam *in cappis*; in recenti Corbejæ Calendario, & conſuetudinibus S. Germani, atque S. Cornelii *feſtum ſolemne cum octava*; in Dionyſianis ipſis ſolemniſſimum, ſicut feſta Nativitatis Domini, & Aſſumtionis B. Mariæ. Infra octavam tres ſequentes dies erant ſolemnes, unde & ad Nocturnos Invitatorium a duobus, & major Miſſa *in cappis* cantabatur. Solemnior etiam ipſa dies octava, in ea ſiquidem ℟. in Veſperis, & Invitatorium in nocturnis cum IV. *in cappis* cantabatur, ſingula ℟. a duobus quartum a tribus *in frocis*, octavum *a quatuor prioribus in frocis*, duodecimum a quinque *in frocis*. Major vero Miſſa Græce, in qua Epiſtola, & Evangelium Græce, & Latine legebantur, tres Cantores regebant chorum cum IV. Procedentibus: Codex Colbertinus habet VI. Procedentes. Unum hic notant Benignianæ conſuet.: „ (In feſtivitate S. Dionyſii renovari omni anno incipiunt froci, & cucullæ fratrum.) Idem habet antiquum Corbejæ Ordin.

XLVI. VI. Idus in recenti Corbejæ Calendario *Elevatio S. Adalardi Abbatis* feſtum duplex cum XII. Lectionibus. In Ord. Tull. *S. Geronis* tres Lect.

XLVII. V. Idus Octobris in Lyrenſi, & Beccenſi Calendario conſignatur *in albis feſtum SS. Nigaſii, & ſociorum ejus*.

XLVIII. III. Idus Octobris in conſ. S. Germani *feſtum S. Venantii Abbatis*, cum tertio Nocturno, & Laudibus de octava S. Dionyſii.

XLIX. Pridie Idus Octobris in vetuſto Corbejæ calendario *Natale S. Caleſti Epiſcopi*. De S. Calixto Papa, & Martyre tres Lectiones notantur in recenti Corbejæ, in Lyrenſi, & Beccenſi calendariis, in conſ. S. Germani, & Ordinario Tullenſi.

L. XVII. Calendas Novembris in vetuſto Corbejæ calendario legitur *Natale S. Lucii*, pro quo in calend. Beccenſi

S. Mi-

Digitized by Google

S. Michaelis XII. Lect.; in Lyrenſi *S. Michaelis ſecundo in albis*; in Ord. S. Petri ſupra Divam *in monte Tumba S. Michaelis Archangeli*.

LI. XVI. Calendas Novembris in Dionyſianis conſ. codicis Colbertini feſtum S. Demetrii *in cappis*; ſed in alio codice deſideretur.

LII. XV. Calendas Nov. natale *S. Lucæ Evangeliſtæ* in noſtris omnibus libris notatur; ſed in cal. Lyrenſi, Ord. S. Petri ſupra Divam, & conſ. S. Germani inſcribitur *in albis*.

LIII. XIV. Calendas Nov. conſ. S. Germani hæc leguntur: „ (Feſtum SS. Martyrum Seviniani, & Potentiani „ ſociorumque eorum. Illud feſtum eſt III. Lect., licet „ Petrus quondam Abbas hujus monaſterii fecerit fieri tem„ pore ſuo XII. Lectiones, motus devotione, quia oriun„ dus erat de diœceſi Senonenſi.)

LIV. XIII. Calendas Novembris Beccenſe calendarium conſignat *feſtum Auſtrebertæ Virginis* XII. Lect.

LV. XII. Calendas Novembris in Ord. Tullenſi *SS. Undecim millium Virginum* officium trium Lect.; in conſ. S. Cornelii duplex *in albis*; in Dionyſianis codicis Colbertini duplex *in cappis*, cum ℟. in primis Veſp., & Invitatorio, in nocturnis e quatuor in cappis, ℟. IX a duobus ev. e tribus, VIII. a quatuor, XII. a quinque, cum tribus Cantoribus, & IV. procedentibus ad Miſſam. Hac die noſtri Sangermanenſes *feſtum Tranſlationis SS. Martyr. Gregorii, Aurelii, atque Nataliæ* celebrabant *in albis*.

LVI. XI. Calendas Nov. in Dionyſianis conſ. tres Lect. *de S. Mellone Epiſcop., & Conſ.*

LVII. X. Calendas Novembris in vetuſto Corbeiæ calendario conſignatur altera manu *Natale S. Gratiani*; in recenti *Gratiani Martyris* IV. Lect. *Severini Epiſcopi, & Confeſſ.* VIII. in Beccenſi, & Lyrenſi *Romani Epiſcopi, & Confeſſoris* XII. Lect. in Dionyſianis conſ. III. Lect. *de SS. Confeſſoribus Romano, & Severino*.

LVIII. IX. Calendas Nov. in Dionyſianis, & S. Germani conſ. *S. Maglorii Epiſc.* feſtum III. Lect.

LIX. VIII. Calendas Novembris in vetuſtiſſimo Corbeiæ calendario legitur *Natale SS. Criſpini, & Criſpiniani*. Notatur etiam in recenti, & Lyrenſi, & conſuet. S. Cornelii cum XII. Lect.; in Beccenſi, Ord. Tullenſi, & conſuet. S. Germani cum III.; ſed Dionyſiani ſequenti die III. Lect. de SS. Martyribus faciebant; hac die vero officium proprium ſolemne in cappis *de S. Hilaro*, ſicut in feſto SS. Undecim millium Virginum.

LX. VII. Cal. Novembris in veteri Corbeienſi Calendario *Tranſlatio S. Amandi*.

LXI. VI. Calendas Novembris vigilia Apoſtolorum *Simonis, & Judæ*, quo die in Ord. Tullenſi tres Lectiones notantur *de S. Euchario*; & in conſ. S. Germani *Tranſlatio S. Vincentii Martyris* inſcribitur *in albis*, cum Miſſa matutinali de vigilia.

LXII. V. Calendas Novembris vetus Corb. calend. conſignat *Natale Apoſtolorum Simonis Cananei, & Simonis Zelotis*. Reperitur etiam in aliis; & quidem in recenti, atque Lyrenſi, conſ. S. Germani, Ord. S. Petri ſupra Divam inſcriptum *in albis*; unde miror, quod in Dionyſianis conſuet. non inſcribatur *in cappis*, & quod ad nocturnos duo tantum *in cappis* ad Invitatorium notentur. Hac die comm., & Miſſam matutinalem cantabant noſtri Compendienſes de S. Pharone, de quo ſequenti tres Lect. faciebant Dionyſiani.

LXIII. IV. Calendas in conſ. S. Germani *S. Lucani Martyris* tres Lect.

LXIV. III. Cal. in veteri Corbeiæ cal. *depoſitio S. Leonis Papæ*.

LXV. Pridie cal. ibid. *Natale S. Quintini Martyris*; de quo in recenti, & conſ. S. Germani XII. Lectiones; in Dionyſianis, Compendienſibus, Ord. Tullenſi, cal. Beccenſi, & Lyrenſi tres aſſignantur, cum majori Miſſa de vigilia.

CAPUT IX.

De Feſtis menſis Novembris.

I. HOc caput a nobiliſſima omnium feſtivitatum ſolemnitate incipimus, ſcilicet a feſto omnium SS., quod Calendis Novembris hactenus, ex inſtitutione Gregorii Papæ Tertii, celebrant cum univerſa Eccleſia ipſi etiam monachi, eadem, aut certe pene eadem, ſolemnitate ac in quinque præcipuis feſtis deſcripſimus; quam proinde hic non repetimus, ea quæ iſti feſtivitati ſunt propria pauca referentes. I. In primis Veſperis pſalmos feriales cum propriis antiphonis cantabant noſtri Dionyſiani; ſed ex Udalrico lib. I. c. 43., conſ. S. Benigni c. 70., ex Corbeienſi Ordinario, ex Tullenſi, & conſuet. S. Germani, iidem ad utroſque Veſperos pſalmi, eædem antiphonæ dicebantur; nempe quæ per totum annum ad Veſperas de omnibus SS. de quibus vid. l. I. c. 10.

II. Secundo „ (*Kyrie eleiſon* quoque, cum per totum „ annum ante Dominicam orationem ad omnes horas re„ gulares dicatur decem, & octo vicibus, in hac feſtivi„ tate XII. tantum vicibus. Ad Veſperas, & Laudes di„ citur, ſicut per totum annum tenetur,) inquit antiquum Corbeiæ Ordin., & cum eo antiquæ S. Benigni conſ. c. 70.

III. Tertio „ (ad eoſdem Veſperos, & Matutinos, *addit idem Ordinarium*, non aliæ preces dicuntur, quam „ *Poſt partum virgo*, & *In conſpectu Angelorum*, & re„ liquæ, neque ſuffragia SS. dicuntur, neque proceſſio „ fit poſt Veſperas, & Matutinos; ſed tantum in choro „ comm. fit de cruce.) Benigniani commemorationi de cruce præmittebant commemorationem de S. Benigno, & de S. Cæſario.

IV. Quarto, Rituale Corbeienſis monaſterii præſcribit, „ (ut in die omnium SS. ad quamlibet horam diei Re„ ligioſi extra chorum dicant in principio horarum ſuarum „ *Ave Maria*, & duos verſus *Memento ſalutis*, & *Glo„ ria tibi Domine*.)

V. Quinto, „ (die omnium *SS. inquit Tullenſe S. Apri Ord.*, qui privatas Miſſas celebrare voluerint, a „ mane uſque ad Tertiam poſſunt cantare, ut Tertiæ „ poſſint intereſſe cum ceteris.) Et infra: „ (In hac „ die Diaconus tot hoſtias conſecrandas apponat, ut in „ ipſa die fratribus, qui Miſſas non celebraverint, Con„ verſiſque, & ſororibus ſacra communio ſufficiat.)

VI. „ Sexto, „ (ipſa die quidquid panis, & vini re„ manet de cœna, totum ad eleemoſynam datur,) *inquit Corbeienſe Ord.*

VII. Septimo, „ (in prædicta ſolemnitate, id eſt in feſto „ omnium SS. dimittitur mandatum trium pauperum, „ uſque in caput jejunii, panis tamen, & vinum omni „ die datur tribus pauperibus, & pedes eis a famulo „ Eleemoſynarii lavantur,) inquit idem Ord. & conſ. S. Benigni c. 70. Idem quoad mandati dimiſſionem habent conſ. S. Dionyſii, S. Cornelii, & S. Germani.

VIII. IV. Nonas Novembris ſolemnem omnium fidelium defunctorum commemorationem agimus, pro quo pridie poſt omnium SS. Veſperas „ (pulſatis omnibus ſi„ gnis diutius, *inquit Udalricus l.* I. c. 42., cantantur „ quoque Veſperi defunctorum, & in nocte poſt Matuti„ nas Laudes de omnibus SS., officium ſimul cum Matu„ tinis Laudibus, & matutinalis Miſſa, ſolemniſſime pro „ omnibus fidelibus defunctis, pro quibus & ſinguli Sa„ cerdotes privatas Miſſas ſunt cantaturi. Sed nec ad „ Veſperos, nec ad alias vices de collectis eſt amplius „ dicendum, quam una tantummodo collecta id eſt *Fide„ lium* . . . . XII. pauperes uberius ſunt reficiendi de pa„ ne, vino, & carne; & quotquot pauperes alii ſuper„ venerint, omnibus de pane, & vino miſericordia im„ pendenda. Et quia refectio noſtra non majori lautior „ eſt propter omnes ſanctos, quam propter omnes fideles „ defunctos, in ipſa feſtivitate omnium SS. quidquid pa„ nis, & vini ſupereſt ad menſam, ad eleemoſynam da„ tur.) Eadem omnino continent Divionenſes S. Benigni conſuetudines c. 70., & antiquum Corbeiæ Ord. In aliis etiam monaſteriis ſolemniter cantabatur defunctorum officium, & quidem cum *Incenſo* ad *Magnificat*, & *Benedictus*, ex conſ. S. Germani; & Miſſa matutinalis ab Abbate, vel Priore, celebranda, ex Ord. Tullenſi, qua finita, inquit, „ (Prior indutus alba, ſtola, & cappa more ſolito faciat „ exequias. Cantor autem, & alius frater canunt ℣., „ poſtea fiat proceſſio per clauſtrum, & per portellas in„ gredimur eccleſiam, imuſque in cimiterium, ante tem„ plum, & inde in commune cimiterium, pueris, qui por„ tant crucem, aquam benedictam, & thuribulum præ„ cedentibus, cum Priore. In hac proceſſione ſeniores „ præcedunt, & juniores ſubſequuntur.) Compendienſes ſolo defunctorum officio ſolemniſſimo contenti, Miſſam pro iiſdem non cantabant. Dionyſiani etiam hac die officium *S. Euſtachii* ſolemniter celebrantes, officium defunctorum, & Miſſam non ita ſolemnem in ſequentem diem transferebant. Hac die etiam S. Euſtachio XII. Lectiones faciebant noſtri Sangermanenſes; tres, Beccenſes, atque Lyrenſes. In antiquo etiam Corbeienſi Ordinario, & recenti calendario inſcribitur officium *S. Cæſarii, & S. Euſtachii, ſociorumque ejus* XII. Lect. Compendienſes de S. Euſtachio ſequenti, id eſt III. Nonas Novembris VIII. Lectiones legebant, IV. cum Laudibus de omnibus SS.; ſed noſtri Divionenſes hac die ſolemniſſimum de Sanctiſſimo Patrono ſuo Benigno celebrabant officium, pro quo

pridie poſt Veſperas ſolemnes de omnibus SS., inquiunt in ſuis conſuetudinibus c. 70. „ (Impoſito ab Armario ℟. „ *ſancte Benigne*, fiat proceſſio ad corpus Sancti; ſed „ illi qui in cappis ſunt, vadunt primi poſt infantes, ut „ finito ℟. cantent verſum: *O ſancte Benigne* ante alta- „ re; quo dicto cum *Gloria Patri* redeunt in chorum; „ Finita repetitione, pronunciat unus Præcentorum ℣. „ *Magna eſt gloria ejus in ſalutari tuo*; deinde impoſi- „ ta ab Abbate antiphona: *Ave Pater*, cantatur *Magni-* „ *ficat*, poſt cujus inceptionem incenſatur altare ab Ab- „ bate, & ſocio ſuo cum duobus thuribulis, inde rede- „ untes in loca ſua reddunt converſis thuribula, ut cir- „ cumferant ea per chorum. Finito cantico cum anti- „ phona, cujus finalis melodia tunc nequaquam dicitur, „ dicit Abbas ſolemniter collectam: *Omnipotens ſempiter.*, „ præmiſſa ſalutatione. Poſt hoc fit de cruce mentio, „ & deinde dicuntur pſalmi familiares. In craſtinum „ vero agitur in cappis magnifice iteratio feſtivitatis S. „ Benigni;) de qua quia in Calendas Novembris inci- dit, communiter in officio de omnibus SS. actum erat. De S. Benigno etiam ſecunda die Novembris tres Lect. faciebant noſtri Tullenſes, XII. Pariſienſes S. Germani cum proprio officio die tertia, in qua ſignatur in antiquo Corbejæ calendario, *Translatio S. Huberti Epiſcopi*, de quo tres Lect. faciebant noſtri Tullenſes.

IX. Pridie Nonas Novembris in calendario Beccenſi tres notantur Lect. *S. Clari Martyris*; in Ord. S. Petri ſupra Divam, & in conſ. S. Dionyſii XII.; ſed in his tertius nocturnus cum Miſſa matutinali de omnibus SS., in Sangermanenſibus vero XII. Lect. *de S. Marcello*. Eodem die, aut ſequenti, tres Lectiones de *S. Amantio* noſtri Tullenſes.

X. VIII. Idus Novembris in cal. Lyrenſi tres Lect. *de S. Leonardo*; in Beccenſi, & recenti Corbejenſi XII.; ſimiliter in Ord. S. Petri ſupra Divam, ſed cum comm. *S. Melanii* Epiſcopi.

XI. VII. Idus in Dionyſianis conſ. notantur XII. Lect. *de S. Marcello Epiſcopo, & Confeſſore*: XII. item de *Villibrordo* in Ord. Tull.

XII. VI. Idus in veteri Corbejenſi calendario conſignatur *Natale SS. Quatuor Coronatorum*, de quibus tres Lect. notant conſ. S. Germani, recens Corbejæ cal. & Beccenſe: his etiam in Ord. Tullenſi aſſignatur tertius nocturnus; duo autem primi *S. Hidulpho*. In calendario Lyrenſi, atque Ordin. S. Petri ſup. Divam de SS. IV. Coronatis ſola comm.; reliquum vero officium ſolemne *in cappis* de SS. monaſterii reliquiis: & in his omnibus nulla octavæ omnium Sanctorum mentio, quam hac die recolebant Dionyſiani, & Compendienſes.

XIII. V. Idus Novembris in vetuſto Corbejæ calendario inſcribitur *Natale S. Theodori*, de quo tres Lect. in recenti, Beccenſi, Lyrenſi, conſ. S. Germani, & S. Cornelii; cui etiam Tullenſes tertium nocturnum cum Laud., & Miſſa matutinali tribuebant; duos primos *S. Vitono*. Dionyſiani hac die oct. S. Euſtachii cum comm. Sancti Theodori faciebant.

XIV. III. Idus Novembris in antiquo Corbejenſi calendario ſignatur *Natale S. Menna & depoſitio S. Martini Epiſcopi*. De S. Menna in noſtris libris non reperimus, niſi comm. & Miſſam matutinalem: De S. Martino totum officium proprium. Hunc ſanctum cum ſingulari devotione ſemper coluit Eccleſia, in primis certe Ordo Benedictinus eum ut vitæ monaſticæ in Galliis authorem, Eccleſiæ Occidentalis decus, ipſis Apoſtolis parem, omni reverentia, & honore dignum ſuſpexit, proprio S. Patris Benedicti motus exemplo, qui tanto erga ſanctum Epiſcopum amore ſimul & devotione ferebatur, ut in Caſſino proprium ei ſacellum conſecrandum duxerit. S. Patris in S. Martinum pietatem, & cultum plurimum auxit apud noſtros S. Odo Abbas Cluniacenſis, qui cum Turonis eſſet oriundus, S. Martini alumnus, & ibidem Canonicus extitiſſet, novum de eo compoſuit officium, octavaſque inſtituit, ut cum Udalrico l. 1. c. 43. teſtantur conſ. S. Benigni c. 71., & antiquum Corbejenſe Ordinarium: exhinc in omnibus Ordinis noſtri monaſteriis ſolemniſſimum ſemper extitit S. Martini feſtum, & cum octava celebratum fuit paſſim in cappis, ut præſcribitur in Ord. Caſſinenſi, S. Petri ſupra Divam, calendario Lyrenſi, conſuet. S. Dionyſii, vel minimum *in albis*, ut in Compendienſibus, & in Ord. Tullenſi. Ad nocturnos XII. Lectiones erant de vita S. Martini, quæ cum „ (ſit luculento ſtilo com- „ poſita, de ipſis adeo virtutibus admiranda, *inquit Udalri-* „ *cus*, SS. Patres noſtri, ſicut in Aſſumtione S. Mariæ, „ ita hic quoque noluerunt, ut in ejus depoſitione aliud „ Evangelium pronunciaretur, vel alia homilia, quam „ ipſa vita legeretur;) cui conſentiunt Divionenſes S. Benigni conſ., & antiquum Corbejæ ordinarium.

XV. Addit Udalricus: „ (Omnibus horarum hymnis „ hic ℣. apponitur: *Martine par Apoſtolis*;) quod in omnibus paſſim monaſteriis obſervabatur.

XVI. De officio infra octavam S. Martini audiendum eſt inprimis Caſſinenſe Ord. „ (Die altero fiant de S. „ Menna duæ Lectiones, & tertia de S. Martino. Ma- „ tutinum, & Miſſa de S. Menna, addito introitu, & „ oratione S. Martini. Similiter de S. Johanne fiat. Intra „ oct. ..... duæ legantur Lect. de Propheta cum duob. „ ℟.; tertia vero de S. Martino ex dialogo Severi, ab „ eo loco ubi dicitur: *Ego plane*, cum ℟. Matutinum, „ Miſſa; & Veſperæ de S. Martino, in quibus horis ge- „ nua non flectantur: Reliqua omnia de quotidiano.)

XVII. „ (Dominica intra octavam in ſecunda vigilia „ legantur quatuor Lectiones de S. Martino cum ℟. ſu- „ is; matutinæ quoque Laudes, & Miſſa ad Primam: Re- „ liqua omnia de Dominica .... Si venerint in ea „ S. Menna, aut S. Johannes; in ſecunda tres Lectiones „ legantur de illis, octava vero de S. Martino, Matuti- „ næ Laudes de SS. canantur, cum antiphona, & oratione „ S. Martini; dehinc *Benedictus*, & oratio de Dominica. „ Ad Miſſam de SS. addatur Introitus, & oratio S. Mar- „ tini.) Hactenus Caſſinenſe Ordinarium. Porro in gratiam ſolemnitatis ſolitum jejunium per totam octavam relaxabant, & poſt Matutinas, ſive nocturnos, lectos repetebant ex Udalrico, conſ. S. Benigni, & antiquo Corbejenſi Ordinario.

XVIII. Præterea „ (vigilia S. Martini, *inquiunt Be-* „ *nigniana conſ.* ponit Camerarius ad lecta omnium fra- „ trum unos pedules.) Idem habet Corbejæ vetus Ordin.

XIX. Pridie Idus Novembris calendarium Beccenſe XII. de *S. Ymerio* Lect. aſſignat.

XX. Idibus Nov. in antiquo, & recenti Corbejæ calendario legitur *Depoſitio S. Brictii Epiſcopi*, de quo XII. Lect. reperimus in libris noſtris: tertium nocturnum octavæ ſancti Martini adſcribunt conſ. Compendienſes.

XXI. XVIII. Cal. Decembris in calendar. Beccenſi *de S. Laurentio Epiſcopo* XII. Lect. aſſignantur.

XXII. XVII. Cal. Decembris de *S. Eugenio* ſolemne officium celebrabant noſtri Dionyſiani; de quo etiam XII. Lectiones, cum tertio tamen nocturno, & Laudibus de S. Martino faciebant noſtri Compend.

XXIII. XVI. Cal. Decembris in Calendario Lyrenſi rubeis inſcribitur Natale *S. Edmundi Confeſſoris*.

XXIV. XV. Calendas in veteri Corbejæ calend. *Depoſitio S. Anniani*, de quo tres Lectiones notant conſ. S. Germani, S. Dionyſii; commemorationem Compendienſes, & Ord. S. Apri.

XXV. XIV. Calendas in eodem cal. *Natale S. Euſebiæ Virginis*. Hac die octavam S. Martini cum XII. Lect. noſtri recolebant.

XXVI. XIII. Cal. in Ord. Tullenſi tres Lect. *S. Odonis Abbatis*, & memoria S. Elizabeth.

XXVII. XII. Cal. Decembris in Lyrenſi, Beccenſique calendariis, conſ. S. Dionyſii, & S. Cornelii XII. Lect. de *S. Edmundo Rege, & Martyre*; in Compendienſibus tamen cum tertio nocturno *de ſancta Maxentia*.

XXVIII. XI. Cal. in Ord. Tullenſi *S. Columbani* XII. Lect.; in conſuet. Dionyſ., & Compend. tres. Hac die in recenti Corbejæ calend. inſcribitur feſtum Præſentationis B. Mariæ duplex majus.

XXIX. X. Cal. in antiquo calendar. conſignatur *Natale S. Ceciliæ Virginis*, de qua XII. Lect. notant noſtri libri; in conſ. S. Germani inſcribitur *in albis*.

XXX. IX. Cal. in præfato Corbejæ calendario vetuſtiſſimo legitur *Natale S. Clementis, & Felicitatis, & S. Columbani*. De ſancto Clemente duodecim Lect. aſſignantur in calend. Lyrenſi; Beccenſe, recens Corbejæ, conſ. S. Cornelii, addunt comm. *S. Felicitatis*, ſicut & Ordinarium S. Petri ſupra Divam, in quo inſcribitur *in albis*. Sed Tullenſe, & conſuetudines S. Germani tertium nocturnum cum Laud., & Miſſa matutinali adſcribunt *S. Felicitati*: Dionyſiani vero ſolemne de S. Clemente officium, cum Miſſa matutinali, & proceſſione, in qua brachium S. Simeonis deferebatur, ante majorem Miſſam celebrandam cum IV. procedentibus.

XXXI. VIII. Calendas Decembris in veteri Corbejæ calendario ſignatur *Natale S. Cryſogoni Martyris*, de quo tres Lectiones notantur in recenti; in Beccenſi, in Lyrenſi, in Ordinario Tullenſi; ſed in conſ. S. Germani hac die recolitur feſtum *S. Columbani Abbatis*, cum tertio nocturno, Laudibus, & Miſſa matutinali de S. Chryſogono. Dionyſiani vero proprium de S. Romano officium ſolemne, cum Miſſa in cappis hac die faciebant.

XXXII.

XXXII. VII. Calendas Decembris *S. Catharinæ Virginis* XII. Lectiones præſcribunt calendarium Beccenſe, recens Corbejenſe, Conſ. S. Dionyſii. In Compendienſibus, calendario Lyrenſi, Ord. Tullenſi inſcribitur *in albis*; in conſ. S. Germani *duplex*; in Ord. S. Petri ſupra Divam *in cappis*.

CAPUT X.

In quo referuntur ſingulares quædam aliquorum monaſteriorum conſuetudines, quæ hoc in libro exciderunt.

Ex Baudonivia in vita S. Radegundis lib. 2. n. 31. ſæc. 1. p. 334.

I. MOs eſt in feſtivitate Beati Hilarii reliquis monaſteriis circumcirca proximis, quæ ſunt ibi, uſque in mediam noctem vigilias celebrare; de media nocte unuſquiſque Abbas cum ſuis fratribus ad ſuum revertitur monaſterium curſum celebrare.

Ex libro Miraculor. S. Albini n. 8. apud Boll. 1. Martii.

II. Ad feſtum S. Albini plures quoque alii advenerant Abbates cum monachis ſuis, qui mox ſolutis Primæ horæ debitis orationibus, intraverunt capitulum, ſicut a SS. Patribus eſt conſtitutum.

Ex Jona in vit. S. Columbani n. 16. ſæc. 2. p. 12.

III. Erat ejus conſuetudinis, ut cum Dominicis feſtis, vel quorumlibet Sanctorum ſacratæ ſolemnitatis appropinquaret adventus, ab aliorum ſocietate ſegregatus, & abditis locis receptus, vel longiori ſpatio eremi ſecreta ſectabatur.

IV. Triplicem de S. Eloquio Abbate Lariniacenſi feſtivitatem una die celebratam, ſcilicet diem Depoſitionis, diem Tranſlationis, & Dedicationem templi, vide in Chronico Valciodorenſi Spicil. tom. 7.

Ex Anonymo in Chronico S. Benigni Divionenſis ad an. 981. Spicil. tom. 1. p. 429.

V. Quibus advenientibus, ita ordinavit Domnus Epiſcopus, (Bruno Lingonenſis) ut die Tranſlationis S. Benigni, monachis cum ſibi ſubjectis clericis, ante ſepulchrum ſæpefati Martyris in crypta nocturnale officium peragentibus, ipſi in ſuperiori choro ante principale S. Mauritii altare matutinalem inciperent ſynaxim. Vid. geſta S. Aldrici Epiſc. Cœnomanenſis num. 20. tom 3. Miſc. Baluz.

Ex MS. S. Apri Tullenſis Ordinario ad diem Inventionis S. Stephani Protomartyris.

VI. „ Hac die ante Veſperas, & in craſtino poſt Primam eant Cantor cum aliis quinque fratribus de honeſtioribus, & melius cantantibus, quos ſecum voluerit ducere; ſine cruce tamen, apud S. Stephanum, ut hac die ſint ad Veſperas, & in craſtino ad magnam Miſſam: famulus vero Sacriſtæ ab eodem Sacriſta miſſus præcedat eos ad eamdem eccleſiam S. Stephani, portans ſex albas de honeſtioribus, & ſex cappas ſericas de melioribus, quas induent prædicti ſex fratres, qui debent eſſe in dextro choro inter Archidiaconos, & Canonicos, & ibi manere in albis, & cappis ad Veſperas uſque poſt *Benedicamus Domino*, & ad Miſſam uſque poſt elevationem Sacramenti. Portitor vero albarum, & capparum noſtrarum debet habere duos denarios Tullenſes, quos ei debet dare Eſpelarius.

Ex tripartito libro Miraculorum S. Roberti Abbatis Caſæ Dei, auctore Bertrando Monacho apud Bolland. 24. Aprilis.

VII. „ Decreverat idem Præſul (Ranco Claromontanus Epiſcopus), & omnes Canonici, ut tam ipſe, quam omnes ſucceſſores ſui (ſcilicet S. Roberti) Abbates Caſæ Dei cum ſex ſociis ſuis monachis, & ſeptem famulis feſtivitate Aſſumtionis venerabiliter ab ipſo Abbate celebrata, in refectorio cum Canonicis ad menſam principalem procurarentur.

Ex MS. Caſſinenſis monaſterii Ordinario tempore Oderiſii Abbatis deſcriptio.

VIII. „ In SS. Chryſanthi, & Dariæ. Ad Veſperas poſt orationem de SS. pergant omnes pariter ad Eccleſiam S. Bartholomæi, cantando antiphonam: *O quam multip.*, deinde *Magnificat*, & orationem de ipſo Apoſtolo.

IX. „ In octava in prima vigilia, & ſecunda omnia canantur de pluribus Martyribus, & legantur octo Lectiones de paſſionibus eorum; deinde ſimiliter pergant ad S. Bartholomæum, cum antiphona, & canticis, & faciant ibi tertiam vigiliam de Tranſlatione S. Bartholomæi .... Evang. de Apoſtolo, ad Laudes: *Rex in Chriſtum* per ordinem, & poſt hæc revertantur ad eccleſiam majorem, antiphona de SS., & *Benedictus*, & oratione. Ad Primam canatur Miſſa de Apoſtolo. Si die Dominico evenerit, duodecima tantum Lectio fiat de Dominica, & Miſſe ad Primam, adjuncto Introitu, & oratione de Apoſtolo, cetera ut ſupra.

Ex MS. Hiſtoria Monaſterii S. Germani a Pratis auctore Jacobo Brolio ejuſdem Monaſterii Monacho ad annum 1418.

X. „ Locus nunc exigit, ut de Mareſchallis Franciæ, ſeu Tribunis militum, (ſunt autem quatuor numero Comiti ſtabuli, ſive, ut Neoterici malunt, Stabuli ſubditi,) aliquid dicamus. Illi enim quantumcumque genere, & dignitate illuſtres tenebantur, in feſto Sancti Germani nobilem ac inſignem virum, cum propter majus aliquod negotium eos impeditos eſſe conſtaret, exhibere; qui honoris cauſſa ante Abbatem proceſſionis, & Miſſæ tempore virgam albam deferret; propter quod obſequium duodecim panes conventuales, vini quoque duodecim ſextarios, ac totidem ſolidos Pariſienſes ab Abbate recipiebat, quæ Laudabilis conſuetudo uſque ad annum Incarnati Verbi 1418. inviolata permanſit; ſed tandem Mareſchallis ſua dignitate prætumidis, & ſpe cautillæ mercedis obſequium negligentibus, ſeu certe denegantibus, Religioſiſque non admodum hac de re ſollicitis, ſublata eſt.

Ex Hariulpho in Chronico Centulenſi l. 3. c. 3. Spicil. tom. 4. p. 488., ubi poſtquam omnes Monaſterii feudales recenſuit, hæc ſubdit:

XI. „ Hæc ſunt nomina militum Monaſterio Beatiſſimi Richarii famulantium, quos ubique Abbas, vel Præpoſiti ſecum ducebant, quique conſuetudinaliter in die feſti S. Richarii, & in Nativitate Domini, vel in Reſurrectione, ſeu in Pentecoſte ſemper Monaſterio aderant, accurate, prout quiſque poterat, ornati, & ex ſua frequentia Regalem pene curiam noſtram Eccleſiam facientes.

XII. Supereſt, ut de Dedicatione Eccleſiæ, cui nulla poteſt aſſignari fixa, ac determinata dies, aliquas conſuetudines referamus; & primo obſervandum, quod eadem omnino ſolemnitate, quam in quinque præcipuis anni feſtivitatibus deſcripſimus, paſſim celebraretur. Secundo „ (ad ſingula altaria, *inquit antiquum Corbejæ Ordinarium* ſinguli cerei apponantur, ex quo in vigilia Veſperi incipiuntur pulſari, donec craſtinum Completorium finiatur.)

XIII. Tertio licet ad primas Veſperas pſalmos de feria cantandos aſſignent Dionyſianæ, Compendienſeſque conſuetudines; in antiquo tamen S. Apri Tullenſis Ordinario iidem in primis, qui in ſecundis Veſperis præſcribuntur pſalmi; nimirum: *Lætatus ſum: Niſi Dominus: Laudate Dominum, quoniam bonus: Lauda Jeruſalem* & in conſuetud. S. Germani a Pratis ſpeciales ad primas, & alii iterum ad ſecundas Veſperas deſignantur; nimirum ad primas: *Dixit Dominus; Laudate pueri: Credidi propter: In convertendo*; ad ſecundas: *Lætatus ſum: Niſi Dominus: Laudate Dominum quoniam: Lauda Jeruſalem*. In antiquo vero Corbejenſi Ordinario, & in Dionyſianis conſuetudinibus ad ſecundas Veſperas ii notantur pſalmi; *Dixit Dominus: Lætatus ſum: Niſi Dominus: Lauda Jeruſalem*.

XIV. Quarto „ (poſt Veſperas, *inquit Tullenſe Ordinarium*, fiat trina proceſſio cum incenſo in hunc modum: prima proceſſio eſt ad altare S. Benedicti, & cantetur ℟. *Fundata eſt domus*: ℣. *Domum tuam*, vel alius; collecta: *Deus, qui Eccleſiam*, vel alia. Secunda proceſſio fit ad altare S. Petri Apoſtoli, & cantetur ℟. *Hæc eſt domus* ..... Tertia proceſſio fit ad altare S. Crucis, & cantetur ℟. *Terribilis*, &c.]

XV. Quinto „ (hac nocte, *ait idem Ord.*, poſt Com-
„ pletorium portet Sacriſte incenſum, ſicut ordinatum eſt
„ in Ordinerio de officio Sacriſtæ.)

XVI. Sexto pro canticis in tertio nocturno tres in antiquo Corbejenſi Ordinario, & conſuet. S. Germani a Pratis aſſignentur pſalmi, ſcilicet: *Lætatus ſum: Niſi Dominus: Lauda Jeruſalem*. Cantica vero in Ord. Tullenſi hæc notentur: *Domine miſerere: Urbs fortitudinis*, uſque *Humiliavit: Miſerere Domine*; ſimiliter in Dionyſianis: *Domine miſerere*.

XVII. Septimo Evangelium ad Nocturnos, ex conſuet. Dionyſianis legendum: *Non eſt arbor bona*.

XVIII. Octavo „ (In ipſa die ad unumquodque al-
„ tare eſt celebranda Miſſa de ſolemnitate,) ait anti-
„ quum Corbejæ Ordin. Idem habent Benignianæ conſuet. c. 5., & Fontanallenſes.

XIX. Nono „ (Finita matutinali Miſſa, Hebdomada-
„ rius Miſſæ faciet aquam benedictam, quæcumque ſit
„ dies; & pro *Aſperges me*, cantetur antiphone *Vidi a-*
„ *quam*, idque menſe Auguſto, aqua benedicta per offi-
„ cinas non portetur.) Ita Tullenſe Ord.

XX. Decimo, in Dionyſianis conſuet. ad Tertiam, aſſignetur hymnus; „ (*Veni Creator*, & poſt Tertiem,
„ *inquiunt*, fiat proceſſio per clauſtrum, & deferantur tria
„ vexilla, cum thuribulo, & candelabris; & ſex proce-
„ dentes cum Diacono in dalmaticis, & totidem Subdia-
„ coni cum Subdiacono in tunicis; & quidem Sacerdos,
„ qui ferat brachium S. Simeonis, & incipiatur a Cen-
„ tore ℟. *Concede nobis*, &c.) Solemnem etiam cum Reliquiis proceſſionem in cappis faciebant noſtri Tullenſes.

XXI. Undecimo „ (Poſtea, *ſubdunt eadem conſuet.*
„ fiat ſermo populo, & benedictio; deinde cantetur Miſ-
„ ſa. Ad Miſſam tres Cantatores aſſiſtens in choro, &
„ incipiant ante officium: *Veni ſancte Spiritus*.)

XXII. Duodecimo, ſi Dedicatio Eccleſiæ poſt Septuageſimam eveniet. „ [Dieconus pro dalmatica, & Sub-
„ diaconus pro tunica, ſicut in aliis feſtivitatibus, ad
„ Miſſam caſulis utuntur,] inquit antiquum Corbejæ Ordin.

XXIII. Decimotertio denique, octava Dedicationis celebretur in albis, ex conſuetudinibus Fontanellæ.

LIBER

LIBER QUINTUS, DE RITIBUS, Incertis temporibus contingentibus.

CAPUT I.

De Electione Abbatis.

I. HActenus antiquos Monachorum Ritus, quibus fixum, ſtatumque tempus aliquod adſignatum erat, pro modulo noſtro retulimus; ſupereſt, ut extravagantes, ut ita loquar, ſive incertis temporibus contingentes hoc ultimo libro proſequamur; cujus primum caput ab ipſo Monaſterii capite exordiri animus fuit, hoc eſt ab Abbate, de cujus Electione, & Benedictione ante omnia differemus; deinde, quia Abbas ſine Monachis eſſe non poteſt, de receptione, & profeſſione novitiorum, oblatione puerorum, juvenumque cuſtodia, deque tonſura, quæ ipſis tum primum conferebatur, agemus. Poſtea, quia per Monaſticam profeſſionem mundo civiliter moritur Monachus; de mortuis tractabimus, hoc eſt de ritu adminiſtrandorum Sacramentorum fratribus ad mortem ægrotantibus, de modo adjuvandi infirmos morti proximos, de mortuorum ſepultura, de precibus pro defunctis fratribus faciendis, deque ſocietatibus Monaſteriorum. Et quia per mortem viam ad æternitatem ingredimur, ſubjungemus aliquid de fratribus in viam directis; alioſque hujuſmodi ritus, ex quibus hic Liber eſt componendus, inveſtigabimus. Et ut ad electionem Abbatis, quam hoc primo capite tractare ſuſcepimus, veniamus; ex Udalrico; conſuetudinibus MS. Cluniacenſis Monaſterii, S. Benigni Divionenſ., S. Benedicti Floriacenſis, Rituali Beccenſis Monaſterii, ex electione Johannis Abbatis S. Albani in Anglia, & nonnullis factis ea maxime depromemus, quæ hic relaturi ſumus.

II. Primo ergo defuncto Abbate, ut abſque omni perturbatione, & ſecure futura Abbatis electio procederet, in Rituali Beccenſis Monaſterii præſcribitur, ut „ (cum omnino mortuus fuerit, provideant fratres ſeniores, ſcilicet „ & ſapientiores domus, ut mittant ad Dominum terræ „ ſub omni feſtinatione, cum litteris ſigillatis ſigillo con„ventus, continentibus mortem Prælati, & liberam pe„tentibus electionem.) Ita Fuldenſes olim Monachi Ratgario feroci, & indigno Abbati ſucceſſorem dignum ſubſtituere cupientes, miſerunt „ (Adalfridum virum „ bene morigeratum, & cum eo fratres, ad Imperatoris „ clementiam, ſi forte dignaretur, quod indignis de Ab„batis electione præmonſtrare; quibus ſane clementer „ ſuſceptis electionem conceſſit,) ut ſcribit Candidus in vita Eigilis Abbatis Fuldenſis nu. 6. ſæc. 4. part. 1. Ita etiam defuncto Willelmo S. Albani in Anglia Abbate, Prior, & conventus ejuſdem Monaſterii duos ad Regem Henricum Monachos deſtinarunt, qui licentiam ab eodem Rege peterent ſibi ſucceſſorem eligendi: extant eorum hanc in rem litteræ apud Spelmannum tom. 2. Conc. Angl. 1235. ſub hac forma.

III. „ Excellentiſſimo Domino, & in Chriſto Reve„rendiſſimo Henrico Dei gratia illuſtri Regi Anglorum, „ Domino Hyberniæ, Duci Normanniæ, & Aquitaniæ, „ Comiti Andegaviæ, devoti ſui ſemper, & humiles „ Prior Sancti Albani, & ejuſdem loci conventus, cum „ omni humilitate, & devotione æternam in Domino „ ſalutem. Veſtræ innoteſcimus Excellentiæ, quod Ve„nerabilis Pater noſter W. quondam Abbas Eccleſiæ no„ſtræ in fata deceſſit: ideoque dilectos fratres noſtros „ N. & N. latores præſentium ad vos deſtinamus, Ex„cellentiæ veſtræ omni, qua poſſumus, devotione, & „ lacrymarum affuſione, flexis genibus ſupplicantes; qua„tenus divinæ pietatis intuitu, nobis gratiam impertien„tes eligendi paſtorem, liberam nobis concedatis facul„tatem, laſui domus noſtræ miſericorditer, ſi placet, „ compatientes juxta neceſſitates, quas dicti fratres noſtri „ vobis duxerint exprimendas. Valeat Regia dignitas in „ æternum.

IV. Plurima nobis alia ſuppetunt exempla, quibus ſaltem aliquibus in Monaſteriis probetur de conſuetudine fuiſſe, ut, ſive ante licentia electionis faciendæ, ſiva poſt factam ejus approbatio a Rege, ſeu Principe poſtularetur. Ita S. Marius in ejus vit. nu. 2. ſæc. 1. „ (Gon„dobadi Burgundionum Principis *conſenſu* a fratribus „ Bodanenſis Cœnobii, quod eſt ſitum in Ciſtaricenſi „ Epiſcopatu, in Patrem eligitur.) Ita S. Auſtrudis „ Abbatiſſa Landunenſis in ejus vit. ſæc. 2. p. 977. „ (cum conſilio hujus Landunenſis Eccleſiæ Pontificis, „ & Francorum Procerum, qui præerant huic Provin„ciæ, atque *adſenſu*, & electione, & acclamatione ſo„rorum tunc in hoc loco degentium, *ſub Regali licen„tia* benedictione Epiſcopali ſacratur in Abbatiſſam.) Ita S. Aigulfo Floriacenſis Monacho a Lyrinenſis Monaſterii fratribus in Abbatem poſtulato, ad Regem, Proceresque ejus delata eſt Monachorum poſtulatio, cui ille conſenſit, in ejus vit. n. 7. Ita denique S. Hermelando Antrenſis Monaſterii in vit. ejuſdem ſæc. 3. „ (per Re„gis licentiam (curam exuente) fratres ſibi Abbatem ele„gerunt nomine Adalfredum, Regali annuente præcepto.)

V. Secundo „ (Peracto funeris (Abbatis defuncti) „ obſequio, *addit Rituale Beccenſis Monaſterii*, ſi fratres „ de curia Domini Regis redierunt, & proſpera de curia „ nuntiaverint, ſtatim conſilio majorum Prior ſtatuat diem „ electionis, & mittat litteras ſuas patentes Prioribus „ omnibus ciſmarinis, ut ad diem ſtatutum conveniant.) Duo hic dicit, 1. ut certus, & determinatus ad electionem dies præfigatur, 2. ut abſentes a Monaſterio, qui de jure ad electionem intereſſe debent, convocentur. Idem habent Barnardus Abbas Caſſinenſis, Nicolaus de Fractura, & Petrus Boherius in ſuis ſuper Regulam S. Benedicti Commentariis ad caput 64. Formulas autem convocationis abſentium habemus tum in electione Johannis S. Albani in Anglia Abbatis, hoc modo.

VI. „ Frater E. Prior S. Albani, ejuſdemque loci con„ventus dilecto ſibi in Chriſto tali, vel tali Priori ſalutem „ in Domino ſempiternam. Quoniam Venerabilis Pater „ noſter W. quondam Abbas Monaſterii noſtri, divino nu„tu diem clauſit extremum: & oportet per commune „ conſilium Eccleſiæ noſtræ providere de Paſtore, man„damus quatenus in craſtino Annunciationis Dominicæ „ proximo affuturæ compareas perſonaliter apud S. Alba„num, una nobiſcum ſuper electione Abbatis. Quod ſi „ forte non poteris juſta ex cauſſa impeditus, tunc te ſub „ hac forma excuſes per litteras tuas patentes: Viris no„bilibus Domino E. Priori de S. Albano, ejuſdemque loci „ conventui Frater N. Prior talis, vel talis loci ſalutem. „ Præpeditus negotio certo, vel aſſignato, vel gravi deten„tus infirmitate, in craſtino Annunciationis Dominicæ a„pud S. Albanum perſonaliter intereſſe non poſſum, una „ vobiſcum ſuper electione Abbatis tractaturus; itaque non „ expectata præſentia mea, in dicto negotio, quod veſtrum „ eſt, exequimini. Valete.

VII. Tum ex Nicolao de Fractura, prout ſequitur:

„ Dilecto in Chriſto Fratri tali Monacho Caſſinenſi „ Frater talis Decanus, & conventus Caſſinenſis ſalutem „ in Domino. Fraternitati tuæ tenore præſentium inno„teſcat, quod die tali, talis menſis, indictione tali, talis „ quondam Abbas Caſſinenſis, ſicut Domino placuit, vi„am fuit univerſæ carnis ingreſſus; propter quod ne „ Caſſinenſis Eccleſia ſic ex defectu Paſtoris patiatur in ſpi„ritualibus, & temporalibus læſionem, diſpoſuimus, ad „ electionem futuri Abbatis in ipſo Monaſterio procedere, „ & eidem Eccleſiæ Caſſinenſi, quantum cum Deo poteri„mus, per electionem canonicam de perſona idonea provi„dere; quapropter fraternitatem tuam attente requirimus, „ & ſollicitamus expreſſe, quod die tali, talis menſis, „ quem communiter ad electionem celebrandam in Eccle„ſia ipſa ſtatuimus, te conferas, ut una nobiſcum ad ele„ctionem celebrandam eamdem procedas; alioquin, tua „ abſentia non obſtante, procedere ad celebrandam electio„nem curabimus, & eidem Eccleſiæ, ſeu Caſſinenſi Mo„naſterio de perſona idonea canonica providere; nos enim „ fidei, & relationi veridicæ talis nuntii noſtri jurati la„toris præſentium ſuper vocatione hujuſmodi ſtare pro„mittimus, ut eſt juris. Datum &c.

VIII.

VIII. Eamdem fere habet Petrus Boherius, ex quo etiam formulam exhibemus in hæc verba: „ Venerabili Religioſo tali, & conventui talis monaſterii. Frater N. ejuſdem monaſterii monachus ſalutem cum omni reverentia, & honore. Arduis, & variis negotiis præpeditus, electioni futuri Abbatis noſtri, die tali faciendæ in noſtro capitulo vobiſcum non poſſumus perſonaliter intereſſe; ideoque vices meas in toto dicto negotio diſcreto Religioſo fratri N. commonacho veſtro committo, concedens eidem ſpecialem poteſtatem ſuper hoc jurandi in animam meam, ſi neceſſe fuerit, & viderit expedire. In quorum teſtimonium ſigillum meum, &c.

IX. Notat vero Boherius eum, qui vocandus eſt, perſonaliter eſſe citandum, ſi ſit in loco, de quo vocari debet; ſi neſcitur, citandum in loco, ubi communiter morari conſuevit; vagabundum vero, qui quandoque eſt in loco, de quo vocari debet, quandoque extra, neceſſario non eſſe citandum, licet ſit tutius ipſum citare.

X. Porro tam ipſe Boherius, quam Nicolaus de Fractura ſentiunt de hujuſmodi convocatione publicum inſtrumentum eſſe conficiendum, cujus formulam repræſentat his verbis prædictus Nicolaus.

XI. „ Anno Dominicæ Incarnationis &c., menſe tali, die quinto ejuſdem menſis, & indictionis talis, apud monaſterium Caſſinenſe nos talis Judex, talis notarius, & ſubſcripti literati, vel illiterati teſtes; videlicet talis, & talis, de tali loco, ad infra ſcripta vocati ſpecialiter, & rogati, præſenti ſcripto publico declaramus, notum facimus, & teſtamur; quod prædictus nuntius prædictorum Decani, & conventus monaſterii Caſſinenſis in capitulo Caſſinenſi in noſtra præſentia perſonaliter conſtitutus, de veritate dicenda prius per eum corporali ad ſancta Dei Evangelia præſtito juramento, retulit, & aſſeruit Decano, & conventui præſentibus, & ipſum interrogantibus de prædictis juxta formam, & mandatum ipſorum traditam, & aſſignatam ſibi in ſcriptis, vocaſſe, & citaſſe perſonaliter apud talem locum, talem, & talem monachos Caſſinenſes; ut in tali die ad celebrandam electionem in monaſterio Caſſinenſi de futuro Abbate per dictos Decanum, & conventum præfixa, per ſe, vel procuratores ſuos idoneos, ſi per ſe forſan non poſſent commode inſimul, convenirent: teſtes autem, coram quibus dictus nuntius ſe aſſeruit monachos vocaſſe, & citaſſe prædictos, ſunt hi, videlicet talis, & talis, &c. unde ad futuram memoriam &c.

XII. Tertio, Electioni preces, atque jejunium præmittendum eſſe dicunt Bernardus Caſſinenſis, & Petrus Boherius. Triduanum Antiqui præmittebant, ut diſcimus ex Electione S. Lantberti Abbatis Fontanellenſis, & poſtea Epiſcopi, quæ refertur in vita S. Anſberti Epiſcopi, n. 13. ſæc. 2. Bened. pag. 1052. ſæc. 2. idque innuere videtur Beda Venerabilis, cum ait, Ceolfrido Abbate Wiremuthenſi regimine ſponte cedente, tribus poſt diebus Huetbbertum a fratribus electum fuiſſe. Triduanum etiam obſervabant, obſervantque etiam nunc Carthuſienſes monachi ex Statutis Guig. c. 15. ex nova collect. ſtatutorum part. 2. c. 2. n. 19. Vide vitam S. Hugonis Abbatis Cluniacenſis auctore Hildeberto n. 4. apud Boll. 29. Aprilis.

XIII. Quarto, „ (Die ad eligendum præfixa (adveniente) inquit *Bern. Caſſinenſis*, præmiſſis jejuniis, & orationibus devotis, debet celebrari ſolemniter Miſſa de S. Spiritu, quaſi in ipſo diei aſſignati principio, ſeu diluculo, qua expleta, & campana, ut moris eſt, ad capitulum congregandum pulſata; debent univerſi Fratres in capitulum convenire. Lecta igitur in capitulo lectione conſueta de Natalitiis SS., debet legi hoc præſens capitulum: *De ordinando Abbate*. Quo lecto, & rite actis, quæ in capitulo ad ſolvendum ſilentium fieri habent, proponi debet ad exhortationem debitam verbum Dei: quo completo, cum reverentia ſurgant omnes, & flexis genibus attentis ad Deum mentibus, incipiat ille, qui præſidet hymnum: *Veni creator ſpiritus*; quo expleto, ſilenter apud ſe devote Deum orent & implorent in ſuum ſuffragium, & auxilium merita Beatæ Virginis, & patrocinia B. Benedicti, & ſic reſideant ordinate.) Quinque hic dicit: primum, ut adveniente electionis die, ſummo mane celebretur Miſſa de Spiritu ſancto ſolemniter. Idem ait Boherius, Nicolaus autem de Fractura generatim, ut *Spiritus ſancti gratia, prout moris eſt, primitus* invocetur.

XVI. Secundum, ut finita Miſſa, ad campanæ pulſum congregentur omnes in capitulo, cui concinit Boherius, Nicolaus autem de Fractura, ut „ (immediate poſt Primam cantatam . . . in capitulo, ſi habuerint, ſin autem in majori Eccleſia) conveniant. Cum electionem per compromiſſum faciebant, compromiſſarii rem in Eccleſia conficere ſolebant, ut poſtea dicemus; moriſque fuit antiquos ſollemnes hujuſmodi congregationes in Eccleſia celebrare; ita in majori B. Mariæ ſacello monaſterii S. Germani a Pratis celebratum Provinciale capitulum Provinciæ Senonenſis an. 1407. teſtantur acta ejuſdem capituli, quæ in prædicto monaſterio ego legi. Cavent autem tam editæ apud Udalricum l. 3. c. 1., quam MS. conſ. Cluniacenſes, Benignianæ, & Floriacenſes, ne quis hujuſmodi Electioni interſit præter eos ſolos, *qui ſunt ipſius monaſterii profeſſi*.

XV. Tertium, ut poſt lectum Martyrologium, & recitatas preces ad ſolvendum ſilentium, pronuncietur capitulum ex Reg. S. Benedicti *de Ordinando Abbate*. Idem præſcribit Rituale Beccenſis monaſterii, idem Boherius, & Nicolaus de Fractura, qui inſuper volunt legi *Generale concilium: Quia propter*; hoc eſt caput 24. Concilii Generalis Lateranenſis ſub Innoc. III. quod incipit: *Quia propter*, ubi agitur *de electione facienda per ſcrutinium, & compromiſſum*.

XVI. Quartum, ut proponatur exhortatio verbi divini. Brevem hanc præſcribit Rituale Beccenſis monaſterii; „ (Fratres, ut videtis, acephali ſumus, & oportet, ut nobis per Dei gratiam de Rectore providamus, & Paſtore. Ideo juxta approbatam, & antiquam Eccleſiæ noſtræ conſuetudinem in electione procedendum eſt.) Prolixiorem haud dubium alii faciebant, eratque potiſſimum de virtutibus, & meritis eligendi, deque dotibus a S. Benedicto in Abbate requiſitis. Quintum, ut omnibus genuflexis divinum implorent auxilium per hymnum *Veni creator Spiritus* &c. Alias preces aſſignant Divionenſes S. Benigni conſuet. c. 1., MS. Cluniacenſes, & editæ Floriacenſes, ſcilicet, ut „ (totus conventus proſtratus in capitulo de canticis ev. graduum ſeptem primam decantet: quo facto, Prior, aliis adhuc jacentibus, exurgens hanc dicat orationem, ſine oratione Dominica: *Adſumus Domine ſancte Spiritus, adſumus* &c. Hac finita reſpondeatur ab omnibus *Amen*.) Idem obſervatum fuiſſe in electione S. Hugonis in Abbatem Cluniacenſem tradit Udalricus l. 3. c. 1., ubi etiam integram refert orationem: *Adſumus*.

XVII. Quinto, ad electionem ipſam, quod ſpectat, tribus potiſſimum modis fieri poſſe innuit Innocentius tertius in ſupra citato capite 24. Concilii Lateranenſis; ſcilicet per inſpirationem, cum ſcilicet omnes quaſi divinitus inſpirati, uno ore, talem, aut talem ſibi poſtulant Abbatem; per ſcrutinium eligendo tres de ipſo conventu, qui ſuas primum, deinde ſingulorum ſecrete ſcrutentur voluntates; & per compromiſſum, cum nonnulli de conventu fratres nominantur, qui Abbatem eligant. Prima procedendi via apud monachos fere invia, olim maxime pervia, & trita. Hanc viam incedebant noſtri Cluniacenſes, Divionenſes, Floriacenſes, ut ſatis in ſuis conſuetudinibus indicant, cum decernunt, „ (ut iterum conſidente conventu, ſpiritales fratres eligere debeant in monaſterio, qui magis eis videbitur idoneus.) Et hoc modo electus eſt in Abbatem Cluniacenſem S. Hugo; nam cum S. Odilo in extremis rogatus eſſet, quid ſibi de ſucceſſore videretur; quemquam ipſe nominare recuſavit, ſed „ (tantum ut cum aliquot perſonarum majorum, & probabiliorum, excepto Priore, meminiſſet, probavit, ut quiſquis per illas eligeretur, ceteri omnes conſentirent. Quod cum relatum eſſet eadem vice in capitulo, a quodam fratre, qui ad finem S. Patris interfuit; per hanc occaſionem, Priore diſſimulato, compulſus eſt clauſtralis Prior a ceteris majoribus, ut primus ediceret, quid ipſe de gerenda electione ſentiret: Ille autem hæſitans, & tandem ratione convictus, cum mutare non poſſet, ut non reſponderet, Priorem nominavit, & elegit. De cetero nullus erat, qui hanc ſententiam, vel aliquantulum mutaret; ſed omnes pariter laudaverunt.) Hæc Udalricus l. 3. c. 1. Prior erat autem ipſe S. Hugo. Eamdem etiam ſequebantur viam Beccenſes, & S. Albani in Anglia monachi. Ritum vero eligendi compromiſſarios habemus tum in Rituali Beccenſis monaſterii, tum in electione Johannis Abbatis S. Albani apud Spelmannum; in rituali quidem Beccenſi ita: Poſt exhortationem a Priore factam, in cujus fine cum procedendum eſſe ad electionem dixiſſet, conſequenter ſubjungit: „ (Præcipimus itaque tibi frater, & nominat quem voluerit, ut vadas ad electionem faciendam; Surgat frater ille ſtatim, quem Prior nominaverit, & vadat ſtare ante analogium. Poſtea præcipiat Prior ceteris, quibus voluerit, ita ut ſint duodecim, & ſtent omnes in ordine ſuo ante analogium. Si quis de con-

„ ventu

ventu ſuſpectam habuerit aliquam perſonam a Priore nominatam, quam non ſit aide Eccleſiæ perſonam illam electoribus annumerari, & contradixerit; dicat Prior: vade ſeſſum; dignum eſt enim, ut omnes in eos ſconſentiant, qui debent univerſitati, quæ ad Abbatiam pertinet, providere; poſtea provideat Prior aliem, & nominat, qui locum ſuppleat amoti. Conſentientibus igitur omnibus, & concordantibus in illos XII. dicat Prior illis XII. Præcipimus vobis ex parte Dei omnipotentis, & S. Virginis Mariæ, B. Benedicti, & omnium SS., & in virtute obedientiæ, qua Deo, & Eccleſiæ iſti tenemini ſecundum Sacramentum profeſſionis veſtræ, quatenus omni favore poſtpoſito, intus in Eccleſiam, & nobis Paſtorem eligatis de monachis Ordinis noſtri profeſſis ſecundum Regulam B. Benedicti, juxta teſtimonium etiam conſcientiarum veſtrarum, quem magis noſtis idoneum, & ſufficientem ad regimen animarum noſtrarum, & domum noſtram interius, & exterius gubernandam, qui, ut modo audiſtis ex regula, ſit eruditus lege divina, qui ſit, & ſciat, unde proferat nova, & vetera, caſtus, ſobrius, & miſericors.) In electione vero Johannis Abbatis S. Albani ſic: „ (Hæc eſt conſuetudo eligendi Abbatem in Eccleſia S. Albani: Confeſſores tres, vel quatuor jubentur diſtricte, & in virtute Spiritus ſancti, utpote qui cognoſcunt corda, & renes ſingulorum, ut ipſi eligant XII., modo ex de conventu fratres electos, fideles, & peritos, ut ipſi, vel de ſe ipſis, vel de ipſo conventu Eccleſiæ, vel de cellis unum idoneum eligant in Abbatem. De ipſis, inquam, quia ſic non conſueverunt antiquitus; immo de aliis, quam de ſe ipſis, quod abſurdum fuit, & diſſonum rationi. Et in hoc variata eſt antiqua conſuetudo, & in melius commutata: Ut enim electio, & labor tantæ deliberationis ſuper hoc negotio nullatenus irritus habeatur, & inanis; literas habent de conventu penes ſe ſigillo conventus roboratas, ut ipſe conventus illum, quem ipſi XII. eligerent in Abbatem, ſine contradictione, aut difficultate unanimiter in Paſtorem ſuſcipiant, & gratantur.) Hoc modo electi compromiſſarii in Eccleſiam ſe recipiebant, in qua januis omnibus clauſis, electionem faciebant; ut patet ex conſuet. Floriacenſis monaſterii, in quibus decernitur, ut „ (in primis omnes januæ Eccleſiæ claudantur, (& paullo poſt ſubjungitur:] Iterum conſidente conventu, ſpiritales fratres eligere debent in *monaſterio* „ [idest in Eccleſia), qui magis eis videbitur idoneus;) tum ex ſupra citato Rituali Beccenſis monaſterii, in quo additur: (His dictis, pergant electores in Eccleſiam, & ſtent ante majus altare, & incipiat Prior in ordine hymnum: *Veni creator* moderata voce, qui magis redoleat compunctionem, contritionem cordis, quam modulationem, & ab omnibus XII. devotione ſumma prædicetur. Poſtea dicto ab eo, qui prior eſt ordine: *Benedicite*, tractent de electione cum ſumma diligentia. Conventus, qui remanſit ſit in capitulo poſt diſceſſum electorum, cum in Eccleſia ſuerint, Priore incipiente, dicant: *Veni creator*, poſtea dicant VII. pſalmos ſedentibus; poſtea ſedeant per ordinem in ſedibus ſuis, ſicut ſedere debent in capitulo, quum loquuntur de ordine, præſtolantes electorum adventum. Si electores de aliqua perſona tractare voluerint, quæ ſit de numero ipſorum, dicat Prior ipſorum in ordine: Bonum eſt, ut tractemus de iis, qui nobiſcum ſunt; hoc tamen fieri debet, ſi in alium non conſenſerint abſentem; & dicat illi, de quo tractare volunt, & cuilibet alii de numero electorum, ut vadant in capellam B. Virginis. Si omnes in unam perſonam de illis miſſis conſenſerint, bene, ſin autem, alias duas amittant, & ſic de ſingulis, donec in unam conſentiatur ab omnibus perſonam. Omnibus igitur electoribus in unam perſonam unanimiter conſentientibus, veniant in capitulum electores, & ſtant ante analogium per ordinem, & dicat major ordine: *Ex præcepto veſtro, & unanimi aſſenſu proceſſimus in electione Patris noſtri, & Paſtoris; fecimus, quod potuimus, & ſecundum conſcientias noſtras elegimus virum idoneum videlicet honori, & ſufficientem oneri; ſed antequam perſona nominetur, petimus, & inſtanter poſtulamus, ut univerſitas veſtra manibus extenſis ad Deum, & in ſublime porrectis, promittat, quod nullus veſtrum nec publice, nec privatim contradicet.* Quo ad voluntatem eligentium ſolemnitate peracto, nominet perſonam prior in ordine eligentium.)

XVIII. Hactenus ritum electionis faciendæ per compromiſſum retulimus; quomodo autem per viam ſcrutinii procedendum ſit, docet Bernardus Caſſinenſis his verbis in cap. 64. Reg. S. Ben.: „ [Si ſcrutinii viam acceperint, debent eligere tres fide dignas perſonas de ipſis fratribus, qui primo ſuas ſcrutentur invicem ſecreto voluntates, & ſcribant ſecrete, poſtmodum vota ſingulorum ſcrutari debent, & redigere in ſcriptis, quæ vota, mox ad capitulum redeuntes, antequam ad alios actus divertant, publicari debent in communi; quam publicationem ſubſequi debet collatio hoc modo: Talis, & talis nominant talem in Abbatem; talis, & talis talem; in tali parte nominantium talem ſunt Præpoſitus, Decanus, Cellerarius, Veſtiarius, & Abbas talis loci, & Præpoſitus talis Eccleſiæ: Talem, & talem fratres. Item ex parte nominantium talem ſunt talis, & talis; Illi, qui talem nominant, habent tot pro ſua parte; talis qui nominatur a talibus, eſt perſona ſanctitate vitæ approbata, ſcientiæ eminentis, ſeu competentis, in adminiſtratione temporalium bene experta; talis vero, qui nominatur a talibus, habet, & tales conditiones. Invenitur, quod in talem convenit major, & ſanior pars. Iſti, qui eum nominant, præſumuntur talem zelum habere; Eligamus talem, quia major, & ſanior pars conſenſit in eum; vel invenitur, quod omnes conſentiunt in talem; Eligamus ergo ipſum. Si vero nulla venit ad majorem partem, debent dicere fratres: Licet talis ſit nominatus a majori parte reſpectu partium, tamen nullus repertus nominatus a majori parte reſpectu totius Congregationis; & ideo electio ſubſequi non poteſt: Interim ergo videamus, ſi Deus daret nobis gratiam, quod concordare poſſemus ...... Quando autem per viam ſcrutinii, vel per viam compromiſſi viderint electionem ſubſequi poſſe, & debere; tunc unus de electoribus in via ſcrutinii, recepta ab omnibus eligendi poteſtate, vice omnium verba electionis proferat in hunc modum: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Ego talis vice omnium, vel eorum, qui in talem conſentiunt*, ſi non conſentiant omnes, *eligo talem in Abbatem monaſterii, & Paſtorem.* Quod ſi per viam compromiſſi fuerit proceſſum, unus de compromiſſariis vice omnium ſibi compromiſſariorum dicat; *Ego talis vice talium ſociorum meorum, & mea, quibus eſt a toto conventu providendi conceſſa poteſtas, de tali perſona provideo huic monaſterio, & ipſum vice mea, & ſociorum meorum in Abbatem eligo, & Paſtorem.*) Eadem fere habent Nicolaus de Fractura, & Petrus Boherius in cap. 64. Reg. S. Benedicti.

XIX. Sexto, Electione facta, & electo pronuntiato; „ (Impoſita antiphona: *Confirma hoc Deus*, deducitur in monaſterium, ideſt in Eccleſia, *inquiunt Divionenſes S. Benigni conſuetudines c.* 5., alta voce conventu cantante: *Exurgat Deus*, quam ſequitur oratio: *Actiones noſtras*. Tunc ſtatuto Electo in loco, & ſtatione Abbatis, incipitur hymnus: *Te Deum laudamus*, ad cujus ſecundum ℣. ſinguli fratres veniam petentes incipiunt eum oſculari; deinde fratribus reverſis in capitulum, omnes Obedientiarii monaſterii ponunt ad pedes ipſius claves ſuas; ipſe vero præcipit eis, ut reſumant eas.] Ita in electione S. Hugonis Abbatis Cluniacenſis teſte Udalrico l. 3. c. 5. „ (Impoſita antiphona: *Confirma hoc Deus*, canteros eſt pſalmus LVII.: *Si vere utique*, alta voce, & ſic deductus eſt in Eccleſiam, ſecuta eſt oratio: *Actiones noſtras quæſumus Domine*. Statuitur electus in loco Abbatis, & imponitur hymnus: *Te Deum laudamus*. Ad cujus ſecundum verſum ſinguli fratres veniam petentes inceperunt eum oſculari.) In MS. Cluniacenſis monaſterii conſuetudinibus hæc præmittuntur: „ (Electo Prior omnium aliorum dare debet baculum paſtoralem in manu, & incepta antiphona: *Confirma hoc Deus*, deducitur in monaſterium,) &c. ut *in Benignienis conſuet.* Paulo aliter *Floriacenſes S. Benedicti conſuetudines*: „ (Definito conſilio, *inquiunt*, apertiſque januis omnibus, qui intereſſe voluerint; Prior debet eum, qui eligitur, nominare, & ad Abbatis ſedem deducere, & electus cantante conventu deducitur ad altare Patris Benedicti, & accipit virgam paſtoralem deſuper altare. Deductoque eo poſtea in chorum in ſtatione Abbatis; deinde reverſis fratribus in capitulum, faciet ipſe fidelitatem ſuper textum S. Evangelii, quod ſecundum poſſe ſuum ſervabit jura, & conſuetudines Eccleſiaſticas, & res alienatas revocabit. Poſt hæc ſinguli fratres veniam petentes incipiunt eum oſculari, & obedientiam promittunt, præter infantes. Et Abbas ita electus benedicetur a quocumque Epiſcopo voluerit, & valuerit, excepto Aurelianenſi Epiſcopo, & Senonenſi Archiepiſcopo. Obedientiarii autem omnes miniſterii claves ad pedes ejus ponunt, quas tamen omnibus omnes reſtituet.) Aliter etiam in Rituali Beccenſi, in quo hæc leguntur: „ (Nominat perſonam (electam)

ctam) major in ordine eligentium, & vadant electores ſeſſum in ordine ſuo, & ſtet electus ſolus ante analogium. Si Prior fuerit electus, ſtatim nominata perſona incipit Cantor: *Te Deum laudamus*, ſi vero clauſtralis fuerit Prior, vel obedientiarius; ſtet ante analogium, & dicat ei Prior: *Præcipimus tibi authoritate Dei, & in virtute obedientiæ, ut electioni canonice de te factæ conſentias*: & illo dicente: *Paratus ſum in omnibus iis, quæ de me providiſtis ſecundum Deum parere*; dicat Prior: *Deus omnipotens augeat tibi gratiam ſuam, ut ad ſalutem animarum noſtrarum, & ad honorem Eccleſiæ noſtræ nobis eſſe Prælatum gaudeamus*: Et omnibus reſpondentibus: *Amen*, incipiat Præcentor: *Te Deum*. Quo incepto, ducatur honeſte in Eccleſiam, & abſque ſtrepitu e ſenioribus, toto conventu cum omni humilitate, & reverentia præcedante; & offeratur Deo ad majus altare pulſatis campanis. Poſtea redeat in capitulum, & vocentur, qui ſunt ex parte Domini terræ, & ex parte Domini Rothomagenſis, & dicat eis Prior: Petivimus e Domino terræ licentiam eligendi, & obtinuimus per Dei gratiam; & elegimus unanimi aſſenſu virum iſtum, & nominet illum. Si autem aliquam fecerint mentionem de perſonis eligentium; Ii qui fuerint ex parte Domini terræ, ſive ex parte Domini Archiepiſcopi, provideatur ſapienter a ſapientibus, ut eis omnes electores oſtendantur, ſi viderint expedire, vel ſaltem maior pars eorum. Iis peractis, eant ad divinum obſequium, & ſtet electus juxta ſtallum Abbatis, & terminet orationes, & teneat refectorium, & capitulum, & ſicut Abbas.] Aliter denique etiam Bernardus Abbas Caſſinenſis: Pronunciatus „ (electus ſuſcipiatur a majoribus monaſterii perſonis, & in Eccleſia deportetur, & hymnus: *Te Deum laudamus* ſolemniter decantetur, & ante altare ducatur. Qui electus uſque ad finem hymni devote in oratione debet eſſe ante altare proſtratus, poſt cujus hymni expletionem, dicto Kyrie eleiſon, & oratione Dominica; ſubjungit Præpoſitus, vel Decanus, vel Sacerdos capitula, ſcilicet: *Confirma hoc Deus* &c. item: *a Domino factum eſt iſtud*, & orationem: *Actiones noſtras quæſumus* &c. & item: *Omnipotens ſempiterne Deus miſerere famulo tuo* &c., qua finita, ſurgat electus, & collocetur in ſede; deinde ducatur ad ſedem capituli, ibique ipſius cum gravitate debita requiratur aſſenſu; fiatque decretum in hunc modum.

XX. „ In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti amen. Vacante monaſterio tali per obitum memoriæ bonæ talis ejuſdem monaſterii Abbatis, & ejus corpore tradito eccleſiaſticæ ſepulturæ, tali die ad eligendum præfixa, vocatis omnibus, qui de jure, vel conſuetudine noſtri monaſterii, jus in electione habere noſcuntur: Propoſito verbo Dei, Spiritus ſancti gratia invocata, lecta Regula B. P. Benedicti *De ordinando Abbate*, de proviſione noſtri monaſterii præhabito tractatu, per viam ſcrutinii elegimus viduato noſtro monaſterio providere. Præſentibus ergo omnibus, qui voluerunt, & debuerunt, & potuerunt commode intereſſe, elegimus tales tres de collegio noſtro; qui ſecreto, ac ſigillatim ſcrutarentur vota ſingulorum, & in ſcriptis redigerent, ut eſt juris; qui ſecedentes in partem, duo ex ipſis tertii voluntatem perſcrutati fuerunt, & ſic ſcrutatis ſingulorum voluntatibus, & in ſcriptis redactis, proceſſerunt ad vota ſingulorum noſtrorum ſecrete, & ſigillatim cum debita reverentia perſcrutando. Quæ omnia diligenter in ſcriptis redacta, mox in capitulo coram omnibus publicaverunt. Habita igitur collatione numeri ad numerum, zeli, ad zelum, meriti ad meritum, tam circa perſonas eligentium, quam perſonas in ſcrutinio nominatas; inventum eſt, quod talem nominaverunt talis, & talis, & talem talis, & talis talem: Comperto ergo, quod major, & ſanior pars nominaverat talem, de legitimo matrimonio natum, in tali ſacro ordine conſtitutum, virum religioſum, bonæ converſationis, & probatæ vitæ, providum, & diſcretum, & ſcientiæ competentis, vel eminentis. Si ita ſit, commiſimus tali fratri noſtro, ut vice omnium, vel vice eorum prædictorum, qui nominaverant, eumdem eligeret in Abbatem, qua poteſtate accepta, idem frater talis facto ſigno crucis, elegit præfatum talem per hæc verba: Ego frater talis vice, & nomine totius conventus, vel talis Decani, & eorum, qui talem nominaverunt, & mea, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti amen, præfatum talem eligo in noſtrum, & hujus monaſterii Abbatem, & Paſtorem. Quo dicto, nos omnes, vel præfati tales electioni factæ conſentientes hymnum: *Te Deum laudamus* decantando eumdem ad Eccleſiam ſolemniter deportavimus, ut moris eſt. Ego frater talis Dominum talem in Paſtorem talem, & talem Abbatem talis monaſterii eligo, & ſubſcribo. Ego frater talis Decanus electioni factæ de Domino tali in Abbatem noſtri monaſterii talis conſentio, & ſubſcribo. Ego frater talis Præpoſitus Presbyter electioni factæ (&c. ut prius) conſentio, & ſubſcribo; & ſic ſinguli ſecundum ordinem, & officia ſui perſonatus, quæ habent, & ordinem, in quo ſunt, exprimentes ſubſcribere debent .... Poſt hæc vero ſi electio ſit concors, ſigillo conventus, erit decretum ſigillandum, alias ſolas ſubſcriptiones, etiam ſine manu publica, ſufficere puto de jure.

XXI. „ Si autem per viam compromiſſi in electione procedatur, ut dictum eſt, in decreto per viam ſcrutinii ponendum erit per viam compromiſſi, & erit conficiendum decretum ſic:

XXII. „ Vacante tali monaſterio &c., ut prius, uſque ibi commodum intereſſe. Elegimus tres, vel tot, quibus unanimiter, & concorditer providendi nobis, & monaſterio noſtro de Paſtore, & Abbate contulimus poteſtatem; qui poteſtate providendi recepta, & in partem ſecedentes, poſtmodum ad capitulum ſunt reverſi. Quorum frater talis de mandato, & voluntate prædictorum talium verba proviſionis protulit in hunc modum: Ego talis vice mea, & ſociorum meorum talium, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti amen, eligo talem in Abbatem, & Paſtorem, & de ipſo provideo huic monaſterio ſecundum poteſtatem mihi, & ſociis præfatis datam. Compromiſſarii vero in decreto primi poſt illum, qui pronunciavit, ſubſcribent in hunc modum, & primo ille, qui pronunciavit, ſubſcribat ſic: Ego talis frater eligo talem in Abbatem, & Paſtorem, & de perſona ejus huic monaſterio provideo, & ſubſcribo. Deinde: Ego talis, in quem extitit compromiſſum, electioni, & proviſioni factæ de tali conſentio, & ſubſcribo. Et per iſtum modum ſubſcribent omnes, ſicut eſt ſuperius tactum in via ſcrutinii.) Eadem fere videre eſt apud Nicolaum de Fractura, & Petrum Boheri, qui etiam improbant electum, ſive in Eccleſia, ſive in capitulo conſtitui in ſedem Abbatialem; ſed tantum in proprie. His omnibus addo, quod in electione Abbatis S. Albani ſtatuitur apud Spelm. t. 2. Conc. Angl. an. 1295.: „ (Poſtquam electores nominarunt electum proprio nomine cum aliquo adjecto, ita ſcilicet, ut unus electorum loquatur pro omnibus aliis electoribus; præſtito aſſenſu Prioris, & totius conventus, ſurgat electus, & accepta venia ſupplicet omnibus, ut orent pro eo, quod Deus det illi, ſic coram, & officium hoc ſuſcipere, ut ad honorem Dei, & Eccleſiæ, & animæ ſuæ fiat ſalvationem. Facta oratione e Priore, quod ſic fiat, & in fine orationis reſpondente conventu: *Amen*, incipiatur ſolemniter hymnus: *Te Deum laudamus*, & ducatur modeſte, & ordinate, aſſiſtente Priore ei in uno latere, Subpriore in alio cum aliis dignioribus Eccleſiæ perſonis, propinquius in Eccleſiam, & præſentetur Deo, & S. Martyri Albano ad majus altare, pulſato claſſico, accenſiſque cereis circa altare, & diſcooperto feretro. Et toto corpore proſtratus electus oret graviter; ſed præcordialiter, ut dignus tanto honore habeatur. Et finito ſonitu, dicatur ab omnibus: *Pater noſter*, & Prior: *Et ne nos*, ℣. *Salvum fac ſervum tuum, Deus meus*: *Mitte ei Domine auxilium de ſancto, & de Sion tuere eum*: *Dominus vobiſcum*, & oratio: *Omnipotens ſempiterne Deus dirige hunc famulum tuum in viam ſalutis æternæ, ut te donante placita tibi cupiat, & tota virtute perficiat, per Dominum*: *Dominus vobiſcum*: *Benedicamus Domino*; Deinde erigat ſe, & ſine aliquo offendiculo, aut mora ducatur in Cameram videlicet Prioris, quæ ſua, dum electus eſt, debet appellari, donec in Abbatem creatus in ſuam magnam cameram ſecedat. Et tunc poterit electus providere ſibi de ſociis, & de nunciis ad curiam Romanam deſtinandis, & invitare, quos voluerit ad refectionem; ſed tamen, qui vocati ſunt, de licentia Prioris veniant; nec exeat aliquis, niſi de licentia Prioris, exceptis magnis obedientiariis. Electus autem etſi fuerit unus de ultimis novitiis, in loco ſupremo illico ſtatuetur. Et ſi fuerit de parte Prioris, quam nos chorum appellamus, transferetur ad partem chori Abbatis, ubi ſupremus ſtatuetur: Solus in refectorio prandebit ſupremus, Priore prandente ad magnam menſam; in proceſſionibus ſupremus ex parte Abbatis procedat, non in medio, choralem ferens baculum, ut antiquitus temere conſuevit; ne forte in poſterum caſſatus retrocedat, & tunc cum rubore incipiat locum noviſſimum tenere.)

XXIII. Septimo, His omnibus ita peractis Electus „ (quan-

Digitized by Google

„ (quam citius tum poterit, adeat Dominum terræ cum
„ litteris conventus, & faciat ei, quod facere tenetur, ad-
„ dit *Rituale Beccenſis monaſterii*.) Ita olim Venerabilis
Eigil in Abbatem Fuldenſis monaſterii electus, *turba fra-
trum comitante*, Imperatorem adiit Ludovicum Pium, cu-
jus exhortationem tam ad monachos, quam ad ipſum electum
refert Candidus in vit. Eigilis num. 11. ſæc. 4. part. 1.;
quem gratanti animo, ac cum omni benevolentia Ludovi-
cus approbavit. Plurima nobis hujuſmodi ſuppetunt exem-
pla, quibus manifeſtum fit, præter Congregationis electio-
nem, requiſitum fuiſſe Regis, aut Principis conſenſum, ut
videre eſt in ſupra citata vita S. Auſtrudis Abbatiſſæ Lau-
dunenſis ſæc. vii.; S. Aigulfi Abbatis Lyrinenſis, & Her-
melandi Abbatis Antrenſis ſæc. vii. Idem etiam videre
eſt in electione Johannis in Abbatem S. Albani, quem
ſtatim Henrico Anglorum Regi fratres præſentarunt, datis
ſequentibus litteris. „ Illuſtri Domino ſuo, ac magnifico
„ Henrico Dei gratia Regi Anglorum &c. devoti ſui ſemper,
„ & humiles E. Prior S. Albani, & ejuſdem loci conventus
„ cum omni humilitate, & devotione æternam in Domino ſa-
„ lutem. Regiæ Excellentiæ veſtræ Dominum Johannem
„ Priorem de Hertford, virum idoneum, & honeſtum,
„ quem de benignitate, & licentia veſtra nobis conceſſa eſt,
„ in Patrem nobis elegimus, & paſtorem præſentamus cum
„ omni humilitate, & devotione; ſupplicantes, quatenus
„ ex innata vobis benignitate, ſolitaque clementia erga nos, &
„ Eccleſiam noſtram concepta, & habita, dictum Johannem
„ electum noſtrum in gratiam recipiatis, veſtrum eidem con-
„ ſilium, auxilium & favorem, divinæ, ſi placet, intuitu
„ pietatis impendentes. Valeat &c.

XXIV. Præter Regis approbationem nonnullis etiam in
locis Diœceſani Epiſcopi conſenſus requirebatur, ut pa-
tet ex Concilio Beccanceldenſe in Angliæ anno 695. ce-
lebrato apud Spelm. tom. 1. Conc. Angl. cap. 5. „ (Sicut
„ in canonibus præcipitur, ſervandum eſt, ut quando ali-
„ quis de Prælatis defungitur; Epiſcopus, Abbas, vel
„ Abbatiſſa, intimetur Archiepiſcopo propriæ Parochiæ,
„ & *cum ejus conſilio, & conſenſu*, vita & munditie ejus
„ examinata, qui dignus invenitur, eligatur; & nullo mo-
„ do, *ſine conſenſu, & conſulto* Archiepiſcopi promovea-
„ tur, neque enim hac in re pertinet ad decretum, vel
„ imperium Regis;) Ex Concilio Calchutenſe anno 787.
cui præſidebant Adriani Papæ Legati can. 4. „ (Ut ſi,
„ quod ſæpe evenire ſolet, Abbas, aut Abbatiſſa de hac
„ luce migraverint; tunc cum *conſilio Epiſcopi*, cujus in
„ Parochia ipſum monaſterium ſitum eſt, probatæ vitæ, &
„ religioſi ſecundum Dominum ex ipſis eligantur paſtores
„ &c.) Ex Concilio apud Celichyth ſub Wulfredo Can-
tuarienſi Epiſcopo an. 816. (extat apud Radul. de Diceto
in imag. hiſt. ad hunc an., & apud Matth. Pariſ. in
hiſt. Ang.) „ (ut habeat unuſquiſque Epiſcoporum pote-
„ ſtatem in ſua propria Diœceſi Abbatem, vel Abbatiſ-
„ ſam eligere, & hoc cum conſenſu, & conſulto familiæ;)
Ex Provinciali Synodo Normanniæ anno 1190.: „ (In
„ conventualibus Eccleſiis Abbates, vel Priores, aut Ab-
„ batiſſæ cum aſſenſu Diœceſani Epiſcopi eligantur;)
Ex diplomate Ludovici Pii Imperatoris, quo privilegium
Aldrici Cœnomanenſis Epiſcopi pro monaſterio S. Salvatoris
confirmat: „ (Quandoquidem etiam divina vocatione Ab-
„ bas, qui præſenti tempore præfectus eſt, aut qui futu-
„ ris temporibus ſubrogandi ſunt, ab hac luce migraverint,
„ non *cum conſenſu ejuſdem* Aldrici Epiſcopi, ſucceſſorumque
„ ejus licentiam habeant ex ſe ipſis eligendi Abbates;) geſta
Aldrici Epiſc. n. 35. tom. 3. Miſc. Baluz. Denique ex vit. S.
Theodulfi Abbatis Remenſis, qui *Præſule annuente, & mo-
nachorum caterva petente* ordinatus eſt; & ex vit. S. Me-
derici Abbatis n. 5. ſæc. 3. Bened. part. 1. p. 11. Et hæc
quidem quibuſdam in locis ut diximus; non tamen ubique, ut
pote quibus refragatur Concilium Carthaginenſe ann. 534.
ſub Reparato celebratum t. 1. Anal. p. 1. decernens, ut
„ (quando ipſi Abbates de corpore exierint, qui in loco
„ eorum eligendi ſunt, judicio Congregationis eligantur, nec
„ officium hujus electionis ſibi vindicet, aut præſumat E-
„ piſcopus.

XXV. Confirmatio tamen, ſive Benedictio Abbatis ad
ipſum Epiſcopum pertinebat, idque ex antiquo uſu, ut
probant acta S. Maximini Abbatis Miciacenſis in app. ad
ſæc. 1. Bened. pag. 595. Euſebius Epiſcopus Aurelianenſis
„ (inſuper, & benedictionem, quam Patres, Abbateſque
„ monachorum confirmari, ſolent, ſuperaddidit;) vita S.
Marii Abbatis Bodanenſis num. 2. ſæc. 1. p. 105. n. 22.
„ (a ſuo Pontifice in Abbatem communi fratrum vo-
„ luntate conſecratur;) S. Valerius in vita S. Fructuoſi
Bracarenſis Epiſcopi ſæc. 2. p. 589. n. 4., qui mox proxi-
ximus Decentium „ (juſſit vocari, & imponens ei ma-
„ num, ordinavit eum Abbatem in præcipuo Turonio mo-
„ naſterio;) Acta S. Euſebiæ ſæc. 2. p. 985., in quibus
Hatta a Vindiciano Pontifice „ [Cœnobii S. Vedaſti Con-
„ feſſoris Chriſti Abbas Benedictus dicitur;] Beda Ve-
nerabilis in vita S. Benedicti Epiſcopi Abbatis l. 1. n. 11.,
qui ſuum ſucceſſorem *accito* Epiſcopo Abbatem *conſueta be-
nedictione firmari* precatus eſt. Vide eumdem l. 2. & in
præf. in Samuelem, Regulam Magiſtri c. 93., Menardi
obſervat. in Concord. Reg. c. 4. §. 4., & Mabillonii in
vit. Eigilis Fuldenſis Abbatis num. 15. ſæc. 4. part. 1. vide
vitam SS. Harlindis, & Reinulæ n. 10. ſæc. 3. Bened.
part. 1. p. 658.

XXVI. Octavo. Accepto Regis, ſeu Principis conſenſu
antequam impenderetur electo benedictio, ejus a proprio
Epiſcopo confirmabatur electio. Sin autem exemptum
eſſet monaſterium, a Summo Pontifice, cui ſeipſum, ſi
poſſet, ipſe ſe præſentare debebat; alioquin aliquos eidem
deſtinare, ſi non poſſet; ut decrevit Innocentius III. in
Concilio Lateranenſi ann. 1215. c. 26. Hujuſmodi autem
deſtinati procuratorias literas nomine conventus ad Epiſco-
pum deferebant, quarum formulam nobis repræſentat Ber-
nardus Caſſinenſis his verbis: „ (Si ſit exemptum mona-
„ ſterium, ſcribatur ſic: Sanctiſſimo in Chriſto Patri &c.
„ Dudum bonæ memoriæ Domno tali Abbate noſtro, ſi-
„ cut Deo placuit, viam univerſæ carnis ingreſſo, & poſt
„ ejus obitum noſtro monaſterio vacante, quod ad Se-
„ dem Apoſtolicam nullo medio noſcitur pertinere; cor-
„ pore ipſius Patris noſtri tradito Eccleſiaſticæ ſepulturæ,
„ die ad eligendum præfixa, &c. ut ſupra, uſque ad
„ ſubſcriptiones, & tunc dicatur: de qua electione fe-
„ cimus decretum noſtris ſubſcriptionibus roboratum,
„ quod per tales fratres noſtros ad Sanctitatis veſtræ præ-
„ ſentiam deſtinamus; ipſos namque fratres noſtros præ-
„ dictos fecimus, conſtituimus, & ordinavimus procura-
„ tores noſtros ad petendam confirmationem electionis
„ factæ de tali, qui quidem eſt perſonæ religioſæ, & bo-
„ næ converſationis, & vitæ, vir providus, & diſcretus,
„ & ſpiritualibus, & temporalibus, ſalubriter, & utili-
„ ter gubernare. Quocirca ſanctitatem veſtram ſupliciter
„ exoramus, quatenus electionem ejus valeat confirma-
„ re, & ipſum nobis in Abbatem præficere, & Pa-
„ ſtorem. Eodem modo quando monaſterium non eſt e-
„ xemptum, ſcribatur Archiepiſcopo, vel Epiſcopo Diœce-
„ ſano verbis convenienter mutatis.) Similem habet Nicolaus
de Fractura.

XXVII. Pontifex autem hujuſmodi literis acceptis, aut
per ſe, aut per alium factam electionem examinabat, u-
trum eſſet canonica: Ita in electione Johannis Abbatis San-
cti Albani, „ [quia de perſona electi Domino Papæ non
„ conſtabat, dedit in mandatis Elyenſi, & Londonienſi
„ Epiſcopis, ut rite facta examinatione ex perſona electi,
„ eumdem in Abbatem confirmatum benedicerent, ple-
„ ne in omnem tam ſpiritualium, quam temporalium
„ adminiſtrationem inſtituentes.) Quod Londonienſi im-
pedito præſtitit Epiſcopus Elienſis ſolus, conſtituto die, &
loco, in quo ſimul, & electus examen ſubiturus, & E-
piſcopus conveniret. Forma autem Confirmationis hæc eſt:

XXVIII. „ In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſan-
„ cti: Inquiſitis ſecundum formam literarum Domini Papæ,
„ quæ circa perſonam Johannis electi S. Albani ſunt re-
„ quirenda, tum per juratos, tum per propriæ perſonæ
„ examinationem, invenimus, ipſum ad regimen dictæ Ec-
„ cleſiæ ſufficientem; unde electionem de ipſo factam au-
„ ctoritate Apoſtolica confirmamus.

XXIX. „ Quo facto, miſit Elienſis Epiſcopus conven-
„ tui S. Albani ad majorem certificationem litteras ſub
„ hac forma. H. Dei gratia Elienſis Epiſcopus dilectis in
„ Chriſto Priori, & conventui S. Albani ſalutem in Do-
„ mino. Noverit diſcretio veſtra, nos, juxta formam
„ mandati Apoſtolici, electionem de Fratre Johanne de
„ Hertford in Abbatem monaſterii veſtri canonice cele-
„ bratam authoritate Apoſtolica confirmaſſe; quocirca au-
„ thoritate Apoſtolica, qua fungimur, vobis mandamus in
„ virtute obedientiæ diſtricta præcipientes, quatenus eumdem
„ electum veſtrum in Abbatem, & Paſtorem devote admit-
„ tatis, obedientiam, & reverentiam debitam eidem humi-
„ liter impendentes. Valete.)

XXX. Extant apud Spelmannum ejuſdem ad Regem,
item ad cunctos Chriſti fideles hac de re Epiſcopi litteræ,
quas hic prætermittimus, utpote quas ibidem quiſque con-
ſulere poſſit. Pro facienda autem hujuſmodi confirmatione
electi, tum Divionenſes S. Benigni c. 1., quam MS. Clu-
niacenſis monaſterii conſuetudines decernunt, ut „ (*In ſe-
„ quenti die* electionis invitetur in capitulum Epiſcopus,
„ qui eum benedicturus eſt, qui inquiſito ab omni con-
„ ventu, utrum omnibus electio placeat, & maxime a
„ ſpiritualibus fratribus, auditaque concordia, maxime
ſpiri-

Digitized by Google

ſpiritualium ſuper hoc rurſus incipit antiphonam, & pſalmum ſupradictum præcipit, & ſic cantando procedunt ad Eccleſiam,) quod confirmat Udalricus referens S. Hugonis Abbatis Cluniacenſis electionem: „ (In ſequenti autem die Biſontienſis Archiepiſcopus invitatur ad capitulum, nunciatur ei de electione; rogatur, ut electum pro ſolemni ritu ipſe benedicat: annuit voto ſe impenſiſſimo facturum, non quod cogeretur, ſed quidquid a quolibet ipſorum parviſſimo præciperetur. Tunc autem omnes adjuravit Epiſcopali authoritate, ut ſi cui aliud, quid de perſona, quæ erat electa, videretur, pro quo ejus ordinatio non poſſet eſſe legitima, & ſecundum Deum, non taceret, nec diſſimularet; ſed ad præſens ad medium proferret. Sed cum neminem inveniſſet, qui quid hujus generis dixiſſet, electione in præſentia Archiepiſcopi rurſus confirmata, rurſus quoque impoſita eſt antiphona: *Confirma hoc Deus*, cum pſalmo ſupradicto in Eccleſiam procedendo.)

XXXI. Nono. Confirmatus Abbas triduo poſt ab Epiſcopo præſentibus duobus aliis Abbatibus benedicebatur, ut patet ex Benignianis conſuetudinibus c. 1. „ (Tertia vero die electus induitur alba, ſtola, & cappa; & Epiſcopus ſimiliter, & alii duo Abbates, qui ipſum electum ad benedicendum in manibus deducant. Quo facto, ſtratis ante altare tapetibus, ſimul omnes quatuor proſternunt ſe ad orationem. Cantatur brevis letania; poſt noviſſimum *Kyrie*, & poſt Dominicam orationem, ſurgit Antiſtes dicturus: *Et ne nos: Salvum fac: Mitte ei Domine: Hic accipiet benedictionem a Domino: Domine exaudi orationem meam: Dominus vobiſcum*. Inde ſequitur benedictio. Qua impleta, ſuſceptaque de manu Epiſcopi virga paſtorali, iterato pſallitur: *Te Deum laudamus*, & ſicut prius omnes oſculantur eum, qui benedictus eſt.) Vide Udalric. l. 3. c. 1. Ipſa vero Abbatis benedictio extat in ordine Romano; fiebatque intra Miſſarum ſolemnia, ut colligitur ex libro Miracul. S. Wlframni n. 10. ſæc. 3. part. 1.

XXXII. Decimo. Abbas confirmatus, & benedictus ſubjectionem, & obedientiam Epiſcopo proprio promittebat; hujus promiſſionis, ſeu profeſſionis formulam habemus in electione Johannis Abbatis S. Albani apud Spelmannum hæc in verba: „ (Ego Johannes monaſterii Sancti Albani Abbas hac hora in antea fidelis, & obediens ero Sancto Petro, ſanctæque Apoſtolicæ Romanæ Eccleſiæ, & Domino meo Papæ G. G., Succeſſoribuſque ejus canonice intrantibus. Non ero in conſilio, nec conſenſu, vel in facto, ut vitam perdant, aut membrum, aut capiantur male captione. Conſilium etiam, quod mihi credituri ſunt per ſe, aut per nuncios ſuos, ſive per literas, ad eorum damnum ſcienter nemini pandam. Papatum Romanum, & regulam S. Petri adjutor eis ero ad retinendum, & defendendum, ſalvo ordine meo, contra omnem hominem. Legatum Apoſtolicæ Sedis in eundo, & redeundo honorifice tractabo, & in ſuis neceſſitatibus adjuvabo; vocatus ad Synodum veniam, niſi præpeditus fuero canonica præpeditione. Apoſtolorum limina ſingulis trienniis viſitabo, aut per me, aut per meum nuncium, niſi abſolvar Apoſtolica licentia. Poſſeſſiones etiam ad monaſterium meum ſpectantes non vendam, neque donabo, neque impignorabo, neque de novo infeodabo, vel aliquo modo alienabo, inconſulto Romano Pontifice, ſic me Deus adjuvet, & hæc ſancta Evangelia.)

XXXIII. Hanc prædictus Johannes profeſſionem emiſit anno 1215. aliam habemus in MS. hiſtoria monaſterii S. Theodorici prope Remos, quam Radulphus Abbas ejuſdem monaſterii an. 1337. pronunciavit in hæc verba:

XXXIV. „ (Ego Radulphus Abbas monaſterii S. Theoderici prope Remis, ordinis S. Benedicti, confirmatus, & Abbas benedictus a R. Patre Guillelmo Noviomenſi Epiſcopo, Vicario Generali Domini Johannis Archiepiſcopi, promitto obedientiam, reverentiam, & ſubjectionem Matri meæ Eccleſiæ Remenſi, R. Patri ac Domino Domino Johanni Dei gratia Remenſi Archiepiſcopo, & Succeſſoribus canonice inſtituendis, ejuſque Vicariis, officialibus, & miniſtris, & Sanctæ Sedi Remenſi ſecundum ſtatuta Patrum, & regulam S. Benedicti; & hæc propria manu firmo, juro, & promitto, anno Domini 1337. feria tertia poſt feſtum S. Remigii in vindemiis.)

XXXV. Similem profeſſionem fecere ejuſdem Radulphi ſucceſſores, quarum formulas videre eſt in præfata MS. hiſtoria.

XXXVI. Undecimo, quam Abbas Epiſcopo, eamdem Abbati benedicto obedientiam monachi promittebant, ut videre eſt in vita S. Germani Abbatis, quem S. Valdebertus Abbas Luxovienſis (ſæc. 2. p. 531.) monachum ſuum Grandivallenſi monaſterio præficiens, „ (fratres exhortabatur, ut eos de ſua obedientia abſolutos redderet, & S. Germano pro Dei intuitu obedientiæ colla ſubmitterent;) in vit. S. Filiberti Abbatis Gemmeticenſis ſæc. 2. p. 824. „ (qui unum de diſcipulis ſuis electum, Aicadrum nomine, virum idoneum direxit Gemmeticum; ut ipſe Paſtorali officio illius ſubrogaretur in loco; & licet mœrentes monachi de Prioris Patris corporali abſentia, tamen præſentes per gratiam viri ſancti impleverunt decreta, & eidem Aicadro promiſerunt obedientiam.) Et in vita ejuſdem S. Aicadri n. 11. ſæc. 2. p. 963. (Qualiter Abbas fuerit ordinatus, & totus ordo illius ſacri loci monachorum omnes concorditer promiſerint ei obedientiam, omnemque ſubjectionem, ſcriptum reperitur;) & num. 19. Probum Quinciaco monaſterio ſibi ſubſtituiſſe dicitur, cui ab Anſoaldo Epiſcopo ordinato fratres „ (*Regulariter* obedientiam promiſerunt, & ſubditos eſſe ultroneos ſe dederunt.]

XXXVII. Duodecimo, obſervandum, quod ſicut nonnullos legimus Abbates pluribus monaſteriis præfectos; ita plures in eodem monaſterio Abbates aliquando extitiſſe; cujus rei luculentum habemus teſtimonium in vita S. Romani Abbatis Jurenſis, qui, ut ſcribit antiquiſſimus vitæ ejus Scriptor n. 8. apud Boll. 28. Feb. una cum fratre Lupicino Condatiſcenſe, ſive Jurenſe ſimul cum Lauconenſe ita regebant cœnobium, ut *in utroque monaſterio ambo præſules eſſent*; in vita S. Fulgentii Ruſpenſis Epiſcopi cap. 8. apud Boll. 1. Jan.; hunc enim „ (Felix Abbas cum gaudio ſuſcipiens, imparemque ſe ejus virtutibus ſciens, & nomen, & poteſtatem ei tradidit Abbatis. Ille plenus ſtudio humilitatis recuſabat privilegium poteſtatis, & poſt multa certamina pietatis, ex conſenſu totius Congregationis paſſus violentiam caritatis, vix conſenſit eſſe collega boni conſortis. Ita duo viri ſanctiſſimi ...... jugum bonum gubernandæ Congregationis excipiunt .... B. Fulgentius docendis fratribus peculiariter vacabat, alter in quotidiano miniſterio ſollicitus laborabat &c.;) & ibidem capite 14. in Vivecenſi ſeu Vincenſi monaſterio: „ (Duo Presbyteri peculiares, & merito mirabiles, & immaculatæ ſenectutis honore venerabiles Abbatis officio fungebantur, numquam de cœnobio recedentes; ſed eccleſiaſticæ dignitati multos viros idoneos nutrientes;) & apud Bedam lib. 1. n. 7. ſæc. 2. in vita S. Benedicti Biſcopi Abbatis Vviremuthenſis, qui „ (Presbyterum Eaſtervinum de monaſterio B. Petri eligens Abbatem, eidem monaſterio regendi jure præfecit: ut quem ſolus non poterat, laborem ſocia dilectiſſimi commilitonis virtute levius ferret. Nec abs re videantur cuiquam, duos unum monaſterium ſimul habuiſſe Abbates.) Denique in chronico S. Benigni Divionenſis, quod monaſterium circa medium ſæculum ix. regebant Epiſcopi Lingonenſes, eique ſub ſe Abbatem, & Chorepiſcopum præficiebant, Spicil. to. 1. p. 405., quales fuere Herlebertus, Ingelrannus, & Bertilo, ſub quo „ (conſiderans Domnus Iſaac Epiſcopus (Lingonenſis) Bertillonem Coepiſcopum, & Abbatem ad utrumque officium non poſſe ſufficere; quoniam tunc temporis res Eccleſiaſticæ ſimul, & publicæ in magno erant diſcrimine, ob infeſtationem Paganorum perturbato rerum ſtatu; Saronem Abbatem conſtituit ei ſocium ad regimen, & curam animarum, ut dum adjuncto cœtu fratrum divinis ſtudet intendere theoriis, ille liberius eccleſiaſticis inſerviret miniſteriis.] His tamen repugnat Concil. Cabilonenſe ſub an. 650. in cujus c. 11. decernitur, ut „ (duo Abbates in uno monaſterio eſſe non debeant, ne ſub obtentu poteſtatis, ſimultas inter monachos, & ſcandala generentur. Verumtamen ſi quilibet Abbas ſibi eligeret ſucceſſorem; ipſe qui eligitur, de facultatibus ipſius monaſterii ad regendum nullam habeat poteſtatem.) Monachorum etiam monaſteriis Abbates ſæculares præfecti ſunt, qua de re vide in præf. ſæc. 3. part. 1. n. 111.

XXXVIII. Decimotertio, obſervandum, quod licet Abbas ex ipſo monaſterii gremio eligendus eſſet; aliquando tamen ex aliis monaſteriis de jure futurus Abbas accipiendus erat, & non de proprio, ut videre eſt in vita S. Ansberti ex Abbate Fontanellenſi Epiſcopo Rothomagenſi, authore Aigrado ſæc. 2., & apud Boll. 9. Feb., „ (ſub cujus etiam regimine B. Hermelandus ex prædicto monaſterio Fontanella, rogante Venerabili Pontifice Paſchario Namnetenſis urbis, in eamdem regionem Namnetenſem, in quadam inſula alvei Ligeris, quæ vocatur antrum, juxta nominis ejuſdem proprietatem, monachorum venerabile ædificavit cœnobium. In cujus largitione prædictus antiſtes Paſcarius ſtatuit, ut poſt deceſſum ejuſdem venerandi Hermelandi, ex monaſte-

„ rio

Digitized by Google

„ rio Fontanelle per cuncta ſuccedentia tempora ſibi inſti- „ tuant rectores univerſi loci habitatores, velut lergitiones „ ejuſdem loci, quæ adhuc in præfato monaſterio Fonta- „ nella ſervantur, apertiſſime declarant.)

XXXIX. Decimoquarto, obſervandum, quod licet Abbatis electioni nullus præter ejuſdem monaſterii monachos expreſſe profeſſos intereſſet, nonnunquam tamen in ea ſuffragium tuliſſe etiam externos, ac vicinos reperimus, ut patet ex Anonymo in vita S. Mederici Abbatis Æduenſis n. 5.: mortuo Æduenſis monaſterii Patre, „ [tunc Epiſ- „ copus ejuſdem civitatis præſulatus ſui religione intentus „ juſſis ejuſdem loci habitatoribus paſtorem ſibi perquire- „ re .... ſicque factum eſt, ut omnes ejuſdem loci in- „ colæ, ac *vicini*, qui hujus rei gratia ad monaſterium „ confluxerant, Beatum Medericum Patrem ſibi expo- „ ſcerent &c.) & ex Charta charitatis, in qua ſtatuitur, ut „ (ad electionem Ciſtercienſis Abbatis, præfixa & præ- „ notata die, ad minus per quindecim dies convocentur ex „ Abbatibus, quorum domus de Ciſtercio exierunt, & „ ex aliis, quos prædicti Abbates, & fratres Ciſtercienſes „ idoneos noverint: Et Congregati in nomine Domini „ Abbates & Monachi Ciſtercienſes eligant Abbatem.) His accedit, quod legitur in quodam diplomate Ludovici Auguſti pro monaſterio Cormarienſi (citatur in elog. Alcuini c. 50.] quo nimirum annuit, ut „ (licitum ſit (mo- „ nachis ejus loci) ſecundum Regulam S. Benedicti, de „ eadem Congregatione Cormarienſi Abbatem eligere, cum „ conſenſu (tamen) Abbatis, ac Congregationis ſancti „ Martini.)

XL. Decimoquinto, cum S. Benedictus Reg. c. 64. agens de Ordinando Abbate, vicinos Epiſcopos, Abbates, & Chriſtianos in teſtimonium admittat contra electionem vitioſi Abbatis; non ſolum vicini monachi, & Abbates; ſed etiam vicini Epiſcopi, & magnates in electione Abbatis aliquando locum habere, ut patet ex diplomate Leonis Papæ VII. pro monaſterio Floriacenſi, extat in fin. ſæc. 5. Bened. p. 907. in quo præſcribitur, ut „ (in ordinan- „ do Abbate, tam Rex, quam Epiſcopi, vel boni Prin- „ cipes, vel laici hanc poteſtatem juxta B. Benedicti „ præceptum habeant, ut parvorum non permittant præ- „ valere conſenſum; ſed talem conſtituant, qui ſecundum „ regulam, & religioſas prædictorum Patrum conſuetudi- „ nes præeſſe ſtudeat;) & ex vit. S. Petri Urſeoli n. ex. in qua poſt mortem Guarini Abbatis monaſterii S. Michaelis de Coxano ſæc. 5. p. 888. „ (Inclitus vir Oli- „ va ... ab omnibus monachis, & *illius regionis incolis*) electus dicitur, unde etiam in litteris de electione S. Odilonis in Abbatem Cluniacenſem ſubſcripſiſſe reperiuntur Rodulphus Rex, Burchardus Archiepiſcopus Lugdunenſis, Hugo Epiſcopus Genevenſis, Aymricus Epiſc. Lauſanenſis, Hugo Epiſcopus Matiſconenſis, Tento Abbas Foſſatenſis, Richefradus Abbas, Ermentredus Epiſcopus, Butchardus Comes, Lambertus Comes, Adalbertus Comes, Leotaldus Archiepiſcopus, Walterius Epiſcopus Aduenſis, Hugo Abbas, Wago Abbas, Theobaldes Abbas, Werembertus Abbas, Willelmus Abbas, Maiolus Præpoſitus, Walterius Præpoſitus, Guodulphus, David, Aymricus, Sendelenus, & cum eis monachi centum ſeptuaginta ſeptem. Vid. S. Maioli elogium hiſtoricum n. 49. ſæc. 5. Bened. & ejuſdem vit. auctore Syro l. 2. n. e. ubi poſt factam de eo a fratribus electionem, & datum ab eo aſſenſum, S. Aymardus *multitudinem convocare Nobilium, Pontificum, & Abbatum* adhibuiſſe conſilium dicitur.

XLI. Decimoſexto, obſervandum, quod etſi electio Abbatis ad proprios monachos communiter pertineret; aliquando tamen ab ipſis monaſteriorum Fundatoribus Abbates inſtituebantur. Ita in Puellari Habendenſi monaſterio Macteſledem Abbatiſſam inſtituit S. Amatus ex ejus vit. n. 18. ſæc. e.; S. Bercharius Dervenſis Parthenonis fundator ſanctimonialibus virginibus neptem *matronæ Vualtildis ſolemniter Abbatiſſam præfecit*, ex ejus vita n. 14. ſæc. 2. Ita denique S. Aldaricus Cœnomanenſis Epiſcopus in conſtructo a ſe „ (monaſterio Talipiaco Præpoſitum ſuum „ nomine Jacob Archipresbyterum Abbatem conſtituit, qui „ monachorum curam ibi gereret.) Vid. hiſt. fundationis Walciodorenſis apud Boll. in vit. B. Maccalini e r. Jan. Aliquando ab ipſis Epiſcopis, quorum in Parochia ſitum erat monaſterium. Ita in monaſterio S. Symphoriani Auguſtodunenſis S. Germanus Abbas a Nectario Epiſcopo adſciſcitur, teſte Fortunato in ejus vit. n. 4. ſæc. x. Bened.; S. Droctoveus ab ipſo S. Germano Pariſiorum tunc Epiſcopo Abbas S. Vincentii delectus eſt, ex ejus vit. n. 2. ſæc. 1.; S. Audoenus Gemetici Abbatem præfecit pro S. Filiberto tunc exulante, ex vit. S. Filiberti c. 25. ſæc. 2. Sanctum Auſtregeſilum Æterius Lugdunenſis Epiſcopus „ (Presbyterum, & Abbatem B. Nicetii Epi- „ ſcopi, & Confeſſoris ordinavit,) ex ejus vit. n. 4. ſæc. 2. S. Clarus Viennenſis „ (Abbas factus eſt in monaſterio „ S. Marcelli a ſancto Pontifice urbis illius) ex ejus vita n. 4. ſæc. 2.; S. Leodegarius regimen Abbatiale S. Maxentii juſſu Pontificis ſuſcepit, ex ejus vita auctore Urſino n. 3. ſæc. 2. Aliquando ab ipſis Regibus, & Principibus; atque ita ſuaſu Fredegundis Reginæ a proceribus palatii S. Ebrulfus Abbas S. Fuſciani præficitur, ex ejus vita n. 5. ſæc. 1.; S. Agilus auctoritate Regia Luxovio eductus Abbas Resbacenſis monaſterii ab ipſo Rege inſtitutus eſt, ex ejus vita n. 16., & ſequentibus ſæc. e.: alia hujus rei exempla habes apud Ingulfum in hiſt. Croyland. vid. Cangii gloſſar. in verbo *monaſterium*.

XLII. In iis autem monaſteriis, in quibus Abbates ex collatione Regia inſtituebantur; defuncto Abbate, baculus paſtoralis ad Regem ipſum deferebatur, quem ille mittebat, el quem Abbatiæ inveſtire cupiebat; cujus rei egregium habemus exemplum apud Ingulfum Croylandenſem in hiſt. Croyl. ad an. 1048. „ (Vix egreſſus erat ſermo ex ore „ Regis, & ecce nunciatur in aula ejus obitus Brichtmeri „ Abbatis monaſterii Croylandenſis, cujus paſto- „ ralis baculus per Priorem monaſterii, ac duos alios „ fratres eum concomitantes Regi extitit præſentatus; a „ tempore namque Regis Ethelredi Patris ſui cœperunt „ Abbates in Regum curiis clarius agnoſci, & in dies „ contingebat, Regum miniſtros per monachos nonnullos „ dignitatum, & prælatiarum nimium ambitioſos, variis „ xeniis, & blandis ſalutationibus deinceps abundantius „ honorari, ac inter præcipua monaſteria tunc magno „ nomine prædicabatur Croylandia, tot, & tanta in „ tempore tribulationis Danicæ in Regis curiam ſemper „ manu potentiſſime effuderat donaria, & tributa. A „ multis itaque annis retroactis nulla electio Prælatorum „ erat mere libera, & canonica; ſed omnes dignitates, „ tam Epiſcoporum, quam Abbatum per annulum, & „ baculum Regis curia pro ſua complacentia conferebat. „ Recipiens ergo piiſſimus Rex Edvardus baculum pa- „ ſtoralem monaſterii Croylend. in præſentia Domini Ge- „ rardi Prioris Croylandiæ, duorumque commonachorum „ ſuorum, qui cum ipſo ad curiam venerant, & cæte- „ rorum monachorum Pegelandenſium, quos ſicut olim „ ſuos compatriotas, & cariſſimos convicinos monachi „ Croylandenſes optime noverant, prædictum Venerabilem „ Patrem Dominum Wigatum Abbatem de paſtorali re- „ gimine Croylandenſis monaſterii per ejus paſtoralem „ baculum inveſtivit, & ſuper hoc litteram ſuam Croy- „ landenſi conventui direxit his verbis &c.) Ita etiam Henricus Imperator Richardo Abbati S. Vitoni Virdunenſis apud Boll. 25. Jan. „ [Stabulenſis regiminis pedum „ mox porrexit, atque Popponi pro ſucceſſionis indicio „ deferret, indixit,) ut ſcribit Everhelmus in vita S. Popponis Abbatis Stabulenſis n. 28. His affine eſt, quod Urbanus Papa ſecundus in Concilio Turonenſi præcepit perpetuo decreto, ut Cormaritenſis Abbas „ (electus de „ B. Martini ſepulcro baculum ſumat, itemque defuncto „ Abbate ſemper ad eumdem locum baculus referatur, „ ut ſuper illa ſanctiſſima Confeſſoris Apoſtolici mem- „ bra, communi Decani, & capituli juſſu ſignum illud „ paſtoralis regiminis ſemper accipiatur,) ut videre eſt in litteris Pontificiis Spicil. tom. 6.; & quod inter privilegia ab Edgaro Rege Glaſtonienſi monaſterio conceſſa, „ (monachis electionem ſui Abbatis perpetuo manere „ cenſuit, ſibi vero, ſuiſque hæredibus tribuendi fratri ele- „ cto paſtoralem baculum poteſtatem retinuit) teſte Malmesburienſi de geſtis Reg. Angl. l. 2. c. 8. apud Spel. tom. 1. an. 970. p. 483. Ita S. Galterus Abbas Pontiſarenſis a fratribus electus baculum a Philippo Francorum Rege accepiſſe dicitur in prima ejus vita n. 5. apud Bollandum 8. Aprilis.

XLIII. Decimoſeptimo, cum extra proprium monaſterii gremium aliquis in Abbatem eligeretur, Abbatis illius monaſterii, unde electus extrahebatur, conſenſus requirebatur; unde Ingulfus Abbas Croylandenſis ſuam in hiſtoria Croylandenſi electionem enarrans ad an. 1052. „ (De- „ poſito, *inquit*, de regimine paſtoralis officii Venerabili „ Patre Domino Wiketulo Abbate Croylandenſi præde- „ ceſſore meo, inclytus Dominus meus Rex Willelmus ad „ Venerabilem Patrem præfatum meum Dominum Ger- „ bertum Abbatem monaſterii Fontanellenſis, pro exilita- „ te mea nuntium dirigens, *quod petiit, obtinuit*, & me „ triſtiſſimum ad tam grave onus ſubeundum ... ſuper can- „ delabrum Croylandenſis Eccleſiæ in Chriſti templo ſa- „ cratiſſimo collocavit;) & defuncto eodem Ingulfo Henricus Rex „ (evocans ex monaſterio S. Ebrulfi in Normannia „ Dominum Joffridum dicti loci Priorem ... per „ Epiſtolam ſuam Venerabili Petri ejuſdem monaſterii Ab-

„ bati Manerio directam præfatum Venerabilem virum „ Priorem Juffridum . . . . prædicto monaſterio præficiens „ in Paſtorem ſaluberrime ſubrogavit ;) nec multo poſt defuncto Abbate Thorneyenſi , & Roberto monacho Sancti Ebrulfi a Rege in Abbatem electo , & nominato „ (Miſſum per Regem in Normanniam ad monaſterium S. „ Ebrulfi , pro prædicto religioſiſſimo monacho , & quanto- „ cius admiſſum eſt .) Ut ſcribit Petrus Bleſenſis in continuata Ingulfi hiſtoria ; denique Henricus Imperator ad Abbatialem Stabulenſis monaſterii ſedem S. Popponem promovere volens , ipſum ab Richardo Abbate ſuo poſtulavit , nec niſi ægre obtinuit , ut docet Everhelmus in vita S. Popponis n. 28. apud Boll. 25. Jan. , & Vuillelmus Rex Angliæ Vueſtmonaſterio Vitelem Abbatem monaſterii Beroacenſis in Normannia , quod a Fiſcamnenſi pendebat , præficiens , ſcripſit ad Johannem Abbatem Fiſcamnenſem Anal. tom. 1. p. 219. petens , ut : „ (Liceat mihi , „ *inquit* , iſtud fieri , quod de eo communi conſilio meo- „ rum providi procerum *Licentia tua , & bona volun-* „ *tate , & conventus fratrum* , (additque :) volo etiam ti- „ bi notum eſſe , me elegiſſe Oſbernum , fratrem ſcili- „ cet Vitelis , ut habeat Abbatiam de Bernaco , & hoc tua „ licentia mihi fieri liceat ;) ubi obſervat etiam noſter Mabillonius , „ (Principes atque Reges etſi in Abbatias a „ majoribus ſuis conditas , ſibique ſubjectas , aliquando „ Abbates nominarent , ad rem tamen exſequendam poſtu- „ laſſe conſenſum , & confirmationem monachorum , qui- „ bus electio competebat ;] & certe cum nominatus a Rege ad Abbatiam Thorneyenſem Robertus in Angliam veniſſet „ (a toto conventu unanimi omnium conſen- „ ſu electus eſt ;) inquit Petrus Bleſ. loco citato . Vid. etiam S. Ethelvvoldi Epiſc. c. xt. ſæc. 5. p. 613.

XLIV. Decimo octavo , in monaſteriis majori , ac principali alicui cœnobio ſubjectis , præter voluntatem , & electionem conventus , requirebatur etiam Abbatis principalis monaſterii conſenſus , ſaltem aliquibus in locis ; ita Gregorius Papa VII. Gignaceoſe cœnobium Hugoni Cluniacenſi Abbati piiſſimo emendandum commiſit , ac Cluniaco ſubjecit , ea conditione , „ (ut nullus ibidem Ab- „ bas eligatur , aut ordinetur , niſi vel prius Cluniacenſis „ Abbas affuerit , eumque approbaverit , vel per legatum „ ſuum aſſenſum præbuerit .) Extat ejus facti diploma Pontificium in Archivo Cluniacenſi datum anno 1076. citaturque in S. Bernonis elogio hiſtorico n. 15.

XLV. Decimonono tandem pro capitis hujus concluſione antiquum Abbatem eligendi modum in Farfenſi monaſterio ex antiquis ejuſdem monaſterii conſuetudinibus integrum hic ſubjiciam , cum Guigonis Prioris Certuſiæ , & S. Stephani inſtitutoris ordinis Grandimontenſis ſtatuto de eligendo Priore .

Ex antiquis conſuetudinibus monaſterii Farfenſis ad ordinandum Abbatem .

XLVI. Primum eligitur ab omni congregatione in præſentia Epiſcopi ejuſdem Diœceſis , & ſenioris , ad quem Abbatia pertinet , abſque ullo munere , vel perſona , quia maledictus qui dat , maledictus qui accipit . Tunc percepta ab eo donatione , & roborata ab omnibus electione , incipit Epiſcopus antiphonam , *Confirma hoc Deus quod* &c. , quam ſubſequitur omnis chorus pſallentium canendo excelſe pſalm. : *Exurgat Deus* , ſicque cum tanto triumpho tenens Epiſcopus eum , qui ordinandus eſt , manu deducat eum in ſecretarium , remanentibus aliis in choro , atque pſallentibus . Cum vero *Exurgat Deus* fuerit cantatus , dicatur oratio : *Oremus actiones noſtras* ; tum veſtiant ſe Epiſcopus , & Electus , veniant uterque ante altare , & legitur iterum electio in ambone , ut audiatur , & roboretur a monachis , & a clero , & ab univerſis utriuſque ſexus . Tunc ſtratis ante altare tapetibus , proſternant ſe ſimul Pontifex , & qui ab eo benedicendus eſt Abbas , incipiuntque , qui in choro ſtant , VII. pœnitentiales pſalmos , ſubjungentes letaniam non prolixam ſed ſub brevitate . Quibus decurſis , dum noviſſimum Kyrie eleiſon dixerint , & orationem Dominicam impleverint , erigat ſe ſolus Pontifex , proſtrato eo , qui benedicendus eſt , ita dicat : *Et ne nos inducas in tentationem* , cap. : *Salvum fac ſervum tuum : Mitte ei Domine : Hic accipiet benedictionem : Domine exaudi : Dominus vobiſcum* . Inde ſubſequatur benedictio : *Concede quæſumus omnipotens Deus , ut famulum : Cunctorum inſtitutor Deus : Omnipotens ſempiterne Deus affluentem Spiritum : Suſcipiat te largiente hodie Dominus : Deus cui omnis poteſtas , & dignitas : Omnium Deus fons bonorum , juſtorumque* . Qua ſolemnitate expleta , incipiet Epiſcopus , aut unus ex Abbatibus , qui adfuerint , excelſa voce : *Te Deum laudamus* , ſtatuentes eum in ſtatione , vel loco , qui Abbati in choro deputatus eſt . Cum vero ad ſecundum ℣. ventum fuerit , ubi dicitur : *Te æternum Patrem omnis terra veneratur* , incipiant eum oſculari cuncti fratres congregationis per ordinem , reverenter petentes ei veniam . Iſto quippe ordine reveſtire ſe debent Epiſcopus , & Abbas in hac ordinatione albis ſtolis , & cappis ; teneatque Epiſcopus baculum ſuum in manu ; & idem baculus , quem Abbati debet dare , ſit juxta Abbatem in tapete , dum proſtratus jacet ad conſecrandum . Conſecratus autem accipiat eum de manu Epiſcopi hæc verba dicentis : *Accipe baculum paſtoralis officii , ut ſis in corrigendis vitiis ſæviens , & cum iratus fueris , miſericordiæ memor eris .*

Ex Statutis Guigonis cap. 15. De ordinando Priore .

XLVII. Cum Priorem domus hujus obire contigerit , poſt ejus ſepulturam convocatis fratribus , triduanum cunctis indicunt jejunium ; maneque , & veſpere in Eccleſia pſalmus : *Ad te levavi* , expleto officio communi devotione cantatur , procumbentibus ſuper formas omnibus Kyrie eleiſon : *Pater noſter* , & preces : *Salvos fac ſervos tuos : Mitte eis Domine auxilium de ſancto : Nihil proficiat inimicus in eis* , & oratio : *Prætende Domine* , ſupponantur . Quarta autem die , mane Miſſa de Spiritu paracleto in conventu devotiſſime celebratur ; inde in capitulum convenientes , majorum , meliorumque conſilio ex ſe ipſis unum eligant , aut Sacerdotem , aut ad ſacerdotium promovendum , ſtatimque in prædeceſſoris transferunt locum , totamque diem illam gaudio dedicantes , bis , niſi præcipuum jejunium fuerit , in refectorio comedunt . Qui quamvis omnibus verbo , & vita prodeſſe debeat , & cunctorum ſollicite gerere curam , monachis tamen , ex quibus ſumptus eſt , quietis , & ſtabilitatis , & ceterorum quæ ad eorum vitam pertinent , exercitiorum exemplum maxime præbere debet . Quatuor itaque ſeptimanis in cella cum ceteris monachis exactis , quintam facit cum Laicis ; quo ſpatio ejus erga fratres officium aliquis ab eo juſſus exequitur . . . . In adventu autem & Quadrageſima propter artiorem ſui cuſtodiam , a prædicta etiam abſtinet viſitatione , niſi aliqua magna neceſſitas coegerit , vel utilitas ; ſed & ceteris temporibus non paſſim , aut leviter , & pro quacumque , vel perſona , vel cauſſa ad domum deſcendit inferiorem .

Ex Regula S. Stephani Grandimontenſis c. 60.

De electione Prioris .

XLVIII. Cum Prior eligendus eſt , fratres ex ſingulis cellis conveniant in Grandimontem , quemadmodum ad conventum bini venire conſueverunt . In eiſdem vero locis remanentes totius electioni conventus ſe pro certo , ceteris abeuntibus , promittent . Adunato itaque conventu poſt invocationem nominis Domini duodecim fideles , & religionis amatores , ſex videlicet Clerici , & ſex Converſi , ad eligendum Priorem deſignentur . Qui poſtquam audierint ab omnibus , electionem ſuam a nullo fore contradicendam ſeorſum inter ſe de ea pertractent . Talis itaque Paſtor eligatur , qui antea fidelis hujus religionis diſcipulus extiterit , ut alios ex ſeipſo conſiderans , prout opus fuerit , ſciat unicuique utilia providere . Si vero inter ipſos duodecim , aliqui in electione diſſenſerint , majori parti concedendum eſt , quæ ſcilicet fidelior , ſaniorque intelligitur , nihil ibi niſi communem utilitatem conſiderans , illis diſſentientibus a concilio , & etiam extra conventum , ut totum ſine eis fiat , ejectis . Ex ipſo tamen conventu totidem concilio adjiciantur , quot ejecti fuerint , & de eiſdem ſive Clericis , ſive Converſis , ut in duodecim ſemper electio conſiſtat .

CAPUT II.

De Novitiis ad habitum recipiendis .

I. UT inſtitutum a nobis hujus initio libri ordinem proſequamur , poſt electionem , benedictionemque Abbatis , de Novitiis conſequenter tractare debemus ; de quibus tria nobis inquirenda ſunt . 1. Quo ritu ad habitum reciperentur . 2. Qualis eſſet eorum tempore probationis diſciplina . 3. Quo modo ſolemnem emitterent profeſſionem . Primum hoc capite inveſtigabimus , ſecundum , & tertium duobus aliis capitibus exſequemur . Etſi Beatus Benedictus , aliique omnes antiqui vitæ Monaſticæ cultores non ante voluerint Novitios ſæcularem deponere veſtem , quam ſolem-

Digitized by Google

ſolemni votorum emiſſione Deo perpetuam conſecrarentur, ut oſtendimus in comm. ad cap. 58. contrariumque uſum expreſſis verbis prohibeat congregata ſub Lodovico Pio Aquiſgranenſis Synodus; poſtea tamen in omnibus paſſim Monaſteriis uſus invaluit, Novitios in ipſo ſui tyrocinii exordio habitu Monaſtico, e veſte tamen profeſſorum diſtincto induendi; idque non ſolum apud Latinos, ſed etiam apud Græcos, ut patet ex eorum Euchologio, & ex vita S. Lucæ junioris Taumaturgi apud Boll. 7. Febr., quem Athenis cujuſdam Monaſterii Præfectus „ (in Monachum detondet, tum habitu Monaſtico induit illo, hactenus qui Novitiorum habetur, quem & moris eſt appellare minorem habitum,) ut ait diſcipulus illius Anonymus in ejus vita nu. 13. Tanta porro fuit Monaſteriorum in conferendo Novitiis Monaſtico habitu diverſitas, ut eorum ſingulos ritus integro referre non ab re videatur.

II. In primis Hildemarus antiquus Regulæ S. Benedicti Commentator vult primum per quinque dies ad portam Monaſterii venientem ad converſionem probari; „ (deinde ſuſcipiatur, *inquit*, in cella hoſpitum adhuc Laicos; debet enim illum ſuſcipere ille, qui hoſpitalem tenet, & debet illi imperare, ut diſcalciet hoſpites, & debet ille frater Hoſpitalis illum ammonere, qualiter obediens, & mortificatus eſſe ſtudeat. Si autem illum cognoverit frater Hoſpitalis per duos menſes, tunc debet dicere Abbati ejus vitam, & ejus ſollicitudinem; tunc debet illi legi Regula, ... & debet dicere illi: ecce lex ſub qua militare vis ... Deinde poſtquam in hoſpitali legerit Regulam; tunc, ſi adhuc ſteterit, tunc debet ſe indui ſuis bonis veſtimentis, & lorica, & ſcutum, & lancea, & ſpatam, & balteum, & debet ſe præparare, ſicut diximus, & debet venire in capitulum, ſicut præparatus eſt ſæcularibus veſtibus, & armis, & debet ſtare in capitulo. Tunc debet Abbas facere illi ſermonem de regno Dei, ... & tunc debet dicere illi Abbas: *Quid vis?* Ille reſpondens dicit: *Volo arma deponere, & Deo omnipotenti ſervire.* Tunc ille Abbas debet illi dicere: *Audi frater, tu vis arma deponere, vide forte, ſi non potes obſervare Regulam, tunc non licebit tibi ad ſæculum reverti, quia Canones Nicæni Concilii dicunt: Si homo poſtquam arma depoſuerit, reverſus fuerit ad ſæculum, decem annos pœniteat, & reliq. Melius eſt, ut quamvis hoc Regula non dicat, demus tibi ſpatium, & cogites hoc apud te, ſi forte non potes adimplere.* Et tunc debet dare illi inducias: & iterum ſi deliberaverit, tunc debet iterum venire in capitulum, & ibi coram fratribus, aut balteum, & armillas, aut ſpatam ſolummodo deponat. Jam ſi ille dixerit: *Nullatenus ad ſæculum revertor*; tunc ibidem deponet omnia illa ſua veſtimenta, & debet radi; & tunc debet aliis veſtibus, ideſt clericalibus ſuis indui, & poſtmodum mitti in cella novitiorum, & debet habere Magiſtrum novitiorum, ideſt qui aptus ſit ad lucrandas animas.)

III. Statuta Lanfranci, conſuetudines Cluniacenſes MS., & Divionenſes S. Benigni eoſdem prorſus ritus complectuntur, quos hic ex libro conſuet. S. Benigni c. 30. verbo tenus deſcribimus conſequenter: „ (Venientes ad converſionem de ſæculo, ſicut & alii ſupervenientes, ſuſcipiuntur in hoſpitio, quorum voluntate cognita, frater, qui cellæ hoſpitum procurator eſt, Domno Abbati intimat, vel ſi non affuerit, ei Priori, qui ordinem clauſtri tunc tenuerit. Eadem enim poteſtas eſt in hoc ei, quicumque ſit, ſi Abbas, & major Prior defuerint, quæ & ipſi Priori magiſtro. Qui ad eos exiens ſecundum qualitates conditionum, & ætatum, ſingulorum perſeverantiam probat. Quo facto, a Camerario prius, quæ ad hujuſmodi opus ſit, præparatis, qua ſibi videbitur die, fratribus in capitulo reſidentibus, de eis annunciat, & prædictum hoſpitum ſuſceptorem, cui hoc pertinet, qui eos qualiter petitionem faciant, edoceat, emittens ad eos, præcipit intromitti. Qui venientes in capitulum petunt veniam coram eo, qui capitulum tenet. Ipſoque dicente: *Quid dicitis?* reſpondent: *Dei miſericordiam, & veſtram miſerationem, veſtramque ſocietatem volumus habere*; & ille: *Noſter Dominus det vobis ſocietatem electorum ſuorum*; & toto conventu reſpondente: *Amen*. Exſurgentes provolvunt ſe pedibus ejus bini, & bini, ſi tot ſunt. Indeque ſedentes, ſtant, ubi prius veniam petierant. Quibus ſecundum juſſionem S. Benedicti dura, aſperaque prædicendo, quam diſtricte omnis obſervatio Regulæ ab eis exigatur, & ſi negligentes, vel rebelles fuerint, quam ſevere, & durius judicentur, innoteſcens rogat, ut ſuper his voluntates ſuas in præſentia conventus aperiant. Illis vero uſque ad mortem ſe obedientiam ſervaturos promittentibus, reſpondet; *Deus ſic in vobis quod promittitis, perficiat, ut ad æternam vitam pervenire mereamini*; & fratribus reſpondentibus: *Amen*; iterum, ſicut prius, provolvuntur pedibus ejus. Tunc eo præcipiente, magiſter novitiorum ducit eos in eccleſiam, ibique coram quolibet altari ſedent, donec capitulum finiatur. Finito autem capitulo, ſi clerici fuerint, ducit eos prius raſos magiſter novitiorum in Cameram ad mutanda veſtimenta; Camerarius vero cum famulis ſuis recipiens eorum veſtimenta, induit eos religionis habitum. Quo facto, expectare debent, donec pulſetur ſignum ad horam, & tunc ipſe Camerarius ducere eos in eccleſiam; ibique ordinantur a magiſtro ſuo, vel ab eodem Camerario in choro. Qui vero Laici ſunt, præſtolantur benedictionem coronarum ſuarum. Eſt enim conſuetudo, quatenus priuſquam Miſſa incipiatur, ante gradum illum, ubi petitur venia, cum reditur de electione, ponantur tot ſedes, quot fuerint, quorum coronæ benedicendæ ſunt; & finita letania, ſi talis dies fuerit, vel ſi alia fuerit, ante officii inceptionem adducuntur in chorum, & ſedent ſuper pedes verſis vultibus ad altare. Tunc niſi Domnus Abbas ſponte ſua advenerit, non expectabitur, ſed Sacerdos, qui celebraturus eſt majorem Miſſam, ſicut eſt reveſtitus, ſtans poſt illos, verſo quoque vultu ad altare, benedicit eis coronas, dictiſque duabus collectis, cum tondebit eis capillos, dicet conventus hanc antiphonam: *Tu es Domine, qui reſtitues hæreditatem meam mihi*, cum verſu pſalmi: *Conſerva me*, & *Gloria Patri*, & iterum repetit eam. Poſtea dicit Sacerdos etiam collectam, qua finita, benedicit eis & barbas, atque in fine oſculatur eos: poſſunt quoque aliqui de Prioribus tondere de capillis eorum, ſi ipſorum magiſter duxerit ad ipſos eoſdem novitios. Mox autem ducuntur ad mutanda veſtimenta, ordine quo ſuperius dictum eſt.) Vid. Udalricum lib. 2. cap. 1.

IV. Alios nobis ritus exhibet antiquum Rituale Anianenſis Monaſterii his verbis contentos: „ (Incipit ad induendum de novo Monachum habentem primam tonſuram. Si quis deſiderat habitum Monachalem, & Religionem aſſumere, veniat ad Monaſterium cum Patre, ſi habet, vel ſi non habet, cum uno, vel duobus de propinquioribus ſuis, & mane ante Primam, ſeu Tertiam adducatur in veſte ſæculari ante altare S. Salvatoris, præſente Abbate, & conventu; & tunc ibi a parentibus offeratur Deo, & involvant manus ejus in palle altaris, & oſculato ab eo, qui eſt monachandus, altari, reverenter cum candela, & accenſa; oblatoque ſuper altare pulchro panno aureo, vel cappa proceſſionali facta de eo, ducatur induendus ad Sacriſtiam. Quo induto *veſtibus albis* ex toto præter cucullam, iterum reducatur in Eccleſiam ante altare, & exiſtente Domno Abbate, & conventu, induto froco, & habente ſtolam in collo, & baculum paſtoralem, incipiatur ab Abbate antiphona: *Hæc eſt generatio*; & tunc dicatur pſal.: *Domini eſt terra*; cumque ventum fuerit ad verſum illum: *Hic accipiet benedictionem a Domino*, fiat ſilentium; & tunc Domnus Abbas ponat utramque manum ſuper caput induendi, & dicat ſolus hunc verſum: *Hic accipiet benedictionem a Domino, & miſericordiam a Deo ſalutari ſuo*. Quo dicto, finiatur pſalmus e circumſtantibus cum *Gloria Patri*, & *Kyrie eleiſon*; *Pater noſter*; *Et ne nos*: *Domine exaudi orat. Dominus vobiſcum*: *Oremus*, *Adeſto Domine ſupplicationibus noſtris, & hunc famulum tuum bene † dicere dignare, cui in tuo ſancto nomine habitum religionis imponimus*. Et tunc habeat præparatam cucullam, & induat eum, & benedicat: *Ut te largiente, & devotus in eccleſia perſiſtere, & vitam percipere mereatur æternam. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen*.

„ *Domine exaudi orationem meam*: *Dominus vobiſcum*: *Oremus. Præſta quæſumus Domine famulo tuo renuntianti ſæcularibus pompis, ut gratiæ tuæ januas aperire digneris, qui deſpecto diabolo confugit ſub jugo Chriſti. Jube venientem ad te ſereno vultu ſuſcipi, ne de eo valeat inimicus triumphare. Tribue ei brachium infatigabile auxilii tui. Mentem ejus fidei lorica circumda, ut felici muro vallatus mundum ſe gaudeat evaſiſſe, per eundem Chriſtum Dominum noſtrum. Amen. Et bene ✠ dictio Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti deſcendat ſuper te, & maneat ſemper. Amen*; & aſpergat ſuper eum aquam benedictam.

V. „ Si vero induendus tonſuram non habuerit; offeratur Deo e parentibus, ſicut eſt ſuperius ordinatum; & tunc fiat ſibi per Dominum Abbatem tonſura hoc modo: Stet induendus flexis genibus coram altari, & tunc Domnus Abbas inchoet antiphonam: *Poſuiſti Domine ſuper caput ejus coronam de lapide pretioſo*; *Kyrie eleiſon*: *Pater noſter*: *Et ne nos*. ℣. *Salvum fac ſervum tuum*:

alius ℣. *Mitte ei Domine auxilium de ſancto: Domine „ exaudi orationem meam: Dominus vobiſcum.* Oratio: „ *Dilectiſſimi fratres Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum pro „ hoc famulo ſuo, qui ad deponendam comam capitis ſui „ pro ejus amore feſtinat, ut donet ei Spiritum Sanctum, qui „ habitum religionis in eo perpetuum conſervet, & a mundi „ impedimento, vel ſaculari deſiderio cor ejus defendat, & „ ſicut mutatur in vultu, ita manus dextra ejus virtutis „ tribuat incrementum, & ab omni cæcitate humana oculos „ ejus aperiat, & lumen ei æternæ gratiæ concedat; Per „ Chriſtum Dominum noſtrum.*

„ Alia: *Omnipotens ſempiterne Deus reſpice propitius ſuper hunc famulum tuum, qui ad deponendam capitis ſui „ comam propter amorem tuum feſtinat; da ei Spiritum „ Sanctum tuum, qui habitum religionis in eo in perpetuum „ cuſtodiat, & a mundi impedimento vel ſaculari deſiderio „ efficiatur... Per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.*

VI. „ Poſtea dicat tonſurandos antiphonam: *Tu es Domine, qui reſtitues hæreditatem meam mihi*, pſal.: *Conſerva me*, & cum ventum fuerit ad illum verſum: *Dominus pars*: fiat ſilentium; & tonſurandus dicat ſolus „ ℣. illum, quo dicente, Dominus Abbas tenens forcipes, „ accipiens flotam de medio capitis, tondat illum; & ſubſequenter a circumſtantibus compleatur pſalmus. Quo „ finito, repetatur antiphona; *Tu es Dominus, qui. Kyrie eleiſon: Pater noſter: Et ne nos inducas: Salvum fac „ ſervum tuum; Domine exaudi orationem meam: Dominus „ vobiſcum: Omnipotens ſempiterne Deus propitiare peccatis „ noſtris, & ab omni ſervitute ſæcularis habitus hunc famulum tuum libera, & dum ignominiam deponit, tua ſemper fruatur gratia, ut ſicut ſimilitudinem coronæ eum geſtare facis in capite; ſic tua virtute hæreditatem ſubſequi „ mereatur in corde. Per Dominum.*

„ Oratio. *Præſta quæſumus omnipotens Deus huic famulo „ tuo, cujus hodie comam, & barbam pro divino amore „ totondimus, ut in tua dilectione perpetuo maneat, & „ eum ſine macula in ſempiternum cuſtodias. Per.*

„ Oratio: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui benedixiſti caput David Regis, & unxiſti eum oleo exultationis per „ Samuelem Prophetam, adeſto nunc ſuper hunc famulum „ tuum, cujus hodie coma capitis tonditur ad laudem, & „ gloriam nominis tui, & benedictionis tuæ ſuper eum oſtende virtutem. Per.*

„ *Et benedictio Dei omnipotentis Pa † tris, & Filii, & „ Spiritus Sancti deſcendat, & maneat ſuper te. Amen.*

VII. Hunc Monachorum Anianenſium ritum confirmat antiquum Statutum capituli generalis Cœnobii Gellonenſis circa annum MCL. conditum de Monachis induendis, & quid deferre debeant.

Ex MS. Codice Gellonenſi deſcriptum in hæc verba:

VIII. „ Statutum fuit in noſtro capitulo generali, & „ hoc volumus perpetuo, & inviolabiliter obſervari, quod „ quandocumque aliquis receptus in Monachum voluerit „ intrare Monaſterium, & aſſumere Monachalem habitum, parentes ejus debent venire ante altare B. Guillelmi cum illo, qui fuerit induendus, & ipſum offerre humiliter, & devote Deo, & B. Guillelmo Chriſti glorioſiſſimo Confeſſori. Similiter debent offerre cum eodem „ unam cappam deauratam proceſſionalem bonam, & honorabilem, & hoc, antequam ille, qui monachandus fuerit „ aſſumat habitum monachalem; debet etiam habere, & „ ſecum ad Monaſterium deferre ille, qui fuerit monachandus pro ſuis veſtibus, & Arneſio duas cucullas, & floccum unum, duo ſcriptionalia cum pennis, duas tunicas „ duo paria ſtaminiorum, duo paria femoralium, & duo „ paria tribucum, & duo paria calſonum, & totidem caligarum; debet etiam deferre, & habere pro lecto ſuo „ palaſſam novam, & duas fleſſiatas, & duo linteamina, „ unam culcitram novam de tranſliſo cum plum........ „ & unum pulvinare, & unum aureale; item tria paria ſotularium, quo omnia ſupradicta ſibi ſufficiant ad duos annos.

IX. Quamvis Ciſtercienſes in ipſo ſuo ordinis exordio nullum novitiis ante emiſſam profeſſionem habitum Monaſticum indulſerint, ut probavimus in comm. ad c. 58.; non diu tamen poſtea aliqualem eis permiſerunt veſtem novitialem: nimirum *cappam, mantellum, vel pelles*, ut diſcimus ex libro Uſuum c. 102. Quoſnam autem ritus in hoc eis habitu præbendo obſervarent, non aperit præfatus liber in quo pauca hæc dumtaxat deſcribuntur: „ (Monachus „ quis fieri volens, facta petitione, non niſi poſt quatuor „ dies ducatur in capitulum, qui dum adductus fuerit, „ proſternat ſe ante analogium. Interrogatus ab Abbate, „ quid quærat? reſpondeat: *Miſericordiam, Dei, & veſtram*. Cui ad juſſum Abbatis erecto, exponat Abbas „ aſperitatem ordinis, voluntatem ejus exquirens: quod ſi „ reſponderit, ſe velle cuncta ſervare, dicat Abbas poſt „ cetera: *Qui cœpit in te Deus, ipſe perficiat*, & reſponſo „ a conventu: *Amen*, inclinet recedens ad hoſpitium. „ Eodem modo ſe agat: quoties poſt lectam Regulam venerit in capitulum. Tertio vero die ducatur in cellam „ novitiorum, & abhinc annus incipiatur probationis.) Hujus rei praxim videre eſt in vita S. Hildegundis Virginis Ordinis Ciſtercienſis num. 20. apud Boll. 20. April. Cum enim in Schonaugenſi Monaſterio ſe in Monachum ſuſcipi rogaviſſet, votis ejus annuerunt Abbas, & reliqui fratres: „ (ſicut moris eſt, ad capitulum introducitur, veniam petens, quid quæreret interrogatur. Qui cum reſ„ pondiſſet; *Dei gratiam*, petitio admittitur; hinc ad hoſ„ pitium paucos ibi dies facturus deducitur, hinc ſecun„ dum ordinis conſuetudinem Monachi tonſura ſuſcepta „ monaſticis veſtibus, ſuis depoſitis, induitur, in congre„ gatione recipitur; deinceps inter novitios ſub regulari „ diſciplina moribus, & vita clauſtrali deponitur,) ut ait Anonymus coævus vitæ Scriptor.

X. Fuſius rem proſequuntur in ceremoniali ſuo Burſfeldenſes: „ (Monachus, *inquiunt*, quis fieri volens, ſi diligenter inſtando pulſaverit; & facta ſibi difficultate perſeveraverit, poſt quartam, aut quintam ſui introitus „ diem ducatur in capitulum. Quo cum fuerit adductus, „ proſternat ſe ibidem ſuper mattam; & interrogatus a „ Præſidente, quid quærit? reſpondebit: *Miſericordiam „ Dei, & veſtram confraternitatem.* Tunc ſurgere juſſus, a „ Præſidente proponatur ei aſperitas ordinis, & totius obſervantiæ noſtræ, ut ſciat, qualibus ſubdi habeat inſtitutis, vel præceptis. Qui ſi a propoſito ſuo nullo auctoritatis timore avertitur, quæratur ab eo eorum omnibus vel ad partem in iis, in quibus Abbas expedire judicaverit, an exierit de ordine aliquo, an ſit conditionis ſervilis, an illegitimus, aut alicui mulieri fidem ſpoponderit, ſi ſit adſtrictus aliquo voto, vel aliquam obligatus ad ratiocinia, occultum, aut incurabilem habeat morbum, aut in ſuſceptione, vel executione ordinum patiatur impedimentum; præmiſſorum enim quædam, ſi reperiantur in volentibus monachari, prorſus impediunt: quædam vero non mediocriter difficultant eorum admiſſionem. „ Igitur, ſi interrogatus, dixerit, nihil horum in ſe habere, fueritque ſcolaſticalibus competenter imbutus, & „ tam maturæ ætatis, ut ad comportanda onera conventus judicetur idoneus, non erit ejus petitioni aſſenſus „ expreſſe denegandus, niſi canonicum aliud obſiſtat. Nec „ tamen certificari adhuc debet de ſua admiſſione; ſed honeſte dimitti a capitulo ad maturius deliberandum, & „ probari ad tempus in habitu ſuo. Et ſi perſeveraverit „ inſiſtens petitioni, ſolita humiliatione etiam privatim coram „ fratribus exhibita, poſt aliquot dies cum Abbati viſum „ fuerit, ſuper ſuſceptione illius ad novitiatum vota fratrum „ requirantur. Sin autem defectum natalium patientes, „ ſive adoleſcentiores ætate, ut ſcientia, vel moribus admodum rudes ad converſionem venerint, dummodo in „ eis bonæ ſpei præſagia reluceant, admitti; ſed non tam „ facile, ut cæteri, quin immo durius probandi ſunt, etiam ante tonſurationem, & habitus novitiorum exhibitionem: ne poſtea cum confuſione majori, & ſcandalo „ eos dimitti oporteat. Turpius enim ejicitur, quam non „ admittitur hoſpes, profecto, quia & illis naturalis vitii „ fomes crebro adhærere, & in illis inſtituendis, & dijudicandis plurimum eſſe laboris conſuevit. Poſtquam „ igitur præhabitis neceſſariis cautelis, Abbas de conſilio „ fratrum aliquem ad novitiatum ſuſcipere voluerit, primo veſtiatur in ſecreto juxta modum noſtrum; deinde „ veniens in capitulum ſuperinductus ſuperpellicio, illic „ mox ſe proſternat in terram. Interrogatus autem, „ quid quærat? reſpondeat *Miſericordiam Dei, & veſtram „ confraternitatem*; quem ad juſſionem Abbatis erectum, Abbas difficultates ei ingerendo ipſum præmoneat de moleſtiis, & tentationibus in converſatione „ regulari, in cohibendis propriis voluntatibus, & obedientia ſectanda ſibi occurſuris; cum quanta diſtrictione obſervantia regulæ a profeſſis exigatur, quam ſevere negligentes, & rebelles judicentur, & duriora quædam ordinis. Et conſequenter aviſet eum, quod liceat ei ante profeſſionem, ſi velit libere exire, & nobis, ſi forſan ejus diſplicuerit converſatio, etiam invitum dimittere. Quod ſi adhuc imperterritus manens reſponderit, ſe „ de ſola pietate Dei, fratrumque oratione confiſum ea, „ prout divina clementia conceſſerit, impleturum: Abbas „ dicat: *Dominus qui in te cœpit, perficiat*; dimittenſque „ eum admoneat, ut confeſſus ad communionem ſe præparet, & ſic ſuſcipiatur in choro ſub ſumma

„ Miſſa,

Digitized by Google

„ Miſſa, in qua introducatur a Magiſtro in chorum ſub Evangelio, ſeu *Credo*, ſi cantetur; finitoque Evangelio, ſeu *Credo*, aſcendat in Preſbyterium, & retro Abbatem proſternat ſe pronus in terram, & cantetur antiphona: *Veni ſancte Spiritus*, Prælato flexis genibus eadem imponente. Poſt cujus continuationem per conventum ſuper formas procumbentem, ſubjungat verſus, & collectas in collectario deſcriptas; quibus finitis erigatur, & flexis genibus ante Prælatum exuatur, & reinduatur modo, & forma in collectario deſcriptis; ex tunc annus probationis currere incipiat.)

XI. In conſuetudinibus Caſalis Benedicti cap. 42. pauca hæc habentur: „ (Ordinamus quod nullus ſuſcipiatur ad noviciatum, ſeu induatur habitu monachali ſine conſenſu majoris, vel ſanioris partis Fratrum profeſſorum, computata voce Prælati; & volumus, quod computato tempore hoſpitalitatis non ſint in habitu ſæculari plus tribus hebdomadis; ſed aut veſtiantur, aut remittantur; prius tamen per Medicum, & Chirurgum viſitentur. Induatur ergo novitius ſero ad collationem in capitulo, ubi tunc fiet brevis exhortatio, & lavabuntur pedes ejus a Prælato, a quo, & ſingulis fratribus oſculabuntur, ſed non manus; & cantabitur interim: *Mandatum novum do vobis*, &c. ſicut in Cœna Domini. Mox illi tradetur habitus novitiorum, videlicet tunica nigra, cum ſcapulari ſtricto, & curto, ut ſupra dictum eſt in cap. de veſtimentis, & floccus abſque manicis. Quod ſi profeſſus fuerit alicujus alterius Monaſterii S. Benedicti, qui velit apud nos recipi, faciat ipſe petitionem ſuam in capitulo, & ſi convenerint fratres, detur ei floccus, & ſcapulare longum, & capitium; non tamen ei fiet mandatum, nec dictæ ceremoniæ.)

XII. Denique, ut de Carthuſianis etiam aliquid dicamus; volunt in primis, in nova collect. Statut. part. 2. c. 7. nn. 11., ut noviter quis veniens ad converſionem, maxime, ſi ignotus ſit, per menſem probetur: deinde „ poſtquam ſufficienter fuerit probata converſatio poſtulantis, certo die proponentur conventui, ac primum quidem coram toto conventu interrogabitur, ſi in aliquo ordine profeſſionem fecerit, ſi liber, & non ſervilis conditionis, ſi matrimonii vinculo ſolutus, ſi abſque incurabili morbo, ſi poſſit ad ſacros ordines aſcendere, ſi de debitis ſatisfecerit: ſciturus, quod ſi ſuper his veraciter non reſponderit, ſi aliquid celaverit, poterit etiam poſt profeſſionem expelli.

VIII. „ Poſtquam ad hæc reſponderit, (n. 13.) receſſit, & conventus de ejus deliberat receptione. Quem ſi recipiendum judicaverit, rurſus eum revocat, & tunc ipſe toto corpore proſtratus miſericordiam poſtulabit. Deinde ad juſſum Prioris ſurgens, ſupplicabit propter amorem Dei, ſe ad probationem ſub habitu monachali recipi pro præbendario, & humillimo omnium ſervo. Cui tunc Prior proponet, quot, & quanta ſint dura, & aſpera in ordine noſtro toleranda ....
[n. 13.) Ad quæ, ſi imperterritus manens, reſponderit ſe de ſola Dei pietate, fratrumque orationibus confiſum, ea, prout divina conceſſerit clementia impleturum; tum demum ad pedes Prioris genua flectens, junctas manus inſerat infra manus Prioris, & Prior ex parte Dei, & ordinis, & ſua, & fratrum concedat ei ſocietatem Ordinis, & proponat eidem, quod ante profeſſionem libere poterit exire, & quod viciſſim erit in noſtra libertate ipſum emittere, ſi nobis, quod abſit, non placeret converſatio ejus. Quo facto, recipitur in oſculo pacis a Priore prius, deinde a ceteris omnibus. Qui ſi ſtatim non ſit paratus indui, certus ei, uſque ad quem veniſſe debet, terminus non nimis remotus dabitur; ad quem, ſi non venerint, nos non teneamur eidem; addatum autem terminum veniens ſtatim poſt ſupplicem in conventu poſtulationem induitur.

XIV. „ Sciendum autem, (n. 4.) quod abſente Priore nullus novitius poteſt recipi, niſi de ſpeciali licentia Prioris. Recepti tamen ad ſtatutum terminum venientes, Priore multum remoto, nec brevi reverſuro, poſſint a Vicario, & conventu indui, & incellari.

XV. „ Die, quo induitur novitius, (n. 15.) poſtquam indutus eſt, & præparatus, ducitur ad eccleſiam, & inſtruitur, ut ad gradum altaris faciat orationem ſuam. Interim conventus cantat in eccleſia verſum: *Veni ſancte Spiritus*. Quo finito, Prior dicit preces conſuetas in prima parte deſcriptas, quibus dictis, ducitur novitius ad cellam conventu cantante pſalmos: *Miſerere mei Deus: Quam dilecta: Memento*. Si tamen unus, aut duo ſufficere poſſunt, unus tantum, aut duo dicantur. Eundo ad cellam præcedit Prior cum ſtola, & aſperſorio, ſequitur novitius; deinde conventus, præcedentibus ſenioribus. Veniens autem Prior ad cellæ oſtium, aſpergit novitium, & ipſam cellam dicens: *Pax huic domui*, tenenſque manum novitii, introducit eum, & ducit ad oratorium. Ubi flexis genibus orat, & interim finito a conventu pſalmo, vel pſalmis, Prior conſuetas, ut alibi habentur, preces dicit, quibus completis, injungit novitio cellæ, & aliorum, quæ ad ordinem noſtrum pertinent, obſervantiam, & exercitium in remiſſionem peccatorum.) Antiqua Statuta, in quibus eadem, pauciſſimis forte exceptis, quæ hic habentur, addunt: „ (Et audita ejus confeſſione, abſolvit eum a votis factis in ſæculo, ſi perſeveraverit in ordine.)

XVI. Preces autem in ſuſceptione novitii faciendæ hæ habentur in 1. parte c. 55. nn. 18. „ (Finito in eccleſia, *Veni ſancte Spiritus*, ſine *alleluja*, dicit Prior: *Confirma hoc Deus*, & reſpondetur a conventu, *quod operatus es in nobis*: *Dominus vobiſcum*; *Et cum ſpiritu tuo*. *Oremus*: *Actiones noſtras*, & *Deus, qui corda*. Finito vero pſalmo cum *Gloria Patri*, in ingreſſu cellæ ſequitur; *Kyrie eleiſon*: *Chriſte eleiſon*: *Kyrie eleiſon*: *Pater noſter*: *Et ne nos*: *Salvum fac ſervum tuum*: *Mitte ei*: *Eſto ei*: *Nihil proficiat*; *Domine exaudi*: *Domine Deus virtutum*: *Dominus vobiſcum*: *Oremus*: *Deus, qui juſtificas impium*, &c. *Prætende Domine famulo tuo*: *Exaudi nos ſancte Pater*: *Per Chriſtum Dominum noſtrum*.)

XVII. Ex his omnibus obſervandum primo, olim vitæ monaſticæ candidatos non ante veſte novitiali indutos fuiſſe, quam duos ſub cura Præfecti hoſpitum menſes in hoſpitio tranſegiſſent, ut patet ex Hildemaro, ac proinde decem dumtaxat menſibus novitiorum habitum geſtaſſe, annus quippe probationis ab ea incipiebat die, qua in hoſpitio recepti erant.

XVIII. Secundo, integram eis lectam fuiſſe Regulam, antequam habitu novitiorum induerentur, ex eodem Hildemaro.

XIX. Tertio, nullum ab Abbate ſuſceptum eſſe ad habitum, quam habito prius fratrum conſenſu, aut ſaltem conſilio, ut innuunt Cluniacenſes, & Benignianæ conſuet. MS. cap. 19. decernentes, ut Abbas „ (qua ſibi videbitur die, fratribus in capitulo reſidentibus, de eis „ (ſcilicet poſtulantibus,) annunciet, ſeu ut ut ait *Lanfrancus in Statutis*, oſtendatur res fratribus in capitulo, *quorum audito conſilio*, ſi ſuſcipiendum eum eſſe Abbas decreverit, &c.) Ita cum S. Auſbertus Fontanellam ad S. Wandregeſilum veniſſet in ejus vita num. 8. ſæc. 2. S. Ben. „ (audiens Venerandus Pater ſanctam, & Deo dignam ejus poſtulationem, inducias conferendi ſuper hoc dicebat habere ſe velle, ut ſicut apoſtolica, & monaſtica docet Regula, ſciret, ad quid venerat; quibus expletis, ſpiritualium fratrum *conſulta* ſuſcipiens inclitus Pater, pia ejus vota, veluti poſtulaverat, impleverunt, clericatuſque habitu decorabilem reddiderunt;) & S. Bonifacio Monaſterii ingreſſum poſtulanti „ (protinus Pater Monaſterii inito fratrum conſilio, & eorum accepta, ſicut regularis vitæ popoſcit Ordo, benedictione, conſenſum præbuit, & effectum,) ut ſcribit Willibaldus in ejus vita c. c. n. 5. ſæc. 3. part. 2. p. 6.

XX. Conſenſum expreſſis verbis requirunt Burſfeldenſes, Caſalini, & Cartuſienſes.

XXI. Quarto, novitios habitu monaſtico non publice, ſed privatim indutos fuiſſe, ut patet ex conſ. Benignianis & Cluniacenſibus MS., & ex Statutis Lanfranci c. 19.; licet contrarium decernatur in Anianenſi S. Salvatoris Rituali.

XXII. Quinto, Tonſuram laicis publice ad gradus altaris collatam fuiſſe, idque ab Abbate ex eodem Rituali, quod poſtea fuſius demonſtrabimus, cum de Raſura dicemus. Abbate tamen non præſente, id ipſum Sacerdoti celebranti permittunt conſuet. Benignianæ. Statuta autem Lanfranci decernunt c. 16., ut benedicatur corona „ (vel in Eccleſia ante Introitum Miſſæ ad gradum, ubi benedictionem fratres accipiunt, vel in capella infirmorum vel in capella Abbatis, ſecundum quod ipſi Abbati placuerit.)

XXIII. Sexto, non ſolum coronam capitis, ſed ipſam inſuper barbam fuiſſe benedictam, ut patet tum ex conſ. S. Benigni, tum ex Rituali Anianenſis Monaſterii, tum ex vita S. Godehardi nn. 12. apud Boll. 4. Maji.

XXIV. Septimo, non ſolum infantes, ſed etiam adultos, ſaltem aliquibus in Monaſteriis, oblatos a parentibus fuiſſe, quod probat prædictum Anianæ Rituale, Statutum capituli generalis Monaſterii Gellonenſis, & inſuper Anonymus in vita S. Willelmi Ducis, & Monachi Gellonenſis, n. 11. ſæc. 4. part. 1., qui duas ſorores, Albanam ſcilicet, & Bertenam Deo in Monaſterio obtuliſſe, dicitur.

XXV. Octavo, notandus eſt modus incellandi novitios apud Cartuſienſes.

XXVI. Nono, interim dum novitii privatim induerentur,

rentur, „ (a fratribus, quibus injunctum fuerit, ſeptem pœnitentiales pſalmi in directum dicantur,) inquit S. Lanfrancus in Stat. c. 19.

XXVII. Decimo. His omnibus addenda eſt antiqua apud Monachos novitiis ſæculi nomen immutandi conſuetudo, quam videre eſt in vita S. Doſithei num. 6., qui in Monaſterio admiſſus, & Dorotheo erudiendus ab Abbate cum fuiſſet traditus, Boll. 23. Febr., tunc ille „ (ſuſcepit ipſum cum gaudio, & ſecum habuit in valetudinario, atque Doſitheum appellavit.) Clerius in vita S. Leonis Lucæ num. 8. Boll. 1. Mart. quem Chriſtophorus Abbas Muleoſis Monaſterii in Calabria „ (feſtinavit ſenectæ converſionis habitu induere, & *juxta ejuſdem Monaſterii ritum*, impoſuit ei nomen, *Lucas*), ut ibidem legitur; & in vit. S. Philareti, Boll. 6. April., qui in ſæculo appellatus Philippus, poſt ſuſceptum habitum Baſilianum, Philaretus nuncupatus eſt. Idem etiam apud Noſtros in uſu fuiſſe colligitur ex vita S. Walfridi Abbatis Palatioli n. 6. ſæc. 3. part. 1., ubi Monachum Gimfridum nomine habuiſſe dicitur, qui infantulus a parentibus Hieronymus vocabatur. Ita S. Lullo ab Eaba Abbate pronomen *Jetel*, impoſitum eſt, quod ejus in memoriam revocat Anonymus, quidam ipſius amicus in epiſtola, quæ inter Bonifacianas eſt 88.

CAPUT III.

Quæ novitiorum tempore probationis diſciplina.

I. PLurima jam de novitiorum legibus diſſeruimus in Commentario ad cap. 58.; pauca, quæ nobis dicenda ſuperſunt, ex citatis ſuperiori capite libris hic ſunt ſupplenda; & primo quidem ex libro conſuetudinum S. Benigni Divionenſis c. 30., in quibus hæc decernuntur: „ (Interim (dum novitii veſtimenta mutant,) in cella novitiorum lecti parantur. Peractiſque, quæ in Eccleſia geruntur, cuique proprius oſtenditur, & deinde in refectorium ducuntur; non enim in dormitorio Fratrum jacent, donec benedictionem ſuſceperint. Capitulum vero non intrant, niſi tantum ad collationem, & mandatum, & etiam cum aliquando aliquis magnus homo propter ſocietatem venit in capitulum, ſi forte pauci fuerint ultra modum, intra capitulum adducuntur, & ipſi continuo recaituri data ſocietate. Per certos terminos in ſua cella a magiſtro ediſcant ordinem ſuum; in horis competentibus nequaquam, niſi ea die, qua veniunt, vel in craſtino. In choro non legunt lectionem, nec alicubi in conventu: non cantant ℞., non incipiunt antiphonas, non portent ante Domnum Abbatem ſcutellam, nullo modo loquitor quis eorum ante benedictionem cum quolibet de ſæculo, nec etiam poſt benedictionem per totum unum annum, niſi habeat magiſtrum, qui omnia, quæ dixerit, audiat. In aliis omnibus conventum tenent, videlicet coquinam faciunt, mandatum pauperum ſicut ceteri, de thuribulo, & candelabris, quibus hoc pertinet, ſerviunt. Clauſtrum egredi, niſi tantum ad proceſſionem, non licet eis. Dum fratres in capitulo ſunt, niſi major fuerit multitudo, in majori Eccleſia ſunt, in loco ſibi deputato, & quoniam ibi ſilentium ſemper tenetur, de nutibus loqui, vel in aliquo alio vagandi facultatem non habeant. Si vero multi fuerint, in cella novitiorum manent, Magiſtro ſuo, non tamen, ut ex toto capitulum deſeret ſi neceſſe fuerit, interim eos docente.

II. „ Pertinet etiam ipſis, ſi Secretarius eos ſummonuerit, eligere frumentum multum diligenter, unde fiant hoſtiæ, & hoc faciunt, dum fratres ſunt in capitulo. Poſt capitulum autem diebus, quibus fratres in clauſtro loquuntur, ſeparatim in quadam parte clauſtri debet Magiſter eorum ſedere, ibique de ordine docere; unde nulli fratrum licet aliquem ipſorum evocare, vel ibidem cum eo loqui, niſi cum licentia Magiſtri. Si vero quis de eis clamare, vel, ut in aliquo meliorentur, exhortari voluerit: licet, ut veniat, & coram Magiſtro edicat: factoque clamore, quemadmodum fratres in capitulo, continuo ſurgentes veniam petunt, non iterum ſeſſuri, donec emendationem promittentibus Magiſter præcipiat. Et de levibus quidem negligentiis, ſicut ſunt inordinatus habitus, vel inceſſus, hoc agitur: nam ſi rebellis in aliquo, vel inobediens, vel ſæpe admonitus, negligens quis inter eos repertus fuerit, aut in capitulum ducitur, & regulariter ibi vindicatur; aut Priore in cella novitiorum ad eos eunte, ſimile judicium ibidem accipit. Sciendum quoque, quod novitio, qui nondum eſt benedictus, quandiu ſine benedictione fuerit, non eſt uſus, aut conſuetudo, ut fiant cocturæ, aut detur ei caro ad manducandum, etiamſi in infirmaria ſit multum debilis, vel fiat ei ulla hujuſmodi medicina, præter ſanguinis minutionem, niſi forte tanta fuerit neceſſitas, pro cujus magnitudine impietas videatur, non infringere conſuetudinem. Cum autem eos benedicere Domno Abbati placuerit, prius auditis confeſſionibus eorum, qua die voluerit, ſedente eo in capitulo, ablatis capitiis froccorum, veniunt Magiſtro præeunte, & ipſis ſequentibus, ſicut ſunt priores. Et facta petitione eodem omnino modo, quo prius; ſi ipſa die benedicendi ſunt, ſtatim ducuntur in Eccleſiam a Magiſtro, ut mos eſt, præſtolaturi ibi horam benedictionis. Quod ſi placuerit Domno Abbati, ut probandi cauſſa ponat eos, ut mos eſt, in cella novitiorum; facta, ut dictum eſt, petitione, reducuntur a Magiſtro in eadem cella, eodem modo, quo in capitulum venerunt, ideſt magiſtro omnes præeunte, illis autem altero poſt alterum, ſicut ſunt, priores ſequentibus. Quo facto ex hac hora non jam, ut prius, inter alios in conventu converſationem habent; nam etiam a toto clauſtro educti, Magiſtro eis loco Prioris præſidente, in cella ſua eodem ordine, & eadem hora, qua fratres reficiunt, legunt, loquuntur, ſcribunt, & cetera, quæ aſſolent, & congruunt, exercent. Nec uno momento uſquam ſunt, aut eunt, ſine Magiſtro, qui præcedat eos, ipſis ſemper, ut dictum eſt, ſicut priores fuerint altero, poſt alterum ſequentibus, excepto ſolum pro neceſſitate corporis, ut eſt, cum ſunt in monaſterio, ſi quis eorum voluerit in dormitorium cellæ ſuæ ire, accepto ſecum uno de conſodalibus. Solus vero numquam vadit, ſi nox eſt, non ſine laterna, ſemper alter poſt alterum. Signo pulſato ad horam, poſt alios ingrediuntur monaſterium, poſt alios exeunt. Quocumque eant, vel ubi, ubi ſint, eadem omnino reverentia inclinandi eis, & accedendi ad ipſos, vel cujuſque rei exhibetur illis, quæ & infantibus, ipſi eadem omnibus exhibent. In Eccleſia ſeparatim in loco ſibi deputato manent, ſcilicet inter chorum, & crucifixum. Conventu de Eccleſia exeunte, ipſi in ea parte, per quam exitur, ordinati inclinentur ſuper genua, donec omnes pertranſeant; conventu quoque eamdem inclinationem eis faciente. Fratribus in capitulum venientibus, ipſi quoque conveniunt; ſed poſt infantes, qui ſicut mos eſt, ſemper ultimi veniunt. Lecta autem Lectione, factoque inde ſermone, a magiſtro ſuo in cellam ſuam reducuntur, & ex quo capitia ablata ſunt eis, ibidem tenet capitulum de eis adeo rigide, & ſevere, ſicut fit in capitulo fratrum; datque etiam delinquentibus aſpera judicia, quorum prius nihil agebat, niſi præcepto Domni Abbatis, aut Prioris. Sciendum præterea, quod quemadmodum in omnibus locis a ceteris diſtincti ſunt, ita quoque in capitulo per ſe ſedent ſecus ingreſſum ad unam portam. Finitoque mandato, vel collatione, fratribus in exeundo illis inclinantibus, ipſi quoque inclinant, & ultimi, ſicut mos eſt exeunt. Diebus Dominicis aliis ad proceſſionem exeuntibus, ipſi in exitu Eccleſiæ, intra ipſam Eccleſiam quidem ordinati ſtant inclivi, donec pertranſeant fratres, eodem modo ipſius humiliationem exhibentes in tranſeundo; & ita toto conventu tranſacto, ipſi poſteriores ſequuntur, ſicut ubique faciunt. Ad aquam benedictam, ſicut poſt Completorium ultimi accedunt, neque ad offerendam, neque ad pacem, neque ad communionem vadunt. Explicito opere Dei in Eccleſia, progreſſiſque ad menſam fratribus, primi exeuntes ad coquinam vadunt, Magiſtro, ſicut aliis in omnibus, præeunte ibique ſtatim priuſquam in refectorio miniſtrentur, fabas ſuas accipit unuſquiſque; Et ſic videlicet, ſi in coquina non poſſunt omnes ſe expectare invicem propter multitudinem, accipiunt egredientes: ordinatur alius prope alium ad parietem refectorii, ab oſtio ejuſdem refectorii uſque ad gradus dormitorii, ſi tot fuerint, donec univerſi congregentur, receptis ſuis fabis expectantes; quo facto ad menſam vadunt. De fratribus autem unus, qui legat, & alter, qui ſerviat, aut plures, ſi opus fuerit, deputati ſunt, qui etiam juſtas, & ſcyphos afferunt eis, & referunt in refectorium, cum opus eſt. Cum pulſatur ſcilla refectorii, pulſatur ſcilla eorum; ſed ante dimittitur, quam illa de refectorio, ut non audiatur: *Benedicite* eorum. Pro generali medietas eorum vadit, præcedente uno de fratribus, qui ſerviunt illis, & altera medietas pro pulmento: cum autem Magiſter eorum audierit finem lectionis, quæ in refectorio legitur, aliquantiſper properantius ſurgentes gratias agunt, & antequam conventus de refectorio exeat, ordinatur ad eumdem parietem, ad quem dictum eſt ſe ſe

„ invi-

„ invicem expectaſſe, cum de coquina fabas afferrent, & incurvi ſtentes eodem modo, ſicut in Dominicis in Galilee ad proceſſionem, poſt alios fratres, Magiſtro eorum in medio cum quibuſdam de Prioribus ſtante, donec totus conventus eamdem incurvationem illis faciens pertranſeat, ſequuntur præcedente Magiſtro, ut mos eſt; & hoc modo ſe habere eſt illud, quod ſolet dici eſſe in cella novitiorum.) Ex his nonnulla tradit Udalricus l. 2. c. 1. reliqua habentur in conſ. MS. Cluniacenſis Mon.: Sed pro eo, quod conſ. Benignianæ ajunt: „(Dum fratres in capitulo ſunt, niſi major fuerit multitudo, in majori Eccleſia ſunt &c.) conſuet. Cluniacenſes habent: „ Dum fratres in capitulo ſunt, niſi major fuerit multitudo, in coquina regulari ſunt, ut ſi quid circa ignem, ubi tunc fabæ, & pulmentum aliquando appoſita ſunt, faciendum viderint, faciant, & quoniam ibi ſummum ſilentium ſemper tenetur, de urbibus loqui, vel in aliquo alio vagandi facultatem non habeant.) Lanfrancus etiam in Statutis plurima de novitiorum legibus differit; ſed præter ea, quæ ex Benignianis conſ. retulimus, ſingulare nihil continent. Liber Uſuum Ciſtercienſium pauca hæc habet: „(Novitius in Eccleſia, in labore, ad collationem ordine ſuo, ſicut monachi, conventum teneat, ante monachos de choro, poſt horam necat, poſt Completorium orationem extra chorum faciat, iiſdem horis, quibus monachi, laboret, quieſcat, legat, dormiat; iiſdem cibis veſcatur, iiſdem pannis induatur; excepto habitu monachali, pro quo cappam, & mantellum, vel pelles habeat: Cum monachis non ſignificet, nec coronam, nec ordines accipiat. Si contigerit, ut aliquis conjugali nexu ligatus, monachis hoc ignorantibus, ſuſcipiatur, dum cognitum fuerit, ejiciatur: quod ſi poſtea ſigillum Epiſcopi ſui, vel certum teſtem adduxerit, quod uxor ejus caſtitatem vovens eum abſolverit, recipi poterit, annum integrum in probatione denuo peracturus: quod ſi habitum monachi jam accepit, ſimiliter recedat. Si in cella moritur, de eo, ſicut de monacho, fiat. Si novitius laicus monachalem habitum non auſus ſuſcipere, Converſum ſe fieri petierit, poteſt recipi.) Plura Burſfeldenſes in ceremoniali diſt. 3. c. 1.: Infra probationis annum, inquiunt „(legetur ei Regula per ordinem ter in capitulo quotidiano, juxte diſtinctionem ejuſdem Regulæ capitulariter factam, & acceptam, & pro vice qualibet in proximo capitulo præaviſatus veniam petat, Abbateque interrogante, quid quærat, reſpondeat: *Dei miſericordiam, & veſtram confraternitatem:* juſſuſque ſurgere, dicat ei Abbas: *Ecce frater ex Regula tibi lecta audiſti legem, ſub qua oportet te militare, ſi adhuc tibi placet, dic palam; alioquin liber abſcede.* Si reſponderit, ſe cuncta velle obſervare; dicat Præſidens: *Deus qui cepit in te, ipſe perficiat,* atque ſubjungat: *Ite, & deliberate melius.* Quod dicto, novitius inclinando ſe recedat. Novitii admoneantur generalem de omnibus peccatis, etiam perantea confeſſis, facere confeſſionem Abbati. Novitii inter ſe ordines ſuos, nec non ubilibet in conventu, ſibi deputata loca obſervent. Iiſdem horis, quibus monachi, laborent, legant, pſallant, comedant, & quieſcant: iiſdem veſcantur cibis, & eiſdem pannis induant, excepto habitu novitio, qui diſtinctus eſt a cucolla monachica, ut infra patebit. Novitio nulla committatur obedientia, nec ſine cauſſa magna mittatur extra monaſterium. Ordines in novitiatu non accipiat, nec in jam ſuſceptis ordinibus ſacris adminiſtret, donec ſecundum ritum, & conſuetudinem noſtram diligenter inſtructus fuerit, & conſenſerit Abbas. Veſtes, & res aliæ, quas ſecum detulerit in monaſterium, non in ſua, ſed Abbatis, vel Veſtiarii ſint cuſtodia; nec quovis modo diſtrahantur, donec ſe plene ſtabiliverit, ut ſi quando ante profeſſionem exire conſenſerit, eas recipiat; exutus prius rebus monaſterii, ac abraſa corona. Quod ſi ante profeſſionem aufugerit, etiam latenter, non eſt perſequendus; poſtea ſi pœnitentia ductus ſponte redierit, facile non eſt admittendus: ſi tamen iterum ſuſcipiatur, fugitivis monachis debitam ſubire pœnitentiam non cogatur.) Alia præſcribunt conſtitutiones Congregationis Caſalis Benedicti: nimirum „(novitii per totum annum ſui novitiatus, nihil aliud diſcant præter regulam B. P. N. Benedicti, ceremonias noſtræ ſocietatis, officium divinum, & quæ ad illud pertinent, vitas Patrum, & collationes eorumdem; quibus fidelis deputabitur præceptor, qui in talibus eos inſtruet. Ordinamus inſuper, quod duo fratres uterini in uno eodemque monaſterio noſtræ Congregationis non recipiantur. Sed & novitiorum, qui ad probationem recepti fuerint, ter ad minus, aut quater infra ſuæ profeſſionis annum, tam morum, quam corporum agitabitur quæſtio in conventu, audita primum ſuper hoc Magiſtri novitiorum opinione. Prohibemus inſuper, ne qui habitum reliquerint ſemel, aut expulſi fuerint, in aliquo monaſteriorum noſtrorum ulterius recipi debeant; & ſi qui recipiantur ad profeſſionem, fiat eis proteſtatio, quod ſi alias expulſi fuerint, profeſſio eorum cenſebitur nulla. Et quia non habemus loca diſtincta, ubi novitii meditentur, manducent, & dormiant; in refectorio comedent cum monachis ſimiliter, & in dormitorio dormient. Nec minus uno anno fratres chori probabuntur; Converſi autem duobus annis. Si tamen aliqua ex cauſſa bonum videatur, ut ante finem biennii, quod deſtinatum eſt probationi eorum, admitti debeant ad profeſſionem, id ſolum fiat de conſilio, ſive permiſſione Capituli Generalis, aut ſaltem Patris Viſitatoris; & hoc cognita cauſſa, & non aliat.) His pauca ſuperaddo ex nova collectione Statutorum Cartuſienſium c. 17. n. 19., & 20. „(Novitius nec reprehendit, nec publice reprehenditur; ſed cum offendit, inſtruitur a Priore, vel a Magiſtro. Non debet manere in colloquio communi, nec de negotiis domus ſe intromittere, nec quærere licentiam, ut aliquem poſſit viſitare. Infra tempus probationis non Miſſam in conventu, non Evangelium, non Epiſtolam dicit, (a) nec ad ordines mittitur; ſed hebdomadam cantus facere, & tam in Eccleſia, quam refectorio legere poteſt, quam cito ſibi fuerit injunctum a Priore. Et ſi Sacerdos fuerit, poteſt ad arbitrium ſui Prioris Miſſas privatas celebrare.) Maxime vero notandum, quod præſcribunt Statuta Guigonis, novitios ad probationem non eſſe admittendos, quam ſub hac conditione; ut ſi pondus ordinis intolerabile ſibi judicaverint, ſaltem alterius religionis jugum ſubire teneantur: „[Ad datum, *inquit*, terminum veniens, poſt ſupplicem in conventu poſtulationem, in examinatione ad minus annua ponitur, ſuis integre uſque ad diem profeſſionis omnino reſervatis; quod ei non niſi ſub tali ſponſione conceditur, ut ſi forte noſtrum nequiverit, aut noluerit tolerare propoſitum, ad ſæculum nequaquam redeat, ſed aliquod potius religionis genus, quod ferre poſſit, accipiat.) Ex his omnibus tria ſunt præcipue notanda. 1. Olim novitiis annuo probationis tempore nemini ſæcularium hominum loqui licitum fuiſſe. 2. Carnes nec etiam graviter infirmos manducaſſe. 3. Eis potiſſimum commeodatam fuiſſe curam ſeligendi frumenti ad ſacram Euchariſtiam conficiendam. Quæ tria videre licet in conſuet. S. Benigni.

CAPUT IV.

De novitiorum benedictione, ſive profeſſione.

I. PLurima jam de novitiorum profeſſione in commentario e cap. LVIII. digeſſimus, ubi varias ejus formulas, varios in ea obſervari ſolitos ritus retulimus. Hos hic iterum recudere, nec præſentis eſt otii, nec forte operæ pretium: alios igitur prætermiſſos hoc loco ſuperaddemus.

Ex antiquo Caſſinenſi Ordinario tempore Oderiſii Abbatis deſcripto.

II. „ Incipit ordo ad monachos faciendum. In primis novitii in genibus ante Abbatem ſtantes, hanc illis ammonitionem faciens dicat:

III. „ Dominus noſter Jeſus Chriſtus pietate ſua pro peccatoribus ſemetipſum exinaniſcens carnem ſumere, & in mundo humillimus, & ſine peccato apparere voluit. Reconciliavit nos Deo Patri, & fecit filios adoptionis, qui eramus filii iræ; per baptiſmum autem donavit nobis remiſſionem omnium peccatorum, & iram, quam merebantur, convertit in miſericordiam; ſed quia poſt baptiſmi regenerationem multa commiſimus, & ab eo recedentes quodammodo adoptionem filiationis perdidimus; gratuita pietate ſua oſtendit nobis humilitatis, & pœnitentiæ modum, per quod iterum Deo reconciliari poſſimus. Nullus itaque veſtrum peccatorum pondere prægravatus de ejus pietate deſperet; quia qui peccatoribus voluit incarnari, pro eis etiam Patrem quotidie interpellat.

IV. „ Vos ergo, filii, qui relicto ſæculo confugium feciſtis ad Deum, ecce coram eo, & coram hoc ſacroſancto altari ſtantes ante præſentiam fratrum, qui hic conſiſtunt, proprio ore dicite, ſi vultis abrenuntiare ſæculo huic, & pompis ejus.

Reſpon-

(a) Antiqua Statuta 2. par. c. 23. addunt: „(Nec ad privatas Miſſas ſerviunt, niſi forte quandoque Priori aliter videatur, conſiderata qualitate perſonæ.)

Digitized by Google

„ *Reſpondeant*: Volumus.

„ Vultis aſſumere converſionem morum veſtorum, & affectionem parentum relinquere, & abrenuntiare?

„ *Reſpondeant*: Volumus.

„ Vultis profiteri obedientiam ſecundum Regulam S. Benedicti, abrenuntiando etiam propriæ voluntati?

„ *Reſpondeant*: Volumus.

V. „ *Dicat Abbas*: Dominus auxilietur vobis. Mox altari aſſiſtentes in præſentiam Abbatis, & cunctæ Congregationis, profeſſiones ſuas legant, ſicut regula præcipit.

VI. „ Ego frater ille Diaconus, vel Presbyter, promitto ſtabilitatem meam, & converſionem morum meorum, & obedientiam ſecundum Regulam S. Benedicti, in hoc ejus venerabili monaſterio Caſſinenſi, in præſentia Domini Abbatis ille. Quam perlectam ſuper altare ponant, & mox ponendo genua ante altare inclinando dicant hunc verſum: *Suſcipe me Domine ſecundum*. Quem verſum omnis congregatio tertio reſpondeat, adjungendo *Gloria Patri*: Deinde ſuper ſcapularia coram altari poſita dicat Abbas benedictionem.

VII. „ Domine Jeſu Chriſte, qui tegumentum noſtræ mortalitatis induere dignatus es, obſecramus immenſam tuæ largitatis abundantiam, ut hoc genus veſtimenti, quod SS. Patres ad innocentiæ, vel humilitatis indicium abrenunciantes ferre ſanxerunt, ita benedicere digneris, ut hi famuli tui, qui hoc uſi fuerint, te induere mereantur, qui vivis.

VIII. „ Et poſtquam benedicta fuerint veſtimenta, aſpergantur aqua ſanctificata: & dicat Abbas ſingulis, quibus extrahit ſæcularem habitum: *Exuat te Dominus Jeſus Chriſtus veterem hominem cum actibus ſuis*; & exuat ſe propria veſtimenta. Iterum dicat Abbas induendo eos habitum monaſticum: *Et induat te novum, qui renovatur in agnitionem ſecundum imaginem ejus, qui creavit eum*.

IX. Tunc ipſis novitiis proſtratis in terram fiant litaniæ. [Subjiciuntur breves SS. letaniæ cum VII. orationibus: *Deus qui B. Benedictum* &c. *Deus indulgentiæ pater* &c.: *Deus qui per coæternum* &c. *Domine Jeſu Chriſte, qui es via* &c. *Domine S. Spiritus, qui te* &c.: *Omnipotens, & miſericors Deus* &c.: *Effunde Domine cœleſtem benedictionem*: ex quibus 2. 3. 4., & 5. extant in noſtro rituali.) „ (Deinde tribus diebus ſilentium teneant, in quibus quotidie ad Miſſam offerant, atque communicent: tertio vero die ad Miſſam cum ad pacem venerit, tollat Abbas caputia de capitibus eorum, & det eis pacem. Ipſi vero proſternant ſe Abbatis veſtigiis; deinde omnium fratrum. Ipſi autem eis oſculum dent pacis. Dum Abbas extrahit de capitibus eorum capitia, dicat hanc orationem: *Dominus Jeſus Chriſtus, qui humilitatis noſtræ* &c. *regnaturi percipiatis, præſtante eodem Domino Jeſu Chriſto* &c.)

V. His Caſſinenſium ritibus affine eſt antiquum fragmentum, ex vetuſtiſſimo cod. Eccleſiæ Sanctæ Cæciliæ Albienſis ſæculo IX. exarato, quod hic ſubjicimus.

Quomodo ſuſcipiantur in ordine monachi.

XI. „ Suſcipiendus in oratorio frater coram omnibus ſic interrogatur: Promittis de ſtabilitate tua, & converſatione morum tuorum, & obedientia coram Deo, & Sanctis ejus.

„ *Ipſe novitius reſpondeat ſic*: juxta Dei adjutorium, & meam intelligentiam, & poſſibilitatem, promitto.

„ Credis, ut ſi aliquando aliter feceris, a Domino putas te damnandum, quem irrides?

„ *Et ipſe reſpondeat*, Credo ....

XII. „ Ego Domne Abba obedientiam vobis, vel caritatem, & ſecundum Regulam S. Benedicti, in quantum mihi Deus adjutorium, & intelligentiam dederit, coram Deo, & Sanctis ejus promitto cuſtodire, & in quo poſſum, uſque in finem profiteor conſervare.

Ex MS. conſuetud. Farfenſis monaſterii; Quomodo agendum ſit de novitiis.

XIII. „ Mox, ut ipſi exierint de cella novitiorum, vel antea in clauſtro fuerint, ad capitulum non ſunt introducendi, niſi quando Abbas juſſerit. Mox, ut ipſe in capitulo finierit ſermonem, veniant, & inquirat uniuſcujuſque voluntatem. Sed tamen ante habeant ipſi omnia ſua facinora patefacta. Tunc cappellis de tunicis ablatis, in Eccleſia tandiu ſedeant, quoad uſque ad * conſecrationem venerit. Verbi gratia, ſi fratres reficiunt ſexta hora, illico ut dicta fuerit Tertia, faciat; ſi vero nona, mox ut dictæ fuerint letaniæ, veniant novitii ante altare, & ſtent per ordinem, quemadmodum venerunt; & legat unuſquiſque ſuam profeſſionem: Si non ſcit, alius ſubrogetur, qui pro ſe faciat; ipſe tamen novitius ſignum faciat, & ſuper altare imponat. Deinde non habeat licentiam auferendi; ex tunc dicant hunc ℣.: *Suſcipe me Domine*, per vices, & ſemper genua flectant, adjungentes *Gloria Patri*, volventes tertia vice ſe ſupra genua in girum; & tunc proſternant ſe omnes per ordinem. Tunc Abbas habeat ſtolam, & ſtet ex latere dextro altaris, & dicat: *Kyrie eleiſon, Pater noſter: Et ne nos*, & pſalmum: *Miſerere mei Deus*, qui dicendus eſt ab omnibus uſque ad finem. Dein capitula, & orationes, ſicut in codice habentur. Et ſtatim, ut fuerint finitæ, tunc ſurgant ipſi novitii, & Abbas benedicat cucullas, & aſpergat aquam benedictam ſuper ipſas. Exhinc veniat ad ipſos, & incipiat dicere hunc ℣.: *Exuat te veterem hominem Dominus*, tunc induantur cuculla, & dicat: *Induat te Dominus*, & oſculetur eum Abbas, & omnes per ordinem fratres, & maneant velati uſque ad tertium diem. Ad offerendam omnes velandi procedant, pacem accipiant, & eant ad communicandum, in ultimo loco ſtent in choro, atque refectorio. Ad capitulum mox ut dictum fuerit: *Aliquid ex noſtro uſu rememoramini*, tunc apprehendat illos frater, qui ſollicitudinem gerat ſuper eos, & extra capitulum ducat, atque in Eccleſia collocet. Hoc faciat uſque in tertium diem, in quo Abbas agat Miſſam, & poſt pacem velamentum cum adjutoribus auferat, & communionem tribuat. Deinde capitulo velut locis omnibus ſocientur fratribus. Nam ipſi novitii primo anno non loquantur cum ullo homine, ſine ſua cuſtodia, nec cum ipſis fratribus, qui clauſtrenſi ſunt, niſi eis juſſum fuerit. Nam & ipſe cuſtos ſedeat inter ipſum, & illum, qui cum illo loqui cupit. In capitulo non præſumat loqui, niſi de aliqua cauſſa interrogatus fuerit, uſque annum tranſactum, ſeu quinquennium.

Ex MS. Codice S. Benigni Divionenſis n. 280.

XIV. „ *Benedictio ad plures monachos faciendos*. In primo veniant ante altare induti frocis, ſine cucullis, & deferant in manibus ſuis profeſſiones ſcriptas propriis manibus ſuis ..... Cum induti fuerint fratres, accipiant pacem ab omnibus, nec tollantur caputia de capitibus, uſque in diem tertium. Illis tribus diebus tenentur ſilentium tenere, & induti jacere, & ſacrum Domini corpus recipere. In die vero tertia, debet Abbas Miſſam cantare, & dum dicitur: *Pax Domini*, tollantur capitia de capitibus, & ſic communicent.

Ex MS. conſuetudinibus ejuſdem monaſterii c. 30.

XV. „ Cum vero Domno Abbati placuerit dare eis benedictionem, in capitulum eo præſente venientes, per omnia eodem modo, quo prius, petitionem faciunt, & inquiſita iterum voluntate eorum, & obedientiæ perſeverantia uſque ad mortem, & audita, revertantur in cellam novitiorum, donec ad placitum Abbatis, ſcilicet ante Miſſæ introitum, vel poſt Evangelium benedicantur. Poſt benedictionem autem cucullis indutis, & oſculatis fratribus univerſis per chorum, eunt ad offerendam; ad pacem vero ultimi accedunt, & inde pergunt primi ad communionem: non enim oſculantur tunc alios fratres, aut ſe invicem, ſicut alii faciunt. Et ex illa hora ſequuntur per omnia conventum, excepto quod donec in albis ſunt, exeunt capitulum facto ſermone, euntes in Eccleſiam. Si vero inter eos quis nutritus eſt, ipſe non exit, quia bene ſcit ſilentium tenere. Egreſſis autem de albis, Magiſter ipſorum in capitulo facit coram Abbate memoriam de illis, dicens, quatenus ſi ipſe præciperet, poſſent in conventu legere, atque cantare ex illa hora. Quo reſpondente: *Eia fiat cum Dei benedictione*, vel aliquid tale, quod ei libuerit, inclinant verſus eum de ſedibus ſuis, niſi ipſe præcipiat, ut veniant ante eum. Et notandum, quod hæc permiſſio non eſt, niſi tantum legendi, & cantandi in conventu; ſacerdotes enim, ſi qui ſunt, non cantant Miſſas, niſi aliam licentiam habeant.

XVI. „ Cum autem de cellis ad monaſterium pertinentibus adducuntur novitii ad benedicendum, una nocte in hoſpitio jacent, ſicut mos eſt de omnibus quicumque ſint, qui ex toto remanſuri ſunt in monaſterio. In

„ craſti-

* *Scilicet* novitiorum.

„ craſtinum vero ducuntur in capitulum ablatis prius extra clauſtrum capitiis froccorum ſi ipſa die benedicendi ſunt, aut ſi aliqui fuerint in cella novitiorum, ita ut dictum eſt. Qui & eodem modo faciunt petitionem ad Abbatem, ſive ad Priorem præcepto Abbatis, ſi non fuerit ei commodum tunc in capitulo eſſe, quo ſupra diximus de aliis.

XVII. „ Similiter omnino veniunt in capitulum, & faciunt petitionem; ſed non ablatis capitiis, hi, quos præ timore mortis, vel pro aliqua rationabili, neceſſarieque cauſſe Abbas extra monaſterium ad cellas, ad quas veniunt ad converſionem, benedixit. Quamvis enim benedictionem ab Abbate ſuſceperint, veniunt tamen, ut profeſſionem omnes, hi ſcilicet, qui ad priorans, qui ſunt, ſine Abbate venerint ad converſionem, faciant ad capitale monaſterium. Verumtamen quia Abbas eos benedixit, cum faciunt in capitulo benedictionem, non eunt ad pedem ejus, qui tenet capitulum, ſi ipſe Abbas non affuerit, nec faciunt trines genuum curvationes, ſive Abbas affuerit, ſive non, ſicut nec ille, qui ex toto recipitur, aliquis videlicet monachus extraneus, nec fit eis illa ſecunda ſermocinatio, quæ novitiis ſolet fieri, & quæ finita iterum ad pedes tenentis capitulum eunt, videlicet prædicatio de duris, & aſperis, ſed dicitur tantum, ut eant ſeſſum, hoc ſolum verbis brevibus intimato ipſis, quod oportet eos in omnibus conventus morem addiſcere, & ſequi. Et eſt mos, ut ultimi ſedeant, niſi Abbas elevet eos.

XVIII. „ Si vero venerit qui addiſcendi ordinem cauſſa, aut morandi quantumlibet temporis, non jacet una nocte foris; ſed datur ei in primis ſocietas capitulo, & ipſe, ſicut quilibet extraneus, faciat ternas genuflectiones, & ſic concedente Abbate habet capitulum, & cetera fratrum conſortia. Similiter non jacet foris monachus illius Abbatis, cui a Domno Abbate data eſt Abbatia, niſi quæſita licentia a ſuo Abbate ad hoc veniant, ut velit profeſſionem facere, & ea toto manere: ſed ſine omni petitione, & licentia venit in capitulum, & manet per quot dies voluerit, in monaſterio. Et hoc ideo, quod fertur pene tantumdem valere converſionem, profeſſionemque illam, quæ facta eſt ad illum Abbatem, cui D. Abbas baculum paſtoralem dedit, quantum ſi ad ipſum capitale monaſterium fieret.

XIX. „ Præterea non eſt ignorandum, quatenus omnis, qui a tenente capitulum abſolvitur in ipſo capitulo de quelibet re, vel poſt cujus petitam veniam abſolvitur quis, ſeu ſanus, ſeu infirmus, ſive defunctus, vel etiam ſi fit ei ſtanti ante ſe ab Abbate, vel Priore aliqua precatio, vel benedictio, ad cujus finem conventus reſpondeat: *Amen*, ad pedes illius debet ire, excepto eo, qui de infirmeria adductus pro timore mortis abſolvitur, & eo, qui poſtquam de infirmitate convaluit, rediens in conventum petit, ut mos eſt, veniam, ſi carnem comedit & dicit, quod non ſervavit ordinem, ſicut oportuiſſet. Nec mirum, cum iſte faciat ſtatim tres inclinationes conventui, non tamen poſitis genibus ad terram. Ille vero adeo infirmus eſt, quod via etiam adducitur in capitulum. Sciendum vero, quod hi tales cum veniunt, ſi inveniunt novitios nondum benedictos, propter benedictionem, quam habent, ſuper eos ſunt, donec profeſſionem faciant. Facta autem profeſſione, ſtatim redit quiſque in ordine, quo venit, ſive benedicti ſint novitii, quos invenit, ſive non. Quando autem aliquis alterius monaſterii profeſſus, vel quicumque facit profeſſionem in monaſterio; illico facta profeſſione quicumque ſit, ſive Prior, ſive Abbas, debet ſtare omnium ultimus, donec Abbati placeat, ut reddat ei locum, in quo prius ſtabat, vel det alium, quem voluerit.

Item ex cap. 31. conſ. S. Benigni.

XX. „ Poſtea cum ei viſum fuerit, jubet eos ante ſe in capitulum venire, quibus venientibus, & veniam petentibus, poſtquam ſurrexerint, iterum quoque, ut prius, aliquanta inſinuat de auſteritate diſciplinæ regularis, & inter alia non tacet melius eſſe, ut ſine benedictione ad ſæculum redeant, quam accepta benedictione de cetero non perdurent. At ſi ipſi contra, omnem obedientiam, & ſtabilitatem pollicentur, annuit tandem eos benedictione confirmare: Commendat fratribus, ut in orationibus ſuis recordentur eorum, & aliquando, ſi videtur, unum pſalmum per ſingulas horas in illo die cantari, veniunt, ad pedes bini, vel terni. Poſt Evangelium majoris Miſſæ, ſi Domnus Abbas cantat Miſſam, benedictio ita eſt agenda: ſi ea die cantatur: *Credo in unum Deum*: finito Evangelio, & incepto *Credo in unum Deum*, veniunt omnes in chorum, atque ordinate ſtantes ante gradum Presbyterii præſtolantur, donec finiatur. Quo finito, continuo ſicut ſunt priores ibidem, legunt profeſſiones ſuas. Unuſquiſque legit in brevi ſua, & ipſum brevem mittit ſuper altare jugiter reſervandam. Si literas neſcit, legit alius pro eo; ſignum tamen aliquod propria manu facit in brevi, poſitaque ſuper altari, ibi capit unam veniam ſuper genua ſua ante altare, ac redit in locum ſuum. Quo facto ab omnibus ſtatim, ſicut mos eſt, ter dicunt omnes inſimul: *Suſcipe me Domine*, petentes venias ſuper genua ſua, & reſpondente conventu tertio eumdem, in fine dicitur: *Kyrie*, cum *Gloria Patri*. Tunc omnes, ſicut ſunt, girum faciunt poplitibus flexis, & proſternunt ſe ad orationem. Tunc dicto ab omnibus *Pater noſter*, dicit Domnus Abbas: *Et ne nos*, & pſalmum L. ideſt: *Miſerere mei Deus*. Quo finito cum *Gloria Patri*, proſequitur capitula, uti mos eſt, cum collectis, in extrema quarum cum dicit: *Per Dominum noſtrum* finem faciens ſpergit ſuper unumquemque aquam benedictam. Deinde ſine mora cucullis benedictis, ac ſparſa in eis aqua benedicta, accepto thuribulo, incenſat tam novitios, quam ipſas cucullas. Ad quos accedens ſingillatim unumquemque, manum eidem porrigendo elevat; & exuens eum tunica induit cuculla; oſculans, mittenſque in choro ad oſculandum fratres. Inter exuendum quoque ad unumquemque dicit: *Exuat te Deus veterem hominem cum actibus ſuis*; (ad induendum vero ſubſequitur:) *Et induat te novum, qui ſecundum Deum creatus eſt in juſtitia & ſanctitate veritatis*. Interim vero totus conventus ſtat verſis vultibus ad altare, & tam ad exuendum, quam ad induendum reſpondet: *Amen*. Quibus expletis, ſtatim incipit: *Dominus vobiſcum*, & incipitur ab Archichoro offerenda. Hoc idem cui complacuerit, finito Evangelio ante *Credo in unum Deum* poteſt facere. Cum autem non celebrat Miſſam, aliquando ante Introitum Miſſæ, aliquando finito Evangelio, ſola ſtola ad collum benedicit eos, & eodem modo. Uſque in diem tertium caput non denudant capello jugiter coopertum; in cucullis dormiunt; nihil omnino loquuntur; ad offerendam vadunt, & ad pacem, & ad communionem; quod nequaquam dimittunt, etiam ſi tale quid eis contigit dormiendo. Tertio tandem die cum Sacerdos eos fuerit oſculatus, poſt *Pax Domini* de capitibus eorum abſtrahit capellos, & de cetero licet eis, ſicut aliis fratribus, loqui & exuere cucullas. Si quis infirmus, & ut ajunt, *ad ſuccurrendum*, benedictionem accepit, & pro infirmitate ſilentium tenere non potuit, cum aliis, qui benedicuntur, capita contegentibus, ipſe quoque contegit; & omnia, quæ illi faciunt, eo triduo, ſimiliter facit, ut quod prius omiſſum erat, ſuppleatur. Ergo ab illo die nequaquam ulterius a capitulo ſeparantur, & Domnus Abbas ſecundum gratiam quæ ſingulis data eſt, jubet eos de cetero in Eccleſia ſervire, ſcilicet ut legant, & cantent, qui ſciunt; & qui ad aliud non valent, candelabra, & thuribula portent. De his tamen, qui Sacerdotes ſunt, vel Levitæ, diligenter examinat quomodo ſunt ordinati, qualis ſit eorum ſcientia, quali conſcientia; & poſt aliquod tempus probat eorum converſationem priuſquam eis hujus miniſterii licentiam permittat; præcipue qui Sacerdos erat, antequam veniret, omnino ad hoc officium non admittitur, uſque dum ſæpius proſpiciens addiſcat, quam multiplici ſtudio tale Sacramentum tractetur a nobis.

XXI. „ Hactenus Benignianæ conſuetudines, ex quibus quidquid de novitiorum diverſitate retulimus, videtur etiam reperiri apud Udalricum l. 2. c. 1. ritus autem benedictionis c. 26. 27. 28.

Ex Statutis Lanfranci c. 19.

XXII. „ Tranſactis pleriſque diebus, ſi vita ejus fratribus, & fratrum converſatio ſibi placuerit, monendus eſt a Magiſtro ſuo, quatenus roget Priorem, & aliquos majores fratres, ut & ipſi pro eo intercedant apud Abbatem pro benedictione tribuenda, & profeſſione ſuſcipienda. Quod ſi eum benedicere Abbati non placuerit, ſtatuta die in capitulo, finito ſermone in loco, ubi ſolet, ſe proſternat, proſtratuſque pro impetranda benedictione petitionem faciat: Juſſo eo ſurgere, narrentur ei rerum dura, & gravia, quæ in noſtro ordine a ſanctis Patribus ſunt inſtituta. Qui ſi hæc omnia, & adhuc graviora, ſi non neceſſe fuerit, humiliter, & patienter ſe ferre paratum eſſe reſponderit: Interroget Abbas conſidentes fratres, quid inde ſentiant? Et utrum preci-

bus

„ bus ejus annuendum eſſe concedant? quibus reſpondentibus ſe libenter concedere, adjungat: *Et nos concedimus in nomine Domini*. Quo dicto, vadat ad pedes Abbatis, vel ejus, qui ordini præeſt, ſi Abbas deeſt; dehinc verſus in locum, in quo ſtabat, flexis ad terram genibus, humiliter inclinet ante, & ad dextram, & ad ſiniſtram, gratias referens fratribus pro miſericordia eorum precibus ſibi impenſa. Poſtea præcipiente Abbate cum magiſtro ſuo exeat, finitoque capitulo, ſi ſcribendi ſcientiam habet, profeſſionem ſuam ſcribat; aut ſi neſcit ſcribere, alium roget, qui pro ſe ſcribat; ipſe tamen in fine ipſius profeſſionis ſignum crucis faciat. Deinde ablato e tunica caputio uſque ad horam benedictionis ſuæ extra chorum maneat. Cantor vero procurare ſibi debet membranam, & incauſtum, & ſcriptorem, ſi neſcit ſcribere: Hora benedictionis in arbitrio Abbatis eſt, videlicet aut ante Introitum Miſſæ, ſi Miſſam non celebrat; aut poſt Evangelium, ſi Miſſam celebret, ſive non: Ipſe tamen in conſecratione monachi, ſi ei commodum eſt, Miſſam celebrare debet, ſicut canones præcipiunt. Lecto igitur Evangelio, intrante chorum novitio, præcedente eum Magiſtro ſuo, incipiente dextro choro, dicat conventus pſalmum: *Miſerere mei Deus*, novitius ante altare veniens ſuper gradum ſe proſternat, dictoque pſalmo ſurgens profeſſionem ſuam legat, & ſuper altare ponat: quod ſi ignarus litterarum eſt, Magiſter ſuus debet eam pro eo legere, & ipſe novitius ſuper altare ponere. Quo facto, flexis coram altari genibus, veniam petat; & poſtea ad locum, ubi ſe proſtravit, rediens verſum: *Suſcipe me Domine*, ter dicat, ibique inter dicendum ter genua flectat. Quem verſum ter repetens conventus, adjungat ad ultimum *Gloria Patri*, *Kyrie eleiſon: Chriſte eleiſon: Pater noſter*. Conventu incipiente *Gloria Patri*, novitius inclinatus provolvat ſe in circuitum, & ſtatim proſternat ſe. Abbas dicto: *Et ne nos inducas in tentationem*, & reſponſo: *Sed libera nos a malo*, incipiat pſalmum *De profundis*, quo finito a conventu cum *Gloria Patri*; adjungat: *Salvum fac ſervum tuum: Mitte ei Domine auxilium de ſancto: Nihil proficiet inimicus in eo: Eſto ei turris fortitudinis: Domine exaudi orationem meam: Dominus vobiſcum*: Deinde collectam: *Deus indulgentiæ Pater*; Item aliam: *Deus qui per coæternum*; Item aliam: *Domine Jeſu Chriſte, qui es via*. Dictis his tribus collectis ſingulis cum integro *Per Dominum noſtrum*, incipiat Abbas hymnum: *Veni Creator Spiritus*. Quo e conventu devote, & ſolemniter decantato, dicat collectam: *Sancte Spiritus, qui te Deum ac Dominum*; quo dicto, ſurget novitius, & ſpargat ſuper eum Abbas aquam benedictam, eoque ſtante benedicatur cuculla, & aſpergatur aqua benedicta; qua benedicta, accedat novitius ad Abbatem, & flexis genibus ſtet ante eum, quem tunica exuens Abbas dicat: *Exuat te Dominus veterem hominem cum actibus ſuis*, & induens eum cuculla ſubjungat: *Induat te Dominus novum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in juſtitia, & ſanctitate veritatis*. Ad utrumque reſpondeant audientes fratres: *Amen*, ſubſequatur ſuper eum flexis genibus inclinatum oratio: *Deus miſericors, Deus clemens*. Qua dicta oſculetur eum Abbas, induens caput ejus caputio; dehinc ducatur per chorum ad oſculandum omnes fratres, ultimus collocetur: tribus diebus communionem Corporis, & Sanguinis Chriſti accipiat: tertia die ad pacem Miſſæ auferat ei caputium de capite Abbas, vel cui Abbas præceperit, ſi ipſe id faciendi opportunitatem non habet: Ante hanc horam, ex quo benedictus eſt, ſummum ſilentium teneat, de capitulo, facto ſermone, exeat, ad proceſſionem non vadat, cuculla indutus, cucullato capite dormiat: In primo autem capitulo, quo ei licet loqui, debet Magiſter ejus de eo memoriam habere coram Abbate dicens: *Domine ſi placeret vobis præcipere, poſſet iſte frater ab hac die in antea legere, & cantare in conventu, ſicut alii fratres*. Reſpondente Abbate: *Faciat cum Dei benedictione*, inclinet ipſe novitius ad Abbatem de loco, in quo ſedet. Ex illa die cujuſcumque ordinis ſit, habeat licentiam exequendi omnia, quæ ſui ordinis ſunt, niſi ſit Sacerdos; ipſi enim infra primum ſuæ converſionis annum Miſſam celebrare non licet, niſi in ſæculo probatæ caſtitatis fuerit, & Abbas pro hac re ſpecialem ei licentiam dederit.

Ex Rituali Anianenſis Monaſterii.

Incipit ordo ad Monachum faciendum, ſive profeſſionem faciendam expreſſe.

XXIII. „ Poſtquam exeunt fratres novitii de cella novitiorum ſecundum juſſionem Abbatis, ſtent in eccleſia ante altare, ibique legat unuſquiſque petitionem ſuam ſecundum S. Benedicti Regulam. Et hæc eſt petitio. Ego frater ille promitto ſtabilitatem, & obedientiam, & converſionem morum meorum, ſecundum Regulam S. Benedicti, in hoc monaſterio, quod eſt conſecratum in honore Domini, & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, in præſentia Domini Abbatis.

XXIV. „ Qui vero neſcit ſcribere, vel legere, roget unum ex fratribus, qui ſcribat, vel legat pro eo, ipſo tamen affirmante. Perlecta autem ipſe frater manu ſua propria ponat cartulam ſuper altare; poſtea vero non habeat licentiam auferendi. Deinde proſternant ſe ante altare dicendo hunc verſum: *Suſcipe me Domine ſecundum eloquium tuum, & vivam, & non confundas me ab expectatione mea*. Quo ter a ſingulis per ordinem repetito, dicatur a circumſtantibus: *Gloria Patri*; Pſalm. *Sicut*: *Pater noſter*: *Et ne nos*; Pſalm. *Miſerere mei Deus*; Pſalm. *Ad te levavi*; Pſalm. *Legem pone*, uſque *Memor eſto*: *Gloria Patri*: *Sicut erat*: ℣. *Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam*; Pſal. *Et ſalutare tuum da nobis*: *Reſpice in ſervum tuum, & in opere tua*; Pſalm. *Et dirige filios eorum*: ℣. *Ecce quam bonum, & quam jucundum*; Pſalm. *Habitare fratres in unum*; ℣. *Convertere Domine, & eripe animam meam*, Pſalm. *Salvum me fac propter miſericordiam tuam*; ℣. *Veniant mihi miſerationes tuæ, & vivam*; Pſalm. *Quia lex tua meditatio*; ℣. *Erravi, ſicut ovis quæ periit*; Pſalm. *Quære ſervum tuum Domine quia mandata tua non ſum oblitus*; ℣. *Eripe me Domine, de inimicis meis Deus meus*; Pſalm. *Et ab inſurgentibus in me libera me*: ℣. *Eſto ei Domine turris fortitudinis*; Pſalm. *A facie inimici*; ℣. *Domine Deus virtutum converte nos*; Pſalm. *Et oſtende faciem tuam, & ſalvi erimus*. Oratio: *Deus qui per Beatum Benedictum regulare magiſterium præcipue ſanxiſti, quæſumus clementiam tuam, ut ipſius, & omnium Sanctorum interceſſione placatus clementer ſuper hunc famulum tuum ill. ſæculi renuntiantem reſpicias, cor ejus a ſæculi vanitate convertas, ad ſupernæ vocationis ignem accendas, & gratiam, qua in te perſeveret, infundas, ut protectionis tuæ munitus præſidio, quod te donante promittit, impleat, & factum promiſſionum executor effectus, ad ea, quæ perſeverantibus in te promittere dignatus es, pertingere mereatur. Per.*

XXV. „ Alia: *Deus indulgentiæ Pater* &c. *Deus qui per coæternum* &c. *Domine Jeſu Chriſte, qui es via* &c. *Sancte Spiritus, qui te* &c., ut ſupra in rituali Caſſinenſi.

XXVI. „ Monachi vero benedicendi ſtent coram altari; capite tamen nudo, & reverenter inclinato, floxis indutis, ita tamen quod capitium floxi non appareat. Collatione facta, cucullas eorum, quæ ſunt omnino novæ, benedicat hoc modo: ℣. *Adjutorium noſtrum in nomine Domini*; Pſalm. *Qui fecit*; ℣. *Domine exaudi*; Pſalm. *Et clamor*; ℣. *Dominus vobiſcum*; Pſalm. *Et cum*. Oratio: *Domine Jeſu Chriſte, qui tegimen noſtræ mortalitatis induere dignatus es, obſecramus immenſam tuæ largitatis abundantiam, ut hoc genus veſtimenti, quod Sancti Patres ad innocentiæ, vel humilitatis indicium abrenunciantes ferre ſanxerunt, ita bene ✠ dicere digneris; ut hi famuli tui, qui hoc uſi fuerint, te induere mereantur. Qui viv. Et benedictio Dei omnipotentis Pa† tris, & Filii, & Spiritus ſancti deſcendat ſuper has veſtes*. Deinde aſpergatur aqua benedicta. Hic induit eum: *Exuat te Dominus veterem hominem cum actibus ſuis, & induat te novum, qui renovatur de die in diem ſecundum imaginem ejus, qui creavit eum*; ℣. *Sit nomen Domini benedictum*; Pſal. *Ex hoc nunc*: ℣. *Domine exaudi*; Pſal. *Et clamor*: *Dominus vobiſcum*. Oratio: *Præſta quæſumus Domine, famulis tuis renuntiantibus ſæcularibus pompis gratiæ tuæ januas aperire digneris, qui deſpecto diabolo confugiunt ſub jugo Chriſti, jube venientes ad te ſerena vultu ſuſcipe, ne de eis inimicus valeat triumphare; tribue eis brachium infatigabile auxilii tui, mentes eorum fidei lorica circumda, & felici muro vallati mundum ſe gaudeant evaſiſſe. Per eumdem.*

XXVII. „ Alia oratio: *Clementiſſime Dominator Domine tuam invocamus pietatem ſuper hos famulos tuos, quos e ſæculo converſos in numero ſanctorum tuorum aggregare dignatus es, quæſumus, ut converſationis ſuæ fidem di-*

que

„ *gue cuſtodiant, & quidquid pro ſalute animarum ſuarum fuerint deprecati, obtineant, ut vitæ probabiles, amen: Sint ſapientes, & humiles, amen: Obedientia ſlari, amen: Convenientes in doctrina, amen; In increpationibus immobiles, amen: In gravitate decori, amen: In paſſione piiſſimi, amen: In operatione cauti, amen: In diſpoſitione ſolliciti, amen: In tentationibus fortes, amen: In injuriis patientes, amen: In pace fixi, amen; In eleemoſinis prompti, amen: In orationibus frequentes, amen: In morte efficaces, amen: In ſubditis pii, amen: Nec ſint immemores quod a te de ſuis erunt factis judicandi, amen: Eorum quoque Domine deprecamur, ut munera placatus ſuſcipias, & quidquid a te petierint, clementer impertias: Per. Et benedictio Dei omnipotentis Pa † tris, & Filii, & Spiritus ſancti deſcendat ſuper hos profeſſos, & eos nunc, & ſemper in omnibus cuſtodiat, protegat, & defendat, Amen.*

Ex MS. Rituali Beccenſis monaſterii.

De profeſſione Novitiorum.

XXVIII. „ Quo die decreverit Abbas, poteſt benedicere novitios, ſive in cappis, ſive in albis ſit; & ad Tertiam debent eſſe revestiti cum aliis in choro, & poſt Tertiam ad pſalmos familiares exire, & in parlatorium clauſtrale ire, ubi parati ſunt famuli Camerarii, qui tollant caputia de froccis, & conſuant cucullis. Eadem die debent habere de Cellario panem, & vinum prædicti famuli Camerarii.

Item de eodem.

XXIX. „ Si in die, qua benedicendi ſunt novitii, non dicitur ſequentia, nec *Credo*; in choro non ſunt ad Tertiam propter breve ſpatium. Paratis omnibus in parlatorio clauſtrali, & cuculla una ſuper aliam poſita; ita ut cuculla junioris in ordine ſupponatur, & aliæ deſuper in ordine. Eant novitii in eccleſiam in froccis, magiſtro præcedente. Unus ex famulis portet cucullas unam ſuper aliam, ut dictum eſt, ad dextrum cornu altaris. Finito Evangelio, vel *Credo* ſi dicitur, ingrediantur ad oſtium, per quod hoſpites intrant ad benedictionem. Cum cœperint ingredi, Magiſter eorum præcedens incipiat pſalmum: *Miſerere mei*, cum *Gloria Patri*. De choro in chorum cantatur. Abbas ſtet revestitus in caſula ad dextrum cornu altaris. Tunc capellanus Abbatis offerat ei baculum, & librum benedictionum. Interim proſternantur novitii ante pedaneum Abbatis, dum dicitur pſal. *Miſerere mei*; dictoque pſalmo, ſurgentes faciant profeſſionem, ſicut ſunt priores in ordine. Unuſquiſque dicta profeſſione, deponat breve ſuum ſuper altare. Qui non ſcribit profeſſionem ſuam, ſignum faciat tantum, ſcilicet unam crucem ſuper ſcrotulam; & Magiſter novitiorum, vel alter pro eo legat, ſi ipſe novitius neſcit legere. Hoc facto dicant hunc verſum: *Suſcipe me Domine ſecundum eloquium tuum* &c. In medio verſu flectant omnes genua, & ſurgentes dicant medium ejuſdem verſus: ſic faciant ter, & ter repetatur ille verſus a conventu. Poſtea novitii proſternant ſe ibi, facto prius ante, & retro circumcirca in loco, ubi ſtant: cumque conventus ter repetit verſum, quem ſupra diximus, ſubjungantur: *Gloria Patri: Sicut erat: Kyrie eleiſ.* ttt. *Pater noſter*. Abbas dicat: *Et ne nos*; reſponſo: *Sed libera nos*, chorus dicat hinc inde pſalmos: *Domine quis habitabit: Domini eſt terra: Gloria Patri*. Tunc dicat Abbas: *Salvos fac ſervos: Mitte eis Domine: Eſto eis Domine: Dominus vobiſcum*, orationes tres. Deinde hymnus: *Veni Creator*, omnis chorus ſimul ſine ultimo verſu, ſed *Amen* tantum. Poſtea dicatur oratio una, qua dicta ſurgant novitii, & ſtent. Tunc benedicat Abbas cucullas, & aſpergat aqua benedicta. Poſtea accedat, qui prior eſt in ordine: Abbas exuat eum, & deponat froccum ſuper caput, & dicat: *Induat te Dominus* &c. Magiſter novitiorum, & capellanus adjuvent Abbatem. Primo induto, ſubſequantur alii, & faciant ſimiliter. Cumque omnes induti fuerint, ſtent ubi ſolent, & adhuc non habent caputia in capite. Poſtea proſternant ſe ad genua ſuper pedaneum altaris, & dicat Abbas orationem unam, qua dicta oſculetur eos, ponens unicuique caputium in capite. Ibidem obſculentur eos miniſtri altaris, qui ſunt præſentes. Interim dicat Abbas: *Dominus vobiſcum*: deinde *Oremus*, & incipit Cantor, vel ille, qui tenet chorum, offertorium: Poſt Cantorem offerat unuſquiſque hoſtiam ſuam Abbati, unde communicetur. Poſtea eant novitii de choro in chorum, Magiſtro præcedente; primum in chorum Abbatis, incipientes a ſenioribus, eos oſculantes, tenentes caputia in capite. Ipſo die audiant Miſſam, & ſint in choro extra omnes. Ad *Agnus Dei* communicent omnes ipſo die. Ad omnes horas ſint in choro, tam die, quam nocte. Ad Primam, & ad Completorium non dicunt: *Confiteor*. Foras clauſtrum non vadunt ad proceſſionem, nec ad humandum corpus; ſi moritur quis, in infirmitorium ipſi vadunt cum ceteris; ſi collaturam habent, cum ceteris eant. Non loquantur cum ceteris in clauſtro. Sabbato ad mandatum, nec manus, nec pedes lavent; in refectorio tamen eant cum conventu. Si pro afflictione fiat proceſſio per clauſtrum nudis pedibus, ipſi eant calceati. Nocte jaceant in cucullis diſcalciati, & caputia habentes in capite cooperti, & ſi neceſſe ſit propter frigus ſtragula, & aliis veſtibus, ſicut alii profeſſi. In craſtino ſi ſit feſtum in albis, vel in cappis, extra alios non reveſtiti ſtabunt. Quandiu ita ſunt, debent de coquina habere pluſquam alii; ſcilicet unum ferculum, aut piſcem, aut aliquid aliud. Semper ante Miſſam, innuente magiſtro, lavent manus ſuas propter communionem. Tribus diebus vadunt ad offerendam, & pacem; ſcilicet ad majorem miſſam, non ad minorem. In tertio die dum pacem accipiunt, deponantur caputia de capite a Sacerdote ad majorem Miſſam, vel ab Abbate ad privatam Miſſam; & tunc etiam communicentur. Item in feſtis Quadrageſimæ benedicit Abbas novitios; ad altare matutinale dicet Miſſam, ad majus altare facit benedictionem. Item ſi Abbas propter infirmitatem, vel cauſſam non poteſt benedicere novitios in conventu; ad Miſſam privatam eos benedicat: Illi vero ad majorem eunt in choro ipſa die, & deinceps ad offerendam oſculabuntur Sacerdotem, qui cantat Miſſam, & miniſtros altaris, deinde totum conventum.

XXX. Eadem fere habent conſuetudines Lyræ, quæ tamen ita incipiunt: „ (Quo die Abbas voluerit, poteſt benedicere novitios ſuos, ſive in albis ſive in cappis, ſive in XII. Lectionibus. Ad Tertiam debent eſſe reveſtiti cum aliis in choro, & ad Miſſam uſque ad ſequentiam, ſi debet dici, & ſic deveſtiant; & ſint in frocis, uſque dicatur Evangelium. Finito Evangelio, & *credo*; vel *credo*, ſi dicitur; ingrediantur per oſtium per quod hoſpites intrant ad benedictionem &c.)

Ex MS. collectaneo S. Germani a Pratis.

XXXI. „ Ordo ad benedicendos novitios. Veniant novitii ante altare induti froccis ſine cappellis, & legat unuſquiſque hujuſmodi profeſſionem ab ipſo ſcriptam, & prænotatam. Ego Fr. N. promitto ſtabilitatem meam, & converſionem morum meorum ſecundum Regulam B. Benedicti coram Deo, & SS. ejus, in hoc monaſterio, quod eſt conſtructum in honore ſanctæ Crucis, & SS. Martyrum Stephani, atque Vincentii & B. Germani Confeſſoris, in præſentia Domni N. Abbatis. Et facta profeſſione, ponant eam ſuper altare. Interim redeuntes ante altare flexis genibus ſuper pavimentum, dicant hunc verſum tribus vicibus, choro ſubſequente; & ad ultimum gloriam adjungente: *Suſcipe me Domine ſecundum eloquium tuum, & vivam, & non confundas me ab expectatione mea*. Tunc proſternant ſe toto corpore ſuper pavimentum, & dicatur ab omnibus: *Kyrie eleiſon: Chriſte eleiſon: Kyrie eleiſon: Pater noſter*. Tunc Domnus Abbas tenens paſtoralem virgam dicat: *Et ne nos inducas: Salvum fac ſervum tuum: Mitte ei Domine auxilium de ſancto: Nihil proficiat inimicus in eo: Eſto ei Domine turris fortitudinis: Dominus vobiſcum. Oremus: Deus indulgentiæ Pater* &c. *Deus qui per coæternum*, &c. *Domine Jeſu Chriſte, qui es via* &c. *Sancte Spiritus, qui te Deum* &c.

XXXII. Tunc ſurgent novitii, & Abbas benedicet cucullas hac benedictione: *Domine Jeſu Chriſte, qui tegumen noſtræ mortalitatis* &c.

XXXIII. „ Ad exuendum habitum ſæcularem oratio: *Exuat te Dominus veterem hominem cum actibus ſuis*. Ad induendum habitum ſanctum: *Induat te Dominus novum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in juſtitia, & ſanctitate veritatis*. Poſtquam veſtiti fuerint, iterum proſternantur, & dicat Abbas orationem: *Deus cui cuncta placent, ſine quo nihil ſanctum inchoatur, nihilque bonum perficitur, adſint noſtræ humilitatis precibus tuæ pietatis aures; & hos famulos tuos quibus in*

Digitized by Google

„ *tuo ſancto nomine ſacræ religionis habitum imponimus, a mundi impedimento, vel ſæculari deſiderio defende, & concede eis, ut in hoc ſancto propoſito perſiſtere, & ad electorum tuorum valeant pertingere conſortium: Per.*

Ex MS. Rituali Corbejenſis monaſterii.

XXXIV. „ Modus faciendi in eccleſia Corbejenſi Religioſos dictæ eccleſiæ expreſſe profeſſos per Dominum Abbatem dictæ eccleſiæ. Primo ſciendum eſt, quod nullus Religioſus Ordinis S. Benedicti in Eccleſia Corbejenſi, vel alibi poteſt eſſe expreſſe profeſſus, niſi habuerit ætatis a Nativitate xv. annos, ſicut continetur in jure canonico. Ne in aliis Religionibus ſimiliter.

XXXV. „ Item in toto ordine S. Benedicti ſi aliquis fuerit Religioſus in die, qua indutus fuerit monachus, ſi habeat quindecim annos, & ultra; tunc in die qua indutus fuerit monachus, poterit facere profeſſionem expreſſam, & ſolemnem de jure ſcripto, ſi placuerit ſibi & Abbati ſuo; ſed in omnibus Religionibus mendicantium de jure non poſſunt facere prædictam profeſſionem cujuſcumque ætatis fuerit, niſi fuerint per unum annum continuum portantes habitum, & remanentes in dicta religione, & eccleſiis eorum; & ſic obſervatur in Ordine Carthuſienſium, & in pluribus aliis ordinibus aliorum Ordinum.

XXXVI. „ Item in prædicta Eccleſia, ſive Abbatia Corbejenſi Abbas non conſuevit facere monachos expreſſe profeſſos, niſi ſuper hoc rogatus fuerit per ſuum conventum; nec eſt conſuetum de certo tempore, quantum ſpacium temporis debeat eſſe, quando facit profeſſos uſque ad aliam vicem, in qua faciet alios conſimiles profeſſos: ſed ſecundum neceſſitatem Eccleſiæ, vel ſecundum quod requiſitus fuerit per ſuum conventum, pro neceſſitate, & utilitate dictæ Eccleſiæ, facit ſuos monachos profeſſos expreſſe, quando ſibi placet, ſive alio tempore, vel termino præfinito, prout ſuperius plenius declaratum eſt.

XXXVII. „ Item, quando prædictus Abbas Corbejæ intendit facere monachos expreſſe profeſſos; tunc in dicta die, in qua dicti Religioſi debent facere expreſſam profeſſionem; tunc prædictus Abbas, vel Prior pro eo in illa die debet tenere capitulum cum campana pulſanti. Et tunc illi Religioſi, qui prædicta die debent facere profeſſiones expreſſas, debent tunc eſſe in prædicto capitulo, tunc induti, & calciati ſuperius, & interius ſecundum Ordinem S. Benedicti; videlicet inferius debent habere camiſiam circa carnem de ſtamine, vel de panno, ſive aliquo lino veſtimento: debent cum hoc habere tibialia longa uſque ad genua, vel ſuperius debent eſſe induti de flocco cum cuculla; & floccus non debet habere caputium cucullæ debet eſſe extra, ſed caputium cucullæ debet eſſe extra, vel ſupra floccum.

XXXVIII. „ Item, omnes qui pro dicta die intendunt eſſe monachi profeſſi expreſſe, debent ſimul venire, etiamſi ſint pueri in ſcholis, ſimul cum aliis ante tenentem capitulum & accipere ter veniam ſuam ante illum; & poſtea tenens capitulum debet petere eis: *Quid petitis, vel requiritis.* Tunc dicti Religioſi debent reſpondere illi: *Nos requirimus, & petimus eſſe expreſſe profeſſi, & habere panem, & veſtitum uſque ad finem vitæ noſtræ in iſta Eccleſia, prout conſuetum eſt in illa;* & tunc tenens capitulum debet reſpondere: *Hoc vobis concedimus.*

XXXIX. Item, tenens capitulum debet dicere eis; *Vos debetis profeſſionem veſtram expreſſam cum magna devotione recipere, & debetis vos confiteri de peccatis veſtris, & recipere Euchariſtiam per tres dies continuas, & per tres dies ſupradictos in omni loco tenere ſilentium, & jacere induti die ac nocte.*

XL. „ Item, die profeſſionis prædictæ ad magnam Miſſam, quando incipitur Evangelium, Camerarius Eccleſiæ debet adducere omnes illos, qui debent eſſe pro illa die profeſſi, & debent eſſe induti de flocco, quilibet per ſe ſine caputio, & in ſiniſtro brachio quilibet eorum debet portare cucullam ſuam plicatam ante gradum lineum, ubi ponitur cereus Paſchalis in æſtate, debent etiam eſſe de rengo ante prædictum gradum ſecundum tempus, quo fuerunt induti primitus monachi in Eccleſia Corbejenſi.

XLI. „ Item, finito dicto Evangelio dictus Camerarius debet adducere illos ante magnum altare; & tunc poſt offertorium Miſſæ, Dominus Abbas debet venire in medio magni altaris, cum mitra in capite, & ſtola in collo, & crocham in ſiniſtra manu; & debent Cappellani dicti Abbatis habere ſcriptorium cum calamo & incauſto ſupra dictum altare; & tunc ante prædictum Abbatem omnibus genibus flexis debent eſſe profeſſi; & debent legere alta voce quilibet breviculum ſuum, quos breviculos prædictus Camerarius tenetur tradere cuilibet ipſorum in ſcriptis in die præcedenti, cujus breviculi tenor debet eſſe talis in ſcriptis.

XLII. „ Ego frater N. ponendo nomen & cognomen cujuslibet ſingulari, promitto ſtabilitatem, & converſionem morum meorum, ſecundum Regulam S. Benedicti, in hoc monaſterio, quod eſt conſtructum in honore SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli, in præſentia Domini N. Abbatis mei; & hoc propria manu confirmo. Et quilibet ipſorum tunc debet facere unam crucem de incauſto in fine dicti breviculi, in ſignum dictæ confirmationis ante prædictum magnum altare, & Camerarius debet dictos breviculos ponere in altari matutinali.

XLIII. „ Item prædictis breviculis tunc lectis, & confirmatis per crucem, debent prædicti Religioſi genibus flexis ſimul ante Abbatem in ordine, & de rengo dicere alta voce iſtum verſum: *Suſcipe me ſecundum eloquium tuum, & vivam; & ne confundas me ab expectatione mea;* & poſtquam dixerint ſimul dictum verſum, conventus debet reſpondere eis alta voce iſtum verſum, & ſecundo ſtatim repeti per eos, & conventus ſimiliter repetere prædictum verſum; & tertio, & ultimo dicti Religioſi profeſſores debent repetere dictum verſum, & conventus repetere; & ſtatim poſt ultimam repetitionem conventus debet dicere: *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui ſancto; ſicut erat* &c. *Kyrie eleiſ. Chriſte eleiſ. Kyrie eleiſ.* &c. Et dicti profeſſores, & conventus quilibet ſub ſilentio debet tunc dicere; *Pater noſter* &c. *Ave Maria* &c.; debent tunc prædicti profeſſores ſemper remanere genibus flexis ante prædictum Abbatem; & finita oratione prædictus Abbas debet dicere: *Et ne nos inducas in tentationem*; & dicti profeſſores, & conventus debent reſpondere: *Sed libera nos a malo.*

XLIV. „ Item, poſtquam dixerit *Et ne nos inducas* & dicti profeſſores reſponderint: *Sed libera nos a malo.* Tunc dictus Abbas debet incipere pſalmum: *Miſerere mei Deus, ſecundum magnam miſericordiam tuam;* & dictus pſalmus debet dici unus verſus per profeſſores, & alius per conventum; & in fine dicti pſalmi debet dici *Gloria Patri*, & *Sicut erat.* Immediate poſt dictus Abbas debet dicere verſum: *Salvos fac ſervos tuos*, conventus, & profeſſores debent reſpondere: *Deus meus ſperantes in te;* ſecundum verſum: *Mitte eis Domine auxilium de ſancto*, & prædicti debent reſpondere: *Et de Sion tuere eos*; tertium verſum: *Nihil proficiet inimicus in eis*; & prædicti debent reſpondere: *Et filius iniquitatis non nocebit eis*; ultimum verſum: *Eſto nobis Domine turris fortitudinis*, & prædicti debent reſpondere: *A facie inimici.* Poſtea prælatus dicit: *Dominus vobiſcum*, & prædicti reſpondent: *Et cum Spiritu tuo.* Poſtea Prælatus incipit legere alta voce quatuor orationes, quæ ſunt ſcriptæ in libro ſuo, & ad quamlibet orationem prædicti debent reſpondere. *Amen.*

XLV. „ Item, finitis prædictis quatuor orationibus, dictus Abbas debet ſpargere aquam benedictam ſupra caput cujuslibet prædictorum profeſſorum.

XLVI. „ Item, hoc facto, quilibet prædictorum profeſſorum debet cucullam ſuam ponere ante pedes dicti Abbatis, & tunc prædictus Abbas debet benedicere inſimul cucullas prædictorum profeſſorum, dicendo: *Dominus vobiſcum*, illis reſpondentibus: *Et cum ſpiritu tuo*; & tunc dicet orationem: *Domine Jeſu Chriſte.*

XLVII. „ Item finita dicta oratione, debet ſpargere aquam benedictam ſuper quamlibet cucullam, & hoc facto, debet tangere dictus Abbas floccum cujuslibet prædictorum profeſſorum, & tangendo quemlibet dictorum floccorum, debet dicere hanc orationem: *Exuat te Dominus veterem hominem cum ſuis actibus, Amen.*

XLVIII. Item, hoc facto, Camerarius debet ducere prædictos profeſſos retro magnum altare, & tunc ibidem debent ſinguli eorum exuere ſuum floccum, & induere quilibet cucullam ſuam benedictam, & floccum deſuper, & extrahere caputium cucullæ deſuper dicto flocco: „ (Et tunc ſutor Eccleſiæ debet intereſſe, & ſuere caputia prædictarum cucullarum juxta os cujuslibet eorum; & hoc facto, Camerarius Eccleſiæ debet eos reducere ante prædictum Abbatem, & ipſis genibus flexis ante eum dictus Abbas ſuper quemlibet eorum debet dicere orationem, quæ ſequitur:

„ *Induat te Dominus novum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in juſtitia, & ſanctitate veritatis: In nomine Patris, & Filii & ſpiritus ſancti. Amen.* Bene-

„ di-

Digitized by Google

„ cendo, & ſupet quemlibet ipſorum; & tunc dabet ſpergere aquam benedictam ſuper quemlibet ipſorum.

XLIX. „ Item, hoc facto, quilibet ipſorum ſingulorum dabet venire ad Abbatem, & debet dicere quilibet ipſorum ſubmiſſa voce: *Ora pro me Pater*; & Abbas debet reſpondere ſimiliter: *Proficiat tibi frater*; & debet quemlibet ipſorum oſculari.

L. „ Item, hoc facto, Domnus Abbas debet revatti ad capellam ſuam, & Presbyter qui dicit magnam Miſſam, debat reverti ad medium altaris, & perficere, & dicere prædictam magnam Miſſam. Et poſtquam dictus Abbas oſculatus fuerit eos, prout ſuperius declaratum eſt, debent vanire in chorum eccleſiæ; & debet eos adducere prædictus Camerarius.

LI. „ Item adducendo eos in chorum: Tunc venient ad chorum Abbatis in parte ſuperiori oſculando quemlibet Religioſorum in dicta parte, dicendo prædicta verba ſubmiſſa voce: *Ora pre me Pater*; & quilibet ſubmiſſa voce debet ais reſpondere: *Proficiat tibi frater*. Et ſimiliter debent facere ex latere magni Prioris Eccleſiæ.

LII. „ Item, hoc facto, quilibet prædictorum profeſſorum debet remanere in choro, & ſedere in loco ſuo conſueto ante prædictam profeſſionem, & cantando in eccleſia cum aliis.

LIII. „ Item in prædicta dia, in qua fuerunt profeſſi, ad prædictam magnam Miſſam debent ſe communicare, & in ſecunda dia debent ſe communicare ad Miſſam matutinalem, & in tertia debent ſe communicara ad Miſſam de noſtre Domina; & in fine dictæ Miſſæ Presbyrer, qui dixerit dictem Miſſam, debet auere caputia ſuarum cucullarum juxta or eorum in fine dictæ Miſſæ; & poſtea debet ſpergere aquam benedictam ſupet caput cujuslibet ipſorum, & hoc facto, remanent omnino expreſſe profeſſi, & debet quilibet ipſorum ire ad locum ſuum, quem habebat ante prædictam profeſſionem, & facere officia ſua, ſicut conſueverant anta prædictam profeſſionem.

LIV. „ Item ſciendum aſt, quod in duobus diebus prædictæ profeſſionis debent ſimul comedere in refectorio, videlicet puati de ſcolis cum aliis; & debent ſimul ſedere ad menſam, videlicet ad menſam propinquam magis de oſtio dicti refectorii; & debent habere proprios ſervitores ordinatos per Priorem clauſtri, qui ſervient eos ſimul ad prædictam menſam per dictos duos dies.

LV. „ Item, per prædictos duos dies in refectorio ad prædictam menſam, in dormirorio, & in ecclaſia non debent loqui, niſi per ſigna, & poſt prandium debent omnes remanere in eccleſia in devotione, & in orationibus; debent cum hoc veſtiti jacere, ſicut ſunt ordinati in prædicto dormitorio per duas noctas.

LVI. „ Item, per prædictoc duos dies non debent ad Matutinos legere Lectiones, vel dicere Reſponſorium; nec ad alias horas diei eliquid dicere per ſe, nec ad Miſſas conventualas facere aliquod officium; ſed in prædictis duobus diebus debent dicere, & cantare horas ſuas in communi cum conventu.

LVII. „ Item, ſciendum aſt, quod da jure canonico, & ſcripto omnes Religioſi, tam de ordine S. Benedicti Abbatis, S. Auguſtini, Mendicantium, vel aliorum Ordinum, ſi fuerint per annum continuum in aliqua Eccleſiæ portantes habitum religionis illius loci, & habuerint quindecim annos completos; tunc tales Religioſi dicuntur de jure ſcripto tacita profeſſi, & tenentur remanere per totam vitam ſuam in prædicta religione, niſi fuerint diſpenſati per Papam; quia in prædicto caſu non eſt aliquis Prælatus, qui poſſit diſpenſare cum eis, niſi prædictus ſolus Papa.

LVIII. „ Item, magna differentia eſt inter Religioſos tacite profeſſos, & expreſſe, cujuſcumque Religionis exiſtant; quia tacite profeſſi, & etiam expreſſe profeſſi omnes ſimul tenentur remanere, quilibet in Religione ſua, uſque ad finem vitæ ſuæ: tamen tacite profeſſi de jure ſcripto non poſſunt obtinere officium, nec beneficium in toto Ordine ſuo, niſi ſuper hoc habuerint diſpenſationem per Papam; ſed expreſſe profaſſi in Eccleſiis ſuis, & omnibus aliis Ecclaſiis ſuarum Raligionum, poſſunt habere, & obtinere omnia officia, & beneficia eis data per ſuos Prælatos, vel per alios Prælatos ſine aliqua diſpenſatione Papali.

Explicit tractatus de profeſſione expreſſa Religionis ſancti Benedicti in Eccleſia Corbejenſi.

Ex Ceremoniali Burſfeldenſium.

De profeſſione noviciorum.

LIX. „ Novitius per omnia probatus cum profiteri voluerit, & conſenſerit Abbas: communicato conſilio fratrum, vocetur in capitulum; & ibidem cum proſtratus humiliter miſericordiam petierit, facultas ei adhuc recedendi, ſi voluerit, aut certe ſua omnia juxta regularem traditionem diſtribuendi, libera tribuatur. Quod ſi perſeveret pulſans, optatus ei tribuatur aſſenſus; & facta manuali promiſſione de obedientia, & fidelitate capitulo annali, dicatur ei, quod ad ſacram communionem ſe diſponat, & profeſſionem propria manu ſcribat in cedula, cujus dorſo ſimiliter inſcribatur: Ego frater N. promitto obedientiam capitulo annali Patrum de obſervantia Burſfeldenſi, ſubmittens me Statutis, & ſtatuendis ejuſdem. Poſtea ſub Evangelio, ſeu Credo, ſi cantetur, Miſſæ illius in qua ſuſcipiendus eſt, introducatur a Magiſtro in chorum, ritu, ſupra præcedenti capitulo de inveſtiendo novitio, enarrato, finitiſque collectis conſuetis erigatur; & ſtans in eodem loco legat alta voce per accentum profeſſionem ſuam ſub hac forma: Ego frater N. promitto ſtabilitatem, & converſionem morum meorum, ac obedientiam ſecundum Regulam S. Benedicti, coram Deo, & SS. ejus, & in hoc monaſterio, quod conſtructum eſt in honore Sancti, vel Sanctorum N., & N., in præſentia Domini N. Abbatis.

LX. „ Qua lecta, & accepta venia in eodem loco, mox idem ipſe crucem in eadem cedula faciat. Denique accedens ad dextrum cornu altaris, ponenſque cedulam ſuper illud, oſculatur altare; & ſic redit in locum ſuum retro Abbatem. Et mox incipiens verſum: *Suſcipe me Domine*, ipſum ter dicat per accentum, flexis in terram genibus; & conventus eumdem tertio repetat, ſubjungens gloriam poſt ultimam repetitionem. Poſtea a Cantore imponitur pſalmus: *Miſerere mei Deus*, decantandus alternatim per verſus ſuos ab utroque choro cum gloria, ad quam non inclinandum eſt, ſicut nec ad gloriam poſt *Suſcipe*. Impoſito vero pſalmo prædicto, mox novitius flexis poplitibus humiliter ſe ante Abbatem primo; deinde ante Miniſtros, & conſequenter ante ſingulos fratres per ordinem, utrumque percurrit chorum cum Magiſtro ipſum deducente, ac ſubmiſſe voce pro ſe orare petens. Quo facto revertatur in locum, ubi ante erat, ibique retro Abbatem ſe proſternens. Finito autem pſalmo Abbas converſus ad novitium dicat ℣. *Salvum fac ſervum &c.*, & alia in collectario deſcripta. Omnibus itaque ibidem exeratis ritu ſuo peractis, poſtquam ab omnibus novitius oſculatus fuerit; jaceat proſtratus ſuper formam in extremitate alterius chori, uſque dum canitur: *Agnus Dei*, præter in elevatione venerabilis Sacramenti: Tunc Magiſtro ei ſignum dante, ſurgere debet, & ad communionem ſe præparare. Non enim congruit conſecratum ipſo conſecrationis die abſque ſacra communione remanere. Abbas vero ſtatim ut oſculatus fuerit eum, vertendo ſe ad conventum dicat: *Dominus vobiſcum*, & proſequatur officium. Et notandum, quod fratres facies ſuas habere debent verſus altare, dum præmiſſa aguntur: excepto quod ſub antiphona, & collectis de Spiritu ſancto, jacent proſtrati ſuper formas; & dum conſecrandus circumducitur, reducunt fratres ab altari facies, ſtantes e regione chorus contra chorum.

Ex Ordinario Cartuſienſium c. 55. n. 19.

De precibus in profeſſione.

LXI. „ In Miſſa, qua ſuſcipiendus eſt ad profeſſionem novitius, poſt offertorium ad gradum ante altare venit, inclinatuſque verſum hunc tertio repetit, choro reſpondente eumdem: *Suſcipe me Domine ſecundum eloquium tuum, & vivam, & non confundas me ab expectatione mea*, poſt cujus tertiam repetitionem additur: *Gloria Patri: Sicut erat: Kyrie eleiſon: Chriſte eleiſon: Pater noſter*. Interim novitius ante hoſpites, ſi adſint, & ante ſingulos monachos genua flectens, & formam oſculans dicit, ita ut poſſit audiri: *Ora pro me Pater*, incipiens a choro Prioris. Poſt hæc rediens in eodem, quo prius, ſtat loco inclinatus. Tunc Sacerdos ad illum accedens ſubdit preces: *Et ne nos: Salvum fac ſervum: Mitte ei: Eſto ei: Domine exaudi: Domine Deus virtutum: Dominus vobiſcum*, ſicque cucullam ſuper gradum ante novitium poſita benedicit dicens, Oremus: *Domine Jeſu Chriſte, qui tegimen*. Deinde cappam, & cucullam parvam novitio detrahit, dicendo: *Exuat te Dominus hominem veterem cum actibus ſuis*; & induit eum cucullam longam dicendo: *Et induat novum, qui ſecundum Deum creatus eſt in juſtitia, & ſanctitate veri-*

„ *veritatis*. Sicque novitius ad cornu altaris accedens a „ parte piſcinæ, verſa facie ad altare, ſtans profeſſionem „ ſuam aperte, & diſtincte, audientibus omnibus legit, le- „ ctamque ſuper exoſculatam offert altare; proſtratuſque „ ad pedes Sacerdotis tali deprecatione ſuſcipit benedictio- „ nem: *Dominus vobiſcum: Oremus: Domine Jeſu Chriſte,* „ *qui es via, veritas* &c. Et aqua ſancta aſperſus no- „ vitius ſurgens ad ſuam ſedem revertitur.) Hæc eadem leguntur in antiquis Cartuſianorum Statutis 2. part. c. 23. §. 5.

LXII. Ex dictis, & relatis hactenus nonnulla ſunt obſervanda.

LXIII. Primo, interpellatio conventus pro obtinenda ſuture novitii profeſſione, quam videre eſt in Stat. Lanfranci, & in Rituali Corbejenſis monaſterii.

LXIV. Secundo, ipſa novitii petitio in capitulo facienda, quæ in Rituali Corbejenſi ſingularis eſt.

LXV. Tertio, ipſorum novitiorum diverſitas, & differentia, quam deſcribunt conſuetudines S. Benigni cum Udalrico l. 2. c. 1.

LXVI. Quarto, quod novitii in cellis, ſeu prioratibus, aut aliis monaſteriis a majori dependentibus admiſſi, & probati, in principali, ſeu Capitaneo monaſterio profeſſionem facerent, ut videre eſt in prædictis S. Benigni conſuet., & apud Udalricum; confirmaturque ex vita S. Popponis Stabulenſis Abbatis, authore Everhelmo n. 44. apud Boll. 25. Jan., qui S. Poppo, eo quod Malmundarium monaſterium a Stabulenſi penderet: „ (Ut Malmundarienſes profeſ- „ ſionis ſuæ ſponſionem apud Stabulans agerent, perpetua le- „ ge ratum ſtabilivit, atque exinde in omnes ſucceſſores ip- „ ſorum hujuſmodi ſententia manavit.) Similiter qui in alieno monaſterio probati fuerant, in proprio profitebantur; unde Anonymus diſcipulus S. Stephani Abbatis Obazinenſis in ejus vita l. 2. n. 11. de ſeipſo loquens: „ (Inde me, *in-* „ *quit*, ad Ciſtercium ire præcepit, ubi ſumto habitu mona- „ chi, poſt duos annos a prædicto Domno Stephano Obazi- „ næ ſum revocatus, atque ab ipſo regulariter in monachum „ ſum benedictus.)

LXVII. Quinto, tempus recipiendæ profeſſionis, ſcilicet ante Introitum Miſſæ, vel poſt Evangelium, ex conſ. S. Benigni, & Statutis Lanfranci, vel ad offertorium, ex Rituali Beccenſi, conſ. Lyræ &c.; vel etiam, ſi Abbas infirmitate ſit præpeditus, ad Miſſam privatam, ex Rituali Beccenſi.

LXVIII. Sexto, quod in ipſa profeſſionis formula Pariſienſes S. Germani, & Corbejenſes S. Petri obedientiæ votum non exprimunt; ſed tantum ſtabilitatis, & converſionis morum.

LXIX. Septimo, quod novitii cucullas benedicendas ad altare accedentes ſuper propria brachia deferrent, ex Rituali Corbejenſi.

LXX. Octavo, quod ex eodem Rituali novitii profeſſorum veſtes benedictas retro altare induerent, aſſuto prius ibidem eis caputio. Cartuſiani ante veſtem profeſſorum aſſumunt, quam profeſſionem emittant.

LXXI. Nono, quod in ritibus S. Germani a Pratis veſtis monaſtica *Habitus ſanctus* dicitur; Græcis appellatur *Veſtimentum ſalutis*, & *Angelicus monachorum habitus*, ut videre eſt in vita S. Nicolai Studitæ n. 7. apud Boll. 4. Feb.

LXXII. Decimo, quod recens profeſſi capita cooperta tribus remanerent diebus, continuum interim ſervantes ſilentium, & ſacram quotidie percipientes Euchariſtiam; idque ex conſtanti, & univerſali monaſteriorum conſuetudine, quam legimus in Ordinario, ſeu Rituali Caſſinenſi, in rit. & conſ. S. Benigni, in Statutis Lanfranci, apud Udalricum, in Rituali Anianenſi, & Beccenſi, in conſuetud. Lyræ; quamvis in Rituali Corbejenſi duo tantum ad id dies aſſignentur. Hunc ritum retinuerant noſtri Caſalini, quorum in conſtitutionibus MS. hæc lego: „ [Pro- „ feſſus autem, ut floccum indutus fuerit, colligabantur „ ei ſub mento duæ partes caputii, & ſic remanebit per „ triduum, diſtrictum ſilentium obſervans, qui tertio die „ poſt ſanctam communionem adibit ſuperiorem, qui eum „ relaxabit.)

LXXIII. Undecimo, quod his diebus in refectorio ſimul in eadem menſa reficerent, eiſque ſpeciales ſervitores miniſtrarent, ex Rituali Corbejenſi.

LXXIV. Duodecimo, quod poſt emiſſam profeſſionem Magiſtri novitiorum publice in capitulo pro novis profeſſis licentiam in Eccleſia cantandi poſtularent.

CAPUT V.

De Puerorum oblatione, & diſciplina.

I. A Novitiorum profeſſione gradum facimus ad oblationem puerorum, qui Deo olim a parentibus ita conſecrabantur, ut nec adulti pedem retro mittere ſibi liceret. Ritus & formulas hujus oblationis plures jam in commentario ad c. 59. retulimus ex Hildemaro, Smaragdo, Lanfranco, & Udalrico, quas hic non repetimus. Udalrico in omnibus conveniunt conſuetudines S. Benigni, a proinde abſtinemus, ſolos Farfenſium, & Beccenſium ritus relaturi.

Ex MS. conſ. Farfenſis monaſterii.

Pueri qualiter offerendi ſunt.

II. „ Cum parentes ſuos filios Deo in monaſterio da- „ re voluerint, faciant in primis de rebus, ſi quas habet, „ per omnia, ſicut Regula dicit; deinde cum Evangelium „ lectum fuerit ad Miſſam, & offerendam inprimis Ab- „ bas fecerit; tunc veniat puer ante altare, vel ad gra- „ dus, & detur in manus illius offertorium cum hoſtia, „ & ampulla vini; & unus de fratribus, cui Abbas juſ- „ ſerit, legat hanc ſchedulam: *Ego frater ille offero hunc* „ *puerum nomine illius, cum oblatione in manu, atque pe-* „ *titione, altaris palla ejus manum involutam, ad nomen* „ *SS. quorum hic reliquiæ continentur, & Domni Abbatis* „ *præſentis, trado coram teſtibus regulariter permanſurum,* „ *ita ut ab hac die non liceat illi collum de ſub jugo regu-* „ *læ excutere; ſed magis ejuſdem regulæ fideliter ſe cogno-* „ *ſcat inſtituta ſervare, & Domino cum ceteris gratanti ani-* „ *ma militare.* Qua perlecta, detur in pueri manus ipſa, & „ offerat cum oblatione, & tunc Abbas accipiat cuſtodi- „ endam eam. Si Laici adſunt præſentes, advocentur, „ ut videant, & audiant, ut ſint teſtes. Tunc Abbas debet „ benedicere cucullam, & veſtire puerum. Et illico inci- „ piant offerendam Miſſæ, & infans collocetur cum aliis. „ Cum ætatis tempus conſecrationis venerit, cucullam non „ exuat ei Abbas; ſed profeſſio legatur cum ceteris, atque „ benedictio data, ſicut mos eſt, mittat ei capellum in „ caput, atque oſculetur: De reliquo faciant, ſicut alii „ fratres.

Ex MS. Lib. Uſuum Beccenſis monaſterii.

Quo modo offeratur puer.

III. „ Cum aliquis puer offertur ad ſacrum Ordinem, „ poſt Evangelium ad Miſſam adducant eum parentes „ ante altare. Poſtquam autem obtulerit Cantor, ſicut eſt „ conſuetudo, offerat & puer. Quo facto, recipiat Secre- „ tarius offertorium, & parentes accedant, & involvant „ dextram manum pueri in palla altaris, & ita involutam „ oſculando tradant manibus Sacerdotis, qui recipiat eum, „ faciens ſignaculum crucis ſuper caput ejus. Si ipſo die „ voluerint eum monachum facere, benedicat ei Abbas „ coronam dicens: *Oremus dilectiſſimi fratres*; deinde mittat „ aquam benedictam ſuper caput ejus; poſtea ſigno Cru- „ cis facto ſuper caput ejus faciat ei forcipe tondendo co- „ ronam: Dum autem tondetur, incipiat Cantor antipho- „ nam: *Tu es qui reſtitues*; Pſal. *Conſerva me*. Alia An- „ tiphona: *Hæc eſt generatio*; Pſal. *Domini eſt terra*; deinde „ orat. *Præſta quæſumus omnipotens Deus*. Poſtea bene- „ dicat Abbas cucullam dicendo orationem: *Domine Jeſu* „ *Chriſte qui tegumen*. Aſperſa itaque aqua benedicta, „ exuatur puer ſuis indumentis, & exuendo dicat Abbas: „ *Exuat te Dominus*. Deinde induat eum cuculla dicen- „ do, *Induat te Dominus*. Per modum orationis dicat ſu- „ per eum: *Adeſto Domine ſupplicationibus noſtris*. Si Ab- „ bas Eccleſiæ non cantat Miſſam, omnia quæ dicta ſunt, „ faciat ille, qui Miſſam cantat vice Abbatis, excepto „ quod non benedicat cucullam; ducat eum tamen Prior in „ infirmarium, & ei & habitum non benedictum det.

IV. „ Poſt, dum Abbati placuerit, (a) videbit adeſſe „ puerum ad ſuam Miſſam privatam: Ibi ante Evan- „ gelium exuatur puer cucullam, & in tunica remane- „ at. Lecto Evangelio, benedicat Abbas cucullam, „ & poſtea induat puerum, ſicut jam dictum eſt. Si ad „ Miſſam non fuerit oblatus, parentes offerant eum „ ad majus altare, & faciant, quidquid prænotatum eſt. „ Cum autem venerit ad intelligibilem ætatem, faciat „ profeſſionem, ſicut & alii faciunt, eo ſcilicet ordine, „ excepta benedictione cucullæ, quam oblatus recepit be- „ nedictam.

V. Qualis autem eſſet oblatorum hujuſmodi infantium diſciplina, diſcimus utcumque ex Hildemaro antiquo Regulæ commentatore, ex Lanfranco, ex Udalrico, ex MS. conſuetud. Cluniacenſis monaſterii fuſius ex Benignianis c. 47., quas hic alterum adinſtar deſcribimus: „ (I.) „ Pueri autem qui ſunt in conventu noſtro, non ultra

„ ſe-

(a) f. jubebit.

Digitized by Google

„ ſcenarium protendunt (*a*), & eorum Magiſtri ſi non plures, tamen numquam ſunt pauciores; ideo vero habent tot Magiſtros, aut eo amplius, quoniam non licet alium umquam aſſumi pro Magiſtro, præter eos qui deputati ſunt; Cellarius tamen, Granetarius, Hoſpitarius, Eleemoſynarius, Camerarius, ſi viderint quod opus ſit, poſſunt eſſe Magiſtri ſine licentia, & intrare ſcolas eorum.

VI. (II.) „ Eorumdem vero puerorum diſciplina eſt hujuſmodi: Primo ſimul in loco uno dormitorii jacent, & ſingula eorum lecte magiſtrorum lectis ſunt diſcreta: Nullus eo alius accedere præſumit. (*b*) Si quis eorum opus habuerit in nocte ad neceſſarias ire, prius majorem magiſtrum ſonitu excitat prope ſe jacentem, qui ſurgens ſurgere facit & alium puerum cum eo, prius tamen laterna accenſa: Eorumque alterutro ſurſum tenente laternam, medius inter eos magiſter incedit, ſic nimirum eos ducit, & reducit, nec candelam extinguit, uſque dum ambo ſint recollocati.

VII. (III.) „ Cum autem cuncti ſe levaverint ad nocturnos, eunt ſimul ad neceſſarias, & pueri, & magiſtri ita ordinati, ut jam de duobus præmiſi. Sedes eis in medio duobus ligneis circulis ſunt prænotatæ, in quibus eis venientibus, nullus audet, ut ſedeat. Capellum non induunt, ſicut alii, niſi quandiu ſederint. Surgentes ſtant nudis capitibus invicem expectantes. Providet eorum magiſter principalis, ut non prius ad Eccleſiam accedant, quam omnes potuerint conveniſſe, & ſeptem pſalmos ſenſim, & diligenter decantaſſe.

VIII. (IV.) „ Tunc primum ſolemniter venit cum ſcolaribus ſuis, & luminaribus, & ipſe tres illas fratrum orationes terminat, quas vel ea vice (*c*), vel poſt Completorium gerunt, faciens ſigne cum pede. Idem quoque Magiſter debet prævidere, ne tardiuſcule in hyeme, quam in æſtate veniat, & eaſdem orationes aliquantulum moroſe faciat. In hyeme in prima ſit mora ſpatii L. pſalmi, id eſt: *Miſerere mei Deus*. In ſecunda: *Pater noſter*: *Credo in Deum*: *Deus in adjutorium meum*. In tertia iterum: *Pater noſter*: *Credo in Deum*, & *Deus miſereatur noſtri*. In æſtate vero: *Pater noſter*, & *Credo in Deum*, in unaquaque tractim ſufficit. Eſt vero aliud intuendum, quoniam magis oportet ipſas orationes adbreviare, quando fratres ſuper pedes ſtant, quam quando ſuper genua; & citius de dormitorio venire, cum ſtant, quam cum jacent in terra. Finita tertia oratione, puer *Ad Dominum cum tribularer* incipit.

IX. (V.) „ Ad nocturnos autem, immo ad omnes horas, ſi quid ipſi pueri offenderint in pſalmodia, vel in alio cantu, vel dormitando, vel aliquid tale ullo modo committendo, minime differtur; abſque mora flocco, & cuculla exuti judicantur; & in ſola camiſia cæduntur, (*d*) vel e Priore, vel e præfato eorum magiſtro virgis vimineis lenibus & teretibus ad hoc ſolum proviſis. Cuſtos puerorum, ſi Converſus fuerit, permittitur ei inter Cantores ſtare, dum diſciplinam facit; non tamen aſſidue. In præſentia Domini Abbatis non debet quis diſciplinare ipſos pueros, non in capitulo, non in choro, ſine ejus licentia.

X. (VI.) „ Quia vero quamdiu Abbas eſt in dormitorio in lecto ſuo, nullus debet facere ſonitum illum, quo mane excitantur fratres ad ſurgendum: ſi Magiſter infantum viderit horam, qua fieri debuiſſet, præteriiſſe, multum quiete ſurgere debet, & cum virga tantum tangere unumquemque infantem leniter, ut ex ſomno expergiſcantur; & quietius, quam poterunt, ſurgentes, & exeuntes dormitorium, lavant ſe, & pexunt, & faciunt orationes ſuas, ut mos eſt: Unde reverſi in clauſtro cum ſummo ſilentio ſedere debent, donec cognoſcant Abbatem dormitorium deſcendiſſe: alii vero multum quiete dormitorium exire debent, unus poſt alium ſurgentes, ſicut comperiunt horam ſurgendi tranſire: Abbas vero, ſive tempeſtive, ſive tardius ſurgat, cum ſurgit ipſe tacet, ſi placet, facit ſonitum, ſi non deſcendit de dormitorio: Prior vero, cujus per conſuetudinem ſonitum eſt facere, conſiderare debet ſollicite, utrum Abbas ſurrexit, an non, ut continuo Abbate egreſſo dormitorium, ſi viderit aliquos fratres adhuc jacere, ſonitum incipiat.

XI. (VII.) „ Alias vero pueri quotidie diluculo cum primum in clauſtro conſederint, antequam aliud quid faciant, altiori voce legant tres pſalmos, quorum initium eſt: *Miſerere mei Deus*, nec quiſquam prius venit ad confeſſionem, quam audierit hos pſalmos inchoatos.

XII. (VIII.) „ Ad omnes horas facies eorum verſa eſt contra occidentem, quantum puto, ut videri poſſint e Prioribus, qui in illa ſtare parte ſolent. Cum ventum fuerit ad preces, utrimque duo illi juniores vertunt ſe in chorum, tertius, qui & major eſt, & ſtat altari proximus contra altare, niſi ad Completorium, & Primam; tunc enim propter confeſſionem duo ſe comparant contra altare ſuper unum ſcabellum, & unus Magiſter eſt medius inter eos, ſicut etiam ad letaniam, & ad ſingulas orationes in Presbyterio gerendas; & cum dicenda eſt confeſſio, tertius accurrit. Ad utramque Miſſam, ad quam & Priores mutant loca, vertunt ſe omnes pariter in chorum, & ſimiliter in Sabbato ad proceſſionem, quæ ad Veſperos, & Matutinos agitur ad S. Crucem, & in XII. Lection. ad Tertiam, & ad eam proceſſionem, ſi quam aliquando facimus, pro aliqua tali perſona veniente, ad quam etſi aliquando cappis utimur, ipſi nonniſi tantum albis; cum tamen ad Miſſarum ſolemnia conventus indutus eſt cappis, ipſi quoque tunicis ſericis induantur. Ad ſecreta, & canonem ſi conventus eſt inclivis, vel etiam procumbit, ipſi ſtant erecti, præter ad ſolam Dominicam orationem, & unus eorum magiſter ſimiliter erectus jugiter intuetur. In clauſtro, & capitulo ubi ſedent ſinguli ſingulos truncos pro ſedibus habent, & ita ſeparatos ab invicem, ut ille nec amictum alterius aliquo modo tangat. In Eccleſia eſt eorum ſeſſio diverſa: (*e*) Ad intervalla ut eſt poſt Miſſam matutinalem uſque ad capitulum, poſt orationem Tertiæ, majore Miſſa ſtatim conſequente; poſt orationem Nonæ fratribus uſque tunc jejunantibus; poſt orationem Veſpertinam; ad canonem etiam Miſſæ ſi (*f*) ſedent verſa facie in chorum ſedent. Si vero dum cantatur regularis hora, vel aliqua pſalmodia ſedet maximus eorum, ſuper ſcabellum ſedet verſa facie ad occidentem; alii ſi habent ſcabella, ſedent ſuper illa verſis vultibus in chorum; ſi non habent, ſedent ſuper terram ſemper eodem modo, quo maximus eorum, ſuper ſcabellum. Ad Lectiones nocturnorum in diebus feſtis, & octavis, vel privatis quando tres leguntur, (*g*) ſedent juxta formam in directum ſuper ſcabella tranſverſa. Si quando cum pſalmodia defuncto aſſidetur (*h*), ſedent hinc inde juxta feretrum.

XIII. (IX.) „ Pueri flagellantur (*i*) conſuetudinaliter, ſi opus fuerit, dum locutio eſt in clauſtro; poſt Veſperos numquam: Juvenes poſſunt clamare eos de illis tantum offenſis, quas faciunt contra eos; ſicut eſt de riſu, aut ſigno facto ſibi, aut ſi qua ſunt hujuſmodi; de aliis numquam, niſi quia debent notum facere magiſtro ſuo, & ipſe clamabit eos in eorum capitulo ſic: Stabit multum remotus ab eis, & dicto: *Benedicite*, dicet offenſam: Juvenes vero numquam clamabunt eos in majori capitulo; ibi enim multoties ſuſcipiunt magna judicia, & eſt mos, quatenus Magiſter eorum numquam expectat, ut præcipiatur ei; ſed ex quo audit aliquem eorum exututum, ſtatim non juſſus ſurgit, & verberare non ceſſat, donec dicat, qui tenet capitulum, ut dimittat.

XIV. (X.) „ Eſt conſuetudo, ut quocumque ipſi pueri inſimul eant, vel in dormitorium, vel in monaſterium, vel quocumque, magiſtri debent ſubſequi.

(*a*) Udal. Et eorum magiſtri ſunt duo; ſi non plures, tamen numquam ſunt pauciores.

(*b*) Hujuſce ritus ſit mentio in vita S. Odonis Abbatis Cluniacenſis, authore Johanne Monacho lib. 1. num. 31.

(*c*) Ita Udal., ſed MS. conſuet. Clun.: vel ante Tertiam in hyeme gerunt.

(*d*) MS. conſuet. Cluniac. addunt: Niſi laici ſint in eccleſia, e quibus videri poſſint.

(*e*) MS. conſuet. Clun. & Udal. addunt: Propter ſcabella, quæ nunc habent, nunc auferuntur; auferuntur enim in privatis diebus ad formas tranſverſas, ſuper quas ad preces quidam fratrum procumbunt, & ad horarum exordia veniam petunt; unumque tantum remanet ſcabellum, ſuper tranſverſum ſedet maximus puerorum, etſi interim dum cantatur regularis hora, vel quælibet pſalmodia ſedet verſa facie ad occidentem.

(*f*) MS. conſuet. Clun., & Udal., ſi ſedet, vertit faciem contra orientem; alii pueri, ſi habent ſcabella, &c.

(*g*) Sedent juxta formam in directum; quando autem formæ ſunt tranſverſæ, tunc ita ſedent, ut & ſit tranſverſum unum de ſcabellis, in quibus ſedent. Ita MS. conſuet. & Udal., qui inſuper addit: Et magiſtri contra eos in forma, quæ ſemper eſt poſita in medio chori.

(*h*) Udal. & conſuet. Clun. MS. Pueri de dextro choro ſedent ad caput, qui de ſiniſtro, ad pedes.

(*i*) Hujuſce ritus ſit mentio in libro Mar. S. Dunſtani n. 11. ſæc. 5. p. 693.

„ Cum ſedent in ſcholis, nullus magiſtrorum debet inde
„ exire ſina licentia majoris magiſtri, niſi pro ſola neceſ-
„ ſitate corporis, niſi ad aliquod Eccleſiæ, ſive refectorii
„ ſervitium ſit ſcriptus in tabula. Nullus namque facit
„ eis ſignum, nec etiam magiſter major, niſi ram, &
„ valde neceſſarium. Inter duos & duos jacent magiſtri in
„ dormitorio, & ſedent ad neceſſarias, & ſi nox ait, o-
„ mnes candelæ laternarum eorum inſignutur in clavis,
„ qui ſunt in ſummitata aarum extra, ut aperte poſſint
„ in omnibus, quæ egaiut, videri: ſi autam ſurrexarint
„ inde Magiſtri, antequam illi, ſtant coram ais viſu ad
„ viſum.

XV. [XI.) „ Cum collocant ſe in lectulis ſemper Ma-
„ giſter ſtat cum virga cum ais, & candela, ſi nox eſt,
„ una manu tenens virga, altera candelam. Si qui plus
„ aliu forte moratus fuerit, ſtatim fortiter tangitur; inſan-
„ tibus quippe ubique debet eſſe cuſtodia cum diſciplina,
„ diſciplina cum cuſtodia. Et ſciendum, quod hæc ait tota
„ diſciplina eorum: aut cæduntur virgis, aut fortiter vel-
„ luntur ais capilli: numquam anim calceo, pugno,
„ palma, vel quolibet aliu modo diſtiplinantur, niſi ſolum
„ ut dictum eſt.

XVI. (XII.) „ In longis vero noctibus hyemis eſt
„ conſuetudo, ut major magiſter poſt primum (a) ſomnium
„ ſurgat, & cum candela, & virga circumeat lectos eo-
„ rum, & aliorum Magiſtrorum, conſiderans quomodo
„ ſe habeant. Si quis eorum eſt diſcoopertus, tantum
„ tangit virga leniter propter fratres, quo ſit excitatus,
„ & ſignificat ei, ut cooperiat ſe: manu autem numquam
„ ibi tangit eum, aut verberat, niſi cum collocant ſe,
„ aut ſurgunt, ſi viderit eos moram facere in collocando
„ vel in ſurgendo.

XVII. („XIII.) „ (b) Quando Cantor auſcultat eis
„ lectionam, vel Reſponſoria: Omnes qui in craſtino le-
„ cturi, ſive cantaturi ſunt, ſtant coram. Dunec ſedent,
„ (c) exuuntur. Nunquam capiet ullus eorum librum,
„ vel etiam froccum ſuum, ſi exuarit pro calore, ut fit in
„ æſtate vel quandocumque ad Matutinum; nec etiam
„ exuet umquam, nec reinduet ſine licentia Magiſtri.

XVIII. (XIV.) „ Ad Miſſam, ad collectas, quæ di-
„ contur ad crucifixum, cum itur ad proceſſionem, in-
„ clinantur ſicut conventus, & ad preces Tertiæ cum re-
„ veſtiti ſunt; ad glorias vero Reſponſoriorum, pſalmorum,
„ hymnorum, ad *Pater noſter*, in vigilia mortuorum in-
„ clinantur verſus altare.

XIX. (XV.) „ Cum exeunt capitulum, fratribus lo-
„ quentibus in clauſtro, (d) junior omnium alta voce
„ dicit: *Benedicite*. Ad preces autem horarum, & ad
„ alias inclinationes ita inclinantur, ut duo Priores, qui
„ ſunt ea utraque parte, vertantur verſus altare (e); Illi
„ vero ſtant recti contra ſe. Omni die ad Miſſas, & ad
„ Tertiam cum reveſtiti ſunt, & ad crucifixum, eodem
„ omnino modo habent ſe, quemadmodum conventus.
„ Cum autem omnia ſigna pulſantur ad Veſperas, vel ad
„ Miſſam, vel ad Matutinum, verſus altare vertuntur.
„ Eodem modo privatis diebus.

XX. (XVI.) „ Quocumque conventus eat ad proceſ-
„ ſionem in Matutinis, ſemper accenduntur candelæ in
„ laternis eorum, & juvenum: & cum vadunt ad cruci-
„ fixum, ſtant ſemper coram Prioribus verſus majorem
„ portam Eccleſiæ (f).

XXI. (XVII.) „ Cum lavant, ad lavatorium inter duos,
„ & duos magiſtri ſunt; duo vero per conſuetudinem de
„ Magiſtris extremi ſunt, unus ex una parte, & alter
„ ex altera, cingentes eos propter alios. Interim quicum-
„ que volunt, lavant ea alia parte bini, & bini, ſicut
„ ſunt priores, uni poſt alios; tergunt manus, quam re-
„ motius poſſunt alter ab altero, ideſt ad cornua terſorii.

XXII. (XVIII.) „ Ad ſpatium illud, quod eſt, an-
„ tequam ſignum comeſtionis fratrum pulſetur, in refe-
„ ctorio numquam ſedent niſi duo: ſed hoc faciunt viciſſim,
„ niſi in ramis palmarum, & Rogationibus; quia tunc
„ laſſi ſunt, & ſedent omnes.

XXIII. (XIX.) „ Ipſorum eſt incipere: *Miſerere mei
„ Deus*, finito prandio, vel cœna; aut ſi rauci fuerint,
„ Cantoris. Eſt etiam eorum ad omnes regulares horas
„ hymnus incipere, præter Veſperas, & Laudes; in præ-
„ cipuis feſtis ad Matutinum: *Domine labia mea: Deus
„ miſereatur*, & omnia hujuſmodi.

XXIV. (XX.) „ Nullus umquam loquitur alicui eo-
„ rum private, niſi ad confeſſionem; quod cum fit, Pri-
„ or poteſt eos de ſchola ducere in capitulum, atque re-
„ ducere per conſuetudinem: verum ad Domnum Abba-
„ tem ducit eos Magiſter eorum. Stando confitentur, biſ-
que in hebdomada veniunt ad confeſſionem.

XXV. [XXI.] „ Ad omnes antiphonas commemo-
„ rationum SS. debent omnes aſſurgare, ad collectam
„ vero inclinari. Similiter faciunt omnes juvenes, qui
„ ſunt in cuſtodia in xes. Lect. tantum; infantes vero
„ ſemper [g].

XXVI. (XXII.) „ In v. præcipuis feſtis non tenent
„ capitulum, nec in Purificatione S. Mariæ, nec in A-
„ ſcenſione Domini, nec in Ramis palmarum.

XXVII. (XXIII.) „ Eſt etiam conſuetudo, ut
„ cum itur ad proceſſionem, & omnes non ſunt gene-
„ raliter reveſtiti, ſicut in Dominicis, Magiſtri eorum in
„ frocis ſint inter illos (h). Ipſi etiam magiſtri debent
„ obſervara, ut priores cum pueris prioribus, & novitii
„ cum noviciis ſint in proceſſiona, & in refectorio, &
„ ubicumque ſimul pergunt, eſſe debent juniores ante,
„ priores retro.

XXVIII. (XXIV.) „ Scrinium cum raſoriis, quibus
„ radantur, per ſe habent ſeparatim, & ſeorſim ſe ra-
„ dunt cum magiſtris, magiſtri eorum radunt eos.

XXIX. (XXV.) „ Si eis quidlibet defuerit in refe-
„ ctorio, nulli faciunt inde ſignum, niſi magiſtro ſoli;
„ ſed ſi Abbas, aut Prior cum ſedet ad majorem tabu-
„ lam, quæſierit ſcutellas ab eis, ipſi faciunt ſignum ma-
„ giſtro ſuo, & ipſe miniſtrat eis, vel alicui de majori-
„ bus ſenioribus.

XXX. (XXVI.) „ Omni Dominica cum aqua be-
„ nedicta fit, unus eorum de ſala ſervit; & quod re-
„ ſtat, portat ad proceſſionem, uſque ante oſtium refe-
„ ctorii. Unus vero magiſtrorum ibidem accipit illud de
„ manu ejus, & interim dum Sacerdos in refectorio, ac
„ regulari coquina benedictionem facit, ponit inde in
„ omnibus ſalariis refectorii parum in unaquaque; illud
„ autem, quod remanet, in legumen ſtatim, quod tunc
„ debet eſſe ſuper ignem in coquina regulari; quo facto,
„ revertitur ad proceſſionem (i).

XXXI. (XXVII.) „ Si quis eorum oppreſſus ſomno-
„ lentia ad nocturnos non bene cantaverit, Magiſter dat
„ ei in manus unum codicem grandiuſculum, donec ex-
„ pergeſcat.

XXXII. (XXVIII.) „ Secretarius magiſter dat eis
„ in manibus tunicas in feſtis, quæ fiunt in cappis; &
„ Magiſtri eorum tenent eas ad induendum. Ceterum de
„ manu pueri, vel etiam juvenis, qui in cuſtodia eſt,
„ nullus debet aliquid accipere, neque ei dare, non li-
„ brum, neque ullam rem; ſed juxta eum ponere. Et
„ ſciendum, quod ipſi numquam mutant pannos ſuos, donec
„ lagatine in clauſtro; ſed nec juvenes: Nec portant um-
„ quam pueri candelabra, niſi tantum cum fit proceſſio ad
„ crucifixum, vel ad altaria: Nec inclinatur, cum ver-
„ tit ſe Sacerdos dicens: *Orate fratres*, niſi parumper;
„ ſurgunt enim antequam alii, & ſtant verſi ad al-
„ tare.

XXXIII. (XXIX.) „ Nec loquitur umquam alter
„ ad alterum, niſi petita licentia a Magiſtro, & audien-
„ tibus omnibus, qui in ſcolis ſunt: nec ſurgant de ſuis
„ ſedilibus niſi juſſi. Veruntamen, ſi major magiſter vo-
„ luerit eis aliquid dicere, ſedebunt ante eum ad terram,
„ & audientibus aliis magiſtris dicet, quicquid eis dixe-
„ rit. Et Prior clauſtralis bene poteſt ire, ſi vult, & per
„ conſuetudinem aliquoties debet ire Cellerarius, & Ca-
„ merarius, & poſſunt ire, & ſedere, ſine omni licen-
tia;

(a) MS. conſuet. Cluniac. ſonitum.

(b) MS. conſuet. Cluniac. Cantor numquam tanget eos, vel etiam unum tantum ſignum faciet ex intra ſcolam, & cum auſcultat eis lectiones, vel &c. &c.

(c) MS. conſuet. Clun. exuruti.

(d) MS. conſuet. Clun. addunt: Et de refectorio, & de eccleſia. Poſt meridiem cum locutio debet eſſe in clauſtro, junior &c.

(e) MS. conſ. Clun. addunt: Et alii, ſicut conventus ſint, & cum pulſatur ſignum ad capitulum, conventus omnis ſurgit, & vertitur verſus altare; illi vero ſtant recti contra ſe, Omni die, &c.

(f) MS. conſuet. Clun. addunt: Ponuntque in medio ſui unum de candelabris, quod portant. Hoc fit in Matutinis; in Veſperis vero coram altari ponitur.

(g) MS. conſuet. Clun. addunt: Et in illis diebus in quibus ſuper formas procumbitur.

(h) MS. conſuet. Clun. addunt: Ideo ſex pueri, vel unus, vel tres habent multo plures magiſtros, quoniam non licet alium aſſumi umquam pro Magiſtro, præter eos, qui deputati ſunt; tamen Cellerarius, Hoſpitarius, & major Camerarius, ſi viderint opus eſſe, ſine omni licentia poſſunt intrare inter eos, & in loco magiſtrorum eis eſſe.

(i) Conſuet. Clun. MS. addunt: Reddit que infanti ſcutellam argenteam ſale vacuatam: magiſter vero ejus, poſtquam in chorum redierint, reddit eam Secretario, cujus eſt conſuetudinaliter ſal, quod benedicitur, afferre.

„ tia; & dicunt eis inſantes audientibus omnibus, quare indigeant de miniſterio eorum.

XXXIV. (XXX.) „ Nec faciunt mandatum, niſi in die Dominica cum Domno Abbate, ſi affuerit, vel cum magiſtro ſuo, ſi defuerit.

XXXV. (XXXI.) „ Solis pueris conceditur in choro legere ad Miſſam, cum in craſtino debent eſſe XII. Lect.; aut cum prævideur aliqui Lectionem, vel collationes, vel hujuſmodi, aut ſi quis eorum novitius eſt, poterit pſalmos ſuos firmare ad utramque Miſſam, dum tacet conventus (a).

XXXVI. (XXXII.) „ (b) Lavant quoque, ut elli, calzones ſuos, vel ſi quid aliud habuerint ad lavandum, & ponunt ad ſiccandum in herbario clauſtri.

XXXVII. (XXXIII.) „ In invicem adjuvant ſe ad diveſtiendum tantum, tum ipſimet cingant, & reveſtiunt ſe, ſpectantibus magiſtris; & cum reveſtiti ſunt ad Tertiam, quia tunc ſtant contra ſe in choro viſu ad viſum, ſi faciunt ante, & retro propter verſum, quem dicunt ad horam, finito capitulo dimidium faciunt, & verſum ſe. Similiter ad crucifixum, quia eodem modo ſtant, cum incipiunt antiphonas de omnibus SS. Item in XII. Lect. cum reveſtiti ſunt albis, ab Hebdomadario incepta antiphona ad Tertiam, omnes ex utraque parte inclinant, ſicut Hebdomadario incipiente verſus offerandæ faciunt. Tempore illo, quo in loco antiphonæ *alleluja* cantatur, omnes, ſive magnus, ſive infans ſit, qui pronuntiat ipſum *alleluja*, finito primo verſu pſalmi, qui incipitur, antequam faciat ante, & retro, incipit antiphonam, unde *alleluja* eſt. Infantum vero tantum eſt reincipere illud *alleluja*, finita gloria pſalmi, a quocumque inceptum ſit; ſicut quando antiphona incipitur; incipiunt per conſuetudinem eodem modo, finita gloria pſalmi, antiphonam alta voce; videlicet illius infantis eſt hoc facere, qui dum pronuntiat, ut mos eſt, verſus pſalmi; de ejuſdem parte dicitur *Gloria Patri*; & hoc fit, dum *Sicut erat* ex altera parte finitur. Eſt etiam infantum, ut finito ad Matutinum uno quoque ℟., omnes de ſedibus ſuis inclinent. Qui autem legit ad Matutinum, cum una tantum Lectio legitur, cum petit benedictionem, vertit ſe ad eum, qui daturus eſt eam, ubicumque ipſe eſt. Non faciunt ante, & retro in circuitu, niſi cum converſi ſunt ad Occidentem, ſeu poſt finem horæ. Mos quippe fuit antiquitus, quo expleto opere Dei verterent ſe omnes in circuitu, quia Deus ubique eſt, quod adhuc infantes faciunt ideirco dicuntur portare vexilla conventus; cum autem hi, qui de dextro choro ſunt, cantant ad Matutinum ℟., ad ſiniſtrum faciunt, & tantum dimidium, quemadmodum ad verſum de Tertia, cum ſunt reveſtiti, & ad letaniam Miſſæ privatis diebus, & ad crucifixum, & ad antiphonam, & ad ℟., & verſum de Veſperis, & Matutinis omnium SS.. Cum vero ad Veſperas, vel ad Laudes cantat aliquis eorum ℟. Ambroſianum, vel verſum poſt hymnum dicit; ſeu etiam cum dicit verſum ad omnes horas poſt capitulum, quia, cum incipit antiphona finiri, vertens ſe ad altare facit a dextra dimidium ante, & retro; finito Reſponſorio, aut verſu, perficit eodem modo a dextra medietatem circuitus, qui remanſerat, ut dictum eſt, cum verteretur ad altare.

XXXVIII. (XXXIV.) „ Omni die ad omnes horas faciunt ipſi infantes orationes ad gradum Presbyterii, excepta Prima, & Completorio, & excepta Nona cum meridiana dormiendi fit. Fratribus bis in die reficientibus, & ad Nonam, & ad ceteras horas omni die (c) bis ſigna pulſantur, præter Primam, & Completorium, & ipſam Nonam, cum ſtatim verſu prandii finiti incipitur. Et hoc notandum de iiſdem infantibus, quia ex quo cum magiſtris ad gradum propter orationem veniunt, in primis omnes altari profunde inclinant; deinde ſurgentes erecti ſtant, donec ſciant Priorem, & ceteros ad orationem incline ſſe.

XXXIX. (XXXV.) „ Eſt etiam conſuetudo, ut cum magiſter eorum viderit quemlibet negligenter ante, & retro facere, præcipiat ei, quatenus omne ante, & retro, quod fecerit, ſic faciat, ut manus trahat per terram, donec abſolvat eum inde.

XL. (XXXVI.) „ Si aliquando contigerit, quod aliqui eorum non poſſint cum aliis, & toto conventu occurrere ad verſum prandii, ſolus magiſter eorum ad gradum ibit; ipſi vero recta via ad juſtas ſuas ibunt, ibique ante, & retro tantum faciunt (d). Magiſter vero expectato, quod reſponſum ſit: *amen*, poſt benedictionem exit refectorium, & poſt paululum redit ad gradum, petitque comedendi licentiam, ſicut qui ad principium verſus non fuit. Cum quis eorum ita debilis, aut infirmus eſt, ut non poſſit bene ſtare, huic licentia Prioris mittitur ſedere in eodem loco, ubi ſtare ſolet, prævisa ei a Magiſtro ſua tabula, & mappula. Ille eorum, qui ad majorem menſam ſtat, duos cultellos portat propter hoſpites. In ſedilibus eorum, qui cepones vocantur, nulli licet ſedere umquam, præter illos ſolos (e). Si quis eorum adeo tener eſt, & parvulus, ut opus habeat, in ipſo clauſtro, ubi ſedet, ſummo diluculo apportatur ei panis, ac vinum. Collecta fragmenta ponunt in cophinos unus prius, & alius poſt. Quando refectorium, vel poſt prandium, vel poſt cœnam exeunt inter utriuſque chori fratres medii procedunt. Faciunt & illud infantes, quod non eſt ignorandum, videlicet quando adeo ſero cœnant fratres, ut finita cœna ad proceſſionem de *Miſerere mei Deus*, habeant infantes laternas accenſas, poſtquam veniunt in chorum, ſtatim, qui laternas portant, candelas extractas tenent alte in manibus erecti ſemper, donec totum finiatur. Quo facto, repoſitis candelis in laternis, eunt, ut mos eſt, in dormitorium.

XLI. (XXXVII.) „ Duobus pueris una laterna ſufficit, ſex pueris tres laternæ: Magiſtri eorum conſuetudinaliter accendunt candelam, quæ neceſſaria eſt ad lectionem collationis, & cum inde itur in refectorium ad caritatem, debet unus infantium ipſam candelam ardentem in laterna ſua portare, ut inde accendatur candela, qua videat lector ad legendum. Quam candelam per manum magiſtri porrectam debet idem lector tabulæ, poſtquam lectionem finierit, imprimere, & ut ita dicam, adhærere, quatenus infantum aliquis valeat eam in laterna reponere.

XLII. (XXXVIII.) „ Cum in refectorio eſt propinatio caritatis de pigmento, vel de quolibet potu, Refectorarius magiſter, ſi eſt maturæ ætatis, & morum, poteſt pueris tenentibus ſciphos invertere eis potum.

XLIII. (XXXIX.) „ Eſt quoque conſuetudo, quatenus cum unus ducitur remanendi cauſſa in infirmarium, duo alii debent cum eo ire, videlicet pro reditu; non enim debet quoquam unus ſolus exire, niſi contingat, quod alio modo fieri non poſſit, & tunc duo magiſtri cum eo eant. Ea quoque die, qua quis eorum exiturus eſt infirmariam, lautiſſime accuratus de carne, antequam exeat.

XLIV. (XL.) „ Cum autem aliquis de foris ad monaſterium adducitur benedictionis, vel cujuſlibet rei cauſſa, non ducitur aliquis eorum, qui in monaſterio ſunt, contra eum; ſed qui eum adducunt, quam ſecretius poſſunt, ponunt ipſum (f) in conventu infantum. Benedictionem vero venientium ante ſuos adductores ſolus, quaſi Abbas, accipit, ſine omni Magiſtro, & etiamſi plures fuerint coram altari in Presbyterio. Cum autem completo, pro quo venit, reducitur, duo de his, qui in monaſterio ſunt, exeunt cum ipſo uſque in auditorium.

XLV. (XLI.) „ Sciendum vero de eiſdem infantibus, quod numquam exeunt de ſcolis, donec benedicti ſint; non faciunt petitionem pro benedictione, ſed, cum videtur Abbati, inter cetera, quæ in capitulo loquitur, addit etiam hoc dicens fratribus *Fratri huic, ſi vobis bonum videtur, volo miſericordiam facere*. Quo laudato ab omnibus, ſtatim ſurgit ille, de quo dixit, & vadit ad pedem Abbatis. Deinde ſtat coram eo, ubi ſtant, qui venias ſuas petunt, donec præcipiet ei, ut eat ſeſſum, & tunc ad locum ſuum redit. Semper enim in cuſtodia cum infantibus eſt, donec eidem benedicto capitium ſuper oculos trahatur; nam tunc demum datur ei alia cuſtodia, & dum in albis eſt, ultimus ſtat in reja. Notandum vero, quod cum debet benedici, ideo non facit petitionem, quia jam fecit perfectius, & firmius, quam qui elio modo faciunt.

(a) Udal., & MS. conſ. Clun. addunt: In omni quarta feria, ſi eſt privata dies, & in Sabbato, lavant calceos ſuos poſt Veſperos.

(b) MS. conſuet. Udal. Lavant quoque pannos ſuos conſuetudinaliter ante Natale Apoſtolorum Petri & Pauli, ante Tranſlationem S. Benedicti, & ante Aſſumtionem S. Mariæ; quos tamen non ſuſpendunt ad ſiccandum in corda, ut alii fratres, ſed tantum deponunt in herbario clauſtri.

(c) MS. conſuet. Clun.: Cum bis ſigna pulſantur.

(d) MS. conſ. Clun. addunt: Si vero ita venerint, quod verſus, qui inceptus eſt, ſit vel dimidius dictus, ducit eos magiſter eorum, ubi alii acclines ſunt, faciuntque ibidem ante, & retro; Magiſter vero expectat, quod reſponſum ſit; *Amen*.

(e) MS. conſ. Clun. addunt: Canales, in quibus fratres ex more lavant, ipſorum eſt mundare ſcopis ſemper urino, quam aqua infundatur, unde lavandi tunc pedes fratrum. Idque ex Udal. diebus, quibus proceſſio nudis pedibus eſt agenda.

(f) MS. conſ. Clun. in conventu fratrum.

XLVI. (XLII.) „ Sciatur & hoc de eiſdem infantibus, quod cum aliquis frater extraneus oſculatur fratre, non oſculatur eos.

XLVII. (XLIII.) „ Sciendum quoque de eiſdem infantibus, quod nec ipſi excuſantur de coquina; verumtamen non ſerviunt ad mandatum, nec miniſtrant cuicumque refectorio. Magiſtri namque eorum ſuppleat pro ipſis, quod illos facere non eſt idoneum. (*a*) Duo cum magiſtris ponuntur ad hoc officium, & alii Magiſtri adjuvant eos; tantum vadunt in coquinam, ſcilicet poſt factas orationes mane, donec ſignum ad horam pulſetur, & poſt offertorium minoris Miſſæ, uſque ad capitulum, & non plus.

XLVIII. (XLIV.) „ Quando agenda eſt proceſſio, ut aliquis defunctus a foris allatus ſuſcipiatur; ſi totus conventus vadit, vadunt; & tunc poſt crucem primi egrediuntur (*b*), atque inter ſepeliendum pſalmos, & antiphonas imponunt. In omni proceſſione, quæ agitur per clauſtrum, & poſt crucem ſemper incedunt: in Ramis palmarum, & in Rogationibus inter idiotas, & Cantores.

XLIX. (XLV.) „ Sicut capitulum non tenetur cum eis in feſtis ſuperius dictis; eodem modo quoties ſe radunt, quoties ſe balneant (*c*), quoties opus manuum facimus, quoties habemus defunctum ad horam capituli eorum adhuc inhumatum. Ipſum autem capitulum eorum incipitur tantum, *Benedicite* præmiſſo: Reclamat alter de altero, ſi tale quid noverit de illo, aut ſi deprehenditur de induſtria celaſſe, vapulat, tam ille, qui celaverit, quam ille, qui deliquit; ſed ea vice una ſcilla pulſari ſolet, ut illi domeſtici, quibus panis eſt tribuendus, occurrant ad accipiendum, qua audita nullus poſtea pauperum exuitur, & ipſum capitulum citius finitur.

L. (XLVI.) „ Poſt majorem Miſſam accipiunt mixtum cum ſervitoribus, aut ſi eſt dies jejunii, vel in hyeme, taliſque dies, in quo non niſi comeditur, tunc poſt Tertiam (*d*). A Calendis Octobris, uſque ad XL., ſi, ut dixi, ſemel comeditur, præter panem aliud aliquid eis apponitur. Per totam æſtatem in diebus Dominicis ad cœnam miſericordia eis de lacte impenditur. Panis eorum, & generale non ſunt minora, quam aliorum fratrum. In refectorio per menſas ſunt diviſi, & ſinguli ante tales fratres, qui non diſſimulent negligentias eorum. Poſt Nonam cum fratres biberint, & ad collationem, exeunt de refectorio noviſſimi, & ante Dominum Abbatem, vel Priorem.

LI. (XLVII.) „ (Ubicumque tranſierint per clauſtrum fratres, aliquantulum ſe levant, & illis inclinantibus inclinant, tam ſi fuerint duo, quam omnibus. Ad neceſſarias dum ſedent, ſtat Magiſter ante eos; ſi defuerit conventus: Servitores quoque de refectorio exeuntes, ſi ſedent, ubi ſedere ſolent, inclinant contra illos (*e*) & illos aſſurgentes contra eos.

LII. (XLVIII.) Quod ſi quidam ex eis aliquando ad regularem horam tardius occurrunt, non, ut alii, veniunt ad gradum, ſed vadunt in locum ſuum; Magiſter, qui comitatur eos, tenet conſuetudinem.

LIII. (XLIX.) „ Hoc autem obſequium ab eis eſt rite gerendum: ad horas omnes regulares ſingulos pſalmorum verſiculos pronunciare, in privatis diebus antiphonas imponere, & quicquid cantatur ad Miſſam matutinalem, niſi ſit aliquod magnum anniverſarium, ad Matutinas, & Veſperas ℟. decantare, ℣. dicere; in æſtate ad nocturnos illam minimam, & unicam Lectionem legere, in capitulo legere ſemper, in refectorio numquam ad collationem per vices, tabulam ad licentiam loquendi quinquies petentiendam per Priorem, eorum Priori porrigere, ſi Domnus Abbas, aut Prior, in capitulo imperaverit aliquem pſalmum per aliquot dies decantari, ipſos audientes inclinare, quia in eorum præcipue ſollicitudine debet eſſe, ne remaneat. Et quia ipſi quotidie legunt in codice Martyrologii, & fratrum memoriali, ab ipſis ſciendum, & notandum, quando triceſimus cujuſque defuncti ſit conſummatus, ab ipſis (*f*) Refectorario pronuntiandum, quantorum ſit anniverſarius Fratrum, ut tot quoque (*g*) ſuper majorem menſam mittat præbendas, & Secretario, quando ſint omnia ſigna pulſanda pro anniverſario cujuſquam, quod bene notatum eſt in regula.

LIV. „ (L.) „ Mane cum ſe levant ad ſonitum, vel cum Prima cantatur, aurora apparente (*h*), poſſunt dimittere, prius ire ad neceſſarias, quam ad eccleſiam, ſed vel finita hora, ſi voluerint, vel orationibus factis; ſi vero fecerint, non eſt reprehenſibile. Poſt Completorium, ſicut faciunt orationes antequam conventus, ſic & de neceſſariis debent exiiſſe ante, quam conventus eo veniat.

LV. (LI.) „ Stat ante eos principalis magiſter eorum cum virga, uſque dum omnes ſint collocati, & ipſas ſactea bene cooperit. Similiter quando ſe levant, ſi tardius ſe levant, continuo eſt virga ſuper eos. Poſt Matutinos eo tempore, quo rurſus omnes ſunt dormituri, ſi nondum aurora apparuerit, tunc tenente Magiſtro virgam in dextra, & candelam in læva, expoliantur, & cito collocantur. Si vero aliquantulum aurora claruerit, candelas ſuper laternas figentes ſe calciant, & deſuper lectos reclinant, ut ad ſonitum abſque ulla dilatione conſurgant quod totus conventus eodem modo facere debet. Tali autem hora faciendus eſt ſonitus, ut poſt trinas orationes poſſint legere. Et ſciendum eſt, quoniam magiſtri infantum numquam reveſtiunt pannos ſuos in ſcola eorum, donec ibi ſunt infantes, nec debent ſedere in ſcola clauſtri, niſi ibi ſint infantes.

LVI. (LII.) Ad mandatum non lavantur pueris pedes, ſicut nec ipſi lavant, dum faciunt coquinam; nullus nutritus debet eis aquam dare ad abluendum manus, niſi multum moribus, & ætate maturus.

LVII. (LIII.) „ Finitis Completorii orationibus, numquam ſine una ſaltem candela, quantacumque dies adhuc ſit, vadunt in dormitorium, de qua ille magiſtrorum, qui inde Hebdomadarius eſt, ſtatim accendit (*i*) lucernam, quæ in ſchola eſt; de aliis vero expectat, donec opus ſit; ipſi enim Magiſtri viciſſim ſolent prævidere, ut opportuna accendant luminaria dormitorii, & neceſſariarum, & poſt Completorium, & Matutinum unam candelam ponunt ad oſtium dormitorii (*k*): Nam ante nocturnos eum debet apponere Secretarius. Et in ipſis neceſſariis debet apponere duas candelas, tam ante nocturnos quam poſt Matutinos, ſi talis dies eſt, qui fratres dormitum redeant, quæ ſufficiant, donec conventus recedat: ipſa vero luminaria dormitorii, & neceſſariarum non debent eſſe extincta, antequam fratres in die illic ſe recognoſcere poſſint.

LVIII. (LIV.) „ Opus habentes pueri codicem, vel ipſam tabulam breviaſam accipere alio loco, quam ubi ſedere ſolent, numquam accipiunt abſque licentia Magiſtri. Eorum ſeſſio in clauſtro ita eſt ordinata, ut pueri ſedeant juxta murum; magiſtri in cancellis clauſtri, ita ut eos poſſint jugiter intueri, propter quod etiam ipſi magiſtri eorum in ſcholis non ſcribunt.

LIX. (LV.) „ Per medium eorum nullus eſt omnino, qui audeat tranſire, ubicumque fuerint, quantumlibet ſit locus anguſtus, & quantalibet ſit Fratrum multitudo; tamen omnes cavent ita eis appropiare, ut vel tangatur ab aliquo veſtis eorum. Debent etiam magiſtri in hyeme ad intervallum quod eſt inter nocturnos, & Laudes, & inſuper quandocumque Armarius cantat eis, vel auſcultat Lectiones, ſollicite habere oculos ſuper eum, ne ullo modo unquam ſignum aliquod faciat eis. Et, ut tandem de ipſis concludam, difficile mihi videtur, ut ullus Regis filius majori diligentia nutriatur in palatio, quam puer quilibet in regulari monaſterio.

LX. Hactenus, & quidem fuſe, de diſciplina pauperum Benignianæ conſuetudines, quas facilitatis gratia ſecundum

diverſi-

(*a*) MS. conſ. Clun. duo cum quatuor magiſtris ponuntur ad hoc officium.

(*b*) Udal., & conſ. Clun. MS. poſt crucem primi egrediuntur, cum ad portam venerint, faciam contra crucem verſum uſque dum collecta: *Abſolve Domine*, a Priore dicatur; Secedunt paululum in partem, ut tranſire poſſint, a quibus crux, & alia proceſſionis inſignia portantur. Quos etiam ſequentes uſque in eccleſiam dimittunt eos prope oſtium, ut defunctus ab eis circumſteiur, & ipſi procedunt uſque ante ad altare S. Crucis, & ibi ſtant, magiſtris interpoſitis in ſiniſtra parte, ne impediant Sacerdotem ter ad altare acceſſurum, ut incenſet illud, quod cum fuerit peractum, & defunctus ad tumulum delatus, promoverit ſe de ſiniſtra in mediam eccleſiam, & verſus jugiter ad altare faciebus, antiphonas, & pſalmos imponunt.

(*c*) Udal., & conſ. MS. addunt: quotiens pannos ſuos lavant.

(*d*) Conſ. Clun. MS. addunt: Numquam poſt ultimum prandium conventus cœnat.

(*e*) MS. conſ. Clun. & illi aſſurgentes.

(*f*) Udal., & MS. conſ. Clun. Eleemoſynario.

(*g*) Udal., & MS. conſuet. accipiat præbenda.

(*h*) Non prius debent ire ad neceſſarias, quam ad eccleſiam, ſed vel finita hora, ſi voluerint, vel orationibus factis, ſi vero fecerint, non eſt reprehenſibile. Ita MS. conſ. idque ex Udal. a Calendis Octob. ad Cal. Novembris.

(*i*) MS. conſ. Clun. c. ſeq. Patellam.

(*k*) MS. conſ. addunt: & neceſſariam.

diverſitatem materiei in varios diſtinximus numeros. His proxime accedunt Udalricus l. 3. c. 8., & MS. conſ. Cluniacenſis monaſterii in quibus tamen nonnulla deſunt, aliqua vero ſuperaddita leguntur. Addita cum nonnullis variis Lectionibus ad margines notavimus, omiſſa adnotare prætermiſimus; his plura ſuperaddere in præſentiarum non vacat; hic enim omnes pueroruni leges, quaſi in ſpeculo contemplari licet. Primo namque habemus, quomodo ad nocturnas vigilias ſurgere deberent n. 3., quod amplius explicat Hildemarus antiquiſſimus Regulæ Benedictinæ commentator his verbis in c. xx. Reg. S. B, „ (Ad vigilias, ſigno tacto, accendat ſenior lumen in dormitorio, & ex omnibus illis, qui indigent cuſtodia, non audeat unus ſine altero foras exire; ſed omnes ſe veſtiant, & præparent ſe; & tunc præparatis, accenſo lumine, vadat magiſter ante, & in medio, & in fine, (id eſt unus magiſter ante, alius in medio, tertius in fine], & ſic vadant ad eccleſiam, & in eccleſia adſtantibus magiſtris orent, & pſallant.) Deinde, quo pacto ſolitas tres orationes ante nocturnos effunderent n. 4., ad horas vero diurnas n. 34.: De his ad horas orationibus hæc habet Udalricus: „ (Ad horam regularem, ad quam non niſi unum ſignum pulſatur, ut ad primam, faciant orationem in choro; ad eam, ad quam duo, in Presbyterio prope altare.) Poſtea quo modo ad nocturnos, aliaſque operis divini horas canonicas habere ſe debeant n. 5. 8. 14. 19. 25. 27. 31. 33. 35. 48. 49. Quo ritu, poſt nocturnos, lectos repetere n. 51. quo ritu poſtea ſurgere n. 6., & 50, quia tunc ſacere num. 7. De proceſſionibus, ſive poſt Matutinos, ſive poſt Veſperos, aliiſque habes n. 16. 23. 26. 28. 41. De publico, ſive generali capitulo, & privato n. 9. 22. 45. De correctione n. 5. 9. 11., qua de re hæc etiam præſcribit Lanfrancus in Statutis c. 22.: ut „ (in choro, præſente Abbate, niſi præcepto ejus nullus eos percutiat, nullus exuere faciat; abſente eo Cantor de iis, quæ ſui officii ſunt, eos caſtigat. Prior vero de ceteris, in quibus ſe leviter habent; (& antea:) In capitulo ſuo vapulent, ſicut majores in majori capitulo.) De locutione in clauſtro n. 15. De intervallo ante comeſtionem n. 18. De mixto n. 46. Quas vero in refectorio leges obſervarent, ſive ad prandium, ſive ad cœnam, ſive ad potum poſt ſx., ſive ad caritatem poſt collationem, fuſe deſcribitur n. 19. 25. 36. 38. 40., quibus ſequentia ſubjungimus ex Udalrico: „ (Cum vero fuerint in refectorio, non accedunt ad ullam menſam ante verſum, ſed in medio refectorio ſtant, aut ſedent cum magiſtris, uſque dum veniat, qui ſeſſurus eſt, ad ſcillam. Per menſas ſunt diviſi, & ſinguli ante tales fratres poſiti, qui non diſſimulent, ſi quam viderint negligentiam eorum inter comedendum: non quoqua diſcurrant, ut vel ſal, vel ſcutellam, vel aliud quid ulli fratri apportent; nec ab ullo quid accipiant, niſi quod omnibus generaliter datur, & ſi quid eis Domnus Abbas miſerit, vel Cellararius dederit, ſolus ille puer, qui ſtat ad menſam principalem, ſi ei a Domno Abbate, vel Priore innuitur, ſcutellis opus habere, pergit ad magiſtrum, & ille ſurgens requirit de coquina, & ponit ante puerum, ut eas apportet, per quem etiam cuique, quod voluerit dirigit, qui ſedet ad ſcillam. (Et infra:) Panis eorum, & generale non ſunt minora, quam etiam aliorum Fratrum.)

LXI. De meridianis æſtivo tempore hic nihil; ſed Lanfrancus in Statutis c. 22. „ (Meridianis horis in lectis ſuis, *inquit*, numquam legant, nihil aliud ibi agant; ſed cooperti tantum quieſcant.

LXII. Denique quomodo diem terminarent, ac lectos nocte peterent, docent n. 2. & 53., quibus adde quod ſcribit Hildemarus his verbis in c. 22. Reg. S. Ben. „ (Poſt Completorium, cum jam ſigno facto debent exire de eccleſia, magiſter illorum accendat lucernam, & vadat cum illis infantibus per omnia illa altaria, ut per unumquodque altare orent; & cum oraverint, unus magiſter vadat ante, alter magiſter vadat in medio, tertius magiſter vadat retro, & vadant ad neceſſaria cum lumine Magiſtri, cum ipſis infantibus. Deinde collocentur infantes, & donec collocentur, ſemper aſſiſtant magiſtri, qui eos cuſtodiant.)

LXIII. De cuſtodia autem in eos per noctem adhibenda hæc ſubjungit: „ (Et hoc notandum eſt, quia excepta Magiſtrorum cuſtodia, qui eos die, noctuque cuſtodiunt, alia cuſtodia per bonos fratres viciſſim in dormitorio, dum dormiunt fratres, pro ipſis infantibus facienda eſt. Nocturno tempore, id eſt poſtquam & ipſi magiſtri in lectis ſuis requieverint, ſuccedat alia cuſtodia, quamdiu ſignum ſonuerit intrandi in eccleſia, de iis fratribus, de quibus diximus, quorum vices eſt cuſtodiendi. Illi autem, quibus neceſſaria cuſtodia, numquam audeant exire foris dormitorium, & in baſilicam ire cauſſa orandi, aut de lecto ſuo deſcendere, niſi tantum, quia non poteſt aliter fieri: cum opus eſt ire cuilibet eorum v. g. ad mingendum, ad exitum, vadat ante, & tangat unum ſeniorum, qui vigilat, & ille accendat lumen, & vadat cum illo ad exitum, & ſic lumine accenſo revertatur cum illo ad lectum ſuum & collocet illum. Similiter & adoleſcentiores ætate, aut ſemper aſſiſtente, & ſciente ſeniore vadant, & ſemper ſenior inſiſtat vigiliis.) Huc facit n. 2. 12. De uſu lanternarum paſſim, ſed præcipue n. 37. Quanta porro fuerit Magiſtrorum in pueros aſſiduitas, docet Udalricus, cum ait: „ (Ipſi Magiſtri, quot quot fuerint pro nulla occaſione recedunt ab eis, abſque licentia Magiſtri principalis; nullaque vice dimittendi ſunt cum uno ſolo Magiſtro;) pateique ex n. 10., totoque paſſim capite. Et hæc quidem quotidie.

Ceterum quomodo conſcientiam per confeſſionem mundarent, quo ritu, & quoties ad eam accederent, habes num. 20. & apud Lanfrancum in hæc verba: „ (Confeſſuri ad Abbatem, vel ad Priorem vadunt, vel ad eos, quos ſpecialiter in capitulo deſignaverit Abbas. Dum confitetur unus, ſedeat alius in ſuppedaneo, magiſtro eorum extra capitulum ſedente in proximo.) Pannos vero quomodo lavarent n. 17., & 32., quo pacto ad mandatum ſe haberent n. 30., & 52., quid in coquinæ miniſterio exercerent n. 43. quomodo erga extraneos ſe gererent n. 40. & 42.

LXIV. De eorum in adulta ætate benedictione tractat n. 41. De raſura n. 24. De infirmitatibus n. 39.: Hunc locum fuſius exponit Udalricus in hæc verba: „ [Si quis eorum ducendus eſt in domum infirmorum, illuc quoque alii duo veniunt cum eo, ubi quando moratus commendatus eſt cautiſſimo cuſtodi, a quo die noctuque cuſtodiatur; & in nocte quocumque incedit, portat ante ſe lanternam; portat quoque baculum, ſi carnem comederit, capellam redit, ad majorem eccleſiam cum aliis infirmis venit; non tamen intrat illud membrum altaris S. Johannis Baptiſtæ; ſed illis intrantibus, ille remanens foris prope urnam aquæ benedictæ ut poſſit ab omnibus videri. Morantem autem in domo infirmorum frequenter viſitat principalis magiſter puerorum, & cum primo eum viderit hujus aſſe valetudinis, eodem, quo adduxerat modo, reducit, & ceteris pueris adjungit, eccleſiam jam intraturus ad Primam vel Tertiam, ſi eſt hyems, & dies privatus; prius tamen ipſo die curatus eſt caute de carne. In capitulo pro ſuis exceſſibus nequaquam, ut alii infirmi, veniam petit.] Tandem, ut verbo abſolvam, numerum puerorum, & Magiſtrorum habemus n. 1., cui numero tamen non omnes ubique tenaciter adhærebant; nam in Centulanſi v. g. monaſterio ſub Angilberto Abbate centum omnino pueri inſtituebantur.

LXV. De pueris agit Benedictus Haeftenus in ſuis monaſticis diſquiſitionibus l. 4. tract. 1. integro. De eorum vero diſciplina ſingulatim diſq. 6., ubi quod ait pueros ſegregatim ab aliis inſtitutos fuiſſe, idque habuiſſe Benedictini Ordinis praxim, non ſic accipiendum eſt, quaſi ſeparatim agerent in habitaculis, cum ex dictis conſtat pueros & in eodem dormitorio requieviſſe (a), in eodem choro cantaſſe, in eodem clauſtro & legiſſe, & loquutos fuiſſe, in eodem denique refectorio comediſſe; & in refectorio quidem aliis permixtos, in dormitorio, clauſtro, & in eccleſia, ita ſeparatos fuiſſe, ut ne quidem ad ipſos accedere ulli præter quam Magiſtris ſuis, accedere fas eſſet.

CAPUT VI.

De cuſtodia juvenum.

I. JUvenes in Monaſteriis noſtris dicebantur adoleſcentiores Fratres, qui, ſive oblati fuiſſent in Monaſterio, ſive de ſæculo adulta ætate converſi, poſt emiſſam profeſſionem tantæ non videbantur maturitatis, ut ipſi ſibi relinquerentur; quibus proinde non ſecus ac pueris, & infantibus pii alicujus Patris cuſtodia, cujuſcumque eſſent ætatis, adhibebatur. De juvenum cuſtodia poſtquam de puerorum oblatione, & diſcipline, tractant Lanfrancus in Statutis cap. 22. Udalricus l. 3. c. 9. MS. Cluniacenſis Mo-

na-

(a) Ita in Trevirenſi S. Ancharii Monaſterio Burcardus quidam *ab ipſis pene cunabulis Deo omnipotenti nutriendus ibid. a parentibus* oblatus, *una cum fratribus in dormitorium* pauſaſſe dicitur in lib. Mirac. S. Celſi num. 22. apud Boll. 23. Feb.

ſterii, & Benignianæ cap. 48. conſuetudines, & nos cum eis; tanta quippe utriuſque materiei exiſtit affinitas, ut ab invicem ſeparari poſſe haudquaquam videatur. Edita habemus Lanfranci Statuta ejus in operibus, Udalrici conſuetudines tom. 4. Spicilegii; quapropter ſat hic eſſe duximus integras Benignianas conſuetudines referre de Juvenum legibus hæc ſcribentes: „ (Frater ille, qui eſt hujus ætatis, ut adhuc ſit imberbis, etſi ultro ſæculo abrenunciaverit, & optimæ ſit opinionis, minime tamen cuſtodia carebit; ſed & aliquando illis, maxime qui nutriti ſunt in Monaſterio, ſi in moribus viri eſſe noluerint, virilis ætas nihil eis profuerit, ut cuſtodia ſolvantur: hujuſmodi ergo ſumma vigilantia cuſtodiendi ſunt. Unuſquiſque debet habere gravem & ſapientem cuſtodiam, nuſquam ſine cuſtodia debet eſſe, non debet ſine cuſtodia paſſum pedis ire extra conventum, in quo qui poſitus fuerit. Primum in dormitorio lectus ejus eſt prope lectum cuſtodis ſui, ad quem abſque illo nec accedit, nec recedit; in nocte vero quocumque perrexerit, portat ante ſe laternam, cuſtode prævidente, ut candelam habeat accenſam, qui ſi eum duxerit ad neceſſarias, poſtquam ipſe ſurrexerit, jugiter intuetur eum, quamquam & laterna ſit ante eum. Si vero in nocte opus habuerit ſurgere, excitato cuſtode, & accenſa laterna pergit ad neceſſaria, nec prius a cuſtode in reditu extinguitur, quam juvenis collocetur. Cuſtodes poſt Matutinos, & cum itur ad proceſſionem, debent eas accendere; & poſtquam juvenes ſe collocaverint, ſemper extinguere. Si vero de choro aliquis ipſorum exierit, ut eat in dormitorium, ſeu propter quamlibet cauſſam; tunc ipſemet extra chorum accendit: cum autem revertitur, uſque in chorum affert ipſam laternam, & coram omnibus extinguit.

II. „ Si Cuſtos eum in Eccleſiam duxerit, non eum deſerit, uſque dum perveniat in chorum; & in refectorium, donec ſit inter oſtium, & in præſentia conventus.

III. „ Si notatus fuerit ad coquinam, ante ſonitum non vadit ad eam.

IV. „ Ad tres orationes, quæ rite fiunt ante Nocturnos, vel poſt Completorium, ſeu in die; ad illas ſimiliter tres, quæ fiunt, ſive in hyeme ante Tertiam, ſive in æſtate, vel in omnibus XII. Lect., & in octavis ante Primam, numquam ab invicem ſeparantur.

V. „ Juvenis autem quiſque habet ſuum cuſtodem, & ubique ſequitur ordinem cuſtodis ſui, niſi tantum ad proceſſionem, ſi ipſe cuſtos eſt converſus: tunc enim ſi ipſa proceſſio talis eſt, in qua dicatur cantus, commendabit cuilibet Cantorum, cui inſit gravitas, & maturitas morum; non enim neceſſe eſt, ut ſemper quæratur talis, de quo dictum ſit in capitulo ab Abbate, vel Priore, quod poſſit eſſe cuſtos, ſi notum fuerit de eo, quod ſit convenientis ætatis, & honeſtæ vitæ, ac morum; & etiam quando aliquis eſt tertius, vel quartus aut quintus, a Domno Abbate, vel Priore, & eſt cuſtos juvenis, non vadit in ordine illius juvenis ad proceſſionem, ſed commendatur alicui ordine inferiori. Conſuetudo namque eſt, ut numquam ſtet juvenis in quinta ſtatione a Domno Abbate, vel Priore, ſed etiamſi neceſſe fuerit, ponis ſuper ſe juniores ſuos, quæ ſunt majoris (a) perſonæ. Cuſtos autem numquam mutat ordinem ſuum, niſi forte talem cuſtodiat, qui aliquo modo adjudicatus fuerit ultimus.

VI. „ Eſt etiam mos, ut cum in Dominicis diebus, vel in hujuſmodi feſtis reveſtiuntur, ſi aliquis eorum prior aliorum eſt reveſtitorum, ſuperponuntur ei in proceſſione, aut etiam in choro alius maturior, cujuſcumque ordinis ſit.

VII. „ Quod ſi in cuſtodia eſt Diaconus, vel Subdiaconus lecturus Evangelium, vel Epiſtolam, ſi tale quid ei contigerit, ut legere non poſſit; propter hoc nec verbo, nec ſigno quamquam ſui ſimilem appellat, ut pro ſe legat, ſed ejus cuſtodi cum teſtimonio cuſtodis ſui innoteſcit. Aut ſi maluerit, impoſſibilitatem ſuam maturior per cuſtodem innoteſcet Armario, ut ipſe tempeſtive provideat, cui tale officium injunget.

VIII. „ Cum ponuntur juvenes extra ſcolas puerorum, & benedicuntur, conſuetudo eſt, ut ſint juniores omnium, qui prius fuerint benedicti. Si vero cum illis novitii fuerint, juvenes erunt omnium priores.

IX. „ Dum locutio eſt in clauſtro, numquam debet cuſtos juvenis eum alii commendare, niſi talis neceſſitas cogat, quæ non valeat prætermitti.

X. „ Cum cœnatur ſero, ſi finita cœna candelæ per clauſtrum ponuntur, antequam fratres exeant refectorium, juvenes debent habere laternas accenſas in proceſſione illa, & hoc providere (b) eſt cuſtodum ipſorum.

XI. „ Numquam ſedere ita debent juvenes in clauſtro, ut habeant viſus ſuos verſos ad ſcolas infantium, vel ſibi ad invicem.

„ Cum raditur conventus, cuſtodes radunt eos, & juvenes viciſſim ipſos; ſi vero cuilibet cuſtodi non licuerit, vel neſcierit radere, licet ei bene commendare alteri; tantum, ut dictum eſt, notum ſit de eo, quod ſit maturæ mentis: & etiam ſi aliquis hujuſmodi indiguerit, poteſt ei cuſtos præcipere, ut eum, radat.

XII. „ Numquam debet ſe juvenis jungere alii, qui videtur juvenis eſſe, in quovis negotio, etiam ſi ille non ſit in cuſtodia, nec loqui, vel adjuvare eum ad reveſtiendum, vel ad tale quid, vel etiam ſignum facere, niſi de qualibet neceſſaria re, videnta, & audienta, & concedente cuſtode, & ſedente inter utrumque: alii vero maturiores, qui bonæ opinionis ſunt, poſſunt cum juvenibus loqui de neceſſariis, & utilibus rebus; ſed tamen ſemper audientibus cuſtodibus.

XIII. „ Sconſa illa, quæ portatur ad Lectionem ad pervidendum, utrum fratres dormiant, ſi ponatur ante juvenem, portabit eam per majorem chorum tantum, ac peracto circuitu ponat eam ſuper gradum, ante quem capitur venia, cum reditur de Lectione; levare autem eam inde, & portare extra chorum, converſorum eſt, qui ſunt in choro. (c).

XIV. „ Illis, qui legunt Epiſtolam, vel Evangelium, cuſtodia exhibetur, uſque dum perveniant ad altare. Qui vero Sacerdos eſt, talem converſum accipit, qui bene poſſit eum cuſtodire; non enim hujuſmodi cantant in conventu Miſſam.

XV. „ Cuſtodes non habent (d) aliam diſciplinam, niſi quod clament eos fortiter.

XVI. „ Illud autem multum cavendum eſt de eis, ut non ſint duo in infirmeria in una manſione. Et ſciendum eſt, quod ſi talis juvenis ſit in infirmarie, qui ſciatur rediculoſus, vel diſperſus eſſe, nullo modo debet ibi converſari ſine proprio cuſtode: ſi vero notum fuerit de aliquo, quod timeat Deum, & bonæ converſationis teſtimonio polleat, uni infirmorum, qui, ſicut dictum eſt, notus ſit, poteſt commendari, & ibidem quandiu poterit ſurgere, portabit laternam.

XVII. „ Eorum capita, & pedes, ſicut & puerorum per conſuetudinem, ex quo collocati ſunt, debent omni tempore ſtatim cooperiri.

XVIII. „ Singuli autem tales, ſi, ut ajunt, tergoribus ſuis voluerint eſſe conſultum, summopere caveant in omni loco, ne abſque mediatore ſtent ſimul, aut ſedeant in eccleſia in capitulo, in refectorio, vel alicubi, ne ve ſe ad invicem impingant, quando conventus quoquam cumulatim incedit; ut aliquando eccleſiam intrando, vel exeundo, vel quando libros in armariolum, quod eſt in clauſtro, reponunt, vel accipiunt.

XIX. „ Hoc etiam non negligunt, ſi eſt eorum ſtatio adhuc in medio choro, & unius ex una parte, alterius ex altera, ut ita ſtent, ne dorſa eorum e regione ad invicem ſint converſa.

XX. „ Hoc quoque cavendum eſt illis invicem, ne umquam ullo modo alter contingat alterum, ſicut mos eſt, quod omnes cuſtodiant ſe de tactu infantum.

XXI. „ Omnes illi, qui in reja ſtent, quando privatis diebus reveſtiuntur ad Epiſtolam, ſive ad Evangelium, vel ad quodlibet altaris officium, non ideo mutant ſtationem rejæ ad Tertiam; ſed ſi fuerint duo ex una parte prior, qui in choro fuerit ad ſolam illam horam, ponet alterum ex alia parte; numquam enim vel reveſtitus, vel diveſtitus debet aliquis motere chorum ſine juſſione; & ſi diveſtito ſemel præcipitur, non debet in chorum ſuum ſine altero præcepto redire.

XXII. „ In privatis diebus, quando fratres ſe jactant ſuper formas, poſſunt ad ſcabella ſedere in ſuffragiis Sanctorum; aliis vero diebus non licet, ſed ſtant, & ſicut infantes, levent, & baſſant erecti ad antiphonas, inclini ad collectas.

XXIII. „ Ipſis quoque, ſicut ad orationes Matutinorum, & Completorii, ſic etiam ad letaniam cuſtodibus ſuis debent eſſe conjuncti.

CAPUT VII.

De tonſura, & raſura Fratrum.

I. DE veterum Monachorum tonſura quinque potiſſimum hoc capite inveſtigare animus eſt: 1. An

vete-

(a) Conſ. Clun. MS. minoris.

(b) Conſ. Clun. MS. addunt: Et tunc, & cum opus fuerit.

(c) Conſ. Clun. MS. addunt: Sicut eam afferre in primis eorum Converſorum eſt, qui ſunt extra chorum.

(d) Conſ. Clun. MS. addunt: Super eos.

veteres Monachi caput ſibi tonderent. 2. Quæ, qualiſve eſſet eorum tonſuræ forma. 3. A quo prima ipſis conferretur. 4. A quibus, & quoties renovarentur. 5. Quænam inter tondendum ſe obſervarent.

II. Ad primum quod ſpectat, negavit Salmaſius in prolixa, & erudita de cæſarie, & coma Epiſtola, antiquos Monachos attonſos fuiſſe. Verum ejus ſententia refellitur non ſolum ex Regula S. Pachomii cap. 54. præſcribentis, *ut nullus attondeat caput abſque Majoris imperio*, ut nimirum non quovis tempore pro libito, ſed ſtatis intervallis tonſuram renovarent. Verum etiam ex nuper edito S. Athanaſii Syntagmate doctrinæ ad Monachos, &c. pag. 16. ubi ſic loquitur: „ (Promiſſam cæſariem non ale, quod ejuſmodi ſpeciem præſciderit Apoſtolus;) ex libro de Eccleſiaſtica Hierarchia, quem Dionyſio Areopagitæ attribuunt; ex vulgatis a Franciſco Turriano canonibus Arabicis Concilii Nicæni cap. 76., qui licet e Concilio Nicæno non fuerint editi, aliquam tamen præ ſe ferunt antiquitatem; ex S. Hieronymo Epiſtola 48. ad Sabinianum; ex Regula S. Benedicti cap. 1., qui Sarabaitas redarguit, quod per *tonſuram* Deo mentiri dicerentur; ex Sancto Gregorio ad Fortunatum Epiſcopum Neapolitanum ſcribente lib. 8. epiſt. 23., ut Monaſteriis omnibus interdiceret, ne quos ad converſionem ſuſcepiſſent, priuſquam biennium in converſatione compleſſent, auderent tonſurare; denique ex Regula S. Iſidori prohibentis, ne quis *Monachorum comam nutrire* auderet, & ex aliis infra citandis auctoribus.

III. Conſtat tamen aliquot Monachos attonſos haud fuiſſe, ſed ſibi ipſis comam nutriviſſe; inde enim tanquam decepti ab Epiphanio redarguuntur: „ (Sed & in alia forma, *inquit hæreſ.* 80., præoccupati ſunt iidem venerandi noſtri fratres, qui in Monaſteriis per Meſopotamiam degunt .... nam & comas muliebres producunt, & ſacco conſpicuo procedunt; (& paulo poſt:) Alienum eſt a Catholica Eccleſia ſaccus conſpicuus, & coma extenſa;) & ab Auguſtino in libro de Opere Monachorum cap. 33. ubi ſic loquitur: „ (Sed & alii ſunt (Monachi), quos iſto ſermone corripimus; illos, qui hoc uno vitio capillorum contra Apoſtolicum præceptum demiſſorum oſtendunt, & perturbant Eccleſiam.) Et certa de Giruvagis manifeſta ſententia eſt, eos crinitos fuiſſe; nam in ſexta Synodo jubentur tonſi capillis Monaſterium intrare, aut in ſolitudinem ſecedere: „ (Eos autem, *inquit can.* 42., qui dicuntur Eremitæ, qui quidem nigris veſtibus & capite *comati*, urbes obeunt, ſtatuimus, ſi elegerint *tonſis comis*, reliquorum Monachorum amictum ſuſcipere.) Idem ſentiendum eſſe de Anachoretis exiſtimo, quos ſatis veriſimile eſt novaculas, aut forcipes in eremo ſecum non detuliſſe; & hos fortaſſe notare voluit Auguſtinus in libro de Opere Monach. cap. 31. cum ait: „ (Vereor in hoc vitio plura dicere, propter quoſdam crinitos fratres, quorum præter hoc multa, & pene omnia veneremur;) unde & de Sancto Antonio legitur in Reg. Solit. cap. 67., quod cum Monachum quendam oſtentationis vitio cecidiſſe accepiſſet, *flere cæpit, & capillos ſibi trahere*; & de Theodoſio Antiocheno Abbate ſcribit Theodoretus in Philoth. cap. 10., quod „ (geſtaret comam ſordidam, & quæ ad ipſos uſque pedes pertingebat, & ulterius etiam progrediebatur; & ideo erat lumbis ejus alligata;) & inter alias oppoſitionis quorumdam Epiſcoporum cauſſas ad electionem S. Martini ad Epiſcopatum Turonenſem, una hæc erat, eum eſſe *veſte ſordidum, & crine deformem*, quemadmodum ſcribit Severus Sulpicius in ejus vita l. 1. Sæculo etiam XI. Martinus alter Monachus, & Eremita, teſte Petro Damiani Opuſc. 51. cap. 5. „ (per tria ferme luſtra non prodiit, ſed neque capillos totondit, neque barbam raſit: (additque;) hoc ſiquidem & ipſi crines evidenter eſſerunt, qui jam jam forte prolixiores illi talo tenus fluunt. Quamquam hoc diſtrictionis genus minime probemus.) Sed hæc quorumdam dumtaxat erant Monachorum exempla, quos in hoc redarguerunt SS. Patres, ut patet ex citatis locis S. Epiphanii, S. Auguſtini, ſextæ Synodi, & hoc Petri Damiani: ceterum omnes communiter Monachi comam deponere ſolebant; quamvis in modo, & forma, qua tondebantur, non eſſet una omnium ratio; ſed pro locorum conſuetudine, ac præpoſitorum voluntate longe diverſa.

IV. Alii enim novacula ad cutis uſque planitiem radebantur, ut colligimus ex Socrate lib. 3. hiſt. c. 1. cum Julianum Apoſtatam dictum, priuſquam Cæſar a Conſtantio Auguſto fratre patrueli crearetur, *abraſa cute* vitam monaſticam ſimulaſſe ſcribit; & ex Salviano Maſſilienſi Epiſcopo aſſerente lib. 3. de ver. jud. & provid. Dei, Carthaginenſes ſine convitio, & exſecratione videre vix potuiſſe Monachum *præciſis comarum fluentium jubis ad cutem tonſum*; confirmaturque ex illis Paulini verbis epiſt. 7.: „ (Nos adeant, & reviſant conſervuli, & compallidi noſtri, non improba attonſi capitis fronte criniti, ſed caſta informitate capillum ad cutem cæſi, & inæqualiter ſemitonſi, & deſtituta fronte præraſi, & ornatu pudicitiæ inornati.

V. Alii vero, ut ex his poſtremis Paulini verbis evincitur, non omnino ſibi cutem denudabant, ſed forcipibus capillorum ſuperfluitates inculte ſibi præſcindebant, ita ut, cum nonnihil creviſſent, facile manu apprehendi poſſent, unde & *ſemitonſi* appellabantur, quod non integros ſibi raderent capillos; & certe Regula SS. Pauli, & Stephani c. 29. ſolos infirmos, dictante medico pro humore contrario, *preſſius* tonſurari permittit, & apud noſtros S. Talto, ut ſcribit Ambroſius Antpertus in vita S. Paldonis, fertur n. 17. ſæc. 3. part. 1. „ (ex quo ad Monachi habitum venit .... numquam caput laviſſe, numquam novaculam ſuper caput ejus, aut barbam duxiſſe.) Similiter & S. Romualdus referente Petro Damiani in ejus vit. c. 52. „ (novaculam numquam in ſuum caput patiebatur aſcendere, ſed ipſe ſibi ſolebat excrementa capillorum, & barbæ forcipibus attondere;) & S. Odo Abbas Cluniacenſis l. 2. Collat. n. 34., de quodam religioſo ſuo Monacho refert, quod „ (frequenter cum ſolus oraret, capillos ſibi diſtrahere ſoleret.) In Trevirenſi etiam S. Aucharii Monaſterio puer arreptitius in Magiſtrum ſuum convitiando aſſiliens, *eum tenacius per capillos traxit*, ut ſcribit Theodericus Monachus in libro Miracul. S. Celſi Epiſc. Trevir. n. 5. apud Boll. 23. Febr. Denique Petrus Venerabilis ad Gislebertum Eremitam ſcribens inter alia, quibus ab eo fugandum eſſe otium docet, opera; „ (ad comenda, *inquit*, vel purganda fratrum capita pectines apte;) nonnihil ergo longos geſtabant capillos, alioquin quomodo comarentur? Pexendi capitis etiam his in ritibus non ſemel occurrit mentio. Confirmantur hæc omnia ex libro 2. c. 7. Dialog. S. Greg. Papæ, ubi refert Placidum puerum a S. Benedicto ad hauriendam aquam miſſum, & in lacu delapſum, a S. Mauro per *capillos* apprehenſum, ex aquis extractum fuiſſe; non enim placet, quod ad hanc ſibi objectionem reſpondet Benedictus Haeftenus lib. 5. tract. 9. diſq. 1. S. Placidum adhuc puerum e patre Tertullo jam tunc primum oblatum, eo tempore fuiſſe novitium, nec proinde ante ſolemnem profeſſionem attonſum: nam & illa ſolemnis oblatio vim profeſſionis obtinebat, puerosque Deo ita conſecrabat, ut ad ſæculum deinceps redire non poſſent, ut probamus in comment. ad cap. 59.; eaque ſemel peracta veri cenſebantur Monachi, unde & ipſe S. Placidus licet puer, tamen a S. Gregorio ibidem, & a Fauſto in vita S. Mauri num. 11. *Sancti viri Monachus* appellatur, ipſique pueri antequam offerrentur, aut ſaltem ſimul ac oblati fuiſſent, tondebant, ut patet ex antiquo Scriptore lib. 1. Miracul. S. Richarii Abbatis cap. 14. ſæc. 2. pag. 219., in quo Albericum puerum Monaſterio Centulenſi parentes offerentes, ei *ſumta forcipe capitis inſtar coronæ totonderunt*; ex vita S. Willibaldi n. 4. ſæc. 3. part. 2. pag. 369.; ex Statutis Lanfranci cap. 18. „ (Offerendus puer ſecta ſibi prior corona, manibus portans hoſtiam .... a parentibus offeratur ... dehinc ducatur ad radendum, & veſtiendum, ſicut noſtri Ordinis conſuetudo eſt;) & ex his, quæ ſupra diximus c. 4.

VI. Ut vero de tonſuræ figura aliud diſſeramus; alia fuit apud Græcos, alia fuit apud Latinos Monachos. Græci enim in formam crucis attondebantur, ut patet ex eorum Euchologio, ubi in ordine inſtituendi novitii legitur: *Sacerdos tondet eum in formam crucis*; quamvis ex Theoria S. Germani Epiſcopi Conſtantinopolitani totum ſibi caput totondiſſe olim videantur. Certe in edito nuper S. Athanaſii Syntagmate doctrinæ ad Monachos &c. pag. 16. legitur: „ (Promiſſam cæſariem non ale, quod ejuſmodi ſpeciem præſciderit Apoſtolus. Noli tondere mentum, ſique tonderis, noli circumradi;) & tamen in vulgatis a Franciſco Turriano canonibus Arabicis Concilii Nicæni c. 76. præſcribitur, ut „ (Religioſi tum Monachi, tum Moniales habeant alia indumenta, & alios mores, quam habent laici, ac tondeant caput in modum coronæ.) Hæc erat Latinorum Monachorum tonſura, quam videre eſt in Regula Sancti Fructuoſi cap. 16. decernentis, ut turpis Monachus „ (publice verberetur, coronam capitis, quam geſtat, amittat, decalceatuſque turpiter opprobrio pateat;) in vita S. Rictrudis, ubi de Sancto Mauronto dicitur, quod S. Amandus „ (deciſa capitis ejus come in clericum totondit, & coronæ ſignum geſtare fecit,) ſæc. 2. p. 946. apud Ethilvulfum in carmine de viris piis Lindisfarnenſibus, ubi de receſſu Eandmundi Ducis capite 4. ita canit:

Gaudebatque ſuo capiti portare coronam, &c.

VII. Et in vit. S. Stephani Abbatis Obazinenſis l. 3.

n. 4.

n. 4. „ (Et quia tempus raſuræ præterierat; ipſe vero propter infirmitatem radi permiſſus non fuerat, incumbente jam morte radi ſe incunctanter præcepit, ut corpus ægrum magis excruciaret, ad Dominum continuo migraturus novus, & *coronatus* intraret.) Sanctimoniales etiam aliquando in formam coronæ attonſas fuiſſe legimus, ut in vita S. Gertrudis Abbatiſſæ Nivialenſis ſæc. 2. cui mater Itta in Nivialenſi Monaſterio monaſticen profeſſa timens, „ (ferrum tonſoris arripuit, & capillos S. puellæ ad inſtar coronæ abſcidit,) ac deinde Epiſcopis velandum præſentavit. Ita etiam Montanæ Virginis Meter capillo *ad inſtar coronæ abſcidit*, ut lego in ejus vita apud Labb. tom. 2. Bibl. nov. p. 594.

VIII. Qui tamen ex Monachis erant Laici, & non Clerici capillos quidem tondebant, at coronam non geſtabant. Porro ex Clericis alii majorem, alii minorem præferebant coronam, ut videre eſt in pluribus antiquis picturis quales ſunt eæ, quas exhibet Browerus in lib. 2 Fuldenſium antiquitatum cap. 16. In tumulo Otgerii, & Benedicti illuſtrium ſub Carolo Magno Heroum, poſtea Monachorum, ut extat etiam nunc in Baſilica S. Faronis apud Meldos, corona capitis eſt trium circiter digitorum. Nunc vero apud nos qui choro deputati ſunt Monachi, hi toto capite ad cutis planitiem tondentur, excepto inferiori circulo capillorum juxta antiquam clericorum formam quæ ſtatuitur in Concilio Toletano IV, can. 40. his verbis: „ (Omnes Clerici, vel Lectores, ſicut Levitæ, & Sacerdotes detonſo ſuperius capite toto, inferius ſolam circuli coronam relinquant: non ſicut huc uſque in Galiciæ partibus facere Lectores videntur, qui prolixis, ut Laici, comis in ſolo capitis apice modicum circulum tondent; ritus enim iſte in Hiſpaniis hucuſque hæreticorum fuit;) & videre eſt apud Gregorium Turonenſem in lib. de vitis Patrum cap. 17. ubi de S. Niceto: „ (Cum partu fuiſſet effuſus, *inquit*, omne caput ejus, ut eſt conſuetudo naſcentium infantum, a capillis nudum cernebatur; in circuitu vero modicorum pilorum ordo apparuit, ut putares ab eiſdem coronam Clerici fuiſſe ſignatam.)

IX. Fuit & aliud Scotorum Monachorum tonſuræ genus, quod a Simone Mago prodiiſſe tradit Beda lib. 5. hiſt. gent. Angl. c. 22., & quod propterea improbat, nec tamen omnino damnat propter ſanctiſſimos, & graviſſimos viros, inter quos „ (Adamnanus, *inquit*, Abbas, & Sacerdos Columbenſium egregius,) qui eo utebantur. Nimirum primo aſpectu in frontis ſuperficie videbatur præferre ſpeciem coronæ, at ubi ad cervicem conſiderando perveniſſes, decurtatam eam, quam te vidiſſe putabas inveniebas. Sed in his omnibus non magni refert, cum „) tonſuræ diſcrimen non noceat, quibus pura in Deum fides, & caritas in proximum ſincera eſt,) ut ſequitur Beda. Romanam tamen apud Scotos tonſuram primum invexerat S. Patricius, at hanc quæ in ſemicirculum deſinebat, adinvenit Loigari Regis ſubulcus, quæ magnarum poſtea contentionum fomes origo extitit, de quibus vid. præf. in ſæc. 3. part. 1. §. 1.

X. Jam vero quærendum eſt, a quibus maxime Monachi tonderentur, qua in re audiendus eſt in primis Nebridius a Mundelheim in antiquario Monaſtico epiſtola 60. ubi ſic diſſerit an. 756. c. 11. „ (Ante mille circiter annos nonnulli tondebant ſemetipſos, nec tamen vivebant in cœnobiis. Hos juſſit concilium Pariſienſe tradi in ordinem regularem, ideſt Monaſticum, vel in ordinem Canonicum, nempe Clericalem. Nonnulli in parva ætate tonſuram religionis cum habitu accipiebant a parentibus. Hi in Concilio Toletano X. an. 656. c. 6. jubentur manere in religione, ſi aliquandiu toleratunt. Alioquin tonſurare monachos communiter ad Abbates pertinebat: Nullus præter Epiſcopum, ait Concilium Pictavienſe an. 1109. coronas benedicere præſumat, exceptis Abbatibus, qui illis tantummodo coronas faciant, quos ſub Regula S. Benedicti militaturos ſuſceperint. Et in Concilio Salisburgenſi an. 1274. c. 14 decernitur: nullus Prælatus religioſum tonſuret, aut veſtes benedicat, niſi recipiat unam de approbatis regulis, & ſe deſtinet certo loco. Poterant tamen Abbates officium hoc committere aliis, ſicut hodie per alios novitiis habitum conferunt: Sic Hugo Franciæ Rex truſus in monaſterium S. Galli, deinde in Prumienſe ſub Abbate Ansbaldo, tonſus eſt a Reginone loci cuſtode:) Hæc ille. Abbatis ergo erat, cum primum fratres, ſive in habitus monaſtici ſuſceptione, ſive emiſſa profeſſione capillos deponebant, tonſuram conferre, idque ad altare, ut patet ex Regula Magiſtri c. 90 „) Tondeatur autem ſic (ſcilicet novitius poſt annum completum,) ſtet ipſe frater in medio oratorio curvatis genibus, tondente eum Abbate pſallentibus in circuitu cunctis:) ex Fauſto in vita S. Mauri Abbatis n. 52. qui Florum ante altare habitu monaſtico indutum primus ipſe totondit, deinde Rex Theodebertus, poſtea de optimatibus ejus, quicumque voluit; ex Gregorio Turon. de vit Patr. c. 3. in vita S. Galli Epiſcopi, qui „ (monaſterium Cromonenſe expetiit ſextum ſitum ab Arverna urbe milliario, ſuppliciter Abbatem exorans, ut ſibi comam capitis tondere dignaretur; (& paulo poſt) tunc Abbas illis nunciis referentibus puerum clericum fecit;) ex eodem iterum in vita S. Venantii Abbatis cap. 9., qui cum acceſſiſſet ad Silvinum Abbatem, hic „ (gratias agens Deo pro fide pueri, addita etiam prædicatione Sacerdotali juvenem totondit, & gregi monaſteriali adſcivit;) Ex vita S. Theodfredi Abbatis n. 7. ſæc. 3. part. 1. in quo Calmiliacenſe Cœnobium ingredienti S. Meneleo Abbas Eudo comam capitis depoſuiſſe legitur; ex Cronographo Fontanellenſi de S. Angeſiſo ejuſdem loci poſtea Abbate ita ſcribente Spicil. tom. 3. „ (Tenente locum regiminis hujus Cœnobii Gitovvaldo Abbate propinquo ſuo, hoc adiit monaſterium, tonſuramque capitis ab eo accepit.) Denique ex libro Uſuum Ciſterc. c. 102. in quo decernitur, ut „ (qui monachus fieri voluerit completo anno probationis, vocatus in capitulo coram omnibus quid de rebus ſuis, ſi quas habet, fieri debeat, diſponet. Poſtea benedicatur ei corona ab Abbate in eccleſia ſi laicus fuerit, aſſiſtente ei Cantore, & Sacriſta, compleatque benedictionem, ſicut in collectaneo habetur. Capillos vero comburat Sacriſta in piſcinam ad hoc deputatam: Deinde tondeatur in monachum.) Ex his poſtremis verbis habemus, non ſolum primam tonſuram monachis ab Abbate collatam fuiſſe, ſed nec ipſos novitios probationis tempore ullam geſtaſſe tonſuram, idque juxta Aquiſgranenſis Concilii decretum can. 34. ſtatuens, ut ipſe novitius „ (nec tondeatur, nec veſtimenta priſtina immutet, priuſquam obedientiam promittat;) & tamen legimus S. Guilelmum Ducem, & monachum Gellonenſem in ejus vit. n. 23. ſæc. 4. in ipſo tirocinii monaſtici initio auro textis veſtibus exutis, monaſticas ſuſcepiſſe, barbam, & comam depoſuiſſe, ejuſque capillos Deo conſecratos fuiſſe; ſed fortaſſe in ipſo tirocinii initio obedientiam promiſerat, ut multos feciſſe conſtat; & certe Anonymus vitæ ſcriptor rem enarrans, *Per Dei gratiam ſolemniter benedicitur*, inquit: porro benedictio, & profeſſio novitiorum apud veteres idem ſonant. Ipſi vero ab Abbate præciſi capilli Deo conſecrabantur, ut patet tum ex vita prædicti S. Guilelmi: „ (Coma nobili, barba venerabili depoſita, *& Deo conſecrata*, veſte apoſtolica inſtar Crucis induitur;) tum ex Regula S. Aureliani n. 4. „ (Si quis laicus tonſurandus eſt, de capillis ejus in confeſſionem mittatur, quæ ei teſtimonio ſit.)

XI. Quod de monachis hic diximus, idem de Sanctimonialibus intelligendum eſt, quibus monaſteriorum matres, ut primum Deo ſe vovebant, crines abſcindebant, ut diſcimus ex S. Hieronymo in epiſtola ad Sabinianum epiſt. 48. „ (Moris eſt in Ægypti, & Syriæ monaſteriis, ut tam virgo, quam vidua, quæ ſe Deo voverint, & ſæculo renuntiantes omnes delicias ſæculi conculcarint, crinem monaſteriorum matribus offerant deſecandum, non intecto poſtea contra Apoſtoli voluntatem inceſſuræ capite; ſed ligato pariter, & velato.)

XII. Poſtquam autem ſolemniter ab Abbate ita attonſi erant monachi, etiam ab Epiſcopo ut in Clerum adſciſcerentur, accipere tonſuram non tenebantur, nam reipſa veri cenſebantur, erantque Clerici. Immo ipſi Abbates aliquando Clericalem tonſuram non monachis conferebant, ut patet in l. 1. de geſtis SS. Rotonenſium cap. 4. ubi S. Convojonus Abbas Retvvili totondit, & Clericum fecit.

XIII. Ubi vero ſemel ab Abbate attonſi eſſent monachi, de cetero ſeipſos invicem tondere ſolebant; quonam autem tempore tonſura renovarent, paucis ediſſero. Apud veteres monachos, quorum rationes omnes ex uno Abbatis arbitrio pendebant, nullum renovandæ tonſuræ tempus fixum, conſtitutumque legimus, ſed ubi juſſiſſet ille, ſibi mutuo capillorum excrementa præſcindebant. Ita innuit Regula S. Pachomii n. 54. decernens, ut „ (nullus attondeat caput abſque majoris arbitrio;) & Regula SS. Pauli, & Stephani, quam ſæculo v. ſcriptam eſſe ſuſpicantur: „ (Nullus fratrum *inquit* n. 29. audeat tonſurari ſine oratione Abbatis.) S. Hilarion non niſi ſemel in anno ſcilicet ad Paſcha, tondebatur. S. Ebrulfus Abbas Uticenſis, uti legimus in ejus vita n. 20. ſæc. 1. Bened. in monaſterio ſingulis annis ter renovabat tonſuram: Idem de S. Alberto Abbate Gambronenſi ſcribit Anonymus in ejus vita n. 3. Antiquos Gemmeticenſes noſtros ſingulis ſabbatis id egiſſe ſuſpicabitur non nemo ex illis de vita S. Aicadri verbis n. 25. ſæc. 2. „ (Quadam die, quæ nominabatur

Digitized by Google

„ batur Sabbatum, quo ſolent monachi exercere novitia,
„ ſanctus Dei famulus præcepit cuidam monacho procu-
„ ratori ſuo, ut capillos ſancti ſui capitis cum forcipe
„ adæquaret;) ſed ille locus non adeo clarus eſt. Po-
ſtea in Concilio Aquiſgranenſi ſtatutum eſt „ (ut in Qua-
„ drageſima niſi in ſabbato ſancto non radantur, in alio
„ autem tempore ſemel per quindecim dies, & in octa-
„ vis Paſchæ.) Paullo prolixius ſpatium interponit Grim-
laicus in ſua ad Solitarios Regula c. 50. ubi ſic loquitur:
„ (Solitarii, & præcipue illi qui ſacra myſteria contre-
„ ctant, de quadraginta in quadraginta diebus ſe radant,
„ & capillos tondeant:] paullo vero brevius antiquæ
Germaniæ conſuetudines n. 32. nimirum „ (a prima
„ quoque hebdomada Quadrageſimæ, *inquiunt*, non ſe
„ radent uſque in ultimam; reliquo tempore ad raden-
„ dum duodecim dies deputentur, niſi forte aliqua ex-
„ pectetur feſtivitas valde proxima.) Petrus Damiani
de inſtitutis Congregationis ſuæ agens ita tonſuræ reno-
vandæ tempus determinat opuſc. 15. c. 18. „ (Radant
„ autem caput per menſes ſingulos, exceptis Quadrage-
„ ſimis duabus, quæ nimirum ſine lavacro capitum tran-
„ ſigendæ ſunt.) De Cluniacenſibus audiendus eſt Udal-
ricus l. 3. c. 16. „ (Vices radendi hæ ſunt per annum:
„ 1. ante vigiliam Natalis Domini, inter quem & ſe-
„ ptuageſimam, quia diverſo modo ſeptimanæ ſunt, nunc
„ plures, nunc pauciores, ibi nullus terminus eſt præfi-
„ xus, niſi Prior viderit, quomodo convenientius fieri
„ poſſit. Veniente ſeptuageſima de vice ad vicem tres ſe-
„ ptimanæ ſemper intermittuntur. Ante Paſcha in illa
„ tertia feria eſt radendum, maxime quia eo die in clau-
„ ſtro licentiam habent loquendi. Poſt Paſcha ad illam
„ Dominicam: *Miſericordias Domini*. Ante Rogationes
„ in illa feria v. ſi tamen nulla feſtivitate interveniente
„ impediatur. Ante Pentecoſten, de quo die quia rurſus
„ diverſæ ſunt ſeptimanæ uſque ad ſolemnitatem SS. Pe-
„ tri, & Pauli, rurſus quoque raſura permittitur in de-
„ liberatione Prioris. Poſtea non erratur de ulla vice,
„ quia ita eſt conſuetudinaliter ordinatum, ut ſemper ſe
„ radant ad Tranſlationem S. Benedicti; ad Vincula S.
„ Petri: ad Aſſumtionem S. Mariæ: ad ejus Nativita-
„ tem: ad Feſtivitates S. Michaelis, S. Lucæ Evangeli-
„ ſtæ, S. Martini: ad Adventum Domini.) Idem ha-
bent conſuetudines S. Benigni cap. 33. Sed paullo aliter
ordinavit poſtea Petrus Venerabilis ſtatuens Statut. 33.
„ (ut 1. raſura fieret die præcedente vigiliam Natalis
„ Domini. 2. Propter aſſiduam mutationem quadrageſi-
„ malis initii juxta Domini Abbatis aut Prioris diſpoſi-
„ tionem, medio vel congruo die inter jam dictam ra-
„ ſuram Natalis Domini, & primam Dominicam Qua-
„ drageſimæ fiet .... 3. Sabbato præcedente eamdem
„ primam Dominicam Quadrageſimæ. 4. Feria tertia heb-
„ domadæ palmarum. 5. Sabbato Paſchalis Dominicæ,
„ qua cantatur *Jubilate Deo*. 6. feria VI. ante Penteco-
„ ſten. 7. Inter Pentecoſten, & Natalem Apoſtolorum
„ Petri, & Pauli; ſed quando hæc prolixitas temporis
„ exegerit. 8. Die præcedente vigiliam Apoſtolorum Pe-
„ tri, & Pauli. 9. Vigilia S. Jacobi. 10. Die præce-
„ dente vigiliam Aſſumtionis B. Mariæ. 11. Vigilia
„ Nativitatis ejuſdem B. Mariæ. 12. Vigilia, S. Mi-
„ chaelis. 13. Vigilia omnium SS. 14. Vigilia S. Andreæ.

XIV. Ciſtercienſes ex libro Uſuum c. 85. ſepties tan-
tum in anno radebantur, nempe „ (in Natali Domi-
„ ni: ad Dominicam quinquageſimæ, ſive ad Paſcha:
„ ad Pentecoſtem: ad feſtum S. Mariæ Magdalenæ: ad
„ Nativitatem S. Mariæ: ad feſtivitatem omnium SS.) Po-
ſtea tamen ad petitionem Johannis Cardinalis S. Lauren-
tii in Lucina, qui ad mandatum Domini Papæ propter
reverentiam Sacramenti altaris percipiendi, ut augeretur
raſurarum numerus, requiſierat, capitulum generale anni
1257. permiſit, ut in anno duodecim ſint raſuræ, ſcilicet
in Natali Domini; in Purificatione B. Mariæ: prima Do-
minica menſis Martii: in Paſcha: in Aſcenſione: in vi-
gilia S. Johannis Baptiſtæ: in vigilia S. Mariæ Magdale-
næ: in vigilia Aſſumtionis B. Mariæ: in vigilia Nativi-
tatis ejuſdem: in vigilia S. Dionyſii: in vigilia omnium
SS.: & prima Dominica Adventus: raſura Converſorum
in ſuo antiquo ſtatu permanente. De tonſura Carthuſien-
ſium monachorum ita ſcribit Guigo in Statutis c. 9.
„ (Sexties in anno radimur ſervato ſilentio: in vigiliis
„ Paſchæ, Pentecoſtes, Aſſumtionis, omnium Sanctorum,
„ Natalis Domini, & in capite jejunii;) ſed in antiquis
Statutis hunc ita numerum auxerunt: „ (In Calendis
„ omnium menſium, *inquiunt* part. 1. c. 15. §. 16. ſervato
„ ſilentio radimur: Si vero in Calendis occurrit feſtum
„ capituli, radimur die præcedenti, in quo aliud feſtum
„ capituli non occurrit, Si autem Calendæ contingant fe-
„ ria II. III. IV. V. vel VI. poſt Dominicam in ramis
„ differtur raſura uſque ad vigiliam Paſchæ.)

XV. In tertia vero compilatione Statutorum „ (Ra-
„ ſura monachorum, *ajunt* c. 7. & Converſorum fiat per
„ totum ordinem bis in menſe; Priores tamen, Recto-
„ res, Vicarii monialium, & Procuratores, qui pro Do-
„ morum negotiis exeunt, radi poſſunt ſemel in hebdo-
„ mada; qui tamen quando cum monachis erunt, ſe cum
„ eis quo ad hoc conformare debebunt.) Cæleſtini et-
„ iam decimo quinto quoque die, ut in eorum conſtitu-
„ tionibus c. 8. §. 2. habetur: Burſfeldenſes ſingulis qua-
„ tuordecim diebus tonderi volunt, nec ultra tres heb-
„ domadas differri.

XVI. Quænam porro in ipſo tonſionis, raſuræque exer-
citio ſervarent, fuſius referunt antiquæ Farfenſis mona-
ſterii conſuetudines, Statuta Lanfranci cap. 12., Udalricus
l. 3. c. 16., & Divionenſes S. Benigni conſuetudines c. 33.,
quas hic deſcribimus, ſi quid in aliis diverſum extiterit,
poſtea notaturi. „ (Sonata tabula poſt capitulum, *in-
„ quiunt*, eumdum eſt ad radendum. Qui debent radere,
„ debent ſedere in uno ſcamno propter raſoria; qui vero
„ ſunt radendi, in altero propter ſcutellas: & tunc divi-
„ duntur eis, ita ut bini habeant unum raſorium, & unam
„ ſcutellam. Qui acceperit ſcutellam, non debet accipere
„ raſorium, & e converſo qui acceperit raſorium, non de-
„ bet accipere ſcutellam. Nullus ſtando, vel ſcutellam,
„ vel raſorium accipere debet. Frater quidam eſt huic
„ obedientiæ deputatus, qui ſervat raſoria in ſcrinio par-
„ vo, & ferat, quod cum voluerit, & opus eſſe vide-
„ rit, videlicet biduo, aut triduo præcedente ante raſu-
„ ram portat in clauſtrum, & tamen in parte ſedet extra
„ conventum, ipſa raſoria acuendo, & præparando; &
„ ad hoc præter intervalla in quibus conventus ſedet in
„ clauſtro, ad Miſſas, & ad officium, licet tamen ei, quam
„ adjutoribus, quibus Prior juſſerit, vacare. Cum gene-
„ ralis raſura fit, per eum dantur eis raſoria per Eleemo-
„ ſynarium ſcutellæ, atque eis raſis recipiuntur. Mox ut
„ Prior incipit: *Verba mea*, vel pſalmos familiares, [can-
„ tatur enim inter radendum pſalmodia eodem ordine, quo
„ in coquina, & inſuper pſalmi familiares uſque ad Veſ-
„ peros; qui vero ſunt de Veſperis, non cantantur)
„ debet eſſe a loquutione ſilentium, uſquequo finitis pſal-
„ mis dicat Prior: *Benedicite*, niſi aliquis, qui radit in
„ primis, dicit: *Benedicite*. Quiſquis radit alterum, fro-
„ cum exuit, & in cuculla radit; qui vero raditur in
„ froco, cucullam exuit, & prope ſe ponit: Quod ſi for-
„ te pro aqua calida perrexerit apportanda, ipſam cucul-
„ lam decenter in brachio complicatam ſecum portat. Si-
„ ne cuculla nemo debet loqui. Unuſquiſque aquam ca-
„ lidam, quando communiter datur, debet ab alio unam
„ menſuram accipere; ſi vero ſolus fuerit, tunc poteſt
„ ipſe accipere. Donec pſalmi dicuntur, nullus debet ſibi
„ ungulas incidere, nec capillos cum forcipe tondere, ſic-
„ ut nec ſine cuculla reinduta; qui autem raſi fuerint,
„ prius cucullis induti debent ſe tondere finita pſalmo-
„ dia; deinde in illam triſantiam ire, in qua loquutio
„ ſolet eſſe, & libros accipere, ungulaſque, ſi fuerit opus,
„ incidere, loqui quiete de talibus, ac neceſſariis rebus.
„ Sub capillis autem debet eſſe unuſquiſque raſus, & in
„ media aure tonſus. Si qui non potuerint ante primum
„ ſignum horæ radi, poſſunt expectare ſecundum, quod
„ dum pulſatur, ſi nondum minime potuerint perfeciſſe,
„ non ideo decantant horam; ſed ibunt, & ſtabunt ex-
„ tra chorum cum capitio in capite. Finita autem hora
„ poterunt perficere in clauſtro, dum familiares pſalmi,
„ & letania dicuntur. Si vero nec tunc poterint perfice-
„ re, tam ipſi, quam alii, qui non potuerunt radi, exi-
„ bunt clauſtrum, & in calefactorio radentur. Si quis
„ poſt horam radendi ſupervenerit, non raditur, niſi cum
„ licentia, vel poſt Nonam, [quando loquuntur in clau-
„ ſtro. Ad illa intervalla, quæ facit conventus, uſque ad
„ Veſperos poterunt tonderi, ſine licentia in calefactorio,
„ alias minime. Parare vero illam aquam, & afferre in
„ clauſtrum, quæ neceſſaria eſt ad radendum, eſt eorum,
„ qui præterita hebdomada ſervierunt de coquina. Et ſcien-
„ dum, quoniam ea die qua raduntur, fratres non ſunt
„ in tanta diſtrictione, quanta in aliis; loquuntur enim
„ ſtantes, ubi raduntur, quod in aliis diebus minime li-
„ cet cuiquam. Infirmi autem prius una die raduntur,
„ niſi vel propter XII. Lect., vel propter defunctum in-
„ ſepultum remaneant.)

XVII. Ex his plurima obſervanda occurrunt. 1. Apud
veteres monachos locum tonſioni, raſuræque deſtinatum fuiſ-
ſe clauſtrum, ut videre eſt hic, in Statutis Lanfranci, apud
Udalricum, in antiquis Farfenſis monaſterii conſuet.,
in Pariſienſibus S. Germani, in libro Uſuum Ciſtercien-
ſium;

ſium; in quo tamen excipiuntur infirmi, qui in infirmitorio ſunt. 2. Non alios heic exercitio occupatos fuiſſe, quam ipſos monachos, qui ſe invicem radebant; qua in re conſideranda ſunt maxime Lanfranci verba c. 1e. „ (Juvenes, qui ſunt in cuſtodia ſuos radant, & cuſtodes ipſos juvenes: quod ſi cuſtos nequiverit, aut neſciverit radere, roget aliquem maturum fratrem, ut eum radat, ipſe tamen cuſtodiens eum juxta eum ſedeat: juvenes quoque ſive nutriti, ſive de ſæculo venientes, utrique tamen extra hujuſmodi cuſtodiam exiſtentes, non præſumant ut alter alterum radat, ſed ſeniores ab illis; & illi a ſenioribus radantur, magiſtri pueros radant; & ipſi a pueris radantur, ſi tamen hujuſmodi ſcientiam habent.) In Croylandenſi nihilominus Monaſterio is, cui conceſſa erat ſerjantia infirmariæ, radebat „ (totum conventum in ordine ſuo abſque aliqua perſonarum acceptione, niſi forte aliquis ſenior ultro poſt juniorem voluerit expectare,) inquit Ingulfus in hiſt. Croyl. ad ann. 1091. Sed hoc contra univerſalem ordinis conſuetudinem, in quo res ignota erat ſæculares adhibere viros ad Monachos radendos. De pueris ita ſcribunt antiquæ Farfenſis Monaſterii conſuetudines: „ (Pueri vero IV. feria, & Sabbato poſſunt ſe tondere in ſchola.)

XVIII. Tertio, commiſſam fuiſſe uni Monacho inſtrumentorum ad raſuram neceſſariorum curam, qui univerſa in ſcrinio *juxta dormitorium*, ex Farfenſium conſuetud., ſive, ut loquitur Udalricus, *introitum dormitorii*, ſervabat. Is binis unum Raſorium, & Eleemoſynarius ſcutellam, hoc eſt vaſculum ad recipiendam aquam lavandis capitibus præparatam miniſtrabat, ut cum his conſuetudinibus præſcribunt Farfenſes, & Udalricus.

XIX. Quarto, ad ipſos præterea hebdomadæ ſervitores ſpectaſſe aquam ipſam præparare, & calefacere, quod confirmant Farfenſis Monaſterii conſuetudines. Uſus Ciſtercienſes cap. 18. etiam præſcribunt, ut „ (coci calefaciant, & deferant aquam in clauſtrum.)

XX. Quinto, continuam, quamdiu durabat ipſa raſura, perſeveraſſe pſalmodiam, de qua ſic ſcribit Lanfrancus: „ (Reſidentibus cunctis, & ad radendum paratis, incipiat Abbas, aut Prior quinque pſalmos, idest: *Verba mea* pro defunctis; Sacerdos Hebdomadarius ſedens dicat collectas; alter quoque Hebdomadarius juxta eum ſedeat, & cum eo pſalmos teneat. Poſt quinque pſalmos dicant omnes (a) canonicas horas, in quarum fine uſque ad Veſperas non dicat Sacerdos: *Dominus vobiſcum*, nec *Benedicamus Domino*; (ſed poſt) *Per omnia ſæcula ſæculorum*, ſtatim incipiat: *Adjutorium meum*. Poſt Veſperas vero dicto *Benedicamus Domino*, pſallantur Veſperæ mortuorum, dehinc Completorium, ut Canonici, poſtea familiares pſalmi horarum.) Eamdem pſalmodiam videre eſt in antiquo Corbejenſi Ordinario, in cujus calce deſcribitur, *Ordo pſalmorum ad raſuram*. Farfenſes conſuetud. ſolum decernunt, ut „ (Abbas, vel Prior incipiat pſalmos quinque in primis pro defunctis, qui prænuntiati fuerunt in capitulo, & curſum canonicum, ſicut mos eſt in coquina cantare; & poſtmodum familiares pſalmos ſuper horas regulares.)

XXI. Sexto, maxima conſideratione dignum eſt, quod audito horæ alicujus ſigno omnes etiam imperfecta tonſura ad eccleſiam pergerent, licet choro pſallentium non jungerentur, quod amplius explicat his verbis Udalricus: „ (Priuſquam ex toto ſit raſus, ſi ad aliquam horam ſignum fuerit pulſatum, cucullam induit ſuper frocum, indutoque capello pergit ad eccleſiam; non tamen ingreditur chorum, ſed ſtat ſeorſum;) & Farfenſis Monaſterii conſuetudines: „ (Si ex fratribus aliquis contigerit, ut inchoatus fuerit ad radendum, & ſignum inſonuerit; dimittat hoc opus, ſurgat, & induat cucullam, & eat eccleſiam, & ſit extra chorum; cum hora expleta fuerit, revertatur, & radat ſe;) & Lanfranci Statuta: „ (Frater dum raditur, ſi ſignum ad horam ſonuerit, induat cucullam ſuper frocum, & pergat in chorum, ſi tamen omnino barbam raſam, aut omnino adhuc intactam habet, alioquin extra chorum maneat.) Tanti nimirum faciebant illam S. Benedicti ſententiam: *Nihil operi Dei præponatur*.

XXII. Septimo, circa tonſuræ formam liber Uſuum Ciſtercienſium præſcribit, ut „ (raſura coronæ fiat non exigua tonſure per deſuper aures;) & Farfenſes conſuetudines, *detur ad medietatem aurium capillum incidere in gyrum*. Studebant autem veteres Monachi, ut omnes ejuſdem Cœnobii fratres uniformes eſſent in tonſura; hinc Regula SS. Pauli, & Stephani: „ (Nullus fratrum, *inquit* c. 29., audeat tonſurari ſine oratione Abbatis; nec alia tonſura quiſquam, niſi nobis ſolita, tonſurari affectet, excepto infirmis, quos dictante medico pro humore contrario pravitas fortaſſe excedit tonſurari;) & Regula Sancti Iſidori cap. 13. „ (Tondere ergo debent iſti, quando & omnes, immo ſimul ac pariter omnes, nam reprehenſibile eſt diverſum habere cultum, ubi non eſt diverſum propoſitum.)

XXIII. Octavo, Farfenſis Monaſterii conſuetudines addunt: „ (Caput qui lavare voluerit ipſa die, ſine licentia faciat, alia die non licet; & quandocunque hoc facit, tunicam cum latis manicis indutam habeat;) nimirum poſt factam raſuram lixivia caput lavabant, ut diſcimus ex Statutis Lanfranci c. 12. „ (Finitis pſalmis, *inquit*, dicat Abbas, vel Prior, *Benedicite*, & reſponſo, *Dominus*, poſtea loquantur: Tunc leſciva in clauſtrum deferatur, & qui volt, caput lavet, quiſque ſibi, nullus alii: præter Magiſtros infantum, qui parvulis pueris, qui id non poſſunt, capita lavare debent.)

XXIV. Denique prætereundum non eſt quod decernunt antiquæ Germaniæ conſuetudines his verbis: „ (Quoties autem ſe raſerint, in craſtino omnes in albis cantent Miſſam, & cum ſequentia: qui non fuerit raſus, ad Miſſam de ordine aliorum removeatur.)

XXV. Reſtat, ut de barba hic aliquid ſubjiciamus: hanc veteres in Oriente Monachi alebant, in Occidente radebant. De primis præceptum habemus in Syntagmate doctrinæ Sancti Athanaſii ad Monachos, &c. in cujus pag. 16. legitur: *Noli tondere mentum*, quod variis poſſet exemplis confirmari; nam v. g. S. Arſenius *geſtavit barbam longam, quæ ad ventrem pertingeret*, ut ſcribitur in editis tom. 1. Mon. Eccl. Græc. Apophtegmatis pag. 371. Idem de S. Euthymio refert Cyrillus Scytopolytanus in ejus vita num. 109. tom. 2. Monum. Eccleſ. Græc. pag. 293. Idem etiam videre eſt in vita Sancti Sabæ de ejus diſcipulis num. 22. & 29. tom. 3. Mon. Eccleſ. Græc. p. 250. & 259. & in narratione Martyrii SS. triginta octo monachorum Martyrum in Jonia ſub Copronymo Imperatore, quibus barba pice illita exuſta dicitur n. 4. apud Bollandum 211. Januarii. Idem denique de B. Antiocho in vita S. Theodori Siceotæ n. 67. apud Boll. XXII. April. Nonnulli etiam in Occidente promiſſam barbam gerebant, ut colligimus ex Gregorio Turonenſi in lib. de vit. Patr. cap. ult., ubi de S. Leobardo recluſo in majori monaſterio apud Turones „ (nec ſibi, *inquit*, ut quidam, demiſſis capillorum flagellis, aut barbæ demiſſione plaudebat, ſed certo tempore capillum tondebat, & barbam:) Sed hæc forte intelligenda ſunt de Eremitis, aut recluſis; nam Cœnobitæ communiter, & maxime Benedictini, barbam radebant, ut patet ex dictis hactenus; ex vita S. Guillelmi Ducis, & monachi Gellonenſis ſæc. 4., qui in ipſo tyrocinii ſui exordio comam, & barbam depoſuiſſe, Deoque conſecraſſe dicitur; & ex vita S. Urſeoli Ducis Veneti, qui ad monaſticam converſionem clam aufugiens, timenſque, ne e ſubditis Venetis, magno animorum ſtudio eum requirentibus, & jam jamque proximis agnoſceretur, ad ſocium itineris Abbatem „ Quantocius *inquit*, *ſæc.* 5. *p.* 882. accipe novaculam, & depone mihi barbam, ſicque colobium indue monaſticum;) quæ res pro voto ſucceſſit. Fratres tamen Laici, & illiterati, quos vocamus Converſos, oblongam, promiſſamque barbam nutriebant, ut patet ex Anonymo in vita S. Harmenoldi lib. 2. c. 2. apud Boll. VI. Januarii, ubi refert punitionem cujuſdam fratris *ex his, quos barbatos dicimus*, inquit, de quo in vita a Caniſio edita hic præfertur titulus: *De quodam fratre converſo graviter punito*. De Ciſtercienſibus definita ſententia eſt ex Chryſoſtomo Henriquez in vita S. Alberici n. 28., apud Boll. 26. Jan., ubi ſic loquitur: „ (Tumque definierunt Converſos laicos, & *barbatos* ſe ſuſcepturos, & homines etiam mercenarios; quia ſine adminiculo iſtorum non intelligebant ſe plenarie die, ſive nocte præcepta Regulæ poſſe ſervare.)

CAPUT VIII.

De ordine ad viſitandos infirmos de vita periclitantes, atque ad mortem tendentes.

I. INfirmos viſitare apud antiquos monachos idem omnino erat, ac ſacroſancta eccleſiæ Sacramenta, Confeſſionis ſcilicet, Extremæ Unctionis, & Euchariſtiæ ipſis adminiſtrare; unde Everhelmus in vita S. Popponis Abbatis Stabulenſis n. 66. apud Boll. 25. Jann. „ (Puer quidam, *ait*, Gozo, idemque monachus viri Dei ſcolari adhuc diſciplinæ ſubjectus, valida corpore infirmitate correptus eſt, qui ſe mox viſitari petiit, & oleo inun-

„ gi,

(a) Ideſt omnes horas Canonicorum more, ut patet ex antiquo Corbejenſi Ordinario.

„ gi, pſalmiſque, ac precibus Deo commendari;) & apud authores *ordo ad viſitandum infirmum* idem prorſus ſonat, atque ordo ſervandus in adminiſtrandis infirmo eccleſiæ Sacramentis. Hujuſmodi ordines edidit noſter Menardus, ex tribus MS. in notis ad lib. Sacram. S. Greg. Papæ p. 346. Hic nos alios ſubjungimus, & primum quidem antiquum Caſſinenſium, prout extat ad calcem breviarii MS. tempore Oderiſii Abbatis exarati.

Ex antiquo breviario Caſſinenſi.

Ordo ad unguendum infirmum.

II. „ Dicat Sacerdos: *Pax huic domui*: ℟. *Et omnibus*
„ *habitantibus in ea*; deinde incipiat antiph.: *Aſperges*
„ *me Domine*, & cantent pſal.: *Miſerere mei Deus* to-
„ tum. Interim aſpergatur infirmus, & lectus ipſius, &
„ tota domus aqua ſanctificata; Finito pſalmo repetita an-
„ tiph. dicat orat.: *Omnipotens, & miſericors Deus quæ-*
„ *ſumus immenſam pietatem tuam*: &c. requireto in viſi-
„ tatione infirmi: Deinde imponat Sacerdos letaniam (ſe-
„ quebatur letania cum oratione, quam hic non deſcripſi-
„ mus) Poſt hæc faciat infirmus confeſſionem, & facta
„ confeſſione, imponatur ei pœnitentia competens,
„ dehinc reconcilietur hoc modo; pſal. *Miſerere mei Deus*:
„ *Kyrie el. Chr. Kyr.*: *Pater noſter*. Cap. *Salvum fac*;
„ *Mitte ei Domine*: *Convertere Domine*; *Non intres in ju-*
„ *dicium*: *Domine exaudi*: *Deus miſericors*, *Deus clemens*, *qui*
„ *ſecundum multitudinem* &c. Alia oratio: *Per invocationem*
„ *ſacrati nominis Dei, & per interceſſionem Dei genetricis,*
„ *& Virginis Mariæ, & B. Michaelis Archangeli, &*
„ *B. Principis Apoſtolorum, & omnium SS., & per mini-*
„ *ſterium noſtrum abſolutionem, & remiſſionem peccatorum*
„ *tuorum percipere merearis hic, & in æternum, amen.*

III. „ Poſt hæc omnes Sacerdotes, qui aſtant, impo-
„ nant manus ſuas ſuper infirmum, & dicant orationem
„ hanc: *Adeſto quæſumus Domine humilitatis noſtræ obſe-*
„ *quiis, & eis benignus cooperator exiſtens, ut qui ad exple-*
„ *tionem mandatorum tuorum, huic ægroto manus exhibentes*
„ *olei ſacri unctionem exhibemus, hujuſmodi ſervituti noſtræ*
„ *actionis officia comitante, ab hoc famulo tuo N. omnis*
„ *languor, & debilitas abſcedat, relictoque imbecillitatis*
„ *gravamento ad te medicum ſupernum vultum, & mentem*
„ *erigat, & pro ſoſpitatis reſtitutione, laudes nomini tuo*
„ *competentes in æternum perſolvat.*

IV. „ Qua finita legatur Lectio epiſtolæ B. Jacobi A-
„ poſtoli: *Chariſſimi mei, triſtatur aliquis veſtrum* &c. uſ-
„ que *orate pro invicem ut ſalvemini.*

V. „ (Hic ſequebantur ſeptem antiphonæ, ſeptemque
„ orationes ſeptem pſalmis pœnitentialibus inſertæ, quas
„ omiſimus.]

VI. „ Quibus finitis ſumens Sacerdos oleum ſanctifica-
„ tum, ungat infirmum tali modo facto ſigno crucis cum
„ pollice in primis ad caput.

VII. „ *Ungo caput tuum oleo ſanctificato, in nomine Pa-*
„ *tris, & Filii, & Spiritus ſancti, ut more militis uncti*
„ *præparatus ad luctam poſſis aerias ſuperare catervas, Per*
„ *Chriſtum.*

VIII. [Sequitur ſimilis forma ad oculos, ad aures intus, & exterius, ad nares, intus, & foris, ad labia exterius, ad pectus, ad ſcapulas, ad manus exterius, ad pedes deſuper, ad locum doloris, ſemper, & ubique abſoluta; deinde: Kyrie: Chriſte: Kyrie eleiſon: Pater noſter, & duplex oratio.)

IX. „ Poſt hæc communicetur, *Domine Jeſu Chriſte*
„ *Redemtor, & Salvator noſter exaudi nos pro fratre noſtro*
„ *infirmo te rogantes, ut tua ſancta Euchariſtia ei ſit ad*
„ *tutelam animæ, & corporis, & ad capeſcendam vitam*
„ *æternam. Qui vivis.*

X. „ *Corpus, & Sanguis Domini noſtri Jeſu Chriſti cu-*
„ *ſtodiat animam tuam in vitam æternam, amen.*

XI. „ *Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus fi-*
„ *deliter deprecamur, ut accipienti huic fratri noſtro famulo*
„ *tuo ſacroſanctum Corpus, & Sanguinem Jeſu Chriſti Filii*
„ *tui Domini noſtri, tam corporis, & animæ ſit ſalus.*
„ *Per eumdem.*

XII. „ *Benedicat te Deus Pater, ſanet te Deus Filius,*
„ *illuminet te Spiritus ſanctus; corpus tuum cuſtodiat, ani-*
„ *mam tuam ſalvet, cor tuum irradiet, ſenſum tuum diri-*
„ *gat, & ad ſupernam te vitam perducat, qui in Trinitate*
„ *perfecta vivit, & regnat Deus per omnia ſecula ſeculo-*
„ *rum amen.*

XIII. „ Item ordo unctionis brevior alio modo poſt
„ pſalm., & orationes ſupradictas ungat Sacerdos infirmum
„ ita dicens:

XIV. „ *Per illam unctionem, & ſuam piiſſimam miſe-*
„ *cordiam indulgeat tibi Dominus, quicquid deliquiſti per vi-*
„ *ſum*; & reſpondeant omnes: *Amen*. Deinde faciat
„ per omnes ſenſus ſimiliter, per auditum, per odoratum
„ per illicitam locutionem, per tactum, per guſtum, per
„ inceſſum, per ardorem libidinis, *Amen*. Cetera omnia
„ fiant, ut ſupra.

Ex Concordia S. Dunſtani capite ultimo.

XV. „ Frater autem ille infirmus, ſi ſenſerit ſuam
„ creviſſe imbecillitatem, indicetur hoc conventui a fratre
„ illius cuſtode; ex eo ergo quotidie, poſt matutinalem
„ Miſſam, Sacerdos caſula exutus cum reliquis illius mi-
„ niſtris Miſſæ Euchariſtiam ferentes, præcedentibus ce-
„ reis, & thuribulo cum omni congregatione, eant ad
„ viſitandum infirmum, canentes pſalmos pœnitentiales,
„ conſequente letania, & orationibus, ac unctione olei
„ prima tantum die; demum communicetur. Quod ſi in-
„ firmitas levigata fuerit, intermittatur hoc, ſin alias, proſe-
„ quatur viſitatio uſque ad exitum.

Ex MS. conſ. Farfenſis monaſterii.

Qualiter agendum eſt, quando ingreditur congregatio ad viſitandum infirmum.

XVI. „ Prior namque ante capitulum inſpiciat ipſum
„ infirmum, & interroget, ſi velit accipere Corpus Domi-
„ ni, aut ex Oleo ſancto ungeri; tunc infirmus patefaciat
„ ſuam voluntatem, & confeſſionem agat cum Abbate,
„ vel Priore. Veniente capitulo, poſt ſermonem factum
„ ſtudeat indicare Congregationi infirmi deſiderium, di-
„ catque: *Nobis rectum videtur, ut eamus inſimul gratia in-*
„ *viſendi*. Congregatio itaque ex uno affectu, & dilectio-
„ ne reſpondeat; *Poſtquam veſtra voluntas eſt a nobis, cum*
„ *gratiarum actione hæc juſſa ex fratris amore, & veſtra*
„ *præceptione libenter excipimus*. Surgentes e capitulo eant
„ in oratorium S. Mariæ, canendo quinque pſalmos pro
„ defunctis. Exeuntes, Prior ſonet tabulam, ſi tempus
„ fuerit loquendi in claustro abſque mora, vel colloquio,
„ quouſque ex illo reddiderint; venientibus in choro, eat
„ Sacerdos induere alba, & ſtolam ſupponat. Tunc ſint
„ quatuor Converſi, quorum unus accipiat aquam ſan-
„ ctam, alius crucem, tertius thuribulum, quartus O-
„ leum ſacrum, Abbas namque imponat pſalmum: *Miſe-*
„ *rere mei Deus*, ſicque per ordinem incedant, imprimis
„ aquam ſanctam, & crucem, & tunc ſubſequantur in-
„ cenſum, atque vas cum oleo; deinde Sacerdos poſt illos
„ exhinc infantes, & tunc Domnus Abbas; alii veniant
„ bini, & bini, ſicut ſunt priores. Cumque ibi fuerint,
„ primum dicat Sacerdos: *Pax huic domui*; reſpondeant
„ ceteri, *Amen*, *Dominus vobiſcum*, *Et cum Spiritu tuo*.
„ Et tunc faciat incenſum, & aquam ſanctam; Oratio:
„ *Omnipotens ſempiterne Deus, qui per Beatum Apoſtolum*
„ *tuum dixiſti*. Poſt hanc orationem omnis congregatio
„ pſalmos hos decantet, videlicet ſeptem ſpeciales cum an-
„ tiphonis ſequentibus per unumquemque, ſicuti in col-
„ lectario ſunt inſertæ, quanta moderate omnia, quæ di-
„ cturi ſunt, dicant, ut Sacerdos cuncta, quæ debet a-
„ gere, tranquille explere queat, adſtantibus per ordinem
„ quemadmodum in choro. Infantes cum magiſtris ita
„ maneant, veluti mos eſt ad proceſſionem proregi aſta-
„ re. Sacerdos autem incipiat ungere infirmum; imprimis
„ viſus, ſive ceteros ſenſus corporis, dicat repetendo per
„ unumquemque: *Per illam unctionem, & ſuam piiſſi-*
„ *mam miſericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid*
„ *peccaſti per viſum*. Peruncto denique infirmo, lavet
„ Presbyter manus ſuas, & tunc procurator infirmi acci-
„ piat ipſam ablutionem, quam & in ignem projiciat, &
„ dein tollat vas, & lavet os infirmi, & mittat in infu-
„ ſorio eccleſiæ, aut in focum. Dum hæc patrantur, Sa-
„ cerdos cum quatuor Converſis pergat in eccleſiam, &
„ tollat inde Corpus Domini, & calicem deſuper oper-
„ tum mappula, & duo Converſi accipiant candelabra,
„ tertius thuribulum, & quartus ampullam cum vino;
„ & tunc veniant hos pſalmos decantando: *Miſerere mei*
„ *Deus*: *Deus in nomine tuo*: *Deus miſereatur*: *Deus in*
„ *adjutorium*. Cum domum intrare cœperint, omnes fle-
„ ctant genua contra Dominicum corpus, etiam ipſe in-
„ firmus, in quantum ſe valet erigere; & tunc communi-
„ cet eum, ac profundat digitum ſuum cum vino. Pſal-
„ mos denique expletos dicant: *Kyrie eleiſon*: *Pater no-*
„ *ſter*: capitula: *Oſtende nobis*; *Mitte ei Domine* &c. Poſt
„ hæc oſculetur iſdem infirmus crucem, atque omnes fra-
„ tres etiam infantes. His expletis incipiat Abbas pſalmum:
„ *Miſerere mei Deus*, & ſic omnes cum ſilentio recedant.

Item alius ordo ad infirmum ungendum.

XVII. „ Si quis frater conſtrictus fuerit ab infirmitate,
„ ut neceſſe ſit Oleo ſancto perungi, debet cuſtos infir-

„ morum hoc intimare Abbati, vel Priori, ſi Abbas non adeſt. Quod ſi viderit Prior neceſſe eſſe, dicat in conventu fratrum. Ille vero infirmus, ſi tantam virtutem habuerit, ut ambulare poſſit; ab uno videlicet, ſive a duobus fratribus ſuſtentatus debet venire in capitulum, & proſtratus coram Abbate, & omnibus fratribus petat veniam de omnibus negligentiis, & peccatis, quæ commiſit, & data abſolutione proſternat ſe Abbas, & omnes fratres coram illo fratre petentes veniam, ſi quid deliſti contra illum commiſerunt, ut ille frater ſimiliter abſolutionem ad illos faciat. Qua data abſolutione frater ille revertat ad lectum ſuum. Fratres vero cum exierint de capitulo, pergant ſimul omnes in majorem eccleſiam. Si tempus loquendi in clauſtro non fuerit, cantando pſalmos, qui poſt capitulum dicendi ſunt, intra ducant, & pſalmos in choro, & reveſtiat ſe Sacerdos Hebdomadarius in alba, ſtolam habens ad collum, & Secretarius præparet urceolum cum aqua benedicta, & crucem, & duo candelabra, & ampullam cum Oleo ſancto, & pergant ita omnes pariter ad infirmum viſitandum, ſive inungendum, cantando pſalmum: *Miſerere mei Deus*. Quo expleto, dicat: *Kyrie eleiſon* &c.

Ex Statutis Lanfranci cap. 24.

De ægrotantibus morti proximis.

XVIII. „ Si infirmus magis ad mortem, quam ad ſalutem tendere videatur, & ſe petat inungi, frater, qui domui infirmorum præeſt, rem fratribus in capitulo narret; tunc jubente Abbate, vel qui loco Abbatis in capitulo ſedet, exeant Sacerdos Hebdomadarius, Secretarius, quatuor Converſi, & parent, quæ ad hujuſmodi unctionem parari oportet; quibus paratis, expletiſque, quæ in capitulo agi ordo requirit, exeuntes de monaſterio tranſeant ante capitulum, hoc ordine procedentes: primus ex Converſis unus cum ſitula aquæ benedictæ, dehinc alius cum cruce, poſt hos duo cum candelabris, extremi Secretarius cum oleo, & Sacerdos alba indutus, & ſtolæ cum manipulo portans librum; iſtis tranſeuntibus ſurgat conventus, percuſſaque tabula, ſi dies talis eſt, egrediens de capitulo jungatur eis, & pſallentes ſeptem pſalmos ad ægrum veniant, & ordinate circumſtent, ſicut locus, in quo jacet, fieri permittit. Primum ſpargatur aqua benedicta; dehinc finitis pſalmis ſequatur: *Kyrie eleiſon*, & capitula, & collectæ, quæ ordinatæ ſunt, uſque ad confeſſionem, facta confeſſione abſolvatur ab omnibus, & ipſe abſolvat omnes, dehinc oſculetur ab omnibus: Interim dicantur aliæ collectæ, uſque ad unctionem, facta unctione lavet Sacerdos manus, & projiciatur aqua in ignem, vel in ſacrarium deferatur. Quo facto, dictis collectis, quæ ſequuntur, vadat Sacerdos præcedentibus duobus Converſis cum candelabris, vadat & tertius ad thuribulum deferendum, quibus revertentibus flexis genibus adorent omnes Corpus Domini, quod a Sacerdote affertur; quo allato, abluto prius ore ejus communicetur infirmus, niſi forte ipſe die communicatus ſit. Si fratres ipſa die poſt capitulum pſallentes: *Verba mea*, in monaſterium ituri ſunt; expletis in choro pſalmis, dictaque collecta, paratis ante majus altare, quæ ſupra dicta ſunt, exeant, & ſequantur eo ordine, quo ſuperius indicatum eſt. Quod etiam ſolitis quibuslibet horis a Prima, uſque ad Completorium obſervandum eſt, ſi neceſſitas urgeat non expectare capitulum; porro ſi nec hora ipſa, qua percantata id fieri debet, expectari poteſt, diſponat Abbas, vel Prior, ſicut melius poſſit, quia neceſſitas lege non tenetur. His expletis, revertatur conventus in clauſtrum; ſed infantes minime ingrediantur ad tenendum ſuum capitulum; ab hac die, niſi melioretur, infirmus carnem non comedat. Quotidie iſtud pro eo ſervitium impendatur: ad Miſſam matutinalem collecta: *Omnipotens ſempiterne Deus ſalus æterna credentium*, cum ceteris duabus: aliquando ſi dies vacuus fuerit: ipſa matutinalis Miſſa pro eo cantetur: ad majorem Miſſam poſt *Sanctus*, pſalmus primus: *Domine ne in furore tuo*, ab unoquoque ſub ſilentio dicatur: *Kyrie eleiſon: Pater noſter: Salvum fac ſervum tuum: Mitte ei Domine auxilium de ſancto: Omnipotens ſempiterne Deus ſalus æterna credentium*. Et hoc tamdiu agatur, quouſque ad ſanitatem redire videatur.

Ex MS. conſuetudinibus monaſterii Cluniac. c. 5.

De obitu fratris, & ſepultura.

XIX. „ Frater, qui infirmitate ingraveſcente ſenſerit ſe in proximo ab hoc ſæculo migraturum, de omni conſcientia ſua Domno Abbati, vel Priori confitetur, & ſi in capitulum venire non poteſt, oſtendit Priori, vel per ſe, vel per infirmarium; & poſtea ducunt eum duo fratres inter manus, ſi eſt adeo infirmus, & petit veniam, reumque ſe de multis negligentiis contra Deum, & contra illos confitetur; abſolvit eum Prior, & cunctis reſpondentibus: *Amen*; ipſe cunctos, ſi quid contra eum deliquerint, abſolvit, omneſque de ſuis ſedibus inclinant alius, poſtea reducitur. Reductus rogat, ut oleo infirmorum ungatur, & tunc collocatur in lecto tali, id eſt ad terram demiſſo, ubi fratres poſſunt ubique circumſtare; tunc Prior, qui tenet ordinem, innoteſcit Armario, & Armarius prævidet cuncta ad hoc neceſſaria; ſcilicet, Sacerdotem, quem indui faciat alba, & ſtola, & Converſos, qui deferant aquam benedictam, & crucem, & candelabra, & ipſe portat oleum; tunc paratis omnibus, procedit proceſſio, & ſubſequitur Sacerdos, & per antiquam conſuetudinem totus conventus, impoſito primo pſalmo, & poſtea, ſi opus fuerit, adjungatur: *Deus in nomine tuo ſalvum me fac: Miſerere mei Deus miſerere mei: Deus miſereatur noſtri: Deus in adjutorium meum*. In primis poſtquam illuc ventum fuerit, dicitur hæc collecta a Sacerdote præmiſſa ſalutatione: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui per Beatum Apoſtolum tuum dixiſti: infirmatur quis in vobis* &c.; imponuntur ſeptem pſalmi cum iſtis antiphonis: *Sana me Domine, quoniam conturbata*; pſal. *Domine ne in furore tuo* primus: antiphona: *Erat quidam Regulus*; pſal. *Beati quorum*: antiphona: *Domine puer meus*; pſal. *Domine ne in furore tuo* ſecundus. Antiphona: *Contritum eſt cor*; pſal. *Miſerere mei Deus*: Antiphona: *Domine deſcende*; pſal. *Domine exaudi* primus. Antiphona: *Domine non ſum dignus, ut intres*; pſalm. *De profundis*. Antiphona: *Cum ſol autem occidiſſet*: pſalmus: *Domine exaudi* ſecundus. Interim Sacerdos facit hoc modo unctionem; pollicem oleo illinit, & cum pollice ſignum crucis imprimit ſuper utrumque oculum, ita dicendo: *Per iſtam unctionem, & per ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid peccaſti per viſum*, ſuper utramque aurem: *per auditum*; ſuper utraque labia: *per guſtum*; ſuper naſum: *per odoratum*; ſuper manus *per tactum*; & ſi Converſus, interius; ſi Sacerdos, exterius; ſuper inguinem; *per ardorem libidinis*; quo facto, lavat manus, & prius in cinerem confricat: Olim in cruſtis ſiliginei panis iſtud fiebat, & hæc lavatio non niſi in igne, & in loco mundo, & abdito ſolet effundi. Tunc ſi infirmus non communicatur ab ipſo Sacerdote, dicuntur omnes hæ collectæ, præmiſſis his capitulis: *Salvum fac ſervum tuum: Mitte ei Domine auxilium de: Nihil proficiat inimicus in eo: Eſto ei Domine turris fortitudinis*. Collectæ: *Deus, qui famulo tuo Ezechiæ: Reſpice Domine famulum tuum infirmum: Deus qui factura tua: Deus humano generi: Virtutum cæleſtium Deus: Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus, qui: Exaudi Domine preces noſtras: Præſta Domine huic famulo tuo: Deus humani generis benigniſſime c.* Si autem communionem ſuſcepturus eſt, tunc ab alio dicuntur præfatæ collectæ, & ipſe interim, cruce, & aqua benedicta remanentibus, cum geminis candelabris per parlatorium ad eccleſiam redit, comitante Armario; ſemper enim pro ungendo fratre, vel communicando, in infirmariam per eccleſiam B. Mariæ itur, niſi conventus ibi ſit, & per parlatorium inde reditur: poſtquam in eccleſiam venerint, unum de quotidianis calicibus in Armario accipit vel ipſe Sacerdos, vel Armarius, prius tamen lotis manibus, & vinum, & aquam, ac ſi Miſſam cantari inde deberet, infundit; tunc Sacerdos ad majus altare, ſuper quod Corpus Domini ſervatur, accedit, & priuſquam accipiat, incenſat; poſtmodum accipiens frangit ſuper ipſum calicem, & illam partem, quam allaturus eſt ſuper calicem tenet; etiam in pixida reponit, & tunc ab Armario, tam manus Sacerdotis, quam ipſe calix linteo mundiſſimo cooperiuntur. Si tunc conventus in choro eſt quando diſcedit ab altari, totus veniam pro reverentia Dominici corporis petit; ſimiliter ubicumque viderint eum fratres tranſeuntem, faciunt. Interea curatur, ut infirmi bucca lavetur recepturi ipſum Dominicum corpus. Priuſquam accipiat: *Confiteor* dicit, & fratribus in commune reſpondentibus: *Miſereatur veſtri*, ſolus Sacerdos proſequitur: *Indulgentiam, & remiſſionem* &c. Ipſum autem Domini Corpus in vino aquæ mixto intingitur, quo epotato ebibit quoque ablutionem calicis, & ſi poteſt, ablutionem digitorum Sacerdotis, & adhuc calicis; ſi non poteſt, alius ablbit. Adhibetur quoque ei crux a Sacerdote, ut eam ado-

Digitized by Google

adoret, & oſculetur. Oſculatur etiam, quaſi ultimum valedicturus primo Sacerdotem, deinde omnes fratres, & per antiquam conſuetudinem ipſos quoque pueros. Redit conventus.

XX. Eadem fere habet Udalricus lib. 2. cap. 28., quod ſic terminat „ (Redit conventus impoſito rurſus L. pſalmo.)

Ex MS. Rituali S. Benigni Divionenſis n. 277.

XXI „ Infirmus data confeſſione interrogatur, ſi vult Oleo ſacrato perungi, quo reſpondente, volo: ungetur inter ſcapulas primitus, deinde ſuper oculos, ſuper aures, ſuper nares, ſuper os, ſuper guttur, ſuper pectus, ſuper manus, ſi Sacerdos fuerit, deforis; ſin autem, deintus; ſuper pedes; hinc ablutis Sacerdos manibus cum pane, & aqua, vadit ad eccleſiam, & petita prius venia accipit Corpus Domini, & revertitur cum lumine, & incenſo. Ubi autem pervenerit ad infirmum, data ab eo prius confeſſione, oſculatur a Sacerdote, & a circumſtantibus, & ſic communicat eum.

Ex MS. collectaneo S. Petri ſupra Divam.

XXII. „ Incipit ordo viſitandi infirmum. Frater qui graviter infirmatur, beliivem, ſi quem habet, aut aliquod temporale, confeſſione prævia, ſtatim renunciet, & aſſignet Abbati; & poſtea hora competenti ſacroſanctam Eucharistiam eidem petenti humiliter, & devote conferat idem Abbas, aut alius Sacerdos reveſtitus alba, & manipulo, & ſtola; veniensque ad altare accenſis cereis, & dato thure, incipiet pſal. *Miſerere mei Deus*. Acceptoque corpore Domini in calice honorifice cooperto, procedat cum ceteris fratribus ad infirmum, qui reverenter allurgat, dictoque: *Confiteor Deo* ab ipſo infirmo, reſpondeant omnes; *Miſereatur*, & denique Abbas, vel Sacerdos dicet: *Abſolutionem, & remiſſionem*, &c., & eidem more ſolito communionem ſanctam diſtribuat, inducens eum prius ad compunctionem, quantum Deus donaverit, & devotionem, & ſic denique petita venia, ab omnibus dimittatur in pace.

XXIII. „ Poſtremum vero ingraveſcente infirmitate, poſtquam devota humilitate extremæ unctionis Sacramentum petierit, eidem pœnitenti tempeſtive hora congrue conferetur ſic: Communicato Abbate, & conventu a Priore, reveſtiat ſe Abbas, vel Hebdomadarius prior alba, manipulo, & ſtola, & cappa; & Diaconus in alba deferens oleum infirmorum, præcedentibus aqua benedicta, cruce, cereis, & thuribulo; procedant omnes ad infirmum dicentes VII. pſalmos cum precibus, & ſervitio, qui ſequitur. Poſtquam autem inunctus fuerit frater, oſculetur crucem; deinde Abbatem, & ceteros ordinate, & deinceps pro eo oretur in conventu. Poſt VII. pſalmos dicetur ... (hic deeſt unum folium .... ſequuntur quædam preces, quas non deſcripſimus.) Deinde ungens eum ita dicat: *Per iſtam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid peccaſti per viſum, per auditum, per guſtum, per illicita verba, per odoratum, per tactum, per inceſſum, per ardorem libidinis, per malignas cogitationes.* Iis ita peractis accipiet frater communionem ſacri Corporis Domini, ſi poteſt, & hora ſit congrue; ac deinde Abbas dicet hanc letaniam, & orationes, quæ ſequuntur: *Kyrie eleiſon* &c. (Sequitur letania cum orat. *Reſpice Domine famulum tuum in infirmitate* &c. *Deus miſericors, Deus clemens. Propitietur Dominus. Dominus Jeſus Chriſtus apud te ſit. Benedicat te Deus Pater. Domine Deus ſalvator noſter*, quas hic indicaſſe ſufficiet.)

Ex libro Uſuum Becenſium.

Quo modo viſitetur infirmus.

XXIV. „ Quando viſitandus eſt infirmus, ſonet majus ſignum, & conveniant fratres in chorum, & induat ſe Sacerdos alba, & ſtola, ſicque ordinata proceſſione exeant, Cantore incipiente VII. pſalmos pœnitentiales cum *gloria*; Secretarius debet oleum præparare; at ubi pervenerint, aſpergat eum Sacerdos aqua benedicta, & incenſet; finitiſque ſeptem pſalmis ſubjungent: *Kyrie eleiſon: Chriſte eleiſon: Kyrie eleiſon: Pater noſter: Et ne nos: Salvum fac ſervum tuum: Mitte ei Domine auxilium de ſancto: Eſto ei Domine turris fortitudinis: Domine exaudi: Dominus vobiſcum.* Oratio: *Deus qui famulo tuo*, & ceteræ, dictiſque orationibus faciet confeſſionem, & ab omnibus abſolvatur; & deinde a fratribus cunctis oſculetur, & interim collectæ dicuntur. Poſt hæc uncto oleo ſancto, abluat manus ſuas Sacerdos, qui eum unxit, & aquam, qua lavit, mittat vel in ignem, aut in ſacrario; deinde dicat: *Dominus vobiſcum*, & orat.; quibus expletis, vadat Sacerdos præcedentibus candelabris, & offerat Corpus Domini, ad cujus regreſſum flectant omnes genua: tunc abluto ore communicet infirmus, etiamſi manducavit; niſi forte ipſa die ante viſitationem communicatus ſit: poſt hæc dicat orationes, & diſcedant cantando pſalmum: *Miſerere mei*.

Ex conſuetudinibus Lyræ.

De viſitatione, vel unctione infirmorum.

XXV. „ Poſt capitulum ſi debeat aliquis infirmus inungi, vel viſitari, dicto *Verba mea* in capitulo, eat conventus ordinate in chorum, & ſonet appellum; & Abbas vel Prior, vel Sacerdos Hebdomadarius reveſtiet ſe in alba, & ſtola, & fit ordinate proceſſio cum candelabris, & thuribulo: Incipiat Cantor VII. Pſalmos cum *Gloria Patri*, & exeant ſenioribus præcedentibus. Vaſculum olei Hebdomadarius Diaconus portat in ordine ſuo incedens: at ubi pervenerit Sacerdos, aſpergat infirmum, & incenſet. Si autem poſt capitulum exierit conventus ad *Verba mea* in eccleſiam, ſonent omnia ſigna propter *Verba mea*, & poſt ſonet appel. ter majori ſigno, & paratis omnibus eant ad infirmum, ut dictum eſt. Finitis autem VII. pſalmis, ſubjungant *Kyrie eleiſon* ter, *Pater noſter* &c. ſicut ſcriptum eſt in libro: Deinde dicat infirmus: *Confiteor Deo*, & abſolvatur ab Abbate, vel Priore; & oſculetur ab omnibus. Poſtea dicantur quinque orationes, & inungatur; dum inungitur, vadit Capellanus infirmorum cum candelabro; & affert Corpus Domini, laterna præeunte, & candelabro. Poſtquam vero inunctus eſt, abluat, qui eum inunxit, manus ſuas, & ipſam aquam faciat in ignem, vel in ſacrarium projici; deinde dicat *Dominus vobiſcum*; & dicat duas orationes: poſtea abluto ore communicetur infirmus, niſi forte eadem die fuerit communicatus; deinde dicantur duæ orationes, & incipiat Cantor pſal. *Miſerere mei Deus* tantum cum *Gloria Patri*, & ſic revertantur in clauſtrum.

De viſitatione iterum.

XXVI. „ (Quando poſt unctionem viſitandus eſt Infirmus, ſicut ſuperius, ordinetur proceſſio, & incipiat cantor VII. pſalmos ſine *Gloria*, & dicetur letania, qua dicta conventus recedat, niſi forte moriatur: ſi non, ab uno Levita legantur paſſiones. Quo peracto, ſi nec adhuc obierit, reiteretur letania ab ipſo Levita, & iis, qui cum eo ſunt: quod ſi neque ſic obierit, omnes recedant, niſi ſoli cuſtodes.) Eadem fere leguntur in Rituali Becenſis monaſterii.

Ex MS. Breviario S. Germani a Pratis num. 342.

XXVII. „ Ordo ad viſitandum infirmum. Primum ingredietur Sacerdos domum, in qua æger decumbit, indutus alba, ſtola, & manipulo, cum aqua benedicta, cruce, & candelabro; cumque aſperſerit infirmum aqua ſanctificata, ſalutatione præmiſſa, dicat hanc orationem: *Dominus vobiſcum*. Oratio: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui per B. Apoſtolum tuum Jacobum* &c. Qua dicta, accedat ad infirmum, & ungat eum oleo ſancto cum pollice faciendo crucem in oculis, in auribus, in ore, in naribus, in manibus; ſi Sacerdos fuerit, deforis; ſi non, deintus; in pedibus, & in utroque latere renum dicens: Oratio: *Per iſtam unctionem & ſuam piiſſimam miſericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid peccaſti* per viſum, per auditum, per guſtum, per odoratum, per tactum, per inceſſum, per ardorem libidinis. Interim cantantur a fratribus VII. pſalmi cum antiphonis.

XXVIII. „ Antiphona: *Sana me Domine, quoniam conturbata ſunt oſſa mea, & anima mea turbata eſt valde; ſed tu Domine convertere, & eripe animam meam.* Pſal. *Domine ne in furore.*

XXIX. „ Antiphona: *Erat quidam Regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum: hic cum audiſſet, quia Jeſus adveniret in Galilaeam, rogabat eum, ut ſanaret filium ejus.* Pſal. *Beati quorum.*

XXX. „ Antiphona: *Domine puer meus jacet paralyticus in domo, & male torquetur: amen dico tibi, ego veniam, & curabo eum.* Pſal. *Domine ne in furore.*

XXXI. „ Antiphona: *Cor contritum, & humiliatum ne de-*

Digitized by Google

ne deſpiciat Deus, ſed propter miſericordiam tuam miſerere mei Deus. Pſal. *Miſerere mei Deus.*

XXXII. Antiphona: *Domine deſcende, ut ſanes filium meum, priuſquam moriatur; ait ei Jeſus: vade filius tuus vivit.* Pſal. *Domine exaudi* 1.

XXXIII. Antiphona: *Domine non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum, ſed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Pſal. *De profundis.*

XXXIV. Antiphona: *Cum ſol autem occidiſſet, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad Jeſum, & curabantur.* Pſal. *Domine exaudi* II.

XXXV. Sacerdos peracta unctione, & lotis manibus cum vinare, & aqua, ſi neceſſe fuerit, communicet infirmum, præmiſſa confeſſione, & abſolutione: Si opus non fuerit, veniens ante ægrum finitis pſalmis dicat has orationes cum his precibus: *Mitte ei auxilium de ſancto: Nihil proficiat inimicus in eo: Eſto ei Domine turris fortitudinis: Dominus vobiſcum.* Oratio: *Deus qui famulo tuo Ezechiæ* &c. *Reſpice Domine famulum tuum in infirmitate* &c. *Deus qui facturæ tuæ* &c. *Deus qui humano generi, & ſalutis* &c. *Virtutum cæleſtium* &c. *Domine Sancte Pater omnipotens æterne Deus qui fragilitatem* &c. Hic debet eſſe confeſſus: *Exaudi Domine preces noſtras, & confitentis tibi parce peccatis* &c. *Præveniat hunc famulum* &c. *Domine Deus noſter qui offenſione noſtra* &c. *Adeſte Domine ſupplicationibus noſtris* &c. *Præſta Domine huic famulo tuo dignum* &c. *Deus humani generis benigniſſime conditor* &c. *Movemur pietatem* &c. *Tibi ergo Domine ſupplices precor* &c. Pro ſanitate: *Omnipotens ſempiterne Deus ſalus æterna* &c. *Deus infirmitatis humanæ* &c. *Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus qui benedictionis tuæ* &c. Reconciliatio pœnitentis: *Deus miſericors, Deus clemens* &c. *Miſericordiam tuam ſupplices* &c. *Abſolve Domine animam* &c. His dictis deferat crucem infirmo ad adorandum; deinde ipſe primus oſculetur eam cum reliquis omnibus, & ſic egrediantur. Deinde, ſi opus fuerit, communicetur; poſt communionem vero ſequuntur benedictiones iſtæ: *Dominus Jeſus Chriſtus apud te ſit* &c. *Benedicat te Deus Pater, ſanet Dei Filius* &c.

XXXVI. Hactenus Breviarium S. Germani, cujus collectas integras non retulimus, eas indicaſſe ſatis eſſe exiſtimantes.

Ex lib. Uſuum Ciſterſienſium cap. 93.

Quo ordine inungantur infirmi.

XXXVII. Ad inungendum infirmum pulſetur ſignum tandiu, donec unum *Pater noſter* dici poſſit. Et facto parvo intervallo, iterum pulſatur ſignum eadem mora: & tunc induatur Abbas alba, ſtola, & manipulo, virgam ſumens paſtoralem. Qui ſi defuerit, aut Cantor faciat, aut cui injunxerit. Quo induto, & ſigno ſemel pulſato, veniat conventus in chorum, & ſic incipientes pſalmum: *Beatus qui intelligit*; deinde: *Judica me Deus*, & poſt: *Voce mea* 2. unicuique pſalmo adjungentes *Gloria Patri*, procedant eo ordine, quo ſtant in choro, Sacerdotibus ſequentibus Abbatem poſt crucem, & lumen in abſconſa, & aquam benedictam. Si autem neceſſe fuerit, pſalmus ultimus repetatur: Sacriſta vero pergens in ordine ſuo ferat oleum, & ſtupas, vel pannum ad detergendum. Quoties dicitur: *Per iſtam ſanctam unctionem*, ſtupæ mittantur, vel pannus, quæ poſtea in piſcinam ad hoc deputatam comburantur. Et cum pervenerint ad infirmum, finitis pſalmis, qui unctionis agit officium, dicat: *Pax huic domui*; & conventus reſpondeat: *Amen*. Et ſtatim Sacerdos ſubſequatur: *Dominus vobiſcum*, & dicat hanc orationem: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui per Beatum Jacobum.* Qua finita, & reſponſo: *Amen*, dicat infirmus ſuum *Confiteor*. Et ſi illud dicere neſcierit, vel non quiverit, tundens pectus dicat: *Mea culpa de omnibus peccatis meis, precor vos, orate pro me*: Tunc dicatur ei ab omni conventu: *Miſereatur tui* &c. & poſt ſi Abbas affuerit, dicat hanc abſolutionem: *Dominus Jeſus Chriſtus* &c. ſi vero Abbas defuerit, dicat ipſe, qui inungit: *Indulgentiam, & remiſſionem*; quo dicto, qui inunxerit, offerat ei crucem ad oſculandum. Quo facto, & cruce reddita, dicat: *Per iſtam ſanctam unctionem* &c., & ſic inunctionis impleat officium, & inuncto infirmo dicat conventus pſalmum: *Benedic* primum. Deinde dicantur: *Pater noſter*, & preces, ut in collectaneo ſcriptæ ſunt; & poſtea orationes, prima quidem: *Oremus Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum fratres*; ſecunda: *Propitietur Dominus*; tertia: *Da veniam famulo tuo*; quarta: *Benedicat te Deus Pater ſanctus*; quinta: *Benedicat te Deus cæli*; ſexta: *Benedicat te Deus Pater, qui in principio* &c.

XXXVIII. Quibus expletis omnes exeant; quod ſi ſtatim communicari debuerit, eat cum miniſtris ad eccleſiam, qui eum perunxit, aut alius pro eo, ſi neceſſe fuerit; & ablutis manibus in piſcina, deferat ſanctam communionem cum calice offertorio cooperto, præeunte cruce, lumine, aqua benedicta. Alius etiam inter lumen, & aquam deferat ampullam vinariam ad conſpergendos digitos in calice. Cum ad infirmum venerint, qui fert aquam, aſpergat eum; Sacerdos vero dicat ei: *Ecce frater Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti, quod tibi deferimus; credis hoc illud eſſe, in quo eſt ſalus, vita, & reſurrectio noſtra.* Quo reſpondente; *Credo*, moneat dicere: *Confiteor*, ſi monachus eſt. Quo dicto, Sacerdos cum his qui aderunt, dicat; *Miſereatur tui*, & poſtea ſolus ſubjungat: *Indulgentiam*; deinde communicet eum dicens: *Corpus Domini noſtri J. C. cuſtodiat te in vitam æternam*. Si Converſus eſt, vel Monachus, qui non intelligit litteras, idem illi Romane exponat Sacerdos, & Converſus Romana confiteatur ſe peccaſſe cogitatione, & opere. Similiter monachus Romana confiteatur, ſi ſuum neſcierit *Confiteor*; idem quoque fiat, quoties gravi neceſſitate quis tenetur. Quod enim de fide ſua infirmus interrogari præcipitur, non de omnibus infirmis; ſed tantum de monachis, & de his qui in extremis videntur agere, intelligimus. Similiter etiam aliis vicibus, quando communicant infirmi monachi, vel Converſi, non permittat Sacerdos aliquam evenire negligentiam; ſed de his, quæ ad hoc neceſſaria ſunt, loquatur, quo communicato, diſcedant.

Ex breviario Caſalis Benedicti an. 1586. *Pariſiis edito.*

XXXIX. Ordo ad communicandum infirmum. Pulſetur in primis campana capitali, & congregatis in ſacrario monachis, Sacerdos indutus alba, & ſtola, portans in manu calicem abſque patena una, cum monachis candelas in manibus accenſas habentibus vadat ad locum, ubi Corpus reſervatur Dominicum: ibique Corpus Domini reverenter ponat in calicem, cooperiens illum corporali mundiſſimo, Deinde hoc ordine procedant ad infirmum: Primum procedat aqua benedicta, deinde crux: ſubſequantur monachi proceſſionaliter juxta ordinem, & profeſſionem ſuam, ſubmiſſa voce pſalmum: *Miſerere mei Deus* dicentes, inter quos ſit, qui tintinnabulum pulſet, qui ampullas aquæ, & vini deferat, deinde duo monachi albis induti cereos in manibus accenſos geſtantes, ultimo loco Sacerdos Dominicum Corpus portans. Cum autem perventum fuerit ad locum, ubi jacet infirmus; Sacerdos intrans cubiculum dicat: *Pax huic domui*, ℟. *Et omnibus habitantibus in ea*; poſtea accedat ad ægrotum, & in modum crucis eum aſpergat aqua benedicta, deinde domum, dicendo antiphonam: *Aſperges me Domine*, ℣. *Miſerere*, *Gloria*, pſal. *Sicut erat*, *Aſperges*. Poſtea infirmus adoret, & deoſculetur crucem, & dicat: *Confiteor Deo omnipotenti* &c. Facta confeſſione, Sacerdos abſoluta dicat hanc orationem: *Dominus Jeſus Chriſtus, qui dixit diſcipulis ſuis, quæcumque ligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo, de quorum numero, quamvis indignos, nos eſſe voluit, ipſe te abſolvat per miniſterium noſtrum ab omnibus peccatis tuis, quæcumque cogitatione, locutione, operatione negligenter egiſti, & a nexibus peccatorum abſolutum perducere dignetur ad regna cælorum, qui cum Patre, & Spiritu Sancto vivit, & regnat in ſæcula ſæculorum*, ℟. *Amen.*

XL. Deinde Sacerdos elevet Corpus Domini de calice, & infirmus adorans illud dicat ſemel tantum: *Domine non ſum dignus: ut intres ſub tectum meum, ſed tantum dic verbo, & ſanabitur anima mea.*

XLI. Poſtea Sacerdos tradens infirmo Euchariſtiam dicat: *Accipe frater viaticum Corporis Domini noſtri Jeſu Chriſti, qui te cuſtodiat ab hoſte maligno, & perducat ad vitam æternam*, ℟. *Amen.* Deinde abluat digitos ſuos ſuper calicem vino, & aqua, & propinet infirmo nihil dicens: Poſt communionem dicat: *Dominus vobiſcum: Oremus Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus, te fideliter deprecamur, ut accipienti fratri noſtro ſacroſanctum Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti filii tui, tam corporis, quam animæ proſit ad remedium ſempiternum: Per eumdem Chriſtum Dominum noſtrum*, ℟. *Amen.* His peractis, eo ordine quo venerant ſimul redeant monachi ad eccleſiam, pſal. *Miſerere mei Deus* ſubmiſſa voce dicentes.

XLII.

Digitized by Google

XLII. Eadem fere leguntur in impreſſo anno 1600. breviario congregationis Valliſoletanæ ad calcem, excepto, quod in ipſa ad infirmum proceſſione Diaconus cum cruce præcedentibus Acolythis cum candelabris, & alio cum thuribulo, & Sacriſta cum aqua benedicta, & alio cum tintinnabulo, deinde Sacerdos portans Corpus Dominicum præcedere conventum jubentur, & quod aſperſus aqua benedicta infirmus ab omnibus veniam petit, vilemque, ac vetuſtam, qua contegatur cadaver, cucullam a Superiore poſtulat, deinde dicto ſymbolo, & adorata cruce confeſſionem recitat.

XLIII. „ Ordo ad inungendum infirmum. In primis pulſetur campana capituli, & dum in ſacrarium congregantur monachi, Sacriſta infra ſcipſe præparare ſtudeat; aquam benedictam, fragmen panis, vas aquæ cum linteo ad abluendas, atque tergendas Sacerdotis manus poſt infirmi inunctionem. Deinde Sacerdos indutus alba, & ſtola, una cum monachis ſubmiſſa voce pſalmum: *Miſerere mei Deus* dicentibus, e ſacrario hoc ordine pergat: Primum procedat aqua benedicta, deinde crux, ſequantur monachi proceſſionaliter juxta ordines ſuos, poſtea duo monachi, induti albis cereos in manibus accenſos geſtantes, quos Sacerdos oleum ſanctum portans immediate ſequatur. Cum autem pervenerint ad locum, ubi jacet infirmus, Sacerdos intrans cubiculum dicat: *Pax huic domui*. ℟. *Et omnibus habitantibus in ea*. Deinde Sacerdos ſtans ante ægrotum dicat: *Adjutorium noſtrum in nomine Domini*. ℟. *Qui fecit cœlum, & terram: Dominus vobiſcum*. ℟. *Et cum ſpiritu tuo*: Oremus: *Introeat quæſumus Domine* &c. Deinde Sacerdos in modum crucis aſpergat ægrotum aqua benedicta, & poſtea domum, dicendo antiphonam: *Aſperges*. ℣. *Miſerere*. *Gloria Patri*. *Aſperges*. Deinde dicat ægrotus; *Confiteor Deo* &c. quo dicto omnes Sacerdotes aſtantes inſimul eum abſolvant in forma communi; poſtea Abbas, vel ejus vices gerens dicat ſequentem abſolutionem generalem:) ſequitur forma abſolutionis plenariæ per Domini Leonis Papæ X. privilegium conceſſæ omnibus Abbatibus, Prioribus, monachis, Converſis, Commiſſis, & Novitiis, præſentibus, & futuris Congregationis Caſalis Benedicti, quæ cum ſit prolixa, & haberi commode poſſit, hanc prætermiſimus cum ejus rubrica.

XLIV. „ Facta abſolutione, omnes fratres genibus flexis, & voce ſummiſſa, dicent VII. pſalmos pœnitentiales cum letaniis, quæ infra in commendatione animæ notantur. Interim Sacerdos abſolute dicet hanc orationem. *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Extinguatur in te omnis virtus diaboli per impoſitionem manuum noſtrarum, immo per invocationem omnium Sanctorum, Angelorum, Archangelorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, Confeſſorum, Virginum, atque omnium Sanctorum*. ℟. *Amen*. Et intincto pollice in oleo ſancto, faciat crucis ſignum ſeptem in locis ſubſcriptis in ægroti corpore cum dicto oleo ſancto unicuique loco propriam exprimens orationem, videlicet ad oculos. *Per iſtam ſanctam unctionem*, † *& ſuam piiſſimam miſericordiam, parcat tibi Deus, quidquid oculorum vitio deliquiſti*. ℟. *Amen*. Miniſter vero terget inunctum locum ſtupa, reponens eam in vaſe mundo; & ſic faciat poſt quamlibet unctionem. Ad aures: *Per iſtam ſanctam*, &c., ad aures: *Per iſtam ſanctam*, &c. ad os: *Per iſtam*, &c. ad manus: *Per iſtam ſanctam*, &c. ad pedes: *Per iſtam ſanctam*, &c. ad lumbos: *Per iſtam ſanctam*, &c.

XLV. „ His omnibus peractis, & VII. pœnitentialibus pſalmis cum letaniis completis, Sacerdos dicat: *Kyrie eleiſon, Chr., Kyr. Pater noſter. Et ne nos*. ℣. *Salvum fac ſervum*, &c. *Mitte ei Domine*, &c. *Eſto ei Domine turris*, &c. *Nihil proficiat*, &c. *Domine exaudi*; *Dominus vobiſcum*. *Oremus*: *Domine Deus, qui per Apoſtolum tuum locutus es*, &c. *Reſpice quæſumus* &c. *Domine ſancte Pater omnipotens æterne Deus, qui benedictionis*, &c. *Dominus Jeſus Chriſtus apud te ſit*, &c. Stupa deinde in ignem projicitur. His peractis, eo ordine quo venerant, ſimul redeant Monachi ad eccleſiam pſalmum *Miſerere* ſummiſſa voce dicentes, excepto quod Crux remaneat coram infirmo.

XLVI. Eadem fere continentur in edito anno 1600. Congregationis Valliſoletanæ in Hiſpania breviario, niſi quod nulla fit in eo mentio abſolutionis ab omnibus Sacerdotibus faciendæ, & quod unctiones ad ſingulas antiphonas, & pſalmos finitos fieri jubentur, ſicut infra præſcribunt etiam Cartuſiani; & inſuper, quod recitatis litaniis oſculum ab omnibus dandum infirmo decernitur.

Ex Ordinario Cartuſienſium an. 1582. Pariſiis impreſſo c. 33.

De Sacramentis Euchariſtiæ, & Extremæ unctionis ægroto conferendis.

XLVII. (I.) „ Cum frater aliquis, ſive Religioſus, ſive Converſus ægrotans morti propinquare putabitur, congregatur conventus in eccleſia ad eum viſitandum, & inungendum. Omnibuſque neceſſariis præparatis, præcedunt, qui portant ardentem cereum, crucem, aquam benedictam: ſcilicet Sacriſta, Diaconus, Hebdomadarius, & Procurator. Sequitur Sacerdos, ſcilicet Prior, vel eo abſente Vicarius indutus cuculla eccleſiaſtica, & ſtola, portans librum Ordinis, & Oleum ſanctum, quod in ſingulis domibus Ordinis eſt ſemper habendum, fideliter cuſtodiendum, & omni anno renovandum, ac vetus cum ſtupa receptum comburendum, & in ſacrario recondendum. Si tamen Sacerdos ſit Corpus Domini portaturus, prædicta portentur ab alio: poſt Sacerdotem ſequuntur antiquiores, & ceteri per ordinem, & in eundo cantatur: *Miſerere mei Deus*.

XLVIII. (II.) „ Porro ſi infirmus ea die non communicaverit, & communicare paratus ſit, portat ad eum Sacerdos Corpus Domini intra calicem argenteum, ſi haberi poſſit, coopertum patena, & deſuper mappula eccleſiaſtica. Portatur etiam vinum, & aqua, & præparatur ignis benedicendus.

XLIX. (III.) „ Intrans autem Sacerdos domum, aſpergit ad oſtium cellæ, & per cellam aquam benedictam dicens: *Pax huic domui & omnibus habitantibus in ea*. Et reſpondetur a circumſtantibus, *amen*. Et ſi portat Corpus Domini, reponit illud in loco ad hoc decenter præparato.

L. (IV.) „ Tunc dicit infirmus, ſi poteſt, & ſcit: *Confiteor*: ſi non, materna lingua confitetur generaliter, ſecte, antequam conventus congregetur, privata, & Sacramentali Confeſſione. Sed & ſi quid tunc ad memoriam reduxerit, privatim poterit confiteri, & abſolvi. Dicto autem, *Confiteor*, ſtatim Sacerdos ſubjungit: *Miſereatur tui omnipotens Deus*, &c. Abſolutionem autem Sacramentalem, quæ virtute privilegiorum noſtrorum dari ſolet in articulo mortis, ab omnibus cenſuris, & peccatis, tunc non repetit Sacerdos, quam poſt privatam, & Sacramentalem Confeſſionem jam dedit: ſed ſtatim poſt: *Miſereatur tui omnipotens Deus*, ſubjungit preces: *Salvum fac ſervum tuum*; *Eſto ei Domine*: *Nihil proficiat inimicus in eo*: *Dominus vobiſcum*. *Oremus*: *Deus qui famulo tuo*, & *Deus qui per Apoſtolum*, ſub una tamen concluſione.

LI. (V.) „ Deinde ſi communicandus ſit infirmus, Sacerdos dimittit Corpus Domini de calice in patenam, dicentibus, qui adſunt, vel ipſo Sacerdote, ſummiſſa voce, & ſine cantu: *Hoc corpus, quod pro vobis tradetur; hic calix novi teſtamenti eſt in meo ſanguine, dicit Dominus: hoc facite, quotieſcumque ſumitis, in meam commemorationem*. Poſtquam autem infirmus recipit Corpus Chriſti, ſumit etiam de manu Sacerdotis vinum: & poſtea Sacerdos digitos lavat ob reverentiam Sacramenti.

LII. (VI.) „ Providere autem debent Priores, ut infirmi opportuno tempore communionem recipiant, non expectata neceſſitate extrema. Et nihilominus ea die, qua Extremam unctionem ſuſcipiunt, ſi parati ſunt, Chriſti Corpus pro Viatico ſumant jejuni, ſi commode fieri poteſt. Neque enim poſt cibum Corpus Chriſti alicui miniſtrari debet, niſi ad ſuccurrendum.

LIII. (VII.) „ Sumta communione, aut ſi tunc non debeat infirmus communicare, dictis orationibus: *Deus qui famulo*, & *Deus qui per Apoſtolum*, ſtatim ſequuntur VII. pſalmi pœnitentiales dicendi alternatim, præſidente, ejuſque choro inchoantibus. Ægroto autem, ſi ſcit, & valet, cum altero choro reſpondente, additurque ſingulis: *Gloria Patri*, & in fine cujuslibet fit intermiſſio, dum interim Prælatus, ſuſcepto per pollicem dexteræ manus oleo ſacro, inungit partem inungendam. Ac primo poſt primum pſalmum inungit ambos oculos ægroti in formam crucis, ſimul cum inunctione dicendo: *Per iſtam ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Deus, quicquid peccaſti per viſum*. Poſt pſalmum ſecundum inungit prædicto modo, utramque aurem dicendo: *Per iſtam ſanctam unctionem indulgeat tibi Deus, quicquid peccaſti per auditum*. Poſt tertium pſalmum inungit nares, unicam formans crucem, atque dicendo: *Per iſtam unctionem indulgeat tibi Deus, quicquid peccaſti per olfactum*. Poſt quartum inungit os,

conjunctis labiis, crucem exprimens per totum oris ſpatium in latitudinem, ſed per ipſa tantum labia in longitudinem, pilos barbæ intactos relinquendo, & dicendo *Per iſtam unctionem indulgeat tibi Deus, quicquid peccaſti per verbum, ſive loquelam.* Poſt quintum pſalmum inungit duas exteriorum manuum volas, ſingulis crucis formam imprimendo, & dicendo: *Per iſtam unctionem indulgeat tibi Deus, quicquid peccaſti per tactum.* Poſt ſextum inungit eodem modo ambas pedum plantas dicendo. *Per iſtam unctionem indulgeat tibi Deus quicquid peccaſti per inceſſum.* Poſt ultimum inungit renes dicens: *Per iſtam unctionem indulgeat tibi Deus, quicquid peccaſti per ardorem libidinis.* Poſt ſingulas unctiones unctæ partes ab ipſo Sacerdote ſtupa terguntur; ac toties mutatur ipſa ſtupa, quoties fit terſio, imponiturque vaſculo mundo ex materia lignea, aut papiracea, ut ſimul cum eo comburantur. Os etiam ægrotantis poſt terſionem cum ſtupa, rurſus ſtatim linteo mundo tergitur, & Sacerdos pollicem, quo uſus eſt ad inungendum infirmum pariter cum parte unctæ ſingulis vicibus tergit cum ſtupa, & pſalmis omnibus expletis, lavat manus, illaque ablutio eſt igni tradenda.

LIV. „ Poſt hæc infirmus dicit: *Credo in Deum*, vel inſtruitur, ut fidem Eccleſiæ Catholicæ materna lingua confiteatur, & monetur, ut veniam petat ab omnibus & his, qui ipſum unquam offenderunt, de puro corde dimittat. Deinde dicuntur orationes iſtæ ſub una concluſione; *Dominus vobiſcum. Oremus: Reſpice Domine Deus, qui factura tua: Deus, qui humano generi*, &c. & reſponſo *Amen*, ſtatim benedicitur cinis, & dicitur: *Dominus vobiſcum. Oremus: Deus indulgentiæ* &c. Et benedicto cinere, aſpergitur lectus, in quo jacet infirmus, atque ab omnibus, qui adſunt, tanquam ex hac vita profecturus pie oſculatur, modo Superior ſic faciendum judicaverit. Peractis his omnibus, Religioſi cum Sacerdote oleum ſanctum deferente redeunt ad eccleſiam eo ordine, quo ad cellam infirmi exierunt, dicentes: *Miſerere mei Deus.*

LV. „ Porro e die unctionis aqua benedicta in aliquo vaſe ibi remanet, & crux ſimiliter, quæ poni debet ante lectum infirmi, ut contemplando Paſſionem Chriſti, in ipſius merito totam ſalutis ſuæ ſpem reponat. Propter hoc præter duas cruces, quas in eccleſiis noſtris ſemper ſuis locis erectas habemus, tertiam quoque habere debemus deferendam, quando æger inungendus eſt, aut quando mortuus ſepeliendus.

LVI. „ Ipſa etiam die, qua quis inunctus eſt, fratres Converſi, & etiam Monachi, qui forte non fuerunt, quando inunctus eſt, poſſunt ipſum viſitare; verumtamen ad viſitandum eum ille die, & deinceps, deputentur per Priorem illi ſoli, qui poſſint verbo, & oratione ei prodeſſe ad ſalutem animæ, & corporis. Et quandiu in evidenti, & imminenti periculo mortis infirmus permanet, habet ad minus duos die, ac nocte ſemper, qui eum decumbentem cuſtodiant. Eadem videre eſt in antiquis Cartuſienſium Statutis 1. part. c. 46., niſi quod unctio ante viaticum dari præcipitur, ſicut & in Guigonis Statutis, quæ pauca hæc decernunt.

Ex Statutis Guigonis Prioris Cartuſiæ V. c. 12.

De viſitatione ægroti.

LVII. „ Cum autem frater ægrotus morti propinquare putabitur, congregatur conventus ad viſitandum eum; & dicit Sacerdos: *Pax huic domui, & omnibus habitantibus in ea*, ſpargens aquam ſanctam, & reſpondetur *Amen.* Tunc confitetur peccata ſua, & poſt abſolutionem, dicit idem Sacerdos: *Salvum fac ſervum tuum: Eſto ei Domine: Nihil proficiat: Dominus vobiſcum: Deus, qui famulo tuo: Deus, qui per Apoſtolum tuum.* Deinde dicitur pſalmus; *Domine ne in furore* primus, poſt cujus finem inungitur ei viſus; & dicitur: *Per iſtam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Deus, quicquid peccaſti per viſum.* Et ita per ſingulorum pſalmorum ſeptem finem repetitur hæc eadem oratio, ad ſingula, in quibus inungitur loca, ideſt ad auditum, ad odoratum, ad guſtum, ſive loquelam, ad tactum, id eſt ad manus, ad inceſſum, id eſt ad plantas, ad ardorem libidinis, id eſt ad renes; poſtea tergitur os ejus, & ab omnibus tanquam profecturus pie exoſculatus communicatur, cantantibus, qui adſunt, communionem: *Hoc Corpus.* Poſt hæc dicuntur orationes iſtæ: *Reſpice Domine: Deus qui factura tua: Deus qui humano generi.*) Hactenus de ordine ad viſitandum infirmum variis, ac diverſi Ritus antiqui, ex quibus omnibus plurima nobis obſervanda occurrunt.

LVIII. Primo, veteres Monachos Sacroſanctis Eccleſiæ Sacramentis Confeſſionis, Extremæ unctionis, & Euchariſtiæ exitum ſuum præmuniiſſe, ut permultis poſſet exemplis demonſtrari; & quidem eodem die, eodemque tenore, ut patet tum ex ordine Caſſinenſi, Statutis Lanfranci, conſuetud. Cluniacenſium, Rituali S. Benigni &c. rum etiam ex editis a noſtro Menardo ordinibus in notis ad lib. Sacram. S. Gregor.

LIX. Secundo, Confeſſionem Abbati, vel Priori factam fuiſſe, ex conſ. Cluniac. & Tortorio in lib. de Mir. S. Benedicti c. 14., ubi refert, quod Humbertus Floriacenſis Monachus „ (dum morbo confractis viribus in lecto decumberet, viſitatus a fratribus admonetur, quatenus ſui memor in extremis Abbati, ſeu cuilibet ſeniorum propria confiteretur peccata. Et quidem de omni *conſcientia ſua*, quod aliquis de confeſſione generali, ſeu de omnibus in omni vita commiſſis peccatis intelligere poſſet.)

LX. Tertio; hanc Confeſſionem, vel privatim antequam fratres, ſeu conventus ad infirmum accederet, ut apud Cluniac. vel præſente conventu, ut præſcribitur in Ordine Caſſinenſi, factam fuiſſe.

LXI. Quarto, quod hic non præſcribitur, infirmos, quibus vox defeciſſet, per ſigna confeſſos fuiſſe, cujus rei luculentum habemus teſtimonium in vit. S. Filiberti Abbatis Gemmeticenſis n. 13. ſæc. 2. „ (Cum unus Monachus veniſſet ad extremum mortis, mutus effectus eſt labiis, ingreſſus Dei Sacerdos (Filibertus,) ad illum blandiens ſuadere cœpit, ut ſi haberet occultum facinus, unde pœnitentiam non egiſſet, manum ejus ſtringeret;) quamvis, ſi poſtea vocem recuperare poſſet, verbis jam, non ſignis confiteretur, ut patet ex eodem Monacho, qui recepta poſtea loquela „ (confeſſione data, & recepta pœnitentia, reddidit animam Domino;) & colligitur ex vita S. Stephani Obazinenſis Abbatis l. 1. n. 26. tom. 4. Miſc. Baluz., de quodam Monacho Cartuſiano: „ (Mox *inquit*, ut loqui potuit, Priorem ad ſe venire fecit, confeſſionem dedit, & ſumto viatico animam exhalavit.)

LXII. Quinto, poſt factam ab infirmo confeſſionem Sacramentalem, e cunctis fratribus abſolutum fuiſſe, ipſumque poſtea cunctos abſolviſſe, ut patet ex Statutis Lanfranci, conſ. Cluniac., & libro Uſuum Beccenſium, hoc eſt ſponte, & animo cuncta dimiſiſſe, quæ forſan alii in eum peccaſſent; ea vero, quibus alios forte offendiſſet, ab iis ſibi dimiſſa eſſe. Quod ipſi Cluniacenſes, ſi per infirmi debilitatem fas eſſet, in capitulo præſtabant: „ (Et ſi in capitulum vult ire (infirmus), *inquiunt*, oſtendit Priori vel per ſe, vel per infirmarium, & poſtea ducunt eum duo fratres inter manus, ſi eſt adeo infirmus, & petit veniam, reumque ſe de multis negligentiis contra Deum, & contra illos confitetur; abſolvit eum Prior, & cunctis reſpondentibus: *Amen*, ipſe cunctos, ſi quid contra eum deliquerint, abſolvit, omneſque de ſuis ſedibus inclinant altius, poſtea reducitur.)

LXIII. Hujus rei praxim videre eſt, ſed alio tempore, & loco, in vita S. Anſcharii Epiſcopi Hammaburgenſis, authore S. Remberto num. 71. ſæc. 4. part. 2. „ (qui Dominici Corporis, & Sanguinis communione percepta, elevatis manibus precabatur, ut quicumque in eum quoquo modo peccaſſet, divina ei hoc pietas dimitteret;) & in vita ejuſdem Sancti Remberti nu. 23. „ (qui cum jam migraturus eſſet de mundo, convocatis Presbyteris, & univerſis fratribus, veniam petivit de omnibus quæcumque fortaſſis in aliquem illorum peccaſſet.) Denique in vita S. Maximi Abbatis in Gallia, & Martyris apud Boll. 2. Jan. qui morti proximus convocavit fratres, „ (& veniam ab eis petens, ſi forte contra aliquem peccaſſet ut ei indulgerent, & oſculans eos, & valefaciens eis) obiit anno circiter 625.

LXIV. Præterea in 2. vita S. Galterii Abbatis Pontiſarenſis n. 16. „ (Fit ad eum proceſſio, ut voluerat: inungitur: reum ſe de peccatis ſuis coram Deo, & Sanctis ejus in præſentia noſtra confitetur, abſolvit omnes, & ab omnibus abſolvitur, deinde oſculatis omnibus nobis, & cum multis intimis cordis fletibus, ſuſpiriiſque glorioſa Paſſionis Dominicæ memoria venerata Sacramentorum noſtræ redemtionis particeps efficitur.) Sed præter hanc abſolutionem dedit & aliam, de qua nu. 17. „ (His & hujuſmodi exhortationibus in conſolationem nos venire geſtiens, ſtolam ſanctam collo ſuo imponi fecit, dextraque ſua baculum paſtoralem tenens nos omnes abſolvit, & voce, qua potuit, Domino tutori, & authori omnium commendavit.)

LXV. Sexto, notandum quod in Ordine Caſſinenſi præ-

præſcribitur, ut nimirum antequam ungeretur infirmus, omnes adſtantes Sacerdotes eidem manus imponerent. Vide Menardi not. in Sacram. S. Greg. pag. 331.

LXVI. Septimo, ante unctionem, pronunciatam fuiſſe Lectionem ex epiſtola S. Jacobi, ex eodem Ordine Caſſinenſi.

LXVII. Octavo, Extremæ unctionis formam quibuſdem in locis fuiſſe abſolutam, in aliis deprecatoriam; in aliis vero vel abſolutam, vel deprecatoriam. Vide Menard. not. in Sac. S. Greg. pag. 332.

LXVIII. Nono, quas ungerent corporis partes; nam alii multo plures, alii pauciores ungebant. Vide Menard. not. loco cit. pag. 357. & 358.

LXIX. Decimo, notandus Cartoſienſium ritus, qui ſingulas poſt ſingulos recitatos pœnitentiales pſalmos peragebant unctiones. Idem præſcribunt Valliſoletani ad calcem Breviarii anno 1600. impreſſi.

LXX. Undecimo, ante datam fuiſſe Extremam unctionem infirmis, quam ſacrum Viaticum ſumerent, pro qua re Euſebii Papæ decretum a Burchardo citatum lib. 18. cap. 11., & ab Ivone lib. 15. cap. 35., & Theodori pœnitentiale ab eodem Burchardo lib. 18. cap. 14., & Ivone lib. 15. c. 35. profert noſter Menardus in notis ad lib. Sacram. S. Gregorii Papæ pag. 334., ubi etiam praxeos hujuſce nonnulla refert exempla. Idem cum noſtro Menardo obſervarunt Sirmundus, Bollandus, & noſter Mabillonius in præfatione ad ſæc. 1. Benedictinum. Idem & nos confirmare poſſemus non ſolum ex relatis hic a nobis ritibus; ſed etiam ex Heigero in vita Sanctæ Berlendis Virginis Monaſterii Merbeccæ n. 12. ſæc. 3. part. 1. pag. 19. „ (convocatis Sacerdotibus oleum ſanctum petiit, quo accepto, Corpore, & Sanguine ſui Redemtoris exitum ſuum conſecravit, & ſic ultimum ſpiritum cœlo reddidit.) Ex Hariulpho in vita S. Madelgiſili cap. 11. in app. ad ſæc. 4. part. 2. p. 542., ubi refert, quod Monachi Centulenſes „ (oleo ſacro ſervum Dei (S. Wiganiom) perunxerunt, communionem Dominicorum myſteriorum tradiderunt, & ſic ſanctam illam animam proſecuti, corpus demum condignæ ſepulturæ in oratorio tradiderunt.] Ex Anonymo in vita S. Rimberti cap. 23. ſæc. 4. part. 2. „ (ſeptimo ante obitum die miniſterium ſacræ unctionis cum oleo ſancto ei fieri cepit, & una cum communione Corporis, & Sanguinis Domini uſque in diem animæ exeuntis de corpore, hoc ſalutare remedium omni die percepit.) Ex Geraldo in vita S. Stephani Ordinis Grandimontenſis inſtitutoris n. 8. apud Boll. 8. Febr. „ (Quinta die dolore invaſus, in oratorium portatus, finita Miſſa poſt ſacram unctionem, & receptionem Corporis, & Sanguinis Domini, fratribus flentibus .... migravit ad Dominum.) Ex Anonymo in vita ulteriore Sancti Stephani Abbatis Obazinenſis l. 3. cap. 4. tom. 4. Miſ. Baluz. „ (Cumque jam morti evidentius propinquaret, ad ipſius petitionem, oleo ſancto perunctus eſt, & ſacræ unctionis perceptione munitus;) ex Petro Venerabili epiſtola ad Hugonem Epiſcopum l. 1. epiſt. 4. ubi deſcribens obitum Guillelmi fratris illius, inter alia hæc habet: „ (a Domno Vizeliacenſi Abbate eum inungi, & ſacri Corporis Viatico refici fecimus.) Vide vit. S. Hunegundis nu. 17. ſæc. 2. S. Athelvoldi nu. 41. ſæc. 5. S. Dunſtani authore Osberno n. 16., & ejuſdem Mir. authore Osberto n. 20. ſæc. 5. vit. S. Oſvvaldi n. 19. ibidem; vitam S. Geraldi Abbatis Silvæ majoris a Chriſtiano Monacho ſcriptam n. 22. apud Boll. 5. Aprilis; vit. S. Hugonis Epiſcopi Gratianop. n. 2. apud Boll. 1. April. S. Galteri Abbat. Pontiſarenſis num. 16. apud Boll. 8. Aprilis; vitam Bernardi Abbatis Tironenſis nu. 115. ibid. 14. Aprilis, & vit. S. Ayberti n. 23. ibid. 7. Aprilis, in quibus omnibus idem deprehendere licet.

LXXI. Contrarium tamen videtur, & præſcribitur in ſermone 66. ſancti Cæſarii Epiſcopi Arelatenſis in app. ad ſer. S. Aug. ſer. 265. nov. edit. in quo inter alia ſic loquitur: „ [Quoties aliqua infirmitas ſupervenerit, Corpus, & Sanguinem Chriſti ille, qui ægrotat, accipiat, & inde corpuſculum ſuum ungat; ut illud, quod ſcriptum eſt, impleatur in eo: *Infirmatur aliquis, inducat presbyteros, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo* &c.] Et ſermone 79. ibid. ſer. 279. „ (Quantum rectius, & ſalubrius erat, ut ad Eccleſiam currerent, Corpus, & Sanguinem Chriſti acciperent, oleo benedicto ſe, & ſuos fideliter perungerent, & ſecundum quod Jacobus Apoſtolus dicit, non ſolum ſanitatem corporum, ſed etiam remiſſionem acciperent peccatorum &c.) Et in tractatu de rectitudine Catholicæ converſationis authore Sancto Eligio Noviomenſi Epiſcopo n. 5. in app. ad t. 6. S. Aug. novæ edit., & in vit. S. Eligii tom. 5. Spicil. „ (Quoties aliqua infirmitas evenerit, non quærantur præcantores, non divini, non ſortilegi, non caragi, neque per fontes, aut arbores, vel bivios diabolica phylacteria exerceantur: ſed qui ægrotat, in ſola Dei miſericordia confidat, & Euchariſtiam Corporis, & Sanguinis Chriſti cum fide, & devotione accipiat, oleumque benedictum fideliter ab Eccleſia petat, unde Corpus ſuum in nomine Chriſti ungat, & ſecundum Apoſtolum oratio fidei ſalvabit infirmum.] Idem videre eſt in vita S. Gilberti Fundatoris Ordinis Sempringhamenſis in Anglia ſæc. 11. n. 9. apud Boll. 4. Febr. qui nocte Natalis Domini *Corporis Dominici, & extremæ unctionis munitus eſt Sacramentis*. Certa in citato hic ſancti Petri ſupra Divam collectaneo ante annos quadringentos exarato decernitur, ut fratri, qui graviter infirmatur, prævia confeſſione Abbas „ (hora competenti ſacroſanctam Euchariſtiam eidem petenti humiliter, & devote conferet; (poſtea vero) ingraveſcente infirmitate, poſtquam devote humilitate Extremæ unctionis ſacramentum petierit, eidem pœnitenti tempeſtiva hora congrua conferatur; (atque) iis ita peractis, accipiet frater communionem ſacri Corporis Domini.) Idem obſervare licet in vita B. Roberti de Arbriſſello Fundatoris Ordinis Fontis Ebraldi, authore Andrea ejus diſcipulo num. 27. apud Boll. 25. Febr. „ [Alia die, ſecunda ſcilicet feria, rogavit ſibi dari Viaticum Corporis, & Sanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti,] quod & accepit; deinde n. 28. „ (Prætereunte autem ſecunda feria, quia non dubitabat vir bonus exitum ſuum propinquum eſſe, voluit omnia ſanctæ Eccleſiæ Sacramenta utpote Chriſtianiſſimus in ſe ſuſcipere; petiit ergo devota tertia feria, ut benedicto oleo ungeretur: credens profecto Apoſtoli Jacobi verbis, quod ſcilicet per hujus operationem myſterii peccata hominibus dimittuntur. Unctus autem ſalutifero unguento, iterum munivit ſe ſe non ſine interno gemitu Corpore Dominico: nec tantummodo his duobus diebus Euchariſtia Chriſti ſemet munivit; ſed etiam omnibus diebus, quibus in ipſa infirmitate jacuit.) Erit forte, qui exiſtimet ſacram unctionem olim ſine prævia confeſſione, & ſubſequente Euchariſtiæ perceptione datam non fuiſſe, ſicut nec Baptiſmus ſine Confirmatione, & ſacra Euchariſtia conferebatur; licet prius ſacrum Viaticum perciperent infirmi, ut hic præſcribitur in collectaneo S. Petri ſupra Divam, & patet in vita Roberti de Arbriſſello, qui obiit anno 1117. cui opinioni libens aſſentirer, ſi antiquioribus niteretur monumentis.

LXXII. Neque multum movent Ekkerardi junioris Notkeri Balbuli vitam deſcribentis hæc verba: „ [Convocatis fratribus coram eis munitus eſt Viatico ſacroſancti myſterii Corporis, & Sanguinis Chriſti, atque unctione divini liquaminis illinitus valedicens omnibus benedixit eis &c.] Nam Ekkerardus, qui ſæculo decimo tertio hanc vitam ſcribebat, quo tempore jam aliquibus in locis uſus obtinebat ante Viaticum, quam Extremam unctionem, miniſtrandi, rem retulit, prout eam tunc fieri conſpiciebat. Eodem fere modo reſpondendum eſt ad ea, quæ ſcribit Johannes Monachus Bertinianus in vita B. Bernardi pœnitentis num. 26. apud Bollandum 19. Aprilis: „ [Et primo quidem, ut moris eſt, Corpore & Sanguine illius, cujus ipſe erat membrum, eum munientes, & ut fortem athletam contra aereas catervas pugnaturum oleo ſanctificato ungentes, ad ultimum diu deſideratum monachicum ei habitum circumduximus &c.) & ad ea, quæ Anonymus in vita S. Hildegundis Virginis Ordinis Ciſtercienſis n. 4. de matre prædictæ Virginis: „ (Accepto ſacroſancto Dominici Corporis Viatico, oleoque ſancto peruncta, omnibuſque rite peractis ...... migravit ad Dominum;) & infra de ipſa Hildegunda n. 33. Prior (Corpore Dominico ſibi dato, ſancto eam inungi fecit oleo.) Nam Bernardus ſub finem ſæculi XII. nempe anno 1182., & Hildegundis anno 1188. obierunt, quo tempora jam priſtina conſuetudo multis in locis immutata erat; quamvis ad Anonymi authoritatem opponi poſſet hactenus ſervata praxis infirmi prius ungendi, quam communicandi apud Ciſtercienſes: vid. præf. ſæc. 1. Bened.

LXXIII. Duodecimo, obſervandum ex Concordia Dunſtani, quod licet primo tantum die viſitationis infirmi ſacro ungeretur unguento, ſubſequentibus tamen diebus ſinguli ſacro Chriſti Corpore reficiebatur, cujus rei praxim videre eſt in ſupra citata vit. S. Rimberti, & in vita B. Roberti de Arbriſſello, immo etiam in epiſtola Petri Venerabilis ad Hugonem Epiſcopum Rothomagenſem lib. 1. ep. 4., in qua deſcribens obitum Guillelmi fratris ejus ſic fatur: „ [Cum eum paulatim viribus extenuari, ac magis magiſque debilitari cerneremus, a Domno Vizeliacenſi Abbate eum inungi, & ſacri Corporis Viatico refici fecimus: deinde Salvatoris adveniente Nativitate, poſt auditam Miſſam ſancta rurſus Communione confortatus.

ad

Digitized by Google

ad diem uſque Sancti Johannis Evangeliſtæ ſenſim corpore deficiendo pervenit. Qua die cum poſt Veſperos more ſolito ad eum viſitationis gratia cum fratribus veniſſem: valdeque aggravatum vidiſſem, ſumto ab Eccleſia Dominico Corpore manibus eum propriis cæleſti pane cibavi, poſt paululum loqui ceſſavit &c.) Obſervat etiam Menardus per ſeptem continuos dies utrumque Unctionis, & Euchariſtiæ Sacramentum olim infirmis adminiſtratum fuiſſe, quod certe probat locus ex vita S. Rimberti.

LXXIV. Decimotertio, obſervandus eſt Cluniacenſium ritus in adminiſtrenda infirmis Euchariſtia, quam a majori hoſtia detractam Sacerdos in propriis deferebat manibus decentes coopertis; & intinctam vino porrigebat infirmis.

LXXV. Decimoquarto, eodem die communicatis infirmis factum Viaticum non datum fuiſſe.

LXXVI. Decimoquinto, quantum fieri poterat infirmos jejunos Euchariſtiam recepiſſe; & quidem communicatis prius Abbate, & fratribus, ex collectaneo S. Petri ſupra Divam, ubi venit in mentem, quod de ſancto Anſchario ſcribit Sanctus Rimbertus in ejus vit. num. 71. ſæc. 4. „(Mane vero facto, omnibus, qui aderant, Sacerdotibus ſacra ſolemnia Miſſarum celebrantibus, Dominici Corporis, & Sanguinis Communione percepta, elevatis manibus precabatur &c.

LXXVII. Decimo ſexto, maxime notandum eſt oſculum, quod ſive poſt unctionem, ſive poſt perceptum Viaticum, primum Abbati, deinde fratribus omnibus quaſi valefacturus eis porrigat infirmus. Hic ritus apud Monachos antiquiſſimus ad noſtra fere tempora pervenit: hunc videre eſt Sæc. IV. in vita Sancti Antonii, authore S. Athanaſio c. 58. l. 1. de vit. Pat. „(Verba finierat, & *oſculantibus* ſe diſcipulis extendens paululum pedes mortem lætus aſpexit;) & apud S. Johannem Chryſ. homil. 1. in Job: „(Cum ultimo ſpiritu laborantem fratrem habuerint, circumſedent, ultimaque ejus verba audiunt, & monita, alia de induſtria adhibens, os deoſculantur ultimo oſculo.) Sæculo V. in vita S. Romani Abbatis Jurenſis, authore Anonymo coævo apud Boll. 28. Febr. „(Vehementi inæqualitate pulſatus, vocatis ad ſe fratribus, pacem Chriſti, quam puro ac manſueto ſemper ſervavit affectu, cunctis *oſculo impertito* in magna hæreditate diſtribuit. Ultimum quoque germanum ſuum Lupicinum data oratione deoſculans, fraternitatem cunctam paſtorali amore re udam commendavit attentius.)

LXXVIII. Sæc. VI. in vita S. Joui ul a Wlfino Boetio deſcripta num. 22. ſæc. 1. Ben. „ Cumque jam aurora ſignum daret, & tempus imminet, quo illa anima corpore diſſoluta ad cælum migraret, valefaciens omnibus, *& pacis oſculum tribuens* &c.] in vita S. Theodulfi Abbatis Remenſis num. 12. ibid. „(Cognoſcens ſe jam ſolvendum, cum fratribus *pacem faciens*, elevavit ad cœlum oculos cum manibus, & ſanctam animam mundi naufragiis ereptam Deo conditori reddidit lætus.) In vita S. Ebrulfi Abbatis n. 24. ibid. pag. 359. „(*Data etiam pace fratribus* ſanctiſſima ejus anima eſt a corpore ſoluta;] In vita S. Victorini Abbatis Hiſpani n. 25. apud Boll. Jan. 12. „(Sanctiſſimo Corporis Chriſti Viatico munitus eſt, *oblatoque omnibus oſculo pacis*, beatiſſimum ſpiritum ſuum manibus Angelorum tradidit deferendum ad æternæ lucis manſiones.) Vid. vit. S. Winvvaloei primam nu. 21. apud Boll. 3. Mart. Sæculo VII. S. Deicolus, „(cum noſtræ Redemtionis Viaticum percepiſſet *oſculum dedit fratribus*, & valedicens omnibus inter ipſa verba orationis, & laudis lætiſſimam animam reddidit cœlis;) Similiter S. Columbanus cuidam diſcipulo Columbano etiam appellato „(abeunti de hac vita Viaticum præbuit, & poſt *extrema oſcula* deſunctionis cantus explevit,) ut ſcribit Jonas in ejus vita numero 29. Et Agibodus Bobienſis monachus „(ſumto ſacratiſſimo Chriſti Corpore omnibus *oſculo præbito*, orat, ut charitatis officia corpori impendant,) ut ſcribit idem Jonas in vita S. Bertulfi n. 19. S. Maximus Abbas in Gallia & Martyr morti proximus convocavit fratres, „(& veniam eis petens, ſi forte contra aliquem peccaſſet, ut ei indulgerent, *& oſculans eos, & valefaciens eis* &c.) S. Aicardus Abbas Gemmeticenſis apud Boll. 2. Jan. „(Facta confeſſione, & ſuſcepto ſancto Viatico, valedixit omnibus cum ſancto dato oſculo, & tunc . . . . migravit ad Dominum;) Eaſterwinus Abbas Viremuthenſis ut ſcribit Beda in vit. S. Benedicti Biſcopi l. 1. n. 8. paulo ante mortem in ejus vit. n. 35. „(accitis ad ſe fratribus cunctis more naturæ miſericordis *oſculum pacis* eis flentibus, ac de abſceſſu tanti Patris, & Paſtoris mœrentibus dedit.)

LXXIX. Sæculo VIII. S. Auſtreberta, teſte Anonymo in ſecunda ejus vita n. 13. ſæc. 3. part. 1. p. 39. „(Superveniente die Dominica, congregatis in unum ſororibus, adfuit ipſa ſuſtentata manibus ceterarum; inſtruenſque eas, & docens ea, quæ ſunt de Regno Dei multis ibidem lachrymis fuſis *deoſculatur* ſingulas, pacem fecit cum omnibus, & valedicens ſororibus perrexit ad lectulum &c.) Similiter Sanctus Walfridus Abbas Palatioli in Tuſcia in ejus vit. num. 8. ſæc. 3. „(fratres ſingillatim exoſculans, benedicens juſſit ſibi Corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti adferri, quo accepto gaudens, & gratias agens orationem fudit, fratribuſque benedicens, ſancta illa anima carne ſoluta eſt.)

LXXX. Sæc. IX. Chriſtophorus Abbas Monaſterii Mulcentia *fratres exhortans, & oſculo ſancto valedicens eis quievit in pace*, ex vit. Sancti Leonis Lucæ Abbatis Mulenſis n. 13. apud Boll. 1. Martii; & ipſe S. Leo Lucas ex num. 24. „(proprio greſſu Eccleſiam intravit, ac Miſſarum ſolemniis inſtans devotiſſimus Dominici Corporis, & Sanguinis Viaticum ſumſit, & congregatis totius cœnobii fratribus *ſanctæ pacis oſculum* dedit &c. (Sæc. X. Sanctus Petrus Urſeol. „(præſcius tempus ſui exitus, advocat fratres cum Patre Monaſterii, eiſque *pacem tribuendo* valedicens, Corpore, & Sanguine Domini aſſumtu, & benedictione, & abſolutione Viatica aſſumta in cinere, & cilicio jacens &c.) in ejus vit. n. 18. vid. vit. S. Johan. Gorzienſis n. 1. ſæc. v. p. 365.

LXXXI. Sæculo XI. Jotſaldus in vita Sancti Odilonis Abbatis Cluniacenſis c. 13. apud Boll. 1. Jan. ſanctiſſimum ejus obitum deſcribens „(ſecundum Apoſtolicam ſententiam, *inquit*, oratio fidei ſuper eum celebratur, myſterium vivifici Corporis, & Sanguinis ſumitur, *pax fratribus præbetur*, & ad ultimum illa ſalutifera Crux noſtræ Redemtionis, & imago Domini noſtri ad adorandum præſentatur.) Similiter S. Gerardus Abbas Silvæ majoris, teſte Chriſtiano Monacho in ejus vit. num. 22. apud Boll. 5. April. „[ipſe ſibi adhiberi fecit remedium unctionis extremæ; ſumtis quoque ſacroſanctis Dominici Corporis, & Sanguinis cum omni devotione Sacramentis, ad præparandam ſibi viam ſalutis æternæ, dedit pacis oſculum univerſis:) vid. vit. S. Galteri Abbatis Pontiſar. num. 16. apud Boll. 8. Aprilis; librum tripart. mirac. Sancti Roberti Abbatis Caſæ Dei, authore Bertrando, hiſt. 1. n. 16. apud Boll. 24. April.

LXXXII. Decimoſeptimo, ſive ante, ſive poſt datum fratribus omnibus oſculum, Crux etiam oſculanda, & adoranda infirmis præbebatur, ut patet ex conſ. Clun., collect. S. Petri ſupra Divam, breviario S. Germani a Pratis, & ex citata vita S. Odilonis: Hanc Crucem Petrus Venerabilis nolebat eſſe auream, vel argenteam, ſed tantum ligneam. Vide ejus ſtatut. 62.

LXXXIII. Decimooctavo, de Sanctimonialibus, quarum in Monaſteria ingreſſus viris omnibus denegabatur, quæret aliquis, quomodo Sacramenta in extremis poſitæ reciperent. Huic quæſtioni ſatisfecit Anonymus in vita S. Stephani Abbatis Obazinenſis l. 2. n. 13. tom. 4. Miſc. Baluz., ubi de Sanctimonialibus ab eo inſtitutis agens, inter alia hæc ſcribit: „(In ipſo autem muro, qui utramque Eccleſiam dividit (hoc eſt chorum Monialium, & Altare, ſeu Sanctuarium, in quo Sacerdotes celebrabant) feneſtra habetur deorſum quadrata, & ferro undique texta, & velo interius a parte fœminarum obducta; ab inferiori vero parte tantum vacuitatis relictum eſt, ut manus Sacerdotis cum ſacra Euchariſtia perinde porrigi poſſit; quando enim communicandæ ſunt, vel generaliter omnes, vel ſpecialiter infirmantes, peracta communione ad altare, Corpus Dominicum a Sacerdote cum honore ibi defertur, & ita remoto velo omnes ad manum Sacerdotis accedentes communicant cum reverentia, & timore; ſi qua vero ita infirmatur, ut per ſe ambulare non poſſit, ab aliis ibi deducitur, vel a pluribus inter manus aut in geſtatorio, tanquam funus defertur, feneſtræque applicatur; ita ut pleræque ſumto Viatico inter manus deferentium inibi viſæ ſint expiraſſe, &c.) His conſentiunt antiquæ conſtitutiones Sanctimonialium Fontis Ebraldi, quas citat Bollandus in comm. prævio ad vit. Roberti de Arbriſſello §. 6. n. 53. 25. Febr. quibus præſcribitur, ut ſive Abbatiſſa, ſive Prioriſſa, ſive Decana, ſeu quæcumque alia morbo corripiatur „(ad capellam tranſportata ibi confiteatur, & communicetur; & communicata egreſſo Sacerdote ad lectum reportetur.) Sed mirum prorſus eſt, quod de ſancta Odilia ſcribit Anonymus in ejus vita n. 22. in app. ad ſæc. 3. Bened. „(Cumque calicem, in quo Dominicum Corpus, & Sanguis habebatur ſibi adferri juſſiſſet, propriis manibus

eum

„ eum accipiendo, ſancta communione participata, omnibus cernentibus, animam reddidit.)

LXXXIV. Decimonono, notandum maxime quod ait Lanfrancus: „ (Ab hac die niſi melioretur, infirmus carnem non comedat;) ut nimirum in ipſo pœnitentiæ, & mortificationis actu, & exercitio moreretur, cui plurimum ſtudebant antiqui; unde priuſquem infirmum urgeret Sacerdos, crucem ex cinere cum aqua ſuper pectus ejus formabat, & deſuper cilicium apponebat, dicens: *ſi quis infirmatur, agat pœnitentiam*, &c. ut videre eſt apud Men. in not. ad lib. Sacram.

LXXXV. Vigeſimo, notandæ ſunt preces, quæ quotidie pro infirmo, donec convaleſceret, ab omnibus fundebatur.

LXXXVI. Vigeſimoprimo denique prætereundum non eſt, quod ſubjiciunt MS. Cluniacenſium conſuetudines: „ (Poſtquem autem frater ad hujuſmodi venerit infirmitatem, adhibetur ei unus famulus, qui non habet aliud facere, niſi ut obſequatur infirmo, ſed & in nocte famuli omnes, qui ſunt in infirmaria diligenter excubant, ne obitus ejus improviſo eveniat. Crux eſt contra faciem ejus affixa, & lumen cerei uſque ad clarum diem non deſinerit. Si quis frater eſt eden religioſus, cui hoc pro ſingulari libuerit affectu, ut ipſe quoque remaneat cum infirmo excubant, libenter ei Prior adquieſcit.)

LXXXVII. Huc reſpicit Ingulphi Abbatis Croylandenſic pro ſuo cœnobio conſtitutio, quam ipſe in ſua hiſtoria ad an. 1091. refert in hæc verba: „ (Quod ſi infirmus ſacre unctione inunctus fuerit, deinceps prima nocte ſervient infirmitorii, & ſerviens ejſſor de ſartrina, ſimul circa infirmum vigilabunt; in ſecunda nocte Clericus infirmitorii, & ſerviens ſutor de ſartrina ſimul circa infirmum vigilabunt; in tertia vero nocte cocus infirmitorii, & lotarius de ſartrina ſimul ſimiliter vigilabunt: & ſic circulariter per novem noctes, ſi neceſſe fuerit, ſibi invicem ſuccedunt, vigilantes, infirmum, quandiu indiguerit cuſtodientes.)

LXXXVIII. Pietatem magis ſpirent Statuta Lanfranci cap. 24., cum decernunt, ut [ſi ad ſanitatem minime redire, mortique potius appropinquare dignoſcitur, ex quo certa in eo mortis ſigna apparere inceperint, ſine duobus fratribus eſſe non debet, qui diebus, & noctibus quandiu intellectum tenet, legant coram eo Paſſiones Domini, & Evangelia: & cum intellectu privatus fuerit, quandiu ſupervixerit, pſalterium ex ordine decantare non ceſſent; & ſic ordinetur, ut diſcedentibus duobus, ſuccedant duo alii: horas vero regulares ibi dicent.]

CAPUT IX.

De modo adjuvandi infirmi ad mortem.

I. HOc capite ea complectemur omnia, quæ circa infirmum in agonia poſitum, donec expiraret, exercebant veteres monachi, quæ quidem omnia ex antiquis ordinariis, ritualibus &c. depromemus, quibus noſtras notas ſubjiciemus.

Ex antiquo Breviario Caſſinenſium tempore Oderiſii Abbatis deſcripto.

II. „ Item officium, ſive obſequium circa morientem. In primis dicatur oratio hæc.

III. „ *Deus qui famulo tuo tuæ dediſti fidei conjunctionem, concede, ut per temporalem corporis incommoditatem ad ſupernorum civium pertingere mereatur conſortium. Per* &c.

IV. „ Deinde infirmus, ſi potuerit, faciat confeſſionem: *Domine mea culpa* III. *Reddo me culpabilem Deo omnipotenti, & ill., & ill., & omnibus SS., & tibi patri quia multum peccavi malum cogitando &c... unde veniam peto, & indulgentiam poſtulo*. Sequitur abſolutio: *Dominus Jeſus Chriſtus qui dignatus eſt* &c. Deinde communicandus eſt, etiamſi comedit ipſa die, & poſt communionem dicitur hæc oratio: *Aſcendant ad te Domine preces noſtræ, & animam famuli tui gaudia æterna ſuſcipiant, & quoniam feciſti adoptionis participem, jubeas hæreditatis tuæ eſſe conſortem*. Deinde legantur ante eum Paſſiones Domini, poſt hæc cum viſum fuerit ad exitum propinquare, ponatur in terra ſuper cilicium, conſperſo deſuper cinere; & incipiant canere pſalmos ſpeciales, deinde ſi ſupervixerit, fient litaniæ.

V. „ Et antequam anima egrediatur de corpore, dicat Sacerdos: *Exibit ſpiritus ejus, & revertetur in terram ſuam, in illa die videbit creatorem ſuum*: deinde Orationem: *Commendamus te omnipotenti Deo*, &c. deſinit ſic: *Dulcedine potiatis in ſæcula ſæculorum. Amen.*

VI. „ Et ſi amplius ſupervixerit, canantur pſalmi a fratribus, & cum prope fuerit expirare, dicatur tertio ab omnibus: *Sancte Michael ſuſcipe animam ejus*: Deinde antiphonam: *Parce Domine, parce famulo tuo, quem redemiſti Chriſte ſanguine tuo, ut non in æternum iraſcaris ei*. ℞. *Subvenite ſancti Dei*. Sequitur commendatio: *Proficiſcere anima Chriſtiana* &c.

Ex MS. conſuetudinibus Farfenſis monaſterii.

Qualiter ad exitum anima agatur.

VII. „ Mox ut anima ad exitum propinquare viſa fuerit, communicandus eſt homo ipſe Corpore, & Sanguine Domini: etiamſi ipſa die comederit, quia ipſa communio erit ei ad adjutorium contra diabolum, & inſidias ejus. Si autem quiddam ſupervixerit, legendæ ſunt paſſiones, agatur letania ab omnibus pro ipſa anima, decantentur pſalmi, & celebrentur orationes intenta; & famuli die noctuque cuſtodiant eum, & aſpiciatur ſine intermiſſione, tam ab ipſis, quam a fratre, qui ſuper ipſos eſt procurator. Dum viderint eum jam prope exitum eſſe, levent eum de ſtratu, in quo jacet, & habeant coaptatum antea in humo lectum, & poſitum ſagum ciliciorum, & cinis deſuper miſſa ſit. Tunc accipiant ægrum, & ibi collocent, prout melius potuerint, quia filius Chriſtiani non debet migrare niſi in cinere, & cilicio, ſicut jam in multis exemplis Sanctorum experti ſumus. Cum vero jam anima viam univerſæ carnis ingreditur, & extremis, ſicut eſt conſuetudo, tabula ſonuerit, quocumque locorum fratres audierint, ſtatim debent incipere, *Credo in unum Deum*, & illuc cum feſtinatione venire, ſive in dormitorio, ſive in refectorio fuerint. Si vero regularis hora jam canitur in eccleſia, quos Domnus Abbas, vel qui ordinem tenet, illuc juſſerit, illi veniant; reliqui cum infantibus in choro, donec conſummatur illud miniſterium, remaneant. Si vero in refectorio fuerint, omnes pariter veniant. Omnibus autem illuc venientibus, cum Niceni Synodi finem, ideſt *Credo in unum Deum*, ibi pariter conſtituti fideliter decantaverint; ſi adhuc ſupervixerit, pſalterium incipiant, donec anima de corpore fuerit ſeparata.

Ex Statutis Lanfranci c. 24.

XIII. „ Ægro autem in agonia poſito, & jam jam, ſi ita viſum fuerit, morituro; famulus, qui ad hoc deputatus eſt, cilicium expandet, & ſupra illud ad menſuram longitudinis, & latitudinis, quam ipſum cilicium habet, ſignum crucis de cineribus faciat: morientemque fratrem deſuper ponat: Cui poſtea indeſinenter aſſidens ſtudioſe conſideret, qua hora exitum ejus conventui debeat indicare: Cumque eum jam in exeundo viderit laborare, geſtans manu tabulam ad oſtium clauſtri currat, ibique creberrimo acriter eam ibi percutiat, quouſque in conventu auditum eſſe cognoſcat: quo percepto ſonitu, ſi ad majorem, vel minorem Miſſam, vel ad regularem horam fuerit, remanentibus in choro Infantibus cum Magiſtris ſuis, & aliquibus fratribus, quibus juſſum fuerit, reliqui omnes ad ægrum currant, & mediocri voce canentes: *Credo in unum Deum*, ad eum veniant; fratres vero qui remanſerant, expleto, quod cœperant, eodem modo currantes, & canentes ad morientem properent: ubicumque vero alias, vel quocumque alio negotio occupatos prædictus ſonus invenerit, ſine aliqua excuſatione, vel mora ſimiliter currentes, & *Credo in unum Deum* canentes ad ægrum veniant. Quo pervenientes, & *Credo in unum Deum* communiter explentes, canant VII. pſalmos pœnitentiales ſine *Gloria Patri*. Quibus expletis, ſubjungat Sacerdos capitulum: *Parce Domine, parce famulo tuo, quem redimere dignatus es pretioſo Sanguine tuo, ne in æternum iraſcaris ei*, hoc tertio a Sacerdote dicatur, & per ſingulas vices a toto conventu repetatur: deinde ſequetur letania, quæ ſolet, quam protrahi, vel breviari oportet, ſecundum quod fratris exitus viſus fuerit admonere, ſi autem, ut aliquando fit, litania expleta, nondum migraverit, conventus diſcedat, aliquibus fratribus, quibus juſſum fuerit, ibi remanentibus, qui pſalterium ex ordine pſallere incipiant, cum autem venerit hora, ut iterum vocari debeant, ſupradicto modo vocentur, & veniant.

Ex MS. conſuetudinibus Cluniacenſis monaſterii.

IX. „ Famuli qui ſunt in talibus multum exercitati, multumque periti, cum viderint jam ejus exitum imminere cilicium ad terram expandunt, & cinerem in crucis modum deſuper ſpargant, & infirmum de lecto levatum ſuper cilicium imponunt; deinde Infirmarius debet notificare Priori, quia ille frater ſit prope ſuum finem; Prior vero, ſi æger habuerit memoriam, præcipiet alicui fratrum, ut legat coram eo paſſiones; ſi autem non habuerit, præcipiet duobus, aut quatuor, ut indeſinenter ibi canient pſalmos, donec notum ſit, & pereat animam de corpore egreſſuram ſine longa mora. Quod cum viderit famulus, qui bene doctus, & uſitatus in tali officio eſt, tum demum arreptam tabulam debet fortiter, & cum feſtinantia multa percutere in clauſtro ante gradum dormitorii, prius, ſi nox eſt, accenſis lucernis in clauſtro infirmariæ, & per aditum, per quem itur ad infirmariam. Quo ſigno audito, etſi alio tempore etiam nimius paſſus reprehenditur in homine noſtri Ordinis, qui tunc non currit irregulariter, & inordinate agit. Currentes autem fratres canient, & recitant majorem ſymbolum, ubicumque ſint, exceptis horis regularibus, & mandato, & generali Miſſa; tunc ii tantum currunt, qui extra chorum ſunt: illi vero qui intra chorum ſunt, omnes quidem commnvent ſe, quaſi velint currere, nullus tamen primum chorum egreditur, ſolus qui tenet ordinem, & quibus præceperit ipſe, & Armarius. Similiter nullus exit de mandato, niſi cui præcipit, qui tenet ordinem. Finita autem hora, & data benedictione, ſi quilibet ſuſcepturus eam eſt veniendi, abeundi; nam quandiu frater inhumatus eſt numquam ulli exire de monaſterio licet; & ad Veſperum, vel Matutinos facta commemoratione alicujus ſancti, ſi forte facienda eſt, tum ſi frater nondum finitus fuerit, currunt omnes cantando prædictum ſymbolum, ac ſi tunc percuteretur tabula: Si vero finitus fuerit, moderato inceſſu ibunt cantando: *Placebo Domino*, & cum venerint illuc, adjungent ſe pſalmodiæ aliorum, quos ibi invenerint. Cum autem ita liberi ſunt, quod omnes inſimul occurrere poſſunt, omnes occurrunt; & ſive omnes, ſive pars occurrat; ibi circa fratrem adſtantes tandiu debent indeſinenter *Credo in unum Deum* dicere, donec anima ſolvatur a corpore, niſi hoc eveniat, quod aliquando evenit, ut in agonia multum producatur; tunc enim agenda eſt ipſo Domno Abbate, vel Priore pronunciante letania, & unicuique nomini ſanctorum ſubjungendo: *Ora pro eo*. Finitis vero SS. nominibus, ſubinfertur: *Propitius eſto: Libera eum Domine. De gladio maligno: Libera eum Domine. A morte perpetua: Libera eum Domine. A pondere peccatorum: Libera eum Domine. A tetra caligine: Libera. Per Crucem tuam: Libera eum Domine. Per interceſſionem omnium SS. Libera. Peccatores: Te rogamus audi nos. Ut iracundiæ tuæ flagella ab eo amoveas: Te rog. Ut ſpiritum ejus a loco anguſtiæ liberes. Te rogam. Ut cum fiducia diem judicii expectet: Te rogam. Ut eum in numero tibi placentium cenſeri facias: Te rog. Ut eum a numero malorum diſcerni facias: Te. Ut eum in regeneratione vivorum æternis gaudiis foveri jubeas: Te. Ut eum prima vitæ æternæ gaudia adipiſci facias: Te. Ut eum a mortifero vaſtatore defendere digneris: Te. Agnus Dei qui tollis peccata mundi, parce ei Domine. Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miſerere ei. Agnus Dei qui tollis peccata mundi, dona ei requiem. Kyrie eleiſon. Chriſte eleiſon. Kyrie eleiſon.* Quod ſi nondum finivit, repetito quater, aut amplius ab omnibus, ut prius, *Credo in unum Deum*, ſi adhuc morabitur obitus, Abbas, ſive Prior ſignificare debet fratribus, ut recedant, retentis quibuſdam, qui ibi cantent pſalmos, ſeu legant paſſiones . . . . quamdiu ſuper cilicium jacuerit æger. Secretarius qui horologium temperat, poſt Completorium cum abſconſa illico pergat, & poſtquam horologium ceciderit, antequam pulſet ſcillam ad Matutinos, & etiam in die, ut ſecundum quod ibi deprehendere poterit, ſic temperet, & provideat, ne de ſervitio Dei propter obitum fratris negligentia eveniat. Cum autem fratres, quos Prior retinuerat, viderint finem ejuſdem multum prope ſine dubio imminere, faciunt prius tabulam percuti ad commovendum fratres, qui omnino eodem ordine, quo prius, accurrere debent, & tandiu ſimul *Credo in unum Deum* repetendo dicere; & ſi placuerit Domno, vel Priori, iterare letaniam, & item *Credo in unum Deum*, quouſque finiatur. Quod ſi iterum videbitur obitus ejus prolongari, ſignificandum eſt fratribus, ut iterum recedant, retentis quibuſdam, qui pſalmos cantent; & percutienda eſt iterum tabula, cum certi fuerint de obitu: Nunquam enim finire debet frater, niſi ibi adſint omnes, niſi pro ſupradictis cauſſis remaneant, vel pro proceſſione, quæ fit in Dominicis diebus, & maximis feſtis, ſi jam crux extra auditorium ſit, & aqua benedicta. Nam ſi adhuc intra clauſtrum ſunt, quando tabula percutitur, ab omnibus ad defunctum curritur; & peracto officio, ad proceſſionem reditur. Quotieſcumque pergant audito ſonitu tabulæ clamando ut dictum eſt, *Credo in unum Deum*, cum multa feſtinatione debent accelerare illuc, nihilque aliud dicere, donec egrediatur anima, niſi, ut dictum eſt, nimis longa mora obitus interceſſerit. Sciendum eſt autem, quoniam dum percutitur tabula, ſi fratres ſunt ad nocturnos, Matutinis finitis, ſi nondum finitus fuerit, ſtatim ante Laudes current omnes cantando præfatum ſymbolum etiam in XII. Lectionibus Si vero finitus fuerit, ibunt quietius cantando: *Placebo Domino*, & deportato corpore in eccleſiam, continuo matutinæ Laudes incipiuntur, prius dictis familiaribus pſalmis, qui ſolent dici. Si privata dies fuerit, etiamſi nondum finitum fuerit ex toto officium, id eſt antequam dictum ſit: *Exultabunt Domino*, & *Verba mea* peracto opere Dei reincipietur officium, ubi dimiſſum fuit. Si vero cantaverint Veſperas, aut Matutinos de omnibus SS., vel de defunctis, aut ſuffragia SS., vel pſalmos familiares, ſive letaniam, nullam expectabunt licentiam audita percuſſione tabulæ: Verumtamen adlato corpore in eccleſiam, reincipiunt. . . . . fuerat. Quod ſi in refectorio fuerint, eodem modo nullam præſtolabuntur licentiam; verum tamen plene peracto obſequio defuncti, corpore lavato, & in eccleſiam deportato; ſi nondum lectio finita erat, & verſus *Agimus tibi gratias* dictus, revertuntur omnes in refectorium; & ſi adhuc comediſſent, & bibiſſent, quando audierunt ictum tabulæ, comedent, & bibent, ſive ſit Quadrageſima, ſive quodcumque tempus, & complebunt prandium ea more. Quod ſi ad ſonitum tabulæ omnes jam dimiſerent comedere, & lectio finita fuerit, & verſus dictus; lavato corpore, & in eccleſiam delato, ibidem omnes incipient *Miſerere mei Deus*, & finiunt verſum. Eodem modo fit, ſi ad collationem fuerint; niſi lectio lecta fuerit, revertuntur illuc completo obſequio. Infantes vero, ſi nox eſt, quando percutitur tabula, ſicut & juvenes, qui ſunt in cuſtodia, tantum debent expectare, donec candelæ accendantur in lanternis eorum, neque ipſi infantes debent eſſe mixti cum aliis in infirmaria; ſed ſeorſum in una parte eorum manere cum Magiſtris, ita ut audiant, & dicant, quod dicit conventus. Et cum tanta feſtinatione eſt illuc ab omni conventu currendum, ut nec etiam lectos ſuos ea vice, ſi ſunt in dormitorio, cooperiant. Nihil amplius debent currere fratres, niſi propter tempeſtatem, aut focum.

Ex MS. Rituali S. Benigni Divionenſis n. 277.

X. „ Mox autem ut viſus fuerit ipſe infirmus ad exitum propinquare, percutitur tabula, curritur ad eum, & a currentibus canitur *Credo in unum Deum*, & poſt agitur litania. Quibus finitis, ſi nondum eſt functus, repetitur quater, aut ſepties *Credo*; aut certe, ſi æger habet memoriam, leguntur ante eum Paſſiones, ſin autem, recedente conventu, præcipit Prior, quibus voluerit, ut cantent pſalmos. Si vero functus fuerit, expleta letania, dicuntur orationes, prius tamen ſpargitur ſuper corpus aqua benedicta & incenſatur.

Ex MS. collectaneo S. Petri ſupra Divam.

XI. „ Cum animæ viſa fuerit laborare in diſſolutione corporis, nuncietur hoc Priori; ipſe vero percuſſa fortiter tabula convocet conventum. Abbas vero, Prior reveſtiat ſe, & veniant omnes ad infirmitorium coram fratre dicentes: *Credo in unum Deum*; & ſic proceſſione rite ordinata, Abbas reveſtitus alba, manipulo, ſtola, & cappa dicat orationem: *Parce Domine famulo tuo, quem redimere dignatus es pretioſo ſanguine tuo, ne in æternum traſcaris ei*; tertio repetatur ab omnibus, quam ſequatur letania. *Pater de Cælis Deus, miſerere animæ ejus: Fili Redemtor* &c. (ſequitur letania integra, quam hic omittimus, poſt cujus *Agnus Dei* hæc ſequuntur) hic non dicitur Oremus: *Proficiſcere anima chriſtiana* &c. ſubſequatur oratio: *Piæ recordationis affectu fratres cariſſimi commemorationem faciamus cari noſtri*,

quem

„ *quem Dominus de tentationibus hujus ſæculi aſſumſit. Obſecrantes miſericordiam Domini Dei noſtri, ut ipſe ei tribuere dignetur placidam, & quietam manſionem, & remittat omnes lubricæ temeritatis offenſas, ut conceſſa venia plenæ indulgentiæ, quidquid in hoc ſæculo proprio reatu deliquit, totum ineffabili pietate, ac benignitate ſua deleat, & abſtergat, quod ipſe facere dignetur, qui in Trinitate perfecta vivit, & gloriatur Deus, per omnia ſæcula ſæculorum.*

XII. „ Conſequenter, & immediate dicatur commendatio ℟. *Subvenite ſancti Dei* &c. *Kyrie: Pater noſter: Non intret: A porta inferi*. Oratio: *Tibi Domine commendamus* &c. Alia oratio: *Miſericordiam tuam Domine*. Antiphona: *Suſcipiat te Chriſtus*. Pſalmus: *In exitu Iſrael*. Oremus: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui humano corpori*. Antiphona: *Chorus Angelorum*. Pſalm. *Dilexi quoniam*, uſque *Ad Dominum cum tribularer*. Oratio: *Diri vulneris*. *Pater noſter* &c. *Requiem æternam. Anima ejus in bonis demorabitur: Et ſemen. A porta inferi* &c. *Dominus vobiſcum*. Oratio: *Deus cui ſoli competit medicinam præſtare poſt mortem*, Oratio: *Partem beatæ reſurrectionis*.

Ex libro Uſuum Beccenſium.

XIII. Cum anima in exitu corporis, & diſſolutione ſui viſa fuerit laborare, unus ex famulis, qui eum cuſtodiunt, percutiat tabulam minute, & acriter: Tunc omnes fratres cum ſumma velocitate occurrant, canendo moderata voce *Credo in unum Deum*. Quod ſi in eccleſia fuerint, Infantes cum Magiſtris ibi remaneant, & aliqui ex fratribus, uſque dum horam regularem completam habeant, & ſic ipſi accurrant: ſi in refectorio fuerint, ſimul omnes accurrant, etiam ſervitores, & Lector; poſtea revertantur ad menſas, ut, ſicut moris eſt, finiatur ordinate refectio. Cum vero illuc pervenerint, canent VII. pſalmos pœnitentiales, ſine *Gloria*, ſi ſpatium habuerint, quibus ſubjungant ter hoc capitulum: *Parce Domine, parce*. Hoc dicto tribus vicibus a Sacerdote, & a conventu hoc ipſum repetente ſubjungant letaniam, ſive: *Proficiſcere*: ſi adhuc moram fecerit migrandi, legantur Paſſiones ab uno Levitarum, diſcedente conventu; crux tamen, & aqua benedicta ibi relinquantur.

Ex MS. conſuetudinibus Lyræ.

De feſtinatione ad mortuum.

XIV. „ Ubicumque fuerit conventus extra eccleſiam, niſi tantum ad proceſſionem in Dominica, ſive feſtivam, ſive pro afflictione per clauſtrum, audita tabula defuncti, omnes ad mortuum currant, niſi ſint ad hujuſmodi proceſſionem. Si in capitulo fuerit conventus ad collationem, audita tabula non dicet Lector: *Tu autem*; ſed dimiſſo libro ſuper analogium, cum aliis currat; deinde toto officio completo, de eccleſia revertantur in capitulum, & dicat, qui præeſt: *Benedicite*, & abſolvat defunctum, & dividat vigilias; deinde ſine nutu illius, qui præeſt, incipiet Lector lectionem, ubi dimiſit, nec iterum dicet: *Jube Domne*; poſtea eant omnes in refectorium ad caritatem potus, ut mos eſt. Similiter fiet, ſi poſt prandium, vel cœnam inceperint: *Miſerere mei Deus* ad gratias; ſi fuerint in clauſtro audita tabula, ibi dimittent gratias, & current omnes ad mortuum, deinde officio completo incipient in eccleſia: *Miſerere mei Deus*, & facta proceſſione intrabunt in chorum ad gratias. Audita tabula defuncti, ſignum horæ, ſi tunc ſonet, dimittitur; ſi hora incepta fuerit, pars conventus egredietur. Similiter dum Miſſa cantatur, vel *Deus auribus*, vel XV. pſalmi, & per omne obſequium in unum in choro convenientibus, incipiuntur Veſperæ, vel Matutinæ. Si ſonet tabula ad Miſſam matutinalem, antequam prima collecta incipiatur, dimittant omnes Miſſam, etiam Sacerdos, & currant ad mortuum. Poſt primæ collectæ inceptionem, non omnes ſed pars quædam curret ad mortuum. Qui ad Primam remanent in choro, quando ſonat tabula, poſt pſalmos familiares antequam incipiantur VII. pſalmi, currunt ad mortuum. Item, qui regularem horam dimiſerint propter mortuum, poſt officium completum eant in aliud membrum eccleſiæ, vel in capitulum, non autem in choro, quia non debet bis in die eadem hora in choro cantari.

XV. „ Quando anima in exitu ſuo viſa fuerit laborare, unus e famulis, qui eum cuſtodiunt, accipiat tabulam, & pulſet eam minute, & acriter; tunc omnes fratres cum ſumma velocitate accurrant ad mortuum canendo moderata voce: *Credo in unum Deum*. Poſt letaniam, ſi moritur, ideſt ſi adhuc trahit, dicat Cantor: *Subvenite ſancti Dei: Requiem æternam dona ei*. Subjungat Sacerdos: *Proficiſcere anima Chriſtiana*.

Ex Breviario MS. S. Germani a Pratis.

XVI. „ Cum in agone exitus æger laboraverit, canendi ſunt ante eum VII. pſalmi, & Paſſiones Domini noſtri; cum autem ad exitum venit, tacta tabula, conveniant fratres cantando: *Credo in unum Deum*, & ſi longum duxerit exitum, recitanda eſt hæc letania: *Kyrie eleiſon* &c. Iis expletis, ſi adhuc non migraverit, iterum canendi ſunt VII. pſalmi, vel *Credo in unum Deum*, quouſque ſpiritum reddat.

Ex libro Uſuum Ciſtercienſium c. 94.

XVII. „ Cum aliquis morti penitus appropinquaverit, ponatur ad terram ſuper ſagum, ſuppoſito prius cinere in modum Crucis, & aliqua matta, vel ſtraminis aliquanto: Dehinc percuſſa crebris ictibus tabula in clauſtro, & pulſato ſigno in eccleſia, ubicumque conventus fuerit, quater, quomodo bis fieri ad inungendum infirmum determinatum eſt: Si conventus intra clauſtrum fuerit, occurrant omnes velociter ad morientem: *Credo in Deum*, dicentes bis vel ter, tam ut alte poſſint audiri. Si vero extra, quam citius poterit, cum gravitate tamen occurrat: niſi forte tempore ſecationis, vel meſſionis, tantum pro aliqua gravi neceſſitate Abbati, vel Priori aliter viſum fuerit. Cantor vero Abbati deferet collectaneum, & Sacriſta ſtolam, & baculum, ducens ſecum, qui deferat crucem, lumen, thuribulum, & aquam benedictam.

XVIII. „ Si ad collationem ſederint, audita tabula, dicat Lector: *Tu autem Domine*, & Abbas: *Adjutorium noſtrum*. Qui tunc forte præſens non fuerit, non ſatisfaciat ad gradum; ſed in craſtino veniam petet in capitulo: Si in oratorio ad Miſſas, vel ad canonicas horas, vel Sabbato ad mandatum fuerint; Abbas, aut Prior, & quos Abbas juſſerit, eant. Si autem viderit Cantor, quod pro feſtinatione poſſint cæteri ad defunctum convenientes occurrere, ſolito citius impleant opus inceptum, & alios ſubſequantur. Quod ſi præcipua fuerit ſolemnitas, propter hoc Veſperæ, vel nocturni celerius non dicantur. Quod maxime in præcipuis ſolemnitatibus obſervetur. Et ſciendum, quia Dominicis, & feſtis diebus Laudes, ſive Matutini, qui, ſecundum Regulam, poſt nocturnos ſtatim debent ſubſequi, licet ea hora tabula pulſaverit, non intermittentur: Similiter nec Prima privatis diebus poſt Laudes in hyeme. Officium quoque defunctorum ubicumque ſequi debuerit, quamvis pulſet tabula, non intermittetur. Dicta itaque litania, ſi adhuc vixerit, dicentur VII. pſalmi pœnitentiales, quod ſi nondum obierit, diſcedant relinquentes ibi crucem, & aquam benedictam.

Ex Breviario Caſalis Benedicti.

XIX. „ Ordo commendationis animæ. Primum fiant letaniæ breves in hunc modum: *Kyrie eleiſon; Chriſte eleiſon: Kyrie eleiſon* &c.

XX. „ Deinde pro vicino morti, cum in agone ſui exitus animæ viſa fuerit anxieti: infra ſcriptæ dicantur orationes, quæ abſolute incipiendæ ſunt: *Proficiſcere anima Chriſtiana* &c. *Deus miſericors, Deus clemens* &c. *Commendo te omnipotenti Deo frater chariſſime, & ei, cujus es creatura* &c. *Suſcipe Domine ſervum tuum* &c. *Commendamus tibi Domine animam famuli tui* &c. *Delicta juventutis, & ignorantias ejus* &c.

XXI. „ Si anxiatur adhuc anima, dicantur hi pſalmi: *Confitemini*, qui dicitur Dominica ad Laudes: *Beati immaculati*, uſque ad: *Ad Dominum cum tribularer*. Et ſi adhuc anxiatur, Chriſti Jeſu Domini noſtri Paſſio devote legatur, quæ a quatuor Evangeliſtis recitatur. Iſdem pene Ordo præſcribitur in Breviario Congregationis Valliſoletanæ.

Ex Ordinario Cartuſienſium c. 34.

Quomodo tractandus ſit, qui moritur &c.

XXII. „ Cum autem infirmus ab eis, qui ei inſerviunt, jam mori videbitur, ſignum cum poſte, & campana

dato

Digitized by Google

„ data convocatur, & omni occaſione poſtpoſita accurrunt ceteri Religioſi ad cellam infirmi, fuſuri preces ad Deum pro ſalutari exitu animæ ejus. Si tamen tunc divinum contigerit officium celebrari in eccleſia, aut ſi tunc monachi prandent, vel dormiunt, non ſunt vocandi: ſed Prior, vel cui injunxerit, cum aliquot Religioſis per Priorem deſignandis, ad morientem feſtinat.

XXIII. „ Congregatis autem omnibus, qui debent, & poſſunt intereſſe, dicitur a cunctis ſine nota, *Credo in unum Deum*, ut per confeſſionem fidei confundantur, & repellantur dæmones, qui tunc maxime ſolent tentare morientem de fide. Deinde Præſidens, aut antiquior Sacerdos ex his, qui adſunt, cum ſtola eccleſiaſtica incipit litaniam SS. cum precibus, ſicut in Breviario continetur, quam longam, vel brevem facit, prout res patitur. Quod ſi infirmus mori tardaverit, qui apud eum ex Superioris voluntate remanſerint, legant Paſſiones: & quamdiu tempus permittit, alias devotas, & approbatas orationes, quales ſunt a Patre noſtro Dionyſio deſcriptæ.

XXIV. Ex his omnibus notandum 1. veteres monachos, ut exitum fratris in extremis poſiti Deo ſuis precibus commendarent, ſimul ad eum conveniſſe, idque ad ſignum tabulæ, aut alterius alicujus ſigni, quod multis exemplis confirmari poteſt: Ex Jona in vita Sancti Columbani Abbatis n. 29. ſæc. 2. agens de morbo cujuſdam fratris, qui etiam vocabatur Columbanus: „ (*Tum ſigno tacto* omnes adeſſe imperavit, ſancti ſodalis amiſſionem gaudio temperavit, Corpus Chriſti abeunti de hac vita viaticum præbuit, & poſt extrema oſcula defunctionis cantus implevit:) Ex Anonymo in vit. S. Bertillæ Abbatiſſæ Calenſis ſæc. 3. par. 1., ubi de quodam ſanctimoniali, „ (ad cujus ſunus ceteræ ſorores *tacto ſigno* convenerunt, ut conſuetam explerent orationem pro anima, quæ aſſumebatur ab eis:) Ex vita S. Sturmii Abbatis Fuldenſis n. 24. ſæc. 3. part. 2. p. 284.: Ex Victore Papa III. in lib. 2. Dial. c. 5. „ (Repente ſignum, quo fratrum obitus ſignificari ſolet inſonuit, ſtatimque fratres omnes feſtinanter ad domum infirmorum pergunt, & Angelicum monachum jam defunctum reperiunt.)

XXV. Secundo, convenientes ſymbolum multoties currendo ad infirmum decantaſſe, ut ſcilicet per confeſſionem fidei, quas nonnumquam ſuſcitare ſolent dæmones, tentationes ab infirmo depellerent. Placuit non ſolum circumſtantibus, ſed ipſis etiam infirmis hanc emittere fidei ſuæ confeſſionem, ut de Roberto de Arbriſello narrat in primis Andræas ejus diſcipulus apud Boll. 25. Feb. hic enim primum dimiſſis omnibus ſe circumſtantibus fratribus, oravit pro Eccleſia, pro benefactoribus, pro inimicis; deinde converſus ad crucem fidei ſuæ profeſſionem fecit, tum ad Sacerdotem publice peccata confeſſus eſt; & de S. Alberico Ciſtercienſi Abbate Chryſoſtomus Henriquez in ejus vit. n. 19. apud Boll. 26. Jan. morti proximus *ſymbolum Apoſtolicum clara voce, & cygnea quaſi recitavit*. Huc referendum eſt, quod de S. Amato Abbate Habendenſi ſcribitur in ejus vita n. 24. ſæc. 2. Benedict., quod ſcilicet priuſquam moreretur, S. Leonis Epiſtolam ad Flavianum ſibi legi juſſerit.

XXVI. Tertio, fratres infirmum circumſtantes pſalmos potiſſimum recitaſſe, letanias decantaſſe, & Paſſiones legiſſe. De pſalmis luculentum habemus exemplum in præfata vita S. Amati Abbatis Habendenſis n. 19. „ (Præfata autem Macteſleda, cum in ipſo articulo ſuæ vitæ jam in ingreſſu anima eſſet, quædam ſoror ait, Canite pſalmos, quoniam jam mater noſtra nos reliquit; (& infra de ipſo S. Amato:) congregati fratres, atque ſorores, univerſuſque ſexus lugentes præſtolabantur exitum S. viri, Evangelia ſcilicet legentes, atque pſalmos, hymnoſque coram lectulo decantantes. Inter has igitur voces veniam ab univerſis petens, atque eis valedicens ita emiſit ſpiritum:) Et in vita S. Clari Abbatis Vienuenſis authore Anonymo n. 11. ſæc. 2. „ (Appropinquante hora exitus ſui pſalterium idem decantare cœpit; ut ergo fratres finitis pſalmis dixerunt: *Omnis ſpiritus laudet Dominum* ... beata anima migravit ad Dominum;) in vita S. Humberti n. 3.: „ (Inſtante die reſolutionis ſanctiſſimi viri Humberti tandem inter diſcipulorum flentium voces, & miſtas *pſallentium* laudes ſancta illius anima carne ſoluta ad æthereas erecta eſt ſedes;) In vita S. Segolenæ n. 32. in app. ſæc. 3.: „ (Dominici Corporis, & Sanguinis perceptione animam ſuam munivit, & pſalmum Quinquageſimum ipſa impoſuit, & pſallere ſuas præcepit virgines &c.) Denique in l. 2. dial. S. Vict. Papæ III. c. 6.: „ (In domo infirmorum in lectulo jacens extremum vitæ ſpiritum jam moriturus trahebant, multique ex fratribus excubantes circa lectum ipſius hymnis, & pſalmis vacantes ejus exitum expectabant.)

XXVII. De letaniis patet ex vita S. Auſtrebertæ ſæc. 3. „ [Interim cunctis, qui adſtabant, pſallentibus, *& SS. nomina ſeriatim* ſubnectentibus, illa virtute, qua valuit, voces pſallentium interrupit &c.;) Ex Hariulfo in chronico Centulenſi l. 4. c. 35. Spicil. tom. 4., ubi de obitu Gervini Abbatis piiſſimi: „ [Cum fratres litania finita, & initiata commendatione fideli, illo uſque veniſſent, ut dicerent: *Suſcipiat te Chriſtus*, ille ad hæc verba ſpiritum efflavit.;] Ex vit. S. Cunegundis Imperatricis, & Mon. „ (Sonabant pſalmi, & totam domum, ubi ſanctum corpuſculum in medio ſuper illo ſuo nobili cilicio compoſitum jacebat, in ſublime reſonans letania pro exeunte anima quatiebat:] n. 14. apud Boll. 3. Mart. Ex vita S. Alberici Abbatis Ciſtercienſis authore Chryſoſt. Henriquez n. 19. apud Boll. 26. Jan. „ (Poſtmodum litanias perlegit, cumque ad illud perveniſſet; *S. Maria ora pro nobis*, facies ejus cœpit, quaſi divina adinſtar ſolis luce perfuſa, intermicantes effundere radios, & mox velut in ſomnum leniter ſolutus animam efflavit.) Denique ex Anonymo in vita S. Stephani Abbatis Obazinenſis l. 3. n. 4. tom. 4. Miſc. Baluz. „ [Pulſata tabula omnes undique convenerunt, & letanias cum magno fletu agere coram eo cœperunt, quas ipſe quidem frequentius repeti faciebat, & cum eis moriens prout poterat decantabat.)

XXVIII. Tandem de Paſſionibus teſtatur vita S. Frodoberti Abbatis Cellenſis n. 22. ſæc. 2. „ (Univerſos denuo jubet adeſſe diſcipulos, dumque ante eum textus paſſionis legeretur Dominicæ, ſub oculis omnium ſancta anima carnis exuta velamine, felici deceſſu cœleſtia penetravit.)

XXIX. Quarto, cum diu anxiaretur anima in exitu, fratres expletis ſolitis pſalmis, letaniis, paſſionibus, ac precibus ita receſſiſſe, ut ſemper aliqui pſallentes, atque orantes circa infirmum remanerent, pro qua re Abbatis juſſu, aut Cantoris diſpoſitione per turnas dividebantur, ut facile colligi poteſt ex viſione Baronti monaſterii Longoretici monachi ſæc. 2. qui cum ad extrema redactus videretur, fratres „ (pro ejus anima componere turbas cœperunt, qui pſalmodiæ cantus recitarent per ordinem;) quod quidem ab hora diei tertia, tota die, totaque nocte uſque ad pullorum cantum peregerunt; & ita forte intelligendus eſt Venerabilis Beda in vita S. Cuthberti n. 7., quo morbo correpto „ (fratres monaſterii illius, totam pro ejus vita, & ſalute precantes duxere noctem pervigilem.)

XXX. Quinto, quia S. Benedictus nihil operi Dei præponendum eſſe decernit, etſi quodcumque aliud exercitium, audito fratris migrationem denuntiante ſigno, interrumperent, non tamen omnino, officium divinum; unde ſemper nonnulli remanebant in choro, inceptam regularem horam proſequentes, ubi certe venit in mentem, quod S. Ermenoldus Abbas obitum ſuum, dum Miſſa caneretur, futurum eſſe prænuntians ad diſcipulos ait: „ (Cavete, *inquit in ejus vit. n. 9. apud Boll. 6. Jan.*, cum ſignum mei tranſitus audieritis, ne quis error, aut negligentia, hujus occaſione, in divino contingat officio; ſed paucis egredientibus, a ceteris cum devotione ſacra Miſſarum ſolemnia more ſolito peragantur;) & quod de S. Bernardo Viennenſi Archiepiſcopo ſcribitur in Fragmento de ejus vita in app. ad ſæc. 4. Bened. „ [Pſalmodiam primus incipit, & cum fratribus voce nullo modo debilitata decantat, ſicque in Domini laudibus pernoctantes exitum beati viri præſtolabantur; cum eſſet matutinalis hora, quando fratres ſurgere conſueverant, advenerat, nec a conſpectu ejus movebantur. Tunc vir Dei: Ite, *inquit*, fratres debitas Laudes perſolvere, quia non modo decedo, donec aurora ſurrexerit, ut ea ſurgente vos æterna lux ſuſcipiat. Interea ipſe cum paucis, quos remanere juſſit, eaſdem laudes perſolvere cœpit &c.)

XXXI. Sexto, etſi nonnullos legamus extremum in lecto ſpiritum reddidiſſe, communem tamen monaſteriorum uſum habuiſſe, ut ad terram in cinere, & cilicio depoſiti morerentur; quam praxim plurimis exemplis confirmare poſſumus. Ita S. Martinus apud Severum Sulpicium l. 2. de vit. S. Mart. „ (non decet, *inquit*, filii, Chriſtianum, niſi in cilicio, & cinere mori;) S. Paduinus Abbas Cœnomanenſis, in ejus vit. ſæc. 1. „ (Inſtante ſuperno carnis incommodo, cum omnia peregiſſet, quæ in tali vocatione Chriſtiana religio poſtulat ſeſſus artus, & naturam profitentes *cinere, & cilicio* commendavit; dehinc erectis in cœlum manibus, & oculis, anima

Digitized by Google

„ anima felix, & conſtipata virtutum de cœlo evaſit ad patriam;) S. Landelinus Abbas Criſpinienſis in ejus vit. n. 8. ſæc. 3. „ (ſuper cineres, ac cilicium ſtratus adſtantibus circumcirca, quos Chriſto acquiſierat, cariſſimis filiis, animam bonorum actuum floribus adornatam ad Angelorum direxit gloriam:) S. Rodingus *ſuper humum cilicio tantum ſubſtrato* jacens obiit circa annum 680. in ejus vit. n. 13. in app. ad ſæc. 4. S. Poppo Abbas Stabulenſis morti proximus, in ejus vit. n. 5. apud Boll. 4. Jan. „ (expletis pro ſe omnibus, cilicium, quod ſibi ſterni licet, nudis pedibus adiit, terramque tam corpore, quam pectore prono deoſculans, ſe ſupinum collocavit &c.;) S. Petrus Damiani de ſeipſo loquens: l. 6. epiſt. 19. vid. Chron. Andrenſe Spicil. tom. 9. p. 517. „ [Dum hæc, & ſimilia itero, funereæ mihi parantur exequiæ, ſacrati olei delibutione perungor, in cineris, ac cilicii ſtratu tanquam illic emoriturus exponor;) Et Petrus Venerabilis de Gilberto S. Johannis Angeriacenſis monacho l. 1. Mir. c. 4. „ Cumque, ſicut mos Chriſtianorum eſt, & maxime monachorum, in ſubſtrato cilicio, & cinere a fratribus compoſitus jaceret &c. (& de Matthæo Albanenſi Epiſcopo l. 2. Mir. „ Fratres autem rogaverat ne ſe caſu aliquo, niſi in cinere, & cilicio, Chriſtianorum more, mori permitterent;) & de ſua ipſius matre l. e. epiſt. 17. „ (jam eo propinquante viſum eſt ſororibus, ut eam a lecto levatam in cinere, & cilicio componerent.) Ceterum non qualiſcumque cinis, ſed factus ex ſarmentorum cremiis, & benedictus feria iv. in capite jejunii morientibus infirmis ſubſternebatur, ut l. 3. c. 9. vidimus ex conſ. S. Benigni Divionenſis, & Floriacenſibus, qui quidem infirmi in certo quodam aſſignato infirmitorii loco morituri deponebantur, ut diſcimus ex Petro Venerabili cujus hæc verba l. 1. Mir. c. 19. „ (habetur in domo (infirmorum) medie locus unius corporis capax, ad hoc aptatus, ut fratres ibidem in cinere & cilicio compoſiti extremum Deo inde ſpiritum reddant;) hinc forte capiendus eſt locus ex Beda Venerabili in vita S. Cedmuni monachi Streneshalæ in Anglia n. 5. apud Boll. 11. Feb. „ (Erat autem in proximo caſa, in qua infirmiores, & qui prope morituri eſſe videbantur, induci ſolebant.) S. Cuogallus etiam lectulum de tabulis feciſſe memoratur, *ut moreretur ibi unuſquiſque fratrum*. In ſecunda ejus vita n. 15. apud Boll. 10. Maji. Viſitur hactenus in Majori monaſterio lapis, in capella infirmorum poſitus, ſuper quem olim ægroti deponebantur in cinere, & cilicio animam exhalaturi.

XXXII. Tandem pro concluſione hujus capitis, nonnulla SS. exempla proponam, qui ſupremum in eccleſia ſpiritum ad aras exhalare voluerunt. Ex his primus occurrit SS. Legiſlator noſter Benedictus, qui ut ſcribit S. Gregorius Papa l. 2. dial. c. 37. „ [cum languor per ſingulos dies ingraveſceret, ſexta die portari ſe in oratorium a diſcipulis fecit, ibique exitum ſuum Dominici Corporis, & Sanguinis perceptione munivit, atque inter diſcipulorum manus imbecillia membra ſuſtentans, erectis manibus ſtetit, & ultimum ſpiritum inter verba orationis efflavit.) Sanctum Patrem proxime ſequitur ſanctiſſimus ejus diſcipulus B. Maurus, qui, ut ſcribit Fauſtus in ejus vita n. 70. ſæc. 1. „ (Ante altare B. Martini, ſuper cilicium ſtratus ſibi decubans, cum exitum ſuum viviſicorum muniſſet perceptione Sacramentorum, adſtantibus, qui relicti erant, diſcipulis, feliciter migravit ad Dominum:) Ita S. Clarus Abbas Viennenſis in ejus vit. n. 11. ſæc. 2. „ (a fratribus in eccleſiam portatus, cilicioque ſuper extenſus, quandiu ſupervixit, a Dei laudibus non ceſſavit. Appropinquante hora exitus ſui pſalterium idem decantare cepit, ut ergo fratres finitis pſalmis dixerunt: *Omnis Spiritus laudet Dominum*, B. anima carne ſoluta migravit ad Dominum:) S. Fructuoſus Bracarenſis Epiſcopus, teſte S. Valerio in ejus vita n. 22. ſæc. 2. „ (juſſit ſe ad eccleſiam deportari, . . . ſic denique accepta legitime pœnitentia, non eſt regreſſus de eccleſia, niſi ibi ante ſanctum proſtratus jacuit altarium, diem illum, & noctis percurrentem ſpatium: ante enim exſurgente lucis crepuſculo expandens manus ad orationem, ſuum immaculatum, & ſanctum in manibus Domini tradidit ſpiritum.) S. Gregorius Abbas Trajectenſis, ut ſcribit S. Ludgerus in ejus vita n. 22. ſæc. 3. par. 2. „ [juſſit ſe ante oratorium S. Salvatoris a diſcipulis portari, & oſtium aperiri; ibique oratione facta, & communione ſacri Corporis, & Sanguinis Domini accepta, aſpiciens ad altare mente cœleſtibus intentus ad Dominum perrexit.) Idem de Wirſtido Presbytero canit Etheivolfus monachus in carmine de Abbatibus, & viris piis Lindisfarn. cap. 19.

Eſt moriens Domino præſens dum linquere ſæclum
Cogitur e mundo frater ſua corda ſequeſtrat,
Atque Deo ſoli cupiens ſe ſubdere felix,
Eccleſiæ membris ſupplex pavimenta tutundit.

XXXIII. B. Maccalinus apud Boll. 21. Jan. „ (anno Dominicæ Incarnationis 996., ex hoc mundo in Baſilica B. Michaelis tranſivit, & in eadem a fratribus ejuſdem loci conditorio ſepulturæ, honorifice conſtructo, cum ſumma diligentia ſepelitur.) Venerabilis Abbas Gervinus monaſterii Centulenſis, referente Hariulpho in chron. l. 4. c. 35. Spicil. tom. 4. „ (Orevit, ut quacumque hora exitus ei adveniſſet, ſtatim intra S. Richarii Baſilicam eum ferrent, ſpiritum Deo inibi redditurum . . . Poſt finitos Matutinos, fratres ſolliciti eum viſerunt, inveneruntque eum extremum flatum trahentem. Innuebant ergo alterutrum quod moreretur; quod ipſe adhuc ſentiens, manu propria innuit eis, ut ferretur in eccleſiam; at fratres eum excipientes ſuſtulerunt, & ſtrato cilicio ante altare S. Johannis Baptiſtæ, quod vicinum erat altare, poſuerunt: Dein oppoſito obtutibus ejus Crucifixi Domini ſigno, & ſuper pectus ejus poſito reliquiarum, uti ipſe diſpoſuerat ſacello, congregatio tota inchoavit litaniæ ſupplicationes, ſanctos Dei, ut ei ſuccurrerent invocantes, a quibus cum diceretur: *Sancta Maria, ora pro eo*, ipſe, qui jam fuerat in morte compoſitus, retcudit manus, orans & ipſe: *Sancta Maria, ora pro me*, at ubi ventum eſt, ut diceretur: *Sancte Richari, ora pro eo*, abſque omnium ſpe mirabiliter ſe ſurrigens, manuſque altius protendens lachrymando clamavit; *Sancte Richari, ora pro me*. Poſt hoc quietior factus cum fieret, litania finita, & initiata commendatione fideli, illo uſque veniſſent, ut dicerent: *Suſcipiat te Chriſtus*, ille ad hæc verba ſpiritum efflavit.) Hactenus Hariulphus, cujus textum, quia multa ædificatione digna continet, integrum hic referre libuit. His alia duo ſæc. xi. exempla ſubjicio, primum eſt de ſancto Guidone Abbate Piſcarienſi, de quo Chronographus Piſcarienſis l. 2. Spicil. tom. 5. p. 443. „ (Graveſcente ejus infirmitate, advenit celeberrimus dies feſtivitatis prænominatæ, in qua ſe moriturum prædixerat; & antequam Miſſa inchoaretur ſe portari fecit intra eccleſiam, & ſumpto viatico, converſus ad Dominum expectabat ſui exitus horam;] cumque evangelium legeretur ad ea, quæ prædixerat verba, reddidit ſpiritum an. 1045.: Alterum eſt de S. Adelelmo Abbate Burgenſi in Hiſpania apud Boll. Jan. 30., de quo Johannes Marieta: „) Ad oratorium ſe S. Johannis Evang. deportari juſſit, in cujus ingreſſu illa pſalmiſtæ verba pronunciavit: *Deus in nomine tuo ſalvum me fac, & in virtute tua judica me*; crucemque religioſe veneratus, *In manus tuas*, inquit, *Domine commendo ſpiritum meum*, & animam reddidit Salvatori ſuo.) Denique hoc caput claudet S. Stephanus Grandimontenſis in ejus vit. n. 8. apud Boll. 8. Feb., qui „ (Quinta die dolore invaleſcente, in oratorium portatus, finita Miſſa, poſt ſacram unctionem, & receptionem Corporis, & Sanguinis Domini, fratribus flentibus, pſalmoſque cantantibus octuageſimo ætatis ſuæ anno in ordine Diaconatus, vi. feria, vi. Idus Februarii, dicens in *manus tuas Domine commendo ſpiritum meum*, feliciter migravit ad Dominum.) Vid. præf. ſæc. 1., & vit. e. S. Winwaloei apud Boll. 3. Mart. n. 21.; vit. S. Hugonis Abbatis n. 48. auctore Hildeberto, apud Boll. 29. Aprilis.

XXXIV. Ex his etiam exemplis confirmatur, quod præſcribunt Caſſinenſium rituale, conſuet. Farf. &c. ut ſcilicet, ſi fieri poſſit, idque permittit infirmi debilitas, etiam communicetur, antequam ex hoc migret ſæculo; confirmatur, inquam, exemplo S. Benedicti, Sancti Mauri, Sancti Gregorii Abbatis Trajectenſis, Sancti Guidonis Abbatis Piſcarienſis, & Sancti Stephani Grandimontenſium monachorum inſtitutoris.

CAPUT X.

De ſepultura veterum monachorum.

I. HOc caput ea complectetur omnia, quæ circa defunctos monachos ab ipſo quo animam efflarant momento, uſque ad completam ſepulturam fiebant; ubi quam ſuperiori capite obſervavimus methodum, hanc & in hoc tenebimus.

Ex Breviario Caſſinenſis monaſterii.

II. „ Interim autem lavetur corpus defuncti; dehinc dicatur oratio hæc: *Dira vulneris* &c. Tunc Sacerdos dicat *Kyrie*; *Chriſte*; *Kyrie*; & reſpondeant omnes ſimili-

ter: *Pater noſter* &c. (ſequuntur aliæ preces, quas hic non referimus.)

III. „Quando autem componitur corpus in feretro, dicatur oratio hæc: *Suſcipe Domine animam ſervi tui*, &c. Et cum item debet corpus ad eccleſiam ferri, antequam egrediatur dicatur oratio hæc; *Deus vitæ dator*, &c. Alia oratio. Dehinc Cantor imponat antiphonam: *Tu juſſiſti*, cum pſalmo: *Ad te Domine levavi animam meam. Suſcipiat te Chriſtus*, & ſic feratur corpus in eccleſia, præcedentibus cruce, candelabris, & incenſo; & cum poſitum fuerit in eccleſia, dicat Sacerdos orationem hanc: *Deus qui humanarum*, &c. Alia oratio.

IV. „ Tunc ſonent omnia ſigna tribus vicibus, facto parviſſimo intervallo, per ipſas vices; & ſic incipiant canere vigilias. In eccleſia autem requieſcat corpus defuncti quouſque agantur vigiliæ, & Miſſæ, (ſequuntur vigiliæ cum tribus nocturnis, & Laudibus:)

V. „ Quibus peractis deputentur, qui ipſum corpus cuſtodiant; cantando pſalmos quouſque Miſſæ pro eo de defuncto celebrentur. Finita Miſſa, veniat omnis congregatio, & ſtet hinc, & inde circa feretrum defuncti ſinguli tenentes candelas accenſas in manibus, veniat etiam & Sacerdos pluviali indutus cum miniſtris, qui cum eo ſteterunt ad altare in lineis albis, & ſtent ad caput feretri. Tunc Cantor imponat ℟ *Libera me Domine*, quo finito, dicat Sacerdos: *Kyrie: Chriſte: Kyrie*; ſimiliter reſpondentibus cunctis, & orationem Dominicam. Capit. *A porta inferi*; deinde Sacerdos dicat orationem hanc: *Non intres*, &c. (ſequuntur aliæ duæ orat.) *Dominus vobiſcum. Ad vitam æternam.*

VI. „ Poſt hæc Cantor imponat antiphonam; *In paradiſum* cum pſalmo: *In exitu Iſrael*, & ita præcedente tota congregatione efferatur corpus de eccleſia ad ſepulchrum, ante quam portentur candelabra cum faculis, & crux, & incenſum, & aqua benedicta. Finito pſalmo, repetatur prædicta antiphona, & ſi opus fuerit addantur aliæ.... & venientes ad cimiterium dividantur hinc inde circa ſepulcrum, & dicat Sacerdos hanc orationem: *Obſecramus*. Tunc incipiat Cantor antiphonam; *Aperite*, Pſal. *Confitemini Domino: Deus apud quem*, &c. Tunc Sacerdos aſpergat ſepulchrum aqua ſancta, & faciat incenſum intra illud. Hic deponatur corpus in ſepulchrum, & dicatur antiphona: *ingrediar*. Pſal. *Sicut cervus*, &c. oratio, (ſequuntur ſeptem aliæ antiphonæ cum ſeptem pſalmis, & ſeptem orat.) Item abſolutio ab Abbate dicenda: *Quæſumus omnipotens*, &c. Poſt hæc Sacerdos faciat crucem ſuper ſepulcrum dicens: *Benedictio Dei Patris, & Filii, & Spiritus ſancti deſcendat ſuper hoc corpus. Amen. Requiem æternam, Et lux perpetua. Requieſcat in pace.* ℟. *Amen*. Deinde dicat orationem hanc pro omnibus ibi requieſcentibus: *Tibi Domine commendamus.*

Ex Concordia S. Dunſtani cap. ult.

VII. „ Exempto autem homine lavetur corpus a quibus juſſum fuerit; lotum induatur mundis veſtimentis, ideſt interula, cuculla, caligis, calceis, cujuſcumque ſit ordinis; ſi vero Sacerdos fuerit, circumdetur ei ſtola ſuper cucullam, ſi ita ratio dictaverit; inde defertur in eccleſiam, pſallentibus cunctis: motiſque omnibus ſignis. Quod ſi ante lucem nocte, aut finitis tenebris in matutino obierit, ſi ſepulturæ impendenda præparari poſſunt ante refectionem fratrum, ſepeliatur peractis Miſſarum celebrationibus; ſin minus, ordinantur fratres, qui ſine intermiſſione pſalmodiæ vacent; reſidentes circa corpus die, noctuque ſequenti donec, mane facto, corpus terræ commandetur: conſummatis omnibus, quæ ſepulturæ officio debentur, ibidem incipientes VII. pœnitentiæ pſalmos revertantur ad eccleſiam, & proſtrati coram ſancto altari finiant eoſdem pſalmos pro fratre defuncto &c.

Ex MS. conſuetudinibus Farfenſis monaſterii.

VIII. „ Cum anima de corpore fuerit ſeparata, tunc ſimul ſigna pulſentur, & officium mortuorum agatur. Poſt officium dicant Veſperum, & quinque pſalmos. Cum omnia, quæ ad lavandum corpus neceſſaria ſunt, præparant, tunc ſeparentur in una parte fratres cum infantibus præter illos, qui corpus lavare debent, & in feretro mittere. Cum fuerit lavatum, induant eum flaminia, dein ſudarium, & cuculla, & ſuper crura ejus induant calciamenta, femoralia nequicquam; brachia ejus ſuper pectus collocentur. Dein linteum ſternant, & pallium ſupponant; debet ibi eſſe Sacerdos cum ſtola ſine alba, duo candelabra, crucifixum, thuribulum, aqua ſancta. Tam ipſi, qui hoc officium faciunt, quam illi „qui lavant, dicere officium mortuorum debent ibi, & orationes; *Inclina Domine*, ad Veſperas ſolummodo hæc oratio: *Præſta Domine. Verba mea* videlicet, & quinque pſalmos, collecta: *Abſolve Domine*. Quod ſi amplius perſtiterint, imponant hos pſalmos: *Deus auribus: Deus venerunt gentes: Deus ultionum*, & alios qui ſequuntur, vel pſalterium inchoetur. Cum peracta omnia fuerint, pulſetur tabula, dicatur ab Abbate, vel Sacerdote Hebdomadario: *Pater noſter*, & ſicut in collectario continentur. Cunctis fratribus cum cruce, & aqua benedicta, thuribulo, vel candelabris præcedentibus, & hoc ℟. imponentibus *Subvenite*, Signiſque ſonantibus, ad eccleſiam primum S. Mariæ poſito feretro, altare aromatizet. ℟. finito, dicantur preces: *A porta inferi: Dominus vobiſcum*, pro illo ſolo ſingulariter orat. *Deus veniæ largitor*. Deinde aliud ℟. imponentes: *Heu mihi Domine*, & deferatur corpus in monaſterium, interim, ſignis pulſantibus, donec in loco, ubi conſtitutum eſt, collocetur. Ponatur a capite crucifixus, hinc & inde candelabra quouſque ibi permanſerit corpus. Tunc ſi de refectorio ad iſta revocati fuerant, & illum ordinem non perfecerant, in quocumque loco dimiſerant, ibi incipiant, donec finiatur lectio, dictoque ℣. ad eccleſiam revertantur. Quandiu dies eſt juxta corpus debent ſedere omnes, & pſalmos dicere, præter illos, qui in talibus rebus occupati ſunt, quos dimittere non poſſunt. Armarius autem debet in tabula nominatim fratres mittere, qui primam vigiliam faciant & ſecundam, & ita ſicut noctis eſt longitudo, temperare, aut, ut in ſingulis vigiliis dicant pſalterium cum officio mortuorum, & Matutina ipſorum, & Veſpera, & quinque pſalmos poſt officium. Poſt matutinas vero Laudes, ſi fratres exierint, quibus Prior juſſerit, ibi remaneant; & ipſam ibi, quam alii in capella dicunt, pſalmodiam cantent. Poſtea vero magiſtri cum infantibus quicquid noctis ſupereſt vigiliam faciant, donec alii poſſint fratres occurrere. Quicumque poſſunt Miſſas dicere, faciant; & ad corpus iterum revertantur: Miſſa vero matutinalis pro ipſa anima ſolemniter celebretur in choro: pulſentur ſigna, quatuor pueri ſint veſtiti; unus in choro cum cappa, alius ad Lectionem ſit in caſula: Lectio ſine caſula proferatur: duo alii in albis ad ℟. canendum: Diaconus in caſula evangelium recitat; duo Converſi candelabra, tertius thuribulum deferat: Sacerdos unam collectam dicat tantum: *Omnipotens ſempiterne, qui numquam ſine ſpe*. Ad offerendam omnes conveniant, poſt iterum pſalmodia dicatur. Poſt Miſſam vero majorem ſepeliendum eſt corpus niſi res talis evenerit, quod tandiu reſervari non poſſit. Miſſa majore completa, Prior ſignum tribus vicibus ſonet, ut omnes conveniant, & candelas a Secretario ſuſcipiant, & obſequium mortuorum faciant, & circum feretrum omnes ſtent. Illi namque fratres, qui in domo infirmorum poſiti ſunt, & ſurgere potuerint e lectulis, veniat procurator illorum, accipiat cereos a Secretario, & tribuat eis in oratorio S. Mariæ, qui ſtant ibi, quouſque ſeniores remeaverint inde. Infantes ex una parte cum Magiſtris, ſicut a proceſſione facies ſuas contra Orientem. Duo fratres videlicet Armarius, & unus ex aliis veniant, & ſtent juxta defunctum, conclament: *Kyrie eleiſon*. Sacerdos, qui Hebdomadarius eſt, ſit reveſtitus alba cum ſtola, & dicat orat.: *Non intres in judicium*; peracta, accipiat thuribulum, & incenſet altare majus tantum, & corpus. Illi duo ut ſupra incipiant ℟. *Heu mihi Domine*; dein *Kyrie eleiſon*: Sacerdos orat.: *Fac quæſumus Domine*: denuo aromatizet altare, & defunctum. Duo ut ſupra fratres aliud ℟. Sacerdos orat.: *Inclina*, & incenſet aram, & feretrum; deinde levetur corpus de eccleſia, pulſentur ſigna: antiphona; *In paradiſum*, procedant omnes per ordinem. Cum ad ſepulturam venerint, fratribus in circuitu ſtantibus, ſicut in choro, & in medio collocatis infantibus, ſicut mos eſt ſtare ad proceſſionem eccleſiæ, Sacerdos cum incenſu, & aqua benedicta, & omni proceſſione ſuper foſſam debet ſtare, pſalmos fratribus canentibus, ipſe debet & collectas dicere. Cum vero, poſt canticum *Benedictus* antiphona fuerit dicta, Sacerdos pronunciet omnibus audientibus: *Pater noſter*; qua oratione finita, dicet preces ſolitas pro defunctis, & orat. *Tibi Domine commendamus*. Tunc debent dimittere ſigna, & extinguere cereos, & Prior incipiat: *Miſerere mei*

Deus,

Deus, pro animabus, quorum ibi requieſcunt; & iterum dicat Sacerdos; *Pater noſter*, poſtea orationem: *Deus cujus miſeratione*. Iterum, Priore incipiente, dicant VII. pſalmos in choro proſtrati. Si ante lucem frater obierit, ipſa die mittatur in terra, ſervata, quæ ſupra dicta eſt, omni conſuetudine. Omnes etiam Decani, vel fratres alii, qui infra unam, aut duas leugas fuerint, cum omni caritate debent occurrere, & ad vigilias, vel ad ſepulturam, adjuvare, & nullus in monaſterio, vel in refectorio, vel infirmorum domo, niſi infantes, aut graviori infirmitate detenti, antequam corpus ſepeliatur, vel cibum debet ſumere, aut fores debet exire. Si Sacerdos fuerit, Sacerdotes debent corpus abluere, & totum funus providere, ad eccleſiam portare, & in terra mittere: Si Levita fuerit, Levitæ: Si Laicus, Laici. Si contigit, ut de pueris monaſterii moriantur, debent facere per omnia, ſicut de majoribus fratribus; de ipſis infantibus lavant, atque in feretrum collocent, & in eccleſiam deportant; & poſtmodum tempore conſtituto ad foſſam deferant, ſive in terra mittant. Poſt capitulum, tabula pulſata, nullus loquatur in clauſtro; ſed omnes eant ad corpus, præter illos, qui in variis officiis fuerint occupati. Quandiu eſt corpus fratris defuncti ſuper terram, nullus loquatur in clauſtro. Ipſo die non tenent pueri capitulum, & Eleemoſynarius accipiat quidquid remanſerit de refectorio, panem, & vinum. Si ante lucem, vel ante capitulum migraverit, debet eum Domnus Abbas abſolvere, poſt ſermonem factum; ſi poſtea, fiat in craſtinum. Armarius in tabella ſcribat ſex fratres nominatim, quiſque ad tricefimum diem ſine intermiſſione cotidie offerant Deo ſacras hoſtias pro illa anima; unuſquiſque, ut impleverit quinque, ſemper in capitulo notum faciat, ut alius ſuccedat. *Voce mea* poſt horas cantabitur a fratribus, & *Verba mea* poſt Matutinum omnium SS., & *Deus auribus noſtris*, uſque ad trigeſimum diem, cotidie juſtitiam panis, & vini, & totius ſtipendii eleemoſynarius accipiat. Breves pro ipſa anima Armarius faciat; & Cellararius per Priores, & Decanos faciat nunciari, ut & ipſi per ceteros tranſmittant, tam per ſua ſubjectanea loca, quam & in noſtris orationibus commiſſis, Abbatibus, vel cœnobiis. Veſtimenta autem ejus ad famulos deferantur abluenda: de his autem, qui lavatur fuerit unum denarium accipiat. Dum fuerint nitidata Camerario reddantur, & ipſa in capitulum deferat omnia, quidquid ſuper lectulis fuerit, per ſingula non eſt opus dinumerari, ſed uſque ad minimam perveniamus etiam acus deportatur, quanto magis alia? Libros autem ſi habet, in armario ponantur; & unuſquiſque ſecundum quod accipit de illa re, & ei præcipitur, faciat pro hoc munuſculo. Si obierit Frater poſt Miſſam majorem, & corpus ſervari non poſſit in craſtino, ipſo die tumulandus eſt, quia neceſſitas permittit. In craſtino autem Miſſam matutinalem ſolemniter pro ipſo agant, ut mos eſt in officio pleno. Si cui autem per ſomnium ipſe defunctus apparuerit, in craſtino cum ſatisfactione ipſam cauſam notam faciat, quia de hoc S. Aug. ait, quandiu dereliquit eum ſuus Angelus, quandiu eum potuerit adjuvare, illi, qui ei noti fuerant, vel ſui conſanguinei, ut pro illorum interceſſione, atque ſaluberrima Miſſa offerenda Deo ſacræ immolationis hoſtiam, vel eleemoſynæ condonatione largationem, pro quibus Dominus procul dubio propitiabitur ei, niſi tam gravis commiſſa culpa ſit, ut orandum non ſit pro eo: ſic B. Johanes dicit, ut non oretur pro impiis defunctis, quod abſit, ut ea noſtro ordine aliquibus contingat. Tum debet eum abſolvere Domnus Abbas, vel ille, qui ordinem tenuerit illo tempore, ſi Abbas defuerit, & jubere, ut omnes Sacerdotes agant pro eo Miſſam, alii fratres, qui non valent, faciunt adjumentum de pſalmodiis, ſicut imperatum eis fuerit.

Ex Statutis Lanfranci c. 24.

IX. „ Egreſſa jam de corpore anima, tribus vicibus cum parvis intervallis pulſentur ſigna. Cantor incipiat ℟. *Subvenite ſancti Dei*; quo cum verſu, & regreſſu expleto, ſubjungat Sacerdos; *Proficiſcere anima Chriſtiana*; quo dicto, incipiant commendationem animæ, dictaque prima collecta: *Domine commendamus*, Sacerdote, & conventu proſequente cætera, portetur corpus ad lavandum ab his, de quorum ordine fuit; ideſt Sacerdos a Sacerdotibus, Diaconus a Diaconis, & ſic in reliquis ordinibus, Converſus a Converſis; infans tamen non ab infantibus, ſed a Converſis. Hi vero ſunt, qui lavare non debent corpus defuncti: Sacerdos Hebdomadarius, & reliqui miniſtri, qui circa altare ſerviunt, & vaſa ſacrata contrectant, Hebdomadarii coquinæ, Cellerarii, Refectorarii; dum lavatur corpus, Camerarius præſto eſſe debet habens veſtimenta idonea, & fila, & acus ad conſuendum, & cætera quæ ſui officii ſunt, & ſuo operi neceſſaria. Inter lavandum circumcinctus ſit ſtaminea, qua indutus ante erat circa pudendas ſui corporis partes: Lotus autem veſtiatur ſtaminea nova, vel noviter lota, & cuculla, & in capite ejus ponatur ſudarium in modum caputii de ſtaminea factum; huic ſuperducatur caputium cucullæ, & cum filo in tribus locis annectatur; calciatur caligis ſupradicto panno factis, uſque ad genua attingentibus, & nocturnalibus; manus cuculla ſint coopertæ, cuculla hinc, & inde conſuatur, & circa crura ſimiliter; nocturnales alter alteri filo connectantur; taliter paratum tum corpus feretro imponatur, & pallio cooperiatur. Quo expleto, expletiſque quæ in conventu dici cœperant, percutiat Prior tabulam uno ictu; quo audito inclinati fratres dicant: *Pater noſter*. Sacerdos circa corpus aquam benedictam ſpargat, & incenſet: Dehinc dicat: *Et ne nos: A porta inferi*; poſtea collectam. His ita geſtis pulſentur ſigna, Cantor incipiat ℟. *Subvenite SS. Dei*: & præcedentibus his, qui ſitulam cum aqua, crucem, candelabra, thuribulum portant; ſequentibus infantibus, & reliquo conventu, extremis eis, qui corpus laverant, & portant, veniant in eccleſiam; poſitoque corpore in loco ubi poni ſolet, ceſſent ſigna, figatur crux ad caput ejus, ponantur duo candelabra, unum ad caput, & alterum ad pedes cum cereis deſuper accenſis, qui continue ibi ardeant, uſquequo ad ſepulturam deferatur; finito cantu inclinati dicant: *Pater noſter*; Sacerdos: *Et ne nos: A porta inferi*, Collectam, ſicut ſuperior dictum eſt. His peractis, ſi ſonitus tabulæ de refectorio fratres adduxerat, ablutis manibus ad refectorium revertantur, perficiantque quod imperfectum remanſerat, remanentibus cum corpore aliquibus fratribus, quot & quibus injunctum fuerit, qui pſalmos ibi interim canant, numquam enim ſine pſalmodia corpus eſſe debet, excepto, quando in choro aliquid communis officii celebratur: Conventus in die circa corpus debet eſſe, niſi quando canunt horas, vel Miſſas, vel proceſſionem circa clauſtrum, vel extra clauſtrum, ſi ita contingat, faciunt, vel in capitulo ſunt, aut in refectorio, aut in dormitorio meridianis horis; & tunc tantum deputentur aliqui fratres, qui ibi remaneant, pſalterium ex ordine pſallant, commendationem animæ agant, Veſperas vigilias cum Laudibus, *Verba mea*, & hæc eadem frequenter. Nocte vero poſt Completorium incipiens primam vigiliam dextra chorus faciat, ſecundam ſiniſtra, perſolventes utrique ſupradicta obſequia, prout quantitas noctium fieri permiſerit; hoc obſervato diligenter, ne utrique Priores in una vigilia deputentur. Circa finem primæ vigiliæ exeat Prior ferens abſconſam, & vadat in dormitorium, excitetque fratres, qui ſecundam vigiliam facturi ſunt. Poſt matutinas Laudes, dictis in choro, quæ dici ordo depoſcit, quidquid ſupereſt noctis infantes cum magiſtris canendo expendant, interſint quoque infirmi illi, qui in domo infirmorum aſſidue converſantur, & facultatem hoc faciendi habere videntur; ceteri vero fratres in lectis ſuis quieſcant uſque facto mane ſurgentes calceati, loti, & pexi, factiſque orationibus aggregentur & ipſi ad corpus. Quibus aggregatis, pergant infantes ſe calceari, lavare, & pectere, ſolitaſque orationes facere; & poſt accedant & ipſi; & hoc fit, ſi dies talis ſit, ut poſt matutinas Laudes ad lectos redire fratribus licitum ſit. In hyeme vero quando intervalla ſiunt, ſi poſt litaniam aliquid ſupereſt noctis, licet prædictis reliquis fratribus in lectis ſuis uſque ad diem quieſcere, veſtiti tamen, & calciati quieſcant; infantes ſicut ſuperius dictum eſt, cum magiſtris, & infirmis ſuam circa corpus agant vigiliam; Ea autem hora, poſtea omnes calcient ſe, & lavent, & pectinent, ſolitaſque orationes faciant, quas ordo illius temporis poſcit. Sedentes pſallant, niſi ad *Magnificat*, & ad *Benedictus*; tunc enim ſtare debent. Ad *Pater noſter*, & ad collectas, quas Sacerdos dicit, inclinati ſint ſuper genua ſua. Si ante nocturnas vigilias frater obierit, tanta jam noctis parte tranſacta, ut duas vigilias facere commodum non ſit, locato in eccleſia corpore, fratres omnes vigilantes, & pſallentes ibi remaneant. Infantes cum magiſtris ſuis dormitum in dormitorium redeant. Quandiu corpus ſuper terram eſt, nullus in clauſtro loquatur. Tabula tamen, ſi dies talis ſit, in capitulo pulſatur, & *Benedicite* dicatur, ſicut

Digitized by Google

„ aliis diebus: Si tamen ipſa die poſt capitulum ſepeliri
„ debet, priuſquam ſepeliatur, nulli liceat extra clauſtrum
„ monaſterii exire; niſi tam prope ſit locus, ut ad ſepe-
„ liendum fratrem poſſit redire. Omnes, qui poſſunt,
„ ipſo die pro eo Miſſam celebrent: Miſſa matutinalis
„ pro eo feſtive agatur, etiamſi dies præcipuæ feſtivitatis.
„ Ad quam Miſſam quoties Diaconus. incenſat altare,
„ ad corpus quoque incenſandum cum thuribulo debet ac-
„ cedere. Facto in capitulo ſermone, abſolvat eum Ab-
„ bas, vel qui ordini præeſt. Deinde præcipiat pro eo
„ celebrari triginta diebus triginta Miſſas, ſingulis vide-
„ licet diebus ſingulas Miſſas, præter eas, quæ in con-
„ ventu celebrandæ ſunt, ita ut nullus prætereat dies,
„ quo Miſſa pro eo non celebretur, niſi Paraſceve ſit,
„ aut Sabbatum ſanctum, & qui inchoat, non ipſa die
„ qua ſepelitur, ſed in craſtino inchoare debet; Celebratis
„ quiſque ſibi injunctis miſſis, ipſo die id in capitulo di-
„ cat, quatenus aliis, qui ſubſequi debeat ibidem Abbas,
„ vel Prior, idem injungat: Ipſo die infantes ſuum ca-
„ pitulum non teneant.

X. „ Quacumque hora per totam diem poſt ſonitum,
„ quem Prior ad excitandos fratres mane facere ſolet,
„ frater moriatur, ſepultura ejus uſque poſt craſtinum ca-
„ pitulum differatur, niſi rationabilis cauſſa exiſtat, quæ
„ vel poſt majorem Miſſam, vel poſt Nonam ſepeliri
„ eum ſuadeat, & maxime ſi ante horam, quæ vel æſta-
„ te, vel hyeme ante capitulum dicitur, mori eum con-
„ tingat, quod cum accidit, præter ſervitium, quod pro
„ mortuo fratre facere ſolent, fratres integrum pſalterium
„ cum integra mortuorum pſalmodia pro eo ſingulis eſt
„ fratribus injungendum. Si ante nocturnas vigilias mo-
„ ritur, ſubſequente ſimiliter die poſt capitulum ſepelia-
„ tur; ſi inter ipſas vigilias, vel poſtea ante prædictum
„ ſonitum de hoc ſæculo migret, poſt majorem Miſſam
„ tradi eum ſepulturæ oportet. Si feſtivitas XII. Lectio-
„ num aut trium; in qua in clauſtro minime loquantur
„ fratres ipſa die fuerit, poſt capitulum celebretur pro eo
„ Miſſa matutinalis feſtivo more ſicut ſuperius dictum
„ eſt: Dehinc, dicta Tertia, Miſſaque majore, per-
„ gant ad ſepeliendum fratrem. Ad quem accedentes,
„ ſive de capitulo, ſive de choro exeant, canendo *Verba
„ mea* ad corpus veniant: Interim pulſetur tribus vici-
„ bus unum de majoribus ſignis, ut ſi qui forte abſunt,
„ ad hunc ſonum ſine mora conveniant. Secretarius,
„ Abbati, & Priori, & Sacerdoti, qui obſequium factu-
„ rus eſt, cereos diſtribuat, candelas reliquis fratribus;
„ magiſter infantibus. Sacerdos indutus ſit alba cum ſtola,
„ & manipulo; & in albis duo fratres ex iis, qui antea
„ laverant mortuum; albæ vero ſint ad hujuſmodi ne-
„ gotium ſpecialiter deputatæ. Ii qui portant ſitulam
„ cum aqua benedicta, crucem, candelabra, thuribu-
„ lum, ſtent hinc, & inde ad caput defuncti, reliquus
„ conventus ad dextram, & ad ſiniſtram, ſicut eſt ordo
„ eorum. Sacerdos adveniens prius aſpergat corpus aqua
„ benedicta; dehinc accedens ad caput defuncti ſtet, ita
„ ut prædictos portitores ad dextram ſuam, & ſiniſtram
„ habeat: accedant duo Cantores, & ſtantes inter altare,
„ quod ibi ſitum eſt, & corpus, dicat, *Kyrie eleiſon*,
„ *Chriſte eleiſon*, *Kyrie eleiſon*, conventu duo priora re-
„ petente, & ultimum *Kyrie eleiſon* cum eis dicente,
„ poſtea Sacerdos, humiliter inclinatis omnibus, dicat
„ collectam: *Oremus: Non intres in judicium*, qua di-
„ cta, prædictis Cantoribus incipientibus, canatur ℟. cum
„ verſu *Qui Lazarum*; quod dum canitur, incenſet Sa-
„ cerdos altare, quod ibi eſt, & corpus. Hoc agatur ſe-
„ cundo, & tertio, excepto, quod aliæ collectæ, & alia
„ ℟. dici debent ſicut in libris, ubi actio hujus officii eſt
„ ordinata, continetur. Finitis verſibus tertii Reſponſorii,
„ quod Cantor præcepit, repetatur a capite ℟. quo per-
„ cantato, roget Sacerdos pro eo orari: ita dicendo: *Pa-
„ ter noſter: Et ne nos: Non intres: A porta inferi: Dominus
„ vobiſcum: Oremus: Inclina Domine aurem*, & reliqua.
„ His ita peractis, Cantore incipiente antiphonam: *In
„ paradiſum*, exeant canentes pſalmum: *In exitu Iſrael*.
„ Præcedant prædicti portitores aquæ, crucis, candelabro-
„ rum, & thuribuli; ſequantur Sacerdos, & Cantor,
„ cujus officii ſpecialiter intereſt omni ſollicitudine provi-
„ dere, ne in hoc obſequio aliqua poſſit negligentia eve-
„ nire; poſt hos procedant infantes cum Magiſtris ſuis;
„ dehinc reliqui fratres, extremis Prioribus, præcedenti-
„ bus junioribus, ſicut eſt ordo eorum converſionis; poſt
„ omnes veniant qui corpus portant: hi vero ſint, ſi
„ commode fieri poſſit, qui laverant illud, adjuvantibus
„ eos, ſi opus fuerit aliis fratribus, quibus Abbas aut
„ Prior præcepit. Cum exire incipiunt, pulſantur ſigna
„ uſquequo corpus collocatum ſit in ſepultura. Cum
„ vero ad ſepulturam pervenerint, ſtent ordinate, hinc,
„ & inde ſicut in choro ſtare ſolent. Sacerdos ſtet inter
„ duos choros non longe a ſepultura; ad dextram ejus,
„ & ad ſiniſtram, qui portant aquam, & crucem, &
„ cetera de quibus ſuperius dictum eſt. Dicta collecta:
„ *Piæ recordationis affectu*, accedat Sacerdos, & aſpergat
„ ſepulchrum aqua benedicta, & impoſito thure, tri-
„ buat thuribulum uni eorum, qui albis induti illuc de-
„ ſcenderant, & incenſetur ſepulchrum: dehinc dicta
„ collecta: *Obſecramus miſericordiam tuam*, duo ex fra-
„ tribus, qui foris ſunt, pallium deſuper extendant; alii
„ duo corpus de feretro accipientes illis tribuant, qui in
„ tumulum deſcenderant. Illi diligenter illud in ſepul-
„ chro componant, & abſolutionem ſcriptam, & a fra-
„ tribus lectam ſuper pectus ejus ponant, & operiant,
„ & ſtatim exeuntes, & ad monaſterium revertentes,
„ exuti albis, & induti veſtibus ſuis ad conventum rede-
„ ant. Corpore in ſepultura poſito, protinus extinguan-
„ tur candelæ, & ceſſent ſigna. Expletis reliquis, ſicut
„ in codice, in quo hoc officium ordinatum eſt, reperi-
„ tur, revertantur canentes VII. pſalmos pœnitentiales:
„ Sacerdos præcedens infantes, cum ad monaſterium ve-
„ nerit, divertat in veſtiarium, & depoſita alba, & ma-
„ nipulo, atque indutus veſtibus ſuis revertatur in cho-
„ rum, & proſtratus cum ceteris proſtratis, quod reliqu-
„ um eſt de pſalmis dicat. Quibus dictis ſubjungant:
„ *Requiem æternam dona eis Domine: Pater noſter: Et
„ ne nos: A porta inferi: Dominus vobiſcum*. Collecta:
„ *Satisfaciat tibi Domine Deus noſter*; poſt hæc revertan-
„ tur in clauſtrum, & dicto ab infante: *Benedicite*, lo-
„ quantur in clauſtro ſi dies talis, & hora ſit.

Ex MS. Conſuetudinibus Cluniacenſis monaſterii & Sancti Benigni Divionenſis.

XI. „ Cum autem jam eum non dubitaverint obiiſſe,
„ dicuntur ab Abbate, vel Priore hæ collectæ, præmiſſis
„ iis: *Et ne nos inducas in tentationem: Requiem æternam
„ dona ei Domine: Non intres in judicium cum ſervo tuo
„ Domine: A porta inferi: Dominus vobiſcum. Oremus:
„ Piæ recordationis affectus. Deus cui omnia vivunt. Su-
„ ſcipe Domine animam ſervi tui*; & ad primam collectam
„ dicitur: *Quod ipſe præſtare digneris*; & ad ultimam:
„ *Per Dominum*. Quo facto, totus conventus exit de in-
„ firmaria, & incepto: *Placebo Domino*, excepto Domno
„ Abbate, vel Priore, & illis, qui neceſſarii ſunt ad corporis
„ lavationem, atque in triſantiis ante eccleſiam B. Mariæ
„ finitis Veſperis defunctorum, cantant & officium, non
„ alia collecta ſubſequente, neque ad Veſperos, neque
„ ad officium neque ad Matut. quam ſola: *Omnipotens
„ ſempiterne Deus, cui numquam ſine ſpe miſericordiæ*,
„ quæ dicenda eſt ab Hebdomadario majoris Miſſæ. Scien-
„ dum autem, quoniam neque lavant, neque portant,
„ nec in ſepulchrum ponunt defunctum alii fratres, quam
„ qui ei ſunt ſimiles in ordine, vel ſi Converſus eſt,
„ Converſi. Mox autem ut obierit, Secretarius aſſumtis
„ ſecum Converſis vadit, ut omnia ſigna pulſentur, & ut
„ apportetur proceſſio, ideſt aqua benedicta, thuribulum,
„ & acera, crux, atque candelabra: quibus allatis ſpar-
„ git Domnus Abbas, aut Prior aquam benedictam ſu-
„ per defunctum ibidem, & ſuper ſtragulam, in qua po-
„ ni debet; deinde incenſat corpus, & ipſam. Quo facto,
„ qui lavaturi ſunt, accipiunt corpus, portantque in a-
„ triolum huic officio deputatum. Armario ſemper co-
„ mitante, atque agente idem officium, quod conventus
„ facit, cum his, qui cum eo ſunt (*a*) Olim ad Cellera-
„ rium pertinebat aquam calidam ad hoc providere; ſed
„ modo agit illud Infirmarius. Ad Camerarium pertinet
„ ea, quibus induendus eſt, providere: Ponitur ſuper ta-
„ bulam ad hoc ſolum proviſam, & deputatam. Nuda-
„ tur, & deinde a vertice uſque plantam pedis lavatur,
„ exceptis verendis, quæ veteri ſtaminea jugiter cooperta
„ tenentur. Qui ſervit de thuribulo, ſine intermiſſione
„ abundanter incenſat corpus. Sciendum autem, quo-
„ niam eſt conſuetudo, ut numquam Refectorarii, aut
„ Hebdomadarii coquinæ, aut Sacerdotes, aut Diaconi
„ Hebdomadarii majoris Miſſæ, vel Cellerarius lavent
„ corpus defuncti.

XII. „ Lavatus ſtaminea veſtitur, cuculla, caligis no-
„ cturnalibus, & ſudario, quod eſt de eodem panno, &
„ ſuper ſudarium crucem, quæ de eodem ſtamineo con-
„ ſutum,

(*a*) Conſ. S. Benigni; „ (Ad Camerarium pertinet a-
„ quam calidam ad hoc opus, & ea quibus induendus eſt,
„ providere: ponitur ſuper tabulam &c.)

,, ſutum, de quo & ſtaminea, & caligæ, quæ in extre-
,, mitate non ſunt patulæ, ſed conſutæ. Paratis autem a
,, Camerario acubus cum filo, capellum cucullæ deſuper
,, ſudarium, & faciem ex utraque parte conſuitur, ſuper
,, pectus manus extra cucullam complicantur, ipſa quo-
,, que cuculla per loca conſuta tota ita conſtringitur, ut
,, in nulla ſui parte ſit laxa; nocturnales calcei ad in-
,, vicem conſuuntur. Tunc lavato, & parato corpore,
,, Domnus Abbas, aut Prior ſpargit in feretro aquam
,, benedictam, & incenſat, & corpus ſimiliter ponitur in
,, feretrum, quod clauſum deſuper coopertorio operato co-
,, operitur.

XIII. ,, Poſito autem intus corpore, & parato, ad o-
,, ſtium contra conventum, ſi conventus jam finivit of-
,, ficium, percutit ſemel Prior tabulam; ſi vero aliquan-
,, tulum de officio reſtiterit, expectatur. Percuſſa autem,
,, ut dictum eſt, tabula, omnes inclines dicunt: *Pater*
,, *noſter*, & Abbas, vel Prior dicto *Et ne nos*, atque *A por-*
,, *ta inferi*, & *Dominus vobiſcum*, cum uno fine dicit has o-
,, rationes: *Deus vitæ dator: Deus qui humanarum anima-*
,, *rum æternus amator es*. Et mox incepto ab Armario ℟.
,, *Subvenite ſancti Dei*, *occurrite*, præcedat proceſſio,
,, quam ſemper conſuetudinaliter deferunt Converſi, ſe-
,, quentibus pueris cum Magiſtris, deinde Cantoribus, ſi-
,, cut priores ſunt, deinde Converſis, defuncto portitori-
,, bus ſuis extremo; & pulſantur omnia ſigna, donec in-
,, ducatur (*a*) in eccleſiam B. Mariæ. Quo inductus,
,, verſus altare ante gradum ſubſtentatur, donec a Domno
,, Abbate, vel Priore dicatur: *A porta inferi*; cunctiſque
,, reſpondentibus: *Erue Domine animam ejus*, hæc col-
,, lecta finiatur: *Deus veniæ largitor*, ſtante interim con-
,, ventu verſis vultibus ad altare. Qua finita, (*b*) por-
,, tatur ad majorem eccleſiam, (*c*) interim cantantibus
,, ℟.; & feretrum ponitur ſuper formam ad hoc ſolum-
,, modo deſtinatam, & crux cum candelabris, & cereis
,, duobus jugiter ibi ardentibus ad caput ejus affigun-
,, tur.

XIV. ,, Eſt autem conſuetudo, ut quandiu defunctus
,, inhumatus manet, jugiter in nocte ante capitulum ce-
,, reus ardeat, donec dies clara ſit. Poſtquam autem quod
,, reſtabat de officio, finitum fuerit, videlicet: *Exultabunt*
,, *Domino*, & *Verba*, *mea*, niſi Matutinum, vel regularis
,, hora interim pulſaverit, continuo pſalterium incipitur,
,, aliquando ab omnibus, aliquando ab aliquibus, aliquando
,, ab dimidio conventu, nec umquam ſine pſalmodia o-
,, mittitur, niſi Miſſa in conventu, aut hora regularis
,, cantetur, aut pulſetur; ad quam cum primum pulſatur
,, ſignum, ceſſatur a pſalmodia, præter ad ſolos noctur-
,, nos; tunc enim tenetur uſque ad introitum puerorum.
,, Quando conventus eſt in capitulo, aut in refectorio,
,, Prior præcipit aliquos ex fratribus remanere. Si eſt
,, tempus, quo fratres circa medium diem dormire ſolent,
,, illo die non dormiunt. (*d*) Nox autem ſive parva ſit,
,, ſive magna, in tres vigilias ſecundum qualitatem ſui
,, partitur: ſcilicet ad unamquamque aliquando dicun-
,, tur quinquaginta pſalmi, aliquando dimidium pſalte-
,, rium, aliquando totum cum officio ſemper, & *Exul-*
,, *tabunt Domino*, præmiſſo *Placebo Domino* ante officium,
,, & ſubſequente *Verba mea* ſine *Voce mea*; ad quod *Verba*
,, *mea* collecta dicitur: *Abſolve Domine animam famuli tui*.
,, Dexter chorus cum Armario facit primam, ſiniſter ex-
,, citatus ab Armario cum abſconſa, cum Secretariis ſe-
,, cundam facit uſque ad Matutinum, infantes cum Ma-
,, giſtris tertiam poſt Matutinum. Ad intervalla quoque,
,, quæ fiunt poſt orationem Veſperorum, & Tertiæ, cum
,, reveſtiuntur miniſtri Miſſæ; vel in diebus jejunii, vel
,, poſt orationem Sextæ, vel Nonæ cum reveſtiuntur, non
,, dicitur ad defunctum pſalmodia.

XV. ,, Hoc notandum, eſt quod in omnibus die-
,, bus in quibus locutio debet eſſe in clauſtro ſemper per-
,, cutitur tabula, mox finito *Verba mea* pro defunctis in ca-
,, pitulo recitatis, reverſis omnibus in capitulum, & fa-
,, cto ante, & retro ab omnibus; aut ſi *Verba mea*, unde
,, ſigna pulſentur, vel officium pro defunctis canitur,
,, quia hæc non niſi in majori eccleſia dicuntur; poſtea
,, reverſis omnibus in clauſtrum, percutitur a Priore tabula
,, in clauſtro, facto ante, & retro ab omnibus, prius
,, infantibus ingreſſis in capitulum, & dicitur ab Abbate,
,, vel Priore: *Benedicite: ad defunctum ibimus*. In XII.
,, Lect., & in his diebus in quibus ſonitus non fit, priuſquam
,, ſcilla pulſata fuerit ad calciandos fratres, vel priuſquam
,, mane legant in clauſtro, & ipſo die ſepeliendus eſt,
,, aliter minime, niſi intercеſſerit aliqua cauſſa; fœtoris vi-
,, delicet, aut radendi, vel hujuſmodi. Quod ſi contigerit,
,, debet ei reſtaurari pſalmodia a ſingulis, quæ fieret in
,, nocte. (*e*) Omni tempore ſepeliendus frater poſt majo-
,, rem Miſſam: Miſſa matutinalis pro eo feſtive canitur;
,, tractus non cantatur; & ſi IV., aut VI. feria XL. quan-
,, do agenda eſt proceſſio, ſepeliri contigerit, proceſſio
,, dimittitur; ſepelitio autem fiet poſt majorem Miſſam,
,, poſtquam ſcilla ad Veſperos pulſata fuerit. Quod ſi in
,, feſtis XII. Lect. in ipſa XL. acciderit, poſt Primam
,, Miſſa pro defuncto cum tribus tantum collectis age-
,, tur, ideſt: *Omnipotens ſempiterne Deus*: *Deus veniæ*
,, *largitor: Fidelium Deus*, a miniſtris tertiæ præteritæ
,, hebdomadæ; poſt Tertiam Miſſa de feſto; & pari modo
,, ſepultura poſt Miſſam de jejunio. Sed ſi in die Domi-
,, nica ſepultura evenerit, additur & quarta collecta, quia
,, nec alias eo die omitteretur, ideſt *Sanctorum tuorum*.
,, Quod ſi in Cœna Domini, Paraſceve, vel Sabbato ſan-
,, cto obierit, nulli omnino, vel publice, vel privatim
,, Miſſam pro eo cantare licet. Porro matutinalis Miſſa,
,, quæ in conventu illi debetur, ſervatur uſque ad V. feriam
,, Paſchalis Hebdomadæ; & tunc non aliter cantatur
,, quam ſi in præſentia eſſet corpus defuncti. Sed ſi o-
,, portuerit eum poſt capitulum ſepeliri, ſine luminaribus
,, ſepelietur. Ab hora IX. qua ignis benedicitur, & in
,, eccleſiam defertur, per totam noctem duo cerei juxta
,, eum lucebunt; ab hora autem prima uſque ad noctem
,, extinguuntur. Signa autem non pulſantur pro eo a ma-
,, jori Miſſa Cœnæ Domini uſque ad majorem diei Sab-
,, bati.

XVI. ,, Quod ſi in ipſa nocte Reſurrectionis Domini-
,, cæ, vel ipſius diei crepuſculo obierit quo ſcilicet opor-
,, teat eum ipſo die ſepeliri, matutinalis Miſſa pro eo
,, cantabitur. Nam tanta eſt authoritas præſentiæ ip-
,, ſius defuncti, ut etiam in tanta ſolemnitate hujuſmodi
,, Miſſa non poſſit ſine negligentia intermitti. (*f*) Qui
,, autem ſepeliendus eſt in Rogationibus, poſt Primam
,, Miſſa defunctorum pro eo cantatur, & illa de Roga-
,, tionibus poſt Tertiam, ad quam etiam non offertur,
,, & pax non recipitur, niſi ab uno. Si vero, ut prædictum
,, eſt aliqua rationabilis cauſſa compulerit, immutabitur
,, conſuetudo prædicta ſepulturæ, prout tempus, aut rei
,, neceſſitas dictaverit, alias minime. Si autem quando
,, radendi ſunt fratres, ſepeliendus eſt, quoniam ante ſepul-
,, tum non licet loqui in clauſtro, vel aliud quid facere, niſi
,, ſoli Armario tantum, qui nomen defuncti in me-
,, moriali ſcribere, & breves, qui mittendi ſunt per cel-
,, las, (*g*) ſi tali hora fiunt, quod Miſſam in conventu ha-
,, buiſſet: nam aliter raſura differtur; tunc neceſſario
,, poſt capitulum ſepelietur, maturius horis celebratis, nec
,, dicetur *Verba mea*, donec ad inceptionem pſalmorum
,, ante raſuram fratrum; ſed in fine capituli facto ante,
,, & retro ab omnibus, ſtatim percutietur tabula, & di-
,, cetur a Priore: *Defunctum modo ſepeliemus*, *& poſtea*

(*a*) Benign. In eccleſiam S. Benedicti.

(*b*) Benign. addunt: Impoſitoque ab Armario ℟. *Libera me Domine*.

(*c*) Benign. addunt: Ibique in ſiniſtro membro ante altare B. Petri Apoſtolorum Principis collocatur.

(*d*) Benign. Prioris eſt providere, qui pſalmodiam ante Matutinum cantent: Eos tamen, qui minus eſſe neceſſarii in choro videntur, qui etiam poſt ternas orationes in eccleſia B. Benedicti cum infirmis audito ſervitio ad lecta ſua revertuntur. Poſt Matutinos vero totus conventus pſalmos decantans excubat: pſalmi vero dicuntur hoc modo: Totum pſalterium cum officio ſemper, & *Exultabunt Domino*, præmiſſo *Placebo* ante officium, & ſubſequente *Verba mea*, ſine *Voce mea*, ad quod *Verba mea*, collecta dicitur *Abſolve Domine*. Antiquitus autem non in tres vigilias ſecundum ſui quantitatem partiebatur, at prima quidem dexter chorus cum Armario &c.

(*e*) Benign. addunt: Sepelitio autem in craſtino in arbitrio Abbatis, vel Prioris eſt. Antiquitus omni tempore, poſt majorem Miſſam, & etiam in XL. poſtquam ſcilla ad Veſperas pulſata fuiſſet, ſepeliebatur. Si IV., aut VI. feria XL. quando agenda eſt proceſſio, ſepeliri contigerit, proceſſio dimittetur. Quod ſi in feſtivitate XII. Lect. &c.

(*f*) Benign. addunt: Sed notandum eſt, quia excepta hac nulli omnino ipſa die licet pro eo Miſſam cantare; reſtaurabitur autem ei, cum opportunum tempus adfuerit.

(*g*) Benign. addunt: Mox enim, ut obierit, dies cum nomine defuncti in brevibus V. ſcribitur, ut ſummo diluculo in V. partes mittantur, & fratribus nuncietur, qui infra V. leugas morantur, ut ad ſepulturam fratris occurrant, quæ brevis nullo modo debet morari pluſquam una nocte, donec deferatur ad locum, ubi remanere debet.

rademus. Quodicto in primis omnium ſicut facit, cum poſt majorem Miſſam fit ſepelitio, ter aliquantum pulſabit ſignum, quod in hoc officio pulſari ſolet, ut congregetur conventus.

XVII. „ Conveniunt undique fratres, & ſingulis per Secretarios cerei diſtribuuntur. Tunc Sacerdote Hebdomadario alba, & ſtola cum manipulo reveſtito, Armarius aſcito alio fratre incipit: *Kyrie: Chriſte: Kyrie eleiſon*, ad quod cum omnes ſimiliter reſponderint, mox inclinant ad orationes ſe omnes, & Sacerdos abſque ſalutatione, & inclinatione dicit has collectas: *Non intres: Fac quæſumus Domine: Inclina Domine*; quibus interponuntur ℟. *Heu mihi Domine: Ne recorderis: Libera me Domine*, vel alia, ſicut Armario placuerit, huic negotio competentia: verſus cantat Armarius cum alio fratre conſraganeo ſuo, ſequente *Kyrie*, ut ſupra. Sacerdos finitis ſingulis collectis incenſat altare majus in cruce, & corpus defuncti in cruce, aſſidue cereum in manu portans. Ad Miſſam quoque matutinalem, quæ pro eo celebratur, ad quam omnes, ut offerant, debent intereſſe, incenſat (*a*) ſimiliter corpus defuncti in cruce a capite incipiens, poſtquam incenſaverit altaria. Finito autem ultimi ℟. verſu, & regreſſu, imponitur antiphona: *In paradiſum*, cum pſalmo: *In exitu Iſrael de Ægypto* ab Armario. Hoc mutatur in proceſſione, quod poſtquam Sacerdos cum proceſſione, & Armario proceſſerit, & pueri cum magiſtris ſequuti fuerint, ſequuntur novitii, & Converſi, & poſtea Cantores, junioribus præcedentibus, & ultimum feretrum cum ſuis portatoribus; & pulſantur hac vice omnia ſigna, donec corpus in terra poſitum ſit, (*b*) & poſtibus coopertum.

XVIII. „ Infirmi vero, qui interim ſtabant extra eccleſiam B. Mariæ in clauſtro cum accenſis cereis, ingrediuntur eccleſiam, poſtquam conventus exierit, & ibidem remanent; cantantes tamen idem officium, quod conventus cantat. Olim autem dum defunctus in majorem eccleſiam portatur, tranſeunte conventu per medium eccleſiæ infirmorum, ſtabant ibidem omnes infirmi, qui de lectis ſurgere valebant, carne utentes ad unam partem, cum capellis in capitibus, & ceteri ad aliam omnes tenentes cereos accenſos, atque facientes idem officium, quod conventus faciebat, remanentes tamen in eccleſiam.

XIX. „ Conventus autem perveniens in cimiterium, ita ordinate ſtat, ut hi qui de dextro choro ſunt, ſtent ad dextram partem juxta eccleſiam B. Mariæ, prioribus ſtantibus verſus caput majoris eccleſiæ, & hi qui de ſiniſtro ad ſiniſtram partem, prioribus eodem modo ſtantibus verſus caput majoris eccleſiæ; & inter ſepeliendum hæc pſalmodia cum antiphonis cantatur ab eo: antiphona: *Aperite*. Pſal. *Confitemini*; antiphona: *Ingrediar*. Pſal. *Quemadmodum*; antiphona: *Hæc requies mea*. Pſal. *Memento*; antiphona: *Dextra plaſmaſti me*. Pſal. *Domine probaſti me*: antiphona: *Omnis ſpiritus*. Pſal. *Laudate Dominum de Cælis*. Quo finito dicitur: *Requiem æternam dona ei Domine*; & tunc imponitur antiphona: *Abſolve Domine animam famuli tui*. Pſal. *Benedictus Dominus*. Sacerdos autem ut venit ad ſepulcrum ſi benedictum eſt, præſtolatur cantans pſalmos cum Armario, donec videat eos, a quibus defunctus portatur. Quibus viſis dicit has collectas: *Obſecramus miſericordiam tuam: Deus apud quem mortuorum ſpiritus vivunt*. Quod ſi nondum providente Armario, qui illud ſolet aliquoties providere, benedictum ſepulchrum eſt, ab eodem tunc benedicitur Sacerdote, & poſtea dicuntur prædictæ collectæ. His finitis, & corpore uſque ad foſſam allato, continuo ſpargit aquam benedictam in foſſam, atque incenſat eam. Quo facto, ſtatim ſine quolibet intervallo ponitur corpus in terram; ita ut pedes ſint verſus orientem, & caput verſus occidentem; iterumque aqua benedicta aſpergitur, & incenſatur; tunc operculo (*c*) ligno operitur. Sacerdos autem primus cum pala ter mittens aliquantulum ſuper illud de terra, ſubjungit has collectas: *Oremus fratres chariſſimi pro ſpiritu cari noſtri: Deus qui juſtis ſupplicationibus: Debitum humani corporis; Temeritatis quidem eſt Domine*. Hæc dum agit Sacerdos, nec intendit ad conventum, ne conventus ad eum; ſed ipſe Armario, & Converſis, & qui ſerviunt de proceſſione, & iis qui ſepeliunt corpus, facit hoc officium preroratis, & prædictis collectis, recedit a ſepulchro ſimul cum proceſſione, & procedit in medium cimiterium inter pueros, qui verſis vultibus ad orientem cantaverunt pſalmos, ſicut & totus conventus, ibique ſub ſilentio præmiſſa oratione Dominica, ſubinfert: *Et ne nos: Non intres in judicium cum ſervo tuo Domine: Dominus vobiſcum. Oremus: Tibi Domine commendamus animam famuli tui*. Qua finita, cerei extinguuntur, & pſal. L. a toto conventu pro omnibus in cimiterio quieſcentibus dicitur, & *Pater noſter*; & Sacerdos iterum dicit; *Et ne nos: A porta inferi: Dominus vobiſcum. Oremus: Deus cujus miſeratione*: Dicto etiam *Requieſcant in pace*, & reſponſo *Amen*, faciunt omnes ante, & retro, & inceptis VII. pſalmis redeunt omnes in eccleſiam majorem præcedente Sacerdote cum proceſſione, & pueris ſequentibus cum magiſtris, ac deinde aliis præcedentibus prioribus eodem ordine: cum pervenerint in chorum, proſternunt ſe, & finiunt pſalmos. Sacerdos vero ut intrat eccleſiam, diſveſtit ſe, quam citius poteſt, proſtratus cum alii in ordine ſuo, finitis pſalmis cum *Requiem æternam dona ei Domine*, & oratione Dominica, dicit *Et ne nos: A porta inferi*, & reſpondente conventu: *Erue Domine animam ejus*; ſubdit; *Dominus vobiſcum: Requieſcat in pace*, & reſponſo ab omnibus: *Amen*, fit ab omnibus ante, & retro. Infirmi autem, redeunte conventu de cimiterio, debent ſtare reverenter, donec conventus pertranſeat, cantantes VII. pſalmos, & poſtea proſtare ſe, & illud idem agere, quod conventus in majori eccleſia facit. Si vero duo defuncti, aut plures fuerunt, unuſquiſque crucem, & duo candelabra habebit ad exſequias; & ſimiliter ad ſepulturam, & aquam benedictam, & thuribulum, & proprium Sacerdotem cum collectaneo, qui illud officium faciat; totidem enim Sacerdotes alba, & ſtola veſtiuntur, quot defuncti fuerint, quamvis a ſolo Hebdomadario majoris Miſſæ obſequium illud, quod fit in eccleſia, ad quod dicitur: *Non intres in judicium*, & commendatio animarum, quæ fit in medio cimiterio & abſolutio quæ fit in media eccleſia poſt VII. pſalmos, ſub pluralitate fiant. Ipſo die quo defunctus ſepelitur, quidquid ad cœnam panis, vel vini, aut ad prandium, quando ſemel comedit conventus, remanſerit, ad eleemoſynam pro eo datur &c.

Ex Rituali Anianenſis Monaſterii.

XX. „ Incipit Ordo poſt Miſſam ad ſepeliendum corpus, & ſint omnes induti in albis, tenentes cereos in manibus. Novem autem Sacerdotes ſint in cappis induti, numerato Abbate, qui debet corpus, ſi præſens fuerit, ſepelire. Cantor vero immediate imponat ℟. *Credo quod Redemtor* &c. *Kyrie eleiſon: Pater noſter: Requiem æternam* &c.: *In memoria æterna* &c. *Dominus vobiſcum. Oremus: Non intres in judicium* &c. ℟. *Heu mihi Domine: Kyrie eleiſon: Pater noſter: Requiem æternam: A porta inferi: Dominus vobiſcum. Oremus: Deus, qui omnia* &c. ℟. *Peccantem me: Kyrie eleiſon: Pater noſter: Requiem æternam* &c. *Anima ejus in bonis demorabitur: Dominus vobiſcum: Oremus: Suſcipe Domine animam* &c. ℟. *Induta eſt caro: Kyrie eleiſon: Pater noſter: Requiem æternam* &c. *Ne tradas beſtiis* &c. *Dominus vobiſcum. Oremus. Fac quæſumus* &c. ℟. *Abſolve Domine animam ejus* &c. *Kyrie eliſon: Pater noſter: Requiem æternam* &c. *Anima ejus in bonis demoretur* &c. *Dominus vobiſcum. Oremus: Inclina Domine*. ℟. *Subvenite ſancti* &c. *Kyrie eleiſon: Pater noſter: Requiem æternam* &c. *A porta inferi: Dominus vobiſcum. Oremus: Te Domine ſancte Pater*. ℟. *Qui Lazarum: Kyrie eleiſon: Pater noſter: Requiem æternam* &c. *In memoria æterna* &c. *Dominus vobiſcum. Oremus: Te omnipotens Deus, qui immenſa* &c. *Libera me Domine: Kyrie eleiſon: Pater noſter: Requiem æternam* &c. *Ne tradas beſtiis: Dominus vobiſcum; Oremus: Annue nobis Domine*. ℟. *Redemptor meus* &c. *Kyrie eleiſon: Pater noſter: Requiem æternam: Anima ejus in bonis demoretur* &c. *Dominus vobiſcum. Oremus: Abſolve Domine animam famuli* &c. Poſt hæc dicat Dominus Abbas: *Requieſcant in pace: Amen*. Tunc deferatur corpus ad ſepulturam cantando antiphonam: *Chorus Angelorum* &c. Pſal. *In exitu Iſrael*. ℟. *Domine Deus, qui intueris* &c. ℟. *Rogamus te Domine Deus noſter*. Cum autem pervenerint ad ſepulturam, dicat Domnus Abbas alta voce, *Dominus vobiſcum. Oremus: Deus, qui fundaſti terram* &c. Deinde Domnus Abbas aſpergat aquam ſuper ſepulturam cum

„ odo-

(*a*) Benign. addunt: Diaconus.
(*b*) Benign. & opertorio coopertum,

(*c*) Benig. ommittunt: Ligno.

„ odore Incenſi, & mittatur corpus in ſepulturam, dicatque Domnus Abbas antiphonam: *Aperite*; Pſal. *Confitemini*. Poſito autem corpore in ſepulturo, & aſperſa aque cum incenſo, Domnus Abbas trina vice projiciat terram ſuper corpus, dicatque antiphonam: *In regnum Dei*. Pſalm. *Domini eſt terra*; repetatur antiphona: *In regnum*. Immediate Cantor incipiat alta voce ℟. *Libera me Domine* &c.

XXI. „ Dum enim corpus terra cooperitur, dicat Domnus Abbas ſub ſilentio orationes ſequentes: *Pro recordationis affectu* &c. *Obſecramus miſericordiam tuam* &c. *Deus apud quem mortuorum ſpiritus vivit* &c. *Oremus. Fratres chariſſimi pro ſpiritu* &c. *Deus, qui juſtis ſupplicantibus* &c. *Oremus*: *Debitum humani corporis* &c. Dum autem corpus coopertum fuerit, cantetur alta voce: *Kyrie eleiſon*: *Pater noſter*: *Requiem æternam* &c. *In memoria æterna* &c. *Dominus vobiſcum*: *Temeritatis quidem* &c. Oratio: *Abſolve Domine animam famuli* &c. Oratio: *Tibi Domine commendamus* &c. Omnes autem Presbyteri dicant prædictam orationem: *Tibi Domine*. Ad ultimum enim Domnus Abbas, cruce impreſſa ſuper ſepulturam, dicat: *Requieſcat in pace*. Redeuntes vero ad eccleſiam dicant: *Verba mea*, cum litaniis defunctorum; quando autem ſepelitur corpus, non dicatur oratio: *Tibi Domine*; ſed tota ultima ſequens oratio proferetur: *Deus cujus miſeratione* &c... (cætera ſunt lacera.)

Ex MS. Collectane S. Petri ſupra Divam.

XXII. „ Peracto igitur ex more ſeriatim in præſentia funeris præcedente ſervitio, veniant in capitulum, ibique abſolvatur anima defuncti fratris ab Abbate, vel Priore deveſtito. Poſtea injungatur quatuor Monachis, ut defunctum honore debito miſericorditer ſepeliant reveſtiti in albis. Interea ceteri venientes in chorum dicant: *Dirige Domine*, & pulſentur ter omnia ſigna; ac deinde *Placebo*, & de pſalterio, quantum hora permiſerit. Cum vero nuntiatum fuerit Priori, corpus fratris jam eſſe ſepultum, reveſtiat ſe iterum Abbas, vel idem Prior, & ordinate veniant omnes ante januam Monaſterii dicentes pſalmum: *Miſerere mei Deus ſecundum*, expectantes ibidem, donec deferatur corpus e prædictis quatuor reveſtitis; quo depoſito, incenſetur, ac deinde dicto *Pater noſter*, cum ℣., & orationibus, quæ ſequuntur, deferatur feretrum in choro, cantantibus interim omnibus ℟. *Subvenite ſancti Dei*, cum ℣. *Suſcipiat te Chriſtus*. Depoſito denique feretro in medio chori, ſedeant omnes, ibidem pſalterium, aut quod inde reſiduum fuerat, integre decantantes, ſi tamen immediate poſt Matutinas agendæ fuerint exequiæ ſupradictæ. Si autem poſt capitulum obierit frater, quam citius congrue fieri poterit, agatur ſervitium more ſupraſcripto, uſque ad pſalterium decantandum; & poſt Completorium ipſius diei partiantur onera vigiliarum ſic: Chorus Abbatis prior vigilabit ante Matutinum, & integre pſalterium decantabit: Chorus vero Prioris poſt Matutinum decantans idem pſalterium vigilabit. Si vero poſt Completorium, vel paullo ante Matutinum deceſſerit, peracto ex more ſervitio, & abſoluto fratre in capitulo, dicatur *Dirige*, & conſequenter *Placebo*, ſi permiſerit hora; deinde cantent communiter Matutinas, ſepelientibus interim corpus defuncti IV. ſupradictis, & demum poſt Matutinas recipiatur corpus, & quod reſiduum fuerit ſervitii, reddatur eidem ordine ſupraſcripto.

XXIII. „ Ad ſepeliendum corpus Monachi defuncti. Incipiat Abbas, vel Sacerdos reveſtitus: *Miſerere mei Deus*: *Pater noſter* &c. ℣. *Non intres*. *A porta inferi*: *Dominus vobiſcum*. Oratio: *Deus vitæ dator* &c. Oratio: *Deus qui humanarum animarum*; ac deinde portetur corpus in Eccleſia, impoſito prius ℟. *Subvenite* &c.

Ex libro Uſuum Beccenſium.

De morte quomodo agatur, & de ſepultura, & quomodo cuſtodiatur.

XXIX. „ Cum autem mortuus fuerit, iterum pulſetur tabula minute, & acriter, & cum ſumma velocitate convenientes fratres, & dicatur: *Proficiſcere*, & ſic incipiant commendationem animæ. Cum completa fuerit, ſonent omnia ſigna tribus vicibus, & interim agant agenda mortuorum in eadem domo, in qua defunctus eſt; poſt agenda, ſi opus fuerit, incipiant pſalterium. Dum hæc fiunt, portent, corpus a fratribus in loco, ubi lavetur, ſi Sacerdos eſt, a Sacerdotibus, ſi Converſus, a Converſis, ſi infans, ab infantibus, ſic in cæteris. Camerarius debet habere præparatos nocturnales, quam antea non habuerat inductam & cucullam, & caligas. Cum vero lotum, & veſtitum, & depoſitum fuerit in feretro, percutiat Prior tabulam tribus ictibus, & dimittant officium, vel pſalterium, quod canant; tunc accedat Sacerdos, & aſpergat illud aqua benedicta, & incenſet; deinde roget, ut orent pro eo, ita dicendo: *Pater noſter*: *Et ne nos*: *Non intres in judicium*: *Requiem æternam*: *A porta inferi*: *Dominus vobiſcum*, & oratio. Poſt hæc Cantore incipiente ℟. *Subvenite ſancti Dei*, portetur corpus in eccleſiam ab eis, qui laverant illud. Statim ut venire cœperint, ſonent omnia ſigna tandiu, quouſque depoſitum ſit in loco, ubi moris eſt poni. Locato itaque eo, ſedeant undique fratres per circuitum, incipientes a pſalmo, ubi intermiſerant, qui vero regularem horam dimiſerant, eant in aliud membrum eccleſiæ, vel in capitulum & compleant horam, non autem in choro; quia non debet bis in die eadem hora in choro cantari. Quacumque migraverit hora diei, ſive æſtate, ſive hyeme, poſt depoſitum corpus in eccleſia, omnes communiter ſedeant fratres cum infantibus, circa illud canentes pſalterium; quo finito, incipiant commendationem animæ, Veſperas, Vigilias, Matutinos, *Verba mea*, & hæc eadem frequenter. Quacumque hora diei frater obierit, numquam debet eſſe corpus ſine conventu, excepto quando canunt horas regulares, vel Miſſam, vel in capitulo ſunt, aut in refectorio, aut in dormitorio meridianis horis, & tunc tamen deputentur aliqui fratres, qui ibi remaneant. Illo diei, quo defunctus obiit, ſi fuerit dies, quo in clauſtro debent loqui, cum exierint de capitulo, ſonet Prior tabulam, ſicut eſt conſuetudo, & dicat: *Benedicite*; deinde pergant in eccleſiam, & infantes ſimiliter, canentes: *Verba mea*, uſque ad corpus defuncti; & illo die non teneant infantes capitulum, nulluſque, quandiu corpus fuerit in eccleſia, ſit auſus loqui in clauſtro. Si ea die qua obierit, Miſſam habuerit matutinalem, ſepelietur ipſa die, ſi Miſſam matutinalem non habuerit, cuſtodietur uſque in craſtinum, niſi cauſſa ſit, ut teneri non poſſit. Ita fiet, ſi non debet ſtatim poſt capitulum humari: Si autem poſt capitulum debet ſepeliri, non pulſetur tabula ad loquendum, donec conventus poſt humationem redeat in clauſtrum; ſed poſt commune *Verba mea*, incipiente Abbate aliud *Verba mea*, pergat in eccleſiam, ut dictum eſt. Poſt Veſperas, ſi nocte debet cuſtodiri, debet Apocriſarius accipere tabulam, ubi faciunt breve in feſtivitatibus, & debet deſcribere omnes fratres ad vigilias, ut vigilent ad corpus per duas, vel per tres vigilias, & unaquaque vigilia cantetur pſalterium integrum, vel quantum tempus permiſerit, cum commendatione animæ, & cum omni officio mortuorum. Tunc perwideat unuſquiſque frater breve, ad quam vigiliam eſt. Si ea die bis comederint, poſt collationem ibunt fratres in refectorium, ſicut in Sabbato. Poſt Completorium ii, qui in prima vigilia ſcripti ſunt, remaneant, reliqui vero eant dormitum. Cum vero ii, qui de prima vigilia ſunt, habuerint finitum pſalterium cum reliquis agendis, accipiant duo fratres breve, & pergant in dormitorium deferentes candelas in manibus ſuis, & excitent in brevi, qui ſunt in brevi: Et cum venerint in eccleſiam, tunc redeant ipſi de prima vigilia dormire. Poſt Matutinas Laudes ſedeant ibi Magiſtri cum infantibus. Antea vero, quam corpus ſepeliatur, debet Prior in capitulo injungere Miſſas triginta pro ipſo defuncto, ita ut numquam prætereat dies, in qua non habeat Miſſam uſque ad XXX. dies, præter eas, quæ in conventu ſunt dicendæ: Si non debet inchoare ipſa die, cui primum injunctum eſt, Sabbato injungitur uſque ad aliud Sabbatum.

XXX. „ Deinde poſt capitulum eant omnes in Monaſterium, ut dictum eſt, canentes: *Verba mea*, uſque ad corpus defuncti; poſtea pulſetur majus ſignum tribus ictibus, ut ſicubi ſunt fratres, conveniant. Deinde Secretarius debet habere candelas præparatas, & accipiat unuſquiſque ſuam a minimo uſque ad majorem, & ſic faciant ſtationem circa corpus: Sacerdos alba indutus cum ſtola aſpergat illud aqua benedicta, & veniant duo fratres ante altare, quod ibi eſt, & dicant: *Kyrie eleiſon*: *Chriſte eleiſon*: *Kyrie eleiſon*: Deinde Sacerdos dicat orationem, omnibus inclinatis *Non intres in judicium*. Finita oratione, ſubjungant ipſi duo ℟. *Qui Lazarum*, deinde *Kyrie*, ut prius. Interim incenſet altare Presbyter, & corpus, & deinde orationem: *Fac quæ*ſu-

Digitized by Google

„ *ſumus Domine*. Item illi duo ℞. *Libera me Domine*, cum omnibur verſibus, ſi Monachus ejuſdem loci eſt, vel ſi honeſta ſuerit perſona, finitis verſibus dum iteratur ℞. Sacerdos incenſet altare, & poſtea corpus: deinde roges pro eo orari, ita dicendo: *Pater noſter*. Dicta oratione, incipiat Cantor: *In Paradiſum*. Pſal. *In exitu*: *Ad te Domine levavi*. Tunc exeat proceſſio ante, & poſt omnes portetur corpus, ultimus Domnus Abbas. In exeundo autem, pulſentur omnia ſigna; poſt expletam antiphonam, dicat Sacerdos orationem: *Pie recordationis*; qua dicta, aperiatur ſepulchrum, & aſpergatur aqua benedicta, atque incenſetur, Cantore incipiente antiphonam: *Aperite*. Dicta poſt hanc oratione, duo fratres albis induti, operientes capita ſua amictibus, accipiant corpus, & collocent in ſepulchro, dum Cantor incipit antiphonam: *Ingrediar*. Poſt dicatur oratio: *Oremus fratres chariſſimi*, *Deus qui juſſit*. Cantor incipiat antiphonam: *Hæc requies mea*, aſpergitur ſepulchrum aqua, & incenſetur, & poſt orat.: *Deus vitæ dator*, & alia: *Deus qui humanarum*. Quibus dictis, Cantore incipiente antiphonam: *De terra plaſmaſti*, operiatur terra primum Sacerdote terram jaciente, peracto autem ex more officio incipiat Cantor pro iis, qui in cimiterio requieſcunt, Pſ. *Miſerere mei Deus*. Finito pſalmo ſubjungant: *Requiem æternam dona*, poſt hæc roget Sacerdos in auditu omnium, ut orent pro omnibus illis, qui in cimiterio jacent, & pro omnibus fidelibus defunctis: *Pater noſter*. Dictis capitul. & orat. revertantur, Cantore incipiente vii. pſalmos pœnitentiales, ſi Monachus fuerit. Et dum venerint vii. pſalmos canendo in terram, excepto Sacerdote, qui ſuper formas accubiter ſa. His finitis ſubjungant: *Requiem æternam*: *A porta inferi*. Oratio ſine *Oremus*: *Satisfaciat tibi Domine Deus noſter*; ſi non eſt Monachus: *Verba mea*: *Pater noſter*: *A porta inferi*: Orat. *Abſolve quæſumus Domine*.

Ex MS. Conſuetudinibus Lyra.

XXVI. „ Quando omnino mortuus fuerit, ceteris dimiſſis, incipiat Cantor ℞. *Subvenite*: *Suſcipiat eam*, & ſic fiat commendatio. Hanc commendationem dicet totus conventus, ſedens circa corpus defuncti in loco, quo mortuus eſt; & interim ſonent omnia ſigna in eccleſia tar. Poſt commendationem exeat conventus de infirmitorio dicendo: *Placebo*, & *Dirige*, & corpus lavetur interim. Cum autem omnia parata fuerint, efferatur corpus foras, cruce præcedente, & aqua benedicta cum candelabris, & thuribulo. Tunc Prior percutiat tabulam ter, & Sacerdos accedat ad corpus, & incenſat, & aſpergat illud aqua benedicta, & dicat alta voce: *Pater noſter* &c. ut in libro reperies. Tunc Cantor incipit ℞. *Subvenite*. *Libera me*; & ingrediantur eccleſiam, ſignis omnibus ſemel ſonantibus, & reincipiant, ubi deſierant, (*a*) ſi totum officium non dixerant; debent enim dicere poſt commendationem: *Placebo*, & *Dirige*, & *Exultabunt*, & *Verba mea*. Item ad commendationem Monachi defuncti præſentis, a principio uſque ad *Verba mea*, habeat Sacerdos ſtolam, ſi vero abeſt, ad commendationem tantum.

XXVII. „ Quando corpus Monachi jacuerit, ad *Placebo*: *Dirige*: *Exultabunt*, ſi dicuntur in choro, una tantum collecta dicitur, & ipſa ſingularis pro eo, ſcilicet: *Inclina Domine*. Item, ſi Monachus defunctus eſt in eccleſia, dum *Dirige* incipitur in choro, ſonent ſigna ſemel tantum pro eo. Si corpus Monachi defuncti fuerit in eccleſia in die, qua debent loqui in clauſtro, & non poſſunt reverti ad colloquium propter exequias; tunc inter duo *Verba mea*, percutiatur tabula in capitulo, & dicatur ibidem, *Benedicite*; ſi vero poſſunt revertí, non ſonetur tabula, donec revertantur. Si corpus eſt præſens ad Miſſam, dicitur ℞. *Convertere*, una ſola oratio. Si poſt sx. mortuus fuerit, de craſtino KP habebit; ſi autem corpus ſtatim poſt Miſſam matutinalem non poſſit, vel non debeat, quia nimis recens eſt, inhumari; ad majorem Miſſam poſt alias collectas, dicitur pro eo oratio: *Deus cui proprium*; ſi tamen eadem die, non alia, mortuus eſt. Si Monachus defunctus poteſt habere Miſſam matutinalem, ipſo die inhumabitur. Item, ſi Monachus defunctus præſens fuerit, Miſſa feſtiva erit, & una collecta tantum.

Ex MS. Breviario S. Germani a Pratis.

XXVIII. „ (Egreſſa anima de corpore:) *A porta inferi*: *Dominus vobiſcum*. Oratio! *Pie recordationis* &c. *Deus cui omnia vivunt* &c. *Suſcipe Domine animam* &c. His dictis, pulſatiſque omnibus ſignis, cum cruce, & candelabro, thuribulo, & aqua benedicta portatur ad lavandum a fratribus, interim canentibus Veſperas defunctorum, & officium. Lotus vero feretro incenſato a Priore, & aqua aſperſa, imponitur. Officio autem finito, tabula uno ictu percutitur, quod ſignificat omnes dicere: *Pater noſter*: ſequitur iſta oratio: *Abſolve Domine animam* &c. dicenda ab Abbate, vel *Deus vitæ dator* &c. *Deus qui humanarum* &c. Hic incipiente Cantore ℞. *Subvenite ſancti Dei*, omnibuſque reſonantibus ſignis, defertur ante altare B. Mariæ Virginis, & ibi dicitur ab Abbate, vel Priore ſequens oratio; deinde deferri debet in veſtiarium, ubi ſervetur cum pſalmodia uſque ad horam ſepulturæ: ℣. *A porta inferi*: *Dominus vobiſcum*: *Deus veniæ largitor* &c.

XXIX. „ In hora, qua ſepeliendus eſt frater, ſtet omnis congregatio in circuitu funeris cum cereis, & luminaribus, & ſic incipiant duo Cantores: *Kyrie eleiſon*: *Chriſte eleiſon*. Sequitur oratio: *Non intres in judicium* &c. ℞. *Heu mihi Domine*: *Kyrie eleiſon*: *Chriſte eleiſon*: *Kyrie eleiſon*. Oratio: *Fac quæſumus* &c. *Ne recorderis peccata*: *Kyrie eleiſon*: *Chriſte eleiſon*: *Kyrie eleiſon*. Oratio: *Inclina Domine* &c. ℞. *Libera me Domine*. Reſponſorio finito, portetur ad tumulum præeunte proceſſione cum Sacerdote, ſubſequente conventu, & ad ultimum portitoribus funeris. Interim omnibus perſonantibus ſignis, canentur ii pſalmi cum iis antiphonis: antiphona: *In paradiſum* &c. Pſal. *In exitu Iſrael*; antiphona: *Aperite* &c. Pſal. *Confitemini*; *Ingrediar* &c. Pſal. *Quemadmodum*; antiphona: *Hæc requies mea* &c. Pſal. *Memento*; antiphona: *De terra plaſmaſti* &c. Pſal. *Domine probaſti me*; antiphona: *Non intres in judicium* &c. Pſal. *Domine exaudi*; antiphona: *Omnis ſpiritus laudet Dominum*. Pſal. *Laudate Dominum de Cœlis*; antiphona: *Omne quod dat*. Pſal. *Benedictus*. Sacerdos veniens ad ſepulchrum primum benedicat illud, hanc orationem dicens: Oratio *Deus, qui fundaſti* &c. Deinde aſpergat ſepulchrum aqua benedicta, ſic dicens: *Benedictio Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti deſcendat ſuper hoc ſepulchrum. Amen*. Oratio: *Ineffabilis Dei Patris* &c. Antequam ſepeliatur, prius incenſato tumulo, & defuncto intra poſito, interimque aqua benedicta aſperſo, & incenſato, ſubſequatur Sacerdos dicens has orationes. Oratio: *Obſecramus miſericordiam tuam* &c. *Deus apud quem mortuorum ſpiritus* &c. *Oremus fratres chariſſimi pro ſpiritu cari* &c. *Deus, qui juſtis ſupplicationibus* &c. *Debitum humani corporis* &c. *Tremendum quidem eſt* &c. His dictis, veniat cum ſociis in medio fratrum, & poſt finem ultimæ antiphonæ, præmiſſo *Pater noſter*, dicat: *Non intres in judicium cum ſervo tuo*. *Dominus vobiſcum*: *Tibi Domine commendamus* &c. Pro iis, qui in cimiterio jacent: *Miſerere mei*: *Pater noſter*: *A porta inferi*: *Dominus vobiſcum*: *Deus cujus miſeratione* &c. Poſtea revertentur in choro, & proſtrati cantabunt vii. pſalmos: *Requiem æternam dona eis Domine, & lux perpetua luceat eis*: *A porta inferi*: *Dominus vobiſcum*: *Abſolve Domine animam famuli* &c.

Ex MS. Rituali Corbejenſis monaſterii.

XXX. „ Ordinatio bona, & honeſta tam pro Religioſis defunctis, quam pro fratribus charitatis S. Stephani protomartyris, in eccleſia Noſtræ Dominæ Corbejenſis.

XXXI. „ IN NOMINE DOMINI AMEN. Anno Domini 1280. Feria 2. in Paſchalibus Venerabilis Pater Hugo Abbas Corbejenſis ſecundus Abbas hujus nominis, de conſilio, & aſſenſu Capituli ſui Corbejenſis, & plurium aliorum fide dignorum, præſentibus omnibus Presbyteris, Curatis, Capellanis, confratribus dictæ caritatis, nec non & aliis Clericis &c.....

XXXII. „ Item ſciendum eſt, quod quando aliquis Religioſus obiit in eccleſia Corbejenſi, vel extra; ſi dictus Religioſus ſit in ſacris, vel non, Corpus ipſius debet poni in feretro honorifice poſt orandum in magna infirmaria conventus; & ſuper dicto feretro debet eſſe pannus aureus conveniens; & cum hoc debent eſſe duo magna candelabra, unum ad caput, & aliud ad pedes, & ſuper duobus candelabris prædictis debent eſſe duo

„ cerei

(*a*) f. etſi.

4

„ cerei ardentes, & cum hoc ſtramina ſpargi debent in prædicta magna infirmaria circa corpus prædicti defuncti, & contra duo candelabra magna prædicta debent aſſe ligatæ duæ cruces conventus; debet etiam eſſe ibi aqua benedicta in ſirulo, cum hyſopo.

XXXIII. „ Item iis omnibus prædictis præparatis per modum ſuperius declaratum, quando pulſantur magnæ campanæ pro obitu dicti defuncti, tunc Abbas, & conventus debent venire in prædicta magna infirmaria, & tunc Sacriſta cum duobus juvenibus tenentibus candelabra cum cereis ardentibus, indutis in albis, dictus Sacriſte ante corpus debet dicere alta voce: *Pater noſter*; & tunc dicta oratione finita ſubmiſſa voce, debet dicere alta voce: *Et ne nos inducas in tentationem*, cum verſu: *A porta inferi*, & *Dominus vobiſcum*, cum collecta: *Non intres in judicium cum ſervo tuo Domine*; & tunc finita dicta collecta, dictus Sacriſta debet ſpargere aquam benedictam ſupra dictum feretrum.

XXXIV. „ Item hoc facto, ſex vel ſeptem de antiquioribus, vel majoribus officiariis in Eccleſie Corbejæ Religioſi debent apportare Corpus defuncti a prædicta magna infirmaria uſque infra capellam noſtræ Dominæ in Ecclaſia Corbejæ.

XXXV. „ Item quando dicti Religioſi antiqui, vel majores officiarii in dicta eccleſia Corbejæ accipiunt ad portandum in dicta magna infirmaria corpus defuncti in feretro; tunc cantor eccleſiæ debet incipere alta voce ℟. *Subvenite*, cum ℟. *Heu mihi Domine*, & ℟. *Libera me Domine*, cum verſibus dictorum trium Reſponſoriorum, ſi neceſſe fuerit.

XXXVI. „ Item, quando corpus poſitum eſt in prædicta capella noſtræ Dominæ per modum ſuperius declaratum, tunc prædictus Abbas, & conventus immediate in prædicta capella noſtræ Dominæ pro anima dicti defuncti, debent incipere ſubmiſſa voce, & dicere, *Placebo*, & *Dirige*: Et ad *Placebo*, & *Dirige* prædictis non dicitur niſi una ſola collecta, videlicet: *Omnipotens ſempiterne Deus, cui numquam ſine ſpe miſericordiæ ſupplicatur, propitiare animæ famuli tui, ut qui de hac vita in tui nominis confeſſione deceſſit, ſanctorum tuorum numero facias aggregari. Per Dominum.*

XXXVII. „ Item finito *Dirige*, antequam recedamus de dicta capella debemus dicere pro cunctis fidelibus defunctis: *Verba mea* &c. *Pater noſter* cum ℣. *A porta inferi*, & collecta: *Abſolve animas famulorum, famularumque tuarum* &c. cum *Dominus vobiſcum, Requieſcant in pace amen*. Et tunc Prælatus, vel Prior, quando Prælatus non eſt præſens, debet ſtatim dicere: *Anima ejus, & anima omnium fidelium defunctorum per miſericordiam Dei ſine fine requieſcant in pace*. Et eſt ſciendum, quandiu omnia ſuperius ſcripta, & declarata dicuntur per conventum, tandiu ſemper campanæ magnæ eccleſiæ debent pulſari pro anima dicti defuncti, & iis ſic dictis, & factis, debent in eccleſia pulſari pro Veſperis in conventu in illa die, & in illa hora.

XXXVIII. „ Item ſciendum eſt, quod Religioſi portantes prædictum corpus a prædicta infirmaria uſque ad prædictam capellam noſtræ Dominæ, tunc portantes prædictum corpus debent ire ante omnes alios, & tunc Abbas, & conventus, qui ſunt retro eos, debent cantare alta voce prædicta ℟. ſed prædicti Religioſi portantes dictum corpus non debent aliquid cantare, vel dicere; ſed facere ſignum mœroris, & doloris, pro anima ſocii eorum defuncti.

XXXIX. „ Item ſciendum eſt, quod ſi aliquis Religioſus dictæ eccleſiæ moriatur extra prædictam eccleſiam, nec corpus ejus mortuum apportetur in dicta eccleſia ad tumulandum, vel ſi aliquis alter Religioſus moriatur in dicta eccleſia, & ſtatim ponatur in cimiterio in terra, tunc prædictæ ſolemnitates non ſunt omnino faciendæ; ſed ſolummodo, quando pulſantur magnæ campanæ, tunc Abbas, & conventus vadunt ad prædictam capellam noſtræ Dominæ ſimul, & ibi dicunt: *Placebo*, & *Verba mea* per modum ſuperius dictum, & declaratum.

XL. „ Item ſciendum eſt, quod Præpoſitus caritatis cum fratribus ſuis, poſtquam Abbas & conventus dixerint in prædicta capella noſtræ Dominæ: *Placebo*: *Dirige*, ſuperius ſcripta, & declarata, pro anima dicti Religioſi defuncti; tunc debent dicere cum alta voce in prædicta capella: *Placebo*, & *Dirige*.

XLI. „ Item ſciendum eſt, quod quando corpus Religioſi inhumatum eſt, antequam dicatur per Abbatem, & conventum pro anima ipſius, tunc Theſaurarius eccleſiæ in prædicta capella noſtræ Dominæ debent ponere ſuper terram per ſe, vel per alium, pannum aureum conventus, & candelabra magna cum cereis ardentibus, & crucibus, prout ſcriptum eſt, & declaratum eſt, in magna firmaria conventus.

XLII. „ Item ſciendum eſt, quod quando corpus præſens, vel repræſentatio feretri ponitur in prædicta magna infirmaria per modum ſuperius declaratum, tunc ad Miſſam debet fieri commendatio corporis per modum ſcriptum in libris noſtris, & debemus omnes ire ſimul ad foveam, ſive ſepulturam defuncti cum illo (*a*) dicit Miſſam, & miniſtri dictæ Miſſæ: induti ſicut fuerunt in prædicta Miſſa; & tunc prædictæ magnæ campanæ debent pulſari, quandiu dicta commendatio durabit, & ultra.

XLIII. „ Item quando corpus non eſt præſens, nec fit commendatio pro anima defuncti, nihilominus debent pulſari magnæ campanæ, finita Miſſa pro anima ejus, per ſemihoram, vel circiter. Et eſt ſciendum, quod prima Miſſa de defunctis pro anima ſocii noſtri mortui in eccleſia, vel extra, ſemper Miſſa, eorum pro illo tunc erit magna Miſſa, & Miſſa horarum diei illius erit tunc Miſſe matutinalis.

XLIV. „ Item ſciendum eſt, quod omnes Religioſi, qui moriuntur tam in eccleſia, quam extra, ſive corpora ipſorum ſint inhumata in eccleſia noſtra, vel extra, nihilominus quando facimus ſolemnes exequias pro morte eorum in dicta eccleſia noſtra, tunc poſt Completorium una pars Religioſorum dictæ Eccleſiæ, qui non ſunt Presbyteri, ante Matutinas debent dicere in dicta capella pro anima dicti defuncti unum pſalterium; & poſt Matutinos alia pars dictorum Religioſorum non Presbyterorum debent dicere unum aliud pſalterium, & duo prædicta pſalteria debent dici ambo in dicta capella.

XLV. „ Item dicta, die in qua fit ſolemnis Miſſa alicujus Religioſi defuncti, vel ſervitium per modum ſuperius declaratum, tunc omnes Religioſi eccleſiæ in illa die tam ſenes, quam juvenes non debent ludere ad aliquod ludum; ſed debent devote, & honeſte remanere in orationibus, & devotionibus pro anima dicti ſocii defuncti; & ideo ab antiquo tempore fuit ordinatum, quod poſt mortem alicujus Religioſi mortui in dicta eccleſia tabula lignea cum malleo ligneo debet pulſari in clauſtro in ſignum mœroris, & doloris, ſive triſtitiæ, pro anima ſocii eorum defuncti.

XLVI. „ Item, quando Abbas, vel Prior debet celebrare Miſſam magnam de defunctis pro anima alicujus Religioſi defuncti; tunc ſi corpus ſit præſens in capella noſtræ Dominæ, vel repræſentatio dicti corporis in feretro ligneo; tunc dictus Abbas, vel Prior debent ire ad prædictam capellam ante Miſſam, indutus de cappa nigra, cum Diacono, & Subdiacono indutis de tunica, & dalmatica, prout debent eſſe in dicta Miſſa, cum juvenibus indutis albis, tenentibus candelabra cum cereis ardentibus; & tunc totus conventus poſt eos debet ire in dicta capella; & Prælatus debet tunc dicere alta voce: *Pater noſter*, & finita dicta oratione ſub ſilentio ab omnibus Religioſis, tunc Abbas debet dicere in alto: *Et ne nos inducas in tentationem*, cum ℣. *A porta inferi*, & *Dominus vobiſcum* cum collecta: *Non intres in judicium cum ſervo tuo Domine &c.* Et hoc dicto debet ſpargere aquam benedictam ſuper dicto feretro, & hoc facto Religioſi, qui apportaverint dictum feretrum ab magna infirmaria conventus uſque ad prædictam capellam, tunc ipſi debent iterum portare prædictum feretrum a prædicta capella uſque ad medium chori, & eccleſiæ Corbejæ.

XLVII. „ Item ſimiliter prædicti Religioſi debent portare prædictum feretrum poſt Miſſam finitam, & commendatione poſt eamdem Miſſam facta per modum ſuperius declaratum, de prædicto choro uſque ad foveam, in qua prædictum corpus tumulari debet. Et eſt ſciendum, quod ſi aliquis Religioſus obierit in eccleſia, vel extra eccleſiam, & corpus ipſius non fuerit præſens in prædictis exequiis, & Miſſa, vel ad minus aliquod feretrum vacuum repræſentans corpus ipſius, tam in prædictis exequiis quam Miſſa, tunc prædictæ ſolemnitates non fiunt. Sed ſtatim ille, qui debet dicere Miſſam, cum miniſtris ſuis vadit ad magnum altare, & ſæculares ponunt in medio chori ſuper terram pannum aureum conventus pro mortuis, nec poſt Miſſam vadit conventus ad foveam; ſed ſolummodo pulſantur magnæ campanæ poſt Miſſam pro anima defuncti.

(*a*) deeſt aliquid, f. qui.

Ex

Ex libro Uſuum Ciſtercienſium. Cap. 94.

XLVIII. „ Egreſſa anima incipiat Cantor: *Subvenite*, ceteris eumdem cantum ſubſequentibus, & deinde *Kyrie eleiſon: Chriſte eleiſon: Kyrie eleiſon*; dehinc *Oremus: Tibi Domine commendamus*. Poſt illam collectam deferatur mortuus ad levandum. Provideat autem Prior a quibus, & quomodo abluatur, & involvatur. Interim fratribus ſeorſum e defuncto ordinatis circa Abbatem, ſicut in choro, prout locus permiſerit, & quiſque Abbas in ſuo dictaverit monaſterio, Converſis Laicis ſeorſum exiſtentibus, Abbas ceteras, quæ ſequuntur, ſubſequatur collectas, ſcilicet: *Deus pietatis*, & *Dies valneris*: *Vitam tuam*: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui humana*: *Suſcipe Domine animam ſervi tui*, adjuncta et illa, *Partem beatæ Reſurrectionis*; & poſt hanc ℟. a conventu *Amen*, incipiatur mox Pſalterium: *Beatus vir*.

XLIX. „ Poſt lavationem corporis allato corpore, Abbas aſpergens illud aqua benedicta, & thurificans, dicat omnibus audientibus: *Pater noſter*. Dicto igitur ab Abbate: *Et ne nos inducas in tentationem*, & reſponſo a ceteris: *Sed libera nos a malo*, dicat Abbas: *A porta inferi*; Deinde: *Nihil proficiat inimicus in eo*, & poſt *Dominus vobiſcum*. *Oremus*: *Deus cui ſoli competit*: quam cum inceperit, procedant ad caput proceſſionis miniſtri cum cruce abſconſa, thuribulo, & aqua benedicta. Dicta itaque collecta, & reſponſo a conventu *Amen*, imponat Cantor ℟. *Libera me Domine de morte*, & ſic efferant corpus in eccleſiam, ſequentes crucem eo ordine, quo ſtant in choro, ita ut Laici monachi præcedant Clericos, poſt quos incedat Abbas cum ſtola, & baculo, vel quicumque officium fecerit, poſtea novitii, deinde defunctus a quatuor, vel pluribus, quibus Prior juſſerit, ſublatus, quos & Converſi ſubſequantur. Dum vero defunctus effertur ad eccleſiam, ſi cantatur hora canonica, videat Cantor, quid canitur. Si dicitur *Evangelium*, vel *Te Deum laudamus*, vel aliquod ℟., ſubſiſtant parumper in clauſtro, donec finitum ſit, & tunc intrent cantantes. Si vero aliud chorus cantaverit, non differant intrare, & choro intermiſſo, quod cantabat, cantet cum eis, donec poſt collectam reſumant, quod fuerat intermiſſum. Qui venientes ad eccleſiam deponant corpus in choro, niſi ita ſit fœtidum, ut in eccleſia poni non poſſit. Abbas vero provideat, ubi corpus ponatur. Finito cantu, & fratribus ordinatis ad caput defuncti, cum cruce, & thuribulo, & aquæ benedicta, eo ordine, quo in eccleſia venerunt, & lumine ſuper candelabrum poſito ad caput defuncti, Abbas ſtans poſt eos faciat commendationem. Interim fratres habeant vultus ad alterutrum, facta commendatione deponant ibi aquam benedictam, & crucem. Quo facto, qui ab hora exierant, eant in capitulum; & reincipiant horam, & compleant. Vigilias, Laudes, & Veſperas non incipiant a capite, ſed ubi dimiſerunt; & quod omiſſum erat, implentes, uſque ad id, quod cantatur in choro, redeant in conventum, ſine ſatisfactione tamen quandocumque exierint.

L. „ Porro ſi tabula pulſatur quando dicitur officium pro defunctis, relictis paucis in choro, quibus Cantor innuerit, conventus exiet ad defunctum, niſi forte officium præcipuum fuerit, quod intermitti non licet: de quo faciendum eſt, ſicut dicimus de horis canonicis. Si capitulum intermiſerant, revertantur illuc complentes, quod remanſerat, & ibi præſens defunctus abſolvetur; quod ſi Abbas tunc defuerit, in primo capitulo, cui affuerit, abſolvat eum. Si refectorium intermiſerant, revertantur ad refectionem etiam in XL., ita ut nec ſignum in eccleſia, campana in refectorio pulſetur, nec verſus repetatur, nec Lector benedictionem petat; ſed incipiat, ubi finierat: qui vero nondum inceperent comedere, manentes ad corpus, poſtea comedant. Porro omnimodis Abbas provideat, ut corpus nunquam ſolum remaneat. Statim autem finita commendatione, reſidentes in choro eo ordine, quo intraverunt, & quo ad omnia intervalla æqualiter ſe debent habere, ibi incipiant pſalterium, ubi in infirmitorio dimiſerant, ſi tamen inceptum fuit; quod ſi inceptum non fuit, incipiant a capite ſemper dicentes: *Requiem æternam*, unum verſum, dum ſignum pulſatur ad horam. Quod ſi pſalterium finierint, antequam corpus ſepeliatur, dicant plenarium officium defunctorum ab hora prandii uſque ad noctem, *Placebo*, & *Verba*: Poſt ſecundum pſalterium, *Placebo*, & *Dominus regit*: Poſt tertium, *Placebo*, & *Expectans*: Ex quo nox fuerit, uſque poſt Sextam ſequentis diei: *Verba mea*, & *Exultabunt*: *Dominus regit me*, & *Exultabunt*: *Expectans*, & *Exultabunt*, Hebdomadario Lectiones legente, ſi dies fuerit, legat eas cui Cantor injunxerit: quo peracto, iterum incipiant pſalterium: quod ſi & ipſum finierint, eodem modo ſecundum officium, ideſt *Dominus regit me*, perſolvant: quod ſi adhuc defunctus ſuperfuerit, iterum incipiant pſalterium, quo finito eodem modo tertium officium compleant. Hæc autem officia omnia cantando dicantur voce mediocri, & ℟. *Libera me* non dicatur, niſi in tertio officio, & cum primo tantum verſu; & una collecta ſingulariter dicatur, ſcilicet *Inclina Domine*, & pſalteria cum *Requiem æternam*, ſingulariter dicto terminentur. Et quicquid pro eo dicetur, quamdiu inſepultum fuerit, ſingulariter dicatur.

LI. „ Cum præſens defunctus eſt in eccleſia, ſi conventus officium defunctorum poſt Laudes, & Veſperas celebrat, ſimiliter celebrent, qui ſunt in infirmitorio, & qui in capitulo vigilias dixerint, dicant officium defunctorum, quale eſt dicendum in choro. Qui vigilant circa defunctum niſi prius finito pſalterio dixerint officium defunctorum, poſt vigilias, & Laudes regulares, quas ibidem dixerint, idem officium non omittant. In conſuetudinario vero officio, quod agitur poſt Veſperas, ſive poſt nocturnos, dicatur prima collecta pro eo; deinde conſuetæ, niſi fuerit ſolemne officium defunctorum, in quo ſolemni officio, poſt primam collectam hæc tantum debet ſequi tam ad Veſperas, & ad Laudes, quam ad Miſſam. Si vero Miſſa fuerit pro eo in conventu, dicatur ejus collecta prima, ideſt: *Inclina*, & *Omnipotens ſempiterne Deus, qui vivorum*; quod ſi fuerit ſolemne tricenarium, interponatur: *Deus veniæ*.

Cap. 95. Item de defunctis, poſtquam ſunt in Eccleſia.

LII. „ Omni die, quo jejunamus tam æſtate, quam hyeme, ſi ab initio Nonæ uſque ad principium Laudum obierit aliquis: dicta Miſſa poſt Primam ſepeliatur. Si ab initio Laudum uſque ad finem Primæ tranſierit, poſt Tertiam tumuletur. Si ab initio Laudum uſque ad finem Primæ tranſierit, poſt Tertiam tumuletur. Si inde uſque ad Tertiam mortuus fuerit, poſt Sextam ſepeliatur. Si ab initio Tertiæ, uſque ad Sextam, ita ut ante Sextam Miſſam habere poſſit, ante Nonam ſepeliatur. Si ante Sextam Miſſam habere non poteſt, poſt Sextam eam habeat, & inter Nonam, & Veſperas ſepeliatur. Si inter Sextam, & Nonam: dicatur Miſſa ante Nonam, & Nona, ſi neceſſe eſt, differatur, & poſt ſecundam refectionem ſepeliatur. Tempore Quadrageſimæ poſt tx. poterit dici Miſſa pro defuncto, & poſt primam refectionem ſepelietur. Tempore autem quo non jejunamus, ſi a prandio uſque ad Laudes ſequentis diei obierit, poſt Primam dicta Miſſa ſepulturæ mandetur. Si a Laudibus uſque ad finem Primæ, dicta Miſſa poſt Tertiam tumulatur. Si inde uſque ad Tertiam, ante Sextam ſepeliatur. Si a Tertia uſque ad Sextam, dicta Miſſa poſt Nonam ſepeliatur. Si vero a ſigno Sextæ horæ uſque ad refectionem, hora, & Miſſa celerius dicantur, & poſt Miſſam reficiant fratres: poſt tx. vero mortuus ſepeliatur. Si duo mortui diverſis horis ſepeliendi ſupervenerint, & Miſſam ſimul habere potuerint; hora qua ſecundus ſepeliendus eſt, ſimul ſepeliantur, ſi convenienter fieri poteſt.

Cap. 96. De vigiliis circa defunctum.

LIII. „ Cum agendæ ſunt vigiliæ circa defunctum, ſi ſpatium ſuppetit, Cantor deſignet in tabula, qui vigilaturi ſunt, quibus in duas partes diviſis, pars prima vigilet dimidium ſpatium, quod eſt a Completorio uſque ad Nocturnos; aliis interim dormientibus; & ſecundum quod opportunum viderit, agat ſibi Matutinas. Circa primi ſpatii finem eat, cui a Priore injunctum eſt, & inſpecta hora in horologio, ſecundum quod Sacriſta indicaverit, ſi tempus eſt, vat ad lecta ſingulorum, qui vigilare debent, & excitet eos. Quibus chorum ingreſſis primi recedent: & ipſi Matutinas agant ſibi, & ſic vigilent uſque ad Nocturnos. Et veniente conventu, deſignato Cantori pſalmo, ubi dimiſerant, ad lecta redeant dormituri.

LIV. „ Si vero ad conſcribendum vigilaturos Cantori ſpatium defuerit; manu deſignet in choro, qui primi vigilare debent, ſecundos conſcribat, & conſcriptos alicui de primis oſtendat, qui eos excitet, & ab utriſque ſic agatur, ut dictum eſt. Si prope vigilias conventus

da

Digitized by Google

„ ad defunctum ſurrexerit, vigilet uſque ad vigilias. Hora vero prandii, qui ad corpus remanſerant, conventu veniente ad gratias, denuncient intrantibus pſalmum, ubi dimiſerant, & exeuntes per retro chorum, eant in refectorium cum ſervitoribus reficiendi. Si autem in æſtate poſt prandium vigilandum eſt, qui ante Nonam vigilaverint, poſt Nonam dormiant. Nullus dirigatur in via, ex quo frater mortuus fuerit, uſque poſt reconditum corpus, niſi gravis neceſſitas urgeat, quod & ipſum ſine Abbatis licentia non fiat. Qui officiis deputati ſunt, aſſiſtant defuncto, quantum ratio dictaverit. In conventu, ſi fieri poteſt, Miſſa pro eo ſolemniter dicatur cum ℟. *Si ambulem*, & tractu: *Abſolve Domine*.

Cap. 97. Quo ordine Miſſæ, vel Collecta pro præſenti defuncto dicantur.

LV. „ Omnibus diebus, quibus duæ Miſſæ in conventu cantantur, ſi præſens defunctus fuerit, prima dicatur pro eo ſolemniter cum duabus collectis: *Inclina Domine*, & *Omnipotens ſempiterne Deus, qui vivorum*: Secunda vero cum collectis, quæ ad primam Miſſam dici debuerunt. In XL. tamen, & jejuniis quatuor temporum, & Dominicis in quibus de aliqua vigilia mane dicenda eſt Miſſa, & Dominicis diebus, & a Septuageſima uſque ad Paſcha, & in octavo die Paſchæ, & in Adventu Domini cum ſolemnitas duodecim Lectionum, in qua laborare ſolemus, in Dominica evenerit: & cum vigilia Nativitatis Domini die Dominica fuerit, & Dominica quando dicitur: *Dum medium ſilentium*, & tribus Dominicis diebus ante XL., & Dominica ante Aſcenſionem cum ſolemnitas ferianda ſupervenerit, & Dominica, quando aliqua hiſtoria incipitur, & ſexta die a Nativitate Domini, & illis tribus diebus, in quibus laboramus, in hebdomada Paſchæ, & Pentecoſtes, & Dominicalibus officiis, quæ differri non poſſunt, in jejuniis etiam præcipuis, & præcipuis defunctorum officiis, & octavis Sanctorum, & proprietatibus eorum, qui in graduali deſignatum habent officium, præter Alexandri, Evantii, & Theoduli, cum in Dominica ante Aſcenſionem evenerint, & in octava S. Laurentii, cum in ea dies Dominica fuerit: In omnibus, inquam, his diebus Miſſa de die, & collecta propria pro præſenti defuncto dicatur, & nihilominus pro præſenti defuncto in conventu dicatur. Tribus tamen diebus ante Paſcha, nec privatim, nec in conventu Miſſa pro præſenti defuncto celebretur, in Cœna tamen Domini, & Sabbato, ſi præſens defunctus fuerit, collecta pro eo ad Miſſam dicatur. In die vero Nativitatis Domini, Paſchæ, & Pentecoſtes, omnes Miſſæ in conventu de feſto fiant, & collecta dicatur pro præſenti defuncto; privatim autem, qui ex devotione voluerit cantare licebit pro eo. Qui de feſto cantaverint, collectam dicant pro defuncto, tam poſt ſepulturam, quam ante.

LVI. „ Quia vero cavendum eſt omnimode, ne ſine propria Miſſa quiſquam fratrum ſepulturæ mandetur; ſi convenienter fieri poteſt, præſens defunctus Miſſam habeat in conventu, etiamſi eadem die una, vel duæ Miſſæ cantatæ fuerint, aut cantandæ. Quod ſi neceſſitas temporis, aut ſolemnitatis præcipuæ non permiſerit, ſaltem privata Miſſa pro eo dicatur, ſi hora non impedierit, & ſecundam diſtinctionem horarum, quas diximus, ſepeliatur. Sciendum autem, quod pro hac neceſſitate, omnibus diebus jejuniorum extra XL. uſque ad Nonam; in XL. uſque ad Veſperas; tempore quo jejunamus, uſque ad prandium, poterit Miſſa dici pro defuncto.

LVII. „ Si defuerit in conventu, qui hanc more ſolito cantare valeat: frater de via veniens (ſi eſt) hoc adimpleat. Si ille defuerit, aliquis de infirmitorio. Si & iſte non aderit, frater, quamvis illuſionem paſſus, hoc faciat. Si vero & iſte defuerit, liceat Abbati, vel uni de fratribus Sacerdotibus monaſterii ſecundam Miſſam cantare. Præſente nihilominus defuncto, vel ante ſepulturam, vel poſt, eadem die, exceptis ſupradictis tribus diebus, nullus niſi pro eo Miſſam cantare præſumat: niſi ſecundum diſpoſitionem Abbatis, quando fratres communicare debent, aut officiales audire convenit Miſſam in aliqua præcipua feſtivitate.

Cap. 98. Quo ordine efferatur ad tumulum.

LVIII. „ Dum efferendus fuerit ad tumulum, induatur Abbas alba ſtola, manipulo cum baculo; & pulſato ſigno, ſicut ad Miſſam, qui pſalmos cantant, finito pſalmo vertant ſe ad altare. Abbas vero, & qui crucem, lumen, incenſum cum thuribulo, & aquam benedictam ferunt, ordinentur ad caput defuncti hoc modo: Prius aqua, poſtea lumen, deinde crux, ultimus Abbas. Thuriferarius vero juxta Abbatem, ut quoties Abbas corpus thurificaverit ad finem uniuſcujuſque collectæ, paratum tribuat ei thuribulum. Cantor vero, vel cui ipſe injunxerit, teneat ei collectaneum. Interim fratres vertant ſe ad alterutrum. Expleto itaque officio, eat thuriferarius in ordinem ſuum, ſcilicet inter lumen, & aquam. Et tunc impoſita antiphona a Cantore, exeunt cantando pſalmos ſcilicet: *In exitu Iſrael*: *Confitemini 4.*: *Quemadmodum*: *Memento Domine David*: *Domine probaſti*: *Domine clamavi*: *Voce mea 2.*, & poſt pſalmos dicatur verſus: *Requiem æternam*, & antiphona: *Chorus Angelorum*, & ſtatim: *Clementiſſime Domine* cantando; & dum dicitur: *Domine miſerere ſuper peccatore*, omnes petant veniam. Incedant autem eo ordine, quo ſtant in choro, Sacerdotibus præeuntibus, ita ut Abbas ſit primus poſt crucem, novitii vero poſt monachos. Sed & quatuor fratres, vel plures a Priore proviſi induti ſcapularia ſubtus cucullas ſuſtollent corpus: aliquis autem remaneat, qui & eccleſiam, & clauſtrum cuſtodiat. Dum ad tumulum pervenerint, Abbas, & miniſtri ordinentur ad caput foſſæ: Qui vero corpus deferunt ponentes illud a parte meridiana, exuant cucullas, & ſint parati ad corpus ſepeliendum. Quo tumulato, reinduti cucullas, revertantur ad chorum in ordine ſuo. Fratres vero vertentes facies ad alterutrum ſeorſum ab Abbate, poſt eos cantantes ita ordinentur, ut Priores ſint a parte defuncti.

LIX. „ Interim Abbas officium peragens, ſolis miniſtris ſibi reſpondentibus, ſi tumulus nondum paratus eſt, cum ad: *Temeritatis quidem* venerit, dicat de ſequentibus collectis, hac reſervata. Quo præparato antequam inchoet ipſam collectam, aſpergat corpus, poſtea foſſam; deinde thurificato corpore tradat thuribulum illi, qui eſt in foſſa, ut eam thurificet. Moxque deponatur corpus, & iterum aſpergetur ab Abbate, & ab illo, qui in foſſa eſt, thurificetur. Quo operto Abbas ſuper eum terram ſemel projiciet. Quo facto, retrahat ſe contra ſepulcrum incipiens: *Temeritatis quidem*. Ordinatis ante eum cruce, lumine, thuribulo, aqua benedicta, & ſic conſummet cetera, quæ reſtant. Quibus conſummatis, incipientes VII. pſalmos pœnitentiales revertantur ad eccleſiam verſo ordine, ſcilicet Laicis monachis præeuntibus, & ſi fuerint novitii, eant primi, & ingreſſi medium chorum ſtent eo ordine, quo venerunt, donec Sacerdotes a ſuperiori parte proſternantur. Interim Abbas exutus veſte Sacerdotali proſternatur in primo ordine inter Priores. Poſt pſalmos, dicto: *Requiem æternam*, & quod in collectaneo habetur, diſcedant.

LX. „ Fratres, qui extra chorum ſunt pro infirmitate, & minuti ad exitum dormientis, & ad ſepulturam, & ad VII. pſalmos poſt ſepulturam, ſi poſſint, ordine ſuo conſiſtent; ſin autem impoſſibilitatem ſuam Abbati ſuggerant: Ab his vero, quæ in eccleſia pro eo aguntur, permittantur abeſſe. Qui in infirmitorio ſunt, ſi potuerint ſimiliter ordine ſuo exeant ad tumulum: Reverſi vero in eccleſiam extra chorum, ſe proſternant, ſicut & novitii: Converſi autem in ſuo choro, vel in retro choro. Dehinc fiant plura brevia, quæ dentur portario diſtribuenda peregrinis. Quicquid vero pro eo fit, antequam terræ tradatur, erit extra debitum, quod ei debetur.

Ex Breviario Caſalis Benedictini.

LXI. „ Egreſſa anima ſtatim hoc devote circa corpus dicatur ℟. *Subvenite ſancti* &c. *Kyrie eleiſon*: *Pater noſter*: *A porta inferi*: *Requieſcat in pace*: *Domine exaudi*: *Dominus vobiſcum*. Oremus: *Tibi Domine commendamus* &c.

LXII. „ Dehinc lavetur defuncti corpus, & veſtimentis ſibi congruentibus induatur, Clericus tunicella, & cuculla, Converſus tunicella, & mantello; habeat etiam pedules, ne qua corporis pars nuda appareat; poſtea componatur in feretro, habeatque candelam ad caput, & ad pedes accenſas, crux etiam apponatur in pectore. Deinde hora, qua ad ſepeliendum fratrem congrua viſa fuerit, congregentur in ſacrarium monachi, qui proceſſionaliter è ſacrario ad locum, ubi defuncti corpus jacet, præcedentibus Ceroferariis, & cruce, nihil dicentes perveniant. Tunc Sacerdos, monachis circa feretrum exiſtentibus, incipiat abſolute cantando: *Kyrie eleiſon*, & chorus continuo proſequatur: *Chri-*

„ *ſte*

„ *ſte eleiſon: Kyrie eleiſon*; Deinde alta voce imponat Sacerdos: *Pater noſter*, & chorus ſecreto proſequatur. Interim Sacerdos aqua benedicte defuncti corpus aſpergat, & incenſet: ℣. *Et ne nos*. ℟. *Sed libera: In memoria* &c. *Ne tradas Domine beſtiis* &c.: *Non intres* &c. *A porta inferi* &c. *Requieſcat in pace: Domine exaudi*; *Dominus vobiſcum*: *Oremus*: *Suſcipe Domine animam famuli tui* &c. Finita oratione, ſtatim eo ordine, quo venerant, redeant monachi ad eccleſiam cantantes ℟. *Subvenite ſancti Dei*, & feretrum præcedentes. Et dum defuncti corpus ad eccleſiam, & poſtea ab eccleſia defertur ad tumulum, campanæ pulſentur. Depoſito igitur in oratorio corpore, atque ante altare collocato, mox incipiantur vigiliæ: Duo Cantores in medium prodeuntes incipiant Invitatorium: *Regem cui omnia*: & ſolemniter cantentur vigiliæ cum novem Lectionibus abſque Laudibus. Interim Sacerdos cum miniſtris præparet ſe ad Miſſam ſolemniter decantandam, ſi tempus congruum fuerit, in qua tres dicantur orationes. Prima, quæ funeri competit cum aliis duabus. Finita Miſſa, Sacerdos caſula exutus cappam induat; Et veniens una cum miniſtris, Subdiacono crucem ferente, ſtet ad caput defuncti; & monachis in circelio feretri collocatis, abſolute incipiat cantando ſequentem orationem: *Non intres*. Deinde Cantor incipiat ℟. *Subvenite ſancti* &c. Et dum cantatur, Sacerdos aqua benedicta defuncti corpus aſpergat, & incenſet. Finito ℟., Sacerdos cantando dicat: *Kyrie eleiſon*, & chorus proſequatur: *Chriſte eleiſon*: *Kyrie eleiſon*. Poſtea Sacerdos imponat alta voce: *Pater noſter*, & chorus ſecreto proſequatur; ℣. *Et ne nos*, ℟. *Sed libera*: *Dominus vobiſcum* &c. *Oremus*: *Deus cui omnia vivunt* &c. Deinde Cantor incipiat ℟. *Ne recorderis*. Interim Sacerdos, ut ſupra, aqua benedicta defuncti corpus aſpergat, & incenſet. Finito ℟., Sacerdos cantando dicat: *Kyrie eleiſon*: *Pater noſter* &c. *Dominus vobiſcum*. *Oremus*: *Fac quæſumus* &c. Deinde incipiat Cantor ℟. *Libera me Domine* cum ſuis verſibus, poſt quos repetatur a capite. Interim Sacerdos aqua benedicta defuncti corpus aſpergat, & incenſet. Finito ℟., Sacerdos cantando dicat: *Kyrie eleiſon*, ut ſupra, *Pater noſter*: *Requiem æternam*: *A porta inferi*: *Dominus vobiſcum*: *Oremus*: *Abſolve quæſumus Domine* &c. Statim accipientes feretrum monachi has ſequentes, dum pergunt ad ſepulchrum, cantent antiphonas: antiphona: *In paradiſum* &c.: *Chorus Angelorum* &c. Cum autem perventum fuerit ad ſepulcrum, deponatur feretrum juxta illud, & Sacerdos ſtans ante ſepulcrum, expletis prius antiphonis, abſolute hanc decantet orationem: *Deus qui fundaſti terram* &c. Aſperſo denique aqua benedicta, ac incenſato defuncti corpore, & ſepulcro, deponatur defunctus in ſepulcrum ſupinus capite ad Occidentem, & operiatur humo. His peractis, in perſona defuncti, cantantur ab utroque choro hæ antiphonæ cum ſuis pſalmis; antiphona: *Aperite mihi* &c. Pſ. *Confitemini*, qui dicitur Dominica ad Laudes; antiphona *Ingrediar* &c. Pſ. *Quemadmodum* antiphona: *Hæc requies mea* &c. Pſal. *Memento* &c.; antiphona: *De terra formaſti*. Pſal. *Domine probaſti*; antiphona: *Omnis ſpiritus*: Pſ. *Laudate Dominum de cœlis*. ℣. *Audivi vocem*. ℟. *Beati mortui*. Ad Bened. antiphona: *Ego ſum reſurrectio* &c. Canticum *Benedictus*. Interim dum iſtæ Laudes e choro dicuntur Sacerdos adſtantibus ſibi miniſtris ſubſcriptas ſupra ſepulcrum legendo dicat orationes: *Oremus fratres chariſſimi* &c. *Oremus*: *Deus cui omnes vivunt* &c. *Oremus*: *Fenitatis quidem eſt* &c. *Oremus*: *Opus eſt miſericordiæ* &c. *Oremus*: *Debitum humani corporis* &c. *Oremus*: *Omnipotens ſempiterne Deus*, *qui humano corpori* &c. His orationibus, & Laudibus expletis, Sacerdos aqua benedicta tumulum aſpergat, & incenſet, imponendo alta voce: *Pater noſter*: ℣. *Non intres* &c. ℣. *A porta inferi* &c. ℣. *Requieſcat in pace* ℣. *Domine exaudi orationem*. *Dominus vobiſcum*. *Oremus*; *Satisfaciat tibi quæſumus Domine* &c. ℣. *Requiem æternam* &c. *Requieſcat in pace*, *Amen*. *Anima ejus*, & *animæ omnium fidelium defunctorum per miſericordiam Dei requieſcant in pace*. ℟. *Amen*. Prædictis omnibus rite peractis, ſtatim eo ordine quo venerant, monachi ad chorum redeant, cantantes ℟. *Memento mei Deus*, Finito ℟. Sacerdos una cum miniſtris ſtans in medio chori ante altare cantando imponet: *Pater noſter*: *Requiem æternam* &c. *A porta inferi* &c.: *Requieſcant in pace*: *Domine exaudi*: *Dominus vobiſcum*. *Oremus*: *Tibi Domine commendamus* &c. ℟. *Amen*, & completum eſt.

Ex Ordinario Cartuſienſium capite 34.

LXIII. (III.) „ Infirmo vero defuncto ſtatim dicuntur quinque ſequentes pſalmi: *Verba mea*: *Domine ne i. Dilexi*: *Credidi*: *De profundis*. Sequitur: *Pater noſter*; & ſubdit Sacerdos cum ſtola: *Et ne nos*: *A porta inferi*: *Dominus vobiſcum*: *Oremus*; & orationem: *Deus cui proprium*, in qua, ſi qui mortuus eſt, fuerit ad ſacerdotium promotus, additur: *famuli*, & *Sacerdotis tui*. Quibus expletis, ſi tempus non fuerit aliis Religioſis rurſum convocandis opportunum, præſentes pſallendo congruam expectent horam, qua conventus poſſit convocari.

LXIV. (IV.) „ Sciendum eſt autem ab hora, qua contigerit infirmum mori, uſque ad ſepulturam ejus, deputandos eſſe a Præſidente monachos, & Converſos, qui alternatim bini, & bini (ubi adeſt eorum copia) corpus defuncti cuſtodiant, circa illud pſallentes, & orantes. Porro, qui primi vigilant, Completorio pulſato, dicunt Completorium utrumque circa corpus, & ante pulſum Matutinarum poſſunt dicere Matutinas B. Mariæ, & diei, & quod ſupereſt temporis, expendunt in pſalterio dicendo, uſque ad ſecundum pulſum matutinarum. Inceptis autem matutinis vadunt dormitum: quæ dum cantantur, nulli monachi vigilant circa corpus, ſi tunc in eccleſia poſitum ſit, ſed qui poſtea vigilaturi ſunt, excitari, & eſſe in eccleſia debent, antequam conventus exeat, ubi dicunt circa corpus utraſque Matutinas & utramque Primam, ac de pſalterio, quantum poſſunt; donec vel ipſi, vel alii mane celebrent, aut inchoetur officium ſepulturæ.

LXV. (V.) „ Poſt hæc hora congrua, quæ nec divino officio celebrando, nec communi refectioni, nec nocturnæ dormitioni ſit deputata, iterum convocantur, & conveniunt omnes, tam monachi, quam Converſi, quantum fieri poteſt, atque ad cellam defuncti, vel in eccleſia in choro monachorum, aut alio in loco juxta conſuetudinem domorum, agendam integram cantant monachi, Cantore hebdomadario eam incipiente, a nocturnis dicendo: *Dirige*; poſtea *Exultabunt*; & ad poſtremum *Placebo*; & in hac agenda non flectimus genua, etiamſi in horis illius diei eſſent flectenda, cui ſi quis non interfuerit, eam per ſe tenetur perſolvere, nec cuiquam computatur ex brevibus ſeptimanæ illius.

LXVI. (VI.) „ Porro hujus agendæ orationes ſunt: prima propria defuncto, ſecunda pro tricenario currente, tertia: *Fidelium*: Si tamen eo die fiat officium de anniverſariis, aut tricenario inchoando, aut alio officio defunctorum; tunc dicetur in agenda defuncti ſecunda oratio pro tali officio, & tertia pro tricenario currente.

LXVII. (VII.) „ Interim dum hæc agenda dicitur, defuncti corpus (ſi ante non potuit) abluitur, ubi eſt conſuetum, & induitur, ſi monachus fuerit, cilicio, tunica, caligis, pedulibus, cingulo canabino, & cuculla; & novitius ſimiliter, ſed cum cuculla novitii, & ſine cappa: Frater autem Converſus, & donatus induitur tunica, caligis, pedulibus, cingulo, & caputio. Omnia autem prædicta ſepeliendorum indumenta honeſta ſint, ſaltem non detrita valde. Sic indutus imponitur feretro, & cilicino tegumento, vel panno nigro cooperitur.

LXVIII. (VIII.) „ Expleta autem agenda, Sacerdos, qui officium ſepulturæ exequitur, accedit ad corpus e dextris ejus in medio. Procurator autem, vel is, qui vice illius thuribulum miniſtrat, hic, & per totum officium ſepulturæ ſtat a dextris Sacerdotis, ac incenſum in thuribulum ponit, & illud Sacerdoti miniſtrat. Sacerdos vero primo aſpergit aqua benedicta corpus defuncti, deinde accepto thuribulo thurificat ſemel ad crucem, quæ ad caput defuncti ponitur, & ſemel ad corpus; & dicit: *In memoria æterna erit juſtus*; *Ne tradas beſtiis*: *Ne intres in judicium*: *Dominus vobiſcum*; *Oremus*. *Deus cui omnia vivunt*: *Per Dominum*.

LXIX. (IX.) „ His expletis, defuncti corpus, niſi prius jam delatum ſit, fertur ad eccleſiam; præcedentibus, qui portant aquam ſanctam, cereum accenſum, crucem, & thuribulum. Et quidem aqua ſancta, & cereus a Converſis deferantur, & ubi pauci ſunt Converſi, unus poteſt portare ſimul cereum, & aquam: Ubi autem pauci, & nulli ſunt Converſi, Laici eorum ſuppleant vices. Verum crux portatur a Novitio, ſeu ultimo, & in XL. cooperitur: Thuribulum autem deferre Procuratoris eſt. Poſt hos ſequitur Sacerdos cuculla indutus eccleſiaſtice, ſtolaque nigra, & librum officii manu terens:

„ Dein-

Digitized by Google

„ Deinde ſequuntur antiquiores, & ceteri per ordinem cantantes coopertis capitibus pſalmum: *Beatus vir*, cum ſequentibus quantum tempus permittit, donec veniant ad introitum eccleſiæ; poſtea ſequuntur, qui portant Corpus, Converſi ſcilicet aliquot, aut ſi deſint, eorum loco Laici; tandem reliqua familia, tam Converſi, quam alii.

LXX. (X.) „ Cum autem Corpus eſt ad introitum eccleſiæ, ſtatim intermiſſa pſalmodia, Cantor incipit alta voce ℟. *Credo, quod Redemtor*, & abſque ulla mora, aut depoſitione corporis ad portam chori Converſorum, defunctus in eodem choro collocatur, cum cruce ad caput ejus poſita, cereo ardente ad pedes ejus, & aqua benedicta ad latus dextrum. Et ſi plures ſimul eſſent defuncti, nihilominus unicus cereus ad pedes eorum ponetur, & crux ad caput inter eos. Sacerdos autem ſtat a dextris feretri in medio, & a dextris Sacerdotis Procurator cum thuribulo, conventus autem hinc & inde ſtat. Singulis juxta chorum ſuum diſpoſitis, ℟. *Credo* cum ℣., & partis repetitione finito, cantatur *Kyrie eleiſon: Chriſte eleiſon: Kyrie eleiſon*; & incipit Sacerdos: *Pater noſter* alta voce, & aſpergit corpus & thurificat crucem, & corpus, & ſubdit: *Et ne nos inducas: A porta inferi: Nihil proficiat: Ne intres: Dominus vobiſcum, Oremus: Suſcipe Domine animam* &c. Nec tunc continuantur alia ℟., niſi ex aliqua cauſſa immediate tunc mortuus eſſet ſepeliendus. Ex tunc etiam, & quamdiu in eccleſia defunctus præſens eſt, portæ chori ſemper apertæ manent.

LXXI. (XI.) „ Cum Converſus defunctus a domo inferiori, aut aliunde apportatur in domum ſuperiorem, ponitur ante portas eccleſiæ: Et collocatur crux ad caput, & lumen ad pedes; & convocato, ac præſente conventu, Prior indutus cuculla eccleſiaſtica cum ſtola exit ad eum, remanente conventu in choro Converſorum, & aſpergens eum aqua ſancta, ac thurificans crucem, & corpus, incipit alta voce: *Pater noſter: Et ne nos inducas: In memoria: Ne tradas: Ne intres: Dominus vobiſcum, Oremus: Deus cui omnia vivunt*. Finita oratione, & reſponſo *Amen*, Prior intrant in eccleſiam, & poſt eum ſtatim corpus introducitur, & cantatur ℟. *Credo*, ut ſupra.

LXXII. (XII.) „ Poſito autem in eccleſia in choro Converſorum defuncto, & cantato ℟. *Credo* cum precibus, & oratione: *Suſcipe Domine*; ſi Miſſa pro eo eodem ſtatim eſt cantanda, aliqui a præſidente ad cuſtodiam corporis deputantur, qui circa illud pſallant, & orent, ſicut dictum eſt. Si vero ſtatim Miſſa ſit dicenda, primo fit bina pulſatio pro Miſſa; & Sacerdos ad gradum altaris facit orationem: ceteri autem Religioſi pergunt ad ſedes ſuas ſinguli in choro ſuo: Indutoque Sacerdote, tertia fit pulſatio; & ſic Miſſa inchoatur: cunctis tam Religioſis, quam Converſis, quantum fieri poteſt, præſentibus.

LXXIII. (XIII.) „ In hac autem Miſſa dicuntur orationes iſtæ: prima propria defuncto, ſecunda pro tricenario currente, & *Fidelium*. Si autem præcedenti die dicta ſit a conventu agenda anniverſarii, aut tricenarii inchoandi, aut proprii cujuſdam pro defunctis officii, additur in Miſſa præſentis mortui ſecundo loco oratio pro præcedenti officio, & tertio loco oratio pro tricenario currente cum oratione: *Fidelium*. Quemadmodum in omnibus Miſſis defunctorum eodem die ex debito perſolvendis oratio præſentis mortui ſecundo loco dici debet.

LXXIV. (XIV.) „ Si ſtatim poſt hanc Miſſam ſepeliendus ſit mortuus, accedit conventus, & ſtat juxta corpus hinc inde, Sacerdos etiam indutus alba cum ſtola, & manipulo accedit ad corpus, & ſtans e dextris contra medium feretri, incipit alta voce: *Pater noſter*, & aſpergit corpus, thurificatque crucem, & corpus; & ſubdit: *Et ne nos: A porta inferi: Dominus vobiſcum. Oremus; Deus vitæ dator*. Deinde Cantor incipit ℟. *Credo*, & alia duo ℟. cum precibus, & orationibus ſubjunctis, prout in breviariis noſtris continentur. Et poſt ſingula ℟. dicto: *Kyrie eleiſon: Chriſte eleiſon: Kyrie eleiſon*, Sacerdos incipit alta voce: *Pater noſter*, & aſpergit corpus, thurificatque ad crucem, & corpus antequam dicat: *Et ne nos inducas*. Si autem non ſtatim poſt Miſſam ſepelitur defunctus, ie qui facit ſepulturæ officium induendus eſt cuculla tantum eccleſiaſtica cum ſtola: Cetera autem facit, ut ſupra.

LXXV. (XV.) „ Finitis ℟., & orationibus incipitur a Cantore pſalmus: *In exitu Iſrael*; & ſtatim defunctus eo ordine ad ſepulcrum portatur, quo fuit ad eccleſiam allatus; monachis coopertis capitibus prædictum pſalmum cantantibus cum his ſequentibus: *Miſerere mei Deus: Confitemini: Quemadmodum: Memento Domine: Domine probaſti: Inclina: Laudate Dominum de cælis: Benedictus Dominus Deus Iſrael: Magnificat*, cum *Requiem* in fine cujuslibet pſalmi.

LXXVI. (XVI) „ Cum ventum eſt ad ſepulcrum, qui crucem portat, ſtat ad caput ſepulcri, tenens imaginem crucifixi verſus ſepulcrum. Sacerdos autem in dextra parte juxta crucem, & qui portant aquam & thuribulum, a dextris ipſius Sacerdotis. Tumque incipit Sacerdos ſubmiſſa voce: *Pater noſter: Et ne nos: A porta inferi. Dominus vobiſcum. Oremus: Tibi Domine commendamus*, cum ſua concluſione. Tunc benedicit foſſam, dicens: *Deus qui fundaſti terram*. Deinde aſpergit foſſam, & thurificat crucem, & foſſam; tumque depoſitum corpus in ea, & Sacerdos primus ponit terram: & dum operitur, Sacerdos ceteris Religioſis prædictos pſalmos canentibus, ſubmiſſa voce dicit: *Dominus vobiſcum, Oremus: Obſecramus: Deus apud quem: Oremus fratres: Deus qui juſtis. Debitum humani: Temeritatis quidem: Omnipotentis Dei: Inclina Domine, ut animam famuli tui*: In qua ultima oratione, ſi defunctus Sacerdos fuerit, additur: *Et Sacerdotis*. Dicitur autem *Oremus* ante quamlibet orationem, & quælibet ſuam habet concluſionem: Reſpondetur vero Sacerdoti in his, atque præcedentibus ab his, qui ferunt crucem, thuribulum, & aquam.

LXXVII. (XVII.) „ Orationibus, & pſalmis pariter expletis, incipit Sacerdos alta voce *Pater noſter*, & aſpergit tumulum. Sequitur: *Et ne nos: Dominus vobiſcum. Oremus*; & orationes: *Tibi Domine commendamus*, & *Deus cujus miſeratione*; quarum quælibet ſuam habet concluſionem. Quibus finitis, Sacerdote aſperſorium tenente, & cœmeterium aſpergente, hoc ipſo ordine quo venimus, redimus e tumulo, capitibus coopertis cantantes pſalmum: *Miſerere mei Deus*, & etiam *De profundis*, ſi opus ſit. Quo in eccleſia finito, conventu ſuper miſericordiis inclinato, Sacerdos ad lectorium ſtans dicit: *Requiem æternam dona eis Domine: Pater noſter: Et ne nos: A porta inferi: Dominus vobiſcum. Oremus: Fidelium: Requieſcant in pace. Amen*.

LXXVIII. (XVIII.) „ Poſt hæc Sacerdote præcedente, exeuntes de eccleſia convenimus in clauſtrum, ibique Prior ſtans, ceteriſque cum eo ſtantibus, nudataque capita habentibus, ſequentem facit deprecationem: *Dominus vobiſcum. Oremus: Abſolve Domine animam famuli tui ab omni vinculo delictorum, ut in reſurrectionis tuæ gloria inter ſanctos tuos reſuſcitatus reſpiret; Per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen. Requieſcat in pace. Amen*.

LXXIX. [XIX.] „ Deinde dicto: *Benedicite*, ſedet, ceteriſque pariter ſedentibus, commendans defunctum, brevem facit exhortationem. Qua finita, injungit Vicario, vel Sacriſtæ deſcribere in Calendario conventuali anniverſarium defuncti, qui deſcribendus eſt in die obitus ejus, ſi ante Completorium obierit; alioquin ſequenti die. Injungit etiam Prior Procuratori mittere brevem ad alias domos, niſi jam miſſus ſit. Procurator autem ſit ſollicitus, quantocius poteſt, mittere brevem defuncti ad domos ordinis, & maxime ad domum ſuæ profeſſionis, & eidem aſſociatas: Et ad domus in quibus fuit Prior, vel Vicarius monialium, aut monachatus, quem in illis domibus habet, cito perſolvatur. Et mittendo illum brevem ad dictas domos, deſignet diem obitus defuncti, ut anniverſarium ejus perpetuum, quod habet in illis domibus, deſcribi poſſit in calendariis conventualibus dictarum domorum.

LXXX. XX.) „ Poſt prædicta Prior, ſi videat expedire, Converſis in ſuum capitulum convocatis, etiam facit exhortationem de ſtatus noſtri conſideratione. Et ſic completur officium ſepulturæ.

LXXXI. (XXI.) „ Si contingat duos, vel plures eſſe ſimul ſepeliendos, pro eis una dumtaxat agenda, & unica Miſſa dicetur, & preces, & orationes dicentur in plurali; & ſimul in una fovea ſepelientur.

LXXXII. Brevius Statuta Guigonis, & etiam paullo aliter, ex quibus hic ſubjicio caput 13. *Quomodo tractandus ſit, qui moritur*.

LXXXIII. „ Cum jam mori videbitur, ab his, qui ei ſerviunt, ſigno dato, poſtpoſita omni occaſione, currunt cuncti, niſi cum divinum in eccleſia contigerit officium celebrari; tunc enim Prior, vel cui ipſe injunxerit, cum duobus, aut tribus ad morientem feſtinat, depoſitoque eo ſuper benedictum cinerem, letaniam,

Digitized by Google

„ pro ut res patitur, longam, vel brevem faciunt; ſe„ quitur: *Pater noſter*, & preces: *Salvum fac*: *Eſto ei*: „ *Nihil proficiat*; deinde oratio hæc: *Miſericordiam tu*„ *am*. Poſt hanc quinque pſalmi: *Verba mea*: *Domine* „ *ne in furore* primus. *Dilexi quoniam*: *Credidi*: *De* „ *profundis*: *Pater noſter*: *A porta inferi*: Oratio: *De*„ *us cui proprium eſt*; exinde agenda plenaria, cum Lau„ dibus, & Veſperis; poſt hanc pſalterium. Interea de„ functus abluitur, & induitur; Monachus cilicio, & „ cuculla, & caligis, & pedulibus; Laicus tunica, & „ capucio, caligis, & pedulibus. Inde imponitur feré„ tro, & intermiſſa pſalmodia, dicit Sacerdos: *In me*„ *moria æterna*: *Ne tradas beſtiis*: *Ne intres in judici*„ *um*; poſt hæc orationem iſtam: *Deus cui omnia vi*„ *vunt*. His expletis, fertur in eccleſia, & cantatur ℟. „ *Credo, quod Redemptor*; poſt hæc dicit Sacerdos: *A* „ *porta inferi*: *Nihil proficiat*; *Ne intres*. *Oremus*: *Suſ*„ *cipe Domine animam*. Poſito autem in eccleſia defun„ cto, repetitur pſalmodia, ubi fuerit intermiſſa, & hoc „ omnino procuratur, ut duo ad minus pſalteria dican„ tur; unum in eccleſia, & alterum in cellis cum ve„ niis, ſi vero de eo, quod in eccleſia dicendum eſt, „ reſtiterit aliquid, redditur in cellis; nam ſi tempus „ permittit, eadem die, non tamen niſi poſt Miſſam pro „ eo cantatam ſepelitur. Sin autem; ſervatur in craſti„ num, noctemque ipſam Monachi cum Laicis, & pro „ ſui numero, & pro ipſius quantitate dividunt, circa „ corpus pſalterium frequentantes. In craſtino autem „ Miſſa cunctis præſentibus cantata, ſepelitur hoc modo. „ Stat chorus juxta corpus, & dicit Sacerdos: *Pater no*„ *ſter*; precem; *A porta inferi*; Oratio: *Deus veniæ da*„ *tor*; ℟. *Credo quod Redemtor*: *Kyrie eleiſon*: *Pater* „ *noſter*: precem: *Ne intres*. Oratio: *Deus qui anima*„ *rum*. ℟. *Ne abſcondas me*: *Kyrie eleiſon*: *Pater no*„ *ſter*: precem: *Ne tradas beſtiis*: *Oratio*: *Non intres in* „ *judicium*: ℟. *Ne intres*: *Kyrie eleiſon*, *Pater noſter*: „ precem: *Requiem æternam*: Oratio: *Fac quæſumus Do*„ *mine*. Tunc portatur ad tumulum cum his pſalmis: „ *In exitu Iſrael*: *Miſerere mei Deus*: *Confitemini*: *Quem*„ *admodum*: *Memento*: *Domine probaſti me*: *Inclina*: „ *Laudate Dominum de cœlis*: *Benedictus Dominus Deus* „ *Iſrael*: *Magnificat*. Cum ventum eſt ad ſepulcrum, di„ cit Sacerdos: *Pater noſter*: *A porta inferi*, Oratio: „ *Tibi Domine commendamus*. Tunc benedicit foſſam, & „ aſpergit aqua ſancta, & thurificat; deinde ponitur „ corpus in ea; & dum operitur, dicit Sacerdos oratio„ nes ipſas, ceteris prædictos pſalmos canentibus: *Obſecra*„ *mus*: *Deus apud quem*: *Te Domine*: *Oremus fratres*: *De*„ *us qui juſſis*: *Debitum humani*: *Temeritatis quidem*: *Om*„ *nipotentis Dei*: *Inclina Domine*. Quibus pariter, & pſal„ mis expletis, ſequitur *Pater noſter*, & orationes: *Tibi* „ *Domine commendamus*, & *Deus cujus miſeratione*; de„ hinc a ſepulcro redeunt cantantes: *Miſerere mei Deus*, „ & in eccleſia hac oratione totum complent officium: „ *Fidelium Deus*.

LXXXIV. His ex omnibus colligere debemus 1. veteres monachos, ut primum aliquis frater obierat, ſtatim eum abſolviſſe, & ejus animam Deo commendaſſe, idque ſive in ipſo defuncti cubiculo, ſive in capitulo, pro monaſteriorum more.

LXXXV. Secundo, abſoluto defuncto, corpus ejus laviſſe; quod præſtabant quatuor fratres in albis; ex collectaneo S. Petri ſupra Divam, & quidem ejuſdem cum defuncto ordinis, hoc eſt Sacerdotes, ſi Sacerdos eſſet; Diaconi, ſi Diaconus; Subdiaconi, ſi Subdiaconus, &c., pſalmoſque interim concinentes ex Udalrico l. 3. c. 29. „ (Inter lavandum, *inquit*, lavatores, quotquot ſciunt „ pſalmos, non ceſſant a pſalmodia, & Sacerdos dicit „ hanc collectam: *Suſcipe Domine animam ſervi tui*.) Lavabantque in loco ad id deſtinato. In monaſterio S. Theoderici prope Remos, juxta ſacellum infirmorum in magno lapide concavo defunctorum corpora a fonte ibidem propius manante abluebantur, ex hiſtoria MS. ejuſdem monaſterii p. 449.

LXXXVI. Lavari autem defunctorum corpora non ſolum apud Monachos; ſed etiam apud reliquos Chriſti fideles, mos eſt antiquiſſimus, quem videre eſt apud Sanctum Gregorium Papam homilia 38. in Evangel., ubi agens de Tarſilla quadam. (Cum corpus ejus, *inquit*, „ *ex more mortuorum* ad lavandum eſſet nudatum &c.) & in vita Sancti Amandi, authore Baudemondo, c. 12. ſæc. 2. „ (Adveniente itaque matutinali tempore, con„ vocatis fratribus, aquam juſſit afferri; illis autem ſuſ„ picantibus, ut corpus ad ſepeliendum, *ſicut mos eſt*, „ abluere deberet, ſubito cellulam ingreſſi viderunt eum„ dem hominem, quem mortuum reliquerant, ſanum.]

Veteres tamen Ægyptii defunctorum corpora pigmentis variis, & aromatibus condiebant, quod itidem in more fuiſſe apud Judæos, patet ex Evangelio, ubi de Chriſto. Idipſum etiam de noſtrorum nonnullis ſanctis legimus: In primis de S. Bertilla Abbatiſſa Calenſi, cujus „ (bea„ tum corpuſculum balſamo perunctum condiderunt in ſe„ pulcro,) teſte Anonymo in ejus vita n. 3. ſæc. 2. Iſo S. Humberto defuncto, „ (corpus ſanctiſſimum diſci„ puli ejus aromatibus condientes detulerunt ad oratori„ um, quod ipſe conſtruxerat, cum hymnis & pſalmis, „ ibique ſepelierunt eum in magna gloria.] Similiter & S. Guillelmi Abbatis Divionenſis in monaſterio Fiſcamnenſi defuncti, tom. 1. Spicil. „ (corpus a medicis, qui ibi „ aderant, conditum aromatibus honorifice traditum eſt „ ſepulturæ in ipſo monaſterio ante altare Sancti Tauri„ ni Confeſſoris,] ut legimus in chronico Sancti Benigni. His accedit Chron. Centulenſe l. 4. c. 32., ubi de Nitardo Abbate hæc leguntur: „ [In eodem, quo perſeveret, ſarcophago invenit lecticam ligneam cortatam „ Domni Nithardi filii ejus Abbatis, & comitis corpus „ continentem *ſale perfuſum*,) Vide vitam S. Hugonis Abbatis n. 29. auctore Raynaldo apud Boll. 29. April. Sed hujuſmodi condimenta reprobabat S. Ephræm Diaconus, & monachus, cujus in teſtamento hæc feruntur: „ (Si „ quis autem mirrha me condierit, hujus pars in ardentem „ fornacem, & in gehennæ ignem erit: verum in mea me „ tunica, & pallio deponite, quibus quotidie utebar, & „ induebar.

LXXXVII. Tertio, lotum veſtibus monaſticis induiſſe. 1. Hujus ritus antiquitas patet ex vita Sancti Pauli primi Eremitæ, cujus corpus a S. Antonio pallio ſibi ab S. Athanaſio tradito obvolutum eſt, teſte S. Hieronymo; ex vita S. Hilarionis, in qua Heſychius quidam furatus fuiſſe dicitur corpus illius, & Majumam tranſlatum in antiquo monaſterio tranſtuliſſe: „ (Illæſa tunica, cuculla, & pellio, & toto „ corpore, quaſi adhuc viveret, integro;) Ex vita San„ cti Pachomii, qui cujuſdam fratris funeri obviam factus „ [præcepit defuncti veſtimenta ſplendida, quibus indutus „ erat, auferri, quæ coram omnibus fecit exuri;) Ex teſtamento S. Ephræm modo citato, & ex actis SS. Ordinis Benedictini paſſim.

LXXXVIII. Circa hunc ritum notandum in primis, quod in Petrum Apophtegmatis a Johanne Baptiſta Coterio editis legitur in Abbate Phoca, monum. Eccleſ. græc. p. 703. „ (Solent quippe Ægyptii Patres Levitonem, in „ quo ſanctum habitum ſumpſerunt, nec non cucullam „ uſque ad mortem ſervare, & cum illis ſepeliri, geſtan„ tes ſolummodo die Dominica ad ſanctam communio„ nem, ſtatimque poſt contrahentes) Idem & a noſtris actitatum fuiſſe diſcimus ex Petri Boherii primo commentario ſuper Regulam S. Benedicti, in cap. 55. ad verbum: *Scapulare*, ubi hæc ſcribit: „ (Illud inſuper ſca„ pulare benedicitur ab Abbate, quando monachus profite„ tur: apud nos vero cuculla, vel floccus ſolum benedi„ citur, qui vel quæ per aliquos ad ſuam ſepulturam cete„ reſervatur.) Aliquamque hujus rei praxim videre eſt in vita S. Bertulfi Abbatis Renticenſis n. 40. ſæc. 3. part. 1. p. 61. Reſerato S. Amalbergæ ſcrinio, „ (erat in„ no cernere omnem pene virginei corporis Chriſti Amalber„ gæ pulverem, & plures caſtiſſimorum oſſium ipſius par„ ticulas, una cum veſtimentis ejus, & peplo, peraquo„ que, & baculo, cilicio etiam, & ſacrato pretioſi operis, „ colorisque velo; *velo, inquam*, *quo* divinitus per Bea„ tum Willibrordum, Sanctamque Gertrudem legitur ve„ lata, Deoque conſecrata.)

LXXXIX. Deinde notandum ita compoſita fuiſſe defuncti corporis indumenta, ut nulla ejus pars nuda circumſtantibus appareret; unde & ſudario vultum illius operiebant, ut patet tum ex relatis Statutis Lanfranci, conſ. Clun., & S. Benigni; tum ex vita S. Ethildritæ c. 27. n. 50. ſæc. 2. p. 763., ex vita S. Corbiniani n. 36. ſæc. 3. part. 1. p. 515., tum denique ex epiſtola Indenſium monachorum de obitu S. Benedicti Abbatis Anianenſis, quæ ejus vitæ ſubjicitur ſæc. 4. part. 1., quare ſingulare eſt illud, quod de S. Stephano Abbate Obazinenſi legitur in ejus vit. l. 4. n. 7. tom. 4. Miſc. Baluz. „ (Et quia „ totus Sacerdotalibus erat opertus, ſola manus oſculanda „ cunctis patebat.)

XC. Præterea notandum, veſtes mortuorum ex eodem extitiſſe panno, quo vivi utebantur; & tamen „ [Beatus Humbertus depoſitionis ſuæ diem prænoſcens, *li*„ *neas veſtes* ad uſus exſequiarum ſuarum ab ipſa virgine „ (S. Aldegunde) poſtulavit,) ut habent ejus acta n. 5. ſæc. 2.

XCI. Notandum inſuper eos, qui ſacro aliquo ordine initiati eſſent, cum aliquo ordinis ſui ſigno ſepultos fuiſſe,

hoc

hoc eſt cum ſtola, aut veſte Sacerdotali, ut infra demonſtrabimus, pateteque ex libro Miraculorum Sancti Wulframni n. 2., ex vita Sancti Wunebaldi n. 20. ſæc. 3. part. 2., & ex chronico Sancti Benigni, in quo refertur tom. 1. Spic. p. 435. quod cum ſub Sancto Guillelmo Abbate Divionenſis S. Benigni conſtrueretur eccleſia nova, „ (Domini Argrimi Pontificis, ac Monachi *Sacerdotalia* cum cucullo, nec non interiore cilicio, veſtimenta in teſtimonium ipſius ſanctimoniæ, incorrupta ſunt reperta.)

XCII. Denique præter veſtes, quibus induebant mortuos, integra eorum corpora ſindone obvolvebant, ut colligitur ex Cummeneo albo in vita S. Columbæ Abbate Hienſi num. 23. ſæc. 1., cujus „ (Sanctum corpus mundis involutum ſindonibus cum debita veneratione humatur;) Ex vita S. Ethildritæ c. 19. ſæc. 2., ubi de Tranſlatione ejus: „ (Linteamina vero omnia, quibus involutum erat corpus venerabile, ita integra apparuerunt, &c.) Ex actis S. Humberti, cujus corpus cum anno 153. ab ejus depoſitionis die e tumulo levatum fuiſſet, „ (Linteamina, quibus involutus exſequiarum tempore fuerat, nihil corruptionis in ſe habere omnibus paruerunt, &c.] n. 8. ſæc. 2. ex Beda in vita S. Cuthberti c. 37., ubi hæc ejus verba refert: „ (Eſt autem ad aquilonarem ejuſdem oratorii partem ſarcophagum terræ ceſpite abditum, quod olim mihi Cudda Venerabilis Abbas donavit; in hoc corpus meum reponite, involventes in ſindone, quam invenietis iſtic: nolui quidem ea vivens indui, ſed pro amore dilectæ Deo feminæ, quæ hanc mihi miſit, Vercæ videlicet Abbatiſſæ, ad obvolvendum corpus meum ſervavi.) Denique ex Othlono in vit. S. Bonifacii lib. 1. c. 21. ſæc. 3. part. 2. ubi inter alia ejuſdem ad S. Lullam monita iſtud habetur: „ [Et linteum, quo iſtud decrepitum corpus poſt obitum meum involvetis, in theca librorum meorum repone.)

XCIII. Tandem non ſolis monachis ſingularo extitit mortuos veſtitos ſepelire, cum priſcis Chriſti fidelibus id fuerit commune; teſtante S. Hieronymo, cum ſub finem vitæ Sancti Pauli primi Eremitæ quoſdam increpans ait: *Cur & mortuos veſtros auratis obvolvitis veſtibus*; & S. Gregorius Niſſenus de ſorore ſua Macrine: (Nunc quidem, *inquit*, invidioſum non erit, ſi defunctæ ſplendidiorem adjecerimus ornatum, & puram illam, immaculatamque carnem clarioribus veſtimentis induerimus.) Nonnulli tamen ſolis linteis obvolvebant, ut patet ex vita S. Antonii, authore S. Athanaſio cap. 57. „ (Mos Ægyptiis eſt, nobilium, & præcipue beatorum Martyrum corpora linteamine obvolvere;) & ex S. Hieronymi epiſtola 49. de muliere ſepties icta, „ (clerici, quibus id officii erat, cadaver cruentum linteo obvolvebant.)

XCIV. Porro ſive ſæculares, ſive monachi ſuper defuncti feretrum velum expandebant. De ſæcularibus quidem luculentum habemus teſtimonium apud Severum Sulpitium in vita S. Martini l. 1., ubi agit de funere gentilis cujuſdam hominis, cujus cum corpus ad ſepulcrum deferretur, *agente vento linteamina corpori ſuperjecta volitarent*. De monachis vero vide vitam S. Agili Abbatis Resbacenſis c. 27. ſæc. 2. p. 325.

XCV. Quarto, continuam circa defunctum pſalmodiam a toto conventu actam fuiſſe; qui tamen nocte in duas, treſve turmas diſtribueretur: quem ritum probat vita S. Aredii Abbatis, ſæc. 1. p. 552., quo poſt ſecundam noctis horam defuncto, & ejus „ (corpore ea mora compoſito, atque in feretro collocato, totam in pſalmis, & hymnis pervigilem beati Magiſtri deduxere diſcipuli noctem; Vita S. Ebrulfi Abbatis n. 24. ſæc. 1. p. 359. quem mortuum „ (fratres cum magna reverentia in eccleſia deportantes, diebus tribus, & noctibus hymnos & laudes Deo canentes, ſanctum illius corpus diligenter viſi ſunt cuſtodiſſe, expectantes conventum ſervorum Dei;) Vita S. Anſelmi Abbatis Nonantulenſis n. 8. ſæc. 4. part. 1., quo defuncto „ (flenter fratres, & pſallentes ſuper Beati viri corpus, totam illam diem, & ſequentem noctem in ejus exequiis perdurantes uſque ad horam alterius diei ſextam, condiderunt illud in marmoreo lavello (ideſt vaſe) intra oratorium Beatæ Dei Genetricis;) Vita S. Popponis Abbatis Stabulenſis, num. 61. apud Boll. 25. Januarii. „ (Oratorio deinde exponitur, nox illa cum precibus uſque jam in crepuſculum lucis pro eo traducitur;) Vitæ Sancti Stephani Abbatis Obazinenſis l. 3 num. 3. tom. 4. Miſcell. Baluz. „ (corpus ejus ex more compoſitum, & ſacerdotalibus indutum, quantum noctis ſupererat, in eccleſia eſt obſervatum, omnibus fratribus cum quibuſdam Abbatibus, qui convenerant, devote ſtantibus, & vigiliis cum cereorum apparatu ſolemniter corem eo agentibus.) His accedit Regula Sancti Aureliani utraque ad Monachos, & Virgines: „ [Quando aliquis defunctus fuerit, uſque media nocte eum pauci fratres in oratorio pervigilent, & Miſſas faciant; poſt mediam noctem qui vigilaverunt, quieſcant, & iterum alii vigilent. Et certe prægrandes vigilias circa defunctum innuit Herbertus lib. de mirac. cap. 13.)

XCVI. Quinto, notandum nullum ante defuncti ſepelitionem permiſſum fuiſſe in clauſtro colloquium, nec cuiquam monaſterio egredi licitum; immo omnes abſentes intra quinque leugas convocatos fuiſſe, vel ſaltem infra duas, pro diverſo monaſteriorum more.

XCVII. Sexto, ex communi monaſteriorum uſu ſepulturæ obſequium defunctis poſt Miſſam præſtitum fuiſſe, ut patet ex Breviario Caſſinenſium, Concordia Dunſtani, Benignianis, & Cluniac. conſuetudinibus; confirmaturque ex vita S. Ruſticulæ Abbatiſſæ ſæc. 2. p. 146., quæ a Theodoſio Epiſcopo, & a toto Clero extra monaſterium in baſilica S. Mariæ ad dextram partem altaris poſt celebrata ſacri altaris myſteria ſepulta legitur; ex vita S. Appiani Ticinenſis monachi in app. ad ſæc. 3. p. 553., cujus corpus Epiſcopus „ (debitis obſequiis lavit, *& celebrato decenter Miſſæ officio*, ſepelierunt in arca ſaxea juxta eccleſiam S. Gervaſii Martyris. ;) ex vita S. Popponis Abbatis Stabulenſis n. 63. apud Boll. 25. Jan.: „ (Sepultura mox poſt Miſſarum ſolemnia illi in medio cryptæ, ubi ipſe vivus elegerat, aperitur; atque ibidem ad officii non ſine Angelica præſentia peragitur.) Denique ex vita S. Stephani Abbatis Obazinenſis tom. 4. Miſc. Baluz. „ (Itaque feria quarta hebdomadæ ſecundæ Quadrageſimæ *dicta generali Miſſa*, & a cunctis Abbatibus, qui ex diverſis partibus, vel ordinibus venerant, facta ſolemniter abſolutione; nam Epiſcopus tunc in illa regione non erat: B. Viri corpus in capitulum tumulandum defertur, & in ſarcophago lapideo collocatur.)

XCVIII. Septimo, circa ſepulturam ipſam notandum quod præſcribitur in Rituali Anianæ, ut ſcilicet omnes ſint *in albis*; & ante ipſam novem abſolutiones, a novem Sacerdotibus in cappis fiant.

XCIX. Octavo, commune monachis fuiſſe cœmeterium, in quo defunctorum corpora ſepelirentur, quod confirmat Johan. Diaconus in vit. S. Greg. Papæ lib. 1. c. 20., probat Menardus noſter in notis ad Concord. Regul. c. 55. §. 12. pag. 193.; pateteque ex Regula S. Iſidori c. 23. decernentis, ut „ (corpora fratrum, uno ſepelienda ſint loco, ut quos viventes caritas retinuit unitos morientes locus unus amplectatur.) Illud autem cœmeterium apud antiquos monachos extra monaſterii clauſtra poſitum erat; hinc S. Pachomius in monte ſepultus legitur; S. Benedictus in oratorio S. Johannis, quod extra monaſterii ambitum conſtructum erat; & S. Johannes Abbas Reomenſis ſæc. 1. „ (ſepultus eſt *haud procul* a cœnobio infra terminos monaſterii loco, quem ipſe prædixerat,) teſte Anonymo in ejus vit. n. 14.

C. Idem patet ex vita S. Ebrulfi Abbatis n. 19., & 28. ſæc. 1. Bened. ex vita S. Romani Abbatis Condatiſcenſis n. 9. apud Boll. tom. 3. Febr. p. 743.; ex vita S. Radegondis Reginæ, & Sanctimonialis n. 57., & 28. ſæc. item 1. ex vita S. Ruſticulæ Abbatiſſæ Arelatenſis n. 33. ſæc. 2. ex vita Eligii Epiſcopi auctore S. Audoeno cap. 18. tom. 5. Spicil., qui S. Eligius Pariſiis „ (ædificavit baſilicam in honore S. Pauli ad ancillarum Dei corpora ſepelienda, cujus tecta ſublimia operuit plumbo cum elegantia, qua in baſilica, *inquit*, Beatus quoque Quintilianus jacet Abbas humatus;) ex vita S. Cuthberti authore Beda ſæc. 2. in qua cujuſdam *corpus defuncti fratris ſepeliendum carro* delatum dicitur cap. 34. quod certe carro deferri neceſſe non foret, ſi intra monaſterium ſepeliendum eſſet; ex vita S. Bercharii Abbatis Dervenſis, qui *ſepultus eſt quodam loco extra cœnobium*, ut habent ejus acta n. 21. ex vita S. Bertini Abbatis Sithivenſis c. 6. ſæc. 3. part. 1., ubi dicitur, quod commodis omnibus monaſterio ſuo perquiſitis, cœmeterium parare non potuerit, uti exiſtens in palude, quare juxto cum S. Audomaro conſilio ille „ (foſſa ambiens cœmeterium eidem cœnobio conſecravit in prædicti collis vertice, conſtructa in ejus medio baſilica in veneratione S. Dei genetricis Mariæ, quam communi perfectam opere S. Bertino, ejuſque cœnobitis conceſſit integram anno 660. Incarnationis Dominicæ.) Extat ibidem S. Audomari carta donationis prædicti cœmeterii. Vide ejuſdem S. Audomari vit. n. 14. in not. ſæc. 2. p. 564., & lib. 1. Miracul. S. Bertini cap. 7.; ex vita S. Segoleuæ Abbatiſſæ Trocleenſis n. 32.

n. 32. in append. ad ſæc. 3.; ex hiſtoria Translationis S. Glodeſindis Abbatiſſæ Mettenſis n. 4. ſæc. 4. part. 1., & ex viſa ejus n. 7. ſæc. 2. pag. 1090. ex vita S. Urſmari Epiſcopi, & Abbatis Laubienſis ſæc. 3. part. 1., qui ædificatam a ſe „ (eccleſiam nequaquam paſſus pollui cadaveribus mortuorum, fecit aliam in honore S. Mariæ in montis vertice, cui ſubjacet prædictum monaſterium, ubi cimiterium eſſet fidelium,) ut ſcribit Fulcuinus citatus in obſervat. præviis ad vit. S. Urſmari, vide vit. ab Anſone ſcriptam n. 10., & appendicem. Denique ex Litteris Odelrici Abbatis S. Michaelis ad Moſam ad Urbanum II. Papam tom. 4. Miſcel. Baluz. „ (Fratres noſtri morientes circa cœnobium noſtrum non ſepeliuntur, ſed ad quamdam cellulam noſtram, & in alto cacumine montis ſitam a cœnobio longo milliario disjunctam, atque umbroſa nemoris denſitate circumvallatam efferuntur ..... Quapropter Religioſis Abbatibus noſtræ religionis viſum eſt, ut circa eccleſiam noſtram, quam novam conſtruximus ſepulturam de cetero conſtituamus, & licet, ſola Epiſcopi licentia poſſet fieri, nos tamen abſque dulcedine veſtræ authoritatis facere non adquievimus.

CI. Poſtea vero translatum eſt cœmeterium infra monaſterii ambitum, ſed extra eccleſiam, & extra clauſtrum, cujus in medio parvum erat oratorium; hinc forte captandus eſt locus ex vita Venerabilis Eigilis n. 20. ſæc. 4. part. 1. p. 238., qui, ut ſcribit Candidus, „ (eccleſiam parvam ædificavit rotundam, ubi defuncta corpora fratrum ſepulturæ tradita requieſcunt, quam cimiterium vocant; (quam in locum Mabillonius noſter:) Oratorium Sancti Johannis in cœmeterio fratrum itidem conſtrui juſſit Benedictus Abbas Anianenſis ſup. in vit. num. 39., & hic mos ordinis noſtri erat, ut peculiare cœmeterium haberetur cum ſacello extra clauſtrum.) In delineatione monaſterii Sancti Galli, quale erat Ludovici Auguſti temporibus, habetur quidem cœmeterium extra clauſtrum, ſed cum ſola cruce in medio, ſine oratorio, monaſterii muris incluſum. In Floriacenſi S. Benedicti cœnobio cimiterium ad orientalem eccleſiæ partem ſitum erat, ut colligimus ex Aimoino l. 2. n. 4. In Pariſienſi S. Germani ante primariam eccleſiæ portam, quod inde conjicimus, quod his noſtris temporibus in nova ædificiorum conſtructione plurima ibidem reperta ſint in ſarcophagis gipſeis, ſeu lapideis defunctorum corpora. Ita etiam Frambaldus Longoreticus monachus ad limen eccleſiæ S. Petri ſepultus legitur in viſione Baronti n. 11. ſæc. 2. De cimiterii Obazinenſis monaſterii ſitu hæc legimus in vita S. Stephani Abbatis: „ (feria vi. ante paſſionem Baſilicæ fundamenta aperire ceperunt, prius ab Epiſcopo Domno Geraldo in circuitu loci cimiterio conſecrato.)

CII. Succeſſu vero temporis in clauſtro ſepeliri cœperunt monachi, cujus rei primum veſtigium reperi in vita S. Walfridi Abbatis Palatioli in Tuſcia n. 8. ſæc. 3. part. 2., qui morti proximus ad fratres dixiſſe fertur: *In medio clauſtro monaſterio ibi ſepelite me*; & infra n. 14. de ſanctimonialibus ſub ejus diſciplina viventibus ita legitur: „ (Illic in clauſtro ſui monaſterii, ut defuncta fuerit, ſepelitur.) Idem videre eſt in vita S. Petri Urſeoli num. 59., quem „ (celebratis Miſſarum ſolemniis ..... ſepelierunt in clauſtro.) Sæc. 5. Bened.; & in vita S. Adalheidis Abbatiſſæ Vilicenſis n. 25. apud Boll. 5. Febr., quæ „ (adhuc vivens in corpore ... rogavit, ut ſiquando e mundo tranſiret, Domino vocante, non in ſacris locis, ſed infra clauſtra monaſterii tumularetur.) Obiit autem anno 1015. Ita etiam Giſo Abbas Piſcarienſis anno 1125. Spicil. tom. 5. „ (ſepultus eſt in clauſtro e parte ſiniſtra egredientibus de eccleſia,) ſicuti & Leonas ejuſdem monaſterii Abbas anno 1182. teſte Chronographo Piſcarienſi l. 3. p. 486., & 530. Similiter Hugo Abbas Corbejenſis: *In clauſtro ingreſſu oratorii ſepultus* dicitur in inſtrumento primo de petra S. Petri, ſcripto an. 1275. habeturque in appendice ad vitam S. Adalardi ſæculo 4. part. 1. p. 375.

CIII. Aliquando inſigniores monachi, & qui vitæ ſanctimonia aliis præluxerant, in eccleſia, ſive in oratoriis ſepeliebantur, ut de S. Vodoalo apud Sueſſiones monacho, & recluſo ſub finem ſæculi vii. in primis legimus in app. ad ſæc. 4. „ (corpus ejus ad monaſterium puellarem eſt deportatum, ibique in baſilica almæ Crucis dedicata ad ſiniſtram partem a religioſis pollinctoribus in mauſoleo poſitum honorifice eſt humatum;) & de Odelgero Centulenſi monacho Hariulphus in chronic. l. 4. c. 10. Spicil. tom. 4. „ (Reverendiſſimus vero Abbas Angelrannus eum, *ut decebat vere ſanctum*, in eccleſiola ſancti Vincentii Martyris, quæ erat clauſtro contigua, venerabiliter ſepelivit.)

CIV. Sed hoc ſingulare erat quorumdam ſanctitatis privilegium, alias enim eccleſiam mortuorum cadaveribus pollui non patiebantur, ut de ſancto Urſmaro Abbate Laubienſi ſcribit Fulcuinus ſupra citatus; & de ſancto Liudgero Epiſcopo Monaſterienſi Altfridus in ejus vita l. 2. n. 8. ſæc. 4. part. 1. his verbis: „ (Non erat umquam conſentiens, ut in eccleſia ſua conſecrata ſepeliretur corpus humanum;) hinc ſanctus Ephræm Diaconus, & monachus in ſuo teſtamento c. 2. „ (ſi quis, *inquit*, fallacibus rationibus auſus fuerit ſub altari me collocare, ſupernum, ex eccleſia altare talis numquam videat; non enim decet vermem putredine ſcatentem in templo, & ſanctuario Domini reponi, ſed neque alio in loco templi permittatis me poni.) Quapropter tanquam ſingulare aliquid de S. Fulgentio Ruſpenſi Epiſcopo Anonymus ejus diſcipulus refert in ejus vit. c. 30. apud Boll. 1. Jan., quod „ (primus in baſilica Pontifex poni meruit, ubi nullum mortuum, neque Sacerdotem, neque laicum ſepeliri antiqua conſuetudo ſinebat, ſed magnæ vis dilectionis removerat impedimentum conſuetudinis.) Nihilo tamen minus Sanctimoniales fœminas, quas S. Benedictus excommunicaſſe dicitur, in eccleſia ſepultura donatas fuiſſe docet S. Gregorius Papa in lib. 2. dial. 23.; communeque omnibus Abbatibus extitit privilegium in eccleſia tumulari, ut dicemus poſtea, ubi de ſepultura Abbatum. Antequam vero ulterius progrediamur, obiter hic notandum, quod de quodam puero Stabulenſis monaſterii monacho legitur in vita S. Popponis Abbatis n. 66. apud Boll. 25. Jan., quod nimirum ejus „ (corpus a coætaneis ſibi ſociis ſavore pariter, & dolore circumdatum, & ante ſcolas, licet quibuſdam invitis, eſt ſepultum.

CV. Porro non promiſcue, aut confuſe ſepeliebantur, (a) ſed unuſquiſque ſecundum commigrationis ſuæ ordinem, ut facile colligimus ex vita S. Ethildritæ ex Regina Abbatiſſæ Elienſis ſæc. 2., quæ „ (ut ipſa juſſerat, non alibi, quam in medio ſuorum *juxta ordinem, quo tranſierat* ligneo in locello eſt ſepulta,) inquit Thomas Elienſis monachus in ejus vita n. 43., qui quod eſt in ligneo locello ſepultam fuiſſe, certe ſingulare prorſus extitit; nam veteres monachi, & ſanctimoniales mortuos ſuos in *ſarcophagis lapideis* deponebant, ut ſexcentis exemplis demonſtrari poteſt; in primis ex hiſtoria Tranſlationis S. P. Benedicti in Gallias ab antiquiſſimo authore anonymo deſcripta tom. 4. Anal. p. 451. „ (Deſtructo vero lapide, *inquit*, invenerunt oſſa S. Benedicti Abbatis, & *in eodem monumento* oſſa Beatæ Scolaſticæ ſororis ejus ſubter jacere, marmore tamen interpoſito;) ergo utriuſque corpus in lapideo, ſeu marmoreo vaſculo depoſitum fuerat. Ita S. Ebrulfus Abbas Uticenſis *ſaxo marmoreo mirifice ſepultus* dicitur in ejus vita n. 25. ſæc. 1.; S. Arnulfus ex Epiſcopo Metenſi monachus *in urna lapidea*, in ejus vita n. 29. ſæc. 2.; S. Babolenus in *pretioſo, lapideoque ſarcophago*, in vita n. 12. ſæc. 2.; Ita ad ſepeliendum S. Frodobertum Abbatem Cellenſem *lapideum monumentum* emtum fuiſſe dicitur in ejus vita n. 23. ſæc. 2.: Ita Wulfetrudis Abbatiſſa Nivialenſis „ (in gremio Baſilicæ S. Petri Apoſtoli cum ſumma diligentia marmoreo tegitur tumulo.) Ex actis S. Gertrudis Nivial. c. 6. ſæc. 2. Idem videre eſt in vita S. Bercharii Abbatis Dervenſis n. 23. ſæc. 2. in vita S. Aicadri c. 33. in libro Mirac. S. Wolframni n. 2. ſæc. 3. part. 1. in vita S. Willibrordi authore Alcuino n. 25. ſæc. 3. in vita S. Anſelmi Abbatis Nonantulenſis ſæc. 4. part. 1. in vita S. Simperti Epiſcopi Auguſtani n. 4. ſæc. 4. part. 2.; in MS. Chronico Cavenſis monaſterii ad vitam S. Conſtabilis Abbatis a Bollando citato 17. Febr. in vita S. Stephani Abbatis Obazinenſis l. 3. n. 9. tom. 4. Miſcell. Baluz. Viſunturque hactenus in noſtris monaſteriis perplurimis lapidea monumenta aliqua, quæ veluti tot hujus antiqui ritus teſtimonia certa haberi poſſunt. His inſigniora duo loca, quæ hunc ritum mirifice confirmant, & ornant, adjiciam, unum ex Cypriano in vita S. Cæſarii Arelatenſis Epiſcopi n. 32. „ (Ut auferret, *inquit*, ſacris, quas congregaverat, virginibus curam neceſſariæ ſepulturæ, mobiles (forte immobiles) arcas corporibus humandis aptiſſimas de ſaxis ingentibus fecit excidi,

(a) Græci tamen monachi ſuos omnes uno ſepeliebant in monumento, ut docet Theoſteriſtus in vita S. Nicetæ Hegumeni Medicienſis monaſterii n. 29., ubi de S. Athanaſii ejuſdem monaſterii œconomi ſepultura ſic loquitur: „ (cujus ſepulturam curantes recondidimus eum in proprio tumulo, ut moris eſt noſtri; neque enim, ut in aliis monaſteriis, defunctis omnibus unum commune eſt apud nos monumentum, ſed placitum unicuique aptamus locum, ibique monumentum illius facimus.) Apud Boll. 3. April.

„ excidit, quas per omne pavimentum Baſilicæ conſtipatis „ ſtetui fecit ordinibus: ut quæcunque congregationis il„ lius de hac luce migraſſet, locum ſepulturæ paratiſſi„ mum, & ſanctiſſimam reperiret.) Ipſe S. Cæſarius „ (ſepultus eſt in Baſilica ſanctæ Mariæ ſemper Virgi„ nis, quam ipſe condidit, ubi ſacra virginum corpora de „ monaſterio ſuo conduntur;) ut ſcribit Maſſianus in ejus vita l. 1. n. 32. Alterum ex Orderico Vitali in hiſt. l. 8. ad an. 1108., ubi agens de S. Serenici monaſterio: „ (Ubi *inquit*, ſub regimine S. Serenici olim multi „ contemtores mundi modeſte converſati erant, & in or„ dine monachico jugum Domini fine tenus geſſerant, „ centum quadraginta, ut fertur, ſub præfato archiman„ drita cultores ibidem in vinea Domini Sabaoth labora„ verant, quorum *lapidea ſepulcra* palam adventantibus in„ ter baſilicam, & in circuitu ejus teſtimonio ſunt, cujus „ meriti, & reverentiæ inibi homines requieſcant.)

CVI. Aliquando tamen defectu lapidum ligneis utebantur locellis, ut videre eſt in vita S. Erhildritæ ex Reginæ Abbatiſſæ Elienſis monaſterii ſæc. 2., quæ idcirco in ligneo tumulo depoſita fuit, quia ea in inſula nulli reperiebantur lapides, ut docet Thomas Elienſis monachus in ejus vita n. 48. Idem videre eſt apud Herigerum in vita S. Berlindis Virginis monaſterii Merbecæ n. 13. ſæc. 3. part. 1. p. 19., „ (ſed cum, in quo eam reconderent, ſar„ cophagum non haberent lapideum, quorum in hac „ regione penuria eſt; quercum magnam juxta templum „ ſtantem ſucciderunt, illique ex eadem quercu vas, in „ quo poſita eſt, aptaverunt.) Eadem forte ratione Sigobardus S. Richarii Abbatis Centulenſis diſcipulus ad ſepeliendum S. Patris corpus „ (lignum inveniens fidit, „ cavavit, & corpori patris coaptavit,) ut ſcribit Alcuinus in vita S. Richarii n. 14. ſæc. 2. & Nithardi Abbatis Centulenſis, & Comitis corpus in *lectica lignea coriata* inventum dicitur ab Harinlpho in Chronico Cent. l. 4. c. 32. Spicil. tom. 4. Non defuere etiam, qui lapidea refugerent ſepulcra, in primis S. Ephræm, cujus teſtamento c. 7. hæc verba: *Ex marmore autem cave, monumentum mihi feceris.*

CVII. Aliquando etiam mortuos plumbeo includebant tumulo, ut colligimus ex vita S. Guthlaci n. 33. ſæc. 3. part. 1.: miſit „ (Egburga Abbatiſſa Adulfi Regis filia „ ad ſublimium maritorum venerabilem virum Guthla„ cum ſarcophagum plumbeum linteumque in eo vo„ lutum, quo virum Dei poſt obitum circumdari roga„ bat;) ſed ſingulare eſt, quod tradit Herkempertus, „ (Carolomanni corpus in *locello aureo* ab eodem Germano „ ſuo cum aliis muneribus ad dictum monaſterium ſuum „ in Caſino remiſſum fuiſſe; (quod ex eo Leo Marſicanus accepit l. 1. c. 7. Chron. Caſſ. „) Noſtro ævo, *ait* „ *Angelus de Nuce*, Carolomanni oſſa ſub ara maxima in„ venta ſunt in urna onychina.)

CVIII. Depoſitum in tumulo corpus lapide primum, vel ligneo operculo, deinde terra abſcondebant: Quamvis ſancta Reinula Eikenſis Abbatiſſa; ſæc. 3. part. 1. „ (non poterat pati, ut ſarcophagum ſuæ ſanctæ ſororis „ (Harlindis) tegeret tellus, ſed puro linteamine decen„ ter contectum ſuper humum mandam poſuit,) ut habetur in earum vita n. 17. Quibus ex verbis etiam colligimus, pannum aliquem, ſeu velum ſuper defuncti ſepulcrum expanſum fuiſſe. Huc facit, quod in vita S. Gertrudis Abbatiſſæ Nivialenſis c. 7. ſæc. 2. legitur: „ (Cum ad „ diem pervenit extremum, ita decrevit, ut in ipſo ſepultu„ ræ loco nullum laneum, nec lineum veſtimentum ſuper „ ſe mitterent, præter unum velum vile multum, quod „ quædam peregrina Sanctimonialis ante dies plures illi „ pro benedictione direxerat ad caput cooperiendum; „ & ipſum cilicium in ſepulcro, ubi in pace quieſcit; „ nulloque alio velamine cooperire exceptis his duobus „ cilicio, quo induta erat, & panno vetere, quo ipſum „ cilicium tegebatur: dicebat autem, quod res ſuperflua „ nihil morientes, nec viventes adjuvaret.)

CIX. Aliquando ſuper ſepulcralem defuncti lapidem inſcriptiones, ſeu, ut loquuntur, Epitaphia ponebant. Ita „ (impoſuerant ſepulcro S. Hiltrudis laminam lapideam „ hoc modo inſcriptam: Hic jacet Hiltrudis Chriſti Vir„ ginis corpus, quæ obiit v. Calendas Octobris,) ex ejus vita n. 8. ſæc. 3. part. 2. Ita in cujuſdam monachi a S. Kentigerno quondam reſuſcitati „ (tumbæ operculo, „ qualiter reſuſcitatus fuerat a S. Kentigerno, litteris „ exaratur,) ex vita S. Kentigerni n. 10. apud Bol. 13. Jan. Ita ſuper ſepulcrum Frodocai Presbyteri, & Monachi S. Germani a Pratis, in quadrato lapide longo uno pede, lato ſeſquipede inſcriptum eſt iſtud Epitaphium: „ (Hic „ requieſcunt membra Frodoeni Sacerdotis, qui obiit „ in Domino.) Hunc autem obiiſſe ante annos 700. colligimus ex Necrologio S. Germani. Sed hujuſmodi epitaphia una cum ſarcophago terræ infodiebantur, vel ſuperficie terræ tenus ponebantur.

CX. Aliquando etiam defunctorum figuræ in eorum ſepulchris inſculpebantur, cujus rei egregium nobis exemplum Ingulphus ſuppeditat, narrans, quo pacto Godricus Abbas Croylandenſis anno 870. Ingul. in hiſt. Croyl. ad peritionem Prioris de Incarig Medeſhamſted omnia monachorum dicti monaſterii paganorum gladiis interemtorum corpora „ (numero LXXXIV. in medio cœmeterio di„ cti monaſterii contra frontem eccleſiæ quondam orien„ talem, ſcilicet in uno latiſſimo tumulo ad hoc aptato „ in feſto S. Cæciliæ Virginis ſepelivit; ponens ſupra „ corpus Abbatis in medio filiorum ſuorum quieſcentis „ petram pyramidalem, tres pedes in altitudine, & tres „ in longitudine: & unum in latitudine continentem, „ inſculptaſque imagines Abbatis, & Monachorum ſuorum „ circumſtantium geſtantem.)

CXI. Pro capitis hujus concluſione unum hic addam ex Beda de S. Ceada ita ſcribente l. 4. hiſt. c. 3. „ (Eſt „ autem locus ſepulcri tumba lignea in modum domun„ culæ facta coopertus, habens foramen in pariete, per „ quod ſolent hi, qui cauſſa devotionis illo adveniunt, „ manum ſuam immittere, ac partem pulveris inde aſſu„ mere; quam cum in aquas miſerint, atque has infir„ mantibus jumentis, ſive hominibus guſtandas dederint; „ mox infirmitatis ablata moleſtia ad cupitæ ſoſpitatis „ gaudia redeunt.

CAPUT XI.

De ſepulture monachorum extra monaſterium morientum, & hoſpitum.

I. HActenus de ſepulture veterum monachorum pluribus; de fratribus extra proprium monaſterium morientibus deque hoſpitibus conſequenter, eodemque tenore dicendum fuiſſet, at ne prolixitate capitis jam ſatis diffuſi lectori faſtidium generaremus, rem altero, brevique hoc capitulo concludere operæ pretium duximus.

II. Morientium autem extra monaſterium tria erant genera. Alii enim veri erant, & proprii monaſterii profeſſi, qui præcipuam vitæ partem ſub ſervi obedientiæ jugo duxerant; ſed caſu, & fortuito v. g. in itinere conſtituti defuncti erant. Alii vero totam fere vitam inter graves ſæculi curas; immo aliquando inter voluptates exegerant; qui in extremis poſiti, ut propriæ ipſorum ſaluti conſulerent, habitum monaſticum petebant, ſuſcipiebantque ut cum hoc ſalutifero ſigno ante conſpectum cœleſtis judicis ſecurius apparerent: hi proprie non erant monachi clauſtrales, ut pote qui nunquam in habitu monaſtico pedem monaſterio intulerant; dicebanturque *monachi ad ſuccurrendum*, quia ut animæ ſuccurrerent, monachi effecti fuerant, de quibus agit noſter Mabillonius in præfatione ad ſæc. . . . Alii denique erant veri monaſterii profeſſi, aliquantoque tempore religioſe cum aliis fratribus in cœnobio converſati erant; ſed ſucceſſu temporis ad prælaturas, aliaſque eccleſiæ dignitates aſſumti, aut in aliud monaſterium tranſlati extra proprium profeſſionis locum defuncti erant; de quibus, quæ noſtris reperimus in libris, prout ibidem extant, pauca hic ſubjicimus.

Ex Statutis Lanfranci cap. 25.

De morientibus extra monaſterium.

III. „ Si frater extra monaſterium de hac vita migre„ verit, nec fratres ſecum fuerint qui eum abluant, ce„ teraque, quæ ſuperius dicta ſunt circa eum adimpleant, „ deportatus, ad monaſterium in feretro, quod ſibi præ„ mitti debet cum pallio, per portas curiæ ingrediatur, „ & cooperante fratre, cui infirmorum cura commiſſa „ eſt, in domo infirmorum deponatur. Quo depoſito „ famulus, ut ſolet, ad oſtium clauſtri veniat, tabulam „ percutiat, conventus adveniat, fiantque cetera, ac ſi „ de hac vita migraſſet in eadem infirmorum cella; ex„ cepto quod non dicitur: *Proficiſcere anima Chriſtiana.* „ Porro ſi fratres ſecum fuerint unus, aut plures, factaque „ ſunt ea, quæ in tali negotio fieri oportet, procedat ei „ conventus obviam per majores portas monaſterii pſal„ lendo hos pſalmos: *Miſerere mei Deus ſecundum: Deus* „ *in nomine tuo: Miſerere mei Deus, miſerere mei: Ad* „ *Dominum cum tribularer*, & qui ſequuntur, donec ad „ corpus perveniant: at ubi pervenerint, faciant ſtationem „ verſi ad alterutrum, Sacerdos alba indutus, & ſtola „ accedat, & aſpergat corpus aqua benedicta, & incen-

„ ſet: Deinde moneat, ut orent pro eo, dicendo: *Pater noſter*: *Et ne nos*: *Non intres in judicium*: *Requiem æternam*: *A porta inferi*: *Dominus vobiſcum*: *Oremus*, Collecta: *Suſcipe Domine animam ſervi tui*. Alia: *Suſcipe Domine ſervum tuum*. Inde revertantur, Cantore incipiente ℟. *Subvenite*. Dum intrent in eccleſiam pulſentur omnia ſigna; & deponatur in loco, in quo ceteri fratres deponi ſolent, & agantur cetera quæ agerentur, ſi in domo infirmorum mortuus, & de illa domo illuc deportatus fuiſſet.

IV. „ Quacumque hora, ex quo infantes mane incipiunt legere, uſque ad collationem, de monacho congregationis alibi defuncto, atque ſepulto, vel ſepeliendo certus nuntius, aut brevis ad monaſterium venerit; ſi fratres non ſunt in capitulo, aut in refectorio, aut in dormitorio meridianis horis, aut ſi in monaſterio, vel extra monaſterium non interſint alicui obſequio, quod deſeri, & imperfectum relinqui commodum non ſit, ſtatim Prior tabulam percutiat, & reſidentibus in capitulo fratribus fratris obitum nuntiet, & ſubjungat: *Eamus, & faciamus ei, quod juſtum eſt, & noſtri ordinis conſuetudo habet*, & ſurgentes, & *Verba mea* canentes, ſonantibus ſignis, in chorum veniant, expletiſque inceptis pſalmis cum collecta, Veſperas mortuorum & officium cum novem Lectionibus, & Laudibus dicant, accenſis ante altare duobus luminaribus; Miſſa matutinalis pro eo feſtive dicatur, niſi dies Dominicus, aut magna ſolemnitas ſit. Quod ſi evenerit, in alium diem differatur: poſt hæc in primo capitulo abſolvatur. Continuatio triginta Miſſarum ſi in eo loco, ubi mortuus eſt, non ſit; pro eo injungatur, fiantque cetera, quæ pro fratre congregationis in congregatione defuncto fieri ſolent. Vide, quæ ſuperiori capite retulimus, ex rituali Corb.

Ex conſuetudinibus Farfenſis monaſterii.

V. „ Cum aliquis frater noſtræ Congregationis in alio loco finierit, ſtatim quando nuntius venerit, debet Prior ſonare tabulam ſi talis hora fuerit, qua convenire poſſint. Si poſtquam Prima fuerit incepta, venerit, dicta Prima, & matutinali Miſſa, ad capitulum venientibus omnibus ibi nuntiatur; & cum inde ſurrexerint, ſtatim officium pro defuncto pulſatis ſignis faciant. Si ad refectorium ituri ſunt, & antequam ſquilla ſonet, Prior breve acceperit, antequam manducent, pulſata tabula officium faciant. Si poſt cibum venerit, & meridiana non ſunt agenda fratribus, ſtatim fiat, & ſervitoribus, ut remaneant, licentiam donet. Si vero meridiana debent agere poſt Nonam, pulſata fuerit tabula, dicto ℣. officium fiat, & quod ipſa die poſt Veſperas officium ſolent agere, remaneat, ſi alter nuntius non veniat; ſed ſi ante Nonam factum fuerit, propter hoc quod ſolitum eſt, non remanebit.

VI. „ Si aliquis ex monachis, qui ſubjacent noſtris locis, defungitur, & tam longe poſiti ſunt, quo ad monaſterium omnino deferri non valent: tunc illi fratres, qui in ipſo loco conſtituuntur, faciant per omnia, ſicut in monaſterio majori noviter defunctis uſus eſt agere, & cum legatus ad cœnobium devenerit, faciant pro eo plenum officium ſeptem diebus, ſigna non ſonabuntur, niſi in illo, qui in primis celebrabitur, & triginta diebus detur juſtitia, nec non & *Voce mea*, & quinque pſalmi cantentur pro illo & in regula atque in libro vitæ ſcribantur, ſimiliter debent agere omnibus locis reſpicientibus ad nos, & ſi in illo loco Sacerdotes tantum non habentur, ubi ille frater defunctus fuerit, qui Miſſam impleant triginta dierum, monaſteriales fratres faciant.

VII. „ Item cum nuntius de quolibet defuncto fratre profeſſo venerit, ſtatim pulſetur tabula, & eant in eccleſiam, pulſentur cuncta ſigna, & agatur officium mortuorum. Tres candelæ ſint ante altare ipſa hora ad primam Miſſam, quam pro eo cantaturi ſunt, ſit unus infans in choro cum cappa, dictis pſalmis familiaribus, & *Benedicamus Domino*, ſtatim pulſentur omnia ſigna, ubi duo pueri ante altare albis veſtibus induti, & dicant ℟. Diaconus, Subdiaconus in caſula, & tres Converſi, quorum duo candelabra, tertius thuribulum.

VIII. „ Æger extra monaſterium accipiens habitum, & ibi finierit, nihil agendum eſt pro eo a fratribus, niſi tantummodo corpus ejus in cimiterio fratrum condendum eſt, vel in tali loco diſpoſitum, ubi talis defunctus mittatur, nullo modo in populari cœmeterio ponatur; nam ſi in domo infirmorum deportatus fuerit, & ibi finierit, tunc agantur pro eo omnia, ſicuti de alio fratre, etiam *Voce mea* pro eo canatur.

Ex MS. conſuetudinibus monaſterii Cluniacenſis.

IX. „ Si quis ad ſuccurrendum habitum indutus in monaſterium veniens fuerit introductus in fine ita, ſibi impendentur omnia, ſicut alicui profeſſo. Si vero obierit, antequam ingrediatur clauſtrum, tanquam alius de ſæcularibus ſuſcipietur, nec in cœmeterio fratrum ſepelietur; poſtea vero in poteſtate Prioris erit, qualem ſibi, vel quantam impendere voluerit miſericordiam.

Ex Rituali Beccenſis monaſterii.

De monacho facto propter infirmitatem.

X. „ Quoties aliquis fit monachus propter infirmitatem extra monaſterium ad ſuccurrendum, & ſic foras moritur; non habet in conventu Miſſam feſtivam niſi forte aliquid magnum eccleſiæ contulerit, propter quod hoc illi concedatur; ſed tamen ab unoquoque Sacerdote Miſſam unam habebit.

XI. „ Qui vero moriuntur in Curia in habitu monachali, accipiunt diſpoſitionem Abbatis, quod juſſerit.

Item ex eodem Rituali.

De Abbate, qui moritur in eccleſia altera.

XII. „ Quando aliquis monachorum Becci moritur Abbas in Eccleſia altera, Cantor Becci facit de illo centum breves, & Eleemoſynarius mittit eos.

Ex MS. conſuetudinibus Farfenſis monaſterii.

XIII „ De Epiſcopis, vel Archiepiſcopis, ſeu ex Abbatibus, qui habent factam profeſſionem, ſic ſcribantur in Martyrologio; Depoſitio, vel obitus D. N. Epiſcopi vel Archiepiſcopi noſtræ congregationis monachi.

Ex Libro Uſuum Ciſtercienſium cap. 101.

Quomodo hoſpes ſepeliatur.

XIV. „ Cum hoſpes nuntiatus fuerit obiiſſe, provideat Prior, qualiter anima commendetur; Hoſpitalis, qualiter apte præparetur, Prior vero quando viderit competere, mittat Sacerdotem cum collectaneo, & ſtola, & duos fratres cum cruce, & aqua benedicta, & lumine in abſconſa, & thuribulo; & quod voluerit ad deferendum eum in eccleſiam, cantando voce mediocri. Prior vero provideat, ne corpus ſolum, vel ſine lumine remaneat. Si interim officium, vel Miſſa pro defunctis cantatur, pro eo collecta ſecundo loco dicatur: ad aliam vero Miſſam eo loco dicatur, quo ſolent dici collectæ pro defunctis. Quacumque hora ſepulcrum paratum fuerit, poteſt ſepeliri etiam poſt refectionem.

XV. „ Tunc ſigno pulſato ordinantur fratres circa defunctum. Quando vero conventus eſt in labore, ad ſepeliendum mortuum non tenetur occurrere; minor campana bis tantum pulſetur.

XVI. „ Sacerdos vero, cui Cantor injunxerit, habens ſtolam ſuper cucullam; & ceteri, quos ipſe providerit, cum cruce, & aqua benedicta, & igne in abſconſa, & thuribulo, ordinati more ſolito compleant officium plane, ſcilicet non cantando; niſi forte Abbati viſum fuerit, pro reverentia perſonæ debere cantari. Quo expleto ſicut mos eſt, efferatur ad tumulum. Quo tumulato, ſi Cantor viderit expedire, interrumpat pſalmodiam, & dicat: *Requiem æternam*; deinde: *Chorus Angelorum*; poſtea: *Clementiſſime*. Quo finito, Sacerdos expleta collecta, quam dicit, dicat alte: *Pater noſter*; deinde, *Et ne nos*. *Requiem æternam*; *A porta inferi*: *Ne tradas Domine beſtiis animas*: *Domine exaudi orationem*: *Dominus vobiſcum*. Collectam: *Abſolve Domine*: & poſt eam: *Deus cujus miſeratione*. Qua dicta diſcedant.

XVII. „ Ab hoc obſequio poſſunt remanere infirmi, & minuti, & qui diverſis officiis deputati ſunt, cum neceſſe fuerit. Et ſciendum, quod omnes Presbyteri, & omnes Religioſi qui in hoſpitio moriuntur, deferuntur in chorum; & nullus alius, niſi Abbati viſum fuerit; & eorum exequiæ cantando fiunt; venia tamen ad *Clementiſſime* non petitur, nec ſeptem pſalmi poſt ſepulturam dicuntur; eo quod hæc tantum pro Monacho, vel Converſo, aut Novitio noſtri ordinis facienda ſunt. Fugitivis vero tam Monachis, quam Converſis in infir-

mi-

,, mitorio pauperum decumbentibus, detur habitus, ,, cum in extremis agere videbuntur, & deportentur ,, in infirmitorium Monachorum, ſi Monachi fuerint: ſi ,, Converſi, in infirmitorium Converſorum.

Ex Statutis Guigonis capite 41.

XVIII. ,, Simili etiam tenore ſancitum eſt, ut neminem ,, prorſus ſive intra, ſive extra eremum iſtam defunctum, ,, ſuo ſepeliant in cimiterio, niſi forte aliquem hujus pro- ,, poſiti hic obire contigerit. Sed & ceterarum Religio- ,, num ſi quis hic defunctus fuerit, quem ſua congregatio ,, hinc aſportare, aut neglexerit; hunc ſepelient: nomen ,, vero cujuſque in ſuo non ſcribent Martyrologio; nec cu- ,, juſque anniverſarium ex more facient.

XIX. Antiqua Carthuſienſium Statuta 1. part. cap. 49. n. 22. addunt: ,, Fundatores quoque domorum noſtrarum, ſeu ,, noſtras ædificantes eccleſias, ſed non eorum hæredes, con- ,, ſuevimus in noſtris cimiteriis ſepelire, quibus nihil pa- ,, cto aliquo promittetur. Epiſcopos etiam ſive noſtros, ,, ſive alios, & Cardinales, ſi elegerint in domibus noſtris ,, ſepulturam, fierique ſine incommodo noſtro quiverit, ,, poterimus ſepelire.

CAPUT XII.

De Sepultura Abbatis.

Ex conſuetudinibus S. Benigni Divionenſis cap. 15.

I. ,, SUper hæc omnia Domno Abbati ab hac vita de- ,, cedenti adduntur etiam hæc: Omnibus Sacerdo- ,, talibus veſtimentis poſt lavationem induitur, ac virga pa- ,, ſtoralis in ejus dextro brachio ponitur. Cantores verſuum ,, ſtationis ejus, qui ſunt quatuor, induti ſunt cappis; & ,, illi, qui portant eum ad tumulum, albis, *Verba mea* ,, unius anni curriculo pro eo dicitur, & præbenda ejus ,, integra in menſa majori per annum ſimiliter danda ad ,, eleemoſynam ponitur; & non ſolum apud nos agitur ,, hoc; ſed in cunctis Monaſteriis, & Cellis noſtris; & ,, xxx. Miſſæ in cunctis Monaſteriis, & Cellis noſtris pro ,, eo celebrantur; ſi tamen tot ſunt. Sacerdotes, qui ,, hoc explere poſſunt, exceptis illis octo, quæ ex debito ,, cunctis fratribus perſolvuntur. In anniverſario ejus ad ,, Veſperas, quæ ea vice cantantur in choro, priuſquam ,, proceſſio fiat ad S. Mariam v. candelabra accenduntur, ,, & tam ad officium, quam ad Miſſam omnia ſigna diu ,, pulſantur: Tractus a duobus Cantoribus cum cappis ,, canitur, xii. pauperes, interim dum Miſſa cantatur, in ,, hoſpitali pane, & vino, & carne reficiuntur; ſi tamen ,, eſt ea dies, in qua caro comedi debeat, aliud datur, ,, quod tantumdem valet, & unuſquiſque fratrum cantant ,, Miſſam pro ipſo ipſa die: qui vero pro tricenario can- ,, tat, collectam dicit ad Miſſam ſuam, & alii ſeptem ,, pſalmos.

II. Eadem videre eſt in MS. conſuet. Cluniacenſis Mo- naſterii, & apud Udal. l. 3. c. 32.

Ex Rituali MS. Beccenſis Monaſterii.

III. ,, Cum Abbas ægritudine laboraverit, de qua ſe ,, curari non ſperet, Confeſſorem vocet, quem voluerit, ,, & ei confiteatur, prout ſibi viderit expedire. Poſtea ,, vocetur conventus totus per ſignum ter pulſandum, & ,, fiat de eo per omnia, ſicut in libro continetur, in ,, quo de morientium, & mortuorum officiis pleniſſime ,, agitur: provideant autem Capellani ipſius, quod cum ,, anima cœperit in exitus ſui diſſolutione laborare, voce- ,, tur conventus per tabulæ pulſationem, quacumque hora ,, hoc contigerit, quia licet juxta antiquam Becci conſue- ,, tudinem hoc pro quolibet ſimplici clauſtrali de jure de- ,, beat fieri, multo magis tamen pro eo, qui pro ſe, & ,, pro omnibus, & ſibi commiſſis Deo redditurus eſt ra- ,, tionem. Quod ſi moram migrandi fecerit, poſt vii. ,, pſalmorum, & letaniæ decantationem, unus ex Leviticis ,, remaneat, & legat paſſionem Domini ſecundum qua- ,, tuor Evangeliſtas diſtinctam. Cum autem omnino ,, mortuus fuerit, provideant fratres ſeniores ſcilicet, ,, & ſapientiores domus, ut mittant ad Dominum terræ ,, ſub omni feſtinatione, cum literis ſigillatis ſigillo con- ,, ventus, continentibus mortem Prælati, & liberam peten- ,, tibus electionem. De obſequio autem ipſius ita debet ,, fieri. Si in camera ſua mortuus fuerit, debet præparari ,, lectum magnum de fœno in infirmeria, & ibi corpus cilicio ,, ſuperpoſito, & langello deponi, ſuperpoſitis ſtragula, ,, & coopertorio, & cuculla: & tunc debet tabula pulſari ,, ad convocandum conventum; ſic vidi fieri de Abbate ,, Willelmo. Poſtea deferatur in fleobotomariam, & ibi ,, lavetur honeſtiſſime, & provideat Camerarius, quod ,, habeat ſtaminean novam, & caligas, & nocturnales ,, ſine centone; ita honorifice veſtiatur, facie diſcooperta ,, ſemper: Secretarius provideat de amictu albo, & de ,, amictu parato ſuper caput poſitis, & de alba ſimplici, & ,, de caſula honeſta, & decenter corpore compoſito, & ,, ornato ſtola, & manipulo, & baculo paſtorali, mani- ,, bus ſupra pectus reverenter collocatis, impoſito fere- ,, tro corpus imponatur, abjecto operculo feretri. Pro- ,, videat etiam Secretarius, quod habeat tabulam magnam ,, præparatam in medio chori, tabulam videlicet, ubi po- ,, nuntur cappæ in majoribus feſtis, & unum magnum ,, pallium ſuper illam tabulam, & quatuor magnos cereos, ,, unum videlicet ad caput, alium ad pedes, tertium ad ,, dextram, quartum ad ſiniſtram. Et ita corpus a fratri- ,, bus in Monaſterium delatum ibidem ſolemniter pona- ,, tur, & nunquam ſit corpus ſine frequentia fratrum, & ,, totum ſervitium peragatur ibidem. Quo perfecto, in- ,, cipiatur pſalterium, & remanentibus ibidem junioribus ,, cum Magiſtro Novitiorum, ſecundum quod tempus, ,, vel hora poterit, dicant de pſalterio. Quacumque ho- ,, ra diei obierit, fiet, ſicut ſupra taxatum eſt. Si de ,, nocte obierit, ſimiliter; hoc tantum obſervandum eſt, ,, quod corpus erit in medio chori, uſque in diem tertium; ,, & provideat Secretarius de carbone, & incenſo abun- ,, danter circa corpus. Partiantur etiam vigiliæ ſecundum ,, conſuetudinem duabus noctibus, procurante Priore de ,, conſilio partis conventus ſanioris. Interim vocentur Ab- ,, bates vicini duo, vel tres, qui funeri ejus devotionis ,, ſuæ caritate munus impendant; & ejus interratio cum ,, omni fiat diligentia in capitulo, in ſepulcro videlicet ,, prædeceſſorum ſuorum: conventus totus non reveſtia- ,, tur, quia ſeptem pſalmos proſtrati omnes in choro pro ,, eo perſolvent.

Ex MS. conſuetudinibus Lyræ cap. 74.

Quid ſit agendum pro Abbate mortuo.

IV. ,, Primo capitulo obitus Abbatis Becci præcipitur ,, tricenarium, deinde annuale, & a ſingulis Sacerdotibus ,, ſeptem Miſſas, aliis tria pſalteria, aliis *DCCC. Pater* ,, *noſter*. Tertia die inhumatur; tempus poſt Miſſam matu- ,, tinalem, quæ cantatur ad majus altare, omnes ſunt in al- ,, bis ad Miſſam; & ad inhumandum ante dicturus Reſpon- ,, ſoria: illi vero, qui tenent chorum, quinque dicunt ,, Reſponſoria, etiamſi ſint Abbates; menſæ ſunt copertæ ,, die, qua inhumatur Abbas Becci, & pittantiam, & pa- ,, nem ſimilam, & geſtras, & nebulas habent primo die ,, obitus ſui.

Ex lib. Inſtitutionum capitulorum Generalium Ordinis Ciſtercienſis diſt. 10. c. 26.

De Abbate extra propriam domum defuncto.

V. ,, Si quis Abbas extra propriam domum obierit, ,, liceat Monachis ſuis, ſi voluerint, ad domum propriam ,, de authoritate Capituli generalis eum reportare. Et ſi ,, quis defunctus pro intolerabili fœtore ſuſtineri non po- ,, teſt in eccleſia, uſque dum Miſſam habeat, ſepeliatur ,, ipſo die; & in craſtino pro ipſo Miſſa celebretur in ,, conventu ab Hebdomadario, niſi proprietas alicujus ,, Sancti hoc impedierit; & a ſingulis Sacerdotibus pro eo ,, privatim celebretur, ac ſi eadem die traditus fuiſſet ſe- ,, pulturæ. Si vero corpus alicujus Abbatis defuncti ad ,, quamcumque Abbatiam Ordinis noſtri portari contigerit, ,, ad portam domus proceſſionaliter occurratur ei a con- ,, ventu, & in chorum Monachorum honorifice deportetur, ,, & circa ipſum nocte more ſolito vigiletur, & pro ipſo ,, in craſtino ſolemniter celebretur.

VI. Ex his obſervare debemus 1. Abbatum ſepulturam ,, in alterum, tertiumve diem dilatam fuiſſe. Cujus rei ,, antiquiſſimam praxim videre eſt in vita S. Columbæ Ab- ,, batis Hienſis un. 23. ſæc. 1. ,, (Poſt (cujus) egreſſum ſan- ,, ctæ animæ, hymnis matutinalibus terminatis ſacrum cor- ,, pus de eccleſia (in qua obierat) ad hoſpitium cum canora ,, fratrum pſalmodia reportatur, ubi etiam ternis diebus ,, totidem noctibus honorabiles exequiæ rite explentur, ,, quibus in Dei laudibus terminatis, ſanctum corpus mun- ,, dis involutum ſindonibus cum debita veneratione hu- ,, matur;) & in vita S. Ebrulfi Abbatis Uticenſis n. 24. ſæc. 1. quem defunctum ,, (fratres cum magna reverentia ,, in ec-

„ in eccleſia deportantes, diebus tribus, & noctibus, hymnos, & laudes Deo canentes, ſanctum illius corpus diligentes viſi ſunt cuſtodiſſe, expectantes conventum ſervorum Dei.) Idem conſtat ex vita S. Wolphelmi Abbatis num. 43. apud Boll. 22. April.; & ex vita S. Hugonis Abbatis num. 43. apud Boll. 29. April.

VII. Secundo, convocatos fuiſſe ad eorum exequias vicinos Abbates. Id non obſcure innuit locus citatus ex vita S. Ebrulfi: *Expectantes conventum ſervorum Dei;* ſed luculentum hac de re teſtimonium habemus in vita S. Frodobarti Abbatis Cellenſis n. 24. ſæc. 1. „ (Univerſis igitur ad uſus ſepulturæ pertinentibus elegantiſſime præparatis, ſupradictus Reverendiſſimus Pontifex *Abbatum Suburbanorum*, clerique, ac populi agmine circumſeptus ad B. Frodobarti exequias properat, cum adhuc ſacrum ejus corpus in cella chriſtiano more compoſitum, jaceret;) vide vitam S. Wolphelmi Abbatis n. 43. apud Bolland. 22. April.; & vit. S. Roberti Abbatis Moliſmenſis nu. 15. ibidem 29. April.

VIII. Tertio, Abbates cum veſte Sacerdotali ſepultos fuiſſe; hinc Sancti Bertilonis Abbatis S. Benigni, qui Sæculo IX. obierat, effoſſo temporibus Halinardi Abbatis, hoc eſt ann. 1045. Spicil. tom. 1. ſepulcro; „ (corpus ejus monachili habitu indutum, ſtola Sacerdotali auro texta ornatum,) repertum eſt ex Chronico S. Benigni p. 419. apud Bolland. 12. Febr. hinc „ (cum Domnus Georgius de Lucerna Monaſterii (Taurinenſis) Abbas eccleſiæ ſuæ ædificia repararat, ſanctiſſimi viri (Goslini) tumulum, in quo jacet, occurrit. Conſpicit itaque inſti, ac piiſſimi Patris epitaphium, corpuſque pallio, corona, quam mitram dicimus, & baculo *more majorum* decenter contectum;) inſit Anonymus in hiſt. Inventionis S. Goslini Abbatis Taurinenſis. Similiter in Monaſterio noſtro S. Germani a Pratis anno 1656. inventum eſt Venerabilis Guillelmi Abbatis cognomento Epiſcopi anno 1418. defuncti corpus incorruptum, Monaſticis, & Pontificalibus indutum, cum annulo in digito. Ita etiam S. Poppo Abbas Stabulenſis, teſte Everelmo in ejus vita nu. 61. apud Boll. 25. Jan. defunctus „ (Sacerdotalibus inſulis, ut ſacris adſtare altaribus ſolebat, veſtitus .... alba etiam & caſucula ſanctum illud corpus fratres curabant veſtire.) Vide vit. S. Stephani Abbatis Obazinenſis. An vero iſte ritus paſſim ubique receptus fuerit, certo affirmare non poſſum, præcipue cum olim quamplurimi extiterint Abbates non Sacerdotes, quos Sacerdotalibus veſtire conſonum non foret. Certe cum an. 1636. cryptas eccleſiæ S. Germani Autiſſiodorenſis luſtraret Dominicus Seguieros Epiſcopus, repertum eſt corpus Abbonis Monachi, & Abbatis ejuſdem Monaſterii, ac poſtea ejuſdem urbis Epiſcopi in eadem eccleſia poſt ſæculum IX. medium ſepulti, „ (cilicio indutum, ſuperpoſito habitu monachili, quem nunc froccum vocant, eadem omnino forma, quo noſtro tempore Patres reformatos ejuſdem Cœnobii indutos videmus,) inquit in ſuo verbali proceſſu idem Dominicus Seguierus. Similites & S. Bethonis ſæc. X. defuncti corpus „ (hujuſcemodi indutum cuculla, ſive flocco, quo S. Abbonis corpus, cilicio aſpero ſubtus adhærente,) ubi nulla veſtis Sacerdotalis mentio fit. Certum tamen eſt, Sacerdotes ante hæc tempora cum Sacerdotalibus ſepultos fuiſſe, ſaltem aliquibus in locis.

IX. Præter veſtes Sacerdotales nonnulli oblatas, ſive hoſtias non conſecratas in defuncti Abbatis tumulo includebant, teſtatur liber 1. Miraculorum S. Othmari Abbatis c. 3. ſæc. 3. part. 2. in cujus ſepulcro „ (ſub capite, vel circa pectus viri Dei quædam panis totulæ, quæ vulgo oblatæ dicuntur, ita illæſæ, atque ab omni corruptione extraneæ ab Epiſcopo inveniebantur;) & Anonymus in vita Sancti Cuthberti Epiſcopi Lindisfarnenſis lib. 4. apud Boll. 2. Mart. „ (A navigantibus ad inſulam noſtram delatus, toto corpore lavato, capite ſudario circumdato, *oblatis ſuper ſanctum pectus poſitis*, veſtimenta Sacerdotalia indutus in obviam Chriſti calceamentis ſuis præparatis, in ſindone cerata curatus, animam habens cum Chriſto gaudentem, corpus incorruptibile requieſcens, & quaſi dormiens in ſepulcro lapideo honorabiliter in baſilica depoſuerunt.) Poſtea etiam in detectione ſacri ejus corporis ann. 1104. facta, prætes „ (pallium, dalmaticam ex purpura, & linteamine, (invenerunt) pectinem eburneum, forcipes, altare argenteum, corporale cum patena, etiam calicem parvum quidem, ſed materie & opere pretioſum; cujus inferior figuram Leonis ex auro puriſſimo habens, geſtat dorſo lapidem onicinum arte pulcherrima cavatum,) uti in libro Tranſlationis. Sed hæc omnia forte non tam propter Abbatialem, quam propter Epiſcopalem ejus dignitatem. Præterea narrat Cyrillus Scytopolitanus de magno Euthymio Abbate in ejus vit. num. 111. tom. 2. Mon. Eccleſ. Græc., quod poſt ejus mortem Patriarcha Hieroſolymitanus ejus corpus „ (In ſacro loculo depoſuerit ante, ut numquam poſſet amplius aperiri, nec ulla, vel parva hinc auferri reliquiarum viri portio. Porro impoſita, *inquit*, tabula *urnam* deſuper quaſi ad pectus defigit.)

X. Olim una cum mortuis ſepeliebantur vaſe teſtacea carbonibus plena, cujuſmodi inventa ſunt nonnulla in Monaſterio S. Dionyſii in Francia, ac in parte clauſtri, quæ eſt eccleſiæ contigua, & in Monaſterio S. Germani a Pratis, una cum ſarcophagis gipſeis ad limen eccleſiæ poſitis.

XI. Notandum etiam, quod de Sancto Mauro refert Fauſtus in ejus vita apud Boll. 25. Jan., quod nimirum epiſtolam ſibi a Sancto Benedicto miſſam tumulo inferri præceperit; cujus exemplo „ (quaſdam litteras exhortatorias a Venerando Abbate Richardo olim de caritate S. Poppani conſcriptas, una cum calice pectori ejus ſuperpoſuere) ejus diſcipuli; vid. vit S. Hiltrudis num. 7. ſæc. 3. part. 2. pag. 423.

XII. Quarto, circa ſepulturæ locum obſervandum, ſingulare fuiſſe jus Abbatum ſepeliri in eccleſia, aut ſaltem in oratoriis; cum alii communites Monachi in cœmeteriis extra Cœnobii clauſtra conſtitutis inhumarentur. Ita S. Lupicinus Abbas Condatiſcenſis, teſte Gregorio Turonenſi lib. de vit. Pat. c. 1. *intra Monaſterii Baſilicam eſt ſepultus;* ita S. Martius Abbas, ut idem refert c. 3. „ (cum ſummo honore ablutus, digniſque veſtimentis indutus, infra oratorium Monaſterii eſt ſepultus;) ita S. Pater Benedictus referente alio Gregorio lib. 2. Dial. Magno ſcilicet, in oratorio, quod ipſe in honorem S. Johannis Baptiſtæ conſtruxerat, ſepulturam accepit; ita S. Maurus, ut ſcribit Fauſtus in ejus vita n. 70. ſæc. 1. *in Baſilica S. Martini ad dextram partem altaris* ſepultus eſt; S. Ebrulfus Abbas Uticenſis ibid. *in Baſilica S. Petri Apoſtolorum Principis, quam ipſe ex lapidibus ædificaverat*, ex ejus vita nu. 25. S. Romanus S. Benedicti Magiſter in ſua ipſius Baſilica ex ejus vite n. 6. Idem videre eſt de S. Gallo Abbate in ejus vita, authore Walfrido c. 33. de S. Geremaro in ejus vita nu. 26., de S. Serenico in ejus vit. n. 17.; de S. Gisleno in ejus vita n. 17.; de S. Humberto in ejus vita n. 3. ſæc. 2.; de S. Auſtreberta Abbatiſſa in ejus vita n. 20.; de S. Thoma Abbate Farſenſi in ejus vita n. 10. de S. Leufredo in ejus vita n. 25.; de S. Wandone Abbate Fontanellenſi in ejus vita; de S. Gonrado Abbate in vita S. Hiltrudis n. 10.; de S. Alberto Abbate Gambronenſi in ejus vita n. 17. ſæc. 3. de S. Adalardo in præfatione S. Gerardi ad lib. 1. Mirac. ejus; de Venerabili Vala ejus fratre in l. 2. de ejus vita c. 23. ſæc. 4.; de Ingelardo Abbate Centulanſi in Harinlphi Chron. l. 3. c. 32.; & de multis aliis, quibus referendis, ne forte nimius ſim, ſuperſedeo.

XIII. Quamvis nonnullos legamus, qui humilitatis gratia, aut quacumque alia de cauſa, extra eccleſiam ſepulturam elegerint. Ita S. Angilbertus, ut ſcribit Hariulphus in Chron. Centul. lib. 2. c. 12. Spicil. tom. 4. „ (ante portam majoris eccleſiæ ſepelitur. Locus autem ipſius ſepulturæ ita aditui eccleſiæ proximus eſt, ut a nemine Baſilica ingredi poſſit, qui non ſanctam corporis ejus tumbam calcaret, ubi, ſicut paulo ſuperius dictum eſt, humilitatis obtentu poni ſe popoſcerat &c.;) ſed quod de Gervino ejuſdem Cœnobii Abbate piiſſimo ſcribit, ſupremam profecto ſpirat humilitatem: hic nimirum a ſuis interrogatus, quo loco ſepultura donari eligeret, reſpondiſſe fertur: „ (ſcio, inquit l. 4. c. 35. quia non facietis; verum ſi faceretis, magnum mihi proveniret inde ſcelerum remedium. Nectentes pedi meo reſtem, trahite me, & projicite in ſterquilinium in medio platearum, quia non meliori dignum me credo ſepulcro.) Ita de S. Wigberto Abbate Fritislarienſi Lupus Ferrarienſis refert, quod eſſet „ (corpus illius ante eccleſiam in conditorio nullius ambitionis, ibique per aliquot annos quieverit.)

XIV. Poſtea vero Abbates ſepulturæ locum in clauſtro Monaſterii ſibi delegerunt, quod jam ſæculo Chriſti octavo factum fuiſſe patet ex vita S. Walfridi Abbatis Palatiolenſis in Etruria, hic enim morti proximus inter alia ad fratres: „ (In medio clauſtro Monaſterii, *inquit*, ibi me ſepelite,) & ita poſt eum S. Johannes Abbas Parmenſis ex ejus vita n. 15. ſæc. 5.; Manſo Caſſinenſis ex Leone Hoſtienſi l. Chron. cap. 19.; Giſo, & Leonas Piſcarienſis ex Chron. Piſcar., atque Hugo Corbejenſis in clauſtro ſepulti ſunt.

XV. Tandem ſucceſſu temporis communis ſepulturæ Abbatum locus fuit in capitulo, ut videre eſt in Rituali Beccenſis, & in Chronico ejuſdem Monaſterii ad calcem operum Lanfranci a noſtro Dachetio vulgato. Hujus ritus exem-

plum

plum nullum ante ſæculum nonum reperi. Hoc autem tempore Angeſiſus Abbas Fontanellenſis legitur „ (cum „ fletu maximo tumulatus extra Baſilicam S. Petri ad „ aquilonarem plagam, in portícu, in qua fratres con„ ventum celebrare ſoliti ſunt, ac conſultis Deo dignis „ curas accommodare.) Sæculo inſequenti in Caſino; Chron. Caſſ. „ (Sanctus Martyr Chriſti Bertharius juxta „ eccleſiam S. Benedicti in capitulo fratrum ſepultus legi„ tur,) apud Leonem Hoſtienſem, qui idem de ſucceſſore ejus Baſſetio eſſerit. Eodem ſæculo in Monaſterio Croylandenſi „ (obiit Abbas Egelricus ſecundo Nonas Au„ guſti, & in capitulo ſepultus eſt,) ut ſcribit Ingulphus, qui idem tradit de alio Egelrico ad annum 992, de Godrico ad an. 1017; de Brichtmero ad an. 1048.; & de Wulgero ad an. 1052. Denique ſæculo XII. nimirum an. 1152. Oldrius Abbas Piſcarienſis *tumulatus fuit in capitulo ejuſdem Eccleſiæ*, referente Chronographo Piſcarienſi 3. Spicil. tom. 5. p. 449. Et apud Ciſtercienſes in capitulis ſepulturæ locum habebant Abbates, ex libro Inſtitutionum capit. Gener. Ord. Ciſterc. diſt. 10. c. 25.

Gosfridus Abbas Andrenſis Monaſterii ante oſtium capituli ſepulturam accepit. In ipſa enim eccleſia a Deo conſecrata nullus umquam Abbas conſuevit tumulari, ſed in clauſtro, vel in capitulo conſtat omnes, ſicut vidimus, & audivimus, ſepeliri, Spicil. tom. 9. p. 437.

C A P U T XIII.

De ſuffragiis pro defunctis, deque ſocietatibus apud veteres Monachos.

I. INter alia veterum Monachorum officia, quibus ſeſe fraterna dilectio in Monaſteriis invicem conſolatur, recenſeri merito poſſunt quæ pro mortuis ſolebant impendi ſuffragia; ex quibus celebre eſt, quod tertio, ſeptimo, trigeſimo, & anniverſario depoſitionis die offerebatur pro defunctis ſacrificium: ex antiquis nonnulli tertium, nonnum, & quadrageſimum diem celebrabant, ut patet ex vita S. Theodoſii Cœnobiarchæ n. 27. apud Boll. 21. Jan. „ (Jubet autem Pater omnia ipſi fieri, quæ lex „ vult fieri mortuis; tertianas, inquam, novenas, & con„ ſequenter etiam quadrageneas;) de quibus vide Menardi notas in concord. Reg. c. 7. §. 11. Sed præter hæc ſuffragia, quæ aliis Chriſti fidelibus ſolebant una cum Monachis eſſe communia; plurima ex lege Monaſterii invicem caritatis obſequia ſibi impendebant, quo defunctorum fratrum animæ ad refrigerii ſedem citius pervenirent, de quibus jam nonnullorum Monaſteriorum conſuetudinem referimus.

Ex concordia Dunſtani cap. 12. ubi præter eas, quas ipſe depoſitionis die pro defunctis Deo offerri preces decernit, hæc ſubjicit.

II. „ Dehinc per ſeptem continuos dies plenarie agatur „ vigilia, offerentibus cunctis ad matutinalem Miſſam, „ & omnibus horis regularibus finitis, unum ex præſcri„ ptis proſtrati canant pſalmum, ſequente oratione. Exin„ de uſque ad trigeſimum diem, more ſolito, cum tribus „ lectionibus agatur vigilia, offerente uno choro ad Miſ„ ſam; trigeſimo vero die iterum plenarie. His tamen „ xxx. diebus quotidie Sacerdotum unuſquiſque ſecretis „ oratorii locis ſpecialiter pro eo Miſſas celebret: Diaco„ ni vero pſalterium ex integro. Subdiaconi quoque quin„ quagenarium devotiſſime pſallant; ſi autem occupati „ una die nequiverint, alia perſolvant: mittant etiam „ epiſtola ad vicina quæque Monaſteria, ejuſdem depo„ ſitionis denunciatura diem &c.

Ex B. Petri Damiani opuſc. 15., quod eſt de ſuæ congregationis inſtitutis.

Cap. XII. De pietate erga defunctos.

III. „ Illud etiam ſilentio præteriri dignum eſſe non „ ducimus, quia cum frater quiſpiam ex noſtris obierit, „ qui videlicet nobiſcum degunt; pro eo unuſquiſque ſe„ ptem dies jejunat, ſeptem diſciplinas cum millenis ſco„ parum ictibus accipit, ſeptuagintas metanæas facit; tri„ ginta inſuper pſalteria ex more decantat; & unuſquiſ„ que Sacerdos ſeptem Miſſas illi pro ſua perſona perſol„ vit, ſalvo eo, quod continuis quoque triginta diebus „ pro eo Miſſarum ſolemnia in conventu communiter ce„ lebrantur. Hæc igitur hujus loci regula nulla voti va„ rietate poſtponitur: hæc conſuetudo circa defunctos di„ ſtricta prorſus, & inviolabili ſemper obſervatione tene„ tur. Si autem quis fortaſſe novitius, vel quolibet mo„ do junctam pœnitentiam morte præventus conſumma„ re non potuit, mox ut ad fratrum notitiam ejus paſſi„ o pervenerit; cum magno fervore tota pœnitentia, „ parili facta inter eos diviſione, ſuſcipitur; & quanta„ libet ſit, brevi ſpatio per diverſos afflictionis modos „ avanter expletur.

Ex ſtatutis Lanfranci cap. 24.

IV. „ Septem plena officia pro eo in conventu agant, „ triginta diebus: *Verba mea*, & ad omnes horas: *Voce „ mea* pro eo dicant: Singulariter unuſquiſque, quantum „ Abbas præcepit, pro anima ejus faciat; triginta quo„ que diebus, aut pluribus, ſi Abbas ordinaverit, pa„ nem unum cum potu, & regularibus cibis Eleemoſy„ narius accipiat.

Ex litteris S. Geraldi Abbatis Silvæ-majoris.

V. „ Cognoſcant omnes tam præſentes, quam ſubſe„ cuturi, quod ego Geraldus Abbas S. Mariæ Silvæ-ma„ joris quamvis indignus, utilitati vivorum, & mortuo„ rum conſulens, communi totius congregationis conſi„ lio ſtabilivi, & ut in æternum permaneat, litteris man„ dari præcepi. Si quis noſtræ congregationis deceſſerit e „ ſæculo, nobiſcumque ſepultus fuerit, uſque ad annum „ panis, & vinum pro eo tribuetur; & uſque ad trigin„ ta dies ab omnibus Miſſæ, & vigiliæ mortuorum com„ muniter celebrabuntur: ita autem, ut priores ſeptem „ Miſſæ, & vigiliæ ſolemniter, pulſatis omnibus ſignis, „ perſolvantur. Sacerdotum vero unuſquiſque pro eo ſe„ ptem Miſſas perorabit: qui Sacerdos non eſt, tria pſal„ teria: qui ad pſalterium nondum pervenit, uſque ad „ dies triginta ſeptem pſalmos quotidie cantabit: qui au„ tem neſcit, ſepties quotidie *Miſerere*: qui vero nec „ *Miſerere*, ſepties quotidie *Pater noſter* ..... Si autem „ duo, vel etiam plures ſimul moriantur, inſimul omnes, „ quaſi unus, ponantur: Quod ſi infra duos dies, vel „ quatuor, vel etiam amplius deceſſerit, inſimul utriſque „ poſitis, quod uni in principio minuatur, fineto alterius „ officio reſtituetur. Omnis autem congregatio primis ſe„ ptem diebus ante altare, poſt capitulum pſalmos pro„ ſtrata cantabit.... Si vero in cella, quæ a monaſte„ rio longe, ſit aliquis obierit; totum pro eo, quod „ pro præſenti, perſolvetur; excepto, quod panis, & „ vinum in cella, ubi obierit, uſque ad annum, ſicut „ jam dictum eſt, in eleemoſyna conſtituetur.

Ex Udalrico l. 3. conſ. Cluniacenſium c. 29.

VI. „ Ipſo vero die, quo defunctus ſepelitur, omnes „ Sacerdotes cantant Miſſam pro eo. Inſequente autem „ die quicquid ad cœnam panis, aut vini remanſerit, ad „ eleemoſynam pro eo datur. Inchoatur & ſeptenarius „ ejus, & tricenarius. Septenarius ita, ut per ſeptem dies „ officium, & miſſa cantetur e conventu pro eo genera„ liter. Tricenarius vero ita, ut per triginta dies detur „ ad eleemoſynam ejus præbenda plena, cum fabis, & „ generali; & pſalmodia, quæ dici ſolet poſt Matutinum, „ & pſalmus *Voce mea*, qui dici ſolet ad omnes horas, „ tunc pro eo dicatur, & *Verba mea*, & xxx. Miſſas pro „ eo cantandas e ſex Sacerdotibus, Priore incipiente, „ quorum unuſquiſque cum ſuas finierit, in capitulo pro„ nunciat, ut alius incipiat in craſtino; quod numquam „ intermittitur pro qualibet feſtivitate, exceptis per an„ num quinque diebus, ideſt in Nativitate Domini, in „ ejus Reſurrectione, & in illis tribus diebus, qui eam„ dem Dominicam Reſurrectionem antecedunt......Et „ de cetero quoties venerit anniverſarius ejus, iterum „ præbenda ſua dabitur ad eleemoſynam. Miſſa vero, „ quæ tunc cantanda eſt pro illo, aliquando aliqua im„ peditur feſtivitate; quæcumque tamen proxima cantan„ tur pro defunctis, non minus pro illo, quam pro aliis „ cantantur; ſed ea pſalmodia: *Verba mea* non differtur.

Caput XXX. Si quis obierit in aliqua cella.

VII. „ Frater, qui ad aliquam cellam propriam miſ„ ſus ibi obierit, ibi quoque habebit triginta Miſſas, „ quarum ſupra memini. Et cum ad nos venerit brevis „ ejus depoſitionis, agitur pro eo officium, & miſſa, ſi„ gnis omnibus pulſatis, & de reliquo utrimque, & ibi „ ubi ſepultus eſt, & apud nos agendus eſt eodem „ modo ejus ſeptenarius, ejus tricenarius, & anniverſa„ rius ejus. Nimirum tam in Miſſis, pſalmis, orationi„ bus, & eleemoſynis, ut ex MS. conſ. patet.

Co-

Digitized by Google

Caput xxxi. Quid agatur pro quolibet fratre in ſingulis obedientiis.

VIII. „ Ut autem ſciat, quod verum eſt, quid fiat in cellis noſtris pro quolibet fratre, qui apud nos, vel alibi obierit, non facile dixerim; niſi quando brevis evenerit, agitur officium, & quicumque Sacerdos eſt, cantat Miſſam pro eo, & qui non eſt Sacerdos, quinquaginta pſalmos, aut toties orationem Dominicam. Tamen rara ſunt loca illa in quibus præbenda non detur pro eo: Nam & in quibuſdam datur ſeptem diebus, in quibuſdam etiam triginta, & ſemper in anniverſario ejus: hoc totum diſpoſitum eſt, & ordinatum per Dominum Abbatem, ſecundum quod ipſe cognovit poſſibilitatem, & facultatem cujuſque loci.

IX. Eadem, aut ſaltem fere eadem legere eſt in MS. conſuet. Cluniacenſ., & S. Benigni c. 15. licet verbis aliquantiſper immutatis.

Ex Chronico Piſcarienſis monaſterii lib. 3. tom. 5. Spicilegii p. 498.

X. „ Oldrius Abbas Piſcarienſis erga defunctos fratres ita erat ſollicitus, ac ſi unuſquiſque moriens eſſet germanus ſuus; & inſtituit, eaque in capitulo coram omnibus fratribus corroboravit, ut pro unoquoque fratre defuncto fiat centenarius hoc modo: ut a die obitus uniuſcujuſque fratris juſtitia de pane, & vino, & ceteris cibis quotidie in menſa Abbatis ponatur pauperibus tribuenda: In officiis defunctorum prima oratio & ad capitulum pſalmus, & oratio uſque ad centeſimum diem pro eo dicantur: in ſeptimo namque, triceſimo, & centeſimo die ſolemnes vigiliæ, & Miſſæ cum pulſatione ſignorum agantur, & pſalteria dicantur ab univerſis ipſius cœnobii fratribus, ſicut in die depoſitionis ejus.

XI. Obiit autem prædictus Oldrius ann. 1152. cum præfuiſſet monaſterio Piſcarienſi an. 23. menſ. 8.

Ex Lib. Uſuum Beccenſis monaſterii.

De monacho clauſtrali, & de non clauſtrali.

XII. „ Pro monacho clauſtrali quando defungitur, ſic agitur: quandiu corpus eſt ſuper terram; quicquid pro defunctis agitur, tam privatim, quam in conventu in pſalmis, Miſſis, & ceteris agendis, pro illo fit ſingulariter. Si vigilia dicenda eſt in conventu, omnia ſigna pulſentur, & ſingulariter pro eo una collecta dicitur: a ſingulis tres Miſſas ſingulares; ab aliis pſalterium; quinquaginta pſalmos pro Miſſa: privatum tricenarium, panem in refectorio; *Voce mea* dicetur xxx. diebus; brevia fiunt pro eo. Tricenarium in conventu, hoc eſt vii. officia plenaria, & xxx. diebus orat. *Inclina Domine*. *Verba mea* unoquoque die, ideſt agenda mortuorum cum Miſſa. Si ea hora obierit, ubi oporteat eum cuſtodiri, a toto conventu cuſtodietur per diſpoſitas vigilias, ut dictum eſt. Sacerdotes debent ei xxx. Miſſas; alii decem pſalteria; qui pſalmos neſciunt, *Pater noſter* mille quingentas.

XIII. „ Pro non clauſtrali, ſi moritur in domo infirmorum, ſicut diximus ſupra, fiet, quandiu fuerit ſuper terram. Ceterum in poteſtate Abbatis erit, quomodo fiat poſt ſepulturam; ſi juſſerit, omnia ſupradicta fiant, quemadmodum pro clauſtrali: Sin autem, a ſingulis unam Miſſam tantum, vel quinquaginta pſalmos, brevia, tricenarium in conventu. In martyrologio ſcribitur. *Voce mea* non dicitur, nec tricenarium privatum, neque panem habebit &c. Clauſtralis habetur, qui vel ſemel in clauſtrum, & in eccleſiam pedibus propriis venerit.

Ex MS. conſuetudinibus Lyra C. LXXII,

De monacho clauſtrali, qui etiam ſemel fuit in clauſtro.

XIV. „ Clauſtralis monachus habetur, qui ſemel in clauſtrum, & in eccleſiam propriis pedibus venerit. Pro monacho clauſtrali, quando defunctus eſt, ſic agatur: Quandiu corpus eſt ſuper terram, quidquid pro defunctis tam privatim, quam in conventu in pſalmis, Miſſis, & ceteris agendis, pro eo fit ſingulariter: a ſingulis Sacerdotibus tres Miſſæ dicuntur ſingulariter, & xxx. pluraliter; ab aliis undecim pſalteria, quinquaginta pſalmi pro Miſſa, ab aliis ter mille, terque centies *Pater noſter*, hoc eſt centum pro Miſſa: privatum tricenarium habet, & commune, panem in refectorio xxx. diebus, *Voce mea* ad Veſperas dicitur pro eo diebus feſtis, breves fient pro eo.

C. LXXIII. De monacho non clauſtrali.

XV. „ Pro monacho vero non clauſtrali, ſi moritur in domo infirmorum, ſicut ſupradictum eſt, fient omnia, quandiu fuerit ſuper terram. Cæterum in poteſtate Abbatis erit quomodo fiat poſt ſepulturam; ſi juſſerit, omnia ſupra dicta fient, ſicut pro clauſtrali; ſin autem, a ſingulis una Miſſa tantum dicetur: in Martyrologio ſcribetur.

Ex Libro Uſuum Ciſtercienſium cap. XCII.

XVI. „ Quidquid vero pro eo fit, antequam terræ tradatur, erit extra debitum, quod ei debetur: hoc eſt autem debitum, ut collecta pro eo dicatur in conventu ad officium defunctorum in Veſperis, & Laudibus uſque ad trigeſimum diem: ſcilicet *Deus cui proprium eſt*, & hæc eadem in Miſſa quotidiana diebus totidem repetatur. Quibus finitis, trigeſima die commemorante Cantore abſolvatur in capitulo, & tunc conjungatur in collectam, ſcilicet; *Omnipotens ſempiterne Deus, cui numquam*. Et ab unoquoque Sacerdote tres Miſſæ privatim; & ab unoquoque Clerico pſalterium; & qui ipſum ignorant, centies quinquagies: *Miſerere mei Deus*; qui etiam ipſum ignorant, toties *Pater noſter* dicant. Si quis noſtri Ordinis ad quamlibet Abbatiam noſtri Ordinis ſupervenerit, & ibi obierit: tantum pro eo agatur, ac ſi illius domus profeſſus fuiſſet, nihilominus tamen pro eo in propria domo agetur.

XVII. „ Tempore Ciſtercienſis capituli ſequenti die poſt Exaltationem ſanctæ Crucis, poſt ſermonem habitum in capitulo, cum devotione ſtantibus omnibus, ab eo, qui capitulum tenet, abſolvantur defuncti noſtri, ita dicente *Animæ fratrum, & familiarium noſtrorum hoc anno defunctorum requieſcant in pace*; & reſpondentes omnes: Amen; dicant: *De profundis*; & poſt flectentes genua, etiam Dominicis diebus, dicant: *Pater noſter*; & qui præſidet dicat: *Et ne nos inducas in tentationem: A porta inferi: Dominus vobiſcum: Oremus, Deus veniæ largitor* &c., & in fine poſt *Dominus vobiſcum*, *Requieſcant in pace*: *Amen*. Eodem modo fiat abſolutio xi. Cal. Octobris in unaquaque Abbatia Ordinis noſtri, commemorante Cantore; & eodem die ad Veſperas incipiatur ſolemne tricenarium, niſi forte in craſtino dies præcipui jejunii, vel Dominica dies occurrerit: quod cum contigerit, abſolutio quidem non differtur; ſed in die S. Mauritii, niſi forte & ipſum dies Dominica ſequi debuerit; ad Veſperas incipiatur ſolemne tricenarium, & ſequens dies, quæ tunc prima erit tricenarii, ſolemniter agetur. Poſt abſolutionem defunctorum proſequatur, qui capitulum tenet, & dicat, quid amplius pro eis fieri debeat. Et hoc eſt debitum: Tres præbendæ omni die in unaquaque noſtri Ordinis Abbatia: ab unoquoque etiam Sacerdote viginti Miſſæ infra annum; a ceteris decem pſalteria, ab iis, qui pſalterium neſciunt, mille quingentis vicibus: *Miſerere mei Deus*, vel toties *Pater noſter*.

XVIII. „ In quibus omnibus, ſi priuſquam perſoluta fuerint, de parentibus, ſeu de familiaribus noſtris, vel etiam de fratribus noſtri ordinis aliquis obierit, recipi poterit, niſi forte ea aliquis per negligentiam ſuam nondum perſolverit. Si quis tamen quamvis adhuc debito teneatus capituli, vel etiam aliis temporibus, quandiu debet aliquam Miſſam pro defunctis, de præſenti ſolemnitate ex devotione cantare voluerit, non ei reputabitur pro negligentia. Et ex quo hæc abſolutio facta eſt, unuſquiſque quod fratribus ſuis debet, non expectato reditu Abbatum de capitulo, devote, ut Dominus cuique dederit, ſolvere ſatagat.

XIX. „ Et cum Abbates de Ciſtercienſi capitulo venerint, prima die, qua in ſuo quiſque fuerit capitulo, ad admonitionem Cantoris iterum abſolvantur cum flexione genuum etiam Dominicis, & feſtis diebus. Omnibus quoque tricenarii diebus collecta tricenarii pro eis in conventu, exceptis xii. Lect. diebus tam ad Miſſas, quam ad officia dicatur. Super hæc omnia Miſſa una quotidie, excepto Natali Domini, Paraſceve, Sabbato Paſchæ, & ipſo die Paſchæ, & Pentecoſtes, tam pro eis, quam pro aliis omnibus de ordine noſtro, qui ab hoc ſæculo migraverunt, vel quotidie migrant, dicatur.

Ex

Digitized by Google

Ex Statutis Guigonis c. 14.

De cura mortuorum.

XX. „ Ab ipſo autem ſepulturæ die uſque ad triceſimum quotidie pro eo, non tamen in conventu, Miſſa cantatur, & prima in agendis oratio ei ſpecialiter deputatur; notatoque in Martyrologio obitus ejus die, ſemper anniverſaria in conventu pro eo Miſſa hyeme poſt, æſtate ante primam celebratur. Eo autem die, quo defunctus ſepelitur, cellas fratres tenere non coguntur; & conſolationis gratia, bis, niſi præcipuum jejunium fuerit, ſimul veſcuntur. Et hoc ſciendum, quod ſine ulla perſonarum acceptione, pro omnibus defunctis noſtris, idem & par officium faciamus, nihil pro monacho, plus quam pro Laico, vel pro Prælato, quam pro ſubdito. Pro benefactoribus vero noſtris, excepta aſſidua commemoratione, quæ fit ſemper in precibus eccleſiaſtici officii, penultima in omnibus agendis oratio dicitur, & per ſingulas hebdomadas, tam pro eis quam pro omnibus hujus loci habitatoribus, & univerſaliter pro cunctis fidelibus defunctis ab Hebdomadario, æſtate ante Primam, hyeme poſt, Miſſa una cantatur.

Ex Declarationibus Caſſinenſium ad Reg. c. 73.

XXI. „ Cum itaque aliquis monachus, commiſſus, vel novitius peracto curſu hujus labilis, & ærumnoſæ vitæ ſpiritum Domino Creatori ſuo reddiderit, ut charitas viventi exhibita, etiam defuncto ſervetur; volumus, ut in loco, ubi frater in Domino requieverit, vel ſepulturæ traditus fuerit, officium totum perſolvatur ſecundum rubricam Romanæ curiæ in die funeris. Celebretur etiam Miſſa ſolemniter, ſi fieri poteſt, & tempus permiſerit; alias ſequenti die. Die quoque vigeſimo, & trigeſimo, & anniverſario depoſitionis ſemel tantum Miſſa conventualiter cantetur cum ℟. *Libera me Domine*, cum verſibus ſuis, & oratione, ſicut moris eſt. Pater vero monaſterii ipſius, in quo defunctus eſt frater, ſcribat ceteris patribus congregationis, notificando diem dormitionis in Domino, & nomen fratris defuncti omnino: nec prætermittatur ex negligentia, prout nonnulli faciunt in detrimentum animæ ſuæ, & proxime defuncti. Qui Patres habita notitia fratribus denuntiet, errectius eis animam fratris ipſius defuncti commendando, & quam primum fieri poterit, ſinguli in ſuis monaſteriis conventualiter celebrari faciant Miſſam pro defuncto fratre, aut pluribus, ſicut nunciatum eis fuerit.

XXII. „ Et quia olim Sacerdotes triginta Miſſas pro quolibet defuncto fratre dicere tenebatur: quia nunc Deo propitio tantum crevit congregatio noſtra, & conſequenter quolibet anno numerus defunctorum, ad tollendum ſcrupulum de mentibus fratrum, declarantes ordinamus, ut ſinguli Sacerdotes in triginta Miſſis ad participationem tantum hujuſmodi defunctos admittant, memoriamque faciant expreſſe, vel ſecrete. Ceteri autem monachi, & Commiſſi in ſuis officiis mortuorum, uſque ad triginta dies idem faciant. In monaſterio tamen, in quo aliquis requieverit frater, dicantur triginta Miſſæ, pro animæ ejus remedio, quarum diſtribuendarum cura ſit Sacriſtæ ejuſdem monaſterii.

XXIII. „ Et quia poſt precum emiſſionem, ad extinguendos purgatorii cruciatus multum confert eleemoſyna, ordinamus, quod in monaſterio, in quo frater deceſſit, ponantur quotidie in loco, ubi ſedere ſolitus erat ad menſam in refectorio, omnes cibi, & vinum, ſicut ſingulis fratribus datur, ac ſi viveret. Quæ poſtmodum dentur in eleemoſynam alicui pauperi, vel pluribus pro anima ipſius defuncti, aut tantumdem, ſicut Superior ordinaverit, uſque ad triginta dies, nulluſque ſedeat in loco illo: ſed vacuo remanente apponatur crux parva lignea ſuper menſam juxta locum vacuum, in memoriam fratris defuncti, ut fratres memoria mortis compuncti, & pro fratre ferventius orent, & ad perfectius vivendum excitentur.

Ex Conſtitutionibus Congregationis Olivetanæ, in Capitulo generali anni 1564. determinatis, prima parte.

Caput XXI. De memoria defunctorum.

XXIV. „ Meminiſſe debent omnes, quod Scriptura divina dicit: Eadem menſura, qua menſi fueritis, remetietur vobis: quare ſi obſequia orationum defunctis libenter præſtiterimus; nobis quoque, qui reſidui poſt hanc vitam e ſuperſtitibus auxilia impendi non dubitabimus, ea propter ut unuſquiſque certo ſciat, quid valeat quando orandum pro defunctis ſit; ordinem rei ſtudioſe apponimus: ut abſoluto Capitulo, tam generali, quam intermedio, ſtatim cum ad loca ſua pervenerint Prælati, ordinent, ut decantato prius mortuorum officio, Miſſa ſolemniter pro univerſali memoria, tam monachorum, quam benefactorum, & devotorum ordinis; ſed pro eis præcipue, qui, vel quæ, obtinuerunt literas participationis orationum ab ordine noſtro; Miſſa, *inquam*, cum miniſtris nigris veſtibus indutis celebretur. Singuli autem Sacerdotes debeant dicere tres Miſſas. Clerici vero ter dicant officium mortuorum, Converſi, & Oblati ter centies *Pater noſter*, & *Ave Maria*, *Requiem æternam* in finem cujuſlibet adjungentes. Cum vero contigerit, mori aliquem de noſtris monachis, ſive novitiis ſive Oblatis, vel ex benefactoribus, aut ex habentibus literas participationis, præter illa, quæ Abbas generalis impoſuerit in Capitulo generali, vel intermedio; & præter Miſſas ſepulturæ, & exequias factas in loco, ubi fuerit defunctus, vel defuncta, & Miſſas S. Gregorii, quas loci quiſque Prælatus curet celebrentur pro anima defuncti, vel defunctæ, incipiendo ſtatim die ſequenti poſt obitum ejus; ſinguli Sacerdotes quam primum nuntium acceperint de obitu monachi, vel monialis, ter ſacrificium offerant pro ſingulis defunctis; et clerici ter mortuorum integrum officium; Converſi vero, & Oblati ter centies *Pater noſter*, & *Ave Maria*, cum *Requiem æternam* in fine cujuſlibet dicant. Declaramus inſuper Abbatem illius loci, ubi ex hac vita migraverit monachus, vel monialis, debere in primis Abbatem generalem commonefacere, a quo facile omnes admoneri poterunt, ut abſque mora ſacrificium pro illius anima quam primum offeretur; cantata tamen mortuorum, ut moris eſt, vigilia. Ordinamus etiam, ſicut obtentum fuit in Capitulo generali, quod quater in anno in perpetuum devota, & ſolemnis memoria anniverſaria fiat defunctorum hoc modo: videlicet, quod in prima feria, quæ magis commoda fuerit, poſt Quatuor tempora Pentecoſtes fiat pro animabus monachorum noſtri Ordinis, & oratio erit: *Deus qui inter Apoſtolicos*. Poſt vero Quatuor tempora menſis Septembris, fiat pro animabus omnium parentum, & affinium fratrum noſtrorum. In prima autem feria, quæ magis fuerit commoda, poſt Quatuor tempora Decembris fiet pro animabus omnium benefactorum Ordinis; in quibus ſupradictis duobus ſacrificiis oratio erit: *Deus veniæ largitor*. Ceterum poſt Quadrageſimæ tempora offeratur ſacrificium pro omnibus defunctis, & oratio erit *Fidelium Deus*. In quibus omnibus cantetur vigilia mortuorum ſecundum conſuetudinem Ordinis noſtri, & quilibet Sacerdos debeat, niſi legitima cauſſa præpeditus fuerit, qualibet dictorum dierum dicere Miſſam mortuorum; quod ſi præpeditus fuerit, debet ſupplere alia die. Quilibet autem Clericus officium mortuorum integre; Converſi vero, & Oblati quinquagies *Pater noſter*, & *Ave Maria*, cum *Requiem æternam*, ut ſupra &c.

Ex MS. Conſtitutionibus Congregationis Caſalis Benedicti.

Cap. 42. De Fratrum obitibus.

XXV. „ Exequiis devote celebratis, in monaſterio, ubi requieverit frater, dicantur triginta Miſſæ pro animæ ejus remedio, quarum per triginta dies diſtribuendarum curam gerat Tabularius, aut Monaſterii Sacriſta. Quo finito tricenario, dicentur vigiliæ trium Lectionum ſubmiſſa voce in choro more, quo dici ſolent privatis diebus, & die ſequenti Miſſa alta voce celebrabitur a novitiis tantum, & loco Miſſæ, quæ de B. Maria dici ſolet quotidie. Quod ſi velut hoſpes degens in aliquo monaſterio morte correptus deceſſerit; tunc in proprio ſuo monaſterio dicantur hujuſmodi Miſſæ, pariter & eleemoſynæ fient, licet in eo ultimum vitæ non clauſerit diem. Et quia poſt precum emiſſionem, & pretioſi Sacramenti oblationem ad extinguendos Purgatorii cruciatus multum confert eleemoſynarum largitio, ordinamus, quod in dicti fratris monaſterio ponantur quotidie in loco ubi ſedere ſolitus erat ad menſam in refectorio omnes cibi, & vinum, prout ſingulis fratribus datur, ac ſi viveret; quæ quidem diſtribuantur uſque ad triginta dies continuos, vel ſit in Superioris arbitrium, nul-

„ nulluſque ſedeat in loco illo, ſed eo remanente vacuo apponatur crux parva lignea ſuper menſam ante dictum locum vacuum, in memoriam fratris nuper defuncti, ut fratres recordatione mortis defuncti, & pro mortuo ferventius orent, & ad perfectius vivendum pretioſamque in conſpectu Domini ſanctorum mortem felicius conſequendam excitentur. Præterea ſtatuimus, ut quilibet fratrum, & Patrum totius noſtræ Congregationis pro ſingulis quibuſcumque defunctis noſtris, tam Sacerdotibus, quam non Sacerdotibus, & Converſis, quæ ſequuntur, quantocius fieri poterit, ex intima charitate perſolvat: videlicet Sacerdotes cuique mortuo tres Miſſas, non Sacerdotes integrum pſalterium: Converſi vero centies *Pater noſter*, & totidem *Ave Maria*. Sed hi, qui noverint legere, vigilias tertium tres cum novem Lectionibus, ſingulis cum Veſperis, & Laudibus, quas officium mortuorum vocamus, perſolvent. Pro patre vero, qui dum viveret, Abbas extitit, etſi tempore ſui deceſſus ea hac vita paſtorali vita non fungeretur amplius, nec in Abbatiali dignitate tunc conſtitutus eſſet; dum tamen culpis ſuis exigentibus ab illa remotus, & depoſitus non fuiſſet, quoniam in tali caſu, ſi ante triennium ſuum depoſitus fuerit, privilegio Abbatum privabitur, nec aliter pro eo fiet, quam pro alio ſimplici fratre in dicta noſtra Congregatione defuncto, dicant Sacerdotes quinque Miſſas, non Sacerdotes duo pſalteria, & Converſi bis centies *Pater noſter*, & totidem *Ave Maria*; Sed & ubicumque adminiſtraverit dictus Abbas defunctus onus Abbatis, etiam tricenarium, & eleemoſynam ſolitam dari, ut diximus pro mortuis fratribus, atque ibidem ſinguli Sacerdotes ſimiliter dicent quinque Miſſas, & conventualiter habebit vigilias alias, cum Miſſa ſimiliter, & alta in duplici majori in ſingulis conventibus dictæ Congregationis: non Sacerdotes etiam dicent duo pſalteria, & Converſi, ſicut in priore ſuo monaſterio, dicent bis centies *Pater noſter*, & totidem *Ave Maria*. Si vero contingat viſitatorem tempore ſuæ viſitationis ab humano decedere, & mori, in monaſterio ſuæ defunctionis habebit tricenarium eleemoſynarum, ſicut in monaſterio ſuæ profeſſionis, & alibi ubicumque fuerit Abbas, pro eo dicent Sacerdotes, & non Sacerdotes, & Converſi, ſicut de Abbatibus diximus, & per omnia obſervabuntur prædicta. Si etiam contigerit novitium mori tempore ſui novitiatus, in monaſterio, in quo ad probationem receptus erat, dicentur vigiliæ novem Lectionum ſubmiſſa voce, & Miſſa alta conventualis, & a ſingulis Sacerdotibus dicetur una Miſſa pro eo; a non Sacerdotibus autem dicentur vigiliæ novem Lectionum, & a Converſis triginta *Pater noſter*, & totidem *Ave Maria*, & eleemoſyna in die obitus ſui, tantum pro eo dabitur, nec fiet pro eo tricenarium.

Ex Impreſſis Romæ an. 1629. Conſtitutionibus Cœleſtinorum cap. 1. §. 4.

XXVI. „ Anno quolibet ultra præcipuum mortuorum officium, quod recitatur ſecunda die Novembris, & alia ſingularia officia mortuorum, tam in die quo humatur, quam in ſeptimo, & trigeſimo, ſeu alio die, ac etiam anniverſario; tria generalia mortuorum officia fiant mandamus in omnibus locis, & monaſteriis ipſius Congregationis; unum quidem pro defunctis monachis noſtræ religionis poſt Exaltationem Sanctæ Crucis; alterum autem pro defunctis Fundatoribus, & Benefactoribus poſt octavam Epiphaniæ; tertium vero pro defunctis monachorum noſtræ Religionis parentibus, & conſanguineis poſt octavam Corporis Chriſti: prima ſcilicet feria, in qua non occurrit feſtum poſt feſta prædicta.

XXVII. „ Item pro quolibet monacho, & Oblato noſtræ Religionis, tam novitio, quam profeſſo, qui moritur in habitu Religionis, dicantur vigiliæ mortuorum, ut ejus obitus nuntiatus fuerit.

Item cap. 2. §. 3.

XXVIII. „ Item pro quolibet Congregationis noſtræ monacho, & oblato, tam novitio, quam profeſſo cum habitu, & gratia Religionis defuncto, ſingulis in locis, & monaſteriis cantetur defunctorum Miſſa, ut primum ejus obitus ipſis monaſteriis fuerit nunciatus, & quilibet Sacerdos Miſſam celebret pro illius anima. In monaſterio autem, ubi moritur, quilibet Sacerdos tres Miſſas pariter celebret. Idem quoque fiat, quando Summi Pontificis, aut Protectoris obitus auditus in omnibus monaſteriis.

§. 4.

XXIX. „ At poſt Exaltationem S. Crucis pro omnibus fratribus defunctis; poſt octavam Epiphaniæ pro omnibus Benefactoribus, & Fundatoribus; & poſt octavam feſti Corporis Chriſti pro omnibus parentibus, & conſanguineis monachorum Ordinis noſtri: prima videlicet feria, in qua non occurrit feſtum, poſt feſta prædicta, uſque ad tres dies annuatim continues per ſingulas prædictas ferias in omnibus locis, & monaſteriis noſtris per omnes ipſos tres dies cantetur Miſſa pro eiſdem ſolemniter, & Sacerdotes dicant tres Miſſas poſt feſta prædicta pro eis. Cum autem inter ipſos tres dies feſtum occurrit duplex, ad ſequentes dies ſimiliter non impeditos Miſſæ prædictæ decantandæ celebratio transferatur: Semper quoque Sacerdotes in Miſſæ commemorationem faciant omnium mortuorum Congregationis noſtræ ſive ſit Miſſa pro vivis, ſive pro mortuis, in *Memento*, pro defunctis.

Ex Conſtitutionibus Fulienſium c. 62.

XXX. „ Pro anima cujuſque fratris etiam Donati eum in monaſterio, cui adſcriptus fuit, diem ſuum obierit, ſinguli Sacerdotes ejuſdem monaſterii ternas Miſſas celebrent: totius vero Congregationis ſingulas. Clerici monaſterii pſalterium ſemel recitent: Converſi *Pater noſter*, & *Ave Maria* centies quinquagies: Donati quinquagies dicant: Clerici Converſi, & Donati totius Congregationis tertiam partem Roſarii, hoc eſt *Pater noſter*, quinquies, & *Ave Maria* quinquagies.

XXXI. „ Quod ſi in aliquo monaſterio Sacerdotum numeros denarium non attigerit, tot Miſſæ pro ipſo celebrentur, quæ numerum tricenarium perficiant.

XXXI. „ Quod ſi Superior generalis in officio deceſſerit, idem ſuffragium fiat per totam congregationem, quod in unoquoque monaſterio fit pro præſenti defuncto. Idemque obſervetur pro defuncto Provinciali in monaſteriis ſuæ Provinciæ.

XXXIII. „ Ut ſupradicta præſtari poſſint, Superior monaſterii, in quo quiſque moritur, ſtatim de ejus morte Provincialem admoneat, qui generalem, aliosque Provinciales, fratreſque ſuæ Provinciæ commonefaciet.

XXXIV. „ Celebrato Capitulo generali præter Miſſam ſolemniter decantandam, ſinguli Sacerdotes capitulares pro fratribus in triennio defunctis ſingulas Miſſas celebrent.

XXXV. „ Pro aliquo fratre Congregationis de ea benemerito vita functo poſſit de mandato Superioris ad conſtituta ſuffragia aliquid adjungi.

XXXVI. Porro ut integrum ab igne Purgatorio refrigerium quam citius fieri poſſet, defunctis procurarent, ſocietatem, fœduſque cum vicinis, immo etiam cum remotis monaſteriis inibant, quibus ſe invicem precum, eleemoſynarum, aliorumque piorum operum participes reddebant. Quapropter ubi quis in aliquo monaſterio diem clauſerat extremum, literas obitum fratris defuncti ſignificantes, precumque ſuffragia pro eo deprecantes ad aſſociata hujuſmodi monaſteria mittebant. Hujuſmodi literas, brevia, rollos, rotuloſque vocabant, quarum hic nonnullas formulas ſubjungimus.

Ex lib. epiſtolarum S. Bonifacii Archiepiſcopi Moguntini, & Martyris.

Epiſtola CVIII.

Precatorium memorandi fratrum defunctorum.

XXXVII. „ Sanctis, & Venerabilibus fratribus ill. Præpoſito, omnibuſque ſibi in Chriſto ſubjectis fratribus ex monaſterio ill. in Chriſto ſalutem. Dirigimus itaque fratrum noſtrorum nuper defunctorum nomina, ut eorum in veſtris ſanctis orationibus ſolito more memoriam habeatis, & ad cætera deinceps monaſteria eadem nomina ſcripta dirigatis, ſicut & nos facimus, quoties de vobis, ſive de cæteris monaſteriis defunctorum fratrum nomina veniunt. Hoc eſt, & reliqua.

Ex epiſt. CXI. S. Lulli ad Cuthbertum Abbatem.

XXXVIII. „ Nomina quoque fratrum, & amicorum noſtrorum de hac luce migrantium tuæ caritati commendantes hæc ſunt ......

Ex

Ex lib. 3. Chronici Centulenſis c. 9. Spicil. tom. 4.

XXXIX. „ Fratres cœnobii Sancti Richarii glorioſæ memoriæ omnibus Chriſti militibus. Petimus obnixe paternitatem veſtram, pro noſtris fraterne geri defunctis, & veſtrorum æque dirigi vocabula mortuorum, diemque adventus præſentis curſoris ad vos venientis per monimenta Calendarum ſignificari, ne fallaciæ ſuæ præſtigiis nobis poſſit mentiri. Officio vero Abbaticio, ſeu Præpoſituræ una cum Decaniæ, qui fungi videntur pariter intimare ſciat. Obiit itaque apud nos Domnus (*a*) *Hruodulfus* Comes, Abbaſque ſimul noſter VIII. Idus Januarii. Ideoque rogamus, quatenus pro eo decertetis apud Dominum, ut & vos mercedem habeatis, & ille in congregatione juſtorum aggregetur, veſtris ſuffultus ſanctiſſimis opitulationibus. Statuimuſque juſtum eſſe, ut quem Patrem habuimus piiſſimum, dulci filiorum amore pium Dominum inceſſanter rogemus.

Ex Concordia S. Dunſtani capite ultimo.

XL. „ Dominus N. Abbas monaſterii N. cunctis ſanctæ Eccleſiæ fidelibus tam Prælatis, quam & ſubditis. Cum cunctos maneat ſors irrevocabilis horæ, notum vobis eſſe cupimus de quodam fratre noſtro N., quem Dominus de ergaſtulo hujus ſæculi vocare dignatus eſt die N.; pro quo obſecramus obnixe, ut ſitis ſtrenui interventores ad Dominum, ſentiatque in interventione, quibus fuerat unitus in Ordinis communione.

Ex Tom. 1. Miſcellaneorum Stephani Baluzii.

Epiſtola Encyclica monachorum Floriacenſium de cæde Abbonis Abbatis.

XLI. „ Univerſis Abbatibus, Chriſtique fidelibus quoquo locorum habitantibus Floriacenſis conciola dejecta, & patre viduata. Fletu pene abſorptis, dolore contritis manum porrigite ſpiritalis auxilii Patres ſanctiſſimi per affectum fraternæ caritatis. Pane mœroris, potuque amaritudinis cibati veſtris orationibus mereamur recreari, quorum cithara lætitiæ verſa eſt in luctum mœſtitiæ, quorum organum luctuoſe ſonat lamentum, & jocunditas vocem tantummodo flentium. Pervenit gladius doloris uſque ad animam, dum deploramus pro ſanctæ religionis ſtudio, Domnum, & Abbatem noſtrum Abbonem excelliſſe a ſæculo coronatum Martyrio, qui Waſconum gladiis felix promeruit feliciter Beatorum Martyrum ſocius fieri, cujus animæ contagia veſtra oratio abſtergat, qui veſtri amator, omniumque Chriſti ſervientium verus extitit ſemper dilector. Nobis quos orphanos reliquit, fraternis ſuccurrite votis, & Deum omnipotentem placate orationum hoſtiis, ut dignetur gratia gregem decapitatum, & pio Patre orbatum conſolari. Obiit Idibus Novembris die Natalis S. Brici.

Ex tom. 4. Analectorum pag. 323.

Sindeberti Epiſcopi, & Abbatis Morbacenſis Epiſtola Encyclica.

XLII. „ Reverendiſſimæ Matri familiæ ill. *Sindebertus* dono Dei vocatus Epiſcopus, atque Abba de monaſterio Morbac in Domino æternam ſalutem. De cetero comperiat melliflua caritas veſtra, eo quod frater veſter nomine ille, vel ille de hac luce migravit, ut credimus, ad Chriſtum: qua ex re obnixe obſecramus almitatem veſtram, ut pro ipſius anima ſic jubemini agere de pſalmis, ſeu Miſſis, atque vigiliis, ceu ingens bonitas veſtra conſuevit. Optamus vos bene valere.

Ex MS. Conſ. Farf. monaſterii.

Pro defunctis fratribus Breve.

XLIII. „ Obiit N. noſtræ congregationis monachus. *Et in ultimo ſcribatur pronomen, & Provincia unde ortus fuit ad agnoſcendum eum.*

De pueris taliter.

XLIV. „ Obiit N. puer noſtræ Congregationis.

Item al. cum ſupplicatione pro monachis.

XLV. „ Obiit N. Cantor noſtræ Congregationis monachus, pro quo cuncti fideles ſub ſancta profeſſione viventes humiliter petimus, apud Dominum intervenite.

Ex Libro Uſuum Ciſtercienſium c. 68.

Forma Brevium pro defuncto ſcribendorum.

XLVI. „ Prima Auguſti obiit in monaſterio N. Nonnus N. de N. Sacerdos, & Sacriſta ejuſdem monaſterii, pro cujus anima veſtras precamur orationes ex charitate, & orabimus pro veſtris. *Et ſic de ſimilibus mutatis mutandis die ſcilicet, loco, nomine, ordine, & officio, prout continget.*

XLVII. Hujuſmodi literas, ſive brevia ad vicina monaſteria ſtatim ab ipſo defuncti obitu mittebantur; ad remota tantum ſemel in anno, ut patet ex his, quæ legimus in MS. S. Benigni conſuetudinibus c. 17. „ [Nonnullæ ſunt Congregationes non ſolum monachorum, ſed etiam Clericorum, quæ habent ſocietatem noſtram & fraternitatem, ut ſi brevis venerit de defuncto illorum ad nos, vel ad illos noſtra; officium, & Miſſa geratur, & poſtea ſeptenarius cum officiis, & Miſſis: De fratribus autem habentibus ſocietatem loci noſtri, qui adeo remoti ſunt, quod brevis ſæpe non poteſt tranſmitti, talis conſuetudo eſt, ut ſcribant X., vel XII., qui defuncti ſunt in anno, & mittunt inſimul, vel ſicut tempus finientium, & commoditas euntium evenit, & ſic pro omnibus fit unum officium cum generali Miſſa, & ceteris, quæ ſolent fieri pro noſtris, excepta præbenda, & brevium tranſmiſſione, ac Regulæ adnotatione, niſi forte de præbenda aliqui conſtitutum ſpecialiter habeant. Sciendum autem, quoniam non dicitur *Verba mea*, cum affertur in capirulum brevis deſoris, niſi de illo tantum, de quo amplius non fit, & tunc pulſantur ſigna, exceptis duobus majoribus, ſicut fit de mediocribus familiaribus, & extraneis monachis, vel Clericis.

XLVIII. Ut autem alicujus defuncti fratris obitus aliquo in monaſterio adnuntiatus erat, ſtatim convocatis omnibus in capitulo ejus breve publice legebatur, tum nulla interpoſita mora ad eccleſiam pergebant, officium pro eo decantaturi. Deinde ſine ulla cunctatione alia bonorum operum ſuffragia eidem impendebant. Quænam vero eſſent illa ſuffragia, certo definire non poſſumus; hoc enim ex conventione, quæ inter utriuſque monaſterii monachos interceſſerat, præcipue pendebat. Cudbertus Abbas pro fratribus quorum nomina ad ſe miſerat Lullus Epiſcopus: *Nonaginta, & eo amplius Miſſas* facere præcepit, ut teſtatur ipſe in epiſtola ad Lullum inter Bonifacianas 95. In literis ſocietatis monachorum S. Remigii Remenſis cum monachis S. Dionyſii in Francia circa an. 838. Spicil. tom. 4. promittunt, ut cum aliquis a ſæculo migraverit „ (unuſquiſque noſtrum infra triginta dies pſalterium pleniter compleat, ac Sacerdotes noſtri Miſſis eidem pſalterio congruentes pro eo celebrare ſtudeant & tres vigilias, ideſt primo, & ſeptimo, atque triceſimo die communiter pro eo, & devotiſſime peragamus.) In antiquis vero Germaniæ conſuetudinibus n. 6. circa decimum ſæculum ſcriptis præſcribitur, ut „ (cum Abbas, vel monachus de fraterna, vel conjuncta congregatione, & ejuſdem religionis obiiſſe nunciatur, conveniant mox omnes in eccleſiam, & dum pulſaverint ſigna, officium mortuorum devotiſſime celebrent ejuſque animam abſolventes, Domino commendent, & faciant hoc per triginta dies, nomenque ejus notetur in breviario, & in Martyrologio, ne tradatur oblivioni ejus anniverſarium. Hoc quoque poteſt Abbas facere, de quibuſcumque voluerit, dum aliquis horum infra monaſterium ſepelitur.) Circa idem tempus S. Dunſtanus in regulari Concordia cap. ult. decetnit, ut „ (ſi ex alio monaſterio noto ac familiari, quis nunciatus fuerit defunctus, conveniant pulſata tabula undique fratres, moris, uti prædiximus, omnibus ſignis, VII. pœnitentiæ proſtrati in oratorio modulentur pſalmos, hac ſubſequente oratione.)

XLIX. „ *Satisfaciat tibi Domine Deus noſter pro anima fratris noſtri N. Beatæ Domini Genitricis, ſemperque Virginis Mariæ, & Sancti Petri Apoſtoli, atque S. Benedicti Confeſſoris tui, Omniumque SS. tuorum oratio, præſentis familiæ tuæ devota ſupplicatio, ut peccatorum omnium veniam, quam precamur, obtineat, nec eum patiaris*

Tom. IV.

(*a*) Obiit autem circa medium ſæculum IX.

„ *cruciari gehennalibus flammis, quem ejuſdem Filii tui Domini noſtri Jeſu Chriſti glorioſo ſanguine redemiſti, qui tecum, & cum Spiritu Sancto vivit, & regnat in ſecula ſeculorum.* Et agatur pro eo prima, tertia, ſeptima, trigeſima dies plenarie, reliquis ſub brevitate, & nomen ejus notetur in anniverſariis. Et ex ignoto, tantum commendatio animæ, & una dies.

L. Denique in literis Societatis monachorum Cantuarienſium cum fratribus Sancti Bertini, apud Clem. Reyn. in app. 3. part. p. 254. hæc continentur: „ (Hæc eſt ſocietas inter nos, & Eccleſiam S. Bertini; Percuſſa tabula, pronunciatoque obitu defunctorum, fiet officium in conventu, & Miſſa. Præterea tricenarius Miſſarum fiet cum præbenda, & nomina eorum in Martyrologio, & in brevi ſcribentur; & ſi aliquando eis placuerit moram nobiſcum facere de licentia Abbatis ſui, ſicut uni ex nobis fiet eis, & ſimiliter nobiſcum eis commorantibus.) Videſis alias ſocietatis literas Cluniacenſes, & Cartuſienſes monachos; inter Divionenſes S. Benigni, & Remenſes S. Remigii tom. 3. annal. p. 482. & ſeq., ubi noſter Mabillonius de Societatibus inter monachos docte pro ſuo more diſſerit, ſicuti & in præfatione ad ſæc. 3. Benedictinum part. I. n. 100., cui ſuperaddere quidquam omnino ſupervacaneum foret.

LI. Ceterum hujuſmodi orationum, aliorumque bonorum operum communionem non ſolum extraneis monachis; ſed etiam Clericis, aliiſque ſæcularibus viris concedebant: hinc Divionenſes S. Benigni conſuetudines cap. 17. „ (Sunt plerique, *inquiunt*, fideles; tam pauperes, quam divites, qui cum adducti in capitulum noſtrum venerint, ſuſcipiunt fraternitatem noſtram, prius extra capitulum iſtud implorantes a Domno Abbate, vel Priore, vel per ſe, vel per hoſpitarium; quæ cum libro datur eis, & annuitur, ut partem, & communionem habeant de omnibus bonis, quæ fiunt non ſolum apud nos, ſed etiam in cunctis locis noſtris, in orationibus, vel eleemoſynis, & ceteris bonis. Pro his omnibus, & pro cunctis benefactoribus noſtris quandiu ſunt in hac vita, ſpecialiter cantatur per ſingulas horas: *Deus in adjutorium meum intende* & collecta: *Pretende Domine*, quoties ad majorem, vel minorem Miſſam dicitur pro eis apponitur. Poſt mortem autem ad Miſſam, & ad officium defunctorum ea collecta: *Omnipotens ſempiterne Deus cui numquam*, quando non eſt in ordine Collectarum prima, illis proprie deputata eſt. Et illæ Matutinæ pro defunctis, quæ a LXX. uſque ad Calendas Novembris poſt XII. Lect. diem, & Veſperi, & Matutinæ, quæ in feſtis XL., & in Rogationibus dicuntur. Præterea ter in anno, ideſt initio XL., & poſt Pentecoſten, & poſt feſtivitatem Omnium Sanctorum, ſpecialiter eorum commemorationem facimus cum officio, & Miſſa generali, cum ſeptenario, & triaenario Miſſarum, & præbendæ eodem modo, quo ſolet agi pro quolibet fratre, qui obierit extra monaſterium Divionenſe. Et hoc ſuperadditur, quod XII. pauperes reficiuntur; hoc minus agitur, non a ſingulis Sacerdotibus Miſſa cantatur:) Similia videre eſt apud Udalricum l. 3. c. 33.

LII. Hanc bonorum operum participationem in gratiam collati alicujus beneficii concedere ſolebant, eamque tanto ampliorem, quanto majora ab ipſis monaſterium perceperat beneficia; unde aliquando eadem omnino piis hiſce fidelibus impendebant ſuffragia, quæ ſingulis monachis. Ita Moliſmenſes in gratiam donationis terræ Rumiliaci ſibi ab Hugone Trecenſi Comite, & ejus uxore Conſtantia factæ, Spicil. tom. 4. p. 238. „ (& pro aliis innumeris beneficiis ab eis ſibi multimode collatis ſtatuerunt pro eis Fratrum orationes privatas, & communes, & tantumdem beneficii pro quolibet ſe acturos, quantum pro uno ex fratribus, ſi moreretur, ſpoponderunt. Et inſuper duos pauperes in eleemoſyna monaſterii deinceps ſuſtentandos pro eis poſuerunt. Patrem quoque, & matrem ejus, & utroſque fratres hujus beneficii participes non minus conceſſerunt.) Vide literas Richardi Cantuarienſis Epiſcopi, ejuſque monachorum, quibus ſuam in fraternitatem recipiunt Ludovicum Juniorem Francorum Regem, apud Clementem Reynerium Apoſt. Benedictinorum in Angl. in app. 3. parte p. 254. in quibus ſilentio prætermitti non debet, quod in illis mentio fit communionis a non Sacerdotibus pro illo faciendæ „ (Sacerdotes etiam cum ceteris fratribus inferioris ordinis in celebratione Miſſarum, & maxime *in perceptione Corporis, & Sanguinis Domini tenentur*, quantum ad hoc Deus eos inſpiraverit, memoriam veſtri veſtrorumque facere.) Vid. Alberti militis, & ejus uxoris literas, quibus ſocietatem ineunt cum monachis S. Andreæ Viennenſis, Spicil. tom. 13. p. 293.

CAPUT XIV.

De Sepultura Sæcularium in Monachorum Monaſteriis.

I. PRæter ſuffragia, de quibus ſuperiori capite, Laicis nonnullis, maxime Benefactoribus, ac Principibus, aliiſque potentioribus viris conceſſam legimus in Monaſteriis Monachorum ſepulturam, idque ſive in eccleſia, ſive in clauſtro, ſive in capitulo; non ſolum viris, ſed etiam mulieribus. Ita in Savigniacenſi Monaſterio anno 1249. tom. 2. Miſcall. Baluz. Hugo de Baſelliis miles 18. Calendas Maji defunctus „ (ſepultus eſt juxta matrem ſuam in clauſtro ante capitulum; & (poſt eum) Agatha Domina de Baſelliis ſepulta eſt in clauſtro juxta virum ſuum,) ut ſcribitur in Chronico ejuſdem Monaſterii. Extat hac de re ſtatutum Ciſtercienſium in lib. Inſtitutionum Capit. General. Ordin. Ciſt. diſt. 10. cap. 25. „ [In majoribus eccleſiis noſtris non ſepeliantur niſi Reges, & Reginæ, & Epiſcopi; in capitulis vero Abbates, & prædicti ſi maluerint; & lapides, qui poſiti ſunt ſuper tumulos defunctorum, in clauſtris terræ coæquentur, ne ſint offendicula pedibus tranſeuntium.) De fœminis tamen hanc olim legem tulerat Juſtinianus Imperator Nov. 133. „ (Nequaquam virum recondunto in muliebrium Monaſteriorum ſepulcris, neque mulieres virorum Monaſteriis, ſeu Aſceteriis defodiuntor.)

II. Jam vero quo ritu eorum exciperentur corpora, ac ſepulturæ mandarentur, ex antiquis conſuetudinibus Farfenſis Monaſterii accipiendum eſt: „ [Quando aliquis Laicus obierit, & ad Monaſterium defertur, omnes fratres in eccleſia obvient, & accipient Converſi candelabra, aquam ſanctam, incenſum, & crucem. Inchoet Prior in choro pſalmum *Miſerere mei Deus*, & alios; & eant contra defunctum in obviam. Dicat Prior, *Pater noſter*, &c. ut ſupra. Tunc ſonentur ſigna, & ingrediantur in eccleſiam; Sacerdos ſit in alba reveſtitus cum ſtola. Duo fratres inchoent; *Kyrie eleiſon*; Sacerdos dicat orationem, tunc incenſat altara Sanctæ Crucis, & corpus defuncti tribus vicibus. Hoc peracto, incipiat antiphonam: *In paradiſum*, & eant ad cimitarium, ſic per ordinem: Aqua ſancta antea, deinde crux, ſubſequantur incenſum, cum duobus candelabris, infantes, & Converſi, ceteri incedant, ſicut ſunt priores, deinde feretrum poſt omnes. Pſalmis expletis, & antiphona, quæ eſt in Evangelio, *Abſolve Domine*; tunc pronunciet Sacerdos: *Pater noſter*: *Et ne nos*; cap. *A porta inferi*, &c. Revertentibus cunctis, cantantur VII. pſalmi, uſque dum ſunt in eccleſia, & peragat unuſquiſque officia ſua. Nec debet loqui in clauſtro, uſque dum exeant infantes, & dicant: *Benedicite*, ſi tempus fuerit loquendi.

III. „ Si quis autem ex mediocribus expiraverit, eant quanti Prior juſſerit. Infantes nihil peragunt in hac hora. De Converſis pergant, quanti neceſſe ſunt, ut portent omnia, quæ hic congrua ſunt, de reliquo faciant, ut ſupra.

IV. At pro Epiſcopis defunctis majorem præſcribunt ſolemnitatem: „ (Quando aliquis Epiſcopus migraverit, & ad Monaſterium fuerit portaturus, omnes fratres debent eſſe in cappis reveſtiti, infantes in albis. Inchoet Prior: *Miſerere mei Deus* &c., & eant extra portam cum phanonibus, famulis portantibus, duabus crucibus, quatuor candelabris, thuribulis duobus, & aqua ſancta. Cum venerint, ubi conſtitutum fuerit, ſtent per ordinem, ſicut ad proceſſionem, decantent hos pſalmos: *Ad Dominum cum tribularer* uſque ad *Laudate Dominum de cœlis*, ſi tantum perſtiterint. Sed mox ut venerint corpus defuncti, dimittant pſalmos, & dicat Sacerdos: *Pater noſter*: *Et ne nos*; cap. *Non intres in judicium* &c., & depoſito corpore, incenſetur, ac Inchoetur ℟. *Subvenite*, pulſantibus cunctis ſignis, uſque dum ſit in eccleſia depoſitum feretrum: ſeptem candelabra tam ad caput, quam ad pedes ponantur. Tunc incenſetur alia vice. Deinde celebretur pro eo Miſſa ſonetur ſignum unum, quod majus eſt, tres vices, & dentur cerei per omnes, incipiant duo fratres: *Kyrie eleiſon*, Domnus Abbas dicat: *Oremus*: *Non intres*. Deinde incenſet altare tribus vicibus, corpus defuncti ſimiliter. Hoc peracto, ſonentur omnia ſigna; deinde antiphona: *In paradiſum*. Debet eſſe omnis proceſſio, ſicut ſupra, excepto phanone. Reliqua omnia, quæ facienda ſunt, faciant ſicut mos eſt ad defunctum Monachum faciendum.),

In MS. etiam conſuetudinibus S. Benigni Divionenſis cap. 18. integrum habetur caput *de proceſſionibus ad defunctum*

ſuſci-

ſuſcipiendum, in quo præſcribitur ut præcedentibus candelabris, aqua benedicta, thuribolo, & cruce, omnes, vel ſecundum perſonæ dignitatem pars tantum obviam procedat cantando pſal. *Miſerere mei Deus: Deus in nomine tuo: Miſerere mei Deus, miſerere mei; Deus miſereatur noſtri: Deus in adjutorium: Ad Dominum cum tribularer*. Adveniente corpore ceſſet pſalmodia, impoſitoque *Pater noſter*, Prior aſpergat, & incenſet defunctum; tum præmiſſo *Et ne nos*, cum capit., dicat conſuetam collectam. Poſtea incipiatur Ab Armario ℟. *Subvenite*, deferaturque corpus in eccleſiam; ubi finito ℣. Armarius cum alio fratre incipiat *Kyrie eleiſon*, poſtea tria ſubjungat ℟. ad libitum, inter quæ ter altera, totiesque defunctum Sacerdos incenſet, addita in fine cujuslibet ℟. collecta. Qua finita, & incepta antiphona; *In paradiſum*, cum pſalmo *In exitu*, deferatur corpus in tumulum, quem prius Sacerdos aqua ſancta aſpergat, atque incenſet; completaque ſepelitione, omnes revertantur in eccleſiam. Ac tandem ita concludunt; „ (De „ ſepultura vero cujuslibet defuncti nunquam pecunia e„ xigitur, ſed omnes quicumque afferuntur, ſine con„ ventione pecuniæ ſepeliuntur;) quæ poſtrema verba extant etiam in MS. conſ. Cluniac. Monaſt.

V. In libro Uſuum Beccenſium de eodem argumento pauca hæc reperiuntur; „ (Quando pergunt fratres ob„ viam corpori, dicunt hos pſalmos; *Miſerere mei Deus*; „ *Deus in nomine: Miſerere mei Deus, miſerere mei: Ad* „ *Dominum cum tribularer*, & qui ſequuntur, donec ad „ illud perveniant. At ubi pervenerint, faciant ſtatio„ nem verſi ad alterutrum; Sacerdos alba indutus, & „ ſtola accedat, & aſpergat corpus aqua benedicta, & „ incenſet. Deinde moneat, ut orent pro eo, dicendo: „ *Pater noſter: Et ne nos: Non intres in judicium cum* „ *ſervo*, vel *Ancilla tua Domine: Requiem æternam: A* „ *porta inferi: Dominus vobiſcum*. Orat. *Suſcipe Domine* „ *animam ſervi tui*: al. *Suſcipe Domine ſervum tuum*. „ Inde revertantur, Cantore incipiente ℟. *Subvenite*, „ aut *Libera me*, ſi fuerit Monachus, vel honeſta perſo„ na; & dum intrant eccleſiam, pulſentur omnia ſigna.) In Rituali additur, ut cum ad ſuſcipiendum hujuſmodi defunctum fratres extra clauſtrum procedunt, nulla alia in clauſtro proceſſio eo die peragatur, niſi ea forte, quæ Dominicis feſtis præcipuis, feria IV. in capite jejunii, & in Rogationibus fieri conſuevit.

CAPUT XV.

De ſuſceptione Principum, aliorumque illuſtrium Virorum in Monaſteriis Monachorum.

I. DE Principum, aliorumque illuſtrium Virorum defunctorum ſuſceptione, ſuperiori capite pauca tetigimus. De eorumdem viventium in Monaſterio adventu, aliquid conſequenter dicere naturalis ordo exigere videtur. S. Benedictus in Regulæ capite 53. omnibus in Monaſterium ſupervenientibus hoſpitibus congruum honorem exhiberi mandat, deque magnatibus nominatim agens „ (divitum terror, *inquit*, ipſe ſibi exigit honorem.) Quapropter cum Reges, Principes, aliique illuſtres Viri ſuum in Monaſterium adventum Monachis ſignificabant, haud vulgari, ſed ſolemni prorſus ritu a tota ſimul Congregatione ſuſcipiebantur. Ita S. Gislenus ſæc. 2. p. 793. „ (ſumta lympha ſanctificata, thuribulo cum thymiamate „ ſanctoque Evangelio,) Dagoberto Francorum Regi ad ſe venienti proceſſiſſe obviam dicitur in ejus vita n. 9. ſæc. 4. part. 1. pag. 201. Ita Nominoi Britanniæ Principi ad Rothonenſe Monaſterium accedenti „ (Venerabilis „ Convoion ſimul cum fratribus perrexerunt obviam Prin„ cipi, ſusceperuntque eum honorifice deducentes cum „ laudibus, & hymnis), ut ſcribitur in lib. 1. de geſtis SS. Rothonenſium c. 11. in App. ad ſæc. 1. p. 630. Ita etiam Rodolphus Abbas S. Theoderici Monaſterii prope Remos Roberto Flandrenſium Comiti, & Reginæ Danorum „ (collecto Cœnobitarum ſuorum cœtu cum ve„ xillis, & apparatu eccleſiaſtico decenter proceſſit obviam, & „ honorifice utrumque recepit Comitem, & Reginam,) „ teſte Adalgiſo Monacho in lib. Mirac. S. Theodorici c. 15. Spicil. tom. 4. p. 241. Ita denique Hugonem Trecenſem & Willelmum Nivernenſem Comites S. Robertus Abbas Moliſmenſis, ceterique ſuæ Congregationis Monachi, *honorifice, licet invitos, procedentes exceperunt*, & quidem *in albis*, ut legitur in Concilio Trecenſi an. 1104. approbante ejuſdem Hugonis Comitis donationem quamdam Moliſmenſibus fratribus factam. Hoc facit, quod in vita S. Ermenoldi Abbatis ſcribit Anonymus apud Boll. 6. Jan., quod nimirum cum Henricus Imperator a Summo Pontifice excommunicatus ad Pruſeningenſe Cœnobium veniret, „ (jamque Bea„ tus Erminoldus Pater videlicet Monaſterii, tam pro„ pter Imperatoriæ celſitudinis claritatem, quam propter „ concomitantis cum eo, & invitantis reverentiam fun„ datoris, cum compulſationibus campanarum, fratrumque „ proceſſione canora, ac reliquiarum, ac vexillorum multi„ plici apparatu longe inſuper extra ſepta Cœnobii excepturus „ Cæſarem credebatur: ſed ſervus Dei talium ſe favori „ diſſimilem demonſtrabat;) vid. 2. vit. S. Oſvvaldi n. 69. ſæc. 5. p. 756.

II. Hujuſmodi honorem non ſolum Principibus, ſed etiam Epiſcopis, Abbatibus, immo etiam Monachis pietate inſignioribus exhibebant. De Epiſcopis luculentum habemus teſtimonium in vita S. Aicadri Quinciacenſis primum, dein Gemmeticenſis Monaſterii Abbatis n. 56. ſæc. 2. p. 961., ubi refertur, quod Anſoaldo Epiſcopo cum S. Filiberto Quinciacum veniente, in eorum „ [ſanctiſſimo „ adventu Abbas, & tota illius ſacri Cœnobii familia cum „ capſis Evangeliorum, & ſanctorum pignoribus oc„ currens, in commune laudaverunt Dominum dicen„ tes: *Benedicti, qui veniunt in nomine Domini*. Deinde e„ greſſi eccleſiam, cum prece devota circuierunt illa ſancta „ altaria, inter cetera & hoc precantes Dominum, ut An„ gelus ejus bonus diriget viam illorum, ſurgentes autem a „ ſanctis precibus Domnus Abbas excepit illos in ſancto hoſ„ pitio.] De Abbatibus in vita S. Filiberti Abbatis Gemmaticenſis n. 26. ſæc. 4. p. 823. cum ad ſuum Gemeticenſe Monaſterium rediret „ (obvia Monachorum turba cum laudibus, & reliquiis ait egreſſa, ſicque ſanctum Dei in„ fra proprii receperunt clauſtra Monaſterii.) Ita etiam Monachi Fuldenſes ſæc. 3. part. 2. pag. 281. „ (cum ap„ propinquaſſe Sturmium Abbatem Monaſterio cognoviſ„ ſent, ſumſerunt crucem auream, & Reliquias Sancto„ rum, & obviam ei a Monaſterio longius proceſſerunt: „ ſalutatoque illo, & his, qui cum eo venerunt, cum ſpiri„ tali carmine eum ovantes Monaſterio introduxerunt.] Et ante hæc omnia venienti S. Machario Ægyptio Abbati in ſolitudinem inferiorem: *Fratres acceptis ramis palmarum, ei obviam prodierunt*, teſte Anonymo in ejus vita nu. 4. apud Boll. 15. Jan. vid. Udalr. lib. 3. cap. 3., & vitam Aligerni Abbatis Caſſinenſis nu. 7. ſæc. 5. p. 648. Denique de Monachis res patet ex vita S. Guillelmi Abbatis Divionenſis authore Rodulpho Glabro cap. 4. apud Boll. 1. Jan., quem adhuc Monachum S. Majolus Roma rediens, & ſecum adducens, Monaſterio ſui proximus, „ (mi„ ſit ante ſe ex ſuis unum denuntians fratribus, ut obviam „ ei ex more ornati procederent, quoniam excepturi erant „ quemdam ſecum advenientem, cui honor divinitus de„ bebatur.) Ita Cantuarienſibus Monachis an. 1207. a Johanne Rege expulſis, & in Sithivenſe Monaſterium ſeſe recipientibus „ (D. Abbas, & conventus in obviam eis „ cum cruce, candelis, & thymiamateriis, proceſſionali„ ter inceſſerunt uſque ad eccleſiam S. Dionyſii, & eos „ huc in Monaſterium adduxerunt, *inquit Johannes Yperius* „ *additque*: erant Monachi 70., familiares uſque ad cen„ tum, qui omnes inſimul per dies duodecim hic apud „ nos manſerunt, donec per Abbatias circumquaque bi„ ni, vel terni a ſuo Priore miſſi ſunt, ipſo Priore cum „ XVI. Monachis pluſquam per annum nobiſcum rema„ nentibus.)

III. Sed integrum hunc ritum juvat hic referre ex antiquis Farfenſis Monaſterii conſuetudinibus, ubi hæc continentur.

Ad Regem deducendum.

IV. „ Cum auditus fuerit adventus Regis in Monaſte„ rium, tunc Abbate, vel Priore annuente fratribus, „ ſi tempus non fuerit loquendi in clauſtro; conveniunt „ omnes in eccleſiam, & veſtiunt ſe in cappis, etiam „ Converſi, & infantes induunt ſe tunicis; Secretarii „ præparent proceſſionem, & tunc ſonant duo majora ſi„ gna, incipientibus ita ordinati pergere, ſicut in his ca„ racteribus deſcribitur.

Crux	Thurib.	Candelab.	Candel.	Candel.
Aqua	Crux	Textus	Textus	Textus
Crux	Thurib.	Candelab.	Candel.	Candel.

V. „ Converſi bini, & bini ſint, tunc infantes cum „ Magiſtris; deinde D. Abbas, & tunc alii fratres duo, „ ac duo, ſicut ſuperiores. Tamen cum ſtrictio ſunt. „ Pervenientibus ad eum, tradent ei aquam ſanctam, & „ oſculetur textum, & incenſetur; deinde inchoatur ℟. „ *Ecce mitto Angelum meum*; & pulſentur tunc omnia ſi„ gna; in eccleſia tapetia ſint duo ordinata, quorum unum „ ſit ante altare Sanctæ Crucis, & alterum ante majus.

„ Tunc Abbas inchoet antiphonam, vel ℟. quod velit,
„ quod conveniat, quo expleto dicant capitulum, & has
„ orationes: *Omnipotens ſempiterne Deus, miſerere famulo
tuo*, & redeant in clauſtrum. Ad Reginam eadem faciant;
„ ſed tamen ingredientibus eccleſiam, hanc antiphonam
„ decantent: *Cum ſederit filius hominis.*

Ad Epiſcopum deducendum.

VI. „ Illico ut nuntiatus fuerit in Cœnobio Epiſcopi adventus, annuat Prior, vel ille, qui ordinem te-
„ nuerit, fratribus, ſi in clauſtro non loquitur, ut adu-
„ nentur cuncti in eccleſia, & revertantur in cappis omnes,
„ & infantes in albis. Deinde accipiant Converſi aquam
„ ſanctam, crucem, duo candelabra, & textus Evange-
„ lii, & eant cum ſilentio, dent ei aquam ſanctam, &
„ oſculetur textum, & incenſetur: deinde inchoat ℟.
„ *Ecce vere Iſraelita*, vel *Audi Iſrael*; & pulſentur uni-
„ verſa ſigna, eantque in eccleſiam Duo tapetia ſint ordi-
„ nata, quorum unum ante altare principale, alterum ve-
„ ro ad altare Sanctæ Crucis, & redeant in clauſtrum.

Item ad Abbatem.

XII. „ Ad Abbatem namque non ſonantur ſigna, nec
„ veſtiuntur omnes; ſed tantummodo illi, qui proceſſio-
„ nem portant, nuſquam canentes, nec eundo, nec re-
„ vertendo. Si tamen ſic talis de aliquibus dignitas fue-
„ rit, poſſunt omnes fratres eſſe *in cappis*, pueri *in albis*.

XIII. Eumdem ritum fuſius deſcribunt cap. 44. Divionenſes Sancti Benigni, & MS. Cluniacenſis Monaſterii conſuetudines, quas hic ſubjicimus.

IX. „ Si autem recipitur perſona qualibet ad proceſ-
„ ſionem, ſecundum dignitatem ejus, aut familiaritatem,
„ quæ a recipientibus erga eam habetur, ſit ipſa proceſ-
„ ſio; videlicet in albis, aut in cappis. (*a*) Sciendum
„ autem quia nulla perſona in cappis recipitur, niſi præ-
„ cepto Domni Abbatis, excepto Papa, & Rege. Reve-
„ ſtitis vero omnibus, atque proceſſione parata, de aqua
„ benedicta, & thuribulo, & candelabris, & textu ante-
„ quam exeant, debet ab Hoſpitario provideri, ne qui
„ ſuſpiciendus eſt, nimium longe ſit. Egredientibus au-
„ tem fratribus chorum, incipiunt duo magna ſigna pul-
„ ſari, quæ non prius dimittuntur, donec finito cantu,
„ qui inceptus fuerat, ab Abbate, vel Priore dicatur:
„ *Salvum fac ſervum tuum*; (vel ſi plures, *ſalvos fac
„ ſervos tuos*.) ℣. Et tunc Domnus Abbas cum proceſſio-
„ ne prodit, vel Prior in eadem proceſſione ordinate pro-
„ cedentibus eis, qui ferunt thuribulum, & aquam be-
„ nedictam: ſequentibus eodem ordine, qui ferunt tex-
„ tum, atque candelabra, textu in medio eorum; poſt
„ eos infantes cum Magiſtris ſequuntur, ac deinde Prio-
„ res; ſequentibus ceteris eodem modo, quo ſolent ire
„ ad proceſſionem ad Crucifixum. Tunc ceteris omnibus
„ intra monaſterium remanentibus, ſolus Domnus Ab-
„ bas, vel Prior exit cum proceſſione obviam illi, qui
„ ſuſcipiendus eſt, uſque ad introitum porticus; & ſi Pa-
„ pa eſt, vel Rex, qui ſuſcipitur, extra Monaſterium (*b*)
„ exeunt, tam ipſe, quam conventus. Si autem Epiſco-
„ pus, vel Archiepiſcopus ſuſcipitur, & Domnus Abbas
„ ſuſcipit eum; præparat ei cum incenſo acerram, & ipſe
„ Epiſcopus, vel Archiepiſcopus, ponit thus in thuribulum.
„ Si vero Abbas, vel alterius ordinis perſona, Domnus
„ Abbas ponit thuribulum; ſimiliter facit Prior, ſi ma-
„ joris ordinis perſona ſuſcipitur, præparat ei acerram
„ cum incenſo. Si Laicus, ipſe thus in thuribulum po-
„ nit, & mox a Domno Abbate, vel Priore data aqua,
„ & incenſo, & oblato textu ad oſculandum, revertitur
„ proceſſio eodem, quo venerat, modo, Domno Abba-
„ te, vel Priore ducente per manum eum, qui ſuſceptus
„ eſt, prope proceſſionem, quæ illos præcedit.

X. „ Tunc incepto ad Armario cantu [*c*] ingrediun-
„ tur Monaſterium, tranſeuntes per medium infantium
„ verſus Crucifixum, & proſternitur ſuſceptus, tunc demum
„ ab Abbate dimiſſus ſuper juncum extra tapeta, quod
„ ibi ex more ante Crucifixum ſtratum eſt. Abbas autem,
„ vel Prior ſtando expectat, quod finiat orationem. Qui
„ vero proceſſioni inſerviunt, ordinata ſtant ante altare
„ Crucifixi verſis vultibus ad conventum, qui tenet tex-
„ tum in medio & tenentes candelabra juxta ex utraque
„ parte; qui vero tenet aquam, aut thuribulum, extre-
„ mi, unus ex una parte, & alter ex altera, donec cantu fi-
„ nito, & *Salvum fac ſervum tuum*, ſurgat, qui proſtra-
„ tus ibi jacebat (*d*). Tunc ipſis procedentibus, qui fe-
„ runt proceſſionem; & infantibus ſequentibus, & poſt
„ eos Novitiis, redeunt omnes cum ſilentio in chorum,
„ quiſque in ſtatione ſua; & Domnus Abbas, vel Prior,
„ & qui ſuſcipitur, ultimi veniunt in chorum. Si autem,
„ ipſe fuerit Abbas, aut Monachus Epiſcopus, pro quo
„ proceſſio facta eſt; iterum facit orationem, illis, qui
„ ſerviunt proceſſioni, ſtantibus ſuper gradum presbyterii,
„ & conventu ſtante in choro. Ferentes vero proceſſionem
„ eodem modo ſtant verſis vultibus ad conventum, ſicut
„ prius ante Crucifixum, donec finiatur oratio. Finita
„ autem oratione, ducit eum Abbas, vel Prior, in quam
„ ſibi placet locum, & loquitur cum eo. Eadem hora
„ proceſſio diſcedit, & omnes diveſtiuntur. Si vero, qui
„ ſuſcipitur, ſæculari habitu indutus fuerit, per aliam
„ viam, quam per chorum, ducit eum idem Abbas, vel
„ Prior, ad majus altare; ſive Epiſcopus ſit, ſive Laicus:
„ & facta oratione ibi, ſi eſt Laicus, ducitur ſtatim in
„ hoſpitale. Si vero Epiſcopus, ducit eum D. Abbas in
„ Secretariam, aut in aliquem locum huic rei aptum,
„ quem prius apparari, ſicut novit, decreverat, tapetibus,
„ doſſalibus, & hujuſmodi ornatu. Ibique data ab eodem
„ Epiſcopo benedictione Lectori, facit Domnus Abbas
„ coram eo recitari de lege duos, aut etiam quatuor verſus de
„ eo loco, qui ad eum pertineat, ut ædificetur, ut eſt illud:
„ *Ego ſum Paſtor bonus*, aut alia hujuſmodi congruen-
„ tia; deinde ſignificat Domnus Abbas Lectori, ut fi-
„ nem faciat; & dicto *Benedicite*, oſculatur eum, & alii
„ fratres, qui cum eo ſunt, ad pedes ejus, ut mos eſt,
„ venias petentes. (*e*) Bis veniam nulli petat frater,
„ niſi quatuor perſonis, Domno Abbati, Apoſtolico, pro-
„ prio Epiſcopo, & Regi; ante oſculum una, altera
„ poſt, ita, ſicut in Monaſterio ſuper genua ſua: omni-
„ bus aliis una ſolummodo venia ſufficiat. Poſt oſculatio-
„ nem loquitur cum eo Domnus Abbas de eſſe ſuo, &
„ de his, quæ ſcit eſſe congruentia, quo facto ſufficien-
„ ter, quantum videtur honeſtum, atque idoneum, fa-
„ cit eum duci in hoſpitium, & honeſte in omni-
„ bus ipſum, & omnia ſua tractari. Cuſtodis hoſpitum
„ eſt ſervare cappas, & ſuperpellicia, quæ commodat
„ hoſpitibus, qui comedunt in refectorio. Et ſciendum
„ eſt, quoniam nullus Laicus in refectorio per conſuetu-
„ dinem comedere debet; qui autem ordinis eſt clericalis,
„ ſi comedit in refectorio, habitum quoque induit clerica-
„ lem. Adductus ad oſtium clauſtri, expectat, donec intro-
„ ducatur. Domnus Abbas, vel, ſi ipſe non affuerit, Prior
„ dat ei aquam in manus. Quo facto, procedit, ut ſcillam
„ pulſet, & eum cum cuſtode hoſpitum ante oſtium dimittit
„ qui cuſtos mox ut ſcillam audierit, inducit hoſpitem, &
„ ſedet ad menſam principalem. Si eſt Epiſcopus, dat Le-
„ ctori benedictionem, non tamen ſine nutu Prioris.
„ Qualiſcumque ſit fratrum victus, tamen Priori, & hoſpiti
„ eſt liberaliter ſerviendum. Finito autem prandio debet cu-
„ ſtos hoſpitum juxta eum ire & poſt alios cum ipſo exire at-
„ que extra clauſtrum ducere, cantando *Miſerere mei Deus*,
„ & verſum cum eo finire in auditorio. Quam rem, ſi alio
„ fuerit occupatus, rogabit alium, qui non ſit inde igna-
„ rus ut pro eo faciat. Si Clericis, vel Laicis ſocietas da-
„ tur, hi veniam non petant. Si videre geſtiunt offici-
„ nas clauſtri, quæſita a Priore licentia, ad alterutram
„ Miſſam, dum fuerit conventus in eccleſia, inducit eos
„ præfatus cuſtos hoſpitum primum in domum eleemoſy-
„ nariam, in cellarium, in coquinam, in refectorium,
„ in cellam noviciorum, in dormitorium, in domum infir-
„ morum. Summopere tamen cavendum eſt illi, ne tunc
„ infirmi comedant. Ubi fratres non loquuntur, nec ipſa.
„ Cavendum quoque eſt illi omnimodo, ne quis aliquan-
„ do intet clauſtrum calcaria, vel ocreas portans. Femi-
„ na vero omnino clauſtra non intret.

XI. Brevior liber Uſuum Beccenſium. „ In proceſſione
„ ad ſuſpiciendam perſonam majus ſignum ſonet aliquan-
„ tum tribus vicibus, ut conveniant omnes, & induan-
„ tur albis, & cappis, & ſedeant in choro, cum fuerint
„ vocati: Exeat primus Abbas, poſt eum priores duo, &
„ duo, deinde juniores, ultimi infantes; revertentes ve-
„ ro primi infantes, poſt juniores, extremi priores. In-
„ terim pulſentur duo ſigna de Majoribus: non feratur crux,
„ ſed aqua benedicta, candelabra, thuribulum cum incen-
„ ſo, & textus; & hæc a prioribus primum exeuntibus,
& in-

(*a*) Clun. addunt: Cum autem in albis recipitur, Domnus Abbas, vel, Prior, & ipſi, qui ferunt proceſſionem, ſunt in cappis.

(*b*) Clun.: Extra caſtellum.

[*c*] Clun. addunt; Si eſt Epiſcopus de Trinitate: ſi Laicus, *Deum time*, vel ſi Abbas fuerit ille, qui ſuſcipitur, mediocriter: *Miſerere mei Deus*.

[*d*] Clun. addunt: Et ſi eſt Epiſcopus, benedictionem dat.

(*e*) Hæc verba uſque ad *Sufficiat:* deſunt in Clun.

„ & inter perſonam, & conventum redeuntibus. Cum
„ pervenerint, prius dabitur aqua benedicta, poſtea offere-
„ tur textus ad oſculandum, deinde incenſum. Cumque
„ Cantor inceperit R. reverteutur; ſi ſæcularis perſona eſt,
„ R. *Deum time*: ſi Epiſcopus: *Sint lumbi*; ſi Abbas, vel
„ ſemina de Trinitate: *Benedictus Dominus*, vel *Honor*
„ *virtus*, vel *Summæ Trinitatis*; hæc & de omnibus poſ-
„ ſunt dici. Abbas adducet perſonam uſque ad locum,
„ ubi in choro ſuper extenſum tapetum, & pallium ante
„ gradus, ubi accipiuntur benedictiones, proſternetur ad
„ orationem. Interim pulſentur omnia ſigna. Hi qui fe-
„ runt textum, thuribulum, & cetera, ſtabunt ante alta-
„ re, donec cantus finiatur. Quo finito, deponent omnia,
„ & exuent ſe, & ceteri. Si Epiſcopus eſt, ſurgens ab ora-
„ tione dabit benedictionem. Si autem, dicet Abbas, an-
„ tequam ſurgat: *Salvum fac ſervum tuum*: *Mitte ei Domine*
„ *auxilium*: *Omnipotens ſempiterne Deus, miſerere famulo*
„ *tuo & dirige eum*. Si Abbas fuerit, benedictionem mo-
„ nachicam accipiet: *Salvum fac*: *Ecce quam bonum*: *Do-*
„ *minus vobiſcum*: *Deus humilium viſita*.

CAPUT XVI.

De variis Monachorum proceſſionibus maxime Reliquiarum extra Monaſterium.

I. EA, qua de egimus ſuperiori capite, proceſſio ad
ſuſcipiendas perſonas nos ad conſequenter tractan-
dum de variis Monachorum proceſſionibus invitat. Harum
alia erat quotidiana poſt Veſperas, & Laudes, de qua
Divionenſes S. Benigni conſuetudines: „ (In omnibus,
„ *inquiunt*, *c.* 50. ſolemnitatibus xII. Lectionum eorum
„ Sanctorum, in quorum honore dedicata ſunt altaria,
„ quæ ſunt in membris eccleſiæ, fit proceſſio ad ipſa alta-
„ ria in Veſperis, & Laudibus, & cantatur R., & ante
„ collectam, dicitur in tono *Dominus vobiſcum* . . . . fit
„ quoque proceſſio ad Crucifixum,) qui olim erat in
navi ad introitum chori, „ (in Paſcha totis octo diebus,
„ & in Pentecoſte ſimiliter, & etiam omnibus Dominicis
„ totius anni, præter a Dominica Adventus Domini pri-
„ ma, uſque in craſtinum octavarum Epiphaniæ, & a Do-
„ minica in Paſſione Domini uſque in Paſcha, & præter
„ præfata feſta. Simili modo etiam fit proceſſio ad S. Ma-
„ riam in Natali Domini totis octo diebus, & in Epipha-
„ nie prima, & octava die, & in feſtis ipſius, & etiam
„ omnibus diebus, exceptis his, de quibus præſcripſimus,
„ totius anni, in quibus conſuetudinaliter poſt Veſperas
„ fit proceſſio;) & lib. Uſuum Becc. „ [In omnibus
„ vero feſtis, de quibus altare eſt in ipſa eccleſia extra
„ chorum, in vigilia ad Veſperas, & mane ad Laudes faciet
„ ipſe Sacerdos, ſicut eſt indutus, totam commemoratio-
„ nem, quæ facienda eſt. Qua finita, eant ad altare feſti-
„ vitatis cum proceſſione: Sacerdos ante alios, poſt infantes
„ eant, & priores poſteriores; & ibi finita antiphona,
„ vel R., Sacerdos ante altare dicat capitulum, & colle-
„ ctam ſine *Dominus vobiſcum*; deinde incipiens Veſpe-
„ ras, vel Matutinos de omnibus Sanctis, incenſet ipſum
„ altare; ſi autem feſtivitas non habet Veſperas in vigilia,
„ ſive in die, & majorem Miſſam, non fiet proceſſio de
„ illa. Similiter fiet ad proceſſionem, quæ fit ad crucem
„ per totas oct. Paſchæ, & Pentecoſtes, & Aſcenſionis vi-
„ gilia, & mane. In aliis feſtivitatibus non expectabit Sa-
„ cerdos quotidianam commemorationem, niſi ea, cujus
„ exceptio pertinet ad Cantorem.] Hujuſce proceſſionis,
quæ, uti diximus, quibuſdam in locis erat quotidiana;
in aliis vero certis tantum diebus fiebat, ſæpius meminimus
in hiſce tribus.

II. Alia vero certis anni temporibus nudis fiebat pedi-
„ bus feriis quartis, & ſextis, de qua etiam, ubi de Qua-
„ dragesima. De hac iſta præſcribunt Divionenſes S. Benigni
„ conſuetudines: „ (Feria vero IV., & VI. cum fit pro-
„ ceſſio, obſervat Secretarius, cum infantes de lavatorio re-
„ ceſſerint, & tunc pulſat duo ſigna, donec iidem infantes
„ ingreſſi ſint chorum. In æſtate vero poſt Meridianam, in
„ hyeme ante Tertiam obſervat Hebdomadarius Secriſta ad
„ oſtium Eccleſiæ, donec eoſdem infantes capita pexentes
„ viderit in ſcolis; & tunc pulſat unum ſignum, donec
„ iidem infantes ſint in hyeme ante altare, & in æſtate
„ in ſtationibus ſuis, prius facto ſonitu a Priore, quod
„ dimittat, ut ſurgant de oratione fratres. Et ſciendum,
„ quoniam, quoties hujuſmodi proceſſio agenda eſt in æ-
„ ſtate, ea die poſt Tertiam ſilemus, poſt VI. dormitori-
„ um aſcendentes ſimulamus potius meridianam, quam ge-
„ ramus; quia mox pulſatur ſignum, ut in eccleſiam re-
„ deamus facturi nudis pedibus ipſam proceſſionem, ſicut
„ in omni IV. feria, & VI. uſque ad feſtum omnium
„ Sanctorum, ſi jejunetur, excepto, ſi in eis contingat vi-
„ gilia Aſſumtionis Sanctæ Dei Genitricis, vel ſi alia
„ proceſſio fiat. Ad feſtum quippe omnium Sanctorum
„ intermittitur uſque ad caput jejunii; indeque fit uſque in
„ Ramis palmarum; tunc dimittenda uſque poſt octavam
„ Pentecoſtes, poſtmodum vero facienda, ut prædictum
„ eſt, uſque in feſtum omnium Sanctorum. Sciendum e-
„ tiam, quoniam quoties hujuſmodi proceſſio agenda eſt
„ in IV. & VI. feria eo tempore, quo obſervatur Meridia-
„ na, in dormitorio nos diſcalceamus, ſi calceamenta in
„ clauſtrum deferimus. In Rogationibus vero ad lectum
„ dimittimus. Ab his vero temporibus, id eſt in Quadra-
„ geſima, poſt VI., & a Calendis Octobris uſque ad
„ Calendas Novembris, ad ſignum majoris Miſſæ nos in
„ clauſtro diſcalceamus prope canales, ut juventutis ſint in
„ promtu. Inchoatur autem ipſa proceſſio eodem modo,
„ quo in Rogationibus, cum oratione, & antiphona,
„ cum pſalmo *Deus miſereatur*, IV., feria, & *Deus in*
„ *adjutorium*, & cum collecta: qui pſalmi in illo choro
„ inchoantur, ubi Sacerdos dicit: *Et ne nos*. Sed ſicut
„ præmiſſum eſt, priuſquam pueri intrent eccleſiam, duo
„ ſigna pulſantur, quod in Rogationibus non agitur, quia
„ ſcilicet tunc omnia ſigna poſt primam antiphonam pul-
„ ſentur, poſt finem collectæ antiphona pro peccatis in-
„ cœpta *Propitius eſto*, proceditur per cimiterium ad
„ eccleſiam S. Benedicti; & poſtea cantatur alia antipho-
„ na, vel R. pro peccatis. Converſi præeunt, novitiis
„ procedentibus poſt proceſſionem, & pueris ante Can-
„ tores; deinde Cantores, ſicut eſt ordo eorum, novi-
„ tiis præcedentibus. Ad introitum S. Benedicti, & can-
„ tus, & verſus, & collecta, tonali enunciatione pro-
„ nuntianda ſunt de ipſo B. Patre noſtro; deinde pro-
„ cumbitur ſuper formas ad orationem. Dominus Abbas,
„ vel ſi ipſe non adeſt, Prior incipit pſalmum, *Lauda anima*,
„ pro his, qui in cimiterio ſunt ſepulti, & Sacerdos pro-
„ ſequitur cum verſu, *A porta inferi*, & ſalutatione, &
„ collecta: *Deus cujus miſeratione*. Qua finita, incipitur
„ letania a duobus Cantoribus, vel pueris, cum qua per
„ clauſtrum, & veſtibulum eccleſiæ venitur in chorum.)
Hujuſmodi proceſſionem dimittebant, cum eadem die con-
tingeret alia proceſſio ad tumulandum defunctum, vel ad
ſuſcipiendam perſonam, vel pro tribulatione, vel Reliquia-
rum per villas.

III. Alia proceſſio erat Dominicalis per clauſtrum, &
ceteras monaſterii officinas, quam fuſe deſcripſimus in libri
2. cap. 3. quod conſule.

IV. Alia in præcipuis Sanctorum feſtivitatibus, de quo
paſſim in his tribus; ſed præcipue ad Natalem Domini
noſtri Jeſu Chriſti.

V. Alia certis quibuſdam anni temporibus, ut in Puri-
ficatione, in Ramis palmarum in Rogationibus &c. de qua
ſuo loco.

VI. Denique alia erat proceſſio ſolemniſſima Reliquia-
rum per villas, & urbes a monaſteriis longe remotas, de
qua nunc fuſius agendum eſt. Hujuſmodi proceſſionum
cauſſæ extiterunt plurimæ; nam primo cum Normanni,
feroces quondam populi, omnia ferro flammiſque ubique
vaſtarent, & ſervorum Dei maxime monaſteria; monachi
ſibi nihil conſultius eſſe exiſtimabant, quam ut ablatis ſe-
cum SS. pignoribus, propriæ ſaluti fuga providerent;
hinc variæ ſæculo præſertim IX. Sanctorum tranſlationes,
quæ tamen proprie proceſſiones dici non poſſunt, ſed fu-
gæ.

VII. Secundo, antiquus fuit veterum monachorum u-
ſus, ut cum bonorum ſuorum aliquod diſpendium pate-
rentur, SS. reliquiarum proceſſiones adverſus hoſtes dome-
ſticos facerent, quibus Sanctorum monaſterii ſui Patro-
norum corpora ſiſtebant; ut eorum præſentia territi, ab
auſu temerario, bonorumque eccleſiaſticorum direptione
non ſolum ceſſarent, ſed & ſubita reſtitutione, illata mo-
nachis detrimenta citius reſarcirent. Ita ſæculo Chriſti X.
cum Bobienſes ſancti Columbani monachi aliquas bono-
rum ſuorum jacturas a ſæculi Principibus; ſed maxime a
Guidone Placentinæ urbis Epiſcopo, & Reinerio, aliiſque
paterentur, Gerlannus Bobienſis Abbas hoc ab Hugo-
ne Italiæ Rege, ſæc. 2 p. 44. conſilium accepit, „ (ut
„ corpus B. Columbani certe de tumulo levaret, & quan-
„ do ipſe colloquium cum ſuis Principibus ageret Papiæ,
„ deferret, ut videntes ipſum ſacratiſſimum corpus pro-
„ pter ſuas res illuc delatum eſſe, vel ſic ab illarum ra-
„ pacitate ceſſarent,) quod & factum eſt, ut diſcimus
ex libro Mirac. S. Columbani capite 8. Eodem ſæculo cum
vineas Floriacenſis monaſterii in ſuburbio Aurelianen-
ſi ſitas invaſiſſet Arnulphus Epiſcopus urbis ejuſdem, Ol-
boldus Floriacenſis Abbas, ut ſcribit Aimoinus l. 1. Mir.
S. Bened. c. 19., „ [cum ſenioribus habito conſilio,
„ delibe-

„ daliberevit, ut ſumtis Sanctorum pignoribus imminente „ vindemia, ad locum cum aliquibus a ſratribus fructus „ earum collecturus propererer, ut quia eidem viro vi„ ribus ermatorum obniti difficile erat, cum ipſe multis „ ſæculari potentia præditis, Regibus quoque perſæpe re„ ſtitiſſe comprobetur, ſaltem bac arte obviam iretur;) quod delatis SS. Mauri, atque Frongentii corporibus monachis Floriacenſibut pro voto ceſſit, l. 2. Mir. S. Bened. c. 55. „ (Simili erte eum Solmerienſe prædium Patriecenſi cœnobio ſubditum quidam perverſæ mentis ho„ mines invadare molirentur; horum melitiæ Robertus „ monachus illi loco tunc Præpoſitus obſiſtere cupiens, „ inſtante vindemiæ tempore cum Sanctorum pignori„ bus ad locum properat, *inquit idem Aimoinus*,) delatis cum Patrocinio S. Benedicti, Reliquiis SS. Eucharii, Verani, Cypriani, Sperati, ac Pantalaonis, ſæc. 2. p. 799. Similiter „ (naceſſitata compulſi Domnus Abbas „ (a) Hſribrandus cum ſuis fratribus anno eb Incarnatione D. N. J. C. 1035. non velentes ferre veſtationam „ ſui loci, eum corpore B. Gisleni viſi ſunt adiiſſe cle„ mentiam Imperatoris Conradi, lacrimabiliter ſe reele„ mentes de vaſtationa ſui loci, & de indigentia ſui cœ„ nobii; a quo benigniſſime conſoleti, & munificentiis „ Regiis ditati, inſuper & Regali imperio optate pace „ donati, ed notum ſibi cœnobium cum ſacris pignoribut „ non ſina lætitia ſunt reverſi,) ut refert Rainerus monachus Callenſis in lib. Mir. S. Gisleui c. 8. Circe idem tempus cum Maricolenſes monachi quamdam moaeſterii villam a Balduino Marchiſo datentam repetere vellant, aorom Abbas „ (poſt quæſitum eb Epiſcopo conſilium, „ ſtatuit in pagum Flandreaſiam B. Humberti corpos de„ vehendum, ubi ipſe Balduinus in locis meritimis pro „ rerum opportunitere ſe eo tempora continebat: erbi„ tratus Comitis enimum ad benavolantiam poſſe inſie„ cti, dum ſe hominem, quem jure mortalitatis ſciret „ corruptioni obnoxium, e ſancto Dei confeſſore requiri „ ſpecie precantis conſpiceret, quem poſtmodum indigeret „ habere precatorem. Sicque factum eſt.) Vit. S. Humb. n. 11. ſæc. 2. p. 804.

VIII. Eodem ſæculo, Mir. S. Berch. ſæc. 2. Dervenſes monachi S. Bercharii Reliquias in Concilio in Airiyaca villa celebreto deſerentes ſuper Landrico Comita, qui monaſtarii prædia invaſeret, proclamationem fecerunt; & Altimonienſes de rebus eccleſiaſticis aliquam frandem patiantes, S. Marealli Papæ Raliquias per diverſe loca detularunt, ut diſcimus ax ajuſdam ſancti Translationis biſtoria apud Boll. 22. Jan. Denique com Robertus Flandreaſium Comes Corbejenſium noſtrorum terras eliquas injuſta retineret, l. 2. Mir. S. Adal. c. 5. Vid. Spicil. tom. 6. p. 602. Fulco eorum Abbas comuni fratrum conſilio ſtatuit „ (Sanctum Comiti præſentara Adalardum „ ut Comas ejus præſentia flexus, ei, & ſancto Petro „ ſuum reſtitueret allodium,) quibus res pro voto ceſſit. Vid. Relationam S. Walarici in fina ia noſe ſæc. 5.

IX. Tartio, non ſufficiantibus monaſterii reditibus ad reparende collapſa monachorum ædificia, Sanctorum Patronorum Reliquias varias deferabant in tarras, ut ex fidelium oblationibus haberent, unde monaſterii ſui ruinas reſarcirent. Plurime hujus praaeos eaemple nobis ſuppeditat Liber Miraculorum S. Marculfi Abbatis; nam cum anno 1101. Andreas Corbeniaci Præpoſitus (Celle eſt moneſtario S. Remigii Ramenſie ſubjacta) multis cladibus veſtatum cernarat cœnobium, & ex predonum direptione ad axtremas redactum anguſtias, non habanıibus monachis, unde proprium ſibi victum ſufficerent, enimadvertens elunde ſibi non parare levaminis aditum, Abbatl, & fratribus S. Ramigii n. 4., boc ſui cordis aperuit conſilium, diccus ſæpius accidiſſe ſue ætata in reguo Francorum, ut „ (quoties tam ſæviſſima tribulatioue eli„ que prægrevebarut Eccleſie, ibidem commorantes „ ſnorum circumferrent lipſana Reliquiarum, quatenus „ ex donariis, & oblationibus fidelium ſuæ repararent „ neceſſitatis incommodum. Nam eodem tempore Nobi„ les clericos S. Quintini Martyis id actitare conſtabat; „ & ante ſex annos conflagrata glorioſi Martini Turo„ nanſis Baſilica corpus B. Bricti (ſicut ipſi perſpexerant) „ procal a ſuis finibus pro hoc ipſo negotio dalatum eati„ terat, quepropter nihil ſibi competentius videri adſtrue„ bar, quam ut ſimilitec de corpore S. Marculfi fie„ ret, ſi Domnus Abbas, & ceteri non obſiſtarent, „ confidera ſe per Dei miſericordiam non defuturos, qui „ tam pretioſi theſauri portantibus gemmam officioſa li„ beralitata manum euxilii porrigarent.) His additis, „ qui ſanioris erant conſilii, cauſſa freternæ compaſ„ ſionis petitioni ajus adquieverunt.

X. Hic locus trie nobis ſuggerit aaempla, unum Canonicorum Sancti Quintini, alterum Canonicorum S. Martini Turonenſis, tartium monachorum S. Masculfi, qui ut ax „ (oblationibus fidelium ſuæ repararent neceſſitatis „ incommoda,) SS. Raliquies veria per loca circumtulernnt. Aliud in monachis S. Vedaſti Arrebatenſis idem libar exhiber infra n. 8.: „ (At Præpoſitus, cujut aret „ omnie ille diſponere, recordatus ante quindecim annos „ pro reparatione ſuæ eccleſiæ feretrum B. Vedaſti cem „ raliquiis Remis uſque deiaram, ac in B. Remigii Archi„ monaſterio ſedula liberalitate ſuſceptum, civitatam „ Attebatenſium ediit, Epiſcopum convenit; quia cum „ ejus favore corpus B. Marculfi poſt biduum illuc effarre „ cuperer, intimavit &c.)

XI. Idem vidare aſt in Libro Miraculorum S. Amandi anthore Gisleberto monacho n. 2. ſæc. 2. p. 732., cujus cum Elmonenſe monaſtarium anno 1066. conflagraſſec, hujus „ (habitationis reſtituendæ gratia, fratree cum Ab„ bate ipſius loci ex conſulto Marchionis tarræ, etqua „ Epiſcoporum, petitione quoque Francorom obniae, „ feretrum quo corpoſculum venerandi Patris recubabat „ per Galliam deinlerunt; (adduque:) aaceſſimus ſaue „ monaſterio vtr. Junii, repedavimus in idem ſub dla sv. „ Nonas Junii.) Eadem erte uſi ſunt aliquandiu poſt noſtri Remenſes S. Theodorici ed perficiendam incaptam accleſiæ porticum, nimirum enuo Dominicæ Incarnationis 1102., inquit Adalgiſus in lib. Mir. S. Theodorici c. 56. App. ad ſæc. 1. p. 631. „ (Induximus enimo por„ ticum nobis neceſſariam ente valvas eccleſiæ hujus con„ ſtruere, quæ cum plurima ex parte noſtris impenſis aſ„ ſurgerat, ſed conſemari negligeretur, privarim delibe„ ravit Sacriſta noſter, ut loculus aptaretur pretinſis SS. „ Reliquiis, qui circumcirce deferretur, quatenus davora „ fidelium oblatione cęptum opus perficaretur &c.) Circe idem tempus Joffridus Abbas Croylandenſis monaſterii ex incendio ruinas reparare cupians „ (impetrevit e vene„ rebilibus Archiepiſcopis Canruari, & Eborac., & aliis „ Epiſcopis Anglicanis eorum ſuffraganeis, indulgentiam „ tertiæ partis pęnitentiæ pro commiſſis injanctæ, cuili„ bet ſuorum monaſtarii benefactori, & operis eccleſiæ „ ſuæ adjutori gratioſe conceſſam: videlicat in ſeptima„ ne ſi trium dierum abſtinentia elicui pro ſuis peccatis „ puniendis imponeratur unius diei pęnitentia, per dictam „ indulgantiam relaxabatur: ſi duo dies pęnitentiæ alicui „ e Pœnitentiario injungerentur, altar eorum condona„ batur. Impetrare itaqua hac indulgentia ſuæ novæ ac„ claſiæ fundamentum eperiens, tranſmiſit in totam An„ gliem, & in terras contiguas tranſmarinas prædictæ „ indulgentiæ teſtimoniales litteras, ſupplicans univerſis „ Chriſti fidelibus, ad operis ſui adjutorium ſuum im„ pendere caritetivum beneficium, & concedens cuilibet „ adjuvanti ante Deum reciprocum præfectæ indulgentiæ „ ſuffragium. Ad iſtud vero negotium ſtrenue procuran„ dum direxit *cum Sanctorum reliquiis* ad cuſtrales pla„ gas in Flendriam, & in Franciam de ſuis commona„ chis venerabiles viros fratres *Ægelmeram*, & *Ni„ gellum*; ad partes Boreeles, & in Scotiem, fre„ tres *Fulconem*, & *Ogerum*; ad *Daciam*, & *Norve„ giam*, fratres *Suetmannum*, & juniorem *Vulſinum*; & „ ad Walliam, Cornubiem, & Hiberniam fratres *Au„ guſtinum*, & *Osbernum*, omnes ſuos commonachos. Pe„ trus Bleſ. in contin. Ingulfi hiſt. an. 1109.) Vid. Mir. S. Uſmari n. 7. ſæc. 3.; vit. S. Moderamni n. 11. ſæc. 3.; vit. S. Ermonis n. 8. ſæc. 3.; Translationem S. Judoci n. 8. ſæc. 5.

XII. Quarto, harumce proceſſionum cauſſe eret ad evertenda iræ Dei flagalla (vid. Spic. tom. 2. p. 742;] hinc cum enno millaſimo, ſæc. 2. p. 326. nonnulle in cęlo portenta epparuiſſent, ex communi Ragenardi Resbaccenſis Abbatis, & Ermingerdis Jotrenſis Abbatiſſæ conſilio, prævio jejunio, „ (determinata dia convenarunt proceſ„ ſiones Resbaccenſia, & Jotrenſis monaſtarii in locum, „ qui ob inſignia virturis Dei ax tunc Crux S. Agili me„ ruit appeilari,] delatis illo ae utroque monaſterio SS. Reliquiis, quemadmodum teſtatur ſcriptor Mir. Sancti Agili Abbatis n. 3. & 5. ſæc. 4. part. 2. Ita adverſoa graſſantem peſtem corpus S. Mauri Martyris proceſſionalitar olim detulerunt noſtri Floriacenſes, ut diſcimus ex Tortario In lib. Mir. S. Benedicti c. 20. Idem remedium tanquam præſentiſſimum in eumdem morbum adhibuerunt Deraenſes monachi, S. Bercharii Raliquies in afflictis peſtilentia locia circumferentes, ea lib. Mir. S. Bercharii, n. 28. ſæc. 2. p. 859., & Fontanellenſes ſancti Wulfamni corpore Rothomagum delato, ex l. Mir. S. Wulf. n. 14. Spicil. tom. 5. l. 3. p. 481. Similiter cum locuſtæ univerſas ſegetes corrodaseut,

(a) Cellenſis Monaſterii in Hannonie, nunc Sancti Gisleni.

rent, Piſcarienſes monachi cunctos monaſterii agros cum capſa S. Clementis circumgirantes imminentem ſibi famis peſtilentiam, ſedabant ex Chronic. Piſc.

XIII. Idem pro obtinenda, aut coercenda pluvie non raro uſurpabant. Vide librum Mir. S. Bercharii n. 30., notas poſt vit. S. Tillonis monachi Solemniacenſis ſæc. 2. pag. 1001., Translationem S. Sindulfi, & S. Helenæ n. 3. ſæc. 4. part. 2. p. 154. Tandem ad firmandam pacem, S. Præcordii corpus Corbeja Ambianos translatum legimus in vit. & Translatione S. Præcordii n. 10. Vid. Mir. S. Gisleni n. 7. ſæc. 2. p. 799. apud Boll. 1. Feb.

XIV. Quinto, in publicis Epiſcoporum conciliis ſolebant olim SS. Corpora deferre, ut eorum præſentia, & „ (religioſitas roboraretur, & malignorum protervitas „ retunderetur;) ita ſæculo x. in Caroſenſi Concilio S. Juniani Reliquias delatas fuiſſe perhibet Letaldus monachus Miciacenſis in hiſtoria ab eo hac de re ſcripta n. 2. ſæc. 4. part. 2. p. 434; & ſæculo inſequenti in Concilio Aireyenſi *plurima SS. Corpora*, in his S. Bercharii, ut diſcimus ex libr. Mir. ejuſdem S. Bercharii. Item in Concilio apud caſtrum vocabulo Anſa Lugdunenſis diœceſis, cui S. Odilo Clun. Abbas interfuit cum multis aliis, corpus ſancti Hugonis Æduenſis monachi, quod in alio item Concilio antea deportatum fuiſſe docet Anonymus ejus vitæ ſcriptor. n. 27., & 28. ſæc. 5. p. 104. anno 1116. Stephanus Abbas Beſuenſis corpus S. Prudentii ad concilium Lingonenſe detulit, ut legimus in lib. 3. Mirac. ejuſdem S. Prudentii apud Labb. Biblioth. tom. 2. p. 619.

XV. Sexto denique Epiſcopi ipſi ad excitandam fidelium erga ſanctos locorum tutelares devotionem, aliquando hujuſmodi proceſſiones injungebant; atque ita anno 1227. Philippus Epiſcopus Meldenſis S. Fiacrii reliquias *in Pratis ſubtus villam dicti S. Fiacrii deferri* juſſit, conceſſis indulgentiis fidelibus eo convenientibus, ſtatuitque, ut quotannis in feſto SS. Trinitatis caput glorioſiſſimi Confeſſoris *ad locum memoratum proceſſionaliter deferatur*, fidelibus ad ſolemnitatem confluentibus *quadraginta dies de injunctis pœnitentiis, peccata oblita, vota fracta, ſi ad ea redierint, offenſam Patrum, & Matrum ſine manuum injectione* miſericorditer relaxans, quemadmodum legimus in litteris hac de re ejuſdem Philippi citatis ad vitam S Fiacrii n. 15. ſæc. 2.

XVI. Circa hujuſmodi proceſſiones notandum primo: requiſitam fuiſſe ad illas incipiendas Epiſcoporum, & Prælatorum licentiam, ut patet ex Reinerio in libro Mirac. S. Gisleni n. 2.; ex Gisleberto lib. Mir. S. Amandi n. 2.; ex vita S. Humberti n. 11.; ex hiſtoria Translationis S. Marcelli apud Boll. xvi. Januarii; idque ex Decreto Concilii Moguntiacenſis anno 813. ſtatuentis cap. 50., „ (ut deinceps corpora SS. de loco ad locum nullus præ„ſumat transferre, ſine concilio Principis, & Epiſcopo„rum, & ſanctæ Synodi licentia.)

XVII. Secundo, Proceſſioni præmiſſum fuiſſe jejunium, ut videre eſt apud Fulcuinum in lib. Mir. S. Ulmari n. 7. ſæc. 33., & ex lib. Mir. S. Agili ſæc. 2.

XVIII. Tertio, ſacras reliquias e præcipuis, & *ſenioribus congregationis fratribus* delatas fuiſſe, ut colligimus ex lib. Miraculorum S. Wandregeſili c. 7. ſæc. 2., & quidem *Sacerdotibus*, ex lib. primo Mir. S. Richarii n. 12., & 13.; ſuis *Sacerdotalibus* ornamentis indutis. Corpus vero S. Filiberti *Sacerdotum, Levitarum, ſimul ac monachorum humeris elevatum*, & delatum dicitur in hiſtoria Translationis ejus n. 2. ſæc. 4.

XIX. Quarto, cum proceſſiones ante aliquod monaſterium, aut eccleſiam pertranſirent, aut accederent, ſacris Sanctorum reliquiis tam Clerici, quam monachi certatim procedebant obviam; cujus rei plurima nobis occurrunt exempla in actis SS., et præcipue in libro Mir. S. Wandregiſili c. 7. ſæc. 2., cujus cum corpus una cum reliquiis S. Ansberti in eccleſia S. Petri Quentavico vicina anno 858. deferretur, „ (venerunt eis obviam ple„bis innumeræ Clericorum, ſive Laicorum cum ſacris „ evangeliis, crucibuſque, ac cereis, ſeu cum reliquo ap„paratu eccleſiarum. Qui ad terram ſeſe projicientes, „ gaudioque præ nimio flentes, exceperunt illa beatiſſima „ corpora cum laudibus hymnorum; ceperuntque ante illa „ ire pſallendo, donec præfatam introeuntes eccleſiam, a „ ſenioribus hujus congregationis fratribus, qui ipſa beatiſſi„ma SS. membra propriis humeris geſtabant, ſuper altare „ Apoſtoli S. Petri ponerentur.)

XX. Ita cum S. Leodegarii corpus Pictavos transferretur, ejus vit. n. 17. ſæc. 2. p. 693. „ (per itineris loca „ ceperunt undique ſponte dextra, lævaque concurrere ex „ monaſteriis, viculis, ac villis, turbæ monachorum, ac „ Clericorum per publicum, cum crucibus, accenſiſque „ cereis, & ſuavitatum odoribus obviam procedentes.) Vid. libr. 2. Mirac. ſeu delationem Marculſi num. 6. & 7. ſæc. 4. part. 2. p. 529.; Mir. Wulframni n. 14. ſæc. 3.

XXI. Quinto, cum ſacræ Reliquiæ aliqua pernoctarent in eccleſia, nuſquam abſque tota monachorum pſallentium, & orantium cuſtodia dimittebantur; quod videre eſt in libro Miraculorum S. Columbani c. 11. ſæc. 2.

XXII. Sexto, demorantes aliquandiu aliquo in loco ſacras Reliquias vicinæ viſitabant eccleſiæ; quod colligimus ex hiſtoria delationis S. Marculſi n. 16. & 17., cujus cum corpus in eccleſia ſancti Johannis Peronæ aliquantis diebus ſervatum fuiſſet: „ (S. Furſei principalis clerus (nobis) „ cum corpore ejuſdem Patroni ſui ſancti Furſei, multitu„dine comitante, affuit; ac in introitu eccleſiæ non ſine „ religioſiſſimæ deliberationis conſilio pſallente: *Veni Creator* „ *Spiritus*, & finito ſubjunxerunt hymnum *Te Deum lau„damus*, &c.)

XXIII. „ (Pari modo monachi montis S. Quintini ... „ nudis pedibus cum obſecratione letaniæ venientes, pro„ſtrati ſolo coram ſancti Marculſi feretro orationem ſude„runt; ac plurimum lætati in Domino xenia noſtræ ex „ caritatis debito, & intimæ dilectionis munificentiæ obtu„lerunt &c.)

XXIV. Septimo, recedentem proceſſionem, ii apud quos pernoctarat, ſeu aliquandiu remanſerat, monachi, ſive Clerici ſolemniſſime proſequebantur, ut videre eſt apud Aimonium l. 2. de Mir. S. Benedicti c. 15. ubi de proceſſione SS. Reliquiarum adverſus invaſores bonorum Petriacenſis cœnobii Floriacenſi ſubjecti: „ (Cumque iter „ agendo, Sanctarum vectores Reliquiarum Cluniacum „ cœnobium deveniſſent, inibi nocte quieverunt. In cra„ſtinum vero cœpti itineris callem cepturi, a fratribus „ ejuſdem cœnobii cum magno proceſſionis apparatu duce„bantur.] Vid. Mir. S. Marculſi n. 9.

XXV. Octavo, in hiſce proceſſionibus publicam ad populum de præſenti neceſſitate concionem nonnumquam habebant, quod colligimus ex lib. Mir. S. Agili Abbatis Resbacenſis, & ex Translatione S. Sindulſi, & S. Helenæ 4. part. 2. p. 154, & ex hiſtoria delationis S. Marculſi n. 7.; & ex l. Mirac. S. Wulfrani n. 14. ſæc. 3.

XXXVI. Nono, quod ſpectat ad ordinem in hiſce proceſſionibus obſervari ſolitum, hunc ex libro Miraculorum S. Columbani Abbatis addiſcere oportet, ibi enim ejuſdem ſancti e Bobienſi monaſterio Papiam proceſſio ita deſcribitur cap. 11. ſæc. 2. „ (Venerabilis Abbas duos Pres„byteros convocavit .... præcepitque illis, ut quandiu „ arca veheretur, ſemper ante ipſam duo tintinnabula „ perſonarent: juſſitque antecedere cruces cum cereis, „ & thuribulis, cappamque ſuam, nec non & peram, „ ubi adſuetus erat, dum adviveret, evangelia portare. „ Signis vero concrepantibus, & in eccleſia convenien„tes non modica caterva populorum, diuque cum la„chrimis clamante, ipſe Venerabilis Abbas prior acceſſit „ cum tribus ſenioribus ad arcam: imponenteſque hu„meris, ire ceperunt eo ordine, quo ſupra diximus. „ Monachi vero antiphonas canentes, populiſque *Kyrie* „ *eleiſon* acclamantes, egreſſi a monaſterio venerunt ad „ pratum, quod nuncupatur ad pontem, ibique ſubter „ condenſam arborem depoſuerunt. Juſſit denique, ut cor„tex ipſius arboris abſtraheretur, quatenus ſignum Cru„cis appareret: & ubicumque illud corpus deponeretur, „ ob memoriam ipſius cruces fierent.) Sed juvat totam proceſſionis ſeriem tum ex Ferſenſi, tum ex Divionenſi S. Benigni monaſterii antiquis conſuetudinibus hic deſcribere. Ferſenſes hæc habent:

De SS. Reliquiis, qualiter deferantur ad locum, ubi neceſſe ſunt deportandæ proceſſionaliter, aut qualiter recipiantur cum laude.

XXVII. „ Quando Reliquiæ deportandæ ſunt alicubi, „ hoc modo faciant. Annuente Armario, vel loquente, „ ſi tempus fuerit loquendi, vel illo, qui ordinem te„nuerit, reveſtiantur cuncti in cappis, pueri in albis: „ Reliquiæ ſint congrue collocatæ: Secretarii eccleſiæ pul„ſent ſigna: Candelabra duo deportentur a Converſis: „ Aqua ſancta, Crux, incenſum, phonones a famulis de„portentur; & unum ſignum cum eis mittant: Cantor „ incipiat ℞. *S. Marcelle*, vel ſecundum quales Reliquiæ „ fuerint, & incenſentur; exeantque omnes pariter ex„tra portas murorum, quod circumdatum eſt monaſte„rium. Tunc ſint præſentes alii fratres, qui ſuſcipient „ SS. Reliquias, & famuli, ut deportentur, ubi neceſſe „ fuerit, & fratres inchoent pſalmos *Ad Dominum cum* „ *tribularer clamavi*; & revertantur in chorum, & exuant „ ſe, & pergant unuſquiſque ad officia ſua. Illo tempore „ quando reverſuri ſunt, procurent antea nunciare in cœ-

„ nobium

„ nobium, ut ſint omnes fratres in cappis, infantes in albis. Prius incipiat pſalmos *Miſerere mei Deus: Deus in nomine tuo: Deus in adjutorium: Deus miſereatur*; & eant in obviam SS. Reliquiis. Secretarii pulſent ſigna, vel famuli, uſque dum ſint omnia parata. Tunc inchoent ℞. *Iſte Sanctus*: Dicat Sacerdos ℣. *Magna eſt gloria ejus*, vel ſecundum quales Reliquiæ fuerint, ad ipſas pertinentes collectas, & preces: deinde incenſentur. Rurſus inchoent aliud ℞. congruum SS. Reliquiis; & ita peractis eant in monaſterium; & ponantur Reliquiæ, ubi ponendæ ſunt, denuo incenſentur, & pergant unuſquiſque ad opus ſuum.

XXVIII. Divionenſes vero ſancti Benigni conſuetudines ſic loquuntur: „ Quoties enim aliqua urgente neceſſitate Reliquiæ Sanctorum extra monaſterium ſunt ferendæ, hujuſcemodi obſequiis ſunt proſequendæ. Primum Sacriſta in ornato eas feretro componit; deinde fratri, ad cujus obedientiam ſunt portandæ, alii etiam ſeniori, cui a Priore earumdem cuſtodia Reliquiarum ſpecialiter committitur, omnia neceſſaria, id eſt candelabra duo, crucem, thuribulum, urceolum aquæ benedictæ, vexilla tria, cortinam quoque, & tintinnabulum, quod a duobus fertur hominibus, veſtimentum, & reliqua eccleſiaſticis uſibus accommoda præbet. Cum ab eccleſia fuerint producendæ, omnes albis induuntur. Deinde Sanctum corpus a Priore incenſatum duobus albatis Cantoribus committitur uſque ad terminos cimiterii ferendum. Omnia ſigna pulſantur; ℞. competens a Cantore incipitur. Præcedente proceſſione, ſequuntur bajuli pigneris ſacri, deinde infantes, poſtremo Cantores, ad ultimum converſi. Cum ventum fuerit ad prædictum terminum, Laici ſuſcipiunt commendatum. Finitoque ℞., & incipiente Priore pſalmum *Ad Dominum cum tribularer*, Proceſſio eodem revertitur ordine.

XXIX. „ Item quando revertitur, primum cuncti fratres albis induuntur, & duo ſigna majora pulſantur, ac deinde præcedente proceſſione, id eſt aqua benedicta, thuribulo, cruce, & candelabris, ſimili per omnia modo uſque ad terminos cimiterii, cum omni ſilentio progrediuntur. Ibi denique Prior accepto thuribulo ſanctas incenſat Reliquias: impoſitoque a Cantore ℞., cunctis reſonantibus ſignis, eodem, quo exierat, ſuſcipitur modo. Reliquiæ autem illius Sancti, in cujus honore monaſterium fundatum eſt, quando ſuſcipiuntur; antiphona primum de eodem a Cantore incipitur, ad cujus initium omnis conventus ſubmiſſis uſque in terram manibus inclinat: Deinde ab Abbate, vel Priore verſiculus pronunciatur, & ſubſequenter collecta de ipſo ſancto dicitur: Qua completa, incipiente Cantore ℞., eo, quo ſupra dictum eſt ordine, defertur ad eccleſiam.

XXX. „ Quando vero fit proceſſio pro qualibet tribulatione, ſi portatur feretrum alicujus Sancti, facta, ſicut mos eſt, oratione, & finita antiphona: *Exurge*, & pſalmo *Deus in adjutorium meum*, ſive, *Deus miſereatur noſtri*, debet ipſum feretrum incenſari in primis; deinde incepto aliquo cantu de Sancto, cujus Reliquiæ feruntur, egrediuntur fratres chorum; primitus proceſſio cum aqua benedicta, & cruce, & candelabris, & feretro, ſicut mos eſt, cum portantur Reliquiæ. Sequuntur Converſi omnes, poſt quos .... omnes; & deinde Cantores, ſicut eſt ordo eorum. Signa autem omnia pulſantur, ſicut cum fratres filacteria portant, antequam egrediantur eccleſiam propter Reliquias. Similiter cum redeunt ad introitum eccleſiæ. Ad exitum vero Galileæ monaſterii ſunt parati duo famuli Eleemoſynarii hinc inde cum baculis, quos conſuetudinaliter fratres portent, quotieſcumque nudis pedibus exeunt extra monaſterium ad proceſſionem; & quiſque de ſua parte dat ſingulis egredientibus baculum in manu. Finito autem cantu de Sancto, incipiuntur antiphonæ de tribulatione, & cantantur, uſquequo veniatur prope eccleſiam, ad quam vadit proceſſio; tunc ſi eccleſia in honore duorum Sanctorum eſt dedicata, videlicet in honore B. Mariæ, & alicujus Sancti, in primis cantabitur ad introitum de Sancta Maria, deinde de Sancto, in cujus honore eſt eccleſia. His finitis, Sacerdos proſequitur orationes de Sanctis, præmiſſis capitulis ſicut cantus proceſſit. Quo facto, facit conventus orationem brevem, aut ad terram ſuper genua, aut acclivis, ſi Dei authoritas poſtulat. Expectato vero a Priore, quod *Pater noſter* poſſit finiri, incipit pſalmum *Lauda anima mea*. Quo finito, dicit Sacerdos hanc orationem: *Deus cujus miſeratione*, pro animabus in cimiterio quieſcentium. Tunc facta iterum oratione cum inclinatione conſueta, cantatur Nona, cantanda quoque in majori eccleſia ab infirmis, qui ad proceſſionem exire non potuerunt, ſigno pulſatu ad horam competentem a Cuſtode eccleſiæ; & interim Sacerdos, & alii miniſtri reveſtiuntur ad Miſſam, omnes nudis pedibus, niſi tantum frigus ſit, quod non poſſint ſufferre. Secretarius enim præmiſit per famulos ſuos quæque ad Miſſam neceſſaria. Cantatur Miſſa de inſtanti neceſſitate, videlicet pro pluvia, vel pro ſerenitate, vel hujuſmodi; qua peracta continuo incipitur letania, & nominato ſancto Johanne Bapt., nominatur bis Sanctus monaſterii, & recedit proceſſio. Famuli autem, qui baculos miniſtrant, ſicut receperunt de manibus ingredientium illos, ita egredientibus reddunt unuſquiſque de parte ſua. In hujuſmodi proceſſionibus eſt Eleemoſynarii baculos miniſtrare, Fratres vero omnes, & ad proceſſionem, & ad opera manuum eunt coopertis capitibus, & in ſoccis. Letaniam autem, ſicut mos eſt, finiunt Cantores in choro ſtantes.

XXXI. Hactenus de proceſſionibus ſatis, ubi quæ de ferendis adverſus bonorum monaſterii invaſores ſacris Reliquiis dicta ſunt, ea nos monent, ut de clamore pro tribulatione infra Miſſarum ſolemnia faciendo aliquid ſubjungamus. Rem ita expediunt antiquæ Farfenſis monaſterii conſuetudines: „ (Hac ratione faciendus eccleſiaſtici ordinis clamor ad Dominum. Ad Miſſam principalem jam dicta oratione Dominica, miniſtri eccleſiæ cooperiant pavimentum ante altare cilicio, & deſuper ponant Crucifixum, & textum evangeliorum, & corpora Sanctorum, & omnis Clerus in pavimento jaceat proſtratus canendo pſalmum: *Ut quid Deus repuliſti in finem*, ſub ſilentio. Interim duo ſigna percutiantur ab eccleſiæ cuſtodibus, ſoluſque Sacerdos ſtet ante Dominicum Corpus, & Sanguinem noviter conſecratum, & ante prædictas Reliquias Sanctorum; & alta voce incipiat hunc clamorem dicere: *Oſtende nobis: Eſto nobis Domine: Memento noſtri Domine: Memor eſto cong.: Exurge Domine: Domine exaudi orationem: In ſpiritu humilitatis, & animo contrito ante ſanctum altare tuum, & ſacroſanctum Corpus, & Sanguinem tuum, Domine Jeſu Redemptor mundi accedimus, & de peccatis noſtris, pro quibus juſte affligimur, culpabiles contra te nos reddimus. Ad te Domine Jeſu venimus, ad te proſtrati clamamus, quia viri iniqui, & ſuperbi, ſuiſque viribus confiſi undique ſuper nos inſurgunt, terras hujus Sanctuarii tui ceterarumque ſibi ſubjectarum eccleſiarum invadunt, deprædantur, & vaſtant, pauperiſque tuos cultores earum in dolore, & fame, atque nuditate vivere faciunt; tormentis etiam, & gladiis occidunt. Noſtras etiam res, unde vivere debemus in tuo ſancto ſervitio, & quas B. animæ huic loco pro ſalute ſua reliquerunt, diripiunt, nobis etiam violenter auferunt. Eccleſia tua hæc Domine, quam priſcis temporibus fundaſti, & ſublimaſti in honore B. ſemper Virginis MARIÆ, ſedet in triſtitia, non eſt, qui conſoletur, & liberet eam, niſi tu Deus noſter. Exurge igitur Domine Jeſu in adjutorium noſtrum; conforta nos, & auxiliare nobis; expugna impugnantes nos; frange etiam ſuperbiam illorum, qui tuum locum, & nos affligunt. Tu ſcis Domine, qui ſunt illi, & nomina illorum, corpora quoque, & corda eorum, antequam naſcerentur, tibi ſoli ſunt cognita. Quapropter eos Deus, ſicut ſcis, juſtifica in virtute tua; fac eos cognoſcere, prout tibi placet, ſua malefacta, & libera nos in miſericordia tua; ne deſpicias nos Domine clamantes ad te in afflictione; ſed propter gloriam nominis tui, & miſericordiam, qua locum iſtum fundaſti, & in honore Genitricis tuæ ſublimaſti, viſita nos in pace, & erue nos a præſenti anguſtia. Amen.* Quo clamore facto, reportentur Reliquiæ ſuis locis, & dicat Sacerdos ſub ſilentio collectam: *Libera nos quæſumus Domine.*

XXXII. Hactenus Farfenſis monaſterii conſuetudines. Hujus rei praxim aliquam advertere licet in libro Miraculorum S. Aigulfi Martyris n. 6., ſæc. 2. p. 669. cujus in Pruvinenſi monaſterio cum Clericus quidam tres furatus eſſet calices, & inde monachi calumniam paterentur; „ (ſumto conſilio ſuper hoc, placuit omnibus, ut corpus S. Aigulfi cum capſula ad terram deponeretur, & tandiu ibi jaceret, quouſque ſacrilegum Deus revelaret. Decreverunt etiam, ut poſt orationem Dominicam in Miſſa tres pſalmi cum tribus orationibus cantarentur, ut Deus petitionem eorum per meritum Sancti Martyris exaudire dignaretur.) Hoc revocare licet inſigne S. Bernardi Abbatis Clarevallenſis, Vit. ejuſd. l. 2. c. 6. factum cum Guillelmo Aquitaniæ Duce, pulſos ſedibus Epiſcopos reſtituere denegantes infra Miſſarum ſolemnia: „ (peractis conſecrationibus, & pace data, & diffuſa in populum, vir Dei jam non ſe agens ut hominem, Corpus Domini ſuper patenam ponit, & ſecum

Digitized by Google

„ cum tollit, atque ignea facie, & flammeis oculis non
„ ſupplicans, ſed minax, foras egreditur, & verbis
„ terribilibus aggreditur Ducem: Rogavimus te, inquit,
„ & ſprevisti nos; ſupplicavit tibi in altero, quem jam
„ tecum habuimus, conventu, ſervorum Dei ante te adu-
„ nata multitudo, & contemſiſti. Ecce ad te proceſſit
„ Filius Virginis, qui eſt caput, & dominus Eccleſiæ,
„ quam tu perſequeris. Adeſt judex tuus &c.) Quod
factum Ducem adeo terruit, ut Epiſcopos nulla interpoſi-
ta mora ſuas in ſedes revocaverit. Vid. Præf. ſæc. a. n.... p....

XXXIII. Alium hujuſce clamoris ritum ſubjicimus an-
tiquæ item Farſenſis monaſterii conſuetudines, quem nos
hic etiam ſubjicere duximus operæ pretium: (Cum ſur-
„ rexerint a capitulo die Dominico ſonent ſignum, agant
„ orationem, dein exeat Sacerdos cum infantibus, &
„ præparent ſe ad Miſſam. Tunc ſonet ſignum denuo,
„ quod majus eſt duas vices pro annunciatione populi.
„ Ad expletionem evangelii, dicatur: *Credo in unum*
„ *Deum*; quo expleto, aſcendat Armarius] in pulpitum,
„ & nuntiet plebi malitiam perſecutorum. Dein proce-
„ dat alius Frater, & legat anathemata, vel maledicta
„ tam novi, quam veteris teſtamenti, ſecundum utilita-
„ tem, & a vicinis Epiſcopis prohibitionem; maledictio-
„ nem non emandantibus; benedictionem iis, qui ſe præ-
„ parent ad amendationes. Qua lecta, extinguatur can-
„ dela, pulſentur omnia ſigna, dimiſſos proſternant ſe
„ omnes in terra, & hos pſalmos decantent: *Domine*
„ *quid multiplicati ſunt: Deus in adjutorium*: vel iſtos
„ duos adjungentes ad Deum ne *Benedixiſti: Fundamen-*
„ *ta*, vel quales habuerint conſtituti ex aliis. Cap. *Oſten-*
„ *de nobis: Eſto nobis: Exurge Domine*. Orationes: *Con-*
„ *cede nos famulos tuos: Quæſumus Domine: Omnipotens*
„ *ſempiterne Deus mæſtorum*, vel ſicut diximus, decretas
„ habuerint, ſurgentes canent offerendam, perficiant
„ Miſſam. Aliis diebus cotidianis agant ita: Mox ut ſur-
„ rexerint e capitulo, veniant, & dicant quinque pſal-
„ mos pro defunctis, & tunc ſonentur ſigna, & dejiciant
„ ſe in humo, & dicant ſicut ſupra.)

XXXIV. In MS. vero Cluniacenſis monaſterii conſue-
tudinibus, & in Benignianis c. 27. de hoc pro tribula-
tione clamore hæc habentur: “ (Privatis diebus ita fit
„ de tribulatione. Finita offerenda majoris Miſſæ, inci-
„ pit Armarius ℟. *Deus, qui ſedes*, vel aliud huic ne-
„ gotio congruum; & dum cantatur, omnia ſigna pul-
„ ſantur, ut poſſit comperiri, quia extra ſolitum hoc fit.
„ Finito autem ℟. ſine verſu ſuo, continuo proſtratus
„ cantat totus conventus hos tres pſalmos: *Domine quid*
„ *multiplicati ſunt: Deus noſter refugium*, & *Ad te le-*
„ *vavi*; quos ſequuntur hæc capitula præmiſſo *Kyrie elei-*
„ *ſon*, & *Pater noſter: Poſt partum virgo: Salvos fac ſer-*
„ *vos tuos: Oſtende nobis Domine miſericordiam tuam*.
„ Deinde hæ collectæ: *Concede nos famulos tuos: Omni-*
„ *potens ſempiterne, qui facis mirabilia magna: Hoſtium*
„ *noſtrorum quæſumus Domine*. In att. Lect., & in
„ octavis eodem omnino modo fit, niſi quod pſalmi non
„ cantantur proſtrate; hoc autem tandiu fit, donec Dom-
„ nus Abbas ceſſari præcipiat.

XXXV. Et alibi eædem Benignianæ conſuetud.: „ (Cum
„ aliquo prædone vaſtante res eccleſiæ, volunt inde ad
„ populum querimoniam facere, præcipitur, ut omnes
„ populares die Dominica ad majorem eccleſiam conve-
„ niant; & tunc cantatur Miſſa matutinalis ad Crucifi-
„ xum. Finito evangelio, quidam fratrum aſcendit pul-
„ pitum, & de præceptis divinis aliquantiſper primum lo-
„ quens, tandem manifeſtat eis tribulationem, ſuggerens
„ eis, ut faciant eleemoſynas, atque rogent Dominum,
„ quatenus illum malefactorem pacatum eis reddat, &
„ convertat de malo ad bonum. Adjungit quoque quæ-
„ dam humilia, & perſuaſoria dicens: Scitis, quia ſi
„ auſertur nobis noſtra ſubſtantia: non poſſumus vivere;
„ rogate ergo fratres Deum, & nos faciemus ad eum pro-
„ clamationem. His dictis incipitur in choro ℟. *Aſpice*
„ *Domine*, vel *Congregati ſunt inimici noſtri*; & omnia
„ ſigna ter interim paulomper pulſantur. Finito autem
„ ℟., ſigniſque dimiſſis dicit conventus hos tres pſalmos:
„ *Domine quid multiplicati ſunt* &c. ut ſupra.] Aliter
imminentem a ſe tribulationem avertere tentabant Pom-
poſiani monachi; cum enim Heribertus Ravennenſis Epi-
ſcopus cum armata manu eorum deſtruere cogitaſſet Cœ-
nobium, ubi conſilium illius ad S. Guidonis Abbatis au-
res perveniſſet „ (ſe cum omnibus monachis devotiſſime
„ contritoque corda in orationem dedit. Nam a parvo
„ uſque ad maximum, exutis ſolitis ſtamineis, induti
„ ſunt aſperrimis veſtibus, & ciliciis, cantantes cum Pſal-
„ mographo: *Dum mihi moleſti eſſent induebar cilicio*.
„ Per tres autem continuos dies, & noctes, ita induti,
„ diſcalceati, hordeaceo pane ſolummodo, & aqua con-
„ tenti; acrites quotidie in capitulo ſed ſponte, verbe-
„ rati ſunt: nulla ſede nec in eccleſia, nec in refecto-
„ rio, nec alicubi, niſi terra uſi ſunt,) inquit Anony-
mus ſcriptor in ſecunda vita S. Guidonis n. 22. apud
Bollandum 31. Martii. Vid. S. Rudeſindi Epiſcopi mira-
cula n. 42. ſæc. 5. p. 543.

CAPUT XVII.

De fratribus in viam directis.

I. POſtquam ſuperiori capite de variis extra mona-
ſterium proceſſionibus egimus, æquum eſt, ut
de ſingulari fratrum pro monaſterii utilitatibus, aliiſque
cauſſis neceſſariis foras prodeuntium aliquid dicamus. S.
Benedictus regulæ cap. 67. ſcripſit integrum de Fratribus
in viam directis, in quo maxime differit de precibus,
orationibuſque faciendis pro fratribus dirigendis in viam,
pro eis jam in itinere conſtitutis, & pro eiſdem ex eo
reverſis; at, quam obſervare tunc debeant, diſciplinam
omnino reticet: quapropter eam ab antiquis aſceticæ vi-
tæ Patribus, ipſaque Ordinis Benedictini praxi repetere
operæ pretium exiſtimavi.

II. Itaque ante omnia regula Abbatis Iſaiæ c. 29. „ (Si
miſerit te, *inquit*, Magiſter tuus ad faciendum iter, po-
„ ſtula ab eo quomodo te regas, & fac juxta mandatum
„ ejus, ne transferes verba, ſi cuſtodieris oculos tuos, &
„ aures tuas, minime peccabis lingua tua.)

III. Secundo, ut operi Dei nihil prorſus ſe præponere
demonſtrarent Ciſtercienſes præſcribunt, ut „ (ſi intra
„ monaſterii portam primum horæ canonicæ ſignum, vel
„ capituli, ſive collationis præoccupaverit (egredientem,)
„ revertantur;) quod idem in MS. Cluniacenſis monaſterii
conſuetudinibus legitur in hæc verba: „ (Eſt autem con-
„ ſuetudo, ut nullus monaſterium egrediatur poſtquam ad
„ aliquam horam, vel ad capitulum inceptum fuerit ipſum
„ ſignum pulſari.) Vid. Udalric. l. 3. c. 5., & conſ. S.
Benigni c. 2.

IV. Tertio obſervandum, veteres monachos, non niſi
pedites, aut ad ſummum jumenti auxilio adjutos iter con-
feciſſe, ut patet ex vita S. Lupicini Abbatis authore Ano-
nymo num. 11. apud Boll.: „ (Non illo tempore (ſcilicet
„ ſæc. Chriſti v.) Frater ab Abbate foras ob cauſſam aliquam
„ deſtinatus, (quod nunc quoque refragatis ubique inſti-
„ tutionibus referre pudet, ac dicere) inſibilis, ac bipes
„ quadrupedi invectus eſt equo: Sed ſufficiebat cuique
„ cum ſuſtentatione baculi craſſior, fortiorque monaſterii
„ tortula:) Rarius vero uſos fuiſſe carru, unde S. Pa-
ternus, non niſi „ (multa Regis Childeberti prece com-
„ pulſus eſt, ut ipſi glorioſo Regi Childeberto Pariſius
„ in carro cooperto reclusus occurreret,] ut ſcribit Fortu-
natus in ejus vita n. 14. Pedites vero baculum, & peram
deferebant, ut diſcimus ex Caſſiano coll. 11. c. 3. „ (Sum-
„ to itaque baculo, & pera, ut illic *cunctis viam egredien-*
„ *tibus monachis moris eſt*, ad civitatem nos ſuam itineris
„ dux ipſe perduxit.] Pera autem erat pellis caprina,
ex eodem Caſſiano l. 1. c. 8. & 9., quam in mortificationis
indicium ſæcularibus exhibendæ monachi portare ſolebant,
baculum vero ad repellendos latrantes canes, & ad malum
incitantes; ubi certe illud venit in mentem, quod de S.
Anſelmo Cantuarienſi Archiepiſcopo Romam profecturo ſcri-
bit Eadmerus in ejus cit. l. 2. n. 33., apud Boll. 21. April.: *Pe-*
ram, & baculum peregrinantium more coram altari ſuſcepit.

V. Ii vero, qui equo alio ve jumento utebantur, quid
obſervare deberent docent nos Divionenſes S. Benigni con-
ſuetudines cap. 51. his verbis: „ (Monachus cum iter
„ unius diei aggreditur equitare, vel etiam majus, num-
„ quam debet ire ſine faſciolis. In cuculla nec magnum,
„ nec parvum debet equitare, niſi forte calor nimius,
„ aut hujuſmodi quælibet intolerabilis anxietas artaverit
„ eum. Quod ſi contigerit, poterit equitare in cuculla;
„ ſed hoc ſummo ſtudio cavendum eſt ei, ne ſic equi-
„ tans intret burgum, aut villam, aut obviet alicui.
„ Ideoque debet, poſt ſe portare frocum ſuum ligatum,
„ & cum opus fuerit ſtatim induat eum. Et hoc ſatis
„ apparet ex hoc, quod adeo eſt furtiva, quatenus hæc
„ conſuetudo non eſt multum regularis. Si opus habet,
„ ut cingulo ſuccingatur; prius induat cappam,
„ poſt ſuccingatur; numquam enim, ſine cappa
„ ſuccingi, vel non ſuccinctum equitare, regularem mo-
„ nachum certum eſt. Non debet ſine poſſa, & pecto-
„ rale equitare. Cum in montem aſcendit, ſi non habue-
„ rit poſſam, non eſt grandis negligentia: ſimiliter cum
„ deſcenderit, ſi non habuerit pectorale; videat tamen,
„ ut nuſquam ſine pectorale aſcendat; neque ſine poſſa
„ deſcendat. Quando aſcendit, ita debet ſe gerere gravi-
„ ter,

Digitized by Google

„ ter, quod pedem ſiniſtrum, qualicunque modo iter in eo primitus, debet in ſtaſam mittere; deinde dextrum ſuper renes equi, quouſque veſtimenta ſua ſub ſe componat, paruṁper ſuſtentare, ſicque ſe cum gravitate ſuper equum deponere. Super quodlibet jumentum, nec comedere debet, nec bibere. Cum voluerit retro aſpicere, non debet caput torquere; ſed cum toto equo ſe girare. Non debet ſuper unam coxam equitare. Non debet pedem ſuper equi collem ponere, ut gambam ſuſtentet. Neminem debet poſt dorſum portare.)

VI. Quarto, iter jam aggreſſi juniores Majoribus obtemperabant, „ (Majores, qui cum fratribus mittuntur foras, *inquit S. Pachomius Reg. art. 189. Cod. Reg. eadem habet regul. Orient. c. 22.*, quandiu ibi fuerint habebunt jus Præpoſitorum, & eorum cuncta regentur arbitrio, docebuntque fratres per conſtitutos dies. Et ſi forſitan aliquid inter eos ortum fuerit ſimultatis, audient ipſi Majores, & dijudicabunt cauſſam, & dignum culpa increpabunt, ut ad imperium eorum ſtatim pacem pleno corde conſocient;) & S. Columbanus in Pœnitentiali: „ (Si cui injunxerit Abbas, aut Præpoſitus de fratribus iter agere, ita obſervandum eſt, ut ſeniori junior obediat; ſi tamen rectum fuerit, quod ei indicaverit, obſervare ſtudeat. Si quid præceperit Abbas, vel œconomus, major, & aliud humilior iteraverit œconomus, ipſe obedire debet, indicans tamen in ſilentio quod præceperit alius major.)

VII. Quinto, regula Orientalis cavet c. 22. ne alter ſeparetur a ſocio: „ (Miſſi vero, *inquit*, non ſinguli, ſed bini, vel terni ambulent, ut dum ſe invicem cuſtodiunt, & conſolantur, & ſeniores eorum de honeſta eorum converſatione ſecuri ſint, & illi non periclitentur.) Ubi obſervare licet, quod habent antiquæ Farfenſis monaſterii conſuetudines: „) in itinere ſi pergant duo Converſi, & unus Sacerdos, qui junior illorum ſit; ubicumque ſederint, debet Sacerdos ſedere in medio illorum. Quando vero perrexit unus ex eis cum Sacerdote, ſemper debet Sacerdos ſedere ſuper illum, & loqui non decet illum, niſi per ejus licentiam.

VIII. Sexto, ſupradicta Orientalis Regula jubet, ut a fabulis abſtineant: „ (Obſervantes, *inquit* c. 22., hoc, ut non ſe invicem fabulis inanibus deſtruant, neque negligentiæ dent locum deſtructionis; ſed unuſquique in actu ſuo attentus ſit.)

IX. Septimo, ut facilius a fabulis abſtinerent, aut ſilentio, aut pſalmis vacabant; ſilentio quidem juxta Regulam S. Antonii, cujus hæc verba: „ (Si iter feceris cum fratribus, ſecede ab illis paruṁper, & ſis in ſilentio, & dum incedis per viam, ne te convertas ſiniſtrorſum, vel dextrorſum, ſed meditare pſalmos tuos, & ora in mente tua ad Deum.) Idem habet regula Iſaiæ Abbatis n. 17. Pſalmis vero, & hymnis, uti præſcribit S. Baſilius Reg. fuſ. diſp. c. 39. „ (Ut id itineris liceat cum pſalmis, & precationibus, ac reliqua in aliis ædificatione conficere;) inquit agens de proficiſcentibus ad diſtrahenda opera. Utrumque a noſtris frequentatum fuit, & ſilentium, & pſallentium. Silentium omnino ſervabat S. Adalardus, de quo Paſchaſius aperte protulit hæc verba in ejus vit. num. 28. „ (Si inter mundi diſcrimina hoc illucque pro Eccleſiæ negotio occupatus eſſet, inſtituta tamen Regulæ minime deſerebat; ſed pro lectione vacabat fletibus, & pro reliquis officiis mentis jubilo Domino famulabatur; noverant igitur omnes ſui comites, & itineris ſocii continuo ſe nolle appropinquari, idcirco procul ab eo gradiebantur quatenus ille ſoli Deo vacaret:) S. vero Agilus *pſalmorum melos ex more* peragebat in ejus vit. n. 10. ſæc. 2. Idem de Gemmeticenſibus monachis duobus tempore S. Filiberti Abbatis docet Anonymus in vita S. Aicadri c. 12. Idem de Gervino Centulenſis monaſterii Abbate piiſſimo Hariulphus in Chron. l. 4. c. 26. ſæc. 2. Spicil. tom. 4. „ (Si quolibet iter agebat, *inquit*, more S. ac Beatiſſimi Patris noſtri Richarii, aut pſalmi ex ore ejus reſonabant, aut ſalutaris prædicatio, ſeu correctionis admonitio audiebatur.) Idem de S. Odone Abbate Cluniacenſi narrat Johannes monachus in ejus vita pluribus in locis, ſcilicet l. 2. n. 5. 6. & 19, ubi refert latronem quemdam Aimonem nomine „ (cum vidiſſet eum, fratreſque, qui comitabantur illum, inceſſanter pſallere, & pſallendo iter peragere) illico corde compunctum converſum fuiſſe. Idem de S. Stephano, poſtea Abbate Obazinenſi in ejus vita l. 1. n. 24. tom. 4. Miſc. Baluz. Huc referendum eſt, quod de Ceolfrido Abbate in Anglia refert Beda Venerabilis in vit. Bened. Biſcop. l. 2. c. 2., eum nimirum in itinere conſtitutum, præter canonicum officium, duo quotidie pſalteria ſacrumque Miſſæ ſacrificium decantaſſe, quod per dies minimum centum, & decem præſtitit.

X. Octavo, author eſt Abbas Iſaias orat. 3. ut „ (Si cum ſeniore iter facis, ſarcinam, ſi qua ferenda eſt, ne ſinas illum omnino geſtare; ſin autem æquales eſtis, eam ambo viciſſim geſtate, ita tamen, ut ſemper onuſtus præcedat;) & alibi orat. 4. „ (Si cum iter facitis, eſt aliquis inter vos imbecillior, ſinite ipſum præire; ut ſi ſedere velit poſſit.) Eadem omnino habet in regula n. 42.

XI. Nono, optimo Sancti Antonii conſilio, „ (neque revertaris inviſere conſanguineos tuos carnales, nec faciem tuam illis videndam præbeas, nec adeas ad illos.) Optimum, inquam, conſilium, quo tamen non omnem prorſus conſanguineorum viſitationem excludit; ſed *carnalium* tantum. Pios enim, & in Dei ſervitio devotos nonnumquam inviſere, & licet, & utile eſt, at vix unquam monacho neceſſarium. Et hoc quando fit, cum magna cautela; ubi obſervandum venit quod præſcribunt Divionenſes S. Benigni conſuetudines c. 51. de diſciplina foras iter agentium: „ (Nullam umquam fœminam permittitur oſculari, neque ſororem, niſi matrem tantummodo; ſed nec debet capere quicquam de manu fœminæ. Nec eam communicare. Et cum offerendam ab ea accipit, manum ſuam velare debet.)

XII. Decimo, ad alium quem præfixum erat a Patre monaſterii locum non divertebant, unde Regula Tarnatenſis: „ (Si quis vero e fratribus in quocumque negotio ad civitatem, aut ad caſtellum, ſive ad viam ſeniore imperante dirigitur, niſi ad illum, quo deſtinatur, non præſumat accedere.

XIII. Undecimo, optimum ſuis dat monitum Abbas Iſaias in Reg. c. 48. „ (Cum urbem, aut oppidum ingreſſus fueris, ad terram dimitte viſum tuum, ne viſa abs te ſint tibi certaminis cauſſa in cella tua;) ubi recte redit in memoriam, quod de Sancti Stephani Abbatis Obazinenſis diſcipulis refert Anonymus in ejus vita l. 2. n. 57. tom. 4. Miſc. Baluz. „ (Nullus aliquando imparatus, vel abſque digna, & rationabili cauſſa iter arripiebat, nullus in extraneis locis prandere, ſive manere, nullus per vicos, & plateas incedere ſolitus erat, ſed aut per mediam villam, vel civitatem operto capite cum diſciplina tranſibant, aut extra perducentem ſemitam ad deſtinatum locum pergebant: non enim villas tunc temporis ingredi conſueverant, niſi eos injuncta, aut inevitabilis neceſſitas compuliſſet. Si cui caſu aliquid loquerentur, tanta ſermones ſuos circumſpectione librabant, quod nullus eos in verbo capere, vel reprehendere poſſet:) & quod præſcribit Regula S. Stephani Grand. c. 52.: „ (In itinere cavete viatorum ſocietatem, prout res exiget, ingreſſuſque civitatum, & caſtellorum, ne exterior oculus videat, unde interior cæcus fiat.) Huc etiam revocari poteſt, quod præſcribunt Benignianæ conſuetudines c. 51. „ (Non debet per mercatum ire, ut aliquid emantur; ſed ſi aliquam parvam cauſſam vult comparare, debet jubere famulo ſuo emere. Si autem grandem, in aliquam ſolitariam manſionem mercatorem cum ſuo revocare, & cum omni honeſtate facere, ut benedicatur Deus in ſervis ſuis.)

XIV. Duodecimo „ (In ipſo loco, quo proficiſcendum eſt conſtituti, *inquit S. Baſilius Reg. fuſ. diſp. c. 39.* „ eadem eligant diverſoria; ut ſe invicem obſervare, & nullum precandi tempus, ſive diurnum, ſive nocturnum negligere) valeant. Ubi duo decernit, 1. ut eodem omnes divertant in loco, 2. ut diurnum nocturnumve divini officii penſum reddere non negligant. Ad primum ſpectat Anonymi Epiſcopi Conſtitutio Synodalis anno 1237. facta apud Spelmannum tom. 2. Conc. Angl. p. 236. „ (In civitatibus, burgis, ſeu villis, ubi eccleſia conventualis eſt, maxime ſui ordinis, non hoſpitetur, niſi penes Religioſos; & ſi domus ei, & vecturæ ſuis non ſufficiat, nihilominus ſi fieri poſſit, de nocte dormiat infra ſepta illius monaſterii.) Hic obſervare licet, quod ſtatuit in regula ſua Magiſter c. 57. „ (Et hoc præceptum Abbatis, & Præpoſitorum exeuntes in viam fratres accipient, et quotieſcumque fratres ſpiritales poſitos viſitent, & cum introierint cellas, ante oratoria orantes dicant hunc verſum: *Introibimus in tabernaculum ejus, adorabimus in loco, ubi ſteterunt pedes ejus*. Exeuntes inde orantes, ſimiliter dicant hunc verſum ſemper: *Vias tuas Domine notas fac mihi, & ſemitas tuas edoce me, dirige me in veritate tua*; aut forte alium verſum pro iſto, ſi voluerint dicere: *Perfice greſſus meos in ſemitis tuis, ut non moveantur veſtigia mea*. Ergo cum ceperint a monaſteriis, & cellulis ſpiritalium noſtri fratres exire, prius oratorio valefaciant.) Obſervandum etiam, quod ajunt Divionenſes S. Benigni conſuetudines c. 51. „ (Cum autem venerit ad tantam

Digitized by Google

„ tem congregationem fratrum, quæ adeo magna fuerit, ut ibi ſit ſcola infantum; ſi unmquam ibi amplius fuit, aut ſi fuit aliquoties, & moretur per annum, aut dimidium, non illuc redierit; conſuetudo præcipit quatenus ad monaſterii introitum prius ablatis calcaribus, & faſciolis petat veniam unam ſuper genua, & orationes ſuas intus faciat proſtratus, quæcumque dies ſit. Si vero aliquando, ſaltem tranſiens ipſum monaſterium ingreſſus, quod dictum eſt perſolvit, atque ad redeundum pluſquam quatuor, aut quinque menſibus moram non fecerit, non petet ad introitum præfatam veniam, neque orationes proſtratus faciat, niſi forte conventus ad preces ſuper formas proſternetur. In clauſtro non debet aliquem oſculari, niſi conventum oſculetur totum, in aliis officinis cum licentia oſculari poteſt.) Porro rarius in publico hoſpitio diverſatos fuiſſe veteres monachos pro comperto habetur; unde S. Athanaſius, ſeu quivis author ſyntagmatis doctrinæ ad monachos, & Clericos. „ (Cauponam, *inquit*, numquam ingredere, ſique in itinere cibo, ac potu opus habes, mitte, qui emat, inque loco quodam eccleſiæ ſeparato ede, ac bibe;) & hac forte ratione Goffridus Abbas Vindocinenſis in itinere conſtitutus aliquando *panem*, & *vinum*, *piſcem*, & *caſeum* ſecum deferebat, ut in quadam ejus epiſtola videre licet. Quid vero cum neceſſitas aliud cogebat; Docet præfatus Athanaſius l. 4. ep. 7. addens: „ (Ubi vero eccleſia ibi non fuerit, neque domus quidem ulla Orthodoxorum, ita ut cogaris frequentare hoſpitium publicum; in hoſpitium intra, in quo nullæ ſunt fœminæ, neque taverna, flexo interea in triſtitiam animo, vultuque.)

XV. Alterum, quod ex citatis S. Baſilii verbis notavimus, erat exacta diurni, nocturnique officii recitatio. Certe ea fuit veterum Benedictinorum circa divinum officium religio, ut etiam in itinere conſtituti ſtatis, ſolitiſque horis, tam die, quam nocte, illud perſolverent, quos etiam ſi medios per campos hora aeterna præoccupaſſet, concito equo deſiliebant, genua ad terram flectebant, factaque oratione, inceptam horam equum aſcenſi abſolvebant, ut videre eſt ex dictis in comm. ad c. 51., & inſuper in Benignianis conſuetudinibus c. 51., ubi hæc leguntur: „ (Cantaturus horam quamlibet deſcendit, flexiſque ad terram uſque genibus, prius faciet orationem ſuam breviter; deinde ſurgens ſine ante, & retro dicet: *Deus in adjutorium*; & petita venia, aſcendit equum ſuum, & ibi finiet horam. Hoc modo faciet, ſi privata dies fuerit, alioquin nihil horum faciet; ſed ſuper equum, & incipiet, & finiet horam. Veruntamen cavendum eſt illi, ut neque in privatis, neque in aliis diebus habeat capitium ſuum in capite, aut chyrothecas in manibus, dum pſallit horam.) Ubi vides quanta devotione, quante reverentia Patres noſtri officium divinum privatim perſolverent; cui certe referendum videtur Petri Venerabilis Abbatis Cluniacenſis Statutum n. 40., quo decernit „ (ut nullus Priorum, nullus aliorum iter faciens, ducat ſecum pluſquam tres equitaturas, vel ſi Prior ordinis fuerit, quatuor, aut plus quinque, & hoc tam propter honeſtatem, aut teſtimonium ſocietatis, quam propter officia eccleſiaſtica ſtudioſius decantanda.) Sane tot equitaturas, utpote modeſtiæ religioſæ minime convenientes, ac faſtum ſæcularem nimis redolentes hæc noſtra ætas non ferret. At illis temporibus aliis vivebant legibus, quibus hæc tanti non reputabantur: unde Gregorius Papa IX. in Bulla ad Cluniacenſes „ (circa equitaturas, *inquit*, & familiam, omnem ſuperfluitatem amputare volentes, mandamus, ut Abbas Cluniacenſis equitaturis ſexdecim contentus exiſtat, & alii Abbates ejuſdem ordinis, ac Prior de Charitate octo: Prior Sancti Martini ſex, Priores alii conventeles tribus, vel quatuor, & ceteri Priores minores duabus avectionibus ſint contenti;) quam Conſtitutionem poſtea confirmavit Nicolaus Papa IV. in Bulla item ad Cluniacenſes. Sed & omnium modeſtiſſimi Ciſtercienſes in ſuis inſtitutis c. 40. hæc habent: „ (Abbas veniens ad capitulum Generale intra Abbatiam Monachum non adducat, nec pluſquam duos equos; ſed contentus ſit uno Converſo, vel uno ſerviente.) In Inſtitutionibus vero nonnullis diſt. 5. cap. 6. duos, quibuſdam tres equos permittunt. Redeo ad officium, quod ut facilius in itinere conſtituti perſolverent, libellos in ſacculis ſecum deferebant, ut de Ciſtercienſibus colligitur ex vita B. Rogerii Abbatis Ellantii cap. 6. apud Boll. 4. Jan., eo enim in viam directo „ (tempus ut fuit horam canonicam perſolveret, ad quam dicendam neceſſarium fuit, ut librum de ſacculo traheret,) quem incaute tenens in amnem delapſum, nihil detrimenti paſſum reperit. Sanctus etiam Odilo, ut author eſt Petrus Damiani in ejus vita c. 12. *Libros*, & *lectulum* ſecum deferebat, & ex capite 13. *Librum Sacramentorum*.

XVI. Hujuſmodi libellos ab, quod longe breviores Lectiones, quam Lectionarii Monaſterii continerent, poſteriis appellare *Breviaria* viſum eſt, tanquam abbreviatas Lectiones habentes; nam & in nocturnis vigiliis longe brevius officium decantaſſe veteres Monachos, patet ex Regula Magiſtri, quæ cum prolixum ſatis præſcripſiſſet officium fratribus in Monaſterio remanentibus, conſtitutis in via breve trium pſalmorum, nocturnum injungit in ſtrato recitandum: „ (Cum ſurrexit nocte, *inquit c.* 58. ſuper ſtratum ſuum frater, aut ſolus, aut cum alio adimpleat nocturnos, poſt verſum taciturnitatis a capite, vel reſponſorium, primum tres pſalmos dicant, alium reſponſorium, lectiones, verſum, non amplius propter laborem viæ præteritum, & futurum. Matutinos vero omni tempore in via, poſt nocturnos explicitos mox ſubſequentes, conjungant: ne cum lux eos occupaverit, Matutina in ſqualidis, in importunis, vel ſpurcatis caſæ, vel tabernæ locis, antecedentes, aut poſt deridentes, noſtrum propoſitum laicos ſine reverentia videatur compleri.) Hæc autem non referimus quaſi licitum eſſet Lectiones, aut pſalmorum numerum abbreviare, aut quaſi anſam præbituri negligentibus Monachis in via exiſtentibus, aliquid ex officio detrahendi; hæc enim ferebant priſca tempora, non noſtra. Et utinam multos nunc habeamus Monachos longum iter ſæpe ſine ullo jumenti adjutorio pedites, ac ſtrictis omnino conficientes, ſolidos, & integros dies ſine ulla cibi perceptione præterquam ad Veſperam tranſeuntes, interrupto ſomno, nocte ſurgentes ad confitendum Deo. His plane nocturnum officium abbreviare aliquo modo permitteremus; at rara avis in terris.

XVII. Decimo tertio, ſicut orationis, ita etiam lectionis tempus nonnulli obſervabant. Illud expreſſis verbis præſcribit præfatus Magiſter in Regula: „ (Si in viam longiorem dirigatur, *inquit c.* 57., codiculum modicum cum aliquibus lectionibus de Monaſterio ſecum portet, ut quamvis hora in via repauſaverit, aliquantulum tamen legat; ita tamen ſi fuerit pſalteratus: ſi vero non fuerit, tabulas a majore ſuperpoſitas pſalmis ſecum portet, ut ad refectionem prandii, aut ad manſionem cum adplicuerit, aliquantulum, quantum occurrerit tamen, meditetur, ut quotidie Regulæ reddat, quod ſuum eſt.) Ita Sanctus Æquitius, uti ſcribit S. Greg. lib. 1. Dial. c. 4. „ (ſuper ſemetipſum ſacros codices in pellicitis ſacculis miſſos dextro, lævoque latere portabat, & quocumque perveniſſet, ſcripturarum aperiebat fontem, & rigabat prata mentium.) Ita Halinardus Abbas Divionenſis Spicil. tom. 1. „ (Adeo lectioni deditus erat, ut in itinere poſitus libellum ſæpius geſtaret in manibus, itaque in equitando reficiebatur animus legendo;) inquit Chronographus Benignianus. Idem de S. Majolo Abbate Cluniac. ſcribit Syrus in ejus vit. l. 2. n. 3. ſæc. 5. Idem de S. Odilone ſupra vidimus; & ante hæc omnia Germanus Monachus *ex libro, quem viæ comitem geſtare in ſinu erat ſolitus alta voce pronuncians non modico ſpatio* media nocte legiſſe dicitur in vita S. Eudociæ n. 3. apud Boll. 1. Mart. Idem etiam nunc quidam ex noſtris ſumma cum laude facere conſueverunt.

XVIII. Decimo quarto, Magiſter in Regula cap. 28. & 59. ab octavo Calendas Octobris ad Paſcha feria quarta, ſexta, & Sabbato non ſolum ſolitum ſervari jejunium ad Nonam; ſed inſuper uſque ad Veſperam protrahi præcipit, ne forte occaſione refectionis retardetur iter, & ut gratius a taberna ſuſcipiantur, e quibus inconvenientis lucri nihil ſperatur: Ciſtercienſes vero circa jejunia hæc ſtatuunt: „ (Jejunia conſuetudinaria tam æſtate, quam hyeme juxta conſuetudinem teneant, niſi forte Abbas quiſpiam eam ſecum prandere fecerit, & hoc in ſuis tantummodo Monaſteriis, aut quilibet Epiſcopus, vel Archiepiſcopus, ſeu etiam Sedis Apoſtolicæ Legatus. At jejunia præcipua, quibus videlicet in ordine noſtro cibis tantum Quadrageſimalibus veſci mos eſt, juxta morem cuſtodiat. Ad menſam non loquatur: ſagimine non veſcatur.)

XIV. Decimo quinto, circa refectionem ipſam: „ (Et ſi a carnibus, & vino nunquam ſupervacaneis abſtinere ſoles ex inſtituto tuo, *inquit Athanaſius Synteg. doctr. ad Monachos &c.*, ideo tamen inter peregrinandum noli inanes ſtare glorias, ſed ſimilis ſis fratribus, v. g. ſi oleribus, ac decoctis veſci conſueveris, neceſſitate impoſita, garum edito, vel piſcem quoque.) At volatilia etiam jubente Epiſcopo Monachis comedere eſt interdictum ex Decreto Concilii Aquiſgranenſis ſtatuentis cap. 9.: „ (ut nullus Epiſcoporum Monachis volatilia comedere præcipiat.) Porro non decet Monachos hoſpitio receptos coquorum ſtudia, & inventiones requirere,

quæ

quæ tanquam e religioſa vivendi ratione aliena refugere debet, ut de Gervino Centulenſi Abbate ſcribit Hariulphus in Chron. l. 4. c. 26. Inter edendum vero hæc obſervanda præſcribunt Benignianæ conſuetudines c. 51. „ (In pellicia ſua, vel nudis pedibus, nec edere debet, „ nec bibere. Ad prandium ſuum legat, ſicut mos eſt, „ in principio, & in fine, & verſum totumque *Miſerere* „ *mei Deus*. Sed non facit ante, & retro niſi in Mo- „ naſterio ſit.)

XX. Decimoſexto, circa lectum, Regula Magiſtri: „ (Adplicantes, *inquit c.* 57., in via ad manſionem fra- „ tres tali loco lectum ſibi eligant facere, qui ſit ſemo- „ tus, & mundus, ubi digne ſuper ſtratum jacentes in „ nocte Deum memorentur.) Ciſtercienſes vero in libro Uſuum c. 88. „ (In plumis (*a*) non jaceat, niſi forte „ ſtramen, vel aliud tale quid, ſuper quod jaceat ſine „ magno labore, aut ſumtu habere non poſſit; (addunt- „ que:) Et ſciendum eſt, quod tam Abbates, & Mo- „ nachi ſagum, quod vulgo dicitur ſtratum, ſecum poſſunt „ deferre, & cervical. Qui etiam pro ſtrato ſagum portare „ voluerit, liceat ei: tantum obſervet ne ſint pretioſa, „ vel curioſa.) Ciſtercienſibus ſingulare non fuit lectum ſecum in via deferre, cum ante eos id feciſſe S. Odilonem ſcribat Petrus Damiani in ejus vita. Obſervandum autem, quod ait Abbas Iſaias Reg. cap. 18. „ (Ne cubes cum alio „ ſub eodem ſtragulo, ore multum ante cubitum, quamvis „ defatigatus ſis ab itinere.) His adde, quod habent Benignianæ conſuetudines cap. 51. „ (Omni nocte, ſi poſ- „ ſibile fuerit, debet lumen habere.)

XXI. Decimoſeptimo, optime S. Antonius Reg. c. 47. ibid. c. 17. „ (Quocumque in loco ingrederis, ne præ- „ fidenter agas cum incolis illius; (& alibi;) ſi adieris „ aliquem fratrem, ne diu moreris in domicilio ejus.) Optimum quoque erit, ut foras proficiſcens Monachus corda remaneat in clauſtro, ut de Sancto Albino primum Monacho, dein Epiſcopo Andegavenſi, ſcribit Venantius Fortunatus in ejus vita nu. 6. ſæc. 1. „ (Talem ſe intra „ Monaſterii ſepta tractavit, ut, vel ſi quando proceſſit „ ad publicum, eſſet infra carcerem ſui cordis incluſus, „ nec aliud extra ſe reſpiciendum prætulit, quem Chri- „ ſtum, quem in pectore fidelis portitor bajulavit.)

XXII. Denique reverſi ab itinere omnia, quæ geſſerant, Abbati ſolebant intimare, ut patet ex Johanne Monacho in vita S. Odonis l. 1. nu. 36. Hæc ſunt præcipua, quæ de diſciplina veterum Monachorum in viam directorum dicenda nobis occurrerunt; plura ſuperaddere poſſemus, niſi ſupervacaneum videretur hic ea repetere, quæ in commentario ad Reg. c. 50. 51. & 67. diximus. Videſis etiam Benedictum Haeftenum l. 11. tract. 4. diſq. 4.

CAPUT XVIII.

De locutione per ſigna.

I. QUanta fuerit veterum Monachorum, & maxime Benedictinorum in ſilentio religio, nihil exprimit amplius, quam inducta, receptaque paſſim apud eos per ſigna loquutio. Scio Eraſmum perpetuum Monachorum ſugillatorem, alioſque ejuſdem mentis homines, qui & fortes ſe animos habere ſimulant, cum tamen, vel ad minima quotidie deficere probentur, etiam hac noſtra ætate hujuſmodi ſigna tanquam hiſtrionum geſticulationes reprobaſſe, atque damnaſſe; at certe tanta non eſt iſtorum virorum authoritas, quæ tot ſanctiſſimorum Monachorum ſententiæ prevalere debeat, quorum & numerus, & pietas, & meritum, & doctrina, apud æquiores rerum æſtimatores, omneſque probos viros illorum ſeſurrationibus præponderare decet. Porro pie hæc per ſigna loquendi conſuetudo ipſi Cœnobitarum inſtitutori S. Pachomio originem debet, qui edentibus ad menſam, Regulæ art. 13., & laborantibus in piſtrino art. 65. eam commendavit. Eamdem laudat Caſſianus l. 4. de inſtitutis Renunciantium c. 17., eamdem Nicephorus Hiſtoriæ lib. 9. cap. 14. agens de monachis; at multo magis exemplo ſuo Abbas Theodoſius, qui, ut refert Johannes Moſcus lib. 10. de vit. Patr. c. 67. „ (triginta quinque annos egerit in ſolitu- „ dine ſemper poſt biduum comedens, & jugiter ſilentium „ ſervans, neque ad aliquem loquens, ceterum, ſi loqui „ voluiſſet, *ſigno* potius, quam verbo utebatur.) Ipſe juſtorum omnium ſpiritu plenus S. Legiſlator noſter Benedictus neceſſaria ad menſam *ſonitu cujuſcumque ſigni* potius, quam voce peti inſtituit. Idem poſt eum ſanxerunt S. Fructuoſus Bracarenſis Epiſcopus in Regula Monachorum cap. 5., & Magiſter in Regula item c. 30. Verum commendandos præ omnibus hac in praxi ſub S. Odone Abbate ſe ſe exhibuerunt Cluniacenſes noſtri, de quibus Johannes Monachus in vita S. Odonis l. 1. n. 32. ſæc. 5. Bened. „ (Quotiens neceſſaria ad expoſcendum res inſta- „ bant, totiens diverſa in invicem fiebant ad perficiendum „ ſigna, quas puto Grammatici digitorum, & oculorum „ notas vocare voluerunt. Adeo nempe inter eos excre- „ verat ordo iſte, ut puto, ſi ſine officio linguæ eſſent, „ ad omnia neceſſaria ſignificanda ſufficere poſſent ſigna „ ipſa.) Et hæc quidem non ſub Odone ſolum, ſed ſub ſucceſſoribus etiam ejus Abbatibus viguere, neque dumtaxat apud Cluniacenſes, ſed apud Caſſinenſes, Ciſtercienſes, alioſque paſſim Monachos. Solus fere Guigo Carthuſienſium Prior ſignorum legibus ſuos adſtringere noluit; ſic enim in Statutis cap. 31. „ (Soli enim degentes ſigna Cœ- „ nobiorum, aut nulla, aut pauca novimus, ſufficere pu- „ tantes linguam ſolam, non etiam ceteros artus reatibus „ implicare loquendi; & ideo, ſi tanta neceſſitas urget, „ uno, vel duobus, aut certe pauciſſimis verbis, quod „ res poſtulat malumus indicari.) Quibus verbis generalem *Cœnobiorum* praxim non damnat, ſed hominibus ſolis degentibus, vixque umquam loquentibus non neceſſariam indicat tantum; alioquin fratribus Converſis, quibus ex conditione ſua frequentius loqui incumbit, ipſe alibi ſigna aſſignavit his verbis cap. 45. „ (Habent enim ſigna pleraque „ ruſticana, & ab omni facetia, vel laſcivia aliena, per quæ de „ his, quæ ad ſua pertinent officia, rebus, vel inſtrumentis „ poſſunt adinvicem ſine voce commemorari; aliena au- „ tem diſcere ſigna, vel ſua docere alienos, licitum non „ eſt eis.) Utinam illa haberemus ſigna, quæ quia nos deficiunt, interim Benedictinorum, prout extant in MS. Cluniacenſis Monaſterii conſuetudinibus, & ea ex Leone Oſtienſi refert Petrus Boherius, accipe.

Ex MS. conſuetudinibus Monaſterii Cluniacenſis.

De Signis.

II. „ (Poſtquam opus habet, ut ſigna diligenter addiſ- „ cat, quibus tacens quodammodo loquatur, quia poſt- „ quam adunatus fuerit ad conventum, licet ei rariſſime „ loqui: & tales in clauſtro officinæ ſunt, in quibus tradi- „ tum eſt a Patribus noſtris, & præfixum, ut ſilentium „ perpetuum teneatur, ideſt eccleſia, dormitorium, refecto- „ rium, & coquina regularis. In his ſingulis tam in nocte, „ quam in die, ſi, vel unum verbum quoquam audien- „ te loquitur, non facile veniam abſque judicio meretur. „ Et ſi, vel unam antiphonam, vel ℟., vel aliquid tale „ abſque libro nominaverit, & in libro ſimul cum emiſ- „ ſione verbi non viderit, de hoc non plene aliud, quam „ ſilentium videtur infregiſſe. De ipſis autem ſignis, ut „ aliqua ponam v. g. Et primum, quæ ad victum per- „ tinent. Pro ſigno panis, fac unum circulum cum utroque „ pollice, & his duobus digitis, qui ſequuntur, pro eo, „ quia & panis ſolet eſſe rotundus. Pro ſigno panis, qui „ coquitur in aqua, & melior ſolet eſſe, quam quotidia- „ nus, generali ſigno panis præmiſſo, hoc adde, ut in- „ teriorem manus ſuper alterius exterioris manus ponas, & „ ita ſuperiorem manum quaſi ungendo, vel imbuendo „ circumferas. Pro ſigno panis ſigalini, & qui torte vul- „ gariter appellatur; iterum generali ſigno præmiſſo; hoc „ adde, ut crucem per medium palmæ facias, pro eo quod „ id genus panis dividi ſolet per quadrum. Pro ſigno „ tortulæ, quæ præter ſolitam libram datur in quinque prin- „ cipalibus feſtis: duos digitos, qui pollicem ſequuntur „ paululum diviſos, pone oblique ſuper duos alteros di- „ gitos eorum ſimiles de altera manu ſimiliter diviſos. „ Pro ſigno fabarum, primo pollicis articulo ſequentis „ digiti ſummitatem ſuppone, & ita fac ipſum pollicem „ eminere. Pro ſigno ovorum, cum digito in altero digito, „ ſimula teſtam ovi vellicantem. Per ſigno pulmenti ole- „ ribus confecti, trahe digitum ſuper alterum digitum, „ quaſi qui coquendas, incidenti herbas. Pro ſigno generali „ piſcium, cum manu ſimula caudam piſcis in aqua com- „ moventem. Pro ſigno ſepiarum divide omnes digitos „ ab invicem, & ita eos commove, quia & ſepiæ ita „ multiplices eſſe videntur. Pro ſigno anguillæ, con- „ clude utramque manum, quaſi, qui ita tenet, & premit „ anguillam. Pro ſigno lampredæ, in maxilla cum digito „ ſimula punctos tres, vel quatuor propter ipſos punctos, „ quos lampreda habet ſubtus oculos. Pro ſigno ſal- „ monis, vel ſtrutionis, præmiſſo generali ſigno piſcium, „ hoc adde, ut pugnum erecto pollice ſuppenas mento, „ quo ſuperbia ſignificatur; quia ſuperbi maxime, & „ divites tales piſces ſolent habere. Pro ſigno lucii, iterum „ generali ſigno præmiſſo piſcium, hoc adde, ut cum „ manu ſignum facias celeritatis, quia lucius celerius, „ quam

(*a*) Vid. Vit. S. Johannis Abb. Gorzienſis n. 85. ſæc. 5. p. 394.

Digitized by Google

quam alius piſcis natat. Pro ſigno (a) tructæ, hoc adde, ut digitum de ſupercilio ad ſupercilium trahas, propter ligaturas, quæ hoc in loco habentur a feminis, & quia tructa femineo genere pronunciatur. Pro ſigno milii, fac girum cum digito, pro eo quod & ipſum milium ita vertitur in olla cum cocleari. Pro ſigno criſpellarum, vel, ut alii dicunt, frigdolarum, cum pugno accipe crines quaſi capias, ita eos facere criſpos. Pro ſigno caſei utramque manum conjunge per obliquum, quaſi qui caſeum premit. Pro ſigno fladonum, præmiſſo generali ſigno, & panis, & caſei, de una manu omnes digitos inflecte; & ita manu cava in ſuperficiem alterius manus impone. Pro ſigno ruſſeolarum, vel, ut Teutonici loquuntur, craphonum, præmiſſo generali ſigno panis, ſimula cum duobus digitis illas minutas involutiones, quæ in eis factæ ſunt ex ea parte, qua ſunt complicatæ, & quaſi rotundæ. Pro ſigno lactis, minimum digitum labiis impinge, pro eo, quia ita ſugit infans. Pro ſigno mellis, pauliſper linguam fac apparere, & digitos applica quaſi lambere velis. Pro ſigno pomorum, vel maxime (b) .... pollicem cum aliis conclude. Pro ſigno (c) ceſarearum, hoc adde, ut digitum ſubtus oculum ponas. Pro ſigno porri crudi, pollicem, & digitum ei proximum ſimul conjunctos extende. Pro ſigno allii, ſeu (d) raſæ extende digitum contra buccam, paullulum apertam propter id genus odoris, quod ſentitur ex illis. Pro ſigno aquæ, omnes digitos conjunge, & per obliquum move. Pro ſigno vini digitum inflecte, & ita labris adjunge. Pro ſigno potionis pigmentatæ, conclude manum, & ita ſimula molentem. Pro ſigno potionis, quæ eſt melle, & abſinthio temperata, duos digitos, id eſt indicem, & medium a ceteris disjunge, & ipſos quoque ab invicem disjunctos ita move, quia & abſinthium in ſuis ita foliis eſt diviſum. Pro ſigno ſinapis, articulo anteriori minimi digiti pollicem ſuppone. Pro ſigno aceti, frica cum digito guttur, quia & in gutture ejus acrimonia ſentitur. Pro ſigno ſcutellæ, manum latius extende. Pro ſigno cyphi, qui capit quotidianam vini menſuram, inclina manum deorſum, & ita cavam tene digitis aliquantulum inflexis. Pro ſigno pateræ, ex qua bibitur, tres digitos aliquantulum inflecte, & ſurſum tene. Pro ſigno phialæ vitreæ præmiſſo præcedenti ſigno, hoc adde, ut duos digitos circa oculum ponas, ut ſplendore oculi ſplendor vitri ſignificetur.

De his, quæ ad veſtitum pertinent.

III. „ Pro ſigno ſtaminiæ, manicam ejus tene cum tribus digitis, id eſt minimo & duobus ſequentibus. Pro ſigno femoralium, hoc adde ut manum in femore deorſum trahas, quaſi qui ſe femoralibus veſtit. Pro frocci, manicam ejus tene eodem modo, quo manica ſtamineæ eſt tenenda. Pro ſigno cucullæ, hoc adde, ut cum duobus digitis retro tangas capellum. Pro ſigno manicarum, tene manicam frocci, & ſignum, quod eſt pro fœmoralibus, adde. Pro ſigno pellicii, de una manu omnes digitos expande, & ita in pectore poſitos contrahe, quaſi qui lanam conſtringit. Pro ſigno calceorum, digito digitum circumfer, quaſi qui calceos cum corrigia ligat. Pro ſigno nocturnalium calceorum hoc adde, ut manum in maxilla ponas ſicut dormiens ſolet. Pro ſigno pedulum, fac idem ſignum quod eſt pro calceis, & hoc adde ut manicam frocci cum digitis teneas. Pro ſigno coopertorii, fac idem ſignum, quod eſt pellicii, & hoc adde ut manum in brachio de deorſum trahas in ſurſum, quaſi qui coopertorium vult mittere ſuper ſe. Pro ſigno cotti, trahe manum per brachium eodem modo quo trahitur pro ſigno coopertorii, & adde, ut cum digitis teneas manicam frocci, quia utrumque, & froccus, & cottus eſt de lana. Pro ſigno ſtrulæ, quæ ſubſternitur, & læna vocatur a S. Benedicto, utriuſque manus digitos ſuper invicem poſitos ſimul, & ſecundo retrahe, & unam manum a pectore movens expande, quaſi qui aliquid involutum expandit. Pro ſigno capitalis, quod vulgariter cuſſinum appellatur, leva manum, & ſummitates digitorum inflexas quaſi ad volandum move, poſtea pone manum ad maxillam, ſicut dormiens ſolet. Pro ſigno corrigiæ ad ſtamineam digitum digito circumfer, & de utroque latere confer digitos manus utriuſque quaſi qui ſe corrigia cingit. Pro ſigno cinguli femoralium (e) fac idem ſignum, & hoc adde, ut manum in femore de deorſum trahas, propter femoralia, & caligas, quibus hoc ipſum cingulum eſt inſerendum. Pro ſigno acus, cum pugno percute pugnum, quod metallum ſignificat, & poſtea ſimula, quaſi in una manu teneas filum, & acus in altera, & mittere velis filum per foramen acus. Pro ſigno fili digitum digito circumfer; & hoc adde, quaſi mittere velis filum per foramen acus. Pro ſigno cultelli, trahe manum per medium alterius palmæ, quaſi qui cum cultello aliquid incidit. Pro ſigno vaginæ cultelli, ſummitatem unius manus trahe per alterius manus extremitatem, quaſi qui cultellum mittit in vaginam. Pro ſigno pectinis, tres digitos trahe per capillos, quaſi qui ſe pexit. Pro ſigno tabularum, manus ambas complica, & ita complicatas ſimul evolve. Pro ſigno graphii, cum pugno percute pugnum, & digitum pollice adjuncto extende, & poſtea cum eis ſimula ſcribentem.

De his, quæ ad divinum maxime pertinent obſequium.

IV. „ Primo pro ſigno Lectionis, manui, vel pectori digitum impinge, & paululum attractum ita fac reſilire, quaſi qui folium codicis evertit. Pro ſigno reſponſorii articulo digiti pollicem ſuppone, & ita fac eum quaſi reſilire. Pro ſigno antiphonæ vel verſus reſponſorii, articulo minimi digiti pollicem ſuppone, & hoc quod præmiſſum eſt de deſiliente adde. Pro ſigno *alleluia*, leva manum & ſummitates digitorum inflexas quaſi ad volandum move propter Angelos, quia, ut creditur ab Angelis cantatur in cœlis. Pro ſigno proſæ, vel quod a Teutonicis ſequentia vocatur, leva manum inclinatam, & a pectore amovendo, eam inverte, ita ut quod prius erat ſurſum ſit deorſum. Pro ſigno tractus, trahe manum per ventrem de deorſum, quod longum ſemper ſignificat, & contra os applica manum, quod cantum ſignificat. Pro generali ſigno libri, extende manum, & move ſicut folium libri moveri ſolet. Pro ſigno libri Miſſalis, generali ſigno præmiſſo, adde, ut facias ſignum Crucis. Pro ſigno textus evangelii, adde, ut in fronte facias ſignum Crucis. Pro ſigno libri epiſtolaris adde, ut in pectore facias ſignum Crucis. Pro ſigno libri, in quo legendum eſt ad nocturnos, præmiſſo generali ſigno libri, & lectionis, adde, ut manum ponas ad maxillam. Pro ſigno (f) antiphonarii, præmiſſo generali ſigno libri, adde ut pollicem inflectas, propter neumas, quæ ſunt ita inflexæ. Pro ſigno regulæ, adde ut capillum ſuper aurem pendentem cum duobus digitis appendas propter duo nomina, quibus Abba appellatur Abba & Domnus; quia & S. Benedictus author Regulæ hujus erat officii. Pro ſigno hymnarii, adde, ut policem, & digitum ei proximum proferas ſummitatibus eorum conjunctis, quo præſens tempus, vel quod primum eſt ſignificatur, & hoc ſignum ad hymnarium inventum eſt pro occaſione hujus ſolius verſus, quo hymnarius ita incipit *primo dierum*. Pro ſigno pſalterii, adde, ut ſummitates digitorum cava manu ponas in caput, propter ſimilitudinem coronæ, quam Rex ſolet portare, quia & author pſalmorum David Rex erat. Pro ſigno libri ſæcularis, quem aliquis paganus fecit, præmiſſo generali ſigno libri, adde, ut aurem tangat cum digito ſicut canis cum pede pruriens ſolet, quia nec immerito Infideles tali animanti comparantur. Pro ſigno Angeli, fac idipſum, quod facit pro ſigno *alleluja*. Pro ſigno Apoſtoli, trahe deorſum dexteram de dextero latere in ſiniſtrum, & iterum de ſiniſtro in dexterum propter ſimilitudinem pallii, quo Archiepiſcopi utuntur, & Epiſcopi quoque non eſt aliud ſignum. Pro ſigno Martyris; impone cervici dexteram, quaſi qui cum cultello aliquid incidit. Pro ſigno Confeſſoris, fac idem ſignum, quod facis pro Apoſtolo, ſi tamen eſt Epiſcopus; Si Abbas, fac illud, quod facis pro Regula S. Benedicti, capillum comprehendendo. Pro ſigno ſacræ cujuſque Virginis, trahe digitum in fronte de ſupercilio ad ſupercilium, quod eſt ſignum mulieris. Pro ſigno feſtivitatis, fac primo ſignum Lectionis, & profer omnes digitos utriuſque manus.

Nunc mixtim de perſonis, & rebus aliis, & cauſſis.

V. „ Pro ſigno Monachi, cum manu tene capellum cucullæ. Pro ſigno Clerici, digitum auri circumfer, quaſi girando propter ſimilitudinem coronæ, quam in capite Clericus habet. Pro ſigno Laici, mentum tene cum dextera propter barbam, quam antiquitus non raſerunt id genus hominum. Pro ſigno monachi, qui nutritus eſt in mo-

(a) Boher. Fureunæ.
(b) Boher. Maximi mali.
(c) Boher. Ceraſorum.
(d) Boher. Rapa.
(e) Boh. addit: quod alio nomine ſublumbar dicitur, ſive ſubligar.
(f) Boh. Officiari.

„ in monaſterio, generali ſigno præmiſſo, adde, ut minimum digitum labris admoveas, pro eo, quod ita ſugit infeos. Si bene eſt litteratus, digitum contra pectus ſubmitte, quod eſt ſignum ſciendi. Pro ſigno Domni Abbatis, fac idipſum, quod facis pro ſigno Regulæ. Pro ſigno Prioris, ſimula cum duobus digitis ſcillam tenere, & ita eam ſonare. Pro ſigno majoris, adde, ut manum extendas, quod ſemper aliquid magnum ſignificat; ſicut e contrario cum minimo digito, quod parvum eſt, ſignificatur. Pro ſigno cuſtodis eccleſiæ, cum manu ſimula campanam ſonare. Pro ſigno Camerarii, ſimula denarios numerare. Pro ſigno (*a*) Cellerarii, ſimula in mano clavem tenere, & quaſi ſeræ infixam evertere. Pro ſigno Granatarii, qui annonam recipit, & ſervet, ſimula cum ambabus manibus concavis quaſi alicui vaſi annonam infundere ad metiendum. Pro ſigno Ortolani, digitum inflecte, & adtrahe ſicut, qui raſtrum trahit de terra. Pro ſigno cuſtodis hoſpitii, ubi hoſpites, qui ſunt ditiores recipiuntur, ſimula gladium trahere de vagina. Pro ſigno Eleemoſynarii, qui pauperes recipit, trahe manum de dextro humero in ſiniſtrum latus, ſicut (*b*) corria peræ ſolet a pauperibus portari. Pro ſigno Infirmarii, qui obſequitur infirmis, pone manum contra pectus, quod ſignificat infirmitatem, (*c*) quamvis non ſemper confeſſionem ſignificat. Pro ſigno Refectorarii, fac idem ſignum, quod eſt refectionis, ut contra os moveas in ſummitate conjunctos pollicem, & digitum ſequentem. Pro ſigno Armarii, & Præcentoris interiorem ſuperficiem manus leva, & move, ſicut qui innuit in choro, ut æqualiter ab omnibus cantetur. Pro ſigno Magiſtri puerorum ori (*d*) amove minimum digitum, & digitum pollici proximum pone ſubtus oculum, quod & ſignum eſt videndi. Pro ſigno novitiorum magiſtri, trahe manum obliquam per capillos contra frontem, quod & ſignum eſt novitii, & adde prædictum ſignum videndi. Pro ſigno ſenis, trahe manum directam per capillos contra aurem. Pro ſigno mariſcalchi, cum duobus digitis tene capillos anteriores, propter jubas, quas habet caballus. Pro ſigno aſinarii, prope aurem eriga manum, & move, ſicut aſinus aurem. Pro ſigno compatriotæ, vel conſanguinei tene manum contra faciem, & medium digitum naſo impone propter ſanguinem, qui inde nonnumquam fluit. Pro ſigno hominis, qui eſt alterius linguæ, cum digito labia tange propter loquelam. Pro ſigno loquendi, contra os tene manum, & ita eam move. Pro ſigno audiendi, tene digitum contra aurem. Pro ſigno neſciendi, cum digito erecto labia terge. Pro ſigno mentiendi, digitum intra labia trahe. Pro ſigno oſculandi, duos digitos, idest, medium, & indicem labiis oppone. Pro ſigno veſtiendi maxime cum alba, per pectus trahe manum deorſum. Pro ſigno exuendi cum pollice, & digito ſequente albam a pectore trahe. Pro ſigno levandi pedes, ambarum manuum interiora ad invicem converta, & ita ſuperioris manus ſummitates paululum move. Pro ſigno boni quidquid ſit, quod bonum dicitis, pone pollicem in maxillam, & alios digitos in aliam, & ita fac eos in extremitate menti blande conlabi. Pro ſigno mali, digitis ſparſim in faciem poſitis ſimula ungem avis (*e*) aliquid lacerando adtrahentis. Pro ſigno cujuſque rei, quæ jam facta eſt, tene manum æqualiter contra pectus, & interior pars manus ſit ſurſum verſa, & ita eam adhuc plus ſurſum a pectore move. Pro ſigno ennuntiationis, leva manum moderate, & move non inverſam, ſed exterior ſuperficies ſit etiam ſurſum verſa. Pro ſigno (*f*) negationis, ſummitatem medii digiti pollici ſubpone, & ita fac reſilire. Pro ſigno celeritatis, pone manum ſuper alteram manum in modum ſerræ, & ita eam celeriter move, quaſi qui ſerram trahit. Pro ſigno tarditatis, de umbilico trahe manum pauletim per ventrem ſurſum. Plura ſunt, quæ adhuc dicere poſſum, ſed cum modo meminerim, quibus ſum loquutus, video, quod nec opus fuerit tantum dixiſſe de hujuſmodi, &, ut ait ille, in ſilvam ligna contuliſſe; unde, ut de his tamen taceam, quæ, quantum puto, melius noſtis, quam ego, addendum eſt de ſecuturis, ut ea loquar, quæ neceſſaria ſunt illi, qui vobiſcum voluerit conſervari.

VI. Petrus Boherius omiſſis his verbis: *Plura ſunt, quæ adhuc dicere poſſum* &c. addit hæc ſigna: „ Pro ſigno lignorum, tende brachium ſiniſtrum, & cum manu dextera extenſa ſuper illud percute quaſi ligna incidens. Pro ſigno ignis, vel coci, contra indicem exſuffla. Pro ſigno caldarii, pugno ſuper pugnum percute, & digitum inflecte, pro eo, quod ſuper ignem ita ſuſpenditur. Pro ſigno ſartaginis, præmiſſo ſigno hoc, adde ut manum ſiniſtram ſuper brachium dextrum extenſum a manu, uſque ad humerum trahas. Pro ſigno Carpentarii, tene mentum cum manu dextera, & manui ſiniſtræ extenſæ manum dextram jungendo ſimula eam dolabra incidentem.

Finita ſunt hæc ſigna.

Ex his ſignis nonnulla reperimus in ſtatutis Abbatum de Maſeriis, & de Sambiaco Ciſtercienſium, & de Ligeto, et de Glanderiis Cartuſienſium Priorum factis authoritate Apoſtolica pro Ordine Grandimontenſi, in quibus cum plurima alia ſuperaddita legantur, integrum caput hic referre viſum eſt alicujus operæ pretium.

Caput 2. De ſilentio, & ſignis.

VII. „ Statuimus etiam, ut ſilentium in Eccleſia, in clauſtro, in refectorio, in dormitorio, & a Completorio uſque mane in omnibus locis ab omnibus tam Clericis, quam Laicis, ſicut in privilegio, quod eſt ſecunda collectione 3. 22. c. *Continetur*, diſtricte, & firmiter teneatur: Frangentes autem ſilentium ſcientes, & aperte donec ſigna neceſſaria didicerint ſecundum morem Ciſtercienſis Ordinis, diſciplinæ ſubjaceant, quæ in privilegio continetur: neceſſitatem autem ſuam, ſi quis uno verbo, aut duobus ſubmiſſa voce in aure non poteſt alii intimare, debet ipſum in auditorio convocare, & ibi plenius, quo indiget, declarare, niſi ſit poſt completorium, quo tempore omnino eſt ſilendum. Cum autem fratres ſigna didicerint, etiam in locis prædictis volumus, ut omnino abſtineant ab omni loquela. Signa autem hæc ſunt in eccleſia. Pro Sacerdote, fac ſignum Crucis cum dextra manu. Pro Diacono, fac ſignum Crucis in fronte. Pro Subdiacono, fac ſignum in pectore. Pro omni libro, cavare manum ſimiliter. Pro ſigno libri reſp. ſive antiph. cavata manum, & pollicem minutiſſime per alios digitos inflecte, & tange. Pro officiorum libro, vel graduali, præmiſſo ſigno libri, fac prius ſignum Crucis & ſummitates digitorum contra os amove inflexas. Pro *alleluja*, leva manum, & ſummitates digitorum inflexas, quaſi ad volandum move. Pro proſa, leva manus, & percute manum extentam cum manu altera extenta, quaſi plaudendo. Pro ſigno tractus, tene manum per ventrem deorſum, & contra os applica manum. Pro capitulario fac ſignum libri, & extende manus junctas ad cœlum. Pro Pſalterio, pone manus ſuper caput per ſimilitudinem coronæ, quam Rex portare debet. Pro verſiculo, articulo anterioris digiti minimi pollicem ſubpone. Pro lectione, manu, vel pectore digitum injunge, & paululum attractum fac reſilire, quaſi qui ceram a candela legentis ſuper folium liquefacta labore unguium expungit. Pro reſponſorio, articulos indicis ſubpone pollicem, & ita fac reſilire eum. Pro antiphona, articulo proximi extremi digiti minimi pollicem ſubpone, & ita fac reſilire eum. Pro libro ſequentiæ, leva manum inclinatam, & a pectore eam amovendo averte, ita ut quod plus erat ſurſum, ſit deorſum. Pro libro, in quo leguntur Dominicales, vel feriales Lectiones, fac ſignum libri, & adda prius ſignum Lectionis, & brachium cum pugno clauſo ſuper humeros pone, ſimulans, quaſi qui omnes portat magnitudine libri. Pro libro in quo leguntur Lectiones Sanctorum, præmiſſo ſigno libri, adde prius ſignum Lectionis, & ut manum extenſam circa collum, quaſi enſem feras, quo Martyres olim decollati ſunt. Pro libro hymnorum, adde, ut pollicem, & digitum ei proximum perferas ſummitatibus eorum junctis, per quos prius ſignificatur. Pro ſigno libri Regulæ, cum ſigno libri capillum pendentem ſuper aurem apprehende cum duobus digitis. Pro ſigno Confeſſoris, pone manum ſupra pectus. Pro ſigno Martyris, pone manum dexteram cervici, quaſi aliquid incidere velit. Pro ſigno Virginis, & Martyris, præmiſſo ſigno Martyris, adde, ut ſupercilio ad ſupercilium trahas. Pro ſuperpellicio, manicam ejus tene cum eiſdem digitis. Pro ſigno B. Mariæ, ambas manus ad cœlum extende, adde, ut de ſupercilio ad ſupercilium trahas, quod eſt ſignum feminæ. Pro ſigno feſtivitatis, fac primum ſignum Lectionis, & profer novem digitos utriuſque

„ ma-

(*a*) Boh. Cellerarii.
(*b*) Boh. corrigia.
(*c*) Boh. vel confeſſionem.

(*d*) Boh. admove.
(*e*) Boh. aut quid lacerantis.
(*f*) Boh. negotiationis.

Digitized by Google

manus. Pro calice, tene tres digitos in erectum apertos & fac ſignum Crucis. Pro veſtimentis eccleſiaſticis, tanga veſtes tuas anta pectus. Pro candelis, frica manus tuas, tanquam eas calefaciendo. Pro Cantore, & cantu, duc manum tuam ante os tuum. Pro vino ad Miſſas, pone digitum, qui dicitur index, ſuper naſum tuum. Pro aqua benedicta, oſtende quinque digitos ſimul junctos, & fac ſignum Crucis. Pro cruce, junga duos, qui vocantur indices, ad modum Crucis. Pro altari, percute contra frontem cum digito, & pro omni ra dura ſimiliter. Pro pace, pone digitum in erectum. Pro confeſſione, pone manum tuam ante os tuum. Pro viſu, appona digitum, qui vocatur index, oculo. Pro auditu, appone ſimiliter auri. Pro thure, appone pollicem cum indice naſo. Pro braſaria, in qua ſunt carbones ardentes, tange pollicem cum indice, & ſufſla in palma. Pro thuribulo, fac, tanquam ſi thurifices. Pro ſigno loquendi pone duos digitos ante os. Pro hoſpita, duc manum ab humero uſque ad zonam. Pro magiſtro, oſtende manum clauſam, pollicem in erectum tenendo. Pro ſigno feſtinandi, percute cum manu dextra ſuper brachium ſiniſtrum. Pro ſigno rancetudinis, duc manum ſubtus mentum. Pro ſigno moræ, duc manum tuam a zona uſque ad humerum. Pro Miſſa, fac ſignum Crucis cum manu. Pro ſigno communicandi, junge pollicem indici, & appone ori tuo. Pro ſigno volendi, ſuiga pollicem cum indice, & duc ſubtus mentum tanquam trahendo. Pro die, & omni re alba, pone indicem ſuper cilicium. Pro nocte, & omni re nigra, pone duos digiros ſuper oculum, eundem clauſum tenendo. Pro mortuo, duc indicem ſubtus ante collum. Pro excommunicato, frica manus, & ſufſla cum ore. Po vinageriis, flecte indicem ad te.

Hæc ſunt ſigna in clauſtro.

VIII. ,, Pro clauſtro, fac circulum cum uno digito. Pro ſilentio, pone manum anta os. Pro collationa, pone manum ſuper frontem. Pro ſigno pulſandi, fac ſignum pulſandi. Pro Tartia, oſtende tres digitos. Pro meridie, divide manum ab altara manu. Pro Nona, oſtende novem digiros. Pro Veſperis, oſtende novam (forta decem) digiros. Pro omni ra ordinata, duc pollicem ſapar alios digitos, incipiens ab auriculari uſque ad indicem. Pro omni re inordinata, fac contrarium.

Hæc ſunt ſigna in dormitorio.

IX. ,, Pro ſigno dormiendi, pona manum ſuper caput inclinando. Pro coopertorio, pone manum tuam ſuper manum, eam ducendo per totum brachiam uſque ad humeros. Pro omni infirmitate, pona manum ſuper pectus. Pro ſigno ſurgandi, oſtende digitum erectum. Pro tunica, tanga manicam tuam. Pro ſotularibus, fac circulum cum uno digiro circa pedem. Pro igne, pone digitum tuum ante os parumper ſufflando. Pro horologio, pulſa cum duabus manibus clauſis, utrumque auriculare digitum erectum tenendo. Pro camera, & omni domo, necte manum tuam manu. Pro palea, pone indicem ſuper ſummitatem alterius indicis digiti. Pro literis, & ſigillo, imprime pollicem in medio manus tuæ. Pro pellicia, accipe cum duobus digiris pellem alterius manus; & pro omni pelle, & cum omni corio ſimiliter. Pro pulvinari, ventila cum una manu contra aurem. Pro linteaminibus, flecte manum tuam contra manum; & pro omni mappa ſimiliter.

Hæc ſunt ſigna in refectorio.

X. ,, Pro pane junge pollicem cum pollice, indicem cum indice digito. Pro caſeo, pone manum ſuper manum, quaſi ipſum faciendo. Pro ovis, frica indicem cum indice. Pro ſale, move manum, quaſi pro ſaliendo aliquid. Pro ſcutellis, oſtende manum apertam pollice intus clauſo. Pro ſapore, frica cum una manu clauſa ſuper aliam manum clauſam, quaſi aliquid mulando. Pro ſinapio, include naſum tuum inter digitos tuos cum eis ſuperius attinendo. Pro aliis, duc manum tuam ante os tuum, quaſi aliquid ſuſtlando. Pro omni piſce, extende manum tuam flectendo hinc, & inde. Pro lucio, præmiſſo ſigno piſcis, pone duos digitos ſubtus mentum, eos in erectum tenendo. Pro pertica, præmiſſo ſigno piſcis, percute cum una manu ſuper brachium. Pro trutha, ſtringe mentum tuum cum una manu. Pro ſalmone, præmiſſo ſigno piſcis, pone digitum tuum ſuper ſupercilium. Pro carpa, præmiſſo ſigno piſcis, percute cum indice frontem. Pro allectibus, pone indicem ex una parte naſi, quaſi eum pingendo. Pro anguillis, ambas manus extende, quando clauſas, quando apertas, unam ſuper aliam ſæpe, & ſæpius ponendo. Pro vino albo, pone digitum tuum ſuper ſupercilium. Pro vino rubeo, frica cum uno digito ſuper faciem. Pro omni re bona, duc manum tuam ſuaviter ſuper faciem tuam. Pro fabbis, pone indicem in prima uncia policis. Pro piſis, pone policem in prima uncia indicis. Pro porris, percuta cum manu clauſa in fronte. Pro oleribus, percute cum manu aperta ſuper calviciem frontis. Pro ſcypho, oſtende tres digitos eos in arectum apertos tenentes. Pro juſta, fac ſimiliter eos inferius includendo. Pro racemis, include quinque digitos, quaſi eos mulgendo. Pro pomis, oſtenda manum clauſam eam parumper movendo. Pro piris, oſtende quinque digitos ſimulitar junctos eos inferius promovendo. Pro nucibus, pone indicem intus dentes. Pro potu, pone indicem ſuper mentum. Pro ſepis, percute cum manu clauſa ſuper aliam apertam. Pro Abbate, junge indicem tranſverſum cum ſummitare pollicis. Pro Priore, vel Subpriore, junge ſimiliter indicem cum indice, & pro Converſo, fac ſimilitar police erecto juncto cum mento. Pro ſigno apportandi, pone manum tuam ſuper humerum. Pro ſigno tacendi, pone indicem ante os. Pro ſigno veniandi, extende manum tuam, & reduc ad te. Pro Cantore, duc manum tuam ante os tuum. Pro Sacriſta, præmiſſo ſigno fratris, junge, ac ſi orares, manus. Pro Hoſtiario, præmiſſo ſigno fratris, duc manum tuam ab humero, uſque ad zonam. Pro Refectorario, præmiſſo ſigno fratris applica manum tuam ad os tuum. Pro Infirmario, præmiſſo ſigno fratris, pone manum tuam ſuper pectus. Pro Portario, præmiſſo ſigno fratris, junge manus, & eas poſtmodum expande. Pro Cellerario, præmiſſo ſigno fratris, fac cum digitis, ac ſi denarios computares. Pro Procuratore, præmiſſo ſigno fratris, faa ſignum levandi raubam circa zonam. Pro Coquinario, præmiſſo ſigno fratrit, oſtende manum apertam, pollice intus clauſo. Pro Scriptore, præmiſſo ſigno fratris, junctis tribus digitis fac ſignum ſcribendi,

Hæc ſunt neceſſaria ubiqua ſigna.

XI. ,, Pro Rege, pone quinque digitos ſuper caput. Pro milite, fac de manu tua, ac ſi ejicias gladium de vagina, & percuta collum tuum cum eadem manu. Pro armigero, fac ſolummodo de manu tua, ac ſi ejiceres gladium de vagina. Pro Gargifero, duc digitum tuum ſuper mentum, quaſi tranſeundo. Pro mendacio, duc manum tuam ſuper mentum, quaſi deſcendendo. Pro latrone, pone duos digiros ſubtus mentum tanquam furcas. Pro ribaldo, percute cum una manu ſuper cubitum alterius manus. Pro amico, appone duos digitos ad dextaram partem naſi. Pro equo, tange pilos frontis. Pro ſella equi, verta digitos unius manus cum digiris alterius. Pro cane, percute cum uno digito in auriculari digito. Pro rumoribus, pone duos digitos ſuper pilos frontis. Pro ſigno ſciendi, pone digitum tuum ſuper pectus, quaſi abſcondendo. Pro ſigno neſciendi, duc digitum ante faciam tuam. Pro omni carne, tane cum manu dextra carnem ſiniſtræ manus. Pro bove, pone duos digitos tuos erectos circa quamlibet aurem. Pro ariete, fac ſimilitet ipſos taurum digiros de ſubtus flectendo. Pro porco, percute cum pugno in fronte quia ſic occiditur. Pro gallina, fac ſignum, quaſi ipſam plumando. Pro aliqua re magna, oſtende manum clauſam pollicem arectum tenendo. Pro aliqua re minima, oſtenda parvum digitum. Pro Epiſcopo, duc manum tuam ab humero, uſque ad humerum. Pro Burgenſe, frica policem cum indice. Pro Phyſico, unga manum tuam cum digito appellato medio. Pro cauſidico, percute ſuper manum ſiniſtram cum duobus digitis alterius manus. Pro Patre, junge manum clauſam cum alia manu clauſa. Pro matre, fac ſimiliter, præmiſſo ſigno mulieris. Pro ſurore, junge indicem cum indice addendo ſignum mulieris. Pro detractore, bilingui, aut murmurarore, tange linguam, eam percutiendo cum indice. Pro capitulo, pone manum tuam apertam ſuper aliam apertam. Pro verbere, adtrahe manum tuam ad te, quaſi verberando. Pro ſollico duc manum tuam ſuper mentum,

„ quaſi deſcendendo. Pro ſigno laborandi, aut aliquid „ faciendi, flecte indicem contra terram, quaſi fodiendo. „ Pro ſigno veſtiendi, duc digitum ante faciem. Pro „ monacho albo, vel nigro, tange caputium tuum a te „ trahendo. Pro fratre Prædicatore, Cartuſienſi, Præ- „ monſtratenſi, Carmelitano, & hujuſmodi fratribus cap- „ pam, & ſcapulare portantibus, tanquam, & aliquan- „ tulum leva inferiorem partem ſcapularis. Pro fratre „ minore, tange, & leva aliquantulum caput Symoicii. „ Pro fratre Auguſtiniano, tange, & leva aliquantulum „ caput zonæ. Pro canonico, Regulari, duc digitum „ tuum circa aurem, & poſt inclina manum dextram a- „ pertam verſus terram, ac ſi dimitteres cadere manum „ ſuper pellicium verſus terram. Pro Hoſpitalario, fac „ ſignum Crucis in cubito ſiniſtri brachii.

CAPUT XIX.

In quo varii de diverſis rebus ritus referuntur.

Ex Rituali Beccenſis monaſterii.

Quomodo Epiſcopus debet cantare Veſperas.

I. „ IN præcipuis feſtis, ſi Epiſcopus debet dicere Veſ- „ peras, inter ſigna reveſtiatur, & unus Sacerdos „ in cappa cum eo ad ſerviendum ei, & duo Converſi, „ qui ante eum candelas ferant. His ita completis, ſonet „ claſſicum, & ingrediatur ad locum, ubi ſtare debet, „ & Veſperas cantare, Ceroferariis præeuntibus, rema- „ nente claſſico, ipſe Epiſcopus incipiat Veſperas. Im- „ poſita antiphona, & primo pſalmo inchoato, ponant „ Converſi candelabra ante altare, & revertantur in „ chorum, & in ultimis reveſtiti ſtent. Ex quo Epiſco- „ pus capitulum inchoat, Converſi candelabra reſumen- „ tes, uſque capitulum terminetur, teneant. Interim ad „ *Magnificat* eadem teneant, & Epiſcopum altaria in- „ cenſantem ea portantes præcedant. Item ad preces, & „ ad collectam, donec *Benedicamus* finitur, verſi ad Epi- „ ſcopum eadem candelabra teneant, & eumdem Epiſco- „ pum poſt *Benedicamus Domino*, de choro exeuntem ea „ portantes præcedant. Inchoato tertio pſalmo, qui R. „ cantaturi ſunt, ad reveſtiendum exeant: qui dum Epi- „ ſcopus capitulum dicit, cappis induti ad R. canendum „ chorum intrent. Quo R. cum V., & *Gloria* cantato, „ in chorum revertentes in medio ſtent. Dicto capitulo, „ Abbas ad reveſtiendum de choro exeat, & ſi fieri po- „ teſt, ad gloriam Reſponſorii rediens intret. Inchoato „ hymno, Hebdomadarius majoris Miſſæ, vel quilibet a- „ lius, cui Cantor juſſerit, cum Priore reveſtitum pergat. „ Cantor ad gloriam hymni antiphonam Epiſcopo por- „ tet. Qua ab Epiſcopo inchoata, & a conventu tota „ cantata, ſi omnia Reſponſoria a duobus dicantur, unus „ ex illis, qui R. cantaverat, *Magnificat* imponat. Quo „ impoſito, Prior, & frater, qui cum eo reveſtitus eſt, „ Converſis cum thuribulis eos ſequentibus, incenſum „ portantes cum Abbate de ſede ſua venientes, ad Epiſco- „ pum accedant. Impoſito thuribulis ab Epiſcopo incenſo, „ Prior, & alius frater thuribula accipiant, & Converſi „ incenſum. Deinde Epiſcopus, & Abbas ante altare „ majus prius flectentes genua thuribulum accipiant. „ Prior Epiſcopo, & alius frater Abbati ſerviant; Frater „ alius, qui cum Epiſcopo in loco Capellani cappa indu- „ tus eſt, baculum Epiſcopalem portans cum Priore Epi- „ ſcopo ſerviat.

II. „ Epiſcopus, & Abbas majus, & minus altare in- „ cenſent. His peractis Prior, & qui cum eo reveſtitus „ eſt ante minus altare, thuribula accipientes, altaria per „ cruces incenſet. Interim Epiſcopus ad ſedem ſuam re- „ vertatur. Abbas autem ad ſedem ſuam non revertatur, „ ſed expectat, donec Prior, & alius frater ingrediun- „ tur. Quibus regreſſis, Prior cum Abbate Epiſcopum „ incenſet. Quo incenſato, Prior, & alius frater Abba- „ tem in locum ſuum reverſum incenſet; deinde duos „ fratres in choro, in cappis ſtantes. Converſi, qui „ ibi expectaverunt, ibidem thuribula accipiant & „ Priorem, & fratrem cum eo reveſtitum ad locum, „ ubi ſtare debent, reverſos incenſent, & poſtea con- „ ventum. Dicto *Benedicamus Domino*, & *Deo gratias*, „ Cantores in eodem loco inclinatis capitibus benedictio- „ nem Epiſcopalem cum conventu accipiant. Qua acce- „ pta poſt Epiſcopum ad dereveſtiendum exeant. Si hoſ- „ pites affuerint, benedictionem non accipiant. Si com- „ memorationes dicendæ ſunt, frater, qui cum Priore ad „ thuribulum ferendum reveſtitus eſt, eas dicat. Si pro- „ ceſſio de choro ad aliquod altare facienda eſt, ipſe fra- „ ter omnes commemorationes dicat. Si proceſſionem „ non ſunt acturi, illas commemorationes tantum dicat, „ quarum antiphonæ a Cantore inchoantur, alias quili- „ bet alius Sacerdos. Interim frater ille ad dereveſtien- „ dum ſe exeat.

Si Epiſcopus fuerit ad Matutinos in feſtis.

III. „ Si forte aliquis Epiſcopus in præcipuis feſtis „ fuerit ad Matutinos, XII. Lectionem leget. Cum au- „ tem dixerit Epiſcopus: *Jube domne benedicere*, conven- „ tus, reſpondeat: *Ora pro nobis pater*: tunc ab Epiſcopo „ benedictione data, legat Lectionem. In Paſcha, & „ Pentecoſte legat tertiam Lectionem.

Quomodo Epiſcopus cantare debet Miſſam.

IV. „ Si Epiſcopus Miſſam dicturus eſt, poſt Ter- „ tiam remanente claſſico, ornata proceſſione, ad Miſſam „ dicendam ingrediantur. Si major feſtivitas fuerit, tres „ Diaconi, & totidem Subdiaconi. Sin autem, unum „ tantum utriuſque ordinis. Quatuor Converſi in albis; „ duo ad candelabra, & duo ad thuribula ferenda. Fre- „ tar quidam in cappa, ad ſerviendum Epiſcopo, qui „ frater, & Diaconus, qui Evangelium lecturus eſt, E- „ piſcopum hinc, & inde tenentes, uſque ad altare per- „ ducant. Ceteri vero Diaconi, & Subdiaconi, & Con- „ verſi cum candelabris, & thuribulis præcedant. Si tres „ Diaconi, & totidem Subdiaconi cum Epiſcopo reveſtiti ſunt „ Diaconus ad dexteram, Subdiaconus ad ſiniſtram partem „ altaris ſedeant. Quoties Epiſcopus ad populum ſe „ vertit, Diaconi, & Subdiaconi cum eo ſe vertant, „ excepto eo, qui ad evangelium legendum reveſtitus eſt, „ qui flexis genibus, ut mos eſt, caſulam paululum tra- „ hendo aptare debet. Quicumque ad Miſſam legant, „ aut cantent, finito cantu, aut Lectione, ante Epiſco- „ pum flexis genibus benedictionem accipiunt, excepto „ Diacono, qui ante evangelium benedictionem accipit. „ Finita Miſſa, Epiſcopus benedictionem circumſtantibus „ det. Si Epiſcopus die Dominica ad proceſſionem fue- „ rit, finito cantu, & remanente claſſico, benedictionem „ circumſtantibus det. Deinde Sacerdos dicat V. *Kyrie* „ *eleiſon* &c. ſicut in aliis Dominicis.

De Epiſcopo, qui cantat Miſſam in conventu.

V. „ Si forte Epiſcopus Miſſam in conventu cantare „ voluerit, qualiſcumque ſit Miſſa, ad majus altare can- „ tabit. Tunc ubicumque cantaverit, qui poſt illum can- „ tabit, licentiam ab illo accipiet.

Item de eodem.

VI. „ Si in adventu, vel a LXX. uſque ad Paſcha „ Epiſcopus in conventu Miſſam cantaverit, Diaconi dal- „ maticis, Subdiaconi tunicis induentur.

De Epiſcopali benedictione.

VII. „ Omnis benedictio propter benedictionem Epi- „ ſcopalem dimittitur, præter illas, quæ ad hebdomada- „ rium Lectorem, & ad hebdomadarios ſervitores perti- „ nent.

Quomodo Abbas cantare debet Veſperas.

VIII. „ Si Abbas Veſperas dicturus eſt in duplicibus „ feſtis; dicto capitulo, ad reveſtiendum de choro e- „ xeat, & ſi poteſt, ad gloriam Reſponſorii rediens in- „ tret. Inchoato hymno, Hebdomadarius majoris Miſſæ, „ vel quilibet alius, cui Cantor juſſerit, cum Priore re- „ veſtitum pergat. Cantor ad gloriam hymni Abbati an- „ tiphonam portet. Qui reveſtiti ſunt ad altaria incen- „ ſanda, ex quo ſecundus verſus de *Magnificat* inchoatur, „ incenſum portantes, duobus Converſis cum thuribulis „ eos ſequentibus, ad Abbatem in choro ſtantem veniant. „ Qui Abbas impoſito thuribulo incenſo, altare majus, „ & minus cum Priore incenſet. Deinde ad ſedem ſuam „ revertatur, cui omnes, & redeunti omnes inclinent; „ qui cum ad ſedem ſuam reverſus fuerit, clinet, & cum „ eo omnes. Interim Prior, & qui cum eo reveſtitus „ eſt, altaria per cruces incenſet; quibus regreſſis, ambo

„ Abba-

„ Abbatem incenſent; deinde duos fratres in choro, in cappis ſtantes. Converſi, qui ibi expectaverint, ibidem thuribula accipiunt, & Priorem, & fratrem cum eo reveſtitum ad locum, ubi ſtare debent reverſos incenſent, & poſtea conventum. Dicto *Benedicamus Domino*, Cantores ad devestiendum de choro exeant. Fratribus de via venientibus ipſe Abbas benedictionem det. Cetera omnia, ut dictum eſt, ſi Epiſcopus affuerit, agantur. Tribus diebus, qui ſiunt in cappis, poſt diem Nativitatis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, Aſſumtionis S. Mariæ, Johannis Baptiſtæ, Petri, & Pauli, & iis ſimilibus, ſi Abbas Veſperas dicit: Sacerdos Hebdomadarius magnæ Miſſæ, ſi Prior deeſt, cappa indutus ſit ad altaria incenſanda. Hic ſolus altaria per cruces, & Abbatem, & fratres, qui ℟. cantaverint, incenſet.

De Abbate, qui eſt in choro in feſtivit. XII. *Lect.*

IX. „ Si Abbas in feſtivitatibus XII. Lect. eſt in choro ad Veſperas, Sacerdos Hebdomadarius, qui ad altaria incenſanda reveſtitus eſt, ipſi Abbati incenſum afferat, & Converſus thuribulum. Quo incenſo thuribulo ab Abbate impoſito, ipſe Sacerdos majus altare, & minus, & alia per crucem incenſet, deinde Abbatem in loco ſuo ſtantem, poſt hæc Converſus ipſum Sacerdotem, & conventum incenſet.

Item de eodem.

X. „ Si Abbas alius quilibet eſt in cruce, Sacerdos poſtquam altaria in ipſa cruce incenſaverit, ipſum Abbatem incenſet.

Item de Abbate.

XI. „ Si Abbas quilibet eſt in cruce, & nullus in choro, ipſe Abbas, qui eſt in cruce, incenſum ponat; Sacerdos poſtquam altaria in ipſa cruce incenſaverit, Abbatem incenſet; deinde altaria in alia cruce, ſi adhuc ea non incenſaverit: iis ita completis, cum thuribulo in chorum revertatur, quod Converſus ante gradus, ubi hoſpitibus benedictio datur, accipiens, Sacerdotem eumdem ad locum, ubi ſtare debet, incenſet, & conventum.

Item de Abbate.

XII. „ Si Abbas eſt in choro, dum Miſſa quælibet feſtiva agitur, inchoato *Kyrie eleiſon*, Diaconus incenſum, Converſus thuribulum portantes ad Abbatem in choro ſtantem veniant: Incenſo ab Abbate thuribulo impoſito, Diaconus cum thuribulo ad Sacerdotem revertatur; incenſato majore altari, cum minore; Diaconus ab Abbatem incenſandum in chorum revertatur; quo incenſato Converſus ibidem Diaconum incenſet; Deinde fratrem chorum tenentem, poſtea conventum. Diaconus ante evangelium in chorum veniens, benedictionem ad evangelium pertinentem ab Abbate petat, ſecumque incenſum portet, Converſuſque thuribulum. Abbas iterum incenſum in thuribulo ponat. Diaconus accepta benedictione evangelium lecturus redeat, prius tamen Sacerdoti thuribulum tribuat. Poſt evangelium Diaconus operto calice, iterum incenſum Abbati offerat, & ut dictum eſt, dum *Kyrie eleiſon* inchoatur, ſic agatur. Si Miſſa feſtiva non eſt; ante evangelium, ut dictum eſt, Diaconus benedictionem petat ab Abbate: tunc incenſum ſecum non portet. Poſt evangelium, ſicut ad Miſſam feſtivam, Abbas thuribulo incenſum ponat, Diaconus autem incenſatis altaribus, Abbatem non incenſet, nec Converſus conventum.

De tribus Abbatibus, quando ſimul conveniunt in feſtis.

XIII. „ Quando tres Abbates conveniunt ad unam feſtivitatem, ſic fiet: Ad primas Veſperas duo tantum reveſtiuntur. Duo tantum thuribula ad omnes pari ordine deferuntur a reveſtitis. Unus Abbas hoſpitum legat quartam Lectionem ad Matutinas; alter cui magis defertur, octavam Lectionem. Ambo vero cum Priore loci, & ſex monachi ℟. duodecimum cantabunt; Abbas loci more ſolito Lectionem ſuam, & ℟. cantabit. Incenſum ad Lectiones ad omnes pari ordine defertur. Ad *Benedictus*, duo tantum reveſtiuntur, ſicut ad Veſperas. In capitulum unus ad dextram Abbatis loci, alter ad ſiniſtram conſedeat: In choro unus ad dextram, alter in ſede Prioris: In refectorio ſtabunt, & ſedebunt ad ſiniſtram, dum ſonat ſcillam, ad Orientem vertuntur: ad *Gloria* vertunt vultus ſuos ad invicem, non ad Orientem.

Ex conſ. S. Benigni Divionenſis c. 10.

De Hebdomadario Sacerdote.

XIV. „ In omnibus quoque ſolemnitatibus, in quibus D. Abbas ſolet majorem Miſſam cantare, Hebdomadarius non debet celebrare Miſſam ipſa die, donec videat, utrum Domnus Abbas reveſtiat ſe, an non. Quando etiam D. Abbas in choro eſt, ſi quis petiturus eſt licentiam cantandi Miſſam, ſive diveſtiendi, aut radendi, ſive cujuslibet hujuſmodi egreſſionis de conventu, ab eo debet petere; etiam ſi ipſe ſit reveſtitus ad majorem Miſſam cantandam, quandiu poterit ab eo peti; hoc eſt uſque quo facta ſit offerenda, nulla licentia eſt petenda ab alio.

De illuſione Nocturna.

Ex Palladii hiſt. Lauſiaca c. 68.

XV. „ Vidimus quoque alium Presbyterum in Thebaide, nomine Dioſcurum, Patrem centum monachorum, qui cum ad Dei gratiam eſſent acceſſuri, dicebat eis: Videte, ne qui nocte phantaſiam habuit mulieris, audeat accedere ad ſancta Sacramenta.

Ex Regula S. Iſidori c. 14.

XVI. „ Qui nocturna illuſione polluitur, publicare hoc Patri monaſterii non moretur; culpæque ſuæ meritis hoc tribuat, & occulte pœnitentiam agat: Sciens, quia niſi præceſſiſſet in eo fluxus animi turpia cogitantis, non ſequeretur in eo fluxus ſordidæ, atque immundæ pollutionis; quem enim prævenerit cogitatio illicita, tentatio illum fœdat immunda. Qui nocturno deluſus phantaſmate fuerit, tempore officii in ſacrario ſtabit, nec audebit eadem die eccleſiam introire, antequam ſit lotus, & aquis, & lachrymis. In lege quippe, qui ſomnio nocturno polluebatur, egredi jubebatur a caſtris, nec regredi, priuſquam ad Veſperam lavaretur. Et ſi illi carnali populo ita, quid ſpiritalis ſervus Chriſti facere debeat, qui magis contaminationem ſuam debet reſpicare, & longe ab altero poſitus mente, & corpore pertremeſcere, atque in figura aquæ pœnitentiæ lachrymas adhibere: ut non ſolum aquis, ſed etiam fletibus ſtudeat ablui, quidquid forte per occultam culpam immunda contaminatio polluit. Qui fornicationis tentamentis æxæſtuat, oret indeſinenter, atque abſtineat: nec erubeſcat confiteri libidinis æſtum, quo uritur; quia virium detectum cito curatur.

Ex Regula Magiſtri c. 80.

Polluti per ſomnum fratres, ſi debeant communicare, an non? Reſpondet Dominus per Magiſtrum.

XVII. „ Fratres, qui ſe immundos per ſomnum agnoverint, ſecrete ante fores oratorii, antequam ad illam pſallendi horam intrent, qua ſolent communicare, Abbati ad genua incurvati confiteantur hoc ipſum: & tunc Abbas interrogans eos, quid potuerint turpiter cogitare heſterna in die, ut eis conſenſus libidinis veniſſet in nocte. Et ſi frater magis ſpiritalis eſt, non erubeſcat confiteri malum illud, ſicut ſuperiori titulo diximus, ſi cupit animam ſuam ſalvare de morte, quod Abbas poſſit monitionibus emendare. Tamen biduo ſe a communionis acceptione ſuſpendant, ut jam tertia die mundi communicent. Tales enim fratres, qui frequenter extiterint, ſciant ſe non occaſione, ſed voluntate ſua ſibi excommunicationem acceſſire; & a Corpore Domini ipſi ſe faciunt alienos, qui cogitationibus ſuis ipſi ſibi edeſcant libidinem, cum carnem ſuam faciunt per turpia deſideria ſordidare. Vid. Regul. Solitariorum c. 37.

Ex MSS. conſuetudinibus Sancti Benigni Divionenſis cap. 31.

De rebus perditis inventis, monaſteriiſque datis.

XVIII. „ Eſt conſuetudo de his, quæ inveniuntur

 ante

APPENDIX
AD ANTIQUOS
MONACHORUM
RITUS,

In præſenti Editione nunc primum publici juris facta

Digitized by Google

Digitized by Google

ANTIQUÆ CONSUETUDINES

INSIGNIS MONASTERII

SANCTI VITONI VIRDUNENSIS

Sæculo, ut ajunt X. ſcriptæ,

Ex Vitoniano MS. eruit, & mihi tranſmiſit Reverendiſſimus Domnus Auguſtinus Calmet Abbas Senonienſis.

. . . .

culto, aut tracta, quo Prima, ſed inſartore partilitate tranſcurrenda. Ad quod officium fratres cucullati ſtabunt, pariqua modo omnes ſe communicabunt, veluti in prima fecerunt; poſtque qui voluent de die Miſſam celebrare, ſuccincta licebit agere. Maturus igitur ſolito pulſabitur Prima, breviqne oratione data, incipiet Cantor hymnum, *A ſolis ortus*, canendum uſqua ad finem. In Capitulo autem ante abſolutionem, ordinabit Prior divinum officium, quodque omni inſtantia arripient fratres perſequi gravi cantala, & honeſto lepore. Nihilominus & hic fratres communicabunt; ad Tertiam autem, Sextam, & Nonam hymnus, *Agnoſcat omne ſeculum*, per ſciſſiones cantabitur. Si neceſſe fuerit, patellas plenas prunis propter altare poni licebit, uſqua ad fratrum manſam abſque errore Cellarius facera poterit. Quæ tamen menſa nil leguminis habebit; ſed prima ſeſſio ſcutularum erit, ovorum, & anguillarum mixtione referta; ſecunda ſeſſio artocrea pipere ſalita; tertia ex grandibus exocis; quarta mortatioli bene contecti; quinta magul luci cum atro pipera; ſexta battura: ſeptima appoſitio porci pinguiſſimi: ſiale murice ſugentes plenæ clarato, exquiſitius facto, bis dabuntur fratribus. Veſpere autem mirifico gaudio triumphabunt, Diaconibus jam paretis uſurpare ſibi feſtum Stephani; ad cœnam dabuntur nebulæ fratribus, collirides, & canilli bene pleni.

Solemnitates, quæ ſequuntur, Stephani videlicet, & Johannis, & Innocentium, quoniam ordo eccleſiaſticus eas ſingillatim ſibi vindicat peragendas, iccirco non eſt, quod conſuetudinaliter poſſit firmare, quoniam qui horum fortius geſtat, magnificentius agit. Altera autem diem a feſtivitata Innocentium minuent fratres ſanguinem, & quoniam non ignobiliter, qui hæc ſcribimus, arte medicinæ periti ſumus, caritative hic aliquid ponimus, quod proficuum ſit contra paralyſeam anonimitatem fratribus. Mox igitur, ut aliquis ſanguinem dempſerit, in refectorium properabit, & bucella panis accepta, ponet deſuper ſal, & tres ſalinæ particulas, & ſic ſimul vorans, ſumet ſtatim puram limpham, & ſic evadet omne diſcrimen. Verumtamen fratres ſanguine flebiles maturius refectorium frequentabunt. Cenabunt autem ſorbiciuncula ante, & ſi abundantia piſcium defuerit, habebunt ripulas, & mortariola ante admixtum juſſellum denſum, & craſſum. Tribus denique diebus ſuavius abſoluta libertate ſeſe in omni re ſuſtinebunt, nec quiſquam eos ſcandalizabit ſuperfluitata ſua, ceſſabuntque exploratores clamare, ſi quid injurioſum viderit, & ſemotim corripient negligentem. Eo quippe tempore, quo ſemel reficiunt fratres, ſi ſanguinem minuturi ſunt, hunc ſervabunt modum. Statuto die poſt Tertiam ad capitulum, dabitur ſignum ad Miſſam celebrandam; poſt Sextam ibunt ad menſam, verſus autem qui poſt cibum dicitur, jungetur, dehinc ſimul convenient verſum dicturi, *Deus in adjutorium*, quod cantabunt de mora, cum Dei benedictione. Ad Nocturnale autem officium jungentur maturius, tribus parvis lectionibus lectis, liberius uſque ad diem clarum pauſaturi. Verum poſt Tertiam, & Capitulum, ſigno dato, & Miſſa finita, accipient mixtum ad Sextam pranſuri, & ad Nonam bibituri, & ſero cœnaturi. Si autem vel duo, vel tres, aut pluſes, jam dicto tempore dempſerint, poſt capitulum plenitei comedent, & a ſervitoribus bibent, & veſpere cœnabunt.

Octavæ Domini, & Epiphania humilius quam Nativitas honorificabuntur, Priore tamen, & Cantore, utraqua in ſolemnitate in choro veſtibus mutatis veſpera, & mane. In Purificatione S. Mariæ poſt Tertiam facient fratres proceſſionem, unuſquiſque cereum in manibus geſtans, quos poſt Evangelium offerent Sacerdoti; at ille eos in aqua extinguens reddet cuſtodi. In qua ſolemnitate eadem cantica dicentur, quæ in Natali Domini. Poſt manſam fratrum aliquantum ſpatium, quouſque Miniſtri prandeant, tunc demum dabitur ſignum horæ Nonæ. Qua finita, recto curſu petent refectorium bibituri, quodque omnibus Dominicis diebus, & omnibus ſolemnitatibus uſqua ad feſtivitatem S. Martini uniformiter tenebitur.

A Septuageſima vero uſque in caput Quadrageſimæ tria hæc: ova, & ſagenum, & caſeum fratres ſuſpenſa vitabunt. In his ergo tribus Dominicis diebus cœna fratrum erit ſimplex offa. In caput vero jejunii ſinguli fratres, ſi quid noxii humana fragilitata longum per annum admiſerunt, humili confeſſione ſtudebunt abluere. Quo videlicet die agant proceſſionem, cineres ſuper capita ferentes, quam præcedet ſanctum Evangelium. Poſt Nonam autem cœnabunt legumen ſiccum, & petroſilinum, & ceviſiam. His denique diebus uſqua in Cœnam Domini poſt unamquamque horam, nocturnam ſcilicet, & diurnam, proſtrati fratres ex ſeptem ſpecialibus pſalmis unum cum totidem ex cantico graduum cantabunt.

Feria igitur ſecunda poſt acceptos codices de victus ſui diſcretione ordinabunt; etſi forte panis libra, quacumque neceſſitata retro fuit attenuata, ſurſus redintegrabitur. Feria denique quarta, & ſexta in tota Quadrageſima duobus pulmentis coctis fratres erunt contenti, legumine ſcilicet, & fracta faba, & ceviſia. Reliquis in Sabbatho diebus, quidquid quadrageſimaliter mandi poteſt. Quia igitur Beatus Benedictus exceptis his, quæ diximus, vitam Monachorum maxime in diebus Quadrageſimæ deſcribit, iccirco nos poſtponentes ea ſolum attingimus, quæ ſiluit, quæque levi negotio poſſunt oblivisci, & violari. Verum in jam dicta feria ſecunda cuſtodes eccleſiæ omnem apparatum auri, & argenti, coronarum, & lampadarum in theſauro reponant, & poſt pſalentium fratrum chorum cortinis ambient, & crucifixum linteo celabunt, & altare Domini, & Sancta Sanctorum velabunt, ac ſi aperte dicant: *Tempus inſtat, quo peracta lugeamus crimina.* In eo ipſo die pſalterium inter fratres dividitur, quod omni die uſque in ſanctum Paſcha pro ejuſdem loci Abbate ex integro cantabitur, & ſina diſpenſatione hujus dilectionis, & Miſſæ propriæ, quæ tota Quadrageſima eo die pro ipſo celebrabitur; idem Abbas vicem caritatis fratribus, ut in jam dicta feria, reddit uſqua in Paſcha. Sabbatis igitur diebus cum Diaconus dixerit: *Humiliate capita veſtra*, unus e cuſtodibus arrepta pertica, ſuſpendet cortinas in ſublimi, clementer tamen, ne celer impetus violet tenuam ſtaminis mollitiem, ponetque ſuper altare pallium, & ſacitergium, ſed non per ſingulos dies idem ipſum. Cruces in Quadrageſima extra Dominicam, licet ſit jejunium quatuor temporum, non habet uſus ſequi; quo videlicet tempore ſemperius, atque ſuppreſſius a fratribus cantabitur, exceptis Dominicis diebus. Si vero ad vigilias ſolito profundius aliquando ſurrexerint, intervallo triginta pſalmorum cuſtodito, Prior ſubvenienta diſcretione nolam tribus motibus tanget. Sicque fratres cum licentia, petant lectiſternia; hoc vero a Kalendis Novembris uſque in Paſcha, ſi ſic expedierit, agi ſanxerunt Patres Spiritu Dei repleti, diſcretione præcipui, caritata benigni.

A Dominica igitur quinta *Judica me Deus*, uſque ad alterius eptomadis feriam quartam ſolummodo ad reſponſoria ceſſabit dici *Gloria*. In Ramis Palmarum ornabunt tapetibus chorum nec quicquam ornamenti foris patebit uſque ad proceſſionem, quam præcedent cruces aureæ, & fratres cappis induti, ramos palmarum in manibus geſtantes, quos tamen Cellerarius miniſtrabit cuſtodi. Hoc autem

Digitized by Google

rem ſingulariter in hac Dominica die cuſtoditur, quod nuſquam in toto anno agitur, videlicet, quod ad nocturnale officium bini minime cantabunt ullum reſponſum, & ad Miſſam cappis induti erunt, ſolemniterque pariter ſe communicabunt. Ad Veſperas autem utraque in nocte duo fratres reſponſum cantabunt: *Circumdederunt me*. Ad Matutinas vero laudes minime. Tractum vero ſic fratres cantabunt, prout Priori placuerit ordinari. Imaginem noſtri Salvatoris per proceſſionem cuncti adorabunt ſalutantes: *Ave Rex noſter*. Poſt prandium minime ibunt dormitum; feria autem quarta mane cortinas cuſtodes deponent, linteamina vero, quæ celant Sancta Sanctorum, & crucifixas ſic permanebunt; hinc ſolerti induſtria cereum maturabunt, qui in Sabbato Sancto benedicendus eſt, conficere, qui cereus appendet quadraginta libras ceræ novæ ad pondus Sanctuarii. Poſt Veſperas autem ejuſdem diei, idem ordo in pulſando cymbalo, & nola refecturi, & in verſu dicendo alte, & in danda benedictione lectori ſervabitur, qui in feria tertia alicujus diei. Quare autem iſta ſic diſtinxerimus, ſequens ratio manifeſtabit. Vidimus enim aliquando exortum exinde errorem, & quia antiquitatis diligentia ultro caruit, neglecta tyrocinii novitas ordini ſancto levi diſpendio miſcuit barbariſmum. Quapropter frivolum omne, et hinc prorſus ſit abdicatum, ſcribimus lineam hujus ordinis ſub teſtificatione magnæ auctoritatis. Verum, ut jam diximus, idem ordo ſervabitur in feria quarta, qui pridie in feria tertia, nec abhorret a vero, quoniam canon Monachorum, ſecundum præceptum Beati Benedicti, in nullo eo die interrupitur, etenim uſque poſt Completorium legaliter dabitur metalli ſignum, quod, ſi quis voluerit criminari, aut alterius ordinis dabit Veſperas, & Completam, quamquam regulariter Monachi ſoliti ſunt celebrare, quod nulla ratione poterit facere, aut contemptibiliter Magiſter erroris judicabitur eſſe. Age jam nunc. Numquid pſalmi Veſpertinales non erunt feriales, *Laudate nomen Domini*, cum antiphona: *Omnia quæcumque voluit*, & reliqua? Numquid poſt dictum Capitulum, non canebunt duo fratres coram altare reſponſum *Circumdederunt me*? Numquid enim ſubſequetur hymnus: *Vexilla regis prodeunt*, & verſus, & *Magnificat*, & *Kyrie eleiſon*, & competens oratio? prorſus tanta; quid deinde? Completorium certe ſic ea nocte celebrabitur, nec minuetur quicquam, nec augebitur, ſicuti longum per annum agi ſolet.

Ad nocturnale igitur officium: *Zelus domus tuæ*, ibi primum dabitur ſignum tabulæ: poſtquam ergo cœperit pulſari tabula, ceſſabit omnino dici *Gloria*; & quo modo conſequens eſt Completorium ſigno tabulæ dari, & pro more Monachili peragi cum *Gloria Patri*? Atqui *Gloria*, & tabula non bene ſonant. Quare abſque omni ambiguitate in jam dicta feria quarta, non dabitur omnino tabula; at ſi quis ad qualemcumque horam dederit; unum e duobus faciet, velit nolit; aut mediam publice cantabit, & mediam ſilenter murmurabit; aut penitus & ex toto ſub ſilentio manebit. Monitor ſi ſic non fecerit in Cœna Domini, quando horæ pulſantur ſigno tabulæ. At quam ſit abſurdum in IV. feria agi, nullus ſaniter ſapiens ignorat. Quapropter a cordibus fidelium evellatur hoc ſcrupulum, & incunctanter ordinem in jam dicta feria ſequantur conſuetum, ſi non volunt participari apocryphum. Igitur, ut ſuperius diximus, quæ prævenit Cœnam Domini, primus ad nocturnale officium ſonitus audietur tabularum, ad quod officium erunt retro abſidam viginti quatuor cereoli ſuccenſi, quos initio cujuſque reſponſi, & antiphonæ ſingillatim clam frater abſconſus extinguet; manu geſtans ceratam palemidam. Ad quod, inquam, officium, ſilebitur *Deus in adjutorium*, & *Gloria Patri*, & *Jube Domne benedicere*, & *Tu autem Domine*, ſed in initio ſimpliciter dicetur antiphona: *Zelus domus tuæ*, & ſic reliqua uniformiter in Ordine. Porro tremula lamentatione antiphonæ, verſus, & lectiones finientur. Ad poſtremam autem, ubi ultima antiphone reſonuerit, necabitur ſimul & noviſſima candela. Tunc demum cantico de Evangelio finito in tenebris, ſtabunt duo pueri contra dexteram partem altaris alta inclamantes: *Kyrie eleiſon*, & nihilominus alii duo ad levam reſpondebunt *Chriſte*. Rurſumque primi *Kyrie eleiſon*, ſed & duo Levitæ paulo minus in inferiori grade cancelli ſtent, altius quid a vocibus puerorum intonantes verſus: *Qui paſſus*, quibus reſpondeant e contra duo Sacerdotes; *Domine miſerere*. Deinde chorus: *Dominus factus eſt obediens*; hoc ergo tertio repetito, & finito, unus puerorum coram altare clamabit, gemendo: *Mortem autem Crucis*. Poſt cujus vocem fratres canonice dicent preces ſilenter, & ubi Prior ſignum dederit, ſurgent, ſtatimque cuſtos eccleſiæ abſconditum detegat lumen; hinc fratres ibunt dormitum. Qui ordo uniformiter ſervabitur tribus noctibus. Matutinum forenſe mandatum Miniſtri peragent cum timore Dei.

Verum tabulæ ſigno Prima feſtine pulſabitur eo die, & poſt datam orationem canonice indirectum media alte cantabitur, media ſub ſilentio finietur; hinc lectio capituli Prioris nutu inchoabitur, & nutu terminabitur. Deinde poſt verbum redditum, dabuntur unicuique fratri duo paria calceamentorum pedules retrorſus habentia, qui poſt accepta nova, reddent in præſenti vetuſta lota. Si quis vero menda non reſtituerit, eidem ſententiæ ſubjacebit, ut nempe a conventu fratrum exiens, lavet, & continuo lota ibi ponat veniam petens; quia vero dies remiſſionis eſt, agent abſolutionem. Horæ autem ejuſdem diei ſic tranſiguntur, uti Prima canonice, & ſimili diviſione.

Ad Miſſam autem pulſabuntur ligna, & fratres erunt albis induti, Subdiaconus in tunica, & Diaconus in dalmatica. Ad Introitum certe *Nos autem gloriari oportet*, non dicetur *Gloria Patri*, nec Sacerdos dabit *Gloria in excelſis Deo*. Verumtamen ſe fratres omnes communicabunt. Denique Sanguine Domini penitus ſumpto, Corpus tantum in craſtinum ſervabitur tuto in loco, lumine ante poſito. Poſt Miſſam autem nondum albis exuti omnis chorus, interim dum Prior purgat linteo altare principale cantabit reſponſum, *Circumdederunt me*, non tamen grandi voce. Non autem funditur deſuper lympha, aut hujus generis qualibet ſubſtantia; ne forte oleum ſanctificatum Pontificis conſecratione illic poſitum elabatur. Ubi vero ventus iiurei, ſi quid noxium fuerit, alias ſuſtlaverit, tunc demum Prior vino aſperget pleniter deſuper altare cum manipulo. In circuitu autem fratres abundanti lavabunt aqua; deinde cetera altaria bini, & bini fratres eodem modo abluent, cantantes ſuppreſſa voce, quodcumque ex Sanctis, in quorum nomine altaria ſunt benedicta.

Quibus peractis, dabitur ſignum campanæ ad Veſperas, & facta oratione, pulſabitur ad Mandatum ſignum tabulæ, ubi cum magna reverentia ibunt murmurantes ſeptem pſalmos ſpeciales. Ad quod Mandatum tot erunt pauperes, quot fratres ſunt, & quot præceſſerunt Abbates. Unuſquiſque igitur frater ſuo lavabit pauperi pedes, oſculans eos, & fundet aquam in manibus, & ſic accepto a Priore nummo cum caritatis potu dabit ei. Itaque antequam incipiant Mandatum, projicient ſe humili affectu in terra omnes, deinde erectis, incipiat Cantor; *Dominus Jeſus poſtquam cœnavit*. Expleto ſiquidem hoc Dominico Mandato, petent fratres oratorium, quod reſiduum fuerit ex ſeptem pſalmis, proſtrati canituri. Statim autem dabuntur omnia ſigna ad Veſperas, quæ tandem indirectum canentur, adjuncta in fine oratione: *Reſpice Domine ſuper hanc familiam tuam*. Et abhinc uſque in Sabbatum Sanctum non audietur ſonus campanæ, aut cymbali, neque verſus alte dicetur, ſed magna contritione taciturnitati conſentient.

Poſt cibum autem lavabunt fratres cancellum, & chorum, larga jucunditate pſalmodia interveniente. Reliqui autem Monaſterii longum ambitum famuli domus verrent; dato denique ſigno tabulæ, ibunt fratres bibere; poſt paulum igitur rurſus data tabula convenient in unum fratres ad Mandatum, & conventu bancalibus ſtrato, ſic ſedebunt, Priore omnibus ſerviente, quem ſuſtinebunt duo fratres, unus officii comes, alter laticis, & carbaſi bajulus. Poſtquam ergo omnium pedes laverit ibit ſeſſum, & ei pedes alter in ordine prior abluet, quibus lotis rurſum idem in omnium fratrum manibus fundet aquam. Interim finita ſemel, aut bis antiphona: *Ante diem feſtum Paſchæ*, dabit Cantor verſus, *Tellus, ac æthra jubilent*, non tamen ſedens, ſed ſtans. Expleta ſiquidem antiphona; *Ecce quam bonum*, procedet Diaconus cum Evangelio, veſtimentis paſchalibus indutus, cum reliquis ſervitoribus in albis veſtibus cum thoribulo, & candelabris argentatis auro illinitis. Stantibus igitur omnibus, nutu indirectum arripit legere: *Ante diem feſtum Paſchæ*; lectis ergo tribus verſibus, ſedebunt fratres; ubi vero ventum fuerit ad id: *Exemplum enim dedi vobis*, data tabula ibunt in refectorium, proceſſione ante Priorem præeunte, quem ſiſtent in medio triclinio, cœuntibus fratribus. Namque diſcus omnis pretioſo gauſape erit adopertus. Ante igitur unumquemque fratrem erunt azymæ collirides, & inter duos lagana abſque fermento. De quibus nullus quid præſumet, antequam ei offerat Prior cum carbino plano falerno; hoc denique officio Abba vice Domini completo, poſtmodum ipſe recumbet. Et terminata nutu lectione, Diaconus propter eum cœnabit, & ſervitores ſtando ejus diſco adhærentes, ſi tamen ſunt ſcholares. Exinde ibunt ad Completorium penitus ſub ſilentio canendum.

In Paraſceve autem, & Sabbato Sancto horæ quadrageſimaliter pulſabuntur, & ſub ſilentio cantabuntur. Quo videlicet paraſceve die fratres nudis pedibus incedent, & unuſquiſque pſalterium ex integro decantabit. Hora vero nona, ſicut ordo eccleſiaſticus docet, poſt adoratam crucem

Digitized by Google

cem ſe communicabunt, & poſt Veſperas cœnabunt pane, & aqua. Sabbato ſancto fratribus præparabitur uſus balnearum, quibus ſe abluant jubis tonſis, & raſis novacula barbis. Ad officium denique omnes induti erunt, & jam cereo ad benedicendum parato, procedet proceſſio ad altare abſque lumine. Deinde Levita non verſus Septentrionem, ſed verſus Orientem benedicet cereum, juxta quam puat ſtabit manu tenens Serpentem in virga ex ceta ſapuat ſtabit, & novo lumine ſuccenſum. At ubi dixeris Diaconus in benedictione: *ignis accendit*, ſumpta de manu pueri virga, protelabit vocem ſuam, quouſque cereum accendat, qui cereus uſque in diem tertium non extinguetur. Poſt benedictionem itaque aerei, agent fratres officium, uti in tabula fuerit ſcriptum. Ad benedictionem denique cetei nemo fratrum ſedebit. Plurima, quippe quæ ſupraſcriptis diebus aguntur, prætermimos, certi non minutum poſſe intermitti, quæ annuatim conſtat in conventu fratrum, & ſcribi, & legi. Icciroo compendioſo ſermone ea ſolum attinguntur, quæ poſſunt torpenti incuria oblittetari. Verum quod ordo eccleſiaſticus de his diebus in Sacramentis retinet, quid nos ea ſcribere debemus, præſertim cum horum ſcedulæ in promtu ſint? Igitur, ut cepimus, officio uſque ad Kyrie eleiſon peracto, dum Sacerdos dixerit *Gloria in excelſis Deo*, ſtatim gradatim pulſabuntur omnes campanæ. Rurſus quoque necdum Miſſa finita pulſabuntur ad Veſperas dicendas. Poſt Veſperas ſtaglabitur ad miſſam. Namque cuſtodes toto anniſu cœnobium reddent glorioſum. Ad Mandatum ea nocte ſolummodo manus abluent.

Cum igitur lucam ales nuntiaverit, dabuntur omnia ſigna in reſurrectione Domini noſtri JESU CHRISTI. Id mox ut fratres audierint, dicet quiſque verſum apud ſe, *Gloria tibi Domine, qui ſurrexiſti*, & reliqua. Deinde brevi ſpatio ſingillatim iterabuntur ſigna. Cantor vero in choro ſtabit veſtitus pallio; ſed & duo fratres invitatorium cantaturi erunt albis cappis induti. Poſt tertium autem reſponſum erunt quatuor fratres albis veſtiti in ſubterraneis ſpeluncis ad invicem quærentes, *Quem quæritis in ſepulcro Chriſticolæ?* Reſpondebunt alii duo clerici inter eos ſalutantes: *Jeſum Nazarenum crucifixum, o Cœlicolæ*. Quibus vice Angeli primi reſpondebunt: *Non eſt hic, ſurrexit, ite nuntiate*. Hoc illi duo fratres audito, interim dum alii perſolvunt verſum, feſtinanter chorum intrabunt cum thuribulis, & cruce vacua nuntiantes: *Surrexit Dominus de ſepulcro*. Mox Abbas hoc audito, incipiet *Te Deum laudamus*, & poſt datu verſu ſubſequentur matutinæ laudes, plurimo lumine monaſterio inflammato. Finita autem antiphona *Et valde mane*, data oratione, fiant Miſſæ. Mane autem prima veſtient cuſtodes pavimentum ex foliis hederarum. Verum horæ non ſolum ejuſdem diei, ſed etiam tota Sabbati, & nocturnæ, & diurnæ erunt canonicæ. In capitulo agant abſolutionem. Ad levam autem altaris ad Miſſam ponetur quædam paleſtra velata carbaſo puriſſimo, ſuper quam ponet cuſtos calices aureos, onichinos, criſtallinos, argenteos, ſperula, thimiamateria, thuribula, crateras, offertoriola, & cetera altaris munita inſtrumenta. Quæ Miſſa ſummo reverentiæ cultu celebrabitur. Menſa denique fratrum, ultra quam dici poteſt, ardentius exquiſita, fratres promptiores reddet. Poſt quam ibunt dormitum. Ad Veſperas omnes erunt induti albis uſque ad medium paſcha, ſtationes autem ſervabunt tota eptomada. Feria igitur quinta ſanguinem minuent, lege qua ſupra. In omnibus denique Dominicis diebus quadrageſimæ quinquageſimæ ab omni opere manuum extorres erunt, nec quiſquam eos in aliqua abſtinentia cibi, & potus gravabit. Alioquin Canonum contradictor erit, qui hæc violaverit.

In diebus Rogationum, & in Letania majori ſemel in dia fratres prandebunt, tantum a ſagina abſtinentes, & ſine calido ſumine legumen habentes. Namque eidem menſæ faciet marginem lactuca, & potio denſa. Sabbato ſancto, vigilia Pentecoſtes fratres balneis loti ſervabunt meridianum tempus. Deinde peracto quinque lectionum officio ſequetur ſeptiformis letania, omnibus albis indutis, uti in Paſcha. Quod videlicet officium ſonitu duarum campanarum fiet omnibus notum; tandem ad *Gloria in excelſis Deo* dabunt omnes campanæ ſonitum. Poſt Miſſam autem, & Nonam ibunt ad menſam quadrageſimaliter cœnaturi, ceu in Sabbato ſancto priori ante reſurrectionem Domini. Veſperæ autem monachiliter ex integro cantabuntur, & poſt reliquum nihil; nocturnale officium legaliter canonicum, ad quod cantor a principio cuſtodiet chorum. Dato denique verſu poſt *Te Deum laudamus*, ſubſequentur matutini; ubi dicetur capitulum, & coram altare a duobus fratribus reſponſum, & hymnus *Veni Creator Spiritus*. Dicto autem cantico de Evangelio ſequitur ſtatim oratio ſine precibus, & *Kyrie eleiſon*. Deinde completa benedictione ibunt fratres pauſare. Horæ autem ejuſdem diei, & poſt in reliquum nocturnæ, & diurnæ erunt ſecundum ordinem cucullatorum, excepto quod ad Tertiam tota eptomada cantabitur hymnus *Veni Creator Spiritus*, quia igitur ſanctus Spiritus remiſſio eſt peccatorum, icciroo fratres facient abſolutionem in capitulo. Veſperas agent fratres in cotidiano ſcemate, feria autem tertia, ſecunda, & quarta Miſſam celebrabunt in albis veſtibus. Quod ſi jejunium quatuor temporum in hac ſollemnitate evenerit, poſt Miſſam ſolemnem hora nona de jejunio dicetur altera Miſſa. Quo videlicet die ſemel fratres, licet quadrageſimaliter prandeant, ſolemni tamen cultu habebunt hæc piſcium genera, capitonum, bar, ravennarum, perſicum, troitam, lucium, cum ſimili varietate potuum. Quod ſi ſimpliciter, ut fieri aſſolet, prædictum evenerit jejunium, competenti jejunio obſervabunt. Cruces etiam in hoc jejunio uſus habet ſequi, ſicuti & in jejunio ſeptembri.

Quia igitur beatus deſcribit Benedictus ab idibus Septembris uſque caput quadrageſimæ monachos ad nonam ſemper refici debere, & ſiluit, quibus horis loqui, quibuſve deberent vacare taciturnitati, nos hic manum mittimus, & juxta qualitatem & brevitatem dictum, ſecundum quod a majoribus noſtris annuatim abſque vacillationis linea vidimus firmetenus teneri, ſcribimus, ut ſi forte quis erroneus exinde hæc legerit, depulſo dubietatis fuco, veritatis lineam ſciat. Igitur ab idibus ſupradictis uſque ad calendas Octobris licet ſemel reficiant, tamen æſtive pulſabitur prima. Poſt capitulum autem, & tertiam hæc duo intervalla uſum fratribus præbebunt loquendi, porro poſt Sextam parviſſimum intervallum erit, quo ſimili modo licenter fratres ſibi vindicabunt. Ubi vero nola dabitur ſignum, videlicet Nonæ miniſtris, ut ſe ad Miſſam præparent, data letania, dicetur Miſſa. Poſt Miſſam autem, uti in Regula ſcriptum eſt, vacabunt lectionibus, aut pſalmis, hic ergo ordo uſque ad calendas Octobris ſervabitur; a calendis denique Octobris uſque in Paſcha mane Prima dicetur, poſt Tertiam autem, & capitulum illo intervallo fratres non omittent loquendi uſum. Et poſt Sextam ſimiliter illud intervallum fratres habebunt uſque ad Nonam; qui ordo ſtabit uſque ad feſtum ſancti Martini. A feſtivitate autem ſancti Martini, quoniam omnino dies breves ſunt, uſque ad Nativitatem Domini poſt capitulum ſolummodo fratres intervallum habebunt ad loquendi uſum. Nam pulſante Sexta fiet tantum a primo ſigno oratio, nec ante dabitur aliud ſignum, quam fuerint miniſtri parati; hic certe ordo uſque ad Purificationem ſanctæ Mariæ curret; verum poſtea uſque ad caput Quadrageſimæ idem ordo, qui a calendis Octobris, uſque ad feſtum ſancti Martini. In Quadrageſima vero uſque in Paſcha poſt Tertiam, & Sextam loquendi uſum habebunt. Nam pulſata Nona poſt orationem inter duo ſigna præparabunt ſe miniſtri. A Paſcha autem uſque ad idus Septembris poſt Primam, & Nonam hæc duo intervalla abſque retractatione ſibi ad loquendum fratres uſurpabunt.

Et quia longum per annum plurimæ Sanctorum vigiliæ, & feſtivitates conveniunt, quas loco ſuo minime potuimus differere, qualiter a monachis ſingulæ debeant honorari, hic compendioſo ſermone ſtatuimus ſimul conglutinare, ut maturius a quoque poſſit abſque conpendinatione quælibet feſtivitas, unde agitur, reppereri. Vigilia Apoſtolorum Philippi, & Jacobi quia in Paſcha Domini evenit, omnino non cuſtoditur, feſtivitas vero eorumdem uti Dominicus dies agitur, Inventionem ſanctæ Crucis feſtive Eccleſia cuſtodit, Exaltationem vero ejus privatim. Vigiliam ſanctorum Johannis, Petri, & Pauli, Laurentii, & omnium Sanctorum, & ſancti Andreæ ſic monachi ſervabunt, ut quidquid quadrageſimaliter mandi poteſt, edant; horum denique feſtivitates excellenti memoria cum his ſollemnitatibus Aſſumptione ſanctæ Mariæ, Nativitate ejuſdem, Translatione S. Benedicti, memoria Michaelis Archangeli, feſtivitate S. Martini, quæ vigiliis carent, monachi cappis amicti toto venerationis cultu celebrabunt. In quibus ſollemnitatibus legumen fratrum menſam non violabit, ſed lautioribus cibis, largo ſtipendio faſtidita fratres exertos reddet.

Non perfunctorie autem volumus, poſteri noſtri audiant, aut fortuito, qui in præſentiarum ſunt, negligant, quæ ſcribimus, quoniam revera ea ſolum quæ audivimus, & vidimus, notamus; nec quicquam adinventionis noſtræ ex parte annectimus; immo aliqua ex his, quæ a ſenioribus noſtris antiquitus novimus conſuetudinaliter ſervata eſſe, quodam ſaltu omiſimus, ne incredibiliter loqui videremur. Etenim ut jam diximus, in omnibus ſollemnitatibus, quibus ſe induunt fratres albis, aut cappis, profuſe prandebunt, & claratum habebunt, & poſt cœnam bibent caritatem. Vigilias deinde Apoſtolorum Jacobi fratris Johannis dilecti Domini, & Bartholomæi, & Matthæi, Simonis &

Judæ

Digitized by Google

Judæ, ſicut ſuperius diximus, Eccleſia cuſtodit, feſtivitates vero feriate & privatim. Sanctorum autem Evangeliſtarum Lucæ, & Matthæi tantummodo monachi notamus feriate. Dedicationem vero Eccleſiæ non inferiori gloria, quam ſanctum Paſcha. Succincte ergo pergamus neceſſe eſt, omittendo plura, dicendo pauca, quia Ambroſius nos ſollicitat.

Calendis Novembris cuſtos veſtiarii pelliciam novam cum nocturnalibus, & pedibus ad ſingula fratrum lecta ponat. Non tamen tollet vetuſta, abſque fratris licentia. Quæ tamen pelliciæ ex agnorum fient vellere; a ſupradicta autem calenda uſque ad Dominicam cœnam, ad Mandatum fratres habebunt calidam aquam, quam miniſtrabunt piſtores monitu veſtiarii, qui tamen ſi negligentes fuerunt, cellerarius vindicabit; a Cœna vero Domini, uſque ad ſupradictas calendas, frigida ad Mandatum erit aqua. Verum idem frater cuſtos veſtiarii tota hieme, ſi expedierit, poſt menſam fratrum ſartores in competenti domo faciet focum permaximum facere, ubi fratres ſimul convenient ad calefaciendum. In ſcola vero puerorum manebit ſemper furnus candens. Harum quippe beſtiarum pellibus monachus indui licenter poteſt, hircorum, ovium, agnorum, leporum, ſquirorum, hienarum, & in pilleis vulpium: quatuor igitur vicibus dabuntur in anno calceamenta fratribus, exceptis nocturnalibus; ſcilicet in Dominica cœna duo paria, in medio Auguſto alia, & in Nativitate Domini ſimiliter alia, ſed ſine pedulibus pura.

Igitur quia ordinatio Abbatis in Epiſcopi codicibus continetur, nos hic ponimus, qualiter Abbas ſuos debeat benedicere, & ordinare, Præpoſitum videlicet, & Decanum, Cellerarium, & Theſaurarium. In ordinando itaque præpoſito modus iſte ſervabitur: in conventu fratrum ordinandus ſtabit benigne monendus ab Abbate, ut ſit cautus ad inſidias diaboli, & cetera, quæ de eo proprie beatus Benedictus ſcribit; deinde cum voto omnium fratrum Abbas accepta beati Benedicti regula dabit ei dicendo: *Secundum, frater, quod hic habetur ſcriptum de te, monemus, & præcipimus te vivere, & præſens officium ad honorem Dei, & fidelitatem loci peragere.* Exinde oſculata manu Abbatis, ibit in oratorium, & proſtrato eodem in pavimento dabit Abbas ſtola amictus ſuper eum benedictionem: *Tuam, Clementiſſime Pater, omnipotentiam deprecamur ut infundere digneris ſuper hunc famulum tuum, quem tuo, ſervorumque tuorum officio mancipamus*, & reliqua. Poſt hanc itaque benedictionem, ubi Abbas non fuerit, Præpoſitus ordinem ſervabit.

Eodem itaque modo Abbas Decanum ſibi ordinabit. Et ubi Abbas, & Præpoſitus, defuerint, Decanus ordinem ſervabit; nec præſumet Præpoſitus, aut Decanus, ſi infra monaſterium Abbas fuerit, ad priorem tabulam conſcendere; verum ſi Abbas præſens non fuerit, Præpoſitus omnem diſciplinam regularem ſuper fratres exercere poterit, excepto quod neminem in gravioribus culpis mittere poterit; idipſum autem & Decanus facere poterit, ſi tamen Præpoſitus defuerit; & quantum Præpoſitus Abbati cedit, non tantum dicimus Decanum Præpoſito cedere debere; ſed aliquantiſper, ut ſi v. g. abſente Præpoſito Decanus aliquem ex fratribus in qualibet abſtinentia miſerit, Præpoſitus indulgere poterit, comuni tamen concordia. Itaque nec Præpoſitus, nec Decanus fratres, ſicut Abbas ſtabilierit, removere poterit.

Cum igitur Abbas aliquem nevo interveniente degradaverit, aut ſic ſimpliciter, eo modo, quo frater ab Abbate officium ſuſcepit, reddet. Tunc demum Abbas in oratorio fratrem abſolvet ſtola amictus cum hac oratione: *Domine Jeſu Chriſte, qui pie ſervientibus tibi munificus retributor, & clemens largitor exiſtis, hunc famulum tuum, qui in hac domo tua nunc uſque laborant, abſolve*, & reliqua.

Cellerarius cum conſtituitur in conventu fratrum, e manibus Abbatis ſuſcipiet regulam cum clavibus, poſtea benedicetur in oratorio, uti Præpoſitus. Theſaurarius in eodem conventu verbis tantum ſtabilietur cum clavibus. Porro horum ſolatia, ſi res popoſcerit, Præpoſitus ut Decanus mutare poterit cum reliquis minoribus utilitatibus monaſterii; nam in rebus præcipuis ordinationem Abbatis nemo violare poterit. Verum ad ſervitorum menſam eamdem vim Cellerarius ſuper prandentes habebit, quam ad fratrum Præpoſitus, vel Decanus, niſi unus horum affuerit. Ceterum omnibus cujuſcunque ordinis, aut dignitatis, vel obedientiæ ſint, dominabitur.

Circator monaſterii horis incompetentibus ubique circuiens explorabit: quod ſi noxium quid offenderit, mane in capitulo ſuum erit clamare, non tamen proterve dijudicare; qui etiam monſtrum quoddam introrſus cavatum ad capiendos ſomnolentos habebit, quod ad vigilias portare frequentabit. Si cui vero fratri antepoſuerit, petita venia, cum eodem ſubſannatorio inſtrumento chorum circuibit, ſimili modo coram eo poſiturus, quem forte dormientem aut non ſe inclinantem invenerit. Si vero nihil offenderit horum, proprio Domino reportabit.

Sententiæ [a] Abbatis, cum leguntur in capitulo, ſi præſens fuerit, humili ſermone ſe excuſabit; quem fratres leniori conſolatione mulcebunt, & conſuetudinaliter ſeptem pœnitentiæ pſalmos pro eo cantabunt. Quo videlicet die negligentes remiſſius tractabuntur, & menſa fratrum plus ſolito pleno cornu augmentabitur. Sententiæ vero Præpoſiti, Decani, & Cellerarii cum leguntur, poſt verbum redditum quis horum petet veniam, & ſtando reddet confeſſionem ſe erraſſe nimium hactenus, & in omnibus culpabilem eſſe, ſeque libenter velle emendare cum fratrum adjutorio, ſi Deus annuerit. Cui fratres compaſſionis verbum reddent, & quinque pſalmos canticum graduum pro eo cantabunt, nec negliget is menſæ fratrum totis viribus ſubvenire. Sane cum Præpoſiti ſententia legitur, ſi præſens Abbas fuerit, idem Præpoſitus petet veniam; ſin vero minime. Cellarius licet neutrum horum ſit, non tamen omittet petere. Proprium autem eſt, refecturario in feſtivis diebus ante Primam mantilia mittere, vaſa autem fratrum propria coram unoquoque lota cum coclearibus mittere, & ſimul cooperire; privatis vero diebus uſque poſt capitulum ſuſtinere, & omni Sabbato refectorium verrere.

Si quando igitur fratres ad quamlibet obedientiam perrexerint longe, vel prope, finito curſu, dicet ſimpliciter, qui præeſt: *Benedicite*, & loquendi licentiam laborantes habebunt; completo ſiquidem opere, ſimul pariter remeabunt dicentes verſum: *Benedictus es Domine Deus meus, qui adjuviſti me*, & *Pater noſter*. Poſt quam dicet Prior: *Adjutorium noſtrum, in nomine Domini*; & rurſus *Benedicite*. Idem ordo poſt Nonam ſervabitur competenti pſalmodia completa. Interim, ſi dum curſus tenetur, ſilentium ſervabitur, nec quiſquam ſemotim ſe disjungere poterit abſque licentia Prioris. Sabbatis igitur diebus omnino interminabitur obedientia, ſicuti & ad Miſſam Letania; nec ſolum, ut diximus, in Sabbatis diebus, verum etiam & in Sanctorum vigiliis vacabunt fratres ocio, & ad Miſſam ceſſabit dici Letania. In jejunio itaque quatuor temporum feria quarta, & ſexta fratres ad Miſſam offerent, & quando legitimas ferias obſervabunt, ſimiliter. Sabbatis vero ejuſdem jejunii, & illis diebus, quibus ſibi fratres arte raſoria minuunt barbas, & inde nominatiſſimis vigiliis ſolummodo unus offeret.

Igitur a Paſcha Domini, uſque ad ſolemnitatem omnium Sanctorum poſt Nonam dicentur Veſperæ mortuorum. Et interim dum ad Veſperas ſingillatim pulſantur ſigna, dicetur vigilia, & peracta cœna, pſalmi illi, qui prænotantur: *Deus auribus noſtris*. Verum a jam dicta feſtivitate, uſque ad ſanctum Paſcha dicentur Veſperæ inter veſpertinas campanas, & poſt Veſperas de omnibus Sanctis agetur vigilia; porro ad nocturnos poſt matutinas laudes de omnibus Sanctis dicentur pſalmi: *Deus auribus noſtris*. In Quadrageſima autem ante menſam dicentur Veſperæ, & poſt cibum vigilia, & ſicut ſuperius: *Deus auribus*.

Infirmis præterea fratribus, ſi expedierit reconciliari, ordo eccleſiaſticus dicet id, quo modo debeat agi. Nos autem quia conſuetudines monachorum ex parte ſignamus, de his aliquid non tacemus; horis denique competentibus licenter fratres infirmum viſitabunt. Verum ſi ad occaſum appropiaverit, more conſueto ſepties Oleo ſancto inungetur; in ſingulis itaque orationibus ubi Prior dixerit: *Benedic huic famulo tuo*, vel aliquid tale, quique ſacerdotes cum eodem Priore tangent languentem, uti præcipit Apoſtolos. Ubi vero ventum fuerit ad manus, & pedes, dabit cuſtos veſtiarii ex lino wanta, & pedules, ne ſacra videlicet unctio pereclitetur. Ante igitur quam decedat, dabit ſervitor ſignum tabulæ, moxque ut ſimul concio venerit, petet coram Infirmo veniam, videlicet ut ſibi indulgeat, ſi quid in eum peccavit; idipſum autem ſi ſic languens frater potuerit, faciet. Poſt viaticum deinde datum, legentur Dominicæ paſſiones, ut ſenſu integro poſſit affirmare verum eſſe, quod lectum eſt. Seque de Dei Filio omnino ſic credere; inde exponetur a lecto, & cilicio in terram proſtrato, deſuper moriens frater extendetur; interim fratres agent Letaniam. Sane cujus ordinis fuerit, ejuſmodi fratres lavabunt corpus; veſtietur denique, decenterque componetur, uti Domino præſentandus; poſtquam
ergo

(a) Id eſt regulæ capitula, quæ agunt de Abbate. Et mox *ſententiæ Præpoſiti, & Cellerarii*, ſunt capitula, quæ ſunt de iis.

ergo in feretro poſitum fuerit corpus, velabitur facies ejus ſudario, quod tamen miniſtrabit cuſtos eccleſiæ; rurſus itaque dabuntur ſigna, & ſiſtent corpus in medio monaſterio, ibique ſervabitur viciſſim a fratribus pſalteria cantantibus, quouſque Miſsa celebrata reddatur terræ terra; ad quam Miſſam unuſquiſque fratrum tenebit in manibus ardentem cereum. Poſtquam conſimilibus fratre ſepolto, pariter ſeptem pſalmos ſpeciales pro requie fratris cantantes remeabunt in oratorium, ibi quod reſiduum fuerit, proſtrati canituri. Unuſquiſque igitur fratrum pro defuncto fratre pſalterium cantabit, & unuſquiſque Sacerdos triginta Miſſas, conventus autem ſeptem vigilias plenas, & poſt uſque trigeſimum diem ſolemniter memoriam ejus indeſerte tenebunt, omni die matutinalem Miſſam celebrantes, & ſimul offerentes. Poſt officium autem ibunt in chorum abſolvere animam ejus ex integro curſu decantato; tricesimo autem die vigilia pleniter pro eo dicetur, & Miſſa propria, & ſic finietur obſequium fratris defuncti. Sed & uni Sacerdoti forenſi continuis triginta diebus victus dabitur fratris unius, qui pro eodem defuncto in agendis mortuorum pleniter laborabit. Anniverſaria autem fratrum in loco quieſcentium prout catalogus ſignaverit, fratres pio affectu ſtudebunt vigiliis, & miſſis proſequi. Verum, in anniverſario Abbatis ejuſdem loci pulſabuntur campanæ ad vigiliam, & ad *Exultabunt Domino*, & ad matutinalem Miſſam; ea quippe nocte bibent fratres caritatem. Sed & in anniverſario Epiſcopi, ad cujus diœceſim locus attinet, hunc modum fratres tenebunt. Sane ſi brevis cujuslibet defuncti ad monaſterium venerit, in capitulo legetur, & explicito dicet Prior: *Requieſcat anima ejus in pace*, & fratres reſpondebunt, *Amen*. Exinde data tabula ibunt in oratorium cantantes V. Capituli pſalmos; quibus explicitis pulſabuntur ſigna, & ſic more conſueto commendabunt defuncti fratris animam; de defuncto ...... qua hora nuntius venerit, non differetur in craſtinum, ſed ſtatim ejus anima Domino commendabitur, niſi fuerit ea incompetens hora quæ non poſſit violari. Itaque corpora laicorum cum corporibus fratrum in uno cœmeterio non ponentur.... ,

CAPITULUM GENERALE

Nigrorum Monachorum Provinciæ Colonienſis, & Trevirenſis, Anno MCCCCXXII. celebratum in Monaſterio S. Maximini ad muros Trevirenſes.

Ex Manuſcripto Codice S. Laurentii Leodienſis.

UNiverſis præſentes literas inſpecturis nos LAMBERTUS S. Maximini, & JOANNES S. Mathiæ, extra muros Trevirenſes, ac THOMAS S. Mauritii in Tholeygia Trevirenſis Diœceſis, Ordinis S. Benedicti Nigrorum Monaſteriorum Abbates Præſidentes a SS. in Chriſto Patre, & Domino noſtro, Domino MARTINO, Divina providentia Papa V. Nec non KAROLUS Abbas Monaſterii S. Johannis Baptiſtæ Florinenſis, Diœceſis Leodienſis a præfatis Domnis Præſidentibus de conſilio, ac conſenſu Capitulum generale celebrantium, ob defectum quarti collegæ a Sede Apoſtolica deputati ad officium Præſidentiæ Capituli Nigrorum Monachorum, ejuſdem Ordinis Provinciæ Colonienſis, & Trevirenſis, quæ quo ad hoc, utique una, & eadem Provincia, ſecundum conſtitutionem felicis recordationis Benedicti Papæ XII., limitatæ cenſentur exequendum, & ſecundum ſeriem literarum Apoſtolicarum nobis directarum, & auctoritatem, ac poteſtatem nobis traditam, fideliter cum omni ſinceritate adimplendum deputati; videlicet in Monaſterio S. Maximini extra muros Trevirenſes, dicti Ordinis celebrati, ac die decima octava menſis Octobris, videlicet die Beati Lucæ Evangeliſtæ inchoati, cum diebus ſequentibus, anno Domini MCCCCXXII. indictione quinta decima, anno dicti Domini Martini Papæ ejus quinto, ſecundum tenorem literarum prædictarum, & felicis recordationis Innocentii III., ac Honorii III., & Bonifacii VIII., & Clementis V., necnon generalium Conciliorum ſtatuta, & conſtitutiones dicti Benedicti Papæ XII., ac ſacrorum Canonum ſanctiones, ſalutem in Domino ſempiternam.

Notum facimus, quod pro utilitate, & neceſſaria Monaſtici ſacri Ordinis prædicti reformatione, ex officio nobis injuncto, & authoritatem, & poteſtatem nobis traditam, ſecundum prædicta, ut tenemur, in præſentia Domnorum Abbatum, & prælatorum in dicto capitulo congregatorum, & convocatorum, quorum nomina ſequuntur, & procuratorum abſentium, videlicet in Diœceſi Trevirenſi, comparentes Abbas Prumienſis, per Henricum decanum, & Odulphum, cuſtodem Monaſterii ejuſdem. Abbas Epternacenſis in Lacu, Abbas Lucemburgenſis, per Abbatem Epternacenſem, & Abbatem Beatæ Mariæ ad Martyres. Abbas in medio Lacu, Abbas in Sconaw, Abbas in Gronaw, Abbas in Rocel, per fratrem Johannem de Sirck, & Petrum de Amoth. Præpoſitus in Hutzaowe. Abbas S. Mariæ ad Martyres, Abbas S. Martini. In Diœceſi Colonienſi comparentes Abbas S. Cornelii, Abbas S. Martini, Abbas S. Ludgeri Wirdunenſis, Abbas S. Pantaleonis, Abbas in Bruwiler, Abbas in Tuſtio, Abbas in Syburch, Abbas in Graſchaff, Abbas in Gladebach, Abbas in Loyſſat, Abbas in Warder, Abbas in Stheim, Abbas in Viburch, per magiſtrum Heinricum Groninghen, decretorum doctorem. In Diœceſi Monaſterienſi, Abbas in Muyl, Abbas in Felſort, Abbas in Zyle, Abbas in Dedinghen, per Domnum Abbatem in Sylfort. In Diœceſi Leodienſi, Abbas Stavelenſis per ſe, Abbas S. Jacobi, Abbas S. Laurentii, Abbas S. Huberti, Abbas Bronienſis, Abbas Gemblacenſis, Abbas in Ulierteck, per Domnum Abbatem Florinenſem. Abbas in Walt. zedron, per fratrem Henricum Hugonis, Abbas S. Trudonis per fratrem Johannem de Laer, cuſtodem ibidem, & magiſtrum Reynerum Scatte. In Diœceſi Trajectenſi, Abbas Egmondenſis, Abbates S. Pauli, & Laurentii, per decanum Wilhelmum magiſtrum de Wege, legum doctorem, magiſtrum Jacobum de Harlem, baccalarium in decretis, & fratrem Wilhelmum in Utenhahe. Abbas in Stauria, per fratrem Johannem Pir. Electus in Smalache, Abbas in Dickmee, & Præpoſitus in Clara aqua, Præpoſitus in Nigra aqua, per fratrem Walterum. In Diœceſi Tullenſi, Abbas Senonenſis, Abbas S. Manſueti, per magiſtrum Gaufredum. Abbas S. Apri, per fratrem Nicolaum, Abbas Monaſterii Mediani, per fratrem Hubertum.

In Diœceſi Metenſi, Abbas Buſonis villæ, Abbas Gorzienſis, per Abbatem Senonenſem, & Adam Notarium, Abbas in Hornbach.

In Diœceſi Virdunenſi, Abbas S. Agricii, per fratrem Theobaldum, Abbas de Bello loco, per eumdem fratrem Abbas S. Gwitone, per fratrem Jacobum, Abbas S. Michaelis, per fratrem Petrum; Prior de Eſmenga Tullenſis Diœceſis, per fratrem Nicolaum, Prior de Hanſeyga, per fratrem Johannem, & per Nicolaum de Spinello.

Non comparentes in Diœceſi Metenſi, Abbates SS. Arnulphi, Symphoriani, Clementis, Laurentii, & Martini, Abbas Glandarienſis, Abbas de S. Nabore.

In Diœceſi Trajectenſi, Abbas in Forsfart, quos, & quemlibet eorum reputavimus, ac præſentibus reputamus contumacem, vel contumaces, ac propterea pœnas in conſtitutionibus Benedicti XII., ac in bulla contentas, declaravimus, ac per præſentes declaramus incidiſſe, quas cuilibet eorum ad xx. florenos Rhenenſes taxavimus, & præſentibus taxamus perſolvendos infra hinc, & feſtum S. Martini proxime futurum, & ſub excommunicationis pœna, quam tempore medio quidem pro monitione canonica ipſis deputavimus, & præſentibus deputamus, ſi in termino præfato non ſatisfecerint, in ipſorum quemlibet ferimus per præſentes, ac excommunicatos denuntiari volumus, & mandamus in locis, & Monaſteriis ordinis præfati, prout in Benedictina continetur. Quorum abſolutionem nobis præſentibus, & cuilibet noſtrum, duntaxat reſervavimus, & reſervamus. Tum quia Abbas in Gronauwe Trevirenſis Diœceſis, receſſit ſine licentia, & in contemtum obedientiæ, cui præceptum ſpeciale fuit factum per unum Præſidentium de non recedendo. Quapropter juxta conſtitutionem Benedictinam, tamquam filium inobedientiæ reputavimus, ac præſentibus reputamus eum contumacem, ob quam contumaciam, & pœnas in dicta conſtitutione Domni Benedicti XII. contentas, ipſum declaravimus, ac præſentibus declaramus incidiſſe, quam arbitramus in hunc modum, videlicet pro hujuſmodi contumacia, & pœnis prædictis ſolvet xss. florenos Rhenenſes quorum abſolutionem Domini Præſidentes ſibi in futuro capitulo ex cauſa reſervarunt, ac ſententias, & pœnas non ſatisfacientium in ſtatuto per nos termino, de quo collectas pro expenſis capituli provincialis deputatus eorum aggravationes nobis, cum abſolutione opportuna, prædictas ſententias, & pœnas incurrentium, & cuilibet noſtrum in poſterum reſervavimus, & reſervamus per præſentia. Statuimus, & ordinamus, quæ ſequuntur.

Indicitur proximum capitulum provinciale.

I. Primo, quod capitulum provinciale, & ordinis prædictorum proxime celebrandum, ſecundum ſtatuta, & ſanctiones prædictas, celebrabitur in Monaſterio S. Jacobi Leodienſis Diœceſis ejuſdem, in quo omnes Abbates & Præpoſiti, ceterique prælati ad capitulum præſens vocati comparebunt, ſub pœnis in bulla Papali, & in conſtitutionibus Domni Benedicti XII., & aliis cenſuris, & pœnis in corpore juris clauſis contra inobedientes promulgatis. Comparebunt anno a nativitate Domini MCCCCXXIV., Dominica, qua cantatur in eccleſia *Cantate*, poſt feſtum Paſchæ, circa horam veſperorum ad audiendum proceſſum in capitulo provinciali, quod diebus immediate ſequentibus celebrabitur, obſervandum.

Præpoſitus Capituli.

Et in eo præſidebunt, Domni Abbates S. Willebrordi Epternacenſis, Trevirenſis Diœceſis, S. Jacobi infra muros, & S. Laurentii extra muros Leodienſis Diœceſis ejuſdem, & Abbas in Stauria Diœceſis Trajectenſis, quorum Domni Abbates Sanctorum Jacobi, & Laurentii Leodienſis Diœceſis, & Domnus Abbas in Stauria, propter eorumdem corporalem abſentiam a capitulo provinciali præſenti Dominica, *Miſericordia Domini*, immediate præcedente Dominicam *Cantate*, præſtitam convenient in Monaſterio S. Jacobi præfato, ibidemque jurabunt in præſentia duodecim Monachorum profeſſorum, & duorum notariorum officium ſuum fideliter exercere ſub forma, quæ ſequitur.

„ Ego

Digitized by Google

„ Egn N. Abbas. . . . electus, & deputatus per præſidentes provincialis capituli Trevirenſis, quod celebratum fuit, eiies in Monaſterio S. Meximini prope muros civitatis ejuſdem anno Domini MCCCCXXII. eirca feſtum Lucæ Evengeliſtæ, de concordi conſenſu celebrantium idem capitulum in præſidentem capituli provincialis proeimo celebrandi, juro quod officium præſidentiæ meæ mihi injunctum, diligenter, fideliter, & cum omni ſinceritate, ac viribus meis exercebo, omnibus emore, odio, ſavore, ae quocumque alio inordinato affectu poſtpoſitis, ſecundum Deum, & Beati Benedicti regulem, ac regularia inſtituta: ſic me Deus adjuvet & hæc ſancta Evengelie.

Inſuper propria nomina præſidentium non eepreſſimus, quia caſu, quo aliquis, vel aliqui eorum tempore medio vitam termineret, ſucceſſor illius, vel illorum in locum defuncti ſuccederet. Miſſam cantebit feria II. proxima, poſt *Cantate*, Dominus Abbas S. Jacobi per ſe, vel per alium. Sermonem faciet Dominus Abbas in Staurie per ſe, vel alium, infre miſſam iridem decantandam.

Viſitatores Monaſteriorum.

II. In Diœceſi Trevirenſi viſitebunt Domni Abbates Epternacenſis, & S. Mathiæ Diœceſis ejuſdem, & viſitabunt Dominum Abbatem S. Mathiæ, Domni Abbates S. Johannis Baptiſtæ Florinenſis, Leodinenſis Diœceſis, & in *Sylfort* Monaſterienſis Diœceſis. Sed Dominus Abbas Epternecenſis viſitabitur per Dominum Abbatem S. Mathiæ cum college per eundem aſſumendo.

In Diœceſi Colonienſi, viſitsbunt Domni Abbates S. Cornelii, & S. Martini infra muros Colonienſis Diœceſis ejuſdem, quos viſitabunt Domni Abbates SS. Jacobi, & Laurentii Leodinenſis, quos viſitabunt Domni Abbetes SS. Maeimini, & Mathiæ Trevirenſis Diœceſis.

In Diœceſi Trsjectenſi, Moneſterienſi, Oſnebargenſi, & Mindenſi, viſitabunt Domni Abbates in Stauria, & in *Sylfort*, quos viſitabunt Abbas Gemblacenſis, & Abbas Bronienſis.

In Diœceſibus Metenſi, Tullenſi, & Virdunenſi, viſitabunt Domni Abbates S. Michaelis Virdunenſis, & Senonenſis Tullenſis Diœceſeon.

Volumus præterea, quod nullus viſitatorum prædictorum ultra ſex equitaturos ducere ſecum habeat; ita quod duo viſitantes ultra duodecim equitaturos ſecum non habeant, niſi magna urgens neceſſitas periculi imminentis urgeret ad habendum plures, quod idem volumus de venientibus ad capitulum obſervari, quod ſi contrarium ſecerint, ultra tantum, quantum expoſuerint, teneantur ſolvere, reponendum in communi arca, ad utilitatem capituli præfati infra menſem, quod ſi non fecerint, ad duplum per præſidentes arbitrandi in dicto proeimo capitulo condemnentur, nulla ejus remiſſione ſuper hoc profutura.

Arca Communis.

III. Ordinamus inſuper dictam arcam communem debere ſtare in Monaſterio S. Jacobi tribus ſeris, & clavibus diverſificatis ſeratam, in qua per theſaurarios, ſeu cuſtodes clavium infra nominandos, de contributione communi, ex aliunde obvenientie ad utilitatem capituli præfati reponentur. Præfatos vero Theſaurarios eligimus Abbates SS. Jacobi, & Laurentii, ac Moneſterii Florinenſis, Diœceſis Leodinenſis, dantes eiſdem Theſaurariis præfatis, Viſitatoribuſque, & eorum cuilibet poteſtatem exigendi, petendi, & requirendi omnia, & ſingula debita in ipſo capitulo impoſita, vel imponenda pee ipſum capitulum ſuper perſonas dictæ Provinciæ, & Ordinis pro ſupportatione Capituli, & Ordinis prædictorum.

Taxa per Viſitatores imponenda.

IV. Volumus autem recepta, ſeu recipienda per Viſitatores præſatos, quod omnia mittant Theſaurariis jam dictis, ſeu eorum alteri, ut in præfata Arca reponantur, & ut omnia prædicte, & alia ipſi capitulo incumbentia valeant ſupportari, monemus auctoritate Apoſtolica, & noſtra omnes, & ſingulos Abbates, & Prælatos Provinciæ & Ordinis prædictorum, quatinus cuilibet eorum de ſumma per Viſitatores eiſdem taxenda, valorem ſex florenorum Rhenenſium non excedat infra tempus trium dierum computandorum a die, qua Viſitatores cauſa viſitandi ad ſua Monaſteria declinaverint, niſi prius ſatisfecerint, vel ſuis Viſitatoribus, ſeu eorum alteri ſatisfaciant. Quod tempus pro tribus monitionibus canonicis eis præfigimus, & volumus ſufficere, alioquin eos dicto termino elepſo in his

ſcriptis excommunicamus, & excommunicatos denuntiari volumus, & mandamus in locis in Monaſteriis præfatis, prout in Benedictina continetur. Quorum abſolutionem Theſaurariis præfatis, ſeu eorum cuilibet, & ſingulis Viſitatoribus reſervamus. Quod dicti autem Viſitatores, ſeu eorum quilibet ſatisfactione præmiſſa, non autem alies, dictam abſolutionem impendere habeat facultatem. De receptis vero ſeu recipiendis rationem in proximo futuro capitulo expreſſam facere teneantur.

Præſides, Theſaurarii, & Viſitatores præveniant Capitulum.

V. Volumus etiam, quod Præſidentes, Theſaurarii, & Viſitatores terminum capituli proximo celebrendi præveniant, ſic quod Theſaurarii ſint ibidem Sabbato ante Dominicam præcedentem Dominicam *Cantate* ſupradictam, Præſidentes vero die Lunæ, ac Viſitatores die Martis proximi ee poſt ſequentis. Interimque relationem de commiſſis ejuſdem, & diſcuſſionem, quantum potuerint, ante terminum dicti capituli facere debeant, ut adveniente termino ipſint expediantur.

De Viſitatoribus.

VI. Volumus, quod Viſitatores omnino provideant de Converſis Ordinis, quod obediant Abbatibus, & Prælatis ſuis, ac omne e ſe excludant conſortium Monialium, ſeu quarumcumque mulierum ſuſpectarum, & quod non interſint ſecretis Monachorum ſub pœnis, & cenſuris in Benedictinis contentis, contra inobedientes promulgaris. Volumus, quod Viſitatores omnino obſervent formam Benedicti in Capitulo de Viſitatoribus traditam, & Viſitatores abſentes, antequam primum actum viſitationis incipiant in Monaſterio viſitando coram Prælato, & conventu juramentum præſtabunt ſub forma, quæ ſequitur: „ Ego N. a reverendis in Chriſto Patribus Domnis Præſidentibus capituli Provincialis nuper in Monaſterio S. Maximini prope civitatem Trevirenſem Diœceſis ejuſdem, & de conſenſu ipſum Capitulum celebrantium, in Viſitatorem talis Diœceſis electus, & deputatus, juro per hæc Sancta Dei Evangelia, quod officium viſitationis mihi injunctum fideliter, diligenter cum meis viribus exercebo, omnibus amore, odio, favore a quocumque inordinato affectu poſtpoſitis, ſecundum Deum, & Regulam Beati Benedicti, ac regularia inſtituta; ſic me Deus adjuvet, & hæc S. Dei Evangelia.

De mutatione Monachorum.

VII. Exhortamur omnes Viſitatores, & ſingulos ad præcavendum multorum perturbationem, ac moleſtiam, ne transferant perſonas ordinis de Monaſterio ad Monaſterium, quod ſi fieri contingat ex magna, & rationabili cauſa, ſine turbatione recipientium ſic translatos omnino volumus, ut extra terminos viſitationis ſuæ illos non tranſmittant, quia nec extra præfatos terminos nullum jus, aut poteſtatem a nobis ſe agnoſcant recepiſſe.

Benedictina ubique habenda.

VIII. Volumus, & ordinamus, quod omnia, & ſingula Monaſteria Provinciæ noſtræ procurent ſibi infra annum conſtitutionum copiam Benedicti VII. correctam, collationatam, ac ſub manu publica ſignetam.

IX. Inſuper ordinamus, & volumus, Viſitatores e data præſentium, & feſto Paſchæ proxime futuro fieri cum effectu adimpleri ſub pœnis in conſtitutionibus Benedicti XII. contentis. Quod ſi non fecerint, illas ipſo facto incurre volumus.

X. Inſuper volumus, quod ſi commode duo conjuncti Viſitatores inſimul viſitare non poterunt, alter eorum officium viſitationis exercere poſſit.

Capitulum Annale.

XI. Volumus, & ordinamus, quod Abbates, ſeu alii Prælati ſub ſe Præpoſitures, & Prioratus hebentes infra menſes ſex proximos a data præſentium computandos, ſubditos ſuos convocent, & juxta formam conſtitutionis Benedictinæ loquentis de celebratione capituli Annalis, ipſam Annale capitulum celebrent, omnia, quæ in præſenti noſtro capitulo Provinciali ſtatuta, & ordinata ſunt, ſubditis ſuis pronuntient, & ea inviolabiliter obſervari faciant.

In præcipuis feſtis non vagentur Monachi.

XII. Inſuper, ut devotioni ſuccurratur ſacræ noſtræ Religionis profeſſorum uberius, quoad ipſam ſaſtivitas emplius expoſtulat ſolemnior, declaramus conſuetudinem, ſeu potius ebuſum quorumdam Monaſteriorum, quæ in hac parte ſacræ derogat devotioni, omnino abolendam, quam & præſentibus abolemus, & volumus aboleri, qua in præcipuis feſtivitatibus quatuor majoribus, ſeu ſatlo Palmarum Monachi noſtri ordinis, ſuis derelictis Monaſteriis ad alia tranſeuunt. Volumus igitur, & ordinamus ut in præfatis feſtivitatibus Religioſi in propriis Monaſteriis ſedula ſua famulentur creatori.

De Officio Divino.

XIII. Inſuper ad ordinis reformationem, ex officii debito oculorum aciem dirigentes, quædam ipſum totum ordinem concernentia pro ipſius reformatione duximus ſtatuenda. Ex primo ab opere Dei inchoantes, ordinamus, quod Divinum diurnum pariter, & nocturnum officium devote, tractim, paulatim, non tranſcurrendo, non ſyncopando, horis competentibus, prout in Regula Beatiſſimi Patris noſtri Benedicti continetur, celebretur. Ad quod mox cum auditum fuerit ſignum, relictis omnibus, quæ fuerint in manibus, ſumma cum feſtinatione concurrant, cum gravitate tamen, ne ſcurrilitas ſomitem inveniat. Ita tamen, quod nihil operi Dei præponatur, & ne excuſari prætextu ignorantiæ non auditi ſigni valeant.

XIV. Volumus vero, quod tractus Matutinorum, quæ in media nocte incipi volumus, Primæ, & Veſperorum ad minus ultra quartam partem horæ perduret. Qui vero ad præfatum Divinum officium non pervenerit, irremiſſibilitas, prout continetur in Regula, puniatur.

De Miſſæ celebratione.

XV. Volumus etiam, quod Abbates, & ceteri ordinis Prælati celebrent, confiteantur, & communicent, prout in conſtitutione dicti Benedicti de calebratione Miſſarum continetur, & quod illi, qui ſecundum ſtatuta Apoſtolica, & Benedictinorum Sanctiones... In ſacris autem Presbyteratus ordinis conſtituti eſſe debent, infra annum ad ipſus ordinet promoveantur.

De Capitulo.

XVI. Volumus inſuper, & ordinamus, quod qualibet die in locis, ubi ſunt ſex Monachi, & aliis, ubi conſuetum eſt, poſt Primam, ſi tantum una Miſſa cantatur; ſi vero duæ, poſt primam Miſſam, vel alia hora conſueta teneatur capitulum quotidianum, in quo de diſciplina regulari poſt Martyrologium, & lecturam Regulæ, quæ vulgariter per Præſidentem ipſi capitulo, ſeu aliam, cui ipſe juſſerit, exponatur, antequam ad alia procedatur. Ac ſi Monachi in Prioratibus, et Præpoſituris, ac aliis adminiſtrationibus ſimul ſint, & canonicas horas dicant, & in illis celebrandis ſuas hebdomades ordinate, debite, & tractim non ſyncopando, humiliter, & devote, & horis competentibus, & cum nota, ubi fuerint tres, vel quatuor, ſeu plures facere teneantur. Et in talibus, ubi tres ſunt, & ſupra, una per eos Miſſa ad minus cum nota die qualibet celebretur, prout in Benedictina, & de Monachis ad beneficia mittendis, & modo converſandi in ais continetur. Et contra negligentes Viſitatores, prout ex officio, & juramento tenentur, procedant, & negligentium, ſeu delinquentium culpæ, & exceſſus puniantur.

Vas, & locus deſignandus ad Euchariſtiam ſervandam.

XVII. Volumus, quod quilibet cum ad ſuum Monaſterium devenerit, de mundis, bonis vaſe, & loco, in, & ubi Euchariſtia reponatur, infra menſem provideat, & libris cum ceteris ornamentis Divinum officium concernentes, cum diligenti cuſtodia reſervemus.

De tonſura, & veſtibus Monachorum.

XVIII. Tum quia per decentiam habitus extrinſeci dicti ordinis profeſſi, & novitii debent morum honeſtatem oſtendere, ſtatuimus, & ordinamus, quod omnes tonſuras deferant largas, & latas, ita quod circulus ipſorum ſpatium, ſeu groſſitudinem unius pollicis comprehendat, & non ultra excedat, ſeque decenter habeant in veſtibus, habitibus, calcaementis, juxta Clementina. *Ne in agro*, & Conſtitutiones præfati Benedicti de forma, & honeſtate veſtimentorum; ut videlicet portent tunicas, & veſtes habitui ſuperiori proximas nigri, vel bruni, aut albi coloris, juxta morem apud eos ſervari ſolitam, rotundas, & talares, non fiſſas, nec alia deformitate notandas; largas manicas habentes, uſque ad pugnum protenſas, nullo modo botonatas, ſeu nodatas, non tamen adeo largas, quod latitudo ipſarum ſupra pugnum cum pollice ei convaleat extendi, nec ultra os cubiti, ſicut habet abuſus quorumdam, ultra protendantur, quam quod brachium poſſit faciliter verti, & infra duci. Almaciis, vel pellibus loco caputiorum ſint contenti. Caputiis tamen honeſtis in locis, in quibus ſoliti ſunt ipſa portare abſque cornupoion; ſive becca, vel cornetta fiſſis ſupra humeros longitudine quatuor digitorum tranſverſalium, uti ad minus de licentia Abbatis poſſunt. In veſtibus pro ſoderaturis tantum agniculorum, ſeu agnellorum pellibus, aut ſaltem pennis aliis non pretioſis utantur, nec ſoderaturæ ſupra collum, nec in fimbriis veſtium, ſeu manicarum appareant aliquo modo, nec aliorum ſylveſtrium quorumcumque animalium, quovis modo pro ſoderaturis portare præſumant. Præterea cum ipſos extra Monaſterie contingat proficiſci, floccum, cucullam, aut cappam portent, & ſubtus cappam, ſi eam portaverint, cucullam, aut ſcapulare; novitii vero cucullam intus Monaſterium, & extra apertam ad utrumque latus; & converſi ſcapulare cum caputio ſibi connexo clauſo intus, & extra utantur. Verum quia aliqui prædictis habitibus magis amplis, & longis, alii vero minus, quam decet, utuntur, ea propter latitudinem, longitudinemque prædictorum duximus præſentibus inſerendam, quas volumus obſervari. Et primo incipientes a caputio flocci, ordinamus, quod ipſius latitudo non attingat os cubiti groſſitudine duorum digitorum tranſverſalium, nec valeat eſſe ſtrictius, ſeu ita breve, quin uſque ad medium cubiti, & oſſis ſuperioris prope ſcapulam protendatur. Dictum vero caputium retro ad minus uſque ad corrigiam protendatur, nec ultra ipſam ad quatuor digitos valeat extendi. Longitudo vero manicarum per cubitum unum ultra manum, & non plus extendatur, & longitudo illorum cubitum cum dimidio non excedat. Inferius autem ſit adeo latus, quod paſſus infra ipſum faciliter fieri poſſit, & ea, quæ dicta ſunt de flocco, intelligi volumus de cuculla, quæ debet eſſe ſemotis manicis, ut floccus in ſtatura. Intra vero Monaſterium in locis, ubi fuerint duodecim Monachi, & ſupra, omnes flocco utantur: In aliis vero, ubi non fuerit tanta congregatio, cucullis clauſis in lateribus, ſpatio trium digitorum ad minus, uti poſſint, Præſidente Monaſterio, & primo poſt ipſum, quos floccum omnino portare volumus, dumtaxat exceptis. In operibus tamen, & officio Divino ſubtus albam, ac equitando ſubtus cappam ſcapulare, quod ſit longum uſque ad talos, & latum, quod ſcapulas comprehendat, vel ad minus ſpatium dimidii cubitus cum parvo caputio caput comprehendens honeſtatem habitus deſignando portare tantum valeant. Camiſiis lineis, aut canapeis non utantur, ſed vel ſtaminea, vel veſtem laneam loco dictorum camiſiorum portent. Et ſtivallos, ſeu botas, vel ſotulares corrigiatos altos, ita quod altitudo ſpatium quatuor digitorum comprehendat, de tibia ſuper cavillam, portent. Abbates vero extra Monaſterium equitaturi in cappis, & regularibus capellis equitare debent, formam Prælatorum, & honeſtatis monaſticæ oſtendant, ac capellanos etiam decenter cappatos ſecum ducere non omittant. Similiter ſinguli Monachi Monaſteria exituri cucullam, floccum, aut cappam portent, non tabardum, aut roquetellum, ſeu qualemcumque aliam veſtem portare præſumant, ſed ſicut ſtatutum eſt in Clementina: *Ne in agro*, & in conſtitutione ſæpe dicti Benedicti duodecimi, videlicet, de forma, & honeſtate veſtimentorum.

De refectione.

XIX. Ceterum quod fratres communiter vivant, & comedant in refectorio, in quo nullus omnino carnes veſcatur. Et diligentes ſint Viſitatores, ut conſtitutiones dicti Benedicti de eſu, & abſtinentia carnium faciant inviolabiliter obſervari. Menſæque eorum non deſit lectio, & qui lecturus fuerit tota hebdomade, Dominica ingrediatur poſt benedictionem, prout in Regula capitulo XXXVIII. de hebdomadario lectore continetur.

De dormitorio.

XX. Ita quod ſinguli per ſingulos lectos veſtiti dormiant in eodem loco, ſi fieri poteſt, vel ſaltem deni, ac viceni, non autem per cameras, maxime ſi non fuerint cancellatæ

Digitized by Google

latæ competentes, ita quod aperte, & clare poſſint videri in eis lectiſternia per modum converſationis, ſecundum diſpoſitionem Abbatis. Si vero tantum cameræ in dormitorio reperientur, præcipimus, per Viſitatores ſæpefatos, ſeu eorum mandato deſtrui, vel competenter cancellari, quarum januæ non claudentur, neque oſtia habebunt; poſſunt tamen pannum habere ante januas, ſed non ultra cancellos extenſum, qui etiam temporibus nocturnis ab oſtio removebitur.

De ſilentio.

XXI. Et quod ſilentium in oratorio, dormitorio, refectorio, & clauſtro obſervetur. Et poſt Completorium nulli liceat quicquam loqui, niſi prout in regula continetur. Ante vero legatur collatio patrum, aut aliud ædificationis, & diebus Sabbati Mandatum, ut in Regula.

De oſtiario.

XXII. Et quod ad portam cujuslibet Monaſterii unus portarius, ſeu janitor deputetur, providus, & diſcretus, ne abſque licentia Abbatis, aut alterius Præſidentis in Monaſterio de eodem egrediendi libertas concedatur. Quod ſi quiſquam ſine hujuſmodi licentia exiverit, pœnis ſubjiciatur conſtitutionis Benedicti ſæpedicti, de licentia exeundi extra Monaſterium ſine cauſa non danda. Intentus inſuper ſit, quod mulieres nullo modo intrare permittat.

Mendicantes in Monachos non recipiendi.

XXIII. Præterea quia, ut audivimus, quidam Abbatum, ſeu aliorum Præſidentium, in Monaſteriis Mendicantes in Monachos, etiam ſine ſuorum Superiorum licentia recipiunt, & incorporant, quod deterius eſt, ipſos poſtmodum vagari permittunt, in animarum ſuarum detrimentum, & ſcandalum plurimorum, prohibemus, quod de cetero talia non præſumant, & quos jam receperunt, de auctoritate Sedis Apoſtolicæ, vel ſufficienti licentia teneantur quantocius poterunt, & alios extra Monaſterium vagantes, vel ſaltem infra dimidium annum ad Monaſterium revocare, alioquin ſententiam ſuſpenſionis, ſi in hoc diligentiam non fecerint, incurrant.

Monialium Clauſura.

XXIV. Et ea, quæ dicta ſunt de Monaſteriis virorum, volumus in Monaſteriis Monialium, quoad articulos competentes ſimiliter obſervari, volentes nihilominus, & ordinantes, quod ſub perpetua teneantur clauſura, prout in conſtitutione Bonifacii VIII., quæ incipit, *Periculoſe: de ſtatu Monachorum* continetur; in virtute ſanctæ Obedientiæ præcipientes Viſitatoribus, quod ſupra hoc diligentiam exactam apponant.

Studia.

XXV. Etiam ordinemus, quod Abbates ponant in ſuis Monaſteriis magiſtros ſufficientes, qui ſuos novitios introducant in primitivis ſcientiis, & introductos tranſmittant ad generalia ſtudia, penſionem eis aſſignando ſecundum formam ſtatutorum ſæpefati Benedicti.

XXVI. Viſitatores præfati ſtatuta facere poſſint, pœnas graviores infligendo, conſtitutione: *Ne in agro*, contra taliter inordinatos, ſeu profeſſionis immemores.

Venatio prohibita.

XXVII. Porro a venationibus, & aucupationibus omnes ſemper abſtineant, nec eiſdem intereſſe audeant, ſeu canes, vel aves venaticos per ſe, vel alios tenere præſumant, neu a familiaribus ſecum morantibus, ſeu viventibus teneri permittant, prout in dicta conſtitutione Clementis quinti videlicet: *Ne in agro* continetur.

Spolia beneficiorum.

XXVIII. Ordinamus præterea, quod Abbates, & alii, quibus de conſuetudine, ſtatuto, & privilegio competit, recipere ſpolia beneficiorum ſibi ſubjectorum, recipiendo illa, conſtitutiones Benedicti præfati obſervent. Quod ſi in hoc excellerint, graviter per Viſitatores præfatos, etiam præter pœnas in ipſa contentas, quas infligere valeant, puniantur.

Loca ad firmam non danda.

XXIX. Etiam quod loca prædicti ordinis non tradantur ad firmam, niſi prius viſa Benedictina, de locis non tradendis ad firmam, quam volumus firmiter obſervari.

XXX. Volumus, quod dum imminebunt fienda mutua, ſimiliter prævideatur conſtitutio de mutuis, & venditionibus, quæ etiam ſimiliter obſervetur.

XXXI. Fiant etiam inventaria in aſſumtione cujuslibet Abbatis, prout in Benedictina de inventariis continetur.

De numero Monachorum.

XXXII. Et ut ſtatus Monachorum prædictorum valeat cognoſci, præcipimus in virtute ſanctæ Obedientiæ, & ſub pœna excommunicationis infligenda per Viſitatores præfatos, quatinus quilibet Abbas ſtatum ſuorum Monachorum antiquum, & modernum teneatur diſtincte Viſitatoribus præfatis tradere in ſcriptis. Volumus, & ordinamus, quod numerus Monachorum antiquitus inſtitutus, ſi ad hoc ſufficiant facultates, vel ſi non, tot, quot commode contentari poterunt, teneatur; etiam quod victualia, veſtimenta, & alia neceſſaria Monachis miniſtranda, nullo modo in pecunia, ſeu redditibus miniſtrentur, conſtitutione quacunque, aut ordinatione non obſtante; & in hoc ſervetur conſtitutio præfati Benedicti, ne victualia in pecunia miniſtrentur.

XXXIII. Volumus autem, quod præfatis religioſis prædicta victualia, & veſtimenta temporibus ordinatis in Benedictina, de cenſibus miniſtrentur.

Abbates ſuis fratribus præluceant exemplo.

XXXIV. Abbates quantum commode poterunt, Divinum frequententur officium, ac de fratrum ſuorum conſortio gaudentes, Matutinis ſaltem, & majori Miſſæ, atque Veſperis, atque in refectorio interſint, ibique largiendo benedictionem in lectionibus, & inchoando: *Te Deum laudamus*, in Matutinis, ac in Divinis ipſis, ac ſemper in geſtu, habitu, atque progreſſu cum fratribus ſuis, in omni debitæ gravitatis moderamine converſentur.

Lectio ſtatutorum.

XXXV. Et ut prædicta per omnia loca ordinis, Provinciæ, & Diœceſin præfatorum melius poſſint obſervari, volumus nihilominus, quod ſtatuta præſentia, una cum conſtitutione Benedicti, bis in anno, videlicet poſt Dominicam: *Circumdederunt me* in Sexageſima, & poſt Exaltationem Sanctæ Crucis ibi incipiendo, deinde ad ordinis reformationem ex officiis debito loco lectionis meridianæ, ne quis ignorantiæ cauſam prætendere valeat, diſtincte in Monaſteriis, & aliis locis ordinis Monachorum, & Monialium legantur, & publicentur. Rogantes, & requirentes in juris ſubſidium omnes alios dicti capituli minime ſubditos, quatinus contenta in præſentibus litteris, quæ executione indigent, executioni debitæ demandent, & demandari faciant competentes. Volumus tranſgreſſores puniri per Viſitatores præter pœnas in prædictis contentas, & prout videbitur eis expedire.

XXXVI. Vobis itaque omnibus, & ſingulis perſonis ſupradictis in virtute Sanctæ Obedientiæ, & ſub excommunicationis pœna præcipimus, ne hujuſmodi reformationis ſtatuta, & ordinata temerario auſu reſpuere, ſeu contemnere præſumatis, ſed perpetuo, & inviolabiliter ſtudeatis, & procuretis poſſetenus obſervare. In contrarium vero facientes, prout de jure poſſumus, & tenemur, procedemus.

In quorum omnium, & ſingulorum robur, & teſtimonium, has præſentes litteras ſigillorum noſtrorum appenſione, ac ſignis ſubſcriptionibus Notariorum noſtrorum infraſcriptorum ſubſcriptis juſſimus communiri. Acta fuerunt hæc in Monaſterio S. Maximini extra muros Trevirenſes ordinis S. Benedicti, in loco capitulari ejuſdem anno Domini MCCCCXXII. Indictione quintadecima, Pontificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris, ac Domini noſtri Domini Martini Divina providentia Papæ Quinti, anno ejus quinto, die XXIV. menſis Octobris, videlicet Sabbato poſt Lucæ Evangeliſtæ, hora Primarum, vel circa, præſentibus ibidem Venerabilibus, & Religioſis Dominis, MATHIA B. Mariæ ad Martyres, JOHANNE S. Martini Trevirenſis Diœceſis, SYBRANDO IN SYLFORT Monaſterienſis Diœceſis, & VALENTINO Senonenſis Tullenſis Diœceſis Monaſteriorum Abbatibus, & quamplurimis aliis fide dignis teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis.

Digitized by Google

REGULA
SANCTI STEPHANI
ORDINIS GRANDIMONTENSIS INSTITUTORIS

Collata cum Manuſcripto Codice S. Victoris annorum circiter 600,

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

SAncti Stephani ordinis Grandimontenſis inſtitutoris regulam etſi non ſemel jam typis mandatam, ut hic recuderemus, plura nos excitarunt. Primo operis excellentia egregium perfectionis evangelicæ ſpeculum exhibentis, cujus ſententiarum tanta eſt majeſtas, doctrinæ puritas tanta, ut omnes in ſui lectionem, & admirationem facile alliciant. Deinde obteſtationes iteratæ Superiorum ejuſdem ordinis, ægre ferentium tanti luminis claritatem diutius latere ſub modio, cum extra monaſteriorum ſuorum clauſtra vix aliquando illuxerit, Demum cum non parvam ſtatutorum ad reformationem ejuſdem religionis editorum collectionem præ manibus haberemus, his præmittere primariam Grandimontenſium regulam non admodum prolixam æquum videbatur.

Sed elucidandum ante omnia venit dubium, quod de illius forſan auctore poſſet moveri. Nam recentiores nonnulli, abſque ullo rationis, aut traditionis fundamento, ajunt, eam *ab ipſo S. Stephano non fuiſſe conſcriptam, ſed verbo, & exemplo per quinquaginta fere annos in diſcipulorum cordibus ſculptam, & poſtmodum ab ipſis, maxime vero a Petro Lemovicano, qui immediate ei ſucceſſit, fuiſſe collatam, ac deinde a Gerardo Grandimontis ſeptimo Priore in eum ordinem, qui nunc habetur, reductam.* Econtrario Mabillonius in Annalibus Benedictinis, & Sammarthanus in nova Gallia Chriſtiana eam S. Stephano conſtanter aſſerunt. Et certe, quis credat tam numeroſam fratrum congregationem, qualem coadunaſſe dicitur Patriarcha prædictus, quam etiam quingentorum monachorum numerum ſuperaſſe ajunt, regi potuiſſe, atque perplura fundari monaſteria, abſque certa norma ſcripto firmata. Id ſane, ut opinor, in animum ſuum inducet nemo.

Jam vero ſi regulæ ipſius textum vel levi perluſtremus oculo, genuinus ejus auctor ſeſe nobis exhibet abſque fuco. Audiamus loquentem in Prologo: *Si quis*, inquit, *a vobis ſive bono, ſive non bono animo .... veſtri mores ordinis interrogaverit; de omnibus, quæ audire voluerit, ſicut a NOBIS ACCEPISTIS, benigne reſpondete; quibus auditis, ſi in aliquo traditiones veſtras Evangelio contrarias, aut Sanctorum Patrum monitis oppoſitas vobis rationabiliter oſtenderit, corrigendas eſſe Doctorum arbitrio, concedo; quas EGO PECCATOR, licet exigui ſenſus, ſecundum quod a doctoribus, & valde religioſis accepi viris, juxta Patrum regulas diu incumbendo didici, Deo opitulante diſpoſui.* Quis amabo ſic loquitur? Stephanus ordinis inſtitutor, an Petrus Lemovicanus, aut Girardus ſeptimus Prior? Certe Stephanus; nam acſi *non ſicut a nobis accepiſtis* dicerent, ſed ſicut a Patre noſtro accepimus; non *quas ego peccator .... Deo opitulante, diſpoſui*; ſed aliis uterentur verbis.

Rem non minus evincit ſequens locus ex capite nono regulæ: *Sed a nobis forte quæretis, quomodo poſt MORTEM NOSTRAM vivere valeatis, eo quod eccleſias, terras, beſtias, reditus, & etiam quæſtum VOBIS INTERDICIMUS.* Quis enim hæc omnia Grandimontenſibus interdixit, niſi S. Stephanus? Id ſane inficias ibit nemo ſenſatus. Simili prorſus modo idem Sanctus capite undecimo: *Sed forte ſunt*, inquit, *& ego novi, qui ſimulata pietate vobis dicent: Magiſter veſter inſolito more vobiſcum vivere diſpoſuit: fiet fiet tantiſper, DUM IPSE VIXERIT, SED EO MORTUO, ſine terris, & eccleſiis, vel reditibus, aut beſtiis, aut ſaltem quæſtu in eodem voto diu manere non poteritis .... quod ſi mihi non creditis, opera poſt mortem meam declarabunt, ſi in hac vita perſeveraveritis.* Ex hoc loco patet; regulam, vivente Sancto Stephano, ſcriptis conſignatam fuiſſe, *fiet, fiet, quandiu vixerit*, atque ab ipſomet, qui dixit, *opera poſt mortem meam declarabunt*, hoc eſt ordinis ipſius inſtitutore,

Clarius

Digitized by Google

Clarius & manifeſtius adhuc prodit ſe auctor capite XIV. his verbis : *Tandem in hujus vitæ dilectione, & perſeverantia vos alia ratione poſſumus confirmare, quinquaginta namque fere anni tranſierunt in multa fertilitate alii, alii in multa ſterilitate, me manente in eremo ſub hujuſmodi voto; neque tamen in ubertatis tempore quicquam mihi ſuperabundavit, nec tempore egeſtatis aliquid mihi neceſſarium defuit;* quæ quidem de alio, quam de S. Stephano interpretari nequeunt. Plura his addere ſupervacaneum prorſus videtur.

At, inquies, in capite LX., ubi de electione Prioris, regula præſcribit, ut de ſingulis cellis fratres bini, & bini *conveniant in Grandimontem;* ſed vivente S. Stephano nullus in Grandimonte conventus extitit; conſequens ergo eſt, ut poſt ejus mortem conſcripta fuerit: Verum cum ſtatim ab obitu Sancti Viri, fratres Mureto relicto, Grandimontem receperint ſeſe, nullaque deinceps apta fuerit apud Muretum religioſorum habitatio excipiendis ad electionem venientibus fratribus; qui poſtmodum aliqua regulæ exemplaria tranſcribere curaverunt, pro *Mureto*, *Grandimontem* neceſſario ponere debuerunt. Maneat ergo ſua S. Stephano regula. Et ſane, ſi quis eam cum libro ſententiarum ex ejus dictis, eo jam mortuo, accurate compacto, contulerit, tantum inter opus utrumque diſcriminis reperiet, quantum inter inſignem magiſtrum, & diſcipulos, vixque a die lucida nox atra magis diſcrepet. Regulæ ſtylus ubique æqualis, & ſemper ſibi conſtans divinum quid ſpirat. Libri vero ſententiarum, modo elatus, modo dimiſſus, ut nemo ſit, qui duas lucubrationes duobus Scriptoribus non attribuat; Regulam S. Stephano ordinis inſtitutori, ſententiarum librum ex diſcipulis ejus alicui. Iſtius auctorem vulgo faciunt Hugonem de Lacerta, cujus vitam in tom. 6. edidimus, at in veteri codice Grandimontenſi ad calcem ſententiarum hæc olim legi: *Et eſt ſciendum, quod frater Arnaldus de Gorb Grandimontenſis ordinis ex dictis S. Stephani confeſſoris compilavit hunc librum ſententiarum, ſeu rationum ejuſdem S. Stephani confeſſoris.*

Inci-

Digitized by Google

Incipit Prologus in Regula Venerabilis viri Stephani Muretenſis heremitæ Sanctiſſimi primi patris ordinis Grandimontenſis.

DUm in heremi ſolitudine amabilis Deo, & hominibus vir ſanctiſſimæ, atque per omnia laudabilis vitæ STEPHANUS Grandimontenſium pauperum Pater frequentia diſcipulorum comitatus diu maneret, ab oratione raro ſpiritum relaxans, oves ſibi a Domino commiſſas ſæpiſſime viſitare conſueverat, quaſque orationum meritis conſervabat, ſuarum exemplo virtutum ad religionem informabat, ac ſalutiferæ verbo doctrinæ reficiebat. Doctus quippe ille Pater familias quotidie coram eis proferebat de theſauro ſuo nova, & vetera, quos non auditores tantum, verum etiam præceptorum Dei factores, longa piæ devotionis perſeverantia probaverat. Spiritu enim divino procul dubio plenus erat, & quæ, ipſo miniſtrante, de fonte hauſerat Sapientiæ, illis, qui perfecta caritate cum eo erant, cor unum, & anima una, propinare, & communicare ſollicitus erat. Divina igitur inter colloquia, quæ cum eis jugiter habebat, cum inter eos de diverſis modis religionum, & de diverſarum ſecundum diverſos Patres voluminibus regularum, quandoque ſermo oriretur, fidelis ſervus, & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, inextinguibili memoria dignus, verba hujuſmodi locutus eſt: (Scripta ſunt autem, & firmiter obſervata, ſicut a veridicis diſcipulis ejus, UGONE videlicet valde Reverendiſſimo viro, qui cum eo multo tempore familiariſſimus vixit, & aliis quampluribus viſa, & audita, & relatione concordi memorata ſunt.)

De unitate diverſarum regularum.

FIlii mei, & fratres dilectiſſimi, quamvis ſit ardua & *arcta via, quæ ducit ad vitam:* (*Matth.* 7. 14.) magna tamen eſt domus Domini, & ampla, ac ſpatioſa valde, nullis coangustata terminis, ad quam per arduam, & arctam viam illam pervenitur. Ad domum illam Patris ſummi, in qua Filius multas teſtatur eſſe manſiones (*Joh.* 14. 2.) diverſæ viarum optiones, tritæ ſemitarum directiones, multiplices graduum aſcenſiones, de quibus per Pſalmiſtam ad Dominum dicitur: (*Pſal.* 83. 6.) *Beatus vir, cujus eſt auxilium abs te, aſcenſiones in corde ſuo diſpoſuit*. Per has ergo (*Pſ.* 83. 8.) *ibunt de virtute in virtutem, ut videatur Deus Deorum in Sion*. Quæ viarum diverſitates, quamvis a diverſis Patribus ſcriptæ ſint commendatæ; ita quod appelletur regula beati Baſilii, regula beati Auguſtini, regula beati Benedicti; tamen non origo religionis, ſed propagines ſunt; non radix, ſed frondes ſunt. Una eſt enim fidei, & ſalutis prima, ac principalis regularum regula, a qua omnes aliæ, quaſi quidam rivuli de uno fonte derivantur, ſanctum videlicet evangelium, Apoſtolis a Salvatore traditum, ac per ipſos in univerſum mundum fideliter annuntiatum. De hujus itaque plenitudine fontis inexſiccabilis omnes quotquot fideles ante nos tranſierunt, accipientes hauſtum inexplicabilem, nobis, qui hodie vivimus, eiſque, qui poſt nos uſque in finem mundi futuri ſunt, reliquerunt. Fons iſte vivus patet omnibus, nulloque repellente, inde pro ſuæ quiſque capacitatis viribus: (*Matth.* 19. 12.) *Qui poſſunt capere, capiunt*. Habemus namque in ipſo quædam nobis ſub certis mandatorum terminis omnes generaliter adſcripta. Habemus & in ipſo ſpecialia conſilia per ipſum, cui dictum eſt a Domino: (*Matt.* 19. 21.) *Si vis perfectus eſſe; vade, vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & veni, ſequere me:* ad maximam noſtræ ſalutis perfectionem conceſſa. Et Alibi: (*Ibid. v.* 26.) *Qui reliquerit domum, aut fratres, aut ſorores, autem patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.* Fuit igitur mirabilis ſummi Patris pietas, & ineffabilis ſupernæ providentiæ diſpenſatio, ut ea nobis mandata imponerentur, in quorum obedientia humanam naturam ipſe, quem nullum ſecretum latet, novit eſſe compotem, ſi plene, ac diligenter in auctorem ſuum velit intendere. Unde merito inobedientiæ rea judicaretur, ſi ea ſurda aure præterire præſumeret. Ea vero dentur in conſilio, quorum obſequela ita gravis eſſe videretur, ut humanæ facultatem naturæ pene tranſcedere plures exiſtiment, quorum tamen tranſgreſſores inobedientiæ culpa non damnentur. Sunt ergo iſta talia Domini conſilia; ante votum libertas, & arbitrium, poſt votum vero in legem tranſeunt, & in debitum. Cavendum itaque ſummopere vobis eſt, fratres mei, ne poſtquam ad aratrum gratuito miſiſtis manum, (*Luc.* 9. 62.) retro reſpiciatis, ne forte veniat vobis in opprobrium uxor Loth, & ſus lota, iterum involuta luto, & canis reverſus ad vomitum, neve ſitis omnibus ſubſannatio, & illuſio, ſecundum illud Evangelicum: (*Luc.* 14. 30.) *Iſte homo cœpit ædificare, & non potuit conſummare*. Sacrificate ergo Deo; (*Pſ.* 140. 2.) *Sacrificium veſpertinum*. Quoniam, (*Matth.* 10. 22.) *qui perſeveraverit uſque in finem, ſalvus erit*. Chriſto igitur (*Johann.* 15. 1. 5.] *veræ viti*, tanquam *palmites* adhærentes, evangelii ejus præcepta, quantum ipſo donante poteritis, adimplere curate, ut quærentibus cujus profeſſionis, vel cujus regulæ, cujuſve ordinis vos eſſe, dicatis, Chriſtianæ religionis, primæ ac principalis regulæ, evangelii ſcilicet, quod omnium regularum fons eſt, atque principium qualeſcumque vos obſervatores confiteri non erubeſcatis: (*Jacob.* 3. 2.) *In multis enim offendimus omnes*. Necnon apoſtolicis, ac canonicis inſtitutionibus ſubjectos, & ſanctorum patrum veſtigia ſequi quoquomodo cupientes, dicere audeatis. Veruntamen ſi quis a vobis ſive bono, ſive non bono animo (*Rom.* 10. 16.) *non enim omnes obediunt evangelio*) veſtri mores ordinis interrogaverit, de omnibus, quæ audire voluerit, (1. *Theſſ.* 4. 1.) *ſicut a nobis accepiſtis*, benigne reſpondete. Quibus auditis, ſi in aliquo traditiones veſtras evangelio contrarias, aut ſanctorum patrum monitis oppoſitas rationabiliter oſtenderit, corrigendas eſſe doctorum arbitrio concedo, quas ego peccator, licet exigui ſenſus, ſecundum quod a doctoribus, & valde religioſis accepi viris, & juxta patrum regulas diu incumbendo didici, Deo opitulante, diſpoſui. Confido itaque de vobis, fratres, in Domino, quod nullius Catholicæ religionis immunes, nullarum regularum prædictorum patrum, vel aliorum orthodoxorum expertes eſſe, ab aliquo calumniari poteritis, ſi vobis in unum manentibus juxta formam apoſtolicam ſit (*Act.* 4. 32.) *cor unum, & anima una* in Domino. Ecce enim, ut credo, guſtatis, quam (*Pſal.* 24. 8., & 1. *Petr.* 2. 3.) *dulcis eſt Dominus*; & (*Pſal.* 132. 1.) *quam bonum, quamque jucundum, habitare fratres in unum*. Sint ergo vobis (*Act.* 2. 44., & *cap.* 4. 32.) *omnia communia*; ſit mutua charitas, & unus invicem dilectionis affectus: nec quiſquam veſtrum exiſtimet ſibi aliquid eſſe proprium, niſi (*Joan.* 13. 34., & c. 15. 12. 17. *Gal.* 4. 13. *Epheſ.* 4. 21. *Philip.* 2. 3. (*ut invicem diligatis, invicem obediatis*.

RE-

REGULA
SANCTI STEPHANI
CONFESSORIS
AUCTORIS ET FUNDATORIS ORDINIS GRANDIMONTENSIS.

Bulla confirmationis hujus Regulæ Clementis Papæ tertii.

Clemens Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectiſſimis filiis, fratribus Grandimontenſibus, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Rationis ordo requirit, & conſuetudinis eccleſiaſticæ norma commendat, ut quæ dubitationem in obſervantia chriſtianæ religionis adducunt, proviſione moderationis apoſtolicæ declarentur. Ne igitur de Regula veſtra in poſterum quæſtio referatur, quam bonæ memoriæ Urbanus prædeceſſor noſter de conſilio, & aſſenſu Cardinalium, & multorum Epiſcoporum Italiæ, præſentibus ex vobis tam clericis, quam converſis, ad ejus firmitatem, & perpetuam pacem, per oſculum pacis aſſenſum præbentibus noſcitur correxiſſe, quod in ejuſdem privilegio plenius continetur, eam ſub ſigillo in præſentibus ſcriptis de verbo ad verbum duximus inſerendam, quæ talis eſt.

CAPUT I.

De Obedientia.

QUiſquis hanc religionem, Deo inſpirante, ingrediatur, primo promittet obedientiam Deo, & paſtori, qui eum recipiat, ſuiſque ſucceſſoribus, (a) deinde fratribus tam præſentibus, quam futuris. Polliceatur etiam præſentem Regulam, (b) & cætera hujus religionis inſtituta, uſque in finem ſe fideliter obſervaturum. Et propter hujuſmodi profeſſionem, quam primo facturus eſt vobis, fratres cariſſimi, in unum congregatis, ut uno corde Deum diligetis (*Matt.* 27. 7.) primum præcipimus in obedientia (*Hebr.* 13. 17.) Dei, & paſtoris veſtri, & fratrum invicem, ſine murmura (*Sap.* 1. 11. *&* 1. *Corinth.* 10. 10.) & hæſitatione conſtanter (*Phil.* 2. 14.) perſeverare; quoniam adverſum ſe tantum debet quiſque murmurare, non & adverſus alium, tum propter multitudinem bonorum temporalium, quibus indigne utitur, tum propter pravitatem morum, unde reus habetur. Hæſitatio eſt contra fidem, quam debent habere fratres iſtius congregationis, in obedientia paſtoris ſui, cum dicit eis: Fratres, vos in quemdam locum pauperem ibitis, ſed necdum ibi libri ſunt, nec etiam ædificia. Quod ſi quis propter hoc hæſitet, ſic ei reſpondeatur: Non eſt peritus religionis, quam terret paupertas. Nulla res enim tantopere ſecurum reddit hominem in amore divino, quemadmodum paupertas, illum præcipue, cui placet ex corde. Qui autem ſæculum diligit, ſe liberum arbitretur, cum temporalis honor, vel aliquis cenſus ei donetur; qui vero Deum amat, ſeſe impeditum inde exiſtimat. Nemo quidem tantum eſt expeditus, quantum obediens diſcipulus; quia nunquam ſe retardet, ſed Deo ſemper appropinquat. (*Eccl.* 4. 17.) *Obedientia melior quam victimæ:* Quiſquis enim obediens eſt, ſeſe Deo ſacrificat; & hoc magis placet Deo, quam ſi aliud offerret, ac ſeipſum retineret. Ruſus alia ratione evidentius oſtendere poſſumus, quomodo *obedientia melior eſt, quam victimæ.* (*ibid.*) Sic enim ait Apoſtolus: (*Philip.* 2. 8. 9.) *Chriſtus factus eſt obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus illum exaltavit, & donavit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen.*

Quoties (c) etiam fidelis diſcipulus præceptum paſtoris, vel fratrum libenter perficit, Deus ei peccata ſua dimittit. Obedientia quoque virtutes inſerit, inſertaſque cuſtodit: nam ſine obedientia nullum eſt bonum ſalutare; homo quippe inobediens nihil valet agere, quod ei proficiat ad ſalutem. Item, ſi in quolibet parte cordis ſui vir religioſus poſſit invenire, quod velit temporaliter exaltari, nondum ſæculum plene reliquit; hoc ſcilicet minime relinquit, quod adhuc in ſeipſo reperit; nec debet ſe quiſquam a ſæculo abſcindere, ſed prorſus eradicare: radix enim pullularet, ſi ibi remaneret; aliter enim nequit eſſe perfecte obediens, donec inde recedat integra, ac ſeipſum penitus abneget. Certum (d) eſt etiam, quia quicumque ſponte ſua non vult obedire homini in hoc ſæculo, obediet invitus cunctis inferni dæmonibus; foretque ſibi melius, ut eſſet obediens univerſis mundi hominibus, quam uni tantum diabolo.

CAPUT II.

De non eligenda obedientia.

PRæter hæc omnia, debet cavere diſcipulus, ne unquam eligat, quid ſibi paſtor præcipiat. Nam ſi hoc eligeret, neuter inde poſſet proficere; (e) immo ſciat frater abſque dubio, quia ſi electione ſua velit alicubi manere, ut meliores cibos, & veſtes habeat, & delicatius vivat, paſtore hoc forſitan ignorante, eumque in propria voluntate ſequente; ſi forte ibi moriatur, timendum eſt animæ ſuæ; ſicut enim Dominus ait: (*Joan.* 12. 25.) *qui amat animam ſuam, perdet eam, & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam cuſtodit eam.* Rurſus debet diſcipulus obedientiam adeo diligere, ac propter paſtoris ſui voluntatem, propriam odio habere, quatenus hoc ei dicat: Pater, vos illuc me mittitis, ubi juſſu veſtro maneo; attamen ſi ſcirem vobis magis placere, ut me alio mitteretis, & propter diſplicentiam meam inde me tranſmutare recuſaretis, nequaquam animæ meæ paſtorem providum vos reputarem; vos enim voluntatem meam ſequeremini, non ego veſtram: idoque debet unuſquiſque plus alienam voluntatem, quam propriam diligere, & libentius facere, quia magis in hoc lucratur. Item, ſive frater oret, ſive aliud faciat, ſemper ſit paratus obedire, nihil obedientiæ præponendo; nam aſſidue laudet Dominum, qui jugiter facit ejus voluntatem. Nec propter quamlibet virtutem Deus homini tantopere ſecreta ſua revelat, quemadmodum propter obedientiam, cum ab eo ſubtiliter, & abſque mora intelligitur. Quiſquis autem eam injungit, debet ibi communem utilitatem diligenter inſpicere, in quo maxima diſcretio ſibi neceſſaria eſt, ne profectum ſuum magis, quam aliorum in hoc conſideret.

CAPUT III.

De premio Obedientiæ.

CErtiſſime debet credi, quia quiſquis in obedientia moritur, deinceps non judicabitur, diabolus enim nihil invenit, unde diſcipulum obedientem tenere poſſit. Jeſus Chriſtus etiam nullatenus eum judicabit, qui ſeſe judicavit, ac propter ejus crucem bajulandam ſeipſum illi obtulit; ſed potius cum eo, quem ſtatuet a dextris ſuis in die judicii, cæteros judicabit.

CAPUT IV.

De terris non habendis.

OMnes terrarum poſſeſſiones, quæ ſunt extra metas locorum veſtrorum, vobis tanquam peregrinis, (f) & *hic manentem civitatem non habentibus, ſed futuram in cælis inquirentibus*, ex toto interdicimus, quoniam cum cæteris mundanis ingredientes eremum, eas dimiſiſtis, & ad (*Philip.* 3. 13.) anteriora ſemper eſt extendendum. Nam unicuique homini, cum mortuus eſt, tantum terræ ſufficit, ubi ſepeliatur; veruntamen grandis eſſet admiratio, poſtquam in ſua recluſus eſt ſepultura, ſi alii mortuo, qui eſt juxta eum, ſuum auferret ſepulcrum. Fratres, ita & vos debetis eſſe mortui, quantum ſpectat ad negotium ſæculi, ut enim ait Apoſtolus: (*Rom.* 6. 11.) *Oportet nos mori peccato, ut vivamus Deo.* Nonne tantum terræ vobis ſufficit, unde clauſtrum ad habitandum faciatis? Clauſtrum voco ipſum nemus infra terminum habitationis veſtræ vobis datum, ut ibi, ne vita veſtra ſit otioſa, laborem veſtrum exerceatis, & ædificia veſtra conſtruatis. Tantam autem violentiam inferre debetis extra clauſtrum terræ poſſidentibus, quantam infert unus mortuus alteri. An ignoratis magnum fœtorem exire ab homine mortuo, cum de ſua extrahitur ſepultura? minimus eſt fœtor ille, non

(a) *Additum eſt ab Innoc. IV. hoc verbum* abſolute.

(b) *Hæc verba:* & cætera hujus religionis inſtituta, *ſublata ſunt ab Innoc. IV. in I. Concil. Lugdun. an.* 1245.

(c) *Innoc. IV. ſic corrigit, dicens:* Sæpe etiam cum fidelis diſcipulus, &c.

(d) *Ab hoc verbo:* certum eſt; *reliqua hujus capituli ſublata ſunt ab Innoc. IV.*

(e) *Innoc. IV. ſic corrigit dicens:* nimis inde poſſet proficere.

(f) *Totum hoc capitulum ſublatum eſt ab Innoc.* IV.

non enim longe lateque diffunditur reſpectu fœtoris, & infamiæ, quæ procedet ex vobis, ac per multas diſpergetur, & ſentietur provincias, ſi propoſitum veſtrum relinquentes, terras acquirere cœperitis. Nomen enim Dei per vos blaſphemabitur, & dicet populus: iſti ſub ſpecie humilitatis nemus introierunt, ſed modo capita levare incipiunt. Parum quidem concupiſceret, qui terram mundi univerſam vellet habere, nec aliud. Deum velit homo habere, & cælum, & terra pariter, & quicquid eſt, ſuum erit, dicente Apoſtolo: (2. *Cor.* 6. 10.) *Tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes*. Et iterum: (1. *Cor.* 3. 23.) *Omnia veſtra ſunt, vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei*. Vos profecto terras habuiſtis, ſed ſcienter eas reliquiſtis, quoniam a Deo vos elongabant, & quia terras patrimonii veſtri abſque injuria poſſidere non poteratis, omnino pertimeſcimus ſi alienas acquireretis, vos inde Deum penitus offenſuros. Ut enim beatus Hieronymus lib. 1. in Matth. cap. 5.: *Nemo terram iſtam per manſuetudinem, ſed per ſuperbiam poſſidet*. Terrarum vero, ſi vultis habere ſufficientiam, nullam penitus habeatis extra clauſuram, ſive metas locorum veſtrorum. Nam omnis terra continua eſt, & ſi quamlibet terræ portionem acquiſieritis, deinde aliam ſibi cohærentem habere volueritis; & ſic cupiditas veſtra vix, aut numquam finietur ſed potius illam maledictionem incurretis, quam dominus per Iſaiam prophetam terribiliter minatur dicens: (*Iſ.* 5. 8. *Væ vobis, qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis, uſque ad terminum loci: Numquid habitabitis ſoli vos in medio terræ?* Ergo, fratres, terras relinquite, ut Deus poſt ſe vos dignetur ad cælum trahere.

CAPUT V.

De eccleſiis non habendis.

Eccleſias, & res ad ipſas pertinentes, prædicta ratione, ſcilicet, quia cum ceteris, mundanis eas amore divino reliquiſtis, vobis rehabere omnino prohibemus, ut ſitis imitatores Apoſtoli dicentis: (*Philip.* 3. 13. 14.) *Quæ retra, oblitus, in ea, quæ ante ſunt, extentus, ſequor ad palmam ſupernæ vocationis Dei in CHRISTO JESU*.

Præterea populis, & eccleſiis, tam vicinis, quam remotis, non amplius, quam arbores nemoris, ubi habitatis, ſi fieri poteſt, noceatis. Itaque tricenarium, ſeptenarium, annuale, vel quodlibet prium pro miſſa nominatim vobis oblatum, nullatenus accipiatis. Nec etiam judicia pœnitentiæ viris exterioribus injungere præſumatis; hujuſmodi namque negotium nihil ad veſtrum ſpectat propoſitum. Rurſus crucem ſanctam in die ſancto Paraſceves nullis ad eccleſias ſuas, eodem die recurrere valentibus in eccleſiis veſtris adorare permittatis; nec non vicinis aquam benedictam de eccleſiis veſtris ad domos ſuas deferre volentibus negare debetis. Dominicis etiam, & feſtis diebus, quibus eis convenit in eccleſiis ſuis divinis intereſſe officiis ſi ad audienda miſſarum ſolemnia apud vos frequenter venerint, eos non recipiatis. Si vero quandoque, Deo inſpirante, vos viſitare voluerint, a divinis non excludantur officiis. Quos etiam propriis reatibus ab Epiſcopis, vel presbyteris ſuis excommunicatos eſſe noveritis, quouſque eos ſua recipiat, nec veſtra ipſis concedatur eccleſia. Hinc enim minus reverentiæ, & beneficii ſuis eccleſiis exhiberent. Si quis autem eccleſias vobis dare voluerit, nullatenus accipiatis. Tanta namque perfectio ad regimen eccleſiarum eſt neceſſaria, quod perfectos earum rectores vix, aut numquam imitari ſufficeretis; imperfectos vero, & inutiles nullo modo ſequi debetis: nec ſolum vos oportet cupiditatem, & invidiam a vobis expellere, ſed etiam omnia, unde poſſunt procedere.

Quin-etiam ſi eccleſias vos habere contingeret, quomodo curam ageretis aliorum, qui mortui eſtis mundo, & membris abſciſſis a ſæculo, pedibus caretis ad ambulandum, ore ad loquendum, & ideo nec veſtri curam agere poteſtis; quantominus & aliorum; Quamvis enim alius regat vos, nec vos regatis alios, valde tamen lætari deberetis, ſi libere Dei præſentiam adire poſſetis.

CAPUT VI.

De beſtiis non habendis.

Quoniam (*a*) omne genus beſtiarum cum ceteris rebus mundanis pro Domino reliquiſtis, eas recuperare vobis omnimodo prohibemus; ut ſcilicet ſollicitudinem, quam in eis emendis, multiplicandis, vendendis exerceretis, in ſolius Dei ſervitio adhibeatis. Quanto enim expeditiores a cura temporalium, tanto liberiores eritis ad cæleſtia adipiſcenda. Nam ſicut ipſa veritas ait: (*Luc.* 9. 62.) *Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei*. Ideoque potiſſimum omnis generis beſtias vobis interdicimus, quia ſi velitis in hoc ſæculo temporaliter exaltari, ſive in acquiſitione terrarum, vel eccleſiarum, vel quorumlibet aliorum, magna pecudum copia non ſit vobis mundanæ exaltationis occaſio, & materia. Nihil enim vehementius religionem diſſipat, quam cupiditas, & multitudo divitiarum. Cumque ſpatioſa paſcua, paſcendis pecudibus idonea minime poſſideatis, ſi beſtias haberetis, aliena paſcua forſitan occuparent, eſſetque magnus clamor vicinorum dicentium: utinam iſti eremitæ numquam adveniſſent: nam multiplex eorum poſſeſſio multiplex nobis infert impedimentum.

CAPUT VII.

Quod amore beſtiarum amor divinus minueretur.

Item (*b*) ſi beſtias haberetis, eas nimirum amaretis; quantumque amoris pecudibus exhiberetis, tantum divinæ dilectionis vobis ſubtraheretur. Nam ſicut maximus pecuniæ acervus efficitur minimus, cum in plures dividitur acervos; ſic animus hominis, quo amplius in diverſos amores dividitur, eo minus habet in ſe divinæ dilectionis, quamvis enim totus ſit in ſe collectus, tamen eſt minus ad Deum diligendum: quid ergo dicendum, cum in diverſas partes diviſus fuerit?

CAPUT VIII.

Quod aſcenſuros in altum deceat exonerari.

Inutili conſilio utitur quiſquis aſcenſurus in altum, gravi ſe onerat pondere, cum ſe potius deberet exonerare. Cum ergo in cælum velitis aſcendere, cur illo pondere vos oneraretis, unde exonerati eſtis? Quamvis enim penitus eſſetis expediti, grandis tamen eſſet admiratio, & magna Dei miſeratio, ſi quandoque illuc poſſetis aſcendere. Ut enim dicit Evangelium: (*Matth.* 71. 4.) *arcta eſt via, quæ ducit ad vitam*. Numquid vos, qui ſola intentione ſpiritualium huc veniſtis, & oves ſummi Paſtoris eſſe propoſuiſtis, paſtores furibus, & prædonibus fieri permittemus? abſit.

Præterea ſummopere cavere debetis, ne quis occaſionem in vobis inveniat, qua veſtrum clauſtrum vos exire compellat.

Poſtremo credite cæleſti Magiſtro dicenti: (*Matth.* 6. 19. 20., & 21.) *Nolite theſaurizare vobis in terra, ubi ærugo, & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt, & furantur. Theſaurizate autem vobis theſauros in cælo, ubi neque ærugo, neque tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt, nec furantur. Ubi eſt enim theſaurus tuus, ibi eſt & cor tuum*.

CAPUT IX.

De quæſtu vitando.

Quamdiu (*c*) ſine quæſtu uno die quoquomodo vivere poteritis, aliquid ab exterioribus quærere non præſumatis. Sed vos a nobis fortaſſe quæretis, quomodo poſt mortem noſtram vivere valeatis, eo quod eccleſias, terras, beſtias, reditus, & etiam quæſtum vobis interdicimus. Quibus ita reſpondemus. Deum ſolum vobis relinquimus, cujus ſunt univerſa, cujus etiam amore cuncta pariter, ac voſmetipſos reliquiſtis. Quod ſi hanc vitam obſervantes, ei conſtanter adhæſeritis, (non tamen ſecundum voluntatem veſtram, quæ humana eſt, & falli poteſt, ſed ſecundum diſpoſitionem ſuam, quæ divina eſt, & fal-

(*a*) *Totum hoc ſublatum eſt ab Innoc.* IV.
(*b*) *Hoc totum ſublatum eſt ab Innoc.* IV.

(*c*) *Totum hoc cap. ſublatum eſt ab Innoc.* IV.

& falli non poteſt (ipſe vobis, velut dominus, cui cura eſt de ſervis, cuncta neceſſaria ſine dubio miniſtrabit. Ipſe namque ſuis ait diſcipulis: (*Matth.* 28. 20.) *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi.* Si vero, quod abſit, a Deo receſſeritis, & præſentis Regulæ tranſgreſſores fueritis, illi nimirum injuriam faceremus, ſi ipſum, vel ſua vobis relinqueremus.

C A P U T X.

Quod potius a Deo, quam ab homine ſit quærendum.

VEruntamen quæſtum ex toto vobis non prohibemus; ſed tamen vobis dicimus, quomodo quærere debeatis. Itaque diligenter conſiderare, a quo neceſſaria potius ſunt poſtulanda; ab eo, qui habet, vel ab eo, qui non habet; ab eo, qui dare vult, vel ab eo, qui dare non vult; ab eo, qui prope eſt, vel ab eo, qui procul eſt. Si forte redeatis ad ſæculum, ut aliquid ab aliquo amicorum veſtrorum poſtuletis, forſitan carebit facultate, vel voluntate largiendi vobis, quod ab ipſo petieritis. Nec non & facile tædioſi eritis, ſi prædicta occaſione frequentes ad eum redeatis. Et, ſi precem veſtram non exaudierit, tam vos, quam ipſe pariter erubeſcetis: & quamvis nullum aliud damnum inde patiamini, tamen clauſtrum veſtrum non abſque periculo vos exire continget. Quod ſi quislibet amicus veſter vos plerumque viſitaverit, nihilominus eum a vobis elienere non poteritis, ſi ab eo ſua petieritis. Petite ergo a (*Pſal.* 144. 18.) *Domino, qui prope eſt omnibus invocantibus eum in veritate*, & qui multo amplius poteſt, & vult vobis tribuere, quam vos velitis accipere. Petite, inquam, a Domino, dicente diſcipulis ſuis: (*Joan.* 16. 23. *&* c. 14. 13. *&* c. 15. 16.) *Amen, Amen dico vobis, quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.*

C A P U T XI.

Quod Deus numquam deſit adhærentibus ſibi.

SEd forte ſunt, (*a*) & ego novi, qui ſimulata pietate vobis dicant: Magiſter veſter in inſolito more vobiſcum vivere diſpoſuit, fiet, fiet tantiſper, dum ipſe vixerit, ſed eo mortuo, ſine terris, vel eccleſiis, vel redditibus, aut beſtiis, aut ſaltem quæſtu, in eodem voto diu manere non poteritis. Non erit ita, non erit ita, fratres mei; immo, ut ſpero, peccatis meis exigentibus, plurima ſpiritualia, & corporalia bona Deus vobis differt impoſterum. Quod ſi mihi non creditis, ipſa opera poſt mortem meam hoc vobis declarabunt, ſi in hac vita perſeveraveritis. Qua ratione poterit contingere, ut Deus vobis deſit, ſi *ei* adhæreatis, cum vos ipſe paſceret, dum eum impugnaretis, & ſæculum diligeretis?

C A P U T XII.

Quod vere pauperibus ſit Deus diſpenſator providus.

PAupertas ſit vobis theſaurus, & divitiæ. Cumque ſæculares adeo ſuas ament divitias, quibus tendunt in infernum, vos multo charius veſtras diligite, hoc eſt paupertatem, qua tenditis in cælum. Item, ſi divites eſſe cupitis ſecundum ſæculum, ſemper eritis pauperes. Si pauperes eſſe deſideratis ſecundum Deum, ſemper eritis divites, dicente pſalmiſta: (*Pſal.* 33. 11.) *Divites eguerunt, & eſurierunt; inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono.* Itaque, fratres dilectiſſimi, Dominum diſpenſatorem veſtrum conſtituite; & vobis firmiſſime dicimus, quod numquam cellarium veſtrum erit vacuum, dum claves illius Deo commiſeritis, dicente propheta: (*Pſal.* 54. 23.) *Jacta ſuper Dominum curam tuam, & ipſe te enutriet.*

Iterum vobis dicimus, ne quæratis eleemoſynas, quamdiu una die quoquomodo vivere poteritis. Vos autem optime noſtis unitatem, quæ debet eſſe inter vos, ut ſcilicet paupertas & abundantia veſtra ſit omnibus communis.

C A P U T XIII.

De permiſſione quærendi.

SI vero Deus, ut vos probet, ad tantam inopiam vos devenire permiſerit, ut omnino victus deficiat, Epiſcopo, in cujus diœceſi locus habitationis veſtræ fuerit, prius eam ita manifeſtare poteſtis. Indigentiam noſtram, Domine, quam ibi patimur, nolumus vos ignorare. Quod ſi vos ſuper hoc exaudire noluerit; poſtquam biduo in cella jejunaveritis, duo de fratribus in religione firmiores, ad quærendum humiliter exeant, per molendina ſcilicet, & domos, oſtiatim, velut ceteri pauperes, eleemoſynas petentes. Acceptis autem eleemoſynis, unde cum ceteris fratribus una die vivere valeant in cellam revertantur, & eas ſingulis cum gratiarum actione diſtribuant.

In hujuſmodi vero quæſtu amicos præcordiales devitent ne paupertati eorum, quam tunc temporis forſitan, ſicut & vos patiuntur, veſtra, quaſi cumulus adjiciatur; & vobis ſubvenire nequeuntes, gravius affligentur. Quod ne aliquem gravetis, ſemper cavere debetis. Sunt etiam quædam vilia pretii, quæ, ſi neceſſe ſit, a viciniis veſtris licet vobis quærere; verbi gratia, ut palea, fimus, & hujuſmodi. Quibus ſi poteritis, & neceſſe fuerit, aliquid non præſtantius retribuere non differatis.

C A P U T XIV.

Quod Deus in hac vita perſeverantibus ſemper neceſſaria provideat.

VEruntamen, ſi in hac vita conſtanter perſeveraveritis, rara, aut nulla neceſſitas vos redire coget ad ſæculum cauſa quærendi eliene. Quando enim major egeſtas fuerit, tunc majori vigilantia Deus vobis neceſſaria providebit; quia ſi Deum ſolum theſaurum veſtrum feceritis amando paupertatem, dum ipſe abundabit, vos nequaquam egebitis. Sic igitur in omnibus pro poſſe veſtro, Deo communicare ſtudeatis, ut ſitis pauperes in hoc ſæculo, ſicut & ipſe fuit; & ſic eritis perpetuo divites, ubi ipſe dives eſt in æternum. Tandem in hujus vitæ directione, & perſeverantia, vos alia ratione poſſumus confirmare: Quinquaginta namque fere anni tranſierunt in multa fertilitate alii, alii in magna ſterilitate, me manente in eremo ſub hujuſmodi voto; nec tamen in ubertatis tempore quicquam mihi ſuperabundavit; nec tempore egeſtatis aliquid mihi neceſſarium defuit. Similiter vobis eveniet, ſi hæc inſtituta fideliter cuſtodiatis. (*Matth.* 6. 33. *&* *Luc.* 12. 31.) *Primum ergo quærite regnum Dei, & juſtitiam ejus; & hæc omnia adjicientur vobis.*

C A P U T XV.

De modo emendi.

CUm aliquid emere volueritis, mandate alicui amicorum veſtrorum, quatenus hoc vobis afferat; quod ſi vobis dare voluerit, poſtquam ab eo ad emendum petieritis, nullatenus accipiatis. (*b*) Sed nobis fortaſſe dicetis: melius mercabimur, ſi nundinas adeamus. Hoc vobis prohibemus: Nam multo melius vobis eſt parum ſubſtantiæ amittere, quam redeundo ad ſæculum animam perdere. Abſque dubio vobis dicimus, quia ſi in juſtitia permanſeritis, idcirco cenſus veſter numquam vobis minuetur: Hinc enim ſcriptum eſt: (*Pſal.* 33. 10.) *Timentibus Deum nihil deeſt, nec his qui eum diligunt in veritate.*

C A P U T XVI.

De modo vendendi.

VEſtra pro elienis commutare poteſtis, cum vobis neceſſe fuerit.

Veruntamen annonam, vel quodlibet aliud propter expenſam veſtram a vobis comparatum, ſi carius poteſtis vendere quam emiſtis, nulla cupiditate id faciatis. Hinc enim negotiatores efficeremini. Immo potius, quod venditis, vilius vendere, & quod emitis, carius emere vobis præcipimus, (*c*) ut ſemper a fraude declinetis. Nam prohibet Apoſtolus: (1. *Theſ.* 4. 6.) *Ne quis in negotio circumveniat fratrem ſuum.*

C A P U T XVII.

De modo mutuandi.

QUoties nummos, vel aliam cenſum ab aliquo mutuare volueritis, niſi ſit ſupellex aliqua, cum certo reddendi termino nullatenus accipiatis. Hoc autem vobis accommodanti dicite, cum facultas erit reddendi, reddemus:

(*a*) *Totum hoc capitulum ſublatum eſt ab Innoc.* IV.
(*b*) Sed nobis fortaſſe. *Reliqua hujus capituli ſublata ſunt ab Inn. IV.*
(*c*) *Inn. IV. dicit:* conſulimus.

Digitized by Google

demus; ſi vero aliud pactum, & certum inquirit terminum, nulla inopia compellente a vobis accipiatur; caretis enim reditibus, unde redderetis. Ergo poſſetis delinquere, ſi diem certum ei conſtitueretis. Cavete igitur a mendacio, & in veritate permanete: (*Sap.* 1. 11.) *Os enim, quod mentitur, occidit animam.* Cenſum autem vobis accommodatum ſi quis dare voluerit, nulla paupertate cogente accipiatis.

CAPUT XVIII.

De modo accommodandi.

SI quilibet (*a*) amicus veſter velit a vobis cenſum veſtrum mutuo accipere, nulla neceſſitate, quam ipſe patiatur, nullo etiam beneficio vobis ab ipſo collato, aurum, vel argentum, ſive annonam ei accommodetis. Si vero quodlibet horum velit a vobis mutuare, & vos poteſtis ei accommodare, date potius illi amore ipſius, qui vobis hoc tribuit, ſi tamen dare poſſitis abſque damno veſtræ religionis; & ſic majorem perfectionem facietis. Si enim alicui pecuniam veſtram accommodaretis, & ipſe interim modicum quid vobis tribueret, inde fœneratores eſſe poſſetis. Cavete igitur ne prædicto accommodetis; non eſt enim contra evangelium, ſi non accommodatis, & dare vultis.

CAPUT XIX.

De non eligendis muneribus.

SI quis ſola Dei gratia commotus vobis aliquid de ſuis juxta libitum veſtrum dare volens, benigna caritate dixerit, ut de duobus, aut pluribus quod amplius vultis, eligatis, &, quod electum fuerit, daturum promittens; nequaquam ſit veſtrum eligere, ſed ſuum; hoc ſolum quippe (*Pſal.* 83. 11.) *elegiſti abjectus eſſe in domo Dei*. Sic autem ei reſpondete: Deus vobis immiſit voluntatem tribuendi, quod nobis præſentatis; & quia ſine inquiſitione noſtra velle & poſſe faciendi bonum, quod vultis facere, vobis tribuit, de cetero non fatigabitur, ſed vobis oſtendet, quid nobis præbeatis. Nam ipſe ſolus novit, quid nobis, & vobis neceſſe ſit.

CAPUT XX.

De Confraternitate vitanda.

COmeſſationes, quas populus confraternitates vocat, nullo pacto faciant apud vos. Si vero, ubi vos non fueritis, nec nuncium veſtrum miſeritis, confraternitatem conſtituant, & poſtmodum pro velle ſuo, inde vobis aliquid afferant, licite poteſtis accipere, & ſecundum ordinem veſtrum modeſte expendere. Quod ſi huc venire, & in locis veſtris convivium ſuum facere, & requiem ſpiritualem, in qua cum Deo permanere debetis, imminuere voluerint, nullatenus id fieri permittatis, nec pſalmos dicere, nec aliud divinum Officium propter pecuniam celebrare præſumatis. Deus enim exaudit orationem, quæ fit ex caritate, reprobans eam, quæ procedit ex cupiditate.

CAPUT XXI.

De Eleemoſynis non eligendis.

ITem omnes eleemoſynas, quas Spiritus-ſanctus generabit in cordibus hominum abſque inquiſitione, & electione veſtra, licite poteſtis accipere. Hac etiam ſola ratione, quamvis ceteræ non deſint rationes, cavere debetis, ne a viris ſæcularibus eleemoſynas quæratis; quia magis placebit eis, cum vobis non quærentibus, nec eligentibus eas dederint, quam ſi quærentibus, & eligentibus eas vobis præberent. Et quo amplius hoc eis placebit, eo gratius a Deo recipientur. Vos autem velle debetis de ſingulis hominibus, tanquam de vobiſmetipſis, ut divinam faciant voluntatem. Si vero inquiſitione veſtra exteriores viri vobis eleemoſynas tribuerent, minus eis placeret; & tanto magis eleemoſyna coram oculis Dei minueretur, quanto magis bona voluntas eorum decreſceret.

CAPUT XXII.

Quod nullum promiſſum mittatur, niſi quid, & quantum ſit, prius deſignetur.

RUrſus, ſi quis vobis dixerit: mittite ad annonam, vel ad alium cenſum meum, & dabo vobis ex eo; nolite inquirere de rei promiſſæ quantitate, ne ſitis rei cupiditatis; quam niſi vobis ipſe deſignaverit, mittere non præſumetis. Quod ſi poſtea vos interroget: quare non miſiſtis; ſic ei reſpondete: Ignorabamus rei promiſſæ quantitatem; & ideo, aut vos, aut nos in hoc delinquere poſſemus: Si enim ad majus miſiſſemus, quam nobis dare diſponebatis, inde conqueri poſſetis: Et ſi plus nobis tribueretis, hoc vobis ſubtraxiſſe videremur: ſi vero ad minus miſiſſemus, forſitan vobis diſpliceret; & ideo mittere noluimus. Denique, ſi rei quantitatem vobis deſignet, licite poteſtis mittere, & quandoquidem ipſo afferente hoc acciperetis, ſuperbia videretur, niſi mitteretis; ſemper autem in corde veſtro diligenter inveſtigate, quomodo cupiditatem amplius vitare poſſitis. Et abſque dubio vobis dicimus, quod plus etiam pecuniæ temporalis idcirco habebitis: (*Pſal.* 33. 11.) *inquirentes* enim *Dominum non minuentur omni bono.*

CAPUT XXIII.

Quales reditus liceat habere.

SI quis (*b*) vobis dixerit: hujuſmodi eleemoſynam dabo vobis annuatim in terra mea, tam ego, quam filii mei, minime reſpuatis. Sic autem ei reſpondete: Quamdiu vobis placuerit, hoc accipiemus. Poſtea vero ipſo retinente, qui dederat, vel hæredibus ejus, aut aliquo raptore hoc eis auferente, petere poteſtis hoc modo: Nolumus vos ignorare, quod eleemoſynam, quæ nobis annuatim tribuebatur, accepiſtis. Quo oſtenſo, ſi placet ei, quatenus hoc vobis reddat, date gloriam Deo; quod ſi facere noluerit, ne repetatis, id eſt, cum eo judicio minime contendatis, ſed Deo gratias agite, quia ſibi placuit, quod hoc vobis tamdiu permiſit habere. Hujuſmodi reditus tantum vobis habere concedimus; quamdiu poſſeſſores eorum vobis eos reddiderint, accipite; cum retinuerint eos, patienter dimittite. Vos ergo memores conſilii JESU CHRISTI dicentis; (*Luc.* 6. 30.) *qui aufert, quæ tua ſunt, ne repetas*; numquam cum viris exterioribus judicio contendatis; ſed potius in pace permanentes, Deo jugiter adhæreatis.

CAPUT XXIV.

De chartis cauſa placitandi non habendis.

ITem (*a*) vobis præcipimus, ut de rebus vobis datis, vel dandis, nunquam ſcriptum cauſa placitandi faciatis, nec etiam placitare præſumatis.

CAPUT XXV.

Quæ ſit clavis noſtræ religionis.

NUnc autem vos reddemus ſecuros; ſi in hac vita perſeveretis, neminem qui vos audeat fugare, invenietis; hoc enim quod vobis dicimus, clavis eſt veſtræ religionis, quam ſi bene cuſtodieritis, nullus hoſtis aditum inveniet, per quem ad vos ingrediatur. Ubicumque ædificetis, cui non prodeſtis, ſaltem non noceatis; cui non benefeceritis, ſaltem malum non faciatis. Vobis autem firmiſſime dicimus; quia qui vos primitus odio habebunt, cum loca ſolitudinis habitare cœperitis, poſtea vos diligent, & multa beneficia vobis conferent. Hoc tamen pacto vobis iſta dicimus, ſi in hac vita fideliter permanſeritis. Quod ſi a Deo receſſeritis, nonne juſtum erit, ut vos omnes perſequantur?

CAPUT XXVI.

De eleemoſyna mortui juſte conquerenti perſolvenda.

PRæterea, ſi quis in extremis poſitus cenſum ſuum vobis reliquerit, ut ei benefaciatis, & oretis pro eo, licite poteſtis accipere. Sed eo mortuo, ſi querelam injuriæ ab ipſo cuilibet illatæ vos audire contingat; pecuniam a defuncto vobis relictam juſte conquerenti miſericorditer perſolvite, ſi tamen hæredes mortui eam reddere noluerint: (1. *Cor.* 13. 5. *Phil.* 2. 21.) *caritas* enim *non quærit, quæ ſua ſunt, ſed quæ* JESU CHRISTI.

(*a*) *Totum ſublatum eſt per Inn.* IV.
(*b*) *Totum ſublatum eſt ab Innoc.* IV.

(*c*) *Totum ſublatum eſt ab Innoc.* IV.

Digitized by Google

CAPUT XXVII.

Quod Deus humilitati ubique præparet hoſpitium.

ITerum firmiter aſſerimus, quod multi multa loca, multis precibus vobis præſentabunt, & nemora, quæ ceteris vendere noluerunt, gratis largientur, ſi in hujus vitæ propoſito humiliter perſeveretis. Nam Deus humilitati ubique præparat hoſpitium, eo quod ipſa ipſius eſt hoſpitium. Eſtote ergo humiles, & cœlum, & terra pariter veſtrum erit.

CAPUT XXVIII.

De Molendinis.

HUjus (*a*) adimpletione præcepti, ne ſcilicet alicui obſit veſtra affinitas, molendina cum populo communia nullatenus habeatis; viciois etenim ſolita molendina retinentibus, & ad veſtra venientibus, alii, molendina quorum priora extiterunt, ex veſtra affinitate damna paterentur. Scriptum eſt enim: (*Tob.* 4. 16. *Matth.* 7. 12. *Luc.* 6. 31.) *quod tibi non vis fieri, alii ne feceris*.

CAPUT XXIX.

Quod nemini pro temporalibus ſerviatur.

CUm ſoli Deo, cujus ſervitus libertas eſt, ſerviendum ſit vobis ex debito, ſi datores locorum, in quibus habitatis, pro eiſdem locis vos ſibi deſervire poſtulaverint, potius ipſa loca vos (*b*) jubemus deſerere, quam hac intentione quodlibet etiam minimum eis petentibus tribuere. Aliter enim non hujus mundi veri peregrini, ſed velut ceteri cultores agrorum, tributa debentes eſſetis. (*c*) Injuſtum quoque, & ſimoniacum eſſet pro eo, quod quislibet erogando pauperibus, Deo obtulit, eidem datori temporaliter deſervire, & non ſoli Deo, cujus amore totum illud reliquit.

CAPUT XXX.

De Nemoribus petendis.

NEmus religioni veſtræ idoneum prius a poſſeſſore ipſius, deinde ab omnibus aliquid juris in eo habentibus, cum neceſſe fuerit, poſtulare debetis. Cum vero ab his omnibus vobis datum fuerit, ſi noveritis aliquem nemoris calumniatorem, petite jus ab eo, quod in nemore dicit habere, ſi forte ibi velitis ædificare; Oportet enim vos, ut ait Apoſtolus: (*Rom.* 12. 18.) *Cum omnibus hominibus, ſi fieri poteſt, pacem habere*. Verumtamen a terra, ubi ædificabitis, aliam meliorationem exigere non debetis, niſi ut quoquomodo vos ſuſtinere valeat ad veſtram pœnitentiam ibi peragendam: quo enim deterior fuerit, eo diligentius vos ibi Deus procurabit, ſi ei fiducialiter adhæreatis. Sicut enim Dominus ait: (*Matth.* 4. 4. *Luc.* 4. 4.) *non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei*. Qui cum ſuos interrogaret diſcipulos: (*Luc.* 22. 35. & 36.) *Quando miſi vos ſine ſacculo, & pera, & calceamentis, numquid aliquid defuit vobis? dixerunt: nihil*. Terra quidem reſpectu cœli minima eſt, & parum vobis duraret ſi eam diligeretis. Cavete ergo, ne melius pro deteriori, hoc eſt, cœlum pro terra commutetis.

CAPUT XXXI.

De cauſis non agendis, & teſtimoniis non perhibendis.

QUoniam, ut ait Apoſtolus: (*Tim.* 2. 4.) *nemo militans Deo, implicat ſe negotiis ſæcularibus; ut ei placeat, cui ſe probavit*; firmiſſime vobis præcipimus, ut numquam propter (*d*) veſtra, vel aliena cum aliquo placitare, ſive judicio contendere præſumatis, nec cauſas, nec controverſias aliorum in manu veſtra recipiatis. Quid plura? vobis præſentibus, vel abſentibus, placita, vel hujuſmodi conflictus ſæculares nullatenus agantur in locis veſtris.

Teſtimonium quoque de illis etiam, quæ apud ſæculum viditis, & audiſtis, unde controverſiæ naſcantur, non eſt veſtrum cuiquam perhibere: (*Col.* 3. 3. (*Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo*.

(*a*) *Totum hoc capitulum ſublatum eſt ab Inn.* IV.
(*b*) *Inn. ponit*: conſulimus.

CAPUT XXXII.

De licentia ab epiſcopo poſtulanda.

PRæterea, ſine licentia Pontificis, in cujus diœceſi ædificare volueritis, nec aquam benedicere, nec miſſam celebrare in eodem loco præſumatis. Ipſum autem humiliter exorate, ut locum illum ad conſecrandam eccleſiam in honorem Dei, ac cœmeterium in ſepulturam fratrum tempore opportuno viſitare dignetur. Quinetiam decimas laboris veſtri ab ipſo pontifice, & a ſacerdote, in cujus parochia manebitis, necnon a ceteris earum poſſeſſoribus, piis precibus poſtulate. Cum vero vobis datæ fuerint, nequaquam eas retinere, verum etiam ceteris pauperibus fideliter debetis reddere.

CAPUT XXXIII.

Quod in poſſeſſione Monachorum non ædificetur.

INter hæc vobis præcipimus, ut numquam in poſſeſſione monachorum ædificia conſtruatis. Verumtamen iſta non dicimus, ut ſanctitati monachorum derogemus. Porro quidam eorum vos multum diligent, & multiplex beneficium vobis impendent; ſed frequenter mutantur paſtores monaſteriorum, & quod alii tribuunt, alii poſtmodum plerumque repetentes recuperare volunt.

CAPUT XXXIV.

Quod fratres extra cellam non exeant cauſa viſitandi infirmos ſæculares, quibus alii clerici adeſſe poterunt.

SI forte pater veſter, vel quilibet amicus veſter ſæcularis prope cellam veſtram graviter ægrotans, & peccata ſua confiteri, & res ſuas diſponere in præſentia veſtra deſiderans, mandet vobis, ut eum viſitetis, ejus præſentiam nullatenus adeatis, ſi tamen clericos neceſſitati ſuæ ſufficientes cum eo adeſſe contingat. Quod ſi illuc ire præſumentes, in itinere moriamini, nequaquam Deo de vobis rationem reddemus in die judicii. Quippe ſummus Magiſter electo diſcipulo patrem ſuum ſepelire volenti ſic ait: (*Luc.* 9. 60.) *Sine mortuos ſepelire mortuos ſuos; tu autem ſequere me*. Si quempiam vero morti proximum juxta manſionem veſtram eſſe noveritis, ejus neceſſitati ſubvenire debetis, aliis tamen clericis ei ſubvenire nequeuntibus. Alioquin morte illius mortem æternam forſitan incurreretis.

CAPUT XXXV.

Quod fratres cellae non exeant cauſa procurandi pauperes.

CEllas quoque, cauſa procurandi pauperes, exire non debetis; nullus enim meliores pauperes valet procurare, quam Martha procurabat, Deum videlicet procurando: nec tamen JESUS CHRISTUS dixit Mariæ, pedibus ſuis aſſidenti: ſurge, & adjuva illam: ſed potius alteri ſororem ſuam nihil agere reputanti, juxta intentionem illius, ſic reſpondit Dominus: (*Luc.* 10. 42.) *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea*.

CAPUT XXXVI.

De Hoſpitalitate pro Deo exhibenda.

HOſpitalitas ex caritate hoſpitibus eſt exhibenda; quippe colligendo, & retinendo indigebitis, dando, & diſpergendo abundabitis. Placeat autem vobis, quod expenderis, & dabitis hoſpitibus: quamdiu vobis hoc placuerit, numquam vobis aliquid ideo minuetur, ſed ſemper a Deo vobis reſtituetur. Ipſe namque ait: (*Luc.* 6. 38.) *Date, & dabitur vobis*. Attamen de veſtris nihil expenditis, Dominus enim vobis affert alimenta, & idem a vobis ſuſcipit allata. Hinc Propheta ait: (*Paral.* 29. 14.) *quæ de manu tua*, Domine, *accepimus, dedimus tibi*. Et Dominus in Evangelio: (*Math*: 25. 40.) *Quod uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis*. Verumtamen Religioſis plus honoris, & reverentiæ, quam ceteris exhibere ſtudeatis. (*Gal.* 6. 10.) *Igitur*, ut ait Apoſtolus, *dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domeſticos fidei*.

(*c*) *Hæc, quæ ſequuntur, ſublata ſunt per Inn.* IV.
(*d*) *Hoc vocabulum*, veſtra, *ſublatum eſt ab Inn.* IV.

CAPUT XXXVII.

De beneficio pauperibus erogando.

NON mediocriter gaudere debetis, quoties pauperibus benefeceritis. Dominus enim hanc hæreditatem pauperibus reliquit in hoc ſæculo, bonos videlicet viros, qui eos ſibi procurent. Nimirum Deo gratias agere debetis, cum vobis ſuos mittit pauperes. Non enim tot nuntios inveniretis, quos ad tot pauperes dirigeretis, nec etiam ſciretis eos eligere, ſed Deus eos eligit, & electos vobis mittit. Itaque debetis credere, quod Dominus inopes a vobis eleemoſynam poſtulantes minime decipit, quia, ſi nihil adeſſe ſciret, quod eis tribueretis, vix aut nunquam permitterat, ut e vobis aliquid poſtularent. Ergo ſemper eis vel bonum ſermonem tribuite, ſi forte ceteris careatis. Nam loqui cum pauperibus, eſt honor veſter; loqui cum divitibus, plurimum formidare debetis; hinc enim facile dedecus poteſtis incurrere.

CAPUT XXXVIII.

De eleemoſyna pauperum largius remuneranda.

QUod ſi forte pauperes ſuam parvam eleemoſynam vobis afferunt, nolite reſpuere, ſed cum gaudio eam ſuſcipite; verum prædicationem, quam vobis faciunt, dum vobis eam tradunt, diligenter intelligite; quandoquidem, illi, qui pauperes ſunt, ſua vobis largiuntur, vos eis veſtra, præcipue ſi facultas adſit, largius debetis tribuere.

CAPUT XXXIX.

De mulieribus non recipiendis.

NE mulieres in hac religione recipiantur, omnimodo prohibemus; quandoquidem a deliciis paradiſi primum hominem mulier traxit; ubi quis ei reſiſtere poterit? Si David manſuetiſſimus, Salomon ſapientiſſimus, Samſon quoque fortiſſimus muliebri laqueo capti ſunt, quis ejus blanditiis non cedet? (*a*) Nonne ea abſente, per ipſam a diabolo tentatur homo? quid ergo ea preſente faciet? Hoc autem vitium fugiendo, non impugnando, docet Apoſtolus (1. *Cor.* 6. 18., 1. *Tim.* 5. 11.) ſuperari. Hoc etiam Beatus affirmat Gregorius (*b*), ne quis poſt votum continentiæ cum eis habitare præſumat. Sic igitur ab hac religione penitus disjungantur, ut nec etiam labori fratrum adjutorium impendant per diem, nec poſt ſolis occaſum uſque mane cellas ingrediantur. Quinetiam nulla ſola mulier aliqua hora diei cellas introeat ſine ſocio, qui ætatem habeat.

CAPUT XL.

De viris alterius religionis non recipiendis.

ALterius religionis viros in hac religione recipi omnino prohibemus. Nam veſtri mores ab eorum moribus plurimum differunt: vos quippe fimum, & ligna portantes, & clibanum calefacientes, panem, & alia multa facere conſuevistis; nullos enim niſi vosmetipſos habetis famulos. Vobis itaque talia facientibus frequenter improperarent dicentes: numquam de hujuſmodi vilibus in noſtra religione tractaremus. Facilius etiam poteſt in diſciplina teneri, qui numquam in illa fuit, quando recenter ſæculum relinquit, quam revocari ad ipſam, qui ſemel eam exceſſit. Inſuper, ſi poſt longum tempus veſtris perſcrutatis moribus, ad priſtinæ religionis habitum remeare vellent, ipſo paſtore, cujus obedientiæ ſe prius ſubmiſerunt, recipientes quaſi ſuas oves, & licenter, & abſque calumnia veſtri facere poſſent. Unde, ne vobis, & ipſis aliquod contingat opprobrium nullo modo recipiantur. Hinc Salomon ait: (*Eccl.* 3. 28.) *Cor ingrediens duas vias, non habebit* requiem (*c*). Hinc Jacobus ait: (*Jac.* 1. 8.) *Vir duplex animo, inconſtans eſt in omnibus viis ſuis.*

CAPUT XLI.

Cujuſmodi homines liceat recipere.

QUicumque ſæcularis homo velit ad hanc religionem accedere, licet alteri religioni ſola promiſſione ſit obligatus, hujus religionis prior licite poteſt eum recipere, quamdiu veſte ſæculari indutus fuerit.

CAPUT XLII.

Cujuſmodi homines nec abſolvendi, nec requirendi ſint.

EContra, ſi quis a paſtore, dono fraternitatis accepto, & certo veniendi termino conſtituto, poſtmodum aliam religionem adire, vel in ſæculo remanere voluerit, paſtor ipſum non requirat. Quod ſi abſolutionem promiſſionis jam factæ poſtulet a paſtore, nequaquam eum abſolvat, ſed ei breviter ita reſpondeat: Numquam a nobis requiſitus fueris. Aliter non abſolvatur, nec venire cogatur, nec a quolibet ſuſceptus requiratur.

CAPUT XLIII.

De ſolitario cum propria cella non recipiendo.

HUjus religionis decretum eſt, quod quicumque ad eam acceſſerit, omnes terrarum poſſeſſiones extra deferat, ſe totum paſtoris voluntati ſubjiciens. Ex hoc itaque præcipimus, ne quis ſolitarius cum cella propria recipiatur; ſed, ſi paſtoris voluntas fuerit, aut ipſum ſine cella, aut cellam ſine ipſo, ſi dare voluerit, accipiat.

CAPUT XLIV.

De viris infra viginti annos, infirmantibus, ac leproſis non recipiendis.

QUoniam ſpontanea voluntate, & provida animi deliberatione Chriſti jugum adeundum eſt, ideo præcipimus, ne quis infra viginti annos, aut homo infirmans, niſi equitando, aut pedibus ambulando venire poſſit, in hac religione recipiatur. Quemlibet etiam leproſum, manifeſte cognitum, in noſtra religione recipi prohibemus. Quippe membra Chriſti ſcandalizaret, & maledictionem Domini incurreret, dicens: (*Matth.* 18. 7.) *va autem homini illi, per quem ſcandalum venit.*

CAPUT XLV.

De Simonia penitus vitanda.

QUinetiam (*d*) paſtor hujus congregationis ſeipſum, & omnes diſcipulos ſuos ab omni genere ſimoniæ prorſus cuſtodiens, & illud Domini præceptum, (*Matth.* 10. 8.) *gratis accepiſtis, gratis date*, fideliter adimplens, in ſuſcipiendis fratribus, ſolam Dei voluntatem, & animarum ſalutem, ſumma diſcretione conſideret.

CAPUT XLVI.

Quod fratres in cella permaneant.

QUemadmodum legitur in Evangelio, (*Mat.* 4. 1. *Marc.* 1. 12. 13. *Luc.* 4. 1. 2.) Chriſtum in omnis ſolitudinem aſcendiſſe, ut tentaretur a diabolo; ſic Chriſtum ſequentes, ut ei liberius per contemplationem adhæreant, ſolitudines nemorum, & abſentiam hominum quærunt: (*Ibid.*) & ſicut nec ipſe, niſi devicto hoſte a monte deſcendit; ſic nec ejus imitatores, dum ſunt in prœlio nondum curſu conſummato, quod eſt omni tempore vitæ ſuæ, a ſolitudine, quam elegerunt, debent abſcedere. In hoc enim veſtra, & omnium eremitarum vita maxime debet conſtare, ut cum continuæ orationis uſu, & ſilentio tumultum ſæculi declinantes, in cellis veſtris quieſcatis. Nam vix, aut nunquam valde poteſt eſſe religioſus, qui una die recluditur, & altera diſcurrere permittitur. Ipſi namque Apoſtoli, qui gratia Sancti Spiritus præ ceteris abundabant, dum irent per ſæculum, (*Luc.* 10. 11.) pulvere pedes ſuos aſpergebant. Cumque Apoſtoli, qui perfecti viri erant, & præcepto Dei per ſæculum incedebant, pulvere terrenæ converſationis aſpergebantur, vos penitus qui fragiles eſtis, ſi contra propoſitum veſtrum per mundum diſcurreretis, pulvis peccati macularet. Itaque vobis præcipimus, ne vagari per ſæculum præſumatis.

CAPUT XLVII.

De Silentio.

SIlentium ſecundum loca, & tempora conſtituta cuſtodiatur. In his autem locis, hoc eſt, in Eccleſia, in Clauſtro,

(*a*) *Hieron. Epiſt.* 2. *ad Nepot. c.* 1. *Greg. l.* 12. *Mor. c.* 13.
(*b*) *Dialog. lib.* 3. *cap.* 7. Qui corpus ſuum continentiæ dedicant, habitare cum fœminis non præſumant.

(*c*) *Succeſſus.*
(*d*) *Hoc caput in MS. S. Victoris extat poſt cap.* 63.

Digitized by Google

ſtro, in Refectorio, in Dormitorio; necnon in his temporibus, id eſt, a Completorio uſque mane finito Capitulo continuum ſilentium fratres obſervent; niſi magna neceſſitas, quæ legem non habet, quandoque coegerit. Sicut enim Iſaias teſtatur: (*Iſ.* 32. 17.) *Cultus juſtitiæ, ſilentium*, & pax. Quicumque vero in ſupradictis locis, vel temporibus ſilentium violaverit, regulari diſciplinæ ſubjaceat.

Aliud autem ſilentii genus, quod eſt tacere inutilia, & loqui neceſſaria, a ſingulis fratribus ſemper, & ubique ſumma diſcretione eſt obſervandum; ut enim Salomon ait: (*Prover.* 18. 21.) *Mors, & vita in manibus linguæ.* Itaque ſi ipſe loci diſpenſator, vel quislibet alius frater, murmurando, vel detrahendo, vel mentiendo, vel obedientiæ, aut veritati reſiſtendo, vel ſæcularia, & vana verba ſæpe referendo, ſeipſum, & alios corrumpat; ceteri fratres, fraternæ caritatis affectu, primo, ſecundo, tertio illum inde reprehendant. Quod ſi pravam conſuetudinem ſuam humiliter corrigere neglexerit, regularem ſubeat diſciplinam.

CAPUT XLVIII.

Quod fratres cauſa faciendi prædicationem non exeant ſolitudinem.

ITerum vobis præcipimus, ne cauſa faciendi prædicationem ſolitudinem exeatis. Dum enim manetis in eremo, & cavetis a ſæculo, lumen eſt ſuper candelabrum, id eſt, bona vita, quæ illuceſcit fideli populo. Ut enim beatus ait Gregorius: *Vita juſti, viva prædicatio.* (a)

CAPUT XLIX.

Quod fratres cauſa audiendi prædicationem eremum non exeant.

PRæterea vobis præcipimus, ne cauſa audiendi prædicationem eremum exeatis. Conſtat enim, quod Johannes Baptiſta manebat in eremo, dum JESUS CHRISTUS prædicaret in terris; nec tamen dicit evangelium, inde Johannem exiſſe, ut Domini prædicationem audiret. Si vero Deus vellet Johannem ad ſe venire, & ipſe non veniret, in hoc proculdubio delinqueret; ſed non erat ei neceſſe, ut iret audire corporaliter ſermonem JESU CHRISTI; nam vocem ipſius in corde ſuo ſpiritualiter audiebat, ſicut idem in evangelio teſtatur, dicens: (*Johan.* 3. 29.) *Amicus ſponſi ſtat, & audit eum, & gaudio gaudet propter vocem ſponſi.* Tamen nolite arbitrari, quod ego vos Johanni Baptiſtæ conferam; attamen ſi exemplo ipſius Deo adhæſeritis, & eremum exire nolueritis, ipſe Deus manebit in vobis, & docebit vos.

CAPUT L.

Quod fratres viris exterioribus peccata ſua non confiteantur.

SI quis veſtrum aliquod peccatum (quod abſit) incurſat, omnino caveat, ne cuilibet exteriori viro, quantæcumque ſanctitatis ſit, illud confiteatur. Quod ſi facere præſumeret, utique inobediens, & incredulus eſſet, & diceret ipſis operibus; nec in paſtore meo, nec in fratribus meis habeo fiduciam; quare ab exterioribus ſuper hoc poſtulo conſilium. Deus autem prohibet: (*Matth.* 18. 10.) *Ne quis unum de puſillis ſuis contemnat.* Quinetiam multum decipitur, qui ſe coinquinat, cum ſe lavare exiſtimat, ſuumque peccatum confitendo adauget. Verum hæc omnia incurreret, ſi quis fratrum noſtrorum viris exterioribus peccatum ſuum confiteretur, (b) nec non & omnes illi eadem incurrunt, qui poſt confeſſionem peccata non deſerunt. Ergo Deum in ſecreto ſolitudinis ſuper univerſis neceſſitatibus veſtris conſulite: (*Jac.* 5. 16.] *Itaque confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro invicem, ut ſalvemini.* Prædictis igitur rationibus vobis præcipimus in cellis veſtris permanere, & exinde, quæ conceſſa ſunt, ſcilicet adjutorium vicinorum cum bellus ſuis in labore veſtro, cum neceſſe fuerit, petere; vos tamen hujuſmodi occaſione cellas numquam exeatis. Nos itaque, fratres chariſſimi, in ſolitudine, ac paupertate eremitica vitam noſtram, Deo annuente, ducere cœpimus, & eam in eodem, ipſo adjuvante, finire debemus.

CAPUT LI.

Quod fratres in porticum exeuntes honeſte ſe habeant.

CUm in cellis veſtris recluſi fueritis, & ſoli Deo adhærere poteritis, tunc debetis ſuſpirare, gemere, & deflere, tam veſtra, quam aliena peccata. Quoties autem oportuerit vos extra in porticum cauſa loquendi cum veſtris viſitatoribus, lætam faciem eis prætendite; & cum gaudio eos ſuſcipite; & eſt ratio, ut eis ad vos de longinquo venientibus, & proceſſionem ſuam, ut ita dicam, facientibus, vos quoque veſtram faciatis, & eis honeſte obviam exeatis.

CAPUT LII.

Quod fratres extra cellam exeuntes, duo ſint ad minus.

CUm vero, neceſſitate compellente, extra cellam egredimini, ut alter alteri provideat, ſecundum evangelicam inſtitutionem jubemus vos binos incedere: (*Eccl.* 4. 10.) *Væ namque ſoli, quia ſi ceciderit, non habet ſublevantem ſe.* Nec non in itinere cavete viatorum ſocietatem, prout res exiget, ingreſſuſque civitatum, & caſtellorum ne exterior oculus videat, unde interior cæcus fiat.

CAPUT LIII.

De fugientibus ab hac religione.

SI quis per diabolicam ſuggeſtionem ab hac religione corruerit, licet paſtori, ipſum reconciliari volentem, ad religionis unitatem cum digna ſatisfactione reducere: Veruntamen illud magnopere attendendum eſt, ut quidquid inobediens acquiſivit vel ædificavit, totum illud, quantumcumque ſit, ſicut res perditionis abjiciatur, & reprobetur, ne, ſi accipiatur, fratres adhuc imbecilles ſumant ſibi in exemplum, dicentes: quoniam huic ſic poſt lapſum contigit, faciamus & nos ſimiliter: Quod ne contingat, cavendum eſt.

CAPUT LIV.

De cura Clericorum, & Converſorum.

OPtimam partem, (c) quæ a Domino præcipue laudatur in Maria, Clericis ab omni cura temporalium liberis, ſolam injungimus, ut dicere poſſint veraciter: (*Pſ.* 15. 5.) *Dominus pars hæreditatis meæ.* Et item: (*Pſ.* 118. 57.) *Portio mea Dominus.* Et item: [*Act.* 6. 1.) *Non eſt æquum nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis.* Sicque divinis laudibus, & contemplationi ſolummodo intendentes, ſibi invicem, & aliis fratribus delicta ſua confitentibus, ſpiritualia miniſtrent. Et ne colloquio ſæcularium, aut ſollicitudine exteriorum, divinum Officium interrumpatur, & mens eorumdem ſatietatis internæ dulcedinis obliviſcatur, quod beatus Gregorius (d) ſibi contigiſſe conqueritur; ob hoc ſcilicet temporalem curam cellæ ſolis Converſis committimus. Quicumque in labore, & in ceteris agendis, aliis fratribus, Clericis videlicet, & Converſis, non dominatione, ſed caritate præcipiant, cuſtos omnium virtutum humilitas illæſa conſervetur. Quippe ipſe creator omnium, creaturis ſuis, Mariæ videlicet, & Joſeph fuit obediens, dicente Evangelio: (*Luc.* 2. 51.) *Et erat ſubditus illis.* Veruntamen omnibus, tam Clericis, quam Converſis expediret, ne deinceps, ſi fieri poſſet, ſæculum viderent, quandoquidem illud reliquerunt. Sed quia nequit fieri, ſaltem Clericos in requie divinæ dilectionis volumus retinere. Converſi vero, tam pro illis, quam pro ſemetipſis, exeant colloqui cum gente exteriori. Attamen quandoque egrediuntur Clerici, cum ibi ſunt neceſſarii. Magna tamen eſt ſapientia, magnaque miſericordia, dum in ſecreto Dei poſſunt quieſcere, ut ibi maneant ad communem omnium utilitatem. Nam ſi mens eorum occupaſcetur ad temporalia, proculdubio minus aliis providerent æterna. Quicumque vero foras egrediuntur, caveant, ne in colloquio ſæcularium delectentur; quo enim amplius ibi delectabuntur, eo majus incommodum patientur. Verum ſi obedientia permittat, magis deſiderent in ſecreto jugiter permanere, quam foras exire; nam ſi Deus intus non invenitur, foris abſque dubio minime reperietur.

(a) *Gregor. lib.* 24. *Mor. cap.* 6. Viva lectio eſt vita bonorum.

(b) *Ad hoc*, (Nec non, *uſque ad*, Ergo) *correxit Inn.* IV.

(c) *Iſtud Capitulum, quatenus loquitur de cura converſorum, ſublatum eſt a Joann.* 22.

(d) *Regiſtr. lib.* 1. *Ep.* 6. 7. *& ſeq indict.* 9.

tur. Nimirum ipſe Deus amicis ſuis ſæpius, & familiarius in ſecreto, quam in publico ſecreta ſua revelare conſuevit; Verbi gratia, Beatæ Mariæ in thalamo, Johanni Baptiſtæ in eremo, Petro, Jacobo, Johanni in monte, necnon eidem Johanni in exilio. Et ſic de ceteris intelligendum.

CAPUT LV.

De diſtributione victus, & veſtitus.

FRater, qui cellæ curam agit, prout res ſe habuerit, fratribus provida diſpenſatione victum, & veſtitum diſtribuat, illud quod in Actibus apoſtolorum legitur, attendens: (*Act.* 2. 24. & c. 4. 34.) *Et erant illis omnia communia, nec quiſquam egens erat inter illos, & dividebantur ſingulis, prout cuique opus erat.* Inter hæc nec ipſe diſpenſator, nec alius frater ſibi tantum aliquid ad edendum parari poſtulet, nec etiam omnibus communiter, niſi ſolus diſpenſator. Quod ſi quis petierit, omnino non exaudiatur, niſi forte ægrotet: ægrotanti enim, cum omni humilitate ſerviatur. Profecto qui dives erat in ſæculo, valde reprehenſibilis eſt, ſi in hac paupertatis religione aliud quam paupertatem poſtulet. Nonne cibis, & veſtibus delicatis ſatis abundavit? Cur ergo hujuſmodi amplius deſideraret? Præſertim qui pauper fuit in ſæculo, qua ratione divitias quæreret in eremo, quas habere non poterat in mundo? Ad quas enim delicias unuſquiſque huc acceſſit, niſi ut crucem portans, Chriſtum ſequeretur? Quid vero ſancti apoſtoli, quid ſancti patres in Ægypto, quorum veſtigia ſequi debemus, niſi vigiliis, jejuniis, orationibus & laboribus inſiſtere ex more poſtulabant? denique quos reditus, aut quæ patrimonia, ſe totum hoſtiam vivam Deo quiſque ſponte offerens, ſibi ad hæc paranda in mundo retinuit? prorſus nulla.

CAPUT LVI.

De cura infirmorum, ſenum, et debilium.

SI quis frater, urgente gravi infirmitate, conventum ſequi nequiverit, in domo infirmorum reponatur. Porro cellæ diſpenſator unum fratrem, vel plures, ſi neceſſe ſit, eligat, qui die, noctuque patienter ægroto ſerviant, & ſoli domum, ubi æger fuerit, ingrediantur. Ceteri vero fratres, ſive ibi manentes, ſive aliunde advenientes, non abſque licentia diſpenſatoris, infirmum viſitare præſumant. Nam cum aliquis frater qui diu in diſciplina religionis permanſit, &, cum adjutorio Dei, & paſtoris ſui, pro poſſe ſuo cavit a ſæculo, tandem incurrit ægritudinem, & finis ſuus jam appropinquat; tunc præcipue majori indiget cuſtodia, quando anima ipſius mercedem ſuam debet recipere: veluti curſores tunc penitus enituntur, cum prope locum ſunt, ubi curſus eorum fuerit conſummatus; ſi enim prius remanerent, fruſtra laboraſſent. Propter hoc expedit ægrotanti diſcipulo, ne quid de negotio ſæculi audiat, unde ſpiritus ſuus cogitet vanitatem: Quantoque cum paucioribus loquetur hominibus, minus eſt inde auditurus. Oportet autem eum ſemper confortari in Domino. Ipſe quoque, ſi ſapiens fuerit, dicet loquentibus ſecum: Sinite me in pace manere, & juvate me veſtris orationibus, ut cor meum aſſidue Deo poſſit adhærere. Quod ſi in cella, quibus indigebit, abunde non fuerint; potius eccleſiaſtica ornamenta ſervitio Dei deputata venundari præcipimus, quam eorum, quæ licenter poſtulaverit, inopiam patiatur infirmus. Nam ipſe templum eſt, in quo Deus habitat. Cumque pater, aut mater, vel quislibet ejus ſæcularis amicus ad eum ingredi non permitteretur; fratres debent ſummopere curam illius agere. Nullum etiam negotium religionis comparari valet ægroti ſervitio, niſi tantum divinum Officium.

Senibus quoque, ac debilibus, humiliter & ſollicito neceſſaria miniſtrantes: (*Galat.* 6. 2.) *Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti*: illud etiam Domini præceptum fideliter adimplentes: (*Matth.* 7. 12.) *Quæcumque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis* ſimiliter.

CAPUT LVII.

De temporibus jejunandi, horis reficiendi, & genere ciborum.

A Sancto Paſcha uſque ad Exaltationem Sanctæ Crucis, bis in die, primo videlicet poſt Sextam, & ſecundo poſt Veſperas refectionem vobis ſumere diſponimus; exceptis jejuniis in hujus temporis ſpatio conſtitutis. Verum ab Exaltatione Sanctæ Crucis uſque ad Paſcha vobis jejunare præcipimus, exceptis diebus Dominicis, & die Natalis Domini. Rurſus a prædicto feſto Veræ Crucis uſque ad initium Quadrageſimæ poſt Nonam; & exinde uſque ad Reſurrectionem Dominicam poſt Veſperas cibum ſumere vobis ſtatuimus. Item a feſtivitate Omnium Sanctorum uſque ad Nativitatem Dominicam, & a Septuageſima uſque ad Paſcha cibo quadrageſimali tantum vobis uti præcipimus. Ceteris vero temporibus, ovis, & caſeis quandoque veſci vobis permittimus, (*a*) eo quod omnes tam ſanos, quam ægrotos, a carne & ſanguine tam volucrum, quam quadrupedum vos ſemper abſtinere jubemus. (*b*) Verumtamen quia certos reditus non habetis, unde refectio quotidiana fratribus valeat præparari, nullus aliquid ad veſcendum certis horis ex debito poſtulare præſumat, ſed quæ, & quando ipſe Dominus, quem ſolum diſpenſatorem veſtrum conſtituimus, ſua pietate ſua vobis miniſtrabit, cum gratiarum actione ſuſcipite. Quod ſi vobis alimenta plerumque dare diſtulerit, nihilominus ei gratias agite, recolentes illud Apoſtoli: (*Eph.* 5. 20.) *Gratias agentes ſemper pro omnibus in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, Deo & Patri.*

CAPUT LVIII.

De Divinis Officiis.

DIvina quidem Officia ex certis, & ſanctis auctoritatibus collecta, quæ beatus Gregorius, & alii ſancti Doctores in ſancta diſpoſuerunt Eccleſia, celebrare dignum duximus. De quibus non eſt modo dicendum per ſingula, eo quod in libris noſtris de hujuſmodi plenius continetur.

CAPUT LIX.

De mutuo fratrum obſequio.

ASſidue omnes reminiſci debetis, cunctos ſubminiſtros veſtros cum ceteris mundanis exterius reliquiſſe. Ideoque oportet, ut alter alterum, ſervata Religionis fraternitate, honore invicem præveniat, (*Rom.* 12. 10.) & ut qui major eſt, fiat ſicut junior, & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator; unuſquiſque ex manſuetudine libenter omnibus deſerviat. Fratribus namque in obedientia poſitis, ſi poſſibile ſit, tamquam angelis eſt miniſtrandum; credibile eſt enim eos ſine dubio, ſi in hac perſeveraverint, fore ſalvandos, ſicque pares angelis futuros. Porro ſi cuilibet abſurdum, & inconveniens videatur, dici tamquam angelis, cum homines ſint, & utique peccatores; dicatur expreſſius, non ſolum tanquam angelis, ſed etiam quaſi Deo. In talibus namque per Prophetam ſe Deus habitare aſſerit dicens: (*Iſ.* 66. 1.) *Cœlum*, ideſt, anima juſti, *mihi ſedes eſt*. Et in evangelio: (*Matth.* 25. 40.) *Quod uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Et iterum in pſalmo: [*Pſal.* 81. 6.] *Ego dixi; Dii eſtis, & filii excelſi omnes.* Hoc autem non propter extollentiam vobis dicimus; ſed ut frater fratri humiliter, & ex dilectione famuletur, & obediat.

CAPUT LX.

De paſtoris electione.

CUm prior eligendus eſt, fratres ex ſingulis cellis bini conveniant in Grandimontem, quemadmodum ad conventum bini venire conſueverunt. In eiſdem vero locis remanentes, totius electioni conventus ſe pro certo concedere, ceteris abeuntibus, promittant. Adunato itaque conventu poſt invocationem nominis Domini, duodecim fideles, & religionis amatores, ſex videlicet Clerici, & ſex Converſi, ad eligendum priorem deſignentur. Qui poſtquam audierint ab omnibus, electionem ſuam a nullo fore contradicendam; ſeorſum inter ſe de ea pertractent. Talis itaque paſtor eligatur, qui antea fidelis hujus Religionis diſcipulus extiterit, ut alios ex ſeipſo conſiderans, prout opus fuerit, ſciat unicuique utilia providere. Si vero inter ipſos duodecim, aliqui in electione diſſenſerint, majori parti concedendum eſt, quæ ſcilicet fidelior, ſaniorque intelligitur, nihil ibi niſi communem utilitatem conſiderans, illis diſſentientibus a concilio, & etiam extra conventum, ut totum ſine eis fiat, ejectis. Et ipſo tamen

(*a*) *Innoc.* IV. *addidit*: exceptis omnino debilibus & ægrotis.

(*b*) *Innoc.* IV. *ſuſtulit ab hoc verbo* (verumtamen) *uſque ad* (nullus aliquid.)

Digitized by Google

men conventu totidem concilio adjiciantur, quot ejecti fuerunt, & de eiſdem, ſive Clericis, ſive Converſis; ut in duodecim ſemper electio conſiſtat.

CAPUT LXI.

Quod nullus exterior eligatur in Priorem.

NEminem, qui ſit extra Religionem veſtram, quocumque ſenſu, vel ſanctitate polleat, in priorem vobis eligere præſumatis. Ab hac namque vita diſſideret, voſque ad aliud everteret. Unum autem de veſtro conventu confidenter eligite. Quippe hoc ipſum beatus præcipit Gregorius, dicens: (*Greg. Regiſtr. lib. 7. Epiſt. 18. Indictione 1.*) *Defuncto paſtore cujuſquam Congregationis non extraneus eligatur, niſi de eadem Congregatione, quem ſibi propria voluntate concors fratrum ſocietas elegerit.* Porro, ſi Deus vobiſcum fuerit, ipſe vobis conſulet. Quod ſi ab ipſo receſſeritis, numquam bonum paſtorem reperietis. Si vero omnes mali eſſetis, cujus eſſet paſtor alter, qui ſuccederet, ſi nullum inter vos bonum inveniret? Quemcumque paſtorem habeatis, ſapiens erit, ſi tamen ab hac vita non declinet. Si vero (quod abſit) ab ea receſſerit; ipſe procul dubio anathema erit, & quicumque ei conſenſerit. Iterum vobis præcipimus, ut paſtor veſter, (e) numquam abbas, ſed tantum prior nominetur. Quinetiam quemlibet exteriorem veſtri paſtoris electioni nullatenus intereſſe permittatis.

CAPUT LXII.

De Paſtoris ſtabilitate.

RUrſus paſtor veſter omnino caveat, ut clauſuram Grandimontis numquam, niſi neceſſitate inevitabili coactus, egrediatur. Sciat autem firmiter, quamdiu catena Chriſti religatus per ſæculum ire noluerit, quod nullus ex diſcipulis ſuis audebit ei inobediens eſſe, nec in qualibet cella ſua contra præceptum ſuum manere, nam ipſe Dominus, cujus amore paſtor vinctus fuerit, diſcipulos etiam vinctos tenebit. Si forte (quod abſit) per ſæculum abire cœperit, valde pertimeſcimus, quod omnes vos eum pariter ſequentes, & præcepta ſua contemnentes, inobedientiam incurretis: ipſe vero honorem deinceps non recuperabit, quem coram Deo, & hominibus habebat die, qua clauſtrum ſuum egrediens contra votum ſuum per ſæculum ire præſumſit. Hinc de ſeipſo, & ceteris eccleſiæ paſtoribus Beatus ait Gregorius: (*Paſtor. par. 2. c. 7.*) *Nos ſumus, fratres cariſſimi, nos ſumus lapides ſanctuarii, qui apparere ſemper debemus in ſecreto Dei, quos numquam neceſſe eſt foris conſpici.*

CAPUT LXIII.

Quomodo prior erga ſuos cognatos ſe habeat.

ITem, quia carnalis cognatorum affectus, pluroſque religioſos ab amore divino plurimum revocare, & bona eccleſiarum valde ſolet diſſipare; hujus religionis prior omnino caveat, ne propriis cognatis, excepto hoſpitalitatis beneficio, & quolibet parvi pretii munuſculo, aliquid largiatur.

CAPUT LXIV.

Quod relicta non recuperentur.

PRopoſitum, & præceptum noſtræ religionis eſt, ut eccleſias, & res ad eas pertinentes, & quoslibet honores, qui ſunt extra religionem noſtram, necnon (b) terras, beſtias, decimas, certos reditus, fora, nundinas, viſitationem cognatorum, cauſas, ſive judicia, tam pro noſtris, quam pro alienis, quæſtum etiam, quamdiu una die quoquomodo vivere poterimus, & cetera, quæ amore Dei reliquimus, numquam recuperemus, ſed potius in eremo tamquam mortui, & abjecti a mundo, uſque in finem perſeveremus.

CAPUT LXV.

De perſeverantia in ſupradictis.

VOs itaque, fratres cariſſimi, in prædictis conſtanter perſeverate. Quod ſi paſtor veſter ab hac via veritatis vos ad aliud evertere conabitur, nec veſtris conſiliis ullomodo acquieverit, hæc inſtituta deſerens, ex auctoritate Dei vobis confidenter præcipimus, quatenus ipſum, ſicut apoſtatam potius a veſtra ſocietate penitus ejiciatis, quam propter eum ab hac via declinetis. Hinc ipſe Dominus in evangelio præcipit, dicens: [*Matth. 18. 9.*] *Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te.* Quiſquis igitur in hac vita ſanctitatis, uſque in finem fideliter perſeveraverit, proculdubio ſalvus erit. Amen.

Explicit Regula venerabilis viri Stephani Muretenſis heremitæ ſanctiſſimi, primi patris Ordinis Grandimontenſis, ab eodem, & ab omnibus ſucceſſoribus uſque in hodiernum diem, Deo annuente, confirmata.

Hæc ſunt inſtituta venerabilis viri Stephani Muretenſis, primi patris noſtræ religionis, ac ceterorum paſtorum ibi ſuccedentium in capitulo ſuis diſcipulis ſuis ab eiſdem injuncta, cum ceteris vitæ noſtræ mandatis, feceruntque ea ſcribi, ut frequenter a fratribus commemorentur, ac opere teneantur, de quibus tanto magis cavendum eſt, prætermittantur, quanto ad tenendum leviora videntur.

Continuatio Bullæ Confirmationis.
Clementis Papæ Tertii.

U*T autem prædicta Regula perpetuis temporibus illibata conſiſtat, ipſam, prout ab eodem Urbano prædeceſſore noſtro, ut ſuperius diximus, correcta eſt, auctoritate Apoſtolica confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus: ſtatuentes, ut nulli omnino hominum omnium liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei, & BB. Apoſtolorum ejus Petri, & Pauli ſe noverit incurſurum. Datum Laterani V. Calend. Jul. Pontificatus noſtri anno primo, anno Domini* 1188.

NOTATIO.

SCiendum eſt, quod ipſa Regula a Sancto Stephano Confeſſore dicti Ordinis inſtitutore tradita, a multis Summis Pontificibus viſa, approbata, mutata, & modificata fuit, ut apparet in his, quæ ſubſequuntur:

Adrianus IV. approbavit eam an. 1156.

Alexander III. approbavit anno 1174.

Lucius III. anno 1182.

Urbanus III. approbavit, & aliquid in ea addidit anno 1186.

Clemens III. illam vidit, & integram approbavit anno 1188.

Cœleſtinus III. eam vidit, & primus in illa aliquid mutavit anno 1191.

Innocentius III. aliquid mutavit, modificavit anno 1202.

Honorius III. aliquid modificavit anno 1218.

Gregorius IX. aliquid modificavit anno 1234.

Sed inter ceteros Innocentius IV., qui in Concilio Lugdunenſi anno 1245. totam Regulam legit, atque in pluribus modificavit.

Clemens V. aliquid addidit, & mutavit Avenioni circa annum Domini 1309.

Et etiam Joannes XXII., qui Avenioni anno 1317. ſtatuit inter cetera, Regulam prædictam modificando, ut Monaſterium Grandimontis, quod ipſius Ordinis caput eſſe dignoſcitur, gubernari jam ſolitum per Priorem, ex nunc in antea gubernaretur perpetuis futuris temporibus per Abbatem, & formam electionis Reverendiſſimi Generalis immutavit.

Qualiter Fratres hujus Ordinis de vita ſua inquirentibus reſpondeant.

MUltis modis Beatus Stephanus diſcipulos ſuos inſtruebat, qualiter ſe de vita ſua inquirentibus reſponderent; hoc eis dicens: Fratres, ne miremini, ſi nonnulli a vita veſtra, moribuſque diſſentiunt: quandoquidem ab eo, quod illi tenent, diſſidetis, & non vultis eos ſequi in hoc, quod faciunt. Quid igitur vos de illis admiraremini? a ceteris vero religioſis minime requiritur, quam Regulam teneant: nam veſtimentum indicat de quibuſdam. Iſti ſunt in Regula Sancti Auguſtini; ab his tenetur Ordo Sancti Benedicti. Itaque Fratres a multis vobis dicetur: novitas eſt hoc, quod a vobis tenetur: nec eſt Ordo, nec Regula Doctorum Sanctæ Eccleſiæ. Sed quamvis ille, qui

(e) *Hoc mutatum fuit per Joannem XXII.*

(b) (Terras) *& reliqua ſunt ſublata per Inn.* IV. præter Viſitationem cognatorum, cauſas ſive judicia pro alienis, quæſtum quamdiu una die quoquomodo vivere poterimus, & cætera, quæ amore Dei reliquimus.

vobis hoc dixerit, habeat indumente, ſignumque religionia, dicu vobis firmiter, quod vitam ſuam ebnegavit, ignorans, quid ſit Ordo, vel Regula, cui vos hoc modo reſpondete. Quandoquidem vitam noſtram, ac mores reprehenditis, oſtendite nobis, in quo, & libenter emendabimus, ſi auctoritate Evangelica hoc indicare poteritis. Deinde Fratres, ſi confeſtim ille vobis non reſpondeat, incipite ei mentionem facere veſtrarum inſtitutionum, hoc modo.

1. Numquid paſtor noſter propter hoc excedit Ordinem, vel Regulam, quia permanendo in Clauſtro ſuo curam gerit, cum adjutorio divinæ gratiæ, animarum diſcipulorum ſuorum a Deo ſibi commiſſarum?

2. Ejicit nos ideo paſtor noſter eb Ordine, vel Regula, quia conſervat inter nos unitatem omnium rerum cum Dei adjutorio, nulli permittens habere proprium, niſi tantum amandi, & cæteris ſerviendi?

3. Intimate nobis vos, qui mores noſtros reprehenditis ſi paſtor noſter ab Ordine, vel Regule nos expellit, quoniam ad cognatorum noſtrorum domos, quas reliquimus, nos minime redire permittit, nec vult, ut eis ad nos venientibus paupertatem noſtram indicemus?

4. Excludit nos præterea paſtor noſter eb Ordine, vel Regula, quia in Caſtella, & Civitates nos intrare non permittit, niſi iter a nobis exigeret, aliunde tranſire nequeuntibus?

5. Iterum, ejicit nos paſtor noſter ab Ordine, vel Regule: nolens nos eſſe negotiatores, neque mercatores?

6. Item expellit nos paſtor noſter ab Ordine, vel Regula, quoniam Eccleſias, & res ad ipſas pertinentes nos eccipere non permittit?

7. Rurſus paſtor noſter ideo tranſgreditur Ordinem, vel Regulam, quia feminas in ſua Religione non recipit, nec eas, vel in cellis jacere, nec eum fratribus permittit laborare?

8. Tandem expellit nos paſtor noſter ab Ordine, vel Regula, quia nullum ſæculare negotium, quod reliquimus, nobis concedit recuperare, præcipiens nobis in eremo tamquam mortuos, & abjectos a mundo permanere?

Fratres hujuſmodi verbe vitam veſtram reprehendentibus reſpondere poteſtis. Qui vero vobis oſtenderet, qualiter e negotio ſæculari emplius elongaremini, de hoc ſibi libenter crederetis, quicumque eſſet ſive de intus, ſive de foris. Sed de augmentatione mundana illi numquam credetis, quocumque ſenſu polleat. Si enim Dei filius in terram adveniens meliorem viam ad aſcendendum in cœlum paupertate ſciret, illam eligeret, ac per eam incederet. Paupertatem ergo diligite, quandoquidem eam JESUS CHRISTUS, ut meliorem elegit. Sed non intelligatis, ut ego me, vel vos commendem in hoc, quod vobis locutus ſum. Deus enim ſolummodo novit, quales nos ſumus. In vita quin ſancta ſit, nulla ſit ambiguitas; ſi a quolibet vituperetur, e vobis exaltetur, ſi quis vos laudat, humiliate vos; ſic enim ſanctus Paulus Apoſtolus faciebat. Sciatis autem firmiter aliam non eſſe Regulam, niſi divina præcepta. A quocumque tenentur, Religioſus eſt. Quiſquis ab illis diſcedit, extra omnem Ordinem, vel Regulam exulat. Quidquid enim ſine Deo fit, nihil eſt.

Quid dicatur, & oſtendatur Novitio, hanc Religionem intranti.

SIcut JESUS CHRISTUS ait in Evangelio: (*Matth. 16. 24. & Luc. 9. 23.*) *Qui vult venire poſt me, tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Similiter paſtor noſter eis dicebat, quos in diſciplina ſue recipiebat. Cum eliquis cauſa veniendi ad eum caritatem ab eo poſtularet, antequam ei tribueret, hoc modo reſpondebat: Frater quomodo poteris onus ſuſtinere, quod tibi vis imponere; aſpice crucem, multum eſt difficile ibi manere: ſi huc adveneris, in ea configeris, & amittens dominationem, quam habes in temetipſo, in oculis, & in ore, ac in ceteris membris. Manducandi, jejunandi, dormiendi, ac vigilandi tuam relinquea voluntatem, multarumque aliarum rerum: Et hoc quod in ſæculo diligis, continget tibi odio habere. Exinde non reverteris ad domum cognatorum tuorum, & ſi ipſi ad te venerint, nequaquam eis paupertatem tuam oſtendes. Poterisne, Frates, foſſor eſſe, ligna, & fimum portare, cunctiſque fratribus ſervire? Hoc totum eſſet facile, ſed ceptus tali carcere manebis, ubi non eſt foramen, per quod ad ſæculum revertaris, niſi tu ipſe feceris: & ego tui curam non agam, nec teipſum agere ſinam; a ſæculo quippe meos abſcidi pedes, & ſi propter me non redeo, propter te non redibo. Adhuc aliud ſuperfuerit: forſitan mitterem te in eliquod nemus, & annonam, quam laborando manibus cum ligneo ligone acquiſieris, ego acciperem, & eis qui me hic cuſtodiunt, tribuerem. Aliud vero reſtat horribilius; centupliciter melius eſt tibi damnari in ſæculo, quam hic. Qui enim ab altiori cadit, amplius læditur. Et ſi hinc in infernum caderes, omnibus eius perditis inferios eſſes: tu vero pergere potes ad quodlibet Monaſterium, ubi magna invenies ædificia, ciboſque delicatos ſuis temporibus conſtitutos; illic beſtias repeties terrarumque latitudinem: hic tantum crucem, & paupertatem. Talibus verbis vir bonus experiebatur, ſi ille firmum relinquendi ſæculum cor haberet. Simoniacum enim eum æſtimaret, ſi cujuslibet rei terrenæ promiſſione in Religionem veniret, ſimiliter etiam poſtquam advenerat, ſi quid ex conſuetudine poſtularet. Tandem eo reſpondente: propter hoc totum ſuſtinendum huc venire deſidero, nec creſcendi cauſa ſed minuendi: paſtor eum inter alios recipiebat.

(*a*) *Utpote Exemptionis S. Candidi Senioris apud Rothomagum.*

ANTIPHONA.

O Conſolator pauperum, Stephane, tuis precibus auge virtutum numerum in nobis te precantibus, & ereptos nos mortis caſibus gaudere fac cœlorum ſedibus, ubi regnas cum ſanctis omnibus.

℣. Juſtum deduxit Dominus per vias rectas,

℟. Et oſtendit illi regnum Dei.

OREMUS.

OMnipotens ſempiterne Deus, qui nos ſancti Confeſſoris tui Stephani confeſſione gloriosa circumdas & protegis: da nobis, quæſumus, ex ejus imitatione proficere, & interceſſione gaudere. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

INDEX DOMORUM
GRANDIMONTENSIS
ORDINIS.

DOmus omnes Conventuales ſunt numero Quadraginta ſub tutela, ac titulo Beatiſſime Virginis Dei Genitricis Mariæ, nempe Abbatia Grandimontis Lemovicenſis diœceſis, Caput Ordinis: In qua ſunt ſexaginta fratres præter Converſos. Habet annexas domos de Sarra, de Hiſpania, de Eſcluſa, de Mureto de Trezens, de Roſſeto, de Stucto Cornu, de Erondellis, de Boſco-Viridi, de Foreſta, de Monte-Uſſo, Lemovicenſis diœceſis, & de Garde, Xantonenſis diœceſis. In regnis quoque Navarræ, & Angliæ, domos de Sancto Martiale, de Tudela, & de Stella, Toraſonenſis diœceſis, de Albis-Burris, Herefordienſis diœceſis, de Æſeadala, Eboracenſis diœceſis, & de Creſſoala, Menevenſis diœceſis.

Prioratus Conventualis de Rothomago, Lexovienſis diœceſis, (*a*) in quo ſunt quatuordecim Fratres. Habet annexam domum de Alba-Via, Ebroicenſis diœceſis.

Prioratus Conventualis de Eſpeſſia, Cabilonenſis diœceſis, in quo ſunt ſexdecim Fratres. Habet annexas domos de Fahera, Biſontinenſis diœceſis, & de Brolio, Eduenſis diœceſis.

Prioratus Conventualis de Fagia, Nivernenſis diœceſis, in quo ſunt octodecim Fratres. Habet annexas domos de Columbe, ejuſdem Nivernenſis, & de Fonte-neto, Altiſſiodorenſis, & de Fonte-Gadonis, Bituricenſis diœceſis.

Prioratus Conventualis de ſancto Mauritio, Senonenſis diœceſis: in quo ſunt ſexdecim Fratres. Habet annexas domos de Charnes, Bituricenſis diœceſis, & de Charbonerîis, Eduenſis diœceſis.

Prioratus Conventualis de Dimone, (*b*) Senonenſis diœceſis, in quo ſunt ſexdecim Fratres. Habet domos annexas de Trahis, ejuſdem Senonenſis diœc., & de Liniaco, Lingonenſis diœceſis.

Prioratus Conventualis de Caſtro-Novo, Bituricenſis diœceſis, in quo ſunt octodecim Fratres. Habet annexas domos de Cailaneriis, & de Podio Tilloſo, & de Fonte-Albo, ejuſdem Bituricenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Villeriis Turonenſis diœceſis, in quo ſunt ſexdecim Fratres. Habet annexas domos de Sanſeta, & de Molinia, Bituricenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Boſco-Raherii, Turonenſis diœceſis,

(*b*) *Nunc de Inſurcatura.*

ceſis, in quo ſint octodecim Fratres. Habet annexas domos de Monte Auſſano, & de Claro-Folio, ejuſdem Turonenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Pomerio-Aeri, Turonenſis diœceſis, in quo ſint quindecim Fratres. Habet domos annexas de Fonte Moro, & de Boſcheto, Pictavenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Haya, Andegavenſis diœceſis, in quo ſint quatuordecim Fratres. Habet domum annexam de Credone, ejuſdem Andegavenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Monte Guidonis, Cœnomanenſis diœceſis, in quo ſint quatuordecim Fratres. Habet domum annexam de Primanderia, Andegavenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Monnez, Andegavenſis diœceſis, in quo ſint quatuordecim Fratres. Habet domum annexam de Brolio-Bellay, ejuſdem Andegavenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Berſayo, Cœnomanenſis diœceſis, in quo ſint quatuordecim Fratres. Habet annexam domum de Hubanderia, ejuſdem Cœnomanenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Quercu-Galonis, Sagienſis diœceſis, in quo ſint ſexdecim Fratres. Habet domos annexas de Bella Fago, ac de Altone, Carnotenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Bello Monte, Ebroicenſis diœceſis, in quo ſint quatuordecim Fratres. Habet domum annexam de Beilena, Sagienſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Bolonia, Carnotenſis diœceſis, in quo ſint ſexdecim Fratres. Habet domos annexas de Cleriaco, & de Mariniaco, Aurelianenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Loya, Carnotenſis diœceſis, in quo ſint octodecim Fratres. Habet domos annexas de Boſco Sancti Martini, & de Molinellis, ejuſdem Carnotenſis diœceſis, ac de Coudra, Aurelianenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Meynello, Pariſienſis diœceſis, in quo ſint ſexdecim Fratres. Habet domos annexas de Belvaco, Belvacenſis diœceſis, ac de Fontana, Rothomagenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Vincenis, Pariſienſis diœceſis, in quo ſint ſexdecim Fratres. Habet domos annexas de Bona-Domo, Sueſſionenſis diœceſis, & de Alneto, Senonenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Rerayo, Meldenſis diœceſis, in quo ſint ſexdecim Fratres. Habet domos annexas de Vayſſino, & de Saviniaco, Sueſſionenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Machereto Trecenſis diœceſis, (a) in quo ſint octodecim Fratres. Habet annexas domos de Arvico, ejuſdem Trecenſis diœceſis, de Maſtone, Catalaunenſis diœceſis, & de Caſtro Villano, Lingonenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Podio Caprarii, Pictavenſis diœceſis, in quo ſint octodecim Fratres. Habet domos annexas de Entreſis, ac de Eſpandio, ejuſdem Pictavenſis diœceſis, & de Alta-Ripa, Turonenſis diœceſis.

Prioratus Convent., de Vallolia, Pictavenſis diœceſis, in quo ſint octodecim Fratres. Habet domos annexas de Troſſeja, ac de Boſco-Pulverelli, ejuſdem Pictavenſis diœceſis, & de Lobercio, Lemovicenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Quarra, Pictavenſis diœceſis, in quo ſint octodecim Fratres. Habet domos annexas de Fonte Cioſo, de Anterna, ac de Fonte-Adæ, ejuſdem Pictavenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Boſco-Alone, Pictavenſis diœceſis, in quo ſint ſexdecim Fratres. Habet domos annexas de Chaſſeyo, & de Bona-Radice, Malleacenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Bandolia, Maleacenſis diœceſis, in quo ſint ſexdecim Fratres. Habet domos annexas de Orbilleriо, & de Rupe-Cerveria, Lucionenſis diœceſis, ac de Diva, Pictavenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Sarmazia, Xantonenſis diœceſis, in quo ſint ſexdecim Fratres. Habet domos annexas de Lancea, ejuſdem Xantonenſis diœceſis, ac de Barba-Torta, Lucionenſis diœceſis.

Prioratus Conventualis de Jarrico, Xantonenſis diœceſis, in quo ſint ſexdecim Fratres. Habet domos annexas de Brolio, ac de Urſia, prædictæ Xantonenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Revello, Engoliſmenſis diœceſis, in quo ſint viginti Fratres. Habet domos annexas de Ranleto, ac de Bello-Saltu, Petragoricenſis diœceſis, & de Gandalrico, Xantonenſis diœceſis, & de Boſco Jejuno, Lemovicenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Fagia Jumiliaci, Petragoricenſis diœceſis, in quo ſint viginti duo Fratres. Habet domos annexas de Boiſſeto, ac de Bella-Sylva, ejuſdem Petragoric. diœceſis, de Plania, & de Charnaco, ac de Podio-Gilberti, Lemovicenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Francorio, Caturcenſis diœceſis, in quo ſint viginti duo Fratres. Habet domos annexas de Cauteco; de Deganbalez, ac de Boſco Minori, ejuſdem Caturcenſis diœceſis, & de Vayſſetis, Sarlatenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Defenſo, Agennenſis diœceſis, in quo ſint ſexdecim Fratres. Habet annexas domos de Ribayrola, ejuſdem Agennenſis diœceſis, ac de Sancta-Roſa, Lectorenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Garrigia, Agennenſis diœceſis, in quo ſint viginti duo Fratres. Habet annexas domos de Mariniaco, ejuſdem Agenoenſis, diœceſis, de Luco, de Barbuo, & de Landa, Burdigalenſis diœceſis, ac de Bieda, Petragoricenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Pinello, Toloſanæ diœceſis, in quo ſint quatuordecim Fratres. Habet annexam domum de Loco Dei, Montis-Albanenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Monte-Herbedonis, Magalonenſis diœceſis, in quo ſint ſeptemdecim Fratres. Habet domos annexas de Salvatico, Ruthenenſis diœceſis, de Petroſo, Caturcenſis, ac de Montibus-Enniciis, Avenionenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Viaya, Anicienſis diœceſis, in quo ſint octodecim Fratres. Habet domos annexas de Bello-Joco, Lugdunenſis diœceſis, de Garcia, ac de Blandona, Eduenſis diœceſis, ac de Pruniolo, Claromontanæ diœceſis.

Prioratus Convent. de Chavano, Claromontanæ diœceſis, in quo ſint octodecim Fratres. Habet domos annexas de Faeto, ejuſdem Claromont. diœceſis, de Groſſo-Boſco Bituricenſis diœceſis, & de Javaco, Lemovicenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Sancto-Michaele, Lodevenſis diœceſis, in quo ſint quatuordecim Fratres. Habet domum annexam de Combaromal, Ruthenenſis diœceſis.

Prioratus Convent. de Caſtaneto, Lemovicenſis diœceſis, (b) in quo ſint octodecim Fratres. Habet domos annexas de Porrenis, de Cluſellis, de Majori-Garcia, & de Salmurio, ejuſdem Lemovicenſis diœceſis.

Prædictorum omnium Fratrum numerus eſt ſeptingentorum duodecim ex Bulla Joannis XXII. Antea erat octingentorum octoginta ſex.

Finis Indicis Domorum.

GENERALES

ORDINIS GRANDIMONTENSIS,

Tam ſub titulo Priorum, quam Abbatum, ſunt numero quadraginta tres, ab anno 1076. quo Ordo incepit, uſque ad præſentem annum 1671., & ſedera cœperunt Priores nempe.

I.	SANCTUS STEPHANUS dicti Ordinis Grandimontis Inſtitutor anno a Chriſto nato,	1076
II.	Petrus Lemovicanus,	1124.
III.	Petrus II. de S. Chriſtophoro,	1137.
IV.	Stephanus II. de Liciaco,	1139.
V.	Petrus III. Petrus Bernardus,	1163.
VI.	Guillelmus de Trahingnaco, ſeu de Axia,	1170.
VII.	Gerardus Itherius,	1188.
VIII.	Ademarus de Friaco,	1198.
IX.	Caturcinus,	1216.
X.	Elias Arnardi,	1228.
XI.	Joannes de Aquila,	1239.
XII.	Ademarus II. de la Vernha,	1242.
XIII.	Guillelmus II. Dongres,	1245.
XIV.	Itherius Merulі,	1248.
XV.	Guido Archerii,	1260.
XVI.	Fulcherius Grimoardi,	1269.
XVII.	Petrus IV. de Cauſſaco,	1281.
XVIII.	Bernardus de Gandalmar,	1291.
XIX.	Guido II. Fulcheri,	1291.
XX.	Guillelmus III. de Prato-Maurelli, 1306.	
XXI.	Jordanus de Rapiſtano,	1313.

Et hic fuit ultimus Prior.

(a) *Erectus in Abbatiam ann. Domini 1650.*

(b) *Nunc ibi ſunt Moniales.*

A B-

ABBATES GENERALES

Sedere cœperunt anno Chriſti 1317.

XXII.	Guillelmus IV. Pelliceriuſ, dicto anno *& primus Abbas.*	1317.
XXIII.	Petrus V. de Alberto, anno	1336.
XXIV.	Johannes II. Chabriti,	1347.
XXV.	Ademarus II. Erepi, vel Criſpi, anno	1355.
XXVI.	Aymericus Fabri,	1378.
XXVII.	Ramnulpus, dictus Ichier a quibuſdam, anno	1385.
XXVIII.	Petrus VI. Rodondelli,	1388.
XXIX.	Guillelmus V. de Fumello,	1437.
XXX.	Carolus Borbonius, Cardinalis, anno	1471.
XXXI.	Antonius Allemandi Epiſc. Caturcenſis,	1477.
XXXII.	Guillelmus Briçonnet, Cardinalis, anno	1496.
XXXIII.	Sigiſmundus de Gonzaga, Cardin., anno	1507.
XXXIV.	Carolus de Finali, Cardinalis, anno	1513.
XXXV.	Nicolaus de Fliſco, Cardinalis anno	1515.
XXXVI.	Sigiſmundus de Gonzaga, Cardinalis, anno	1519.
XXXVII.	Franciſcus de Nova Villa, *Hi octo fuere Commendatores.*	1525.
XXXVIII.	Franciſcus II. de Nova Villa,	1561.
XXXIX.	Franciſcus III. Marrandus,	1596.
XL.	Rigaldus de la Vaur,	1603.
XLI.	Franciſcus IV. de Tautal,	1631.
XLII.	Georgius Barny,	1635.
XLIII.	Antonius II. de Chavaroche,	1654.

ADRIA-

Digitized by Google

ADRIANI PAPÆ IV.

EPISTOLA AD STEPHANUM DE LICIACO PRIOREM GRANDIMONTENSEM,

Anno 1150. *ex Manuſcripto Grandimontenſi*.

Religie Grandimontenſis ab eo commendatur, & approbatur, hæcque cenſenda eſt prima confirmatio Ordinis Grandimontenſis.

ADRIANUS Epiſcopus ſervns ſervorum Dei dilectis filiis STEPHANO DE LICIACO Priori Grandimontis. Salutem & apoſtolicam benediſtioocm.

Venerabiles fratres noſtri Lemovicenſis, & Caturcenſis Epiſcopi, ad Sedem apoſtolicam venientes, religionem, & converſationem veſtram multis laudum præconiis extulerunt, & magnam inde cordi noſtro lætitiam, magnumque gandinm contulerunt. Nos vero, id quod prædictis fratribus noſtris referentibus, de vobis gratum omnibus modis, & acceptum habentes: pium, & laudabile propoſitum veſtrum, & ſanctæ religionis fervorem, qui longe lateque diffunditur, & de vobis famoſe ſatis, & publice prædicatur, plurimum in Domino commendamus. Verum quoniam, non qui incipit, ſed qui perſeverat in finem, virtutis præminm obtinebit, & quia bonum principium optimus ſemper debet exitus comitari: dilectionem veſtram per apoſtolica ſcripta rogamus, monemus, & exhortamur attentius, nt in bono opere quod cœpiſtis, præeunre Divina gratia, inviolabiliter perſiſtatis, & nihil ſit, quod conſtantes, & viriles animos veſtros a conditoris obſequio debeat aliquatenns retardare, ſed pro laudabili converſatione viræ, & ſacræ religionis ardore, illud Divinæ ſcripturæ teſtimonium vobis poſſit non immerito adaptari, quo dicitur: laudabilis populus, cui Dominus benedixit dicens, *populus manuum mearum tu es, hereditas mea Iſrael*. Confortamini ergo in Domino, & in potentia virtutis ejus, ſtate fratres in fide, abjiciatis opera tenebrarum, & induamini arma lucis, atque omnes antiqui hoſtis inſidias divino comitante præſidio ſuperate, calcate vitia, inhærete virtutibus, invicem diligentes, invicem ſupportaores, & mutuam in vobis metipſis caritatem contiuuam habentes, ita quod in nullo juxta Apoſtolum præſumatis, niſi tantum in Domino, & de Domino gloriari, ſicut ſcriptum eſt, *qui gloriatur in Domino glorietur: non enim ille, qui ſeipſum commendat, ille probatus, ſed quem Deus commendat*.

Nos autem, qui ex injuncto nobis officio univerſalis exempli fidelibus, & præſertim religioſis exiſtimus debitores, vobis paterno providebimus caritatis affectu, & in oportunitatibus veſtris, & eccleſiæ veſtræ abſque intermiſſione curabimus auctore Domino ſubvenire. Rogamus præterea caritatem veſtram, quod ſupernæ majeſtatis clementiam pro nobis aſſiduis precibns exoretis, ut per ſuam ingentem bonitatem eccleſiæ ſuæ ſanctæ nobis taliter præeſſe concedat, quod ad noſtram, & fidelium populorum ſalutem debeat, atque in illo futuro examine divina voce mereamur audire: *Euge ſerve bone, & fidelis, intra in gaudium Domini tui*.

Datum Lateranis VIII. Calen. April. Pontificatus noſtri anno II., anno Domini noſtri, MCLVI.

BULLA ALEXANDRI PAPÆ III. AD GUILLELMUM PRIOREM GRANDIMONTENSEM,

Anno 1169. ex Manuſcripto Grandimontenſi.

Laborem in obſervanda regula loco pœnitentiæ, injungit, & confirmat inſtitutionem additam regulæ pro caſtigatione exceſſuum.

ALEXANDER Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis GUILLELMO priori, & fratribus Grandimontis. Salutem, & apoſtolicam benedictionem.

Quanto amplius tenemur religionis profectui congaudere, tanto libentius debemus, quæ ad regulæ veſtræ obſervantiam pertinent, juxta deſiderium noſtrum, quod ſaluti proficit, effectui mancipare. Hac itaque ratione inducti omnibus regulam veſtram ſervantibus, ſicut in ordine veſtro habetur, laborem loco pœnitentiæ, & in peccatorum ſuorum remiſſionem injungimus, quem in ipſa obſervantia patiuntur, inſtitutionem quoque, quam ad caſtigationem veſtram, poſt confirmationem felicis recordationis Adriani Papæ, prædeceſſoris noſtri, regulæ veſtræ ſalubriter addidiſtis, authoritate apoſtolica confirmamus, & futuris decernimus temporibus valituram.

Nulli ergo omnino hominum liceat &c.

Datum Tuſculani VIII, idus Martii.

Reformatio Ordinis Grandimontis ab Honorio tertio Papa.

HONORIUS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilecto filio... priori Grandimontis, ejuſque fratribus, tam præſentibus, quam futuris regularem vitam profeſſis in perpetuum; Ad ſopiendam materiam jurgiorum, quæ veſtræ religionis quietem longo jam tempore turbaverunt, plures tam a nobis, quam a felicis recordationis Urbano, Clemente, Celeſtino, Innocentio, & aliis prædeceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus indulgentiæ, ac privilegia emanarunt, quorum multitudinem ad compendium duximus redigendum, ſingula eorum capitula præſentibus complectendo, quibuſdam exceptis per abjectionem, ut videtur, obtentis, quæ vel regulæ veſtræ contraria, vel inter ſe diſſona videbantur, ac aliis de novo adjectis, prout paci, & tranquillitati veſtræ vidimus expedire.

I.

De plena in temporalibus, & ſpiritualibus prioris poteſtate, & de obedientia ſibi a ſuis ſubditis debita abſolute.

IN primis ergo ſtatuimus, ut prior, qui pro tempore fuerit, plenam in ſpiritualibus, & temporalibus habeat poteſtatem, & omnes clerici, & converſi tam capitis, quam membrorum ei obediant abſolute: idemque ſpiritualia cum clericis, temporalia cum converſis diſponet. Verumtamen in ordinatione ſpiritualium, & temporalium licebit ei clericos, & converſos, quos voluerit, & magis idoneos viderit, advocare, & habere conſilium eorumdem.

II.

IPſe quoque prior cuilibet cellæ ordinis unum præficiat Sacerdotem, quem ad hoc idoneum viderit, penes quem de ipſius prioris mandato cura ſpiritualium tam circa clericos, quam laicos omnino reſideat, & omnes eidem reverenter obedientes intendent; idemque Sacerdos corrigendi tam clericorum, quam laicorum exceſſus plenam habeat poteſtatem, ita tamen, quod nec curioſum e cura temporali deponere, nec aliquem ab ordine poterit removere, ſed ſoli priori ſervetur.

III.

De contumacia fratris cujuſcumque a correctore puniendi.

QUicumque autem, ſive clericus, ſive laicus, ſive etiam curioſus, ejus correctionem accipere recuſaverit, tribus diebus continuis ad terram comedat groſſiori pane, & aqua, uno quoque pulmento tantum contentus; & ſi perſeveraverit, ad priorem mittatur ejus arbitrio puniendus.

IV.

De Capitulo tenendo, & delictorum correctione, & verbi Dei propoſitione.

POrro ipſe corrector ſemper diebus Dominicis, & feſtis poſt Primam, profeſtis vero diebus poſt Tertiam, & in æſtate, poſt primam capitulum teneat, ad quod ſingulis diebus conveniant omnes clerici, & laici, qui poterunt convenire. Dominicis vero, & feſtis diebus conveniant omnes tam clerici, quam laici, eiſdem omnibus corrector in ipſo capitulo præſit, ubi proponat ipſe corrector, ſive alius verbum Dei; exponendo aliquid capitulum regulæ, aut aliud, quod ad animarum pertineat ædificationem, proponendo; idem corrector corrigat, & diſciplinet, cum opus fuerit, omnes tam clericos, quam laicos, & ſtatuta ordinis faciat ab omnibus obſervari; quæ omnia in ipſo capitulo adimpleri volumus per priorem, vel alium, cui prior adduxerit injungendum: hoc moderamine in correctionibus obſervato, ut correctio illorum delictorum duntaxat, quorum emendatio, ſine priore ſecundum ſtatuta veſtri ordinis fieri poteſt, per ipſum correctorem fiat: ita ut juxta ejus providentiam clerici per clericos, laici per converſos diſciplinentur, ubi hoc exceſſus exegerint, & inſtituta ordinis requirent; nec ullus laicorum fratrum in confeſſionibus, & pœnitentiis, divinis officiis celebrandis, & corrigendis exceſſibus clericorum aliquam ſibi auctoritatem uſurpet, ſed hæc omnia per priorem, & correctorem, ſicut prænotatum eſt, impleantur.

V.

De confeſſionibus audiendis, & pœnitentiis injungendis.

QUæcumque peccata aliquis fratrum commiſerit, alicui Sacerdoti, qui cum eo fuerit in ſua cella, ea confitebitur, nec oportebit eum de neceſſitate cellam occaſione confeſſionis dicendæ exire, & Sacerdoti licebit pœnitentiam injungere, iis peccatis exceptis, de quibus ſecundum ſtatuta veſtri ordinis, non niſi ſolus prior poteſt pœnitentiam injungere: de quibus tamen ſi manifeſta non ſint, presbytero, qui ſecum in cella morabatur, licebit pœnitentiam injungere confitenti.

VI.

De conventione Regis Francorum Philippi abrogata.

HÆc autem illibate volumus obſervari, non obſtante conventione illa, quæ in præſentia chariſſimi in Chriſto PHILIPPI Regis Francorum illuſtriſſimi, & baronum ſuorum, inter quoſdam clericos, & converſos veſtri ordinis facta fuit, cum ea ſtatutis apoſtolicæ Sedis in pluribus adverſetur: & ideo eam vires nullas volumus obtinere.

VII.

De cura temporalium committenda converſo.

CUram vero temporalium prior uni converſorum, quem diſcretiorem, & ad hoc magis idoneum viderit, in qualibet domorum exteriorum committet, qui eleemoſynas, & alia bona domus recipiat, & ea in pios uſus, ac neceſſitatem domus provida deliberatione convertat; hoc adhibito moderamine, ut curioſus iſte majora negotia, ut puta ædificationes, emtiones, venditiones, obligationes,

tiones, ac dabitorum ſolutionas numquam faciat, ſina corractoris conſilio, & aſſanſu: idam curioſus da commiſſis ſibi curis, & receptis omnibus, & expenſis reddat ad minus ſingulis menſibus rationem omnibus fratribus in communi, vel ſi nequiverint omnes commode intereſſe, prudentioribus, quos corrector, & curioſus duxerint advocandos, redditurus nihilominus rationem priori, cum audire voluerit, & eis, quibus prior in hoc vices ſuas duxerit committendas.

VIII.

De clericorum manſione non mutanda, & exceſſibus clericorum nuntiandis priori.

CLarici per converſos manſionem non mutabunt, immo eorum mutatio de ſola fiat voluntate prioris, licebit tamen converſo curioſo exceſſus clerici, qui ſecum degit, nuntiare priori, ut quod prior mandaverit, impleator.

IX.

De tribus viſitatoribus ſpecialibus domus Grandimontis, & aliis generalibus viſitatoribus ordinis.

AD amputandam quoque plenius audaciam excellandi, ſtatuimus, ut presbyteri, qui de mandato prioris in domibus de Vicenis, de Boſco Raherii, & de Podio Caprarii cellis veſtri ordinis, per tempus obtinebunt correctoris officium, ſicut viſitatores Grandimontis eccleſiæ ſpeciales, in quoque ſemel in anno viſitent ipſam domum, & corrigant in ea tam in capite, quam in membris, quæ corrigenda invenerint ſecundum Deum, & Grandimontanſis ordinis inſtituta, & audiant de receptis, & expenſis rationem, & eorumdem viſitatorum conſilio annuatim prior, ſicut moris eſt, in generali capitulo provideat presbyteros idoneos, & diſcretos ad viſitationem ſemel in anno per totum ordinem generaliter faciendam, qui bini & bini, uno converſo aſſumpto, omnes cellas, ordinis cum tante poteſtate, quantam eis prior concceſſerit, viſitantes, corrigant, & reforment quæ ſecundum regulam, & inſtituta veſtri ordinis, ac apoſtolicæ ſedis ſtatuta correctionis, & reformationis officio viderint indigere.

X.

De ſtatutis capituli generalis ſervandis, & qui teneantur venire ad capitulum generale.

STatuta vero, quæ fiant in generali capitulo, ab omnibus obſerventur; proviſo, ut nulla fiant contra tenorem præſentis privilegii, vel regulæ inſtituta. Correctores, & curioſi ſingularum cellarum annuatim conveniant Grandimontem ad capitulum generale.

XI.

De appellationibus non recipiendis.

APpellationes autem, quæ fient contra ſtatuta regularia, præcipimus non admitti.

XII.

De domus Grandimontis, quæ caput eſt, proviſione.

DOmui vero Grandimontis, quæ eſt caput ordinis, ad arbitrium prioris, & trium principalium viſitatorum provideatur taliter de bonis mobilibus aliarum domorum, ut fratres de aliis domibus advenientes alibi neceſſaria quærere non cogantur.

XIII.

De domo Grandimontis deſtituta priore, & viſitatorum poteſtate.

DOmo vero Grandimontis deſtituta priore, omnes tam clerici, quam laici totius ordinis, prædictis tribus viſitatoribus ipſius domus obedient humiliter, & intendent, donec alius ſecundum regulam, bulla noſtra munitam fuerit ſubſtitutus; ii quoque interim curam ipſius domus, & totius ordinis vice-prioris ita prudenter, & fideliter gerant, ut dignam rationem reddere poſſint Deo, & etiam ſubſtituto priori, ſi duxerint exigendam; tamen poteſtatem non habeant, aliquem de fratribus a ſuis locis interim amovendi.

XIV.

De venientibus ad hanc religionem recipiendis.

SAne ii, qui relicto ſæculo ad ordinem veſtrum confugerint, priori, qui pro tempore fuerit, & ejus ſucceſſoribus catholicis, vel ſi prior non fuerit, futuri prioris nomine dictis viſitatoribus obedientiam, & reverentiam abſolute promittant.

XV.

De receptione, probatione, & profeſſione novitiorum.

LIceat quoque vobis clericos, & laicos liberos, & abſolutos e ſæculo fugientes, dum modo juxta regulæ veſtræ ſtatuta, viceſimum annum attigerit, ad converſionem recipere, & eos abſque contradictione qualibet retinere.

XVI.

Quod nullus poſt votum poſſit diſcedere.

PRohibemus inſuper, ut nulli fratrum veſtrorum, poſt factam in eodem loco profeſſionem, fas ſit abſque prioris ſui licentia de eodem loco diſcedere: diſcedentem vero, abſque communium literarum cautione nullus audeat retinere; quod ſi quis forte retinere præſumſerit, licitum ſit vobis in ipſos clericos ſententiam regularem proferre.

XVII.

Quod nullus habeat proprium, nec arcam.

NUllus præterea clericus, vel converſus umquam proprium habeat, nec etiam arcam.

XVIII.

Quod depoſita in hoc ordine non recipiantur.

DEpoſita vero in ordine recipi prohibemus.

XIX.

De lecto prioris in dormitorio habendo.

PRior lectum ſuum habeat, dum ſanus fuerit, in dormitorio, & dormiat cum fratribus.

XX.

Quod ſolus prior excommunicet fratres.

ILlud vero diſtrictius prohibemus, ne aliquis clericus ordinis veſtri, niſi prior, vel qui fecerit de mandato prioris, fratres ſuos excommunicare præſumat.

XXI.

De ſilentio, & clauſtro tenendo.

SIlentium vero tam in capite, quam in membris, in eccleſia, in clauſtro, in refectorio, in dormitorio ab omnibus continue obſervetur, & tam in capite, quam in membris, in quibus conventus fuerit, clauſtrum ita ſervetur, ut nullus exeat, nec loquatur alicui, ſine licentia prioris, vel ejus, cui commiſerit vices ſuas; in ipſo etiam clauſtro ſub eadem obſervantia reſideant laici diebus Dominicis, & feſtivis; tranſgreſſor autem in capitulo verberetur, & pane, & aqua ſit ipſa die contentus.

XXII.

De ſignis habendis.

ET ut, quæ de ſilentio præmiſſa ſunt, commodius valeant obſervari, ſtatuimus, ut habeatis de cetero ſigna, quibus, cum expedierit, poſſit unus alteri, ſine ſilentii fractione ſuam innuere voluntatem.

XXIII.

Digitized by Google

XXIII.

De cura committenda clerico ſignificandi horas.

CUra ſignificandi horas in ſingulis cellis, ſicut & in capite, alicui fratri clerico committatur, qui ita provideat, ut omnia horis competentibus compleantur, ut fratres, qui fuerint in laboribus, ad collationem venire valeant competenter; ad quam vero collationem, necnon ad refectionem idem clericus campanam pulſet, ſicut & in capite prorſus amoto.

XXIV.

De cuſtodia vaſorum altaris.

VAſorum, & ſacrarum veſtium penes clericos erit conſervatio, eorum videlicet, quæ ad quotidianum uſum pertinent; alia vero vaſa, & veſtes in cuſtodia unius clerici, & unius converſi conſiſtant, quos ad hoc prior magis idoneos elegerit.

XXV.

De cuſtodia librorum, regulæ, & privilegii.

LIbrorum omnium penes clericos erit conſervatio. Regulæ vero, & præſentis privilegiis, ut nihil poſſit addi, vel minui, unum volumen penes clericos eſſe volumus, & aliud penes converſos, & tertium in capitulo; prioris, & clericorum erit eccleſiaſtici officii ordinatio.

XXVI.

De protectione domus Grandimontis, & totius ordinis.

PRæterea domum Grandimontis, & loca veſtra cum omnibus, quæ in præſentiarum juſte, ac pacifice poſſidebitis, ſecundum regulæ veſtræ inſtituta, vel in futurum ſecundum eamdem conceſſione Pontificum, largitione regum, & principum oblatione fidelium, ſeu aliis juſtis modis Deo propitio poteritis adipiſci, ſub beati Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti privilegio communimus: ſtatuentes, ut ea firma vobis, veſtriſque ſucceſſoribus, & illibata permaneant.

XXVII.

De tonſuris fratrum.

PRæterea priori veſtro, qui pro tempore fuerit, tonſurandi fratres veſtros, & pannos eorum benedicendi licentiam indulgemus.

XXVIII.

De introitu principum in cellas.

CEterum ſi rex, vel epiſcopus, aut archiepiſcopus, ſeu aliquis princeps cellas veſtri ordinis intrare voluerit, ſecum tres, vel quatuor viros minime ſuſceptos introducere poſſit.

XXIX.

De communitate in omnibus ſervanda.

COmmunitas, & æqualitas ſit omnibus vobis tam clericis, quam converſis in cibo, & potu, & refectorio, & in dormitorio, & in communibus pannis, ſine differentia veſtimenti.

XXX.

De eleemoſynis recipiendis, & earum datoribus publice nominandis.

ELeemoſynæ, & eleemoſynarum quantitas, earumque datores dicentur publice in ſingulis cellis, quibus datæ fuerint, eo, aut ſequenti die, quo datæ fuerint, & ſequenti hora tali, in qua poſſint omnes tam clerici, quam laici convenire.

XXXI.

De multiplicatione fratrum, & converſorum in cellis.

IN nulla vero cella de cetero, unus tantummodo frater clericus collocetur, ſed ea potius in hoc adhibeatur diſcretio, ut ubi ſex converſi, tres clerici, ubi octo converſi, quatuor clerici, ubi decem converſi, quinque clerici, ubi duodecim converſi, ſex clerici ad minus ſtatuantur; ubi vero duodenarius numerus exceſſerit converſorum, in arbitrio prioris exiſtat multiplicare clericos, & converſos, pro ut viſum fuerit expedire; hoc autem dicimus, ſi in ordine veſtro tot clerici potuerint reperiri.

XXXII.

De exitu clericorum ad laborem.

SI vero clericis placuerit, ut exeant ad laborem, exeant cum converſis, & cum eis pariter revertantur; ſemper autem correctos, vel ſacerdos loco ejus demiſſus in cella remaneat, ne deſit aliquando ſacerdos; quod ſi forſan clericus, vel converſus contra regulare ſtatutum exceſſerit exeundo, contra eum, vel a clerico, vel a converſo in capitulo proclametur, ubi tandem non judicetur per laicum, ſed per correctorem presbyterum corrigatur.

XXXIII.

De mutatione fratrum.

PRohibemus inſuper, ne clerici a cellis, in quibus recepti fuerint, ſine cauſa transferantur honeſta, & hoc ipſum cum fuerit faciendum, fiat provide a priore, adhibito ſine præjudicio auctoritatis ipſius conſilio clericorum.

XXXIV.

Quod fratres mutati nihil ſine licentia ferent.

SI quando tamen ex juſta cauſa fuerint transferendi, nec librum, nec ſcripturam, nec aliquid penitus ſecum ferant, niſi quantum eis fuerit de prioris conceſſione permiſſum. Sed nec converſi, cum eos mutari contigerit, aliquid ſecum ferant, ſine prioris licentia ſpeciali.

XXXV.

De decimis non ſolvendis.

SAne laborum veſtrorum, quos infra metas veſtras propriis manibus, aut ſumtibus colitis, de terris habitis ante concilium generale, necnon de novalibus, nullus a vobis decimas exigere, aut extorquere præſumat.

XXXVI.

De conſecrationibus altarium, & ordinationibus clericorum.

PRo conſecrationibus vero altarium, & ordinationibus clericorum, ſeu pro Oleo ſancto, vel eccleſiaſtico Sacramento, nullus a vobis ſub obtentu alicujus conſuetudinis, vel alio quovis modo audeat extorquere: ſed hæc omnia gratis vobis a Diœceſanis epiſcopis impendantur; alioquin liceat vobis quemcumque malueritis catholicum adire antiſtitem, qui noſtra fretus authoritate vobis, quod poſtulatis, impendat.

XXXVII.

De ſententiis latis ab ordinariis in vos, vel mercenarios veſtros non tenendis.

POrro ſi epiſcopi, vel alii eccleſiarum rectores in eccleſias veſtras, vel in perſonas ibi conſtitutas excommunicationis, vel interdicti ſententiam promulgaverint, ſive etiam in mercenarios veſtros, pro eo quod ſicut dictum eſt, decimas non ſolvitis, ſive aliqua occaſione eorum, quæ a benignitate apoſtolica vobis ſunt indulta; ſeu benefactores veſtros pro eo, quod aliqua vobis beneficia, vel obſequia ex caritate præſtiterint, vel ad laborandum adjuverint in illis diebus, in quibus vos laboratis, & alii feriantur, ſententiam

Digitized by Google

ſentiam eamdem protulerint, ipſam tanquam contra Sedis apoſtolicæ indulta prolatam decernimus irritandam.

XXXVIII.

De pulſatione campanæ tempore generalis interdicti.

SAne cum locus veſter longe ſit ab hominum habitatione ſemotus, vobis præſenti pagina concedimus, cum generale terræ fuerit interdictum, liceat vobis unius campanæ pulſatione fratres veſtros competentibus horis ad eccleſiam convocare; hoc autem & in aliis locis veſtris concedimus obſervari, qui a civitatibus, caſtris, ac vicis adeo ſeparantur, ut in eis ſonus campanæ veſtræ minime audiatur.

XXXIX.

De obſervatione, & premio obſervationis Regulæ.

AD hæc omnibus regulam veſtram ſervantibus laborem loco pœnitentiæ in peccatorum ſuorum remiſſionem injungimus.

XL.

De ſtatutis Regulæ, & Privilegii.

ET ut ſitis contenti ſtatutis regulæ veſtræ, & hoc privilegio tantum; nos enim alia privilegia, ſive indulgentias decernimus non tenere.

XLI.

Quod nulli liceat ordinem perturbare, aut ejus poſſeſſiones auferre.

DEcernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam domum temere perturbare, aut ejus poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, ſeu quibuslibet vexationibus fatigare; ſed omnia integra conſerventur eorum, pro quorum gubernatione, ac ſuſtentatione, conceſſa ſunt, uſibus omnimodis profutura, ſalva Sedis apoſtolicæ auctoritate.

XLII.

De conſtitutione, privilegiis, & pœna tranſgredientium.

SI qua igitur in futurum eccleſiaſtica, ſæcularisve perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam ſciens contra eam temere venire tentaverit, ſecundo, tertiove commonita, niſi reatum ſuum congrua ſatisfactione correxerit, poteſtatis, honoriſque ſui careat dignitate, reamque ſe divino judicio de perpetrata iniquitate cognoſcat; & a Sacratiſſimo Corpore, & Sanguine Dei, & Domini Redemptoris noſtri JESU CHRISTI aliena fiat, atque in extremo examine diſtrictæ ultioni ſubjaceat.

XLIII.

De ſervantibus jura ordinis, quam mercedem habebunt.

CUnctis autem eidem loco ſua jura ſervantibus, ſit pax Domini noſtri JESU CHRISTI, quatinus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego HONORIUS catholicæ eccleſiæ epiſcopus.

Ego LEO tituli S. Crucis in Jeruſalem presbyter card.
Ego GREGORIUS S. Anaſthaſiæ presbyter card.
Ego THOMAS S. Sabinæ presbyter cardinalis.

Ego GUIDO Præneſtinæ epiſcopus.
Ego PETRUS Sabinenſis epiſcopus.
Ego CONRADUS Portuenſis epiſcopus.
Ego frater NICOLAUS Tuſculenſis epiſcopus.

Ego GUIDO tituli S. Nicolai in carcere Tulliano diaconus card.
Ego OCTAVIANUS SS. Sergii, & Bacchi diac. card.
Ego GREGORIUS S. Theodori diac. cardin.
Ego RAINERIUS S. Mariæ in Coſmedin diac. card.
Ego ROMANUS S. Angeli diaconus card.
Ego STEPHANUS S. Adriani diac. card.
Ego ALEBRANDINUS S. Euſtachii diac. card.
Ego ÆGIDIUS SS. Coſmæ, & Damiani diac. card.

Datum Lateranis per manus Rainerii Sanctæ Romanæ eccleſiæ vicecancellarii calendas Martii indictione VIII. Incarnationis Dominicæ anno MCCXVIII. Pontificatus vero Domini Honorii Papæ III. anno III.

ti zelum ordinis habentes, ad viſitationem ſemel in anno faciendum per prioratus ordinis univerſos. Viſitatores vero, quoniam forma quidem, & exemplar eorum, quos viſitant, eſſe debent, præcipue iis intendant, quæ ſalutem reſpiciunt animarum, & ſpectant ad ordinis diſciplinam, excutientes manus ſuas ab omni munere notabili, & ſuſpecto. In viſitationibus ſingulis quorumcumque prioratuum duo capitula teneant, primo die fratribus verbum Dei in capitulo devote proponentes, vel ab alio proponi facientes, & ſtatuta in capitulo generali ipſo anno edita in fratrum audientia perlegi, & ſervari præcipientes. Deinde fratres ammoneant, rogent, & præcipiant, ut fideliter, & fiducialiter publice, vel privatim, prout melius intellexerint faciendum, quæ corrigenda cognoverint, ſuggerant, & proponant. Prohibeant etiam, ne fratribus ſuis aliqua falſa crimina imponant. Ipſos vero viſitatores tales eſſe convenit, ut non credant omni ſpiritui, ſed cauſam, quam neſcient, diligenter examinent, & inquirant. Cognita corrigant notabiliter zelo ordinis, & fraternæ caritatis affectu fideliter, & prudenter ea, qua poſſunt, diligentia ad corrigendos exceſſus, & cum obſervatione religioſæ pacis intendere. Inſuper in quantum poterunt, ſalva ordinis diſciplina, animos fratrum ad ampliorem reverentiam Abbatis, & ſui Prioris, gratiamque mutuæ in Chriſto dilectionis, inducere debent. Provideant igitur, tam Prior, quam ceteri fratres viſitandi, ut ſecundum formam ordinis viſitatoribus obedientes, & devoti exiſtant. Ad emendationem prioratus ſui quantum poterunt, tamquam Deo rationem reddituri intendant. Officinas vero viſitatores circueant univerſas, ad reſcindendas occaſiones peccandi, qui ſtatum uniuſcujuſque prioratus tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus cum debita diligentia audiant, & inquirant, ipſumque ſcripto recommendent, nec non & perſonarum exceſſus, quos per ſe corrigere non poterunt, ſimiliter ſcribant, per Abbatem ſuo tempore, vel capitulum generale juxta formam ordinis corrigendos. Si vero contra præfatam formam temere egerint viſitatores, per Abbatem, prout meruerint, caſtigentur, ſive etiam puniantur per capitulum generale.

VIII.

De prædicatione.

ITem, ut provideatur ſaluti animarum, & in fide ac bonis moribus perſonæ ordinis utiliter inſtruantur, tam Abbas, quam Priores frequenter proponant, vel proponi faciant, verbum Dei, dictaque cauſa fratres Prædicatores, vel Minores, ſive alios religioſos, vel ſæculares Deum timentes, ac ſcripturarum peritiam habentes fratribus propter hoc congregatis in ſua capitula introducant.

IX.

De confeſſionibus.

QUoniam vera, & ſancta confeſſio peccatores purificat, & juſtos reddit purgatiores, morbique frequentia frequens exigit remedium medicinæ, ſtatuitur, ut frater quilibet, tam clericus, quam laicus ſemel ad minus in ſeptimana ſalubriter confiteatur: alioquin tranſgreſſor aquæ potu continuo ſit contentus, quouſque de confeſſione ſit locutus. Prior vero quicumque, qui tam neceſſarium ſtatutum negligere repertus fuerit, quin in ſe, & aliis ipſam conſtitutionem cum omni diligentia faciat obſervari, ab Abbate, vel viſitatoribus, ſive capitulo, ſeveriſſime puniatur.

X.

De ſilentio, & ſignis.

STatuimus etiam, ut ſilentium in eccleſia, in clauſtro, in refectorio, in dormitorio, & a completorio uſque mane poſt Primam ſequentis diei in omnibus locis ab omnibus fratribus, tam clericis, quam laicis, ſicut in privilegio, quod collatione in XXII. continetur diſtricte, & firmiter teneatur. Frangentes autem ſilentium ſcienter, & aperte, donec ſigna didicerint, ſecundum morem Ciſtercienſium, diſciplinæ ſubjaceant, quæ in privilegio continetur. Neceſſitatem autem ſuam ſi quis uno verbo, aut duobus ſubmiſſa voce in aure non potuit alii intimare, debet ipſum in auditorio convocare, & ibi plenius, quo indiget declarare, niſi ſit poſt completorium; quo tempore omnino eſt ſilendum. Cum autem fratres ſigna didicerint, etiam in locis ſupradictis volumus, ut omnino abſtineant ab omni loquela.

Hæc ſunt ſigna in Eccleſia.

Pro Sacerdote fac ſignum crucis cum manu dextra.
Pro Diacono fac crucem in fronte.
Pro Subdiacono fac ſignum crucis in pectore.
Pro clerico duc digitum circa aurem circum circa.
Pro miſſali excute manum, & fac ſignum crucis.
Pro evangeliis fac ſimiliter cum ſigno crucis in fronte.
Pro epiſtolis fac ſimiliter ſignum crucis in pectore.
Pro omni libro excute manum ſimiliter.

Pro ſigno libri reſponſoriorum, ſive antiphonarii excute manum, & pollicem minutiſſime per alios digitos inflecte, & tange.

Pro officiorum libro, vel Graduali, præmiſſo ſigno libri, fac ſignum prius crucis, & ſummitates digitorum contra os amove inflexas.

Pro *alleluja* leva manum, & ſummitates digitorum inflexas quaſi ad volandum move.

Pro proſa leva manus, & percute manum extentam cum manu altera extenta quaſi plaudendo.

Pro ſigno Tractus tene manum per ventrem deorſum, & contra os applica manum.

Pro Capitulario fac ſignum libri, & extende manus junctas ad cœlum.

Pro pſalterio pone manum ſuper caput per ſimilitudinem coronæ, quam rex portare ſolet.

Pro verſiculo articulo anterioris digiti pollicem ſuppone.

Pro lectione manui, vel pectori digitum junge, & paululum attractum fac reſilire, quaſi ceram a candela legentis ſuper folium labefactam laborem unguium expungit.

Pro reſponſo, articulo indicis ſuppone pollicem, & ita fac reſilire eum.

Pro antiphona articulo proximi extremi digiti minimi pollicem ſuperpone, & ita fac reſilire eum.

Pro ſigno ſequentiæ leva manum inclinatam, & a pectore eam amovendo inverte, ita quod prius erat ſurſum, ſit deorſum.

Pro libro in quo leguntur Dominicales, & feriales lectiones, fac ſignum libri, & adde prius ſignum lectionis, & brachium pugno clauſo ſuper humerum pone ſimulans, quaſi qui onus portat, propter magnitudinem libri.

Pro libro in quo leguntur lectiones ſanctorum, præmiſſo ſigno libri adde prius ſignum lectionis, & ut manum extenſam circa collum quaſi enſem feras, quia ſic olim martyres decollati ſunt.

Pro ſigno libri hymnorum adde, ut pollicem, & digitum ei proximum profer ſublimitatibus eorum junctis, per quas præſens tempus ſignificatur.

Pro ſigno libri regulæ, cum ſigno libri caput tuum pendentem ſuper aurem apprehende cum duobus digitis.

Pro ſigno confeſſoris, pone manum ſupra pectus.

Pro ſigno martyrum, pone manum dexteram cervici, quaſi aliquid incidere velis.

Pro ſigno virginis, & martyris, præmiſſo ſigno martyris, adde ut de ſupercilio ad ſupercilium manum trahas.

Pro ſupplicio, manicam ejus tene cum eiſdem digitis.

Pro ſigno B. MARIÆ, ambas manus ad cœlum extende, adde, ut de ſupercilio ad ſupercilium trahas, quod eſt ſignum fœminæ.

Pro ſigno feſtivitatis, fac primum ſignum lectionis, & profer novem digitos utriuſque manus.

Pro calice tene tres digitos in erectum apertos, & fac ſignum crucis.

Pro veſtibus eccleſiaſticis, tange veſtes tuas ante pectus.

Pro candelis, frica manus tuas tamquam eas calefaciendo.

Pro cantore, & cantu, duc manum tuam ante os tuum.

Pro vino ad miſſas, pone digitum, qui dicitur index, ſuper naſum tuum.

Pro aqua benedicta oſtende quinque digitos ſimul junctos, & fac ſignum crucis.

Pro cruce, junge duos digitos, qui vocantur indices ad modum crucis.

Pro altari, percute frontem tuam cum digito. Et de omni re dura ſimiliter.

Pro pace pone digitum tuum in erectum.

Pro confeſſione, pone manum ante os tuum, & poſtea ſupra pectus.

Pro viſu, appone digitum, qui vocatur index, oculo.

Pro auditu, appone ſimiliter auri.

Pro thure, appone pollicem cum indice naſo.

Pro braſeria in qua ſunt carbones ardentes, junge pollicem cum indice, & ſufla in palma.

Pro thuribulo, fac de manu, tamquam ſi thurifices.

Pro ſigno loquendi, pone duos digitos ante os.

Pro hoſpite, duc manum tuam ab humero uſque ad zonam.

Pro magiſtro, oſtende manum clauſam pollicem incre-ctum tenendo.

Pro ſigno feſtinandi, percute cum manu dextra ſuper brachium ſiniſtrum.

Pro ſigno raucetudinis, duc manum tuam ſubtus mentum.

Pro ſigno moræ, duc manum a zona, uſque ad humerum.

Pro confeſſione, pone manum ſuper pectus.

Pro miſſa, fac ſignum crucis in manu.

Pro ſigno communicandi, junge pollicem indici, & appona ori tuo.

Pro ſigno volendi, ſurge pollicem cum indice, & duc ſubtus mentum tamquam trahendo.

Pro die, & omni re alba, pone indicem ſuper cilium.

Pro nocte, & omni re nigra, pone duos digitos ſuper oculum, eumdem clauſum tenendo.

Pro mortuo, duc indicem ſubtus mentum ante collum.

Pro excommunicato, frica manus, & ſuffla cum ore.

Pro vinageriis (*) flecte indicem ad te.

Hæc ſunt ſigna in clauſtro.

Pro clauſtro, fac circulum cum uno digito.

Pro ſilentio, pone manum ante os.

Pro collatione, pone manum ſuper frontem.

Pro ſigno pulſandi, fac ſignum pulſandi.

Pro Tertia, oſtende tres digitos.

Pro meridie, divide manum ab altera manu.

Pro Nona, oſtende novem digitos.

Pro Veſperis, decem digitos.

Pro omni re ordinata, duc pollicem ſuper alios digitos incipiens ab auriculari uſque indicem.

Pro omni re inordinata, fac contrarium.

Hæc ſunt ſigna in dormitorio.

Pro ſigno dormiendi, pone caput ſuper manum inclinando.

Pro coopertorio pone manum tuam ſuper manum, eam ducendo per totum brachium uſque ad humeros.

Pro omni infirmitate pone manum ſuper pectus.

Pro ſigno ſurgendi, oſtende digitum erectum.

Pro tunica, tange manicam tuam.

Pro ſotularibus, fac circulum uno digito circa pedem.

Pro igne, pone digitum tuum ante os parum perflando.

Pro horrologio, pulſa cum duabus manibus clauſis utrumque auricularem digitum erectum tenendo.

Pro camera, & omni domo, necte manum cum manu.

Pro palea, pone indicem ſuper ſummitatem alterius indicis digiti.

Pro litteris, & pro ſigillo, imprime pollicem in medio manus tuæ.

Pro pellicia, accipe cum duobus digitis pellem alterius manus.

Pro omni pelle, & pro omni corio, fac ſimiliter.

Pro pulvinari, ventila cum una manu contra aurem.

Pro linteaminibus, flecte manum contra manum.

Et pro omni mappa ſimiliter.

Hæc ſunt ſigna in refectorio.

Pro pane, junge pollicem cum pollice, indicem cum indice digito.

Pro caſeo, pone manum ſuper manum quaſi ipſum faciendo.

Pro ovis, frica indicem cum indice.

Pro ſale, move manum tuam quaſi pro ſaliendo aliquid.

Pro ſcutellis, oſtende manum apertam pollice intus clauſo.

Pro ſepore, frica cum manu clauſa ſuper aliam manum clauſam quaſi aliquid molendo.

Pro ſynapi, include naſum tuum inter digitos cum eis ſuperius attrahendo.

Pro aliis, duc manum tuam ante os tuum quaſi aliquid ſufflando.

Pro omni piſce, extende manum tuam flectendo hinc, & inde.

Pro lucio, præmiſſo ſigno piſcis, pone duos digitos ſubtus mentum, eos in erectum tenendo.

(*) *al.* Vinageriia,

(**) *al.* truta

Pro pertica, præmiſſo ſigno piſcis percute cum una manu ſuper brachium.

Pro (**) tencha, accipe mentum cum una manu.

Pro ſalmone, præmiſſo ſigno piſcis, (***) percute cum indice frontem.

Pro cetpa, præmiſſo ſigno piſcis, percute cum indice frontem.

Pro alecibus, pone indicem ex una parte naſi, quaſi eum pungendo.

Pro anguillis, oſtende ambas manus quandoque clauſas, quandoque apertas, unam ſuper aliam ſæpe, & ſæpius ponendo.

Pro vino albo, pone digitum ſuper ſupercilium.

Pro vino rubro, frica cum uno digito ſuper faciem.

Pro omni re bona, duc manum tuam ſuaviter ſuper faciem tuam.

Pro fabis, pone indicem in prima uncia pollicis.

Pro piſis, pone pollicem uncia indicis.

Pro porris, percute cum manu clauſa in frontem.

Pro oleribus, percute cum manu aperta ſuper calvitium frontis.

Pro ſcypho, oſtende tres digitos in erectum tenendo apertos.

Pro juſta, fac ſimiliter eos in inferius includendo.

Pro racemis, include quinque digitos quaſi eos mulgendo.

Pro pomis, oſtende manum tuam clauſam eam parumper movendo.

Pro piris, oſtende quinque digitos ſimiliter junctos eos inferius promovendo.

Pro nucibus, pona indicem intus dentes.

Pro potu, pone indicem ſuper mentum.

Pro cepis, percute cum manu clauſa ſuper aliam manum apertam.

Pro Abbate, junge indicem tranſverſaliter cum ſummitate pollicis.

Pro Priore, & Subpriore, junge ſimiliter indicem cum indice.

Pro fratre clerico, junge indicem cum indice.

Pro converſo, fac ſimiliter pollice erecto cum mento.

Pro ſigno apportandi, pone manum tuam ſuper humerum.

Pro ſigno tacendi, pone indicem ante os.

Pro ſigno veniendi, extende manum tuam, & redue ad te.

Pro cantore, duc manum ante os tuum.

Pro ſacriſta, præmiſſo ſigno fratris, junge, ac ſi orares, manus.

Pro oſtalario, præmiſſo ſigno fratris, duc manum ab humero, uſque ad zonam.

Pro refectorario, præmiſſo ſigno fratris, applica manum ad os tuum.

Pro infirmario, præmiſſo ſigno fratris, pone manum tuam ſuper pectus.

Pro porterio, præmiſſo, ſigno fratris, junge manus, & eas poſtmodum expande.

Pro cellario, præmiſſo ſigno fratris, fac cum digito, ac ſi denarios computares.

Pro procuratore, præmiſſo ſigno fratris, fac ſignum levandi tenbam circa zonam.

Pro coquinerio, præmiſſo ſigno fratris, oſtende manum tuam apertam, police intus clauſo.

Pro ſcriptore, præmiſſo ſigno fratris, junctis tribus digitis fac ſignum ſcribendi.

Hæc ſunt ſigna neceſſaria ubique.

Pro rege, pone quinque digitos ſuper caput.

Pro milite, fac de manu tua, ac ſi ajicias gladium de vagina, & percute collum tuum cum eadem manu.

Pro armigero, fac ſolummodo de manu tua, ac ſi ejiceret gladium de vagina.

Pro garciſero, duc tuum digitum ſuper mentum quaſi tranſeundo.

Pro mendacio, duc manum tuam ſuper mentum quaſi deſcendendo.

Pro latrone, pone duos digitos tuos ſubtus mentum, quaſi furcas.

Pro ribaldo, percute cum una manu ſuper cubitum alterius manus.

Pro amico, appone duos digitos ad dexteram partem naſi.

Pro inimico, pone ipſos digitos ex tranſverſo ad ſiniſtram partem naſi.

Pro

(***) *al.* pone digitum tuum ſuper ſupercilium.

Digitized by Google

fectorio comedant, una cum paſtore, & ceteris de conventu, quamdiu durabit capitulum generale, & ſint contenti cibariis pro ſe, fœno, & avena pro equis antiquitus conſuetis, niſi ſint adeo debiles, & infirmi, quod bono modo non poſſint comedere in conventu, vel alia cauſa rationabilis id expoſcat: & tunc de paſtoris licentia in infirmitorio eſſe poſſint. Servitoribus etiam fratribus, quos ſecum duxerint, ſint contenti: ita quod garciones, ſeu famulos ſuos, nec alios ſæculares, ſive aliquos fratres de conventu Grandimontis in dicto infirmitorio introducant, niſi quos paſtor ad ſerviendum duxerit deputandos, proviſo quod nullus frater in hoſpitio dictæ domus Grandimontis dormiat, vel pernoctet,

X I.

Quod cauſæ ordinis extra ordinem non audientur.

CAuſæ vero quæ inter perſonas dicti ordinis emergent, extra dictum ordinem minime audiantur: nec advocati, vel exteriores perſonæ ſuper hoc aliquatenus admittantur.

X I I.

Quod nullus poſſit remittere pœnas, vel ordinationes capituli generalis.

CLEMENS V.

INhibemus ſiquidem, ne pœnitentias, pœnas, vel alia ordinata per diffinitores in capitulo generali paſtor, vel aliquis alius audeat, vel poſſit ante tempus ſtatutum a diffinitoribus in toto, vel in parte aliquatenus remittere, ſuſpendere, vel etiam relaxare, niſi mortis, vel aliud grave corporis (incommodum,) vel alia urgens neceſſitas (contingat) interim imminere. Alioquin qui contra fecerit, recognoſcat ſe in generali capitulo per diffinitores graviter puniendum.

X I I I.

De ſecretis ordinis non revelandis.

CLEMENS V.

SEcrete vero dicti ordinis, ſive in conſiliis, & tractatibus ordinis, ſive in correctionibus, aut in pœnitentiis, aut aliis quibuſcumque unitatem ordinis tangentibus conſiſtant, nullus de ordine ipſo ſæculari, vel alterius ordinis perſonis, ſine paſtoris, vel diffinitorum licentia, vel correctorum de his, quæ in domibus ſuis aguntur, audeat revelare, alioquin ipſo facto pœnam conſpiratorum incurrat, & nihilominus ad aliquam adminiſtrationem, vel officium numquam in ipſo ordine admittatur, niſi cum eo per generale capitulum, ſalva diſciplina ordinis, ex cauſa rationabili, & legitima fuerit diſpenſatum.

X I V.

De Appellationibus.

INNOCENTIUS IV.

APpellationes autem, quæ fuerint contra ſtatuta regularia interjectæ, præcipimus non admitti.

X V.

De mutuo contrahendo, & ordine obligando.

INNOCENTIUS IV.

PAci præterea, & indemnitati veſtri ordinis providere volentes, omnimodam paſtori obligandi eumdem ordinem abſque conſilio, & aſſenſu totius, vel majoris partis capituli adimimus facultatem. Sed quia grave nimis eſſet, quoties imminerit contrahendi neceſſitas, generale capitulum convocare, permittimus, ut ab eodem capitulo, vel majori parte ipſius poſſint octo fratres ordinis ejuſdem eligi, fide digni, qui una cum eodem paſtore, vel major pars ipſo paſtore computato, ſi omnes concordare nequiverint, contrahendi mutuum, ac obligandi eumdem ordinem habeant ad tempus ſimpliciter, aut ſuper certa ſumma, vel quocumque alio modo eidem capitulo viſum fuerit, liberam poteſtatem.

X V I.

De dono vel munere magnæ quantitatis.

CLEMENS V.

INhibemus, ne aliqua perſona dicti ordinis munus, vel donum notabiliter magnæ quantitatis, ſeu valoris ad damnum ordinis alicui faciat, niſi tractatu, & deliberatione habitis cum paſtore, & diffinitoribus capituli generalis; alioquin ſi corrector, vel officialis alius fuerit, a ſua adminiſtratione, ſine ſpe reſtitutionis amoveatur omnino, & nihilominus in capitulo graviſſime puniatur, & de hoc viſitatores diligenter inquirant. Paſtor autem ſi contra fecerit, per viſitatores, prout eis videbitur, puniatur. Et ſi quis hactenus talia dona fecerit, ſtudeat, & procuret modis omnibus, quibus poterit, & efficacem det operam, omni fictione, & ſimulatione remotis, ea ad ordinem, quam citius poterit, revocare, & recuperare, ipſumque ordinem juxta poſſe ſuum ſervare indemnem.

XVII.

De mutuo ultra ſummam XXV. librarum non faciendo.

CLEMENS V.

NUlla etiam perſona præfati ordinis mutuet alicui perſonæ, quæ non ſit de ipſo ordine, ultra ſummam XXV. librarum Turonenſium parvorum ſine paſtoris conſenſu, & licentia ſpeciali. Quod ſi aliquis hoc fecerit, illud revocet, & in capitulo generali per diffinitores graviter puniatur.

X V I I I.

De poſſeſſionibus, & nemoribus non alienandis.

CLEMENS V.

NUllus præterea corrector poſſeſſionem aliquam domus, quam regit, in emphiteoſim perpetuam alicui tradat, ſive permutationes faciat, aut nemora, quæ non conſueverunt incidi in arboribus, ſeu lignis, ſeu proprietate rerum eorum, aut nemora cædua infra tempus conſuetum vendat ſine paſtoris, & diffinitorum licentia, & aſſenſu, exceptis terrulis modici valoris, quaſi infertilibus, quæ in amphiteoſim ad certum cenſum tradi poterunt, communicato fratrum ſuæ domus conſilio, & aſſenſu; qui vero contrarium fecerit, per paſtorem, & diffinitores in capitulo graviter puniatur.

X I X.

Quod domus ordinis de cetero non tradantur exterioribus perſonis.

DOmus autem, ſeu cellæ, quæ per fratres ſæpedicti ordinis in ſpiritualibus, & temporalibus ſecundum eorum ſcripta regularia, & privilegia ſedis apoſtolicæ regi debent, non tradantur deinceps aliquibus perſonis, quæ non ſint de dicto eorum ordine, in perpetuum, vel ad tempus, titulo donationis, obligationis, pignoris, vel alio quoquomodo, nec penſiones, ſeu proviſiones dictæ domus Grandimontis a domibus, ſeu cellis forenſibus annuatim debitæ alicui concedantur per paſtorem quacumque de cauſa. Et ſi paſtor contrarium attentare præſumſerit, conceſſio hujuſmodi non teneat. Et nihilominus ipſe tamdiu ab aſcenſu gradus altaris, quem ex tunc ſibi interdicimus, abſtineat, quouſque dictum conceſſionem revocaverit, & indemnem reddiderit ordinem ſupradictum.

X X.

De libris extra ordinem non tradendis.

CLEMENS V.

LIbri quoque domus Grandimontis nullo titulo conceſſionis, venditionis, vel alias tradantur, vel diſtrahantur, ſeu accommodentur alicui perſonæ, quæ non ſit de ordine memorato, nec etiam alicui fratri dicti ordinis, niſi his, quibus uſus librorum hujuſmodi ad vitam, vel ad certum tempus a paſtore concederetur ex cauſa.

Litteras autem ſufficientes fratres, quibus uſus librorum concederetur, tradant paſtori, quod prædicti libri reddentur in Grandimonte uſu prædicto finito. Et ſi qui traditi ſunt, haćtenus revocentur.

Illi ſane qui mittuntur, ſeu transferuntur ad domos cauſa adminiſtrationis, ſeu regendi domum, vel alio modo morandi, libros, & alias res mobiles, quæ ſervanda ſervari poterunt, & quæ ſunt propria correctorum, vel fratrum, quas de licentia paſtoris ſecum portant, vel alias ad ſuum uſum ad tempus, vel ad vitam retinuerint, in ſcriptis redigant, ſeu redigi faciant, ac illam ſcripturam ſub ſigillo ſuo, ſi corrector fuerit; ſi frater ſimplex, ſub ſigillo ſui correctoris, quod fideliter illas res cuſtodiat, & non diſtrahat, quo uſque poſt tempus ſibi a paſtore conceſſum, & finitum uſum, reddentur dicto monaſterio Grandimontis, ad æternam rei memoriam paſtori tradantur eidem, ac ſcriptura ipſa in librarie per cuſtodem librorum diligenter cuſtodiatur.

XXI.

De bonis ordinis non ponendis extra ordinem in depoſito, vel commenda.

CLEMENS V.

INhibemus præterea, ne paſtor, vel adminiſtrator, vel alius quiſpiam de dicto ordine pecuniam, aurum, argentum, libros, litteras teſtimoniales, aut alia bona dicti ordinis apud aliquem extra ordinem ipſum tradat in depoſito, vel commenda, nec in fraudem, ſeu calumniam ſtatuti, & inhibitionis hujuſmodi in damnum ordinis ad hoc aliquem colorem exquirat, niſi hoc fecerit de licentia capituli generalis, vel neceſſitate urgente, & tunc fieri poſſit, ſcientibus correctore, & aliis illius domus fratribus depoſitum & valorem. Et ſi contingat ex cauſis prædictis talia depoſita fieri, ſuis viſitatoribus viſitationis tempore reveletur. Si quis vero contrarium fecerit, ſententiam excommunicationis, & nihilominus pœnas furis, & proprietarii ipſo facto incurrat: a qua excommunicationis ſententia abſolvi non poſſit, donec tale depoſitum pro poſſe recuperaverit, & ipſam fratribus ſuis, vel majori parti manifeſtaverit, & ordinem, prout poterit, reddiderit indemnem.

Illi vero, qui penes aliquam perſonam, quæ non ſit de ordine ipſo, habent talia depoſita, in præſenti injungimus, quod poſtquam hoc ſtatutum ad notitiam ipſorum pervenerit, ea revocent integraliter infra menſem. Et ut dictum eſt, illa manifeſtent, & ordinem ipſum ſervent indemnem: alioquin ſententiæ in vos ſimili modo latæ, & pœnæ ſubjaceant ſupra proxime memoratis. Hic vero compatis, paſtori illos, & diffinitoribus paſtorem abſolvendi concedimus poteſtatem.

XXII.

De faciendo inventario de bonis paſtoris cedentis, vel decedentis, ſeu depoſiti.

CLEMENS V.

CEterum ubi paſtor monaſterii Grandimontis vellet libere cedere regimini monaſterii ſupradicti, diffinitores in capitulo generali poſſint hujuſmodi recipere ceſſionem.

IDEM CLEMENS V.

DE cetero autem paſtore Grandimontis cedente, vel decedente, ſeu depoſito, ſucceſſor illius inventarium faciat de omnibus bonis prædeceſſoris ſui, & dictæ domus Grandimontis, quibuſcumque infra menſes a tempore electionis, & confirmationem ipſius, in præſentia trium ſpecialium viſitatorum, & ſeniorum dictæ domus Grandimontis, paſtoris, & viſitatorum ſigillo ſigillatum: ac hujuſmodi inventarium in loco tuto, ubi privilegia dictæ domus ſervantur, de cetero cuſtodiatur, ne deinceps dicti monaſterii bona valeant deperire.

Aurum quippe, argentum, gemmæ, annuli, libri, pecunia, jocalia, & alia notabiliter pretioſa relicta a prædeceſſore, & inventa, integraliter conſerventur, & ponantur in theſauro monaſterii, & non diſtrahantur, niſi in caſibus, & forma a jure conceſſis, ſicut nec immobilia ipſius ordinis bona.

XXIII.

De theſauro Grandimontis cuſtodiendo.

CLEMENS V.

THeſaurus etiam ipſe cuſtodiatur ſub duabus clavibus in aliquo tuto loco: quarum unam teneat paſtor, & aliam prior: Et niſi prior ad cuſtodiendam unam de dictis duabus clavibus idoneus videretur; ſpeciales viſitatores ipſius domus, vel major pars eorum poſſint de conſilio officialium dictæ domus aut fratri ſufficienti committere cuſtodiam dictæ clavis.

XXIV.

De receptione noviciorum, & profeſſione eorum.

INNOCENTIUS IV.

LIceat quoque vobis clericos, & laicos, liberos, & abſolutos, a ſæculo fugientes, dummodo juxta ſtatuta regulæ veſtræ vigeſimum annum attigerint, ad converſionem recipere, & eos abſque contradictione qualibet retinere; qui per annum ibem in noviciorum habitu, qui diſtinctus ſit ab habitu profeſſorum, veſtibus, quas ſecum iidem novitii tulerint, donec compleatur probationis terminus, reſervatis. Et ſi tunc firmaverint in religione vivendi propoſitum, profeſſionem emittant: alioquin receptis eorum veſtibus, libere ad ſæculum revertantur.

XXV.

Cujuſmodi homines ſunt recipiendi.

CLEMENS V.

NUllus etiam minor viginti annorum ad habitum novitiatus in dicto ordine recipiatur, ſicut idem in regula ipſius ordinis continetur: nec in recipiendo aliquo minoris ætatis paſtor dicti monaſterii, vel aliquis alius de ordine ipſo valeat diſpenſare. Caveatur tamen, quod recipiendus ſit competentis litteraturæ, quod ad minus ſciat legere, & cantare, & quod ſit bonæ famæ, nec ſit notabiliter corpore vitiatus.

XXVI.

Qualiter novitii ſint tempore novitiatus ſui inſtruendi, & per quem modum debent profiteri.

CLEMENS V.

NOvitiis autem locus, ſive cella ſpecialiter deputetur, in qua morentur uſque ad caput anni, & addiſcant pſalterium, & ſigna: quibus deputetur magiſter ſenex bonæ converſationis, qui eos inſtruat in prædictis, & confeſſiones eorum audiat, & capitulum eis teneat, & corrigat in loco prædicto omni die, hora, qua ſibi videbitur expedire: & in ſilentio eos informet, & in omnibus aliis, ad quæ profeſſi fratres tenentur.

Iidem vero novitii interſint in eccleſia omnibus horis canonicis diurnis pariter, & nocturnis, & aliis divinis officiis in eccleſia, & alibi in monaſterio celebrandis: nec per fratres ad aliquas occupationes vocentur, ſeu etiam diſtrahantur: nec ſigno, nutu, vel verbo alicui fratri loquantur, niſi magiſtro ſuo, nec alii fratres eiſdem: nec loquantur etiam alicui ſæculari, vel alterius religionis fratri, niſi de paſtoris, vel ejus locum tenentis licentia; & tunc magiſtro ſuo præſente, ac etiam audiente. Nec extra domum Grandimontis, vel domum conventualem, in qua recepti fuerunt, per totum annum probationis audeant pernoctare.

Omni vero die intrent capitulum fratrum, ſedentes ultimi in inferioribus locis: & lecto capitulo regulæ, capita ſua ob reverentiam ſanctæ Crucis, & reſidentium inclinantes, recta via ad cellam propriam revertantur, niſi ſermo tunc fieret in capitulo, cui poterunt intereſſe.

Magiſter autem eorum infra hujuſmodi annum probationis diſtincte, & intelligibiliter, totam regulam bis, vel ter ex integro legat eis, & ſi neceſſe fuerit, in vulgari exponat eamdem.

Finito vero probationis anno, veniant ad capitulum more ſolito, & cum aliis, quæ conſueverant interrogari, interrogentur a præſide, utrum audierint regulam, & velint, & poſ-

Digitized by Google

& poſſint eam tenere. Et ſi dixerint, quod ſic, cum auxilio Dei, & fratrum orationibus, & recipiantur ad profeſſionem modo ſubſcripto, videlicet, ut ſi ſciant ſcribere, manu propria in cedula verba ſuæ profeſſionis ſcribant: vel ſi neſciant ſcribere, ſcribi eam faciant, & ſcriptam cedulam coram omnibus proferant in hunc modum:

Ego frater N. clericus, promitto ſtabilitatem & converſionem morum meorum, & obedientiam ſecundum regulam B. Stephani confeſſoris, coram Deo, & Sanctis ejus, in hoc monaſterio, quod vocatur Grandimons, conſtructo in honorem Beatæ MARIÆ ſemper Virginis, & præfati B. Stephani confeſſoris, & omnium Sanctorum Dei, in præſentia Domni N. Abbatis, vel prioris.

Quo facto, ſi ipſe cedulam non ſcripſerit, in fine cedulæ crucem pro ſigno cum penna & incauſto faciat: quam cedulam poſtea offerat in altari, paſtore ipſam recipiente & eam cantori ipſius monaſterii tradente, ad æternam rei memoriam in ſanctuario ipſius monaſterii reponendam. In aliis vero formam profeſſionis tangentibus ſolemnitas conſueta in dicto monaſterio penitus obſervetur: hoc addito, quod poſtea illa eadem die, vel ſaltem in craſtinum ipſius diei in eccleſia dicti monaſterii ſibi gradus aſſignetur poſt eos, qui ante eum venerant, niſi tam veneranda perſona ſit, cui per paſtorem altior gradus merito deputetur: quem gradum ſemper tenebit, tam in choro, quam in menſa, capitulo, proceſſionibus, & aliis quibuſcumque locis niſi propter culpam ſuam ab illo contingeret degradari eumdem.

Quibus omnibus ſic peractis, per duos menſes remanebit ſub diſciplina magiſtri ſui, qui docebit eum in omnibus, quomodo ſe habere debeat inter fratres, cellam tamen novitiorum ſine licentia poſt profeſſionem hujuſmodi non intrabit.

In receptione autem converſorum, nec in modo profeſſionis eorum ſolito nihil mutemus, niſi quod obſervent formam profeſſionis ſuperius jam expreſſam: qua prolata per ſe, ſi ſciant, ſine alio inſtruente ſignum memoratum faciant in fine cedulæ: & poſtea cedulam profeſſionis ſuæ, ſicut fratres clerici, offerant in altari.

XXVII.

Quod nullus poſt votum poſſit diſcedere.

INNOCENTIUS IV.

PRohibemus inſuper, ut nulli fratrum veſtrorum poſt factam in eodem loco profeſſionem fas ſit abſque paſtoris ſui licentia de eodem loco diſcedere. Diſcedentem abſque communi literarum cautione nullus audeat retinere; quod ſi quis forte retinere præſumſerit, licitum vobis in ipſos clericos, vel converſos proferre ſententiam regulariter.

XXVIII.

Quod nullus habeat propriam, arcam, vel armarium, niſi habeat officium.

INNOCENTIUS IV.

NUllus præterea clericus, vel converſus numquam proprium habeat, nec etiam arcam, niſi adminiſtrationem habeat: cui arca ſit ad exequendum ſibi commiſſum officium oportuna.

CLEMENS V.

INhibemus inſuper, ne aliquis frater conventualis, vel diſcipulus forenſis ſine paſtoris, vel proprii correctoris licentia, arcam, armarium, vel capſam propriam habeat, niſi cui ex officio adminiſtrationis ſibi commiſſo debetur. Quod ſi pertinaciter contradixerit, ipſo facto tamquam proprietarius cenſeatur, & proprietarii penam incurrat, ac nihilominus evitetur ab omnibus, donec a paſtore juxta ſuum arbitrium regulari pœnitentia ſibi impoſita, & peracta, abſolutionem meruerit obtinere.

XXIX.

Quod depoſita non recipiantur.

INNOCENTIUS IV.

DEpoſita in ordine veſtro deinceps recipi prohibemus.

XXX.

De lecto priorum.

INNOCENTIUS IV.

PRior lectum ſuum habebit in dormitorio, & dormiat cum fratribus, dum ſanus fuerit.

XXXI.

De modo, & genere lectorum.

CLEMENS V.

NUllus præterea de ordine ipſo in dicto monaſterio, vel cellis etiam jaceat in linteaminibus, vel culcitra de plumis, exceptis graviter infirmantibus, qui in infirmitorio commorantur. Tranſgreſſores privantur eiſdem, & regulari ſubjaceant diſciplinæ.

XXXII.

De ſilentio in clauſtro tenendo.

INNOCENTIUS IV.

SIlentium vero, tam in capite, quam in membris, in eccleſia, in clauſtro, in refectorio, & dormitorio ab omnibus continue obſervetur, & tam in capite, quam in membris in quibus conventus fuerit.

Clauſtrum ita ſervetur, ut nullus exeat, vel loquatur alicui ſine licentia paſtoris, vel correctoris illius cellæ, in qua moratur, aut ejus, cui idem paſtor, vel corrector commiſerit vices ſuas. In ipſo etiam clauſtro ſub eadem obſervantia reſideant laici diebus feſtivis, & Dominicis. Tranſgreſſor autem in capitulo verberetur, & pane, & aqua ſit ipſa die contentus.

Item de ſilentio.

CLEMENS V.

STatuimus nihilominus, ut in monaſterio Grandimontis, & etiam in cellis, in quibus conventus exiſtit, tam in eccleſia, quam in clauſtro, dormitorio, refectorio & omnibus aliis locis dicti monaſterii a completorio, uſque ad primam ſequentis diei, ab omnibus fratribus, tam clericis, quam converſis inviolabiliter ſilentium obſervetur, ſicut alias in regula S. Stephani confeſſoris, & in privilegio felicis recordationis Innocentii Papæ IV. prædeceſſoris noſtri, & quorumdam reformatorum dicti ordinis ſtatutis injunctum exiſtit, licet modernis temporibus male fuerit obſervatum.

Et quia dignum eſt, ut quos Dei timor, & ſalubria majorum monita a malo non revocant, ſtatim coerceat ſeveritas eccleſiaſticæ diſciplinæ, ſtatuimus, ut quicumque frater de fractione dicti ſilentii conſiderate facta reus inventus fuerit, pro tranſgreſſione qualibet ſine miſericordia, & diſpenſatione ſit una die in pane, & aqua, & in capitulo verberetur, niſi prius completa parte pœnitentiæ potus aquæ, & aliorum cibariorum abſtinentiæ de vera humilitate pœnitentiis, & de ipſius firmo propoſito emendandi paſtori, vel ejus locum tenenti, fore cum eo ſuper reſiduo pœnitentiæ videbitur diſpenſandum. Et ſi ſæpius ſic correctus non emendaverit, pro qualibet tranſgreſſione per duos dies in ſolo refectorii, aliis comedentibus, ſedens, pane groſſo familiæ, & aqua contentus exiſtat, ac illis duobus diebus in capitulo vapuletur, nec ſuper his a paſtore, vel alio præſidente valeat diſpenſari, majori pœna per paſtorem ulterius puniendus, ſi hoc meruerit protervitas contumacis.

XXXIII.

Iterum de ſilentio in domo Grandimontis.

CLEMENS V.

CUm vero horæ canonicæ in eccleſia Grandimontis decantantur, infra ſubſcriptos terminos, vel a Completorio uſque poſt primam diei ſequentis, aliquis fratrum cum aliquo non loquatur. Sed ſi urgens neceſſitas, vel evidens utilitas monaſterii poſtulaverit, tunc fratres inter ſe priore, vel ejus locum tenente præſente, & vi-

dente

& poſt aliena detergere, & non publicare. Verum cum *ſtultitia ſit hominis auſcultare per oſtium*, ut ait Eccleſiaſticus, ſi frater reprehenſus de obſcultatione, non ſe emendet, ante paſtorem corripiendus ducatur.

I V.

De divinis officiis, & trina oratione, & ſupplicatione, & quid dicant ad horas fratres converſi.

CUm ſignum ad horam ſonuerit, omnes fratres illuc pergere debent, præcipue clerici; injunctum autem opus non debet dimitti, quoniam divinum poſtmodum remaneret officium, ſed ibidem ſuam dicant orationem. Clerici divinum officium prævideant aliqua hora diei: illi autem qui prævidere noluerint, & poſtea ante Deum in eo deliquerint, emendet audientibus cunctis aliis, qui intellexerit. Cum fratres in cellam venerint, cæteri eos non deoſculantur, donec ab oratorio exeat, & abſolutionem fidelibus defunctis perſolvat. In omnibus operibus vult Deus, ut tempus ſervetur, & locus, ut ſecundum tempus pſalmos dicat aliquis, & de Deo loquatur, audiatque loqui, atque laboret, & ſic de cæteris: Pſalmus. *Oratio ad te omnis Sanctus in tempore opportuno*. Fratres converſi aliqua neceſſitate abſentes, pro Prima ter dicant *Pater noſter*, excepta trina oratione. Pro breve, quando evenerit CCCL. *Pater noſter*. Ad primam, completorium, & matutinas trinam orationem facimus, vertendo nos in fine a dextra parte per gyrum in ſiniſtram partem corroborandam, ſi in nobis a diabolo impugnaretur dicendo: *Omnis terra adoret te Deus, & pſallat tibi, pſalmum dicat nomini tuo*. Trinam orationem prædictam facimus ad exemplum Chriſti, qui ter ante paſſionem ſuam, teſte B. Matthæo in evangelio, oraſſe legitur; & quia Chriſtus etiam oraſſe legitur, prima pro ſe, ut clarificaretur, ſecundo pro ſuis, ut conſervarentur, tertio pro perfidis Judæis, ut peccatum eis dimitteretur. Per gyrum vertimus nos ante, & retro, humiliter Deo ſupplicando, qui ubique præſens eſt, & cujus oculi ſpeculantur bonos, & malos, & in cujus conſpectu, & angelorum ejus cum ad legendum, & pſallendum accedimus, debemus humiliter præparare, & cum omni humilitate, & puritatis devotione. Et ſupplicantes, & vertentes nos per girum a dextra parte in ſiniſtram dicere poſſumus: *Omnis terra adoret te Deus, & pſallat tibi*; vel, *a ſolis ortu uſque ad occaſum laudabile nomen Domini*.

V.

De Simonia penitus vitanda.

QUoniam Salvatoris noſtri veſtigia, pro gratia, quam ipſe nobis largitur, ſequi propoſuimus; ipſius exempla a religione noſtra Simoniaca hæreſis radicitus eſt evellenda. Omnes igitur in omnibus, & præcipue in ſuſcipiendis fratribus omne genus ſimoniæ evitantes, omnino damnamus, quod ipſe Redemtor damnavit, cum omnes vendentes, & ementes de templo ejecit. Illud autem Domini præceptum, *Gratis accepiſtis, gratis date* fideliter obſervantes, & ſi libera voluntate, & ſine noſtra inquiſitione, & abſque omni pacto, ſua nobis præſentat, licite poſſumus accipere. Si quis vero frater hujuſmodi præceptum tranſgredi præſumſerit, & prædictæ ſimoniæ reus extiterit, per ſolum paſtorem tanta diſtrictione ſuper hoc judicetur, ut diſciplina unius ſit correctio multorum.

V I.

De celata quantitate debitorum.

ITem, ſi major quantitas debitorum in domibus inventa fuerit poſt receſſum prioris cujuſcumque, quam ipſe prior in ſuo computo reddiderit, recedens teneatur ſolvere, quod erit reſiduum, ad quamcumque quantitatem attingat, ſi fuerit in ſolvendo: ſin autem, puniatur ad arbitrium abbatis, & diffinitorum capituli generalis.

V I I.

Quod nullus frater ordinis noſtri accedat ad curiam Romanam ſine licentia.

NUllus frater noſtri ordinis accedat ad curiam Romanam ſine ſummi Pontificis, vel abbatis Grandimontenſis, aut diffinitorum capituli generalis licentia ſpeciali; contrarium faciens ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat. Nam, ut dicit S. STEPHANUS confeſſor in libro ſententiarum, & rationum ſuarum, pecuniam illuc ferre ſine licentia non valet, niſi diu cæteris fratribus eam furatus fuerit; poſtremo quomodo Romam pergeret, & alibi, qui pedes abſcidit a ſæculo, & qui habet in Regula ſub præcepto, quod vagari poſt ſæculum non præſumat?

V I I I.

De furibus, & aliis criminoſis incarcerandis, & de rapinis, furtis, & rebus excommunicatorum ad cuſtodiam non ſuſcipiendis.

ITem, ſi aliquis convictus de furto, vel alio crimine propter quod meretur mortem, ſi eſſet de foro ſæculari, captus fuerit, recludatur in carcere uſque ad ſequens capitulum generale, ubi diffiniendus per abbatem, & diffinitores capituli generalis. Et interim ſi carcerem fregerit, perpetuo carceri mancipetur. Fratres rapinas, & furta manifeſta ſibi nota nullatenus ad cuſtodiam ſuſcipiant, niſi hac ſola intentione, ut qui amiſerunt, ea reſtituantur. Res quoque eorum, quos propria culpa, noverint eſſe excommunicatos, quos etiam ſua non recipit eccleſia, numquam in cuſtodia ſuſcipiantur. Et ſi viſitatores cum viſitant aliquem, inveniant convictum tali crimine, propter quod debet gravi carcere mancipari, talem fratrem cuſtodiri faciant per priorem, & fratres domus, ne poſſit ordinis diſciplinam ſibi imponendam per capitulum generale evadere.

I X.

De diffamantibus perſonas ordinis.

CUm in divinis eloquiis Sacerdotes aliquando Dii, aliquando Angeli appellantur, ut patet ex hoc, quod in Exodo *præcipit Dominus diis*, ideſt Sacerdotibus: *non detrahes, & principi populi tui non maledices*, & propheta ait: *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem exquirunt ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum eſt*. Et aliqui fratres ordinis noſtri ſpiritu blaſphemiæ, & malitiæ imbuti plura verba de Domino abbate, & aliis probis viris ordinis convitioſa, & opprobrio plena in publicum proferre dicantur, ſtatutum eſt, quod ſi quis ſuper talibus culpabilis inventus fuerit, recludatur in carcere, nec inde exeat, niſi per capitulum generale, & quando exiverit, perpetuo vocem amittat, alias puniendus ſecundum exigentiam culpæ ſuæ. Sed ſi ſciverit, vel ſuſpectum habuerit de maleficio aliquem, accuſet, & legitime denunciet contra ipſum coram abbate, vel diffinitoribus; quod juſtum fuerit, exequentur.

X.

De matrimoniis in ordine non faciendis, & excommunicatis non ſepeliendis.

ITem, fratres qui matrimonia celebrare præſumunt, vel alicui exteriori Sacramentum unctionis extremæ, aut Euchariſtiæ miniſtrant, non habita ſuper his parochialis presbyteri licentia ſpeciali, & illi etiam fratres, qui temeritatis audacia defunctorum corpora non ſine contemptu clavium eccleſiæ in cimiteriis interdicti tempore in caſibus non conceſſis a jure, vel excommunicatos publice, aut nominatim interdictos, vel uſurarios manifeſtos ſcienter ſepelire præſumunt; necnon & illi, qui inducunt aliquam perſonam ad vovendum, jurandum, vel fide interpoſita, ſeu alias promittendum, ut ſepulturam apud noſtri ordinis eccleſias eligat, vel jam electam ulterius non immutet, excommunicationis incurrat ſententiam latam a canone ipſo facto, ulterius graviter puniendus ad abbatis, & diffinitorum arbitrium juxta qualitatem exceſſus.

X I.

De pœna fratrum fugitivorum.

ET quicumque frater ordinis noſtri ultra tres vices exiverit de ordine, numquam recipiatur ulterius in ordine, niſi per capitulum generale: novicii, qui infra annum ſuæ probationis a noſtro ordine exiverint, ulterius in noſtro ordine minime admittantur, niſi de conſenſu capituli generalis. Fugitivi ab ordine per annum verberentur in ca-

in capitulo omnibus diebus Dominicis, & omni ſexta feria ſint in pane, & aqua, & ſedeant in ſolo refectorii refectionis tempore, & in eccleſia ad horas, & in capitulo, dum capitulum tenebitur, inferioribus fratribus ſtent per annum.

X I I.

De regula, & privilegio in ſingulis prioratibus habendis.

IN ſingulis prioratibus noſtri ordinis Regula, & Privilegium Johannis XXII. habeantur, & priores, qui in ſuis commiſſis prioratibus ea non habent, infra ſequentem viſitationem habere procurent. In ſingulis prioratibus nomina librorum ſcribantur cum principio, & fine librorum, & ſcripta per viſitatores portentur, & priores facient fieri regiſtrum, in quo ſcribentur omnes poſſeſſiones, reditus, parrochiæ, & loca, ubi ſunt omnia alia ſpectantia ad prioratus, quos tenent; quod regiſtrum oſtendant quolibet anno viſitatoribus, qui ſi non fecerint, priores, & procuratores ſuper hoc negligentes verberentur in capitulo, & in ſolo refectorii comedant durante capitulo generali.

XIII.

De fratrum defunctorum brevibus in Grandim. deferendis.

ITem, quia ſtatuta olim multis modis facta de brevibus fratrum defunctorum per ordinem deferendis ſervata hactenus non fuerunt, ne defuncti beneficio debito, & neceſſario defraudentur, ſtatuimus, ut de prioratu, vel cellis ſibi unitis, ubi frater obierit, breve ejuſdem fratris defuncti infra octo dies a morte ipſius certo tradatur nuncio in Grandimontem deportandum, & de Grandimonte infra alios octo dies dictum breve delatum mittatur per cellas cameræ Domini abbatis unitas; & nihilominus in prioratibus de Caſtronovo, de Villaris, de Revelio, & de Caſteneto; & de dictis quatuor prioratibus intra alios octo dies ad prioratus viciniores, & exinde ad alios prioratus, & ab omnibus prioratibus in cellis ſibi unitis mittatur intra octo dies praedictos.

X I V.

De pœna illorum fratrum, qui exeunt primam a parte exteriori clauſuram ſine licentia.

ITem ſtatuimus, ut quicumque frater primam prioratus a parte exteriori clauſuram, ſine licentia prioris, vel ſuperioris deputati ab eo exire præſumſerit, ſolus vel cum ſocio, niſi exigente magna, & inevitabili neceſſitate, vel utilitate notoria, pro prima vice, qua exierit, duobus diebus immediate ſequentibus, & continuis in capitulo verberetur, & ad terram, ſine mappa comedat, ubicumque fratres comedant, pane, & aqua ſit contentus. Pro ſecunda vice duobus tribus ſimilem pœnam ſuſtineat. Et ſi prædictas pœnas implere recuſaverit, excommunicationis ſententiam ipſo facto incurrat. Et alius quicumque ſuper hoc ſibi dans conſilium, auxilium vel favorem publice, vel occulte, eadem pœna puniatur.

X V.

De pœna eorum, qui clauſuram domorum exeunt de nocte ſine licentia.

STatutum eſt, quod frater quicumque exiens de nocte extra interiorem clauſuram prioratus noſtri ordinis ſine licentia prioris, vel ſubprioris, priore abſente, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat.

X V I.

De feſto Corporis Chriſti.

STatutum eſt, quod de cetero fiat feſtum de Corpore Chriſti die Jovis infra octavas S. Trinitatis cum novem lectionibus, & tribus candelis, & cum octava novem lectionum per ordinem univerſum.

X V I I.

De benedictione poſt miſſam facienda.

ITem & per totum ordinem poſt miſſas fiat a Sacerdote benedictio cum cruce, vel patena calicis ſuper fratres, & populum, qui miſſas audiverint, vel ad miſſam venerint.

X V I I I.

Qualiter in cauſis ordinis procedatur.

ITem ſtatutum eſt, quod in cauſis, & litigiis quæ inter fratres noſtri ordinis emergent, veritate inſpecta, procedatur ſimpliciter, & de plano, ne propter ſuperfluarum dilationum ſubterfugia juſtitia pereat conquerentis. Et quod illi, quibus auctoritate Domini Abbatis, & diffinitorum capituli generalis committetur juſtitia partibus facere, in cauſis, quæ inter perſonas fratrum noſtri ordinis emerſerint, vel inquirere de aliquibus, quæ ad prædictum capitulum generale delata fuerunt, in prædictis commiſſionibus, & inquiſitionibus procedere valeant ſimpliciter, & de plano; & quod citatis partibus, quas negotium ipſum tanget, procedatur, ſive partes comparuerint, vel contumaciter ſe abſentent. Et nihilominus quod rerum proceſſus, diffinitiones, & ſententiæ, ex eo quod in abſentia partium proceſſum fuerit, nequeant impugnari, dum tamen partes citatæ fuerint legitime coram eis.

X I X.

De ſumptibus Domini Abbatis ordinem viſitantis.

ITem ſtatutum eſt, quod priores viſitati per Dominum Abbatem Grandimontis eorum propriis expenſis teneantur de priore viſitato ad prioratum viſitandum ducere, qui propinquior fuerit prioratui viſitato, vel eidem Domino Abbati quinquaginta ſolidos Turonenſes prior viſitatus, a quo recedet, ſolvere teneatur pro competenti dieta, in qua ipſum Dominum Abbatem extra noſtrum ordinem in die, & pernoctare oportebit. Et pro ſola refectione diei, vel pernoctatione viginti quinque ſolidos Turonenſes prior ſolvet. Et quod viſitatores ordinis ducentur de prioratu viſitato ad prioratum viſitandum, per domos ordinis cujuſcumque prioratus exiſtant, in expenſis moderatis dictarum domorum uſque ad domum propinquiorem in itinere conſtitutam.

X X.

De pœna abutentium litteris ordinis conſervatorum.

ITem, cum ſecundum noſtri ordinis regulam fratres ejuſdem propter aliena placitare, ſive in judicio contendere non debeant, nec cauſas vel controverſias aliorum in manu ſua recipere, & ſecundum canonicas ſanctiones nequeant unam, & eamdem perſonam una die coram diverſis judicibus citari facere; vel alias indebite, præſertim ad loca remota, vexare: aliquique priores noſtri ordinis, & fratres litteris conſervatorum, & aliis apoſtolicis ſcienter abuti præſumant in cauſis injuſtis, ac etiam alienis, pro quo abuſu ſunt excommunicationis ſententia per dictum Abbatem prolata ligati; ſtatuendo diffinitum eſt, quod priores præmiſſis litteris abutentes, & dictam ſententiam incurrentes, non poſſint per Dominum Abbatem abſolvi, niſi ultima die capituli generalis: in quo ſiquidem capitulo tales ſic priores excommunicati ab omnibus actibus legitimis excludantur, & fratres de præmiſſis culpabiles ultra dictam ſententiam excommunicationis, vocem, & providentiam unius anni amittant, & de dicto abuſu per viſitatores quolibet anno in ſingulis prioratibus inquiratur.

X X I.

De Teſtibus.

ITem, ut audivimus, multi noſtri fratres ſua crimina palliare volentes, confidunt, & allegare non verentur, quod non poſſunt de perpetratis ab ipſis criminibus convinci per teſtes, niſi aſſint noſtri ordinis fratres, ſicque juſti-

Digitized by Google

LXII.

De obſervatione & primo obſervationis Regulæ.

INNOCENTIUS IV.

AD hæc omnibus regulam veſtram ſervantibus laborem loco pœnitentiæ eis in ſuorum peccatorum remiſſionem injungimus, quem in ipſa obſervantia patiuntur.

LXIII.

Quod nulli liceat ordinem perturbare, aut ejus poſſeſſiones auferre.

INNOCENTIUS IV.

DEcernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatam domum Grandimontis tenere, perturbare, aut ejus poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, ſeu quibuslibet vexationibus fatigare: Sed omnia integra conſerventur, eorum, pro quorum gubernatione ac ſuſtentatione conceſſa ſunt, uſibus omnimodis profutura, ſalva Sedis Apoſtolicæ auctoritate.

LXIV.

De conſtitutione privilegii, & pœna transgredientium.

INNOCENTIUS IV.

SI qua igitur in futurum eccleſiaſtica, ſæcularisve perſona hanc noſtræ conſtitutionis paginam, ſciens contra eam temere venire tentaverit, ſecundo, tertiove commonita, niſi reatum congrua ſatisfactione correxerit, poteſtatis, honoriſque ſui dignitate careat, reumque ſe divino judicio exiſtere de perpetrata iniquitate cognoſcat, & a ſacratiſſimo Corpore & Sanguine Dei, & Domini Redemtoris noſtri JESU CHRISTI alienus fiat, atque in extremo examine diſtrictæ ſubjaceat ultioni.

LXV.

De ſervantibus jura ordinis veſtri, quam mercedem habeant.

INNOCENTIUS IV.

CUnctis autem eidem loco ſua jura ſervantibus, ſit pax Domini noſtri JESU CHRISTI, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud diſtrictum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

LXVI.

Quod nullus accedat ad curiam Romanam ſine licentia.

CLEMENS V.

COnfirmamus inſuper prædicta auctoritate antiquum ſtatutum ordinis memorati, quo cavetur, ne aliquis de ipſo ordine accedat ad Romanam Curiam ſine ſummi Pontificis, vel Paſtoris Grandimontis, aut Diffinitorum Capituli generalis licentia ſpeciali, ut tollatur fratri ſuo materia evagandi.

LXVII.

De his, qui impetrant preces a ſecularibus pro adminiſtratione habenda.

CLEMENS V.

SAne ſi quis frater dicti ordinis ab iis, qui de dicto ordine non fuerint, pro habenda adminiſtratione, vel officio ejuſdem ordinis, preces impetraverint, & ſuper hoc confeſſus fuerit, vel convictus, hujuſmodi precibus non parcentur, & frater uſque ad triennium non aſſumatur ad aliquam adminiſtrationem ordinis prælibati: ſed ſi tunc adminiſtrationem habuerit, illa careat ipſo facto.

LXVIII.

Quibus non eſt commutanda adminiſtratio.

CLEMENS V.

PRæfato namque paſtori ſub depoſitionis pœna præcipimus, ne alicui fratri officium, vel adminiſtrationem committat, qui annum XXV. ætatis ſuæ non compleverit, & profeſſus expreſſe non fuerit, ac in ipſo ordine non ſteterit quinque annis.

LXIX.

De pſalmodia, & aliis officiis eccleſiaſticis & nomine JESU CHRISTI.

CLEMENS V.

POrro pſalmodia, & alii cantus eccleſiaſtici moroſe, & diſtincte, & tractim dicantur: & quotieſcumque nomen JESU-CHRISTI in miſſa profertur, inclinet humiliter quilibet caput ſuum ob reverentiam Salvatoris. Dum vero in eccleſia legitur evangelium, nullus ſe appodiet ſuper ſtallum, ſed ſemotus aliquantulum a ſtallo ſtans, audiat evangelium humiliter & devote.

LXX.

De ferentibus arma, & pœna eorum.

CLEMENS V.

DE his autem, qui enſes, miſerdinas coſtalarios, alenatos, & cutellas, ut vulgari eorum utamur vocabulo, ſive alia arma portaverint, vel in cameris ſuis, lectis, arcis, & alibi tenuerint, irrefragabiliter obſervetur, quod olim per Abbatem Moyſiaci, & collegam ſuum auctoritate apoſtolica in dicto ordine ſuper his eſt ſtatutum, adjecto tamen, quod qui contrarium fecerit, auferantur ei arma prædicta, & verberetur in capitulo omni feria ſexta per annum, & ſingulis dictis ſextis feriis pane & aqua contentus exiſtat. Et de hoc viſitatores ſtudeant inquirere diligenter. Quod ſi forte arma hujuſmodi reddere noluerint, vel pœnitentiam hujuſmodi contumaciter recuſaverint adimplere carceri mancipentur, & tamdiu macerentur ibidem, quo uſque reatum in hac parte cognoſcentes miſericordiam, & gratiam meruerint obtinere.

LXXI.

Quod mulieres infra domos regulares non comedant.

CLEMENS V.

NUlla ſiquidem de cetero mulier aliquo tempore ingrediatur primam portam clauſuræ murorum, quibus cingitur domus Grandimontenſis ex aliqua parte, niſi fuerit adeo honeſta & reverenda mulier, quod ei ſine damno ordinis, & gravi ſcandalo nequeat introitum denegari. Et tunc de paſtoris, vel locum tenentis expreſſa licentia cum decenti comitiva aliquorum de ſenioribus fratribus tam intrando, quam morando, & exeundo eam aſſociantium. Et talis mulier ſolum uſque ad altare S. Martialis, & B. Catharinæ, qui ſunt in inferiori parte eccleſiæ Grandimontenſis poſt chorum converſorum intrare poterit recta via. Per magnum tamen portale eccleſiæ a parte hoſpitii, & ultra dicta altaria per aliquam partem, idest eccleſiæ monaſterii, non incedat, nec ad alia loca dictæ domus divertat. Et tunc nullus fratrum, exceptis iis, qui in dictis altaribus celebrabunt, & eorum miniſtris, & prædictis ſenioribus, ea præſente, ibidem exiſtant. Infra ſepta tamen dicti monaſterii ex quacumque cauſa nullatenus pernoctabit, nec etiam comedet; ſed ſi comedere voluerit, & ſit talis, cui hoc non debeat denegari, comedere poſſit extra omnes domos regulares in loco ad hoc deputato. Nec aliquis frater præſumat comedere, vel bibere cum eadem, nec ſibi loqui, nec aſſociare eamdem, niſi cui injunctum fuerit per paſtorem. Et ſuper hoc celerius portarius, vel Converſus caveat ſibi: quod ſi ſuper hoc negligens repertus fuerit, a ſuo officio amoveatur, & nihilominus tribus diebus continuis vapulet in capitulo, & ceteris fratribus in refectorio comedentibus, ipſe prædictum triduum in ſolo refectorio comedat, abſque miſericordia, pane & aqua contentus. Hæc

eadem

eadem in cellis foreſibus volumus obſervari, exceptis eccleſiis, in quibus mulieres, ſi velint, poſſint audire divina, dum tamen nimium hujuſmodi introitum non frequentent, ſuper quo viſitatores diligenter inquirent, & puniant tranſgreſſores.

LXXII.

Quod nullus ad moniales, vel recluſas cauſa loquendi, aut pernoctandi divertat, vel cum eis ad eamdem menſam comedat.

CLEMENS V.

INhibemus autem, ne aliqua perſona dicti ordinis cauſa loquendi, pernoctandi, vel alias quomodolibet divertat ad moniales cujuſcumque ordinis, vel recluſas; aut in fraudem inhibitionis hujuſmodi, ut occurratur eiſdem, extra eorum loca in aliquo loco nunciare præſumat, aut comedere cum eis ad eamdem menſam ſine paſtoris licentia ſpeciali. Et qui contrarium fecerit, verberetur in capitulo duobus diebus pro tranſgreſſione qualibet, & per illos duos dies ſit pane & aqua contentus.

LXXIII.

Quod nullus turpiter, vel alias indiſcrete juret.

CLEMENS V.

NUllus etiam de Domino, de B. Virgine MARIA, vel Sanctis ejus turpiter juret, nec indiſcrete ſine cauſa juſta, & de paſtoris licentia etiam pro veritate ad ſancta Dei evangelia corporaliter juret, vel fide propria ſe aſtringat: qui contrarium fecerit, per ſuum priorem acriter puniatur.

LXXIV.

De eleemoſyna in die Cœnæ pauperibus eroganda & candela die ſabbati accendenda in capella S. Petri, & S. Stephani confeſſoris.

CLEMENS V.

CUm autem in die cœnæ cuilibet venienti ad portam monaſterii Grandimontis, una micha panis, & unus denarius currentis monetæ dari conſueverit ab antiquo, & a paucis temporibus citra ab erogatione dicti denarii ſit ceſſatum; ſtatuimus dictam eleemoſynam integrari, & de cetero dictus denarius cum dicto pane die prædicta ſingulis pauperibus erogetur.

Ac etiam una candela, quæ conſuevit accendi, & accenſa teneri omni tempore a completorio cujuslibet diei Sabbati, uſque in craſtinum hora Primæ in capella S. Petri, & S. Stephani dicti monaſterii, ante altaria prædictarum capellarum ad groſſitudinem candelarum, quæ ardent in eccleſia ante majus altare, de cetero dictis temporibus accendatur, & accenſa teneatur, uſque ad horam Primæ prædictam, ſicut fieri hactenus conſuevit.

LXXV.

De raſuris ſpecialiter clericorum, & tempore radendi.

CLEMENS V.

STatuimus præterea, ut raſuræ fratrum, & ſpecialiter clericorum, propter reverentiam Sacramenti altaris, fiant communiter per totum ordinem die, & temporibus infra ſcriptis, ſcilicet a vigilia Paſchæ incipiente, uſque ad feſtum S. Crucis menſis Septembris de quindena in quindenam, & deinde a tribus in tres ſeptimanas, uſque ad Paſcha ſequens.

LXXVI.

De tonſuris converſorum.

CLEMENS V.

COnverſi vero numquam barbam ſuam radant, nec tondeant in aliqua parte ſui ſupra, vel ſubtus, niſi modicum circa labia, & hoc non cum raſorio, ſed cum forcipibus; ne pili cibo, vel potui noceant eorumdem. Dictis tamen temporibus capillos capitis ſui in rotundum tondeant, & pilos timporum, & colli ſui radant, ſicut conſueverunt facere ab antiquo.

LXXVII.

De illis, qui manus injiciunt temere in priorem, vel alium fratrem puniendis.

CLEMENS V.

ILli vero de ordine ipſo, qui in perſonas ipſius ordinis graviter percutiendo manus injecerint, ſecundum paſtorum, vel priorum ſuorum arbitrium carceri mancipentur. Officiales vero, & alii defenſores, & vel fautores amoveantur a ſuis officiis per priorem, & ex tunc tam illi, quam omnes alii hujuſmodi percuſſores in ordine nullum officium aſſequantur, niſi cum eis per paſtorem fuerit diſpenſatum. Si vero aliquis in paſtorem, vel priorem etiam leviter manus injecerit temere violentas, abſque miſericordia carceri mancipetur, & non niſi a ſummo Pontifice de hujuſmodi injectione manuum abſolvatur. Si qui vero injurioſe leviter aliam perſonam ipſius ordinis a paſtore, vel priore percuſſerit, abſolvi poterit per paſtorem, vel proprium priorem, & ſe proſternendo, petita ab eo, quem percuſſerit, venia, pro ſatisfactione injuriæ, ſex diebus continue verberetur in capitulo, & illis ſex diebus in refectorio pane, & aqua contentus exiſtat.

LXXVIII.

De illis, qui malitioſe alicui exprobrant emendandum exceſſum.

CLEMENS V.

QUi vero malitioſe alicui de ordine exprobraverit, vel detraxerit, vel ſuper exceſſu aliquo emendato, vel etiam emendando convitiatus fuerit, ſive ſit clericus, vel converſus tribus diebus verberetur in capitulo, & in ſedibus chori inferioribus ſit per menſem. Et ſi ſuperiori ſuo quiſquam detraxerit, vel modo prædicto exprobraverit, gravius puniatur, ſecundum quod in gradum peccaverit altiorem; proviſo ſemper, quod exprobrans proſtratus coram exprobrato, veniam ab eo prius petat humiliter, & devote. Quod ſi prædicto modo veniam petere noluerit, tamdiu extra quatuor domos, ſcilicet oratorium, dormitorium, refectorium, & expenſam, in domo inobedientium poſitus, in pane, & aqua abſtineat, quouſque humiliter modo prædicto dictam veniam petierit ab offenſo.

LXXIX.

De fugitivis ab ordine, & detruſis in carcere, & de diffamatis publice de turpi, & enormi crimine non promovendis.

CLEMENS V.

FUgitivi autem de dicto ordine, ſi ad ordinem ipſum reverſi fuerint, per triennium aliquam adminiſtrationem, vel officium in eodem ordine habere non poſſint, nec prior, vel diffinitores ſecum ſuper hoc durante triennio valeant diſpenſare. Et idem fiat de illis, qui pro ſuis criminibus in carcere detruſi fuerint, & illis, qui publice de turpi, & enormi crimine fuerint diffamati.

LXXX.

Quod paſtor non concedat litteras nomine ſuo, & conventus, niſi cum conſenſu majoris partis conventus.

CLEMENS V.

PRior autem non concedat litteras nomine ſuo, & conventus, nec ſigillet, niſi cum conventu, vel majori parte inſimul ſuper contentis in ipſis literis tractatum habuerit, & conſenſum.

LXXXI.

LXXXI.

De amotis ab adminiſtrationibus, quale reddere debeant computum ſucceſſori.

CLEMENS V.

ILli autem ex dictis correctoribus, qui ex aliqua cauſa a ſuis adminiſtrationibus amoti fuerint, de receptis, & expenſis, creditis, & debitis, & aliis rebus, & ſtatu domorum, quas dimiſerunt, ſuis ſucceſſoribus infra octo dies poſt adventum ſucceſſorum ſuorum legale computum reddere non poſtponant. Quod ſi forſan hujuſmodi computum reddere recuſaverint, ſecundum quod paſtor præceperit, requiſiti, aut ſi convicti fuerint, in dicto computo, ſive ſtatu reddendo fraudem aliquam adhibuiſſe ſcienter, incarcerentur, gravius, vel levius puniendi ad ipſius paſtoris arbitrium, ſecundum quod in hoc reperti fuerint exceſſiſſe.

LXXXII.

De mutatione fratrum Grandimontis.

CLEMENS V.

DIctus vero paſtor fratres dictæ domus Grandimontis pro culpis ſuis, ſive ex alia cauſa ad cellas exteriores libere mittet quando voluerit, ſicut fratres exteriores de cellis ad cellas mutare hactenus conſuevit, aliqua conſuetudine, quæ corruptela eſt potius, non obſtante.

LXXXIII.

Confirmatio regulæ, privilegiorum, exemtionum, & libertatum, ac ſtatutorum reformatorum capituli generalis.

CLEMENS V.

PEr prædicta vero, vel per aliqua de prædictis regulæ privilegiis, exemtionibus, libertatibus, immunitatibus, indulgentiis, & ſtatutis, in his, & aliis caſibus dicto monaſterio Grandimonti, & ipſi ordini ab apoſtolica ſede conceſſis, & editis ſtatutis, olim per de Maſeriis, & de Savinihaco Ciſtercienſis ordinis monaſteriorum abbates, & collegas ſuos, ac poſtmodum per abbatem Moyſiaci, & priorem fratrum Prædicatorum in Provincia, auctoritate apoſtolica pro reformatione, & bono ſtatu ipſius ordinis factis, ac etiam ſtatutis ſæpedicti Grandimontis ordinis licitis, & honeſtis: quæ quidem omnia ſupradicta in ſuo robore volumus permanere, niſi quatenus his contraria reperta fuerint nullatenus derogetur.

LXXXIV.

De publicatione, regiſtratione, & lectione præſentis privilegii anno quolibet bis in Grandimontis monaſterio, & cellis publice facienda.

CLEMENS V.

ET ne aliquis ſuper præmiſſis per ignorantiam ſe valeat excuſare, volumus, & tenore præſentium præcipimus, quod hujuſmodi noſtra ſtatuta, ordinationes, præcepta, & inhibitiones in eodem volumine, una cum prædictis ſtatutis ſcripta, tam in monaſterio, quam in cellis ſingulis, ad æternam rei memoriam habeantur; & in capitulo dicti monaſterii, & ſingularum cellarum prædictarum, præſente conventu, publice anno quolibet ſaltem bis integre, & complete legantur.

Digitized by Google

STATUTA

PRO REFORMATIONE

ORDINIS GRANDIMONTENSIS,

Edita ab Abbatibus de Maſeriis, & de Saviniaco Ordinis Ciſtercienſis, & Prioribus de Ligeto, & de Glanderii Ordinis Carthuſienſis.

Incipit Prologus in Statutis Abbatum de Maſeriis, & de Saviniaco Ciſtercienſis, & de Ligeto, ac de Glanderiis Carthuſienſis Ordinum Priores, factis auctoritate apoſtolica in Ordine Grandimontenſi, mutatis nominibus Prioris olim Grandimontis in Abbatem, & Correctorum in Priores, pro ut Johannes Papa XXII. ipſa mutat in ſuo privilegio 2. 6., & 10. capitulis.

NOs fratres de Saviniaco, & de Maſeriis monaſteriorum Abbates Ciſtercienſis, & de Ligeto, ac de Glanderiis Priores Cartuſienſis Ordinum, Viſitatores, & Proviſores in Ordine Grandimontenſi a Domino Papa GREGORIO decimo conſtituti ad reformationem ejuſdem Ordinis, diligenter, & devote ſecundum modulum noſtræ parvitatis intendentes, ſaluti animarum fratrum ipſius ordinis providere cupientes, ſtatuta ſequentia in Grandimontenſi ordine præcipimus obſervari.

Incipiunt Rubricæ ſtatutorum prædictorum, & prima de ſede prioris conventualis.

IN primis itaque ſtatuimus, ut prior de cetero ſedeat in eccleſia, & in capitulo ad collationem in primo loco, & in refectorio in ſede menſæ ſuperioris per cellas ſingulas Grandimontis ordinis. Cum enim ad ipſum pertineat culpas corrigere, honeſtum eſt, & rationi conſentaneum, ut ibi locum habeat, unde valeat ipſas annotare.

II.

Qualiter fratres in miſſa ſtare, & ſe habere debent.

STatuimus etiam, ut fratres in canone miſſæ poſtquam dictum eſt *Sanctus* tertio, vel ſtando orent, ſi ſit ſolemnitas, vel octava, vel tempus paſchale; vel ſuper formas inclinati, ut in diebus videlicet feriatis. Poſtquam autem Sacerdos dixerit *Orate fratres*, ſedeant inclinati ſuper miſericordias, aſſurgentes quando dicitur *Per omnia ſæcula ſæculorum*, & faciem ad altare vertentes. Iterum cum dicitur *Sanctus*, *Sanctus*, *Sanctus*, ad miſericordias redeant inclinati: quo finito, aſſurgant, & proſternant ſe, ſecundum quod exigit ipſa dies. Si vero ſtantes oraverint, cum Sacerdos dicit *Oremus*, *Præceptis*, iterato ſedeant ſuper miſericordias inclinati, donec dicatur *Per omnia ſæcula*, & *Pax Domini*; quo tempore ſive inclinati fuerint ſuper miſericordias, ſive proſtrati oraverint, tunc aſſurgent. Et poſtquam dictum fuerit *Agnus Dei* tertio, proſternent ſe omni die, & non antequam Sacerdos perceperit Sacramentum, aſſurgant. Antequam incipiat orationes ultimas, ſemper debent ſtare verſa vice ad altare. Poſtquam autem inceperit collectam, ſemper debent ſuper miſericordias inclinari.

Quandiu autem dicitur epiſtola, reſponſorium, alleluja, & offertorium, fratres reſideant humiliter & devote. Ad primas ſimiliter collectas ſint ſuper miſericordias inclinati; reliquo tempore Miſſæ ſemper ſint ſtantes in forma, qua prædictum eſt.

III.

Quod nullus fratrum audeat peregrinari.

OCcaſione peregrinationis nullus de cetero audeat cellam exire, nec Abbas, vel Prior valeat ſuper his licentiam dare, cum propter hoc ſcandalum ſuſcitetur in evagatione fratrum, & grave periculum immineat animarum. Si autem propter hoc exierit, pro fugitivo habeatur, nec veniens aliquando admittatur niſi per capitulum generale.

IV.

De proprietariis, & pœnis eorum.

COntra autem execrabile vitium proprietatis, quod tantum eſt deteſtabile, ut totius religionis pollutionem deſignet, quia nec monachus, nec religioſus eſt dicendus proprietarius, ſed vere apoſtata; cum ad id, dixerit, quod expreſſe renunciavit in ingreſſu, & non ſolum voti reus, ſed etiam fur, & ſacrilegus eſt dicendus. Statuimus, ut omni anno Dominica in Ramis palmarum Abbas in loco ubi fuerit, & quilibet prior conventualis in cella, ubi præſidet, excommunicet in capitulo omnes proprietarios ſtolis ad collum appoſitis, & extinctis candelis, & ſi quis in fine proprietarius inventus fuerit, in ſterquilinio ſubterretur.

V.

De exitu, & operibus fratrum.

FRatres de cetero, clauſtro deſtituto, non audeant niſi bini, & bini nemus intrare, ſed velut ſemper ſint in clauſtro, legendo, vel orando, aut aliquid ibidem laborando; & laici orationes dicendo, aut laborem aliquem faciendo, vel ſimul exeant ad aliquod opus faciendum, ſecundum quod priori videbitur expedire, niſi forſitan aliquis ad aliquid opus faciendum intra domum deputetur.

VI.

De receptione, & probatione novitiorum.

QUoniam probatio tam in favorem illius, qui convertitur, quam ipſius monaſterii eſt introducta, ut ille videlicet, qui convertitur, mores monaſterii, & monaſterium mores ipſius experiatur; contrarium eſt juri, & a ſancta conſuetudine alienum, ut quis eadem die, qua ingreditur, profiteatur, ſtatuimus, & diſtricte præcipimus, ne alicujus profeſſio ante annuam probationem de cetero recipiatur: hoc moderamine diſcretionis circa valde litteratas, ſeu excellentes perſonas adhibito, quod Abbas, vel Prior conventualis poterit diſpenſare, ut eorum profeſſio tempore breviori recipiatur, non tamen ante quadrimeſtre tempus elapſum.

VII.

De viſitatoribus, & forma viſitandi.

PRovideantur annuatim tempore generalis capituli ab Abbate cum viſitatorum conſilio, viri idonei, & diſcreti ze-

Digitized by Google

INCIPIUNT STATUTA EXTRACTA DE PRIVILEGIIS INNOCENTII PAPÆ IV., ET CLEMENTIS V., DE QUIBUS STATUTIS PRIMO PONUNTUR ILLA, AD QUÆ REMITTIT IN SUÆ REFORMATIONIS PRIVILEGIO JOANNES PAPA XXII. *6.* 13. ET 23. CAPITULIS.

I.

De ſpiritualibus Viſitatoribus Monaſterii Grandimontis, & aliis totius Ordinis Innocentius Papa VI. univerſis fratribus Ordinis Grandimontis.

Ad hoc Capitulum remittit Johannes. Papa XXII. cap. *6.*

AD amputandam quoque plenius audaciam excedendi, ſtatuimus, ut presbyteri, qui in domibus de Vicenis, de Boſco Raberti, & de Podio Caprarii, cellis veſtri Ordinis Grandimontis per tempora correctoris officium obtinebunt, ſint Viſitatores Grandimontis eccleſiæ ſpeciales.

Hi ſemel in anno viſitent ipſam domum Grandimontis & corrigant in ea tam in capite, quam in membris, quæ corrigenda invenerint ſecundum Deum, & Grandimontis ordinis Statuta; & audiant de receptis, & expenſis omnibus rationem; & eorumdem Viſitatorum conſilio annuatim paſtor, ſicut moris eſt, in generali capitulo provideat idoneos, & diſcretos presbyteros ad viſitationem ſemel in anno per totum ordinem generaliter faciendam: qui bini, & bini, omnes cellas ordinis cum tanta poteſtate, quanta eis paſtor conceſſerit, viſitantes, corrigant, & reforment, quod ſecundum regulam, & inſtituta ordinis ac apoſtolicæ ſedis iterata correctionis, & reformationis officio viderint indigere.

De dictis ſpiritualibus Viſitatoribus.

CLEMENS V.

VIſitatores autem ſpeciales domus Grandimontis omni anno ante generale capitulum viſitent domum ipſam & tali tempore capitulum præveniant, quod plene, integre, & perfecte ſuam poſſint viſitationem hujuſmodi ante dictum capitulum complevisse, ac audiviſſe de receptis, ac expenſis dictæ domus omnibus rationem: ita ut ſtatum paſtoris, conventus, & domus prædictorum plene referre valeant diffinitoribus in capitulo generali.

Nullus etiam fratrum, qui ſit de parentela paſtoris, qui nunc eſt, vel qui pro tempore fuerit, uſque ad tertium gradum, dictam domum viſitet Grandimontis.

Nec de aliquo, quod ad officium viſitationis dictæ domus paſtoris, vel ſtatum perſonarum, & bonorum ejuſdem pertineat, ſe aliquatenus intromittat, etiamſi ratione domus, ſeu cellæ, quam regit, id pertineat ad eumdem; ſed quandiu ipſam domum reget, diffinitores alium idoneum, & non ſuſpectum ſibi ſubrogent, & conſtituant in hujuſmodi officio loco ejus, & ſic ſubrogatus cum reliquis, quibus ratione domorum, quas regunt, hujuſmodi officium viſitationis incumbit, viſitet ſtatutis temporibus, & omnia cum eis faciat, quæ ad viſitationis officium pertinebunt. Ipſeque taliter ſic ſubrogatus viſitet nomine, & vice illius viſitatoris, qui erat de parente paſtoris: & eadem parentela ceſſante per mortem, caſſionem, vel depoſitionem prædicti paſtoris, poſſit per ſeipſum hujuſmodi viſitationis officium exercere.

II.

De ſolvendis proviſionibus in capitulo generali.

CLEMENS V.

Ad hoc capitulum remittit Johannes XXII. 13. cap.

QUia vero ex retardatis ſolutionibus penſionum, ſeu proviſionum domui Grandimontis a cellarum correctoribus ſtatutis temporibus ſolvendarum, hactenus domus prædicta magnum ſuſtinuit, & adhuc ſuſtinet detrimentum; ſtatuimus, quod prædicti correctores ſuas proviſiones annuas eidem domui debitas ſingulis annis ſolvant integre paſtori Grandimontis in capitulo generali, ceſſante impedimento canonico, de quo in prædicto capitulo faciant plenam fidem; quod niſi tunc ſolverint, ſententiam excommunicationis incurrant: quam ſi per menſem animo ſuſtinuerint indurato, ex tunc ipſo facto ſuis adminiſtrationibus noverint ſe privatos. Facta vero ſolutione hujuſmodi abſolvendi eoſdem a dicta excommunicationis ſententia prædicto paſtori concedimus poteſtatem.

III.

De expenſis capituli generalis.

CLEMENS V.

Hoc ſtatutum Joh. Papa XXII. approbat, & confirmat cap. 21.

AD relevamen tamen expenſarum, quas facit domus Grandimontis annis ſingulis pro capitulo generali, quilibet corrector ad generale capitulum veniens pro expenſis trium dierum dicti capituli generalis, ultra proviſiones conſuetas, & tallias, quas fieri continget, pro ſe decem ſolidos Turonenſes parvos, pro ſocio fratre, ſi ſecum illum duxerit, alios decem ſolidos, & pro quolibet equo, quem habebit in Grandimonte, ſimiliter alios decem ſolidos ejuſdem monetæ ſolvet.

Pro expenſis vero feſti Aſcenſionis Domini nihil ſolvent dictæ domui Grandimontis correctores, & fratres exteriorum cellarum. Quod ſi eodem tranſacto feſto in domo ipſa remanſerint quacumque de cauſa, ex tunc in antea totaliter ſint expenſas ſuas, & nihil omnino de bonis dictæ domus ulterius miniſtretur eiſdem, niſi ſolummodo illis, qui ex cauſa neceſſaria fuerint a paſtore retenti. Et non ſolventes autem in capitulo, quæ ſunt ſuperius pro expenſis dicti capituli ordinata, illas pœnas, quæ ordinatæ ſunt ſuperius contra non ſolventes proviſiones domus Grandimontis: videlicet excommunicationis ipſo facto; & ſi excommunicationem ipſam per unum menſem ſuſtinuerint, privationis domus ſibi commiſſæ, ſimiliter ipſo facto incurrant.

IV.

De eſu carnium, & temporibus, quibus non licet uti carnibus.

PRæcipimus inſuper ſub excommunicationis pœna paſtori, & definitoribus capituli generalis prædictis, ut eſum carnium tam in ipſo monaſterio, quam in membris ipſius omnino prohibeant, prout in regula continetur. Permittimus autem humanitatis cauſa, quod infra monaſterium, & extra illud in cellis ſuis tantummodo, & non alibi, bis in ſeptimana, ſcilicet die Dominica, & die Jovis hujuſmodi eſus carnium poſſit concedi. Et ſi dicta die Jovis eis carnibus uti non liceat, illa dies, in qua carnes comedentur in ſeptimana, præter diem Mercurii, loco habeatur illius. Sic tamen hujuſmodi carnium eſum concedimus, quod id fiat ſine præſentia ſæcularium, & ſecrete.

A feſto vero omnium Sanctorum uſque ad Nativitatem Domini, & a Septuageſima uſque ad Paſcha, & a feſto Aſcenſionis Domini uſque ad Pentecoſten dictum uſum carnium omnino prohibemus eiſdem.

Ac illis diebus, quibus, uti præmittitur, carnium eſus fratribus conceditur, ipſis ſic ordinetur per eumdem paſtorem, vel per eum, qui tenebit conventum loco ejus in dicto monaſterio, & in cellis per correctorem, quod refectorium commune, in quo numquam conſuetum eſt carnes edi, nec pulmentum conditum pinguedine carnium, decenti numero fratrum ad ipſius paſtoris, vel correctoris arbitrium nullatenus deſeratur. Si quis vero tranſgreſſor repertus fuerit, pro qualibet tranſgreſſione vapulet in capitulo, & in pane, & aqua ſedens in ſolo refectorii refectionis tempore abſtineat una die. Et ſi ſic correctus non ſe emendaverit, ab adminiſtratione amoveatur, quam habet; & ſi adminiſtrationem non habuerit, uſque ad tres annos ad aliquam adminiſtrationem non aſſumatur. Et eadem volumus obſervari in illos, qui prædicta ſcriverint, & tranſgreſſores hujuſmodi in capitulo non proclamaverint, vel aliter extra forum pœnitentialem Priori, vel ejus locum tenenti, vel aliis, ad quem ſpectet in ordine talium correctio,

Digitized by Google

Pro aquo tanga pilos frontis.

Pro ſelia equi, necte digitos unius manus cum digitis alterius.

Pro cane, percute cum uno digito in auricolari digito.

Pro rumoribus, pona duos digitos ſuper pilos frontis.

* Pro ſigno ſciendi, pona digitum ſuper pectus quaſi abſcondendo.

Pro ſigno neſciendi, duc digitum tuum ante faciam tuam.

Pro omni cerna, tane cum manu dextra carnem ſiniſtræ manus.

Pro bove, pone duos digitos tuos erectos circa quamlibet aurem.

Pro ariata, fac ſimiliter, ipſos tamen digitos de ſobtus flectendo.

Pro porco, percuta pugno in fronte, quia ſic occiditur.

Pro gallina, fac ſignum quaſi ipſam plumando.

Pro aliqua re magna, oſtende manum clauſam pollicem eractum tanando.

Pro aliqua re minima, oſtanda parvem digitum.

Pro epiſcopo, duc manum tuam ab humero uſque ad humerum.

Pro burgenſa, frica pollicem cum indica.

Pro phyſico, unga manum tuam cum digito appellato medico.

Pro cauſidico, percute ſuper manum ſiniſtram cum duobus digitis alterius manus.

Pro patre, junga manum clauſam cum alia manu clauſa.

Pro matre, fac ſimiliter præmiſſo ſigno mulieris.

Pro ſorore, junge indicam cum indice addendo ſignum mulieris.

Pro detractore, bilingui, aut murmuratore, tanga linguam tuam eam percutiendo cum indica.

Pro aapellano, pone manum tuam apertam ſuper aliam manum apertam.

Pro varbere, adtraha manum tuam ad te quaſi verbarando.

Pro ruſtico, dua manum tuam ſuper mentum quaſi deſcendendo.

Pro ſigno laborandi, aut aliquod faciandi, flecte indicem contra terram quaſi fodiando.

Pro ſigno vaſtiendi, dua digitum ante faciam.

Pro monacho albo, vel nigro, tanga capucium tuum ad te trahendo.

Pro fratre Prædicatore, Cartuſienſi, Præmonſtrateoſi, Carmalitano, & hujuſmodi fratribus, cappam, & ſcapolare portantibus, tange, & aliquantulum leva inferiorem partam ſcapularis.

Pro fratra Minore, tanga, & aliquantulum lava caput Symoicii. (*)

Pro fratre Auguſtino, tange, & aliquentulum leva caput zonæ.

Pro canonico reguleri, duc digitum circum circa aurem, & poſt inclina manum dauttem apertam verſus terram.

Pro hoſpitalario, fac ſignum crucis in cubito ſiniſtri brachii.

(*) *al.* Symoycii

Digitized by Google

S T A T U T A

Edita ab Abbate Moyſiaci, & Priore Fratrum Prædicatorum,

Incipit prologus, ſeu præfatio in ſtatutis per Abbatem Moyſiaci, & Priores Fratrum Prædicatorum in Provincia, auctoritate Apoſtolica factis pro reformatione Ordinis Grandimontenſis, mutatis nominibus Priorum olim Grandimontenſium in Abbatem, & Correctorum in Priores, prout Johannes Papa XXII. ipſa mutat in ſuo privilegio I. II. VI., & X. Capitulis.

NOs BERTRANDUS Dei gratia Abbas monaſterii Moyſiaci, & Frater BERNARDUS GERALDI Prior Provincialis Fratrum Prædicatorum in Provincia, judices, & reformatores Ordinis Grandimontenſis a Domino Papa HONORIO quarto deputati, gratam Deo reformationem, & pacem dicti Ordinis pro deſiderio affectantes, ſtatuta ſequentia in Grandimontenſi ordine præcipimus obſervari.

INCIPIUNT RUBRICÆ STATUTORUM PRÆDICTORUM.

I. *De obſervatione Regulæ, & Privilegiorum.*
II. *Quales debeant eſſe viſitatores.*
III. *De viſitatione fideliter facienda.*
IV. *De definitorum officio.*
V. *De familia priorum.*
VI. *Quod nullus ducat ſaumerium, vel etiam domicellum.*
VII. *Quod nullus faciat compatres, vel commatres.*
VIII. *Quod fratres ſoli non vadant, vel ſoli in villis morentur.*
IX. *Quod nullus arma portet.*
X. *De invaſoribus domorum, & pœna eorum.*
XI. *De luſoribus.*
XII. *De venationibus, & aucupationibus.*
XIII. *Quod nullus frater vadat ad convivia nuptiarum.*
XIV. *De pœna incontinentium.*
XV. *De qualitate carcerum.*
XVI. *De diſpenſatione in pœnis ſtatutorum prædictorum.*

E X P L I C I U N T R U B R I C Æ

INCIPIUNT CAPITULA STATUTORUM PRÆDICTORUM.

I.

De obſervatione Regulæ, & Privilegiorum.

SAne quia nonnulli fratrum dicti ordinis, laxatis voluptatum habenis, propriam tranſgrediuntur regulam, & alia ſuæ profeſſionis ſalubria inſtituta, auctoritate apoſtolica nobis in hac parte commiſſa, ſtatuimus, volumus, & ordinamus, ut regula per ſedem apoſtolicam eidem ordini ſub bulla tradita, & conceſſa, & alia ſtatuta in privilegiis ſedis apoſtolicæ expreſſata, quantum commode, & honeſte fieri poterit, ab abbate, & prioribus, & aliis fratribus ejuſdem ordinis obſerventur, & ipſe abbas ab aliis faciat obſervari.

II.

Quales eſſe debent viſitatores.

QUia interdum minus ſufficientes ad viſitandum cellas accipiuntur, ſtatuimus, ut viſitatores deputati a diffinitoribus, & abbate ad prioratus ordinis viſitandos eligantur viri provedi, & honeſti, ætatis maturæ, & qui noverint ſtatum ordinis ab antiquo, de quibus ſit veriſimile, quod debeant fideliter viſitare, & referre ſtatum prioratuum diffinitoribus, & abbati.

III.

De viſitatione fideliter facienda.

STatuimus etiam, quod viſitatores per provincias deputati viſitent fideliter, & ſtatum prioratuum, & exceſſus priorum, officialium, & aliorum fratrum referant plene abbati, & diffinitoribus capituli generalis, nec penes ſe retineant, vel occultent, nec tradant occulte abbati, vel diffinitoribus, ſed ſimul in communi, vel majori parti eorumdem. Contrarium vero facientes prioratibus ſuis eo ipſo volumus eſſe privatos. Si vero priores non fuerint, ad prioratum aliquem per quinquennium non valeant promoveri.

IV.

Digitized by Google

IV.

De diffinitorum officio.

QUoniam excedentium impunita temeritas in ruinoſam ſuperbiam erigit delinquentes; ſtatuimus, quod abbas, & diffinitores a capitulo ordinati, ſtatum prioratuum & exceſſus fratrum per viſitatores ſibi relatos non occultent, ſed examinent diligenter, & corrigant, & emendent, quæ fuerint corrigenda, & diligenter, puniant, non parcentes alicui ob gratiam, vel favorem. Contrarium facientes per menſem ad minus ab ingreſſu eccleſiæ ſint ipſo jure ſuſpenſi.

V.

De familia priorum.

ITem ſtatuimus ut priores in prioratibus, & cellis ſibi commiſſis familia honeſta, & neceſſaria ſint contenti, nec præſumant neptes inducere, vel nepotes, nec ipſas neptes de bonis prioratus maritare, nec bona prioratus dare parentibus. Et ſi in prædictis notabiliter exceſſiſſe inventi fuerint, ſuo prioratu priventur, & idem in officialibus ſtatuimus obſervandum.

VI.

Quod nullus ducat ſaumerium, vel etiam domicellum.

STatuimus inſuper, ne priores, vel fratres alii diſtinctim ducant ſaumerium, niſi ex juſta cauſa, & licentia abbatis petita, & obtenta, nec ducant domicellos, niſi ex cauſa neceſſaria, & ad tempus, de licentia abbatis: ita quod continue eos ſecum habere non poſſint. Si vero contrarium fecerint, ſuis adminiſtrationibus priventur, & ſi adminiſtrationes non habeant, volumus, ut ad eas per quinquennium non aſſumantur.

VII.

Quod nullus faciat compatres, vel commatres.

STatuimus prætetea, ne priores, vel fratres ipſius ordinis faciant ſibi compatres, vel commatres, niſi ſuper hoc eſſent ab aliquo principe requiſiti. Contrarium facientes regulari ſubjaceant diſciplinæ.

VIII.

Quod fratres ſoli non vadant, vel ſoli in villis morentur.

ITem ſtatuimus, ne fratres extra portam ultimam incedant ſoli, ſine ſocio ſui ordinis, nec in villis, vel eorum ſoli morentur. Quod ſi contrarium fecerint, regulari ſubjaceant diſciplinæ, & ſi ſæpius ſuper hoc inventi fuerint deliquiſſe, a ſuis adminiſtrationibus amoveantur.

IX.

Quod nullus arma portet.

ITem ſtatuimus, quod nullus fratrum, prior, vel alius, ſit auſus arma portare, vel in domo, ſeu camera habere, niſi ex juſta, & evidenti cauſa neceſſitatis, & licentia abbatis petita, & obtenta; contrarium faciens regulari ſubjaceat diſciplinæ.

X.

De invaſoribus domorum, & pœna eorum.

ITem, ſtatuimus, ut ſi qui fratrum domum alicujus prioris invaſerint, vel invadi procuraverint, vel fratres ceperint, vel ligatos tenuerint, ipſo facto prioratu, ſi quem habent, vel alia adminiſtratione, ſint privati, nec ad aliquod officium, vel adminiſtrationem ordinis aſſumantur aliquo tempore; niſi præmiſſa facerent de ſpeciali mandato ſui abbatis, ex cauſa licita, & honeſta: vel niſi prior contentus ſ fratrem ſibi ſubditum flagrante crimine, vel de hujus ſuſpectum caperet, juxta Grandimontenſis ordinis inſtituta aliis pœnis nihilominus puniendi.

XI.

De luſoribus.

ITem ſtatuimus, ut nullus fratrum ſit auſus ludere ad aleas, vel taxillos. Contrarium facientes, licet ſecundum ſtatuta ordinis excommunicati dicantur, nihilominus ab officio per annum ſint ſuſpenſi, & adminiſtratione, ſi quam habent, ipſo facto priventur: Si vero adminiſtrationem non habent, infra annum ad aliquam adminiſtrationem, vel officium nullatenus aſſumantur.

XII.

De venationibus, & aucupationibus.

ITem ſtatuimus, ut non habeant aves, vel canes venaticos, nec teneant in ſuis domibus, ut ipſi perſonaliter venentur, niſi de licentia abbatis, & ex juſta cauſa canes venaticos habeant neceſſarios ad converſationem juris domus; ita tamen quod hujuſmodi neceſſitas ad voluptatem non trahatur. Contrarium facientes per decem ſextas ferias in pane, & aqua jejunent.

XIII.

Quod nullus frater vadat ad convivia nuptiarum.

ITem ſtatuimus, ut nullus fratrum interſit conviviis nuptiarum, quod ſi contrarium fecerit, regulari ſubjaceat diſciplinæ.

XIV.

De pœna incontinentium.

ITem ſtatuimus, ut quicumque in crimen incontinentiæ fuerit deprehenſus, vel alias crimen ejus ſit notorium, ipſo facto ab adminiſtratione, vel officio, ſi quod habeat, ſit amotus, nec ulterius ad aliquam adminiſtrationem, vel officium aſſumatur. Si vero aliquis ſuper dicto crimine probabiliter ſit ſuſpectus, vel publice diffamatus, inquirat abbas veritatem, ſolemnitate aliqua non ſervata, adhibitis bonis viris dicti ordinis, non ſuſpectis. Et ſi de crimine frater fuerit convictus, vel confeſſus, pœnam incurrat proxime annotatam.

XV.

De qualitate carcerum.

ITem ſtatuimus, quod ſecundum conditionem perſonarum, & qualitatem, & quantitatem exceſſuum tales ſint carceres, ne poſſint de nimia crudelitate notari, ſanctionibus tamen canonicis, & ſtatutis, ac privilegiis ordinis ſuper hoc ſervatis.

XVI.

De diſpenſatione in pœnis ſtatutorum.

ITem volumus, ut ſuper pœnis appoſitis in ſtatutis per nos editis poſſint abbas, & diffinitores capituli generalis ex cauſis juſtis, & neceſſariis provida deliberatione penſatis in levibus, & mediocribus diſpenſare. In majoribus tamen pœnis non poſſint, ſine conſenſu capituli generalis, vel majoris partis ejuſdem: ita quod juxta illud B. Auguſtini, ſive plectendo, ſive ignoſcendo ad hoc intendant, ut vita fratrum ordinis corrigatur. In pœnis autem, quas contra invaſores, & fornicatores notorios ſupra poſuimus, capitulo generali, vel abbati, ſeu diffinitoribus nullam diſpenſandi concedimus facultatem.

STA-

STATUTA

Priorum , & Diffinitorum capitulorum generalium ordinis Grandimontenſis collecta a Guillelmo Pellicerii Abbate Grandimontenſi.

INCIPIT PROLOGUS SEU PRÆFATIO IN STATUTIS S. STEPHANI CONFESSORIS PATRIS NOSTRI, ET CETERORUM PASTORUM SIBI SUCCEDENTIUM AC DIFFINITORUM CAPITULI GENERALIS.

NOs GUILLELMUS Abbas monaſterii , ac totius ordinis Grandimontenſis , & Diffinitores capituli generalis ſtatuta ſequentia in noſtro ordine Grandimontenſi præcipimus obſervari ; quia ſicut urbium turres ſtant ſecure , dum ad valla , vel propugnacula exteriora non audent appropinquare obſides inimici pro robuſta interiorum pugna ; ſic dum ſequentia ſtatuta , qua religionem noſtram undique , ne titubet , circumvallant , fideliter obſervantur , non eſt dubium de ceteris , quin bene cuſtodiantur; per ſequentia etenim ſtatuta docentur fratres abſtinere a vetitis , & debito modo gaudere conceſſis.

INCIPIUNT RUBRICÆ STATUTORUM PRÆDICTORUM.

I.

[Quod ſtatuta capituli generalis ad pœnam abligent , non ad culpam .

CUm ſine culpa , niſi ſubſit cauſa , non ſit eliquis puniendus , ut animarum periculis obvietur , in primis ſtatuimus , tranſgreſſores ſtatutorum ſequentium S. Staphani confeſſoris , & ceterorum paſtorum ſibi ſuccedentium , ac diffinitorum noſtri capituli generalis obligari ad pœnam in ſtatutis expreſſam tantummodo , non ad culpam .

I I.

De caſibus ſpecialiter reſervatis Abbati .

SEcundum ſtatuta noſtri ordinis , nulla tranſgreſſio , quam fratres invicem emendare valaant , paſtori debet Grandimontenſi referri , niſi tam enormis ſit , & notabilis , quod per ipſum , non pee alium , deceat emendari , ut patet in iſtis manifeſtis tranſgreſſionibus , & peccatis ; de ſimonia , conſpiratione , incendio , homicidio , & ſimilibus gravibus , & horrendis peccatis. Et de excommunicationa per Abbatem , vel per ſtatuta ordinis lata , & irregularitate occaſiona axcommunicationis contracta , ſolus Abbas judicat , abſolvit , vel ad ſedem apoſtolicam fratrem irregulatem ad abſolvendum mittit ; quia licet Abbas poſſit fratrem factum ordinem in apoſtaſia ſuſcipantem reconciliara , injuncta pœnitentia ſalutari ; fratri tamen non licebit abſque diſpenſatione Sedis apoſtolicæ in ſic ſuſcepto ordine miniſtrera. Verum cum nullus in ordina noſtro , niſi ſolus Abbas , ubi utilitas evidens eſt perſonarum , vel prioraſuum , aut priores conventuales ipſa delicta , vel exceſſus delinquentium , val axcedantium fretrum poſſit fratrem , ſeu fratres de conventu ad conventum mutare , ſeu transferre fratram mutatum , ſeu translatum de conventu ad convantum juxta JOHANNIS Papæ XXII. privilegium , ſi non vult ordinationem Abbatis adimplete , nullus recipere in ordine noſtro , val etiam retinere , aut da tali inobedientia abſolvere , ſina abbatis licentia ſpeciali . Prioras autem , qui contra dicti privilegii tenorem præſumant mutationam , ſeu translationem fratrum ſibi ſubditorum de conventu facera ad conventum , non niſi per abbatam de tali poſſint tranſgreſſione abſolvi , cujus abbatis auctoritatem in mutatione , ſeu translatione fratrum hujuſmodi priores uſurpabunt . Qui quidem priores poſſeſſiones ad ſuos prioratus partinentes nequeunt vendere , donare , impignorare , de novo infeodare , aut alio modo alienare , inconſulto Grandimontenſi abbate . Quia de poſſeſſionibus ad monaſterium Grandimontenſe pertinentibus nequit Grandimontenſis abbas ſimiliter facere , Romano Pontifice inconſulto , ut in privilegiis JOHANNIS Papæ XXII. ſuper confirmatione , benedictione , & juramento Grandimontenſis abbatis indulto cavetur .

I I I.

De correctione , & diſciplina tenendis .

QUia , ut ait Salomon , *melior eſt manifeſta correctio , quam amor abſcondıtus , & meliora ſunt vulnera diligentis , quam fraudulenta adientis oſcula* , ſtatutum eſt , quod in capitulo virgæ maneant , cum quibus fratres diſciplinam faciant , cum neceſſe fuerit , & dictis in capitulo , quæ dicenda ſunt , & fratribus in locis ſuis reſidentibus , continue qui ſe reus intellexarint , proſtrati coram abbate , vel priore , aut deputatis ab eis , veniam petant : & quorum culpa talis aſt , quæ manualem axigat diſciplinam , præparet ſe ad aam recipiendam abſqua murmure , & diſceptationa , donec eis pœnitentia injungatur. Qui vero aliquem clamaverit , peccantem coram omnibus arguat , nec quærat circuitiones in clamatione ſue , ſed dicat aperta : Ille fecit hoc . Caveat tamen , ut nullum arguat , cujus crimen non deprehendit . Item , nullus aliquem clamet ex ſola ſuſpicione : quia omnis ſuſpicio eſt potius repellenda , quam ſuſcipienda . Et frater cum clamatus fuerit , mox ut audierit nomen ſuum , non reſpondeat in ſede ſua , ſed accedens ante crucem veniam petat . Dum capitulum tenetur , nullus loquatur ſine licentia , niſi ille , qui capitulum tanet , & accuſator , & accuſatus. Et cum frater reprahenditur , reprehendentem ſe non debet raprehendere , quamvis recte facere poſſet ; quod ſi faciat , reprehenſio ſua non eſt accipienda ; ex diſcordia anim videtur procedere . De quocumque enim reprehendatur frater , debet poſtulare veniam , ſi obediens eſt , non defendendo , ſed accuſando ſeipſum , quia dicit Salomon , quod vir , *qui correptionem dura cervice contemnit , repentinus ſuperveniet interitus* , & Apoſtolus dicit : *non voſmetipſos defendentes cariſſimi , ſed date locum iræ* . Cum frater offenderit , oſtendatur ei , quemadmodum dicit evangelium , primum ſecreta , poſtmodum cum duobus , aut tribus . Deinde ſi emandare noluerit , audiente omni conventu juxta doctrinam apoſtoli dicentis , *peccantem coram omnibus argue , ut ceteri metum habeant* . Qui publice peccaverit , non niſi publice , & in capitulo veniam petat ; & ille frater , qui in refectorio , vel quocumque alio loco aliquid fregerit , dum per alium fratrem cognitum fuerit , continuo anta paſtorem , vel congregationem veniet proſtratus veniam petiturus : quod niſi fecerit , diſtrictiori ſubjaceat diſciplinæ : & ſi culpa fuerit latens , paſtori , vel ejus locum tenenti patefiat , qui primum ſcire debet peccata ſua diluere ,

& poſt

Digitized by Google

XLIII.

Quod nullus deferat rotondillos, vel veſtes ſaculares, aut alterius ordinis cujuſcumque.

CLEMENS V.

NUllus etiam de dicto ordine itinerando, vel alias quoquomodo portet deſuper rotondellos, clochias, tabardos, vel veſtes, alias ſæculares, ſeu alterius religionis cujuſcumque; & ſi contrarium fecerit ſine cauſa rationabili, vel legitima, ſi corrector fuerit, vel aliam adminiſtrationem habens, ipſo facto ſit ea privatus. Et ſi adminiſtrationem non habeat, ad aliquam adminiſtrationem infra tres annos minime aſſumatur.

XLIV.

Quod nulli fratri detur pecunia pro veſtitu.

CLEMENS V.

INhibemus inſuper, ne deinceps corrector, vel aliquis quiſpiam adminiſtrator, pro veſtitu dari fratribus conſueto, pecuniam alicui ex fratribus dare præſumat, cujuſcumque quantitatis; ſed de veſtibus ipſis eiſdem provideat ſuis temporibus, ſicut ab antiquo eſt in ordine conſuetum. Qui vero contrarium fecerit, pecuniam datam perdat, & nihilominus induere eum, cui pecuniam dederit, ſine remiſſione aliqua ſuis ſumtibus teneatur. Quod ſi contigerit eum ſic veſtitum infra annum mutari, ille corrector ad cujus domum transferetur, pro rata temporis ſatisfaciat correctori, e cujus domo mittitur, qui eum induerat de veſtibus memoratis.

XLV.

Cujuſmodi liceat Sotulares portare.

CLEMENS V.

DE cetero quidem aliqui de ordine ſupradicto, non portent ſotulares, qui non aſcendant pedis cavillam, vel etiam cum nodellis, ſed largos, & longos uſque prope genu ſine curioſitate, qualiter ſecundum modum in dicto ordine antiquitus obſervatum. Et qui contrarium fecerit, quandiu eos portaverit, abſque miſericordia in pane, & aqua exiſtat.

XLVI.

Quod fratres ſint ordinati in zonis, burſis, & cultellis.

CLEMENS V.

DE cetero zonas, auro, vel argento ornatas, ſive de ſerico conſutas, vel alias pretioſas, aut curioſas, burſas etiam de ſerico ornatas, cultellos cum manubriis lapidis pretioſi, vel alterius materiæ notabilis, vel pretioſæ, vel cum ornatu auri, vel argenti in ipſis cultellis cum manubrio, ſive cum laqueo de ſerico, nullus de ordine ſecum portet, nec cultellum cum cuſpide, vel ultra longitudinem unius palmi deferre præſumat. Et qui contrarium fecerit, quamdiu prædicta, vel aliquod prædictorum ſecum detulerit, vel retinuerit, a vino abſtineat, & ſic aqua pro potu contentus, ocius puniendus, ſi non emendaverit, ſæpius ſic correctus.

XLVII.

Quod nullus infra unam leucam a Domo Grandimontis, vel a cella propria comedat aut pernoctet.

CLEMENS V.

INfra unam leucam tamen a domo Grandimontis, vel a cella propria nullus de ordine comedere, vel pernoctare præſumat, niſi de paſtoris, vel correctoris licentia ſpeciali. Tranſgreſſor autem pro tranſgreſſione qualibet, in pane, & aqua abſtineat una die, & in capitulo verberetur.

XLVIII.

De cura infirmorum, & debilium.

CLEMENS V.

PRior denique, correctores, & curioſi, & infirmerii monaſterii, & cellarum prædictarum, ſummam curam, & diligentiam habeant de infirmis; & tam in medicis, ac medicamentis, victualibus, lectis, ſervitoribus, quam aliis neceſſariis, provideant ſufficienter eiſdem; alioquin ſi negligentes reperti fuerint, per vos, ad quos ſpectat correctio, emendetur, & illi acerrime puniantur.

XLIX.

De anniverſariis, & eis, quæ legantur pro ipſis faciendis.

CLEMENS V.

EA vero quæ legantur, vel donantur a fidelibus pro anniverſariis in die obitus alicujus faciendis in dicto monaſterio, vel in membris prædictis, communicentur, & diſtribuantur æqualiter in victualibus, tam conventualibus fratribus, quam infirmis. Et ſervitium pro eis faciendum ſua die commune, & ſingulare nullatenus a fratribus omittatur. Et ſi legatum, vel donatum pro anniverſario ſit viginti ſolidorum, vel ultra, non conjungantur duo anniverſaria, vel plura una, & eadem die ad expendendum, ſed ſua die eorum quodlibet expendatur. Et hoc Prior, & locumtenens, & viſitatores in domibus, quas viſitabunt, faciant obſervari; alioquin in generali capitulo graviter puniatur.

Si qua vero res mobilis, vel pecunia, ſive alias res donetur, vel relinquatur in monaſterio, vel in membris ejuſdem ad anniverſarium faciendum, vel ad emendum reditus, pro illo taliter donante, vel relinquente, prædicta res donata, vel relicta in alios uſus minime convertatur, vel etiam expendatur; ſed fiat de ea, ſecundum quod ordinaverat, qui legavit eamdem. Et ſi quid hactenus ſic legatum, vel donatum, diſtractum, vel in alios uſus converſum ſine voluntate conventus fuerit, & ipſi conventui non fuerit ſatisfactum: quam citius commode fieri poterit, emendetur, & deinceps juxta ordinationem donantis, vel legantis ſine fraude aliqua obſervetur.

L.

De eleemoſynis recipiendis.

INNOCENTIUS IV.

ELeemoſynæ, & eleemoſynarum quantitas, earumque datores dicentur publice in ſingulis, quibus datæ fuerint, cellulis, eo, aut ſequenti die, quo datæ fuerint, & tali hora, in qua poſſint omnes fratres tam clerici, quam laici convenire.

LI.

Quod nullus fratrum exeat primam clauſuram a parte interiora domus ſine licentia.

INNOCENTIUS IV.

AD hæc nulli clerico, vel converſo liceat etiam primam a parte interiori clauſuram exire abſque licentia correctoris. Attamen curioſus, ſed non ſine ſocio, quem ſibi corrector deputaverit, exeat libere infra ulteriores dumtaxat metas, cum pro utilitate domus viderit expedire.

LII.

Quod nullus clauſtrum exeat ſine licentia, & de porta clauſtralis cuſtodia.

CLEMENS V.

EXtra portas quidem clauſtrales ex quacumque parte fratres non exeant, præter portam cœmeterii, quam exire poterunt pro mortuis abſolvendis: nec intrent coquinam ſcriptoriam, vel alias officinas, ſive habitacula ſine paſtoris, vel locumtenentis licentia ſpeciali, illis, quibus incumbit ex officio, dumtaxat exceptis. Et qui ſuper hoc reus inventus fuerit, in capitulo verberetur, & pulmento.

juſtitiæ confinium, ut undecumque, & quoſcumque fide dignos crimina clareant, puniantur; ſtatuimus, ut contra noſtri prædicti ordinis priores, & fratres ſæculares perſonæ fide dignæ, & omni exceptione majores in teſtimonium admittantur, prout jura canonica permittunt.

X X I I.

De manſione, & expenſis fratrum leproſorum.

ITem, ne prioratus domorum de Boſco Ratherii, & de Haja indebite fratribus lepra infectis graventur, ſicque obſervatum in noſtro ordine ab antiquo, quod de dicto morbo ſuſpecti poſſint ad examen medicorum per majores locorum noſtri ordinis mitti, & probari, & convicti de dicto morbo conſueverint teneri extra fratrum ſanorum conſortium, uſque ad ſequens capitulum generale, ubi per capitulum ordinabitur, ad quem de dictis duabus prioratibus manſuri perpetuo mitterentur, ſtatuimus dictam conſuetudinem in ordine noſtro de cetero obſervari. Et priores, a quorum prioratibus mittentur leproſi in prioratibus de Boſco Ratherii vel de Haja prædictis, ſolvent pro expenſis neceſſariis fratris leproſi quolibet anno in capitulo generali XV. libras Turonenſes, quamdiu dictus frater leproſus vitam duxerit in humanis. Et proprium ipſius fratris leproſi in utilitate domus ſibi ad commorandum deputata convertetur, & priores de Boſcho Raherii, & de Haja domus leproſis deputatas tenere in ſtatu debito, & competenti tenebuntur.

X X I I I.

De pœna vagantium fratrum.

ET quia inventum eſt in multis prioratibus noſtri ordinis, quod quidam ipſorum prioratuum fratres extra domus prioratuum vagabundi exiſtere non verentur, in noſtri ordinis ſcandalum, & dictorum fratrum periculis animarum; ſtatuendo præceptum eſt, quod priores noſtri ordinis fratres vagabundos perquirant, & eis tenere faciant pœnas contentas in privilegiis Clementis Papæ V. Et nihilominus quod quilibet prior poſſit quemcumque fratrem vagabundum, & ordinem ſcandalizantem capere, & captum carceri mancipare, & tenere, quouſque a priore dicti fratris incarcerati fuerit requiſitus, vel a Domno Abbate aliud receperit in mandatis.

X X I V.

De excommunicatis evitandis.

ITem nos Abbas Grandimontis diſtricte inhibemus omnibus noſtris prioribus, & fratribus ad monaſterium Grandimontis venientibus ligatis noſtris ſententiis, ut ante abſolutionem, vel relaxationem a nobis, ſeu nomine noſtro obtentam, coram nobis non audeant comparere, aut domos regulares ejuſdem monaſterii introire, cum hoc ſit ab antiquo inhibitum in monaſterio antedicto.

X X V.

De fratrum defunctorum brevibus ad capitulum generale deferendis.

ITem ſtatutum eſt, quod viſitatores prioratuum ordinis afferant de cetero ad capitulum generale nomina fratrum, quos obiiſſe a viſitatione præterita invenerint in eiſdem; & quilibet prior a dicto capitulo reportet, & in ſibi commiſſo prioratu conſcribat omnium fratrum nomina, quos deceſſiſſe illo anno ad capitulum fuerit reportatum, faciens per fratres ſui conventus pro obeuntibus fieri ſuffragia conſueta. Et nihilominus prior, qui ſecum brevia a capitulo non reportaverit, & ea infra duos menſes a dicto capitulo in prioratu ſuo regiſtrari non fecerit, ex tunc elapſis prædictis duobus menſibus ingreſſum eccleſiæ ſibi noverit interdictum, donec brevia prædicta habuerit, & regiſtrari fecerit, ut ſuperius expreſſatur, & cum iſto ſtatuto remanere volumus ſupraſcriptum ſtatutum de brevibus deferendis.

X X V I.

De pannis veſtimentorum non alienandis.

CUpientes illos noſtri ordinis fratres, quos ad obſervantiam ſtatutorum virtutum præmia non inducunt, pœnæ abjiciendæ formidine, a temerariis auſibus refrænare, tranſgreſſoribus ſtatuti antiqui prohibentis, quod nullus fratrum alii donare, vel vendere, aut cum alio commutare audeat hoc, quod ei traditur ad utendum, niſi ſibi ab immediate majori præcipiatur, pœnam ſtatuendo imponimus, ut providentiam unius anni veſtitus amittant. Et ſi tales tranſgreſſores de conventu monaſterii exiſtant, ad exteriores domos, ſeu cellas menſæ Domini Abbatis unitas nihilominus transferantur, hoc adjecto moderamine, ut cum licentia prioris clauſtralis, vel ſubprioris, priore abſente, communicato prius trium fratrum ſeniorum dicti conventus conſilio, dictarum rerum donatio, vel venditio, aut commutatio poſſit a fratribus fieri in futurum.

EXPLICIUNT STATUTA GENERALIS CAPITULI.

STA-

Digitized by Google

STATUTUM

Factum in Capitulo generali Ordinis Grandimontenſis tempore Guillelmi primi Abbatis Grandimontenſis.

De fratribus ſtudentibus, & eorum proviſione.

QUia in privilegio Domini JOHANNIS Papæ XXII. ordini noſtro conceſſo nobis præcipitur, ut duodecim fratres noſtri prædicti ordinis profeſſos, quos dociles invenienıus, mittamus ad ſtudia litterarum, & eis hujuſmodi ſtudiis exiſtentibus, in alimentis, & aliis neceſſariis de bonis dicti ordinis, indicto e nobis prædictis Abbati, & diffinitoribus, vel duabus partibus diffinitorum ſubſidio, e prioribus noſtri prædicti ordinis exigendo, ſeu levando.

Volentes nos præfati Abbas, & Diffinitores noſtri capituli generalis tamquam obedientiæ filii preceptum hujuſmodi apoſtolicum exequi humiliter, ut tenemus, attendentes, quod ad nos Abbatem, & Diffinitores prædictos pertinet auctoritate dicti privilegii antedictos duodecim fratres profeſſos eligere, & an ſint dociles, examinare, ac electos, & examinatos ad ſtudia litterarum mittere, & ex cauſa rationabili, cum oportuerit, ipſos, aut aliquos, vel aliquem ipſorum ad clauſtrum de ſtudio revocare per nos dictum Abbatem, ſucceſſoreſque noſtros, ſi fratres ad ſtudia miſſi ſunt de Abbatia Grandimontenſis monaſterii, vel dictos priores, de quorum prioratibus fuerint, & per nos dictum Abbatem, & Diffinitores loco revocatorum, vel revocati, aut ad dignitatem promoti, vel mortui, alium ſeu alios ſubrogare, & eis ſtudiis inſiſtentibus in alimentis, & aliis neceſſariis indicto exacto e prioribus noſtri ordinis ſubſidio juxta tenorem privilegii providere, & animadvertentes inſuper, quod in modico non poteſt quis addiſcere, nec repetente ad ſcientias ſummus eſſe.

Nos in primis ordinaſſe, & ſtatuiſſe noveritis uſque ad ſeptennium dicti fratris durare miſſionem factam ad ſtudia litterarum, præter illorum, quorum, vel alterius, cujus miſſionem ex aliqua cauſa rationabili ad clauſtrum, aut promotionem ad dignitatem de ſtudio, ut prædictum eſt oportuerit revocare.

Diffinivimos etiam, diffiniendo dicimus ſummam ducentarum quinquaginta librarum currentium exigendam, ſeu levandam in ſubſidium a prioribus noſtri prædicti ordinis de cetero annis ſingulis terminis infraſcriptis, & exactum, ſeu levatum ſubſidium in alimentis, & aliis neceſſariis cujuslibet de prædictis duodecim fratribus ſtudentibus pro qualibet annata, uſque ad ſummam viginti librarum monetæ prædictæ e nobis, vel a noſtris ſucceſſoribus, aut alio de mandato noſtro, vel ſucceſſorum noſtrorum nomine partiendum.

Et nihilominus ſtatuimus, quod quilibet frater ad litterarum ſtudium, ut dictum eſt, miſſus, amplius habeat inſiſtens ſtudio a loco conventus, monaſterii, vel prioratus, unde aſſumetur, libros ſibi neceſſarios ad ſtudendum, & veſtiarium, quod anno quolibet dabitur aliis fratribus monaſterii, & prioratuum de conventu; libris prædictis poſt cujuslibet fratris ad ſtudium miſſi obitum, aut ad dignitatis, ſi ad eam promotus fuerit, admiſſionem, vel factam de eo, infra ſepsenium ex cauſa rationabili de ſtudio ad clauſtrum revocationem, ad conventus, unde fuerint habiti, libere reverſuris.

Ordinamus inſuper, quod de dicto ſubſidio ſolvet inter duos terminos, ſcilicet generalis capituli, & cujuslibet feſti omnium Sanctorum.

Prior de Fagia Nivernenſi cum domibus de Columba, de Fonsaneto, & de Fonte Goidonis ejus prioratui unitis vs. libras, xv. ſolidos.

Prior de S. Mauricio cum domibus de Carboneriis, & de *Charmes* ejus prioratui unitis vss. lib. v. ſol.

Prior de Divione cum domibus de Liniaco, & de Trabis ejus prioratui unitis vii. lib.

Prior de Caſtro-novo cum domibus de Caſtaneriis, & de Podio Tilhoſo, & de Fonte alba ejus prioratui unitis vi. lib. xv. ſol.

Prior de Vileſiis cum domibus de Sanzeie, & de *Moulins* ejus prioratui unitis cxvis. ſol.

Prior de Boſco Raherii cum domibus de Monte-Anſano, & de Claroſolio ejus prioratui unitis viis. lib. x. ſol.

Prior de Pomerio esri cum domibus de Fonte Moso, & de Bolcheto ejus prioratui unitis c. ſol.

Prior de Haya cum domo de Cridone ejus prioratui unita iiii. lib. x. ſol.

Prior de Monte Guidonis cum domo de Primanderia ejus prioratui unita c. ſol.

Prior de *Moynes* cum domo de Brolio *Belos* ejus prioratui unita c. ſol.

Prior de Burſeio cum domo de Heubandesia ejus prioratui unita vs. lib.

Prior de Quercu Galonis cum domibus de Belle fago, & de Altone ejus prioratui unitis c. ſol.

Prior de Bellomonte cum domo de Belleſie ejus prioratui unita c. ſol

Prior de Rothomago cum domo de Albavie ejus prioratui unita vsii. lib. x. ſol.

Prior de Bolonie cum domibus de Malinhiaco, & de Clariaco ejus prioratui unitis vi. lib.

Prior de Loya cum domibus de Molinellis, de Codra, & de Boſco S. Martini ejus prioratui unitis viii. lib.

Prior de Marnello cum domibus de Belvaco, & de Fontaneta unitis vi. libras.

Prior de Vicenis cum domibus de Bone-domo, & de Alneto ejus prioratui unitis vi. libras xv. ſol.

Prior de Roſayo cum domibus de Vaſino, & de Savinhiaco ejus prioratui unitis cv. ſol.

Prior de Machereta cum domibus de Arnito, de Meſtone, & Caſtro-Villani ejus prioratui unitis vsi. l. x. ſol.

Prior de Podio Caprarii cum domibus de *Entrephins*, & de Altis rupis, & de Spaodio ejus prioratui unitis c. ſolidos.

Prior de Valholia cum domibus de Tmſeya, & de Boſco Pulverelli, ac *de Lobers* ejus prioratui unitis cx ſolid.

Prior de Carsa cum domibus de Fonte Croſa, & de Euterna, & de Fonte Adæ ejus prioratui unitis c. ſolid.

Prior de Boſco Alone cum domibus de Chaſlayo, & de Bona radice ejus prioratui unitis vii. lib.

Prior de Bandolia cum domibus de Orbilerio, & Rupe Severia, & Dina ejus prioratui unitis vii. lib.

Prior de Salmaria cum domibus de Lanſea, & de Berbatorta ejus prioratui unitis vi. lib. vi. ſol.

Prior de Jazzico cum domibus de Brolio Xantonenſi, & de Yrſia ejus prioratui unitis vi. lib.

Prior de Recelo cum domibus Ranſeto, de Bello ſentu, de Gandalrico, & de Boſco Jenino ejus prioratui unitis vii. lib. x. ſol.

Prior de Fagia Junilhiaci cum domibus de Plane, & Charniaco, de Boiſſeto, de Bellaſilve, & de Podio Gisberti ejus prioratui unitis vii. lib. xv. ſol.

Prior de Franconio cum domibus de Caturco, & *de Drganboſes*, & de Boſco minori, & de Vaiſeriis ejus prioratui unitis viii. lib. x. ſolid.

Prior de Deffenſo cum domibus de Ribariola, & de Sancta Roſa ejus prioratui unitis vsi. lib. x ſol.

Prior de Garigia cum domibus de Dexnairinhaco, de Luno, de Barbui, de Lauda, & de Brede ejus prioratui unitis viii. libras.

Prior de Pinello cum domo de Loco Dei ejus prioratui unita visi. lib.

Prior de Monte Herbedonis cum domibus de Salvetico, de Petroſo, & de Montichis Eumichis ejus prioratui unitis vi. lib. xii. ſol.

Prior de Uraya cum domibus de Bello joco, & de Guiſie, de Blandone, & de Prinihos ejus prioratui unitis vi. lib. xv. ſol.

Prior de Chauano cum domibus de Fiarete, de Groſſo buſco, & de Jeyaco ejus prioratui unitis vis. lib. v. ſol.

Prior de S. Michaele cum domo de Tumbe Romali ejus prioratui unita laev. ſol.

Prior de Eipeiſſia cum domibus de Fayeta, & de Brolio Æduenſi ejus prioratui unitis vi. lib. xv. ſol.

Prior de Caſtaneto cum domibus de Porreriis, & de Clauſellis, de Majori Gorſia, & de Salmorio ejus prioratui unitis iiii. lib. vi. ſol.

Alioquin in Priores non ſolventes dictum ſubſidium ſupra ſcriptis terminis excommunicationis ſententiam ferimus in his ſcriptis.

Summa totalis dictæ tailliæ ſtudentium xx XII. ix. lib. xii. denar.

INCI-

INCIPIT PROLOGUS SEU PRÆFATIO
IN EXEMTIONIS PRIVILEGIIS.

CUm privilegia dici non debeant, niſi aliquid indulgeant ſpeciale, privilegiaque dicantur leges privatorum, & a jure communi exemptorum, occaſione quorum exemtionis privilegiorum Abbas, Priores, & alii fratres ordinis noſtri contra dioceſanos frequenter coram ſuis conſervatoribus habent litigare, ut de ipſis per lectionem, & diligentem inſpectionem plenior, & frequentior in ordine noſtro habeatur notitia, exemtionis, & aliarum libertatum, privilegiorum tenores poſt ſtatuta regularia merito referuntur.

INCIPIUNT RUBRICÆ PRIVILEGIORUM EXEMTIONIS.

I. De exemtione, tam capitis, quam numerorum.
II. De poteſtate conſervatorum.
III. De confirmatione, & benedictione Abbatis.
IV. De concluſione operis.

INCIPIT PRIVILEGIUM EXEMTIONIS ORDINIS GRANDIMONTENSIS.

I.

De exemtione, tam capitis, quam numerorum.

CLEMENS Papa III. univerſis fratribus Grandimontenſis ordinis. Religioſam vitam ducentibus apoſtolicum patrocinium ſpecialius quadam prærogativa debetur, quatenus quanto ampliori fuerint libertate donati, tanto divinis officiis, & ſacræ religionis obſervationibus frequentius ſine motu perturbationis inſiſtant. Ut igitur amplius a tumultibus rerum ſæcularium liberi, expeditius valeatis cœleſtia contemplari, perſonas veſtras, ac domum Grandimontenſem, & cellulas, cum omnibus, quæ in præſentiarum juſte, ac pacifice poſſidetis, vel in futurum præſtante Domino poteritis adipiſci, ſub B. Petri, & noſtra protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus. Volentes, ut deinceps ad nos, & ſucceſſores noſtros tam perſonæ, quam domus prædicta, & cellulæ veſtræ, nullo mediante reſpiciant; & in jus, & proprietatem Sedis apoſtolicæ transferantur. Adjicimus etiam, ut nullus, excepto Legato Sedis apoſtolicæ a Romani Pontificis latere delegato, in vos, vel eccleſias veſtras, ſuſpenſionis, excommunicationis, aut interdicti ſententias ſine ſpeciali mandato noſtro, vel ſucceſſorum noſtrorum audeat promulgare.

Præterea Priori veſtro, qui pro tempore fuerit, ſi tamen ſit presbyter, tonſurandi fratres vel tros clericos, & pannos eorum benedicendi licentiam indulgemus.

Corrigendi etiam, quæ tam in perſonis, quam obſervantiis regularibus, quæ fuerint corrigenda cum majoris, & ſanioris partis clericorum, & laicorum, conſilio, & aſſenſu, ſalvis tamen inſtitutionibus ordinis, & privilegio Sedis apoſtolicæ, liberam ei ſine appellatione, & contradictione qualibet concedimus facultatem.

Ad indicium autem hujuſmodi perceptæ a Sede apoſtolica libertatis, duas auri uncias nobis, & ſucceſſoribus noſtris annis ſingulis perſolvetis.

Statuimus etiam, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ protectionis, conſtitutionis, & conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei, & B. Apoſtolorum ejus Petri, & Pauli ſe noverit incurſurum. Datum Lateranis VI. Cal. Julii, Pontificatus noſtri anno primo.

Item de eadem exemtione tam capitis, quam membrorum.

INNOCENTIUS Papa IV. Priori, & univerſis Grandimontenſis ordinis. Cum nuper duxerimus ſtatuendum, ut exemti quantumcumque gaudeant libertate, nihilominus tamen ratione delicti, contractus, aut rei, de qua contra ipſos agitur, rite poſſint coram locorum ordinariis conveniri, & illi, quo ad hoc ſuam in ipſos juriſdictionem, prout jus exigit, exercere: Vos dubitantes, ne per conſtitutionem hujuſmodi libertatibus, & immunitatibus vobis, & ordini veſtro per privilegia, & indulgentias ab apoſtolica Sede conceſſa præjudicari valeat, nobis humiliter ſupplicaſtis, ut providere ſuper hoc indemnitati veſtræ pia ſollicitudine curaremus. Quia vero ejuſdem ordinis ſacra religio ſic vos apud nos dignos favore conſtituit, ut nobis votivum exiſtat, vos ab omnibus, per quæ vobis provenire poſſint diſpendia, immunes libenti animo præſervare, auctoritate vobis præſentium indulgemus, ut occaſione hujuſmodi conſtitutionis nullum eiſdem libertatibus, & immunitatibus in poſterum præjudicium generetur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ protectionis, conſtitutionis, & conceſſionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei, & B. Apoſtolorum ejus Petri, & Pauli ſe noverit incurſurum. Datum Lugduni Idus Aprilis, Pontificatus noſtri anno VIII.

II.

De poteſtate Conſervatorum.

GREGORIUS Epiſcopus ſervus ſervorum, Dei venerabilibus fratribus Remenſi, Rotomagenſi, & Turonenſi Archiepiſcopis, & eorum ſuffraganeis, & dilectis filiis abbatibus, & prioribus, decanis, archidiaconis, & aliis eccleſiarum prælatis per Remenſem, Rothomagenſem, & Turonenſem provincias conſtitutis, ad quos literæ iſtæ pervenerint, ſalutem, & apoſtolicam benedictionem. Non abſque dolore cordis, & plurima turbatione didicimus, quod ita in pleriſque partibus eccleſiaſtica cenſura diſſolvitur, & canonicæ ſententiæ ſeveritas enervatur, ut viri religioſi, & hi maxime, qui per Sedis apoſtolicæ privilegia majori ſunt libertate donati, paſſim a malefactoribus ſui injurias ſuſtinere, & rapinas, dum vix invenitur, qui congrua illis protectione ſubveniat, & pro fovenda pauperum innocentia ſe murum defenſionis opponat. Specialiter autem dilecti filii prior, & fratres Grandimontenſis ordinis tam de frequentibus injuriis, quam de ipſo quotidiano defectu juſtitiæ conquerentes, univerſitatem veſtram litteris petierunt excitari, ut ita videlicet eis in tribulationibus ſuis contra malefactores eorum prompta debeatis magnanimitate conſurgere, quod ab anguſtiis, quas ſuſtinent, & preſſuris noſtro poſſint præſidio reſpirare. Ideoque univerſitati veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, atque præcipimus, quatenus illos, qui poſſeſſiones, vel res, ſeu domos prædictorum prioris, & fratrum, hominum ſuorum irreverenter invaſerint, aut ea injuſte detinuerint, quæ prædictis priori, & fratribus ex teſtamento decedentium relinquuntur, ſeu in ipſos priorem, & fratres, vel eorum aliquem contra Sedis apoſtolicæ indulta, ſententiam excommunicationis, aut interdicti præſumſerint promulgare, vel decimas laborum de poſſeſſionibus habitis ante concilium generale, quas propriis manibus, aut ſumtibus excolunt, ſeu de nutrimentis animalium ipſorum ſpretis apoſtolicæ Sedis privilegiis extorquere; monitione præmiſſa, ſi laici fuerint, publice candelis accenſis ſinguli in eccleſiis veſtris excommunicationis ſententia percellatis. Si vero clerici, vel

canonici regulares, ſive monachi fuerint, eos appellatione remota ab officio, & beneficio ſuſpendatis, neutram relaxaturi ſententiam, donec prædictis priori, & fratribus ſatisfaciant. Et tam laici, quam clerici ſæculares, qui pro violenta manuum injectione in fratres jam dictos, vel eorum aliquem anathematis vinculo fuerint innodati, cum diœceſani epiſcopi litteris ad Sedem apoſtolicam venientes ab eodem vinculo mereantur abſolvi. Villas autem, in quibus bona prædictorum prioris, & fratrum, vel hominum ſuorum per violentiam detenta fuerint, quamdiu ibi fuerint, interdicti ſententiæ ſupponatis. Datum Peruſii 11. Idus Junii, Pontificatus noſtri anno nono.

Item de Conſervatorum poteſtate.

JOHANNES Epiſcopus ſervus ſervorum Dei dilectis filiis S. Genoveſæ Pariſienſis, & monaſterii novi Pictavienſis, & de Moyſiaco Caturcenſis monaſteriorum abbatibus ſalutem, & apoſtolicam benedictionem.

Etſi quibuslibet religioſis, & locis de injunctæ nobis ſervitutis officio aſſiſtere defenſionis præſidio teneamur; illis tamen ſpecialius, & efficacius adeſſe nos convenit, qui Sedi apoſtolicæ immediate ſubjecti, non habent præter Romanum Pontificem alium defenſorem. Sane dilectorum filiorum abbatis, & conventus monaſterii Grandimontis ad Romanam eccleſiam nullo medio pertinentis Lemovicenſis diœceſis conqueſtiones percepimus, quod nonnulli archiepiſcopi, epiſcopi, abbates, priores, & alii clerici, & eccleſiaſticæ perſonæ, tam religioſæ, quam ſæculares, necnon & comites, & barones, milites, univerſitates, & aliæ ſingulares perſonæ civitatum, & diœceſum, ac partium vicinarum, in quibus dictum monaſterium, nec non prioratus, domus, & alia loca, & membra ordinis monaſterio Grandimontenſi ſubjecta conſiſtere dignoſcunt, occupaverunt, & occupari fecerunt eccleſias, domos, grangias, molendina, decimas, obedientias, caſalia, terras, vineas, poſſeſſiones, cenſus, reditus, & proventus, juriſdictiones, & jura, ac nonnulla alia bona mobilia, & immobilia ad dictum monaſterium, & prætatos prioratus, & domos, & alia prælibata ejus membra ſpectantia, & ea detinent indebite occupata, ſeu eadem detinentibus præſtant auxilium, & favorem. Nonnulli etiam civitatum, & diœceſum, & partium prædictarum, qui nomen Domini in vacuum recipere non formidant, dictis abbati, & prioribus, ac conventibus monaſteriorum, & prioratuum eorumdem in eccleſiis, grangiis, molendinis, decimis, caſalibus, caſtris, terris, poſſeſſionibus, juribus, bonis, & rebus aliis ad monaſterium, & prioratus, vel domos prædicta ſpectantibus, multiplices moleſtias, & injurias inferunt, & jacturas; quare dicti abbas, & conventus ejuſdem monaſterii nobis humiliter ſupplicarunt, ut cum valde difficile reddatur eiſdem, & aliis prioribus, & membris ſuis pro ſingulis querelis ad apoſtolicam Sedem habere recurſum, providere eis ſuper hoc paterna diligentia curaremus. Nos igitur adverſus occupatores, detentores, præſumtores, moleſtatores, & injuriatores hujuſmodi, illo volentes remedio ſubvenire, per quod ipſorum compeſcatur temeritas, & aliis aditus committendi ſimilia præcludatur, diſcretioni veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatinus vos, vel duo, aut unus veſtrum, per vos, vel alium, ſeu alios, etiamſi ſint extra loca, in quibus deputati eſtis, conſervatores, & judices, abbati, & prioribus conventibus, & domibus, ac membris prædictis, in illis partibus conſiſtentibus efficacis defenſionis præſidio aſſiſtentes, non permittatis eoſdem ſuper his, & quibuslibet aliis indebite moleſtari, vel ſibi gravamina, ſeu damna, vel injurias irrogari, facturi ipſis cum ab ipſis, vel eorum aliquo, ſeu procuratore, vel procuratoribus eorumdem, vel alicujus ipſorum fueritis requiſiti de prædictis, & aliis perſonis quibuslibet ſuper reſtitutione eccleſiarum, grangiarum, caſtrorum, caſalium, terrarum, poſſeſſionum, juriſdictionum, jurium, & bonorum immobilium, & mobilium redituum quoque, & proventuum, & aliorum quorumcumque bonorum. Necnon & de quibuslibet injuriis, & moleſtiis, atque damnis præſentibus, & futuris, in illis videlicet, quæ judicialem requirunt indaginem, de plano ſine ſtrepitu, & figura judicii. In aliis vero prout qualitas ipſorum exegerit, juſtitiæ complementum, occupatores, ſeu detentores, moleſtatores, præſumtores, & injuriatores hujuſmodi, necnon contradictores quoslibet, & rebelles, cujuſcumque ſtatus, ordinis, vel conditionis, etiamſi archiepiſcopalis, epiſcopalis dignitatis extiterint, quantumcumque, & quotieſcumque expedierit, auctoritate noſtra, appellatione poſtpoſita, compeſcendo, invocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis: non obſtantibus felicis recordationis BONIFACII Papæ VIII. prædeceſſoris noſtri (conſtitutionibus), in quibus cavetur, ne aliquis extra ſuam civitatem, & diœceſim, niſi in certis exceptis caſibus, & in illis ultra unam dietam a fine diœceſis ad judicium evocetur, ſeu ne judices, & conſervatores, a Sede deputati prædicta, extra civitatem, & diœceſim, in quibus deputati fuerint, contra quoſcumque procedere, ſive alii, vel aliis vices ſuas committere, aut aliquos ultra unam dietam a fine diœceſis eorumdem trahere præſumant, ſeu quod de aliis, quam de manifeſtis injuriis, & violentiis, & aliis, quæ judicialem indaginem exigunt, pœnis in eos, ſi ſecus egerint, & in iis procurantes adjectis, conſervatores ſe nullatenus intromittant; & tam de duabus dietis in concilio generali, dummodo ultra tertiam, vel quartam dietam aliquis extra ſuam civitatem, & diœceſim auctoritate præſentium non trahatur, quam aliis quibuslibet conſtitutionibus a prædeceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus tam de judicibus delegatis, & conſervatoribus, quam perſonis ultra certum numerum ad judicium non vocandis, aut aliis editis, quæ poſſent veſtræ in hac parte juriſdictioni, aut poteſtati, ejuſque libero exercitio quomodolibet obviare, ſeu, ſi aliquibus communiter, vel diviſim a prædicta ſit Sede indultum, quod excommunicari, ſuſpendi, vel interdici, ſeu extra, vel ultra certa loca ad judicium evocari non poſſint per litteras apoſtolicas non facientes plenam, & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto hujuſmodi, & eorum perſonis, locis, ordinibus, & nominibus propriis mentionem; & qualibet alia dictæ Sedis indulgentia generali, & ſpeciali cujuſcumque tenoris exiſtat, per quam præſentibus non expreſſam, vel totaliter non inſertam veſtræ juriſdictionis explicatio valeat quomodolibet impediri, & de quacumque toto tenore de verbo ad verbum in noſtris litteris habenda ſit mentio ſpecialis. Ceterum volumus, & auctoritate apoſtolica decrevimus, quod quilibet veſtrum proſequi valeat articulum etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento canonice impeditus, quodque a data præſentium ſit vobis, & unicuique veſtrum in præmiſſis omnibus, & eorum ſingulis cœptis, & non cœptis, præſentibus, & futuris, perpetua poteſtas, & juriſdictio attributa, eo vigore, & ea firmitate poſſitis in præmiſſis omnibus cœptis, & non cœptis, præſentibus, & futuris, & pro prædictis procedere, ac ſi prædicta omnia, & ſingula coram vobis capta fuiſſent, & juriſdictio veſtra, & cujuslibet veſtrum in prædictis omnibus, & ſingulis per citationem, vel modum alium perpetuata legitimum extitiſſet, Conſtitutione prædicta ſuper conſervatoribus, & alia qualibet in contrarium edita non obſtante. Datum Avinione Kalendis Martii Pontificatus noſtri anno III. Anno Incarnationis Dominicæ MCCCXVIII.

III.

De confirmatione, & benedictione abbatis.

JOANNES Papa XXII. GUILLELMO abbati Grandimontenſi. Dudum circa ſtatum ordinis, & monaſterii Grandimontenſis, ad Romanam dumtaxat eccleſiam pertinentis, quod ejuſdem ordinis caput eſſe dinoſcitur, ab olim per priorem ſoliti gubernari Lemovicenſis diœceſis, paternæ conſiderationis aciem extendentes, apoſtolicæ ſollicitudinis appoſuimus ſtudia, ut eradicatis quibuslibet diſſentionum anfractibus, quibus retroactis temporibus ordo ipſe, ac monaſterium fuerant, proh dolor! laceſſita, optatæ pacis commodis potirentur, propter quod per alias noſtras certi tenoris litteras, inter cetera auctoritate apoſtolica, & de fratrum noſtrorum conſilio, & de apoſtolicæ plenitudine poteſtatis, duximus decernendum, ut abbas præeſſet de cetero in monaſterio prælibato, ordinavimus etiam, quod viſitatores ſpeciales ipſius monaſterii, vel major pars ipſorum, cum prædictum monaſterium abbatis regimine pro tempore carere contigerit; ſi electio futuri abbatis infra tempus in ipſis noſtris litteris contentum, canonice fuerit celebrata, electionem ipſam auctoritate apoſtolica confirmare procurent. Et licet juxta morem hactenus per Romanam ſervatum eccleſiam abbates ſucceſſores tui, qui per hujuſmodi electionem ſucceſſive pro tempore monaſterio præficerentur, eidem pro ſuæ benedictionis munere obtinendo tenerentur ad Sedem apoſtolicam perſonaliter ſe conferre, nos tamen conſiderantes attentius, quod eoſdem abbates propterea labores, & expenſarum onera oportet de neceſſitate ſubire, ac eis ſuper hoc de benignitate apoſtolica providere volentes, præfatis abbatibus ſucceſſoribus tuis, qui pro tempore fuerint, ut ipſi poſtquam fuerint ab eiſdem viſitatoribus, ut præmittitur, confirmati, a quocumque maluerint antiſtite, gratiam, & communionem apoſtolicæ Sedis habente, dictum benedictionis munus recipere valeant; ipſique antiſtiti, ut hujuſmodi benedictionis munus impendere poſſit, eidem plenam, & liberam concedimus

dimus

dimus auctoritate apoſtolica facultatem. Volumus autem, quod idem antiſtes poſtquam prædictis abbatibus ſucceſſoribus ſuis, qui pro tempore fuerint, dictum munus impenderit, ab eorum quolibet, noſtro, & Eccleſiæ Romanæ nomine fidelitatis recipiat ſolitum juramentum juxta formam præſentibus annotatam, ac formam juramenti, quod quemlibet dictorum abbatum ſucceſſorum præſtare contigerit, nobis de verbo ad verbum per ſuas patentes litteras ſuo ſigillo ſignatas, per proprium nuncium quam citius deſtinare procuret. Forma vero juramenti, quod quilibet prædictorum abbatum ſucceſſorum ſuorum præſtabit, talis eſt:
„ Ego N. abbas monaſterii Grandimontis ad Romanam
„ eccleſiam nullo medio pertinentis, Lemovicenſis diœce-
„ ſis, ab hac hora in antea fidelis, & obediens ero
„ B. Petro, ſanctæque apoſtolicæ Romanæ eccleſiæ, &
„ Domino noſtro Papæ, ſuiſque ſucceſſoribus canonice in-
„ trantibus. Non ero in conſilio, aut conſenſu, vel facto,
„ ut vitam perdant, aut membrum, vel capiantur mala
„ captione. Conſilium vero, quod mihi credituri ſunt per
„ ſe, aut nuncios, ſive per litteras ad eorum damnum,
„ me ſciente, nemini pandam. Papatum Romanum, &
„ regalie S. Petri adjutor eis ero ad retinendum, & de-
„ fendendum, ſalvo meo ordine, contra omnes homines.
„ Legatum apoſtolicæ Sedis in eundo, & redeundo honori-
„ fice tractabo, & in ſuis neceſſitatibus adjuvabo. Vocatus
„ ad Synodum veniam, niſi præpeditus fuero canonica
„ præpeditione. Apoſtolorum limina ſingulis bienniis
„ viſitabo, aut per me, vel per meum nuncium, niſi apo-
„ ſtolica abſolvar licentia. Poſſeſſiones vero ad meum mo-
„ naſterium pertinentes non vendam, neque donabo, neque
„ impignorabo, neque de novo infeudabo, vel aliquo mo-
„ do alienabo inconſulto Romano Pontifice. Sic me Deus
„ adjuvet, & hæc ſancta evangelia. Nulli ergo &c.

I V.

Concluſio totius operis in ſeptem collationes diſtincti.

EXpletis ad honorem Dei, & Sanctiſſimæ B. Virginis MARIÆ Matris ſuæ, atque ſanctiſſimi STEPHANI confeſſoris, heremitæ ſanctiſſimi, ſeptem collationibus, in quibus quaſi VII. columnis ſapientia ædificavit ſibi domum, & ordinis Grandimontis. Non omittat aliquis Grandimontenſis ordinis frater memoriæ commendare, & opere exercere illud, quod Dominus Joſue primo capitulo dixit, ut attingas cuncta, quæ agis, non recedat volumen legis hujus ab ore tuo, ſed meditaberis in eo diebus, ac noctibus, ut cuſtodias, & facias omnia, quæ ſcripta ſunt in eo, tunc diriges viam tuam, & intelliges eam. Et licet tempus ſit quemlibet nunc addiſcere, quando ex officio animos deberet docere . . . . . . illius ea, quæ tenetur ex officio facere, & docere, penitus ignorare. Illius enim ignorantiæ non eſt ſecundum Auguſtinum &c.

Digitized by Google

CONFIRMATIO
DOMINI CLEMENTIS PAPÆ VI.
CUJUSDAM CONCORDIÆ INITÆ INTER DOMNOS ABBATEM, ET PRIORES ORDINIS GRANDIMONTENSIS.

CLEMENS Epiſcopus ſervus ſervorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Paſtoralis officii debitum, quo ſumus univerſis obligati eccleſiis, & monaſteriis, nos compellit ut eorum intendamus utilitatibus, & in eis quæ ipſorum ac perſonarum in eis degentium bonum ſtatum, & divini cultus augmentum conſpiciunt, nos exhibeamus favorabiles, & benignos. Sane petitio dilectorum filiorum PETRI Abbatis monaſterii Grandimontis Lemovicenſis diœceſis, ac priorum eidem monaſterio ſubjectorum, nobis nuper exhibita continebat, quod dudum cum a nonnullis fide dignis diceretur, quod per quandam ordinationem per Sedem apoſtolicam in ordine Grandimontenſi factam præfatum monaſterium, tam in honore, quam etiam in facultatibus erat valde depreſſum, quodque domus unitæ per ordinationem eamdem præfato monaſterio, ac prioratibus eis ſubjectis, nec religioſe, nec ſalubriter, prout erat expediens, regebantur: nos dilecto filio BERTRANDO tituli S. Marci presbytero cardinali duximus committendum, ut vocatis PETRO Abbate prædicto, & dilecto filio GUILLELMO LA MARCHE Priore de Quercu Galonis procuratore priorum ordinis Grandimontenſis tunc in Romana curia conſtituto, induceret abbatem, & priorem prædictos ad tractandum, & concordandum, ipſo Cardinali mediante, de modis, & viis, per quos poſſet ſalubrius, & utilius præfato monaſterio, & domibus provideri. Idem abbas, & prior procurator ſæpius in præſentia ipſius Cardinalis propterea conſtituti, præhabitis diverſis tractatibus, & ſuper illis deliberatione habita diligenti, tandem pro utiliori, & meliori regimine, tam monaſterii, quam domorum prædictarum, & animarum ſalute, ipſo Cardinali præſente, & interveniente certis modis, & formis curiæ expreſſis amicabiliter concordarunt: quodque poſtmodum præfatus Cardinalis de mandato noſtro, vivæ vocis oraculo ſibi facto, tractatum, & concordiam ſupradictos in ipſius Cardinalis præſentia, ipſoque mediante, factos, & habitos examinavit diligenter; ac deinde conſiderans, quod tractatus, & concordia hujuſmodi in augmentum cultus divini, regularem obſervantiam, ac pacem, & tranquillitatem dicti ordinis, & perſonarum ipſius tendere noſcebantur, tractatum, & concordiam præfatos, ac omnia, & ſingula in eis contenta auctoritate apoſtolica approbavit, ac rata, & grata habuit, & ipſa habere voluit perpetuam roboris firmitatem, ipſumque mandavit & voluit perpetuis futuris temporibus in eodem ordine inviolabiliter obſervari, prout in quibuſdam litteris ſub inſtrumento publico ipſius Cardinalis ſigillo munitis inde confectis, quorum tenores de verbo ad verbum præſentibus inſeri fecimus, plenius continetur. Quare pro parte dictorum abbatis, & priorum prædicto monaſterio ſubjectorum nobis extitit humiliter ſupplicatum, ut tractatum, & concordiam ſupradictos per ipſum Cardinalem approbatos, ac ratos, & gratos habitos, ut præfertur, auctoritate apoſtolica cum ſuppletione defectus, ſi quis forſitan in præmiſſis fuerit, fulcire apoſtolico munimine dignaremur. Nos igitur volentes, ut tractatus, & concordia præfati ſub inſraſcripto noſtro moderamine inviolabiliter obſervetur, hujuſmodi ſupplicationibus inclinati, eoſdem tractatum, & concordiam per eumdem Cardinalem, ut præmittitur, approbatos, ratos, & gratos habitos, illos auctoritate prædicta ſub eodem infraſcripto moderamine ex certa ſcientia confirmamus, & præſentis ſcripti patrocinio communimus, ſupplentes omnem defectum, ſi quis forſan in præmiſſis intervenerit, de apoſtolicæ plenitudine poteſtatis. Ceterum quia in dictis litteris, ſeu inſtrumento Cardinalis ejuſdem ſuper hujuſmodi concordia, & ordinatione confectis, inter alia continetur, quod ex tunc ceſſaret omnis impoſitio ſubſidii, niſi in certis exceptis, tunc expreſſis caſibus in ordine memorato, noſtræ intentionis extitit, ordinationem, & concordiam hujuſmodi, quo ad impoſitionem dicti ſubſidii, propter adventum cujuſcumque perſonæ, niſi papæ dumtaxat, nullatenus confirmare. Tenor autem litterarum, ſeu inſtrumenti talis eſt.

BERTRANDUS miſeratione divina tituli S. Marci presbyter cardinalis, commiſſarius deputatus ad infraſcripta a ſanctiſſimo Patre, & Domino noſtro, Domino CLEMENTE divina providentia Papa VI. venerabili noſtro PETRO Dei gratia abbati monaſterii Grandimontis, & religioſis viris prioribus prioratuum, & aliis profeſſoribus ordinis Grandimontenſis ſalutem, & ſinceram in Domino caritatem.

Pridem prædictus Dominus noſter Papa a nonnullis fide dignis audito, quod per ordinationem felicis recordationis Domini JOANNIS Papæ XXII. in dicto ordine dudum factam, monaſterium Grandimontenſe prædictum, tam in honore, quam etiam in facultatibus dicebatur valde depreſſum, quodque domus unitæ per ordinationem eamdem dictis monaſterio, & prioratibus ipſius ordinis, religionis honeſtate depoſita, nec religioſe, nec ſalubriter, ut erat expediens, regebantur: cupiens pietate paterna dictis monaſterio, & domibus, ac perſonis dicti monaſterii conſulere, & eis de opportuno remedio providere, mandavit, & commiſit ex officio per certas ſuas certi tenoris litteras; certis perſonis ejuſdem ordinis, quatenus ſolerter inquirerent, an prædicta ordinatio eſſet dicto ordini utilis, vel damnoſa, & quod invenirent ſibi fideliter referre curarent. Qui ſiquidem commiſſarii, facta, & recepta per eos informatione, ipſam clauſam, & ſigillis ſuis ſigillatam ad Romanam curiam deferentes, petierunt eam aperiri, & per præfatum Dominum noſtrum Papam ſibi circa ſtatum ordinis ſalubriter provideri. Idem autem Dominus noſter vivæ vocis oraculo nobis commiſit, ut dictam informationem videremus, & de contentis in ea ſibi relationem plenariam faceremus, qua informatione per nos inſpecta, & de ipſa eidem Domino noſtro relatione facta; quia ipſe propter negotia magna, & ardua occurrentia per ſe non poterat abſque moræ diſpendio procedere; in negotio memorato, nobis commiſit pariter, & mandavit, ut vocatis vobis PETRO Abbate præfato dicti monaſterii Grandimontis, & religioſo viro fratre GUILLELMO LA MARCHE Priore de Quercu-Galonis procuratore priorum ordinis memorati tunc in Romana curia conſtitutis, induceremus vos, & procuratorem præfatum ad tractandum, nobis mediantibus, & concordantibus de modis, & viis, per quos poſſet ſalubrius, & utilius præfatis monaſterio, ac domibus provideri. Vos vero abbas, & procurator prædicti ſæpius propterea in noſtra præſentia conſtituti, præhabitis diverſis tractatibus, & ſuper illis deliberatione habita diligenti: tandem pro utiliori, & meliori regimine, tam ipſius monaſterii, quam domorum prædictarum, & animarum ſalute, nobis præſentibus, & intervenientibus concordaſtis amicabiliter infraſcriptis modo, & forma. De qua concordia per nos relatione Domino noſtro facta, idem Dominus noſter tertio vivæ vocis oraculo nobis commiſit, ut tractatum, & concordiam hujuſmodi, & omnia, & ſingula in ipſis tractatu, & concordia contenta auctoritate apoſtolica approbantes eiſdem robur, & firmitatem perpetuam præberemus. Nos igitur ſactum mandatum apoſtolicum nobis tamquam obedientiæ filiis volentes exequi, ut debemus; tractatum, & concordiam ſupradictos in præſentia noſtra, nobiſque mediantibus factos, & exhibitos examinavimus diligenter: & conſiderantes, quod tractatus, & concordia hujuſmodi inter eos abbatem, & procuratorem prædictos nomine prædicto ad augmentum cultus divini, regularem obſervantiam, & pacem, & tranquillitatem ordinis Grandimontenſis, & perſonarum ipſius tendere dinoſcuntur; tractatum, & concordiam inter eos abbatem, & procuratorem prædictum habitos, & omnia, & ſingula in articulis infra ſcriptis contenta nobis mediantibus per Dei gratiam con-

concordate, auctoritate apoſtolica nobis ſuper hæc, ut præfertur, conceſſa approbamus, & grata, & rata habemus, ac ipſa habere volumus perpetuam roboris firmitatem ipſamque mandamus auctoritate apoſtolica, & volumus perpetuis futuris temporibus in ipſo ordine inviolabiliter obſervari.

Tractatus autem, & concordia, & articulorum ipſorum in quodam inſtrumento publico infraſcripta contentorum tenor ſequitur in hæc verba.

IN nomine Domini, amen. Anno a nativitate ejuſdem MCCC. quadrageſimo ſexto, XIV. indictione, die VIII. menſis Maii. Noverint univerſi præſens inſtrumentum publicum inſpecturi, quod in præſentia Reverendiſſimi in Christo Patris, Domini, Domini BERTRANDI tituli S. Mariæ presbyteri cardinalis commiſſarii ad infraſcripta a Sanctiſſimo Patre, & Domino noſtro, Domino CLEMENTE divina providentia Papa VI., ut aſſeruit, deputati, & mei notarii publici, & teſtium ſubſcriptorum ad hæc vocatorum, & rogatorum perſonaliter conſtituti, venerabilis Pater Dominus PETRUS Dei gratia abbas monaſterii Grandimontis ex una parte, & religioſus vir frater Guillelmus *La Merele* prior de Quercu Gaionis Santonenſis diœceſis ordinis Grandimontis, procurator priorum ejuſdem ordinis in Romana curia deputatus, prout de ſuo mandato apparuit mihi notario infraſcripto per quoddam inſtrumentum publicum, cujus tenor inferius deſcribitur, ex altera; poſt factas hinc inde vias diverſas, tam ſuper augmento honoris, & facultatum abbatis, & monaſterii prædictorum, necnon cultus divini in domibus unitis abbatiæ, & prioratibus ordinis ſæpedicti, & obſervantiæ regularis, quam etiam ſuper quibuſdam aliis, quæ reformationem egebant in ordine memorato; tandem prælato Reverendo Patre domno Cardinali mediante inter ipſas partes pro bono pacis, ut ſequitur extitit concordatum.

I.

De numero diffinitorum capituli generalis ordinis Grandimontis.

PRimo, quod quamvis per ordinationem felicis recordationis Domini JOHANNIS Papæ XXII. novem diffinitores computato abbate conſtituti ſint in ordine memorato, de quibus quatuor de gremio monaſterii prætextu cujuſdam gratiæ a præfato Domino noſtro CLEMENTE olim factæ, ſunt eligendi, & ſecundum hoc abbas una cum dictis quatuor de ſuo gremio in diffinitione majorem partem non abſque ſuſpicione, ut dictus procurator aſſerebat, obtinebat; concordatum eſt inter dictas partes, quod unus de ipſo numero adjungatur diffinitor, qui non ſit de conventu monaſterii prælibati, qui una cum aliis in generalibus capitulis ipſius ordinis præhabentes vocem in electione diffinitorum hujuſmodi eligantur, & ſic decem diffinitores a modo, abbate computato, exiſtant.

II.

De inſtitutione fratrum in ſingulis domibus monaſterii, & prioratuum Grandimontis.

ITem pro divini cultus augmento, & ut melius in domibus unitis per dictam ſedem monaſterio, & prioratibus ipſius ordinis vigeat obſervantia regularis, abbas, diffinitores, vel eorum major pars in generali capitulo ponant, & ſtatuant congruum numerum, & decentem fratrum in ſingulis prædictis domibus; de numero tamen a prædicto JOHANNE Papa in dictis monaſterio, & prioratibus ordinato, conſenſu adhibito trium de ſenioribus dicti ordinis in dicto capitulo exiſtentibus, & deliberatione præhabita ſuper domorum ipſarum facultatibus cum abbate, & prioribus, ad quos domus hujuſmodi pertinebunt.

III.

De adminiſtratorum poteſtate, & eorum depoſitione.

ITem, quod abbas in ſingulis domibus unitis monaſterio, & priores in ſingulis unitis prioratibus ſuis præficient adminiſtratores idoneos in ſpiritualibus, qui abſentibus abbate a ſuis, & prioribus a ſuis communibus prælibatis obedientiam fratrum ſecum morantium habebunt in his, quæ concernunt divinum officium horis debitis in eccleſiis celebrandum, ſilentium, regularem vitam, modumque vivendi

exeundi portas domorum ipſarum nocte, dieque, ac alias regulariter converſandi: eorumque confeſſiones audient, & a peccatis abſolvent, eiſque injungent pœnitentias ſalutares, corrigent inſuper eos in capitulo pro tranſgreſſionibus, pro quibus pœna carceris temporalis, vel perpetui ſecundum ſtatuta ordinis non debetur. Quibus adminiſtratoribus fratres in dictis domibus reſidentes in præmiſſis, & præmiſſorum quolibet obedient abſolute. Alioquin pœnis contra inobedientes ſtatutis in ipſo ordine involventur, non tamen eos abſolvere poterunt a ſententia canonis, vel ſtatutorum ordinis, niſi hoc eis ſpecialiter committatur. Tranſgreſſiones vero, quæ incarcerationem vel pœnam majorem requirent, referre ſuis ſuperioribus tenebuntur, a quibus dictis ſuperioribus dicti adminiſtratores amoveri poterunt, quandocumque eis videbitur expedire. Per hæc autem ſuperioritati abbatis, & priorum, quam immediate habent in domibus hujuſmodi ſibi unitis, & omnibus fratribus ſui monaſterii nullum præjudicium generetur.

IV.

De viſitatione domorum prioratibus unitarum.

ITem, licet abbas in dictis domibus nullam viſitationem habeat, ipſas tamen, ut melius gubernentur, faciet de triennio in triennium viſitari per aliquem de ipſo ordine, qui duabus avectionibus ſit contentus, vel per illos, qui per ipſum abbatem ad prioratus viſitandos deputati fuerint, ſi eſſent alias neceſſario per domos hujuſmodi tranſituri: quo caſu per dictos dumtaxat abſque alterius miſſione dicta viſitatio peragatur. Viſitatores autem hujuſmodi ultra unum diem, præter diem, qua veniunt, in ſingulis domibus nullatenus habeant remanere. Abbas vero etiamſi prioratus perſonaliter viſitaret, domus hujuſmodi per ſe minime viſitabit, quia forſan in expenſis nimium gravarentur.

V.

Quot dies poteſt eſſe abbas in quolibet prioratu viſitando.

ITem, cum propter moram trium dierum, præter diem adventus, quam trahere in prioratibus abbas, cum viſitabat per ſe, vel per alium, conſuevit, prioratus hujuſmodi in expenſis non modicum gravabantur: concordatum eſt, quod de cetero, nec ipſe, nec alius pro eo viſitans ultra duos dies in ipſis maneat, die, qua venerit, minime computata.

VI.

De examinatione novitiorum, & de inſufficientibus expellendis ab ordine.

ITem, ut meliores perſonæ de cetero recipiantur, in prioratibus ordinis ſupradicti, abbas, vel alius loco ſui in prioratibus hujuſmodi viſitationis ſuæ tempore novitios ibi receptos cum tribus de ſenioribus ibi exiſtentibus examinabunt, & ſufficientes ad profeſſionem admitti: inſufficientes vero expelli de ordine declarabunt.

VII.

De mutatione perpetua fratrum ordinis Grandimontenſis.

ITem, licet ſecundum ordinationem prædicti Domini JOHANNIS Papæ abſque evidenti cauſa utilitatis, vel neceſſitatis non poſſet fieri perpetua mutatio fratrum de prioratu ad alium prioratum: fiet tamen de cetero dicta mutatio per abbatem de conſilio duorum diffinitorum de antiquioribus in capitulo generali: de conſenſu tamen duorum priorum, quos contingat dicta mutatio, nulla alia ſolemnitate adhibita, & fratrum præſcientia, ſeu conſenſu minime requiſito, ut per mutationes hujuſmodi a ſuis inſolentiis valeant emendari.

VIII.

Quibus cauſis liceat ſubſidium in ordine Grandimontis imponere.

ITem, ne monaſterium prælibatum habeat de cetero materiam paſſim pro quacumque cauſa, ſeu neceſſitate ſubſi-

ſebſidium a prinribus dicti ordinis poſtulandi, penſiones antiquæ, quas ipſi priores debent annuatim ſolvere in generali capitulo monaſterio prælibato, augentur deinceps de quadringentis libris Turonenſibus ſolvendis una cum antiquis penſionibus eidem monaſterio in capitulo generali. Quod ſi priores, & adminiſtratores portiones de dictis quadringentis libris eos contingentos non ſolverint, ut præfertur, pœnas ſimiles, & ſententias ſtatutas contra non ſolventes penſiones antiquas ſimili modo, & formu incurrerent. Quæ ſiquidem portiones conſiderabuntur jueta modum, & formam, & pro rata impoſitionis tellilæ ſtudentium in ipſo ordine dudum factæ. Ceſſebit autem ex nunc in dicto ordine omnis impoſitio ſubſidii, niſi propter adventum Papæ, vel Regis, vel propter ſervicium cameræ Domini Papæ, ſi contingeret de abbate eidem monaſterio per Sedem apoſtolicam provideri, vel propter caſum aliun magnum, & inopinatum evidentem, & notorium contingeret adeo gravari monaſterium prælibatum, quod non poſſet veriſimiliter abſque priorum ſobſidio relevari: in quibus caſibus ſtabitur diffinitorum, vel ſeptem eorum arbitrio; quibus arbitrantibus in caſibus præmiſſis fore ſubſidium imponendum, ipſi iidem, vel ſeptem ex eis imponere poterunt juxta neceſſitatem imminentem ſubſidium moderatum.

I X.

Quod abbas poteſt conferre quatuor prioratus proxime vacaturos poſt ſuam creationem, & in ſingulis prioratibus cum loca poſt ſuam creationem vacaverint, ſingulos novicios idoneos ponere.

ITem, quod quamvis juxta ordinationem prædictam libere electio priorum pertineat ad conventus prioratuum dicti ordinis, & receptio fratrum in prioratibus ad priores ſpectet, de conſenſu tamen ſui conventus, vel majoris partis ejuſdem; ut tamen abbas, qui nunc eſt, & qui erit pro tempore, majori prærogativa gaudeat, & ampliori fulgeat poteſtate, idem dominus abbas, qui nunc eſt, & qui erit pro tempore, quatuor prioratibus conventualibus ſui ordinis proxime vacaturis poſt ſuam creationem, nullis aliis de jure debitis ſemel dumtaxat durante tempore ſui regiminis de perſonis idoneis poterit providere, & in ſingulis prioratibus, cum loca poſt ſuam creationem vacaverint, ſingulos novicios idoneos, & ſemel dumtaxat ponere, quos priores ad profeſſionem recipiant dummodo aliquid canonicum non obſiſtat.

X.

Quid licet domno abbati recipere de bonis prioratus vacantis.

ITem, licet per jam dictam ordinationem conceſſum ſit abbatibus Grandimontis, quod habere poſſunt unum de melioribus vaſis aureis vel argenteis, & jocalibus, ac lapidibus pretioſis cedentis, vel decedentis, aut amoti prioris, ac de quolibet joceli unum melius; concordatum eſt inter dictas partes, quod abbas de cetero de hujuſmodi vaſis, jocalibus, & lapidibus duo de melioribus ac de quolibet jocali duo meliora, & non ultra petere poterit, & habere.

X I.

De caſſatione ſtatutorum obvientium iſti tractatui & de confirmatione aliorum non obvientium.

POſtremo concordatum eſt inter prædictas partes, mediante Domino Cardinali, quod privilegia, & ordinationes apoſtolicæ, vel aliæ, quæcumque ipſius ordinis, quatenus devient, ſeu adverſantur tacite, vel expreſſe præſenti concordiæ, & tractatui, ſint caſſa, & caſſæ, atque nullæ, & pro caſſis, & nullis ac irritis de cetero habeantur, ipſiſque privilegiis, ordinationibus, & ſtatutis, quatenus ſunt contrarie hujuſmodi concordiæ, partes ipſæ, & quælibet earum renuntiaverunt ſpecialiter, & expreſſe; iiſdem privilegiis, ordinationibus, & ſtatutis quantum ad alia præmiſſis tractatui, & concordiæ non obvientia, in ſuo robore, & firmitate manſuris. De quibus omnibus, & ſingulis, tam præfatus Dominus PETRUS abbas pro ſe ipſo, quam dictus frater Guillelmus *la Marche* procurator nomine procuratorio quo ſupra, requiſiverunt me notarium infraſcriptum ut eis, & cuilibet eorum unum, ſeu plura ejuſdem tenoris publica conficerem inſtrumenta. Acta fuerunt hæc Avinione in hoſpitio dicti Domini Cardinalis, & in camera majori ipſius, præſentibus venerabilibus, & religioſis viris Dominis Guidone de Servientis licentiato in decreto priore prioratus de Machereto Trecenſis diœceſis, Bertrando de Peſtilhaco conventuali prioratus de Uyaye ordinis Grandimontenſis Aniciienſis, Guillelmo de Cadoena canonico Uticenſi, nec non Bertrando de S. Jaco S. Johannis de Pino, & Guillelmo Fabri de Pelpeningis Nemenſienſis, & Norvienſis diœceſis eccleſiarum rectoribus, teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter, & rogatis.

Tenor autem inſtrumenti procurationis dicti fratris Guillelmi la Marche *talis eſt*,

„ IN nomine Domini amen. Univerſis, & ſingulis hoc præſens inſtrumentum publicum inſpecturis pateat evidenter, quod ſeptime die menſis Maji anno Domini milleſimo treceneſimo quadrageſimo quinto, indictione XIII. pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto Patris, & Domini noſtri, Domini CLEMENTIS digna Dei providentia Papæ VI. anno IV. in mei notarii publici, & teſtium ſubſcriptorum ad hæc vocatorum, & rogatorum præſentia perſonaliter conſtituti religioſi viri fratres Johannes de Planis de Podio Cepreris, Helias *de Crozent*, de Boloma, Giraldus Vilani de Vileriis, Geraldus Germani de Razayo, Petrus Lanellizo de Pomeiroacti, Aymericus de Lacu de Caſtronovo, Aymericus de Coſtato de Fegia Jomitteci, Raymundus Bernardi de Boſco-Alonæ, Geraldus de Penhato de Vicenis, Johannes, *la Chese* de Eſpeyſſye, Raymundus de S. Privato de Bello-monte, Stephanus Silvani de Burceyo, Geraldus de Solli de Bandolia, Robertus *de Ventador* de Querta, Ademarus Criſpi de Fagia Nivernenſi, Hilarius de Tucco de Defenſo, Bertrendus de Rupeforti de Valholia, Martinus Judicis de Ravello, Petrus de Menſo de S. Michaele, Symon *de Eyres* de Caſtaneto prioratuum priores, & eorum quilibet in ſolidum gratis, & ſcienter fecerunt, conſtituerunt, & ordinaverunt ſuos veros, certos, & irrevocabiles procuratores, ſyndicos generales, & ſpeciales, videlicet religioſos viros fratres Bernardum de Calleis prioratus de Monnayes, Guillelmum de Marchia prioratus de Quercu Galonis, Guillelmum Vallengarii prioratus de Francorio, Ameldum de Bello Rozeo prioratus de Iatrico, Johannem Martini prioratus de Sarmazia, Galdoneum Fouſcherii de Divione, Oliverium de Alre prioratus de Rotomego priores, & eorum quemlibet in ſolidum, qui etiam procuratores fecerunt, & conſtituerunt, ſcilicet unus alium procuratorem, & ſyndicum: ita quod non ſit melior conditio occupantis, ſed quod per unum ipſorum inceptum fuerit, per alium, ſeu alios ipſorum inſequi mediari valeat, & finiri, videlicet ad tractandum coram præfato ſanctiſſimo in Chriſto patre, & Domino noſtro, Domino CLEMENTE divina providentia Papa VI., & coram reverendiſſimis in Chriſto patribus, & Dominis ſacri palatii Cardinalibus, alibi de bona concordia, pace, & reformatione in omnibus, & ſingulis caſibus, in quibus eis videbitur, quod religio Grandimontenſis indigebit, nec non ad relevandum monaſterium Grandimontenſe in his, in quibus depreſſum eis videretur per ordinationem felicis recordationis JOHANNIS XXII., ac tractatum concordatum, & habitum per eos Sedi apoſtolicæ, & alibi per ſe, & alios præſentandi, & ſummi Pontificis voluntatem ſuper tractatu hujuſmodi audiendum, & uſque in finem debitum proſequendum, & delatum, ſi quod inter eos eſſet, in manibus Reverendi patris in Chriſto Domini BERTRANDI tituli S. Marci presbyteri Cardinalis ponendum, & audiendum ordinationem ſuam, & ſi neceſſe fuerit, appellandum, & appellationem proſequendum, apoſtolos petendum, unum, vel plures, parem, & ſimilem poteſtatem habentem ſubſtituendum, & ſubſtitutum revocandum; nec non & omnia alia, & ſingula faciendum, quæ in præmiſſis, & circa præmiſſa neceſſaria fuerint, vel etiam opportuna, etiamſi mandatum exigant magis ſpeciale, & quæ veri, & legitimi procuratores, & defenſores facere poſſunt, & debent, & quæ ipſimet conſtituentes facerent, aut facere poſſent, ſi præſentes eſſent. Ratum, gratum, & firmum habentes dicti conſtituentes, & eorum quolibet perpetuo habituri, quicquid per dictos procuratores ſuos, & eorum quemlibet, & ſubſtitutum ſubſtituendum, ſubſtitutos, vel ſubſtituendos ab eis, vel eorum altero in præmiſſis, & circa præmiſſa, & quolibet præmiſſorum actum, geſtum, tractatum fuerit, ſeu etiam ordinatum, promittentes, quod dicti conſtituentes, & eorum quolibet mihi notario publico infraſcripto ſolemniter ſtipulanti vice, & nomine dictorum procuratorum, & omnium aliorum

„ aliorum, quorum intererit, ac intereſſe poterit in fu-
„ turum, prædictis procuratoribus ſuis, & eorum quoli-
„ bet, ac ſubſtitutis, vel ſubſtituendis ab eis, vel eorum
„ judicatum ſolvi cum ſuis clauſulis univerſis, ac ipſos,
„ & eorum quemlibet relevare ab omni onere ſatis dan-
„ di, ſub obligatione, & ypotheca omnium bonorum ſuo-
„ rum præſentium, & futurorum: proteſtantes dicti con-
„ ſtituentes, & ante, & poſt, quod propter hujuſmodi
„ procurationem non intendunt alias procurationes per eos
„ factas revocare, ſed voluerunt eas in ſuis roboribus du-
„ raturas. Acta fuerunt hæc apud Grandimontem Lemovi-
„ cenſis diœceſis anno, die, loco, indictione, & ponti-
„ ficatu prædictis: præſentibus religioſis viris fratribus Ni-
„ colao de Molendinis conventuali monaſterii Grandimon-
„ tis; fratre Johanne de Caſtro-Ponii conventuali de Vi-
„ leriis &c. & pluribus aliis ad præmiſſa vocatis teſtibus,
„ & rogatis. Et ego Guillelmus de Platea clericus Lemo-
„ vicenſis publicus auctoritate imperiali notarius &c. Ego
„ vero Stephanus de Rama clericus Ebredunenſis publica,
„ & imperiali auctoritate notarius &c. Actum, & datum
„ Avinioni in hoſpitio habitationis noſtræ ſub anno Domini
„ a Nativitate MCCCXLVI. XIV. indictione, die XI.
„ menſis Maji pontificatus præfati Domini CLEMENTIS
„ divina providentia Papæ VI. anno IV. præſentibus ve-
„ nerabilibus, & religioſis viris Dominis fratribus Guidone
„ Servientis licentiato in decretis de Machereto Trecenſis
„ diœceſis, Guillelmo *le Marche* &c.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ cofirmationis, communitionis, & ſupplicationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumſerit, indignationem omnipotentis Dei, & B. Petri, & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Avinioni XI. Calendas Februarii pontificatus noſtri anno V., anno a Nativitate Domini MCCCXLVII.

Sequuntur viſitationes prioratuum ordinis Grandimontenſis per provincias.

Prima viſitatio eſt in prioratibus.

I. De Vicenols,
II. De Maynello,
III. De Razogo,
IV. De Machereto.
V. De Divione.
VI. De S. Mauricio.
VII. De Fagia Nivernenſi.
VIII. De Eſpeyſſia.
IX. De Uyaya.
X. De Chanano.
XI. De Caſtro novo.

Secunda viſitatio eſt in prioratibus.

XII. De Rothomago.
XIII. De Bellomonte.
XIV. De Quercu Galonis.
XV. De Barleyo.
XVI. De Loya.
XVII. De Boloma.
XVIII. De Villariis.
XIX. De Boſco Rahere.
XX. De Pomerio Acri.
XXI. De Monnays.
XXII. De Haya.
XXIII. De Monte-Guidonis.

Tertia viſitatio eſt in prioratibus.

XXIV. De Podio Caprarii.
XXV. De Valloiia.
XXVI. De Bandolllia.
XXVII. De Boſco Alonæ.
XXVIII. De Quarta.
XXIX. De Sarmazya.
XXX. De Jarico.
XXXI. De Revello.

Quarta viſitatio eſt in prioratibus.

XXXII. De Monte Herbedonis.
XXXIII. De S. Michaele.
XXXIV. De Pinello.
XXXV. De Frencorio.
XXXVI. De Deffenſa.
XXXVII. De Garigia.
XXXVIII. De Fagia Jomiliaci.
XXXIX. De Caſtaneto.

ST A:

Digitized by Google

STATUTA

CAPITULORUM GENERALIUM

ORDINIS GRANDIMONTIS,

GUILLELMUS miſeratione divina abbas ordinis Grandimontis dilectis in Christo filiis univerſis, & ſingulis noſtri prædicti ordinis prioratuum conventualium prioribus ſalutem, & illa in terris agere, quæ placeant angelis in excelſis. Cum ſit neceſſarium cuilibet noſtrum, conſtitutiones infraſcriptas in noſtra matre eccleſia Grandimontis, celebratis ibidem capitulis generalibus pro exuberantiori cultu religionis, & Regulæ S. Stephani patris noſtri editas habere, frequenter inſpicere, & in eis diligenter ſtudere, ut ſciatis quid cavere, & quid agere debeatis. Ea enim, quæ fiunt ad regulam, & conſtitutionem habent: ideo vita veſtra juxta regulam, qua profeſſi eſtis, & conſtitutiones religionis veſtræ debet eſſe; & tunc recta eſt, quando a regula, & conſtitutionibus non diſcordat. Unde habere debetis ante oculos mentis, ut & præ manibus præfati S. P. N. Stephani regulam, & conſtitutiones eccleſiæ Grandimontis, cogitando ſollicite, ſi prædictæ regulæ, & conſtitutionibus conformetur, ſequentibus in omnibus vita veſtra, & ſubditorum veſtrorum: quia vobis, & ipſorum cuilibet a Salomone Prov. 6. dicitur, *Serva, fili mi, præcepta patris tui*, ſcilicet S. Stephani almi confeſſoris; *Et ne dimittas legem matris tuæ*, ſcilicet conſtitutiones tuæ matris eccleſiæ Grandimontis; *Et liga in corde tuo* per jugem meditationem; *Et circumda ea gutturi tuo*, ſcilicet eam aſſiduæ mallicando, vel recolendo, & de ea frequenter loquendo, ſeu etiam pleniſſime ſubditis tuis omnibus, ut ſtatim ſequitur, referando.

HOC STATUTUM SEQUENS FACTUM FUIT IN CAPITULO GENERALI GRANDIMONTENSIS ORD.
Anno Domini MCCC.

NE occaſio ſuſpicionis male agendi poſſit contra fratres conventuales monaſterii Grandimontis, & prioratuum, & cellarum ſibi annexarum ex clauſura lectorum dormitorii de cetero ſuboriri, ſtatuimus, ut nullus frater conventualis de cetero in lecto dormitorii talem clauſuram habeat, quin per oſtium ſui lecti, quod de bracia, ſeu perforata janua præcipimus fieri, per quod inſpici lectos fratris libere abſque alio velamine interpoſito valeat, vel videri.

HOC CAPITULUM SEQUENS FACTUM EST IN CAPITULO GENERALI
Anno MCCCXX.

I. NE defuncti beneficio debito, & neceſſario defraudentur, ſtatuimus, quod in ſingulis prioratibus noſtri ordinis, ſicut alias ſtatutum fuit, pro dictis defunctorum brevibus miſſa ſemel in ſeptimana celebretur, & quod de cetero brevia fratrum prædictorum defunctorum per priores mittantur ad abbatiam Grandimontis infra quindecim dies poſt obitum fratrum, & cum oblata fuerint, quilibet Sacerdos noſtri ordinis pro quibuslibet tribus brevibus celebret unam miſſam, quilibet clericus dicat quinquaginta pſalmos, & per Dominum abbatem viſitationis tempore per ordinem dicta brevia tranſmittantur. Et priores hujuſmodi ſtatutum non ſervantes in capitulo generali proclamentur, & etiam verberentur.

II. Statutum aliud factum ſuper brevibus fratrum defunctorum renovamus, ut infra octo dies a die obitus priores, & adminiſtratores fratrum defunctorum breve deferant in Grandimontem, alioquin priores, vel eorum locum tenentes pœnam quinquaginta ſolidorum applicandorum ſacriſtaniæ Grandimontis ipſo facto incurrant, & nihilominus ſint ſuſpenſi a divinis.

III. Item, præcipitur omnibus, quatinus non recedant a capitulo generali, donec copiam diffinitionum ſigillatam habuerint, pro ut tangunt quemlibet eorumdem.

HÆC STATUTA SEQUENTIA FACTA FUERUNT IN CAPITULO GENERALI GRANDIMONTIS ORDINIS
Anno Domini MCCCXXIII.

I. ITem, ſtatuimus, quod quilibet prior, vel alii fratres ordinis noſtri, ſemel quolibet menſe ad minus juxta conſtitutionem felicis recordationis CLEMENTIS Papæ V. ad confeſſionem veniant, & prima Dominica cujuslibet menſis corpus Chriſti recipere non omittant, & nihilominus quod præmiſſa facient in diebus natalis Domini, Cœnæ, Paſchæ, Aſcenſionis, Pentecoſtes, Aſſumptionis Virginis glorioſæ, & aliis feſtis, ut eſt in ordine ab antiquo fieri conſuetum.

II. Item, ne aliqui de prioribus noſtri ordinis remanere de cetero audeant abſque excuſatione juſta, vera, & legitima proprio juramento ipſorum aſſeverata juxta Domini JOHANNIS Papæ XXII. privilegium, vel ſtatutum, quin veniant ad capitulum generale. Diffinitum eſt etiam, & ſtatutum, quod quilibet prior ad capitulum generale non veniens perſonaliter, aut excuſationem juratam non mittens, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrat, a qua non poſſit abſolvi, niſi per Dominum abbatem, niſi in articulo mortis.

III. Item, ſtatuimus ut priores, & alii fratres clerici profeſſi noſtri ordinis vocem in electione diffinitorum capituli generalis habentes, eligendos in diffinitores nominent, & in ſcriptis tradant ſcrutatoribus, prima die capituli intrantis, antequam hora nonæ fuerit decantata in Grandimonte, qua cantata nullus ad nominationem dictorum diffinitorum admittatur.

IV. Item, quia parum eſſet ſtatuta noſtri ordinis regularia a Sanctiſſimo Patre noſtro Stephano exuberantiori religionis cultu pacifico ſalubriter edita fuiſſe, niſi eſſent, qui ea tuerentur: Nos GUILLELMUS abbas monaſterii Grandimontis, & diffinitores capituli generalis volentes noſtri ordinis priores, & fratres, quo ad obſervantiam inhibitionis factæ ab eodem S. Stephano, cujus profeſſi ſunt regulam, de viris alterius religionis non recipiendis in noſtra religione; virtutum præmia facta, quæ profeſſionem inducant, pœnæ formidine a receptione hujuſmodi religioſorum profeſſorum ab hac hora in ante refrænare, ſtatuimus quod priores alterius religionis fratres profeſſos in noſtra religione ſcienter recipientes, & fratres talium religioſorum receptioni conſentientes, ſeu culpabiles de dicta receptione, ſcientes abbati Grandimontis, quam cito commode fieri poterit, aut deputatis ab eo viſitatoribus viſitationis tempore non revelantes, excommunicationis ſententiam incurrere ipſo facto, a qua priores abſolvi nequeant, præter quam in mortis articulo, niſi ipſis proclamatis, & verberatis in capitulo generali, injunctoque eis, quod ſedeant in ſolo refectorii, pane, & aqua contenti ipſo capitulo generali durante. Et nihilominus peracta dicta pœnitentia, juramento ab eis in præſentia dicti capituli corporaliter præſtito, quod reverſi ad prioratus ſuos de ordine noſtro per eos receptos alterius ordinis fratres profeſſos, tamquam de facto contra regulam noſtram ejiciant, regulari noſtri ordinis, ſeu novitiorum habitu ſpoliatos: alioquin priores dictam ejectionem implere omittentes decernimus, ne ſic prohibitioni prædictæ regulæ, & cenſuræ, illudatur eccleſiaſticæ, in eamdem excommunicationis ſententiam incidere ipſo facto, etiam graviter puniendos, ut alii priores exemplo perterriti proſilire ad receptiones conſimiles prohibitas merito pertimeſcant. Fratres vero prioratuum prædictorum reperti culpabiles per abbatem Grandimontis abſolvi poterunt, injuncta ſibi juxta formam eccleſiæ pœnitentia ſalutari: quam ſi implere recuſaverint, in eamdem excommunicationis ſententiam incidere ſtatuimus ipſo facto, acriter pro inobedientia non impletæ pœnitentiæ etiam puniendos.

V. Et ut religioſis ordinum mendicantium tranſire capientium ad noſtrum ordinem receptionis janua præcludatur in poſterum, a prioribus noſtri ordinis prædicti ipſis notificetur regularis prohibitio, & nihilominus, quod ſi

de fa-

Digitized by Google

de facto reciperentur in noſtro ordine, adminiſtratores, vel officia, aut locum in capitulo habere, vel vicarios, ſeu miniſtros, vel locum aliorum tenentes eſſe non poſſent, prohibitione eos ad præmiſſa inhabiles reddente bonæ memoriæ Clementis Papæ V. edita in concilio Viennenſi.

VI. Item, fuit præceptum prioribus omnibus, quod oſtia camerarum dormitorii in prioratibus perforare faciant ad inſtar brinciæ; quod niſi fecerint, puniantur in capitulo generali, & de hoc viſitatores Domini abbatis tempore viſitationis debent diligenter inquirere, & in defectum priorum fieri facere, aut referre ad capitulum generale.

VII. Item, quia frequenter urgentibus neceſſitatibus debitorum oportet redditus, proventus, & exitus prioratuum, ſeu aliquam partem ipſorum, pro utilitate dictorum locorum ad firmam perſonis ſæcularibus tradi; ſtatuimus ut dictam firmam poſſint priores cum ſuis conventibus ex dicta cauſa perſonis ſæcularibus facere: ſtatuto prætari Clementis Papæ V. de non tradendis domibus, ſeu cellis, quæ per fratres noſtri ordinis regi debent, deinceps aliquibus perſonis, quæ non ſint de noſtro ordine, in perpetuum, vel ad tempus, cum pœna ibidem poſita prioribus contrarium facientibus, in ſuo robore duraturo.

VIII. Item, quia quidam noſtri ordinis priores literas Domini abbatis ipſis directas non ſolum videre, ſed etiam ſuis conventibus publicare contumaciter omittunt in eluſionem dicti Domini abbatis, & fratrum ſuorum conventualium animarum periculum; diffinitum eſt, quod priores, qui de cetero in præmiſſis reperti fuerint culpabiles, & inobedienter, ſolvant pro qualibet inobedientia triginta libras ceræ ad luminare Grandimontis, antequam de generali capitulo per dictum Dominum abbatem recedere permittantur.

IX. Item, quia nonnulli noſtri ordinis priores ad noſtram, ſeu deputatorum a nobis abbate Grandimontis viſitationem venire contemnunt, juſta præcepta, & mandata noſtra in prioribus ſibi commiſſis per nos, vel nomine noſtro facta publice in fratrum conventualium præſentia adimplere contemnunt, affectatamque ignorantiam craſſam, & ſupinam ad ſe excuſandum in eluſionem dictorum præceptorum, & mandatorum noſtrorum quandoque fingunt: monemus in audientia præſentis capituli generalis omnes, & ſingulos noſtri ordinis conventualium locorum a nobis ſibi notificatæ ipſis in prioratibus, quorum curam gerunt, ceſſante impedimento canonico, perſonaliter interſint, juſta præcepta, & mandata noſtra humiliter audituri, & executioni debitæ mandaturi: alioquin prioribus voluntarie a prædicta viſitatione ſe abſentantibus ingreſſum eccleſiæ interdicimus in his ſcriptis; donec de tranſgreſſione prædicta ad noſtri arbitrium ſatisfecerint competenter, & a dicto interdicto abſolutionis a nobis meruerint beneficium obtinere.

X. Item, quia ex relatione viſitatorum, & aliorum, tam eccleſiaſticarum, quam ſæcularium perſonarum inſinuatione clamoſa ad noſtrum capitulum generale pervenit, quod nonnulli noſtri ordinis priores, & fratres literis conſervatorum, & aliis ab apoſtolica Sede ordini noſtro conceſſis in cauſis injuſtis, & aliis indebite abutantur, ex quo abuſu noſtri ordinis bona fama multipliciter denigratur, volentes abuſum prædictum induſtria, qua poſſumus, reſecare, ſtatuimus in primis, quod omnes, & ſinguli priores noſtri ordinis ſuorum prioratuum fratres cogant per cenſuram eccleſiaſticam, & aliis juris remediis ad reddendum ais omnia privilegia, literas apoſtolicas, proceſſus, & ſententias, quas penes ſe habent, & habituri ſunt, cuſtodiendas de cetero fideliter per priores. Et dicti fratres nullum citare faciant auctoritate apoſtolica, ſeu fieri procurent, niſi de licentia ſuorum priorum, & deliberatione habita cum ſuis conventibus fratrum reſidentium, & conſenſu majoris partis; & quod etiam priores in citationibus, quas in futurum auctoritate apoſtolica fieri facient, deliberationem cum ſuis conventibus, vel majori parte ipſorum habeant. Et nihilominus fratres præmiſſa ſuis prioribus reſtituere contradicentes, ſeu facientes citari, ſine licentia ſuorum priorum, & deliberatione habita cum ſuis conventibus, ut dictum eſt, perpetuo vocem amittant, & carceri ad arbitrium ſuorum priorum, & conventuum mancipentur. Priores vero in citationibus, quas in futurum facient, qui deliberationem cum ſuis conventibus non habuerint, ut prædictum eſt, in capitulo generali proclamentur, & verberentur, & ſedeant in ſolo refectorii durante capitulo generali, & nihilominus ſolvent decem libras ceræ ſacriſtiæ Grandimontis, antequam recedant a capitulo generali.

XI. Item, ſecundum ordinis noſtri regulam fratres iidem propter aliena placitare, ſeu judicio contendere non debent, nec cauſas, & controverſias aliorum in manu ſua recipere, ac juxta canonicas ſanctiones, ceſſiones, ſeu centiones literarum fraudulenter factarum, & ſimulate, vel cauſa mutandi judicis in potentiores perſonas, quæ ex fonte cupiditatis procedere præſumuntur, non tenent; dictæque ſanctiones omnibus exemptis perſonis prohibeant cauſas, ſeu lites proprias ſuorum hominum liberorum, & cenſualium ſuo nomine, ſive ut actores, ſive ut defenſores accipere; Diffinitum eſt, quod nullus prior, vel frater noſtri ordinis aliquem in judicio auctoritate apoſtolica contra prohibitionem prædictæ regulæ, & ſanctiones canonicas prædictas, & legitimas trahere præſumat. Fratres vero contrarium facientes, vocem perpetuo amittant, & carceri ad ſuorum priorum, & conventuum arbitrium mancipentur. Et priores de præmiſſis reperti culpabiles proclamati in generali capitulo verberentur, & ſedeant in ſolo refectorii capitulo generali durante, & ſolvant decem libras Turonenſes diſtribuendas in pittantiam expendendas dicto generali capitulo durante. Per premiſſa autem non intendimus prioribus interdicere, quin in propriis prioratuum, & cellarum ipſis unitarum, donatorumque ipſorum cauſis juſtis, & honeſtis poſſint licite auctoritate apoſtolica trahere obligatos, vel fere factores, eiſdem obſervatis, quæ ſuperius de faciendis per priores citationibus ſunt expreſſa. Excommunicati auctoritate noſtri abbatis Grandimontis exiſtant priores, & fratres, qui aliquas perſonas coram conſervatoribus noſtris, vel ſubdelegatis ab eis, vel eorum altero vexant ſcienter, & indebite, vel coram ipſis in judicio trahunt pro injuſtis, vel alienis cauſis, aut una die ad plura loca unam, & eamdem perſonam citare faciunt, ſeu procurant contra ſanctiones canonicas.

XII. Innovamus, & approbamus, & laudamus antiquum ſtatutum ordinis noſtri, cujus tenor ſequitur in hac forma. Item cum ſit ſtatutum papale in noſtro ordine, quod cauſæ, quæ emergunt inter perſonas prædicti ordinis, intra ordinem audiantur, & (*) nulli priores, vel fratres dicti noſtri ordinis, quantum in ſe eſt, nitantur prædictum ſtatutum, ſeu privilegium violare, ſtatutum fuit, quod nullus prior, ſeu frater alium priorem, vel fratrem, aut aliam perſonam de dicto ordine audeat de cetero, ſalva ſemper auctoritate apoſtolica, convenire, ſeu trahere coram forenſi judice cujuſcumque auctoritatis, vel conditionis exiſtat, aut ſaltinam in præjudicium perſonarum, & locorum ipſius ordinis cujuſcumque juriſdictionis ponere procurent.

XIII. Verum quoniam frater Petrus, & quidam alii ordinis noſtri Reverendum Patrem in Chriſto Dominum Abbatem, & plures alios priores, & fratres noſtri ordinis Grandimontis ad forenſes judices contra prædictum ſtatutum temere veniendo fecerunt ad judicium evocari, ob quod quam plurima damna, & ſcandala obvenerunt, prout nobis conſtat per publica inſtrumenta, & alia legitima documenta, ſtatuimus, ut ſi aliquæ perſonæ noſtri ordinis cujuſcunque præeminentiæ, vel ſtatus exiſtant contra prædictum ſtatutum aliquas perſonas noſtri ordinis ad forenſes judices traxerunt, citaverunt, vel alias moleſtaverunt; præter pœnas in dicto ſtatuto contentas, pœna quæ ſequitur, puniantur, videlicet quod ſi beneficiantur, pœnam viginti librarum luminariæ eccleſiæ Grandimontis applicandarum ipſo facto incurrant, damna, expenſas, & intereſſe reſtaurent; & nihilominus tribus diebus ante Aſcenſionem Domini in ſolo refectorii pane groſſo, & aqua dumtaxat contenti exiſtant, & in capitulo verberentur. Sed cum beneficium non habuerint, ipſo facto, perpetuo vocem amittant, & pœnas proxime dictas præter pecuniariam ipſo facto incurrant.

XIV. Item, prohibemus etiam, ne aliquis prior, vel frater ſe obliget alteri priori, vel fratri, ſeu ſe ſubmittat ſub ſigillis, vel juriſdictione forenſium judicum quorumcumque, jam archiepiſcoporum, epiſcoporum, archidiaconorum, decanorum, quam archipresbyterorum, in præjudicium exemtionis dicto ordini a Sede apoſtolica datæ. Contrarium facientes cauſam amittant, & contractus, vel obligationes nulli ſint eo ipſo, & ultra puniantur ad arbitrium Domini abbatis, & diffinitorum capituli generalis.

XV. Moniti ſint priores, & adminiſtratores domorum, ut divinum officium diurnum pariter, & nocturnum debite faciant celebrari, taliter ut viſitatores cum venerint tempore viſitationis ſuæ, inveniant ſic ordinatum, ne habeant ad capitulum materiam referendi; quod ubi reformatum fuerit, taliter puniantur, ut cedat aliis in exemplum.

XVI.

(*) *f.* nonnulli.

Digitized by Google

XVI. Ad aures noſtras abbatis, & diffinitorum præſentis capituli generalis, quod dolentes referimus, pervenit, quod plerique noſtri ordinis priores minus provide, quam expediat, ſuorum prioratuum, & cellarum ſuarum negotia procurant, regulares, & alias domos utiles, & neceſſarias, & cellarum ſuarum non ſolum non reparant, ſed etiam ob defectum coperturæ dirimi permittunt, ac jura, & poſſeſſiones ipſarum cellarum negligenter procurant. Idcirco vos omnes, & ſingulos priores noſtri ordinis commonemus attente, quatenus dictas negligentias emendare curetis. Intimantes nihilominus vobis, quod ad prioratus, & cellas, de quibus ad Dominum abbatem talia fuerint de cetero nuntiata, mittantur viſitatores per capitulum generale, ut ſciatur veritas ſuper ſtatu cellarum prædictarum, & qui prædictas negligentias inventi fuerint commiſiſſe, formidare poterunt pœnam dilapidatorum, quæ eſt privatio adminiſtrationis juſtitia exigente.

XVII. Item, inhibemus omnibus, & ſingulis arrentatoribus prioratuum prædictorum, & adminiſtratoribus ſupradictis, ne de aſſenſis prioratuum, & domorum ipſis unitarum prioribus de cetero reſpondeant, ſed eas deferant, ſeu mittant Domno abbati, ſeu celerario ſuo. Nos enim ordinamus, quod dictus abbas dictas aſſenſas recipiat tamdiu, donec eidem monaſterio deductis penſionibus ſibi debitis, tam in principali, quam in expenſis, fuerit plenarie ſatisfactum. Et quia, ut videtur, ſic prædicti priores, & adminiſtratores Dei ſententiam, & cenſuram eccleſiaſticam minime expaveſcunt, ordinamus, quod dictus abbas eos faciat coram ſe evocare, & quod poſſit contra eos procedere ſuper hoc, quod tamdiu dictas ſententias ſuſtinuerint, & alias in aliis emergentibus expreſſis quantum fuerit rationis.

XVIII. Verum quia aliqui noſtri prædicti ordinis priores, & alii fratres, cum ipſis ab apoſtolica Sede committitur, ut ſi ipſis conſtiterit, quod prior talis, & alii adminiſtratores domorum dicto prioratui auctoritate apoſtolica unitarum nobis dicto abbati, & conventui noſtri monaſterii Grandimontis ſatis fecerint de penſionibus annuis nobis, & dicto conventui debitis, ipſos abſolvant a ſententiis, quas propter retardationem ſolutionis dictarum penſionum incurrerunt prædicti priores, & alii adminiſtratores, ſine congrua ſatisfactione, & nobis, dictoque conventui minime requiſitis abſolvere, in noſtri, & dicti conventus præjudicium, & de facto, cum de jure non poſſint, attentant: inhibemus nos prædictus abbas in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub pœna excommunicationis, quantum diſtricte poſſumus, commiſſariis ante dictis conceſſis, & concedendis a prælata apoſtolica Sede, ut nullum virtute, & auctoritate talium commiſſionum de cetero præſumant abſolvere ſine congrua ſatisfactione, & abſque noſtra, dictique conventus, aut procuratoris noſtri in jus vocatione, & conſcientia, aliiſque rite ſervatis, quæ in abſolutione impendenda requiruntur de jure. Et ut de prædictis penſionibus antedicti commiſſarii notitiam habeant pleniorem, ſciant priorem, & prioratum de Vicennis cum domibus ſibi unitis debere nobis, & dicto conventui quolibet anno in dicto monaſterio celebrando generali capitulo de penſione annuali &c. *ut ſupra* ſolvendis nobis abbati, & dicto conventui de penſione annua quolibet anno celebrando in dicto Grandimontis monaſterio capitulo generali ſub pœnis in dicto privilegio Domni Johannis XXII.... comminatis, & etiam promulgatis cum aliquotum menſium competentibus intervallis.

XIX. Quoniam, ut ait Apoſtolus, nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus, ut ei placeat, cui ſe probavit, & fama publica deferente ad nos pervenit, quod nonnulli noſtri ordinis fratres reſpicientes retro, cupiditatis vitio excæcati, ad mercationes, venditiones, & emtiones more perſonarum ſæcularium ſe convertunt, contra votum ſuum, & animarum ſalutem, ſcandalizando multifarie noſtrum ordinem univerſum, contractus illicitos, & uſuram ſapientes faciendo frequenter. Unde nos volentes ipſos a prædictis retrahere, & ſcandalum contra ordinem noſtrum exortum ſopire, ſalutique animarum ipſorum ſalubriter providere, innovantes noſtri ordinis antiqua ſtatuta, ſtatuimus, ut nullus noſtri ordinis frater de cetero proprium teneat, nec ad aliqua negotia ſæcularia ſe convertat, mercationes, emtiones, ſeu venditiones aliquas ſæculares quomodolibet faciendo. Contrarium facientes excommunicati, tamquam proprietarii a ſuis prioribus nuncientur, ut ab aliis fratribus evitentur. Et nihilominus, quod priores ipſorum bonorum, mercationum, emtionum, ſeu venditionum per dictos fratres factarum, & faciendarum capiant, in utilitatem prioratuum convertendo.

XX. Ut fratres ordinati in veſtibus decurtatis, botonatis, & capuciis ſtrictis, & aliis inhoneſtis juxta formam ſuæ matris eccleſiæ Grandimontis ſe ordinent, & reforment, eis diſtricte eſt præceptum. Et niſi infra viſitationem hoc fecerint viſitatores, tempore viſitationis ſuæ, ſi quos rebelles invenerint, citabunt in capitulo, in quo quidem capitulo non ſolum de deſtructione habitus, verum etiam de contumacia graviter puniantur.

XXI. Et quia ad noſtrum, quod dolentes referimus, multorum epiſcoporum conqueſtione pervenit auditum, quod multi ordinis noſtri fratres celebrare præſumunt in locis ſuppoſitis eccleſiaſtico interdicto, & excommunicatos, ſeu ab officio ſuſpenſos, & interdictos ad divina officia, & eccleſiaſtica ſacramenta, ac eccleſiaſticam ſepulturam admittunt, & matrimonia ſolemniſant, mulieres quoque ad purificationem partus admittunt, nulla habita ſuper his parochialis presbyteri licentia ſpeciali, interdicti ingreſſus eccleſiæ, & excommunicationis ſententiam generaliter latas in canonibus incurrendo, & irregularitatis laqueo, ſi dictis interdicto, & excommunicatione durante damnabiliter immiſcent ſe divinis officiis, in ſuo agentes officio ſicut prius, involvendo, a qua non niſi per Summum pontificem poterunt liberari; inhibemus diſtricte omnibus noſtri prædicti ordinis prioribus, & fratribus, ut præmiſſa, vel aliqua de prædictis facere de cetero non attentent, & de attentatis a Summo pontifice faciant ſe abſolvi, alioquin in generali capitulo pœna depoſitionis, vel alia gravi pœnitentia punientur de antedictis.

XXII. Item, quia nonnulli priores noſtri ordinis reperti ſunt fruſtratorie appellaſſe, diffinitum eſt, quod fruſtratorie appellantes, & in appellationis cauſa ſuccumbentes, puniantur ad arbitrium Domni abbatis, & diffinitorum capituli generalis, ſecundum canonicas ſanctiones, eorum ceſſione bonorum non admiſſa.

XXIII. Item, cum jam dudum fuiſſet ordinatum in capitulo generali certam quantitatem nemorum reſervari in quolibet prioratu, & nunc fama referente intelleximus, quod procurator prioris de Vicennis, & multi alii noſtri ordinis vendunt, & diſſipant prædicta nemora, ut prætertur, pro ſuſtentatione domorum reſervata: Idcirco ſingulis prioribus de ordine, & eorum procuratoribus ſub pœna excommunicationis, quam ipſo facto incurrant, inhibemus, ne de cetero de prædictis nemoribus vendant, donent, vel aliquo diſtrahant, ſine licentia capituli generalis.

XXIV. Item conſtat, quod olim multis modis facta ſtatuta de brevibus fratrum defunctorum ferendis per prioratus, & cellas ſibi unitas ſervata hactenus non fuerint. Ne defuncti beneficio neceſſario defraudentur, ſtatuimus, ut de prioratu, vel cellis ſibi unitis, ubi frater obierit, breve ejuſdem fratris defuncti intra octo dies a morte ipſius tradatur certo nuncio, qui recto itinere, continuatis dietis, ut brevius poterit, in Grandimonte apportet, & de Grandimonte infra alios octo dies dictum breve ibidem delatum, modo infraſcripto per cellas menſæ Domni Abbatis unitas mittatur, & nihilominus in prioratibus de Caſtronovo, de Villeriis, de Canello, & de Caſaneto. Et a prioratu de Caſtro-novo mittatur intra alios octo dies in prioratum de Chanano, & de prioratu de Chanano in prioratum de Uraya, & exinde in prioratum de Faya Nivernenſi, &c. Et ex omnibus prioratibus infra idem tempus octo dierum mittatur in cellis unitis prioratibus antedictis; & dies exceptionis, & miſſionis regiſtretur in quolibet prioratu; & nuncio deferenti tam eundo, quam redeundo in victualibus provideatur; & pro quolibet defuncto, cujus breve detulerit, cum breve portabit, unus denarius ſibi detur; & viſitatores dilatione, receptione, & regiſtratione, & officio pro iiſdem fratribus factis diligenter tempore, quo viſitabunt, inquirant, & Domno Abbati ante capitulum generale referant, ut priores culpabiles ibidem proclamentur, & graviter puniantur.

HOC STATUTUM SEQUENS FACTUM FUIT IN GENERALI CAPITULO GRANDIMONTENSIS ORD. Anno Dom. MCCCXXVI.

I. AD hoc, ut fratres noſtri ordinis clerici officiales, vel alii propter delicta ſua, vel exceſſus ad pœnitentiam peragendam de commiſſis incarcerati, vel juxta JOHANNIS Papæ XXII. privilegium de prioratu ad prioratum mutati, ſeu tranſlati metu pœnæ ad tempus, ut melius arceantur a ſuis inſolentiis; & ut alii eorum exemplo perterriti, prosilire ad ſimilia pertimeſcant, quibus ante peractam pœnitentiam ad cellas relegatorum, non licet a carcere exire, vel ad prioratus, unde ſunt mutati, ſeu tranſlati, redire, quia reatus, omnes honores excludit; ſtatuimus, ut ipſorum fratrum, officialium, vel aliorum conſenſus,

ſenſus, tempore, quo injunctam ſibi pœnam, vel pœnitentiam peragent, in electionibus, poſtulationibus, proviſionibus, fratrumque receptionibus, ſeu aliorum prioratuum tractatibus minime requirantur, vel etiam admittantur; & quod præmiſſa ratio, ne abſentiæ, aut requiſitionis conſenſus ipſum tempore nequeat ab ipſis, vel aliis impugnari, & quod peracta pœna, nequeant repetere officia, quæ ratione delictorum, vel exceſſuum, pro quibus incarcerati, vel mutati, ſeu tranſlati fuerint, ipſa diffinimus perdere ipſo facto.

II. Cum non deceat, vel liceat, honeſtate ſervata, priores ordinis noſtri extra monaſteria ire ſolitos, cum etiam ſecundum noſtra regularia inſtituta non debeant ire ſoli, & quia tenentur unum fratrem ſui conventus ducere ſecum veniendo ad capitulum generale. Idcirco diſtricte prohibemus, ne aliquis prior noſtri ordinis monaſteria ſui prioratus audeat exire ſine uno ordinis noſtri fratre ſocio, præcipientes, quod quilibet prior, prout tenetur ſecum ducat ad capitulum anno quolibet de conventu ſuo unum fratrem clericum, & profeſſum, & anno quolibet viſitatores inquirant. Si quis prior prædictorum tranſgreſſor fuerit ſuper his inventus, graviter puniatur in capitulo generali.

III. Item, quia nonnulli noſtri ordinis fratres, qui ſe aſſerunt quoſdam prioratus a Sede apoſtolica impetraſſe, ad Reverendum patrem Dominum Abbatem Grandimontis venire contemnunt, ſibi reddituri, exhibituri, & oſtenſuri de jure ſuo, ſi quid habent: idcirco diffinitum eſt ſtatuendo, quod omnes talia impetrantes infra tres menſes a data litterarum, & poſſeſſionis adeptæ pacifica computandos, teneantur venire coram Domino Abbate, inſtructuri, & oſtenſuri jus ſuum, & ulterius ſibi reverentiam, & obedientiam impenſuri: alioquin excommunicationis ſententiam incurrant ipſo facto, niſi cauſam juſtam, & rationabilem duxerint allegandam.

HOC STATUTUM FUIT IN GENERALI CAPITULO GRANDIMONTIS ORD. Anno Domini MCCCXXVII.

I. Quia in canone unicuique epiſcoporum injungitur, quod infra ſex menſium ſpatium omnes ſuæ diœceſis, & civitatis, ubi præeſt, clericos, & plebem congreget, & coram eis omnia pleniſſime referat, quæ in eodem anno in concilio provinciali acta, & diffinita fuerunt, ſententiam ſuſpenſionis duorum menſium in epiſcopis præmiſſa non implentibus, ſive parvipendentibus proferendo: & multi ordinis noſtri priores ſtatuta, & diffinita per nos ſalubriter, omnes noſtri ordinis priores, & fratres aſtringentia, prioratuum ſuorum fratribus negligunt, ut intelleximus, publicare. Ex quorum negligentia priores, & fratres ex dictis ſtatutis diffinitis in ſequenti aſſumere non verentur frequenter, etiam ſe per ignorantiam excuſando; ſtatuimus, ut omnia ſtatuta, & diffinita per nos omnes, ut dictum eſt, ordinis noſtri priores, & fratres quolibet modo aſtringentia poſtea in ſequenti viſitatione, in quolibet prioratu conventuali viſitatores per nos deputati; & ibidem prioribus, & fratribus publicent, præcipiendo prioribus omnibus, ut dictorum ſtatutorum copiam in ſuis prioratibus retineant, & quod ante habitam copiam ipſi viſitatores de prioratibus non recedant. Et nihilominus priores dicta ſtatuta, & diffinita fratribus omnibus prioratuum conventualium, & domorum ipſis prioratibus unitarum infra ſex menſes ſtatuenda, & diffinienda auctoritate apoſtolica in noſtris generalibus capitulis de cetero dictos priores, & fratres aſtringentia infra idem tempus publicent, & pleniſſime referant, ne quiſquam fratrum ſe valeat per ſtatutorum, & diffinitorum ignorantiam ulterius excuſare. Alioquin, ſi præmiſſa non compleantur, Domino Grandimontenſi Abbati pro tempore ante generale capitulum denuncietur per viſitatores, quorum fideli relationi ſtabitur. Ad finem quod prior culpabilis prima die capituli de prædictis proclamatus verberetur in capitulo, & ſedeat in ſolo refectorii ipſa die.

II. Item per totum ordinem in Miſſa Dominicali, & alia die cujuslibet ſeptimanæ dicatur oratio pro Domino Papa noſtro, cui immediate, & Sedi apoſtolicæ ſumus ſubjecti, quæ oratio ſic incipit: *Deus omnium paſtor & rector*.

III. Item ſtatuimus, & ordinamus, quod in diebus, quibus in refectorio comedent, legatur ad menſam, & in ipſis prioratibus diebus Dominicis, & præcipuis feſtivitatibus fiat proceſſio; & eiſdem diebus Miſſa major cum diacono & ſubdiacono celebretur.

IV. Item ſtatuimus, quod dictus Abbas Grandimontis, aut aliquis prior noſtri ordinis non poſſit de cetero, etiam de ſui conventus conſenſu, aut licentia capituli generalis, dare alicui licentiam, aut conſenſum ſe obligandi pro annua penſione, aut beneficio perſonali in perpetuum, vel ad vitam. Et contrarium faciens ſibi ingreſſum eccleſiæ noverit interdictum, donec penſionem, ſeu perſonale beneficium revocaverit, & ordinem reddiderit indemnem.

V. Item ſtatuimus, quod litteræ teſtimoniales, tam abbatiæ Grandimontis, quam prioratuum, nec non & domorum, & cellarum abbatiæ, & prioratibus unitarum, ad abbatiam, & prioratus deferantur, & ibidem ſub fideli cuſtodia teneantur; & in uno libro, ſeu rotulo omnes perpetui reditus abbatiæ, & prioratuum, domorum, & cellarum ſcribantur infra proximam inſtantem viſitationem, & in abbatia, & prioratibus ſcripta ad æternam rei memoriam teneantur. Prior vero præmiſſa non complens verberetur in capitulo generali, & in ſolo refectorii per unam diem ſedeat pane, & aqua contentus.

VI. Item ſtatuimus, quod nullus prior tradat de cetero fratri ſuo ſubdito pecuniam pro veſtitu, cum hoc ſit inhibitum in privilegio CLEMENTIS Papæ V., & aliis noſtri ordinis ſtatutis antiquis. Poſſit autem prior quilibet cum conſenſu ſui conventus unum de fratribus ſibi ſubditis pro diſtributione facienda in calceamentis, & pannis deputare, uſque ad ſummam in prioratibus per priores in ſuis conventibus ordinatam.

VII. Item ſtatuimus, quod priores fratribus ſibi ſubditis extra prioratus domos, & cellas exeuntibus certum terminum redeundi aſſignent, prout in dicto privilegio CLEMENTIS Papæ V. continetur, & non redeuntibus in conſtituto termino, pœnas in dicto privilegio contentas, irrefragabiliter faciant obſervari.

VIII. Item, quod quidam noſtri ordinis conventualium fratres ſine licentia ſuorum priorum contra regulæ noſtræ votum eligendo obedientiam, de prioratibus ad cellas, & de cellis ad prioratus, ſi inobedienter tranſferre præſumunt, ordinationem ipſorum priorum de prioratu ad cellas, & de cellis ad prioratum ſequi contradicentes, & locum priorum in prioratibus, & cellis tenentibus obedire contemnunt, quod non eſt conniventibus oculis abſque ultione debita quomodolibet ulterius tolerandum. Diffinitum eſt, quod ſine ſtrepitu de præmiſſis, vel quolibet præmiſſorum inquiretur, & frater repertus de præmiſſis, vel quolibet præmiſſorum inobediens, fugitivorum incurrat ſententiam per annum ipſo facto, niſi cum eo per ſuum priorem miſericorditer diſpenſatum fuerit.

IX. Item, cum in noſtri ordinis regulas, & privilegio dicti CLEMENTIS V. caveatur, & per B. Gregorium inhibeatur, ne quis poſt votum continentiæ promiſſum cum mulieribus habitare præſumat, & quod mulieres infra ſepta domorum regularium monaſterii Grandimontis, prioratuum, & cellarum nullatenus pernoctent, nec comedant, niſi ſit mulier talis, cui infra domos regulares comeſtio non debeat denegari; præcipimus, ut ſtatuta regulæ, & privilegii prædicti CLEMENTIS irrefragabiliter obſerventur; & tranſgreſſores hujuſmodi ad arbitrium diffinitorum puniantur.

X. Item, cum aliqui noſtri ordinis fratres non vereantur ire ad divinos, & ſortilegas mulieres, (quæ) pro infirmitatis cauſa brevia infirmis tradunt, ſcriptis nominibus, & caracteribus, quæ ignorant, & collectionibus herbarum aliud dicunt, quam *Credo in Deum*, & *Pater noſter*, diffinitum eſt, quod in præmiſſis delinquentes excommunicationis ſententiam incurrantur ipſo facto, & alias acriter puniantur.

XI. Item, quia quidam noſtri ordinis priores, & fratres auſu ſacrilego Deum præ oculis non habentes, libros eccleſiaſtici officii, & alios noſtri ordinis mutilare, & in marginibus ſcindere, aut amovere cartas, & ſibi appropriare non verentur; diffinitum eſt, quod talia attentantes, ut ſacrilegi ſententiam excommunicationis incurrent ipſo facto, pœna alia ante abſolutionem duriſſime puniendi.

XII. Item, quia quidam ordinis noſtri fratres cum in prioratibus de numero taxato fratrum ibidem per Sedem apoſtolicam locus vacat, prioribus volentibus recipere perſonam idoneam juxta Domini CLEMENTIS Papæ V. & JOANNIS Papæ XXII. privilegia, in loco vacanti, voluntarie, & abſque cauſa rationabili ſe opponunt, diffinitum eſt, quod priores conventuales poſſunt in loco vacanti, non obſtante voluntaria, & irrationabili contradictione, idoneam perſonam recipere in novitium monachum, & in fratrem. Si vero aliquid rationabile conventus aliquis, ſeu aliqui contra recipiendam perſonam in fratrem propoſuerint, infra menſem per ſe, vel per alium procuratorem ſuum comparere perſonaliter coram Domino Abbate, vel inſtante viſitatione coram deputatis ab eo Viſitatoribus teneantur, cauſam rationabilem oſtenſuri, & probaturi. In qua probatione ſi defecerint, per triennium vocem amittant. De qua pœna Dominus Abbas, vel deputati ab eo Viſitatores nullam poſſint remiſſionem facere, vel gratiam ſpecialem.

STA-

Digitized by Google

STATUTA SEQUENTIA FACTA FUERUNT IN GENERALI CAPITULO ORDINIS GRANDIMONTIS CELEBRATO IN MONASTERIO ABBATIALI

Anno Domini MCCCC.

I. STatuimus, & ordinamus, attentis guerris in regno Franciæ vigentibus, & pluribus aliis cauſis, quæ noſtrum movent animum quod nos diffinitores prædicti habeamus tantam, & talem poteſtatem uſque ad proximum ſequens capitulum generale in Grandimonte celebrandum, ſicut ad præſens habemus in hujuſmodi diffinitione.

II. Item ſtatuimus, & ordinamus, quod nos abbas, & diffinitores prædicti, aut major pars noſtrorum poſſumus ſemel, & pluries facere, facere congregationem, ſeu congregationes in quacumque villa regni Franciæ, quam duxerimus eligandam, & quod in dicta villa per nos ſic electa poſſumus ordinare, tractare, & deliberare de negotiis noſtri dicti ordinis, tamquam ſi eſſemus in monaſterio Grandimontis, durante capitulo generali.

STATUTA SEQUENTIA FACTA FUERUNT IN GENERALI CAPITULO ORD. GRANDIMONTIS CELEBRATO IN MONASTERIO ABBATIALI DICTI ORDINIS

Anno Domini MCCCCV.

I. ET primo ſtatuimus, & injungimus, & per præſentes injungimus, ac etiam ſub excommunicationis pœna, quam in contrarium facientes canonica monitione præmiſſa ferimus in his ſcriptis, omnibus, & ſingulis prioribus conventualibus dicti noſtri ordinis Grandimontis, ne per loca notabilia accedere præſumant ſine ſocio, aut mangona. (a)

II. Item, ſtatuimus, quod quilibet prior in ſuo conventu pro conſervatione pacis Sanctæ Matris Eccleſiæ, & ad laudem, & honorem Dei unam Miſſam de S. Spiritu, cum collectis: *Deus omnium fidelium paſtor. Eccleſiæ tuæ. A cunctis*, & *Ineffabilem*, in quolibet menſe prima hebdomada faciat celebrari, niſi proprietas, aut aliud impedimentum ſupervenerit: & tunc in ſecunda hebdomada, videlicet ſexta feria, ſine difficultate celebretur.

III. Item, ulterius ſtatuimus, ut in qualibet Miſſa pro dicta conſervatione pacis Sanctæ Eccleſiæ, ut prædicitur, celebranda dicatur: *Pater noſter: Lætatus ſum*, cum reſponſis, & collectis, ut eſt conſuetum.

IV. Item ſtatuimus, & ordinamus, quod quilibet prior, & fratres ad laudem, & honorem Dei, ut pro ſui gratia nobis pacem tribuat, in quacumque Miſſa, quoties celebrabitur, dum dicatur: *Gratias agamus Domino Deo noſtro*, reverenter ſua genua flectant.

V. Item, ſtatuimus, & ordinamus, quod priores, & fratres ordinis noſtri prædicti, ſemper portent habitum ſuæ profeſſionis deſuper manifeſte; & ulterius, ut ipſorum aliquis infra quatuor domos cujuſlibet loci noſtri prædicti ordinis tincta veſtimenta, nec etiam aperta, ſeu cordula tota deferre præſumant. Et ſi aliqui auſu temerario contrarium facere præſumant, ipſo facto talia veſtimenta viſitatoribus acquirantur, & etiam in perſonis propriis tamquam filii inobedientiæ regulari ſubjaceant diſciplinæ.

VI. Item, ſtatuimus, & ordinamus, ne aliquis prior, adminiſtrator, vel frater ſit auſus arma invaſibilia in camera ſua tenere, nec ſupra ſe portare, niſi ſolum cultellum, ſeu enſem, dum contigerit eos peregrinari, aut equitare. Contrarium vero facientes, prædicta arma, ſeu armaſata ipſo facto amittant, & dicta armaſia ſubpriori dicti ordinis confiſcata remanebunt. Contrarium vero facientes regulari ſubjaceant diſciplinæ.

VII. Item, ſtatuimus, & ordinamus ſub pœnis ſuſpenſionis, & excommunicationis, quod quilibet priores, vel adminiſtratores in prioratu, vel in domo reſidentiam faciant. Et divina officia celebrari faciant, ut in dicto ordine eſt conſuetum; contrarium facientes, ut ſupra.

VIII. Item, ſtatuimus, & ordinamus, ut ſi aliqui ex fratribus fuerint blaſphemati, Dei, & ejus Matris, & Sanctorum ejus nomen abnegantes; quod in pane, & aqua in refectorio prioratus, in quo converſantur, ut eſt moris, pro qualibet vice ſuam habeant recipere refectionem, ut cedant ceteris in exemplum, & ne ſub velamine ignorantiæ ſe valeant excuſare.

(a) id eſt ſine famulo.

STATUTA SEQUENTIA FACTA FUERUNT IN CAPITULO GENERALI ORD. GRANDIMONTIS CELEBRATO IN MONASTERIO ABBATIALI DICTI ORDINIS.

Anno Domini MCCCCVI.

I. ET primo ſtatuimus, & volumus, & ordinamus, quod ſtatuta proximi capituli generalis inviolabiliter obſerventur virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub excommunicationis pœna, excepto ſtatuto, quod priores poſſint, & ipſis liceat arrendare proprietates exiſtentes infra monſtras dictorum prioratuum, quod eſt contra ſtatuta noſtri ordinis, & in præjudicium aliquorum locorum noſtri ordinis. Idcirco ſtatuimus, quod priores prædicti non poſſint a cetero arrendare perpetuo proprietates infra monſtras exiſtentes. Tamen ipſis prioribus, & eorum cuilibet, concedimus, quod poſſint tradere ad tempus.

II. Item ſtatuimus, & ordinamus, quod quilibet prior conventualis una cum conventu ſuo faciat, & inſtituat unum ſuperiorem in prioratu ſuo, qui in ejus abſentia habeat fratres ipſius conventus regere, & corrigere, & divinum officium augmentare.

III. Item ſtatuimus ſimiliter, & ordinamus, quod priores una cum conventu ſuo faciant, & inſtituant unum procuratorem in prioratu ſuo ad finem, ut reditus, & litigia colligantur minoribus ſumtibus, & expenſis.

IV. Item ſtatuimus, quod nullus prior in conventu ſuo imponat ſuffragia nova, niſi ſint in ſtatutis, & ordinationibus ordinis, aut ex fundatione talis prioratus aut domus.

V. Item quia ſunt aliqui fratres in ordine ignorantes, qui faciunt fractionem Corporis Chriſti ad modum ſæcularium, ſtatuimus, ut de cetero dictam fractionem faciant ad modum ordinis noſtri.

VI. Item ſtatuimus quod portando pacem poſt *Agnus Dei*, detur pax proximo in dextro choro antiquiori in ordine, vel officio, & deinde in ſecundo choro.

VII. Item ſtatuimus, & præcipimus omnibus prioribus, & adminiſtratoribus, & procuratoribus in præſenti capitulo exiſtentibus, & eorum cuilibet, ne a dicto monaſterio recedant, donec de iſtis ſtatutis & ordinationibus copiam habuerint, & etiam copiam ſtatutorum proximi præteriti capituli illi, qui non habent; & quod prædicta ſtatuta regiſtrent, & regiſtrari faciant in quolibet prioratu, & domo dicti ordinis.

STATUTA SEQUENTIA FACTA FUERUNT IN GENERALI CAPITULO ORDINIS GRANDIMONTIS CELEBRATO IN MONASTERIO ABBATIALI DICTI ORDINIS

Anno Domini MCCCCX.

I. STatuimus, & ordinamus, ut nullus frater noſtræ religionis habeat proprium, niſi prior eum ſemel in anno viſitet. Præcipimus fratribus prædictis, & converſis, & donatis, ut in quacumque hora prior eorum voluerit, demonſtrent propria ſua, & fideliter revelent; & niſi voluerint revelare, priores poſſint amovere, & erit eis acquiſitum, & non tenebuntur tales priores a talibus talia habentibus aliquid amovere de ſibi juſte revelato, niſi juſta præceſſerit cauſa.

II. Item ſtatuimus, & ordinamus, ut quilibet Sacerdos ordinis noſtri unam celebret miſſam de S. Spiritu pro reformatione, & conſervatione noſtri ordinis, & quilibet clericus ſeptem pſalmos cum letania ſemel, & quilibet converſus XL. *Pater noſter*.

III. Item ſtatuimus, ut omnes, & ſinguli religioſi dicti ordinis de cetero jejunent quadrageſimam, adventum Domini, & jejunia quatuor temporum, & vigilias ſanctorum Apoſtolorum, prout in regula beatiſſimi Stephani Patris noſtri, & in ſtatutis, & conſtitutionibus noſtri ordinis prædicti, exceptis illis, qui infirmitatem perſonarum ſuarum, vel debilitatem patiuntur. Et omnes dicti ordinis a cetero non comedant carnes in quarta feria, id eſt diebus Mercurii, niſi feſtum Nativitatis Domini illa die evenerit.

Digitized by Google

STATUTA SEQUENTIA FACTA FUERUNT IN GENERALI CAPITULO ORDINIS GRANDIMONTIS CELEBRATO IN MONASTERIO ABBATIALI DICTI ORDINIS

Anno Domini MCCCCLXXIII.

Confirmata in generali capitulo dicti ordinis in eodem monaſterio celebrato anno Domini MCCCCLXXIV.

I. ET primo, quia nos præfati Vicarius unacum diffinitoribus conſideravimus, quanta mala, & diſpendia atque etiam animarum pericula provenerunt, & in poſterum provenire poſſent ex ceſſatione, & interruptione hujuſmodi capituli generalis, innovando ſtatuta antiqua ſtatuimus, & ordinamus, ac diffinimus, quod de cetero annis ſingulis capitulum generale ante Aſcenſionem Domini cum diebus ſequentibus opportunis celebretur, & nullatenus omittatur, & domni viſitatores dicti monaſterii per octo dies ad minus prævenient dictum capitulum ad officium hujuſmodi viſitationis exercendum; & quod durante commenda prioratus de Defenſo, qui alias ratione prioratus officium viſitationis cum aliis exercere deberet, eo quod ſæcularis eſt, minime exercebit; ſed loco illius adjungimus priorem de Carta, qui abſque præjudicio juris prædicti prioratus, ſimilem cum prædictis prioribus, viſitatoribus habebit facultatem.

II. Item ſtatuimus, & ordinamus in publicatione præſentium ſtatutorum, quod priores prædicti ordinis ſint adſtricti comparere abſque alia vocatione, ſive requiſitione in dicto capitulo generali eis intimando, quatenus quibus ipſorum habeas intimare ſuo propinquiori vicino priori nunc abſenti, alioquin abſentes reputabuntur contumaces.

III. Item ſtatuimus, & ordinamus, & diffinimus, quod quilibet prior in ſuo conventu, & adminiſtratores, & religioſi in ſuis locis celebrent tres miſſas pro unione ſanctæ matris eccleſiæ, quarum una de S. Spiritu, & altera votiva pro Domino noſtro communi de B. Stephano patre noſtro, & tertia pro noſtris fundatoribus, & familiaribus vivis, & hoc infra menſem, poſtquam applicuerint in domos ſuas.

IV. Item conſiderando, quod obedientia eſt valde grata Deo, ſtatuimus, & ordinamus in ſequendo tenores ſtatutorum præfati ordinis, quod omnes de cetero obedient priori clauſtrali in monaſterio in omnibus, præſertim in choro, clauſtro, capitulo, dormitorio, & refectorio, & aliis locis monaſterii, & ceterarum ſub obedientia, & poteſtate Domini, vel ejus vicarii, ipſo præſente, vel abſente, & idem in prioratibus.

V. Item quod dictus prior ſilentium in choro obſervari faciat, & summopere procuret, & cum pauſa in pſalmis, reſponſis, & aliis divinis officiis quibuſcumque, & prout decet ad religionis ſtatum, & honeſtatem prædicta divina officia decantentur in monaſterio, & prioratibus ſimiliter. Et quod ſilentium obſervetur in eccleſia durante divino officio etiam ſtricte, & a completorio uſque mane poſt capitulum, in dormitorio, clauſtro, & refectorio, præſertim durante refectione, nec fratres habeant ſurgere de menſa, donec prior præceperit: tranſgreſſores autem ſubjaceant regulari diſciplinæ.

VI. Item, fratres ſedeant in choro, menſa, & aliis locis, ſecundum quod primo fuerint recepti, & profeſſi religionem, ſalvis prærogativis priorum, & officialium monaſterii prædicti, & quod novicii ſedeant in cancellis in ſedibus inferioribus, juxta ritum antiquitus obſervari conſuetum.

VII. Item quod de cetero nullus comedat, ſeu bibat, aut pernoctet in baſſa curte Grandimontis ſub pœna excommunicationis, quam contrarium facientes ipſo facto incurrant; a qua non poſſint abſolvi niſi per eumdem reverendiſſimum Dominum, aut ejuſdem in ordine vicarium.

VIII. Item quod fratres dicti ordinis in monaſterio, & prioratibus teneantur intereſſe horis diurnis pariter, & nocturnis. Statuimus, & ordinamus, quod quando continget aliquem fratrum, infirmitate, vel alio legitimo impedimento ceſſante, deficere, ſeu deeſſe in una prædictarum horarum, quod pro illa hora privetur vino una refectione. Et ſi deficiat in duabus horis, pane, & aqua illa die ſit contentus.

IX. Item ſtatuimus, & ordinamus, quod ceremoniæ chori cum honeſtate juxta conſtitutiones ordinis fiant, & obſerventur, tam in capite, quam in membris, Tranſgreſſores autem regulari ſubjaceant diſciplinæ.

X. Item ſtatuimus, & ordinamus, quod de cetero in antea celebrabitur quotidie una miſſa de B. MARIA Virgine in capella B. Katharinæ ad unum de altaribus immediate poſt miſſam de prima; & antequam pulſabitur hora primæ per domnos de conventu, & pulſabitur mediocrum campana, ut excitetur populus ad miſſam, & aperietur porta exterior *de Angleterre* ad ſonum primæ, ut poſſint convenire, quicumque miſſam audire voluerint; & claudetur porta intermedia, ita ut non intrent mulieres eccleſiam, ad quam aperiendam poterit dominus abbas, aut ejus vicarius, vel prior clauſtralis interdum diſpenſare.

XI. Item, ſtatuimus & ordinamus, quod de cetero omnes fratres deferant magnum habitum ſuum cum pannis, ſeu ſcapulari, & zona, ſeu lizeria, quam *Alſmoter* appellamus, quæ non ſit de ſerico, ſed de lana; & quod parvus habitus in eodem ordine portari conſuetus nullatenus deferatur, niſi equitando, vel laborando, & quod talis habitus ſit honeſtus, longus, & largus. Sed in locis famoſis, & monaſteriis ſemper habitus magnus deferatur. Tranſgreſſores autem hujus ſtatuti pro prima tranſgreſſione una ſexta feria verberentur in capitulo, & pane, & aqua ſint contenti illo die: & religioſi quicumque prædicti ordinis tales reperientes teneantur revelare in capitulo, vel majoribus dicti ordinis.

XII. Item, quod fratres cornetas de ſerico omnino non deferant, ſed nec de panno, neque capellos, niſi equitando, & in caſu neceſſitatis.

XIII. Item, quod non portent ſotulares roſtratos, veſtes apertas ante, ſeu retro, etiam ſtrumas in ſpatulis, nec veſtes nimia brevitate, vel longitudine notatas.

XIV. Item ſtatuimus, & ordinamus, quod priores ordinis in prima viſitatione Domnis viſitatoribus tradent pro ſe verum valorem ſuorum prioratuum, & adminiſtratores ſuarum adminiſtrationum ſuis prioribus, ut referatur ad proximum capitulum generale, ut ipſis viſis, & conſideratis, ordinetur de ſervitio in ipſis, & eorum domibus in antea faciendo, & hoc idem in monaſterio, & membris ejus. Et mittentur ad viſitandum hujuſmodi ordinem viri diſcreti, zelum ordinis habentes, qui juſte referent, & prout alias ſtatutum fuit.

XV. Item ſtatuimus, & ordinamus, quod omnes, & ſinguli priores in ſuis prioratibus habeant regulam, & privilegium reformationis Domini CLEMENTIS V. necnon privilegium JOHANNIS XXII., & ordinationem CLEMENTIS VI., & hoc intra proximam viſitationem ſub pœna emendæ arbitrariæ, & viſitatores ſuper hoc inquirant.

XVI. Item ſtatuimus, & ordinamus, quod omnes fratres prædicti ordinis, tam intus, quam in foris, jejunent a feſto Pentecoſtes, uſque ad feſtum Paſche ſingulis ſextis feriis, una cum vigilia Sanctorum apoſtolorum Philippi, & Jacobi, & aliis jejuniis internis, & a jure ſtatutis.

XVII. Item ſtatuimus, & ordinamus, quod fratres totius ordinis ſint conformes in tonſuris, & coronis, adeoque in anteriori parte capitis pili ſint in longitudine trium digitorum, & in rotunditate duorum digitorum.

XVIII. Item conſiderantes, quod ſingulæ adminiſtrationes ſingulis perſonis ſint conferendæ, ut materia evagandi penitus evitetur; ſtatuimus, & ordinamus, quod de cetero nullus fratrum dicti ordinis in ipſo ordine duas obtineat adminiſtrationes, niſi quatenus ſuper his per Dominum abbatem fuerit diſpenſatum, & hoc de conſenſu legitimo priorum, & conventuum, ad quos dictæ domus pertinecent.

XIX. Item ſtatuimus, & ordinamus, quod nullus prior, aut adminiſtrator recedat ab hoc capitulo generali, donec copiam præſentium diffinitionum in ſcriptis habuerit.

XX. Item ſtatuimus, & ordinamus, quod ſi aliqua ſtatuta præterita fuerunt edita, non ſervata ordinis noſtri debita ſolemnitate, ipſa caſſamus, & irritamus, atque caſſa, & irrita declaramus.

XXI. Iſta autem ſtatuta ſupradicta, ſic facta, & publicata auctoritate noſtra diffinitoria, qua fungimur in hac parte, approbamus, decretumque noſtrum eiſdem tenore præſentium interponendo.

XXII. Item, viſis reparationibus ab anno citra factis, & per nos viſis, quod non abſque ſumtibus permaximis fieri potuiſſent: quia viſitatores monaſterii nobis vicario una cum diffinitoribus aliquas neceſſarias reparationes in prædicto monaſterio retulerunt fore faciendas juxta eorum viſitationis proceſſum, quas ad beneplacitum prædicti reverendiſſimi patris, & Dom. Dom. noſtri communis remiſimus. De factis autem, quam plurimum regratiantes, eidem devotiſſime ſupplicando, quatenus ad recuperationem jocalium, librorum, & aliorum, atque etiam totalis ordinis reſtaurationem ſua benigniſſima gratia invigilare dignetur.

XXIII. Nota, quod pro augmento honoris Domnorum

priorum ad capitulum generale venire debentium, fuit aviſatum, quod de cetero afferrent ſuos baculos paſtorales, & cappas, quæ ſi non fuerint de panno, ſaltem ſint de ſargia nigra fortificata.

XXIV. Item ſtatuimus, & ordinamus, quod de cetero fieri poſſit mutatio fratrum perpetua utilitatis cauſa, aut neceſſitatis de monaſterio Grandimontenſi ad ſingulos prioratus, & e contra auctoritate Domni abbatis, & de conſenſu priorum, quem dicta mutatio tangere poteſt, & eo ipſo, quo modo præmiſſo frater fuerit mutatus, habeat vocem in ceteris negotiis monaſterii, aut prioratus, ac ſi profeſſio recepta fuiſſet in dicto monaſterio, aut prioratu, ad quod, vel quem ſic fuerit translatus, & ſimiliter cum fiet mutatio de prioratu ad prioratum modo, quo continetur in ſtatuto Clementis Papæ VI. niſi cum facta fuerit mutatio ad corrigendos exceſſus, quo caſu amittant vocem in capitulo, & ceteris negotiis, prout alias ſtatutum fuit; & ſi retroactis temporibus aliqui religioſi mutati fuerunt de monaſterio ad prioratus, & contra de prioratibus ad monaſterium, vel de prioratu ad prioratum, niſi pro corrigendis exceſſibus ſuis, ex nunc in antea habeant vocem in capitulo, & aliis negotiis quibuslibet in conventu in quo moratur. Per hoc tamen non aufertur Domno abbati, ſeu ejus vicario, & prioribus in ſuis prioratibus, quin poſſint, & valeant libere transferre ſuos religioſos de cella ad cellam ſibi ſubjectam.

SEQUUNTUR STATUTA ORD. GRANDIMONTENSIS FACTA A DOMNIS DEFINITORIBUS CAPITULI GENERALIS EJUSDEM ORDINIS ET IN EODEM CAPITULO GENERALI

Anno Domini MCCCCLXXV.

I. IN primis ſtatuimus, & ordinamus, quod pro unione, & pace noſtræ ſanctæ matris eccleſiæ quilibet prior prædicti ordinis in ſuo prioratu, & quilibet adminiſtrator in domo ſibi commiſſa, de cetero in antea in prima hebdomada cujuslibet menſis celebrent, aut celebrari faciant unam miſſam de Spiritu Sancto, niſi proprietas, aut aliud ſupervenerit, & tunc in ſecunda hebdomada, ſine difficultate, videlicet in prioratibus alta voce, & in domibus ſubmiſſa voce celebretur. Celebret etiam quilibet prior & adminiſtrator, aut celebrari faciant infra menſem poſtquam applicuerint in domos ſuas, unam miſſam votivam de B. Stephano confeſſore patre noſtro, pro reverendiſſimo Patre, & Dom. Dom. noſtro communi; & unam pro fundatoribus, & familiaribus noſtris, & unam pro defunctis, & quilibet clericus unum pſalterium integrum.

II. Item ſtatuimus, & ordinamus, quod de cetero ultra duas miſſas conventuales, videlicet de Prima, & majorem, in hoc monaſterio Grandimontenſi celebrabuntur quotidie aliæ duæ miſſæ ſubmiſſa voce: quarum prima de Beata MARIA, & ad altare ſolitum, ad horam primi pulſus Primæ, & reliqua vero ad devotionem, dum tamen non ſit durante capitulo. Et ſi ſuper hebdomade ſupervenerint . . ., aut anniverſarium, miſſa illa reputabitur pro una de quatuor miſſis ſupradictis; ita tamen, quod ſingulis diebus celebrabuntur quatuor miſſæ continuatim, uſque ad ſequens proximum capitulum.

III. Item ſtatuimus, & ordinamus, prout alias ſtatutum fuit, quod omnes, & ſinguli dicti ordinis de cetero jejunent quadrageſimam, adventum Domni, jejunia quatuor temporum, vigilias Sanctorum, apoſtolorum, prout in regula Beatiſſimi Stephani patris noſtri, & in ſtatutis, & conſtitutionibus noſtri ordinis prædicti continetur: exceptis illis, qui infirmitatem perſonarum ſuarum, vel debilitatem patientur.

IV. Item, quia propter quorumdam hujus ſacri monaſterii viſitatorum ſpecialium negligentiam, viſitationis officium ſæpius in eodem monaſterio omittitur, ob cujus cauſam quam plurima animarum pericula, dictique monaſterii damna, ac etiam ſcandala provenerunt, & provenire poſſunt. Idcirco eiſdem viſitatoribus diſtricte præcipimus ſub excommunicationis ſententiæ pœna, ut omnes, & ſinguli viſitatores ſupradicti habeant ſe ſtatuto tempore, videlicet per octo dies ad minus ante generale capitulum, in ipſo monaſterio repræſentare ad hujuſmodi ſuum officium fideliter exequendum. Alioquin deficientes ex nunc pro ut ex tunc & ex tunc pro ut ex nunc in decem libras Turonenſes condemnamus, applicandas ad opus eccleſiæ prædicti monaſterii.

V. Item, attente conſiderantes, quanta incommoda, & diſpendia provenerunt, & provenire poſſunt ob defectum reſidentiæ in prioratibus, & domibus hujus ordinis, tam in diminutione divini cultus, quam in ædificiis, & proventibus eorumdem, provide duximus ſtatuendum, ut omnes, & ſinguli priores, & adminiſtratores prædicti ordinis reſideant, & reſidentiam perſonalem faciant in prioratibus, & domibus, & non in villis, aut caſtris, aut alibi, cujuſcomque auctoritatis exiſtant, niſi cum eis fuerit legitime diſpenſatum.

VI. Item, conſiderantes dictum apoſtoli dicentis: *Omnia honeſte ſecundum ordinem fiant in vobis*, præcipimus, quod fratres prædicti ordinis, tam dointus, quam deforis, qui per quindecim dies a monaſterio, ſeu prioratu abſentes fuerint, regreſſi ad monaſterium, ſeu prioratum, facta oratione, & defunctorum abſolutione, non communicent cum ceteris fratribus, donec licentia primitus præhabita a Domino abbate, aut ejus Domno vicario, vel priore clauſtrali in eorum, ſeu alterius eorum abſentia, & in prioratibus a priore, ſeu ejus locum tenente.

VII. Item, attente conſiderantes, quanta incommoda propter guerras acerrime in hoc regno viventes, & quas in proximo vigere formidamus, prioratibus, & ordini provenerunt, ut periculis obvietur, quæ exinde provenire poſſent, & ad capitulum generale quilibet prior cum ſocio venire teneatur, hæc & alia prædicti priores non immerito formidantes, celebrationem hujuſmodi capituli generalis prorogamus ab hinc, uſque ad biennium proxime venturum, pro hac vice dumtaxat, reſervato ſuper hoc beneplacito, & aſſenſu prædicti Reverendiſſimi in Chriſto Patris, & Dom. Dom. noſtri communis, cui humiliter ſupplicamus, quatenus hanc præſentem prorogationem ratam, gratam habere dignetur: proviſo tamen, quod pendente hujuſmodi prorogatione priores penſiones ſuas ſolvi conſuetas in prædicto capitulo tenebuntur theſaurario, ſeu receptori ejuſdem Reverendiſſimi Domni in monaſterio prædicto in feſto Aſcenſionis Domini, aut infra octavas ejuſdem feſti ſolvere ſub pœnis excommunicationis, quam ipſo facto contumaces, & deficientes in hujuſmodi ſolutione incurrent, & nihilominus tenebuntur ad expenſas faciendas in proſecutione hujuſmodi penſiones recolligere, cujus ſub prædictis pœnis, quas etiam incurrent ipſo facto taxatione præcedente.

Item, quia pluralitas ſtatutorum aliquos forſitan noſtri ordinis induceret in errorem, ſtatuimus, & ordinamus, quod per prædicta noſtra ſtatuta, & alia retroactis temporibus edita, in quantum erunt contraria, ſeu deviantia ſtatutis, & ordinationibus, & privilegiis Romanorum pontificum huic ordini conceſſorum, in quibus amplior declaratio, vel interpretatio foret neceſſaria, in aliquo non intendimus derogare.

SEQUUNTUR STATUTA ORD. GRANDIMONTIS FACTA A DOMNIS DIFFINITORIBUS GENERALIS CAPITULI EJUSDEM ORDINIS, ET IN EODEM GENERALI CAPITULO CELEBRATO IN MONASTERIO GRANDIMONTIS

Anno Domini MCCCCLXXVII.

I. PRimo, quia multi noſtri prædicti ordinis priores negligentia, aut alias in generali capitulo non comparent, nec excuſationem legitimam juxta Johannis Papæ XXII. ſtatutum mittunt, in animarum ſuarum præjudicium non modicum, & ordinis prædicti dedecus, ac grave detrimentum, propterea ſtatuimus, ut omnes ipſi priores in ſingulis generalibus compareant, aut, prout debent, & tenentur juxta dicti ſtatuti tenorem, per unum fratrem ſui conventus expreſſe profeſſum excuſationem legitimam mittant, abſentes autem legitime non ſe excuſantes ultra contumaciæ pœnam in decem libras ceræ condemnabuntur ad opus ſacriſtaniæ monaſterii convertendam.

II. Item ſtatuimus, & ordinamus, prout alias fuit ordinatum, quod frater quicumque comedens, vel bibens, vel pernoctans in baſſa curte Grandimontis, ſine licentia Domni abbatis, vel ejus locum tenentis, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat, a qua poterit abſolvare Domnus abbas, vel ejus locum tenens.

IN.

INDEX ONOMASTICUS

Voces exoticas, & minus uſitatas explicans.

A

ABSCONSA eſt cœca laterna, cujus uſus frequens erat apud monachos, a verbo *abſcondo*, ſic dicta, eo quod lumen, ſive candela in illa abſconderetur.

ACERRA eſt thuribulum: ſed in noſtris ritibus vulgo ſumitur pro vaſculo ad recondendum incenſum idoneo: *Naviculam* appellare ſolemus.

AGENDA eſt hora canonica, ut videre eſt in regula S. Benedicti cap. 13. ſæpe etiam ſumitur pro ipſo officio defunctorum.

ALETA ſunt Aleces piſciculi Marini, qui & *Arentia*, Gallice *Harangs* appellantur.

AMBO pulpitum, eccleſiæ tribunal, ad quod per gradus aſcenditur.

AMBROSIANUM eſt hymnus, ab Ambroſio, qui primus hymnos in eccleſia cantandos compoſuit.

AMBROSIANUM RESPONSORIUM eſt reſponſorium breve, ut patet in quodam MS. codice S. Martialis Lemovicenſis, in quo legitur: *Nonis Aprilis, hic incipiunt parva reſponſoria, quæ dicuntur Ambroſiana*.

ANALOGIUM, pulpitum.

ANTE ET RETRO. Hujus vocis frequens occurrit mentio in his ritibus, ſumiturque ad ſignificandam inclinationem duplicem, quæ fit a dextris, & a ſiniſtris: aliquando pro ſimplici inclinatione, ſive ſalutatione: unde in quibuſdam Burgundiæ partibus hactenus perſeveravit vulgaris locutio Gallica, *faire le devant derrier*, pro; ſalutare.

APOCRISARIUS eſt nuncius, legatus; ſed in noſtris ritibus eſt principalis ſacriſta, cujus officium deſcribitur apud Udalricum lib. 3. c. 12.

ARENTIA piſciculi, Gallice *Harenges*.

ARMARIUS Bibliothecæ caſtos. In noſtris ritibus cantorem, ſive præcentorem, cui etiam librorum eccleſiaſticorum cura incumbebat, ſignificare ſolet.

ARNOSIUM, Gallice, *Arnois*.

ASCENSA pro Aſcenſione. Uſurpatus communiter ad ſignificandum feſtum Dominicæ Aſcenſionis.

B

BACILE, BACCILE, ET BACCHILE, eſt pelvis, ſeu pelubrum.

BACINUM idem ſignificat.

BANCALIA ſunt panni, qui ſuper ſedes, vel bancos in choro ponebantur, ut docet Durandus in lib. 1. Rationalis cap. 3. nu. 23.

BOTÆ, Ocreæ, Gallice *Bottes*.

BRANDONES ſunt faces, tædæ. Sed in ritibus eccleſiaſticis ſignificare ſolent primam jejunii quadrageſimalis Dominicam, quod hujus prima die ſub Veſperum brandonibus accenſis ſebtuare ſolerent. Hinc Dominica in brandonibus, pro Dominica prima quadrageſimæ.

BUXA, Buxis, arca, ſeu pyxis. Buxæ reliquiarum ſunt capſulæ, in quibus Sanctorum reconditæ ſervantur reliquiæ, Gallice *reliqueire*.

BUXUS diptychon, tabella ad ſcribendum.

C

CADUS, ſeu CALDUS, apud Columellam, & Martialem eſt quoddam vaſi genus, aut poculi.

CALCIATIO, ſignum ad induendum calceos.

CANNA proprie eſt menſura, qua pannos metimur, ſed his in ritibus ſumitur pro virga, qua cum lino cerato eccleſiæ luminaria altius locata accenduntur.

CASSIA eſt arca, capſa, Gallice *Caiſſe*.

CEROSTANDA, CEROSTATA, candelabra, quæ per ſe ſtant, vel in quibus cerei ſtant, aut manibus deferuntur.

CHORA, ſeu CHORÆ, ſunt diſtinctiones pſalmorum ſingulæ cum una antiphona tres pſalmos continentes.

CIBORIUM, altaris tegimen, & umbraculum, quatuor columnis innixum, in quo cereos noſtri ſolebant accendere, de quo vide Mabillonii Commentarium prævium ad Ordinem Rom. Muſæi Italici tom. 2.

CLASSICUM omnium campanarum pulſatio, quam etiam *Glaſii* vocabulo ſignificare ſolebant.

COLLYNDES panis tenuis, & quaſi ſubcinericius.

COLPUS, Ictus, Gallis *Coup*.

CONCHA eſt labrum, vel concavum, ſuperius patulum.

CONFIRMARE eſt communicare de Sanguine Domini.

CONVERSUS apud veteres monachos is erat, qui a ſæculari vita ad converſionem veniens vitam monaſticam profeſſurus, apud recentiores frater laicus. Sed in his ritibus inferiores altaris miniſtros, quos ceroferarios, thuriferariosque appellare ſolemus, ſignificat.

CROCHA baculus paſtoralis, Gallice *Croce*

CRUCEM SEQUI eſt proceſſionem agere.

CULPUS, ictus, Gallice *un coup*.

D

DATIUM, tegimen, umbraculum, Gallice *un dais*.

DATARUM, DATARIUM, DATA, eſt anni, menſis, ſeu diei ſcripta annotatio, Gallice *Date*.

DORSALIA, DOSSALIA: Durando lib. 1. Ration. cap. 3. num. 23. ſunt panni in choro pendentes a dorſo clericorum, aulæa, tapetia. Ita apud Matthæum Paridem Richardus abbas eccleſiæ ſuæ legitur dediſſe *doſſale unum, ſive tapetium, in quo paſſio S. Albani figuratur*.

F

FANULUS eſt manipulus, quem Subdiaconus ad brachium ſiniſtrum geſtat.

FASTERIA eſt velum vel ligamen.

FAUDESTOLA, FAUDESTOLUS cathedra major, ſed mobilis, & throno minor, in qua nunc hic, nunc illic ſedetur, Gallice *un fauteuil*, antiquis *un faudeſtuef*, *& un faudiſtueil*.

FILTRUM, FELTRUM lana coacta: Gallice *feutre*.

FINIRE, mori, quia mors vitæ finem facit.

FIOLA, PHIALA, eſt ampulla: Gallice *une fiole*.

FLATONES Placentæ ſpecies: Gallice *flaos*.

G

GALILÆA inferior eccleſiæ pars, quam navem appellamus.

GALLICA calceamentorum genus, quo Galli utuntur Gallice *Galoche*.

GASTALLUS panis delicatior: noſtris *Gateau*.

GASTRÆ vaſa fictilia rotunda.

GAUSAPE mantile, nappa.

GENERALE *appellamus*, inquit Udalricus lib. 2. conſuet. Cluniac. cap. 35. *quod ſingulis in una datur ſcutella*. Pitantia, quod in una ſcutella duobus.

GLOCCA campana Gallice: *une Cloche*.

GYRO, GIRO lacinia, ideſt pars veſtis, ac togæ, quæ latior fit, & in ſuperiori contracta, in largiorem formam in imo ſe explicat; ſic dicta, quod hac parte gyret veſtis, id eſt circuli figuram efficiat.

H

HERCIA, EZZA candelabrum ferreum in modum occæ, ſeu trigoni confectum, de quo Petrus Venerabilis in ſtatuto 52.

I

INDEX ſignum, quo fratres vocabantur ad divina officia.

INFULA eſt faſcia in modum diadematis, a qua dependens vittæ ab utraque parte. Eſt etiam caſula, planeta, veſtis ſacerdotalis, ut videre eſt apud Hugonem de S. Victore, in ſpeculo eccleſiæ lib. 1. cap. 6. *Caſula, quæ alio nomine planeta, & infula dicitur*.

INTERRATIO ſepultura a Gallico verbo *interrement*.

JOCALE monile gemma, aliudque id genus pretioſum aliquid.

JUDICIUM apud monachos eſt *diſciplina*. Judicium accipere, virgis cædi, diſciplinam accipere.

JUSSUM, JUSUM deorſum, ad terram Juſſum deponere, Gallice *mettre en bas, mettre a terre*.

JUSTA, JUSTITIA menſura vini, quæ miniſtratur fratribus ad refectionem.

INDEX GENERALIS

RERUM, NOMINUM, ET VERBORUM,

Quæ in Tomo Primo, Secundo, & Tertio hujus Operis

DE ANTIQUIS

ECCLESIÆ RITIBUS

CONTINENTUR.

Indicem generalem Tomi Quarti videat Lector in calcem Indicis ſupradicti.

A

ABaelardi abſolutio ejus ſepulcro ſuſpenſa tom. II. 375
Abbates celebrantes quibus miniſtris utantur, t. I. 121
Eorum benedictiones. t. I. 151
Eis reſervata abſolutio. t. I. 269
Quomodo hebdomadarii. t. I. 120
Inſignia. t. I. 128. 129
Caſſinenſium nomen in Miſſæ Canone recitatum. t. I. 145
Ipſo ſuæ ordinationis die jejunet in pane & aqua. t. II. 151
VI. presbyteros & diaconos comites ſemper ſecum habeat. t. II. 149. 151
S. Martialis Lemovicenſis inter epiſcopos reſidet in Conciliis. t. II. 311
Præparatio & indumenta ad miſſam. t. I. 235
Abbates olim tonſuram clericalem conferre poterant. t. II. 11. 16.
Et minores ordines. t. II. 12
Eorum electio. t. II. 177
Cum Concilio vicinorum Abbatum. t. II. 153
Præſente Epiſcopo. t. II. 158
Et ab eo confirmata. t. II. 158
A duodecim fratribus ſubſcripta. t. II. 154
E congregatione. t. II. 153. 158
Lecta in ambone. t. II. 154. 159
Quo ritu celebranda. t. II. 158
Electi, & delati ſuper altare majus. t. II. 160
Sint presbyteri. t. II. 145
Aut diaconi. t. II. 145. 148
Oſculum in capitulo omnibus tribuunt. t. II. 147
Regulam ſe obſervaturos jurant. t. II. 147. 150
Baculum paſtoralem de altari ſumunt. t. II. 147
Eo carent abbates canonicorum regularium. t. II. 146
Eorum benedictio quam antique. t. II. 145
Ejus ritus. t. II. 145. 146 *& ſeq.*
Die Dominica facienda. t. II. 159
Eorum benedicendorum examen. t. II. 153. 154. 155. 156. 159.
Eis coaſſiſtunt duo fratres vel duo abbates. t. II. 155. 156. 159
Manus imponuntur. t. II. 145. 156. 158. 159. 160
Eorum ordinandorum profeſſio. t. II. 17. 153. 154. 155. 156. 158
In ſua benedictione obedientiam non promittebant. t. II. 146
Ordinandis traditur regula. t. II. 145
Annulus. t. II. 150
Baltheum & Wanti inconſutiles. t. II. 153
Pacis oſculum ab omnibus fratribus. t. II. 154. 159
Obedientia ordinatis ab omnibus promiſſa. t. II. 161
Ordinati communicent de manu epiſcopi. t. II. 154
Per campanas inveſtiti. t. II. 154
Nudis pedibus accedunt ad Monaſterium. t. II. 161
Cappis induti cum baculis interſunt Conciliis. t. II. 311. 314. 316
Quibus virtutibus pollere debeant. t. II. 148. 149. 156
Sint legati & præcones veritatis. t. II. 148
Bonum exemplum fratribus ſuis exhibeant. t. II. 151
Extraneos diſcurſus vitent. *ibid.*
Communem cibum cum fratribus ſumant. t. II. 148
Cum quibus ſibi eſt altaris menſa communis, indignos non judicent, qui ſibi participent in corporalibus alimentis. t. II. 152
A pompis ſecularibus ſint alieni. t. II. 156
Eorum avaritia increpatur. t. II. 176
In ferendis ſententiis ne ſint præcipites. t. II. 149
Eorum onus majus quam epiſcoporum. t. II. 177
Recipientes profeſſionem tantum teſtes ſunt. t. II. 175
An poſſint monachum abſolvere a ſua profeſſione. t. II. 175
Quando mitra uti cœperunt. t. II. 146
Regis ordinatio ſeu benedictio ab abbate facta. t. II. 213
Miſſa pro abbatibus. t. II. 157
Defuncti ut ſepeliendi. t. II. 399. 403.
Depoſitorum ſigillum in capitulo confractum. t. II. 317
Abbates, eorum electio. t. III. 253. 334
In eorum morte jejunium. t. III. 253
Ab epiſcopo accipiunt benedictionem. t. III. *ibid.*
De eorum veneratione. *ibid.*
Eorum converſatio. t. III. 254.
Qualiter recipiantur quando foras diu morati fuerint. t. III. *ibid.*
Quomodo corrigendi. *ibid.*
Apud ipſos quæ ſervanda. t. III. 255
Cum hoſpitibus quid agant. t. III. 260. 261
Quid cum infirmis. t. III. *ibid.*
Innuant capitulum pulſandum. t. III. 271
Quomodo in eo ſe gerant. *ibid.*
Quando miſſam cantent. t. III. 278.
Eorum auctoritas. t. III. 280. 281. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 292. 297. 298. 299. 300. 301. 313. 325. 326. 327. 328. 330. 333
Reſtricta. t. III. 293. 294. 300
Si defuncti. t. III. 320. 335. 336
Eorum pro culpis pœnitentia. t. III. 329. 334
Annuum colloquium. t. III. 334
Eorum viciſſitudines. t. III. *ibid.*
Abbatiæ conſtituendæ. t. III. *ibid.*
Conſervandæ. t. III. 334. 335
Abbatiſſæ olim confeſſiones monialium audiebant. t. I. 274
Earum ordinatio. t. II. 145. 155. 158. 159
Fieri poteſt a presbytero. t. II. 145
Eis virgines velare illicitum. t. II. 186
Abigumeni animarum apud Cophtitas ordinatio. t. II. 119
Ablutio infantium ſeptimo poſt baptiſmum die. t. I. 86
Ante confirmationem. t. I. 88
Ad communionem. t. I. 155
Abrenunciatio ante baptiſmum. t. I. 61. 64. 65. 66. 70. 72. 77. 78
Quid importat. t. I. 61. 62
Quam antiqua. t. I. 46
Quotuplex. t. I. 45
Quo ſitu corporis facta. t. I. 46
Quo ritu. t. I. 66. 68. 70. 75. 80
Apud Græcos. t. I. 82
Abſolutio ante miſſam. t. I. 236
Sacramentalis quæ invalida. t. I. 265
Duplex ſacramentalis. t. I. 270
Ante impoſitionem ſatisfactionis data. t. I. 271
Reconciliatoria non indicativa, ſed deprecativa. t. I. 271
De deprecativæ validitate dubitari cœptum. t. I. 272
Ter repetita. *ibid.*
Reſervata epiſcopis. t. I. 272. 273

In cœna Domini. t. I. 276. 277. 284. 285. 286
Duplex. t. III. 83
Immo plures. t. III. *ibid.*
Pœnitentis morientis. t. I. 283. 288. 306
In capite jejunii. t. I. 284
Reconciliatoria. t. I. 277. 278. 289. 290. 291. 292
Poſt extremam unctionem & viaticum. t. I. 315. 341. 343
Poſt unctionem ante communionem. t. I. 317. 322. 330. 344
Ante unctionem. t. I. 319. 330. 335
Ante utramque. t. I. 337. 341. 342
Generalis. t. I. 344
In miſſa fit ab omnibus ſacerdotibus præſentibus. t. II. 375
Solemnis ter ſingulis hebdomadis quadrageſimæ facienda. t. III. 64. *& ſeq.*
In monaſteriis a ſuperiore facta. t. III. 84
In commemoratione omnium defunctorum. t. III. 216
Ejus forma deprecativa. t. I. 274. *& ſeq.* 277. *& ſeq.*
Abſoluta. t. I. 276. *& ſeq.*
Facta cum impoſitione manuum. t. I. 280. 325. 326
Languentis ad mortem. t. I. 318
Facta Roberto Cenomanenſi epiſcopo ab epiſcopis circa muros Andegavis cum Carolo rege in obſidione Normannorum reſidentibus. t. I. 290
Canonicorum in capitulo feria V. in Cœna Domini. t. I. 289. V. Reconciliatio.
Ut facienda. t. II. 398
Defuncti. t. II. 397
Abſterſio ante confirmationem. t. I. 88
Abſtinentia carnis & vini catechumenorum. t. I. 28
Abſtinentia quartæ & ſextæ feriæ. t. III. 316
Ejus relaxatio in natali Domini. t. III. 37
A carnibus in Quinquageſima. t. III. 50
In ſecunda & tertia feria ante cineres. t. III. 50
In quadrageſima a gaudiis. t. III. 60
Ab uxoribus. t. III. *ibid.*
A vehiculis, venatione, litibus, bello. t. III. 61
A lavacris. t. III. *ibid.*
Accendite cantatum ante miſſæ initium. t. I. 129
Sabbato ſancto quo ritu decantaretur. t. III. 150. 155.
Acclamatio plebis in electione Epiſcoporum. t. II. 26
Accuſationes quomodo recipiendæ. t. II. 149
Acolytatus materia duplex. t. II. 19
Sine verbis porrecta. *ibid.*
Acolyti ſpirituales, qui. t. II. 17
Acolyti, aliquando exſufflantes. t. I. 13
Inſcribentes catechumenorum nomina vel ſuſcipientium, & vocantes. t. I. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 42
Signantes cruce. t. I. 36. 38. 40. 41. 42
Diſcalceati induentes ſe incedunt. t. I. 67
Symbolum pro infantibus decantantes. t. I. 37
Græce. t. I. 36. 42
Cereos deferentes. t. I. 67
Septem & ſeptem. t. I. 43
Altari ſervientes quot. t. I. 121
Eucharistiam ad altare deferentes. t. I. 129
Epiſtolam non legant. t. I. 135
Duo cum incenſo. t. I. 136
Sindonem duo tenentes. t. I. 139
Quo ordine & loco communicaodi. t. I. 155
Initio miſſæ eucharistiam ad altare deferebant. t. I. 168
Aquam miniſtrent. t. I. 204
Ad altare quo ordine accedant. t. I. 205
Deponant candelabra. t. I. *ibid.*
De ſecunda ſtatione. t. I. 218
Inſervientes duo epiſcopo celebraturo quid agant. t. I. 322
Papæ. t. I. 245
Ad abſentes euchariſtiam olim deferebant. t. I. 155. 250
Aquam miniſtrent. t. I. 204. 219
In omni miſſa miniſtrent quid & quomodo. t. I. 227
Thurificent altare. t. I. 228
Aſſiſtentes epiſcopo in penitentium reconciliatione. t. I. 284
Eorum munia. t. II. 17. 19. 68. 78. 83
Acolytis ordinandis traditur ſacculus. t. II. 19. 30
Recitare debent pſalterium infra menſem a die ordinationis. t. II. 19
Eorum ordinatio quo ritu peragenda. t. II. 19. 30. 34. 37. 52. 49. 50. 52. 62. 63. 68. 70. 75. 78. 83
Acolytus ſcyphum deferens. t. I. 139
Ampullas vini & aquæ. t. I. 142. 218
Cum patena ſtet retro diaconos inclinans. t. I. 204
In cappa ſerica. t. I. 218
Patenam reponens. t. I. 216
Cum patena. t. I. 220
Quam offerat. *ibid.*
Eam recipiat. t. I. 226. 240
Reſtituat. t. I. 227
Cum thymiamate. t. I. 205. 218. 219. 220
Flectat genua ad caſulam pertrahendam & recedat. t. I. 221
Acta Sanctorum in miſſa lecta. t. I. 134
Non tamen in Eccleſia Romana. t. I. 135
Infra actionem : in fractione. t. I. 147
Adalbertus hæreticus confeſſionem peccatorum non recipiebat. t. I. 259
Admonitiones qua charitate faciendæ. t. III. 306. 309
Adventus Domini quandonam olim inciperet. t. III. 26
Ejus jejunium quando deſierit. t. III. *ibid.*
In eo omnia lætitiæ ſigna depoſita. t. III. 27
Adverſa ex debito peccatorum, proſpera ex divina dignatione evenire noſcamus. t. I. 161
Adulteris negata pœnitentia. t. I. 262
Quam eis concedit Zephirinus Papa. *ibid.*
Adulterii pœnitentia. t. I. 266
Locum non habebat. t. I. 262
Sed aperuit Zephirinus Papa. *ibid.*
Quomodo. t. I. *ibid.*
Ægyptii azymo utentes laudantur. t. I. 116
Ægyptii ſiccant defunctorum corpora & quaſi ænea reddunt. t. II. 367
Æthiopes infantes etiamnum in Baptiſmo communicantes. t. I. 57
Eorum devotio erga Eccleſias : religio. t. I. 124
Stantes confitentur. t. I. 265
Africana Eccleſia quotidiano ſacrificio utebatur. t. I 103
Duabus epiſtolis. t. I. 134
Miraculis S. Stephani. t. I. 135
Tempore oblationis pſalmos decantabat. t. I. 141
Sobrie pſallebat. t. III. 7
Romano more orationem Dominicam in canone dicebat. t. I. 150
Locum communionis diſtinguebat. t. I. 155
Pœnitentes quo tempore reconciliaret. t. I. 270
Agios cur græca lingua. t. I. 167
Cur cum latina. t. I. *ibid.*
Cur ante evangelium. t. I. *ibid.*
Agnetis Imperatricis confeſſio generalis. t. I. 264
Agnus Dei horum verborum in canone ritus. t. I. 151
Qui tollis peccata mundi, exponitur. t. I. 165
Cartuſienſium ad hæc verba partialis ritus. t. I. 228
Eorum benedictio Sabbato Sancto. t. III. 151. 153. 168
In Paſcha. t. III. 174
In Aſcenſione Domini. t. III. 193
Agnorum Dei origo. t. III. 148. 155
Sabbato in albis ſingulis ſeptenniis conſecrantur. t. III. 218
Alapa confirmationis ritus. t. I. 91. 96
Alapa creato novo militi data. t. II. 240
Albæ veſtes neophytorum. t. I. 53. 62. 64. 65. 73. 78
In ſignum Innocentiæ. t. I. 53
Albanenſes hæretici confeſſionem peccatorum impugnabant. t. I. 259
Albarum benedictio. t. II. 273. 300
Albertus V. Auſtriæ Dux in Regem Hungariæ quo ritu coronatus. t. II. 234
Alexandrini Epiſcopi ordinatio ſingularis. t. II. 29
Alexandrini ſolis Dominicis rem ſacram peragebant. t. I. 103.
Eorum patriarcha in azymis conſecrans. t. I. 116
Epiſcopus ad evangelium ſedet. t. I. 137
Alleluja vox exultationis ad laudes Dei pertinens. t. II. 277
Tempore Quadrageſimæ tacetur. t. II. *ibid.*
A quibus recte cantari debeat. t. II. 278
Alleluja ante Evangelium. t. I. 135
Alleluja, ejus reticentia in miſſa. t. I. 132
Ejus ritus. t. I. 135
Quid importet. t. I. 168
Alleluja a paſchate ad Pentecoſten ubique cantatum. t. III. 173
In ſeptuageſima dimiſſum. t. III. 48
Alleluja in miſſa cum duplici verſiculo. t. III. 173
Cum triplici in miſſa Dominicæ II. Adventus. t. III. 30

In

In miſſa Aſcenſionis. t. III. 193
Alfredi regis pietas. t. III. 17
Alpha & ω, ſuper oſtiom eccleſiæ eute ejus dedicationem deſcribendum ab epiſcopo. t. II. 263
Alphaberum græcum viginti ſeptem literis olim conſtabat. t. II. 244. 260
Alphaberum in dedicandis Eccleſiis latine, græce, & hebraicu deſcriptum, aliquando, græce, & latine. t. II. 243. 244. 272. 274.
A'tare tribus mappis ornandum. t. I. 127
Thurificandum. t. I. 142
Ad ipſum vel retro qui offerentium nomine recitarent. t. I. 146
Quibue paratum ad celebrandum. t. I. 173
Cruce ſignandum. t. I. 172. 173. 175. 176
Ab Epiſcopo oſculendum qua prece. t. I. 179. 183. 208. 213
A ſacerdote in fine miſſæ bis. t. I. 186
In introitu qua oratione. t. I. 187. 191. 205
Majoris-monaſterii menſa ex quatuor lapidibus. t. I. 111
Lateranenſe. ibid.
Compendienſe. t. I. ibid.
S. Dionyſii. t. I. ibid.
S. Sophiæ. t. I. 112
S. Michaelis. t. I. ibid.
Super quod Epiſcopus celebrat, illa die nullus preſbyter celebrabit. t. I. 112. 117
Non oſculandum in miſſa defunctorum. t. I. 223
Altaris Conſecratio. t. II. 245. 247. 262. 265. 66. 269. 273. 275. 288. 289
Motum an iterum debeat conſecrari. t. II. 294
Altaris conſecratio e presbytero. t. II. 288.
Olim unicum in Eccleſiis. t. I. 112
Altare Lateranenſe cavum. t. III. 101
Altarium denodatio, & lotio in Cœna Domini. t. III. 98. 110. 101. 119. 125
In Paraſceve. t. III. 127. 128
Altarium ſeptem conſecratio in Sabbato Sancto. t. III. 151
Altaris conſecrationi neceſſaria quæ præparada. t. II. 288
Altare in cæmeterio. t. II. 374
Altare in tempore tribulationis cilicio obrectum. t. II. 319
Pro his conſecrato tapete utuntur Orientales. t. I. 111
Eorum forma. ibid.
Lapidea cava. ibid.
Super tumulos martyrum erecta. t. I. 112.
Et conteſſorum. ibid.
Unicum plerumque. ibid.
Tria, quatuor & plura ubi. ibid.
In medio Eccleſiæ. ibid.
Diverſimode reſpicientia juxte ritus diverſitatem. t. I. 112. 123.
Super ea tantum ad ſacrificium ſpectantia deponi licebat. ibid.
Lignea vel lapidea, quondam non ſacrata. t. I. 81.
Mulieribus inacceſſa. t. I. 124
Oſculanda. t. I. 131
Propoſitionis. t. I. 136
Altaria in baptiſteriis. t. I. 5.
Diverſa pro eodem die celebrante. t. I. 106
Pro his in pectore proprio vel Diaconorum manibus quando & quis uſos. t. I. 109. 111
Lignea primum. t. I. ibid.
Non ſublata. t. I. ibid.
Lapidea argentea & auree. t. I. ibid.
Niſi lapidea Chriſmatis unctione ſacrari non debent. t. II. 288
Altaria conſecrate ſepties ſigillabantur annulo epiſcopali. t. II. 268
Plura ſimul conſecrare incautum. t. II. 290
Eorum materiæ. t. II. 291
Figura. t. II. ibid.
Conſecrationis ritus. t. II. ibid & ſeq.
Eorum conſecratio ſine reliquiis. t. II. 293
Altaria ſine reliquiis conſecrate ſunt evertenda. t. II. 243
Item ſuperflua. t. II. 293
Tamen non ſine Epiſcopi permiſſu. tom. II. ibid.
Quo ritu deſtruerentur. t. II. ibid.
Altarium portatilium antiquitas. t. II. 290
Antique quædam ab auctore viſa. t. II. 291
Amantium negotium cantere & pſallere. t. III. 7.
Ambianenſis Eccleſie, odıom ad evangelium ſervat. t. I. 135
Commemorationem in canone faciebat. t. I. 150
Ejus ordo ad viſitandum infirmum. t. I. 341
Ambianenſis Eccleſia pſalterium quotidie recitabat. t. III. 62
Ambiens ſacros ordines repellendus. t. II. 3. 33. 38. 52. 45
Ambitio perniciosa. t. II. 56
Ambones quot ad quid. t. I. 135
Ab odeis diverſi. t. I. ibid.
Ad evangelium. t. I. 136
Ad nomina offerentium recitanda. t. I. 146
Ambroſianus ritus. V. Mediolanenſis.
S. Ambroſii mentio in canone. t. I. 175
Oratio ante altare dicenda ante miſſam. t. I. 187. 194
Apologetica ante canonem. t. I. 230
S. Ambroſii exorciſmus. t. II. 353
Amen Euchariſtiam tribuenti reſpondebant. t. I. 96
Amen a Græcis poſt conſecrationem pronunciatum. t. I. 149
Reſpondebatur a recipientibus Euchariſtiam. t. I. 156. 250
Amictus ſuper albam duarum Eccleſiarum ritus. 126
Mediolanenſis. t. I. 173
Amictus benedictio. t. II. 335
Ampulla ſacra ad unctionem Regum Francorum. t. II. 219. 220. 223. 224
Ad Regis unctionem quo ritu afferende. t. II. 219. 223
Quo reducenda. t. II. 227
Anachoritæ qui dicendi. t. II. 169
Andegavenſis Eccleſia ejus Ordo Confirmationis. t. I. 97
Ritus præcentoris ſervetus. t. I. 129
Ad hoſtiæ in calice immiſſionem quid dicat. t. I. 152
Miſſam antiquam Romanam codice ſervat. t. I. 159
S. Andreæ feſtum an die Dominica poſſit celebrari. t. III. 198
Angeli creaturæ mutabiles. t. I. 162
Eorum vocabulum nomen eſt officii non naturæ. t. I. ibid.
Perſeverantia æternæ beatitudinis ſolidati. ibid.
Reverentiæ honore tremunt. t. I. 163
Angli decem millia in Natali Domini baptizati. t. I. 2
Ante Domini Natale per duodecim dies ſe parabant. t. I. 260
Quam neceſſariam confeſſionem judicatint. t. I. 161
Pœnitentes niſi poſt conſummationem ſatisfactionis reconciliati. t. I. 270
Quo ritu. t. I. 272
Monachos confeſſores habere ſtudioſi. t. I. ibid.
Qualiter ſuſciperent pœnitentes. t. I. 275
Quo ritu infirmos unxerint. t. I. 301
Anguilla energumenis interdicta. t. II. 354
Animam a Deo creatam credimus; quid circa eam damnandum. t. I. 63
Sicut vita corporis eſt, ita ejus vita Deus. t. I. 160
Ejus ſenſus myſtici quinam. t. I. ibid.
Anima a Deo deſerta quam infelix. t. II. 282. 283
Animam perdere quis credendos. t. II. 173
Animæ curatio Deo non difficilis. t. II. 379
Anni novi feſtum. t. III. 41
Anni novi initium in cereis deſignabatur in Natali Domini apud Romanos. t. III. 38. 146
Anniverſarii officium: In eo lecta defuncti vite. t. II. 376
Anniverſarium in vigilia Natalis Domini. t. III. 320
Papæ defuncti. t. III. 221
Coronationis novi Papæ. t. III. ibid.
Annotinum Paſcha. t. III. 182
Criſma. t. III. 216
Annulus quorum prælatorum. t. I. 128
Aſſumendus vel tollendus. t. I. 217. 264
Annulus pronubus quo in digito mittendus. t. II. 124
Qualis eſſet. ibid. & ſeq.
Argenteus. t. II. 131. 133. 134
Aureus. t. II. 134. 137
Ejus benedictio, & traditio. t. II. 124. 128. 129. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 139. 93. 40. 47. 57. 73 77. 82. 87. 32.
Annulos duos, viro aureum, & mulieri argenteum tribuunt Græci. t. II. 124. 140. 143
Epiſcopalis in dextra, pronubus in ſiniſtra ferendus. t. II. 128
Annulus Cardinalibus ordinatis traditus. t. II. 71. 85
Epiſcopis. t. II. 28
Paſtoralis, ejus benedictio, & traditio in Abbatis ordinatione. t. II. 150. 160
Virginum. t. II. 187. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197
Regum. t. I. 218. 222. 226. 229
Ducum. t. II. 238. 305
Imperatoris annulus. t. II. 304
Annulo epiſcopali altaria conſecrata ſepties ſigillabantur. t. II. 268
Annunciationis Beatæ Mariæ Virginis feſtum. t. III. 204
Ejus antiquitas. ibid.

In

Digitized by Google

In adventu celebrantur. t. III. *ibid.*
In eo vinum & piſces permiſſi. t. III. *ibid.*
Die XXV. Martii celebrandum. t. II. 331
Anſelmi Elogium. t. I. 535
Antiphona ad offertorium quid. t. III. 10. t. I. 541
Cur ad introitum. t. I. 59. 131
Ante evangelium. t. I. 135
A reſponſorio quid differat. t. III. 10.
Antiphona ante evangelium miſſæ. t. III. 37. 39. 40. 44. 215
Antiphona *Venite populi* ad euchariſtiam. t. III. 37
Antiphonarum auctores in Oriente Flavius, & Theodorus monachi. t. III. 10
Eas in Mediolanenſi eccleſia invexit S. Ambroſius. t. III. *ibid.*
Integræ ante & poſt pſalmos olim decantatæ. t. III. *ibid.*
Etiam bis. t. III. *ibid.*
Et ad ſingulos pſalmi verſiculos. t. III. *ibid.*
Plures olim ante & poſt pſalmos dictæ. t. III. 11
Ad minores horas ſoli olim eas cantabant monachi, t. III. 10
Antiphona triumphare. t. III. 11
Apamienſis in Syria eccleſiæ Ordo Baptiſmi. t. I. 74
Confirmationis. t. I. 95
Viſitationis infirmorum. t. I. 335
Aperitio aurium quando & quibus annexa. t. I. 40. *Vide* Aures.
Apologetica S. Ambroſii. t. I. 230
Apologia, *ſeu* confeſſiones. t. I. 130
Apologia ſacerdotis ante miſſam Rogationum. t. III. 185
Apoſtata quis. t. II. 206
Apoſtatæ reputandi ſunt qui regulam tranſgrediuntur. t. II. 549
Apoſtaſiæ ſimile vagari in eccleſia tempore officii. t. II. 183
Apoſtaſia nullum majus peccatum. t. II. 170
Illam quanta mala ſequantur. t. II. *ibid.*
Apoſtatæ eorum pœna. t. III. 333
Aqua benedicta aſpergendi infirmi, ante unctionem. t. I. 348
Aqua ſcripturam plerumque ſignificat. t. II. 58
Aqua benedicta ad ſpargendum in domibus, vineis, campis, fructibus, t. I. 67
Spargitur ſuper populum & per domos. t. I. 72
Quando accipienda. t. I. 79
Apud Græcos communionis paſchalis vice ſumpta. t. I. 154
Ejus uſus. t. I. 343. 344. 345. 346. 348
Baptiſmalis miraculoſa. t. I. 4
Non profana, ſed conſecrata. t. I. 48
Reverenter habenda. t. I. 49
Evanuit. t. I. 52
Sacratur. t. I. 70
Puram pro ſacrificio adhibent Ebionæi. t. I. 114
Ejus tres guttas in pane conſecrando qui ponerent. t. I. 118
An vino ſit neceſſario miſcenda pro ſacrificio. t. I. *ibid.*
Quid ſignificet. t. I. *ibid.*
Quantum immitti debeat. t. I. 119
Eam non infundunt Armeni, Jacobitæ, & Chatzitzarii. *ibid.*
Antequam ſacræ veſtes aſſumantur infundenda. t. I. 127
Dum ſacerdos epiſtolam legit. t. I. 136
Cur miſcenda. t. I. 168. 220
Qua prece. t. I. 208. 213
Aquæ antiqua benedictio. t. II. 271
Ad dedicandas eccleſias. t. II. 244. 247. 250. 256. 259. 261. 262. 264. 269. 271. 272. 274
Aquæ, ſalis, & cineris benedictio in dedicationibus eccleſiarum, quid ſignificet. t. II. 278. *& ſeq.*
Aquæ effuſio ad baſim altaris in eccleſiæ dedicatione quid ſignificet. t. II. *ibid.*
Aqua aſpergebantur etiam eccleſiæ culmina in dedicatione. t. II. 256
Aqua benedicta furioſi ſanati. t. II. 358
Ea aſpergendi excommunicati reconciliati. t. II. 326
Aqua probationis qualis eſſe debeat. t. II. 333
Aqua benedicta, Dominica die quo ordine fiat. t. III. 277
Aſpergenda. 280. 286. 287. 289. 300. 312. 327. 344
Aquæ benedictæ conficiendæ ritus & ordo tempore mortalitatis, ſeu etiam furoris hominum, vel rabiei beſtiarum. t. II. 355. *& ſeq.*
Ejus benedictio die Dominica. t. III. 23
Qua hora, & quo loco fieret. t. III. *ibid.*
Ejus aſperſio. t. III. *ibid.*
Benedicta per domos, agros, & vineas delata. t. III. 155. 159. 167. 170
Ejus aſperſio per domos in vigilia natalis Domini. t. III. 32
Poſt completorium in quadrageſima. t. III. 64
In Rogationibus. t. III. 184. 187
Aquæ benedictio in vigilia Epiphaniæ. t. III. 44
In feſto Epiphaniæ. t. III. 42
Ejus incorruptio. t. III. *ibid.*
Aquæ in vinum converſio pluribus in locis in feſto Epiphaniæ. t. III. *ibid.*
Aquarum prærogativæ. t. III. 170
Aquarii eorum duplex error. t. I. 118
Aquenſis eccleſiæ Ordo ad Baptiſmum. t. I. 17
Ad Confirmationem. 97
Ad dandam pœnitentiam. t. I. 292
Aquitaniæ Dux publicam pœnitentiam amplexus. t. I. 268
Arabica eccleſia de reliquiis euchariſtiæ quid faceret. t. I. 159
Arcæ benedictio. t. II. 300
Archidiaconi quatuor. t. I. 42
Archidiaconi ordinatio apud Syros Maronitas. t. II. 103
Archidiaconi apud Cophtitas præſentatio. t. II. 120
Archidiaconus clamans. t. I. 45
Dicens. t. I. 65
Monens. t. I. 66. 68
Cereum benedicens. t. I. 76
Chriſma tenens. t. I. 94
Oblata quomodo cuſtodiat. t. I. 114
Quomodo Papæ miniſtret. t. I. 121
Albæ indutus epiſcopum invitans ad altare. t. I. 129
Solus Alexandriæ legit evangelium. t. I. 136
Suſcipit amulas. t. I. 139
Accipiens oblatas. t. I. 140
Ejus ſollicitudo pro canonis ſcriptura. t. I. 144
Miniſtrans. t. I. 233
Ejus in pœnitentium reconciliatione officium. t. I. 285. 289. 293
Archipresbyter in ordinatione Summi Pontificis locum ſupplet epiſcopi Oſtienſis. t. II. 74
Archipresbyteri ordinatio apud Syros Maronitas. t. II. 74
Archipresbyteri ordinatio apud Syros Maronitas. t. II. 104
Arelatenſis eccleſiæ Ordo ad Confirmationem. t. I. 95
Benedictionem ante canonis abſolutionem dat. t. I. 551
De apoſtatis quid ſtatuat. t. I. 262
Arelatenſis epiſcopus concilia nationalia in Galliis convocabat. t. II. 306
Argentinæ eccleſiæ conſuetudines. t. II. 220
Ariani communicabant reges de alio calice, plebem de alio. t. I. 157
Ariani eccleſiæ quomodo reconciliati. t. II. 327. 328
Arma a ſacrificio inſpectantibus deponenda. t. I. 124
Ab accedentibus ad confeſſionem. t. I. 264
Armarius ejus officium. t. III. 263. 267. 270. 271. 272. 278. 279. 284. 286. 287. 288. 289. 320. 330. 331
Armeni: divinum officium proprio eorum ſermone implent. t. I. 279
Azymo uſi. t. I. 115. 116
Quo ritu eorum ſacerdotes panem conſecrandum formaverint. t. I. 116
Quali & quanto utantur. t. I. 117
Eorum error. t. I. 119
Eorum erga eccleſias devotio commendata. t. I. 124
Audientes evangelium invicem oſculantur. t. I. 237
Duobus calicibus utuntur. t. I. 141
Arnobius: gentilium religionem, ante baptiſmum impugnare adigitur. t. I. 22
Arreptitii aliquando viri ſancti. t. II. 346
A dæmonio quibus modis liberati. t. II. *ibid.*
Arrhæ nubentium. t. II. 124. 130
Arvernenſis eccleſia, in turra argentea Euchariſtiam ſervat. t. I. 252
Aſcenſionis feſtum ab apoſtolis inſtitutum, ſed non omnino ſolemne. III. 193
Ejus officium. t. III. *ibid.*
Proceſſio. t. III. *ibid.*
Variæ ea die benedictiones. t. III. *ibid.*
Aſcenſus ad altare. t. I. 131
Aſperſio aquæ in dedicatione eccleſiæ quid ſignificet. t. II. 256. 279
Aſſiſtentia prioris epiſcoporum cardinalium in veſperis papalibus. t. III. 221

In

Digitized by Google

In miſſis. t. III. 222
Aſſumptionis B. Mariæ V. feſtum. t. III. 210
Athanaſii ſymbolum ad Primam. t. III. 19
Avaritia ab abbate fugienda. t. II. 149. 156. 157
Auctoritas eccleſiæ remittendi peccata e quibus negata. t. I. 259
Augustinus in Angliam miſſus in flovio baptizabat. t. I. 3
S. Auguſtinus, ejus oratio ante canonem dicenda. t. I. 23
Auguſtodunenſis eccleſiæ ſedes lapidea. t. I. 132
Aurelianenſis eccleſiæ odeum ad evangelium ſervat. t. I. 135
Ejus concilii III. decretum. t. I. 251
Ejus Ordo ad extremam unctionem. t. I. 303
Aurelianenſis epiſcopus ipſo ordinationis ſuæ die vinctis omnibus tribuit libertatem. t. II. 29
Aures cur tangantur in baptiſmo. t. I. 61. 68. 70
Earum aperitio. t. I. 33. 70. 72. 73. 74. 75. 78. 79. 80. 82. 84. 86
Cur datæ. t. I. 160
Aurum eccleſia habet ut eroget, non ut ſervet. t. I. 113
Autiſſiodorenſis eccleſia vocabat ex aliis titulis presbyteros ad celebrandum. t. I. 120
Conſecrari vinum per corporis immiſſionem tenebat, t. I. 157
Benedictionem in fine miſſæ non dabat. t. I. 159
Quo vaſe eucharistiam ſervabat. t. I. 252
Autiſſiodorenſis eccleſiæ ratio in celebrandis divinis officiis. t. III. 4
Azymis qui utuntur increpati. t. I. 113
Quem in latina eccleſia uſum obtinuerint olim. t. I. 113. 116
In uſu apud Ebionæos. t. I. 114
Eis præter latinos utuntur Armeni, Jacobitæ, Maronitæ, Ægyptii. t. I. 116
Et miſſa Ambroſiana. t. I. 174
Azymi panes in cœna Domini. t. III. 210

B

BAculi benedictio. t. II. 150. 157. 301
Baculus paſtoralis. 150. 157. 301
Baculus paſtoralis. t. II. 28. 41
Quibus conveniat. t. I. 118
Illius figura. t. II. 28
Quando aſſumendus vel tollendus. t. I. 217
In miſſa ſequi debet miſſalem. ibid.
Quando eo utendum. t. I. 225
Baculus paſtoralis abbati ordinando traditus. t. II. 145. 150. 152. 153. 154. 155. 157. 158. 159
Eundem de altari ſumit abbas electus. t. II. 147
De tumulo S. Martini abbas Cormeriacenſis. t. II. 146
Epiſcopi depoſiti confractus. t. II. 317.
Abbatiſſæ aliquando ordinatæ datus. t. II. 155. 159
Aliquando non datus. t. II. 146
Eo carens abbates canonicorum regularium. t. II. ibid.
Epiſcopo ordinato quo ritu traditur apud Latinos. t. II. 32. 40. 47. 54. 94. 66. 67. 75. 77. 82. 87. 93
Apud Græcos. t. II. 100
A notariis ante epiſcopum delatus. t. II. 28
Baculus ſuper quem ſolent ſacerdotes orando ſuſtentari. t. III. 9
Canonicis non permiſſus. t. III. ibid.
Infirmis apud Fuldenſes denegatus. t. III. ibid.
Baculus cantori ſolo reſervatus. t. II. 182
In adventu dimiſſus. t. III. 28
A plebe deponendus in evangelii auditione. t. I. 137
Accedendo ad confeſſionem. t. I. 264. 280. *Vide* Virgi.
Bajocenſis eccleſiæ ritus confeſſionis in miſſæ introitu. t. I. 131
Odeum ad evangelium ſervat. t. I. 135
Hujus textum quomodo oſculetur. t. I. 137
Et quando. *ibid.*
Ejus Miſſa. t. I. 315
Quomodo euchariſtiam ſervet. t. I. 252
Balſamum ſignificat virtutum odorem. t. II. 18
Baltheum, & Wantos inconſutiles accipiat ordinatus abbas. t. II. 153. 156
Bandelli confirmatorum. t. I. 89
Quandiu deferendi. t. I. 91. 96
Comburendi. t. I. 90. 92. 96
Bannorum proclamatio. t. II. 135. 136. 137
Bannus epiſcopalis pro virginibus conſecrandis. t. II. 191. 193. 194. 195. 196.
Baptiſmalibus ſolis eccleſiis datæ decimæ. t. I. 6
Eas tenere laicis illicitum. *ibid.*
Cum presbytero diaconum debent habere. t. I. *ibid.*
Baptiſmus originalia, & actualia delet peccata. t. I. 62
Baptiſmus ſanguinis. t. I. 4
Baptiſmus, ejus ritus. t. I. *ibid.*
Collationis olim tempora duo tantum. *ibid.*
Apud Græcos tertium additum. t. I. 2
In Gallia quartum & quintum. t. I. *ibid.*
In Hiſpania plura. t. I. *ibid.*
Omni die licitum. t. I. *ibid.*
Paſchate tantum in Theſſalia. t. I. 3
Perſecutione ingruente vel vitæ periculo. *ibid.*
Mutationis cauſa. t. I. *ibid.*
Loca diverſa. *ibid.*
Ejus miniſter. t. I. 6
A duobus epiſcopis collatus. t. I. 7
Miniſtrandus e presbyteris. t. I. *ibid.*
Ab epiſcopo quomodo perficiendus. t. I. *ibid.*
Ejus neceſſitas duplex. t. I. 8
Quid ab omnibus ejus miniſtris neceſſario ſervandum. t. I. 9
Publice celebrandus. t. I. *ibid.*
A jejunis. t. I. 10
Mane. t. I. *ibid.*
Gratis. t. I. *ibid.*
Nec ſponte oblata recipienda. t. I. *ibid.*
Illuminat. t. I. 14
Dilatus. t. I. 22
Infantibus olim datus. t. I. 23
Ex traditione eccleſiæ. t. I. *ibid.*
Octavo die commendatus. *ibid.*
Quadrageſimo. t. I. *ibid.*
Ejus dilatio nunc & olim improbata. t. I. 24
Triplex. t. I. 26. 76. 77.
Ejus materia & forma. t. I. 48.
Ritus immerſionis. t. I. 49
Infuſionis. t. I. *ibid.*
Immerſionis trinæ. t. I. 47. 79. 81. 83
Ex traditione apoſtolica. t. I. 50
Unicæ ab hæreticis primo. *ibid.*
Sola ſufficit & approbatur. *ibid.*
Quid ſola vel triplex ſignificet. t. I. 50. 61.
Præparationes ad eumdem. t. I. 26. 28. *& ſeq.* 67. 68. 83. *& ſeq.*
Ad eumdem præcedentia. t. I. 45
Toto corpore nudatis. t. I. 50
In modum crucis. 51
Quorum nullus. t. I. 52. 53
Ad eum ſubſequentia. t. I. 53
Infirmorum. t. I. 57
Grabatariorum dubius. 58
Mortuorum. t. I. 58
Energumenorum. *ibid.*
Infantium nativitate laborantium. t. I. *ibid.*
Sub conditione. t. I. 59.
Ejus inſtructio. t. I. 61
De eo libellus editus a Magno archiep. Senonenſi. t. I. *ibid.*
Unum tenemus. t. I. 63
Ejus inſtructio. t. I. 76.
Tria ad eum neceſſaria. t. I. 77.
Immerſionis ſive infuſionis. t. I. 82
Adultorum. t. I. *ibid.*
De infuſione & aſperſione dubitarunt antiqui. t. I. 49
Quandiu invaluerit immerſio. *ibid.*
Per aſperſionem. t. I. 76. *& ſeq.*
Trinam. t. I. 76. 78. 79
Unica ab hæreticis inſtituta. t. I. 50
Ejus forma varie nunciata. t. I. 51. 63. 64. 65. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 77. 78. 79. 81. 83. 84. 85.
Ter repetita ab Hiſpanis. t. I. 51
Corrupte prolata valida. *ibid.*
Varie ab hæreticis uſurpata. t. I. 52.
De vera forma populi edocendi. t. I. 9.
Vernaculo ſermone. t. I. 76. 91
Collatus aliquando ſine verbis illis *Ego te baptizo*. t. I. 51. 52
In nomine Chriſti. t. I. 52
In nomine Dei & ſanctæ & veræ crucis. t. I. *ibid.*
In nomine angelorum. t. I. 53
Sine ulla verborum prolatione. t. I. 52
In eo ſi quæ defuerunt ſupplenda. t. I. 58
Quo ritu fiat hoc ſupplementum. t. I. 82
Baptiſmus ſub conditione. t. I. 59
Baptizare publice feminis illicitum. t. I. 8

Dia-

Diaconiſſas baptizare contra canones eſt. *ibid.*
Baptiſmus Grabatariorum an validus. t. I. 58.
  Ad Ordines promoveri nequibant t. I. 6.
Baptiſmus pro mortuis. 58.
  Mortuorum. *ibid.*
  Energumenorum. *ibid.*
  Obſervanda in baptiſmo adultorum. t. I. 82.
  Arianorum validus. t. I. 52.
  Agenda poſt baptiſmum. t. I. 81. *& ſeq.*
  Baptizatis oſculum a baptizante exhibitum. t. I. 52.
  Ungendi in vertice cum chriſmate, *ibid.*
  Unctio verticalis ex chriſmate poſt baptiſmum. *ibid.*
  Recitandum ſuper eos Sancti Johannis evangelium. t. I. 57.
  Singulis ſtolam caſulam chriſmale, & decem ſiclos det Pontifex. t. I. 54. 67. 68.
  Albis veſtibus induuntur. 53.
  Quibus crux divinitus impreſſa. t. I. *ibid.*
  Eis impoſitum myſticum velamen. t. I. 54.
  Coronæ. t. I. *ibid.*
  Candelæ traditæ. *ibid.*
  Confirmati & communicati ſtatim poſt baptiſmum. t. I. 55. 62. 66. 67. 68. *& ſeq.*
  In Baptiſmo ſuſceptores filiolos ſuos docere debent orationem Dominicam, ſymbolum & fidem SS. Trinitatis. t. I. 278.
  Ex Chriſti inſtitutione. t. I. 55. *& ſeq.*
  Infantes antequam communicent poſt baptiſmum, non ablactandi. t. I. 67. *& ſeq.*
  Linteamina cum quibus Pippini filia de fonte ſuſcepta fuerat ad Papam miſſa. t. I. 54.
  Hæc linteamina in judicio extremo nos accuſabunt. *ibid.*
  Linteamina cum quibus baptizati de fonte ſuſcepti erant ad eorum ſepulturam reſervare. t. I. *ibid.*
Baptiſmi ſacramentum nulli negandum. t. II. 283.
  In Paſchate recipiendum præmiſſo jejunio. t. II. *ibid.*
  In Feſtivitatibus præmiſſo jejunio, & vigiliis adminiſtratus. t. II. *ibid.*
  Quæſtiones de Baptiſmo proponit Epiſcopis Carolus Magnus. t. I. 60.
Baptiſmus in feſto Epiphaniæ. t. III. 42.
  In feſto S. Johannis. t. III. 207.
  Sabbato Sancto. t. III. 150.
  Hac die in Eccleſia Mediolanenſi a ſolo archiepiſcopo celebratus. t. III. *ibid.* 170.
  Ejus ordo. t. III. 152. 153. 154. 159.
Baptiſmus infirmorum. t. III. 154.
  Quo ritu conferendus. t. III. 157.
  Baptizatorum in ſolemnitate Paſchali numerus ſummo Pontifici delatus. t. III. 173.
Baptiſmus Campanarum. t. II. 296.
Baptiſterii benedictio. t. II. 254.
  Ejus figura. t. II. 3.
  Septem gradus. *ibid.*
  Ejus vas quale eſſe debeat. t. II. 4.
Baptiſteria, eorum variæ nomina. t. I. 4.
  Ab Eccleſiis ſeparata. *ibid.*
  Ubi ſita. *ibid.*
  In quibuſdam civitatibus unicum tantum. t. I. 4. *& ſeq.*
  In eis ſepultura vetita: reliquiæ Sanctorum reconditæ. t. I. 6.
  Quadrageſimali tempore clauſa. *ibid.*
  Præſente Epiſcopo non introeant Presbyteri. t. I. 7.
  In Baptiſteriis Altaria erecta. t. I. 4.
  In ea ingredi feminis illicitum. t. I. 3.
Baptiſteria in ſolis Eccleſiis Cathedralibus t. I. 5.
Baptizandi, capite præſertim immergebantur aut ſuperfundebantur. t. I. 50. 51.
  Eorum pudori quomodo conſultum. t. I. 50.
  Sexus a ſexo ſeparatus. t. I. 51.
Baptizans in vino vel cerviſia excommunicandus. t. I. 48.
  Cum arene. *ibid.*
  Cum oleo. *ibid.*
  In igne. *ibid.*
Baptizati & eos ſuſcipientes omnes communicent t. I. 5.
  Quo caſu dubia eorum ſalus. t. I. 26.
  Albis induti. t. I. 53.
  Eorum numerus denunciatus. t. I. 57.
Baptizati ab hominum cœtu per octo dies ſeparati. t. I. 58. *& ſeq.*
  A lautioribus cibis, ſpectaculis, & uxoribus abſtinebant. t. I. 50.
  Eis miſſa per octo dies mane dicebatur, in qua & communicabant. *ibid.*
  Ad eam cereo præcedente. *ibid.*
Baptizatorum communio quandiu viguerit. t. I. 55.
Baptizatis vinum pro Euchariſtia datum. *ibid.*
  Lac, & mel. t. I. *ibid.*
  Baptizati Infantes muneribus Compatrum non redimendi. t. I. 10.
  Lotio pedum poſt baptiſmum. t. I. 55.
Barbæ benedictio. t. II. 67.
Barbæ tondendæ ritus. t. II. 51.
Barba Clericorum radenda. t. II. 16.
Baſilea: ejus diœceſis ritus partialis calicem infantibus tribuens perſeverat. t. I. 56.
  Ex ejus ms. codice miſſa. t. I. 178. 235.
Baſilica metonimice Eccleſia dicta. t. II. 276.
Beccenſe monaſterium, ejus miſſa. t. I. 242.
Bellovacenſis Eccleſiæ ordo ad Baptiſmum. t. I. 16.
  Ad Confirmationem. t. I. 93. *& ſeq.*
  Ad concelebrandum in Cœne Domini. t. I. 120.
  Ordinem ad evangelium ſervet. t. I. 135.
  Ejus preces ad oblationem. t. I. 141.
  Poſt manuum lotionem. t. I. 143.
  Ordo ad viſitandum infirmum. t. I. 332.
Benedictio fontis antiqua. t. I. 63. 64. 67. 68. 70. 71. 72. 74. 76. 79. 83. 84. 85.
  Aquæ ad ſuccurrendum. t. I. 65. 68. 70. 71. 72.
  Aquæ pro ſacrificio. t. I. 169. 172. 213.
  Et vini. t. I. 242. 244.
  Aquæ ad aſpergendum. t. I. 307. 326.
  Calicis. t. I. 184.
  Carnis in die Paſchæ. t. I. 204.
  Cerei Paſchalis. t. I. 76.
  Cineris immiſcendi aquæ. t. I. 330.
  Et cilicii. 331.
  Domus. t. I. 305. 307. 327. 332. 333. 343.
  Ad epiſtolam. t. I. 173.
  Poſt epiſtolam. t. I. 226.
  Ad evangelium. t. I. 172. 181. 188. 191. 194. 203. 207. 212. 215. 220. 223. 226. 229. 230. 234. 236. 238. 242.
  In promulgatione indulgentiarum. t. I. 138.
  Incenſi. t. I. 172. 178. 181. 184. 188. 191. 194. 203. 207. 208. 210. 212. 213. 215. 216. 226. 229. 234. 237. 239. 244.
  Panis. t. I. 172.
  Poſt miſſam. t. I. 232.
  Populi ante ſymbolum. t. I. 138. 220.
  Populi ante communionem cur. t. I. 168.
  Populi poſt communionem. t. I. 159.
  Populi poſt orationem Dominicam. t. I. 152. 168. 171. 185.
  Quando & qualiter dari debeat. t. I. 224.
  Quam non haber in uſu Eccleſia Romana t. I. *ibid.*
  Populi in fine miſſæ expectanda. t. I. 122. 166. 171.
  176. 224. 235. 244. 217. 223. 224. 232. 235. 243. 244.
  Cum calice. t. I. 232. 243.
  In quibus Eccleſiis non detur. t. I. 231.
  Ab Epiſcopo poſt prædicationem. t. I. 222.
  A Papa. t. I. 247. *& ſeq.*
  Salis ad baptizandum. t. I. 67. 69. 71. 72. 73. 77. 80. 82.
  Super infirmum. t. I. 301. 303. 304. 306. 311. *& ſeq.* 317. 319. 322. 323. 325. 329. 330. 332. 333. 336. 343. 345. 348. *& ſeq.*
  Interpolata in unctione. t. I. 326.
  Poſt unctionem. t. I. 327. 332. 333. 334. 335. 340. 343. 344. 345.
  Poſt Euchariſtiam. t. I. 327. 347.
Benedictio ſtolarum, planetarum, & veſtium ſacerdotalium. t. II. 34. 64.
Benedictio nuptiarum. t. II. 127.
  In ſecundis nuptiis prætermittenda. t. II. 135. 137. 139.
Benedictio arrharum. t. II. 130.
Benedictio panis, & vini pro ſponſis. t. II. 129. 130. 132. 133. 134. 135. 136. 137.
Benedictio thalami nuptialis. t. II. 123. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137.
Benedictio Domus in nocte. t. II. 133.
  Baptiſterii. t. II. 254.
  Caſulæ. t. II. 301.
  Cinerum. t. II. 292.
  Ad Eccleſias dedicandas. t. II. 247. 250. 256. 274.

Cin-

Digitized by Google

Cinguli. t. II. 301
Cœmeterii. t. II. 294
Corporalis. t. II. 248. 252. 257. 261. 270
Crucis t. II. 253. 267. 298
Dalmaticæ. t. II. 301
Enſis. t. II. 239
Euchariſtialis vaſculi. t. II. 252. 257. 267
Ferri igniti quod cauſs judicii portatur. t. II. 302
Imaginis S. Cætarinæ. t. II. 312
Imaginis S. Stephani. t. II. 299
Librorum. t. II. 302
Linteaminum. t. II. 245. 248. 252. 257. 261. 263 270.
In dedicatione Eccleſiæ. t. II. 258
Ducum quando inceperit. t. II. 238
Furnelli ſeu lapis coctorii. t. II. 302
Ignis. t. II. *ibid.*
Manipuli. t. II. 301
Militum. t. II. 239
Quando cœperit. *ibid.*
Monachorum. t. II. & *ſeq.* 270
Prætoris, Commiſſarii, vel Capitanei. t. II. 242
Principum quando incœperit. t. II. 237
Regis. t. II. *ibid.*
Rerum omnium ad Eccleſiæ cultum pertinentium. t. II. 257. 266. 270
Retis. t. II. 302
Benedictio ſalis, & aquæ ad Eccleſias dicandas t. II. 244 245. 250. 256. 259. 260. 262. 265. 269. 271. 272 274
Scrinii, ſeu arcæ. t. II. 300
Signorum Eccleſiæ. t. II. 246. 253. 267. 296
Sportæ. t. II. 302
Scolarum. t. II. 263. 301.
Cineris & cilicii infirmis ante mortem ſternendi. t. II. 365
Sepulchri. t. II. 396
Eleemoſynæ, t. II. 404
Tabularum. t. II. 245. 249. 251. 256. 261. 271. 273
Thuribuli, t. II. 253. 257
Tunicæ, t. II. 301
Turris. t. II. 298
Vini. t. II. 288
Vexilli. t. II. 227
Benedictio aquæ in vigilia Epiphaniæ. t. III. 44
In feſto Epiphaniæ. t. III. 42.
Benedictio albarum, planetarum, & cingulorum. t. II. 273. 300
Amictus, t. II. *ibid.*
Aquæ. t. II. 271
Baculi, & peræ Peregrinorum. tom. II. 301
Benedictio panis die Dominica. t. III. 24
In Cœna Domini. t. III. 100. 110
In Aſcenſione Domini. t. III. 193
In feſto S. Agathæ. t. III. 202
Benedictio cilicii pœnitentium. t. III. 53
Benedictio cinerum in capite jejunii. t. III. 50. 57
In Rogationibus, t. III. 184. 185. 191
Benedictio palmarum quando inceperit. t. III. 70
Benedictio ignis novi in cœna Domini, t. III. 96. 108 124. 125
In Paraſceve. t. III. 127. 138
Sabbato Sancto. t. III. 144. 145. 158. 160. 161. 172 163.
In feſto Purificationis, tom. III. 46. 47. 48.
Benedictio olei infirmorum cathecumenorum & criſmatis quam antiqua. t. III. 117
Quo ritu peracta. t. III. 88
Benedictio fontium quam ſit antiqua. t. III. 149
Ejus forma & ritus. t. III. 149. 159. 164. 169
Benedictio incenſi Sabbato Sancto. t. III. 145. 160. 163
Benedictio lucernæ Sabbato Sancto. t. III. 164
Benedictio cerei Paſchalis. t. III. 145. 164. 168
Quis illius auctor. t. III. 145. 160
Ubique non fuit recepta. t. III. 146
A S. Ugone emendata. t. III. *ibid.*
Ejus inſcriptio. t. III. 146. 155. 160
Benedictio cerei ſolemnis in vigilia Pentecoſtes. t. III. 193
Benedictio cereorum in feſto Purificationis. t. III. 45
Cereorum contra fulgura t. III. 155
Agni in Sabato Sancto. t. III. 151. 153. 167
In Paſchate. t. III. 174
In Aſcenſione Domini. t. III. 193
Carnium in Paſchate. t. III. 173
Novarum frugum in Aſcenſione Domini. t. III. 193
Pomorum in feſto S. Jacobi. t. III. 209
Uvarum in feſto S. Sixti. t. III. 209
Benedictio Epiſcopi Abbatibus electis. t. III. 253
Et Prioribus. 340
Benedictio Epiſcopi ad veſperas. t. III. 21
Benedictio Populi poſt evangelium miſſæ Paſchatis t. III. 174.
S. Benedictus monaſtici ordinis reformator. t. II. 169
Benedictus qui venit in nomine Domini, exponitur. t. I. 160
Benefactores in canone commemorandi. t. I. 146
Berengarii confeſſio de Corpore Domini. t. I. 148
Bernardus pœnitens. t. I. 268
Beſuenſes monachi confeſſiones excipiunt in rogationibus. t. I. 260
Bigamiam fornicationi adnumerarunt antiqui Patres non pauci. t. II. 121
Bigami ab ordinibus ſacris removendi. t. II. 6. 31
Bigami pœnitentiæ publicæ ſubjecti. t. II. 122
Nuptiali benedictione apud latinos, coronatione apud Græcos privati. t. II. 121
Eccleſiæ eleemoſynis. t. II. 122
Officium in Bigamos. t. II. 143
Biſuntina Eccleſia, ejus ordo in capite jejunii ad pœnitentiam. t. I. 289
Bitterenſis Eccleſia in elevatione hoſtiæ campanam pulſabat. t. I. 149.
Blavienſis Abbatia S. Romano in Diœceſi Burdigalenſi ſecunda ſedes. t. II. 314.
In ea celebrari ſolent ſynodi, *ibid.*
Bobienſe ms. ſacramentarii Gallicani. t. I. 64
Bona monaſterii vota fidelium, pretia peccatorum. t. II. 149
Ea qui diſſipat, ſacrilegus eſt, *ibid.*
Bonoſiani non habent verum Baptiſma. t. I. 52
Brachio ſæculari quomodo relinquendi clerici alicujus criminis rei. t. II. 318.
Bruno Signienſis Epiſcopus corrector antiphonarii. t. III. 43
Bruno Tullenſis omnimodam obedientiam in ſua ordinatione Archiepiſcopo Trevirenſi promittere recuſavit. t. II. 27
Burdigalenſis Eccleſia, pueris in die Paſchæ non eucharistiam ſed benedictum panem porrigebat. t. I. 158
Uſque ad quam ætatem, *ibid.*
Burdones eremitæ liberi. t. II. 170

C

CAbilonenſis Eccleſia, uniformis. t. I. 136
Ejus miſſa. t. I. 232
Cadomenſis Eccleſiæ ritus baptiſmi. t. I. 79
Cadavera aromatibus condita. t. II. 366
V. *Defuncti.*
S. Cæſarii ſermo in dedicatione Templi. t. II. 282
Calamus aureus ad communionem. t. III. 222
Calceamentum olim ſponſæ dabat ſponſus in ſponſalium celebratione. t. II. 124
Calcei in Cœna Domini monachis diſtribuendi t. III. 124
Caligæ ab Epiſcopo benedicendæ, qua prece induandæ. t. I. 202
Calix, quem Chriſtus propria manu benedixit num argenteus fuerit. t. I. 113
Cum vino & aqua ſaltem ante evangelium. t. I. 127
Ante ſacras veſtes parandus t. I. *ibid.*
Dum legitur epiſtola. t. I. 135
Ubi parandus. t. I. 136
Major. t. I. 139.
Miniſterialis. t. I. 141.
A diacono ſacerdoti exhibitus. t. I. *ibid.*
Reponendus. t. I. 142.
Cum pane unica oratione oblatus. *ibid.*
Omnibus promiſcue primo ſublatus. t. I. 158
Præparandus. t. I. 173
Quibus precibus offerendus. t. I. 184
Presbyteris & diaconis alio modo dandus ac ſubdiaconis & populo. t. I. 186
Ejus elevatio notanda. t. I. 234
Et purificatio. t. I. 241
Miniſterio purificationis addictus in alium uſum non aſſumendus. t. I. 250
Calix ordinatis diaconiſſis datus. t. II. 201
Ejus conſecratio. t. II. 245. 249. 252. 257. 263 267. 270
Calix corporali coopertus. t. I. 232. 238
Mel, & lac in calicem mitti prohibitum. t. I. 236
Errores circa materiam calicis. t. I. 119
Calices vitrei. t. I. 113

Mini-

Miniſteriales plures prohibiti. t. I. 141
Calicis conſecratio per contactum particulæ conſecratæ. t. I. 156
Calicis effuſio ne explanda. t. I. 255 & ſeq.
Cambarii cui ſubſint. t. III. 330
Cambuta virga ſeu baculus pontificalis. t. II. 276
Camerarii ejus officium. t. III. 254. 255. 262. 310. 318
Eorum exemplio. t. III. 268. 269
Cameracenſis Eccleſiæ ordo ad Confirmationem. t. I. 94
Ordinem ad Evangelium ſervat. t. I. 135
Infirmos ungendi conſuetudo. t. I. 301
Ordo ad viſitandum infirmum. t. I. 330
Camiſia regia ipſius unctionis die comburenda. t. II. 247
Campanæ quando in uſu. t. III. 6.
Silent triduo ante Paſcha. t. III. 109. 110 114. 115. 117. 119. 124
Campanæ & oſtium Eccleſiæ ordinandis oſtiariis debent tradi. t. II. 18
Campana pulſanda in elevatione oſtiæ. t. I. 149
Ad preces pro pace promovendas. t. I. 151
Conſuetudo eas pulſandi meridie in vigiliis omnium ſolemnitatum unde exorta. t. III. 25.
Campanarum benedictio quam antiqua. t. II. 297
Eis nomen imponi quam ſit antiquum. t. II. *ibid.* V. ſigna.
Campanarum pulſatio in ordinatione oſtiarii quando cœperit. t. II. 18.
Candela oblata. t. I. 139. 140
Candelæ duodecim ad Eccleſiæ dedicationem. t. II. 247. 250. 255. 256. 259. 260. 262. 264. 268. 272. 274. 276
Quid ſignificent. t. II. 276.
Candelæ ſeptem ad unctionem infirmorum accendendæ. t. II. 340
Candelæ traditio poſt Baptiſmum. V. Cerei.
Candelabra ad evangelium. t. I. 136
Candida veſtis. V. Veſtes.
Canon miſſæ diligenter deſcriptus. t. I. 144
Ejus auctor. t. I. *ibid.*
Secrete pronunciandus. *ibid.*
Integre tamen. t. I. 145
Quando variandus. t. I. 185
Canon miſſæ ſecreta appellatur. t. I. *ibid.*
Quis illius auctor. t. I. 144
Unicus, aut varius pro Eccleſiarum diverſarum more. *ibid.*
Aureis caracteribus depictus. t. I. *ibid.*
Memoriter tenendus. t. I. 145
Canon concilii Turonenſis de conciliis bis in anno celebrandis in Baſilica S. Martini patenti in loco conſcriptus. t. II. 306
Canones pœnitentiales ex ms. codice Floriacenſi. t. I. 282
Canones in conciliis a Diacono publice legendi. t. II. 309. 310. 312
Quo ordine fierent. t. II. 309. 310
Canonum liber quotidie in canonicorum capitulo lectus. t. II. 182
Sine mora tædioſa recitandus. t. I. 145
Rotunde, & diſtincte. *ibid.*
Ruſtice pronunciatus. *ibid.*
In Eccleſia latina ſubmiſſa voce, alta in Orientalibus quibuſdam. t. I. *ibid.*
Canoni quænam preces ſuperadditæ. t. I. 150
Canonicorum in miſſa memoria. t. I. 192
Canonicorum vita. t. II. *ibid.*
Veſtis. t. II. *ibid.*
Quales inſtitui debeant. t. II. 183
Quo recipiendi ritu. t. II. 182. & ſeq.
Inſtituendorum juramentum. t. II. 183. 184
Canonicis modeſtia commendatur. t. II. 182
Controverſiæ ipſorum ut finiendæ. t. II. 183
Extra clauſtrum pernoctaturi licentiam a Decano obtineant. t. II. *ibid.*
Cum veſte nigra ſepulti. t. II. 182.
Canonicorum Regularium benedictionis ritus. t. II. 179 & ſeq.
Profeſſionis formula. t. II. *ibid.* 180.
Ipſo profeſſionis die communicent. tom. II. *ibid.*
Eorum Abbates baculo paſtorali carent, nec curias Regum frequentare debent. t. II. 146
Canonici hebdomadarii. t. I. 120
Eis mitra conceſſa. t. I. 129
Canonici ſinguli offerentes. t. I. 140
Cum monachis alternatim antiphonam modulantes. t. I. 141
Lugdunenſes olim inflexibiles. t. I. 249
Duo ſubdiaconi & duo diaconi, & duo presbyteri quid canteni. t. I. 519
Tertio Sabbato confeſſionem faciant. t. I. 287
Canonicorum vita communis in quadrageſima. t. III. 64
Tarde venientes ad officium careant diſtributione. t. III. 223
In choro & eccleſia & clauſtro quomodo ſtare debeant. t. III. 227
Non debent radere barbam, niſi etiam radant coronam. t. III. 229
Cantare debent omnes clerici qui choro interſunt. t. III. 232
Plebs cum clero cantat. t. III. 18
In proceſſionibus rogationum. t. III. 184
Cantica uſu in miſſa. t. I. 167. 169
Cantica perinde, ac pſalmi in officiis divinis decantata. t. III. 9.
Canticum graduum, quomodo & quando. t. III. 307.
Cantor quomodo hebdomadarius. t. I. 120
Cantor nummos ab Epiſcopo accipit. t. I. 139
Aquam in calice miſcendam offerebat. t. I. 141
Solemniter veſtiendus. t. I. 218
Quibus *Gloria* offerat. t. I. *ibid.*
Ultimus offerendam portat. t. I. *ibid.*
Cantor a rectoribus chori diverſus. t. I. 240.
Cantoribus ejus officium. t. III. 328. 329. 330.
Cantores olim ad vocis conſervationem legumine aſſidue utebantur. t. II. 18.
Cantores majores ſeptem ſubdiaconi in Romana eccleſia. t. III. 11
Caſſinenſes ſeptem calices ad altare deferebant. t. I. 141
Cantoris ordinatio apud Græcos. t. II. 95
Cantoris juramentum. t. II. 184
Cantoris vices explet Ferdinandus rex. t. III. 17
Cantorum ſcholæ ex ſubdiaconis. t. I. 121
Cantorum ordo quando antiquatus. t. II. 18
Cantorum ordinatio a presbyteris abſque ſcientia epiſcopi fieri poterat. t. II. *ibid.*
Cantorum quis habitus t. III. 8
Cantus ſimplex an melodicus olim fuerit. t. III. 8
Figuratus a Dominica paſſionis ad Paſcha prohibitus. t. III. 319.
Cantus, directus, Antiphonus, Reſponſorius, & tractus. t. III. 7. 8.
In cantu quæ obſervanda. t. III. 8.
Capella papalis. t. III. 217.
Capellani altaris miniſtri. t. I. 121
Qui milites vel aliter vocati. t. I. 233
Capellanus Epiſcopo celebraturo aſſiſtens quid agat. t. I. 221.
Capicerii eorum officium. t. I. 218
Capitis lotio in Dominica palmarum. t. I. 45.
Capitulavium, ſeu capitis lotio. t. I. *ibid.*
Capitulum culparum feriis ſextis apud canonicos ſæculares. t. II. 183
Capituli celebratio apud canonicos qualis. t. II. 182. 183
Capituli officium. t. III. 20.
Capitulum ejus ritus. t. III. 270. 297. 309. 325.
In cœna Domini. t. III. 116
Capitanei benedictio. t. II. 239
Cappa baptizatorum. *V.* Veſtis.
Cappa pro tunica ſubdiacono in adventu conceſſa. t. III. 25.
Cappa quando aſſumenda. t. III. 279. 307. 317
Captivi in majori hebdomada libertate donati. t. III. 80
Caputium mortificationis ſignum t. II. 171
Caputium quomodo aptandum. t. III. 281. 326. 328.
Tollendum. t. III. 297.
Carcer pœnitentium ejus duratio. t. I. 268
Carceri mancipabantur pœnitentes. t. II. 268
Cardinales in ſuis titulis baptizantes de licentia Pontificis. t. I. 7. 74.
Et concelebrantes t. I. 120
Septem hebdomadarii miſſas ſolemnes perſolventes. t. I. *ibid.*
Viginti octo Papæ miniſtrantes. t. I. 121
Duodecim. t. I. *ibid.*

Eis

Eis mitra conceſſa. t. I. 129
Diaconi Papa celebrante. t. I. 244
Antiphonas quo ordine dicant. t. I. 248
Papam extra urbem comitantes. t. I. 249
Cardinales Epiſcopi quando celebrant in Capella Papæ. t. III. 218
Cardinalium ordinatio. t. II. 71
Ipſis traditur annulus. t. II. *ibid.* 85
Carnium uſum peracta pœnitentia non reſumebant pœnitentes. t. I. 247
Carnium eſus die Sabbati. t. III. 22
Abſtinentia a Feſto S. Luciæ. t. III. 200
In Feſto SS. Innocentium. t. III. 40
Feria ſecunda & tertia ante cineres. t. III. 59
Carnium Benedictio in Paſchate. t. III. 164
Carnotenſis Eccleſia ejus ritus reſpondendi ſalutationi in miſſa. 130
Cereum ad evangelium ſervat. 133
Ejus preces ad oblationem. 139
Caro macerata plurimum confert puritatis. t. I. 125
Carolus Magnus Imp. laudandus cor. tom I. 61
Sollicitudo pro plebe pie inſtituenda. t. I. 60
Quæſtiones de Baptiſmo proponit Epiſcopis. *ibid.*
Nocturnis vigiliis intereſt. t. III. 17
Ejus ſepultura. t. II. 269
Carolus Calvus veſte infulata uſus. t. II. 213
Carolus Navarræ Rex, ejus coronatio ejuſque inſtrumentum. t. II. 236
Carolus V. Rex Francorum Feſtum Præſentationis B. Mariæ promovet. t. III. 217
Carthaginenſe Concilium IV. novem ordines eccleſiaſticos deſignat. t. II. 1
Carthaginenſis Epiſcopus ex tota Africa Epiſcopos, & presbyteros ordinare poteſt. t. II. 12.
Carthuſienſes miſſas ſiccas celebrant in cellis. t. I. 100
Nihil reſpondent ad *Orate fratres*. t. I. 143
In elevatione Oſtiæ quid faciant. t. I. 149
Agnus Dei in canone quo modo recitent t. I. 151
Benedictionem in fine miſſæ non dabant. t. I. 159
Eorum miſſa. t. I. 227
Carthuſienſes Monachi lectiones ex vitis Sanctorum non habent. t. III. 13.
Lectionibus quo ritu finem imponant. t. III. 14
Carthuſienſium monialium benedictio. tom. II. 197
Caſaurienſis Abbas pro pedo paſtorali ſceptrum regale portat. t. II. 28
De Caſſianenſis Eccleſiæ dedicatione vetus inſtrumentum. t. II. 241
Caſſinenſis Abbatis electio quo ritu facta. t. I. 147
Obedientiam etiam ſummo Pontifici olim non promittebat. t. II. 146
Caſſius Narnienſis Epiſcopus ſex horas in dicenda miſſa expendit. t. I. 107
Caſtitas conjugatorum ad ſacrificium præparatio. tom. I. 125
Caſtitas in Epiſcopo commendatur. t. II. 73
Caſtitatem ante Sanctorum feſta ſervent conjugati. t. II. 282
Caſula infantibus data. t. I. 68
A ſubdiacono & diacono quando aſſumenda t. I. 219
Caſulæ benedictio. t. II. 301
Caſulæ traditio in ordinatione presbyterorum. t. II. 22 31. 36. 40. 53. 45. 53. 65. 69. 71. 76. 80. 85. 97
Caſulis pro Dalmaticis & Tunicis in adventu utuntur diaconi, & ſubdiaconi. t. III. 25
In Feſto SS. Innocentium. t. III. 40
Catalaunenſis Eccleſia in Gallia odeum ad evangelium ſervat. t. I. 135
Patenam per quem teneat. t. I. 143
Finis miſſæ ritus. t. I. 221
Infirmos ungendi. t. I. 301. 343
Cataphrigæ non habent verum Baptiſma. t. I. 52
Catechiſtæ qui. t. I. 11
Ubi doceant. t. I. *ibid.*
De quibus & quo ordine. t. I. *ibid.*
Catechumeni qui. t. I. 12
Eorum genera. t. I. *ibid.*
Cur ſic dicti. t. I. 61. 62
Qui Chriſtiani dicendi. t. I. 12
Inſtitutio. t. I. *ibid.*
Tempus. t. I. 21
Exercitia. t. I. 24
Eorum dimiſſionis ab Eccleſia ritus. t. I. *ibid.*
Quare. t. I. 25
Quid de his mortuis ſentiant Patres. tom. I. *ibid.*
Pro eis ſacrificium prohibitum. t. I. 26
Si deficiente voce baptizati, dubia eorum ſalus. t. I. *ibid.*
Eorum pœnitentia. t. I. 28
Scrutinia. t. I. 29
In quibus Eccleſiis. t. I. *ibid.*
Ad Occidentem convertendi, deinde ad Orientem. t. I. 44. 46
Stationibus ſeparati. t. I. 123
Eorum miſſæ terminus. t. I. 139
Eis non licebat offerre. t. I. *ibid.*
Cur expellendi. t. I. 167
Adulti quando rari. t. I. 266
Catechumeni in monaſterio S. Pachomii inſtructi. t. I. 9
Eorum exercitia. t. I. 24
Lectoris, & pſaltæ officio fungebantur Alexandriæ. t. I. *ibid.*
Diu probabantur ante Baptiſmum. tom. I. 21
Cathecumeni ſacræ menſæ participes facti ſtatim baptizabantur. t. I. 25
Catechumenis quando traderetur ſymbolum. t. I. 31
Quo ordine. *ibid.*
Catechumenis ſacramenta occultata. t. I. 25
Catechumenorum miſſa. t. I. 159. 166
Cathedræ Epiſcopalis benedictio. t. II. 93
Cathedralibus Eccleſiis deerant olim clericorum Collegia. t. III. 4
Ad cathedralem Eccleſiam omnes in Paſchate convenire debebant. t. III. 171
Caturcenſis Eccleſiæ ordo ad Confirmationem t. I. 93
Statutum hoſtiæ formandæ. t. I. 117
Aquam in calice apponendam. t. I. 119
Ejus Epiſcopi inſignis publica pœnitentia. t. I. 267
Cellerarius ſolemniter veſtiendus. t. I. 218
Ejus officium. t. I. *ibid.*
Cellerarii eorum officium. t. III. 256. 293. 310. 311. 312. 316. 327. 328. 330
Eorum exemptio. tom. III. 268. 269. 272. 274. 285. 312. 327
Locutioni interſint. t. III. 272. 273
Quibus præſint. t. III. 315. 316
Cerei Sanctiſſimo Sacramento præferendi. t. I. 346
Cerei Neophytorum, eorum traditio. t. I. 54. 73
Quando accendendi. t. I. 55. 57
Deponendi acolythorum. t. I. 67
In aquam mittendi. t. I. 72. 74
Septem ad minus accendantur in extrema unctione. t. I. 214
Duo laternis incluſi ad Euchariſtiam deferendam infirmis. t. I. 346
Cereus dimidiæ libræ retro altare quando ardeat. t. I. 218
Cereus Paſchalis typus columnæ egredienti populo de Ægypto Ducatum prebentis. t. III. 154
Ejus Benedictio. t. I. 76. 145. 164. 168
Quandiu ardere debeat. t. I. 255
Quis illius auctor. t. III. 145
Tribuitur Auguſtino. t. III. 152. 155
Ubique non recepta. t. III. 146
A S. Hugone emendata. t. III. *ibid.*
Ejus inſcriptio. t. III. 155. 158. 160
Cereus Paſchalis igne feria quinta in cœna Domini aut feria ſexta benedicto accendendus. t. III. 102. 152. 155
Per quatuor dies continuo ardet. t. III. 179
A benedictionis exordio uſque ad ſequentis diei miſſam completam ardebat in eccleſia Neapolitana. t. III. 147
Cerei XII. accenſi in benedictione cœmeterii. t. II. 294
Alibi tantum IV. t. II. 296
Cerei ſolemnis benedictio in vigilia Pentecoſtes. t. III. 194
Cereorum benedictio in feſto Purificationis. t. III. 45
Et ſeqq. t. III. *ibid.*
Et in miſſa oblatio. t. III. 48
Cerei contra fulgura benedicti. t. III. 155
Cerei in vigiliis cœnæ Domini quot accendendi. t. III. 81
Et quo ordine extincti. t. III. 101. *& ſeq.*
Cerei in funeribus delati. t. II. 373
Cerinthiani mortuos quomodo baptizant. t. I. 58
Ceroferarii. t. I. 121

Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus ſermones ſeu homilias a ſe compoſitas populis recitandas ad alias tranſmittit regna. t. III. 24
Chaldæi rationem dignitatis diverſam offerentis in pane conſecrando, variis ſignaculis indicant. t. I. 117
Charitas clamorum regula. t. III. 153. 309.
Chatzizarii aquam calici non infundentes. t. I. 119
Chirotecæ quando deponendæ. t. I. 217
Chirotheeæ Epiſcopis ordinatis dandæ. t. II. 82. 94
Chorea in pratello in feſto Pentecoſtes. t. III. 195
Chorepiſcopi minores ordines conferre poſſunt. t. II. 12
Majores etiam jubente Epiſcopo. t. II. *ibid.*
Eorum ordinatio apud Syros Maronitas. t. II. 105
Chorepiſcopi a tribus epiſcopis ordinati quæ præſtare poſſent. t. II. 12.
Chorepiſcopi perdurarunt uſque ad ſæculum XI. t. II. *ibid.*
Chorepiſcopis Virgines velare illicitum. t. II. 186
Choriſta flexis genibus hymnum angelicum prænuntiat celebranti. t. I. 132
Chorus laicis olim inacceſſus. t. I. 123
Modo nimis occupatus. t. I. 124
Extra eum oblationes. t. I. 140
Qui intra qui extra communicandi. tom. I. 155
Chorus a diſcalceatis in cœna Domini lavandus. t. III. 119
Chori oſtia aperta ad Euchariſtiæ conſecrationem. tom. I. 149
Chorum non ingrediantur canonici advenientes poſt primum pſalmum. t. II. 182
Chriſma conficere eſt Epiſcopi. t. I. 299
Chriſma unde conficiatur. t. III. 123
Ejus benedictio quam ſit antiqua. t. III. 87
Ad ſolos pertinet Epiſcopos. t. III. 86
Chriſma benedicenti Epiſcopo adſiſtunt presbyteri. t. III. *ibid.*
Et ſimul benedicunt. t. III. 91
Qua die perficiatur. t. III. 87
Quo rito. t. III. *ibid.*
Novum cum veteri miſcendum. t. III. 95. 112
Vetus in lampadibus comburendum. t. III. 95. 116 117
Novum gratis diſtribuendum. t. III. 96
Ejus diſtributio quo ritu fieret. t. III. 95
Ad abſentes per quos deferretur. tom. III. *ibid.*
Chriſmatis inunctio in hæreticorum reconciliatione adhibita. t. II. 327. 325. 329.
Quo rito facta. t. II. 328
A Sancto Avito prohibita. t. II. *ibid.*
Quo ritu receptum in Eccleſiis Cathedralibus. t. III. 96
Sub ſigillo cuſtodiendum. t. III. 117
Chriſma in aqua. t. I. 68. 70. 71. 74. 76
Confirmatorum. tom. I. 92. 93. *V.* Unctio.
Chriſmale infantibus datum. t. I. 68. 72
Per tres dies. tom. I. 96. *V.* Bandelli. *V.* Corporale.
Chriſtiani primi ad orientem converſi orare, & altaria erigere ſolebant. t. I. 152.
Chriſtus, ejus reſurrectio explicatur. t. I. 33
Cibus noſter quotidianus eſt. t. I. 34
Chriſtus ejus nomen in baptiſmo quid. t. I. 52
In ejus mortem baptiſma dandum qui docuerint. t. I. *ibid.*
De fide in eo formula. t. I. 63
Chriſtum ſequi eſt illum imitari. t. II. 172
Chriſtus panis noſter quotidianus. t. I. 34
Cur tertia die poſt mortem reſurrexit. t. I. 33
Sedeat ad Patris dexteram quomodo. *ibid.*
Crodieldes Monialis ſeditioſa. t. I. 7
Ciborium altaris umbraculum. t. II. 294
Quo ritu benedici debeat. t. II. *ibid.*
Cibus qualis. t. III. 299. 315. 316. 326
Qua hora. t. III. 309. 327
Quo ordine ad eum accedatur. t. III. 311. 335. 342
Cibus poſt communionem non ſtatim ſumendus. t. I. 159.
Cilicii & cineris benedictio ante unctionem infirmorum. t. I. 330
Cilicio proſtrati ſcrutinium ſubibant baptizandi. t. I. 30
Cilicio cooperiendum caput pœnitentium. t. III. 52. 53 54. 57. 58
Cilicio induti quidam ſepulti. t. II. 369.
Cilicio altare rectum tempore afflictionis. t. II. 319
Cilicium & cinis arma pœnitentium. t. II. 369.
Morienti ſubſternend. t. I. 348
Cilicium morienti ſternend. t. II. 400
Ejus benedictio. t. II. 365
Cilicium ſuper feretro abbatis defuncti poſitum. t. II. 399.
Et epiſcoporum. t. II. 368
Cilicinum veſtimentum monachi ſtaminia. t. II. 172
Cilicinum velum in reconciliatione pœnitentium. t. III. 86.
Cineres benedicandi quo ritu. t. I. 286. 289
Applicandi. t. I. 304
Cineres benedicendi in capite jejunii ex ramis Palmarum. t. I. 294
Ex ſtuppis unctionis. 344
In teſteo vaſe benedicendi. t. I. 289
Clero & populo impoſiti. t. I. 290
Capiti pœnitentium. t. I. 295. 286. 285. 289. 293
Cineris & cilicii benedictio ante unctionem. t. I. 330
De ligno vitis antequam aquæ miſceantur. *ibid.*
Cineri & cilicio ut moriantur, infirmi ſunt monendi. t. I. 347
Ita obiit Odilia comitiſſa. t. I. 296
Cineris infirmis morientibus ſternendi benedictio. t. II. 365
Cinerum benedictio. t. II. 292.
Ad eccleſias conſecrandas. t. II. 247. 250. 256. 274
Cinerum benedictio in capite jejunii. t. III. 50. 57
In Rogationibus. t. III. 184. 185. 191
In quatuor anni temporibus. t. III. 30
Cinis pectori ungendi imponendus. t. I. 343.
Cinis vitulæ rubræ carnem Salvatoris ſignificat. t. II. 278
Cingulorum benedictio. t. II. 281. 273
Circator quando in capitulo clamorem faciat. t. III. 271
Ejus officium. t. III. 269. 300. 315. 319. 326. 329
Circatores anni. t. III. 334
Circilliones. t. II. 169
Circuitus diaconi ante evangelium quid repræſentet. t. I. 137
Circularis figura in euchariſtiæ pane quid. t. I. 117
Circulis ferreis cingebantur pœnitentes. t. I. 268
Circumciſionis feſtum. t. III. 40
Ciſtercienſes vetantur baptiſteria habere & baptiſma conferre. t. I. 6.
Preces pro pace promoveant. t. I. 150
Calicem quibus ſuſtulerint. t. I. 158
A ſæculo accedentibus peccatoribus regulam ſervandam imponunt. t. I. 269
Clamor pro tribulatione quid. t. II. 319
Ipſum divina ſequi ſolebat ultio. t. II. 320
Clamores in capitulo quo ordine fiant. t. III. 271. 273 277. 284. 285. 297. 300. 309. 315. 327. 328 329 331. 332. 333. 345. 346
Denuntiandi infirmis. t. III. 276
S. Clari corpus ſub ara. t. I. 112
Claves monaſterii abbati electo publice deferendæ. t. II. 147
Claudianus Mamerti frater lectiones per anni circulum diſpoſuit. t. III. 14
Clementis epiſtola in miſſa lecta. t. I. 135
Clerici olim totum chorum occupabant. t. I. 123
Ad cancellos pallas altaris lavandas tradant & recipiant. t. I. 124
Qui cum unica & virgine contraxerant eorum exceptio. t. I. *ibid.*
Solum panem præſentabant. t. I. 139
Ad altare. t. I. 140
Quo ordine communicandi. t. I. 155
Et ritu. t. I. 155
Et ſitu. t. I. *ibid.*
Eorum diligentia euchariſtiæ reliquiæ conſumandæ. t. I. 159
Pſallentes quid repræſentent. t. I. 167
Dum paratur epiſcopus quid cantent. t. I. 177
Quando ſtare teneantur. t. I. 240
Clerici terno quoque ſabbato confiteantur. t. I. 260
Clerici unde dicti. t. II. 174 & ſeq.
Clerici faciendi ritus. t. II. 52. 81. 69. 67
Clerici inferioribus ordinibus initiati ſeptem pſalmos debent quotidie recitare. t. II. 78
Clerici rudes quomodo erudiendi ad divina officia & eccleſiæ ſervitium. t. III. 231 & ſeq.
In clericis commendatur caſtitas. t. III. *ibid.*
Humilitas. t. III. *ibid.*
Verecundia *ibid.*
Patientia. *ibid.*
Gravitas ibidem. In inceſſu. t. III. 232

Silen-

Silentium. t. III. *ibid.*
Modeſtia. t. III. *ibid.*
Clerici alicujus criminis rei brachio ſæculari quomodo dimittendi. t. II. 318
Verbere plectendus. t. I. 10
Exſuſlans. t. I. 13. 123
Cur talis non habendus. t. I. 113. 121
Ad matricem eccleſiam quando vocatur. t. I. 122
A laicis ſeparatim in eccleſiis. t. I. 127
Clericorum veſtes quales eſſe debeant. t. II. 16
Clericorum tonſuram qualem velit eſſe eccleſia. t. II. *ibid.*
Clericum facit Papa Imperatorem ante ejus coronationem. t. II. 303
Clericus cur deponendus. t. I. 9
Clinici irregulares. t. I. 4. 49
Clinici non ordinandi. t. II. 4
Clodoveus in natali Domini baptizatus. t. I. 1
Cochleas ad euchariſtiam recipiendam. t. I. 256. 257. 219
Cœleſtini in elevatione oſtiæ quid agerent. t. I. 149
Sæcularium confeſſiones audire nolunt. t. I. 273
Cœmeterii benedictio. t. II. 294.
Reconciliatio. t. II. 254
Cœmeteriorum urbis deſcriptio. t. II. 375
Cœmeteria ſacris Chriſtianorum conventibus deſtinata. t. III. 4
Cœna Domini dicta natalis calicis. t. III. 81
Cœnæ Domini varii ritus. t. III. *ibid.*
In cœna Domini miſſæ ſolemnes plures. t. III. 97
In Africa una a jejunis, altera poſt cœnam. t. III. *ibid.*
Nunc unica. t. III. *ibid.*
Ejus ritus ſpeciales. t. III. *ibid.*
Cœnobitæ genus monachorum optimum. t. II. 169
Collatio qua hora. t. III. 300. 318. 357
Collecta olim unica ad ſingulas horas t. III. 15
Nonas habebat olim eccleſia Lateranenſis. t. III. 15
Quo in loco recitata. t. III. 16
Collectæ in miſſa ad quam genuflectitur. t. I. 133
Earum numerus. *ibid.*
Collecta in miſſa. t. I. 166
Poſt nomina. *ibid.*
Ad pacem *ibid.*
Poſt *Sanctus*. t. I. *ibid.*
Poſt myſterium ante orationem Dominicam *ibid.*
Poſt. *ibid.*
Poſt euchariſtiam. t. I. *ibid.*
Colonienſis archiepiſcopi eſt coronare Imperatorem. t. II. 217. 209
Colonienſis eccleſia, ſeptem ejus presbyteros cardinales quos appellaret. t. I. 120
Colloquia in eccleſia prohibita. t. III. 225. 203
Color ornamentorum varius in nocturnis nativitatis Domini. t. III. 33
Niger in adventu adhibitus. t. III. 28
In quadrageſima. t. III. 58
In Paraſceve qualis. t. III. 128. 132. 135. 140
Colores quibus in divinis officiis eſt utendum. 224. 240
Colum, ſeu colatorium ejus uſus. t. I. 140
Columba aurea vel argentea, vel ex aurichalco ad conſervandam euchariſtiam. t. I. 252
Columba aurea in ſummitate virgæ regalis. t. II. 215
Columba deſurſum immiſſa in feſto Pentecoſtes. t. III. 195
S. Columbanus abbas templum S. Aureliæ dedicavit. t. II. 241. 288
Comæ benedictio & detonſio ante habitus monaſtici ſuſceptionem. t. II. 165
Commemoratio vivorum in canone quo ritu fieret. t. I. 146. 242
Pro ſe ipſo. t. I. 146
Defunctorum. t. I. 149. 198. 242
Pro Rege regnique ſtatu. t. I. 183
Ante *Confiteor*. t. I. 243
Commeſtio carnium quando licita. t. III. 316. 342
Communio quando ab omnibus præter infantes fienda. t. I. 37. 38. 41. 42
Recenter baptizatorum. t. I. 55. *Vide* Euchariſtia. 68. 70. *& ſeq.*
Confirmatorum. t. I. 92
In omnibus miſſis ejuſdem diei a ſacerdote facienda. t. I. 106
Vel anno uno repulſus pœnitebit. t. I. 107
In minori forma populis impertienda. t. I. 117
Ab ea excludendi. t. I. 123. 124

Catholicorum myſtice ſignificata. t. I. 130
Quando facienda t. I. 152
Quibus diebus. t. I. 154
Annua reducta. t. I. *ibid.*
Quo ordine. *ibid.*
Loco. t. I. 155
Miniſtro. *ibid.*
Ritu. t. I. *ibid.*
Corporis ſitu. t. I. *ibid.*
An manu reciperetur. t. I. 156
Calicis tribus modis. t. I. 157
Infantium. t. I. 158
Ejus pro variis locus. t. I 175.
Communio ſi nisi in mente infirmis tantum tribuenda. t. I. 296
Infirmorum ſub utraque ſpecie. t. I. 306. 307. 322. 325
Cum corpore ſanguine tincto. t. I. 327
Ante unctionem t. I. 308
Poſt unctionem. t. I. 305
In commendatione animæ tribuenda. t. I. 294
Ei præmiſſa confeſſio. t. I. 261
Communio Papæ extra altare. t. II. 89
Communio ordinandorum. t. II. 24
Communio presbyterorum ordinatorum. t. II. *ibid.*
Communio ordinati epiſcopi. t. II. 29. 31. 54. 73. 74. 82. 88. 94
Communio presbyterorum per XL. dies de accepta oblata in ordinatione. t. II. 24. 51
Diebus ſeptem. t. II. 24. 55
Communio ſacra nubentibus impertita. t. II. 125.
Communio canonicorum regularium ipſo profeſſionis die. t. II. 179
Poſt profeſſionem monaſticam per triduum. t. II. 163. 164. 165. 167. 175
Communio Dominica prima cujuſque menſis apud monachos. t. II. 167
Communio infirmorum quo ritu peracta. t. II. 397. 400
In extremo agone laborantibus porrecta. t. II. 363. 391. 397
Etiam infantibus. t. II. 364
Quo ritu id fieret. t. II. *ibid.*
Communio energumenis non neganda. t. II. 346
Communio Imperatorum. t. II. 205. 206. 305
Militum novorum. t. II. 239
Regum. t. II. 218. 224. 227. 237
Virginum per octo dies. t. II. 187
Per tres dies. t. II. 194.
Ad eam præmittenda manuum lotio, ſed multo magis animæ munditiez. t. II. 282
Ipſam linteolis excipiebant mulieres. t. II. *ibid.*
Communio non facienda niſi prius audita devote miſſa. t. III. 175
Communio Corporis & Sanguinis Domini hora ſexta. t. III. 2
Communio in natali Domini. t. III. 26. 37
Frequens in Quadrageſima. t. III. 61
Cleri & populi in Cœna Domini. t. III. 88. 90. 92. 98. 101. 108. 109. 112. 115. 117.
Ad libitum. t. III. 98
Generalis in Paraſceve. t. III. 97. 124. 125. 127. 129. 130. 132. 133. 135. 136. 139. 140
Sabbato Sancto. t. III. 150. 158
Paſchalis in propria parochia facienda. t. III. 175
Sub utraque ſpecie. t. III. 174
Quatuor de cauſis facienda. t. III. 175
Ad communionem fidelium unica in eccleſiis parochialibus in die Paſchatis miſſa. t. III. 175
Inſtructiones plebi faciendæ ante communionem in die Paſchatis. t. III. *ibid.*
Communicatis in Paſcha vinum propinandum. t. III. 179
Neophytorum per totam hebdomadam Paſchatis. t. III. 182
Ad eam olim ſolemniter invitabantur populi. t. III. 174
Infantium poſt baptiſmum. t. III. 153. 154. 158
Per ſeptem dies poſt baptiſmum. t. III. 155. 158
In feſto Pentecoſtes. t. III. 195
In transfiguratione Domini. t. III. 250
Communicat Papa in ſede. t. III. 259
Fratrum quo ritu fiat. t. III. 277
Infirmorum. t. III. 301. 328
Competentes qui. t. I. 12. 13
Competentes ſymbolum reddere debent. t. I. 48
Completorium ſub ſilentio in vigilia natalis Domini. t.

III. 32
Completorium in natali Domini. t. III. 38
Completorium Sabbato Sancto. t. III. 152
Quo ritu celebrandum. t. III. 151
Illud omittit eccleſia Viennenſis. t. III. *ibid.*
Extra chorum dictum. t. III. 160
Completorium in feſto Paſchatis. t. III. 177
In vigilia Pentecoſtes. t. III. 195
Completorium ejus ritus. t. III. 283. 300. 312. 327
Computationes quater in anno fiendæ. t. III. 346
In quorum præſentia. t. III. 348
Conchenſis, in Hiſpania, Eccleſiæ Ordo ad Confirmationem. t. I. 94
Concilia Oecumenica ſacris diptychis inſerta t. I. 111
Eorum ſubſcriptiones calamo ſanguine Domini intincto, t. I. 253
Concilia provincialia, nationalia, œcumenica t. II. 306
Provincialia quando celebrata. t. II. *ibid.*
In Gallis neglecta. t. II. *ibid.*
Nationalia in Africa & in Galliis ſingulis annis congregata. t. II. *ibid.*
Ea convocabat Epiſcopus Lugdunenſis, t. II. *ibid.*
Immo Arelatenſis. t. II. *ibid.*
Eorum utilitas. t. II. 307.
Quando debeant convocari. t. II. *ibid.*
Iis non intererant olim ſummi Pontifices. t. II. *ibid.*
In iis quinam admiſſi. t. II. *ibid.*
Eiſdem aliquando præfuerunt laici. tom. II. *ibid.*
Qua ratione Imperatores iis præfuiſſe dicantur. t. II, *ibid.*
Concilia quibus in locis celebrata. t. II. 308
Primarium in eis locum occupat evangelium t. II, *ibid.*
Reliquiæ Sanctorum ad ea delatæ. tom. II. *ibid.*
Et imagines. t. II. *ibid.*
Qui in eis ſeſſionis ordo. t. II. *ibid.* 309
In conciliis quæ tractanda tom. II. 312. 313. 315
Diſputantium in eis verba a notariis ſcripto excerpta, t. II. 309
Litteræ pontificiæ in eis latine ſemper lectæ. t. II, *ibid.*
Ipſis tunc Deus intereſſe creditur, quum omnia pacifice fiunt. t. II. *ibid.*
Illud nullus ſolvat, niſi conſtis determinatis. t. II. *ibid.*
Eorumdem Canones quo ordine conderentur. t. II. *ibid.*
Eorum confirmatio a Summo Pontifice. t. II. *ibid.*
Quæ celebrata in dedicationibus Baſilicarum. tom. II. 240
Concilium Carthaginenſe IV. ordines eccleſiaſticos deſignat. t. II. 1
Concilium Beneventanum ſub Urbano II. t. II. 2.
Concordia inter diſcordes in cœna Domini. t. III. 100 119
Confeſſio ante baptiſmum requiſita. t. I. 29. 30
Ante confirmationem. t. I. 88
Publice in introitu miſſæ diverſorum rituum. t. I. 130
Hujus recitationis locus. t. I. 131
Quam inſtituit Gregorius III. in canone. t. I. 150 193
Ejus neceſſitas a quibus negata. tom. I. 259
Initio quadrageſimæ præcepta. t. I. 260
Ter in anno. t. I. *ibid.*
Quater *ibid.*
Sex feſtis aſſignata t. I. *ibid.*
In rogationibus *ibid.*
Ante Natale *ibid.*
Ante communionem. t. I. *ibid.*
Urgente infirmitate. t. I. 261
Inſtante periculo. t. I. 260. 261
Ante peregrinationem 261
Quotidiana. t. I. *ibid.*
Generalis olim viguit t. I. 264
Publica numquam ab eccleſia præcepta. t. I. *ibid.*
Privata quo ritu fieret t. I. *ibid.*
Per nutus vel ſcripto t. I. 265
Niſi rationabili de cauſa t. I. *ibid.*
Patenti loco excipienda. *ibid.*
Olim facta a ſolis epiſcopis. t. I. 272
In quadrageſima a ſolis parochis. to. I. 273
Urgente neceſſitate diaconis. t. I. *ibid.*
Etiam laicis. t. I. 274
Abbatiſſis. t. I. *ibid.*
Simul pluribus ſacerdotibus *ibid.*
Duobus ſacerdotibus uni poſt alterum. t. I. *ibid.*
Inter ſacerdotem & pœnitentem dialogus prævius. t. I. 278. 280. 283. 286. 287 292. 327
Praxis confeſſionis. t. I. 278
Monachorum quotidiana quo ritu. t. I. 288
Confeſſionis ad miſſæ introitum variæ formulæ. t. I, 130. 172. 173. 178. 187. 203. 205. 207. 209. 237. 238. 240.
Primus ante altare eam recitabat ſacerdos t. I. 130. 131
Eam ad ſepulcrum S. Martini recitant canonici Turonenſes t. I. 131. 135
Ad cornu ſiniſtrum altaris Cartuſianſes. t. I. 227
Numquam præcepta, t. I. 264
Auricularis. *ibid.*
Sacerdotum. t. I. 263.
Impugnatam ab Albanenſibus, & Valdenſibus hæreticis. t. I. 259
Sine ea non remittuntur peccata. t. I. 327
Initio quadrageſimæ. t. I. 260. 279. 280
Clericorum tertio quoque Sabbato. t. I. 260
Canonicorum tertio quoque Sabbato priori aut epiſcopo. t. I. 29.
Item ac a monachis. t. I. 260
Suo ſacerdoti facienda. t. I. 287
Monachorum in unoquoque Sabbato, tom. I. 261
Piis operibus præmiſſa. 260
Ante unctionem extremam, t. I. 302. 307. 321. 324. 327. 333. 341. 342. 344
Viatico & unctioni præmiſſa. t. I. 341
De occultis omnibus clericis, de apertis ſolis presbyteris. t. I. 273.
Ad eam audiendam monachi ab epiſcopis adſciti. t. I. 272
Eas excipiunt Baſuanſes monachi in rogationibus. t. I, 260
Eas audiendi prælatis non requiſitis privilegium a ſummo Pontifice obtinent fratres Minores, quod poſtea irritatur. t. I. 273
Ipſam patris morientis excipere non debent Grandimontenſes. *ibid.*
Laicorum non accepta a Cœleſtinis niſi ex parochorum permiſſu. *ibid.*
Eas cuilibet fratrum facere, reſervata abbati abſolutione, olim monachis licitum, & diaconis olim facta poteſtas. t. I. 273
Laicis. t. I. 274
Sibi ſubditorum abbatiſſis. t. I. 274
Ejuſdem ritus apud Latinos. t. I. 278
Apud Græcos. t. I. 265 295
Preces eidem præmittendæ. t. I. 392
Interrogationes variæ confitenti faciendæ. t. I. 392
A ſtante. t. I. 280
A ſedente. *ibid.*
Per nutum. t. I. 264
Per ſcripta *ibid.*
In loco patenti. t. I. 265
Secus facta irrita, & nulla. *ibid.*
Coram altari. t. I. 278
Ejus formula. t. I. 265
Eidem præmiſſa injuriarum remiſſio. tom. I. 304
Generalis. t. I. 299. 274
Communionis unctioni præmiſſa. t. I. 335
Fidei profeſſioni præmittitur. t. I. 274. 292. 287. 283 281
Extremæ unctioni præmittenda. 327
V. *Pœnitentia. Abſolutio. Reconciliatio.*
Confeſſio ante oblationem. t. I. 191. 193
Poſt orationem Dominicam ante communionem. t. I. 150
Confeſſio fidei ab epiſcopis Græcis facienda ante ordinationem. t. II. 99
Confeſſio Græcorum in concilio Florentino de verbis conſecrationis. t. I. 149
Confeſſio ante ordinationem. t. II. 77
Ante nuptias. t. II. 138
Confeſſio fidei ad altare delata ab epiſcopo electo. t. II. 26
Confeſſio energumenorum. t. II. 349. 354
Confeſſio, ejus formula cum mortuis ſepulta. t. II. 368
Confeſſio ante profeſſionem monaſticam. t. II. 167
Confeſſio ab iis præmiſſa qui militiæ initiabantur. t. II. 239
Confeſſio peccatorum ante quadrageſimam. t. III. 49
In majori hebdomada. t. III. 79. 80.
In rogationibus. t. III. 192
Confeſſio generalis publica ante communionem Paſchalem. t. III. 175
Ad primam. t. III. 19

Ante

Digitized by Google

Ante completorium. t. III. 21
Peccatorum indulgentia in celeri confeſſione poſita. t. III. 84
Confeſſio fratrum quomodo & quando fiat. t. III. 270. 272. 308. 325
Novitiorum ſaltem in menſe. t. III 347.
Confeſſorum feſta quando celebrari cœperunt. t. III. 198
Confirmatio a Pontifice omnibus baptizatis conferenda. t. I. 5
Aliquando cum nominis mutatione. t. I. 28
Recenter baptizatorum. t.I. 55
Si epiſcopus adeſt. t. I. 68. 71. 72. 73
Hujus ſacramenti ritus. t. I. 86
Nomina. *ibid.*
Statim poſt baptiſmum collata. *ibid.*
A quo miniſtranda. t. I. *ibid.*
Tempora ei præfixa. t. I. *ibid.*
Omnis ætas ad eam apta. t. I. 87
Eam dimittentes qui peccant. t. I. *ibid.*
Diſpoſitiones ad eam. t. I. 88
Ejus varii ordines. t. I. 92
Confirmatio ſtatim poſt baptiſmum. t. I. 55 61. 62. 66. 67. 70. 71. 72. 75
Quandiu perſeveraverit mos ille. t. I. 86
Apud Græcos t. I. 85
Confirmatio ad ſenectam non differenda. t. I. 86
In ipſius adoleſcentiæ fervore percipienda. *ibid.*
Differentes parentes graviſſimis pœnis plectendi. t. I. *ibid.*
Per contemtum omittentes damnationi ſubjacent. t. I. 85
Confirmati pueri majorem gloriam conſequuntur. *ibid.*
Non confirmatus ad Euchariſtiam non admittendus. t. I. 86
Nec ad matrimonium. *ibid.*
Confirmationi conferendæ quænam olim præfixa tempora. t. I. 85
Qua hora collata. t. I. 85. 86
Quo loco. t. I. *ibid.*
Confirmationis miniſter ordinarius epiſcopus. t. I. 87
Qui eam conferebat olim diœceſim viſitans. t. I. 85
In quo habitu. t. I. 86
A chorepiſcopo collata reiteranda. tom. I. 87
Miniſter extraordinarius poteſt eſſe presbyter. *ibid.*
Gratis conferenda. t. I. 85
Confirmationi præmittenda confeſſio. t. I. 97
Et jejunium. t. I. 87
Confirmandi ſunt inſtruendi. t. I. 88
Omnes ſordes a fronte abſtergant. *ibid.*
Viri a fœminis ſeparatim confirmati. tom. I. 88
Confirmationis materia, & forma. t. I. 89
Quænam corporis partes ungendæ. t. I. 90
Confirmatis data alapa. t. I. 91. 96
Eorum baudelli. t. I. 88
Quandiu delati. t. I. *ibid.*
Igne combuſti. t. I. 92. 97
Chriſmalia quandiu deferenda. t. I. 96
Confirmati communicandi. t. I. 91
Confirmatorum patrini. t. I. *ibid.*
Quales, & quot eſſe debeant. t. I. 96
Nominis mutatio in confirmatione. t. I. 91. 96
Confirmatorum nomina in libro ſcripta. t. I. 92
Confirmatio iterari non debet. tom. I. 97
Confirmatio collata ab epiſcopo recens ordinato ſtatim poſt ordinationem. t. II. 29. 59
Confirmatio S. Silveſtri ſuper Conſtantinum. t. II. *ibid.*
Confirmatio Neophytorum ſtatim poſt baptiſmum. t. III. 152. 153. 155. 157. 158. 159. 267
In feſto Pentecoſtes. t. III. 195
Ejus neceſſitas. t. III. 111. 112
Hanc ſoli epiſcopi conferre debent. t. III. *ibid.*
Ordo confirmationis. t. III. 157
Confiteor ante ſepulcrum dicendum. t. I. 218
Partialis ritus. t. I. 243
Confractorium. t. I. 104
Confratres Sanctiſſimi Sacramenti. t. I. 343.
Conjugati eis continentia impoſita ante Baptiſmum. t. I. 29
Eorum indecentia. t. I. 124
Conſecratio quibus verbis. t. I. 147
Calicis per tactum particulæ conſecratæ. t. I. 156
Conſenſus parentum poſtulatus in conſecratione Virginum. t. II. 187
Conſecratio per verba Chriſti. t. I. 147
Qua forma facta. t. I. 173
Sub ſilentio peracta. t. I. 164
Ea hora cœlum ad vocem ſacerdotis aperitur. *ibid.*
Conſecratio Virginum qua ætate peracta. t. II. 185. 195
Quo die. t. II. 186. 190. 191. 196
A quibus. t. II. 186
Conſpiratores, qua pœna plectendi. t. III. 333
Conſtantinopolis hujus Eccleſiæ ordo ad baptiſmum. t. I. 5
Ad confirmationem. t. I. 95
Quotidiano ſacrificio olim utebatur. t. I. 103
Evangelium & latine & græce legebat. t. I. 136
Ejus ordo ad communicandum infirmum. t. I. 156
Reliquias panis euchariſtici pueris tribuebat. t. I. 166
Ordo ad ungendum. t. I. 332
Conſtantinus in Jordane baptizari cupiebat. t. I. 3
Ejus funus. t. II. 368
Et ſepultura. t. II. 372
Ejus zelus in deſtruendis fanis idolorum. t. II. 283
Conteſtatio miſſæ. t. I. 166
Continentia ante baptiſmum. t. I. 29
Continentia diebus Dominicis, & Sabbato. t. II. 126
Ante feſtos dies. t. II. *ibid.*
In quadragesima. t. II. *ibid.*
In Paſchali hebdomada. t. II. *ibid.*
In Adventu. t. II. *ibid.*
A prægnantibus, & lactentibus. t. II. *ibid.*
Ante, & poſt Communionem per tres dies. t. II. *ibid.*
Feriis ſextis. t. II. *ibid.*
Prima nuptiarum nocte; immo & duabus ſequentibus. t. II. 125. 133. 137. 139. 140
Ab ipſis etiam Paganis obſervata. t. II. 126
Continentia a conjugatis per totam Paſchatis hebdomadam obſervata. t. III. 171
Continentia S. Ludovici. t. II. 126
Eſt velut adulter incontinens in matrimonio. t. II. *ibid.*
Continentiam ſervare tenentur ſubdiaconi. t. II. 18
Continentia clericorum. t. II. 282
Conjugatorum. t. II. *ibid.*
Contumelioſi quibus pœnis ſubjaceant. t. III. 343
Conventus Chriſtianorum in cœmeteriis. t. III. 4
Converſione morum quid promittatur. t. II. 174
Quomodo facienda. *ibid.*
Convivium Epiſcopi in die Paſchatis. t. III. 177
Copti, eorum ritus in pane parando ad ſacrificium. t. I. 118
Acta Sanctorum legenda in miſſa. t. I. 135
Evangelium decantando. t. I. 137
Eorum ordinationes. t. II. 116
Coquinarius, ejus exemptio. t. III. 274
Officium. t. III. 285. 280
Cui ſubſit. t. III. 330
Cormeriacenſis Abbas baculum paſtoralem accipit de tumulo S. Martini, & obedientiam Capitulo ejuſdem Eccleſiæ jurat. t. II. 146. 184.
Cornelius Papa ſacerdos pacificus, & juſtus. t. II. 3
Corona quid. t. II. 15
Corona parvula fratrum laicorum Franciſcanorum, t. II. 16
Coronæ nubentium. t. II. 124
Capitibus impoſitæ. t. II. 125.
Non tamen bigamis. t. II. 121. 124
Officium coronationis apud Græcos. t. II. 125. 141
Corona Regia. t.II.214
Regum Francorum. t. II. *ibid.*
Eam olim ſemper deferebant Reges. t. II. 213
Eam deponit Rex Franciæ dum legitur evangelium. t. II. 227
Ipſi impoſitam Pares ſuſtentant. t. II. 221. 226
Ducum qualis. t. II. 238
Corona capiti conſecratæ virginis impoſita. t. II. 193. 197
Coronæ Neophytorum. t. I. 54
Sacrificio. t. I. 132. 133
Coronis ornati tumuli. t. II. 375
Corporale ſuper altare ponendum qua prece. t. I. 197
Sicut olim cum Euchariſtia ad incendia comprimenda non projiciendum. t. I. 254
Ejus benedictio. t. II. 248. 252. 257. 261. 267. 270
Corporali Calix coopertus. tom. I. 232. 234
Corporis, & Sanguinis Chriſti elevatio. t. I. 170
Corporis Chriſti feſtum Leodii Inſtitutum agente Roberto Epiſcopo. t. III. 196
Ab Urbano IV. confirmatum. t. III. 197
Ejus officium a S. Thoma compoſitum. t. III. *ibid.*

Corporis Chriſti tres portiones in altari conſecrato recondit. t. II. 243. 249. 254. 257. 260. 261. 268. 270. 273
Correctionis Ordo. t. II. 74
Correctio ut facienda. t. II. 151
Coronæ ſuſpenſio in quadrageſima. t. III. 66
Credo quando dicatur. t. I. 224
Criminum occultorum aut dubiorum probatio per juramentum. t. II. 330
Per communionem aut trium miſſarum celebrationem. t. II. ibid.
Per crucis & evangelii in caput accuſati impoſitionem. t. II. ibid.
Per panem & caſeum. t. II. 334
Crucifixi imago cum quatuor clavis, & velo oblongo. t. I. 193
Crucifixi proceſſio apud Cenomanos. t. III. 69
Crucifixus oſculandus in aſcenſu altaris. t. I. 134
Crux, ejus uſus & myſticæ ſignificationes. t. I. 12. 77. 78. 79. 80. 83. 84
Ad quos ſpectet hoc ſignum facere. t. I. 13
Divinitus impreſſa apparuit. t. I. 53
Quoties ſignanda in baptiſmo. t. I. 64. 71. 77. 78. 83. 84. 85
A presbyt. facienda in baptiſmo intra palmam dexteram infantis. t. I. 73
Quibus mundi partibus correſpondeat in baptiſmo immerſionis. t. I. 74
In confirmatione. t. I. 92. 93
In pane conſecrando quid. t. I. 117
Diverſorum laterculorum ad quid. t. I. ibid.
In pluribus reſplendens. ibid.
Cur unica. ibid.
Repoſita. t. I. 118
Ad altare deferenda. t. I. 121
Proceſſionaliter. t. I. 129
Ad evangelium. t. I. 136
Quo ordine. t. I. 218
Ad indulgentiæ promulgationem. t. I. 138
Oſculanda ab infirmo. t. I. 337. 340
In paraſceve etiam a pueris oſculanda. t. I. 158
Præcedat Euchariſtiam ad infirmum deferendam t. I. 251
In qua debet eſſe imago Chriſti depicta & imago glorioſæ Virginis Mariæ. t. I. 342
Super altare ſignanda. t. I. 173. 175. 176. 216. 238. 239
Cum patena & hoſtia & cum calice. t. I. 216
Cum Corpore Chriſti. t. I. 238. 241
In fronte ſacerdotis, ante *Dominus vobiſcum*, & in facie ante benedictionem. t. I. ibid.
Quoties ſignanda in extrema unctione. t. I. 302. 303. 316. 320.
Cur. t. I. 303. 305. 306. 307. 321. 322. 324. 344
A ſacerdote & infirmante. t. I. 345
Ex cinere cum aqua. t. I. 331
Cineris in pectore infirmi. t. I. 343
Crucem initio miſſæ oſculatur ſacerdos, & ejus miniſtri. t. I. 135
Crucis in modum extenſæ manus tempore Canonis. t. I. 228. 238
Cruce ſe ſignant Fideles ad Evangelii lectionem. t. I. 188
Cruce ſignatur aqua baptiſmatis. t. I. 12
Crucis impreſſione facti Catechumeni. t. I. 9
Crucis ſignum in manu baptizandi impreſſum t. I. 73
Crux baptizatorum Judæorum veſtibus divinitus impreſſa. t. I. 53
Crux deoſculanda infirmo ante unctionem præbenda. t. I. 327
Ex cinere ſuper pectus ungendi facta t. I. 304. 331
Coram infirmo uncto relinquenda. t. I. 344
Crux cum evangelio primarium in Concilio VIII. œcumenico locum occupat. t. II. 308
Ad teſtiam deponitur tempore afflictionis. t. II. 320 321
Capiti imponitur ad removendam falſi criminis ſuſpicionem. t. II. 330
Eam oſculantur probandi in aqua frigida. t. II. 332. 333. 337. 343
Ad pedes morientis collocatur. t. II. 365
Sepulcris apponitur. t. II. 374
Crucis benedictio. t. II. 253. 267. 298
Crux in ſummitate ſceptri regalis. t. II. 215
Crucis ſignum appictum velo virginum. t. II. 188
Crux data conſecratis virginibus Carthuſienſis. t. II. 198
Crucis adoratio apud Græcos Dominica tertia quadrageſimæ. t. III. 67
Crux adoranda exponitur feriis ſextis quadrageſimæ in eccleſia Mediolanenſi. t. III. 63
Crux revelata ad proceſſionem Dominicæ palmarum delata. t. III. 71. 75. 76. 77
Ejus adoratio. t. III. 72. 75. 76
Crucis denudatio & adoratio in Paraſceve t. III. 129. 133. 138. 140
Nudis fiebat pedibus. t. III. 129. 138
Toto proſtrato corpore, & præmiſſa oratione. t. III. 129
Crucis adoratio in feſto exaltationis S. Crucis. t. III. 212
Hujus adorationis antiquitas & ritus. ibid.
Crucis impreſſio in benedictione fontium. t. III. 249
Cruces benedictæ in puteos in Rogationibus immiſſæ. t. III. 192
Cruces benedictæ in feſto S. Marci adverſus incantationes, fulgura, & tempeſtates. t. III. 192
Crucium benedictio in feſto Inventionis Sanctæ Crucis in hortis & agris deponendarum. t. III. 205
Cubiculum ad orandum, cordis noſtri ſecretum indicat. t. I. 34
Cuculla Innocentiæ ſignum quid ſit. t. II. 171
Culpatum Capitulum feria ſexta apud canonicos ſæculares. t. II. 183
Culpa etiam leviſſima immunis eſſe debet qui celebrat. t. I. 125
Culpæ leves quæ. t. III. 332
Mediæ. t. III. ibid.
Graves. t. III. ibid.
Graviores t. III. 333
Graviſſimæ. t. III. ibid.
Leviores. t. III. 343
Curiales ab ordinibus ſacris removendi. t. II. 4
Curias regum frequentare non debent abbates canonicorum regularium. t. II. 146
Currere quando monachis liceat. t. II. 400.
Cuſtodes martyrum inter Ordines eccleſiaſticos. t. II. 2

Cuſtodes eccleſiæ. *Vide* Theſaurarius.

D

DÆmonum in homines ſævitia. t. II. 346
Quibus armis ſuperata. t. II. ibid.
Dalmaticæ benedictio. t. II. 302
Et traditio diaconis ordinatis. t. II. 21. 22. 31. 52. 62. 69. 71. 79. 84
Eadem diaconis monaſteriorum conceſſa. t. II. 22. 61
Dalmaticæ dimiſſio in adventu. t. III. 25
Davidis, & Jacob depoſitio altera poſt nativitatem Domini die. t. III. 39
Danorum ſacerdotum error circa materiem ſacrificii. t. I. 119
Debitores & cenſuarii Cameræ Apoſtolicæ citati in vigilia S. Petri. t. III. 221
Decanus quomodo hebdomadarius t. I. 120
Ad altare procedens. t. I. 121
In ſecretario veſtiendus. t. I. 218
Miſſam canens e quibus proſequatur. ibid.
Decalogi decem præcepta in cartola tranſcripta in altari conſecrando recondebantur. t. II. 268
Decani faciendi ritus. t. II. 152
Ejus juramentum. t. II. 184
Decimæ ſolis baptiſmalibus eccleſiis datæ. t. I. 6
Decretum de electione epiſcoporum. t. II. 26 31. 55. 72. 86. 90
Ejus formula. t. II. 26. 72
Dedicandæ gratis eccleſiæ. t. III. 96
Dedicare epiſcopi non ſolebant eccleſias, in quibus jacebant defunctorum corpora. t. II. 244
Dedicationis eccleſiarum ritus. t. II. 152
Ab apoſtolis eorumque diſcipulis ad nos devenit. t. II. 276. 277
Dedicatio eccleſiæ a pluribus epiſcopis ad celebranda Concilia congregatis. t. II. 240
Quarum principalis conſecrator erat epiſcopus diœceſanus. t. II. 241
Fiebat cum ſacris reliquiis. t. II. 242. 249. 259
Dedicata ſine reliquiis eccleſias epiſcopus deponendus. t. II. 243

Vigi-

Digitized by Google

Vigiliæ coram reliquiis pridie ante dedicationem, to. II. 238. 247. 249. 257. 259. 260. 262. 363.
Dedicatæ ſine reliquiis aliquando eccleſiæ. t. II. 242.
Defectus in miſſa contingentes quomodo expiandi, t. I, 255
Defenſio contumaciæ pari pœna plectenda, t. III. 298.
Vetita, quibus pœnis. t. III. 343.
Defunctorum rotulus penes aram ſervatus. t. I. 146.
Defunctorum in miſſa commemoratio. t. I. 149
Quandiu viguerit. *ibid.*
Suffragia pro defunctis. t. I. 15
Defuncti corpus ad eccleſiam delatum uſquequo ſervandum. t. I. 321
Defuncti abſolutio quomodo facienda, t. II. 398
A pluribus ſacerdotibus in miſſa facta. t. II. 375
Defunctorum corporum lotio, t. II. 366. 381. 385. 386. 388. 389. 395. 401. 403
Quo ritu peracta. t. II. 395. 401
Defunctorum cadavera aromatibus condita. t. II. 366
Ea veſtibus pretioſis ornari improbant Sancti Patres, t. II. 367
Pſalmi coram eis recitati. t. III. 369
Defunctorum cadaver ſeptimo ab obitu die ſepultum. t. II. 370
Aliquando quarto, aut tertio, vel ipſo obitus die. t. II. *ibid.*
A quibus deferretur in tumulum. t. II. 373
Quo ſitu in ſepulcro collocatum. t. II. 374. 406
Ægyptii ſuper lectos domi reſervabant, t. II. 374
Defunctorum officium. t. II. 388
Suffragia pro defunctis 3. 7. & 30. die. t. II. 375. 381. 385. 386
Sacrificium pro defunctis oblatum quid proſit. to. II. 388
Eorum memoria diebus Dominicis non facienda. t. II. 385
Eorum memoria in conciliis. t. II. 316. 317
Defuncti vita in ejus anniverſarii officio lecta. t. II. 376
Defuncti ſacerdotes in ſynodo nuntiandi. t. II. 312
Defunctorum fidelium nomina in cartula tranſcripta poterant in altare conſecrando recondi. t. II. 268
Defunctorum abſolutio altera die poſt octavam Epiphaniæ, t. III. 45
Officium ſecunda die Novembris, t. III. 215
Oratio pro defunctis. t. III. 4
Preces pro defunctis die Sabbati. t. III. 25
Degradationis ritus. t. II. 318. V. *Depoſitionis.*
Dei homines quo modo dicantur. t. I. 162.
Denarium in ore defuncti ponebant Gentiles. t. II. 374
Denarius eſſerendus. t. I. 140
Denarius ad nubendum. t. II. 124
Denarii tredecim ad nubendum. t. II. 124. 134. 136
Deo tria dare poſſumus. t. II. 170
Deportatio ſolemnis Epiſcoporum. t. II. 28
Quo ritu peracta. *ibid.*
Dum Epiſcopus deferebatur, evangeliorum codicem ad pectus habebat. t. II. 29
Depoſitio, pœnam hanc qui incurrat. t. I. 125. 139
Depoſitiones Epiſcoporum, & aliorum clericorum per ablationem inſignium ſacerdotalium factæ. tom. II. 317
Sub certa verborum formula. t. II. 318
Et fractis inſignibus. t. II. 317
Depoſitos decalvabant Donatiſtæ. t. II. 318
Depoſitorum clericorum reſtitutio in primum gradum quo ritu facta. t. II. *ibid.*
Deſerta a Deo anima quam infelix. t. II. 282
Detractio homicidii genus. t. II. 149
Deus, ejus generatio non diſcutienda. t. I. 33
Ejus dextera quid. t. I. *ibid.*
Sanctus quomodo dicatur. t. I. 162
Ejus immenſitas. t. I. 163
Quomodo tentare dicatur. t. I. 164
Deus animæ vita. t. I. 160
Diaboli opera quæ. t. I. 62
Diabolus conſpuendus. t. I. 44
Inſufflandus. *ibid.*
Diaconi olim urgente neceſſitate baptizabant, & confeſſionem accipiebant. t. I. 273
Pœnitentem ad communionem recipiebant. tom. I. 284
Diaconi Palatini, & Regionarii. t. I. 121
Diaconi Romæ non pluſquam ſeptem. *ibid.*
Diaconi ſeptem in miſſa ſolemni. t. I. 218. 219. 233
Totidem in Caſſinenſi, & Dionyſiana Eccleſia. t. I. 121
Diaconi miſſæ miniſtrantes debent eſſe jejuni. tom. I. 125
Ad altare ſtabant. t. I. 131
Evangelium in miſſa legebant. t. I. 136
Sanctorum Patrum expoſitiones publice recitabant. t. I. *ibid.*
Diaconus miſcens vinum, & aquam in calice recitabat Orationem, *Deus, qui humana &c.* tom. I. 183. 220
In miſſa oblationis orationem recitabat. tom. I. 183
Et ſacra diptycha. t. I. 146
Celebrantis humerum oſculatur ad orationem Dominicam. t. I. 223. 226. 233
Diaconis data communio in manibus. t. I. 186
Communicantibus ſacram porrigebant Euchariſtiam. t. I. 155
Quod tamen poſtea præſente presbytero illis prohibitum fuit. *ibid.*
Euchariſtiam ad abſentes deferebant. t. I. 97. 249. 154. 250
Maxime ad infirmos, urgente præſertim neceſſitate. t. I. 250. 251
Poſt communionem vinum miſcebant. t. I. 158. 183
Diaconus, & Subdiaconus quibus diebus indui caſula debeant. t. I. 219. 240
Diaconus cum Presbytero in Eccleſiis baptiſmalibus. t. I. 8
Diaconi baptizare, & pœnitentias dare non præſumant. *ibid.*
Unctionem verticalem baptizatis imprimebant. t. I. 53
Ubi requiſiti. t. I. 6
Qui auctoritate baptizare poſſent. t. I. *ibid.*
Ubi & cur ad baptizandum deſignati. t. I. 7
Miniſtri Epiſcopi vel Presbyteri. t. I. 7. 8.
Qui excommunicationi ſubjaceant. t. I. 10
Catechiſtæ. t. I. 11
Aliquando inſufflantes. t. I. 13
Signantes & monentes. t. I. 36. 38. 39. 40. 42
Quatuor cum quatuor Evangeliorum libris. tom. I. 36. 39
Annuntiatores ſignati. 42. 43
Ad chriſma deputati in Galliis. t. I. 53. Septem. t. I. 43
Interrogantes nomina confirmandorum. t. I. 94
Quomodo in carceribus miniſtrantes ſe gerere debe rent. t. I. 109
Quo ritu panem conſecrandum formaverint. t. I. 116
Sex Palatini, decem, & octo. t. I. 121
Quando quinque. *ibid.*
Vel plures. t. I. *ibid.*
Miſſas quotidianas audiant. *ibid.*
Ad matricem Eccleſiam accedant. t. I. 122
Objurgati. t. I. 136
Aquam ad manuum lotionem miniſtrantes. t. I. 143
Communionem de manu celebrantis recipiant. t. I. 154
Ante oblationem euchariſtiam deferebant. t. I. 168
Miniſtrantes oſculandi ab Epiſcopo altare oſculentur. t. I. 178
Corpus Domini manu recipientes communicabant. t. I. 186
Cornu altaris oſculentur. t. I. 203
More eccleſiaſtico quo loco ſe ordinent. t. I. 204
Inclinantes. *ibid.*
Summarum guſtent cum calice tenente ſubdiacono de ipſo ſanguine, t. I. *ibid.*
Pſalmos cantent tempore canonis. t. I. 208
A celebrante oſculandi. t. I. 210
Sex. t. I. 218. 233
Quando quatuor, quinque, vel ſex. t. I. 219
Caſula vel dalmatica quando utantur. t. I. 239
Ubi & quando ſtare debeant. t. I. 240
Eorum peccata quam habuerint diſciplinam. tom. I. 263
Olim urgente neceſſitate confeſſiones audiebant. t. I. 273
Ex ſacerdotis juſſu communionem præbebant. *ibid.*
Et baptizent duplici occurrente neceſſitate. *ibid.*
Tandem prohibiti. *ibid.*
Septem miniſtrantes in reconciliatione pœnitentium. tom. I. 284. 285
Diaconus ſupplicationem faciens. t. I. 44
Invitans. *ibid.*
Dicens. t. I. 45. 65
Solum Epiſcopo præſente ad chriſma deputatur, in Galliis exceptio. t. I. 53
Vitrum ſuſcipiat. t. I. 59

Di-

Dicens. t. I. 66.
Diſcalceatus lontea incedit. t. I. 67
Dicit. t. I. 68
Evangelium legens ſuper infantem. t. I. 74
Totum corpus ungi. t. I. 84
Silentium indicens. t. I. 90
Preces effundens. t. I. ibid.
Ad altare euchariſtiam deferens. ibid.
Ad ſacrificium quotidianum ſi non accedat. t. I. 103
Loturam ſacerdotis quando ſumere debet. t. I. 106
Evangelium lecturus duos minores habeat hinc inde. t. I. 121
Adulterio maculatus de ejus manu euchariſtia elabitur. t. I. 130
Ad evangelium quomodo progrediatur. t. I. 137
Nummos recipit. t. I. 139
Qui ſequitur archidiaconum amulas ſuſcipit. t. I. ibid.
Aquam in calicem fundit. t. I. 141
Calicem ſuper altare ſtatuit. t. I. ibid.
Apud Græcos flabellum tenet. t. I. 145
Commemorandorum nomina publice recitabat. tom. I. 146
Menſam thurificabat. ibid.
Alta voce commemorationem dicit. t. I. 150
De hoſtia celebrantis communicabat. t. I. 151. 156
Oſculabatur. t. I. 152
Ejus communionis ordo. t. I. 154
Corpus autem præbere vetitum. t. I. 155
Cui ſilentium indicat. t. I. 167
Catechumenos cur expellat. t. I. ibid.
Ante evangelium quomodo oret. t. I. 172
Item accipiendo vel oſculando evangelium. tom. I. 182
Oblatam præſentans quid dicat. t. I. 183. 184
Calicem offerent. t. I. ibid.
Ad evangelium qua prece benedicendus. tom. I. 188. 191. 193. 203. 212
Ad altare ingrediens qua prece. t. I. 194
Quo loco. t. I. 205
Miniſtrans. t. I. 204
Altare oſculans. t. I. 205
Sedeat. ibid.
Libamen calicis accipiens. t. I. 208
Calicem ſacerdoti offerent. ibid.
Hoſtiam altari imponens. t. I. 212
Manus abluens. t. I. 218
Cum baculo. ibid.
Ad evangelium quo ordine accedat. t. I. 219
Calicem parat. t. I. ibid.
Poſt miſſam eum retrahit. t. I. ibid.
Primo oſculatur epiſcopum. ibid.
Oſculum pacis accipit, manum porrigit ſacerdoti. t. I. 220
Ante pedes celebrantis proſternens. t. I. ibid.
Et euchariſtiam incenſat. t. I. ibid.
Miniſtrans epiſcopo celebranti quid agat. t. I. 221
Epiſcopo miſſam defunctorum celebrante quid agat. t. I. 223
Cartuſienſis ejus officium. t. I. 227
In reconciliatione pœnitentium quid agat. t. I. 285. 289. 293
Aquam benedictam ſpargens. t. I. 295
Diaconi ſine titulo non ordinandi. t. II. 50. 51
Diaconi qua ætate ordinandi. t. II. 7. 9
Ante trigeſimum ætatis annum non ordinabat S. Cæſarius. t. II. 5. 7
Diaconorum ordinatio apud latinos quo ritu peracta. to. II. 20. 35. 30. 35. 39. 53. 45. 50. 52. 62. 64. 68. 75. 79
Manus impoſitio Diaconis facta ab omnibus presbyteris præſentibus. t. II. 21. 53. 45. 64
Apud Græcos. t. II. 96. 97
Apud Cophtitas. t. II. 117
Apud Syros Neſtorianos. t. II. 109
Apud Syros Jacobitas, & Eutychianos. t. II. 114
Apud Syros Maronitas. t. II. 102
Diaconi per manus impoſitionem ordinati. t. II. 20. 21
Facta etiam ab omnibus præſentibus presbyteris. t. II. 53. 45. 64
Diaconis ordinandis duplex aliquando facta manuum impoſitio. t. II. 21. 79
Diaconatus forma. t. II. 21
Diaconis manus iunctæ in ordinatione. t. II. 22. 35. 39. 64
Traditum evangelium. tom. II. 21. 22. 35. 39. 46. 52. 64. 69. 71. 79
Quando id fieri cœperit. t. II. 21
Diaconorum ſtola. t. II. 96
Diaconis duplici uti orario vetitum. t. II. 21
Diaconi primo ordinationis anno ſtolam continuo geſtabant. t. II. ibid.
Diaconorum Dalmatica. V. *Dalmatica*.
Diaconus ordinatus porrigit oſculum epiſcopo. tom. II. 24. 52
Nullum crimen habere debet. t. II. 3
Diaconorum munia. t. II. 18. 33. 37. 52. 79. 84
Olim oſtia ſervabant. t. II. 1
Ex parte virorum. t. II. 18
Apud Cophtitas Sanguinem Domini miniſtrant. t. II. 118
Diaconorum flabellum. to. II. 96. 97. 103. 106. 108. 114. 115
Diaconi pœnitentes inter ſubdiaconos habeantur. tom. III. 4
In manibus Diaconorum antequam ordinarentur, inſpiciebatur, ſi eſſet macula. t. II. 21
Pſalterium infra menſem a die ordinationis pro epiſcopo ordinante recitare jubebantur. t. II. ibid.
Diaconi vices epiſcoporum abſentium in conciliis gerunt. t. II. 307
Tametſi id improbet concilium Emeritenſe. t. II. ib.
In conciliis non ſedent, ſed ſtant. tom. II. 308. 309 310. 312. 314
Admittendos introducunt. t. II. 307
Diaconis in ſecretario inter presbyteros ſedere, & Corpus Domini præſente presbytero tradere illicitum. t. II. 308
Diaconi quomodo ſepulti. t. II. 368
Diaconi olim divina nunciabant officia. t. III. 5
Officium in feſto S. Stephani faciunt. t. III. 38
Diaconus ſextam vel nonam quando ſonat. tom. III. 265
Pro communione quid agat. t. III. 266.
Ad miſſam majorem. t. III. 298
Diaconiſſas baptizare contra canones eſt. t. I. 8
Earum opera in baptiſmo. t. I. 53
Feminarum baptiſmati adſtabant ad interrogata reſponſuræ. t. I. 48. 50
Diaconiſſæ. t. II. 55. 97
Ante quadraginta annos non ordinatæ. t. II. 7
Diaconiſſæ ne baptizent canones vetant. t. I. 8
Abſtergentes. t. I. 53
Mulierem in baptiſmo ſuſcipiant. t. I. 59
Diaconiſſarum munia. t. II. 198
Non ordinabantur niſi virgines aut uni duntaxat viro nuptæ. t. II. 199
Idque poſt annum quadrageſimum. t. II. ibid.
Earum ordinationis ritus. t. II. ibid.
Dido Laodunenſis epiſcopus pœnitentiam pœnitenti denegat. t. III. 262
Dies feſti, eorum præcipua veneratio in quo conſiſtat. t. I. 123
Digiti conſacrati abluendi. t. I. 174
Dignitas vel ordo non conſiderantur in catechiſtis. tom. I. 11
Dignum & juſtum eſt exponitur. t. I. 161.
Dionyſiana eccleſia odeum ad evangelium ſervat. tom. I. 135
Ejus ordo ad viſitandum infirmum. t. I. 318
Diptycha ſacra. t. I. 145.
Eccleſiæ Mediolanenſis. t. I. 173
Eccleſiæ Toletanæ. t. I. 169
Diſciplina alia & alia diverſis temporibus. t. I. 308
Diſciplina pro excommunicatis. t. III. 314
Pro extra manducantibus. t. III. 317
Pro inebriatis. t. III. 343
Pro contumelioſis. t. III. ibid.
Regularis. t. III. 347
Diſcurſus extra monaſterium abbas vitare debet. to. II. 151.
Diſtributionibus careant tarde venientes ad officium. to. III. 233.
Divina non ſunt diſcutienda. t. I. 33. 35
Doctores ſummam curam quos inſtruunt, curam agere debent. t. II. 279
Dominationes Angelorum inferioribus agminibus dominantur. t. I. 162
Dominicale ad euchariſtiam pro feminis. t. I. 157
Dominica die nubentes pœnitentiæ ſubjecti. tom. II. 123
Dominicis diebus miſſam audire tenentur laici. tom. I. 122.

Domi-

Digitized by Google

Dominico die memoria defunctorum non agenda, t. II. 385
Dominicæ diei officia quo ritu celebrata. t. III. 22
Dominica prima adventus. t. III. 29
Secunda adventus. t. III. 30
Tertia adventus. t. III. *ibid.*
Prima quadrageſimæ. t. III. 65
Secunda quadrageſimæ. t. III. 67.
Tertia quadrageſimæ. t. III. *ibid.*
Quarta quadrageſimæ. t. III. 68.
Paſſionis. t. III. 69
Dominicæ palmarum ritus. tom. III. 70
Dominicam diem, qua pietate olim tranſigerent Chriſtiani. t. III. 24
Dominica die a bello vacabant, nec prœlia committebant Principes. t. III. 25
Carceris eſus interdictus. *ibid.*
Jejunet apud Græcos. *ibid.*
Panis non fiebat. *ibid.*
Publice non ſcribebatur. *ibid.*
Hujus diei obſervantia a Nona aut ſaltem Veſpera diei præcedenti incipiebat olim. *ibid.*
Hac die mercata non fiunt. *ibid.*
Cauſarum audientiæ prohibitæ. *ibid.*
Hac die ſervilia opera exercentes qua pœna plecterentur. t. III. *ibid.*
Dominus vobiſcum divina auctoritate ſuſceptum. t. I. 160
Cur in miſſa. t. I. 160. 167
Dominus vobiſcum in miſſa Paſchatis ſine reſponſione. t. III. 173
Donationes per chartam ad altare offerebantur. t. I. 139
Donatiſtarum oſtiarii. t. II. 19.
Donatiſtæ depoſitos epiſcopos decalvabant t. II. 318
Dormitorium ſit commune. t. III. 312. 327. 342
Dotatio eccleſiæ antequam conſecretur. t. II. 244. 273. 275
Ducum benedictio quando inceperit. t. II. 238
Ad Ducem Normanorum conſtituendum officium. t. II. 305
Duziacenſis I. concilii locus quomodo intelligendus. t. II. 30

E

EBerardus de Kirchberg decanus Argentinenſis. t. III. 232
Ebiones azimum, & aquam puram ad Euchariſtiæ conſecrationem adhibebat. tom. I. 114
Ebrietas qua pœna multanda. t. III. 343
Ebroicenſis eccleſia conſecrari vinum per corporis immiſſionem tenebat. t. I. 157
Ejus miſſa. t. I. 231
Reconciliationis ritus. t. I. 272
Eccleſia quid eam credimus. t. I. 63
Eccleſiæ baptiſmales, in quibuſdam civitatibus una tantum. t. I. 4
Vel tres, aut quatuor. t. I. 5
His ſolis datæ decimæ t. I. 6
Has tenere laicis illicitum. t. I. *ibid.*
Cum presbytero diaconum habeant. tom. I. *ibid.*
Quatuor in uno monaſterio diverſa lingua utentes. t. I. 101
In eis quot ſeparationes. t. I. 123
Antiquarum forma. t. I. *ibid.*
Eccleſia per totum orbem dilatata. t. II. 278
Ejus defenſor Imperator conſtitutus. t. II. 207
Eccleſia fidelium convocationem ſignificat. t. II. 276
Apud Chriſtianos quomodo hiſtorice, tropologice & anagogice conſtrui poſſit. t. II. 283
Eccleſiæ olim dedicatæ a pluribus epiſcopis ad celebranda concilia congregatis. tom. II. 240
Quarum principalis conſecrator erat epiſcopus Diœceſanus. t. II. 241
Sine reliquiis non dedicatæ. t. II. 242
Aliquando ſine reliquiis conſecratæ. tom. II. *ibid.*
In Italia non conſecratæ ſine Papæ conſenſu. t. II. 242
Non dedicatæ interdictæ. t. II. 243
Earum dotatio antequam conſecrentur. t. II. 244. 260. 273. 275
Eccleſia duobus modis poteſt violari. tom. II. 284
Quomodo reconcilianda. t. II. 284. & 285.
Eam quales intrare debeant. t. II. 282
Ejus cuſtodia. t. III. 265. 313
Servitium ſtabile in ſcriptis habendum. t. III. 345
Eccleſias quando cœperunt habere Chriſtiani. t. III. 4
Edictum epiſcopo poſt ordinationem ſuam dandum. t. II. 31. 59
Illi ad menſam legendum. t. II. 29.
Eduardus Anglorum Regis filius non ſacerdote baptizatus. t. I. 7
Ejectio catechumenorum, energumenorum, & pœnitentium olim, quid ei ſuffectum. t. I. 138
Ejectio a monaſterio pro calcreſcentibus culpis. t. II. 177
Electio epiſcoporum ſtatim ab obitu prædeceſſoris facienda. t. II. 25
Triginta poſt diebus. t. II. *ibid.*
Tribus poſt menſibus. t. II. *ibid.*
Anno elapſo. t. II. *ibid.*
Ad eam requiſitus Metropolitanæ ſedis conſenſus. t. II. *ibid.*
Nono ſæculo Metropolitanus unum ex epiſcopis provinciæ ſuæ a rege deſignatum viſitatorem mittebat, qui epiſcopi electioni præeſſet. t. II. *ibid.*
In electione Metropolitani primus provinciæ epiſcopus viſitatorem deſignabat. t. II. *ibid.*
Ante electionem viſitator præmiſſo triduano jejunio & precibus ſacros canones, qui de officiis epiſcopi agebant, recitare jubebat. t. II. *ibid.*
Præmiſſum triduanum jejunium. t. II. 25. & 26
Electio epiſcoporum in eccleſia celebrata. t. II. *ibid.*
Plebe præſente. t. II. *ibid.*
Electio epiſcoporum a quibus fieret. t. II. *ibid.*
Ad eam ſuffragium ferunt viciniæ parrochiæ. *ibid.*
Ex divina revelatione plerumque facta. t. II. *ibid.*
Electiones in ambone annunciatæ. *ibid.*
Acclamatio plebis in electione epiſcoporum. *ibid.*
Electionis epiſcoporum decretum. t. II. 26. & 47
Electi epiſcopi examen. t. II. 26
Quo die factum. t. II. 27
Electi epiſcopi fidei confeſſionem ad altare deferunt. t. II. 27
Jurant ſe nihil pro ſua electione dediſſe. *ibid.*
Electi ex alia diœceſi dimiſſorias a proprio epiſcopo & metropolitano litteras accipiebat. t. II. 26
Electionis abbatis ritus. t. II. 158. & 160. *Vide* Abbas.
Electores Imperii duodecim. t. II. 212
Eleemoſyna commendatur. t. II. 170
Eleemoſyna prodeſt defunctis catechumenis. t. I. 26
Eleemoſyna pro catechumenis licita unicum ſuffragium. t. I. *ibid.*
Eleemoſynæ efficacia, t. I. 327
Eleemoſynarius quomodo hebdomadarius. t. I. 120
Papæ quem locum teneat. t. I. 249. t. III. 261. 262. 288. 300. 318. 319
Quando exempti. t. I. 269. 274. 285. 286. 293
Eleemoſynarii, eorum officium. t. III. 258.
Eleemoſynarii eccleſiæ privantur bigami. t. II. 122
Elevatio Corporis, & Sanguinis Chriſti. t. I. 170
Hoſtiæ poſt conſecrationem, tom. I. 149. 155. 227
Ad orationem dominicam. t. I. 222
Faces ad elevationem. t. I. 223.
Encratiti eorum error. t. I. 119
Energumenorum baptiſmus. t. I. 58
Energumeni baptizandi. t. I. *ibid.*
Eis non licebant oblationes. t. I. 139
Energumeni aliquando viri ſancti. t. II. 346
Eorum confeſſio. t. II. 349. 354
Eis communio non neganda. t. II. 346
Quibus remediis a dæmone liberari poſſint. t. II *ibid.*
Eorum adjurationi præmiſſum jejunium triduanum. t. II. 347
Eorum jejunium quale. t. II. *ibid.*
Anguilla eis interdicta. *ibid.*
Paſſio Domini ſuper eis lecta. t. II. *ibid.*
Enſis benedictio. t. II. 239
Epicombia ſeu pecuniarum largitio in Imperatorum unctione t. II. 134
Epiphaniæ vigilia cum jejunio. t. III. 42
Epiphaniæ feſtum quam antiquum. t. III. 42
Quam ſolemne. t. III. *ibid.*
Ejus nocturnum officium quam prolixum. t. III. 43
Epiſcopalis cathedræ benedictio. t. II. 93
Epiſcopus ſolus olim pœnitentiæ miniſter. t. I. 272.
Ipſi reſervata peccatorum abſolutio. tom. I. 273
Miniſter extremæ unctionis eſſe poteſt. t. I. 297.
Ejus eſt chriſma conficere. *ibid.*
Eorum publica pœnitentia. t. I. 264

Ep;

Digitized by Google

Epiſcopi Apoſtolorum ſucceſſores. t. I. 160
Salutantes populum *Pax vobis*, non *Dominus vobiſcum* dicunt. t. I. *ibid.*
Eorum in miſſa commemoratio. t. I. 169
Nomen in canone miſſæ aliquando prætermiſſum. t. I. 145
Sedes in miſſa. t. I. 131
Epiſcopus miſſam alterius ſacerdotis audiens quid facere debeat. t. I. 223
Epiſcoporum ſcripta in miſſa lecta. t. I. 135
Epiſcopi olim mitra non utebantur abſque Summi Pontificis permiſſu. t. I. 128
Dein eis conceſſa. t. I. 129
Eam non geſtant Orientales præter Patriarchas. t. I. 128
Epiſcopi ſoli olim baptizabant. t. I. 5. 6
Jus ad hoc habent. t. I. *ibid.*
Duo Odiliam baptizant. t. I. 7.
Mediolanenſes zelo excepti. t. I. *ibid.*
Quomodo baptiſmum perficiant. t. I. 7. 8. 9
Quibus ornamentis. t. I. 10
Qui excommunicationi ſubjaceant. t. I. *ibid.*
Ad eorum prudentiam quid ſpectet. t. I. 21
Confirmationis ordinarii miniſtri. t. I. 17
Conſuetudinem celebrandi extra eccleſiam amovere curent. t. I. 110
Duo una voce ad duo altaria celebrantes. t. I. 120
Septem hebdomadatim ſolemnem miſſam perſolvebant. t. I. *ibid.*
Papæ adminiſtrantes t. I. 121
Ad altare procedentes quot miniſtris. t. I. *ibid.*
Miſſam quotidie celebrent. t. I. *ibid.*
Quibus veſtibus induti. t. I. 126
Dein eis conceſſa. t. I. 129
Euchariſtiam quibus diebus presbyteris mitterent. t. I. 130
Dominicis & feſtis diebus hymnum angelicum dicentes. t. I. 132
Eorum in Miſſa ſalutatio ad populum. t. I. *ibid.*
Olim epiſtolam legentes. t. I. 134.
Et in præcipuis feſtivitatibus evangelium. t. I. 136
Hujus textum oſculantur. t. I. 137
Eorum commemoratio in canone. t. I. 149
Eorum benedictiones. t. I. 149
Primum communicent. t. I. 154
Stantes ad ſedem Pontificis. t. I. *ibid.*
A communicatis oſculati. t. I. 156.
Ipſorum propriæ preces dum parantur. t. I. 177
Oſculum miniſtris præbeant. t. I. 178.
Proprii communionis miniſtri. t. I. 250
Eorum peccata quam habuerint diſciplinam. t. I. 163.
In pœnitentes publicos quid agant. t. I. 267
Olim ſoli pœnitentiæ miniſtri. t. I. 272
Pro quibus jejunare & orare debeant. t. I. 275
Quomodo. t. I. 276
Unctionis miniſtri. t. I. 299
Eorum benedictiones. t. I. 325
Epiſcopus hebdomadarius poſt Pontificem. t. I. 139
Quando pulpitum aſcendere ſolitus. t. I. 152
Quando partem oblatæ mittat in calicem. t. I. 185
Ante miſſam oret. t. I. 131
In ſecretario induendus. *ibid.*
Quibus precibus. t. I. 202
Omnes a quibus circumdatur oſculetur. t. I. 132
Celebrans. t. I. 206. 209. 210. 219
Non mittat in calicem partem oblationis ut presbyteri ſolent. t. I. 213. 216
Solemniter celebraturus quid agat. t. I. 221
Quid miſſam pro defunctis celebrans. t. I. 223
Metropolitanus quando pallio uti debeat. t. I. 225
In cœna Domini pœnitentes reconcilians. t. I. 284. 293
Epiſcopi mortui Pontificalibus induti. t. II. 367
Eorum funus per varias eccleſias deductum. t. II. 373
Eis conceſſa in eccleſiis ſepultura. t. II. 372
Sub altari. t. II. *ibid.*
A comprovincialibus epiſcopis ſepulti. t. II. 370
Epiſcoporum depoſitio. *Vide* Depoſitio.
Epiſcopi cum metropolitano diem natalis Domini & Paſchæ celebrent. t. II. 310
Epiſcopus invitis non ordinandus. t. II. 53. 66
Epiſcopus quid diferat a presbytero. t. II. 1
Omnes debet gradus eccleſiaſticos aſcendere. t. II. 2
Epiſcoporum electio. *Vide* Electio.
Epiſcopus non ordinandus, qui domeſticos ſuos Chriſtianos non fecerit. t. II. 6
Niſi in ſacris ordinibus religioſe vixerit. t. II. 2
Epiſcopi non ſuſcepto ſacerdotio aliquando ordinati. t. II. 9
Epiſcopi qua ætate ordinati. t. II. 7
Non ante annum trigeſimum. t. II. 3
Epiſcopi a pluribus ordinandi. t. II. 13. 27
Non minus quam a tribus. t. II. 13. 28
A duobus ordinari poſſunt, non ab uno. t. II. 13
Epiſcoporum ordinandorum examen. t. II. 2. 26. 27. 31. 43. 53. 56. 76. 86. 91.
Quo ritu factum. t. II. 26. 47
Quo die. t. II. 27
De Curia Romana ordinandi non examinantur. t. II. 85
Epiſcopi ordinandi profeſſio. t. II. 26. 47
Fidei confeſſionem ſuper altare defert. t. II. 27
Obedientia ab ordinando epiſcopo promiſſa. t. II. *ibid.*
Bis in anno publice renovata. t. II. *ibid.*
Epiſcopo ordinando indictum jejunium. t. II. 56. 91
Epiſcopo ordinando in Curia Romana cardinalis confeſſor datus. t. II. *ibid.*
Epiſcopus ordinandus pridie divinis in monaſterio vacabat. t. II. 27
Epiſcopi ordinatio in metropolitana eccleſia. t. II. 11
Poſt ſecundum matutinarum nocturnum celebrata. t. II. 27
Hora tertia. t. II. 56
Ad præfationem. t. II. 27. 81
Quo ritu. t. II. 27
Epiſcoporum ordinandorum capiti codex evangelii impoſitus. t. II. 27. 28. 31
In epiſcopi ordinatione orationes a pluribus epiſcopis recitatæ. t. II. 31. 93
Epiſcopatus forma. t. II. 27
Epiſcopo ordinato conſecrantur manus. t. II. 28
Traditur evangelium. t. II. 29
Paſtoralis liber S. Gregorii. t. II. *ibid.*
Mitra imponitur. t. II. 36. 45. 58.
Datæ chirothecæ. t. II. 82. 94
In cathedram epiſcopalem conſtituitur. t. II. 28. 29. 32. 41. 47. 66. 93
Ejus oblatio. t. II. 73. 94
Prognoſticum in ordinatione epiſcoporum. t. II. 28. 91
Epiſcopo conſecratori concelebrat conſecratus epiſcopus. t. II. 82. 94
Epiſcopi ordinati communio. t. II. 29. 31. 54. 73. 74. 82. 88. 94
Ex integra oblata unde per quadraginta, vel triginta dies communicat. t. II. 29. 31. 82
Epiſcopus ordinatus miſſam per dies quadraginta celebrare debet pro commiſſo ſibi populo. t. II. 73
Epiſcopo ordinato datum de ſua converſatione edictum. t. II. 29
Ipſi legendum ad menſam. t. II. *ibid.*
Litteræ communicatoriæ poſt ordinationem epiſcopi. t. II. 30. *Vide* Litteræ.
Epiſcopus recens ordinatus fidei profeſſionem ad alios epiſcopos mittit. t. II. *ibid.*
Eam tenetur metropolitanus mittere intra tres menſes conſecrationis ſuæ ad ſedem apoſtolicam. t. II. *ibid.*
Epiſcoporum ſolemnis deportatio. t. II. 28. 29
Quo ritu peracta. t. II. *ibid.*
Dum epiſcopus deferebatur, evangeliorum codicem ad pectus habebat. t. II. *ibid.*
Epiſcopi recens ordinati nudis pedibus epiſcopalem civitatem intrabant. t. II. 29
Nominis mutatio in ordinatione epiſcopi. t. II. 30
Epiſcopi ordinatio apud Græcos. t. II. 98
Epiſcoporum Græcorum confeſſio fidei ante ordinationem. t. II. 99
Epiſcoporum ordinatio apud Syros Jacobitas, & Euthychianos t. II. 115
Apud Maronitas. t. II. 105
Apud Neſtorianos. t. II. 112
Epiſcopus qualis eſſe debeat. t. II. 57. 91
Ejus munia. t. II. 33. 37. 81. 87. 92
Caſtitas in epiſcopo commendatur. t. II. 60
Epiſcopus fœminarum vitet congreſſum. t. II. 60. 73
Lectioni vacet. t. II. 60. 73
Prædicationi. t. II. *ibid.*
Verbo, & exemplo. t. II. 60. 73
Integritas Præſidentium ſalus eſt ſubditorum. t. II. 47
Epiſcopus non poteſt eſſe Summus Pontifex. t. II. 55
Epiſcopus qui ultra tres aut quinque menſes a ſua electio-

ctione negleretit conſecreri, qua pœne plectendur. s. II. 25
Epiſcopus Carthaginenſis presbyteros, & epiſcopos ex tota Africa poteret ordinere. t. II. 12
Epiſcopus clericos ad vigilias nocturnas excitebat, ad eas pulſrbet ſignum, eaſque incipiebet. t. III. 18
Epiſcoporum eſt velere virgines. t. II. 186. 191. 200
Ex monachis facti habitum monaſticum retinent. t. II. 171
Ex laicis non faciendi. t. II. 177
Non dentur invitis. t. II. 176
Eis reverentiam exhibeant canonici. t. II. 183. 184.
Dominica I. adventus ſermonem bebent ad populum. s. III. 29
In Purificatione. t. III. 47
Pœnitentes reconciliatos propria menſa excipiebant. t. III. 83
Epiſcopi cardinales quando celebrant in capella Papæ. t. III. 218
Epiſcopi benedictio ad veſperas. t. III. 21
Epiſtolæ in miſſa duobus idiomatibus recitatæ. t. I. 102
Et tribus t. I. *ibid.*
De eis ritus. t. I. 134
Cur. t. I. 160
Non in embone, ſed in presbyterio quando. t. I. 223
Epiſtola græce, latine, hebraice dicta. tom. I. 101. 135.
Epiſtole latine, & gallice. t. I. 102
Epiſtola in inferiori loco, evangelium in ſuperiori t. I. 135
A quibus cantata. t. I. *ibid.*
Eam in eccleſia Lugdunenſi non cantant, ſed tantum legit ſubdiaconus. t. I. *ibid.*
Dum legitur, ſacerdos, & diaconus ſedent. t. I. 205
Epiſtola, & evangelium græce, & latine in miſſa pro ordinando Summo Pontifice. t. II. 89
Epiſtolarum liber ſubdiaconis ordinandis quando tradi cœperit. t. II. 19
Epiſtolam in miſſa tardius legere cœperunt ſubdiaconi. s. II. 20
Epiſtole miſſæ duplex in feſto Sancti Stephani. t. III. 39
In miſſa S. Agapiti. t. III. 211
Epiſtola farcita, ſeu latine, & gallice recitata. t. III. 35. 39
Epiſtola in Paſchatis miſſa græce, & latine pronunciata. t. III. 173
In miſſa natalis Domini. t. III. 219.
Epitaphia. t. II. 374.
Equo albo vectus ad proceſſionem palmarum incedit archiepiſcopus Turonenſis. t. III. 75.
Equum nobilem Summo Pontifici offert Rex Siciliæ in feſto Sancti Petri. t. III. 201
Eremitæ qui dicendi. t. II. 169
Eremitæ euchariſtiam in propriis cellis ſervabant, & ibi privatim communicabant. t. I. 250
Evangelium lex noſtra. t. I. 337
Textus ejuſdem oſculandus infirmo ante unctionem præbendus, & capiti impoſitus. t. I. 354
Evangelium quid. s. I. 34
Super linteo portatum. t. I. 36. 40. 41
In miſſa a quibus pronunciatum. tom. I. 136
Quo in loco. t. I. *ibid.*
Græce, latine, hebraice dictum. t. I. 192
Græce, & latine. t. I. 136. 137
Latine, & ſclavonice. t. I. 102. 137
Cum ſingulari modulatione. s. I. *ibid.*
A plebe ut audiendum. t. I. *ibid.*
Ad ejus lectionem cruce ſe ſignant Fideles. t. I. 188
Evangelium S. Johannis in fine miſſæ a pluribus prætermiſſum. t. I. 159
Super recens baptizatos recitatum. t. I. 57. 67. 69. 78
Deoſculandum præbetur epiſcopis apertum, aliis clauſum. t. I. 137
Presbyteris etiam apertum, ceteris clauſum. t. I. 226
Choro clauſum. t. I. 220
Evangelium S. Johannis cur Neophytis lectum t. I. 57
Usus legendi. t. I. 78. 79. 84
Latine lectum, in auribus populi tranſlatum enunciatur. t. I. 101
Græce & latine recitatum. t. I. 102
In præparatione panis conſecrandi. t. I. 118
In fine miſſæ in pluribus eccleſiis non dicitur. t. I. 159
Evangelium, in miſſa ejus ritus. t. I. 136
Ambones ejus proprii. t. I. *ibid.*
Qui ſedeant. t. I. 137
Ejus proceſſio quid repræſentet. t. I. 167
Ab epiſcopo ſalutandum qua prece. t. I. 178
Oſculandum qua oratione. t. I. 187. 191
Ante epiſcopum tenendum. t. I. 203
Oſculandum. 203. 205. 209. 211. 212. 215
Ordo proceſſionis ad idem. t. I. 218. 219
Non in ambone ſed in presbyterio legendum in miſſis defunctorum. t. I. 223
Quid ad ipſum ſubjungat ſacerdos. t. I. 240
Ejus codex capiti ordinandi epiſcopi impoſitus. t. II. 27. 28
Quo ritu. t. II. 27. 28
Evangelium ordinato epiſcopo traditum. t. II. 19. 58. 67. 73. 82. 87. 93
Diacono. t. II. 21. 22. 35. 39. 49. 52. 64. 69. 72. 79. 84
Quando id fieri cœperit. t. II. 21
Evangelium olim in miſſa legebant lectores. t. II. 19
Evangelium, & epiſtola græce, & latine in miſſa pro ordinando Papa. t. II. 89
In miſſa ipſo ſuæ coronationis die legit Imperator, epiſtolam Rex Siciliæ. t. II. 213
Evangelium dum legitur, Rex Franciæ deponit coronam. t. II. 227
Etiam Imperator in ſua coronatione. t. II. 305
Quatuor evangeliorum Initia in cartule tranſcripta in altari conſecrando recondebantur. t. II. 268
Lex in qua eſt ſpes & remiſſio peccatorum. t. II. 338. 341. 343
Evangelium primario in loco collocatum in conciliis. t. II. 308
Illud oſculantur probandi in aqua frigida. t. II. 332. 333. 337. 343
Capiti imponitur ad removendam falſi criminis ſuſpicionem. t. II. 330
Evangelium pro quarta, & ſexta feria. t. III. 29
Ejus varietas in Dominica adventus. t. III. *ibid.*
Ejus lectio de generatione Chriſti in fine nocturnorum, aut primæ miſſæ Nativitatis Domini. t. III. 34
Evangelium in fine nocturnorum circumciſionis ſolemni ritu a diacono cantatum. t. III. 40
Evangelium triplex in nocturnis epiphaniæ. t. III. 43
Evangelia quatuor intra tres majoris hebdomadæ dies ex integro lecta. t. III. 80
Evangelia de reſurrectione Domini ex quatuor Evangeliis infra Paſchalem hebdomadam pronunciata. t. III. 171
Evangelium die Paſchatis ab epiſcopis pronunciatum. s. III. 174
Initium evangelii ſecundum Joannem in miſſa Paſchatis pronunciatum. t. III. *ibid.*
Evangelium in Paſchatis miſſa Græce & Latine pronunciatum. t. III. 173
In miſſa natalis Domini. s. III. 219
In proceſſione Dominicæ palmarum. t. III. 71
Evangelii textus in proceſſione palmarum cum ſolemni pompa delatus tom. III. 71. 72. 73. 74. 75
Die paraſceves in ſepulcro reponendus. t. III. 138
Evangeliſtæ quatuor cur. t. I. 34
Eorum figuræ apud Ezechielem explicantur. t. I. *ibid.*
Euchariſtia non confirmato minime tribuenda. t. I. 88
Euchariſtiam in eccleſia acceptam non manducabant Priſcillianiſtæ. t. I. 250
Quo corporis ſitu percepta. t. I. 155
Eam præbere illicitum feminis. s. I. *ibid.*
Euchariſtiæ poſt communionem reliquiæ quibus dandæ. t. I. 130. 158
Eremitis. s. I. 250
Euchariſtiæ aſſervandæ modus triplex. tom. I. 251
Græci ſemel in anno renovant. t. I. 252
Euchariſtia infirmis quo ritu tribuenda. tom. I. 346
Eam recipiens *Amen* dicere debet. t. I. 347
Eam evomens, aut per negligentiam perdens ut pœniteat. t. I. 282
Euchariſtia. *Vide* Communio.
Neophytis impertienda. t. I. 55
Ad altare, cæteris extra. t. I. *ibid.*
Quandiu viguerit. t. I. *ibid.*
Quomodo infantibus tradita. t. I. 56.
Quotidie per dies octo. t. I. 57
Cur s. I. 62. 68. 75
Ut eſt ſacrificium. t. I. 97
Intincta ſervata. t. I. 100
Quibus diebus diſtribueretur. t. I. 103
Olim ad veſperam, quando non jejunis. t. I. 107

Ante

Ante Pontificem delata. t. I. 119
Ad altare ab accolythis. t. I. *ibid.*
Ad presbyteros titulares. t. I. 130
Per totum annum cur ſervanda, fermentum vocata, *ibid.*
De manu diaconi miraculo elapſa. *ibid.*
Ejus reſiduum quomodo inter ſacerdotes partiendum. t. I. *ibid.*
Manu vel linteolo excepta. t. I. 156
In os tantum ponenda. t. I. *ibid.*
An intingenda. t. I. 157
Etiam a pueris recipienda. t. I. 158
Ad altare deferenda ante miſſam ſolemnem. t. I. 168
Qua prece ſumenda. t. I. 214
A Dominica in Dominicam ſervata. tom. I. 220. 228
Olim in ædibus privatis accepta. t. I. 249
Ad abſentes per quos delata. t. I. *ibid.*
Privatim ſumpta. t. I. 250
In manibus laicorum non danda. t. I. *ibid.*
Sub qua ſpecie infirmis olim tradita. tom. I. 251
Sub qua formula. t. I. *ibid.*
Poſt extremam unctionem. *ibid.*
Ordo quo miniſtranda. t. I. *ibid.*
Servabatur in ſacrillia. *ibid.*
In altari. t. I. 252
Suſpenſa in vaſe. *ibid.*
Vel poſt altare. *ibid.*
Quibus in vaſis. *ibid.*
Quando renovanda. t. I. *ibid.*
Sub utraque ſpecie ſervata. t. I. 253
In itinere delata. *ibid.*
In ſignum unitatis & benevolentiæ miſſa. t. I. *ibid.*
In ſubſcriptionibus conciliorum adhibita. t. I. *ibid.*
Et ad curandas corporum plagas. t. I. 254
Adverſus energumenos. *ibid.*
Cum mortuis ſepulta. t. II. 367
Ad incendia comprimenda projecta. tom. I. 254
Quod fuit prohibitum. t. II. 367
Erga hanc olim reverentia. t. I. 254
Realis in hac præſentia. *ibid.*
Circa hanc deficientes quibus pœnis ſubjacerent. t. I. 255
Non niſi abſoluta pœnitentia ſumenda, ſi ſic imponatur. t. I. 266
Per ſeptem continuos dies ab ea abſtinendum. t. I. 325
Euchariſtia presbyteris ordinatis data ad communicandum per 40. dies. tom. II. 24. 51
Per ſeptem dies. t. II. 24. 55
Euchariſtia in altari conſecratæ eccleſiæ repoſita. t. I. 254 t. II. 243. 249. 254. 257. 260. 261. 268. 270. 273
Ad euchariſtiæ elevationem ſtat Imperator. t. II. 277. 278
Euchariſtia ex pane fermentato & ſale apud Græcos confecta. t. II. 330
Probandis ante judicium porrecta. tom. II. 342. 332. 333. 336. 338. 341. 342
A ſubdiacono delata in infirmorum unctione. t. II. 376
Euchariſtiæ terribile ſacramentum. t. III. 9
Euchariſtia eulogiarum nomine miſſa. tom. III. 177
Euchariſtiam in cœna Domini conſecratam ad communicandos per totum annum infirmos Græci conſervant. t. III. 98
Euchariſtia in ſequentem diem reſervanda in cœna Domini quo ritu reconderetur. t. III. *ibid.*
Euchariſtia, circa eam defectus & pœna. t. III. 332
Novitiis ſaltem ſingulo menſe frequentanda. t. III. 347
Euchariſtiæ adoratio nocturno paſchatis officio præmiſſa. t. III. 172. 185
Euchariſtia in proceſſione palmarum delata. t. III. 71. 76. 77
Poſt veſperas Paſchatis. t. III. 177
Euchariſtia in aperto vaſe an delata in proceſſione corporis Chriſti. t. III. 197
Euchariſtiæ expoſitio. t. III. *ibid.*
Euchariſtialia vaſculi benedictio. t. II. 252. 257. 267.
Eulogiæ pueris datæ communionis loco in die Paſchæ. t. I. 158
Eunomiani unicæ immerſionis in baptiſmo auctores. t. I. 50
Cur medio tantum corpore abluto. t. I. 51
Euthychianorum ordinationes. t. II. 114
Euthymius triennis lector ordinatus. t. II. 6
Examen ordinandorum feria IV. primæ hebdomadæ quadrageſimæ. t. III. 66
De excepiato officium ante natale Domini in eccleſia Mediolanenſi. t. III. 31
Excommunicati reconciliandi virgis percutiendi. t. II. 327
Reconciliati aqua benedicta aſperſi addito odore incenſi. t. II. 326
Excommunicatio in exigentes pro baptiſmo. t. I. 10
In dilationem cauſantes. t. I. 24
In plures eodem die celebrantes. t. I. 106
In accedentes ad celebrandum ante alterius elevationem vel hora indebita. t. I. 108.
In celebrantes extra eccleſiam. t. I. 110
In eos qui bis in anno diebus præceptis miſſam non audiunt. t. I. 122. 123
Excommunicatio hæreticorum Dominica I. quadrageſimæ. t. III. 65
In celebrantes hora miſſæ ſolemnis. t. I. 122
In eos qui tribus Dominicis ad parochialem eccleſiam non accedunt. t. I. 123
In laicos presbyterium ingredientes. tom. I. 124
In celebrantes ante matutinatum & primæ expletionem. t. I. 125
In negligentes canticum in miſſa, vel lectionem ſancti evangelii & laudes poſt epiſtolam. t. I. 169
Excommunicationes quando & ubi promulgatæ. t. II. 322
Sub qua verborum formula. tom. II. 314. 322. 325.
Eis triplex admonitio præmiſſa. t. II. 324
Diebus Dominicis poſt evangelium miſſæ populo annuncianda & verbis communibus explananda. t. II. 325
Aliis epiſcopis ſignificanda. t. II. *ibid.*
Qui alterius parochianum excommunicare aut abſolvere non præſumebant. t. II. *ibid.*
Excommunicatorum reconciliatio a XII. presbyteris facienda poſt reparatum damnum illatum & ſuſcepta pœnitentia. t. II. *ibid.*
Quo ritu facta. t. II. *ibid.*
Aliis epiſcopis ſignificanda. t. II. *ibid.*
Exemplum efficax prædicatio. t. II. 152
Exequiæ inſignes. t. I. 120
Exiens de congregatione quoties recipiendus. t. III. 314
Exorciſmus quid. t. I. 13
Ex eo probatur peccatum originale. *ibid.*
Cur. t. I. 61. 62
Exorciſmi catechumenorum t. I. 13
Exorciſmi baptizandorum. t. I. 30
Exorciſmis expelluntur dæmones. t. II. 346
Exorciſmus S. Ambroſii. t. II. 353
S. Martini. t. II. *ibid.*
Exorciſmus olei infirmorum. t. III. 89
Exorciſtæ aliquando exſufflantes. t. I. 13
Duo. t. I. 43
Reſpondentes pro catechumenis. t. I. 43
Altaris miniſtri. t. I. 121
Exorciſtæ adjuratores dicti. t. II. 17. 33
Exorciſtarum ordinatio. tom. II. 19. 34. 38. 42. 49. 50. 52. 61. 63. 68. 70. 75. 78. 83
Exorciſtæ olim non ordinabantur. t. II. 5.
Exorciſtarum manus. t. II. 19
Exorciſtis poſt ordinationem uxorem ducere illicitum. *ibid.*
Exorciſtæ omni die energumenis manus imponant. *ibid.*
Victum miniſtrent. *ibid.*
Exorciſta ſpiritualis. t. II. 17
Exorciſtæ inter ordines eccleſiaſticos numerati. t. II. 2
Exhortatio ad prælatum animarum curam habentem. t. II. 120
Ad diaconos. t. II. 518
Ad ſubdiaconos ordinatos. t. II. 557
Ad lectorem. t. II. 95. 516
Expenſæ communes monaſteriorum quales. t. III. 255. 330
Expoſitio miſſæ Romanæ. t. I. 159
Expoſitio SS. Sacramenti. t. III. 197
Exſufflatio catechumenorum. t. I. 53
Baptizandorum. t. I. 30
Quo ritu facta. t. I. 13
Urit dæmones. t. I. *ibid.*
Extrema unctio cum viatico ſimul conferebatur. t. I. 250
Ante viaticum. t. I 251. 261. 296. 297. 298. 304. 310. 315. 320. 321. 322. 327. 331. 336. 337. 339. 340. 343. 344
Quibus olim denegata vel collata. t. I. 296

Infan-

Digitized by Google

Infantibus & innocuis non conferenda. t. I. *ibid.*
Qua ætate. t. I. 297
Ex ætate quæ diſtinctio. t. I. *ibid.*
Quonam tempore miniſtrata t. I. *ibid.*
Non repetenda. t. I. 299
Pro eadem infirmitate niſi ultra annum protracta. t. I. 343
In eccleſiis collata. t. I. 299
Genuflexis. t. I. *ibid.*
Hujus differendæ cauſa. *ibid.*
Per ſeptem dies repetita. t. I. 297. 298
Cum communione per ſeptem dies. t. I. 306. 307. 311 312. 335
Ejuſdem forma ſepties repetita. t. I. 300
Quæ partes olim unctæ. t. I. 301. 302. 303. 307 314. 316. 320. 321. 322. 324. 326. 329. 330. 331 334. 335. 337. 340. 343. 345. 348
Ab ea abſtinendum. t. I. 325
Exſufflatio. V. *Inſufflatio.*
Exuperius Toloſanus epiſcopus Corpus Domini caniſtro vimineo, Sanguinem portabat in vitro. t. I. 253

F

FAbiolæ pœnitentia. t. I. 267
Faldiſtoriorum unum ex ornamentis neceſſariis, epiſcopo ſolemniter celebraturo. t. I. 221
Famulus matriculariorum cum baculo. t. I. 218
Favoris nummus in conferendis beneficiis non exquirendus, t. III. 176
Feminæ, V. Mulieres.
Poſt maſculos baptizandæ. t. I. 10
Octuageſimo die. t. I. 23
Separatim. t. I. 31. 38. 40. 43. 50. 51. *66. 69.* 71 73. *76.* 77.
Confirmandæ. t. I. 89
Ad miſſas ſeparatæ. t. I. 123
De cancellis excluſæ. t. I. 124
Sub pœna excommunicationis. t. I. *ibid.*
Quo ordine communicandæ. t. I. 154
Communicaverunt alios per temeritatem. t. I. 155
Ad publicam pœnitentiam quo ritu reciperentur. t. I. 267
Baptiſterium ingredi illicitum. t. I. 4
Aliquando ad infirmos euchariſtiam deferebant. t. I. 250
Earum contubernium vitet epiſcopus. t. II. 73. 60
Sepultura. t. II. 369
Ferculum quotidianum quid. t. III. 311
Ferdinandi regis pietas. t. III. 17
Feriæ 2. majoris hebdomadæ ritus. t. III. 80
Feriæ 4. quatuor temporum adventus officium. t. III. 30
Feria 5. coli prohibita. t. III. 26
Ejus jejunium. t. III. 25
Feria 6. non otioſe tranſigenda, ſed in abſtinentia & compunctione. t. III. *ibid.*
Fermentati panis uſus Melchiadi, & Siricio falſo adſcriptus. t. I. 113.
Fermentatum an azyma ſit conveniens & a quo tempore apud latinos. t. I. *ibid.*
Fermentum pro euchariſtia. t. I. 130
Fermentum cur dicta euchariſtia. t. I. 115
Ferreis circulis cingebantur pœnitentes. t. I. 168
Ferri igniti, quod cauſa judicii portatur, benedictio. t. II. 302
Ferula correctionis ſignum. t. II. 89
Ferula Imperatoris. t. II. 204. 206
Feſtivitates principales ſub præſentia epiſcopi tenendæ. t. III. 229
Martyrum quando celebrari cœperunt. t. III. 198
Quando confeſſorum. t. III. *ibid.*
In Quadrageſima nullæ. t. III. 63. 204
Feſtum Annunciationis in adventu. t. III. 200. 204
Una hebdomada ante natale Domini. t. III. 200
Feſtum Apoſtolorum omnium. t. III. 205
SS. Abdon, & Sennen. t. III. 209
S. Adriani. t. III. 212
S. Agapyti martyris. t. III. 211
S. Agathæ Virginis. t. III. 202
S. Agnetis. t. III. 201. 202
SS. Alexandri, Eventii, & Theoduli. t. III. 205
S. Amandi epiſcopi. t. III. 214
S. Antonii. t. III. 201
S. Apollinaris. t. III. 209.
S. Arnulphi. t. III. *ibid.*
Aſſumptionis B. Mariæ. t. III. 201. 210
SS. Audifax, & Abacum. t. III. 201
S. Auguſtini. t. III. 211
S. Barbaræ. t. III. 200
S. Barnabæ. t. III. 205
In feſto S. Barnabæ miſſa. t. III. 206
S. Bartholomæi. t. III. 211
S. Baſilidis. t. III. 206
S. Bavonis. t. III. 214
S. Benedicti. t. III. 199. 204
S. Bernardi. t. III. 211
Cathedræ S. Petri. t. III. 210
Feſtum Conceptionis B. Mariæ ab Hildephonſo Toletano epiſcopo inſtitutum. t. III. 199
Falſo tribuitur abbati Rameſienſi. t. III. *ibid.*
Illud in Anglia promovit S. Anſelmus. t. III. *ibid.*
In eccleſia Romana tardius receptum. t. III. *ibid.*
Ejus officium & octava. t. III. 199. 200
Feſtum conceptionis S. Joannis. t. III. 214
Converſionis S. Pauli. t. III. 202.
Miſſa hoc die dicenda. *ibid.*
S. Calixti Papæ. t. III. 214
S. Cæciliæ. t. III. 217
SS. Chryſanti, & Dariæ. t. III. 214
S. Chryſogoni. t. III. 217
S. Clementis. t. III. *ibid.*
SS. Coronatorum. t. III. 216
SS. Coſmæ, & Damiani. t. III. 214
S. Criſpinæ. t. III. 199
S. Cyriaci. t. III. 210
SS. Cyrici, & Julittæ. t. III. 208.
Miſſa in eorum feſto. t. III. *ibid.*
SS. Cyrini, Naboris, & Nazarii. t. III. 260
S. Damaſi. t. III. 200
Decollationis S. Joannis Baptiſtæ. t. III. 211
Dedicationis S. Michaelis. t. III. 214
S. Dionyſii, & Soc. t. III. *ibid.*
S. Donati. III. 210
S. Eligii. t. III. 199
SS. Emerentiani, & Macharii Martyrum. t. III. 202
S. Euphemiæ. t. III. 204. 213
S. Euſebii. t. III. 210
S. Euſtachii. t. III. 213
S. Euſtachii, & Soc. t. III. 214
S. Euſtochii, ſeu Euſtachii. t. III. 213
Exaltationis S. Crucis. t. III. 212
S. Fabiani. t. III. 201
S. Felicis. t. III. 209
SS. Felicis & Adaucti. t. III. 211
S. Felicis in Pincis. t. III. 201
S. Felicitatis. t. III. 217
S. Georgii Martyris. t. III. 204
S. Germani. t. III. 206. 214
S. Germani Autiſſiodorenſis epiſcopi. t. III. 209
SS. Gervaſii, & Protaſii. t. III. 206
SS. Gordiani, & Epimachi. t. III. 205
S. Gorgonii. t. III. 212
S. Gregorii Papæ. t. III. 203
S. Helenæ. t. III. 202
S. Hermetis. t. III. 211
S. Hilarii epiſcopi. 200. 214
S. Hilarii in cal. Novembris. t. III. 215
S. Hilarionis. t. III. 214
S. Hieronymi. t. III. *ibid.*
S. Hyppoliti. t. III. 210
S. Jacobi Apoſtoli. t. III. 209
Inventionis S. Crucis. t. III. 205
Inventionis S. Stephani. t. III. 209
Miſſa hujus feſti. t. III. *ibid.*
S. Joannis Baptiſtæ. t. III. 206
S. Joannis ante portam latinam. t. III. 205
S. Joannis, & Pauli. t. III. 207
S. Joſeph. t. III. 204
S. Juliani. t. III. 211
S. Julianæ. t. III. 203
S. Juvenalis. t. III. 205
S. Laurentii. 210
S. Leodogarii. 214
S. Leonis Papæ. t. III. 204. 207
S. Lucæ. 214.
S. Luciæ. t. III. 200
SS. Machabæorum. t. III. 209
S. Magni martyris. t. III. 211
S. Mammæ mart. t. III. *ibid.*
SS. Marcelli, & Apulei. t. III. 214
S. Marcelli Papæ. t. III. 201

S. Marci. t. III. 204.
S. Marci Papæ. t. III. 214
SS. Marci, & Marcelliani. t. III. 206
S. Mariæ Magdalenæ Virg. t. III. 209
SS. Mariæ, & Marthæ. t. III. 201
S. Mariæ ad Martyres. t. III. 205
S. Martini. t. III. 216
S. Matthæi, t. III. 213
S. Mathiæ. t. III. 203
S. Mauricii. t. III. 213
S. Maximi. t. III. 213.
S. Medardi. t. III. 206.
Miraculorum. t. III. 193.
Nativitatis B. Mariæ. t. III. 211.
SS. Nerei, & Achillei. t. III. 205
S. Nicaſii. t. III. 209
S. Nicolai. t. III. 199
S. Nicomedis t. III. 206. 213
Nominis Jeſu. t. III. 201
Omnium Sanctorum, t. III. 214
S. Pancratii. t. III. 205
S. Pauli primi eremitæ, t. III. 200
SS. Perpetuæ, & Felicitatis. t. III. 203
S. Perpetui. t. III. 40
S. Petri ad Vincula. t. III. 209
SS. Petri, & Pauli. t. III. 207
SS. Petri, & Marcellini. t. III. 206
S. Philiberti. t. III. 211.
SS. Philippi, & Jacobi. t. III. 204
S. Præjecti. t. III. 202
Præſentationis B. Mariæ. t. III. 217
S. Praxedis. t. III. 209
SS. Primi, & Feliciani. t. III. 206
S. Priſci Martyris. t. III. 211
S. Priſcæ. t. III. 201
SS. Procaſſi, & Martiniani, 207
SS. Prothi, & Hiacinthi. t. III. 212
S. Pudentianæ. t. III. 205
Purificationis B. Mariæ. t. III. 202.
S. Remigii. t. III. 200. 214
S. Ruffi. t. III. 211.
S. Sabinæ. t. III. ibid.
S. Scolaſticæ. t. III. 203
S. Sebaſtiani. t. III. 201.
SS. ſeptem Fratrum, t. III. 208
S. Silveſtri, t. III. 40
SS. Simeonis, & Judæ. t. III. 214
SS. Simplicii, Fauſtini, & Beatricis. t. III. 209
S. Sixti. t. III. 209
SS. Sixti, Sinicii, & Nivardi. t. III. 211.
S. Sotheris. t. III. 202.
Miſſa hujus Sanctæ. t. III. ibid.
S. Symphoriani. t. III. 211.
S. Stephani Papæ. t. III. 209
Subvantionis S. Martini. t. III. 205.
Transfigurationis. t. III. 207
Translationis S. Benedicti. t. III. 208
Miſſa hujus feſti. t. III. ibid.
Feſtum Illationis S. Benedicti celebrabant olim canonici cum monachis. t. III. 199
Translationis S. Martini, & ejus ordinationis. t. III. 207
S. Theodori. t. III. 216
S. Tiburtii. t. III. 210
SS. Tiburtii, & Valeriani, & S. Timothei, t. III. 211
S. Thomæ Apoſtoli. t. III. 200
S. Trophimi. t. III. 40
S. Valentini. t. III. 203
SS. Valentini, Vitalis, Feliculæ, & Zenonis. t. III. ibid.
S. Vedaſti t. III. 214
S. Vincentii. t. III. 202
Viſitationis B. Mariæ. t. III. 207
S. Vitalis t. III. 204
S. Viti. t. III. 206
S. Urbani. t. III. 205
SS. Zotici, Jacynti, & Hirenei, t. III. 202.
Fidei profeſſio ante baptiſmum. t. I. 47
Ejus formulæ variæ. t. I. ibid.
Fidei antiqua formula. t. I. 62
Fidei profeſſio confeſſioni præmiſſa. t. I. 278. 280. 281. 283. 286. 287. 292
Viatico. t. I. 240. 341
Extremæ unctioni. t. I. 334. 337. 343
Fidei profeſſionem ante coronationem emittebant olim Imperatores. t. II. 205. 303
Item Reges ante unctionem. t. II. 213.
Fidei confeſſio ab epiſcopis Græcis facienda ante ordinationem. t. II. 99
Fidei confeſſionem ſuper altare deferunt electi epiſcopi. t. II. 27
Ad alios epiſcopos mittunt recens ordinati, tom. II. 30
Fidei profeſſionis formula. t. II. 59
Fidei profeſſio in reconciliatione hæreticorum, tom. II. 328
Fides non diſcutienda t. I. 33. 35.
In patrem & filium quæ. ibid.
Epilogata variis interrogationibus. t. I. 47
Ejus formula pro catechumenis. t. I. 62
Fidei error de baptiſmo parvulorum. t. I. 23
Figuli vaſa primo facta in Inſula Samos. t. II. 368
Fiſcamnenſis monaſterii miſſa. t. I. 230
Fiſcanenſis abbatis profeſſio. t. II. 146.
Flabellum ad abigendas muſcas, uſus ejus. t. I. 145
Flabellum diaconorum. t. II. 96. V. Diacon.
Flagelliferi laici confitentur, & ab eis abſolvuntur. t. I. 274
Flagitium publicum quomodo puniendum. tom. III. 314. 343
Flammeum nuptiale. t. II. 126
Flavii verſus in cœna Domini. t. III. 101
Flaviacenſis abbas in electione epiſcopi Auguſtodunenſis primus fert ſuffragium. t. II. 26
Flores deſurſum immiſſi in feſto Pentecoſtes, tom. III. 195
Floribus & coronis reſperſi tumuli. t. II. 374
Floriacenſis eccleſia, ejus ordo ad infirmum viſitandum t. I. 336
Fluvius baptiſmi locus. t. I. 3
Fontes lateranenſes. t. I. 4
Fontis antiqua benedictio. t. I. 63. 64. 65. 70
Fontes in uno baptiſterio plures. t. I. 5
Divinitus impleti. t. I. 48
Fontis baptiſmalis figura. t. I. 4
Vaſculum lapideum. t. I. 5
Cupreum. t. I. ibid.
Urgente neceſſitate ligneum ſtatim poſt baptiſmum comburendum. ibid.
Erat rotundum. ibid.
In formam Crucis elaboratum. ibid.
Pictavienſis antiquum qualis. ibid.
Fontis baptiſmalis ſeptem gradus. t. I. 4
Fontes Hiſpaniæ in vigiliis Paſchæ divinitus repleti. t. III. 149
Fontium benedictio quam antiqua. t. III. ibid.
Ejus formula. t. III. ibid.
Ritus. t. III. 149. 153. 159. 164. 169
Fontes benedicti mundo linteo cooperiendi. t. III. 250
Fontium quum opus eſt, pluries in anno renovatio facienda, & quo modo. t. III. ibid.
Forma Baptiſmi varia nuncupata. t. I. 51
Eamdem corrupte prolatam probavit eccleſia. tom. I. ibid.
Conditionata non a ſcholaſticis theologis. t. I. 59.
In lingua laica & romana. t. I. 76
Sub conditione. t. I. 78. 81
Confirmationis. t. I. 91
Extremæ unctionis. t. I. 299. 301. V. Baptiſmus & Confirmatio.
Forma epiſcopatus. t. II. 27
Forma conſecrationis in miſſa. t. I. 147
Formata epiſcopo ordinato danda. t. II. 29. 77
Fornicatio, qua pœna plectenda. t. III. 343.
Fortunatus, ejus Carmina ſeu Hymnus. t. I. 68
Ejuſdem hymnus de paſſione & cruce Domini. t. III. 236. 237.
Forum per totam paſchatis octavam clauſum. t. III. 171
Fragor in fine laudum in Cœna Domini. tom. III. 82. 220
Franci, quid eis objiciunt orientales. t. I. 118
Franci numquam fugiunt, ſed in bello aut moriuntur aut vincunt. t. III. 25
Francorum ſex millia in Natali Domini baptizati. t. I. 2
Francorum Reges quadrageſimo poſt obitum die ſepulti. t. II. 370.
Fraternitates quomodo admittendæ. t. III. 320. 326
Fratres, quomodo compoſiti ſtare debeant. tom. III. 270.
Morientes quomodo auxiliandi. t. III. 318
Qua hora ſepeliendi. t. III. 287
Quando ſedere non debent in clauſtro. t. III. 288

Fra-

Digitized by Google

Fratres quid ſuum dicant. t. III. 310.
Eorum ſepultura. t. III. 320
Fratres ordinis minorum laudati. t. I. 144
Confeſſiones audiendi & abſolvendi obtinuerunt facultatem, t. I. 273
Quibus conditionibus. *ibid.*
Friſia ibi ritus partialis euchariſtiæ pro infantibus baptizatis. t. 56
Fructuum novorum benedictio in Aſcenſione Domini. t. III. 193
Fulgura, oratio contra ea. t. II. 302
Funebris oratio. t. II. 375. 408
Funis traditio, & campanarum pulſatio in ordinatione oſtiarii quando cœperit. t. II. 18
Fures, quibus pœnis ſubjeceant. t. III. 344
Furioſi aqua benedicta ſanati. t. II. 358
Fornelli ſeu lapis coctorii benedictio. t. II. 302
Furtum ad hoc reperiendum judicii ordo. t. II. 334

G

GAlea baptizatorum. t. I. *66*
Gallica lingua adhibite in miſſa. t. III. *39*
Gallicanæ Eccleſiæ ordo ad baptiſmum, t. I. 15
Scrutinium. t. I. 32.
Symbolum. t. I. 33. 63. 64
Sacramentarium. t. I. 64
Interſerentes formam baptiſmi. t. I. 51.
Devotiores ſacerdotes ſervabant. t. I. 122
Ritus olim archidiaconi. t. I. 129
In miſſa nuſquam, extra vero quando hymnum angelorum dixerint. t. I. 132.
Inſigniores numerantur. t. I. 133. 135
Hymnum trium puerorum in miſſa quando dicant. t. I. 134
Duas epiſtolas hebent. t. I. *ibid.*
Acta ſanctorum in miſſa. t. I. 125
Ubi eas & hæc legant. *ibid.*
Ubi calicem parant. t. I. 136
Evangelii textum aliter & aliter oſculantur. tom. I. 137
Particulam *Filioque* quando addiderint. t. I. 138
Et triſagium in miſſe. t. I. *ibid.*
Antiquam diſciplinam quo ad mulierum oblationes diu ſerverunt. t. I. 140
Colo utebantur. t. I. 141
Earum preces ad oblationem. t. I. *ibid.*
Canonem in ſingulis miſſis propium hababant. to. I. 144
Quando ad ordinem Romanum redactæ. *ibid.*
Commemorationem viventium quando facerent. to. I. 146
Orationem Dominicam omnes de populo in canone dicebant. t. I. 150
Benedictionem quando darent, & quædam dent. t. I. 152
In epiphania univerſus populus communicabat, to. I. 154
Omnes ad altare. t. I. 155
Euchariſtiam manibus recipiebant. t. I. 156
Miſſa. t. I. 166
Hujus expoſitio. t. I. 167
In vaſe ſuſpenſo euchariſtiam ſervant. t. I. 252
Vel in ſummo baſilicæ pariete. *ibid.*
In dando pœnitentiæ locum molliores. t. I. 262
Qua praxi. t. I. 263.
Pœnitentibus reconciliationem quando dederint. to. I. 270
Galliciæ forte Galliæ Narbonenſis Eccleſiæ quando ſymbolum in miſſe inſtituerint. t. I. 138
Gaudentius Valerienſis Epiſcopus poſt ſuſceptam nullo confeſſio crimine pœnitentiam dignitati reſtitutus. t. II. 4
Gaufridus Epiſcopus Andegavenſis depoſitus in monaſterium detruſus. t. II. *ibid.*
Gellonenſis monaſterii Ordo. t. I. *66. 67*
Pro ſcrutinio. t. I. 35
Ejus ritus in introitu miſſæ. t. I. 131
Oratio poſt triſagium. t. I. 143
Pro commemoratione defunctorum quid. t. I. 150
Poſt orationem Dominicam quid afferat. t. I. *ibid.*
Ejus ritus. t. I. *ibid.*
Ejus ritus reconciliationis. t. I. 272
Ad pœnitentiam dandam. t. I. 283
Gemeticenſis monaſterii ordo ad baptiſm. t. I. 73
Reconciliationis. t. I. 272.
Gentiles, an liceat ab eis baptizari. t. 8. *9.*
Genuflectebatur in miſſa ad orationem. t. I. 133
Genuflexio in miſſis Quadrageſimæ, ut facienda t. III. 58.
Genuflexio & proſtratio facienda cum in paſſionibus legatur articulus mortis Chriſti. t. III. 73.
Geraldus Comes Aurelianenſis nocturnis vigiliis intereſt. t. III. 17
S. Gerardus quoto temporis intervallo ad ſacros ordines promotus. t. II. 8
Gladbaccenſis Monaſt. Colon. Diœceſ. Ordo baptiſ. to. I. 73
Gloria Patri in miſſa, quando inſtitutum. t. I. 138
Poſt communionem Tullenſi ritu. t. I. 235.
Gloria in excelſis cur in miſſe. t. I. 159
Per quos offeratur. t. I. 218
Quando dicendum, vel non. t. I. 223
Quando & a quibus dictum. t. I. 132. 223
In Adventu non dicitur. t. I. 168
Illius Auctor an S. Hilarius. t. I. 132
Dum cantatur in choro, privates orationes Sacerdos celebrans recitat. t. I. 180. 207
Cantatur Græce, & Latine. t. I. 102
In Miſſa Cœnæ Domini quando cantari debeat. t. III. 88. 102. 115
Gloria laus hymnus e quo compoſitus. t. III. 72
Gloria Patri ad introitum miſſæ poſt Dominicam Paſſionis retinet eccleſia Lugdunenſis & quædam aliæ. t. III. *69*
Omittitur in fine Invitatorii, & in ℟. per horas & introitu miſſæ in feſto Innocentium. t. III. 40
Goſlicinus Fr. Ord. Prædic. viſitator miſſus. tom. III. 345
Gothicum miſſale, ordo Baptiſmi in eo deſcriptus. t. I. 15. 63
Grabatariorum Baptiſmus an validus. t. I. 58
Graduale in miſſa e quo dictum, ejus ritus. t. I. 175
Dum cantatur in choro privatas orationes recitat Sacerdos celebrans. t. I. 180. 205. 207
Graduala e quibus cantetur. t. III. 279
Qua diſtinctione canticum graduum. t. III. 307
Graduale duplex in feſto Epiphaniæ. t. III. 44
Gradualia Fratrum Minorum ab ipſis conſcripta. tom. I. 144
Gradus eorum miſticus numerus ad baptiſterium. tom. I. 4
Græca lingua in divinis officiis Arelate adhibita. tom. I. 102
Græca lingua in officiis divinis aliquando adhibita. t. III. 18
In miſſa. t. III. 35.
Græci eorum Euchologium. t. I. 19. 20. 21. 44. 82
Pedibus nudis, non emicto totius corporis cur. t. I. 31
Eorum ſermone utebatur eccleſia Romana. t. I. 102
Quibus diebus exceptis in quadrageſime celebrent. t. I. 103
Quibus horis Sabbato & Dominice die. t. I. 107
De hujuſmodi horis latinos criminabantur. t. I. 108
Unicum altare in templis habebant, t. I. 112
Et retinent. t. I. *ibid.*
Eorum ſacella parecleſiæ vocata. t. I. *ibid.*
Salem in pane conſecrando miſcendum contendentes. t. I. 113
An ab azymis ſemper abſtinuerint. t. I. 116.
Eorum in hoc pane formando diligentia. t. I. *ibid.*
Myſticæ ſignificationes. t. I. 117
Concelebrantes. t. I. 119
Quos a communione removent. t. I. 123
Eorum ritus in Kyrie decantandis in miſſa. t. I. 132
In populi ſalutatione. t. I. 133
In evangelii lectione t. I. 136
Sacri hujus textus deoſculatione. t. I. 137
Symbolum Coſtantinop. decantant in miſſa. t. I. 138
Panem offerunt. t. I. 140.
Canonem alta voce recitebant. t. I. 144
Flabello utebantur. t. I. 145.
Eorum in concilio Florentino confeſſio. t. I. 149
Conſecrationis verbis *Amen* reſpondent. t. I. *ibid.*
Diaconi miniſterio oſtiam elevant. t. I. *ibid.*
Paululum aquæ calidæ calici conſecrato infundunt. t. I. *ibid.*

Hoſtiæ quibus communicabat ſacerdos majores, quibus populi, minores. t. I. *ibid.*
Quo ritu eas conficiant Neſtoriani. tom. I. *ibid.*
Oleum, & ſal ais immiſcent. t. I. 118
Conficientes debent eſſe mundi. t. I. 116
Reditus aſſignati ad hoſtias conficiendas. *ibid.*
Tres diebus Dominicis conſecratæ in eccleſiæ Bajocenſi, t. I. 226
Hoſtiæ poſt conſecrationem elevatio. t. I. 149
Ad orationem Dominicam. t. I. 155
Diviſio in miſſa. t. I. 151
Hoſtiæ quot offerendæ. t. I. 140
Una prægustanda. t. I. 141
Conſecrate frangitur. t. I. 151
Cur. t. 156
In quot partes. t. I. 170
Quarum una particula dicitur regnum. t. I. 171
Alia gloria. t. I. *ibid.*
Quæ dicenda in ejus diviſione. t. I. 175
Collo ſingulorum ſingulæ alligatæ. t. I. 253
Hoſtiæ fiunt Sabbato ante Dominicam paſſionis. t. III. 69
Hoſtiæ in cœna Domini tres conſecrandæ. t. III. 97
Quarum una in ſequentem diem, altera in die Paſchatis reſervanda. t. III. 118
Hoſtiæ benedictæ non conſecratæ pauperibus diſtributæ in cœna Domini. t. III. 125
Hoſtiæ a quibus quaque diligentia conficiendæ, & ſervandæ. t. III. 264. 315
Hoſtias & preces &c. a ſacerdote incipiendum, & quibus defunctorum miſſis dicendum t. I. 240
Hymni ab Hilario, & Ambroſio compoſiti. t. III. 10
De Hymnis concilii Toletani decratum. t. III. *ibid.*
Varia de hymnis. t. III. *ibid.*
Hymnus angelicus græce decantatus in miſſa natalis Domini. t. III. 35
Hymni plures in nocturno officio nativitatis Domini. t. III. 33
Hymni ad horas in cœna Domini. t. III. 196
Hymni in adventu omiſſi. t. III. 28
In vigilia natalis Domini. t. III. 31
In laudibus natalis Domini. t. III. 36
In Epiphania. t. III. 43.
Ad horas Dominicæ palmarum. t. III. 105
In nocturnis vigiliis Paſchatis. t. III. 170
In laudibus & horis diurnis. t. III. 173. 181
In veſperis. t. III. 177. 178
In completorio. t. III. 177
In laudibus Pentecoſtes prætermiſſus. t. III. 195
Hymnus angelicus græce decantatus. t. I. 102
Eum cur ſolus præcinit, & chorus totus proſequitur. t. I. *ibid.*
Ejus ritus. t. I. 132
Ejus auctor. t. I. *ibid.*
Trium puerorum quando & a quibus in miſſa cantetur. t. I. 134
Poſt miſſam. t. I. 209
Ad unctionem infirmorum. t. I. 320. 329
Diebus Dominicis, & feſtis. t. I. 169
Hymnus *Gloria laus* a quo compoſitus. t. III. 70
Hypodiaconus *ſeu* ſubdiaconus vel major epiſtolam legat, t. I. 135
Hyſopus humilitatem paſſionis Chriſti deſignat. t. II. 279

I

JAcob & David depoſitio altera poſt Domini nativitatem die. t. III. 39
Jacobitæ aquam in calicem non mittunt. t. I. 119
S. Jacobi brachium in altari Dionyſiano. t. I. 222
Jacobitæ ſemel tantum in die celebrant licet plures ſimul. t. I. 113
Hæretici oleum ſacrificio miſcent. t. I. 113
Azymo utuntur. t. I. 116
Panem conſecrandum non ſervant in craſtinum. t. I. 118
Eorum error. t. I. 119
Jacobitarum ordinationes. t. II. 124
Jacobus Jeruſolymorum epiſcopus a Petro, Jacobo, & Joanne ordinatus. t. II. 56
Januarii Calendarum ſuperſtitiones. t. I. 280
Januarii Calendis indictum jejunium propter paganorum ſuperſtitiones. t. III. 41
Idololatris a pœnitentia rejectis. t. I. 261

Jejunium recipientibus & miniſtrantibus baptiſmum imponitur. t. I. 10
Ante confirmationem. t. I. 88. 89
Sacrificio uniri conſueverat. tom. I. 103
Quadrageſimale feriæ quintæ quando additum. t. I. 103
Magna feria quomodo ſervatum. t. I. 107
In quadrageſima e quibus ſolvatur. t. I. 108
Ante miſſam auditam. t. I. 123
Diſpoſitio præcipua ad ſacrificium. t. I. 125
Miniſtris ſingulis impoſitum. t. I. *ibid.*
Diei præcedentis ſacerdoti. t. I. *ibid.*
De quo plebs commonenda. t. I. 150
Per octavam Paſchæ quibus indictum. t. I. 260
Miniſtris pœnitentiæ congruum. t. I. 275. 286
Impotentes ad hoc quomodo redimant. t. I. 276. 287
Jejunium pro abbate. t. III. 253
Infirmorum. t. III. 276
Conventus. t. III. 306. 335
Pœnale. t. III. 330. 333. 334. 335. 336. 343. 344
Jejunium a ſacerdote pœnitentiæ præmittendum. t. I. 275. 286
Quæ pœnitentia impoſita jejunare non valenti. t. I. 292
Ipſum eleemoſyna quomodo redimendum. t. I. 276 287
In rogationibus. t. I. 279
Ab epiſcopo propter tribulationes indictum. t. I. *ibid.*
Jejunium baptiſmo præmittendum. t. II. 283
Unctioni regiæ. t. II. 227
Dedicationi eccleſiæ. t. II. 263.
Jejunium præmiſſum hæreticorum reconciliationi. t. II. 329
Jejunium præmiſſum electioni epiſcoporum. t. II. 25. 26
Ordinando indictum. t. II. 56
Ordinatis presbyteris per quadraginta dies. t. II. 25
Jejunii quatuor temporum annunciatio. t. II. 51
Jejunium nihil pene valet, quod conjugali opere polluitur. t. II. 226
Judicio probationis. t. II. 332. 333. 335. 337
Energumenorum adjurationibus. t. II. 347
Jejunium energumenorum quale. t. II. 354
Jejunium feriæ ſextæ. t. III. 25
In quibuſdam ſolemnitatibus relaxatum. t. III. 26
Feria quinta prohibitum. t. III. *ibid.*
Jejunium quatuor temporum. t. III. 196
Jejunium in adventu Domini. t. III. 26
Quando deſierit. t. III. 27
Jejunium in vigilia natalis Domini. t. III. 31
In vigilia Epiphaniæ. t. III. 42
Jejunium a ſeptuageſima. t. III. 50
Apud Græcos a ſexageſima. t. III. *ibid.*
Jejunium quadrageſimale quot conſtaret diebus. t. III. 58
Quando nam inciperet. t. III. *ibid.*
Quando a feria quarta cinerum. t. III. *ibid.*
Illud Sabato, & Dominica ſolvebat eccleſia Mediolanenſis, & Gallicana. t. III. 59
Feria quinta eccleſia Romana. t. III. *ibid.*
In quo conſiſteret. t. III. 60
Auſterius in majori hebdomade. t. III. 79
In cœna Domini relaxatum. t. III. 100
A nocte cœnæ Domini in Sabbatum Sanctum jejunium ſervatum ab aliquibus; ab aliis panis tantum cum leguminibus adhibitus. t. III. 115
In pane, & aqua in Paraſceve. t. III. 131
In pane, & aqua cum acato mixto. tom. III. 132
A nonnullis ſine ullo cibo celebratum. *ibid.*
Ad libitum. t. III. 135
Qua hora ſolutum Sabbato Sancto. tom. III. 150
Jejunium in rogationibus. t. III. 183. 184. 185. 192
In vigilia S. Mathiæ. t. III. 203
In vigilia Pentecoſtes. t. III. 193
In vigilia SS. Petri & Pauli. t. III. 207
In vigilia viſitationis B. Mariæ. t. III. 208
In vigilia aſſumptionis. t. III. 210
In vigilia nativitatis. t. III. 212
In calendis Novembris. t. III. 214
Jeroſolymitana Eccleſia in exordio Chriſtianæ religionis ſuperſtitem Eucharistiam pro die ſequenti ſervabat. t. I. 158
Jeroſolymitani, azymo utantes. t. I. 116
Eorum patriarcha id conſecrans. t. I. *ibid.*
Jeſur, hebraici vocabuli interpretatio. t. I. 33
Ignatius martyr XI. ordines eccleſiaſticos enumerat. t. I. 2

Ejus epiſtola ad Antiochenos ſpuria, *ibid.*
Ignis benedictio. t. II. 302
Ignis novi benedictio in cœna Domini. t. III. 95. 101. 124. 225
In paraſceve. t. III. 127. 138
Sabbato Sancto. t. III. 144. 159
Benedictus per populum dividendus. t. III. 96. 145. 146
Ignis novi benedictio in feſto Purificationis. t. III. 46. 47. 48
Ignorantia mater errorum. t. II. 5
Illegitimi a ſacris ordinibus removendi. t. II. 6
Irregularitate ſolvuntur beneficio religioſæ profeſſionis. *ibid.*
Illicita vitanda. t. III. 444
Illiterati a ſacris ordinibus repellendi. t. II. 5. 6
Illiteratus non Paſtor, ſed Lupus. t. II. 5
Illuſio ſomniorum quadripartita. t. III. 308
Illyricum miſſale plures orationes habet recitandas a ſacerdote dum chorus cantat. t. I. 135
Ex eo miſſa falſo publicata. t. I. 176
Imaginarius Ordo quid. t. I. 252
Imagines in adventu velatæ. t. III. 171
In quadrageſima. t. III. 66
Quando. t. III. 219
Imagines ad Concilia delatæ. t. II. 308
Ad terram tempore afflictionis depoſitæ. t. II. 380
Imago pro ſuſceptore aſſumpta. t. I. 60
Domini cum litteris in pane conſecrando cur. t. I. 117
Immenſitas Dei. t. I. 163
Imperator ipſo coronationis die evangelium legit in miſſa. t. II. 213
Stat ad elevationem corporis Chriſti. t. II. 204 206.
Communicans corpus Chriſti manu excipiebat; ſanguinem ex calice hauriebat. t. II. 205. 206
Poſt inunctionem Romæ factam; in eccleſia S. Petri coronam defert in Lateranenſem. t. II. 213
Coronatus altare thurificat. t. II. 204. 206
Imperator receptus canonicus S. Petri. t. II. 204
Fit clericus. t. II. 303
A papa coronandus raſus eſſe debebat. t. II. 303
Pedes & pectus Papæ oſculatur ante coronationem. t. II. 302. 303
Imperatorem e choro ejicit S. Ambroſius. t. I. 123
Imperatores facit purpura, non ſacerdotes. t. I. *ibid.*
Imperatores eis olim intra conſepta altaris, aſſignatus inde locus extra. t. I. *ibid.*
Epiſcopo obedientes. t. I. *ibid.*
Eorum privilegium. t. I. *ibid.*
Templum ingreſſuri arma & diadema deponunt. t. I. 124
Ad altare offerunt. t. I. 140
An in canone memorandi. t. I. 145
Eorum communionis locus. t. I. 155
Publica pœnituerunt. t. I. 267
Imperatores non dicebantur, niſi a papa inuncti. t. II. 203
Ab epiſcopis quando coronari cœperunt. t. II. 201
In Occidente triplici corona donabantur, ubi, & quo ritu. t. II. 202
Aliquando bis coronati. t. II. 202
Ante coronationem fidei profeſſionem ſcripto emittebant. t. II. 202. 205
Eorum benedictionis ritus. t. II. 213. 302
Unctio. t. II. 203. 204. 208. 304
In ambone facta. t. II. 204. 205
Eorum coronationi qui adeſſe debent principes & epiſcopi. t. II. 212
Eorum ſacramentum de conſervandis eccleſiæ juribus. t. II. 202. 203. 205. 208. 210. 211. 303
Imperatores ex privilegio thus ad altare adolebant. t. III. 22
Imperatoribus conceſſa in eccleſiis ſepultura. t. II. 372
Imperatoris electores duodecim. t. II. 212
Quo ritu id fieret. t. II. 369
Imperatricum coronatio. t. II. 203. 204. 205. 208. 211. 304
Imperatrix ſedens in terra confeſſa. t. I. 265
Imponere manum presbytero presbyter non debet. t. I. 304
Imponere cito manus quid ſit. t. II. 27. 33
Impoſitio manuum in abſolutione. t. I. 280. 286. 322
Super infirmum ungendum. t. I. 305. 307. 322. 324. 331. 344. 348
Poſt unctionem t. I. 348. 354
Impoſitio manuum ad recitandum ſuper baptizandos ſymbolum. t. I. 68
Ante baptiſmum. t. I. 65. 75
Pro confirmatione. t. I. 62
Impoſitio manus in abbatis ordinatione. t. II. 145. 156. 158. 159. 160
In conſecratione virginum. t. II. 187
In Regis unctione. t. II. 213
Impoſitio manuum in clericorum reſtitutione. t. II. 319
In energumenorum curatione. t. II. 346
Impoſitio manuum in ordinatione presbyterorum. t. II. 22. 23
Impoſitio manuum ad accipiendam poteſtatem remittendi peccata antiqua. t. II. 22
Impoſitio manuum in ordinatione lectorum. t. II. 19
Impunitas nutrit peccatum. t. III. 232
Incenſum benedicendum. t. I. 172
Ab epiſcopo. t. I. 178
Cum in thuribulum mittitur oratio. t. I. 181
Benedictio. t. I. 181. 184. 188. 189. 191. 294. 207. 208. 210. 212. 213. 215. 216
Poſt ipſum oratio. t. I. 197. 198
Incenſum altari in adventu non oblatum. t. III. 28
Ejuſdem benedictio ſabbato ſancto. t. III. 145. 160. 163
Virtutes orationum ſignificat. t. III. 278
Inclinatio ad verba ſymboli quomodo introducta. t. I. 139
Ad quæ præfationis verba fienda. t. I. 108
Toto canonis tempore. t. I. 145
Ante altare qua prece. t. I. 189. 216
Capitis. t. I. 203
Totius corporis. t. I. 204
Inclinationes quando faciendæ. t. III. 307
Indenſis abbas an poſſit Imperatorem abſente archiepiſcopo Colonienſi coronare. t. II. 209
Indi azymo utentes qui. t. I. 116
Uvarum paſſularum ſuccum pro vino. t. I. 119
Ad evangelium ſedebant. t. I. 137
Indulgentia poſt confeſſionem ante miſſam. t. I. 178
Poſt evangelium. t. I. 138. 222
Conceſſa dicentibus preces ante communionem. t. I. 151
Indulgentia peccatorum in celeri confeſſione poſita. t. III. 84
Indulgentiæ poſt prædicationem datæ. t. I. 138
Quibus genibus flexis ſteterint conceſſæ. t. I. 149
Pro pace preces recitantibus. t. I. 151
Ex parte Papæ dandæ. t. I. 247
Indulgentiæ euchariſtiam infirmis delatam comitantibus conceſſæ. t. I. 347
Indulgentiæ in dedicationibus conceſſæ. t. II. 244
Indulgentiæ conceſſæ bis qui Synodo intereſſunt. t. II. 314
Infamatores, eorum pœna. t. III. 333
Infantes olim baptizati. t. I. 23
Ex traditione eccleſiæ. t. I. 23
Variis temporibus. t. I. 24
His diſtri prohibitum. t. I. *ibid.*
Signum pœnitentiæ ſuſcipientes. t. I. 28
A pœnitentia immunes. t. I. 29
Quomodo communicati. t. I. 56
Quotidie per dies octo. t. I. 57. 75
In nativitate laborantes an baptiſmi capaces. t. I. 58
Quomodo confitebantur. t. I. 265
Numquam extrema unctione inuncti leguntur. t. I. 296
Infantes poſt baptiſmum non ablactebantur antequam communicarent. t. I. 67. 68
Eorum communio quo ritu apud Græcos peragеretur. t. I. 158
Infantibus collati minores ordines. t. II. 6
Infantibus infirmis facta communio porrecta. t. II. 364
Infirmarii eorum officium. t. III. 258. 285. 307. 319. 327. 328. 331. 344.
Infirmi etiam obmuteſcentes baptizari, & pœnitentiam accipere poſſunt. t. I. 57
Infirmi quomodo communicaverint. t. I. 157. 250. 304
Infirmis officium recitandum. t. I. 306. 307. 322. 325
Quando eis tribuenda Euchariſtia. t. I. 346
Eorum communio ſub utraque ſpecie. t. I. 306. 307. 325
Eis ſemel tantum in menſe tribuenda communio. t. I. 297
Pro ipſis Miſſa. t. I. 315. 324
Morti appropinquans Monacus veniat in capitulum veniam petiturus, & accepturus ab omnibus. t. I. 336

Mo-

Digitized by Google

Monendus ut moriatur in cinere & cilicio. t. I. 304. 348
Infirmis de vita periclitantibus ſterim adminiſtreta Eccleſiæ Sacramenta. t. II. 361
Officium cotam ipſis recitatum. t. II. *ibid.*
Paulo antequam obirent, communio eis adminiſtrate. t. II. 363
Ad mortem quomodo adjuvarentur. t. II. 376. 379. 384. 385. 386. 387. 391. 393. 397. 400. 404
Eorum ſolemnis viſitatio feria IV. majoris hebdomadæ t. III. 80
Eorum baptiſmus. t. III. 154
Quo ritu conſerendus. t. III. 157
Infirmi quomodo tractandi. t. III. 258. 261, 275. 302. 311
Eorum ſuſceptio. t. III. 265
Exemptio. t. III. 268. 269. 271. 273. 294. 312. 319. 327. 328. 346
Veniam petentes. t. III. 271 273. 276
Eorum unctio. t. III. 286
Viſitandi. t. III. 300
Ingratitudo erga Deum vitanda. t. II. 280
Ingratitudine nihil indignius. t. I. 161
Injuriam remittere nolenti non eſt danda pœnitentia. t. I. 278. 280. 286. 287. 304. 327
Injuriarum remiſſio ante Communionem. t. I. 158
Unctioni præmittende. t. I. 302. 336
Inlatio, ſeu præfatio. t. I. 170
Innocentium feſtum quo ritu celebretum. t. III. 39
Innocentius IV. Papa, ejus epiſt. de ordinibus eccleſ. t. II. 2
Inobedientia punienda. t. III. 343
Inſtinctio baptizandorum. t. I. 45
Materna linguæ fienda. t. I. 48
Confirmandorum. t. 88
Inſtructiones faciendæ ante communionem in die Paſchæ. t. III. 135
Inſtrumentorum traditio in ordinatione presbyterorum. t. II. 23. 50. 69
Quando cœperit, & quid ſignificet. t. II. 23.
Inſufflatio, ejus uſus. t. I. 13. 75. 77. 79. 80. 82. 83
Ex ea peccatum originale probatur. t. I. 13
Ejus ritus multiplex. t. I. *ibid.*
In Satan. t. I. 21
Quid t. I. 61
Intentio ante ſacrificium dirigenda quo modo. t. I. 126. 171
Interrogatio de fide ante baptiſmum. t. I. 47
Materna lingua. t. I. 48
Interſtitia inter ordines quæ olim obſervate. t. II. 8. 9. 16. 35. 37. 41. 45.
In gratiam Monachorum contracta. tom. II. 8
Urgente neceſſitate prætermiſſa. *ibid.*
Introitus miſſæ auctorem Gregorium magnum habet. t. I. 131
Ejus protractio. *ibid.*
Repetitur in ſolemnitatibus. t. I. 132
Ante manipulum. t. I. 242. 243
Quinquies repetitus. t. III. 37
Invitatorium in nativitate Domini ut cantandum. t. III. 33
In Epiphania Domini prætermiſſum. t. III. 43
In Dominica palmarum. t. III. 73
Inunctio catechumenorum. t. I. 14. *Vide* Unctio.
Joannes cur Aquilæ figuram gerit. t. I. 34
Similitudinem Aquilæ habet. t. I. 37. 38
Job liber feria 2. majoris hebdomadæ in eccleſie Mediolanenſi recitatus. t. III. 80
Jonæ liber feria 4. majoris hebdomadæ in eccleſia Mediolanenſi pronunciatus. t. III. *ibid.*
Jordanis, hora Baptiſmi ſtans. t. I. 4
In ipſo baptizari cupiebat Baſilius. t. I. *ibid.*
In ipſo plures baptizari volebant. t. I. 3
Irreverentia in divinis officiis in clericis damnata. t. III. 232
Iſaiæ prophetia in officio Adventus lecta. tom. III. 28. 29.
S. Iſidori liber de Corpore, & ſanguine Domini. to. I. 148
Italia Magne Græcie appellata. t. I. 136
Ite Miſſa eſt quando dicendum. t. I. 225
Itinerantes ante & poſt quid agant. t. I. 279. 317. 318
Judæi, an baptizari liceat ab iis. t. I. 8
Judæi legem ſuam adorandam offerunt Papæ recenter ordinato. t. II. 89
Judæorum ſeptem millia in Palæſtina baptizantur. t. I. 3
Judicium aquæ frigidæ per dominum Eugenium apoſtolicum inventum eſt. t. II. 331.
Judicia per ignem, aquam frigidam &c. quam antique. t. II. 331
Judicium per vomeres proprium ſervorum. t. II. *ibid.*
Judicium per ignem &c. ſubibant vel ipſi accuſati vel accuſantes. t. II. *ibid.*
Et quidem jejuni. t. II. 332
Judicia vacant in majori hebdomade. t. III. 79
Juramenta varia. t. III. 278
Juramentum vetitum. t. III. 267. 280
Juramentum canonicorum inſtituendorum. tom. II. 183. 184
Juramentum a Regibus præſtitum ante unctionem de tuenda fide catholice, eccleſiæ libertate &c. t. II. 213. 215. 216. 219. 221. 223. 228. 234.
Juramentum Ducum in ipſorum benedictione. tom. II. 238. 305
Juramentum ſuper ſanctorum reliquiis ad crimina repellenda. t. II. 330
Super corporibus SS. Dionyſii, Ruſtici, & Eleutherii, S. Germani & S. Martini in concilio Compendienſi. t. II. 308
Jus baptizandi olim penes ſolos epiſcopos. t. I. 6
S. Juſti abbas canit epiſtolam in miſſa Dominica celebrate ab archiepiſcopo Lugdunenſi. t. III. 214
Juvenes variarum ſtationum. t. I. 218

K

KYrie eleiſon, in miſſa, ejus ritus. t. I. 132
Cur. t. I. 159
Poſt communionem Tullenſi ritu. t. I. 235

L

LAbor clauſtralium quomodo reguletur. t. III. 269. 316
Laborantes qui. t. III. *ibid.*
Lac in calice pro infantibus. t. I. 56
Materia calicis quorum error. t. I. 119. Oblatum. t. I. 139
Ejus & mellis traditio baptizatis. t. I. 159
Ejus & mellis immiſſio in calicem Sabbato Sancto. t. III. 150
Lacrymæ merentur indulgentiam peccatorum. t. I. 317.
Cum ipſis fulcantur valius pœnitentiæ. t. I. 267
Lacticiniorum uſus in quadrageſima. t. III. 60
Laici ne baptiſmales eccleſias teneant prohibitum. t. I. 6
Quod jus baptizandi habeant. t. I. 6. 8
Qui ſegregandi. t. I. 9
Publice catechizantes qui. t. I. 11.
Ad matricem eccleſiam accedant. t. I. 122
Ad miſſam quando teneantur. t. I. *ibid.*
Segregandi. t. I. 123
Jejuni ad miſſam accedant. *ibid.*
Quomodo ſeparari. *ibid.*
De choro excluſi. t. I. *ibid.*
De cancellis. t. I. 124
Extra presbyterium. t. I. *ibid.*
Nec miſſarum privatarum miniſtri eſumendi. *ibid.*
Lingua materna celebrantem aſſociabant. t. I. 133
Alleluja nec lectionem recitent. t. I. 135
Panem & vinum præſentant. t. I. 139
Extra chorum. t. I. 140.
Quo ordine communicandi. t. I. 154
Prohibentur euchariſtiam manu accipere t. I. 156
Epiſcopum eam miniſtrantem oſculabantur. t. I. 156
Calice per contactum conſecrato communicabant. t. I. 156
In die Paſchæ cur ova in ſalſamento comedant. t. I. 158
Eorum manibus non danda euchariſtia. t. I. 250
Sicut olim. t. I. *ibid.*
Saltem tribus vicibus in anno confeſſionem faciant. t. I. 287
Laici ad epiſcopatum non accedant. t. II. 177
Laici fratres monachis & presbyteris non preferendi. t. II. 149
Laici, ſuſceptio eorum. t. III. 265
Quomodo tractandi. t. III. 314
Sibi invicem lædentes puniendi. t. III. 343
Laici conciliis aliquando interfuerunt, immo præfuerunt, maxime Principes. t. II. 307

Lai-

Laicis olim factæ confeſſiones urgente neceſſitate. t. I. 274
· Ipſis confitebantur flagelliferi hæretici. t. I. *ibid.*
Lampades cœlitus accenſæ in vigilia Paſchæ t. III. 147. 155
Lateranenſes fontes. t. I. 5
Lateranenſis eccleſia præter Dominicam orationem nullas admittebat collectas in officiis. t. III. 15
Ejus hebdomadarii ritus. t. I. 120
Nuſquam collectas ſed pro his orationem Dominicam alta voce pronunciat. t. I. 133
Cœleſtis eccleſiæ typus, quomodo *Agnus Dei* dicat. t. I. 151
Latina eccleſia quando deſierit infantes communicare. t. I. 258
Latini ſeptem ordines eccleſiaſticos habent. t. II. 1
Latro ex confeſſione Venerabilis. t. III. 104
Lavacrum integrum habere quid? t. I. 8
Lavantes corpus defuncti per ſeptem dies ad altare non accedant. t. I. 321
Laudenſis in Ital. eccleſiæ baptiſmi ritus. t. I. 75
Confirmationis. t. I. 97
Laudes in miſſa quid complectantur. t. I. 143
Laudes in miſſa poſt Collectam. t. I. 133. 218. 219. 233
Quibus diebus dicendæ. t. I. 134
Quo ritu. t. I. 223
Earum cantoribus retributio data. t. I. 134
Laudas oriente Sole celebrandæ. tom. II. 182
Laudes dictæ matutinæ. t. III. 18
Laudes Dominicæ dial. t. III. 23
Laudes in cœna Domini quo ritu decantatæ t. III. 82
Laudes officii paſchalis. t. III. 173
Laudunenſis eccleſiæ; ejus ritus ad altare ſedendi. t. I. 132
Laudum in miſſa dicendarum. t. I. 133. 134
Odeum ad evangelium ſervat. t. I. 135
Subdiaconi partialis ritus. t. I. *ibid.*
Nullam poſt evangelium ſermonis vel indulgentiarum mentionem facit. t. I. 138
Miſſæ ritus. t. I. 218. 219
S. Laurentii Baſilica Sancta Sanctorum dicta t. II. 90
Lectio prophetica cur in miſſa. t. I. 167
Lectio ad menſam epiſcopi recens ordinati. t. II. 59.
Lectio conventualis quando. t. III. 326
Vetita. t. III. *ibid.*
Lectio ad menſam. t. III. 61
Lectiones tres in miſſa recitatæ ex Prophetis, ex Apoſtolo, & Evangelio. t. I. 154
Lectiones ſabbato ſancto ad inſtructionem catechumenorum. t. I. 45
A quibus dicendæ. t. I. 76
Lectiones græce, & latine. t. I. 102.
Sabbatum in XII. Lectionibus unde dictum. t. II. 11. 51
Lectiones latine, & græce Conſtantinopoli *ibid.*
Lectiones a ſedentibus auditæ. t. III. 13. 14
Et ſilentibus. t. III. 18
Lectiones longiores a laicis ſtantibus auditæ in eccleſia. t. III. 9
Lectiones ex ſcripturis quando dici cœperunt in divinis officiis. t. III. 13
Ex paſſionibus Martyrum, & vitis Sanctorum confeſſorum. t. III. *ibid.*
De vitis Sanctorum tardius recepit eccleſia Romana. t. III. *ibid.*
Eas in eccleſia S. Petri legi præcepit Adrianus Papa. I. t. III. *ibid.*
Eas non legebant ante annos quingentos Campanienſes Monachi. t. III. *ibid.*
Sed neque nunc legunt Cartuſienſes. t. III. *ibid.*
Lectiones de geſtis aut paſſionibus Sanctorum olim in propriis earum eccleſiis tantum legebantur. t. III. *ibid.*
Lectiones ex Sanctis Patribus. t. III. *ibid.*
Lectiones diebus Dominicis a quibus cantatæ. t. III. 12
Lectiones XII. in nocturnis nativitatis Domini. t. III. 33
Lectiones in nativitate Domini quo ritu legendæ. t. III. *ibid.*
Lectio 5. ab Imperatore, aut Rege aut digniori ſolemniter pronunciánda. t. III. *ibid.*
Lectio evangelii de generatione Chriſti in fine nocturnorum, aut primæ miſſæ nativitatis Domini. t. III. 34
Lectiones in ſeptuageſima prolixiſſimæ. t. III. 49
Lectiones piæ tempore quadrageſimæ faciendæ. t. III. 61
Ante completorium in quadrageſima. t. III. 64
Lectiones quales in vigiliis nocturnis cœnæ Domini. t. III. 82
Quomodo finiantur. t. III. 101
Lectiones in vigilia Paſchalis. t. III. 165
Ad inſtructionem catechumenorum. t. III. 148
Ubi & a quibus pronunciatæ. t. III. *ibid.*
Earum numerus. t. III. *ibid.*
Græce, & latine dicebantur. t. III. 148
Lectiones in nocturnis Paſchatis ab inſignioribus lectæ. t. III. 160
Lectionum numerus in vigilia Pentecoſtes. t. III. 194
Græce, & latine recitabantur Romæ. t. III. *ibid.*
Lectiones quatuor in miſſa vigiliæ Epiphaniæ. tom. III. 43.
Lectionarii quam antiqui. t. III. 13
Ante completorium. t. III. 21
Lectioni vacat epiſcopus. t. II. 60. 73
Lectionum quatuor genera in nocturnis vigiliis. t. III. 18.
A quibus debeant pronunciari. t. III. 14
In quo habitu & loco. t. III. *ibid.*
Non conſtituti in ordinibus legere non debent. t. III. *ibid.*
Lectionibus finis quo ritu impoſitus. t. III. *ibid.*
Lector menſæ mixtum ſumat die Dominica. t. I. 158
Lector menſæ quid agat. tom. III. 273. 274. 279. 299. 321.
Lector in choro, quomodo ſe geret. t. III. 308
Lectores ante annum duodavigeſimum non ordinandi. t. II. 7
Lectores altaris miniſtri. t. I. 121
Proprium eorum antiquum officium. t. I. 135
Olim evangelium legebant. t. I. 136
Lectorum ordinatio apud latinos quo ritu peragenda. t. II. 19. 33. 38. 41. 48. 50. 52. 61. 63. 68. 70. 75. 78. 83
Apud Cophtitas. t. II. 116
Apud Græcos. tom. II. 19. 95
Lectores a Græcis cum impoſitione manuum ſine inſtrumentorum porrectione ordinari. t. II. 19. 95.
Lectoris ordinatio apud Syros Maronitas. t. II. 101
Apud Syros Neſtorianos. t. II. 108
Lectores quales eſſe debeant. t. II. 17
Lectorum munia. t. II. 17. 33. 37. 38. 83.
Lectorum olim munus in miſſa legendi evangelii tom. II. 19
Lectores cum orario legere prohibentur. t. II. *ibid.*
Lector non reputandus, niſi qui ſcripturas canonicas publice legerit. t. II. *ibid.*
Lectores a presbyteris Parochis nutriendi, & inſtruendi. t. II. *ibid.*
Lectores ad pubertatis annos pertingentes, aut continentiam voveant, aut conjugem accipiant. t. II. *ibid.*
Lector bigamus in lectoratu permaneat. t. II. *ibid.*
Legumina non offerenda. t. I. 139.
Lemovicenſis eccleſiæ officiarium curatorum ejus. t. I. 76
Ejus ad oblationem preces. t. I. 142.
Poſt manuum lotionem. t. I. 143
Duodecies euchariſtiam in anno mutat. t. I. 252
Lemovicenſis epiſcopus Primas dictus. t. II. 311
Leo Papa IX. nudipes Romam ingreſſus eſt. t. II. 29
Leodienſis eccleſiæ ordo ad baptiſmum ſcrutinii. t. I. 43
Ritus extremæ unctionis. t. I. 342
Leonienſis eccleſia, ejus miſſa. t. I. 238
Leonis Papæ I. epiſtola ad Flavianum de erroribus Eutichetis lecta in Conciliis. t. II. 310. 314
Tempore Adventus lecta in officiis divinis. t. III. 29
Leonis Papæ locus explicatus. t. II. 20
Leproſi ſeparati ab aliis. t. II. 358
Nonſtantum ſacra communione privati. t. II. *ibid.*
Neque a conjugibus divellendi. t. II. *ibid.*
Matrimonium contrahere poſſunt. t. II. *ibid.*
Eorum filii ſæpius ſontes non baptizandi. t. II. 360
Separandis quæ data monita. t. II. 358. 359. 360. 361. 362
Viaticum adminiſtretum. t. II. 361
Ægrotis data ſacramenta. t. II. 360
Defuncti ubi ſepeliendi. t. II. 355. 360. 361
Leproſis rectoribus dandi coadjutores. t. II. 358
Letania. *Vide* Litania.
Liber ad matutinas circumferendas. t. III. 368
Libri, eorum cura, ſcriptura & miniſtratio cui in Monaſteriis. t. III. 262
Qui ad ſacriſtam pertinent. t. III. 264. 270. 320

Libro-

Digitized by Google

Librorum benedictio. t. II. 302
Licentiæ quomodo, & a quibus accipiendæ, t. III. 174
Ad bibendum. tom. III. 327
Ligneis tabulis convocati ad officium fideles. t. III. 6
Limen eccleſiæ cur tertio percutiat Pontifex in dedicationibus. t. II. 276
Limina ſacra oſculandi conſuetudo onde nata. t. II. 243
Lingonienſis eccleſia benedictionem non dat in miſſis ſolemnibus, niſi ſit epiſcopus. t. I. 559
In Rogationibus epiſcopo omnes confitebantur. t. I. 100
Linguæ vernacula in miſſa olim adhibitæ. t. I. 101. 102
Lingua Gallica in miſſe adhibita. t. III. 39
Linguarum interpretes inter ordines eccleſiaſticos recenſiti. t. II. 1
Linteamina cum quibus Pippini filia de fonte ſuſcepta fuerat ad Papam miſſa. t. I. 54
Linteamina cum quibus baptizati de fonte ſuſcepti erant ad eorum ſepulturam reſervata. t. I. 53
Linteamina altaris quomodo & per quem abluenda. t. III. 264
Linteaminum benedictio. t. II. 245. 248. 252. 257. 261. 263. 270
Litaniæ ſabbato ſancto dicenda ante benedictionem fontis. t. I. 66
Litania a ſacerdote dicenda, dum Graduale cantatur. t. I. 206
Litania ſeptena, quina, terna quid. t. I. 78
In baptiſmo. t. I. 81
In miſſe. t. I. 206
In extrema unctione. t. I. 308. 313. 318. 323. 328. 338
Eccleſiæ Turonenſis. t. I. 308
Litania triplex in vigila Pentecoſtes. t. III. 194. 237
Litania verſibus elegiacis compoſita in Rogationibus decantata. t. III. 186
Litania ſeptiformis. t. III. 183
Litania major in feſto S. Marci. t. III. ibid.
Litaniæ in Calendis Novembris. t. III. 214
Litaniæ triduanæ in Idibus Decembris. t. III. ibid.
Litaniæ tribus diebus ante natale Domini. t. III. 31
Litania ſeptana, quina, & terna in vigilia Paſchæ. t. III. 149. 160. 161
Nona. t. III. 194
Litaniæ antiqua. t. III. 79
Litania antiqua in Imperatorum coronatione. t. II. 207. 210. 304
Litania in dedicatione eccleſiæ. t. II. 247. 255. 256
Lites vacant in majori hebdomade. t. III. 79
Per totam Paſchatis octavam quieſcunt. t. III. 171
Litteræ Pontificiæ in Conciliis latine ſemper lectæ. t. II. 309
Litteræ communicatoriæ poſt ordinationem epiſcopi. t. II. 30
Litteræ continentes Conſulem, & diem. t. II. ibid.
Litteræ dimiſſoriæ epiſcoporum ex alia diœceſi electorum. t. II. 26
Litteræ rogatoriæ pro ordinatione epiſcopi. t. II. 25. 31
Litterati ex populo quomodo orationes in miſſa proferebant. t. I. 133
Liturgiæ, quid. t. I. 97.
Apoſtolorum. ibid.
Partes præcipuæ apud Juſtinum. tom. I. ibid.
Clementis. t. I. 98
SS. Jacobi, Baſilii, & Chryſoſtomi. ibid.
Romana. t. I. ibid.
Ambroſiana. ibid.
Gallicana. ibid.
Hiſpanica ſeu Mozaraba. t. I. 99
Plures recenſentur. ibid.
Quæ lingua in his adhibita. t. I. 101
Quibus diebus & quoties in die celebraretur, t. I. 102
Sollemnitatem quamdam importent. t. I. 108
Ejus celebrationis loca. t. I. 108
Privatis in domibus poſtea vetitum. t. I. 110
Gallicanæ ab antiphona incipiebant. t. I. 131
Vario ritu conſecrantes. t. I. 147
Gallicanæ expoſitio. t. I. 567 Vide *Miſſa*.
Locus baptiſmi, ubilibet. t. I. 3
Maxime in fluviis. ibid.
In ſolis cathedralibus eccleſiis. t. I. 5
Confirmationis. t. I. 89
Loquendo in clauſtro quomodo habenda. t. III. 272
In Locutorio. t. III. 275. 298. 300. 310. 312
Per ſigna. t. III. 290
Lotio, capitis & pedum ante baptiſmum. t. I. 45
Poſt. t. I. 54. 64
Capitis ante confirmationem. t. I. 88
Pedum & manuum ante celebrationem. t. I. 125
Manuum celebrantis. t. I. 142
Lotio capitis in Dominica Palmarum. t. I. 45
Lotio manuum in miſſa ante conſecrationem. t. I. 174
Ante communionem. t. I. 155
Poſt communionem. t. I. 218. 219. 220. 232
Lotio cadaverum. t. II. 366. 381. 385. 386. 388. 391. 395. 397. 399 403. 407.
Quo ritu peracta. t. II. 395. 401
Lotio pedum in Cœna Domini. t. III. 117
Quam antiqua. t. III. 99
Quo ritu facta. t. III. ibid.
Eam pauperibus impendebant reges, & imperatores. t. III. 100
Lucas cur vituli ſpeciem geſtet. t. I. 34. 37. 38
Lucerna cum igne ad extremam unctionem. t. I. 343
Lucernæ benedictio Sabbato Sancto. t. III. 164
Lucernarium. t. III. 21
A veſpera diſtinctum. t. III. ibid.
Lucianus martyr in carcere ſupra proprium pectus miſſæ ſacrificium offert. t. I. 109
Ludovici Pii confeſſio quotidiana. t. I. 281
S. Ludovici Francorum Regis continentia admirabilis. t. II. 127
Ejus pietas. t. III. 17
Nudipes in die Paraſceves urbem peragrabat eccleſias viſitans & eleemoſynas impertiens. t. III. 127
Crucem in die Paraſceves quomodo adoraret. t. III. 129
Pane tantum & aqua eo die veſcebatur. t. III. 131.
Novas ſanctorum imagines benedici curavit. t. II. 298
Luxuriæ cauſa ſuperbia. t. II. 171
Lugdunenſis Eccleſia, amictum ſuper albam ponit. t. I. 126
Antiquam conſuetudinem ſeſſionum retinens. t. I. 132
Sex habet ad laudes deputatos. tom. I. 133
Antiquitatis religioſior. t. I. 134
Ambones conſervat. t. I. 135
Epiſtolam ſine cantu legit. t. I. ibid.
In elevatione oſtiæ quomodo adoret. t. I. 149
Ejus miſſa. t. I. 237
Qua hora pœnitentibus reconciliationem daret. t. I. 271
Ejus ordo ad pœnitentiam in capite jejunii. t. I. 294
Ejus conſuetudo in electione epiſcoporum. t. II. 26
Olim horas diurnas Paſchatis in choro non cantabant. t. III. 173
Ejus antiqua ſtatuta pro divinorum officiorum celebratione, aliiſque ad divinum cultum ſpectantibus. t. III. 223
Nunquam e recto fidei tramite deviavit. t. III. ibid.
Ejus Epiſcopus Concilia nationalia in Galliis convocabat. t. II. 306
Lumen in tota eccleſia ad officium paraſceves non apparet. t. III. 138
Luminaria eccleſiæ, eorum cuſtodia & miniſtratio. t. III. 264. 265
Luminaria pro cœmeteriis de patriarchalibus miniſtranda. t. I. 141
Lutherani de pluribus ex ipſorum admiſſis convicti. t. I. 176
Lutum, ejus uſus apud aliquos. t. I. 14

M

MAcrinæ funus. t. II. 373
Magiſter novitiorum, ejus officium. t. III. 330.
Magiſter ſcholæ quomodo hebdomadarius. t. I. 120
Solemniter induendus. t. I. 218
Subdiaconus & diaconus eorum ritus. t. I. ibid.
Quid geſtet. ibid.
Magnificat ad laudes decantatum. t. III. 9
Magnus archiep. Senonenſis, ejus libellus de myſterio baptiſmatis juſſu Caroli Magni editus. t. I. 61
Majeſtas imago, initio miſſalis poſita. t. I. 242
Majoris-monaſterii ordo ad confirmationem. t. I. 94
Maledictiones Scarioticæ ſupra caput depoſiti epiſcopi recitatæ. t. II. 317
Maledictionis tenor ferendæ contra invaſores rerum monaſterii Fontanellæ. t. II. 321

Mali

Mali a bonorum conſortio ſeparandi. t. II. 177.
Malta de calce & tegula cum aqua benedicta ad Eccleſiæ dedicationem. t. II. 256. 260. 261. 270. 273. 275
Mamertus Viennenſis epiſcopus rogationum inſtituit. t. III. 183
Mandatum quo ritu. t. III. 284. 318. 331
Trium pauperum. t. III. 385. 318
Mandatum. t. III. 115. 116. 121. 123. 125
Mandatum pauperum in quadrageſima. t. III. 64
Sabbato ante Dominicam Palmarum. t. III. 69
Mandati in Cœna Domini antiquitas. t. III. 99
Quo ritu factum. t. III. *ibid.*
Mandatum duodecim ſubdiaconorum in eccleſia Romana in Cęna Domini. t. III. 116
Manichæi pęnitentiæ neceſſitatem impugnabant. t. I. 259
Manipulus antequam aſſumatur, quæ recitanda. t. I. 242
Introitus. t. I. 243
Ejus benedictio. t. II. 301
Monialibus Cartboſianis datur. t. II. 197
Manipulus ſubdiaconi. t. II. 20. 34. 61. 68. 70. 79
Quando traditus. t. II. 20
Manipuli in proceſſione palmarum a ſacerdotibus delati, t. III. 73. 76
Manus crucis in modum extenſæ tempore canonis. t. I. 174. 228
Earum impoſitio ad faciendos catechumenos. t. I. 13
Sanctificat. t. I. *ibid.*
Earum Populi extenſio. t. I. 44
Impoſitio ſacerdotis, *ibid.*
In altum extenſio. t. I. 46
Poſt baptiſmum cur. t. I. 62
Vola ungenda. t. I. 85
Ab unctione impoſitio diſtincta in confirmatione, t. I. 90
Lotæ ad euchariſtiam. t. I. 156
In crucis formam compoſitæ. t. I. *ibid.*
Cur datæ. t. I. 160
Dum abluuntur oratio. t. I. 181. 188. 190
Ear. lotio in miſſa. V. *Lotio.*
Ante conſecrationem. V. *Lotio.*
Poſt communionem. V. *Lotio.*
Manutergium quid ſignificet. t. II. 18
Mappis tribus ornandum altare. t. I. 127
Mapula. t. I. 177
Marcianus Imperator primum latine deinde græce loquitur in concilio Calchedonenſi. t. II. 309
Marcionitæ quomodo mortuos baptizent. t. I. 58
Marcus cur Leonis figura præſignatus. t. I. 34. 37. 38
Mariæ ſolemne officium in ſabbato. t. I. 224
Maronitæ, officia eccleſiaſtica chaldaice vel arabice recitant. t. I. 101
Semel tantum ſingulis diebus celebrant. t. I. 113
Azymo uſi. t. I. 115. 116
Forma & figura mutata. t. I. 117
Concelebrantes. t. I. 120
Amictum ſuper albam ponunt. t. I. 126
Partialem orationem habent poſt epiſtolam t. I. 136
Infantes communicant. t. I. 158
Secum euchariſtiam apportare conceditur. t. I. 253
Eorum ordinationes. t. II. 100
Novem agnoſcunt eccleſiaſticos ordines. t. II. 1
S. Martini exorciſmus. t. II. 353
Ejus cella. t. III. 182
Martyrium delet peccata. t. I. 26
Martyrum corpora aromatibus condita. t. II. 366. 367
Martyrum feſta quando celebrari cęperunt. t. III. 198
Martyrologii lectio in capitulo. t. III. 20
In choro t. III. *ibid.*
In vigilia natalis Domini. t. III. 31
Poſt laudes in Cęna Domini. t. III. 82
Maſculi prius baptizandi. t. I. 31. 37. 38. 40. 43. 50. 51. 66. 69. 72. 73. 76. 77
Confirmandi. t. I. 89
Materia baptiſmi; circa ipſam errores. t. I. 48
Confirmationis. t. I. 90
Sacrificii. t. I. 113
Calicis. t. I. 119
Extremæ unctionis. t. I. 299
Remota. t. I. 300
Proxima. t. I. 301
Mathematici neceſſitatem pęnitentiæ impugnabant. t. I. 259
Mathildis Regina quotidie oblationem præſentabat. t. I. 140
Matricularius officium ejus. t. III. 261. 271. 273. 274 282. 284. 287. 288. 289 V. *Theſaurarius.*
In eccleſia Lugdunenſi. tom. III. 230
Matrimonium eccleſia conciliat, confirmat oblatio. t. I. 26
Eodem non conjungendi qui confirmati non ſunt. t. I. 88
Matrimonium inter conſobrinos permiſſum ad uſque ſæculum quartum. t. II. 120
A Theodoſio Imperatore prohibitum. t. II. *ibid.*
Quam prohibitionem uſque ad ſeptimum conſanguinitatis gradum extendit eccleſia. t. II. *ibid.*
Sed ab ea lege diſpenſavit in gratiam Anglorum, & Germanorum ad fidem recens converſorum. t. II. *ibid.*
Conjunctos tamen aliquando in quarto grado non ſeparavit, ſed pęnitentiæ ſubjecit. t. II. *ibid.*
Apud Græcos in tertio gradu permiſſum, t. II. 121
Apud latinos aliquando in tertio, aliquando in quinto, aliquando in ſexto. t. II. *ibid.*
Poſt quartum illud permiſit Innocentius III. t. II. *ibid.*
Eccleſiæ leges hac in re violantes quibus pęnis ſubjecti. t. II. *ibid.*
Diſpenſationes pro contrahendo matrimonio inter affines primus indulſit Paſchalis II. t. II. *ibid.*
Secundum contrahentes publicæ pænitentiæ ſubjecti, t. II. 122
Eleemoſynis eccleſiæ privati. t. II. *ibid.*
Clandeſtinum prohibitum. t. II. 123
Ex eo naſcuntur filii difformes. *ibid.*
Inter ætate diſpares illicitum. t. II. *ibid.*
Ejus forma. t. II. 124. 138
Per mutuum conſenſum contractum. t. II. 124. 125
Matrimoniales tabulæ. t. II. 124
Sola procreandorum filiorum cauſa ineundum. t. II. *ibid.*
Eſt velut adulter incontinens in matrimonio t. II. 126
Matrimonium. *Vide.* Nuptiæ, ſponſus, continentia.
Matrinæ earum officium. t. I. 40. 41
Matthæus cur figura hominis præſignatus. t. I. 34
Ejus benedictio pro virginibus conſecrandis. t. II. 191 192. 193. 194. 195. 196
Matutinæ laudes una cum prima miſſa nativitatis Domini conjunctæ. t. III. 36
Qua ratione inceptæ. t. III. *ibid.*
Matutinæ papales. t. III. 217
Matutinæ, earum hora & ritus. t. III. 281. 287. 297. 301. 325
De S. Maria. t. III. 282
Mediolanenſis Archiepiſcopus bis in anno baptizat. t. I. 7
Mediolanenſis eccleſia ejus ritus baptiſmi. t. I. 80
Quinque dies impendit confirmationi. t. I. 87
Lotionem capitis imponit. t. I. 88
Veſtes determinat. t. I. 89
Horam. t. I. *ibid.*
Feriis ſextis quadrageſimæ non celebrat. t. I. 103
Circa meridiem conſuevit ſacrificium offerre. 107
Amictum ſuper albam ponit. t. I. 126
Ter Kyrie decantat. t. I. 132
Duas epiſtolas. t. I. 134
Acta Sanctorum in miſſa. t. I. 135
Oblationes in miſſa quomodo ſervat. tom. I. 140
Ejus ad oblationem preces t. I. 142
In ſingulis miſſis præfationem propriam habet. t. I. 143
Canonem quando diverſum. t. I. 144
Alta voce orationem Dominicam concludit. t. I. 152
Ejus antiquus ritus quo ad ordinem & locum communicandorum. t. I. 173
In hac quæ ſint propria. t. I. 176
Quo tempore pęnitentes reconciliaret. t. I. 270
Quo die, t. I. 271
Abſolutam extremæ unctionis formam pronuntiabat. t. I. 301
Ejus ordo in viſitatione infirmorum. tom. I. 345
Mel in calice pro infantibus. t. I. 56. Oblatum, t. I. 139
Mel, & lac in calicem mitti prohibitum. *Vide* Lac.
Mellis ac lactis immiſſio in calicem Sabbato ſancto. t. III. 150
Mellis ac lactis traditio baptizatis. *Vide* Lac.
Melchitæ panem conſecrandum eo ipſo die coquunt. t. I. 118
Meldenſis eccleſia ordinem ad evangelium ſervat. tom. I. 135
Memento pro variis. t. I. 185
Memoria vivorum quo miſſæ loco celebrata. t. I. 146
Memoria Sanctorum in canone miſſæ. t. I. 147
Mendacium occidit animam. t. I. 259

Menna

Digitized by Google

Menna Conſtantinopolitanus Patriarcha ab Agapeto papa ordinatus, t. II. 13
Menſa communis abbatis, & fratrum, tom. II. 152
Meridiana quies. t. III. 299. 301. 312. 316
Metenſis eccleſia trinam in anno confeſſionem decrevit, t. I. 260.
Metropolitanæ ſedis aſſenſus requiſitus ad epiſcoporum electionem. t. II. 25
Ad metropolitani electionem conveniebant ſuffraganei omnes epiſcopi. t. II. 26
Micæ diligenter colligendæ. t. III. 318
Milites confeſſione ad pugnam ſe accingebant. t. I. 265
Prævia initiati. ibid.
Milites quomodo ſepulti. t. II. 369
Milites etiam in adventu jejunabant. tom. III. 26
Milites quo ritu apud Anglos initiarentur. t. II. 239
Eorum benedictio epiſcopalis quando cœperit. ibid.
Illius ritus. t. II. 239
Militi novo data alapa. t. II. 240
Militiam homini Chriſtiano illicitam quidam cenſuerunt, t. II. 239
Militia ob pœnitentiam renuntiata, t. I. 268
Militiæ renunciabant pœnitentes. t. I. ibid.
Militiæ addicti in clerum non admittendi. t. II. 5
Miniſtrales nummos recipiunt. tom. I. 139. 219
Miniſter baptiſmi. t. I. 6
Quid ſcire debeat. t. I. 9
Confirmationis qui. t. I. 86
Jejunus, t. I. 88. 89
Ordinarius confirmationis. t. I. ibid.
Lotoram ſacerdotis ſumere quando poſſit. t. I. 106
Altaris qui. t. I. 119
Privatarum miſſarum qui excludendus. t. I. 124
Miniſtri altaris puro ſanguine communicabant. t. I. 156
Cæteris calice ſublato. t. I. 158
Etiam his. ibid.
Neceſſarii Pontifici celebranti. t. I. 221.
Quandoque ſuperadditus quid agat. tom. I. ibid.
Pœnitentiæ. t. I. 272
Extremæ unctionis. t. I. 209
Omnes manus imponant ſuper infirmum. t. I. 324
Miniſtri altaris quando induendi. t. III. 326
Minorum fratrum gradualia. *Vide* Gradualia.
Minutio quo ordine fiat. t. III. 285. 307. 310. 328. 335
Miſericordia commendatur. t. II. 178
Miſericordiæ opera quanti valeant. t. III. 104
Miſſa Præſanctificatorum. t. I. 99
Apud Græcos in Quadrageſimæ feriis dicta. t. III. 63
Sicca. t. I. 100
Hujus antiquitas. t. I. ibid.
Patroni. ibid.
Et adverſarii. t. I. ibid.
Plures ſub uno canone quomodo & cur Bifariatæ dictæ, ibid.
Lingua vernacula dicta. t. I. 101
Uſque ad evangelium græce. t. I. 102
Quæ veſpere incœpta poſtridie perficaretur. t. I. 103
Feriæ quintæ in quadrageſima cur vacabat, quando inſtituta. ibid.
Multiplex eodem die ab uno celebrata. t. I. ibid.
Triplex. t. I. 104
Una tantum. t. I. ibid.
Duplex. ibid.
Sollemnis iteranda. t. I. ibid.
Quater in Natali. ibid.
Ter calendis Januarii. ibid.
Bis, ter & quater die Cœnæ. ibid.
Quoties in Paſchate. t. I. ibid.
In rogationibus. t. I. 105
In jejuniis & Dominicis poſt Pentecoſten. ibid.
In feſto S. Benedicti. ibid.
S. Johannis Baptiſtæ & aliorum. t. I. ibid.
Pluries uno die tandem prohibitum. tom. I. ibid.
In ultima eſt ſumenda perfuſio. t. I. 106
In omnibus communio facienda. ibid.
Multiplex in diverſis altaribus. t. I. ibid.
Nocte celebrata. t. I. 107
Statis diei horis. t. I. ibid.
Quibus. t. I. ibid.
Diebus jejunii ad nonam. t. I. 108
In quadrageſima ad veſperam. ibid.
Nocturna quater in anno præſertim. t. I. ibid.
Matutinalis. ibid.
Poſt completorium cur. t. I. ibid.
Singulatim ſub excommunicatione. ibid.
Omni loco primum celebrata. t. I. 109
In privatis domibus. ibid.
In cryptis ſubterraneis. ibid.
In carceribus. t. I. ibid.
Poſtea vetitum. t. I. 110
Urgente neceſſitate ſub dio. t. I. ibid.
Præceptum & modus eam audiendi. tom. I. 121
Hac incompleta exeuntes minati. t. I. 122
Publica & ſollemnis commendata. ibid.
Parochialis. ibid.
Privatarum indecentia miniſtrantium, tom. I. 124
Ad hanc præparatio remota & proxima. t. I. 125
Ante nocturnas vigilias non dicenda. tom. I. ibid.
Nec ante Primam. ibid.
Introitus ejus diverſi ritus. t. I. 130. 131
Uſque finem continuanda a quo incœpta. 133
Catechumenorum terminat quando fidelium incipit. t. I. 139
In ea quotidie oblationes. t. I. 140
Triplex ex antiqua conſuetudine quibus diebus. t. I. 141
Cur ad tertiam vel nonam celebranda. t. I. 158
Gallicana. t. I. 166
Ejus conteſtatio. t. I. ibid.
Conſummatio. t. I. ibid.
Solemnis non celebrabatur, euchariſtia ad altare non delata. t. I. 168
Mozarabum. t. I. 168. 171
Ambroſiani ritus. t. I. 173
Illyrica falſo edita. t. I. 176
Gallicana tempore Caroli Magni. t. I. 186
Trecenſis. t. I. 190
Turonenſis. t. I. 192
Moyſacenſis. t. I. 193
Remenſis. t. I. 193. 197. 199. 200. 201. 202
Corbejenſis. t. I. 202
Romana. t. I. 204
Salisburgenſis. t. I. 207
Ab epiſcopo Pariſienſi data. t. I. 209
Ex codice Stabulenſi. t. I. 210
Moguntino. t. I. 216. 217
Turonenſi cum rituali. t. I. 218
Laudunenſi. t. I. 218. 219
Sueſſionenſi. t. I. 220
Catalaunenſis. t. I. 221
Bajocenſis. t. I. 225
Carnotenſis. t. I. 227
Rotomagenſis. t. I. 228. 243
Ebroicenſis. t. I. 231
Viennenſis in Gal. t. I. 233
Tullenſis. t. I. 234
Baſileenſis. t. I. 235
Leonienſis. t. I. 238
Sarisberienſis. t. I. 239
Beccenſis. t. I. 242
Miſſæ Romanæ expoſitio. t. I. 159
Gallicanæ. t. I. 167
Olim unica per diem. t. I. 249
Quacumque hora olim in cubiculis infirmorum celebrabatur. t. I. 251
Pro infirmo celebranda. t. I. 317
Pro gratiarum actione ſi convaluerit. tom. I. ibid.
Juxta varios infirmi ſtatus, quænam dicenda ſignatur. t. I. 319. 321. 324. 326
Miſſa pro infirmo. t. I. 315. 324
De cujus ſalute deſperatur. t. I. 326
In ipſa domo infirmi. t. I. 315
Miſſa latine Conſtantinopoli dicta. t. I. 102
Quanto tarius tanto religioſius dicta. tom. I. ibid.
Stationum diebus. t. I. 103
Eam in Lugdunenſi eccleſia S. Joannis nullus celebrat, niſi canonicus ejuſdem eccleſiæ, aut epiſcopus, aut abbas diœceſis Lugdunenſis. t. I. 113
Nullus in eccleſia S. Dionyſii niſi ejuſdem loci monachus. t. I. ibid.
Eam abſque permiſſu epiſcopi olim dicere presbyteris illicitum. t. I. 7. 119
Sed cum Epiſcopo ſæpe celebrabant. ibid.
Præſertim in Eccleſia Romana. t. I. 120
Eam in Cathedralibus Eccleſiis olim celebrabant adſciti ex aliis Eccleſiis presbyteri. t. I. ibid.
Ipſas privatas nullus dicat, dum major celebratur. t. I. 122
Eam tecto capite celebrabat Alexandrinus Patriarcha. t. I. 128

Digitized by Google

Miſſa non egrediendum ante Epiſcopi benedictionem. t. I, 122.
Eas qui propier quæſtum dicunt, Chriſtum, non tam conſecrant, quam dilaniant. t. I. 104
Miſſa in ordinatione Epiſcopi quæ dicenda. t. II. 48. 92
Miſſa in ordinatione Epiſcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum. t. II. 36. 53. 54
Finita Miſſa ordinatorum Symbolum alte voce decantabat Pontifex. t. II. 25
Miſſa cum Epiſcopo conſecrante ſimul dicit Epiſcopus conſecratus. t. II. 83. 94
Eam per dies quadraginta cantare debet Epiſcopus ordinatus pro commiſſo ſibi Populo. t. II. 73
Eam non dicat mortali peccato obnoxius. t. II. 3
Miſſas tres celebrare jubentur presbyteri ordinati. t. II, 25.
Miſſa de inventione S. Crucis ad furta invenienda. tom, II. 334
Miſſa S. Nicolai ad furta invenlende. tom. II. ibid.
Miſſa de S. Sigiſmundo pro febricitantibus. t, II, 379
Pro infirmo morti proximo. t. II. ibid.
Pro defuncto nuper baptizato. t. II. 383.
Pro defunctis pœnitentiam deſiderantibus & minime conſequentibus. t. II. ibid.
Pro defuncto Epiſcopo. t. II. ibid.
Pro defuncto Sacerdote. t. II. 383. 384
In agenda plurimorum Sacerdotum. t. II. 383
Pro defunctis fratribus. t. II. 384
Pro femina defuncta. t. II. ibid.
Pro uno defuncto. t. II. ibid.
Plurimorum defunctorum. t. II. ibid.
In ſeparatione leproſorum. t. II. 359. 360
Et in eorum exequiis. t. II. 360
Miſſa ſemper canenda priuſquam ſepeliatur defunctus, t. II. 381. 385. 386. 389. 392
Plures dictæ ante ſepulturem. t. II. 375
De defunctis non dicendæ die Dominica. t. II. 385
Neque in ſeparatione leproſorum. tom. II. 358
Neque de confeſſore in eorum exequiis. t. II. 360
Quam tamen nonnulli dicebant. t. II. 361
Miſſa mane die Dominica. t. III. 22
Ante publicam Eccleſiæ cathedralis in aliis Eccleſiis non dicenda t. III. ibid.
Miſſa feria 6. & diebus jejunii hora 8. celebranda. tom. III. 25.
Miſſa in vigilia natalis Domini nulla in Miſſali Mozarabum. t. III. 32
An tres olim dictæ in natali Domini. t. III. 34
An ab eodem Sacerdote. t. III. 35
In quibus altaribus. t. III. ibid.
In galli cantu qua hora dicta. t. III. ibid.
Quo ritu. t. III. ibid.
Ejus ſecundæ natalis Domini hora, & ritus. tom. III. 36
Miſſa in vigilia Epiphaniæ. t. III. 42.
In feſto Epiphaniæ. t. III. 43
Miſſa pro defunctis altera poſt octavam Epiphaniæ die. t. III. 45
Miſſæ quadrageſimales. t. III. 63
Miſſam feriis 6. quadrageſimæ non celebrat eccleſia Mediolanenſis. t. III. ibid.
Miſſæ Dominicæ Palmarum ritus. t. III. 73
Miſſæ in Cœna Domini ordo. t. III. 88. 91. 92
Eam cum Epiſcopo ſimul celebrant presbyteri in Cœna Domini. t. III. 110
Miſſæ ſolemnes plures in Cœna Domini. t. III. 97
Una e jejunis, altera poſt cœnam. t. III. ibid.
Miſſa chriſmalis. t. III. 95. 105
Pro baptizandis. t. III. ibid.
Pro reconciliatione pœnitentium. t. III. 83. 84. 102. 103. 106
Miſſæ privatæ ante majorem in Cœna Domini ſine igne celebratæ. t. III. 124
Miſſa in Paraſceve, & Sabbato Sancto non celebrata. t. III. 127. 135
Celebrant tamen Græci ſi in Paraſcevem incidat annunciatio Dominica. t. III. 127
Miſſa Sabbato Sancto quo ritu celebrata. t. III. 150
Stella in cœlo apparente incipienda. tom. III. 151. 152 155
Ad mediam uſque noctem protracta. t. III. 151
Miſſa in die Paſchatis t. III. 173
Miſſa unica in die Paſchatis ad communionem fidelium. t. III. 175.
Miſſas ſolemnes in Cathedrali infra hebdomadam Paſchæ non celebrat Eccleſia Lingonenſis. t. III. 182
Miſſa de defunctis infra hebdomadam Paſchatis. tom. III. 181
Miſſa in Rogationibus. t. III. 185
Miſſæ duæ vel tres in feſto Circumciſionis. t. III. 40
Duæ in feſto Aſcenſionis. t. III. 194
In vigilia Pentecoſtes. t. III. ibid.
In vigilia S. Andreæ. t. III. 198
Etiam quatuor. t. III. ibid.
In feſto Exaltationis S. Crucis. t. III. 213
In quibuſdam locis tres in feſto inventionis S. Crucis. t. III. 205
Duæ in feſto S. Euphemiæ. t. III. 213
In feſto S. Germani Antiſſiodorenſis Epiſcopi. to. III. 209
In feſto S. Joannis Apoſtoli. t. III. 39
Tres in feſto S. Dionyſii & Soc. t. III. 214
In decollatione S. Joannis t. III. 211
In feſto S. Laurentii. t. III. 210
In vigilia Aſſumptionis. t. III. ibid.
In feſto Aſſumptionis. t. III. 211
In ejus octava quatuor Miſſæ. t. III. ibid.
In feſto S. Hilarii. t. III. 200
Duæ vel tres de nativitate Beatæ Mariæ. tom. III. 212
Duæ in feſto SS. Coſmæ & Damiani. tom. III. 214
Duæ in feſto S. Mauricii. t. III. 213
In feſto S. Remigii. t. III. 214
In feſto S. Martini. t. III. 216
In feſto S. Clementis. t. III. 217
In converſione S. Pauli. t. III. 202
Duæ & tres in feſto S. Petri ad vincula. tom. III. 209
Duæ in feſto S. Sebaſtiani, t. III. 201
Tres in feſto SS. Marcelli, & Apuleji. t. III. 214
In feſto S. Priſci Mart. t. III. 212
In feſto S. Tiburtii. t. III. 210
In feſto S. Valentini. t. III. 203
Miſſa triplex in feriis quatuor Temporum Adventus. t. III. 30
Miſſæ tres in feſto S. Benedicti. t. III. 204
In feſto S. Hermetis. t. III. 211
In feſto S. Joannis Baptiſtæ. t. III. 206
In translatione S. Martini. t. III. 208
In feſto SS. Septem-fratrum. t. III. ibid.
In feſto SS. Petri, & Pauli. t. III. 207
In feſto S. Scholaſticæ. t. III. 203
S. Silveſtri. t. III. 40
In transfiguratione Domini. t. III. 210
Miſſæ plures in calendis Novembris. t. III. 215
Miſſæ Papales. t. III. 218
Miſſa per octo dies in eccleſiarum dedicationibus. t. II. 255. 262. 263
Per ſeptem dies. t. II. 258
Miſſa pro monachis profeſſis triduo dicenda. t. II. 166
Miſſa pro abbate. t. II. 157
Earum celebratione reconciliatur eccleſia violata. t. II. 285
Eam celebrare debet abbas in ordinatione monachi. t. II. 165
Miſſa in benedictione viduæ. t. II. 200
Miſſa ſpecialis ædificantis eccleſiam. t. II. 258
Miſſæ privatæ fratrum, quando cantandæ. t. III. 270. 297. 313. 325
Miſſa major; ritus conventualis ad eam. t. III. 282. 298. 309. 310. 316. 326
Matutinalis. t. III. 283. 297. 301
Pro fratre defuncto. t. III. 288. 320
Pro parentibus. t. III. 302
Miſſale transportandum. t. I. 173
Mitra; ejus uſus & antiquitas. t. I. 128
Ejus forma. t. I. 129
A celebrante quando aſſumenda vel deponenda. t. I. 217. 221. 235
Aurifriſiata vel ſimplici quando utendum. t. I. 225
Mitra antiqua rotunda, & oblonga. t. I. 128
Mitra Patriarchæ Conſtantinopolitani. t. I. ibid.
Epiſcoporum Græcorum. t. I. ibid.
Mitra conceſſa Uratiſlao Duci. t. I. 133
Mitra data abbati ordinato. t. II. 146. 160
Ea quando uti cœperint abbates. t. II. 146
Qualis illa eſſe debeat. t. II. 146. 316
Ea non utuntur Præmonſtratenſes. t. II. 146
Mitra virginum. t. II. 187. 191. 192. 193. 197
Mitræ impoſitio ordinatis epiſcopis. t. II. 73. 82
ixtum propter communionem ſanctam. t. I. 158

Mi-

Digitized by Google

Mixtum quibus & quando tribuendum. tom. III. 311. 526
Modeſtia in choro præſertim ſervanda. t. III. 182
Moguntinæ eccleſiæ confirmationis Ordo. t. I. 96
Miſſæ. t. I. 216.
Moiſacenſis Monaſterii Ordo ad baptiſmum. t. I. 72
Ad confirmationem. t. I. 93
Oratio poſt triſagium. t. I. 143
Miſſa. t. I. 193
Ordo ad viſitandum infirmum. t. I. 312
Monachi formantes. t. I. 116
Quatuor ex quatuor Romæ monaſteriis in Baſilica S. Petri hebdomadarium agebant. t. I. 120
Cardinales qui. t. I. *ibid.*
Offerunt hoſtias. t. I. 140
Ad altare. t. I. *ibid.*
Cum canonicis alternatim antiphonam modulantes. t. I. 141
Acciti ad decantandas divinas laudes in eccleſiis cathedralibus. t. III. 4. 5.
In Dominicali communione diu perſeveraverunt. t. I. 154
Quo ordine communicandi. t. I. 154
Ad communionem olim diſcalciati. t. I. 155
Antiquum communionis ritum quomodo ſervantes. t. I. 250.
Secum ſemper euchariſtiam habeant. t. I. 253
A regibus & principibus in confeſſarios aſſumpti. t. I. 272
Conditio eis injuncta. t. I. 273
Quo ad fratres abſolutio abbati reſervata. t. I. *ibid.*
Eorum quotidianæ confeſſionis ritus. t. I. 288
Monachi in ſuis eccleſiis baptiſteria habentes ex privilegio. t. I. 5. 6
Baptiſmi ſuſceptores eſſe nequeunt. t. I. 60
Non celebrent in domibus laicorum. t. I. 110
Pro altari utebantur tabula. t. I. 111
Monachi ad audiendas confeſſiones adſciti. t. I. 272
Singulis hebdomadis confitentur. t. I. 287
Singulis Sabbatis. t. I. 260
Monachi in electione epiſcoporum ferebant ſuffragium. t. II. 26
Obedientiam epiſcopo ordinanti non promittebant. t. II. 24
Eorum ſex genera. t. II. 169
Eorum benedictio. t. II. 161. 163. 170
Monachi Græci, Ægyptii, & Armenii profeſſionem non faciunt. t. II. 172
Monachum non facit profeſſionis ſubſcriptio. t. II. *ibid.*
Monachus an poſſit mutare profeſſionem ſuam. tom. II. 176
Monachum a profeſſione an poſſit abbas abſolvere. t. II. 175
Monachus ſecundum evangelicam perfectionem major presbytero. t. II. 171.
Eo proficiente nihil melius, deficiente nihil pejus. to. II. 175
Monachi ad ſuccurrendum. t. II. 168. 172.
Quomodo fierent. t. II. 168
Monaſterium portus, & aſylum. t. II. 172
Carcer. t. II. 174
Quem Deus eligit Paradiſum voluptatis. t. II. *ibid.*
Nulli meliores, quam qui in monaſteriis profecerunt; nulli pejores, quam qui ibi ceciderunt. t. II. 175
Monaſterii bona qui diſtrahit ſacrilegus. t. II. 149
Monaſtici ordinis ortus. t. II. 168
A S. Benedicto reformatus. t. II. 169
Ex peccatoribus facit Sanctos. t. II. 171
Habitus ipſius ſanctitas. t. II. 172
Perfectio alterius voluntati ſubdi. t. II. 173
Monaſticam vitam profiteri volentes, ſi conjugati, ſeparentur. t. II. 173
Monetæ jactus in regum coronatione. t. II. 237
Monitiones pro Parochis baptizantibus. t. I. 81.
Monitiones ad populum factæ poſt evangelium. t. I. 137
Ante communionem. t. I. 152
Montaniſtæ eorum error in forma baptiſmi. t. I. 52
Morbacenſe cœnobium, cujus diœceſis. t. III. 305
Morienti datum a parentibus pacis oſculum. tom. II. 364
Morini ſententia de porrectione inſtrumentorum in collatione ordinum notata. t. II. 20
Moriuntur omnes Chriſtiani in cinere, & cilicio. t. II. 364. *Vide* Cilicium & cinis.
Mors pœna peccati. t. II. 389
Cum ea non tollitur vita, ſed mutatur. t. II. 382
Ejus memoria Imperatori recenter coronato refricata. t. II. 202
Mortificatio commendatur. t. II. 151
Mortuorum commemoratio. t. I. 171
Moſcovitæ totum ſacrum vernacula lingua peragunt. t. I. 101
Unicum altare in templis habent. t. I. 112
Evangelium & epiſtolam extra chorum legunt. tom. I. 136
Mozarabes hymnum trium puerorum quando in miſſa dicant. t. I. 134
Duas epiſtolas. t. I. *ibid.*
Immediate poſt epiſtolam legebant evangelium. tom. I. 135
Propriam præfationem in ſingulis miſſis habebant. t. I. 143
Commemorationem viventium quando facerent. to. I. 146
Hoſtiam in novem partes dividunt. t. I. 151
Eorum miſſa. t. I. 168
Quæ habeant propria. t. I. 172
Mulcta presbyteris ſæpius quam ter in die celebrantibus impoſita. t. I. 104
Decem librarum alienos parochianos non expellentibus. t. I. 122
Dimidiæ libræ ceræ in negligentes miſſas ſolemnes propriæ parochiæ. t. I. 123
Unius libræ ceræ. *ibid.*
Duodecim denariorum Turonenſium. t. I. *ibid.*
Mulieres. *Vide* Feminæ.
Nullo unquam caſu baptizare debent. t. I. 6
Publice. t. I. 8
Diaconæ & presbyteræ dictæ. *ibid.*
Panem conſecrandum formantes. t. I. 116
Qua munditia. t. I. *ibid.*
Ad gradus altaris ſedentes impudenter. t. I. I. 124
Nec ipſæ Deo dicatæ accedant. *ibid.*
Quo tempore non offerant. t. I. 139
In Galliis antiqua utentes diſciplina quo ad oblationes. t. I. 146
Solæ offerentes. t. I. *ibid.*
Mulieres ab infirmioribus excluſæ. t. III. 346
Quibus horis non alloquantur monachis. t. III. *ibid.*
Earum domus deſtruendæ. t. III. *ibid.*
Mulieres communicaturæ euchariſtiam linteo excipiunt. t. II. 282.
Earum colloquia a canonicis vitanda. t. II. 183
Mulierum poſt partum purificatio. t. II. 136. 137
Munus triplex. t. II. 177
Muſeus lectiones per anni circulum legendas in officiis diſponit. t. III. 14.

N

NAnnetenſis eccleſia confeſſionem ſpecialiter quater in anno ſtatuit. t. I. 260
Narbonenſis eccleſia ſingularem ritum ad oblationem habet. t. I. 142
Ejus oratio poſt manuum lotionem. tom. I. 142. 143
Secretis addita t. I. *ibid.*
Poſt triſagium. t. I. *ibid.*
Sanctificari vinum per corporis immiſſionem tenebat. t. I. 157.
Ejus ordo ad infirmorum unctionem. t. I. 319
Nares cur tangantur in baptiſmo. t. I. 61
Uſus eas tangendi, t. I. 62. 68. 70. 72. 73. 74. 75. 78. 79. 82. 85.
Cur datæ. t. I. 160
Natale Domini quo modo ab Anglis celebratum. t. I. 260
Natale Domini die 25. Decembris. t. II. 330
Natalis Domini feſtum quam antiquum, & quo die celebratum. t. III. 32
Qua devotione. t. III. *ibid.*
Nocturnum ejus officium duplex. t. III. *ibid.*
In Gallia quam prolixum. *ibid.*
Natalis Domini octava tota feſtiva. t. III. 38
Poſt nativitatem Domini ad ſeptuageſimam qui Sacræ Scripturæ libri legendi. t. III. 45
Neapolitana eccleſia conſignatorium a baptiſterio ſeparatum habet. t. I. 89
Nebulæ in cœna Domini. t. III. 100. 110.
Negotiatio quæ prohibita. tom. III. 256. 257. 292. 294.

Negotiis ſæcularibus plus æquo ne ſit deditus abbas. t. II. 148

Neophyti ad Imperatores pro gratiis obtinendis miſſi. t. I. 57

Per octo dies nudis plantis terram tangere religioni ducebant. t. I. 54

Neophyti in Æthiopia communicantes etiamnum. t. I. 57

Ad altare communicabant. t. I. 155

Dicti clerici recenter facti. t. II. 4

Non ordinandi. t. II. *ibid.*

Eorum communio per totam Paſchatis hebdomadam. t. III. 182

Neſtoriani in pane conſecrando diverſum ſignaculum imprimunt, rationem dignitatis diſtincti offerentis oſtendens. t. I. 117

Eorum peculiaris modus panem dictum parandi. t. I. 118

Eorum ordinationes. t. II. 108

Nobis quoque peccatoribus quinquies dictum. t. I. 185

Nocte ter ſurgendum. t. III. 2

Nocturni olim an ſeparati. t. III. 18

Nocturnum officium duplex in purificatione cum incidit in Dominicam ſeptuageſimæ. t. III. 48

Nocturnæ vigiliæ in Paraſceve qua hora, & quo ritu celebratæ. t. III. 125

Nocturnum officium Paſchatis breviſſimum. t. III. 171

Ejus deſcriptio. t. III. 173. 178

Nocturnum officium infra hebdomadam Paſchæ. t. III. 182

Nocturnæ vigiliæ. *Vide* Vigiliæ.

Nomen. Ejus in baptiſmo inſcriptio, impoſitio, mutatio. t. I. 26

In confirmatione, vel matrimonio. t. I. 28. 91

Quorum in canone memorandum. t. I. 145

Ejus mutatio in ordinatione epiſcopi. t. II. 30

Campanis imponi quam antiquum ſit. t. II. 296

Nomina epiſcopi, cleri & populi conſecrationi eccleſiarum adſtantium poterant in altari conſecrando incartula tranſcripta recondi. t. II. 268

Nomenclator quo ordine & loco communicandus. t. I. 155

Nonæ officium. t. III. 70

S. Norbertus uno eodemque die & diaconus & presbyter ordinatus eſt. t. II. 8

Ad Normannorum Ducem conſtituendum officium. t. II. 305

Notarii conciliorum. t. II. 309. 310

Noviomenſis eccleſiæ ordo ad confirmationem. t. I. 95

Oleum ad evangelium ſervat. tom. I. 135

Trinam in anno confeſſionem decrevit. t. I. 260

Ejus ritus ad cineres benedicendos. t. I. 286

Ad infirmum viſitandum. t. I. 316

Novitii, quomodo recipiendi, & inſtituendi. t. II. 166

Monaſtico habitu quando induendi. tom. II. 167

Novitii in eorum ſuſceptione quæ ſervanda. t. III. 254. 265. 260. 290. 294. 300. 312. 342

De quibus inſtruendi. t. III. 306. 309. 341

Probandi. t. III. 328

Sacramenta frequentent. t. III. 347

Nubentibus ſacra communio impertita. t. II. 125

Nubentium arrhæ. t. II. 124. 130

Nubere ante annum a mariti obitu viduis illicitum. t. II. 121

Hoc ipſum vigebat etiam ſub Paganis Imperatoribus. t. II. *ibid.*

Viris poſt menſem ab obitu mulieris permiſſum. t. II. *ibid.*

Nubere viduis abſque ſacerdotis conſenſu illicitum. t. II. *ibid. Vide* Matrimonium, ſponſalia, ſponſus.

Nudis pedibus miniſtrant altari in Paraſceve ſacri miniſtri. t. III. 128. 137. 138. 139

Nudis pedibus omnes tam clerici quam laici in Paraſceve remanebant. t. III. 127. 140

Nudis pedibus fiebant in rogationibus ſupplicationes. t. III. 185. 190

Nummi ab epiſcopo dandi. t. I. 139. 219. 220

Nuptiæ qua ætate contrahendæ. t. II. 122

Quibus temporibus. t. II. 122. 135

Qua hora. t. II. 123

Quo in loco. t. II. *ibid.*

In Parochia ſponſæ. t. II. *ibid.*

A jejunis celebrandæ. t. II. *ibid.*

Præmiſſa confeſſione. t. II. 138

Clandeſtinæ prohibitæ. t. II. 123

Nuptiarum benedictio. t. II. 121. 127

Bigamis non impertienda. t. II. 121. 139

Nuptiarum ritus in eccleſia Romana. t. II. 124

Nuptiale velum quo ritu ponendum. t. II. 124. 125

Coronæ nubentibus datæ. t. II. 124

Capitibus impoſitæ. t. II. 124. 125

Eas Græci octo diebus geſtabant. t. II. 125

Sed bigamis non dabant. t. II. 121. 125

Nuptis poſt nuptias eccleſiæ ingreſſus triginta diebus prohibitus. t. II. 125

Nuptias ſecundas ægre tulit eccleſia. t. II. 122

Nuptiæ ſecundæ Reginis Hiſpaniæ illicitæ. t. III. *ibid.*

Nuptiarum ſecundarum convivio presbyter intereſſe non debet. t. II. *ibid.*

Nuptiæ tertiæ illicitæ his qui annum 40. excedentes, liberos ex prioribus nuptiis habuerant. t. II. *ibid.*

Nuptiæ quartæ apud Græcos illicitæ. tom. II. *ibid.*

O

O Antiphona aliquibus diebus ante natale Domini dicenda ad veſperas. t. t. III. 30

A quibus. t. III. *ibid.*

In eas expoſitio. t. III. 31.

Obedientia epiſcopo promiſſa a presbyteris in eorum ordinatione. t. II. 24. 51. 52. 69. 79. 82

Prohibita. t. II. 24

Obedientia ab ordinando epiſcopo promiſſa. t. II. 27

Bis in anno publice renovata. t. II. *ibid.*

Obedientia commendatur. t. II. 151.

Eſt perfectio monaſticæ inſtitutionis. t. II. 175

Redenda in omnibus, niſi appareat peccatum. tom. II. 173

In profeſſione non abbati, ſed Deo, & monaſterio promittitur. t. II. 175

Novo abbati promiſſa. t. II. 161

Eam epiſcopo abbates benedicendi olim non promittebant. t. II. 146

Obedientia fratrum qualis. t. III. 314. 343

Obedientiarii ad quid teneantur. t. III. 253. 255. 256. 257. 280. 292. 297. 302. 329. 340

Obitus poſt Primam annunciandi, & legendi ſuper genu epiſcopi aut decani. t. III. 20

Oblata quorum manibus formanda. t. I. 116. 118

Eorum thurificatio. t. I. 142

Oblatio in miſſa duplex & hæc bipartita. t. I. 139

Quo ordine fieret. t. I. *ibid.*

Panis in pecuniariam converſa. t. I. 140

Quo in loco facta. t. I. *ibid.*

Quibus diebus. t. I. *ibid.*

Generalis vel communicantium quæ. t. I. *ibid.*

Ejus propriæ preces. t. I. 141

Offerenda antequam nomina recitentur offerentium. t. I. 146

Qua prece a diacono præſentanda. t. I. 188

Et a celebrante offerenda. t. I. 18

Oblatio ordinati epiſcopi. t. II. 73. 94

Oblatio Regia una marca auri puriſſimi. t. III. 215

Oblatio Regum Francorum in feſto Epiphaniæ. t. III. 44

Cereorum in miſſa in feſto Purificationis. tom. III. 48

Oblationarius de patriarchio deportet ad celebrandum in cœmeteriis. t. I. 141

Oblationes a parentibus vel ſuſcipientibus faciendæ, quando, & ubi ponendæ. t. I. 36. 38. 41. 42. 43

Super altare quæ ponendæ. t. I. 112

Olim duplices. t. I. 114

Ex reditibus aſſignatis comparandæ. t. I. 117

Earum forma & menſura. t. I. *ibid.*

Imperatorum. t. I. 123.

Populi extra cancellos recipienda. t. I. 124

Quæ ad altare, quæ ad domum deferenda. t. I. 139

A quibus fierent. t. I. *ibid.*

Quotidianæ commendatæ. t. I. 140.

Pro celebratione in cœmeteriis deferantur. t. I. 141

Quibus precibus præſentandæ. t. I. 183

Et offerendæ. t. I. 183. 191. 207. 212. 215.

Oblationes quæ ſupererant pauperibus diſtributæ. t. I. 114

Pro familiaribus ac fratribus, ac ſororibus. t. I. 183

Pro Rege & populo chriſtiano. t. I. *ibid.*

Pro Eccleſia catholica.)
Pro infirmis.) *ibid.*
Pro defunctis.)

Oblationes in miſſe prime & aliis natalis Domini quæ. t. III. 36
Oblationis puerorum formula. t. II. 163
Obſecratio ad populum. t. I. 189
Occidentalis Eccleſiæ ritus concelebrandi. t. I. 120
Populum in miſſa ſalutandi. t. I. 132
Flabello utendi. t. I. 145
Conſecrationi *Amen* reſpondendi. t. I. 149
Pœnitentiæ publicæ. t. I. 266
Reconciliationis. t. I. 270 271
Reſervationis ſolis apiſcopis, quo ad publicæ pœnitentiæ impoſitionem & abſolutionem. t. I. 272
Frequentiores in monaſteriis laicorum confeſſiones audiendi quando. t. I. 273
Extremam unctionem per plures miniſtrandi. t. I. 300
De partibus ungendis varia conſuetudo. t. I. 301
Octavæ quæ. t. III. 318
Octavæ de quibus fieri debeant. t. III. 208
Octava natalis Domini tota feſtiva. t. III. 38
Octava Epiphaniæ. t. III. 43
Aſſumtionis B. Mariæ. t. III. 281
Nativitatis B. Mariæ. t. III. 312
Inſtituta a Brunona Hildesheimenſi Epiſc. t. III. 312
S. Andreæ. t. III. 198
Apoſtolorum Petri, & Pauli. t. III. 208
Omnium Sanctorum quando incœperit. t. III. 215
S. Laurentii. t. III. 5. 10
S. Hieronymi. t. III. 214
Præſentationis B. Mariæ Virginis. t. III. 217
Oculi in baptiſmo cruce ſignandi. t. I. 84. 85
Animæ vis. t. I. 160
Odeum ab ambona diverſum. t. I. 135
Odilia a duobus epiſcopis baptizata. t. I. 7
Odium proximi fugiendum. t. II. 283
Offertorium cum verſibus. t. I. 139
Offertorium miſſæ cum tribus verſiculis. t. III. 178
Offertoria tria in feſto omnium Sanctorum. t. III. 215
Officiales Romani jurant fidelitatem in vigilia Circumciſionis. t. III. 219
Officii canonici obligatio. t. I. 279
Officium in miſſe tertio repetendum ritu Sariſberienſi. t. I. 239
Officium divinum coram infirmis recitandum. t. I. 306 307. 322. 325. 333
Officium B. Mariæ & S. Benedicti cum canonico ſeu regulari. t. II. 151
Officii tempore vagari in eccleſia apoſtaſiæ ſimile. t. II. 183
Officium ceſſat in eccleſia violata. t. II. 284
Officium per ſeptem noctes in eccleſia poſt ejus dedicationem celebrandum ejuſque officii tenor. t. II. 258
Officium divinum ſilet tempore afflictionis. t. II. 320
Coram infirmis recitatum. t. II. 362. 363
Quod Romæ erat proprium. t. II. 363
Officium defunctorum. t. II. 388
Officia divina per diaconos & epiſcopos nuntiata. t. III. 5
In parochialibus eccleſiis ex mora celebrata. t. III. *ibid.*
In eccleſiis cathedralibus horis aſſignatis devote celebranda. t. III. 232
Diverſis in eccleſiis uniformi ritu perſoluta. t. III. 16
Officium nocturnum duplex in feſto S. Joannis Evangeliſtæ. t. III. 29
Officium ſtellæ in Epiphania. t. III. 43
Officium diurnum Paſchatis. t. III. 173
Nocturnum infra hebdomadam Paſchatis. t. III. 182
Officium SS. Sacramenti. t. III. 197
Olei infirmorum, & cathecumenorum benedictio. t. III. 86
Oleum exorcizatum, ejus uſus. t. I. 17
Qui miſceant pani conſecrando. t. I. 113. 118
Ad luminaria oblatum. t. I. 139
Oleum unctionis apud græcos presbyteri, apud latinos ſoli apiſcopi benedicunt. t. I. 300. 350
Ejus benedictio apud græcos. t. I. 351
Opus manuum a clericis exercendum. t. III. 25
Orare ſemper cenſetur qui canonicis horis Deum quotidie laudat. t. III. 1
Orario duplici uti diaconis vetitum. t. II. 22
Orarium proprio modo ab epiſcopo ponendum. tom. I. 221
Oratio vera quæ. t. III. 864
Oratio Dominica catechumenis quando tradita. t. I. 31
Quando reddenda. t. I. 31. 32
Explicatur. t. I. 34. 43
Super maſculos. t. I. 69
Super fœminas. t. I. *ibid.*
In Lateranenſi Eccleſia ad officium & miſſam repetita. t. I. 134
Populo indicte. t. I. 137
In canone. t. I. 150
Cur alta voce, cum ad horas ſubmiſſe dicatur. t. I. *ibid.*
Ejus concluſio. t. I. 151
De hac edocendi pueri. t. I. 158
Exponitur. t. I. 164
Cur appoſita in miſſa. t. I. 168
Mozarabico ritu. t. I. 170
Poſt miſſam. t. I. 186
Etiam poſt communionem in miſſa dicenda. t. I. 235
Ante introitum. t. I. 237
Oratio Dominica apud græcos a cuncto populo, apud latinos a ſolo ſacerdote dicte. t. I. 154
Oratio ab oblationem. t. I. 141
Ad thurificationem. t. I. 142
Ad lotionem manuum. t. I. *ibid.*
Super oblata. t. I. 143. 199. 200. 201. 202.
Poſt triſagium. t. I. 143
Ambroſii. t. I. 144
Ad pacem dandam præmiſſa. t. I. 152. 170. 192. 198
Poſt communionem multiplex. t. I. 152
Ad miniſtrationem pœnitentiæ prævia. t. I. 267. 280 287. 288
Oratio funebris. t. II. 375. 408
Oratio Dominica poſt matutinum & veſperas a ſacerdote prolata. t. III. 21
Oratio Dominica Sabbato Sancto a cathecumenis reddita. t. III. 160
Oratio S. Ambroſii. t. III. 234
Ante miſſam. t. III. 245
In qua pro ſuis peccatis veniam poſtulat. t. III. 235
Pro infirmis. t. III. 236
Oratio S. Auguſtini. t. III. 235. 240. 241. 243
Ad SS. Trinitatem. t. III. 239
Contra illuſiones ſomnii. t. III. 243
Oratio Bedæ presbyteri. t. III. 240
Oratio S. Ephrem. t. III. 235
Oratio S. Eugenii Epiſcopi. t. III. 240
Oratio S. Gregorii Papæ. t. III. 242
De confeſſione peccatorum, & de venia pro his poſcenda. t. III. 236
In qua Deo gratias agit. t. III. 235
Oratio S. Hieronymi. t. III. *ibid.*
Oratio S. Hilarii ad SS. Trinitatem. t. III. 239
Oratio S. Johannis Evangeliſtæ. t. III. *ibid.*
Oratio S. Iſidori ad poſcendam veniam peccatorum. t. III. 236
Ejuſdem pro omnibus Chriſtianis. t. III. *ibid.*
Oratio S. Martini. t. III. 239
Oratio S. Prudentii. t. III. 240
Oratio cujuſdam ſapientis. t. III. 239
Oratio ad Patrem. t. III. 241
Ad Filium. *ibid.*
Ad Spiritum Sanctum. *ibid.*
Ad Dominum Jeſum Chriſtum. *ibid.*
Ad S. Mariam. t. III. *ibid.*
Ad SS. Apoſtolos. *ibid.*
Ad Venerabilem Benedictum. *ibid.*
Ad orationes ſpeciales faciendas. t. III. 245
Pro familiaribus noſtris & cunctis fidelibus defunctis. t. III. 257
Ad plures confeſſores. t. III. 241
Ad laudem Dei. t. III. 245
Ante altare. t. III. *ibid.*
Poſt perceptionem euchariſtiæ. t. III. *ibid.*
Dicenda a ſacerdote ſuper pœnitentem. t. III. 244
Pro iter agentibus. t. III. 247
Contra vitia. t. III. 246
Contra vitium gulæ. t. III. 243
Pro defunctis. t. III. 4. 257
Pro invidia hominum. t. III. 242
Quotidiana. t. III. 242. 243
Ordo orationis quotidianæ. t. III. 246
Orationes ante crucem. t. III. 134. 136
Ad benedicendum cereum. t. III. 164
Ad benedicendam lucernam. t. III. 163
Ad benedicendos Diaconos. t. II. 164
Orationes ſolemnes feria 4. majoris hebdomadæ. t. III. 80
Orationes in vigilia Pentecoſtes a diverſis ſacerdotibus cantatæ. t. III. 194
Oratione curari energumeni. t. II. 346

Oretionum loca fixa nulla erant primis Chriſtianis. t. III. 4
Orare bene pro ſe, & pro aliis qui dicendus eſt. t. II. 279
Oratio pro hæreticis, ſchiſmaticis, paganis, & judæis ex eraditione apoſtolica. t. II. 277
Adventu Spiritus Sancti indignus, niſi quem virtus orationis commendat. s. II. 280
Orationis commendstio. s. II. 102
Ordalii judicium. r. II. 332
Ordinandorum examen feria 4. quatuor temporum. t. III. 30
Feria 4. poſt Dominicam primam quadrageſimæ. t. III. 67
Ordinationes in Decembri ſolum celebrabant olim Summi Pontifices. t. III. 30
Ordinatur ſolus Papa ad altare S. Petri. t. III. *ibid.*
Ordines Angelorum novem in cœlo, ordines ſacerdotii novem in eccleſie. t. II. 104. 105
Ordinandi quales eſſe debeent. t. II. 73
Ordinandorum tituli. t. II. 33. 39. 42. 45. 50. 5e. 52. 63. 68. 75. 77. 79
Novem olim agnovarunt latini. t. II. 1
Quidam octo. s. II. s. 37
Nunc ſeptem agnoſcit latina eccleſia. t. II. 1
Græca quinque. s. II. 1
Septem græcis perperam ettribuit Gabriel Philadelphienſis. s. II. 2.
Septem ab eis ſuſcipi voluit Innocentius IV. t. II. *ibid.*
Nonnulli græci hodie ſeptem ordines admittere videntur t. II. *ibid.*
Ordines ſacri qui. t. II. *ibid.*
Ordines ſeptem quomodo Chriſtus adimplevit. t. II. 33. 37
Ordinandi a clero, & populo eligendi. t. II. 13
In ordinandis clericis quantum prævaleret Pontificis auctoritas. t. II. 14
Inquiſitio de vita, & motibus ordinandorum. t. II. *ibid.*
Ordinandum teſtes. t. II. 17. 61. 71
Ordinandi prius in epiſcopio commorentur aliquandiu de officiis clericorum inſtruendi. t. II. 14
Ordinandi prius examinandi. t. II. 2. 61
Feria quarta, & ſexta. t. II. 42
Per tres continuos dies juxta conſtitutionem concilii Namnetenſis. t. II. 14
Servanda in ordinandorum examine. t. II. 77. *Vide* Epiſcopus.
Ordinandorum epiſcoporum examen. t. II. 2. 26. 27
Ordinandi a quibus defectibus debeant eſſe immunes. t. II. 3
Ab ordinibus ſacris quinam repellendi. t. II. 59. 72 77
Gravioribus criminibus obnoxii. t. II. 3
Quænam ſint illa. t. II. *ibid.*
Heretici, & ſchiſmatici. t. II. 3. 4
Publice pœnitentes. t. II. 3
Illegitimi. t. II. 6
Corpore vitiati. t. II. 3. 6
Aliquando tamen ordinati. t. II. 6
Presbyterorum filii. t. II. *ibid.*
Illiterati. s. II. 3. 5
Pſalterii ignari. t. II. 5
Neophyti. t. II. 4
Clerici recenter facti. t. II. *ibid.*
Laici ante annuam converſionem. t. II. 5
Milites, & curiales. r. II. *ibid.*
Clinici. t. II. 4
Baptizati in itinere. t. II. *ibid.*
Qui etiam ignorantes fuerant rebaptizati. t. II. *ibid.*
Ordines ſacros embientes. t. II. 3
Bigami. t. II. 3. 6.
Afri non paſſim ordinandi. t. II. 3
Servi ordinati tamen non deponendi. s. II. 5
Servum ad ſacros ordines admittens per ſex menſes miſſam non dicat. s. II. 5
Ordines Minores qua ætate collati. t. II. 17
Infantibus collati. t. II. *ibid.*
Quo die. t. II. 10
Qua hora. t. II. *ibid.*
Quo loco. t. II. 11
Cæſarius nulli conferebat ordines, qui vetus novumque teſtamentum quater non legiſſet. t. II. 5
Ordines menſe præſertim Decembri a primis Apoſtolicis celebrati. t. II. 10
Ordinationes quo anni tempore celebretæ. t. II. 9. 31 31. 38. 45. 50. 51. 55. 59. 63. 71. 72. 74. 85
Ordinare die Dominica ſubdiaconos ſolus Romanus Pontifex poterat. t. II. 85
Ordinationum titus. t. II. 17
Ordinandorum communio. t. II. 24
Ordinum interſtitia. t. II. 8
Interſtitia ab ordinandis ſervande. t. II. 35. 37
Ordinationes per ſaltum prohibitæ. t. II. 8
An aliquando uſurpatæ. t. II. 9
Ordinati per ſaltum uti puniendi. t. II. 9
Ordinationum Miniſtri. t. II. 11
Ordinati a pluribus Epiſcopis aliquando presbyteri. t. II. 13
Ordinari a duobus poteſt Epiſcopus non eb uno. t. II. *ibid.*
Ordinatio Pelagii Papæ a duobus Epiſcopis, & uno presbytero. t. II. *ibid.*
Ordines Minores quolibet die celebrari poſſunt. t. II. 10
Ordines in ſola Africa conferre poterat Epiſcopus Carthaginenſis. s. II. 11
In tota Hiſpania Toletanus Archiepiſcopus. t. II. *ibid.*
Ordines olim niſi ſervientibus in Romana Eccleſia conferebat Papa. t. II. 13
Aliquando tamen venientibus de longinquis Provinciis. s. II. *ibid.*
Ordines in alterius Parochia conferre nequit Epiſcopus. t. II. 11
Ordines Minores conferre poſſunt Abbates, & Chorepiſcopi. t. II. 12
Ordines ipſo ſuæ Conſecrationis die conferre poteſt Romanus Pontifex. t. II. 10
Ordines jejunis, & a jejunantibus conferendi. t. II. *ibid.*
Ordinati ultra mille Sacerdotes ab Adalberone Metenſi Epiſcopo. t. II. 10
Cito manus imponere quid. t. II. 6
Ordinatio ſingularis Epiſcopi Alexandrini. t. II. 29
Ordinationes Cophritarum. s. II. 116
Syrorum Jacobitarum, & Eutychianorum. s. II. 114
Ordinibus Minoribus initiati Septem Pſalmos quotidie recitare debent. t. II. 33
Ordines ſacri gratis conferendi. t. III. 96
Orientales auſteriorem obſervant Quadrageſimam. t. I. 2
Baptizant in vigilia Paſchæ. t. I. *ibid.*
Licet id neget Retherius. t. I. *ibid.*
Orientalis Eccleſiæ ritus concelebrandi. tom. I. 119
Populum in miſſe ſalutandi. t. I. 132
Duas epiſtolas dicendi. t. I. 134
Et acta Sanctorum. t. I. 135
Canonem alta voce pronunctabet, in quibuſdam locis. t. I. 145
Commemorationem viventium quando faceret. t. I. 146
Confeſſionem frequentandi. t. I. 261
Publice pœnitendi. t. I. 266
Pœnitentes reconciliandi. s. I. 270
Infirmos ungendi. t. I. 300
Origenis locus emendarus. t. I. 261
Ornamenta Pontifici ſolemniter celebranti neceſſaria. t. I. 221
Oſanna in excelſis exponitur. t. I. 164
Oſculum pacis in Miſſa. t. I. 98
Baptizato exhibitum. t. I. 53
In aſcenſu altaris. t. I. 131
Inter evangelium audientes. t. I. 137
Diverſo modo. s. I. *ibid.*
Quando. t. I. *ibid.*
Cui non permittus. t. I. 152
Epiſcopi miniſtrorum & altarie. t. I. 178
Ante ipſum oratio. t. I. 195
Pacis presbyteris & diaconibus. t. I. 204
In ingreſſu Eccleſiæ. s. I. 207
Altaris & circumſtantium. t. I. 216
Altaris. t. I. 217
Patenæ. t. I. *ibid.*
Pallii, crucis, paſtoralis & ſtolæ ab Epiſcopo. t. I. 222.
Inter Papam & Cardinales. t. I. 245. 246. 247 249
Oſculandi limina ſacra conſuetudo unde orta. t. II. 243
Oſculum præbet Papa Imperatori coronando, & in quibus corporis partibus. s. II. 303
Oſculum pacis Abbas electus omnibus in Capitulo tribuit. t. II. 147
Novo Canonico detur. t. II. 182. 185
Oſculum eb infirmo poſt unctionem omnibus porrectum, t. II. 394. 400
Morienti a parentibus datum. t. II. 364
Oſculum pacis in Capitulo die natalis Domini. t. III. 37
Oſculum pacis ſive ante, ſive poſt nocturnum Paſchatis officium.

officium. t. III. 171 180
Oſtiarii quo ritu ordinati. t. II. 18. 33. 37. 42. 45. 50 52. 61. 63. 68. 70. 75. 78. 83
Oſtiarii poſſunt ordinari pœnitentes urgente neceſſitate. t. II. 4
Oſtiariorum ordo Græcis incognitus. t. II. 1. 18
Oſtiarii munia. t. II. 18. 33. 37. 78. 83
Oſtiarii cum impoſitione manuum ordinati. t. II. 18
Oſtium Eccleſiæ Oſtiariis ordinandis traditum. t. II. 18. 33
Oſtiarii Eccleſiæ Romanæ ab omni homine hoſpite libellum fidei exigebant antequam intraret in S. Petrum. t. II. 19
Oſtiariorum munia olim obibant Diaconi, & Subdiaconi. t. II. 1. 29. 117
Oſtiarii Donatiſtarum. t. II. 19
Oſtiariis uxorem ducere illicitum. t. II. 19
Otioſitas vitanda. t. II. 174
Inimica animæ. t. III. 25
S. Otto Epiſc. Babergenſ. ejus optimum exemplum. t. I. 124
Ova in ſalſamento cur in die Paſchæ. t. I. 158
Eorum uſus in Quadrageſima. t. III. 60

P

PAganorum initio anni ſuperſtitiones. t. III. 40 I
Palla, quid repræſentet. t. I. 168
Pallæ Altaris a Clericis abſtrahendæ, & ad cancellos fœminis tradendæ ad lavandum. t. I. 124
Pallæ ubi lavatæ nihil aliud lavari debet. t. II. 34. 38 42. 45. 64. 70. 84
Pallia ex lana agnorum in die S. Agnetis benedictorum. t. III. 201
Pallium metropolitarum, quando eo utendum. t. I. 225
Pallii tradendi ritus. t. II. 41. 94
Ab Archidiacono Papæ ordinato impoſitum. t. II. 55. 74
Pallium intra tres menſes conſecrationis ſuæ, metropolitani poſtulare a ſede Apoſtolica tenentur. t. II. 30
Palliis obvolvi corpora defunctorum prohibitum. t. II. 367. 368
Palmarum benedictio quando incœperit. t. III. 70
Palmarum ritus apud Græcos. t. III. 74
Panis noſter quotidianus ſpiritalis eſt. t. I. 34
Panis, pro ſacrificio. t. I. 113
A quibus formandus. t. I. 116
Circa eum error. t. I. *ibid.*
Ejus forma. t. I. 117
Cur cum impreſſione imaginis & litterarum. t. I. *ibid.*
Oblatus. t. I. 139. 140
Dominicis diebus. t. I. 140
Cum calice unica oratione oblatus. t. I. 142
Noſter quotidianus non terranus, ſed ſpiritalis. tom. I. 164
Offerendus. t. I. 174
Quo caſu purus panis etiam poſt verba conſecrationis remaneat. t. I. 259
Panis benedictio die Dominica. tom. III. 24. 110
In feſto S. Agathæ. t. III. 202
In Aſcenſione Domini. t. III. 193
Panis menſura. t. III. 316.
Papa S. Petri Vicarius. t. I. 121
Papæ nomen in Miſſæ Canone recitatum. t. I. 145
Aliquando ſolum. t. I. *ibid.*
Papa olim Conciliis Generalibus non intereret. t. II. 307
Ea confirmabat. t. II. 309
In Italia ſolus Conciliorum ſtatuta condebat. t. II. *ibid.*
Papa eligi poteſt ex laico. t. II. 4
Quomodo ordinatus. t. II. 55. 74. 88.
A quibus. t. II. 74
Papa ſolus ad Altare S. Petri ordinatus. t. II. 21
Ante hymnum Angelicum. t. II. 10
Papa capillos nonnihil barbamque nutriebat. t. II. 15
Papæ ex Epiſcopo facti ordinatio, ſeu benedictio. t. II. 74. 90
Papa ſolus poteſt abſque aliis Epiſcopis Pontifices ordinare. t. II. 27
Olim Ordines non conferebat niſi Clericis in Romana Eccleſia ſervientibus. tom. II. 13
Aliquando tamen venientibus de longinquis Provinciis. t. II. *ibid.*
Paraſceves officium ut celebrandum. tom. III. 128
Qualia Epiſcopi & Miniſtrorum ejus ad illius officium ornamenta. t. III. 127. 128
Lumen in tota eccleſia ad officium Paraſceves non appareat. t. III. 138
Parentes vetantur ſuſceptores eſſe. t. I. 60
Parentum conſenſus poſtulatus in conſecratione Virginum. t. II. 287
Pares Franciæ. t. II. 223
Coronam capiti Regis impoſitam ſuſtentant. t. II. 221 226
Pariſienſis Eccleſia: ejus Ordo ad Confirmationem. t. I. 96
Ritus confeſſionis in introitu miſſæ. tom. I. 131
Primi choriſtæ. t. I. 132
Oblationes antiquas quas ſervet. t. I. 140
Patenam per quem geſtet. t. I. 143
Benedictionem ante canonis abſolutionem dat. t. I. 152
Parochi de hora baptiſmi moniti. t. I. 10
Contra diſſentientes parvulorum baptiſmum vigilent. t. I. 24
His ſolis tempore quadrageſimæ facta confeſſio. t. I. 273
Delaturi euchariſtiam infirmis. t. I. 346
Extremam unctionem miniſtraturi. t. I. 347
Poſt eam. t. I. 348
Parochiales eccleſiæ diſſitæ: in his cur baptiſma liceret. t. I. 5
Cujus licentia fons erigendus. t. I. *ibid.*
Omnibus permiſſus. t. I. 6
Earum cultos. t. I. 122
Parochiani ad proprias ſolemnes miſſas quomodo tenerentur. t. I. *ibid.*
In favorem eorum libertatis doctrina falſa. t. I. 523
Parthenonis B. M. Caleoſis in diœceſi Pariſienſi Ordo t. I. 69
Parvoli. *Vide* Infantes.
Paſcha cur baptiſmi ſolemnitas. t. I. 1
Paſcha venturum in Conciliis pronunciandum. t. II. 310 314
Paſcha annotinum. t. III. 182
Paſchale tempus. t. III. 183
Paſchalis II. primus diſpenſavit pro contrahendo inter affines matrimonio. t. II. 521
Paſchatis dies in feſto Epiphaniæ populo annunciatus. t. III. 44
Paſchatis nocturnum officium breviſſimum. t. III. 171
Ejus deſcriptio. t. III. 172. 196. 197
In Paſchatis feſto omnes ad cathedralem eccleſiam convenire debebant. t. III. 171
Convivium epiſcopi in die Paſchatis. t. III. 177
Paſchatis feſtum per ſeptem dies olim celebratum. t. III. 170
Poſtea per tres tantum dies. t. III. 171
Paſſio Domini in nocturnis Dominicæ palmarum olim lecta. t. III. 73
Non autem in miſſis privatis. t. III. *ibid.*
Paſſio ſecundum Marcum feria 3. majoris hebdomadæ olim non legebatur. t. III. 80
Paſſio Domini lecta in cœna Domini. t. III. 223
Paſſio unica olim in hebdomada ſancta legebatur. t. III. 74
Ex quatuor Evangeliſtis erat conflata. t. III. *ibid.*
Paſſio quo ritu legenda. t. III. 73. 77
Paſſiones lectæ coram moriente. t. II. 363. 365. 384 389. 397. 400
In eccleſia coram defuncto. t. II. 405. 406. 408
Super energumenis. t. II. 347
Paſſiones martyrum legere nolentes increpantur. t. III. 13. 14
Paſſionis Dominicæ feſtum quam antiquum. t. III. 126
Paſtoralis liber S. Gregorii ordinatis epiſcopis traditus. t. II. 29
Paſtorum exemplum quantos prælatis ſtimulos addere debet. t. II. 60
Patamius Bracarenſis epiſcopus. t. II. 4
Patena oſculanda in aſcenſu altaris. t. I. 131
Elevanda. t. I. 142
Deponenda. t. I. *ibid.*
Detecta. t. I. 143
Cur ſic vocata. t. I. 168
Tenenda, accipienda, & danda. t. I. 204
Cum hoſtia crux fienda. t. I. 216
Oſculanda. t. I. 217
Deferenda. t. I. 219
Ad pedem calicis, ad medium, & ſuper calicem, & ad os celebrantis. t. I. 238
Et ad oculos, & ad frontem. t. I. 239. 241
Conſecratio. t. II. 209. 249. 252. 257. 263. 267. 270
Patriarcha populum cruce ſignans. t. I. 44.
Alexandrinus & Jeroſolymitanus in azymis conſecrantes. t. I. 116

Qui mitra uteretur. t. I. 128
Præſens Papæ celebranti. t. I. 248
Patriarchæ ordinatio apud Syros Maronitas t. II. 107
Patrini. *Vide* Suſceptores.
Eorum locus. t. I. 10
Officium. t. I. 40. 41
Quotidie per octo dies Neophytos ad eccleſiam deducentes t. I. 57
Quotidie communicantes. t. I. 59
Confirmandorum. t. I. 88
Patrini in baptiſmo quam antiqui, & quare inſtituti. t. I. 59
Quales eſſe debeant. t. I. 76
Eorum in filiolos officia. t. II. 283
Paulinus epiſc. in Angliam miſſus in fluvio baptizabat, t. I. 3
S. Paulinus in die natalis Domini ordinatus eſt presbyter, t. II. 10
Pauperes duodecim reficiendi quando. t. III. 310
Sepultura. t. II. 369
Pauperum mandatum in quadrageſima. t. III. 64
Pauperibus 12. pedes in quadrageſima quotidie lavabat S. Udalricus. t. III. 62
Pauperum mandatum Sabbato ante Dominicam palmarum t. II. 69
Pax mihi &c. quo ritu. t. I. 244
Pax vobis in miſſa epiſcoporum cur. t. I. 160
Quando. t. I. 236
Pax populo danda quo ritu. t. I. 152
Cur mutuo proferenda. t. I. 168. 170
Inter miniſtros. t. I. 219
Solis perſonis eccleſiæ. t. I. *ibid.*
Non datur in miſſis defunctorum. t. I. 153
Pax Domini in canone, ejus varius ritus. t. I. 151
Sit ſemper vobiſcum exponitur. t. I. 165
Pax in miſſa cineris data. t. I. 152
Quomodo danda. t. I. 283. 299
Sponſæ dat ſponſus. t. II. 127. 129. 135
Pax vobiſcum diebus feſtis tantummodo ſolet dicere epiſcopus. t. III. 108
Pax inter diſcordes concilianda in cœna Domini, t. III. 100. 119
Pax in cœna Domini an daretur in miſſa. t. III. 97. 117
Eam ante Paſchalem communionem unicuique olim dabat epiſcopus. t. III. 174
Ejus oſculum ſive ante, ſive poſt nocturnum Paſchatis officium. t. III. 171. 180
Oſculum abbati ordinato ab omnibus fratribus datum, t. II. 154. 159
Oſculum datum in Conciliis. t. II. 310. 311. 312
In capitulo die natalis Domini. t. III. 37
Peccata publica pœnitentia expiata, ſi denuo committerentur reconciliationem non obtinebant. t. I. 259
Per unctionem remiſſa. t. I. 305
Pretio redimenda cenſuerunt quidam hæretici. t. I. 259
Quibus olim denegata abſolutio. t. I. 261
Inveterata. t. I. 262
Vel publica pœnitentia ſemel expiata. t. I. *ibid.*
Sacerdotum quam diſciplinam habuerint. t. I. 263
Levia graviora & graviſſima. t. I. 266
Graviſſimorum ſatisfactio in quatuor gradus. t. I. *ibid.*
Quædam ad usum confeſſarii expiata. t. I. 268. 269
Graviſſima Papæ reſervata t. I. 273
Peccata ſunt portæ mortis. t. II. 277
Minora eleemoſynis, & oratione redimenda t. II. 283
Peccata octo capitalia, eorum fructus, & remedia. t. III. 246
Oratio ad petendam eorum extirpationem t. III. *ibid.*
Peccatorum remiſſionem duodecim modis promeremur. t. III. 104
Peccatorum indulgentia in celeri confeſſione poſita. t. III. 84
Pectus cur in baptiſmo ungatur. t. I. 61. 62
Uſus ungendi. t. I. 68. 70. 72. 73. 74. 75. 76. 78. 79. 80. 82. 83
Tunditur in oratione Dominica. t. I. 150
Ad *Agnus Dei*. t. I. 158
Proprium percutiendum. t. I. 150
Pectus epiſcopi deoſculandum. t. I. 212
Tundebant. t. I. 238
Confitentes. t. I. 265
Pecunia in miſſa altaris miniſtris diſtributa. t. I. 219.
Dum canitur ſymbolum. t. I. 139
Pecuniæ jactus in ordinatione Papæ. t. II. 89
Pecuniæ jactus in Imperatoris coronatione. t. II. 305
Pedes. *Vide* Lotio.
In baptiſmo cruce ſignandi. t. I. 84
Diſcalceati ad communionem. t. I. 155
Pedes crucifixi in miſſa oſculandi. t. I. 219. 232. 234. 237
Pedules abbati ordinando dati. t. II. 145. 156
Pentateucus a ſeptuageſima ad quadrageſimam lectus. t. III. 49
Pentecoſtes. Cur baptiſmi ſolemnitas. t. I. 1
Ejus feſti officium. t. III. 195
Pepuzeni. *Vide* Moerauiſtæ.
Pepuziani, vel Pepuzzani, eorum error in materia calicis. t. I. 119
Peræ peregrinorum benedictio. t. II. 301
Per Dominum noſtrum &c. exponitur. t. I. 165
Peregrinatores confeſſione ſe parabant. t. I. 261
Peregrinationes ob publicam pœnitentiam ſuſceptæ. t. I. 268
Peregrinationes ad loca ſancta ſuſcipiebant pœnitentes. t. I. *ibid.*
Perfuſio in ultima miſſa ſumenda. t. I. 106
Perſecutio baptiſmum accelerat. t. I. 3. 4
Pictavienſis Ordo ad baptiſmum. t. I. 37. 68
Ad conſignandos infantes. t. I. 93
Ejus uſus miſſas ſiccas celebrandi. t. I. 100
An habuerit olim collectas. t. III. 16
Pilatus cur ejus nomen in ſymbolo. t. I. 23
Piſtores clauſtrorum cui ſubſint. tom. III. 330
Planetarum benedictio. t. II. 273
Plebanæ eccleſiæ. t. I. 6
Pleni ſunt cœli & terra gloria tua, exponitur, t. I. 163
Pœnitentes ſeparati ad miſſam. t. I. 132
Eis non licebant oblationes. t. I. 139
Publici in quatuor gradus quando diſtincti. t. I. 266
Quandiu viguerint. t. I. *ibid.*
Quinque eorum loci. t. I. *ibid.*
Quibus operibus adigerentur. t. I. 26
Quorumdam zelus. t. I. *ibid.*
Eorum reconciliatio. t. I. 270. 276. 285. 295
Quo anni die. t. I. 271
Qua hora. t. I. *ibid.*
Quo loco. t. I. *ibid.*
Quando ſtare debeant. t. I. 277
Quando ſedere. t. I. 280
Iterum ſtare, vel ſe proſternere. t. I. 280. 281
In capite quadrageſimæ eccleſia ejecti. t. I. 284. 289 293. 294. t. III. 50. 51
Quando id deſierit. t. III. 57
Aqua benedicta aſperſi. t. I. 295
Recludebantur in carcere. t. I. 268
Sacco induti pedibuſque nudis. t. I. 284. 293
In veſte ſordida degebant. t. I. 267
Omni afflictionum genere corpus macerabant. t. I. *ibid.*
Ferreis circulis ſtringebantur. t. I. 268
Militiæ renuntiabant. t. I. 268
Orationi & fletibus vacabant. t. I. 267
Ad loca ſancta peregrinabantur. t. I. 268
Peracta pœnitentia carnium uſum non reſumebant. t. I. 267
Eorum nomina ſcribenda. t. I. 294
Ipſorum ordo ad mortem. t. I. 288
Eorum reconciliatio poſt peractam omnino pœnitentiam. t. I. 270
Ad petitionem & preces eccleſiæ. t. I. *ibid.*
Quo die facta. t. I. 271
Qua hora. t. I. *ibid.*
Eos ad communionem urgente neceſſitate recipere poteſt diaconus. t. I. 276
Pœnitentes cogente neceſſitate oſtiarii, & lectores poſſunt ordinari. t. II. 4. 19
Pœnitentes diaconi inter ſubdiaconos habeantur. t. II. 4
Pœnitentes ſpontanei nullo confeſſo crimine ad ſacros ordines admiſſi. t. II. 4
Eorum reconciliatio in cœna Domini. t. III. 102. 116
Officium pro eorum reconciliatione. t. III. 102
Eos inconſulto epiſcopo conciliare non debent presbyteri. t. III. 83
Pœnitentes nudis pedibus ſacco induti ejiciuntur. t. III. 52
Eorum caput cilicio operiendum. tom. III. 52 53. 54
A quibus abſtinere debeant. t. III. 58
Reconciliati primi ante omnes communicant in cœna Domini. t. III. 98
Reconciliatos in cœna Domini propria menſa excipiebat epiſcopus. t. III. 83
Pro eis officium in cœna Domini recitatum. t. III. 83
Pœnitentia publica cathecumenorum. t. I. 28

Neceſ-

Digitized by Google

Neceſſaria. t. I. 29
Per hanc ſalvari credimus. t. I. 63
Impoſita confirmationis ſacramentum negligentibus. t. I. 87
Neceſſariam eſſe qui negaverint. t. I. 259
Olim quibuſdem peccatis denegata. tom. I. 261
Et inveteratis. t. I. 262
Vel ſemel expiatis. t. I. *ibid.*
Item reis capite damnatis. t. I. 263
Quibus publica conceſſa. t. I. 266
Quando relaxata. t. I. 269
Et maxime mutata. t. 271
Solis epiſcopis impoſitio reſervata. tom. I. 272
Pueris neceſſaria. t. I. 303
Non tam temporis longitudine quam cordis compunctione penſanda. t. I. 270
Ejuſdem neceſſitatem qui impugnaverunt hæretici. t. I. 259
Publicæ quatuor gradus. t. I. 266
Quorum aliqui quandoque prætermiſſi. t. I. *ibid.*
Quamdiu in eccleſia viguerint. *ibid.*
Publica ſæculo XII. in uſu. t. I. 268
Sæculo IX. relaxari cœpit. t. I. 269
Publica epiſcoporum. t. I. 260
Semel tantum conceſſa. t. I. 262
Peccatis venialibus qualis impoſita. tom. I. 269
Qualis ad monaſticum inſtitutum convolantibus. t. I. *ibid.*
Ejus miniſtri olim epiſcopi. t. I. 272
Ei præmittendum a ſacerdote jejunium. t. I. 275. 286
In imponenda pœnitentia quænam obſervande. t. I. 281
Servis & ancillis tanta quam divitibus non imponende. t. I. 276. 287
Pro ipſa pœnæ purgatorii ad uſque judicium extremum injunctæ. t. I. 274
Qualis impoſita pœnitentibus ſæculo XII. t. I. 260
Quadrageſimalis, & annualis. t. I. 282
In capite quadrageſimæ. t. I. 260
Jejunii eleemoſina quomodo redimende. t. I. 276. 287
Pœnitentia nobis ad innocentiam deputetur. t. III. 104
Secundum modum culeæ injungende. t. III. 52. 104
Pœnitentiæ publicæ ſubjecti bigami. tom. II. 120
Pœnitentiæ publicæ ſubjecti non ordinandi. t. II. 3
Pœnitentiam publicam agere Clerico non conceditur. t. II. 3
Pœnitentiales dies quinam. t. I. 292
Pœnitentiarii presbyteri. t. I. 284. 293
Policarpi epiſtole in eccleſiæ conventu lecta. t. III. 13
Poloni jejunabant a Septuageſime ad Paſcha. t. III. 50
Polluti illuſione nocturna a ſacrificio interdicti. t. I. 125
Communiter ſeptem diebus pœniteat. t. I. 257
Polygamie fornicatione majus peccatum. t. I. 266
Pomorum benedictio in feſto S. Jacobi. t. III. 209
Pompa unde dicta. t. I. 62
Pompe Satanica quid. t. I. 45
Pomum Aureum Imperatori datum. t. II. 203
Pontifex oblationes ſuſcipit. t. I. 139
In canone memoratur. t. I. 145
In ſede ſue conſiſtens ſe ipſum communicabat. t. I. 155
Eorum acta in miſſa legebantur. t. I. 135
Textum evangelii apertum oſculatus. t. I. 137
Celebrantes. t. I. 245
Equitaturi. t. I. 248. *Vide* Papa.
Pontificale officium Eccleſiæ Moguntinæ, & regula. t. I. 217
Populus omnis pectus tundebat ad orationem Dominicam. t. I. 150
De quibus commonendus. t. I. 152
Portæ tres, per quas intrat Rex gloriæ, Baptiſmi gratie, Chriſmatis honor & Sacri Verbi prædicatio. t. II. 277
Portæ mortis peccata. t. II. *ibid.*
Portarii, eorum officium. t. III. 258. 259. 261. 268. 288. 330 331
Poſſeſſiones alienandæ vel commutendæ per capitulum. t. III. 340
In ſcriptis publicis habendæ. t. III. 346
Poteſtates, unde dictæ. t. I. 162
Præbenda fratris defuncti per annum tribuenda. t. III. 288. 320
Et prælati. t. III. *ibid.*
Anniverſaria. t. III. 344
Præcentor, ejus officium. t. I. 129
Præcentus pſalmi reſponſorii quis. t. III. 8
Prædicatio, ejus ritus. t. I. 137
Ei vacet epiſcopus. t. II. 60. 73
Verbo, & exemplo. t. II. 60. 73
Prædicatio die Dominica, & feſtis. t. III. 24
In quadrageſima. t. III. 61 *Vide* Sermo.
Præfatio de Trinitate omni die Dominica. t. III. 296
In feſto S. Michaelis. t. III. 214
In miſſis quadrageſimæ quæ dicenda. t. III. 63
Præfatio ejus ritus & varia nomina. t. I. 143
In die S. Stephani protomart. t. I. 166
Remenſis codicis. t. I. 199. 200. 201. 202
Prælati, eorum inſignia. t. I. 228
Præmonſtratenſium profeſſionis modus & ordo. t. II. 180
Profeſſionis formula. t. II. 181
Profeſſionis die communicare debent. t. II. *ibid.*
Præmonſtratenſes abbates mitra non utuntur. t. II. 146
Præparatio ad miſſam duplex. t. I. 125
Orientalium. t. I. *ibid.*
Mozarabum. t. I. 172
Ambroſiani ritus. t. I. 173
Illyrici. t. I. 176
Præparatio ad miſſam hora tertia. t. III. 2
Præpoſiti canonicorum ſæcularium juramentum. t. II. 184
Præſentationis B. Mariæ feſtum. t. III. 215
Agente Carolo V. Rege Francorum promovetur. *ibid.*
Ante eum celebrabatur. *ibid.*
Prætoris benedictio. t. III. 236
Prandium ſummi Pontificis ordinati. tom. II. 89
Prandium in natali Domini. tom. III. 37
Preces recitandæ dum veſtes ſacræ aſſumuntur. t. I. 126 171. 173. 176. 186. 190. 192. 193. 202. 204. 207 210. 214. 228. 230. 234. 239. 242
Sacro canoni additæ. t. I. 150
Per levitas cur. t. I. 167
In miſſe. t. I. 278
Poſt miſſam. t. I. 186
Ad euchariſtiam ſumendam. t. I. 214
A Sacerdote celebrante. t. I. 241
Super pœnitentem. t. I. 287
Preces ad primam. t. III. 52
Presbyter unus ubi ſufficiet. t. I. 6
Qui ordinari non debeat. t. I. 58
Signat chriſmate. t. I. 66
Signet. t. I. *ibid.*
Decantans t. I. *ibid.*
Diſcalceatus ad fontes incedit. t. I. 67
Cum chriſma. t. I. *ibid.*
In fronte ſignet cruce. t. I. *ibid.*
Mentum imponit. t. I. *ibid.*
Dicit ſymbolum. t. I. 68
Nares tangit. t. I. *ibid.*
Benedicit. t. I. *ibid.*
Signat cruce & communicat in abſentia epiſcopi. t. I. 70
Plebem hortatur. t. I. 99
Hebdomadarius ad ſiniſtram. t. I. 121
Evangelium oſculans. t. I. 130. 131
Nomina offerentium quando recitet. t. I. 246
Quando ad populum verſitus. t. I. 172
Celebrans de qua hoſtia communicet. t. I. 220
Quo alteris loco partes miſſæ peragat. t. I. 240
Bis celebraturus non ſumat ablutionem niſi ultima miſſa. t. I. 241
In ſingulis eccleſiis unus pœnitentiæ præfectus. t. I. 272
Laico confitebatur. t. I. 274
Deleturus euchariſtiam quid eget. t. I. 346
Presbyteri: Parochiales baptizant. t. I. 5
De auctoritate epiſcopi. t. I. 6
Præſente epiſcopo baptiſteria non ingrediuntur, nec baptizent. t. I. 7
Ubi tandem ad baptiſmum deſignati. t. I. 7
Quid ſcire teneantur. t. I. 9
Quid ſupplere in baptiſmo privato *ibid.*
Quos & ubi baptizare poſſint. *ibid.*
Qui excommunicationi ſubjaceant. tom. I. 10
Ad eorum prudentiam quid relictum. t. I. 22
Quinque. t. I. 42
Duo. t. I. 43
Benedicentes. t. I. *ibid.*
Octo. t. I. *ibid.*
Aliquando ubi confirmationis miniſtri. t. I. 89
Ubi non. t. I. 90
Hujus adminiſtrationis die non celebrent. t. I. 92
Ad ſacrificium quotidianum accedant. t. I. 105
Plures in die celebrantes. t. I. *ibid.*
Ter. t. I. 104
Semel. t. I. *ibid.*
Quomodo in carceribus. t. I. 109
Extra eccleſiam vetentur. t. I. 110
Panem conſecrandum formantes. t. I. 116. 218

Se com-

Se communicantes in majori forma. tom. I. 117
Ad vinum recipiendum accedentes. tom. I. 119
Sine epiſcopi permiſſu celebrare illicitum. t. I. *ibid.*
Similiter pœnitentes reconciliare. *ibid.*
Cum epiſcopo ſimul celebrantes. *ibid.*
Hebdomadatim ſolemnem miſſam celebrantes. t. I. 120
Cardinales patriarchalium urbis eccleſiarum. t. I. *ibid.*
Duo minores altari miniſtrantes. t. I. 121
Quando quinque. t. I. *ibid.*
Miſſas quotidianas audiant. t. I. *ibid.*
Celebrent. t. I. *ibid.*
Oblata ad cancellos a feminis recipiant. t. I. 124
Mundi ſe parare debent. t. I. 125
Et jejuni. t. I. *ibid.*
Inſomnes noctes tranſigentibus celebrare illicitum. t. I. *ibid.*
Eorum ſacræ ad celebrandum veſtes. tom. I. 126
Non offerentes niſi poſt conſecrationem epiſcopi receptam. t. I. 130
Similiter neminem communicantes antequam mittatur eis de oblatione Papæ. t. I. *ibid.*
Eorum ſedes. t. I. 131
In ſolo paſcha hymnum angelicum dicebant. t. I. 132
Populum in miſſa quomodo ſalutent. tom. I. *ibid.*
Epiſtolam legant potius quam acolythus. t. I. 135
In pluribus eccleſiis ſoli legunt evangelium, t. I. 136
Hujus textum oſculantur. t. I. 137
In oblationibus quomodo ſe gerant. tom. I. 139
Etiam non celebrantes manus lavabant. t. I. 142
Canonem memoriter teneant. t. I. 145
Quo ordine communicent. t. I. 154
Genibus flexis ad altare. t. I. 155
Eorum in Arabia uſus. t. I. 159
Corpus Domini manu recipientes communicabant. t. I. 186
Cornu altaris oſculentur. t. I. 203
Summatim guſtent cum calice tenente ſubdiacono de ipſo ſanguine. t. I. 204
A celebrante oſculandi. t. I. 210
Proprii communionis miniſtri. t. I. 250
Præbentes a ſubdiacono delatam. t. I. 251
Deficientes circa euchariſtiam quibus pœnis ſint addicti. t. I. 255
Lapſi an ad pœnitentiam reciperentur. t. I. 263
Ad confeſſiones audiendas quomodo induti. t. I. 272
Quid in publicos pœnitentes agant. t. I. 267
Inconſulto epiſcopo reconciliare illos non præſumant. t. I. 272
Niſi urgente neceſſitate. t. I. 273
Pro quibus jejunare & orare debeant. t. I. 275
Quomodo. t. I. 276
Plures ſimul miniſtrant extremam unctionem. t. I. 264
Hujuſmodi oleum benedicunt. t. I. 265
Singuli. t. I. 301
In periculo mortis poſitos confirmant. Secundi epiſcopi ſunt. t. I. 303
Quibus ſacro oleo ungendis manum ſuperponant. t. I. 304
Omnes aſtantes utraſque manus, t. I. 320. 324
Singuli perungant. t. I. 324
Presbyter presbyterum reconcilians manum ei non imponat. t. I. 304
Presbyteratus eſſentia. t. II. 23
Presbyteri munia. t. II. 18. 33. 37. 51. 69. 79. 85
Presbyteri miniſterio epiſcopali comparticipant. t. II. 18
Qua ætate ordinandi. t. II. 7
Anno ætatis trigeſimo. t. II. *ibid.*
Presbyteri antequam ordinentur atritulandi. t. II. 35. 39. 50
Presbyteri quo ritu ordinandi. tom. II. 22. 31. 35. 39. 46. 51. 52. 62. 65. 69. 71. 76. 79. 84
A pluribus epiſcopis aliquando ordinati. t. II. 13
Traditur patena cum oblata & calix cum vino. t. II. 23. 50. 53. 69. 71. 75. 80. 85
Caput inungitur. t. II. 23. 36. *Vide* Unctio.
Eis in eccleſia Romana manus non unctæ. t. II. 22. 23
Obedientiam epiſcopo illos ordinanti promittebant. t. II. 24. 69. 79
Ordinati oſculum præbent epiſcopo, & cœteris presbyteris. t. II. 24. 31
Ordinandis quænam factæ interrogationes. t. II. 51. 52
Poſt ſuam ordinationem ſymbolum recitent. t. II. 61
Ordinati circumſtant altare epiſcopo celebrante. t. II. 51
Olim non concelebrabant Pontifici. Quando id facere cœperint. t. II. 24
Et quo ritu. t. II. *ibid.*
Eorum communio. t. II. *ibid.*
Eis poſt ordinationem data euchariſtia ad communicandum per 40. dies. t. II. 14. 51
Per 7. dies. t. II. 24. 55
Recens ordinati per dies quadraginta jejunant. t. II. 25
Solemniter ad proprios titulos deducti. t. II. 55
Presbyter extraordinarius ordinationum miniſter. t. II. 12
Presbyteri ordinatio apud Græcos. t. II. 97. 98
Apud Cophitas. t. II. 118
Apud Syros, Jacobitas, & Eutychianos. t. II. 115
Apud Syros Maronitas. t. II. 103
Apud Syros Neſtorianos. t. II. 110
Presbyteri ſimul cum epiſcopo miſſam celebrant in cœna Domini. t. III. 92. 110
Inconſulto epiſcopo pœnitentes non debent reconciliare. t. III. 83
Nec conſecrare virgines. t. III. 86
Officium faciunt in feſto S. Joannis. t. III. 39
Presbytero virgines velare illicitum. t. II. 186
Abbatiſſam conſecrare poteſt. t. II. 145
Altaris conſecratio a presbytero. t. II. 288
Presbyteriſſæ. t. II. 55
Presbyterium, pecuniæ diſtributio facta in ordinatione ſummi Pontificis. t. II. 90
Presbyterium datum in Imperatoris coronatione. t. II. 305
Primæ officium quando incœperit. t. III. 19
Quibus conſtaret precibus. t. III. *ibid.*
Ejus officium die Dominica. t. III. 23
Primicerius notariorum & defenſorum. tom. I. 139
Primitiæ vini quando & quomodo accipiendæ. t. I. 118
Principum benedictio quando incœperit. t. II. 237
Eorum privilegium. t. I. 10
In miſſa offerebant. t. I. 139
Quo in loco. t. I. 140
Prior quomodo hebdomadarios. t. I. 120
Priores ſolemniter veſtiendi quo ritu. t. I. 218
Eorum electio. t. III. 254. 314. 340
Eorum officium. t. III. 253. 255. 260. 266. 268. 269. 272. 275. 278. 279. 280. 281. 284. 290. 292. 297. 298. 299. 300. 301. 309. 311. 312. 314. 315. 318. 319. 320. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 333. 341. 342. 343. 345. 346. 347
Quæ reverentia eis ſit exhibenda. t. III. 255
Ad ſeptimanam tenentur. *ibid.*
Quomodo a ſuo officio ſint abſolvendi. *ibid.*
In participationem orationum recipiant. *ibid.*
Abſolutio. t. III. 315
Benedictio. *ibid.*
Converſatio. t. III. 340
Delictum. t. III. 341
Non ſine conſilio. t. III. 342
Quibus ſuffragiis adjuvandi. t. III. 344
Jurare obſervantiam coacti. t. III. 347
Priſcillianiſtæ non jejuni conſecrant. t. I. 125
Salutationem populi immutarunt. t. I. 132
Quid auferint. t. I. *ibid.*
Priſcillianiſtæ jejunabant in natali, & in reſurrectione Domini. t. III. 38
Privilegia eccleſiæ cuſtodienda. t. III. 302
Probatio Tyronum antequam in monaſteriis admitterentur. t. II. 168
Probatio occultorum criminum per juramentum. tom. II. 153
Proceſſio ad evangel. quid repræſentet. tom. I. 167
Procedente epiſcopo ad altare quomodo ordinetur. t. I. 202. 219. 221
Proceſſio die Dominica. III. 24
Die Sabbati. t. III. 25
Ad præſepe poſt nocturnos natalis Domini. t. III. 34
Ante tertiam miſſam natalis Domini. t. III. 37
Proceſſio nudis pedibus in capite jejunii. t. III. 57
In quadrageſima. t. III. 63
Duplex in Dominica palmarum. t. III. 71
Proceſſio nudis pedibus feria 4. majoris hebdomadæ. t. III. 80
In Paraſceve. t. III. 127
Cum Corpore Domini. t. III. 135
Proceſſio cum euchariſtia ante, vel poſt nocturnas Paſchatis vigilias. t. III. 172. 178. 181
Poſt veſperas. t. III. 177
In litania S. Marci. t. III. 184
Proceſſio ad ſepulcrum poſt nocturnum Paſchatis officium. t. III. 172. 178. 179. 181
Proceſſio in Paſchate poſt tertiam. t. III. 173
Poſt primam. t. III. 181
Proceſſio ad fontes in die Paſchatis. t. III. 177. 178. 179. 182

Per

Per totam hebdomadam Paſchæ poſt veſperas. t. III. 182
Proceſſiones ſolemnes per totam hebdomadam Paſchæ. t. III. *ibid.*
Proceſſio ſolemnis in feſto viſitationis B. Mariæ. t. III. 207
Proceſſio ad fontes poſt primas veſperas feſti S. Joannis Apoſtoli. t. III. 39
Et in feſto S. Johannis Baptiſtæ. t. III. 207
Proceſſiones nudis pedibus in rogationibus. t. III. 184. 190
In purificatione, & die cinerum. t. III. 45
Proceſſio in feſto annunciationis Dominicæ. t. III. 204
Proceſſiones ſolemnes per octavam Pentecoſtes. t. III. 195
Proceſſio ſacratiſſimi Corporis Chriſti. tom. III. 197
Hujus ordo. t. III. *ibid.*
Proceſſio ad cellam S. Martini ad Majus-monaſterium Turoneoſa. t. III. 182
Proceſſio poſt completorium in honorem B. Mariæ. t. III. 22
Proceſſiones quomodo faciendæ. t. II. 183
Proceſſio. t. III. 267
Ejus formula. t. III. 290. 294. 313
Profeſſio monaſtica Feria VI. fieri ſolite. t. II. 164
Ipſius formulæ. t. II. 166. 167. 174
In variis monaſteriis diverſæ. t. II. 170
Ejus ſubſcriptio non facit monachum. t. II. 172
Super altare deſerenda. t. II. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 180
Abbas eam recipiens tantum eſt teſtis. t. II. 175
Res eſt difficilis. t. II. 174
Tribus ex cauſis mutari poteſt a monacho. t. II. 176
Eſt ſecundus baptiſmus. t. II. 165
Profeſſionis ab ordinando epiſcopo faciendæ formulæ. t. II. 57. 67. 81. 94
In ſacrario conſervanda. t. II. 67
Prognoſticum in ordinationa epiſcoporum. t. II. 28. 93
Prophetiæ: in miſſa duobus idiomatibus recitatæ. t. I. 102
Et tribus. t. I. *ibid.*
Prophetiæ in miſſa vigiliæ natalis Domini. t. III. 35
Quo ritu cantatæ. t. III. *ibid.*
Propoſitionis menſa. t. I. 136
Proprietas vitium reſecandum. t. III. 317
Proſa, ſeu Sequentia poſt epiſtolam; ejus ritus. t. I. 135
Proſæ in fine reſponſoriorum ad nocturnos nativitatis Domini. t. III. 34
Ad offertorium miſſæ ſecundæ natalis Domini. t. III. 36
In nocturnis S. Stephani. t. III. 38. 39
In adventu dimiſſæ. t. III. 28
Proſtratio a toto choro poſt *Sanctus* quando fienda. t. I. 241
Proſtrationes ad preces. t. III. 308
Proſtrationes in choro omiſſæ Feria 4. quatuor temporum adventus. t. III. 30
Proviſor exteriorum: ejus officium. t. III. 330
Rationem reddat. t. III. 336
Pſalmi viginti in præparatione panis euchariſtici. t. I. 118
Pœnitentiales, & alii ſeptem proprii ad præparationem miſſæ. t. I. 126
Vel alii juxta rituum diverſitatem. t. I. 179. 207. 210. 221. 234. 235
Pro miſſæ introitu quando. t. I. 131
Dum paratur epiſcopus cantandi. t. I. 177. 209
Dum dicitur canon. t. I. 184. 208. 209. 213. 214. 216
In fine miſſæ. t. I. 186
Antequam caſula aſſumatur. t. I. 191 204
Ad viſitandum infirmum. t. I. 330. 333 335. 336
Ante unctionem. t. I. 335. 337. 338. 344. 345. 346. 349
Pſalmi ante unctionem infirmorum recitandi. t. I. 337
Octo ad imitationem octo beatitudinum recitari. t. I. 305
Pœnitentiales recitandi cum defertur infirmis euchariſtia. t. I. 346
Unctioni præmiſſi. t. I. 305. 307. 308. 343. 347
Pſalmi in funeris delatione cantati. t. II. 373
Pſalmi ab hæreticis compoſiti. t. III. 7
Eorum utilitas. t. III. 6
Decantandi modus quadruplex. t. III. 7
Pſallentium quis corporis ſitus. t. III. 9
Eorum in nocturnis duodenarius numerus canonicus. t. III. 8
Pſalmi quinquaginta Feria 2. majoris hebdomadæ recitati. t. III. 89
Pſalmi pœnitentiales poſt nocturnos a ſeptuageſima ad quadrageſimam. t. III. 49
In cœna Domini. t. III. 83
In paraſceve. t. III. 128
Pſalmi additi in adventu. t. III. 28
In quadrageſima. t. III. 62
Pſalmi depreſſa voce decantati in vigilia cœnæ Domini. t. III. 82
Pſalmiſtarum ordinatio. t. II. 18. 33. 37. 45. 48. 52. 61. 63. 68. 70. 75. 83
Pſallit ſobrie eccleſia Africana. t. III. 7
Pſallendum ſtantibus. t. II. 182
Pſalmus *Domine quid multiplicati* in canone miſſæ recitandus. t. I. 151
Pſalmiſtæ eccleſiaſticis ordinibus adſcripti a Concilio IV. Carthaginenſi. t. II. 33
Pſalmiſtæ ex ordinum eccleſiaſticorum claſſe expuncti. t. II. *ibid.*
Pſaltæ ordinatio apud Syros Maronitas t. II. 100
Pſalterium de manu cantoris recipiunt qui inſtituuntur canonici. t. II. 182
Pſalterium coram defuncto recitatur. t. II. 392. 396. 398. 401. 403
Pſalterium memoriter neſcientes non ordinandi. t. II. 5
Pſalterium triplex. t. III. 8
Romanum quandiu in uſu. t. III. *ibid.*
Pſalterium ignorare monialibus illicitum. t. III. 2
Ejuſdem quæ verſio in cantu eccleſiaſtico adhibita. t. III. 7
Pſalterium quotidie recitatum in eccleſia Ambienenſi. t. III. 62
Feria 4. majoris hebdomadæ. t. III. 81
In paraſceve. t. III. 126
Pueri qua ætate recipiendi. t. III. 334
Pueri a miniſterio altaris cur excludendi. t. I. 124
Ante ſacrarium aſſiſtebant, & primi poſt clericos communicabant. t. I. 145. 155
Antiquior quid annuntiat. t. I. 150
In ſanctuarii aditu. t. I. 158
Eis eulogia porrecta. t. I. *ibid.*
A ſeptennio de quibus edocendi, ad quæ adducendi. t. I. *ibid.*
Quando ſtare teneantur. t. I. 240
Eis extrema unctio neceſſaria. t. I. 303
Eis euchariſtiæ reliquiæ vino intinctæ datæ. t. I. 159
Pueri oblati veri monachi. t. II. 172
Sub qua formula Deo in monaſteriis oblati. t. II. 163
Puerorum, ſeu Puellarum religioſum habitum ex devotione ſuſcipientium benedictio. t. II. 201
Pulvillus ex papyro ponendus ſub capite Summi Pontificis in ejus ſepulcro. t. III. 58
Pulvinar ad evangelium delatum. t. I. 136
Pulmentum quid ſit. t. III. 311
Secundum quando. t. III. 327
Pulpitum ſuper gradus ambonis. t. III. 14
Punga, ſeu Gazophilacium unde eleemoſyna ſubminiſtretur. t. II. 147
Purgatorii pœnæ ad ultimum uſque judicium pro pœnitentia injunctæ. t. I. 274
Purificatio poſt communionem. t. I. 158
Purificatio mulierum poſt partum. t. II. 136. 137
Purificationis B. Mariæ feſtum quam antiquum. t. III. 45
Ejus proceſſio. t. III. *ibid.*
Romæ nudis pedibus facta. t. III. *ibid.*
Cereorum in hoc feſto benedictio. t. III. *ibid.*
Purpura Imperatores facit non ſacerdotes. t. I. 123

Q

QUadrageſima, ejus initium. t. III. 299
Quadrageſima triplex. t. III. 26
Quadruplex in eccleſia Romana. t. III. 27
Quadrageſimale jejunium Feria quinta quomodo additum. t. I. 103
Hoc tempore frequentanda communio. t. I. 134
Et confeſſio præcepta quo ritu. t. I. 260
Quadrageſimam auſteriorem faciunt orientales. t. I. 2
Abſtinentia. *Vide* Jejunium.
Quod ore ſumpſi &c. partialis ritus. t. I. 244

R

S. RAdegundis exequiæ. t. II. 373
Rami Dominica palmarum ad altare in miſſa offerendi. t. III. 73

Digitized by Google

Rebaptizati, etiam ignorantes, a ſacris ordinibus removebantur. t. II. 4
Recipiendi qui. t. III. 293. 294. 300. 306. 341
Quoties qui projecti. t. II. 343
Recluſarum benedicendorum ritus. t. II. 177
Reconciliare pœnitentes inconſulto epiſcopo non debent presbyteri. t. III. 83
Reconciliatio ad miſſam. t. I. 270
. A pluribus ſacerdotibus facta. t. I. *ibid.*
Pluries repetita. t. I. 272
Ejus forma deprecative. t. I. 271
Quando deſinere cœperit. t. I. 272
Indicativa cum deprecativa ſimul injuncta. t. I. *ibid.*
Citæ reconciliationis exemplum. t. I. 270
Cita improbatur. t. I. 273
Cito reconciliati ſacerdotem ligent. t. I. 269
[Ejuſdem pœnitentium ritus. t. I. 286. 285. 287. 289. 293. 295
Presbyter presbyterum reconcilians ei manum non imponet. t. I. 314. *Vide* Abſolutio.
Pœnitentis ad mortem. t. II. 379. *Vide* Excommunicatio & Hæreticus.
Pœnitentium. t. II. 103. 114. 117. 118. 119. 120
In miſſe ante oblationem. t. III. 108
In cœna Domini duplex. t. III. 83
Immo plures. t. III. *ibid.*
Pœnitentium ad petitionem & preces eccleſiæ. tom. I. 270
Poſt impletam omnino pœnitentiam. t. I. *ibid.*
In cœna Domini. t. I. 271
Vel Feria VI. Paraſceve. t. I. *ibid.*
Rectores chori quando ſtare debent. t. I. 240
Quo ordine thurificandi. t. I. *ibid.*
Et eis danda pax. t. I. 241
Rectores Provinciarum prius examinandi. t. II. 2
Reditus aſſignati pro oblationibus. t. I. 117
Redonenſis eccleſie vinum conſecrari per corporis immiſſionem tenebat. t. I. 157
Refectio quomodo regulanda. t. III. 273
Refectorerii, eorum officium. t. III. 257. 273. 284
Eorum exemptio. t. I. 269
Locationi interſint. t. I. 273
Reges triduanum jejunium inunctioni ſuæ præmittere debent. t. II. 228. 234
Pridie ante unctionem in eccleſie vigilant t. II. 223
Reges, eorum privilegium. t. I. 10
In canone an memorandi. t. I. 145
Confeſſores monachos eſſomebant. t. I. 272
Aliquando præfuerunt Conciliis. t. II. 307
Eis & Reginis conceſſa in eccleſia ſepultura. tom. II. 372
Francis 40. poſt obitum die. t. II. 370
Quo rito. t. II. 369
Eorum benedictio quam antiqua. t. II. 213
Fidei profeſſionem ante unctionem edebant. t. II. *ibid.*
Coronatorum præcepta ad populum. t. II. 215
Anglorum benedictionis ritus. t. II. 214. 215
Regum Hungariæ. t. II. 234
Regum Francorum, eorumdem oblatio in feſto Epiphaniæ. t. III. 44
Regis Jeroſolymitani. t. II. 229
Regia veſte quando uti cœperunt Reges. t. II. 213
Reginæ benedictio. t. II. 218. 222. 227. 228
Regiois Hiſpaniæ illicitæ ſecundæ nuptiæ. t. II. 122
Regio morbo laborantes quomodo habendi. t. II. 358
Regionarii quo ordine & loco communicandi. t. I. 155
Regnum Dei nobis advenire quomodo petimus. t. I. 164
Regnum capitis tegumentum in modum Caſſidis. t. II. 55
Coronæ ſpecies. t. II. 88
Regula abbatiſſæ ordinandæ dare. t. II. 155. 159
Regula canonicorum abbati ordinando data. t. II. 154. 155
Regulæ canonicorum lectio in capitulo. t. III. 20
Regulam violantes Apoſtatæ reputandi. t. II. 149
Regulares nequeunt eſſe baptiſmi ſuſceptores. t. I. 60
Reliquiæ in baptiſteriis reconditæ. t. I. 6
Super altare olim non poſitæ. t. I. 112
Reliquiæ Sanctorum ſub altari reconditæ. t. II. 294
Reliquiæ ad Eccleſiæ dedicationem adhibitæ. t. II. 242. 249. 259
Ad Eccleſiarum reconciliationem. t. II. 286
In altari conſecrando quomodo recondantur. t. II. 254. 257. 267. 270. 273. 265. 290
Quid myſtice ſignificet hic ritus. t. II. 281
Reliquiæ in altari portatili aliquando non conditæ. t. II. 293
In diverſis Eccleſiæ locis collocatæ. t. II. 243
Reliquiæ Sanctorum ad concilia delatæ. t. II. 308
Ad terram tempore afflictionis depoſitæ. t. II. 320. 321
Falſæ pro veris venditatæ. t. II. 345
Veræ a falſis igne probatæ. t. II. *ibid.*
Et quo ritu. t. II. *ibid.*
Cum defunctis ſepultæ. t. II. 368
Reliquiæ in proceſſione palmarum delatæ. t. III. 71. 74. 77
Ad proceſſionem rogationum. t. III. 185. 190
Reliquiarum nomine non ſemper Sanctorum integre corpore ſed partes eorum intelliguntur. t. II. 242
Remenſis Eccleſiæ S. Remigii ordo ad baptiſmum. t. I. 6. 68
Ad confirmationem. t. I. 94
Ei vineæ relicta pro oblationibus. t. I. 117
Ibi ſeptem per vices monachi ad ſolemniter celebrandum deputati. t. I. 120
Subdiaconi ritus. t. I. 130
Celebrantis. t. I. 132
Laudum in miſſa dicendarum. t. I. 133
Odeum ad evangelium. t. I. 134
Teſtis commemorationis defunctorum in canone. t. I. 114
Ad pacem quid præmittat. t. I. 151
Miſſe. t. I. 195. 197. 199. 200. 201
Ejus ritus reconciliationis. t. I. 272. 286. 290
Infirmos ungendi. t. I. 301. 311
Remiſſio peccatorum nonniſi in Eccleſia datur. t. I. 47
Reſponſoria quot & quo ritu dicta in nativitate Domini. t. III. 34
Reſponſorium S. Ambroſii in Paraſceve decantatur. t. III. 136
Reſponſoria quid, quo ritu cantata, & e quibus. t. III. 15
Quo in loco, quo vocis tono. t. III. *ibid.*
Non ex libro, ſed memoriter. *ibid.*
Reſponſorius cantus. t. III. 7
Reſurrectio Chriſti explicatur. t. I. 33
Noſtram quomodo credimus. t. I. 63
De Reſurrectionis Chriſti fide interrogatio publica finitis matutinis Paſchæ. t. III. 172
Reſtitutio clericorum antea depoſitorum. t. II. 318. 319
Quomodo facienda. t. II. *ibid.*
Retis benedictio. t. II. 302
Reus, ejus abſolutio apud Vindocinenſes, feria 6. poſt Dominicam 4. Quadrageſimæ. t. III. 68
Rogationes in media Quadrageſima. t. III. *ibid.*
Rogationum ante Aſcenſionem inſtitutio. t. III. 183
Jejunium. t. III. 192
Officium proliaum. t. III. 184
Bis in anno in Eccleſia Lugdunenſi factæ. t. III. 184
Romana Eccleſie, ejus ordo ad baptiſmum. t. I. 17
Ritus hymni angelici lingua græca. t. I. 102
Hymni trium puerorum. t. I. 134
Duarum epiſtolarum. t. I. 134. 135
Non legebat acta Sanctorum. t. I. 135
Symbolum Nicœnum in miſſa quando incœperit. t. I. 138
Decantare. t. I. 139
Non celebrat in cœmeteriis niſi ex allatis oblationibus. t. I. 141
Ejus preces oblationis. t. I. *ibid.*
Unico canone omnibus miſſis utitur. t. I. 144
Et flabello per quemvis miniſtrum. t. I. 145
In ejus ordine defunctorum commemoratio. t. I. 150
Quando de ſancto pane in calicem mittat. t. I. 151
Hoſtiam communiter in tres partes dividit. t. I. *ibid.*
Deſuevarat eucharistiam manu recipere. t. I. 156
Non conſecrari vinum ex contactu cenſuit antiquitus. t. I. 157
Ejus antique miſſa. t. I. 159
Ejus ordo miſſæ. t. I. 204
In peccatis Eccleſiaſticorum ſeverior. t. I. 263. 264
Quo tempore pœnitentes reconciliabat. t. I. 270
Quo die. t. I. 271
Qua hora. t. I. *ibid.*
Romani, cur die Sabbati ſacra non celebraverint. t. I. 103
Communicant qui volunt. t. I. 154
Romani clerici nonnihil capillos barbamque nutriebant. t. II. 15
S. Romani de Blevia Abbatie ſecunda ſedes in diœceſi Burdigalenſi. t. II. 314
Romaricenſis Eccleſiæ ordo ad baptiſmum. t. I. 17
Ad viſitandum infirmum. t. I. 328
Roſa aurea Dominica 4. Quadrageſimæ a Summo Pontifice benedicta. t. III. 68. 219

Roto-

Rotomagenſis Archiep. primus in Eccleſiam ſuam adventus qualis. t. II. 402
Et de ejus obitu. t. II. 403
Rotomagenſis Eccleſia quam uſum concelebrandi habeat. t. I. 120
Laudes in miſſa dicendi. t. I. 134
Odeum ad evangelium ſervat. t. I. 135
Oblationes in miſſa quibus diebus. t. I. 140
Poſt orationem Dominicam quid addat. t. I. 151
Conſecrati vinum per corporis immiſſionem tenebat. t. I. 157
Ejus miſſa. t. I. 208. 243
In turre argentea euchariſtiam ſervat. t. I. 252
Rotulus defunctorum penes aram ſervatus. t. I. 146
Rudes in fide quomodo inſtituendi. t. I. 12
Rutheni, eorum viduæ ſacerdotum panem formant. tom. I. 116
Conditiones hujus formæ, ſynodaliter ſtatuunt. tom. I. 117
Aquam vino miſcent. t. I. 119

S

SAbaoth exercituum, & virtutum interpretatur. t. I. 163
Sabbati conſuetudines, t. III. 25
Sabbati Sancti ritus. t. III. 144
Sabbatum ante Dominicam palmarum miſſæ officio caret & quare. t. III. 69
Hac die miſſam non dicebant olim Cartuſienſes. t. III. *ibid.*
Sabbatum in XII. lectionibus. t. II. 11. 33. 51 t. III. 66
Sacculi Accolytis traditio, cum ordinantur. t. II. 19. 30
Sacellarius, quo ordine & loco communicandus. t. I. 155
Sacerdos medietas ad orandum pro peccatoribus & pœnitentibus. t. I. 281
Sacerdos Cartuſienſis, ejus officium. t. I. 227
Sacerdos indigenus qui non fuerit ordinatus incitur. t. II. 177
Sacerdos unde dictus. t. III. 80
Sacerdotes ultra mille ab Adalberone ordinati t. II. 10. *Vide* Presbyter.
Sacerdotes ad utilitatem commiſſi gregis debent laborare, & orare pro eo. t. II. 279. *Vide* Sacerdos.
Sacerdotii novæ legis dignitas. t. II. 2
Sacramenta catechumenis, & gentilibus occulteta. t. I. 25
Sacramentum, quidquid in eccleſia agitur, aut ſacramentum eſt aut figura ſacramenti. t. II. 172
Sacrificium, pro cathecumenis prohibitum. t. I. 26
Quibus diebus celebrari conſuaverat ab Apoſtolis. t. I. 102
Ad quotidianum qui non acceſſerit qua pena plectendus. t. I. 103
Ubi & quando nonniſi veſpere abſolvatur. t. I. 208
Ejus materia. t. I. 113
Armis depoſitis ſpectandum. t. I. 124
Ejus miniſtri incompetentes. t. I. *ibid.*
Ejus altare diſtinctum. t. I. 136
Thurificandum. t. I. 142. 174
Sacrificium pro defunctis oblatum quid proſit. t. II. 388
Sacrarium olim in inferiori eccleſiæ parte. t. I. 129
Ante ipſum pueri aſſiſtebant. t. I. 145
Sacriſtæ, eorum officium. t. III. 264. 286. 287. 288. 289. 326. 327. 329. 330. 346
Sal, ejus in baptiſmo uſus. t. I. 14. 16. 36. 38. 40. 67. 72. 73. 75
Apud quoſdam gentiles ejus commeſtio quid ſignificaret. t. I. 14
Quid in baptiſmo. t. I. 61. 62. 68. 69. 77. 79. 80. 82
Pro lavando fronte confirmati. t. I. 92
In ſacrificium corporis qui ponant. t. I. 113. 118
Sal adjuratum comedunt Regi fidelitatem promittentes. t. I. 14
Ejus benedictio ad eccleſias dedicandas. t. II. 244. 247. 250. 256. 259. 261. 262. 265. 269. 271. 272. 274
Saliſburgenſis eccleſiæ ordo ad confirmationem. t. I. 94
Ad miſſam. t. I. 207
Ad ungendum infirmum. t. I. 322
Saliva naribus & auribus cur applicata. t. I. 14
In ejus ritu tria. t. I. 14. 40. 66. 74. 75. 80
Salmarius Papæ quid & ad quid. t. I. 248. 249
Salus catachumenorum dubia apud Patres. t. I. 25
Salutatio Angelica poſt completorium ad campanæ pulſum. t. III. 21
Salutatio populi in miſſa epiſcoporum & presbyterorum quando diverſa. t. I. 132
Samos inſula ubi primo facta ſunt vaſa figuli. t. II. 368
Sancta ſacrificia veteris teſtamenti quomodo dicantur. t. I. 162
Sancta cum *Sanctis*. t. I. 151.
Sancta Sanctis, a Pontifice exclamatum. t. I. 155
Sancti memorandi in canone. t. I. 147
Eorum natalitia adnuncianda. t. I. 152
Sanctificatur vinum non conſecratum per Corpus Domini calici immiſſum. t. III. 133. 136. 138. 140. 143
Sanctorum acta in miſſa lecta. t. I. 135
Non tamen in Eccleſia Romana. t. I. *ibid.*
Sanctorum ſolemnitates in quadrageſima nullæ. t. III. 63
Sanctus, ab omni populo decantabatur. t. I. 143
Exponitur. t. I. 163
Quid repræſentet. t. I. 167
Sanctus Deus quomodo dicatur. t. I. 162
Sandalia neceſſaria pro epiſcopo celebraturo. t. I. 222
His non utuntur quidam in miſſis defunctorum. t. I. 223
Quando bis utendum. t. I. 225
Sanguis, de corpore infantis extractus pro materia calicis error quorum. t. I. 119
Sanguis cum Corpore Chriſti reſervatus. t. III. 98. 132
Sani aliquando extrema unctione uncti. t. I. 296
Sarabaitæ. t. II. 169
Sariſberienſis eccleſia pſalmos & preces addit poſt *agnus Dei*. t. I. 151
Ejus miſſa. t. I. 239
Satisfactio. *V.* Pœnitentia.
Scandala fugienda. t. II. 149
Scapulæ cur in baptiſmo ſignantur. t. I. 62
Signandi uſus. t. I. 62. 68. 72. 72. 73. 74. 75. 76. 78. 79. 80. 82
Sceptrum a ſubdiacono delatum. t. I. 135
Imperatorium. t. II. 304
Regale. t. II. 214. 215. 218. 226. 228. 229. 235
Regale pro baculo paſtorali. t. II. 28
Schiſmatici e ſacris ordinibus coercendi. t. II. 4
Sclavi, eos divina officia & ſacram liturgiam linguæ ſclavonica peragere Summus Pontifex laudavit. t. I. 101
Latine & ſclavonice evangelium legunt. t. I. 137
Scrinii benedictio. t. II. 300
Scripta epiſcoporum in miſſa lecta. t. I. 135
Scriptura murus adverſus judæos, & hæreticos. t. II. 280
Scriptura ſpeculum. t. II. 23. 73
Per aquam ſignificata. t. II. 18
Scriptura memoriter diſcenda. t. III. 17
A virginibus. t. III. 2
Scripturam ſacram quater legiſſe debebant quos ordinabat S. Cæſarius. t. II. 5
Scrutinia ante baptiſmum quæ fierent. t. I. 29
Quando & quot. t. I. *ibid.*
Eorum ritus. t. I. 30. 35
Septem. t. I. 37
Tria. t. I. *ibid.*
Quod maximum. t. I. 40
Quid ſit. t. I. 61
Cur fiunt. t. I. 62
De his commonenda plebs. t. I. 152
Scrutinium cathecumenorum. t. III. 68
Scrutinium ante Imperatoris coronationem. t. II. 303
Scrutinium ante profeſſionem monaſticam. t. II. 173
Scyphus ab acolytho deferendus. t. I. 139
Secreta a ſilentio dicta. t. I. 143
Secretæ nomine Canon Miſſæ donatur. t. I. 185
Secretarium locus ad celebrandum concilium. t. II. 398
Secretarius, ejus officium. t. III. 283. 284. 287. 312
Secretum ſervandum de culpis in capitulo clamatis. t. III. 252
Secundicerius oblate ſuſcepta porrigit. t. I. 139
Manum præbet. t. I. *ibid.*
Sedes epiſcoporum in qua eccleſiæ parte. t. I. 131
Presbyterorum. t. I. *ibid.*
Diaconorum. t. I. 132
Senatorium ad quod deſcendit pontifex. t. I. 139
Quid. t. I. 140
Ad communionem quorum. t. I. 153
Seneſcallus, ejus officium. t. III. 299
Senonenſis Eccleſiæ ordo ad confirmationem. t. I. 94. 96
Concelebrandi. t. I. 120
Odeum ad evangelium ſercat. t. I. 135
Duplex. t. I. *ibid.*
Non alternis ſed ambobus ſimul choris ſymbolum decantat. t. I. 139

Sex

In modum crucis celebranti induentur. t. I. 126
Ei adjuncta tintinnabula. *ibid.*
Antequam aſſumatur introitus recitandus 242. 243
Stola diaconiſſis data. t. II. 201
Carthuſianis virginibus. t. II. 198
Stola diaconorum. t. II. 21. 22. 35. 39. 45. 52. 62. 64. 69. 71. 75. 79. 84. 96.
Olim in ordinatione acceptam per annum jugiter geſtabant. t. II. 21
Stola presbyterorum. t. II. 23. 35. 39. 46. 53. 63. 65 69. 71. 76. 80. 85
Eam die nocteque olim geſtabant. t. II. 23
Stola ſubdiaconorum apud Syros Neſtorianos. t. II. 109
Stolarum benedictio. t. II. 263. 301
Stratarum ſolemnites. t. III. 41
Strepitus in fine laudum in cœna Domini t. III. 82
Stoppa de canape ad quid inſerviat. t. I. 343. 344
Comburenda. t. I. 345
Subcamerarius qui, & ejus officium. t. III. 250. 292
Ejus coadjutor quid agat. t. III. 256
Subdecanus quomodo hebdomadarius. t. I. 120
Solemniter veſtiendus. t. I. 217
Subdiaconatus quando ſacris ordinibus annumeratus. t. II. 2. 10
Subdiaconi, eis baptizare permiſſum. t. I. 8
Qui excommunicationi ſubjaceant. t. I. 10
Quatuor legentes quatuor lectiones. t. I. 39
Diaconis miniſtrantes. t. I. 42
Symbolum decantantes. t. I. 43
Septem. t. I. 43. 78
Ad ſacrificium quotidianum non accedentes quomodo puniendi. t. I. 103
Panem conſecrandum formantes. t. I. 116
Numerus altari miniſtrantium, eorumque diverſa nomina. t. I. 121
Quando quinque. t. I. *ibid.*
Miſſas quotidianas audiant. t. I. *ibid.*
Jejuni miniſtrent. t. I. 125
Porrigentes ſacerdoti evangelium oſculandum. t. I. 130
Et diacono. t. I. 131
Epiſtolam in miſſa legere quando incœperint. t. I. 135
Duo cum cappis de pallio. t. I. 136
Variæ eorum ceremoniæ. t. I. 139
Quo ordine communicant. t. I. 154
More eccleſiaſtico quem locum teneant. t. I. 204
Inclinantes. t. I. *ibid.*
Pſalmos cantant dum dicitur canon. t. I. 208
Sex. t. I. 218
Variarum ſtationum. *ibid.*
Septem a quibus aſſumendi. t. I. 233
Quando caſula vel dalmatica utantur. t. I. 239
Ubi ſtare debeant. t. I. 240
Septem aſſiſtentes epiſcopo in pœnitentium reconciliatione. t. I. 284
Quatuor. t. I. 295
Subdiaconi qua ætate ordinandi. t. II. 7
Dominica die ordinare ſolus poteſt Romanus Pontifex. t. II. *ibid.*
Quo ritu ordinandi. t. II. 19. 30. 34. 38. 42. 45. 49 52. 62. 64. 68. 70. 75. 79. 119
Sine ullis verbis ordinati. t. II. 20
Ordinandis ea inſtrumenta olim porrecta t. II. *ibid.*
Materia quo ritu tradenda. t. II. 19
Eis liber epiſtolarum quando tradi cœperit. *ibid.*
In miſſa epiſtolam tardius legere cœperunt. *ibid.*
Eorum tunica. t. II. 20. 68. 70
Quando tradita. t. II. 20
In monaſteriis morantibus conceſſa. t. II. 20. 62
Eorum manipulus. t. II. 20 70. 68.
Quando traditus. t. II. 20
Eorum munia. t. II. 18. 33. 34. 37. 38. 42. 45. 64 68. 70. 79. 84.
Olim oſtia ſervabant ex parte fœminarum. t. II. 1. 19. 117
Septem horas quotidie recitare tenentur. t. II. 20. 79
Et pſalterium infra menſem a die ordinationis pro epiſcopo ordinante. t. II. 20
Bigami inter lectores habendi. t. II. *ibid.*
Eis poſt ordinationem uxorem ducere illicitum. t. II. 18. 19
Continentiam vovent. t. II. 18
Subdiaconi apud Cophtites ordinatio. t. II. 116
Apud Græcos. t. II. 95
Apud Syros Maronitas. t. II. 101
Apud Syros Neſtorianos. t. II. 109
Olim lectiones legebant in nocturnis. t. III. 14

Subdiaconus diverſis in eccleſiis diverſa defert. t. I. 135
Vel major epiſtolam legit. t. I. *ibid.*
Portans pulvinar. t. I. 136
Duos ſolidos de manu epiſcopi recipit. t. I. 139
Regionarius tenet calicem majorem, ſuſcipit oblationes. t. *ibid.*
Cochlear deferebat. t. I. 141
Duas hoſties. *ibid.*
Patenam elevat. t. I. 142
Bis. t. I. 143
Silenter in aurem presbyteri offerentium nomina recitabat. t. I. 146
Retro altare. t. I. *ibid.*
De eadem hoſtia celebrantis communicabat. t. I. 151. 157
Ante oculos epiſcopi teneat evangelium. t. I. 202
Accipiat patenam de manu acolythi det diacono. t. I. 204
Ad altare accedens. t. I. 205
Apertum librum præbeat ſacerdoti oſculandum. t. I. *ibid.*
Epiſtola lecta ſedeat. *ibid.*
Stans in medio cum textu evangelii. t. I. 218
Defert præcentori nummos. t. I. *ibid.*
Pulvinar & textum ſupra pectus deferens. t. I. *ibid*
Quando caſula induatur. t. I. 219
Per circuitum chori deferens textum. t. I. *ibid.*
Calicem abluit. t. I. *ibid.*
Oſculum pacis diacono tradit in aſcenſu altaris. t. I. 220.
Flexis genibus. t. I. *ibid.*
Tempetalia ferens. t. I. *ibid.*
Miniſtrans epiſcopo celebraturo quid agat. t. I. 221
Poſt epiſtolam non vadit ad oſculum manus epiſcopi miſſam defunctorum celebrantis. t. I. 223
Carthuſienſis, ejus officium. t. I. 227
Ad infirmum euchariſtiam deferens non præbeat. t. I. 251
Subdiaconus pro communione quid agat. t. III. 277
Ad miſſam majorem. t. III. 298
Subdiaconus euchariſtiam defert, quum datur infirmis extrema unctio. t. II. 376
Subinfirmarius quid agat. t. III. 258. 262
Subhoſpitarius quid agat. t. III. 259. 260. 261
Subpriores, eorum electio. t. III. 341
Abſolutio. t. III. *ibid.*
Niſi per capitulum. t. III. 341
Subpriores, eorum officium. t. III. 278. 280. 284. 326 327. 329. 341 346.
Subſcriptiones Conciliorum cum calamo ſanguine Domini intincto. t. I. 253
Subſcriptiones epiſcoporum abſentium in Conciliis. t. II. 309
Subtulares quando tribuendi. t. III. 317
Subutbani ſex celebranti archiepiſcopo aſſiſtunt in natali Domini. t. I. 233
Succentor ejus officium. t. I. 218
Succentor nummos ab epiſcopo recipit. t. I. 139
Sueſſionenſis eccleſiæ Ordo ad baptiſmum. t. I. 18
Odeum ad evangelium ſervat. t. I. 135
Ambonem ad reſponſorium. t. I. 136
Ejus miſſa. t. I. 220
Ordo ad viſitandum infirmum. t. I. 326
Suffragia defunctorum qualia. t. II. 375 t. III. 388. 344
Superbia luxuriæ, & apoſtaſiæ cauſa. t. II. 170. 171
Superpelliceum clericale. t. II. 17. 18
Superpelliceus a miniſtro baptiſmi adhibendus. t. I 10
Superſtitiones Paganorum anni initio. t. III. 40
Superſtitiones in feſto Cathedræ S. Petri. t. III. 203
In feſto S. Johannis Baptiſtæ. t. III. 207
Surgendum ter in nocte. t. III. 2
Surſum corda a ſacerdote pronunciatum exponitur. t. I. 160. 168
Suſcepti viri a viris, feminæ a feminis. *Vide* Baptiſmus.
Suſceptores in baptiſmo quam antiqui, & quare inſtituti. *Vide* Baptiſmus.
Quales eſſe debeant. *Vide* Baptiſmus.
Eorum officium. *Vide* Baptiſmus.
Suſceptorum in baptiſmo officia. t. II. 283
Suſceptorum numerus. *Vide* Baptiſmus.
Suſceptorum nomina recitant in canone ſubdiaconi. t. I. 39
Suſcipientes. *V.* Patrini.
Eorum nomina in canone. t. I. 41
Eorum varia appellatio, cur inſtituti. t. I. 59
Maſculi pro ſolis maribus, pro puellis feminæ. t. I. *ibid.*
Olim plures. t. I. *ibid.*
Ut ſit unus ubi ſtatutum. t. I. 60
Qui removendi. t. I. *ibid.*
De quibus interrogandi. t. I. *ibid.*
Cum linteis. t. I. 67
Duo vel plures conſuetudo ſervanda. t. I. 77

Suſpenſio in celebrentes ente matutinarum & primæ eepletionem. t. I. 125
In eos qui miſſam non perficiunt. t. I. 133
Symboli traditio in Sabbato ante Dominicam Palmerum in Eccleſia Mediolanenſi. t. III. 70
Symboli traditio in Dominice Palmarum. t. III. 70. 78.
Ante ſomnum quotidie recitandum. t. III. 78
Memoria retinendum non calamo ſcribendum. t. III. *ibid.*
Sabbato Sancto e cathecumenis redditum. t. III. 16 152. 160
Symbolum unde dictum. t. I. 61. 62
Symbolum cathecumenorum quid. t. I. 31
Quando traderetur. t. I. *ibid.*
Quando reddendum. t. I. *ibid.*
In odium Macedonii pluries introductum. t. I. 32
Pluries recitatum. t. I. *ibid.*
Ter cur. t. I. 33
Ejus explicatio. *ibid.*
Expoſitio. t. I. 35
Redditio. t. I. 45
Quid importat. t. I. 61
Explicatur. t. I. *ibid.*
Cur. t. I. 62
Silenter cantandum. t. I. 74
Græce Neapoli decantabatur. t. I. 102
In miſſa ejus origo. t. I. 138
Particula *Filioque* t. I. *ibid.*
Olim tantum lectum. t. I. 139
Pueris tradendum. t. I. 158
Ritu mozarabico. t. I. 170
Quando in miſſa dicendum. t. I. 224
Symbolum a ſacerdotibus poſt ordinationem recitandum. t. II. 61
Symbolum alte voce e Pontifice decantandum poſt miſſam ordinetorum. t. II. 25
Symbolum entrendo ad infirmum in extremo agone laborantem recitandum. t. II. 400. 401. 403
Symbolum S. Athanaſii ad primam. t. III. 19
Symbolum omiſſum in primis miſſis Natalis Domini. t. III. 36
Synagogæ Judæorum e Chriſtianis primum everſæ, deinde in Eccleſias converſæ. t. II. 284
Synaxes ab Apoſtolis inſtituti quibus diebus. t. I. 106
Synodi Hyemalis celebrandæ ritus. t. III. 216
Syri, eorum ritus parendi panem conſecrandum. t. I. 118
Synodus Romana ſub Sylveſtro Papa novem ordines Eccleſiaſticos numerat. t. II. 1

T

TAbelle cereo Paſchali affixe. t. III. 146. 147
Tabernaculum Dei Eccleſia eſt. t. II. 280
Tabernarii, aperire & vinum vendere quando prohibitum t. I. 123
Tabula pro altari utebantur monachi. t. I. 121
Tabulis ligneis convoceti fideles ad officium. t. III. 6
Taraſius ex laico factus Patriarcha Conſtantinopolitanus. t. II. 4
Te *Deum laudamus* in adventu dimittitur. t. III. 27
In feſto Innocentium. t. III. 40
In ſeptuageſime. t. III. 49
Templa Idolorum a primis Chriſtianis deſtructe. t. II. 283
Non tamen ſine permiſſu Imperatorum. t. II. *ibid.*
Poſtea in Eccleſias converſa. t. II. *ibid.*
Templum Dei per baptiſmum efficimur, qui ante diaboli fanum eramus. t. II. 282
Quam ſanctum debest eſſe illud templum. t. II. *ibid.*
Tempus baptiſmi duplex. t. I. 1. 5
Tertium addunt Græci. t. I. 2
Quartum & quintum Galli. t. I. *ibid.*
Finem Hiſpani. t. I. 2
Quoties placuerit, Auguſtinus. t. I. *ibid.*
Ingruente perſecutione. t. I. *ibid.*
Aliove vitæ periculo. t. I. *ibid.*
Mutationis cauſa. t. I. *ibid.*
Varietas. t. I. *ibid.*
Quadrageſimæ ſignatum in baptiſteriis. t. I. 6
Pro parvulis octavo dia. t. I. 23
Quadrageſimo. t. I. 20
Octuageſimo feminæ. t. I. *ibid.*
Tempus cathecumenatus. t. I. 21
Abbreviatum. t. I. 22
Dilatum. t. I. *ibid.*
Tenebrarum nomine appellatæ vigiliæ nocturnæ. t. III. 82
Tentare Deum quomodo dicatur. *V.* Deus.
Terræ motus magnus in Palæſtina. t. I. 53
Tertiæ officium. t. III. 20
Teſtamenti novi lectio in capitulo dum altaria denudantur in Cœna Domini. t. III. 99.
Teſtes de vita & moribus ordinandorum. t. II. 13. 14 17. 31. 43. 50. 61. 69. 71. 126
Textus e ſubdiaconis ad proceſſionem delati. t. III. 37
Thalami nuptialis benedictio. t. II. 129. 130. 131. 132 133. 134. 135. 136. 137
Theodoſii zelus in deſtruendis idolorum templis. t. II. 283
Theodoſius junior tertio poſt obitum die ſepultus. t. II. 379
Theſaurarii canonicorum ſæcularium juramentum. t. II. 184
Theſaurarius, ejus officium. t. III. 297. 299. 315
Theſaurarius ſolemniter veſtiendus. t. I. 218
S. Thomæ feſtum cur non habeat jejunium t. III. 27
S. Thomæ de Aquino doctrina prævalere debet t. I. 87
S. Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus omnes miſſæ orationes feſtinanter percurrebat. t. I. 245
Librum in miſſa, dum cantaret chorus legebat. t. I. 135
Thronus Imperatoris coronandi. t. II. 373
Thuribule. t. I. 121
Deponenda. t. I. 136
Thuribuli benedictio. t. II. 25
Imperatores Orientis altare incenſabant. t. II. 214. 216
Thurificatio altaris initio tertiæ feſtis Pentecoſtes. t. III. 195. V. Incenſum.
Thurificatio oblatorum. t. I. 162
Altaris per diaconum. t. I. 205. 218
Per acolythos. t. I. 250. 219
Miniſtrorum. t. I. 218
Sacerdotis poſt celebrationem & cæterorum quo ordine. t. I. 219
Per epiſcopum depoſita mitra fienda. t. I. 222
Thus in tribus nocturnis diei Dominicæ adhibitum. t. III. 22
Timor triplex. t. I. 163
In futura vita tertius tantum aderit. t. I. *ibid.*
Tintinabula ſtolis adjuncta. t. I. 126
Tintinabulum præcedat pulſandum dum euchariſtia defertur ad infirmum. t. I. 251. 249
Tituli aſſignandi Presbyteris antequam ordinentur. t. II. 35. 39. 50. 62. 79
Diaconis. t. II. 50. 51
Inferioribus ordinibus. t. 51. 77
Tulonienſis eccleſia ſingularem ritum habet ad oblationem t. I. 142
Poſt manuum lotionem. t. I. 145
Tonderi non ſolebant Virgines Deo ſacratæ. t. II. 187
Tonſura quid. t. II. 1
Tonſure quo ordine. t. III. 284. 335
Quo tempore. t. III. 293. 300. 335
Clericalis ab Apoſtolis inſtituta creditur. t. II. 172
Prime canonicorum qua ratione conferenda. t. II. 183
Occidentalium. t. II. 15
Orientalium. t. II. *ibid.*
Tonſuræ clericalis origo. t. II. 14
Num Petrus Apoſtolus, ejus auctor dicendus. t. II. *ibid.*
Tonſuræ ſphericæ antiquitas. t. II. 15
Tonſuræ clericalis miniſter. t. II. 16
Ad Tonſuram faciendam qui ritus obſervandi. t. II. 17
Tornacenſis eccleſia odeum ad evangelium ſervat. t. I. 135
Tractus quomodo cantandus. t. I. 219
Tractus cantus. t. III. 9.
Traditio inſtrumentorum prebyteris ordinandis. t. II. 23
Transfigurationis feſtum ſæculo IX. t. I. 140
Tranſitorium antiphona poſt tranſlatum librum in alterem altaris partem poſt communionem. t. I. 176
Tranſubſtantiatio. t. II. 92 266
Trecenſis eccleſiæ ordo ad baptiſmum. t. I. 19
Ritus laudes in miſſa decantandi. t. I. 134
Odeum ad evangelium ſervet. t. I. 135
Ordo miſſæ. t. I. 190
Extremæ unctionis. t. I. 303
Trenorchienſe monaſterium, ejus privilegium t. I. 132
Tricenarium S. Gregorii. t. II. 375
Trina merſio triduanæ mortis imitatio. t. I. 2
Trinitas ſibi invicem cooperans. t. I. 33
In ea non eſt majus vel minus. t. I. *ibid.*
Ejus invocatio in baptiſmo cur. t. I. 61. 62
Explicatur. t. I. 62
Impaſſibilis. t. I. 63

Sane

Digitized by Google

Semel in baptiſmo invocata. t. I. 68. 70. 71. 72. 73. 75. 76. 79
SS. Trinitatis feſtum. t. III. 196
Præfatio de Trinitate omni die Dominica. t. III. *ibid.*
Tripodium ſeu tripetitæ, ejus uſus. t. I. 136
Quo ordine delatum. t. I. 218
Tripodium inter ſacram ſupellectilem Caſinenſis monaſterii. t. I. 136
Tripodio pro ſella S. Martinus. *ibid.*
Triſagion, ejus ritus. t. I. 143
Ejus origo, additio ei facta. t. III. 202
Tuba convocati fideles ad officium. t. III. 6
Tullenſis eccleſia, ejus miſſa. t. I. 324
Tumuli floribus reſperſi. t. II. 375
Elati prohibiti. t. II. 374
Tumulus lapideus. t. II. *ibid.*
Ejus benedictio. t. II. *ibid.*
Tunica deſuper contexta, myſtice repræſentata in conſecratione. t. I. 148
Tunicæ benedictio. t. II. 301
Tunſio pectoris. *V.* Pectus.
Turonenſis eccleſia, ejus ordo baptiſmi. t. I. 15
Septem hebdomadarii. t. I. 120
Uſquequo ritus præcentoris ſervatus. t. I. 129
Confirmatus in miſſæ introitu. t. I. 130
Specialis ritus. t. I. 131. 168
Odeum ad evangelium ſervat. t. I. 135
Eodem tempore vaſa ſacra parata ad altare defert. t. I. 136
Quomodo evangelii textum oſculatur. t. I. 137
Duas antiphonas ad offertorium quando dicat. t. I. 141
Ejus ad oblationem preces. t. I. 142
Poſt lectionem ante ſecretam. t. I. *ibid.*
Poſt triſagium. t. I. 143
Canon. t. I. 150
Solemnem benedictionem tribuit antequam dicatur *Pax Domini*. t. I. 152
Sanctificari vinum per corporis immiſſionem tenebat. t. I. 157
Ejus miſſa. t. I. 192
Cum rituali. t. I. 218
In turre argentea euchariſtiam ſervat. t. I. 252
Ordo ad confeſſionem. t. I. 253. 280. 289. 294
Ejus conſuetudo ungendi. t. I. 301. 305. 307
Turonenſis Concilii locus explicatus. t. I. 252
Turris benedictio. t. II. 298
Tutelenſis eccleſia, ejus Synodale ſtatutum de hoſtia formanda. t. I. 117
Aquæ vino miſcendæ. t. I. 119

V

VAlentiniani, eorum error in baptiſmi forma. t. I. 52
Vas quo miniſtrata fuit aqua pro baptiſmo reverenter habendum. t. I. 49
Ab euchariſtiæ miniſtro deferendum. t. I. 251
In quo ſervatus euchariſtia. t. I. 252
Vaſa ſacra ſublevandis calamitatibus frangenda. t. I. 113
Velamen poſt baptiſmum cur. tom. I. 54. 62
Veli ſuſpenſio in quadrageſima. t. I. 67
Velum nuptiale quo ritu ponendum. t. II. 124. 125
Velum viduarum purpureum, vel nigrum. t. II. 198
A presbyteris impoſitum. t. II. *ibid.*
Velum virginibus imponere ſolius Epiſcopi apud Latinos. t. II. 186
Venceslai pietas in præparandis hoſtiis. t. I. 117
Venetenſis (in Britannia minori) Eccleſia: conſecrari vinum per immiſſionem corporis tenebat. t. I. 157
Venia flagitanda. t. III. 314. 342
Venia promereri nequit niſi veniam aliis relaxando. t. I. 34
Verſiculi; a quibus & quo ordine dicendi. t. III. 279
Veſperæ ad ſolis occaſum cum cereis accenſis, & lucernis. t. II. 182
Veſperæ in quadrageſima detecto capite celebratæ. t. III. 64
Veſperæ natalis Domini. t. III. 38
In eccleſia Mediolanenſi duplices. t. III. *ibid.*
Veſperæ feriæ 4. majoris hebdomadæ. t. III. 81
In cœna Domini quo ritu cantatæ. t. III. 98. 121. 109. 116
Veſperæ in Paraſceve ſimul cum miſſa. t. III. 131
Privatim dictæ. t. III. 131. 135

Veſperæ Sabbati Sancti. t. III. 151. 156. 160. 167
Paſchatis. t. III. 177. 178. 181
Vigiliæ Pentecoſtes. t. III. 195
Feſti Pentecoſtes. t. III. *ibid.*
Veſperæ, & vigiliæ defunctorum, ritus conventualis earum. tom. III. 283. 300. 312
Veſperæ majores, & de S. Maria. t. III. 283. 300. 312. 327
Veſperarum officium. t. III. 21
Veſte regia, quando uſi ſunt Reges. t. II. 213
Veſtes: albæ exultationem ſignificant. t. I. 10
A baptiſmi miniſtris adhibendæ. t. I. *ibid.*
Baptizatis. t. I. 53. 61. 62. 70
Solemni ritu deponendæ. t. I. 57
Sacræ a confirmantibus induendæ. t. I. 89
A celebrantibus t. I. 126
Cultiores a communicantibus. t. I. 155
Neceſſariæ Pontificantibus. t. I. 220
Abbatibus. t. I. 235
Publice pœnitentibus. t. 267
Veſtes Regales Regum Francorum. t. II. 220. 224
Veſtes Imperatoris dum coronandus eſt a Papa. tom. II. 303
Veſtes Fratrum quales. t. III. 262
Aptandæ. tom. III. 281. 307. 308. 316. 317. 325 335
Ad ſæculum redeuntium pauperibus dandæ. tom. III. 328
Profitentium. t. III. 341
Veſtiarii, eorum officium. t. III. 261. 292. 301. 331
Locutioni interſint. t. I. 273
Veſtis Monaſticæ benedictio. tom. II. 162. 163. 164. 165
Virginum nigra. t. II. 186
Ejus benedictio. tom. II. 188. 189. 190. 191. 192. 196
Humilitatem, & contemtum Mundi ſignificat. t. I. 188. 189
Veſtitui defuncti. t. II. 367
Quando veſtiri deſierunt. t. II. 369
Veſtiri pretioſis prohibent SS. PP. t. II. 367
Vexillum cilicinum in reconciliatione pœnitentium. t. III. 86
Viaticum ante & poſt unctionem. t. I. 297
Ante eamdem. t. I. 341
Ei præmiſſa fidei confeſſio. t. I. 340. 341
Viaticum leproſo ſeparando datum. t. II. 361
Vicariorum Canonicorum ſæcularium juramentum. t. II. 184
Viduæ ſacerdotum panem conſecrandum formantes. t. I. 116
Viduæ conſecratio. t. II. 189
Viduæ, qua ætate caſtitatis propoſitum amplecti poterant. t. II. 198
Non ante trigeſimum a viri obitu diem. t. II. *ibid.*
Apud Longobardos non ante annum. t. II. *ibid.*
Quo die, & loco. t. II. *ibid.*
Scripto caſtitatem promittebant. t. II. *ibid.*
Nulla benedictione conſecrabantur. t. II. *ibid.*
Eas velabant ſimplices presbyteri. t. II. 198. 200
Velum earum nigrum. t. II. 198
Viduis nubere abſque Sacerdotis conſenſu illicitum. t. II. 121
Ante annum ab obitu mariti. t. II. *ibid.*
Hoc ipſum vigebat etiam ſub Paganis Imperatoribus. t. II. *ibid.*
Nolentibus negata benedictio. t. II. *ibid.*
Viennenſis, in Gallia, Eccleſiæ ordo ad Baptiſm. t. I. 42. 75
Ritus quem ſervat. t. I. 129. 131
In ſedendo. t. I. 132
Laudes in miſſa dicendo. t. I. 133. 134
Ambones ad Evangelium. t. I. 135
Evangelium ſingulari modulatione cantat. tom. I. 137
Hujus textum quomodo oſculatur. t. I. *ibid.*
Quibus feſtis oblationes ſervet. t. I. 140
Patenam bis aſſumit. t. I. 143
Ejus partialis ritus ad orationem Dominicam. t. I. 150
Ejus miſſa. t. I. 233
Vigilia natalis Domini quo ritu celebretur. t. III. 31
Vigilia Epiphaniæ cum jejunio. t. III. 42
Vigilia Pentecoſtes. t. III. 193
Cum jejunio. t. III. *ibid.*
Ejus officium qua hora inceptum. t. III. 194

Vigilia Aſſumptionis. t. III. 210
Nativitatis B. Mariæ. t. III. 212
Purificationis. t. III. 45
Viſitationis B. Mariæ. t. III. 207
S. Andreæ. t. III. 198
S. Caciliæ. t. III. 217
S. Dionyſii, & ſoc. t. III. 214
S. Germani. t. III. 206
SS. Gervaſii, & protaſii, t. III, *ibid.*
SS. Joannis, & Pauli, t. III. 207
S. Laurentii. t. III. 210
S. Martini. t. III. 216
Vigilia S. Michaelis. t. III. 214
S. Matthæi. t. III. 213
S. Matthiæ. t. III. 203
SS. Petri, & Pauli. t. III. 207
Præſentationis B. Mariæ. t. III. 237
SS. Simonis, & Judæ. t. III. 214
S. Remigii. t. III. *ibid.*
Omnium Sanctorum. t. III. 215
Transfigurationis. t. III. 210
Vigiliæ nocturnæ media nocte. t. II. 182
Vigiliæ noram reliquiis pridie aura dedicationam. t. II. 242. 247. 249. 257. 260. 262. 263. 270
Vigiliæ apud Chriſtianos quanti habitæ. t. III. 16
Etiam apud laicos. t. III. 17. 24
Ab ipſis etiam principibus frequentatæ. t. III. 17
Quandiu viguerint. t. III. *ibid.*
Qua hora noctis peractæ. t. III. *ibid.*
Etiam in itinare obſervatæ. t. III. *ibid.*
A media nocte ad auroram uſque in eccleſia Pariſienſi protractæ. t. III. 18
Ad eas epiſcopus excitabat. t. III. *ibid.*
Signum pulſabat eaſque incipiebat. t. III. *ibid.*
Quis in eis ordo ſervatus. *ibid.*
Diebus Dominicis prolixiores erant. t. III. 22
Maturius etiam celebratæ. *ibid.*
Iis in tempore quadrageſimæ intererant laici. t. III. 61
Vigiliæ nocturnæ in cœna Domini. t. III. 81. 124
Qua hora decantatæ. t. III. 81. 101
Quo ordine, t. III. 82
Vigiliæ nocturnæ in Paraſceve qua hora, & quo ritu celebratæ. t. III. 126. 132. 137
Vigiliæ nocturnæ duplices in præcipuis Sanctorum feſtis. t. III. 198
In feſto S. Andreæ, *ibid.*
S. Joannis Baptiſtæ. t. III. 207
Vigiliæ fratrum defunctorum. t. III. 287
Vigiliarum utilitas. t. III. 16
Viles perſonæ in choro non admittendæ. tom. III. 345
S. Vincentii brachium in altari Dionyſiano. t. I. 172
Vincula ferrea quibus conſtringebantur publici pœnitentes. t. I. 268
Viodunenſis eccleſiæ ordo ad confirmationem, tom. I. 94
Vinum qua diligentia fiari & parari debeat pro ſacrificio. t. I. 118
Ejus abſtinentia in præcedenti veſpere ſacerdoti ſacrificanti impoſita. t. I. 125
Calici infundendum ante veſtium ſacratum aſſumptionem. t. I. 127
Dum ſacerdos legit epiſtolam. t. I. 136
Offertur. t. I. 139. 140
Dominicis ſaltem diebus. t. I. 140
Ejus quantitas ſacreta pro conſecratione. t. I. 141
A credentiariis prægustandum. t. I. *ibid.*
An conſecretur per contactum particulæ vel mietionem ſanguinis. t. I. 156. 157
Offerendum t. I. 174
Quid per ipſum & ejus mietionem ſignificetur. t. I. 220
Vinum quibus vetitum in pœnam. t. I. 339
Vinum per ſion in calicem mittitur. t. I. 218
Ejus commiſtio in calice quid ſignificet. t. I. 220
Vinum pro eucharistia baptizatis datum. t. I. 56
Et in miſſa conſecrando an aque neceſſario miſcenda. t. I. 118
Ejus abſtinentia in quadrageſima. t. III. 60
Ejus benedictio. t. II. 288
Ad dedicandam eccleſiam. t. II. 245
In ſanguinem conſecratum per immiſſionem Corporis Chriſti. t. III. 173
Communicatis in Paſchate propinandum. t. III. 179
Virdunenſis eccleſia vocabat ex aliis titulis presbyteros ad celebrandum. t. I. 320
Conſecrari vinum per corporis immiſſionem tenebat. t. I. 157
Ejus miſſa ex codice Stabulenſi. t. I. 210
Clericis olim deſtituta. t. III. 1.
Virga Pontificis recurva. t. II. 276
Signum poteſtatis ipſius. t. II. *ibid.*
Virga regalis. t. II. 218. 221. 226
Unius cubiti, habens in ſummitate manum eburneam. t. II. 220. 224
Columbam auream. t. II. 215
Virgo cultius ornata adultera cenſetur. t. II. 186.
Virgines ſacræ ad altare oblationes deferebant, tom. I. 140
Quo ordine communicandæ. t. I. 154
Semetipſas communicantes. t. I. 250
Virgines ante viginti quinque annos non conſecrandæ. t. II. 7
Conſecrandæ debent eſſe expreſſe profeſſæ. t. II. 196
Earum conſecratio duplex. t. II. 185. 189
Conſecrationis ritus. t. II. 186
Conſecratio per orationem, & manuum impoſitionem. t. II. 187
Intonſos crines deferre ſolebant. *ibid.*
Tribus a conſecratione diebus ſilentium ſervant. t. II. 197
Chriſti illuſtris portio. t. III. 165
Earum conſecratio in feſto Epiphaniæ. t. III. 42
A presbyteris non fiat. t. III. 87
Virginis conſecrandæ manus palla altaris involuta. t. II. 190
Virginitas poſt fidem, & martyrium ſuperiorem obtinet locum. t. II. 171
Virginum conſecratio quandiu perduravit. t. II. 187
Communio per dies octo. t. II. *ibid.*
Mitra. t. II. 187. 191. 192. 193. 197
Annulus. t. II. 191. 192. 193. 195. 196. 197.
Velum. t. II. 187
Duplex. t. II. 188
Vallis. t. II. 186
Virginum duplex genus. t. II. 185
Virginum votum ante duodecim ætatis annos irritum reddere poſſunt parentes. tom. II. 186
Viri e feminis ſeparati in baptiſteriis. tom. I. 31. *Vide* maſculi.
Quo ordine communicandi. t. I. 154
Illuſtres ex eadem hoſtia celebrantis. t. I. 156
Virtutes Angeli, per quos miracula fiunt. t. I. 162
Virtutes cœlorum præſenter adſtant. t. I. 44
Vita, ejus periculum baptiſmum accelerat. t. I. 3
Vita communis canonicorum in quadrageſima. tom. III. 64
Vita defunctorum in eorum anniverſario lecta. tom. II. 376
Vitia octo principalia cum eorum fratribus. t. I. 286
Viviani abbatis S. Martini imago. t. II. 15.
Vivit utiliter in tempore, qui comparat meritum, quo vivatur in æternitate. t. II. 173
Unctio catechumeni quo ritu. t. I. 14
Apud Hiſpanos. t. I. *ibid.*
Inter ſcrutinia. t. I. 31
In pectore & inter ſcapulas. t. I. 46
Totius corporis. t. I. 51
Verticalis ex chriſmate. t. I. 53
A quo fienda. t. I. *ibid.*
Quid importat. t. I. 62. 72. 73. 76. 78. 79. 80. 81 82
Totius corporis. t. I. 83. 84. 85
In confirmationis ſacramento. t. I. 86
Ab impoſitione manuum diſtincta. t. I. 90
Quibus in corporis partibus. t. I. 91. *Vide* Extrema.
Unctio per totum corpus. t. I. 298
Genuflexis, vel ſedentibus adminiſtrata. t. I. 299. 305 307. 325. 334
Genuflectentibus, & ſtantibus. t. I. 307
Infirmorum. t. III. 286. 320
Capitis ordinati epiſcopi. tom. II. 28. 32. 40. 47. 54 58. 65. 67. 73. 77. 81. 87. 92
Manuum epiſcopi. t. II. 28. 32. 40. 44. 47. 54. 58. 66. 67. 73. 77. 82. 87. 93
Capitis presbyterorum. t. II. 23. 36. 40. 46. 65
Manuum ſacerdotum. t. II. 18. 23. 36. 40. 44. 46. 50 51. 53. 62. 65. 69. 71. 74. 75. 80. 85
Quare facta. t. II. 18
A Romanis prætermiſſa. t. II. 23
Manuum in diaconorum ordinatione. t. II. 22. 35. 39. 64

Un-

Unctio extrema poſt viaticum. t. II. 393
A pluribus ſacerdotibus data. t. II. 377
Quibus in corporis partibus. t. II. *ibid.*
Sub qua forma verborum. t. II. *ibid.*
Sub quo ritu. t. II. 376. 393. 399. 400
In quibus corporis partibus. t. II. 213. 215. 220. 225. 228. 234
Unctio Imperatorum. t. II. 202. 203. 208. 304
Regis a pluribus epiſcopis facta. t. II. 214
Unctio Reginæ. t. II. 218. 222. 227. 228
Unctiones in eccleſiarum dedicatione factæ quid ſignificent. t. II. 280
Unctionis extremæ ſacramentum cur reprobarent Waldenſes. t. I. 299
Extremæ unctionis vocabulum antiquis ignotum. t. I. 297
In unctione copia gratiæ reperitur. t. I. 300
Sanat corpora, remittit peccata. tom. I. 198. 302. 305
Sine periculo omitti non poteſt. t. I. 299
Olim ægrotis periclitantibus ſtatim collata. t. I. 297
Unctionem ad extrema vitæ momenta differentes graviſſime peccant. t. I. *ibid.*
Illius differendæ cauſa. t. I. 296
Unctis licere poſt ſanitatem redditam ad opus conjugale reverti, nudis pedibus incedere, carnes edere. t. I. *ibid.*
Quibus adminiſtranda. t. I. 343
Quibus deneganda. t. I. 296
Sanis aliquando conceſſa. t. I. *ibid.*
Poſt annos XIV. conferenda. t. I. 297
Poſt annos XVIII. ſemel in menſe. t. I. *ibid.*
Per VII. dies repetita. t. I. 297. 298. 306. 307. 318. 325. 335
Semel in anno data licet pluries ægrotet infirmus. t. I. 299
Nunquam repetenda eſſe quidam docuerunt. tom. I. 298
Ejuſdem miniſtri eſſe poſſunt epiſcopi. t. I. 299
Ad eos præſentes præſertim pertinet. t. I. 326
Ab uno tantum celebrata. t. I. 300
Ab uno factam improbant Græci. t. I. *ibid.*
A duobus vel tribus. t. I. 336
A pluribus presbyteris. t. I. 300. 321. 324. 334
Ritus varii. t. I. 301
Unctionis oleum uno applicante, alter verba pronunciat. t. I. 300. 305. 307
Orationes a ſingulis ſacerdotibus ſuper unctus dicendæ. t. I. 314
Ante unctionem orationes de reconciliatione pœnitentis ad mortem ſuper infirmum a pluribus ſacerdotibus dicendæ. t. I. 325
Unctionis extremæ formæ. *Vide* Extrema unctio.
Ungendæ quænam corporis partes. t. I. 301. 305. 307. 312. 314. 321. 322. 324. 316. 331. 332. 344. 348
Ungendo manus imponenda a ſacerdotibus, & miniſtris. t. I. 321. 324.
Ungendus in dextra ſacerdotis ungentis collocandus. t. I. 316. 321
Unitas fidei in ſymbolo decantando miſtice repreſentata. t. I. 139
Unus Sanctus, unus Dominus, unus Jeſus, quando populus reſponderet. t. I. 155
Volatilia non offerenda. t. I. 139
Voluntas propria dimittenda. t. III. 314
Vox cœlitus facta ad mulierem ſedentem in auditione evangelii. t. I. 137
Uticenſis eccleſia vinum ſanctificari per corpus immiſſum tenebat. t. I. 157
Uva recens expreſſa in calice. t. III. 207
Uvæ paſſæ, earum ſuccus pro vino conſecrando ubi adhibitus. t. I. 116. 119
Eas populo communicantes quidam. t. I. *ibid.*
Uvarum benedictio in feſto S. Sixti. t. III. 210
Wanti inconſutiles abbati ordinato dati. t. II. 153. 156
Wertinenſis monaſterii Ordo ad ſcrutinium. t. I. 40

X

XAntonenſis eccleſiæ Ordo ad Confirmationem. t. I. 94

FINIS.

 IN-

NOMENCLATOR
EXOTICARUM VOCUM,

QUÆ IN TOTO D. EDMUNDI MARTENE OPERE OCCURRUNT.

M O N I T U M.

GEnerali rerum Indici, & hunc Exoticarum vocum adjicere voluimus. Qua in re delectum adhibere operæ pretium arbitrati ſumus, tum a Græcis vocibus quæ in obviis hujus linguæ Lexicis præſto ſunt, abſtinentes, cum etiam a pleriſque barbaris, quæ ex frequenti Scriptorum, & vulgus uſu, familiares jamdudum factæ in omnium notitia verſantur. Quamobrem heic exotica tantum vocabula offendet Lector vel raro, vel fortaſſe numquam a mediæ infimæque latinitatis Scriptoribus uſurpata. Du-Cangii gloſſario a Monachis Congregationis S. Mauri recens inſigniter aucto uſi ut plurimum ſumus, quod non paucæ ad hanc rem noſtram voces, quæ in veteri Du-Cangii editione deſiderantur, in nova prælaudata congeſtas explicataſque ex iis monumentis deprehenderimus, quæ vel in altera Martene editione occurrebant, vel in poſtrema hac a nobis adornata nunc primum lucem aſpexerunt.

A*Bigumenoi* animarum. T. II. 120. Prælatus animarum curam habens.
Abſconſa. T. III. 274. Laterna cœca monachorum.
Acacia. T. III. 73. Ageſtum auri cujuſdam textilis ab Imperatore geſtatum in ſignum humilitatis.
Arca. T. III. 230. Locus in quo veſtimenta Sacerdotalia ſervabantur.
Alfetum. T. II. 332. Caldarium cujus uſus erat in probationibus aquæ calidæ.
In *allophiis*. T. II. 353. In vulpibus, niſi legendum ſit in *allophylis*.
Almutia, T. III. 182. Amiculum, ſeu amictus quo Canonici caput humeroſqoe tegebant.
Aloſus. T. II. 245. Alatus.
Altariſta. T. III. 219. Sacellarius.
Anagolagus, *Anagolaus*, *Anabolagium*, & *Anaboladium*. T. I. 126. Veſtis Pontificalis, ſeu amictus & humerale.
Mitra *anfreſiata*. T. II. 249. Auriphryſiata.
Angoliatura. T. III. 307. Pars veſtis quæ collum ambit.
Annimiſſarius. T. III. Presbyter qui per annum integrum quotidie Miſſam celebrat pro Defunctis.
Annona viridis. T. III. 122. 142. Seges.
Annotinum Chriſma. T. III. 116. Chriſma vetus quod adhuc ſupereſt dum novom conſecratur
Annotinum Paſcha. T. III. 182. Anniverſaria paſchatis præteriti dies.
Amphibalum. T. I. 10. Caſula, indumentum Sacerdotale.
Aporaligus. T. II. 5. Miles caligatus.
Apophoresæ. T. II. 308. Sanctarum Reliquiarum Thecæ, ſeu vaſa ad deferendas reliquias.
Pedagium ſupra *apra*. T. II. 361. Forte ponticulus ſupra torrentes, vel canales &c.
Arcentur omnes anguli gulæ. T. II. 341. Forte ſcrutentur, vel arctentur.
Archium. T. I. 139. Principatus, magiſtratus, dignitas.
Armarius. T. II. 393. 399. Clericus ad armarii curam deſtinatus, qui nempe in Monaſteriis & Eccleſiis Cantor & Præcentor dictus, librorum præſertim Eccleſiaſticorum curam habebat.
Arſenochita. T. II. 31. Maſculorum concubitor.
Campus *artus*. T. II. 336. 341. Undique clauſus.
Aſcenſerium. T. II. 305. Locus aſcendendis equis paratus.
Auricael. T. II. 361. Cervicale.

Bacilis. T. II. 84. Malluvium.
Bacinut. T. III. 154 Pelvis, pollubrum, malluvium.
Baia. T. III. 72. Rami palmarum.
Baleatio. T. III. 40. Ludus ſic nuncupatus ab actione baleandi hoc eſt jaculandi e baliſta.
Ballaturat facere. T. I. 282. Choreas ducere.
Banderarii. T. II. 89. Vexilliferi.
Barillus. T. II. 361. Cadus, dolium, amphora.
Biozbanati. T. II. *ibid.* Dæmoniorum genus heic ſignificatur.

Biſau-

Digitized by Google

Biſancius aureus. T. I I. 227. 369. Nummus aureus ab Imp. CPolitanis cuſus.
Bordoni. T. III. 72. Virgæ pictæ.
Venditio *boſis* . T. II. 183. Forte venditio bonorum mobilium vel immobilium quæ ex bauſia & fellonia reorum in fiſcum cadunt.
Braſæ. T. III. 142. Prunæ.
In cappis *brodatis*. T. III. 180. Acupictis.
Capſa *bruna*. T. III. 226. Fuſca, ſubnigra.
Bubata. T. III. 163. Locus conſornicatus, camera, fornix.
Bucillum. T. II. 361. Barillus.
Burdoues. T. II. 170. Eremitæ liberi.
Buta. T. III. 96. Vaſculum reponendo chriſmati.
Buxæ reliquiarum. T. III. 71. Thecæ reliquiarum.

Cadafalus; inſra *caraſaltus*. T. III. 71. Tabulatum.
Cambutta, *Cambuca*. *Cambotta*, *Cambitta*. T. II. 255. 262. 275. Baculus incurvatus, virga palloralis.
Campobus, ſeu *Campagis*, vel *Cambagis*. T. II. 31. 53. 72. 81. Epiſcopales.
Cambelloſus. T. III. 221. Pannus ex camelorum pilis confectus.
Canola. T. III. 122. Capſula reliquiis adornata.
Cantarius. T. II. 408. Cantorum pluteus, analogium.
Capiceria. T. III. 131. Monialis cui capitii Eccleſiæ cura incumbebat. Capitium vero eſt pars ædis ſacræ , quæ vulgo presbyterium dicitur : vel etiam ſacræ ſupellectilis cuſtos.
Capicerius. T. III. 56. Vide verbo *Capiceria*.
Capparo. T. II. 220. Tegmen capitis.
Cappula. T. I. 54. Parva cappa, Indumentum minus religioſum quod caput tegat.
Caragii. T. II. 282. Sortilegi, præſtigiatores qui characteribus magicis utuntur.
Carraca. T. I 100. Navis oneraria.
Cum *carato* . T. III. 193. Si mendum non ſit, cum tabella , vel alia hujuſmodi re , in qua deſcripta erat antiphona decantanda.
Panis *cariſtiæ*. T. III. 193. Cariſtia annonæ caritas.
Carubium. T. III. 191. Quadrivium.
Caſſa. T. III. 214. Capſa.
Caſtrum doloris. T. II. 407. Catafalcus, tabulatum ſuper quo pompa funebris ſtruitur.
Abſque *cauſatione* Albarum. T. III. 212. Forte ſine comitatu, vel veſtitione Albarum.
Cervulus , T. I. 282. Ludus profanus apud Ethnicos & Paganos , in quo pellibus belluarum induebantur.
Chæomata. T. II. 206. Ornamenti genus ex margaritis & unionibus confecti, quod ſupra ſcapulas retro ſellam, & circa collum ferebat equus Imperatoris in ejus coronatione.
Charbar. T. III. 200. Carnis privium.
Chinea. T. III. 221. Equus nobilis oblatus a Rege Siciliæ Papæ in feſto S. Petri.
Chorerejus. T. III. 82. Clericus de choro.
Chriſmal. T. III. 157. 158. Vas in quo Chriſma aſſervatur, vel Chriſti Corpus; palla etiam corporalis, vel quævis alia palla, qua ſacræ conteguntur reliquiæ. Eſt etiam veſtis candida quæ ſuper caput baptizati ponitur.
Cantare in *Cicadis*. T. III. 41. 100. In certo cantu, ſeu muſicæ modo.
Circata. T. III. 177. Cenſus qui ſolvitur Epiſcopo aut Archidiacono ab Eccleſiis pro viſitatione.
Clamitellæ. T. II. 361. Parva tintinnabula.
Claſſicum . T. I. 131. 218. Pulſatio crepitaculi ſeu lignei inſtrumenti, campanarum loco , hebdomada ſancta.
Claſſus miſſæ. T. III. 125. Pulſatio omnium campanarum: campanilis.
Cleta. T. II. 335. Cratis.
Electio *Conjugula*. T. II. 313. Unanimis.
Cope. T. II. 261. Littera decimaoctava veteris alphabeti græci.
Corruptores. T. III. 41. Clerici cantores ſic vocati.
Corsiballus . T. III. 38. Tunica brevior ſeu Dalmatica, quam geſtabant Diaconi , aliique inferiores Miniſtri.
Cosera. T. III. 257. Vaſa lapidea.
Cotta. T. II. 209. 219. Superpelliceum.
Coyfia laicalis. T. III. 227. Capitis tegmen ad uſum laicorum.
Creſſo aquaticus. T. II. 335. Naſturtium aquaticum .
Crocia, *Crocba*. T. II. 167. 368. Baculus paſtoralis.

Croſſa-

Croſſalis. T. II. 314. Baculus paſtoralis.
In medio *Cruciaris* Eccleſiæ. T. III. 166. A cruce, cujus ſimilitudinem Eccleſiæ ſtructura præſeferebat. Crux etiam dicebatur locus, in quo cantabatur in eccleſia; atque inde *Cruciaris* vox potuit efformari.
Cuba, *Cubella*. T. I. 74. Labrum, Tina.
Cuſſinus. T. III. 133. Pulvinus.
Cy. T. II. 261. Litera 22. veteris alphabeti græci.
Cyphus. T. II. 18. Urceolus.

Dativus Judex. T. II. 302. Idem qui JCtis Datus, Delegatus &c.
Digenus. T. III. 124. Decanus.
Dorſalum. T. II. 297. Pallium ſive Aulæum quod parietibus appenditur, ſic dictum, quod ſedenti ad dorſum appenſum ſit.
Dotalium. T. II. 129. Idem ac dotalitium, ut dicitur ſupra & heic ſignificat donationem quæ fit a viro uxori; in ipſo contractu, ad oſtium Eccleſiæ, tempore deſponſationis.
Duciculi. T. III. 257. Obturacula.

Ennacos. T. III. 261. Littera ultima veteris alphabeti græci.
Epitimium. T. I. 273. Pœnæ genus objurgatorum potiſſimum Eccleſiaſticum, ſeu multa Eccleſiaſtica.
Eriſinon. T. II. 261. Littera ſexta veteris alphabeti græci.
Erupitores. T. III. 41. 42. Miniſtri Eccleſiæ ad candelas accendendas.
Eſchafaudus. T. II. 223. Thronus, Tribunal, pulpitum editius.
Eſgrunire. T. III. 279. Grunnire. Gallis gronder vel rechigner.
Eſquila. T. III. 122. Tintinnabulum.
Euchaeleum. T. I. 300. Preces quæ recitantur in conſecratione olei.
Exorcidio. T. I. 64. Exorcizo.
Expolium. T. III. 24. Spoliatio, ſpolium.

Facitergium. T. II. 242. Sudarium quo ſudorem a facie extergimus.
Familiares pſalmi. T. III. 62. Qui pro familiaribus ſeu benefactoribus & amicis cantabantur.
Fanon. T. III. 332. Manipulus.
Farcitura. Prophetiæ, vel epiſtolæ. T. III. 35. Paraphreſis vernacula ſimul pronunciata cum textu prophetiæ vel epiſtolæ ad ſingula earum verba, vel verſus.
Faſiſtorium. T. II. 311. Heic Thronus eſt, ſuper quo conlocabatur Evangelium in Conciliis.
Faudeſtolium. T. II. 71. 72. Idem quod Faldiſtorium, ſella videlicet plicatalis Epiſcoporum.
Felo. T. III. 67. Sacerdotale pallium.
Filiola. T. III. 122. 143. Operimentum Sacri Calicis tempore miſſæ.
In *filo*. T. II. 89. In linea recta.
Fixorius. T. III. 213. Stilus.
Formula. T. III. 9. Inclinatorium ad genuflectendum.
Solidi *fortium*. T. III. 225. Hoc eſt ſolidi purioris, minuſque adulteratæ materiæ.
Flacca. T. II. 159. 160. Lagena, vas figulinum aut vitreum vino conſervando idoneum.
Flatones. T. III. 290. Placentæ genus.
Flequetus. T. III. 47. 58. 99. Veſtis ſacra miniſtris inferioribus propria.
Frota. T. III. 32. 83. Solium canentis in choro, ſeu ſtallum.
Formaticus. T. II. 340. 341. Caſeus.
Frocus. T. II. 161. 164. 165. Monachorum veſtis quæ amplas habet manicas.

Galo, T. III. 76. Menſura liquidorum apud Anglos, quarum unaquæque octo continet pintas Anglicanas.
Garſa. T. III. 328. Sacrificatio.
Girones. T. III. 308. Lacinia, ſeu pars veſtis laxior.
Glaſſus. T. III. 119. Pulſatio omnium campanarum.
Grani. T. III. 8. Capilli ſparſi ac diſcriminati.
Griſeum. T. II. 361. Pellis animalis cujuſdam, quod vulgo *Vair* Galli appellant.

Hancha. T. III. 37. Coxendix verveeis.
Hiplanda. T. III. 347. Veſtis monaſtica.
Huſelli. T. III. 292. Tibialia, vel femoralia.
Hymalium. T. II. 205. Nigrum Imperatricum viduarum græcarum indumentum.

Jaſia ſeu *Jarca*. T. III. 285. Sacrificatio.
Illaria. T. III. 168. Feſtivitas, gaudium paſchale.
Impla. T. III. 142. Velum.
Incauſtum. T. II. 181. Atramentum.
Infantiones. T. II. 237. Nobiles inferioris ordinis apud Hiſpanos, quos hodie Hidalgos vocant.
Infula. T. III. 138. Caſula, planeta, veſtis Sacerdotalis.
Invigari. T. II. 347. Irrigari, ablui.
Inurtatio. T. II. 267. Concentus qui ex campanarum pulſatione exoritur.
Iſenbrunum. T. III. 261. Panni ſpecies.
Jubilum. T. III. 281. *Et aliis in pluribus locis*: vocis modulatio in decantandis antiphonis.
Juſta. T. III. 257. Menſuræ liquidorum ſpecies, ſeu poculum.

Lazarus. T. II. 358. Leproſus.
Lebiton. T. I. 155. Tunica ſine manicis ad uſum monachorum Ægyptiorum.
Lectreolum. T. I. 132. Pulpitum.
Lettarda. T. III. 200. Vel æs campanum ſic dictum, vel ſignum ære campano datum in feſto S. Remigii.
Litium. T. II. 291. Lapis, lapillus.
Litus. T. I. 24. Libertus colonus juxta *Muratorium*, vel ſervus glebæ juxta *Cangium*, vel qui ingenuitatem ſuam ſponte & pretio addixit ſervituti.
Lobium. T. III. 259. Porticus aperta ad ſpatiandum.
Lucibula. T. III. 234. Lucibrum ſeu parum candelabrum geſtatorium, palmatoria.
Luteus. T. III. 110. Species vaſis.

Majeſtas. T. III. 100. Quævis ſanctorum imago vel etiam Dei.
Manerium. T. II. 161. Domus ruſtica, vel habitatio cum terra agri portione.
Manicationes. T. III. 18. Matutinæ accelerationes; manicare enim mane ſurgere dicitur.
Mantea. T. II. 215. Pallium vel paludamentum regium.
Mappularii. T. III. 57. Clerici Romanæ Eccleſiæ ſic dicti.
Marca. T. II. 334. Locus in quo novem pedes finiebant, ab eo dimetiendi qui judicium ferri inire debebat, incipiebantque a ſtaca.
Maſſicoti. T. III. 33. Minores chori miniſtri in cathedralibus.
Mata. T. III. 257. Storea, teges.
Matratum ligneum. T. III. 122. Tabula lignea quæ pluribus malleolis pulſatur ad horas divini officii indicandas diebus infra hebdomadam ſanctam, quibus campanæ ſilent, diciturque crotalus in miſſali Ambroſiano.
Mazoconici. T. II. 408. T. III. 19. Eccleſiaſtici inferioris gradus & ſubſellii, quorum nomen & ordo adhuc in Eccleſia Cathedrali Mediolanenſi viget.
Meragularius. T. I. 233. Ædituus, cuſtos ædis.
Meridæ ſeu *Margaritæ*. T. III. 98. Minutulæ particulæ Euchariſtiæ pro infirmis ad annum ſervatæ a Græcis.
Metaxæ. T. II. 206. Tibialia.
Metrem vini. T. III. 110. Merretam.
Mica. T. III. 125. Parvulus panis albus.
Miſſilago. T. II. 348. Humani corporis pars.
Mixtum. T. III. 311. Jentaculum ex pane & modico vino conſtans.
Lapis *molatus*. T. II. 331. Lapis molaris.
Mozzetta. T. II. 408. Epiſcoporum veſtis.
Mula. T. II. 348. Humani corporis pars.
Ad uſus *muridos* Eccleſiæ. T. I. 92. Forte ad abſtergendas manus poſt ſacrorum oleorum contrectationem.
Muſcatoria. T. III. 257. Emunctoria candelarum.
Myſticare. T. III. 137. Senſum arcanum includere, vel exprimere.

Nata. T. II. 166. Storea.
Naveta. T. III. 122. Acerra.
Nebula. T. III. Tenuiſſimus panis ex conſperſa farina in ferro caracterato factus.

Ordalii judicium. T. II. 332. Quodvis judicium divinum purgandi criminis cauſa initum.
Odæum. T. I. 2. Pulpitum ad Evangelium decantandum.
Tradere malefactores in *pala*. T. II. 334. ideſt in palam ſeu manifeſtare.
Palla. T. II. 361. Sartago.

Para-

Paratus. T. III. 217. Suppellex Eccleſiaſtica pretioſa cujuſcumque generis.
Paraphoniſta. T. III. 149. Cantor.
Parcamenum. T. III. 327. Membrana, ſeu pergamena.
Parochiata. T. II. 135. Parochia.
Paſtelli. T. II. 177. Panificium carne aut alio edulio factum.
Paſtophoria. T. I. 123. Atrium Templi.
Patrocinia Sanctorum. T. II. 338. Reliquiæ Sanctorum quorum Patrocinia invocantur.
Paula. T. III. 138. Linteum quo tegitur altare.
Pavonatius color. T. III. 218. Violaceus.
Pelliceia. T. II. 399. Veſtis ex pellibus cum pilo.
Perpergula. T. III. 219. Periſtillum.
Perla. T. III. *ibid.* Gemma, unio.
Perſonagia. T. II. 135. Perſonæ.
Pesbita, vel *Peſita*. T. II. 100. 104. Hymni genus ſimplex.
Petallum. T. III. Lamina aurea.
Phaina. T. II. ıı5. Veſtis ſacra data in ordinatione Presbyteris.
Phanon. T. I. 301. Fanale, laterna.
Officium *phaſticæ*. T. III. 292. Forte officium Patroni cauſarum.
Philaſtericæ. T. III. 212. Reliquiarum thecæ.
Philacterium. T. III. 56. Capſula Reliquiarum.
Philacterium. T. II. 369. Loricæ genus.
Pigmentum. T. III. 208. Potio ex melle & vino diverſis aromatibus confecta ſuavis & odorifera.
Piſteugis. T. III. 154. Hoc eſt πιστεύω εἰς: ſcilicet poſt ſymboli recitationem.
Planellæ. T. III. 45. Crepidæ.
Plebiſani. T. III. Parochi, vel etiam aliquando Parochiani.
Plenarium. T. I. 236. Miſſale.
Plumacium. T. III. 212. Idem videtur quod opus plumarium.
Pneuma. T. III. 13-. Cantus ſpecies, quo nou voces ſed vocum toni longius cantando dideceuntur & protrahuntur.
Poderes. T. II. 34. Superhumerales;
Portionarius. T. III. 142. Beneficiatus in Eccleſiis Cathedralibus qui dimidiam tantum prabendam percipit.
Potus. T. II. 155. Poculum, vaſculum.
Tabula *praticans*. T. III. 233. 234. Regiſtrum in quo nomina Clericorum ſcribebantur.
Presbyterium. T. II. 90. 305. Donativum quod Summi Pontifices Romani diſtribuere ſolent, maxime quum inaugurantur.
Pronum. T. III. 24. Præconium, & T. II. 361. Significat familiarem de rebus fidei ad populum expoſitionem.
Proſellus. T. III. 172. Pars officii canonici, proſula a proſa.
Profligatio. T. II. 343. Præſtigiæ.
Pſallentium. T. II. 369. Pſalmodia.
Pugillita. T. II. 89. Quantum pugillo continetur.
Punga. T. II. 147. Pera, crumena, ſacculus.

Refectuarius Eccleſiæ. T. III. 49. Idem ac *Refectorialis*: vicarius ſeu beneficiatus Eccleſiæ Saltzburgenſis, qui vice canonicorum miſſas canit, cæteraſque horas Eccleſiaſticas; ut paſſim videre eſt in Eccleſiis Cathedralibus, & collegiatis. Refectioralis inde, ut conjectari poteſt, dictus, quod communi refectorio uteretur. Is etiam dicitur, cui Refectorii curandi onus incumbit.
Regnarius. T. III. 37. Eccleſiæ Laudunenſis Clericus cui ad menſam, prandente Epiſcopo, legere incumbebat.
Regratio. T. II. ı68. Gratias ago.
Remiſcinarius Subdiaconus. T. III. 139. Et *Remiſſiviarius*. T. III. 49. qui remiſſe ſeu lenta voce canit, ut conjectari poteſt; ducta voce a ficto *remiſcinium*, remiſſus cantus.
Rennuoth vel *Renuitæ*. T. II. 169. Dicti monachi vagi, alias Sarabaitæ, quaſi renuentes jugum monaſticæ diſciplinæ.
Repreſia. T. III. ı19. Cantus reaſumptio, ſeu reſponſorii verſus decantatio.
Reſtellus. T. II. 399. Ordo cereorum inſtar raſtri circa Altare.
Retornus. T. III. 229. Pulſatio campanæ qua clerici convocantur ad horas canonicas in Eccleſia decantandas.
Facere *reveſtitum*. T. III. 225. 229. Veſtibus ſacris ad officium divinum indui.

Richus

Ricbus lineus. T. III. 219. Rochetum, *quod vide infra.*
Rocbetum. T. III. 191. Veſtis linea Epiſcoporum & Abbatum propria, cum manicis ſtrictioribus, quaſi parvum Roccum. Eſt etiam Canonicorum Regularium veſtis propria.
Foras *Rugas* Altaris. T. II. 31. Plura de hac voce in Cang. Heic forte eſt via in ipſa æde ſacra ante Presbyterium, qua in illud pergit Pontifex ſacra facturus, vel portæ, porticellæ, feneſtellæve, quæ tum ad ingreſſum Presbyterii, tum in veſtibulo Altaris, tum intra & extra confeſſionem erant, tum denique cancellis intermixtæ; atque hinc vox Italica *Ringbiera*.
Ruſellæ. T. III. 290. Etiam Ruſſeola, panis ſeu placentæ ſpecies.
De panno laneo *ruſſato*. T. III. 218. Rubro coccineo.

Saitum. T. II. 133. Pelvis, ut videtur.
Samitum. T. I. 249. Oloſericum.
Sarabaitæ. T. II. 169. Monachi qui nulla Regula approbati, adhuc operibus ſervantes ſæculo fidem, mentiri Deo per tonſuram noſcuntur, qui interdum bini aut terni paſſim per urbes aut caſtella proprio arbitratu vivunt.
Sartrinum. T. II. 167. Officina ſartoris.
Scabini. T. II. 362. Judicum, & Comitum aſſeſſores, qui vices judicum obibant.
Scaccarium. T. II. 215. Tabula in qua ſcacis luditur, alternis quadris albi ac nigri coloris diſtincta. Hinc eadem nomenclatura donatæ Tabulæ ſimilibus teſſerulis aut quadris diverſi coloris variegatæ, in quo ſenſu hic uſurpatur.
Scarletum. T. II. 89. Pannus coccineus.
Scena. T. III. 172. Porticus Eccleſiæ.
Scolaces. T. II. 373. Intortitia.
Scolenſes. T. II. 89. Scholenſes, qui ſunt iidem ac ſcholares.
Secretarius. T. II. 393. Qui Eccleſiæ ſecretum curat. Sacriſta.
In *ſemiccis*. T. III. 129. In ſemicinctiis.
Serata. T. II. 368. Clauſa.
Sion, ſeu *Syon*, T. I. 143. Cochlear foratum.
Soceus. T. II. 220. Veſtis fere in modum cappæ ſericæ.
Soſraſta. T. III. 225. Legendum, ſoffrata, vel ſofrayta. Culpa vel mulcta in Eccleſia Lugdunenſi dicitur quæ a canonicis ob culpam aliquam vel abſentiam a choro, quum aliquid præſtandum erat, exſolvi debebat.
Sotulares. T. II. 161. 168. 361. 369. Idem ac *Subtalares calcei*. Pedulium genus, quibus maxime monachi per noctem utebantur in æſtate. Ita etiam paſſim nuncupantur calceamenta Epiſcoporum ſacra peragentium.
Solum. T. II. 250. Pavimentum, ſtratum.
Species. T. II. 403. Aromata, vel res quævis aromaticæ. Quidquid etiam diebus jejuniorum veſpere apponitur, ut bellaria, fructus, cichoreum aceto & oleo conditum, vel etiam nectar, ſeu vinum pigmentatum.
Spinata. T. II. 348. Spina dorſalis.
Staca. T. II. 332. Palus, vel fuſtis terræ infixus, a quo novem pedes, qui judicium ferri initurus erat, emetiri debebat.
Stapba. T. II. 305. Stapes, quo quis in equum tollitur.
Stapla. T. II. 332. Lignum vel quid ſimile ſuper quo ferrum candens ponebatur in ordalio.
Staminia. T. II. 172. Lanea interula, ſeu camiſia, qua monachi quidam vice cilicii utebantur.
Staulus. T. III. 137. Idem ac *Stallus*. Sedes canonicorum vel monachorum in choro Eccleſiæ.
Staupus. T. II. 354. Scyphus, crater, poculum; menſura liquidorum.
Stauracis. T. III. 212. Collor a ſtorace nuncupatus, idem ac ſtauracinus, & ſtoracinus. Hinc apud Du-Cangium reprehenduntur Bollandiſtæ, quod ſtauracis pannum interpretentur *crucibus intextum*, quamquam Bollandiſtis accedunt Macri fratres in Hierolex. & Torrigius de Cryptis Vatic.
Stillus. T. III. 163. Candelabrum.
Subformarius. T. III. 225. 226. Lugdunenſis Eccleſiæ clericus ſub forma, ſeu ſtallo poſitus.
Subbaſtationes. T. II. 161. Auctiones.
Subregnarius. T. III. 22. Qui Officiales Hebdomadarios in tabula annotabat.
Summiſſarii. T. III. 76. 234. Presbyteri in Eccleſia Argentinenſi inferioris ordinis, quibus ex officio competit majus ſacrum ſeu ſummam Miſſam, ut vocant, celebrare; unde vocis origo; id quippe inter eorum officia præcipuum eſt, etſi alia committantur.

Tabu-

Tabuſtellus. T. III. 229. 230. Certa campanæ pulſatio, ac fortaſſis illa, qua altera dumtaxat latere pulſatur.

Subtus *Tabutum*. T. III. 216. Forte ſub Crucis ſigno.

Temporalia, & in notula *Tripodia*. T. III. 162. 138. Pulvinus, forte quod in eo reclinentur tempora, ſic dicta.

Tera. T. III. 213. Clericus de prima tera, ſecunda tera &c. de prima, ſecunda claſſe vel ſerie; quamquam paullo aliter interpretetur apud Du-Cangium.

Terragium. T. II. 184. Agrarium, prædium, vel præſtatio, quæ Domino Feudi exſolvitur pro facultate aquirendi prædium.

Thomaites. T. II. 205. Auguſtior & amplior Patriarchii aula, cui nomen Θωμαΐτης.

Toral. T. II. 393. Linteolum.

Torchia. T. II. 155. 403. Intortitium.

Tornare ſe. T. II. 341. In gyrum ſe flectere.

Trecanum. T. III. 97. Triplex cantus.

Tredena Candelarum. T. III. 30. An triginta candelæ?

Tremiſſes. T. III. 96. Nummi valentes tertiam partem ſolidorum, ſeu aureorum.

Tretellus. T. II. 360. Idem quod Treſtellus, tripes.

Tribuna. T. III. 47. Suggeſtum, pulpitum, ex quo Epiſcopus Sermonem ad Populum habebat.

Triſantitii. T. II. 395. Latera, ſeu alæ clauſtri.

Vadiare judicium. T. II. 332. Pignore depoſito, judicio ſe ſupponere.

Vannatura. T. III. 257. Purgatio, vannatio frumenti, alteriuſve grani.

Udo. T. III. 75. Equi ſtragulam coactile.

Veglones, *Vegloni*, & *Veglonæ*. T. II. 209. T. III. 191. Viri feminæque in Mediolanenſi Eccleſia, certis quibuſdam Eccleſiæ ſervitiis addicti, atque in Miſſarum ſolemniis panem & vinum pro veteris diſciplinæ more offerentes.

Venticulum. T. II. 167. Forte Clauſtrum, vel diverſorium in quo hoſpites morabantur.

Veſtararius. T. II. 148. Monachus Caſſinenſis veſtiariæ Monachorum ſupellectili præpoſitus, atque Officinæ in qua recondebatur, cuſtos.

Viluttum. T. III 219. Pannus holoſericus villoſus.

Vinageria. T. I. 218. Ampulla vinaria in qua vinum reponitur ad ſacrificium.

Vitatoria. T. III. 225. Invitatoria, ut dicitur ibidem in marginali nota.

Undaizare, ſeu *Undejare*. T. I. 51. Baptizare.

VVanti, & *VVantones*. T. II. 153. 369. Prælatorum Chyrothecæ.

VVambitius. T. III. 327. Stragulum ex coactili lana confectum.

Solidi *VVitæ*. T. II. 348. Solidi mulctæ, hoc eſt Solidi pro mulcta vel pœna ſoluti apud Anglos.

Ydiotæ. T. II. 146. 148. 149. Monachi illiterati ultimique in Cœnobiis ſubſellii.

Zanadæ. T. II. 115. Recenſentur in Eccleſiaſtica veſtiaria ſupellectile Syrorum Jacobitarum.

I N-

INDEX RERUM

QUÆ IN TOMO QUARTO CONTINENTUR.

A

ABBAS.

ABbatis electio ut celebranda. 211
Abbatis electio ad regem aut Principem non pertinet. 215
Neque ad Epiſcopum. *ibid.*
Electionis faciendæ licentia a Principe ſeu Rege petita. 211
Abbas eligendus cum voluntate & conſenſu Epiſcopi. 214
Ad Abbatis electionem certus dies ſtatuendus. 211
Ad Abbatis electionem faciendam abſentes ſunt vocandi. Formula litterarum ad eos mittendarum. *ibid.*
Quo in loco ſint citandi. 212
Formula inſtrumenti publici de tali citatione. *ibid.*
In Abbatis electione abſentes vices ſuas alteri committere poſſunt. *ibid.*
Abbas eligendus de Ordine. 212
Abbas eligendus debet eſſe de legitimo matrimonio natus. 214
Abbatis electioni præmiſſum jejunium triduanum. 212
Abbatis electioni preces præmittendæ. 212
Abbatis electioni Miſſa de Spiritu ſancto præmittenda. *ibid.*
Abbatis electioni premittenda lectio Regulæ S. B. *de ordinando Abbate*, Concilii Lateranenſis *de Electione facienda per ſcrutinium & compromiſſum*. 213
Abbatis electioni præmittenda exhortatio. *ibid.*
Abbatis electio per inſpirationem, per ſcrutinium, & per compromiſſum. *ibid.*
Abbatis electio in præſentia Epiſcopi, & Senioris ad quem Abbatia pertinet celebranda. 218
Abbatis electio in præſentia, vel eam conſenſu, & approbatione Abbatis principalis monaſterii. *ibid.*
Abbatis electioni ſoli debent intereſſe monaſterii profeſſi. 212
In Abbatis electione Epiſcopi & Magnates, ac vicini Laici aliquando locum habuerunt. 217
Ad electionem Abbatis fratres congregandi in capitulo vel eccleſia. 212
Abbatis electio per compromiſſum communior apud monachos, & quo ritu celebraretur. *ibid.*
Abbatis electionem in Eccleſia faciunt compromiſſarii. *ibid.*
Abbas electus a compromiſſariis priuſquam nominetur, extenſis manibus a conventu confirmatur. 21[illegible]
Abbatis electio per ſcrutinium ut celebranda. *ibid.*
Abbatis electio ut pronunciada. 214. 215. 218
Abbatis electi conſenſus requirendus. 215
Abbas electus & nominatus proſtratus in capitulo fratrum orationes petit. *ibid.*
Abbas electus deducitur cum cantu in eccleſiam, collocatur in Sede Abbatiali, fratrum recipit oſcula. 215 218
Baculum deſuper altari S. Benedicti recipit. Obedientiarii claves ſuas ad ejus pedes deponunt. 214
Abbas electus tactis evangeliis fidelitatem facit de conſervandis monaſterii juribus. *ibid.*
Abbas electus in Prioris cameram ducitur, quam inhabitat donec in Abbatem creetur. 215
Abbas electus donec ordinetur, fratres obediunt Priori. *ibid.*
Abbatem electum in ſede Abbatiali ſedere improbat Boherius. *ibid.*
Abbas electus Regem, ſeu Principem terræ adeat. *ibid.*
Electionis factæ approbatio a Principibus ſeu Regibus petita. 211
Decretum de electione Abbatis ſub qua forma conficiendum. 180
Abbates inſtituti ab ipſis monaſteriorum fundatoribus. 217
Ab Epiſcopis *ibid.*
A Regibus & Principibus. *ibid.*
Abbates a Principibus inſtituti, a conventu iterum eligi & confirmari debebant. 218
Abbate ex altero monaſterio electo, ejus Abbatis conſenſus requiritur. 217
Abbates per baculum paſtoralem inveſtiti. 217
Etiam a fratribus electi. *ibid.*
Abbatis electio in ambone legenda. 218
Abbatis electio ab Epiſcopo examinanda antequam ordinetur. 215
Abbatis electi confirmatio ſub qua forma, & ritu facienda. *ibid.*
Abbatis benedictio ad Epiſcopum pertinet. 215
Abbatis benedicto triduo poſt confirmatam ejus electionem facienda ab Epiſcopo, præſentibus duobus Abbatibus. 216
Abbatis ordinatio quo ritu celebranda. 218
Abbas ordinandus ut veſtiendus. *ibid.*
Abbatis ordinatio per manuum impoſitionem. 215
Abbas benedictus ſubjectionem, & obedientiam Epiſcopo promittit, & ſub qua forma. 216
Abbati ipſi monachi. *ibid.*
Abbas in die ſuæ benedictionis jejunat in pane & aqua. 6
Abbas curam paſtoralem deponere cupiens, licentiam petit a Rege. 211
Abbates duo in uno monaſterio. 216
Contra conciliorum decreta. 217
Abbates Antrenſis monaſterii ex Fontanellenſi eligendi. *ibid.*
Abbates S. Benigni Divionenſis Chorepiſcopi. *ibid.*
Abbates ſingulis trienniis limina Apoſtolorum viſitant, niſi abſolvantur a Domino Papa. 216
Abbates dies Dominica in ſuis ſe monaſteriis recipiant & Miſſas celebrent. 66
Abbas fratres excitabat ad vigilias. 2
Abbas officium Divinum incipit 9
Abbatis pedum ad officium ut ferendum. 174
Et quando. 175
Abbas ad nocturnos duodecimam lectionem dicit. 43
Et octavum ℟. 44
Abbas quomodo cantare debeat Veſperas. 292
Abbas in officio incenſum thuribulo imponit. 48. 57. 119. 181. 292. 293
Abbas in Miſſa Diacono ad evangelium benedictionem tribuit. 54. 292. 293
Abbati textus evangelii oſculandus præbetur a Diacono, reliquis a Subdiacono. 55
Ab Abbate etiam celebrante uſque ad offerendam licentia exeundi de choro pro neceſſariis petenda. 293
De manu Abbatis omnes communicant in Cœna Domini. 128
De tribus Abbatibus quando ſimul conveniunt in feſtis 293
Abbates ad monaſteria venientes cum proceſſione recepti. 279
Abbates iter agentes equitaturis plurimis muniti. 287
Abbas tonſuram novitiis confert. 219. 222. 239
Abbas novitiorum confeſſionem audit antequam eos benedicat. 222. 223
Abbas Miſſam celebrare debet ad profeſſiones monachorum excipiendas. 226
Abbas duodecim paſcit pauperes in Quadrageſima. 133
Abbas ſancta ſanctorum mundet, poſt Primam in Sabbato ſancto. 148
Abbas coquinæ officium exercet in Natali Domini. 97
Abbas in Cœna Domini ſervit in refectorio. 132
Abbas coquinæ miniſtrat in feſto Paſchæ. 149
Abbas benedictionem dat ad menſam. 31
Abbas poſt Completorium monaſterium luſtrabat. 41
Abbas claves portæ monaſterii nocte ſervat. 39
In dormitorio nullum edere ſonitum antequam Abbas ſurgeret licitum erat. 231
Abbatum congregatio in capite menſium. 83
Abbatis ſepultura quomodo curanda. 275
Abbas ſepeliendus Sacerdotalibus veſtimentis indutus. *ibid.*
Abbas ſepeliendus tantum tertio poſt obitum die. *ibid.*
Ad Abbatis ſepulturam vicini Abbates vocati. *ibid.*
Ad Miſſam ante Abbatis ſepulturam dicendam omnes ſint in albis. *ibid.*
Abbates in eccleſiis ſepulti. 272
Poſtea in clauſtro ac tandem in capitulo. *ibid.*
Hoſtiæ in Abbatum ſepulcris poſitæ. *ibid.*
Pro Abbate defuncto cuncti Sacerdotes octo Miſſas celebrant. 275

Abbatis defuncti præbenda ad ejus menſam appoſita pauperibus erogatur. *ibid.*
In Abbatis anniverſario duodecim pauperes reficiuntur. *ibid.*

ABLUTIO.

Ablutio calicis & digitorum. 63. 65
De Ablutione communicat miniſter in Miſſa privata. 71
Ablutione prima, ſecunda, aut tertia calicis in terram cadente quid faciendum. 77

ABSOLUTIO.

Abſolutio ſolemnis feria IV. in capite jejunii ante cinerum benedictionem. 108
Abſolutio ſolemnis populi in Cœna Domini. 127
Ab Epiſcopo facta. *ibid.*
Abſolutio ſolemnis in capitulo Cœnæ Domini. 125
Abſolutio ſolemnis in capitulo Pentecoſtes. 160
Abſolutio defuncti ſtatim poſt ejus obitum. 266
Abſolutio ſcripta ſuper pectus ſepeliendi defuncti poſita. 257

ABSTINENTIA.

Abſtinentia ab adipe in feſto S. Marci. 192. 193
In jejunio Quatuor temporum. 162
In Adventu. 87. 88
Abſtinentia a carnibus Clericis in Adventu impoſita. 87

ACCENDITE.

Accendite ad cereos altaris accendendos in Sabbato ſancto. 146
Item in vigilia Pentecoſtes cantatum. 159

ACOLYTHUS.

Acolythi ſeptem ad Miſſam. 96
Acolythi in Miſſa depoſitis poſt *Kyrie eleiſon* candelabris ad chorum accendunt. 175
Acolythi ad evangelium cereos ad terram deponunt. 55
Acolythi poſt Evangelium cereos extinguunt. *ibid.*
Acolythi Evangelium oſculandum præbent extra chorum. *ibid.*
Acolythi oblationes in Miſſa recipiunt. 56
Acolythi manu panno involuta, calicem ad offerendam Miſſæ tenent. *ibid.*
Acolythus aquam calici infundendam ad altare miniſtrat. 58
Acolythus chorum incenſat ad offertorium. 59. 60
Acolythi in Miſſa matutinali exuunt ſe poſt evangelium, vel poſt communionem. 68
Acolythi officium in Miſſa majori privatis diebus. 66

ACTUS.

Actus Apoſtolorum Dominica infra octavam Aſcenſionis legendi. 158

ADEPS.

Adeps in Septuageſima depoſitus. 108. Vide *Abſtinentia*.

ADORATIO.

Adoratio Crucis poſt evangelium in feſto Inventionis ejuſdem. 194. Vide *Crux*.

ADRIANUS.

Adrianus Papa conſulitur de genuflectionibus ad orationes Sabbati ſancti faciendis. 143
Adriani Papæ memoria in Miſſa matutinali. 66
Adriani Papæ IV. Epiſtola ad Stephanum de Liciaco Priorem Grandimontenſem.

ADVENTUS.

Adventus generales conſuetudines. 86
Adventus particulares conſuetudines. 88
Adventus initium apud veteres. 86
In Adventu ſex Dominicæ. *ibid.*
Quinque. 86
Quatuor. *ibid.*
Adventus officium a quibus inſtitutum. 87
Adventus officium in feriis. 89. & *ſeq.*
In Adventu quædam omiſſæ commemorationes. 86
In Adventu omiſſa proceſſio ad crucem & ad S. Mariam. *ibid.*
In Adventu Diaconus & Subdiaconus caſulis utuntur. 88
In Adventu velatæ imagines. *ibid.*
In Adventu receſſus in ſolitudinem. *ibid.*
Adventus jejunium. 86. 87
Quando remiſſum. 88
In Adventu legendæ Summorum Pontificum Conſtitutiones. *ibid.*

AFFLICTIO.

Afflictiones e ſe quomodo averteret tentarent veteres monachi. 284
Reliquiæ in afflictionibus ad terram a ſuis locis depoſitæ. *ibid.*

AGNUS DEI.

Agnus Dei in Miſſa cum adjunctis verſiculis. 99. 178
Agnus Dei poſt communionem. 62
Agnus Dei non dicitur in Cœna Domini. 128

ALBA.

Albæ ad faciendas hoſtias deſtinatæ. 78
Albæ ſingulares ad officium ſepulturæ. 255
Albis induti Sacriſtæ eccleſiam ornent in præcipuis feſtis. 142
Veſperæ in albis. 97. 145. 148. 160
Vigiliæ nocturnæ in albis in feſto Paſchæ. 145
Et Pentecoſtes. 160

ALBERTUS.

Albertus Abbas Gambronenſis ducentos ſolidos erogat pauperibus in Natali & Cœna Domini. 134

ALCUINUS.

Alcuinus Miſſam B. M. in Sabbato componit. 80
Et alias Miſſas votivas. 73

ALDELMUS.

S. Aldelmus Miſſas quotidie celebrat. 68
Alexandri Papæ III. Bulla ad Gallielmum Priorem Grandimontenſem. 322

ALLELUJA.

Alleluja in Miſſa diebus Dominicis a duobus in albis cantandum. 53
Alleluja ad Antiphonas & Reſponſoria a Nativitate uſque ad Epiphaniam. 98
Alleluja in Septuageſima quando deponendum 107
Alleluja ad omnes antiphonas Sabbato ante Septuageſimam. *ibid.*
Alleluja undecies repetitum ad antiphonam *Magnificat* Sabbato ante Septuageſimam. *ibid.*
Alleluja in Miſſis Quadrageſimæ. 113

ALMUTIA.

Almutiorum uſus monachis S. Germani a Pratis conceſſus. 53

ALTARE.

Altare cavum ad reponendas reliquias. 70
Altare viaticum. 69
Altare portatile. *ibid.*
Altare ligneum. 70
Altare ad communionem calicis. 63
Altare S. Michaelis in turri eccleſiæ. 206
Altare Anianenſe. 70
Altare S. Wulframni Fontanellenſibus datum. *ibid.*
Ad altare ſe induit Sacerdos Miſſam celebraturus. 70
In eo altari non celebrandum, in quo cantavit Epiſcopus 69
Altare ſuum cuique aſſignatum. 70
Altaribus ſingulis aſſignati Clerici Miſſarum privatarum miniſtri. *ibid.*
Altare poſt miſſam cooperiendum. 71. 72
Altaria ante nocturnos viſitant monachi. 3
Altarium viſitatio ante Tertiam. 28
Altarium viſitatio poſt Completorium. 39
Oratio poſt Completorium ad altaria. 232
Altare diebus Dominicis aſpergitur in circuitu. 47. 48
Altaria plura diebus Dominicis aſperguntur aqua benedicta. 47. 48
Altaria incenſata Dominicis ad Laudes. 45
Altaris incenſandi ritus ad Laudes. *ibid.*
Altaria plura ad Laudes incenſata. *ibid.*
Altaria plura ad offertorium incenſata. 59. 60
Altaria incenſanda ante nocturnos Paſchæ, & Nativitatis Domini. 94
Altaria in Cœna Domini quando, a quo, & quo ritu denudanda, & lavanda. 131. & *ſeq.*
Altaria in Paraſceve tempore refectionis lavanda. 140
Altarium ornatus in Sabbato ſancto. 141
Altaria unde ornata in præcipuis feſtis. *ibid.*
Altaria a famulis ornari vetitum. *ibid.*

AMBO.

Abbatis electio in Ambone legenda. 232
Evangelium ad Ambonem lectum. 96
in Ambone cereus Paſchalis benedictus. 142
in Ambone lectæ propheriæ Sabbati ſancti. 143

AMBROSIANUS.

Ambroſianus quid. 9
Ambroſianum Reſponſorium. 168

AMICTUS.

Amictus ad faciendas hoſtias deſtinatus 78

AMPHORA.

Amphora aquæ in eccleſia ad lavandos calices in Miſſis privatis. 57

ANGELICUS HYMNUS. V. HYMNUS.

ANGILBERTUS.

S. Angilbertus duas quotidie Miſſas ſolemnes inſtituit in Centulenſi monaſterio. 50

AN-

ANGLI.

Anglicani monachi quoties debent celebrare Miſſam. 66
Anglorum conſuetudo ſignandi potus. 32

ANNIVERSARIA.

Anniverſaria fratrum & benefactorum defunctorum commemoratio ſolemnis infra octavam Aſcenſionis. 165
Poſt Pentecoſten. 164
Poſt octavam Trinitatis. *ibid.*
In vigilia Converſionis S. Pauli. *ibid.*
In vigilia S. Michaelis Archangeli. *ibid.*
Infra octavam Tranſlationis S. Bened. 165
In menſe Decembri. 164
Anniverſaria quatuor ſingulis annis apud Olivetanos. 274
Anniverſaria Regum & Illuſtrium perſonarum apud Monachos antiqua. 165

ANNUNCIATIO.

Annunciationis feſtum diverſimode enunciatum. 192
Annunciatio Domini ut celebranda. 174. 175. 176. 184. 192
Annunciationis feſtum poſt Paſcha ut celebraretur. 192

ANSCHARIUS.

S. Anſcharius quatuor pauperes paſcit in Quadrageſima. 114

ANSEGISUS.

Anſegiſi conſtitutio de victu Monachorum. 98
Anſegiſus Fontanellenſibus legat calicem pretioſum cum anſulis. 78

ANTIPHONA.

Antiphonæ quid. 11
Ex Scripturis deſumi debent. *ibid.*
Antiphonæ quomodo cantandæ. *ibid.*
Plures conſequenter dictæ. *ibid.*
Singulis pſalmis inſertæ. *ibid.*
Antiphonæ quo ordine imponendæ. 34. 90
Singuli nocturni ſub unica antiphona. 101. 194. 197. 198. 199. 200
Laudes ſub unica antiphona. 14. 101. 103. 152
Veſperæ ſub unica antiphona. 101. 102. 152. 175. 185. 186. 190. 195. 201
Antiphona ad *Magnificat*, vel *Benedictus* bis repetita. 186. 192. 194. 197. 198. 199. 200
Antiphonas ad *Magnificat*, vel *Benedictus* ter repetita. 91. 102. 104. 147. 174. 176. 177. 188. 191. 193. 199
Antiphonam ad *Benedictus* imponit Cantor. 14
Antiphona ante evangelium in Miſſa. 97. 103. 150. 195. 196. 207
Antiphona de B. M. in fine Completorii dicenda. 39
Antiphonæ O in Adventu a quibus imponendæ. 91
Antiphona *O Virgo Virginum*. *ibid.*
Antiphonæ propriæ ad horas tertiæ & quartæ hebdomadæ Adventus. 90
Antiphonæ ad Veſperas SS. Stephani, Iohannis, &c. de ipſis Sanctis. 99
Antiphonæ propriæ ad omnes horas diurnas, ſingulis Quadrageſimæ feriis. 112
Antiphonæ propriæ ad horas in hebdomada IV. Quadrageſimæ. 117
Antiphonæ propriæ ad horas in feriis hebdomadæ ſanctæ. 139
Antiphonis verſiculi additi. 163
Cum antiphona pſallere quid ſit. 9

ANTRENSE MONASTERIUM.

Antrenſis monaſterii Abbates ex Fontanellenſi eligendi. 216

APER.

S. Apri feretrum a quatuor Sacerdotibus in albis, & ſtolis ad proceſſionem delatum. 158

APOCALYPSIS.

Apocalypſis legenda in Dominica in albis. 152
Item Dominica II. poſt Paſcha. 153

APOSTOLUS.

Apoſtoli epiſtolæ legendæ ab octava Nativitatis ad Septuageſimam. 101

AQUA.

Aquæ amphora in eccleſia ad lavandos calices ad Miſſas privatas. 57
Aqua benedicta in veſtibulo eccleſiæ. 47. 58
Aquæ benedictæ inſtitutio. 46
Aquæ benedictio ſolemnis die Dominica quomodo facienda. 47
Solemnis aquæ benedictio diebus Dominicis qualis apud Cluniacenſes. *ibid.*
Qualis apud Caſſinenſes. *ibid.*
Solemnis aquæ benedictæ aſperſio die Dominica. *ibid.*

Aqua benedicta aſpergitur altare oratorii B. Mariæ tempore ſtationis, quæ fit in eo ad proceſſionem. 103. 207
Aquæ benedictæ aſperſio poſt Completorium, ut facienda & a quo. 47
Aqua benedicta aſpergendam dormitorium collocatis in lecto fratribus. 40
Aqua benedicta in omnibus monaſterii officinis ferenda poſt Completorium in vigiliis præcipuarum feſtivitatum. 181
Solemnis aquæ benedictio in Epiphania apud Græcos. 46
Aqua privatim benedicta Sabbato ſancto. 139
Aquæ luſtralis benedictio in feſto Paſchæ omiſſa. 146
Item in feſto Pentecoſtes. 159. 160
Aquæ luſtralis benedictio, & per officinas aſperſio in feſto Dedicationis. 211
Aquam benedictam ſurgentes accipiunt veteres monachi. 3
Aqua benedicta in eccleſiæ ingreſſu accipienda. 28
Aquam benedictam Dominica ad Primam eccleſiam intrantes non accipiebant. 46
In aqua ad Miſſam duo conſideranda. 77
Aquam in calice mittendam offert Cantor ad Miſſam. 97
Aqua in calicem quando, a quo, & quantum infuſa. 56. 58
Aquæ in calicem quantum debeat infundi. 77
Cum ſola aqua ſine vino, aut cum vino ſine aqua celebrans ut ſatisfaciat. 76
Aqua frigidiſſima fiunt candidiores hoſtiæ. 78
Aquæ propinatio in refectorio ceſſat in feſto S. Hieronymi. 209

ARANEA.

Aranea in calicem cadente quid faciendum. 74. 76. *& ſeq.*

ARMARIUM.

Armarium ad ſacra Altaris vaſa recondenda. 57
Armariolum apud Dionyſianos. *ibid.*

ASCENSIO.

Aſcenſio Domini ut celebranda. 178. 179. 181. 184. 185
Aſcenſionis Domini ritus ad primas Veſperas 166
Ad nocturnas vigilias. 157
Ad Laudes. *ibid.*
Ad Primam. *ibid.*
Ad Nonam. 157. 158
Ad ſecundas Veſperas. 158
Ad Miſſam matutinalem. 157
Ad majorem. *ibid.*
Ad ſolemnem proceſſionem. 157
Ad refectionem. *ibid.*
Diebus infra ejus octavam. 158

ASPERSIO.

Aſperſio aquæ benedictæ diebus Dominicis ſtatim poſt ejus benedictionem. 47
Aſperſio aquæ benedictæ per officinas die Dominica. 179

ASSUMTIO.

Aſſumtio S. Mariæ. 176. 182. 185. 210
Aſſumtionis feſtum ſequentes tres dies ſolemnes. 202
Ausperti ſermo in octava Aſſumtionis. *ibid.*

AVE MARIA.

Ave Maria horis præmittitur in feſto omnium Sanctorum. 207

AZYMUS.

Azymi panes cum vino ad repræſentandam cœnam Dominicam feria V. majoris hebdomadæ. 129

B

BACULUS.

Baculus S. Dionyſii. 193
Abbates inveſtiti per baculum paſtoralem. 217
Baculus paſtoralis Abbatis ad officium ut ferendum. 182. 183
Baculi ad proceſſiones, quæ nudis pedibus fiunt, delati. 154. 284

BAILLIVUS.

Baillivi forinſeci interſunt mandato pauperum in Cœna Domini. 134

BALNEA.

Balnea ante Nativitatem Domini. 91
Quo ritu peragenda. *ibid.* 298
Balnea feria IV. majoris hebdomadæ. 121

BARBA.

Barba novitiie benedicta. 220. 222
Barba quando raſa 298
Barbam alebant Orientales monachi, radebant Occidentales. 236
Barbam prolixam nutriebant fratres Converſi. *ibid.*
Barbam olim non radebant Laici. 290

BENEDICAMUS DOMINO.

Benedicamus Domino ſemper ſine alleluja in Corbejenſi monaſterio. 107

BENEDICTIO.

Ad benedictionem lectionum in nocturnis ſedent Burſfeldenſes. 11
Benedictio ad lectionem Martyrologii petenda. *19*
Benedictio ad Evangelium abi, & quomodo petenda. 54
Benedictio ad Evangelium ab Abbate aut Epiſcopo præſente petenda. *ibid.*
Benedictionis ad Evangelium variæ formulæ. *ibid.*
Benedictionis incenſi ante Evangelium varii ritus. *ibid.*
Benedictionem a dextris, & a ſiniſtris dat Sacerdos ad altare procedens. 150
Benedictio in fine Miſſæ. 65
Cum cruce. *68. 97*
Benedictio ad Completorium poſt collectam data. 38
Ejus formula. *ibid.*
Benedictio Completorii a Sacerdote danda. *ibid.*
A benedictione Completorii nulli abeſſe licet. *ibid.*
Benedictio Servitorum diebus Dominicis ante SS. ſuffragia danda. 45
Benedictio menſæ cum trino Crucis ſigno. 31
Benedictio ad menſam ad ſingula fercula 30
A quibus danda. 31
Benedictio aquæ diebus Dominicis. V. Aqua.
Benedictio Cereorum. V. Cerei.
Benedictio Cinerum, V. Cineres.
Benedictio Palmarum. V. Palma.
Benedictio ignis novi in Cœna Domini. 126
In Paraſceve. 135
In Sabbato ſancto, 141
A Cartuſianis omiſſa. *ibid.*
Benedictio cerei Paſchalis. V. Cereus Paſchalis.
Benedictio in clauſtro in feſto S. Crucis. 194. 205
Benedictio novorum pomorum in feſto S. Jacobi. 199
Benedictio Uvarum in feſto Transfigurationis. 200. 201
Benedictio fabæ, panis, & muſti in refectorio. *ibid.*
Benedictio ad lectiones chori, capituli, & refectorii in Cœna Domini non petita. 129
Benedictio itinerantium triduo ante Paſcha. 134
Benedictio itinerantium in quinque præcipuis feſtis ad horas omiſſa. 202
Benedictio infantium. 235
Benedictio veſtium poſt emiſſam profeſſionem. 224. 225. 226. 227. 228. 230
Benedictio pro cantico trium puerorum. *6*

BENEDICTUS.

S. Benedicti ſolemnitas, ut ſenſim creverit. 194
S. Benedicti feſtum poſt Paſcha, ut celebrandum. 193. Vid. Feſtum.
S. Benedicti commemoratio in parvo officio B. Mariæ. 7
Fercula quinque in feſto S. Benedicti. 194
Hymnus *Benedictine* in Sabbato Quatuor Temporum quomodò cantandus. 116
Canticum *Benedictus* ad proceſſionem poſt Laudes. 45. 46
Benedicti XII. Conſtitutio habenda penes Monachos nigros. 303

BENEFACTORES.

Benefactorum nomina cum eorum beneficiis in capitulo recitata. 21
Benefactorum viventium in capitulo commemoratio. *ibid.*
Preces pro benefactoribus feria ſecunda. *79*
Benefactorum defunctorum ſolemnis commemoratio anniverſaria. *167*

BERILLUS.

Berillus lapis ad excutiendum benedicendum ignem in Cœna Domini. 127

BENIGNUS.

Abbates S. Benigni Divionenſis Chorepiſcopi. 216
Monaſterium S. Benigni regunt Epiſcopi Lingonenſes. *ibid.*
In monaſterio S. Benigni duo Abbates. *ibid.*

BERNACENSE MONASTERIUM.

Bernacenſe monaſterium a Fiſcamnenſi pendens. 218

BERNARDUS.

S. Bernardi homiliæ in lectione collationis. 86
S. Bernardi gloriæ maculam inuſſit Conceptionis B. Mariæ impugnatio. 190
Bernardus Tironenſis prolixam tollit pſalmodiam. 18

BESVENSES.

Beſvenſes monachi confeſſiones laicorum audiunt in Rogationibus. 156

BONIFACIUS.

S. Bonifacius de crucibus faciendis in canone Miſſæ conſulit Zachariam Papam. 71

BRANDONES.

Dominica in Brandonibus. 115

BREVES.

Breves pro defunctis mittendi ad alia cœnobia. 255. 264. 274
Brevia defunctorum ad remota monaſteria ſemel tantum in anno miſſa. 277
Brevium pro defunctis mittendorum variæ formulæ. 276

C

CALCEUS.

Calcei qua hora induendi. 28
Qua hora deponendi. 35
Calcei feria quarta, & Sabbato lavandi. 83. 224
Calcei, & alia veſtimenta in Cœna Domini diſtributa in capitulo. 225

CALENDA.

Preces pro defunctis in calendis menſium. 83

CALIX.

Calix æneus, ligneus, vitreus. 78
Calices aurei ſuper altare poſiti ad ornatum. 178
Calices duo ad majorem, & matutinalem Miſſam deſtinati. 57
Calices ſeptem in Miſſa ſolemni. 97
Calicum multitudo in Miſſa improbatur. *ibid.*
Calix ante Miſſam lavandus. 57
Calicem ad altare quando deferret Subdiaconus. *ibid.*
Calicem manu linteo involuta portant miniſtri. 64
Calicem manu pannis involuta tenebant Acolythi ad offerendam. 56
Calicis & patenæ ſimul oblatio. 57
Calix ſuper altare ut collocandus. 56. 58
Calix corporali coopertus. *ibid.*
Calicem communicantibus porrigit Diaconus. 65
In calice majoris Miſſæ digitos non abluit Sacerdos, ſed in alio. *ibid.*

CAMPANÆ, vid. SIGNA.

Campana eccleſiæ excitantur ad vigilias monachi. 3
Campana pulſanda ad hoſtiæ elevationem. 61
Campanæ poſt Completorium ter pulſandæ antiquitas. 39
Campanula in refectorio ſuper menſam Abbatis. 29
Campana pendens ad portam eleemoſynariæ. 37
Campanæ pulſantur in Anniverſario Abbatis. 30

CANDELA, CANDELABRUM.

Candela dormitorii & neceſſariarum a quo accendenda 225
Candelabra in Miſſa deponunt Acolythi ſuper gradus altaris; & unum ad dexteram, alterum ad ſiniſtram. 52

CANON.

De Canone Miſſæ quædam obſervata. 61

CANONICI.

Canonici Tullenſes cum monachis S. Apri officium celebrant, monachis in dextro choro inter canonicos, & Archidiaconum exiſtentibus. 205. 209
Canonicorum Regularium generale capitulum. 172

CANTARE.

Cantanda per hebdomadam in tabella notata. 82

CANTICUM.

Cantica nocturnorum in Adventu. 89
Tempore Paſchali 146
In feſto S. Crucis 194
In feſto Purificationis. 105
Pſalmi pro canticis in tertio nocturno dedicationis. 210
Cantica prætermiſſa triduo ante Paſcha 122
De canticis Laudum. 14

CANTOR.

Cantor in choro cantanda diſponit & a quibus. 174

Cantor ad Miſſam Abbate abſente incenſum ponit in thuribulo. 119. 174
Cantor aquam calici infundendam ad altare portat. 58. 97
Cantor inter majores & pueros pacem in Miſſa accipit. 63
Cantoris loco tapetia ſubſternuntur in choro. 174. 176
Cantorum virgæ regiæ. 95. 147

CANTUS.

Cantus alternus apud monachos diu incognitus. 9
Item apud Clericos. *ibid.*
Cantum alternum in Eccleſia Orientali inducunt Theodotus, & Flavianus monachi. 10
In occidentali S. Ambroſius. *ibid.*
In Vienneſi S. Agricolus. *ibid.*
In ſuo ordine S. Benedictus. *ibid.*
Cantum melodicum per tria ſæcula ignoravit Eccleſia. *ibid.*
Illum invenit S. Ephrem, & qua occaſione. *ibid.*
Cantu melodico uſi ſunt quidam monachi. *ibid.*
Quidam directaneo. 10. 11
S. Benedictus utroque. 10

CAPITULUM.

Capitulum unde dictum. 19
Locus. *ibid.*
Tempus. *ibid.*
Ritus convocandi fratres ad capitulum. *ibid.*
Capitulares actus. *ibid.*
Capitulum in vigilia Nativitatis Domini. 93
Capitulum Nativitatis Domini in choro conſummatum. 96
Capitulum in Cœna Domini. 124. 125
Capitulum in Paraſceve ut celebratum. 135
Capitulum Sabbati Sancti. 141
Capitulum intantium. 113. 176
Capitula generalia apud monachos quam antiqua. 171
A Summis Pontificibus, & Conciliis reſtituta. 172. 173
Quo tempore congregata. 171. 172
Apud Ciſtercienſes quam numeroſa. 172
A monachis neglecta. *ibid.*
In iis quid agendum. 171.
Capitulis generalibus nigrorum Monachorum interſunt duo Ciſtercienſis Ordinis Abbates. 172
Cluniacenſium tres Carthuſienſis Ordinis Priores. *ibid.*
In iis inſtituuntur viſitatores. *ibid.*
Capitulum generale nigrorum monachorum Provinciæ Colonienſis, & Trevirenſis 302
Capitulum annale celebrandum per monachos nigros. 303
Capitulum generale apud Canonicos Regulares. 172
Capitulum generale & capitulum Provinciale. *ibid.*
Capitula generalia in Eccleſia. 172. 211.
Capitula ſeu verſiculi ad Primam. 17
De feſtivitatibus quomodo retineant, aut perdant capitula. 177
Item de Dominicis. *ibid.*

CAPPA.

Veſperæ in cappis. 148. 195
Vigiliæ nocturnæ in cappis in feſto Paſchæ. 144
Et Pentecoſtes. 160
Reſponſoria in cappis cantata in nocturnis vigiliis Paſchæ. 145
Cappæ in feſto Purificationis ad Miſſam depoſitæ. 105
Proceſſiones omnes ſine cappis, niſi pro ſuſceptione perſonarum. 176
Cappas Ciſtercienſes rejiciunt. 78

CAPSÆ.

Capſæ ad proceſſionem Palmarum deferendæ. 118

CAPUTIUM.

Caputia tunicis novitiorum aſſuta. 224. 226

CARO.

Carnes infirmis ſubtractæ poſt datam extremam unctionem. 243
Carnem comedentes infirmi, poſtquam convaluerint, veniam in capitulo petant quod ordinem non ſervaverint. 225
Caro novitiis infirmis non præbenda. 222
Carnes pauperibus datæ. 207
Abſtinentia a carnibus in Adventu apud Clericos. 87

CARITAS.

Caritas collationis quid. 36
Ejus antiquitas. *ibid.*

CAROLUS.

Caroli Imperatoris memoria in Miſſa matutinali. 66
Caroli Imperatoris Crux. 97

CARTUSIENSES.

Primi Cartuſienſes poſt mediam noctem ſurgebant.

Cartuſiani ut ſe præparent ad vigilias nocturnas. 4
Cartuſienſes primi Miſſam raro dicebant. 68
Cartuſienſium ornamenta eccleſiaſtica quam vilia. 78
Cartuſiani ſæculares hoſpites in choro monachorum non admittunt. 48
Cartuſienſes Priores novitios abſolvunt a votis in ſæculo factis. 221
Quomodo recipiendi ſint novitii ad probationem apud Cartuſienſes. 220
Cartuſienſes relaxant jejunium infra oct. Natalis Domini. 98
Cartuſienſium capitulum generale. 172
Cartuſienſium tres Priores capitulis generalibus Cluniacenſium interſunt. *ibid.*

CASA DEI.

Caſæ Dei monachi officium Canonicorum more in Paſcha dicere divinitus monentur. 144
Caſæ Dei ſex monachi feſtum Aſſumtionis cum canonicis Claromontanæ Eccleſiæ celebrant, & cum iiſdem in refectorio reficiunt. 210

CASALINI.

Caſalinorum ritus ad Miſſam privatam. 72

CASEUS.

Caſei abſtinentia in Quinquageſima. 107

CASSINENSES.

Caſſinenſes in Quadrageſima, & monachi S. Vincentii de Volturno invicem ſe viſitant. 114

CASULA.

Caſulis induti Sacerdotes ad proceſſionem. 194
Sacerdos caſula indutus legit Evangelium ad nocturnos. 89
Caſula in Adventu, & a Septuageſima ad Paſcha. 89. 107 178.
Etiam in feſto Dedicationis. 211
Caſulis utuntur Diaconus, & Subdiaconus in feſto SS. Innoc. 10
Caſulam cautam plicatam ſuper humerum ſiniſtrum defert Diaconus in Miſſis defunctorum, & Subdiaconus poſt *Kyrie* uſque ad Epiſtolam cantatam. 68

CELLERARIUS.

Cellerarius coquinæ ſervitores aſſignat. 83
Cellerarius a labore non excuſatus. 24
Cellerarius refectorium venit Sabbato. 83
Cellerarius dat benedictionem ad menſam. 31
Cellerarius ignem accendit in nocte Nativitatis Domini. 95
Cellerarius coquinæ exercet officium in Natali Domini. 97
Cellerarius nuntiat Palmas cuſtodi pro Fratribus. 297
Cellerarius ſuſcipiat Regulam ab Abbate & claves. 300

CENTULENSIS ABBAS.

Centulenſi S. Richario Abbate celebrante, milites monaſterio ſubjecti adeſſe tenentur ornare. 210

CEREUS.

Cerei ardentis conſumtione obſervata vigiliarum hora. 2
Cerei ſeptem ante altare. 150
Cerei de ciborio. 97. 178. 198
Cerei in corona pendente in medio choro accendendi in præcipuis feſtis. 174. 179
Cereus ardens ante corpus Domini. 129
Cerei in divinis officiis accendendi. 176. 177
Cerei accenſi ad communionem. 64
Cerei Acolytorum poſt lectum Evangelium extincti. 55 96
Cerei in omnibus altaribus accendendi in nocte Nativitatis Domini. 93
Item quatuor in clauſtros. 94
Cereorum benedictio in Purificatione extra, & intra propriam eccleſiam. 104
Ad majus Altare. 105
Ad gradus Presbyterii. *ibid.*
Cereorum benedictionis formulæ. *ibid.*
Cereorum extinctio in aqua. 297
Cereorum diſtributio in feſto Purificationis. 105. 106
Cerei externis diſtributi in Purificatione. *ibid.*
Cereorum diſtributio a Sacriſta. 105. 106
Cerei in Miſſa Purificationis ad offertorium uſque tenentur. 106
Cerei in Purificationis Miſſa Sacerdoti ad offertorium oblati. *ibid.*
Cereus celebrantis in Purificatione uſque poſt Completorium accenſus. *ibid.*
Cereum ſuum in Purificatione Sacerdos per totam Miſſam etiam in canone tenet. *ibid.*
Cerei in Cœna Domini quot ad vigilias nocturnas accenſi. 122. 123

Quo ritu extinċti. 123
Cereus unicus ſuper altare in Paraſceve. 135
Cereus Paſchalis fer. II. majoris hebdomadæ faciendus. 122
Cerei Paſchalis pondus. 151
Inſcriptio. *ibid.*
Benedictio. 151
In ambone facta. 152
A Carthuſianis omiſſa. 140
A Cerei Paſchalis benedictione. *O felix culpa & O neceſſarium Adæ peccatum* delet S. Hugo. 141
Cereus Paſchalis igne in Cœna Domini benedicto accendendus. 127. 140
Cereus Paſchalis ante accendendus quam benedicatur. 141
Cereus Paſchalis a quo accendendus. *ibid.*
Cereus Paſchalis quibus accendendus temporibus. *ibid.*
Cereus Paſchalis tota die Aſcenſionis ardet. 157
Cereus Paſchalis tollitur in feſto Aſcenſionis poſt Nonam. 158
Cerei in omnibus ardentes altaribus in nocte Paſchali. 140
Cerei ardentes a primis Veſperis feſti Aſſumtionis ad Completorium diei. 192
Cerei in omnibus altaribus accendendi a primis Veſperis uſque ad Completorium diei dedicationis. 177. 209
Cereus continuo ardens ad altare ſancti cujus feſtum agitur. 52
Cerei duo accenſi ſuper altare a principio vigiliarum uſque ad finem majoris Miſſæ in præcipuis feſtis. 178
Cerei duo ad caput, & pedes defuncti continuo ardentes donec ſepeliatur. 255. 261. 264
Cereus ante capitulum ardeat tota nocte, donec ſepeliatur defunctus. 256
Cereus jugiter ardens ſuper corpus defuncti in anniverſaria ejus commemoratione. 270

CEROFERARIUS.

Ceroferarii candelabra ante gradus altaris tempore Laudum deponunt. 182
Ad Tertiam. 183

CHARTA.

Chartæ fundationum in capitulo recitatæ. 21

CHILDEBERTUS.

Childeberti Regis Francorum anniverſarium in monaſterio S. Germani a Pratis. 164

CHORUS.

In choro monachorum Fratres laici, ſæculareſque hoſpites non admiſſi. 48
In choro minus utiles eccleſiæ ſervitores conſtituendi. 82

CIBORIUM.

Cerei de ciborio. 98. 177. 178

CIBUS.

Reliquiæ ciborum pauperibus diſtribuendæ. 32. 209
Ciborum delectus in Quadrageſima. 117
Ciborum qualitas in Natale Domini pro Fratribus Monaſterii Virdunenſis. 297
In Quadrageſima *ibid.*

CINIS.

Cinis & cilicium infirmo inungendo appoſita. 248
Cinis benedicendus poſt infirmi unctionem. 246
In cinere & cilicio moriuntur infirmi. 249. 250. 251
Idque in certo quodam loco. 253
Feriæ IV. cinerum ut ordinarium officium. 108. 297
Cinerum benedictio feria IV. in capite jejunii qua hora peragenda. 109
A quo. *ibid.*
Quo ritu. *ibid.*
Quibus precibus. *ibid.*
Quomodo diſtribuendi. 109. 110
Cinis benedicendus ex cremitis ſarmentorum confectus. 110
Cinis benedictus morientibus ſternendus conſervatur. *ibid.*

CIRCATOR.

Circatores quando inſtituendi. 115
Circatores in fine Laudum luſtrant monaſterium. 14
Circatores cymbalum ad vocandos fratres ad menſam pulſabant. 29

CIRCUMCISIO.

Ritus in Circumciſione Domini. 101

CISTERCIENSES.

Ciſtercienſes Presbyteri Miſſam quotidie non dicebant. 68
Ciſtercienſes dalmaticas, tunicas, & cappas rejiciunt. 78
Ciſtercienſium ornamenta eccleſiaſtica quam vilia. *ibid.*
Ciſtercienſium ſtatio in proceſſione Dominicæ Palmarum. 121
Ciſtercienſium capitulum generale. 172
Ciſtercienſes Abbates ad capitulum generale monachorum nigrorum vocandi. *ibid.*
In Ciſtercienſis Abbatis electione ſuffragium ferunt omnes Abbates, quorum domus ex Ciſtercio exierunt. 217

CLAMOR.

Clamor pro tribulatione intra Miſſarum ſolemnia quomodo faciendus. 284

CLASSICUM.

Claſſicum quid. 92. 93
Claſſico excitati fratres ad vigilias nocturnas. *ibid.*

CLAVIS.

Claves oſtii monaſterii nocte ſervat Abbas. 38

CLAUSTRUM.

Clauſtra olim ſæcularibus non aperta. 26
Clauſtrum ingredi ſæcularibus viris etiam ad proceſſionem vetitum, niſi indutis cuculla monachali. 49

CLAVUS.

Clavus Domini. 124. 212
Clavus Domini ad proceſſionem delatus. 193. 194
Clavis æneis Chriſtus crucifixus. 78

CLEMENS.

Clementis Papæ III. Bulla Confirmationis Regulæ ordinis Grandimontenſis. 309
Clementis Papæ VI. Confirmatio cujuſdam concordiæ initæ inter Dominos Abbatem, & Priores Ordinis Grandimontenſis. 352

CLERICUS.

Clerici abſtinent a carnibus in Adventu. 88
Clerici miniſtrantes Miſſis privatis ſingulis altaribus aſſignati. 70
Clerici monachis S. Benigni ſubjecti. 209
Clerici cum monachis officium celebrant in Tranſlationis S. Benigni feſto. 210
Clericalis habitus pro monaſtico. 221

CLUNIACENSES.

Cluniacenſes curſum ſyderum obſervant ad ſurgendum. 2
Cluniacenſes quid addebant ad officium regulare. 7
Cluniacenſi monaſterio Gigniacenſe ſubjectum. 219

COCLEAR.

Coclear ad miſcendam aquam in calice. 70. 72

CŒLESTINI.

Cœleſtini quoties debeant celebrare. 69

CŒMETERIUM.

Cœmeterium monachorum extra monaſterium. 272
Oratorium in medio cœmeterii. *ibid.*

CŒNA.

Cœna per totum annum in ſolo pane, vel ſolis fructibus, aut nebulis. 157
In feſtis Natalis Domini. 297
Cœna in Quinquageſima cum quatuor ovis. *ibid.*
Poſt cœnam pſalmus *Miſerere*. 160
Cœna Domini dicta Paſcha Domini. 122
Cœnæ Domini officium totius anni prolixius. *ibid.*
In Cœna Domini ut celebratæ nocturnæ vigiliæ. 123
Laudes. *ibid.*
Prima. *ibid.*
Veſperæ officium in Cœna Domini. 128
Infra Miſſam. 226
Completorii officium in Cœna Domini. 133. 134
Capitulum in Cœna Domini. 121
Abſolutio ſolemnis fratrum in capitulo Cœnæ Domini. 128
Abſolutio ſolemnis populi in Cœna Domini. 130. 131
Ab Epiſcopo facta. *ibid.*
Ignis novi benedictio in Cœna Domini. 130
Miſſæ ſolemnis ritus in Cœna Domini. 131
Miſſæ privatæ in Cœna Domini non celebratæ. *ibid.*
In Cœna Domini Miſſæ privatæ ſine igne celebratæ. 132
In Cœna Domini omnes Sacerdotes celebrant. *ibid.*
Euchariſtia ut recondita in Cœna Domini. 97.
Altarium denudatio in Cœna Domini. 131
Mandatum pauperum in Cœna Domini. 133. 134
Alterum pauperum mandatum, ab infantibus in Cœna Domini. 134
In Cœna Domini mixtum ab omni conventu ſumtum. 133
Quater in Cœna Domini conventus accedit ad refectorium. 134
Refectionis in Cœna Domini ritus. 131

COLLATIO.

Collatio ſeu refectiuncula ſerotina. 36
Præſcribitur in Regula Magiſtri. *ibid.*
Et a Concilio Aquiſgranenſi. *ibid.*
In ea nihil præter potum ſumebant. 37

De

De collatione ante Completorium. 35
Collatio ante Completorium a S. Benedicto S. Iſidoro, & S. Fructuoſo inſtituta *ibid.*
Collationis lectio ubi facienda. 36
Collationis lectio in adventu. 88
Collationis ante Completorium ritus in Cœna Domini, 133
Collatio in Paraſceve. 141
A collatione nulli licet abeſſe. 35
Collationes ſpirituales bis aut ter in hebdomade. 79.
Earum ſcopus. 82. 83
Materia. *ibid.*
Ab iis abeſſe non licebat. *ibid.*
In collatione quomodo ſe gererent. *ibid.*
Collationes & exhortationes quid differrent. 82

COLLECTA.

Collectarum diverſos uſus. 12
Miſſæ appellatæ. *ibid.*
Collectæ pſalmis inſertæ. *ibid.*
Item lectionibus. *ibid.*
In fine officii dictæ. *ibid.*
Collectæ ut dicendæ. *ibid.*
Collectæ ab Abbate dicebantur. *ibid.*
Collecta duplex ad Primam die Dominica. 46
Collecta duplex ad horas diurnas. 151
Collecta ad Miſſam quot dicendæ. 53
Collectæ ad Miſſam aliquando ab Abbate additæ. *ibid.*

COLOR.

Color albus in adventu. 88. 89
In vigilia Nativitatis Domini. 92. 93
In Miſſa Nat. Domini. 95
In Cœna Domini. 125
In vigilia Epiphaniæ. 101
In vigilia Aſſumtionis. 201
In vigilia Nat. B. Mariæ. 203
Color niger in Adventu. 88
In feſto SS. Innocentium. 98
In Septuageſima. 110
In Quadrageſima. 115
In Paraſceve. 135
In Rogationibus. 154
In officio defunctorum. 165
Color purpureus in Palmarum Dominica. 121
Color purpureus in anniverſario Childeberti Regis. 164
Color rubeus in vigilia Nativitatis Domini 92
In 1. Miſſa Nat. Domi. 95
In Cœna Domini. 122. 128
In Paraſceve. 35
Sabbato poſt Paſcha. 151
In feſto S. Andreæ. 186
In feſto S. Vincentii. 190
In vigilia SS. Petri & Pauli. 196
Color virid. in feſto S. Leufredi. 195
Color veſtium albus. 119

COLUMBANUS.

S. Columbanus celebrat in calice æneo. 78

COMMEMORATIO.

De Commemorationibus quædam annotata. 15
Commemorationes cum *Gloria Patri*, verſu, & oratione. 93. 97
Commemoratio cum antiphona, cantico *Benedictus* vel *Magnificat*, & oratione. 100. 171. 189. 191. 194. 197. 199. 200. 209. 210
Commemorationes SS. tempore Paſchali. 151
Commemorationes quædam in adventu omiſſæ 86
Commemorationes omiſſæ in vigilia Nativitatis Domini. 92
Commemoratio de Cruce omiſſa a Paſſione Domini uſque poſt Paſcha. 117
Commemoratio Nativitatis uſque ad Purificationem. 104
Commemoratio in Sabbato de feſto feria ſecunda ſequenti celebrando. 186
Commemorationes in parvo officio B. Mariæ. 7

COMMUNIO.

Communio in modum ſuffragii pro aliis. 279
Communionis percipiendæ ritus apud Cluniacenſes. 63
Apud Divionenſes S. Benigni. *ibid.*
Apud Ciſtercienſes. 64
Apud Burſfeldenſes 65
Apud Caſſinos. *ibid.*
Communicaturis hoſtias dividit Diaconus. 63
Communicantes oſculantur manum Sacerdotis ante communionem. 63. 64
Communicantibus calicem porrigit Diaconus. 64. 65
Communicantibus hoſtia intincta porrigitur. 63
Communicantibus ſcutella mento ſubponitur. 63. 64
Communicat ultimus Subdiaconus. 64
Communicant Sacerdos & Diaconus de eadem hoſtia. 63
Item Subdiaconus. 65
Communicant eadem hoſtia Sacerdos, & miniſter Miſſæ privatæ. 71
Communio miniſtri cum ablutione calicis in Miſſa privata. *ibid.*
Communionis in Cœna Domini ritus. 128
Communio in Cœna Domini de manu Abbatis. *ibid.*
Communio pauperum in Cœna Domin. cum hoſtiis non conſecratis. 127
Communio in Paraſceve quo ritu peragenda. 139
Communio generalis Sabbato ſancto. 141
In feſto Paſchæ. 141. 142
In Miſſa tertia Nat. Domini. 97. 297
In præcipuis feſtis 178
Communio generalis etiam Sacerdotum in feſto Aſſumptionis. 199
In feſto omnium Sanctorum. 299
In feſto omnium Sanctorum. 208
Communicant Diaconus & Subdiaconus in prima Miſſa Nativ. Domini. 95
Communio in Miſſa 2. Nativ. Domini. 96.
Communio puerorum in Miſſa matutinali die Sancto Paſchæ. 144
Et Pentecoſtes. 161
Communio Converſorum, & Converſarum. 95. 161. 199
Communicant diebus Dominicis Diaconus, & Subdiaconus miniſtrantes. 66
Communio per ſeptem continuos dies infirmis data poſt receptam Extremam unctionem. 247
Infirmi bis eadem die non communicabant, etiam ad viaticum. 241. 243. 245
Communio infirmorum ante mortem. 249. 253. 254
Communio infirmis ſanctimonialibus, quarum monaſterii ingreſſus viris eſſet illicitus, quomodo preberetur. 248
S. Odilia propriis ſe manibus communicat. *ibid.*
Feminam non communicet monachos in itinere conſtitutus. 187
Communio in Miſſa cum verſu *Gloria Patri* repetito. 174
Communio Dominicæ Paſſionis. 122

COMPLETORIUM.

Completorium minima campana pulſatum. 37
Completorium inſtituit S. Baſilius in Oriente. *ibid.*
S. Benedictus in Occidente. *ibid.*
Ejus officium. *ibid.*
Illud a verſu *Deus in adjutorium* incipi valuit. *ibid.*
Quæ ei præmittuntur recentius ſunt addita. *ibid.*
Completorium fer. IV. majoris hebdomadæ. 122
Completorium in Cœna Domini ut celebratum. 133
Completorium Sabbati Sancti. 142
Completorium in die Paſchæ. 146
Completorium Sabbato poſt Paſcha. 152
Completorium in feſto Purificationis. 103

COMPROMISSARIUS.

Compromiſſarii ad electionem Abbatis quo ritu eligendi. 213
Compromiſſarii ad Abbatis electionem debent ab omnibus approbari. *ibid.*
Compromiſſarii litteras ſigillatas conventus habent quibus confirmetur ab ipſis Abbas eligendus. *ibid.*
Compromiſſarii electionem Abbatis in eccleſia faciunt. 212

CONCEPTIO.

Conceptio B. Mariæ. 184. 186
Conceptionis B. Mariæ feſtum a S. Ildefonſo inſtitutum, & ab Hiſpanis religioſe obſervatum. 187
Sæculo XI. in Anglia receptum. *ibid.*
XII. in Gallia *ibid.*
A S. Bernardo improbatum. *ibid.*
Apud pleroſque monachos tardius celebratum. *ibid.*
Et quibus ritibus. 188
Altonis Prioris de Regula ſtatutum de celebrando feſto Conceptionis Beatæ Mariæ. 138
Gaufredi Abbatis S. Albani in Anglia. *ibid.*
Guillelmi Epiſcopi Abbatis S. Germani. *ibid.*
Monachorum S. Theoderici. *ibid.*
Controverſia inter Jacobitas, & Univerſitatem Pariſienſem de Conceptione B. Mariæ. *ibid.*
Impugnatio Conceptionis B. Mariæ gloriæ S. Bernardi maculam inuſſit. 187

CONCILIUM.

SS. Reliquiæ in conciliis delatæ. 283

CON-

CONFESSIO.

Confeſſio ante communionem. *63*
Confeſſio ante Miſſam. 72
Confeſſio puerorum. 235
Confitebantur bis in hebdomada pueri, idque ſtantes. 232
Confeſſiones ad Abbatem faciunt novitii anteqoam benedicantur. 222. 223
Confeſſio ſervorum initio Quadrageſimæ. 112
Confeſſio privata in Cœna Domini. 126
Confeſſio in Paraſceve. 184
Confeſſio tribus infra hebdomadam diebus in Quadrageſimæ. 113
Confeſſio ante Tertiam in feſtis Quadrageſimæ. *ibid.*
Confeſſiones laicorum audiunt Beſuenſes monachi in Rogationibus. 156
Confeſſionem facturi in Rogationibus conveniunt fideles a ſex leucis. *ibid.*
Confeſſio extremæ unctioni præmiſſa, & Abbati facta. 246
Confeſſio per ſigna, ubi vox defecit. *ibid.*
Confeſſio generalis in capitulo Nat. Domini, & Paſchæ. *96*
Confeſſio generalis in capitulo feria ſecunda poſt Dominicam primam Quadrageſimæ. 115
Confeſſio in capitulo in Cœna Domini. 124. 125
Confeſſionem facit Sacerdos veſtes ſacras induendo. 70
Confeſſio ad introitum Miſſæ. 51
Confeſſio ad Primam quomodo facienda. 17
Confeſſio ante Completorium. 38
Ejus antiquitas. *ibid.*
Eam omittunt Borſtildenſes. *ibid.*

CONGREGATIO.

Congregatio Abbatum in capite menſium. 83

CONJUX.

A carnali copula abſtinere debent conjuges in Quadrageſima Natalis Domini. 87

CONSENSUS.

Conſenſus fratrum in admittendis novitiis requiſitus. 221
Conſenſus fratrum ad profeſſionem monachorum petitus. 226. 227

CONSTITUTIO.

Conſtitutiones Summorum Pontificum in Adventu, & Quadrageſima legendæ. 86. 114

CONSUETUDO.

Conſuetudines de umi . . . in capitolo prius legentur. 124. 125. 135
Conſuetudines Monaſterii S. Vitoni Virdunenſis. 297

CONVERSA, CONVERSUS.

Converſorum, & Converſarum communio. 95. 128. 150 199 204
Converſi dicti fratres barbati. 240
Converſorum horæ canonicæ in Cœna Domini quales. 128
Converſi poſt conventum in proceſſione incedunt. 121
Converſi ſeu fratres laici quem in proceſſione Rogationum tenerent ordinem. 154

COQUINA.

In coquina nihil præparandum in feſto Paſchæ & tribus ſequentibus diebus. 150
Coquinæ officium exercent Abbas, & Cellerarius in Nat. Domini. 97
Coqui & Servitores toti proceſſioni non interſunt in Rogationibus. 155
Litaniam tamen inter ſe cantant. *ibid.*

CORMARICENSIS ABBAS.

Cormaricenſis Abbas baculum paſtoralem deſuper ſepulcro S. Martini recipit. 217
In Abbatis Cormaricenſis electione conſenſus Abbatis S. Martini Turonenſis. 216

CORONA.

Corona Domini. 127. 157. 193. 194. 206
Corona infantium. 230. 234
Coronas novitiorum benedicit Sacerdos, qui Miſſam celebraturus eſt. 219
Corona in medio chori dependens cum cereis. 174. 175. 179

CORPORALE.

Corporale duplum ad Miſſas privatas, ſimplum ad majores. 57
Corporale in altari quo ritu explicatum. *ibid.*
Corporale, ſeu linteum in quo obvoluta ſervatur Euchariſtia renovatum in Cœna Domini, vetere combuſto, & cineribus ejus in piſcinam projectis. 129
Corporale in altari ſervatum propter ignis periculum. 57

CORPUS CHRISTI.

Corpus Chriſti ante Evangelium in Miſſa incenſandum. 55
Ad offertorium. 59
Ad Laudes. 89
Corpus Domini Sacerdos oſculatur paulo ante communionem. 72
Corpus Domini ſinens cadere in calicem ante *Pater noſter* ut ſatisfaceret. 76
Corpore & Sanguine Domini in terram lapſis quid faciendum. 73
Corpus Chriſti delatum in proceſſione Dominicæ Palmarum. 119
Feſtum Sacratiſſimi Corporis Chriſti ab Urbano IV. inſtitutum. 166. 168
A monachis ſerius receptum. 166
Cum Indulgentiis a Summis Pontificibus conceſſis celebratur. 168
Ejus officium. 166
Proceſſio. *ibid.*
Expoſitio apud monachos recentior. 167
Ejus vigilia. 162
Octava. 168

CORTEX.

Cortica pixis. 58

CORTINA.

Cortina fer. IV. majoris hebdomadæ deponenda. 122

CRISPINUS.

S. Criſpini Sueſſionenſis monachi cum Canonicis veſperas cantant in feſto S. Criſpini. 99

CRUX.

Cruci affixus Chriſtus clavis æneis. 78
Crux Caroli Imperatoris. 97. 151
Crux in medio capituli. 19
Crux in ſuperiori parte refectorii poſita. 29
Crux poſita in pectore defuncti ſepeliendi. 263
Crux impreſſa ſuper ſepulturam. 259
Crux appoſita in locis ubi reliquiæ requieviſſent, quando proceſſionaliter deferebantur. 283
Cruces tres cereæ in liminari portæ eccleſiæ a Sacerdote poſitæ in Rogationibus. 155
Cruces tres ad proceſſionem. 97. 102. 175
Cruces duæ ad proceſſionem delatæ. 102. 119. 175
Cruces omnes monaſterii delatæ ad proceſſionem. 119
Crucem ad altare defert Sacerdos celebraturus. 52
Crux ante Diaconum ad evangelium delata. 97. 152
Crux Acolythi antiphonam ante Evangelium præcinentis. 97
Benedictio cum Cruce in fine Miſſæ. 68. 97.
Crux in proceſſione Palmarum diſcooperienda. 119
Crux in exſequiis velata portatur in quadrageſima. 265
Cruces, imagines &c. in Paraſceve revelandæ. 136. 138
Crucis adoratio poſt evangelium in feſto Inventionis ejuſdem. 197
Crucis adoratio in feſto ejuſdem Exaltationis. 204
Crucis adorandæ in Paraſceve diverſi ritus. 136. 137
Crux adoranda laicis offertur in Paraſceve. 138
Sed in loco ſeparato. 204
Crux in Paraſceve ſepulcro ſolemniter recondita, & tota nocte cuſtodita. 141
Crux oſculanda infirmis præbetur quando innunguntur. 248
Crucis ſignum ſurgentes efformant veteres monachi. 3
Lectum petentes. 40
Signum crucis labori præmiſſum. 23
Cruce ſignantur fercula ad menſam. 30
Crucis ſignum initio officii cuncti efformant. 9
Crucis ſignum ad evangelium ut eff rmandum. 54. 55
Crucis ſignum a Sacerdote ad *Surſum corda*. 61
Crucis ſignum a conventu ad *Sanctus*. *ibid.*
De crucibus in canone faciendis Zachariam Papam conſulit S. Bonifacius. 72
Crucis ſignum ad *Agnus Dei*. 62
Crucis ſignum ſuper altare in fine Miſſæ. 65
Triplex Crucis ſignum ad Completorii benedictionem. 38
Triplex Crucis ſignum ad orationes poſt Completorium. 39
Ad Crucem pœnitent ſilentium nocturnum turbantes. 41

CULPA.

Culparum publica confeſſio quam antiqua. 22
Quo tempore fieret. *ibid.*
Quibus diebus. 21
Quo ritu. 22
Eam faciunt hoſpites. *ibid.*
Et novitii ante profeſſos. *ibid.*
Culparum proclamatio apud Benedictinos ſemper uſitata. *ibid.*

Quo ritu fieret. 21. 23

CURRERE.

Currere ſolum monachis licitum cum acedunt ad morientes 248
Item propter focum, & tempeſtatem. *ibid.*

D

DAGOBERTUS.

DAgoberti Regis lancea ad proceſſionem delata. 154. 158
Dagoberti Regis anniverſarium ſolemne. 165
Ejus vita ad nocturnos lecta. *ibid.*

DALMATICA.

Dalmaticas rejiciunt Ciſtercienſes. 78

DANIEL.

Danielis Prophetia in Novembri legenda. 169

DECANUS.

Decani in Ordine S. Benedicti fratres ad nocturnos excitabant. 2
Decano opus deſerendum. 25

DEDICATIO.

Ritus in Dedicatione Eccleſiæ. 209
In Dedicatione Eccleſiæ cerei in omnibus altaribus accendendi a primis Veſperis ad Completorium diei: & Miſſæ in omnibus altaribus dicendæ. 178

DEFECTUS.

Circa defectus in Miſſa contingentes nonnullæ conſuetudines. 73

DEFUNCTUS.

Defunctorum abſolutio in capitulo generali. 267
Defuncti abſolutio ſtatim poſt ejus obitum. *ibid.*
Defuncti corpus lavandum ante quam ſepeliatur. 253. 254. 255. 256. 265
Defuncti cadaver quidam lavare non debebant. 255. 256
Defunctorum corpora aliquando aromatibus condita. 266
Defuncti fratris veſtes & utenſilia in capitulo allata diſtribuebantur. 255
Miſſa matutinalis *in albis* pro defunctis. 192
Miſſam ſecundam pro defuncto præſente, ſi alius non ſit, aliquis cantare poteſt. 193
Miſſam præſente defuncto nullus, niſi pro eo celebrare poteſt. *ibid.*
Pro defuncto fratre omnes Sacerdotes Miſſam dicebant unam aut plures, non Sacerdotes pſalmos. 255. 291. 292. 294
Miſſa per dies triginta dicenda pro fratre defuncto a die illius obitus. 254 256 260. 291. 293. 274
Miſſa una quotidie pro defunctis fratribus. 291
Quo ordine Miſſæ, & collectæ pro præſenti defuncto dicantur. 262
Defunctorum officia vet. & aliæ preces in Quadrageſima pro fratribus, parentibus, benefactoribus, & familiaribus. 115 Vide *Officium*.
Pſalterium pro Defunctis in Paraſceve. 135
Defunctis quotidianus cibus, & potus pauperibus erogandus per dies triginta miniſtratus. 255. 273. 274. 275. 276
Varia pro defunctis ſuffragia in diverſis monaſteriis. 272 273
Breves pro defunctis mittendi ad alia cœnobia. 255 258. 264. 273
Eorum variæ formulæ. 260
Brevia defunctorum ad remota monaſteria ſemel tantum in anno miſſa. 278
Defunctorum commemoratio die 2. Novembris. 196
In commemoratione defunctorum omnes Sacerdotes Miſſas dicunt pro ipſis. *ibid.*
Defuncti ejuſdem per plures conſequenter dies in capitulo commemoratio. 20
Defunctorum fratrum, & benefactorum annua commemoratio. 175

Deus in adjutorium.

Ab hoc verſu officium primus inchoavit S. Benedictus. 29
Quomodo dici debeat in choro. 9
In capitulo. 20
Labori tea præmittendus. 24

DIACONUS.

Diaconi ſeptem, totidemque Subdiaconi ad proceſſionem. 128
Diaconi ſeptem ad Miſſam. 96
Diaconus ad Altare Sacerdotem manuducit. 51
Diaconus ad introitum Miſſæ circum altaria incenſat. 52
Diaconus in Miſſa, expleto ſuo miniſterio, chorum in cantu juvare poteſt. 52
Diaconus ad evangelium ubi, & quomodo benedictionem petat. *ibid.*
Diaconus ad evangelium benedictionem ab Abbate præſente petat. 294
Diaconus poſt evangelium incenſatur. 55
Diaconus cantando evangelium errans ſtatim ſatisfacit. *ibid.*
Diaconus aquam infundit in calicem. 56
Diaconus quando, & quo ritu manus in Miſſa lavaret. 57. 62
Diaconus digitos combinatos tenet, quibus hoſtias tangere debet. 57
Diaconus Sacerdotis humerum oſculatur ante orationem Dominicam. 58
Diaconus communicat cum Sacerdote de eadem hoſtia. 63
Diaconus hoſtias communicaturis dividit. *ibid.*
Diaconus communicantibus calicem porrigit. 64 65
Diaconus, & ſubdiaconus miniſtrantes diebus Dominicis communicant. *ibid.*
Diaconus ex more communicat in Miſſa matutinali. 67
Diaconus, & Subdiaconus communicant in 1. Miſſa Nat. Domini. 95
Diaconus ſine ſtola, aut manipulo cantans evangelium, diſciplinam accipiat. 74
Diaconus & Subdiaconus ſine tunicis Miſſæ ſolemni miniſtrant. 52
Diaconus caſula utitur in Advento, & a Septuageſima ad Paſcha. 90. 107. 175
Etiam in Dedicatione Eccleſiæ. 211
In feſto Innocentium. 98
Secus tamen ſi celebret Epiſcopus. 255
Diaconus exutam caſulam ſuper humerum ſiniſtrum portat in Miſſis defunctorum. 67
Diaconus dalmatica indutus primam lectionem ad nocturnas vigilias Paſchæ ſolemniter cantat. 298. 145
Diaconus Sabbato Sancto benedicit incenſum. 142
Diaconus hebdomadarius oleum portat in viſitatione infirmorum. 245

DIGITUS.

Digitos combinat Sacerdos in Miſſa privata ſtatim poſt offertorium. 57. 67
Digitos quibus hoſtiæ ſunt tangendæ Diaconus combinatos tenet. 57

DIONYSIUS.

S. Dionyſii baculus. 154. 195
Dionyſiani monachi in caſtris Caroli Magni Miſſas celebrant. 70

DISCIPLINA.

De Diſciplina. 79. 80
Diſciplinæ uſus duplex apud veteres monachos. *ibid.*
Diſciplina ad puniendas monachorum culpas. 80
Publice dabatur. *ibid.*
Quot ictibus conſtaret. *ibid.*
An ſuper cutem, aut ſtamineam. *ibid.*
Diſciplinam accepturus in capitulo quo ritu verberandus ſit, & a quo. 22. 23
Diſciplina ultro pœnitentium. 81
Communis fit exercitium ſæc. xi. *ibid.*
Recipiturque in omnibus paſſim monaſteriis vi. feria. *ibid.*
Maxime in Caſſinenſi. *ibid.*
Ubi eam retinere, & conſervare laborat Petrus Damiani. *ibid.*
Qui ejus auctor voluit videri. *ibid.*
Dabatur in capitulo. *ibid.*
Idque ab Abbate. *ibid.*
Diſciplina per quadraginta pſalmos. *ibid.*
Per unum, aut duo pſalteria. *ibid.*
Per novem pſalteria. 80
Per duodecim. *ibid.*
Diſciplina durior creditur quam ſentitur. 85
Diſciplinæ ſuptum cum millenis ſcoparum ictibus pro fratribus defunctis. 273
Diſciplina in quadrageſima. 80
Diſciplinæ peculiares in Cœna Domini. 125
Diſciplinæ privatæ, & publicæ in Paraſceve. 80. 135
Diſciplina in capitulo pro effuſione Sanguinis Domini. 73
Diſciplina cantanti evangelium ſine ſtola, & manipulo. 74
℣. *Domine labia mea*, ut dicendus. 9

DOMINICA DIES.

Dominicis feſtiſque diebus ſæculares in eccleſiis monachorum ad officium non admittendi. 59
Dominico die piſcati vacandum. 41
Dominica abſtinendum ab itinere. 78
Dominica exhortationes apud monachos. *ibid.*

Dom..

Dominicis diebus Euchariſtia renovanda. 58
Dominico die Abbates, & Presbyteri in ſuis ſe recipiant eccleſiis, & Miſſas celebrent. 69
Dominicæ quinque principales ut celebrandæ. 175. 177.
Dominicæ quæ capitulum retinent, aut perdunt. 179
Dominicæ Adventus ſex. 86
Quinque. *ibid.*
Quatuor. 93
Dominicæ primæ Adventus officium. 88
Dominicæ ſecundæ. 89
Dominicæ tertiæ. *ibid.*
Dominicæ quartæ. 90
Dominicæ Septuageſimæ. 106
Dominicæ primæ Quadrageſimæ. 114
Dominicæ IV. Quadrageſimæ. 112
Dominica Paſſionis. 113
Dominica Palmarum Sabbatum Sanctum appellata. *ibid.*
Dominica in albis ut celebranda. 153
Dominica 1. poſt octavas Paſchæ. *ibid.*
Dominica 2. poſt octavas Paſchæ. *ibid.*
Dominica 3. & 4. poſt octavas Paſchæ. *ibid.*
Dominica poſt Aſcenſionem. 158
Dominicarum poſt Pentecoſten numero officiorum numerum excedente quid ſciendum. 168

DOMINICUS.

S. Dominici Loricati diſciplina per novem, & duodecim pſalteria. 80

DORMIRE, DORMITORIUM.

Dormiebat Sacriſta in eccleſiæ angulo. 41
Obdormiendum in pia cogitatione. 40
Dormitio poſt nocturnos infra octavam S. Martini. 208
Dormitio poſt nocturnos prolixior in Rogationibus. 153
Dormitorium nocte obſervandum. 41
Collocatis fratribus, aqua luſtrali aſpergendum. *ibid.*
Extra dormitorium quieſcentes ut puniendi. *ibid.*
Dormitorii candela a quo accendenda. 234
In dormitorio antequam Abbas ſurgeret nullus ſonitus. 231

DRACO.

Draco ad proceſſionem. 119. 126. 150

DUODECIM.

Duodecim quid. 32
Duodenarius pſalmorum numerus ad nocturnos. 4. 5. 6

E

ECCLESIA.

Capitula generalia in Eccleſia. 212
Abbatis electio celebrata a compromiſſariis in Eccleſia. 212. 213
Et quidem juniis claaſis. 313
Eccleſia poſt Completorium claudenda. 39
In Eccleſiæ angulo Sacriſta dormiebat. 45
Eccleſiam in præcipuis feſtis ornent Sacriſtæ albis induti. 138
Eccleſia verrenda in Paraſceve quando cantitur Tertia. 131

ECCLESIASTICUS.

Eccleſiaſticus in menſe Auguſto legendus. 169

ELEEMOSYNA.

Eleemoſyna in vigilia Nativitatis Domini. 93
In Natali Domini. 17
In Quadrageſima. 49
In Cœna Domini. 127. 129
Eleemoſyna generalis in Paraſceve. 141
Eleemoſyna centum pauperibus data in die Paſchæ. 149
Eleemoſyna centum pauperibus in feſto Pentecoſtes. 160
Eleemoſyna pro parentibus, & benefactoribus in Maji ultimo die. 198
Eleemoſyna per dies centum pro fratribus nuper defunctis. 274
Panis, & vini per integrum annum eleemoſyna pro fratribus defunctis. 273
Eleemoſyna generalis in annua Fratrum, & benefactorum defunctorum commemoratione. 164

ELOQUIUS.

S. Eloquii triplex feſtivitas uno die celebrata. 209

EPIPHANIA.

Ritus in Epiphaniæ vigilia. 100
Epiphaniæ vigilia cum jejunio, & ſine jejunio. *ibid.*
Epiphaniæ feſtum ut celebrandum. 101. 175. 177. 178 181. 185
Epiphaniæ Domini nocte ſeſe tota vigilandum. 93
Epiphaniæ vigiliæ nocturnæ ſimiles vigiliis Nativitatis. 101
In Epiphania omiſſum Invitatorium. 122
Epiphaniæ octava die 13. Januarii celebrata. 102

EPISCOPUS.

Epiſcopus clerum excitat ad vigilias. 2.
Epiſcopus adſiſtens nocturnis vigiliis ultimam lectionem legit, & quo ritu. 144
Epiſcopus præſens in Miſſa ponit incenſum in thuribulo. 177
Ab Epiſcopo præſente benedictio ad Evangelium petenda. 54
Epiſcopo antequam Sacerdoti evangelium oſculandum præbetur in Miſſa. 55
Epiſcopus quomodo Miſſam cantare debeat. 292
Epiſcopo celebrante Diaconus, & Subdiaconus dalmaticis, & tunicis utuntur in Adventu, & a Septuageſima ad Paſcha. *ibid.*
Epiſcopus ubi Miſſam cantaverit alius non celebret ſine ejus licentia. 293
Epiſcopus quomodo debet cantare Veſperas. 292
Epiſcopi ad monaſteria venientes quo ritu ſuſciperentur. 279
Epiſcopus in monaſterio receptus benedictionem dat. 280
Epiſcopus in refectorio comedens lectori dat benedictionem. *ibid.*
Epiſcopi quo ritu in monaſteriis ſepeliendi. 279
Epiſcoporum ſepulchris quænam inciderentur. 273
Epiſcoporum conſenſus requiſitus ad faciendas reliquiarum proceſſiones. 283

EPISTOLA.

Epiſtolæ Apoſtoli legendæ ab oct. Nativitatis Domini ad Septuageſimam. 100
Epiſtola in Miſſa Latine, & Græce. 209
Epiſtolam ad Miſſam ſolus legebat Subdiaconus non Sacerdos. 54
Quo ritu. 53
Epiſtolam in latere ſiniſtro legit Sacerdos in Miſſa privata. 70
Epiſtolæ, & Evangelia fer. IV. & VI. Adventus. 89
Epiſtolæ dicendæ ad Miſſam Dominicis, & feriis quartis ab Epiphania ad Septuageſimam. 103
Epiſtolæ fer. IV. a Septuageſima ad cineres. 107
Epiſtolæ fer. IV. & VI. poſt Trinitatem. 163
Epiſtolæ duæ in Miſſa Epiphaniæ. 102

EPTATEUCUS.

Eptateucus lectus a Septuageſima ad Quadrageſimam. 106
Item Dominicis, feſtiſque 12 Lectionum uſque ad Paſcha. 107
Equitatura Abbatum iter agentium. 292

ERZA.

Erza. 180

ESDRAS.

Eſdras in Septembri legendus. 168

ESTER.

Eſter in Septembri legitur. *ibid.*

EVANGELIUM.

Evangeliorum textus ſuper altare ad ornatum poſitus. 178
Evangelii textus in feretro ad proceſſionem delatus in Dominica palmarum. 119
Evangelium Miſſæ Latinum, & Græcum. 204
Legendum ad analogium. 185
Evangelii in Miſſa cantandi ritus. 55
Ubi legendum. 55. 95
Evangelii textus in Miſſa ut oſculandus. 55
Evangelii textus in Miſſis extra chorum oſculandus præbetur. *ibid.*
Evangelium oſculatur miniſter in Miſſa privata poſt Sacerdotem. 71
Evangelium duplex in Epiphania. 101
Triplex. 102
Evangelia ad Miſſam matutinalem, & majorem diverſa. 89
Evangelium ejuſdem Dominicæ ad duas Miſſas infra hebdomadam diviſum. 156.
Evangelia in Miſſis de Nativitate Domini infra ejus octavam, ex tribus Miſſis alternatim mutanda. 98
Evangelium *Poſtquam conſummati ſunt dies octo*, cum Evangelio *Paſtores loquebantur* in Circumciſione Domini ſimul conjunctum. 99.
Evangelium lectum in proceſſione Dominicæ Palmarum. 120
Evangelii legendi ritus in Cœna Domini. 128
Evangelium S. Johannis in fine Miſſæ quando dici cœperit. 65
Evangelia in Adventu. 86. 89. 90
Evangelia fer. IV. & VI. Adventus. 89. 90
Evangelia Dominicarum, feriæ IV. & VI. poſt Epiphaniam uſque ad Septuageſimam. 103
Evangelia fer. IV. & VI. a Septuageſima ad Cineres. 107

Evan-

Digitized by Google

Evangelie, & Epiſtolæ in Dominicis poſt oct. Pentecoſtes quæ legi debebant. 169
Evaogelia, & Epiſtolæ fer. IV. & VI. poſt octavas Pentecoſtes ed Adventum. 170
Evangeliom legeodum io feſto Aſſumtioqis. 201
Et infra ejus octavam. 202
Evangelia fer. IV. & VI. ſequenti hebdomada dicenda, cum loco ſoo dici ocquiverint. 89
S. Evangelium ed nocturnos Dominicis, feſtiſque diebus quo ordine legendum. 44. 177. 182
Evangelium de Reſurrectione Domini Dominice ad nocturnos legendum. 42
Evangelium ex integro legendum in nocturnis fet. IV. Quatuor temporum Adventus. 86
Evaogelia duo pronunciata in nocturnis octevæ Epiphaniæ. 102
Lectio Evangelii ad Laudes eb Abbate dicenda. 14
Juramentum ſuper S. Evangelia. 211

EUCHARISTIA.

Eucharistia corporali tecta. 62
Eucharistia ubi ſervanda. 204
Eucharistia in vaſe mundiſſimo conſervanda. 59
Eucharistia in pixide eurtica repoſita. *ibid.*
Eucharistia in columba aurea conſervata. 58. 59
Eucharistie extra altare conſervata. 59
Eucharistia in altari ſuſpenſa. *ibid.*
Eucharistia ſingulis Dominicis diebus renovata. 58
Bis in menſe. *ibid.*
Quo ritu. 58. 59. 65. 66
Eucharistia ut recondita in Cœne Domini. 129
Eucharistia in Paraſceve quo ritu ad ultare relata. 139
Eucharistiam tangens digitis inunctis quomodo ſatisfaciat. 76
Eucharistiam vomens quid faciat. 74 75
Eucharistia ſuper pannum decidente, ſcitum cum reliquiis recondi debet. 74 75
Eucharistia vino intincta infirmis in viaticum date. 244

EULOGIA. Vide HOSTIA.

Eulogiæ in refectorio non ferendæ Sabbato Quatuor temporum Martii. 116

EXAMEN.

Exameo conſcientiæ poſt Completorium in dormitorio eut in eceleſie. 40

EXCITARE.

Excitandi ad vigilias diverſi ritus. 2
Excitatio fratrum eum omnibus eccleſiæ ſignie. 174
Excitandi fratres io Rogationibus ritus. 151
Excitatores ad vigilias nocturnas tota nocte vigilabant. 2

EXCOMMUNICATIO.

Excommunicatio Criminoſorum feriæ 2. poſt Dominicam 1. Quadrageſimæ. 115

EXHORTATIO.

Exhortationes apod monachos quam antiquæ. 79
Quibus factæ diebus. 78. 79
A quo. 79
Quo in loco. *ibid.*
Quanta aviditate auditæ. 78
Exhortetiones, & collationes quid different. *ibid.*

EXIRE.

Exire brevi tempore ab officio Divino propter ſomnum permiſſum. 13
Pro naturæ neceſſitate *ibid.*
Propter gravem dolorem. *ibid.*
Et quando ſanguinat naſu. *ibid.*
Alias minime. *ibid.*
Et quid eo caſu obſervandum. *ibid.*
Exire de monaſterio quandio frater defunctus non eſt humatus illicitum. 251. 257. 262

EXPOSITIO.

Expoſitio SS. Sacramenti etiam in ipſo ujus feſto recens epud monachos. 165

EXTENSIO.

Extenſio manuum io Canone. 72

EZECHIEL.

Ezechielis Prophetie in Novembri legende. 167

F

FABA.

Fabarum benedictio io refectorio. 179

FAMULUS.

Famulus ornare altaria vetitum. 141

FEMINA.

Feminam non communicat monachus io itinere conſtitutus, ejuſque offerendam veleta manu recipiat. 286
Feminæ in claustris monachorum ſepultæ. 277

FEMORALE.

Femoralia Miſſam celebrantibus. 68

FERCULUM.

Fercula quinque io feſto S. Benedicti. 192

FERIA.

Feriæ 2. conſuetudines, 77
Feriæ 5. conſuetudines. *ibid.*
Feria ſexte ſine cibo in Quadrageſima. 114

FERRAMENTUM.

Ferramenta a Priore ante laborem accipienda. 24
Et eidem poſtea reddenda. 25

FERRARIENSES MONACHI.

Ferrarienſes monachi ſolemnem ad Caſtrum Nantonis proceſſionem agunt in feſto Pentecoſtes. 160

FESTUM.

Feſtorum occurrentia. 212. 213
Feſtorum concurrentie. 178. 180
Feſtorum translatio, vel enticipatio. 180. 187. 191. 192 193. 196. 204. 206
Feſtorum diviſio epud Cartuſianos. 184
Feſte quænam habeant vigilias. 185
De Feſtivitatibus quomodo retineant, aut perdant capitule. 182
Feſta Patronorum non celebranda omnia ut ſumme. 183
In feſtis SS. Patronorum conveniunt Abbates vicini in eorum Eccleſia. 209
Feſta in cappis. 186. 187. 188. 189. 190. 193. 196. 197. 198. 200. 201. 202. 203. 204. 105. 206. 207 208.
Feſte in albis. 186. 187. 189. 192. 193. 194. 195. 196 197. 198. 199. 200. 201. 202. 103. 204. 206. 207. 209
Feſte XII. Lectionum in Dominicis ut celebrate. 176, 180
Feſte XII., vel III. Lect. in capite jejunii quomodo celebrata. 110
Feſta XII. Lectionum tempore Paſchali ut celebreta. 192
Feſta trium lectionum ut celebrata. 178. 186
A Septuageſima ad Cineres. 107
Tempore Paſchali. 191
Feſtum trium Lectionum tempore Paſchali non celebrandum. 151
Feſte Dominicis diebus ut celebranda. 172
Feſtivitates in præcipuis Dominicis non celebrandæ. 179
Feſta infra Quadrageſimam quomodo celebrande. 113. 179
A Dominica Palmarum ad octavas Paſchæ 179. 180
Infra Paſchalem hebdomadam. 149.
Tempore Paſchali. 151
In Rogationibus. 156
In vigilia Pentecoſtes. 113 155.
Infra octavam Corporis Christi. 168
In Feſtis præcipuis Sacriſtæ parent eccleſiam albis indoti. 141
In quinque præcipuis Feſtis e monaſterio egredi illicitum. 202
Tortula in quinque præcipuis Feſtis data. 290
Seceſſus in vigiliis Feſtivitatum. 209
Feſtivitas triplex de S. Eloquio uno die celebrate. *ibid.*
Feſtum SS. Abdon, & Sennen Martyrum. 177. 200
S. Achacii, & ſociorum. 196
S. Adalberti. 195
Adventus B. Caſſiani Epiſcopi. *ibid.*
Adventus S. Celeſti Papæ, & S. Valerian. 195
S. Ægidii. 176. 201
S. Agepiti Martyris. 177. 213
S. Agathæ. 176. 177. 187
S. Agerici. 177. 184. 192
S. Agili. 212
S. Agnetis. 175. 177. 185
S. Agnetis ſecundo. 190
S. Albini. 191
S. Aldegundis. 190
SS. Alexandri, Eventii, & Theodoli. 176. 194
S. Alexii. 198
S. Alfegi. 174
S. Amantii. 208
S. Amatoris. 194
S. Ambroſii. 180. 183. 184. 186. 192
S. Aneſteſiæ Virginis. 177
S. Anaſtaſii. 188
S. Andeoli. 177
S. Andochii Sociorumque. *ibid.* 206
S. Andreæ. 175. 176. 177. 183 185.
S. Aniani. 209
S. Annæ. 184

S. Ansberti Epiſcopi. 193
S. Anſcharii. 192
S. Antonini. 213
S. Antonii Abbatis. 177. 185. 188
S. Apollinaris. 177. 199.
S. Apri. 205
S. Aproniæ Virginis. 198
S. Aquilini. 176
S. Arnulphi Epiſcopi, & Martyris. 198
SS. Arnulfi, & Ciari. *ibid.*
S. Arnulfi Epiſcopi. 176. 202
Aſſumtionis B. Mariæ. 182. 206
Vid. Aſſumtio. 183
S. Athanaſii Epiſcopi. 177. 196
S. Audoeni Epiſcopi. 177. 203
S. Augustini Epiſcopi. 175. 177. 184. 185. 203
S. Augoſtini Anglorum Apoſtoli. 175. 198
S. Aviti Presbyteri. 195
SS. Aviti, & Marcelliani Martyris. *ibid.*
S. Auſtrebertæ. 192. 207
S. Auſtregeſili. 197
Feſtum S. Babilæ. 188
S. Balſamii. 201
S. Baltildis. 192
S. Barbaræ. 200
S. Barnabæ. 177. 185. 197
S. Bartholomæi. 175. 176. 177. 185. 202
SS. Baſilidis Cirini, Naboris, & Nazarii. 177. 194
S. Baſilii monachi. 191
S. Bavonis. 206
S. Benedicti. 176. 180. 183. 190 192. 193. Vide Benedictus.
S. Benigni. 177. 207. 208
S. Bernardi. 180. 185. 213
S. Bertini. *ibid.*
S. Blaſii. 190
S. Bonifacii. 196
S. Bonifacii Epiſcopi, & Martyris. 203
S. Brigidæ. 190
S. Brictii. 176. 177. 209
S. Brunonis. 185
Feſtum S. Cæſarii. 207
S. Cæſarii Martyris. 177
S. Cæſarii Diaconi Martyris. 192
SS. Caidoci, Adriani, Madelgiſili. 196
S. Caliati Papæ, & Martyris. 177. 208
S. Caſſiani Epiſcopi. 199
S. Catharinæ. 185. 209
Cathedra S. Petri. 188. 192. 193
S. Ceciliæ. 177. 209
S. Chriſtinæ. 188
S. Chriſtophori. 177. 198. 199
Circumciſionis. 176. 177. 184. 185
SS. Cirici, & Vilitæ. 177. 195
S. Clari. 208
S. Clementis. 176. 177. 209
S. Clodoaldi. 185
S. Columbani. 175. 209
Commemorationis Sancti Pauli. 13. 178
Compaſſionis B. Mariæ. 185
S. Confortiæ. 176
Converſionis S. Pauli. 175. 176. 177. 181. 187
SS. Cornelii, & Cypriani Martyr. 177. 204. 205
SS. Coſmæ, & Damiani Martyr. 177. 205
SS. Criſanti, Mauri, & Dariæ Martyr. 177. 185. 187
S. Criſogoni Martyris. 177. 208
S. Criſpinæ. 187
SS. Criſpini, & Criſpiniani. 177. 207
S. Criſtæ. 201
S. Cucufatis. 199
SS. Cypriani, & Juſtinæ. 206
S. Cyriaci, & ſociorum. 177. 200
Feſtum S. Damaſi. 187
Decollationis S. Johannis Baptiſtæ. 175. 177. 180. 185. 203
Dedicationis Eccleſiæ. 174. 176. 177. 182. 185. 209
Dedicationis S. Mariæ. 199
S. Demetrii. 207
S. Deſiderii Lingonenſis. 177. 195
Detectionis S. Dionyſii, & ſociorum. 196
S. Dionyſii cum ſociis ejus. 176. 177. 186. 207
S. Dionyſii Corinthiorum Epiſcopi. 192
Diviſionis Apoſtolorum. 198
S. Dominici Jacobini. 200
S. Donatiani, & Rogatiani. 195
S. Donati Epiſcopi, & Martyris. 177
S. Doctovei Abbatis. 190
S. Dunſtani. 195
Feſtum S. Edmundi Regis, & Martyris. 209
S. Edmundi Confeſſoris. *ibid.*
Elevationis S. Adalardi. 207
S. Eligii Epiſcopi. 187
S. Elizabeth. 209
S. Emerentianæ. 187
S. Ethelberti Regis, & Martyris. 195
S. Eucharii. 207
S. Euphemiæ Virginis. 192
S. Euphemiæ Virginis, & Martyris. 177. 205
S. Eugeniæ. 204
S. Eugenii. 209
S. Eulaliæ. 187
S. Euſebiæ. 209
S. Euſebii Epiſcopi. 195. 205
S. Euſebii, Epiſcopi & Martyris. 177. 199
S. Euſebii Presbyteri. 177
S. Euſtachii. 207
S. Evortii. 203
Exaltationis S. Crucis. 175. 176. 191. 180. 185 204
Exceptionis Reliquiarum S. Gregorii. 176
Exceptionis reliquiarum S. Marcelli Papæ. *ibid.*
Feſtum S. Fabiani. 177. 187
S. Faronis. 207
SS. Fauſtæ, & Evilaſii. 206
S. Felicitatis Martyris. 177. 209
S. Felicis. 177. 187.
SS. Felicis, & Adaucti Martyrum. 177. 203
SS. Felicis, Simplicii, Fauſtini, & Beatricis Martyr. 177. 199.
S. Feliculæ. 196
SS. Ferreoli, & Ferrutionis. *ibid.*
S. Fiacrii. 203
S. Fidis Virginis, & Martyris. 206
S. Firmini. 203. 206
S. Florentii Martyris. 177
S. Focæ. 199
S. Fortunati. 175
Septem Fratrum. 177. 198.
S. Furſei. 187
SS. Fuſciani, Victorici, & Gentiani Martyr. 187
Feſtum S. Gangerici. 201
SS. Geminorum. 177
S. Geneſii Martyris. 177. 203
S. Gengulfi, & Majoli. 177. 199
S. Georgii. 177. 196
SS. Georgii, Aurelii, atque Nataliæ. 203
S. Gerardi Epiſcopi. 196
S. Gerardi Abbatis. 195
S. Geremari. 206
S. Gereonis. 207
S. Germani. 167. 206
S. Germani Antiſſiodorenſis Epiſcopi. 177. 199
S. Germani Pariſienſis Epiſcopi. 195
SS. Gervaſii, & Prothaſii. 177. 195.
S. Gildardi. 196
S. Glodeſindis. 195
SS. Gordiani, & Epimachi. 177. 197
S. Gorgonii. 177. 200
S. Gratiani. 303
S. Gregorii Martyris. 187
S. Gregorii Papæ. 174. 175. 177. 182. 185. 192. 197
S. Gregorii Lingonienſis. 177
S. Gregorii Turonenſis. *ibid.*
SS. Gordiani, Cyrilli & Petri. 195
Feſtum SS. Hermagoris, & Fortunati. 199
S. Hermetis Martyris. 177. 203.
SS. Hermetis, & Juliani. 203
S. Hermolai. 199
S. Hidulfi. 198. 208
S. Hieronymi. 177. 185. 203
S. Hilari. 207
S. Hilarii. 176. 177. 187. 208
S. Hildeverti. 196
S. Honorati. *ibid.*
S. Honorinæ. 192
S. Hugonis Gratianopolitani. 190
S. Hugonis Lincolnienſis. 192
S. Hyrenei, & ſociorum Martyr. 177. 196
S. Hunegundis. 202
Feſtum S. Jacobi. 165. 176. 177. 178. 182. 190. 189.

S. Ignatii. 177. 191
Illationis S. Benedicti. 187
SS. Innocentium. 176. 177. 185
Inventionis S. Crucis. 175. 176. 177. 151. 182. 194
Inventionis S. Stephani. 176. 177
Inventionis SS. Dionyſii, Ruſtici, & Eleutherii. 194
S. Johannis Baptiſtæ. 174. 176. 178. 184. 185. 189
S. Johannis Evangeliſtæ. 176. 178. 184. 185
S. Johannis ante portam Latinam. 177. 195
SS. Joannis, & Pauli Martyrum. 177. 196
SS. Johannis, & Juliani. 190
S. Joſeph. 183
S. Judoci. 187
S. Julianæ Martyris. 189
S. Juliani Epiſcopi. *ibid.*
SS. Juliani, & Hermetis. 176
S. Juſtini. 199
SS. Kiliani, Colonati, & Thoſnani. 198
Feſtum S. Lamberti. 177. 203
S. Landerici. 177
S. Laudi. 206
S. Launomari. 187
S. Laurentii. 175. 176. 177. 182. 183. 201
S. Laurentii Epiſcopi. 205
S. Leonis Papæ. 177. 195. 197. 204
S. Leonis noni Papæ. 196
S. Leodegarii. 177. 203
S. Leonardi. 205
S. Leufredi. 231
S. Libariæ Virg. & Mart. 203
S. Lui. 205
S. Luciani. 207
S. Lucæ. 176. 177. 183. 190. 207
S. Luciæ. 176. 177. 188
S. Luciani, & ſociorum. 177
S. Lucii. 207
SS. Lucii, & Geminiani. 177. 205
S. Ludovici. 202
S. Lupi. 203
Feſtum SS. Machabæorum. 177. 202
S. Maglorii. 207
S. Magni. 198
S. Majoli. 176. 177. 196
S. Mamerti. 196
S. Mammetis. 177
S. Mauſueti, 203
S. Marcelli. 208
S. Marcelli Martyris. 176. 177. 203
S. Marcelli Papæ. 176. 177. 187
S. Marcelli Epiſcopi, & Confeſſoris. 208
SS. Marcellini, & Petri. 177. 196
S. Marci Evangeliſtæ. 177. 179. 184. 195. 206
S. Marci Papæ. 177. 206
SS. Marci, & Marcelliani. 177. 195
SS. Marci, Marcelli, & Apulei. 206
S. Margaritæ. 198
S. Mariæ Ægyptiacæ. 192
S. Mariæ Magdalenæ. 177. 184. 185. 202
SS. Mariæ, & Marthæ. 187
SS. Marii, & Marthæ, Audifas, & Abacuc. *ibid.*
S. Martialis. 176. 197
S. Martini Epiſcopi Turonenſis. 175. 176. 184. 208
S. Martini Papæ. 202
S. Martini Presbyteri. 196
S. Matthæi. 175. 176. 185 203
S. Matthiæ. 175. 176. 184. 189
S. Maurilii. 204
S. Mauritii. 176. 177. 184
S. Mauri. 176. 182. 187
S. Maxentiæ. 209
S. Maximini. 186. 196
S. Medardi Epiſcopi. 177. 199
S. Mederici. 206
S. Melanii. 208
S. Mellonis. 207
S. Memmi. 205
S. Mennæ Martyris. 177. 208
S. Michaelis. 174. 177. 182. 184. 195
S. Michaelis ſecundo. 207
S. Michaelis in monte Tumba. *ibid.*
Decem millium militum Martyrum. 177. 195
Feſtum Nativitatis S. Mariæ. 176. 177. 184. 204
SS. Nazarii, & Celſi. 177. 190
S. Neoti Abbatis. *ibid.*
SS. Nerei, Achillei atque Pancratii. 177. 199
S. Nicaſii, & ſocior. 188
S. Nicolai. 177. 184. 186
S. Nicomedis Martyris. 177. 205
S. Nigaſii, & ſociorum ejus. 209
Feſtum S. Odilonis. 176
S. Odonis. 176. 212
Omnium Sanctorum. 174. 176. 177. 180. *& ſeq.* 183. 207
Ordinationis S. Ambroſii. 177
Ordinationis S. Gregorii. 177. 200
Ordinationis S. Eligii. 196
Ordinationis S. Martini. 197
S. Oſmanæ. 202
Feſtum S. Pantaleonis. 195
S. Paſchaſiæ. 177
S. Patricii. 191
S. Patrocli. 190
S. Paulini. 195
S. Paulini Epiſcopi. 203
S. Peregrini Epiſcopi, & Mart. 194
SS. Perpetuæ, & Felicitatis. 190
SS. Petri, & Pauli. 174. 176. 177. 183. 184. 197
S. Petri in calendis Auguſti. 175. 176. 177. 199
S. Petronillæ. 195
S. Philiberti. 177. 202. 212
SS. Philippi, & Jacobi. 175. 176. 177. 185
S. Platonis. 208
S. Polycarpi. 177. 190
S. Potentianæ Virginis. 177. 196
S. Præcordii. 190
S. Præjecti. *ibid.*
Præſentationis B. Mariæ. 184. 206
S. Praxedis Virginis. 177. 198
SS. Primi, & Feliciani Mart. 177. 195
S. Priſcæ. 177. 188
S. Priſci Martyris. 177. 200
SS. Proceſſi, & Martiniani. 177. 197
SS. Prothi, & Jacincti Mart. 177. 188
Feſtum SS. quatuor Coronatorum. 177. 208
S. Quintini. 176. 177. 207
Feſtum S. Radegundis. 177
S. Ratberti. 195
S. Reguli. 193
SS. Reliquiarum. 184. 186. 208
S. Remacli Epiſcopi. 177. 199
S. Remigii. 177. 186. 206
S. Richarii. 195
S. Romani. 197
S. Romani Epiſcopi, & Confeſſoris. 207
S. Rotberti Abbatis. 177
S. Rufi. 199
SS. Rufi, & Valerii. 196
SS. Rufinæ, & Secundæ. 198
Feſtum S. Sabinæ Virginis. 177. 190. 202
S. Sabini. 188
SS. Sacramenti. 184. Vide Corpus Chriſti.
S. Samſonis. 199
S. Saturnini Epiſcopi, & Martyris. 177 186
SS. Saviniani, & Potentiani. 206
S. Scholaſticæ. 178. 183. 191
S. Sebaſtiani. 177. 188
S. Sequani Abbatis. 177
S. Servatii. 195
S. Severini. 206
S. Severi Epiſcopi, & Confeſſoris. 199
S. Silveſtri. 176. 177
S. Silvini. 190
SS. Simonis, & Judæ. 175. 176. 177. 185
S. Sigiſmundi. 195
SS. Sixti, Feliciſſimi, & Agapiti. 177. 200
S. Soteris Virginis. 191
S. Sperati, & ſociorum. 198
S. Stephani. 176. 178. 184. 185
S. Stephani Papæ, & Martyris. 177. 200
S. Sulpitii. 188
Suſceptionis B. Cornelii, & Cypriani. 191
S. Swithuni Epiſcopi. 197
S. Symphoriani. 202
Feſtum S. Taurini Epiſcopi, & Martyris. 177. 200
S. Theobaldi. 197
S. Theodori Martyris. 177. 207
S. Thomæ. 175. 177. 184. 186. 188

S. Thomæ Epiſcopi, & Mrrtyris. 185
S. Thomæ Aquinatis. *ibid.*
S. Thuriavi. 197
S. Tyburtii Martyris. 177. 199
SS. Tiburtii, Valeriani, & Maximi. 177
SS. Timothei, & Apollinaris. 201
SS. Timothei, & Symphoriani Martyr. 177. 202
Transfigurationis Domini. 184. 234
Tranſlationis S. Amandi. 206
Tranſlat. S. Aniani. 195
Tranſlationis S. Apri. *ibid.*
Tranſlationis S. Benedicti. 174. 176. 177. 183
Tranſlationis S. Benedicti, feſtum ſolemne per omnes Gallias, & exteras etiam nationes. 198
Tranſlationis S. Benigni. 177. 178
Tranſlationis SS. Cornelii, & Cypriani. 194
Tranſlationis S. Eligii. 196
Tranſlationis S. Gentiani. 195
Tranſlat. SS. Georgii, Aureliæ atque Nataliæ. 206
Tranſlationis S. Germani. 199
Tranſlat. S. Hucberti. 207
Tranſlationis S. Mariæ Magdalenæ. 192
Tranſlationis S. Martini. 176. 177
Tranſlationis S. Matthæi. 195
Tranſlat. S. Nazarii. 203
Tranſlat. S. Nicolai. 195
Tranſlationis S. Præcordii. *ibid.*
Tranſlationis S. Thomæ. 186. 198
Tranſlationis S. Thomæ Cantuarienſis. 198
Tranſlat. S. Vedaſti. 206
Tranſlat. S. Vincentii. 207
SS. Trinitatis. 176. 182. *& ſeq.* 184. Vide Trinitas.
Feſtum S. Valentini. 177. 188. 191
S. Walericii. 188. 191
S. Valerii Martyris. 177
S. Vamberti. 196
S. Vedaſti. 206
SS. Vedaſti, & Amandi. 190
S. Venantii. 206
S. Victoris. 188
S. Victoris. 198
S. Vincentii. 175. 176. 177. 184. 189
SS. Vincentii, & Anaſtaſii. 189
Undecim millium Virginum. 207
Viſitationis B. Mariæ. 176. 196
S. Vitalis. 177. 194
SS. Vitalis, Feliculæ, & Zenonis. 191
SS. Viti, & Modeſti. 196
SS. Viti, & Modeſti, atque Creſcentiæ. 138
S. Vitoni. 177. 208
S. Viventii. 177. 188
S. Urbani Papæ, & Mart. 177. 196
S. Walpurgis. 195
S. Wandregeſili. 199
S. Villibrordi. 208
S. Wulframni. 191
S. Wulmari. 197

FIACRIUS.

Indulgentiæ ad proceſſionem S. Fiacrii concurrentibus conceſſæ. 283

FISCAMNENSE MONASTERIUM.

Bernacenſe monaſterium a Fiſcamnenſi pendens. 217

FIRMINUS.

S. Firmini feretrum. 157. 158. 159

FISTULA.

Fiſtula argentea ad communionem. 65
Fiſtula poſt communionem ut abluenda. 64

FLABELLUM, FLAGELLUM.

Flabellum ad muſcas arcendas a ſacrificio. 62
Flagellum ad puniendos monachos in Eccleſia Nitrienſi ſuſpenſum.

FLAVIUS.

Flavius Cabilonenſis Epiſcopus hymnum *Tellus, & æthra jubilent* componit. 133

FLORIACENSES MONACHI.

Floriacenſes duodecim pauperes quotidie paſcunt. 150

FONS.

Fontium benedictio Sabbato ſancto. 144
Proceſſio ad fontes poſt Veſperas Paſchæ. 150
Fontis Avellani Eremitæ duo pſalteria quotidie recitant. 35

FONTANELLENSE MONASTERIUM.

Abbates Antrenſes ex Fontanellenſi cœnobio eligendi. 216

FORES.

Fores Eccleſiæ finito officio claudendæ. 35

FRACTIO.

Fractionem hoſtiæ faciens ante *Pater noſter* quomodo ſatisfaciat. 76

FRATER.

Fratres duo in eodem monaſterio non recipiendi. 223

FROCUS.

Froci renovati in feſto S. Dionyſii. 196

G

GALLUS.

S. GAllus argenteum calicem recuſat. 78
Ad Galli cantum ſurgunt veteres monachi. 1
Cantu pullorum nocturnæ ſyntaxeos hora obſervata. 2

GALTERIUS.

S. Galterius Abbas Pontiſarenſis Abbatia inveſtitus a Philippo Rege. 217

GAUFRIDUS.

Gaufridus Abbas S. Albani feſtum Conceptionis in cœpis celebrari inſtituit. 187

GENERALE.

Generale in Quadrageſima herbæ crudæ. 184
Generalium Ordinis Grandimontenſis ſeries. 319

GENESIS.

Geneſis liber una hebdomada in choro lectus. 107

GENUFLECTERE.

Genuflectendum ad collectas. 12
Genuflectit chorus ad *Agnus Dei.* 62
Genuflexio ad hymnum angelicum in 1. Miſſa Nat. Domini. 95
Genuflexiones omittendæ a Nat. ad Epiphaniam. 96
In omni Dominica. 43

GERMANUS.

S. Germani feſtum tres dies ſequentes ſolemnes ſicut in Paſcha. 199
S. Germani a Pratis monachi ſemel ſaltem in menſe celebrare debent. 202
S. Germani Abbatis officium celebranti præeunt Franciæ Mareſchalli virgam albam deferentes. 209

GIGNIACENSE MONASTERIUM.

Gigniacenſe cœnobium Cluniacenſi ſubjectum. 218

GILLEBERTUS.

Gillebertus de Haja Abbas Lyræ. 73

GRÆCUS.

Græcorum pſalmos imponendi ritus. 34

GRANDIMONTENSES.

Grandimontenſium capitulum Generale. 171
Grandimontenſium Monachor. Regula. 306. 307
Statuta Ordinis Grandimontenſis. 326. 338. 344. 356

GRATIA.

Gratiarum actio poſt refectionem Sabbato ſancto. 140

GREGORIUS.

Gregorius ſecundus calices plures in Miſſa adhiberi improbat. 97
Gregorius II. jejunium feria v. in Quadrageſima inſtituit. 83
Gregorius VII. jejunium Quatuor temporum æſtatis infra octavam Pentecoſtes reſtituit. 157
S. Gregorii Dialogi ad lectionem collationis. 88

GUILLELMUS.

Guillelmus Arnaldi Epiſcopus Vaſatenſis. 187
Guillelmus Hedonard Abbas Lyræ. *ibid.*
Guillelmus Epiſcopi Abbas S. Germani a Pratis ſolemnitatem Conceptionis B. Mariæ auget. *ibid.*

GUTLACUS.

Officium de S. Gutlaco feria v. 83

H

HABITUS.

HAbitus monaſticus, habitus ſanctus dictus. 224. 231

HÆRESIS.

Hæreſis inſurgentis cauſa *O ſalutaris Hoſtia* ad elevationem in Miſſa. 61

HENRICUS.

Henricus Imperator impetrat a Papa, ut Symbolum

Digitized by Google

cantetus a Romanis in Miſſa. 156
Henrici Abbatis Beccenſis obitus. 170

HERBA.

Herbæ crudæ pro generali in Quadrageſima. 214

HILDEGUNDIS.

S. Hildegundis Virginis receptio ad habitum in virorum monaſterio Ordinis Ciſtercienſis. 220

HOMILIA.

Homilia legenda in nocturnis defunctorum vigiliis. 164 165
Homiliæ in 2. nocturno Nat. Domini. 92
Homilia non lecta in nocturnis Aſſumtionis. 202
Homiliarium Pauli Diaconi. 86

HOSPES.

Hoſpites monachi culpas ſuas in communi capitulo confitentur. 22
Hoſpites clerici in refectorio quomodo excipiendi. 283
Hoſpitibus officinæ monaſterii non oſtendendæ, niſi quando fratres Miſſam cantant. *ibid.*

HOSTIA.

Hoſtiæ quibus temporibus faciendæ. 77
A quibus. 77. 78
Quomodo. 77
Hoſtia ex frumento granatim electo conficiendæ. 77
Novitii frumentum aliquns ad faciendas hoſtias. 221
Hoſtiæ candidiores fiunt aqua frigida. 78
Ad hoſtias faciendas lignum aridum de induſtria præparatum. *ibid.*
Hoſtiæ in albis, & vulto amictu operto faciendæ. *ibid.*
Hoſtias facientibus ſummum indictum ſilentium. *ibid.*
Hoſtiæ a jejunis factæ. *ibid.*
Hoſtias conficientes lautius reficiunt cum ſervitoribus. *ibid.*
In hoſtia ſex conſideranda. *ibid.*
Hoſtiæ ad Miſſam offerendæ ſingulis cum argenteo cocleari porriguntur. 30
Hoſtiam, unde communicetur, unuſquiſque ad Miſſam offerat. 227
Hoſtiæ tres in Miſſa quotidie conſecratæ. 58
Dominica quinque. *ibid.*
Quinque vel plures in præcipuis feſtis. 178
Hoſtiæ ſuper altare ut collocandæ. 56
Hoſtiæ elevatio poſt conſecrationem omiſſa. 61
Ad hoſtiæ ſacratæ elevationem omnes etiam abſentes genuflectebant. 61
Ad hoſtiæ elevationem *O ſalutaris Hoſtia*.
Hoſtiæ particula poſt *Agnus Dei* in calicem miſſe. 62 69
Hoſtias communicatoris dividit Diaconus. 63
Hoſtia intincta. *ibid.*
Hoſtiæ fractæ particulam ſinens cadere in calicem ut ſatisfaceret. 77
Item hoſtiam ſinens cadere in calicem ante *Pater noſter*. *ibid.*
Item hoſtiæ fractionem faciens ante *Pater noſter*. *ibid.*
Hoſtiæ conſecrandæ in Cœna Domini ad communicandos fratres ſequenti die. 128
Hoſtiæ in refectorio a Sacerdote non communicatis diſtributæ. 30
Hoſtiæ in refectorium non ferendæ in vigiliis quinque præcipuarum feſtivitatum. 178. 194
Hoſtiæ in Abbatum ſepulchris poſitæ. 273

HUGO.

S. Hugonis Abbatis electio. 177
S. Hugo quædam delet in benedictione Cerei Paſchalis. 142
S. Hugo cappas in Miſſa Purificationis jubet deponi. 105
S. Hugo officium B. Mariæ in Sabbato Cluniaci inſtituit. 81
Officium de S. Hugone Æduenſi monacho fer. ſecunda. 80
Hugonem Trecenſem Comitem ad orationum participationem admittunt Moliſmenſes monachi. 278

HYMNUS.

Hymni cum modulatione cantandi. 9
Hymnos cum ſimplici cantu dicebant Cisterciensſes. *ibid.*
Hymni ab Hilario, & Ambroſio compoſiti. *ibid.*
Apud veteres monachos rari. *ibid.*
Hymnus Completorii pro temporum diverſitate mutandus. 38

Hymni proprii ad horas diurnas in Quadrageſima. 115
Hymni de jejunio in Dominicis Quadrageſimæ non dicendi. 112
Hymni horarum in feſtis Quadrageſimæ de Dominica. 113
Hymni ad horas diurnas in Cœna Domini. 124
Hymni proprii ad horas diurnas in feſto S. Johannis. 125
Hymnis horarum Aſſumtionis B. Mariæ verſiculus additus. 201
Item S. Martini in ejus feſto. 208
Item de Sancto cujus fit feſtum. 125
Hymni ab Ambroſio, & Prudentio compoſiti dicendi in feſto S. Stephani. 28
Hymni in feſto Purificationis. 103. 104
Hymni in Dominicis Quadrageſimæ, qui per totum annum. 202
Hymni prætermiſſi triduo ante Paſcha. 129
Hymni tempore Paſchali. 155
Hymni in feſto Aſcenſionis. 157
Hymni in feſto Pentecoſtes. 161
Hymnus *Veni Creator* ad Tertiam ſingulari ritu cantatus in feſto Pentecoſtes. *ibid.*
Hymnus *Omnipotentem* in Miſſa Sabbati Quatuor temporum Autumni ut cantandus. 206
Hymnus trium puerorum poſt Miſſam. 62
Hymnus *Te Deum* quo ritu canendus. 44
Hymnus *Gloria laus* in Dominica Palmarum a quibus cantatus. 120
Hymnus angelicus quando dicendus. 50. 53
A Romanis Presbyteris in feſtivis Miſſis non dictus. 56
A ſolis Epiſcopis dictus, ſed numquam poſt meridiem. 53
Dictus cum adjunctis verſiculis. 99.
Quædam obſervanda eum dicitus. 53
Ad hymnum angelicum olim ſtabat Sacerdos. 56
Genuflectitur, omniaque ſigna pulſantur in prima Miſſa Nativitatis Domini. 93
Item in Sabbato ſancto. 142
Hymnus angelicus in Miſſa Cœnæ Domini, niſi celebret Epiſcopus, non dicendus. 128
In Miſſa Quatuor temporum dictus. 162
In feſtis Adventus omiſſus. 187
Et in Septuageſima. 107
Hymnus angelicus ad Laudes dictus. 44

I

JACOBUS.

S. JAcobi Epiſtola legende Dominica 3. poſt oct. Paſchæ. 152

JANUARIUS.

Superſtitiones gentilium in Calendis Januarii. 98
Januarii Calendæ jejunio triduano, & litaniis conſecratæ. 98

JEJUNIUM.

Jejunium feria vi. in pane, & aqua. 81
In pane, & herbis. 80
Jejunium feriæ ſextæ ſine ullo ciborum uſu in Quadrageſima. 114
Jejunium a feſto S. Martini ad Natale Domini. 85
Jejunium Adventus a quibus inſtitutum. 149
A Clericis, & Laicis obſervatum. 87
Quando remiſſum. *ibid.*
Jejunium ſtrictius octo diebus ante Nat. Domini. 90
Jejunium triduanum in Cal. Januar. 97. 99
Jejunium in feſto S. Marci. 193
Jejunium in Rogationibus. 153
Jejunium Apoſtolorum poſt Pentecoſten. 165. 166
Jejunium initio Auguſti. 166
Jejunium S. Philippi ante Natale Domini. *ibid.*
Jejunium in vigilia Epiphaniæ obſervatum, & relaxatum. 99. 100
Jejunium in vigiliis feſtorum B. Mariæ. 200
Jejunium in vigilia S. Laurentii. 193
Jejunium quatuor temporum æſtatis ſtatim poſt Aſcenſionem. 161
Infra octavam Pentecoſtes. *ibid.*
Hebdomada ſecunda menſis Junii. *ibid.*
Ejus Miſſa ſolemnis. *ibid.*
Jejunium Quatuor temporum Septembris quandonam incipiat. 205

Jejunium tridnanum Abbatis electioni præmiſſum. 212
Jejunium reliquiarum proceſſionibus præmiſſum. 283
Jejunium in pane, & aqua pro negligentia in Miſſa. 74 75
Jejunium ſeptem dierum pro fratribus defunctis. 272
Jejunia monachorum poſt Pentecoſten qualia. 165
Jejunium Regulare poſt Pentecoſten labore manuum commutatum. 166
Jejunium regulare monachorum ipſa Iduum Septembris die incipit. 160
Jejunium ſolitum ſervatum in itinere. 287
Jejunium relaxatum infra octavam Nat. Domini. 97
Uſque ad Epiphaniam. *ibid.*
Jejunium remiſſum feſtis 12 lectionum, fer. v. & Sabbato a Septuageſima ad cineres. 107
Jejunium nonnihil remiſſum in feſtis Quadrageſimæ. 114 194
Jejunii relaxatio feria quinta. 77
Etiam in Quadrageſima. 80
Quare inſtituta. 79. 80
A Gregorio ſecundo ſublata. 80
Jejunium regulare relaxatum infra octavam S. Martini. 208
Jejunium tribus diebus minutis relaxatum. 85

JENTACULUM.

Jentaculum puerorum in die Paſchæ. 146

JEREMIAS.

Jeremiæ prophetia a Paſſione ad Cœnam Domini legenda. 117
Jeremiæ Lamentatio triduo ante Paſcha legenda 123

IGNIS.

Acceſſus ad ignem ante refectionem. 29
Ignem accendit Cellerarius in nocte Nativitatis Domini. 96
Ignis novi benedictio in Purificatione. 105
In Cœna Domini. 127
In Paraſceve. 134
In Sabbato Sancto. 140
A Carthuſianis omiſſa. *ibid.*
Igne novo Sabbato Sancto benedicto omnes monaſterii foci prius extincti accendendi. *ibid.*
Item igne cerei Paſchalis. 141
Ignis benedictio, ejus ritus in monaſterio S. Vitoni Virdunenſis. 298
Ignis benedictus in Laudunenſi S. Vincentii Eccleſia ad Cathedralem deferendus. 140
Corporale ad altare ſervatum adverſus ignis periculum. 57

ILLUSIO.

Illuſionem nocturnam paſſi reliquias ad proceſſionem non ferunt. 154
Textum in Miſſa non oſculantur. 55
Pacem non accipiunt. 63
A communione abſtinent. 293
Et ab eccleſiæ ingreſſu donec pœniteant. *ibid.*
Illuſionem nocturnam paſſi communicant in Nat. Domini. 97
Præmiſſa confeſſione celebrare poſſunt in feſto Corporis Chriſti. 96
Et pro defuncto præſenti. 264

IMAGO.

Imagines velatæ in Adventu. 89
Imagines, & alia eccleſiæ ornamenta velanda in quadrageſima, & quo die. 111
In Paraſceve revelandæ. 132

IMPERATORIA VESTIS.

Imperatoria veſtis. 96

IMPOSITIO.

Impoſitio manuum in Abbatis ordinatione. 214
Impoſitio manuum ſuper novitios induendos. 219

INCENSUM.

Incenſum ad officium ut benedicendum. 181. 184
Incenſatio ad opus Dei ut facienda. 170
Ad Laudes. 181
Ad Veſperas ſolemnes. 188. 291. 292
Altare ad nocturnos ter incenſandum. 62. 176. 205
Incenſum ad altaria, & in chorum delatum ad quamlibet lectionem nocturnorum Paſchæ. 141
Incenſum in thuribulo ad Miſſam quis ponere debeat. 175
Incenſum in thuribulo abſente Abbate Cantor injicit. 119
Incenſatio ad Miſſam quomodo facienda. 293
Incenſi benedicendi ante evangelium varii ritus. 54
Incenſum ad evangelium Abbas ponat. *ibid.*
Incenſandum Corpus Chriſti in Miſſa ante Evangelium. *ibid.*
Incenſum poſt evangelium Diacono oblatum. 55
Incenſum poſt evangelium Miſſæ tribus altaribus delatum *ibid.*
Incenſum fratribus in choro poſt evangelium præbendum. *ibid.*
Incenſum ſuper oblata. 59
Quo ritu offerendum. *ibid.*
Incenſum ad minora altaria fert Acolythus in Miſſa poſt thurificata oblata. *ibid.*
Incenſum ab oblationem in choro, & extra chorum delatum. *ibid.*
Incenſum altaris in circuitu a Diacono factum. *ibid. et ſeq.*
Incenſum privatis diebus in Miſſa ſolemni ante offertorium non oblatum. 52
Incenſum in Miſſa Regum ſepulcris adhibetur. 60
Incenſum in ſolemnibus anniverſariis ad officium defunctorum adhibitum. 165. 206
Incenſo adoletur altare in proceſſione. 203
Incenſatur altare ante cereos in eorum benedictione in die Purificationis. 104
Incenſum altaris ad offertorium in feſto S. Michaelis. 206
Incenſi benedictio Sabbato Sancto. 140
Incenſum, & aqua benedicta in omnibus monaſterii officinis feruntur poſt Completorium vigiliis præcipuarum feſtivitatum. 176
Incenſo thurificanda altaria ante nocturnos Paſchæ, & Nativitatis. 94

INDULGENTIA.

Indulgentiæ. 116
Indulgentiæ ad obtinendas eleemoſynas conceſſæ 288
Indulgentiæ conceſſæ in feſto SS. Trinitatis. 162
Indulgentiæ a vigilia S. Johannis ad Dominicam primam Julii in monaſterio Corbejenſi. 196
Indulgentiæ conceſſæ ad proceſſionem S. Fiacrii concurrentibus. 287

INFANTES.

Infantes quo ritu oblati. 229
Infantium benedictio. 232
Infantes coronam portabant. 228. 236
Infantes invicem ſe radebant cum magiſtris. 230
Infantes majori diligentia in monaſterio quam regis filius in ſæculo inſtituebantur. 233
Infantibus duo minimum deputati erant magiſtri. 229
Magiſtrorum aſſiduitas erga infantes. 234
Infantes ne quidem ad naturæ neceſſaria ſine ſocio, & magiſtro ire permittebantur. 229. 230. 233
Infantibus oſculum non tradunt externi. 232
Infantium diſciplina in choro. 229. 230. 231. 232
In clauſtro. 233
In refectorio. 230. 231. 232. 233
In coquina. 232
In dormitorio. 230. 233
Ad neceſſarias. 233
Ad mandatum. 232
In lavatorio. 230. 231
In infirmitorio. 232. 233
Infantium capitulum. 230. 232. 242. 243
Infantes in capitulo plagunt ſemper, in refectorio numquam. 232
Infantium ſcholas ingredi non omnibus fratribus licitum, ſed tantum quibuſdam. *ibid.*
Infantes in choro vel alibi delinquentes ſtatim virgis cædebantur, non tamen præſente Abbate, niſi de ejus licentia. 229. 233
Quam acriter cæderentur. 230
Infantes ad nocturnas vigilias cum magiſtris veniebant, & quo ritu. 228. 233
Infantes ad nocturnos ſomnolenti ut excitarentur. 231
Infantes tarde venientes ad officium non ſatisfaciunt. 232
Infantes pſalmum poſt prandium, & cœnam imponebant & plura alia ad opus Dei. 230. 232
Infantes quales ad proceſſionem. 231. 232
Infantes tunicis induebantur ad Miſſam cum fratres cappis. 229
Infantes albis induti ad Miſſam vigiliæ Aſſumtionis. 200
Infantes in Cœna Domini mandatum faciunt duodecim pauperibus. 130
Infantium confeſſio. 235
Infantes bis in hebdomada confitebantur & quidem ſtantes. 230
Infantes quomodo poſt Completorium altaria luſtrabant. 233

Infan-

Digitized by Google

Infantium internæ. 232
Infantium mixtum. *ibid.*

INFIRMUS.

Infirmi collationi intereſſe tenentur. 36
Infirmi interſunt capitulo in vigilia Nativit. 94
Infirmi nocturnis interſunt vigiliis fer. IV. Quatuor temporum Adventus. 90.
In vigilia Natalis Domini. 91
In Paraſceve. 131
In vigilia Aſſumtionis. 530
Infirmi, qui per ſe aut alio ſuſtentante poſſunt, crucem in eccleſia adorant in feſto Exaltationis ejuſdem. 204
Infirmi communicant in Miſſa ſecunda Nativ. Domini. 94
Infirmi mixtum accipiunt in Rogationibus. 553
Infirmorum exitus pœnitentiæ, unctionis, & Euchariſtiæ Sacramentis præmunitus. 245
Infirmus unctionem percepturus ab omnibus Sacerdotibus abſolvitur. 244
Infirmus ungetur ſepties Oleo S. 300
Infirmus Viaticum accepturus vilem a ſuperiore petit cucullam unde contegatur cadaver. 243
Infirmi carnes non edunt poſt acceptum viaticum, niſi meliorentur. 241
Infirmi periclitantes numquam ſoli dimittuntur. 251
Infirmi carnem edentes, ab aliis infirmis ſeparati in exſequiis fratrum. 257
Infirmi carnem edentes poſtquam convaluerint, veniam petunt in capitulo, quod ordinem non ſervaverint. 225

INGULFUS.

Ingulfi electio in Abbatem Croylandenſem. 219
Innocentius IV. Pontifex Regulam Ordinis Grandimontenſis reformat. 309. & ſeq.

INTERVALLUM.

Intervallum poſt nocturnos omiſſum in vigilia Nativitatis Domini. 91
Intervallum inter nocturnos, & primam Miſſam Nativitatis Domini. 97

INTROITUS.

Introitum Miſſæ inſtituit Cœleſtinus Papa. 51
Introitus Miſſæ in choro cantatus antequam Sacerdos accederet ad altare. 51. 52
Introitus Miſſæ ter repetitus. 51. 93
Introitus Miſſæ a Diacono, & Subdiacono ſimul cum Sacerdote dictus. 52
Introitus Miſſæ in feſto Paſchæ. 152
Introitus Miſſæ in feſto Aſcenſionis cum duplici verſiculo. 158
Et Pentecoſtes. 162
Introitus de Nativitate in Miſſa S. Sylveſtri. 98
Introitus Miſſæ de S. Phebronia in vigilia S. Johannis Baptiſtæ. 196
Introitus Miſſæ de S. Johanne in vigilia SS. Petri & Pauli. 197
Introitus Miſſæ de S. Martino in Dominica infra ejus octavam. 209
Introitus Miſſæ de S. Laurentio in feſtis infra ejus octavam occurrentibus. 232
℣. *Introibo ad altare Dei* initio Miſſæ a pluribus omiſſus. 51

INVENIRE.

De rebus inventis quid faciendum. 292

INVITATORIUM.

Invitatorium Dominicæ I. Adventus. 87
Dominicæ II. Adventus. 89
Dominicæ III. *ibid.*
Fer. IV. Quatuor temporum Adventus. 90
Invitatorium in vigilia Nativitatis Domini quale, & quo ritu cantandum. 91
In Nativitate Domini. 97
Invitatorium in Epiphania Domini. 105
Invitatorium in Dominica Palmarum. 117
Invitatorium ad nocturnos Paſchæ. 145
Invitatorium a ſeptem in cappis. 62. 195. 206
Invitatorium a quinque in cappis. 195. 197
Invitatorium a quatuor in cappis. 187. 189. 192. 193. 195. 196. 197. 198. 199. 203. 206. 207
Invitatorium a duobus in cappis. 186. 189. 203
Invitatorium in Epiphania omiſſum. 122

IOB.

Job in Septembri legendus. 167

IOFFRIDUS.

Joffridus Prior S. Ebrulfi, deinde Abbas Croylandenſis. 218

Joffridi Abbatis Croylandenſis pium decretum in Paraſceve. 135

JOHANNES.

S. Johannis Evangelium in fine Miſſæ quando dici cœperit. 64
Johannis Epiſtola 1. legenda in Dominica in albis. 151
Item Dominica IV. poſt Paſcha. 152
Johannis Epiſtola 1. Dominica poſt octavam Aſcenſionis legenda. 161
Johannis Epiſtola 2. & 3. legenda Dominica 4. poſt oct. Paſchæ 153
Reliquiæ S. Johannis Baptiſtæ. 196
Johannes Gorzienſis integram Danielis prophetiam ad unam lectionem legit ad nocturnos. 11
S. Johannes Gorzienſis Cellararius orationem reddidit ſingulis menſibus. 83
Minuitur ſanguine. *ibid.*

ISAIAS.

Iſaiæ prophetia intra ſex privatas noctes lecta. 294

ITER.

Iter agere in quinque præcipuis feſtis illicitum. 202
Itinerantium benedictio in quinque præcipuis feſtis ad horas omiſſa. *ibid.*
Iter agentium diſciplina qualis. 285.
Iter arripientes ſi audito ad officium ſigno pedem ex monaſterio nondum extulerint, ex equo deſcendunt ut ad illud veniant. *ibid.*
Iter agentes peram & baculum pedites portabant. *ibid.*
Iter agentes cum equo quomodo ſe gererent. *ibid.*
Iter agentes ab invicem non ſe ſeparabant. *ibid.*
Iter agentes juniores antiquiori obtemperabant. *ibid.*
Iter agentes ſilentio, aut pſalmis vacabant. *ibid.*
Iter agentes officium conſtituto tempore tam die, quam nocte recitabant. 286
Iter agentes nocturnos abbreviabant. 287
Iter agentes lectionem ſuo tempore faciebant. *ibid.*
Iter agentes quo ritu reficerent. 288
Iter agentibus quibus veſci liceat. *ibid.*
Iter agentes ſolita ſervabant jejunia. *ibid.*
Iter agentium lectus qualis eſſet. *ibid.*
Iter agentes divertebant apud ſervos Dei, non in publico hoſpitio. 286
Iter agentes fœminas non communicabant, offerendas earum velata manu recipiebant. *ibid.*
Iter agentes corde in monaſterio remaneant, reverſi omnium rationem reddant Abbati. 288
Iter agentes urbes, & caſtella, mercatumque vitabant. 286
Iter agentes parentes non reviſant. 285
Iter agentes Abbates Cluniacenſes equitaturas ſexdecim ſecum habere permittunt. 286

JUDAS.

Judæ Epiſtola legenda Dominica IV. poſt oct. Paſchæ. 153

JUDITH.

Judith in Septembri legitur. 165

JURAMENTUM.

Juramentum ſuper S. Evangelia. 211

JUVENES.

Juvenum cuſtodia apud monachos qualis eſſet. 235. & ſeq.

K

KALENSES MONACHI.

KAlenſes monachi Miſſam quotidie celebrant. 68

KYRIE ELEISON.

Kyrie eleiſon ad Laudes novies dicendum. 12. 14
Item duodecies. 14
Kyrie eleiſon decem & octo vicibus ad omnes horas orationi Dominicæ permiſſum 209
Kyrie eleiſon ad Miſſam cum adjunctis verſiculis. 99
Kyrie eleiſon in Miſſa Cœnæ Domini non dicendum. 128

L

LABOR.

DE labore manuum. 23
In capitulo diſtribuitur. *ibid.*
A quo. *ibid.*

Et præmittitur oratio. *ibid.*
Inſtrumenta ad illum diſtribuit Prior. 29
Aliuſque præit. *ibid.*
Euntes ad laborem pſalmos cantant. *ibid.*
Item inter laborandum. 24
Labor ut finiendus. 25
Laborare nolentes a convivio excluduntur. 26

LAICUS.

Laici monachi ante infantes incedunt in proceſſione. 119
Laici in refectorio non ſolent comedere. 266

LAMPAS.

Lampades eccleſiæ ante nocturnos accenſæ. 2
Lampades vigintiquatuor a principio matutinarum uſque in finem accenſæ in feſto S. Andreæ in monaſterio S. Germani a Pratis. 183
Lampades tres accenſæ ad horas diei in monaſterio S. Germani. *ibid.*
Lampades eburæ continuo ardent a Veſperis S. Vincentii uſque in craſtinum in monaſterio S. Germani a Pratis. 184
Lampades eccleſiæ benedicto igne accenſæ in feſto Purificationis. 105

LANCEA.

Lancea Dagoberti Regis ad proceſſionem delata. 154

LATERNA.

Laternæ infantium. 233
Laterna cum cereo accenſo ad proceſſionem delata. 165

LAVARE.

Lotio manuum, & faciei hieme ante Primam, æſtate ante Tertiam. 28
Lavare manus in Miſſa quando, & quo ritu debent Sacerdos, Diaconus, & Subdiaconus. 62. 57
Sacerdos non lavat digitos in calice majoris Miſſæ in quo conſecravit, ſed in alio. 64
Sacerdos lavat manus poſt Miſſam, & quare. 71
Lavat ſuos digitos Diaconus quoties calicem, aut corporale in Miſſa tractaturus eſt. 57
Defuncti cadaver lavandum priuſquam ſepeliatur. 253. 255. 266
Defuncti cadaver quidam lavare non debebant. 255. 256

LAUDES.

Laudes nocturnis conjunctæ. 152
Laudes cum unica antiphona. 153. 194. 197. 198. 199. 200
Laudes quo ritu celebrarentur in Dominicis. 45
De Laudibus Nativitatis Domini. 95
Laudes Natalis Domini cum Laudibus S. Stephani, S. Johannis, &c. eodem die. 98
Laudes in Cœna Domini, ut cantatæ 130. & ſeq.
Laudes in die Paſchæ, ut celebrandæ. 145. 146
Laudes nocturnis conjunctæ fer. 2. & 3. Paſchæ. 151
Laudes B. Mariæ pro Laudibus de omnibus Sanctis in ejus octava Nativitatis. 205
Laudes pro tribus ultimis pſalmis. 6

LAURENTIUS.

S. Laurentii commemoratio in parvo officio B. Mariæ. 7

LECTIO.

Lectio animam ſaginat. 27
Lectioni oratio præmittenda. 26
A Lectione nullus excuſatur. *ibid.*
Lectionem etiam in itinere conſtituti faciebant veteres monachi. 287
Lectionem faciebant veteres monachi uno in loco. 25
Lectio in eccleſia. 26
In clauſtro. *ibid.*
In capitulo. *ibid.*
In dormitorio. *ibid.*
Lectio inter laborandum. 25
Legere ad Miſſam pueris conceſſum. 234
Lectionis tempore cantum diſcere licitum. 26
Ex Lectionis prolixitate ſurgendi hora obſervata. 2
De Lectionibus nocturnorum. 11
Apud veteres monachos quam prolixæ. 12
Lectionum tempore ad nocturnos operantur manibus monachi. 11
Lectiones ad nocturnos legens ſedet. *ibid.*
Lectiones ad nocturnos quo ordine legendæ. 43
A quibus. 307
Lectionem duodecimam ad nocturnos legit Epiſcopus, ſi eis interſit. 292
Lectionem evangelii ad nocturnos Abbas legat. 43
Lectiones ritu ſolemniſſimo cantandæ fer. IV. Quatuor Temporum Adventus. 90
Lectiones ad nocturnos in vigilia Nativ. Domini, quales, & a quibus dicendæ. 91
Lectiones in nocturnis Nativitatis Domini. 94
Lectiones ex ſermonibus S. Auguſtini ſuper pſalmos Graduales in Quadrageſima. 115
Lectiones ex homeliis Evangeliorum in Quadrageſima. *ibid.*
Lectiones ad nocturnos Dominicæ Palmarum de Zachariæ Prophetia. 117
Lectiones nocturnorum triduo ante Paſcha, ut legendæ. 123
Lectiones ad nocturnos Sabbati ſancti. 139
Lectiones ad nocturnas vigilias Paſchæ, a quibus, & quo ritu dicendæ. 144.
In nocturnis vigiliæ Pentecoſtes. 259
In nocturnis Pentecoſtes. 160
Lectiones in nocturnis octavæ Pentecoſtes. 162
Lectiones in feſto SS. Trinitatis. 163
Lectiones duodecim de Sermone S. Hieronymi in nocturnis Aſſumptionis. 202
Lectiones duodecim de vita, & tranſitu Sancti Benedicti in nocturnis ejus feſti. 190
Lectiones XII. de paſſione S. Hyppoliti in ejus feſto. 201
Lectiones duodecim de vita S. Martini ad nocturnas ejus vigilias. 208
Lectiones duodecim de vita S. Nicolai in ejus feſto. 190
Lectiones tres ad nocturnos tota æſtate dicunt Caſſinenſes. 152
Lectiones tres de B. Maria in octava S. Laurentii. 212
Lectiones officii abbreviare, treſque ſub una benedictione dicere, minutis permiſſum. 85
Lectiones duæ ad Laudes. 14
Lectiones duæ ad Primam. 17
Lectionem Evangelii ad horas recitat Abbas. 26
Lectionem ad Veſperas quis diceret. 33
Lectionem ex Evangelio ad Primam Abbas legit. 16
Lectionem Evangelii ad Veſperas Abbas legit. 33
Lectio brevis ex epiſtola S. Petri ante Completorium extra chorum ſolum dicenda. 38
Quis Lector ad collationem. 36
Lector ad collationem petit benedictionem. *ibid.*
Lectio collationis in capitulo. 35.
In clauſtro. *ibid.*
In refectorio. 36
Lectio dialogorum S. Gregorii ante Completorium. *ibid.*
Lectio collationis ab Abbate, aut Præpoſito exponenda. *ibid.*
Lectio collationis ut finienda. *ibid.*
Lectio Regulæ in capitulo. 20
Lectio homiliæ pro Regula in capitulo. *ibid.*
Lectio duplex in capitulo feria II. poſt Dominicam I. Quadrageſimæ. 115
Lectio in refectorio ante incipienda, quam quidquam edatur. 30
Lectori benedictionem dat Epiſcopus in refectorio comedens. 280
Lectio coram Epiſcopo in monaſterio recepto facienda. *ibid.*
Lectio Martyrologii. Vide *Martyrologium*.

LECTUS.

Lectorum fratrum quieſcentium perluſtratio. 39
Lectorum ſcrutatio bis in hebdomada, ſemel Sabbato, ſemel in menſe. 83
Lectus iter agentium qualis. 288.

LEO.

S. Leonis Papæ epiſtola de Incarnatione in Advento lecta. 88
Leonis Papæ epiſtolam ad Flavianum ſibi ante mortem legi jubet S. Amatus. 252

LEPROSUS.

Collecta *Leproſis* in Dominicæ Palmarum proceſſione. 120

LEXIVIA.

Lexivia caput lavabant monachi poſt factam tonſuram. 233

LIBER.

Librorum quanta cura in antiquis monachis. 27
Libros ſervabat cuſtos ſacrarii. *ibid.*
Librum in choro tempore officii tenere nefas præterquam menſæ lectori. 13
Libri initio Quadrageſimæ dati in Cœna Domini reddendi. 125
Miſſæ & preces in Quadrageſima pro his, qui dant, & ſcribunt libros. 115

LIN-

LINTEUM.

Abſque Linteis vaſa ſacrata non portanda. 57

Linteum unde Salvator pedes diſcipulis lavit Caſſini ſervatum. 133

LITANIA.

Litania ad Primam qualis. 17

Brevis Litania ante Miſſam majorem dicenda. 29

Litania tripla, quina, & ſeptena Sabbato ſancto. 142

Item in vigilia Pentecoſtes. 161

Litania Sabbato ſancto gallice cantata. 143

Litania ſingularis in feſto S. Marci. 195

Litania duplex in Rogationibus. 155

Litania in Rogationibus omiſſa a Carthuſianis. 156

Litaniæ in Calendis Januarii. 94

Litaniæ menſales. 83

Litaniæ coram moriente fratre recitatæ. 252

Litaniæ ad Miſſam omni Sabbato. 300

LOCUTIO.

Locutio in clauſtro infra octavam Aſſumtionis. 202

Locutio per ſigna apud monachos quam antiqua, & quam recepta. 287

LUCERNA, LUCERNARIUM, LUMEN.

Lucernarium a veſpera diſtinctum. 32

Lucernas hora veſpertina accendebant veteres. *ibid.*

Luminaria in divinis officiis, quæ, quando, & ubi accendenda. 169. 171

Luminare eccleſiæ in feſto S. Vincentii. 187

Sine lumine celebrans, qui ſatiſfaciat. 74. 76

M

MACHABÆI.

MAchabæorum libri in menſe Octobri legendi. 170

MAGNIFICAT.

Canticum *Magnificat* ad Veſperas diem unum inſtituit S. Benedictus. 34

Canticum *Magnificat* ad proceſſionem Veſperarum decantatum. 45. 46

Magnificat ad commemorationes dictum. 101

Magnificat ad Laudes. 44

MANDATUM.

Mandatum duplex Sabbato. 183

Mandati faciendi ritus. *ibid.*

Mandatum Sabbatinum in Quadrageſima omiſſum. 113

Mandatum Sabbati ante Dominicam Paſſionis, Palmarum. 117

Mandatum Sabbato ſancto omiſſum. 145

Mandatum Sabbati hebdomadæ Paſchalis. 152

Mandatum fratrum in Cœna Domini, a quibus, & quo ritu factum. 132

Ritus ejus apud Caſſinenſes. 133

Mandatum Sanctimonialium in Cœna Domini. *ibid.*

Mandatum pauperum in Cœna Domini. 130

Mandatum ſecundum pauperum in Cœna Domini poſt refectionem. 133

Mandatum duodecim pauperum in Paraſceve, & Sabbato ſancto. 139

In die Paſchæ. 149

Mandatum trium pauperum a capite jejunii ad feſtum Omnium Sanctorum. 114. 208

MANIPULUS.

Manipuli ad Tertiam. 198

Manipuli ad Tertiam non habendi, quando fit proceſſio. 177

Manipuli ad Miſſam a fratribus in choro exiſtentibus deferuntur. 129

Manipulus ad legendas Prophetias. 141

Sine Manipulo celebrans, ut ſatiſfaciat. 74

Evangelium ſine Manipulo cantanti datur diſciplina. 74

MAPPÆ.

Mappæ duplices. 90. 98. 174. 188

Mappæ feſtivæ in refectorio. 174

MARESCHALLUS.

Mareſchalli Franciæ Abbati S. Germani a Pratis celebranti præeunt virgam albam deferentes. 209

MARIA.

Miſſam de B. Maria in Sabbato inſtituit Alcuinus. 82

De B. Maria Miſſa quotidie in monaſteriis Benedictinis. 78

De B. Mariæ antiphona in fine Completorii. 38. 39

Officium B. Mariæ. Vide Officium.

MARTINUS.

Abbatis S. Martini Turonenſis conſenſus in electione Abbatis Cormarienſis. 217

Cormarienſis Abbas baculum paſtoralem deſuper ſepulchro S. Martini recipit. 218

MARTYROLOGIUM.

Lectio Martyrologii in capitulo antiqua. 20

Martyrologii lectio in vigil. Nat. Dom. 96

In Cœna Domini. 121

In Sabbato ſancto. 140

Martyrologii lectio in anno biſextili ad feſtum S. Matthiæ ut legenda. 191

Martyrologii lectio in feſto Annunciationis. 194

In feſto Aſſumtionis. 201

Circa Martyrologii lectionem quædam notanda. 20

MATHILDIS.

Mathildis Regina panem & vinum ad Miſſam quotidie offert. 56

MATUTINI.

Matutini pro Laudibus. 13

Unde dicti. *ibid.*

MEDICINA.

Medicinæ novitiis infirmis non indulgendæ. 223

MENDICANTES.

Mendicantes in Monachos non recipiendi. 343

MENSA.

Ordo ſedendi ad Menſam. 30

Summa modeſtia ad Menſam. 31

MERIDIANA.

Meridiana Dominica Palmarum. 118

Meridiana ceſſat in feſto S. Hieronymi. 206

MICA.

Micas de menſa tollebant veteres monachi. 32

MICHAEL.

S. Michaelis altare in turri eccleſiæ. 206

MILES.

Militibus indictum jejunium in Adventu. 87

MINISTER.

Miniſtri altaris a Diacono, Subdiacono, & Acolythis diſtincti. 61

Miniſtrantes privatis Miſſis Clerici ſingulis altaribus aſſignati. 70

Miniſter evangelium oſculatur in Miſſa privata poſt Sacerdotem. *ibid.*

Miniſter panem & vinum offert in Miſſa privata. 71

Miniſter Miſſæ privatæ eadem cum Sacerdote hoſtia communicat. 71

MINUTIO SANGUINIS.

Minutio Sanguinis certo tempore facta. 84

In Quadrageſima, & certis quibuſdam diebus prohibita. 85. 91. 119.

Qua hora, & quo ritu facta. 84. 85

Summo cum ſilentio peracta. 85

Minuti tribus diebus ſolvunt jejunium. *ibid.*

Ad officium ſedent, capite operto. 84

Abſunt a choro. 85

Ad intervallum dormiunt. 85. 89

Mixtum ſumunt. 85

Proclamati in capitulo veniam non petunt. *ibid.*

MISCERE.

Miſcere in refectorio. 31

MISSA.

Miſſam quomodo cantare debeat Epiſcopus. 292

Miſſam ubi celebraverit Epiſcopus, alius non cantet ſine ejus licentia. *ibid.*

Miſſæ ſolemnis ritus apud Caſſinenſes. 50. *& ſeq.*

Majorem Miſſam ſuo cuique ordine celebrabant Presbyteri. 66

Etiam in prioratibus commorantes. *ibid.*

Ordo accedendi ad altare ad Miſſam ſolemnem. 51

Clamor pro tribulatione infra Miſſarum ſolemnia quomodo faciendus. 284

Miſſa Dominicæ I. Adventus. 89

Miſſa I. Nativitatis Domini, vel immediate poſt Nocturnos, vel poſt aliquod intervallum. 94

Miſſa I. Nativitatis Domini, a quo celebrata. 95

Miſſa I. Nativitatis Domini in albis. *ibid.*

Miſſa ſecunda Nativitatis Domini ubi, a quo, & quo ritu celebranda. *ibid.*

Miſſæ ſolemnis in Nativ. Domini ritus. 96.

Miſſæ privatæ in Nativitate Domini, qua hora celebratæ. *ibid.*

Miſſæ tres Nativitatis infra ejus octavam alternatim dictæ. 99

Miſſa in feſto S. Stephani. 98

Miſſa fer. IV. Cinerum. 113

Digitized by Google

Miſſa fer. IV. Temporum menſis Martii. 115
Miſſa Sabbati Quatuor Temporum menſis Martii. *ibid.*
Miſſa fer. IV. Majoris hebdomadæ. 121
Miſſæ ſolemnis ritus in Cœna Domini. 127. *& ſeq.*
Miſſa pauperum in Cœna Domini. 126.
Miſſæ officium in Paraſceve. 135
Miſſæ ſolemnis ritus Sabbato ſancto. 144
Miſſa Dominicæ in albis. 152
Miſſa græce in octava SS. Dionyſii, & ſociorum. 207
Miſſa vigiliæ S. Matthæi cedit Miſſæ Quatuor Temporum. 206
Miſſa ſolemnis in feſtis XII. Lectionum, ut celebranda. 74
Miſſa Major in Oratorio Sancti de quo feſtum agitur. 158. 163. 201. 206
Miſſa de Trinitate pro gratiarum actione poſt finctuam collectionem in ſingulis monaſteriis. 148
Miſſæ majoris ritus privatis diebus. 66
Miſſæ tres ſolemnes in conventu quando dicendæ. 67
Duæ Miſſæ ſolemnes quotidie in Centulenſi monaſterio tempore S. Angilberti. 50
Miſſæ triginta duæ quotidie in Centulenſi monaſterio. 66
Miſſa matutinalis in Ordine S. Bened. quam antiqua. *ibid.*
Miſſa matutinalis quo ritu celebranda. 64
A quibus. 66
Qua hora. *ibid.*
Quibus diebus. *ibid.*
Quo in altari. *ibid.*
Qua intentione. 67
Qualis eſſe debeat. 66
Miſſa matutinalis in vigilia Nativitatis. 94
Miſſæ matutinales in Quadrageſima quales. 112
Miſſa matutinalis in die Paſchæ. 147
Miſſa matutinalis ſolemniſſima in jejunio feria IV. Quatuor Temporum Æſtatis. 161
Miſſæ matutinalis *in albis* pro defunctis. 190
Miſſa matutinalis in feſto Paſchæ de defunctis, ſi defunctus ſit præſens. 257
Item & privata. 263
In Miſſis defunctorum Diaconus exuit caſulam, portatque in humero ſiniſtro, Subdiaconus poſt *Kyria* uſque poſt epiſtolam. 68
De Miſſis privatis. *ibid.*
Miſſas privatas ſi frequenter celebrarent veteres monachi. 68. 69
Miſſam quotidie non dicebant veteres monachi. 49
Quotidiana Miſſarum celebratio apud Monachos quam antiqua. *ibid.*
Miſſas die Dominico celebrent Abbates, & presbyteri. 68
Miſſa in eodem altari non celebrabant duo. 69
Miſſæ privatæ qua hora dicendæ. *ibid.*
Miſſas privatas tempore majoris Miſſæ cantare non licet. 68
Miſſas celebrare extra aſſignatam horam, abſque licentia, fas non erat. 68. 69
Signum ad cantandas Miſſas. 103
Miſſa hora quarta poſt mediam noctem. 69
Miſſa poſt Completorium. *ibid.*
Miſſa privata ſine ſocio non celebrata. *ibid.*
Ejus qualis eſſet Miniſter. 70
Miniſter Miſſæ privatæ ſit litteratus. 69
Miſſæ privatæ miniſtrant Sacerdotes, Diaconi, &c. *ibid.*
Miſſis privatis, miniſtrantes Clerici ſingulis altaribus aſſignati. 70
Miſſa non celebrata ſine femoralibus. *ibid.*
Miſſam dicturus ad altare ſe induit. 70
Miſſæ privatæ ritus. 69
Miſſæ privatæ ritus apud Caſalinos. 71
Miſſæ plures uno die ab eodem celebratæ. 148
Miſſæ privatæ non dicendæ in Cœna Domini. 128
Miſſæ privatæ in Cœna Domini ſine igne celebratæ. 128
Miſſam dicant omnes Sacerdotes in Cœna Domini. *ibid.*
Miſſæ privatæ ſine urgenti neceſſitate non dicendæ Sabbato ſancto. 144
Miſſæ privatæ in die, & hebdomada Paſchæ non dicendæ. 147
Miſſas dicant omnes Presbyteri in vigilia SS. Petri & Pauli. 197
Miſſa in ſingulis altaribus celebranda in feſto Dedicationis. 211
De Miſſis votivis. 71
Miſſæ votivæ quam antiquæ. 72
Miſſas votivas componit Alcuinus. *ibid.*
Miſſæ votivæ de Sanctis ſæculo XIV. *ibid.*
Miſſa votiva de B. M. in Sabbato. *ibid.*
Miſſæ defunctorum in die Nativitatis Domini, Paſchæ, &c. 73
Miſſas de defunctis Dominicis diebus dicere quibuſdam religio eſt. *ibid.*
Miſſæ votivæ certis diebus non dictæ. *ibid.*
Miſſa de Spiritu ſancto ſingulis menſibus pro Summo Pontifice. 80
Miſſa de Spiritu ſancto Abbatis electioni præmittenda. 212
Miſſæ, & preces in Quadrageſima pro iis, qui dant, & ſcribunt libros. 116
Miſſa dimittatur ut ad morientem curratur, ſi nondum prima collecta ſit dicta. 251
Miſſam ſecundam pro defuncto præſente, ſi alius non ſit, aliquis cantare poteſt. 263
Miſſam præſente defuncto nullus, niſi pro eo celebrare poteſt. *ibid.*
Miſſa per dies triginta dicenda pro fratre defuncto a die ejus obitus. 251. 255. 259
Miſſam pro fratre defuncto cantabant omnes Sacerdotes. 255
Miſſa una quotidie pro defunctis fratribus. 276
Miſſa de defunctis tempore Paſchali. 152
Miſſas non celebrabant novitii Sacerdotes, niſi prius examinata ab Abbate eorum ordinatione, & de ſingulari ejus licentia. 196
Miſſam non celebrabant monachi primo converſionis ſuæ anno, niſi probatæ in ſæculo fuiſſent caſtitatis, & de ſingulari Abbatis licentia. 231
Nonnullæ conſuetudines circa defectus in Miſſa contingentes. 73
Miſſam celebrans cum vino ſine aqua, aut cum aqua ſine vino ut ſatisfaciat. 75
Miſſa celebrata ſine lumine, ſine vino, ſine aqua, ſine ſtola, ſine manipulo, quid ſit agendum. 74. 75. 76
Miſſam dicens in altari non benedicto ut ſatisfaciat. 74. 75
In Miſſa delinquens Sacerdos extra monaſterium ut ſatisfaciat. 75
Miſſam non cantat Sacerdos per totam noctem ſponte vigilans. 74
Miſſa. Vide ſacrificium.
Miſſa pro collecta. 6. 12
Miſſa pro lectione. 101

MIXTUM.

Mixtum infantium. 234
Mixtum accipiunt pueri, & infirmi in Rogationibus. 154
Mixtum ab omni conventu ſumtum in Cœna Domini. 133. 297

MODIUS.

Modii quingenti tritici pauperibus in Cœna Domini erogati. 126

MOLISMENSES MONACHI.

Moliſmenſes monachi ad participationem orationum admittunt Hugonem Trecenſem Comitem. 279

MONACHUS, MONASTERIUM.

Juniorum monachorum cuſtodia qualis eſſet. 236
Monachi ad monaſteria venientes aliquando cum proceſſione ſuſcepti. 280
Perluſtrandi monaſterii poſt nocturnos conſuetudo. 13
Monaſterio egredi in quinque præcipuis feſtis illicitum. 201
Monaſterii officinas hoſpitibus non oſtendendæ niſi quando fratres cantant Miſſam. 278

MORS.

Pium in quibuſdam monachis mortis deſiderium. 13
Morientium fratrum exitus ſigno ſignificatus. 252
Ad morientem fratrem omnes accurrunt *Credo in unum Deum* recitantes. 249. 250. 251
Pſalmi, & litaniæ coram moriente fratre recitati. 252
In cinere, & cilicio moriuntur infirmi. 249

MUNDITIÆ.

Munditiæ monaſterii in præcipuis feſtis faciendæ. 173
Munditiæ monaſterii in majori hebdomada quibus diebus faciendæ. 121
Munditiæ monaſterii Sabbato faciendæ, quomodo diviſæ. 79

MUSCA.

Muſca in calicem cadente quid agendum. 73. 77
Muſca corpus Domini tangente quid agendum. 74

MUS-

Digitized by Google

M U S T U M.

Muſti benedictio in refectorio. 200

N

N A T I V I T A S   D O M I N I.

ANte Natale Domini hoſtiæ faciendæ. 77
Nativitas Domini. 179. 182.
Nativitatis Domini noctem fere inſomnem agebant veteres monachi.
Nativitatis Domini nocte cerei omnibus in altaribus continuo ardent. 92
Item in clauſtro. 92. 94
Nativitatis Domini vigiliæ qua hora celebratæ. 93
Quo ritu. 94
Ad eas ut pulſata ſigna. 93
Nativitatis Domini prima Miſſa ſtatim poſt nocturnas vigilias, vel poſt aliquod intervallum. 94
Nativitatis commemoratio uſque ad Purificationem. 101

N E B U L Æ.

Nebulæ in ferro caracterato factæ, 108.

N E C E S S I T A S.

Neceſſitati corporeæ conſulitur ante nocturnos. 4

N E C R O L O G I U M.

Necrologiorum uſus antiquus. 20
Ei inſerebantur nomina monachorum alterius monaſterii. 21
Et benefactorum. *ibid.*
Ejus lectio in capitulo. 20

N O X, N O C T U R N U S.

Noctis medium duobus modis ſumitur. 1
Nox media in oratione tranſacta. 5
Nocturnæ vigiliæ quo ritu celebratæ. 4
Nocturnæ vigiliæ in duabus eccleſiis diviſim cantatæ. 209
Nocturnæ vigiliæ Dominicis, & feſtis quo ritu celebrandæ. 43
Nocturnæ vigiliæ in Cœna Domini ut celebratæ. 123
Nocturnum officium in Paraſceve. 135
Nocturni cum unica antiphona. 193. 197. 198. 199. 200

N O M E N.

Nomen immutatum novitiis. 222

N O N A.

De Nona. 27
Nona in Rogationibus cantatur in eccleſia monaſterii, & in ea ad quam fit profeſſio. 155.

N O N N U S.

Nonnus. 79

N O V I T I U S.

Novitii admittendi ad probationem, quibus carere debeant defectibus. 221
Novitii conjugati uxore non permittente, & caſtitatem non vovente ejiciendi. 223
Fratres duo in eodem monaſterio non admitendi. *ibid.*
Monachi alterius monaſterii profeſſi quomodo recipiendi. 220
Novitii in habitu ſæculari quamdiu retinendi. *ibid.*
Novitii probationem in habitu ſæculari faciebant, eis tamen habitus monaſticus, a veſte profeſſorum diverſus, poſtea conceſſus tam apud Græcos, quam Latinos. 218
Novitiis ante habitum a medico viſitandi. 220
Novitii quo ritu ad habitum admittendi. 218
Novitiorum habitus qualis. 219. 220
Erat clericalis. 219
Novitiorum habitus qualis apud Ciſtercienſes. 223
Novitiorum tunicis aſſuta caputia. 221. 223
Interrogationes novitiis induendis faciendæ. 220
Novitii ſine conſenſu fratrum ad habitum non admittendi. 220. 221
Novitiis lecta ex integro Regula antequam probationis habitu induerentur. *ibid.*
Novitii induendi a parentibus offerrendi. 219
Novitii induendi quid monaſterio offerre, & ſecum deferre debeant. 219
Novitiis induendis pedes lavandi. 221
Impoſitio manuum ſuper novitios induendos. *ibid.*
Novitii induendi ad communionem confeſſi ſe præparent. *ibid.*
Novitii confeſſionem ad Abbatem faciunt ante benedictionem. 222
Novitiis admittendis ad habitum ſermo exhortatorius in capitulo faciendus. 218. 220
Novitii non publice ſed privatim habitu monachali induti. 219. 221
Novitii induendi in capitulo ad collationem. 220
Novitii infra Miſſarum ſolemnia induendi. *ibid.*
Novitiis nomen immutatum. 221
Novitiis collata ab Abbate tonſura. *ibid.*
Novitiis barba benedicta. *ibid.*
Novitiis coronas, & barbas, abſente Abbate benedicit quilibet Sacerdos majorem Miſſam celebraturus. 219
Novitii apud Ciſtercienſes coronam non habebant. 223
Novitios ad habitum abſente Abbate, & majori Priore, admittit Prior ordinis. 219
Novitii apud Cartuſienſes quomodo ad probationem admittendi. 221
Ritus incellandi Novitios Cartuſienſes. *ibid.*
Novitios a votis in ſæculo factis abſolvunt Priores Cartuſienſes. *ibid.*
Novitii ſeparati a fratribus habitabant. 222
Novitii duobus menſibus ſervire debent in hoſpitio. 218
Novitii decem tantum menſibus Novitialem habitum olim deferebant. 221
Novitii quem locum in eccleſia tenerent. 222
Novitii nihil in choro legebant, aut cantabant. *ibid.*
Nec altari miniſtrabant. 223. 226
Nec ad offerendam pacem, & communionem accedebant. 255
Novitii ad proceſſionem poſt conventum incedunt. 119 222. 283
Novitiorum Sacerdotum, aut Levitarum ordinationes Abbas examinare debet nec ante Miſſas celebrare debent, quam eis ille permiſerit. 225.
Novitii privatas Miſſas dicebant ad Prioris arbitrium. 223
Novitii granatim eligunt frumentum ad faciendas hoſtias. 75. 222
Novitii quem locum in capitulo haberent. 223
Novitii delinquentes ut corrigendi. 222
Novitii ut ſe gererent ad menſam. *ibid.*
Novitiis cum fratribus loqui illicitum niſi permittente magiſtro. 222
Novitii cum ſecularibus loqui non permittebantur. *ibid.*
Novitii ſoli numquam incedebant. *ibid.*
Novitii a clauſtro, exceptis proceſſionibus, non exibant. 222. 223
Novitii ordines non accipiebant. 223
Novitiis infirmis nec caro, nec medicinæ concedendæ. 222
Novitii ter in anno petitionem in capitulo faciant. 223
Novitii ter, aut quater in capitulo proponendi in anno. *ibid.*
Novitii ante profeſſionem obedientiam promittunt annali capitulo. 229
Novitiis duobus poſt profeſſionem diebus proprii ſervitores in refectorio deputati. 229
Poſt prandium vero in oratorio devote orantes remanere debebant. *ibid.*
Novitiis poſt arma depoſita, ad ſæculum revertentibus, decem anni pœnitentiæ injunguntur. 119
Novitii Cartuſienſes Ordinem deſerentes alium ſuſcipere tenebantur. 230
Novitiis ejectis corona abraſa. *ibid.*
Novitii Converſi duobus annis probati. 230

N U D U S.

Nudo capite divinis officiis intererant veteres monachi. 13
Nudis pedibus omnes remanent a Prima ad Veſperas in Paraſceve. 117
Etiam ſæculares. 134
Proceſſio nudis pedibus in feſto S. Marci. 192
In Rogationibus. 155
In Quadrageſima. 112. 113
Nudis pedibus Miſſam cantat Sacerdos in proceſſionibus pro tribulatione extra monaſterium. 284

N U M M U S.

Nummi in Miſſa oblati. 97

CANTICUM *Nunc dimittis.*

Nunc dimittis ad Completorium in vigilia Nativitatis Domini. 93
Nunc dimittis ad Completorium Purificationis. 103

O

O Antiphonæ a quibus dicendæ. 90

O B L A T I O.

Oblatio ſacrificii a Sacerdote ut facienda. 90
Oblatio patenæ, & calicis ſimul. 58. 72
Oblatio panis, & vini in Miſſa a Laicis. 56
Oblationes in Miſſa recipit Subdiaconus. 56. 57.

Item

Item Acolythus. 56
Oblatio panis, & vini a miniſtro in Miſſa privata. 71
Oblationis infantium ritus. 227
Oblatio adultorum in monaſterio. 219. 233. 221
OCTAVA.
Octavarum quatuor differentiæ. 189
Octavæ Sanctorum quinque dumtaxat apud Cluniacenſes, Divionenſes, & Corbejenſes. 196
Octavæ in Quadrageſima. 117
Octava S. Agnetis. 177. 190
Octava S. Andreæ. 176. 177. 187
Octava S. Apri. 206
Octava Aſcenſionis. 195. 176. 177. 184
Octava Aſſumtionis. 175. 170. 185. 212
Octava Aſſumtionis omni alio feſto vacat. 202
Octava S. Benedicti. 177.
Octava S. Benedicti in Quadrageſima. 190
Octava Tranſlationis S. Benedicti. 196 199
Octava S. Benigni. 177
Octava SS. Cornelii, & Cypriani. 206
Octava Corporis Chriſti. 185
Octava Dedicationis. 177
Octava S. Dionyſii. 207
Octava Epiphaniæ. 102. 175. 177
Octava Epiphaniæ die duodecima Januarii celebrata. 102
Octava S. Euſtathii. 208
Octava S. Johannis Evangeliſtæ. 100
Octava S. Johannis Bapt. 186. 177. 196
Octava SS. Innocentium. 100. 176
Octava S. Laurentii. 176. 201. 202
Octava S. Mariæ. 177
Octava S. Martini. 186. 177. 196 208. 209
Octava S. Mauritii. 177. 206
Octava S. Michaelis. 207
Octava Nativitatis B. Mariæ. 185. 204. 205
Octava S. Pantaleonis. 200
Octava Paſchæ. 174. 177
Octava Pentecoſtes. 209. 176
Octava SS. Petri, & Pauli. 174. 177. 196. 188
Octava S. Stephani. 98. 176
Octava S. Vincentii. 188. 189
Octava Viſitationis B. Mariæ. 184
ODILIA, ODILO, ODO.
S. Odilia propriis ſe manibus communicat. 249
S. Odilonis Abbatis Cluniacenſis electioni Rex Rodulſus cum multis aliis Epiſcopis, & nobilibus viris ſubſcribit. 217
S. Odilo proceſſiones nudis pedibus ſuſtulit. 110
S. Odilo dormiens pſalmos recitat. 41
S. Odonis ſermo de S. Benedicto lectus infra octavam ejuſdem Tranſlationis. 198
ŒCONOMUS.
Ab œconomo ſingulis menſibus reddenda ratio. 84
OFFERENDA, OFFERTORIUM.
Offerenda in Miſſa a quibus, & quomodo facienda. 56
Offerenda Regia in feſto Paſchæ. 148
Offerenda in Miſſis monachorum quando deſierit. 56
Offertorium Miſſæ in feſto S. Michaelis. 206
OFFICIALIS.
Officialium inſtitutio die Sabbati. 82
A quo facienda. *ibid.*
Quomodo. *ibid.*
Forma eos pronuntiandi. *ibid.*
Pronuntiati quid agerent. 83
Officiales notari, & pronuntiari pridie ante vigiliam Nat. Domini, & quare. 93
OFFICINA.
Solemnis officinarum luſtratio diebus Dominicis. 47. 49 175
Officinæ monaſterii Sabbato ſancto aqua luſtrali aſperſæ. 144
Officinarum perluſtratio in feſto Paſchæ. 147
Officinæ monaſterii aqua luſtrali aſperſæ in feſto Dedicationis. 211
AD OFFICIUM.
Ad Officium audito ſigno Sacerdos induens ſe ad Miſſam privatam, ſi nondum ſtolam acceperit, ſtatim accurrit. 70
Ad Officium ſtatim debet accurrere Sacerdos finita Miſſa, ſi tunc hora incipit. 72
Audito ad opus Dei ſigno veteres monachi tonſuram relinquebant imperfectam, ut ad illud concurrerent. 239
Audito ſigno ad opus Dei egredi monaſterium nefas. 13
Officium an relinquerent imperfectum, ut fratri morienti occurrerent. 255
Ad Officium divinum ſæculares non admittendi in eccleſiis monachorum Dominicis feſtiſque diebus. 63
In eccleſia tempore officii opus aliquod exercere nefas. 13
Ab Abbate etiam celebrante uſque ad offerendam licentia exeundi ab officio pro neceſſariis. 293
Divinæ laudes ter nocte celebrandæ ſecundum S. Baſilium. 1. 2. 6
Quater in nocte Laudes Deo celebrata. 6
Officium nocturnum in duabus eccleſiis diviſim cantatum. 210
Hora eadem in choro bis cantari in die non debet. 251 260
Officium in oratorio ſancti, de quo feſtum agitur, celebratum. 201. 206
Officium divinum Abbas incipit. 8
Officium cum Clericis celebrant monachi. 210
Officium ad nocturnas vigilias diebus Dominicis. 42
Officium Laudum diebus Dominicis. 44
Officium in feriis Adventus. 89
Officium Romanum triduo ante Paſcha quando ſuſceperint monachi. 122
Officium Romanum die ſancto Paſchæ accipere renuunt Abbates in Concilio Aquiſgranenſi. 122. 145
Quidam tamen illud receperunt poſtea. *ibid.*
Officium divinum per octavas Pentecoſtes ad Adventum ut ordinandum. 168
Regulæ S. Bened. caput *de ſignificanda hora operis Dei* legendum in capitulo in vigiliis feſtorum annualium. 189
Addita ad S. Benedicti officium. 6
Officium S. Benedicti, S. Columbani, & Romanum quotidie recitatum. *ibid.*
Tria Officia in Caſſinenſi monaſterio ſæculo VIII. *ibid.*
Officium de Patronis monaſterii feria v. vacante. 80. 89
Officium parvum de Cruce. 8
Officium de omnibus Sanctis. 7. 8.
Officium de omnibus Sanctis ſublatum. 18
Officium B. Mariæ in Sabbato apud Benedictinos. 81
Ab his tranſit ad Clericos inſtituente Urbano ſecundo. *ibid.*
Officium B. M. in Sabbato in Adventu. 89
Officium B. M. tempore Paſchali. 149
Parvum officium B. Mariæ. 6
Officium B. Mariæ inſtituit in Caſſinenſi monaſterio Zacharias Papa. *ibid.*
Quod ante ipſum fecerat Gregorius II. *ibid.*
Officium parvum B. Mariæ in capella infirmorum apud Cluniacenſes recitatum. 8
Officium B. M. quando receperint Ciſtercienſes *ibid.*
Officium B. M. privatim recitatum cum non dicitur in choro. 184
B. M. parvum Officium in Sabbatis Quadrageſimæ ſolemnius cantatum. 113
Veſperæ de B. Maria pro Veſperis de omnibus Sanctis in feſtis infra octavam Aſſumtionis contingentibus. 212.
Infra octavam Nativitatis. 205
Laudes B. Mariæ pro Laudibus de omnibus Sanctis in octava ejuſdem Nativitatis. *ibid.*
B. M. officium omiſſum fer. IV. Quatuor temporum Adventus. 90
Pridie ante vigiliam Nat. Domini. 91
In vigilia Epiphaniæ. 104
In Purificatione. 103
In Pentecoſte. 160
Parvum officium S. Benedicti. 6
Officium defunctorum cum uno nocturno. 34
Officium defunctorum ſub una antiphona ad Veſperas, nocturnos, & Laudes cum novem pſalmis, tribus lect. tribus reſp. in nocturnis. 34. 92
Officium defunctorum cum primis & ſecundis Veſperis, horiſque diurnis. 165
Officium defunctorum poſt Cœnam.
Initio ſæculi noni quotidie recitatum. 7
Et ſequentibus ſæculis. 7. 8
Officiorum defunctorum infra Paſchalem hebdomadam omiſſum. 151
In Rogationibus. 156
Defunctorum vigiliæ omiſſa a Nativitate ad Epiphaniam. 98
Tempore Paſchali. 153
OLEUM.
Oleum infirmorum, catechumenorum & chryſma in Cœna Domini renovari debent. 134
Oleo Sancto ſepties inungatur infirmus. 292
OPUS.
Opera manuum inter nocturnos. 12

Operis

Digitized by Google

Operis ceſſatio Sabbato poſt horam nonam. 83

ORATIO, V. PRECES.

Oratio expanſis manibus. 12
Oratio corde magis quam ore. 3
Oratio lectioni præmittenda. 26
Oratione labor manuum incipiendus. 23. 24
Et finiendus. 25
Oratio ante cubitum. 40
Oratio pro Regibus. 15
Oratio pro Rege, & Regina ante nocturnos. 4
Poſt nocturnos. 7
Poſt Tertiam. 28
Poſt Sextam, & Nonam. *ibid.*
Poſt Veſperas. 34
Oratio pro inimicis. 15
Oratio pro benefactoribus. *ibid.*
Oratio pro omni gradu Eccleſiæ. *ibid.*
Oratio pro defunctis ante nocturnos. 4
Oratio triplex ante nocturnos. *ibid.*
Ternæ orationes horis canonicis præmittendæ quales eſſent. 16
Orationes tres poſt Completorium quo ritu faciendæ. 39. 40
Orationes in fine Pſalmorum. 4. 6
Oratio Dominica horis canonicis quando præmitti cœperit. 9
Oratio Dominica in fine matutinorum, & veſperarum alte a Priore dicenda. 14
Orationes duæ ad complendum in Miſſa Purificationis. 106
Ad orationes Sabbati Sancti genuflectendum eſſe declarat Adrianus Papa. 543
Orate fratres poſt cantatum in choro offertorium. 62
Ad illud ſurgendum. *ibid.*

ORIENTALES.

Jejunant auſterius ante Natale Domini. 85

ORNAMENTA.

Ornamenta pretioſa recuſat S. Benedictus Anianenſis. 76
Ornamenta eccleſiaſtica Ciſtercienſium, & Cartuſienſium quam vilia. 77
Ornamenta in Rogationibus ad eam eccleſiam delata, in qua ſtatio fieri, & Miſſa cantari debebat. 155
O ſalutaris hoſtia ad elevationem propter hæreſes. 61

OSCULUM.

Oſculatur miniſter evangelium poſt Sacerdotem in Miſſa privata. 68
Diaconus oſculatur humerum Sacerdotis ante orationem Dominicam. 62
Sacerdos oſculatur Corpus Domini ante communionem. 69
Manus Sacerdotis communionem porrigentis oſculanda. 63. 64
Oſculum hoſpitibus non exhibitum triduo ante Paſcha. 534
Oſculum pacis Abbati, & fratribus dant novitii poſt factam profeſſionem. 225. 226. 227. 229
Oſculum omnibus fratribus præbent infirmi ante vel poſt acceptam Extremam unctionem. 241. 242. 243. 244. 245. 247
Oſculari matrem monacho permiſſum, non ſororem. 287

OVUM.

Ova quatuor ad cœnam in Quinquageſima. 108
Ovorum abſtinentia in Quinquageſima. 107

P

PACHOMIANI.

PAchomiani ex diverſis cœnobiis in unum omnes conveniunt ad celebrandum Paſcha. 145

PALLA, PALLIUM.

Pallæ quatuor ſuper altare. 57
Pallia tria ad nocturnos ſuper altare principale alternatim mutanda. 175. 176

PALMA.

Benedictio Palmarum intra vel extra propriam eccleſiam. 118
Quo ordine peragenda. *ibid.*
Unica oratione abſoluta. *ibid.*
Palmarum diſtributio a quibus facienda. *ibid.*
Palmæ ad offertorium Sacerdoti oblatæ. 120

PANIS.

Panis novelli benedictio in refectorio. 201
Panis diverſa genera. 283
Panis melior feria 2. poſt Dominicam primam Quadrageſimæ. 115

PAPA.

Miſſa de Spiritu Sancto ſingulis menſibus pro Papa. 86
In creatione, & morte Papæ quid faciendum. 294

PARASCEVE.

Feriæ ſextæ Paraſceves conſuetudines. *ibid.*
Nocturnorum officium. *ibid.*
Prima. *ibid.*
Pſalmi pœnitentiales poſt Primam in Paraſceve ut dicendi. *ibid.*
Pſalterium poſt Primam in Paraſceve. *ibid.*
In Paraſceve ignis novi benedictio. 297
Miſſæ officium in Paraſceve. 535
In Paraſceve quo ritu Euchariſtia ad altare refertur. 138
In Paraſceve quo ritu peragenda communio. 139
In Paraſceve inferiora altaris munia obeunt Sacerdotes. 136. 209
In Paraſceve quo ritu cantatæ Veſperæ. 140
Nuditas pedum in Paraſceve etiam apud ſæculares. 134
In Paraſceve confeſſio. *ibid.*
Diſciplinæ. 535
Eleemoſyna generalis. 141
Mandatum 211. pauperum. *ibid.*
In Paraſceve altaria tempore refectionis lavanda. *ibid.*
In Paraſceve nulla refectio. *ibid.*
Refectio in pane, & aqua. *ibid.*
Refectio in pane & aqua, & herbis crudis. 40
In Paraſceve vinum ad collationem. *ibid.*

PARENTES.

Parentes non reviſant monachi in itinere conſtituti. 286

PASCHA, PASCHALE TEMPUS.

Ante Paſcha hoſtiæ faciendæ. 76
Paſchali nocte ante nocturnos omnia altaria thurificanda. 92
Paſchalis feſtivitas quanta ſolemnitate celebrata apud veteres monachos. 145. 181. 184
Ad eam celebrandam quinquaginta millia ex diverſis cœnobiis in unum coeunt. 145
Ejuſdem ritus ad nocturnas vigilias. *ibid.* & ſeq.
Ad Laudes. 146
Ad Primam. 147
Ad Veſperas. 148
Ad Completorium. 149
Ad proceſſionem ad ſepulcrum ubi crux in Paraſceve fuerat recondita. 146
Ad proceſſionem ante majorem Miſſam.
Ad proceſſionem poſt Veſperas ad fontes. 149
Ad majorem Miſſam. 150
Ad communionem generalem. 148
Hac die Miſſæ privatæ non dicuntur. 546
Quidam Sacerdotes duas dicunt. 148
Abbas coquinæ miniſterium obit. *ibid.*
Nihil in coquina præparatur. *ibid.*
Volatilia fratribus dantur. *ibid.*
Centum pauperibus eleemoſina datur. 149
Duodecim mandatum exhibetur. *ibid.*
Paſchalis hebdomadæ quatuor primi dies ſolemniſſimi. *ibid.*
Quomodo celebrandi. *ibid.*
Item tres poſteriores. *ibid.*
Paſchale tempus ut celebrandum. 151
Paſchalis temporis finis. 162

PASSIO.

In Paſſione corpora SS., & crux majoris altaris vexillis rubeis velanda. 121
Paſſiones in majori hebdomada cantandæ, Dominica Paſſionis imponendæ. *ibid.*
Paſſionis lectioni omnes debent intereſſe. 125
Ad Paſſionem audiendam abſentes campanæ ſonitu convocati. 122
Paſſio Dominica Palmarum ut cantata. 121
Proſtratio in Paſſione Domini ad verba, quæ mortem ejus annunciant. *ibid.*
Paſſio non legenda in Miſſa matutinali nec in privatis Dominicæ Palmarum. 118.
Niſi a Cellerario, & quibuſdam cum licentia. *ibid.*
Aut ante capitulum. *ibid.*
Paſſio in Paraſceve legenda ad Sextam ſecundum Matthæum, ad Miſſam ſecundum Johannem. 135
Item ad Tertiam ſecundum Matth. ad Sextam ſecundum Marcum, ad Miſſam ſecundum Johannem. 135
Paſſio in Paraſceve, quo ritu legenda. 40

Paſſiones coram moribundis lectæ. 247. 249. 250. 251

PATENA.

Patenæ & calicis ſimul oblatio. 57. 58

Patenam in Miſſa ubi, & quando ſuſtineret Subdiaconus. 58.

Eam aliquando ſuſtinebat unus miniſtrorum. *ibid.*

PATRONUS.

Patroni feſtum ut celebrandum. 181

Patronorum feſta non celebranda omnia ut ſumma. 178

PAUPER. Vide ELEEMOSYNA.

Pauperibus diſtribuitur ſal initio Quadrageſimæ. 114

Pauperes duodecim paſti ab Abbate in Quadrageſima. 134

Pauperibus centum fit eleemoſina in Cœna Domini. 125

Tot Pauperibus quot erant monaſterii monachi, & amici diſtribuebatur elemoſina in Cœna Domini. *ibid.*

Pauperibus modii quingenti tritici diſtributi in Cœna Domini. *ibid.*

Pauperibus centum fit eleemoſina in feſto Pentecoſtes. 160

Pauperibus tot fit eleemoſyna in Pentecoſte, quot ſunt in monaſterio monachi. *ibid.*

Pauperum refectio in calendis menſium. 81

Pauperes duodecim reficiendi in commemoratione omnium defunctorum. 208

Pauperes XII. omni tempore Floriaci nutriti, & veſtiti. 150

Pauperibus diſtributæ ciborum reliquiæ 207 208

PAX.

Pacis ad Miſſam dandæ diverſi ritus. 63

Defertur in chorum a Subdiaconis. 49

Datur in miſſis privatis. 70

Non communicantibus minime datur, nec illuſionem nocturnam paſſis. 63

Nec in Cœna Domini. 129

Nec in Miſſis defunctorum, aut monachorum. 63

Pſalmi pro pace ante Veſperas. 35

Commemoratio de Pace in parvo officio B. Mariæ. 7

PECCATUM.

Peccatorum annua remiſſio in generali capitulo. 171

PELLICIA.

Pellicia nova in feſto S. Michaelis danda. 206

PENTECOSTES.

Feſtum Pentecoſtes quo ritu celebratum in primis Veſperis. 160

In ſecundis. 161

In nocturnis vigiliis. 160. 161

In Laudibus. *ibid.*

Ad Tertiam. *ibid.*

In Miſſa matutinali. *ibid.*

In majori. *ibid.*

Ejus hebdomada qualis. *ibid.*

PERDERE.

De Perditis quid agendum. 294

PEREGRINATIO.

Peregrinationes Dominicis diebus prohibitæ. 78. Vide Iter.

PERPETUUS.

Perpetuus Turonenſis Epiſcopus jejunium Adventus inſtituit. 87

PETRUS.

Petri Epiſtola. 1.

Legenda in Dominica. 1

Poſt octavas Paſchæ. 160

Dominica IV. *ibid.*

Epiſtola 2. Dominica II. poſt octavas Paſchæ. *ibid.*

In feſto SS. Petri, & Pauli vigiliæ nocturnæ tota celebrantur nocte. 194

Petrus Damiani duo quotidie pſalteria dicenda inſtituit. 35

Petrus Abbas Cavenſis in ſolitudine Quadrageſimam agit. 114

PIGMENTUM.

Pigmentata potio monachis prohibita. 134

Pigmentata potio ad collationem in Cœna Domini. 129. 134

PINGUEDO. Vide ADEPS. PISCIS.

Piſcis abſtinentia in Quadrageſima Adv. 86

PIXIS.

Pixis cortica. 69

Placeat tibi ſancta Trinitas. 64

PLANETA.

Planetis omnes induuntur ad Veſperas Paſchæ. 148.

Planetis non utuntur miniſtri in Miſſa jejunii quatuor temporum Æſtatis. 161

POENITENS.

Pœnitentes ejecti ab Eccleſia feria IV. in capite jejunii. 112

POMUM.

Pomorum novorum benedictio in feſto S. Jacobi. 199.

POPPO.

S. Popponis electio in Abbatem Stabulenſem. 218.

S. Poppo trecentos paſcit pauperes in Calendis menſium. 81.

PORTA.

Portæ monaſterii tempore refectionis claudendæ. 28

Ante Completorium. 39

Potus cruce ſignatus antequam bibatur. 31

Potus poſt Nonam a Purificatione, uſque ad Ramos Palmarum. 106.

Potus poſt Nonam quo ritu accipiendus. 121

Potus ad collationem in Quadrageſima. 114

Potio triplex in feſto Paſchæ miſcenda. 149

Potio de abſinthio melle confecto in Rogationibus. 156

PRÆFATIO.

Præfationes propriæ in præcipuis Sanctorum feſtis. 61

Ad numerum denarium reductæ. *ibid.*

Quo ritu canendæ. *ibid.*

Præfatio de jejunio in Dominicis Quadrageſimæ non dicenda. 112. 183

PRECES.

Preces ante Miſſam faciendæ. 70

Preces a Sacerdote dum induitur dicendæ. *ibid.*

Preces in nocturnis dicendæ ſecundum Ægypti Thebaidiſque monachos. 4

Preces in nocturnis dicendæ juxta Lyrenſes. *ibid.*

Juxta S. Cæſarium. 5.

Juxta S. Benedictum. *ibid.*

Juxta S. Aurelianum. *ibid.*

Juxta S. Columbanum. 6

Juxta S. Iſidorum. *ibid.*

Juxta S. Fructuoſum. *ibid.*

Juxta Magiſtrum. *ibid.*

Juxta S. Donatum. *ibid.*

Preces in matutinis dicendæ. 14. 15

Preces ad Primam pro carnis tentatione. 17

Preces in officio Adventus, & Quadrageſimæ. 86

Preces ad Laudes, & Tertiam in Epiphania omiſſæ. 102

Verſus pro precibus ad Laudes, & Veſperas. 195. 196

Preces a Caſſinenſibus in Quadrageſima additæ. 112

Preces capituli. 20

Preces pro defunctis fratribus in capitulo. 21

Preces pro defunctis fratribus in Calendis menſium. 83

Preces pro fundatoribus poſt refectionis gratiarum actionem. 32

Preces pro benefactoribus feria ſecunda. 79

℣. *Pretioſa* in capitulo dictus ſilentio nocturno finem imponit. 20

PRESBYTER.

Presbyteri die Dominica in ſuis ſe recipiant eccleſiis, & Miſſas celebrent. 66.

Presbyteri ſuo quoque ordine hebdomadatim celebrant Majorem Miſſam. *ibid.*

Etiam in Prioratibus commorantes. *ibid.*

Presbyteri ad invitatorium notati. 90

PRIMA.

Prima matutina appelata. 16

Primæ officium. *ibid.*

Quando inſtitutum. *ibid.*

Qua occaſione. *ibid.*

Prima Laudibus conjuncta. *ibid.* 93.

De officio Primæ diebus Dominicis. 46

Primæ officium in Cœna Domini. 124.

In Paraſceve. 135.

In die Paſchæ. 146

PRINCEPS.

Principes ad monaſteria venientes quo ritu ſuſciperentur. 279

PRIOR.

Prior convocat fratres ad capitulum. 19

Prior orationem poſt martyrologii lectionem dicere debet. 20

Prior diſtribuit ferramenta laborantibus. 24

Prior ad laborem conventum præcedere debet. *ibid.*

Prior campanam ad vocandos fratres in refectorium pulſabat. 29.

Prioris Cartuſienſis electio ut celebranda. 218

Scilicet præmiſſo jejunio, precibus, & Miſſa de Spiritu ſancto. *ibid.*

Dies electionis cum gaudio tranſigendus. *ibid.*

Hac die fratres bis in refectorio comedunt. *ibid.*

Eligendus Prior debet eſſe Sacerdos vel ad Sacerdotium promovendus. *ibid.*

Electus hebdomadas quatuor cum monachis in cella, quintam cum laicis tranſigat. *ibid.*

Prio-

Prioris Grandimontenſis electio ut celebranda. *ibid.*
Eligendus a ſex Clericis, & ſex Converſis. *ibid.*
Diſcordes in electione ejiciendi, & eis alii ſubrogandi. *ibid.*
Prior aſpergit vino deſuper altare. 298

PROCESSIO.

Proceſſio ad Regem aut Principem ſuſcipiendum. 280
Proceſſio ad Epiſcopum ſuſcipiendum. *ibid.*
Proceſſio ad Abbatem ſuſcipiendum. *ibid.*
Proceſſio in cappis ad recipiendam perſonam quibus exhibenda ſit. *ibid.*
Proceſſiones omnes ſine cappis niſi pro perſonarum ſuſceptione. 178
Proceſſiones reliquiarum adverſus invaſores bonorum monaſterii. 281
Ad obtinendas eleemoſynas pro reparandis monaſterii ædificiis. 283
Ad avertenda iræ Dei flagella. *ibid.*
Ad excitendam fidelium devotionem. *ibid.*
Cum Epiſcoporum conſenſu faciendæ. *ibid.*
Quo ſitu, & ordine. 284
In proceſſionibus extra monaſterium pro tribulatione Sacerdos cum ſuis miniſtris nudis pedibus cantat Miſſam. 285
Proceſſio nudis pedibus feria quarta, & ſexta certis diebus. 281
Feria IV. Cinerum. 108. 110
In feſto S. Marci. 194
In Rogationibus. 149
In jejuniis poſt Pentecoſten. 163
Proceſſiones nudis pedibus ſuſtulit S. Odilo. 210
Ad Proceſſionem quando deferendi baculi. 285
Proceſſio quotidiana poſt Laudes, & Veſperas. *ibid.*
Proceſſionis ad Laudes, & Veſperas antiquitas. 45
De ea quædam notanda. *ibid.*
Proceſſionum diei Dominicæ apud monachos antiquitas. 48
Fiunt in albis. *ibid.*
Proceſſionis ordo in quinque feſtis præcipuis. 175. 180. 285
Ad Proceſſionem novitii, & fratres Converſi poſt conventum incedunt. 120. 222. 282
Proceſſio poſt Completorium in vigilia Epiphaniæ. 101
Proceſſiones in die Epiphaniæ. 102
Proceſſio in Purificatione. 104. 106
Proceſſiones duæ in Dominica Palmarum. 117. 121. 119
Proceſſio ſolita omiſſa fer. IV. majoris hebdomadæ. 124
Proceſſio ad benedicendum ignem in Cœna Domini. 129 *& ſeq.*
Proceſſionis ſolemnis ad refectorium Sabbato ſancto. 114
Proceſſio in die Paſchæ. 147
Solemnis & devota proceſſio in nocturnis vigiliis Paſchæ ad ſepulchrum, in quo crux in Paraſceve fuerat recondita. 146. *& ſeq.*
Proceſſio ad fontes ad Veſperas Paſchæ. 149
Proceſſio ſolemnis per officinas feria ſecunda poſt Paſcha. 150
Proceſſio ſolemnis feria tertia poſt Paſcha. *ibid.*
Proceſſio ad crucem in hebdomada Paſchæ. 150. 151
Item tempore Paſchali. 152
Proceſſio in Rogationibus omiſſa a Ciſtercienſibus, & Cartuſianis. 156
Proceſſio extra monaſterium in feſto Aſcenſionis. 157
Proceſſiones ſolemnes extra monaſterium intra octavam Pentecoſtes. 161
Proceſſio triplex in feſto Dedicationis Eccleſiæ. 212
Proceſſio in feſto Exaltationis Sanctæ Crucis. 204
Proceſſio in feſto Nativitatis B. Mariæ. *ibid.*
Proceſſio in feſto S. Apri, in qua canonici præeunt monachis. 205
Proceſſio poſt Veſperas in feſto S. Benigni. 207
Proceſſio in feſto S. Johannis. 196
Proceſſio in feſto S. Marci, ut inſtituenda. 194. 196
Proceſſio in feſto S. Petri & Pauli. 198
Proceſſio in feſto S. Stephani. 202
Proceſſio in commemoratione defunctorum, in qua ſeniores præcedunt, & juniores ſubſequuntur. 208

PROCEDENTES.

Procedentes ſex ad Miſſam cum Diacono totidemque cum Subdiacono. 191. 193
Procedentes ſex in Miſſa. 237. 240
Procedentes quatuor ad Miſſam. 232. 234. 236. 240

PROCLAMATIO.

Proclamatio quo animo facienda. 22
Et recipienda. 23

Proclamatus proclamantem eodem die proclamare non debet. 22
Circa proclamationem quædam notanda. *ibid.*

PROPHETIA.

Prophetæ minores in Novembri legendi. 169
Prophetiæ in nocturnis quomodo legendæ. 87
Prophetia in Miſſa a puero cum titulo cantata. 116
Prophetiæ in Sabbato Quatuor Temporum Adventus legendæ a Subdiaconis cum manipulo. 89
A Diaconis vel Presbyteris. *ibid.*
Prophetia ab uno Subdiacono in vigil. Nativ. 92
Prophetia in Miſſa I. Nativitatis Domini. *ibid.*
Prophetia in II. Miſſa Nat. Domini. *ibid.*
Prophetiæ in Miſſa Sabbati Quatuor Temporum Martii, a quibus legendæ. 116
Prophetiæ in Sabbato ſancto quot, a quibus, quo ordine & quo ritu legendæ. 143
In vigilia Pentecoſtes. 158
Prophetia cum manipulo cantanda, ſi legens ſit Subdiaconus. 115. 143

PROFESSIO.

Ætas ad profeſſionem requiſita. 228
Ad profeſſiones monachorum petitus fratrum conſenſus. 226
Caſus irritantes profeſſionem. 220
Ad profeſſionem probatio annua Benedictinis non neceſſaria, ſecus aliis Religioſis. 228
Novitii ante profeſſionem obedientiam promittunt annali capitulo. 229
Novitii in prioratibus, aut aliis monaſteriis a majori dependentibus admiſſi in principali profeſſionem faciebant. 224. 230
Profeſſio quo tempore fieret. 224. 225. 227. 229. 230
Profeſſio in privata Miſſa. 227
Ad profeſſionem monachorum excipiendam Abbas Miſſam celebrare debet. 226
Profeſſionis ritus apud Caſſinenſes. 223
Apud Farfenſes. 214
Apud Divionenſes S. Benigni. *ibid.*
Apud Anianenſes. 226
Apud Beccenſes. 227
Apud Pariſienſes Sancti Germani. *ibid.*
Apud Corbejenſes. 228
Apud Burſfeldenſes. 229
Apud Cartuſienſes. *ibid.*
Secundum Lanfrancum. 225
Ex antiquo codice Albienſi. 227
Profeſſionis formula. 223. 227. 228. 230
Profeſſionis charta ſuper altare deferenda. 223. 225. 216. 227 228. 230
Novitii poſt profeſſionem editam Abbati, & fratribus pacis oſculum præbent. 225. 226. 227. 229
Profeſſorum veſtes benedicendæ. 223
Profeſſi retro majus altare verſus benedictas incedebant. 228
Novitii triduo poſt emiſſam profeſſionem ſilent, offerunt, & communicant, opertoque capite remanent. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230
Novitiis tribus poſt profeſſionem diebus ferculum aliquod plus ceteris datum. 227
Juniores monachi integro poſt profeſſionem anno ſæculares non alloquebantur, niſi præſente Magiſtro. 221. 224
Profeſſio tacita poſt annuam probationem in habitu novitiali. 219
Taciti profeſſi officia, & beneficia in ordine nequeunt obtinere. *ibid.*

PROSA V. SEQUENTIA.

Proſa ad Miſſam quando dicenda. 176
Proſa poſt evangelium Miſſæ S. Michaelis. 207
Proſa in nocturnis poſt 12. Reſponſorium. 94. 104. 187
Proſa veſperarum hymno præmiſſa. 97
Proſa in Veſperis Paſchæ. 150

PSALLO, PSALMUS, PSALTERIUM.

Pſalmos ut cantarent veteres monachi. 9 *& ſeq.*
Quo corporis ſitu pſallerent veteres monachi. et
Benedictini ſtando pſallebant. *ibid.*
Quidam expanſis manibus. *ibid.*
Pſalmos pueri imponebant. 33
Pſalmos imponendi modus apud Græcos. 34
Pſalmi ad Laudes cum modulatione canendi. 14
Quot pſalmos ad nocturnas vigilias cantarent veteres monachi. 4
Pſalmus *Venite exultemus*, ut dicendus. 9
Pſalmi pro canticis in tertio nocturno Dedicationis 212
Pſalmi iidem in primis Veſperis, qui in ſecundis 210
Item diverſi. *ibid.*
Pſalmi Regulares ad Laudes in Cœna Domini. 125

Item ad horas. *ibid.*
Pſalmodia Cluniacenſium quam prolixa. 7
Pſalmi graduales ante nocturnos recitati. 3
Ex inſtitutione S. Benedicti Anianenſi. 4
Pſalmi graduales ſub ſilentio dicti in Cœna Domini ante nocturnos. 124
Pſalmi triginta ante nocturnos recitati. 4. 7. 8
Pſalmum L. in fine Laudum dicunt Itali. 15
Pſalmi familiares ad Primam. 17
Pſalmi pro pace ante Veſperas. 35
Pſalmi quinque poſt Completorium dicendi a S. Benedicto Anianenſi inſtituti. 39
Pſalmodia officio addita qualis in triduo ante Paſcha. 134
Pſalmi familiares in præcipuis feſtis ommiſſi. 94. 98. 121. 147. 150. 153. 160. 175
Pſalmi familiares ſublati. 18
Pſalmi pœnitentiales ante nocturnos. 4
Pſalmi pœnitentiales ad Primam. 17. 18
Pſalmi pœnitentiales poſt Primam omiſſi in hebdomada Paſchæ. 152
Pſalmi pœnitentiales die Dominico poſt capitulum dicti. 146
Pſalmos VII. infra ſingulas hebdomadas Quadrageſimæ quiſque privatim recitat. 112
VII. pſalmi pro effuſione Euchariſtiæ dicendi ab omnibus fratribus. 73. 74. 75
Pſalterium in Quadrageſima recitare cuique permiſſum. 115
Pſalterium fer. II. majoris hebdomadæ. 121
Pſalterium poſt Primam triduo ante Paſcha. 128
Pſalterium poſt Primam in Paraſceve. 134
Pſalterium ſemel in hebdomada dicere tenentur Sylvæ majoris monachi. 68
Duo pſalteria quotidie dicenda inſtituit Petrus Damiani. *ibid.*
Pſalteria duo recitabant quotidie Eremitæ Fontis Avellani. *ibid.*
Pſalteria duo quotidie decantabat Ceolfridus Abbas, etiam in itinere conſtitutus. 286
Pſalterium pro defunctis cum novem lectionibus. 35
Pſalterium coram moriente recitatum. 249. 252. 253
Pſalmodia continua ab omnibus facienda coram defuncto donec ſepeliatur. 254
Pſalmi quinquaginta ſingulis menſibus pro fratribus defunctis. 218
Pſalmodia continua renovando tonſuram. 235
Pſalmos laborando canebant veteres monachi. 24
Pſalmis vacabant veteres monachi in itinere conſtituti. 286
Pſalmos ad Introitum Miſſæ dici inſtituit Cœleſtinus Papa. 51
Pſalmorum ante nocturnos recitatio improbata. 4
Pſalmodiam prolixam tollit Bernardus Tironenſis. 18
Pſalmus L. ad Primam pro Abbatibus. 17

PUER, V. INFANS.

Pueri virga exciti ad vigilias. 3
Pueri antiphonas ad officium imponunt. 92
Pueri tunicis induti ad Miſſam. 98
Puerorum jentaculum in die Paſchæ. 147
Pueri mixtum accipiunt in Rogationibus. 154

PURIFICATIO.

Purificationis feſtum ut celebrandum. 174. 176. 177. 183 184
Purificatio B. Mariæ in Septuageſima, Sexageſima, & Quinquageſima ut celebranda. 180

Q

QUADRAGESIMA.

Quadrageſima triplex. 87
Quadrageſima Apoſtolorum. *ibid.*
Quadrageſima S. Martini. *ibid.*
Quadrageſima S. Philippi. *ibid.*
In Quadrageſima velum in Sanctuario ſuſpendendum. 111
Velandæ imagines, cruces, & alia eccleſiæ ornamenta. *ibid.*
Hymni ad Horas diurnas mutandi. *ibid.*
Pſalmi proſtrati additi, & aliæ preces. 112
Pſalmum unum quiſque privatim recitat. *ibid.*
Proceſſiones nudis pedibus fiunt. 112. 113
Fratres non raduntur. 113
Mandatum Sabbati omittitur. *ibid.*
Eleemoſynæ ſingulares fiunt. *ibid.*
Seceſſus in ſolitudinem. 114
Ciborum delectus in Quadrageſima. *ibid.*
In Quadrageſimæ feſtis jejunium tantiſper semiſſum. *ibid.*
In Quadrageſima feriæ ſextæ jejunium ſine cibo. *ibid.*
In Quadrageſima viſitant ſe invicem Caſſinenſes, & Vincentiani de Vulturno. *ibid.*

QUATUOR TEMPORA.

V. JEJUNIUM.

Feriæ IV. Quatuor Temporum Adventus officium. 90
Sabbati Quatuor Temporum Adventus ritus ad Miſſam. *ibid.*
Quatuor tempora menſis Martii in prima hebdomada Quadrageſimæ. 115. 116
Jejunium Quatuor Temporum Septembris quandonam incipiat. 205

QUINQUAGESIMA.

In Quinquageſima ovorum, & caſei abſtinentia. 107
Quinquageſima Dominicæ Cœna cum quatuor ovis. *ibid.*

R

RADEGUNDIS.

S. RAdegundis hoſtias propriis facit manibus. 77

RATIO.

Ratio reddenda ab œconomo ſingulis menſibus. 84

RANCO.

Ranco Epiſcopus Claromontanus. 210

RECONCILIATIO.

Reconciliatio poſt Completorium. 37

REFECTIO, REFECTORIUM.

Refectorarii officium. 300
Refectorii monachorum ſitus. 29
Refectionis horam in eccleſia expectabant veteres monachi. *ibid.*
Nihil prægustandum ante Abbatem. 30
Tarde venientes ad menſam ut ſatisfacerent. 234
Exiens ante alios a refectorio quid debeat præſtare. 32
Lectori benedictionem dat Epiſcopus in refectorio comedens. 280
Laici in Refectorio non ſolent comedere. *ibid.*
Refectio poſt veſperas in capite jejunii. 108
Refectorii ingreſſus ſolemnis cum proceſſione Dominica Palmarum. 121
Refectionis in Cœna Domini ritus. 131
Refectio diviſa in Cœna Domini. 132
Quater in Cœna Domini fratres in refectorium veniunt. 134
Refectio qualis in Paraſceve. 140
Proceſſio ſolemnis ad refectorium Sabbato ſancto. 144
Refectio Sabbati ſancti. 145
Refectorii menſæ in feſtis præcipuis coopertæ. 174

REGULA.

Regula noviliis ex integro lecta antequam veſte noviliatii induerentur. 221
Regulæ S. B. caput *de ſignificanda hora operis Dei* legendum in capitulo in vigiliis feſtorum annalium. 190
Regula S. Stephani Ordinis Grandimontenſis inſtitutoris 306 *& ſeq.*

RELIQUIÆ.

Reliquiarum per oſculum veneratio. 132
Reliquiæ ad altaris ornatum. 141 181
Reliquiæ in circuitu altaris appenſæ. 178.
SS. Reliquiæ in conciliis delatæ. 283
Reliquiæ in afflictionibus ad terram è ſuis locis depoſitæ, 285
Reliquiæ ad proceſſionem delatæ. 104 157
Reliquiarum proceſſiones cum Epiſcoporum conſenſu faciendæ. 283
Reliquiarum proceſſionibus præmiſſum jejunium. *ibid.*
Reliquiæ Sanctorum in proceſſionibus a præcipuis, & ſenioribus fratribus delatæ. 283
Reliquiæ in proceſſionibus extra monaſterium tota nocte cum pſalmodia ſervatæ. *ibid.*
Reliquiarum proceſſioni obviam veniebant vicina monaſteria. *ibid.*
Reliquiæ ad proceſſionem delatæ in Dominica Palmarum. 122
In Rogationibus. 154
Reliquiæ pendentes ad crucem in Paraſceve adorandam. 138
Cum reliquiis linteamina, aut veſtes, &c. in quibus Euchariſtia ceciderit reponenda. 74. 75

REMIGIUS.

S. Remigii Archimonaſterium. 282

REMISSIO.

Remiſſio peccatorum annua in generali capitulo 171

RESPONSORIUM.

Reſponſoria nocturnorum ut canenda. 40. 177. 180. 190 192. 194. 196. 197. 198. 200. 201. 203. 206. 207
Reſponſoria parva in nocturnis. 152. 194
Reſponſoria ad nocturnos in præcipuis feſtis quo ritu cantata. 174
Reſponſorium primum Dominicæ primæ Adventus. 89
Reſponſorium ſecundum Dominicæ tertiæ Adventus. 89
Reſponſoria in vigilia Nativitatis. 92
In Nativitate. 98
In Paſcha. 146
Reſponſoria in officio cantanda a Pentecoſte ad Adventum. 167
Reſponſorium ad Veſperas quo ritu cantandum. 292
Reſponſorium ad Veſperas in præcipuis feſtis quo ritu canendum. 173
Reſponſoria Veſperarum a quatuor in cappis. 186. 189 193. 195. 196. 197. 200 201 207
Reſponſoria Veſperarum a duobus in cappis. 186. 190 203. 206
Reſponſorium ad Veſperas officii defunctorum. 166
Et ad Laudes. 163
Reſponſorium Ambroſianum. 170. 198. 233
Reſponſorium cum tribus verſiculis. 89. 91
Ad reſponſoria chorus ſedet. 12

REVERENTIA.

Reverentia veterum monachorum ad opus Dei. 12
De Reverentia circa ſacrificium. 69

REX.

Regum libri poſt Pentecoſten legendi. 174
Reges, & Principes ad monaſteria venientes quo ritu ſuſciperentur. 289
Regum ſepulcris ad Miſſam incenſum adhibetur. 60
Oratio poſt Veſperas pro Rege, & Regina. 34
Regis conſenſus ab Abbatis electionem. 211

S. RICHARII ABBAS.

Centulenſi S. Richarii Abbate celebrante, milites monaſterio ſubjecti adeſſe tenentur ornati. *ibid.*

ROBERTUS.

Robertus Abbas Beccenſis. 172
S. Robertus Abbas Caſæ Dei. 210
Robertus de Gauvilla Abbas Lyræ 191
Robertus ex monacho S. Ebrulfi Abbas Thorneyenſis. 218

ROGATIONES.

Rogationes a quibus inſtitutæ. 153
Apud monachos quam antiquæ. *ibid.*
Ritus in iis obſervati ad Miſſam matutinalem. 154
Ad majorem Miſſam. 155
Ad proceſſionem. 154
In cantanda litania. 155
In officio regulari. 156
In feſto SS. in iis diebus contingentibus. *ibid.*
In capitulo 153
In refectorio. 156

ROMANA ECCLESIA.

Romani Presbyteri hymnum angelicum in Miſſis feſtivis reticebant. 56
Romana Eccleſia olim non canebat ſymbolum in Miſſa. *ibid.*
Romanum officium triduo ante Paſcha quando ſuſceperint monachi. 122
Romanum officium in Paſcha recipere renuunt Abbates. 129. 145
Quidam tamen poſtea illud recipiunt. *ibid.*
Ob reverantiam Sedis Apoſtolicæ.
Romanum officium ad nocturnos & Laudes Paſchæ, Regulare S. B. ad horas diurnas. 417

S

SABBATUM.

SAbbati conſuetudines. 81. & ſeq.
Sabbato officialium inſtitutio. 82
Sabbato munditiæ monaſterii. 83
Mandatum pedum. *ibid.*
Sabbato operis ceſſatio poſt horam Nonam. 83
Sabbati Quatuor temporum Adventus ritus ad Miſſam. 90
Sabbati ſancti ritus 141. & ſeq.
Sabbati ſancti ritus ad miſſam ſolemnem. 143. & ſeq.

In benedictione ignis novi. 142
In benedictione cerei. *ibid.*
In benedictiona incenſi. *ibid.*
In benedictiona fontium, & aquæ luſtralis privatim faciendа. 143
In legendis prophetiis. *ibid.*
In dicendis orationibus, 142
In cantanda litania. 143
Ad Veſperas. 145
Ad completorium. *ibid.*
Ad refectionem. *ibid.*
Sabbato ſancto Miſſæ privatæ non dicendæ. 143.
Officinæ aqua luſtrali aſpergendæ. *ibid.*
Mandatum ſolitum omiſſum. 145
Sabbato ſancto altaria ornanda. 141

SACERDOS.

Sacerdos hebdomadarius dat benedictionem ad menſam. 31. 36
Sacerdos hebdomadarius clauſtro non egreditur. 9
Primus poſt Superiorem in choro ſtat. *ibid.*
Ad nocturnos legit Evangelium. 44.
Sacerdos hebdomadarius horæ Miſſam præcedenti intereſt ſacris veſtibus, excepta caſula, indutus.
Sacerdos ad altare procedens benedictionem a dextris, & a ſiniſtris dat. 51
Sacerdotes omnes privatas Miſſas dicunt pro defunctis in Commemoratione eorum. 208
Sacerdotes ſoli ſerviant ad altare, etiam in inferioribus miniſtatiis in Paraſceve. 136. 139

SACRAMENTUM.

SS. Sacramentum extra altare ſervatum. 44
Elevatio SS. Sacramenti in Miſſa. 210
SS. Sacramentum, & altare ante Evangelii lectionem incenſandum. 43. 54

SACRIFICIUM, vide MISSA.

Materia ſacrificii duplex. 77
De reverentia circa Miſſæ ſacrificium. 78

SACRISTA.

Sacriſta in Eccleſiæ angulo nocte quieſcebat. 41
Sacriſtæ albis induti Eccleſiam ornent in præcipuis feſtis. 141

SÆCULARES.

In choro monachorum non admiſſi. 48
Sed neque in eorum Sacris. *ibid.*
Neque clauſtrum intrare permiſſi. 49

SAL.

Sal benedictum ſingulis Dominicis in refectorii ſalariis poſitum. 232

SALUTATIO ANGELICA.

Salutio angelica ter poſt Laudes dicenda. 15
Salutatio angelica quando canonicis horis præmitti cœperit. 8
Salutatio angelica in fine Completorii ter dicenda. 39

SANCTA SANCTORUM.

Sancta Sanctorum Abbas ſcopis mundet in Sabbato ſancto. 141

SANCTIMONIALIS.

Sanctimoniales clauſtro nunquam egredientes. 11

SANCTUS.

Sanctus cum adjunctis verſiculis. 98

SANCTORUM OMNIUM FESTUM, Vide FESTUM.

Omnium SS. commemoratio in parvo officio B. Mariæ. 7

SANCTUARIUM.

Sanctuarium Domini. 127.
Sanctuarium Domini ad proceſſionem delatum. 117
Sanctuarii velum in Quadrageſima quando ſuſpendendum, & quando removendum. 111

SANGUIS DOMINI.

Sanguine pretioſo ad terram affuſo quid agendum. 73. 74. 75
In ſanguinem Domini cadente aranea, muſca, &c. quid agendum. 73. 77

SAPIENTIA.

Sapientiæ liber in menſa Auguſto legendus. 169

SCEPTRUM.

Sceptrum Subdiaconus tenet ad Miſſam. 158

SCILLA.

Scilla ad exitum refectorii pulſanda. 32

SCYPHUS.

Scyphi pretioſi monachis monialibus, & Canonicis Regularibus vetiti. 31
Scyphus in refectorio ambabus manibus tenendus. *ibid.*

Summum ſilentium monachorum ad opus Dei. 12. 13
Summum in toto monaſterio ſilentium tempore officii. *ibid.*
Summum ſilentium ad menſam. 25
Silentium tempore laboris. 24
Silentium nocturnum initio Completorii inceptum. 37
Poſt Completorii pſalmos. 38
Silentium nocturnum turbantes ad crucem pœnitent. 41
Silentii nocturni finis ſonitu alicujus ſigni indicatus. 16
Verſus ad ſolvendum ſilentium. *ibid.*
Silentium tribus diebus infra hebdomadam in Quadrageſima. 114
Silentium continuum infra octavam Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes, & in feſtis præcipuis. 90. 91. 287. 288
Silentium continuum in monaſterio donec frater defunctus ſepeliatur. 256. 258. 259. 260. 261
Silentium in itinere ſervabant veteres monachi. 286
Silentium ad balnea. 89

SIMEON.

S. Simeonis brachium. 96. 105. 128. 209

SINDEBERTUS.

Sindebertus Epiſcopus, & Abbas Morbacenſis. 277

SOCIETAS.

Societates inter monaſteria. 276
Societates cum Clericis, & laicis. 278
Societas per librum conceſſa. *ibid.*

SOMNUS.

Somnus ad nocturnos ut repellendus. 12

SOLITARIUS, SOLITUDO.

Solitariis Miſſam quotidie celebrare permiſſum. 68
Seceſſus in ſolitudinem tempore Quadrageſimæ. 114
In Adventu. 87
In vigiliis feſtivitatum. 209

STARE, STATIO.

Stabat olim Sacerdos ad *Gloria in excelſis*, & ad *Credo*. 56
Stationes ad proceſſionem diei Dominicæ. 49
Statio in proceſſione Palmarum. 159. *& ſeq.*
Stationes tres in proceſſione Palmarum. 120
Statio Ciſtercienſium in Dominicæ Palmarum proceſſione. 121

STEPHANUS.

In feſto S. Stephani ritus obſervandi. 98
S. Stephani Obazinenſis cura circa veſtes ſacras, & ornatum altarium. 72
S. Stephanus Grandimontenſis ſeculares ab eccleſiis monachorum arcet. 66
Stephanus de Liciaco Prior Grandimontenſis. 171

STOLA.

Stolas & manipulos ad proceſſionem deferunt Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi. 119
Sine ſtola celebrans, aut cantans Evangelium ut ſatisfaceret. 74. 76

STUDIA.

Studia litterarum in monaſteriis. 26

STURMIUS.

Sturmii Abbatis anniverſarium. 164

SUBDIACONUS.

Subdiaconus poſt lectam epiſtolam chorum in cantu juvare poteſt. 54
Subdiaconus in Miſſa quando manus lavaret. 56
Subdiaconus calicem ad altare quando deferre debet. 57
Subdiaconus oblationes in Miſſa recipit. 56
Subdiaconus in Miſſa ut, & quando patenam ſuſtineret. 60
Subdiaconus ad Miſſam ſemper communicare debet. 63. 64
Sed ultimus *ibid.*
Et de eadem hoſtia qua Sacerdos. 65
Subdiaconus, & Diaconus diebus Dominicis miniſtrantes communicant. *ibid.*
Subdiaconus, & Diaconus communicant in 1. Miſſa Nat. Domini. 60
Subdiaconus planeta utitur in feſto Innoc. 66
Subdiaconus in Adventu, & a Septuageſima ad Paſcha caſula utitur. 108. 180
Etiam in feſto Dedicationis. 211
Niſi celebret Epiſcopus. 292
Subdiaconus caſulam exuit ante epiſtolam in Miſſis defunctorum. 68
Subdiaconus Regia indutus tunica in feſto Paſchæ. 148
Subdiaconus ſceptrum tenet ad Miſſam. *ibid.*
Subdiaconi ſeptem ad Miſſam. 96
Subdiaconus ad prophetiam. 93. 95

SUFFRAGIUM.

Suffragia pro defunctis varia in variis monaſteriis. 273
Suffragia pro defunctis ſingulis annis facienda. 274

SURGERE.

Qua hora veteres monachi nocte ſurgerent. 1
Surgendi horam ut explorarent veteres monachi. *ibid.*
Surgendo quid obſervarent. 3

SYLVÆ MAJORIS MONACHI.

Pſalterium, & tres in hebdomada Miſſas dicere tenentur. 68

SYMBOLUM.

Symbolum in Miſſa majori tantum. 55
Quando dicendum. 50. 55.
Olim in Miſſa non cantabat Eccleſia Romana. 56
Ad Symbolum olim ſtabat Sacerdos. *ibid.*
Symbolum Apoſtolorum horis canonicis quando præmitti cœperit. 8
Symbolum Apoſtolorum ad Primam. 17
Symbolum S. Athanaſii quotidie ad Primam. *ibid.*
Symbolum fidei ante cubitum recitatum. 40
Symbolum fidei morientes fratres recitabant. 42

T

TABELLA.

Tabella officialium. 82
Tabella duplex. 83
Notanda in Tabella, quæ per hebdomadam cantantur. *ibid.*

TAPETIA.

Tapetia Cantoris loco in medio chori ſubſtrata 177. 180
Tapetibus ornatur chorus in vigilia Nativit. Domini. 92

TERTIA.

De Tertia. 27

TEXTUS.

Textus ad proceſſionem delati. 97. 154. 157. 180

THEODORICUS.

S. Theodorici corpus Remos defertur ad proceſſionem feriæ poſt Pentecoſten. 161
Officium de S. Theodorico feria tertia. 80

TOBIAS.

Tobias in Septembri legendus. 171

TONSURA.

An veteres monachi caput ſibi tonderent. 236
Intonſi monachi ab Epiphanio, & Auguſtino improbati. 237
Qualis monachorum tonſura apud Latinos. 202. 240
Apud Græcos. 237.
Apud Scotos. 238
Qualis monialium. 237. 238
Qualis Clericorum. 238
Abbas monachis primam conferebat tonſuram. 219. 238
Aliquando etiam non monachis. 238
Tonſuram novitiis confert Abbas, ſeu quilibet Sacerdos Miſſam majorem celebraturus. 220
Capilli monachorum cum primam ſuſciperent tonſuram Deo conſecrati. 238
Tonſuram quando renovarent monachi. 238. 239
Ubi. 239
Per quos. 274
Quo ritu. *ibid.*
An novacula raderentur aut forcipibus tonderentur. 272
Aquam ad tonſuram faciendam præparabant hebdomadarii coquinæ præcedentis ſeptimanæ. 174
Pſalmodia continua renovando tonſuram. 240
Tonſuram imperfectam relinquebant ut ad opus Dei accurrerent, audito ad illud ſigno. *ibid.*
Poſt factam tonſuram caput lixivia lavabant. *ibid.*
Miſſa in albis quando fit tonſura. *ibid.*
Tonſura in Quadrageſima omiſſa. 113

TORTULA.

Tortula in quinque præcipuis feſtivitatibus data. 288

TRACTUS.

Tractus ut cantati. 107. 183
Tractus in fer. iv. Quadrageſimæ quomodo cantandus. 122
In Dominica Palmarum. 121
Tractus *Domine non ſecundum*. 113. 183
Tractus *De neceſſitatibus*. 115
Tractus duo ſimul juncti. 116
Tractus *Qui habitat* ad duas Miſſas diviſus. 115

Quo-

Quomodo cantandus. 83

TRENORCHIENSES MONACHI.

Trenorchienſes ſal pauperibus diſtribuunt initio Quadrageſimæ. 111

TRIANGULARE.

Triangulare ante crucem dependens. 188

TRIBULATIO.

Clamor pro tribulatione infra Miſſarum ſolemnia quomodo faciendus. 284

TRICENARIUS.

Tricenarius pro fratribus defunctis. 256. 259.

TRIDUUM.

Triduo ante Paſcha quando Romanum officium receperint monachi. 121

Triduo ante Paſcha qualis pſalmodia officio addita. 134

Triduo ante Paſcha hoſpitibus non exhibitum oſculum. *ibid.*

TRINITAS.

SS. Trinitatis feſtum improbatum. 162

Apud monachos quam antiquum. *ibid.*

Cum iiſdem indulgentiis celebratum, quæ in feſto Corporis Chriſti conceſſæ ſunt. *ibid.*

Ejus ad primas Veſperas. *ibid.*

Ad ſecundas. *ibid.*

Ad nocturnos. *ibid.*

Ad Laudes. *ibid.*

Ad Miſſam matutinalem. *ibid.*

Ad majorem. *ibid.*

Ad proceſſionem. *ibid.*

S. Trinitatis memoria ſingulis Dominicis ante Adventum. 86

Trinitatis commemoratio in adventu omiſſa. *ibid.*

TROPA, TROPUS.

Tropæ, ſeu tropi ante Miſſam. 96. 147. 148

Tropi ad offerendam, & ad *Agnus Dei* in Miſſa Paſchæ. *ibid.*

TUNICA.

Tunicis novitiorum aſſuta caputia. 260. 262

Tunicis induti pueri ad Miſſam. 98

Tunica Regia induitur Subdiaconus in feſto Paſchæ. 148

Tunicas rejiciunt Ciſtercienſes. 78

V

VAMBERTUS.

S. VAmberti reliquiæ. 197

VASA SACRA.

Abſque linteis non portanda. 57

UDALRICUS.

S. Udalricus Epiſcopus Auguſtenſis tria quotidie officia cum pſalterio recitat. 8

VELARE, VELUM.

Velanda SS. corpora, & crux majoris altaris vexillis rubeis in Paſſione Domini 117

Velum ſanctuarii in Quadrageſima quando ſuſpendendum, & quibus diebus removendum. 111

Venatio Monachis prohibita. 305

VENI CREATOR.

Veni creator ad Tertiam in feſto S. Johannis Evangeliſtæ. 99

In feſto Dedicationis. 212

Et ante Miſſam. *ibid.*

VERSUS.

Verſus in nocturnis ut dicendi. 11

Verſiculi ad horas dicendi. 15

Idque ex antiqua inſtitutione. *ibid.*

Verſiculi antiphonis additi. 162

VESPERÆ.

Veſpertini officii nomina. 32

Veſperarum officium, qua hora veteres dicerent. 33

Veſpertinum officium quale eſſet. *ibid.*

Veſperæ ſolemnes ut cantandæ. 206

Veſperas quomodo cantare debeat Abbas. 292

Veſperas quomodo debet cantare Epiſcopus. *ibid.*

Veſperæ in cappis. 190

Veſperæ in albis. 92. 97

Veſperæ S. Stephani, S. Johannis &c. cum propriis antiphonis. 99

Veſperæ officium in Cœna Domini. 128. 131

Veſperæ in Paraſceve, quo ritu cantatæ. 142

Veſperæ Sabbati ſancti. 144

Cum pſalmis &c. ſecundum Regulam S. B. *ibid.*

Veſperæ in feſto Paſchæ. 147. 148

Veſperæ in albis, item in cappis, & in planetis in feſto Paſchæ. *ibid.*

Veſperæ cum unica ſuper pſalmos antiphona, 100. 153. 175. 185. 186. 190. 191

Pſalmi iidem in primis Veſperis, qui in ſecundis. 204

Item diverſi, *ibid.*

Veſperæ ante refectionem in capite jejunii. 108. 110

Veſperæ omnium SS. 34

Veſperæ mortuor. quando dicendæ. 301

VESTIS.

Veſtes ſacras ad altare induit Sacerdos celebraturus 70

Veſtes ſacras poſt Miſſam exuit Sacerdos ad altare. 71

Veſtes ſacræ Sacerdotis, & Diaconi a quibus plicandæ. 66

Veſtes in profeſſione benedictæ ad ſepulturam fratrum reſervatæ. 266

Veſtes lineas ad uſum ſepulturæ ſuæ petit B. Humbertus. 267

Veſtis Imperatoria. 96

Veſtium color albus. 220

Veſtes Monachor. nigrorum quales. 304

VEXILLUM.

Vexilla ad proceſſionem. 154. 157

Vexilla tria ad proceſſionem. 192. 198. 211

VIATICUM.

Miſſa poſt Completorium ad Viaticum. 69

Viaticum eadem die communicatis olim non dabatur. 242. 245

Viaticum quantum poſſibile eſt a jejunis debet recipi. 246

Viaticum recipiebant infirmi communicatis prius fratribus, ipſoque Abbate. 265

Viaticum recipit infirmus ex fragmento hoſtiæ in altari conſervatæ. 243

Viaticum accepturus infirmus vilem a ſuperiore cucullam petit, unde cadaver contegatur. 245

Viaticum unctioni præmiſſum. 243. 247

Viaticum poſt unctionem extremam datum. 241. 242. 243. 244. 246. 247

VICTUS.

Victus Floriacenſium in die, & octava Paſchæ. 149

VIGIL. VIGILIA.

Vigiles per totam noctem. 235

Vigilans voluntarie tota nocte Sacerdos Miſſam non cantat. 74

Vigiliæ nocturnæ ad mediam noctem celebratæ. 1. 2

Ante mediam noctem. 2

Ad galli cantum. *ibid.*

Hora noctis octava. *ibid.*

Vigiliæ nocturnæ juxta Magiſtrum. 2

Vigilias nocturnas diebus Dominicis ad auroram uſque perduxit S. Benedictus. 42

Vigiliæ nocturnæ Sabbato, & Dominicis diebus per totam fere noctem durant. *ibid.*

Vigiliæ per totam noctem in feſto S. Antonii. 187

Vigiliæ nocturnæ per totam noctem in feſto SS. Petri, & Pauli celebratæ. 196

Ad vigilias Nat. Domini, qua hora ſurgendum. 93

Vigiliæ nocturnæ in albis, item in cappis die ſancto Paſchæ. 145

Vigiliis nocturnis omnes intereſſe debent in vigilia Aſſumtionis. 205

Vigiliæ nocturnæ in duabus eccleſiis diviſim cantatæ. 213

In vigiliis Patronorum omnes extranei monachi ad ſuum monaſterium accedebant. 188

Vigiliæ ſummorum feſtorum ut celebrandæ. 180

Vigilia in Dominica ut celebranda. 74

Vigilia S. Andreæ. 185. 299

Vigilia Aſſumtionis. 170

Vigilia S. Benedicti. 190

Vigi-

Vigilia SS. Corneliii, & Cypriani. 205
Vigilia SS. Dionyſii, Ruſtici, & Eleutherii. 207
Vigilia Epiphaniæ. 108
Vigilia Epiphaniæ cum jejunio, & abſque jejunio. 100
Vigilie S. Johannis Baptiſtæ. 196. 299
Vigilia S. Laurentii. 201. 299
Vigilia S. Matthei. 206
De vigilia Nativitatis Domini. 91
Ejus officium. *ibid.*
Miſſa. 93
Capitulum. *ibid.*
Vigilia Nativitatis B. Mariæ. 204
Vigiliæ Pentecoſtes ritus ad nocturnos. 159
Ad Miſſam matutinalem. *ibid.*
Ad majorem. 160
Ad lectiones Prophetiarum. 159
In cantandis letaniis. *ibid.*
In benedictione fontium. *ibid.*
In feſtis ea die contingentibus. 158
Vigilia SS. Petri, & Pauli. 197. 289
Vigilia Purificationis. 103
Vigilia SS. Simonis, & Judæ. 208. 299
Vigilia S. Thomæ. 201. 299
Vigilie Apoſtolor. Philippi, & Jacobi. 299
VINUM.
Vini hauſtus ad collationem. 36
Vini abſtinentia in Quadrageſime Adventus. 87
In vino ad ſacrificium quatuor conſideranda. 75
Vini in calicem quantum infundi debeat. *ibid.*
Vinum ad Miſſam calici infuſum ante Miſſam. 58
Poſt confeſſionem. *ibid.*
Ante Evangelium. *ibid.*
Ad offertorium. *ibid.*
Super altare ſparſum. 228
Vinum conſecratum per Eucheriſtiæ tactum. 64
Sine vino celebrans qui ſatisfaciat. 74. 75
VIRDUNENSE MONASTERIUM.
S. Victori Monaſterium Virdunenſe ejus conſtitutiones, 297
VIRGÆ REGIÆ.
Virgæ Regiæ Cantorum. 97. 147
VISITATIO VISITATOR.
Viſitatio altarium ante Tertiam. 28
Viſitatio mutua Caſſinenſium, & Vincentianorum de Volturno in Quadrageſime. 114
Viſitatores monaſteriorum in capitulis generalibus inſtituti. 167
Viſitatorum Monachor. Nigrorum Officium. 303
VITALIS.
Vitalis Abbas Bernacenſis, deinde Monaſterienſis. 219
UNCTIO EXTREMA.
Unctioni extremæ præmiſſa confeſſio. 240. 241. 242. 243 245
Infirmi ante Unctionem veniam ab omnibus petebant, & omnes ab eis. 247
Ante Unctionem omnes infirmo Sacerdotes manus imponebant. 240. 247
Unctionem percepturus ab omnibus præſentibus Sacerdotibus abſolvitur. 245
Unctionis extremæ varii ritus. 240
Unctionis extremæ forma abſoluta. *ibid.*
Deprecativa. 241. 242. 244. 245
Unctio viatico præmiſſa. 41. 2242. 243. 244. 246. 247
Unctioni viaticum præmiſſum. 245. 247
Unctiones ſingulæ poſt ſingulos pſalmos. 245. 246
Unctio extrema per ſeptem continuos dies data. 247
VOLATILE.
Volatilium uſus infra octavam Natalis Domini, & Paſchæ. 98. 148
Volatilia monachis edere non præcipiant Epiſcopi. 288.
VOMERE.
Vomens Euchariſtiam quid faciat. 75. 74
URBANUS.
Urbanus ſecundus officium B. M. in Sabbato inſtituit. 82
URNA.
Urna ſepulcro S. Euthymii ſuperpoſita. 272
UVÆ.
Uvarum benedictio in feſto Transfigurationis. 201
Uvæ benedictæ in refectorio pro hoſtiis diſtribuendæ. *ibid.*
WINOCUS.
S. Winoci corpus ad proceſſionem delatum in feſto Pentecoſtes. 161
WITLAPHIUS.
Witlaphii Regis crucibolus. 31.
WLSTANUS.
Wlſtanus Epiſcopus Wigornienſis majorem Miſſam ſæpe celebrabat. 66

Z

ZACHARIA.

ZAchariam Papam de crucibus in Canone Miſſæ faciendis conſuluit S. Bonifacius. 71

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

162
J
16